YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu neljäs jaosto)

15 päivänä maaliskuuta 2000 *

Yhdistetyissä asioissa T-25/95, T-26/95, T-30/95—T-32/95, T-34/95—T-39/95, T-42/95—T-46/95, T-48/95, T-50/95—T-65/95, T-68/95—T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95

T-25/95

Cimenteries CBR SA, Belgian oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Bryssel, edustajinaan asianajajat Michel Waelbroeck, Alexandre Vandencasteele, Denis Waelbroeck ja aluksi myös Olivier Speltdoorn, Bryssel, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Ernest Arendt, 8-10 rue Mathias Hardt,

T-26/95

Cembureau — Association européenne du ciment, Belgian oikeuden mukaan perustettu yhdistys, kotipaikka Bryssel, edustajinaan solicitor Julian Ellison, ja barrister Mark Clough, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Aloyse May, 31 Grand-rue,

T-30/95

Fédération de l'industrie cimentière belge ASBL, Belgian oikeuden mukaan perustettu yhdistys, kotipaikka Bryssel, edustajinaan asianajajat Onno Willem Brouwer, Amsterdam, ja Frédéric P. Louis, Bryssel, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Marc Loesch, 11 rue Goethe,

T-31/95

Eerste Nederlandse Cementindustrie NV (ENCI), Alankomaiden oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka 's-Hertogenbosch (Alankomaat), edustajinaan asianajajat Mark B. W. Biesheuvel, Haag, ja T. Martijn Snoep, Rotterdam, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alex Bonn & Alex Schmitt, 7 Val Sainte-Croix,

T-32/95

Vereniging Nederlandse Cementindustrie (VNC), Alankomaiden oikeuden mukaan perustettu yhdistys, kotipaikka 's-Hertogenbosch (Alankomaat), edustajinaan asianajajat Piet A. Wackie

* Oikeudenkäyntikielet: espanja, tanska, saksa, kreikka, englanti, ranska, italia, hollanti ja portugali.

Eysten, Haag, ja T. Martijn Snoep, Rotterdam, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alex Bonn & Alex Schmitt, 7 Val Sainte-Croix,

T-34/95

Ciments luxembourgeois SA, Luxemburgin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Esch-sur-Alzette (Luxemburg), edustajanaan asianajaja Jochim Sedemund, Köln, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Aloyse May, 31 Grand-rue,

T-35/95

Dyckerhoff AG, Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Wiesbaden (Saksa), edustajinaan asianajajat Claus Tessin ja Frank Montag, Köln, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Aloyse May, 31 Grand-rue,

T-36/95

Syndicat national de l'industrie cimentière (SFIC), Ranskan oikeuden mukaan perustettu yhdistys, kotipaikka Pariisi, edustajinaan asianajajat Édouard Didier ja Jean-Claude Rivalland, Pariisi, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Katia Manhaeve, 56-58 rue Charles Martel,

T-37/95

Vicat SA, Ranskan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Pariisi, edustajinaan asianajajat Édouard Didier ja Jean-Claude Rivalland, Pariisi, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Katia Manhaeve, 56-58 rue Charles Martel,

T-38/95

Groupe Origny SA, Ranskan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Pariisi, Cedest SA:n sijaan tullut yhtiö, edustajinaan asianajajat Xavier de Roux ja Marie-Pia Hutin, Pariisi, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Jacques Loesch, 11 rue Goethe,

T-39/95

Ciments français SA, Ranskan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Pariisi, edustajanaan asianajaja Antoine Winckler, Pariisi, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Elvinger, Hoss & Prussen, 2 place Winston Churchill,

T-42/95

Heidelberger Zement AG, Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Heidelberg (Saksa), edustajinaan asianajajat Rainer Bechtold, Stuttgart, ja Hans-Jörg Nie-

meyer, Stuttgart ja Bryssel, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Loesch & Wolter, 11 rue Goethe,

T-43/95

Lafarge Coppée SA, Ranskan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Pariisi, edustajanaan asianajaja Henry Lesguillons, Pariisi, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Marc Loesch, 11 rue Goethe,

T-44/95

Aalborg Portland A/S, Tanskan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Aalborg (Tanska), edustajinaan asianajajat Karen Dyekjær-Hansen ja Katja Hoegh, Kööpenhamina, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Aloyse May, 31 Grand-rue,

T-45/95

Alsen AG, aiemmin Alsen-Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH, Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Hampuri (Saksa), edustajinaan asianajajat Karlheinz Moosecker ja Martin Klusmann, Düsseldorf, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alex Bonn, 7 Val Sainte-Croix,

T-46/95

Alsen AG, aiemmin Nordcement AG, Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Hampuri (Saksa), edustajinaan asianajajat Karlheinz Moosecker ja Martin Klusmann, Düsseldorf, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alex Bonn, 7 Val Sainte-Croix,

T-48/95

Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV, Saksan oikeuden mukaan perustettu yhdistys, kotipaikka Köln (Saksa), edustajanaan asianajaja Jochen Burrichter, Düsseldorf, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Aloyse May, 31 Grand-rue,

T-50/95

Unicem SpA, Italian oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Torino (Italia), edustajinaan asianajajat Franzo Grande Stevens ja Andrea Gandini, Torino, GianDomenico Magrone ja Cristoforo Osti, Rooma, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Marc Loesch, 11 rue Goethe,

T-51/95

Fratelli Buzzi SpA, Italian oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Casale Monferrato (Italia), edustajinaan asianajajat Guido Brosio, Carlo Pavesio ja Nicola Ceraolo, Torino, Claudia Crescenzi ja Silvia D'Alberti, Rooma, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto asianajaja René Faltz, 6 rue Heinrich Heine,

T-52/95

Compañia Valenciana de Cementos Portland SA, Espanjan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Madrid, edustajinaan asianajajat Santiago Martínez Lage ja Jaime Pérez-Busta-

mante Köster, Madrid, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto asianajaja Aloyse May, 31 Grand-rue,

T-53/95

The Rugby Group plc, Englannin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Rugby (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajinaan solicitor Lynda Martin Alegi, Lontoo, ja asianajaja Jacques Bourgeois, Bryssel, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Marc Loesch, 11 rue Goethe,

T-54/95

British Cement Association, Englannin oikeuden mukaan perustettu järjestö, kotipaikka Berkshire (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajanaan aluksi Kenneth Parker, QC, solicitor Robert Tudway ja solicitor Dorcas Rogers, Lontoo, tämän jälkeen yksinomaan Parker ja Tudway, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Arendt & Medernach, 8-10 rue Mathias Hardt,

T-55/95

Asland SA, Espanjan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Barcelona (Espanja), edustajinaan aluksi asianajajat Antonio Creus Carreras ja Xavier Ruiz Calzado, Barcelona, ja Antonio Hierro Hernández Mora, Madrid, ja sittemmin asianajajat Creus Carreras, Hierro Hernández-Mora ja Marta Ventura Arasanz, Barcelona, asianajotoimisto Cuatrecasas, 78 avenue d'Auderghem, Bryssel,

T-56/95

Castle Cement Ltd, Englannin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Birmingham (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajinaan Nicholas Forwood, QC, solicitor John Cook, solicitor Geert Goeteyn ja solicitor Trevor Soames, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Ernest Arendt, 8-10 rue Mathias Hardt,

T-57/95

Heracles General Cement Company SA, Kreikan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Ateena, edustajinaan asianajajat Kostas Loukopoulos, Sotirios Felios ja Irini Gortsila, Ateena, ja solicitor Sebastian Farr ja solicitor Ciaran Walker, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Jos Stoffel, 8 rue Willy Goergen,

T-58/95

Corporación Uniland SA, Espanjan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Barcelona (Espanja), edustajinaan asianajajat Luis de Carlos Bertrán ja Edurne Navarro Varona, Barcelona, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alex Bonn & Alex Schmitt, 7 Val Sainte-Croix,

T-59/95

Agrupación de Fabricantes de Cemento de España (Oficemen), Espanjan oikeuden mukaan perustettu järjestö, kotipaikka Madrid, edustajinaan aluksi asianajajat Jaime Folguera Crespo

ja Ramón Vidal Puig, Madrid, tämän jälkeen yksinomaan asianajaja Folguera Crespo, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alex Bonn & Alex Schmitt, 7 Val Sainte-Croix,

T-60/95

Irish Cement Ltd, Irlannin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Dublin, edustajanaan aluksi John D. Cooke, SC, ja sittemmin Paul Sreenan, SC, solicitors Gerrard, Scallan ja O'Brienin valtuuttamana, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Faltz & co., 6 rue Heinrich Heine,

T-61/95

Cimpor — Cimentos de Portugal SA, Portugalin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Lissabon, edustajinaan asianajajat Carlos Botelho Moniz, Teresa Mendes, Amadeu Brandão Colaço ja Adelino Duarte, Lissabon, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Aloyse May, 31 Grand-rue,

T-62/95

Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento SA, Portugalin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Outão, Setúbal (Portugali), edustajanaan asianajaja Nuno Mimoso Ruiz, Lissabon, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Aloyse May, 31 Grand-rue,

T-63/95

Associação Técnica da Indústria de Cimento (ATIC), Portugalin oikeuden mukaan perustettu yhdistys, kotipaikka Lissabon, edustajanaan asianajaja Mário João Marques Mendes, Lissabon, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Aloyse May, 31 Grand-rue,

T-64/95

Titan Cement Company SA, Kreikan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Ateena, edustajinaan Ian S. Forrester, QC, Skotlanti, ja asianajaja Aristotelis N. Kaplanidis, Thessaloniki, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Tom Loesch, 11 rue Goethe,

T-65/95

Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Italian oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Bergamo (Italia), edustajinaan asianajajat André Faures, Bryssel, Cesare Lanciani, Milano, Alberto Predieri, Firenze, Mario Siragusa, Rooma, Maria Moretti, Bologna, ja Giulio

Cesare Rizza, Syrakusa, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Elvinger, Hoss & Prussen, 2 place Winston Churchill,

T-68/95

Holderbank Financière Glarus AG, Sveitsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Jona (Sveitsi), edustajinaan asianajajat Cornelis Canenbley ja Michael Esser-Wellié, Düsseldorf, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alex Bonn, 7 Val Sainte-Croix,

T-69/95

Hornos Ibéricos Alba SA (Hisalba), Espanjan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Madrid, edustajinaan asianajajat Michael Schütte, Berliini, ja Luis Suaréz de Lezo Mantilla, Madrid, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alex Bonn, 7 Val Sainte-Croix,

T-70/95

Aker RGI ASA, Norjan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Oslo, edustajinaan Nicholas Forwood, QC, solicitor John Cook, solicitor Geert Goeteyn ja solicitor Trevor Soames, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Arendt & Medernach, 8-10 rue Mathias Hardt,

T-71/95

Scancem (publ) AB, aiemmin Euroc AB, Ruotsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Malmö (Ruotsi), edustajinaan Nicholas Forwood, QC, solicitor John Cook, solicitor Geert Goeteyn ja solicitor Trevor Soames, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Arendt & Medernach, 8-10 rue Mathias Hardt,

T-87/95

Cementir — Cementerie del Tirreno SpA, Italian oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Rooma, edustajinaan asianajajat Gian Michele Roberti ja Antonio Tizzano, Napoli, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alain Lorang, 51 rue Albert 1er,

T-88/95

Blue Circle Industries plc, Englannin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Lontoo, edustajanaan aluksi Jeremy Lever, QC, barrister Nicholas Green ja barrister Jessica Simor, solicitor Laura Carstensen ja solicitor Sarah Vaughan, ja sittemmin Green, Simor ja Carstensen

ja solicitor Marc Israel, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Elvinger, Hoss & Prussen, 2 place Winston Churchill,

T-103/95

Enosi Tsimentoviomichanion Ellados, Kreikan oikeuden mukaan perustettu yhdistys, kotipaikka Ateena, edustajinaan asianajajat Ioannis Georgakakis ja Maria Golfinopoulou, Ateena, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Tom Loesch, 11 rue Goethe,

ja T-104/95

Tsimenta Chalkidos AE, Kreikan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Ateena, edustajanaan asianajaja Panagiotis Marinou Bernitsas, Ateena, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Philippe Dupont, 8-10 rue Mathias Hardt,

kantajina,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet Richard Lyal (kaikissa asioissa), Julian Currall (asiassa T-26/95), Wouter Wils (asioissa T-31/95 ja T-32/95), Norbert Lorenz (aluksi asioissa T-34/95, T-35/95, T-42/95, T-45/95, T-46/95, T-48/95 ja T-68/95), Hans Peter Hartvig (asiassa T-44/95), Klaus Wiedner (Lorenzin sijasta asioissa T-34/95, T-35/95, T-42/95, T-45/95, T-46/95, T-48/95 ja T-68/95), Francisco Enrique González-Díaz (aluksi asioissa T-52/95, T-55/95, T-58/95, T-59/95 ja T-69/95), Francisco de Sousa Fialho (asioissa T-61/95, T-62/95 ja T-63/95), Theofanis Christoforou (asioissa T-103/95 ja T-104/95), ja komissiossa toimiva kansallinen virkamies Rosemary Caudwell (asioissa T-53/95 ja T-60/95), avustajinaan asianajajat Marc van der Woude ja Jean-Jo Evrard, Bryssel (asioissa T-25/95 ja T-30/95), Bertrand Wägenbaur, Köln ja Bryssel (asiassa T-34/95), Alexander Böhlke, Frankfurt am Main ja Bryssel (asioissa T-35/95 ja T-42/95), Nicole Coutrelis, Pariisi (asioissa T-36/95, T-37/95, T-38/95, T-39/95 ja T-43/95), Alberto Dal Ferro, Vicenza (asioissa T-50/95, T-51/95, T-65/95 ja T-87/95), Renzo Maria Morresi, Bologna (asioissa T-50/95, T-51/95, T-65/95 ja T-87/95), José Rivas Andrés, Madrid (asioissa T-52/95, T-55/95, T-58/95, T-59/95 ja T-69/95), barrister David Lloyd Jones (asioissa T-54/95 ja T-88/95), solicitor Scott Crosby (asioissa T-56/95, T-70/95 ja T-71/95), ja solicitor Leonard Hawkes (asioissa T-57/95 ja T-64/95), asianajajat Victor Refega Fernandes, Lissabon (asioissa T-61/95, T-62/95 ja T-63/95), Rainer Bierwagen, Bryssel (asiassa T-68/95), barrister Mark Brealey (asiassa T-88/95) ja asianajaja

Alkiviadis Oikonomou, Ateena (asioissa T-103/95 ja T-104/95), prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

joissa kantajat vaativat EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 30 päivänä marraskuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/815/EY (asiat IV/33.126 ja 33.322 — Sementti; EYVL L 343, s. 1) kumoamista kokonaan tai osittain,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Lindh sekä tuomarit R. García-Valdecasas, K. Lenaerts, J. Azizi ja M. Jaeger,

kirjaaja: lakimiesavustaja I. Maselis,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 16.9.1998 (asiat T-26/95, T-36/95, T-37/95 ja T-38/95), 18.9.1998 (asiat T-39/95, T-43/95, T-70/95 ja T-71/95), 23.9.1998 (asiat T-53/95, T-54/95, T-56/95 ja T-88/95), 25.9.1998 (asiat T-57/95, T-64/95, T-103/95 ja T-104/95), 30.9.1998 (asiat T-50/95, T-51/95, T-65/95 ja T-87/95), 2.10.1998 (asiat T-61/95, T-62/95 ja T-63/95), 7.10.1998 (asiat T-55/95, T-58/95 ja T-59/95), 9.10.1998 (asiat T-31/95, T-32/95, T-52/95 ja T-69/95), 14.10.1998 (asiat T-25/95, T-30/95, T-44/95 ja T-60/95), 16.10.1998 (asiat T-35/95, T-45/95, T-46/95 ja T-48/95) ja 21.10.1998 (asiat T-34/95, T-42/95 ja T-68/95) pidetyissä suullisissa käsittelyissä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Kanteen perustana olevat tosiseikat

1 Nyt käsiteltävät asiat koskevat EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 30 päivänä marraskuuta 1994 tehtyä komission päätöstä 94/815/EY (asiat IV/33.126 ja 33.322 — Sementti; EYVL L 343, s. 1; jäljempänä kanteen kohteena oleva päätös), jossa komissio määräsi 42:lle tavallista sementtiä ja valkosementtiä tuottavalle yritykselle ja yritysten yhteenliittymälle sakkoja EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan (josta on tullut EY 81 artikla) 1 kohdan rikkomisesta.

2 Komissio teki 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204; jäljempänä asetus N:o 17) 14 artiklan 2 ja 3 kohdan nojalla huhtikuusta 1989 heinäkuuhun 1990 tutkimuksia eurooppalaisten sementintuottajien ja alan järjestöjen tiloissa. Se esitti niille myös tämän asetuksen 11 artiklan nojalla tietojensaantipyyntöjä. Tämän jälkeen se toimitti Cembureau — Association européenne du cimentille (jäljempänä Cembureau; väitetiedoksiannon, joka koski asetuksen N:o 17 15 artiklan 1 kohdan soveltamismenettelyä.

3 Komissio aloitti 12.11.1991 hallinnollisen menettelyn ja esitti asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdan nojalla väitteitä. Se osoitti 25.11.1991 76:lle asianomaiselle yritykselle ja yritysten yhteenliittymälle asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetyistä kuulemisista 25 päivänä heinäkuuta 1963 annetun komission asetuksen N:o 99/63/ETY (EYVL 1963, 127, s. 2268; jäljempänä asetus N:o 99/63/ETY) 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun väitetiedoksiannon. Väitetiedoksiannossa esitetään lähinnä kahdentyyppisiä väitteitä, joista toiset koskevat toimintaa kansainvälisellä tasolla (I osan 1 ja 2 luku; II osan A jakson 10, 11 ja 12 luku ja B ja C jakso) ja toiset kansallisella tasolla (I osan 3—9 luku; II osan A jakson 13—19 luku).

4 Väitetiedoksiantoa, joka sisältyi yhteen ainoaan asiakirjaan, ei lähetetty kokonaisuudessaan kullekin menettelyn kohteena olleelle yritykselle ja yritysten yhteenliittymälle. Toimintaa kansainvälisellä tasolla koskevat luvut annettiin tiedoksi niistä 61:lle, mutta 15 italialaista

yritystä ei saanut tätä osaa, koska ne eivät kuuluneet mihinkään kansainväliseen organisaatioon. Toimintaa kansallisella tasolla koskevat luvut lähetettiin ainoastaan kyseiseen jäsenvaltioon sijoittautuneille yrityksille ja yritysten yhteenliittymille.

5 Väitetiedoksiannon täydellinen sisällysluettelo, jossa mainittiin kunkin adressaatin osalta sen saatavilla olevat asiakirjat (jäljempänä luettelo), sekä luettelo kaikista asiakirjavihkoihin nro IV/33.126, IV/33.322 ja IV/27.997 luokitelluista asiakirjoista toimitettiin jokaiselle väitetiedoksiannon adressaatille. Adressaatit saivat mahdollisuuden tutustua komission tiloissa kolmeen edellä mainittuun asiakirjavihkoon sisältyviin asiakirjoihin luettelon ja siihen sisältyvien merkintöjen mukaisesti. Komissio antoi niille lisäksi joukon jäljennöksiä kyseisiin asiakirjavihkoihin sisältyvistä asiakirjoista. Komissio antoi 9.7.1992 kaikille väitetiedoksiannon kansainvälisen osan adressaatteina oleville yrityksille ja yritysten yhteenliittymille tiedoksi European Task Forcen 19.8.1986 pidetystä kokouksesta tehdyn muistion (mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 14 kohdassa), josta se oli saanut tiedon Aker RGI ASA:n (aiemmin Aker A/S, jota kutsutaan myös nimellä Aker kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Aker) ja Scancem (publ) AB:n (aiemmin Euroc AB, jota kutsutaan myös nimellä Euroc kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Euroc) väitetiedoksiantoon antaman vastauksen välityksellä, ja se kehotti kaikkia adressaatteja esittämään huomautuksensa tästä asiakirjasta.

6 Saatuaan väitetiedoksiannon ja komission asiakirja-aineistoon tutustuttuaan eräät adressaatit vaativat komissiota toimittamaan niille lähetetystä väitetiedoksiannon versiosta puuttuvat luvut ja antamaan niille mahdollisuuden tutustua kaikkiin asiakirja-aineistoon sisältyviin asiakirjoihin sisäisiä ja luottamuksellisia asiakirjoja lukuunottamatta. Komissio kieltäytyi hyväksymästä tätä vaatimusta.

7 Cimenteries CBR SA (jota kutsutaan myös nimellä CBR kanteen kohteena olevassa päätöksessä, jäljempänä CBR), Blue Circle Industries plc (jäljempänä Blue Circle), le Syndicat national de l'industrie cimentière (SFIC) (aiemmin Syndicat national des fabricants de ciments et de chaux, jota kutsutaan myös nimellä Syndicat français de l'industrie cimentière ou SFIC kanteen kohteena olevassa päätöksessä, jäljempänä SFIC), Eerste Nederlandse Cementindustrie NV (ENCI) (jota kutsutaan myös nimellä ENCI kanteen kohteena olevassa päätöksessä, jäljempänä ENCI), Vereniging Nederlandse Cementindustrie (VNC) (jota kutsutaan myös nimellä VNC kanteen kohteena olevassa päätöksessä, jäljempänä VNC) ja Fédération de l'industrie cimentière belge ASBL (jota kutsutaan myös nimellä Fédération de l'industrie cimentière tai FIC kanteen kohteena olevassa päätöksessä, jäljempänä FIC) nostivat 12.2.1992 yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kumoamiskanteen komission päätöksestä kieltäytyä toimittamasta vaadittuja asiakirjoja (asiat T-10/92, T-11/92, T-12/92, T-14/92 ja T-15/92) ja pyysivät välitoimimenettelyssä välitoimien määräämistä komission niitä vastaan aloittaman menettelyn lykkäämiseksi (asiat T-10/92 R, T-11/92 R, T-12/92 R, T-14/92 R ja T-15/92 R).

8 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentti hylkäsi yhdistetyissä asioissa Cimenteries CBR ym. vastaan komissio (T-10/92 R, T-11/92 R, T-12/92 R, T-14/92 R ja T-15/92 R, Kok. s. II-1571) 23.3.1992 antamallaan määräyksellä välitoimia koskevat hakemukset ja pidensi välitoimimenettelyissä asianosaisina olleiden kantajien osalta väitetiedoksiantoon annettavalle vastaukselle asetettua määräaikaa 27.3.1992 ja 31.3.1992 asti.

9 Kaikki näissä oikeudenkäynneissä asianosaisina olevat kantajat ovat esittäneet huomautuksensa komission niille osoittamasta väitetiedoksiannosta viimeistään 31.3.1992.

10 Asia T-14/92, ENCI ja Vereniging Nederlandse Cementindustrie vastaan komissio poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä 11.9.1992 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa) kantajien peruutettua kanteensa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiota muissa edelleen vireillä olleissa asioissa odottaessaan komissio lykkäsi kuulemistilaisuutta, jonka piti seurata väitetiedoksiantoon annettuja vastauksia.

11 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti nämä kanteet tutkimatta yhdistetyissä asioissa Cimenteries CBR ym. vastaan komissio (T-10/92, T-11/92, T-12/92 ja T-15/92, Kok. 1992, s. II-2667) 18.12.1992 antamallaan tuomiolla.

12 Kuulemismenettelystä vastaava neuvonantaja kehotti 5.2.1993 väitetiedoksiannon adressaatteina olevia yrityksiä ja yritysten yhteenliittymiä osallistumaan 1.3—1.4.1993 järjestettäviin kuulemistilaisuuksiin. Nämä kuulemistilaisuudet järjestettiin kolmena tilaisuuksien jaksona: ensimmäisessä jaksossa käsiteltiin sementtimarkkinoita, ja kaikki yritykset ja yritysten yhteenliittymät saattoivat osallistua siihen; toisessa jaksossa käsiteltiin väitetiedoksiannon kansainvälistä osaa, ja vain ne yritykset ja yritysten yhteenliittymät, joille tämä väitetiedoksiannon osa oli toimitettu, saattoivat osallistua siihen; kolmannessa jaksossa käsiteltiin kansallisia osia, ja vain kulloinkin käsittelyn kohteena olevan jäsenvaltion yritykset ja yritysten yhteenliittymät saattoivat olla läsnä siinä. Komissio täsmensi kutsun kuulemistilaisuuksiin sisältävässä kirjeessään, että jos yritys tahtoi esittää jonkin erityisen kannanoton, sen tuli ilmoittaa täsmällisesti sitä vastaavat väitetiedoksiannon osat sekä asetuksen N:o 17 19—21 artiklassa tarkoitetut kyseessä olevat liikesalaisuudet.

13 Helmikuun 1993 aikana eräät yritykset ja yritysten yhteenliittymät, muun muassa Blue Circle ja Groupe Origny SA (joka on tullut Cedest SA:n sijaan 1.1.1994 alkaen ja jota kutsutaan myös nimellä Cedest kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Cedest) ilmoittivat komissiolle, etteivät ne aikoneet käyttää hyväkseen mahdollisuutta esittää suullisesti kannanottoja niitä vastaan esitetyistä väitteistä.

14 Tutkittuaan väitetiedoksiantoon annettuja kirjallisia vastauksia ja maaliskuussa 1993 pidetyissä kuulemistilaisuuksissa esitettyjä suullisia selityksiä komissio päätti 23.9.1993 hylätä väitetiedoksiannon kansainvälisen osan väitteet (I osan 1 ja 2 luku; II osan A jakson 10, 11 ja 12 luku ja B ja C jakso) kahdentoista saksalaisen ja kuuden espanjalaisen nimeltä mainitun yrityksen osalta ja saattaa siten päätökseen 12.11.1991 aloitetun menettelyn niiden osalta. Se päätti myös hylätä muiden väitetiedoksiannon adressaattien osalta valtion sisäisiä kartelleja koskevat väitteet (väitetiedoksiannon I osan 3—9 luku; II osan A jakson 13—19 luku) ja saattaa siten päätökseen 12.11.1991 aloitetun menettelyn näiden väitteiden osalta.

15 Komissio ilmoitti 27.9.1993 kaikille asianomaisille yrityksille ja yritysten yhteenliittymille päätöksestään hylätä valtion sisäisiä kartelleja koskevat väitteet. Se totesi niille tältä osin seuraavaa: "II osan c kohdan (asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan soveltaminen) 93 kohdan b alakohtaan sisältyvä toteamus, jonka mukaan 'valtion sisäisiä kartelleja ei voida erottaa eurooppalaisista kartelleista, koska ne muodostavat yhdessä erottamattoman kokonaisuuden', on menettänyt myöskin merkityksensä, eikä sitä oteta enää huomioon menettelyä jatkettaessa, vaikka menettelyä jatketaankin tavanomaisella tavalla kaikkien niiden muiden väitteitä sisältävien lukujen osalta, jotka teille on osoitettu".

16 Komissio pyysi 5.10.1994 lausuntoa kartelleja ja määräävää markkina-asemaa käsittelevältä neuvoa-antavalta komitealta (jäljempänä neuvoa-antava komitea). Se kuuli sitä uudelleen 23.11.1994.

17 Komissio teki 30.11.1994 kanteen kohteena olevan päätöksen, jossa se erotti toisistaan kahdet markkinat eli tavallisen sementin ja valkosementin markkinat. Tavallisen sementin markkinoita käsittelevät päätöksen osuudet (6, 8—37, 42—60, 64 ja 65 perustelukappale sekä 1—6, 8 ja 9 artikla) koskevat jokaista tämän päätöksen adressaattina olevaa 42 yritystä ja yritysten yhteenliittymää. Valkosementin markkinoita käsittelevät päätöksen osuudet (7, 38—41, 42, 43, 61—63 ja 65 perustelukappale sekä 7, 8 ja 10 artikla) koskevat vain kuutta kanteen kohteena olevan päätöksen adressaattia.

18 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetaan tavallisen sementin markkinoiden osalta sellaisen yleissopimuksen olemassaolo, jonka tavoitteena on kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja maasta toiseen suuntautuvien sementtitoimitusten sääntely. Tämä sopimus on tehty Pariisissa 14.1.1983 Cembureaun jäseninä olevien eurooppalaisten sementintuottajien edustajien kokouksessa. Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todetaan kyseisen sopimuksen olemassaolo (jäljempänä Cembureau-sopimus) ja se, että kaikki kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteina olevat yritykset ja yritysten yhteenliittymät ovat osallistuneet siihen rikkoen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kieltoa. Cembureau-sopimus on yksi jatkuva sopimus (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappale), koska se on pantu täytäntöön kahdenvälisten tai monenvälisten kartellien avulla. Näiden kartellien olemassaolo ja se, että eri yritykset ja yritysten yhteenliittymät ovat osallistuneet niihin, on todettu kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa.

19 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetaan siis Cembureaun ja sen jäsenten välisten sellaisten kartellien olemassaolo, joiden tavoitteena on tietojen vaihto Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanon helpottamiseksi (16, 17 ja 47 perustelukappale ja 2 artiklan 1 ja 2 kohta). Siinä todetaan myös erityisten rajat ylittävien kartellien olemassaolo, eli ranskalais-italialainen kartelli (20 ja 48 perustelukappale ja 3 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohta), espanjalais-portugalilainen kartelli (21 ja 49 perustelukappale ja 3 artiklan 2 kohta) ja ranskalais-saksalainen kartelli (22 ja 50 perustelukappale ja 3 artiklan 3 kohdan a ja b alakohta). Siinä kuvataan yhteistoimintaa, johon on ryhdytty useiden eurooppalaisten tuottajien kesken vastareaktiona kreikkalaisen sementin ja klinkkerin tuontiin yhteisön jäsenvaltioihin 1980-luvun puolivälissä ja jonka johdosta on perustettu työryhmä nimeltä European Task Force (jäljem-

pänä ETF) ja yhteinen osto- ja myyntiyhtiö (jäljempänä Joint Trading Company tai Interciment), toteutettu puolustautumistoimia Italian markkinoilla ja otettu käyttöön toimenpiteitä, joilla pyrittiin ostamaan sementti- ja klinkkerieriä, jotka olisivat voineet saattaa markkinat epätasapainoon (jäljempänä suostuttelutoimenpiteet tai kannustintoimenpiteet; 24—29 ja 53—57 perustelukappale ja 4 artiklan 1 ja 2 kohta, 3 kohdan a ja b alakohta ja 4 artiklan a—h alakohta). Siinä katsotaan useiden yritysten ja yritysten yhteenliittymien lisäksi osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin kahden sellaisen jaoston välityksellä, jotka on perustettu kyseisellä alalla vientiin liittyvistä ongelmista keskustelemista varten, eli European Cement Export Committeen (jäljempänä ECEC) ja European Export Policy Committeen (jäljempänä EPC) välityksellä (30—37 ja 58—60 perustelukappale ja 5 ja 6 artikla).

20 Kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa määrätään sakkoa kullekin sen adressaattina olevalle 42 yritykselle ja yritysten yhteenliittymälle sen vuoksi, että ne ovat osallistuneet 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka on pantu täytäntöön 2—6 artiklassa tarkoitetulla toiminnalla. Näin määrättyjen sakkojen suuruus vaihtelee 40 000 ja 32 492 000 ecun välillä ja niiden yhteissumma on 242 420 000 ecua.

21 Valkosementtimarkkinoiden osalta kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetaan kuuden yrityksen osallistuneen eri kilpailusääntöjen rikkomisiin jaostossa, johon kuuluvat vientitoimintaa harjoittavat eurooppalaiset valkosementin tuottajat eli White Cement Committeessa (jäljempänä WCC; 38—41 ja 61—63 perustelukappale ja 7 artikla). Päätöksen 10 artiklassa määrätään kuudelle yritykselle sakkoja, joiden suuruus vaihtelee 554 000 ja 1 088 000 ecun välillä ja joiden yhteissumma on 5 546 000 ecua.

22 Kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvät seuraavat määräykset:

"1 artikla

Cembureau — Association européenne du ciment, Fédération de l'industrie cimentière, SA Cimenteries CBR, Aalborg Portland A/S, Syndicat français de l'industrie cimentière, Lafarge Coppée SA, Société des ciments français SA, Vicat SA, Cedest SA, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie, Heidelberger Zement AG, Dyckerhoff AG, Alsen-Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH, Nordcement AG, Association of the Greek Cement Industry, Titan Cement Company SA, Heracles General Cement Company, Halkis Cement Company SA, Irish Cement Ltd, Italcementi-Fabbriche Riunite Cemento SpA., Unicem SpA, Cementir — Cementerie del Tirreno SpA, SA des Ciments Luxembourgeois, Vereniging Nederlandse Cementindustrie, Eerste Nederlandse Cementindustrie NV, British Cement Association, Blue Circle Industries plc, Rugby Group plc ja Castle Cement Ltd ovat 14.1.1983 alkaen, F.lli Buzzi SpA. 11.5.1983 alkaen, ATIC — Associação Tecnica da Industria [de] Cimento, Cimpor — Cimentos de Portugal SA, Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento SA, Agrupación de

Fabricantes de Cementos de España — Oficemen, Asland SA, Corporación Uniland SA, Hispacement SA, Hornos Ibéricos Alba SA ja Compañia Valenciana de Cementos Portland SA 1.1.1986 alkaen, Holderbank Financière Glar[u]s SA 28.5.1986 alkaen ja Aker A/S ja Euroc AB 9.6.1986 alkaen rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa osallistumalla sopimukseen, jonka tavoitteena oli varmistaa kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja säännellä maasta toiseen suuntautuvia sementtitoimituksia.

2 artikla

1. Cembureau — Association européenne du ciment, Fédération de l'industrie cimentière, Aalborg Portland A/S, Syndicat français de l'industrie cimentière, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie, Association of the Greek Cement Industry, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento Sp.A, Unicem SpA, Cementir — Cementerie del Tirreno SpA, SA des Ciments Luxembourgeois, Vereniging Nederlandse Cementindustrie ja British Cement Association ovat 14.1.1983 ja 14.4.1986 välisenä aikana ja ATIC — Associação Tecnica da Industria [de] Cimento ja Agrupación de Fabricantes de Cementos de España — Oficemen 1.1.1986 ja 14.4.1986 välisenä aikana rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin, joilla pyrittiin helpottamaan 1 artiklassa tarkoitetun sopimuksen täytäntöönpanoa, Cembureaun valtuuskuntien johtajien ja hallituksen kokouksissa.

2. Cembureau — Association européenne du ciment, Fédération de l'industrie cimentière, Aalborg Portland A/S, Syndicat français de l'industrie cimentière, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie, Association of the Greek Cement Industry, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA, Cementir — Cementerie del Tirreno SpA, SA des Ciments Luxembourgeois, Vereniging Nederlandse Cementindustrie ja British Cement Association ovat 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana ja ATIC — Associação Tecnica da Industria [de] Cimento ja Agrupación de Fabricantes de Cementos de España — Oficemen 1.1.1986 ja 31.12.1988 välisenä aikana rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin helpottamaan 1 artiklassa tarkoitetun sopimuksen täytäntöönpanoa ja joiden mukaisesti asianosaiset

   a) vaihtoivat tietoja belgialaisten ja alankomaalaisten tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishinnoista sekä luxemburgilaisen tuottajan hinnoista alennuksineen;

   b) vaihtoivat tietoja tanskalaisten ja irlantilaisten tuottajien yrityskohtaisista hinnastoista, Kreikassa, Italiassa ja Portugalissa voimassaolevista alan hinnastoista sekä Saksassa, Ranskassa, Espanjassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa sovelletuista keskimääräisistä hinnoista.

3 artikla

1. a) Lafarge Coppée SA ja F.lli Buzzi SpA ovat rikkoneet 26.11.1988 ja 31.12.1988 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista ja niiden tuotantolähteitä koskevan toimintavapauden rajoittamista.

b) Société de ciments français SA ja F.lli Buzzi SpA ovat rikkoneet 17.3.1988 ja 31.12.1988 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski tietojen vaihtamista voimassaolevista hinnoista ja hinnankorotusennusteista, oman toimintavapautensa rajoittamiseksi.

c) Vicat SA ja Fratelli Buzzi SpA ovat rikkoneet 11.5.1983—31.12.1988 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski hintatietojen vaihtamista oman toimintavapautensa rajoittamiseksi Etelä-Ranskan sementtitoimitusten osalta.

2. Agrupación de Fabricantes de Cementos de España — Oficemen, Cimpor — Cimentos de Portugal SA ja Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento SA ovat rikkoneet 1.1.1986 ja 24.4.1989 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla sopimukseen, joka koski Espanjan ja Portugalin välisen sementtikaupan valvontaa ja näiden kotimarkkinoiden rauhoittamista.

3. a) Syndicat français de l'industrie cimentière, Lafarge Coppée SA, Société de ciments français SA, Cedest SA, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie, Dyckerhoff AG ja Heidelberger Zement AG ovat rikkoneet 23.6.1982 alkaen ja ainakin 30.9.1989 saakka perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan suuntautuvien sementtitoimitusten sääntelyä.

b) Syndicat français de l'industrie cimentière ja Bundesverband der Deutschen Zementindustrie ovat rikkoneet 1.1.1985 ja 30.9.1989 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski tietojenvaihtoa, jolla pyrittiin valvomaan Ranskan ja Saksan välisen vientikaupan määrällisten rajoitusten noudattamista sekä viennin määränpäätä Saksan eri osavaltioissa.

4 artikla

1. Cembureau — Association européenne du ciment, Holderbank Financière Glar[u]s SA -konserni, Blue Circle Industries plc, Agrupación de Fabricantes de Cementos de España — Oficemen, Asland SA, Corporación Uniland SA, Hispacement SA, Syndicat français de l'industrie cimentière, Lafarge Coppée SA, Société de ciments français SA, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie, Dyckerhoff AG, Heidelberger Zement AG, SA Cimenteries CBR, Aker A/S, Euroc AB, Aalborg Portland A/S, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA ja Cementir — Cementerie del Tirreno SpA ovat rikkoneet 28.5.1986 alkaen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla Cembureau Task Forcen tai European Task Forcen perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2. Holderbank Financière Glar[u]s SA -konserni, Blue Circle Industries plc, Agrupación de Fabricantes de Cementos de España — Oficemen, Asland SA, Corporación Uniland SA, Hispacement SA, Syndicat français de l'industrie cimentière, Lafarge Coppée SA, Société de ciments français SA, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie, Dyckerhoff AG, Heidelberger Zement AG, Aker A/S, Euroc AB, SA Cimenteries CBR, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA ja Cementir — Cementerie del Tirreno SpA ovat rikkoneet 9.6.1986 ja 26.3.1993 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla Joint Trading Company, Interciment SA:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen; yhtiön tavoitteena oli toteuttaa suostuttelutoimenpiteitä ja ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä niitä vastaan, jotka uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta.

3. a) Cembureau — Association européenne du ciment, the Holderbank Financière Glar[u]s SA -konserni, Blue Circle Industries plc, Agrupación de Fabricantes de Cementos de España — Oficemen, Asland SA, Corporación Uniland SA, Hispacement SA, Syndicat français de l'industrie cimentière, Lafarge Coppée SA, Société de ciments français SA, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie, Dyckerhoff AG, Heidelberger Zement AG, SA Cimenteries CBR, Aker A/S, Euroc AB, Aalborg Portland A/S, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA ja Cementir — Cementerie del Tirreno SpA ovat rikkoneet 17.6.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta.

   b) Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA ja Cementir — Cementerie del Tirreno SpA ovat rikkoneet 3.4.1987 ja 3.4.1992 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla sopimukseen, joka liittyi 3.4. ja 15.4.1987 allekirjoitettuihin sopimuksiin ja yleissopimuksiin, joiden tavoitteena oli sen estäminen, että Calcestruzzi toisi maahan kreikkalaista sementtiä.

4. Seuraavat yritykset ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin ohjaamaan kreikkalainen ylituotanto muualle ja hillitsemään kreikkalaisen sementin tuontia jäsenvaltioihin. Erityisesti

a) Blue Circle Industries plc, Castle Cement Ltd ja Rugby Group plc ovat osallistuneet 16.6.1986 ja 5.9.1986 välisenä aikana yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka tavoitteena oli estää ja/tai vähentää kreikkalaisen sementin tuontia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan;

b) Blue Circle Industries plc ja Titan Cement Company SA ovat osallistuneet 4.7.1986 ja 31.12.1989 välisenä aikana sopimukseen, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Yhdysvaltoihin ja Nigeriaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille;

c) Holderbank Financière Glar[u]s SA -konserni ja Titan Cement Company SA ovat osallistuneet 19.6.1986 ja 31.12.1990 välisenä aikana sopimukseen, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Yhdysvaltoihin ja Afrikkaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille;

d) Holderbank Financière Glar[u]s SA -konserni ja Heracles General Cement Company ovat 9.5.1986 ja 31.12.1990 välisenä aikana osallistuneet sopimukseen, jonka tavoitteena oli estää Heraclesia myymästä sementtiä suoraan Euroopan markkinoille ja ohjata Heraclesin tuottama sementti ja klinkkeri muille markkinoille;

e) Lafarge Coppée SA ja Titan Cement Company SA ovat osallistuneet 22.7.1986 ja 31.12.1991 välisenä aikana sopimukseen, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama klinkkeri Kanadaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille;

f) Lafarge Coppée SA ja Heracles General Cement Company ovat osallistuneet 1.6.1988 ja 15.6.1991 välisenä aikana sopimukseen, jonka tavoitteena oli ohjata Heraclesin tuottama sementti ja klinkkeri Euroopan ulkopuolelle ja estää Heraclesia myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille;

g) SA Cimenteries CBR, Heracles General Cement Company ja Titan Cement Company SA ovat osallistuneet 4.5.1988 ja 31.12.1990 välisenä aikana yhdenmukaistettuun

menettelytapaan, joka liittyi Belgiassa ja Alankomaissa toimiville CBR- ja ENCI-yhtiöille tarkoitetun klinkkerin toimittamiseen UMAR:in välityksellä ja jolla pyrittiin estämään kahta kreikkalaista tuottajaa myymästä suoraan Euroopan markkinoille;

h) Aker A/S, Euroc AB ja Titan Cement Company SA ovat osallistuneet 28.1.1987 ja 31.12.1990 välisenä aikana sopimukseen, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Afrikkaan, Yhdysvaltoihin ja Bahama-saarille ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille.

5 artikla

Fédération de l'industrie cimentière, Aalborg Portland A/S, Syndicat français de l'industrie cimentière, Dyckerhoff AG, Alsen-Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH, Nordcement AG, Association of the Greek Cement Industry, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA., Cementir —Cementerie del Tirreno SpA ja Eerste Nederlandse Cementindustrie NV ovat 14.3.1984 ja 22.9.1989 välisenä aikana ja Castle Cement Ltd, ATIC — Associação Tecnica da Industria [de] Cimento and Agrupación de Fabricantes de Cementos de España — Oficemen 1.1.1986 ja 22.9.1989 välisenä aikana rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla ECEC:n välityksellä yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski tietojenvaihtoa, kysyntää ja tarjontaa kolmansissa tuojamaissa, vientihintoja, tuontia jäsenvaltioihin ja kysyntää ja tarjontaa kotimarkkinoilla ja jolla pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä.

6 artikla

Lafarge Coppée SA, Titan Cement Company SA, Heracles General Cement Company ja Halkis Cement Company SA ovat 1.7.1981 ja 19.5.1989 välisenä aikana, Société des ciments français SA 1.7.1981 ja 17.2.1989 välisenä aikana, Blue Circle Industries plc 1.7.1981 ja 12.10.1987 välisenä aikana ja Hispacement SA, Hornos Ibéricos Alba SA, Compañia Valenciana de Cementos Portland SA ja sen tytäryhtiö Cementos del Mar SA 1.1.1986 ja 19.5.1989 välisenä aikana rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla EPC:n välityksellä jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jossa tutkittiin yhteisön markkinatilannetta, jaettiin yhteisön ulkopuolisten maiden markkinat, vahvistettiin vientiin yhteisön ulkopuolelle tarkoitettujen tuotteiden hinnat, vaihdettiin yksilöityjä tietoja vientimahdollisuuksista ja yhteisön ulkopuolelle toteutetusta viennistä ja jolla pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä.

7 artikla

Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA., Dyckerhoff AG, Lafarge Coppée SA, Société de Ciment Français SA ja SA Cimenteries CBR ovat 6.5.1982 ja 26.5.1988 välisenä aikana ja Compañia Valenciana de Cementos Portland SA 1.1.1986 ja 26.5.1988 välisenä aikana rikkoneet perutamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla WCC:n välityksellä yhdenmukaistettuun menettelytapaan ja sopimukseen, jotka koskivat kotimarkkinoiden rauhoittamista, jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski ylituotannon ohjaamista kolmansiin maihin suuntautuvaan vientiin, jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski yrityskohtaisesti yksilöityjen tietojen vaihtamista tuotantokapasiteeteista, tuotannosta, kotimaanmyynnistä ja viennistä, valkosementin ja tavallisen sementin kotimaanhinnoista ja vientihinnoista.

8 artikla

Edellä 1—7 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava kyseisissä artikloissa mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset (elleivät ne ole sitä jo tehneet) ja niiden on tavallisen sementin markkinoilla ja valkosementtimarkkinoilla toimiessaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus, mukaan luettuna kaikki sellainen luottamuksellisten kaupallisten tietojen vaihto, jolla pyritään valvomaan kaikkien sellaisten nimenomaisten tai hiljaisten sopimusten taikka yhdenmukaistettujen menettelytapojen täytäntöönpanoa, jotka liittyvät markkinoiden jakamiseen yhteisössä.

9 artikla

Seuraaville järjestöille ja yrityksille määrätään 1 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka on pantu täytäntöön erityisesti 2, 3, 4, 5 ja 6 artiklassa kuvatuilla toimenpiteillä, sakkoa seuraavasti:

1.	Cembureau — Association européenne du cimentille sakkoa	100 000 ecua
2.	Holderbank Financière Glar[u]s SA:lle sakkoa	5 331 000 ecua
3.	Aker A/S:lle sakkoa	40 000 ecua
4.	Euroc AB:lle sakkoa	40 000 ecua
5.	Bundesverband der Deutschen Zementindustrielle sakkoa	100 000 ecua
6.	Alsen-Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH:lle sakkoa	3 841 000 ecua

7.	Dyckerhoff AG:lle sakkoa	12 296 000 ecua
8.	Heidelberger Zement AG:lle sakkoa	15 652 000 ecua
9.	Nordcement AG:lle sakkoa	1 850 000 ecua
10.	Fédération de l'industrie cimentièrelle sakkoa	100 000 ecua
11.	SA Cimenteries CBR:lle sakkoa	7 196 000 ecua
12.	Aalborg Portland A/S:lle sakkoa	4 008 000 ecua
13.	Agrupación de Fabricantes de Cementos de España — Oficemenille sakkoa	70 000 ecua
14.	Asland SA:lle sakkoa	5 337 000 ecua
15.	Hispacement SA:lle sakkoa	102 000 ecua
16.	Hornos Ibéricos Alba SA:lle sakkoa	1 784 000 ecua
17.	Corporación Uniland SA:lle sakkoa	1 971 000 ecua
18.	Compañia Valenciana de Cementos Portland SA:lle sakkoa	1 312 000 ecua
19.	Syndicat français de l'industrie cimentièrelle sakkoa	100 000 ecua
20.	Cedest SA:lle sakkoa	2 522 000 ecua
21.	Société des ciments français SA:lle sakkoa	24 716 000 ecua
22.	Lafarge Coppée SA:lle sakkoa	22 872 000 ecua
23.	Vicat SA:lle sakkoa	8 272 000 ecua
24.	Association of the Greek Cement Industrylle sakkoa	100 000 ecua
25.	Halkis Cement Company SA:lle sakkoa	1 856 000 ecua
26.	Heracles General Cement Companylle sakkoa	5 748 000 ecua
27.	Titan Cement Company SA:lle sakkoa	5 625 000 ecua
28.	Irish Cement Ltd:lle sakkoa	3 524 000 ecua
29.	F.lli Buzzi SpA:lle sakkoa	3 652 000 ecua
30.	Cementir — Cementerie del Tirreno SpA:lle sakkoa	8 248 000 ecua
31.	Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA:lle sakkoa	32 492 000 ecua
32.	Unicem SpA:lle sakkoa	11 652 000 ecua
33.	SA des Ciments luxembourgeoisille sakkoa	1 052 000 ecua
34.	Vereniging Nederlandse Cementindustrielle sakkoa	100 000 ecua
35.	Eerste Nederlandse Cementindustrie NV:lle sakkoa	7 316 000 ecua
36.	ATIC — Associação Técnica da Indústria [de] Cimentolle sakkoa	70 000 ecua
37.	Cimpor — Cimentos de Portugal SA:lle sakkoa	9 324 000 ecua
38.	Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento SA:lle sakkoa	3 017 000 ecua
39.	British Cement Associationille sakkoa	100 000 ecua
40.	Blue Circle Industries plc:lle sakkoa	15 824 000 ecua
41.	Castle Cement Ltd:lle sakkoa	7 964 000 ecua
42.	Rugby Group plc:lle sakkoa	5 144 000 ecua

10 artikla

Seuraaville yrityksille määrätään 7 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta sakkoa seuraavasti:

1.	Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA:lle sakkoa	1 088 000 ecua
2.	Dyckerhoff AG:lle sakkoa	988 000 ecua

3.	Lafarge Coppée SA:lle sakkoa	1 028 000 ecua
4.	Société des ciments français SA:lle sakkoa	1 052 000 ecua
5.	SA Cimenteries CBR:lle sakkoa	836 000 ecua
6.	Compañia Valenciana de Cementos Portland SA:lle sakkoa	554 000 ecua

11 artikla

Edellä 9 ja 10 artiklassa määrätyt sakot on maksettava kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta seuraavalle pankkitilille (— —)

Sakkosummalle maksetaan edellä mainitun määräajan jälkeiseltä ajalta suoraan lain nojalla korkoa, joka vastaa Euroopan rahainstituutin omiin ecu-määräisiin toimenpiteisiinsä sen kuukauden ensimmäisenä työpäivänä, jonka kuluessa tämä päätös on tehty, soveltamaa korkokantaa kolmella ja puolella prosenttiyksiköllä korotettuna eli 9,25 prosenttia.

12 artikla

Tämän päätös on osoitettu (— —)"

Oikeudenkäyntimenettely

23 Ciments français SA (jota kutsutaan myös nimillä Société des ciments français SA tai Ciments français tai SCF kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Ciments français) ilmoitti 13.1.1995 komissiolle, että sille määrättyä sementtimarkkinoihin liittyvää sakkoa laskettaessa oli tapahtunut aineellinen virhe. Se ilmaisi 6.2.1995 huolensa siitä, että sama virhe sisältyi myös kanteen kohteena olevan päätöksen toiseen tiedoksiantoon. Komissio ilmoitti 17.2.1995 sille 13.2.1995 tekemästään päätöksestä hylätä sen sakon määrää koskeva oikaisupyyntö.

24 Castle Cement Ltd (jäljempänä Castle), Aker ja Euroc tiedustelivat 6.2.1995 komission kilpailupolitiikasta vastaavalta jäseneltä, maksaisiko komissio korkoa oikeudenkäynnin lopputulosta odoteltaessa jo suoritetuille sakon määrille, jos sakko kumottaisiin kokonaan tai osittain. Saatuaan toisen tiedoksiannon helmikuussa 1995 ne pyysivät 13.2.1995 komissiota

vahvistamaan tämän toisen tiedoksiannon seuraukset siltä osin kuin kyse on sakon suorittamisesta tai pankkitakauksen toimittamisesta. Niiden koron maksamiseen liittyviin tiedusteluihin ei vastattu.

25 CBR (T-25/95), Cembureau (T-26/95), FIC (T-30/95), ENCI (T-31/95), VNC (T-32/95), Ciments luxembourgeois SA (jota kutsutaan myös nimellä SA des Ciments luxembourgeois tai Ciments luxembourgeois kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Ciments luxembourgeois; T-34/95), Dyckerhoff AG (aiemmin Dyckerhoff Zement GmbH; jäljempänä Dyckerhoff; T-35/95), SFIC (T-36/95), Vicat SA (jäljempänä Vicat; T-37/95), Cedest (T-38/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger Zement AG (jäljempänä Heidelberger; T-42/95), Lafarge Coppée (jota kutsutaan myös nimellä Lafarge Coppée SA tai Lafarge kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Lafarge; T-43/95), Aalborg Portland A/S (jäljempänä Aalborg; T-44/95), Alsen AG (aiemmin Alsen-Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH, jota kutsutaan myös nimellä Alsen-Breitenburg kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Alsen-Breitenburg; T-45/95), Alsen AG (aiemmin Nordcement AG, jota kutsutaan myös nimellä Nordcement kanteen kohteena olevassa päätöksessä, jäljempänä Nordcement; T-46/95), Bundesverband der Deutschen Zementindustrie e.V. (jota kutsutaan myös nimellä Bundesverband tai BDZ kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä BDZ; T-48/95), Unicem SpA (jäljempänä Unicem; T-50/95), Fratelli Buzzi SpA (jäljempänä Buzzi; T-51/95), Compañia Valenciana de Cementos Portland SA (jäljempänä Valenciana; T-52/95), Rugby Group plc (jota kutsutaan myös nimellä Rugby kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Rugby; T-53/95), British Cement Association (jäljempänä BCA; T-54/95), Asland SA (jäljempänä Asland) (T-55/95), Castle (T-56/95), Heracles General Cement Company SA (jota kutsutaan myös nimellä Heracles kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Heracles; T-57/95), Corporación Uniland SA (jäljempänä Uniland; T-58/95), Agrupación de Fabricantes de Cemento de España — Oficemen (jota kutsutaan myös nimellä Oficemen kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Oficemen; T-59/95), Irish Cement Ltd (jäljempänä Irish Cement; T-60/95), Cimpor — Cimentos de Portugali SA (jäljempänä Cimpor; T-61/95), Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento SA (jäljempänä Secil; T-62/95), ATIC-Associação Técnica da Indústria de Cimento (jäljempänä ATIC; T-63/95), Titan Cement Company SA (jota kutsutaan myös nimellä Titan kanteen kohteena olevassa päätöksessä, jäljempänä Titan; T-64/95), Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA (jäljempänä Italcementi; T-65/95), Holderbank Financière Glarus AG (jota kutsutaan myös nimellä Holderbank Financière Glaris SA kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Holderbank; T-68/95), Hornos Ibéricos Alba SA (Hisalba) (jota kutsutaan myös nimellä Hornos Ibéricos tai Hisalba kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Hornos Ibéricos; T-69/95), Aker (T-70/95), Euroc (T-71/95), Cementir-Cementerie del Tirreno SpA (jäljempänä Cementir; T-87/95), Blue Circle (T-88/95), Enosi Tsimentoviomichanion Ellados (aiemmin Association of the Greek Cement Industry, joksi sitä kutsutaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä AGCI; T-103/95) ja Tsimenta Chalkidos AE (aiemmin Halkis Cement Company, jota kutsutaan myös nimellä Halkis kanteen kohteena olevassa päätöksessä; jäljempänä Halkis; T-104/95) ovat nostaneet tämän kanteen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 14.2.1995 ja 12.4.1995 välisenä aikana jätetyillä erillisillä kannekirjelmillä.

26 Halkis esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 17.5.1995 jättämällään erillisellä hakemuksella EY:n perustamissopimuksen 185 ja 186 artiklaan (josta on tullut EY 242 ja EY 243 artikla) perustuvan välitoimien määräämistä koskevan pyynnön, joka koski sen maksettavaksi kanteen kohteena olevassa päätöksessä määrätyn sakon täytäntöönpanon lykkäämistä. Tämä pyyntö hylättiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentin asiassa T-104/95 R, Tsimenta Chalkidos v. komissio, 11.8.1995 antamalla määräyksellä (Kok. 1995, s. II-2235).

27 Cementir nosti 10.5.1995 toisen kanteen, jolla pyrittiin kanteen kohteena olevan päätöksen kumoamiseen erityisesti siltä osin kuin sen 9 artiklassa vahvistettiin sille määrätyn sakon suuruus (asia T-116/95). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu neljäs jaosto) jätti tämän kanteen tutkimatta 10.6.1998 antamallaan määräyksellä (Kok. 1998, s. II-2261).

28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu neljäs jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suulliset käsittelyt kaikissa nyt esillä olevissa asioissa ilman edeltäviä asian selvittämistoimia. Prosessinjohtotoimenpiteiden yhteydessä se kuitenkin kehotti asianosaisia esittämään tiettyjä asiakirjoja ja vastaamaan tiettyihin kysymyksiin. Asianosaiset toimivat näiden pyyntöjen mukaisesti.

29 Asianosaisten suulliset lausumat ja heidän vastauksensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 16., 18., 23., 25. ja 30.9.1998 sekä 2., 7., 9., 14., 16., ja 21.10.1998 pidetyissä istunnossa.

Asianosaisten vaatimukset

30 CBR (T-25/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 1, 4, 7, 8, 9 ja 10 artiklan,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

31 Cembureau (T-26/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja

— määrää tarvittavista asian selvittämistoimista.

32 FIC (T-30/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 1, 2 5, 8 ja 9 artiklan siltä osin kuin ne koskevat sitä,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

33 ENCI (T-31/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti alentaa sille määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut mukaan lukien aiheettomasti maksetun sakon korot.

34 VNC (T-32/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen ainakin siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti alentaa sille määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut mukaan lukien aiheettomasti maksetun sakon korot.

35 Ciments luxembourgeois (T-34/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan, 2 artiklan 1 ja 2 kohdan ja 9 artiklan siltä osin kuin ne koskevat sitä,

— toissijaisesti alentaa sille määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

36 Dyckerhoff (T-35/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan, 3 artiklan 3 kohdan a alakohdan, 4 artiklan 1 ja 2 kohdan, 3 kohdan a alakohdan, 5, 7, 8, 9 ja 10 artiklan siltä osin kuin ne koskevat sitä,

— toissijaisesti alentaa sille määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

37 SFIC (T-36/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin:

— tiedustelee komissiolta ja tarvittaessa neuvoa-antavalta komitealta niiden tietojen laatua ja kattavuutta, jotka olivat tämän komitean jäsenten saatavilla ja jotka oli toimitettu heille erityisesti suunniteltujen sakon määrien osalta.

— tiedustelee komissiolta sen jäsenten kollegion päätöksen lainmukaisuutta erityisesti niiden edellytysten osalta, joiden mukaisesti jäsenille annettiin oikeus tutustua kantajan ja muiden väitetiedoksiannon adressaattien esittämiin puolustuksen argumentteihin tai joiden mukaisesti jäsenet ovat saaneet tiedon näistä argumenteista,

— toteaa, että neuvoa-antavalla komitealla ei ole ollut tilaisuutta esittää kantaansa kaikki asian kannalta merkitykselliset seikat tiedossaan,

— toteaa, ettei komission kollegisen päätöksenteon periaatetta olla noudatettu,

— kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen 1 ja 2 artiklan, 3 artiklan 3 kohdan, 4 artiklan 1 ja 2 kohdan sekä 5 ja 9 artiklan siltä osin kuin ne koskevat sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

38 Vicat (T-37/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan, 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan ja 9 artiklan siltä osin kuin ne koskevat sitä,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

39 Cedest (T-38/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan, 3 artiklan 3 kohdan a alakohdan ja 9 artiklan 20 kohdan siltä osin kuin ne koskevat sitä,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

40 Ciments français (T-39/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen,

— toissijaisesti alentaa sille määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

41 Heidelberger (T-42/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

42 Lafarge (T-43/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen tai ainakin sen 1 artiklan, 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan, 3 artiklan 3 kohdan a alakohdan, 4 artiklan 1 ja 2 kohdan sekä 3 kohdan a alakohdan, 4 artiklan 4 kohdan e ja f alakohdan ja 6 ja 7 artiklan,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai ainakin alentaa sitä ja

— ryhtyy kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

43 Aalborg (T-44/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 ja 2 artiklan, 4 artiklan 1 kohdan ja 3 kohdan a alakohdan sekä 5, 8 ja 12 artiklan siltä osin kuin ne koskevat sitä,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

44 Alsen-Breitenburg (T-45/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti alentaa sille määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

45 Nordcement (T-46/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti alentaa sille määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

46 BDZ (T-48/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 ja 2 artiklan, 3 artiklan 3 kohdan, 4 artiklan 1 ja 2 kohdan sekä 3 kohdan a alakohdan ja 9 artiklan 5 kohdan ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

47 Unicem (T-50/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen ainakin sen osalta,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja maksamaan kantajalle vakuuden asettamisesta aiheutuneet kulut ja korot joko kokonaisuudessaan tai sakon alentamisen jälkeen jäljelle jääneeltä osin,

48 Buzzi (T-51/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä,

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut,

— velvoittaa komission korvaamaan kantajalle hallinnollisen menettelyn aikana aiheutuneet kulut,

— velvoittaa komission korvaamaan kantajalle vakuuden asettamisesta määrätyn sakon maksamista silmällä pitäen aiheutuneet kulut ja

— myöntää kantajalle oikeuden siihen, että sen toimihenkilö Franco Buzzi saa edustaa sitä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

49 Valenciana (T-52/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti alentaa sille määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

50 Rugby (T-53/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 1, 2, 4, 8 ja 9 artiklan siltä osin kuin ne koskevat sitä,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

51 BCA (T-54/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

52 Asland (T-55/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut mukaan lukien vakuudesta tai sakon maksamisesta kokonaan tai osittain aiheutuneet kulut ja korot.

53 Castle (T-56/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

54 Heracles (T-57/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä,

— määrää komission esittämään kaikki sisäiset muistiinpanot, muistiot ja asiakirjaluonnokset, joita komission jäsenet tai virkamiehet ovat laatineet, pöytäkirjat komission

kokouksista ja neuvoa-antavan komitean lausunnot liittyen kokouksiin, joissa käsiteltiin seuraavia asioita:

— kantajan puolustautumisperusteiden jakelua, sellaisina kuin perusteet on esitetty sen väitetiedoksiantoon antamassa vastauksessa sekä komissiossa ja neuvoa-antavassa komiteassa pidetystä kuulemistilaisuudesta laaditussa pöytäkirjassa muilla kielillä kuin kreikaksi, jolla alkuperäinen asiakirja on laadittu,

— sille määrätyn sakon suuruuden laskentaa, erityisesti neuvoa-antavalle komitealle esitettyä komission päätösluonnosta, johon sisältyy kantajan tietojen, joita se ei kykene kuitenkaan näyttämään toteen, mukaan seuraava kappale (joka ei sisälly kanteen kohteena olevaan päätökseen):"On otettava huomioon kreikkalaisten tuottajien väite, jonka mukaan ne olivat olosuhteiden vuoksi pakotetut allekirjoittamaan tiettyjen eurooppalaisten tuottajien kanssa sopimukset sementin ja klinkkerin myynnistä. Komissio arvioi näin ollen, että se ei voi määrätä sakkoja Titanille ja Heraclesille siltä osin kuin kyse on sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista, jotka liittyvät 56 kohdassa tarkoitetun kreikkalaisen sementin ja klinkkerin myyntiin", ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

55 Uniland (T-58/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä ja ainakin 1 artiklan, 4 artiklan 1 ja 2 kohdan sekä 3 kohdan a alakohdan ja 9 artiklan,

— toissijaisesti alentaa sille määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut mukaan luettuna kantajalle sakon maksamista koskevan vakuuden asettamisesta ja sen voimassapitämisestä aiheutuneet kulut.

56 Oficemen (T-59/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 ja 2 artiklan, 3 artiklan 2 kohdan, 4 artiklan 1 ja 2 kohdan sekä 3 kohdan a alakohdan ja 5 ja 9 artiklan siltä osin kuin ne koskevat sitä,

— vaihtoehtoisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut mukaan luettuna kantajalle sakon maksamista koskevan vakuuden asettamisesta ja sen voimassapitämisestä aiheutuneet kulut.

57 Vastauskirjelmässään Oficemen (T-59/95) vaatii vielä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kehottamaan komissiota toimittamaan kaikki ne asiakirjat, jotka liittyvät komission tutkimaan asiakirja-aineistoon liitettyyn kirjeenvaihtoon ja kertomuksiin, jotta voidaan tarkistaa, onko asetuksen N:o 17 mukaista pakollista muotovaatimusta hankkia neuvoa-antavan komitean lausunto noudatettu asianmukaisesti.

58 Irish Cement (T-60/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen,

— kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

59 Cimpor (T-61/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä ja kumoaa siten sille määrätyn sakon,

— toissijaisesti alentaa sakkoa,

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja

— määrää tarvittavista asian selvittämistoimista.

60 Secil (T-62/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä ja kumoaa siten sille määrätyn sakon,

— toissijaisesti alentaa sakkoa,

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja

— määrää tarvittavista asian selvittämistoimista ja erityisesti velvoittaa komission liittämään asiakirja-aineistoon jäljennökset niistä väitetiedoksiannon luvuista, joita ei ole annettu sille tiedoksi, sekä kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklan lainmukaisuuden valvomiseksi.

61 ATIC (T-63/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä koskevilta osilta ja erityisesti sen 1 artiklan, 2 artiklan 1 kohdan sekä 2 kohdan b alakohdan ja 5 artiklan,

— toissijaisesti alentaa sille määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

62 Titan (T-64/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen tai muuttaa päätöstä sitä koskevilta osilta samalla kumoten sille määrätyn sakon tai alentaen sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja

— määrää tarvittavista muista tai täydentävistä toimenpiteistä yhteisön oikeuden mukaisesti.

63 Italcementi (T-65/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ensisijaisesti kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä,

— kumoaa komission 23.9.1993 tekemän päätöksen siltä osin kuin siinä päätettiin saattaa päätökseen siinä mainittuja kahtatoista saksalaista yritystä ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan aloitetun menettelyn kansainvälinen osa,

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

64 Holderbank (T-68/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

65 Hornos Ibéricos (T-69/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä,

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja

— kehottaa komissiota toimittamaan täydellisen asiakirja-aineiston ja kaikki ne asiakirjat, joihin se on tukeutunut perustellessaan kanteen kohteena olevaa päätöstä, ja erityisesti sementin maailmanmarkkinatilannetta koskevan analyysin sekä komission tekemän tutkimuksen niistä taloudellisista syistä, jotka saivat kantajan osallistumaan EPC:hen ja

— myöntää kantajalle oikeuden tutkia näitä asiakirjoja siltä osin kuin niihin ei sisälly muiden asianosaisten liikesalaisuuksia eikä niissä viitata komission sisäisiin asiakirjoihin.

66 Aker (T-70/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

67 Euroc (T-71/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin:

— kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen siltä osin kuin se koskee sitä,

— kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

68 Cementir (T-87/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin:

— ensisijaisesti kumoaa kokonaan tai osittain kanteen kohteena olevan päätöksen,

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

69 Blue Circle (T-88/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen,

— toissijaisesti kumoaa päätöksen osittain ja alentaa siten sille määrättyä sakkoa.

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

70 AGCI (T-103/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa kanteen kohteena olevan päätöksen tai muuttaa päätöstä ainakin kantajaa koskevilta osilta siten, että se kumoaa kantajalle määrätyn sakon tai alentaa sitä,

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja

— määrää muista tarpeellisista toimenpiteistä.

71 Halkis (T-104/95) vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ratkaisee sen nostaman kanteen täysin riippumatta muista siihen liittyvistä, kanteen kohteena olevasta päätöksestä nostetuista kanteista, jotka saattavat hämärtää sen nostamansa kanteen tueksi esittämien tosiseikkojen sekä kanneperusteiden oikeudellista arviointia,

— kumoaa kanteen kohteena oleva päätöksen tai ainakin muuttaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

72 Komissio vaatii asioissa T-25/95 ja T-30/95, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— jättää kanteen tutkimatta siltä osin kuin kyse on rehtiä kilpailua koskevista oikeussäännöistä,

— hylkää kanteen muilta osin ja

— velvoittaa vastaajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

73 Se vaatii asioissa T-26/95, T-31/95, T-32/95, T-34/95, T-35/95, T-36/95, T-37/95, T-38/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95, T-44/95, T-45/95, T-46/95, T-48/95, T-50/95, T-51/95, T-52/95, T-53/95, T-54/95, T-55/95, T-56/95, T-57/95, T-58/95, T-59/95, T-60/95, T-61/95, T-62/95, T-63/95, T-64/95, T-68/95, T-69/95, T-70/95, T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen perusteettomana ja

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

74 Se vaatii asiassa T-65/95, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— jättää kanteen tutkimatta siltä osin kuin se koskee komission 23.9.1993 tekemää päätöstä,

— hylkää sen perusteettomana siltä osin kuin se koskee kanteen kohteena olevaa päätöstä ja

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

75 Kuultuaan asianosaisia tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu neljäs jaosto) katsoo, että on aiheellista yhdistää nyt esillä olevat asiat tuomion antamista varten työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti.

76 Kaikissa kanteissa vaaditaan kanteen kohteena olevan päätöksen kumoamista. Ainoastaan yksi kantajista eli Italcementi vaatii kumottavaksi myös 23.9.1993 tehdyn päätöksen, jolla komissio saattoi päätökseen kahtatoista saksalaista yritystä ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan käydyn menettelyn kansainvälisen osan. Aluksi on syytä tutkia Italcementin tämän viimeksi mainitun päätöksen osalta esittämiä vaatimuksia.

Vaatimukset 23.9.1993 tehdyn päätöksen kumoamisesta siltä osin kuin sillä on saatettu päätökseen kahtatoista saksalaista yritystä ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan käydyn menettelyn kansainvälinen osa

77 Komissio päätti 23.9.1993 hylätä väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa kahtatoista saksalaista yritystä ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan esitetyt väitteet. Se päätti hylätä myös väitetiedoksiantoon sisältyvät valtioiden sisäisiä kartelleja koskevat väitteet kaikkien väitetiedoksiannon adressaattien osalta. Se ilmoitti 27.9.1993 kaikille adressaateille päätöksestään hylätä valtioiden sisäisiä kartelleja koskevat väitteet (ks. edellä 14 ja 15 kohta).

78 Italcementi (T-65/95) arvostelee komissiota siitä, ettei komissio ole toimittanut sille 23.9.1993 tekemäänsä päätöstä saattaa päätökseen kahtatoista saksalaista yritystä ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan käytävä menettely. Italcementi väittää saaneensa tästä päätöksestä tiedon kanteen kohteena olevaa päätöstä lukiessaan, sillä 27.9.1993 päivätyssä komission kirjeessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 perustelukappaleen 2 kohta) ei siitä mainita. Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei sen mukaan sisälly myöskään perusteluja tälle päätökselle. Italcementi väittää, että sillä ei ole näin ollen ollut oikeutta esittää huomautuksia ja nostaa kannetta kyseisestä päätöksestä. Tämä päätös oli kuitenkin kanteen kohteena olevan päätöksen kannalta keskeinen valmisteleva toimi, jota ilman kanteen kohteena oleva päätös olisi ollut sekä muodoltaan että asiasisällöltään erilainen. Kantaja katsoo, että hänen kanteensa on otettava tutkittavaksi siltä osin kuin se koskee 23.9.1993 tehtyä päätöstä. Kantaja on yhtäältä nostanut kanteensa EY:n perustamissopimuksen 173 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 230 artikla) mukaisessa määräajassa, joka on alkanut kulua vasta siitä hetkestä lähtien, jolloin hän on voinut saada päätöksestä tiedon. Kantajalla on mielestään myös oikeussuojan tarve kyseisen

päätöksen osalta, sillä päätös on ristiriidassa sen kollektiivisen vastuun kanssa, jonka komissio on katsonut kaikilla eurooppalaisilla sementinvalmistajilla olevan, ja sillä loukataan syrjintäkiellon periaatetta. Italcementi vaatii vielä, että komissio velvoitetaan esittämään 23.9.1993 tekemänsä päätös. Se väittää, että jos tätä päätöstä koskevat kumoamisvaatimukset hyväksytään, myös kanteen kohteena oleva päätös on kumottava.

79 On totta, että 27.9.1993 päivätyssä komission kirjeessä ei mainita 23.9.1993 tehtyä päätöstä hylätä kahtatoista saksalaista yritystä ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan esitetyt kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet, ja komissio on lisäksi myöntänyt tämän asian T-65/95 suullisessa käsittelyssä.

80 On syytä muistaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan säädöksiä tai päätöksiä, jotka voivat olla perustamissopimuksen 173 artiklassa tarkoitetun kumoamiskanteen kohteena, ovat sellaiset toimet, joilla on sitovia oikeusvaikutuksia, jotka saattavat vaikuttaa kantajan etuihin muuttamalla selvästi hänen oikeusasemaansa (ks. asia 60/81, IBM v. komissio, tuomio 11.11.1981, Kok. 1981, s. 2639, 9 kohta ja edellä 11 kohdassa mainittu asia Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomion 28 kohta).

81 Komission päätöksellä hylätä nyt esillä olevassa asiassa kahtatoista saksalaista yritystä ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan esitetyt kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet ei ole tällaista vaikutusta Italcementiin.

82 Se ei siis ole Italcementin kannalta päätös, joka voisi olla kanteen kohteena perustamissopimuksen 173 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Näin ollen sitä vastaan esitetyt kumoamisvaatimukset on jätettävä tutkimatta.

83 Siltä osin kuin Italcementin esittämillä väitteillä pyritään todellisuudessa kiinnittämään huomiota kanteen kohteena olevan päätöksen valmistelevaan toimeen sisältyviin sääntöjenvastaisuuksiin, joiden vaikutuksesta viimeksi mainittu päätös on kantajien mukaan lainvastainen sen vuoksi, että kantajan puolustautumisoikeuksia on loukattu, perusteluvelvollisuutta rikottu ja syrjintäkiellon periaatetta loukattu, näitä väitteitä on tarkasteltava itse kanteen kohteena olevaa päätöstä koskevien kumoamisvaatimusten yhteydessä (ks. jäljempänä 461—471 kohta). Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sellaiseen valmistelevaan toimeen, josta itsestään ei voida nostaa kumoamiskannetta, liittyviin mahdollisiin sääntöjenvastaisuuksiin voidaan vedota ainoastaan lopullista päätöstä eli tässä asiassa kanteen kohteena olevaa päätöstä vastaan nostetun kumoamiskanteen tueksi, sillä 23.9.1993 tehty päätös on vain eräs lopullisen päätöksen valmisteluvaiheista (edellä 80 kohdassa mainittu asia IBM v. komissio, tuomion 12 kohta; edellä 11 kohdassa mainittu asia Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomion 47 kohta ja yhdistetyt asiat T-39/92 ja T-40/92, CB ja Europay v. komissio, tuomio 23.2.1994, Kok. 1994, s. II-49, 46—62 kohta).

84 Edellä käsitellyt vaatimukset on jätettävä tutkimatta, ja sen vuoksi ei ole syytä hyväksyä Italcementin vaatimusta, joka koskee 23.9.1993 tehdyn päätöksen esittämistä.

Kanteen kohteena olevaa päätöstä koskevat kumoamisvaatimukset

I *Kanneperusteet, joiden mukaan hallinnollisen menettelyn aikana on rikottu eri tavoin olennaisia menettelymääräyksiä*

85 Kaikki kantajat Halkista lukuunottamatta esittävät kanneperusteita, joiden mukaan olennaisia menettelymääräyksiä on rikottu hallinnollisen menettelyn aikana. Jokainen kantaja ei ole kuitenkaan vedonnut näihin kaikkiin kanneperusteisiin, joita on yhteensä 22. Kunkin kanneperusteen käsittelyn yhteydessä täsmennetään, ketkä kantajista ovat siihen vedonneet.

86 Ensimmäinen kanneperuste koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista siltä osin kuin hallinnollisen menettelyn aikana ei ole ollut mahdollista tutustua väitetiedoksiantoon ja siihen liittyviin asiakirjoihin kokonaisuudessaan. Osa kantajista väittää, että sillä, että väitteistä on annettu tiedoksi vain osa, loukataan myös yhdenvertaisuusperiaatetta. Toinen kanneperuste koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista, kolmas yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamista ja neljäs EY:n perustamissopimuksen 190 artiklan (josta on tullut EY 253 artikla) rikkomista, ja nämä kanneperusteet liittyvät siihen, että komissio on hylännyt valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet ja joidenkin yritysten osalta myös kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet (ks. edellä 14 ja 15 kohta). Viidennen kanneperusteen mukaan komissio on toiminut menettelysääntöjen vastaisesti hylätessään tietyt kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet. Kuudennen kanneperusteen mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska väitetiedoksianto oli epätäsmällinen ja puutteellinen. Seitsemäs kanneperuste koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja Euroopan talousyhteisössä käytettäviä kieliä koskevista järjestelyistä 15.4.1958 annetun neuvoston asetuksen N:o 1 (EYVL 1958, 17, s. 385, jäljempänä asetus N:o 1) rikkomista sekä siitä, että tiettyjä hallinnollisen menettelyn aikana kantajille toimitettuja asiakirjoja ei ole käännetty, aiheutuvaa lainvastaisuutta. Kahdeksannen kanneperusteen mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska tietyt asiakirjat on käännetty virheellisesti ja niitä on siteerattu väärin. Yhdeksännen kanneperusteen mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu ja asetuksen N:o 99/63 11 artiklan 1 kohtaa on rikottu, koska väitetiedoksiantoon annettavalle vastaukselle on asetettu riittämätön määräaika. Kymmenennen kanneperusteen mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu sekä asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohtaa ja asetuksen N:o 99/63 7 artiklan 1 kohtaa, 8 artiklan 1 kohtaa ja 9 artiklaa rikottu, koska kuulemistilaisuudet on järjestetty virheellisesti. Yhdestoista kanneperuste koskee asian selvittämistä viran puolesta koskevan periaatteen loukkaamista. Kahdennentoista kanneperusteen mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu sen vuoksi, että hallinnollisen menettelyn kesto on ollut liian pitkä. Kolmastoista kanneperuste koskee ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi 4.11.1950 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (jäljempänä ihmisoikeussopimus) 6 artiklan rikkomista. Neljännentoista kanneperusteen mukaan komissio ei ole noudattanut syyttömyysolettamaa, ja viidennentoista kanneperusteen mukaan asianosaisten oikeutta olla todistamatta itseään vastaan on loukattu. Kuudennentoista kanneperusteen mukaan asetuksen N:o 17 10 artiklaa on rikottu, koska komissio on toiminut sääntöjenvastaisesti neuvoa-antavaa komiteaa kuullessaan. Seitsemästoista, kahdeksastoista, yhdeksästoista ja kahdeskymmenes kanneperuste koskevat toissijaisuusperiaatteen, hyvän hallinnon, oikeusvarmuuden ja luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista hallinnollisen menettelyn aikana. Kahdennenkymmenennenensimmäisen kanneperusteen mukaan komissio on loukannut kollegisen päätöksenteon periaatetta tehdessään kanteen kohteena olevan päätöksen. Kahdennenkymmenennentoisen kanneperusteen mukaan kanteen kohteena oleva päätös on saatettu todistusvoimaiseksi ja annettu tiedoksi lainvastaisella tavalla.

Ensimmäinen kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia ja yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu siltä osin kuin hallinnollisen menettelyn aikana ei ole ollut mahdollista tutustua väitetiedoksiantoon ja siihen liittyviin asiakirjoihin kokonaisuudessaan

87 Ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä komissiota arvostellaan ensinnäkin siitä, että se ei ole antanut kantajille oikeutta tutustua väitetiedoksiantoon kokonaisuudessaan (B). Tämän jälkeen komissiota arvostellaan siitä, että koska se ei ole antanut oikeutta tutustua tiettyihin väitetiedoksiannon osiin ja moniin asiakirja-aineistoon sisältyviin asiakirjoihin, se on estänyt kantajia hyödyntämästä niiden puolesta puhuvaa näyttöä (C). Komissiota arvostellaan lisäksi siitä, että se on käyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessään sellaisia kantajia vastaan puhuvaa näyttöä sisältäviä asiakirjoja, joita ei ole annettu kantajille tiedoksi tai joihin ei ole väitetiedoksiannossa viitattu (D). Komission väitetään vielä jättäneen antamatta tiedoksi sellaisia asiakirjoja, jotka olisivat voineet olla hyödyllisiä puolustautumisoikeuksia käytettäessä, vaikka ne eivät sisältyneetkään asiakirja-aineistoon (E). On syytä esittää joitakin alustavia huomautuksia (A) ennen näitä väitteitä koskevien perustelujen tutkimista.

A Alustavat huomautukset

88 On syytä palauttaa mieleen, miten väitteet on hallinnollisen menettelyn aikana annettu tiedoksi, ja ne olosuhteet, joissa väitetiedoksiannon adressaatit ovat päässeet tutustumaan asiakirja-aineistoon hallinnollisen menettelyn aikana.

89 Komissio on katsonut niiden asiakirjojen ja tietojen perusteella, joita komission yksiköt ovat keränneet eurooppalaisten sementintuottajien ja tuottajien toimialajärjestöjen tiloissa tehdyissä tutkimuksissa huhtikuun 1989 ja heinäkuun 1990 välisenä aikana, ja asetuksen N:o 17 11 artiklan perusteella tehtyihin tietopyyntöihin sekä saman asetuksen 15 artiklan 1 kohdan nojalla tiedoksi annettuun väitetiedoksiantoon annettujen vastausten perusteella (ks. edellä 2 kohta), että olemassa on todennäköisesti eurooppalaisten sementintuottajien välinen sopimusten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen järjestelmä sekä Euroopan tasolla että eri jäsenvaltioiden tasolla.

90 Komissio päätti näissä olosuhteissa aloittaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteamista koskevat menettelyt 76:ta sementtialan yritystä ja yritysten yhteenliittymää vastaan. Kyseisiin menettelyihin liittyen se lähetti vuoden 1991 marraskuussa kaikille näille yrityksille ja yritysten yhteenliittymille asetuksen N:o 99/63/ETY 2 artiklan 1 kohdan mukaisen väitetiedoksiannon.

91 Väitetiedoksiannon ensimmäisellä sivulla mainitaan kolme asianumeroa: 27.997, 33.126 ja 33.322. Asioita 33.126 ja 33.322 kutsutaan nimellä "Sementtiasiat". Asia 27.997 koskee "yhteisiä hinta- ja markkinointijärjestelyjä" (jäljempänä YHMJ). Kyse on hinta- ja markkinointijärjestelyistä, jotka on otettu käyttöön brittiläisen yhteenliittymän, Cement Makers' Federationin (jäljempänä CMF) piirissä ja jotka CMF on ilmoittanut komissiolle kesäkuussa 1973.

92 Väitetiedoksiannossa esitetään kaksi väitteiden ryhmää: toiminta kansainvälisellä tasolla (jäljempänä kansainväliset kartellit) ja toiminta kansallisella tasolla (valtionsisäiset kartellit). Väitetiedoksianto on jaettu kahteen suureen osaan: niistä toinen on "tosiseikat" (I osa) ja toinen "oikeudellinen arviointi" (II osa). "Tosiseikat"-osaan sisältyy yhdeksän lukua. Luvuista ensimmäisessä käsitellään sementtimarkkinoita. Toinen luku koskee kansainvälisiä kartelleja. Luvuissa 3—9 on kyse valtionsisäisistä eri kartelleista: Italia (3 luku), Yhdistynyt kuningaskunta (4 luku), Ranska (5 luku), Saksa (6 luku), Kreikka (7 luku), Espanja (8 luku) ja Portugali (9 luku). Väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osaan sisältyy kolme osaa (A, B ja C). A-osaan, jonka otsikkona on "ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta", sisältyy väitetiedoksiannon 10—19 luvut. A-osan 10—12 luvut liittyvät kansainvälisiin kartelleihin ja 13—19 luvut koskevat eri valtionsisäisiä kartelleja: Italia (13 luku), Yhdistynyt kuningaskunta (14 luku), Ranska (15 luku), Saksa (16 luku), Kreikka (17 luku), Espanja (18 luku) ja Portugal (19 luku). B-osassa käsitellään perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamatta jättämistä, ja C-osassa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan soveltamatta jättämistä.

93 YHMJ:tä (asia 27.997), joka kuuluu valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden piiriin, käsitellään Yhdistynyttä kuningaskuntaa käsittelevissä luvuissa (4 ja 14 luku).

94 Kansainvälisiä kartelleja koskevat luvut (2, 10, 11 ja 12 luku) sekä väitetiedoksiannon täydellinen sisällysluettelo on annettu tiedoksi kullekin kantajalle. Valtionsisäisiä kartelleja koskevat luvut (3—9 ja 13—19 luku) on lähetetty vain niille yrityksille ja yritysten yhteenliittymille, jotka toimivat kyseessä olevan jäsenvaltion alueella. Näin ollen niille väitetiedoksiannon adressaateille, jotka olivat sijoittautuneet sen jäsenvaltion alueelle, jossa väitetiedoksiannon mukaan oli tämän maan sementintuottajien välinen valtionsisäinen kartelli, oli annettu tiedoksi tämän valtionsisäistä kartellia koskevat väitetiedoksiannon luvut, mutta ei muiden valtioiden sisäisiä kartelleja koskevia lukuja. Sellaiselle väitetiedoksiannon adressaatille, joka oli sijoittautunut jäsenvaltioon, jota ei ollut käsitelty väitetiedoksiannossa millään erityisellä tavalla, annettiin tiedoksi ainoastaan kansainvälisiä kartelleja koskevat väitetiedoksiannon luvut.

95 Komissio ei ole liittänyt väitetiedoksiantoon asiakirjoja, joihin se on johtopäätöksensä perustanut, eikä muita asiakirjoja, joita se on pitänyt asian kannalta merkityksellisinä. Kyseessä olleiden asiakirjojen suuri määrä huomioon ottaen se otti käyttöön asiakirjalaatikon, joka annettiin kunkin väitetiedoksiannon adressaatin saataville niiden tutustuessa asiakirjoihin vuoden 1991 lopulla (jäljempänä laatikko). Viimeistään tänä samana ajankohtana väitetiedoksiannon adressaatit saivat luettelon (ks. edellä 5 kohta). Rugby (T-53/95) väittää kuitenkin, että se on saanut tiedon luettelosta (ks. edellä 5 kohta) vasta 4.6.1992 päivätystä komission kirjeestä.

96 Luetteloon (ks. edellä 5 kohta), jossa viitataan kolmeen asianumeroon (27.997, 33.126 ja 33.322), sisältyvät seuraavat merkinnät: asiakirjojen numerot (1—3147 asiakirjavihon 33.322 osalta, 1—20845 asiakirjavihon 33.126 osalta ja 1—40 asiakirjavihon 27.997 osalta), asiakirjojen tunnistamisessa käytettävä koodi (1—12), asiakirjojen saatavilla oloa koskeva koodi (A = saatavilla oleva, PA = osittain saatavilla oleva, NA = ei saatavilla oleva), maininta niistä

asianosaisista, joilla oli tai ei ollut oikeutta tutustua kyseisiin asiakirjoihin, ja maininta siitä kansiosta, josta kyseiset asiakirjat ovat löydettävissä.

97 Luettelosta (ks. edellä 5 kohta) ilmenee, että sementtiasioiden (33.126 ja 33.322) asiakirja-aineistoon sisältyvät seuraavat asiakirjat: väitteet sisältävä asiakirja ja asiakirjat, joihin niiden tueksi on vedottu (tunnuskoodi 1), asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla esitetyt tietopyynnöt ja niihin annetut vastaukset (tunnuskoodit 4.1 ja 4.2), tiettyjen yritysten kanssa asetuksen N:o 17 11 artiklan ulkopuolella käyty kirjeenvaihto (tunnuskoodi 5.1), tutkimusraportit ja niihin liitetyt asiakirjat (tunnuskoodi 6.1), julkaistut asiakirjat (tunnuskoodi 9) ja komission sisäiset asiakirjat (tunnuskoodi 10). YHMJ-asian (IV/27.997) asiakirja-aineistoon sisältyy tiedoksianto (tunnuskoodi 2), komission sisäisiä asiakirjoja (tunnuskoodi 10) ja neuvoa-antavan komitean lausunto (tunnuskoodi 11).

98 Kaikkia luetteloon (ks. edellä 5 kohta) sisältyviä asiakirjoja nimitetään "tutkinta-aineiston asiakirjoiksi".

99 Oikeuden tutustua tutkinta-aineiston asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana osalta on todettava, että jokaisella yrityksellä tai yritysten yhteenliittymällä oli oikeus tutustua niihin asiakirjoihin, jotka komissio oli ottanut haltuunsa kyseisestä yrityksestä tai yritysten yhteenliittymästä, sekä niihin väitetiedoksiannon lukuihin liittyviin asiakirjoihin, jotka oli annettu sille tiedoksi. Koska kaikille tämän asian kantajille on annettu tiedoksi kansainvälisiä kartelleja koskevat luvut (väitetiedoksiannon 2, 10, 11 ja 12 luku), niillä on kaikilla ollut mahdollisuus tutustua asiakirjoihin, jotka on luettelossa luokiteltu saatavilla oleviksi ja jotka liittyvät näihin väitetiedoksiannon lukuihin.

100 Laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) ei sisälly kaikkia kansainvälisiin kartelleihin liittyviä asiakirjoja, jotka on luettelossa (ks. edellä 5 kohta) luokiteltu kaikkien vastaajien saatavilla oleviksi (A tai A: kaikki tai A: eurooppalaiset tuottajat). Komission mukaan laatikkoon sisältyivät kaikkein tärkeimmät kansainvälisiä kartelleja koskevat asiakirjat.

101 Mahdollisuudesta tutustua hallinnollisessa menettelyssä valtionsisäisiä kartelleja koskeviin asiakirjoihin on todettava, että komissio on laatinut kutakin maata, jota käsitellään väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevassa luvussa, eli Italiaa, Yhdistynyttä kuningaskuntaa, Ranskaa, Saksaa, Kreikkaa, Espanjaa ja Portugalia koskevan kansallisen asiakirja-aineiston. Kantajilla on ollut oikeus tutustua vain sitä jäsenvaltiota koskevaan asiakirja-aineistoon, jonka alueelle ne ovat sijoittautuneet.

102 Komissio on hallinnollisen menettelyn aikana kieltäytynyt kaikista pyynnöistä, joilla on pyritty saamaan oikeus tutustua useampiin väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskeviin

lukuihin ja/tai tutkinta-aineiston asiakirjoihin. Tämä komission kanta on johtanut kanteiden nostamiseen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa helmikuussa 1992 (ks. edellä 6 ja 7 kohta).

103 Komissio päätti 23.9.1993 tekemässään päätöksessä hylätä valtionsisäisiä kartelleja koskevat väitteet ja saattaa päätökseen väitetiedoksiannon näihin lukuihin liittyvän menettelyn. Tämä väitteiden toisistaan erottaminen aiheutti sen, että YHMJ-asian (27.997) käsittely lopetettiin, sillä YHMJ:tä koskevat väitteet olivat valtionsisäistä tilannetta koskevia väitteitä, jotka sisältyivät väitetiedoksiannon Yhdistynyttä kuningaskuntaa käsitteleviin lukuihin (4 ja 14 luku). Tämän vuoksi kanteen kohteena oleva päätös koskee vain asioita "33.126 ja 33.322 — Sementti").

B Väitetiedoksiannon osittainen tiedoksiantaminen

104 Seuraavat 30 asianosaista arvostelevat komissiota siitä, että se ei ole antanut niille tiedoksi väitetiedoksiantoa kokonaisuudessaan: CBR (T-25/95), Cembureau (T-26/95), FIC (T-30/95), ENCI (T-31/95), VNC (T-32/95), Ciments luxembourgeois (T-34/95), Dyckerhoff (T-35/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), Alsen-Breitenburg (T-45/95), Nordcement (T-46/95), BDZ (T-48/95), Buzzi (T-51/95), Valenciana (T-52/95), Asland (T-55/95), Castle (T-56/95), Heracles (T-57/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Irish Cement (T-60/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), ATIC (T-63/95), Italcementi (T-65/95), Aker (T-70/95), Euroc (T-71/95), Blue Circle (T-88/95) ja AGCI (T-103/95). Ne katsovat ensinnäkin, että väitetiedoksianto, joka on yksi ainoa asiakirja, olisi pitänyt antaa niille tiedoksi kokonaisuudessaan. Ne väittävät toiseksi, että väitetiedoksianto itsessään on todiste valtionsisäisten kartellien ja kansainvälisten kartellien kiinteästä yhteydestä, joten väitetiedoksiannon adressaateille olisi pitänyt antaa tiedoksi kaikki siihen sisältyvät valtionsisäistä tilannetta koskevat luvut. Cembureau väittää vielä, että sillä, että väitetiedoksiantoa ei ole annettu tiedoksi kokonaisuudessaan, loukataan yhdenvertaisuusperiaatetta.

1. Väitetiedoksiannon ykseys ja kantajien oikeus saada tutustua siihen kokonaisuudessaan

105 Asianosaiset kantajat väittävät, että asetuksen N:o 99/63/ETY 2 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdan perusteella niiden olisi pitänyt hallinnollisen menettelyn aikana saada tiedoksi kaikki valtionsisäisiä kartelleja koskevat väitetiedoksiannon luvut. Koska komissio laatii vain yhden ainoan väitetiedoksiannon, kaikkien väitetiedoksiannon adressaattien pitäisi saada tieto kaikista väitteistä.

106 On todettava, että ne säännökset, joihin kantajat vetoavat ja joissa säädetään komission velvollisuudesta ilmoittaa yrityksille ja yritysten yhteenliittymille kirjallisessa muodossa niitä vastaan esitetyt väitteet, sisältävät yhteisön oikeuden perusperiaatteen, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on kunnioitettava kaikissa oikeudenkäyntimenettelyissä, jotka voivat

johtaa rangaistusseuraamuksiin. Tämän yleisen periaatteen noudattamiseksi asianosaisena olevalle yritykselle on annettava jo hallinnollisen menettelyn vaiheessa mahdollisuus esittää näkemyksensä komission esittämistä tosiseikoista ja väitteiden todenmukaisuudesta ja asianmukaisuudesta (asia 85/76, Hoffman-La Roche v. komissio, tuomio 13.2.1979, Kok. 1979, s. 461, 11 kohta; edellä 11 kohdassa mainittu asia Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomion 39 kohta; asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomio 29.6.1995, Kok. 1995, s. II-1775, 59 kohta; jäljempänä "asia T-30/91, Solvay v. komissio" ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomio 29.6.1995, Kok. 1995, s. II-1847, 69 kohta; jäljempänä asia T-36/91, ICI v. komissio). Väitetiedoksiannossa on siis annettava yrityksille ja yritysten yhteenliittymille kaikki sellaiset tiedot, joita ne tarvitsevat pystyäkseen tehokkaasti puolustautumaan ennen kuin komissio tekee lopullisen päätöksen (ks. mm. yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok. 1993, s. I-1307, 42 kohta; jäljempänä Selluloosa II -tuomio ja asia T-352/94, Mo och Domsjö v. komissio, tuomio 14.5.1998, s. II-1989, 63 kohta).

107 Komissio ei ole siteerannut kanteen kohteena olevassa päätöksessä valtionsisäisiä kartelleja koskevia väitetiedoksiannon väitteitä. Se teki nimittäin 23.9.1993 päätöksen hylätä näitä kartelleja koskevat väitteet ja lopettaa väitetiedoksiannon niitä koskeviin lukuihin liittyvän menettelyn (ks. edellä 14 kohta).

108 Näin ollen kantajat eivät voi vedota väitetiedoksiannon ykseyttä koskeviin perusteluihin näyttääkseen toteen, että muiden jäsenvaltioiden kuin sen, jonka alueelle kyseinen väitetiedoksiannon adressaatti on sijoittautunut, sisäisiä kartelleja koskevien lukujen tiedoksi antamatta jättämisellä olisi loukattu niiden puolustautumisoikeuksia. Puolustautumisoikeuksien loukkaamista hallinnollisessa menettelyssä arvioidaan näet komission väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämien väitteiden perusteella (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 60 kohta ja T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 70 kohta).

109 Väite, jonka mukaan komissio oli velvollinen antamaan väitetiedoksiannon adressaateille tiedoksi kaikki väitteet väitetiedoksiannon ykseyden vuoksi on siten hylättävä.

2. Valtionsisäisten kartellien ja kansainvälisten kartellien erottamaton yhteys ja kantajien oikeus saada tutustua väitetiedoksiantoon kokonaisuudessaan

110 Edellä 104 kohdassa mainitut kantajat väittävät, että muiden jäsenvaltioiden kuin sen, jonka alueelle kyseinen väitetiedoksiannon adressaatti on sijoittautunut, sisäisiä kartelleja koskevien väitetiedoksiannon lukujen tiedoksi antamatta jättämisellä on loukattu niiden puolustautumisoikeuksia siltä osin kuin komissio on päätellyt kansainvälisten kartellien olemassaolon — Cembureau-sopimus ja sen täytäntöönpanotoimet — sellaisten seikkojen perusteella, jotka sisältyvät valtionsisäisiä kartelleja koskeviin väitetiedoksiannon lukuihin. Kantajien mukaan

väitetiedoksiannon näkökulmasta katsoen kansainvälisten kartellien olemassaolo ja toiminta oli riippuvaista erityisesti sellaisten valtionsisäisten kartellien olemassaolosta, joilla tämä sopimus pantiin täytäntöön. Valtionsisäiset ja kansainväliset kartellit ovat jopa muodostaneet yhden ainoan sopimuksen. Valtionsisäisten ja kansainvälisten kartellien erottamaton yhteys käy kantajien mukaan ilmi väitetiedoksiannon sanamuodosta. Sen 93 kohdan b alakohdassa korostetaan näet, että "oli mahdotonta tehdä eroa valtionsisäisten ja eurooppalaisten kartellien välillä, sillä ne muodostivat erottamattoman kokonaisuuden". Lisäksi väitetiedoksiannon 58 ja 59 kohdassa (ks. jäljempänä 119 kohta) korostetaan kilpailusääntöjen eri rikkomisten erottamatonta yhteyttä. Komission 23.9.1993 tekemällä päätöksellä hylätä valtionsisäisiin kartelleihin liittyvät väitteet ja saattaa päätökseen näihin väitetiedoksiannon lukuihin liittyvä menettely ei ole korjattu puolustautumisoikeuksien loukkaamista, koska valtionsisäisiin kartelleihin ja kansainvälisiin kartelleihin liittyvien väitteiden välillä on kiistämätön yhteys.

111 On todettava, että valtionsisäisiä kartelleja koskevat väitetiedoksiannon luvut on esitetty erillisinä lukuina (3—9 ja 13—19 luku), minkä vuoksi komissio on voinut antaa tiedoksi "väitetiedoksiannon osia" sen eri adressaateille.

112 Tästä esittämistavasta huolimatta kaikki valtionsisäisiä kartelleja koskevat luvut sisältävät kansainvälisiin kartelleihin liittyviä seikkoja. Esimerkiksi väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan Ranskaa käsittelevässä luvussa (5 luvun 44 kohdan f alakohta) todetaan, että Kreikasta peräisin olevan sementin viennistä on keskusteltu sementin ja kalkin tuottajien kansallisen toimialajärjestön (jäljempänä SNFCC) hallituksessa ja että "hallituksen kokousten päivämäärät (— —) on sovitettava yhteen (kansainvälisiä kartelleja koskevan väitetiedoksiannon 2 luvun) 2 osassa mainitun 'Cembureau Task Force or European Task Force':n toimenpiteiden ajankohtien kanssa". Väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osaan samoin sisältyvään Yhdistynyttä kuningaskuntaa käsittelevään lukuun sisältyy kappale, joka koskee "CMF:n ja CPMA:n kreikkalaisen sementin tuontia vastaan käyttöön ottamia toimenpiteitä" (väitetiedoksiannon 4 luvun 39 kohta). Väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi"-osaan sisältyvässä Yhdistynyttä kuningaskuntaa käsittelevässä luvussa todetaan seuraavaa: "Kaikki brittiläisten tuottajien CMF:n ja CPMA:n piirissä toteuttamat toimenpiteet, sellaisina kuin niitä on kuvailtu 20 ja 39 kohdassa ja tarkasteltu 61 kohdan h alakohdassa, ovat sopimuksia ja/tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla rajoitetaan kilpailua 85 artiklan 1 kohdassa kielletyllä tavalla" (väitetiedoksiannon 14 luvun 75 kohta). On syytä täsmentää, että väitetiedoksiannon 20 kohta ja 61 kohdan h alakohta, joihin tässä otteessa vedotaan, sisältyvät väitetiedoksiannon 2 ja 10 lukuun, jotka koskevat kansainvälisiä kartelleja ja joiden otsikot ovat seuraavat: "Cembureau Task Forcen toteuttamat 'The carrot actions': 'Absorption of destabilizer's tonnage' ja 'Cembureau Task Force or European Task Force'".

113 Väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan Saksaa käsittelevään lukuun sisältyy osa, joka koskee SFIC:n ja BDZ:n välistä tietojenvaihtoa (6 luvun 49 kohdan a alakohdan iii alakohta), sekä osa, joka koskee ranskalais-saksalaista kartellia (6 luvun 49 kohdan b alakohdan iv alakohta). Nämä kohdat toistetaan väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan Saksaa käsittelevässä luvussa (16 luvun 84 kohta). Väitetiedoksiannon Italiaa käsittelevissä luvuissa käsitellään yksityiskohtaisesti italialaisten tuottajien ja Calcestruzzin välillä tehtyä sopimusta, jonka tarkoituksena on suojella Italian teollisuutta Kreikasta peräisin olevan sementin tuontia vastaan (väitetiedoksiannon 3 luvun 35 kohta; 13 luvun 70 kohdan b alakohta). Väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan Kreikkaa käsittelevässä luvussa käsitellään sieltä peräisin olevasta tuonnista johtuvaa ongelmaa (väitetiedoksiannon 7 luvun 53 kohta). Espanjaa ja Portugalia käsitteleviin lukuihin sisältyy vielä Iberian niemimaalla toimivaa kartellia koskeva osa (väitetiedoksiannon 8 luvun 55 kohdan c alakohta; 9 luvun 56 kohdan b alakohta; 18 luvun 87 kohta; 19 luvun 90 kohta).

114 Väitetiedoksiannon valtionsisäisiä kartelleja koskeviin lukuihin sisältyvät viittaukset kansainvälisiin kartelleihin ja näiden kartellien osalta esitetyt selitykset eivät kuitenkaan tarkoita sitä, että komissio olisi ollut velvollinen antamaan kantajille tiedoksi valtionsisäistä tilannetta koskevat luvut ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tekemistä, sillä päätöksessä todetaan kilpailusääntöjen rikkominen ainoastaan siltä osin kuin kyse on kansainvälisistä kartelleista. Niiden valtionsisäisiä kartelleja koskevien lukujen, joihin kantajilla ei ole ollut mahdollisuutta tutustua, tarkasteleminen ei nimittäin ollut välttämätöntä valmisteltaessa kantajien puolustusta kansainvälistä tilannetta koskevia väitteitä vastaan, sillä valtionsisäisiä kartelleja koskeviin lukuihin ei sisältynyt sellaista kantajia vastaan puhuvaa, kansainvälisiin kartelleihin liittyvää näyttöä, jota ei olisi mainittu väitetiedoksiannon kansainvälisissä kohdissa. Jäljempänä tarkastellaan vielä, sisältyikö väitetiedoksiannon kansallisiin lukuihin mahdollisesti kyseisten kantajien puolesta puhuvaa näyttöä.

115 Kantajat eivät voi myöskään väittää, että komissio olisi väitetiedoksiannossa perustanut Cembureau-sopimuksen ja sen täytäntöönpanotoimien olemassaolon valtionsisäisiin kartelleihin. Cembureau-sopimusta ja sen täytäntöönpanotoimenpiteitä kansainvälisellä tasolla on väitetiedoksiannossa pidetty päin vastoin erillisinä kilpailusääntöjen rikkomisina väitetiedoksiannon kansainvälisissä luvuissa tarkoitettujen asiakirjojen perusteella (2 ja 10—12 luku). Tältä osin on korostettava, että väitetiedoksiannon kansainvälisiä kartelleja koskevat luvut (2 ja 10—12 luku) eivät sisällä mitään viittausta valtionsisäisiin kartelleihin.

116 Kansallisista luvuista ja erityisesti Saksaa käsittelevästä luvusta ilmenee kuitenkin, että valtionsisäisten kartellien asianmukainen toiminta oli riippuvaista kansainvälisen tason kartellin olemassaolosta.

117 Komissio on väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan Saksaa käsittelevässä luvussa selittänyt siten seuraavaa (väitetiedoksiannon 16 luvun 84 kohta): "Saksalaiset sementintuottajat olivat erityisen kiinnostuneita välttämään vientiä muihin sellaisiin Euroopan yhteisön maihin, joiden tuottajat olivat Cembureaun jäseniä, koska tällainen vienti olisi ollut vastoin Cembureaun 'periaatetta', jota on käsitelty tämän väitetiedoksiannon ensimmäisessä osassa. On syytä huomata, että näin merkittävää [Saksan] markkinoiden jakamista koskevaa sopimusta ei oltaisi koskaan voitu panna täytäntöön näin tunnontarkasti ja vakaasti viimeisten 30 vuoden aikana, jos tämä 'periaate' ei olisi sallinut Saksan sementintuontimarkkinoiden eristämistä. Kyseinen 'periaate', jonka nojalla rajat ylittävä kauppa suljettiin pois tai sitä rajoitettiin, oli ehdoton edellytys kilpailua rajoittavien sopimusten ja menettelytapojen noudattamiselle niissä jäsenvaltioissa, joiden tuottajat olivat Cembureaun jäseniä. Ranskalaisten ja saksalaisten yhteenliittymien välinen arkaluontoisten tietojen vaihtaminen ja Benelux-maihin suuntautuvan vientitoiminnan koordinointi olivat joitakin niistä tekijöistä, jotka ovat auttaneet saksalaisia sementtialan markkinajohtajia harjoittamaan tiukkaa valvontaa markkinoillaan kaikkien näiden vuosien aikana ja jotka ovat samanaikaisesti vaikuttaneet jäsenvaltioiden väliseen sementtikauppaan (— —) Tästä seuraa, että (saksalaisilla) sopimuksilla, jotka koskevat markkinatietojen vaihtamista sekä paikallisten markkinoiden ja asiakkaiden jakamista, on merkittävä vaikutus valtioiden väliseen kauppaan sekä sinällään että 'Cembureaun periaatteen rauhoittaa Euroopan kansalliset markkinat' seurauksena tai lisänä paikallisella tai alueellisella tasolla, koska niillä vahvistetaan kansallisten rajojen mukaan kulkevaa markkinoiden pirstoutumista, mikä estää perustamissopimuksessa tavoitellun taloudellisen vuorovaikutuksen."

118 Riippumatta siitä, liittyykö väitetiedoksiannon 93 kohdan b alakohdasta ilmenevä valtionsisäisten kartellien ja kansainvälisten kartellien erottamaton yhteys ainoastaan sakon suuruuden määräämiseen — kuten komissio väittää — , on todettava, että tämä yhteys on joka tapauksessa olemassa ainoastaan yhdessä suhteessa. Valtionsisäisillä kartelleilla Cembureau-sopimuksen "seurauksena tai lisänä paikallisella tai alueellisella tasolla" on näet erottamaton yhteys tähän sopimukseen, kun taas Cembureau-sopimus ja sen täytäntöönpanotoimenpiteet kansainvälisellä tasolla eivät ole millään tavalla riippuvaisia valtionsisäisten kartellien olemassaolosta.

119 Kantajat eivät voi esittää perusteluja väitetiedoksiannon 58 ja 59 kohdan perusteella. Väitetiedoksiannon 58 kohta, jossa oikeudellinen arviointi aloitetaan, täsmennetään seuraavaa: "edellä kuvatut sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat kuuluvat 85 artiklan 1 kohdan kiellon soveltamisalaan, ja kyseessä olevat yritykset ovat tässä artiklassa tarkoitettuja yrityksiä, koska ne harjoittavat taloudellista toimintaa sementin tuotannon ja myynnin alalla". Tämän kohdan oletetaan tosin koskevan kaikkia väitetiedoksiannossa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla esitettyjä väitteitä. Sen sisällön avulla ei kuitenkaan voida näyttää toteen kaikkien näiden väitteiden välistä yhteyttä. Kyse on yksinkertaisesti perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta kaikkiin väitteisiin ja tässä määräyksessä tarkoitetun yrityksen käsitteen määrittelemisestä. Väitetiedoksiannon 59 kohdassa, joka on ensimmäinen kohta, jossa arvioidaan oikeudellisesti 2 luvun 1 ja 2 osassa kuvailtuja kansainvälisiä kartelleja (eli Cembureau-sopimus ja ETF), todetaan seuraavaa: "Eurooppalaiset sementintuottajat ovat sopineet Cembureaussa ja tämän yhteenliittymän välityksellä suunnitelmista, järjestelmistä ja toimenpiteistä, joista on päätetty Cembureaun eri toimielimissä sekä kokousten ja kahdenvälisten ja monenvälisten pysyvien kontaktien järjestelmässä, jota Cembureaun toimielimet pitävät yllä ja jolla pyritään kansallisten markkinoiden suojaamiseen ja markkinoiden jakamiseen kiintiöiden, tavoitemäärien tai sellaisten tilapäisten toimenpiteiden avulla, joilla pyritään sääntelemään ja valvomaan myyntimääriä, hintoja sekä tuontia ja vientiä koskevien tietojen vaihtamiseen pyrkien oman toiminnan parempaan koordinointiin. Komissio arvioi, että kaikki Cembureaun sekä sen eri kokousten sekä kahdenvälisten ja monenvälisten kontaktien yhteydessä päätetyt järjestelyt muodostavat 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yhden jatkuvan 'sopimuksen', joka on alkanut jäljempänä mainittuna ajankohtana." On todettava, ettei kyseisessä 59 kohdassa viitata millään tavoin väitteisiin, jotka sisältyvät väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskeviin lukuihin. Siinä mainitulla "yhdellä sopimuksella" tarkoitetaan näet vain kansainvälisiä kartelleja. Sillä seikalla, että kansainväliset kartellit on määritelty "yhdeksi sopimukseksi", ei siis kuvata kansainvälisten ja valtionsisäisten kartellien erottamatonta yhteyttä.

120 Näin ollen Cembureau-sopimuksen ja sen täytäntöönpanotoimenpiteiden olemassaolo ei perustu millään tavoin valtionsisäisiin kartelleihin. Eräiden kantajien (ks. edellä 110 kohta) esittämää kansainvälisten ja valtionsisäisten kartellien välistä erottamatonta yhteyttä ei siis ole näytetty toteen.

121 Kyseisten kantajien perustelut, joiden mukaan tällainen yhteys olisi edellyttänyt väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevien lukujen tiedoksi antamista puolustuksen valmistelemiseksi kansainvälisiä kartelleja koskevia väitteitä vastaan, on siten myös hylättävä.

3. Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen

122 Cembureau (T-26/95) arvioi, että kaikkien väitetiedoksiannossa mainittujen asianosaisten yhdenvertaisen kohtelun periaatetta on loukattu, koska väitetiedoksiantoa ei ole annettu tiedoksi kaikille asianosaisille kokonaisuudessaan.

123 Nämä väitteet on hylättävä. Erilaisten säännösten soveltaminen samankaltaisiin tilanteisiin tai saman säännöksen soveltaminen erilaisiin tilanteisiin on yhdenvertaisuusperiaatteen vastaista (asia C-279/93, Schumacker, tuomio 14.2.1995, Kok. 1995, s. I-225, 30 kohta ja asia C-107/94, Asscher, tuomio 27.6.1996, Kok. 1996, s. I-3089, 40 kohta). Kaikki väitetiedoksiannon adressaatit eivät nyt esillä olevassa asiassa kuitenkaan ollet samassa tilanteessa: joitakin niistä, kuten Cembureauta, koskivat vain kansainväliset väitteet kun taas joidenkin niistä epäiltiin osallistuneen myös valtionsisäiseen kartelliin siinä jäsenvaltiossa, johon ne olivat sijoittautuneet. Komissio on siis perustellusti antanut näille viimeksi mainituille adressaateille tiedoksi väitetiedoksiannon kansainvälisten lukujen lisäksi sen jäsenvaltion valtionsisäistä tilannetta koskevat luvut, jonka alueelle ne olivat asettautuneet.

C Se tosiseikka, että kantajilla ei ole ollut oikeutta tutustua tiettyihin väitetiedoksiannon osiin ja tiettyihin tutkinta-aineiston asiakirjoihin, jotka olisivat saattaneet sisältää niiden puolesta puhuvaa näyttöä

124 Seuraavat 39 asianosaista arvostelevat komissiota siitä, että se ei ole antanut niille oikeutta tutustua niihin väitetiedoksiannon osiin ja tutkinta-aineiston asiakirjoihin, joihin olisi saattanut sisältyä niiden puolesta puhuvaa näyttöä: CBR (T-25/95), Cembureau (T-26/95), FIC (T-30/95), ENCI (T-31/95), VNC (T-32/95), Ciments luxembourgeois (T-34/95), Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Vicat (T-37/95), Cedest (T-38/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), Alsen-Breitenburg (T-45/95), Nordcement (T-46/95), BDZ (T-48/95), Unicem (T-50/95), Buzzi (T-51/95), Valenciana (T-52/95), Rugby (T-53/95), Asland (T-55/95), Castle (T-56/95), Heracles (T-57/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Irish Cement (T-60/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), ATIC (T-63/95), Titan (T-64/95), Italcementi (T-65/95), Holderbank (T-68/95), Hornos Ibéricos (T-69/95), Aker (T-70/95), Euroc (T-71/95), Cementir (T-87/95), Blue Circle (T-88/95) ja AGCI (T-103/95).

125 Nämä kantajat väittävät komission loukanneen niiden puolustautumisoikeuksia, koska se ei ole antanut niille oikeutta tutustua näihin asiakirjoihin ja niiden osiin.

126 On todettava, etteivät kantajat ole näyttäneet toteen, että komissio olisi loukannut niiden puolustautumisoikeuksia, kun se ei ole toimittanut niille hallinnollisen menettelyn aikana niitä väitetiedoksiannon lukuja, jotka koskevat muita jäsenvaltioita kuin niitä, joiden alueelle kyseinen väitetiedoksiannon adressaatti oli sijoittautunut (ks. edellä 104—123 kohta), jollei muuta seuraa siitä kysymyksestä, onko niiltä viety oikeus tutustua johonkin väitetiedoksiannon lukuun sisältyvään niiden puolesta puhuvaan näyttöön. Näin ollen aluksi on tarkistettava, onko

mahdollisuus tutustua tutkinta-aineiston asiakirjoihin varmistettu lainmukaisesti hallinnollisen menettelyn aikana (1). Seuraavaksi esitetään ne prosessinjohtotoimet, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toteuttanut tarkastelun kohteena olevien perustelujen osalta (2). Tämän jälkeen esitetään analyyttinen arviointimalli perusteluista, joiden mukaan kantajille ei ole hallinnollisen menettelyn aikana annettu oikeutta tutustua niiden puolesta väitetysti puhuvaan näyttöön (3). Tämän analyysin piiriin kuuluvat sekä ne tutkinta-aineiston asiakirjat, joihin ei ole ollut mahdollista tutustua, että ne väitetiedoksiannon osat, joita ei ole annettu tiedoksi. Kyseiset kantajat katsovat näet, että sekä tutkinta-aineiston asiakirjat että ne väitetiedoksiannon osat, jotka on pidetty salassa hallinnollisen menettelyn ajan, olisivat voineet sisältää niiden puolesta puhuvaa näyttöä. Analysointiperiaatteita sovelletaan tämän jälkeen nyt esillä olevaan asiaan (4). Lopuksi tarkastellaan yleisiä perusteluja, jotka koskevat puolustautumisoikeuksien loukkaamista hallinnollisen menettelyn aikana ja joihin on vedottu prosessinjohtotoimien johdosta esitetyissä kirjelmissä (5).

1. Asiakirjoihin tutustumismahdollisuuden järjestäminen hallinnollisen menettelyn aikana

127 Eräät kantajat esittävät kritiikkiä, joka koskee sen asiakirja-aineiston, johon niille on annettu oikeus hallinnollisen menettelyn aikana tutustua, sisältöä ja tapaa, jolla ne ovat saaneet tutustua siihen. Niiden mukaan tutkinta-aineiston asiakirjoihin tutustumismahdollisuutta järjestettäessä on toimittu sääntöjenvastaisesti myös niiden asiakirjojen osalta, joihin oli mahdollista tutustua (1.1). Edellä 124 kohdassa mainitut 39 kantajaa väittävät lisäksi, että järjestettäessä mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana on toimittu sääntöjenvastaisesti siten, että niille ei ole annettu oikeutta tutustua tiettyihin asiakirjoihin (1.2).

1.1. Lainvastaisuudet, joiden väitetään tapahtuneen järjestettäessä mahdollisuutta tutustua hallinnollisessa menettelyssä niihin asiakirjoihin, joiden osalta tutustumisoikeus oli annettu

128 ENCI, VNC, Dyckerhoff, Uniland, Oficemen, Cimpor, Holderbank, Aker ja Euroc väittävät, että myös niiden asiakirjojen osalta, joihin niille on annettu mahdollisuus tutustua, on tämän mahdollisuuden järjestämisessä toimittu sääntöjenvastaisesti. Niiden mukaan esiin tulleet eri virheet osoittavat, että niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu hallinnollisen menettelyn aikana ja että kanteen kohteena oleva päätös on siten kumottava.

129 ENCI ja VNC arvostelevat komissiota aluksi siitä, ettei se ole sisällyttänyt tutkinta-aineistoon niiden tiloista hallinnollisen menettelyn aikana kerättyjä asiakirjoja silloinkaan, kun kyse olisi ollut niiden puolesta puhuvasta näytöstä.

130 On kuitenkin todettava, että ENCI ja VNC eivät näytä toteen väitteidensä paikkansapitävyyttä. Vaikka näiden väitteiden oletettaisiinkin pitävän paikkansa, niiden puolustautumisoikeuksia ei ole loukattu, koska ne olisivat joka tapauksessa voineet hallinnollisen menettelyn aikana vedota siihen niiden puolesta puhuvaan näyttöön, jota komissio on ottanut haltuunsa niiden luota. Niiden perustelut on siten hylättävä.

131 Holderbank väittää, ettei se ole saanut riittävää mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin sen vuoksi, että sen tutkittavaksi annettujen tiettyjen asiakirjajäljennösten sivunumeroinnista oli mahdotonta saada selvää. Koska väitetiedoksiannossa siteeratut asiakirjat oli yksilöity komission asiakirja-aineistossa ainoastaan niiden sivunumeroinnin perusteella, tämä kantaja ei ole kyennyt määrittelemään komission näiden väitteidensä tueksi käyttämiä todisteita ja siten valmistelemaan tehokkaasti puolustustaan.

132 On todettava, ettei kantaja kiistä niiden todisteiden sisällön luettavuutta, joihin sillä on ollut oikeus tutustua, vaan pelkästään niiden sivunumeroinnin luettavuuden. Cembureau-sopimusta ja ETF:ää koskevissa väitetiedoksiannon osissa, jotka ovat ainoat, jotka liittyvät kanteen kohteena olevassa päätöksessä Holderbankia vastaan esitettyihin väitteisiin (1 ja 4 artikla), eri todisteita ei ole yksilöity viittaamalla tiettyyn sivunumerointiin vaan mainitsemalla niiden laji (kokouspöytäkirja, sisäinen muistio, kirje, teleksi jne.), päivämäärä ja/tai alkuperä. Ei ole myöskään kiistetty, että laatikossa olevat asiakirjat (ks. edellä 95 kohta) oli järjestetty väitetiedoksiannossa noudatettuun järjestykseen. Joidenkin asiakirjajäljennösten sivunumeroinnin luettavuuden puutteellisuus ei siis ole voinut estää tätä kantajaa yhdistämästä näitä asiakirjoja siihen väitetiedoksiannon osuuteen, jossa ne oli mainittu. Holderbankin perustelut on siten hylättävä.

133 Uniland ja Oficemen väittävät, että asiakirjoja ei ole yksilöity väitetiedoksiannossa niillä numeroilla, jotka niille on tutkinta-aineistossa annettu. Laatikkoon sisältyvien asiakirjojen (ks. edellä 95 kohta) yhdistäminen väitetiedoksiannon asianomaisiin kohtiin on tämän vuoksi ollut erittäin vaikeaa. Myös Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker ja Euroc ovat esittäneet tällaista kritiikkiä.

134 Ei ole kiistetty, että laatikkoon sisältyvät asiakirjat (ks. edellä 95 kohta) oli järjestetty väitetiedoksiannossa noudatettuun järjestykseen. Lisäksi asiakirjat oli siinä yksilöity mainitsemalla niiden laji, päivämäärä ja/tai alkuperä. Näin ollen laatikkoon sisältyvien asiakirjojen (ks. edellä 95 kohta) yhdistäminen väitetiedoksiannon asianomaisiin kohtiin ei ole voinut aiheuttaa erityisiä ongelmia. Perustelut on siten hylättävä.

135 ENCI, VNC ja Uniland toteavat vielä, että eräiden laatikkoon sisältyneiden asiakirjojen lukeminen oli mahdotonta. Myös Dyckerhoff valittaa, että tiettyjen asiakirjojen lukeminen ei ollut mahdollista. Se korostaa tältä osin, että vaikka se oli pyytänyt 24.1. ja 31.1.1992 päivätyillä kirjeillään komissiota lähettämään sille luettavissa olevat jäljennökset kyseisistä asiakirjoista, komission 11.2.1992 lähettämiä uusia jäljennöksiä oli yhtä mahdotonta lukea kuin niitä edeltäviäkin.

136 On kuitenkin huomattava, ettei mikään estänyt ENCI:tä, VNC:tä ja Unilandia pyytämästä komissiolta, että se lähettäisi niille uudet jäljennökset niistä asiakirjoista, joita niiden oli vaikea lukea. Koska ne eivät ole käyttäneet tätä mahdollisuutta hallinnollisen menettelyn aikana, ne eivät voi nytkään vedota puolustautumisoikeuksiensa loukkaamiseen. Sen osalta, että niistä asiakirjoista, joihin Dyckerhoffilla on ollut oikeus hallinnollisen menettelyn aikana tutustua, ei sen mukaan ole saanut selvää, on todettava, että — kuten tämä kantaja on myöntänytkin — komissio on lähettänyt sille 11.2.1992 päivätyssä kirjeessään uudet jäljennökset niistä asiakirjoista, joiden lukemisen mahdottomuutta se oli valittanut 24.1. ja 31.1.1992 päivätyissä kirjeissään. Jos nämä uudetkin jäljennökset ovat puolestaan osoittautuneet mahdottomiksi lukea, tämä johtuu alkuperäisten asiakirjojen heikosta laadusta, josta komission ei voida katsoa olevan vastuussa. Se, että alkuperäisistä asiakirjoista ei ehkä saanut selvää, ei kuitenkaan merkitse sitä, että kantajien puolustautumisoikeuksia olisi loukattu, koska tästä seikasta kärsivät sekä kantajat että komissio. Komissio ei ole siten voinut perehtyä asiakirjoihin, joiden lukeminen on ollut vaikeaa tai mahdotonta, eri tavalla kuin kantajat niitä tutkiessaan. ENCI:n, VNC:n, Dyckerhoffin ja Unilandin väitteet on siten hylättävä.

137 Cimpor väittää vielä, että luettelossa (ks. edellä 5 kohta) on virheitä. Se väittää esimerkiksi, että sille annettiin mahdollisuus tutustua portugalilaisten tuottajien ja espanjalaisen yhteenliittymän välillä 23.1.1987 järjestettyä kokousta koskevaan muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 kohdan 4 alakohta; asiakirjat nro 33.322/1406—1408) vain osittain, vaikka kyseinen asiakirja olikin merkitty luettelossa (ks. edellä 5 kohta) niiden asiakirjojen joukkoon, jotka olivat kokonaan saatavilla.

138 On todettava, että asiakirjat nro 33.322/1406—1408 ovat luettelossa (ks. edellä 5 kohta) todellakin niiden asiakirjojen joukossa, joihin Cimporilla on ollut oikeus tutustua. Tällä seikalla ei kuitenkaan voida näyttää toteen sitä, että Cimporille olisi annettu mahdollisuus tutustua niihin vain osittain. Sen väitteet eivät siis ole perusteltuja tosiseikkojen eivätkä oikeudellisten seikkojen osalta, joten ne on hylättävä. Lisäksi voidaan korostaa, että Cimpor, jolle on annettu oikeus tutustua näiden asiakirjojen alkuperäiskappaleisiin 18.6. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien perusteella ja joka olisi voinut käyttää tätä tilaisuutta hyväkseen selvittääkseen, miltä osin se on saanut tutustua kyseisiin asiakirjoihin vain osittain ja millä tavoin sen puolustautumisoikeuksia on loukattu, ei ole enää vedonnut tähän perusteluun.

139 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, että kantajat eivät ole näyttäneet toteen, että järjestettäessä mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin olisi toimittu sääntöjenvastaisesti siltä osin kuin kyse on hallinnollisen menettelyn aikana saatavilla olleista asiakirjoista.

1.2. Lainvastaisuudet, joiden väitetään tapahtuneen järjestettäessä mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä ja jotka perustuvat siihen, että kantajille ei ole annettu mahdollisuutta tutustua tiettyihin asiakirjoihin

140 Edellä 124 kohdassa mainitut 39 kantajaa arvostelevat komissiota siitä, että se ei ole antanut niille oikeutta tutustua tiettyihin asiakirjoihin. Ne vetoavat asiassa T-7/89, Hercules Chemicals

v. komissio, 17.12.1991 annettuun tuomioon (Kok. 1991, s. II-1711, 54 kohta) ja toteavat, ettei niille ole annettu hallinnollisen menettelyn aikana oikeutta tutustua kaikkiin niihin tutkinta-aineiston asiakirjoihin, jotka ovat muita kuin komission sisäisiä asiakirjoja tai asiakirjoja, jotka sisältävät liikesalaisuuksia tai muuta luottamuksellista tietoa. Lisäksi komissio on asioissa Natriumkarbonaatti ja erityisesti edellä 106 kohdassa mainituissa asioissa T-30/91, Solvay v. komissio (tuomion 93 ja 94 kohta) ja T-36/91, ICI v. komissio (tuomion 103 ja 104 kohta) annetuissa tuomioissa asetettuja periaatteita loukaten jättänyt toimittamatta niille versiot, jotka eivät olisi luottamuksellisia, sellaisista asiakirjoista, joihin on komission mukaan sisältynyt liikesalaisuuksia tai muita luottamuksellisia tietoja, ja jättänyt laatimatta luettelon, jonka perusteella asianomaiset yritykset ja yritysten yhteenliittymät olisivat kyenneet arvioimaan, onko sopivaa pyytää saada tutustua tiettyihin asiakirjoihin. Koska niihin asiakirjoihin, joihin ei ole annettu mahdollisuutta tutustua, on voinut sisältyä kantajien puolesta puhuvaa näyttöä, olisi näiden virheellisyyksien perusteella todettava, että puolustautumisoikeuksia on loukattu, ja kumottava kanteen kohteena oleva päätös. CBR, FIC, ENCI, VNC, Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Asland, Secil, ATIC ja Hornos Ibéricos vetoavat myös asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden yleiseen periaatteeseen (edellä 106 kohdassa mainitut asiat T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 83 kohta ja T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 93 kohta).

141 Nyt esillä olevassa asiassa on selvää, ettei kellään kantajista ole hallinnollisen menettelyn aikana ollut mahdollisuutta tutustua suureen osaan tutkinta-aineiston asiakirjoista. Noin kolmeen neljäsosaan kaikista luetteloon (ks. edellä 5 kohta) merkityistä asiakirjoista ei ole annettu tutustumisoikeutta.

142 Kilpailuasioissa asiakirjoihin tutustumisen tarkoituksena on antaa väitetiedoksiannon adressaateille mahdollisuus tutustua komission asiakirja-aineiston todisteisiin, jotta asianosaiset voisivat niiden perusteella esittää mielipiteensä komission väitetiedoksiannossa tekemistä päätelmistä (ks. viimeksi asia C-51/92 P, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4235, 75 kohta). Oikeus tutustua asiakirjoihin on siis yksi puolustautumisoikeuden suojaamiseksi tarkoitetuista menettelyllisistä takeista, joilla pyritään suojaamaan puolustautumisoikeuksia ja varmistamaan erityisesti asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 ja 2 kohdassa ja asetuksen N:o 99/63/ETY 2 artiklassa säädetyn kuulluksi tulemista koskevan oikeuden tehokas käyttö. Puolustautumisoikeuden kunnioittaminen kaikissa oikeudenkäyntimenettelyissä, jotka voivat johtaa rangaistusseuraamuksiin, on yhteisön oikeuden perusperiaate, jota on noudatettava kaikissa olosuhteissa, myös hallinnollisessa menettelyssä (edellä 11 kohdassa mainittu asia Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomion 28 ja 39 kohta; asia T-65/89, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomio 1.4.1993, Kok. 1993, s. II-389, 30 kohta; edellä 106 kohdassa mainittu asia Solvay v. komissio, tuomion 59 kohta; edellä 106 kohdassa mainittu asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 69 kohta ja asia T-37/91, ICI v. komissio, tuomio 29.6.1995, Kok. 1995, s. II-1901, jäljempänä asia T-37/91, ICI v. komissio, tuomion 49 kohta).

143 Asetuksessa N:o 17 säädetyn kontradiktorisen periaatteen mukaisesti ei ole yksinomaan komission asiana päättää, mitkä asiakirjat ovat hyödyllisiä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamismenettelyn kohteeksi joutuneiden asianosaisten puolustuksen kannalta (edellä 106 kohdassa mainitut asiat T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 81 kohta ja T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 91 kohta). Kun otetaan huomioon asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden yleinen periaate, ei voida hyväksyä sitä, että komissio voisi yksin päättää, käyttääkö se asiakirjoja kantajaa vastaan, kun yrityksellä ei ole ollut tilaisuutta tutustua niihin, eikä se näin ollen ole voinut vastaavasti päättää, käyttääkö se niitä puolustuksessaan (edellä 106 kohdassa mainitut asiat T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 83 kohta ja T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 90 kohta).

144 Edellä esitetystä seuraa, että komissiolla on velvollisuus asettaa kyseisten yritysten ja yritysten yhteenliittymien saataville kaikki tutkinta-aineisto, lukuunottamatta muiden yritysten liikesalaisuuksia tai muuta luottamuksellista tietoa sisältäviä asiakirjoja ja komission sisäisiä asiakirjoja, jotta nämä voivat puolustautua tehokkaasti väitetiedoksiannossa niitä vastaan esitettyjä väitteitä vastaan (edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, 54 kohta; edellä 142 kohdassa mainittu asia BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomion 29 kohta; julkisasiamies Légerin esittämät ratkaisuehdotukset asiassa C-310/93 P, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. I-865, I-867, 116 kohta ja asiassa C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok. 1998, s. I-8422, 150 kohta).

145 Näiden periaatteiden valossa on tarkistettava, onko komissio antanut mahdollisuuden tutustua tutkinta-aineistoon sääntöjenmukaisesti hallinnollisessa menettelyssä.

146 Kuten CBR ja Heracles ovat todenneet, komissio näyttää perustaneen kieltäytymisensä antaa mahdollisuutta tutustua tutkinta-aineistoon kokonaisuudessaan seikoille, jotka liittyvät kyseisten asiakirjojen luottamuksellisuuteen. Se näyttää katsoneen hallinnollisen menettelyn aikana, että kaikki sen asetukseen N:o 17 perustuvaa toimivaltaa käyttäessään saamat asiakirjat olivat kolmansien osapuolten saatavilla ainoastaan silloin kun niihin oli väitetiedoksiannossa vedottu näitä kolmansia vastaan (ks. edellä 8 kohdassa mainittu asia Cimenteries CBR ym. v. komissio, määräyksen 42 kohta ja edellä 11 kohdassa mainittu asia Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomion 30 kohta).

147 On syytä todeta, että yritysten ja yritysten yhteenliittymien liikesalaisuuksien suojelemisoikeuden kunnioittamisen on oltava tasapainossa koko asiakirja-aineistoon tutustumisoikeuden kunnioittamisen kanssa (edellä 106 kohdassa mainitut asiat T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 88 kohta ja T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 98 kohta). Jos komissio siis katsoi, että tiettyihin sen tutkinta-aineistoon sisältyviin asiakirjoihin sisältyi liikesalaisuuksia tai muuta luottamuksellista tietoa, sen olisi pitänyt valmistaa tai valmistuttaa niillä yrityksillä tai yritysten yhteenliittymillä, joilta kyseiset asiakirjat olivat peräisin, niistä versioita, jotka eivät olisi olleet luottamuksellisia (edellä 106 kohdassa mainitut asiat T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 92 kohta ja T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 102 kohta). Jos versioiden, jotka eivät olisi olleet luottamuksellisia, valmistaminen olisi osoittautunut vaikeaksi, komission olisi pitänyt toimittaa kyseisille asianosaisille riittävän täsmällinen luettelo ongelmia aiheuttavista asiakirjoista, jotta yritykset ja yritysten yhteenliittymät olisivat voineet päättää, olisivatko kyseiset asiakirjat voineet olla hyödyllisiä niiden puolustuksen kannalta (edellä 106 kohdassa mainitut asiat T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 93 ja 94 kohta ja T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 103 ja 104 kohta).

148 On todettava, ettei komissio ole nyt esillä olevassa asiassa menetellyt tällä tavalla. Yhtäältä se ei ole antanut kyseisten yritysten ja yritysten yhteenliittymien käyttöön niistä asiakirjoista, jotka sen mukaan sisälsivät liikesalaisuuksia tai muita luottamuksellisia tietoja, sellaisia versioita, jotka eivät olisi olleet luottamuksellisia. Toisaalta, kuten Cembureau, ENCI, VNC, Dyckerhoff, Ciments français, Valenciana, Asland, Uniland, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Holderbank,

Hornos Ibéricos ja AGCI perustellusti korostavat, komission väitetiedoksiannon adressaateille luovuttama luettelo asiakirjoista ei ole ollut riittävän täsmällinen. Luetteloon ei sisältynyt lainkaan kuvausta siihen merkittyjen asiakirjojen sisällöstä (ks. edellä 96 kohta), joten asianomaiset yritykset ja yritysten yhteenliittymät eivät ole sen perusteella kyenneet arvioimaan, onko tarkoituksenmukaista pyytää saada tutustua tiettyihin asiakirjoihin.

149 Komissio ei siis voi väittää — toisin kuin se on tehnyt asioissa Dyckerhoff, Heidelberger, Valenciana, Asland, Holderbank ja Hornos Ibéricos —, ettei tässä asiassa olisi kyse siitä, että tutkinta-aineistoon tutustumismahdollisuutta myönnettäessä olisi toimittu lainvastaisesti, koska väitetiedoksiannon adressaatit olisivat voineet pyytää saada tutustua asiakirjoihin laajemmin sen luettelon perusteella, johon kaikki komission tutkinta-aineistoon sisältyvät asiakirjat oli merkitty. Niissä tapauksissa, joissa yritykset tai yritysten yhteenliittymät ovat pyytäneet saada tutustua tutkinta-aineiston asiakirjoihin laajemmin, komissio ei ole kuitenkaan hyväksynyt näitä pyyntöjä, mikä on johtanut jopa siihen, että jotkut yritykset ovat nostaneet kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa (ks. edellä 11 kohdassa mainittu asia Cimenteries CBR ym. v. komissio). Tästä seuraa, että nyt esillä olevissa asioissa sillä seikalla, että tietyt kantajat eivät ole hallinnollisen menettelyn aikana pyytäneet komissiota myöntämään niille mahdollisuutta tutustua tutkinta-aineistoon laajemmin tai toimittamaan niille tiettyjä asiakirjoja, ei voi olla oikeuden menetykseen johtavaa vaikutusta mitä tulee mahdollisuuteen vedota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa niiden puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen tältä osin ottaen huomioon, että tällaisen pyynnön esittäminen asianomaisena ajankohtana olisi ollut selvästi hyödytöntä (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay, tuomion 96 kohta).

150 Komissio väittää nyt esillä olevissa asioissa, että se on hallinnollisen menettelyn aikana antanut väitetiedoksiannon adressaateille oikeuden tutustua kaikkiin asian kannalta merkityksellisiin asiakirjoihin eli kaikkiin niihin, jotka liittyivät tavalla tai toisella adressaatteja vastaan esitettyihin väitteisiin, sisälsivätpä nämä asiakirjat sitten kantajia vastaan tai niiden puolesta puhuvaa näyttöä (julkisasiamies Warnerin esittämä ratkaisuehdotus asiassa 30/78, Distillers Company v. komissio, tuomio 10.7.1980, Kok. 1980, s. 2229 ja 2295 ja asia 322/81, Michelin v. komissio, tuomio 9.11.1983, Kok. 1983, s. 3461, 5—10 kohta), lukuun ottamatta komission sisäisiä asiakirjoja ja luottamuksellisia tietoja ja liikesalaisuuksia sisältäviä asiakirjoja.

151 Tästä seuraa, että komissio väittää itsekin, että arvioidessaan tarvetta myöntää mahdollisuus tutustua tutkinta-aineiston eri asiakirjoihin, se on perustanut kantansa kyseessä olevien asiakirjojen merkityksellisyyttä asian kannalta koskeviin arviointiperusteihin. Näin toimiessaan se on lajitellut tutkinta-aineiston asiakirjoja sen mukaan, olivatko ne sen mielestä hyödyllisiä kyseisten yritysten tai yritysten yhteenliittymien puolustuksen kannalta.

152 Kaikki nämä seikat huomioon ottaen on syytä todeta, ettei komissio ole tässä asiassa antanut kantajille sääntöjenmukaista oikeutta tutustua tutkinta-aineistoon riippumatta siitä, onko komissio perustanut kieltäytymisensä antamasta tutustumisoikeutta asiakirjoihin, joiden osalta tutustumisoikeus on evätty, siihen, että ne ovat asian kannalta merkityksettömiä vai niiden luottamuksellisuuteen, vai näiden kahden arviointiperusteen yhdistelmään.

153 Lisäksi on syytä mainita, että asioissa T-25/95, T-45/95, T-46/95 ja T-60/95 pidetyissä istunnoissa komissio on itsekin myöntänyt, että asiakirjoihin tutustumismahdollisuuden järjestäminen hallinnollisen menettelyn aikana nyt esillä olevissa asioissa ei ole ollut sen läpinäkyvyysstandardin mukainen, jota olisi sovellettava yritysten ja yritysten yhteenliittymien välistä kartellia koskevaan tutkimukseen. Komissio totesi tämän sellaisen kommentin yhteydessä, jossa oli kyse Toscano Jr:n laatiman, 17.2.1983 päivätyn Cimporin sisäisen muistion (asiakirjat nro 33.322/314—344) mahdollisesta hyödyllisyydestä kantajien puolustuksen kannalta (ks. jäljempänä 1123 kohta). Komissio myönsi, että kantajille olisi pitänyt antaa oikeus tutustua tähän muistioon hallinnollisen menettelyn aikana siltä osin kuin se liittyi kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen a alakohdassa tarkoitettuun, 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen. Komissio on myöntänyt myöskin asioissa T-31/95, T-32/95, T-38/95, T-52/95, T-53/95 ja T-56/95 pidetyissä istunnoissa tehneensä virheitä järjestäessään mahdollisuutta tutustua tutkinta-aineistoon hallinnollisen menettelyn aikana.

154 FIC on 10.11.1998 päivätyssä muistiossaan ja Italcementi 6.11.1998 päivätyssä muistiossaan pyytänyt, että myös niitä koskevissa asioissa otettaisiin huomioon ne mahdollisuuteen tutustua asiakirjoihin liittyvät komission toteamukset, jotka on esitetty asioiden T-25/95, T-45/95, T-46/95 ja T-60/95 sekä asioiden T-25/95, T-31/95, T-32/95, T-52/95 ja T-60/95 yhteydessä pidetyissä istunnoissa. SFIC ja Vicat ovat kehottaneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta 27.10.1998 ja 9.2.1999 päivätyissä kirjeissään ottamaan niitä koskevissa asioissa huomioon komission Toscano Jr:n laatimasta, 17.2.1983 päivätystä Cimporin sisäisestä muistiosta (asiakirjat nro 33.322/314—344) muiden asioiden yhteydessä pidetyissä istunnoissa esitetyt toteamukset. Lafarge ja Blue Circle ovat esittäneet samanlaisen pyynnön omien asioidensa osalta 16.11.1998 ja 2.12.1998 päivätyissä kirjeissään. Cimpor on 11.11.1998 päivätyssä kirjeessään ja Secil 17.11.1998 päivätyssä kirjeessään pyytänyt yhteisöjen tuomioistuinta ottamaan niitä koskevissa asioissa huomioon asioiden T-25/95, T-30/95 ja T-60/95 yhteydessä esitetyt toteamukset. Cementir on 20.11.1998 päivätyssä kirjeessään pyytänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ottamaan sen asiassa huomioon oikeutta tutustua asiakirjoihin koskevat komission toteamukset, jotka on esitetty asioiden T-25/95 ja T-60/95 yhteydessä pidetyissä istunnoissa. Ciments français on esittänyt 4.11.1998 päivätyssä kirjeessään samanlaisen pyynnön omassa asiassaan. Italcementi on pyytänyt 6.11.1998 päivätyssä kirjelmässään lisäksi, että suullinen käsittely aloitettaisiin uudelleen työjärjestyksen 62 artiklan nojalla. Cembureau ja Cementir ovat myöskin pyytäneet suullisen käsittelyn aloittamista uudelleen 1.12.1998 ja 20.11.1998 päivätyissä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaajalle osoitetuissa kirjeissään. Komission asioiden T-25/95, T-31/95, T-32/95, T-52/95 ja T-60/95 yhteydessä esittämät eri toteamukset ovat Cembureaun, Italcementin ja Cementirin mukaan uusi tosiseikka.

155 On todettava, että komission toteamukset, joiden mukaan oikeutta tutustua asiakirjoihin ei hallinnollisen menettelyn aikana ole taattu sääntöjenmukaisesti, ovat samansuuntaiset kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellisessä kohdassa (ks. edellä 152 kohta) mainittujen kantajien kirjallisessa ja suullisessa käsittelyssä esittämien perustelujen pohjalta tekemä toteamus. Näin ollen kyseisten kantajien vaatimukset siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ottaisi huomioon komission muissa sementtiasioissa esittämät toteamukset ovat aiheettomia. Niiden vaatimusten osalta, joilla pyritään suullisen käsittelyn aloittamiseen uudelleen, on korostettava, ettei komissio ole myöntänyt missään nyt esillä olevassa sementtiasiassa tai kirjelmissään taikka istunnossa, että se olisi loukannut kantajien puolustautumisoikeuksia hallinnollisen menettelyn aikana sillä, että se ei ole antanut oikeutta tutustua tiettyihin tutkinta-aineiston asiakirjoihin (ks. jäljempänä 237 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

Näin ollen sen toteamukset eivät ole uusia tosiseikkoja, joilla olisi vaikutusta oikeudenkäynnin lopputulokseen (ks. tästä vastaavasti asia C-415/93, Bosman ym., tuomio 15.12.1995, Kok. 1995, s. I-4921, 53 kohta; asia C-199/92 P, Hüls v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4287, 127 ja 128 kohta; asia C-200/92 P, ICI v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4399, 60 ja 61 kohta; asia C-227/92 P, Hoechst v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4443, 104 ja 105 kohta ja asia C-234/92 P, Shell v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4501, 63 ja 64 kohta). Näin ollen suullista käsittelyä asioissa T-26/95, T-65/95 ja T-87/95 ei ole tarpeen aloittaa uudestaan eikä myöskään hyväksyä Italcementin vaatimuksia siitä, että uuteen suulliseen käsittelyyn valmistauduttaessa asian T-65/95 asiakirja-aineistoon lisättäisiin asioissa T-25/95, T-31/95, T-32/95, T-52/95 ja T-60/95 pidetyistä istunnoista tehdyt pöytäkirjat sekä näissä istunnoissa käydyistä keskusteluista laadittujen asiakirjojen jäljennökset kokonaisuudessaan.

156 Toisin kuin kantajat väittävät, toteamus, jonka mukaan komissio ei ole antanut kantajille sääntöjenmukaista oikeutta tutustua tutkinta-aineistoon hallinnollisen menettelyn aikana, ei voi sellaisenaan johtaa kanteen kohteena olevan päätöksen kumoamiseen niiden 39 kantajan osalta, jotka ovat esittäneet vastaavia väitteitä. Oikeus tutustua asiakirja-aineistoon ei ole päämäärä sinänsä, vaan sillä pyritään puolustautumisoikeuksien suojaamiseen. Tilaisuus tutustua asiakirja-aineistoon liittyy erottamattomana osana puolustautumisoikeuksien kunnioittamiseen ja on tästä riippuvainen (julkisasiamies Légerin edellä 144 kohdassa mainitussa asiassa BPB Industries ja British Gypsum v. komissio esittämä ratkaisuehdotus, 97 ja 98 kohta).

157 Nyt esillä olevassa asiassa on siis tutkittava, onko sillä seikalla, että kantajilla ei ole ollut sääntöjenmukaista oikeutta tutustua tutkinta-aineiston asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana, ollut vaikutusta kantajien puolustautumiseen.

2. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräämät prosessinjohtotoimet

2.1. Alustavat huomautukset

158 Edellä on jo todettu, että komissio ei ole antanut kantajille sääntöjenmukaista oikeutta tutustua tutkinta-aineistoon hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 152 kohta). Vaikka tältä osin ei olekaan todettu mitään sääntöjenvastaisuuksia (ks. edellä 104—123 kohta), on selvää, ettei kantajilla ole ollut oikeutta tutustua väitetiedoksiannon valtionsisäisiä kartelleja koskeviin muihin lukuihin kuin siihen, jossa käsitellään sen jäsenvaltion alueella toimivaa valtionsisäistä kartellia, johon kantajat ovat sijoittautuneet (ks. edellä 94 kohta).

159 Näin ollen on syytä tarkastella, onko asianomaisten 39 kantajan puolustautumisoikeuksia loukattu sen vuoksi, ettei niille ole annettu oikeutta tutustua tiettyihin väitetiedoksiannon osuuksiin ja tutkinta-aineiston asiakirjoihin, joihin olisi voinut sisältyä kantajien puolesta puhuvaa näyttöä.

160 Komissio katsoo, että kantajien väite, jonka mukaan niiden puolustautumisoikeuksia on todellisuudessa loukattu, on täysin teoreettinen. Komissio vetoaa edellä 142 kohdassa mainittuun asiaan BPB Industries ja British Gypsum v. komissio (tuomion 35 kohta) ja katsoo, että kantajien epämääräinen ja hypoteettinen väite, jonka mukaan niihin väitetiedoksiannon lukuihin ja tutkinta-aineiston asiakirjoihin, joihin ne eivät ole saaneet tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, on täytynyt sisältyä kantajien puolesta puhuvaa näyttöä, on hylättävä.

161 Tätä komission alustavaa väitettä ei voida hyväksyä. Kantajilta, jotka ovat esittäneet kanneperusteen, joka koskee niiden puolustautumisoikeuksien loukkaamista, ei voida edellyttää, että ne esittävät kanteessaan pitkälle vietyjä perusteluja ja lukuisia esimerkkejä sen toteen näyttämiseksi, että hallinnollisessa menettelyssä olisi ehkä päädytty erilaiseen lopputulokseen, jos niille olisi annettu oikeus tutustua tiettyihin asiakirjoihin, joita ei ole todellisuudessa koskaan annettu niille tiedoksi. Tällaisella lähestymistavalla niille näet asetettaisiin ylivoimainen näyttövelvollisuus (julkisasiamies Légerin edellä 144 kohdassa mainitussa asiassa BPB Industries ja British Gypsum v. komissio esittämä ratkaisuehdotus, 119 kohta).

162 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ryhtynyt nyt esillä olevissa oikeudenkäynneissä erilaisiin prosessinjohtotoimiin nimenomaan, jotta asianomaiset 39 kantajaa kykenisivät mahdollisesti löytämään omasta puolestaan puhuvan näytön, johon niille ei hallinnollisen menettelyn aikana ole annettu oikeutta tutustua.

2.2. Toimenpiteet, joihin on ryhdytty

163 Päätöksessä, joka on annettu tiedoksi kunkin asian asianosaisille 19.1. ja 2.2.1996 välisenä aikana (jäljempänä 19.1.—2.2.1996 toteutetut prosessinjohtotoimet), ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kehottanut komissiota esittämään eri asiakirjoja. Komissio toimi kehotusten mukaisesti 29.2.1996. Se on toimittanut kunkin asian osalta väitetiedoksiannon sellaisena, kuin se on annettu tiedoksi kyseiselle asianosaiselle, asianosaisen kuulemisesta tehdyn pöytäkirjan, luettelon (ks. edellä 5 kohta), laatikon (ks. edellä 95 kohta) sekä komission ja asianomaisen kantajan välisen hallinnollisen menettelyn aikaisen kirjeenvaihdon. Koska asioita ei ole yhdistetty kirjallisen ja suullisen menettelyn aikana, kukaan kantajista ei ole voinut saada tietoa komission muiden asioiden yhteydessä toimittamista asiakirjoista. Kaikki puolustautumisoikeuksiensa loukkaamiseen vedonneet 39 kantajaa (ks. edellä 124 kohta) eivät ole siis voineet toteutetun toimenpiteen perusteella ilmaista perustelujaan tältä osin.

164 Päätöksellään, joka on annettu kyseisten 39 asian asianosaisille (ks. edellä 124 kohta) tiedoksi 2.10.1996 (jäljempänä 2.10.1996 toteutettu prosessinjohtotoimi), ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kehottanut komissiota antamaan kyseisille kantajille luvan tutustua sen tiloissa väitetiedoksiannon kansallisiin lukuihin ja antamaan niille kunkin valtionsisäisen kartellin osalta oikeuden tutustua samaan valtionsisäistä tilannetta koskevaan asiakirja-aineistoon, johon ne väitetiedoksiannon adressaatit, jotka ovat sijoittautuneet asianomaisen jäsenvaltion alueelle, olivat saaneet tutustua hallinnollisen menettelyn aikana. Kantajia on kehotettu yksilöimään ne väitetiedoksiannon osuudet ja ne asian kannalta merkitykselliset asiakirjat, joita niille ei ollut toimitettu hallinnollisen menettelyn aikana, ja selittämään millä tavalla hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä eri lopputulokseen, jos niille olisi annettu oikeus tutustua asiakirjoihin kyseisen menettelyn aikana. Niitä on kehotettu liittämään mahdolliseen kirjelmäänsä jäljennös kustakin kommenteilla varustetusta asiakirjasta. Komissiota puolestaan on kehotettu jättämään vastauskirjelmä kussakin asiassa.

165 Näin on käynyt ilmi, että kaikki valtionsisäisiä kartelleja koskevan asiakirja-aineiston asiakirjat sisältyivät asiakirjavihkoihin 27.997, 33.126 ja 33.322, sellaisina kuin ne oli merkitty luetteloon (ks. edellä 5 kohta). Kyse oli komission tutkinta-aineistoon sisältyvien asiakirjojen alaryhmästä.

166 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kehotti 27.2.1997 tiedoksi antamallaan päätöksellä komissiota täsmentämään yksityiskohtaisesti, mihin asiakirjoihin kantajille oli annettu oikeus tutustua 2.10.1996 toteutetun prosessinjohtotoimen johdosta, ja kirjaamaan ne luetteloon (ks. edellä 5 kohta). Komissio vastasi tähän pyyntöön 8. ja 17.4.1997 päivätyissä kirjeissään.

167 Vaikka 39 kantajalle oli 2.10.1996 toteutetun prosessinjohtotoimen perusteella annettu mahdollisuus tutustua väitetiedoksiantoon kokonaisuudessaan sekä asiakirjavihkoon 27.997, joka liittyi YHMJ:n liittyvään, valtionsisäistä tilannetta koskevaan väitteeseen (ks. edellä 91 ja 93 kohta), ne saivat tämän toimenpiteen perusteella mahdollisuuden tutustua kuitenkin vain noin neljännekseen asiakirjavihkojen 33.126 ja 33.322 sisältämistä asiakirjoista.

168 Tämä toteamus johti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteuttamaan uuden prosessinjohtotoimen, jolla pyrittiin siihen, että komissio toimittaisi myös jäljellä olevan tutkinta-aineiston. Niinpä se kehotti kyseisten 39 asian asianosaisille (ks. edellä 124 kohta) 18. ja 19.6.1997 tiedoksi antamallaan päätöksellä (jäljempänä 18. ja 19.6.1997 toteutettu prosessinjohtotoimi) komissiota toimittamaan viimeistään 30.9.1997 kirjaamoon alkuperäiskappaleet kaikista asiakirjoista, joka on merkitty luetteloon asiakirjavihkojen 33.126 ja 33.322 osalta, lukuunottamatta asiakirjoja, joihin sisältyy liikesalaisuuksia tai muita luottamuksellisia tietoja, ja komission sisäisiä asiakirjoja. Lisäksi komissiota kehotettiin täsmentämään kunkin luettelossa (ks. edellä 5 kohta) esiintyvän sisäisen asiakirjan osalta sen laatu. Sitä kehotettiin myös lisäämään asiakirja-aineistoon luottamuksellisten asiakirjojen sijaan niistä sellaiset versiot, jotka eivät olisi luottamuksellisia, tai yhteenvedot niistä (ks. jäljempänä 186 kohta).

169 Kyseisiä 39 kantajaa kehotettiin tutustumaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamossa komission toimittamien asiakirjojen alkuperäiskappaleisiin ja versioihin, jotka eivät olleet luottamuksellisia. Niille annettiin lupa esittää kirjelmä, jossa vain yksilöitäisiin tarkasti kaikki ne asiakirjat, joihin kantajille ei ollut annettu tutustumisoikeutta hallinnollisen menettelyn aikana ja jotka olisivat voineet vaikuttaa niiden puolustukseen, ja selittää lyhyesti ne syyt, joiden vuoksi kyseisessä hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä eri lopputulokseen, jos niillä olisi ollut mahdollisuus tutustua kyseiseen asiakirjaan. Niitä kehotettiin liittämään mahdolliseen kirjelmäänsä jäljennös kustakin kommentein varustetusta asiakirjasta. Komissiota kehotettiin jättämään kyseisissä asioissa vastauskirjelmä.

170 Kaikki kantajat, joita 2.10.1996 sekä 18.6. ja 19.6.1997 toteutetut prosessinjohtotoimet koskivat, ovat Ciments luxembourgeois'ta lukuun ottamatta esittäneet huomautuksia tutustuttuaan komission tutkinta-aineistoon. Komissio puolestaan on esittänyt vastaushuomautuksensa kaikissa näissä asioissa.

171 Ennen niiden perustelujen tutkimisen aloittamista, joita kantajat ovat kirjelmissään esittäneet, on syytä korostaa, että Dyckerhoff, Vicat, Heidelberger, Lafarge, Unicem, Blue Circle ja AGCI ovat esittäneet kirjelmissään joitakin huomautuksia, jotka eivät liity millään tavoin prosessinjohtotoimiin, viittaamatta täsmällisesti mihinkään tutkinta-aineiston asiakirjaan. Nämä huomautukset on hylättävä. Prosessinjohtotoimiin vastauksena esitetyt huomautukset eivät saa johtaa siihen, että koko kirjallinen menettely pitkittyy. Samoista syistä asiakirjat, jotka eivät sisälly tutkinta-aineistoon, on sivuutettava asiaa harkittaessa. Näin ollen huomiotta jätetään yhtäältä 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esitettyjen, Lafargen 10.2.1997 jätettyjen huomautusten liitteinä olevat asiakirjat IV, V ja VI ja toisaalta 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esitettyjen, Lafargen 28.1.1998 jätettyjen huomautusten liitteet 87 ja 88. On kuitenkin lisättävä, että näissä asiakirjoissa ei viitata luetteloon (ks. edellä 5 kohta) merkittyjen asiakirjavihkojen 33.126 ja 33.322 numerointiin. Lafarge ei voi myöskään väittää, kuten se on tehnyt 28.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan, että sen 10.2.1997 päivättyjen huomautustensa liitteinä IV, V ja VI toimittamat asiakirjat vastaisivat asiakirjoja nro 33.126/16473 ja 16474, jotka se on toimittanut 28.1.1998 päivättyjen huomautustensa liitteenä 41. Väitetty keskinäinen vastaavuus ei käy ilmi kyseisiä asiakirjoja luettaessa.

172 Pelkkä viittaus tutkinta-aineiston asiakirjaan ilman täsmällisiä kommentteja siitä, mikä vaikutus sen tiedoksi antamatta jättämisellä on ollut puolustautumisoikeuksien käyttämiseen, ei täytä prosessinjohtotoimilla asetettuja edellytyksiä. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi arvioida prosessinjohtotoimien perusteella Lafargen viittauksia asiakirjoihin nro 33.126/20386—20394 (2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esitetyt huomautukset, s. 65) ja asiakirjoihin nro 33.126/767—7886, 16316—16765 ja 33.322/1—3147 (18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esitetyt huomautukset, s. 18—30), jotka on lueteltu yhtenä kokonaisuutena ilman erityismainintoja, ne on hylättävä.

2.3. Tapa, jolla komissio on pannut prosessinjohtotoimet täytäntöön

173 Toteutettujen prosessinjohtotoimien tavoite huomioon ottaen on syytä tarkastella, onko komissio noudattanut toimien yhteydessä asetettuja ehtoja.

2.3.1. Prosessinjohtotoimet, jotka on toteutettu 19.1.—2.2.1996

174 Rugby on 7.2.1997 jättämässään kirjelmässä sekä Castle, Aker ja Euroc ovat 13.2.1997 jättämässään kirjelmässä väittäneet, ettei komissio ole toteuttanut oikein ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vaatimuksia (ks. edellä 163 kohta). Komissio ei ole niiden mukaan näet toimittanut valtionsisäisiä kartelleja eikä kansainvälisiä kartelleja koskevaa asiakirja-aineistoa kokonaisuudessaan. Komissio ei ole myöskään toimittanut kantajien ja komission yksiköiden väliseen kirjeenvaihtoon sisältyviä tiettyjä asiakirjoja.

175 Tältä osin on todettava, että ensimmäinen väite on menettänyt merkityksensä 2.10.1996 sekä 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta. Toisen väitteen osalta on todettava, että kyseessä olevat kantajat eivät ilmoita, millä tavoin se, että niiden ja komission välistä kirjeenvaihtoa ei ole toimitettu kokonaisuudessaan, olisi voinut loukata niiden puolustautumisoikeuksia. Molemmat väitteet on siten hylättävä.

2.3.2. Prosessinjohtotoimet, jotka toteutettiin 2.10.1996

176 Kaikille 39 kantajalle on 2.10.1996 toteutetun prosessinjohtotoimen perusteella annettu mahdollisuus tutustua väitetiedoksiantoon kokonaisuudessaan sekä Yhdistynyttä kuningaskuntaa käsittelevissä väitetiedoksiannon luvuissa (4 ja 14 luku) tarkoitettuun YMHJ:hin liittyvään asiakirjavihkoon 27.997. Unilandin ja Oficemenin 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta toimittamissa kirjelmissä esitetyt väitteet, joiden mukaan asiakirjavihon 27.997 asiakirjoihin ei ole annettu tutustumisoikeutta, on heti hylättävä.

177 Kyseisillä 39 kantajalla on ollut 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta oikeus tutustua myös valtionsisäisiä kartelleja koskevien asiakirjavihkojen 33.126 ja 33.322 asiakirjoihin (ks. edellä 164—167 kohta).

178 Cembureau, ENCI, VNC, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, BDZ, Unicem, Valenciana, Rugby, Castle, Cimpor, Secil, ATIC, Titan, Italcementi, Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle väittävät huomautuksissaan pääasiallisesti, ettei komissio ole myöntänyt niille riittävää tutustumisoikeutta tutkinta-aineistoon kyseisen prosessinjohtotoimen yhteydessä.

179 Nämä toteamukset ovat kuitenkin menettäneet merkityksensä. Kyseessä olevat kantajat ovat näet 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta saaneet täydellisen tutustumisoikeuden tutkinta-aineistoon (asiakirjavihot 27.997, 33.126 ja 33.322), kuten jäljempänä 210 ja 211 kohdassa todetaan, lukuunottamatta asiakirjoja, jotka sisältävät liikesalaisuuksia ja muita luottamuksellisia tietoja, sekä komission sisäisiä asiakirjoja.

180 Cembureau, Rugby, Castle, ATIC, Aker ja Euroc katsovat, että komission olisi pitänyt 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta antaa kyseisille kantajille oikeus tutustua niihin huomautuksiin, jotka väitetiedoksiannon kansallisten lukujen adressaatit ovat esittäneet väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa. SFIC:n, Castlen, Irish Cementin, Cimporin, Secilin, ATIC:n, Akerin ja Eurocin mukaan tilanne on sama niiden kuulemistilaisuuksista laadittujen pöytäkirjojen osalta, jotka liittyivät valtionsisäisiin kartelleihin.

181 Prosessinjohtotoimien, jotka on toteutettu 2.10.1996, ei kuitenkaan voida tulkita ehdotetulla tavalla. On syytä korostaa, että 2.10.1996 sekä 18. ja 19.6.1997 toteutetut prosessinjohtotoimet liittyivät yksinomaan valtionsisäistä tilannetta koskeviin väitetiedoksiannon lukuihin ja tutkinta-aineistoon sisältyviin asiakirjoihin, sellaisina kuin ne on merkitty luetteloon (ks. edellä 5 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näillä toimenpiteillä näet halunnut tarkistaa, onko kantajien puolustautumisoikeuksia loukattu silloin kun ne valmistelivat vastaustaan väitetiedoksiantoon. Kantajien väitteitä, joiden mukaan niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu siten, että niille ei hallinnollisen menettelyn aikana ole annettu oikeutta tutustua luetteloon (ks. edellä 5 kohta) merkitsemättömiin asiakirjoihin, tarkastellaan jäljempänä (ks. jäljempänä 380—435 kohta).

182 Vicat, Unicem, Asland ja Hornos Ibéricos arvostelevat vielä sitä, että tiettyjen asiakirjojen luottamuksellisuudesta johtuvaa poikkeusta on käytetty hyväksi silloin kun 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta järjestettiin tilaisuus tutustua kansalliseen asiakirja-aineistoon. Joidenkin asiakirjojen olennaiset osat on niiden luottamuksellisuuden vuoksi pidetty salassa. Kantajat arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole toimittanut niille sellaista versiota, joka ei olisi luottamuksellinen, niistä asiakirjoista, joihin tutustuminen ei ollut mahdollista. Unicem arvostelee komissiota erityisesti siitä, että se on evännyt mahdollisuuden tutustua tiettyihin asiakirjoihin, jotka liittyvät viisi vuotta sitten sattuneisiin tapahtumiin ja joihin ei siten sisälly enää mitään arkaluontoista kaupallista tietoa. Asland arvostelee komissiota siitä, että se ei ole tiedustellut asianomaisilta yrityksiltä ja/tai yritysten yhteenliittymiltä tietoja niiden asiakirjojen tilanteesta, joiden luottamuksellisuuteen oli vedottu vuonna 1990 tai 1991. Se viittaa tältä osin esimerkkinä asiakirjoihin nro 33.322/2897—2902, joihin sille annettiin mahdollisuus tutustua vain osittain silloin kun se tutustui asiakirja-aineistoon komission tiloissa 12.11.1996, vaikka yritys, jota nämä asiakirjat koskivat eli Hispacement oli jo yli kolme vuotta

aiemmin luopunut luottamuksellisena pitämistä koskevasta pyynnöstään. Vicat ja Hornos Ibéricos viittaavat samoihin Hispacementin asiakirjoihin väittäessään, että komissio oli turvautunut mielivaltaisella tavalla luottamuksellisena pitämiseen.

183 On syytä muistaa, että 2.10.1996 toteutetuilla prosessinjohtotoimilla kyseisille 39 kantajalle (ks. edellä 124 kohta) haluttiin antaa kunkin valtionsisäisen kartellin osalta oikeus tutustua samaan valtionsisäistä tilannetta koskevaan asiakirja-aineistoon, johon ne väitetiedoksiannon adressaatit, jotka olivat sijoittautuneet asianomaisen jäsenvaltion alueelle, olivat saaneet tutustua hallinnollisen menettelyn aikana. Komissio ei ollut siten tämän toimenpiteen yhteydessä velvollinen tiedustelemaan asianomaisilta yrityksiltä ja/tai yritysten yhteenliittymiltä, oliko tarpeen pitää edelleen tietyt sellaiset asiakirjat luottamuksellisina, joiden osalta näin oli menetelty hallinnollisen menettely aikana, vai ei.

184 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kuitenkin 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien yhteydessä vaatinut komissiota kehottamaan niitä yrityksiä ja yritysten yhteenliittymiä, joilta asiakirja-aineistoon sisällytetyt asiakirjat oli saatu, "päivittämään" omaa arviotaan sen osalta, oliko tiettyjen asiakirjojen osalta aiheellista vedota edelleen aiemmin vaadittuun luottamuksellisena pitämiseen. Vicat, Unicem, Asland ja Hornos Ibéricos ovat siten asiakirja-aineistoon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamossa tutustuessaan saaneet mahdollisuuden tutustua kaikkiin asiakirjoihin, joiden osalta asianomaiset yritykset ja/tai yritysten yhteenliittymät olivat luopuneet luottamuksellisena pitämistä koskevasta vaatimuksesta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyssä oikeudenkäynnissä tai jopa sitä ennen (Hispacementin asiakirjojen osalta esimerkiksi asiakirjat nro 33.322/2897—2902), ja esittää mahdolliset huomautuksensa näistä asiakirjoista. Näiden neljän kantajan (ks. edellä 182 kohta) väitteet ovat siten menettäneet merkityksensä.

2.3.3. Prosessinjohtotoimet, jotka toteutettiin 18. ja 19.6.1997

185 Prosessinjohtotoimet, jotka toteutettiin 18. ja 19.6.1997, koskivat kokonaisuudessaan asiakirjavihkoja 33.126 ja 33.322, lukuunottamatta asiakirjoja, jotka sisältävät liikesalaisuuksia ja muita luottamuksellisia tietoja, sekä komission sisäisiä asiakirjoja (edellä 142 kohdassa mainittu asia BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, 1.4.1993 annetun tuomion 29 kohta).

186 Niiden asiakirjojen tai asiakirjaryhmien osalta, jotka on luettelossa (ks. edellä 5 kohta) merkitty sisäisiksi (tunnuskoodi nro 10), on todettava, että komissiota on kehotettu täsmentämään niiden kunkin laatu ja sisällyttämään nämä täsmennykset kyseessä olevien asiakirjojen kohdalle kansioihin, jotka on järjestetty luettelon (ks. edellä 5 kohta) numeroinnin mukaisesti. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kehotti komissiota ottamaan liikesalaisuuksia tai muita luottamuksellisia tietoja sisältävien asiakirjojen suhteen yhteyttä niihin yrityksiin ja yritysten yhteenliittymiin, joilta se oli saanut tutkinta-aineistoon kuuluvat asiakirjat, ja vaatimaan niitä täsmentämään ne asiat, joita ei pidä ilmaista kolmansille, perustelemaan jokaisen luotta-

muksellisena pitämistä koskevan vaatimuksensa ja laatimaan version, joka ei olisi luottamuksellinen, tai yhteenvedon luottamuksellisia seikkoja sisältävistä asiakirjoista. Komissiota vaadittiin sisällyttämään asiakirja-aineistoon luottamuksellisia seikkoja sisältävien asiakirjojen kohdalle luettelon (ks. edellä 5 kohta) numeroinnin mukaisesti järjestettyihin kansioihin tämän perusteella toimitetut versiot, jotka eivät olleet luottamuksellisia, tai yhteenvedot.

187 Saatuaan asiakirjavihot 33.126 ja 33.322 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että kuten Dyckerhoff, Ciments français, Lafarge, Unicem, ATIC ja Italcementi ovat huomautuksissaan korostaneet, komissio ei ole täsmentänyt luettelossa (ks. edellä 5 kohta) komission sisäisiksi asiakirjoiksi luokiteltujen asiakirjojen 33.126/19057—19156 laatua asiakirjakokonaisuuden nro 33.126/19026—19156 sisällä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa komissio on selittänyt, että kyse oli kilpailusta vastaavan pääosaston (PO IV) kirjaamossa kaikkien tutkinta-aineiston asiakirjojen rekisteröinnin yhteydessä tapahtuneesta numerointivirheestä ja että asiakirjoja nro 33.126/19057—19156 ei ole olemassa.

188 Komission esittämät selitykset on tältä osin hyväksyttävä. Tutkinta-aineistoon sisältyvästä kansiosta nro 49 pääosasto IV:n kirjaamossa laadittu yhteenveto ja sivunumerointi liittyy sivuihin 33.126/18612—19056, kun taas kansiosta nro 50 laadittu yhteenveto ja sivunumerointi liittyy sivuihin 33.126/19157—19433. Näin ollen voidaan katsoa, että kansiota nro 50 laadittaessa on sattunut numerointivirhe.

189 Useat kantajat väittävät, ettei komissio ole vieläkään antanut mahdollisuutta tutustua tutkinta-aineistoon kokonaisuudessaan.

190 On todettava, että kun kantajat väittävät, ettei niille ole annettu oikeutta tutustua tiettyihin asiakirjoihin, esitetyt väitteet perustuvat tosiasiavirheeseen, sillä nämä asiakirjat sisältyvät tosiasiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitettuun tutkinta-aineistoon. Tämä koskee asiakirjaa nro 33.126/19865, johon Ciments français on vedonnut, asiakirjoja nro 33.126/5236 ja 12012, 33.322/56, 57, 1881, 1882 ja 2463, joihin Lafarge on vedonnut, asiakirjoja nro 33.126/4595, 4621, 4633, 4650, 4713 ja 4796, 33.322/30—32, 207—209, 237, 1090, 1091 ja 1184, joihin Uniland ja Oficemen ovat vedonneet, asiakirjaa nro 33.126/166, johon Oficemen on vedonnut sekä asiakirjoja nro 33.126/11248, 11249, 17568—17576, 17994, 18007 ja 19865 ja 33.322/1760—1769, joihin Italcementi on vedonnut.

191 Ciments français, Lafarge, Unicem ja Italcementi väittävät vielä, että komissio on jättänyt toimittamatta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle asiakirjat nro 33.126/895—911. Ne väittävät lisäksi, että tutkinta-aineiston asiakirjaan nro 33.126/3434 ei ole annettu tutustumismahdollisuutta. Ciments français'n ja Italcementin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitettuun asiakirja-aineistoon ei sisältynyt myöskään asiakirjoja nro 33.126/10241—10243. Unicem toteaa vielä asiakirjojen nro 33.126/19422 ja 19423 puuttuvan.

192 Komissio, jolle ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on esittänyt tältä osin kirjallisen kysymyksen, väittää toimittaneensa kaikki nämä asiakirjat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle. Komissio otaksuu, että jos nämä sivut eivät ole siellä, missä niiden pitäisi olla, se johtuu siitä, että niiden paikkaa on asiakirja-aineistoon tutustumisen yhteydessä muutettu.

193 Tämä selitys voidaan hyväksyä, etenkin kun komissio on ennen suullisia käsittelyjä toimittanut uudet jäljennökset kyseisistä sivuista, jotka ovat siten osa asiakirja-aineistoa kaikissa 39 asiassa.

194 Lafarge vetoaa vielä asiakirjojen nro 33.126/1691 ja 33.322/3 epätäydellisyyteen. On kuitenkin todettava, ettei näistä asiakirjoista ole pidetty salassa mitään. Kantajan perustelut ovat siten tosiasioiden osalta virheelliset.

195 Lafarge, Uniland ja Oficemen väittävät, ettei niille ole annettu oikeutta tutustua asiakirjoihin nro 33.126/1—165 ja 11494—11517. Uniland ja Oficemen esittävät saman väitteen asiakirjojen nro 33.322/1092—1183 ja 1185—1194 osalta ja Unicem vielä asiakirjan nro 33.126/19056 osalta.

196 On kuitenkin todettava, että kaikki nämä asiakirjat ovat komission sisäisiä muistioita, joiden laatu on täsmennetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitetussa asiakirja-aineistossa. Kyseiset asiakirjat voitiin sisäisinä muistioina jättää perustellusti prosessinjohtotoimen täytäntöönpanemiseksi toteutetun tarkastelun ulkopuolelle (edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, 53 ja 54 kohta, edellä 144 kohdassa mainittu asia BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, 6.4.1995 annetun tuomion 22 kohta ja yhdistetyt asiat T-134/94, T-136/94, T-137/94, T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 ja T-157/94, NMH Stahlwerke ym. v. komissio, määräys 10.12.1997, Kok. 1997, s. II-2293, 35 kohta).

197 Useat kantajat väittävät, ettei niille ole annettu oikeutta tutustua seuraaviin asiakirjoihin, joiden osalta ne yritykset, joilta asiakirjat on saatu, ovat prosessinjohtotoimen jälkeen vahvistaneet luottamuksellisena pitämistä koskevan pyyntönsä: asiakirjat nro 33.126/682—684 ja 711—716, joihin Lafarge, Uniland, Oficemen ja Italcementi ovat vedonneet, asiakirjat nro 33.322/58—70, joihin Lafarge on vedonnut, asiakirjat nro 33.126/4596—4620, 4634—4649, 4659—4712 ja 4719—4795, joihin Uniland, Oficemen ja Italcementi ovat vedonneet, ja asiakirjat 33.322/33—55 ja 210—236, joihin Lafarge, Uniland ja Oficemen ovat vedonneet.

198 On syytä todeta, että asiakirjat nro 33.126/682—684 ja 711—716 sisältävät yhteenvedon "Inter-Bétonin business planin" yhteenvedon — Inter-Béton on CBR:n ja Obourgin betonin

valmistuksen ja jakelun alalla toimiva yhteisyritys — sekä Inter-Bétonin toiminnan johtamisesta tehdyn sopimuksen. Asiakirjat nro 33.322/58—70 sisältävät "Cimporia koskevan strategisen suunnitelman". Asiakirjat nro 33.126/4596—4620, 4634—4649, 4659—4712 ja 4719—4795 ovat asiakirjoja, joiden Lafarge katsoo edelleen kuuluvan liikesalaisuuksien suojan piiriin [Lafargen toimihenkilön Gilbert Liduenan laatima kolme vuotta käsittävä talousarvio 1989—1991, 18.11.1988 (asiakirjat nro 33.126/4642—4649 ja 4659—4712); budjettivajeskenaariot — kolme mahdollista skenaariota (asiakirjat nro 33.126/4596—4620); strategia kreikkalaista sementtiteollisuutta silmällä pitäen, Lafarge, DEP, 12.4.1988 (asiakirjat nro 33.126/4634—4641); Sud-Est/Vallée de Seine -tutkimus, johdanto — metodologia, työpaperi, Lafarge, DEP, F. Phélip, 21.4.1989 (asiakirjat nro 33.126/4719—4724); Sud-Est/Vallée de Seine -tutkimuksen työpaperi, tutkimusten johto ja suunnitelma, F. Phélip, Lafarge, 21.4.1989 (asiakirjat nro 33.126/4725—4730); Vallée de Seine, DEP Lafarge, M. Morel, 21.4.1989 (asiakirjat nro 33.126/4731—4766); Sud-Est, DEP Lafarge, M. Morel, 21.4.1989 (asiakirjat nro 33.126/4767—4795)]. Asiakirjat nro 33.322/33—55 ja 210—236 ovat Cimporin sisäisiä tutkimuksia, joista ilmenee tämän yhtiön liiketoiminnallinen strategia ja joissa kuvataan yhtiön markkina-aseman perusvaihtoehtoja.

199 Prosessinjohtotoimiin, jotka toteutettiin 18. ja 19.6.1997, liittyneen asiakirja-aineistoon tutustumisen yhteydessä kyseiset 39 kantajaa saivat oikeuden tutustua kyseisten asiakirjojen sellaisiin versioihin, jotka eivät olleet luottamuksellisia, tai niiden yhteenvetoihin. Ne ovat siten voineet saada versioiden, jotka eivät olleet luottamuksellisia, tai yhteenvetojen välityksellä riittävän yleisnäkemyksen kyseisistä asiakirjoista kyetäkseen arvioimaan sitä, miltä osin ne olisivat olleet merkityksellisiä niiden puolustautumisoikeuksien käytön kannalta hallinnollisen menettelyn aikana. Sillä, että komissio on aina suostunut eri luottamuksellista käsittelyä koskeviin vaatimuksiin ja että se ei ole koskaan tutkinut tällaisten vaatimusten perusteltavuutta — mitä Uniland ja Oficemen ovat korostaneet —, ei ole tältä osin mitään merkitystä, koska Lafarge, Uniland, Oficemen ja Italcementi eivät ole esittäneet mitään seikkoja, joilla voitaisiin näyttää toteen, että asiakirjat olisivat saattaneet olla hyödyllisiä niiden puolustuksen kannalta. Kanneperuste, jonka mukaan nämä asiakirjat eivät olleet saatavilla asiakirja-aineistoon tutustumisen yhteydessä, on siten hylättävä.

200 Ciments français väittää samoin, joskin yleisemmin, että niihin asianajajan kirjeisiin, joissa vedotaan tiettyjen tutkinta-aineistoon sisältymättömien asiakirjojen luottamuksellisuuteen, ei sisälly viittausta puuttuvien asiakirjojen numeroihin. Se ei kuitenkaan esitä vähäisintäkään seikkaa, jolla voitaisiin näyttää toteen, että sen arvostelussaan tarkoittamat asiakirjat, joita se ei edes yksilöi, olisivat voineet olla hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta hallinnollisen menettelyn aikana. Siten sen perustelut on hylättävä täsmällisyyden puutteen vuoksi.

201 ATIC väittää luottamuksellisten asiakirjojen osalta, että vain harvat niistä on korvattu yhteenvedoilla. Cimpor ja Secil huomauttavat samoin, että kaikista niistä asiakirjoista, joihin prosessinjohtotoimien perusteella on annettu oikeus tutustua, merkittävä määrä on korvattu paperiarkeilla, joista käy ilmi ainoastaan asiakirjan numero ja laatu. Tämä väite, jota ei olla tuettu yhdelläkään täsmällisellä viittauksella tutkinta-aineiston asiakirjoihin, on myös hylättävä täsmällisyyden puutteen vuoksi.

202 Tässä samassa yhteydessä Italcementi viittaa asiakirjoihin nro 33.126/436—439, 4491—4592, 11215—11218, 11224—11241, 11250—11252, 17476—17483, 17995—18006, 18102—18109, asiakirjan nro 33.126/4982 sivuihin 12—19, sekä asiakirjoihin

nro 33.322/1636, 1638—1755, 1757, 1759, 1770—1789 ja 1792—1796. Asiakirja-aineistoon sisältyvät asianajajien kirjeet luettuaan se toteaa, että tiettyjen asiakirjojen puuttuminen selittyy sillä, että asianomaiset yritykset ovat 18. ja 19.6.1997 toteutetuilla prosessinjohtotoimilla järjestetyn asiakirja-aineistoon tutustumisen yhteydessä toistaneet luottamuksellisena pitämistä koskevan pyyntönsä. Se katsoo kuitenkin, että asianajajien kirjeiden perusteella, joissa ei viitata komission suorittamaan asiakirjavihon asiakirjojen numerointiin, ei voida tietää, kuuluvatko kaikki puuttuvat asiakirjat luottamuksellisen käsittelyn piiriin. Se korostaa, että vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin onkin prosessinjohtotoimiensa yhteydessä antanut erittäin yksityiskohtaiset ohjeet asianomaisille yrityksille ja yritysten yhteenliittymille luottamuksellisten asiakirjojen käsittelystä, joihinkin asianajajien kirjeisiin on jätetty liittämättä sellainen versio, joka ei olisi luottamuksellinen, niistä asiakirjoista, joiden osalta ne ovat vaatineet edelleen luottamuksellisena pitämistä, ja kirjeet ovat lisäksi osoittautuneet niin epämääräisiksi, ettei niiden perusteella voida edes summittaisesti yksilöidä näiden asiakirjojen sisältöä. Se viittaa esimerkkinä Valencianan asianajajien 5.8.1997 päivättyyn, komissiolle osoitettuun kirjeeseen, jossa pyydetään, ettei komissio antaisi kolmansille tahoille oikeutta tutustua tämän yhtiön hallituksen kokousten asiakirjoihin; tämän kirjeen johdosta asiakirja-aineistosta on poistettu asiakirjat nro 33.322/1825—1880 ilman, että siihen asiakirja-aineistoon, johon Italcementillä on ollut mahdollisuus tutustua, sisältyisi näiden hallitusten kokousten esityslistoja tai näissä kokouksissa tehtyjä päätöksiä.

203 Myös Lafarge viittaa asiakirjojen nro 33.322/1825—1880 sekä 33.322/911—918 luottamukselliseen käsittelyyn.

204 On todettava, etteivät asiakirjat nro 33.322/1792—1796 sisälly siihen tutkinta-aineistoon, johon komissio on antanut mahdollisuuden tutustua, ja että sillä paikalla, jossa näiden asiakirjojen pitäisi olla, ei ole tästä mitään mainintaa tai selitystä. On kuitenkin todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 18. ja 19.6.1997 toteuttamillaan prosessinjohtotoimilla kehottanut komissiota toimittamaan myös ne tutkinta-aineiston asiakirjat, joiden osalta asianosaiset ovat pyytäneet luottamuksellista käsittelyä. Komission toimittamien tutkinta-aineistoon sisältyviä luottamuksellisia asiakirjoja sisältävien kansioiden tarkistamisen jälkeen on todettava, että Asland on pyytänyt asiakirjojen nro 33.322/1792—1796 luottamuksellista käsittelyä. Kyse on asiakirjasta, jonka otsikkona on "details of balance sheet of Zemland Investment AG" ja jolla ei ole yhteyttä mihinkään kanteen kohteena olevassa päätöksessä Italcementiä vastaan esitettyyn väitteeseen ja joka ei siten selvästikään ole voinut olla hyödyllinen tämän yrityksen puolustuksen kannalta hallinnollisessa menettelyssä. Näin ollen Italcementi ei voi esittää mitään väitteitä sillä perusteella, että prosessinjohtotoimi olisi pantu täytäntöön epätäydellisesti tämän asiakirjan osalta.

205 Asiakirjojen nro 33.322/1825—1880 osalta, joihin Lafarge ja Italcementi ovat vedonneet, on todettava pitävän paikkansa, että toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kesäkuussa 1997 antamissa ohjeissa edellytettiin, Valencianan asianajajien 5.8.1997 päivättyyn kirjeeseen, jolla vaadittiin edellä mainittujen asiakirjojen luottamuksellisen käsittelyn jatkamista, ei ollut liitetty sellaista versiota tai yhteenvetoa näistä asiakirjoista, joka olisi ollut luottamuksellinen, eikä siihen sisältynyt myöskään mitään selvitystä kyseisten kokousten esityslistasta tai aiheista. Asiakirjojen nro 33.322/911—918 osalta on samoin todettava olevan täsmennetty ainoastaan, että kyse on Cimporin ja Ciments français'n välisestä yhteistyötä koskevasta kehyssopimuksesta. Lafarge ja Italcementi eivät kuitenkaan esitä mitään selitystä

siitä, mitä hyötyä näistä asiakirjoista olisi voinut olla niiden puolustuksen kannalta hallinnollisen menettelyn aikana. Tutkinta-aineistoon sisältyviä luottamuksellisia asiakirjoja sisältävän kansion tarkistamisen jälkeen on todettava, että asiakirjojen nro 33.322/1825—1880 ja 33.322/911—918 sisällöllä ei ole yhteyttä mihinkään kanteen kohteena olevassa päätöksessä Lafargea ja Italcementiä vastaan esitettyyn väitteeseen. Nämä asiakirjat eivät siten olisi voineet olla hyödyllisiä Lafargen ja Italcementin puolustuksen kannalta hallinnollisessa menettelyssä. Näin ollen Lafarge ja Italcementi eivät voi esittää mitään väitteitä sillä perusteella, että prosessinjohtotoimi olisi pantu täytäntöön epätäydellisesti näiden asiakirjojen osalta.

206 Kaikkien edellä 202 kohdassa mainittujen muiden asiakirjojen osalta voidaan todeta, että kyseisten asiakirjojen luottamuksellista käsittelyä on vaadittu ja että Italcementillä oli prosessinjohtotoimien ansiosta oikeus tutustua sellaiseen versioon tai yhteenvetoon, joka ei ollut luottamuksellinen. Siinä tutkinta-aineiston kohdassa, jossa asiakirjojen nro 33.126/436—439 pitäisi olla, on Obourg-yhtiön asianajajien 28.8.1997 päivätty kirje, jossa luetellaan viisi tämän yhtiön liikesalaisuuksia sisältäväksi luokittelemaa asiakirjaa [Obourgin ja CBR:n Inter-Bétonin toiminnan johtamisesta tekemä 10.10.1967 päivätty sopimus; NCGCP:n (Nouvelle Gralex) tulevien osakkeenomistajien välinen 2.7.1985 päivätty sopimus ja 12.7.1985 päivätty sitä täydentävä sopimus; Obourgin ja CBR:n välinen sopimus uuden Gralexin yhteisestä johtamisesta; Inter-Bétonin, Gralexin ja Obourg-Calcairen business plan; Obourgin marraskuussa 1988 myymän klinkkerin ja sementin omakustannuslaskelmat] ja johon on liitetty näiden viiden asiakirjan sisällöstä lyhyt yhteenveto, joka ei ollut luottamuksellinen. Niihin tutkinta-aineiston kohtiin, joissa asiakirjojen nro 33.126/4491—4592 ja asiakirjan nro 33.126/4982 sivujen 12—19 pitäisi olla, on asetettu Lafargen asianajajien 16.9.1997 päivätty kirje, jossa luetellaan ne eri asiakirjat, joiden kyseinen yhtiö katsoo edelleen kuuluvan liikesalaisuuksien suojaamisen piiriin [Lafarge-konsernin tulevaisuudensuunnitelmat, toiminta sementtialalla ja liitännäinen toiminta, johtoryhmän jäsenten vuoden 1986 ensimmäisen neljännesvuoden aikana laatimista muistiosta tehty yhteenveto, Philippe Agid, 25.4.1986 (asiakirjat nro 33.126/4491—4509); kilpailutilanteen epävakaistumista Euroopassa koskeva skenaario — avaintekijät — budjettivajeen mahdollisuus — diagnoosit, Lafarge, maaliskuu 1988 (asiakirjat nro 33.126/4510—4592), Lafargen toimihenkilön Gilbert Liduenan laatiman kolme vuotta käsittävän talousarvion 1989—1991 ote, 18.10.1988 (asiakirjat nro 33.126/4982, s. 12-19)], ja johon on liitetty näistä asiakirjoista yhteenveto, joka ei ole luottamuksellinen. Asiakirjat 33.126/11215—11218, 11224—11241 ja 11250—11252 (jotka koskevat Blue Circlen liiketoiminnallista strategiaa) on asiakirja-aineistossa puolestaan korvattu versioilla, jotka eivät ole luottamuksellisia. Niihin tutkinta-aineiston kohtiin, joissa asiakirjojen nro 33.126/17476—17483 ja 17995—18006 pitäisi olla, on ensin mainitussa asetettu kahdeksan ja toisessa kaksitoista sivua, joiden oikeassa yläkulmassa on merkintä "versio, joka ei ole luottamuksellinen". Siihen tutkinta-aineiston kohtaan, jossa asiakirjojen nro 33.126/18102—18109 pitäisi olla, on asetettu 12.9.1997 päivätty kirje, jossa CBR:n asianajajat korostavat, että komission virkamies, jolle kirje oli osoitettu, oli ilmoittanut heille "että Obourg SA -yhtiö on pyytänyt luottamuksellista käsittelyä Inter-Bétonin toiminnan johtamisesta tehdylle sopimukselle, jonka se oli tehnyt CBR:n kanssa 10.10.1967". Heidän mielestään "johdonmukaisuuden ja tämän toisen sopimuspuolen kunnioittamisen vuoksi oli välttämätöntä laajentaa luottamuksellisena pitäminen koskemaan myös kahta sopimuksen täydennystä eli 'Inter-Bétonin toiminnan johtamisesta 10.10.1967 tehdyn sopimuksen ensimmäistä luottamuksellista täydennystä (arvopapereiden jäädyttäminen)' ja 'Inter-Bétonin toiminnan johtamisesta tehdyn sopimuksen toista luottamuksellista täydennystä', sillä CBR oli toimittanut nämä kaksi täydennystä komissiolle 19.3.1990 päivättyyn tietopyyntöön antamansa vastauksen liitteenä 5 A". Niiden mielestä vaikutti "erityisen järkevältä vaatia luottamuksellisena pitämistä näille kahdelle täydennykselle, kun ne liittyivät kysymyksiin, joilla ei ole tämän asian yhteydessä mitään merkitystä". Niihin tutkinta-aineiston kohtiin, joissa asiakirjojen nro 33.322/1636, 1638—1755, 1757, 1759, 1770—1789 ja 1792—1796 pitäisi olla, on asetettu Aslandin asianajajien 28.7.1997 päivätty kirje, jossa yksilöidään asiakirjavihon

33.322 sivuilla 1508—1810 olevien asiakirjojen joukosta ne asiakirjat, jotka tämä yhtiö haluaa säilyttää edelleen luottamuksellisina, koska ne "liittyvät yhtiön sisäisen rakennemuutoksen toimenpiteisiin, niillä ei ole mitään yhteyttä asianomaisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin, niillä ei ole mitään merkitystä tämän asian ratkaisun kannalta ja ne ovat olennainen osa Aslandin omaksumaa sisäistä strategiaa ja politiikkaa viiteajanjakson aikana", sekä ne asiakirjat, joiden osalta Aslandilla ei ole mitään huomautettavaa, vaikka ne saatettaisiinkin vastedes kolmansien osapuolten saataville.

207 Koska Italcementi ei ole näin ollen esittänyt mitään seikkaa, jolla voitaisiin näyttää toteen, että edellä 202 kohdassa luetellut asiakirjat, joita on käsitelty luottamuksellisina ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antamia ohjeita noudattaen, olisivat voineet olla hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta hallinnollisessa menettelyssä, Italcementin väite, jonka mukaan näihin asiakirjoihin ei ole annettu oikeutta tutustua 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta järjestetyn asiakirja-aineistoon tutustumisen yhteydessä, on hylättävä. On syytä lisätä, että edellisessä kohdassa mainituissa asianajajien eri kirjeissä lueteltiin aina täsmällisesti ne asiakirjat, joita luottamuksellista käsittelyä koskeva pyyntö koski, siten, että ne yksilöitiin systemaattisesti mainitsemalla niiden otsikot. Koska vastakkaista näyttöä ei ole esitetty, on katsottava, että komissio on pannut asianmukaisesti täytäntöön näihin kirjeisiin sisältyneet luottamuksellista käsittelyä koskevat vaatimukset, kun se on jättänyt asianosaisten tutustumisoikeuden ulkopuolelle ainoastaan näissä vaatimuksissa tarkoitetut asiakirjat.

208 Holderbank vetoaa vielä liikesalaisuuksien suojan loukkaamiseen, johon komissio on sen mukaan syyllistynyt 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien yhteydessä. Se väittää, että vaikka sen tytäryhtiö Obourg ja se itse olivat ilmoittaneet komissiolle, että tutkinta-aineistoon sisältynyttä Intér-Beton-yhtiön perustamissopimusta ei saanut saattaa kolmansien osapuolten tietoon, koska siihen sisältyi liikesalaisuuksia (ks. 8.12.1997 päivättyjen kantajan huomautusten liitteenä 7 olevat kantajan 3.9.1997 päivätty kirje komissiolle ja sen tytäryhtiö Obourgin 28.8.1997 päivätty kirje komissiolle), komissio on kuitenkin antanut kaikille mahdollisuuden tutustua tähän asiakirjaan. Se korostaa, että vaikka sen asioihin puuttuminen sen tutustuessa 29.10.1997 asiakirja-aineistoon sai aikaan sen, että muut asianosaiset eivät enää saaneet tarkastella tätä asiakirjaa, sen itsensä ja sen tytäryhtiö Obourgin kilpailijat, jotka ehtivät tutustua asiakirja-aineistoon ennen 19.10.1997, olivat kuitenkin nähneet tämän sopimuksen, joten sen myöhempi poistaminen asiakirja-aineistosta ei ole korjannut liikesalaisuuksien suojalle aiheutunutta vahinkoa. Sen mielestä tämä tapaus on vieläkin vaikeampi ymmärtää sen vuoksi, että komissio oli poistanut asiakirja-aineistosta ennen tutustumisen järjestämistä muut asiakirjat, jotka sen tytäryhtiö ja se itse olivat luokitelleet liikesalaisuuksiksi.

209 Tältä osin on myönnettävä olevan valitettavaa, että komissio on tilapäisesti sallinut kolmansien osapuolten tutustua tähän asiakirjaan. Holderbankin esittämällä väitteellä ei ole kuitenkaan mitään merkitystä sen nostaman kanteen perusteltavuutta arvioitaessa. Tämä komission toiminta ei näet vaikuta millään tavoin kanteen kohteena olevan päätöksen lainmukaisuuteen.

2.3.4. Väliaikaiset johtopäätökset

210 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, että niille 39 kantajalle, joita edellä tarkastellut perustelut koskevat (ks. edellä 124 kohta), on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävässä oikeudenkäynnissä annettu täysi oikeus tutustua väitetiedoksiantoon ja sama oikeus tutustua tutkinta-aineistoon kuin se, joka niille olisi pitänyt antaa hallinnollisen menettelyn aikana. Niille on annettu mahdollisuus tutustua tutkinta-aineistoon kokonaisuudessaan lukuunottamatta asiakirjoja, joihin sisältyy muiden yritysten liikesalaisuuksia tai muita luottamuksellisia tietoja, ja komission sisäisiä asiakirjoja. Komissio on myös täsmentänyt tutkinta-aineistoon kuuluvien sisäisten asiakirjojensa luonteen ja antanut niiden asiakirjojen osalta, joiden luottamuksellista käsittelyä on pyydetty, tutustumisoikeuden asiakirjojen sellaiseen versioon tai lyhennelmään, joka ei ole ollut luottamuksellinen. Ne harvat virheellisyydet, jotka edellä 204 ja 205 kohdassa on havaittu prosessinjohtotoimien täytäntöönpanossa, koskevat asiakirjoja, jotka eivät selvästi olisi olleet hyödyllisiä kantajien puolustuksen kannalta hallinnollisessa menettelyssä.

211 Siten on syytä todeta, että 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta kantajat ovat saaneet tietoonsa kaikki sellaiset seikat, jotka ovat olleet tarpeen selkeyttämään kantajien esittämiä perusteluja, joiden mukaan kantajien puolustautumisoikeuksia olisi loukattu sen vuoksi, että ne tietyt väitetiedoksiannon luvut ja tutkinta-aineiston asiakirjat, joihin ei ole annettu hallinnollisen menettelyn aikana mahdollisuutta tutustua, olisivat sisältäneet niiden puolesta puhuvaa näyttöä. Lisäksi näillä prosessinjohtotoimilla on hyväksytty Dyckerhoffin, Aalborgin, Rugbyn, Castlen, Heraclesin, Akerin, Eurocin ja Italcementin pyynnöt siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin velvoittaisi komission esittämään asiakirjat, jotka sisältyvät asiakirjavihkoihin 27.997, 33.126 ja 33.322. Hornos Ibéricosin komissiota vastaan esittämä arvostelu siitä, että komissio on 6.1.1995 kieltäytynyt antamasta mahdollisuutta tutustua asiakirja-aineistoon, on siten menettänyt kohteensa.

2.3.5. Erityiset seikat, jotka ovat kantajien mukaan heikentäneet 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien tehokasta vaikutusta

212 Eräät kantajat vetoavat 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esittämissään kirjelmissä erityisiin seikkoihin, jotka ovat niiden mukaan heikentäneet prosessinjohtotoimien tehokasta vaikutusta.

213 Blue Circle toteaa ensinnäkin, että sille on annettu erittäin lyhyt määräaika niiden asiakirjojen analysointia varten, joihin sille annettiin oikeus tutustua 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta. Unicem, Titan ja Blue Circle esittävät samanlaista arvostelua myös niiden asiakirjojen osalta, joihin niille annettiin oikeus tutustua 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, ja korostavat, ettei niillä ole ollut riittävästi aikaa koordinoida kaikkien näiden asiakirjojen tarkastelua aiemmin saatavilla olleiden asiakirjojen tarkastelun

kanssa. Blue Circle lisää, että kun 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta laadittiin kirjelmää, se ei kyennyt avustamaan asianajajiaan kaupallisten asiakirjojen suuren määrän analysoinnissa, koska kukaan sen työtekijöistä ei ollut käytettävissä tämän ajanjakson aikana.

214 Kuitenkin 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien osalta on todettava, että Blue Circle on voinut tutustua valtionsisäistä tilannetta koskevia väitteitä sisältävään asiakirja-aineistoon 27.11.1996. Tällä kantajalla, joka on jättänyt huomautuksensa kyseiseen asiakirja-aineistoon sisältyvien asiakirjojen merkityksellisyydestä 10.2.1997, on siten ollut käytettävissään kahden ja puolen kuukauden pituinen aika niiden valmistelua varten. Unicemilla, Titanilla ja Blue Circlellä on ollut tutkinta-aineistoon tutustumisen jälkeen kuuden viikon pituinen aika kirjelmiensä laatimista varten 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien yhteydessä.

215 Kun otetaan huomioon perustamissopimuksen 173 artiklassa kumoamiskanteen nostamiselle määrätty kahden kuukauden määräaika, kantajilla on siten ollut käytettävissään kohtuullinen määräaika. On korostettava, että prosessinjohtotoimien tavoite oli rajallinen. Tavoitteena oli se, että kyseiset 39 kantajaa kykenisivät yksilöimään niihin asiakirjoihin sisältyvän kantajien puolesta puhuvan näytön, jotka oli hallinnollisen menettelyn aikana pidetty salassa, ja selittämään, miten tässä menettelyssä oltaisiin voitu päätyä eri lopputulokseen, jos kantajilla olisi ollut oikeus tutustua näihin seikkoihin hallinnollisen menettelyn aikana. Kirjelmien laatiminen prosessinjohtotoimien johdosta ei edellyttänyt kunkin saataville asetetun asiakirjan tarkkaa tutkimista. Luettaessa useiden tutkinta-aineistoon sisältyvien asiakirjojen pelkät otsikot käy näet ilmi, ettei asiakirjoilla ole mitään yhteyttä kanteen kohteena olevassa päätöksessä Unicemia, Titania tai Blue Circleä vastaan esitettyihin väitteisiin.

216 Sen väitteen osalta, jonka mukaan Blue Circlen oli konkreettisesti mahdotonta avustaa asianajajiaan 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien täytäntöönpanemisessa, on todettava, että ylivoimaista estettä lukuunottamatta — mitä tässä asiassa ei olla näytetty toteen — asianosainen ei voi vedota tehokkaasti omaan sisäiseen organisaatioonsa liittyviin vaikeuksiin ja epävarmuustekijöihin silloin kun sille on annettu kohtuullinen määräaika puolustautumisoikeuksiensa käyttämistä varten. Blue Circle ei voi tässä asiassa väittää missään tapauksessa järkevästi, ettei kukaan sen työntekijöistä olisi kyennyt käyttämään aikaa avustaakseen asianajajia niiden valitsemien asiakirjojen analysoinnissa huomautusten tekemiselle asetetun määräajan kuluessa, sen jälkeen kun sen asianajajat olivat saaneet oikeuden tutustua asiakirja-aineistoon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamossa.

217 Näin ollen Unicemin, Titanin ja Blue Circlen väitteet niille prosessinjohtotoimien toteuttamisen johdosta esitettävien kirjelmien valmistelua varten asetetusta riittämättömästä määräajasta on hylättävä.

218 Toiseksi Dyckerhoff, BDZ, Asland, Uniland, Oficemen, Holderbank, Hornos Ibéricos ja Blue Circle arvostelevat eräiden sellaisten asiakirjojen vaikealukuisuutta, joihin niille on annettu oikeus tutustua 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta. Asland viittaa esimerkkinä asiakirjoihin nro 33.322/1012 ja sitä seuraaviin asiakirjoihin. BDZ, Castle, Holderbank ja Hornos Ibéricos vetoavat myös siihen, että asiakirjat, joihin ne saivat tutustua, olivat

jäljennöksiä, eivät alkuperäisiä. Holderbank arvostelee erityisesti komission nimenomaista kieltäytymistä antaa mahdollisuutta tutustua alkuperäisiin asiakirjoihin. Koska komissio on väittänyt, että Holderbank on voinut tutustua alkuperäiskappaleisiin, kyseinen kantaja on 27.5.1997 päivätyssä kirjeessään pyytänyt yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kuulemaan asianomaista komission virkamiestä. Se selittää, että tiettyjä asiakirjoja on niitä jäljennettäessä pienennetty ennen kuin on annettu mahdollisuus tutustua niihin 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien perusteella. Se toteaa, että oli lisäksi mahdotonta tarkistaa, olivatko kaikki kantajien käyttöön annetut jäljennökset täydellisiä, ja että joidenkin niistä osalta oli jopa aihetta olettaa, ettei asia ollut näin. Holderbank viittaa erityisesti asiakirjaan nro 33.126/14929.

219 Uniland, Oficemen ja Italcementi arvostelevat tiettyjen sellaisten asiakirjojen vaikealukuisuutta, joihin niille on annettu mahdollisuus tutustua 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta. Uniland ja Oficemen viittaavat tältä osin asiakirjoihin nro 33.126/879, 11411—1144 (sic), 5803, 5804, 5885, 5886, 6499, 7157—7163, 14762, 14789, 15124, 15125, 15319, 15320, 15356, 15357, 15391—15393, 19554, 19555, 20026—20032 ja 20168—20171.

220 On todettava, etteivät kantajat valita niiden asiakirjavihkoon 27.997 sisältyvien asiakirjojen vaikealukuisuudesta, joihin on annettu oikeus tutustua 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta. Asiakirjavihkoihin 33.126 ja 33.322 sisältyvien asiakirjojen osalta on todettava, että kantajille on annettu oikeus tutustua niiden alkuperäiskappaleisiin 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien perusteella (ks. edellä 168 ja 169 kohta). Huomautukset, jotka koskevat niiden jäljennösten vaikealukuisuutta, joihin kantajille on annettu mahdollisuus tutustua 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien perusteella, ovat menettäneet kohteensa. Näin ollen ei ole myöskään syytä määrätä Holderbankin vaatimaa asian selvittämistointa. Mitä tulee komission hallussa hallinnollisen menettelyn aikana olleiden alkuperäisten asiakirjojen mahdolliseen vaikealukuisuuteen, vaikealukuisuuden ei voida katsoa olevan komission vastuulla, eikä sillä voi olla haitallista vaikutusta niiden tavoitteiden saavuttamiseen, jotka on asetettu 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien perusteella asianosaisille annetulle oikeudelle tutustua tutkinta-aineistoon. Tällaisesta vaikealukuisuudesta kärsivät näet sekä kantajat että komissio. Komissio ei ole voinut saada vaikealukuisista asiakirjoista parempaa selkoa kuin mitä kantajat ovat voineet niihin tutustuessaan niistä saada.

221 Dyckerhoffin, BDZ:n, Aslandin, Unilandin, Oficemenin, Holderbankin, Hornos Ibéricosin ja Blue Circlen väitteitä, jotka koskevat eräiden sellaisten asiakirjojen vaikealukuisuutta, joihin niille on annettu mahdollisuus tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, ei siten voida hyväksyä.

222 Unicem, Titan ja Blue Circle arvostelevat kolmanneksi sitä, ettei niistä asiakirjoista, joihin prosessinjohtotoimien perusteella on annettu mahdollisuus tutustua, ole toimitettu käännöksiä, vaikka nämä asiakirjat on laadittu useilla eri kielillä. Tämä seikka on tehnyt niiden huomautusten laatimisen asetetussa määräajassa monimutkaisemmaksi. Myös Valenciana vetoaa siihen, ettei se ole saanut käännöstä muista väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevista luvuista kuin Espanjaa koskevista luvuista, eikä niistä asiakirjoista, joihin näissä luvuissa viitataan, eikä myöskään muista asiakirja-aineistoon sisältyvistä asiakirjoista.

223 On syytä muistaa, että asetuksen N:o 1 3 artiklassa säädettyjä kieliä koskevia järjestelyjä sovelletaan vain toimielinten tietyille vastaanottajille osoittamiin asiakirjoihin (asia T-148/89, Tréfilunion v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1063, 21 kohta). Komissiolla ei siten ollut velvollisuutta toimittaa kantajille käännöstä niistä eri asiakirjoista, jotka se oli hankkinut hallinnollisen tutkimuksen aikana. Nämä asiakirjat eivät nimittäin ole komission tiedonantoja kantajille, vaikka komissio olikin velvollinen antamaan kantajille oikeuden tutustua niihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vireillä olevan oikeudenkäynnin aikana. Komissiolla ei ollut myöskään velvollisuutta toimittaa Valencianalle käännöstä muista kuin Espanjaa koskevista (8 ja 18 luku) väitetiedoksiannon kansallisista luvuista. Unicemin, Valencianan, Titanin ja Blue Circlen esittämä väite on siten hylättävä.

224 Valenciana, Asland, Uniland, Oficemen ja Hornos Ibéricos vetoavat neljänneksi siihen, että luetteloa, josta ilmenisi tutkinta-aineiston muodostavien asiakirjojen sisältö, ei ole saatavilla.

225 On todettava, ettei kantajilla ole hallinnollisen menettelyn tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävän oikeudenkäynnin aikana ollut käytettävissään luetteloa, josta ilmenisi tutkinta-aineiston muodostavien asiakirjojen sisältö. Ainoa niiden käytettävissä ollut luettelo oli väitetiedoksiannon adressaateille hallinnollisen menettelyn aikana annettu luettelo (ks. edellä 5 kohta).

226 Tällä seikalla ei kuitenkaan ole ollut vaikutusta kantajien puolustautumisoikeuksiin hallinnollisen menettelyn aikana. Niille on näet 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien perusteella annettu oikeus tutustua kaikkiin tutkinta-aineiston asiakirjoihin lukuunottamatta asiakirjoja, joihin sisältyi liikesalaisuuksia tai muita luottamuksellisia tietoja, ja komission sisäisiä asiakirjoja. Niille on annettu myös mahdollisuus tutustua luottamuksellisiksi katsottujen asiakirjojen sellaisiin versioihin tai lyhennelmiin, jotka eivät olleet luottamuksellisia, ja komissio on ilmoittanut niiden sisäisten asiakirjojen laadun, jotka kuuluivat sen hallussa olevaan asiakirja-aineistoon. Se, että luetteloa, jossa kuvailtaisiin kunkin asiakirjan sisältöä, ei ole olemassa, ei ole voinut estää kantajia yksilöimästä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävän oikeudenkäynnin aikana tutkinta-aineiston asiakirjojen joukosta niitä, jotka voivat olla hyödyllisiä niiden puolustuksen kannalta hallinnollisessa menettelyssä, ja siten osoittamasta, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi hallinnollisessa menettelyssä loukattu.

227 Näin ollen siltä osin kuin kantajien esittämässä väitteessä vedotaan siihen, että luetteloa, josta ilmenisi tutkinta-aineiston muodostavien asiakirjojen sisältö, ei ole ollut saatavilla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävässä oikeudenkäynnissä, tämä väite on hylättävä. Siltä osin kuin väite koskee yksityiskohtaisen luettelon puuttumista hallinnollisen menettelyn aikana, väitettä tarkastellaan myöhemmin (ks. jäljempänä 272—275 kohta).

228 Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Asland, Uniland, Oficemen ja Blue Circle vetoavat viidenneksi useisiin arkistoinnissa tai luokittelussa sattuneisiin

virheisiin, jotka ovat niiden mukaan lisänneet niitä vaikeuksia, joita ne ovat kohdanneet laatiessaan prosessinjohtotoimien johdosta esittämiään kirjelmiä. Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg ja Asland arvostelevat sitä tapaa, jolla valtionsisäistä tilannetta koskevat asiakirjavihot on koottu. Ciments français painottaa erityisesti sitä, että asiakirjat on luokiteltu mielivaltaisesti sen mukaan, ovatko ne kansallisia vai kansainvälisiä (asiakirjat nro 33.126/10827, 10828, 17157—17159, 17166—17170, 17178, 17179 ja 19881—19887). Aalborgin mukaan väitettyjen valtionsisäisten kartellien ja kansainvälisten kartellien välillä ei voida tehdä loogista eroa. Se viittaa esimerkkinä asiakirjoihin nro 33.126/19201 ja 19202, jotka se on löytänyt Kreikkaa koskevasta asiakirja-aineistosta, vaikka asiakirjat koskivat merkittävään tuontiin liittyvää kreikkalais-espanjalaista yhteistyöelintä. Ciments français vetoaa myös siihen, että monien asiakirjojen numero on merkitty ainoastaan sen ensimmäiselle sivulle, etenkin Espanjaa koskevassa asiakirja-aineistossa. Ciments français ja Lafarge arvostelevat yleisesti sitä, että asiakirjavihkot 33.126 ja 33.322 ovat koostumukseltaan täysin sekavia. Heidelberg puolestaan väittää tutkinta-aineiston numeroinnin olevan äärimmäisen epäselvä. Se mainitsee tässä yhteydessä, että komission 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen jättämään asiakirja-aineistoon sisältyviä, tiettyjä kansiossa L olevia asiakirjoja ei ole numeroitu. Se viittaa 32-sivuiseen asiakirjaan nro 33.126/9571, asiakirjaan nro 33.126/4982, joka on jaettu useisiin alanumeroihin, ja asiakirja-aineiston kansioon XLI. Dyckerhoff, Unicem, Castle, Holderbank, Hornos Ibéricos ja Cementir vetoavat asiakirjojen numeroinnin vaikealukuisuuteen. Cementir lisää, että erään asiakirjaryhmän, johon sille on annettu oikeus tutustua 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien perusteella, numeroinnin vaikealukuisuus on pakottanut sen erittäin huolellisiin tutkimuksiin, joiden tarkoituksena on ollut yksilöidä ne "uudet" asiakirjat, joihin se on saanut oikeuden tutustua 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta. BDZ arvostelee sitä, että tarkastelluissa asiakirjoissa on ollut erilaisia numerointeja. Asland huomauttaa, että valtionsisäistä tilannetta koskevissa asiakirja-aineistoissa oli tiettyjä asiakirjoja kaksi tai kolme kappaletta, mutta niiden sivut oli numeroitu eri tavoin vaikka luetteloon (ks. edellä 5 kohta) sisältyvä viitenumero oli sama. Se viittaa esimerkkinä Portugalia koskevan asiakirjavihkon sivuihin 64—70, 105—111 ja 182—188, jotka on merkitty numeroilla 33.322/2897 ja sitä seuraavilla numeroilla. Hornos Ibéricos väittää vielä, että sen käyttöön annettua asiakirja-aineistoa näyttää olevan manipuloitu. Asiakirja-aineiston eri asiakirjoihin sisältyy näet komission yksiköiden lisäämiä huomautuksia. Se viittaa tältä osin asiakirjoihin nro 33.322/170, 172 ja 489 sekä asiakirjoihin nro 33.126/11988, 17359, 17441, 17578, 17579, 17582, 17586, 17658, 17936 ja 17996.

229 Italcementi esittää samanlaisia huomautuksia koskien sitä tutkinta-aineistoa, johon se on voinut tutustua 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta. Tähän asiakirja-aineistoon tutustuessaan se on todennut, että joukossa on numeroimattomia asiakirjoja (eli kansion XVIII asiakirjaan nro 33.126/6857 a sisältyvään liitteeseen 5 sisältyy numeroimattomia sivuja; kansioon XX sisältyy asiakirjan nro 33.126/6891 mukaan seitsemän numeroimatonta sivua; kansioon XXII sisältyy asiakirjan nro 33.126/8384 a mukaan neljä numeroimatonta sivua; kansion XXIV asiakirjaa nro 33.126/9416 seuraa seitsemän numeroimatonta sivua ja asiakirjaa nro 33.126/9571 seuraa 33 numeroimatonta sivua; kansion XXVII asiakirjaa nro 33.126/10743 seuraa 17 numeroimatonta sivua ja asiakirjaa nro 33.126/10745 seuraa kaksi numeroimatonta sivua; kansioon XXVIII sisältyy asiakirjan nro 33.126/11206 mukaan kaksi numeroimatonta sivua; kansiossa XXX asiakirjoja nro 33.126/11912 ja 12230 seuraa molempia yksi numeroimaton sivu; kansion XXXVI asiakirjoja nro 33.126/14411 ja 14502 seuraa yksi numeroimaton sivu; kansion XLII asiakirjaa nro 33.126/16934 seuraa kolme numeroimatonta sivua; kansion XLIII asiakirjaa nro 33.126/16971 seuraa viisi numeroimatonta sivua; kansion XLVII asiakirjaa nro 33.126/18099 seuraa yksi numeroimaton sivu). Tämä kantaja on lisäksi todennut, että kun kyse on useita sivuja käsittävistä asiakirjoista, kuten esitteistä, yhtiön tilinpäätöksistä, sopimuksista taikka myynti- tai hintaluetteloista, komissio on numeroinut ainoastaan kyseisen asiakirjan ensimmäisen sivun tai numeroinut sen vaihtelevalla

tavalla taikka siten, että numerointi ei ole juokseva [esimerkiksi kansio XXXVII, jossa tiettyjen molemmin puolin painettujen asiakirjojen kääntöpuolelle on merkitty useampaa yksikköä suuremmat numerot etupuolelle merkittyihin numeroihin verrattuna (esimerkiksi etupuoli 33.126/14982 — kääntöpuoli 33.126/14991, etupuoli 33.126/14983 — kääntöpuoli 33.126/14990, etupuoli 33.126/14984 — kääntöpuoli 33.126/14989); kansiossa LI tiettyjen sopimusten numerot on mainittu vain kansilehdellä (esimerkiksi 33.126/19556), kun taas toisissa numero on merkitty jokaiselle sivulle (esimerkiksi 33.126/19561—19577)]. Asiakirjavihon 33.322 sisältävä kansio VIII on sellaisessa epäjärjestyksessä, että on mahdotonta tarkistaa varmuudella, onko se täydellinen.

230 Blue Circle korostaa asiakirjavihon epäjärjestystä, sitä, että tietyt sivut puuttuvat, ja sitä, että tietyt asiakirjat on numeroitu kahteen kertaan. Uniland ja Oficemen väittävät, että asiaa 33.126 koskevaa kansiota LI ei ole mainittu komission laatimassa asiakirjaluettelossa (ks. edellä 5 kohta). Tämän luettelon tarkastelu antaa myös ymmärtää, että kansiossa XXXVII ainoastaan asiakirjat nro 33.126/14740—14742 koskevat SIPAC:ia, vaikka kaikki asiakirjat alkaen numerosta 33.126/14739 koskevat sitä. Tutustuessaan 17.12.1997 päivättyyn asiakirja-aineistoon Uniland ja Oficemen ovat löytäneet asiaa 33.126 koskevia asiakirjoja asiaa 33.322 koskevasta kansiosta. Esimerkiksi asiaa 33.126 koskevat asiakirjat 2448—2477, joiden olisi pitänyt sisältyä tätä asiaa koskevaan kansioon VII, olivatkin asiaa 33.322 koskevissa kansioissa I ja II. Asiaa 33.322 koskeviin kansioihin IV ja V sisältyvien asiakirjojen sekava numerointi puolestaan on tehnyt niiden tutkimisen vaikeaksi. Uniland ja Oficemen selittävät, että asiakirjasta nro 1018 siirrytään välittömästi asiakirjaan nro 1039 ja tämän jälkeen myöhemmin asiakirjasta nro 1050 suoraan asiakirjaan nro 1069, tämän jälkeen vielä vähän myöhemmin asiakirjasta nro 1072 asiakirjaan nro 1012, jota seuraa välittömästi asiakirja nro 1038 ja kasvava numerointi aina asiakirjaan nro 1019 asti, jota puolestaan seuraa kuusi numeroimatonta sivua, joita on mahdoton luokitella. Asiakirjat nro 33.126/11123—11127, joiden komission laatiman luettelon (ks. edellä 5 kohta) mukaan olisi pitänyt sisältyä kansioon XXVIII, sisältyvätkin kansioon XXVII. Asiaa 33.126 koskevan kansion XXIX osalta on todettava, että siihen sisältyy numerointivirheitä, sillä numeroita 11694—11699 on käytetty kahden eri asiakirjaryhmän yksilöimiseen.

231 Tällä arvostelulla ei ole merkitystä arvioitaessa tutkittuja perusteluja. Kantajat eivät nimittäin ole lainkaan selittäneet, miten se tapa, jolla asiakirja-aineisto on koottu, olisi vaikuttanut niiden puolustautumisoikeuksiin nyt esillä olevassa asiassa. Sen väitteen osalta, joka koskee asiakirjojen numerointia ja "manipulointia", on todettava, että vaikka asianosaisten väitteet olisikin näytetty toteen, numeroinnin puuttumisella taikka jonkin asiakirjan epätäydellisellä tai sekavalla numeroinnilla taikka sillä, että komissio on lisännyt huomautuksen johonkin tutkinta-aineiston asiakirjaan, ei ole voinut olla haitallista vaikutusta niiden tavoitteiden saavuttamiseen, jotka on asetettu 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien perusteella asianosaisille annetulle mahdollisuudelle tutustua tutkinta-aineistoon. Kantajat olisivat nimittäin voineet vedota sellaisiin asiakirja-aineiston asiakirjoihin, joiden numeroinnista oli mahdotonta saada selvää tai jotka komissio oli "varustanut huomautuksilla", liittäen niihin samalla huomautuksensa ja selittää, millä tavoin nämä asiakirjat olisivat olleet merkityksellisiä niiden puolustuksen kannalta hallinnollisessa menettelyssä. Sama koskee epäjärjestystä, joka on todettu tutkinta-aineiston tiettyjen osuuksien osalta.

232 Väite, jonka mukaan komissio olisi käyttänyt samaa numerointia (33.126/11694—11699) kahden eri asiakirjaryhmän osalta, perustuu siihen, että tietyissä Unilandin ja Oficemenin jäl-

jennöksissä komission asiakirja-aineiston alkuperäisten asiakirjojen numerointia oli muutettu käsin kirjoitetuin numeroin. Sen jälkeen kun asia on tarkistettu komission alkuperäisestä asiakirja-aineistosta, on käynyt selvästi ilmi, että tähän asiakirja-aineistoon kuuluvat asiakirjat, joiden numerot ovat 33.126/11694—11699, ovat seuraavia Kerkyrassa 30.5.1983 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta laadittujen (todennäköisesti Cembureaun laatimien) muistiinpanojen otteita (asiakirjat nro 33.126/11694—11696), J. Baillyn (Cembureaun puheenjohtaja) 20.1.1984 päivätty Bertranille (Aslandin toimitusjohtaja) osoitettu kirje (asiakirja nro 33.126/11697), "PD:n" (todennäköisesti Cembureaun Philippe Dutron) 13.3.1984 laatima muistio Agostinon (Italcementi) kanssa käymästään puhelinkeskustelusta, joka koski sementin vientiä Italiasta Sveitsiin (asiakirja nro 33.126/11698) ja luettelo Noordwijkissä 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen osanottajista (asiakirja nro 33.126/11698). Toinen asiakirjaryhmä, joiden Uniland ja Oficemen väittävät olevan myös numeroitu numeroin 33.126/11694—11699 ja jossa on kyse Kerkyrassa 30.5.1983 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta laadituista muista käsinkirjoitetuista muistiinpanojen otteista, on numeroitu numeroin 33.126/11689—11693. Kuten Uniland ja Oficemen väittävät, luettelossa (ks. edellä 5 kohta) ei mainita kansiota LI. Siinä mainitaan kuitenkin kaksi kertaa kansio L, joten toinen kansio L, johon luettelossa (ks. edellä 5 kohta) viitataan, on todellisuudessa kansio LI.

233 Edellä esitetyn perusteella kaikki edellä 228—230 kohdassa esitetyt väitteet on hylättävä.

234 Blue Circle korostaa kuudenneksi, että se pyrki 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta laatimissaan huomautuksissa välttämään vetoamista asiakirjoihin, joiden oli hallinnollisessa menettelyssä katsottu perustellusti olleen luottamuksellisia. Se arvostelee komissiota tältä osin siitä, että komissio on kieltäytynyt toimittamasta sille luetteloa näistä asiakirjoista. Se liittää 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esittämiinsä huomautuksiin (liite 3) tältä osin merkityksellisen kirjeenvaihdon, jossa se perustelee tätä pyyntöään huolella siitä — ottaen huomioon sen määräajan lyhyyden, joka sille on annettu asiakirja-aineiston loppuosaan tutustumisen johdosta tehtäviä huomautuksia varten —, miten se kykenee erottamaan toisistaan asiakirjat, joihin sille ei asianosaisen tai asianosaisten kyseisten asiakirjojen osalta esittämien luottamuksellista käsittelyä koskevien pyyntöjen johdosta ole annettu oikeutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, niistä asiakirjoista, joihin sille ei ole annettu oikeutta tutustua sen vuoksi, että komissio oli katsonut, etteivät asiakirjat olleet merkityksellisiä sen puolustuksen kannalta.

235 On todettava, että vaikka komissio ei olekaan toimittanut Blue Circlelle sen pyytämää luetteloa, komissio on kuitenkin toimittanut sille 13.11.1997 päivätyssä kirjeessään (kantajan 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esittämien huomautusten liite 3) ne arviointiperusteet, joiden avulla se voi määritellä asiakirjat, joita oli käsitelty luottamuksellisesti hallinnollisen menettelyn aikana. Luottamuksellisiksi luokiteltujen asiakirjojen täsmällisemmästä yksilöinnistä hallinnollisen menettelyn aikana ei olisi ollut mitään hyötyä, koska 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien yhteydessä asianomaisia yrityksiä ja yritysten yhteenliittymiä kehotettiin "päivittämään" omaa arviotaan sen osalta, oliko tiettyjen asiakirjojen osalta aiheellista vedota edelleen aiemmin vaadittuun luottamuksellisena pitämiseen. Kantajat saivat siten oikeuden tutustua useisiin hallinnollisen menettelyn aikana luottamuksellisiksi luokiteltuihin asiakirjoihin, kun ne tutustuivat tutkinta-aineistoon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamossa. Se, että komissio olisi antanut hallinnollisen

menettelyn aikana mahdollisuuden tutustua luottamuksellisiksi luokiteltujen asiakirjojen luetteloon, ei olisi varmastikaan johtanut siihen, että Blue Circle olisi pidättäytynyt käyttämästä hyväkseen mahdollisuutta vedota johonkin tähän luetteloon sisältyvään asiakirjaan, jonka osalta luottamuksellista käsittelyä ei tällöin enää vaadittu. Kun tarkastellaan kantajan huomautuksiinsa liittämiä asiakirjoja, käy ilmi, ettei kantaja ole epäröinyt — toisin kuin se huomautuksissaan väittää — vedota asiakirjoihin, jotka oli hallinnollisessa menettelyssä luokiteltu luottamuksellisiksi mutta joiden osalta asianomaiset yritykset ja/tai yritysten yhteenliittymät olivat antaneet suostumuksensa sille, että kolmansille osapuolille annetaan mahdollisuus tutustua niihin 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta. Esimerkkinä voidaan mainita asiakirjat nro 33.126/16936—16938, jotka sisältyvät kantajan huomautusten liitteisiin 5-10 ja joissa on merkintä "luottamuksellinen". Blue Circlen väite on siten hylättävä.

236 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, ettei millään niistä seikoista, joihin eri kantajat ovat vedonneet, ole voinut olla haitallista vaikutusta niiden tavoitteiden saavuttamiseen, jotka on asetettu 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien perusteella asianosaisille annetulle mahdollisuudelle tutustua tutkinta-aineistoon kokonaisuudessaan.

3. Analyyttinen arviointi perusteluista, joiden mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu sen vuoksi, että kantajat eivät ole saaneet tutustua niiden puolesta puhuvaan näyttöön hallinnollisen menettelyn aikana

237 Prosessinjohtotoimilla, jotka toteutettiin 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997, niitä 39 kantajaa, joita edellä tarkastellut perustelut koskevat (ks. edellä 124 kohta), kehotettiin esittämään yksityiskohtaisesti väitteensä, joiden mukaan ne väitetiedoksiannon ja tutkinta-aineiston osat, joihin niillä ei ollut mahdollisuutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, olisivat ollet niiden puolustuksen kannalta hyödyllisiä.

238 Ennen näiden kantajien eri väitteiden konkreettisen tarkastelun aloittamista on syytä selostaa yleisesti ne olosuhteet, joissa se, että hallinnollisessa menettelyssä olisi annettu epätäydellinen oikeus tutustua väitetiedoksiantoon ja/tai tutkinta-aineistoon, johtaa puolustautumisoikeuksien loukkaamisen toteamiseen.

239 Kyseiset 39 kantajaa väittävät, että sen, että niille on annettu epätäydellinen oikeus tutustua tutkinta-aineistoon, on välttämättä johdettava kanteen kohteena olevan päätöksen kumoamiseen. Ne vetoavat tältä osin edellä 106 kohdassa mainittuihin asioihin T-30/91, Solvay v. komissio ja T-36/91, ICI v. komissio. Ne muistuttavat, että näissä kahdessa tuomiossa (84 kohta ja 94 kohta) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että komissio on "loukannut kantajan puolustautumisoikeuksia jättämällä menettelyn ulkopuolelle hallussaan olevat asiakirjat, jotka mahdollisesti olisivat voineet olla hyödyllisiä kantajan puolustuksen kannalta." Ne korostavat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi näissä molemmissa tuomioissa kanteen kohteena olleen päätöksen katsottuaan (98 kohta ja 108 kohta), että

hallinnollisessa menettelyssä tapahtunutta puolustautumisoikeuksien loukkaamista ei voida korjata oikeudenkäynnissä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

240 On todettava, että kanteen kohteena oleva päätös voidaan kumota kokonaan tai osittain ainoastaan jos todetaan, että kantajille hallinnollisen menettelyn aikana annettu sääntöjenvastainen tutustumisoikeus tutkinta-aineistoon on estänyt niitä tutustumasta asiakirjoihin, joita olisi voitu käyttää niiden puolustuksessa, ja että niiden puolustautumisoikeuksia on näin ollen loukattu (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 80, 81, 84, 98, ja 100 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 90, 91, 94, 108, 110 ja 115 kohta). Sen tutkinta-aineiston osan laajuus, johon kantajille ei ole annettu mahdollisuutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, ei sellaisenaan riitä tällaisen toteamuksen perusteeksi.

241 Kun kantaja riitauttaa komission lopullisen päätöksen kumoamista koskevan kanteen yhteydessä sen, että komissio on kieltäytynyt antamasta tietoa jostakin asiakirja-aineistoon kuuluvasta asiakirjasta, yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on pyydettävä tiedon antamista asiakirjasta ja tutkittava asiakirja (julkisasiamies Légerin edellä 144 kohdassa mainitussa asiassa BPB Industries ja British Gypsum v. komissio esittämä ratkaisuehdotus, 121 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi tuolloin korvata komission tutkintaa omallaan (ks. edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 98 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 113 kohta) ja tämän tutkimisen on aluksi koskettava sitä, ovatko ne asiakirjat, joihin hallinnollisen menettelyn aikana ei ole voinut tutustua, objektiivisessa yhteydessä kanteen kohteena olevassa päätöksessä kyseistä kantajaa vastaan esitetyn väitteen kanssa. Jos tällainen yhteys puuttuu, kyseessä olevat asiakirjat eivät ole hyödyllisiä sen kantajan puolustautumisen kannalta, joka niihin vetoaa. Jos asiakirjat sitä vastoin ovat tällaisessa yhteydessä, tällöin on tutkittava, onko tutustumisoikeuden antamatta jättämisellä voinut olla vaikutusta tämän asianosaisen puolustukseen hallinnollisessa menettelyssä. On siten tutkittava komission tämän väitteen tueksi esittämiä todisteita (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 61—65 kohta; edellä 106 kohdassa mainittu asia T-36/91, ICI v. komissio, 71—75 kohta ja edellä 142 kohdassa mainittu asia, T-37/91, ICI v. komissio, tuomion 51—56 kohta) ja arvioitava, onko asiakirjoilla, joihin ei ole annettu oikeutta tutustua, voinut olla komission esittämät todisteet huomioon ottaen sellaista merkitystä, jota ei olisi pitänyt jättää huomiotta (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 68 kohta ja edellä 106 kohdassa mainittu asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 78 kohta). Puolustautumisoikeuksia on loukattu, jos on olemassa pienikin mahdollisuus siitä, että hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä eri lopputulokseen, jos kantaja olisi voinut vedota asiakirjaan tämän hallinnollisen menettelyn aikana (edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercles Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, 56 kohta; edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 68 kohta; edellä 106 kohdassa mainittu asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 78 kohta ja julkisasiamies Légerin edellä 144 kohdassa mainitussa asiassa BPB Industries ja British Gypsum v. komissio (tuomio 6.4.1995) esittämä ratkaisuehdotus, 120 kohta).

242 Sen kysymyksen tutkiminen, olisiko asiakirja, johon hallinnollisessa menettelyssä ei ollut annettu tutustumisoikeutta, saattanut olla hyödyllinen kantajan puolustuksen kannalta, edellyttää siten niiden todisteiden alustavaa tutkimista, jotka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä kilpailusääntöjen rikkomista koskevan väitteensä tueksi, niitä tapauksia lukuun ottamatta, joissa asiakirja ei ole missään objektiivisessa yhteydessä kantajaa vastaan esitettyyn väitteeseen.

243 On korostettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tutkinut alustavasti komission päätöksessään esittämiä todisteita myös asioissa "soodakarbonaatti".tapauksissa 29.6.1995 antamissaan tuomioissa (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, asia T-31/91, Solvay v. komissio, s. II-1821, jäljempänä asia T-31/91, Solvay v. komissio, asia T-32/91, Solvay v. komissio, s. II-1825, jäljempänä asia T-32/91, Solvay v. komissio, edellä 106 kohdassa mainittu asia T-36/91, ICI v. komissio ja edellä 142 kohdassa mainittu asia T-37/91, ICI v. komissio), vaikka kantajat katsovatkin kykenevänsä päättelemään joistakin näiden tuomioiden yksittäisistä otteista (erityisesti edellä 106 kohdassa mainituista asioista T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 98 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 108 kohta), että se, että niille ei ole annettu lainmukaista oikeutta tutustua tutkinta-aineistoon, johtaa välttämättä kanteen kohteena olevan päätöksen kumoamiseen. On syytä huomata, että asioissa, joissa edellä 106 kohdassa mainittu tuomio T-32/91, Solvay v. komissio, ja edellä 142 kohdassa mainittu tuomio T-37/91, ICI v. komissio, on annettu, komissio oli todennut kahdessa 19.12.1990 päivätyssä eri päätöksessä, että Solvay ja ICI olivat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 86 artiklaa (josta on tullut EY 82 artikla) soodakarbonaattimarkkinoilla. Se väitti Solvayn käyttäneen Länsi-Euroopan markkinoilla väärin määräävää markkina-asemaansa näillä viitemarkkinoilla, ja ICI:tä siitä, että se oli toiminut samoin Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla. Komissio oli todennut lisäksi kolmannessa samana päivänä tekemässään päätöksessä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon Solvayn ja ICI:n välillä. Komissio katsoi, että tätä menettelytapaa oli noudatettu 1.1.1973 alkaen ja vuoden 1989 alkuun saakka ja että siinä kyse oli ollut Länsi-Euroopan soodamarkkinoiden jakamisesta. Siinä Manner-Euroopan oli katsottu kuuluvan Solvaylle ja Yhdistyneen kuningaskunnan sekä Irlannin kuuluvan ICI:lle. Edellä 106 kohdassa mainituissa asioissa T-30/91, Solvay v. komissio ja T-36/91, ICI v. komissio annetut tuomiot annettiin juuri tämän viimeksi mainitun päätöksen johdosta.

244 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli tutkinut näissä tuomioissa kanneperustetta, joka koski puolustautumisoikeuksien loukkaamista siltä osin kuin kantajille ei hallinnollisessa menettelyssä ollut annettu oikeutta tutustua siihen asiakirja-aineistoon, jossa väitettiin toisen asianosaisen käyttäneen väärin määräävää markkina-asemaansa. Kantajat katsoivat, että tähän asiakirja-aineistoon olisi voinut sisältyä niiden puolesta puhuvaa näyttöä. Tämän väitteen huomioon ottaen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli aluksi komission esittämiä todisteita. Komissio oli ensinnäkin todennut, että ICI ja Solvay olivat tehneet markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen vuonna 1949. Vaikka tämä sopimus oli muodollisesti purettu vuonna 1972, komissio arvioi päätöksessään, että salaisesta yhteistyöstä oli olemassa runsaasti sellaista näyttöä, jonka perusteella voitiin päätellä, että alunperin vuonna 1949 muodostettua kartellia oli toteutettu edelleen yhdenmukaistetun menettelytavan muodossa vuodesta 1972 alkaen (ks. edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 61 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 71 kohta). Näyttääkseen toteen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon komissio perusti kantansa neljään seikkaan eli ensinnäkin siihen, että ICI ja Solvay eivät olleet käyneet soodakauppaa Englannin kanaalin yli koko esillä olleena ajanjaksona, toiseksi siihen, että tämä kilpailun puuttuminen oli täsmälleen yhteensoveltuvaa vuonna 1949 tehdyn sopimuksen ehtojen kanssa, kolmanneksi siihen, että asianomaiset olivat tehneet ja panneet täytäntöön jälleenmyyntisopimuksia, joiden ehtojen mukaan Solvay toimitti ICI:lle soodaa 1983—1989, ja neljänneksi siihen, että Solvay ja ICI olivat usein yhteydessä toisiinsa koordinoidakseen sooda-alaa koskevia strategioitaan (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 106 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 75 kohta).

245 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi näissä asioissa seuraavaksi, että ainoa suora asiakirjatodiste tästä kilpailusääntöjen rikkomisesta vuosien 1973 ja 1982 välisenä aikana oli vuoden 1949 sopimus. Jälleenmyyntisopimukset olivat näet peräisin vuosilta 1983—1989. Myös kokouksiin liittyvät asiakirjat puuttuivat tämän ajanjakson osalta (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 74 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio,

tuomion 84 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki seuraavaksi vuoden 1949 sopimuksen todistusarvoa. Se totesi (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 73 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 83 kohta), että tämä sopimus oli muodollisesti purettu vuonna 1972 ja ettei komissiolla ollut oikeutta jättää huomiotta sitä mahdollisuutta, että kyseiset kaksi yritystä olisivat halunneet tämän sopimuksen purkamalla noudattaa perustamissopimusta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan vuoden 1949 sopimus oli siten liian heikko todiste, jotta ICI:n ja Solvayn olisi voitu sen perusteella katsoa rikkoneen kilpailusääntöjä tammikuusta 1973 lähtien. Ainoa muu todiste yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolosta ainakin vuosien 1973—1982 osalta oli johdettavissa asianomaisten yritysten markkinakäyttäytymisestä eli siitä, että ICI ja Solvay eivät käyneet soodakauppaa Englannin kanaalin yli. Erityisesti vuotta 1973 ja sitä lähinnä seuraavia vuosia koskevien asiakirjatodisteiden heikkouden vuoksi komission olisi pitänyt yrittää arvioida jo väitetiedoksiannon yhteydessä syvällisesti ja kokonaistaloudelliselta kannalta erityisesti kyseisiä markkinoita ja markkinoilla toimivien yritysten asemaa ja toimintaa, jotta se olisi voinut todistaa oikeudellisesti riittävällä tavalla kantajan väitetyn osallistumisen yritysten välisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että täydellisen, objektiivisen ja tasapainoisen harkinnan toteuttamiseksi olisi pitänyt ottaa huomioon ainakin yhtäältä Solvayn ja ICI:n omilla maantieteellisillä markkina-alueillaan saavuttama vahva asema ja toisaalta asiakkaiden uskollisuuden varmistamiseen tähtäävä politiikka, joka oli perustamissopimuksen 86 artiklan nojalla aloitettujen menettelyiden kohteena (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 76 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 86 kohta). Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että asiakirjat, joissa ICI:n väitettiin rikkoneen perustamissopimuksen 86 artiklaa, olisivat olleet hyödyllisiä Solvayn puolustuksen kannalta, sen pyrkiessä kumoamaan väitteen, jonka mukaan Solvay ja ICI olisivat noudattaneet yhdenmukaistettuja menettelytapoja. Näillä asiakirjoilla olisi näet voitu selittää se, että väitetty passiivinen käyttäytyminen, josta Solvayta arvosteltiin, perustui itsenäisiin päätöksiin, jotka se oli tehnyt sen vuoksi, että markkinoille pääseminen oli vaikeaa määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen estäessä sen (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 77 kohta). Samasta syystä asiakirjat, joissa Solvayn väitettiin rikkoneen perustamissopimuksen 86 artiklaa, olisivat olleet hyödyllisiä ICI:n puolustuksen kannalta (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 87 kohta). Koska oli olemassa mahdollisuus, että ICI ja Solvay — jos niille olisi annettu mahdollisuus tutustua kyseisiin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana — olisivat voineet vaikuttaa komission tekemiin arvioihin ainakin siltä osin kuin kyse oli sen yhdenmukaisen ja passiivisen käyttäytymisen todistusarvosta, josta niitä arvosteltiin aluksi ja koko kilpailusääntöjen rikkomisen ajan, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi puolustautumisoikeuksia loukatun ja kumosi kyseisen päätöksen (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 98 ja 99 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 108 ja 109 kohta).

246 Sitä vastoin edellä 142 kohdassa mainitussa asiassa T-37/91, ICI vastaan komissio antamassaan tuomiossa, joka koski komission päätöstä, jossa todettiin ICI:n rikkoneen perustamissopimuksen 86 artiklaa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi kanneperusteen, jonka mukaan asiakirja-aineistoon ei ollut saatu tutustua riittävästi. Se katsoi (61 kohta), että kantajan määräävän markkina-aseman olemassaolo oli kanteen kohteena olevassa päätöksessä todettu ICI:n markkinaosuuden perusteella ja tämän aseman väärinkäyttö kävi ilmi suorista asiakirjatodisteista, kuten ICI:n soveltamista alennusjärjestelmistä sekä sen asiakkailleen asettamista yksinostoehdoista. Arvioituaan komission esittämien todisteiden todistusarvoa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi (63 kohta), että sillä seikalla, että ICI:lle ei ollut annettu oikeutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana mannermaisilta tuottajilta peräisin oleviin asiakirjoihin, ei voinut olla vaikutusta ICI:n puolustukseen. Minkään seikan perusteella ei nimittäin voitu olettaa, että näillä asiakirjoilla olisi voitu kumota komission siinä päätöksessään tekemät toteamukset, jossa se oli katsonut ICI:n käyttäneen väärin määräävää markkina-asemaansa.

247 Näin ollen on todettava, että kun kantaja väittää kumoamiskanteen yhteydessä, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu sen vuoksi, että sille ei ole annettu hallinnollisessa menettelyssä oikeutta tutustua tutkinta-aineiston asiakirjoihin, jotka sen mukaan olisivat voineet olla hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on pyydettävä, että sille toimitetaan kyseinen asiakirja. Sen on tämän jälkeen vertailtava tätä asiakirjaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantajaa vastaan esitettyihin väitteisiin. Jos kyseinen asiakirja ei ole missään objektiivisessa yhteydessä kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitettyyn väitteeseen, hallinnollisessa menettelyssä ei olisi voitu päätyä kantajan kannalta eri lopputulokseen, vaikka hänellä olisikin ollut mahdollisuus tutustua tähän asiakirjaan tässä menettelyssä. Näin ollen kantajan kanneperuste on hylättävä. Jos asiakirja, johon on vedottu, on sen sijaan objektiivisessa yhteydessä kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantajaa vastaan esitettyyn väitteeseen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on arvioitava komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitettyjen väitteiden tueksi esittämät todisteet huomioon ottaen, olisiko olemassa pienikin mahdollisuus, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty eri lopputulokseen tämän asiakirjan vuoksi, jos kantaja olisi voinut vedota siihen tässä hallinnollisessa menettelyssä. Jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi esitettyjen todisteiden valossa olevan olemassa mahdollisuus, että tämän asiakirjan vuoksi hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty eri lopputulokseen, sen tulee todeta, että puolustautumisoikeuksia on loukattu (ks. jäljempänä 2205—2212, 2224, 2225, 2284—2290, 2384, 2385, 2469, 3406—3435 ja 3996—4005 kohta).

248 Missään tapauksessa ei voida kuitenkaan hyväksyä sitä, että kantajan puolustautumisoikeuksia olisi loukattu sen vuoksi, että komissio ei ole toimittanut sille asiakirjaa, johon saattaa sisältyä kantajan puolesta puhuvaa näyttöä, jos tämä asiakirja on peräisin tältä asianomaiselta kantajalta tai jos tämä asiakirja oli selvästi tämän asianosaisen hallussa hallinnollisen menettelyn aikana (ks. vastaavasti edellä 144 kohdassa mainittu asia BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomion 25 kohta ja edellä 142 kohdassa mainittu asia T-37/91, ICI v. komissio, 64 kohta). Jos asiakirjaan, joka on väitetiedoksiannon adressaatin hallussa, sisältyy sen puolesta puhuvia seikkoja, mikään ei näet estä sitä vetoamasta tähän asiakirjaan hallinnollisessa menettelyssä. Asianosainen ei ole puolustustaan järjestellessään velvollinen käyttämään yksinomaan niitä komission tutkinta-aineistoon sisältyviä asiakirjoja, joihin sille on annettu mahdollisuus tutustua. Asianosainen voi vapaasti käyttää kaikkia asiakirjoja, jotka vaikuttavat sen mielestä hyödyllisiltä, osoittaakseen komission väitteet vääriksi.

4. Periaatteiden soveltaminen nyt esillä olevaan asiaan

249 Aluksi on todettava, että useat asiakirjat, joihin kantajat ovat vedonneet 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esittämissään huomautuksissa, ovat asiakirjoja, joihin kantajilla oli mahdollisuus tutustua jo hallinnollisen menettelyn aikana. Kyse on asiakirjoista, jotka on luokiteltu luettelossa (ks. edellä 5 kohta) luokkaan "A" ("A: kaikki" tai "A: eurooppalaiset tuottajat"). Vaikka näitä asiakirjoja ei aina ollutkaan laatikossa (ks. edellä 95 kohta), niihin oli mahdollista tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, ja kantajat olisivat voineet nojautua niihin tukeakseen väitetiedoksiantoon antamaansa vastaukseen sisältyviä perusteluja. Kantajat eivät siten voi tukeutua näihin asiakirjoihin vedotakseen puolustautumisoikeuksiensa loukkaamiseen hallinnollisessa menettelyssä.

250 Jäljempänä mainittavat kantajat ovat viitanneet kirjelmissään seuraaviin asiakirjoihin, joihin niillä on ollut oikeus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana: FIC asiakirjoihin nro 33.126/4858—4861, 4911—4913, 19205 ja 19218; ENCI asiakirjoihin nro 33.126/12519, 12627, 12642, 12648—12654 ja asiakirjaan nro 33.126/4470, joka on sama kuin asiakirja nro 33.126/12627, joka on luettelossa (ks. edellä 5 kohta) luokiteltu luokkaan "A: eurooppalaiset tuottajat"; Dyckerhoff asiakirjoihin nro 33.126/18959, 18960, 19195 ja 19196 sekä asiakirjoihin 33.126/16509, 16515 ja 16516, jotka vastaavat asiakirjoja nro 33.126/18857, 18821 ja 18822, jotka on luokiteltu luettelossa (ks. edellä 5 kohta) luokkaan "A: eurooppalaiset tuottajat"; Heidelberger asiakirjoihin nro 33.126/14809, 14826, 19202, 19218, 19220—19233, 19250 ja 19264—19279; Aalborg asiakirjoihin nro 33.126/15134, 15135, 15170 ja 15201; Buzzi asiakirjoihin nro 33.126/4982, 14809, 14812, 14813, 14815, 14817, 14820, 14822, 14824, 14898 ja 15174; Valenciana asiakirjoihin nro 33.126/4911—4913; Asland asiakirjoihin nro 33.126/19202, 19205 ja 19218; Heracles asiakirjoihin nro 33.126/18755—18763; Uniland ja Oficemen asiakirjoihin nro 33.126/11026, 11027, 11080—11084, 19195, 19196, 19754, 19762, 19770, 19776, 19817, 19819, 19827, 20011, 20019, 20065, 20071 ja 20072; Rugby ja Castle asiakirjoihin nro 33.126/14331—14333; Titan asiakirjoihin nro 33.126/4858, 4859, 10982, 10985, 18755—18763, 18771—18779, 18842, 18843 ja 18848 sekä asiakirjoihin nro 33.126/13119 ja 16155, jotka vastaavat asiakirjoja nro 33.126/18862 ja 19007, jotka on luokiteltu luettelossa (ks. edellä 5 kohta) luokkaan "A: eurooppalaiset tuottajat"; Holderbank asiakirjoihin 33.126/10959, 19195 ja 19196 ja Blue Circle asiakirjoihin nro 33.126/19220—19347 ja 19875—19877 sekä asiakirjoihin nro 33.322/1503—1505, jotka vastaavat asiakirjoja nro 33.126/16786—16789, jotka on luokiteltu luettelossa (ks. edellä 5 kohta) luokkaan "A".

251 Useat kantajat vetoavat toiseksi sellaisiin väitetiedoksiannon osiin ja tutkinta-aineiston asiakirjoihin, joilla ei ole mitään yhteyttä kanteen kohteena olevassa päätöksessä niitä vastaan esitettyihin väitteisiin. Kyse on siis seikoista, jotka eivät olisi olleet hyödyllisiä niiden puolustuksen kannalta (ks. edellä 241 ja 247 kohta).

252 Eräät kantajat vetoavat esimerkiksi asiakirjoihin, jotka koskevat "vilpittömän kilpailun sääntöjä" (väitetiedoksiannon 10 luvun 60 kohta). Tässä yhteydessä SFIC mainitsee asiakirjat nro 33.126/2412—2415 ja Aalborg asiakirjat nro 33.126/14806. On kuitenkin korostettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosaan ei sisälly erillistä väitettä, joka liittyisi niihin "vilpitöntä tai tervettä tai rehtiä kilpailua" koskeviin kannanottoihin, joihin kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleessa viitataan. Näin ollen ne huomautukset, jotka edellä mainitut kantajat olisivat voineet tehdä kyseisten asiakirjojen perusteella, jos kantajilla olisi ollut oikeus tutustua niihin hallinnollisen menettelyn aikana, eivät olisi voineet johtaa tässä menettelyssä eri lopputulokseen.

253 Heidelberg viittaa asiakirjoihin, joista sen mukaan ilmenee, että komission väite, jonka mukaan saksalaisten, belgialaisten ja alankomaalaisten tuottajien välillä olisi ollut Alankomaiden markkinoiden jakamista koskeva kartelli (kanteen kohteena olevan päätöksen 23 kohta), ei ole perusteltu. Se viittaa asiakirjoihin nro 33.126/832, 3720, 8165, 8728, 8729 ja 8915. Kuten kanteen kohteena olevan päätöksen 51 perustelukappaleessa täsmennetään, komissio ei ole ottanut kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantaa niihin tosiseikkoihin, jotka on esitetty belgialais-saksalais-alankomaalaista kartellia koskevassa 23 perustelukappaleessa. Koska tällä perusteella ole esitetty mitään Heidelbergeriä koskevaa väitettä, Heidelberger ei voi väittää, että

sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu sen vuoksi, ettei sille ole annettu oikeutta tutustua edellä mainittuihin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana.

254 Useat kantajat vetoavat tämän jälkeen asiakirjoihin, jotka liittyvät johonkin kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon ne omien väitteidensä mukaan eivät ole osallistuneet.

255 Vicat vetoaa asiakirjoihin nro 33.126/2088—2096, 6590, 6591, 6608, 6690, 6691, 7640, 10811—10813, 10827, 10828, 11052, 11053, 11066, 11073—11075, 11077, 11078, 13111, 15342—15347, 15386, 15387, 16445, 16446—16449, 16460 ja 16461 näyttääkseen toteen, ettei se ole osallistunut välittömästi tai välillisesti ETF:n toimintaan. Koska komissio ei ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä edes väittänyt sen osallistuneen ETF:n toimintaan, kyseiset asiakirjat eivät ole merkityksellisiä sen puolustuksen kannalta.

256 Hornos Ibéricos ja Blue Circle viittaavat useisiin asiakirjoihin, jotka ovat välittömässä yhteydessä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun Iberian niemimaalla toimivaan kartelliin. Hornos Ibéricos vetoaa asiakirjoihin nro 33.322/124—133, 170, 905, 966—973, 1019, 1020, 1027, 1080—1089, 1319—1322, 1395, 1396 ja 1409 sekä väitetiedoksiannon lukuun 9 "Portugali". Blue Circle tuo esiin asiakirjat nro 33.322/2898—2903. Tässä artiklassa ei kuitenkaan tarkoiteta Hornos Ibéricosia ja Blue Circleä. Näin ollen vaikka ne olisivatkin voineet niiden asiakirjojen avulla, joihin ne ovat viitanneet, näyttää toteen, ettei Iberian niemimaalla toimivaa kartellia ollut olemassa, tässä menettelyssä ei olisi voitu päätyä eri lopputulokseen niiden osalta.

257 Rugby, Castle, Aker ja Euroc väittävät, että väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevista luvuista ja asiakirjoista nro 33.126/3213—3222 ilmenee, että Cembureaun piirissä järjestetyllä tietojenvaihdolla ei ole voinut olla tuntuvaa vaikutusta kilpailuun, eikä sillä ole pyritty helpottamaan Cemburean sopimuksen toimintaa. Titan väittää, että asiakirjoista nro 33.126/3332—3334, 4919, 11121—11123 ja 17881—17886 ilmenee, ettei Cembureaun välityksellä vaihdetuilla hintatiedoilla ollut mitään kaupallista arvoa. Vaikka Rugbyn, Castlen, Akerin ja Eurocin väite olisikin paikkansapitävä, se, että kantajilla ei ole ollut oikeutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana näihin asiakirjoihin, ei ole voinut vaikuttaa haitallisesti niiden puolustukseen, koska niitä ei ole mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa, jossa todetaan Cembureaun piirissä järjestetyn tietojenvaihdon lainvastaisuus.

258 Uniland ja Oficemen viittaavat asiakirjoihin nro 33.126/11080—11084, 13104—13106, 13108, 13109, 19817—19832 ja 20065—20071, joilla kaikilla on välitön yhteys kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuihin toimiin. Koska niiden ei ole katsottu osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen, näillä asiakirjoilla ei ole merkitystä niiden puolustuksen kannalta.

259 Aker ja Euroc väittävät väitetiedoksiannon "tosiseikat"-luvun 46 kohdan, joka koskee ranskalaista kartellia (luku 5), olevan sellainen, että sillä voidaan näyttää toteen, että ECEC ei ollut yhteisön sementtivientiä koskevan kaupallisen strategian palveluksessa oleva elin, joka olisi perustettu puolustamaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä. Kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa, joka koskee ECEC:n yhteydessä noudatettuja yhdenmukaistettuja menettelytapoja, ei ole kuitenkaan tarkoitettu näitä yrityksiä. Sillä väitetiedoksiannon osalla, johon kantajat viittaavat, ei siten selvästikään ole mitään merkitystä niiden puolustuksen kannalta.

260 Mitä tulee kolmanneksi asiakirjoihin, jotka liittyvät niihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, joihin on vedottu sitä kantajaa vastaan, joka pyrkii käyttämään hyväkseen näitä asiakirjoja, on korostettava, että toisin kuin asioissa, joissa annettiin edellä 106 kohdassa mainitut tuomiot T-30/91, Solvay v. komissio ja T-36/91, ICI v. komissio, komissio on nyt esillä olevassa asiassa perustanut kantansa sekä väitetiedoksiannossa että kanteen kohteena olevassa päätöksessä ainoastaan suoriin asiakirjatodisteisiin näyttääkseen toteen eri kilpailusääntöjen rikkomiset ja kanteen kohteena olevan päätöksen eri adressaattien osallistumisen yhteen tai useampaan niistä. Tutkittaessa sitä arviointiperustetta, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista siten, että kantajille ei ole annettu riittävää tutustumismahdollisuutta väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistoon hallinnollisen menettelyn aikana, on syytä arvioida aluksi näiden todisteiden todistusarvoa ja tämän jälkeen tutkia, olisivatko ne asiakirjat, joihin tutustumismahdollisuutta ei ole annettu, voineet johtaa eri päätökseen, jos kantajat olisivat voineet vedota näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 241 ja 247 kohta ja jäljempänä 263 kohta).

261 Koska pääasiaa koskevia kanneperusteita tutkiessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on joka tapauksessa otettava kantaa komission esittämiin todisteisiin, joilla komissio on pyrkinyt näyttämään toteen kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetut eri kilpailusääntöjen rikkomiset, sen on prosessiekonomiaan liittyvistä syistä arvioitava kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvää pääasiaa koskevien kanneperusteiden tutkimisen yhteydessä myös kantajien näihin kilpailusääntöjen rikkomisiin välittömästi liittyvien asiakirjojen perusteella esittämien perustelujen paikkansapitävyyttä. Menettelyllisiä seikkoja koskevien kanneperusteiden tutkimista ei pidä kuitenkaan sekoittaa kantajien esittämien pääasiaa koskevien kanneperusteiden tutkimiseen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskevien kanneperusteiden tutkimisen yhteydessä tarkasteltava komission esittämiä todisteita voidakseen yksinomaan arvioida, onko se, että kantajat eivät ole hallinnollisen menettelyn aikana saaneet mahdollisuutta tutustua tiettyyn asiakirjaan, joiden väitetään sisältävän niiden puolesta puhuvaa näyttöä, voinut näiden todisteiden valossa vaikuttaa kantajien puolustukseen.

262 Näin ollen niitä väitteitä käsitellään myöhemmin, joihin kantajat ovat vedonneet siltä osin kuin kyse on asiakirjoista, jotka liittyvät välittömästi kanteen kohteena olevassa päätöksessä niiden osalta todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin.

263 On kuitenkin todettava jo nyt, että kun komissio on nyt esillä olevan kaltaisessa tapauksessa perustanut kantansa sekä väitetiedoksiannossa että kanteen kohteena olevassa päätöksessä ainostaan suoriin asiakirjatodisteisiin näyttääkseen toteen eri kilpailusääntöjen rikkomiset ja sen, että kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatit ovat osallistuneet niistä yhteen tai useampaan, kantajien on näytettävä toteen, että ne asiakirjat, joihin hallinnollisen menettelyn aikana ei ole annettu oikeutta tutustua, ovat ristiriidassa näiden todisteiden kanssa tai ainakin

asettavat ne eri valoon (ks. vastaavasti edellä 142 kohdassa mainittu asia T-37/91, ICI v. komissio, tuomion 63 kohta). Ainoastaan näissä olosuhteissa ne asiakirjat, joihin ei hallinnollisen menettelyn aikana ole annettu tutustumismahdollisuutta, olisivat voineet vaikuttaa komission tekemään arvioon niistä asiakirjatodisteista, jotka kanteen kohteena olevassa päätöksessä on otettu huomioon.

264 Jo tästä seuraa, että kun väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa tuomiossa kilpailusääntöjen rikkomiset on näytetty toteen asiakirjatodisteilla eikä yhdenmukaisella markkinakäyttäytymisellä, tiettyjen kantajien (CBR, Cembureau, FIC, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Aalborg, Unicem, Castle, Heracles, Oficemen, Irish Cement, Titan, Italcementi, Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle) esittämiä väitteitä, joiden mukaan ne olisivat voineet hallinnollisen menettelyn aikana esittää vaihtoehtoisen taloudellisen selityksen sementintuottajien markkinakäyttäytymiselle niiden asiakirjojen perusteella, joihin niillä ei ole ollut mahdollisuutta tutustua, ei voida hyväksyä. Väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä käytetty toteennäyttämisjärjestelmä huomioon ottaen hallinnollisessa menettelyssä ei tällaisen väitteen perusteella olisi voitu päätyä mitenkään eri lopputulokseen.

265 Useat kantajat vetoavat neljänneksi asiakirjoihin, jotka ovat peräisin niiltä itseltään tai joiden sisällöstä ne olivat selvästi tietoisia hallinnollisen menettelyn aikana. Edellä 248 kohdassa esitettyjen syiden vuoksi kaikki väitteet, jotka asianosaiset esittävät tällaisten asiakirjojen perusteella, on hylättävä.

266 Esimerkiksi ENCI vetoaa CBR:n hallituksen pöytäkirjaluonnoksen otteeseen (asiakirja nro 33.126/723) sekä CBR:n yrityssuunnitelmaan vuosiksi 1989—1991 (asiakirjat nro 33.126/732 ja 733). Kuten komissio on perustellusti korostanut, asiakirja nro 33.126/723 itsessään on ote ENCI:n hallituksen ENCI:n omistavan CBR:n tiloissa 22.2.1989 pidetyn kokouksen pöytäkirjaluonnoksesta. Kyseinen ote liittyy korkeassa asemassa olevan ENCI:n johtaja Platschorren pitämään esitelmään. Pöytäkirjaan liitetty yrityssuunnitelma (asiakirjat nro 33126/732 ja 733) koskee ENCI-konsernia, eikä sen voida katsoa olevan CBR:n yrityssuunnitelma. ENCI:llä oli siten jo hallussaan nämä asiakirjat hallinnollisen menettelyn aikana, ja se olisi voinut tehdä väitteitä niiden perusteella, jos se katsoi niiden sisältävän sen puolesta puhuvaa näyttöä. Näin ollen väitettä ENCI:n puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta ei voida hyväksyä. Samoista syistä kaikki Vicatin ja Heidelbergerin toimitusjohtaja Schuhmacherin väliseen kirjeenvaihtoon (asiakirjat nro 33.126/14762) perustuvat väitteet, joihin Vicat on vedonnut, on hylättävä. Sama koskee BDZ:n toimitusjohtajan 20.12.1983 päivättyä kirjettä (asiakirja nro 33.126/14762), johon BDZ on vedonnut. Ciments français puolestaan viittaa BDZ:n 20.12.1983 päivättyyn, tuolloin Ranskassa toimineelle yhdistykselle SNFCC:lle osoitettuun kirjeeseen. On kuitenkin todettava, että tämä kirje oli osoitettu SNFCC:n puheenjohtajalle, joka ei kyseisellä hetkellä ollut kukaan muu kuin Ciments français'n toimitusjohtaja Poitrat. Tämä kirje on lisäksi lähetetty Ciments français'n kotipaikkaan (c/o Société des Ciments français). Ciments français'n toimitusjohtaja on lisäksi vastannut tähän kirjeeseen (asiakirja nro 33.126/14763). Koska kyseinen asiakirja oli osoitettu Ciments français'n toimitusjohtajalle, viimeksi mainittu ei voi nyt vedota siihen tukeakseen sen puolustautumisoikeuksien loukkaamista hallinnollisessa menettelyssä koskevia väitteitä edes selittääkseen väitteitä, joiden se väittää perustuvan muiden asiakirjojen sisältöön. Secilin ja Cimporin välisen 31.8. ja 1.9.1987 käydyn kirjeenvaihdon ja Cimporin Secilille syyskuussa 1987 lähettämän telekopion osalta (asiakirjat nro 33.322/1018—1020), joihin Secil on

vedonnut, on todettava, että Secil, jonka hallussa nämä asiakirjat jo olivat hallinnollisen menettelyn aikana, ei voi myöskään tukeutua näihin asiakirjoihin vedotakseen puolustautumisoikeuksiensa loukkaamiseen.

5. Yleiset väitteet, jotka koskevat puolustautumisoikeuksien loukkaamista hallinnollisen menettelyn aikana

267 Koska sellaisia väitteitä, jotka välittömästi liittyvät todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, käsitellään myöhemmin, on syytä tarkastella muita yleisiä väitteitä, joita kirjelmissä on esitetty.

268 Cembureau, SFIC, Unicem, Valenciana, Asland, Titan, Cementir ja Blue Circle väittävät ensinnäkin, että prosessinjohtotoimet eivät ole sellaisia, että niillä voitaisiin korjata kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvä muotovirhe. Hallinnollisen menettelyn vaiheessa tapahtunutta puolustautumisoikeuksien loukkaamista ei enää voida korjata oikeudenkäynnissä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 98 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 108 kohta). Valenciana, Rugby, Asland, Cementir ja Blue Circle lisäävät, että ne olivat prosessinjohtotoimien takia pakotetut etsimään niiden asiakirjojen joukosta, joihin niille annettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa oikeus tutustua, ne asiakirjat, joiden avulla niiden osalta esitetyt syytökset voitaisiin kumota, ja että tästä oli seurannut todistustaakan kääntyminen. Asland väittää vielä, että jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei kumoaisi kanteen kohteena olevaa päätöstä siihen sisältyvästä olennaisesta muotovirheestä huolimatta, se antaisi samalla komissiolle implisiittisesti oikeuden loukata seuraamuksetta ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaisia perusoikeuksia.

269 On korostettava, että 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutetuilla prosessinjohtotoimilla ei pyritty hallinnollisessa menettelyssä tapahtuneen virheen korjaamiseen. Niiden tavoitteena oli se, että edellä 124 kohdassa yksilöidyt 39 kantajaa kykenisivät niiden avulla osoittamaan, että hallinnollisessa menettelyssä oli tehty muotovirhe, johon sisältyi niiden puolustautumisoikeuksien loukkaaminen, koska niille ei ollut annettu tämän menettelyn aikana oikeutta tutustua niihin väitetiedoksiannon osiin ja tutkinta-aineiston asiakirjoihin, joihin väitettiin sisältyvän niiden puolesta puhuvaa näyttöä. Tällaisen näytön tunnistaminen edellyttää kuitenkin välttämättä, että kyseiset kantajat kykenevät tutustumaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävässä oikeudenkäynnissä niihin väitetiedoksiannon osiin ja tutkinta-aineiston asiakirjoihin, joihin niillä ei ollut mahdollisuutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana.

270 Todistustaakan kääntymiseen ei voida myöskään vedota. Komissio on oikeuskäytännön sisältämien periaatteiden mukaisesti (asia T-43/92, Dunlop Slazenger v. komissio, tuomio 7.7.1994, Kok. 1994, s. II-441, 79 kohta ja asia T-337/94, Enso-Gutzeit Oy v. komissio, tuomio 14.5.1998, s. II-1571, 87 ja 151—153 kohta; asia C-49/92 P, Anic v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4125, 86 kohta; edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio,

tuomion 154 kohta ja asia C-235/92 P, Montecatini v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4539, 179 kohta) osoittanut väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä suorilla asiakirjatodisteilla — joiden todistusarvoa on syytä tutkia myöhemmin — ne eri kilpailusääntöjen rikkomiset, joita väitetiedoksiannossa tarkoitetaan, ja sen, että kantajat ovat osallistuneet niistä yhteen tai useampaan. Prosessinjohtotoimilla ei ole käännetty todistustaakkaa, vaan niiden avulla kyseiset kantajat ovat voineet vedota sellaisiin väitetiedoksiannon osiin ja tutkinta-aineiston asiakirjoihin, joihin niillä ei ollut mahdollisuutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana ja jotka ovat ristiriidassa niiden suorien asiakirjatodisteiden kanssa tai saattavat eri valoon ne suorat asiakirjatodisteet (ks. edellä 263 kohta), joihin komissio on perustanut päätöksensä todetessaan edellä mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset ja/tai osoittaessaan, että kantajat ovat osallistuneet niistä yhteen tai useampaan, näyttääkseen toteen edes pienen mahdollisuuden, että hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä eri lopputulokseen, jos niille olisi annettu oikeus tutustua näihin seikkoihin hallinnollisen menettelyn aikana.

271 Valenciana, Asland, Uniland, Oficemen ja Hornos Ibéricos vetoavat toiseksi siihen, ettei ole olemassa luetteloa, josta kävisi ilmi tutkinta-aineiston muodostavien asiakirjojen sisältö. Tämän luettelon puuttuminen on estänyt niitä tunnistamasta edes vähäisellä varmuudella niiden käytettäviksi annettujen asiakirjojen sisältöä ja siten tutkimasta syvällisemmin asiakirjoja, jotka olisivat saattaneet olla hyödyllisiä niiden puolustuksen kannalta. Kantajat korostavat, että komission asenne on tältä osin huomattavassa ristiriidassa Espanjan kilpailuviranomaisten asenteen kanssa.

272 On todettava, ettei kantajilla ole hallinnollisen menettelyn tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävän oikeudenkäynnin aikana ollut käytettävissään luetteloa, josta ilmenisi tutkinta-aineiston muodostavien asiakirjojen sisältö. Ainoa niiden käytettävissä ollut luettelo oli väitetiedoksiannon adressaateille hallinnollisen menettelyn aikana annettu luettelo (ks. edellä 5 kohta).

273 Luettelo, jossa yksilöidään asiakirja-aineiston sisältö, on väline, jonka avulla kyseiset yritykset tai yritysten yhteenliittymät kykenevät saamaan selville ne asiakirjat, jotka, vaikka ne onkin luokiteltu sellaisiksi, joihin tutustumisoikeutta ei anneta, voisivat olla merkityksellisiä niiden puolustuksen kannalta (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 93 ja 94 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 103 ja 104 kohta). Tällaisen luettelon perusteella tarkoituksena olisi se, että kilpailusääntöjen rikkomista koskevassa menettelyssä asianosaisina olevat yritykset tai yritysten yhteenliittymät voisivat arvioida, kannattaisiko niiden vaatia mahdollisuutta saada tutustua ei-saatavilla oleviksi luokiteltuihin asiakirjoihin, tästä luokittelusta huolimatta.

274 Tästä seuraa, että se, että komissio ei ole laatinut kuvauksen kustakin tutkinta-aineiston asiakirjasta sisältävää luetteloa, ei voi sinällään merkitä puolustautumisoikeuksien loukkaamista. Ainoastaan niihin asiakirjoihin, joihin luettelossa (ks. edellä 5 kohta) viitataan, eikä luetteloon itseensä, voi sisältyä seikkoja, jotka ovat hyödyllisiä yrityksen tai yritysten yhteenliittymän puolustuksen kannalta.

275 Kantajien väite on siten hylättävä siltä osin kuin se koskee hallinnollista menettelyä. Siltä osin kuin tässä väitteessä vedotaan siihen, että luetteloa ei ole ollut saatavilla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävässä oikeudenkäynnissä, väitettä on jo tutkittu edellä 225—227 kohdassa.

276 Rugby, Castle, Aker ja Euroc toteavat kolmanneksi, että eräät asiakirjat, jotka oli luettelossa (ks. edellä 5 kohta) luokiteltu saatavilla oleviksi, eivät sisältyneet laatikkoon (ks. edellä 95 kohta).

277 Vertaillessaan laatikkoon sisältyvien asiakirjojen numeroita niiden asiakirjojen numeroihin, jotka oli luettelossa (ks. edellä 5 kohta) luokiteltu saatavilla oleviksi, asianomaiset kantajat ovat kuitenkin voineet todeta, että eräät saatavilla olevat asiakirjat eivät sisältyneet tähän laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Tämä toteamus voitiin tehdä myös vertailemalla luettelossa (ks. edellä 5 kohta) saatavilla oleviksi luokiteltujen asiakirjojen määrää ja laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyvien asiakirjojen määrää keskenään. Mikään ei olisi tuolloin estänyt kantajia vaatimasta, että niille annetaan tilaisuus tutustua niihin asiakirjoihin, joihin tutustumisen piti olla mahdollista mutta jotka eivät sisältyneet laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Näin ollen se seikka, että tietyt asiakirjat, jotka oli luettelossa (ks. edellä 5 kohta) luokiteltu saatavilla oleviksi asiakirjoiksi, eivät sisältyneet laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), ei ole voinut vaikuttaa haitallisesti niiden puolustukseen.

278 Vicat, Ciments français, Lafarge, Rugby, Castle, Aker, Euroc ja Cementir arvostelevat neljänneksi sitä tapaa, jolla tiettyjen asiakirjojen luottamuksellisina pitämistä koskevaa poikkeusmahdollisuutta on käytetty, siltä osin kuin kyse on ollut mahdollisuudesta tutustua tutkinta-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä. Ciments français selittää, että komissio on käyttänyt väärin tätä poikkeusmahdollisuutta kieltäessään sitä tutustumasta niihin asiakirjoihin, joiden sisältö liittyi väitetiedoksiannossa käsiteltyihin aiheisiin tai jotka sisältyivät julkiseen todistusaineistoon. Vicat, Ciments français ja Lafarge toteavat, että samat asiakirjat on luokiteltu ei-saatavilla oleviksi asiakirjoiksi asiakirjojen nro 33.126/11040—11045 yhteydessä, ja saatavilla oleviksi asiakirjoiksi asiakirjojen nro 33.126/18857—18862 yhteydessä. Ciments français lisää, että nämä samat asiakirjat on luokiteltu ei-saatavilla oleviksi asiakirjoiksi asiakirjojen nro 33.126/16150—16155 ja 16509—16514 yhteydessä ja että niihin asiakirjoihin, jotka oli asiakirjojen nro 33.126/14361 ja 14362 yhteydessä luokiteltu ei-saatavilla oleviksi asiakirjoiksi oli mahdollista tutustua asiakirjojen nro 33.126/10997 ja 10998 yhteydessä. Lafarge vetoaa edelleen asiakirjoihin nro 33.126/2720, 2721, 2850, 2851 ja 3245—3248. Rugby, Castle, Aker, Euroc ja Cementir vetoavat myös komission lähestymistavan ristiriitaisuuteen sen luokitellessa saman asiakirjan yhtäältä "ei-saatavilla olevaksi" ja toisaalta "saatavilla olevaksi".

279 On syytä todeta, että tällä arvostelulla voi olla merkitystä ainostaan siltä osin kuin sen avulla voitaisiin osoittaa, että puolustautumisoikeuksia on loukattu. Ciments français'n väite, jonka mukaan komissio olisi käyttänyt väärin luottamuksellisena pitämistä koskevaa poikkeusmahdollisuutta kieltäessään sitä tutustumasta tiettyihin asiakirjoihin, osoittaa ainoastaan sen, että sääntöjenmukaista oikeutta tutustua tutkinta-aineistoon ei ole annettu, minkä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut (ks. edellä 152 kohta). Ciments français ei kuitenkaan selitä, millä tavalla tämä seikka olisi vaikuttanut sen puolustautumisoikeuksiin hallinnollisessa menettelyssä. Vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi antanut kyseisille kantajille tilaisuuden tutustua tutkinta-aineiston kaikkiin asiakirjoihin 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutetuilla prosessinjohtotoimilla, kantajat eivät ole selittäneet millä tavoin edellisessä kohdassa mainittujen asiakirjojen numerointi kahteen kertaan olisi voinut vaikuttaa tässä asiassa niiden puolustautumisoikeuksiin. Näin ollen arvostelua, jonka mukaan komissio

olisi käyttänyt väärin luottamuksellisena pitämistä koskevaa poikkeusmahdollisuutta hallinnollisen menettelyn aikana, on pidettävä perusteettomana.

6. Johtopäätökset

280 Edellä 124 kohdassa yksilöityjen 39 kantajan niiden asiakirjojen, jotka liittyvät välittömästi kanteen kohteena olevassa päätöksessä niiden osalta todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, osalta esittämiä väitteitä käsitellään myöhemmin. Muut perustelut, jotka samat asianosaiset ovat esittäneet tukemaan väitteitään siitä, että puolustautumisoikeuksia on loukattu siltä osin kuin komissio on kieltäytynyt antamasta niille oikeutta tutustua tutkinta-aineiston asiakirjoihin ja niihin väitetiedoksiannon osiin, joihin mahdollisesti sisältyisi niiden puolesta puhuvaa näyttöä, on hylättävä.

D Se seikka, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä on käytetty asiakirjoja, joihin sisältyy kantajien puolesta puhuvaa näyttöä, jota ei ole annettu kantajille tiedoksi hallinnollisessa menettelyssä ja jota ei ole yksilöity väitetiedoksiannossa

1. Alustavat huomautukset

281 Hornos Ibéricos (T-69/95) väittää, ettei se ole kyennyt yksilöimään niitä uusia todisteita, joihin komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessään tukeutunut. Se ei ole voinut ottaa kantaa näihin todisteisiin hallinnollisen menettelyn aikana, koska komissio on muuttanut kanteen kohteena olevassa päätöksessään sitä järjestelmää, jota se on käyttänyt todisteisiin viitatessaan.

282 Tämä väite on hylättävä. Niissä väitetiedoksiannon osissa, jotka koskevat Cembureau-sopimusta ja EPC:tä (1, 2, 10 ja 12 luku) ja jotka ovat ainoat väitetiedoksiannon osat, jotka liittyvät Hornos Ibéricosin osalta kanteen kohteena olevassa huomioon otettuihin väitteisiin (1 ja 6 artikla), eri todisteet on yksilöity viittaamalla asiakirjojen laatuun (kokousmuistio, sisäinen muistio, kirje, teleksi jne.), niiden päivämäärään ja/tai niiden alkuperään. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ne asiakirjat, joihin komissio on tukeutunut näyttääkseen toteen eri kilpailusääntöjen rikkomiset, on yksilöity samalla tavalla. Ainoa muutos väitetiedoksiantoon verrattuna on se, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainitaan kunkin asiakirjan osalta muun muassa se sivunumero, joka kyseisellä asiakirjalla on asiakirjavihossa 33.126 tai 33.322. Se, että kuhunkin kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainittuun asiakirjaan on yksinkertaisesti lisätty numero, ei ole voinut estää Hornos Ibéricosia yksilöimästä niitä mahdollisia uusia todisteita, joihin sillä ei ole ollut tilaisuutta ottaa kantaa hallinnollisen menettelyn aikana. Sitä vastoin kaikkien laatikossa (ks. edellä 95 kohta) olevien asiakirjojen, joissa seurataan väitetiedoksiannon järjestystä, sekä kaikkien muiden asiakirjojen, joihin kantajalla oli oikeus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana ja joissa mainittiin niiden osalta asiakirjavihoissa 33.126 tai 33.322 käytetty sivunumero, osalta on todettava, että tämän numeron

lisääminen kuhunkin kanteen kohteena olevassa päätöksessä käytettyyn asiakirjaan on väistämättä helpottanut tämän kantajan tehtävää sen laatiessa kirjelmäänsä siltä osin kun kyse on ollut mahdollisten uusien todisteiden yksilöimisestä.

283 VNC (T-32/95), SFIC (T-36/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), Unicem (T-50/95), Castle (T-56/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), Italcementi (T-65/95), Holderbank (T-68/95), Aker (T-70/95), Euroc (T-71/95) ja Blue Circle (T-88/95) katsovat, ettei niille ole annettu hallinnollisen menettelyn aikana oikeutta tutustua tiettyihin niiden kirjelmissä tarkemmin yksilöityihin asiakirjoihin, joita on kanteen kohteena olevassa päätöksessä käytetty niitä vastaan puhuvana näyttönä. Ne katsovat, että kanteen kohteena oleva päätös on tämän vuoksi kumottava niiden osalta.

284 Tältä osin on syytä korostaa, että asiakirjan voidaan katsoa sisältävän jotakin kantajaa vastaan puhuvaa näyttöä ainoastaan silloin kun komissio on käyttänyt sitä tukemaan väitettä sellaisesta kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon kyseinen kantaja on osallistunut. Ei siis riitä, että kantaja osoittaa, ettei se ole voinut ottaa hallinnollisen menettelyn aikana kantaa tiettyyn asiakirjaan, jota on käytetty kanteen kohteena olevan päätöksen jossakin osassa. Jotta tarkastellut perustelut voitaisiin hyväksyä, on nimittäin edellytettävä, että kantaja näyttää toteen, että komissio on käyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessään uutta todistetta näyttääkseen toteen sellaisen kilpailusääntöjen rikkomisen, johon kantaja on osallistunut.

285 Tämän analyysin yhteydessä ja ennen johtopäätösten tekemistä sen perusteella (6) on syytä erottaa toisistaan neljä asiakirjaryhmää: asiakirjat, joita ei ole siteerattu eikä mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä (2); asiakirjat, jotka on mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä kuvailtaessa jotakin tosiseikkaa tai toimintaa mutta joiden perusteella kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole todettu kilpailusääntöjen rikkomista (3); asiakirjat, jotka tukevat kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvää kilpailusääntöjen rikkomista koskevaa toteamusta mutta jotka eivät liity niiden kantajien osalta todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, jotka vetoavat kyseisiin asiakirjoihin (4); asiakirjat, joita käytetään kanteen kohteena olevassa päätöksessä sellaisen kilpailusääntöjen rikkomisen tukemiseksi, johon sen kantajan, joka niihin vetoaa, on katsottu osallistuneen (5).

2. Asiakirjat, joita ei ole siteerattu eikä mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä

286 Oficemen vetoaa siihen, että komissio on käyttänyt asiakirjoja nro 33.322/1582—1588 uusina todisteina. On kuitenkin todettava, ettei näitä asiakirjoja ole siteerattu eikä mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Sama koskee asiakirjoja nro 33.322/59, 71—78, 80—83, 86, 87, 91, 94, 169, 171, 178—180, 1226—1234, 1312, 1313, 1315, 1523—1527, 1531, 1636—1796, 1819 ja 2952—2956 sekä asiakirjoja nro 33.126/11507—11516, 11494—11504, 13077—13129, 13132—13177, 19393—19401 ja 19878—19901, joihin Cimpor ja Secil ovat vedonneet, ja asiakirjaa nro 33126/18951, johon Italcementi on vedonnut. Cembureaun organisaatiokaaviota, joka on Unicemin mukaan mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 15 perustelukappaleen 4 kohdassa, ei ole myöskään mainittu siinä.

287 On todettava, että mitään edellä mainituista asiakirjoista ei ole käytetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantajaa vastaan puhuvana näyttönä. Näiden kantajien väitteet on siten hylättävä.

3. Asiakirjat, jotka on mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä kuvailtaessa jotakin tosiseikkaa tai toimintaa mutta joiden perusteella kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole todettu kilpailusääntöjen rikkomista

288 SFIC, Lafarge, Aalborg, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank ja Blue Circle vetoavat kirjelmässään asiakirjoihin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä kuvailtaessa tosiseikkaa tai toimintaa mutta joita ei ole käytetty kilpailusääntöjen rikkomisen toteamiseen. Tällaisten asiakirjojen ei voida kuitenkaan katsoa olevan kantajia vastaan puhuvaa näyttöä.

289 Blue Circle arvostelee komissiota siitä, että se on kanteen kohteena olevan päätöksen 9 perustelukappaleen 6 kohdassa tukeutunut taulukkoon, jossa vertaillaan sementin hintoja eri valtioissa ja jota ei ole toimitettu sille hallinnollisen menettelyn aikana. Ilmeisesti italialaiset sementinvalmistajat ovat toimittaneet kyseisen taulukon komissiolle 2.3.1993 pidetyssä istunnossa, johon Blue Circle ei ole halunnut osallistua (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 perustelukappaleen 2 kohta). Komissio vetoaa tähän taulukkoon kanteen kohteena olevan päätöksen 9 perustelukappaleen 6 kohdassa kuitenkin yksinomaan selvittääkseen eri tuotantokustannuksia ja siten hintaeroja niissä eri maissa, joissa toimivat tuottajat ovat mukana Cembureaun toiminnassa. Kyseinen taulukko ei siten ole todiste, johon komissio olisi vedonnut tukeakseen jonkin kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainitun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta esittämäänsä näyttöä.

290 Blue Circle arvostelee komissiota lisäksi siitä, ettei se ole maininnut väitetiedoksiannossa asiakirjoja nro 33.126/6042 ja 6043 (Vicatin 1.9.1982 päivätty sisäinen muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 4 kohta). Italcementi puolestaan viittaa kaikkiin kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 4 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin. Tältä osin on syytä todeta, että kanteen kohteena olevan päätöksen kyseisessä kohdassa mainitut asiakirjat osoittavat, että eräät eurooppalaiset sementinvalmistajat kykenivät myymään sementtiä yli 200 kilometrin päähän siitä paikasta, mihin ne olivat sijoittautuneet. Komissio ei ole kuitenkaan käyttänyt näitä asiakirjoja todetakseen niiden perusteella jonkin kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen.

291 Aalborg ja Blue Circle viittaavat asiakirjoihin nro 33.126/296—298, 2388—2405, 9434—9450 ja 11725 (kanteen kohteena olevan päätöksen 23 perustelukappaleen 3 ja 5 kohta), jotka koskevat Belgian, Alankomaiden ja Saksan markkinoiden välistä kartellia. Tästä kartellista ei ole kuitenkaan loppujen lopuksi määrätty seuraamuksia kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Kreikkalais-britannialaisen hallitusten välisen sopimuksen osalta, jota asiakirja nro 33.126/2907 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 13 kohta) koskee ja johon Aalborg ja Blue Circle ovat myös viitanneet, on todettava, ettei myöskään siitä ole määrätty seuraamusta kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

292 Blue Circle arvostelee komissiota lisäksi siitä, että se ei ole maininnut väitetiedoksiannossa asiakirjoja nro 33.126/11617—11633 (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta), johon komissio on kuitenkin tukeutunut kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleessa, jonka otsikkona on "'vilpitöntä tai tervettä tai rehtiä' kilpailua koskevat pohdinnat". Koska "vilpitöntä tai tervettä tai rehtiä kilpailua" koskevien pohdintojen pohjalta ei kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosassa ole esitetty mitään erityistä väitettä, kyseisiä asiakirjoja ei voida pitää todisteina, joihin kantajilla olisi pitänyt olla mahdollisuus ottaa hallinnollisessa menettelyssä kantaa.

293 Blue Circle mainitsee vielä asiakirjat nro 33.126/11523 ja 11524. Kyseessä on asiakirjojen toimittamispyyntö, jonka komissio on tehnyt Cembureaulle (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta). Tällainen pyyntö ei silti selvästikään ole seikka, jonka olisi katsottu olevan ketään vastaan puhuvaa näyttöä. Vain tähän pyyntöön annettua vastausta eli asiakirjaa nro 33.126/11525 (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta) on käytetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantajia vastaan puhuvana näyttönä.

294 Asiakirjojen nro 33.126/19210—19217 (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 2 kohta) osalta, joihin Blue Circle on myöskin viitannut ja jotka koskevat Calcestruzzin ja Titanin välillä 30.4.1986 tehtyä sopimusta, on todettava, että niitä ei ole käytetty päätöksessä minkään kilpailusääntöjen rikkomista koskevan väitteen tukemiseksi.

295 Tilanne on sama asiakirjan nro 33.126/4365 (kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 5 kohta) osalta, johon Blue Circle on niin ikään vedonnut ja joka koskee Ciments français'n myyntijohtajan toimistosta löydettyjä asiakirjoja koskevaa luetteloa.

296 Lafarge puolestaan vetoaa siihen, että "kilpailusääntöjen rikkomisen" toteamisen tueksi on käytetty Saksan Bundeskartellamtin asiakirja-aineistoon sisältyviä asiakirjoja, jotka liittyvät Bundeskartellamtin 12.9.1988 tekemään päätökseen. Se vetoaa tältä osin asiakirjoihin nro 33.126/20384—20394, 20416, 20417, 20418—20443, 20481, 20492—20495 ja 20497—20499. Vastatessaan istunnossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämään kysymykseen Lafarge on täsmentänyt, että kyseessä ollut kilpailusääntöjen rikkominen koski Kaakkois-Saksan sementtimarkkinoilla toimivaa kartellia, josta oli kyse myös Saksan markkinoita koskevissa väitetiedoksiannon luvuissa (6 ja 16 luku). Tämän kantajan väitteet on hylättävä. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole ollut kyse Kaakkois-Saksan sementtimarkkinoilla toimivasta kartellista, eikä komissio ole koskaan väittänyt Lafargen osallistuneen siihen. Vaikka Lafargen arvostelu koskisikin sitä, että komissio on käyttänyt Saksan Bundeskartellamtin asiakirja-aineistoon sisältyviä asiakirjoja, jotka liittyivät sen 12.9.1988 tekemään päätökseen, pyrkiessään näyttämään toteen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen eli ranskalais-saksalaisen kartellin, on kuitenkin todettava, että 12.9.1988 tehtyä Bundeskartellamtin päätöstä ja tähän päätökseen liittyviä asiakirjoja ei ole käytetty väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä ranskalais-saksalaisen kartellin olemassaolon ja/tai Lafargen siihen osallistumisen toteennäyttämiseksi. Komissio on viitannut niihin vain näyttääkseen

toteen, että Lafarge oli kiinnostunut Kaakkois-Saksan sementtimarkkinoista sen vuoksi, että sen tytäryhtiö Wössingen toimi erityisesti näillä markkinoilla (väitetiedoksiannon 2 luvun 12 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 11 kohta; ks. jäljempänä 2380 kohta). Näin ollen kyse ei voi olla Lafargen puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta.

297 SFIC vetoaa siihen, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä käytetään Ciments français'n istunnossa antamia ilmoituksia (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 15 kohta) uusina todisteina. Kyse on sen mukaan Ciments français'n kuulemistilaisuudessa esittämästä selityksestä, jonka mukaan Ranskan ja Saksan välisten tavarantoimitusten eron kehitystä vuoden 1986 jälkeen ei voida yhdistää väitettyyn ranskalais-saksalaiseen kartelliin. Komissio on kuitenkin hylännyt tämän selityksen kanteen kohteena olevassa päätöksessään (22 perustelukappaleen 15 kohta), joten se ei sisälly niiden asiakirjatodisteiden joukkoon, joihin komissio on tukeutunut 22 perustelukappaleen 1—12 kohdassa näyttääkseen toteen ranskalais-saksalaiseen kartelliin liittyvien eri kilpailusääntöjen rikkomisten olemassaolon. Ciments français'n ilmoituksia, jotka sisältyvät kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 15 kohtaan, ei voida siten pitää uusina todisteina.

298 Aalborg, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank ja Blue Circle vetoavat asiakirjoihin nro 33.126/19009 ja 19010 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 43 kohta). Kyse on muistiosta, joka koskee eurooppalaisen sementtiteollisuuden edustajien ja kilpailupolitiikasta vastanneen komission jäsenen Sutherlandin välillä 6.11.1986 pidettyä tapaamista; tapaamisen aihe oli "kreikkalainen ongelma". On kuitenkin todettava, että tässä asiakirjassa on kyse edunvalvontatoimista, joita toteutettiin kyseisenä ajankohtana tämän asian osalta mutta joihin komissio ei ole millään tavalla vedonnut kanteen kohteena olevassa päätöksessä (kanteen kohteena olevan päätöksen alaviite 115). Kyseistä asiakirjaa ei siten ole käytetty ketään vastaan puhuvana näyttönä. Asiakirjoja nro 33.126/18844 ja 18845 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 19 kohta), joihin Blue Circle on samoin vedonnut, ei ole myöskään käytetty ketään vastaan puhuvana näyttönä, koska myös nämä asiakirjat liittyvät edunvalvontatoimiin "kreikkalaisen ongelman" suhteen.

299 Aalborg ja Blue Circle viittaavat myös asiakirjaan nro 33.126/22289 a, johon kanteen kohteena olevan päätöksen 30 perustelukappaleen 6 kohdassa viitataan numerolla 33.126/22289 bis. Kyse on 31.12.1992 päivätystä kirjeestä, jolla Gac on ilmoittanut komissiolle European Cement Manufacturers Export Committeen (jäljempänä ECMEC) purkamisesta 1.1.1993. Komissio ei kuitenkaan ole vedonnut tähän asiakirjaan minkään kanteen kohteena olevassa päätöksessä vahvistetun kilpailusääntöjen rikkomisen tueksi.

300 Samat kantajat vetoavat tämän jälkeen Holderbankin 13.8.1986 päivättyyn teleksiin, joka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 20 kohdassa. Teleksissä viitataan Blue Circlen tekemään tutkimukseen mahdollisuudesta investoida Halkis-nimiseen yritykseen (asiakirja nro 33.126/18846). Komissio ei ole kuitenkaan käyttänyt tätäkään asiakirjaa minkään kanteen kohteena olevassa päätöksessä vahvistetun kilpailusääntöjen rikkomisen tukemiseksi. Sitä ei siten ole käytetty ketään vastaan puhuvana näyttönä.

301 Oficemen valittaa, ettei sille ole annettu mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin nro 33.126/11260—11267, 11269 ja 11270 hallinnollisen menettelyn aikana. On todettava, että nämä asiakirjat koskevat Blue Circlen ja ECMEC:n välistä vuokrasopimusta, johon kanteen kohteena olevassa päätöksessä on vedottu selitettäessä erästä aineellista tosiseikkaa, jota ei ole kiistetty, eli sitä, että ECMEC:n toimipaikka on ollut Blue Circlen tiloissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 30 perustelukappaleen 4 kohta). Kyseisiä asiakirjoja ei ole kuitenkaan käytetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä ketään vastaan puhuvana näyttönä. Niitä ei nimittäin ole otettu huomioon siten, että ECEC:n ja EPC:n piirissä harjoitetulla toiminnalla olisi niiden perusteella katsottu rikotun kilpailusääntöjä (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 ja 6 artikla).

302 Blue Circle vetoaa lopuksi niihin EPC:n toimintaan liittyviin asiakirjoihin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen alaviitteissä 183 ja 184, mutta joihin komissio ei ole tukeutunut todetessaan 6 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen tai sen, että Blue Circle tai joku muu kantaja olisi osallistunut tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen. Kyse on asiakirjoista nro 33.126/11421—11430, 12762—12770, 12788—12799, 12805—12807, 12815, 12817—12832, 12967—13050, 14062—14085, 14094—14097, 14148—14154, 18169—18172, 18179, 18180 ja 18188—18191, jotka on mainittu alaviitteessä 183 (kanteen kohteena olevan päätöksen 37 perustelukappaleen 5 kohta), ja asiakirjoista nro 33.126/12732—12734, 12761, 12808—12814, 12864—12874, 12876—12904, 12915—12966, 13854—14021, 14027—14029, 14043—14061, 14086—14092, 14098—14147, 14155—14169, 14175—14180, 14186—14229, 14237—14243 ja 14270—14284, jotka on mainittu alaviitteessä 184 (kanteen kohteena olevan päätöksen 37 perustelukappaleen 6 kohta). Komissio ei ole siten käyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä näitäkään asiakirjoja ketään vastaan puhuvana näyttönä.

303 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, ettei mitään tämän otsikon alla mainituista asiakirjoista voida pitää asiakirjana, jota komissio olisi käyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä jotakuta vastaan puhuvana näyttönä. SFIC, Lafarge, Aalborg, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank ja Blue Circle eivät siten voi vedota mihinkään näistä asiakirjoista näyttääkseen toteen, ettei komissio ole antanut niille hallinnollisen menettelyn aikana mahdollisuutta ottaa kantaa tiettyihin kanteen kohteena olevaan päätökseen sisällytettyihin asiakirjoihin, joihin olisi sisältynyt jotakuta vastaan puhuvaa näyttöä.

4. Asiakirjat, jotka tukevat kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvää kilpailusääntöjen rikkomista koskevaa toteamusta mutta jotka eivät liity niiden kantajien osalta todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, jotka vetoavat kyseisiin asiakirjoihin

304 SFIC, Ciments français, Aalborg, Uniland, Oficemen, Holderbank, Aker, Euroc ja Blue Circle viittaavat kirjelmissään asiakirjoihin, jotka tukevat kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvää kilpailusääntöjen rikkomista koskevaa toteamusta mutta jotka eivät liity niiden kantajien osalta todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, jotka vetoavat kyseessä oleviin asiakirjoihin. Koska kyse on asiakirjoista, joita kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole käytetty näyttönä kyseisiä kantajia vastaan, ne eivät voi väittää, että niiden puolustautumis-

oikeuksia olisi loukattu sen vuoksi, että ne eivät ole kyenneet ottamaan kantaa näihin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana.

305 Aker ja Euroc väittävät, että niillä ei ole ollut mahdollisuutta tutustua joukkoon hintatietojen vaihtamista koskevia asiakirjoja, erityisesti asiakirjoihin nro 33.126/15065—15305 (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8—22 kohta). Blue Circle puolestaan arvostelee komissiota siitä, että komissio ei ole maininnut väitetiedoksiannossa asiakirjaa nro 33.126/11592 (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 3 kohta), joka koskee satunnaista tietojenvaihtoa, ja asiakirjoja 33.126/15066, 15099—15102, 15104—15107, 15109, 15111, 15112, 15115—15122, 15126, 15127, 15129—15167 ja 15170—15305 (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8—21 kohta), jotka koskevat säännöllistä tietojenvaihtoa. Tältä osin riittää, kun todetaan, että hintatietojen vaihtamisesta muodostuvia kilpailusääntöjen rikkomisia (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 ja 2 kohta) ei ole käytetty näitä kantajia vastaan puhuvana näyttönä. Näihin väitteisiin liittyvien asiakirjojen ei siten voida katsoa olevan näitä kantajia vastaan puhuvaa näyttöä.

306 Samoin asiakirjat nro 33.322/1410—1412 (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 5 kohta), joihin Ciments français vetoaa, asiakirjat nro 33.322/1311, 1314, 1397—1399, 1406—1408, 1410—1412 ja 2901 (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 2—6 kohta), joihin Aalborg ja Blue Circle vetoavat, ja asiakirjat nro 33.322/79, 84, 85, 88—90, 158—162, 170, 172, 177, 181, 252, 270—276, 485, 486, 493—495, 512, 513, 530—532, 537, 538, 549, 550, 566 ja 567 (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 5—8 kohta), joihin Blue Circle vetoaa, liittyvät kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa mainittuun Iberian niemimaalla toimivaan kartelliin, johon näiden kantajien ei ole katsottu osallistuneen ja johon — toisin kuin Aalborg väittää — komissio ei ole tukeutunut sen enempää kuin muihinkaan Cembureau-sopimuksen väitettyihin täytäntöönpanotoimiin näyttääkseen toteen kyseisen sopimuksen olemassaolon. Komissio on näet päätellyt Cembureau-sopimuksen olemassaolon yksinomaan kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleissa mainittujen suorien asiakirjatodisteiden perusteella.

307 Asiakirjat nro 33.126/818 ja 819 (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 11 kohta), joihin Aalborg vetoaa, ja asiakirjat nro 33.126/3573 (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta), nro 33.126/16556 (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 11 kohta) ja nro 33.126/15161—15163 ja 15168—15170 (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 15 kohta), joihin Blue Circle on vedonnut, liittyvät kaikki kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuun ranskalais-saksalaiseen kartelliin, johon näiden kantajien ei myöskään ole katsottu osallistuneen. Ranskalais-saksalaista kartellia koskevia asiakirjoja ei siten voida pitää Aalborgia ja Blue Circleä vastaan puhuvana näyttönä.

308 Ciments français puolestaan viittaa BDZ:n tilastoihin, joihin on vedottu kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 18 kohdassa. Näitä tilastoja ei ole kuitenkaan käytetty todisteena sitä vastaan. Ne liittyvät kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon tämän artiklan mukaan ovat osallistuneet yksinomaan SFIC ja BDZ.

309 Aalborg vetoaa vielä Holderbankin vastaukseen komission kysymykseen 7/e, joka liittyi 22.9.1986 päivättyihin Holderbankin kirjeisiin, jotka koskevat Intercimentin osakkeiden osuuden maksua (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 9 kohta), ja Holderbankin asianajajan 3.5.1993 päivättyyn kirjeeseen, joka koskee Intercimentin purkamista (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 16 kohta). Nämä asiakirjat liittyvät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen Intercimentin perustamissopimuksella, mistä Aalborgin ei ole katsottu olevan vastuussa.

310 Aalborg väittää kuitenkin, että komissio on tukeutunut Holderbankin asianajajan 3.5.1993 päivättyyn kirjeeseen vahvistaessaan sen päivämäärän, jolloin väitetyt kilpailusääntöjen rikkomiset on lopetettu (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohta). Kyse on Aalborgin mukaan siten seikasta, jota on käytetty sitä vastaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä. SFIC, joka mainitaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa, katsoo puolestaan myös, että kirje on uusi todiste, johon sisältyy sitä vastaan puhuvaa näyttöä, johon sillä olisi pitänyt olla oikeus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana ja joka olisi pitänyt mainita väitetiedoksiannossa.

311 Nämä väitteet on hylättävä. Tätä kirjettä ei nimittäin voida pitää ketään vastaan puhuvana näyttönä. Tältä osin on syytä muistaa, että sakkojen vahvistamista koskevissa perusteluissaan komissio on korostanut 65 perustelukappaleen 4 kohdassa seuraavaa: "Vaikka komissio kykenisikin näyttämään toteen Cembureau-sopimuksesta tai -periaatteesta aiheutuvan kilpailusääntöjen rikkomisen, ei ole varmaa, että rikkominen on missään vaiheessa todellisuudessa loppunut, ja se ei siten voi näyttää toteen tämän rikkomisen päättymisajankohtaa. Koska kuitenkin viimeisin selvä ja komission tiedossa oleva sopimuksen ilmenemismuoto on 26.3.1993 tapahtunut Interciment SA:n purkaminen, komissio ottaa huomioon tämän päivämäärän viitejaksoa sakon osalta määrittäessään." Tästä otteesta ilmenee täysin selvästi, että jos komissiolla ei olisi ollut käytettävissään 3.5.1993 päivättyyn kirjeeseen sisältyneitä tietoja, se olisi sakon suuruutta määrätessään katsonut Cembureau-sopimuksesta aiheutuneen kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuneen edelleen silloin kun kanteen kohteena oleva päätös annettiin, kuten se oli katsonut myös väitetiedoksiannossa (93 kohta). Tämä kirje on siten saanut aikaan sen, että komissio on lyhentänyt sakkoja laskettaessa huomioon otettavaa viitejaksoa kaikkien kanteen kohteena olevan päätöksen adressaattien ja siten myös SFIC:n ja Aalborgin hyväksi, ja niille ei siten ole mitään etua tämän asiakirjan sivuuttamisesta.

312 Ciments français, Aalborg, Uniland ja Oficemen viittaavat tämän jälkeen asiakirjoihin nro 33.126/12145—12159 ja 12161—12342 (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 6 kohta). Niissä on kyse Calcestruzzin ja kolmen italialaisen sementintuottajan Italcementin, Unicemin ja Cementirin välisistä sopimuksista. Kanteen kohteena olevan päätöksen 55 perustelukappaleen 2 kohdasta ilmenee, että komissio on tukeutunut näihin asiakirjoihin näyttääkseen toteen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen eli italialaisten sementintuottajien välisen sopimuksen, jolla pyrittiin estämään Calcestruzzia tuomasta maahan Kreikasta peräisin olevaa sementtiä. Koska Ciments français'n, Aalborgin, Unilandin ja Oficemenin ei ole katsottu osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen, ne eivät voi väittää, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu sen vuoksi, että ne eivät ole voineet ottaa kantaa edellä mainittuihin asiakirjoihin.

313 Uniland, Oficemen ja Blue Circle tukeutuvat vielä asiakirjaan nro 33.126/19208 (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 10 kohta). Blue Circle vetoaa myös asiakirjoihin nro 33.126/19203 ja 19204 (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 8 ja 9 kohta). Todellisuudessa asiakirja nro 33.126/19208 ei koske — toisin kuin kanteen kohteena olevassa päätöksessä väitetään — 2.6.1987 päivättyä teleksiä, jolla Calcestruzzi olisi toistanut Titanille pyyntönsä saada tavata italialaisia sementintuottajia, jotta Kreikasta peräisin olevan sementin ostosopimuksen täytäntöönpanematta jättämiseen liittyvä ongelma saataisiin ratkaistua, vaan 29.1.1987 päivättyä, Titanin Calcestruzzille osoittamaa teleksiä, johon kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole vedottu. Calcestruzzin 2.6.1987 päivätty Titanille osoitettu teleksi, jonka sisällöstä suuri osa sisältyy kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 10 kohtaan, vastaa itse asiassa laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyvää asiakirjaa nro 33.126/19218. Se tukee komission näyttöä 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta eli italialaisten sementintuottajien välisestä sopimuksesta, jolla pyrittiin estämään Calcestruzzia tuomasta Kreikasta peräisin olevaa sementtiä. Sama koskee asiakirjoja nro 33.126/19203 [20.5.1987 päivätty Titanin teleksi Calcestruzzille (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 9 kohta) ja nro 33.126/19204 [13.5.1987 päivätty Italcementin teleksi Titanille (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 8 kohta)], joihin Blue Circle viittaa. Koska Unilandin, Oficemenin ja Blue Circlen ei ole katsottu osallistuneen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, edellä mainittuja asiakirjoja ei voida katsoa käytetyn kanteen kohteena olevassa päätöksessä niitä vastaan puhuvana näyttönä.

314 Aalborg viittaa lisäksi asiakirjoihin nro 33.126/10926—10941, 14446—14453 ja 20057—20064 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15, 17 ja 19 kohta), jotka liittyvät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b, d ja f alakohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, joihin tämän kantajan ei ole millään tavalla väitetty osallistuneen. Uniland vetoaa samoin asiakirjoihin nro 33.126/10908—10913, 10927—10935, 10937—10940, 10897—10901, 10903—10905, 19562—19574 ja 19576—19579 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohta), 19501, 19502, 19504—19510, 19482, 19483, 19485—19487, 19489, 19814—19816, 19818, 19820—19826 ja 19828—19843 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 16 kohta), 20058, 20060, 20061, 20064 ja 20066—20070 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 17 kohta), 19708, 19711—19716, 19718—19721 ja 14407 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 18 kohta), 14455—14465, 14467—14469 ja 14446—14453 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 19 kohta), 18118—18121 ja 18125—18127 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 20 kohta), 7631 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 21 kohta), 19622—19627, 19629, 19586, 19588—19590, 19592—19595, 19598—19600, 19602, 19604, 19606, 19608, 19618—19620, 19631, 19633, 19634, 19636—19644, 19646—19650, 19652 ja 19654 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 22 kohta), jotka kaikki liittyvät Kreikasta peräisin olevan sementin ostosopimuksiin tai -toimenpiteisiin, joihin komissio on viitannut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b—h alakohdassa nimellä kannustintoimenpide. Unilandin ei ole kuitenkaan väitetty osallistuneen mihinkään näistä kilpailusääntöjen rikkomisista. Aalborg ja Uniland eivät voi siten väittää, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu sen vuoksi, että ne eivät ole voineet ottaa kantaa edellä tarkoitettuihin asiakirjoihin.

315 Blue Circle vetoaa vielä asiakirjoihin nro 33.126/19482—19489, 19501—19511 ja 19814—19843 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 16 kohta), jotka liittyvät siihen kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon Titanin ja Holderbankin on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan c alakohdassa katsottu osallistuneen, asiakirjoihin nro 33.126/20057—20071 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 17 kohta), jotka liittyvät siihen kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon Heraclesin ja Holderbankin on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan d alakohdassa katsottu osallistuneen, asiakirjoihin nro 33.126/14407 ja 14417 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 18 kohta), jotka liittyvät siihen kilpailusääntöjen rikkomi-

seen, johon Lafargen ja Titanin on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan e alakohdassa katsottu osallistuneen, asiakirjoihin nro 33.126/14446—14453, 18179 ja 18180 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 19 kohta), johon Lafargen ja Heraclesin on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan f alakohdassa katsottu osallistuneen, asiakirjoihin nro 33.126/7629—7631, 18117—18121 ja 18125—18127 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 20 ja 21 kohta), jotka liittyvät siihen kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon CBR:n, Heraclesin ja Titanin on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan g alakohdassa katsottu osallistuneen, ja asiakirjoihin nro 33.126/19585—19620, 19621—19629 ja 19631—19656 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 22 kohta), jotka liittyvät siihen kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon Titanin, Akerin ja Eurocin on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan h alakohdassa katsottu osallistuneen. Koska näitä asiakirjoja on kuitenkin käytetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä sellaisten kilpailusääntöjen rikkomisten tueksi, joihin Blue Circlen ei ole katsottu osallistuneen, niitä ei voida katsoa käytetyn sitä vastaan puhuvana näyttönä.

316 Blue Circle arvostelee komissiota vielä siitä, että komissio ei ole maininnut väitetiedoksiannossa ECEC:tä koskevia eri asiakirjoja. Kyse on asiakirjoista nro 33.126/12524—12534, 18201—18204 (kanteen kohteena olevan päätöksen 31 perustelukappaleen 3 kohta) ja asiakirjoista nro 33.126/3410—3412, 3422—3433, 6139—6142, 12544—12674, 12706—12709, 12721—12728, 14027—14029, 14245—14249, 14257—14262, 14289—14298, 14300, 14301, 14303—14309, 14311—14316, 16766 ja 16790—16824 (kanteen kohteena olevan päätöksen 33 perustelukappaleen 1—5 kohta). Koska Blue Circlen ei ole väitetty osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa tarkoitettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ECEC:n piirissä, näitä asiakirjoja ei voida pitää sitä vastaan käytettyinä todisteina. Tilanne on sama muiden sen mainitsemien asiakirjojen osalta (asiakirjat nro 33.126/3418—3421, 12607—12610, 12614— 12616, 12627—12634, 12667—12674, 14184, 14257—14262, 14266, 14267, 14303—14315, 18218 ja 18219; kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleen 1—3 kohta), jotka koskevat EPC:n, johon Blue Circle on osallistunut, ja ECEC:n välisiä yhteyksiä, koska näiden kahden vientijaoston välisiä yhteyksiä on käytetty yksinomaan siihen, että ECEC:n toiminnan on sen perusteella katsottu olevan kilpailusääntöjen vastaista (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappaleen 3 kohdan b alakohta).

317 Näin ollen mitään SFIC:n, Ciments français'n, Aalborgin, Unilandin, Oficemenin, Holderbankin, Akerin, Eurocin ja Blue Circlen edellä yksilöimää asiakirjaa ei ole käytetty niitä vastaan puhuvana näyttönä. Nämä kantajat eivät siten voi vedota mihinkään näistä asiakirjoista näyttääkseen toteen, että komissio ei ole antanut niille hallinnollisessa menettelyssä mahdollisuutta ottaa kantaa tiettyihin kanteen kohteena olevassa päätöksessä niitä vastaan puhuvana näyttönä huomioon otettuihin asiakirjoihin.

5. Asiakirjat, joita käytetään kanteen kohteena olevassa päätöksessä sellaisen kilpailusääntöjen rikkomisen toteennäyttämiseksi, johon sen kantajan, joka asiakirjoihin vetoaa, on katsottu osallistuneen

318 Ensinnäkin on todettava, että kaikki kanteen kohteena olevassa päätöksessä siinä yhteydessä, jossa kantajan on katsottu osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen, käytetyt asiakirjat eivät välttämättä ole asiakirjoja, joihin olisi vedottu sitä vastaan puhuvana näyttönä ja joihin sillä olisi pitänyt olla mahdollisuus ottaa kantaa hallinnollisessa menettelyssä. Kyse ei näet ole kantajan puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta, jos asiakirjaa, johon sillä ei ole ollut mahdollisuutta tutustua, on käytetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä tukemaan yksinomaan sitä toteamusta, että jokin toinen kantaja on osallistunut samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen, tai jos sitä on käytetty sellaisen erityisen väitteen kumoamiseen, johon tällainen kantaja on hallinnollisessa menettelyssä vedonnut.

319 Esimerkiksi asiakirjaa nro 33.126/15983 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohta), johon Uniland, Holderbank ja Blue Circle ovat vedonneet, on käytetty ainoastaan sen toteen näyttämiseen, että Italcementi on osallistunut 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen. Kyse on 21.3.1990 päivätystä, komission tietopyynnön johdosta lähetetystä Italcementin vastauskirjeestä, jossa kyseinen italialainen yritys toteaa seuraavaa: "Tukholman kokouksen osalta [Italcementin] Pesenti muistaa osallistuneensa siihen muiden eurooppalaisten tuottajien edustajien kanssa Cembureaun kokouksen ulkopuolella." Tähän asiakirjaan ei sisälly mitään seikkaa, jonka perusteella Unilandin, Holderbankin tai Blue Circlen olisi katsottu toimineen lainvastaisesti. Kyse ei siis ole niitä vastaan esitetystä näytöstä. Koska asiakirjoissa nro 33.126/18771 ja 18755 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohta), joihin Blue Circle on myöskin vedonnut, vahvistetaan espanjalaisen ja sveitsiläisen valtuuskunnan johtajan läsnäolo 9.6.1986 pidetyssä Tukholman kokouksessa, ne eivät myöskään ole Blue Circleä vastaan esitettyä näyttöä.

320 Uniland ja Blue Circle viittaavat vielä asiakirjoihin nro 33.126/14828—14860, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 4 kohdassa. Kyse on SFIC:n asiakirjoista, joihin komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen tässä kohdassa tukeutunut kumotakseen tämän toimialajärjestön väitteet, joiden mukaan se ei olisi osallistunut yhteenkään ETF:n kokoukseen ja olisi ollut täysin tietämätön sen toiminnasta. Kyse ei siis ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä Unilandia ja Blue Circleä vastaan käytetystä näytöstä.

321 Blue Circle arvostelee komissiota samassa yhteydessä siitä, että se ei ole maininnut väitetiedoksiannossa asiakirjoja nro 33.126/12808—12814, 12915—12966, 12967—12970, 12987—12998 ja 13004—13011, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 3 kohdassa sen komission väitteen tukemiseksi, jonka mukaan Valenciana olisi osallistunut EPC:n kokouksiin 1.1.1986 jälkeen. Näyttää kuitenkin siltä, että kyseisiä asiakirjoja ei ole käytetty Blue Circleä vastaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Sama koskee asiakirjoja nro 33.126/2035—2043, 2063—2069 ja 2436—2447, joihin Blue Circle on myöskin viitannut ja joihin on vedottu (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 3 kohta) erään FIC:n kuulemistilaisuudessa esittämän väitteen kumoamiseksi.

322 Toiseksi on todettava, että useat kantajat ovat maininneet kannekirjelmissään asiakirjoja, joita on käytetty niitä vastaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä mutta joihin niillä ei ole ollut oikeutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana tai joita ei ole yksilöity väitetiedoksiannossa riittävällä tavalla.

323 On syytä muistaa, että pääsääntöisesti ainoastaan ne asiakirjat, joita on lainattu tai jotka on mainittu väitetiedoksiannossa, ovat päteviä todisteita (asia C-62/86, AKZO v. komissio, tuomio 3.7.1991, Kok. 1991, s. I-3359, 21 kohta; asia T-11/89, Shell v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-757, 55 kohta ja asia T-13/89, ICI v. komissio, jäljempänä asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-1021, 34 kohta). Väitetiedoksiantoon liitettyjä asiakirjoja, joita ei ole siinä mainittu, voidaan kuitenkin käyttää päätöksessä kantajaa vastaan, jos kantaja on voinut kohtuudella päätellä väitetiedoksiannon perusteella, mitkä johtopää-

tökset komissio aikoi niistä tehdä (em. asia Shell v. komissio, tuomio 10.3.1992, 56 kohta ja em. asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomion 35 kohta).

324 Nyt esillä olevassa asiassa väitetiedoksiantoon ei ollut sisältynyt liitteitä. Komissio asetti kunkin adressaatin käyttöön joukon laatikkoon sijoitettuja väitetiedoksiantoa tukevia asiakirjoja (ks. edellä 95 kohta) silloin, kun kantajille annettiin tutustumismahdollisuus niihin. Tällä tavoin tiedoksi annetut asiakirjat voitiin rinnastaa väitetiedoksiannon liitteisiin. Ne olivat siten todisteita, joihin voitiin vedota kantajia vastaan siltä osin kuin ne saattoivat kohtuudella päätellä väitetiedoksiannon perusteella, mitkä johtopäätökset komissio aikoi niistä tehdä (edellä 323 kohdassa mainittu asia AKZO v. komissio, tuomion 21 kohta ja asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomion 34 kohta).

325 SFIC väittää aluksi, että vaikka väitetiedoksiannossa tukeudutaankin siinä mainittuihin eri asiakirjoihin, komission olisi pitänyt todeta täsmällisesti, keitä adressaatteja vastaan kyseisiin asiakirjoihin on vedottu. Tämä väite on hylättävä. Silloin kun väitetiedoksiannossa esitetty väite koskee erityisesti jotakin väitetiedoksiannon adressaattia, sen pitäisi ymmärtää, että ne asiakirjat, joihin tämän väitteen tueksi on vedottu, koskevat sitä.

326 Niiden todisteiden osalta, joita on käytetty kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevan toteamuksen tueksi, on todettava, että Blue Circle arvostelee komissiota siitä, että komissio ei ole maininnut väitetiedoksiannossa Kalogeropouloksen Heraclesissa 25.6.1986 pidetyssä hallituksen kokouksessa tekemää ilmoitusta (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877; ks. jäljempänä 816 kohta). On kuitenkin todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohtaan sisältyvää tämän ilmoituksen otetta on lainattu sanasta sanaan väitetiedoksiannon 9 kappaleessa. Lisäksi kyseiset asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Näin ollen niitä on pidettävä todisteina, joihin voidaan vedota Blue Circleä ja muita kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteja vastaan.

327 Lafarge, Unicem, Cimpor ja Italcementi viittaavat asiakirjoihin nro 33.126/11332—11337, jotka koskevat kahta Blue Circlen sisäistä muistiota ja joiden sisältö on esitetty kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 ja 3 kohdassa "tosiseikat" -osassa, jossa käsitellään Cembureau-sopimuksen olemassaoloa. Nämä muistiinpanot sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Lisäksi muistiinpanoja, joista käy ilmi Cembureaun periaate kotimarkkinoiden rauhoittamisesta (asiakirjat nro 33.126/11332—11334 ja 11335—11337), on siteerattu väitetiedoksiannon 9 kappaleessa, jonka otsikkona on "The Cembureau agreement or Cembureau principle of not transhipping to internal European markets". Näin ollen edellä mainitut Blue Circlen muistiot ovat todisteita, joihin voidaan vedota kaikkia kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteja vastaan.

328 Unicem, Irish Cement ja Blue Circle väittävät vielä, ettei niillä ole hallinnollisen menettelyn aikana ollut tilaisuutta antaa vastinetta Cembureaun näistä samoista muistioista tekemiin huomautuksiin. Nämä asiakirjoihin nro 33.126/11525 ja 13568—13573 (kanteen kohteena

olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta) sisältyvät huomautukset on mainittu nimenomaisesti väitetiedoksiannon 9 kohdassa. Ne sisältyivät lisäksi laatikkoon. Unicem, Irish Cement ja Blue Circle eivät voi siten väittää, että niille ei olisi hallinnollisen menettelyn aikana annettu mahdollisuutta esittää huomautuksiaan näistä asiakirjoista.

329 Italcementi ja Blue Circle arvostelevat komissiota vielä siitä, että komissio ei ole väitetiedoksiannossa vedonnut useisiin asiakirjoihin, joissa käsitellään valtuuskuntien johtajien kokouksia. Ne viittaavat 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen osalta asiakirjaan nro 33.126/11581 (14.1.1983 pidetyn kokouksen osanottajaluettelo; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta) ja asiakirjoihin nro 33.126/11578 ja 11579 (kokouksen kulkua koskevat muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 6 kohta). Blue Circle viittaa vielä eri asiakirjoihin, jotka liittyvät 14.1.1983 pidetyn kokouksen alkuperäisen esityslistan muutoksiin, eli asiakirjoihin nro 33.126/11580 (tämän kokouksen esityslistaluonnos; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta), 33.126/11559 (Cembureaun 17.11.1982 päivätty teleksi Van Hovelle; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta), 33.126/11558 (Van Hovenin 17.11.1982 päivätty teleksi Cembureaulle; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta) ja asiakirjaan nro 33.126/11565 (johtoryhmän 22.12.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirja; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta). Valtuuskuntien johtajien 19.3.1984 pidetyn kokouksen osalta Italcementi ja Blue Circle viittaavat seuraaviin asiakirjoihin: asiakirja nro 33.126/11715 (kokouskutsuun liitetty taulukko; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 7 kohta) ja asiakirjat nro 33.126/11699 ja 11700 (kyseisen kokouksen osanottajaluettelo; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 8 kohta). Blue Circle mainitsee vielä asiakirjat nro 33.126/11714 ja 11730 (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen kokouskutsu; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 7 kohta) ja Italcementi mainitsee asiakirjat nro 33.126/11717—11727 (19.3.1984 pidetyn kokouksen kokouskutsuun liitetyt asiakirjat; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 7 kohta). Italcementi ja Blue Circle vetoavat 7.11.1984 pidetyn kokouksen osalta asiakirjoihin nro 33.126/11748 (kokouksen kokouskutsu; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 12 kohta) ja nro 33.126/11751 (kokouksen aloituspuheen luonnos; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 12 kohta). Italcementi viittaa vielä asiakirjoihin nro 33.126/11749 (7.11.1984 pidetyn kokouksen esityslista; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 12 kohta), ja Blue Circle viittaa asiakirjoihin nro 33.126/11752 (7.11.1984 pidetyn kokouksen osanottajaluettelo; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 13 kohta).

330 Kaikki nämä asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Komissio on korostanut väitetiedoksiannossa (2 luvun 9 kohta) seuraavaa: "Useat Cembureaun asiakirjat, jotka koskevat sen 'Head Delegates' -nimisen toimielimen kokouksia, osoittavat sen tosiseikan, että 'Cembureau-sopimus tai -periaate' on kehitetty ja vakiinnutettu tämän eurooppalaisen sementtiyhdistyksen piirissä". Se on viitannut tältä osin nimenomaisesti (samassa kohdassa) 14.1.1983, 19.3.1984 ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin. Kantajat kykenivät siten ymmärtämään, että kaikkia laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyneitä asiakirjoja, jotka liittyivät niiden läsnäoloon näissä kokouksissa ja/tai valottivat näissä kokouksissa käytyjen keskustelujen sisältöä, voitiin käyttää komission päätöksessä niitä vastaan. Edellisessä kohdassa tarkoitetut asiakirjat olivat siten todisteita, joita voitiin käyttää kaikkia kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteja vastaan.

331 Niiden todisteiden osalta, jotka komissio on ottanut huomioon todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen eli Iberian

niemimaalla toimivan kartellin, Cimpor väittää aluksi, että väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa ei ole viitattu millään tavoin asiakirjoihin nro 33.322/155—157. Nämä asiakirjat koskevat Cimporin tekemää muistiota portugalilaisten ja espanjalaisten tuottajien välillä 22.7.1985 pidetystä kokouksesta. Komissio on käyttänyt tätä muistiota, josta käy ilmi Espanjan ja Portugalin sementinvalmistajien edustajien ilmaisseen varauksettoman tukensa periaatteelle, jonka mukaan Espanjasta ei pidä viedä sementtiä Portugaliin eikä Portugalista Espanjaan, kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 2 ja 11 kohdassa sekä 49 perustelukappaleen 1 kohdassa liittyen päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Muistio on mainittu väitetiedoksiannon kansainvälisen osan 11 kohdassa (luku 2), joka koskee Iberian nimimaalla toimivaa kartellia, ja tässä kohdassa on siteerattu sanasta sanaan erästä sen otetta. Tämä asiakirja, joka sisältyy lisäksi laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), on siten todiste, jota voidaan käyttää Cimporia vastaan.

332 Oficemen, Cimpor ja Secil arvostelevat sitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 2 ja 11 kohdassa on käytetty erästä Hispacementin asiakirjaa (asiakirjat nro 33.322/2898—2903). Ne korostavat, että vaikka tämä asiakirja sisältyi osittain väitetiedoksiannon Espanjaa käsittelevään lukuun (8 luvun 55 kohdan c alakohta), johon Oficemenillä oli ollut oikeus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, ja Portugalia käsittelevään lukuun (9 luvun 56 kohdan b alakohta), johon Cimporilla ja Secilillä on ollut oikeus tutustua saman menettelyn aikana, sitä ei ole kuitenkaan mainittu väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa. Se ei siten ollut hyväksyttävissä oleva todiste.

333 On syytä muistaa, että väitetiedoksiannon Espanjaa käsittelevän 8 luvun 55 kohdan c alakohdan otsikkona on "Sementtikauppa Espanjan ja Portugalin välillä". Portugalia koskevan väitetiedoksiannon 9 luvun 56 kohdan b alakohdan otsikkona on "Sementtikauppa Portugalin ja Espanjan välillä". Näissä väitetiedoksiannon osissa on selitetty, että espanjalaisten ja portugalilaisten sementinvalmistajien edustajat ovat ilmaisseen täydellisen tukensa periaatteelle, jonka mukaan näiden kahden maan välillä ei tule käydä kumpaankaan suuntaan minkäänlaista sementtikauppaa. Kyseisissä osissa viitataan nimenomaisesti siihen Hispacementin asiakirjaan (asiakirjat nro 33.322/2898—2903), johon Oficemen, Cimpor ja Secil vetoavat, seuraavasti: "Tämä täydellinen tuki, jolla pyritään sulkemaan pois kaikki kahdenvälinen sementtikauppa kahden valtion välillä, vahvistettiin sopimuksella, joka oli tehty 'vuoden 1985 lokakuun viimeisen kymmenen päivän aikana' tai joulukuussa 1985. Hispacementiltä löydetyssä asiakirjassa nro 17-4 (asiakirjat nro 33.322/2898—2903), joka koski Secilin ja Hispacementin välillä 28.5.1986 pidettyä kokousta, todetaan seuraavaa: 'Bordado ilmoittaa minulle, että portugalilaisten sementtiyhtiöiden toimitusjohtajat ovat kokoontuneet Oficemenin tiloissa espanjalaisten kollegoidensa kanssa viime vuoden joulukuussa ja että tässä tilaisuudessa tehtiin päätös siitä, ettei kummastakaan maasta vietäisi sementtiä toiseen maahan.'" Luettaessa Espanjaa käsittelevän väitetiedoksiannon luvun 55 kohdan c alakohta ja Portugalia käsittelevän väitetiedoksiannon luvun 56 kappaleen b kohta käy kuitenkin ilmi, että sekä Oficemenin että Cimporin ja Secilin täytyi väistämättä ymmärtää, että nämä kohdat ja Hispacementin asiakirjat (asiakirjat nro 33.322/2898—2903), joihin oli nimenomaisesti viitattu, piti yhdistää Iberian niemimaalla toimivaa kartellia koskevaan väitteeseen, joka sisältyi väitetiedoksiannon kansainvälisiin lukuihin (väitetiedoksiannon 2 luvun 11 kohta ja 10 luvun 61 kohdan c alakohta). Väitetiedoksiannon sanamuodon mukaan tämä Iberian niemimaalla toimiva kartelli liittyi "espanjalaisten tuottajien Oficemenin — — ja portugalilaisten tuottajien Cimporin ja Secilin välillä tehtyihin sopimuksiin (11 kohta), joiden tavoitteena oli se, että tavaratoimituksia ei tehtäisi niiden perinteisille myyntialueille" (väitetiedoksiannon 10 luvun 61 kohdan c alakohta). Ottaen huomioon Hispacementin asiakirjan (asiakirjat nro 33.322/2898—2903) ja Iberian niemimaalla toimivaa kartellia koskevan väitteen välinen

selvä yhteys ja riippumatta tätä asiakirjaa koskevan viittauksen paikasta väitetiedoksiannossa, komissiolla oli oikeus käyttää sitä kanteen kohteena olevassa päätöksessä näitä kantajia vastaan, koska Oficemenillä, Cimporilla ja Secilillä oli mahdollisuus tutustua tämän asiakirjan osiin hallinnollisen menettelyn aikana (ks. jäljempänä 369—372 kohta).

334 Cimpor ja Secil arvostelevat myös sitä, että asiakirjoja nro 33.322/1311 ja 1314 on käytetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantajia vastaan puhuvana näyttönä. Kyse on Oficemenin hallituksen kokouksesta laaditusta muistiosta, joka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 3 kohdassa tukemaan sitä seikkaa, että Oficemenin, Cimporin ja Secilin välillä pidettiin 20.1.1986 kokous, jonka tavoitteena oli vastavuoroinen tiedottaminen Espanjan ja Portugalin välisen viennin kehityksestä. Komissio oli kuitenkin jo todennut väitetiedoksiannon 11 kohdassa (2 luku) seuraavaa: "Viennistä johtuvien haittojen korjaamiseksi portugalilaisten ja espanjalaisten välisiä kokouksia on pidetty (muun muassa) 20.1.1986." Näin ollen Cimpor ja Secil ovat voineet kohtuudella päätellä, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyneistä asiakirjoista nro 33.322/1311 ja 1314.

335 Cimpor ja Secil väittävät seuraavaksi, että väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa ei viitata millään tavoin muihin todisteisiin, jotka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 4 ja 5 kohdassa (asiakirjat nro 33.322/162, 163—166, 170, 172, 1406—1408 ja 1410—1412). Cimpor arvostelee vielä sitä, että asiakirjoja nro 33.322/181 ja 252 on käytetty kyseisen päätöksen 21 perustelukappaleen 7 kohdassa.

336 Asiakirjat nro 33.322/163—166 ja 33.322/1406—1408 sekä asiakirjat nro 33.322/1410—1412 liittyvät portugalilaisten ja espanjalaisten tuottajien välillä 23.1.1987 ja 6.3.1987 pidetyistä kokouksista laadittuihin muistioihin. Väitetiedoksiannossa vedottiin nimenomaisesti näiden kokousten sisältöön sekä sen 2 luvun 11 kohdassa, jossa oli kyse Iberian niemimaalla toimivaa kartellia koskevasta kansainvälisestä väitteestä, ja 56 kohdan b alakohdassa, jonka otsikkona oli "Sementtikauppa Portugalin ja Espanjan välillä", että sen 9 luvussa, joka koskee Portugalia. Vaikka 56 kohdan b alakohta sisältyy väitetiedoksiannon kansalliseen lukuun, Cimpor ja Secil ovat väistämättä ymmärtäneet, että tämä väitetiedoksiannon osa tuli yhdistää väitetiedoksiannon kansainvälisiin lukuihin sisältyvään väitteeseen, joka koskee Iberian niemimaalla toimivaa kartellia (väitetiedoksiannon 2 luvun 11 perustelukappale ja 10 luvun 61 perustelukappaleen c kohta). Iberian niemimaalla toimivaa kartellia koskevan väitetiedoksiannon 2 luvun 11 kohdassa todetaan seuraavaa: "Ratkaisu siihen ongelmaan, että portugalilaiset jälleenmyyjät, vähittäiskauppiaat ja rahdinkuljettajat vievät sementtiä Espanjaan, näyttää olevan löytynyt 23.1.1987 pidetyssä kokouksessa: keskipitkällä aikavälillä portugalilaisen sementin hinnankorotuspolitiikka; lyhyellä aikavälillä niiden portugalilaisten taloudellisten toimijoiden lannistamispolitiikka, jotka harjoittavat vientiä rajojen yli." Myös 6.3.1987 pidetty kokous on yksilöity nimenomaisesti väitetiedoksiannon 11 perustelukappaleessa niiden espanjalais-portugalilaisten kokousten joukossa, joiden tavoitteena oli portugalilaisesta "viennistä johtuvien haittojen korjaaminen" (väitetiedoksiannon 11 kohta). Näin ollen Cimpor ja Secil ovat voineet yhdistää laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyneet asiakirjat nro 33.322/163—166 ja asiakirjat nro 33.322/1406—1408 ja 1410—1412, jotka sisältyivät Portugalia koskevaan asiakirja-aineistoon ja joihin niillä oli mahdollisuus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, Iberian niemimaalla toimivaan kartelliin, jota käsitellään väitetiedoksiannon kansainvälisissä luvuissa (väitetiedoksiannon 2 luvun 11 kohta ja 10 luvun 61 kohdan c alakohta), ja ne ovat voineet ennakoida, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä näistä eri asiakirjoista kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta. Kyse ei voi siten olla puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta.

337 Yhtäältä asiakirjojen nro 33.322/162, 181 ja 252 sekä toisaalta asiakirjojen nro 33.322/170 ja 172 osalta on todettava, että komissio on käyttänyt niitä sen väitteensä tueksi, jonka mukaan portugalilaisten ja espanjalaisten tuottajien edustajien välisissä kokouksissa, jotka pidettiin 6.3.1987—24.4.1989 välisenä aikana, tarkasteltiin Portugalista Espanjaan suuntautuvan sementtiviennin tilaa. Koska nämä kokoukset on yksilöity nimenomaisesti väitetiedoksiannon 11 kohdassa niiden espanjalais-portugalilaisten kokousten joukossa, joiden tavoitteena oli portugalilaisesta "viennistä johtuvien haittojen korjaaminen" (väitetiedoksiannon 11 kohta), ja koska väitetiedoksiannon samassa kohdassa on todettu, että "jokaisessa kokouksessa tehtiin analyysi kuukausittaisesta portugalilaisen sementin viennistä Espanjaan kunkin paikkakunnan osalta, jonka kautta tavara saapui", Cimpor ja Secil ovat voineet ennakoida kohtuudella, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä näistä laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyneistä asiakirjoista kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 5 ja 7 kohdassa.

338 Cimpor väittää vielä, että väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa ei ole viitattu lainkaan asiakirjoihin nro 33.322/512, 513, 549, 550, 566, 567, 1397 ja 1398, joita on käytetty kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 6 ja 8 kohdassa.

339 Asiakirjat nro 33.322/512, 513, 549, 550, 566 ja 567 ovat vuosilta 1988 ja 1989 peräisin olevia teleksejä, jotka ovat lähtöisin Cimporilta tai jotka ovat osoitettu sille ja jotka kanteen kohteen olevan päätöksen mukaan "osoittavat, että Cimpor on kieltäytynyt kaikista Espanjasta (vuosina 1988 ja 1989) tulleista sementtitoimituksia koskevista pyynnöistä vakiolausekkeella 'käytettävissämme ei ole riittävää kapasiteettia vientiä varten'" (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohta). Nämä asiakirjat on yksilöity niiden numeroilla väitetiedoksiannon Portugalia käsittelevässä luvussa (ks. väitetiedoksiannon 9 luvun 56 kohdan c alakohta: "Myynnistä kieltäytyminen"), jossa käsiteltiin kieltäytymistä edellä mainittua vakiolauseketta käyttäen Espanjasta tulleista sementtitilauksista. Portugalia koskenut väitetiedoksiannon luku oli annettu Cimporille tiedoksi hallinnollisen menettelyn aikana, ja kaikki kyseiset asiakirjat sisältyivät Portugalia koskevaan asiakirja-aineistoon, johon Cimporilla oli mahdollisuus tutustua kyseisen menettelyn aikana. Koska komissio on todennut väitetiedoksiannon kansainvälisen osan 11 kohdassa (2 luku), joka koski Iberian niemimaalla toimivaa kartellia, että "vuosilta 1988 ja 1989 peräisin olleista telekseistä (ilmeni), että Cimpor, joka oli kaikkein välittömimmin viennin kanssa tekemisissä ollut valmistaja, oli kieltäytynyt kaikista Espanjasta tulleista sementtitoimituksia koskeneista pyynnöistä vakiolausekkeella 'käytettävissämme ei ole riittävää kapasiteettia vientiä varten'", Cimpor saattoi kohtuudella yhdistää nämä asiakirjat väitetiedoksiannon 11 kohtaan ja ennakoida, mitkä johtopäätökset komissio aikoi niistä tehdä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta.

340 Asiakirjat nro 33.322/1397 ja 1398 ovat teleksejä, joissa ilmoitetaan niiden henkilöiden nimet, joiden oli tarkoitus osallistua 27.7.1988 pidettyyn espanjalais-portugalilaiseen kokoukseen. Tästä kokouksesta on selvä maininta väitetiedoksiannon kansainvälisen osan 11 kohdassa (2 luku) niiden espanjalais-portugalilaisten kokousten kohdalla, joiden tavoitteena oli portugalilaisesta "viennistä johtuvien haittojen korjaaminen". Kyseinen kokous on mainittu myös väitetiedoksiannon Portugalia käsittelevän 9 luvun 56 kohdan b alakohdassa samassa yhteydessä, jossa kyse on Portugalin ja Espanjan välisestä sementtikaupasta aiheutuneista ongelmista. Kyseiset kaksi asiakirjaa kuuluivat lisäksi siihen valtionsisäistä tilannetta koskevaan asiakirja-aineistoon, johon Cimporilla oli oikeus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana.

Näin ollen tämä yritys on voinut ennakoida sen, että komissio aikoi tukeutua näihin asiakirjoihin todetessaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 perustelukappaleen 6 kohta), että espanjalaisten ja portugalilaisten tuottajien edustajien välillä oli pidetty 27.7.1988 kokous. Nämä kaksi asiakirjaa ovat siten myös sellaisia todisteita, joihin voidaan vedota Cimporia vastaan.

341 Oficemen puolestaan vetoaa asiakirjoihin nro 33.322/92, 93, 95, 96, 177, 270—276, 492, 493—495, 527—529, 530—532, 537, 538 ja 575. Cimpor ja Secil vetoavat siihen, että asiakirjoja nro 33.322/79, 84, 85, 88—90, 92, 93, 95, 177 ja 270—276 on käytetty todisteina kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Cimpor arvostelee myös sitä, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä on käytetty asiakirjoja nro 33.322/158, 159, 160, 161, 485, 486, 490—492, 493—495, 496—511, 514, 515, 516, 517, 523, 524, 525, 526, 527—529, 530—532, 533—536, 537, 538, 539—541, 543—545, 546—548, 551—553, 554—556, 571—574 ja 575.

342 On kuitenkin todettava, että asiakirjaa nro 33.322/575 eli Tracoisan Cimporille 13.3.11989 lähettämää teleksiä, joka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohdassa, on siteerattu nimenomaisesti väitetiedoksiannon kansainvälisen osan 11 kohdassa (2 luku). Sama koskee myös asiakirjoja nro 33.322/490—492, 496—511, 514, 515, 516, 517, 523, 524, 525, 526, 533—536, 539—541, 543—545, 546—548, 551—553, 554—556 ja 571—574. Kyse on telekseistä, joilla väitetiedoksiannon 11 kohdan ja kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohdan mukaan voidaan osoittaa, että Cimpor on vuosina 1988 ja 1989 hyväksynyt seuraavilta alueilta peräisin olevia säännöllisiä sementtitilauksia: Afrikka, Guinea, Senegal, Libya, Madagaskar, Puerto Rico, Yhdysvallat ja Antillit. Nämä teleksit sekä 13.3.1989 päivätty teleksi sisältyivät lisäksi laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Ne olivat siten todisteita, joihin voitiin vedota Oficemeniä (asiakirjat nro 33.322/492 ja 575) ja Cimporia vastaan (asiakirjat nro 33.322/490—492, 496—511, 514, 515, 516, 517, 523, 524, 525, 526, 533—536, 539—541, 543—545, 546—548, 551—553, 554—556, 571—574 ja 575).

343 Asiakirjat nro 33.322/485, 486, 493—495, 527—529, 530—532, 537 ja 538 ovat vuosilta 1988 ja 1989 peräisin olevia teleksejä, jotka ovat lähtöisin Cimporilta tai osoitettu sille. Niihin vedotaan kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohdassa sen osoittamiseksi, että Cimpor on kieltäytynyt kaikista Espanjasta vuosina 1988 ja 1989 tulleista sementtitilauksista. Myös nämä asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Koska komissio on todennut väitetiedoksiannon 11 kohdassa (2 luku), että "vuosilta 1988 ja 1989 peräisin olleista telekseistä (ilmeni), että Cimpor, joka oli kaikkein välittömimmin viennin kanssa tekemisissä ollut valmistaja, oli kieltäytynyt kaikista Espanjasta tulleista sementtitilauksista vakiolausekkeella 'käytettävissämme ei ole riittävää kapasiteettia vientiä varten'", Oficemen ja Cimpor saattoivat kohtuudella yhdistää nämä asiakirjat asianomaisiin väitetiedoksiannon kohtiin ja päätellä, mitkä johtopäätökset komissio aikoi niistä tehdä. Asiakirjat nro 33.322/92, 93, 95 ja 96 sekä asiakirjat 33.322/158 ja 159, 160, 161 ja 270—276, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 6 kohdassa, vahvistavat sen, että portugalilaisten sementinvalmistajien ja espanjalaisten valmistajien edustajien välillä on pidetty kokouksia yhtäältä 28.10.1988, 12.1.1989, 23.2.1989 ja 24.4.1989 ja toisaalta 10.11.1987, 5.2.1988, 21.4.1988, 10.5.1988 ja 27.7.1988. Väitetiedoksiannon 11 kohdassa (2 luku) on mainittu, että espanjalaisten ja portugalilaisten välillä näinä ajankohtina järjestetyt kokoukset pidettiin Portugalista Espanjaan suuntautuvasta "viennistä johtuvien haittojen korjaamiseksi". Asiakirjat nro 33.322/92, 93, 95 ja 96, 158, 159, 160, 161 ja 270—276 sisältyivät kaikki laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Oficemen, Cimpor ja Secil saattoivat väitetiedoksiannon kansainvälisen osan 11 kohdan perusteella ennakoida kohtuudella, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä kanteen kohteena olevassa päätöksessä asiakirjoista nro 33.322/92, 93, 95, 96 ja 270—276. Cimpor saattoi myös väitetiedoksiannon kansainvä-

lisen osan 11 kohdan luettuaan ennakoida, että asiakirjoja nro 33.322/168, 159, 160 ja 161 aiottiin käyttää sitä vastaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen tukemiseksi.

344 Kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 6 kohdassa mainittujen asiakirjojen nro 33.322/79, 84, 85 ja 88—90 osalta on todettava, että niissä vahvistetaan se, että portugalilaisten sementinvalmistajien ja espanjalaisten valmistajien edustajien välillä on pidetty kokouksia 25.6.1987 (asiakirja nro 33.322/79), 10.11.1987 (asiakirja nro 33.322/84), 5.2.1988 (asiakirja nro 33.322/85), 21.4.1988 (asiakirja nro 33.322/88), 10.5.1988 (asiakirja nro 33.322/89 ja 27.7.1988 (asiakirja nro 33.322/90). Väitetiedoksiannon 11 kohdassa (2 luku) on mainittu, että espanjalaisten ja portugalilaisten väliset kokoukset oli pidetty näinä ajankohtina portugalilaisen sementin Espanjaan suuntautuvasta "viennistä johtuvien haittojen korjaamiseksi". Näin ollen Cimpor ja Secil saattoivat ennakoida kohtuudella, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä kanteen kohteena olevassa päätöksessä edellä mainituista asiakirjoista, jotka kaikki sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Väitetiedoksiannon 11 kohdassa (2 luku) on mainittu vielä, että "jokaisessa kokouksessa tehtiin analyysi kuukausittaisesta portugalilaisen sementin viennistä Espanjaan kunkin paikkakunnan osalta, jonka kautta tavara saapui". Koska tämä tosiseikka vahvistetaan myös asiakirjassa nro 33.322/177, joka myöskin sisältyi laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), Oficemenin, Cimporin ja Secilin olisi pitänyt kyetä ennakoimaan, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä niistä kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 7 kohdassa, joka on selventävä esitys edellä mainitusta väitetiedoksiannon otteesta.

345 Niiden väitteiden osalta, joita on käytetty kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen eli ranskalais-saksalaisen kartellin toteamisen tukemiseksi, SFIC, Ciments français ja Heidelberger vetoavat siihen, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä on käytetty 12.8.1987 päivättyä Heidelbergerin muistiota (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/3573) väitetysti uutena todisteena. Vaikka on tosin kiistatonta, ettei tätä muistiota ole mainittu väitetiedoksiannossa, on todettava, että se sisältyi kuitenkin laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Koska kyse on siis asiakirjasta, joka voitiin rinnastaa väitetiedoksiannon liitteeseen, riittää, että tarkistetaan, ovatko kyseiset kantajat voineet kohtuudella päätellä väitetiedoksiannon perusteella, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä tästä muistiosta. Kantajien on täytynyt kyetä tekemään tämä päätelmä, sillä väitetiedoksiantoon sisältyi 12 kohta, jonka otsikkona oli "'Cembureau-agreement or principle of not transhipping to internal European markets'; täytäntöönpano: Ranska-Saksa", jossa komissio viittasi nimenomaisesti Ciments français'n 22.9.1986 päivättyyn kirjeeseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/3574—3576), joka oli Heidelbergerin 12.8.1987 päivätyn muistion liitteenä (ks. jäljempänä 2396 kohta).

346 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettujen eri kilpailusääntöjen rikkomisten eli ETF:n perustamisen ja sen piirissä toteutettujen toimenpiteiden tukemiseen käytettyjen todisteiden osalta Holderbank ja Blue Circle viittaavat aluksi Cembureaun johtajan Dutronin laatimaan käsinkirjoitettuun muistioon 28.5.1986 Roomassa pidetystä kokouksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/10982 ja 10983). Blue Circle mainitsee myös samasta kokouksesta tehdyn koneella kirjoitetun muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18771). Se viittaa lisäksi 3.—5.6.1986 pidetyn Zürich — Céligny kokouksen osanottajaluetteloon (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/18756). Näihin kokouksiin sekä niiden sisältöön on viitattu selkeästi väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "tosiseikat"-osan 17 kohdan a ja b ala-

kohdassa, ja kyseiset asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Holderbank ja Blue Circle ovat siis voineet kohtuudella yhdistää nämä asiakirjat väitetiedoksiannon asian kannalta merkityksellisiin asiakirjoihin ja päätellä niistä, mitkä johtopäätökset komissio aikoi niistä tehdä kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettujen eri kilpailusääntöjen rikkomisten osalta.

347 Holderbank viittaa vielä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksesta ja ETF:n kokouksesta laadittuun pöytäkirjaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 kohta; asiakirjat nro 33.126/18849—18862) ja Lafargen käsinkirjoitettuun muistioon, joka koskee 11.2.1987 Genevessä pidettyä ETF:n kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 46 kohta; asiakirjat nro 33.126/4911—4913), ja Lafargen muistioon 17.3.1987 pidetystä ETF:n työryhmän alaryhmän "puolustautumistoimet" kokouksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 47 kohta; asiakirjat nro 33.126/4858—4861). Väitetiedoksiannossa (väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "tosiseikat"-osan 17 kohdan e ja g alakohta; 2 luku 2 jakso) on viitattu näihin kaikkiin eri kokouksiin, ja samalla on annettu lyhyt kuvaus niiden esityslistasta. Lisäksi kaikki ne asiakirjat, joihin tämä kantaja on vedonnut näiden kolmen kokouksen osalta, sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Holderbank on siten voinut kohtuudella yhdistää nämä asiakirjat asian kannalta merkityksellisiin väitetiedoksiannon kohtiin ja päätellä niistä, mitkä johtopäätökset komissio aikoi niistä tehdä kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettujen eri kilpailusääntöjen rikkomisten osalta. Samoista syistä 11.2.1987 Genevessä pidetystä ETF:n kokouksesta laadittu Lafargen käsinkirjoitettu muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 46 kohta; asiakirjat nro 33.126/4911—4913), on todiste, johon voidaan vedota Holderbankia vastaan.

348 Blue Circle arvostelee komissiota vielä siitä, että se on kanteen kohteena olevassa päätöksessä perustanut kantansa asiakirjoihin nro 33.126/18821 ja 18822 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 ja 10 kohta sekä 26 perustelukappaleen 2 kohta), nro 33.126/18857—18861 (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 2 kohta) ja nro 33.126/18755 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 ja 10 kohta) näyttääkseen toteen sen, että Blue Circle on osallistunut 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen, sekä siellä käytyjen keskustelujen sisällön. Se arvostelee myös sitä, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä on käytetty 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta tehtyä muistiota. Se viittaa erityisesti asiakirjaan nro 33.126/18861, josta voitiin päätellä sen läsnäolo Tukholman kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohta). Tukholmassa ja Baden-Badenissa pidettyihin kokouksiin sekä niiden sisältöön on vedottu selkeästi väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "tosiseikat"-osan 17 kohdan c ja e alakohdassa (2 luvun 2 osa), ja asianomaiset asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Blue Circle on siis kohtuudella voinut yhdistää nämä asiakirjat asian kannalta merkityksellisiin väitetiedoksiannon osiin ja päätellä niistä, mitkä johtopäätökset komissio aikoi niistä tehdä kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettujen eri kilpailusääntöjen rikkomisten osalta.

349 Blue Circle vetoaa myös eri asiakirjoihin, jotka koskevat muita kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa mainittuja kokouksia. Kyse on asiakirjoista, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11 kohdassa mainittua, 17.6.1986 Lontoossa pidettyä ETF:n kokousta (asiakirjat nro 33.126/18781—18790), asiakirjoista, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 12 kohdassa mainittua, 2.7.1986 Milanossa pidettyä ETF:n kokousta (asiakirjat nro 33.126/18756, 18757 ja 18791—18794), asiakirjoista, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 13 kohdassa mainittua, 8.7.1986 Genevessä pidettyä ETF:n kokousta (asiakirjat

nro 33.126/18757 ja 18795), asiakirjoista, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 14 kohdassa mainittua, 19.8.1986 Genevessä pidettyä ETF:n kokousta (asiakirjat nro 33.126/18757, 18758 ja 18795—18811), asiakirjasta, joka koskee kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21 kohdassa mainittua, 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyä ETF:n kokousta (asiakirja nro 33.126/18848), asiakirjoista, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39 kohdassa mainittua, 6.11.1986 Brysselissä pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta (asiakirjat nro 33.126/19007 ja 19008), asiakirjoista, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 44 kohdassa mainittua, 9.1.1987 Milanossa pidettyä ETF:n kokousta (asiakirjat nro 33.126/18759, 18921 ja 18922), asiakirjoista, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 45 kohdassa mainittua, 11.2.1987 Genevessä pidettyä ETF:n kokousta (asiakirjat nro 33.126/18760, 18939—18944 ja 18946—18949), sekä asiakirjoista, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 47 kohdassa mainittua, 17.3.1987 pidettyä ETF:n työryhmän alaryhmän "puolustautumistoimet" kokousta (asiakirjat nro 33.126/4858—4861). Kaikkiin näihin eri kokouksiin on vedottu väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "tosiseikat"-osan 17 kohdan d, f ja g alakohdassa (2 luvun 2 osa), ja samalla on annettu lyhyt kuvaus niiden esityslistasta. Lisäksi kaikki ne eri asiakirjat, joihin kyseinen kantaja on vedonnut näiden kokousten osalta, sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Blue Circle on siis kohtuudella voinut yhdistää nämä asiakirjat asian kannalta merkityksellisiin väitetiedoksiannon osiin ja päätellä niistä, mitkä johtopäätökset komissio aikoi niistä tehdä kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettujen eri kilpailusääntöjen rikkomisten osalta.

350 Blue Circle vetoaa vielä asiakirjoihin nro 33.126/4487—4490 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 48 kohta), jotka koskevat Lafargen Luxemburgissa 25.—28.5.1987 pidettyjen kokousten johdosta 1.6.1987 laatimaa sisäistä muistiota, jossa todetaan ETF:n tulevan kohtalon osalta nimenomaisesti seuraavaa: "työväline on muokattu valmiiksi, ja se on pidettävä valmiina käyttöön". Nämä asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), joka annettiin Blue Circlen käyttöön hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 95 kohta). Blue Circle on voinut ennakoida kohtuudella, mitkä johtopäätökset komissio aikoi niistä tehdä, kun se korosti väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "oikeudellinen arviointi"-osan 61 kohdan h alakohdassa (10 luku), että "kyseisten yritysten (ETF:n piirissä) vuodesta 1986 alkaen tekemät kilpailusääntöjen rikkomiset olivat sitäkin vakavammat, koska ne olivat kestoltaan pitkiä", vahvistamatta kuitenkaan kilpailusääntöjen rikkomisen päättymisen ajankohtaa, kuten se oli tehnyt muiden kilpailusääntöjen rikkomisten osalta, ja kun se arvioi asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan sovellettavuutta koskevassa väitetiedoksiannon 93 kohdan b alakohdassa, että "lähes kaikkien näiden kartellien toimintaa jatkettiin". Kyseisiä asiakirjoja on siis pidettävä todisteina, joihin voitiin vedota Blue Circleä vastaan.

351 Italcementi vetoaa eri asiakirjoihin, jotka liittyvät kanteen kohteena olevan päätöksen 25 kohdassa mainittuihin kokouksiin. Kyse on 2.7.1986 Milanossa pidetyn ETF:n kokouksen esityslistasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 12 kohta; asiakirjat nro 33.126/18794); 19.8.1986 Genevessä pidetyn ETF:n kokouksen esityslistasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirja nro 33.126/18811) ja 6.11.1986 Brysselissä pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta laaditusta muistiosta (kanteen kohteena oleva päätöksen 25 perustelukappaleen 39 kohta; asiakirjat nro 33.126/19007 ja 19008). Koska kaikki edellä mainitut asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) ja koska komissio vetosi väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "tosiseikat"-osan 17 kohdan d ja f alakohdassa (2 luvun 2 osa) kyseisten kokousten pitämiseen ja niiden esityslistaan, Italcementi on voinut kohtuudella päätellä väitetiedoksiannosta, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä kyseisistä asiakirjoista kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1—3 kohdassa tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten osalta.

352 SFIC väittää, että väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa ei viitattu mitenkään näistä kokouksista kolmen eli 8.7, 9.9 ja 7.10.1986 (asiakirjat nro 33.126/14828—14860; kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 4 kohta) pidettyjen kokousten esityslistoihin ja pöytäkirjoihin, joita on käytetty sitä vastaan, kun sen on katsottu osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1—3 kohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin. On kuitenkin todettava, että kyseisiin asiakirjoihin, jotka ovat peräisin SFIC:ltä ja jotka sisältyvät Ranskaa käsittelevään asiakirja-aineistoon, johon sillä on ollut mahdollisuus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, on vedottu laajasti Ranskaa käsittelevässä väitetiedoksiannon luvussa, osassa, joka koskee Kreikasta peräisin olevan sementin vientiä (5 luvun 44 kohdan f alakohta) ja jossa todetaan näiden asiakirjojen osalta, että "joka tapauksessa niiden SFIC:n kokousten päivämäärät, joissa esityslistalla on ollut 'sementintuonti Kreikasta' on yhdistettävä edellä 2 jaksossa mainittuihin 'Cembureau Task Forcen or European Task Forcen' toimien päivämääriin". Tästä osasta ilmenee, että vaikka näihin asiakirjoihin vedotaankin Ranskaa käsittelevässä väitetiedoksiannon luvussa, komissio on asettanut ne selvään asiayhteyteen ei vain ranskalaisia tuottajia koskevien väitteiden kanssa vaan myös ETF:ää koskevien kansainvälistä tilannetta koskevien väitteiden kanssa. SFIC:n on pitänyt nämä tiedot lukiessaan ymmärtää, että huolimatta näiden asiakirjojen paikasta väitetiedoksiannossa komissio saattoi esittää ne kanteen kohteena olevassa päätöksessä myös sellaisten väitteiden tueksi, jotka oli esitetty sitä vastaan ETF:n yhteydessä, ja että oli todettu, että se oli esittänyt huomautuksensa asiakirjoista nro 33.126/14828—14860 liittyen sekä valtionsisäistä että kansainvälistä tilannetta koskeviin väitteisiin, jotka sille oli väitetiedoksiannossa kohdistettu. On siis kyse todisteita, joita voitiin esittää sitä vastaan. Koska komissio on osoittanut väitetiedoksiannossa selvästi näiden valtionsisäistä tilannetta koskevien asiakirjojen ja ETF:ää koskevien väitteiden välisen yhteyden ja koska kyseiset asiakirjat on annettu SFIC:lle saataville huomautusten esittämistä varten hallinnollisen menettelyn aikana, komissio saattoi vedota niihin lainmukaisesti kanteen kohteena olevassa päätöksessä valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämisestä huolimatta.

353 Erityisesti niiden todisteiden osalta, joita komissio on käyttänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen eli Intercimentin perustamisen toteamiseksi, Blue Circle väittää, ettei komissio ole viitannut väitetiedoksiannossa riittävästi myöskään asiakirjoihin nro 33.126/18734—18739 ja 18823—18832. Nämä asiakirjat on mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä tukemaan sitä toteamusta, että kolme sveitsiläistä asianajajaa on perustanut 24.6.1986 Intercimentin, jonka osakepääoma on 50.000 Sveitsin frangia ja jonka rekisteröity kotipaikka on Fribourgissa sen asianajajan toimiston yhteydessä, joka on merkinnyt lähes kaikki sen osakkeet ja joka on sen ainoa hallituksen jäsen (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 3 ja 5 kohta). Blue Circle mainitsee myös asiakirjan nro 33.126/18329 (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 9 kohta), joka on ote Blue Circle tietopyyntöön antamasta vastauksesta ja jonka perusteella komissio on päätellyt, että Blue Circle on maksanut summan, joka vastaa sen omaa osuutta Intercimentin osakepääomasta. Väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "tosiseikat"-osan 18 kohdassa (2 luvun 2 osa) nämä tosiseikat on kuitenkin esitetty selkeästi. Blue Circle on siten voinut kohtuudella yhdistää asiakirjat nro 33.126/18734—18739, 18823—18832 ja 18329, jotka kaikki sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), väitetiedoksiannon asian kannalta merkityksellisiin osiin ja päätellä tästä, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä niistä kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten osalta.

354 Blue Circle valittaa myös siitä, ettei komissio ole maininnut väitetiedoksiannossa Blue Circlen oman lakimiehen 10.7.1986 päivättyä muistiota (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/18842 ja 18843). Luettuaan väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "tosiseikat"-osan 18 kohdan (2 luvun 2 osa) se olisi kuitenkin voinut ennakoida, että tätä muistiota, joka sisältyi laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) ja jossa

vahvistetaan se, että Intercimentin perustamisella rikottiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, käytettäisiin kanteen kohteena olevassa päätöksessä sitä vastaan puhuvana näyttönä.

355 Asiakirjat nro 33.126/10960—10962 (Blue Circlen sveitsiläisen tytäryhtiön BCO:n 7.11.1986 päivätyt tiliotteet), 10958 (10.11.1986 päivätty Blue Circlen teleksi Cementialle), 6647 (Lafargen 3.10.1986 päivätty käsinkirjoitettu muistio) ja 2915 (päiväämätön Ranskasta peräisin oleva oikeudellinen lausunto) (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 7, 11, 12 ja 13 kohta), joihin Holderbank on viitannut ja joita komissio on käyttänyt myös kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen tukemiseksi, on mainittu väitetiedoksiannossa nimenomaisesti (väitetiedoksiannon 18 kohta ja alaviite 14) ja ne sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Yksinomaan se seikka, ettei niitä ole yksilöity väitetiedoksiannossa sivunumerointiin viittaamalla, ei voi tältä osin merkitä kyseisen kantajan puolustautumisoikeuksien loukkaamista. Holderbank vetoaa vielä asiakirjoihin nro 33.126/16218 ja 16220 (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 8 kohta), jotka liittyvät Italcementin varaamaan osuuteen Intercimentin osakepääomasta ja siihen, että se myi osakkeensa myöhemmin Holderbankille. Näihin tosiseikkoihin on vedottu selkeästi väitetiedoksiannon 18 kohdassa, ja kyseiset asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Holderbank on siten voinut kohtuudella yhdistää kyseiset asiakirjat väitetiedoksiannon asian kannalta merkityksellisiin osiin ja päätellä tästä, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä niistä kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten osalta.

356 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta Italcementi vetoaa siihen, ettei sille ole annettu hallinnollisen menettelyn aikana mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin nro 33.126/12145—12342. Nämä asiakirjat, joihin viitataan kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 6 kohdassa, koskevat Calcestruzzin ja kolmen italialaisen sementinvalmistajan Unicemin, Cementirin ja Italcementin välillä huhtikuussa 1987 tehtyjä sopimuksia. Vaikka nämä asiakirjat olikin asiakirjaa nro 33.126/12160 lukuun ottamatta luokiteltu hallinnollisen menettelyn aikana asiakirjoiksi, jotka eivät olleet muiden kuin Unicemin saatavilla, Italcementillä oli mahdollisuus tutustua niistä suurimpaan osaan silloin kun se tutustui tämän saman menettelyn aikana Italiaa koskevaan asiakirja-aineistoon eli asiakirjoihin nro 33.126/12145—12166, 12180—12188 ja 12231—12341. Italcementi tunsi joka tapauksessa kyseisten sopimusten allekirjoittajaosapuolena näiden asiakirjojen sisällön. Se myöntää lisäksi saaneensa tiedon näistä asiakirjoista mutta katsoo, että sille olisi pitänyt antaa oikeus tutustua niihin hallinnollisen menettelyn aikana, jotta se olisi kyennyt tarkistamaan komission asiakirja-aineistossaan säilyttämän jäljennöksen sisällön. Se ei osoita eikä edes väitä, että viitatessaan näihin asiakirjoihin kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 6 kohdassa komissio olisi vääristellyt niiden alkuperäistä versiota. Lisäksi on syytä todeta, että väitetiedoksiannon Italiaa käsittelevän "tosiseikat"-osan 35 kohdassa, johon kyseisellä kantajalla on ollut mahdollisuus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, todetaan seuraavaa: "Italialaisten tuottajien ja Calcestruzzin välinen sopimus on 'viimeistelty' 3. ja 15.4.1987, jolloin joukko sopimuksia on allekirjoitettu." Väitetiedoksiannon Italiaa käsittelevän "oikeudellinen arviointi"-osan 70 kohdan b alakohdassa, johon Italcementillä on myös ollut mahdollisuus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, todetaan sen osalta seuraavaa: "italialaisten tuottajien ja Calcestruzzin välillä allekirjoitetut sopimukset olivat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kiellettyjä kilpailunrajoituksia." Lisäksi huhtikuussa 1987 tehdyt sopimukset oli väitetiedoksiannossa yhdistetty ETF:ään liittyviin kasainvälistä tilannetta koskeviin väitteisiin. Väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "tosiseikat"-osan 19 kohdan d alakohdassa (2 luvun 2 osa), johon Italcementillä oli mahdollisuus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, ilmoitettiin näet seuraavaa: "Italcementi, Unicem, Cementir ja Calcestruzzi ovat allekirjoittaneet sopimuksen, jonka perusteella nämä kolme sementinvalmistajaa sitoutuvat tyydyttämään kaikki Calcestruzzi-konsernin sementtitarpeet ja Calcestruzzi sitoutuu tyydyttämään lähes koko sementintarpeensa allekirjoittaneiden sementinvalmistajien välityksellä." Väitetiedonannon kansainvälisen osan "oikeudellinen arviointi"-osan 61 kohdan h alakohdan iv alakohdassa

todetaan seuraavaa: "Calcestruzzia kohtaan harjoitettu painostus ja se, ettei Calcestruzzi pannut täytäntöön sopimustaan ostaa sementtiä Titanilta, ovat seurausta italialaistuottajien Italcementin, Unicemin ja Cementirin [— —] välisistä sopimuksista ja/tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joilla on pyritty viemään kreikkalaistuottajilta merkittävä asiakas, jonka avulla nämä olisivat kyenneet tunkeutumaan Italian markkinoille." Italcementi, jonka käytössä allekirjoittajaosapuolena oli jäljennös huhtikuussa 1987 tehdyistä sopimuksista on siten voinut ennakoida kohtuudella, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä niistä kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta. Näin ollen asiakirjat nro 33.126/12145—12342 ovat todisteita, joihin voidaan vedota Italcementiä vastaan.

357 Italcementi väittää vielä, että asiakirjaan nro 33.126/19208, joka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 10 kohdassa, ei ole vedottu riittävästi väitetiedoksiannossa. On syytä muistaa (ks. edellä 313 kohta), että tämä kanteen kohteena olevassa päätöksessä Italian markkinoiden puolustautumistoimiin liittyvien tosiseikkojen yhteydessä mainittu asiakirja ei koske — toisin kuin kanteen kohteena olevassa päätöksessä väitetään — 2.6.1987 päivättyä teleksiä, jolla Calcestruzzi olisi toistanut Titanille pyyntönsä saada tavata italialaisia tuottajia, jotta Kreikasta peräisin olevan sementin ostosopimuksen täytäntöönpanematta jättämiseen liittyvä ongelma saataisiin ratkaistua, vaan 29.1.1987 päivättyä, Titanin Calcestruzzille osoittamaa teleksiä, johon kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole vedottu. Calcestruzzin 2.6.1987 päivätty Titanille osoitettu teleksi, josta laaja lainaus sisältyy kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 10 kohtaan, vastaa laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyvää asiakirjaa nro 33.126/19218. Sen väitteen yhteydessä, johon kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa on lopuksi vedottu, väitetiedoksiannossa (19 kohdan d alakohta) viitataan italialaisten tuottajien ja Titanin välisiin kokouksiin, joita Calcestruzzi oli pyytänyt. Luettuaan tämän väitetiedoksiannon osan Italcementi on siis voinut kohtuudella ennakoida, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä kyseisestä asiakirjasta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta.

358 Blue Circle arvostelee komissiota erityisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdassa tarkoitettujen kannustintoimenpiteiden osalta siitä, ettei se ole maininnut väitetiedoksiannossa "Memorandum of Understandingiä" (asiakirja nro 33.126/11096), johon vedotaan kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 9 kohdassa. Kyse on laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyvästä asiakirjasta, jossa vahvistetaan toisen laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyvän asiakirjan sisältö eli Blue Circlen sisäisen muistion, jonka otsikkona on "halpatuontia koskeva keskusteluasiakirja — 7.7.1986 pidetty kokous" (asiakirjat nro 33.126/10992—10994). Tämä sisäinen muistio on mainittu nimenomaisesti väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "tosiseikat"-osan 20 kohdan a alakohdassa (2 luvun 2 osa), ja tämän asiakirjan otteita on siteerattu samassa väitetiedoksiannon kohdassa. Näin ollen Blue Circle on voinut kohtuudella yhdistää asiakirjan nro 33.126/11096 väitetiedoksiannon asian kannalta merkityksellisiin osiin ja päätellä tästä, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä siitä kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta.

359 Asiakirjat nro 33.126/19864 ja 19865 (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 9 kohta), joihin Blue Circle on vedonnut, koskevat Heraclesin päiväämätöntä muistiota, joka on kirjoitettu paperille, jonka yläkulmassa on merkintä "Sheration Park Tower — London", ja jota komissio on käyttänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa mainitun kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä. Ne sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), ja ne oli mainittu nimenomaisesti väitetiedoksiannon ETF:ää käsittelevän "tosiseikat"-osan 20 kohdan a alakohdassa (2 luku 2 osa). Myös tässä on kyse todisteesta, jota voidaan käyttää tätä kantajaa vastaan.

360 Kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen eli ECEC:n piirissä harjoitettujen yhdenmukaistettujen menettelytapojen osalta Cimpor ja Italcementi viittaavat 9.4.1981 päivättyyn Blue Circlen sisäiseen muistioon, johon on vedottu kanteen kohteena olevan päätöksen 30 perustelukappaleen 1 kohdassa vientijaostojen perustamista koskevan historiikin yhteydessä (asiakirjat nro 33.126/11338—11340; kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainittu päivämäärä 4.4.1981 on virheellinen). Tällä muistiolla ei ole mitään merkitystä Cimporin puolustuksen kannalta, koska kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla ei koske tätä yritystä. Blue Circlen sisäinen muistio sisältyi kuitenkin laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Lisäksi sitä on siteerattu ECMEC:tä koskevassa väitetiedoksiannon 24 kohdassa. Näin ollen se on todiste, johon voidaan vedota kantajia vastaan.

361 Kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen eli EPC:n piirissä harjoitettujen yhdenmukaistettujen menettelytapojen osalta Blue Circle katsoo, että 30.3.1990 päivätty Gacin kirje (kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/16766—16777) on uusi todiste. Tämä väite on hylättävä, sillä tähän laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyneeseen asiakirjaan on viitattu nimenomaisesti väitetiedoksiannon 24 kohdassa (2 luvun 4 osa), joka koskee ECMEC:n ja EPC:n perustamisvaiheita.

362 Blue Circle väittää myös, että 20.10.1988 pidetystä EPC:n kokouksesta laadittuun muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/18179 ja 18180), joka on mainittu sen osoittamiseksi, että Euroopan sisäisistä ongelmista on keskusteltu EPC:n piirissä, ei ole vedottu väitetiedoksiannossa riittävästi. On todettava, että väitetiedoksiannon 28 kohdassa (2 luvun 4 osa), jonka otsikkona on "kotimarkkinoiden rauhoittaminen", on vedottu nimenomaisesti 20.10.1988 pidettyyn EPC:n kokoukseen. Näin ollen Blue Circle on voinut ennakoida komission käyttävän tästä kokouksesta laadittua ja laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältynyttä muistiota näyttääkseen toteen, että EPC:ssä ei käsitelty yksinomaan vientiä Euroopan ulkopuolelle vaan myös Euroopan sisäistä kauppaa.

363 Ciments français väittää, että sen 20.10.1988 pidetystä EPC:n kokouksesta laadittuja käsinkirjoitettuja muistiinpanoja, joihin viitataan kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 7 kohdassa (asiakirjat nro 33.126/12791—12799), ja tästä kokouksesta laadittua muistiota, johon viitataan kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 8 kohdassa (asiakirjat nro 33.126/18179 ja 18180), ja joita komissio on käyttänyt näyttääkseen toteen, että EPC:n piirissä oli keskusteltu Euroopan sisäisistä ongelmista, ei ole mainittu väitetiedoksiannossa. On todettava, että "20.10.1988 pidetystä EPC:n kokouksesta laaditut käsinkirjoitetut muistiinpanot" on nimenomaisesti mainittu väitetiedoksiannon 28 kohdassa (2 luvun 4 osa), jonka otsikkona on "kotimarkkinoiden rauhoittaminen". Tästä kokouksesta laaditun muistion osalta on todettava, että vaikka sitä ei ole väitetiedoksiannossa nimenomaisesti siteerattu tai mainittu, se sisältyi kuitenkin laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), ja luettuaan edellä mainitun väitetiedoksiannon osan, jossa mainittiin kokouksen pitämisestä 20.10.1988, Ciments français on kyennyt kohtuudella ennakoimaan, mitkä johtopäätökset komissio aikoi tehdä niistä näyttääkseen toteen, että EPC:ssä ei käsitelty yksinomaan vientiä Euroopan ulkopuolelle vaan myös Euroopan sisäistä kauppaa.

364 On kuitenkin todettava, että eräät kantajat ovat yksilöineet kannekirjelmissään asiakirjoja, joita on käytetty niitä vastaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä mutta joita niillä ei ole

ollut hallussaan hallinnollisen menettelyn aikana tai joiden osalta ne eivät ole voineet ennakoida, mitkä johtopäätökset komissio aikoi niistä tehdä. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan nämä kantajia vastaan puhuvat asiakirjat on hylättävä todisteina. Tällä hylkäämisellä, jonka seurauksena ei voi olla koko päätöksen kumoaminen, olisi merkitystä vain siltä osin kuin komission niihin liittyvää väitettä ei voitaisi todistaa oikeaksi muutoin kuin viittaamalla näihin asiakirjoihin (asia 107/82, AEG v. komissio, tuomio 25.10.1983, Kok. 1983, s. 3151, 24—30 kohta, edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay, tuomion 58 kohta ja edellä 142 kohdassa mainittu asia T-37/91, ICI v. komissio, tuomion 71 kohta). Näin ollen tämä kysymys liittyy myös muihin kanneperusteisiin, jotka koskevat sitä, onko komission suorittama tosiseikkojen harkinta ollut perusteltu.

365 Niiden todisteiden osalta, joita on käytetty kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen toteamiseksi, Unicem väittää erityisesti, ettei sille ole annettu oikeutta tutustua Cembureaun "Members Directoryyn". Komissio on vedonnut tähän asiakirjaan, joka ei sisälly tutkinta-aineistoon, kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 13 kohdassa, kumotessaan kyseisen kantajan väitteen, jonka mukaan kukaan sen edustajista ei ole koskaan toiminut valtuuskunnan johtajana. Kyse on asiakirjasta, johon komissio on tukeutunut näyttääkseen toteen Unicemin osallistumisen Cembureau-sopimukseen. Koska tätä asiakirjaa ei ole mainittu väitetiedoksiannossa ja koska se ei myöskään sisältynyt laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), sitä ei voida pitää todisteena, johon voitaisiin vedota Unicemia vastaan. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen näytetty riittävällä tavalla toteen ilman tätä todistetta (ks. jäljempänä 1429—1431 kohta).

366 Italcementi ja Blue Circle viittaavat joukkoon asiakirjoja, jotka liittyvät valtuuskuntien johtajien kokouksiin ja jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleessa. Kyse on kanteen kohteena olevassa päätöksessä Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteennäyttämisen osalta avainasemassa olevasta perustelukappaleesta. Kyseessä olevat kantajat viittaavat asiakirjoihin nro 33.126/11560—11577 ja 11587—11633, jotka liittyvät 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 6 kohta), asiakirjoihin nro 33.126/11698, 11698, 11701—11713 ja 11732, jotka liittyvät 19.3.1984 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 11 kohta) ja asiakirjoihin nro 33.126/11739—11747, 11750, 11756—11773 ja 11774—11789, jotka liittyvät 7.11.1984 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 15 kohta). Koska näitä asiakirjoja ei ole mainittu väitetiedoksiannossa ja koska ne eivät joitakin sivuja lukuunottamatta sisälly laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), on kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan lainmukaisuutta pääasian osalta tutkittaessa syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen näytetty riittävällä tavalla toteen ilman näitä todisteita (ks. jäljempänä 1111 ja 1112 kohta).

367 Niiden todisteiden osalta, joita on käytetty kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen eli Cembureaun piirissä järjestetyn säännöllisen hintatietojenvaihdon tueksi, VNC väittää, että asiakirjat nro 33.126/15136—15157 eivät ole todisteita, joita voitaisiin käyttää sitä vastaan. On todettava, että näitä asiakirjoja on käytetty kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8 ja 18 kohdassa edellä tarkoitettuun tietojenvaihtoon liittyvän kilpailusääntöjen rikkomisen toteen näyttämiseksi. Yhtäkään näistä asiakirjoista ei ole mainittu väitetiedoksiannossa, eikä niistä yksikään sisältynyt myöskään laatikkoon (ks. edellä 96 kohta). Näitä asiakirjoja ei siten voida pitää todis-

teina, joihin voitaisiin vedota VNC:tä vastaan. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen näytetty VNC:n osalta riittävällä tavalla toteen ilman näitä todisteita (ks. jäljempänä 1579—1593 kohta).

368 Aalborg väittää, että asiakirjat nro 33.126/15096—15305, joihin vedotaan kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8—22 kohdassa, ovat uusia todisteita. Kyse on todisteista, joita komissio on käyttänyt näyttääkseen toteen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen ja Aalborgin osallistumisen siihen. On todettava, että asiakirjoja nro 33.126/15096 ja 15097 lukuun ottamatta yhtäkään näistä asiakirjoista ei mainita väitetiedoksiannossa, eikä yksikään niistä sisälly laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Näitä asiakirjoja ei siis voida pitää todisteina, joihin voitaisiin vedota Aalborgia vastaan. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen näytetty Aalborgin osalta riittävällä tavalla toteen ilman näitä todisteita (ks. jäljempänä 1579—1593 ja 1684—1691 kohta).

369 Niiden todisteiden osalta, joita komissio on käyttänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisen tukemiseksi, Oficemen, Cimpor ja Secil väittävät, että hallinnollisen menettelyn aikana niillä ei ollut mahdollisuutta tutustua osaan asiakirjasta nro 33.322/2901. Tämä asiakirja, joka on osa muistiota (asiakirjat nro 33.322/2898—2903), joka on laadittu kahden Hispacementin työntekijän 28. ja 29.5.1986 Seciliin tekemästä vierailusta, oli näet luokiteltu luettelossa (ks. edellä 5 kohta) koodilla PA (osittain saatavilla oleva) näiden kolmen kantajan osalta. Asiakirjan nro 33.322/2901 ote, johon komissio perustaa kantansa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 perustelukappaleen 2 kohta), on seuraava: "Bordado ilmoittaa minulle, että portugalilaisten sementtiyhtiöiden toimitusjohtajat ovat kokoontuneet Oficemenin tiloissa espanjalaisten kollegoidensa kanssa viime vuoden joulukuussa ja että tässä tilaisuudessa tehtiin päätös siitä, ettei kummastakaan maasta vietäisi sementtiä toiseen maahan. Hän vahvistaa sen, että Secil on täysin valmis toteuttamaan tämän järjestelyn. Hän toteaa, että Cimpor on saanut viime aikoina useita pyyntöjä viedä sementtiä Espanjan Extremaduraan. Ne ovat saattaneet Cimporin kiusaukseen, mutta se on kuitenkin kieltäytynyt niistä tähän asti, koska se on ottanut huomioon sen vahingon, mikä molempien maiden sementtiyhtiöille voisi aiheutua tätä päätöstä tehtäessä."

370 On kuitenkin todettava, että se versio, joka on annettu kantajille tiedoksi hallinnollisen menettelyn aikana, sisälsi vain ensimmäisen virkkeen edellisestä otteesta. Asiakirjan nro 33.322/2901 sen osan perusteella, joka ei hallinnollisessa menettelyssä ole ollut Oficemenin, Cimporin ja Secilin saatavilla, komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappaleen 2 kohdassa Iberian niemimaalla toimivan kartellin osalta seuraavaa: "Sopimusta on todellisuudessa noudatettu. Secilin edustaja on nimittäin ilmoittanut Hispacementille, että hänen yrityksensä oli vakaasti päättänyt noudattaa espanjalaisten kanssa tehtyä sopimusta ja että Cimpor oli vastustanut kiusausta viedä sementtiä sille Espanjasta tulleista tilauksista huolimatta." Komissio on siten käyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä otetta asiakirjasta, johon ei ole väitetiedoksiannon yhteydessä annettu mahdollisuutta tutustua, Oficemeniä, Cimporia ja Seciliä vastaan puhuvana näyttönä.

371 Komissio väittää kuitenkin, ettei kyse voi olla puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta, koska kantajat ovat saaneet tiedoksi asiakirjan nro 33.322/2901 kokonaisuudessaan 3.5.1993.

372 On kuitenkin todettava, että tänä ajankohtana kuulemistilaisuudet olivat jo päättyneet. Koska kantajia ei ole kehotettu esittämään huomautuksia niistä asiakirjan osista, joihin ne eivät aiemmin olleet saaneet tutustua, ne eivät ole kyenneet ottamaan tehokkaasti kantaa niihin asiakirjan nro 33.322/2901 osiin, joihin komissio on tukeutunut kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappaleen 2 kohdassa. Tästä seuraa, että 21 perustelukappaleen 2 kohdassa esitetyn otteen jälkimmäinen osa ei ole todiste, johon niitä vastaan voitaisiin vedota. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen näytetty riittävällä tavalla toteen ilman niitä asiakirjan nro 33.322/2901 osia, joihin ei ole annettu mahdollisuutta tutustua hallinnollisen menettelyn kirjallisessa ja suullisessa osassa (ks. jäljempänä 2041—2092 ja 2136 kohta).

373 Oficemen katsoo seuraavaksi, että asiakirjat nro 33.322/512, 513, 549, 550, 566 ja 567, joihin viitataan kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohdassa, ovat uusia todisteita. Nämä asiakirjat liittyvät vuosien 1988 ja 1989 telekseihin, joista käy ilmi Cimporin kieltäytyneen Espanjasta tulleista sementtitilauksista käyttäen vakiolauseketta "käytettävissämme ei ole riittävää kapasiteettia vientiä varten". Vaikka nämä asiakirjat on yksilöity niiden sivunumeroin väitetiedoksiannon Portugalia käsittelevässä luvussa (ks. väitetiedoksiannon 9 luvun 56 kohdan c alakohta; "myynnistä kieltäytyminen"), tätä väitetiedoksiannon lukua ei ole kuitenkaan saatettu Oficemenin tietoon hallinnollisen menettelyn aikana. Kyseisiä asiakirjoja ei ole myöskään mainittu väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa eikä erityisesti sen 11 kohdassa, jossa käsitellään Iberian niemimaalla toimivaa kartellia, eivätkä ne sisältyneet myöskään laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Luettelossa (ks. edellä 5 kohta) ne on asiakirjaryhmän nro 33.322/497—33.322/577 sisällä luetteloitu seuraavasti: "A: Cimpor. Osittain muiden saatavilla". Näin ollen näihin asiakirjoihin ei voida vedota todisteina Oficemeniä vastaan. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen näytetty riittävällä tavalla toteen ilman asiakirjoja nro 33.322/512 ja 513, 549, 550,566 ja 567 (ks. jäljempänä 2068—2092 ja 2136 kohta).

374 Cimpor katsoo, että asiakirjaan nro 33.322/1399 ei voida vedota sitä vastaan. Tämä kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 6 kohdassa mainittu asiakirja on teleksi, jossa ilmoitetaan niiden henkilöiden nimet, joiden oli tarkoitus osallistua 27.7.1988 pidettyyn espanjalais-portugalilaiseen kokoukseen. Se ei sisältynyt laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) eikä siihen Portugalia koskevaan asiakirja-aineistoon, johon Cimporilla oli mahdollisuus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana. Sen ei siten voida katsoa olevan todiste, johon voitaisiin vedota Cimporia vastaan. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen näytetty riittävällä tavalla toteen ilman asiakirjaa nro 33.322/1399 (ks. jäljempänä 2068—2092 ja 2129 kohta).

375 Niiden todisteiden osalta, joita komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisen tueksi, SFIC vetoaa

siihen, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä on käytetty BDZ:n tilastomallia, jonka se on toimittanut komissiolle 4.5.1993 (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 18 kohta). On todettava, että komissio mainitsee nämä tilastot kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä. Koska kantaja ei ole voinut ottaa kantaa tähän todisteeseen, siihen ei voida vedota sitä vastaan. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on tarvittaessa arvioitava, mikä vaikutus sillä, että tähän todisteeseen ei voida vedota kantajaa vastaa, on komission tästä kilpailusääntöjen rikkomisesta tekemän toteamuksen perusteltavuuteen (ks. jäljempänä 2493 kohta).

376 Niiden todisteiden osalta, joita komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen eli ETF:n perustamisen tueksi, Uniland, Oficemen, Italcementi ja Blue Circle vetoavat siihen, että niille ei ole annettu oikeutta tutustua asiakirjaan nro 33.126/18950 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 48 kohta). Tämä asiakirja on telekopio, jonka Holderbank on lähettänyt 23.2.1987 ETF:n jäsenille sopiakseen ETF:n valtuuskunnan johtajien kokousten päivämääristä ja johon komissio on vedonnut näyttääkseen toteen, että ETF:n kokous oli pyritty kutsumaan koolle vielä tänä ajankohtana. Sitä ei ole mainittu väitetiedoksiannossa, eikä se sisältynyt laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Luettelossa (ks. edellä 5 kohta) se oli luokiteltu seuraavasti: "A: Holderbank. Ciments d'Obourg. Ei muiden saatavilla". Tähän todisteeseen ei voida vedota Unilandia, Oficemeniä, Italcementiä ja Blue Circleä vastaan. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko todettu kilpailusääntöjen rikkominen ja sen kesto näytetty riittävällä tavalla toteen ilman asiakirjaa nro 33.126/18950 (ks. jäljempänä 2807 kohta).

377 Holderbank vetoaa myös asiakirjoihin nro 33.126/4487—4490 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 48 kohta), jotka koskevat 1.6.1987 päivättyä sisäistä muistiota, jonka Lafarge on laatinut 25.—28.5.1987 Luxemburgissa pidettyjen kokousten johdosta ja jossa todetaan erityisesti ETF:n tulevaisuuden osalta seuraavaa: "työväline on muokattu valmiiksi, ja se on pidettävä valmiina käyttöön". Vaikka nämä asiakirjat ovatkin komission mukaan sisältyneet laatikkoon (ks. edellä 95 ja 350 kohta), Holderbank on vankasti kiistänyt tämän ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyssä oikeudenkäynnissä. Koska näyttöä näiden asiakirjojen tosiasiallisesta tiedoksi antamisesta hallinnollisen menettelyn aikana ei ole, ne eivät ole todisteita, joihin voitaisiin vedota Holderbankia vastaan. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen ja sen kesto näytetty riittävällä tavalla toteen ilman asiakirjoja nro 33.126/4487—4490 (ks. jäljempänä 2808 kohta).

378 Niiden todisteiden osalta, joita on käytetty kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen eli EPC:n piirissä harjoitettujen yhdenmukaistettujen menettelytapojen tueksi, Blue Circle väittää, ettei 12.11.1981 (asiakirjat nro 33.126/11432—11440) ja 10.11.1982 (asiakirjat nro 33.126/11417—11420) pidetyistä EPC:n kokouksista laadittuihin pöytäkirjoihin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 37 perustelukappaleen 5 kohdassa, ole vedottu riittävästi väitetiedoksiannossa. On todettava, että näitä asiakirjoja, joita komissio on käyttänyt näyttääkseen toteen, että EPC:n piirissä vientihinnat vahvistettiin kollektiivisesti, ei ole mainittu väitetiedoksiannossa eivätkä ne sisälly myöskään laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Näihin todisteisiin ei siis voida vedota Blue Circleä vastaan. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen ja Blue

Circlen osallistuminen siihen näytetty riittävällä tavalla toteen ilman asiakirjoja nro 33.126/11417—11420 ja 11432—11440 (ks. jäljempänä 3987 ja 3988 kohta).

6. Johtopäätökset

379 Sitä, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä on käytetty edellä 365—378 kohdassa yksilöityjä asiakirjoja, on pidettävä lainvastaisena, koska asianomaisten kantajien puolustautumisoikeuksia on loukattu. Tämän puolustautumisoikeuksien loukkaamisen seurauksia arvioidaan silloin kun kanteen kohteena olevan päätöksen lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta. Kaikki muut edellä tarkastellun väitteen yhteydessä esitetyt perustelut on hylättävä.

E Se, että kantajille ei ole toimitettu tutkinta-aineistoon sisältymättömiä asiakirjoja

1. Alustavat huomautukset

380 Useat kantajat arvostelevat komissiota siitä, että se ei ole hallinnollisen menettelyn aikana toimittanut niille tiettyjä asiakirjoja, jotka eivät kuuluneet varsinaiseen tutkinta-aineistoon mutta jotka olisivat kuitenkin olleet hyödyllisiä niiden puolustuksen suunnittelun kannalta hallinnollisen menettelyn aikana. Niinpä ne vetoavat siihen, että niillä ei ole ollut mahdollisuutta tutustua muiden väitetiedoksiannon adressaattien väitetiedoksiantoon antamiin vastauksiin (2), valtionsisäisiä kartelleja koskevien kuulemistilaisuuksien pöytäkirjoihin (3), belgialais-hollantilaisen vertailulukujärjestelmän tiedoksiantoa koskevaan komission asiakirja-aineistoon (4), kreikkalaisia valtiontukia ja kreikkalais-britannialaista hallitusten välistä sopimusta koskevaan komission asiakirja-aineistoon (5) joihinkin komission sisäisiin muistioihin (6) ja muissa sementtiasioissa esitettyihin vastineisiin (7).

381 Ennen esitettyjen perustelujen tutkimisen aloittamista on syytä erottaa toisistaan kaksi tyyppitapausta.

382 Eräät kantajat arvostelevat komissiota ensinnäkin siitä, että niille ei ole annettu hallinnollisen menettelyn aikana mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin, jotka eivät sisälly tutkinta-aineistoon ja joita on käytetty näitä kantajia vastaan puhuvana näyttönä kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Asiakirjoja, joita ei ole annettu tiedoksi asianosaisille hallinnollisen menettelyn aikana, ei voida käyttää todisteina (edellä 323 kohdassa mainittu asia AKZO v. komissio, tuomion 21 kohta; Shell v. komissio, tuomio 10.3.1992, 55 ja 56 kohta ja T-13/89, ICI v.

komissio, tuomion 34 ja 35 kohta), joten jos käy ilmi, että komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä perustanut kantansa asiakirjoihin, jotka eivät sisälly tutkinta-aineistoon ja joita ei ole annettu tiedoksi kantajille, kyseiset asiakirjat on hylättävä todisteina (edellä 364 kohdassa mainittu asia AEG v. komissio, tuomion 24—30 kohta; edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio tuomion 58 kohta ja edellä 142 kohdassa mainittu asia T-37/91, ICI v. komissio, tuomion 71 kohta).

383 Eräät kantajat katsovat toiseksi, että komissio on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia, kun se ei ole toimittanut niille hallinnollisen menettelyn aikana asiakirjoja, jotka eivät sisälly tutkinta-aineistoon mutta joihin olisi voinut sisältyä niiden puolesta puhuvaa näyttöä. Komissiolla ei ole kuitenkaan perustamissopimuksen 85 ja/tai 86 artiklan rikkomista koskevassa menettelyssä velvollisuutta toimittaa omasta aloitteestaan asiakirjoja, jotka eivät sisälly tutkinta-aineistoon ja joita sillä ei ole aikomusta käyttää lopullisessa päätöksessä asianosaisia vastaan. Näin ollen kantaja, joka saa hallinnollisen menettelyn kuluessa selville, että komissiolla on hallussaan asiakirjoja, jotka voisivat olla hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta, on velvollinen esittämään toimielimelle nimenomaisen pyynnön saada tutustua näihin asiakirjoihin. Toimimatta jättäminen hallinnollisen menettelyn aikana aiheuttaa tältä osin oikeuden menetyksen sen kumoamiskanteen yhteydessä, joka mahdollisesti nostetaan lopullisesta päätöksestä. Tältä osin on korostettava, että edellä 106 kohdassa mainitussa asiassa T-30/91, Solvay v. komissio annetun tuomion 96 kohdassa esitetyt perustelut, joiden mukaan puolustautumisoikeuksien loukkaaminen on riippumaton siitä tavasta, jolla asianomainen yritys on toiminut hallinnollisen menettelyn aikana, koskevat ainoastaan mahdollisuutta tutustua niihin asiakirjoihin, jotka kuuluvat komission tutkinta-aineistoon. Siinä tapauksessa, että komissio olisi hallinnollisessa menettelyssä hylännyt kantajan pyynnön saada tutustua asiakirjoihin, jotka eivät sisälly tutkinta-aineistoon, puolustautumisoikeuksia voitaisiin todeta loukatun ainoastaan, jos on näytetty toteen, että hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä eri lopputulokseen, jos kantajalla olisi ollut mahdollisuus tutustua kyseisiin asiakirjoihin tämän menettelyn aikana (edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, 56 kohta, edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 68 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 78 kohta).

2. Väitetiedoksiannon muiden adressaattien väitetiedoksiantoon antamat vastaukset

384 Aalborg (T-44/95), Rugby (T-53/95), Asland (T-55/95), Castle (T-56/95), Irish Cement (T-60/95), Holderbank (T-68/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) katsovat, että niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska niille ei ole annettu hallinnollisen menettelyn aikana mahdollisuutta tutustua väitetiedoksiannon muiden adressaattien väitetiedoksiantoon antamiin vastauksiin.

385 Edellä mainitut kantajat katsovat niiden puolustautumisoikeuksia loukatun, koska komissio on käyttänyt väitetiedoksiantoon annettujen vastausten otteita kantajia vastaan puhuvana näyttönä (2.1). Neljä kantajaa eli Castle, Irish Cement, Aker ja Euroc väittävät myös, että väitetiedoksiannon muiden adressaattien väitetiedoksiantoon antamiin vastauksiin olisi voinut sisältyä niiden puolesta puhuvaa näyttöä (2.2).

2.1. Väitetiedoksiantoon annettujen vastausten käyttäminen kantajia vastaan puhuvana näyttönä

386 Jos komissio aikoo perustaa kantansa väitetiedoksiantoon annetun vastauksen otteeseen tai tällaiseen vastaukseen liitettyyn asiakirjaan näyttääkseen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamismenettelyssä toteen, että kilpailusääntöjä on rikottu, muille tässä menettelyssä mukana oleville asianosaisille on annettava mahdollisuus ottaa kantaa tällaiseen todisteeseen (edellä 323 kohdassa mainittu asia AKZO v. komissio, tuomion 21 kohta; Shell v. komissio, tuomio 10.2.1992, 55 ja 56 kohta ja asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomion 34 ja 35 kohta). Näin ollen väitetiedoksiantoon annetun vastauksen kyseinen ote tai tähän vastaukseen liitetty asiakirja on todellisuudessa niitä kantajia vastaan puhuvaa näyttöä, jotka ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen.

387 On todettava ensinnäkin, että eräät kantajat vetoavat asiakirjoihin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä kuvailtaessa jotakin tosiseikkaa tai menettelyä mutta joita ei ole tämän jälkeen käytetty kilpailusääntöjen rikkomisen toteamiseen. Näin ollen näitä asiakirjoja ei voida pitää ketään vastaan puhuvana näyttönä.

388 Nyt esillä olevassa asiassa Castle, Irish Cement, Aker ja Euroc vetoavat siihen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleessa (4 kohta), jonka otsikkona on "'vilpitöntä tai tervettä tai rehtiä' kilpailua koskevat pohdinnat" viitataan CBR:n väitetiedoksiantoon antamaan vastaukseen. Nämä samat kantajat sekä Aalborg viittaavat vielä Cembureaun väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteisiin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 6—8 kohdassa. Castle, Aker ja Euroc arvostelevat myös sitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 4 kohdassa viitataan "väitetiedoksiantoon annettuihin vastauksiin sisältyviin useimpien yritysten ilmoituksiin". Koska "vilpitöntä tai tervettä tai rehtiä" kilpailua koskevat pohdinnat eivät ole johtaneet mihinkään erityiseen väitteeseen kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosassa, kyseisiä asiakirjoja ei voida pitää sellaisena kantajia vastaan puhuvana näyttönä, joihin edellä mainituilla kantajilla olisi pitänyt olla mahdollisuus ottaa kantaa hallinnollisen menettelyn aikana.

389 Irish Cement viittaa väitetiedoksiantoon annettujen vastausten muihin otteisiin, joissa ainoastaan vahvistetaan jokin tosiseikka, jota ei kanteen kohteena olevassa päätöksessä käytetä minkään kilpailusääntöjen rikkomisen osoittamisen tueksi. Näin ollen Titanin väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteessa, johon viitataan kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 14 kohdassa, todetaan yksinomaan, että toukokuuhun 1989 asti sementin hinnat vahvistettiin Kreikassa hallituksen luvalla. Tätä otetta ei voida siten pitää kantajaa vastaan puhuvana näyttönä, joka komission olisi pitänyt toimittaa Irish Cementille hallinnollisen menettelyn aikana. Sama koskee Blue Circlen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otetta, johon viitataan 24 perustelukappaleen 3 kohdassa, johon Irish Cement on vedonnut ja jossa todetaan, että Marshall on nimitetty kesäkuusta 1985 alkaen Yhdistyneen kuningaskunnan valtuuskunnan johtajaksi. Irish Cementin on Cembureaun välittömänä jäsenenä pitänyt joka tapauksessa tietää, että Marshallista oli tullut Yhdistyneen kuningaskunnan valtuuskunnan johtaja tästä päivästä alkaen.

390 Aker, Euroc ja Castle viittaavat toiseksi muiden väitetiedoksiannon adressaattien antamien vastausten otteisiin, joihin kanteen kohteena olevassa päätöksessä on viitattu ja jotka tukevat

kanteen kohteena olevassa päätöksessä todettua kilpailusääntöjen rikkomista. Koska nämä otteet eivät kuitenkaan liity sellaisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin, joihin kantajien olisi katsottu osallistuneen, kyse ei ole asiakirjoista, joita olisi käytetty niitä vastaan, joten kantajat eivät voi väittää, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu. Siten on syytä hylätä Akerin ja Eurocin tämän suuntaiset väitteet, jotka on esitetty niitä komission tekemiä kilpailusääntöjen rikkomista koskevia toteamuksia vastaan, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 2 ja 3 artiklassa ja 4 artiklan 4 kohdan a—g alakohdassa sekä 5, 6 ja 7 artiklassa, sekä Castlen väitteet, jotka on esitetty kanteen kohteena olevan päätöksen 2 ja 3 artiklassa ja 4 artiklan 1-3 kohdassa sekä 4 kohdan b—h alakohdassa sekä 6 ja 7 artiklassa tarkoitettuja kilpailusääntöjen rikkomista koskevia toteamuksia vastaan.

391 Kantajat vetoavat kolmanneksi niihin väitetiedoksiantoon annettujen vastausten otteisiin, joita komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä siteerannut tehdessään lyhennelmää erään väitetiedoksiannon adressaatin hallinnollisen menettelyn aikana esittämistä perusteluista vastatakseen niihin tämän jälkeen kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Näitä väitetiedoksiantoon annettujen vastausten otteita ei voida myöskään pitää todisteina.

392 Irish Cement ei voi siten vedota tehokkaasti Cembureaun väitetiedoksiantoon antamien vastausten otteisiin, joihin on viitattu kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 9 kohdassa ja 18 perustelukappaleen 6 ja 7 kohdassa, FIC:n vastausten otteisiin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 10 kohdan neljännessä alakohdassa ja 18 perustelukappaleen 7 kohdassa, CBR:n, SFIC:n ja Blue Circlen vastausten otteisiin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 7 ja 8 kohdassa, Heraclesin ja Ciments français'n vastausten otteisiin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 8 kohdassa, eikä ECMEC:n vastausten otteisiin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa. Castle, Aker ja Euroc eivät voi myöskään vedota kanteen kohteena olevassa päätöksessä tehtyihin viittauksiin Blue Circlen väitetiedoksiantoon antamaan vastaukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 6 ja 7 kohta, 18 perustelukappaleen 7 ja 8 kohta ja 45 perustelukappaleen 3 kohta), CBR:n vastaukseen (18 perustelukappaleen 7 ja 8 kohta), FIC:n vastaukseen (18 perustelukappaleen 7 kohta ja 44 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta), SFIC:n vastaukseen (18 perustelukappaleen 7 ja 8 kohta, 29 perustelukappaleen 4 kohta, 44 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta), Heraclesin ja Ciments français'n vastaukseen (18 perustelukappaleen 8 kohta, 29 perustelukappaleen 4 kohta, 53 perustelukappaleen 13 kohta), ECMEC:n vastaukseen (24 perustelukappaleen 3 kohta), Oficemenin vastaukseen (29 perustelukappaleen 3 kohta), ATIC:n vastaukseen (44 perustelukappaleen 2 kohta), "tiettyjen yritysten yhteenliittymien ja yritysten" vastauksiin (44 perustelukappaleen 4 kohta) ja "tiettyjen yritysten" vastauksiin (45 perustelukappaleen 8 kohta ja 53 perustelukappaleen 4 kohta), BCA:n vastaukseen (45 perustelukappaleen 12 kohta), "italialaisten tuottajien" vastauksiin (45 perustelukappaleen 13 ja 14 kohta), Unicemin ja Castlen vastaukseen (46 perustelukappaleen 2 kohta) eivätkä "saksalaisten yritysten" vastaukseen (53 perustelukappaleen 6 kohta).

393 Eräät kantajat viittaavat neljänneksi niihin väitetiedoksiantoon annettujen vastausten otteisiin, joita komissio on käyttänyt yksinomaan näyttääkseen toteen sen, että ne väitetiedoksiannon adressaatit, joilta vastaukset oli saatu, olivat osallistuneet kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Aalborg vetoaa esimerkiksi CBR:n väitetiedoksiantoon antamaan vastaukseen, joka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 21 kohdassa. Kyseisen vastauksen otetta on käytetty kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan g alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen toteamisen tukemiseksi. Aalborgin ei ole kuitenkaan katsottu osallistuneen tähän rikkomiseen. Kyseinen väitetiedoksiantoon annettu vastaus ei siis ole todiste, jota olisi käytetty sitä vastaan. Aalborg, Castle, Irish Cement, Holderbank, Aker ja Euroc viittaavat myös yhteen tai useampaan CBR:n, Akerin, Eurocin, Blue Circlen, Lafargen, Dyckerhoffin, Heidelbergerin, BDZ:n ja Aslandin väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteeseen, johon on vedottu kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohdassa. On kuitenkin todettava, että näissä otteissa

kyseisen yrityksen tai kyseisen yritysten yhteenliittymän johtajien yksinomaan myönnettiin tai kiellettiin osallistuneen Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen. Näitä otteita ei voida siten pitää edellä mainittuja kantajia vastaan puhuvina todisteina, jotka olisi pitänyt antaa niille tiedoksi hallinnollisen menettelyn aikana.

394 Holderbank, Aker ja Euroc viittaavat myös 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laadittuun muistioon, joka on liitetty Akerin ja Eurocin väitetiedoksiantoon antaman vastauksen liitteeksi 15 ja johon on vedottu kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 14 kohdassa. Komissio on toimittanut tämän muistion 9.7.1992 päivätyllä kirjeellä kaikille niille yrityksille ja yritysten yhteenliittymille, jotka ovat väitetiedoksiannon kansainvälisen osan adressaatteja, ja niitä on kehotettu esittämään siihen perustuvat huomautuksensa (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 perustelukappaleen 3 kohta; ks. edellä 5 kohta). Holderbank, Aker ja Euroc eivät voi siten väittää, että tällä asiakirjalla olisi loukattu niiden puolustautumisoikeuksia.

395 Asland väittää kannekirjelmässään, ettei se ole saanut tätä muistiota. Näin ollen se ei ole kyennyt selvittämään komissiolle ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tekemistä, ettei se ollut osallistunut 19.8.1986 pidettyyn kokoukseen ja että sillä ei siten ollut kyseisenä ajankohtana mitään yhteyksiä ETF:ään. Koska komissio on liittänyt asiassa T-55/95 antamansa vastineen liitteeksi 1 Aslandin edustajan allekirjoittaman vastaanottotodistuksen, jolla todistetaan kyseisestä kokouksesta laaditun muistion toimittaminen, tämä kantaja on suullisessa käsittelyssä peruuttanut väitteensä.

396 Aker ja Euroc viittaavat vielä Blue Circlen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteeseen, joka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 9 kohdassa ja jossa Blue Circle ilmoittaa korvanneensa Holderbankille oman osuutensa eli kahdeksasosan Intercimentin perustamisesta aiheutuneista kustannuksista. Tätäkään otetta ei ole silti käytetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä Akeria ja Eurocia vastaan puhuvana näyttönä.

397 Irish Cement viittaa Cembureaun väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteeseen, jota on siteerattu kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 5 kohdassa ja jonka mukaan valtuuskunnan johtajat voidaan rinnastaa "hallitusten edustajiin kansainvälisissä järjestöissä", joilla on "oikeus äänestää yleiskokouksessa". Irish Cementin mukaan komissio on käyttänyt tätä otetta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todetessaan, että oli olemassa sopimus, jonka tavoitteena oli kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja myynnin säännöstely.

398 Luettaessa kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 5 kohta käy kuitenkin ilmi, ettei komissio ole perustanut kantaansa tähän Cembureaun ilmoitukseen todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon tai katsoessaan Cembureaun välittömien jäsenten, joihin kuuluu myös Irish Cement, osallistuneen tähän sopimukseen. Ilmoitusta on käytetty yksinomaan sen toteen näyttämiseksi, että sopimus sitoi myös Cemburean välillisiä jäseniä. Kyse ei siis myöskään ole seikasta, jota olisi käytetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä todisteena Irish Cementiä vastaan.

399 Aalborg ja Irish Cement viittaavat viidenneksi Cembureaun vastaukseen, joka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohdassa ja joka koskee asetuksen N:o 17 15 artiklan 1 kohdan soveltamismenettelyä. Cembureau on tässä vastauksessaan väittänyt, että 1.12.1983 päivätty Blue Circlen muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/11332—11334), jossa viitataan käsitteeseen "Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transshipping to internal European Markets", koski "Cembureaun edistämiä hyviä naapuruussuhteita", oli kyse sitten "toimintatavasta, jota jäsenet toivoivat noudatettavan mutta johon itseensä ei sisältynyt mitään pakotetta tai varsinkaan sanktiota," tai säännöistä, jotka koskivat "tapoja ja etiikkaa, jotka ovat kehittyneet asteittain yritysten keskinäisestä kanssakäymisen ja eri maiden taloudellisen kehityksen myötä". Kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 4 ja 6 kohdasta ilmenee, että tiettyjä Cembureaun vastauksen otteita on käytetty todisteina kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta. On kuitenkin todettava, että tähän Cembureaun vastaukseen (asiakirjat nro 33.126/13568—13573) on vedottu ja että sen otteita on jopa lainattu sanasta sanaan väitetiedoksiannossa (9 perustelukohta). Lisäksi kyseinen asiakirja sisältyi laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Kyse ei siis voi olla puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta.

400 Kantajat ovat vielä kuudenneksi yksilöineet joitakin muiden adressaattien väitetiedoksiantoon antamien vastausten otteita, joita on käytetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä niitä vastaan todisteina jostakin todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

401 Irish Cement viittaa tältä osin Cembureaun väitetiedoksiantoon antaman vastauksen liitteisiin 2 a ja 2 b (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 17 ja 11 kohta), joita komissio on käyttänyt kantajia vastaan näyttääkseen toteen sen kilpailusääntöjen rikkomisen, joka koostuu Cembureaun jäsenten välisestä säännöllisestä hintatietojenvaihdosta ja johon vedotaan kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa. Näitä asiakirjoja, jotka koskevat Luxemburgin ja Tanskan "Cement Price Reference Filesia" (jäljempänä CPRF), on käytetty sen toteen näyttämiseen, että Ciments luxembourgeois'n ja Aalborgin Cembureaulle toimittamat hinnat on ilmoitettu tämän yhdistyksen jäsenille ja siten Irish Cementille. Irish Cement vetoaa myös FIC:n väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteisiin, joihin on vedottu kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 10 kohdan viimeisessä alakohdassa, Aalborgin vastauksen otteisiin, joihin on vedottu 16 perustelukappaleen 11 kohdan ensimmäisessä alakohdassa ja BDZ:n vastauksen otteisiin, joihin on vedottu 16 perustelukappaleen 13 kohdassa. Komissio on käyttänyt näitä otteita myös todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen. Aalborg puolestaan arvostelee komissiota siitä, ettei komissio ole antanut sille mahdollisuutta tutustua Cembureaun vastauksen liitteeseen 2 a, joka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 17 kohdassa, eli Luxemburgin CPRF:ään. Tämä sama kantaja vetoaa vielä siihen, että se ei ole kyennyt hallinnollisen menettelyn kuluessa tutustumaan FIC:n vastauksen otteisiin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 10 kohdassa, ja Irish Cementin vastauksen otteeseen, joka on mainittu 16 perustelukappaleen 15 kohdassa. Komissio on käyttänyt näitä otteita näyttääkseen toteen sen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen, johon Aalborg on osallistunut. On kuitenkin todettava, ettei niitä asiakirjoja, joihin Aalborg ja Irish Cement ovat viitanneet, ole mainittu väitetiedoksiannossa, eikä niitä ole annettu hallinnollisen menettelyn aikana kantajille tiedoksi. Näin ollen kyseisiä asiakirjoja ei voida pitää todisteina, joihin voitaisiin vedota niitä vastaan (edellä 364 kohdassa mainittu asia AEG v. komissio, tuomion 24—30 kohta; edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio tuomion 58 kohta ja edellä 142 kohdassa mainittu asia T-37/91, ICI v. komissio,

tuomion 71 kohta). Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen ja Aalborgin ja Irish Cementin osallistuminen siihen näytetty riittävällä tavalla toteen ilman näitä asiakirjoja (ks. jäljempänä 1579—1593, 1684—1691 ja 1711—1715 kohta).

402 Aker ja Euroc viittaavat Blue Circlen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteeseen, josta on tehty seuraava maininta kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 10 kohdassa: "ETF:n jäsenillä oli oikeus tutkia Intercimentin tilinpäätöstä, koska tämä yhtiö oli perustettu niiden antamia ohjeita noudattaen; Holderbankilla oli lisäksi oikeus saada korvaus osakkeiden merkinnästä riippumatta". Ne viittaavat myös kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 15 kohdassa mainitun Blue Circlen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteeseen, jonka mukaan tämä yritys on myöntänyt, että "Interciment oli aina valmis toimimaan mutta saattoi edistää mitä päämäärää tahansa". On kuitenkin todettava, että komissio on tukeutunut erityisesti näihin seikkoihin todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun Intercimentin perustamisesta aiheutuvan kilpailusääntöjen rikkomisen ja sen keston. Näin ollen väitetiedoksiantoon annetun vastauksen vastaavat osat, joihin Aker ja Euroc eivät ole voineet ottaa kantaa hallinnollisen menettelyn aikana, on samoin hylättävä todisteina. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen ja sen kesto näytetty riittävällä tavalla toteen ilman näitä todisteita (ks. jäljempänä 3008—3014 ja 3018 kohta sekä 3087—3098 kohta).

403 Rugby ja Castle arvostelevat komissiota siitä, että se on kanteen kohteena olevassa päätöksessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 12 kohdan viimeinen alakohta) vedonnut Blue Circlen väitetiedoksiantoon antamaan vastaukseen todisteena. On todettava, että viitattuaan tietoihin, joiden mukaan Rugby ja Castle ovat vastanneet osasta niitä kustannuksia, joita Blue Circlelle väitetään aiheutuneen sen Kreikasta peräisin olevaa sementtituontia vastaan toteuttamista puolustautumistoimista, komissio on todennut tässä kanteen kohteena olevan päätöksen kohdassa seuraavaa: "Nämä tiedot on vahvistettu epäsuorasti Blue Circlen väitetiedoksiantoon antamassa vastauksessa: siinä myönnettiin käytäntö, jonka mukaan muita yrityksiä pyydettiin maksamaan osuutensa; samalla kun siinä myönnettiin, ettei tämä taktiikka ollut aina ollut erityisen menestyksellinen, siinä vahvistettiin se, että eräissä muissa tapauksissa osuuksia oli maksettu. Blue Circle toteaa ainoastaan, ettei kyseisessä tapauksessa ollut tehty ennakkoon sopimusta muiden tuottajien kanssa." Komissio on käyttänyt tätä Blue Circlen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otetta näyttääkseen toteen, että Rugby, Castle ja Blue Circle harjoittivat yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla pyrittiin estämään Kreikasta peräisin oleva sementtituonti Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja/tai vähentämään sitä. Kyseinen kilpailusääntöjen rikkominen on todettu kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa. Koska Rugby ja Castle eivät ole kyenneet hallinnollisen menettelyn aikana ottamaan todellisuudessa kantaa kyseiseen otteeseen, myös se on hylättävä todisteena. Kun kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on tarvittaessa arvioitava, mikä vaikutus sillä, että tähän otteeseen ei voida vedota kantajia vastaan, on kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta tehdyn toteamuksen perusteltavuuteen.

2.2. Kantajien puolesta puhuva näyttö, jota olisi voinut sisältyä väitetiedoksiantoon annettuihin vastauksiin

404 Neljä kantajaa eli Castle, Irish Cement, Aker ja Euroc väittävät, että väitetiedoksiannon muiden adressaattien väitetiedoksiantoon antamiin vastauksiin olisi voinut sisältyä niiden puolesta puhuvaa näyttöä. Ne väittävät, että komission päätökseen saattaa päätökseen valtionsisäisiä kartelleja koskevat menettelyt ja saattaa lopullisesti päätökseen menettely kahdentoista saksalaisen yrityksen ja kuuden espanjalaisen yrityksen osalta oli vaikuttanut väitetiedoksiantoon annettujen vastausten sisältö. Näihin vastauksiin olisi siten voinut sisältyä myös tietoja, jotka olisivat olleet merkityksellisiä kantajien puolustuksen kannalta.

405 Tältä osin on todettava, että komissio on perustanut kantansa väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä suoriin asiakirjatodisteisiin todetessaan eri kilpailusääntöjen rikkomiset ja sen, että kantajat ovat osallistuneet niistä joihinkin. Se seikka, että tietyt yritykset, joiden aseman arviointi ei kuulu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle (edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 197 kohta ja edellä 270 kohdassa mainittu asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 176 kohta), ovat onnistuneet osoittamaan väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, ettei niiden osallistumista väitettyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen ole näytetty toteen riittävällä tavalla, ei merkitse sitä, että näihin vastauksiin olisi sisältynyt seikkoja, jotka olisivat saattaneet eri valoon ne suorat asiakirjatodisteet, joihin komissio on perustanut kantansa, kun se on todennut Castlen, Irish Cementin, Akerin ja Eurocin osallistuneen kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuihin eri rikkomisiin.

406 Irish Cement väittää vielä, että komissio on käyttänyt toimivaltuuksiaan väärin vakavalla tavalla, kun se ei ole ottanut huomioon sen väitetiedoksiantoon antamaa vastausta ja hylännyt niitä suoria todisteita, jotka on esitetty tämän vastauksen tueksi.

407 On kuitenkin todettava, että Irish Cement ei ole toimittanut mitään muita tietoja kuin omat eri kanneperusteensa ja väitteensä, joilla se riitauttaa omalta osaltaan kanteen kohteena olevan päätöksen lainmukaisuuden pääasian osalta.

3. Valtionsisäisiä kartelleja koskevien kuulemistilaisuuksien pöytäkirjat

408 SFIC (T-36/95), Castle (T-56/95), Irish Cement (T-60/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), ATIC (T-63/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) arvostelevat komissiota 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta jättämissään kirjelmissä siitä, että se ei ole antanut niille mahdollisuutta tutustua niistä kuulemistilaisuuksista laadittuihin pöytäkirjoihin, jotka pidettiin valtionsisäisten kartellien osalta 22.3.—1.4.1993. Holderbank (T-68/95), Aker ja Euroc ovat esittäneet samanlaista arvostelua omissa kannekirjelmissään.

409 Kyseiset asianosaiset eivät ole kuitenkaan yksilöineet mitään kanteen kohteena olevan päätöksen kohtaa, jossa komissio olisi käyttänyt niitä vastaan jotakin valtionsisäistä kartellia koskevasta kuulemistilaisuudesta laadittua pöytäkirjaa. Ne eivät ole myöskään näyttäneet vaatineensa nimenomaisesti hallinnollisen menettelyn aikana, että niille toimitettaisiin valtionsisäisiä kartelleja koskevien kuulemistilaisuuksien pöytäkirjat, eivätkä ne esitä todisteita, joilla voitaisiin osoittaa, että näihin asiakirjoihin olisi voinut sisältyä niiden puolesta puhuvaa näyttöä. Riidanalaisten pöytäkirjojen merkityksellisyydestä ei voida tehdä olettamaa, koska valtionsisäisiä kartelleja koskevat väitteet eivät sisälly kanteen kohteena olevaan päätökseen.

410 Näin ollen väite siitä, ettei pöytäkirjoihin ole annettu oikeutta tutustua, on hylättävä.

4. Belgialais-hollantilaisen vertailulukujärjestelmän ilmoittamiseen liittyvä komission asiakirja-aineisto

411 Dyckerhoff (T-35/95), Aalborg (T-44/95), Rugby (T-53/95), Castle (T-56/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) väittävät, että niille olisi pitänyt antaa oikeus tutustua belgialais-hollantilaisen vertailulukujärjestelmän ilmoittamiseen liittyvään komission asiakirja-aineistoon, kun ne valmistelivat puolustustaan hallinnollisen menettelyn aikana. Kirjelmissään, jotka ne ovat jättäneet 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, ne ovat kehottaneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta määräämään prosessinjohtotoimista tai asian selvittämistoimesta, jolla komissiota kehotettaisiin antamaan niille oikeus tutustua tähän asiakirja-aineistoon. Dyckerhoff on esittänyt samanlaisen vaatimuksen erillisessä 25.7.1996 päivätyssä kirjelmässä.

412 On todettava, että belgialais-hollantilainen vertailulukujärjestelmä on hintojen vahvistamisjärjestelmä, joka on ilmoitettu komissiolle 16.7.1981. Kantajat väittävät, että tähän asiakirja-aineistoon sisältyvät asiakirjat olisivat saattaneet tukea niiden väitettä, jonka mukaan 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen esityslistaan oli sisältynyt ainoastaan lainmukaisia jäsenvaltioiden välisen kaupan sääntelymenetelmiä. Toisin sanoen belgialais-hollantilaista vertailujärjestelmää koskeva asiakirja-aineisto olisi niiden puolesta puhuvaa näyttöä.

413 On kuitenkin todettava, että yksinomaan Dyckerhoff, Rugby, Castle, Aker ja Euroc ovat esittäneet hallinnollisen menettelyn aikana nimenomaisen pyynnön siitä, että niille toimitettaisiin tämä asiakirja-aineisto. Aalborg ei voi siten riitauttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa sitä, että sille ei ole annettu mahdollisuutta tutustua kyseiseen asiakirja-aineistoon hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 383 kohta).

414 Seuraavaksi on syytä todeta, etteivät kantajat ole näyttäneet toteen, että jos niillä olisi ollut tilaisuus tutustua belgialais-hollantilaisen vertailulukujärjestelmän ilmoittamiseen liittyvään

komission asiakirja-aineistoon, ne olisivat voineet vedota perusteluihin, joilla olisi voinut olla vaikutusta kanteen kohteena olevan päätöksen lopputulokseen. Komissio on näet kanteen kohteena olevassa päätöksessä nimenomaisesti hylännyt väitteen, jonka mukaan 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen esityslistaan olisi sisältynyt ainoastaan lainmukaisia jäsenvaltioiden välisen kaupan sääntelymenetelmiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 4 kohta).

415 Kantajien väite siitä, että se, että niille ei ole annettu tilaisuutta tutustua belgialais-hollantilaisen vertailulukujärjestelmän ilmoittamiseen liittyvään komission asiakirja-aineistoon, olisi loukannut niiden puolustautumisoikeuksia, on siten hylättävä. Koska kantajat eivät ole esittäneet mitään todisteita, joilla tämän asiakirja-aineiston hyödyllisyys kantajien puolustuksen kannalta olisi vahvistettu (asia T-145/89, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-987, 34 kohta) on syytä hylätä myös niiden vaatimukset siitä, että asiakirja-aineiston toimittamisesta määrätään oikeudenkäynnissä.

5. Kreikan myöntämää valtiontukea ja kreikkalais-brittiläistä hallitustenvälistä sopimusta koskeva asiakirja-aineisto

416 Dyckerhoff (T-35/95), Castle (T-56/95), Aker (T-70/95), Euroc (T-71/95) ja Blue Circle (T-88/95) väittävät, että niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu sen vuoksi, että niille ei ole annettu hallinnollisen menettelyn aikana mahdollisuutta tutustua Kreikan myöntämää valtiontukea koskevaan asiakirja-aineistoon ja Kreikasta peräisin olevien tuotteiden tuontia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan rajoittavaa kreikkalais-britannialaista sopimusta koskevaan asiakirja-aineistoon. Dyckerhoff kehottaa 25.7.1996 päivätyssä kirjelmässään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta määräämään prosessinjohtotoimesta tai asian selvittämistoimesta, jotta komissio antaisi mahdollisuuden tutustua siihen asiakirja-aineistoon, joka liittyy Kreikan myöntämiä valtion tukia koskeviin keskusteluihin. Castle, Aker ja Euroc esittävät 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta jättämissään kirjelmissä samanlaisen pyynnön. Lisäksi Rugby, Castle, Aker ja Euroc pyytävät 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta jättämissään kirjelmissä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta määräämään komission esittämään asiakirja-aineiston, joka liittyy Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen ja Kreikan hallituksen välillä ilmeisesti tehtyyn kiintiöintisopimukseen. Blue Circle pyytää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 26.8.1996 jättämällään kirjeellä saada tiedoksi kirjeenvaihdon, jota on käyty yhtäältä komission ja toisaalta Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen ja Kreikan hallituksen välillä [erityisesti kauppaministerinä Department of Trade and Industryssä (jäljempänä DTI) tällöin toimineen Clarkin ja komission kilpailupolitiikasta vastaavana jäsenenä tällöin toimineen Sutherlandin välillä], kyseisen kahden hallituksen välillä käydyn kirjeenvaihdon sekä kaikki komission asiakirjat, jotka liittyvät "Kreikan kysymykseen" (Kreikasta peräisin olevan sementin Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuneen tuonnin taso vuosina 1985—1986; Kreikan myöntämät valtiontuet; Kreikasta peräisin olevien tuotteiden tuontirajoitukset Yhdistyneessä kuningaskunnassa).

417 On kuitenkin todettava, että se, että edellä mainittuihin asiakirjoihin ei ole ollut mahdollisuutta tutustua, ei ole voinut vaikuttaa haitallisesti kantajien puolustukseen hallinnollisen menettelyn aikana. Nämä asiakirjat liittyvät joko edunvalvontatoimiin, joita on harjoitettu suhteessa

yhteisön toimielimiin, missä tapauksessa on syytä korostaa, ettei komissio ole koskaan kiistänyt sitä, että tällaisia toimia on harjoitettu, ja että se on ottanut huomioon ainoastaan nämä edunvalvonta- ja/tai painostustoimet ylittävät toimenpiteet (kanteen kohteena olevan päätöksen alaviite 115); tai sitten nämä asiakirjat liittyvät Kreikan myöntämiin valtiontukiin, missä tapauksessa on todettava, että komissio on ottanut nimenomaisesti huomioon tämän seikan kanteen kohteena olevassa tuomiossa ja arvioinut, ettei näillä valtiontuilla voida millään tavoin perustella perustamissopimuksen 85 artiklaa rikkoen toteutettuja yksityisiä puolustautumistoimia (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 8 kohta); taikka nämä asiakirjat liittyvät Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen ja Kreikan hallituksen välisiin sopimusneuvotteluihin ja niiden välillä tehtyyn sopimukseen, jolla pyritään rajoittamaan Kreikasta peräisin olevien tuotteiden tuontia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, missä tapauksessa on syytä täsmentää, että komissio on tosiasiassa todennut, että Kreikasta peräisin olevien tuotteiden vientiä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan koskevista rajoituksista ei ole sovittu virallisesti kreikkalaisten ja brittiläisten tuottajien kesken vaan kyseisen kahden jäsenvaltion hallitusten kesken (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 13 kohta), mikä ei kuitenkaan estä katsomasta, että joidenkin Länsi-Euroopan tuottajien suorittamat Kreikasta peräisin olevan sementin ja klinkkerin ostot ovat toimenpiteitä, joilla muissa yhteisön jäsenvaltioissa pyritään rajoittamaan Kreikasta peräisin olevaa tuontia, ja että ne olivat seurausta tuottajien välisistä sopimuksista (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 14 kohta). Näin ollen niillä huomautuksilla, joita kantajat olisivat voineet esittää tämän kirjeenvaihdon perusteella, olisi voitu vain vahvistaa komission jo täysin huomioon ottamat tiedot, eikä niiden perusteella olisi hallinnollisessa menettelyssä voitu päätyä eri lopputulokseen edellä mainittujen, kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantajia vastaan esitettyjen väitteiden osalta. Edellisessä kohdassa yksilöityjen asiakirjoihin tutustumista koskevien vaatimusten osalta on todettava, että ne on hylättävä, sillä asiakirjat eivät olisi olleet hyödyllisiä kantajien puolustuksen kannalta hallinnollisen menettelyn aikana.

6. Komission sisäiset muistiot, jotka eivät sisälly tutkinta-aineistoon

418 Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95) ja Blue Circle (T-88/95) väittävät, että komission eri sisäiset muistiot olisi olleet hyödyllisiä niiden puolustuksen kannalta.

419 Cimpor vaati ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta määräämään komission antamaan sille tiedoksi tiedot, lausunnot, kommentit ja muistiot, jotka teollisuusasioista vastaavan pääosaston (PO III) yksiköt, pääosasto IV, neuvoa-antava komitea ja kuulemismenettelystä vastaava neuvonantaja ovat laatineet ja joihin sisältyy väitetiedoksiantoon, väitetiedoksiantoon annettuihin vastauksiin, kuulemistilaisuuksiin, väitteiden hylkäämisessä käytettyihin arviointiperusteisiin, seuraamusten soveltamiseen ja kanteen kohteena olevan päätöksen luonnoksiin liittyviä arvioita. Cimpor ja Secil vaativat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta määräämään komission antamaan niille tiedoksi kaksi pääosasto III:n sisäistä muistiota, jotka on osoitettu pääosasto IV:lle ja jotka koskevat sementtiasioiden asiakirja-aineistoa ja joista toinen on päivätty vuoden 1994 elokuun lopulla ja toinen vuoden 1994 marraskuun alussa.

420 On syytä muistaa, ettei komissiolla ole velvollisuutta asettaa sisäisiä asiakirjoja saataville (edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, 54 kohta ja edellä 142 kohdassa mainittu asia BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, 1.4.1993 annetun tuomion 29 kohta). Myöskään yhteisöjen tuomioistuimissa käytävissä

oikeudenkäynneissä ei anneta komission sisäisiä asiakirjoja kantajien tietoon, elleivät poikkeukselliset seikat kyseisessä tapauksessa sitä edellytä painavien syiden vuoksi, jotka kantajien on näytettävä toteen (yhdistetyt asiat 142/84 ja 156/84, BAT ja Reynolds v. komissio, määräys 18.6.1986, Kok. 1986, s. 1899, 11 kohta; asia T-35/92, Deere v. komissio, tuomio 27.10.1994, Kok. 1994, s. II-957, 31 kohta ja edellä 196 kohdassa mainittu asia NMH Stahlwerke v. komissio, määräyksen 35 kohta). Tätä rajoitusta oikeuteen tutustua sisäisiin asiakirjoihin voidaan perustella tarpeella varmistaa kyseisen toimielimen asianmukainen toiminta sen määrätessä seuraamuksia perustamissopimuksen kilpailusääntöjen rikkomisen johdosta (asia NMH Stahlwerke ym. v. komissio, määräyksen 36 kohta).

421 Cimpor ei ole kuitenkaan esittänyt mitään syytä, minkä vuoksi tiedot, lausunnot, kommentit ja muistiot, jotka pääosaston III ja IV yksiköt, neuvoa-antava komitea ja kuulemismenettelystä vastaava neuvonantaja ovat laatineet, olisivat hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta.

422 Pääosasto III:n pääosasto IV:lle osoittaman kahden sisäisen muistion osalta on todettava, että Cimpor ja Secil pyrkivät vahvistamaan perustelujaan, joiden mukaan taloudelliset tosiseikat rajoittivat jäsenvaltioiden välistä kauppaa yleisesti ja Espanjan ja Portugalin välistä kauppaa erityisesti, ei mikään kartelli.

423 Kanteen kohteena olevan päätöksen sanamuodon mukaan Cimpor ja Secil ovat osallistuneet kahteen kilpailusääntöjen rikkomiseen eli Cembureau-sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla) ja Iberian niemimaalla toimivaan kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artikla 2 kohta). On todettava, ettei komissio ole väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) eikä kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 46 perustelukappale) perustanut kantaansa kyseisten yritysten toimintaan markkinoilla vaan suoriin asiakirjatodisteisiin näyttääkseen toteen Cembureau-sopimuksen olemassaolon ja näiden kahden yrityksen osallistumisen siihen. Tilanne on sama Iberian niemimaalla toimivan kartellin osalta (väitetiedoksiannon 11 kohta ja 61 kohdan c alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 21 ja 49 perustelukappale).

424 Näin ollen sitä, että kauppa jäsenvaltioiden välillä yleensä ja Espanjan ja Portugalin välillä erityisesti on ollut tasoltaan vaatimatonta, koskevat mahdolliset vaihtoehtoiset selitykset, joita kantajat voisivat tarvittaessa esittää niiden pääosasto III:n sisäisten muistioiden perusteella, joihin ne vaativat saada tutustua, eivät voisi saattaa eri valoon suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan ja 3 artiklan 2 kohdan mukaiset kilpailusääntöjen rikkomiset. Nämä muistiot eivät olisi siten olleet hyödyllisiä Cimporin ja Secilin puolustuksen kannalta hallinnollisen menettelyn aikana.

425 Näin ollen ei ole myöskään syytä hyväksyä poikkeusta yleisestä säännöstä, jonka mukaan komission sisäisiä muistioita ei anneta kantajien tietoon (edellä 420 kohdassa mainittu asia BAT ja Reynolds v. komissio, määräyksen 11 kohta; edellä 420 kohdassa mainittu asia Deere v.

komissio, tuomion 31 kohta ja edellä 196 kohdassa mainittu asia NMH Stahlwerke v. komissio, määräyksen 35 kohta).

426 Siten on hylättävä Cimporin ja Secilin perustelut, joiden mukaan se, että niillä ei ollut mahdollisuutta tutustua edellä 419 kohdassa mainittuihin komission sisäisiin asiakirjoihin, olisi vaikuttanut haitallisesti niiden puolustukseen. Näiden muistioiden tiedoksi antamista koskevat vaatimukset on siten hylättävä.

427 Blue Circle vaatii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta velvoittamaan komission antamaan sille tiedoksi kaikki sisäiset asiakirjat ja suuntaviivat, jotka komissio on laatinut asiakirjoihin tutustumisoikeuden osalta edellä 106 kohdassa mainituissa asioissa T-30/91, Solvag vastaan komissio ja T-36/91, ICI vastaan komissio annettujen tuomioiden johdosta. Se selittää näiden suuntaviivojen olevan merkityksellisiä sen puolustuksen kannalta, koska niistä voisi ilmetä komission itsekin myöntävän, että sen hallinnollisen menettelyn yhteydessä omaksuma lähestymistapa, jota se on puolustanut itsepintaisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, ei ole niiden periaatteiden mukainen, jotka se on asettanut itselleen näiden tuomioiden johdosta.

428 On syytä muistaa, että komissiota ei voida velvoittaa antamaan tietoa sisäisistä asiakirjoistaan. Komission laatimat asiakirja-aineistoon tutustumista koskevat sisäiset muistiot ja suuntaviivat ovat joka tapauksessa täysin merkityksettömät nyt esillä olevan kanneperusteen yhteydessä. Edellä 106 kohdassa mainituissa asioissa T-30/91, Solvag vastaan komissio ja T-36/91, ICI vastaan komissio annetut tuomiot, joiden johdosta komissio on laatinut ne sisäiset asiakirjat ja vahvistanut ne suuntaviivat, joiden tiedoksiantoa vaaditaan, on laadittu kanteen kohteena olevan päätöksen tekemisen jälkeen. Kantajan puolustautumisoikeuksia ei siten ole loukattu hallinnollisen menettelyn aikana sen vuoksi, että se ei ole saanut mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin, jotka on laadittu tämän jälkeen (edellä 415 kohdassa mainittu asia Baustahlgewebe v. komissio, määräyksen 30 kohta). Nämä asiakirjat eivät ole myöskään merkityksellisiä oikeudenkäyntimenettelyssä, koska komission sisäisillä asiakirjoilla ei voi olla vaikutusta puolustautumisoikeuksien sisältöön, sellaisina kuin ne on esitetty täsmällisesti erityisesti edellä 106 kohdassa mainituissa asioissa T-30/91, Solvag vastaan komissio ja T-36/91, ICI vastaan komissio annetuissa tuomioissa.

429 Tästä seuraa, että Blue Circlen väite, jonka mukaan se, ettei sillä ole ollut mahdollisuutta tutustua niihin komission sisäisiin muistioihin, joihin se on vedonnut, olisi vaikuttanut haitallisesti sen puolustukseen, on hylättävä. Näiden muistioiden toimittamista koskeva vaatimus on siten hylättävä.

7. Komission vastineet

430 Aalborg (T-44/95) arvostelee komissiota siitä, että se ei ole hyväksynyt Aalborgin vaatimusta saada tutustua komission muissa nyt esillä olevissa asioissa kuin asiassa T-44/95 esittämiin vastineisiin.

431 On kuitenkin todettava, että kyseinen kantaja pyrkii vaatimuksellaan saamaan tietoonsa komission kanteen kohteena olevan päätöksen tekemisen jälkeen laatimia asiakirjoja. Näin ollen komission kieltäytymisellä myöntämästä tutustumisoikeutta ei voi olla mitään vaikutusta tämän päätöksen lainmukaisuuteen (edellä 415 kohdassa mainittu asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 30 kohta).

432 Koska eri asioita ei ole yhdistetty kirjallista ja suullista käsittelyä varten, komissiolla ei ole myöskään ollut velvollisuutta toimittaa Aalborgille vastineita, jotka se on antanut muissa kuin tätä kantajaa vastaan vireillä olevissa asioissa. Aalborg ei ole tässä oikeudenkäynnissä koskaan vaatinut vireillä olevien eri asioiden yhdistämistä. Se on päinvastoin 27.2.1996 päivätyllä kirjeellään nimenomaisesti vaatinut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelta niiden käsittelyä erikseen. Aalborg on lisäksi 10.12.1998 päivätyssä kirjeessään vaatinut, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ottaa huomioon vain sen omat kanneperusteet ja väitteet. Se ei voi siten arvostella komissiota siitä, ettei komissio ole antanut sille oikeutta tutustua muissa asioissa annettuihin vastineisiin.

433 FIC (T-30/95) väittää puolestaan, että komissio yhtäältä vastaa sen esittämiin tiettyihin väitteisiin asian T-26/95, Cembureau v. komissio yhteydessä ja toisaalta puolustaa viimeksi mainitussa asiassa väitettä, joka on ristiriidassa sen nyt esillä olevassa asiassa puolustaman väitteen kanssa. Se katsoo, että komission asiassa T-26/95 esittämiä huomautuksia ei voida käyttää sitä vastaan ja että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi ottaa niitä huomioon ratkaistessaan nyt esillä olevaa asiaa.

434 Vaikka nämä väitteet olisivatkin perusteltuja, niillä ei ole mahdollista näyttää toteen sitä, että kantajan puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn aikana. Niissä on näet kyse oikeudenkäynnin kulusta, jolla ei sinällään ole vaikutusta kanteen kohteena olevan päätöksen lainmukaisuuteen (edellä 415 kohdassa mainittu asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 30 kohta). Vaikka komission oletettaisiinkin esittäneen keskenään ristiriitaisia väitteitä joissain vastineissaan, vain kanteen kohteena oleva päätös on todistusvoimainen eikä komission siitä jossakin vastineessa mahdollisesti esittämä tulkinta.

8. Johtopäätökset

435 Sitä, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä on käytetty edellä 401—403 kohdassa yksilöityjä väitetiedoksiantoon annettujen vastausten otteita, on pidettävä lainvastaisena kantajien puolustautumisoikeuksien loukkaamisen vuoksi. Tämän puolustautumisoikeuksien loukkaamisen seurauksia arvioidaan tarkasteltaessa kanteen kohteena olevan päätöksen lainmukaisuutta pääasian osalta. Kaikki muut edellä tarkastellun väitteen yhteydessä esitetyt väitteet on hylättävä.

Toinen, kolmas ja neljäs kanneperuste, joiden mukaan puolustautumisoikeuksia ja yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu ja perustamissopimuksen 190 artiklaa rikottu ja jotka liittyvät siihen, että komissio on hylännyt valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet ja joidenkin yritysten osalta kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet

436 On todettava, että komissio on 23.9.1993 tekemällään päätöksellä päättänyt hylätä kaikkien väitetiedoksiannon adressaattien osalta ne väitetiedoksiannon väitteet, jotka liittyvät valtionsisäisiin kartelleihin. Samana päivänä se on päättänyt hylätä myös kahtatoista saksalaista yritystä ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan esitetyt väitteet, jotka liittyivät väitetiedoksiannossa mainittuihin kansainvälisiin kartelleihin, ja saattaa päätökseen näitä yrityksiä vastaan aloitetun menettelyn (ks. edellä 14 kohta).

437 Jäljempänä mainittavat kantajat esittävät tätä menettelytapaa vastaan kolme kanneperustetta, joiden mukaan puolustautumisoikeuksia ja yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu ja perustamissopimuksen 190 artiklaa on rikottu. Nämä kanneperusteet tutkitaan erottaen toisistaan valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkääminen (A) ja tiettyjen kansainvälistä tilannetta koskevien väitteiden hylkääminen (B).

A Valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkääminen

438 FIC (T-30/95), ENCI (T-31/95), VNC (T-32/95), Ciments français (T-39/95), Lafarge (T-43/95), BDZ (T-48/95), Rugby (T-53/95), Asland (T-55/95), Castle (T-56/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Italcementi (T-65/95), Hornos Ibéricos (T-69/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) väittävät, että komissio on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia hallinnollisen menettelyn aikana, koska se ei ole antanut niille mahdollisuutta esittää kantaansa 23.9.1993 tehdystä päätöksestä siltä osin kuin sillä hylätään väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevat luvut. Ne vetoavat tältä osin asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohtaan ja asetuksen N:o 99/63/ETY 2 ja 4 artiklaan sekä edellä 83 kohdassa mainitussa asiassa CB ja Europay v. komissio annettuun tuomioon. Koska kantajien mukaan tosiasiallinen ja oikeudellinen kokonaistilanne on muuttunut perusteellisesti 23.9.1993 tehdyn päätöksen johdosta, komission olisi pitänyt laatia hallinnollisen menettelyn aikana uusi väitetiedoksianto, mitä se ei ole kuitenkaan tehnyt. Tämä virhe vaikuttaa niiden mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen laillisuuteen.

439 On kuitenkin korostettava, että edellä mainitut yritykset ja yritysten yhteenliittymät eivät voi periaatteessa väittää, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu sen vuoksi, että komissio hylännyt tietyt väitteet hallinnollisen menettelyn aikana. Väitteiden hylkääminen on juuri se tavoite, johon väitetiedoksiannon adressaatit siihen antamissaan vastauksissa pyrkivät. Lisäksi oikeuskäytännössä tunnustetaan nimenomaisesti komission toimivalta hylätä väitteitä

(yhdistetyt asiat 100/80, 101/80, 102/80 ja 103/80, Musique Diffusion française ym. v, komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 14 kohta).

440 Väite, jonka mukaan valtionsisäiseen tilanteeseen liittyvien väitteiden hylkääminen olisi muuttanut täydellisesti väitetiedoksiannon tosiasiallista ja oikeudellista kokonaistilannetta, on hylättävä. On näet jo todettu, että väitetiedoksiannon kannalta kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet, eli Cembureau-sopimus ja sen täytäntöönpanotoimet kansainvälisellä tasolla, eivät ole millään tavalla riippuvaisia valtionsisäisten kartellien olemassaolosta (ks. edellä 110—120 kohta). Näin ollen se, että komissio ei ole laatinut uutta väitetiedoksiantoa hylättyään valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet, ei voi merkitä asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 99/63/ETY 2 ja 4 artiklan rikkomista. Ne huomautukset, joita kantajat olisivat voineet esittää valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämisen johdosta, eivät olisi olleet hyödyllisiä niiden puolustuksen kannalta, sillä tällä hylkäämisellä ei ole ollut mitään vaikutusta kansainvälistä tilannetta koskeviin väitteisiin, joista kanteen kohteena olevassa päätöksessä on yksinomaan kyse.

441 Kantajat eivät voi myöskään esittää väitteitä edellä 83 kohdassa mainitussa asiassa CB ja Europay v. komissio annetun tuomion perusteella. Komissio oli tässä asiassa muuttanut alkuperäisiä väitteitä ja esittänyt hallinnollisessa menettelyssä ylimääräisen väitetiedoksiannon, jota ei ollut annettu sääntöjenmukaisesti tiedoksi yhdelle kantajista. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi tällöin kyseisen kantajan puolustautumisoikeuksia loukatun. Nyt esillä olevassa asiassa kansainvälistä tilannetta koskevia väitteitä ei ole muutettu millään tavoin sen vuoksi, että komissio päätti hylätä valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet. Komissiolla ei ole ollut siten velvollisuutta antaa kantajille tiedoksi uutta väitetiedoksiantoa ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tekemistä.

442 Unicem (T-50/95), Italcementi (T-65/95) ja Cementir (T-87/95) väittävät, että valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämisestä huolimatta komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa "herättänyt henkiin" erään väitteen, joka sisältyi väitetiedoksiannon Italian valtionsisäistä tilannetta koskeviin lukuihin, eli asiakirjan, joka koski Celcestruzzin ja italialaisten sementintuottajien välillä tehtyjä sopimuksia.

443 On todettava, että komissio on väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa (2 ja 10 luku) esittänyt selkeästi kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa esitetyn väitteen. Se on väitetiedoksiannon 61 kohdan h alakohdan iv alakohdassa (10 luku) todennut siten seuraavaa: "Calcestruzzia kohtaan harjoitettu painostus ja se, ettei Calcestruzzi pannut täytäntöön sopimustaan ostaa sementtiä Titanilta, ovat seurausta italialaistuottajien Italcementin, Unicemin ja Cementirin [— —] välisistä sopimuksista ja/tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista — — ." Vaikka Italiaa käsittelevissä väitetiedoksiannon luvuissa (3 ja 13 luku) on esitetty sama väite, komissio ei ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä "herättänyt henkiin" valtionsisäistä tilannetta koskevaa hylättyä väitettä, koska kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen perustuu väitteeseen, joka on joka tapauksessa esitetty selkeästi väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa.

444 Unicem väittää, että komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittänyt Italian osalta myös valtionsisäistä tilannetta koskevan väitteen, joka liittyy SIPAC-sopimuksiin (väitetiedoksiannon 3 luvun 35 kohdan a alakohta; 13 luvun 70 kohdan b alakohdan ensimmäinen luetelmakohta).

445 On syytä todeta, että SIPAC on Cementirin, Italcementin, Unicemin ja Celcestruzzin perustama yhteinen tytäryhtiö. Komissio on väitetiedoksiannossa katsonut, että SIPAC:in perustaminen merkitsi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista (väitetiedoksiannon 13 luvun 70 kohdan b alakohdan ensimmäinen luetelmakohta). Kuten komissio on todennutkin, kanteen kohteena olevaan päätökseen ei sisältynyt tätä väitettä. Komissio ei tässä päätöksessä näet ota kantaa kysymykseen siitä, onko SIPAC perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa yhteensoveltuva vai ei. Unicemin väite on siten hylättävä.

446 Italcementi väittää, että jos se olisi kyennyt esittämään huomautuksensa valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämisestä, se ei olisi jättänyt toteamatta, että tämän päätöksen oli merkittävä myös sitä sopimusta koskevien väitteiden hylkäämistä, jonka se kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaan oli tehnyt Unicemin ja Cementirin kanssa välttääkseen sen, että Calcestruzzi toisi maahan Kreikasta peräisin olevaa sementtiä, sillä väitetiedoksiannossa tähän sopimukseen on viitattu Italian markkinoita käsittelevässä valtionsisäistä tilannetta koskevassa luvussa (väitetiedoksiannon 3 luvun 35 kohta).

447 Vaikka kyseiseen sopimukseen onkin vedottu Italiaa käsittelevässä väitetiedoksiannon luvussa, vastaava viittaus on tehty myös väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa, kun kyse on ollut ETF:stä ja sen soveltamistoimista (väitetiedoksiannon 19 kohdan d alakohta ja 60 kohdan h alakohdan iv alakohta). Näin ollen ne huomautukset, joita kantajat olisivat voineet esittää valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämisen johdosta, eivät olisi selvästikään johtaneet siihen, että komissio olisi hylännyt kansainvälistä tilannetta koskevan väitteen, joka koski italialaisten sementintuottajien välistä sopimusta.

448 SFIC (T-36/95), Oficemen (T-59/95), Cimpor (T-61/95) ja Secil (T-62/95) väittävät, että hylättyään valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet komission olisi pitänyt poistaa asiakirja-aineistosta myös näihin kartelleihin liittyvät asiakirjat. Kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyy kuitenkin joitakin viittauksia niin sanottuihin valtionsisäistä tilannetta koskeviin asiakirjoihin. SFIC viittaa tältä osin SNFCC:n hallituksen 8.7, 9.9 ja 7.10.1986 pidettyjen kokousten pöytäkirjoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/14828—14860), jotka on mainittu väitetiedoksiannon 5 luvussa (Ranska). Cimpor ja Secil viittaavat väitetiedoksiannon 9 luvussa (Portugali) mainittuihin todisteisiin eli asiakirjoihin nro 33.322/79, 84, 85, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 162, 163—166, 170, 1314, 1406—1408, 1410—1412 ja 2898—2903, jotka on kaikki mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleessa. Cimpor viittaa myös muihin asiakirjoihin, joita komissio on sen mukaan käyttänyt myöskin Iberian niemimaalla toimivan kartellin yhteydessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappale) ja jotka on mainittu ainoastaan väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevassa luvussa eli 9 luvussa (Portugali). Kyse on asiakirjoista nro 33.322/59, 94, 155—157, 158, 159, 160, 161, 169, 171, 172,

177, 181, 252, 270—276, 1311 ja 1397—1399. Oficemen arvostelee vielä sitä seikkaa, että vaikka Hispacementin asiakirja (asiakirjat nro 33.322/2898—2903), johon komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 2 kohdassa ja 11 perustelukappaleessa, olikin sisällytetty osittain Espanjaa käsittelevään väitetiedoksiannon lukuun (55 kohta), sitä ei ole kuitenkaan mainittu väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa.

449 Ensimmäisen kanneperusteen tutkimisen yhteydessä on jo todettu, että komissio ei ole käyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä asiakirjoja nro 33.322/59, 94, 169 ja 171, joihin Cimpor on vedonnut (ks. edellä 286 ja 287 kohta). Väite, jonka Cimpor väittää tekevänsä näistä asiakirjoista perustuu siten tosiasiavirheeseen. Kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 6 kohdassa mainitun asiakirjan nro 33.322/1399 osalta on sitä vastoin jo todettu, ettei se ole todiste, johon voitaisiin vedota Cimporia vastaan (ks. edellä 374 kohta). Niiden muiden asiakirjojen osalta, joihin kantajat viittaavat edellisessä kohdassa, on todettava, että asiakirjat on mainittu väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevassa luvussa, joka on annettu tiedoksi SFIC:lle, Oficemenille, Cimporille ja Secililе hallinnollisen menettelyn aikana. Vain osittain saatavilla ollutta Hispacementin asiakirjaa (ks. edellä 369—372 kohta) lukuun ottamatta kantajilla on ollut oikeus tutustua näihin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.322/2898—2903) kokonaisuudessaan hallinnollisen menettelyn aikana. Kyseiset kantajat ovat lisäksi voineet kohtuudella ennakoida sen, että komissio käyttää kyseisiä asiakirjoja kanteen kohteena olevassa päätöksessä, sillä vaikka ne mainitaan valtionsisäistä tilannetta koskevia väitteitä koskevissa väitetiedoksiannon luvuissa, ne sisältävät kansainvälistä tilannetta koskeviin väitteisiin liittyviä todisteita (asiakirjojen nro 33.322/155—157 osalta ks. edellä 331 kohta; asiakirjojen nro 33.322/2898—2903 osalta ks. edellä 332 ja 333 kohta; asiakirjojen nro 33.322/162, 163—166, 170, 172, 181, 252, 1311, 1314, 1406-1408 ja 1410—1412 osalta ks. edellä 334—337 kohta; asiakirjojen nro 33.322/1397 ja 1398 osalta ks. edellä 340 kohta; asiakirjojen nro 33.322/79, 84, 85, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 158, 159, 160, 161, 177 ja 270—276, osalta ks. edellä 341—344 kohta; asiakirjojen nro 33.126/14828—14860 osalta ks. edellä 352 kohta). Kyse ei siis voi olla puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta. Hispacementin asiakirjojen (asiakirjat nro 33.322/2898—2903) tiettyjen osien osalta, joihin ei ole annettu mahdollisuutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, on edellä jo todettu (ks. 372 kohta), että kun kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdan lainmukaisuutta tutkitaan pääasian osalta, on syytä arvioida, onko siinä todettu kilpailusääntöjen rikkominen näytetty riittävällä tavalla toteen Oficemenin, Cimporin ja Secilin osalta ilman niitä asiakirjan nro 33.126/2901 osia, joihin ei ole annettu mahdollisuutta tutustua hallinnollisen menettelyn kirjallisessa ja suullisessa osassa (ks. jäljempänä 2041—2092 ja 2136 kohta).

450 Cimpor ja Secil viittaavat samoihin edellä 448 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin ja väittävät, että kun komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä vedonnut todisteisiin, jotka sisältyvät väitetiedoksiannon Portugalia käsittelevään lukuun tukeakseen Iberian niemimaalla toimivaa kartellia koskevaa väitettään, se on itsekin myöntänyt samalla, että väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevien lukujen sisältö oli merkityksellinen kansainvälisissä luvuissa tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten osalta. SFIC on samoin vedonnut komission väitteiden sekavuuteen, kun komissio yhtäältä väittää, että asiakirja-aineistoon kuuluvat asiakirjat eivät muodosta jakamatonta tai toisistaan erottamatonta kokonaisuutta, millä se perustelee kieltäytymistään antamasta oikeutta tutustua valtionsisäisiä kartelleja koskeviin asiakirjoihin, ja kun se toisaalta kieltäytyy poistamasta asiakirja-aineistosta asiakirjoja, jotka liittyvät Ranskaa käsittelevään osuuteen, vaikka ranskalaisia kartelleja koskevat väitteet on hylätty. Se vetoaa tältä osin uudelleen SNFCC:n hallituksen 8.7, 9.9 ja 7.10.1986 pidettyjen kokousten pöytäkirjoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/14828—14860), joita komissio on käyttänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1—3 kohdan a alakohdassa todettujen kilpailusääntöjen rikkomisten yhteydessä.

451 On kuitenkin syytä todeta, että koska komissio on osoittanut väitetiedoksiannossa selkeästi niiden asiakirjojen, joihin SFIC on vedonnut, ja ETF:ää koskevien väitteiden välisen yhteyden sekä niiden asiakirjojen, joihin Cimpor ja Secil ovat vedonneet, ja Iberian nimiemimaalla toimivaa kartellia koskevien väitteiden välisen yhteyden ja koska kyseiset asiakirjat oli annettu hallinnollisen menettelyn aikana SFIC:lle, Cimporille ja Secilille huomautusten esittämistä varten, komissio saattoi lainmukaisesti vedota niihin kanteen kohteena olevassa päätöksessä valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämisestä riippumatta. Sama asiakirja voi näet olla yhteydessä eri väitteisiin, tässä asiassa valtionsisäistä ja kansainvälistä tilannetta koskeviin väitteisiin. Se, että kansalliset väitteet on hylätty, ei estänyt komissiota käyttämästä tällaista asiakirjaa kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvien kansainvälistä tilannetta koskevien väitteiden tueksi.

452 SFIC huomauttaa vielä, että vaikka hallinnollisen menettelyn aikana olisikin todella keskusteltu ranskalaiseen kartelliin liittyvien asiakirjojen merkityksestä, nämä huomautukset on tehty yksinomaan valtionsisäistä, ei kansainvälistä tilannetta koskevien väitteiden näkökulmasta. Komissio on sen mukaan jättänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomiotta sen valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden osalta esittämät huomautukset ja erityisesti ne, jotka liittyvät SNFCC:n hallituksen 8.7, 9.9 ja 7.10.1986 pidettyjen kokousten pöytäkirjoihin (asiakirjat nro 33.126/14828—14860).

453 On syytä muistaa, että komissio on osoittanut väitetiedoksiannossa selkeästi niiden asiakirjojen, joihin SFIC on vedonnut, ja ETF:ää koskevien väitteiden välisen yhteyden (ks. edellä 352 kohta). SFIC on voinut esittää huomautuksia näistä asiakirjoista siltä osin kuin komissio on käyttänyt niitä paitsi valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden yhteydessä myös ETF:ään liittyvien eri kilpailusääntöjen rikkomisten yhteydessä. Sen väitteen osalta, jonka mukaan komissio ei ole ottanut huomioon SFIC:n hallinnollisen menettelyn aikana tekemiä huomautuksia, on todettava, ettei mikään todiste tue sitä. Se on siten hylättävä. On syytä todeta joka tapauksessa, että komissio käsittelee kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 4 kohdassa yksityiskohtaisesti SFIC:n esittämiä selityksiä, joilla perustellaan sitä, miksi kolmen edellä mainitun SNFCC:n kokouksen pöytäkirjoissa ei ole mainintoja Kreikasta lähtöisin olevaa vientiä koskevasta kysymyksestä, vaikka tämä asia sisältyi näiden kokousten esityslistoille.

454 Italcementi (T-65/95) katsoo, että kun komissio on katsonut sen osallistuneen yhtäältä Calcestruzzin ja toisaalta Unicemin, Cementirin ja sen itsensä välillä tehtyihin sopimuksiin ja kun se ei toisaalta ole katsonut Celcestruzzin osallistuneen samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen, se on loukannut syrjintäkiellon periaatetta. Unicem (T-59/95) väittää samoin, että Calcestruzzin olisi pitänyt katsoa osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Se lisää, että yhdentoista muunkin italialaisen tuottajan, joilta on väitetiedoksiannossa pyydetty vastausta tähän väitteeseen, olisi pitänyt katsoa osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettuihin sopimuksiin. Se väittää vielä, että tällä yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamisella on ollut vaikutusta myös sen puolustautumisoikeuksiin, koska se on joutunut puolustamaan itseään yksinään sellaista väitettä vastaan, joka liittyy muiden sellaisten osapuolten toimintaan, joilla on hallussaan tämän puolustuksen kannalta olennaisia tietoja.

455 Nämä perustelut on hylättävä. Sen seikan perusteella, että komissio ei ole todennut niiden taloudellisten toimijoiden, jotka olivat kantajan asemaa vastaavassa asemassa, rikkoneen kilpailusääntöjä, ei voida sivuuttaa tämän kantajan osalta todettua kilpailusääntöjen rikkomista, koska kilpailusääntöjen rikkominen on näytetty toteen asianmukaisella tavalla (edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio). Myöhemmin tutkitaan, onko komissio näyttänyt todella toteen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitetut kilpailusääntöjen rikkomiset ja sen, että Unicem ja Italcementi ovat osallistuneet niihin (ks. jäljempänä 3138—3189, 3245—3253, 3264—3270 ja 3343—3386 kohta). Unicem ei myöskään täsmennä, millä tavoin olosuhteet, joihin se on viitannut yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamista koskevan väitteensä tueksi, olisivat voineet estää sitä tutustumasta asiakirjoihin, joita olisi voitu käyttää sen puolustukseksi ja jotka olisivat siten voineet vaikuttaa sen puolustautumisoikeuksiin.

456 ENCI (T-31/95) ja VNC (T-32/95) väittävät vielä, että väitetiedoksiannossa tarkasteltuja valtionsisäisiä kartelleja vastaan aloitettujen menettelyjen hylkääminen on johtanut näiden kantajien eriarvoiseen kohteluun. Niiden mukaan valtionsisäisten kartellien yhteyteen liitetyt yritykset olivat edullisemmassa asemassa kuin ne, koska Alankomaiden markkinoiden ja Benelux-maiden markkinoiden analysointimenettelyyn ei ole väitetiedoksiannossa vedottu ja koska se jatkui niiden vahingoksi.

457 Nämä perustelut on hylättävä. Väitetiedoksiantoon ei nimittäin sisältynyt Alankomaiden valtionsisäistä tilannetta koskevaa lukua. Lisäksi kyseiset kantajat eivät ole näyttäneet toteen, että alankomaalaista kartellia koskevaan menettelyyn olisi todellisuudessa ryhdytty ja että sitä olisi jatkettu. Väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevassa luvussa mainitut yritykset ja yritysten yhteenliittymät eivät siis olleet samassa asemassa kuin ne. Näin ollen sitä, että valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet on hylätty ainoastaan väitetiedoksiannossa mainittujen yritysten ja yritysten yhteenliittymien osalta, ei voida pitää ENCI:n ja VNC:n syrjimisenä (edellä 123 kohdassa mainittu asia Schumacker, tuomion 30 kohta). Belgialais-alankomaalais-saksalaisen kartellin osalta, jonka suhteen komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 51 perustelukappaleessa todennut, ettei sen tarvitse ottaa siihen kantaa, voidaan todeta, että kyse on kansainvälistä tilannetta koskevasta väitteestä. ENCI ja VNC eivät voi väittää kansainvälistä tilannetta koskevan väitteen tutkinnan jatkamiseen viitaten, että päätöksellä hylätä valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet olisi loukattu yhdenvertaisuusperiaatetta. Komission päätös olla ottamatta kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantaa belgialais-alankomaalais-saksalaiseen kartelliin on koskenut samalla tavalla kaikkia tässä väitteessä tarkoitettuja kantaja (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 23 perustelukappale), joten yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamisesta ei voi olla kyse.

458 FIC väittää vielä, että komissio on rikkonut perustamissopimuksen 190 artiklaa kun se ei ole perustellut kanteen kohteena olevassa päätöksessä valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämistä ja johtopäätöstään, jonka mukaan tällä hylkäämisellä ei ollut vaikutusta muihin esitettyihin väitteisiin, vaikka se oli aiemmin katsonut, että kaikki väitteet muodostivat toisistaan erottamattoman kokonaisuuden ja osoittivat yhden jatkuvan sopimuksen olemassaolon. Tämä rikkominen on sitäkin vakavampi, koska FIC:n mukaan se koskee kanteen kohteena olevan päätöksen perustana olevia perusteluja. FIC lisää, että se, että väitetiedoksianto on valmisteleva asiakirja, ei riitä sen perustelemiseksi, miksi valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet on hylätty ja kansainvälistä tilannetta koskevista väitteistä on pidetty kiinni. BCA (T-54/95), Asland (T-55/95) ja Italcementi (T-65/95) vetoavat myös siihen, ettei komissio ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä perustellut valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämistä. Asland (T-55/95) katsoo myös, ettei kanteen kohteena olevassa päätöksessä perustella luopumista valtionsisäistä tilannetta koskevista väitteistä. Italcementi puo-

lestaan väittää vielä, että yhden jatkuvan rikkomisen periaatteen ja 23.9.1993 tehdyn päätöksen olla jatkamatta valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden tutkimista välillä on ristiriita.

459 On korostettava, että kansainvälistä tilannetta koskeneiden komission perustelujen ymmärtäminen ei väitetiedoksiannossa eikä kanteen kohteena olevassa päätöksessä edellyttänyt väitetiedoksiannossa mainittujen valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden tarkastelua. Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen näkökulmasta katsottuna kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet eli Cembureau-sopimus ja sen täytäntöönpanotoimet kansainvälisellä tasolla eivät riippuneet millään tavalla valtionsisäistä tilannetta koskevista väitteistä (ks. edellä 110—120 kohta). Koska valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkääminen ei vaikuttanut kansainvälistä tilannetta koskeviin väitteisiin ja koska se oli siten merkityksetön seikka viimeksi mainittujen väitteiden kannalta, joista kanteen kohteena olevassa päätöksessä oli yksinomaan kyse, komissio ei ollut velvollinen perustelemaan tätä hylkäämistä kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Sen ristiriidan osalta, johon Italcementi on vedonnut, on todettava, että valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden ei ole katsottu väitetiedoksiannossa eikä kanteen kohteena olevassa päätöksessä olevan yhden jatkuvan Cembureau-sopimuksen muodostavia osatekijöitä. FIC:n, Aslandin ja Italcementin väitteet on siten hylättävä.

460 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, että kolmas kanneperuste sekä toinen ja neljäs kanneperuste on hylättävä, siltä osin kuin ne koskevat valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämistä.

B Kansainvälistä tilannetta koskevien väitteiden hylkääminen tiettyjen yritysten osalta

461 On muistettava, että kantajille on ilmoitettu valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämisestä 27.9.1993 päivätyllä kirjeellä. Niille ei ole kuitenkaan ilmoitettu komission päätöksestä hylätä väitetiedoksiannon kansainvälistä tilannetta koskevia väitteitä tiettyjen saksalaisten ja espanjalaisten yritysten osalta.

462 Italcementi (T-65/95) arvostelee komissiota siitä, että se ei ole hallinnollisen menettelyn aikana ilmoittanut sille päätöksestään saattaa päätökseen kahtatoista saksalaista ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan aloitettu menettely. Se toteaa, että siltä on näin viety mahdollisuus tehdä tästä päätöksestä huomautuksia hallinnollisen menettelyn aikana. Sen mukaan tällaiset huomautukset olisivat voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen, koska 23.9.1993 tehty päätös oli ristiriidassa komission koko eurooppalaiselle sementtiteollisuudelle asettaman vastuun kollektiivisuuden kanssa.

463 BDZ (T-48/95) ja Asland (T-55/95) väittävät, että komission 23.9.1993 tekemä päätös hylätä tiettyjä espanjalaisia ja saksalaisia yrityksiä vastaan esitetyt väitteet on myös muuttanut oleellisesti väitetiedoksiannossa esitettyjen väitteiden tosiasiallista ja oikeudellista asiayhteyttä.

Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) väittävät samoin, että kun komissio on päättänyt syyskuussa 1993 saattaa menettelyn päätökseen näiden Cembureaussa edustettuina olleiden yritysten osalta ja kun se on samalla pitänyt voimassa kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet muiden väitetiedoksiannon adressaatteina olleiden yritysten osalta, se on väistämättä muuttanut väitteitään. Näin ollen sen olisi pitänyt antaa viimeksi mainituille yrityksille mahdollisuus esittää uusia huomautuksia puolustuksekseen.

464 On todettava, että vaikka komission 27.9.1993 päivätyssä, väitetiedoksiannon adressaateille osoitetussa kirjeessä ei ollut mainintaa komission 23.9.1993 tekemästä päätöksestä hylätä väitteet kahtatoista saksalaista ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan, kantajien tähän mennessä esittämien syiden perusteella ei voida katsoa, että ne huomautukset, joita ne olisivat voineet esittää kyseisenä ajankohtana tästä päätöksestä, olisivat voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen joko yleisesti tai niiden osalta.

465 Tältä osin on todettava aluksi, että sen, että komissio on hylännyt tiettyjä yrityksiä vastaan esitetyt kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet, ei pidä tulkita merkitsevän sitä, että se olisi muuttanut tekemäänsä arviota niiden väitteiden sisällön osalta, jotka on esitetty kyseisiä kantajia vastaan väitetiedoksiannon kansainvälistä tilannetta koskevassa osassa ja jotka sisältyvät kanteen kohteena olevaan päätökseen. Ne huomautukset, joita BDZ, Asland, Italcementi, Åker ja Euroc olisivat voineet tehdä komission 23.9.1993 tekemästä päätöksestä hylätä kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet tiettyjä väitetiedoksiannon adressaatteja vastaan, eivät olisi voineet kätkeä niitä seikkoja, joihin komissio on tukeutunut osoittaessaan niille ne kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet, jotka väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä on otettu niiden osalta huomioon.

466 Mitä tulee väitteeseen kollektiivisesta vastuusta, johon Italcementi, Aker ja Euroc ovat vedonneet, on korostettava, että yritykset, joiden osalta menettely on saatettu päätökseen, ovat kaikki Cembureaun välillisiä jäseniä eli yrityksiä, joita Cembureaussa edustavat niiden toimialajärjestöt BDZ ja Oficemen. Komissio ei ole kuitenkaan katsonut väitetiedoksiannossa tai kanteen kohteena olevassa päätöksessä koskaan, että kaikki yritykset, joita niiden toimialajärjestöt edustavat Cembureaussa, olisivat osallistuneet väitetiedoksiannon kansainvälisessä osassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Saattaessaan menettelyn päätökseen tiettyjen Cembureaun välillisten jäsenten osalta komissio ei ole muuttanut näitä väitteitä.

467 Näin ollen BDZ:n, Aslandin, Italcementin, Akerin ja Eurocin väitteet on hylättävä.

468 Cembureau (T-26/95) ja Italcementi väittävät vielä, ettei komissio ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä perustellut sitä, miksi se on hylännyt kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet tiettyjen yritysten osalta.

469 Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 190 artiklassa määrätyissä perusteluissa on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistava yhteisön toimielimen tekemän riidanalaisen toimenpiteen perustelut siten, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa toimenpiteen laillisuutta ja että henkilöille, joita toimenpide koskee, selviää sen syyt, jotta he voivat puolustaa oikeuksiansa (asia C-350/88, Delacre ym. v. komissio, tuomio 14.2.1990, Kok. 1990, s. I-395, 15 kohta ja yhdistetyt asiat T-371/94 ja T-394/94, British Airways ym. ja British Midland Airways v. komissio, tuomio 25.6.1998, Kok. 1998, s. II-2405, 89 kohta). Perusteluvelvollisuuden täyttymistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimenpiteen sisältö, esitettyjen perustelujen luonne ja se tarve, jota niillä, joille päätös on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä tilanteeseen (asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1719, 63 kohta).

470 Ymmärtääkseen ne väitteet, joita on esitetty niitä vastaan kanteen kohteena olevassa tuomiossa, Cembureaun ja Italcementin ei tarvinnut saada tietää niitä syitä, jotka olivat saaneet komission hylkäämään tiettyjä saksalaisia ja espanjalaisia yrityksiä vastaan esitetyt kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei ole myöskään tarpeen tuntea näitä syitä harjoittaessaan kanteen kohteena olevan päätöksen laillisuusvalvontaa. Kantajat eivät voi väittää, että komission olisi pitänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä perustella, miksi se oli hylännyt kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet tiettyjen espanjalaisten ja saksalaisten yritysten osalta, jotta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voisi varmistaa, ettei komissio loukannut syrjintäkiellon periaatetta. Kysymys niiden yritysten osallistumisesta kanteen kohteena olevassa tuomiossa tarkoitettuihin eri kilpailusääntöjen rikkomisiin, joita 23.9.1993 tehty päätös koskee, ei kuulu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiovallan piiriin. Sen seikan perusteella, että komissio ei ole todennut taloudellisen toimijan, joka oli samanlaisessa asemassa kuin kantaja, rikkoneen kilpailusääntöjä, ei voida missään tapauksessa katsoa, ettei tämä kantaja olisi rikkonut kilpailusääntöjä todetulla tavalla (edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta). Näin ollen ei ole syytä myöskään hyväksyä Italcementin vaatimusta siitä, että komission olisi esitettävä 23.9.1993 tehty päätös.

471 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, että toinen ja neljäs kanneperuste on hylättävä siltä osin kuin ne liittyvät kansainvälistä tilannetta koskevien väitteiden hylkäämiseen tiettyjen yritysten osalta.

Viides kanneperuste, jonka mukaan komissio on toiminut sääntöjenvastaisesti hylätessään tietyt kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet Irish Cementin osalta

472 Irish Cementin (T-60/95) mukaan asiassa on toimittu sääntöjenvastaisesti, koska kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei mainita sitä, että se on osallistunut Intercimentin perustamisesta johtuvaan kilpailusääntöjen rikkomiseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta), vaikka komissio on väittänyt näin istunnoissa. Se toteaa myös, että klinkkerin myyntiä Blue Circlelle, josta mainitaan sen itsensä osalta väitetiedoksiannon 15 kohdassa, ei kanteen kohteena olevassa päätöksessä ole enää pidetty Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteenä.

473 On kuitenkin todettava, ettei kantaja voi vedota sääntöjenvastaiseen menettelyyn sen perusteella, että tietyt komission sitä vastaan hallinnollisen menettelyn aikana esittämät syytökset on lopullisesti hylätty kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Väitetiedoksiannon adressaattien tavoitteenahan on juuri saada komissio luopumaan niitä vastaan esitetyistä väitteistä (ks. edellä 439 kohta).

474 Viides kanneperuste on siten myös hylättävä.

Kuudes kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska väitetiedoksianto on ollut puutteellinen ja epätäsmällinen

A Alustavia huomautuksia

475 Tietyt kantajista väittävät ensinnäkin, että väitetiedoksiannossa on tiettyjä puutteellisuuksia (B). Kantajat väittävät lisäksi, ettei väitetiedoksiannossa täsmennetty riittävän selvästi, mitkä väitteistä koskivat niitä (C). Useat kantajista väittävät myös, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetut kilpailusääntöjen rikkomiset tai rikkomisiin yhdistetyt seikat eivät vastaa väitetiedoksiannossa esitettyjä väitteitä. Koska väitetiedoksiannossa esitettyjen väitteiden ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä todettujen kilpailusääntöjen rikkomisten välisen epäyhdenmukaisuuden arviointi edellyttää kyseisten rikkomisten kaikkien osatekijöiden tutkimista, seuraavassa tutkitaan eri kanneperusteiden ja kantajien esittämien väitteiden sisältämät asiakysymykset.

476 On muistettava, että väitetiedoksiannossa on oltava väitteistä riittävän selvästi muotoiltu — vaikka vain tiivistelmän muodossa esitetty — selvitys, jotta ne, joita asia koskee, voisivat tosiasiallisesti saada tiedon, mihin toimintaan komissio väittää niiden syyllistyneen. Vain tämän edellytyksen täyttäessään väitetiedoksianto voi täyttää sen tehtävän, joka sille on yhteisön asetuksilla annettu, eli että sen on annettava yrityksille ja yritysten yhteenliittymille kaikki sellaiset tiedot, joita ne tarvitsevat pystyäkseen tehokkaasti puolustautumaan ennen kuin komissio tekee lopullisen päätöksen (edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 42 kohta ja edellä 106 kohdassa mainittu asia Mo och Domsjö v. komissio, tuomion 63 kohta). Nyt käsiteltävää kanneperustetta on tutkittava näiden periaatteiden valossa.

B Väitetiedoksiannon puutteellisuus

477 FIC (T-30/95), VNC (T-32/95) ja Oficemen (T-59/95) arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole väitetiedoksiannossa maininnut aikomustaan määrätä sakkoja toimialajärjestöille (1). FIC, ENCI (T-31/95) ja VNC arvostelevat tapaa, jolla väitetiedoksiannossa käsiteltiin saksalaisten, belgialaisten ja alankomaalaisten tuottajien välistä CBS-sopimusta, joka koski toimituksia Alankomaiden markkinoille (2). Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) väittävät, ettei väitetiedoksiannossa esitetty tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, joilla olisi perusteltu se, että komissiolla olisi ollut alueellinen toimivalta soveltaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa Euroopan yhteisön ulkopuolelle sijoittautuneiden yritysten toimenpiteisiin (3). Italcementi (T-65/95) ja Hornos Ibéricos (T-65/95) väittävät lopuksi, ettei väitetiedoksiantoon sisältynyt markkinaselvitystä eikä relevanttien markkinoiden täsmällistä määritelmää (4).

1. Väite, jonka mukaan väitetiedoksiannossa ei ole mainittu komission aikomusta määrätä sakkoja toimialajärjestöille

478 Komissio ei ole määrännyt sakkoja ainoastaan yrityksille vaan myös kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteina oleville yritysten yhteenliittymille niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artikla). Se on katsonut tarpeelliseksi määrätä seuraamuksia myös yritysten yhteenliittymille "jotta nämä eivät jatkossa toimisi aloitteentekijöinä tällaisissa yhteistoimintajärjestelyissä eivätkä edistäisi niiden käyttöönottoa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 8 kohdan ensimmäinen luetelmakohta).

479 FIC, VNC ja Oficemen väittävät, ettei niille ole hallinnollisen menettelyn aikana ilmoitettu komission aikomuksesta määrätä niille sakkoja. Tällaisesta niiden puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta pitäisi niiden mukaan olla seurauksena kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklan kumoaminen niitä koskevilta osin.

480 On todettava, että komissiolla ei ole oikeutta määrätä sakkoa yritykselle tai yritysten yhteenliittymälle ilmoittamatta hallinnollisen menettelyn aikana ennakolta asianomaiselle tätä koskevasta aikeestaan. Väitetiedoksiannossa on näet annettava yritykselle tai yritysten yhteenliittymälle, jota asia koskee, mahdollisuus puolustautua paitsi kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista myös sakon määräämistä vastaan (edellä 150 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 20 kohta sekä julkisasiamies Fennellyn yhdistetyissä asioissa C-395/96 P ja C-396/96 P, CMB ja Dafra-Lines v. komissio, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa, antaman ratkaisuehdotuksen 178 kohta). Siinä tapauksessa, että komissio väitetiedoksiannon jälkeen päättää määrätä sakon, jota väitetiedoksiannossa ei ole mainittu, sen on ilmoitettava siitä kyseiselle yritykselle tai yritysten yhteenliittymälle täydentämällä väitetiedoksiantoa väitetiedoksiantoihin yleisesti sovellettavia menettelysääntöjä noudattaen.

481 Tässä tapauksessa väitetiedoksiantoon sisältyy vain yksi sakkoja koskeva kohta eli 93 kohta. Siinä komissio viittaa aluksi asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan säännöksiin, joiden

mukaan se voi määrätä sakkoja yrityksille ja yritysten yhteenliittymille (väitetiedoksiannon 93 kohdan ensimmäinen alakohta). Kyseistä artiklaa on lainattu lähes sellaisenaan. Väitetiedoksiannon 93 kohtaan ei sisälly mitään muuta viittausta yritysten yhteenliittymiin. Komissio viittaa siihen, että "kyseiset yritykset ovat tahallaan tai ainakin tuottamuksellisesti toteuttaneet [— —] tässä väitetiedoksiannossa tarkoitetut kilpailusääntöjen rikkomiset" (väitetiedoksiannon 93 kohdan toinen alakohta). Kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuutta ja kestoa koskevissa näkemyksissään (väitetiedoksiannon 93 kohdan kolmas alakohta) se viittaa tämän jälkeen "joihinkin tuottajiin" ja "asianomaisiin yrityksiin", mutta ei kertaakaan yritysten yhteenliittymiin. Se korostaa lisäksi "yritysten" tutkimuksen aikana osoittamaa yhteistyöhaluttomuutta.

482 Komissio väittää, että kun väitetiedoksiannossa kuvattiin selkeästi yritysten yhteenliittymien osallistumista Cembureau-sopimukseen, asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan siteeraaminen kyseisen väitetiedoksiannon 93 kohdan ensimmäisessä alakohdassa olisi pitänyt riittää kertomaan yritysten yhteenliittymille hallinnollisen menettelyn aikana, että niille saatettaisiin määrätä sakkoja niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen.

483 Tätä väitettä ei voida hyväksyä. Vaikka väitetiedoksiannossa yksiselitteisesti katsottiin yritysten yhteenliittymien osallistuneen Cembureau-sopimukseen, tilanne oli sama yritysten osalta (ks. jäljempänä 506—543 kohta). Komissio on kuitenkin väitetiedoksiannon 93 kohdan toisessa alakohdassa selittänyt, että sakon määräämisen edellytykset (asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996, Kok. 1996, s. I-1611, 53 kohta) olivat yritysten osalta täyttyneet, kun se on todennut, että ne olivat "harkitusti tai ainakin tuottamuksellisesti" toteuttaneet väitetiedoksiannossa tarkoitetut kilpailusääntöjen rikkomiset. Komissio ei sitä vastoin esitä mitään vastaavanlaisia toteamuksia yritysten yhteenliittymien osalta. Samoin 93 kohdan kolmannessa alakohdassa komissio viittaa sakon suuruuden määräämistä koskevissa selityksissään ainoastaan yritysten käyttäytymiseen. Jos asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan siteeraaminen 93 kohdan ensimmäisessä alakohdassa oli riittänyt kertomaan yritysten yhteenliittymille, että niille määrättäisiin sakkoa, tilanteen olisi pitänyt olla sama yritysten osalta. On siis selvää, että komissio ei ole väitetiedoksiannossa tekemissään sakon määräämisen edellytyksiä ja sakon suuruuden määrittämistä koskevissa huomautuksissaan ilmaissut aikomustaan määrätä sakkoa myös yritysten yhteenliittymille.

484 On lisäksi korostettava, että väitetiedoksiannossa on annettava sen adressaatille tiedot siitä, pidetäänkö sen kilpailusääntöjen rikkomista tahallisena vai tuottamuksellisena, sekä siitä, miten vakavana ja miten pitkään jatkuneena tätä rikkomista pidetään sakon suuruuden määrittämisen kannalta, jotta adressaatti voisi varautua siihen, että sille voidaan määrätä sakkoa (ks. vastaavasti edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 21 kohta). Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta koskee lisäksi nimenomaisesti näitä kahta erillistä kysymystä (edellä 483 kohdassa mainittu asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 53 kohta). Tässä tapauksessa kuitenkin kaikki väitetiedoksiantoon sisältyneet viitteet, jotka koskivat sakon määräämisen edellytyksiä sekä kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta ja kestoa, koskivat ainoastaan yrityksiä. Yritysten yhteenliittymät eivät siten voineet varautua siihen, että komissio määräisi myös niille sakon.

485 Seuraavaksi on todettava, että vakiintuneen käytännön mukaan komissio todetessaan, että yritysten yhteenliittymä ja sen jäsenet ovat osallistuneet samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen, määrää sakon joko yritysten yhteenliittymän jäsenyrityksille tai yritysten yhteenliittymälle. Jälkimmäisessä tapauksessa se voi pitää sakon suuruutta määrittäessään perusteena jäsenyritysten liikevaihtoa ainakin silloin, jos yhteenliittymä pystyy sääntöjensä perusteella tekemään jäseniään sitovia päätöksiä (edellä 83 kohdassa mainittu asia CB ja Europay v. komissio, tuomion 136 ja 137 kohta; asia T-29/92, SPO ym. ja komissio, tuomio 21.2.1995, Kok. 1995, s. II-289, 385 kohta ja yhdistetyt asiat T-213/95 ja T-18/96, SCK ja FNK v. komissio, tuomio 22.10.1997, Kok. 1997, s. II-1739, 253 kohta). Jos se erityisistä, kuten kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 8 kohdassa mainituista syistä haluaa määrätä sakkoa sekä yritysten yhteenliittymälle että kyseisen yhteenliittymän jäsenyrityksille, sen on mainittava tämä aikomuksensa väitetiedoksiannossa tai täydennettävä väitetiedoksiantoa. Tässä tapauksessa väitetiedoksiannon 93 kohta ei tältäkään kannalta ollut riittävän täsmällinen, jotta yritysten yhteenliittymät olisivat voineet saada selville komission aikomuksen määrätä niille sakkoa.

486 Komissio ei ole myöskään kiistänyt Oficemenin kannekirjelmään (60 kohta) sisältynyttä väitettä, jonka mukaan kyseinen yhteenliittymä olisi nimenomaisesti huomauttanut väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa pitävänsä lähtökohtana sitä, ettei komissiolla olisi aikomusta määrätä sakkoa yritysten yhteenliittymille. On myös todettava, että FIC:n väitetiedoksiantoon antama vastaus (kannekirjelmän liite 6) ei sisällä mitään sakkoja koskevia näkemyksiä. Komissio ei kuitenkaan ole pitänyt tarpeellisena varoittaa väitetiedoksiantoa täydentämällä yritysten yhteenliittymiä siitä, että niille saatettaisiin määrätä sakkoa.

487 Koska komissio ei siis ole kehottanut hallinnollisen menettelyn aikana FIC:tä, VNC:tä ja Oficemenia esittämään huomautuksiaan siitä, että komissio mahdollisesti käyttäisi toimivaltaansa määrätä niille sakkoa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan nojalla, se on rikkonut olennaista menettelymääräystä. Koska olennaisten menettelymääräysten rikkominen voidaan tutkia viran puolesta (asia C-291/89, Interhotel v. komissio, tuomio 7.5.1991, Kok. 1991, s. I-2257, 14 kohta ja edellä 469 kohdassa mainittu asia komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomion 67 kohta), on tällainen rikkominen todettava, kun kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteina olevat muut yritysten yhteenliittymät ovat nostaneet kanteen ja kun myös ne ovat saaneet hallinnollisen menettelyn aikana tiedoksi väitetiedoksiannon, jossa ei ole mainittu komission aikomusta määrätä niille sakko.

488 Kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artikla on siis kumottava siltä osin kuin siinä määrätään sakkoa seuraaville yritysten yhteenliittymille: Cembureau, FIC, VNC, SFIC, BDZ, BCA, Oficemen, ATIC ja AGCI.

2. CBS-sopimuksen käsittely

489 FIC, ENCI ja VNC arvostelevat tapaa, jolla käsiteltiin saksalaisten, belgialaisten ja alankomaalaisten tuottajien välistä CBS-sopimusta, joka koski toimituksia Alankomaiden markkinoille ja joka ilmoitettiin komissiolle vuonna 1975.

490 ENCI ja VNC korostavat, että väitetiedoksiannossa, erityisesti sivun 10 alalaidassa olevassa alaviitteessä, oli ilmoitettu CBS-sopimusta tutkittavan erikseen. Koska väitetiedoksiannossa ei ole yhtään Alankomaita koskevaa lukua, se on siis puutteellinen. ENCI ja VNC väittävät, että väitetiedoksiannon saksankielinen versio tukee niiden väitettä, koska kyseisen version sivun 10 alalaidassa olevassa alaviitteessä todetaan nimenomaisesti, että CBS-sopimusta tutkittaisiin väitetiedoksiannon toisessa luvussa, joka laadittaisiin myöhemmin.

491 Tämä väite on hylättävä. Se, ettei väitetiedoksiannossa ole yhtään nimenomaisesti Alankomaita koskevaa lukua, selittyy, kuten komissio toteaa, sillä, ettei siinä ollut otettu huomioon yhtään Alankomaiden markkinoita koskevaa väitettä. Koska ENCI ja VNC eivät ole millään tavoin osoittaneet, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä olisi otettu niiden osalta huomioon juuri Alankomaiden markkinoita koskeva väite, ne eivät voi väittää, että väitetiedoksianto olisi ollut puutteellinen Alankomaita koskevan luvun puuttumisen vuoksi. Tällainen puute ei näet ole vaikuttanut niiden puolustautumiseen kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuja väitteitä vastaan hallinnollisen menettelyn aikana. Myöskään CBS-sopimus, josta on kyse väitetiedoksiannon sivun 10 alalaidassa olevassa alaviitteessä ja kanteen kohteena olevan päätöksen 23 perustelukappaleen 2 kohdassa ja 51 perustelukappaleessa, ei ole ollut väitetiedoksiannossa eikä kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettujen väitteiden perusteena. Se, että komissio on varannut itselleen oikeuden aloittaa CBS-sopimusta koskeva menettely, ei ole voinut haitata ENCI:n ja VNC:n puolustautumista menettelyssä, jonka yhteydessä ei lopulta ole esitetty yhtään kyseistä CBS-sopimusta koskevaa väitettä. Kantajat eivät voi vedota myöskään väitetiedoksiannon saksankieliseen versioon. Koska kantajat olivat sijoittautuneet Alankomaihin, komissio antoi niille tiedoksi väitetiedoksiannon hollanninkielisen version, joten yksinomaan tämä versio on niiden osalta todistusvoimainen.

492 FIC väittää, että komissio on loukannut sen puolustautumisoikeuksia mainitessaan CBS-sopimuksen tueksi väitteelleen, jonka mukaan oli olemassa belgialais-alankomaalais-saksalainen kartelli (kanteen kohteena olevan päätöksen 23 perustelukappaleen 2 kohta), vaikka kyseinen toimielin ei ollut koskaan reagoinut kyseisen sopimuksen ilmoittamiseen. Komissio oli joka tapauksessa pyrkinyt tällä tavoin heikentämään FIC:n ja muiden asianomaisten sopimuspuolten uskottavuutta.

493 Pitää paikkansa, että komissio on viitannut kanteen kohteena olevan päätöksen 23 perustelukappaleen 2 kohdassa CBS-sopimukseen kuvatessaan belgialais-alankomaalais-saksalaiseen kartelliin liittyviä tosiseikkoja. Päätöksen 51 perustelukappaleessa se on kuitenkin päättänyt olla ottamatta kantaa kyseisen kartellin olemassaoloon todettuaan, että "väitetiedoksiannon sivun 34 alaviitteessä 10 todettiin jo, että CBS-sopimusta tutkittaisiin erillisessä menettelyssä". Se ei siis ole millään tavoin viitannut CBS-sopimukseen kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otetun väitteen osalta. Tästä syystä FIC:n väite on hylättävä.

3. Väite, jonka mukaan komissio ei ole antanut selvitystä alueellisesta toimivallastaan

494 Aker ja Euroc väittävät, ettei väitetiedoksiannossa esitetty niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, joiden nojalla komissiolla olisi ollut alueellinen toimivalta soveltaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa yhteisön ulkopuolelle sijoittautuneiden yritysten toimenpiteisiin. Tästä syystä kyseisillä kantajilla ei ollut oman käsityksensä mukaan ollut mahdollisuutta lausua tästä seikasta hallinnollisessa menettelyssä, millä on loukattu niiden puolustautumisoikeuksia.

495 On totta, ettei väitetiedoksiannossa ole selvitetty komission toimivaltaa soveltaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa yrityksiin, jotka sijaitsevat yhteisön ulkopuolisissa maissa. Kantajien on kuitenkin väitetiedoksiantoa lukiessaan täytynyt huomata täsmälliset väitteet, joita komissio niiden osalta esitti (osallistuminen kotimarkkinoiden suojaamista koskevaan Cembureau-sopimukseen — väitetiedoksiannon 9 kohta ja 61 kohdan a alakohta — ja osallistuminen ETF:ään sekä sen täytäntöönpanotoimenpiteisiin — väitetiedoksiannon 16, 17 ja 18 kohta, 19 kohdan d alakohta, 20 kohdan f alakohta ja 61 kohdan h alakohta; ks. jäljempänä 524 ja 527 kohta). Komissio oli lisäksi 16.7.1992 päivätyllä kirjeellään ilmoittanut kyseisille kahdelle kantajalle, että "niille oli osoitettu väitetiedoksianto, koska ne olivat osallistuneet Cembureau Task Forceen tai European Task Forceen, jonka tarkoituksena oli estää sementtitoimitukset Kreikasta yhteisöön, hävittää tämä sementti tai ohjata Kreikan tuotannon ylijäämä Euroopan ulkopuolelle" (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 11 kohta). Koska Aker ja Euroc tiesivät, mistä toimenpiteistä niitä väitetiedoksiannossa arvosteltiin, niillä on tästä syystä ollut hallinnollisessa menettelyssä tilaisuus vedota erityiseen tilanteeseensa, joka johtui niiden sijainnista Euroopan yhteisön ulkopuolella, sekä esittää päätelmät, jotka niiden mielestä oli tehtävä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan alueellisesta soveltamisalasta.

496 Niiden väite on siis hylättävä.

4. Väite, jonka mukaan markkina-analyysiä ei ole tehty eikä relevantteja markkinoita määritelty täsmällisesti

497 Hornos Ibéricos huomauttaa, että komission olisi pitänyt tehdä taloudellinen analyysi markkinoista selvittääkseen, olisiko arvostelun kohteena olleille toimenpiteille ollut muuta selitystä kuin lainvastainen yhteistoiminta (ks. edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 71 ja 72 kohta). Joko komissio ei ollut tehnyt tarvittavaa syvällistä markkinatutkimusta eikä näin ollen ollut noudattanut todistelua koskevia vähimmäisvaatimuksiakaan, tai se ei ollut ainakaan koskaan antanut kantajalle tiedoksi kyseistä tutkimusta koskevia asiakirjoja, missä tapauksessa se oli loukannut sen puolustautumisoikeuksia.

498 On korostettava, ettei komissiolla ollut velvollisuutta tutkia, oliko arvostelun kohteena olleille toimenpiteille jotain muuta vaihtoehtoista selitystä kuin lainvastainen yhteistoiminta. Kilpailusääntöjen rikkomiset on väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä

todettu suorien asiakirjatodisteiden perusteella eikä markkinoilla todetun käyttäytymisen yhdenmukaisuuden perusteella (ks. edellä 264 kohta). On lisäksi todettava, että väitetiedoksiantoon sisältyy markkina-analyysi. Väitetiedoksiannon 1 luku, joka sisältää yhdeksän sivua, on otsikoitu "Sementtimarkkinat". Se jakautuu neljään osaan: tuote, teollisuudenalan ominaispiirteet, tarjonta ja kysyntä. Kantaja ei kiistä saaneensa tätä lukua tiedoksi hallinnollisen menettelyn aikana. Väite on siis hylättävä.

499 Italcementi väittää, ettei komissio ole määritellyt väitetiedoksiannossa relevantteja maantieteellisiä markkinoita. Tämän laiminlyönnin vuoksi Italcementillä ei ole ollut mahdollisuutta lausua yhdestä olennaisesta sen käyttäytymisen arviointiin vaikuttavasta osatekijästä.

500 Tästä on todettava, että väitetiedoksiannon 1 lukuun sisältyy 5 kohta, jonka otsikkona on "Yhteisön sisäinen kauppa" ja jossa komissio toteaa, että kaupan vähäisyys"johtuu tuotteen korkeiden kuljetuskustannusten lisäksi pitkään jatkuneesta käytännöstä jättää naapurimarkkinat rauhaan". Komissio on ilmoittanut väitetiedoksiannon adressaateille, että maantieteelliset markkinat ylittivät kansalliset rajat, joten väitetiedoksiannossa tarkoitetut menettelytavat olivat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (väitetiedoksiannon 62, 65 ja 68 kohta) ja merkitsivät perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista. Tästä syystä maantieteellisten markkinoiden määrittelemättömyyttä koskeva väite on hylättävä (ks. vastaavasti edellä 485 kohdassa mainittu asia SPO ym. v. komissio, tuomion 74 ja 75 kohta).

501 Italcementi vetoaa myös siihen, ettei komissio ole väitetiedoksiannossa erottanut perus- ja valkosementtiä toisistaan. Katsoessaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä (11 perustelukappaleen 1 kohta), että valkosementti ei kuulu samoille markkinoille kuin tavallinen sementti, komissio on sen mukaan muuttanut markkinoiden määritelmää antamatta kuitenkaan osapuolille uutta väitetiedoksiantoa.

502 Myös tämä väite on hylättävä. Jo väitetiedoksiannossa erotettiin perus- ja valkosementti toisistaan (1 kohta). Lisäksi siinä esitettiin erikseen nimenomaisesti valkosementin markkinoita koskevaan kartelliin liittyviä seikkoja (2 luvun 3 osa ja 11 luku). Kaikki muut väitetiedoksiannossa tarkoitetut kartellit koskivat tavallisen sementin markkinoita. Jo väitetiedoksiantovaiheessa komissio siis katsoi, ettei valkosementti kuulunut samoille markkinoille kuin tavallinen sementti.

503 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että nyt käsiteltävä kanneperuste on perusteltu siltä osin kuin sen mukaan väitetiedoksiannossa ei ilmoitettu komission aikomuksesta määrätä sakkoja toimialajärjestöille (ks. edellä 478—488 kohta). Kaikki muut väitetiedoksiannon puutteellisuutta koskevat väitteet on hylättävä.

C Väite, jonka mukaan väitetiedoksianto on ollut epätäsmällinen, kun siinä ei ole täsmennetty, mitkä väitetiedoksiannon väitteistä koskevat kutakin kantajaa

504 Useimmat kantajista väittävät, ettei väitetiedoksiannossa täsmennetty riittävästi, mitkä väitteet koskivat kutakin niistä. On kuitenkin korostettava, että vaikka tällainen perustelu osoittautuisi perustelluksi, puolustautumisoikeuksia voidaan sen perusteella todeta loukatun ainoastaan siinä tapauksessa, että väite, jota ei ole esitetty riittävän selvästi kyseiselle kantajalle, on otettu huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Sitä, onko puolustautumisoikeuksia loukattu hallinnollisessa menettelyssä, arvioidaan näet niiden väitteiden valossa, jotka komissio on ottanut huomioon väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 60 kohta ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomion 70 kohta). Niinpä Unicemin (T-50/95) ja Cementirin (T-87/95) väitteitä, joiden mukaan väitetiedoksiannossa ei täsmennetty, millä tavoin rehtiin kilpailuun liittyviä sääntöjä koskenut väite koski niitä, voidaan hylätä jo nyt, koska kanteen kohteena olevan päätöksen 17 kohdassa mainitut "rehtiä tai tervettä tai asianmukaista" kilpailua koskevat selvitykset eivät olleet kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosassa huomioon otettujen väitteiden joukossa.

505 Muita eri kantajien esittämiä väitteitä tarkastellaan jäljempänä siinä järjestyksessä kuin kilpailusääntöjen rikkomiset on todettu kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

1. Kantajien osallistuminen Cembureau-sopimuksella toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ja rikkomisen kesto

506 Kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan Cembureau ja sen jäsenet tekivät 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen tapahtuvan myynnin sääntelyä (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 ja 9 kohta) koskevan sopimuksen, jonka komissio nimesi Cembureau-sopimukseksi. Kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan sopimukseen osallistuivat Cembureau, Cembureaun jäsenet (jäljempänä Cembureaun välittömät jäsenet) sekä tietyt yritykset, jotka eivät olleet Cembureaun jäseniä vaan sellaisen kansallisen järjestön jäseniä, joka itse oli Cembureaun jäsen (jäljempänä Cembureaun välilliset jäsenet). Kuitenkin Cembureaun välillisten jäsenten osalta "komissio [on ottanut] päätöksessä huomioon vain yritykset, joita edustaa Cembureaussa niiden yhteenliittymä ja jotka tähän järjestöön kuulumisen lisäksi ovat selvästi ilmoittaneet liittyvänsä sopimukseen" osallistumalla Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta). Niinpä kanteen kohteena olevassa päätöksessä on katsottu, että sellaiset yritykset, jotka ovat Cembureaun välillisiä jäseniä ja jotka ovat osallistuneet yhteen tai useampaan päätöksen 3—6 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, ovat osallistuneet Cembureau-sopimukseen. Buzzi, joka ei ole Cembureaun välitön eikä välillinen jäsen, on kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan liittynyt Cembureau-sopimukseen osallistumalla kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin ranskalais-italialaisiin kartelleihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 ja 4 kohta). Komissio on katsonut (46 perustelukappaleen 1 kohdan ensimmäinen alakohta), että "kaikki Cembureaun yhteydessä sovitut järjestelyt ja kahdenväliset ja/tai monenväliset kokoukset ja yhteydenotot [muodostivat] 'yhden jatkuvan sopimuksen'". Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetaan tätä yhtä jatkuvaa Cembureau-sopimusta.

507 CBR (T-25/95), ENCI (T-31/95), VNC (T-32/95), Ciments luxembourgeois (T-34/95), Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Vicat (T-37/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), BDZ (T-48/95), Unicem (T-50/95), Buzzi (T-51/95), Valenciana (T-52/95), Rugby (T-53/95), BCA (T-54/95), Asland (T-55/95), Castle (T-56/95), Uniland (T-58/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), ATIC (T-63/95), Hornos Ibéricos (T-69/95), Aker (T-70/95), Euroc (T-71/95) ja Blue Circle (T-88/95) väittävät, ettei väitetiedoksiannossa todeta niiden olevan Cembureau-sopimuksen osapuolia. Tästä syystä ne eivät ole kyenneet puolustautumaan hallinnollisen menettelyn aikana sen osalta, ovatko ne osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Ne vaativat tämän vuoksi kyseisen artiklan kumoamista niitä koskevilta osin.

508 CBR, Vicat, Rugby ja Castle vetoavat tässä kanneperusteessa myös siihen, ettei komissio ilmoittanut hallinnollisen menettelyn aikana niille aikovansa katsoa sen perusteella, että ne kuuluivat kansalliseen järjestöön, joka oli Cembureaun välitön jäsen, että ne olivat liittyneet Cembureau-sopimukseen. FIC (T-30/95), Ciments français, Aalborg, Lafarge, Unicem, Heracles, Uniland, Italcementi (T-65/95), Hornos Ibéricos, Aker, Euroc ja AGCI (T-103/95) puolestaan arvostelevat väitetiedoksiantoa epätäsmällisyydestä siltä osin kuin se koskee kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa.

509 Aluksi on tutkittava, todetaanko väitetiedoksiannon 2 ja 10 luvussa riittävän selvästi edellä mainittujen kantajien osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todettuun Cembureau-sopimukseen (1.1). Tämän jälkeen on selvitettävä, onko yrityksen kuuluminen kansalliseen järjestöön tekijä, jonka komissio on ottanut huomioon todetessaan osallistumisen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, ja missä määrin se on otettu huomioon, sekä oliko väitetiedoksianto tältä osin riittävän selkeä (1.2). On myös tutkittava, täsmennetäänkö väitetiedoksiannossa riittävän selvästi Cembureau-sopimuksen kesto, joka on todettu kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa (1.3). Lopuksi on tehtävä päätelmät näistä toteamuksista (1.4).

1.1. Osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

510 On erotettava toisistaan yhtäältä kantajat, jotka ovat Cembureaun jäseniä (1.1.1), ja toisaalta kantajat, jotka eivät ole tämän järjestön jäseniä tai joita ei väitetiedoksiannossa pidetä sellaisina (1.1.2).

1.1.1. Sellaiset väitetiedoksiannon adressaatit, jotka ovat Cembureaun jäseniä

511 VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg, BDZ, Unicem, BCA ja ATIC ovat Cembureaun välittömiä jäseniä.

512 Väitetiedoksiannon 2 luvun 6 kohdan toisessa alakohdassa mainitaan nimenomaisesti niiden olevan jäseniä.

513 Väitetiedoksiannon 10 luvun 61 kohdan kolmannessa alakohdassa todetaan seuraavaa:

"Kuten 9 kohdasta ilmenee, Cembureau ja sen jäsenet ovat tehneet sopimuksen 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets'."

514 Saman kohdan a alakohdan ensimmäisessä alakohdassa lisätään seuraavaa:

"'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets' (9 kohta) on Cembureaun ja sen jäsenten välinen sopimus ja/tai yhdenmukaistettu menettelytapa [— —]"

515 Näin ollen edellä mainitut kahdeksan kantajaa, jotka ovat Cembureaun välittömiä jäseniä, eivät voi väittää, että väitetiedoksiannossa ei olisi todettu niiden olevan Cembureau-sopimuksen osapuolia.

1.1.2. Väitetiedoksiannon adressaatit, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä tai joita ei väitetiedoksiannossa ole pidetty Cembureaun välittöminä jäseninä

516 Muut kantajat, jotka ovat esittäneet edellä tutkitun väitteen, eivät joko ole Cembureaun välittömiä jäseniä (CBR, ENCI, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Buzzi, Valenciana, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Cimpor, Secil, Hornos Ibéricos ja Blue Circle) tai ovat sen välittömiä jäseniä mutta niitä ei ole pidetty väitetiedoksiannossa sellaisina (Aker ja Euroc). Ne vetoavat väitetiedoksiannon 61 kohdan kolmanteen alakohtaan, jonka mukaan "Cembureau ja sen jäsenet ovat tehneet" Cembureau-sopimuksen, pyrkien osoittamaan, ettei väitetiedoksiannossa ollut täsmennetty riittävän selvästi niiden osallistumista kyseiseen sopimukseen.

517 On tutkittava erikseen niiden yritysten asemaa, jotka väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan ovat osallistuneet kahden- tai monenvälisiin kartelleihin (väitetiedoksiannon 10 luvun 61 kohta ja kanteen kohteena olevan päätöksen 3 ja 4 artikla), eli CBR, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Buzzi, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Cimpor, Secil, Aker, Euroc ja Blue Circle (1.1.2.1), niiden yritysten asemaa, jotka ovat

osallistuneet ECEC:n toimintaan (väitetiedoksiannon 12 luvun 66 kohta ja kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla), eli ENCI, Dyckerhoff ja Castle (1.1.2.2), sekä niiden yritysten asemaa, jotka ovat osallistuneet EPC:n toimintaan (väitetiedoksiannon 12 luvun 67 kohta ja kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla), eli Ciments français, Lafarge, Valenciana, Hornos Ibéricos ja Blue Circle (1.1.2.3).

1.1.2.1. Väitetiedoksiannon adressaatit, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä mutta jotka ovat komission mukaan osallistuneet kahden- tai monenvälisiin kartelleihin

518 Ratkaistaessa sitä, ovatko CBR, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Buzzi, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Cimpor, Secil, Aker, Euroc ja Blue Circle väitetiedoksiantoa lukiessaan voineet ymmärtää, että niiden katsottiin osallistuneen Cembureau-sopimukseen, on ensin tutkittava niitä Cembureau-sopimusta ja kahden- ja monenvälisiä kartelleja koskevia väitetiedoksiannon osia, jotka on otsikoitu "Tosiseikat" (väitetiedoksiannon 2 luvun 1 ja 2 osa), ja joiden rakenne on seuraava:

"2 luku — Sementintuottajien kansainväliset järjestöt

1 osa — Cembureau

[— —]

9. 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets'.

10. 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets' -sopimuksen täytäntöönpano: Ranska-Italia

11. 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets' -sopimuksen täytäntöönpano: Espanja-Portugali

12. 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets' -sopimuksen täytäntöönpano: Ranska-Saksa

[— —]

2 osa — 'Cembureau Task Force or European Task Force'

[— —]"

519 Vaikka "Cembureau Task Force or European Task Force" on siis esitelty erillisessä väitetiedoksiannon osassa, tähän osaan liittyvän sivun alalaidassa olevassa alaviitteessä todetaan seuraavaa:

"Tämän Task Force -osion pitäisi johdonmukaisuuden kannalta kuulua 1 osaan, koska sen perustaminen on vain yksi osa 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets' -sopimuksen täytäntöönpanoa. Sitä käsitellään erillisessä osassa yksinomaan sitä koskevan esityksen laajuuden vuoksi."

520 Väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan (10 luku), joka on otsikoitu "Kotimarkkinoita koskevaan sääntöön liittyvät kartellit", 61 kohdan viidennestä yhdenteentoista alakohdassa esitellään kahden- ja monenväliset kartellit "Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets" -sopimuksen täytäntöönpanon tuloksina. ETF:stä todetaan yhdennessätoista alakohdassa seuraavaa: "Kotimarkkinoita koskevaa sääntöä on sovellettu räikeimmin ja törkeimmin väitetyn 'Kreikan ongelman' (ks. 2 osa, 16—20 kohta) yhteydessä. Siinä yhteydessä Cembureau ja kaikki muut jäsenet ryhtyivät toimenpiteisiin sellaista jäsentä vastaan, joka oli rohjennut rikkoa kotimarkkinoita koskevaa sääntöä: perustettiin Task Force ja kreikkalaisia tuottajia vastaan toteutettiin toimenpiteitä, joille annettiin nimet 'Market Regulations', 'Stick Actions' ja 'Carrot Actions'."

521 Väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan 10 luvussa kahden- ja monenvälisiin kartelleihin (ranskalais-italialainen kartelli, espanjalais-portugalilainen kartelli, ranskalais-saksalainen kartelli ja ETF) osallistuneet yritykset mainitaan nimeltä. Vicatin, Ciments français'n, Lafargen ja Buzzin katsotaan osallistuneen ranskalais-italialaisiin kartelleihin (väitetiedoksiannon 10 luvun 61 kohdan b alakohta), Cimporin ja Secilin katsotaan osallistuneen Iberian niemimaan kartelliin (väitetiedoksiannon 10 luvun 61 kohdan c alakohta), Dyckerhoffin, Ciments français'n, Heidelbergerin ja Lafargen katsotaan osallistuneen ranskalais-saksalaiseen kartelliin (väitetiedoksiannon 10 luvun 61 kohdan d alakohta) ja CBR:n, Dyckerhoffin, Ciments français'n, Heidelbergerin, Lafargen, Rugbyn, Aslandin, Castlen, Unilandin, Akerin, Eurocin ja Blue Circlen katsotaan osallistuneen yhteen tai useampaan kilpailusääntöjen rikkomiseen ETF:n yhteydessä (väitetiedoksiannon 10 luvun 61 kohdan h alakohta).

522 Väitetiedoksiannon 61 kohdan ensimmäisessä ja toisessa alakohdassa todetaan puolestaan seuraavaa:

"Tälle tapaukselle on luonteenomaista se, että sopimukset ja/tai yhdenmukaiset menettelytavat ovat saaneet alkunsa siitä ja perustuneet siihen, että kyseiset yritykset ovat vahvistaneet kotimarkkinoita koskevan yhteisen säännön ja hyväksyneet sen ja myöhemmin ottaneet käyttöön kahden- tai monenvälisiä järjestelyjä, jotka täydentävät kyseistä sääntöä tai tukevat sen soveltamista.

Kaikki tutkimuksen aikana saatu aineisto osoittaa, että Euroopan sementintuottajat ovat sopineet 'kotimarkkinoita koskevasta säännöstä' ja hyväksyneet sen sellaisen vastavuoroisen yhteistyön perusteella, jolla alaa on kyetty sääntelemään."

523 On siis selvää, että vaikka väitetiedoksiannon 61 kohdan kolmannessa alakohdassa (10 luku) todetaan, että "Cembureau ja sen jäsenet ovat tehneet sopimuksen 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets'", siinä todetaan lisäksi riittävän selvästi sellaisten väitetiedoksiannon adressaattien, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä, liittyneen Cembureau-sopimukseen, ja niiden katsotaan osallistuneen yhteen tai useampaan kahden- ja monenväliseen kartelliin.

524 Näin ollen CBR, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Buzzi, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Cimpor, Secil, Aker, Euroc ja Blue Circle ovat väitetiedoksiantoa lukiessaan kyenneet huomaamaan, että niiden katsottiin liittyneen Cembureaun ja sen jäsenten laatimaan Cembureau-sopimukseen, koska ne olivat osallistuneet yhteen tai useampaan kahden- tai monenväliseen sopimukseen. Ne eivät siis voi väittää, että niiden olisi väitetiedoksiannossa katsottu ainoastaan osallistuneen yhteen tai useampaan näistä kartelleista eikä kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

525 Vicat väittää lisäksi, ettei väitetiedoksiannossa esitetä yhtään todistetta siitä, millä tavoin se olisi osallistunut Cembureau-sopimuksesta päättämiseen. Sen väitettä ei voida hyväksyä. Todistusaineisto, johon komissio on vedonnut Vicatin ja Buzzin välistä ranskalais-italialaista kartellia koskevan väitteensä tueksi, on näet yksilöity nimenomaisesti väitetiedoksiannon 10 kohdassa ja 61 kohdan b alakohdassa, ja komission mukaan se osoittaa Vicatin liittyneen Cembureau-sopimukseen.

526 Aker ja Euroc korostavat lopuksi sitä, että ne saivat 16.7.1992 päivätystä kirjeestä, johon kanteen kohteena olevassa päätöksessä (53 perustelukappaleen 11 kohta) viitataan, tiedon siitä, että väitetiedoksianto oli osoitettu niille sen vuoksi, että ne olivat osallistuneet ETF:ään.

527 Vaikka nämä kantajat ovatkin saaneet tästä kirjeestä tiedon siitä, että väitetiedoksianto oli osoitettu niille sen vuoksi, että ne olivat osallistuneet ETF:ään, ne ovat väitetiedoksiantoa lukiessaan kuitenkin kyenneet ymmärtämään, että koska ne olivat osallistuneet ETF:ään, niiden katsottiin liittyneen myös Cembureau-sopimukseen.

1.1.2.2. Väitetiedoksiannon adressaatit, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä mutta jotka ovat osallistuneet ECEC:n toimintaan

528 Väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan 66 kohdan viidennessä alakohdassa todetaan seuraavaa:

"ECEC:n perustamista koskeva sopimus ja vientiä kolmansiin maihin koskevat sopimukset ja/tai yhdenmukaistetut menettelytavat merkitsevät sitä, että ECMEC ja ECEC:n jäsenet ovat rikkoneet 85 artiklan 1 kohtaa ainakin vuodesta 1980 lähtien [— —]"

529 Väitetiedoksiannon 25 kohdassa nimeltä mainittuja ECEC:n jäseniä ovat ENCI, Dyckerhoff ja Castle, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä ja jotka väittävät kannekirjelmässään, ettei väitetiedoksianto ole täsmällinen siltä osin kuin se koskee niiden osallistumista Cembureau-sopimukseen.

530 ENCI korostaa perustellusti sitä, että väitetiedoksiannon sille tiedoksi annetun hollanninkielisen version 66 kohdan viidennen alakohdan sanamuoto, joka yksin on sen osalta todistusvoimainen, eroaa muista väitetiedoksiannon kieliversioista.

531 Väitetiedoksiannon kyseinen kohta on näet sanamuodoltaan seuraava:

"ECEC:n perustamista koskeva sopimus ja kolmansiin maihin vientiä koskevat sopimukset ja/tai yhdenmukaistetut menettelytavat merkitsevät sitä, että ECMEC ja *ECMEC:n jäsenet* ovat rikkoneet 85 artiklan 1 kohtaa ainakin vuodesta 1980 lähtien [— —]"

532 Väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan 25 kohdassa komissio kuitenkin luettelee ECEC:n jäsenet, joihin kuuluu "Alankomaissa ENCI". Saman osan 24 kohdassa se selvittää lisäksi sekä ECEC:n että EPC:n syntyhistoriaa täsmentäen seuraavaa: "Ainakin vuodesta 1980 lähtien on sovittu siitä, että näillä kahdella jaostolla on yhteinen sihteeristö, ja tätä sihteeristöpalvelua tarjoavaa elintä on kutsuttu nimellä ECMEC."

533 Niinpä nämä kaksi kappaletta luettuaan väitetiedoksiannon adressaatti kykeni ymmärtämään, että kun väite oli osoitettu ECMEC:n jäsenille, se oli samalla osoitettu ECEC:n ja EPC:n jäsenille.

534 Tästä seuraa, että ENCI, jonka oli väitetiedoksiannon 24 kohdassa todettu olevan ECEC:n jäsen, ei voi valittaa väitetiedoksiannon epätarkkuudesta sen osallistumista ECEC:n yhteydessä perustettuihin kartelleihin koskevilta osin, vaikka tämä väite osoitettiin väitetiedoksiannon 66 kohdan hollanninkielisessä versiossa ECMEC:lle ja sen jäsenille.

535 Väitetiedoksiannosta käy lisäksi ilmi, että ECEC:n ja ECMEC:n jäsenten katsottiin osallistuneen Cembureau-sopimukseen, koska ne olivat osallistuneet yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ECEC:ssä. Väitetiedoksiannon 66 kohdan ensimmäisessä ja neljännessä alakohdassa todetaan näet seuraavaa:

"Jotta voitaisiin arvioida ECEC:n toimintaa, se täytyy sijoittaa asiayhteyteensä. Kuten 9 ja [61] kohdasta ilmenee, Cembureau on tehnyt 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets' -sopimuksen. Jotta sen noudattaminen olisi varmistettu, oli löydettävä keinoja kanavoida Cembureaun jäsenten tuotannon ylijäämä ja välttää se, että nämä ylijäämät palautuisivat Euroopan markkinoille. [— —] Tästä syystä ECEC:n perustamista koskevaa sopimusta ja kolmansiin maihin kohdistuvassa viennissä noudatettavaa kaupallista strategiaa koskevia sopimuksia ja/tai menettelytapoja ei voida tarkastella erikseen vaan vastaavien kansallisten markkinoiden rauhoittamista koskevan kartellin kanssa yhtenäisen kokonaisuuden muodostavana osana."

536 Tästä seuraa, että ECEC:n jäsenet, kuten ENCI, Dyckerhoff ja Castle, kykenivät väitetiedoksiantoa lukiessaan ymmärtämään, että niiden osallistumista ECEC:n toimintaan pidettiin merkkinä niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen.

1.1.2.3. Väitetiedoksiannon adressaatit, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä mutta jotka ovat osallistuneet EPC:n toimintaan

537 EPC:n toiminnan "oikeudellista arviointia" koskevassa väitetiedoksiannon 12 luvun 67 kohdassa todetaan EPC:n jäsenten rikkoneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa perustamalla kyseisen jaoston ja osallistumalla kolmansiin maihin suuntautuvaa vientiä koskevaan yhteistyöhön liittyneisiin sopimuksiin ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan 27 kohdassa nimeltä mainittuja EPC:n jäseniä ovat muun muassa Ciments français, Lafarge, Valenciana, Hornos Ibéricos ja Blue Circle eli viisi yritystä, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä ja jotka ovat kannekirjelmässään arvostelleet

väitetiedoksiannon epätäsmällisyyttä niiden osallistumista Cembureau-sopimukseen koskevilta osin.

538 EPC:n toiminnan osalta väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan EPC:hen liittyvässä 28 kohdassa, joka on otsikoitu "Sisämarkkinoiden rauhoittaminen", todetaan seuraavaa:

"Vaikka sääntöä, jonka mukaan kunkin kansalliset markkinat on rauhoitettava, ei mainita nimenomaisesti, se käy selvästi ilmi [eri asiakirjoista]."

539 Väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan 67 kohdan toisessa ja neljännessä alakohdassa puolestaan todetaan seuraavaa:

"Jäsenten yhteistoiminta, joka on toteutettu jakamalla markkinat, vahvistamalla hinnat ja vaihtamalla tietoja tuotannon ylijäämän kanavoimiseksi kolmansiin maihin, on vain yksi seuraus ja yksi keino valvoa kotimarkkinoita koskevan säännön soveltamista: 'home market' -sääntö ja vientiyhteistyö liittyvät siis läheisesti toisiinsa.

[— —]

[— — EPC:n perustamista koskevan sopimuksen] tarkoituksena on rajoittaa [EPC:n] jäsenten myyntimahdollisuuksia yhteismarkkinoilla ottamalla käyttöön kotimarkkinoita koskeva sääntö."

540 Koska komissio siis katsoi, että EPC:n jäsenten yhteistoiminta oli keino valvoa kotimarkkinoita koskevan säännön soveltamista, se väistämättä katsoi sen jäsenten hyväksyneen tämän säännön.

541 Tästä seuraa, että EPC:n jäsenet, kuten Ciments français, Lafarge, Valenciana, Hornos Ibéricos ja Blue Circle, kykenivät väitetiedoksiantoa lukiessaan ymmärtämään, että niiden osallistuminen EPC:n toimintaan oli merkki niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen.

1.1.3. Alustavia päätelmiä

542 Edellä esitetystä ilmenee, että kaikki kantajat, jotka ovat esittäneet väitteen siitä, että väitetiedoksianto oli epätäsmällinen siltä osin kuin se koski niiden osallistumista Cembureau-sopimukseen (ks. edellä 507 kohta), ovat kyenneet väitetiedoksiantoa lukiessaan saamaan selville, että komissio katsoi niiden osallistuneen Cembureau-sopimukseen. Väitetiedoksiannon mukaan Cembureau ja sen jäsenet olivat näet tehneet Cembureau-sopimuksen, joten edellä 511 kohdassa yksilöityjen kantajien, jotka kaikki ovat Cembureaun välittömiä jäseniä, on täytynyt ymmärtää, että kyseinen väite osoitettaisiin niille. Lisäksi väitetiedoksiannossa todettiin riittävän selvästi edellä 516 kohdassa yksilöityjen kantajien, jotka eivät olleet Cembureaun välittömiä jäseniä, osalta, että ne olivat liittyneet Cembureau-sopimukseen, kun ne olivat osallistuneet yhteen tai useampaan kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

543 On vielä todettava, että väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" —osan 59 kohdassa komissio katsoi, että "kaikki Cembureaun yhteydessä sovitut järjestelyt ja kahdenväliset ja/tai monenväliset kokoukset ja yhteydenotot [muodostivat] 'yhden jatkuvan sopimuksen'". Kaikille kantajille, jotka ovat esittäneet nyt käsiteltävän väitteen (ks. edellä 507 kohta), on siis hallinnollisen menettelyn aikana ilmoitettu väitteestä, joka koski niiden osallistumista yhteen jatkuvaan Cembureau-sopimukseen, jota tarkoitetaan kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa. Ne ovat siis kyenneet riittävän hyvin ilmaisemaan näkemyksensä tästä väitteestä hallinnollisen menettelyn aikana.

1.2. Kuuluminen Cembureaun välittömänä jäsenenä olevaan kansalliseen järjestöön edellytyksenä kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen toteamiselle

544 CBR, Vicat, Rugby ja Castle väittävät, että komissio ei hallinnollisen menettelyn aikana ilmoittanut niille aikovansa katsoa sen perusteella, että yritys kuuluu kansalliseen yhteenliittymään, joka on Cembureaun välitön jäsen, että kyseinen yritys on osallistunut kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

545 On katsottava, että kaikki Cembureaun välilliset jäsenet, jotka ovat kannekirjelmässään vedonneet siihen, ettei väitetiedoksianto ollut riittävän täsmällinen, jotta ne olisivat voineet sen perusteella ymmärtää, että niiden katsottiin osallistuneen Cembureau-sopimukseen, eli CBR, ENCI, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Valenciana, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Cimpor, Secil, Hornos Ibéricos ja Blue Circle, ovat myös esittäneet suppeamman väitteen siitä, ettei väitetiedoksiannossa käsitelty riittävän täsmällisesti niitä toimenpiteitä, joihin komissio kanteen kohteena olevassa päätöksessä aikoi ryhtyä sen perusteella, että väitetiedoksiannon adressaatti kuului Cembureaun välittömänä jäsenenä olevaan järjestöön.

546 Komissio toteaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta) seuraavaa:

"Kaikki tämän päätöksen adressaatteina olevat yritysten yhteenliittymät ja yritykset ovat liittyneet Cembureaun välittöminä jäseninä olevien järjestöjen ja yritysten välillä 14.1.1983 tehtyyn sopimukseen tai hyväksyneet periaatteen tavallisen sementin kotimarkkinoiden rauhoittamisesta. Tämä sopimus sitoi kyseisestä päivästä lähtien kyseisiä yrityksiä sekä kyseisten kansallisten järjestöjen jäsenyrityksiä."

547 Komissio siis katsoo, että Cembureaun välilliset jäsenet ovat olleet edustettuina 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, koska niiden kansallinen järjestö, Cembureaun välitön jäsen on edustanut niitä, joten sopimus sitoi niitä kyseisestä päivämäärästä lähtien.

548 Komissio näet katsoo (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 5 kohta), että

"[— —] jos nämä järjestöt antavat sitoumuksia, ne menettelevät näin jäsentensä intressien vuoksi ja niiden nimissä eivätkä omien intressiensä vuoksi: itse asiassa sementintuottajat toimivat todellisuudessa itse toimialajärjestöjen kautta."

549 Komissio katsoo kuitenkin kanteen kohteena olevassa päätöksessä (45 perustelukappaleen 11 kohta, 65 perustelukappaleen 4 kohta ja 1 artikla), että niiden Cembureaun välittömien ja välillisten jäsenten osallistuminen Cembureau -sopimukseen, jotka sen oletettuna hyväksymispäivänä eli 14.1.1983 olivat sijoittautuneina yhteisön alueen ulkopuolelle, merkitsee perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista siitä päivästä lähtien, josta sillä on todisteita siitä, että tällaisella osallistumisella on ollut vaikutuksia yhteisön alueella.

550 Buzzin osalta komissio pitää kanteen kohteena olevassa päätöksessä (65 perustelukappaleen 4 kohdan ensimmäinen luetelmakohta; ks. myös 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta) päivämäärää 11.5.1983 alkamishetkenä sen osallistumiselle 1 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen:

"Buzzi ei itse asiassa ollut Cembureaun välitön eikä välillinen jäsen. Buzzin on siis katsottava osallistuneen Cembureau-sopimukseen tai kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan Cembureau-periaatteeseen siitä lähtien, kun se on osallistunut yhdenmukaistettuun menettelytapaan."

551 Edellä esitetystä seuraa, että komissio on todennut kanteen kohteena olevassa päätöksessä sen perusteella, että yritys kuuluu Cembureaun kansalliseen jäsenjärjestöön, että ne Cembureaun välilliset jäsenet, jotka ovat osallistuneet yhteen tai useampaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3—6 artiklassa tarkoitettuun Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen, ovat osallistuneet Cembureau-sopimukseen sen hyväksymispäivästä eli 14.1.1983 lähtien. Toisin kuin CBR ja Vicat väittävät, se ei kuitenkaan ole tukeutunut pelkästään tähän jäsenyyteen olettaessaan, että Cembureaun välilliset jäsenet ovat osallistuneet 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Se on näet todennut tämän rikkomisen ainoastaan seuraavien yritysten osalta: "yritykset, joita edustaa Cembureaussa niiden yhteenliittymä ja jotka tähän yhteenliittymään kuulumisen lisäksi ovat selvästi ilmoittaneet liittyvänsä sopimukseen osallistumalla" Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta).

552 On kuitenkin todettava, että kuuluminen kansalliseen järjestöön, joka on Cembureaun välitön jäsen, on otettu huomioon määriteltäessä sitä, mistä lähtien Cembureaun välilliset jäsenet ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen. Kun siis Cembureaun välitön jäsen edusti Cembureaun välillisiä jäseniä siinä vaiheessa, kun Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin, niiden osallistuminen kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen merkitsi kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan niiden osallistumista itse sopimukseen 14.1.1983 lähtien.

553 Kyseisille väitetiedoksiannon adressaateille olisi pitänyt ilmoittaa tämän seikan huomioon ottamisesta hallinnollisessa menettelyssä. Puolustautumisoikeuksien noudattaminen näet edellyttää, että asianomaisille yrityksille annetaan jo hallinnollisen menettelyn vaiheessa tilaisuus esittää asianmukaisesti näkemyksensä komission esittämien tosiseikkojen, väitteiden ja muiden seikkojen paikkansapitävyydestä ja asiaankuuluvuudesta (edellä 106 kohdassa mainittu asia Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomion 11 kohta; edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 40—53 kohta ja edellä 83 kohdassa mainittu asia CB ja Europay v. komissio, tuomion 48 kohta). Komission, jonka on ilmoitettava väitetiedoksiannossa olennaisena seikkana se, miten pitkään jatkuneeksi se aikoo todeta kilpailusääntöjen rikkomisen (edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 15 kohta), on annettava väitetiedoksiannossa kaikki asian kannalta merkitykselliset tiedot kyseisen rikkomisen alkamishetkestä.

554 On siis selvitettävä, mainittiinko väitetiedoksiannossa riittävän selvästi, että kuuluminen kansalliseen järjestöön, joka oli Cembureaun välitön jäsen, oli merkityksellinen seikka määriteltäessä sitä hetkeä, josta alkaen Cembureaun välilliset jäsenet olivat osallistuneet Cembureau-sopimuksella toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

555 Cembureaun välilliset jäsenet tosin tiesivät, että ne olivat sellaisen kansallisen järjestön jäseniä, joka itse oli Cembureaun jäsen. On kuitenkin kyseenalaista, ovatko ne voineet väitetiedoksiannon perusteella kohtuudella päätellä, mihin toimenpiteisiin komissio aikoi ryhtyä sen perusteella, että ne kuuluivat Cembureaun välittömänä jäsenenä olevaan järjestöön (edellä 323 kohdassa mainittu asia Shell v. komissio, tuomio 10.3.1992, 56 kohta ja asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomion 35 kohta).

556 Aluksi on todettava, ettei komissio viittaa väitetiedoksiannossa millään tavoin siihen, että Cembureaun välillisten jäsenten kuuluminen kansalliseen järjestöön osoittaisi niiden osallistumisen Cembureau-sopimukseen. Väitetiedoksiannossa ei missään kohdin todeta, että kuuluminen kansalliseen järjestöön, joka oli Cembureaun välitön jäsen, olisi merkityksellinen seikka määriteltäessä sitä hetkeä, josta alkaen Cembureaun välilliset jäsenet olivat osallistuneet Cembureau-sopimuksella toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (väitetiedoksiannon 9, 59 ja 61 kohta). Lisäksi väitetiedoksiannon sanamuotoonkin sisältyy seikkoja, jotka ovat ristiriidassa väitetiedoksiannon tällaisen tulkinnan kanssa.

557 Väitetiedoksiannossa (61 kohdan kolmas alakohta) todetaan ensinnäkin, että Cembureau ja sen jäsenet "ovat tehneet" Cembureau-sopimuksen. Väitetiedoksiannossa viitataan niinikään (59 kohdan ensimmäinen alakohta) sellaisiin järjestelyihin ja toimenpiteisiin "joista oli sovittu Cembureaun organisaatiossa".

558 Sellaisten yritysten osalta, jotka eivät ole Cembureaun jäseniä, käytetään erilaisia ilmaisuja: komissio korostaa (väitetiedoksiannon 61 kohdan ensimmäinen alakohta) sitä, että "kyseiset yritykset ovat vahvistaneet kotimarkkinoita koskevan yhteisen säännön". Kyseiset yritykset eivät siis väitetiedoksiannon mukaan olleet vastuussa Cembureau-sopimuksen hyväksymisestä. Niiden katsottiin liittyneen Cembureau -sopimukseen sillä perusteella, että ne olivat osallistuneet yhteen tai useampaan kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen (ks. edellä 542 kohta).

559 Tämä näkemys oli määräävä tekijä myös siinä, miten kuulemistilaisuudet järjestettiin hallinnollisen menettelyn aikana (ks. jäljempänä 664—674 kohta). Niinpä ainoastaan Cembureau ja ne yritykset ja yritysten yhteenliittymät, joita väitetiedoksiannossa oli pidetty Cembureaun välittöminä jäseninä, olivat saaneet mahdollisuuden antaa suullisia lausumia nimenomaisesti Cembureau-sopimusten käsittelylle varatuissa kuulemistilaisuuksissa, koska näiden osapuolten katsottiin tehneen kyseisen sopimuksen. Cembureaun välilliset jäsenet, kuten Buzzi, joiden katsottiin liittyneen Cembureau-sopimukseen sillä perusteella, että ne olivat osallistuneet kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen, annettiin puheenvuoro ainoastaan niissä kuulemistilaisuuksissa, jotka koskivat Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä (ks. jäljempänä 665 ja 666 kohta).

560 Koska liittyminen sopimukseen tapahtuu ex nunc, komission turvautuminen hallinnollisessa menettelyssä liittymisen käsitteeseen muiden kuin Cembureaun jäsenten osalta vahvistaa sen, ettei komissiolla siinä vaiheessa ollut aikomusta nojautua siihen, että Cembureaun välilliset jäsenet kuuluivat kansalliseen järjestöön, ja katsoa, että nämä olivat osallistuneet Cembureau-sopimuksella toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen kyseisen sopimuksen tekemisestä lähtien.

561 Toiseksi komissio ilmoitti väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan 59 kohdassa, että "kaikki Cembureaun yhteydessä sovitut järjestelyt ja kahdenväliset ja/tai monenväliset kokoukset ja yhteydenotot muodostivat 'yhden jatkuvan sopimuksen' *edellä mainituista päivämääristä lukien*". Jos komissio olisi tuolloin katsonut, että Cembureaun välillisten jäsenten osallistuminen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen oli osoitus niiden osallistumisesta kyseiseen sopimukseen siitä päivästä lähtien, jona sopimus tehtiin, sillä perusteella, että niiden kansalliset järjestöt olivat edustaneet niitä 14.1.1983 pidetyssä val-

tuuskuntien johtajien kokouksessa, se ei olisi viitannut väitetiedoksiannossa *"päivämääriin"*, joista alkaen ne olivat osallistuneet yhteen jatkuvaan Cembureau-sopimukseen, vaan tähän päivämäärään 14.1.1983, kuten se on menetellyt kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäisessä alakohdassa (ks. edellä 546 kohta).

562 Tästä seuraa, että komissio katsoi väitetiedoksiannossa, että yritykset, jotka eivät olleet Cembureaun välittömiä jäseniä, olivat liittyneet Cembureau-sopimuksen siitä päivästä lähtien, jona ne olivat osallistuneet kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Tältä osin se ei erotellut millään tavoin toisistaan Cembureaun välillisiä jäseniä ja Buzzia, joka ei ole järjestön välitön eikä välillinenkään jäsen. Koska Cembureau ja sen jäsenet olivat tehneet Cembureau-sopimuksen, kaikkien muiden yritysten, jotka eivät olleet Cembureaun jäseniä, katsottiin näet liittyneen Cembureau-sopimukseen ex nunc siitä päivästä lähtien, jona ne olivat osallistuneet täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Sen sijaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsottiin muista kuin Cembureaun jäsenistä ainoastaan Buzzin liittyneen Cembureau-sopimukseen sinä päivänä, jona "ne" panivat sopimuksen täytäntöön (65 perustelukappaleen 4 kohta ja 1 artikla). Toisin kuin Cembureaun välilliset jäsenet, kyseinen yritys ei näet ollut valtuuskuntien johtajien kokouksissa kansallisen järjestön edustamana.

563 On siis todettava, että koska väitetiedoksianto ja kanteen kohteena oleva päätös eivät ole yhtäpitäviä, komissiolla ei ollut oikeutta pitää viimeksi mainitussa Cembureaun välillisten jäsenten jäsenyyttä Cembureaun kansallisessa jäsenjärjestössä perusteena vastuulle Cembureau-sopimuksen muodostamasta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

564 Tämä toteamus ei kuitenkaan voi johtaa siihen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla kumottaisiin kokonaan kaikkien niiden yritysten osalta, jotka ovat Cembureaun välillisiä jäseniä ja joille kanteen kohteena oleva päätös on osoitettu. Koska seikka, joka ei ole tullut hallinnollisessa menettelyssä esiin, on saanut komission toteamaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että Cembureaun välilliset jäsenet, jotka ovat osallistuneet yhteen tai useampaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3—6 artiklassa tarkoitettuun täytäntöönpanotoimenpiteeseen, ovat osallistuneet Cembureau-sopimukseen 14.1.1983 lähtien (ks. edellä 551 ja 552 kohta), väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen väliset epäyhtenäisyydet ovat vaikuttaneet Cembureaun välillisten jäsenten puolustautumiseen ainoastaan siltä osin kuin kanteen kohteena olevassa päätöksessä pidetään lähtökohtana niiden osallistumista päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen sellaisesta päivämäärästä alkaen, joka on aikaisempi kuin päivämäärä, jolloin ne ensimmäisen kerran sovelsivat Cembureau-sopimusta.

565 Tämä päätelmä ei siis vaikuta Cembureaun välillisiin jäseniin, jotka väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen, jota on pidetty Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteenä, joka alkoi ennen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa lähtökohtana niiden osallistumiselle Cembureau-sopimuksella toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen pidettyä päivämäärää tai juuri sinä päivänä. Niinpä väitetiedoksiannossa (61 kohdan d alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (50 perustelukappale ja 3 artiklan 3 kohdan a alakohta) katsotaan Dyckerhoffin, Ciments français'n, Heidelbergerin ja Lafargen osallistuneen ranskalais-saksalaiseen kartelliin 23.6.1982 lähtien. Vaikka komissio ei olisi pitänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä näiden yritysten kuulumista SFIC:hen tai BDZ:aan lainkaan merkittävänä, se olisi tästä syystä siinäkin tapauksessa pitänyt päivämäärää 14.1.1983 lähtökohtana niiden osallistumiselle kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Kyseisten yritysten olisi näet katsottu liittyneen Cembureau-sopimukseen sen perusteella, että ne osallistuivat ranskalais-saksalaiseen kartelliin. Nyt käsiteltävä väite on hylättävä myös siltä osin kuin Valenciana, Hornos Ibéricos ja Blue Circle ovat vedonneet siihen. Väitetiedoksiannon (12 luvun 67 kohta) ja kanteen kohteena olevan päätöksen (59 perustelukappale ja 6 artikla) mukaan kyseiset yritykset ovat osallistuneet EPC:n yhteydessä yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla on pyritty rauhoittamaan yhteisön sisäiset kansalliset markkinat ainakin

1.7.1981 lähtien Blue Circlen osalta ja 1.1.1986 lähtien Valencianan ja Hornos Ibéricosin osalta (väitetiedoksiannon 12 luvun 67 kohta ja kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla). Jos komissio olisi viittaamatta millään tavoin kuulumiseen kansalliseen järjestöön katsonut, että nämä yritykset olivat liittyneet Cembureau-sopimukseen vain sillä perusteella, että ne olivat osallistuneet kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen, se oli pitänyt päivämäärää 14.1.1983 Blue Circlen osalta ja päivämäärää 1.1.1986 Valencianan ja Hornos Ibéricosin osalta lähtökohtana niiden osallistumiselle kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Nämä päivämäärät vastaavat niitä päivämääriä, jotka kanteen kohteena olevan päätöksen kyseisessä artiklassa on kyseisten yritysten osalta todettu kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäiviksi. Samoin perusteluin on hylättävä Cimporin ja Secilin väite. Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan ne ovat osallistuneet Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen eli Iberian niemimaan kartelliin, jonka alkamispäiväksi todettiin väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä 1.1.1986 (väitetiedoksiannon 10 luvun 61 kohdan c alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappale ja 3 artiklan 2 kohta). Tämä päivämäärä on sama kuin se, joka näiden yritysten osalta on todettu kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa.

566 Sitä vastoin CBR:n, ENCI:n, Vicatin, Rugbyn, Aslandin, Castlen ja Unilandin osalta on todettava, että komissio olisi pitänyt toista päivämäärää ajankohtana, josta alkaen ne olivat osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, jos se olisi viittaamatta kyseisten yritysten kuulumiseen kansalliseen järjestöön, joka oli Cembureaun välitön jäsen, katsonut, että nämä yritykset olivat liittyneet Cembureau-sopimukseen vain sillä perusteella, että ne olivat osallistuneet kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Koska täytäntöönpanotoimenpiteet, joihin CBR, ENCI, Vicat, Rugby ja Castle olivat osallistuneet, oli kaikki toteutettu 14.1.1983 jälkeen, komissio on näet ainoastaan sillä perusteella, että ne kuuluivat Cembureaun välittömänä jäsenenä olevaan kansalliseen järjestöön, voinut katsoa, että kyseiset yritykset ovat osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen kyseisestä päivämäärästä lähtien. Myös Aslandin ja Unilandin osalta komissio on pitänyt niiden Oficemeniin kuulumisen perusteella päivämäärää 1.1.1986 päivänä, josta alkaen nämä ovat osallistuneet kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen, koska ne täytäntöönpanotoimenpiteet, joihin kyseiset kaksi yritystä ovat komission mukaan osallistuneet, on toteutettu kyseisen päivämäärän jälkeen.

567 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siis kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan, että CBR, ENCI, Vicat, Rugby, Asland, Castle ja Uniland ovat osallistuneet Cembureau-sopimuksella toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen sellaisesta päivämäärästä lähtien, joka on aikaisempi kuin päivämäärä, jona ne ovat toteuttaneet ensimmäisen kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteen. Vicatin osalta on katsottava, että se on kyennyt puolustautumaan sitä väitettä vastaan, joka koski sen liittymistä Cembureau-sopimukseen sillä perusteella, että se oli 11.5.1983 lähtien osallistunut Buzzin kanssa ranskalais-italialaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohta). CBR, Rugby, Asland ja Uniland ovat kyenneet puolustautumaan sitä väitettä vastaan, jonka mukaan ne olivat liittyneet Cembureau-sopimukseen sillä perusteella, että CBR, Asland ja Uniland olivat 28.5.1986 alkaen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) ja Rugby 16.6.1986 alkaen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohta) osallistuneet yhteen tai useampaan ETF:n piirissä toteutettuun toimenpiteeseen. Lopuksi on todettava, että ENCI ja Castle ovat kyenneet puolustautumaan sitä väitettä vastaan, jonka mukaan ne olivat liittyneet Cembureau-sopimukseen osallistumalla 14.3.1984 yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ECEC:n yhteydessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla).

568 Edellä esitetyn perusteella kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on tässä vaiheessa kumottava siltä osin kuin siinä vahvistetaan kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen alkamispäiväksi Vicatin osalta 11.5.1983 edeltävä ajankohta, ENCI:n ja Castlen osalta 14.3.1984 edeltävä ajankohta, CBR:n, Aslandin ja Unilandin osalta 28.5.1986 edeltävä ajankohta ja Rugbyn osalta 16.6.1986 edeltävä ajankohta.

1.3. Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kesto

569 FIC, Ciments français, Aalborg, Unicem ja Uniland katsovat kannekirjelmässään, että väitetiedoksiannossa ilmaistaan epätäsmällisesti se, mistä alkaen niiden katsotaan osallistuneen Cembureau-sopimukseen. Aker ja Euroc arvostelevat sitä, että toisin kuin väitetiedoksiannossa, kanteen kohteena olevassa päätöksessä (65 perustelukappaleen 3 kohdan a alakohta, 4 kohta ja 9 kohdan a alakohta) on katsottu niiden osallistuneen välittömästi Cembureau-sopimuksen tekemiseen alusta lähtien.

570 Siltä osin kuin nämä väitteet ovat esittäneet Cembureaun välilliset jäsenet, ne sisältyvät väitteeseen, jonka mukaan komissio ei ollut täsmentänyt väitetiedoksiannossa riittävällä tavalla aikovansa nojautua siihen, että välilliset jäsenet kuuluivat kansalliseen järjestöön, ja katsoa niiden osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun Cembureau-sopimukseen sellaisesta päivämäärästä lähtien, joka oli aikaisempi kuin ensimmäinen kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpide, johon niiden oli katsottu ryhtyneen. Ciments français'n esittämät perustelut on siis hylättävä (ks. edellä 565 kohta), kun taas Unilandin esittämät perustelut on hyväksyttävä (ks. edellä 566—568 kohta).

571 On vielä selvitettävä, ovatko FIC, Aalborg, Unicem, Aker ja Euroc väitetiedoksiantoa lukiessaan kyenneet saamaan selville, että komissio väitti niiden osallistuneen Cembureau-sopimukseen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan mukaisesta alkamispäivästä lähtien.

572 Väitetiedoksiannossa (61 kohdan a alakohta) todetaan, että "'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets' on Cembureaun ja sen jäsenten välinen sopimus ja/tai yhdenmukaistettu menettelytapa, joka on ollut voimassa ainakin vuodesta 1983 lähtien". Väitetiedoksiannon 9 kohdassa viitataan nimenomaisesti 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen ja korostetaan, että "useissa Cembureaun asiakirjoissa, jotka koskevat sen nimellä 'Head Delegates' kutsutun elimen kokouksia, viitataan siihen, että 'Cembureau Agreement or Principle' on kehitetty ja vahvistettu tässä eurooppalaisessa sementtijärjestössä". Siinä ilmaistaan siis riittävän selvästi, että myöhemmin kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettu Cembureau-sopimus merkitsi Cembureaun ja sen jäsenten kannalta ainakin 14.1.1983 alkanutta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista.

573 FIC, Aalborg ja Unicem, joiden on väitetiedoksiannon 6 kohdassa todettu olevan Cembureaun välittömiä jäseniä, eivät siis voi vedota siihen, että väitetiedoksianto olisi ollut epämääräinen

päätöksen 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohdan osalta. Akeria ja Eurocia ei mainita väitetiedoksiannon 6 kohdassa Cembureaun välittömien jäsenten joukossa. Nämä ovat kuitenkin ilmoittaneet väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa olevansa jäseniä (Akerin ja Eurocin väitetiedoksiantoon antaman yhteisen vastauksen 2.1.10 ja 2.2.8 kohta; asiassa T-70/95 ja T-71/95 esitettyjen kannekirjelmien liite 2). Ne eivät siis voi vedota siihen, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu sillä, että komissio oli pitänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä niitä Cembureaun välittöminä jäseninä. Akerin ja Eurocin esittämät perustelut on siten hylättävä.

574 Ciments français, Lafarge, Uniland, Italcementi ja Hornos Ibéricos korostavat, että kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohdassa on katsottu päätöksen 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen päättyneen 26.3.1993 eli väitetiedoksiannon tiedoksi antamisen jälkeen. Komissio on niiden mukaan siis pidentänyt lainvastaisesti kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa antamatta kyseisille yrityksille mahdollisuutta esittää asianmukaisesti näkemyksiään tästä seikasta. Unicem ja AGCI arvostelevat sitä, ettei väitetiedoksiannossa yksilöity Cembureau-sopimukselle mitään päättymispäivää, kun taas Heracles väittää, ettei väitetiedoksiannossa ilmoitettu, oliko komission mielestä Cembureau-sopimus lakannut olemasta voimassa siinä vaiheessa, kun väitetiedoksianto laadittiin, vai ei.

575 On todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa ei vahvisteta mitään päivämäärää kilpailusääntöjen rikkomisen päättymiselle. Päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohdassa komissio näet toteaa, että "ei ole varmaa, että kilpailusääntöjen rikkominen on missään vaiheessa todellisuudessa loppunut". Se pitää siis ainoastaan sakon määrän laskemisen kannalta kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivänä 26.3.1993.

576 Se on jo väitetiedoksiantoa laatiessaan pidättynyt vahvistamasta kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivää useimpien kyseisten rikkomisten osalta, ja tämä koskee myös Cembureau-sopimuksella toteutettua kilpailusääntöjen rikkomista. Tältä osin se totesi väitetiedoksiannon 93 kohdassa seuraavaa: "[— —] lähes kaikki kartellit ovat edelleen voimassa." Tämä maininta koski siis niitä kilpailusääntöjen rikkomisia, joiden osalta väitetiedoksiannossa ei määritelty täsmällistä rikkomisen päättymispäivää. Tässä tilanteessa väitetiedoksiannon saajat kykenivät ymmärtämään, että komissio aikoi kanteen kohteena olevassa päätöksessä todeta erityisesti Cembureau-sopimuksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen kestoajaksi myös väitetiedoksiannon jälkeisen ajan. Tästä syystä kyseisten yritysten/järjestöjen puolustautumisoikeuksia ei ole loukattu.

577 Hornos Ibéricos arvostelee edelleen sitä, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä (65 perustelukappaleen 4 kohta) katsotaan kilpailusääntöjen rikkomisen kestäneen sen osalta 26.3.1993 saakka, jolloin Interciment hajosi, kun taas väitetiedoksiannossa ei mainita mitään sen ja Intercimentin välisistä yhteyksistä.

578 Väitetiedoksiannosta (ks. edellä 537—541 kohta) käy ilmi, että Hornos Ibéricosin katsottiin liittyneen Cembureau-sopimukseen sillä, että se oli osallistunut EPC:n toteuttamiin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Koska väitetiedoksiannossa ilmaistiin riittävän selvästi, että komissio katsoi Cembureau-sopimuksella toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuneen väitetie-

doksiannon laatimiseen saakka, komissio ei ole loukannut kantajan puolustautumisoikeuksia pitäessään kanteen kohteena olevassa päätöksessä päättymispäivänä 26.3.1993. On korostettava, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä, kuten väitetiedoksiannossakaan, ei todeta kantajan osallistuneen Intercimentiin. Komissio on ainoastaan käyttänyt kaikkien kanteen kohteena olevan päätöksen adressaattien osalta Intercimentin hajoamispäivää sakon määräämisen viiteajanjakson päättymispäivänä sillä perusteella, että se oli "viimeinen selvä ja tiedossa oleva osoitus [Cembureau-sopimuksesta]" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohta). Hornos Ibéricosin väite on siten hylättävä.

579 Heracles (T-57/95) väittää lopuksi, että se oli saanut väitetiedoksiannon 37 kohdan toista alakohtaa (Yhdistyneen kuningaskunnan ja Manner-Euroopan väliset suhteet) lukiessaan sen vaikutelman, että komissio katsoi sen osallistumisen Cembureau-sopimukseen päättyneen vuonna 1986, jolloin se oli komission mukaan rikkonut kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä viemällä sementtiä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

580 On muistettava, että komissio katsoi väitetiedoksiannossa, että ne kilpailusääntöjen rikkomiset, joiden osalta se ei ollut ilmiottanut tiettyä kyseisen rikkomisen päättymispäivämäärää, jatkuivat edelleen (ks. edellä 576 kohta). Tilanne oli tällainen muun muassa Heraclesin osallistumista Cembureau-sopimukseen koskevilta osin. Lisäksi väitetiedoksiannossa esitettiin Heraclesia kohtaan väitteitä, jotka koskivat sen osallistumista Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin vuoden 1986 jälkeenkin (osallistuminen ETF:n yhteydessä väitetiedoksiannon 20 kohdassa ja 61 kohdan h ja v alakohdassa tarkoitettuihin kannustintoimenpiteisiin; osallistuminen väitetiedoksiannon 27 ja 67 kohdassa tarkoitettuihin EPC:n toimenpiteisiin). Tästä syystä kantaja ei voi väittää, että väitetiedoksiannon 37 kohdasta olisi voinut saada virheellisen käsityksen.

1.4. Päätelmät

581 CBR:n, ENCI:n, Vicatin, Rugbyn, Aslandin, Castlen ja Unilandin väite, jonka mukaan väitetiedoksianto oli epätäsmällinen siltä osin kuin se koski niiden osallistumista Cembureau-sopimukseen, on hyväksyttävä peruste kumota kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla osittain (ks. edellä 568 kohta). Väitteet on muilta osin hylättävä.

2. Väitetiedoksiannon täsmällisyys siltä osin kuin se koski kantajien osallistumista hintatietojen vaihtoon ja kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa

582 VNC (T-32/95), Ciments luxembourgeois (T-34/95), SFIC (T-36/95), Aalborg (T-44/95), BDZ (T-48/95), Unicem (T-50/95), BCA (T-54/95) ja ATIC (T-63/95) väittävät, ettei komissio ilmoittanut väitetiedoksiannossa riittävän selvästi, katsoiko se niiden osallistuneen hintatietojen vaihtoon.

583 On todettava, että väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan 8 kohta on otsikoitu "Hintojen tiedottaminen Cembureaun jäsenten kesken" ja että "oikeudellinen arviointi" -osan 60 kohdassa, jossa viitataan 8 kohtaan, selitetään, että "hinnastoja koskevien tietojen vaihtaminen, jota on harjoitettu ainakin vuodesta 1983 lähtien, on Cembureaun ja sen jäsenten välinen yhdenmukaistettu menettelytapa". VNC:n, Ciments luxembourgeois'n, SFIC:n, Aalborgin, BDZ:n, Unicemin, BCA:n ja ATIC:n on väitetiedoksiannon 6 kohdassa nimenomaisesti katsottu kuuluvan Cembureaun jäseniin. Tästä syystä ne kykenivät väitetiedoksiantoa lukiessaan ymmärtämään, että komissio katsoi niiden osallistuneen kyseiseen tietojenvaihtoon.

584 Unicem katsoo edelleen, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska väitetiedoksiannossa ei täsmennetty päivämäärää, jona tietojenvaihto Cembureaun piirissä päättyi. Tämä väite on hylättävä edellä 576 kohdassa mainituin perusteluin.

3. Väitetiedoksiannon täsmällisyys siltä osin kuin se koski kantajien osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklassa tarkoitettuihin kahden- ja monenvälisiin kartelleihin

585 Cimpor (T-61/95) väittää, ettei se tutustuessaan väitetiedoksiantoon kyennyt erottamaan toisistaan väitettä, joka koski Portugalin markkinoiden jakamista, ja väitettä, joka koski Iberian niemimaan markkinoiden jakamista. Iberian niemimaan kartellia käsiteltiin näet väitetiedoksiannon kansainvälistä tilannetta koskevissa luvuissa, ja molemmat väitteet oli sisällytetty väitetiedoksiannon Portugalia koskeviin lukuihin.

586 Tämä väite on hylättävä. Cimpor ei väitä, että Iberian niemimaan kartellia koskevat väitetiedoksiannon kansainvälistä tilannetta koskevien lukujen kohdat (2 luvun 11 kohta ja 10 luvun 61 kohdan c alakohta), joita kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetaan, olisivat olleet epätäsmällisiä. Vaikka Portugalia koskevissa väitetiedoksiannon 9 ja 19 luvuissa toistetaan joitakin Iberian niemimaan kartelliin liittyviä seikkoja otsikoilla "Sementtikauppa Portugalin ja Espanjan välillä" (56 kohdan b alakohta ja 90 kohta), tällainen toistaminen ja lisäselvitykset eivät voi vaikeuttaa kantajan puolustautumista.

587 Secil (T-62/95) väittää, ettei se väitetiedoksiantoa lukiessaan voinut saada selville, milloin kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu Iberian niemimaan kartelli oli alkanut ja milloin portugalilainen kartelli oli päättynyt.

588 On todettava, että komissio esitti "Iberian niemimaan kartellia" käsittelevässä väitetiedoksiannon 61 kohdan c alakohdassa seuraavaa:

"Sopimukset, jotka oli tehty espanjalaisten tuottajien järjestön Oficemenin, avustajinaan jäsentuottajat Valenciana, Asland, Cosmos, [Hornos Ibéricos], Valderrivas, ja portugalilaisten tuottajien Cimporin ja Secilin välillä [— —] siinä tarkoituksessa, ettei niiden perinteisille myyntialueille toimitettaisi vastavuoroisesti tavaraa, merkitsivät 1.1.1986 alkaen sementin myynnin rajoittamista ja 85 artiklan 1 kohdan c alakohdan vastaista markkinoiden jakamista."

589 Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohta on siten ilmoitettu selkeästi väitetiedoksiannossa.

590 Väite, jonka mukaan portugalilaisen kartellin päättymisajankohtaa ei ilmoitettu, on merkityksetön, koska kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole otettu huomioon valtionsisäistä tilannetta koskevia väitteitä.

591 Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Heidelberger (T-42/95) ja BDZ (T-48/95) vetoavat ranskalais-saksalaisen kartellin osalta siihen, ettei väitetiedoksiannossa täsmennetty riittävän selvästi sitä, että niiden katsottiin osallistuneen sellaisiin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka liittyivät sementintoimituksia Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan koskevaan sääntelyyn, joka on kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen. SFIC ja BDZ arvostelevat edelleen komissiota siitä, ettei se muotoillut väitetiedoksiannossa riittävän selvästi kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettua väitettä, joka koski niiden osallistumista yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka yhteydessä vaihdettiin tietoja tarkoituksena valvoa Ranskan ja Saksan välisen viennin määrällisten rajoitusten noudattamista sekä eritellä kyseiset viennit kohdemaakunnan mukaan. Nämä kantajat eivät siten olleet omasta mielestään kyenneet puolustautumaan asianmukaisesti siltä osin kuin oli kyse niiden osallistumisesta ranskalais-saksalaiseen kartelliin.

592 Myös tämä väite on hylättävä. Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger ja BDZ on näet yksilöity nimeltä väitetiedoksiannon 61 kohdan d alakohdassa, joka on otsikoitu "Ranskalais-saksalainen kartelli" osapuoliksi "sopimuksissa ja/tai yhdenmukaistetuissa menettelytavoissa [— —], jotka koskevat toimituksia Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan".

593 Samassa väitetiedoksiannon 61 kohdan d alakohdassa (kolmas alakohta) todettiin lisäksi seuraavaa:

"Tilastotietojen vaihto [SFIC:n] ja BDZ:n välillä on yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla rajoitetaan kilpailua 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla [— —]. Tätä tietojenvaihtoa

on näet tarkasteltava [Ranskan ja Saksan] markkinoiden jakamista koskevien sopimusten ja/tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen yhteydessä, joiden tarkoituksena on antaa kyseisille kahdelle järjestölle mahdollisuus valvoa vientiin hyväksyttäviä tavoitemääriä ja niiden määränpäätä maakunnittain."

4. Väitetiedoksiannon täsmällisyys siltä osin kuin se koski kantajien osallistumista ETF:n perustamiseen ja sen yhteydessä toteutettuihin kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin sekä näiden kilpailusääntöjen rikkomisten kestoa

594 Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Heidelberger (T-42/95), Aalborg (T-44/95), BDZ (T-48/95), Unicem (T-50/95), Asland (T-55/95), Uniland (T-58/95) ja Blue Circle (T-88/95) vetoavat siihen, ettei niiden väitetiedoksiannossa katsottu osallistuneen ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen, joka on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen.

595 Tämä väite on hylättävä. Väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan 17 kohta on otsikoitu "'Cembureau Task Force or European Task Forcen' perustaminen ja toiminta". "Oikeudellinen arviointi" -osan 61 kohdan h kohdan ensimmäisessä alakohdassa todetaan, että "'Cembureau Task Force or European Task Forcen' piirissä sovittuja sopimuksia ja menettelytapoja (16—20 kohta) on pidettävä sellaisen yhtenäisen suunnitelman toteuttamisena, jonka Blue Circle, Asland, Uniland, SFIC, BDZ, Heidelberger, Dyckerhoff, Aalborg ja Unicem olivat laatineet kreikkalaisia tuottajia vastaan, koska nämä olivat rikkoneet kotimarkkinoita koskevaa sääntöä." Näiden yritysten ja järjestöjen täytyi siis olla tietoisia siitä, että komissio katsoi niiden laatineen yhtenäisen suunnitelman Kreikasta peräisin olevaa vientiä vastaan ja, kun väitetiedoksiannon 17 kohtaa ja 61 kohdan h alakohtaa luetaan yhdessä, että kyseinen suunnitelma koski muun muassa ETF:n perustamisesta tehtyä sopimusta.

596 Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, BDZ, Unicem, Asland, Uniland ja Blue Circle väittävät tämän jälkeen, ettei väitetiedoksiannossa väitetty niiden osallistuneen Intercimentin perustamiseen. Kyseiset kantajat eivät siis mielestään olleet kyenneet puolustautumaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua väitettä vastaan.

597 Myös tämä väite on hylättävä. Kyseisten kantajien on nimittäin väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan 61 kohdan h alakohdan i alakohdan neljännessä alakohdassa todettu olevan Intercimentin perustamista koskevan sopimuksen sopimuspuolia.

598 Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, BDZ, Unicem, Asland, Uniland ja Blue Circle vetoavat niinikään siihen, ettei väitetiedoksiannossa katsottu niiden osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaisten tuottajien, varsinkaan Titanin asiakas. Tästä syystä ne eivät ole mielestään kyenneet puolustautumaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a ala-

kohdassa tarkoitettua väitettä vastaan. Unicemilla ei mielestään ole ollut myöskään mahdollisuutta puolustautua sitä väitettä vastaan, jonka mukaan se olisi osallistunut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka koski Unicemin, Italcementin ja Cementirin kesken tehtyä sopimusta, jonka tarkoituksena oli estää se, että Calcestruzzi toisi sementtiä Kreikasta.

599 On korostettava, että komissio toteaa väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan, joka on otsikoitu "Kansallisten markkinoiden puolustamistoimenpiteet: Italia", 19 kohdan d alakohdan kolmannessa alakohdassa seuraavaa:

"Heti kun Titanin ja Calcestruzzin välinen sopimus oli allekirjoitettu, italialaiset sementintuottajat, erityisesti Italcementi, Unicem ja Cementir, ottivat ongelman esiin Cembureau Task Forcessa ja pyysivät apua eurooppalaisilta kumppaneiltaan. Calcestruzzin sementintuontia koskeva ongelma on nimittäin ollut esillä kaikissa Cembureau Task Forcen kokouksissa."

600 Komissio täsmentää väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan 61 kohdan h alakohdan iv alakohdassa seuraavaa:

"Calcestruzzia kohtaan harjoitettu painostus ja se, ettei Calcestruzzi pannut täytäntöön sopimustaan ostaa sementtiä Titanilta, ovat seurausta italialaistuottajien Italcementin, Unicemin ja Cementirin ja muiden 'Cembureau Task Forcen' osallistujien välisistä sopimuksista ja/tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joilla on pyritty viemään kreikkalaistuottajilta merkittävä asiakas, jonka avulla nämä olisivat kyenneet tunkeutumaan Italian markkinoille."

601 Väitteet, jotka liittyivät Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteisiin, oli siis nimenomaisesti osoitettu muun muassa Unicemille, jonka komissio katsoi osallistuneen yhtäältä sopimuksiin ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin muiden italialaistuottajien kanssa ja toisaalta sopimuksiin ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin muiden ETF:n jäsenten kanssa. Tämä kantaja ei siis voi valittaa siitä, että väitetiedoksianto ei olisi ollut täsmällinen siltä osin kuin se koski sen osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin.

602 Väitetiedoksiannon (61 kohdan h alakohdan ensimmäinen alakohta) mukaan Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, BDZ, Asland, Uniland ja Blue Circle olivat mukana "yhtenäisessä suunnitelmassa, joka oli laadittu [— —] kreikkalaistuottajia vastaan", eli osallistuivat "Cembureau Task Force or European Task Forceen". Ne kykenivät siis väitetiedoksiantoon tutustuessaan ymmärtämään, että komissio kohdisti niihin, kuten muihinkin ETF:n jäseniin, Calcestruzzia kohtaan harjoitettua painostusta koskevan väitteen. Niillä on siis ollut mahdollisuus puolustautua kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettua väitettä vastaan, joka koski yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien eikä varsinkaan Titanin asiakas.

603 Titan (T-64/95) väittää, ettei väitetiedoksiannossa täsmennetty selvästi, oliko se yksi niistä eurooppalaisista sementintuottajista, joiden katsottiin ryhtyneen kreikkalaisia tuottajia vastaan kohdistettuihin lainvastaisiin toimenpiteisiin, vai sitä vastoin näiden kiellettyjen toimenpiteiden kohde.

604 On korostettava, ettei väitetiedoksiannossa todeta missään kohdin, että Titan olisi ollut osallisena ETF:n perustamista koskevassa sopimuksessa (väitetiedoksiannon 61 kohdan h alakohdan ensimmäinen alakohta), Intercimentin perustamista koskevassa sopimuksessa (väitetiedoksiannon 61 kohdan h alakohdan i alakohta) eikä Italian markkinoiden puolustamistoimenpiteissä, joilla pyrittiin siihen, ettei se olisi enää kreikkalaistuottajien asiakas (väitetiedoksiannon 61 kohdan h alakohdan iv alakohta).

605 Väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan 61 kohdan h alakohdan v alakohdassa todetaan sitä vastoin selvästi seuraavaa:

"Kaikki 20 kohdassa luetellut sopimukset (sopimukset, joista tietyt koskivat Titania) ovat 85 artiklan 1 kohdan vastaisia. Kuten 16—20 kohdassa esitetystä ilmenee, nämä sopimukset kuuluvat Cembureau Task Forcen toteuttamiin kannustintoimenpiteisiin, joilla pyrittiin siirtämään muualle Kreikan tuotannon ylijäämä ja joissa on selvästi edellytetty, että kreikkalaistuottajat lakkaavat toimittamasta tavaraa suoraan Eurooppaan."

606 Tutustuttuaan näihin väitetiedoksiannon kohtiin Titan kykeni siis ymmärtämään, että komissio katsoi sen osallistuneen ETF:n yhteydessä, tekemällä sitä koskeneita, väitetiedoksiannon 20 kohdassa lueteltuja sopimuksia, lainvastaisiin sopimuksiin ETF:n tuottajajäsenten kanssa, koska se oli näiden sopimusten tekemisen vastineeksi luvannut lakata toimittamasta tavaraa suoraan Eurooppaan. Tästä syystä Titanin väite on hylättävä.

607 Myöskään Blue Circle ei voi väittää, ettei väitetiedoksiannossa olisi mainittu riittävän selvästi sen osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuihin kannustintoimenpiteisiin. Väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan 20 kohdan a alakohdassa mainitut sopimukset koskevat näet muun muassa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettua eri brittiläistuottajien välistä kartellia ja kyseisen päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b alakohdassa tarkoitettua Blue Circlen ja Titanin välistä sopimusta.

608 On todettava, että komissio katsoo väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan 61 kohdan h alakohdan v alakohdassa seuraavaa:

"Kaikki 20 kohdassa luetellut sopimukset (sopimukset, joista tietyt koskivat Titania) ovat 85 artiklan 1 kohdan vastaisia. Kuten 16—20 kohdassa esitetystä ilmenee, nämä sopimukset kuuluvat Cembureau Task Forcen toteuttamiin kannustintoimenpiteisiin, joilla pyrittiin siirtämään muualle Kreikan tuotannon ylijäämä ja joissa on selvästi edellytetty, että kreikkalaistuottajat lakkaavat toimittamasta tavaraa suoraan Eurooppaan."

609 Blue Circle kykeni siis ymmärtämään, että komissio katsoi sen osallistuneen ETF:n yhteydessä kannustintoimenpiteisiin, jotka on otettu huomioon kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a—b alakohdassa.

610 Unicem väittää, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska väitetiedoksiannossa ei mainittu mitään päivämäärää, jolloin kilpailusääntöjen rikkominen olisi päättynyt ETF:ää koskevien väitteiden osalta.

611 Se lisää, ettei väitetiedoksiannossa mainittu edes siitä, minä päivänä kilpailusääntöjen rikkominen oli alkanut Intercimentin perustamista (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) ja Italian markkinoiden puolustamistoimenpiteitä (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a ja b alakohta) koskevien väitteiden osalta.

612 Se väittää lisäksi, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu, kun sen on kanteen kohteena olevassa päätöksessä väitetty osallistuneen Intercimentiin 26.3.1993 asti, jolloin kyseisen järjestön toiminta loppui, vaikka tämä ajankohta sijoittuu vasta väitetiedoksiannon jälkeiseen aikaan.

613 On huomattava, että väitetiedoksiannossa (61 kohdan h alakohta) todettiin Unicemin osallistuneen "'Cembureau Task Force or European Task Forcen' piirissä sovittu[ihin] sopimuksi[in] ja menettelytapo[ihin]" vuodesta 1986 lähtien. Unicem oli siis kyennyt puolustautumaan asianmukaisesti niitä väitteitä vastaan, jotka koskivat sen osallistumista Intercimentin perustamiseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) ja Italian markkinoiden puolustamistoimenpiteisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a ja b alakohta) vuoden 1986 alusta alkaen.

614 Sen väitteet, joiden mukaan sen puolustautumisoikeuksia oli loukattu, koska väitetiedoksiannossa ei ollut ilmoitettu, milloin kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitetut eri kilpailusääntöjen rikkomiset olivat päättyneet ja koska komissio oli vahvistanut 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulle kilpailusääntöjen rikkomiselle sellaisen päättymispäivän, joka sijoittui vasta väitetiedoksiannon lähettämisen jälkeiseen aikaan, on hylättävä edellä 576 kohdassa mainituin perustein.

5. Väitetiedoksiannon täsmällisyys siltä osin kuin se koski kantajien osallistumista vientijaostoissa toteutettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joita tarkoitetaan kanteen kohteena olevan päätöksen 5 ja 6 artiklassa, sekä näiden kilpailusääntöjen rikkomisten kestoa

615 ENCI (T-31/95), Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Aalborg (T-44/95), BDZ (T-48/95) ja Unicem (T-50/95) vetoavat siihen, ettei väitetiedoksiannossa katsottu niiden osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ECEC:n piirissä. Tästä syystä ne eivät olleet voineet puolustautua kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa huomioon otettua väitettä vastaan.

616 Tämä väite on hylättävä. Väitetiedoksiannon "oikeudellinen arviointi" -osan 66 kohdassa, joka on otsikoitu "ECEC:n piirissä toteutetut kartellit", todetaan nimittäin nimenomaisesti, että "ECMEC ja ECEC:n jäsenet" olivat osallistuneet "ECEC:n perustamista koskevaan sopimukseen ja kolmansiin maihin tapahtuvaa vientiä koskeviin sopimuksiin ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin" (66 kohdan viides alakohta). ENCI, Dyckerhoff, SFIC, Aalborg, BDZ ja Unicem mainittiin väitetiedoksiannossa (25 kohta) nimeltä ECEC:n jäseninä.

617 ENCI korostaa kuitenkin sitä, että komissio on sille tiedoksi annetussa väitetiedoksiannossa ainoastaan ilmoittanut, että ECEC:n piirissä tehdyt järjestelyt merkitsivät sitä, että ECMEC ja sen jäsenet olivat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa. ENCI ei kertomansa mukaan ole kuitenkaan koskaan ollut ECMEC:n jäsen. Se muistuttaa siitä, että vastatessaan pyyntöön täsmentää väitteitä, jotka oli sisällytetty väitetiedoksiantoon erityisesti ENCI:n osalta, komissio oli nimenomaisesti ilmoittanut, että ENCI:n katsottaisiin olevan vastuussa ainoastaan niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, joiden osalta se oli mainittu nimeltä (12.2.1992 päivätty kirje, joka on kannekirjelmän liite 15). Komissio oli niinikään välitoimiasiassa (em. asia T-14/92 R) vahvistanut, että ENCI:n katsottaisiin olevan vastuussa ainoastaan niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, joiden osalta se oli väitetiedoksiannossa mainittu nimeltä (komission vastinekirjelmä asiassa T-14/92 R, 24 kohta, kannekirjelmän liite 17). ENCI lisää täsmentäneensä kuulemistilaisuuksissa useaan kertaan, että se oli laatinut puolustuksensa katsoen, että sitä koskisivat ainoastaan ne väitteet, joiden osalta se oli mainittu nimeltä. Yksikään komission edustajista ei ollut kuulemistilaisuuksissa kuitenkaan ilmoittanut ENCI:lle, että se olisi ymmärtänyt väitetiedoksiannon ja sitä koskevat komission kommentit väärin.

618 Tämä väite on hylättävä edellä 530—534 kohdassa esitetyin perusteluin.

619 ENCI väittää lisäksi, että on käytännössä mahdotonta yksilöidä täsmällisesti väitetiedoksiantoon sisältyneet konkreettiset väitteet ja väitettyjen kilpailusääntöjen rikkomisten tekijöiden henkilöllisyys ja että tämä epätäsmällisyys kuvaa myös kanteen kohteena olevaa päätöstä.

620 Myös tämä väite on hylättävä. Edellä 528—536 kohdassa esitetyistä syistä on katsottava, että ENCI kykeni väitetiedoksiantoon tutustuttuaan ymmärtämään, että komissio katsoi sen osallistuneen Cembureau-sopimukseen ja ECEC:n yhteydessä tehtyihin järjestelyihin. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä yksilöidään myös ENCI nimeltä kahden kilpailusääntöjen rik-

komisen yhteydessä (osallistuminen Cembureau-sopimukseen [kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 10 kohta, 65 perustelukappaleen 3 ja 9 kohta ja 1 artikla]; osallistuminen ECEC:hen [kanteen kohteena olevan päätöksen 31 perustelukappaleen 3 kohta, 58 perustelukappaleen 3 ja 7 kohta ja 5 artikla).

621 Unicem väittää, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska väitetiedoksiannossa ei täsmennetty päivämäärää, jona ECEC:n yhteydessä tehtyjä järjestelyjä koskeva kilpailusääntöjen rikkominen oli päättynyt.

622 Tämä väite on hylättävä edellä 576 kohdassa esitetyin perusteluin.

623 Valenciana (T-52/95) ja Blue Circle (T-88/95) väittävät, että väitetiedoksiannon epätäsmällisyys esti niitä tutustumasta väitteeseen, jonka mukaan ne olivat osallistuneet EPC:n yhteydessä sovittuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jota tarkoitetaan kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa.

624 On todettava, että väitetiedoksiannon 67 kohdassa, joka koskee EPC:n toiminnan oikeudellista arviointia, todetaan, että EPC:n jäsenet ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa perustaessaan EPC:n ja osallistumalla sopimuksiin ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat vientiyhteistyötä yhteisön ulkopuolisissa maissa.

625 Koska Valenciana ja Blue Circle on mainittu nimeltä väitetiedoksiannon "tosiseikat"-osan 27 kohdassa EPC:n jäseninä, kyseiset kantajat eivät voi väittää, että väitetiedoksianto olisi ollut epätäsmällinen siltä osin kuin se koski niiden osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

626 Kaiken edellä esitetyn perusteella väitteet, joiden mukaan väitetiedoksianto olisi ollut epätäsmällinen, on hylättävä muiden paitsi CBR:n, ENCI:n, Vicatin, Rugbyn, Aslandin, Castlen ja Unilandin osalta, joiden puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska ne eivät ole voineet väitetiedoksiannon perusteella päätellä, että komissio katsoisi niiden osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen sellaisesta päivämäärästä alkaen, joka on aikaisempi kuin päivämäärä, jona ne ensimmäisen kerran sovelsivat Cembureau-sopimusta (ks. edellä 566—568 kohta).

Seitsemäs kanneperuste, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja asetuksen N:o 1 3 artiklan rikkomista, koska tiettyjä asiakirjoja ei ole käännetty

627 CBR (T-25/95), ENCI (T-31/95), VNC (T-32/95), Dyckerhoff (T-35/95), Heidelberger (T-42/95), Aalborg (T-44/95), Unicem (T-50/95), Valenciana (T-52/95), Castle (T-56/95), Heracles (T-57/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Irish Cement (T-60/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), ATIC (T-63/95), Holderbank (T-68/95), Hornos Ibéricos (T-69/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) katsovat, että komissio on rikkonut asetuksen N:o 1 3 artiklaa ja loukannut niiden puolustautumisoikeuksia jättäessään hallinnollisen menettelyn aikana toimittamatta niille käännöksen tietyistä asiakirjoista sen jäsenvaltion kielellä, jonka alueelle ne ovat sijoittautuneet.

628 Dyckerhoff, Heidelberger, Valenciana, Castle, Uniland, Secil, Hornos Ibéricos, Aker ja Euroc arvostelevat komissiota siis siitä, että tämä ei ole toimittanut niille käännöstä tietyistä todisteista, joita on käytetty väitetiedoksiannon tueksi. CBR, Dyckerhoff, Heidelberger, Aalborg, Valenciana, Castle, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Aker ja Euroc arvostelevat komissiota siitä, ettei tämä ole kääntänyt sen jäsenvaltion kielelle, jonka alueelle ne ovat sijoittautuneet, tiettyjä väitetiedoksiannon kohtia ja erityisesti siinä mainittujen asiakirjojen otteita. Dyckerhoff, Aalborg, Valenciana, Oficemen, Cimpor ja Secil kritisoivat myös sitä, ettei kuulemistilaisuuksien pöytäkirjoja ole käännetty.

629 Asetuksen N:o 1 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Yhteisön toimielimen jäsenvaltiolle tai jäsenvaltion lainkäyttövaltaan kuuluvalle henkilölle osoittamat asiakirjat laaditaan kyseisen jäsenvaltion kielellä."

630 Asetuksen N:o 1 3 artiklassa säädettyä kieliä koskevaa järjestelyä sovelletaan ainoastaan sellaisiin säädöksiin, päätöksiin ja muihin toimiin, joita toimielimet osoittavat tietyille henkilöille (edellä 223 kohdassa mainittu asia Tréfilunion v. komissio, tuomion 21 kohta).

631 Komission ei tarvitse toimittaa käännöstä väitetiedoksiannon liitteistä (edellä 223 kohdassa mainittu asia Tréfilunion v. komissio, tuomion 21 kohta). Kyse ei ole asetuksen N:o 1 3 artiklassa tarkoitetuista "asiakirjoista". Nämä asiakirjat eivät näet ole komission laatimia vaan ne ovat todistusaineistoa, johon komissio tukeutuu.

632 Tästä syystä väite, jonka mukaan komissio on rikkonut asetuksen N:o 1 3 artiklaa, kun se ei ole antanut väitetiedoksiannon adressaateille käännöstä sen pohjana olevasta todistusaineistosta, on hylättävä.

633 Koska kyseessä ovat asiakirjat, joita komissio lainaa sanasta sanaan väitetiedoksiannossa väitteidensä tueksi, niitä ei myöskään voida pitää kyseisen toimielimen laatimina, vaikka väitetiedoksianto on asetuksen N:o 1 3 artiklassa tarkoitettu komission "asiakirja" (edellä 223 kohdassa mainittu asia Tréfilunion v. komissio, tuomion 21 kohta). Väitetiedoksiannossa siteeratut kyseisten asiakirjojen kohdat eivät ole komission vaan tiettyjen sementintuottajien tai niiden toimialajärjestöjen laatimia. Käännöstä, jonka komissio mahdollisesti tekisi yrityksen tai yritysten yhteenliittymän laatimasta asiakirjasta, ei myöskään missään tapauksessa voitaisi pitää todistusvoimaisena versiona.

634 Tästä syystä sitä, että väitetiedoksiantoon sisältyy yritysten ja yritysten yhteenliittymien laatimista asiakirjoista erilaisia lainauksia, joita ei ole käännetty, ei myöskään voida pitää asetuksen N:o 1 3 artiklan rikkomisena.

635 On vielä lisättävä, että jotta voitaisiin arvioida niiden todisteiden todistusarvoa, joihin komissio on vedonnut väitetiedoksiantonsa tueksi, ja jotta siis voitaisiin valmistella puolustusta väitetiedoksiantoa vastaan, on saatava tutustua itse todistusaineistoon pikemminkin kuin niistä laadittuun epävirallliseen käännökseen. Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen edellyttää siis, että väitetiedoksiannon adressaatit voivat hallinnollisen menettelyn aikana tutustua kaikkiin heitä vastaan puhuviin asiakirjoihin niiden alkuperäisversioina (ks. myös edellä 323, 324 ja 364 kohta). Tämä periaate ei kuitenkaan velvoita komissiota kääntämään väitetiedoksiannossa siteerattuja tai sen tueksi esitettyjä asiakirjoja sen jäsenvaltion kielelle, johon väitetiedoksiannon adressaatit ovat sijoittautuneet. Tästä seuraa, että edellä 627 kohdassa lueteltujen kantajien väite, joka koskee niiden puolustautumisoikeuksien loukkaamista sillä, että komissio on laiminlyönyt toimittaa niille käännöksen tietyistä todisteista, joita se siteeraa väitetiedoksiannossa tai joita se on käyttänyt väitetiedoksiannon tueksi, on hylättävä.

636 Sen osalta, ettei kuulemistilaisuuksien pöytäkirjoja ole käännetty, on muistutettava, että asetuksen 99/63/ETY 9 artiklan 4 kohdan mukaan kunkin kuultavan henkilön lausuntojen olennainen sisältö on otettava pöytäkirjaan, jonka kuultava hyväksyy sen lukemisen jälkeen. Kuulemistilaisuuksien pöytäkirjojen tarkoituksena on ainoastaan toistaa kirjallisesti eri osapuolten suulliset lausumat näiden käyttämällä kielellä, jotta kyseiset osapuolet voisivat varmistaa, että niiden lausumat on kirjattu asianmukaisesti (ks. vastaavasti asia 48/69, ICI v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 619, jäljempänä asia 48/69, ICI vastaan komissio, 29 kohta). Ne eivät siis ole asetuksen N:o 1 3 artiklassa tarkoitettuja komission laatimia asiakirjoja. Dyckerhoffin, Aalborgin, Valencianan, Oficemenin, Cimporin ja Secilin väite, jonka mukaan komissio on rikkonut asetuksen N:o 1 3 artiklaa laiminlyödessään toimittaa käännöksen kuulemistilaisuuksien pöytäkirjoista, on tässä tilanteessa hylättävä. Kyseisillä kantajilla on lisäksi ollut kuulemistilaisuuksissa mahdollisuus kuunnella simultaanitulkkausta annetuista lausumista. Ne eivät siis voi myöskään väittää, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu.

637 Aalborg väittää, että kun komissio kääntää väitetiedoksiannossa otteen asiakirjasta, sen on annettava väitetiedoksiannon adressaattien käytettäväksi käännös koko asiakirjasta, jotta nämä voisivat ymmärtää asianmukaisesti otteeseen liittyvän asiayhteyden. Se viittaa tältä osin

lausumaan, jonka Kalogeropoulos on esittänyt kreikan kielellä 15.6.1986 Heraclesin hallitukselle (asiakirjat nro 33.126/19875—19877; ks. jäljempänä 816 kohta) ja josta ote on otettu väitetiedoksiannon 9 kohtaan ja käännetty sen jäsenvaltion kielelle, jonka alueelle väitetiedoksiannon adressaattina oleva kantaja on sijoittautunut, eli tanskaksi. Loppuosa asiakirjasta on olemassa ainoastaan kreikan kielellä.

638 Tämä väite on hylättävä. Koska komissiolla ei ole velvollisuutta laatia käännöksiä asiakirjoista, joita se siteeraa väitetiedoksiannossa, sillä ei ole myöskään velvollisuutta kääntää kokonaisuudessaan asiakirjaa, josta se on omasta aloitteestaan ja ilman velvoitetta toimia näin kääntänyt otteen sen jäsenvaltion kielelle, jonka alueelle väitetiedoksiannon adressaatti on sijoittautunut.

639 Heracles katsoo, että komission olisi pitänyt kääntää sen väitetiedoksiantoon antama vastaus ja sen maaliskuussa 1993 pidetyissä kuulemistilaisuuksissa esittämät lausumat muulle kielelle kuin kreikaksi. Koska kyseinen toimielin ei ollut menetellyt näin, se oli evännyt Heraclesilta mahdollisuuden esittää puolustuksensa tyydyttävällä tavalla komission jäsenille. Samasta syystä neuvoa-antavaa komiteaa ei ollut kuultu tyydyttävällä tavalla.

640 Tämä väite on hylättävä. Heracles ei näet ole näyttänyt toteen kanteen kohteena olevan päätöksen sisällön perusteella, että sitä ei olisi ymmärretty oikein. Komissio on joka tapauksessa monikielinen toimielin, jonka on katsottava olevan kykenevä ymmärtämään asiakirjoja, joita sille esitetään jollain yhteisön virallisella kielellä. Mikään ei myöskään anna syytä todeta, ettei neuvoa-antava komitea olisi kyennyt antamaan lausuntoaan täysin tietoisena niistä kysymyksistä, jotka sillä oli käsiteltävänä.

641 Cimpor, Secil ja ATIC ilmoittavat, että luetteloa (ks. edellä 5 kohta) ei ollut laadittu portugalin kielellä, vaan se oli annettu niille tiedoksi ranskan kielellä. Kyseessä on oikeudenkäyntiasiakirja, joka on olennaisen tärkeä niiden puolustautumisoikeuksien käyttämiselle. Cimpor ja Secil vetoavat vielä siihen, että komission 17.2.1992 päivätty kirje, jolla pidennettiin väitetiedoksiantoon vastaamiselle annettua määräaikaa 23.3.1992 saakka tai 27.3.1992 saakka niiden väitetiedoksiannon adressaattien osalta, jotka olivat sitoutuneet jättämän vastauskirjelmänsä 20 kappaleena, oli laadittu myös ranskan kielellä. Secil lisää, että 5.2.1993 päivättyä kutsua kuulemistilaisuuksiin ei myöskään ollut laadittu portugalin kielellä. Dyckerhoff arvostelee komissiota siitä, että tämä oli antanut luettelon (ks. edellä 5 kohta) sille ranskan eikä saksan kielellä.

642 Näiden asiakirjojen osalta on todellakin todettava, että asetuksen N:o 1 3 artiklaa on rikottu. Kyseessä ovat komission laatimat asiakirjat, jotka olisi pitänyt laatia sen jäsenvaltion kielellä, jonka alueelle väitetiedoksiannon adressaatti oli sijoittautunut.

643 Kun toimielin osoittaa jäsenvaltion tuomiovaltaan kuuluvalle henkilölle toimen, jota ei ole laadittu kyseisen valtion kielellä, tämä sääntöjenvastaisuus ei valitettavuudestaan huolimatta kuitenkaan vaikuta menettelyn laillisuuteen muussa kuin siinä tapauksessa, että kyseiselle henkilölle aiheutuu siitä vahinkoa hallinnollisessa menettelyssä (asia 41/69, ACF Chemiefarma v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok. 1970, s. 661, 52 kohta; asia T-77/92, Parker Pen v. komissio, tuomio 14.7.1994, Kok. 1994, s. II-549, 74 kohta).

644 Tässä tapauksessa tilanne ei kuitenkaan selvästikään ole sellainen. Portugalilaisille oikeushenkilöille Cimporille, Secililе ja ATIC:lle sekä saksalaiselle yhtiölle Dyckerhoffille ranskan kielellä lähetettyyn luetteloon (ks. edellä 5 kohta) sisältyi asiakirjojen jatkuva numerointi, tiedot asiakirjojen laadusta, asiakirjojen luokittelu "saatavilla oleviksi", "osittain saatavilla oleviksi" ja sellaisiksi, jotka "eivät ole saatavilla", sekä maininta kansiosta, johon kyseiset asiakirjat oli talletettu (ks. edellä 96 kohta). Kyseiset kantajat eivät kiistä sitä, että niillä on ollut tilaisuus tutustua kaikkiin asiakirjoihin, joiden on luettelossa (ks. edellä 5 kohta) mainittu olevan saatavilla. Tästä syystä se, että luettelo (ks. edellä 5 kohta) oli ranskankielinen, ei ole estänyt niitä tutustumasta tutkinta-aineiston asiakirjoihin luettelossa (ks. edellä 5 kohta) määritellyin edellytyksin. Myöskään se, ettei kirjettä, jolla väitetiedoksiantoon vastaamisen määräaikaa pidennettiin, ei ollut laadittu portugalin kielellä, ei ole estänyt Cimporia ja Seciliä käyttämästä hyväkseen määräajan pidennystä. Cimpor on lähettänyt komissiolle vastauksensa väitetiedoksiantoon 24.3.1992 (kannekirjelmän liite 29). Secil on puolestaan 20.2.1992 päivätyllä kirjeellä ilmoittanut vastaanottaneensa komission 17.2.1992 päivätyn kirjeen muistuttaessaan, että komissio oli pidentänyt vastaukselle asetettua määräaikaa 27.3.1992 saakka (kannekirjelmän liite 12). Myöskään se, ettei Secille osoitettua kutsua kuulemistilaisuuksiin ollut laadittu portugalin kielellä, ei ollut estänyt tätä olemasta läsnä kyseisissä kuulemistilaisuuksissa.

645 Tästä syystä kantajien väitettä, joka kohdistuu kyseisiin asiakirjoihin, ei voida hyväksyä, koska tilanne ei ole aiheuttanut niille vahinkoa hallinnollisessa menettelyssä. Puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskeva väite on hylättävä samoin perusteluin.

646 Kaiken edellä esitetyn perusteella seitsemäs kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Kahdeksas kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska tietyt asiakirjat on käännetty virheellisesti ja niitä on siteerattu väärin

647 Castle (T-56/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) väittävät, että komissio on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia kääntäessään tietyt väitetiedoksiannon asiakirjat virheellisesti tai siteeratessaan niitä väärin.

648 Ensinnäkään Heraclesin pääjohtajan 15.6.1986 esittämää lausumaa (väitetiedoksiannon 9 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877; ks. jäljempänä 816 kohta) ja Italcementin käsin kirjoitettua 14.4.1986 päivättyä muistiota hallituksesta (väitetiedoksiannon 7 kohdan loppuosa; kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/3185) ei kyseisten kantajien mukaan ollut käännetty asianmukaisesti. Esimerkiksi Heraclesin pääjohtajan lausunnossa, sellaisena kuin se oli alkuperäisversiossaan, ei viitattu, toisin kuin komission käännöksessä, "neuvotteluihin" ja "brittiläiseen kartelliin". Italcementin muistiosta oli väitetiedoksiannon englanninkielisessä versiossa käännetty kohta "trovare delle regola del gioco tra di noi per evitare concorrenza non corretta" seuraavasti: "rules must be established between us to prevent improper competition" ("meidän täytyy sopia keskenämme säännöistä estääksemme epäasianmukaisen kilpailun"). Asianmukainen käännös olisi kuitenkin ollut "to find rules of the game between us to prevent improper competition" ("löytää keskenämme sellaiset pelisäännöt, joiden avulla voimme välttää epäasianmukaisen kilpailun").

649 On selvää, että kyseiset kaksi asiakirjaa olivat laatikossa (ks. edellä 95 kohta). Castlella, Akerilla ja Eurocilla oli siis käytettävissään niiden alkuperäisversiot hallinnollisessa menettelyssä. Mikään ei siten estänyt niitä kiinnittämästä jo tässä vaiheessa komission huomiota väitetiedoksiannossa mahdollisesti tehtyihin käännösvirheisiin. Tässä tilanteessa ei voi olla kyse niiden puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta.

650 Castle, Aker ja Euroc vetoavat toiseksi siihen, että väitetiedoksiannon englanninkielisen version sivulla 44 (18 kohta) komissio toteaa Intercimentin osakepääoman merkitsemisestä, että valtuuskuntien johtajien 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa "it was agreed that non EEC-based compan[ies] would take up their shareholding for the present" ("sovittiin, että sellaiset yhtiöt, jotka eivät sijainneet yhteisön alueella, lunastaisivat osakkeensa heti"), kun taas sen todisteen sanamuoto, josta komissio oli ottanut tämän lainauksen, eli asiakirjat nro 33.126/19007 ja 19008, kuului siten, että "no EEC-based company would take up their shareholding for the present" ("yksikään yhteisön alueella sijaitsevista yhtiöistä ei lunastaisi osakkeitaan heti").

651 On todettava, että asiakirjat nro 33.126/19007 ja 19008 olivat laatikossa (ks. edellä 95 kohta). Kantajilla oli siis hallinnollisessa menettelyssä käytettävissään alkuperäiskappale kyseisistä asiakirjoista, joten niillä oli ollut tilaisuus todeta lainaukseen sisältynyt virhe jo hallinnollisessa menettelyssä ja esittää tätä koskevat huomautuksensa jo tuolloin. Lainaukseen sisältynyt virhe on joka tapauksessa korjattu kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 10 kohdassa kyseisiin kahteen asiakirjaan ja huomauttaa, että Brysselissä 6.11.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa päätettiin, että "yksikään yhteisön alueen yhtiö ei merkitsisi Intercimentin osakkeita". Kantajat väittävät, että komission oli pitänyt myöntää tehneensä virheen, kun nämä olivat esittäneet huomautuksensa kuulemistilaisuuksissa (asian T-56/95 kannekirjelmän 5.5.3 kohta ja asioiden T-70/95 ja T-71/95 kannekirjelmien 4.5.3 kohta). Koska komissio on korjannut väitetiedoksiannossa tehdyn virheen juuri sen perusteella, että Castle, Aker ja Euroc ovat käyttäneet puolustautumisoikeuksiaan, niiden väite, jonka mukaan niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu, on selvästi hylättävä (ks. yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663,

437 ja 438 kohta ja asia T-228/97, Irish Sugar Plc v. komissio, tuomio 7.10.1999, Kok. 1999, s. II-2969, 34 kohta).

Yhdeksäs kanneperuste, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja asetuksen N:o 99/63/ETY 11 artiklan 1 kohdan rikkomista sillä, että väitetiedoksiantoon vastaamisen määräaika on ollut riittämätön

652 Dyckerhoff (T-35/95), Heidelberger (T-42/95), Buzzi (T-51/95) ja Secil (T-62/95) väittävät, että komissio on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia ja rikkonut asetuksen N:o 99/63/ETY 11 artiklan 1 kohtaa myöntäessään niille riittämättömän määräajan valmistella väitetiedoksiantoon antamaansa vastausta. Ne muistuttavat saaneensa alun perin kahden kuukauden määräajan, jota oli vähän ennen sen päättymistä pidennetty kuukaudella ja vielä uudelleen kuukaudella. Ne väittävät, että ne olisivat kyenneet valmistelemaan väitetiedoksiantoon antamansa vastauksen huomattavasti perusteellisemmin, jos määräaika olisi alun perin vahvistettu neljäksi kuukaudeksi. Heidelberger ja Buzzi lisäävät, että niiden on pitänyt laatia väitetiedoksiantoon antamansa vastaus jatkuvissa määräaikojen asettamissa paineissa voimatta koskaan luottaa sitä laatiessaankaan siihen, että määräaikoja pidennettäisiin. Heidelberger väittää edelleen, että se luopui useiden asiakirjojen kääntämisestä, koska sillä ei ollut riittävästi aikaa käyttää kyseisiä asiakirjoja ennen määräajan päättymistä.

653 On muistutettava siitä, että asetuksen N:o 99/63/ETY 11 artiklan 1 kohdassa, jossa pyritään takaamaan väitetiedoksiannon adressaateille riittävä määräaika, jotta ne voivat hyödyntää puolustautumisoikeuksiaan, säädetään, että komission on asettaessaan määräajan, jonka on oltava vähintään kaksi viikkoa, otettava huomioon sekä vastineen valmisteluun tarvittava aika että tapauksen kiireellisyys. Asetettua määräaikaa on arvioitava konkreettisesti tapauksen vaikeusasteen mukaan (edellä 651 kohdassa mainittu asia Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 94—99 kohta, ja asia 27/76, United Brands v. komissio, tuomio 14.2.1978, Kok. 1978, s. 207, 272 ja 273 kohta).

654 Tähän oikeudenkäyntiin johtaneen hallinnollisen menettelyn aikana väitetiedoksiannon adressaateilla on ollut käytettävissään vastauksensa valmistelua varten alun perin asetettu kahden kuukauden määräaika, jota pidennettiin kahteen otteeseen kuukaudella, eli yhteensä neljän kuukauden määräaika marraskuun 1991 lopusta maaliskuun 1992 loppuun. Kun otetaan huomioon kaikki kyseisiin asioihin liittyvät erityispiirteet, neljän kuukauden määräaika oli riittävä. Väitteestä, jonka mukaan ainoastaan alun perin asetettu kahden kuukauden määräaika olisi otettava huomioon nyt käsiteltävää kanneperustetta arvioitaessa, on todettava, että yhteisöjen tuomioistuin katsoi edellä 653 kohdassa mainitussa asiassa Suiker Unie ym. vastaan komissio, joka niinikään oli monitahoinen asia, antamassaan tuomiossa (tuomion 94—99 kohta), että kahden kuukauden määräaika oli kohtuullinen. Kuten komissio on korostanut, alun perin asetettu määräaika ei myöskään ollut niin lyhyt kuin kyseiset kantajat väittävät, jos sitä verrataan perustamissopimuksen 173 artiklan viidennessä kohdassa kumoamiskanteen nostamiselle asetettuun kahden kuukauden määräaikaan. Vaikka kyseiset kantajat ovatkin valmistelleet väitetiedoksiantoon antamaansa vastausta olettaen, että niillä olisi käytössään vain kaksi kuukautta, niillä on kuitenkin ollut lopulta pidennysten ansiosta käytössään vielä kaksi lisäkuukautta vastaustensa muokkaamiseen ja syventämiseen.

655 Heidelbergin väite, jonka mukaan se oli luopunut useiden asiakirjojen kääntämisestä, on myös hylättävä. Koska kyseinen kantaja ei näet ole yksilöinyt niitä asiakirjoja, joista olisi muulle kuin saksan kielelle käännettyinä ollut hyötyä sen puolustukselle, se ei ole osoittanut, miten sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu asetettaessa määräaikaa väitetiedoksiantoon vastaamiselle.

656 Tästä seuraa, että yhdeksäs kanneperuste on hylättävä.

Kymmenes kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu sekä asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohtaa ja asetuksen N:o 99/63/ETY 7 artiklan 1 kohtaa ja 8 artiklan 1 kohtaa rikottu, koska kuulemistilaisuudet järjestettiin virheellisesti

A Alustavia huomautuksia

657 Kuulemistilaisuudet pidettiin 1.3.—1.4.1993. Kaikkia väitetiedoksiannon adressaatteja kehotettiin osallistumaan 1. ja 2.3.1993 pidettyyn "täysistuntoon", jossa käsiteltiin sementtimarkkinoita. Kuulemistilaisuuksissa, jotka pidettiin 3.—18.3.1993, käsiteltiin väitetiedoksiannon kansainvälistä osaa. Siihen saivat osallistua kaikki ne väitetiedoksiannon adressaatit, joille oli annettu tiedoksi kyseinen väitetiedoksiannon osa. Kaikkia nyt käsiteltävien asioiden kantajia kehotettiin siis osallistumaan sementtimarkkinoita ja väitetiedoksiannon kansainvälistä osaa käsitteleviin kuulemistilaisuuksiin. Kuulemistilaisuuksissa, jotka järjestettiin 22.3.—1.4.1993, käsiteltiin väitetiedoksiannon eri kansallisia lukuja. Osallistuminen näihin kuulemistilaisuuksiin oli varattu niille yrityksille ja yritysten yhteenliittymille, joille kyseiset väitetiedoksiannon kansalliset luvut oli osoitettu (ks. edellä 12 ja 94 kohta).

658 Nyt käsiteltävä kanneperuste on kolmiosainen. Ensimmäinen osa koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista sekä asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 99/63/ETY 7 artiklan 1 kohdan rikkomista (B). Toinen osa perustuu asetuksen N:o 99/63/ETY 8 artiklan 1 kohdan rikkomiseen (C) ja kolmas kyseisen asetuksen 9 artiklan rikkomiseen (D).

B Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista sekä asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 99/63/ETY 7 artiklan 1 kohdan rikkomista

659 ENCI (T-31/95), VNC (T-32/95), SFIC (T-36/95), Vicat (T-37/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), Valenciana (T-52/95), Asland

(T-55/95), Castle (T-56/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Irish Cement (T-60/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), ATIC (T-63/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) katsovat, että niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu järjestettäessä kuulemistilaisuuksia hallinnollisen menettelyn aikana. Lafarge ja Valenciana väittävät lisäksi, että komission toimintatapa on ollut sellainen, että sillä on rikottu asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohtaa. Valenciana, Oficemen, Aker ja Euroc väittävät lisäksi, että asetuksen N:o 99/63/ETY 7 artiklan 1 kohtaa on rikottu.

660 Asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdassa säädetään, että komission on varattava yrityksille tai yritysten yhteenliittymille, joita perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja/tai 86 artiklan soveltamista koskeva menettely koskee, tilaisuus esittää huomautuksensa komission niitä vastaan esittämistä väitteistä. Komission on asetuksen N:o 99/63/ETY 7 artiklan 1 kohdan mukaan varattava "henkilöille, jotka ovat kirjallisissa vastineissaan sitä pyytäneet, tilaisuus esittää huomautuksensa suullisesti, jos he osoittavat, että heillä on asiassa riittävä etu, tai jos komissio aikoo määrätä sakon tai uhkasakon heille". Näissä kahdessa asetuksen säännöksessä vahvistetaan se perustavanlaatuinen yhteisön oikeuden periaate, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on kunnioitettava kaikissa sellaisissa menettelyissä, joiden päätteeksi saatetaan määrätä seuraamuksia. Tästä syystä kantajien väitteet, jotka koskevat yhtäältä puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja toisaalta asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 99/63/ETY 7 artiklan 1 kohdan rikkomista, koskevat samaa asiaa, ja niitä pitää käsitellä yhdessä.

661 Kyseisten kantajien väitteet voidaan ryhmitellä neljään ryhmään. Niitä tarkastellaan peräkkäin. Ensiksi on arvioitava väitettä, jonka mukaan kuulemismenettelyistä vastaava neuvonantaja on määrännyt yksipuolisesti kuulemistilaisuuksien aikataulusta (1). Tämän jälkeen tutkitaan sääntöjenvastaisuuksia, joita väitetään tapahtuneen kansainvälistä tilannetta koskeviin väitteisiin liittyneissä kuulemistilaisuuksissa (2) ja valtionsisäistä tilannetta koskeviin väitteisiin liittyneissä kuulemistilaisuuksissa (3). Lopuksi tutkitaan muita sääntöjenvastaisuuksia, joita kuulemistilaisuuksien yhteydessä väitetään tapahtuneen (4).

1. Kuulemismenettelyistä vastaavan neuvonantajan määräämä kuulemistilaisuuksien aikataulu

662 SFIC, Heidelberger, Lafarge, Valenciana ja Castle arvostelevat sitä, että kuulemiset järjestettiin kuulemismenettelyistä vastaavan neuvonantajan yksipuolisesti määräämän aikataulun mukaisesti. Komission menettelytapa on niiden mukaan estänyt niitä järjestämästä puolustustaan haluamallaan tavalla.

663 Tämä väite on hylättävä. Kuulemistilaisuudet on järjestetty väitetiedoksiantoon sisältyneiden väitteiden mukaisessa järjestyksessä. Tällaisen järjestyksen noudattaminen pääsääntöisesti helpottaa asianomaisten osapuolten puolustuksen valmistautumista. Missään tapauksessa pelkästään sillä, että komissio määrää kuulemistilaisuuksien aikataulun, ei voida loukata puo-

lustautumisoikeuksia. Tällainen loukkaaminen voidaan todeta ainoastaan siinä tapauksessa, että asianomaiset kantajat osoittavat, että kuulemistilaisuuksien järjestelyt ovat estäneet niitä osallistumasta kuulemisiin, jotka ovat koskeneet niille osoitettuja väitteitä, tai esittämästä suullisesti huomautuksia tällaisista väitteistä. Näitä kysymyksiä tarkastellaan tarkemmin jäljempänä 664—701 kohdassa.

2. Sääntöjenvastaisuudet, joita väitetään tapahtuneen kansainvälistä tilannetta koskeviin väitteisiin liittyneissä kuulemistilaisuuksissa

664 Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Asland, Uniland, Aker ja Euroc väittävät, ettei niillä ole ollut mahdollisuutta antaa suullista lausumaa Cembureau-sopimuksesta, vaikka kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa oli katsottu niiden osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen. Aker ja Euroc lisäävät tähän, että ne oli kutsuttu esittämään huomautuksiaan ainoastaan niihin kuulemistilaisuuksiin, jotka oli järjestetty 11. ja 12.3.1993 ja jotka olivat koskeneet ETF:ää.

665 On todettava, että edellisessä kohdassa mainituilla kantajilla on ollut tilaisuus osallistua niihin kuulemistilaisuuksiin, jotka ovat koskeneet niitä väitetiedoksiannon lukuja, jotka on annettu niille tiedoksi. Kaikilla on siis ollut tilaisuus osallistua kansainvälisiä kartelleja koskeviin kuulemistilaisuuksiin. Kuitenkin ainoastaan Cembureaulla ja niillä yrityksillä ja yritysten yhteenliittymillä, joiden on väitetiedoksiannossa katsottu olevan Cembureaun välittömiä jäseniä, on ollut mahdollisuus antaa suullisia lausumia kuulemistilaisuuksissa, jotka järjestettiin 3.—5.3.1993 ja koskivat muun muassa Cembureau-sopimuksen hyväksymistä. Ciments français'lle, Heidelbergerille, Lafargelle, Aslandille ja Unilandille, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä, sekä Akerille ja Eurocille, joiden ei väitetiedoksiannossa katsottu olevan Cembureaun välittömiä jäseniä (ks. edellä 516 kohta), annettiin siis 5.—18.3.1993 pidetyissä kuulemistilaisuuksissa puheenvuoro ainoastaan niissä tilaisuuksissa, joissa oli kyse Cembureau-sopimuksen, johon ne olivat osallistuneet, eri täytäntöönpanotoimenpiteistä.

666 On muistutettava siitä, että väitetiedoksiannossa niiden yritysten, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä, katsottiin liittyneen Cembureau-sopimukseen sillä perusteella, että ne olivat osallistuneet Cembureaun ja sen jäsenten tekemän sopimuksen "täytäntöönpanotoimenpiteisiin" (ks. edellä 511—542 kohta). Ciments français'lla, Heidelbergerillä, Lafargella, Aslandilla, Unilandilla, Akerilla ja Eurocilla oli siis niissä kuulemistilaisuuksissa, jotka koskivat Cembureau-sopimuksen, johon niiden katsottiin osallistuneen, täytäntöönpanotoimenpiteitä, mahdollisuus ilmaista suullisesti näkemyksensä paitsi niitä vastaan esitettyjen seikkojen paikkansapitävyydestä myös näiden seikkojen ja Cembureau-sopimuksen välisestä väitetystä yhteydestä. Mikään ei olisi myöskään estänyt niitä esittämästä Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä koskevien kuulemistilaisuuksien aikana väitteitä, joilla ne olisivat saattaneet kyseenalaiseksi koko sopimuksen olemassaolon. Niiden väite, jonka mukaan niillä ei olisi ollut mahdollisuutta antaa suullisia lausumia Cembureau-sopimuksesta tai omasta osallistumisestaan siihen, ei siis perustu tosiseikkoihin ja on hylättävä.

667 Heidelberger väittää kuulemistilaisuuksien ohjelman johtaneen sitä harhaan. Koska sille ei ollut varattu minkäänlaista puheenvuoroa, jossa se olisi voinut käsitellä osallistumistaan Cembu-

reau-sopimukseen ja useisiin kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin, se oli päätellyt siitä, etteivät nämä väitteet koskeneet sitä.

668 Edellä 516—542 kohdassa esitetyin perusteluin on katsottava, että Heidelbergerin olisi pitänyt kyetä väitetiedoksiantoon tutustuessaan ymmärtämään, että komissio katsoi sen osallistuneen Cembureau-sopimukseen. Lisäksi väitetiedoksiannossa todettiin riittävän selvästi Heidelbergerin osallistuneen ranskalais-saksalaiseen kartelliin ja ETF:n yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin (ks. edellä 591—602 kohta), jotka olivat ainoita täytäntöönpanotoimenpiteitä, jotka oli kyseisen kantajan osalta todettu kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Kuulemistilaisuuksien ohjelma, joka lähetettiin sille noin vuosi sen jälkeen, kun se oli jättänyt väitetiedoksiantoon antamansa vastauksen, jossa se vastasi kaikkiin väitteisiin, ei siten mitenkään voinut johtaa väärään käsitykseen sitä koskevista väitteistä. Heidelbergerillä oli joka tapauksessa 8.3.1993 tilaisuus antaa suullinen lausuma väitetystä osallistumisestaan ranskalais-saksalaiseen kartelliin ja 11. ja 12.3.1993 väitetystä osallistumisestaan ETF:n yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin. Sillä oli kyseisissä kuulemistilaisuuksissa tilaisuus esittää väitteitä Cembureau-sopimuksen olemassaolosta ja omasta osallistumisestaan siihen. Tästä syystä sen väite on hylättävä.

669 Heidelberger väittää vielä, ettei sille ollut varattu puheenvuoroa 1. ja 2.3.1993 pidetyssä täysistunnossa — johon se ei kiistä osallistuneensa — jonka aikana käsiteltiin sementtimarkkinoita.

670 Myös tämä väite on hylättävä. Mikään ei näet estänyt Heidelbergeriä kyseenalaistamasta niissä kuulemistilaisuuksissa, joissa sillä oli lupa esittää huomautuksiaan, eli 8., 11 ja 12.3.1993 pidetyissä tilaisuuksissa, komission väitetiedoksiannon 1 luvussa esittämää sementtimarkkinoiden analyysiä.

671 Heidelberger väittää lisäksi, että koska komissio katsoi kanteen kohteena olevassa päätöksessä toteamiensa eri kahden- ja monenvälisten toimenpiteiden muodostavan yhden jatkuvan sopimuksen, sillä olisi pitänyt olla mahdollisuus esittää lausumiaan kaikissa kuulemistilaisuuksissa, jotka koskivat kyseisen sopimuksen väitettyjä täytäntöönpanotoimenpiteitä.

672 On kuitenkin todettava, ettei komissio ole missään vaiheessa katsonut Heidelbergerin osallistuneen kaikkiin niihin osatoimenpiteisiin, jotka muodostivat yhden jatkuvan Cembureau-sopimuksen. Kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan kantaja on osallistunut ainoastaan kahteen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen eli ranskalais-saksalaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta) ja ETF:ään (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1—3 kohdan a alakohta). On kuitenkin selvää, että Heidelbergillä on ollut mahdollisuus antaa lausumia Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteistä 8., 11 ja 12.3.1993 pidetyissä kuulemistilaisuuksissa. Se, ettei Heidelberger ole kyennyt antamaan suullista lausumaa sellaisista väitteistä, joita ei ole osoitettu sille, ei ole voinut heikentää sen puolustautumismahdollisuuksia.

673 Lafarge väittää puolestaan lisäksi, että sillä on ollut riittämättömästi aikaa käsitellä asiakirja-aineiston kansainvälistä osaa kuulemistilaisuuksien aikana. Sille kuulemistilaisuuksissa varatun ajan ja sen osalta kanteen kohteena olevassa päätöksessä määrätyn kokonaisvastuun välillä on sen mielestä ilmeinen epäsuhde.

674 On todettava, että kullekin yritykselle ja yritysten yhteenliittymälle kuulemistilaisuuksissa varattu puheaika määräytyi sitä kohtaan väitetiedoksiannossa esitettyjen väitteiden lukumäärän mukaan. Lafargelle annettiin 30 minuutin puheenvuoro kunkin sellaisen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteen osalta, johon sen kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsottiin osallistuneen. Tästä syystä se ei vedota siihen, että sille kuulemistilaisuuksissa varatun puheenvuoron pituuden ja sen osalta määrätyn kokonaisvastuun välillä olisi ollut epäsuhde. Se ei myöskään esitä mitään sellaista konkreettista seikkaa, joka osoittaisi, että sille annettu puheenvuoro olisi ollut liian lyhyt. Se ei näet osoita millään tavoin, että puheenvuoron lyhyys olisi estänyt sitä esittämästä tai kehittelemästä väitettä, jonka johdosta hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty eri lopputulokseen. Lafargen väitettä ei siis voida hyväksyä.

3. Väite, jonka mukaan valtionsisäistä tilannetta koskeviin väitteisiin liittyneissä kuulemistilaisuuksissa olisi tehty sääntöjenvastaisuuksia

675 SFIC, Vicat, Ciments français, Lafarge, Valenciana, Castle, Uniland, Oficemen, ATIC, Aker ja Euroc vetoavat siihen, etteivät ne ole saaneet osallistua muiden jäsenvaltioiden valtionsisäisiä kartelleja koskeviin kuulemistilaisuuksiin.

676 On kiistatonta, että osallistumista valtionsisäisiä kartelleja koskeneisiin kuulemistilaisuuksiin rajoitettiin. Tilaisuudet oli varattu asianomaisen jäsenvaltion yrityksille ja yritysten yhteenliittymälle eli siis niille yrityksille ja sille yrityksen yhteenliittymälle, jolle oli annettu tiedoksi väitetiedoksiannon kyseiset kansalliset luvut.

677 Kuitenkaan se, että kantajat eivät ole voineet osallistua kuulemistilaisuuksiin, jotka ovat koskeneet muiden jäsenvaltioiden kuin sen jäsenvaltion valtionsisäisiä kartelleja, joiden alueella ne sijaitsevat, ei ole voinut heikentää niiden puolustautumismahdollisuuksia. Tältä osin on muistutettava, että vaikka väitetiedoksiannon 93 kohdan b alakohdassa viitataan valtionsisäisten kartellien ja kansainvälisten kartellien erottamattomaan yhteyteen, Cembureau-sopimus ja sen täytäntöönpanotoimenpiteet kansainvälisellä tasolla eivät riipu millään tavoin valtionsisäisten kartellien olemassaolosta (ks. edellä 110—120 kohta). Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole myöskään otettu huomioon valtionsisäistä tilannetta koskevia väitteitä, eivätkä asian-

omaiset kantajat ole osoittaneet, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä nojauduttaisiin valtionsisäisiä kartelleja käsitelleissä kuulemistilaisuuksissa kerättyihin tietoihin.

678 Näin ollen edellä mainittujen 11 kantajan esittämä väite on hylättävä.

679 Heidelberger vetoaa siihen, ettei asianomaisilla yrityksillä ja yritysten yhteenliittymillä ole valtionsisäisiä kartelleja käsitelleissä kuulemistilaisuuksissa ollut lupaa antaa lausumia kansainvälisistä kartelleista. Uniland arvostelee komissiota siitä, että tämä ole antanut Unilandin antaa lausumaa kansainvälistä tilannetta koskeneista väitteistä Espanjan markkinoita käsitelleissä kuulemistilaisuudessa.

680 On muistutettava, että Heidelbergerillä on ollut mahdollisuus esittää kansainvälisiä kartelleja käsitelleessä kuulemistilaisuudessa suullisesti väitteensä kaikista niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, joihin sen on kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsottu osallistuneen (ks. edellä 668 kohta). Uniland on kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan osallistunut Cembureau-sopimuksella toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (1 artikla) ja ETF:n yhteydessä toteutettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin (4 artiklan 1—3 kohdan a alakohta). Sillä on ollut tilaisuus lausua näistä väitteistä ETF:ää käsitelleessä, 11. ja 12.3.1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa. Näin ollen se, että asianomaiset kantajat eivät ole saaneet antaa lausumaa kansainvälistä tilannetta koskeneista väitteistä kansallisia markkinoita käsitelleissä kuulemistilaisuuksissa, ei ole voinut heikentää niiden puolustautumismahdollisuuksia.

681 Lafarge väittää, että se on joutunut tyytymään 70 minuutin puheenvuoroon ranskalaiskartellia koskeneessa esityksessään. Tällä väitteellä ei ole merkitystä, koska ranskalaiskartellia koskevaa väitettä ei ole otettu huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

4. Muut sääntöjenvastaisuudet, joita väitetään tapahtuneen kuulemistilaisuuksien yhteydessä

682 Irish Cement, Cimpor, Secil ja ATIC väittävät, että niillä olisi pitänyt olla tilaisuus osallistua kaikkiin kuulemistilaisuuksiin. Oikeus tulla kuulluksi tarkoittaa niiden mielestä myös oikeutta kuulla. Koska ei kuitenkaan ole esitetty näyttöä siitä, että komissio olisi kanteen kohteena olevassa päätöksessä nojautunut tietoihin, jotka se olisi saanut sellaisissa kuulemistilaisuuksissa, joihin nämä kantajat eivät olleet saaneet osallistua, ja koska ei ole esitetty mitään viitteitä siitä, että kantajia vastaan puhuvia seikkoja olisi voitu esittää näissä kuulemistilaisuuksissa, tämä väite on hylättävä.

683 SFIC väittää, että komissio on nojautunut kuulemistilaisuuksissa annettuihin "yritystä itseään vastaan puhuviin" tietoihin todetessaan SFIC:n ja BDZ:n välistä tietojenvaihtoa koskevan

kilpailusääntöjen rikkomisen (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohta). Todellisuudessa kanteen kohteena olevan päätöksen siinä perustelukappaleessa (22 perustelukappaleen 18 kohta), johon SFIC viittaa, mainitaan selitykset, joita BDZ eikä SFIC on esittänyt kuulemistilaisuuksissa. Ei siis voi olla kyse SFIC:n esittämistä sitä itseään vastaan puhuvista tiedoista. Komissio ei ole myöskään nojautunut kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta BDZ:n kuulemistilaisuuksissa antamiin lausumiin. Vedottuaan BDZ:n kuulemistilaisuuksissa esittämiin vastauksiin se toteaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 18 kohta) seuraavaa: "[BDZ:n toimesta] kirjallisesti ja suullisesti esitetyistä väitteistä huolimatta komissio ei ole kyennyt löytämään päteviä selityksiä tuotujen määrien jakamiselle eri Länderien kesken." Tämän jälkeen komissio selittää (22 perustelukappaleen 18 kohta, viides ja kuudes alakohta), miksi BDZ:n väitteet on hylättävä. Niinpä komissio ei suinkaan perusta kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista BDZ:n kuulemistilaisuuksissa esittämiin seikkoihin, vaan se on kanteen kohteena olevan päätöksen kyseisessä kohdassa ainoastaan esittänyt syyt siihen, miksi se hylkää SFIC:n ja BDZ:n välistä tilastotietojen vaihtoa koskeneet selitykset, jotka viimeksi mainittu oli kuulemistilaisuuksissa esittänyt. SFIC:n väitettä ei siis voida hyväksyä.

684 ENCI ja VNC arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole ollut puolueeton niitä kohtaan 8.3.1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa, kun se on kieltäytynyt ottamasta huomioon niiden esittämiä perusteluja. Ne viittaavat tältä osin Guerrinin kuulemistilaisuudessa esittämään lausumaan.

685 On todettava, että Guerrin oli tuolloin todennut seuraavaa: "[— —] komissio [— —] ei kykene ymmärtämään tiettyjä [kuulemistilaisuuksien osallistujien taholta] esitettyjä huomautuksia." Vaikka komission on annettava väitetiedoksiannon adressaateille tilaisuus esittää näkemyksensä ja puolustautua niille osoitettuja väitteitä vastaan, sillä ei kuitenkaan ole velvollisuutta hyväksyä kaikkia esitettyjä väitteitä. Tästä syystä ENCI ja VNC eivät voi vedota siihen, että Guerrinin esittämä huomautus olisi loukannut niiden puolustautumisoikeuksia.

686 Lafarge väittää, että se ei ole kuulemistilaisuuksissa saanut selvittää kilpailustrategiaansa muilta kuin sille osoitettuja väitteitä koskevilta osin, vaikka se oli nimenomaisesti esittänyt tätä koskevan pyynnön.

687 On korostettava, että Lafarge on saanut järjestää vapaasti haluamallaan tavalla sille annetun puheenvuoron. Tästä syystä myös tämä väite on hylättävä.

688 Aker ja Euroc arvostelevat lopuksi komissiota siitä, ettei se ole kuulemistilaisuuksissa käsitellyt niiden brittiläistä tytäryhtiötä Castlea ja niitä itseään erillisinä yksikköinä.

689 Tämä päätelmä, josta Aker ja Euroc eivät tee mitään tosiseikkoja koskevia eivätkä oikeudellisia päätelmiä, on hylättävä.

690 Kaiken edellä esitetyn perusteella kymmenennen kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

C Kanneperusteen toinen osa, joka koskee asetuksen N:o 99/63/ETY 8 artiklan 1 kohdan rikkomista

691 Valenciana (T-52/95) väittää, että komissio on rikkonut asetuksen N:o 99/63/ETY 8 artiklan 1 kohtaa antamalla sille liian lyhyen määräajan valmistautua kuulemistilaisuuksiin.

692 Asetuksen N:o 99/63/ETY 8 artiklan 1 kohdassa säädetään, että "komissio kutsuu henkilöt kuultaviksi määräämänään päivänä", ilman että siinä säädettäisiin noudatettavista määräajoista.

693 On kiistatonta, että Valenciana on kutsuttu 5.2.1993 päivätyllä kirjeellä (kannekirjelmän liite 12) 1.3.1993 alkaen pidettyihin kuulemistilaisuuksiin. Komissio ei kiistä sitä, että kantaja on vastaanottanut kyseisen kirjeen 6.2.1993. Valencianalla on siis ollut käytettävissään 22 päivää kuulemistilaisuuksiin saapumista koskevan kutsun saapumisen ja kyseisen tilaisuuden välillä.

694 Valenciana ei esitä mitään sellaista seikkaa, joka osoittaisi 22 päivän olleen riittämätön aika kuulemistilaisuuksiin valmistautumista varten. Kuten lisäksi sen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen 11.12.1997 antamasta vastauksesta ilmenee, se ei ole edes pyytänyt komissiota ennen kuulemistilaisuuksia siirtämään niitä myöhemmäksi sillä perusteella, ettei sillä olisi ollut riittävästi aikaa valmistaa suullista esitystään.

695 Tästä syystä kymmenennen kanneperusteen toinen osa on hylättävä.

D Kanneperusteen kolmas osa, joka koskee asetuksen N:o 99/63/ETY 9 artiklan rikkomista

696 Lafarge (T-43/95) väittää, että komissio on rikkonut asetuksen N:o 99/63/ETY 9 artiklan 3 kohtaa evätessään Lafargelta oikeuden tulla erikseen kuulluksi ranskalais-saksalaisia markkinoita koskevien väitteiden osalta. Aalborg (T-44/95) arvostelee komissiota siitä, että se on rikkonut kyseistä säännöstä, kun se ei ole järjestänyt erillistä kuulemistilaisuutta.

697 Nämä väitteet on hylättävä niiden epätäsmällisyyden vuoksi. Asianomaiset kantajat eivät täsmennä, millä tavoin erillisen kuulemistilaisuuden puuttuminen on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia. Komissiolla on joka tapauksessa asetuksen N:o 99/63/ETY 9 artiklan 3 kohdan nojalla vapaus kuulla henkilöitä erikseen tai muiden paikalle kutsuttujen henkilöiden läsnä ollessa (julkisasiamies Darmonin edellä 106 kohdassa mainitussa Selluloosa II -tuomiossa antaman ratkaisuehdotuksen 155 kohta, Kok. 1993, s. I-1445).

698 Lafarge vetoaa vielä siihen, ettei ETF:tä koskevia asiakirjoja, jotka se oli esittänyt kuulemistilaisuuksissa, ollut liitetty kuulemistilaisuuden pöytäkirjoihin.

699 Asetuksen N:o 99/63/ETY 9 artiklan 4 kohdassa säädetään, että "kunkin kuultavan henkilön lausuntojen olennainen sisältö on otettava pöytäkirjaan". Koska Lafarge ei ole yksilöinyt asiakirjoja, jotka olisi pitänyt liittää pöytäkirjaan, eikä selittänyt, miksi näiden asiakirjojen olisi pitänyt katsoa olevan edellä mainitussa säännöksessä tarkoitetussa mielessä olennaisia, sen väite on hylättävä.

700 Tästä seuraa, että myös kymmenennen kanneperusteen kolmas osa on hylättävä.

701 Kaiken edellä esitetyn perusteella kymmenes kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Yhdestoista kanneperuste, joka koskee virallistutkinnan periaatteen loukkaamista

702 Dyckerhoff (T-35/95) väittää, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä loukataan virallistutkinnan periaatetta. Komissio oli sen mielestä ensinnäkin laiminlyönyt tutkia Kreikan valtiontukia koskevan kysymyksen, kun se oli toiminut yksinomaan sillä perusteella, että Dyckerhoff oli osallistunut Euroopan sementintuottajien kokouksiin, joita kanteen kohteena olevassa päätöksessä oli käsitelty. Komissio ei sen mielestä ollut myöskään tutkinut riittävästi vertailulukujärjestelmää koskeneisiin keskusteluihin liittyvää asiakirja-aineistoa, vaikka siihen sisältyi 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskenut selvitys. Se ei siis ollut

noudattanut velvollisuuttaan tutkia huolellisesti ja puolueettomasti kaikki asiaankuuluvat todisteet.

703 Kreikan valtiontukia koskevasta kysymyksestä esitetty väite on hylättävä. Komissio on ottanut huomioon kyseiset Kreikan valtion sementtiteollisuudelle 1980-luvulla myöntämät tuet, kuten 24 perustelukappaleen 2 kohdasta, alaviitteestä 115 sekä yleisellä tasolla kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleesta ilmenee. Kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 8 kohdassa komissio esittää yksityiskohtaisesti ne syyt, joiden perusteella se on hylännyt tiettyjen yritysten hallinnollisessa menettelyssä esittämät huomautukset, joiden mukaan "85 artiklan 1 kohtaa ei voitaisi soveltaa [ETF:n] jäseniin, koska nämä ovat toimineet puolustautuen laillisesti oman maansa viranomaisilta kiellettyjä tukia saavien kreikkalaisten tuottajien vientiä vastaan". Kantajan perustelujen hyväksyttävyyden arvioinnin osalta on muilta osin viitattava jäljemmäksi 2552—2561 kohtaan.

704 Vertailulukujärjestelmää koskeva toinen väite on hylättävä edellä 414 ja 415 kohdassa esitetyin perusteluin.

705 Tästä seuraa, että yhdestoista kanneperuste on hylättävä

Kahdestoista kanneperuste, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista hallinnollisen menettelyn kohtuuttoman kestoajan vuoksi

706 Unicem (T-50/95) väittää, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska hallinnollinen menettely kesti liian pitkään. Se korostaa, että yksi osa komission väitteistä käsitteli menettelyjä, jotka olivat olleet komission 16.7.1981 päivätyn tiedonannon kohteena. Vaikka kyseessä olisi myöhemmin tapahtunut menettely, ensimmäisten tutkimusten (huhtikuu 1989) ja kanteen kohteena olevan päätöksen (marraskuu 1994) välillä on kulunut liian paljon aikaa. Tänä aikana Unicem on useilta osin jo unohtanut tapahtumat, ja suuri osa asiaankuuluvista asiakirjoista on hävitetty. Vastauskirjelmässään se vetoaa vielä siihen, että väitetiedoksiannossa viitataan tosiseikkoihin, jotka ovat peräisin heinäkuulta 1981, vaikka komission ensimmäiset tutkimukset tehtiin vasta huhtikuussa 1989.

707 On huomautettava, että se, että komission on tehtävä kilpailupolitiikkaa koskevat päätökset kohtuullisessa ajassa hallinnollisen menettelyn päättyessä, on yhteisön oikeuden yleinen oikeusperiaate (edellä 485 kohdassa mainittu asia SCK ja FNK v. komissio, tuomion 56 kohta). Hallinnollisen menettelyn keston kohtuullisuutta on arvioitava tapauskohtaisesti, ja arvioin-

nissa on otettava huomioon muun muassa asiayhteys, komission noudattaman menettelyn vaiheet, asianosaisten toiminta menettelyn aikana, asian vaikeusaste sekä asian merkitys eri osapuolille (edellä 485 kohdassa mainittu asia SCK ja FNK v. komissio, tuomion 57 kohta).

708 Tässä tapauksessa komission 16.7.1981 päivätty tiedonanto, johon Unicem viittaa, koskee vertailulukuihin perustuvaa belgialais-alankomaalaista hintojen vahvistamiseen liittyvää järjestelmää (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 4 kohta), johon ei ole kohdistettu mitään erityistä väitettä väitetiedoksiannossa eikä myöskään kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Kyseisen tiedonannon ei siis voida katsoa liittyvän millään tavoin komission hallinnolliseen menettelyyn. Myöskään se, että komissio viittaa väitetiedoksiannossa vuoden 1981 tapahtumiin, ei vaikuta millään tavoin arvioitaessa sitä, onko vasta huhtikuussa 1989 aloitetussa hallinnollisessa menettelyssä noudatettu kohtuullista määräaikaa.

709 Hallinnollinen menettely kesti viisi vuotta ja kahdeksan kuukautta siitä, kun ensimmäiset tutkimukset tehtiin huhtikuussa 1989, siihen, kun kanteen kohteena oleva päätös tehtiin 30.11.1994. On katsottava, että kussakin tämän hallinnollisen menettelyn vaiheessa on noudatettu kohtuullisen käsittelyajan periaatetta. Huhtikuussa 1989 tehtyjen tutkimusten ja marraskuussa 1991 päivätyn väitetiedoksiannon välinen 31 kuukauden aika oli kohtuullinen aika, kun otetaan huomioon lähes koko Euroopan sementtiteollisuutta koskevan selvityksen laajuus ja vaikeusaste. Noin vuosi kului väitetiedoksiantoon annettujen vastausten jättämisen maaliskuussa 1992 ja 1.3. ja 1.4.1993 pidettyjen kuulemistilaisuuksien välillä, ja sekin oli kohtuullinen. Tältä osin on korostettava, että eri yritykset ja yritysten yhteenliittymät nostivat maaliskuussa 1992 kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vaatien tätä kumoamaan komission päätöksen olla antamatta niille väitetiedoksiantoa ja tutkinta-aineistoa kokonaisuudessaan tiedoksi, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi asiaa koskevan ratkaisunsa 18.12.1992 (ks. edellä 6—11 kohta). Komissio ei ole loukannut periaatetta, jonka mukaan kilpailupolitiikkaa koskevassa hallinnollisessa menettelyssä on noudatettava kohtuullista käsittelyaikaa, kun siltä on kulunut 20 kuukautta kuulemistilaisuuksien päättymisestä kanteen kohteena olevan päätöksen tekemiseen, koska kanteen kohteena oleva päätös oli osoitettava 42 yritykselle ja yritysten yhteenliittymälle ja siinä todettiin 24 erilaista kilpailusääntöjen rikkomista ja koska se oli laadittava yhdeksällä yhteisöjen virallisella kielellä.

710 Unicemin väite, jonka mukaan se on hallinnollisen menettelyn pitkän kestoajan vuoksi useilta osin jo unohtanut tapahtumat ja suuri osa asiaankuuluvista asiakirjoista on hävitetty, on niinikään hylättävä. Tämä väite on näet asiaankuulumaton siltä osin kuin se koskee vuosina 1983 ja 1984 pidettyjä valtuuskuntien johtajien kokouksia, joiden aikana Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin, koska Unicem on aina kieltänyt osallistuneensa kyseisiin kokouksiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 13 kohta). Lisäksi ne Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteet, joihin Unicemin on katsottu osallistuneen, ovat ETF:n (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artikla) ja ECEC:n (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla) yhteydessä toteutettuja kilpailusääntöjen rikkomisia. ETF:n ja ECEC:n toimenpiteiden osalta päätöksessä huomioon otetut tapahtumat jatkuivat vielä tehtäessä tutkimuksia huhtikuussa 1989, joten Unicemin olisi pitänyt kyetä valmistelemaan puolustuksensa tältä osin ongelmitta.

711 Tästä seuraa, että kahdestoista kanneperuste on hylättävä.

Kolmastoista kanneperuste, joka koskee Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan rikkomista

712 Ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa [— —]"

713 On muistutettava siitä, että perusoikeudet ovat olennainen osa yleisiä oikeusperiaatteita, joiden noudattamisen yhteisöjen tuomioistuin varmistaa (asia 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, tuomio 17.12.1970, s. 1125, 4 kohta; asia C-260/89, ERT, tuomio 18.6.1991, Kok. 1991, s. I-2925, 41 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Bosman ym., tuomion 79 kohta). Yhteisöjen tuomioistuimet ottavat huomioon tältä osin jäsenvaltioiden yhteiset valtiosääntöoikeudelliset perinteet ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset, joiden tekemiseen jäsenvaltiot ovat osallistuneet tai joihin ne ovat liittyneet. Euroopan ihmisoikeussopimuksella on tältä osin erityinen merkitys (asia 222/84, Johnston, tuomio 15.5.1986, Kok. 1986, s. 1651, 18 kohta; asia C-299/95, Kremzow, tuomio 29.5.1997, Kok. 1997, s. I-2629, 14 kohta ja edellä 485 kohdassa mainittu asia SCK ja FNK v. komissio, tuomion 53 kohta). Lisäksi Euroopan unionista tehdyn sopimuksen F artiklan 2 kohdassa (josta on tullut EU 6 artikla) määrätään, että "unioni pitää arvossa yhteisön oikeuden yleisinä periaatteina perusoikeuksia, sellaisina kuin ne taataan [ihmisoikeus]sopimuksessa ja sellaisina kuin ne ilmenevät jäsenvaltioiden yhteisessä valtiosääntöperinteessä".

714 Aalborg (T-44/95), Asland (T-55/95) ja Blue Circle (T-88/95) katsovat, että niiden perustavanlaatuista oikeutta saada asiansa tutkittavaksi riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa on loukattu. Riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimukset, jotka tuomioistuimen on ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan täytettävä, ovat esteenä sille, että komissiolla on kilpailuasioissa sekä asian selvittäjän että päätöksentekijän rooli. Kantajat korostavat sitä, että komission määräämä sakko on itse asiassa rangaistuksen luonteinen.

715 Asland väittää, että sen perusoikeuksia on loukattu kahdella tavalla. Ensinnäkin sen menettelyn erityispiirteet, jota noudattaen komissio soveltaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, ovat ristiriidassa ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan kanssa, sellaisena kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tulkinnut kyseistä artiklaa, sekä jäsenvaltioiden valtiosääntöperinteen kanssa, koska komissiolle kuuluvat asian tutkijan ja päätöksentekijän tehtävät, ilman että näitä päätöksiä valvottaisiin jälkikäteen kaikilta osin tuomioistuimessa, koska yhteisöjen tuomioistuimet harjoittavat niiden osalta ainoastaan laillisuusvalvontaa. Toisaalta velvollisuus maksaa sakko tai asettaa sakon määrää vastaava pankkitakaus ennen kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antaa ratkaisunsa kanteen kohteena olevan päätöksen pätevyydestä

loukkaa myös sen oikeutta saada asiansa käsitellyksi puolueettomassa tuomioistuimessa. Tältä osin EY:n perustamissopimuksen 185 ja 192 artiklaa (josta on tullut EY 256 artikla) pitäisi Euroopan unionista tehdyn sopimuksen F artiklan mukaisesti tulkita uudelleen ihmisoikeussopimuksen ja jäsenvaltioiden valtiosääntöperinteen yhteydessä ja katsoa merkitsevän sitä, että sakkojen täytäntöönpanokelpoisuus riippuu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen laillisuudesta antamasta ratkaisusta.

716 Myös Blue Circle korostaa sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei kykene tutkimaan asiaa uudelleen.

717 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, ettei komissio ole ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettu tuomioistuin (yhdistetyt asiat 209/78—215/78 ja 218/78, Van Landewyck ym. v. komissio, tuomio 29.10.1980, Kok. 1980, s. 3125, 81 kohta; edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 7 kohta ja edellä 323 kohdassa mainittu asia Shell v. komissio, tuomio 10.3.1992, 39 kohta). Lisäksi asetuksen N:o 17 15 artiklan 4 kohdassa säädetään nimenomaisesti, että päätökset, joilla komissio määrää sakkoja kilpailusääntöjen rikkomisesta, eivät ole luonteeltaan rikosoikeudellisia (asia T-83/91, Tetra Pak v. komissio, tuomio 6.10.1994, Kok. 1994, s. II-755, 235 kohta).

718 Vaikka komissio ei ole ihmisoikeussopimuksessa tarkoitettu tuomioistuin ja vaikka komission määräämät sakot eivät ole rikosoikeudellisia, komission on noudatettava yhteisön yleisiä oikeusperiaatteita hallinnollisessa menettelyssä (edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 8 kohta ja 323 kohdassa mainittu asia Shell v. komissio, tuomion 39 kohta). Se, että komissio sekä tutkii asian että toteaa perustamissopimuksen 85 artiklan ja/tai 86 artiklan rikkomisen, ei kuitenkaan sellaisenaan merkitse sitä, että yhteisön yleistä oikeusperiaatetta olisi loukattu (asia T-348/94, Enso Española v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1875, 56 kohta). Tästä syystä Aalborgin, Aslandin ja Blue Circlen esittämä väite, jonka mukaan kanteen kohteena oleva päätös olisi lainvastainen sen vuoksi, että se on tehty sellaisessa järjestelmässä, jossa komissio hoitaa sekä asian tutkimisen että päätöksenteon, on hylättävä.

719 Aslandin ja Blue Circlen väitteet, jotka koskevat yhteisöjen tuomioistuinten harjoittaman laillisuusvalvonnan rajoja, on niinikään hylättävä. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin näet valvoo sellaisen päätöksen laillisuutta, jossa todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja/tai 86 artiklan rikkominen, kantajat voivat pyytää sitä tutkimaan asian perusteellisesti sekä tosiseikkojen paikkansapitävyyden että komission niistä tekemän oikeudellisen arvioinnin osalta. Sakkojen osalta sillä on lisäksi täysi toimivalta EY:n perustamissopimuksen 172 artiklan (josta on tullut EY 229 artikla) ja asetuksen N:o 17 17 artiklan nojalla (edellä 718 kohdassa mainittu asia Enso Española v. komissio, tuomion 62—64 kohta).

720 Asland kyseenalaistaa väitteessään, jonka mukaan sille määrätyn sakon täytäntöönpanokelpoisuus merkitsee sitä, että sen oikeutta saada asiansa käsitellyksi puolueettomassa tuomioistuimessa loukataan, perustamissopimuksen 185 ja 192 artiklan laillisuuden, sillä kyseisissä määräyksissä vahvistetaan nimenomaisesti se, että komission päätökset, joilla määrätään maksuvelvollisuus, ovat täytäntöönpanokelpoisia. Väite on jätettävä tutkimatta, koska yhteisöjen tuomioistuimet eivät voi tutkia perustamissopimuksen määräysten laillisuutta (asia 584/93, Roujansky v. neuvosto, määräys 14.7.1994, Kok. 1994, s. II-585, 15 kohta).

721 SFIC (T-36/95) ja Vicat (T-37/95) vetoavat vielä siihen, että puolueettomuusperiaatetta on loukattu sillä, että sama virkamies on tehnyt selvitykset, tutkinut asiakirja-aineiston, laatinut väitetiedoksiannon ja valmistellut päätösluonnoksen. Tätäkään väitettä ei voida hyväksyä, sillä kanteen kohteena olevaa päätöstä ei ole tehnyt SFIC:n ja Vicatin tarkoittama virkamies vaan komission jäsenten kollegio. Myöskään yhteisön oikeuden mukaiset menettelylliset takeet eivät velvoita komissiota luomaan sellaista sisäistä organisaatiota, jonka avulla estettäisiin se, että sama virkamies voi toimia samassa asiassa sekä tutkijana että esittelijänä (edellä 323 kohdassa mainittu asia Shell v. komissio, tuomio 10.3.1992, 40 kohta).

722 CBR (T-25/95) väittää lopuksi, että komission kieltäytyminen antamasta hallinnollisen menettelyn aikana tilaisuutta tutustua kaikkiin sen puolesta ja sitä vastaan puhuviin asiakirjoihin merkitsee ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan ilmeistä rikkomista, sillä kyseisessä artiklassa sille annetaan oikeus saada käytettäväkseen kaikki toimivaltaisten viranomaisten keräämät tiedot, jotka saattavat todistaa sen syyttömäksi tai lieventää sille määrättävää seuraamusta. Myös Lafarge (T-43/95) ja Blue Circle (T-88/95) katsovat, että ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaa on rikottu, koska niillä ei ole ollut tilaisuutta tutustua asiakirja-aineistoon ja väitetiedoksiantoon kaikilta osin.

723 Todellisuudessa nämä väitteet sisältyvät väitteisiin, jotka CBR, Lafarge ja Blue Circle esittivät ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jo on tutkinut ja joka koski puolustautumisoikeuksien loukkaamista sillä perusteella, että niillä ei ollut ollut hallinnollisen menettelyn aikana tilaisuutta tutustua kaikilta osin väitetiedoksiantoon ja tutkimusaineistoon (ks. edellä 87—435 kohta).

724 Edellä esitetyn perusteella kolmastoista kanneperuste on hylättävä.

Neljästoista kanneperuste, joka koskee syyttömyysolettaman periaatteen loukkaamista

725 ENCI (T-31/95), VNC (T-32/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), Castle (T-56/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) väittävät, että komissiolla on ollut ennakkoasenne, jonka mukaan kaikki Euroopan kyseisen alan teollisuusyritykset ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa. Se on niiden mukaan siis loukannut syyttömyysolettaman periaatetta.

ENCI, VNC ja Aalborg eivät esitä mitään erityisiä seikkoja väitteensä tueksi. Lafarge, Castle, Aker ja Euroc nojautuvat puolestaan lehtileikkeisiin, jotka ovat peräisin päätöksentekoa edeltävältä ajalta ja joissa paljastetaan kanteen kohteena olevan päätöksen sisältö, sekä komission jäsenen Van Miertin 15.9.1993 Euroopan parlamentin esittämään kirjalliseen kysymykseen antamaan vastaukseen (EYVL 1993, C 320, s. 31 ja 32), jossa kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuja yritysten välisiä yhteistoimintajärjestelyjä luonnehditaan "kartelleiksi".

726 Esitetyt väitteet eivät ole nyt käsiteltävän asian ratkaisemisen kannalta asiaankuuluvia. Kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa on arvioitava ainoastaan komission keräämien todisteiden perusteella. Jos kilpailusääntöjen rikkominen on tosiasiallisesti näytetty toteen hallinnollisen menettelyn päättyessä, todisteet siitä, että komissio on tämän menettelyn aikaisemmassa vaiheessa ilmaissut olevansa vakuuttunut kyseisen rikkomisen tapahtumisesta, eivät voi heikentää kyseisestä rikkomisesta esitetyn näytön paikkansapitävyyttä. Ainoa asiaankuuluva kysymys on lopulta se, onko kilpailusääntöjen rikkomisesta esitetty näyttöä vai ei.

727 Edellä 725 kohdassa mainittujen kantajien esittämät seikat eivät ainakaan ole sellaisia, että niiden perusteella voitaisiin katsoa komission ennakkoasenteen vaikuttaneen sen päätökseen. Tältä osin on korostettava, että komissio tekee kollegiona ratkaisunsa päätösluonnoksen pohjalta. Nyt käsiteltävässä asiassa komission yksiköt eivät selvästikään ole kyenneet estämään päätösluonnoksen sisältöä koskevien tietojen vuotamista lehdistöön. Van Miertin 15.9.1993 Euroopan parlamentin kirjalliseen kysymykseen antama vastaus kuului seuraavasti: "komissio tutkii parhaillaan, millainen päätös asiakirja-aineiston perusteella olisi tehtävä, ja ottaa siinä vaiheessa huomioon kunkin asianomaisen yrityksen, erityisesti pienimpien yritysten erityisen tilanteen ja niiden oman käyttäytymisen kartellissa". Vaikka sana "kartelli" kyseisen komission jäsenen vastauksessa saattaa olla epäonnistuneesti valittu, kyseinen siteeraus kokonaisuutena tarkastellen osoittaa vääräksi väitteen, jonka mukaan komissio olisi jo tuolloin ennakoinut päätöstään.

728 Neljästoista kanneperuste on siis hylättävä siltä osin kuin sen ovat esittäneet edellä mainitut seitsemän kantajaa.

729 Italcementi (T-62/95) ja Blue Circle (T-88/95) väittävät lisäksi, ettei komissio ole osoittanut järkevän epäilyn poissulkevalla tavalla, että niitä vastaan esitetyt väitteet olisivat perusteltuja. Niiden mukaan komissio on nojautuessaan tosiasiassa syyllisyysolettamaan olettanut, että kaikki Euroopan sementintuottajien toimenpiteet olisivat johtuneet Cembureau-sopimuksen noudattamisesta. Turvautuessaan yhden jatkuvan sopimuksen teoriaan komissio on pyrkinyt välttämään velvoitteen esittää riittävää näyttöä tiettyjen väitteiden toteennäyttämiseksi. Blue Circle korostaa sitä, että komissio on väitetiedoksiannon tiedoksi antamisen jälkeen katsonut virheellisesti, että todistustaakka olisi siirtynyt kantajalle. Useista kanteen kohteena olevan päätöksen kohdista (11 perustelukappaleen 6 kohta, 22 perustelukappaleen 14 kohdan kolmas alakohta, 22 perustelukappaleen 15 kohta, 28 perustelukappaleen 12 kohdan c alakohta, 28 perustelukappaleen 21 kohdan neljäs alakohta) käy sen mukaan ilmi kyseisen toimielimen katsoneen, että yritysten olisi pitänyt näyttää toteen, että väitetiedoksiantoon sisältyneet väit-

teet olivat virheellisiä. Se ei ollut myöskään käsitellyt tai oli automaattisesti hylännyt selitykset, jotka kantaja oli antanut väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, selittämättä syytä siihen, miksi se katsoi, etteivät kyseiset selitykset olleet uskottavia.

730 Todellisuudessa Italcementin ja Blue Circlen väitteet liittyvät kilpailusääntöjen rikkomisten toteen näyttämistä koskevaan kysymykseen. Tästä syystä niitä käsitellään pääasiaa koskevien kanneperusteiden yhteydessä.

Viidestoista kanneperuste, jonka mukaan asianosaisten oikeutta olla todistamatta itseään vastaan on loukattu

731 Unicem (T-50/95) väittää komission loukanneen periaatetta, jonka mukaan asianosaiset voivat hallinnollisessa menettelyssä kieltäytyä antamasta sellaisia vastauksia, joiden perusteella ne voitaisiin todeta syyllisiksi. Se viittaa tältä osin vastaukseen, jonka Cembureau on antanut asetuksen N:o 17 14 artiklan 2 kohdan nojalla toteutetun tutkimuksen yhteydessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11525), sekä vastaukseen, jonka Cembureau on antanut asetuksen N:o 17 15 artiklan 1 kohdan soveltamismenettelyä koskevaan väitetiedoksiantoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/13568—13573). Samoin Castle (T-56/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) huomauttavat, että komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä nojautunut suurelta osin asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla esitettyihin tietopyyntöihin saatuihin vastauksiin sisältyviin todisteisiin ja jättänyt näin huomiotta yritysten ja yritysten yhteenliittymien oikeuden olla todistamatta itseään vastaan. Kantajat viittaavat tässä yhteydessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja erityisesti asiassa Funke 25.2.1993 annettuun tuomioon (A-sarja, nro 256-A, s. 22), jonka mukaan jokaisella ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitetulla syytetyllä on oikeus vaieta ja olla millään tavoin vaikuttamatta oman syyllisyytensä toteamiseen. Kyseisessä tuomiossa ilmaistut periaatteet ovat kantajien mukaan jopa ristiriidassa yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa. Castle, Aker ja Euroc ovat liittäneet kannekirjelmäänsä (liite 5.20 asiassa T-56/95 ja liite 5.17 asioissa T-70/95 ja T-71/95) luettelon niistä tietopyyntöihin saaduista vastauksista, joihin komissio niiden mukaan on nojautunut kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

732 On todettava, ettei komissio saa asettaa osapuolelle, jota perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja/tai 86 artiklan rikkomisen toteamista koskeva menettely koskee "velvollisuutta sellaisten vastausten toimittamiseen, joiden johdosta yritys joutuisi myöntämään kilpailusääntöjen rikkomisen, sillä kilpailusääntöjen rikkomisen toteennäyttäminen kuuluu yksin komissiolle" (asia 374/87, Orkem v. komissio, tuomio 18.10.1989, Kok. 1989, s. 3283, 35 kohta ja asia T-34/93, Société générale v. komissio, tuomio 8.3.1995, Kok. 1995, s. II-545, 74 kohta; ks. vastaavasti asiassa Funke 25.2.1993 annettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio, A-sarja, nro 256-A, s. 22).

733 Tässä tapauksessa vastaukset, joihin Unicem, Castle, Aker ja Euroc viittaavat, eivät kuitenkaan ole peräisin kantajilta. Nämä eivät siis voi perustellusti väittää, että komissio olisi hallinnollisessa menettelyssä loukannut niiden oikeutta olla todistamatta itseään vastaan.

734 Siltä osin kuin asianomaiset kantajat väittävät nyt käsiteltävässä kanneperusteessa komission käyttäneen muiden yritysten ja yritysten yhteenliittymien antamia vastauksia, joiden perusteella kantajien on voitu todeta osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomisiin, on todettava, että kaikki Castlen (kannekirjelmän liite 5.20), Akerin (kannekirjelmän liite 5.17) ja Eurocin (kannekirjelmän liite 5.17) tarkoittamat vastaukset ovat asetuksen N:o 17 11 artiklan 1 nojalla esitettyyn tietopyyntöön saatuja vastauksia. Yritykset ja yritysten yhteenliittymät voivat vapaasti vastata tai jättää vastaamatta niille tämän säännöksen nojalla esitettyihin kysymyksiin (yhdistetyt asiat T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, LVM ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999, Kok. 1999, s. II-931, jäljempänä PVC-tuomio, 456 kohta). Tämän päätelmän kannalta ei ole merkitystä sillä, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 1 kohdan b alakohdan virkkeen ensimmäisessä osassa säädetään seuraamuksesta. Tällainen seuraamus näet määrätään vain siinä tapauksessa, että suostuttuaan vastaamaan yritys antaa virheellisiä tietoja. Näin ollen komission ei asetuksen N:o 17 11 artiklan 1 kohdan mukaisilla tietopyynnöillään voida katsoa asettavan yritykselle velvollisuutta antaa vastauksia, joiden johdosta yrityksen olisi tunnustettava sellaisen kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo, joka komission kuuluu näyttää toteen (kyseisen tuomion 457 kohta).

735 Niiden vastausten osalta, joihin Unicem viittaa (ks. edellä 731 kohta), on todettava Cembureaulla olleen hallinnollisessa menettelyssä vapaus vastata tai jättää vastaamatta sille asetuksen N:o 17 14 artiklan 2 kohdan nojalla toteutetun tutkimuksen aikana esitettyihin kysymyksiin. Sillä oli samoin vapaus vastata tai jättää vastaamatta asetuksen N:o 17 15 artiklan 1 kohdan soveltamismenettelyssä esitettyyn väitetiedoksiantoon.

736 Unicem, Castle, Aker ja Euroc eivät siis ole osoittaneet, että komissio olisi hallinnollisessa menettelyssä loukannut tiettyjen yritysten tai yritysten yhteenliittymien oikeutta olla todistamatta itseään vastaan.

737 SFIC (T-36/95) väittää vielä, että väitetiedoksianto, jossa ei täsmennetä riittävästi kunkin adressaatin osalta esitettyjä väitteitä, on omiaan johtamaan siihen, että asianomaiset myöntävät osallistuneensa sellaisiinkin kilpailusääntöjen rikkomisiin, joita komissiolla ei ollut ollut tarkoitus niiden osalta todeta, pyrkiessään käyttämään laillisesti puolustautumisoikeuksiaan. Secil (T-62/95) väittää niinikään, että väitteiden epätäsmällisyys muutti menettelyn kontradiktorisen vaiheen inkvisitorisen tutkimusvaiheen jatkeeksi, jonka aikana komissio pyrki yksinomaan saamaan uusia todisteita yrityksiä ja yritysten yhteenliittymiä vastaan. Myös Blue Circle (T-88/95) arvostelee väitetiedoksiannon epätäsmällisyyttä.

738 Edellä on jo todettu (ks. 504—626 kohta), että väitetiedoksiannossa ilmaistiin riittävän selvästi SFIC:n, Secilin ja Blue Circlen osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomisiin, jotka todettiin niiden osalta väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Näin ollen näiden kolmen kantajan esittämä väite on perusteeton ja se on hylättävä.

739 Edellä esitetyn perusteella viidestoista kanneperuste on hylättävä.

Kuudestoista kanneperuste, jonka mukaan asetuksen N:o 17 10 artiklaa on rikottu, koska neuvoa-antavaa komiteaa kuultiin sääntöjenvastaisella tavalla

740 ENCI (T-31/95), SFIC (T-36/95), Vicat (T-37/95), Ciments français (T-39/95), Lafarge (T-43/95), BDZ (T-48/95), Buzzi (T-51/95), Valenciana (T-52/95), Asland (T-55/95), Uniland (T-58/95) ja Oficemen (T-59/95) väittävät, että komissio on toiminut sääntöjenvastaisella tavalla neuvoa-antavaa komiteaa kuullessaan. ENCI, SFIC, Lafarge, BDZ, Valenciana, Asland, Uniland ja Oficemen näet väittävät, ettei neuvoa-antavalle komitealle kerrottu sakkojen täsmällisiä määriä. Vicat, Ciments français ja Buzzi lisäävät, että niiden saamien tietojen mukaan neuvoa-antavaa komiteaa kuultiin ainoastaan liikevaihdon perusteella laskettavasta prosenttiluvusta eikä sakkojen täsmällisistä määristä ecuina ilmaistuina.

741 SFIC väittää lisäksi, ettei se kykene selvittämään, ovatko kaikki neuvoa-antavan komitean jäsenet tutustuneet tärkeimpiin asiakirja-aineiston asiakirjoihin ja onko heillä ollut tilaisuus tutustua kaikkiin kuulemistilaisuuksien pöytäkirjoihin sekä kuulemistilaisuuksista vastaavan neuvonantajan kertomukseen. Se vaatii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ryhtymään prosessinjohtotoimiin selvittääkseen, onko nämä asiakirjat annettu tiedoksi neuvoa-antavalle komitealle.

742 Asetuksen N:o 17 10 artiklan 3—6 kohdassa säädetty neuvoa-antavan komitean kuuleminen on olennainen muotomääräys, jonka rikkominen merkitsee komission lopullisen päätöksen lainvastaisuutta, jos näytetään toteen, että neuvoa-antava komitea ei ole tiettyjen olennaisten asiakirjojen toimittamisen laiminlyönnin vuoksi kyennyt antamaan lausuntoaan täysin tietoisena asiaan vaikuttavista tekijöistä eli ilman että sitä olisi johdettu olennaisen seikan osalta harhaan epätäsmällisyyksillä tai laiminlyönneillä (asia T-69/89, RTE v. komissio, tuomio 10.7.1991, Kok. 1991, s. II-485, 23 kohta).

743 Tässä tapauksessa asianomaiset kantajat SFIC:tä lukuunottamatta väittävät ainoastaan, että neuvoa-antavalle komitealle olisi annettu epätäydelliset tiedot sakkoja koskevien seikkojen osalta. Tästä syystä kanneperuste, vaikka se hyväksyttäisiinkin, voisi johtaa ainoastaan kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklan kumoamiseen siltä osin kuin siinä määrätään sakkoja

kyseisille kantajille. Koska kyseinen määräys on kumottava jo siltä osin kuin siinä määrätään sakkoja yritysten yhteenliittymille (ks. edellä 478—488 kohta), nyt käsiteltävällä kanneperusteella ei ole enää kohdetta siltä osin kuin sen esittävät BDZ ja Oficemen. Myöskään SFIC:n esittämällä kanneperusteella ei ole enää kohdetta siltä osin kuin se koskee sitä, että neuvoa-antavalle komitealle oli annettu sakoista epätäydelliset tiedot.

744 Siltä osin kuin kuudenteentoista kanneperusteeseen ovat vedonneet ENCI, Vicat, Ciments français, Lafarge, Buzzi, Valenciana, Asland ja Uniland on aluksi korostettava, että komissio on esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyssä oikeudenkäyntimenettelyssä, että neuvoa-antava komitea kokoontui 23.11.1994 tutkimaan sakkoasiaa. Vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen komissio on selvittänyt 11.12.1997 päivätyssä kirjeessä, ettei komitealle ollut kerrottu esitettyjen sakkojen tarkkaa määrää, koska haluttiin välttää tietojen vuotaminen lehdistöön. Komissio oli kuitenkin ilmoittanut likimääräisen, määrättävien sakkojen kokonaissummaa kuvaavan luvun ecuina ja kertonut neuvoa-antavan komitean jäsenille aikovansa määrätä kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdassa mainituille yrityksille sakon, joka oli 5 prosenttia niiden liikevaihdosta, ja kyseisen päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdassa mainituille yrityksille sakon, joka oli 3,5 prosenttia niiden liikevaihdosta.

745 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näiden selvitysten todenperäisyyden varmistamiseksi kehottanut prosessinjohtotoimena 9.9.1998 komissiota esittämään 23.11.1994 pidettyä neuvoa-antavan komitean kokousta koskevan kutsukirjeen sekä otteet niistä sakkoja koskevista asiakirjoista, jotka esitettiin komitealle kyseistä kokousta varten, sekä kyseisen kokouksen pöytäkirjan.

746 Komissio on vastannut tähän prosessinjohtotoimeen jättämällä 14.9.1998 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon kyseisen kokouksen kutsukirjeen sekä päätöksen sakkoja koskevan osan luonnoksen, joka kyseisessä kokouksessa esitettiin. Toimitetut asiakirjat ovat jäljennöksiä asiakirjoista, jotka oli tosiasiallisesti annettu komitean jäsenille. Tästä syystä niihin sisältyy tiettyjä käsin kirjoitettuja muistiinpanoja, joita on lisätty kokouksen kuluessa. Komissio on niinikään toimittanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle kokouksen päätteeksi esitetyn neuvoa-antavan komitean lausunnon. Tämä lausunto on samalla kokouksen pöytäkirja.

747 Näitä asiakirjoja tutkittaessa ilmenee, että neuvoa-antavalle komitealle kerrottiin 23.11.1994 pidetyssä kokouksessa perusteista, joita sakkoja määrättäessä aiottiin soveltaa (lausunnon 1 kohta). Suurin osa neuvoa-antavan komitean jäsenistä katsoi, että "komissio [oli] soveltanut johdonmukaisella tavalla [näitä] perusteita [— —] sekä kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuuden että niiden keston suhteen" (lausunnon 2 kohta). Käsin kirjoitetut muistiinpanot, joita eräs neuvoa-antavan komitean jäsen on kirjoittanut päätöksen sakkoja koskevan osan luonnokseen, vahvistavat komission väitteen, jonka mukaan komitealle oli kerrottu, että kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdassa mainittujen yritysten katsottiin olevan suuremmassa vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, joten niille määrättäisiin 5 prosentin mukaan laskettu sakko, kun taas 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdassa mainittujen yritysten vastuu arvioitiin vähäisemmäksi, joten niille määrättäisiin 3,5 prosentin mukaan laskettu sakko.

748 Vaikka neuvoa-antavan komitean jäsenille ei ole kerrottu niiden sakkojen täsmällistä suuruutta ecuissa ilmaistuina, jotka komissio aikoi määrätä kyseisille yrityksille, komissio oli näin ollen välittänyt neuvoa-antavalle komitealle kaikki sellaiset olennaiset tiedot, jotka olivat tarpeen sakkoja koskevan lausunnon laatimiseksi (ks. vastaavasti asia 45/69, Boehringer Mannheim v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok. 1970, s. 769, 19—21 kohta). Vaikka komissio on lopulta käyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä alempia sakkoprosentteja eli kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdassa mainittujen yritysten osalta 4:ää prosenttia ja kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdassa mainittujen yritysten osalta 2,8:aa prosenttia, tämä ei selvästikään ole vaikuttanut kielteisesti nyt käsiteltävän kanneperusteen esittäneiden kantajien intresseihin.

749 SFIC:n yleisempi väite, jonka mukaan neuvoa-antavan komitean jäsenet eivät olisi saaneet tilaisuutta tutustua keskeisiin asiakirja-aineiston asiakirjoihin, on hylättävä väitteen epätäsmällisyyden vuoksi. Nimenomaan kuulemistilaisuuden pöytäkirjojen osalta SFIC ei ole esittänyt mitään sellaista seikkaa, joka osoittaisi, että niiden esittäminen neuvoa-antavalle komitealle olisi ollut tarpeen, jotta se olisi voinut antaa lausuntonsa tietoisena kaikista asiaan vaikuttavista seikoista (edellä 742 kohdassa mainittu asia RTE v. komissio, tuomion 23 kohta). Lopuksi on todettava, ettei kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan kertomusta tarvitse välttämättä toimittaa neuvoa-antavalle komitealle (asia T-14/89, Montedipe v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-1155, 40 kohta). On siis hylättävä edellä 741 kohdassa mainittu SFIC:n väite, ilman että olisi tarpeen määrätä pyydetyistä prosessinjohtotoimista.

750 Kaiken edellä esitetyn perusteella kuudestoista kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Seitsemästoista, kahdeksastoista, yhdeksästoista ja kahdeskymmenes kanneperuste, jotka koskevat toissijaisuusperiaatteen, hyvän hallinnon periaatteen, oikeusvarmuuden periaatteen ja hallinnollisessa menettelyssä noudatettavan luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista

751 Tietyt kantajat väittävät, että hallinnollisessa menettelyssä on loukattu tiettyjä periaatteita eli toissijaisuusperiaatetta, hyvän hallinnon periaatetta, oikeusvarmuuden periaatetta ja luottamuksensuojan periaatetta. Nämä loukkaukset ovat kantajien mielestä hyväksyttävä peruste kumota kanteen kohteena oleva päätös.

752 Ciments français (T-39/95) katsoo, että komissio loukkasi hyvän hallinnon periaatetta ja lisäsi asianomaisten yritysten epävarmuutta, kun se siirsi liian myöhään kansallisten viranomaisten tutkittavaksi sellaisen menettelyn, joka oli liian monitahoinen ja pitkäkestoinen. Päätös siirtää valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet kansallisten viranomaisten tutkittaviksi vaaransi sen mukaan koko menettelyn tavoitteen saavuttamisen. Lafarge (T-43/95) ja Oficemen (T-59/95) arvioivat, että hyvän hallinnon periaate olisi edellyttänyt sitä, että komissio olisi saattanut valtionsisäistä tilannetta koskeviin väitteisiin liittyneen tutkimuksen päätökseen eikä erottanut valtionsisäistä tilannetta koskevia väitteitä muista ja jättänyt uuden menettelyn aloittamisen

kansallisten viranomaisten harkintavaltaan. Kyseiset kantajat epäilevät, ettei valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden käsittelyn lopettaminen enemmittä perusteluitta ollut toissijaisuusperiaatteen mukaista, koska kyseisessä asiassa oli selvästi olemassa yhteisön intressi.

753 Lafarge väittää komission myös aiheuttaneen päätöksen adressaatteina olleissa yrityksissä oikeudellista epävarmuutta varaamalla itselleen oikeuden toimittaa valtionsisäisiä kartelleja koskevan asiakirja-aineiston kansallisille viranomaisille ilmoittamatta kuitenkaan siitä, menettelikö se todellisuudessa näin. Lafarge korostaa, että jos komissio oli todella lopettanut valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden käsittelyn, sen olisi pitänyt tehdä virallinen päätös asian käsittelyn lopettamisesta.

754 Tämä väite ei ole perusteltu. On muistettava, että komissio on hallinnollisessa menettelyssä noudattanut kohtuullisen käsittelyajan periaatetta (ks. edellä 706—711). Lopettaessaan valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden käsittelyn se ei ole myöskään muuttanut kansainvälistä tilannetta koskeneita väitteitä, jotka yksin ovat olleet kilpailusääntöjen rikkomisten toteamisen ja sakkojen määräämisen perusteina (ks. edellä 439 ja 440 kohta). Komissio ilmoitti 27.9.1993 päivätyssä kirjeessään, että se oli "ilmoittanut toimivaltaisille kansallisille viranomaisille tästä päätöksestä ja jättänyt niiden tehtäväksi toteuttaa tilanteen vaatiessa toimenpiteitä, jotka ovat niiden mielestä asianmukaisia kyseisten menettelytapojen lopettamiseksi". Päätös jättää kansallisten viranomaisten tehtäväksi nostaa tilanteen vaatiessa kanne mahdollisiin valtionsisäisiin kartelleihin osallistuneita yrityksiä vastaan ei missään tapauksessa ole oikeusvarmuuden eikä hyvän hallinnon periaatteiden vastainen, vaan asianomaiset yritykset ovat päinvastoin saaneet sen perusteella varmuuden siitä, ettei komissio aio yhteisön tasolla määrätä niille seuraamuksia tällaisista rikkomisista. Oikeudellinen epävarmuustilanne, joka koskee kansallisten viranomaisten omaksumaa asennoitumista, ei voi millään tavoin vaikuttaa kansainvälistä tilannetta koskeviin väitteisiin liittyvien kilpailusääntöjen rikkomisten toteamisen lainmukaisuuteen, koska nämä väitteet eivät liity valtionsisäistä tilannetta koskeviin väitteisiin. Lisäksi tällaista epävarmuutta koskeva väite on ristiriidassa asetuksen N:o 17 9 artiklan 3 kohdan säännösten kanssa, sillä kyseisten säännösten mukaan riippumatta mahdollisesta komission tekemästä "päätöksestä siirtää asia kansallisten viranomaisten ratkaistavaksi" näillä on aina toimivalta soveltaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja 86 artiklan säännöksiä, ellei asia ole komission käsiteltävänä. Vetoamisesta toissijaisuusperiaatteeseen on ainoastaan todettava, ettei Lafargella ja Oficemenilla ollut mitään intressiä siihen, että komissio olisi saattanut päätökseen menettelyn, joka olisi saattanut johtaa siihen, että myös valtionsisäisiin kartelleihin liittyviä kilpailusääntöjen rikkomisia olisi todettu. Kyseiset yritykset eivät olisi myöskään voineet vaatia komissiota tekemään päätöstä, jossa se olisi todennut, etteivät "niiden kansalliset toimenpiteet" ole perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia, koska ne eivät olleet ilmoittaneet kyseisiä toimenpiteitä saadakseen asetuksen N:o 17 2 artiklan mukaisen puuttumattomuustodistuksen.

755 Ciments français väittää edelleen, että komissio on loukannut luottamuksensuojan periaatetta katsoessaan kyseisten yritysten osallistuneen järjestelyihin, joista Cembureaun valtuuskuntien johtajat olivat sopineet ja jotka koskivat polkumyyntiin ja vertailulukujärjestelmään liittyviä ongelmia, vaikka komissio oli suurelta osin itse ehdottanut tällaisia järjestelyjä ja kannustanut niihin.

756 Myös tämä kanneperuste on perusteeton. Komissio ei näet kanteen kohteena olevassa päätöksessä missään kohdin katso Euroopan sementtiteollisuuden olevan vastuussa keskusteluista, joita se on käynyt tiettyjen valtuuskuntien johtajien kokousten yhteydessä polkumyynnistä ja

vertailulukujärjestelmästä. Komissio tuo esiin valtuuskuntien johtajien kokoukset kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleessa ainoastaan siitä syystä, että kokouksiin osallistujat ovat — samalla kun on käyty keskusteluja näistä aiheista, joihin ei ole puututtu — komission mukaan tehneet ja myöhemmin vahvistaneet kilpailunvastaisen sopimuksen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen tapahtuvien sementintoimitusten sääntelystä.

757 Edellä esitetyn perusteella seitsemästoista, kahdeksastoista, yhdeksästoista ja kahdeskymmenes kanneperuste on hylättävä.

Kahdeskymmenesensimmäinen kanneperuste, jonka mukaan kanteen kohteena olevaa päätöstä tehtäessä on loukattu kollegisen päätöksenteon periaatetta

758 SFIC (T-36/95) epäilee sitä, onko kaikilla komission jäsenillä ollut todellisuudessa tilaisuus tutustua kaikkiin väitetiedoksiannon adressaattien esittämiin huomautuksiin, kaikkiin kuulemistilaisuuksien pöytäkirjoihin sekä kuulemistilaisuuksista vastaavan neuvonantajan kertomukseen. Näin ollen kollegisen päätöksenteon periaatetta on loukattu. Suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta esittämissään huomautuksissa SFIC vaatii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ryhtymään prosessinjohtotoimiin selvittääkseen, onko komission jäsenillä ollut tilaisuus tutustua kyseisiin asiakirjoihin.

759 On tärkeää pitää mielessä, että komission toiminnassa noudatetaan kollegisen päätöksenteon periaatetta (asia C-191/95, komissio v. Saksa, tuomio 29.9.1998, Kok. 1998, s. I-5449, 33 kohta). Tämä periaate edellyttää sitä, että päätökset tehdään yhdessä ja että kaikki komission jäsenet ovat kollektiivisesti poliittisessa vastuussa kaikista tehdyistä päätöksistä (asia 5/85, AKZO Chemie v. komissio, tuomio 23.9.1986, Kok. 1986, s. 2585, 30 kohta ja asia C-137/92 P, komissio v. BASF ym., tuomio 15.6.1994, Kok. 1994, s. I-2555, 63 kohta).

760 Kollegisen päätöksenteon periaatteen mukaan seikkojen, joihin komissio perustaa päätöksensä, on oltava kaikkien kollegion jäsenten käytettävissä (edellä 759 kohdassa mainittu asia komissio v. Saksa, tuomion 48 ja 49 kohta). Koska SFIC ei ole esittänyt mitään konkreettista todistetta siitä, että kollegisen päätöksenteon periaatetta olisi loukattu, sen väite, jonka mukaan komission jäsenillä ei olisi ollut tilaisuutta tutustua väitetiedoksiantoon annettuihin vastauksiin, kuulemistilaisuuksien pöytäkirjoihin ja kuulemismenettelyistä vastaavan neuvonantajan kertomukseen ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tekemistä, on täysin hypoteettinen.

761 Tästä syystä kahdeskymmenesensimmäinen kanneperuste on hylättävä ilman, että on tarpeen määrätä vaadituista prosessinjohtotoimista (edellä 142 kohdassa mainittu asia BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomio 1.4.1993, 35 kohta ja edellä 144 kohdassa mainittu asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, 91—94 kohta).

Kahdeskymmenestoinen kanneperuste, jonka mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen todistusvoimaiseksi saattaminen ja tiedoksiantaminen ovat tapahtuneet virheellisesti

762 CBR (T-25/95), Heidelberger (T-42/95), Unicem (T-50/95), Valenciana (T-52/95) ja Italcementi (T-65/95) katsovat, että kanteen kohteena olevaa päätöstä todistusvoimaiseksi saatettaessa ja/tai tiedoksi annettaessa on menetelty virheellisesti.

763 Heidelberger toteaa ensinnäkin, ettei sillä ole yleisemmin tiedossaan, onko komissio noudattanut kaikkia menettelyä ja päätöksentekoa koskevia sisäisiä määräyksiä. Ongelmat, joita kyseisellä toimielimellä on ollut kanteen kohteena olevaa päätöstä todistusvoimaiseksi saattaessaan ja tiedoksi antaessaan vahvistavat kantajan epäilyksiä siitä, että menettely on ollut virheellinen.

764 Heidelbergerin väitteen tueksi ei ole esitetty mitään konkreettista seikkaa, jonka perusteella väitteen todenperäisyyttä voitaisiin arvioida. Se on siis hylättävä epätäsmällisyytensä vuoksi.

765 Unicem ja Italcementi vetoavat virheeseen, joka olisi tehty saatettaessa kanteen kohteena olevan päätöksen italiankielistä versiota todistusvoimaiseksi. Niiden mukaan virhe johtuu siitä, että kanteen kohteena oleva päätös on annettu tiedoksi kahdesti, ensimmäisen kerran joulukuussa 1994 ja toisen kerran helmikuussa 1995, ja että toisen tiedoksiannon saatekirjeessä, joka oli osoitettu kyseisille italialaisyrityksille, viitattiin "virheeseen, joka on tehty saatettaessa päätöstä todistusvoimaiseksi" ("un errore nella fase di autentificazione"). CBR pohtii myös sitä, minkälaisen virheen komissio on tehnyt, kun kanteen kohteena oleva päätös on sen vuoksi annettu toistamiseen tiedoksi 2.2.1995. Se pyytää tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta selvittämään, koskeeko komission mainitsema virhe todellisuudessa kanteen kohteena olevan päätöksen italiankielisen version todistusvoimaiseksi saattamista.

766 On todettava, että sellaisen päätöksen todistusvoimaiseksi saattaminen, jossa todetaan yhteisön kilpailusääntöjen rikkominen, on perustamissopimuksen 173 artiklassa tarkoitettu olennainen menettelymääräys (edellä 759 kohdassa mainittu asia komissio v. BASF ym, tuomion 76 kohta ja edellä 142 kohdassa mainittu asia T-37/91, ICI v. komissio, tuomion 89 kohta).

767 Tässä tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että asianomaisten kantajien (ks. edellä 765 kohta) esittämät indisiot siitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen koskemattomuuden periaatetta olisi loukattu, ovat olleet riittävän merkittäviä ja painavia, jotta on ollut syytä ryhtyä prosessinjohtotoimeen (edellä 485 kohdassa mainittu asia SPO ym. v. komissio, tuomion 55 kohta). Se on näin ollen kehottanut 11.11.1997 päivätyllä kirjeellä komissiota selittämään, millainen todistusvoimaiseksi saattamiseen liittynyt virhe oli se, johon

se viittasi italialaisyrityksille kanteen kohteena olevan päätöksen toisen tiedoksiannon yhteydessä lähettämässään saatekirjeessä. Komissiota on kehotettu myös esittämään kanteen kohteena olevan päätöksen todistusvoimaiseksi saatettu versio italian kielellä.

768 Komissio on selittänyt 22.12.1997 päivätyssä kirjeessään, että kyseinen virhe syntyi monistettaessa kanteen kohteena olevaa päätöstä tiedoksiantoa varten. Italialaisyrityksille ensin tiedoksi annettu versio oli sisältänyt sivun 233, joka oli täysin sama kuin sivu 231, ja oikea sivu 233 oli puuttunut. Kanteen kohteena olevan päätöksen todistusvoimaiseksi saattamiseen ei ollut kuitenkaan liittynyt virhettä. Komission 30.11.1994 pidetyn kokouksen pöytäkirjan liitteeksi otettuun italiankieliseen versioon kanteen kohteena olevasta päätöksestä ei näet sisältynyt virhettä, joka oli ollut italialaisyrityksille tiedoksi annetun kanteen kohteena olevan päätöksen tekstissä. Komissio on liittänyt 22.12.1997 päivättyyn kirjeeseensä jäljennöksen kanteen kohteena olevan päätöksen todistusvoimaiseksi saatetusta versiosta italian kielellä ja lisännyt olevansa valmis antamaan alkuperäiskappaleen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käytettäväksi, jos tuomioistuin haluaa varmistaa asian.

769 Asiassa T-65/95 30.9.1998 pidetyssä istunnossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on pyytänyt komissiota esittämään 6.10.1998 mennessä alkuperäiskappaleen kanteen kohteena olevan päätöksen oikeusvoimaiseksi saatetusta versiosta italian kielellä. CBR:lle ja Unicemille on ilmoitettu tästä prosessinjohtotoimesta 14.10. ja 30.9.1998 pidetyissä istunnoissa. Komissio on noudattanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kehotusta määräajassa.

770 CBR, Unicem ja Italcementi eivät ole kiistäneet selitystä, jonka komissio on antanut perustellakseen sitä, että kanteen kohteena oleva päätös annettiin tiedoksi kahdesti. Ne ovat asioissa T-25/95, T-50/95 ja T-65/95 pidetyissä istunnoissa kuitenkin pyytäneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta varmistamaan, että kanteen kohteena olevan päätöksen italiankielinen jäljennös, joka oli liitetty 22.12.1997 päivättyyn komission kirjeeseen ja joka annettiin niille tiedoksi, ja kanteen kohteena olevan päätöksen todistusvoimaiseksi saatettu italiankielinen versio vastaavat toisiaan.

771 On todettava, että nämä kaksi asiakirjaa vastaavat täysin toisiaan. Tutkittaessa todistusvoimaiseksi saatettua versiota ei myöskään ole tullut esiin mitään virheellisyyksiä, joita komissio olisi tehnyt päätöstä todistusvoimaiseksi saattaessaan.

772 Näin ollen CBR:n, Unicemin ja Italcementin väite on hylättävä.

773 Kolmanneksi Valenciana katsoo, että kanteen kohteena olevan päätöksen tiedoksiantamisessa olisi tehty virheitä. Se arvostelee komissiota siitä, ettei tämä ole toisen tiedoksiannon yhteydessä täsmentänyt, katsottaisiinko perustamissopimuksen 173 artiklassa tarkoitetun kanteen nostamisen määräajan alkavan ensimmäisestä vai toisesta tiedoksiannosta. Se väittää, että koska komission 13.2.1995 päivätyssä kirjeessään (sen kannekirjelmän liite 6) antamat selitykset

eivät vähentäneet epävarmuutta, se oli katsonut, että kanteen nostamiselle asetettu määräaika oli alkanut kulua ensimmäisestä tiedoksiannosta, ja sillä oli näin ollen ollut vähemmän aikaa kanteen nostamiseen.

774 Valenciana, jota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kuullut kanteen kohteena olevan päätöksen ensimmäisen tiedoksiannon ja toisen tiedoksiannon kohteena olleiden tekstien eroista, on korostanut 11.12.1997 päivätyssä kirjeessään ainoastaan sitä, että toisin kuin ensimmäisen tiedoksiannon tekstissä toisen tiedoksiannon tekstissä ei ollut yhtään kanteen kohteena olevan päätöksen 23 perustelukappaleen 3—5 kohtaan sisältyvissä taulukoissa ja tiedoissa mainittua lukua. On siis kiistatonta, että toisen tiedoksiannon sanamuoto espanjankielisenä on täysin samanlainen kuin ensimmäisen tiedoksiannon, lukuun ottamatta tiettyjä luottamuksellisia tietoja, jotka on peitetty toisen tiedoksiannon kohteena olleessa tekstissä. Vaikka määräaika kanteen nostamiseen kanteen kohteena olevasta päätöksestä olisi alkanut kulua ensimmäisestä tiedoksiannosta eikä toisesta tiedoksiannosta, kuten komissio väittää, Valencianalla on siis ollut käytössään perustamissopimuksen 173 artiklan mukainen määräaika lisättynä pitkien etäisyyksien vuoksi annetulla määräajalla nostaa kanne kaikista kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvistä seikoista. Valencianan väite on siis hylättävä.

775 Edellä esitetyn perusteella kahdeskymmenestoinen kanneperuste on kokonaan hylättävä.

II *Harkintavallan väärinkäyttöä koskeva kanneperuste*

776 Ciments français (T-39/95), Lafarge (T-43/95), Oficemen (T-59/95) ja Halkis (T-104/95) väittävät, että harkintavaltaa on käytetty väärin.

777 Halkis väittää, että komissio on käyttänyt harkintavaltaansa väärin määräämällä sille sakon sellaisesta kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon se ei ole osallistunut. Näin muotoiltuna väite sisältyy väitteeseen, jonka mukaan Halkisin osallistumista Cembureau-sopimukseen arvioitaessa on tehty ilmeinen virhe. Sitä käsitellään siis tutkittaessa tämän kantajan kyseiseen sopimukseen osallistumiseen liittyvien väitteiden asiakysymyksiä (ks. jäljempänä 4096—4101 ja 4210—4213 kohta).

778 Ciments français, Lafarge ja Oficemen katsovat sen, että komissio on lopettanut valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden käsittelyn, selittyvän vain sillä, että komissio on halunnut välttää edellä 11 kohdassa mainitussa asiassa Cimenteries CBR ym. vastaan komissio annetun tuomion seuraukset ja estää sen, että kanteen kohteena oleva päätös kumottaisiin sen vuoksi, että siinä on loukattu puolustautumisoikeuksia, kun väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineiston asiakirjoihin tutustuminen ei ole ollut kaikilta osin mahdollista.

779 On muistutettava, että päätöstä tehtäessä harkintavaltaa on käytetty väärin vain, jos objektiivisten, asiaankuuluvien ja yhtäpitävien seikkojen perusteella on selvää, että toimenpide on tehty yksinomaan tai ainakin olennaisilta osin muiden kuin esitettyjen päämäärien saavuttamiseksi (asia T-143/89, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-917, 68 kohta).

780 Tässä tapauksessa tilanne ei kuitenkaan ole tällainen. Ciments français, Lafarge ja Oficemen eivät ole näet esittäneet yhtään konkreettista seikkaa, jotka voisivat saada epäilemään komission väitettä, jonka mukaan päätös lopettaa valtionsisäisten kartellien käsittely oli perusteltu väitetiedoksiantoon saatujen kirjallisten vastausten ja istunnoissa suullisesti esitettyjen selitysten vuoksi.

781 Näin ollen esillä oleva kanneperuste on hylättävä.

III *Kanneperusteet, jotka koskevat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja 190 artiklan rikkomista sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista siltä osin kuin komissio on todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen sopimuksen olemassaolon ja eri asianosaisten osallistuneen tähän sopimukseen*

Alustavat huomautukset

782 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan mukaan kaikki päätöksen adressaatit ovat "rikkoneet [— —] perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa osallistumalla sopimukseen, jonka tavoitteena oli varmistaa kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja säännellä maasta toiseen suuntautuvia sementtitoimituksia". Kyseistä sopimusta kutsutaan myös Cembureau-sopimukseksi.

783 Tietyt kantajat arvostelevat tutkittavien kanneperusteiden yhteydessä niiden tuotemarkkinoiden ja maantieteellisten markkinoiden rajaamista, joilla komissio on todennut kilpailusääntöjä rikotun. Tietyt kantajat väittävät, etteivät väitetiedoksianto ja kanteen kohteena oleva päätös ole Cembureau-sopimuksen osalta yhtäpitäviä. Useat kantajat kiistävät jo tämän sopimuksen olemassaolonkin. Kaikki kiistävät osallistuneensa siihen.

784 Ennen kuin tutkitaan esitettyjen eri väitteiden perusteltavuutta on syytä esittää ne oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja koskevat toteamukset, joiden perusteella komissio on katsonut kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että kilpailusääntöjä on rikottu.

Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen

785 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen on tavallisen sementin markkinoiden kartelli. Komissio katsoo, että "tavallinen sementti, valkosementti ja klinkkeri muodostavat erilliset tuotemarkkinat, sillä kukin näistä tuotteista vastaa eri tarpeisiin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 1 kohta). Komissio toteaa lisäksi kanteen kohteena olevassa päätöksessä kilpailusääntöjä rikotun paitsi tavallisen sementin markkinoilla (1—6 artikla) myös valkosementin markkinoilla (7 artikla).

786 Maantieteelliseltä kannalta komissio katsoo, että "sementtimarkkinoita voidaan pitää sellaisten markkinoiden kokonaisuutena, jotka keskittyvät eri tuotantolaitosten ympärille, ovat rinnakkaisia ja kattavat koko Euroopan" (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 2 kohta).

787 Komissio katsoo seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 7 kohdan ensimmäinen ja toinen alakohta):

"Päällekkäiset markkinat ovat toisistaan riippuvaisia, ja kaikki tietyillä markkinoilla toteutettu toiminta saattaa aallon tavoin levitä muille, kaukaisemmille markkinoille [— —]

Edellä esitetystä seuraa, että Eurooppa muodostaa relevantit markkinat, jotka koostuvat joukosta rinnakkaisia ja toisistaan riippuvaisia markkinoita."

788 Kanteen kohteena oleva kilpailusääntöjen rikkominen muodostuu sopimuksesta, joka on komission mukaan tehty Euroopan sementintuottajien toimialajärjestön Cembureaun tasolla (kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale). Tämä sopimus on tehty 14.1.1983 pidetyssä Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 kohta); "valtuuskuntien johtajat" ovat Cembureaun jäsenten edustajia, joilla on äänioikeus tämän järjestön yleiskokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 15 perustelukappaleen 4 kohta).

789 Sopimuksen tarkoituksena oli "kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntely eli markkinoiden jakaminen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta ja 1 artikla).

790 Komissio tukeutuu kanteen kohteena olevassa päätöksessä yksinomaan suoriin asiakirjatodisteisiin, jotka on yksilöity ja analysoitu 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa.

791 Komissio toteaa aluksi, että Cembureau-sopimuksen tarkoitus ja sisältö ilmenevät 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen kokouskutsusta, jonka on allekirjoittanut Gil Braz de Oliveira (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11552 ja 11553), sekä kyseisen kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnoksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585).

792 Kokouskutsussa todetaan seuraavaa:

"Kun otetaan huomioon yhteisön sisäisessä sementtikaupassa yleisesti vallitseva laskusuhdanne, jäsenmaiden välisillä sementtitoimituksilla voi olla vahingollisia vaikutuksia tuotannonalallemme, jollei tiettyjä tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä toteuteta ajoissa, kuten esimerkiksi Belgian ja Alankomaiden välisessä kaupassa, jota tullaan sääntelemään Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä lähiaikoina julkaistavalla pöytäkirjalla."

793 Puheenjohtajan alustuksen luonnoksessa todetaan seuraavaa:

"— Voimme jatkossa arvioida [— —] riskit, jotka voivat aiheutua tietyn tuonnin kasvusta sekä samanaikaisesta tiettyjen hintojen huomattavasta laskusta, ennen kuin tämä ilmiö ehtii laajentua määrällisesti ja vakavuudeltaan.

— Tavoitteenamme ei luonnollisesti ole tehdä tässä kollektiivisia päätöksiä eikä myöskään arvioida todettua asiaintilaa tai toimia välittäjinä, vaan edelleen teidän avullanne tuoda esiin sellaisia mahdollisia ratkaisuja, jotka voivat hillitä markkinoiden kehitystä, ja ehdottaa ainakin periaatteellisella tasolla tiettyjä pelisääntöjä, joiden noudattaminen on meidän kaikkien edun mukaista.

— Seuraavaksi odotamme teiltä kaikilta, että nämä keskustelut rohkaisevat teitä levittämään ympärillenne viisaita ajatuksia ja että kutakin yksittäistapausta varten järjestetään aina tarvittaessa kahden- tai monenvälisiä keskusteluja."

794 Puheenjohtaja päättää korostaen seuraavaa:

"Lienee tarpeetonta mainita, ettei keskusteluistamme laadita pöytäkirjaa."

795 Samoin kyseisen kokouksen kulkua koskevissa muistiinpanoissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/11578 ja 11579) täsmennetään seuraavaa:

"13.15/13.30 — Päätetään kokous, josta ei laadita pöytäkirjaa."

796 Komissio arvioi, että myös muissa 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskevissa asiakirjoissa tähdennetään kyseisessä kokouksessa käytyjen keskustelujen lainvastaisuutta.

797 Se viittaa tältä osin 14.1.1983 pidetyn kokouksen esityslistan luonnokseen tehtyihin muutoksiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11558, 11559, 11565, 11580 ja 11656).

798 Alun perin 16.11.1982 päivättyyn esityslistaan sisältyi muun muassa seuraava kohta:

"2. Euroopansisäinen kauppa

A. Tilanteen analysointi

1. Tiedot

2. Hintatilanne — Kansalliset hinnat

3. Rajat ylittävän kaupan perusteleminen ja organisoiminen.

Suunnitellut kehityssuuntaukset

B. Mahdolliset toimenpiteet sisäisen kaupan valvomiseksi

— Suunnitellut kehityssuuntaukset"

799 ETY:n sementtiteollisuuden yhteyskomitean (jäljempänä CLC) puheenjohtajalle Van Hovelle ilmoitettiin 17.11.1982 lähetetyllä teleksillä (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11559), että Cembureaun puheenjohtaja Bailly pyysi hänen kantaansa esityslistan 2 kohdasta, jonka hän halusi laatia "riittävän selvästi, jotta se ei aiheuttaisi jälkipuheita".

800 Hän vastasi samana päivänä lähetetyllä teleksillä (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11558) seuraavaa:

"Seuraavat 17.11. päivätyssä teleksissänne mainitut sanat on poistettava kaikista virallisista asiakirjoista: [— —] rajat ylittävän kaupan organisoiminen [— —] sisäisen kaupan valvonta [— —]"

801 Hallituksen kokouksessa, joka pidettiin 22.12.1982, 14.1.1983 pidettävän kokouksen esityslistan 2 kohtaa muutettiin seuraavasti (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11656):

"2. Euroopan sisäinen kauppa

A. Tilanteen analysointi

[— —]

iii) Kaupan perusteet ja luonne — Suunnitellut kehityssuuntaukset

B. Mahdolliset keinot rehdin kaupan ylläpitämiseksi

[— —]"

802 Komissio väittää, että Cembureau-sopimus vahvistettiin 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohta). Tämän väitteensä tueksi se vetoaa 19.3.1984 pidetyn kokouksen puheenjohtajalle laadittuun muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) ja tätä kokousta koskeviin muistiinpanoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737).

803 Puheenjohtajalle laaditun muistion 2 kohdassa, jonka otsikkona on "Tilanne Euroopan markkinoilla", korostetaan seuraavaa:

"— Ääri[hintojen] välinen ero, joka vastaa edelleen yhden suhdetta kahteen, merkitsee väistämättä houkutusta.

— On siis toivottavaa pienentää asteittain tätä eroa lähinnä korottamalla kaikkein alhaisimpia hintoja [— —] ja samanaikaisesti hillitsemällä korkeiden hintojen kehitystä."

804 Siinä todetaan lisäksi seuraavaa:

"— Kuumia kiistakysymyksiä ovat edelleen

— vienti Saksasta Isoon-Britanniaan ja Irlantiin;

— vienti Ranskasta Saksaan;

— vienti Espanjasta Irlantiin ja Isoon-Britanniaan.

— Tähän voidaan lisätä äskettäin mainittu kuuma kiistakysymys eli vienti Italiasta Sveitsiin."

805 Valtuuskuntien johtajien 19.3.1984 pidettyä kokousta koskevissa muistiinpanoissa todetaan seuraavaa:

"[— —] sovittiin, että hinta-asteikon esittäminen visuaalisesti on tehokas tapa tuoda esiin olemassa olevan konfliktin mahdolliset syyt."

806 Komissio katsoo kokousmuistiinpanojen osalta seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohdan ensimmäinen luetelmakohta):

"Niistä ilmenee, että Cembureau ja sen jäsenet ovat tutkineet yhdessä uudelleen rajat ylittävästä kaupasta aiheutunutta jännitystilaa, pyrkineet vähentämään Cembureaun jäsenmaiden välistä sementtikauppaa ja saavuttaneet tämän tavoitteen. Nämä muistiinpanot vahvistavat [— —], että 'jäsentenvälisestä kaupasta aiheutunut paine on selvästi pienentynyt kahdenvälisten suhteiden paranemisen vuoksi. Viedyt määrät ovat pikemminkin laskussa mutta jäljellä on ulkopuolisilta tuleva uhka'."

807 Cembureau-sopimuksen osalta komissio katsoo seuraavaa (saman kohdan toinen luetelmakohta):

"Sopimuksen sisältö on vahvistettu vielä 7.11.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, [— —], jonka aikana Cembureau ja sen jäsenet kannattivat kreikkalaisen ja espanjalaisen ylituotannon kanavointia Euroopan markkinoiden epävakauden välttämiseksi."

808 Tämän väitteensä tueksi se viittaa seuraaviin 7.11.1984 pidettyyn kokoukseen liittyviin, 12.11.1984 päivättyjen "Summary notes" -muistiinpanojen otteisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirjat nro 33.126/11754 ja 11755):

"Tuonti Itä-Euroopasta

[— —]

Maailmanmarkkinoiden kehitys

Tilanne

[— —]

Kreikkalais-espanjalainen sopimus

Sopimusta pidetään yksimielisesti perusedellytyksenä, jos halutaan saada parhaat vientihinnat ja välttää epävakauden vaaraa Euroopassa. Neljä espanjalaista ja kolme kreikkalaista yhtiötä ovat käyneet useita kuukausia neuvotteluja, vaikka näiden keskustelujen kulusta ei ole kerrottu. Joitakin tuloksia on saavutettu, mutta tähän asti niillä ei ole ollut vaikutuksia hintoihin. Myös Japanin ja Korean kanssa on käyty keskusteluja. Yleisvaikutelma on kuitenkin se, että olennaisena ongelmana on saada aikaan sitova sopimus suurimpien eurooppalaisten tuottajien välillä.

[— —]

Yleiset johtopäätökset

Tilanne oli vakava ja vientihinnat liian alhaiset. Euroopassa ja Kaukoidässä oli ylikapasiteettia, mikä on käytettävä vastuullisella tavalla. Täytyy olla tyytyväinen kreikkalaisen ja espanjalaisen sementtiteollisuuden ponnistuksiin sopimuksen aikaansaamiseksi, ja muut maat ovat pyydettäessä valmiita tukemaan täysin niiden ponnistuksia. Muista maista mahdollisesti tulevien pienien määrien ei pitäisi häiritä markkinoita, jos keskinäinen luottamus vallitsee."

809 Komissio katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että Cembureau-sopimuksen olemassaolon sekä sen sisällön vahvistavat tietyt asiakirjat, jotka eivät liity suoraan edellä mai-

nittuihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin. Se viittaa tältä osin Blue Circlen kahteen sisäiseen muistioon, joista toinen on päivätty 1.12.1983 (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334) ja toinen on päiväämätön (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11335—11337).

810 Ensimmäinen muistio, jonka otsikkona on "Strategia tuontia vastaan ja Yhdistyneen kuningaskunnan sementtiteollisuuden tulevaisuus", käsitellään sementin ylituotannon ongelmaa Länsi-Euroopassa seuraavasti:

"Tällä hetkellä Länsi-Euroopan 22 miljoonaa ylituotantotonnia voidaan kanavoida merentakaisille markkinoille tuotteen kysynnän mukaan, mutta on varsin mahdollista, että nämä määrät laskevat 15 miljoonaan tonniin tai alemmas vuoden 1985 alussa, ja on todennäköistä, että tämän uhan vuoksi kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva Cembureau-periaate epäonnistuu."

811 Siinä ehdotetaan muun muassa seuraavaa puolustautumistoimea sementin tuontia vastaan:

"Rakennettava todellakin säiliöitä 'vihollis'alueille. Uskottava, mahdollinen ja tehokas keino tiettyyn rajaan asti, mutta a) se voi osoittautua pitkäkestoiseksi ja kalliiksi, b) se voi johtaa siihen, että koko toimenpiteen kohteena oleva maa ryhtyy ankarampiin vastatoimenpiteisiin ja siis purkaa täysin Cembureau-sopimuksen, ja siinä tapauksessa [Blue Circle] on väkisinkin suurin häviäjä."

812 Blue Circlen toisessa muistiossa, jonka otsikkona on "Tuontiuhat", todetaan seuraavaa:

"Jos oletetaan, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva Cembureau-strategia kestää ja että olettamuksemme, ettei Länsi-Saksasta tuleva tuonti tule kannattamaan, osoittautuu oikeaksi, jäljelle näyttäisi jäävän kolme muuta uhkaa [— —]"

813 Cembureau on todennut asetuksen N:o 17 14 artiklan 2 kohdan mukaisen tarkastuksen aikana seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11525):

"Ei ole olemassa mitään 'Cembureau Agreement or Principle' -käsitettä eikä varsinkaan mitään asiakirjaa, johon sisältyisi soveltamissääntöjä. Kun tämä ilmaus mainitaan asiakirjassa, sillä ei viitata minkäänlaiseen kilpailunvastaiseen menettelytapaan, vaan sellaisten tapoja ja etiikkaa

koskevien sääntöjen noudattamiseen, jotka on johdettu asteittain yritysten keskinäisestä kanssakäymisestä ja eri maiden taloudellisesta kehityksestä."

814 Cembureau väittää asetuksen N:o 17 15 artiklan 1 kohdan nojalla osoitettuun väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Blue Circlen 1.12.1983 päivätyn sisäisen muistion osalta seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/13568—13573):

"Tässä asiakirjassa — — ainoastaan viitataan Cembureaun edistämiin hyvien naapuruussuhteiden sääntöihin. Viittauksella käsitteeseen 'Cembureau principle of not transhipping to internal European markets' tarkoitetaan toimintatapaa, jota jäsenet toivoivat mutta johon itseensä ei sisältynyt mitään pakotetta eikä varsinkaan sanktiota.

Viittauksella 'Cembureau Agreement'iin tarkoitetaan vain samaa periaatetta ja viitataan sellaisiin 'tapoja ja etiikkaa koskeviin sääntöihin, jotka on johdettu asteittain yritysten keskinäisestä kanssakäymisestä ja eri maiden taloudellisesta kehityksestä'."

815 Komissio katsoo, että Cembureau on tällä tavoin itse lopulta epäsuorasti myöntänyt Cembureau-sopimuksen olemassaolon (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 4 kohta).

816 Se viittaa lisäksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877) seuraavaan Heraclesin pääjohtajan Kalogeropoulosin 25.6.1986 (eikä 15.6.1986, kuten kanteen kohteena olevassa päätöksessä virheellisesti todetaan) kyseisen yhtiön hallituksen kokouksessa esittämään ilmoitukseen:

"[— —] Kaikkien Euroopan sementintuottajien välillä on ollut ja on edelleen voimassa sopimus siitä, että kenenkään ei pidä toimia toisten kansallisten rajojen sisäpuolella [— —]. Tämän 30 vuotta vallinneen ajattelutavan ja tämän taktiikan vuoksi eurooppalaiset eivät ole koskaan joutuneet kohtaamaan aktiivista kilpailua ja hintojen laskua."

817 Komissio katsoo lopuksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 5 kohta) seuraavaa:

"[— —] kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskeva sääntö on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen sopimus, joka on tehty välittömästi yritysten välillä tai niiden yhteenliittymien välityksellä ja joka perustuu

yhteisymmärrykseen, jolla pyritään rauhoittamaan toisten kotimarkkinat ja sääntelemään sementtitoimituksia maasta toiseen ja siten rajoittamaan yritysten kaupallista vapautta."

818 Sen mukaan sopimuksella on myös välittömiä vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 52 perustelukappale).

819 Komissio katsoo, että "Cembureaun tasolla toteutetut toimenpiteet ja kahden- ja/tai monenväliset kokoukset ja kontaktit [— —] muodostavat 'yhden jatkuvan sopimuksen'" (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 kohdan ensimmäinen alakohta).

820 Näin ollen yhden jatkuvan sopimuksen muodostavat paitsi Cembureaun ja sen jäsenten välillä valtuuskuntien johtajien kokouksissa saavutettu yhteisymmärrys, myös kaikki kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitettu käyttäytyminen.

821 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetaan juuri tätä yhtä jatkuvaa sopimusta.

822 Komissio viittaa kilpailusääntöjen rikkomisen keston osalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 6 kohta) edellä mainittuun Kalogeropoulosin ilmoitukseen:

"[Kalogeropoulos] väittää, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sopimus oli ollut voimassa jo kolmisenkymmentä vuotta.

Koska komissiolla ei ole muita todisteita kuin tämä ilmoitus kyseisen toiminnan näin pitkästä kestosta, komissio katsoo, että tämä sopimus on tullut voimaan 14.1.1983 eli sen kokouksen päivämääränä, jossa keskusteltiin 'tietyistä pelisäännöistä, joiden noudattaminen on meidän kaikkien edun mukaista' [— —] ja jotka vahvistettiin seuraavissa valtuuskuntien johtajien kokouksissa."

823 Komissio toteaa kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivän osalta, ettei sillä ole tiedossaan tosiseikkoja, joiden avulla se voisi määrittää tämän ajankohdan, ja ettei se ole edes varma siitä, onko kilpailusääntöjen rikkominen todellisuudessa päättynyt (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 6 kohta ja 65 perustelukappaleen 4 kohta).

824 Tältä osin se toteaa seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohta):

"[— —] koska viimeisin selvä ja komission tiedossa oleva ilmaus sopimuksesta on Interciment SA:n [jonka perustaminen muodostaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen] purkaminen 26.3.1993, komissio ottaa kyseisen päivämäärän huomioon vahvistaessaan sakon määräytymistä koskevan ajanjakson."

Relevanttien markkinoiden määrittely

825 Dyckerhoff (T-35/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), Unicem (T-50/95), Buzzi (T-51/95), Asland (T-55/95), Castle (T-56/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Irish Cement (T-60/95), Italcementi (T-65/95), Aker (T-70/95), Euroc (T-71/95), Cementir (T-87/95) ja Blue Circle (T-88/95) katsovat, että komissio on tehnyt ilmeisiä arviointivirheitä pitäessään relevantteina markkinoina tavallisen sementin markkinoita, jotka ovat Euroopan laajuiset. Lafarge ja Aalborg kiistävät näiden markkinoiden muodostavan erillisiä markkinoita (A). Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Unicem, Buzzi, Asland, Castle, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle väittävät, että sementtimarkkinat ovat hyvin paikalliset, joten Eurooppa ei voi muodostaa relevantteja maantieteellisiä markkinoita (B).

826 CBR (T-25/95), Ciments français, Asland ja Blue Circle katsovat, että komissio on rikkonut perustamissopimuksen 190 artiklaa, kun se ei ole määrittänyt riittävän selvästi relevantteja tuotemarkkinoita ja maantieteellisiä markkinoita (C).

A Relevantit tuotemarkkinat

827 Lafarge ja Aalborg kiistävät kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 1 kohdassa huomioon otetun relevanttien tuotemarkkinoiden määrittelyn.

828 Lafarge väittää, että tämä määrittely perustuu absurdiin taloudelliseen päättelyyn, jonka mukaa klinkkeri ja sementti olisivat kaksi toisensa korvaavaa tuotetta. Siinä ei myöskään oteta huomioon tavallisen sementin ja valkosementin välistä eroa.

829 On todettava, että komissio ei ole milloinkaan väittänyt, että klinkkeri, tavallinen sementti ja valkosementti olisivat toisensa korvaavia tuotteita. Päinvastoin se korostaa kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 1 kohdassa, että "tavallinen sementti, valkosementti ja klinkkeri muodostavat erilliset tuotemarkkinat, sillä kukin näistä tuotteista vastaa eri tarpeisiin". Se täsmentää ainoastaan (sama kohta), että "on kuitenkin otettava huomioon, että klinkkerillä voi olla vaikutuksia molempiin muihin markkinoihin, koska klinkkeri on välttämätön välituote tavallisen sementin ja valkosementin valmistamisessa". Se, että komissio selostaa klinkkerin liittyvän sementin valmistukseen, ei merkitse sitä, että sen mukaan nämä kaksi tuotetta olisivat toisensa korvaavia ja kuuluisivat samoille markkinoille.

830 Aalborg korostaa, että kussakin maassa on paitsi eri normit sementin osalta myös erityiset rakennusalan tavat ja perinteet. Olisi siten väärin väittää, kuten komissio tekee (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 perustelukappaleen 9 kohta), että olisi olemassa yksi tai usea kaikille kansallisille markkinoille yhteinen standardisementtilaatu. Aalborg toteaa lisäksi, että jos komissio ei ole tehnyt eroa tavallisen sementin eri lajien markkinoiden välillä, ei ole enää syytä erottaa tavallisen sementin ja valkosementin markkinoita.

831 Myös tämä väite on hylättävä. Aalborgin perustelut, joilla se ainoastaan kiistää yleisesti markkinoiden määrittelyn ehdottamatta vaihtoehtoista relevanttien markkinoiden tai useiden relevanttien markkinoiden määrittelyä, eivät tee tyhjäksi komission yksityiskohtaista analyysiä, jonka se on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 6 ja 7 perustelukappaleessa "tuotteesta tavallinen sementti" ja "tuotteesta valkosementti" ja josta ilmenee selvästi, että "valkosementin markkinat ovat erilliset tavallisen sementin markkinoista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 7 perustelukappaleen 2 kohta), koska "nämä tuotteet vastaavat eri tarpeisiin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 1 kohta).

B Relevantit maantieteelliset markkinat

832 Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Unicem, Buzzi, Asland, Castle, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle kiistävät sen, että Eurooppa muodostaisi relevantit maantieteelliset markkinat (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 1 ja 7 kohta). Ne väittävät, että sementtimarkkinat muodostuvat tiukasti rajatuista alueellisista markkinoista, joilla ei ole päällekkäisiä vyöhykkeitä ja jotka ovat toisistaan täysin riippumattomia.

833 On kuitenkin huomattava, että relevanttien markkinoiden määrittelyllä ei ole samaa merkitystä perustamissopimuksen 85 artiklaa tai 86 artiklaa sovellettaessa. Perustamissopimuksen 86 artiklaa sovellettaessa relevanttien markkinoiden asianmukainen määrittely on välttämätön ennakkoedellytys arvioitaessa kilpailunvastaiseksi väitettyä käyttäytymistä (ks. yhdistetyt asiat T-68/89, T-77/89 ja T-78/89, SIV ym. v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-1403, 159 kohta). Ennen kuin todetaan, onko kyseessä määräävän markkina-aseman väärinkäyttö,

on näet näytettävä toteen määräävän aseman olemassaolo tietyillä markkinoilla, mikä edellyttää näiden markkinoiden ennalta rajaamista. Perustamissopimuksen 85 artiklaa sovellettaessa relevantit markkinat on määritettävä sen selvittämiseksi, onko kyseessä oleva sopimus, yritysten yhteenliittymän päätös tai yhdenmukaistettu menettelytapa omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan tai onko sen tarkoituksena tai vaikutuksena kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen yhteismarkkinoilla (edellä 485 kohdassa mainittu asia SPO ym. v. komissio, tuomion 74 kohta).

834 Tämän vuoksi perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisen yhteydessä kantajien komission markkinamääritelmää vastaan esittämiä väitteitä ei voida käsitellä erillään jäsenvaltioiden väliselle kaupalle aiheutuvia vaikutuksia ja kilpailun rajoittamista koskevista väitteistä (edellä 485 kohdassa mainittu asia SPO v. komissio, tuomion 75 kohta; edellä 718 kohdassa mainittu asia Enso Española v. komissio, tuomion 232 kohta ja yhdistetyt asiat T-374/94, T-375/94, T-384/94 ja T-388/94, European Night Services ym. v. komissio, tuomio 15.9.1998, Kok. 1998, s. II-3141, 90—105 kohta).

835 Ne eri väitteet, joiden mukaan komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen katsoessaan Euroopan muodostavan relevantit maantieteelliset markkinat, on siten tutkittava myöhemmin. Nämä väitteet otetaan huomioon tutkittaessa niitä väitteitä, jotka koskevat vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja kilpailuun ja jotka on esitetty perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista koskevan kanneperusteen yhteydessä (ks. jäljempänä 1085—1094 kohta).

C Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkominen

836 Asland tuo esiin, ettei taloudellista tutkimusta markkinoista ja Cembureau-sopimuksen vaikutuksista ole tehty. Se huomauttaa, että relevanttien markkinoiden määrittely on välttämätön ennakkoedellytys arvioitaessa kilpailunvastaiseksi väitettyä toimintaa (edellä 833 kohdassa mainittu asia SIV ym. v. komissio, tuomion 159 kohta).

837 Aslandin väite on hylättävä. On todettava, että komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 6—14 perustelukappaleessa tukeutunut yksityiskohtaiseen taloudelliseen analyysiin sementtimarkkinoista. Sekä relevantit tuotemarkkinat että relevantit maantieteelliset markkinat on määritetty kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleessa. Sopimuksen konkreettisia vaikutuksia ei tarvitse ottaa huomioon, jos ilmenee, että sen tarkoituksena on rajoittaa, estää tai vääristää kilpailua (yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio, tuomio 13.7.1966, Kok. 1966, s. 429, 496; asia C-277/87, Sandoz prodotti farmaceutici v. komissio, tuomio 11.1.1990, Kok. 1990, s. I-45, julkaistu lyhennelmänä; edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 99 kohta; edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 178 kohta; edellä 270 kohdassa mainittu asia Montecatini v. komissio, tuomion 122 kohta; edellä 83 kohdassa mainittu asia CB ja Europay v. komissio, tuomion 85 ja

87 kohta ja asia T-144/89, Cockerill Sambre v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-947, 67 kohta). Jo kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan Cembureau-sopimusta on pidetty lainvastaisena sen kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi.

838 CBR arvostelee komissiota siitä, että se on kanteen kohteena olevassa päätöksessä pitänyt relevantteina markkinoina Euroopan markkinoita ottamatta huomioon niitä väitteitä ja taloudellisia tutkimuksia, jotka on esitetty sille hallinnollisen menettelyn aikana sen osoittamiseksi, että CBR:n luonnollisia maantieteellisiä markkinoita rajoittivat eri seikat, kuten kansalliset kartellit ja ranskalais-belgialaiset kaupan esteet, kuljetus- ja rajanylityskustannukset ja tavoiteltujen lähimarkkinoiden tuottajien vastatoimenpiteiden pelko. Se arvostelee komissiota erityisesti siitä, että se on hylännyt ne taloudelliset esitykset, jotka sille esitettiin hallinnollisen menettelyn aikana, sillä perusteella, etteivät nämä analyysit olleet yhtäpitäviä taloudellisesti hyväksyttävän kuljetusmatkan osalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta). Se toteaa lisäksi, että komission väite, joka koskee peliteorian monimutkaisuutta (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 6 kohdan viides alakohta) ja edellä mainittujen taloudellisten tutkimusten johtopäätösten kirjavuutta, osoittaa selvästi, ettei komissio ole halunnut tutkia vakavasti CBR:n esittämiä taloudellisia perusteluja. CBR arvostelee komissiota vielä siitä, että se on tehnyt yleisiä johtopäätöksiä muutamasta irrallisesta ja epätyypillisestä esimerkistä, jotka se mainitsee kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 4 kohdassa. Niiden jäsenvaltioiden välisten hintaerojen osalta, joiden komissio katsoo kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 6 kohdassa kannustavan vientiin, CBR korostaa, että Belgian, Alankomaiden ja Saksan väliset hintaerot ovat kaikkein vähäisimpiä ja että hinnat ovat vaihdelleet vuosien varrella, ja väittää tämän jälkeen, että Belgian markkinoiden osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 9 perustelukappaleen 6 kohdassa ja 11 perustelukappaleen 6 kohdassa esitettyjä hintoja eivät tue kyseisen päätöksen liitteessä 9 esitetyt taulukot, joko sen vuoksi, että nämä taulukot kattavat vain yhden vuoden, tai sen vuoksi, ettei niissä esitetä mitään tietoa Belgian tilanteesta.

839 On todettava, että komissio esittää kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleessa yksityiskohtaisesti ja johdonmukaisesti ne syyt, joiden vuoksi se on katsonut nyt esillä olevassa asiassa relevanttien maantieteellisten markkinoiden olevan Euroopan markkinat, jotka "koostuvat joukosta rinnakkaisia ja toisistaan riippuvaisia markkinoita" (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 7 kohdan viimeinen alakohta), käsitellessään väitetiedoksiannon adressaattien ja muun muassa CBR:n hallinnollisen menettelyn aikana esittämiä eri huomautuksia.

840 Taloudellisesti hyväksyttävän kuljetusmatkan osalta komissio toteaa, etteivät eurooppalaiset sementintuottajat ole tästä kysymyksestä yksimielisiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta), ja tuo tämän jälkeen esiin, että "sillä ei puolestaan ole mahdollisuutta määritellä tätä matkaa, koska sen on rajoituttava tosiseikkoja koskeviin toteamuksiin" (saman kohdan toinen alakohta).

841 Oligopolien olemassaolosta eri markkinoilla komissio toteaa seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 6 kohdan viides alakohta):

"Viimeksi mainittu huomio koskee oligopolien olemassaoloa eri markkinoilla ja siten sitä, että jokaisen toimijan on otettava huomioon kilpailijoiden reaktiot ja niiden mahdollisesti suunnittelemat vastatoimenpiteet ennen kuin se päättää pyrkiä toisen markkinoille. Ilman, että pitäisi käsitellä peliteoriaa ja 'vankien dilemmaa' [— —], on todettava, ettei ole varmaa, että toimija voittaa enemmän toimimalla omilla markkinoillaan, sillä peliteoria osoittaa myös sen, että jokainen toimija päättää valloittaa muiden markkinat ja ottaa riskin vastatoimenpiteistä, kun se arvioi, että hyöty on pitkällä tähtäimellä suurempi, jos se toimii useilla markkinoilla eikä pelkästään yksillä markkinoilla. Oligopoliyritysten välisten pelien ratkaiseminen ei ole yksinkertaista, sillä huomioon on otettava monia epävarmuustekijöitä eikä pelkästään muiden toimijoiden mahdollisia vastatoimenpiteitä."

842 Toisin kuin CBR väittää, komissio ei siten ole hylännyt peliteoriaa pelkästään siitä yksinkertaisesta syystä, että se on monimutkainen. Se on yksinomaan pyrkinyt suhteuttamaan sen sisältöä.

843 Rajojen ylittämiseen liittyvien eri esteiden osalta se ottaa kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 4 kohdassa huomioon belgialaisten tuottajien huomautukset, joissa ne "vetoavat suuriin vaikeuksiin toimittaa tavaraa Ranskaan sen vuoksi, että tullissa odottamisesta aiheutuu kuluja, kummassakin maassa on eri painorajoitukset, eri normit jne. (ks. 8.3.1993 pidetyn kuulemistilaisuuden pöytäkirja, liite VII/B, s. 7 ja 8, ja liite VIII)".

844 Komissio toteaa vielä Belgian markkinoiden ja Belgian lähimarkkinoiden välisistä hinnaneroista seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 9 perustelukappaleen 6 kohdan toinen alakohta):

"[— —] taulukot 7, jotka Italian tuottajat ovat esittäneet 2.3.1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa ja jotka on laadittu Cembureaun tietojen perusteella (ks. liite 9), osoittavat hintakehityksen yhteisön maissa vuodesta 1981 vuoteen 1991, ja niiden perusteella voidaan todeta, että vuonna 1981 Yhdistyneen kuningaskunnan hintojen ja Saksan, Ranskan ja Belgian hintojen välinen ero oli +/-30 ecua tonnilta (Yhdistyneen kuningaskunnan hinta oli +/-70 ecua) ja vuonna 1991 15—20 ecua tonnilta, että Ranskan, Belgian ja Saksan välinen hinnanero, joka oli lähes olematon vuonna 1981, kasvoi asteittain vuodesta 1982, oli vuonna 1986 +/-12 ecua tonnilta ja laski jälleen +/-7 ecuun tonnilta vuonna 1991 [— —]."

845 Aluksi on korostettava, että kanteen kohteena olevaa päätöstä koskevaa perusteluvelvollisuutta ei ole laiminlyöty pelkästään sillä perusteella, että siihen ei ole liitetty kaikkia niitä eri taulukoita ja graafisia esityksiä, joiden perusteella komissio on päätellyt nämä viimeiset suuntaukset, joita kantaja ei ole lainkaan riitauttanut.

846 Komissiolla ei ole myöskään velvollisuutta vastata päätöksessä yksityiskohtaisesti kaikkiin väitetiedoksiannon eri adressaattien hallinnollisen menettelyn aikana esittämiin väitteisiin. Riittää, kun yhteisöjen tuomioistuimet voivat perustelujen avulla valvoa kanteen kohteena olevan päätöksen laillisuutta ja asianomaiset yritykset ja yhteenliittymät saavat tarpeelliset tiedot, jotta nämä voivat arvioida, onko päätös perusteltu (yhdistetyt asiat 43/82 ja 63/82, VBVB ja VBBB v. komissio, tuomio 17.1.1984, Kok. 1984, s. 19, 22 kohta; yhdistetyt asiat 142/84 ja 156/84, BAT ja Reynolds v. komissio, tuomio 17.11.1987, Kok. 1987, s. 4487, 72 kohta ja asia T-44/90, La Cinq v. komissio, tuomio 24.1.1992, Kok. 1992, s. II-1, 42 kohta).

847 Nyt esillä olevassa asiassa edellä esitetystä kanteen kohteena olevan päätöksen selostuksesta ilmenee, että komissio on esittänyt asianomaisille yrityksille ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle kaikki tarpeelliset tiedot sen arvioimiseksi, onko huomioon otettu relevanttien maantieteellisten markkinoiden määrittely perusteltu. Näin ollen CBR:n kanneperuste, joka koskee perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä relevanttien maantieteellisten markkinoiden määrittelyssä, on hylättävä.

848 Ciments français väittää, että relevanttien maantieteellisten markkinoiden määrittelyyn sisältyy ristiriita. Sen mukaan komissio näyttää kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 2, 6 ja 7 kohdassa katsovan, että samalla kertaa olisi olemassa eurooppalaiset sementtimarkkinat ja useita paikallisia sementtimarkkinoita. Sementtimarkkinat ovat kuitenkin alueelliset. Näin ollen relevanttien markkinoiden pitäminen Euroopan laajuisina johtaa siihen, että samoille markkinoille sisällytetään yrityksiä, jotka eivät ole todellisia tai potentiaalisia kilpailijoita, ja siten kielletään maantieteellisten markkinoiden käsite. Lisäksi komission päätös pitää relevantteja markkinoita Euroopan laajuisina on ristiriidassa sen päätöksen erottaa kansalliset kartellit kansainvälisistä kanssa.

849 On huomattava, että komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 2 kohdassa, että "maantieteelliseltä kannalta sementtimarkkinoita voidaan pitää sellaisten markkinoiden kokonaisuutena, jotka keskittyvät eri tuotantolaitosten ympärille, ovat rinnakkaisia ja kattavat koko Euroopan". Komissio selostaa tämän jälkeen konkreettisten esimerkkien perusteella, miksi se on päätynyt pitämään sementtimarkkinoita Euroopan laajuisina (11 perustelukappaleen 3 ja 4 kohta) ja sen jälkeen katsomaan, että ne eri seikat (luonnolliset esteet, kuljetuskustannukset ja -matkat, viennin vähäisyys, kannattavuusarvioinnit, markkinoiden oligopolistinen rakenne, markkinoiden maantieteellinen erillisyys), jotka väitetiedoksiannon adressaatit ovat esittäneet hallinnollisen menettelyn aikana, eivät voi heikentää sen kantaa, jonka mukaan Eurooppa muodostaa relevantit markkinat (11 perustelukappaleen 5 ja 6 kohta).

850 Se päättelee lopuksi näiden toteamustensa perusteella seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 7 kohta):

"Päällekkäiset markkinat ovat toisistaan riippuvaisia, ja kaikki tietyillä markkinoilla toteutettu toiminta saattaa aallon tavoin levitä muille, kaikkein kaukaisemmille markkinoille. Tämän osoittavat seuraavat seikat. Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokoukset [— —], joissa

kokoontuivat [— —] koko eurooppalaisen tuotannonalan edustajat, myös ne tuottajat, joita asia ei koskenut välittömästi tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, pidettiin sen vuoksi, jotta voitaisiin välttää yhteisön sisäisen kaupan ilmiön laajeneminen määrällisesti ja vakavuudeltaan ja jotta voitaisiin suositella markkinoilla sovellettujen hintojen välisen eron pienentämistä vientihoukutusten vähentämiseksi. Kreikkalaisten ja espanjalaisten tuottajien Cement Market Associationin tasolla tekemiä sopimuksia on arvioitu perustavanlaatuisiksi Euroopan vakauden kannalta. Euroopan sementintuottajat ovat reagoineet kollektiivisesti kreikkalaiseen vientiin, joka suuntautui Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja Italiaan, koska on arvioitu, että kaikkien eurooppalaisten tuottajien yhteistyö on olennaista tämän tuotannonalan vakauden säilyttämiseksi eikä vain uhattujen maiden vakauden säilyttämiseksi.

Edellä esitetystä seuraa, että Eurooppa muodostaa relevantit markkinat, jotka koostuvat joukosta rinnakkaisia ja toisistaan riippuvaisia markkinoita."

851 Tästä esityksestä ei voida havaita, että relevanttien maantieteellisten markkinoiden määrittelyä koskevissa perusteluissa olisi mitään ristiriitaa. Myöskään kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvä markkinoiden määrittely eurooppalaisiksi ei ole mitenkään ristiriidassa sen kanssa, että komissio on päättänyt erottaa hallinnollisen menettelyn aikana valtionsisäiset ja kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet. Tältä osin on muistettava, että kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet, joihin kanteen kohteena olevassa päätöksessä yksinomaan viitataan, eivät liity millään tavoin kansallisiin kartelleihin, joiden lainvastaisuuteen oli niin ikään puututtu väitetiedoksiannossa (ks. edellä 110—120 kohta).

Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitävyys

852 CBR (T-25/95) väittää, että komissio on väitetiedoksiannossa todennut, että Cembureaun jäsenten 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa sopimat "pelisäännöt" liittyivät hintojen vahvistamista koskevaan vertailulukujärjestelmään (Basing Point System, jäljempänä BPS), ja tämän jälkeen muuttanut kantaansa. CBR:n esitettyä hallinnollisen menettelyn aikana huomautuksia tämän järjestelmän ja kyseisessä valtuuskuntien johtajien kokouksessa käytyjen keskustelujen laillisuuden osalta komissio on lopulta kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsonut, että kyseisillä "pelisäännöillä" tarkoitettiin kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sopimusta.

853 Aalborg (T-44/95) väittää, että Cembureau-sopimuksen tavoitetta ei ole täsmennetty riittävästi väitetiedoksiannossa. Se ei myöskään hallinnollisen menettelyn aikana tiennyt, että komissio aikoi antaa 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyille valtuuskuntien johtajien kokouksille ratkaisevan merkityksen.

854 On todettava, että komissio toi esiin väitetiedoksiannossa, että valtuuskuntien johtajien kokouksissa tehtiin Cembureau-sopimus ja vahvistettiin rehdin kilpailun säännöt (8, 9, 60 ja

61 kohta). Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole kuitenkaan esitetty viimeksi mainittujen sääntöjen osalta yhtäkään väitettä.

855 Komissio on väitetiedoksiannon otsikon "Kotimarkkinasääntöä koskeva kartelli" alla olevassa 61 kohdassa arvioinut seuraavalla tavalla väitetiedoksiannon 9 kohtaan liittyviä tosiseikkoja eli pääasiallisesti 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta:

"Kuten 9 kohdasta ilmenee, Cembureau ja sen jäsenet ovat saaneet aikaan 'Cembureau Agreement or Cembureau principle of not transhipping to internal European markets' -sopimuksen tai -periaatteen; ne ovat suosineet yhteisön ulkopuolisiin maihin suuntautuvaa vientiä koskevia sopimuksia välttääkseen 'the risk of a destabilisation in Europe' -tilanteen, joka aiheutuisi siitä, jos tuotannon ylijäämä suuntautuisi Cembureau-maihin; ne ovat järjestäneet kahden- tai monenvälisiä kontakteja jäsenten välillä, jotta toteutettaisiin tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä sen välttämiseksi, että 'perinteisen ja jopa rakenteellisen valtioiden välisen kaupan, kuten Saksasta ja Belgiasta Alankomaihin suuntautuvan viennin, ulkopuolella jäsenmaiden välisillä sementtitoimituksilla' voisi olla 'vahingollisia vaikutuksia sementtiteollisuudelle'."

856 Tästä seuraa, että komissio on jo väitetiedoksiannon vaiheessa ilmoittanut selvästi, että sen mielestä Cembureau-sopimus liittyi kotimarkkinoiden rauhoittamiseen ja maasta toiseen suuntautuvien sementtitoimitusten sääntelyyn ja että tästä "pelisäännöstä" oli sovittu 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa. Väitetiedoksiannossa mainitaan siten riittävän täsmällisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun Cembureau-sopimuksen tarkoitus.

857 Aalborgin väitteen osalta, jonka mukaan se ei olisi hallinnollisen menettelyn aikana tiennyt, minkä merkityksen komissio aikoi antaa 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyille valtuuskuntien johtajien kokouksille, on todettava, että väitetiedoksiannossa esitetään yksityiskohtaisesti näitä kokouksia koskevat tosiseikat sekä "Cembureaun jäsenten välillä vaihdettujen hintatietojen" (väitetiedoksianto, 8 kohta) että "Cembureau Agreement or Cembureau principle of not transhipping to internal European markets" -käsitteen (väitetiedoksianto, 9 kohdan a ja b alakohta) osalta. Aalborg, joka ei kiistä osallistuneensa Cembureaun välittömänä jäsenenä kyseiseen kahteen kokoukseen, oli siten väistämättä tietoinen siitä aivan erityisestä merkityksestä, jonka komissio antoi niille.

858 FIC (T-30/95) ja Aalborg väittävät vielä, ettei komissio ole väitetiedoksiannossa lausunut siitä, onko Cembureaun yhteydessä käyttöön otetuksi väitettyä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä pidettävä sopimuksena vai yhdenmukaistettuna menettelytapana.

859 On todettava, että komissio on väitetiedoksiannossa (61 kohdan a alakohta) selittänyt, että "'Cembureau Agreement or principle of not transhipping to internal European markets' (9 kohta) on sopimus ja/tai yhdenmukaistettu menettelytapa". Näin ollen väitetiedoksiannon

kansainvälistä tilannetta koskevien lukujen adressaatit ja muiden muassa FIC ja Aalborg ovat saaneet tietää hallinnollisen menettelyn aikana, että "Cembureau Agreement or principle of not transhipping to internal European markets" saatettaisiin määritellä kanteen kohteena olevaa päätöstä tehtäessä sopimukseksi. Ne ovat siten voineet puolustautua kyseisen toiminnan tällaista oikeudellista luonnehdintaa vastaan.

860 Tästä seuraa, että väitteet, joiden mukaan väitetiedoksianto ja kanteen kohteena oleva päätös eivät ole yhtäpitäviä kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, on hylättävä.

Cembureau-sopimuksen olemassaolo

861 CBR (T-25/95), Cembureau (T-26/95), FIC (T-30/95), ENCI (T-31/95), VNC (T-32/95), Ciments luxembourgeois (T-34/95), Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Vicat (T-37/95), Cedest (T-38/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), BDZ (T-48/95), Unicem (T-50/95), Rugby (T-53/95), Castle (T-56/95), Heracles (T-57/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Irish Cement (T-60/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), ATIC (T-63/95), Titan (T-64/95), Italcementi (T-65/95), Holderbank (T-68/95), Aker (T-70/95), Euroc (T-71/95), Cementir (T-87/95), Blue Circle (T-88/95), AGCI (T-103/95) ja Halkis (T-104/95) väittävät, että komissio on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa Cembureau-sopimuksen olemassaolon (A). Cembureau, Dyckerhoff, SFIC ja Heidelberger väittävät, että kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen toteaminen perustuu riittämättömille tai ristiriitaisille perusteluille perustamissopimuksen 190 artiklan vastaisesti (B). Ne kantajat, joita 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutetut prosessinjohtotoimet koskevat (ks. edellä 164—168 kohta), ovat näiden prosessinjohtotoimien johdosta toimittamissaan kirjelmissä vedonneet eri asiakirjoihin, joista olisi niiden mielestä ollut hyötyä niiden puolustuksessa, jos ne olisivat saaneet tutustua niihin hallinnollisen menettelyn aikana. Italcementi ja Blue Circle vetoavat myös puolustautumisoikeuksiensa loukkaamiseen sen vuoksi, että ne eivät ole saaneet mahdollisuutta tutustua riittävästi asiakirja-aineiston niitä vastaan puhuviin todisteisiin (C).

A Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkominen

862 On palautettava mieleen, että komissio on tukeutunut yksinomaan kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittuihin suoriin asiakirjatodisteisiin osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

863 Kyseisten kantajien ensin mainittuun ryhmään kuuluvilla väitteillä pyritään kiistämään kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleessa mainittujen niiden asiakirjojen todistus-

arvo, joissa viitataan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan Cembureau-sopimukseen tai -periaatteeseen [Blue Circlen sisäiset muistiot (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334 ja 11335—11337)] tai eurooppalaisten sementintuottajien välisen kartellin olemassaoloon [Kalogeropoulosin ilmoitus 25.6.1986 pidetyssä Heraclesin hallituksen kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877)]. Kantajat esittävät kyseisiä asiakirjoja koskevan vaihtoehtoisen tulkinnan, joka on yhteensopiva perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa. Ne väittävät, että Cembureau ei ole koskaan tunnustanut Cembureau-sopimuksen tai -periaatteen olemassaoloa (1). Toinen ryhmä väitteitä koskee erityisesti niitä valtuuskuntien johtajien kokouksia, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin. Kantajat korostavat, ettei valtuuskuntien johtajilla ollut toimivaltaa tällaisen sopimuksen tekemiseen, ja kiistävät useiden kanteen kohteena olevan päätöksen 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittujen asiakirjojen todistusarvon. Valtuuskuntien johtajien kokouksissa käytyjen keskustelujen lainmukaisuus ilmenee niiden mukaan paitsi näissä kahdessa perustelukappaleessa mainituista asiakirjoista, myös asiakirjoista, joita komissio ei ole tutkinut. Useat kantajat vetoavat vielä erityisiin perusteluihin, jotka ovat ristiriidassa Cembureau-sopimuksen olemassaolon kanssa (2). Kolmannella joukolla väitteitä ne pyrkivät kiistämään sen, että väitetty Cembureau-sopimus olisi kilpailusääntöjen vastainen, ja arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole yrittänyt löytää vaihtoehtoista selitystä valtioiden välisen sementtikaupan vähenemiselle (3). Näitä eri väitteitä tutkitaan peräkkäin. Sen jälkeen toteamuksista tehdään johtopäätökset (4).

864 Ennakolta on todettava, että tietyt kantajat esittävät väitteitä, jotka koskevat sellaisten asiakirjojen todistusarvoa, jotka liittyvät toimintaan, jota ei ole kyseenalaistettu kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

865 Esimerkiksi Cembureau, Blue Circle, FIC ja Italcementi kyseenalaistavat 14.4.1986 pidettyä hallituksen kokousta koskevan Italcementin käsin kirjoitetun muistion todistusarvon (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/3185). Blue Circle mainitsee myös 9.11.1983 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjan luonnoksen (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/286—294).

866 Irish Cement väittää, ettei komissio voi päätellä 9.11.1983 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjan luonnoksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/286—294) eikä varsinkaan Bertránin ja Van Hoven esityksistä tämän kokouksen aikana, että Cembureau-sopimus olisi vahvistettu tässä kokouksessa.

867 On todettava, että komissio ei tukeutunut yhteenkään tässä yhteydessä esiin tuoduista asiakirjoista osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon, tekemisen tai vahvistamisen. Nämä asiakirjat on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 5 ja 9 kohdassa yksinomaan kuvaamaan eurooppalaisten sementintuottajien välillä kyseessä olevana ajankohtana käytyjä keskusteluja "vilpittömästä tai terveestä tai rehdistä" kilpailusta. Näistä keskusteluista ei kuitenkaan ole esitetty väitettä kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Niitä vastaavien asiakirjojen todistusarvosta esitetyillä väitteillä ei siten ole merkitystä arvioitaessa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan tai minkä tahansa muunkaan artiklan lainmukaisuutta.

868 Heidelberger tuo esiin, että komission kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 6 kohdan lopussa mainitsemat käsin kirjoitetut muistiot (asiakirjat nro 33.126/11587—11592) eivät sisällä mitään viitteitä tekijästään ja ovat suurelta osin vaikealukuisia, mikä vie niiltä kaiken todistusarvon. Lisäksi nämä muistiot liittyvät 14.1.1982 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen valmisteluun. Ne eivät siten liity mitenkään kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen a kohdassa tarkoitettuun valtuuskuntien johtajien kokoukseen.

869 Koska nämä todisteet eivät kuitenkaan sisälly niihin asiakirjatodisteisiin, joihin komissio on tukeutunut kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa (ks. edellä 790—817 kohta) osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon, niiden todistusarvoa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta ei ole tarpeen pohtia.

870 Heidelberger väittää lisäksi, että johtopäätöksiä, jotka komissio on tehnyt väitetiedoksiannossa (s. 20, alaviite nro 5) käsin kirjoitetusta muistiosta, jonka otsikkona on "Preparation Meeting Head Delegates 7.11.84" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 15 kohta; asiakirja nro 33.126/11758), ja joiden mukaan Cembureaun piirissä harjoitettiin "rakennemuutoksiin ja tuotantokapasiteetin alentamiseen tietyissä maissa, joissa on ylituotantoa" liittyvää yhteistoimintaa, eivät mitenkään vahvista 12.11.1984 päivätyt "Summary notes" -muistiinpanot, jotka koskevat 7.11.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirjat nro 33.126/11754 ja 11755).

871 On todettava, että komissio on väitetiedoksiannossa todennut, että kyseisistä käsin kirjoitetuista muistioista kävi "ilmi, että rakennemuutoksista ja tuotantokapasiteetin alentamisesta tietyissä maissa [oli] sovittu Cembureaussa", ja se on tämän jälkeen lisännyt, että sillä "ei [ollut] käytettävissään näiden ja joidenkin muiden seikkojen ohella todisteita tästä yhteistoiminnasta" (väitetiedoksianto, s. 20, alaviite 5). Lisäksi väitettä, joka koskee Cembureaun tasolla harjoitettua rakennemuutoksiin ja tuotantokapasiteetin alentamiseen liittyvää yhteistoimintaa, ei ole otettu huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Tästä seuraa, että Heidelbergerin väitteellä ei ole merkitystä.

1. Kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat

872 Komissio tuo esiin kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 ja 3 kohdassa otsikon "Eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva Cembureau-sopimus tai Cembureau-periaate" alla aluksi kaksi Blue Circlen sisäistä muistiota, joista toinen on päivätty 1.12.1983 (asiakirjat nro 33.126/11332—11334) ja toinen on päiväämätön (asiakirjat nro 33.126/11335—11337) ja jotka ovat ainoat kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainitut asiakirjat, joissa viitataan nimenomaisesti eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan Cembureau-sopimukseen tai -periaatteeseen. Saman perustelukappaleen 5 kohdassa se mainitsee myös Heraclesin pääjohtajan Kalogeropoulosin kyseisen yhtiön

25.6.1986 pidetyssä hallituksen kokouksessa tekemän ilmoituksen (asiakirjat nro 33.126/19875—19877), jossa tuodaan esiin "kaikkien Euroopan sementintuottajien välillä [voimassa oleva] sopimus, jonka mukaan kenenkään ei pidä toimia toisten kansallisten rajojen sisäpuolella". Se viittaa lisäksi (4 kohta) Cembureaun itsensä antamiin ilmoituksiin Cembureau-sopimuksesta tai -periaatteesta (asiakirjat nro 33.126/11525 ja 13568—13573).

873 Komissio vetoaa suoraan edellä mainittuihin asiakirjoihin arvioidessaan oikeudellisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua toimintaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappale). Sen mielestä kyse on itse asiassa ratkaisevista todisteista Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteen näyttämiseksi.

874 On syytä tutkia peräkkäin kantajien esittämät väitteet kyseisistä asiakirjoista.

1.1. Blue Circlen sisäiset muistiot

875 Italcementi kiistää ensinnäkin Blue Circlen muistioiden todistusarvon (asiakirjat nro 33.126/11332—11334 ja 11335—11337). Nämä muistiot liittyvät sen mukaan yhden tuottajan yksipuolisiin ilmoituksiin, joissa ei viitata väitetyn kartellin tekijöihin eikä kohteeseen. Cembureaun mukaan Blue Circlen muistioissa ei mainita Cembureau-sopimuksen olemassaoloa, vaan muistion laatija näyttää pohtivan ratkaisuja joihinkin taloudellisiin vaikeuksiin. Lafarge kiistää niin ikään niiden todistusarvon sillä perusteella, että Blue Circle ei ole Cembureaun jäsen ja että niiden laatija ei ole osallistunut valtuuskuntien johtajien kokouksiin. Aalborg, Uniland ja Oficemen tuovat esiin myös sen, ettei muistioiden laatija ole ollut läsnä 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa.

876 On todettava, että toisin kuin Italcementi ja Cembureau väittävät, molemmissa kyseisissä sisäisissä muistioissa viitataan eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sopimukseen, periaatteeseen tai strategiaan, jonka ne yhdistävät Cembureauhon.

877 Vaikka Blue Circle ei olekaan Cembureaun välitön jäsen, on tuotava esiin sen asema tässä järjestössä. Asiassa ei ole kiistetty, että sen pääjohtaja Sir John Milne toimi vuodesta 1975 vuoteen 1985 Cembureassa Yhdistyneen kuningaskunnan sementtiteollisuuden valtuuskunnan johtajana ennen kuin hänestä itsestään tuli Cembureaun puheenjohtaja. Valtuuskunnan johtajana hän osallistui niihin kolmeen valtuuskuntien johtajien kokoukseen, joissa tehtiin ja vahvistettiin Cembureau-sopimus. Blue Circlen varapääjohtaja G. Marshall seurasi häntä Yhdistyneen kuningaskunnan valtuuskunnan johtajana, kun hänestä tuli Cembureaun puheenjohtaja. Blue Circlen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamasta vastauksesta, joka on toimitettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen

kirjaamoon 12.12.1997, ilmenee, että sisäisten muistioiden laatija Reiss oli kyseisten muistioiden laatimisajankohtana Blue Circlen vientiosaston aluejohtaja. Lisäksi on selvää, että hän osallistui useisiin EPC:n kokouksiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11339, 11417—11440, 11442—11455, 13845—13850, 14035—14042, 14062—14085, 14094—14097, 14148—14154 ja 14401—14418), usein varapääjohtaja Marshallin kanssa (asiakirja nro 33.126/11365, 11447 ja 14062). Vaikka asiakirjoihin nro 33.126/11417—11440 ja 13845—13850 ei voidakaan vedota Blue Circleä vastaan sen vuoksi, ettei sillä ole ollut mahdollisuutta tutustua niihin hallinnollisen menettelyn aikana, kuten se väittää, Reissin läsnäolo EPC:n eri kokouksissa ilmenee riittävällä tavalla muista kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 3 kohdassa mainituista asiakirjoista.

878 Näin ollen komissio on voinut perustellusti katsoa, että Blue Circlen sisäisten muistioiden "todistusarvon osoittavat Blue Circlen asema Cembureaussa ja Reissin asema Blue Circlessä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen luetelmakohta). Kun otetaan huomioon Blue Circlen johtajien erittäin tärkeä asema Cembureaussa ja Reissin tehtävät Blue Circlessä, voidaan katsoa, että muistioiden laatija oli asiasta täysin tietoisena viitannut eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sopimukseen, periaatteeseen tai strategiaan ja yhdistänyt tämän sopimuksen, periaatteen tai strategian eurooppalaiseen järjestöön Cembureauhon.

879 Pitää kuitenkin paikkansa, kuten Italcementi väittää, että Blue Circlen sisäisissä muistioissa ei yksilöidä niitä osapuolia, jotka ovat hyväksyneet eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen, periaatteen tai strategian. Myöhemmin on tutkittava, onko eri yritysten ja yritysten yhteenliittymien osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kartelliin tosiasiassa näytetty toteen.

880 CBR, FIC, Ciments français, Oficemen ja Blue Circle väittävät toiseksi, että ilmaisut "Cembureau-sopimus" tai "Cembureau-periaate", joita kahden sisäisen muistion laatija käyttää, voivat todellisuudessa olla "ammattislangia" ja tarkoittaa taloudellisia olosuhteita, jotka rajoittavat luonnollisella tavalla sementin mahdollisuuksia ylittää tuottajamaiden välisiä rajoja. Ciments français toteaa lisäksi, että yhteisön sisäisen kaupan vähäisyys johtui Euroopan sementtiteollisuuden tosiasiallisista erityispiirteistä eikä eurooppalaisten tuottajien välisestä sopimuksesta.

881 Tätä väitettä ei voida hyväksyä. Termeillä tai ilmaisuilla "Cembureaun sopimus", "-periaate" tai "-strategia" ei voida tarkoittaa taloudellista seikkaa. Jos muistioiden laatija olisi todellisuudessa viitannut taloudelliseen seikkaan, joka rajoittaa luonnollisella tavalla sementin mahdollisuuksia ylittää rajoja, hän ei olisi tuonut esiin vaaraa siitä, että "Cembureau-sopimus" voi epäonnistua täysin sellaisten vastatoimenpiteiden johdosta, joita "kohdemaa" voi toteuttaa vastauksena Blue Circlen toimintaan omalla alueellaan (1.12.1983 päivätty muistio, 4 kohta), tai että "kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva Cembureau-strategia" ei kestä (päiväämätön muistio, ks. edellä 809—812 kohta).

882 Cementir väittää kolmanneksi, että molemmat sisäiset muistiot koskevat polkumyynnillä tapahtuvaa tuontia Itä-Euroopasta ja Espanjasta. Blue Circle väittää, että ne koskevat polkumyynnillä tapahtuvaa tuontia sellaisista maista, jotka tukevat omaa sementintuotantoaan.

883 On todettava, että Blue Circlen 1.12.1983 päivätty sisäinen muistio koskee muun muassa polkumyyntituontia Espanjasta. Muistion 1 kohdassa mainitaan tätä tuontia vastaan jo toteutettu toimenpide: "polkumyynnin vastainen valitus, joka — jos se menestyy vuonna 1984 — voi tulla pitkällä tähtäimellä tarpeettomaksi, jos Espanja liittyy ETY:öön".

884 Päiväämättömässä muistiossa viitataan puolestaan Itä-Saksasta ja Puolasta tulevaan tuontiin. Ei voida pitää mahdottomana, että tuonti tapahtui polkumyynnillä.

885 Edellä esitetyt toteamukset eivät kuitenkaan ole sellaisia, että ne voisivat vaikuttaa komission johtopäätökseen, jonka mukaan Cembureaun yhteydessä tehtiin sopimus eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamisesta, eikä niiden perusteella voida poissulkea sitä, että nämä kaksi Blue Circlen sisäistä muistiota viittasivat tähän sopimukseen. Molemmat muistiot, joiden otsikoina oli "Strategia tuontia vastaan ja Yhdistyneen kuningaskunnan sementtiteollisuuden tulevaisuus" sekä "Tuontiuhat", koskivat nimittäin Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvaan sementintuontiin liittyvää yleistä ongelmaa. Oli siten normaalia, että niissä käsiteltiin samalla sekä Cembureau-maista peräisin olevan tuonnin ongelmaa että muista maista peräisin olevan tuonnin ongelmaa. Joka tapauksessa on todettava, että myös Cembureaun ulkopuolisista maista tuleva tuonti oli uhka eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevalle periaatteelle, sellaisena kuin se on kuvattu Blue Circlen muistioissa. Polkumyynnillä tapahtunut tuonti saattoi nimittäin kasvattaa eurooppalaisen tuotannon ylijäämää, joka olisi pitänyt kanavoida Euroopan ulkopuolelle eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan Cembureau-periaatteen noudattamisen varmistamiseksi. Tältä osin 1.12.1983 päivätyssä muistiossa selostetaan selvästi, että mahdottomuus löytää Länsi-Euroopan ylituotannolle markkina-alueita merentakaisilta markkinoilta uhkaa romuttaa tämän periaatteen. Myös muista kuin silloisista yhteisön jäsenvaltioista peräisin oleva tuonti polkumyynnillä saattoi merkitä *eurooppalaisten* kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan Cembureau-periaatteen loukkaamista. Koko Euroopan sementtiteollisuus oli nimittäin edustettuna Cembureaussa. Esimerkiksi Espanjan valtuuskunnan johtaja osallistui 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11581) ja 19.3.1984 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11699 ja 11700). Tästä syystä komissio on katsonut, että Cembureau-sopimus sitoi espanjalaisia tuottajia 14.1.1983 lähtien, vaikka niiden osallistuminen ei tuona ajankohtana merkinnyt perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 11 kohta), koska niiden käyttäytymisellä ei ollut huomattavaa vaikutusta yhteisössä.

886 Tästä seuraa, että vaikka Blue Circlen muistiot koskisivat Espanjasta ja Itä-Euroopasta peräisin olevan sementin polkumyynnillä tapahtuvan tuonnin ongelmia, tällainen seikka ei vaikuttaisi mitenkään kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan pätevyyteen, koska kyseisissä muis-

tioissa sementintuonti yhdistetään eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen, periaatteen tai strategian voimassa pysymiseen.

887 Blue Circlen väite, jonka mukaan muistiot koskivat sementintuotantoaan tukevista maista peräisin olevan sementin tuontia polkumyynnillä, ei perustu tosiseikkoihin. Muiden maiden tuottajille mahdollisesti myönnettyä valtiontukea koskevaa ongelmaa on käsitelty kerran 1.12.1983 päivätyssä muistiossa (4 kohta) ja ainoastaan yhteydessä, jossa on pohdittu sellaisen "kohdemaan" mahdollista reaktiota, jossa Blue Circle oli päättänyt rakentaa säiliöitä vastatoimenpiteenä kyseisestä maasta tulevalle sementintuonnille.

888 FIC ja Blue Circle korostivat neljänneksi istunnossa, että muistioiden laatija Reiss vastasi Blue Circlen viennistä. Hänen laatimissaan muistioissa viitataan siten sopimukseen, joka koskee Euroopan ulkopuolisia markkinoita ja jonka tarkoituksena oli välttää se, että Euroopan ulkopuolisiin maihin viety sementti tuotaisiin takaisin Eurooppaan. FIC väitti vielä, että ilmaisun "transhipment" käyttö muistioissa tukee niiden tulkintaa. Ilmaisulla "transhipping" viitataan itse asiassa "kauttakuljetusmaahan" eli ei-eurooppalaiseen maahan. Lisäksi 1.12.1983 päivätyn muistion 4 kohdassa oleva viittaus "latinalaisiin maihin, jotka eivät ole öljyntuottajia" liittyy Etelä-Amerikan kansantalouksiin ja vahvistaa siten sen, ettei Cembureau-sopimus tai -periaate koskenut yhteisön markkinoita.

889 Aluksi on huomattava, että kantajat eivät ole missään vaiheessa ennen asioissa T-30/95 ja T-88/95 aloitettua suullista käsittelyä esittäneet tällaista selitystä Blue Circlen muistioista.

890 Nämä perustelut on joka tapauksessa hylättävä ilman, että olisi tarpeen ottaa kantaa niiden hyväksyttävyyteen.

891 Euroopan ulkopuolisia markkinoita koskeva sopimus, johon kantajat viittaavat, olisi nimittäin edellyttänyt Euroopasta sementtiä ostavien maiden yritysten hyväksyntää. Kun Euroopassa tuotettua sementtiä myydään merentakaisille markkinoille, ostaja voi vapaasti viedä sen takaisin yhteisöön. Näin ollen muistioiden laatija ei olisi nimennyt Blue Circlen ja FIC:n esiin tuoman kaltaista sopimusta, joka olisi edellyttänyt Cembureaun ulkopuolisten osapuolten suostumusta, "Cembureau"-sopimukseksi, -periaatteeksi tai -strategiaksi.

892 Lisäksi vaikka FIC:n ja Blue Circlen tulkinta olisi oikea, muistioiden laatija olisi riippumatta viittauksesta Cembureauhon normaalitilanteessa kuvannut sopimuksen tarkoitukseksi Euroo-

pan markkinoiden suojelun, siltä osin kuin sopimuksella olisi pyritty välttämään se, että Euroopassa tuotettu sementti, joka on viety kolmansiin maihin, tuodaan takaisin Eurooppaan. Tässä yhteydessä viittaus eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamiseen siten, että markkinoihin viitataan 1.12.1983 päivätyssä muistiossa monikkomuodossa, vahvistaa komission tulkinnan, jonka mukaan Cembureau-sopimus, -periaate tai -strategia koski Euroopan sisäistä kauppaa.

893 FIC:n ja Blue Circlen tulkinta on lisäksi ristiriidassa seuraavan 1.12.1983 päivätyn muistion otteen kanssa:

"Tällä hetkellä Länsi-Euroopan 22 miljoonaa ylituotantotonnia voidaan kanavoida merentakaisille markkinoille tuotteen kysynnän mukaan, mutta on varsin mahdollista, että nämä määrät laskevat 15 miljoonaan tonniin tai alemmas vuoden 1985 alussa, ja on todennäköistä, että tämän uhan vuoksi kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva Cembureau-periaate epäonnistuu."

894 Jos FIC:n ja Blue Circlen tulkinta olisi oikea, merentakaisten markkinoiden kysynnän väheneminen ei olisi aiheuttanut Cembureau-sopimukselle ongelmia. Mitä vähemmän sementtiä viedään, sitä pienempi vaara on, että sementti tuodaan takaisin Euroopan markkinoille. FIC ei myöskään ole osoittanut, että kyseisenä ajankohtana Etelä-Amerikasta peräisin olevan sementin tuonti olisi uhannut Euroopan sementtiteollisuutta. Näin ollen viittausta "latinalaisiin maihin, jotka eivät ole öljyntuottajia" on pidettävä viittauksena Euroopan latinalaisiin maihin. Tätä tulkintaa vahvistaa 1.12.1983 päivätyn muistion 1 kohdassa oleva viittaus Espanjasta peräisin olevan sementin tuontiin.

895 Blue Circlen ja FIC:n esittämät eri tulkinnat ovat joka tapauksessa ristiriitaisia, koska "taloudellinen seikka, joka rajoittaa luonnollisella tavalla sementin mahdollisuuksia ylittää rajoja" (ks. edellä 880 kohta), ei estä sitä, ettei eurooppalaisten sementintuottajien merentakaisille markkinoille ja etenkin Etelä-Amerikan markkinoille myymä sementti voitaisi tuoda takaisin Eurooppaan.

896 Irish Cement ja Cementir katsovat viidenneksi, että Blue Circlen päiväämättömässä muistiossa oleva viittaus (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11335—11337) Länsi-Saksan tuontiin on ristiriidassa Cembureau-sopimuksen olemassaolon kanssa.

897 Länsi-Saksan tuonnin olemassaolo ei kuitenkaan antaisi eri sisältöä kyseisen muistion laatijan nimenomaiselle ja yksiselitteiselle viittaukselle "kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan Cembureau-strategiaan". Lisäksi on todettava, että Cembureaun puheenjohtajalle 19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta varten laaditussa muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729)

pidetään ongelmallisena Saksasta Isoon-Britanniaan ja Irlantiin suuntautuvaa vientiä, joka on luokiteltu "kuumaksi kiistakysymykseksi" (ks. edellä 804 kohta). On siten pääteltävä, että eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva Cembureau-sopimus, -periaate tai -strategia, johon Blue Circlen kahdessa sisäisessä muistiossa viitataan, ei ole saavuttanut kaikkialla menestystä. Kuitenkaan se, että kaikki eivät ole noudattaneet kartellia, ei merkitse sitä, ettei sitä olisi olemassa (ks. vastaavasti asia T-347/94, Mayr-Melnhof v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1751, 135 kohta).

898 FIC tuo esiin kuudenneksi, että 1.12.1983 päivätyssä Blue Circlen sisäisessä muistiossa on esitetty hyvin kielteinen taulukko tilanteesta, vaikka tämä muistio on laadittu vain neljä kuukautta ennen 19.3.1984 pidettyä kokousta, jossa kanteen kohteena olevan päätöksen tulkinnan mukaan todetaan Cembureau-sopimuksen menestyminen. Tämä toteamus vaikuttaa FIC:n mukaan kyseisten asiakirjojen todistusarvoon.

899 Tätäkään väitettä ei voida hyväksyä. Niiden asiakirjojen sisältö, jotka koskevat 19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta, on samansuuntainen kuin Blue Circlen kahden muistion sisältö. Vaikka tätä kokousta koskevissa muistiinpanoissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737) mainitaan, että "jäsentenvälisestä kaupasta aiheutunut paine on selvästi pienentynyt kahdenvälisten suhteiden paranemisen vuoksi [ja että v]iedyt määrät ovat pikemminkin laskussa,[— —] jäljellä on [kuitenkin] ulkopuolisilta tuleva uhka" (ks. edellä 806 kohta). Lisäksi puheenjohtajalle 19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta varten laaditussa muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) yksilöidään "kuumat kiistakysymykset", joista yksi tuodaan esiin myös Blue Circlen päiväämättömässä muistiossa, eli vienti Saksasta (ks. edellä 897 kohta). Samassa asiakirjassa todetaan myös (ks. edellä 803 kohta) seuraavaa: "[Cembureaun eri maiden hintojen] välinen ero, joka vastaa yhden suhdetta kahteen, merkitsee väistämättä houkutusta. On siis toivottavaa pienentää [— —] tätä eroa." Blue Circlen 1.12.1983 päivätyn muistion ensimmäisessä kohdassa käsitellään korkeiden brittiläisten hintojen ongelmaa seuraavalla tavalla: "Ainoa syy, miksi sementtiä tuodaan tänne, on meidän hintamme [— —] syy on itse asiassa noin 40 GBP:n ex work -hintamme verrattuna eurooppalaiseen ylijäämätavaraan, jota on saatavissa 17 GBP fob tai 25 GBP toimitettuna säiliöissä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan." Ei siten ole yllättävää, että Blue Circle laati pikemminkin kielteisen taulukon tilanteesta muutama kuukausi ennen 19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta.

900 Cementir kiistää seitsemänneksi Blue Circlen päiväämättömän muistion todistusarvon muun muassa sillä perusteella, ettei sitä ole päivätty.

901 Myös tämä väite on hylättävä. Pelkästään se, ettei asiakirjaa ole päivätty, ei merkitse sitä, ettei siihen voisi sisältyä todistetta kilpailusääntöjen rikkomisesta. Lisäksi Blue Circlen toisen muistion, jonka päiväyksenä on 1.12.1983, sekä valtuuskuntien johtajien kokouksia koskevien asiakirjojen (ks. edellä 790—808 kohta) perusteella voidaan sijoittaa ajallisesti "kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva Cembureau-strategia", johon päiväämättömässä muistiossa viitataan.

1.2. Kalogeropoulosin ilmoitus 25.6.1986 pidetyssä Heraclesin hallituksen kokouksessa

902 CBR, FIC, Ciments français, Lafarge, Aalborg, Heracles, Uniland, Oficemen, Irish Cement ja Blue Circle väittävät ensinnäkin, että Heraclesin pääjohtajan Kalogeropoulosin ilmoitus tämän yhtiön hallituksen kokouksessa 25.6.1986 (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877) ei ole lainkaan sellainen, että se osoittaisi väitetyn Cembureau-sopimuksen olemassaolon, vaan on jopa ristiriidassa sen kanssa. Näiden kantajien mukaan ilmoitus koskee kartellia, joka olisi ollut olemassa 30 vuotta. Kyseessä ei siten ole kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettu kartelli, jonka väitetään olleen olemassa 14.1.1983 lähtien. Kyseiset kantajat korostavat, ettei ilmoituksessa viitata millään tavoin Cembureauhon. Ne selittävät, että Kalogeropoulos oli poliitikko, joka oli vasta tullut Heraclesin pääjohtajaksi ja joka tunsi vähän sementtiteollisuuden todellisuutta. Heraclesin pääjohtaja oli pyrkinyt löytämään ulkoisia selityksiä yrityksensä sisäisille vaikeuksille, jotka johtuivat todellisuudessa eräistä strategisista virheistä, voidakseen perustella valtiontuen myöntämisen yritykselleen.

903 On todettava, että vaikka Kalogeropoulosin ilmoituksessa ei viitatakaan Cembureauhon, se sisältää yksiselitteisen viittauksen eurooppalaisten sementintuottajien väliseen kartelliin, jonka tarkoituksena oli kotimarkkinoiden rauhoittaminen. Heraclesin pääjohtaja korostaa näet, että "kaikkien Euroopan sementintuottajien välillä on ollut ja on edelleen voimassa sopimus siitä, että kenenkään ei pidä toimia toisten kansallisten rajojen sisäpuolella".

904 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohdan osalta on todettava, että se, että komissio on pitänyt päivämäärää 14.1.1983 eikä aikaisempaa ajankohtaa tämän rikkomisen alkamisajankohtana, Kalogeropoulosin esiin tuoma kartellin 30 vuoden kesto huomioon ottaen, ei vaikuta epäedullisesti kantajien oikeusasemaan eikä vaikuta ilmoituksen todistusarvoon eurooppalaisten sementintuottajien välisen kartellin olemassaolon osalta sinänsä.

905 Komissio selittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että koska sillä ei ole muita todisteita kuin Kalogeropoulosin ilmoitus Cembureau-sopimuksen näin pitkästä kestosta, se "katsoo, että tämä sopimus on tullut voimaan 14.1.1983 eli sen kokouksen päivämääränä, jossa keskusteltiin 'tietyistä pelisäännöistä', joiden noudattaminen [oli kaikkien] edun mukaista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 6 kohta).

906 Tätä komission lähestymistapaa ei voida pitää virheellisenä. Se, että eurooppalaisten sementintuottajien välillä on ollut kolmisenkymmentä vuotta voimassa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva kartelli, ei sulje pois mahdollisuutta, että 14.1.1983 pidetyssä

valtuuskuntien johtajien kokouksessa vahvistettiin kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan viennin sääntelyä koskeva yhteisymmärrys.

907 Mitä tulee väitteeseen, jonka mukaan Kalogeropoulos ei olisi tuntenut hyvin sementtiteollisuuden todellisuutta, ei ole uskottavaa, että kyseinen henkilö olisi antanut yrityksensä hallitukselle lausuman ilman, että hän olisi ollut tietoinen yrityksen teollisesta ja kaupallisesta toimintaympäristöstä. Tutkittu asiakirja ei myöskään sisällä viittausta valtiontukiin, joita Heracles voisi saada, tai mitään seikkaa, joka osoittaisi, että Kalogeropoulosin brittiläisiin ja eurooppalaisiin tuottajiin kohdistamalla arvostelulla olisi pyritty peittämään aikaisemmin tehtyjä strategisia virheitä. Heraclesin pääjohtajan ilmoitus ei missään tapauksessa sisällä perustelua tämän yhtiön aikaisemmalle toiminnalle. Siinä hahmotellaan yrityksen voimassa olevaa strategiaa brittiläisille markkinoille suuntautuvan viennin osalta ja selostetaan, miksi tämä rajat ylittävä kauppa on johtanut muiden eurooppalaisten tuottajien voimakkaisiin reaktioihin.

908 Lafarge on toiseksi vedonnut istunnossa 3.10.1986 päivättyyn asiakirjaan "Exports of Greek cement to England" (asiakirja nro 33.126/11116), jonka on allekirjoittanut Heraclesin puolesta Kalogeropoulos ja Titanin puolesta Canellopoulos. Kantajan mukaan Kalogeropoulos kiisti tässä asiakirjassa, että Kreikasta lähtöisin olevan sementin vientiä olisi tuettu. Koska kyseessä on "karkea valhe", kyseinen asiakirja vähentää sitä uskottavuutta, joka voitaisiin yhdistää Heraclesin pääjohtajaan. Tästä seuraa, ettei tämän 25.6.1986 tekemälle ilmoitukselle voida antaa minkäänlaista todistusarvoa.

909 Asiakirja "Exports of Greek cement to England" (asiakirja nro 33.126/11116) on brittiläisille tuottajille tai viranomaisille osoitettu asiakirja, jossa kreikkalaiset tuottajat yrittävät asettaa oikeaan suhteeseen viennistään brittiläisille tuottajille aiheutuvan uhan. On todettava, ettei siinä oteta kantaa siihen, ovatko kreikkalaiset tuottajat saaneet valtiontukea. Siinä mainitaan tältä osin yksinomaan seuraavaa: "Ei ole epäilystäkään siitä, että kreikkalaisella sementtiteollisuudella on käytössään kansainvälisten normien mukaisesti moderneja ja erittäin tehokkaita tuotantolaitoksia, kun taas brittiläinen tuotannonala on valtaosin jäänyt teknologiselta kannalta jälkeen, kuluttaa noin 30 prosenttia enemmän polttoainetta sementtitonnia kohti ja työllistää kaksi kertaa enemmän henkilökuntaa. Siten kreikkalainen kilpailukyky perustuu moderniin teknologiaan ja tehokkuuteen, mikä on toteutettu huomattavien investointien ja suurten ponnistusten ansiosta". Asiakirjassa ei kuitenkaan täsmennetä, onko kreikkalainen tuotannonala saanut valtiontukea näiden merkittävien investointien toteuttamiseen. Lafargen väite ei siten perustu tosiseikkoihin ja on hylättävä.

910 Cementir väittää kolmanneksi, että Heraclesin pääjohtajan ilmoitus on esitetty yli kolme vuotta väitetyn Cembureau-sopimuksen tekemisen jälkeen. Se ei voi siten olla todiste kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

911 Myös tämä väite on hylättävä. Cementirin esiin tuoma seikka ei vaikuta kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta, kaikkien eurooppalaisten sementintuottajien välisestä kartellista tehdyn ilmoituksen todistusarvoon. Päinvastoin se, että Heraclesin pääjohtaja on kesäkuussa 1986 todennut, että "kaikkien Euroopan sementintuottajien välillä on ollut ja on edelleen voimassa sopimus siitä, että kenenkään ei pidä toimia toisten kansallisten rajojen sisäpuolella", on täysin yhtäpitävä komission vuosina 1983 ja 1984 pidettyjen valtuuskuntien johtajien kokousten lainvastaisuudesta tekemien johtopäätösten kanssa.

912 Aalborg väittää neljänneksi, että Heraclesin pääjohtaja on ilmoituksessaan väistämättä viitannut kartelliin, joka sitoo joitakin eikä kaikkia eurooppalaisia sementintuottajia.

913 On todettava, että Hercalesin pääjohtajan ilmoitus osoittaa todellisuudessa kahden toisiinsa läheisesti liittyvän kartellin olemassaolon, eli yhtäältä vuonna 1986 syntyneen brittiläisten tuottajien ja useiden muiden eurooppalaisten sementintuottajien välisen kertaluonteisen kartellin, jolla ne pyrkivät vastaamaan vuodesta 1986 Kreikasta suuntautuneesta viennistä aiheutuneeseen uhkaan, ja toisaalta "kaikkien Euroopan sementintuottajien" yleisen ja pitkäaikaisen kartellin, jonka mukaan "kenenkään ei pidä toimia toisten kansallisten rajojen sisäpuolella" ja joka juuri selittää muiden Länsi-Euroopan tuottajien tuen brittiläistuottajille niiden vastustaessa Kreikasta peräisin olevan sementin tuontia. Aalborgin väite on siten hylättävä.

1.3. Cembureaun myöntäminen

914 Cembureau väittää, ettei se ole koskaan myöntänyt Cembureau-sopimuksen olemassaoloa. Toisin kuin komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 4 kohdassa, se on koko hallinnollisen menettelyn aikana puolustanut kantaa, jonka mukaan "ei ole olemassa mitään 'Cembureau Agreement or Principle' -käsitettä eikä varsinkaan mitään asiakirjaa, johon sisältyisi soveltamissääntöjä" (Cembureaun vastaus asetuksen N:o 17 14 artiklan nojalla tehdyn tarkastuksen aikana; kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11525). Kaikki muut Cembureaun esittämät huomautukset ovat olleet sen taholta pelkkää spekulointia. Ciments français, Uniland, Oficemen ja Cementir väittävät niin ikään, että Cembureau on aina kiistänyt Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

915 On kuitenkin syytä todeta, että vaikka Cembureau onkin muodollisesti kiistänyt Cembureau-sopimuksen olemassaolon, se on kuitenkin selittänyt asetuksen N:o 17 14 artiklan mukaisen tarkastuksen yhteydessä seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11525):

"Kun tämä ilmaus mainitaan asiakirjassa, sillä ei viitata minkäänlaiseen kilpailunvastaiseen menettelytapaan, vaan sellaisten tapoja ja etiikkaa koskevien sääntöjen noudattamiseen, jotka on johdettu asteittain yritysten keskinäisestä kanssakäymisestä ja eri maiden taloudellisesta kehityksestä."

916 Samoin vastauksessa asetuksen N:o 17 15 artiklan 1 kohdan mukaiseen väitetiedoksiantoon se on väittänyt 1.12.1983 päivätyn Blue Circlen sisäisen muistion osalta seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/13568—13573):

"[Tässä asiakirjassa] ainoastaan viitataan Cembureaun edistämiin hyvien naapuruussuhteiden sääntöihin. Viittauksella käsitteeseen 'Cembureau principle of not transhipping to internal European markets' tarkoitetaan toimintatapaa, jota jäsenet toivoivat mutta johon itseensä ei sisältynyt mitään pakotetta tai varsinkaan sanktiota.

Viittauksella 'Cembureau Agreement'iin tarkoitetaan vain samaa periaatetta ja viitataan sellaisiin 'tapoja ja etiikkaa koskeviin sääntöihin, jotka on johdettu asteittain yritysten keskinäisestä kanssakäymisestä ja eri maiden taloudellisesta kehityksestä'."

917 Edellä esitetystä seuraa, että Cembureau on ainoastaan kiistänyt muodollisen Cembureau-sopimuksen olemassaolon eikä Cembureaun ja sen jäsenten välisen yhteisymmärryksen olemassaoloa. Se on siten myöntänyt hallinnollisen menettelyn aikana, että Cembureau-sopimuksella tai -periaatteella viitattiin hyvien naapuruussuhteiden sääntöihin, joita "Cembureau" oli itse "edistänyt" ja joita lisäksi "jäsenet [olivat] toivo[neet]" (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/13568—13573). Järjestön ja sen jäsenten välinen yhteisymmärrys hyvien naapuruussuhteiden säännöistä tai tapoja ja etiikkaa koskevista säännöistä on kuitenkin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, vaikka sopimuksella ei olisikaan sitovaa vaikutusta (edellä 717 kohdassa mainittu asia Van Landewyck ym. v. komissio, tuomion 85 ja 86 kohta).

918 Cembureau ei voi väittää, että sen esittämä kuvaus Cembureau-sopimuksesta olisi sen osalta pelkkää spekulointia. Kun se kuvaa sen itsensä "edistämiä" hyvien naapuruussuhteiden sääntöjä, se tekee sen asiasta täysin tietoisena. Jo tutkittujen asiakirjojen (ks. edellä

875—913 kohta) ja valtuuskuntien johtajien kokouksia koskevien asiakirjojen (ks. jäljempänä 929-1095 kohta) valossa ei voida väittää, että hyvien naapuruussuhteiden säännöt tai tapoja ja etiikkaa koskevat säännöt olisivat koskeneet muuta kuin kotimarkkinoiden rauhoittamista.

919 On siis pääteltävä, että komissio on katsonut perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että Cembureau on asetuksen N:o 17 14 artiklan mukaisen tarkastuksen aikana ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 1 kohdan mukaiseen väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa käyttämillään kiertoilmaisuilla pikemminkin "myöntänyt kotimarkkinoiden rauhoittamista ja kaupan sääntelyä koskevan sopimuksen olemassaolon" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 4 kohta).

1.4. Johtopäätökset

920 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että yksikään seikka, johon kantajat ovat vedonneet, ei ole sellainen, että se voisi vaikuttaa edellä mainittujen Blue Circlen kahden sisäisen muistion, Heraclesin pääjohtajan Kalogeropoulosin 25.6.1986 tekemän ilmoituksen ja Cembureaun hallinnollisen menettelyn aikana tekemien ilmoitusten todistusarvoon. On sitä vastoin todettava, että nämä asiakirjat ovat objektiivisia ja yhtäpitäviä todisteita eurooppalaisten sementintuottajien välisestä kartellista, jolla pyrittiin rauhoittamaan kotimarkkinat ja sääntelemään maasta toiseen suuntautuvaa kauppaa.

2. Cembureau-sopimuksen tekeminen 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa ja tämän sopimuksen vahvistaminen 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa

921 Komission mukaan Cembureau ja sen jäsenet tekivät Cembureau-sopimuksen 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 kohta). Kyseessä on kilpailua rajoittava sopimus, joka vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisesti (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 5 kohta, 52 perustelukappale ja 1 artikla). Sopimuksen sisältö vahvistettiin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohta).

922 Ennen kuin tutkitaan väitteet, jotka koskevat niitä asiakirjatodisteita, joihin komission toteamukset perustuvat, ja kaikki muut kyseisiä valtuuskuntien johtajien kokouksia koskevat väitteet, on tutkittava eri kantajien esittämä väite siitä, että valtuuskuntien johtajilla ei olisi ollut toimivaltaa kaupallisen sopimuksen tekemiseen.

2.1. Valtuuskuntien johtajien toimivalta Cembureau-sopimuksen tekemiseen

923 CBR, Cembureau, FIC, VNC, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Heidelberger, Lafarge, BDZ, Rugby, Castle, ATIC, Italcementi, Aker, Euroc ja Cementir korostavat Cembureau-sopimuksen tarkoituksen, rakenteen ja toiminnan olleen täysin laillisia ja väittävät, ettei valtuuskuntien johtajilla olisi ollut toimivaltaa tehdä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista sopimusta. Cembureaun sääntöjen mukaan ainoastaan yleiskokouksen päätökset olisivat voineet sitoa järjestön jäseniä. Lafarge täsmentää, ettei yhdelläkään Cembureaun elimellä, ei yleiskokouksella eikä valtuuskuntien johtajilla, olisi ollut oikeutta tehdä sementtiteollisuutta velvoittavia kaupallista tai teollista strategiaa koskevia päätöksiä. VNC korostaa puolestaan, että nämä valtuuskuntien johtajien kokoukset eivät muodostaneet Cembureaun toimielintä. Näissä kokouksissa käytiin ainoastaan epävirallisia keskusteluja.

924 On todettava, että Cembureaun sääntöjen 6 artiklan 1 kohdassa, sellaisena kuin se oli voimassa kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajankohtana, todetaan seuraavaa:

"Jäsenet käyttävät päätösvaltaa järjestön toiminnan osalta yleiskokouksessa, joka muodostuu jäsenten nimeämistä edustajista. Ennen kutakin yleiskokousta jäsenet nimeävät maansa edustajan, joka käyttää äänioikeutta."

925 Cembureaun jäsenten edustajia, jotka käyttävät yleiskokouksessa äänioikeutta, kutsutaan "valtuuskuntien johtajiksi".

926 Cembureau vahvistaa tämän nimityksen väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, sivulla 7 (kanteen kohteena olevan päätöksen 15 perustelukappaleen 4 kohta):

"Kuten hallitusten edustajat kansainvälisissä elimissä ja riippumatta siitä, että nimitys 'head delegate' ei perustu sääntöihin [— —], henkilö nimitettiin 'valtuuskunnan johtajaksi' ('head delegate'), jotta tämä käyttäisi äänioikeutta yleiskokouksessa. Cembureau piti ajantasalla luetteloa näistä valtuuskuntien johtajista."

927 Vaikka valtuuskuntien johtajat eivät sellaisinaan muodostaneet Cembureaun sääntömääräistä elintä, heillä oli kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona merkittävä ja jopa ratkaiseva painoarvo Cembureaussa, koska he käyttivät äänioikeutta tämän järjestön yleiskokouksessa. Lisäksi he edustivat tosiasiallisesti Cembureaun eri jäsenmaiden

sementtiteollisuutta. Valtuuskuntien johtajien kokoukset muodostivat siten tosiasialliset puitteet, joissa voitiin tehdä kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kaltainen sopimus.

928 Näin ollen väite, jonka mukaan Cembureaulla tai valtuuskuntien johtajilla ei ollut sääntömääräistä toimivaltaa Cembureau-sopimuksen tekemiseen, on hylättävä. Tämän vuoksi on tutkittava yksinomaan, tekivätkö valtuuskuntien johtajat 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa tosiasiallisesti perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen sopimuksen ja vahvistettiinko tämä sopimus 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa. Jos asianomaisten kantajien väite hyväksyttäisiin, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdalla ei voisi olla lainkaan tehokasta vaikutusta, koska yrityksen tai yritysten yhteenliittymän yhtiöjärjestyksessä tai säännöissä ei koskaan sallita sellaisten sopimusten tekemistä, joiden tarkoitus on lainvastainen.

2.2. Cembureau-sopimuksen tekeminen 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa

929 CBR, Cembureau, FIC, ENCI, VNC, Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Cedest, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Unicem, Rugby, Castle, Heracles, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Secil, ATIC, Titan, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc, Cementir, Blue Circle ja AGCI väittävät, että asiakirjat, joihin komissio nojautuu, eivät osoita sitä, että Cembureau-sopimus olisi tehty 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa. Tähän johtopäätökseen päätyäkseen ne tarkastelevat erikseen kanteen kohteena olevan päätöksen 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittuja tätä kokousta koskevia eri asiakirjoja.

2.2.1. Kutsu 14.1.1983 pidettyyn Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokoukseen

930 Cembureau, Ciments français, Lafarge, Irish Cement ja Cementir arvostelevat komissiota siitä, että se on hyväksynyt Cembureau-sopimuksen tekemistä koskevaksi todisteeksi Gil Braz de Oliveiran 16.11.1982 allekirjoittaman kutsun 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11552 ja 11553).

931 Komissio siteeraa kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohdassa seuraavaa otetta tästä kokouskutsusta:

"Edellisessä hallituksen kokouksessa, joka pidettiin 5.11, tuotiin esiin asia, jolle on jäsenten yksimielisen näkemyksen mukaan annettava aivan erityistä huomiota ja joka antaa aiheen Cembureaun head delegates -tasolla pidettävälle ylimääräiselle kokoukselle. Kun otetaan huomioon yhteisön sisäisessä sementtikaupassa yleisesti vallitseva laskusuhdanne, jäsenmaiden välisillä sementtitoimituksilla voi olla vahingollisia vaikutuksia tuotannonalallemme, jollei tiettyjä tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä toteuteta ajoissa, kuten esimerkiksi Belgian ja Alankomaiden välisessä kaupassa, jota tullaan sääntelemään Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä lähiaikoina julkaistavalla pöytäkirjalla [— —]."

932 Komissio katsoo tästä kirjeestä ilmenevän, että oli suunniteltu, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa käsiteltäisiin yhteisön sisäisen kaupan ongelmia, ja että olisi vahvistettava "pelisäännöt" näiden kauppavirtojen rajoittamiseksi ja sääntelemiseksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 ja 9 kohta ja 46 perustelukappaleen 2 kohta).

933 Cembureau, Ciments français, Lafarge, Irish Cement ja Cementir väittävät kuitenkin, että kokouskutsun laatija oli osoittanut sen omissa nimissään ainoastaan Tanskan (Larsen) ja Irlannin (Dempsey) valtuuskuntien johtajille. "Virallinen" 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokousta varten laadittu kutsu, joka oli niin ikään päivätty 16.11.1982 (asiakirjat nro 33.126/11554—11557) ja jonka Cembureau on toimittanut kannekirjelmänsä liitteenä 3.3., ei sisällä kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohdassa siteerattua otetta ja osoittaa, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen tarkoitus oli lainmukainen.

934 Kuten kyseiset kantajat korostavat, kokouskutsusta on tosiasiassa olemassa kaksi versiota. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä siteeratun version on allekirjoittanut Cembureaun hallituksen valtuutettu jäsen Gil Braz de Oliveira (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11552 ja 11553). On selvää, että tämä kokouskutsu on lähetetty sekä Aalborgille että Irish Cementille. Gil Braz de Oliveira on tässä kirjeessään ilmoittanut seuraavaa valtuuskuntien johtajien kokousta varten ehdotetun päivämäärän eli 14.1.1983 "Cembureaun puheenjohtajan Jean Baillyn pyynnöstä". Näin ollen kantajat eivät voi kohtuudella väittää, että Gil Braz de Oliveira olisi kääntynyt niiden puoleen henkilökohtaisesti.

935 "Virallinen" kokouskutsu ei puolestaan ole mitenkään ristiriidassa Gil Braz de Oliveira kirjeen sisällön kanssa.

936 Vaikka siinä ei viitakaan nimenomaisesti "jäsenmaiden välisiin sementtitoimituksiin", siinä kuitenkin mainitaan, että "viime viikolla pidetyissä hallituksen ja koordinointiryhmän

kokouksissa [— —] ilmeni selvästi, että eurooppalaiset sementintuottajat ovat kohdanneet vakavia ongelmia" ja että "tästä syystä on toteutettava tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä, jotta voidaan välttää se, että sementtiteollisuus kulkisi samaa tuhoisaa tietä kuin muu Euroopan raskasteollisuus ja muut perinteiset tuotannonalat".

937 Lisäksi se, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen aiheeksi oli sovittu muun muassa Cembureaun jäsenmaiden väliset sementtitoimitukset, on vahvistettu teleksillä, jonka Cembureaun johtajat Collis ja Dutron ovat osoittaneet Van Hovelle (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11559) 17.11.1982 eli Gil Braz de Oliveiran lähettämää kokouskutsua seuraavana päivänä.

938 Tässä teleksissä Van Hovea pyydettiin ottamaan kantaa esityslistan 2 kohtaan, joka oli laadittava "riittävän selvästi, jotta se ei aiheuttaisi jälkipuheita".

939 Alkuperäisen esityslistan luonnoksen 2 kohdassa viitattiin nimenomaisesti "Euroopan sisäiseen kauppaan", ja yhdessä alakohdassa viitattiin mahdollisiin toimenpiteisiin rajat ylittävän kaupan valvomiseksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11559 ja 11580; ks. jäljempänä 942—954 kohta).

940 Edellä esitetystä seuraa, että väitteitä, joilla pyritään kiistämään Gil Braz de Oliveiran kokouskutsun todistusarvo, ei voida hyväksyä. Sitä vastoin on todettava, että kyseinen kirje on olennainen todiste, koska siinä todetaan Cembureaun hallituksen jäsenten katsoneen, että Euroopan sisäisillä sementtitoimituksilla saattoi "olla vahingollisia vaikutuksia" sementtiteollisuudelle ja että oli kutsuttava koolle ylimääräinen valtuuskuntien johtajien kokous 14.1.1983 "tarkoituksenmukaisten toimenpiteiden" toteuttamiseksi.

941 Tietyt kantajat väittävät kuitenkin, että suunnitellut "tarkoituksenmukaiset toimenpiteet" koskivat vertailulukujärjestelmää eivätkä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa periaatetta. Tätä väitettä tarkastellaan jäljempänä 977—987 kohdassa.

2.2.2. 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen esityslistaan tehdyt muutokset

942 On syytä muistaa, että 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen alkuperäisen esityslistan 2 kohtaa muutettiin Van Hoven toimesta ja Cembureaun puheenjohtajan Baillyn vaatimuksesta (ks. edellä 797—801 kohta).

943 Cembureau, FIC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Lafarge, Aalborg ja Irish Cement väittävät, että Van Hoven ehdottamat muutokset 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen esityslistan luonnoksen 2 kohtaan ("Euroopan sisäinen kauppa") olivat täysin muodollisia ja merkityksettömiä. Näillä muutoksilla ei pyritty peittämään kokouksen todellista sisältöä. FIC selittää vielä, että niillä pyrittiin ainoastaan siihen, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen esityslista laadittaisiin tarkemmin, jotta se vastaisi asianmukaisesti sitä aihetta, jota Van Hove aikoi käsitellä kokouksessa. Tarve välttää "jälkipuheita", joihin Van Hovelle osoitetussa pyynnössä viitataan (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11559), perustui FIC:n ja Irish Cementin mukaan tiettyjen Cembureaun jäsenten ja varsinkin espanjalaisen ja irlantilaisen jäsenen välisiin huomattaviin jännitteisiin. Irish Cement toteaa lisäksi, että Cembureaun puheenjohtaja pelkäsi kyseisenä ajankohtana espanjalaisen jäsenen reaktioita irlantilaisen tuotannonalan CLC:n tuella, jonka puheenjohtaja Van Hove oli, tekemään polkumyynnin vastaiseen valitukseen.

944 On myös huomattava, että Cembureaun johtajien Collisin ja Dutronin 17.11.1982 Van Hovelle lähettämässä teleksissä todetaan, että "Bailly [Cembureaun puheenjohtaja] haluaisi saada kantanne 2 kohdan sanamuodosta, jonka haluaisimme laatia riittävän selvästi, jotta se ei aiheuttaisi jälkipuheita" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11559).

945 Alkuperäisessä 16.11.1982 päivätyssä esityslistan luonnoksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11559 ja 11580) tämä kohta oli laadittu seuraavasti:

"2. Euroopan sisäinen kauppa

A. Tilanteen analysointi

1. Tiedot

2. Hintatilanne — Kansalliset hinnat

3. Rajat ylittävän kaupan perusteleminen ja organisoiminen — Suunnitellut kehityssuuntaukset

B. Mahdolliset toimenpiteet sisäisen kaupan valvomiseksi

1. Hallitusten tuki polkumyyntiä vastaan

2. Kohtuuhintaisten sopimusten perusteleminen — Yhteyskomitean toimenpiteet

3. Tutkimukset ja seminaarit — Polkumyynti, kannattavuus

4. Muut toimenpiteet"

946 Näillä suunnitelluilla keskusteluilla Euroopan sisäisen kaupan "valvomiseen" tai "organisoimiseen" tähtäävistä toimenpiteistä kaikkien jäsenmaiden välittömät kilpailijat yhteen kokoavan järjestön piirissä saatettiin aivan ilmeisesti rikkoa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa. Tältä osin on todettava, että Cembureaun omankin lausuman mukaan (asia T-26/95, kannekirjelmä, 3.1. kohta) Van Hove oli tässä järjestössä yhteisön kilpailuoikeuden asiantuntija.

947 Seuraavaksi on korostettava, että Van Hovelle osoitettu pyyntö koski yksinomaan esityslistan luonnoksen 2 kohtaa (ks. edellä 944 kohta). Muut esityslistan luonnoksen kohdat eli "1. Tuonti Itä-Euroopasta", "3. Maailmanmarkkinoiden olosuhteet" ja "4. Johtopäätökset ja päätökset" olivat 2 kohtaan verrattuna epämääräisiä eivätkä aiheuttaneet ongelmia perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kannalta.

948 On kuitenkin todettava, että Van Hoven ehdottamat muutokset esityslistan 2 kohtaan koskivat yksinomaan sanamuotoja, jotka saattoivat paljastaa 14.1.1983 pidetyn kokouksen osanottajien tavoitteleman kilpailunvastaisen päämäärän.

949 Van Hove ehdotti nimittäin 17.11.1982 lähettämässään teleksissä (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11558) seuraavaa:

"Seuraavat 17.11. päivätyssä teleksissänne mainitut sanat on poistettava kaikista virallisista asiakirjoista:

[— —] Rajat ylittävän kaupan organisoiminen

[— —] Sisäisen kaupan valvonta

[— —] kohtuuhintaisten sopimusten perusteleminen [— —]"

950 Näillä Van Hoven ehdottamilla muutoksilla, jotka tehtiin lopulliseen esityslistaan (ks. edellä 797—801 kohta), pyrittiin siis eliminoimaan riski siitä, että valtuuskuntien johtajien välillä käytävien keskustelujen todellinen sisältö voitaisiin päätellä esityslistasta.

951 Lisäksi muut asiakirjat ilmentävät samaa Cembureaun halua peittää 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen todellinen sisältö. Esimerkiksi 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnoksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585) korostetaan, että "lienee tarpeetonta mainita, ettei keskusteluista[— —] laadita pöytäkirjaa", kun taas kyseisen kokouksen kulkua koskevissa muistiinpanoissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/11578 ja 11579) täsmennetään seuraavaa: "13.15/13.30 — Päätetään kokous, josta ei laadita pöytäkirjaa" (ks. jäljempänä 962—976 kohta).

952 Väite, joka koskee espanjalaisten ja irlantilaisten tuottajien välistä jännitettä muun muassa espanjalaisten tuottajien harjoittamaksi väitetyn polkumyynnin johdosta, on hylättävä. Kaikki alkuperäisen luonnoksen viittaukset polkumyyntiin on säilytetty Van Hoven tekemien muutosten jälkeen hyväksytyssä esityslistassa. Viimeksi mainitut muutokset eivät olleet sellaisia, että ne olisivat vaikuttaneet alkuperäistä esityslistan luonnosta edullisemmin espanjalaisten ja irlantilaisten tuottajien välisiin suhteisiin.

953 FIC:n väite, jonka mukaan Van Hoven ohjeiden mukaisesti 2 kohtaan tehdyillä muutoksilla pyrittiin täsmentämään asianmukaisesti aihetta, jota tämä aikoi käsitellä, on niin ikään hylättävä. Alkuperäisessä luonnoksessa, tehdyissä muutoksissa tai lopullisessa esityslistassa ei viitata kokoukseen suunniteltujen esitysten otsikoihin eikä varsinkaan eri alustajiin.

954 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että komissio saattoi perustellusti katsoa, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen esityslistaan tehdyillä muutoksilla pyrittiin peittämään niiden suunniteltujen keskustelujen todellinen sisältö, joiden oli tarkoitus koskea muun muassa Euroopan sisäisen sementtikaupan valvontatoimenpiteitä (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta, 45 perustelukappaleen 1 kohta ja 65 perustelukappaleen 5 kohta).

2.2.3. Valtuuskuntien johtajien 14.1.1983 pidetyn kokouksen kulkua koskevien asiakirjojen sisältö

955 CBR, Cembureau, FIC, Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Castle, Heracles, Aker, Euroc, Cementir ja AGCI väittävät ensinnäkin, että 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnoksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583 ja 11585) ilmenee, että kokouksen tarkoituksena ei ollut päättää tai määrätä Cembureaun välittömien ja välillisten jäsenten kollektiivisesta markkinakäyttäytymisestä. Alustuksen luonnos ei mitenkään osoita Cembureau-sopimuksen olemassaoloa, vaan todistaa, ettei tällaista sopimusta ole olemassa. Kantajat viittaavat tältä osin seuraavaan otteeseen kyseisestä asiakirjasta: "Tavoitteenamme ei luonnollisesti ole tehdä tässä kollektiivisia päätöksiä".

956 Cembureau viittaa vielä asiakirjaan, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11630—11633), ja erityisesti sen 4 kohtaan, jonka otsikkona on "Hallituksessa huomioon otettavat kysymykset", joka vahvistaa, ettei 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa tehty yhtään konkreettista päätöstä tai toteutettu yhtään konkreettista toimenpidettä.

957 FIC toteaa lisäksi, ettei yhdessäkään valtuuskuntien johtajien kokouksia koskevassa asiakirjassa viitata kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen tekemiseen tai mainita tällaista sopimusta.

958 On huomattava, että perusteeksi sille, että sopimuksen katsotaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla olevan olemassa, riittää, että mukana olevat yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla tietyllä tavalla (edellä

270 kohdassa mainitut asiat komissio v. Anic, tuomion 130 kohta ja Montecatini v. komissio, tuomion 162 kohta; asia T-141/89, Tréfileurope v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-791, 95 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin on esimerkiksi katsonut, että "herrasmiessopimukset" muodostavat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen (edellä 643 kohdassa mainittu asia ACF Chemiefarma v. komissio, tuomion 106—114 kohta ja em. asia Tréfileurope v. komissio, tuomion 96 kohta). Määrittely perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi sopimukseksi ei siis riipu mitenkään kyseisen sopimuksen sitovuudesta.

959 Nyt esillä olevassa asiassa puheenjohtaja on 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen alustuksen luonnoksessa korostanut seuraavaa:

"Tavoitteenamme [on] tuoda esiin sellaisia mahdollisia ratkaisuja, jotka voivat hillitä markkinoiden kehitystä, ja ehdottaa [— —] tiettyjä pelisääntöjä, joiden noudattaminen on meidän kaikkien edun mukaista."

960 Vaikka puheenjohtaja ei siten ehdottanut muodollisten päätösten tai muodollisen sopimuksen tekemistä Cembureaun piirissä, hän ilmaisi toivomuksensa, että kokouksen osanottajat sopisivat "pelisäännöistä". Se, että taloudelliset toimijat vahvistavat markkinakäyttäytymiselleen "pelisäännöt", merkitsee kuitenkin edellä 958 kohdassa mainitun oikeuskäytännön valossa kiistatta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua sopimusta.

961 Cembureaun sen väitteen osalta, joka koskee asiakirjan, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot", 4 kohtaa, on todettava, että hallituksessa huomioon otettavat kysymykset koskivat "tuontia Itä-Euroopasta" ja "maailmanmarkkinoiden olosuhteita", jotka vastasivat 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen esityslistan 1 ja 3 kohtaa. Asiakirjan, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot", kantajan esiin tuoma katkelma ei kuitenkaan sisällä viittausta hallitukseen esityslistan 2 kohdassa, jonka otsikkona on "Euroopan sisäinen kauppa", mikä osoittaa, että valtuuskuntien johtajat ovat itse toteuttaneet "tarkoituksenmukaiset toimenpiteet" 14.1.1983 pidetyssä kokouksessaan ratkaistakseen Cembureaun jäsenmaiden väliseen sementtikauppaan liittyvät ongelmat.

962 CBR, Cembureau, FIC, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Irish Cement, Cementir ja Blue Circle väittävät toiseksi, että komissio ei voi vedota siihen katkelmaan 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen alustuksen luonnoksesta, jossa puheenjohtaja ilmoittaa, ettei keskusteluista laadita pöytäkirjaa, päätelläkseen osanottajien halunneen salata toimenpiteensä/päätöksensä ja katsoakseen siten kyseisen kokouksen tarkoituksen olleen lainvastainen.

963 CBR, Cembureau ja Irish Cement vetoavat siihen, että puheenjohtajan alustuksen luonnos on valmisteleva asiakirja, ja kiistävät täysin sen todistusarvon.

964 On selvää (Cembureaun asiassa T-26/95 toimittama kannekirjelmä, 2.5. kohta), että Cembureaun johtajat Dutron ja Collis ovat laatineet tämän alustuksen luonnoksen. Minkään seikan perusteella ei voida päätellä, ettei se kuvastaisi Cembureaun puheenjohtajan Baillyn mielipiteitä. Sitä vastoin jo Collisin ja Dutronin 17.11.1982 Van Hovelle lähettämästä teleksistä (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11559) ilmenee, että Cembureaun puheenjohtaja ja puheenjohtajan alustuksen luonnoksen laatijat ovat valmistelleet 14.1.1983 pidettyä kokousta tiiviissä yhteistoiminnassa. Tässä teleksissä todetaan näet seuraavaa: "Bailly haluaisi saada kantanne 2 kohdan sanamuodosta, jonka haluaisimme laatia riittävän selvästi, jotta se ei aiheuttaisi jälkipuheita" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11559). Kun otetaan huomioon, että Dutron ja Collis huolehtivat tavallisesti Cembureaussa järjestettyjen kokousten ja varsinkin hallituksen kokousten pöytäkirjojen laatimisesta (Cembureaun asiassa T-26/95 toimittama kannekirjelmä, 2.5 ja 2.15 kohta), on katsottava, että alustuksen luonnoksen katkelma, jossa ilmoitetaan, ettei keskusteluista laadita pöytäkirjaa, kuvastaa Cembureaun puheenjohtajan aikomusta. Koska ei ole näytetty, että kokouksesta olisi tästä huolimatta laadittu virallinen pöytäkirja (ks. jäljempänä 970—976 kohta), on pääteltävä, että Cembureaun puheenjohtaja todella ilmoitti 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa, ettei pöytäkirjaa laadita, ja että kokouksen osanottajat hyväksyivät tämän ilmoituksen vähintään konkludenttisesti.

965 Heidelberger ja Aalborg väittävät, että puheenjohtajan riidanalainen ilmoitus voi selittyä sillä, ettei päätöksiä ollut tarkoitus tehdä.

966 Tämä väite on hylättävä. Eri asiakirjoista [Gil Braz de Oliveiran kokouskutsu (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11552 ja 11553); "virallinen" kokouskutsu 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (asiakirjat nro 33.126/11554—11557); puheenjohtajan alustuksen luonnos (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585)] ilmenee nimittäin, että 14.1.1983 pidetty valtuuskuntien johtajien kokous oli ylimääräinen kokous, jossa oli tarkoitus käsitellä erittäin suuria ongelmia, jotka liittyivät varsinkin Cembureaun jäsenmaiden väliseen sementtikauppaan. Kokouksen tavoitteena oli vahvistaa "pelisäännöt", joilla voitaisiin "hillitä markkinoiden kehitystä" (puheenjohtajan alustuksen luonnos). Vaikka oletettaisiin, ettei kokouksessa ollut sovittu tehtävän päätöksiä, tämä seikka ei olisi selittänyt intressiä siihen, ettei pöytäkirjaa laadita. Kokouspöytäkirjassa ei nimittäin ainoastaan toisteta kokouksessa tehtyjä päätöksiä. Tavallisesti siinä selostetaan kokouksen aikana esitetyt eri puheenvuorot.

967 Cembureau ja Irish Cement selittävät, että valtuuskuntien johtajien kokoukset olivat epävirallisia, jos niitä verrataan hallituksen kokouksiin, joista laadittiin aina merkintöihin pohjautuva virallinen ja yksityiskohtainen pöytäkirja. Puheenjohtaja halusi ilmoituksellaan siitä, ettei

14.1.1983 pidettävästä kokouksesta laadita pöytäkirjaa, ainoastaan korostaa kyseisen kokouksen erillisyyttä hallituksen kokouksiin nähden. Lafarge väittää puolestaan, että puheenjohtajan ilmoitus ilmentää todellisuudessa pyrkimystä tasoittaa Cembureaun piirissä erityisesti Espanjasta ja Itä-Saksasta peräisin olevaan tuontiin liittyvien polkumyyntiongelmien vuoksi esiintyneitä jännitteitä ilman, että hän olisi halunnut nimenomaisesti myöntää näiden jännitteiden olemassaolon.

968 Myöskään 14.1.1983 pidetyn kokouksen epävirallisuutta koskevia selityksiä ei voida hyväksyä, koska toisin kuin 14.1.1983 pidetystä kokouksesta, muista kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuista valtuuskuntien johtajien kokouksista laadittiin "kokousmuistiinpanot" tai "Summary notes" [19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen muistiinpanot (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737); 12.11.1984 päivätyt Summary notes -muistiinpanot 7.11.1984 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirjat nro 33.126/11754 ja 11755)].

969 Samalla tavoin on todettava Lafargen Cembureaun piirissä esiintyneistä jännitteistä esittämästä selityksestä, etteivät 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa ilmenneet jännitteet, jotka aiheutuivat Espanjasta ja Itä-Saksasta peräisin olevasta tuonnista, ole estäneet "kokousmuistiinpanojen" tai "summary notes" -muistiinpanojen laatimista.

970 Cembureau, FIC, Aalborg, Irish Cement, Cementir ja Blue Circle väittävät tämän jälkeen, että toisin kuin komissio esittää, 14.1.1983 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta on olemassa yksi tai jopa useita pöytäkirjoja. Tämä osoittaa sen, ettei puheenjohtajan alustuksen luonnokseen sisältyneillä sanoilla ole ollut vaikutusta.

971 Cembureau, FIC, Irish Cement ja Blue Circle vetoavat tältä osin asiakirjaan "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11630—11633), jonka Cembureaun johtaja Collis on laatinut 18.1.1983. Cembureau, FIC, Ciments français ja Irish Cement vetoavat vielä viisisivuiseen asiakirjaan, jota kutsutaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä "Cimporin muistioksi" ja joka on niin ikään toimitettu 25.3.1983 pidetyn Cembureaun hallituksen kokouksen osanottajille (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/308—312). Aalborg vetoaa 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen pöytäkirjan olemassaoloon ja mainitsee asiakirjan, jota ei ole otsikoitu (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11617—11629). Cembureau väittää, että 17.3.1983 päivätyssä CLC:n kokouspöytäkirjassa viitataan 14.1.1983 pidettyyn kokoukseen (asiassa T-26/95 jätetyn kannekirjelmän liite 3.17). Cementir tuo esiin ainoastaan sellaisen pöytäkirjan olemassaolon, jossa ei viitata mihinkään nimenomaiseen asiakirjaan.

972 On todettava, että kahdessa asiakirjassa viitataan aikomukseen olla laatimatta pöytäkirjaa 14.1.1983 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta. Kuten kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnoksen riidanalaisessa katkelmassa (ks. edellä 962 kohta), myös 14.1.1983 pidetyn kokouksen kulkua koskevissa muistiinpanoissa mainitaan seuraavaa: "13.15/13.30 — Päätetään kokous, josta ei laadita pöytäkirjaa".

973 Mitään edellä 971 kohdassa mainituista asiakirjoista ei toisaalta voida pitää kokouksen virallisena pöytäkirjana. Ensinnäkin asiakirja, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot", sisältää otsikkonsa mukaisesti Cembureaun puheenjohtajaa varten laadittuja muistiinpanoja. Kyseessä ei siten ole valtuuskuntien johtajien kokouksesta laadittu pöytäkirja, joka olisi tarkoitettu kokouksen osanottajille. CLC:n 17.3.1983 pidetyn kokouksen pöytäkirja ei sisällä minkäänlaista viittausta 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa käytyihin keskusteluihin, toisin kuin Cembureau väittää. Vaikka Aalborgin esiin tuoman otsikoimattoman asiakirjan sisältö vastaa suurelta osin "puheenjohtajan muistiinpanoja", siinä ei ole yhtään nimenomaista viittausta 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen eikä sitä näin ollen voida pitää tämän kokouksen virallisena pöytäkirjana. "Cimporin muistio" sisältää puolestaan vain yhden käsin kirjoitetun viittauksen 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, ja on selvää, että se on jaettu 25.3.1983 pidetyssä hallituksen kokouksessa. Jos Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksesta olisi laadittu virallinen pöytäkirja, se olisi todellisuudessa jaettu muulla tavoin eli valtuuskuntien johtajille itselleen, ja Cembureau tai jokin Cembureaun jäsenistä olisi siten kyennyt esittämään tällä tavoin jaetun asiakirjan.

974 CBR myöntää, ettei 14.1.1983 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta ole olemassa virallista pöytäkirjaa. Kuitenkin useissa asiakirjoissa selostetaan kyseisessä kokouksessa pidettyjen esitysten sisältöä. Vaikka 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa ei ole kirjattu tarkkaan vertailulukujärjestelmää koskevaa esitystä, asiakirja, jonka pohjalta kyseinen esitys pidettiin, eli Van Hoven muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11602—11613) jaettiin Cembureaun jäsenille. Komissio on toisaalta noudattanut samanlaista käytäntöä kuulemistilaisuuksissaan, esimerkiksi maaliskuussa 1993 pidetyissä kuulemistilaisuuksissa, joissa se jakoi professori Encaouan ja asiantuntija Bensaidin esitykset ja antoi niiden otsikoksi "kuulemistilaisuuden pöytäkirja".

975 On todettava, että CBR itse myöntää, ettei vertailulukujärjestelmä ollut ainoa 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa käsitelty aihe (asiassa T-25/95 toimitettu vastauskirjelmä, 19 kohta). Näin ollen Van Hoven muistiinpanoja ei voida pitää edes epävirallisena kokouspöytäkirjana.

976 Kaiken edellä esitetyn perusteella on pääteltävä, että ilmoitus, jonka mukaan 14.1.1983 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta ei laadita pöytäkirjaa ja joka ilmenee kyseistä kokousta varten laaditun alustuksen luonnoksesta ja kokouksen kulkua koskevista muistiinpanoista, on tehty 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, ja kokouksen osanottajat ovat hyväksyneet sen ainakin konkludenttisesti. Koska muista kanteen kohteena

olevassa päätöksessä tarkoitetuista valtuuskuntien johtajien kokouksista eli 19.3. ja 7.11.1984 pidetyistä kokouksista oli laadittu "kokousmuistiinpanot" tai "Summary notes" ja koska 14.1.1983 pidetyn kokouksen esityslistan luonnosta muutettiin keskustelujen todellisen sisällön peittämiseksi (ks. edellä 954 kohta), komissio saattoi perustellusti katsoa, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen pöytäkirjan puuttuminen kuvasti sitä, että osanottajat halusivat salata toimenpiteensä/päätöksensä ja siten kyseisen kokouksen lainvastaisen tarkoituksen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta, 45 perustelukappaleen 1 kohta ja 65 perustelukappaleen 5 kohta).

977 CBR, Cembureau, FIC, Dyckerhoff, Ciments luxembourgeois, SFIC, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Unicem, Castle, Heracles, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Secil, Titan, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir, Blue Circle ja AGCI painottavat kolmanneksi 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa käytyjen keskustelujen lainmukaisuutta. Siten CBR, Cembureau, FIC, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Unicem, Castle, Heracles, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Secil, Titan, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir ja AGCI väittävät, että kyseisen kokouksen osanottajat pyrkivät löytämään ratkaisuja, joilla varmistettaisiin Euroopan sementtiteollisuuden taantuman aikana sellaiset terveen kilpailun edellytykset, jotka olisivat yhteensopivia perustamissopimuksen määräysten kanssa, kuten vertailulukujärjestelmä. Keskustelut koskivat erityisesti senkaltaisen yleisen vertailulukujärjestelmän mahdollista käyttöön ottamista, josta belgialaiset ja alankomaalaiset sementintuottajat olivat ilmoittaneet 16.7.1981 komissiolle ja jonka komissio oli hyväksynyt. CBR, Cembureau, FIC, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Unicem, Castle, Heracles, Irish Cement, Cimpor, Secil, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle selittävät vielä, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa pohdittiin yhtäältä yhteisön ulkopuolisista maista, muun muassa Espanjasta ja Itä-Euroopan maista peräisin olevan sementin usein polkumyynnillä tapahtuvaan tuontiin liittyviä ongelmia ja toisaalta polkumyynnin vastaisen valituksen valmistelua. SFIC ja Unicem väittävät lisäksi, että 14.1.1983 pidetty valtuuskuntien johtajien kokous koski myös tuottajien suojelua yhden jäsenvaltion tukemaa tuontia vastaan.

978 Kantajat vetoavat väitteidensä tueksi paitsi Gil Braz de Oliveiran kokouskutsuun (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11552 ja 11553) ja 14.1.1983 pidetyn kokouksen kulkua koskeviin muistiinpanoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/11578 ja 11579), myös seuraaviin asiakirjoihin;

— Ciments français, Heracles, Irish Cement, Cementir ja Blue Circle: "Cimporin muistio", joka on jaettu 25.3.1983 pidetyn Cembureaun hallituksen kokouksen osanottajille (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/308—312);

— Cembureau, Lafarge, Irish Cement ja Unicem: asiakirja, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat 33.126/11630—11633);

— Cembureau (sen kannekirjelmän liite 3.17) ja Aalborg (sen kannekirjelmän liite 13): 17.3.1983 pidetyn CLC:n kokouksen pöytäkirjan luonnos;

— Aalborg ja Unicem: otsikoimaton asiakirja, joka koskee 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11617—11629);

— Cembureau (sen kannekirjelmän liite 3.1.), Irish Cement (sen kannekirjelmän 3.2.5.2.1. kohta) ja Cementir (sen kannekirjelmän liite 14): 5.11.1982 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjan luonnos;

— Cembureau (sen kannekirjelmän liite 3.16) ja Irish Cement (sen kannekirjelmän 3.2.5.2.2 kohta): 25.3.1983 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjan luonnos;

— Cembureau ja Irish Cement: Irish Cementin 1.1.1983 Cembureaulle osoittama kirje, jossa mainitaan polkumyynnin vastaisen valituksen jättäminen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirja nro 33.126/11572);

— Cembureau, Unicem, Cementir ja Blue Circle: 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa jaetut tiedot [hintoja, tuotantoa ja vientimääriä koskevat tiedot useista Itä-Euroopan ja Keski-Idän maista; taulukot, joiden aiheina ovat "Imports from Eastern Europe", "Domestic Prices (taxes excluded)" ja "Member trade data: imports (intra-trade)"; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/11593—11601];

— Unicem: asiakirja, jonka otsikkona on "Valmistelu 14.1.1983 pidettävään valtuuskuntien johtajien kokoukseen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/11590) ja Van Hoven muistio 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11602—11613);

— Cembureau: 7.1.1983 päivätty Cembureaun valtuuskuntien johtajille osoittama kirje, joka koskee 14.1.1983 pidettyä kokousta (sen kannekirjelmän liite 3.9), ja 28.12.1982 päivätty Cembureaun kirje, joka koskee 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta (sen kannekirjelmän liite 3.7) ja johon on liitetty 14.1.1983 pidetyn kokouksen lopullinen esityslista;

— FIC (sen kannekirjelmän liite 15): CLC:n ja FIC:n puheenjohtajan 18.2.1983 päivätty kirje, jossa valmistellaan FIC:n hallituksen 88. kokousta.

979 Gil Braz de Oliveiran kokouskutsusta ja 14.1.1983 pidetyn kokouksen esityslistaan tehdyistä muutoksista ilmenee, että tämä kokous oli kutsuttu koolle erityisesti siinä tarkoituksessa, että siinä keskusteltaisiin Euroopan sisäisistä sementtitoimituksista, joilla saattoi olla "vahingollisia vaikutuksia" sementtiteollisuudelle, jotta voitaisiin toteuttaa "tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11552 ja 11553) "sisäisen kaupan" valvomiseksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11559).

980 Puheenjohtajan alustuksen luonnoksessa, joka on laadittu 14.1.1983 pidettävää kokousta varten (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585), vahvistetaan, että kokouksessa oli tarkoitus analysoida "jäsenten keskinäistä kauppaa". Tästä alustuksesta ilmenee, että oli tarpeen arvioida "riskit, jotka voivat aiheutua tietyn tuonnin kasvusta sekä samanaikaisesta tiettyjen hintojen huomattavasta laskusta, ennen kuin tämä ilmiö ehtii laajentua määrällisesti ja vakavuudeltaan". Kokouksen tarkoituksena oli "tuoda esiin sellaisia mahdollisia ratkaisuja, jotka voivat hillitä markkinoiden kehitystä, ja ehdottaa ainakin periaatteellisella tasolla tiettyjä pelisääntöjä, joiden noudattaminen on [kaikkien osanottajien] edun mukaista". Alustuksen luonnoksessa korostetaan vielä seuraavaa: "Odotamme teiltä kaikilta, että nämä keskustelut rohkaisevat teitä levittämään ympärillenne viisaita ajatuksia ja että kutakin yksittäistapausta varten järjestetään aina tarvittaessa kahden- tai monenvälisiä keskusteluja."

981 Komission mukaan "pelisäännöt", joiden noudattaminen oli "kaikkien [sementintuottajien] edun mukaista", olivat kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntely eli markkinoiden jakaminen (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1—6 ja 9 kohta).

982 Tämän tulkinnan oikeellisuus ilmenee kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainituista todisteista ja varsinkin Blue Circlen sisäisistä muistioista (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334 ja 11335-11337; ks. edellä 875—901 kohta), Heraclesin pääjohtajan Kalogeropoulosin 25.6.1986 tekemästä ilmoituksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877; ks. edellä 902—913 kohta), Cembureaun myöntämisestä (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11525 ja 13568—13573; ks. edellä 914—919 kohta), 14.1.1983 pidetyn kokouksen osanottajien halusta salata toimenpiteensä/päätöksensä, mikä ilmenee 14.1.1983 pidettyyn kokoukseen laaditusta puheenjohtajan alustuksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585; ks. edellä 962—976 kohta) ja kyseisen kokouksen esityslistaan tehdyistä muutoksista (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11558, 11559 ja 11656; ks. edellä 942—954 kohta) sekä 19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskevista asiakirjoista (ks. jäljempänä 1004—1027 kohta).

983 On todettava, että viimeksi mainittu kokous koski myös muun muassa Euroopan markkinoiden tilannetta.

984 Esimerkiksi 19.3.1984 pidetyn kokouksen puheenjohtajalle laaditussa muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) ja tätä kokousta koskevissa muistiinpanoissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737) mainitaan esityslistan 2 kohtana "tilanne Euroopan markkinoilla". Puheenjohtajalle laaditussa muistiossa mainitaan "kuumia kiistakysymyksiä" eli "[v]ienti Saksasta Isoon-Britanniaan ja Irlantiin, [v]ienti Ranskasta Saksaan, [v]ienti Espanjasta Irlantiin ja Isoon-Britanniaan ja [- —] vienti Italiasta Sveitsiin". Samassa asiakirjassa tuodaan esiin seuraavaa: "[eri maiden hintojen] välinen ero, joka vastaa edelleen yhden suhdetta kahteen, merkitsee väistämättä houkutusta. On siis toivottavaa pienentää asteittain tätä eroa lähinnä korottamalla kaikkein alhaisimpia hintoja [— —] ja samanaikaisesti hillitsemällä korkeiden hintojen kehitystä." Kokousmuistiinpanoissa todetaan puolestaan seuraavaa: "jäsentenvälisestä kaupasta aiheutunut paine on selvästi pienentynyt kahdenvälisten suhteiden paranemisen vuoksi. Viedyt määrät ovat pikemminkin laskussa mutta jäljellä on ulkopuolisilta tuleva uhka." Aikaisemmin niissä korostettiin, että "hinta-asteikon esittäminen visuaalisesti on tehokas tapa tuoda esiin olemassa olevan konfliktin mahdolliset syyt".

985 Edellä mainituista todisteista ilmenee siten selvästi, että valtuuskuntien johtajien tarkoituksena oli vahvistaa "pelisäännöt" "sisäisen kaupan valvomista" varten. Hintatietojen vaihdolla oli tarkoitus saada selkeä kuva konfliktin mahdollisista syistä. Kuitenkin tapahtunutta vientiä pidettiin "kuumana kiistakysymyksenä", lukuun ottamatta "perinteistä ja jopa rakenteellista valtioiden välistä kauppaa, kuten Saksasta ja Belgiasta Alankomaihin suuntautuva vienti" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729), eli toisin sanoen lukuun ottamatta säänneltyä kauppaa. Cembureaun jäsenmaiden välisen sementinviennin vähentämistä koskeva tavoite piti saavuttaa "kahdenvälisten suhteiden paranemisella" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737); Cembureaun puheenjohtaja ehdotti tätä keinoa 14.1.1983 pidettyä kokousta varten laaditussa alustuksen luonnoksessa "pelisääntöjen" noudattamisen varmistamiseksi.

986 Asiakirjat, joihin kantajat vetoavat (ks. edellä 978 kohta), osoittavat yksinomaan, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa keskusteltiin myös vertailulukujärjestelmästä sekä Itä-Euroopasta ja Espanjasta tulevaan tuontiin liittyvistä ongelmista, mitä komissio ei ole missään vaiheessa kiistänyt (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2—15 kohta). Ne eivät osoita sitä, että keskustelut olisivat rajoittuneet näihin kahteen aiheeseen. Ne eivät siten saata uuteen valoon edellä 979—985 kohdassa tutkittuja lukuisia asiakirjatodisteita, joista ilmenee, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen aikana osanottajat sopivat kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevasta periaatteesta.

987 SFIC ja Unicem eivät ole esittäneet todisteita sen väitteensä tueksi, jonka mukaan 14.1.1983 pidetty valtuuskuntien johtajien kokous koski myös tuottajien suojelua yhden jäsenvaltion

tukemaa tuontia vastaan. Se, että keskustelut koskivat myös tuettua tuontia, ei kuitenkaan aseta edellä 979—985 kohdassa tutkittuja lukuisia asiakirjatodisteita uuteen valoon.

988 Dyckerhoff, Irish Cement ja Blue Circle korostavat neljänneksi, että "Cimporin muistiosta", joka on toimitettu 25.3.1983 pidetyn Cembureaun hallituksen kokouksen osanottajille, ilmenee 14.1.1983 pidetyn kokouksen osanottajien selvästi halunneen noudattaa perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa. Tältä osin Dyckerhoff ja Irish Cement sekä FIC vetoavat myös asiakirjaan, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot", jonka Cembureaun johtaja Collis on laatinut 18.1.1983. SFIC väittää, että Van Hoven läsnäolo 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa vahvistaa kyseisen kokouksen osanottajien halunneen noudattaa yhteisön kilpailusääntöjä.

989 On todettava, että kyseisiin kahteen asiakirjaan sisältyy maininta, jonka mukaan "kilpailupolitiikkaa koskevat 85 ja 86 artikla ovat selviä, eikä mitään niiden vastaista toimintaa voida suunnitella". Kumpaakaan niistä ei kuitenkaan voida pitää virallisena pöytäkirjana 14.1.1983 pidetystä kokouksesta. Vaikka osoitettaisiin, että kokouksessa oli tällaista pohdintaa, toteamuksen perusteella ei voitaisi sivuuttaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitettyjä suoria asiakirjatodisteita (ks. edellä 979—985 kohta), joista ilmenee, että valtuuskuntien johtajat sopivat kyseisessä kokouksessa kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelystä ja tekivät näin ollen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen sopimuksen, jolla on kilpailunvastainen tarkoitus. Siten esiin tuodut asiakirjat osoittavat kilpailusääntöjen rikkomisen tahallisuuden, eivätkä suinkaan valtuuskuntien johtajien kokouksessa käytyjen keskustelujen lainmukaisuutta.

990 Cembureau ja Lafarge väittävät viidenneksi, että 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnoksen mukaan Cembureaun tehtävien piti rajoittua erityisen avun antamiseen tarvittavan asiakirja-aineiston hankkimiseksi.

991 On todettava, että kyseisen alustuksen luonnos on täsmällisempi kuin kyseiset kaksi kantajaa pyrkivät uskottelemaan, koska siinä todetaan, että Cembureaun tehtävät rajoittuvat pelkästään "kulloisenkin" asiakirja-aineiston järjestämiseen, eli joka kerta kun osanottajat pitävät tarpeellisena järjestää kahden- tai monenvälisiä keskusteluja sovittujen pelisääntöjen noudattamisen takaamiseksi. Tämä viittaus Cembureaun tulevaan asemaan kahden- tai monenvälisissä keskusteluissa, joita jatkossa käytäisiin, ei voi kätkeä Cembureaun asemaa 14.1.1983 pidetyn kokouksen järjestämisessä eikä tässä kokouksessa saavutettua yhteisymmärrystä kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan viennin sääntelyä koskevasta säännöstä.

992 FIC ja SFIC vetoavat kuudenneksi Cembureaun jäsenten välisen kaupan ja yhteisön sisäisen kaupan eroon. Asiakirjat, joihin komissio tukeutuu kanteen kohteena olevassa päätöksessä osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon, koskevat Cembureaun jäsenten välistä kauppaa eivätkä yhteisön sisäistä kauppaa.

993 On todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittuihin asiakirjoihin ei sisälly mitään sellaista, joka osoittaisi, etteivät jäsentenväliset keskustelut koskeneet yhteisön sisäistä kauppaa. Sitä vastoin 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laaditussa muistiossa yksilöidyt "kuumat kiistakysymykset" sekä kyseistä kokousta koskevat muistiinpanot osoittavat selvästi, että keskustelut koskivat todellisuudessa yhteisön sisäistä kauppaa (ks. edellä 984 kohta). Väite on siten hylättävä.

994 Cembureau, Aalborg, Irish Cement ja Cementir tähdentävät seitsemänneksi, ettei komissio ole katsonut 30.5.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa käytyjen keskustelujen olleen lainvastaisia, vaikka tällä kokouksella oli sama tarkoitus kuin 14.1.1983 pidetyllä kokouksella. Cembureau ja Aalborg viittaavat tältä osin 30.5.1983 pidettyä kokousta varten lähetettyyn, 5.4.1983 päivättyyn kutsuun (asiakirja nro 33.126/11643). Irish Cement vetoaa tämän kokouksen pöytäkirjaan (sen kannekirjelmän liite 3.20). Siten myös 14.1.1983 käytyjä keskusteluja olisi pidettävä laillisina.

995 On syytä todeta, että 30.5.1983 pidettyä kokousta varten lähetetyssä kutsussa todettiin, että "hallitus on päättänyt erityisen valtuuskuntien johtajien kokouksen järjestämisestä yleiskokouksen aikana Kerkyrassa, jotta 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa käsiteltyihin kysymyksiin liittyvä tilanne voidaan saattaa ajantasalle." Tämän kokouksen esityslistan luonnos (asiakirja nro 33.126/11655) sisälsi kolme kohtaa: "1. Tuonti Itä-Euroopasta, 2. Sementin maailmanmarkkinat ja 3. Muut kysymykset."

996 Se, ettei yksikään seikka osoita, että eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta periaatteesta olisi keskusteltu 30.5.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, ei merkitse välttämättä sitä, ettei tällaisia keskusteluja olisi käyty. Kun otetaan huomioon valtuuskuntien johtajien halu salata tältä osin toimenpiteensä/päätöksensä (ks. edellä 976 kohta), ei voida pitää mahdottomana, että esityslistan kohdan "3. Muut kysymykset" keskustelujen yhteydessä olisi keskusteltu yhteisön sisäisestä kaupasta. Vaikkei tällaisia keskusteluja olisi käyty, tämän seikan perusteella ei voida sivuuttaa edellä 979—985 kohdassa analysoituja, kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittuja suoria asiakirjatodisteita, joista ilmenee, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa päästiin yhteisymmärrykseen kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevasta periaatteesta.

997 Dyckerhoff, Heracles ja Titan väittävät kahdeksanneksi, että se, ettei komission esiin tuomissa eri asiakirjoissa ole viittausta 19.3. ja 7.11.1984 pidettyjen valtuuskuntien johtajien kokousten osalta 14.1.1983 tehtyyn sopimukseen, on ristiriidassa sen väitteen kanssa, jonka mukaan Cembureau-sopimus olisi tehty 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa. CBR, FIC, Heidelberger, Lafarge ja AGCI väittävät, että myös 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa käydyt keskustelut "kuumista kiistakysymyksistä" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio) ovat sen kanssa ristiriidassa.

998 Myös tämä väite on hylättävä. Komissio ei ole milloinkaan väittänyt, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa olisi tehty muodollinen Cembureau-sopimus. Cembureau -sopimus, johon komissio viittaa, on epävirallinen yhteisymmärrys, joka muodostaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen (ks. edellä 958 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö) ja joka koskee "kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä eli markkinoiden jakamista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta). Edellä 979—985 kohdassa mainituista suorista asiakirjatodisteista, joita on analysoitu kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa, ilmenee kiistatta, että tämä yhteisymmärrys saavutettiin 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa. Se, ettei 19.3. ja 7.11.1984 pidettyjä kokouksia koskevissa asiakirjoissa viitata tähän yhteisymmärrykseen, ei saata näitä suoria asiakirjatodisteita uuteen valoon.

999 "Kuumien kiistakysymysten" osalta on todettava, että 19.3.1984 pidetyn kokouksen puheenjohtajalle laaditusta muistiosta ilmenee, että Cembureaun jäsenmaiden väliset sementtitoimitukset, perinteistä, jopa rakenteellista, valtioiden välistä kauppaa lukuun ottamatta, luokiteltiin sellaisiksi. Siten "kuumiksi kiistakysymyksiksi" on katsottu "[v]ienti Saksasta Isoon-Britanniaan ja Irlantiin, [v]ienti Ranskasta Saksaan, [v]ienti Espanjasta Irlantiin ja Isoon-Britanniaan ja [— —] vienti Italiasta Sveitsiin". Nämä "kuumat kiistakysymykset" eivät saata uuteen valoon niitä lukuisia asiakirjatodisteita, joista yhdessä ilmenee, että Cembureau-sopimus tehtiin 14.1.1983 pidetyn kokouksen yhteydessä. Ne eivät osoita, ettei Cembureau-sopimusta olisi ollut olemassa, vaan ainoastaan sen, etteivät pelisäännöt kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelystä olleet saavuttaneet kaikkialla menestystä. Se, että kaikki eivät noudata kartellia, ei merkitse sitä, ettei sitä olisi olemassa (edellä 897 kohdassa mainittu asia Mayr-Melnhof, tuomion 135 kohta).

1000 Dyckerhoff esittää yhdeksänneksi seuraavat kaksi seikkaa, jotka ovat sen mielestä ristiriidassa sen väitteen kanssa, jonka mukaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sopimus olisi tehty 14.1.1983:

— 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa Cembureaun puheenjohtaja piti "toivottavana pienentää asteittain" äärihintojen välistä eroa Cembureaun eri jäsenmaissa sovellettujen hintojen osalta (puheenjohtajalle laadittu muistio);

— tässä kokouksessa tietyt osanottajat katsoivat olevan "hyödytöntä käydä tällaista keskustelua Cembureaun tasolla" (2.4.1984 päivätyt kokousmuistiinpanot).

1001 Aalborg korostaa Dyckerhoffin tavoin, että 19.3.1984 pidetyn kokouksen osanottajat pitivät Euroopan sisäisestä kaupasta keskustelemista tuossa yhteydessä hyödyttömänä (2.4.1984 päivätyt kokousmuistiinpanot).

1002 On todettava, ettei Dyckerhoff voi väittää, ettei puheenjohtajalla ollut enää tarvetta esittää toivomusta hintaerojen asteittaisesta pienentämisestä, jos Cembureau-sopimus oli todella tehty 14.1.1983. Tämä sopimus ei nimittäin koske eurooppalaisten sementintuottajien välistä hintojen vahvistamista koskevaa kartellia. Tältä osin on huomattava, että eurooppalaisten sementintuottajien kyseisenä ajankohtana käymät keskustelut "vilpittömästä tai terveestä tai rehdistä" kilpailusta (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappale) eivät ole johtaneet kanteen kohteena olevassa päätöksessä kilpailusääntöjen rikkomisen toteamiseen. Sopimuksen tarkoituksena oli "kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntely eli markkinoiden jakaminen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta). Koska äärihintojen välinen ero, joka vastasi yhden suhdetta kahteen, merkitsi väistämättä houkutusta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; puheenjohtajalle laadittu muistio) Euroopan sisäiselle kaupalle ja siten välitöntä uhkaa Cembureau-sopimukselle, puheenjohtajan esittämä toivomus siitä, että tämä ero pienenisi asteittain, vahvistaa sen, että Cembureau-sopimus tehtiin 14.1.1984 pidetyssä kokouksessa. Toisaalta 2.4.1984 päivätyissä kokousmuistiinpanoissa oleva viittaus siihen, että on hyödytöntä "käydä tällaista keskustelua Cembureaun tasolla", liittyy kyseisten muistiinpanojen mukaan yksinomaan "[Saksasta] Alankomaihin ja Belgiaan suuntautuneeseen ylimääräiseen 'villiin' vientiin", jonka osalta todetaan, että "aikaisemmat valtuuskuntien johtajien keskustelut eivät ole muuttaneet tätä asiaintilaa". Korkeintaan tämä seikka osoittaa, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa periaatetta oli loukattu, mihin valtuuskuntien johtajien kokouksissa ei löydetty ratkaisua. Tällaisen toteamuksen perusteella ei voida sivuuttaa komission esittämiä asiakirjatodisteita (ks. edellä 979—985 kohta).

2.2.4. Johtopäätökset 14.1.1983 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta

1003 Komissio on voinut kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa esittämiensä seikkojen nojalla perustellusti päätellä, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa tehtiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, jonka tarkoituksena oli "kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntely eli markkinoiden jakaminen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta).

2.3. Cembureau-sopimuksen vahvistaminen 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa

1004 Komissio katsoo, että Cembureau-sopimus vahvistettiin 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohta). Tältä osin se vetoaa 19.3.1984 pidetyn kokouksen puheenjohtajalle laadittuun muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) ja tätä kokousta koskeviin muistiinpanoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737).

1005 Cembureau, FIC, Aalborg, Irish Cement ja Cementir väittävät ensinnäkin, että 9.11.1983 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjan luonnoksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.322/286—294) ilmenee, että 19.3.1984 pidetty kokous kutsuttiin koolle, jotta siinä voitaisiin käsitellä edellisessä, 30.5.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa tutkittuja ongelmia eli Itä-Euroopasta ja Espanjasta polkumyynnillä tapahtuvaa tuontia ja sementin maailmanmarkkinoiden kehitystä. Siten kysymys ei voinut olla 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa tehdyn sopimuksen vahvistamisesta. CBR, Cembureau, Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Unicem, Heracles, Oficemen, ATIC, Titan, Italcementi ja AGCI vakuuttavat, ettei 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa toteutettu mitään toimenpidettä eikä tehty mitään päätöstä. Ne siis kiistävät Cembureau-sopimuksen vahvistamisen kyseisessä kokouksessa. Niiden mukaan tätä kokousta koskevat asiakirjat osoittavat korkeintaan, että tiettyjen tuottajien välillä oli kahdenvälisiä kontakteja, eikä Euroopan sementtiteollisuuden kokonaisuudessaan kattavan sopimuksen olemassaoloa.

1006 On huomattava, että 9.11.1983 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjassa todetaan seuraavaa:

"Sovittiin, että kutsutaan koolle ylimääräinen valtuuskuntien johtajien kokous markkinakehitystä koskevan 4. kokouksen kokouspäivän (19.3.1984) aamuksi, jotta voitaisiin vielä keskustella aikaisemmissa kokouksissa käsitellyistä kysymyksistä."

1007 Käsitteen "aikaisemmat kokoukset" käyttö monikossa osoittaa, että 19.3.1984 pidetty kokous koski myös niitä kysymyksiä, joista keskusteltiin paitsi 30.5.1983 pidetyssä kokouksessa, myös 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa.

1008 Sen osalta, ilmeneekö 14.1.1983 saavutetun yhteisymmärryksen vahvistaminen 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa tämän kokouksen puheenjohtajalle laaditusta muistiosta sekä kyseistä kokousta koskevista muistiinpanoista, on todettava, että se, että vienti Saksasta Isoon-Britanniaan ja Irlantiin, Ranskasta Saksaan, Espanjasta Irlantiin ja Isoon-Britanniaan ja Italiasta

Sveitsiin on puheenjohtajalle laaditussa muistiossa luokiteltu "kuumiksi kiistakysymyksiksi", osoittaa jo sen, että kaikki tämä vienti perinteisestä tai rakenteellisesta valtioiden välisestä kaupasta poiketen, toisin sanoen säännellystä valtioiden välisestä kaupasta poiketen, ymmärrettiin siten, ettei sillä noudatettu kokouksen osanottajien tarkoittamaa käyttäytymissääntöä. Kyseistä kokousta koskevissa muistiinpanoissa muuta kuin perinteistä tai rakenteellista kauppaa on kutsuttu "'villiksi' vienniksi". Puheenjohtajalle laaditussa muistiossa esitetty selitys "kuumista kiistakysymyksistä" kuuluu seuraavasti: "[Cembureaun eri maiden hintojen] välinen ero, joka vastaa edelleen yhden suhdetta kahteen, merkitsee väistämättä houkutusta. On siis toivottavaa pienentää asteittain tätä eroa lähinnä korottamalla kaikkein alhaisimpia hintoja [— —] ja samanaikaisesti hillitsemällä korkeiden hintojen kehitystä." Kokousmuistiinpanoissa puolestaan täsmennetään sovitun, että hintatietojen vaihdolla piti saada selkeä kuva "konfliktin mahdollisista syistä".

1009 Tästä seuraa, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen osanottajien tavoin 19.3.1984 pidetyn kokouksen osanottajat pyrkivät pienentämään ja valvomaan Cembureaun jäsenmaiden välillä vietyjä sementtimääriä. Vaikka vielä olikin olemassa joitakin "kuumia kiistakysymyksiä", 19.3.1984 pidettyä kokousta koskevien muistiinpanojen yleisistä johtopäätöksistä ilmenee, että kokouksen osanottajat totesivat seuraavaa: "jäsentenvälisestä kaupasta aiheutunut paine on selvästi pienentynyt kahdenvälisten suhteiden paranemisen vuoksi. Viedyt määrät ovat pikemminkin laskussa mutta jäljellä on ulkopuolisilta tuleva uhka." Cembureaun jäsenmaiden välisen sementin viennin vähentämistä koskeva tavoite saavutettiin siten "kahdenvälisten suhteiden paranemisella", mikä oli yksi Cembureaun puheenjohtajan 14.1.1983 pidetyn kokouksen alustuksessa "pelisääntöjen" noudattamisen varmistamiseksi esittämistä toimenpiteistä.

1010 Siten 19.3.1984 pidetyn kokouksen puheenjohtajalle laaditusta muistiosta sekä kyseistä kokousta koskevista muistiinpanoista ilmenee kiistatta, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa saavutettu yhteisymmärrys vahvistettiin 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa. Vaikkei kyseisessä kokouksessa tehty yhtään muodollista päätöstä, kuten tietyt kantajat väittävät, tämä yhteisymmärrys merkitsee perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua sopimusta (edellä 643 kohdassa mainittu asia ACF Chemiefarma v. komissio, tuomion 112 kohta; edellä 717 kohdassa mainittu asia Van Landewyck ym. v. komissio, tuomion 86 kohta; edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 130 kohta; edellä 270 kohdassa mainittu asia Montecatini c. komissio, tuomion 162 kohta ja edellä 958 kohdassa mainittu asia Tréfileurope v. komissio, tuomion 95 kohta).

1011 CBR väittää toiseksi, ettei mikään seikka osoita komission sen väitteen paikkansapitävyyttä, jonka mukaan Cembureau-sopimusta sovellettaessa ainoastaan niiden yritysten, joita "kuumat kiistakysymykset" koskivat, oli toimittava (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 8 kohdan viides luetelmakohta).

1012 On huomattava, että 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnoksessa kokouksen osanottajille ehdotettiin tiettyjen "pelisääntöjen" vahvistamista, "viisaiden ajatusten levittämistä" ja tarvittaessa "kahden- tai monenvälisten keskus-

telujen" järjestämistä. Lisäksi 2.4.1984 päivätyissä kokousmuistiinpanoissa, jotka koskevat 19.3.1984 pidettyä kokousta, korostetaan, että "jäsentenvälisestä kaupasta aiheutunut paine on selvästi pienentynyt kahdenvälisten suhteiden paranemisen vuoksi".

1013 Näiden eri asiakirjaselvitysten valossa komissio saattoi perustellusti päätellä kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 8 kohdan viidennessä luetelmakohdassa seuraavaa:

"14.1.1983 pidetyssä kokouksessa tehdylle ehdotukselle oli ominaista, että ainoastaan niiden yritysten, joita 'kuumat kiistakysymykset' koskivat eli niiden, joita kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen loukkaaminen koski, oli toimittava, koska tällaisesta kitkatilanteesta oli käytävä kahdenvälisiä keskusteluja [— —]"

1014 Cembureau väittää kolmanneksi, että 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laaditun muistion ja 2.4.1984 päivättyjen kokousmuistiinpanojen vertailun perusteella voidaan katsoa, että näitä keskusteluja ja varsinkaan hintojen vahvistamista koskeneita keskusteluja ei käyty kokouksessa, kuten puheenjohtajalle laaditussa muistiossa suunniteltiin.

1015 On kuitenkin todettava, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole yhtään väitettä, joka koskisi nimenomaisesti hintojen vahvistamiseen liittyvää kartellia (ks. edellä 1002 kohta). Kantajan huomautukset eivät siten saata uuteen valoon niitä komission esiin tuomia asiakirjatodisteita (ks. edellä 1008—1010 kohta), joista ilmenee kiistatta, että 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa päästiin yhteisymmärrykseen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelystä.

1016 Cembureau vetoaa neljänneksi 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa jaettuihin tietoihin yrittäessään osoittaa vääräksi komission väitteen, jonka mukaan Cembureau-sopimus vahvistettiin tässä kokouksessa. Se toteaa, että nämä tiedot jakautuvat kolmeen ryhmään: sementin hintaa koskeviin tietoihin, tuotantoa ja eurooppalaisten tuottajien välistä tuontia ja vientiä koskeviin tietoihin ja Itä-Euroopasta tulevaa tuontia koskeviin tietoihin. Ensimmäiseen ryhmään sisältyy yleisiä tietoja, jotka eivät ole voineet vaikuttaa kauppaan tai vääristää kilpailua. Toiseen ryhmään kuuluvat tiedot, jotka ovat jo viranomaisten käytössä ja joita varten Cembureaulla on erityinen yksikkö, joka kerää jäsenvaltioiden ja muiden Euroopan maiden tulliviranomaisten esittämiä tilastotietoja. Nämä tiedot olivat verrattavissa 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa jaettuihin tietoihin ja osoittivat Cembureaun jäsenmaiden välisen kau-

pan lisääntyneen, mikä oli ristiriidassa väitetyn Cembureau-sopimuksen sisällön kanssa. Kolmannen ryhmän tiedot olivat samankaltaisia kuin 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa jaetut tiedot.

1017 On kuitenkin todettava, että asiakirjat, jotka osoittavat 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa jaetun erilaisia tietoja, eivät saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat, että samanaikaisesti mahdollisesti laillisen tietojenvaihdon kanssa valtuuskuntien johtajat vahvistivat kyseisessä kokouksessa yhteisymmärryksensä kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelystä (ks. edellä 1008—1010 kohta).

1018 Väite, joka koskee yhteisön sisäisen sementtikaupan kasvua, on niin ikään hylättävä, koska kauppa olisi voinut kehittyä toisin ilman rajoittavaa sopimusta (edellä 837 kohdassa mainittu asia Consten ja Grundig v. komissio).

1019 Cembureau ja Irish Cement väittävät viidenneksi, että 2.4.1984 päivätyissä kokousmuistiinpanoissa tehdyillä viittauksilla "konfliktin mahdollisiin syihin" ja "jäsentenvälisestä kaupasta aiheutuneeseen paineeseen" tarkoitetaan lähinnä Espanjan sementtiteollisuuden toimintaan kyseisenä ajankohtana liittyneitä riskejä ja epävarmuutta. Samalla tavoin Ciments français väittää, että kun näissä kokousmuistiinpanoissa käsitellään jäsenmaiden välisiä kauppavirtoja, niissä viitataan ennen kaikkea Espanjasta Irlantiin ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuneita sementtitoimituksia.

1020 Ensinnäkin on todettava, että 2.4.1984 päivätyissä kokousmuistiinpanoissa tehdyt viittaukset "konfliktin mahdollisiin syihin" ja "jäsentenvälisestä kaupasta aiheutuneeseen paineeseen" esiintyvät joka kerta yleisluonteisissa johtopäätöksissä, joilla ei tarkoiteta pelkästään Espanjasta tulevaa tuontia vaan Euroopan markkinoiden yleistä tilannetta (kanteen kohteen olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737). Näiden kokousmuistiinpanojen sisällöstä ilmenee, että Euroopan markkinoiden tilanteen kehittyminen ei rajoittunut Espanjasta suuntautuvan viennin ongelmaan. Näistä muistiinpanoista ilmenee, että kokouksessa käsiteltiin paitsi vientiä Espanjasta joihinkin yhteisön maihin, myös "'villiä' vientiä" Saksasta Alankomaihin ja Belgiaan sekä "Sveitsin ja Italian välistä riitaa". Cembureaun, Ciments français'n ja Irish Cementin esittämä tulkinta ei ole missään tapauksessa sellainen, että se saattaisi uuteen valoon tämän kokouksen puheenjohtajalle laaditun muistion eri katkelmat sekä tähän kokoukseen liittyvät muistiinpanot, jotka osoittavat kiistatta, että Cembureau-sopimus vahvistettiin keskustelujen aikana (ks. edellä 1008—1010 kohta).

1021 Lafarge tuo esiin kuudenneksi, että komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa ottanut erikseen huomioon hintatietojen vaihdon, johon viitataan 19.3.1984 pidetyn kokouksen puheenjohtajalle laaditussa muistiossa ja tätä kokousta koskevissa muistiinpa-

noissa. Lafargen mukaan näitä asiakirjoja ei siten voida yhdistää sopimukseen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta.

1022 Tämä väite on hylättävä. Sama todiste voi nimittäin liittyä useisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Komissio ei kuitenkaan ole perustanut todisteluaan Cembureau-sopimuksen vahvistamisesta 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa pelkästään niihin kyseistä kokousta koskevien asiakirjojen otteisiin, joissa viitataan hintatietojen vaihtoon. Kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohdasta ilmenee, että komissio on ottanut erityisesti huomioon rajat ylittävästä kaupasta aiheutuneesta jännitystilasta käydyt keskustelut, puheenjohtajalle laaditussa muistiossa esiin tuodut "kuumat kiistakysymykset" sekä 2.4.1984 päivätyissä kokousmuistiinpanoissa tehdyt johtopäätökset, joiden mukaan jäsentenvälisestä kaupasta aiheutunut paine oli selvästi pienentynyt kahdenvälisten suhteiden paranemisen vuoksi, koska viedyt määrät olivat pikemminkin laskussa, vaikka jäljellä olikin ulkopuolisilta tuleva uhka.

1023 Lafarge väittää seitsemänneksi, että 2.4.1984 päivätyissä kokousmuistiinpanoissa viitataan haluun varmistaa se, ettei tietoja vaihdeta yhteisön kilpailuoikeuden vastaisesti.

1024 Tällä väitteellä ei ole merkitystä. Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa huomioon otettu väite ei nimittäin koske tietojenvaihtoa vaan kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevaa sopimusta (ks. edellä 1017 kohta).

1025 Unicem korostaa kahdeksanneksi, että 19.3.1984 pidettyä kokousta koskevaan kutsuun liitetyt tiedot oli tarkoitettu Itä-Euroopan maista tulevaa tuontia koskevaa mahdollista polkumyynnin vastaista toimea varten.

1026 On todettava, että 19.3.1984 pidetyn kokouksen esityslistan ensimmäisen kohdan otsikkona oli "Tuonti Itä-Euroopasta" (asiakirja nro 33.126/11716). Huolimatta siitä, että asiakirjat, joihin Unicem vetoaa, olisivat voineet olla tarkoitettuja polkumyynnin vastaisen toimen valmisteluun, Cembureau-sopimus kuitenkin vahvistettiin "tilannetta Euroopan markkinoilla" koskeneen esityslistan toisen kohdan (asiakirja nro 33.126/11716) osalta käytyjen keskustelujen yhteydessä.

1027 Näin ollen on katsottava, että komissio on voinut kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa esittämiensä todisteiden nojalla päätellä perustellusti, että 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa vahvistettiin kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan viennin sääntelyä koskeva yhteisymmärrys (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta).

2.4. Cembureau-sopimuksen vahvistaminen 7.11.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa

1028 Komission mukaan Cembureau-sopimus vahvistettiin vielä 7.11.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohdan toinen alakohta). Se nojautuu tältä osin tätä kokousta koskeviin, 12.11.1984 päivättyihin "Summary notes" -muistiinpanoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirja nro 33.126/11754 ja 11755).

1029 Ensinnäkin CBR, Cembureau, FIC, Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Unicem, Heracles, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Titan, Cementir ja AGCI kiistävät tämän väitteen paikkansapitävyyden. Kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 12—14 kohdassa mainituista asiakirjoista ilmenee niiden mukaan, että kokous koski yhtäältä Itä-Euroopasta tulevaa tuontia ja toisaalta sementin maailmanmarkkinoiden kehitystä. Kreikkalais-espanjalainen sopimus, johon viitataan 12.11.1984 päivätyissä "Summary notes" -muistiinpanoissa, jotka koskevat 7.11.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirjat nro 33.126/11754 ja 11755), on sopimus, jonka ainoana tarkoituksena on vientihintojen vakauttaminen Euroopan ulkopuolella. Cembureau viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 12—14 kohdassa mainittujen asiakirjojen lisäksi 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa jaettuihin eri taulukoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 15 kohta; asiakirjat nro 33.126/11774—11789) ja 8.11.1984 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjaan (Cembureaun kannekirjelmän liite 4.11). FIC vetoaa myös 12.11.1984 päivättyyn muistioon, jonka Van Hove on osoittanut FIC:n hallitukselle (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 3 kohdan loppu; asiakirjat nro 33.126/2063-2069 ja 2436—2447) ja jossa mainitaan 7. ja 8.11.1984 pidettyjen hallituksen ja valtuuskuntien johtajien kokousten osalta, että "mitään ETY:n sisäistä ongelmaa ei käsitelty eikä edes tuotu esiin".

1030 On todettava, että toisin kuin 14.1.1983 ja 19.3.1984 päivätyissä kokouksissa, Euroopan sisäinen kauppa ei ollut erillisenä kohtana 7.11.1984 pidetyn kokouksen esityslistassa. Kyseisen kokouksen esityslistassa oli seuraavat kaksi kohtaa: "1. Tuonti Itä-Euroopasta [— —] 2. Maailmanmarkkinoiden kehitys". Samalla tavoin 8.11.1984 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjan luonnoksessa mainitaan, että 7.11.1984 pidetty kokous "koski tuontia Itä-Euroopasta ja jatkuvaa uhkaa tämän tuonnin kasvusta sekä pahentuvaa tilannetta maailmanmarkkinoilla". FIC:n esille tuomassa 12.11.1984 päivätyssä muistiossa todetaan puolestaan, että "mitään ETY:n sisäistä ongelmaa ei käsitelty eikä edes tuotu esiin" 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa.

1031 Kuitenkin 12.11.1984 päivätyistä "Summary notes" -muistiinpanoista ilmenee, että 7.11.1984 pidetyn kokouksen osanottajat kannattivat kreikkalaisten ja espanjalaisten vientiyritysten välisen sopimuksen tekemistä.

1032 Näissä "Summary notes" -muistiinpanoissa täsmennetään kyseisen sopimuksen osalta seuraavaa:

"Sopimusta pidetään yksimielisesti perusedellytyksenä, jos halutaan saada parhaat vientihinnat ja välttää epävakauden vaaraa Euroopassa."

1033 Niissä todetaan tämän jälkeen seuraavaa:

"Tilanne oli vakava ja vientihinnat liian alhaiset. Euroopassa ja Kaukoidässä oli ylikapasiteettia, mikä on käytettävä vastuullisella tavalla. Täytyy olla tyytyväinen kreikkalaisen ja espanjalaisen sementtiteollisuuden ponnistuksiin sopimuksen aikaansaamiseksi, ja muut maat ovat pyydettäessä valmiita tukemaan täysin niiden ponnistuksia. Muista maista mahdollisesti tulevien pienien määrien ei pitäisi häiritä markkinoita, jos keskinäinen luottamus vallitsee."

1034 Näin ollen valtuuskuntien johtajat pyrkivät kreikkalais-espanjalaista sopimusta kannattamalla kahteen tavoitteeseen.

1035 Ensinnäkin he pyrkivät saamaan parhaat mahdolliset vientihinnat. Sementin maailmanmarkkinahintoja pidettiin liian alhaisina. Vientihintojen alhainen taso oli aiheutunut paitsi ylituotannosta Euroopassa ja Kaukoidässä, myös siitä, että kreikkalaiset ja espanjalaiset taistelivat vientimarkkinoista. Tältä osin 12.11.1984 päivätyssä Van Hoven muistiossa todetaan, että kreikkalaisten ja espanjalaisten välinen taistelu "vaikuttaa hintoihin yhteisön ulkopuolisilla markkinoilla". Tästä syystä kreikkalais-espanjalaista sopimusta pidettiin yksimielisesti perusedellytyksenä parhaiden vientihintojen saamiseksi. Samalla tavoin 8.11.1984 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjassa todetaan, että "puheenjohtaja toi esiin espanjalaisten ja kreikkalaisten vientiyritysten merkittävät ponnistukset hintojen palauttamiseksi kohtuulliselle tasolle ja sen, miten ponnekkaasti muut jäsenet ilmaisivat kokouksessa olevansa valmiita tukemaan niitä tässä tarkoituksessa".

1036 Toiseksi valtuuskuntien johtajat pyrkivät kreikkalais-espanjalaista sopimusta kannattaessaan "välttämään epävakauden vaaraa Euroopassa". He toivat yleisissä johtopäätöksissään esiin epävakauden vaaran Euroopassa ja sen yhteydessä "ylikapasiteetin", joka oli heidän mukaansa käytettävä "vastuullisella tavalla". Ajankohtana, jona maailmanmarkkinahinnat laskivat huomattavasti, oli todellinen vaara, että eurooppalaiset tuottajat, jotka veivät tavallisesti ylituotantonsa Euroopan ulkopuolelle, saattaisivat etsiä markkina-alueita Euroopasta ainakin osalle ylituotantoaan. Valtuuskuntien johtajien kokouksen tavoitteena oli siten palauttaa maailmanmarkkinahinnat "kohtuulliselle tasolle" (8.11.1984 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirja) tällaisen suunnan muutoksen välttämiseksi. Kuten Blue Circlen 1.12.1983 päivä-

tystä sisäisestä muistiosta ilmenee (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334), kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja viennin kanavointi kulkivat rinnakkain.

1037 Näin ollen vaikka jäsenmaiden välisen sementtikaupan ongelmaa ei mainittu 7.11.1984 pidetyn kokouksen esityslistassa, arvioituaan asianmukaisesti tätä kokousta koskevia todisteita komissio saattoi perustellusti katsoa Cembureau-sopimuksen osalta seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohdan toinen alakohta):

"Sopimuksen sisältö on vahvistettu vielä 7.11.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, [— —], jonka aikana Cembureau ja sen jäsenet kannattivat kreikkalaisen ja espanjalaisen ylituotannon kanavointia Euroopan markkinoiden epävakauden välttämiseksi."

1038 Heidelberger ja Unicem väittävät toiseksi, että 12.11.1984 päivätyissä "Summary notes" -muistiinpanoissa viitataan tarpeeseen "saada aikaan sitova sopimus suurimpien eurooppalaisten tuottajien välillä" sekä "neljän espanjalaisen ja kolmen kreikkalaisen yhtiön [— —] neuvotteluihin" (ks. edellä 808 kohta), mikä on ristiriidassa Cembureau-sopimuksen olemassaolon kanssa.

1039 Tämä väite on hylättävä. Sopimus ja kyseiset neuvottelut koskevat vientiä yhteisön ulkopuolisille markkinoille eivätkä ne siten ole mitenkään ristiriidassa eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen aikaisemman olemassaolon ja tekemisen kanssa. Sitä vastoin edellä esitetystä analyysistä (ks. edellä 1030—1037 kohta), joka koskee 7.11.1984 pidettyä kokousta, ilmenee, että valtuuskuntien johtajat halusivat kannattamalla kreikkalaisten ja espanjalaisten vientiyritysten välistä sopimusta välttää Cembureau-sopimuksen kaatumisen.

1040 AGCI väittää kolmanneksi, ettei komissio voinut nojautua siihen, että 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa vaihdettiin tietoja Cement Market Associationia (jäljempänä CMA) koskevasta kreikkalais-espanjalaisesta sopimuksesta, osoittaakseen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan lainvastaisen sopimuksen olemassaolon. Kreikkalais-espanjalainen kilpailu yhteisön ulkopuolisilla vientimarkkinoilla oli alkanut 1970-luvulla, minkä vuoksi näiden tuottajien toimintaa kyseisillä markkinoilla ei voida pitää näyttönä siitä, että ne olisivat panneet Cembureau-sopimuksen täytäntöön suuntaamalla tuotantonsa yhteisön ulkopuolisiin maihin. Toisaalta CMA:ta koskevaa sopimusta ei ole kyseenalaistettu kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Näin ollen komissio ei voi vedota laillisen sopimuksen olemassaoloon osoittaakseen, että oli olemassa toinen, lainvastainen sopimus. Titan arvostelee komissiota myös siitä, että se on "antanut ymmärtää", että laillinen sopimus voi olla todisteena lainvastaisen sopimuksen olemassaolosta. AGCI viittaa edustajansa puheenvuoroon 9.11.1983 pidetyssä Cembureaun hallituksen kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 6 kohta) ja lisää, ettei yhteistyön edistäminen merentakaisilla markkinoilla ole millään tavoin moitittavaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kannalta.

1041 On todettava, että väite kreikkalaisten ja espanjalaisten tuottajien välisen kilpailun jatkumisesta 1970-luvulta lähtien ei saata uuteen valoon 12.11.1984 päivättyjä "Summary notes" -muistiinpanoja, joista ilmenee, että valtuuskuntien johtajat kannattivat kreikkalais-espanjalaista sopimusta "välttääkseen epävakauden vaaran Euroopassa" ja vahvistivat siten Cembureau-sopimuksen (ks. edellä 1030—1037 kohta).

1042 Mitä tulee väitteeseen, jonka mukaan komissio on näyttänyt Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteen CMA-sopimuksen perusteella, on todettava, ettei komissio ole tukeutunut 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa käytyihin keskusteluihin osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon sinänsä. Se on kanteen kohteena olevassa päätöksessä todennut yksinomaan, että kyseisessä kokouksessa vahvistettiin Cembureau-sopimuksen sisältö. Siten se on väittänyt, että jo 14.1.1983 ja 19.3.1984 saavutettu yhteisymmärrys "kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan viennin sääntelystä eli markkinoiden jakamisesta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta), vahvistettiin vielä 7.11.1984, ei sen vuoksi, että viimeksi mainitussa kokouksessa keskusteltiin CMA:sta, vaan sen vuoksi, että näillä keskusteluilla pyrittiin "välttämään epävakauden vaaraa Euroopassa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 14 kohta ja 45 perustelukappaleen 2 kohdan toinen alakohta).

1043 AGCI:n huomautuksilla, joiden mukaan yritysten yhteistyö yhteisön ulkopuolisilla markkinoilla ei ole perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista, ei ole merkitystä, koska CMA-sopimuksesta ei ole esitetty erillistä väitettä kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

1044 Halkis katsoo neljänneksi, että komissio ei voi enää vedota kreikkalais-espanjalaiseen sopimukseen tehtyyn viittaukseen todetakseen, että Cembureau-sopimus vahvistettiin 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa, koska tätä sopimusta ei ensinnäkään ole koskaan ollut olemassa eikä sitä ole myöskään otettu huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä osoituksena kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta periaatteesta.

1045 Myös tämä väite on hylättävä. On syytä muistaa, ettei komissio tukeutunut kreikkalais-espanjalaisen sopimuksen olemassaoloon ja soveltamiseen sinänsä katsoessaan, että Cembureau-sopimus vahvistettiin 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa, vaan ainoastaan siihen, että 12.11.1984 päivättyjen "Summary notes" -muistiinpanojen mukaan kyseisen kokouksen osanottajat olivat yksimielisesti pitäneet kreikkalais-espanjalaista sopimusta perusedellytyksenä, jotta voitiin "välttää epävakauden vaara Euroopassa".

1046 On katsottava, että komissio on voinut kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa esittämiensä todisteiden nojalla päätellä perustellusti, että 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa vahvistettiin kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan viennin sääntelyä koskeva yhteisymmärrys (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta).

2.5. Muiden valtuuskuntien johtajien kokousten huomiotta jättäminen

1047 Cembureau, FIC, Irish Cement ja Cementir valittavat sitä, ettei komissio ole ottanut huomioon 30.5.1983 ja 10.6.1985 pidettyjä valtuuskuntien johtajien kokouksia, ja tuovat esiin, ettei näissä kokouksissa ole ollut lainkaan kysymys yhteisön sisäisestä kaupasta, kun taas komissio perustaa väitteensä valtuuskuntien johtajien kokousten ratkaisevaan asemaan Cembureau-sopimuksen tekemisessä ja täytäntöönpanossa. Tällainen lähestymistapa merkitsee sitä, että komissio on valikoinut ja analysoinut mielivaltaisesti ja puolueellisesti käytössään olleita todisteita. Titan puolestaan arvostelee komissiota siitä, että se on jättänyt mainitsematta 30.5.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen, jossa ei käsitelty yhtään riidanalaista kysymystä.

1048 Sen väitteen tueksi, jonka mukaan 30.5.1983 ja 10.6.1985 pidetyissä kokouksissa ei käsitelty yhteisön sisäistä kauppaa, viitataan ensimmäisen kokouksen osalta 5.4.1983 päivättyyn kokouskutsuun (asiakirja nro 33.126/11643), 17.5.1983 päivättyyn esityslistan luonnokseen (asiakirjat nro 33.126/11654 ja 11655) sekä tästä kokouksesta samana päivänä pidetyssä hallituksen kokouksessa laadittuun raporttiin (Cembureaun kannekirjelmän liite 3.20) ja jälkimmäisen kokouksen osalta kokouskutsuun ja siihen liitettyihin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/11793—11796) sekä kyseisessä kokouksessa jaettuihin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/11799 ja 11800).

1049 Komissiota ei kuitenkaan voida arvostella siitä, ettei se ole ottanut huomioon sellaisia tosiseikkoja koskevia tietoja, joista ei saada minkäänlaista lisäselvitystä tukemaan niitä suoria asiakirjatodisteita, jotka komissiolla oli käytössään, kun se osoitti Cembureau-sopimuksen tehdyn ja vahvistetun 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa. Vaikka oletettaisiinkin, ettei 30.5.1983 ja 10.6.1985 pidetyissä kokouksissa keskusteltu yhteisön sisäisestä kaupasta, tämä seikka ei kuitenkaan saattaisi uuteen valoon niitä lukuisia asiakirjatodisteita, joista ilmenee, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sopimus tehtiin ja sen jälkeen vahvistettiin 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa (ks. edellä 872—1046 kohta).

2.6. Kanteen kohteena olevan päätöksen 18 ja 19 perustelukappaleessa mainittujen asiakirjojen todistusarvoa koskevat yleiset väitteet

1050 Ensinnäkin eri kantajat kyseenalaistavat tiettyjen todisteiden todistusarvon sillä perusteella, että ne eivät ole saaneet tietää niistä ennen hallinnollista menettelyä.

1051 Vicat väittää, että komissio ei ole pyrkinyt näyttämään, että se olisi tiennyt valtuuskuntien johtajien kokouksia koskevista eri asiakirjoista. Cementir ja AGCI korostavat, että Blue Circlen

kaksi sisäistä muistiota (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334 ja 11335—11337) eivät ole peräisin niiltä itseltään ja että tosiseikkojen tapahtuma-aikaan ne tai muutkaan Cembureaun jäsenet eivät olleet niistä tietoisia. AGCI toteaa lisäksi, ettei se ole tiennyt tosiseikkojen tapahtuma-aikaan Cembureaun puheenjohtajan ja Van Hoven välisestä kirjeenvaihdosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11558 ja 11559) eikä myöskään 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laaditun muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) olemassaolosta tai sisällöstä.

1052 VNC väittää samassa yhteydessä, että komission esittämiin asiakirjoihin ja ilmoituksiin ei voida vedota sitä vastaan joko sen vuoksi, että kyse on sellaisilta sementintuottajilta peräisin olevista asiakirjoista, joiden kanssa sillä ei ole mitään tekemistä, tai sen vuoksi, että ne eivät ole peräisin Cembureaulta, tai sen vuoksi, että VNC:tä ei ole mainittu niissä nimeltä. BDZ väittää, että sen omissa asiakirjoissa ei ole minkäänlaista pöytäkirjaa komission huomioon ottamista valtuuskuntien johtajien kokouksista, eikä myöskään pienintäkään viittausta Cembureau-sopimuksen sisältöön. Ciments français puolestaan toteaa, ettei Ranskan valtuuskunnan johtaja tiennyt Gil Braz de Oliveiran lähettämästä kutsusta 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11552 ja 11553) eikä myöskään Cembureaun sihteeristön ja Van Hoven välisistä 17.11.1982 lähetetyistä telekseistä (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11558 ja 11559) taikka 14.1.1983 pidetyn kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnoksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585). Titan väittää lisäksi, että kyseisenä ajankohtana sillä ei ollut tietoa Gil Braz de Oliveiran kutsusta 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen tai tähän kokoukseen laaditusta puheenjohtajan alustuksen luonnoksesta.

1053 On kuitenkin todettava, että edellä 1050—1052 kohdassa esiin tuodut seikat eivät vaikuta kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittujen asiakirjojen todistusarvoon siltä osin kuin kyse on kilpailusääntöjen rikkomisen toteennäyttämisestä. Asiakirjan todistusarvo riippuu sen alkuperästä, sen laatimisolosuhteista, sen adressaatista ja sisällöstä (tuomari Vesterdorfin, joka toimi julkisasiamiehenä asiassa T-1/89, Rhône-Poulenc v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-869, antama ratkaisuehdotus, s. II-956; asia T-3/89, Atochem v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1177, 31—38 kohta ja asia T-157/94, Empresa Nacional Siderúrgica v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-707, 312 kohta). Kyseisten kantajien esiin tuomat olosuhteet voidaan ottaa huomioon enintään arvioitaessa niiden osallisuutta kilpailusääntöjen rikkomiseen. Myöhemmin tutkitaan, onko kyseisten kantajien osallistuminen Cembureau-sopimukseen näytetty tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta riittävällä tavalla toteen kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

1054 Blue Circle väittää toiseksi, että komissio on vedotessaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä asiakirjojen osiin vääristänyt joidenkin niistä merkitystä.

1055 Blue Circlen väitteen tueksi ei ole esitetty yhtään konkreettista todistetta, jonka avulla voitaisiin arvioida sen paikkansapitävyyttä. Se on siten hylättävä epätäsmällisenä.

1056 Cembureau, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Unicem, Heracles, Uniland, Oficemen ja Irish Cement väittävät kolmanneksi, että osoittaakseen Cembureau-sopimuksen tehdyn 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa komissio on tukeutunut valmisteleviin asiakirjoihin ja erityisesti tämän kokouksen kokouskutsuun (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11552 ja 11553), esityslistan luonnokseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11580) sekä kokouksen alustuksen luonnokseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585). Näillä valmistelevilla asiakirjoilla ei kuitenkaan ole todistusarvoa, sillä ne kuvastavat korkeintaan laatijansa näkemystä paljastamatta mitään siitä, mitä kyseisessä kokouksessa todellisuudessa tapahtui. Heidelberger toteaa lisäksi, että se, että yksi 14.1.1983 pidetyn kokouksen osanottajista ilmaisi toivomuksen tiettyjen pelisääntöjen vahvistamisesta, ei ole todiste sopimuksesta eikä myöskään todiste näiden pelisääntöjen sisällöstä. Samoista syistä Ciments français ja Unicem kiistävät Cembureaun puheenjohtajalle 19.3.1984 pidettyyn kokoukseen laaditun muistion todistusarvon (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729).

1057 Cembureau lisää, että puheenjohtajan alustuksen luonnos 14.1.1983 pidettyä kokousta varten ja puheenjohtajalle 19.3.1983 pidettyyn kokoukseen laadittu muistio ja erityisesti tässä jälkimmäisessä asiakirjassa oleva viittaus "kuumiin kiistakysymyksiin" kuvastavat yksinomaan laatijoidensa eli Cembureaun johtajien Collisin ja Dutronin henkilökohtaisia näkemyksiä eivätkä niinkään kyseisen kokouksen puheenjohtajan ja osanottajien näkemyksiä.

1058 Italcementi väittää puolestaan, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä kyseenalaistettujen kolmen valtuuskuntien johtajien kokouksen perusteella ei voida osoittaa näiden eri kokousten osanottajien välisen yhteisymmärryksen olemassaoloa, koska kyse on valmistelevista asiakirjoista, käsin kirjoitetuista muistiinpanoista ja muistioista, joiden osalta se ei ole edes varma, että ne on saatettu kokonaisuudessaan valtuuskuntien johtajien tutkittaviksi.

1059 Aluksi on tuotava esiin useimpien kantajien päättelyn ristiriitaisuus. Ne kiistävät eri valtuuskuntien johtajien kokousten valmistelevien asiakirjojen todistusarvon kokonaisuudessaan, mutta tukeutuvat näihin samoihin asiakirjoihin pyrkiessään osoittamaan, että näissä kokouksissa käydyt keskustelut olivat lainmukaisia (ks. edellä 955—1026 kohta).

1060 Joka tapauksessa on todettava, että komissio ei ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä tukeutunut yksinomaan valtuuskuntien johtajien kokousten valmisteleviin asiakirjoihin. Se on tukeutunut muun muassa 2.4.1984 päivättyihin, 19.3.1984 pidettyä kokousta koskeviin muistiinpanoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737) ja 12.11.1984 päivättyihin, 7.11.1984 pidettyä kokousta koskeviin "Summary notes" -muistiinpanoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirjat nro 33.126/11754 ja 11755). Näistä asiakirjoista sekä Blue Circlen sisäisistä muistioista (asiakirjat nro 33.126/11332—11334 ja 11335—11337), Heraclesin pääjohtajan ilmoituksesta ja Cembureaun myöntämisestä (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11525 ja 13568—13573)

ilmenee, että Cembureaun puheenjohtajan ehdotukset, jotka ilmenevät 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyjen valtuuskuntien johtajien kokousten valmistelevista asiakirjoista, on tehty näiden kokousten aikana ja että kokousten osanottajat ovat lisäksi hyväksyneet ehdotukset. Näyttö kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevan yhteisymmärryksen olemassaolosta perustuu siten kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittuihin lukuisiin keskenään yhtäpitäviin todisteisiin.

2.7. Sellaiset valtuuskuntien johtajien kokouksia myöhemmät seikat, jotka osoittavat kantajien mukaan, ettei Cembureau-sopimusta tehty 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa eikä vahvistettu 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa

1061 Useat kantajat väittävät eri asiakirjojen osoittavan, ettei Cembureau-sopimusta tehty 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa eikä vahvistettu 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa.

1062 Cembureau, FIC, Dyckerhoff, Aalborg, Irish Cement, Titan ja AGCI vetoavat ensinnäkin 14.4.1986 Pariisissa pidettyä hallituksen kokousta koskevaan Italcementin käsin kirjoitettuun muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/3185), jossa todetaan seuraavaa: "[— —] meidän on laadittava pelisäännöt epäasianmukaisen kilpailun välttämiseksi". Se, että 14.1.1986 oli "laadittava pelisäännöt", osoittaa, ettei näistä säännöistä ollut päätetty 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa.

1063 Tämä väite on hylättävä. On todettava, että Italcementin muistiosta siteerattua lausetta edeltää polkumyynnillä tapahtuvaa tuontia koskeva arviointi. Myös välittömästi tämän lauseen jälkeen esitetyt huomautukset koskevat polkumyyntiä. Toisaalta samasta asiakirjasta ilmenee, että Espanjan valtuuskunnan edustaja, Asland-yhtiön Bertrán ilmoitti, että on "laadittava pelisäännöt epäasianmukaisen kilpailun välttämiseksi". Tältä osin on tuotava esiin, että yhteisön tuottajat jättivät huhtikuussa 1985 polkumyyntiä koskevan valituksen espanjalaisia sementintuottajia vastaan (EYVL 1985, C 84, s. 5).

1064 Edellä esitetystä ilmenee siten, toisin kuin komissio väittää (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 10 kohta), että Bertránin ilmoitus annettiin polkumyynnillä tapahtuneeseen tuontiin liittyneitä ongelmia koskeneiden keskustelujen yhteydessä. Vaikka tällainen tuonti Espanjasta muihin jäsenvaltioihin osoittaa, että espanjalaiset tuottajat eivät aina noudattaneet Cembureau-sopimusta, tällainen toteamus ei kuitenkaan saata uuteen valoon niitä todisteita, joihin komissio on tukeutunut kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa ja joista ilmenee, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa päästiin yhteisymmärrykseen eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelystä (ks. edellä erityisesti 979—985 kohta). Lisäksi se, että Bertrán, joka edusti polkumyynnin vastaisen valituksen kohteena olevia tuottajia, vakuutti muille

kokouksen osanottajille, että hän piti tarpeellisena välttää epäasianmukaista kilpailua, sopii täysin yhteen sen käsityksen kanssa, että Cembureau-sopimus oli jo olemassa.

1065 Titan tuo esiin toiseksi, että Bertrán kannatti 9.11.1983 pidetyssä hallituksen kokouksessa Cembureaun jäsenten välisen yhteistyön kehittämistä, viittaamatta kuitenkaan minkäänlaiseen 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa vahvistettujen yhteistyösääntöjen rikkomiseen.

1066 Myös tämä väite on hylättävä. Asiakirja, johon Titan viittaa, liittyy yhteisön ulkopuolisten vientimarkkinoiden hintojen alhaisuuteen ja Cembureaun jäsenten välisen yhteistyön tarpeeseen tämän ongelman ratkaisemiseksi. Koska yhteistyö, johon Bertrán viittasi 9.11.1983 pidetyssä hallituksen kokouksessa, liittyy Euroopan ulkopuolisiin markkinoihin, kyseinen ilmoitus ei saata uuteen valoon niitä todisteita, joihin komissio on tukeutunut kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa (ks. edellä erityisesti 979—985 kohta).

1067 Ciments français katsoo kolmanneksi, että komission väite, jonka mukaan Cembureau ja sen jäsenet tekivät Cembureau-sopimuksen 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa ja vahvistivat sen tämän jälkeen 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa, ei sovi yhteen sen komission toteamuksen kanssa, ettei sillä ole todisteita siitä, että Holderbankin sekä espanjalaisen, portugalilaisen ja norjalaisen sementtiteollisuuden — jotka olivat edustettuina tässä kokouksessa — osallistumisella Cembureau-sopimukseen olisi ollut minkäänlaisia vaikutuksia yhteisön sisällä ennen vuotta 1986 (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohta).

1068 Tällä väitteellä ei ole merkitystä. Vaikka oletettaisiin, että komissio on tehnyt virheen tai ollut epäjohdonmukainen katsoessaan Holderbankin, Akerin ja espanjalaisten ja portugalilaisten yritysten ja yritysten yhteenliittymien osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, tämä seikka ei vaikuttaisi niiden kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittujen todisteiden todistusarvoon, joista ilmenee, että 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa päästiin yhteisymmärrykseen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelystä (ks. edellä erityisesti 979—985, 1008—1010 ja 1030—1037 kohta).

1069 Aalborg väittää neljänneksi, että komission väite, jonka mukaan se ei ole varma, onko kilpailusääntöjen rikkominen koskaan todellisuudessa päättynyt, eikä siten voi vahvistaa kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivää (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohta), vahvistaa sen, ettei Cembureau-sopimusta ole olemassa. Jos Cembureau-sopimus olisi ollut yritysten markkinakäyttäytymistä ohjaava realiteetti, komissio olisi voinut todeta, onko sopimus päättynyt vai ei.

1070 Tämä väite on hylättävä. Se, että komissiolla ei ole todistetta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun sopimuksen päättymisestä, ei vaikuta niiden kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittujen todisteiden todistusarvoon, joista ilmenee, että 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa päästiin yhteisymmärrykseen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelystä (ks. edellä mm. 979—985, 1008—1010 ja 1030—1037 kohta).

2.8. Määrittely perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi sopimukseksi

1071 CBR, FIC, Dyckerhoff, Heidelberger ja Italcementi väittävät, ettei komissio voi määritellä Cembureau-sopimusta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi sopimukseksi. CBR katsoo, ettei komissio ole osoittanut sitä tahdonilmaisua, joka erottaa sopimuksen yhdenmukaistetusta menettelytavasta. Se toteaa lisäksi, että se, että Cembureau on pelkästään edistänyt hyvien naapuruussuhteiden sääntöjen vahvistamista, ei osoita, että Cembureaun jäsenet olisivat hyväksyneet tällaisen ehdotuksen, kun näyttöä niiden osallistumisesta ei ole esitetty. Dyckerhoff, Heidelberger ja Italcementi väittävät, että komissio ei ole esittänyt näyttöä siitä, että valtuuskuntien johtajien kokousten eri osanottajat olisivat olleet yksimielisiä käytyjen keskustelujen aiheesta. FIC väittää, että Blue Circlen sisäisten muistioiden laatijan käyttämä epämääräinen ja ristiriitainen terminologia väitetyn Cembureau-sopimuksen osalta osoittaa olevan epäselvää, miten tämä sopimus olisi täsmällisesti määriteltävä.

1072 Kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainituista lukuisista asiakirjatodisteista ilmenee, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa päästiin yhteisymmärrykseen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelystä ja että tämä yhteisymmärrys vahvistettiin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Tällainen yhteisymmärrys on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus (edellä 643 kohdassa mainittu asia ACF Chemiefarma v. komissio, tuomion 112 kohta, edellä 717 kohdassa mainittu asia Van Landewyck ym. v. komissio, tuomion 86 kohta; edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 130 kohta; edellä 270 kohdassa mainittu asia Montecatini v. komissio, tuomion 162 kohta ja edellä 958 kohdassa mainittu asia Tréfileurope v. komissio, tuomion 95 kohta). Se, että Blue Circlen sisäisissä muistioissa käytetään ilmaisuja eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva Cembureaun "sopimus", "periaate" tai "strategia", vain kuvastaa tämän yhteisymmärryksen ja siten perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen olemassaoloa. Myöhemmin kuitenkin tutkitaan, voidaanko kaikkien kantajien katsoa osallistuneen kyseiseen sopimukseen.

1073 Cembureau, Lafarge ja Castle väittävät, että komissio ei ole esittänyt näyttöä Cembureaun välillisille jäsenille toimitetusta yleisohjeesta, johon viitataan kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 8 kohdassa. Aker ja Euroc katsovat, ettei asiassa ole esitetty näyttöä valtuuskuntien johtajien, kansallisten toimialajärjestöjen tai Cembureaun itsensä antamista ohjeista ja suosituksista niille yrityksille tai yritysten yhteenliittymille, jotka eivät osallistuneet kokoukseen.

1074 On huomattava, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnoksessa kokouksen osanottajia kehotettiin levittämään ympärilleen "viisaita ajatuksia". Tältä osin valtuuskuntien johtajien kokouksessa saavutettu yhteisymmärrys oli riippumaton siitä, esittivätkö valtuuskuntien johtajat mahdollisesti kokouksen jälkeen Cembureaun välillisille jäsenille "viisaita ajatuksia". Kuitenkin se, että Cembureaun välilliset jäsenet saattoivat sivuuttaa 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa sovitut "pelisäännöt", on merkityksellistä tutkittaessa, liittyivätkö nämä yritykset Cembureau-sopimukseen. Tätä kysymystä tutkitaan myöhemmin.

1075 Italcementi väittää kolmanneksi, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä kyseenalaistetut kahdenväliset toimenpiteet eivät ole sellaisia, että niillä voitaisiin osoittaa koko Euroopan sementtiteollisuuden kattavan lainvastaisen sopimuksen olemassaolo. Yhteisymmärryksen olemassaoloa ei voida osoittaa tämän yhteisen tahdon toteuttamisella.

1076 Tämä väite on hylättävä. Riittää, kun muistetaan, että Cembureau-sopimuksen olemassaolo on todettu perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittujen suorien asiakirjatodisteiden perusteella (ks. mm. edellä 979—985, 1008—1010 ja 1030—1037 kohta). Komissio ei siten ole tukeutunut niihin täytäntöönpanotoimiin, joita kanteen kohteena olevan päätöksen eri adressaattien väitetään toteuttaneen, vaikka nämä toimenpiteet vahvistavat kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvaa sementtikauppaa koskevan yhteisymmärryksen olemassaolon (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 5 kohta).

1077 Italcementi väittää neljänneksi, että komission kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa esittämät seikat eivät myöskään osoita perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa.

1078 Tällä väitteellä ei ole merkitystä. Komissio ei nimittäin ole kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todennut yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa vaan perustellusti sopimuksen olemassaolon.

2.9. Cembureau-sopimuksen tarkoitus ja luonne

1079 ENCI ja VNC katsovat, ettei komissio ole osoittanut Cembureau-sopimuksen koskeneen myös Alankomaiden markkinoita. Tällaista näyttöä ei voida mitenkään päätellä 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laaditusta muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729).

Tässä muistiossa todetaan näet nimenomaisesti, etteivät nämä keskustelut koskeneet vientiä Saksasta ja Belgiasta Alankomaihin. Missään muussa valtuuskuntien johtajien kokouksia koskevassa asiakirjassa ei viitata Alankomaiden markkinoiden tilanteeseen.

1080 On kuitenkin todettava, ettei asiakirja-aineistossa ole yhtään seikkaa, joka osoittaisi, että tietyt Cembureaussa edustetut kansalliset markkinat olisi vapautettu soveltamasta 14.1.1983 tehtyä ja 19.3. ja 7.11.1984 vahvistettua sopimusta.

1081 Erityisesti Alankomaiden markkinoiden osalta on todettava, että Alankomaiden valtuuskunnan johtaja Platschorre oli läsnä 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11581) ja 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/11699 ja 11700). Mikään ei viittaa siihen, että Platschorre olisi ottanut avoimesti etäisyyttä kyseisten kokousten sisältöön. Sitä vastoin 19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskevista asiakirjoista ilmenee, että Cembureau-sopimus koski myös Alankomaiden markkinoita. Sen jälkeen kun kokouksen osanottajille oli muistutettu, etteivät keskustelut koske "perinteistä ja jopa rakenteellista valtioiden välistä kauppaa, kuten Saksasta ja Belgiasta Alankomaihin suuntautuvaa vientiä" (19.3.1983 pidetyn kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio), he saattoivat todeta kokouksen aikana, että tällaisen viennin lisäksi oli "Alankomaihin suuntautuvaa ylimääräistä 'villiä' vientiä" (2.4.1984 päivätyt kokousmuistiinpanot). Tältä osin on huomattava, että tietyn Alankomaihin suuntautuvan viennin luokittelu "villiksi" osoittaa jo sen, että perinteiseen tai rakenteelliseen tähän samaan maahan suuntautuvaan vientiin, toisin sanoen valvottuun vientiin nähden tämä vienti ymmärrettiin siten, ettei sillä noudatettu Alankomaiden markkinoilla voimassa olevaa käyttäytymissääntöä, joka koski kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä.

1082 Tästä seuraa, että ENCI:n ja VNC:n väite on hylättävä.

1083 AGCI väittää, että Cembureau-sopimus kuvastaa todellisuudessa tietyn suppean yritysryhmän — eli ETF:n "kovan ytimen" muodostavan kahdeksan yrityksen ryhmän ("group of eight") omaksumaa yhteistä kantaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21 kohta; asiakirja nro 33.126/18848). Nämä kahdeksan yritystä, jotka toimivat yksinomaan omassa intressissään ja muiden Cembureaun jäsenten tietämättä, pyrkivät liittoutumaan pitääkseen puolensa muista jäsenvaltioista, kuten Kreikasta, tulevaa tuontia vastaan. AGCI viittaa tältä osin eri seikkoihin (Cembureaun johtajien osallistuminen 28.5.1986 Roomassa ja 3.-5.6.1986 Zürichissä/Célignyssä pidettyihin ETF:n kokouksiin; EPC:n kokouspöytäkirjojen luottamuksellisten jäljennösten lähettäminen Blue Circlelle; Cembureaun puheenjohtajan ja EPC:n puheenjohtajan kuuluminen Blue Circleen), jotka osoittavat sen mielestä, että Cembureaun ylin johto toimi tämän suurten tuottajien suppean ryhmän ohjeiden perusteella ja sen lukuun muista Cembureaun jäsenistä riippumatta, niiden tietämättä ja niiden intressien vastaisesti. Titan arvostelee komissiota siitä, ettei se ole tutkinut, mitä ilmaisulla "group of eight" oli ymmärrettävä.

1084 Näillä perusteluilla ei voida sivuuttaa edellä 979—985 kohdassa mainittuja suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat kiistatta, että Cembureau-sopimus tehtiin tammikuussa 1983, eli paljon ennen vasta vuodesta 1986 konkretisoituneen "kreikkalaisen uhan" ilmenemistä, ei suppean yritysryhmän piirissä, vaan koko Euroopan sementtiteollisuuden edustajat, muun muassa AGCI:n edustajan, kokoavan Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksessa. AGCI:n väite on siten hylättävä.

3. Cembureau-sopimuksen kilpailusääntöjenvastaisuus: kilpailun rajoittuminen ja vaikutukset jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

1085 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että komissio on voinut kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa esittämiensä todisteiden nojalla katsoa perustellusti, että Cembureau-sopimus tehtiin 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 kohta) ja että tämän sopimuksen sisältö vahvistettiin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohta). Nämä samat todisteet osoittavat, että Cembureau-sopimuksen tarkoituksena oli "kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntely eli markkinoiden jakaminen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta).

1086 Cembureau-sopimuksella oli siten itsessään kilpailunvastainen tarkoitus. Se kuului perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa nimenomaisesti kiellettyihin sopimuksiin. Koska valtuuskuntien johtajat edustivat koko Euroopan sementtiteollisuutta (ks. edellä 924—927 kohta), oli täysin ilmeistä, että sopimus saattoi vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

1087 Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, Lafarge, Aalborg, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Castle, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Secil, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle väittävät, että kartellin olemassaoloa on arvioitava yritysten taloudellisessa toimintaympäristössä. Sementtikaupan vähäisyys ei selity kotimarkkinoiden rauhoittamiseen tähtäävän kartellin olemassaololla vaan useilla taloudellisilla perusteilla, kuten suurilla kuljetuskustannuksilla ja telakkakuluilla, laatuvaatimuksilla, hallinnollisilla esteillä ja vienti-investointien kustannuksilla. Taloudelliset realiteetit osoittavat lisäksi, ettei kantajilla ollut minkäänlaista intressiä tehdä Cembureau-sopimusta ja että vaikka tällainen sopimus olisi tehty, se ei olisi voinut rajoittaa merkittävästi kilpailua. Blue Circle toteaa lisäksi Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden osalta, että komissio on itse katsonut väitetiedoksiannossaan (74 kohdan kuudes alakohta), että YHMJ:n asettamien rajoitusten (ks. edellä 91 kohta) vaikutuksesta kansalliset markkinat eristettiin ja jaettiin ja Manner-Euroopan tuottajien pääsy näille markkinoille tehtiin vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi. Aalborg ja Blue Circle arvostelevat vielä komissiota siitä, ettei se ole Cembureaun kartellin olemassaoloon liittyviä seikkoja arvioidessaan ottanut huomioon sementin rajat ylittävän kaupan kasvua kyseessä olevana ajanjaksona.

1088 On huomattava, että sitä, onko käyttäytyminen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan mukaista, on arvioitava yrityksen taloudellisessa toimintaympäristössä (asia 56/76, Société technique minière, tuomio 30.6.1966, Kok. 1966, s. 337, 358 ja asia T-77/94, VGB ym. v. komissio, tuomio 14.5.1997, Kok. 1997, s. II-759, 140 kohta). Kuitenkaan kantajien väitteet, vaikka ne oletettaisiinkin perustelluiksi, eivät todistaisi sitä, ettei todellinen kilpailu olisi mahdollista kyseisessä taloudellisessa toimintaympäristössä (ks. vastaavasti edellä 717 kohdassa mainittu asia Van Landewyck ym. v. komissio, tuomion 153 kohta; yhdistetyt asiat 240/82—242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ja 269/82, Stichting Sigarettenindustrie ym. v. komissio, tuomio 10.12.1985, Kok. 1985, s. 3831, 24—29 kohta ja edellä 270 kohdassa mainittu asia Montecatini v. komissio, tuomion 127 kohta). Myöskään kotimarkkinoiden keskinäistä rauhoittamista koskevan sopimuksen itsessään kilpailunvastaista tarkoitusta, joka on nimenomaisesti kielletty perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa, ei voida sivuuttaa kartelliin liittyvää taloudellista toimintaympäristöä koskevalla analyysillä (ks. vastaavasti edellä 223 kohdassa mainittu asia Tréfilunion v. komissio, tuomion 109 kohta ja edellä 834 kohdassa mainittu asia European Night Services ym. v. komissio, tuomion 136 kohta). Taloudellisella analyysillä ei voida sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainitun kaltaisia kiistattomia asiakirjatodisteita. Vaikka kantajien esittämä taloudellinen analyysi olisikin oikea, se korostaisi kuitenkin todellisuudessa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, koska valtuuskuntien johtajat ovat Cembureau-sopimuksen tekemisellä yrittäneet estää sitä vähäistä kilpailua, jota markkinoilla oli vielä jäljellä.

1089 Aalborgin ja Blue Circlen väite, joka koskee yhteisön sisäisen sementtikaupan väitettyä kasvua, on hylättävä edellä 1018 kohdassa esitetyillä perusteilla.

1090 Heidelberger, Titan ja Italcementi arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole tutkinut, onko yritysten markkinakäyttäytyminen selitettävissä muutoin kuin yhteistoiminnalla.

1091 Koska komissio ei kuitenkaan ole perustanut kartellin olemassaoloa yhdenmukaiseen markkinakäyttäytymiseen vaan sopimusta koskeviin asiakirjatodisteisiin (ks. edellä mm. 979—985, 1008—1010 ja 1030—1037 kohta), sen ei ole tarvinnut tutkia, olisiko yritysten markkinakäyttäytyminen voitu selittää muutoin kuin tällä kartellilla.

1092 Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Unicem, Buzzi, Asland, Castle, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle väittävät lopuksi, että kanteen kohteena olevan päätöksen tiedoista poiketen (11 perustelukappaleen 1 ja 7 kohta) Eurooppa ei muodostanut relevantteja maantieteellisiä markkinoita. Ne väittävät, että sementtimarkkinat muodostuivat kyseisenä ajankohtana tiukasti rajatuista alueellisista markkinoista, joilla ei ollut päällekkäisiä vyöhykkeitä ja jotka olivat toisistaan täysin riippumattomia.

1093 On syytä muistaa (ks. edellä 834 kohta), että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisen yhteydessä kantajien komission markkinamääritelmää vastaan esittämiä väitteitä ei voida käsitellä erillään jäsenvaltioiden väliselle kaupalle aiheutuvia vaikutuksia ja kilpailun rajoittamista koskevista väitteistä (edellä 485 kohdassa mainittu asia SPO ym. v. komissio, tuomion 75 kohta; edellä 718 kohdassa mainittu asia Enso Española v. komissio, tuomion 232 kohta ja edellä 834 kohdassa mainittu asia European Night Services ym. v. komissio, tuomion 90—105 kohta).

1094 Nyt esillä olevassa asiassa relevanttien markkinoiden määrittelyä ei näin ollen voida tehokkaasti kiistää, koska komissio on katsonut perustellusti kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittujen asiakirjojen nojalla, että Cembureau-sopimus vääristi kilpailua ja saattoi vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (ks. edellä 1085 ja 1086 kohta). Yleiseurooppalaisen Cembureau-sopimuksen olemassaolo sinänsä on lisäksi suoraan ristiriidassa kyseisten kantajien sen väitteen kanssa, jonka mukaan relevantteina maantieteellisinä sementtimarkkinoina ei olisi ollut Eurooppa.

4. Johtopäätökset

1095 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että komissio on voinut kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa esittämiensä todisteiden nojalla katsoa perustellusti, että ensinnäkin Cembureau-sopimus tehtiin 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 kohta) ja vahvistettiin tämän jälkeen 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohta) ja että toiseksi sillä rikottiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 5 kohta ja 1 artikla).

B Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkominen

1096 Cembureau (T-26/95) väittää, ettei komissio ole kanteen kohteena olevan päätöksen tosiseikkoja koskevassa osassa eikä myöskään oikeudellisessa arvioinnissa esittänyt, millä tavoin väitetyn Cembureau-sopimuksen tekemistä ja vahvistamista koskevat todisteet liittyvät toisiinsa. Se epäilee, että komissio on yrittänyt korjata tämän perustelujen puuttumisen muuttamalla perustelujaan ja yhdistämällä esitetyt todisteet keskenään ensimmäisen kerran vasta vastineessaan.

1097 On huomattava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleessa, jonka otsikkona on "Kotimarkkinoiden rauhoittaminen" ja joka sisältyy oikeudelliseen arviointiin, komissio toteaa aluksi seuraavaa (1 kohta):

"Cembureau ja sen jäsenet tekivät 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa sopimuksen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelystä [— —]."

1098 Se selittää samassa perustelukappaleessa (2 kohta), että tämän sopimuksen sisältö vahvistettiin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa.

1099 Jo kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 ja 2 kohtaa lukemalla ilmenee, että komissio perustaa oikeudellisen arviointinsa Cembureau-sopimuksesta niihin tosiseikkoihin, jotka on esitetty 18 perustelukappaleessa, jonka otsikkona on "Eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva Cembureau-sopimus tai Cembureau-periaate", ja 19 perustelukappaleessa, jonka otsikkona on "Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokoukset".

1100 Lisäksi samassa perustelukappaleessa se vetoaa perustelujensa tueksi täsmällisiin todisteisiin. Se väittää erityisesti (1 kohta), että Cembureau-sopimuksen tarkoitus ja sisältö ilmenevät kutsusta 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11552 ja 11553) ja samaan kokoukseen laaditusta puheenjohtajan alustuksen luonnoksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583 ja 11585). Se vetoaa vielä (2 kohta) 2.4.1984 päivättyihin kokousmuistiinpanoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737) osoittaakseen, että Cembureau-sopimus vahvistettiin 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, ja 12.11.1984 päivättyihin "Summary notes" -muistiinpanoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirjat nro 33.126/11754 ja 11755) katsoakseen, että se vahvistettiin vielä 7.11.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa. Tämän jälkeen se toteaa (3 kohta), että Cembureau-sopimuksen olemassaolon sinänsä sekä sen sisällön vahvistavat Blue Circlen kaksi sisäistä muistiota, joihin se viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 ja 3 kohdassa (asiakirjat nro 33.126/11332—11334 ja 11335—11337). Se katsoo (4 kohta), että Cembureau on itse epäsuorasti myöntänyt Cembureau-sopimuksen olemassaolon asetuksen N:o 17 14 artiklan mukaisen tarkastuksen aikana ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 1 kohdan nojalla osoitettuun väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11525 ja 13568—13573). Se toteaa lisäksi (6 kohta), että Heraclesin pääjohtajan Kalogeropoulosin 25.6.1986 antaman ilmoituksen mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877) kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sopimus oli ollut voimassa jo kolmisenkymmentä vuotta. Koska sillä ei kuitenkaan ole muuta näyttöä, joka tukisi kyseisen käyttäytymisen näin pitkää kestoa, se katsoo Cembureau-sopimuksen tulleen voimaan vasta 14.1.1983 eli valtuuskuntien johtajien kokouksen päivämääränä.

1101 Näin ollen Cembureaun väitettä, jonka mukaan komissio ei ole perustellut Cembureau-sopimuksen tekemisestä ja vahvistamisesta esitettyjen eri todisteiden välistä yhteyttä, ei voida hyväksyä.

1102 Heidelberger (T-42/95) väittää, että komissio ei ole perusteluissaan täsmentänyt, koskeeko 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen osalta esitetty arvostelu kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen tekemistä vai pelkkää ehdotusta sopimuksesta. Heidelberger sekä Dyckerhoff (T-35/95) katsovat, että kanteen kohteena olevan päätöksen perustelut ovat ristiriitaisia siltä osin kuin niissä viitataan 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa väitetyksi tehdyn sitovan päätöksen osalta "yleisohjeen" ja "ehdotuksen" kaltaisiin käsitteisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 8 kohta).

1103 Tämä väite on hylättävä. Kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 kohdasta ilmenee kiistatta, että komissio arvostelee 14.1.1983 pidetyn kokouksen osanottajia kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen tekemisestä eikä pelkästään tällaisen sopimuksen ehdottamisesta. Kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 8 kohdan neljännessä ja viidennessä luetelmakohdassa olevat viittaukset "yleisohjeeseen" ja "14.1.1983 pidetyssä kokouksessa tehtyyn ehdotukseen" liittyvät kyseisen kokouksen puheenjohtajan alustuksen sisältöön, jossa ehdotettiin "pelisääntöjen" vahvistamista. Komissio on esittänyt selvästi kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa päästiin yhteisymmärrykseen näistä "pelisäännöistä", jotka koskivat kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä.

1104 Dyckerhoff esittää vielä, että on ristiriitaista katsoa, että Cembureau-sopimus tuli ehdottomasti voimaan kaikkien Cembureaun välittömien ja välillisten jäsenien osalta 14.1.1983 ja että toisaalta tämä sopimus vahvistettiin myöhemmissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa.

1105 On kuitenkin todettava, että komissio ei ole ollut ristiriitainen todetessaan, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa saavutettu yhteisymmärrys vahvistettiin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa. Tällaisen sopimuksen vahvistaminen edellyttää nimittäin jo oletuksena, että se on tehty aikaisemmin.

1106 SFIC (T-36/95) väittää, että kanteen kohteena oleva päätös perustuu kehäpäätelmiin. Osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon komissio esittää tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimina sellaisia hajautettuja toimia, jotka eivät todellisuudessa ole olleet kilpailunvastaisia. SFIC huomauttaa, että komissio on jo väitetiedoksiannossa käyttänyt "pyramidiperustelua" kyseenalaistaakseen Cembureau-sopimuksen kansallisten kartellien perusteella. Tästä perustelusta on tullut keinotekoinen sen jälkeen kun komissio luopui valtionsisäistä tilannetta koskeviin väitteisiin perustuvasta menettelystä.

1107 Tätäkään väitettä ei voida hyväksyä. Sekä väitetiedoksiannosta (9 kohta ja 61 kohdan a alakohta) että kanteen kohteena olevasta päätöksestä (18, 19 ja 45 perustelukappale) ilmenee näet kiistatta, että komissio on alusta alkaen osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon keskenään yhtäpitävien suorien asiakirjatodisteiden perusteella eikä paikallisten, kahden- tai monenvälisten, hajautettujen kartellien perusteella.

1108 Heracles (T-57/95) väittää lopuksi, että komissio ei ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä tutkinut riittävästi sen väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa esittämiä väitteitä.

1109 Tämän väitteen tueksi ei ole esitetty yhtään konkreettista seikkaa, jonka perusteella voitaisiin arvioida sen paikkansapitävyyttä. Se on siten hylättävä epätäsmällisenä. Komissiolla ei ole velvollisuutta vastata päätöksessä yksityiskohtaisesti kaikkiin väitetiedoksiannon eri adressaattien hallinnollisen menettelyn aikana esittämiin väitteisiin. Riittää, kun yhteisöjen tuomioistuimet voivat perustelujen avulla valvoa kanteen kohteena olevan päätöksen laillisuutta ja asianomaiset yritykset ja yhteenliittymät saavat tarpeelliset tiedot, jotta nämä voivat arvioida, onko päätös perusteltu (edellä 846 kohdassa mainitut asiat VBVB ja VBBB v. komissio, tuomion 22 kohta; asia Reynolds v. komissio, tuomion 72 kohta ja asia La Cinq v. komissio, tuomion 42 kohta). Heracles ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saavat kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19, 28, 35, 36, 45, 46, 56 ja 59 perustelukappaleesta riittävästi tietoa niistä pääasiallisista tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista, joiden perusteella komissio on päätynyt katsomaan tämän kantajan olevan vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa, 4 artiklan 4 kohdan d, f ja g alakohdassa ja 6 artiklassa tarkoitetuista kilpailusääntöjen rikkomisista.

C Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden osalta

1110 Italcementi (T-65/95) ja Blue Circle (T-88/95) tuovat esiin sen, ettei niillä ole ollut hallinnollisen menettelyn aikana oikeutta tutustua niitä vastaan puhuviin asiakirjoihin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleessa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevan toteamuksen tueksi (1). CBR (T-25/95), Cembureau (T-26/95), FIC (T-30/95), ENCI (T-31/95), VNC (T-32/95), Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Vicat (T-37/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), BDZ (T-48/95), Unicem (T-50/95), Buzzi (T-51/95), Rugby (T-53/95), Asland (T-55/95), Castle (T-56/95), Heracles (T-57/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Irish Cement (T-60/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), ATIC (T-63/95), Titan (T-64/95), Italcementi, Holderbank (T-68/95), Hornos Ibéricos (T-69/95), Aker (T-70/95), Euroc (T-71/95), Cementir (T-87/95) ja Blue Circle väittävät 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esittämissään huomautuksissa, ettei niillä ole ollut mahdollisuutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin todisteisiin, jotka puhuvat niiden puolesta (2).

1. Kantajia vastaan puhuvat seikat

1111 Italcementi ja Blue Circle väittävät, että hallinnollisessa menettelyssä on loukattu niiden puolustautumisoikeuksia, koska niillä ei ole ollut mahdollisuutta tutustua useisiin valtuuskuntien johtajien kokouksia koskeviin asiakirjoihin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleessa niitä vastaan puhuvana näyttönä (ks. edellä 366 kohta). Ne viittaavat tältä osin asiakirjoihin 33.126/11560—11577 ja 11587—11633, jotka koskevat 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 6 kohta), asiakirjoihin 33.126/11697, 11698, 11701—11713 ja 11732, jotka koskevat 19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 11 kohta) ja asiakirjoihin 33.126/11739—11747, 11750, 11756—11773 ja 11774—11789, jotka koskevat 7.11.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 15 kohta).

1112 Vaikka asiakirjat, joihin Italcementi ja Blue Circle viittaavat, hylättäisiin, edellä 861—1095 kohdassa esitetystä analyysistä ilmenee, että komissio on näyttänyt riittävällä tavalla toteen Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

2. Kantajien puolesta puhuva näyttö

1113 Aluksi on tutkittava tiettyjä väitteitä, jotka koskevat useiden kantajien 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta yhtäpitävällä tavalla esiin tuomia niiden puolesta puhuvia todisteita. Kun otetaan huomioon, että muut väitteet ja niihin liittyvät asiakirjat ovat hyvin monentyyppisiä, kyseiset väitteet tutkitaan tämän jälkeen yksilöllisesti, peräkkäin yhden tai useamman asian yhteydessä.

2.1. Useiden kantajien yhtäpitävästi esiin tuomat todisteet

1114 CBR, Cembureau, ENCI, VNC, SFIC, Vicat, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, Asland, Castle, Heracles, Irish Cement, Titan, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle väittävät ensinnäkin 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esittämissään huomautuksissa, että väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevat luvut sekä niihin liittyvät asiakirjat ovat kokonaisuudessaan niiden puolesta puhuvaa näyttöä. Tältä osin ne huomauttavat, että yhdessäkään asiakirjassa, johon komissio on antanut mahdollisuuden tutustua 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, ei viitata Cembureau-sopimukseen. Ne katsovat, että jos tällainen sopimus olisi kyseisten yritysten käyttäytymisen selityksenä tai yllykkeenä, siihen olisi viitattu toistuvasti.

1115 Samalla tavoin Dyckerhoff, Aalborg, Unicem, Heracles, Italcementi, Cementir ja Blue Circle korostavat 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esittämissään huomautuksissa, ettei tutkinta-aineiston muissa asiakirjoissa viitata Cembureau-sopimukseen.

1116 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Edellä 1114 ja 1115 kohdassa esitetty väite on hylättävä, koska kyseiset kantajat eivät ole selittäneet, miten se, ettei niissä asiakirjoissa, joihin ne eivät ole saaneet tutustua hallinnollisessa menettelyssä, viitata suoraan tai välillisesti Cembureau-sopimukseen, voisi saattaa nämä suorat asiakirjatodisteet uuteen valoon.

1117 CBR, Cembureau, FIC, ENCI, VNC, Dyckerhoff, Aalborg, Irish Cement, Italcementi, Cementir ja Blue Circle väittävät toiseksi 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esittämissään huomautuksissa, että Norcim-yhtiötä koskevista asiakirjoista, jotka sisältyvät Ranskaa koskevaan asiakirjavihkoon, olisi ollut hyötyä niiden puolustuksessa. On huomattava, että Norcim oli suunnitellut kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona sementin vientiä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, Alankomaihin ja Tanskaan. Norcimin kohtaamat vaikeudet sen yrittäessä viedä tavaraa näille markkinoille eivät liittyneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen olemassaoloon vaan eri seikkoihin, kuten sen hintojen kilpailukyvyttömyyteen ja sementtilaatujen sertifiointia koskevien kansallisten normien eroihin. Norcim ei myöskään joutuessaan kilpailemaan Benelux-maiden tuottajien viennin kanssa protestoinut Cembureau-sopimuksen rikkomisesta, vaan pyrki selvittämään, miten se voisi suhtautua entisiin asiakkaisiinsa, jotka se oli menettänyt ulkomaalaisille kilpailijoille. Norcimin käyttäytyminen ei siten sopinut yhteen Cembureau-sopimuksen olemassaolon kanssa.

1118 CBR viittaa väitteidensä tueksi asiakirjoihin nro 33.126/5626—5636, 5641—5644, 5648—5663, 5682—5694, 5699—5702, 5705—5724 ja 13484—13486, Cembureau asiakirjoihin nro 33.126/5626, 5627, 5638, 5644, 5653, 5658, 5661, 5668, 5673, 5674, 5678, 5689, 5690, 5695, 5696, 5699, 5700, 5712, 5713, 5718, 5722, 5727, 5728, 5746, 5748, 13485, 13495, 13545 ja 13557, FIC asiakirjoihin nro 33.126/5660—5674, 5677—5679, 5680, 5681 ja 13495—13497, ENCI ja VNC asiakirjoihin nro 33.126/5626—5634, 5651—5656, 5660—5663, 5671—5674, 5682—5687, 5705—5708, 5712 ja 5713, Dyckerhoff asiakirjoihin nro 33.126/5637— 5644, 5651—5669, 5671—5674, 5676—5681, 5695—5698, 5709—5724, 5734—5737, 5741—5746, 13484—13486, 13511 ja 13512, Aalborg asiakirjoihin nro 33.126/5626—5637, 5641, 5644, 5657—5659, 5671, 5674 ja 13484—13486, Irish Cement asiakirjoihin nro 33.126/5626, 5627, 5638, 5644, 5653, 5658, 5661, 5668, 5673, 5674, 5678, 5684, 5689, 5690, 5695, 5696, 5699, 5700, 5712, 5713, 5718, 5722, 5727, 5728, 5746, 5748, 13485, 13495, 13545 ja 13557, Italcementi asiakirjoihin nro 33.126/5651, 5653, 5680, 5681, 5705, 5706, 13484, 13485, 13487, 13500, 13503 ja 13506, Cementir asiakirjoihin nro 33.126/5626—5634 ja 5682—5687 ja Blue Circle asiakirjoihin nro 33.126/5671—5724, 13498—13509, 13532 ja 13542.

1119 CBR toteaa lisäksi, että jos se olisi saanut tietoonsa Norcimin sisäiset ohjesäännöt (asiakirjat nro 33.126/5626—5634), se olisi voinut kiistää sen väitteen pätevyyden, jonka komissio perustaa Pohjois-Ranskasta Alankomaihin suuntautuvaan vientiin osoittaakseen, että väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otetut relevantit maantieteelliset markkinat olivat Euroopan laajuiset.

1120 On kuitenkin muistettava, ettei komissio ole missään vaiheessa väittänyt, että Cembureau-sopimuksen ja sen soveltamistoimien vaikutuksesta kaikki yhteisön sisäinen sementtikauppa ja kaikki kiinnostus valtioiden väliseen kauppaan olisivat lakanneet. Jo kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan Cembureau-sopimusta on pidetty lainvastaisena sen kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi. Esimerkiksi edellä 1118 ja 1119 kohdassa mainitut asiakirjat osoittavat korkeintaan, että Norcim, joka ei kuulu kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteihin, ei aina noudattanut Cembureau-sopimusta.

1121 Lisäksi on todettava, ettei Cembureau-sopimuksessa kielletty "jäsenvaltioiden välistä perinteistä ja jopa rakenteellista kauppaa" [19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729], vaan siinä vastustettiin "villiä" vientiä [19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskevat muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737], eli vientiä, joka ei ole valvottua eikä säänneltyä. Se, että tietyssä tilanteessa tapahtuu tuontia tai vientiä, ei siis myöskään saata uuteen valoon Cembureau-sopimuksen olemassaolosta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita (väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale). Norcimin käyttäytyminen vain vahvistaa sen, että relevantit maantieteelliset markkinat ovat Euroopan laajuiset.

1122 CBR, Cembureau, FIC, Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, BDZ, Unicem, Heracles, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Secil, ATIC, Italcementi ja Cementir väittävät kolmanneksi 18. ja 19.6.1997 toteutetun prosessinjohtotoimen johdosta esittämissään huomautuksissa, että (Cimporin) Toscano Jr:n 17.2.1983 päivätystä muistiosta, joka koskee 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta (asiakirjat nro 33.322/314—344), olisi ollut hyötyä niiden puolustuksessa, koska se tukee niiden väitettä, jonka mukaan kyseisessä kokouksessa ei käsitelty kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa periaatetta. Asiakirja vahvistaa niiden väitteen, jonka mukaan kyseisessä kokouksessa oli kysymys polkumyyntiongelmista. Niiden mukaan ei ole mitään syytä olettaa, että Cimporin sisäisessä muistiossa ei mainittaisi täsmällisesti kaikkia 14.1.1984 pidetyssä kokouksessa esitettyjä kantoja. Ciments luxembourgeois, joka ei ole esittänyt huomautuksiaan 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta (ks. edellä 170 kohta), viittasi istunnossa kyseiseen Toscano Jr:n muistioon tukeakseen väitettään, jonka mukaan sen puolustautumisoikeuksia on loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

1123 Kuten komissio myönsi istunnossa (ks. edellä 153 kohta), 17.2.1983 päivätty Toscano Jr:n muistio liittyy kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Kyseessä on nimittäin asiakirja, joka koskee 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta.

1124 Näin ollen on arvioitava, oliko niiden todisteiden valossa, jotka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa huomioon ottamansa väitteen tueksi, olemassa edes pieni mahdollisuus siitä, että tämä asiakirja olisi hallinnollisessa menettelyssä voinut johtaa eri lopputulokseen, jos kyseiset kantajat olisivat voineet vedota siihen tämän menettelyn aikana (ks. edellä 247 kohta).

1125 Komissio on aivan oikein katsonut, että väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohdassa ja kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat ja erityisesti edellä 979—985 kohdassa mainitut asiakirjat osoittavat, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa päästiin yhteisymmärrykseen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan viennin sääntelystä ja että kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettu Cembureau-sopimus siis tehtiin tässä kokouksessa. Nämä samat asiakirjat ja varsinkin edellä 1008—1010 ja 1030—1037 kohdassa mainitut asiakirjat osoittavat lisäksi, että tämä sopimus vahvistettiin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa.

1126 Toscano Jr:n muistio ei todellisuudessa voi saattaa uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, jotka komissio on esittänyt väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohdassa ja kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa Cembureau-sopimuksen olemassaoloa koskevan toteamuksensa tueksi.

1127 Kyseiseen asiakirjaan sisältyvät Toscano Jr:n kokouksessa tekemät muistiinpanot (asiakirjat nro 33.322/314—317) sekä kahdeksan liitettä (asiakirjat nro 33.322/318—344), jotka ovat kyseisessä kokouksessa jaettuja asiakirjoja.

1128 Jos Toscano Jr olisi aikonut laatia kokouksesta tyhjentävän muistion, hänen muistiinpanoissaan mainittaisiin kaikki keskustelujen kohteena olleet kohdat ja joidenkin kohtien osalta viitattaisiin mahdollisesti joihinkin edellä mainituista kahdeksasta liitteestä.

1129 Tältä osin on todettava, että näissä muistiinpanoissa ei viitata lainkaan hinnanmuodostusjärjestelmistä käytyihin keskusteluihin. Kuitenkin kokouksen lopullisen esityslistan luonnoksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11656), kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 2 ja 3 kohdassa mainituista asiakirjoista ja eri kantajien ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn menettelyn aikana esittämistä lausunnoista (ks. edellä 977 kohta) ilmenee, että kokouksessa

käytiin tällaisia keskusteluja. Vaikka Van Hoven ehdotukset vilpittömän kilpailun osalta sisältyvät liitteeseen 8 (asiakirja nro 33.322/344), muistiossa viitataan tähän liitteeseen vain kokouksessa käsiteltyjen polkumyyntiongelmien yhteydessä: "ETY:n sementtiteollisuuden yhteyskomitean edustaja Van Hove esitti yhteenvedon polkumyynniltä suojautumista koskevista yhteismarkkinoiden säännöistä ja huomautti, että kaikki ETY:n jäsenet kuuluvat Cembureauhon. Yhteenveto on liitteenä 8."

1130 Näin ollen Toscano Jr:n muistion ei voida katsoa kuvastavan orjallisesti ja tyhjentävästi 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa käytyjä keskusteluja. Kyseinen asiakirja osoittaa korkeintaan, että kokouksessa keskusteltiin sementin tuonnista polkumyynnillä, mitä komissio ei ole missään vaiheessa kiistänyt (ks. edellä 986 kohta). Se ei kuitenkaan osoita, että keskustelut olisivat rajoittuneet tähän kysymykseen. Muistio ei siten saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) ja jotka osoittavat, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa päästiin yhteisymmärrykseen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan viennin sääntelystä.

1131 On vielä korostettava, että komissio on sekä väitetiedoksiannossa (7 ja 8 kohta) että kanteen kohteena olevassa päätöksessä (17 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta) viitannut kahteen muuhun asiakirjaan, jotka koskevat 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta, eli asiakirjaan "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11630—11633) ja 25.3.1983 pidettyä Cembureaun hallituksen kokousta varten laadittuun "Cimporin muistioon" (asiakirjat nro 33.322/308—312), joka ei Toscano Jr:n muistion tavoin sisällä mitään viitettä keskusteluista, joita olisi käyty kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevasta säännöstä. Useat kantajat katsovat jopa, että jompikumpi näistä asiakirjoista on 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen virallinen pöytäkirja (ks. edellä 970 ja 971 kohta). Komissio ei kuitenkaan hyväksy kanteen kohteena olevassa päätöksessä useiden kantajien hallinnollisessa menettelyssä esittämää puolustusta, jonka mukaan näistä asiakirjoista ilmenee, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa esitettiin vain lainmukaisia ehdotuksia (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 4 kohta). Komissio ei ymmärrä, miksi tällaisissa olosuhteissa "14.1.1983 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta ei pitänyt laatia pöytäkirjaa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 4 kohta). Toisin sanoen näiden kahden asiakirjan olemassaolo ei ole saanut komissiota muuttamaan johtopäätöstään siitä, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa päästiin yhteisymmärrykseen kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevasta Cembureau-periaatteesta ja että tämä yhteisymmärrys vahvistettiin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa.

1132 Näin ollen on pääteltävä, että jos asianomaisilla kantajilla olisi ollut mahdollisuus tutustua Toscano Jr:n muistioon hallinnollisen menettelyn aikana, ei olisi ollut pienintäkään mahdollisuutta, että huomautukset, joita ne olisivat voineet esittää tämän muistion perusteella, olisivat hallinnollisessa menettelyssä voineet johtaa eri lopputulokseen. Se, että kyseiset kantajat eivät ole saaneet tätä asiakirjaa käyttöönsä hallinnollisessa menettelyssä, ei siten ole haitannut niiden puolustautumista (ks. edellä 247 kohta).

2.2. Asia T-25/95, CBR vastaan komissio

1133 CBR katsoo ensinnäkin 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että se olisi voinut väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevien lukujen ja niihin liittyvien asiakirjojen perusteella riitauttaa hallinnollisessa menettelyssä sen, että maantieteellisiä markkinoita on pidetty Euroopan laajuisina. Se viittaa tältä osin ensinnäkin Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevaan asiakirjavihkoon sisältyviin asiakirjoihin nro 33.126/17160—17172 ja 17635—17637, joista ilmenee, että brittiläiset sementintuottajat pyrkivät käyttämään YHMJ:tä (ks. edellä 91 kohta) tehdäkseen tuonnista vähemmän houkuttelevaa, ja toiseksi väitetiedoksiannon lukuihin, jotka koskevat Italiaa (13 luku), Yhdistynyttä kuningaskuntaa (14 luku), Ranskaa (15 luku), Espanjaa (18 luku) ja Portugalia (19 luku) ja joista ilmenee, että valtionsisäiset kartellit estivät tuonnin näille alueille, ja kolmanneksi 11.9.1986 päivättyyn Ciments français'n muistioon (asiakirjat nro 33.126/4115—4122), joka on ristiriidassa niiden komission toteamusten kanssa, joiden mukaan pitkän ajan kuluessa oli suuria hintaeroja, jotka saattoivat vastata vientiyritysten odotuksiin pitkäaikaisista voitoista (kanteen kohteena olevan päätöksen 9 perustelukappale ja 11 perustelukappaleen 6 kohta).

1134 On syytä muistaa, että komissio on päätellyt Cembureau-sopimuksen olemassaolon väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohdassa ja kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittujen suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Vaikka kantaja olisi voinut esittää hallinnollisen menettelyn aikana edellisessä kohdassa mainittujen asiakirjojen perusteella huomautuksiaan relevanteista markkinoista, se ei olisi johtanut toiseen lopputulokseen. Yleiseurooppalaisella tasolla tehdyn Cembureau-sopimuksen olemassaolo sinänsä, mikä ilmenee edellä mainituista asiakirjatodisteista, on suoraan ristiriidassa sen CBR:n väitteen kanssa, jonka mukaan relevantteina maantieteellisinä sementtimarkkinoina ei olisi Eurooppa.

1135 Täydellisyyden nimissä on vielä todettava, että CBR:n esiin tuomat asiakirjat eivät suinkaan vahvista sen väitettä, vaan osoittavat, että sementtikauppaa käydään rajojen yli ja että yhteisön sisäinen tuonti aiheuttaa kilpailupainetta. Vaikka ilmenisi, ettei Belgian ja Ranskan myyntihintojen välillä vuosina 1983, 1984 ja 1985 ollut "merkittävää eroa" (edellä 1133 kohdassa mainittu asiakirja nro 33.126/4115), tämä seikka ei vaikuttaisi kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuun relevanttien maantieteellisten markkinoiden määrittelyyn.

1136 CBR toteaa toiseksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan Cembureau-sopimuksen olemassaolosta, että valtionsisäisten kartellien osalta huomioon otetut päivämäärät eivät osu lainkaan yhteen Cembureau-sopimuksen päivämäärän kanssa. Se viittaa tältä osin Norcimin sisäisiin ohjesääntöihin (asiakirjat nro 33.126/5626—5634) ja eri asiakirjoihin, jotka koskevat väitettyä brittiläistä kartellia (asiakirjat nro 33.126/17017—17051).

1137 Kuitenkaan se, että valtionsisäisten kartellien ja Cembureau-sopimuksen tekemispäivät eivät ole yhtäpitäviä, ei saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on

tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Vaikka oletettaisiinkin, että kantaja olisi voinut tällaisten perustelujen nojalla osoittaa, ettei valtionsisäisten kartellien ja Cembureau-sopimuksen välillä ole yhteyttä, se, ettei sillä ole ollut mahdollisuutta tutustua kyseisiin asiakirjoihin, ei ole voinut haitata sen puolustautumista, koska kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole lopulta käsitelty valtionsisäistä tilannetta koskevia väitteitä ja koska komissio ei ole nojautunut tällaisia kartelleja koskevaan toteamukseen näyttäessään toteen Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

1138 CBR esittää 12.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja, jotka osoittavat sen mukaan, että CBR:n edustajien puheenvuorot erityisesti 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa liittyivät yleiseen pyrkimykseen löytää ratkaisu sementtiteollisuuden ongelmiin eurooppalaisten kilpailusääntöjen noudattamisessa. Se mainitsee tältä osin kaksi Lafargen sisäistä muistiota eli 16.6.1982 päivätyn muistion (asiakirja nro 33.126/6962) ja 1.12.1982 päivätyn muistion (asiakirja nro 33.126/6966).

1139 Myöskään näiden sisäisten muistioiden perusteella ei kuitenkaan voida katsoa, että CBR:n puolustautumisoikeuksia olisi loukattu.

1140 CBR vetoaa siihen, että 16.6.1982 päivätyssä muistiossa todetaan seuraavaa: "Indép. All forte pression et CBR a refusé de leur tordre le cou comme demandait D" ["Riippumatta voimakkaasta painostuksesta ja CBR kieltäytynyt vääntämästä heiltä niskoja nurin, kuten D. vaati"]. On kuitenkin muistettava, että Cembureau-sopimuksessa ei kielletty kaikkea sementin vientiä Cembureaun jäsenmaihin. Kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevalla periaatteella ei kielletty "jäsenvaltioiden välistä perinteistä ja jopa rakenteellista kauppaa" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729), vaan siinä vastustettiin "villiä" vientiä eli vientiä, joka ei ole valvottua eikä säänneltyä, sillä Saksasta Belgiaan suuntautunut "villi" vienti oli tuotu nimenomaisesti esiin 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737). Se, että tietyssä tilanteessa Belgiaan tuotiin sementtiä Saksasta, ei siis saattanut uuteen valoon Cembureau-sopimuksen olemassaolosta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita.

1141 CBR vetoaa 1.12.1982 päivätyn Lafargen sisäisen muistion otteeseen, jonka mukaan Van Hove "näyttää liioittelevan ETY:n määräysten merkitystä". Tämä ote on kuitenkin luettava muistion sen katkelman yhteydessä, johon se kuuluu: "[Van Hove] näyttää liioittelevan ETY:n määräysten merkitystä, lieneekö syynä läheisyys vai salainen taka-ajatus: murtaa rajaesteet paljastumatta tuotannonalalla levottomuuden lietsojaksi." Näin ollen näyttää siltä, että CBR:n kommentoima muistio ei osoita, ettei Cembureau-sopimusta olisi ollut olemassa, vaan se pikemminkin vahvistaa, että "rajaesteiden murtaminen" oli realiteetti ja että markkinoilla oli vältettävä "levottomuutta".

1142 Kumpikaan CBR:n esiin tuomista Lafargen sisäisistä muistioista ei siis saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Myöhemmin kuitenkin tutkitaan, saadaanko näistä asiakirjoista uutta selvitystä CBR:n osallistumisesta Cembureau-sopimukseen (ks. jäljempänä 4479—4483 kohta).

2.3. Asia T-26/95, Cembureau vastaan komissio

1143 Cembureau toteaa ensinnäkin 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevissa luvuissa ja valtionsisäistä tilannetta koskevissa asiakirjavihoissa esitetty markkina-analyysi (tarkemmin Saksan, Ranskan, Yhdistyneen kuningaskunnan, Italian, Espanjan, Portugalin ja Kreikan markkinoita koskeva analyysi) liittyy selvästi väitetiedoksiannon kansainvälistä tilannetta koskevissa luvuissa esitettyyn analyysiin eurooppalaisista sementtimarkkinoista. Cembureaun mielestä sen olisi siten pitänyt saada tutustua väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskeviin lukuihin ja niihin liittyviin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana.

1144 On syytä muistaa, että komissio on päätellyt Cembureau-sopimuksen olemassaolon väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohdassa ja kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittujen suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Vaikka kantaja olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevissa luvuissa ja kyseisissä valtionsisäistä tilannetta koskevissa asiakirjavihoissa esitetyn markkina-analyysin perusteella huomautuksiaan relevanteista markkinoista, se ei olisi voinut johtaa tässä menettelyssä toiseen lopputulokseen. Yleiseurooppalaisella tasolla tehdyn Cembureau-sopimuksen olemassaolo, mikä ilmenee edellä mainituista asiakirjatodisteista eikä sementintuottajien markkinakäyttäytymisestä tehdystä analyysistä, vahvistaa jo sellaisenaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otetun relevanttien maantieteellisten markkinoiden määrittelyn (11 perustelukappale).

1145 Cembureau väittää toiseksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että valtionsisäistä tilannetta koskeviin väitteisiin liittyvien eri asiakirjojen perusteella voidaan kiistää komission väitteet, joiden mukaan Euroopan sementtimarkkinat olisi jaettu keinotekoisesti kansainvälisen kartellin vuoksi. Se viittaa aluksi kahteen otteeseen väitetiedoksiannon Saksaa koskevan 6 luvun 49 kohdasta sekä useisiin tätä maata koskevan asiakirjavihon asiakirjoihin, jotka liittyvät Bundeskartellamtin kansallisille tuottajille määräämiin sanktioihin 1980-luvulla toteutetuista lainvastaisista kartelleista. Nämä eri seikat todistavat sen mielestä valtionsisäisten kartellien olemassaolon, mutta eivät eurooppalaisen kartellin olemassaoloa. Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevan asiakirjavihon osalta Cembureau toteaa, ettei mikään todista, että sementtiteollisuudessa olisi kannettu huolta tuonnista ennen kreikkalaisongelman ilmaantumista vuonna 1986. Tämä asiakirjavihko vahvistaa siten olevan epävarmaa, merkitsikö Saksasta tuleva tuonti uhkaa, joka olisi voinut olla keskustelujen kohteena 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa. Useista Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevista asiakirjoista ilmenee vielä (asiakirjat nro 33.126/17073—17075, 17080— 17091, 17160—17174,

17178, 17179, 17203—17205, 17624, 17625, 17631—17633 ja 17641—17654), että CMF ja sen jäsenet haluavat kyseessä olevana ajankohtana vakaasti noudattaa yhteisön kilpailusääntöjä ja että tässä tarkoituksessa pyydettiin yksityiskohtaisia oikeudellisia lausuntoja sekä pidettiin säännöllisesti yhteyttä brittiläisiin ja eurooppalaisiin viranomaisiin. Jos Cembureau olisi saanut tutustua Italiaa koskevaan asiakirjavihkoon, se olisi sen avulla voinut väittää, että tuonnin vähäisyys näillä markkinoilla ei johtunut Cembureau-sopimuksesta vaan kansallisten markkinoiden ylikapasiteetista ja ylikapasiteetin seurausten korjaamiseksi toteutetuista lainsäädäntötoimista (asiakirjat nro 33.126/12485—12505). Espanjaa koskevassa asiakirjavihkossa tuodaan puolestaan esiin, ettei "Hispacement"-sopimuksilla (espanjalaisten yhteinen vientiyhtiö) ollut mitään yhteyttä Cembureau-sopimuksen kanssa (väitetiedoksiannon 88 kohta). Tuonnin vähäisyys kyseisillä markkinoilla johtui tosiasiassa markkinoiden oligopolistisesta rakenteesta, jolle oli ominaista vertikaalinen integraatio (asiakirjat nro 33.322/1372—1382, 1391, 1392, 1523, 1524, 1724, 1727, 1728, 1730, 1732, 1791 ja 1819).

1146 On kuitenkin todettava, ettei yksikään niistä huomautuksista, joita Cembureau olisi voinut mielestään esittää esiin tuomiensa asiakirjojen perusteella, olisi saattanut uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on nojautunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Lisäksi on todettava, että se, ettei Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevassa asiakirjavihossa viitata kyseisen maan markkinoilla ennen vuotta 1986 toimineiden tuottajien tuonnista kantamaan huoleen, ei vaikuta Cembureaun puheenjohtajalle 19.3.1984 pidettyä kokousta varten laaditun sen muistion todistusarvoon [väitetiedoksiannon 9 kohdan b alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728—117298], jonka mukaan kyseisenä ajankohtana "kuumia kiistakysymyksiä" oli muun muassa "vienti Saksasta Isoon-Britanniaan ja Irlantiin".

1147 Cembureau väittää kolmanneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että valtionsisäistä tilannetta koskevat asiakirjavihot, jotka liittyvät sementintuontiin, tukevat sen väitettä, jonka mukaan mitään Cembureau-sopimusta ei ollut olemassa. Se viittaa paitsi Norcimia koskeviin asiakirjoihin (ks. edellä 1118 kohta), myös Ranskaa koskevan asiakirjavihon asiakirjoihin nro 33.126/14798, 14806 ja 14807, joista ilmenee, että huolta oli kannettu Keski-Euroopasta polkumyynnillä tapahtuneesta viennistä eikä yhteisön sisäisestä kaupasta. Ainoa Ranskaa koskevan asiakirjavihon asiakirja, jossa viitataan tuonnin vastaisista puolustautumistoimenpiteistä käytyihin keskusteluihin, on 7.7.1987 pidetyn SFIC:n kokouksen pöytäkirja (asiakirja nro 33.126/14879). Tässä asiakirjassa käsitellään kuitenkin yksinomaan tuontitavaran heikompaa laatua ja kuluttajille aiheutuvaa riskiä, jos sementtiteollisuus ei vahvista tuontisementin laatuvaatimuksia. Sillä ei siten ole mitään yhteyttä väitetyn Cembureau-sopimuksen kanssa. Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevan asiakirjavihon asiakirjoista ilmenee myös (asiakirjat nro 33.126/17631—17633), että Office of Fair Trading (jäljempänä OFT) piti tuonnin alkamista vuonna 1986 uutena seikkana, jonka nojalla YHMJ:n tarkistaminen olisi ollut perusteltua (ks. edellä 91 kohta). Komissio on toisaalta itsekin toistanut tämän näkemyksen Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoista väitetiedoksiannon 4 luvun 37 kohdan ensimmäisessä alakohdassa, kun se on huomauttanut, että tällä maalla oli vuoteen 1985 asti ylituotantoa, mikä puhui Cembureaun mukaan todennäköisesti tuontia vastaan. Siten voidaan todeta kronologinen epäjohdonmukaisuus Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevaan asiakirjavihkoon sisältyvien todisteiden, joiden mukaan tämä jäsenvaltio ei olisi kohdannut tuontiuhkaa vuoteen 1986 saakka, ja komission niiden väitteiden välillä, joiden mukaan Cembureau-sopimus olisi tehty vuonna 1983 Cembureaun jäsenten väliseen kauppaan liittyneen kriisitilanteen ratkaisemiseksi. Espanjaa koskevasta asiakirjavihosta (asiakirjat nro 33.322/1318 ja 1412) ilmenee vielä, että 14.4.1986 Pariisissa pidettyä hallituksen kokousta koskevan Italcementin

käsin kirjoitetun muistion viittauksella "pelisääntöihin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/3185) tarkoitetaan polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä eikä Cembureau-sopimusta. Cembureau väittää lopuksi, että vaikka Portugalia koskeva asiakirjavihko sisältääkin tosiasiassa useita viittauksia Cembureaun kokouksiin (asiakirjat nro 33.322/88, 89, 92 ja 96), ei ole mitään syytä olettaa, että näillä kokouksilla olisi ollut jokin yhteys väitettyyn Cembureau-sopimukseen.

1148 On kuitenkin huomattava, että keskustelut tuontisementin teknisten laatuvaatimusten tarpeesta kuluttajien kannalta eivät mitenkään saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Sama pätee väitteeseen, jonka mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden ylituotanto rajoitti tuontia vuoteen 1986 asti.

1149 Espanjaa koskevien asiakirjojen osalta on todettava, että Bertránin viittaus "pelisääntöihin", mitä selostetaan 14.4.1986 pidettyä Cembureaun hallituksen kokousta koskevassa Italcementin käsin kirjoitetussa muistiossa, on esitetty polkumyynnillä tapahtuneesta tuonnista aiheutuneista ongelmista käytyjen keskustelujen yhteydessä (ks. edellä 1064 kohta), toisin kuin komissio väittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä (17 perustelukappaleen 10 kohta). Tämä kyseistä käsin kirjoitettua muistiota koskeva tulkintavirhe ei kuitenkaan vaikuta mitenkään kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan lainmukaisuuteen (ks. edellä 1064 kohta). On vielä korostettava, että tämä asiakirja ei sisälly niihin suoriin asiakirjatodisteisiin, joiden perusteella komissio on päätellyt Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Komissio on vedonnut Italcementin muistioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä (17 perustelukappaleen 9 kohta) yksinomaan kuvatakseen eurooppalaisten sementintuottajien kyseisenä ajankohtana käymiä keskusteluja "vilpittömästä tai terveestä tai rehdistä" kilpailusta. Kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen otsikkonakin oli "'vilpitöntä tai tervettä tai rehtiä' kilpailua koskevat keskustelut". Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei kuitenkaan ole todettu kilpailusääntöjen rikkomista näiden keskustelujen perusteella. Näin ollen, vaikka oletettaisiin, että Cembureau olisi voinut huomautustensa avulla saada komission korjaamaan Italcimentin muistiota koskevan tulkintavirheensä, nämä huomautukset eivät olisi kuitenkaan johtaneet hallinnollisessa menettelyssä sille edullisempaan lopputulokseen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta.

1150 Cembureau väittää neljänneksi 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen pääasiallisena aiheena oli polkumyynti, ja tätä aihetta käsiteltiin ja pohdittiin paitsi tämän kokouksen esityslistan 1 kohdassa ("Tuonti Itä-Euroopasta"), myös 2 kohdassa ("Euroopan sisäinen kauppa") (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11656). Tämä esityslistan toinen kohta koski lisäksi useita yhteisön sisäiseen kilpailuun ja kauppaan liittyviä oikeudellisia kysymyksiä, ja sen yhteydessä esiteltiin muun muassa vertailulukujärjestelmää (komissiolle vuonna 1981 ilmoitettu BPS) perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan kannalta. Cembureaun mukaan useat asiakirjat, joihin se ei ole saanut tutustua hallinnollisessa menettelyssä, vahvistavat siten epäilykset komission tulkinnasta, jonka mukaan esityslistan 2 kohta olisi koskenut keskusteluja, jotka olisivat väitetyllä tavalla johtaneet Cembureau-sopimuksen tekemiseen. Cembureau vetoaa tältä osin asiakirjoihin nro 33.126/15443—15528 (6. ja 7.12.1983 järjestettyä saksalais-ranskalaista tapaamista koskevat asiakirjat), asiakirjoihin nro 33.126/8164—8166

(15.9.1983 pidetyn CBR:n johtokunnan kokouksen pöytäkirja) ja asiakirjoihin nro 33.126/5295 ja 5296 (13.5.1983 päivätty Steinbachin muistio polkumyynnin vastaisista toimenpiteistä Saksan demokraattista tasavaltaa, Puolaa, Tsekkoslovakiaa, Jugoslaviaa ja Espanjaa kohtaan).

1151 On todettava, että komissio ei ole missään vaiheessa kiistänyt sitä, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa keskusteltiin eri sementintuottajien polkumyynnillä tapahtuneen tuonnin vuoksi kantamasta huolesta sekä hinnanmuodostusjärjestelmistä (erityisesti BPS:stä) (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2—15 kohta). Ne huomautukset, joita Cembureau olisi voinut esittää esiin tuomiensa eri asiakirjojen perusteella, jos se olisi saanut tutustua niihin hallinnollisessa menettelyssä, osoittaakseen, että kokouksen osanottajat keskustelivat polkumyynnistä ja hinnanmuodostusjärjestelmistä, olisivat siten vain vahvistaneet komission täysin huomioon ottamat tiedot, eivätkä ne olisi voineet muuttaa niihin suoriin asiakirjatodisteisiin perustuvaa realiteettia, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittaakseen, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen osanottajat sopivat mahdollisesti lainmukaisten keskustelujensa ohella kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevasta lainvastaisesta periaatteesta.

2.4. Asia T-30/95, FIC vastaan komissio

1152 FIC väittää ensinnäkin 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevat luvut ovat ristiriidassa komission väitetiedoksiannon kansainvälistä tilannetta koskevissa luvuissa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä Cembureau-sopimuksen olemassaolosta esittämän väitteen kanssa. Komissio on nimittäin todennut valtionsisäistä tilannetta koskevissa luvuissa, että kansallisia markkinoita eristivät valtionsisäiset tai alueelliset kartellit, jotka vaikeuttivat tuontia tai tekivät siitä jopa mahdotonta [väitetiedoksiannon 13 luvun 72 kohta (Italian markkinat), 14 luvun 74 ja 77 kohta (Yhdistyneen kuningaskunnan markkinat), 15 luvun 81 kohta (Ranskan markkinat), 16 luvun 84 kohta (Saksan markkinat), 18 luvun 89 kohta (Espanjan markkinat) ja 19 luvun 91 kohta (Portugalin markkinat)] ja joiden vaikutuksena vientiin ei ollut minkäänlaista kiinnostusta [väitetiedoksiannon 15 luvun 81 kohta (Ranskan markkinat) ja 16 luvun 84 kohta (Saksan markkinat)].

1153 FIC väittää lisäksi, että se olisi voinut valtionsisäistä tilannetta koskevien lukujen perusteella todeta tuonnin "luonnolliset esteet" eli sen, että monilla kyseisten maiden sementintuottajilla oli tytäryhtiöitä muissa yhteisön maissa (tarjonnan keskittyminen suurten kansainvälisten konsernien tasolle) ja että valtaosalla näistä tuottajista oli käyttövalmista betonia valmistavia tehtaita, joten ne tyydyttivät merkittävän osan maansa sementinkysynnästä (vertikaalinen integraatiostrategia) [väitetiedoksiannon 3 luvun 32 kohta (Italian markkinat), 4 luvun 37 kohta (Yhdistyneen kuningaskunnan markkinat), 5 luvun 42 kohta (Ranskan markkinat), 6 luvun 47 ja 48 kohta (Saksan markkinat) ja 8 luvun 54 kohta (Espanjan markkinat)]. Se katsoo, että jos se olisi saanut tutustua näihin seikkoihin hallinnollisessa menettelyssä, se olisi voinut vedota puolustuksessaan siihen, että koska näillä yrityksillä oli taloudellisia syitä olla

harjoittamatta vientiä, niiden ei ollut tarpeen sopia lainvastaisesta periaatteesta suojautuakseen ilmeisen vähäisen riskin varalta.

1154 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Taloudelliseen markkina-analyysiin, kansallisten tai alueellisten sopimusten olemassaoloon ja valtioiden välisen kaupan luonnollisiin esteisiin perustuvat vaihtoehtoiset selitykset, jotka kantaja olisi voinut esittää yhteisön sisäisen sementtikaupan vähäisyydestä, eivät olisi saattaneet kyseisiä suoria asiakirjatodisteita uuteen valoon (ks. edellä 263 ja 264 kohta). Valtioiden välisen sementtikaupan "luonnollisia esteitä" koskevat selitykset (tarjonnan voimakas keskittyminen ja vertikaalinen integraatiostrategia) olisivat päinvastoin korostaneet kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, koska valtuuskuntien johtajat ovat Cembureau-sopimuksen tekemisellä yrittäneet estää sitä vähäistä kilpailua, jota markkinoilla oli vielä jäljellä.

1155 FIC tähdentää toiseksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että väitetyt valtionsisäiset kartellit edeltävät ajallisesti ns. Cembureau-sopimuksen tekemistä. Sen mielestä näiden valtionsisäisten kartellien ja Cembureau-sopimuksen välillä ei ole yhteyttä.

1156 Tämä väite ei olisi edellä 1137 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1157 FIC vetoaa kolmanneksi 20.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan 23.12.1981 päivättyyn CLC:n puheenjohtajan Van Hoven komitean jäsenille osoittamaan kirjeeseen, jonka otsikkona on "ETY — Hinnanmuodostusjärjestelmä" (asiakirjat nro 33.126/3242 ja 3243). Tämän kirjeen sisällön vertailu 14.1.1983 pidettyä kokousta koskevan Toscano Jr:n muistion liitteenä olevaan asiakirjaan nro 33.322/344 (ks. edellä 1122 kohta) vahvistaa kiistatta, että Van Hoven kyseisessä kokouksessa esittämät "ehdotukset vilpittömän kilpailun harjoittamiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta) liittyivät BPS:ään (ks. edellä 852 kohta).

1158 On todettava, että komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä hylännyt väitteen, jonka mukaan "'ehdotukset vilpittömän kilpailun takaamiseksi' eivät ole muita kuin belgialaisten ja alankomaalaisten sementintuottajien 16.7.1981 komissiolle ilmoitusmenettelyn yhteydessä esittämiä ehdotuksia" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 4 kohta). "Ehdotukset vilpittömän kilpailun harjoittamiseksi" eivät myöskään sisälly niihin todisteisiin, joihin komissio on tukeutunut osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Komissio on viitannut näihin ehdotuksiin kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohdassa ainoastaan kuvatakseen "vilpittömästä tai terveestä tai rehdistä" kilpailusta käytyjä keskusteluja, joiden perusteella kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole lopulta todettu kilpailusääntöjen rikkomista. Näin ollen ne huomautukset, joita FIC olisi voinut esittää, jos se

olisi saanut tutustua tältä osin esiin tuomiinsa asiakirjoihin, eivät olisi johtaneet hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1159 FIC vetoaa neljänneksi 20.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan 7.11.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta ja 8.11.1984 pidettyä hallituksen kokousta koskevaan Heidelbergerin muistioon (asiakirjat nro 33.126/5312—5315), josta sen mukaan ilmenee, että 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa käsiteltiin ainoastaan yhteisön ulkopuolisten markkinoiden vientihintoja ja Itä-Euroopan maista polkumyynnillä tapahtuvaa tuontia koskevia kysymyksiä. Missään vaiheessa tässä kokouksessa ei vahvistettu kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa Cembureau-periaatetta.

1160 On huomattava, että Heidelbergerin muistiossa, joka on 7. ja 8.11.1984 pidetyistä valtuuskuntien johtajien ja hallituksen kokouksista laadittu suppea pöytäkirja, todetaan seuraavaa: "Vientimarkkinoiden kilpailuolosuhteet ovat yhä vain pahentuneet. Kreikka ja Espanja ovat pahimmat kilpailijat, ja ne vetävät yhä enemmän puoleensa kaikkia Tyynenmeren maita, joilla on ylituotantoa tämän hintasodan vuoksi." Ne huomautukset, joita FIC olisi voinut esittää tämän asiakirjan perusteella, jos se olisi voinut tutustua siihen hallinnollisessa menettelyssä, eivät olisi saattaneet uuteen valoon 12.11.1984 päivättyjä "Summary notes" -muistiinpanoja (asiakirjat nro 33.126/11754 ja 11755), joiden perusteella komissio on perustellusti päätellyt, että Cembureau-sopimus vahvistettiin 7.11.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, koska nämä "Summary notes" -muistiinpanot vahvistavat sen, että kyseisen kokouksen aikana Cembureau ja sen jäsenet kannattivat kreikkalaisen ja espanjalaisen ylituotannon kanavointia Euroopan markkinoiden epävakauden välttämiseksi [väitetiedoksiannon 9 kohdan c alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohta]. Nämä huomautukset eivät olisi mitenkään saattaneet uuteen valoon niitä asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) todetessaan, että Cembureau-sopimus tehtiin 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa.

1161 FIC väittää viidenneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että valtionsisäistä tilannetta koskevien asiakirjavihkojen asiakirjoista ilmenee uusia seikkoja, jotka liittyvät Cembureaun jäsenten tahtoon noudattaa kilpailusääntöjä. Esimerkiksi Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevaan väitetiedoksiannon lukuun liittyvistä asiakirjoista ilmenee, että Yhdistyneen kuningaskunnan sementtiteollisuus on aina noudattanut tunnollisesti lakia ja varsinkin kilpailuoikeutta. FIC viittaa tältä osin CMF:n pöytäkirjoihin 4.9.1985 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17086—17091), 2.10.1985 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17092—17098), 16.10.1985 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17099—17102), 6.8.1986 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17160—17165), 3.9.1986 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17166—17172), 16.9.1986 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17173 ja 17174), 5.11.1986 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17180—17184), 11.2.1987 pidetystä kokouksesta [asiakirjat nro 33.126/17203—17205; ks. myös tästä kokouksesta 12.2.1987 annettu lehdistötiedote (asiakirja nro 33.126/17858)] ja 4.3.1987 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17206—17209). Kun otetaan huomioon CMF:n jatkuva huoli siitä, ettei se tee mitään kilpailuoikeuden vastaista, olisi vaikeaa ajatella, että se olisi suostunut rikkomaan näitä samoja sääntöjä tehdessään Cembureau-sopimuksen. FIC tukeutuu 20.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan useisiin asiakirjoihin, jotka osoittavat sen mielestä selvästi eurooppalaisten sementintuottajien halunneen noudattaa kilpailuoikeutta

ja joista olisi siten ollut yhtä paljon hyötyä sen puolustuksessa hallinnollisen menettelyn aikana. Se viittaa ensinnäkin elokuussa 1984 laadittuun Hispacementin asiakirjaan (asiakirjat nro 33.322/3081—3087), joka koskee espanjalaisten ja kreikkalaisten tuottajien keskustelua niiden suunnittelemasta CMA:ta koskeneesta sopimuksesta (ks. edellä 1040 kohta) ja joka osoittaa, että sopimusosapuolet olivat ottaneet huomioon "kilpailua rajoittavia menettelytapoja koskevien (Espanjan ja yhteisön) lakien mahdollisen rikkomisen". Se vetoaa tämän jälkeen 5. ja 6.12.1985 pidettyä Cembureaun hallituksen kokouksen pöytäkirjan luonnosta koskevaan Italcementin asiakirjaan (asiakirjat nro 33.126/3190—3196), jossa selostetaan Bertránin ehdotusta siitä, että CLC tutkisi seuraavassa kokouksessaan, "onko tarkoituksenmukaista määritellä ETY:n PO IV:n suostumuksella 'vilpitöntä kilpailua' koskevat säännöt, jotta tarvittaessa oltaisiin valmiita reagoimaan". Se vetoaa uudelleen 7.ja 8.11.1984 pidettyjen valtuuskuntien johtajien ja hallituksen kokousten pöytäkirjaan, joka on löydetty Heidelbergerin tiloista (asiakirjat nro 33.126/5312—5315) ja jossa viitataan tarpeeseen "käsitellä aihetta kartellilainsäädäntöä noudattaen".

1162 Vaikka FIC olisi saanut tutustua esiin tuomiinsa eri asiakirjoihin, jotka ilmentävät eri osapuolten (CMF, CMA:ta koskevan sopimuksen osapuolet, Aslandin edustaja Bertrán ja Heidelberger) halua noudattaa kilpailuoikeutta, se ei kuitenkaan olisi voinut vakuuttaa komissiota siitä, että se olisi itse pyrkinyt toimimaan jatkuvasti lainmukaisesti. Mikään näistä asiakirjoista, jotka koskevat valtionsisäistä tilannetta (asiakirjat nro 33.126/17086—17102, 17160—17174, 17180—17184, 17203—17209 ja 17858), yhteisön ulkopuolisia markkinoita koskevaa vientistrategiaa (asiakirjat nro 33.322/3081—3087), polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä (asiakirjat nro 33.126/3190—3196) tai yrityskeskittymiä (asiakirjat nro 33.126/5312—5315) pikemminkin kuin yhteisön sisäistä kauppaa, eivät olisi saattaneet uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on nojautunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

1163 FIC väittää kuudenneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, ettei yhdenkään valtionsisäistä tilannetta koskevien asiakirjavihkojen asiakirjan perusteella voida katsoa, että Cembureaulla olisi ollut pienintäkään tuonnin valvontaan liittyvää tehtävää. Väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskeviin lukuihin liittyvät asiakirjat osoittavat, että ne, joita Kreikasta tuleva tuonti ensisijaisesti koski, eli brittiläiset ja italialaiset tuottajat, yrittivät ratkaista ongelman omin avuin. Ainoa brittiläisten sementintuottajien kollektiivinen reaktio Kreikasta tulevaan tuontiin oli yhteydenotto maan ministeriöiden ja parlamentin virkamiehiin sekä komissioon ilman, että Cembureau olisi mitenkään osallistunut siihen. FIC viittaa tältä osin CMF:n pöytäkirjoihin 6.8.1986 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17160—17165), 3.9.1986 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17166—17172), 8.10.1986 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17178 ja 17179) ja 5.11.1986 pidetystä kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/17180—17184). Nämä eurooppalaisten tuottajien ja viranomaisten tai niiden eri jäsenvaltioiden viranomaisten, joita Kreikasta tuleva tuonti uhkasi, väliset suorat yhteydenotot, joissa Cembureau ei ollut lainkaan mukana, vahvistavat vielä 18.9.1986 pidetyn Oficemenin kokouksen pöytäkirja (asiakirjat nro 33.322/1319—1323), 8.10.1986 pidetyn CMF:n kokouksen pöytäkirja (asiakirjat nro 33.126/17178 ja 17179) ja 3.6.1987 pidetyn CMF:n kokouksen pöytäkirja (asiakirjat nro 33.126/17219—17225). Pitääkseen puoliaan Kreikasta tulevaa tuontia vastaan italialaiset tuottajat keskittyivät puolestaan maansa sisäisen sementin kysynnän tyydyttämiseen ja hankkivat käyttövalmista betonia tuottavia yhtiöitä tai tekivät niiden kanssa sopimuksia. Ne tekivät ilmeisesti sopimuksia myös jugoslavialaisten sementintuottajien kanssa ja aikoivat ostaa suoraan osan niiden tuotannosta välttääkseen niiltä tulevaa tuontia. Yhdessäkään Italiaa koskevan asiakirjavihon asiakirjassa ei viitata Cembu-

reaun toimenpiteisiin (asiakirjat nro 33.126/2945—2948, 2949—2951, 15990—15997, 12145—12341 ja 16235—16282). Johtopäätöksenä FIC katsoo, että se olisi kaikkien esiin tuomiensa asiakirjojen avulla voinut vedota siihen, että se, että Cembureaulla ei ollut koordinaattorin tai alkuunpanijan tehtävää Kreikasta tulevan tuonnin vastaisessa taistelussa, vahvisti vielä sen, ettei Cembureau-sopimusta ollut olemassa.

1164 On huomattava, että todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon komissio ei ole tukeutunut siihen, että Cembureau olisi osallistunut tuonnin valvontatoimenpiteisiin tai varsinkaan toimenpiteisiin Kreikasta tulevan tuonnin aiheuttaman ongelman ratkaisemiseksi, vaan suoriin asiakirjatodisteisiin. FIC:n esittämillä eri asiakirjoilla ei olisi voitu mitenkään saattaa uuteen valoon näitä suoria asiakirjatodisteita.

1165 FIC vetoaa seitsemänneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan 13.2.1986 pidetyn Oficemenin hallituksen kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.322/1311—1318), joka vahvistaa sen, että ainoa uskottava selitys sille, että 14.4.1986 pidettyä Cembureaun hallituksen kokousta koskevassa Italcementin muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/3185) viitataan tarpeeseen laatia "pelisäännöt" "epäasiallisen kilpailun" välttämiseksi, löytyy Itä-Euroopan maista polkumyynnillä tapahtuneen tuonnin vastaisesta taistelusta eikä mistään yhteisön kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta periaatteesta, vaikka komissio on aina kieltäytynyt myöntämästä sitä.

1166 Tämä väite ei olisi edellä 1149 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

2.5. Asia T-31/95, ENCI vastaan komissio, ja asia T-32/95, VNC vastaan komissio

1167 ENCI ja VNC korostavat 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta jättämissään kirjelmissä sitä, että väitetyt valtionsisäiset kartellit edeltävät ajallisesti väitetyn Cembureau-sopimuksen tekemistä.

1168 Tämä väite ei kuitenkaan olisi edellä 1137 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1169 ENCI ja VNC viittaavat 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta jättämissään kirjelmissä neljään asiakirjaan, jotka ovat niiden mielestä ristiriidassa Cembureau-

sopimuksen olemassaolon kanssa. Ensinnäkin ne viittaavat 26.6.1987 pidetyn belgialaisyhtiön Obourgin johtokunnan kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.126/375—379), jossa mainitaan Espanjasta ja Ranskasta peräisin olevan sementin tuonti Alankomaihin. Pöytäkirjan 2 kohdassa todetaan seuraavaa: "On vaikeaa suunnitella vastatoimenpiteitä espanjalaisia tuottajia vastaan, kun taas ranskalaisten vastaiset toimenpiteet tarkistetaan ennen myöhempää päätöstä." ENCI ja VNC vetoavat toiseksi Compagnie des ciments belges'n (jäljempänä CCB) asiakirjaan, jonka otsikkona on "Vuotta 1987 koskevat tiedot" (asiakirjat nro 33.126/1629 ja 1634—1641) ja jossa todetaan sementtimarkkinoista seuraavaa: "[Alankomaissa] joidenkin saksalaisten sementtilaatujen osalta kilpailu markkinoilla on edelleen erittäin vilkasta. Zeelandissa myydään ranskalaista sementtiä säkeissä." (1.1.2 kohta) Samassa asiakirjassa todetaan lisäksi (2.1.1 ja 2.1.2 kohta) seuraavaa: "Pitkittynyt kriisi rakennusalalla ja julkiset rakennustyöt tekevät erityisesti saksalaisesta kilpailusta hyvin vilkkaan [Belgian ja Alankomaiden markkinoilla]". Siinä viitataan vielä CCB:n sementin vientiin Alankomaihin (4.1 kohta). Kolmanneksi samat kantajat vetoavat CCB:n asiakirjaan, jonka otsikkona on "Vuotta 1989 koskevat tiedot" (asiakirjat nro 33.126/1768—1783) ja jossa vahvistetaan Alankomaiden osalta seuraavaa (1.1.2 kohta): "Joidenkin saksalaisten sementtilaatujen osalta kilpailu markkinoilla on edelleen erittäin vilkasta. Zeelandissa myydään ranskalaista pakattua sementtiä ja irtosementtiä. Lisäksi on huomattavaa espanjalaisen ja kreikkalaisen sementin tuontia ja vähäisemmässä määrin sementin tuontia DDR:stä, Puolasta ja Jugoslaviasta." Tässä asiakirjassa täsmennetään (2.1.1 ja 2.1.2 kohta), että "huolimatta rakennusalan merkittävästä elpymisestä vuonna 1988 saksalaiset kilpailijat ovat yhä läsnä" Belgian ja Alankomaiden markkinoilla ja että Alankomaissa "on huomattava myös espanjalaisen ja kreikkalaisen sementin ilmaantuminen". Neljänneksi edellä mainitut kantajat vetoavat Heidelbergerin asiakirjaan (asiakirja nro 33.126/3447), jossa todetaan tämän sementintuottajan myynnin 36,6 prosentin kasvu Alankomaiden markkinoilla vuonna 1987.

1170 On muistettava, ettei komissio ole missään vaiheessa väittänyt, että Cembureau-sopimuksen ja sen soveltamistoimien vaikutuksesta kaikki yhteisön sisäinen sementtikauppa ja kaikki kiinnostus valtioiden väliseen kauppaan olisivat lakanneet. Jo kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan Cembureau-sopimusta on pidetty lainvastaisena sen kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi. Lisäksi on todettava, ettei siinä kielletty "jäsenvaltioiden välistä perinteistä ja jopa rakenteellista kauppaa [— —], kuten [— —] vientiä Saksasta ja Belgiasta Alankomaihin" [19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729], vaan siinä vastustettiin "villiä" vientiä eli vientiä, joka ei ole valvottua eikä säänneltyä, sillä Alankomaihin ja Belgiaan suuntautunut "villi" vienti oli tuotu nimenomaisesti esiin 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokousta koskevat muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737). Se, että edellisessä kohdassa mainitut asiakirjat osoittavat, että Alankomaihin ja Belgiaan suuntautui "villiä" vientiä, mistä valtuuskuntien johtajat olivat tietoisia, osoittaa korkeintaan, etteivät tietyt yhteisön tuottajat aina noudattaneet Cembureau-sopimusta, mutta se ei saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

2.6. Asia T-35/95, Dyckerhoff vastaan komissio

1171 Dyckerhoff väittää ensinnäkin, että yhtäältä valtionsisäistä tilannetta koskevien asiakirjavihkojen sekä väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevien lukujen tutkimus osoittaa, että komissio lähtee itsekin periaatteesta, jonka mukaan markkinat rajoittuvat kansallisesti, ja että toisaalta asiakirjavihkoon sisältyy useita lisätietoja sementtimarkkinoiden luonnollisista rajoista. Dyckerhoff siteeraa 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan tältä osin väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevien lukujen otteita, jotka liittyvät Italiaan (3 luvun 32—35 kohta), Yhdistyneeseen kuningaskuntaan (4 luvun 37—41 kohta), Ranskaan (5 luvun 42—46 kohta) ja Kreikkaan (7 luvun 50—53 kohta), ja asiakirjoihin nro 33.126/2985, 3017—3032, 3099—3105, 3158—3166, 5626—5634, 5789, 5791, 11993, 12083—12087, 12136—12140, 12142 ja 12143, 14496, 14528, 14530, 17035—17051, 17863—17865, 19398—19401 ja 19394 sekä asiakirjoihin nro 27.997/1—7, jotka osoittavat, että sementtimarkkinoiden laaja rajaaminen perustuu valtionsisäisten kartellien ja yhteisyritysten olemassaoloon, valtioiden hintasääntelyyn ja kansallisten markkinoiden vertikaaliin integraatioon, minkä avulla useat paikalliset tuottajat voivat tyydyttää kysynnän markkinoillaan. Dyckerhoff toteaa 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan, että tutkinta-aineiston muissa asiakirjoissa on useita lisätietoja, jotka vahvistavat sementtimarkkinoiden luonnollisten esteiden olemassaolon. Se korostaa, että asiakirjoissa nro 33.126/299, 2105—2113, 4132—4139 ja 5677—5679 viitataan hallinnollisiin ja taloudellisiin esteisiin, jotka estävät jäsenvaltioiden välistä kauppaa, että asiakirjat nro 33.126/5883, 8139, 10279—10283, 12139—12141 ja 13297—13319 osoittavat sellaisten kansallisten säännösten ja kansallisten markkinajärjestöjen olemassaolon, jotka tekevät näille kansallisille markkinoille pääsyn käytännössä mahdottomaksi, että asiakirjat nro 33.126/6112—6128, 6746—6765 osoittavat, että markkinoiden eristämistä on edistetty kansallisella hintasääntelyllä ja että asiakirjojen nro 33.126/8630—8639, 14691—14711, 16931—18140, 18296—18311, 18338—18340, 18359—18361, 18379, 18380, 18398—18400 ja 18417—18419 perusteella voidaan todeta, että eurooppalaisilla sementintuottajilla oli ristiinomistusta, mikä turvasi paremmin pääsyn alueellisille ja kansallisille markkinoille kuin satunnainen rajat ylittävän kaupan toteuttaminen.

1172 Nämä väitteet eivät kuitenkaan olisi edellä 1154 kohdassa esitetyillä perusteilla voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1173 Dyckerhoff vetoaa toiseksi 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoihin nro 33.126/272—275, 719, 1852, 4125—4127, 5926, 5938, 6888, 6897, 7129, 14627, 14630, 14637, 14661, 14663, 14691, 14711 ja 18173, jotka todistavat sen mielestä vientiä tapahtuneen markkinoiden luonnollisista esteistä huolimatta. Tästä viennistä ei kuitenkaan ole käyty kriittistä keskustelua tai määrätty sanktioita Cembureaun yhteydessä, mikä on ristiriidassa Cembureau-sopimuksen olemassaolon kanssa.

1174 On huomattava, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevalla periaatteella ei kielletty "perinteistä ja jopa rakenteellista valtioiden välistä kauppaa [— —], kuten [— —] Saksasta ja Belgiasta Alankomaihin suuntautuvaa vientiä" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio), vaan siinä vastustettiin "villiä" vientiä

(19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskevat muistiinpanot) eli vientiä, joka ei ole valvottua eikä säänneltyä. Se, että tietyssä tilanteessa tapahtuu vientiä, ei siis saata uuteen valoon niitä Cembureau-sopimuksen olemassaolosta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale).

1175 Dyckerhoff päättelee kolmanneksi 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, ettei Cembureau-sopimusta ole olemassa, yhtäältä siitä, ettei tämän sopimuksen ja kansallisten yhteistoimintamuotojen välillä ole syy-yhteyttä, ja toisaalta siitä, ettei valtionsisäisiä kartelleja ja Cembureau-sopimusta koskevien asiakirjojen välillä ole yhteyttä. Ensimmäisen seikan paikkansapitävyys ilmenee väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevien lukujen tietyistä otteista (4 luvun 37 ja 38 kohta) sekä asiakirjasta nro 33.126/5726, jotka osoittavat, että YHMJ (ks. edellä 91 kohta) ja tietyt valtionsisäiset kartellit olivat olemassa jo paljon ennen 14.1.1983 pidettyä kokousta. Jälkimmäisen seikan paikkansapitävyys ilmenee sen mielestä siitä, ettei valtionsisäisiä kartelleja koskevissa asiakirjoissa viitata eurooppalaiseen sopimukseen, ja siitä, että kansalliset järjestöt ja yhteenliittymät olivat keskittyneet muista jäsenvaltioista tulevaan tuontiin. Tältä osin Dyckerhoff esittää Ranskaa, Portugalia ja Espanjaa sekä Kreikkaa koskevia todisteita. Ranskan osalta se mainitsee Norcimia koskevat asiakirjat (ks. edellä 1118 kohta). Portugalin ja Espanjan osalta se viittaa väitetiedoksiannon 54—56 kohtaan ja asiakirjoihin, jotka osoittavat, että Espanjan ja Portugalin välillä noudatettiin vastavuoroista periaatetta, jonka mukaan ne eivät käy kauppaa keskenään (asiakirjat nro 33.322/513, 575, 996—1010, 1037, 1038, 1400, 1406, 1407 ja 2901). Se korostaa lisäksi, että tätä kahdenvälistä yhteistoimintaa koskevissa asiakirjoissa ei viitata millään tavoin eurooppalaiseen sopimukseen. Lisäksi vuonna 1988 teleksillä lähetetyissä kirjeissä (asiakirjat nro 33.126/527—529) viitataan siihen, että Cimpor oli kieltäytynyt toimittamasta sementtiä Benelux-maihin ilman, että tämä kieltäytyminen olisi ollut perusteltua Cembureau-sopimuksen noudattamisen vuoksi. Kreikan osalta Dyckerhoff väittää, että kyseistä maata koskevaan asiakirjavihkoon sisältyy sellaisia asiakirjoja Cembureau-periaatteesta, joita ei ole annettu sille tiedoksi hallinnollisessa menettelyssä (asiakirjat nro 33.126/19875—19887).

1176 On kuitenkin todettava, että Dyckerhoffin esiin tuomien eri asiakirjojen sisältö ei osoita, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu. Se, ettei Cembureau-sopimukseen ole viitattu, se, että tietyt valtionsisäiset kartellit edeltävät ajallisesti kyseistä sopimusta, ja se, että kansalliset järjestöt ja yhteenliittymät kantoivat huolta muista jäsenvaltioista tulevasta tuonnista, eivät saata uuteen valoon niitä Cembureau-sopimuksen olemassaolosta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale).

1177 Vaikka kantaja olisi kyennyt näyttämään hallinnollisessa menettelyssä edellä 1175 kohdassa mainittujen asiakirjojen perusteella, ettei valtionsisäisten kartellien ja Cembureau-sopimuksen välillä ollut yhteyttä, tämä menettely ei olisi johtanut eri lopputulokseen, koska näyttö Cembureau-sopimuksen olemassaolosta ei riipu mitenkään valtionsisäisistä kartelleista esitetystä näytöstä.

1178 Dyckerhoff ei voi väittää, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu siltä osin kuin komissio ei ole antanut sille mahdollisuutta tutustua Kreikkaa koskevan asiakirjavihon asiakirjoihin, jotka liittyvät Cembureau-sopimukseen (asiakirjat nro 33.126/19875—1977). Nämä asiakirjat vastaavat Kalogeropoulosin ilmoitusta 25.6.1986 pidetyssä Heraclesin hallituksen kokouksessa. On kuitenkin todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohdassa esitettyä otetta tästä ilmoituksesta on siteerattu sanatarkkaan väitetiedoksiannon kansainvälistä tilannetta koskevan osan 9 luvussa. Kyseiset asiakirjat sisältyivät myös laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Näin ollen niitä on pidettävä todisteina, joihin voidaan vedota Dyckerhoffia vastaan. Asiakirjojen nro 33.126/19878—19887 osalta riittää, kun todetaan, ettei komissio ole ottanut niitä huomioon väitetiedoksiannossa eikä myöskään kanteen kohteena olevassa päätöksessä osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Dyckerhoff ei ole myöskään esittänyt mitään sellaista, jonka perusteella voitaisiin katsoa, että näihin asiakirjoihin olisi voinut sisältyä sen puolesta puhuvia seikkoja.

1179 Dyckerhoff vetoaa neljänneksi 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan eri asiakirjoihin, joista ilmenee sen mukaan, että suojatoimenpiteet Itä-Euroopasta polkumyynnillä tapahtunutta sementintuontia vastaan olivat vuosina 1983 ja 1984 käytyjen keskustelujen ja eurooppalaisen sementtiteollisuuden yhteisten pohdintojen keskipisteenä. Se mainitsee tältä osin 16.11.1982 päivätyn kokouskutsun 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (asiakirja nro 33.322/346), 8.12.1982 pidetyn FIC:n kokouksen pöytäkirjan (asiakirjat nro 33.126/2026—2033), 6. ja 7.12.1983 pidetyn ranskalais-saksalaisen kokouksen pöytäkirjan (asiakirjat nro 33.126/15494—15496), 10.10.1984 pidetyn FIC:n hallituksen kokouksen pöytäkirjan (asiakirjat nro 33.126/2056—2062), 8.11.1984 pidetyn Cembureaun hallituksen kokouksen pöytäkirjan (asiakirjat nro 33.126/10485 ja 10486), BDZ:ltä peräisin olevat asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/5198—5208 ja 5243—5251), Blue Circlen sisäisen muistion (asiakirjat nro 33.126/10840 ja 10841) ja 1.12.1987 päivätyn Heidelbergerin kirjeen Cembureaulle (asiakirjat nro 33.126/3604 ja 3605).

1180 Nämä asiakirjat eivät kuitenkaan saata uuteen valoon niitä väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) esitettyjä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, joista ilmenee, että valtuuskuntien johtajat sopivat 14.1.1983 pidetyssä kokouksessaan kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevasta periaatteesta. Kyseiset asiakirjat osoittavat korkeintaan, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa keskusteltiin myös polkumyyntiongelmista ja sementin tuonnista Itä-Euroopasta, mitä komissio ei ole missään vaiheessa kiistänyt (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2—15 kohta). Näin ollen ne huomautukset, joita kantaja olisi voinut esittää, jos se olisi saanut tutustua näihin asiakirjoihin, eivät olisi voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

2.7. Asia T-36/95, SFIC vastaan komissio

1181 SFIC vetoaa ensinnäkin 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevan asiakirjavihon YHMJ:hin liittyviin asiakirjoihin (ks. edellä 91 kohta) (asiakirjavihko

IV/27.997 ja asiakirjat nro 33.126/17017—17034, 17863—17865 ja 17867—17873). Tällä hintajärjestelmällä, josta on ilmoitettu komissiolle ja jonka Yhdistyneen kuningaskunnan kilpailuviranomaiset ovat hyväksyneet, on yhdenmukaisuuksia BPS:n (ks. edellä 852 kohta) kanssa, josta on niin ikään ilmoitettu komissiolle vuonna 1981 ja jota käsiteltiin 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa. SFIC katsoo, että näistä asiakirjoista olisi ollut sille hyötyä, jotta se olisi voinut osoittaa BPS:n lainmukaisuuden ja laajemmin 14.1.1983 pidetyssä Cembureaun kokouksessa käsiteltyjen aiheiden lainmukaisuuden. Sama pätee italialaiseen asiakirjaan, joka koskee sementinhintojen tasausjärjestelmää eli "Incontro Nolo" -järjestelmää (asiakirjat nro 33.126/11913—11919), jolla on niin ikään tiettyä yhdenmukaisuutta BPS:n kanssa.

1182 SFIC vetoaa 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä useisiin asiakirjoihin, joihin se on saanut tutustua 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta (asiakirjat nro 33.126/623—632, 673, 674, 730, 1175—1178, 1219—1221, 1552—1554, 1960, 1961, 2026—2028, 2050, 2051, 2058, 2066, 2084, 2545—2553, 2591—2609, 2682, 2683, 5038—5051, 5105—5119, 8098—8104, 8131, 8132, 8146—8148, 8151, 9031—9048, 9050—9053, 9068—9074 ja 9103—9112) ja jotka osoittavat sen mukaan 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa hinnanmuodostusjärjestelmistä ja erityisesti Belgian, Alankomaiden ja Saksan sementtiteollisuuden kehittämästä BPS:stä käytyjen keskustelujen lainmukaisuuden. SFIC:n mukaan asiakirjat nro 33.126/2545—2553, 2591—2609, 2682, 2683, 9050—9053, 9068—9074 ja 9103—9112 osoittavat lisäksi, että tutkimus BPS:n sovellettavuudesta ja komission analyysi sen yhteensopivuudesta yhteisön kilpailuoikeuden kanssa eivät rajoittuneet Belgian, Alankomaiden ja Saksan markkinoihin, vaan ne koskivat kaikkia yhteisön markkinoita. Näin ollen sen olisi ollut tärkeää saada tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, koska se olisi voinut niiden perusteella tukea konkreettisilla tosiseikoilla väitteitään, joiden mukaan komissio oli tietoinen eurooppalaisten tuottajien BPS:n osalta tekemistä päätelmistä ja joiden mukaan tämän hinnanmuodostusjärjestelmän esiin tuominen 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa oli täysin laillista, koska kyseisenä ajankohtana ei ollut mitään syytä odottaa komission virallista reaktiota. Tietyt muut komission tutkinta-aineiston asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/2047, 2413 ja 16410—16413) osoittavat, että eurooppalaiset sementintuottajat olivat kyseisenä ajankohtana huolissaan Itä-Euroopan maista polkumyynnillä tapahtuneesta tuonnista.

1183 On kuitenkin todettava, että nämä asiakirjat eivät saata uuteen valoon niitä väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) esitettyjä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, joista ilmenee, että valtuuskuntien johtajat sopivat 14.1.1983 pidetyssä kokouksessaan kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevasta periaatteesta. Ne osoittavat korkeintaan, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa keskusteltiin myös polkumyyntiongelmista ja BPS:stä. Lisäksi on huomattava, ettei komissio ole missään vaiheessa kiistänyt sitä, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa keskusteltiin hinnanmuodostusjärjestelmistä ja erityisesti BPS:stä sekä polkumyynnin vastaisista toimenpiteistä (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2—15 kohta), eikä myöskään sitä, että tiettyjen eurooppalaisten sementintuottajien ja komission yksiköiden välillä oli vertailulukujärjestelmää koskeneita yhteydenottoja vertailulukujärjestelmän osalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 4 kohta).

1184 SFIC vetoaa toiseksi 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan 27.6.1982 pidetyn FIC:n johtokunnan kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.126/1890, 1896 ja 1897), joka vahvistaa sen selitykset siitä, että valtuuskuntien johtajien kokoukset eivät olleet sääntömääräisiä.

1185 Ilman, että olisi tarpeen analysoida yksityiskohtaisesti tämän pöytäkirjan sisältöä, riittää, kun todetaan, että se liittyy joissakin vastauksena väitetiedoksiantoon toimitetuissa kirjelmissä ja muun muassa SFIC:n kirjelmässä esitettyyn väitteeseen, jota komissio on käsitellyt monipuolisesti kanteen kohteena olevassa päätöksessä (44 perustelukappaleen 3 kohta). SFIC:n tältä osin esittämät lisähuomautukset eivät olisi siten voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1186 SFIC väittää kolmanneksi 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan, että eri asiakirjat, joihin se ei ole saanut tutustua hallinnollisessa menettelyssä (asiakirjat nro 33.126/2575—25585 ja 2591—2609), ja erityisesti sementtiteollisuuden hinnanmuodostuksesta vuonna 1977 tehty yliopistollinen tutkimus, jossa arvostellaan Phlipsin tutkimusta — joka on ainoa komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä siteeraama tutkimus (10 perustelukappale) — olisivat voineet tukea sen puolustuksenaan esittämiä, sementtimarkkinoiden taloudelliseen analyysiin perustuvia väitteitä.

1187 SFIC:n sementtimarkkinoiden taloudelliseen analyysiin perustuvat vaihtoehtoiset selitykset eivät kuitenkaan olisi saattaneet uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittaessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon (ks. edellä 263 ja 264 kohta).

1188 SFIC vetoaa neljänneksi 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan Secilin 11.—13.6.1985 pidetyn Cembureaun yleiskokouksen jälkeen laatimiin muistioihin (asiakirjat nro 33.322/119—123), jotka osoittavat, että Cembureaun jäsenet olivat huolissaan tuotannonalan rakennemuutoksen tarpeesta ja hallitusten varautuneesta kannasta hintojen vapauttamiseen.

1189 SFIC ei kuitenkaan täsmennä mitenkään, millä tavoin näitä asiakirjoja koskeva tutustumisoikeus olisi voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen. Joka tapauksessa on todettava, etteivät nämä asiakirjat olisi saattaneet Cembureau-sopimuksesta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita uuteen valoon. Se, ettei SFIC ole saanut tutustua kyseisiin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, ei siten ole haitannut sen puolustautumista.

2.8. Asia T-37/95, Vicat vastaan komissio

1190 Vicat toteaa ensinnäkin, että komissio on jokaisessa väitetiedoksiannon tiettyä valtionsisäistä kartellia koskevassa luvussa todennut sellaisten valtionsisäisten kartellien olemassaolon, jotka tekevät tuonnin muista jäsenvaltioista vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi. Se siteeraa väitetiedoksiannon niiden lukujen otteita, jotka koskevat Italiaa (3 ja 13 luvut), Espanjaa (8 ja 18 luvut), Yhdistynyttä kuningaskuntaa (4 ja 14 luvut), Portugalia (9 ja 19 luvut) ja Saksaa (6 ja 16 luvut). Se, ettei Vicatilla ole ollut mahdollisuutta tutustua näihin väitetiedoksiannon otteisiin, on estänyt sitä vetoamasta vaihtoehtoiseen selitykseen rajat ylittävän sementtikaupan vähäisyydestä, johon komissio on vedonnut useaan kertaan osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

1191 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Siten ne mahdolliset vaihtoehtoiset selitykset Cembureaun jäsenmaiden välisen kaupan vähäisyydestä, joita Vicat olisi voinut esittää, jos sillä olisi ollut koko väitetiedoksianto käytettävissään hallinnollisessa menettelyssä, eivät olisi saattaneet näitä asiakirjatodisteita uuteen valoon (ks. edellä 263 ja 264 kohta).

1192 Vicat mainitsee toiseksi 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoja, jotka osoittavat sen, että väitetyt valtionsisäiset kartellit olivat riippumattomia Cembureausta ja siitä asemasta, joka sillä on komission mielestä ollut. Vicat korostaa sitä, ettei niissä asiakirjoissa, joihin se on voinut perehtyä 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, viitata Cembureauhon eikä Cembureau-sopimukseen, ja että valtionsisäiset kartellit edeltävät ajallisesti väitetyn Cembureau-sopimuksen tekemistä. Vicat viittaa tältä osin väitetiedoksiannon Italiaa koskeviin lukuihin (3 ja 13 luvut) sekä Portugalia koskeviin lukuihin (9 ja 19 luvut), asiakirjoihin nro 33.126/2921—2931, 3017—3032, 3053—3059, 3099— 3108, 3110—3126, 3150—3154, 3158—3160, 3163—3166, 3365, 11990, 11991, 12081—12096, 12136—12140, 12142 ja 12143, jotka liittyvät Italiaa koskeviin väitteisiin, asiakirjoihin nro 33.322/1226—1228, 1300—1310, 1329—1332 ja 1365—1368, jotka liittyvät Espanjaa koskeviin väitteisiin, asiakirjoihin nro 33.322/905, 1019 ja 1020, 1072, 1406—1408, 1410—1412, 2897—2903 ja 2905, jotka liittyvät Portugalia koskeviin väitteisiin, ja asiakirjoihin nro 33.126/17017—17053, 17202—17205, 17620—17623 ja 17863—17865, jotka liittyvät Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskeviin väitteisiin.

1193 On todettava, että edellä 1176 ja 1177 kohdassa esitetyillä perusteilla tämä väite ei olisi voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1194 Vicat mainitsee kolmanneksi 8.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan 22.9.1988 päivätyn, Cembureaun organisaatiota koskevan Ciments français'n sisäisen muistion (asiakirjat

nro 33.126/4037—4039), jonka sisältö osoittaa, ettei Cembureaulla ja sen valtuuskuntien johtajilla ole voinut olla mitään osuutta niissä toimenpiteissä, jotka komissio on kyseenalaistanut kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

1195 Tätä Vicatin esittämää tulkintaa Ciments français'n sisäisestä muistiosta ei voida hyväksyä. Asiakirjasta, joka on päivätty 22.9.1988 ja jossa viitataan vuoden 1987 lopuksi kaavailtuihin Cembureaun organisaatiomuutoksiin ja kyseisen ajankohdan tilanteeseen, ei voida päätellä, ettei Cembureaulla ja valtuuskuntien johtajilla olisi voinut olla osuutta kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuissa toimenpiteissä riidanalaisten tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, toisin sanoen vuosina 1983 ja 1984 eli useita vuosia ennen tämän sisäisen muistion laatimista. Se, ettei Vicat ole saanut tutustua tähän asiakirjaan hallinnollisessa menettelyssä, ei siten ole vaikuttanut sen puolustautumisoikeuksiin.

2.9. Asia T-39/95, Ciments français vastaan komissio

1196 Ciments français vetoaa 21.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan tiettyjen sellaisten asiakirjojen sisältöön, jotka vahvistavat, että keskustelut 14.1.1983 pidetyssä Cembureaun kokouksessa ja 25.3.1983 pidetyssä hallituksen kokouksessa koskivat tutkimusta uudesta sementin hintajärjestelmästä eivätkä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä. Se viittaa tältä osin 7.7.1977 pidetyn CLC:n kokouksen pöytäkirjanotteeseen (asiakirjat nro 33.126/2545— 2548), 21.11.1977 päivättyyn Alankomaiden valtuuskunnan johtajan kirjeeseen CLC:n edustajalle (asiakirjat nro 33.126/2569—2571), 22.2.1978 päivättyyn Van Hoven kirjeeseen (asiakirjat nro 33.126/9049—9058), 15.6.1978 päivättyyn saksalaisten, belgialaisten ja alankomaalaisten tuottajien nimissä lähetettyyn kirjeeseen komission Witloxille (asiakirjat nro 33.126/7858—7860), 21.12.1978 päivättyyn muistioon uutta sementin hintajärjestelmää koskevasta tutkimuksesta (asiakirjat nro 33.126/7861—7875), 23.12.1981 päivättyyn Van Hoven kirjeeseen (asiakirjat nro 33.126/3242 ja 3243), 21.6.1983 päivättyyn kirjeluonnokseen komissiolle (asiakirjat nro 33.126/5038—5051), 5.7.1983 päivättyyn FIC:n hallituksen raporttiin (asiakirjat nro 33.126/2050—2053) ja päiväämättömään, Ciments d'Obourg -yhtiön tiloista löydettyyn muistioon, joka koskee komission ja belgialaisten sementintuottajien välisten suhteiden vaiheita (asiakirjat nro 33.126/630—632). Ciments français päättelee näistä asiakirjoista, että komissio ei olisi missään tapauksessa saanut katsoa, että Cembureaussa hinnanmuodostusjärjestelmistä vuonna 1983 ja erityisesti 14.1.1983 ja 25.3.1983 pidetyissä kokouksissa käydyt keskustelut olisivat todiste kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta yleisestä sopimuksesta.

1197 On kuitenkin todettava, että Ciments français'n siteeraamiensa asiakirjojen nojalla esittämien kommenttien perusteella ei voida katsoa, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu. Komissio ei ole katsonut, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa käydyt keskustelut uuden hinnanmuodostusjärjestelmän käyttöön ottamisesta olisivat johtaneet Cembureau-sopimuksen tekemiseen. Komissio on aina todennut, että Cembureaun valtuuskuntien johtajat paitsi keskustelivat tällaisesta hinnanmuodostusjärjestelmästä, myös tekivät 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen, jota kutsutaan Cembureau-sopimukseksi. Ciments français'n tässä vaiheessa mainitsemat asiakirjat eivät saata uuteen valoon

niitä suoria asiakirjatodisteita, jotka komissio on ottanut huomioon sekä väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) että kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittaakseen tämän sopimuksen olemassaolon. Tästä seuraa, että tutkittu väite on hylättävä.

2.10. Asia T-42/95, Heidelberger vastaan komissio

1198 Heidelberger toteaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin, että väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskeviin lukuihin liittyvät asiakirjat osoittavat, että kunkin jäsenvaltion kansalliset järjestöt ja yritykset olivat kiinnostuneita ainoastaan kyseisen jäsenvaltion markkinatilanteesta. Lisäksi väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevissa luvuissa viitataan kansallisten ja kahdenvälisten kartellien olemassaoloon, mutta ei lainkaan yleiseurooppalaiseen sopimukseen. Näin ollen valtionsisäistä tilannetta koskevien asiakirjavihkojen perusteella ei voida päätellä sellaisen eurooppalaisen kartellin olemassaoloa, joka olisi johtanut kansallisten markkinoiden eristämiseen väitetyn Cembureau-periaatteen mukaisesti. Heidelberger viittaa väitteidensä tueksi asiakirjoihin nro 33.126/2921—2925, 3017—3036, 3081—3083, 12508, 12509, 19188, 19194 ja 19218.

1199 Näiden asiakirjojen sisältö ei kuitenkaan osoita, että Heidelbergerin puolustautumisoikeuksia olisi loukattu. Se, ettei Cembureau-sopimusta mainita niissä asiakirjoissa, joihin sillä ei ole ollut mahdollisuutta tutustua hallinnollisessa menettelyssä, ja se, että on olemassa asiakirjoja, jotka koskevat yritysten ja niiden yhteenliittymien yksinomaan kansallisella tasolla toteuttamia toimenpiteitä — jos Heidelbergerin esiin tuomien asiakirjojen oletetaan osoittavan nämä toimenpiteet — eivät saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

1200 Heidelberger mainitsee toiseksi 20.2.1998 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja, joiden sisältö sen mielestä osoittaa, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen osanottajat eivät tehneet Cembureau-sopimusta. Se mainitsee 8.12.1982 pidetyn FIC:n kokouksen pöytäkirjan (asiakirja nro 33.126/2027) ja 14.1.1983 pidetyn kokouksen valmistelua koskevan CBR:n sisäisen muistion, jossa todetaan, että kyseisessä kokouksessa käsiteltävät yhteisön sisäiset ongelmat koskevat BPS:ää (ks. edellä 852 kohta) ja vientitukia (asiakirja nro 33.126/8132). Se viittaa tältä osin myös asiakirjoihin, jotka ovat peräisin Obourgilta, CBR:ltä, Schwenkiltä, BDZ:ltä, SFIC:ltä ja FIC:ltä ja jotka osoittavat, että kyseisenä ajankohtana kannettiin huolta polkumyynnillä tapahtuneesta tuonnista (asiakirjat nro 33.126/186, 2059, 2067, 2102, 15443—15446, 8166, 5295, 5212 ja 5213).

1201 Nämä asiakirjat eivät kuitenkaan saata uuteen valoon niitä väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) esitettyjä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, joista ilmenee, että valtuuskuntien johtajat sopivat 14.1.1983

pidetyssä kokouksessaan kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevasta periaatteesta. Nämä asiakirjat osoittavat korkeintaan, että kokouksessa keskusteltiin myös polkumyyntiongelmista, BPS:stä ja vientituista. Lisäksi on huomattava, ettei komissio ole missään vaiheessa kiistänyt sitä, että tässä kokouksessa keskusteltiin hinnanmuodostusjärjestelmistä ja erityisesti BPS:stä sekä polkumyynnin vastaisista toimenpiteistä (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2—15 kohta).

1202 Heidelberger esittää kolmanneksi 20.2.1998 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoja, joiden sisältö se mielestä osoittaa, että Euroopan sementtimarkkinoista ei ollut tehty lukuisia kahden- ja monenvälisiä sopimuksia. Se mainitsee vuonna 1987 Vancouverissa pidetyn esityksen kirjallisen version, josta ilmenee, että kaikki eurooppalaiset sementintuottajat halusivat hankkia suuremman markkinaosuuden Euroopassa (asiakirja nro 33.126/8618), ja Ciments français'n muistion, jossa kuvataan kilpailutilannetta kansainvälisillä sementtimarkkinoilla ja josta ilmenee, että useat eurooppalaiset sementintuottajat halusivat vallata naapurimaidensa markkinat (asiakirja nro 33.126/4380).

1203 Heidelbergerin esittämää tulkintaa asiakirjasta nro 33.126/8618 ei voida hyväksyä. Vaikka väite, jonka mukaan kaikki eurooppalaiset sementintuottajat halusivat hankkia suuremman markkinaosuuden, kuuluu tässä muistiossa esitettyihin väitteisiin, sen asiayhteys osoittaa, ettei sillä ole sitä merkitystä, jonka Heidelberger yrittää siihen yhdistää. Kyseessä on todellisuudessa toinen osa tämän muistion 22 kohtaan sisältyvästä virkkeestä, joka kuuluu seuraavasti: "Kaikki eurooppalaiset sementintuottajat ponnistelevat tiiviimmän integraation hyväksi käyttövalmiiden betonien ja betonin kiviainesten osalta ja pyrkivät hankkimaan suuremman markkinaosuuden näillä aloilla." Kyseinen toteamus tarkoittaa ilmiselvästi "käyttövalmista betonia ja betonin kiviaineksia" eikä sementtiä. Heidelberger ei ole myöskään Ciments français'n muistion sisällön perusteella (asiakirja nro 33.126/4380) osoittanut, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu. Tässä muistiossa ei ole yhtään päivämäärää, joten on vaikeaa määritellä ajankohta, johon Ciments français'n kommentit kohdistuvat. Heidelberger ei ole myöskään antanut tältä osin vähäisintäkään tietoa. Asiakirjan perusteella ei myöskään voida tietää, onko siinä tarkoitettu vienti Cembureaun jäsenten välistä vientiä vai muiden kuin eurooppalaisten tuottajien vientiä. Vaikka kyseessä olisikin jäsenten välinen vienti, on joka tapauksessa syytä muistaa, ettei komissio ole missään vaiheessa väittänyt, että Cembureau-sopimuksen vaikutuksesta kaikki yhteisön sisäinen sementtikauppa ja kaikki kiinnostus valtioiden väliseen kauppaan olisivat lakanneet. Jo kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan Cembureau-sopimusta on pidetty lainvastaisena sen kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi. Lisäksi on todettava, ettei kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevassa sopimuksessa kielletty "jäsenvaltioiden välistä perinteistä ja jopa rakenteellista kauppaa" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729), vaan siinä vastustettiin "villiä" vientiä (19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskevat muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737) eli vientiä, joka ei ole valvottua eikä säänneltyä. Näin ollen asiakirjan nro 33.126/4380 sisältö ei saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

2.11. Asia T-43/95, Lafarge vastaan komissio

1204 Lafarge vetoaa 28.1.1998 toimittamassaan kirjelmässä siihen, että 3.11.1982 käydystä CBR:n sisäisestä keskustelusta laadittu muistio (asiakirja nro 33.126/8132) osoittaa, ettei CLC:n puheenjohtaja Van Hove huolehtinut 14.1.1983 pidetyn kokouksen esityslistan muuttamisesta, toisin kuin komissio väittää (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta).

1205 Tämä väite on hylättävä. Kyseinen asiakirja on esityslistan laatimista ja siitä seuranneita neuvotteluja aikaisemmalta ajalta. CBR:n sisäinen kokous, josta laadittu muistio se on, pidettiin 3.11.1982, kun taas esityslistan luonnos ja Van Hoven ehdottamat muutokset ovat ajalta 16. ja 17.11.1982 (ks. edellä 798-800 kohta). Lisäksi Lafargen esittämässä asiakirjassa todetaan seuraavaa: "14.1.1983 pidettävän Cembureaun kokouksen valmistelu: esityslista vahvistetaan 22.12.1982; tilaisuutta pitää DGR:n kokous tämän Cembureau-kokouksen valmistelemiseksi arvioidaan esityslistan mukaan [— —]" Toisin kuin Lafarge väittää, sen sisältö vahvistaa siten niiden tapahtumien aikataulun, jotka edeltävät 14.1.1983 pidetyn kokouksen koolle kutsumista, sellaisena kuin se on esitetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Näin ollen ne väitteet, joita tämä kantaja olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä, eivät olisi voineet johtaa tässä menettelyssä eri lopputulokseen.

1206 Lafarge mainitsee 10.2.1997 ja 28.1.1998 toimittamissaan kirjelmissä asiakirjoja, jotka sen mielestä tukevat sen väitettä, jonka mukaan valtuuskuntien johtajien huolenaiheina olivat polkumyynti ja kolmansista maista tuleva tuonti. Mitään Cembureau-sopimusta ei siten ole tehty tai vahvistettu valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Lafarge viittaa asiakirjaan, joka koskee 7.11.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta (asiakirjat nro 33.126/5312—5315), sekä eri asiakirjoihin, jotka on saatu pääasiallisesti saksalaisilta sementintuottajilta (asiakirjat nro 33.126/3854, 5156, 5200, 5203, 5215, 5230, 5231, 5233, 5234—5265, 5295, 5301, 5312 ja 8164).

1207 Se viittaa vielä joukkoon asiakirjoja, jotka sen mielestä tukevat sen väitettä, jonka mukaan laillisilla keinoilla vilpittömän kilpailun turvaamiseksi, mistä valtuuskuntien johtajat keskustelivat, tarkoitettiin itse asiassa BPS:ää (ks. edellä 852 kohta), josta oli ilmoitettu komissiolle ja joka koski paitsi belgialaisia ja alankomaalaisia sementintuottajia, myös kaikkia muita eurooppalaisia tuottajia. Sen mielestä ei voida hyväksyä sitä, että komissio on evännyt siltä mahdollisuuden tutustua kaikkiin niihin asiakirjoihin, jotka koskevat sementtiteollisuuden sen kanssa käymiä neuvotteluita. Se viittaa tältä osin asiakirjoihin nro 33.126/1219—1221,1552—1554, 2050, 2051, 2545—2553, 5038—5051, 5105—5119, 7858—7860, 8146—8148, 8151, 8170, 8171, 9050—9053, 9068—9073, 9078—9080 ja 9103—9112.

1208 Lafargen esiin tuomat asiakirjat eivät kuitenkaan saata uuteen valoon niitä väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) esitettyjä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat Cembureau-

sopimuksen olemassaolon. Ne osoittavat korkeintaan, että valtuuskuntien johtajien kokouksissa keskusteltiin myös BPS:stä, polkumyyntiongelmista ja kolmansista maista tulevasta tuonnista, mitä komissio ole missään vaiheessa kiistänyt (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2—15 kohta). Tämän vuoksi ne huomautukset, joita Lafarge olisi voinut esittää, eivät olisi johtaneet hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

2.12. Asia T-44/95, Aalborg vastaan komissio

1209 Aalborg selittää ensinnäkin, että niistä asiakirjoista, joihin se saattoi tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, löytyy vaihtoehtoinen selitys eurooppalaisten sementintuottajien kyseisenä ajankohtana pitämien kokousten tarkoitukselle. Useat asiakirjat vahvistavat sen mukaan selvästi, että eurooppalaiset sementintuottajat eivät näissä kokouksissa jättäytyneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen ohjaamiksi, vaan ne pohtivat tapaa säännellä laillisesti hinnanmuodostusta ja keinoa ehkäistä ennalta "villiä" tuontia tai polkumyynnillä tapahtuvaa tuontia. Aalborg viittaa tältä osin 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan CMF:n vuonna 1973 komissiolle tekemän ilmoituksen, joka koski vertailulukujärjestelmään perustuvaa brittiläistä sopimusta YHMJ:ta, asiakirjavihkoon (asiakirjavihko IV/27.997, ks. edellä 91 ja 93 kohta), jonka ei lopulta katsottu edellyttävän jatkotoimenpiteitä sen jälkeen, kun tämä sopimus oli purettu vuonna 1987. Aalborgin mukaan hallinnollisessa menettelyssä tehty viittaus tähän asiakirjavihkoon olisi mahdollistanut sen, että se olisi voinut näyttää, ettei Van Hoven kyseisessä kokouksessa esittämästä vertailulukujärjestelmän kuvauksesta voida johtaa sitä vastaan puhuvaa näyttöä. Aalborg esittää 12.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan joukon asiakirjoja (asiakirjat nro 33.126/1078—1088, 1147—1163, 2569—2578, 2591—2597 ja 5038—5051, 9010—9075 ja 9078—9082), jotka osoittavat, että eurooppalaiset sementintuottajat ja erityisesti belgialaiset tuottajat pitivät useiden vuosien ajan tiiviisti yhteyttä komissioon hinnanmuodostusjärjestelmän eli BPS:n (ks. edellä 852 kohta) käyttöönoton osalta. BPS:n piti kattaa Belgian ja Alankomaiden markkinat, osa Länsi-Saksan markkinoista ja mahdollisesti Pohjois-Ranskan markkinat. Aalborg olisi voinut näiden asiakirjojen avulla osoittaa, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa käytyjen keskustelujen todellisena aiheena oli mahdollisuus ottaa Euroopan tasolla käyttöön yhteisön kilpailuoikeutta noudattaen sellainen hinnanmuodostusjärjestelmä, joka vastaisi BPS:ää, josta oli ilmoitettu komissiolle vuonna 1981. Aalborg korostaa, ettei komissio ollut 14.1.1983 vielä virallisesti reagoinut tähän ilmoitukseen.

1210 Aalborg vetoaa 12.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä Van Hoven 18.2.1983 CLC:n jäsenille osoittamaan kirjeeseen (asiakirjat nro 33.126/2412—2415), jossa korostetaan nimenomaisesti otsikon "B. Sementin tuonti ja vienti ETY:n maiden välillä" alla, että "kaikki yhteistoiminta hintojen, yrityskohtaisten toimitusten jne. osalta on kiellettyä", ja jossa tarkastellaan useita tämän kantajan laillisina pitämiä keinoja, joilla voidaan edistää vilpitöntä kilpailua (perustamissopimuksen 86 artiklaan perustuva kanne, komission valvoman hinnanmuodostusjärjestelmän käyttöön ottaminen, hintojen satunnainen mukauttaminen kilpailijan hintoihin — —), ilman että siinä haettaisiin kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan periaatteeseen perustuvaa ratkaisua. Aalborg esittää myös joukon asiakirjoja (asiakirjat nro 33.126/4982/54 ja 66, 5295, 5296 ja 6160—6165), jotka osoittavat, että Euroopan sementtiteollisuus kantoi vuosina 1983 ja 1984 huolta Itä-Euroopasta ja Espanjasta polkumyynnillä tapahtuneesta tuonnista. Se pyrkii osoittamaan erityisesti asiakirjan nro 33.126/6162 otteella, jonka mukaan "Itä-Euroopan maissa tai varsinkaan Itä-Saksassa ei

sovelleta taloudellisia pelisääntöjä", että ne "pelisäännöt", joihin viitataan 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan alustuksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585), liittyvät todellisuudessa polkumyyntiin eivätkä yhteisön sisäiseen kauppaan. Aalborg viittaa lisäksi 4.1.1988 päivättyyn SFIC:n muistioon, jonka otsikkona on "Luonnos asiakirjaa 'Sementin tuonti polkumyyntihinnoin' varten" (asiakirja nro 33.126/14806), sekä Lafargen 19.1.1989 ulkomaankauppaosastolle osoittamaan kirjeeseen (asiakirjat nro 33.126/14799 ja 14800).

1211 Tämä väite ei kuitenkaan olisi edellä 1183 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen. Täydellisyyden vuoksi on vielä todettava, että se, että asiakirjan nro 33.126/6162 mukaan "Itä-Euroopan maissa tai varsinkaan Itä-Saksassa ei sovelleta taloudellisia pelisääntöjä", ei saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon. On nimittäin selvää, että Itä-Euroopan tuottajat eivät rauhoittaneet kotimarkkinoitaan, vaan veivät sementtiä yhteisön markkinoille. Asiakirjassa nro 33.126/6162 todetaan toisaalta, että Itä-Euroopan maat "ovat toisinaan vakavasti velkaantuneita [— —], niiden on siten pakko viedä tavaraa, jotta ne voisivat maksaa ulkomaiset velkansa". Näin ollen se, että Itä-Euroopan tuottajat eivät soveltaneet "taloudellisia pelisääntöjä", ei saata uuteen valoon niitä asiakirjatodisteita, jotka osoittavat Cembureaun valtuuskuntien johtajien sopineen tällaisista pelisäännöistä ja vahvistaneen ne.

1212 Aalborg vetoaa toiseksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan 4.1.1988 päivättyyn SFIC:n muistioon, jonka otsikkona on "Luonnos asiakirjaa 'Sementin tuonti polkumyyntihinnoin' varten" (asiakirja nro 33.126/14806), josta olisi sen mielestä ollut sille hyötyä sen pyrkiessä osoittamaan, että Italcementin käsin kirjoitetussa muistiossa esitetty Bertránin viittaus 14.4.1986 Pariisissa pidetyssä Cembureaun hallituksen kokouksessa tarpeeseen "laatia pelisäännöt [— —] epäasiallisen kilpailun välttämiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/3185), liittyy yhteisön ulkopuolisilta markkinoilta polkumyynnillä tapahtuneeseen tuontiin eikä yhteisön sisäiseen kauppaan.

1213 Tämä väite ei kuitenkaan olisi edellä 1149 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1214 Aalborg tukeutuu kolmanneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan Saksan markkinoita koskeviin väitetiedoksiannon 6 ja 16 lukuihin, joissa komissio ensin kuvailee (47 kohta) tilastotietojen vaihdosta 15.2.1980 tehtyä sopimusta sekä tiettyjä Saksan markkinoiden jaosta tehtyjä sopimuksia, jotka olisivat komission mukaan olleet täysin vaikutuksettomia, jos ne eivät olisi liittyneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan Cembureau-periaatteeseen, ja tämän jälkeen toteaa näiden sopimusten lainvastaisuuden (82—84 kohta). Kantaja katsoo, että se olisi näiden asiakirjojen avulla voinut selittää, miten komissio on muuttanut oikeudellista

arviointiaan väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen välillä ja tästä syystä väistämättä loukannut sen puolustautumisoikeuksia. Tältä osin se toteaa, että komissio on väitetiedoksiannossa katsonut, että vuoden 1980 saksalaiset sopimukset olivat jo osa Euroopan tasolla vahvistettua kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa yleistä periaatetta, kun taas tämän jälkeen se katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että Cembureau-sopimus tehtiin vuonna 1983.

1215 Tämä väite on hylättävä. Aalborg ei ensinnäkään olisi voinut hallinnollisessa menettelyssä ennakoida kanteen kohteena olevassa päätöksessä tapahtuvaa käännettä. Joka tapauksessa on korostettava, että komissio on sekä väitetiedoksiannossa että kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsonut, että Cembureau-sopimus tuli voimaan vuonna 1983, vaikka se toteaakin, että sillä on tiedossaan viitteitä siitä, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sopimus on voinut olla voimassa jo paljon ennen vuotta 1983 [väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 ja 6 kohta]. Näin ollen Aalborgin väite, joka koskee käännettä komission oikeudellisessa päättelyssä ja siitä seuraavaa sen puolustautumisoikeuksien loukkaamista, on joka tapauksessa asiaankuulumaton.

1216 Aalborg vetoaa lopulta neljänneksi 12.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoihin nro 33.126/1692, 1693, 2301, 2313, 2335, 2336, 2356, 3452— 3463, 14809, 14810 ja 14817 sekä asiakirjoihin nro 33.322/1235, 2313 ja 2335, jotka sen mielestä osoittavat, että yhteisön sisäistä vientiä ja tuontia on tapahtunut 14.1.1983 jälkeen, mikä on ristiriidassa Cembureau-sopimuksen olemassaolon kanssa.

1217 On syytä muistaa, ettei komissio ole missään vaiheessa väittänyt, että Cembureau-sopimuksen ja sen soveltamistoimien vaikutuksesta kaikki yhteisön sisäinen sementtikauppa ja kaikki kiinnostus valtioiden väliseen kauppaan olisivat lakanneet. Jo kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan Cembureau-sopimusta on pidetty lainvastaisena sen kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi. Lisäksi on todettava, ettei Cembureau-sopimuksessa kielletty "jäsenvaltioiden välistä perinteistä ja jopa rakenteellista kauppaa" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729), vaan siinä vastustettiin "villiä" vientiä (19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskevat muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737), eli vientiä, joka ei ole valvottua eikä säänneltyä. Se, että tietyssä tilanteessa tapahtuu tuontia tai vientiä, ei siis saata uuteen valoon Cembureau-sopimuksen olemassaolosta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita (väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale).

2.13. Asia T-48/95, BDZ vastaan komissio

1218 BDZ väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että se olisi niiden asiakirjojen avulla, joihin se saattoi tutustua 2.10.1996 toteutetun prosessinjohtotoimen johdosta, osoittaa, että valtionsisäistä tilannetta koskevissa väitteissä tarkoitetuilla valtionsisäisillä kartelleilla ei ollut mitään tekemistä Cembureau-sopimuksen kanssa. Se korostaa, että Kreikkaa koskevan asiakirjavihon eurooppalaiseen kartelliin liittyvien asiakirjojen todistusarvo on vähäinen, selostamatta kuitenkaan niiden sisältöä. Se viittaa tältä osin asiakirjoihin nro 33.126/19875—19887.

1219 On kuitenkin todettava, että jos BDZ olisi kyennyt näyttämään hallinnollisessa menettelyssä, ettei valtionsisäisten kartellien ja Cembureau-sopimuksen välillä ole yhteyttä, tässä menettelyssä ei olisi päädytty toiseen lopputulokseen, koska näyttö Cembureau-sopimuksen olemassaolosta ei riipu mitenkään kansallisista kartelleista esitetystä näytöstä. Siltä osin kuin BDZ:n väite perustuu asiakirjoihin nro 33.126/19875—19887, se on hylättävä edellä 1178 kohdassa esitetyillä perusteilla.

2.14. Asia T-50/95, Unicem vastaan komissio

1220 Unicem väittää 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että asiakirjat nro 33.126/8167, 8168 ja 15494—15496 osoittavat selvästi, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa, johon se ei osallistunut, käydyt keskustelut, mukaan lukien esityslistan kohtaan 2 "Euroopan sisäinen kauppa" liittyneet keskustelut, koskivat yksinomaan polkumyyntiä ja sitä vastaan toteutettavia toimenpiteitä.

1221 Tämä väite ei kuitenkaan olisi edellä 1180 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1222 Unicem tuo esiin toiseksi 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjat nro 33.126/299, 300, 304, 721, 2554, 6206—6208, 6244, 7440, 13399—13402, 13434—13484, 14549, 14621, 14627, 14630, 14636, 14637, 14640, 14646, 14661— 14663, 14694, 14709—14711 ja 16209. Nämä asiakirjat osoittavat sen mielestä, että komission väite, jonka mukaan Cembureaulla olisi ollut keskeinen asema sementtimarkkinoilla toteutuneessa kilpailussa, on täysin asiaankuulumaton. Tämän järjestön sinä ajanjaksona, jona Cembureau-sopimusta väitetään sovelletun, toimittama asiakirja-aineisto erityisesti vientitavaran määrästä, alkuperästä, määränpäästä ja vientihinnoista oli kokonaisvaltaista ja historiallista tietoa, jolla ei ollut lainkaan kaupallista arvoa ja jonka perusteella ei voitu yksilöidä kyseisiä yrityksiä tai valvoa jatkuvasti rajat ylittävää sementtikauppaa.

1223 Ne kommentit, joita Unicem olisi voinut esittää näiden asiakirjojen perusteella osoittaakseen, että Cembureaun välityksellä kyseisenä ajanjaksona toimitetut yhteisön sisäistä vientiä/tuontia koskevat tiedot olivat epätäsmällisiä ja että nämä tiedot eivät soveltuneet rajat ylittävän sementtikaupan jatkuvaan valvontaan, eivät kuitenkaan saata uuteen valoon niitä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittaessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

1224 Unicem väittää kolmanneksi 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että valtionsisäistä tilannetta koskevista asiakirjavihoista ilmenee selvästi, että eri kotimarkkinoiden erityispiirteet, jotka liittyvät näiden markkinoiden yksittäisiin sopimuksiin ja itsenäisiin kahdenvälisiin kontakteihin, selittävät jo yksinään yhteisön sisäisen sementtikaupan puuttumisen. Näiden erityispiirteiden vuoksi tuonti näille markkinoille oli vaikeaa tai jopa mahdotonta, ja niiden vaikutuksena kaikki kiinnostus vientiin oli lakannut. Ne ovat siten ristiriidassa komission Cembureau-sopimuksen olemassaoloon perustuvan väitteen kanssa. Ranskan markkinoiden osalta Unicem viittaa tarkemmin asiakirjoihin nro 33.126/1394, 1395, 5648, 5674, 5688, 5695, 5696, 5747, 5748, 5751, 14806, 14807, 14809—14826, 14938—14976, 15025, 15026 ja 15040 sekä väitetiedoksiannon 78 ja 81 kohtaan. Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden osalta se tukeutuu väitetiedoksiannon 74 ja 77 kohtaan sekä asiakirjoihin nro 33.126/17641—17654. Espanjan ja Portugalin markkinoiden osalta se viittaa väitetiedoksiannon 89 kohtaan. Väitetiedoksiannon Saksan markkinoita koskevien lukujen osalta se vetoaa tarkemmin 47 ja 84 kohtaan, kun taas Kreikkaa koskevien lukujen osalta se mainitsee 86 kohdan.

1225 Tämä väite ei kuitenkaan olisi edellä 1191 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

2.15. Asia T-51/95, Buzzi vastaan komissio

1226 Buzzi vetoaa 27.11.1997 päivätyssä kirjelmässään siihen, että joissakin asiakirjoissa tuodaan esiin kuljetusehtojen ja -kustannusten olennainen merkitys sementtimarkkinoille. Kuljetuskustannusten merkittävyyden sementin viennin kannattavuusarvioinnin kannalta vahvistaa 2.12.1986 päivätty SNFCC:n asiakirja (asiakirjat nro 33.126/6048—6050). Tästä asiakirjasta olisi siten ollut hyötyä sen osoittamiseksi, että relevantit maantieteelliset markkinat eivät voineet olla Euroopan laajuiset.

1227 On todettava, että Buzzi on jo hallinnollisen menettelyn aikana korostanut kuljetuskustannusten merkitystä viennissä (Buzzin väitetiedoksiantoon antaman vastauksen 4.3 kohta). Komissio on kuitenkin tuonut esiin kanteen kohteena olevassa päätöksessä (20 perustelukappaleen 7 kohta), että Buzzi oli todennut tästä esteestä huolimatta "vien[eensä] huomattavia määriä ('interessanti quantità') sementtiä Etelä-Ranskaan". Näin ollen se, ettei Buzzi

ole saanut tutustua hallinnollisen menettelyn aikana 2.12.1986 päivättyyn SNFCC:n asiakirjaan, ei ole vaikuttanut sen puolustautumisoikeuksiin. Lisäksi on todettava, että kyseinen asiakirja vahvistaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otetun markkinoiden määrittelyn (11 perustelukappaleen 7 kohta). Siinä todetaan nimittäin, että merkittävä tuonti alueelle Antwerpen-Rotterdam-Amsterdam "ei jätä Ranskaa turvaan, koska tällä tuonnilla on Benelux-maiden ja Länsi-Saksan markkinoilla häiritsevä vaikutus, joka voi vähitellen levitä laajemmalle". Tästä seuraa, ettei siitä olisi ollut mitään hyötyä Buzzin puolustuksessa, jos se olisi saanut tutustua siihen hallinnollisessa menettelyssä.

2.16. Asia T-57/95, Heracles vastaan komissio

1228 Heracles väittää ensinnäkin 10.1.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että useista valtionsisäistä tilannetta koskeviin asiakirjavihkoihin sisältyvistä asiakirjoista ilmenee, että sopimus, jonka tarkoituksena väitetään olevan tuonnin estäminen markkinoille, perustuu todellisuudessa joukkoon kansallisia sopimuksia, jotka ovat voimassa useissa jäsenvaltioissa Kreikkaa lukuun ottamatta, eikä Cembureau-sopimukseen. Heracles väittää, että asiakirjat, joihin komissio on tukeutunut näyttääkseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteen, näyttävät osoittavan, kun ne esitetään valtionsisäistä tilannetta koskevien asiakirjavihkojen yhteydessä, sellaisten kansallisten (Yhdistynyt kuningaskunta, Ranska, Italia), alueellisten (Etelä-Saksa), kahdenvälisten (Ranska/Saksa, Ranska/Italia, Espanja/Portugali) ja monenvälisten (Belgia/Alankomaat/Saksa) sopimusten olemassaolon, jotka ovat kaikki sellaisia, että kyseiset osapuolet ovat tehneet ne paikallisten sopimustensa lujittamiseksi eivätkä Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanemiseksi, ja jotka olivat sellaisinaan riittäviä kansallisten markkinoiden eristämiseksi siten, että tuonti tehtiin vaikeaksi, ellei mahdottomaksi. Valtionsisäistä tilannetta koskevista asiakirjavihoista ilmenee, että useissa tapauksissa kansalliset menettelytavat, joilla pyrittiin estämään tuontia, edelsivät ajallisesti Cembureau-sopimusta, että nämä menettelytavat toteutettiin täysin tästä sopimuksesta riippumatta siihen mitenkään vetoamatta, että ne olivat kyseistä sopimusta tuntuvasti monitahoisempia, koska ne olivat tuottajien välisen äärimmäisen tiiviin yhteistyön tulosta ja liittyivät osakeomistuksen rakenteeseen, ja että nämä eri yhteistyömuodot, joilla pyrittiin estämään tuontia, vaihtelivat maasta toiseen, mikä osoittaa, etteivät ne voineet perustua yhteen ja ainoaan Cembureau-periaatteeseen. Heracles viittaa Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden osalta väitetiedoksiannon 74 kohtaan ja asiakirjoihin nro 33.126/17017—17051, jotka koskevat CMF:n vuonna 1934 vahvistamia ja komissiolle vuonna 1973 ilmoitettuja YHMJ:tä (ks. edellä 91 kohta). Se väittää vielä, että jos se olisi saanut tutustua valtionsisäisiä kartelleja ja erityisesti brittiläistä kartellia koskeviin asiakirjoihin, se olisi voinut osoittaa, että Kalogeropoulosin 25.6.1986 pidetyssä Heraclesin hallituksen kokouksessa tekemä ilmoitus, johon komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohdassa (asiakirjat nro 33.126/19875—19877), ei liittynyt Cembureau-sopimukseen vaan erilaisiin kansallisiin, kahdenvälisiin ja monenvälisiin järjestelyihin, joita eurooppalaiset sementintuottajat toteuttivat kyseisenä ajankohtana estääkseen tuontia. Saksaa koskevan asiakirjavihon osalta kantaja vetoaa tarkemmin väitetiedoksiannon 84 kohtaan ja sen jälkeen 48 ja 49 kohtaan, jotka kuvaavat pääasiallisten saksalaisten, ranskalaisten, sveitsiläisten, belgialaisten, alankomaalaisten ja luxemburgilaisten tuottajien rakenteellisia suhteita, jotka voisivat selittää, pikemminkin kuin Cembureau-sopimus, näiden eri markkinoiden kahdenväliset sopimukset tuonnin rajoittamiseksi. Heracles viittaa myös niihin väitetiedoksiannon lukuihin, joissa käsitellään Saksan alueellisia kartelleja ja erityisesti kiintiöiden myöntämiseen maan eteläosassa liittyvää kartellia. Ranskan markkinoiden osalta se viittaa väitetiedoksiannon 42 ja 44 kohtaan, jotka osoittavat tärkeimpien kansallisten tuottajien väliset yhteydet tuona ajankohtana, sekä väitetiedoksiannon 78 ja 79 kohtaan, joissa komissio katsoo, että näillä markkinoilla voimassa olleiden eri yhteistyömuotojen tarkoituksena tai

vaikutuksena oli vääristää tuntuvasti kilpailua. Se mainitsee Italiaa koskevasta asiakirjavihosta väitetiedoksiannon 32—34 kohdat, joissa esitetään yhteenveto markkinoiden jaosta ja yhteistyöstä näillä markkinoilla kyseessä olevana ajankohtana. Espanjaa koskevasta asiakirjavihosta se tuo esiin väitetiedoksiannon 55 kohdan, jossa kuvataan espanjalaisten ja portugalilaisten tuottajien kahdenvälisiä suhteita.

1229 On todettava, että ne kommentit ja vaihtoehtoiset selitykset, jotka perustuvat tietyillä markkinoilla voimassa olleisiin kansallisiin, kahdenvälisiin tai monenvälisiin sopimuksiin sekä eurooppalaisten sementtiyhtiöiden osakeomistuksen rakenteeseen ja jotka Heracles olisi voinut esittää yhteisön sisäisen kaupan vähäisyyden osalta kyseisenä ajankohtana, eivät olisi saattaneet uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittaessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon (ks. edellä 263 ja 264 kohta).

1230 Väite, jonka mukaan valtionsisäiset kartellit edelsivät ajallisesti Cembureau-sopimusta ja jonka mukaan niiden toteuttaminen ei riippunut mitenkään tästä sopimuksesta, ei olisi edellä 1137 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1231 Heracles väittää toiseksi 24.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että useista asiakirjoista ilmenee, ettei 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa tehty mitään Cembureau-sopimusta. Se mainitsee asiakirjat nro 33.126/5295, 5296, 15443—15518 ja 16410—16416, joista ilmenee, että eurooppalaisten sementintuottajien pääasiallisen huomion kohteena kyseisenä ajankohtana oli tuonti yhteisön ulkopuolisista maista eikä yhteisön sisäinen kauppa.

1232 Tämä väite ei kuitenkaan olisi edellä 1180 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1233 Heracles vetoaa kolmanneksi 24.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan useisiin asiakirjoihin, jotka sen mielestä osoittavat, toisin kuin komissio väittää, ettei Cembureau-sopimusta koskaan vahvistettu 19.3.1984 ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Se viittaa 12.11.1984 päivättyyn Van Hoven FIC:n hallituksen jäsenille laatimaan muistioon (asiakirjat nro 33.126/2436—2447), jossa todetaan nimenomaisesti 7.11.1984 pidetyn kokouksen osalta, että "mitään ETY:n sisäistä ongelmaa ei käsitelty eikä edes tuotu esille" (ote asiakirjasta nro 33.126/2436). Se, että valtuuskuntien johtajien kokouksissa käsiteltiin ainoastaan Cembureaun jäsenten perusteltuja huolenaiheita, ilmenee myös asiakirjoista nro 33.126/119—123, jotka koskevat kesäkuussa 1985 pidettyä Cembureaun yleiskokousta ja osoittavat, ettei tässä yleiskokouksessa edes keskusteltu yhteisön sisäisestä kaupasta.

1234 Ne kommentit, joita Heracles olisi voinut esittää näiden eri asiakirjojen perusteella, eivät kuitenkaan mitä ilmeisimmin olisi saattaneet uuteen valoon 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittua muistiota (väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) ja 2.4.1984 laadittuja tätä kokousta koskevia muistiinpanoja (väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737), jotka osoittavat selvästi, että Cembureau-sopimus vahvistettiin kyseisessä kokouksessa (ks. edellä 1008—1010 kohta).

1235 Komissio on pitänyt 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa käytyjä keskusteluja näyttönä siitä, että Cembureau-sopimus vahvistettiin vielä kerran, kun Cembureau ja sen jäsenet kannattivat kreikkalaisen ja espanjalaisen ylituotannon kanavointia yhteisön ulkopuolelle eurooppalaisten markkinoiden epävakauden välttämiseksi (väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 14 kohta ja 45 perustelukappaleen 2 kohta). Lisäksi FIC toi esiin 3.3.1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa asiakirjat nro 33.126/2436—2447 ja korosti erityisesti nimenomaista mainintaa siitä, ettei 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa käsitelty yhtään yhteisön sisäistä ongelmaa. Komissio on kuitenkin kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 3 kohdassa esitetyistä syistä katsonut, etteivät nämä asiakirjat ja tämä erityinen maininta saattaneet kyseisessä kokouksessa käytyjä keskusteluja eri valoon. Näin ollen ne kommentit, joita Heracles olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä osoittaakseen, että 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa ei käsitelty yhteisön sisäistä sementtikauppaa, eivät olisi johtaneet hallinnollisessa menettelyssä tältä osin eri lopputulokseen.

1236 Lopuksi on todettava, ettei komissio ole missään vaiheessa väittänyt, että kesäkuussa 1985 pidetyssä Cembureau yleiskokouksessa olisi keskusteltu yhteisön sisäisestä kaupasta.

1237 Tämän vuoksi ne huomautukset, joita Heracles olisi voinut esittää, jos se olisi saanut tutustua edellä 1233 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin, eivät olisi johtaneet hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

2.17. Asiat T-53/95, Rugby vastaan komissio, T-56/95, Castle vastaan komissio, T-70/95, Aker vastaan komissio ja T-71/95, Euroc vastaan komissio

1238 Castle, Aker ja Euroc väittävät 10.2.1997 päivätyissä kirjelmissään ensinnäkin, että väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevista luvuista ilmenee, että yhteisön sisäisen sementtikaupan vähäisyyden selittivät kuljetuskustannukset ja muut seikat, kuten kansallisten ja alueellisten markkinoiden keskittymisen aste, vertikaalinen integraatio, ristiintoimituksia koskevat sopimukset, vähemmistöosakkuusyhteydet ja muut yhteistyömuodot. Kaupan vähäisyys johtui myös kansallisista kartelleista.

1239 Tämä väite ei kuitenkaan olisi edellä 1154 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1240 Rugby, Castle, Aker ja Euroc väittävät toiseksi 18. ja 19.6.1997 toteutetun prosessinjohtotoimen johdosta toimittamissaan kirjelmissä, että sellaiset asiakirjat, joihin ne eivät ole saaneet tutustua hallinnollisessa menettelyssä, osoittavat, etteivät 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa käydyt keskustelut koskeneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön vahvistamista vaan sementin vertailulukujärjestelmän käyttöönottoa sekä erityisesti Itä-Euroopan maista tapahtuneeseen polkumyyntiin liittynyttä ongelmaa. Kantajat vetoavat tältä osin vuoden 1982 lopulla pidetyn CBR:n hallituksen kokouksen pöytäkirjanotteeseen (asiakirja nro 33.126/8132), josta ilmenee, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa oli tarkoitus käsitellä belgialais-alankomaalaista vertailulukujärjestelmää. Ne viittaavat lisäksi Van Hoven muistioon, joka koskee tämän 16.2.1978 Belgiassa ja Alankomaissa sovellettavista hintajärjestelmistä erään komission virkamiehen kanssa käymiä neuvotteluja (asiakirjat nro 33.126/9049—9053). Viimeksi mainitusta asiakirjasta ilmenee, että tietyt sementintuottajat keskustelivat komission kanssa sellaisesta vertailulukujärjestelmästä, jolla edistettiin vilpitöntä kilpailua. Tämä asiakirja osoittaa siten vääräksi komission väitteen, jonka mukaan väitetiedoksiannon 7 kohdassa tarkoitetuissa joissakin asiakirjoissa olevat maininnat "vilpittömästä kilpailusta" osoittaisivat Cembureaun toiminnan lainvastaisuuden. Rugby, Castle, Aker ja Euroc viittaavat myös saksalaisten, belgialaisten ja alankomaalaisten sementintuottajien edustajien 21.12.1978 komissiolle osoittamaan tutkimukseen sementtiteollisuudessa sovellettavasta vertailulukujärjestelmästä (asiakirjat nro 33.126/7861—7875). Tämä tutkimus osoittaa, miksi Phlipsin vuoden 1976 tutkimuksen hypoteesejä ja johtopäätöksiä ei voitu soveltaa sementtiteollisuudessa, kun taas komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä tukeutunut tähän tutkimukseen katsoessaan, että vertailulukujärjestelmä oli kilpailunvastainen (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 4 kohta; alaviite nro 53). Lisäksi ne argumentit, joihin Van Hove vetosi 14.1.1983 pidetyssä Cembureaun kokouksessa vertailulukujärjestelmästä pitämässään esityksessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta), ovat yhdenmukaisia edellä mainitun 21.12.1978 komissiolle osoitetun tutkimuksen johtopäätösten kanssa. Tukeakseen väitteitään, joiden mukaan 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa keskusteltiin sementtiteollisuuden vertailulukujärjestelmästä ja polkumyynnillä tapahtuneeseen tuontiin liittyvistä ongelmista, kantajat vetoavat vielä seuraaviin asiakirjoihin, jotka koskevat belgialais-alankomaalaisen vertailulukujärjestelmän ilmoittamista komissiolle: tammikuusta maaliskuuhun 1981 pidettyjen joidenkin CBR:n johtokunnan kokousten pöytäkirjanotteet (asiakirjat nro 33.126/8098—8104), 23.12.1981 päivätty Van Hoven kirje Cembureauhon kuuluville CLC:n jäsenille (asiakirjat nro 33.126/3242 ja 3243), josta ilmenee, että muut Cembureaun jäsenet seurasivat tiiviisti neuvottelujen etenemistä komission ja niiden sementintuottajien välillä, joita ilmoitettu vertailulukujärjestelmä koski, 15.12.1983 päivätty CBR:n johtokunnan kokouksen pöytäkirjan luonnos (asiakirjat nro 33.126/8170—8173), 20.12.1983 pidetyn CBR:n johtokunnan kokouksen pöytäkirjanote, joka koskee vastauksen valmistelua komission elokuussa 1983 lähettämään kirjeeseen, jossa ilmoitetaan, että komissio suorittaa myöhemmin vertailulukujärjestelmää koskevan ilmoituksen muodollisen arvioinnin (asiakirjat nro 33.126/8146—8148), ja muistio, jonka otsikkona on "Katsaus komission ja belgialaisten sementintuottajien välisten suhteiden vaiheisiin" (asiakirjat nro 33.126/9078—9080). Viimeksi mainittu muistio osoittaa niiden mielestä, että komission ensimmäinen virallinen reaktio vertailulukujärjestelmää koskeneeseen ilmoitukseen tapahtui 1.8.1983 eli 14.1.1983 pidettyä kokousta myöhempänä päivämääränä. Rugby väittää, että se olisi tämän tiedon perusteella ymmärtänyt ne syyt, joiden vuoksi komissio ei voinut arvostella tasapuolisesti Cembureaussa Eurooppaa varten tarkoitetusta vertailulukujärjestelmästä esitettyjä näkemyksiä. Se viittaa myös 12.3.1986 päivättyyn CBR:n muistioon, joka koskee vertailulukujärjestelmän ilmoittamista komissiolle (asiakirja nro 33.126/9114). Castle, Aker ja Euroc vetoavat 15.6.1978 päivättyyn saksalaisten, belgialaisten ja alankomaalaisten sementintuottajien eräälle komission virkamiehelle osoittamaan

kirjeeseen, joka koskee sementin hinnanmuodostusjärjestelmiä (asiakirjat nro 33.126/7858—7860). Rugby väittää lopuksi, että edellä mainituista seikoista ilmenee myös, että 25.3.1983 pidetyssä Cembureaun hallituksen kokouksessa keskusteltiin vertailulukujärjestelmästä.

1241 On kuitenkin todettava, että Rugbyn, Castlen, Akerin ja Eurocin esiin tuomat asiakirjat eivät saata uuteen valoon niitä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, jotka on otettu väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) huomioon Cembureau-sopimuksen olemassaolon osoittamiseksi. Nämä asiakirjat osoittavat korkeintaan, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa keskusteltiin myös polkumyyntiongelmista ja BPS:stä (ks. edellä 852 kohta). Lisäksi on huomattava, ettei komissio ole missään vaiheessa kiistänyt sitä, että tässä kokouksessa keskusteltiin myös hinnanmuodostusjärjestelmistä ja erityisesti BPS:stä sekä polkumyynnin vastaisista toimenpiteistä (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2—15 kohta) ja että komission yksiköt ja tietyt eurooppalaiset tuottajat olivat olleet yhteydessä vertailulukujärjestelmän osalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 4 kohta). Myöskään siitä, että muistiossa, joka koskee Van Hoven 16.2.1978 Belgiassa ja Alankomaissa sovellettavista hintajärjestelmistä erään komission virkamiehen kanssa käymää neuvottelua (asiakirjat nro 33.126/9049—9053), Van Hove on katsonut, että vertailulukujärjestelmä saattaisi edistää vilpitöntä kilpailua, ei olisi ollut hyötyä asianomaisten kantajien puolustuksessa, koska tässä muistiossa ei paljasteta mitään 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa käydyistä keskusteluista ja koska väitetiedoksiannon (7, 8 ja 60 kohta) ja kanteen kohteena olevan päätöksen (17 perustelukappale) vilpitöntä kilpailua koskevat katkelmat eivät ole myöskään johtaneet seuraamuksen määräämiseen kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Samoista syistä se, että kyseisillä kantajilla ei ole ollut mahdollisuutta tutustua hallinnollisessa menettelyssä 21.12.1978 komissiolle toimitettuun tutkimukseen sementtimarkkinoilla sovellettavasta vertailulukujärjestelmästä, ei ole loukannut niiden puolustautumisoikeuksia. Sillä, että komissio reagoi ensimmäisen kerran belgialais-alankomaalaista järjestelmää koskeneeseen ilmoitukseen vasta 1.8.1983, ei myöskään liity mitenkään 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa käytyihin keskusteluihin.

1242 Rugbyn väitteen osalta, jonka mukaan edellä 1240 kohdassa mainituista asiakirjoista ilmenee, että 25.3.1983 pidetyssä Cembureaun hallituksen kokouksessa keskusteltiin vertailulukujärjestelmästä, on todettava yhtäältä, ettei komissio kiistä lainkaan sitä, että kyseisessä kokouksessa keskusteltiin muun muassa vertailulukujärjestelmästä (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 2 ja 4 kohta), ja toisaalta, ettei komissio ole missään vaiheessa väittänyt, että Cembureau-sopimus olisi tehty tai vahvistettu tässä kokouksessa. Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen kannalta 25.3.1983 pidetty Cembureaun hallituksen kokous liittyi keskusteluihin "vilpittömästä tai terveestä tai rehdistä" kilpailusta. On huomattava, että väitetiedoksiannon (7, 8 ja 60 kohta) ja kanteen kohteena olevan päätöksen (17 perustelukappale) vilpitöntä kilpailua koskevat katkelmat eivät ole lopulta johtaneet kilpailusääntöjen rikkomisen toteamiseen kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Näin ollen vaikka Rugby olisi kyennyt näyttämään hallinnollisessa menettelyssä, että esiin tuoduista asiakirjoista ilmenee, että 25.3.1983 pidetyssä Cembureaun hallituksen kokouksessa keskusteltiin vertailulukujärjestelmästä, tässä menettelyssä ei olisi voitu päätyä muuhun lopputulokseen.

2.18. Asia T-60/95, Irish Cement vastaan komissio

1243 Irish Cement korostaa ensinnäkin 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että komissio on itse myöntänyt väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevissa luvuissa, että valtionsisäiset tai alueelliset kartellit, joita oli joissakin jäsenvaltioissa, riittivät näiden jäsenvaltioiden eristämiseen yhteisön sisäisestä kaupasta, koska ne tekivät vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi tuonnin muista yhteisön maista ja koska ne poistivat kaiken kiinnostuksen vientiin. Irish Cement katsoo siten, että jos se olisi saanut tutustua väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskeviin lukuihin hallinnollisessa menettelyssä, se olisi voinut osoittaa, että toisin kuin komissio väittää, todellinen selitys valtioiden välisen sementtikaupan vähäisyydelle ei ollut Cembureau-sopimuksen tekeminen vaan useiden itsenäisten valtionsisäisten kartellien olemassaolo. Se viittaa tarkemmin väitetiedoksiannon 47—49 ja 82—84 kohtaan Saksan markkinoiden osalta, 44—46 ja 78—81 kohtaan Ranskan markkinoiden osalta, 38—40 ja 73—77 kohtaan Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden osalta, 72 kohtaan Italian markkinoiden osalta, 89 kohtaan Espanjan markkinoiden osalta ja 86 kohtaan Kreikan markkinoiden osalta.

1244 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Mahdolliset vaihtoehtoiset selitykset, jotka Irish Cement olisi voinut esittää Cembureaun jäsenmaiden välisen sementtikaupan vähäisyydestä, jos se olisi voinut tutustua hallinnollisessa menettelyssä väitetiedoksiantoon kokonaisuudessaan, eivät olisi saattaneet kyseisiä suoria asiakirjatodisteita uuteen valoon (ks. edellä 263 ja 264 kohta). Lisäksi vaikka oletettaisiin, että kantaja olisi voinut esiin tuomiensa todisteiden avulla osoittaa, ettei valtionsisäisten kartellien ja Cembureau-sopimuksen välillä ollut yhteyttä, se, ettei sillä ole ollut mahdollisuutta tutustua näihin asiakirjoihin, ei ole haitannut sen puolustautumista, koska kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole otettu huomioon valtionsisäistä tilannetta koskevia väitteitä edellä 1137 kohdassa esitetyistä syistä.

1245 Irish Cement väittää toiseksi 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa sekä 19.3.1984 ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa käytyjen keskustelujen lainmukaisuuden vahvistavat vielä useat pöytäkirjat maaliskuun 1983 ja marraskuun 1984 välillä pidetyistä Cembureaun hallituksen kokouksista (asiakirjat nro 33.322/1423—1444 ja asiakirjat nro 33.126/7882—7886). Näistä pöytäkirjoista ilmenee selvästi, että kyseiset keskustelut koskivat Espanjasta ja Itä-Saksasta polkumyynnillä tapahtunutta tuontia. Näistä asiakirjoista olisi ollut Irish Cementille hyötyä myös sen osoittamiseksi, että tiettyjen valtuuskuntien johtajien 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa tekemät ilmoitukset, joiden mukaan "kuumia kiistakysymyksiä [olivat] vienti Espanjasta Irlantiin ja Isoon-Britanniaan" ja joiden mukaan "Cembureaun tulevaisuus on uhattuna, jos jäsenmaiden välisen kaupan ongelmia ei käsitellä ja ratkaista järjestön piirissä" (väitetiedoksiannon 9 kohdan b alakohta), liittyivät todellisuudessa Cembureaun jäsenten huomion kohteena olleeseen tärkeään riitaan (polkumyyntivalitus), joka asetti niistä eräät vastakkain, pyrkimyksiin löytää sovitteluratkaisu ja pitkällä tähtäimellä hajaannuksen vaaraan, jos polkumyyntiä ei voitaisi estää. Irish Cement lisää, että näistä kaikista asiakirjoista olisi ollut sille hyötyä myös sen osoittamiseksi, että valtuuskuntien johtajien kokouksissa tapahtuneella hin-

tatietojen vaihdolla (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen a alakohta) pyrittiin pelkästään arvioimaan polkumyynnin vaaroja ja havainnollistamaan komissiolle jätettyjä polkumyyntivalituksia.

1246 On kuitenkin todettava, että esiin tuodut asiakirjat eivät saata uuteen valoon niitä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, jotka on otettu väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) huomioon osoituksina Cembureau-sopimuksen olemassaolosta. Nämä asiakirjat osoittavat korkeintaan, että kyseisissä kokouksissa keskusteltiin myös polkumyyntituontiin liittyvistä ongelmista, mitä komissio ei ole missään vaiheessa kiistänyt (ks. edellä 1180 kohta). Tämän vuoksi ne huomautukset, joita kantaja olisi voinut esittää, jos se olisi saanut tutustua kyseisiin asiakirjoihin, eivät olisi johtaneet hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen. Erityisesti 19.3.1984 pidetystä kokouksesta on vielä todettava, että Irish Cementin esittämät asiakirjat eivät olisi voineet saattaa uuteen valoon sitä, että "kuumiin kiistakysymyksiin", joihin viitataan tämän kokouksen puheenjohtajalle laaditussa muistiossa, kuuluivat myös "vienti Saksasta Isoon-Britanniaan ja Irlantiin" sekä "vienti Ranskasta Saksaan" (väitetiedoksiannon 9 kohdan b alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) eli välitön huoli yhteisön sisäisestä sementtikaupasta, jota Cembureau-sopimuksella pyrittiin sääntelemään.

1247 Valtuuskuntien johtajien kokouksissa tapahtuneen hintatietojen vaihdon tarkoituksen osalta on todettava, että ne kommentit, joita Irish Cement olisi voinut esittää esiin tuotujen asiakirjojen perusteella, eivät olisi voineet saattaa uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat, että kokouksissa vaihdettiin tämän tyyppisiä tietoja, jotta olisi voitu "arvioida riskit, jotka voivat aiheutua tietyn tuonnin kasvusta sekä samanaikaisesta tiettyjen hintojen huomattavasta laskusta" [14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnos (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585)], "tuoda esiin olemassa olevan konfliktin mahdolliset syyt" [19.3.1984 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta 2.4.1984 laaditut muistiinpanot (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733)] ja "pienentää asteittain [hintojen välistä] eroa", jotta vienti ei enää kiinnostaisi [19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729)].

1248 Irish Cement vetoaa kolmanneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan 16.10.1985 pidetyn CMF:n kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.126/17099—17102), josta ilmenee, että kaksi brittiläistä tuottajaa, RTZ ja Rugby, ilmaisivat huolensa siitä, että jos Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla voimassa olevia sopimuksia muutetaan, se houkuttelee sementin tuontiin näille markkinoille. Irish Cementin mielestä tämä todistaa, ettei kansainvälistä sopimusta tuontirajoituksista ollut olemassa.

1249 On kuitenkin todettava, että ne kommentit, joita Irish Cement olisi voinut esittää tämän asiakirjan perusteella, jos se olisi voinut tutustua siihen hallinnollisessa menettelyssä, eivät olisi

saattaneet millään tavoin uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon (väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale). Komissio ei ole nimittäin missään vaiheessa väittänyt, että Cembureau-sopimuksen vaikutuksesta kaikki yhteisön sisäinen sementtikauppa ja kaikki kiinnostus valtioiden väliseen kauppaan olisivat lakanneet. Jo kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan Cembureau-sopimusta on pidetty lainvastaisena sen kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi.

1250 Irish Cement vetoaa neljänneksi 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan 3.10.1986 päivättyyn Titanin Cannellopoulosin ja Heraclesin Kalogeropoulosin yhteiseen ilmoitukseen aiheesta "Exports of Greek Cement to England" (asiakirjat nro 33.126/11116 ja 11117). Tämän ilmoituksen mukaan "on kuultu uhkauksia ja ponnisteltu, jotta voitaisiin muodostaa yhteinen vastarinta muiden eurooppalaisten tuottajien kanssa kreikkalaisen viennin estämiseksi aina kun se on mahdollista, myös yhteisön ulkopuolisiin maihin, raunioittaa kreikkalainen sementtiteollisuus ja saattaa sen kotimarkkinat epäjärjestykseen hankkimalla yksi kreikkalaisista yhtiöistä". Sen mukaan tämä ilmoitus merkitsee selvästi sitä, ettei kyseisenä ajankohtana ollut Cembureau-sopimusta. Jos tällainen sopimus olisi ollut olemassa, "yhteinen vastarinta muiden eurooppalaisten tuottajien kanssa", johon tässä yhteisessä ilmoituksessa viitataan, olisi ollut jo tosiasia eikä sellaisen muodostamiseksi olisi tarvinnut ponnistella. Irish Cement toteaa lisäksi, että tämä ilmoitus on ilmeisessä ristiriidassa Kalogeropoulosin 25.6.1986 pidetyssä Heraclesin hallituksen kokouksessa tekemän ilmoituksen kanssa (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877).

1251 On kuitenkin todettava, että kantajan esiin tuoma asiakirjaselvitys ei saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut näyttääkseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteen (väitetiedoksiannon (9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale). Tällaisen kollektiivisen puolustautumistoimenpiteen järjestäminen sitä erityistä uhkaa vastaan, jonka kreikkalainen tuonti muodosti Länsi-Euroopan markkinoille vuodesta 1986, ei sulje mitenkään pois mahdollisuutta siitä, että sitä ennen oli voimassa Euroopan tasolla tehty yleinen sopimus kotimarkkinoiden rauhoittamisesta.

2.19. Asiat T-61/95, Cimpor vastaan komissio, T-62/95, Secil vastaan komissio, ja T-63/95, ATIC vastaan komissio

1252 Cimpor ja ATIC väittävät ensinnäkin 21.1. ja 7.2.1998 päivätyissä huomautuksissaan, että tietyistä asiakirjoista ilmenee, että vuonna 1983 Euroopan sementtiteollisuuden pääasiallisena huolenaiheena oli Itä-Euroopan maista Länsi-Eurooppaan polkumyynnillä tapahtunut tuonti. ATIC vetoaa tältä osin 21. ja 22.12.1987 päivättyihin Vicatin muistioihin (asiakirjat nro 33.126/6160—6175), ja Cimpor vetoaa Ciments d'Obourg -yhtiön "vuoden 1988 toimintakertomukseen" (asiakirja nro 33.126/186). Niiden mukaan ne olisivat voineet näiden asiakirjojen perusteella kiistää komission väitteen siitä, että Cembureau-sopimus tehtiin 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa.

1253 On kuitenkin todettava, ettei kumpikaan esiin tuoduista asiakirjoista liity millään tavoin 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen eivätkä ne paljasta siten mitään tässä kokouksessa käydyistä keskusteluista. Vaikka niiden oletettaisiinkin liittyvän jollain tavoin kyseiseen kokoukseen, ne eivät saattaisi uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut näyttääkseen, että valtuuskuntien johtajat tekivät 14.1.1983 pidetyssä kokouksessaan polkumyyntiä koskeneiden keskustelujen ohella kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan viennin sääntelyä koskevan sopimuksen, joka vahvistettiin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa (väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale).

1254 Cimpor ja Cecil viittaavat toiseksi 21.1.1998 päivätyissä kirjelmissään FIC:n sisäisiin kirjeisiin, jotka koskevat 7. ja 8.11.1984 pidettyjä Cembureaun hallituksen ja valtuuskuntien johtajien kokouksia (asiakirjat nro 33.126/862 ja 863) ja joista ilmenee paitsi Itä-Euroopasta suuntautuneen sementintuonnin eurooppalaisen sementtiteollisuuden edustajille aiheuttama huoli, erityisesti se, että Cembureau jäi täysin jäsentensä välistä kilpailua koskevien kysymyksien ulkopuolelle. Tältä osin ne kiinnittävät huomiota tähän asiakirjaan sisältyvään alaviitteeseen, jonka mukaan kyseisissä kokouksissa ei käsitelty tai tuotu esiin mitään yhteisön sisäistä ongelmaa.

1255 On syytä muistaa, että Cembureau-sopimusta koskeva näyttö ei perustu lainkaan 8.11.1984 pidetyssä Cembureaun hallituksen kokouksessa käytyihin keskusteluihin. Asiakirjassa nro 33.126/862 todetaan, että "mitään ETY:n sisäistä ongelmaa ei käsitelty eikä edes tuotu esille" 7.11.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa. Kyseessä on sama asiakirja kuin asiakirja nro 33.126/2436 (ks. edellä 1233 kohta). Cimporin ja Secilin tämän maininnan perusteella esittämä väite ei olisi voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen. Asiakirja nro 33.126/862 ei saata uuteen valoon väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) mainittuja asiakirjoja, jotka osoittavat, että Cembureau-sopimus tehtiin 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa ja vahvistettiin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa (ks. edellä 979—985, 1008—1010, 1030—1037 ja 1235 kohta).

2.20. Asia T-65/95, Italcementi vastaan komissio

1256 Italcementi korostaa ensinnäkin 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että niistä asiakirjoista, joihin se on voinut tutustua 2.10.1996 toteutetun prosessinjohtotoimen johdosta, ilmenee, että eurooppalaiset kartellit toimivat paljon monitahoisemmassa taloudellisessa kokonaistilanteessa kuin mitä komissio on selostanut väitetiedoksiannon kansainvälistä tilannetta koskevassa osassa ja sen jälkeen kanteen kohteena olevassa päätöksessä ja että rajat ylittävän sementtikaupan vähäinen määrä selittyy helposti useilla markkinoiden erityispiirteillä, kuten sen rakenteellisella ylikapasiteetilla (väitetiedoksiannon 37, 42, 47, 54 ja 56 kohta Yhdistyneen kuningaskunnan, Ranskan, Saksan, Espanjan ja Portugalin markkinoiden osalta) ja eri jäsenvaltioiden yhtiöiden ristiinomistuksilla (väitetiedoksiannon 42, 54, 56 ja 82 kohta

Ranskan, Espanjan, Portugalin ja Saksan markkinoiden osalta) ilman, että olisi tarpeen turvautua kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen olemassaolosta esitettyyn teoriaan.

1257 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Taloudelliseen kokonaistilanteeseen perustuvat vaihtoehtoiset selitykset, jotka kantaja olisi voinut esittää yhteisön sisäisen sementtikaupan vähäisyydestä, eivät olisi saattaneet kyseisiä suoria asiakirjatodisteita uuteen valoon (ks. edellä 263 ja 264 kohta). Valtioiden välisen sementtikaupan "luonnollisia esteitä" koskevat selitykset, jotka kantaja olisi voinut esittää, jos se olisi saanut tutustua hallinnollisessa menettelyssä väitetiedoksiantoon kokonaisuudessaan, olisivat päinvastoin korostaneet kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, koska valtuuskuntien johtajat ovat Cembureau-sopimuksen tekemisellä yrittäneet estää sitä vähäistä kilpailua, jota markkinoilla oli vielä jäljellä (ks. edellä 1088 kohta).

1258 Italcementi korostaa toiseksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että valtionsisäistä tilannetta koskeviin asiakirjavihkoihin sisältyvät seikat asettavat oikeisiin mittasuhteisiin sen keskeisen aseman, jonka komissio on katsonut Cembureaulla olleen kilpailun heikkenemisessä kyseisenä ajankohtana. Näistä seikoista ilmenee, että kansalliset ja alueelliset rajat ylittäneet eri kartellit, joiden olemassaoloa tietyillä markkinoilla (Yhdistyneen kuningaskunnan, Ranskan, Saksan, Kreikan, Espanjan ja Portugalin markkinoilla) komissio epäili väitetiedoksiannossa, olivat täysin riippumattomia Cembureaun vaikutuspiiristä ja toiminnasta. Väitetiedoksiannossa korostetaan toisaalta, että nämä eri kansalliset tai alueelliset kartellit riittivät sellaisinaan estämään tai rajoittamaan perustamissopimuksessa tavoiteltua taloudellista vuorovaikutusta ja estämään jäsenvaltioiden välisiä luonnollisia kauppavirtoja ilman, että Euroopan tasolla vahvistettu kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva periaate olisi ohjannut niitä (väitetiedoksiannon 77, 81, 84, 86, 89 ja 91 kohta Yhdistyneen kuningaskunnan, Ranskan, Saksan, Kreikan, Espanjan ja Portugalin markkinoiden osalta). Loogisesti katsottuna olisi siten mahdotonta ajatella, että eurooppalaiset sementintuottajat olisivat pitäneet välttämättömänä sopia taustalla yleiseurooppalaisesta kartellista, jolla olisi pyritty rajoittamaan kilpailua sellaisilla markkinoilla, joilla kilpailua jo rakenteellisesti vaaransivat erilaiset kansalliset ja alueelliset sopimukset, joista eräät juonsivat paljon kauemmalta ajalta kuin vuodelta 1983 (asiakirjat nro 33.126/17863 ja 17864 sekä väitetiedoksiannon 46 kohta Ranskan markkinoiden osalta ja 82 kohta Saksan markkinoiden osalta), josta alkaen komissio väittää voivansa varmuudella näyttää Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteen. Saksaa koskeva asiakirjavihko paljastaa erityisen hyvin komission päättelyn epäloogisuuden ja mielivaltaisuuden, kun se on pitänyt Cembureau-järjestöä paikallistasolla tai yhteisön raja-alueilla olemassa olevien kartellien "pakollisena kohtauspaikkana". Italcementi tuo tältä osin esiin, että komissio on täsmentänyt, miksi se katsoi saksalaisten tuottajien välisen tietojenvaihdon BDZ:n välityksellä sekä BDZ:n ja SFIC:n välisen tietojenvaihdon ja Etelä-Saksan markkinoiden jakamista koskevan kartellin olleen jo sellaisenaan omiaan vaikuttamaan yhteisön sisäiseen kauppaan, vaikka ne olivat kaikki puhtaasti kansallisia, ja tämän jälkeen katsonut, että saksalaisten tuottajien päätös olla harjoittamatta vientiä johtui siitä, etteivät ne halunneet rikkoa Cembureau-sopimusta. Näin tehdessään komissio ei ole ottanut huomioon sitä, että väitetyt saksalaiset sopimukset ovat vuodelta 1956 eli Cembureau-periaatteen syntyä huomattavasti aikaisemmalta ajalta (väitetiedoksiannon 82 ja 84 kohta). Se on ennen kaikkea pitäytynyt analyysissään, vaikka tosiseikkojen kuvauksessa (väitetiedoksiannon 47—49 kohta) ei ole mitään sellaista, jonka perusteella tällaiset paikalliset ja alueelliset sopimukset voitaisiin yhdistää Cembureau-sopimukseen.

1259 Italcementi vetoaa 26.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan vielä useisiin Belgian markkinoita koskeviin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/851, 853—856, 874, 1135—1138, 1204—1206, 1543—1547, 1804, 1805, 1823, 1824, 2661—2664, 2691, 2692, 7784, 8055, 8154, 8155, 8207—8209, 8557, 8562, 9039, 9751, 10052, 10330, 10351, 10352, 10439, 10440, 18056—18061, 18067, 18081, 18082, 18100, 18101 ja 18110—18113), joista ilmenee, että myös näillä markkinoilla oli paikallisia kartelleja, jotka koskivat markkinaosuuksia, hintoja, vientiä muihin yhteisön jäsenvaltioihin tai kolmansiin maihin, klinkkerin toimitusta, raaka-ainemarkkinoita (kalkkiesiintymien käyttö), lopputuotteen markkinoita (inertti aine, betoni), sementtitoimituksia betonikeskuksiin ja kuljetusta. Nämä kartellit ovat olleet täysin riippumattomia Cembureausta, sen toiminnasta ja sen luomaksi väitetystä periaatteesta, ja ne ovat sellaisinaan olleet omiaan estämään kaiken kilpailun. Cimporin, Secilin, Aslandin ja Ready-Mixin yhteydenotoista 24.1.1989 laadittu muistio (asiakirja nro 33.322/178) sisältää puolestaan täsmennyksiä kyseisten kahden portugalilaisen tuottajan välisistä paikallisista kartelleista, jotka siitä syystä, että ne ulottuivat betonin lopputuotteen markkinoille, johtivat näiden markkinoiden eristämiseen ulkomaiselta kilpailulta.

1260 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Vaikka oletettaisiin, että Italcementi olisi voinut esiin tuomiensa asiakirjojen avulla osoittaa, ettei valtionsisäisten kartellien ja Cembureau-sopimuksen välillä ollut yhteyttä, se, ettei sillä ole ollut mahdollisuutta tutustua näihin asiakirjoihin, ei ole voinut haitata sen puolustautumista, koska kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole otettu huomioon valtionsisäistä tilannetta koskevia väitteitä ja koska näyttö Cembureau-sopimuksen olemassaolosta ei riipu mitenkään kansallisista kartelleista esitetystä näytöstä. Edes ne kommentit, joita Italcementi olisi voinut esittää luettelemiensa asiakirjojen perusteella, jotka osoittavat, että valtionsisäiset kartellit vähensivät jäsenvaltioiden välistä kauppaa, eivät olisi voineet saattaa uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joita komissio on käyttänyt väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä näyttääkseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteen (ks. edellä 263 ja 264 kohta). Nämä selitykset olisivat sitä vastoin korostaneet kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, koska valtuuskuntien johtajat ovat Cembureau-sopimuksen tekemisellä yrittäneet estää sitä vähäistä kilpailua, jota markkinoilla oli vielä jäljellä (ks. edellä 1088 kohta).

1261 Italcementi korostaa kolmanneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että niissä asiakirjoissa, joihin se on saanut tutustua, ei viitata lainkaan "makrotason yhteistoimintaan" Euroopassa. Sitä vastoin ainoat näiden asiakirjojen viittaukset Cembureauhon (asiakirjat nro 33.126/14855, 14858, 14859, 14861, 14870, 14871, 14889 ja 14893) tuovat esiin sen yksinomaisen tehtävän täysin teknisenä ja taloudellisena, mutta ei missään tapauksessa kaupallisena keskusteluforumina.

1262 On kuitenkin korostettava, että ne kommentit, joita Italcementi olisi voinut esittää näiden eri asiakirjojen perusteella tähdentääkseen tällaista Cembureaun asemaa, eivät kuitenkaan olisi saattaneet uuteen valoon niitä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittaessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

1263 Italcementi väittää neljänneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että 23.7.1986 pidetyn Heraclesin hallituksen kokouksen pöytäkirjanote (asiakirjat nro 33.126/19879 ja 19880) olisi saattanut uuteen valoon Kalogeropoulosin 25.6.1986 pidetyssä Heraclesin hallituksen kokouksessa tekemän ilmoituksen, johon komissio on tukeutunut näyttääkseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteen (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877). Tämä 23.7.1986 päivätty asiakirja sisältää paitsi maininnan brittiläisestä kartellista ja eurooppalaisesta kartellista, johon 25.6.1986 tehdyssä ilmoituksessa viitataan, myös nimenomaisen viittauksen Cembureauhon ilman, että siinä kuitenkaan todettaisiin kartellien ja Cembureaun välistä yhteyttä. Italcementin mukaan Kalogeropoulosin ilmoituksessa ainoastaan mainitaan "kaikkien Euroopan sementintuottajien kartelli" nimittämättä sitä "Cembureaun kartelliksi tai periaatteeksi". Tämä osoittaa selvästi, että pöytäkirjassa tarkoitetulla kartellilla ei ole mitään tekemistä Cembureaun kanssa ja että ilmoituksen laatijan eli Heraclesin pääjohtajan tarkoituksena oli ilmeisesti viitata tällä jokseenkin tiivistetyllä ilmaisullaan kaikkiin paikallisiin ja alueellisiin kartelleihin yhteisön erilaisilla kansallisilla markkinoilla.

1264 On kuitenkin todettava, että se, että 23.7.1986 pidetyn Heraclesin hallituksen kokouksen pöytäkirjanote (asiakirjat nro 33.126/19879 ja 19880) ei osoita Cembureaun ja eurooppalaisen kartellin välistä nimenomaista yhteyttä, ei saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita ja erityisesti Blue Circlen sisäisiä muistioita (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334 ja 11335—11337) sekä kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleessa mainittuja Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksiin liittyviä asiakirjoja, jotka osoittavat kiistatta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen ja Cembureaun välisen yhteyden.

1265 Italcementi väittää viidenneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että useat asiakirjat osoittavat selvästi, että eurooppalaiset sementintuottajat toimivat päivittäisissä kauppasuhteissaan täydellisen tietämättöminä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta ylemmäntasoisesta periaatteesta. Lisäksi useat asiakirjat osoittavat yhteisön sisäistä vientiä harjoitetun tai halutun harjoittaa, mikä on ristiriidassa väitetyn Cembureau-sopimuksen olemassaolon kanssa. Italcementi viittaa tältä osin useisiin espanjalaisiin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.322/406—408, 1607, 1608 ja 2898—2901) ja portugalilaisiin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.322/155—157, 470—481, 483, 484, 575, 1021 ja 1022). Aslandin 24.9.1986 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirja (asiakirjat nro 33.322/1607 ja 1608), jossa viitataan meneillään olleisiin ponnisteluihin "jotta saatettaisiin sekä kansainvälisesti että kansallisesti parempaan tietoisuuteen tarve kannustaa tuottajien välistä solidaarisuutta, mikä on ainoa vakavasti otettava, vaikkakin vaikea keino tehdä tyhjäksi tuonnista aiheutuvat seuraukset", todistaa sen mielestä, että kyseisenä ajankohtana ei ollut vielä tällaista kansainvälistä tietoisuutta ja että siten Cembureau-sopimuksen konkreettiset vaikutukset kansallisten sementtiyritysten toimintaan olivat jääneet täysin huomaamatta. Asiakirjat 33.322/470—481, 483 ja 484 osoittavat, että portugalilaiset tuottajat olivat väitetyistä kansallisista ja Ibearian niemimaan kartelleista huolimatta vapaita viemään muihin Cembureaun jäsenmaihin. Italcementi lisää, että se on löytänyt useita asiakirjoja [asiakirjat nro 33.126/14956—14976 (SFIC:n sisäiset asiakirjat, joissa esitetään yhteenveto sementin tuonnista Ranskaan vuosina 1984—1988), 13487, 5680 ja 5681 (ranskalaisen yhtiön Norcimin kaupallisten johtajien kokousten pöytäkirjat)] ja jotka osoittavat, että vaikka Cembureau-sopimuksen oletettaisiin olleen olemassa vuodesta 1983 (mikä ei pidä paikkaansa), sitä ei selvästikään sovellettu käytännössä, kun otetaan huomioon rajat ylittävän sementtikaupan kehitys kyseisenä ajanjaksona. Italcementi yksilöi 26.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan vielä joukon asiakirjoja, jotka vahvistavan

sen väitteen tältä osin. Useat asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/732—735, 1963, 1991, 2058 ja 10193—10195) osoittavat siten Belgian tuottajien olleen huolissaan niistä kielteisistä vaikutuksista, joita niiden sisäisten hintojen kohtuuttomalla nousulla voisi olla tuontiin ja erityisesti Saksasta peräisin olevaan tuontiin, mikä osoittaa, ettei tällaista tuontia näytetä kielletyn kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevalla periaatteella. Useat asiakirjat, jotka koskevat vientiä Saksasta ja Ranskasta Belgiaan sekä vientiä Belgiasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan (asiakirjat nro 33.126/375, 885, 886, 1404—1406, 1425, 6916, 6947, 6954, 7552, 7558, 7760, 7761, 8110, 8112—8118, 8131—8132, 8382, 8519, 8540, 10193—10195 ja 18099 a), todistavat sen mielestä puolestaan, ettei Cembureau-periaatteella ollut käytännön vaikutuksia, ja osoittavat, että tuonnin vuoksi uhattuina olleet tai uhatuiksi itsensä tunteneet yritykset puolustautuivat muun muassa myöntämällä asiakkailleen alennuksia, organisoimalla vastatoimenpiteitä tuontitavaran alkuperäisillä markkinoilla, suunnittelemalla tai toteuttamalla liittoutumia ja yritysostoja tai valtaamalla osuuksia eri maissa. Useat muut asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/3973, 3974, 10837—10839 ja 10857—10872) tukevat Italcementin mukaan sen väitettä, jonka mukaan viennin esteet liittyivät kaupallisiin syihin. Sitä vastoin, kun tällainen vienti oli mahdollista, sitä toteutettiin ottamatta huomioon väitettyä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sopimusta. Italcementi korostaa, että kaikki esiin tuodut asiakirjat todistavat, että kansainvälinen sementtikauppa vastasi täysin markkinoiden logiikkaa (kansallisten markkinoiden rakenne, hintatasojen erot, alijäämäinen tuotantokapasiteetti, luonnolliset ja tekniset kaupan esteet — —) eikä väitettyjä periaatteita, joilla olisi pyritty rajoittamaan tämän kaupan määrää.

1266 On syytä muistaa, ettei komissio ole missään vaiheessa väittänyt, että Cembureau-sopimuksen ja sen soveltamistoimien vaikutuksesta kaikki yhteisön sisäinen sementtikauppa ja kaikki kiinnostus valtioiden väliseen kauppaan olisivat lakanneet. Jo kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan Cembureau-sopimusta on pidetty lainvastaisena sen kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi. Lisäksi on todettava, ettei tässä sopimuksessa kielletty "jäsenvaltioiden välistä perinteistä ja jopa rakenteellista kauppaa" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729), vaan siinä vastustettiin "villiä" vientiä (19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskevat muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737) eli vientiä, joka ei ole valvottua eikä säänneltyä. Se, että tietyssä tilanteessa tapahtuu tuontia tai vientiä, ei siis saata uuteen valoon Cembureau-sopimuksen olemassaolosta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita (väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale).

1267 Aslandin 24.9.1986 päivätty asiakirja (asiakirjat nro 33.322/1607 ja 1608) on nähtävä oikeassa asiayhteydessä eli Kreikasta kyseisenä ajankohtana suuntautuneen tuonnin aiheuttamien erityisten uhkien yhteydessä. Ne kommentit, joita Italcementi olisi voinut esittää tämän asiakirjan perusteella, jos se olisi saanut tutustua siihen hallinnollisen menettelyn aikana, eivät olisi siten saattaneet uuteen valoon niitä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat, että Euroopan tasolla oli aikaisemmin tehty kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskeva yleinen sopimus.

2.21. Asia T-68/95, Holderbank vastaan komissio

1268 Holderbank väittää aluksi 8.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että jos se olisi saanut tutustua hallinnollisessa menettelyssä väitetiedoksiannon brittiläistä kartellia koskeviin lukuihin (4 ja 14 luvut) sekä tätä kartellia koskeviin asiakirjoihin, se olisi kyennyt näyttämään, että se, ettei sementtiä viety muihin jäsenvaltioihin, selittyi olosuhteilla, jotka eivät liity mitenkään Cembureau-sopimukseen. Se toteaa tältä osin, että komissio itsekin myöntää väitetiedoksiannon 38, 73 ja 74 kohdassa, että brittiläiset markkinat oli täysin jaettu ja eristetty, ja ulkomaalaisten kilpailijoiden oli siten mahdotonta päästä näille markkinoille YHMJ:n (ks. edellä 91 kohta) vaikutuksesta. Edellä mainitut väitetiedoksiannon kohdat ovat siten ristiriidassa Cembureau-sopimuksen olemassaolon kanssa.

1269 Tämän jälkeen Holderbank yksilöi joukon asiakirjoja, jotka sisältyvät Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevaan asiakirjavihkoon — erityisesti kirjeenvaihdon ajanjaksona 1986—1987 CMF:n jäsenten välillä sekä OFT:n (ks. edellä 1147 kohta) kanssa — ja joiden perusteella, jos se olisi saanut tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, se olisi voinut tukea väitettään, jonka mukaan mannermaan tuottajien oli tosiasiallisesti mahdoton päästä brittiläisille markkinoille. Se mainitsee erityisesti CMF:n puheenjohtajan OFT:lle osoittaman kirjeen (asiakirjat nro 33.126/17624 ja 17625), jonka mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan markkinat valtaosasta Länsi-Euroopan markkinoita erottavan "delivered-price-systemin" vuoksi brittiläisille asiakkaille tarkoitettu sementti oli ehdottomasti toimitettava työmaalle, mikä aiheutti huomattavia käytännön vaikeuksia potentiaalisille ulkomaisille kilpailijoille. Asiakirjoista nro 33.126/17625 ja 17641—17653 ilmenee vielä, että toisin kuin komissio väittää, brittiläiset hinnat olivat todellisuudessa kuljetuskustannukset huomioon ottaen alempia kuin mannermaalla ja erityisesti Länsi-Saksassa, mikä hillitsi vientiä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Holderbank olisi mielestään näiden asiakirjojen perusteella voinut siis jo hallinnollisessa menettelyssä kiistää väitteen, jonka mukaan vientitoiminnan puuttuminen johtui kansainvälisestä kartellista. Asiakirjoista nro 33.126/17642 ja 17643 ilmenee puolestaan, että kyseisenä ajanjaksona kotimainen kysyntä heikkeni Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Tämä seikka merkitsee niin ikään kantajan mielestä sen puolesta puhuvaa näyttöä, koska Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden kasvava ylikapasiteetti vaikutti siten, että paikallisten tuottajien hintoihin kohdistunut paine kasvoi ja siten niiden pyrkimys estää tuontia voimistui. Asiakirja nro 33.126/17646, joka koskee Kreikasta, entisestä Itä-Saksasta ja Puolasta tulevaa tuontia, osoittaa, että erityisesti paikallisten tuottajien hintojen osalta toteuttamien vastatoimenpiteiden vuoksi ulkomaiset tuottajat eivät voineet ajatellakaan tuovansa Yhdistyneeseen kuningaskuntaan muutoin kuin polkumyynnillä. Holderbank päättää tältä osin esityksensä liittämällä 8.2.1997 päivättyihin huomautuksiinsa useita CMF:n kokouksista laadittuja pöytäkirjoja (asiakirjat nro 33.126/17062, 17090, 17099, 17100, 17134, 17141, 17142, 17147, 17149, 17158, 17163—17168, 17171, 17183, 17193, 17200, 17211, 17215, 17220, 17227, 17262, 17280, 17623, 17624, 17666, 17667 ja 17696—17699), jotka osoittavat silmiinpistävällä tavalla Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden jaon ja eristämisen.

1270 Se mainitsee erikseen Kreikkaa koskevan asiakirjavihon osalta 29.9.1986 pidetystä Heraclesin hallituksen kokouksesta laaditun muistion (asiakirjat nro 33.126/19881 ja 19882), joka osoittaa, että komissio on irrottanut Kalogeropoulosin 25.6.1986 tekemän ilmoituksen asiayhteydestään (väitetiedoksiannon 9 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877). Tämä muistio osoittaa kiistatta,

että ainoastaan brittiläinen kartelli eikä kansainvälinen kartelli esti vientiä Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

1271 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Yhteisön sisäisen sementtikaupan puuttumista koskevat vaihtoehtoiset selitykset, jotka perustuvat Yhdistyneessä kuningaskunnassa voimassa olleisiin sopimuksiin kotimarkkinoiden jaosta ja eristämisestä, tai ne kommentit, joita Holderbank olisi voinut esittää 29.9.1986 pidetystä Heraclesin hallituksen kokouksesta laaditusta muistiosta (asiakirjat nro 33.126/19881 ja 19882), eivät olisi saattaneet Cembureau-sopimuksen olemassaolosta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita uuteen valoon. Lisäksi on todettava, että 29.9.1986 laaditussa Heraclesin muistiossa todetaan pelkästään seuraavaa: "tähän mennessä Englannissa kartelli on 'terrorisoinut' markkinoita ja estänyt käyttövalmista betonia valmistavia suuria yrityksiä ostamasta kreikkalaista sementtiä sillä uhalla, että ne muuten joutuisivat hankaluuksiin". Millään perusteella ei siis voida väittää, että tässä muistiossa viitattaisiin pikemminkin brittiläiseen kuin eurooppalaiseen kartelliin. Vaikka oletettaisiinkin Holderbankin väittämällä tavalla, että muistion laatija on tarkoittanut brittiläistä kartellia, tämä ei mitenkään sulkisi pois sellaisen aikaisemman, laajemman eurooppalaisen kartellin olemassaoloa, jolla "tuettiin" tätä paikallista kartellia. Kritiikki, jota Holderbank on esittänyt 29.9.1986 laaditun Heraclesin muistion valossa kyseisen yrityksen pääjohtajan Kalogeropoulosin 25.6.1986 tekemästä ilmoituksesta, jossa viitataan juuri brittiläisen ja eurooppalaisen kartellin kaksoisrooliin (ks. edellä 913 kohta), ei olisi siten voinut saattaa uuteen valoon niitä lukuisia asiakirjatodisteita, joiden perusteella komissio on todennut Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

2.22. Asia T-69/95, Hornos Ibéricos vastaan komissio

1272 Hornos Ibéricos väittää ensinnäkin 10.2.1997 päivätyssä kirjelmässään, että brittiläisen kartellin olemassaolo, eikä väitetty Cembureau-sopimus, johti siihen, että muiden tuottajien oli mahdotonta päästä Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoille. Tämä tosiasia ilmenee väitetiedoksiannon Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevista luvuista (4 ja 14 luvut) sekä 29.9.1986 pidetystä Heraclesin hallituksen kokouksesta laaditusta muistiosta (asiakirjat nro 33.126/19881 ja 19882). Se, ettei kantaja ole saanut tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, on siten loukannut sen puolustautumisoikeuksia.

1273 Tämä väite on hylättävä edellä 1271 kohdassa esitetyillä perusteilla.

1274 Toiseksi Hornos Ibéricos viittaa 10.2.1997 päivätyssä kirjelmässään marraskuussa 1994 laadittuun komission PO III:n sisäiseen muistioon, josta ilmenee, että komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämä markkina-analyysi on virheellinen.

1275 On huomattava, ettei kantajilla ole pääsääntöisesti oikeutta tutustua komission sisäisiin asiakirjoihin (edellä 144 kohdassa mainittu asia BPS Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomion 25 kohta; edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, tuomion 54 kohta ja edellä 196 kohdassa mainittu asia NMH Stahlwerke ym. v. komissio, määräyksen 35 kohta). Tämä oikeudelle tutustua sisäisiin asiakirjoihin asetettu rajoitus on perusteltu, koska on välttämätöntä varmistaa se, että asianomainen toimielin kykenee toimimaan asianmukaisesti perustamissopimuksen kilpailusääntöjen rikkomisen estämiseksi (edellä 196 kohdassa mainittu asia NMH Stahlwerke ym. v. komissio, määräyksen 36 kohta).

1276 On todettava, että sisäiseen muistioon, johon Hornos Ibéricos vetoaa, ei ole annettu oikeutta tutustua ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräämien prosessinjohtotoimien johdosta. Kantaja, joka ei voi todistaa saaneensa laillisella tavalla tietoonsa PO III:n sisäistä muistiota, ei voi esittää kyseisen muistion perusteella minkäänlaisia väitteitä. Vaikka Hornos Ibéricos olisi saanut siitä laillisesti tiedon jo hallinnollisessa menettelyssä, tässä menettelyssä ei olisi missään tapauksessa päädytty muuhun lopputulokseen. Kyseessä on nimittäin marraskuussa 1994 komission PO IV:n pääjohtajalle osoitettu muistio, johon sisältyy joitakin PO III:n ehdotuksia, jotta kanteen kohteena oleva päätös olisi voitu tehdä välittömästi. Vaikka Hornos Ibéricos olisi kyennyt kiinnittämään komission huomion joihinkin muistioon sisältyviin seikkoihin ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tekemistä, se ei olisi vaikuttanut millään tavoin kanteen kohteena olevaan päätökseen, koska komissio on tehnyt 30.11.1994 kanteen kohteena olevan päätöksen täysin tietoisena kaikista kyseiseen muistioon sisältyvistä seikoista. Lisäksi on todettava, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) tukeutunut suoriin asiakirjatodisteisiin todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 1 asiakirjassa huomioon otetun kilpailusääntöjen rikkomisen. Vaikka Hornos Ibéricos olisi voinut väittää hallinnollisessa menettelyssä PO III:n sisäisen muistion perusteella, etteivät relevantit markkinat olleet Euroopan laajuiset, tämä ei olisi saattanut uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat Cembureau-sopimuksen olemassaolon ja — ottaen huomioon, että kartelli oli eurooppalainen — samanaikaisesti sen, että relevantit markkinat olivat Euroopan laajuiset.

2.23. Asia T-87/95, Cementir vastaan komissio

1277 Cementir väittää ensinnäkin 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että se on löytänyt valtionsisäistä tilannetta koskevista asiakirjavihoista useita asiakirjoja, jotka todistavat, että Euroopan sementtimarkkinat olivat luonnollisesti jakautuneet erillisiin alueellisiin vyöhykkeisiin, että yhteisön sisäistä sementtikauppaa käytiin väistämättä vain raja-alueilla, tai sementtiä vietiin mahdollisuuksien mukaan meri- ja jokiteitse ja että tämä kauppa saattoi koskea korkeintaan tiettyjä määrättyjä yrityksiä, mutta ei Cementiriä, joka ei harjoittanut lainkaan vientikauppaa. Se katsoo, että komission olisi pitänyt näiden tosiseikkojen valossa myöntää, että sen käsitys sementtimarkkinoiden "eurooppalaisuudesta" väärensi todellisuutta ja että näin ollen oli mielivaltaista olettaa sellaista yleistä yhteistoimintaa harjoitetun, jonka kilpailunvastaiset vaikutukset olisivat ulottuneet Euroopan laidasta laitaan.

1278 Cementir toteaa lisäksi, että jos komissio olisi keskittänyt huomionsa eri yritysten yksittäiseen markkinakäyttäytymiseen kansallisilla markkinoilla, se olisi ehkä havainnut joidenkin yritysten rikkoneen kilpailusääntöjä näiden markkinoiden joillakin selvästi rajatuilla alueilla, mutta se ei olisi koskaan todennut sellaisen eurooppalaisen sopimuksen olemassaoloa, jolla olisi pyritty takaamaan kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja josta ei toisaalta ole jälkeäkään tutkituissa asiakirjoissa. Cementir mainitsee näiden ajatustensa tueksi kreikkalais-espanjalaista sopimusta koskevan asiakirjan, joka liittyy CMA:n perustamiseen (ks. edellä 1040 kohta) (asiakirjat nro 33.126/19220—19223), 17.7.1986 pidetyn CMF:n kokouksen pöytäkirjan (asiakirjat nro 33.126/17157—17159), jossa viitataan brittiläisten tuottajien toimiin, joita ne ovat toteuttaneet vastustaakseen Kreikasta peräisin olevan sementin tuontia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, SFIC:n sisäisiin asiakirjoihin, jotka koskevat tuontia vuosina 1985, 1987 ja 1988 (asiakirjat nro 33.126/14956—14976), 23.7.1986 pidetyn Heraclesin hallituksen kokouksen pöytäkirjan (asiakirjat nro 33.126/19878-19880) ja useita asiakirjoja, jotka osoittavat, että italialaisten tuottajien toteuttamat toimenpiteet Italian markkinoiden suojaamiseksi kreikkalaiselta tuonnilta eivät liittyneet mitenkään Cembureau-sopimukseen (asiakirjat nro 33.126/2945—2948, 2949—2951, 2934, 2935, 2954—2966, 3065—3068). Se viittaa myös vuonna 1972 tehtyyn Bundeskartellamtin päätökseen, jossa paikallinen kartelli todetaan lainvastaiseksi. Se viittaa myös niihin väitetiedoksiannon katkelmiin, joissa Lafargella todetaan olleen määräävä asema Wössinger Zementissä (Saksa) ja Aslandissa (Espanja), yksilöimättä näitä katkelmia täsmällisesti. Nämä katkelmat osoittavat sen mielestä, että näiden eri yhtiöiden vientistrategia oli konsernin strategian mukainen eikä perustunut kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen soveltamiseen. Cementir viittaa vielä väitetiedoksiannon 8 ja 9 lukuihin, joista ilmenee, että Oficemen, Secil ja Cimpor olivat tehneet Portugalin ja Espanjan markkinoita koskevia sopimuksia, joiden vaikutuksesta komission itsensäkin mukaan sementin tuonnista ulkomailta tuli lähestulkoon mahdotonta.

1279 Se tuo 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan vielä esiin joitakin asiakirjoja, jotka sen mielestä osoittavat, että jo vuonna 1965 oli voimassa Belgian markkinoita koskevia sopimuksia (asiakirjat nro 33.126/860, 861 ja 1543—1551) sekä kahden- tai monenvälisiä kontakteja, sopimuksia tai suunnitelmia rajat ylittävistä sopimuksista, jotka koskivat milloin Saksan, Alankomaiden ja Belgian markkinoita (asiakirjat nro 33.126/1119—1134, 1175—1179 ja 1574—1577), milloin Ranskan ja Belgian markkinoita (asiakirjat nro 33.126/837, 838 ja 985—1009), milloin Ranskan ja Espanjan markkinoita (asiakirjat nro 33.126/4066—4069) ja milloin Ranskan, Saksan ja Luxemburgin markkinoita (asiakirjat nro 33.126/4251—4253 ja 4263—4269). Kaikki nämä asiakirjat vahvistavat, että sopimuksilla, yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla ja muunlaisella yhteistyöllä, joita saattoi esiintyä joillakin maantieteellisesti rajatuilla alueilla, oli puhtaasti paikallinen alkuperä ja selitys, eivätkä ne liittyneet mitenkään väitettyyn eurooppalaiseen yhteisjärjestelyyn, johon yhdessäkään näistä asiakirjoista ei toisaalta viitatakaan. FIC:n asiakirja (asiakirjat nro 33.126/2105—2113), joka kuvastaa kyseisen belgialaisen järjestön käsitystä Cembureaun asemasta ja josta ilmenee, että tämä järjestö oli vastahakoinen antamaan tiettyjä tietoja Cembureausta, vahvistaa täysin Cementirin väitteet Cembureaun toiminnasta ja toimivallasta sekä siitä, ettei Cembureaun tasolla ollut yleistä eurooppalaisten tuottajien yhteistoimintaa.

1280 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Nämä asiakirjatodisteet osoittavat, että valtuuskuntien johtajat tekivät 14.1.1983 pidetyssä kokouksessaan kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan viennin sääntelyä koskevan sopimuksen, joka vahvistettiin myöhemmin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa. Vaikka Cementir olisi

voinut esiin tuomiensa asiakirjojen nojalla esittää hallinnollisessa menettelyssä huomautuksiaan relevanteista markkinoista, se ei olisi voinut johtaa toiseen lopputulokseen. Yleiseurooppalaisella tasolla tehdyn Cembureau-sopimuksen olemassaolo on jo sellaisenaan suoraan ristiriidassa Cementirin väitteen kanssa, jonka mukaan relevantteina maantieteellisinä sementtimarkkinoina ei olisi Eurooppa. Myöskään se, ettei Cementirin esittämissä eri asiakirjoissa viitata Cembureau-sopimukseen, tai rajat ylittävän sementtikaupan luonnollisiin ja teknisiin esteisiin, yhteistyömuotoihin ja toisinaan paljon ennen vuotta 1983 tehtyihin paikallisiin ja alueellisiin sopimuksiin, joiden on väitetty olleen täysin riippumattomia eurooppalaisesta markkinoiden jakoa koskeneesta sopimuksesta, perustuvat vaihtoehtoiset selitykset, jotka Cementir olisi voinut esittää perustellakseen yhteisön sisäisen sementtikaupan vähäisyyttä kyseisenä ajankohtana, tai myöskään ne kommentit, joita se olisi voinut esittää Cembureaun asemasta ja toimivallasta sekä tiettyjen järjestöjen haluttomuudesta antaa Cembureaulle tiettyjä tietoja, eivät olisi saattaneet uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut näyttääkseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteen. Valtioiden välisen sementtikaupan "luonnollisiin esteisiin" perustuvat selitykset, joita Cementir olisi voinut esittää, jos se olisi saanut tutustua väitetiedoksiantoon kokonaisuudessaan hallinnollisessa menettelyssä, olisivat päinvastoin korostaneet kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, koska valtuuskuntien johtajat ovat Cembureau-sopimuksen tekemisellä yrittäneet estää sitä vähäistä kilpailua, jota markkinoilla oli vielä jäljellä (ks. edellä 1088 kohta).

1281 Cementir tuo esiin toiseksi 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja (asiakirjat nro 33.126/2056—2062), jotka osoittavat sen mielestä, että hintojen noustua vuonna 1984 Belgian markkinoilla paikallinen asiakaskunta alkoi kiinnostua Saksasta peräisin olevasta, edullisemmasta sementistä. Se vetoaa lisäksi 17.1.1986 päivättyyn CBR:n asiakirjaan (asiakirjat nro 33.126/10193—10198), jossa viitataan Saksasta peräisin olevan sementin tuontiin Belgiaan, mikä on ristiriidassa Cembureau-sopimuksen olemassaolon kanssa.

1282 On syytä muistaa, ettei komissio ole missään vaiheessa väittänyt, että Cembureau-sopimuksen vaikutuksesta kaikki yhteisön sisäinen sementtikauppa ja kaikki kiinnostus valtioiden väliseen kauppaan olisivat lakanneet. Jo kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan Cembureau-sopimusta on pidetty lainvastaisena sen kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi. Lisäksi on todettava, että Belgiaan suuntautuneeseen "villiin" vientiin on viitattu nimenomaisesti 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (2.4.1984 päivätyt kokousmuistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737). Se, että 17.1.1986 päivätty CBR:n asiakirja osoittaa, että Belgiaan suuntautui "villiä" vientiä, mistä valtuuskuntien johtajat olivat tietoisia, osoittaa korkeintaan, etteivät tietyt yhteisön tuottajat aina noudattaneet Cembureau-sopimusta, mutta se ei saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Sen sijaan tämän asiakirjan sisältö osoittaa Cembureau-sopimuksen toimivuuden. Kyseisessä muistiossa todetaan nimittäin seuraavaa: "Saksalaisen sementin tuonti Belgiaan näyttää vakiintuneen, vaikka jääkin suhteellisen korkealle tasolle. Se oli vuonna 1983 250 000 tonnia, vuonna 1984 220 000 tonnia ja on vuonna 1985 todennäköisesti 203 000 tonnia."

1283 Cementir esittää kolmanneksi 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja, jotka sen mielestä osoittavat niissä molemmissa valtuuskuntien johtajien kokouksissa, joihin se osallistui, eli 14.1.1983 ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa käytyjen keskustelujen lainmukaisuuden. Toiset asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/1175—1179, 2026—2049, 2050—2053, 2056—2062 ja 5295) vahvistavat, että näiden kahden kokouksen tarkoituksena oli tutkia Itä-Euroopasta polkumyynnillä tapahtuvan tuonnin kehitystä ja laillisia keinoja tämän tuonnin torjumiseksi (valitus komissiolle) sekä sementin maailmanmarkkinaolosuhteita. Tässä yhteydessä 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa viitattiin myös belgialais-alankomaalaiseen vertailulukujärjestelmään, josta oli ilmoitettu komissiolle vuonna 1981 mutta johon komissio ei ollut vielä reagoinut virallisesti kyseisenä ajankohtana. Cementir katsoo, että jos se olisi saanut tutustua kaikkiin näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, se olisi voinut niiden perusteella tulkita niitä asiakirjoja, joihin komissio on tukeutunut todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon, täysin eri tavalla kuin komissio kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

1284 Tämä väite ei kuitenkaan olisi edellä 1208 kohdassa esitetyillä perusteilla voinut johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

2.24. Asia T-88/95, Blue Circle vastaan komissio

1285 Blue Circle väittää ensinnäkin 10.2.1997 päivätyssä kirjelmässään, että väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevissa luvuissa ja niihin liittyvissä asiakirjoissa viitataan sellaisiin paikallisiin (kansallisiin, kahdenvälisiin tai monenvälisiin) kartelleihin, joiden vaikutuksena on ollut — kuten komissiokin myöntää väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevissa luvuissa — kyseisten markkinoiden jakaminen tai jotka ovat ainakin vaikuttaneet tuntuvasti valtioiden väliseen kauppaan. Näillä paikallisilla sopimuksilla ei ole kuitenkaan pienintäkään yhteyttä yleiseurooppalaiseen kartelliin. Komissio on siten pitänyt virheellisesti näitä paikallisia sopimuksia näyttönä Cembureau-sopimuksen olemassaolosta tai täytäntöönpanosta. Koska nämä väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevissa luvuissa kuvatut kartellit estivät jäsenvaltioiden välistä sementtikauppaa, valtionsisäistä tilannetta koskevat asiakirjavihot olisivat voineet tukea Blue Circlen taloudellisen asiantuntijan, tri Williamsonin yrityksen nimissä esittämiä huomautuksia sekä sen puolustuksessaan esittämiä väitteitä, joiden mukaan kyseisenä ajanjaksona markkinoilla havaitut sementtikaupan järjestelyt ja erityisesti Kreikasta suuntautuva vienti selittyivät muilla tekijöillä kuin eurooppalaisella kartellilla. Blue Circle väittää edelleen, että useat todisteet, jotka sisältyvät valtionsisäistä tilannetta koskeviin asiakirjavihkoihin, osoittavat, että kahdenväliset sopimukset, kuten kreikkalais-espanjalainen tai espanjalais-portugalilainen sopimus, joita komissio oli aluksi aivan oikein käsitellyt niiden valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden yhteydessä, joista se myöhemmin luopui, ovat todisteita, jotka komissio on lopulta "ottanut takaisin" perusteettomasti näyttönä Cembureau-kartellin olemassaolosta.

1286 Blue Circle esittää kunkin väitteen tueksi todisteita tai asiakirjoja, jotka perustuvat Kreikkaa, Saksaa, Ranskaa, Italiaa, Espanjaa ja Portugalia koskeviin asiakirjavihkoihin ja jotka se yksilöi viittaamalla tapauksen mukaan sivun oikeassa yläkulmassa olevaan numerointiin, otsikkoon tai sijoitukseen väitetiedoksiannossa. Yhtäkään näistä asiakirjoista ei ole kuitenkaan liitetty sen huomautuksiin.

1287 On todettava, että koska Blue Circle ei ole liittänyt huomautuksiinsa niitä asiakirjoja, joihin se näissä huomautuksissaan vetoaa, toisin kuin 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien yhteydessä on selvästi neuvottu, se on saattanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tilanteeseen, jossa sen on mahdotonta yksilöidä kyseisiä asiakirjoja tarvittavalla tarkkuudella, jotta se voisi arvioida niiden merkityksellisyyttä Blue Circlen puolustautumiselle hallinnollisessa menettelyssä. Lisäksi on todettava, että sillä on kuitenkin ollut tilaisuus korjata virheensä 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, jolloin sille on annettu mahdollisuus tutustua komission asiakirja-aineistoon kokonaisuudessaan ja myös niihin asiakirjoihin, joita on jo tarkoitettu 2.10.1996 toteutetussa prosessinjohtotoimessa, lukuun ottamatta asiakirjoja, jotka muodostavat asiakirjavihon IV/27.997 [CMF:n asiakirjavihko, joka koskee YHMJ:tä (ks. edellä 91 ja 93 kohta)], mutta joihin Blue Circle ei kuitenkaan ole nojautunut 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan.

1288 Missään tapauksessa taloudelliseen markkina-analyysiin tai useiden paikallisten (kansallisten, kahdenvälisten tai monenvälisten) sopimusten voimassaoloon perustuvat vaihtoehtoiset selitykset, joita Blue Circle olisi voinut esittää valtioiden välisen sementtikaupan rakenteesta kyseisenä ajankohtana, eivät olisi saattaneet uuteen valoon niitä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut osoittaessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon (väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale). Lisäksi on todettava, että komissio ei ole ottanut mitenkään huomioon kansallisten sopimusten ja muiden paikallisten sopimusten olemassaoloa, kuten kreikkalais-espanjalaista sopimusta tai Iberian niemimaan kartellia osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon, jonka se on päätellyt yksinomaan väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohdassa ja kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittujen asiakirjatodisteiden perusteella. Näin ollen huomautukset, joita Blue Circle olisi voinut esittää osoittaakseen sen, ettei paikallisten sopimusten ja Cembureau-sopimuksen välillä ollut yhteyttä, eivät olisi voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todetun sopimuksen olemassaolon osalta sinänsä.

1289 Blue Circle väittää toiseksi 12.12.1997 päivätyssä kirjelmässään, että ne asiakirjat, joihin se on saanut tutustua 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, tukevat sen väitettä, jonka mukaan Euroopan sementtimarkkinat koostuivat hajanaisista paikallisista, kansallisista, kahdenvälisistä tai monenvälisistä sopimuksista. Blue Circle katsoo, että jos se olisi saanut tutustua asiakirja-aineistoon ja väitetiedoksiantoon kokonaisuudessaan jo hallinnollisessa menettelyssä, se olisi voinut kiinnittää komission huomion näiden sopimusten olemassaoloon ja niiden täydelliseen riippumattomuuteen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta Cembureau-sopimuksesta ja saada komission siten kyseenalaistamaan tarvittaessa ainoastaan nämä paikalliset sopimukset ja pitämään niistä vastuussa vain niihin osallistuneita tuottajia. Komission väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämä analyysi on räikeässä ristiriidassa useiden asiakirjatodisteiden kanssa (asiakirjat nro 33.126/4226, 4227, 4379—4392, 6858—6865, 6908, 6912, 6913, 6920, 6921, 6923—6976, 7041, 7046—7048, 7766—7772, 8124—8138, 8152 ja 16936—16938). Nämä asiakirjat osoittavat, että useat suuret Euroopan sementintuottajat noudattivat aktiivista, kilpailuhenkistä ja ekspansiivista strategiaa, jolla ne pyrkivät hankkimaan määräävän aseman ulkomaisissa yhtiöissä. Tämä ilmentää Blue Circlen mukaan käytäntöä, joka on täysin ristiriidassa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen täytäntöönpanon kanssa. Nämä asiakirjat osoittavat myös sen, että useilla yhtiöillä oli osakkuuksia, joskus ristiinomistuksia, muissa eurooppalaisissa sementtiyhtiöissä. Blue Circle olisi siten voinut niiden avulla esittää uskottavan vaihtoehtoisen selityksen valtioiden välisen sementtikaupan vähäisyydestä kyseisenä ajanjaksona. Tietyt näistä asiakirjoista (asiakirjat nro 33.126/6914, 6959, 8124—8138 ja

8152), joissa esitetään yksityiskohtia joistakin näistä hankintatoimista, osoittavat, että kyseistä toimea edeltäneiden kuukausien aikana oli yleistä, että ostaja ja myyjä aloittivat keskustelut hinnoista, tuonnista ja viennistä, yhteisten toimien mahdollisuuksista jne. Oikeassa asiayhteydessään ne ilmaisevat selvästi ostajan tahtoa ottaa selvää tavoitelluista markkinoista, jotta tämä voisi arvioida ostettavien osakkeiden arvon, eikä tahtoa panna Cembureau-sopimus täytäntöön. Blue Circle korostaa, ettei yhdessäkään näistä asiakirjoista mainita Cembureauta tai minkään kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen olemassaoloa tai vihjata tällaisen sopimuksen olemassaolosta. Se katsoo, että jos se olisi saanut tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, se olisi voinut syventää analyysiään Euroopan sementtimarkkinoista ja näillä markkinoilla vallitsevien pääasiallisten suhteiden ja määräävien asemien verkostosta ja osoittaa siten vääräksi komission väitteen, joka perustuu kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan yhden jatkuvan eurooppalaisen sopimuksen olemassaoloon, esittämällä markkinoiden toiminnasta muunlaisen selityksen kuin komissio on tehnyt.

1290 Useista muista asiakirjatodisteista (asiakirjat nro 33.126/270, 781—807, 839—843, 847—849, 853—859, 1175—1245, 4066—4068, 4073, 5671—5724, 6883, 8124—8138, 8186, 13498—13509, 13532, 13542, 18517, 18533 ja 18534, ja asiakirjat nro 33.322/923—929) ilmenee sen mukaan selvästi, että sementtimarkkinat jakautuivat perinteisesti lukuisiin paikallisiin, kansallisiin, kahdenvälisiin (muun muassa Ranskan ja Belgian, Ranskan ja Portugalin sekä Belgian ja Alankomaiden välillä) tai monenvälisiin (muun muassa Benelux-maiden, Saksan ja Ranskan välillä) sopimuksiin, joista eräät juontuivat vuodelta 1964. Kaikkia näitä sopimuksia koskeva asiakirja-aineisto on sellaisenaan ristiriidassa sen komission väitteen kanssa, joka perustuu Euroopan laajuisen sopimuksen olemassaoloon, koska sen perustella voidaan esittää uskottava vaihtoehtoinen selitys yhteisön sisäisen sementtikaupan vähäisyydelle. Blue Circle korostaa, että tietyillä paikallisilla sopimuksilla, joihin väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevissa luvuissa ja niihin liittyvissä asiakirjoissa viitataan, pyrittiin nimenomaisesti edistämään vientikauppaa (esimerkiksi ranskalais-portugalilaista yhteistyösopimusta ja Benelux-maiden, Ranskan ja Saksan välisiä sopimuksia sekä ranskalaiseen yhtiöön Norcimiin liittyvää sopimusta koskevat asiakirjat).

1291 Eräät toiset asiakirjat osoittavat sen mukaan, että useat taloudelliset, kaupalliset, tekniset tai oikeudelliset seikat, kuten erilaiset kansalliset hintasääntelymekanismit (asiakirjat nro 33.126/3333, 3336—3338 ja 3342—3345), kuljetuskustannusten vaihteleminen (asiakirjat nro 33.126/1224—1238, 3524—3526 ja 3536—3542), laatuvaatimusten erot (asiakirjat nro 33.126/3556, 5678 ja 5699), verotuksen ja ympäristövalvonnan erot (asiakirja nro 33.126/3589) sekä se, että joillakin markkinoilla myönnettiin tukia tai erityisetuuksia paikalliselle teollisuudelle (asiakirja nro 33.126/5673), vaikuttivat valtioiden väliseen sementtikauppaan ja selittävät siten kyseisenä ajanjaksona havaitun markkinoiden jakautumisen.

1292 Paikallisten kartellien olemassaolo, ristiinomistusten verkosto sekä muut edellä mainitut seikat, jotka ovat omiaan vähentämään jäsenvaltioiden välistä kauppaa, osoittavat sen mielestä myös sen, ettei Euroopan sementintuottajilla ollut mitään intressiä päättää Cembureaun tasolla kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta periaatteesta.

1293 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Se, ettei kantajan 12.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan luettelemissa asiakirjoissa viitata nimenomaisesti tai implisiittisesti Cembureauhon, Cembureau-sopimukseen tai mihinkään eurooppalaiseen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan yhteisjärjestelyyn, tai vaihtoehtoiset selitykset, jotka perustuvat Euroopassa voimassa olleisiin, joskus ennen vuotta 1983 tehtyihin lukuisiin kansallisiin, kahdenvälisiin tai monenvälisiin sopimuksiin sekä eurooppalaisten sementtiyhtiöiden osakeomistuksen rakenteeseen tai valtioiden välisen sementtikaupan taloudellisten, kaupallisten, oikeudellisten ja teknisten esteiden olemassaoloon ja jotka Blue Circle olisi voinut esittää yhteisön sisäisen sementtikaupan vähäisyyden osalta kyseisenä ajankohtana, tai ne kommentit, joita se olisi voinut esittää Euroopan sementtiteollisuuden konsernien ekspansiivista strategiaa ja eri eurooppalaisten tuottajien yrityskohtaista tai yhteistä vientitoimintaa kuvaavien asiakirjojen perusteella, eivät olisi saattaneet uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut osoittaessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Markkinoiden jakautumista edistäviä eri seikkoja koskevat kommentit, joita Blue Circle olisi voinut esittää, jos se olisi saanut tutustua hallinnollisessa menettelyssä väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistoon kokonaisuudessaan, olisivat päinvastoin korostaneet kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, koska valtuuskuntien johtajat ovat Cembureau-sopimuksen tekemisellä yrittäneet estää sitä vähäistä kilpailua, jota markkinoilla oli vielä jäljellä (ks. edellä 1088 kohta).

1294 Lisäksi on todettava, ettei komissio ole missään vaiheessa väittänyt, että Cembureau-sopimuksen ja sen soveltamistoimien vaikutuksesta kaikki yhteisön sisäinen sementtikauppa ja kaikki kiinnostus valtioiden väliseen kauppaan olisivat lakanneet. Jo kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan Cembureau-sopimusta on pidetty lainvastaisena sen kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi. Cembureau-sopimuksessa ei myöskään kielletty "jäsenvaltioiden välistä perinteistä ja jopa rakenteellista kauppaa" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729), vaan siinä vastustettiin "villiä" vientiä (19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskevat muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737), eli vientiä, joka ei ole valvottua eikä säänneltyä. Se, että tietyssä tilanteessa tapahtuu tuontia tai vientiä, ei siis saata uuteen valoon Cembureau-sopimuksen olemassaolosta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita (väitetiedoksiannon 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale). Lopuksi paikallisten sopimusten ja Cembureau-sopimuksen välisen yhteyden puuttumista koskevan väitteen osalta viitataan edellä 1288 kohtaan.

3. Johtopäätökset

1295 Italcementi ja Blue Circle eivät ole kyenneet näyttämään, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä siitä syystä, ettei niillä ole ollut mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin, joita on myöhemmin käytetty kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevan toteamuksen tueksi. Niiden kantajien puolesta puhuvien todisteiden osalta, jotka sisältyvät väitetiedoksiannon ja tutkinta-aineiston sellaisiin osiin, joihin kantajat eivät ole saaneet tutustua hallinnollisessa menettelyssä, on todettava, että ne 39 kantajaa, joita 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutetut pro-

sessinjohtotoimet koskevat (ks. edellä 124 ja 158—172 kohta), eivät ole kyenneet osoittamaan, että olisi ollut pienintäkään mahdollisuutta, että ne kommentit, joita ne olisivat voineet esittää sellaisten asiakirjojen perusteella, joihin ne eivät ole saaneet tutustua, olisivat voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta (ks. edellä 247 kohta). Näin ollen se, että ne ovat voineet tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistoon vain rajoitetusti hallinnollisen menettelyn aikana, ei ole haitannut niiden puolustautumista Cembureau-sopimuksen olemassaoloa koskevaa väitettä vastaan.

Kantajien osallistuminen Cembureau-sopimukseen

A Alustavat huomautukset

1296 Komissio on näyttänyt Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteen (ks. edellä 1095 kohta).

1297 On huomattava, että komissio on todennut, että eri yritykset ja yritysten yhteenliittymät olivat toteuttaneet Cembureau-sopimuksessa määrättyjä eri toimenpiteitä (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 kohta). Se on esimerkiksi katsonut, että satunnainen ja säännöllinen hintatietojen vaihto Cembureaun yhteydessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artikla), ranskalais-italialaiset kartellit (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohta), Iberian niemimaan kartelli (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohta), ranskalais-saksalainen kartelli (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohta), ETF:n yhteydessä toteutetut toimenpiteet (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artikla), ECEC (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla) ja EPC (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla) olivat kaikki Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanokeinoja. Se on korostanut (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan toinen alakohta) seuraavaa: "[— —] Kaikissa tapauksissa on sama objektiivinen elementti eli yhteinen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö, sillä muut järjestelyt ovat vain tämän säännön täytäntöönpanotoimia tai sitä täydentäviä toimia. Myös subjektiivinen elementti on sama, sillä tilanteelle on ominaista eurooppalaisen sementtiteollisuuden liittyminen suoraan tai kansallisten toimialajärjestöjen kautta yhteiseen sääntöön ja se, että ne, joita asia välittömimmin koskee, ovat soveltaneet tätä sääntöä erilaisiin konkreettisiin tapauksiin." Tästä syystä se on katsonut (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 kohdan ensimmäinen alakohta), että "kaikki Cembureaun yhteydessä sovitut järjestelyt ja kahdenväliset ja/tai monenväliset kokoukset ja yhteydenotot [muodostivat] 'yhden jatkuvan sopimuksen'".

1298 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen liittyy tähän yhteen jatkuvaan sopimukseen.

1299 Kaikki kantajat väittävät, että komissio on tehnyt arviointivirheen tai rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja/tai 190 artiklaa, kun se on katsonut niiden osallis-

tuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Näin ollen on tutkittava, onko komissio voinut kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainittujen todisteiden perusteella katsoa perustellusti, että ne ovat osallistuneet Cembureau-sopimukseen.

1300 Tämän analyysin vuoksi Cembureaun ja sen välittömien jäsenten tilanne on erotettava muiden kanteen kohteena olevan päätöksen adressaattien tilanteesta.

1301 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetaan Cembureaun ja sen välittömien jäsenten osalta, että "Cembureau ja sen jäsenet" tekivät Cembureau-sopimuksen "14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 kohta) ja että samat osapuolet vahvistivat tämän sopimuksen sisällön 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 2 kohta). Tästä syystä Cembureauta ja sen välittömiä jäseniä pidetään "kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevan sopimuksen välittöminä osapuolina" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 10 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta).

1302 Vaikka Cembureau ja kaikki sen välittömät jäsenet ovat komission mukaan osallistuneet yhteen tai useaan kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitettuun täytäntöönpanotoimenpiteeseen, näyttö niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei riipu niiden osallistumisesta näihin toimenpiteisiin. Kyseinen näyttö perustuu nimittäin siihen, että ne ovat osallistuneet valtuuskuntien johtajien kokouksiin, ja välittömien jäsenten osalta myös siihen, että ne ovat liittyneet Cembureauhon (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 4 kohta, 45 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta).

1303 Komissio on kuitenkin vahvistanut niiden Cembureaun välittömien jäsenten, jotka olivat valtuuskuntien johtajien kokousten aikaan sijoittautuneina yhteisön alueen ulkopuolelle, osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen siitä päivästä lähtien, kun ne osallistuivat johonkin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen yhteisön alueella (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 11 kohta ja 65 perustelukappaleen 4 kohta).

1304 Muiden kanteen kohteena olevan päätöksen adressaattien osalta päätöksen 1 artikla koskee useita Cembureaun välillisiä jäseniä sekä Buzzia.

1305 Cembureau välillisten jäsenten osalta komissio on katsonut, että kansallisten järjestöjen nimeämät valtuuskuntien johtajat ovat edustaneet järjestöjen jäseniä niissä kokouksissa, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja sittemmin vahvistettiin. Komissio huomauttaa tältä osin (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 5 kohta), että "[— —] jos nämä järjestöt antavat sitoumuksia, ne menettelevät näin jäsentensä intressien vuoksi ja niiden nimissä eivätkä omien intressiensä vuoksi: itse asiassa sementintuottajat toimivat todellisuudessa itse toimialajärjestöjen kautta." Komissio toteaa lisäksi (kanteen kohteena olevan päätöksen

65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta) seuraavaa: "Komissio ottaa [kanteen kohteena olevassa] päätöksessä huomioon kuitenkin vain yritykset, joita edustaa Cembureaussa niiden yhteenliittymä ja jotka tähän järjestöön kuulumisen lisäksi ovat selvästi ilmoittaneet liittyvänsä sopimukseen osallistumalla" Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoon. Cembureaun välillisten jäsenten osallistumisen Cembureau-sopimukseen todistaa siten niiden osallistuminen johonkin tai useaan sen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Tästä syystä välillisten jäsenten katsotaan "osallistuneen välillisesti [Cembureau-]sopimukseen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet eri järjestelyihin ja toimenpiteisiin, joista on sovittu yleisen sopimuksen täydentämiseksi ja/tai sen soveltamisen edistämiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 10 kohta).

1306 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsotaan, että Buzzi, joka ei ole Cembureaun välitön eikä välillinen jäsen, on liittynyt Cembureau-sopimukseen osallistumalla kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin ranskalais-italialaisiin kartelleihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta ja kolmannen alakohdan c alakohta ja 4 kohdan kolmannen alakohdan ensimmäinen luetelmakohta).

B Cembureaun kansalliseen jäsenjärjestöön kuuluminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevan vastuun edellytyksenä

1307 CBR (T-25/95), ENCI (T-31/95), Dyckerhoff (T-35/95), Vicat (T-37/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Alsen-Breitenburg (T-45/95), Nordcement (T-46/95), Rugby (T-53/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95) ja Hornos Ibéricos (T-69/95) väittävät, että komissio on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan niiden osallistuneen Cembureau-sopimukseen sillä perusteella, että ne ovat liittyneet kansalliseen järjestöön, joka on Cembureaun välitön jäsen.

1308 On huomattava, että väitetiedoksiannon mukaan Cembureau-sopimuksen olivat tehneet Cembureau ja sen jäsenet ja että Cembureaun välilliset jäsenet olivat liittyneet Cembureau-sopimuksen siitä päivästä lähtien, jona ne olivat osallistuneet kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Väitetiedoksiannossa ei kuitenkaan katsota Cembureaun välillisten jäsenten olevan vastuussa Cembureau-sopimuksella toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta sillä perusteella, että ne kuuluvat kansalliseen järjestöön (ks. edellä 554—562 kohta).

1309 Tästä seuraa, että komissio ei olisi voinut perustellusti pitää kanteen kohteena olevassa päätöksessä kuulumista Cembureaun kansalliseen jäsenjärjestöön 1 artiklassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevan vastuun edellytyksenä. Kuten on jo korostettu, ainoa vastuun määräytymisperuste, johon komissio on voinut vedota laillisesti Cembureaun välillisiä jäseniä kohtaan, on liittyminen Cembureau-sopimukseen osallistumalla johonkin sen täytäntöönpanotoimenpiteeseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 10 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohta; ks. edellä 563 ja 564 kohta). Kyseessä on sama vastuun määräytysmisperuste kuin väitetiedoksiannossa käytetty.

1310 On siis tutkittava, ilmeneekö Cembureaun välillisten jäsenten osallistuminen Cembureau-sopimukseen riittävällä tavalla siitä, että ne ovat osallistuneet yhteen tai useampaan sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta).

1311 Näin ollen tutkitulla väitteellä ei ole kohdetta ja se on hylättävä.

C Valtuuskuntien johtajien ja yritysten yhteenliittymien toimivalta Cembureau-sopimuksen tekemiseen

1312 CBR (T-25/95), Cembureau (T-26/95), FIC (T-30/95), VNC (T-32/95), Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Vicat (T-37/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), Alsen-Breitenburg (T-45/95), Nordcement (T-46/95), BDZ (T-48/95), Unicem (T-50/95), Rugby (T-53/95), BCA (T-54/95), Irish Cement (T-60/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), ATIC (T-63/95), Italcementi (T-65/95), Cementir (T-87/95) ja AGCI (T-103/95) väittävät ensinnäkin, että Cembureau-sopimuksen kaltainen sopimus ei kuulu Cembureaun sääntöjen mukaiseen toimintaan eikä myöskään eri kansallisten toimialajärjestöjen sääntöjen mukaiseen toimintaan. Valtuuskuntien johtajat eivät muodosta Cembureaun sääntöjen mukaista toimivaltaista elintä eivätkä myöskään näiden järjestöjen sääntöjen mukaista toimivaltaista elintä, joka voisi velvoittaa pätevästi Cembureaun jäseniä. Nämä johtajat eivät sitä paitsi ole koskaan saaneet Cembureaun välittömiltä jäseniltä valtuutta Cembureau-sopimuksen tekemiseen.

1313 Väite, joka perustuu siihen, ettei Cembureaulla ja Cembureaun valtuuskuntien johtajilla olisi ollut sääntöjen mukaista toimivaltaa Cembureau-sopimuksen tekemiseen, on jo hylätty (ks. edellä 923—928 kohta). Samoilla perusteilla väitteet, jotka koskevat Cembureaun välittömien jäsenten sääntöjen mukaisen toimivallan puuttumista, on niin ikään hylättävä. Koska komissio on perustellusti päätellyt kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa esitettyjen todisteiden perusteella, että Cembureau-sopimus tehtiin 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa ja että se vahvistettiin 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa (ks. edellä 1095 kohta), ainoa jäljelle jäävä kysymys koskee sitä, toimivatko valtuuskuntien johtajat Cembureaun välittömien jäsenten nimissä ja niiden lukuun.

1314 Cembureaun sääntöjen 6 artiklan 1 kohdasta, sellaisena kuin se oli voimassa kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajankohtana, ilmenee, että Cembureaun jäsenet nimeävät ennen Cembureaun yleiskokousta edustajansa, joka käyttää äänioikeutta. Tällä tavoin nimettyjä Cembureaun välittömien jäsenten edustajia kutsutaan "valtuuskuntien johtajiksi". Cembureau on vahvistanut tämän väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, sivulla 7 (kanteen kohteena olevan päätöksen 15 perustelukappaleen 4 kohta): "Kuten hallitusten edustajat kansainvälisissä elimissä ja riippumatta siitä, että nimitys 'head delegate' ei

perustu sääntöihin [— —], henkilö nimitettiin 'valtuuskunnan johtajaksi' ('head delegate'), jotta tämä käyttäisi äänioikeutta yleiskokouksessa. Cembureau piti ajantasalla luetteloa näistä valtuuskuntien johtajista."

1315 Tästä seuraa, että valtuuskuntien johtajilla oli välittömien jäsenten antama valtuus tehdä päätöksiä Cembureaun yleiskokouksessa. Niiden tosiasiallinen edustusvalta ei kuitenkaan rajoittunut pelkästään Cembureaun yleiskokouksiin.

1316 Van Hoven 17.11.1982 Cembureaun johtajille Collisille ja Dutronille lähettämästä teleksistä (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11558) ilmenee, että valtuuskuntien johtajat edustivat Cembureaun välittömiä jäseniä myös Cembureaun järjestämissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Tässä teleksissään Belgian valtuuskunnan johtaja Van Hove ehdotti, että hänet "kutsuttaisiin [14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen] CLC:n puheenjohtajana ETY:ä koskevien ongelmien vuoksi ja että Belgia voisi nimetä toisen henkilön Head Delegateksi".

1317 Tätä toteamusta tukee 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskeva "viralinen" kokouskutsu (asiakirja nro 33.126/11554), joka on lähetetty kaikille Cembureaun välittömille jäsenille. Tästä kokouskutsusta ilmenee kiistatta, että valtuuskuntien johtajia ei ollut kutsuttu 14.1.1983 pidettyyn kokoukseen henkilökohtaisesti vaan Cembureaun välittömien jäsenten edustajina. Siinä todetaan näet seuraavaa: "Ainoa tapa saada myönteinen tulos on se, että kaikki jäsenet tuntevat asian koskevan itseään ja osallistuvat yhteiseen keskusteluun. Kutsun teidät tässä tarkoituksessa [valtuuskuntien johtajien] kokoukseen, joka pidetään Cembureaun tiloissa Pariisissa 14.1. kello 9.00."

1318 Näin ollen komissio saattoi perustellusti katsoa, että kun valtuuskuntien johtajat olivat 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissaan ensin sopineet ja sitten vahvistaneet sopimuksen, he edustivat ja velvoittivat Cembureaun välittömiä jäseniä.

1319 FIC väittää toiseksi, että toimialajärjestö ei voi toimintansa luonteen vuoksi tehdä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailua rajoittavaa sopimusta, koska se ei harjoita kaupallista tai tuotannollista toimintaa. Cembureau väittää samansuuntaisesti, että järjestön on harjoitettava kaupallista toimintaa, jotta siihen voitaisiin soveltaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa. ATIC korostaa puolestaan, ettei se olisi voinut sääntöjensä perusteella harjoittaa minkäänlaista kaupallista toimintaa.

1320 Kuten komissio toteaa aivan oikein kanteen kohteena olevassa päätöksessä (44 perustelukappaleen 2 kohta), ei ole välttämätöntä, että toimialajärjestöt harjoittavat kaupallista tai

tuotannollista toimintaa, jotta niihin voitaisiin soveltaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa (asia 71/74, Fruit- en Groentenimporthandel ja Frubo v. komissio, tuomio 15.5.1975, Kok. 1975, s. 563, 28—32 kohta, jäljempänä asia Frubo; edellä 717 kohdassa mainittu asia Van Landewyck ym. v. komissio, tuomion 87 ja 88 kohta; yhdistetyt asiat 96/82—102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, IAZ ym. v. komissio, tuomio 8.11.1983, Kok. 1983, s. 3369, 19 kohta; asia 123/83, BNIC, tuomio 30.1.1985, Kok. 1985, s. 391, 20 ja 26 kohta ja edellä 83 kohdassa mainittu asia CB ja Europay v. komissio, tuomion 76 ja 77 kohta). Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sovelletaan nimittäin yhteenliittymiin siltä osin kuin niiden omassa tai niihin liittyvien yritysten toiminnassa pyritään tuottamaan niitä vaikutuksia, joita kyseisellä määräyksellä pyritään poistamaan. Muunlainen tulkinta johtaisi siihen, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdalla ei olisi todellista sisältöä (em. asia Frubo, tuomion 30 ja 31 kohta).

1321 Tästä seuraa, että väite on hylättävä.

D Yritysten ja yhteenliittymien vastuu samasta kilpailusääntöjen rikkomisesta

1322 Cembureau (T-26/95), SFIC (T-36/95), Vicat (T-37/95), BDZ (T-48/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), ATIC (T-63/95) ja Italcementi (T-65/95) väittävät, että komissio on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan sekä yhteenliittymien että näiden yhteenliittymien jäsenten olevan samalla kertaa vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta. Secil selittää, ettei samaa kilpailusääntöjen rikkomista voida pitää samalla sekä sopimuksena että päätöksenä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, koska sopimukset koskevat yrityksiä ja päätökset yhteenliittymiä. Samaa kilpailusääntöjen rikkomista on siten pidettävä joko yritysten välisenä sopimuksena tai yritysten yhteenliittymien päätöksenä. Cembureau, SFIC, Vicat, BDZ, Cimpor, Secil ja ATIC väittävät, että komissio ei ole noudattanut edellytyksiä, jotka oikeuskäytännössä on asetettu sille, että sekä yhteenliittymän että sen jäsenten voitaisiin katsoa olevan vastuussa samasta kilpailusääntöjen rikkomisesta. Ne selittävät, että tällainen syyksilukeminen on hyväksyttävissä ainoastaan silloin, jos komissio kykenee näyttämään yhteenliittymän toiminnan olevan erillistä ja riippumatonta sen jäsenten toiminnasta. Näin ollen komission lähestymistapa merkitsee myös sen periaatteen loukkaamista, jonka mukaan jo ratkaistua asiaa ei saa ottaa toista kertaa ratkaistavaksi (non bis in idem -periaate). Italcementin mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen kuvauksessa noudatetun logiikan mukaan kilpailusääntöjen rikkominen olisi määriteltävä yhteenliittymän päätökseksi eikä yritysten väliseksi sopimukseksi. Komission olisi siten pitänyt näyttää, että Italcementi oli ilmoittanut suostuvansa yhteenliittymän tasolla päätettyyn ja että se oli liittynyt tähän. Italcementin osallistumista Cembureau-sopimukseen ei voida siten osoittaa pelkästään sillä perusteella, että se on Cembureaun jäsen.

1323 On todettava, että toisin kuin Secil väittää, komissio ei ole pitänyt Cembureau-sopimusta samalla sekä sopimuksena että yritysten yhteenliittymien päätöksenä. Se katsoo nimittäin kanteen kohteena olevassa päätöksessä (45 perustelukappaleen 5 kohta), että "kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskeva sääntö on [— —] sopimus".

1324 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa se katsoo kuitenkin paitsi yritysten osallistuneen siinä todettuun sopimukseen, myös useiden yritysten yhteenliittymien ja yhden järjestön, johon kuuluu yritysten yhteenliittymiä ja yrityksiä, eli Cembureaun osallistuneen tähän sopimukseen.

1325 Tältä osin on todettava, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sanamuoto ei sulje yritysten yhteenliittymien ja yritysten välisiä sopimuksia siinä asetettujen kieltojen soveltamisalan ulkopuolelle. Jotta yhteenliittymän ja sen jäsenten voitaisiin katsoa osallistuneen yhdessä samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen, komission on näytettävä, että yhteenliittymä toimii erillään jäsentensä toiminnasta (yhdistetyt asiat 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 ja 125/85—129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 27.9.1988, Kok. 1988, s. 5193, jäljempänä Selluloosa I -tuomio).

1326 Tässä tapauksessa ei ole mitenkään epäselvää, että yhteenliittymillä on ollut oma erillinen roolinsa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetussa kilpailusääntöjen rikkomisessa. Cembureaun tehtävät ovat koskeneet aloitteen tekemistä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja sittemmin vahvistettiin, ja kyseisten kokousten valmistelua (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappale). Cembureaun kansallisten jäsenjärjestöjen erilliset tehtävät ovat koskeneet Cembureau-sopimuksen tekemistä ja vahvistamista Cembureaun kanssa. Cembureaun välilliset jäsenet ovat liittyneet sopimukseen tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimien kautta. Tämä liittyminen on ollut mahdollista sen vuoksi, että kansallisia järjestöjä on pyydetty levittämään ympärilleen "viisaita ajatuksia" [14.1.1983 pidetyn kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnos (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585)], mikä korostaa myös kansallisten järjestöjen erillisiä tehtäviä. Cembureaun ja kansallisten järjestöjen tehtävät ovat poikenneet Cembureaun välillisten jäsenten tehtävistä myös Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanossa. Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 ja 2 kohdassa todettua hintatietojen vaihtamista koskevat kilpailusääntöjen rikkomiset koskevat nimittäin ainoastaan Cembureauta ja sen välittömiä jäseniä (ks. jäljempänä 1450—1452 kohta).

1327 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei sitä vastoin katsota, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetut yhteenliittymien jäsenyritykset olisivat tehneet Cembureau-sopimuksen. Ne ovat kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan (45 perustelukappaleen 10 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta) liittyneet Cembureau-sopimukseen osallistumalla yhteen tai useampaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3—6 artiklassa tarkoitettuun täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

1328 Kun otetaan huomioon yhteenliittymien ja yritysten erilliset tehtävät kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun sopimuksen tekemisessä ja täytäntöönpanossa, komissio saattoi katsoa sekä yhteenliittymien että näiden yhteenliittymien jäsenten olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta. Samoilla perusteilla kysymyksessä ei voi olla non bis in idem -periaatteen loukkaaminen.

1329 Italcementin väitteestä todettakoon, että riippumatta siitä, voidaanko Cembureau-"sopimusta" pitää myös yritysten yhteenliittymän/yhteenliittymien päätöksenä, komissio saattoi perustellusti pitää kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua toimintaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan mukaisena sopimuksena, koska se oli näyttänyt 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyjen valtuuskuntien johtajien kokousten osanottajien välisen yhteisymmärryksen toteen (ks. edellä 1072 kohta). Lisäksi on todettava, että Italcementin osallistumista Cembureau-sopimukseen ei ole osoitettu pelkästään sillä perusteella, että se on Cembureaun jäsen, vaan myös sillä perusteella, että se on ollut läsnä 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, jossa Cembureau-sopimus vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 8 kohta, 45 perustelukappaleen 1, 2 ja 10 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta). Italcementi ei voi siis väittää, että sen osallistuminen Cembureau-sopimukseen perustuisi pelkästään siihen, että se on Cembureaun jäsen.

1330 Kaikki tutkitut väitteet on siten hylättävä.

E Cembureaun ja sen välittömien jäsenten osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

1331 Aluksi on tutkittava, onko komissio näyttänyt Cembureaun ja sen välittömien jäsenten osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (1). Tämän jälkeen tutkitaan joidenkin Cembureaun välittömien jäsenten esittämää väitettä, joka koskee syrjintäkiellon periaatteen loukkaamista (2). Lisäksi tutkitaan Cembureaun ja sen välittömien jäsenten väitteitä, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen perustelujen riittämättömyyttä (3) ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista hallinnollisessa menettelyssä sillä perusteella, että ne eivät ole saaneet tutustua riittävästi tiettyihin väitetiedoksiannon kohtiin ja tiettyihin tutkinta-aineiston asiakirjoihin (4).

1. Näyttö Cembureaun ja sen välittömien jäsenten osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

1332 Cembureaun välittömät jäsenet on mainittu nimeltä kanteen kohteena olevan päätöksen 15 perustelukappaleen 2 kohdan toisessa alakohdassa. Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa luetellaan seuraavat välittömät jäsenet: FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg, BDZ, Unicem, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir ja AGCI.

1333 Aluksi on tutkittava Aalborgin ja BCA:n väite, jonka mukaan niiden on katsottu olevan vastuussa toisen oikeushenkilön toimista (1.1.). Tämän jälkeen on analysoitava erikseen yhteen tai

useampaan valtuuskuntien johtajien kokoukseen osallistuneiden kantajien tilannetta (1.2.) ja sitten Unicemin, joka ei ole osallistunut yhteenkään näistä kokouksista, tilannetta (1.3.).

1.1. Tiettyjen Cembureaun välittömien jäsenten osalta tapahtunut seuraanto

1334 Aalborg (T-44/95) arvostelee komissiota ensinnäkin siitä, että se on katsonut sen olevan vastuussa sille 1.1.1990 sementintuotantolaitoksensa luovuttaneen Aktieselskabet Aalborg Portland - Cement Fabrik -yhtiön toiminnasta. Aalborg korostaa, ettei tämä yhtiö ole lakannut oikeudellisesti, vaan siitä on tullut holdingyhtiö, jolla on uudella nimellä 50 prosenttia Aalborgin osakkeista. Koska Cembureau-sopimusta ei ole tehty kirjallisesti, Aalborg ei ole voinut tietää siitä luovutuksen yhteydessä. Se tuo lisäksi esiin kanteen kohteena olevan päätöksen perustelujen puutteellisuuden siltä osin kuin sen on katsottu olevan vastuussa toisen yrityksen toimenpiteistä.

1335 On todettava, että Aalborg on myöntänyt istunnossa, että sen perustaminen 26.6.1990 ja se, että se jatkoi taannehtivasti 1.1.1990 lukien Aktieselskabet Aalborg Portland-Cement Fabrikin sementtitehtaan toimintaa, olivat osa uudelleenjärjestelyjä siinä konsernissa, johon se kuului. Näin ollen on katsottava, että kantaja ja Aktieselskabet Aalborg Portland-Cement Fabrik muodostavat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa saman taloudellisen kokonaisuuden (yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, CRAM ja Rheinzink v. komissio, tuomio 28.3.1984, Kok. 1984, s. 1679, 9 kohta). Tästä seuraa, että komissiolla oli oikeus pitää Aalborgia vastuussa Aktieselskabet Aalborg Portland-Cement Fabrik -yhtiön toiminnasta.

1336 Perustelujen väitetyn puutteellisuuden osalta on todettava, että väitetiedoksianto (kannekirjelmän liite 5) on osoitettu Aalborgille. Istunnossa Aalborg myönsi, että vastauksessa väitetiedoksiantoon se ei ollut väittänyt komissiolle, ettei sen voitaisi katsoa olevan vastuussa Aktieselskabet Aalborg Portland-Cement Fabrikin toiminnasta. Näin ollen, ja koska viimeksi mainittu yhtiö ja kantaja muodostivat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa saman taloudellisen kokonaisuuden, komissiolla ei ollut velvollisuutta selittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä enempää niitä syitä, joiden vuoksi se piti Aalborgia vastuussa Aktieselskabet Aalborg Portland-Cement Fabrikin toiminnasta.

1337 BCA (T-54/95) arvostelee komissiota toiseksi siitä, että se on katsonut sen olevan vastuussa toisen yhteisön eli brittiläisen sementtiteollisuuden intressejä Cembureaussa 1.6.1988 asti edustaneen CMF:n (ks. edellä 91 kohta) lainvastaiseksi väitetystä toiminnasta. Se korostaa, että

BCA:n harjoittama toiminta kokonaisuutena arvioituna poikkesi perustavanlaatuisesti CMF:n toiminnasta.

1338 On todettava, että komissio esittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä (45 perustelukappaleen 12 kohta) ne syyt, joiden vuoksi se on katsonut, että BCA:n oli vastattava CMF:n toiminnasta. Se korostaa siten, että CMF:n jäsenet olivat Cement and Concrete Associationin (jäljempänä CCA) jäseniä ja että CMF purettiin 1.6.1988 ja sen toiminta sekä brittiläisten sementintuottajien edunvalvonta siirrettiin CCA:lle, joka muutti samana päivänä sääntöjään ja nimensä BCA:ksi. Komissio katsoo, että BCA on siten jatkanut CMF:n toimintaa ja että molempien järjestöjen jäsenet olivat samoja.

1339 On selvää, että 1.6.1988 asti, jolloin BCA:sta tuli Cembureaun jäsen, BCA:n nimenä oli CCA ja että ennen kyseistä päivämäärää CMF edusti brittiläisen sementtiteollisuuden intressejä Cembureaussa. CMF:n 1.6.1988 päivätystä päätöksestä ilmenee (asiakirjat nro 33.126/17259 ja 17260), että kyseisenä päivämääränä CMF todella purettiin ja että sen varat siirrettiin kantajalle. Asiassa ei ole kiistetty, että näiden kahden järjestön jäsenet olivat samat, että CMF:n viimeisestä puheenjohtajasta tuli BCA:n puheenjohtaja ja että CMF:ää Cembureaussa edustaneesta valtuuskunnan johtajasta (Marshall) tuli BCA:ta edustava valtuuskunnan johtaja.

1340 Vaikka, kuten kantaja väittää, CMF:n toiminta koski erityisesti YHMJ:tä (ks. edellä 91 kohta), jotka lopetettiin vuonna 1987 ennen BCA:n perustamista, ja vaikka BCA:lla on joitakin tehtäviä, joita CMF:llä ei ole koskaan ollut, CMF:n ja BCA:n toiminta on ollut ilmeisen samanlaista Cembureaussa harjoitetun toiminnan osalta ja siten sen käyttäytymisen osalta, johon BCA:n on kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsottu osallistuneen (edellä 651 kohdassa mainittu asia Suiker Unie v. komissio, tuomion 84—88 kohta ja edellä 1335 kohdassa mainittu asia CRAM ja Rheinzink v. komissio, tuomion 9 kohta). BCA on CMF:n seuraaja Cembureaun jäsenenä ja sen jälkeen, kun CMF:n toimintaa jatkettiin, sama henkilö jatkoi brittiläisen valtuuskunnan johtajana Cembureaussa.

1341 Näin ollen komissiolla oli oikeus katsoa, että BCA:n oli vastattava CMF:n toiminnasta Cembureaussa. BCA:n väite on siten hylättävä.

1.2. Yhteen tai useampaan valtuuskuntien johtajien kokoukseen osallistuneet kantajat

1.2.1. Osallistuminen valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja sen jälkeen vahvistettiin

1342 Asiassa ei ole kiistetty, että kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleessa tarkoitetuissa kolmessa valtuuskuntien johtajien kokouksessa Cembureauta edusti sen puheenjohtaja Bailly, jota avustivat kaksi johtajaa, Collis ja Dutron. Näiden henkilöiden läsnäolo ilmenee myös asiakirjoista, joiden otsikoina on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11581), "Valtuuskuntien johtajien kokous, Noordwijk, 19.3.1984" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/11699 ja 11700) ja "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 7.11.1984" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 13 kohta; asiakirja nro 33.126/11752).

1343 Kaikki Cembureaun välittömät jäsenet Unicemia lukuun ottamatta (ks. jäljempänä 1404—1417 kohta) osallistuivat yhteen tai useampaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuun valtuuskuntien johtajien kokoukseen.

1344 Ensinnäkin 14.1.1983 pidetyn kokouksen osalta asiakirjasta "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983" ilmenee, että siihen osallistuivat Belgian (Pestalozzi), Alankomaiden (Platschorre), Luxemburgin (Tesch), Ranskan (Poitrat), Tanskan (Stevens Larsen), Saksan (Schuhmacher), Yhdistyneen kuningaskunnan (Sir Milne), Espanjan (Bertrán), Irlannin (Quirke), Portugalin (Toscano Jr), Norjan (Heiberg), Ruotsin (Borelius) ja Kreikan (Canellopoulos) valtuuskuntien johtajat. Samasta asiakirjasta ilmenee myös, että Cementir oli valtuuttanut tätä kokousta varten työntekijänsä (Cesareni) toimimaan valtuuskunnan puheenjohtajana. Näiden eri valtuuskuntien johtajien osallistumista ei ole toisaalta kiistetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn menettelynkään aikana.

1345 Koska valtuuskuntien johtajat edustivat Cembureaun välittömiä jäseniä (ks. edellä 1314—1318 kohta), välittömien jäsenten FIC:n, VNC:n, Ciments luxembourgeois'n, SFIC:n, Aalborgin, BDZ:n, CMF:n/BCA:n (ks. edellä 1337—1341 kohta), Oficemenin, Irish Cementin, ATIC:n, Akerin, Eurocin, Cementirin ja AGCI:n osallistuminen kokoukseen voidaan todeta jo tässä vaiheessa.

1346 Italcementi (T-65/95) väittää, että sen valtuuskunnan johtaja Pesenti ei osallistunut kokoukseen sairauden vuoksi. Se toteaa tältä osin, että asiakirjaa, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983", ei ole päivätty. Tämä asiakirja osoittaa yksinomaan sen, että Pesenti oli unohtanut ilmoittaa Cembureaulle, ettei hän osallistuisi kokoukseen. Väitteensä tueksi Italcementi viittaa 22.12.1982 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjanluonnokseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11565), 9.11.1983 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjanluonnokseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat

nro 33.322/286—294) ja Dutronin ja Agostinon välisestä puhelinneuvottelusta laadittuun muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirja nro 33.126/11698).

1347 On todettava, että Pesentin oli tarkoitus olla läsnä 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa. Asiakirjassa "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983" mainitaan nimittäin hänen nimensä niiden valtuuskuntien johtajien joukossa, jotka aikoivat osallistua kokoukseen.

1348 Italcementin esittämät asiakirjat saattavat kuitenkin epäilyksenalaiseksi Pesentin tosiasiallisen läsnäolon kokouksessa. Ne osoittavat nimittäin, että Pesenti oli terveydellisistä syistä poissa useista kokouksista vuoden 1982 lopun ja vuoden 1984 alun välillä. Vaikka 22.12.1982 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjanluonnoksessa mainitaan ainoastaan Pesentin poissaolo tästä kokouksesta, 9.11.1983 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjanluonnoksessa selitetään, että Pesenti oli ollut estynyt osallistumaan aikaisempiin kokouksiin terveydellisistä syistä, ja mainitaan lisäksi Pesentin poissaolo tästä kokouksesta. Dutronin ja Agostinon puhelinneuvottelusta laaditussa muistiossa todetaan, että Agostino osallistuisi 19.3.1984 pidettävään kokoukseen, koska Pesenti on terveydellisistä syistä estynyt osallistumasta siihen. Lopulta 8.11.1984 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirjanluonnoksessa (Cembureaun kannekirjelmän liite 4.11) viitataan Pesentin kuolemaan.

1349 Näissä olosuhteissa on katsottava, että komissio ei ole näyttänyt toteen Pesentin ja siten Italcementin osallistumista 14.1.1983 pidettyyn kokoukseen.

1350 On todettava, että 19.3.1984 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen osallistuivat kiistatta FIC:n, VNC:n, Ciments luxembourgeois'n, SFIC:n, Aalborgin, BDZ:n, CMF:n/BCA:n (ks. edellä 1337—1341 kohta), Oficemenin, Irish Cementin, ATIC:n, Akerin, Eurocin ja AGCI:n valtuuskuntien johtajat (ks. myös asiakirja, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Noordwijk, 19.3.1984").

1351 Italcementi myöntää, että se oli valtuuttanut pääjohtajansa Agostinon osallistumaan tähän kokoukseen (kannekirjelmä, s. 45). Vaikka hän ei toimiessaan Pesentin sijaisena (ks. edellä 1348 kohta) ollut Cembureaun valtuuskunnan johtaja, hän edusti Italcementiä, joten hänen toimensa sitoivat yhtiötä.

1352 Lopulta on todettava, että 7.11.1984 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen osallistuivat kiistatta FIC:n, Ciments luxembourgeois'n, SFIC:n, Aalborgin, BDZ:n, CMF:n/BCA:n (ks. edellä 1337—1341 kohta), Irish Cementin, ATIC:n, Eurocin, Cementirin ja AGCI:n val-

tuuskuntien johtajat (ks. myös asiakirja, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 7.11.1984") ja siten nämä Cembureaun välittömät jäsenet itse.

1353 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että Cembureau, FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg, BDZ, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir ja AGCI ovat kaikki osallistuneet yhteen tai useampaan valtuuskuntien johtajien kokoukseen, jossa päästiin yhteisymmärrykseen tai vahvistettiin yhteisymmärrys kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevasta periaatteesta. Läsnäolollaan ne hyväksyivät tai ainakin antoivat muiden osanottajien ymmärtää hyväksyvänsä Cembureau-sopimuksen, joka tehtiin ja sittemmin vahvistettiin näissä kokouksissa (edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, 232 kohta ja edellä 958 kohdassa mainittu asia Tréfileurope v. komissio, tuomion 85 kohta). Koska nämä kantajat eivät ole ilmoittaneet jättäytyvänsä sopimuksen ulkopuolelle, niiden on siten katsottava osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun Cembureau-sopimukseen (edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 155 kohta; edellä 270 kohdassa mainittu asia Montecatini v. komissio, tuomion 181 kohta; edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, 232 kohta; asia T-142/89, Boël v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-867, 60 kohta ja edellä 897 kohdassa mainittu asia Mayr-Melnhof v. komissio, tuomion 135 kohta). Niiden Cembureau-sopimukseen osallistumisen kestoa arvioidaan myöhemmin.

1.2.2. Ilmoitus sopimuksen ulkopuolelle jättäytymisestä ja muut seikat, joihin on vedottu Cembureau-sopimukseen osallistumisen kiistämiseksi

1354 FIC (T-30/95) ja Ciments luxembourgeois (T-34/95) toteavat, että niiden liittymistä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen sopimukseen ei voida näyttää toteen sillä perusteella, että ne eivät ole ilmoittaneet jättäytyvänsä sen ulkopuolelle.

1355 Tämä väite on asiaankuulumaton. Cembureaun välittömien jäsenten osallistumista Cembureau-sopimukseen ei ole näytetty toteen sillä perusteella, etteivät ne ole ilmoittaneet jättäytyvänsä sen ulkopuolelle. Se on näytetty toteen sillä perusteella, että ne ovat kuuluneet Cembureauhon ja osallistuneet yhteen tai useampaan valtuuskuntien johtajien kokoukseen, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja sittemmin vahvistettiin (ks. edellä 1302 kohta).

1356 FIC, VNC (T-32/95), Ciments luxembourgeois, SFIC (T-36/95), Aalborg (T-44/95), BDZ (T-48/95), BCA (T-54/95), Oficemen (T-59/95), Irish Cement (T-60/95), ATIC (T-63/95), Italcementi (T-65/95), Cementir (T-87/95) ja AGCI (T-103/95) vetoavat siihen, että ne ovat ilmoittaneet jättäytyvänsä sopimuksen ulkopuolelle, tai muihin erityisiin olosuhteisiin, joiden vuoksi ne eivät ole voineet osallistua Cembureau-sopimukseen.

1357 FIC, Aalborg, BDZ, BCA ja AGCI väittävät ensinnäkin, etteivät ne ole missään vaiheessa ennen komission menettelyn alkamista tienneet Cembureau-sopimuksesta. Ne eivät ole siten voineet osallistua kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

1358 FIC selittää vielä, että se sai tietää vain 7.11.1984 pidetyn kokouksen aiheesta sen puheenjohtajan Van Hoven 12.11.1984 laatimasta muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/2063—2069 ja 2436—2447), jossa kerrottiin nimenomaisesti, ettei kyseisessä kokouksessa ollut käsitelty eikä edes tuotu esiin mitään yhteisön sisäistä ongelmaa (ks. edellä 1029 kohta). Toisin kuin komissio väittää, tämän seikan kanssa ei ole ristiriidassa 23.2.1983 päivätty FIC:n hallituksen kokouksen pöytäkirja nro 88 (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/2035—2043; kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainitaan virheellisesti 23.3.1983), jossa mainitaan ainoastaan Cembureau 11.1.1983 pidetyn FIC:n kokouksen yhteydessä, jossa oli tarkoitus valmistella 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta. FIC kiistää lopuksi komission väitteen, jonka mukaan "[FIC:n] pöytäkirjoihin ei aina kirjata hallituksessa käytyjen keskustelujen todellista sisältöä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 3 kohta).

1359 BCA lisää, että väite, jonka mukaan se olisi tiennyt Cembureau-sopimuksesta, perustuu oletamukseen. Vaikka CMF olisi tiennyt sopimuksesta, minkä se kiistää, BCA:lle ei ollut kerrottu siitä missään vaiheessa ennen hallinnollisen menettelyn alkamista.

1360 Nämä väitteet on hylättävä. On nimittäin selvää, että Belgian, Tanskan, Saksan, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Kreikan valtuuskuntien johtajat osallistuivat kolmeen valtuuskuntien johtajien kokoukseen, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja sen jälkeen vahvistettiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Koska nämä valtuuskuntien johtajat edustivat ja sitoivat kukin näissä yhteyksissä Cembureaun välitöntä jäsentä (ks. edellä 1314—1318 kohta), Belgian, Tanskan, Saksan, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Kreikan valtuuskuntien johtajien tietoisuuden Cembureau-sopimuksesta on katsottava merkitsevän välittömästi FIC:n, Aalborgin, BDZ:n, BCA:n, joka jatkoi CMF:n toimintaa (ks. edellä 1337—1341 kohta), ja AGCI:n tietoisuutta siitä.

1361 Täydellisyyden vuoksi on todettava, että FIC:n puheenjohtajan Van Hoven FIC:n hallituksen kokouksesta 12.11.1984 laatiman muistion perusteella ei voida päätellä mitään niistä tiedoista, jotka on voitu antaa FIC:lle 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyjen kokousten jälkeen. Sillä, että FIC kiistää komission väitteen, jonka mukaan FIC:n pöytäkirjoihin ei aina kirjattu hallituksessa käytyjen keskustelujen todellista sisältöä, ei ole merkitystä. Tätä seikkaa ei ole otettu huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä sen osoittamiseksi, että FIC on osallistunut Cembureau-sopimukseen. Tämä osallistuminen on todettu sillä perusteella, että kyseinen järjestö oli Cembureaun jäsen ja että se oli osallistunut valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja sittemmin vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4, 8 ja 13 kohta ja 45 perustelukappaleen 1, 2 ja 10 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta).

1362 FIC väittää toiseksi, että jos Cembureaun ja sen jäsenten on katsottava tehneen kilpailua rajoittavan sopimuksen, useita Belgian sementtiteollisuuden edustajien puheenvuoroja on pidettävä ilmaisuna väitetyn Cembureau-sopimuksen ulkopuolelle jättäytymisestä. Esimerkkeinä se mainitsee 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen valmistelua varten 11.1.1983 järjestämänsä kokouksen jälkeen laaditut muistiinpanot (sen kannekirjelmän liite 14), 23.2.1983 pidetyn FIC:n hallituksen kokouksen pöytäkirjan nro 88 18 kohdassa mainitut asiakirjat (sen kannekirjelmän liitteet 15, 16 ja 17), Belgian valtuuskunnan puheenjohtajan puheenvuoron 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737) ja 1.9.1987 pidetyn FIC:n hallituksen kokouksen pöytäkirjan nro 112 (sen kannekirjelmän liite 20).

1363 Kuitenkaan yksikään näistä asiakirjoista ei osoita, että FIC olisi jättäytynyt avoimesti niissä kolmessa valtuuskuntien johtajien kokouksessa, joihin se osallistui, sovitun ulkopuolelle.

1364 Lisäksi FIC:n 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen valmistelua varten 11.1.1983 järjestämän kokouksen jälkeen laadittujen muistiinpanojen osalta on todettava, että tämä asiakirja, joka on "toimitettu FIC:n edustajalle Pestalozzille ja annettu tiedoksi CLC:n puheenjohtajalle J. Van Hovelle", on otsikoitu "Valtuuskuntien johtajien Cembureau-kokous Pariisissa 14.1.1983 sementtimarkkinoihin vaikuttavien seikkojen tarkastelemiseksi. FIC:ssä 11.1.1983 pidetystä valmistelevasta kokouksesta laaditut muistiinpanot". Se, että kyseisessä asiakirjassa ei viitata kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan periaatteeseen, ei merkitse sitä, ettei tätä periaatetta koskevaa sopimusta olisi voitu tehdä joitakin päiviä myöhemmin 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa. Kyseiset muistiinpanot eivät sisällä myöskään mitään sellaista, joka osoittaisi, että Belgian valtuuskunnan johtaja Pestalozzi ja FIC:n puheenjohtaja Van Hove, jotka osallistuivat tähän kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11581), olisivat aikoneet jättäytyä kokouksessa sovitun ulkopuolelle.

1365 Samaten yhdessäkään 23.2.1983 pidetyn FIC:n hallituksen kokouksen pöytäkirjan nro 88 18 kohdassa mainituista asiakirjoista ei todeta FIC:n ilmaisseen millään tavoin jättäytyvänsä Cembureau-sopimuksen ulkopuolelle. Tältä osin on korostettava, että se, ettei Cembureau-sopimusta mainita tietyssä asiakirjassa, joka ei riitä saattamaan uuteen valoon niitä asiakirjoja, jotka osoittavat sopimuksen tekemisen 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa (ks. edellä 1116 kohta), ei myöskään todista sitä, että kyseisen asiakirjan laatija olisi ilmaissut jättäytyvänsä sopimuksen ulkopuolelle.

1366 Belgian valtuuskunnan johtajan puheenvuoro 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa on esitetty seuraavin sanoin kyseistä kokousta koskevissa muistiinpanoissa: "Belgia: Huomiota kiinnitetään siihen, että vaikka osa Saksasta Alankomaihin suuntautuvasta sementinviennistä on rakenteellista ja perinteistä, useiden vuosien ajan on Alankomaihin ja Belgiaan on suuntautunut ylimääräistä 'villiä' vientiä. Koska aikaisemmat valtuuskuntien johtajien keskustelut eivät ole muuttaneet tätä asiaintilaa, on arvioitu olevan hyödytöntä käydä tällaista keskustelua Cembureaun tasolla." Se, että Belgian valtuuskunnan johtaja on uskonut

olevan tarpeellista kertoa muille osanottajille tästä "ylimääräisestä 'villistä' viennistä" kantamastaan huolesta, osoittaa selvästi sen halunneen kiinnittää Cembureaun jäsenten huomion "kuumaan kiistakysymykseen", joka vaaransi 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa sovitun kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen. Belgian valtuuskunnan johtajan puheenvuoro ei siis merkitse mitenkään ilmausta Cembureau-sopimuksen ulkopuolelle jättäytymisestä, vaan pikemminkin sopii täysin yhteen kyseisen sopimuksen noudattamisen kanssa. Valtuuskuntien johtajien keskustelujen hyödyttömyys liittyy ainoastaan Alankomaihin ja Belgiaan suuntautuneeseen "villiin" vientiin eikä muihin "kuumiin kiistakysymyksiin", jotka on yksilöity 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laaditussa muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) ja tätä kokousta koskevissa muistiinpanoissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737). FIC on joka tapauksessa osallistumisellaan 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus vahvistettiin, antanut muiden osanottajien ymmärtää, että se hyväksyi edelleen Cembureau-sopimuksen sisällön.

1367 Pöytäkirja nro 112 1.9.1987 pidetystä FIC:n hallituksen kokouksesta sisältää joitakin huomautuksia niistä tehtävistä, joita Cembureaulla on ajateltu olevan.

1368 On huomattava, että kyseisenä ajanjaksona käytiin keskusteluja Cembureaun asemasta ja tulevaisuudesta (ks. edellä 1194 ja 1195 kohta). Pöytäkirjassa nro 112, joka on laadittu 1.9.1987, viitataan FIC:n kantaan näissä keskusteluissa. Se ei kuitenkaan liity mitenkään kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuissa valtuuskuntien johtajien kokouksissa käytyihin keskusteluihin eikä osoita millään tavoin, että FIC olisi avoimesti jättäytynyt näissä kokouksissa sovitun ulkopuolelle.

1369 FIC tuo esiin vielä 11.1.1983 pidetyn FIC:n kokouksen jälkeen laaditut muistiinpanot, joissa valmistellaan 14.1.1983 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta, sekä useita muita asiakirjoja, jotka kuvaavat Belgian sementtiteollisuuden jatkuvasti kantamaa huolta siitä, että ne toimivat yhteisön kilpailuoikeuden sääntöjen mukaisesti, yhteistoiminnassa komission yksilöiden kanssa.

1370 FIC:n esiin tuomissa asiakirjoissa olevat viittaukset yhteisön kilpailusääntöihin eivät kuitenkaan saata uuteen valoon niitä lukuisia suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat ensinnäkin, että valtuuskuntien johtajat sopivat 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelystä (ks. edellä 979—985 kohta), ja toiseksi, että Belgian valtuuskunnan johtaja Pestalozzi ja FIC:n puheenjohtaja Van Hove osallistuivat tähän kokoukseen jättäytymättä avoimesti kokouksessa sovitun ulkopuolelle. Siten asiakirjat, joihin FIC vetoaa, eivät suinkaan vapauta sitä vastuusta, vaan pikemminkin osoittavat kilpailusääntöjen rikkomisen tahallisuuden.

1371 Lopuksi FIC väittää, ettei se ole hyväksynyt jälkikäteen 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa tehdyksi väitettyä sopimusta eikä myöskään sen vahvistamista 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa.

1372 Tällä väitteellä ei ole merkitystä. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä FIC:n ei väitetä hyväksyneen jälkikäteen 14.1.1983 tehtyä ja 19.3. ja 7.11.1984 vahvistettua sopimusta. Sen väitetään tehneen ja vahvistaneen tämän sopimuksen kyseisinä päivämäärinä (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta). FIC ei ole missään vaiheessa kiistänyt Belgian valtuuskunnan johtajan läsnäoloa kyseisissä kolmessa kokouksessa. Koska Belgian valtuuskunnan johtaja edusti kantajaa tässä kokouksessa ja sitoi sitä toiminnallaan (ks. edellä 1314—1318 kohta) ja koska kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainitut suorat asiakirjatodisteet osoittavat Cembureau-sopimuksen olemassaolon (ks. edellä 1095 kohta), FIC:n osallistuminen tähän sopimukseen on näytetty toteen.

1373 VNC, Ciments luxembourgeois, BCA, Irish Cement, Italcementi, Cementir ja AGCI väittävät kolmanneksi, ettei niillä ollut mitään intressiä osallistua Cembureau-sopimukseen, että niillä oli vaatimaton asema sementtimarkkinoilla ja että niillä oli erityisiä syitä osallistua valtuuskuntien johtajien kokouksiin.

1374 Asianomaisten kantajien esiin tuomat seikat ja olosuhteet eivät kuitenkaan saata uuteen valoon kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittuja suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat Cembureau-sopimuksen olemassaolon (ks. edellä 1095 kohta). Koska asiassa on näytetty, että Ciments luxembourgeois, CMA/BCA (ks. edellä 1337—1341 kohta), Irish Cement ja AGCI ovat osallistuneet kyseisiin kolmeen kokoukseen, että VNC on osallistunut 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin kokouksiin, että Cementir on osallistunut 14.1.1983 ja 7.11.1984 pidettyihin kokouksiin ja että Italcementi on osallistunut 19.3.1984 pidettyyn kokoukseen, nämä kantajat, jotka eivät edes väitä jättäytyneensä avoimesti näissä kokouksissa sovitun ulkopuolelle, ovat jo läsnäolollaan näissä kokouksissa hyväksyneet Cembureau-sopimuksen sisällön tai ainakin antaneet muiden osanottajien ymmärtää niiden hyväksyneen sen sisällön. Niiden osallistuminen Cembureau-sopimukseen on siis näytetty toteen.

1375 VNC ja Cementir vetoavat siihen, että ne ovat olleet poissa yhdestä näistä kolmesta valtuuskuntien johtajien kokouksesta, VNC 7.11.1984 ja Cementir 19.3.1984, ja kiistävät tällä perusteella ylipäänsä osallistuneensa kilpailusääntöjen rikkomiseen.

1376 Tätä väite on hylättävä. Jo pelkästään VNC:n ja Cementirin läsnäolo yhdessä niistä valtuuskuntien johtajien kokouksista, joissa Cembureau-sopimus tehtiin tai vahvistettiin, riittää osoittamaan, että ne ovat osallistuneet saavutettuun yhteisymmärrykseen.

1377 Ciments luxembourgeois väittää neljänneksi kiistääkseen osallistumisensa Cembureau-sopimukseen, ettei kanteen kohteena olevassa päätöksessä ole todettu, että se olisi ollut niiden kahdenvälisten kontaktien osapuolena, joista kokouksissa keskusteltiin. Se korostaa, että toisin kuin väitetiedoksiannossa (13 kohta), kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei enää käsitellä Luxemburgista Belgiaan suuntautuneiden sementtitoimitusten määrällisiä rajoituksia. Italcementi puolestaan pitää kanteen kohteena olevaa päätöstä ristiriitaisena siltä osin kuin siinä katsotaan sen osallistuneen Cembureau-sopimukseen väittämättä sen osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklassa tarkoitettuihin kahdenvälisiin kartelleihin, jotka ovat ainoita kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä. Samoin AGCI katsoo, että 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittua muistiota on tarkasteltava suhteessa kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, joihin tämän kantajan jäsenet ja tämä kantaja itse eivät ole osallistuneet.

1378 On kuitenkin todettava, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä Ciments luxembourgeois'n, Italcementin ja AGCI:n osallistuminen Cembureau-sopimukseen on osoitettu sillä perusteella, että ne ovat Cembureaun välittömiä jäseniä, ja sillä perusteella, että ne ovat osallistuneet yhteen tai useampaan kyseessä olevaan valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4, 8 ja 13 kohta, 45 perustelukappaleen 1, 2 ja 10 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta). Se, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä näiden kantajien osallistuminen Cembureau-sopimukseen on otettu huomioon, vaikka ne eivät ole osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, ei siis ole ristiriitaista.

1379 Koska asiassa on näytetty, että Ciments luxembourgeois ja AGCI ovat osallistuneet kyseisiin kolmeen kokoukseen ja että Italcementi on osallistunut 19.3.1984 pidettyyn kokoukseen, nämä kantajat, jotka eivät edes väitä jättäytyneensä avoimesti näissä kokouksissa sovitun ulkopuolelle, ovat jo läsnäolollaan näissä kokouksissa hyväksyneet Cembureau-sopimuksen sisällön tai ainakin antaneet muiden osanottajien ymmärtää niiden hyväksyneen sen sisällön. Niiden osallistuminen Cembureau-sopimukseen on siis näytetty toteen, vaikka ne eivät osallistuneet kahdenvälisiin kontakteihin tai kartelleihin.

1380 SFIC väittää viidenneksi, että sen puheenjohtajan osallistuminen Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksiin liittyi sen sääntöjen mukaisiin toimialajärjestön tehtäviin, joita on vastakkaisen näytön puuttuessa oletettava hoidetun lainmukaisesti. Nämä eri todisteet, joita komissio on esittänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä, eivät kuitenkaan käännä tätä lainmukaisuusolettamaa. SFIC arvostelee näin ollen komissiota siitä, että se on sivuuttanut tämän olettaman väittäessään, että jo pelkästään kokouksiin osallistuminen merkitsi sen liittymistä Cembureau-sopimukseen.

1381 SFIC:n ei ole kiistetty osallistuneen 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin kolmeen valtuuskuntien johtajien kokoukseen (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). SFIC, joka ei edes väitä jättäytyneensä avoimesti kyseisissä kokouksissa sovitun ulkopuolelle, on läsnäolollaan näissä kokouksissa hyväksynyt Cembureau-sopimuksen sisällön tai ainakin antanut muiden osanottajien ymmärtää sen hyväksyneen sen sisällön. Näin ollen komissiolla oli oikeus kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsoa SFIC:n osallistuneen Cembureau-sopimukseen.

1382 SFIC painottaa vielä sitä, että Cembureaun jäsenten välinen kauppa olisi pidettävä erillään yhteisön sisäisestä kaupasta. Se katsoo, että koska puolet Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokousten osanottajista tuli yhteisön ulkopuolisista maista, komissio ei olisi saanut ottaa huomioon seikkoja, jotka liittyivät Espanjan tai Portugalin kaltaisiin maihin, kyseenalaistaessaan yhteisön maihin sijoittautuneiden yritysten käyttäytymisen.

1383 Tällä väitteellä ei ole merkitystä, koska SFIC on yritysten yhteenliittymä. Joka tapauksessa SFIC:n osallistuminen Cembureau-sopimukseen on osoitettu sillä perusteella, että se on Cembureaun välitön jäsen, ja sillä perusteella, että se on osallistunut valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja sen jälkeen vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4, 8 ja 13 kohta, 45 perustelukappaleen 1, 2 ja 10 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta). Komissio ei siten ole ottanut lainkaan huomioon yhteisön ulkopuolisiin maihin liittyviä seikkoja.

1384 Aalborg väittää kuudenneksi, ettei sen voida katsoa olevan Cembureau-sopimuksen osapuoli, koska 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa kannanotot esitettiin ranskaksi eli kielellä, jota sen edustaja Stevens Larsen ei osaa. Viimeksi mainittu ei myöskään lausunut mitään kokouksessa eikä häntä pyydetty ottamaan kantaa mahdollisesti tehtyihin päätöksiin enempää äänestämällä, kirjallisena hyväksyntänä kuin pöytäkirjan tai vastaavan asiakirjan hyväksymiselläkään. Istunnossa Aalborg väitti vielä, että myös 14.1.1983 pidetyn kokouksen keskustelut käytiin ranskaksi.

1385 Tämä väite on hylättävä. Ei ole näet mitenkään uskottavaa, että Tanskan valtuuskunnan johtaja olisi matkustanut kahteen otteeseen osallistuakseen kokouksiin, jotka olisi pidetty yksinomaan kielellä, jota hän ei ymmärrä. Kuten komissio toi esiin istunnossa, Aalborgin väite on lisäksi ristiriidassa asiakirjan nro 33.126/11582 kanssa, josta ilmenee selvästi, että 14.1.1983 pidettyä kokousta varten oli järjestetty simultaanitulkkaus ranskasta englantiin ja päinvastoin. Aalborgin passiiviseksi väitetyn toiminnan osalta on todettava näytetyn toteen, että se osallistui 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin kolmeen kokoukseen (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Aalborg, joka ei edes väitä jättäytyneensä avoimesti kyseisissä kokouksissa sovitun ulkopuolelle, on jo läsnäolollaan näissä kokouksissa hyväksynyt Cembureau-sopimuksen sisällön tai ainakin antanut muiden osanottajien ymmärtää sen hyväksyneen sen sisällön. Näin ollen komissiolla oli oikeus kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsoa Aalborgin osallistuneen Cembureau-sopimukseen.

1386 Oficemen väittää seitsemänneksi, että vaikka Cembureau-sopimus oletettaisiin tehdyksi, on olemassa ratkaisevia todisteita, jotka osoittavat, ettei se ole koskaan liittynyt siihen. Se viittaa tältä osin irlantilaisten tuottajien [14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan alustus (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585)] ja brittiläisten tuottajien [Blue Circlen 1.12.1983 laadittu sisäinen muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334)] ilmaisemaan huoleen Espanjasta peräisin olevan tuonnin osalta sekä CLC:n vuosina 1983 ja 1985 komissiolle kyseisen tuonnin osalta toimittamiin

polkumyynnin vastaisiin valituksiin. Lopuksi se korostaa, että 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laaditussa muistiossa täsmennetään, että vienti Espanjasta Irlantiin ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan oli kyseisenä ajankohtana edelleen "kuuma kiistakysymys".

1387 On huomattava, että Oficemenin esittämät eri seikat, jotka kuvaavat pikemminkin sen jäsenten käyttäytymistä kuin sen omaa käyttäytymistä, eivät voi muuttaa sitä tosiasiaa, että se osallistui 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345 ja 1350 kohta). Läsnäollaan näissä kokouksissa Oficemen, joka ei edes väitä jättäytyneensä avoimesti kyseisissä kokouksissa sovitun ulkopuolelle, on toistuvasti hyväksynyt Cembureau-sopimuksen sisällön tai ainakin antanut muiden osanottajien ymmärtää sen hyväksyneen sen sisällön. Sen osallistuminen Cembureau-sopimukseen valtuuskuntien johtajien kokousten ajankohtana on siis näytetty toteen. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä Oficemenin osallistumisen Cembureau-sopimukseen on kuitenkin katsottu merkitsevän kilpailusääntöjen rikkomista vasta 1.1.1986 alkaen (ks. edellä 1303 kohta). Myöhemmin on siten tutkittava, osallistuiko Oficemen tosiasiallisesti sopimukseen vielä 1.1.1986 (ks. jäljempänä 4226—4232 kohta).

1388 Aalborg, Irish Cement ja Italcementi väittävät kahdeksanneksi, että niiden käyttäytyminen osoittaa, etteivät ne ole liittyneet Cembureau-sopimukseen. Aalborg väittää järjestäneensä myyntitoimintansa ja varsinkin vientitoimintansa itsenäisten kaupallisten periaatteiden mukaisesti. Irish Cement vetoaa siihen, että sen vienti Yhdistyneeseen kuningaskuntaan lisääntyi 1980-luvulla, ja kiistää sillä perusteella osallistuneensa minkäänlaiseen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sopimukseen. Italcementi puolestaan väittää, ettei komissio ole näyttänyt, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuissa valtuuskuntien johtajien kokouksissa vaihdettujen tietojen sisältö olisi vaikuttanut sen käyttäytymiseen.

1389 Nämä väitteet on hylättävä. Aalborgin ja Irish Cementin on näytetty osallistuneen kyseisiin kolmeen valtuuskuntien johtajien kokoukseen (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta) ja Italcementin 19.3.1984 pidettyyn kokoukseen (ks. edellä 1351 kohta). Läsnäolollaan näissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa Aalborg, Irish Cement ja Italcementi, jotka eivät edes väitä jättäytyneensä avoimesti kyseisissä kokouksissa sovitun ulkopuolelle, ovat hyväksyneet Cembureau-sopimuksen sisällön tai ainakin antaneet muiden osanottajien ymmärtää niiden hyväksyneen sen sisällön. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan se, ettei yritys noudata selvästi kilpailunvastaisten kokousten lopputulosta, ei kuitenkaan poista sen täyttä vastuuta siitä, että se on osallistunut kartelliin, jos se ei ole avoimesti jättäytynyt kokouksissa sovitun ulkopuolelle (edellä 135 kohdassa mainittu asia Mayr-Melnhof, tuomion 135 kohta ja edellä 958 kohdassa mainittu asia Tréfileurope v. komissio, tuomion 85 kohta). Vaikka oletettaisiin, että asianomaisten kantajien markkinakäyttäytyminen ei olisi ollut sovittujen "pelisääntöjen" mukaista, tämä ei siis vaikuta mitenkään niiden vastuuseen Cembureau-sopimukseen osallistumisesta.

1390 Aalborg, BDZ ja Cementir väittävät yhdeksänneksi, ettei niitä ole mainittu asiakirjoissa, joissa osoitetaan Cembureau-sopimuksen olemassaolo. Näin ollen komissiolla ei ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä ollut oikeutta katsoa niiden osallistuneen tähän sopimukseen.

1391 Tämä väite on hylättävä. Se, ettei kantajia ole mainittu nimeltä Cembureau-sopimusta koskevassa asiakirja-aineistossa, ei saata uuteen valoon kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittuja suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat, että 14.1.1983 pidetyn kokouksen osanottajat ja muun muassa Aalborgin, BDZ:n ja Cementirin nimeämät valtuuskuntien johtajat tekivät Cembureau-sopimuksen (ks. edellä 1095 kohta), eivätkä viittaa vähimmässäkään määrin siihen, että nämä osapuolet olisivat jättäytyneet avoimesti kokouksessa sovitun ulkopuolelle.

1392 BDZ väittää kymmenenneksi, että sillä on 37 jäsentä ja ettei mikään viittaa siihen, että nämä jäsenet olisivat saaneet tietää siltä väitetystä Cembureau-sopimuksesta. Myös Oficemen ja ATIC väittävät, etteivät ne ole koskaan välittäneet tai osoittaneet jäsenilleen mitään sääntöä tai ohjetta väitetyn Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanemiseksi.

1393 Vaikka tämä seikka oletettaisiin perustelluksi, se ei voi muuttaa sitä tosiasiaa, että BDZ, Oficemen ja ATIC osallistuivat 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen ja että ne siten osallistuivat suoraan Cembureau-sopimukseen (ks. edellä 1095, 1344 ja 1345 kohta).

1394 AGCI arvostelee yhdenneksitoista komissiota siitä, ettei se ole todistanut, että AGCI olisi osallistuessaan kyseisiin valtuuskuntien johtajien kokouksiin antanut muille osanottajille vaikutelman siitä, että se on samaa mieltä niiden mahdollisesti lainvastaisista päämääristä. Se vetoaa tältä osin Hornerin 24.10.1986 laatimaan Blue Circlen sisäiseen muistioon (asiakirja nro 33.126/11132), jossa selostetaan, että kreikkalaisia tuottajia eivät sitoneet samat kaupalliset säännöt kuin muita eurooppalaisia tuottajia, ja joka osoittaa selvästi, että niitä oli aina pidetty epätoivottuina ulkopuolisina, koska ne eivät alistuneet suurten eurooppalaisten tuottajien omaksumiin sääntöihin.

1395 Tältä osin on todettava, että samalla sekä AGCI:n että kreikkalaisten tuottajien Heraclesin, Titanin ja Halkisin katsotaan olevan vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta. Näin ollen vaikka Hornerin 24.10.1986 laatimassa Blue Circlen sisäisessä muistiossa viitattaisiin, kuten kantaja väittää, kreikkalaisten tuottajien jättäytymiseen Cembureau-sopimuksen sisällön ulkopuolelle, tällaista seikkaa ei voitaisi ottaa huomioon arvioitaessa sitä, osallistuiko AGCI todellisuudessa kyseessä olevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen. On selvää, että AGCI osallistui 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin kolmeen valtuuskuntien johtajien kokoukseen (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Läsnäolollaan näissä kokouksissa se on hyväksynyt Cembureau-sopimuksen sisällön tai ainakin antanut muiden osanottajien ymmärtää sen hyväksyneen ja edelleen hyväksyvänsä sen sisällön. AGCI:n osallistuminen Cembureau-sopimukseen on siis näytetty

toteen. Heraclesin, Titanin ja Halkisin osallistumista Cembureau-sopimukseen tutkitaan jäljempänä 4074—4077, 4096—4101 ja 4210—4213 kohdassa.

1.2.3. Väite, jonka mukaan tiettyihin asiakirjoihin ei voida vedota Cembureaun välittömiä jäseniä vastaan

1396 Tietyt kantajat, jotka ovat Cembureaun välittömiä jäseniä, eli VNC (T-32/95), BDZ (T-48/95), Cementir (T-87/95) ja AGCI (T-103/95) väittävät, että tiettyjä kanteen kohteena olevan päätöksen 18 ja 19 perustelukappaleessa mainittuja asiakirjoja ei voida käyttää sen osoittamiseksi, että ne olisivat osallistuneet Cembureau-sopimukseen, koska nämä asiakirjat eivät ole peräisin niiltä itseltään ja koska ne eivät ole tienneet niistä ennen hallinnollisen menettelyn alkamista (ks. edellä 1050—1053 kohta). Aalborg (T-44/95) ja Irish Cement (T-60/95) ovat istunnossa esittäneet vastaavan väitteen.

1397 Ilman, että olisi tarpeen lausua tämän väitteen tutkittavaksi ottamisesta siltä osin kuin Aalborg ja Irish Cement ovat esittäneet sen, se on hylättävä. Se, että kyseiset kantajat eivät ole osallistuneet tietyn asiakirjan laatimiseen, tai se, että ne eivät ole tienneet siitä ennen hallinnollisen menettelyn alkamista, ei merkitse sitä, ettei näihin asiakirjoihin voitaisi vedota niitä vastaan todisteina kilpailusääntöjen rikkomisesta, josta niiden on katsottu olevan vastuussa (ks. vastaavasti edellä 1053 kohdassa mainittu asia T-157/94, Empresa Nacional Siderúrgica v. komissio, tuomion 312 kohta). On huomattava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainitut todisteet osoittavat yhdessä, että komissio on perustellusti todennut Cembureau-sopimuksen olemassaolon (ks. edellä 1095 kohta). On selvää, että kaikki edellisessä kohdassa mainitut kantajat ovat osallistuneet 14.1.1983 pidettyyn kokoukseen ja ainakin jompaankumpaan 19.3. ja 7.11.1984 pidetyistä kokouksista, ilman että ne olisivat jättäytyneet avoimesti näissä kokouksissa sovitun ulkopuolelle. Niiden osallistuminen Cembureau-sopimukseen on siten näytetty toteen.

1398 Istunnossa Irish Cement vetosi siihen, että Blue Circlen sisäisiin muistioihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11337) ja Kalogeropoulosin 25.6.1986 tekemään ilmoitukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877) ei voida vedota sitä vastaan sen vuoksi, ettei sillä ole ollut tilaisuutta kuulustella ("cross-examine") näiden asiakirjojen laatijoita.

1399 Ilman, että olisi tarpeen lausua tämän ensimmäisen kerran istunnossa esitetyn väitteen tutkittavaksi ottamisesta, se on hylättävä. Tällaista tapausta koskevasta hallinnollisesta menettelystä on säädetty asetuksissa N:o 17 ja 99/63, joissa ei tunneta minkäänlaista "cross-examinationia". Irish Cementin väite ei viittaa missään tapauksessa kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleessa mainittuihin valtuuskuntien johtajien kokouksia koskeviin asiakirjoihin, jotka osoittavat Cembureau-sopimuksen tekemisen ja vahvistamisen näissä kokouksissa ja Irish Cementin osallistumisen niihin (ks. edellä 921—1095, 1334, 1345, 1350 ja 1352 kohta).

1.2.4. Johtopäätökset Cembureaun ja sen välittömien jäsenten, Unicemia lukuun ottamatta, osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

1400 Asiassa on näytetty, että Cembureau, FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg, BDZ, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Aker, Euroc, Cementir ja AGCI ovat osallistuneet 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (ks. edellä 1344 ja 1345 kohta). Komissio on näin ollen näyttänyt niiden osallistuneen Cembureau-sopimukseen viimeksi mainitusta päivämäärästä lukien, kun otetaan huomioon kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa esitetyt todisteet, jotka osoittavat, että sopimus tehtiin kyseisessä kokouksessa, ja se, ettei mikään seikka osoita, että jokin näistä osanottajista olisi avoimesti jättäytynyt kokouksessa sovitun ulkopuolelle.

1401 Komissio on siis voinut katsoa laillisesti, että Cembureau, FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg, BDZ, BCA, Irish Cement, Cementir ja AGCI ovat osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen 14.1.1983 lukien. Myöhemmin on tutkittava tämän kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen jatkuvuutta.

1402 Komissio on katsonut, että tosiseikkojen tapahtuma-aikaan yhteisön ulkopuolelle sijoittautuneet välittömät jäsenet Oficemen ja ATIC sekä Euroc ovat vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, Oficemen ja ATIC 1.1.1986 alkaen ja Euroc 9.6.1986 alkaen. Komissio on katsonut edelleen yhteisön alueen ulkopuolelle sijoittautuneen Akerin puolestaan osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen 9.6.1986 alkaen. Komissio selittää, että "Oficemenin ja ATIC:n osalta [se] voisi ottaa huomioon niiden liittymisestä kyseiseen sopimukseen aiheutuneet vaikutukset yhteisössä siitä päivästä lukien, jona ne ovat liittyneet sopimukseen; se ottaa kuitenkin huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen 1.1.1986 lukien, koska espanjalaisten ja portugalilaisten yritysten osallistuminen on komissiolla käytettävissä olevien tietojen mukaan vaikuttanut merkittävästi yhteisössä vasta sen jälkeen, kun maat liittyivät yhteisöön" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 11 kohta). Akerin ja Eurocin osalta komissio toteaa, ettei sillä "ole todisteita siitä, että niiden osallistumisella Cembureau-sopimukseen tai -periaatteeseen olisi ollut vaikutuksia yhteisön sisällä ennen [9.6.1986]" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohdan neljäs luetelmakohta). Vaikka näiden neljän kantajan osallistuminen Cembureau-sopimukseen onkin näytetty toteen, on siis myöhemmin tutkittava tämän osallistumisen jatkuvuutta ja kilpailusääntöjen vastaisuutta kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomion otetuista kahdesta päivämäärästä lähtien (ks. jäljempänä 4226—4242 kohta).

1403 Lopulta Italcementin osalta on todettu, että tämän yrityksen osallistuminen 19.3.1984 pidettyyn kokoukseen osoittaa sen osallistuneen Cembureau-sopimukseen ja siten kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. edellä 1351 kohta). Italcementin osallistuminen tämän kilpailusääntöjen rikkomiseen on siis joka tapauksessa näytetty toteen 19.3.1984 lukien. Myöhemmin on tutkittava, oliko komissiolla oikeus vahvistaa Italcementin osallistumisen alkamispäivämääräksi 14.1.1983 sillä perusteella, että se osallistui johonkin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen (ks. jäljempänä 4224 ja 4225 kohta).

1.3. Cembureaun välittömän jäsenen Unicemin, joka ei osallistunut yhteenkään valtuuskuntien johtajien kokoukseen, tilanne

1404 Unicem korostaa, ettei se ole osallistunut yhteenkään kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuun valtuuskuntien johtajien kokoukseen. Se väittää lisäksi, ettei sille ole koskaan ilmoitettu näiden kokousten pitämisestä. Sen ei ole siten näytetty osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

1405 Komissio katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä (44 perustelukappaleen 4 kohta) seuraavaa: "Poissaolo sellaisten elinten kokouksista, joihin jäsenillä on oikeus osallistua, ei merkitse sitä, että nämä poissaolleet jäsenet eivät noudattaisi näissä kokouksissa tehtyjä päätöksiä ja/tai sopimuksia tai että niitä ei sovellettaisi näihin jäseniin. Yleensä kuuluminen järjestöön merkitsee sen sääntöjen ja toiminnan hyväksymistä ja tietoisuutta siitä, että järjestö ja/tai organisaatio toimii myös kunkin jäsenen välittömän tai välillisen myötävaikutuksen avulla ja sen avulla, että se voi luottaa tämän suostumukseen ja tukeen. Jollei jäsen ole ilmoittanut olevansa eri mieltä, tämä pätee paitsi järjestön sääntöjen mukaiseen toimintaan, myös sen *tosiasialliseen* toimintaan." Komissio toteaa lisäksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 13 kohdan loppu): "Se, että [Unicem] ei ole osallistunut kokouksiin, ei merkitse sitä, ettei [se] olisi kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevan sopimuksen osapuoli, ensinnäkin sen vuoksi, että muita Italian valtuuskunnan johtajia oli läsnä ja että he edustivat maataan, myös sen vuoksi, että järjestö toimii kaikkien läsnäolevien ja poissaolevien jäsenten tuen avulla, ja lopuksi sen vuoksi, että heti kun Unicemille ja muille italialaisille tuottajille aiheutui vahinkoa kreikkalaisesta tuonnista, muut Cembureaun jäsenet tukivat sitä (ks. edellä 27 kohta) ja se sai siten osakseen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön liittyvää solidaarisuutta."

1406 Ilman, että olisi tarpeen lausua siitä, tiesikö Unicem valtuuskuntien johtajien kokousten pitämisestä, on selvää, että sen Cembureaussa edustamistaan varten nimeämä valtuuskunnan johtaja Nasi (Unicemin 5.6.1998 päivätty vastaus ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen) tai kukaan mukaan Unicemin työntekijä ei osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin. Tämä ilmenee näihin kokouksiin odotettujen henkilöiden luetteloista (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4, 8 ja 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/11581, 11699, 11700 ja 11752). Komissio on lisäksi myöntänyt tämän kanteen kohteena olevassa päätöksessä (45 perustelukappaleen 13 kohta) ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn menettelyn aikana (asiassa T-50/95 toimitettu vastine, 49 kohta).

1407 On siis tutkittava, edustiko Unicemia sen valtuuskunnan johtajan poissaollessa joku toinen Italian valtuuskunnan johtaja kolmessa valtuuskuntien johtajien kokouksessa, kuten komissio väittää.

1408 Komissio väittää, että valtuuskunnan johtajan tehtävä voidaan rinnastaa hallitusten edustajien tehtävään kansainvälisissä yhteisöissä. Osoittaakseen, että Italian valtuuskunnan johtaja edusti kolmea Cembureaun italialaisjäsentä, se viittaa seuraavaan Dutronin ja Agostinon välisestä puhelinneuvottelusta laadittuun muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirja nro 33.126/11698): "vilustunut G. Pesenti ei tule Noord-

wijkiin, mutta Agostino edustaa Italiaa Head Delegates -kokouksessa." Se viittaa lisäksi siihen, että asiakirjassa, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11581), mainitaan jäsenvaltio, johon yritys on sijoittautunut, eikä yrityksen nimeä.

1409 On todettava, että vuosina 1983 ja 1984 pidettyjen valtuuskuntien johtajien kokousten ajankohtana Cembureaussa oli kolme italialaista jäsentä eli Unicem, Italcementi ja Cementir, jotka kukin nimesivät oman valtuuskunnan johtajansa. Se, että Cembureaun kolmella välittömällä italialaisjäsenellä oli kullakin valtuuskunnan johtaja, on jo sellaisenaan ristiriidassa komission väitteen kanssa, jonka mukaan yhdellä Italian valtuuskunnan johtajalla oli valtuudet edustaa kaikkia kolmea.

1410 Myös se, että kahden italialaisen valtuuskunnan johtajan eli Italcementin Pesentin ja Cementirin Cesarenin oli määrä olla läsnä 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa, mikä ilmenee asiakirjasta "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983", on ristiriidassa sen kanssa, että kyseiset kolme italialaisjäsentä olisivat valtuuttaneet ainoan läsnäolleen italialaisen valtuuskunnan johtajan.

1411 Jos kaikki kolme italialaista valtuuskunnan johtajaa olisivat edustaneet kaikkia Cembureaun italialaisia jäseniä, kuten komissio väittää, Italcementin Pesentin, joka oli estynyt osallistumasta 19.3.1984 pidettyyn kokoukseen, sijaisena ei olisi ollut toinen Italcementin työntekijä Agostino vaan Cementirin tai Unicemin valtuuskunnan johtaja.

1412 On siis katsottava, että Unicem ei ollut edustettuna 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa. Tämän vuoksi Unicem ei ole osallistunut välittömästi näissä kokouksissa saavutettuun yhteisymmärrykseen.

1413 Vaikka järjestö toimii kaikkien läsnäolevien ja poissaolevien jäsentensä tuen avulla ja vaikka järjestöön kuuluminen merkitsee sen sääntöjen ja toiminnan hyväksymistä, kuten komissio korostaa, Unicemin voidaan katsoa osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen vain, jos näytetään toteen, että tämä yritys on antanut nimenomaisen tai konkludenttisen suostumuksensa Cembureau-sopimuksen sisältöön. Pelkästään Cembureaun jäsenyys ei riitä siihen, että Unicemin voitaisiin katsoa olevan vastuussa valtuuskuntien johtajien sen poissaollessa tekemistä selvästi lainvastaisista päätöksistä. Tältä osin on korostettava, että komissio ei ole kiistänyt Cembureaun väitettä, jonka mukaan Cembureaun säännöissä ei anneta valtuuskuntien johtajille mitään sääntöihin perustuvaa asemaa elimenä (kanteen kohteena olevan päätöksen 15 perustelukappaleen 4 kohta).

1414 Koska kyseisissä kolmessa kokouksessa käytyjen keskustelujen osalta ei ole esitetty asiakirjatodistetta Unicemin suostumuksesta, on tutkittava, ilmeneekö tämän yrityksen käyttäytymisestä tällainen suostumus.

1415 Tältä osin komissio korostaa, että Unicem on pannut Cembureau-sopimuksen täytäntöön ETF:n yhteydessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 13 kohta; 4 artiklan 1 ja 2 kohta ja 3 kohdan a ja b alakohta) ja osallistumalla ECEC:n toimintaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappale ja 5 artikla).

1416 Osoitettaessa osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen Unicemin tilanne on verrattavissa Cembureaun välillisen jäsenen tilanteeseen. Kuten välillisen jäsenen osalta, Unicemin voidaan katsoa osallistuneen Cembureau-sopimukseen vain, jos sen näytetään osallistuneen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen (ks. edellä 1307—1311 kohta).

1417 Myöhemmin tutkitaan, voidaanko Unicemin väitettyä osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun käyttäytymiseen pitää sen osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanona (ks. jäljempänä 4102—4107 kohta). Tässä vaiheessa on siis todettava, että sen osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen arvioidaan myöhemmin.

2. Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen

1418 VNC (T-32/95) katsoo, että kanteen kohteena oleva päätös on sitä kohtaan syrjivä, koska kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole määrätty seuraamusta kaikille Cembureaun jäsenille. Esimerkkeinä se mainitsee Cembureaun jäsenet, jotka ovat yhteisön ulkopuolisista maista. Samoin ATIC (T-63/95) väittää, että kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 4 kohdassa todetun periaatteen yhdenmukaisen soveltamisen olisi pitänyt johtaa siihen, että komissio olisi määrännyt kaikille Cembureaun välittömille jäsenille seuraamuksen kyseisen järjestön piirissä toteutetuista kilpailusääntöjen rikkomisista.

1419 On todettava, että ainoat Cembureaun välittömät jäsenet, joita ei mainita kanteen kohteena olevassa päätöksessä, eli itävaltalainen, suomalainen, islantilainen, sveitsiläinen ja turkkilainen jäsen olivat kaikki sijoittautuneet maahan, joka ei ollut kanteen kohteena olevan päätöksen tekemisen aikaan yhteisön jäsenvaltio. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole myöskään mitään sellaista, joka voisi osoittaa, että nämä välittömät jäsenet olisivat osallistuneet Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen (ks. edellä 1303 kohta). Niiden Cembureaun välittömien jäsenten tilanne, joita ei tarkoiteta kanteen kohteena olevassa päätöksessä, poikkeaa siten VNC:n ja ATIC:n tilanteesta, jotka olivat sinä päivänä, josta lähtien niiden on katsottu osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen, sijoittautuneet yhteisöön ja osallistuneet

yhteen tai useampaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista koskeva väite on siten hylättävä.

1420 Joka tapauksessa, vaikka näytettäisiin, että tietyt Cembureaun välittömät jäsenet, joita ei tarkoiteta kanteen kohteena olevassa päätöksessä, olisivat asianomaisten kantajien kanssa vastaavassa tilanteessa, tällaisen toteamuksen perusteella ei voitaisi sivuuttaa VNC:n ja ATIC:n osalta huomioon otettua kilpailusääntöjen rikkomista, koska se on näytetty asianmukaisesti toteen (ks. edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta).

1421 Aalborg (T-44/95) väittää vielä, että komission olisi pitänyt yhdenvertaisen kohtelun periaatteen nojalla tarkistaa, oliko sen osallistumisella Cembureau-sopimukseen ollut vaikutuksia yhteisössä, kuten se on tehnyt espanjalaisten ja portugalilaisten yritysten osalta.

1422 Tämä väite on hylättävä edellä 1420 kohdassa esitetyillä perusteilla.

3. Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkominen

1423 SFIC (T-36/95) arvostelee komissiota siitä, ettei se ole perustellut riittävästi perustamissopimuksen 85 artiklan sovellettavuutta sen osalta. Komissio on sen mielestä sekoittanut useat käsitteet keskenään perustelematta missään vaiheessa, miten yhteisön oikeuskäytännön perusteella yhteenliittymän voidaan katsoa sitoutuneen tekemään ja panemaan täytäntöön Cembureau-sopimuksen kaltaisen sopimuksen. Koska yritysten yhteenliittymien osalta todettu kilpailusääntöjen rikkominen perustuu näissä yhteenliittymissä toimivien henkilöiden tosiasialliseen toimintaan, oikeuskäytännössä edellytetään, että komissio perustelee erityisesti päätöksensä tältä osin kysymyksen uutuuden vuoksi.

1424 Tämä väite on hylättävä. Komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleessa (1 kohta) aloittanut oikeudellisen arviointinsa tutkimalla kysymystä perustamissopimuksen 85 artiklan sovellettavuudesta yritysten yhteenliittymiin ja korostanut, että koska kysymys tulee esiin useita kertoja esityksen aikana, on syytä heti alkuun vahvistaa olennaiset periaatteet, jotka koskevat tilanteita, joissa yhteenliittymät osallistuvat perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan kuuluvaan toimintaan. Samassa perustelukappaleessa (2 ja 3 kohta) se analysoi kysymykseen soveltuvaa yhteisön oikeuskäytäntöä ja osoittaa joidenkin yhteenliittymien ja muun muassa SFIC:n hallinnollisessa menettelyssä tältä osin esittämät huomautukset virheellisiksi. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitetään lopulta ne syyt, joiden vuoksi yritysten yhteenliittymien on katsottu olevan vastuussa niissä toimivien henkilöiden tosiasiallisesta toiminnasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta ja 4 kohdan toinen alakohta).

1425 Aalborg (T-44/95) arvostelee komissiota siitä, ettei se ole oikeudellisessa arvioinnissaan selittänyt perusteita sille, tämän kantajan mukaan uudelle teorialleen, jonka mukaan vastuu perustuu siihen, ettei asianomainen yritys ole jättäytynyt sopimuksen ulkopuolelle ja johon komissio vetoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleessa.

1426 Koska komissio on kuitenkin näyttänyt toteen Aalborgin läsnäolon 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4, 8 ja 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/11581, 11699, 11700 ja 11752) sekä Cembureau-sopimuksen tekemisen ja vahvistamisen näissä kokouksissa, sillä oli oikeus katsoa, että Aalborg on osallistunut kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, kun se ei ole ilmaissut jättäytyvänsä sen ulkopuolelle. Tämä komission lähestymistapa, joka on sitä paitsi oikeuskäytännön mukainen (ks. esim. edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, 232 kohta), ei siten edellytä erityisiä perusteluja.

1427 Lopuksi BCA (T-54/95) väittää, että komissio ei ole selittänyt selvästi, mikä on saanut sen pitämään BCA:ta vastuussa Cembureaussa harjoitetusta lainvastaisesta toiminnasta.

1428 Kuitenkin syyt, joiden vuoksi BCA:n on katsottu olevan vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, on esitetty selvästi kanteen kohteena olevan päätöksen 44 ja 45 perustelukappaleessa, tarkemmin 45 perustelukappaleen 1, 2, 7, 10 ja 12 kohdassa, ja 46 ja 65 perustelukappaleessa, tarkemmin 65 perustelukappaleen 3 ja 8 kohdassa. Siten myös BCA:n väite on hylättävä.

4. Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden osalta

4.1. Kantajia vastaan puhuva näyttö

1429 Unicem (T-50/95) arvostelee komissiota siitä, ettei se ole saanut hallinnollisessa menettelyssä tilaisuutta tutustua Cembureaun "Members Directory" -asiakirjaan. Koska kyseessä on kanteen kohteena olevan päätöksessä (45 perustelukappaleen 13 kohta) käytetty sitä vastaan puhuva todiste, sen puolustautumisoikeuksia on loukattu.

1430 On todettava, että komissio viittaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (45 perustelukappaleen 13 kohta) "Members Directory" -asiakirjaan kiistääkseen Unicemin väitteen, jonka mukaan yhdelläkään sen edustajista ei olisi ollut valtuuskunnan johtajan asemaa. Komission mukaan "tämä ei vastaa todellisuutta, koska Unicemin Nasi oli tosiseikkojen tapahtuma-aikaan ja ainakin vuoteen 1988 asti valtuuskunnan johtaja (ks. Cembureaun 'Members Directory' heinäkuulta 1988, s. 56)".

1431 Sen puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskeva väite vaikuttaa tässä tapauksessa virheelliseltä, koska Unicem on itse myöntänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen 5.6.1998 antamassaan vastauksessa, että se oli nimennyt Nasin valtuuskunnan johtajaksi kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona. Tällä väitteellä ei kuitenkaan ole enää kohdetta. On nimittäin jo todettu, että komissio ei voinut katsoa Unicemin olevan vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta sillä perusteella, että Nasi oli nimetty valtuuskunnan johtajaksi, koska Nasi ei osallistunut yhteenkään niistä kokouksista, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja sittemmin vahvistettiin ((ks. edellä 1404—1417 kohta).

4.2. Kantajien puolesta puhuva näyttö

1432 Cembureau (T-26/95) ja Cementir (T-87/95) väittävät 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta esittämissään huomautuksissa, ettei niillä ole ollut mahdollisuutta tutustua hallinnollisessa menettelyssä niiden puolesta puhuviin todisteisiin, jotka liittyvät niiden osallistumiseen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

4.2.1. Asia T-26/95, Cembureau v. komissio

1433 Cembureau väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, ettei yksikään niistä valtionsisäistä tilannetta koskeviin asiakirjavihkoihin sisältyvistä asiakirjoista, joihin se on voinut tutustua, osoita, että se olisi kantanut huolta yhteisön sisäisestä sementtikaupasta. Tuontia koskevat asiakirjat päin vastoin tukevat sen väitteitä, joiden mukaan se ei ensinnäkään ollut sidottu markkinoiden jakamista koskevaan kansainväliseen sopimukseen ja joiden mukaan toiseksi mitään tämänkaltaista sopimusta ei ollut olemassa. Esimerkiksi Ranskaa koskevassa asiakirja-aineistossa ei ole mitään todistetta, joka osoittaisi, että Cembureau olisi sotkeutunut jollain tavoin asiaan, edes Ranskan tuontimääriä koskevaan valvontaan (asiakirjat nro 33.126/14809—14927 ja 33.126/14941—14976).

1434 Cembureaun väitteet eivät kuitenkaan olisi johtaneet hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen. Ne kommentit, joita se olisi voinut esittää edellisessä kohdassa mainittujen asiakirjojen nojalla, eivät olisi saattaneet uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Nämä kommentit eivät olisi saattaneet uuteen valoon myöskään asiakirjoja, joiden otsikoina on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11581), "Valtuuskuntien johtajien kokous, Noordwijk, 19.3.1984" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/11699 ja 11700) ja "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 7.11.1984" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen

13 kohta; asiakirja nro 33.126/11752) ja joista ilmenee, että Cembureau osallistui kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuihin kolmeen valtuuskuntien johtajien kokoukseen ja siten Cembureau-sopimuksen tekemiseen ja vahvistamiseen.

4.2.2. Asia T-87/95, Cementir v. komissio

1435 Cementir väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että se on löytänyt valtionsisäistä tilannetta koskevista asiakirjavihoista useita asiakirjoja, jotka todistavat, että Euroopan sementtimarkkinat olivat luonnollisesti jakautuneet erillisiin alueellisiin vyöhykkeisiin, että yhteisön sisäinen sementtikauppa rajoittui väistämättä raja-alueisiin tai, mahdollisuuksien mukaan, vientiin meri- ja jokiteitse ja että tämä kauppa saattoi koskea korkeintaan tiettyjä määrättyjä yrityksiä, joihin se itse ei kuulunut, koska se ei harjoittanut lainkaan vientikauppaa. Cembureau-sopimus ei siten voinut koskea sitä.

1436 On todettava, että kolme italialaista sementintuottajaa ja niiden joukossa Cementir ovat jo väittäneet väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen ei voitu katsoa koskevan Italiaa, koska se ei harjoittanut tuontia eikä vientiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 14 kohta). Komissio esittää kuitenkin kanteen kohteena olevassa päätöksessä (45 perustelukappaleen 14 kohta) ne syyt, joiden vuoksi se katsoo, että "tämä kanta ei ole oikea", ja lisää: "[— —] näiden Cembureaun jäsenmaiden yritykset ovat kuitenkin joka tapauksessa osallistuneet sopimukseen, jolla on kilpailunvastainen tarkoitus." Ne lisähuomautukset, joita Cementir olisi voinut esittää osoittaakseen, ettei se harjoittanut vientitoimintaa, eivät mitä ilmeisimmin olisi johtaneet hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1437 Cementir vetoaa 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan vielä useisiin asiakirjoihin, jotka osoittavat sen mielestä eri sementintuottajien paikallisten sopimusten olemassaolon. Tältä osin se viittaa asiakirjoihin nro 33.126/837—838, 860 ja 861, 985—1009, 1119—1134, 1175—1179, 1543—1551, 1574—1577, 2934, 2935, 2945—2951, 2954—2966, 3065—3068, 4066—4069, 4251—4253, 4263—4269 ja 5682—5687. Nämä asiakirjat osoittavat, ettei Cementir ole ollut lainkaan mukana paikallisissa kartelleissa.

1438 On huomattava, että Cementirin on katsottu kanteen kohteena olevassa päätöksessä (1 ja 2 artikla ja 4 artiklan 1 ja 2 kohta ja 3 kohdan a ja b alakohta ja 5 artikla) osallistuneen ainoastaan kansainvälisiin kartelleihin. Näin ollen ne huomautukset, joita Cementir olisi voinut esittää osoittaakseen, ettei se ollut lainkaan mukana tietyissä paikallisissa kartelleissa, eivät olisi voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen. Vaikka esiin tuodut asiakirjat osoittaisivat, että Cementir ei ole osallistunut joihinkin kansainvälisiin kartelleihin, tämä toteamus ei kuitenkaan saata uuteen valoon väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) mainittuja eri todisteita, jotka osoittavat Cembureau-sopimuksen tekemisen 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa (ks. edellä

1095 kohta), eikä myöskään asiakirjaa, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11581), johon voidaan vedota Cementiriä vastaan (ks. edellä 329 ja 330 kohta) ja josta ilmenee, että tämän yhtiön valtuuskunnan johtaja Cesareni osallistui kyseiseen kokoukseen ja siten Cembureau-sopimuksen tekemiseen.

F Unicemin, Cembureaun välillisten jäsenten ja Buzzin osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

1439 Unicem ei ole ollut edustettuna yhdessäkään niistä valtuuskuntien johtajien kokouksista, joissa Cembureau-sopimus tehtiin tai vahvistettiin. Cembureaun välilliset jäsenet ovat olleet kyseisissä kokouksissa välillisesti edustettuina kansallisen toimialajärjestönsä kautta. Buzzi puolestaan on täysin Cembureaun ulkopuolinen.

1440 Lukuun ottamatta Hispacementiä, joka ei ole nostanut kanteen kohteena olevasta päätöksestä kumoamiskannetta, kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuja Cembureaun välillisiä jäseniä ovat: CBR, ENCI, Dyckerhoff, Vicat, Cedest, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Valenciana, Rugby, Asland, Castle, Heracles, Uniland, Cimpor, Secil, Titan, Holderbank, Hornos Ibéricos, Blue Circle ja Halkis. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä näyttö näiden yritysten osallistumisesta 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen perustuu niiden osallistumiseen yhteen tai useampaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Niiden osalta kanteen kohteena olevassa päätöksessä (65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta) todetaan, että "komissio ottaa [kanteen kohteena olevassa] päätöksessä huomioon vain yritykset, joita edustaa Cembureaussa niiden yhteenliittymä ja jotka tähän järjestöön kuulumisen lisäksi ovat selvästi ilmoittaneet liittyvänsä sopimukseen" osallistumalla Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

1441 On kuitenkin huomattava, että komissio tukeutuu myös Cembureaun joidenkin välillisten jäsenten eli Blue Circlen, CBR:n, Ciments français'n, Lafargen, Dyckerhoffin, Heidelbergerin, Titanin, ENCI:n, Aslandin ja Cimporin henkilökuntaan kuuluvan valtuuskunnan johtajan läsnäoloon kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuissa kokouksissa todetessaan, ettei "näiden yritysten osallistumisesta sopimukseen ole [— —] mitään epäselvyyttä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan b alakohta). Vaikka edellä siteerattu katkelma, ote kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäisestä alakohdasta, voi aiheuttaa sekaannusta, kanteen kohteena olevasta päätöksestä ilmenee selvästi, että Cembureaun välillisen jäsenyrityksen työntekijän läsnäolo yhdessä valtuuskuntien johtajien kokouksessa ei ole riittänyt siihen, että tämän yrityksen olisi katsottu osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Näyttö Cembureaun välillisen jäsenen osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei perustu sen läsnäoloon kyseisissä kokouksissa, vaan sen osallistumiseen yhteen tai useampaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Tästä syystä Cembureaun välillisten jäsenten, joiden työntekijä oli osallistunut yhteen tai useampaan valtuuskuntien johtajien kokoukseen, on katsottu muiden välillisten jäsenten tavoin ja välittömistä jäsenistä poiketen "osallistuneen välillisesti [Cembureau-]sopimukseen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet eri järjestelyihin ja toimenpiteisiin, joista on sovittu yleisen sopimuksen täydentämiseksi ja/tai sen soveltamisen edistämiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perus-

telukappaleen 10 kohta). Tästä syystä myöskään Ciments d'Obourgia, joka on Cembureaun välillinen jäsen ja jonka työntekijä Pestalozzi osallistui 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta), ei mainita kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa, koska komissio ei ole katsonut tämän yrityksen osallistuneen mihinkään Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

1442 Unicemin osalta on todettu, että osoitettaessa tämän yrityksen, joka on Cembureaun välitön jäsen, osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen sen tilanne on verrattavissa Cembureaun välillisen jäsenen tilanteeseen (ks. edellä 1416 kohta). Siten sen voidaan katsoa osallistuneen Cembureau-sopimukseen vain, jos sen näytetään osallistuneen johonkin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

1443 Komissio katsoo lopulta, että Buzzi, joka ei ole Cembureaun välitön eikä välillinen jäsen, on "tosiasiallisesti soveltanut [kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuilla] yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla Ciments français'n, Lafargen ja Vicatin kanssa, jotka puolestaan olivat yhteydessä Cembureauhon, kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sopimusta tai periaatetta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan c alakohta; ks. myös 48 perustelukappaleen 2 kohta). Tämän yrityksen osallistumisen täytäntöönpanotoimenpiteisiin eli kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin "on katsottava olevan todiste sen osallistumisesta kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan Cembureau-sopimukseen tai -periaatteeseen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohta).

1444 Edellä esitetystä ilmenee, että niin Cembureaun välillisten jäsenten kuin Unicemin ja Buzzin osalta näyttö osallistumisesta Cembureau-sopimukseen perustuu osallistumiseen yhteen tai useampaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen ja siten tähän sopimukseen liittymiseen.

1445 Näin ollen Ciments français'n ja Unicemin väite, jonka mukaan niiden osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on näytetty sillä perusteella, että ne eivät ole ilmaisseet jättäytyvänsä sen ulkopuolelle, on suoralta kädeltä hylättävä.

1446 Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteet on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa. Paitsi että niitä on pidetty yhden jatkuvan Cembureau-sopimuksen muodostavina osatekijöinä, niiden on myös katsottu "merkitsevän sellaisenaan kilpailusääntöjen rikkomista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 kohta).

1447 Jotta voitaisiin arvioida, ovatko Unicem, Cembureaun välilliset jäsenet ja Buzzi osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, on siis tutkittava ensinnäkin, ovatko ne osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitettuihin järjestelyihin (ks. jäljempänä 1450—4015 kohta) ja toiseksi,

onko niiden osallistumista näihin järjestelyihin, jotka merkitsevät mahdollisesti jo sellaisenaan kilpailusääntöjen rikkomista, pidettävä niiden osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanona (ks. jäljempänä 4016—4114 kohta).

1448 Tästä seuraa, että myöhemmin on ratkaistava, ovatko CBR, ENCI, Dyckerhoff, Vicat, Cedest, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Buzzi, Valenciana, Rugby, Asland, Castle, Heracles, Uniland, Titan, Cimpor, Secil, Holderbank, Hornos Ibéricos, Blue Circle ja Halkis osallistuneet Cembureau-sopimukseen.

G Johtopäätökset

1449 Mikäli myöhemmin päätettävästä kysymyksestä ei muuta johdu, kanneperusteet, jotka koskevat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja 190 artiklan rikkomista, yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista siltä osin kuin komissio on todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen sopimuksen olemassaolon ja eri kantajien osallistumisen tähän rikkomiseen, on hylättävä.

IV *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja 190 artiklaa on rikottu ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja puolustautumisoikeuksia on loukattu siltä osin kuin komissio on todennut kaksi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista, jotka koskivat hintatietojen vaihtamista Cembureaun välityksellä, ja tiettyjen kantajien osallistumisen niihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 ja 2 kohta)*

Alustavat huomautukset

1450 Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa komissio toteaa kaksi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista, joista molemmat liittyvät hintatietojen vaihtamiseen Cembureaun piirissä.

1451 Komissio toteaa päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa, että Cembureau ja useat sen välittömät jäsenet ovat osallistuneet hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin, joilla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa, Cembureaun valtuuskuntien johtajien ja hallituksen kokouksissa.

1452 Komissio toteaa päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa, että Cembureau ja kyseiset välittömät jäsenet ovat osallistuneet yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat säännöllistä hintatietojen vaihtamista ja joilla myös pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1453 Kaikki kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa tarkoitetut kantajat esittävät väitteitä, joilla pyritään tämän päätösosan määräyksen kumoamiseen. Tietyt väitteet perustuvat siihen, että väitetiedoksianto ja kanteen kohteena oleva päätös eivät ole yhtäpitäviä. Eräät kantajat kiistävät sen, että hintatietojen vaihtamista koskevia sopimuksia olisi tehty Cembureaun valtuuskuntien johtajien ja hallituksen kokouksissa. Toiset väittävät, ettei komissio ole yksilöinyt asianmukaisesti tiettyjä 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja hintatietoja. Tietyillä väitteillä pyritään kiistämään se, että 2 artiklassa todetulla hintatietojen vaihtamisella rikottiin kilpailusääntöjä. Eräät kantajat kiistävät vielä osallistumisensa yhteen ja/tai toiseen todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen tai ainakin tämän osallistumisen keston. Asianomaiset kantajat yksilöidään näitä eri väitteitä tarkasteltaessa.

1454 Cembureau (T-26/95), FIC (T-30/95), VNC (T-32/95), SFIC (T-36/95), Aalborg (T-44/95), Unicem (T-50/95), Irish Cement (T-60/95), ATIC (T-63/95), Italcementi (T-65/95) ja Cementir (T-87/95) arvostelevat komissiota lisäksi siitä, että se on 2 artiklassa mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset todetessaan loukannut niiden puolustautumisoikeuksia, koska se ei ole antanut niille hallinnollisen menettelyn aikana mahdollisuutta tutustua väitetiedoksiantoon ja komission tutkinta-aineistoon kokonaisuudessaan estäen niitä siten tutustumasta niiden puolesta puhuviin asiakirjoihin.

1455 Lafarge (T-43/95), Rugby (T-53/95), Castle (T-56/95), Heracles (T-57/95), Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), Aker (T-70/95), Euroc (T-71/95), Blue Circle (T-88/95) ja Halkis (T-104/95) esittävät myös joukon väitteitä, joilla pyritään kiistämään 2 artiklan lainmukaisuus pääasian osalta. Niiden ei ole kuitenkaan väitetty osallistuneen tässä määräyksessä todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Niiden väitteet ovat siten täysin asiaankuulumattomia. Ne on siten hylättävä suoralta kädeltä.

1456 Prosessinjohtotoimien, jotka on toteutettu 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997, johdosta Rugby (T-53/95), Castle (T-56/95), Titan (T-64/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) ovat vielä esittäneet eräitä seikkoja, joilla on pyritty näyttämään toteen, että siltä osin kuin kyse on Cembureaun välityksellä tapahtunutta hintatietojen vaihtamista koskevista kilpailusääntöjen rikkomisista, hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä eri lopputulokseen, jos niillä olisi ollut käytettävissään väitetiedoksianto ja komission tutkinta-aineisto kokonaisuudessaan niiden valmistellessa puolustustaan väitetiedoksiantoa vastaan. Edellä 257 kohdassa esitettyjen syiden vuoksi myös nämä väitteet on hylättävä.

1457 Kun arvioidaan kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan lainmukaisuutta, on syytä tarkistaa, onko komissio todennut perustellusti tässä määräyksessä tarkoitettujen sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon ja onko se tässä yhteydessä loukannut

edellä 1454 kohdassa mainittujen kantajien puolustautumisoikeuksia, koska se ei ole antanut niille hallinnollisen menettelyn aikana oikeutta tutustua asiakirja-aineistoonsa kokonaisuudessaan.

Hintatietojen vaihtamista koskevien sopimusten tekeminen Cembureaun kokouksissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta)

1458 Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan Cembureau, FIC, Aalborg, SFIC, BDZ, AGCI, Irish Cement, Italcementi, Unicem, Cementir, Ciments luxembourgeois, VNC ja BCA ovat 14.1.1983 ja 14.4.1986 välisenä aikana ja ATIC ja Oficemen 1.1.1986 ja 14.4.1986 välisenä aikana "rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin, joilla pyrittiin helpottamaan 1 artiklassa tarkoitetun sopimuksen täytäntöönpanoa, Cembureaun valtuuskuntien johtajien sekä hallituksen kokouksissa".

1459 Niiden väitteiden osalta, joita kantajat ovat esittäneet riitauttaakseen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdan lainmukaisuuden, on syytä tutkia, oliko todettu kilpailusääntöjen rikkominen otettu huomioon jo väitetiedoksiannossa (A), onko näytetty toteen, että hintatietojen vaihtamista koskevat sopimukset ovat syntyneet Cembureaun valtuuskuntien johtajien ja hallituksen kokouksissa (B), ja onko näytetty toteen, että näillä sopimuksilla on rikottu kilpailusääntöjä (C), ja että 2 artiklan 1 kohdassa mainitut eri järjestöt ja yritykset ovat osallistuneet niihin (D).

A Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitävyys

1460 VNC (T-32/95), SFIC (T-36/95) ja Unicem (T-50/95) väittävät, että se kilpailusääntöjen rikkominen, johon niiden on katsottu kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa osallistuneen, on uusi väite, jota ei ole esitetty väitetiedoksiannossa. SFIC väittää, että väitetiedoksiannon ainoa Cembureaun välityksellä tapahtunutta tietojenvaihtoa koskeva väite liittyi yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski tariffitietojen vaihtamista (väitetiedoksiannon 60 kohta, s. 169). Todetun tietojenvaihdon huomioon ottamiseksi kanteen kohteena olevassa päätöksessä kuitenkin tehdään ero yhtäältä niiden sopimusten välillä, jotka koskivat tietojenvaihtoa Cembureaun kokouksissa (2 artiklan 1 kohta), ja toisaalta niiden yhdenmukaistettujen menettelytapojen välillä, jotka koskivat tariffitietojen vaihtamista (2 artiklan 2 kohta). SFIC lisää, että vaikka myönnettäisiinkin, että nämä kahdentyyppiset tietojenvaihdot olisi esitetty toisistaan erillään väitetiedoksiannon tosiseikat-osassa, väitetiedoksianto ja kanteen kohteena oleva päätös eivät ole yhtäpitäviä, koska väitetiedoksiannon oikeudellinen arviointi -osassa ei ole tehty johtopäätöksiä tämän eron perusteella (edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 153 kohta).

1461 Tämän kysymyksen osalta on syytä huomauttaa, että väitetiedoksiannon 8 kohdassa, jossa on kyse "Cembureaun jäsenten väliseen hintojen vaihtoon" liittyvien tosiseikkojen esittämisestä (2 luku), tehdään ero yhtäältä satunnaisen, Cembureaun kokouksissa tapahtuneen hintatietojen vaihdon välillä — viittaamalla pääasiassa kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 2—7 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin (väitetiedoksiannon s. 13 ja 14) — ja toisaalta Cembureaun piirissä toimivan säännöllisen tariffitietojen vaihtojärjestelmän välillä (väitetiedoksiannon s. 14 ja 15). Väitetiedoksiannon 60 kohtaan (10 luku) sisältyvässä oikeudellisessa arviossa "rehdin kilpailun säännöistä" ja "tariffitietojen vaihtamisesta" komissio viittaa väitetiedoksiannon 8 kohtaan (ks. väitetiedoksiannon 60 kohdan ensimmäinen lause, s. 168) ja siten selvästi näiden tietojenvaihtotyyppien väliseen eroon. Väite, joka koskee satunnaista hintatietojen vaihtamista Cembureaun kokouksissa, sisältyi siten väitetiedoksiantoon sekä tosiseikkojen että oikeudellisten seikkojen osalta. VNC, SFIC ja Unicem, jotka on väitetiedoksiannon 6 kohdassa mainittu nimeltä "Cembureaun jäseninä" ovat siten voineet ymmärtää, että tämä "Cembureaulle ja sen jäsenille" (väitetiedoksiannon 60 kohta, s. 169) osoitettu väite koski niitä.

1462 On vielä tutkittava SFIC:n väite, jonka koskee satunnaisen hintatietojen vaihdon oikeudellista luonnehdintaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

1463 Väitetiedoksiannossa on esitettävä selvästi tosiseikat, joihin komissio tukeutuu, sekä niitä koskeva oikeudellinen luonnehdinta (edellä 323 kohdassa mainittu asia AKZO v. komissio, tuomion 29 kohta ja edellä 11 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomion 33 kohta).

1464 Tässä asiassa satunnaisen hintatietojen vaihdon katsottiin väitetiedoksiannossa (60 kohta, s. 169) olleen "yhdenmukaistetun menettelytavan" kohteena, kun taas kanteen kohteena olevassa päätöksessä komissio katsoi lopullisesti, että tämä satunnainen tietojenvaihto oli "sopimuksen" kohde (2 artiklan 1 kohta).

1465 Tällä uudella luonnehdinnalla ei ole loukattu puolustautumisoikeuksia hallinnollisen menettelyn aikana. Yhtäältä satunnaisen hintatietojen vaihdon on väitetiedoksiannon 60 kohdassa kuvailtu olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista. Toisaalta tämä kilpailusääntöjen rikkominen on näytetty toteen, ja sen on katsottu olevan yhdenmukaistettu menettelytapa väitetiedoksiannon 8 kohdassa mainittujen sellaisten suorien asiakirjatodisteiden perusteella, jotka on toimitettu SFIC:lle samaan aikaan kuin väitetiedoksianto, eikä markkinakäyttäytymisen yhdenmukaisuuden toteamisen perusteella. Tällaisessa tapauksessa ainoa SFIC:n käytettävissä ollut puolustautumistapa hallinnollisessa menettelyssä oli kiistää ne asiakirjat, joihin komissio on väitetiedoksiannon 8 kohdassa tukeutunut todetakseen 60 kohdassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen yhteistoiminnan olemassaolon. Komission väitetiedoksiannossa käyttämällä täsmällisellä luonnehdinnalla sen pyrkiessä kuvailemaan tätä väitetysti lainvastaista yhteistoimintaa ei ole siten merkitystä tämän puolustautumistavan määrittelyn kannalta.

1466 Edellä esitetyn perusteella VNC:n, SFIC:n ja Unicemin väitteet, joiden mukaan väitetiedoksianto ja kanteen kohteena oleva päätös eivät ole yhtäpitävät, on hylättävä.

B Hintatietojen vaihtamista koskevien sopimusten syntyminen Cembureaun valtuuskuntien johtajien ja hallituksen kokouksissa

1467 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa, että "Cembureaun valtuuskuntien johtajien ja hallituksen kokouksissa" on syntynyt Cembureaun ja sen tässä artiklassa mainittujen välittömien jäsenten välisiä hintatietojen vaihtamista koskevia sopimuksia.

1468 Päätöksen 47 perustelukappaleen 1 kohdassa, jossa viitataan "tietojenvaihtoa kokouksissa" koskevassa 16 perustelukappaleessa esitettyihin tosiseikkoihin, komissio esittää seuraavaa:

"Valtuuskuntien johtajien 14.1.1983, 30.5.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä kokouksissa tarkasteltiin hintatilannetta Cembureaun eri jäsenmaissa. Tätä tarkastelua suoritettiin kokouksissa, joissa keskusteltiin kauppavaihdon lisääntymisestä eri jäsenmaiden kesken aiheutuvasta ongelmasta ja ehdotettiin eri ratkaisuja."

1469 On syytä tarkistaa, onko komissio todella näyttänyt toteen, että nämä hintatietojen vaihtamista koskevat sopimukset syntyivät Cembureaun valtuuskuntien johtajien (1) ja hallituksen (2) kokouksissa.

1. Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokoukset

1470 Kukaan kantajista ei kiistä sitä, että hintatietoja on vaihdettu 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, lukuun ottamatta Ciments luxembourgeois'ta (T-34/95), joka väittää, että näiden kahden kokouksen aikana käytiin keskusteluja yksinomaan sementtiteollisuuden taloudellisesta tilanteesta, ja BDZ:aa (T-48/95), jonka mukaan komissio ei ole näyttänyt toteen, että valtuuskuntien johtajien kokouksissa olisi vaihdettu tietoja.

1471 Ciments luxembourgeois'n ja BDZ:n väitteitä ei voida hyväksyä. Komission kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 2—7 kohdassa, 17 perustelukappaleen 2 ja 3 kohdassa ja 19 perustelukappaleen 3, 5, 6, 7, 9 ja 10 kohdassa mainitsemissa asiakirjoissa osoitetaan kiistämättömällä tavalla, että Euroopan sisäistä kauppaa (14.1.1983 pidetty valtuuskuntien johtajien kokous) tai markkinatilannetta Euroopassa (19.3.1984 pidetty valtuuskuntien johtajien kokous) koskeneissa keskusteluissa on vertailtu sementin hintatasoja Cembureaun jäsenmaissa.

1472 Vaikka Cembureau (T-26/95), Aalborg (T-44/95) ja Irish Cement (T-60/95) eivät kiistäkään sitä, että 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa on vaihdettu hintatietoja, ne väittävät, että vaihdetut tiedot koskivat pääasiallisesti tuontia polkumyynnillä erityisesti Itä-Euroopasta.

1473 Komission kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 2—4, 6 ja 7 kohdassa mainitsemista tietyistä asiakirjoista ilmenee, että Itä-Euroopan maista peräisin olevaa tuontia koskevia hintatietoja vaihdettiin tosiasiassa 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa ja että näistä kokouksista ensimmäisessä vaihdettiin tietoja myös Euroopan sisäisessä kaupassa sovellettavista hinnoista (ks. käsinkirjoitettu muistio "14.1.1983 pidettävän valtuuskuntien johtajien kokouksen valmistelut"; kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/11590; kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 3 kohdassa mainittu asiakirja nro 33.126/11592, joka on löydetty 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen liittyvien asiakirjojen joukosta, sekä 18.1.1983 päivätty asiakirja nimeltä "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot"; kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11630—11633) ja että näistä kokouksista toisessa vaihdettiin tietoja sementin hintatasoista jäsenmaissa (ks. Cembureaun valtuuskuntien johtajille 22.2.1984 toimittamaa diagrammia koskeva selittävä muistio, joka on 19.3.1984 pidetyn kokouksen esityslistan liitteenä; kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/11714, 11715 ja 11717; ja 19.3.1984 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta tehdyt kokousmuistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 7 kohta ja 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11735).

1474 Cembureau, FIC (T-30/95), Irish Cement (T-60/95), ATIC (T-63/95) ja Cementir (T-87/95) väittävät, että taulukko, jonka otsikkona on "Kotimaiset (verottomat) hinnat" (asiakirja nro 33.126/11599) ja joka on ainoa asiakirja, johon komissio on tukeutunut kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 5 kohdassa näyttääkseen toteen sen, että 30.5.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa on vaihdettu hintatietoja, on todellisuudessa jaettu 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa.

1475 Kyseistä asiakirjaa ei voida tosiasiassa liittää minkään seikan perusteella 30.5.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen. Kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 6 kohdassa komissio itse luokittelee tämän asiakirjan niiden asiakirjojen joukkoon, jotka liittyvät 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen. Komissio ei ole siten näyttänyt toteen, että 30.5.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa olisi vaihdettu hintatietoja tai sovittu hintatietojen vaihtamisesta. Tämä toteamus koskee paitsi niitä kantajia, jotka ovat esittäneet edellä tarkastellun väitteen, myös muita 2 artiklan 1 kohdassa

tarkoitettuja kantajia, koska niistä kaikki ovat kiistäneet asiallisesti tämän määräyksen lainmukaisuuden.

1476 Cembureau, Oficemen (T-59/95), ATIC ja Cementir väittävät, että komissio ei ole esittänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä mitään todisteita tai selitystä, jonka perusteella voitaisiin päätellä hintatietoja vaihdetun 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen jälkeen.

1477 On totta, että komissio ei kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 2—7 kohtaan sisältyvässä "Tiedon kulkua kokouksissa" koskevassa kuvauksessa viittaa mihinkään asiakirjaan tai muuhun seikkaan näyttääkseen toteen, että hintatietoja vaihdettiin valtuuskuntien johtajien 7.11.1984 pidetyssä kokouksessa, joka on mainittu 19 perustelukappaleen 12—15 kohdassa, tai myöhemmissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Oikeudellisessa arvioinnissa, jonka komissio tekee 47 perustelukappaleen 1—5 kohdassa 16 perustelukappaleen 2—7 kohdassa esitetyistä tosiseikoista, se vetoaa lisäksi vain 14.1.1983, 30.5.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin. On siis syytä todeta, ettei komissio ole näyttänyt toteen myöskään sitä, että 7.11.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa tai myöhemmissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa olisi vaihdettu hintatietoja tai sovittu niiden vaihtamisesta. Tämä toteamus koskee paitsi niitä kantajia, jotka ovat esittäneet edellä tarkastellun väitteen, myös muita 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kantajia, koska niistä kaikki ovat kiistäneet asiallisesti tämän määräyksen lainmukaisuuden.

2. Cembureaun hallituksen kokoukset

1478 Cembureau, FIC, Aalborg, BDZ, BCA, Oficemen ja Cementir väittävät, ettei hintatietoja ole vaihdettu Cembureaun hallituksen kokouksissa eikä myöskään 14.4.1986 pidetyssä kokouksessa, jota pidetään kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen päättymisajankohtana, tai että komissio ei ole ainakaan näyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä toteen, että tietoja olisi vaihdettu näissä kokouksissa. VNC (T-32/95), BCA ja Cementir arvostelevat komissiota vielä siitä, ettei se ole esittänyt 47 perustelukappaleen 1—5 kohdassa mitään selitystä niistä seikoista ja syistä, jotka saivat sen katsomaan, että hintatietoja olisi vaihdettu hallituksen kokouksissa, ja pitämään Cembureaun hallituksen 14.4.1986 pidetyn kokouksen ajankohtaa 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen päättymisajankohtana.

1479 Komissio ei tosiasiassa viittaa millään tavoin Cembureaun hallituksen kokouksiin siinä tosiseikkoja koskevassa esityksessä, joka sisältyy 16 perustelukappaleen 2—7 kohtaan ja joka koskee satunnaista hintatietojen vaihtoa, tai oikeudellisessa arvioinnissa, jonka se tekee tämän jälkeen näistä seikoista 47 perustelukappaleen 1—5 kohdassa. Komission 16 perustelukappaleen 2—7 kohdassa mainitsemat todisteet liittyvät yksinomaan erityisesti 14.1.1983

ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1470—1477 kohta). Päätöksen 47 perustelukappaleen 1 kohdassa komissio toteaa yksinkertaisesti seuraavaa: "14.1.1983, 30.5.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa (ks. edellä 16 perustelukappale) tarkasteltiin hintatilannetta Cembureaun eri jäsenmaissa".

1480 Lisäksi 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen liittyvien asiakirjojen joukosta löydetyssä käsinkirjoitetussa muistiossa todetaan "Euroopan sisäisessä kaupassa sovellettavien hintojen" osalta, että "tiettyjä epävirallisia hintatietoja voitiin kuitenkin saada hallituksen luvalla" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11592). Yksistään tämän seikan perusteella ei voida kuitenkaan päätellä, että "hintatietojen vaihtamista koskevia sopimuksia" on syntynyt "Cembureaun hallituksen kokouksissa" (2 artiklan 1 kohta).

1481 Komissio lisää 47 perustelukappaleen 1 kohdassa, että "(Cembureaun eri maiden hintatilannetta) tarkasteltiin kokouksissa, joissa keskusteltiin kauppavaihdon lisääntymisestä eri jäsenmaiden kesken aiheutuvasta ongelmasta ja ehdotettiin eri ratkaisuja." Hintatietojen vaihtaminen olisi siten ollut sellaisten keskustelujen luonnollinen jatko, jotka koskivat Cembureaun jäsenmaiden välisen kaupan kehitykseen liittyviä ongelmia.

1482 Tältä osin on syytä tarkistaa, ovatko kanteen kohteena olevassa päätöksessä ja erityisesti sen 17 perustelukappaleessa Cembureaun hallituksen kokousten yhteydessä kuvatut tosiseikat sellaisia, että niiden perusteella voidaan katsoa, että näissä kokouksissa on käyty tällaisia keskusteluja ja/tai vaihdettu hintatietoja.

1483 Hallituksen 25.3.1983 pidetyn kokouksen osalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen a kohta) komissio toteaa, että "erään käsinkirjoitetun muistion mukaan, jonka ylälaidassa esiintyy nimi Cimpor, viiden sivun pituinen asiakirja (asiakirjat nro 33.322/308—312) on jaettu" kyseisen kokouksen aikana (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 2 kohta). Kuten komissio on itsekin todennut 17 perustelukappaleen 3 kohdassa, tämä viiden sivun pituinen asiakirja, johon sisältyy yksityiskohtainen esitys "Euroopan sisäisestä kauppavaihdosta" ja erityisesti "hintavertailusta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.322/311), "on sama kuin se asiakirja, jonka englanninkielinen ja ranskankielinen versio on löydetty 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen liittyvien asiakirjojen joukosta (asiakirjat nro 33.126/11617—11629), ja muodostaa suurimman osan siitä englanninkielisestä asiakirjasta, joka on löydetty 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen liittyvien asiakirjojen joukosta (asiakirjat nro 33.126/11630—11633) ja jonka otsikkona on 'Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot' ja joka on päivätty 18.1.83-HC/no — — ".

1484 Vaikka tämä asiakirja onkin omiaan vahvistamaan, että Euroopan sisäisessä kaupassa sovellettavia hintoja on vertailtu 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, sen

perusteella ei voida kuitenkaan päätellä, että 25.3.1983 pidetyssä hallituksen kokouksessa, jonka aikana asiakirja on jaettu, olisi vaihdettu näitä hintatietoja tai sovittu niiden vaihtamisesta.

1485 Komissio väittää 9.11.1983 pidetyn hallituksen kokouksen osalta seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen b kohta):

"9.11.1983 pidettyä hallituksen kokousta koskeva pöytäkirjaluonnos (asiakirjat nro 33.322/286—294), 2 kohta. 'Yleiset asiat', b kohta 'Muut jaoston parhaillaan seuraamat kysymykset — Yhteistyö vientiasioissa', vientihintojen alentumista koskevaan Canellopouloksen toteamukseen viittaamisen jälkeen siinä todetaan: 'Bertrán ilmoittaa olevansa henkilökohtaisesti optimisti siltä osin kuin kyse on merentakaisten markkinoiden myyntimäärien ylläpitämisestä, mutta mataliin hintoihin liittyvä ongelma on kuitenkin kriittinen. Hän arvioi, että on aika tarkastella uudelleen mahdollisuuksia parantaa yhteistyötä paitsi suurten viejämaiden myös kaikkien Cembureaun jäsenten kesken. Cembureaun yhtenä tehtävänä on oltava edistää terveen mutta realistisen kilpailun syntymistä'. Tämän jälkeen pöytäkirjaan kirjattiin Heibergin puheenvuoro, joka koski japanilaisen ja eteläkorealaisen sementtiteollisuuden viennin omaehtoista rajoittamista, ja Sir J. Milnen puheenvuoro, joka koski tarvetta luoda tiiviimmät suhteet Cembureaun ulkopuolella perustetun Export Policy Committeen ja hallituksen välillä; tämän jälkeen Van Hove esitti mielipiteen, jonka mukaan 'neuvotteluja ja yhteistyötä merentakaisten markkinoiden osalta ei ole kielletty missään ETY:n säännöksessä tai määräyksessä'."

1486 On syytä todeta, että tämän katkelman perusteella ei voida väittää, että kyseisen kokouksen aikana, joka oli selkeästi omistettu vientiä koskevalle yhteistyölle, olisi keskusteltu jäsenvaltioiden välisen kauppavaihdon kasvuun liittyvästä kysymyksestä ja että eri Cembureaun maiden hintatilannetta olisi tarkasteltu.

1487 Hallituksen 14.4.1986 pidetyn kokouksen osalta on syytä korostaa seuraavaa Aslandin Bertránin ilmoitusta, joka on merkitty Italcementin kyseisestä kokouksesta laatimaan käsinkirjoitettuun muistioon: "On löydettävä sellaiset keskinäiset pelisäännöt, joilla voidaan välttää epäasianmukaista kilpailua" (kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/3185).

1488 Olipa esitettyjen puheenvuorojen merkitys mikä tahansa, tämän yksipuolisesta ilmoituksesta tehdyn muistion perusteella ei voida yksinään katsoa, että tämän kokouksen osanottajat olisivat tarkastelleet tai sopineet tarkastelevansa hintatilannetta Cembureaun eri maissa.

1489 Edeltävästä analyysistä ilmenee, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että Cembureaun hallituksen kokouksissa olisi syntynyt hintatietojen vaihtamista koskevia sopimuksia. Tämä totea-

mus koskee paitsi niitä kantajia, jotka ovat esittäneet edellä tarkastellun väitteen, myös muita 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kantajia, koska niistä kaikki ovat kiistäneet asiallisesti tämän määräyksen lainmukaisuuden.

1490 Näin ollen komissio ei voinut perustellusti katsoa, että hintatietojen vaihtamista koskevia sopimuksia olisi syntynyt muissa Cembureaun kokouksissa kuin 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa.

1491 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainituilla eri asiakirjoilla on näytetty toteen näissä kahdessa kokouksessa harjoitetun satunnaisen hintatietojen vaihdon jatkuvuus. Cembureaun 19.3.1984 pidettävää kokousta varten 22.2.1984 valtuuskuntien johtajille toimittamaa diagrammia seuranneessa selittävässä muistiossa ("Sementin hintataso jäsenmaissa 31.12.83"; kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirja nro 33.126/11715) todetaan seuraavaa: "Kuten viime vuonnakin, nämä tiedot on esitetty oheisessa taulukossa, johon liittyvät seuraavat selitykset — — ". Toisaalta toteamus, johon Euroopan sisäisessä kaupassa sovellettavien hintojen vertailu oli johtanut 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen osanottajat, eli se, että "hintaeroilla, jotka saattoivat olla yksin- tai kaksinkertaisia Euroopan alueella, voitiin selittää osittain uudet Euroopan sisäiset kauppavirrat" (ks. 25.3.1983 pidetyssä hallituksen kokouksessa jaettu viiden sivun asiakirja; kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.322/311 sekä asiakirja, jonka otsikkona on "Valtuuskuntien johtajien kokous, Pariisi, 14.1.1983 — Puheenjohtajan muistiinpanot"; kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11632), on hyväksytty uudestaan 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, jossa korostettiin, että "äärihintojen välinen ero, joka vaihtelee yhdestä kahteen, muodostuu väistämättä houkutukseksi" (puheenjohtajalle laadittu muistio 19.3.1984 pidettävää valtuuskuntien johtajien kokousta varten; kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 7 kohta ja 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/11728).

1492 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, että siltä osin kuin kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa todetaan, että valtuuskuntien johtajien kokouksissa ja Cembureaun hallituksen kokouksissa on syntynyt hintatietojen vaihtamista koskevia sopimuksia 19.3.1984 jälkeen, kyseinen kohta on kumottava kaikkien siinä mainittujen yritysten ja yritysten yhteenliittymien osalta.

1493 BCA väittää vielä, että komissio ei ole noudattanut perustamissopimuksen 190 artiklaa, koska se ei ole selittänyt, minkä seikan perusteella se olettaa, että hintatietojen vaihtamista koskevat sopimukset (2 artiklan 1 kohta) olisi tehty riippumatta samojen tietojen vaihtamista koskevasta yhdenmukaistetusta menettelytavasta (2 artiklan 2 kohta).

1494 On kuitenkin todettava, että komissio on esittänyt erikseen kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen a kohdassa ("Tiedon kulku kokouksissa") ja b kohdassa ("Säännöllinen tietojenvaihto") ne tosiasialliset olosuhteet ja ne seikat, joihin se on tukeutunut todetessaan 47 perustelukappaleen a kohdassa ("Hintatietojen vaihto kokouksissa") ja b kohdassa ("Säännölliset hintatiedot") yhtäältä hintatietojen vaihtamista koskevien kilpailunvastaisten sopimusten tekemisen Cembureaun kokouksissa (2 artiklan 1 kohta) ja toisaalta säännöllistä hintatietojen vaihtamista koskevien kilpailunvastaisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen noudattamisen (2 artiklan 2 kohta).

1495 Lisäksi yksinomaan komission 16 perustelukappaleen a ja b kohdassa mainitsemien asiakirjojen lukeminen osoittaa sen, että "kokouksissa" vaihdettujen hintatietojen (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen a kohta) ja Cembureaun ja sen jäsenten välillä säännöllisesti vaihdettujen tietojen välillä on tuntuvia eroja (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen b kohta).

1496 BCA:n väite on siten hylättävä.

1497 Italcementi (T-65/95) väittää, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että valtuuskuntien johtajien 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä kokouksissa harjoitetun tietojenvaihdon osalta olisi tehty "sopimuksia" tai saavutettu "yhteisymmärrystä". Lisäksi näiden kokousten aikana vaihdetut tiedot olivat samanlaisia kuin ne, joita on vaihdettu säännöllisesti Cembureaun jäsenmaiden CPRF:n (ks. edellä 401 kohta) välityksellä ja joiden osalta komissio on katsonut kyseen olleen yhdenmukaistetusta menettelytavasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta).

1498 Jo sen seikan perusteella, että kyseistä tietojenvaihtoa on harjoitettu kokouksissa, voidaan katsoa, että näiden osanottajien kesken on saavutettu "yhteisymmärrys" eli että kyse on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisesta sopimuksesta (ks. edellä 1010 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Tätä analyysia tukee 19.3.1984 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta tehtyjen kokousmuistiinpanojen katkelma (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 7 kohta ja 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/11735), jonka mukaan tässä kokouksessa "sovittiin, että hinta-asteikon esittäminen visuaalisesti oli tehokas tapa korostaa mahdollisesti olemassaolevia konfliktin syitä".

1499 Lisäksi on jo korostettu (ks. edellä 1495 kohta), että hintatiedot, joita on vertailtu 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, ja hintatiedot, joita on vaihdettu säännöllisesti CPRF:n välityksellä, olivat selvästi erilaisia huolimatta eräistä sellaisista samankaltaisuuksista, joita on kuvailtu esimerkiksi komission kanteen kohteena olevan päätöksen 16 artiklan 5 kohdassa mainitsemassa asiakirjassa (asiakirja nro 33.126/11599). Näin ollen ja ilman, että tällä olisi vaikutusta arvioon siitä, rikottiinko Cembureaun tasolla harjoitetulla

satunnaisella ja säännöllisellä tietojenvaihdolla kilpailusääntöjä (ks. jäljempänä 1501—1537 ja 1620—1682 kohta), on syytä todeta, että komissio on voinut katsoa ilman mitään ristiriitaa, että ensimmäistä niistä harjoitettiin sopimusten perusteella (2 artiklan 1 kohta) ja toista niistä yhdenmukaistettujen menettelytapojen perusteella (2 artiklan 2 kohta).

1500 Italcementin väite on siten hylättävä.

C Valtuuskuntien johtajien 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä kokouksissa harjoitetun hintatietojen vaihtamisen kilpailusääntöjen vastaisuus

1501 Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa harjoitettua satunnaista hintatietojen vaihtoa harjoitettiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisten sopimusten perusteella siltä osin kuin niillä pyrittiin "helpottamaan 1 artiklassa tarkoitetun sopimuksen täytäntöönpanoa" eli Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1502 Komissio selittää 47 perustelukappaleen 1 kohdassa seuraavaa:

"Kokouskutsun sisältävän kirjeen ja puheenjohtajan 14.1.1983 pidetyn kokouksen johdannoksi pitämän alustuksen luonnoksen (ks. 19 perustelukappaleen 2 ja 5 kohta) sekä 19.3.1984 pidetyn kokouksen pöytäkirjan ja kokousmuistiinpanojen (19 perustelukappaleen 9 ja 10 kohta) mukaan tietojenvaihdon tavoitteena oli 'arvioida riskejä, joita saattoi aiheutua tietyn tuonnin kasvusta yhdessä tiettyjen hintojen tason merkittävän alentumisen kanssa' (ks. 19 perustelukappaleen 5 kohta) samoin kuin 'tuoda esiin mahdollisesti olemassa olevia konfliktin syitä' (ks. 19 perustelukappaleen 10 kohta) ja 'pienentää asteittain' hintojen välisiä eroja vientihoukutusten poistamiseksi (ks. 19 perustelukappaleen 9 kohta)".

1503 Komissio lisää (2 kohdan ensimmäinen luetelmakohta), että "hintatietoja vaihtamalla Cembureau ja sen jäsenet pyrkivät saavuttamaan toisen tavoitteen, joka oli keskinäisten rehdin kilpailun sääntöjen luominen jäsenmaiden välisessä ja niiden ulkopuolelle suuntautuvassa viennissä"; tämän jälkeen se esittää näiden sääntöjen (toinen ja kolmas luetelmakohta) sisällön ja tarkoituksen.

1504 Komissio korostaa lopuksi seuraavaa (47 perustelukappaleen 4 kohta):

"Myös edellä 16 ja 17 perustelukappaleessa mainituista asiakirjoista ja erityisesti 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin liittyvistä asiakirjoista ilmenee, että tämän tietojenvaihdon tavoitteena oli vahvistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa yleissopimusta ja hillitä siten sementin kauppaa yhteisössä."

1505 Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut kantajat esittävät viisi väitettä kiistääkseen sen, että satunnaisella hintatietojen vaihtamisella rikottiin kilpailusääntöjä.

1506 Kaikki kyseiset kantajat kiistävät ensinnäkin sen, että 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa harjoitetulla tietojenvaihdolla olisi rikottu kilpailusääntöjä, ja korostavat sitä, että näissä kokouksissa vaihdetuilla tiedoilla tai ainakaan niiden aikana liikkuneilla kantajien omia markkinoita koskevilla tiedoilla ei ollut mitään luottamuksellista, kaupallista tai strategista arvoa.

1507 Kantajat väittävät, että näissä kokouksissa vaihdetut tiedot olivat julkisia virallisia tietoja tai että niihin saattoi ainakin päästä käsiksi muidenkin lähteiden avulla ja että ne koskivat pääasiallisesti valtion sääntelyn alaisia sekä joka tapauksessa voimassa olevia hintoja. Kantajat toteavat, että nämä tiedot olivat historiallisia ja täysin tilastollisia tietoja ja että ne ovat osa toimialajärjestöjen tai hyväksyttyjen tilastolaitosten tavanomaista ja lainmukaista toimintaa. Ne eivät eronneet perustavanlaatuisella tavalla CPRF:n välityksellä toimitetuista tiedoista. Kantajien mukaan tiedot olivat arviomääräisiä ja koskivat keskimääräisiä tai teoreettisia hintoja, eivätkä ne siten vastanneet yritysten todellisuudessa soveltamia hintoja. Ne olivat olleet todellisuudessa vain "indikaattoreita suuntauksista". Osanottajien itsensäkin (ks. puheenjohtajalle laadittu muistio 19.3.1984 pidettävää valtuuskuntien johtajien kokousta varten; kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 7 kohta ja 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/11728) sekä 19.3.1984 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta tehtyjen kokousmuistiinpanojen mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 7 kohta ja 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/11735) vaihdettujen tietojen vertaileminen oli vaikeaa, kun otetaan huomioon hintamekanismien suuri heterogeenisuus, rahan arvon vaihtelut, jotka vaikuttavat väistämättä jokaiseen kansainväliseen analyysiin, ja se, että niissä ei ollut kaikkien maiden osalta kyse samasta sementtilajista. Niihin ei liittynyt mitään alennuksia, ostohyvityksiä, kuljetuskustannuksia tai arvonlisäveron tasoa koskevia luottamuksellisia tietoja, eikä niissä yksilöity yrityksiä millään tavoin.

1508 Kantajat katsovat, että tämä satunnainen hintatietojen vaihto ei sellaisenaan ollut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista ja ettei se myöskään ollut soveltuvaa eikä sitä ollut tarkoitettu edistämään mitään niistä kilpailunvastaisista tavoitteista, joita komissio on

katsonut 47 perustelukappaleen 1—4 kohdassa niillä edistettävän, eli vahvistamaan Cembureau-sopimusta ja luomaan rehdin kilpailun sääntöjä yhteisön sisäisessä ja kolmansiin maihin suuntautuvassa viennissä. Komissio ei ole niiden mukaan esittänyt eikä edes pyrkinyt esittämään tällaista näyttöä. Cembureau, SFIC, Aalborg, Oficemen ja Irish Cement väittävät, että todellisuudessa näitä hintatietoja on vaihdettu yksinomaan sellaisten keskustelujen yhteydessä, joita kyseisenä ajankohtana käytiin yhtäältä komissiolle heinäkuussa 1981 ilmoitettuun BPS:ään (ks. edellä 852 kohta) perustuvan hinnanvahvistusjärjestelmän mahdollisesta laajentamisesta eurooppalaiselle tasolle, ja toisaalta ongelmista, jotka liittyivät Itä-Euroopasta ja Espanjasta peräisin olevaan väitetysti polkumyyntinä harjoitettuun tuontiin (polkumyynnin vastaisten toimenpiteiden valmistelu; sellaisten tietojen kokoaminen, joilla voidaan osoittaa aiheutuneen vahingon merkitys ja kuvailla sitä). Niitä eri asiakirjoja, joihin komissio on perustanut oikeudellisen arvionsa 47 perustelukappaleen 1 kohdassa (ks. edellä 1502 kohta), on siten syytä tulkita tässä asiayhteydessä. Oficemen ja AGCI lisäävät, että niiden kansallisten järjestöjen, jotka toimivat julkista hintasääntelyjärjestelmää soveltavissa maissa, on tämän tietojenvaihdon perusteella voitava dokumentoida ne hinnankorotuspyynnöt, jotka ne aikovat esittää oman maansa viranomaisille. FIC puolestaan väittää, että tämän tietojenvaihdon ainoa tarkoitus oli selvittää sementtialan tilaa lamakautena.

1509 FIC ja Cementir väittävät vielä, että kanteen kohteena olevaa päätöstä ei ole perusteltu riittävästi siltä osin kuin kyse on Cembureaun välityksellä harjoitetun satunnaisen hintatietojen vaihdon lainvastaisuudesta. FIC väittää, ettei sen ole katsottu osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 17 perustelukappaleessa tarkoitettuihin "'vilpitöntä tai tervettä tai rehtiä' kilpailua koskeviin pohdintoihin" liittyviin seikkoihin ja ettei komissio ole pyrkinyt tekemään tästä mitään oikeudellista johtopäätöstä. Näin ollen komissio ei ole voinut käyttää niitä pätevästi tukemaan väitteitään siitä, että satunnaisella hintatietojen vaihtamisella rikottiin kilpailusääntöjä. Cementir puolestaan arvostelee komissiota siitä, että se on vain viitannut 16 perustelukappaleen 2—7 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin toteamatta täsmällisesti kyseisen tietojenvaihdon väitetysti kilpailua rajoittavia syitä.

1510 Tämä kysymyksen osalta on aluksi todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa komissio pitää lainvastaisena 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa harjoitettua tietojenvaihtoa siltä osin kuin niillä sopimuksilla, joista niiden osalta on ollut kyse, "pyrittiin helpottamaan [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa". Tällä tietojenvaihdolla sellaisenaan ei siis ole katsottu rikotun kilpailusääntöjä, vaan niitä on rikottu siltä osin kuin kyse on ollut Cembureau-sopimuksen tukemisesta tavalla tai toisella.

1511 Tämän jälkeen on syytä tarkistaa ainoastaan, onko tietoja vaihdettu siinä kilpailunvastaisessa tarkoituksessa, johon komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä vedonnut, eikä ole tarpeen tutkia, ovatko vaihdettujen tietojen luontaiset ominaispiirteet voineet sellaisinaan olla kilpailusääntöjen vastaisia.

1512 Tältä osin on aluksi syytä panna merkille se ristiriita, joka kanteen kohteena olevassa päätöksessä vallitsee päätösosan ja oikeudellisen arvioinnin välillä siltä osin kuin kyse on satunnaisen hintatietojen vaihtamisen väitetystä tavoitteesta.

1513 Vaikka komissio toteaa 2 artiklan 1 kohdassa tämän tietojenvaihdon olleen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista sen vuoksi, että sillä "pyrittiin helpottamaan [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa", se katsoo 47 perustelukappaleen a kohtaan sisältyvässä oikeudellisessa arvioinnissa, että tietojenvaihdolla on kahdenlaiset tavoitteet: yhtäältä Cembureaun jäsenten keskinäisten "rehdin kilpailun sääntöjen luominen jäsenmaiden välisessä ja niiden ulkopuolelle suuntautuvassa viennissä" (2 kohta) ja toisaalta "vahvistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa yleissopimusta ja hillitä siten sementin kauppaa yhteisössä" (4 kohta). Tällä ristiriidalla ei kuitenkaan ole mitään merkitystä, koska kanteen kohteena olevan päätöksen niiden katkelmien osalta (17 perustelukappale), jotka liittyvät "'vilpitöntä tai tervettä tai rehtiä' kilpailua koskeviin pohdintoihin", ei todellisuudessa ole esitetty väitettä, josta olisi määrätty seuraamus kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosassa, kuten komissio on todennut useita kertoja kirjallisessa ja suullisessa menettelyssä.

1514 On siis syytä tutkia ainoastaan, onko komissio katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa perustellusti, että 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa harjoitettu tietojenvaihto on ollut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista sen vuoksi, että sillä pyrittiin "helpottamaan [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa". Niiden kantajien esittämien väitteiden tutkiminen on tarpeetonta, joilla pyritään näyttämään toteen, että tämä tietojenvaihto ei soveltunut eikä sitä ollut tarkoitettu rehdin kilpailun sääntöjen luomiseen yhteisön sisäisessä ja kolmansiin maihin suuntautuvassa viennissä.

1515 Siltä osin kuin kyse on 14.1.1983 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta, puheenjohtajan pitämän alustuksen luonnokseen, johon komissio vetoaa 47 perustelukappaleen 1 kohdassa, sisältyvät seuraavat toteamukset (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/11584):

"Tahtoisin nyt esittää erittäin selkeästi keskustelujemme päämäärän ja sisällön:

— tarkoitus on esittää aluksi teidän avullanne ja niin selkeästi kuin mahdollista ne tiedot, jotka meillä on käytettävissämme kolmelta käsittelyn kohteena olevalta alalta (eli kokouksen esityslistaan sisältyvät kolme kohtaa, joihin kuuluu Euroopan sisäinen kauppa ja erityisesti kansallisten hintojen tila).

— Näin kykenemme arvioimaan niitä riskejä, joita saattaa aiheutua tietyn tuonnin kasvusta yhdessä tiettyjen hintojen tason merkittävän alentumisen kanssa, ennen kuin tällä ilmiöllä on ollut aikaa laajentua sekä volyymien että vakavuuden osalta.

— Tarkoituksenamme — — on teidän avullanne tuoda esiin ratkaisumalleja, joilla markkinakehitystä voitaisiin lieventää, ja ehdottaa ainakin periaatetasolla tiettyjä pelisääntöjä, joiden noudattaminen on meidän kaikkien etujen mukaista.

— — ."

1516 Siltä osin kuin kyse on 19.3.1984 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta, 15.3.1984 puheenjohtajalle laaditun muistion — johon vedotaan myös 47 perustelukappaleen 1 kohdassa — 2 kohtaan sisältyy seuraava esitys, joka koskee "tilannetta Euroopan markkinoilla" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 7 kohta ja 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/11728):

"Esitetyt huomautukset taulukosta, johon sisältyy yhteenveto hintatilanteesta:

— ilmoitetut hintatasot ovat arviomääräisiä mutta kuitenkin merkityksellisiä,

[— —]

— äärihintojen välinen ero, joka vaihtelee yksinkertaisesta kaksinkertaiseen, muodostuu väistämättä houkutukseksi,

— On siten toivottavaa pienentää tätä eroa asteittain korottamalla lähinnä kaikkein matalimpia hintoja (2/3 tuotannosta myydään alle 50 Yhdysvaltain dollarin hintaan eli huomattavasti japanilaisten ja amerikkalaisten soveltamia sisäisiä hintoja halvemmalla) ja hillitsemällä samanaikaisesti korkeiden hintojen kehitystä."

1517 Tätä kokousta koskevat kokousmuistiinpanot — jotka komissio mainitsee myös 47 perustelukappaleen 1 kohdassa — sisältävät puolestaan seuraavat johtopäätökset huomautuksista,

jotka ovat aiheutuneet "taulukosta, jossa ilmoitetaan sementin hinnat (periaatteessa hinnat tehtaalla) niiden tasoon perustuvassa järjestyksessä jäsenmaissa sekä Japanissa ja Yhdysvalloissa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 7 kohta ja 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/11735):

"Vaikka kootut tiedot eivät olekaan täysin vertailukelpoisia ottaen huomioon hintailmoitusten väliset erot, on sovittu, että hinta-asteikon esittäminen visuaalisesti oli tehokas keino tuoda esiin mahdollisesti olemassa olevia konfliktin syitä — — ."

1518 Näiden eri katkelmien valossa komissio saattoi katsoa perustellusti, että 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa harjoitetun hintatietojen vaihdon tavoitteena oli (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 1 kohta) "'arvioida riskejä, joita saattoi aiheutua tietyn tuonnin kasvusta yhdessä tiettyjen hintojen tason merkittävän alentumisen kanssa' — — samoin kuin 'tuoda esiin mahdollisesti olemassa olevia konfliktin syitä' — — ja 'pienentää asteittain' hintojen välisiä eroja vientihoukutusten poistamiseksi". Komissio on siten katsonut aiheellisesti riittävien perustelujen päätteeksi, että Cembureaun jäsenmaissa sovellettavia hintoja koskevien tietojen vaihtamisen, jota harjoitettiin yhteisön sisäistä kauppaa tai markkinatilannetta Euroopassa koskevien keskustelujen yhteydessä 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, tavoitteena oli (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 4 kohta) "vahvistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa yleissopimusta", joka oli tehty ja sitten vahvistettu näissä kokouksissa, ja siten "hillitä sementtikauppaa yhteisön sisällä" tai lopulta pyrkiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) "helpottamaan [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa".

1519 Toisin kuin Cembureau väittää, voidakseen katsoa näin komissiolla ei ollut velvollisuutta näyttää toteen, että tätä tietojenvaihtoa olisi edeltänyt toimeksianto, jonka tarkoituksena oli kaventaa hintaeroja Euroopassa.

1520 Irish Cement arvostelee komissiota toiseksi siitä, että se on esittänyt 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen osalta vain kolme käsinkirjoitettua muistiota (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 2—4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11590, 11592 ja 11614), joista kaksi oli pelkästään valmistelevia (asiakirjat nro 33.126/11592 ja 11614), tukeakseen sitä, että tässä kokouksessa harjoitetulla tietojenvaihdolla pyrittiin myötävaikuttamaan Cembureau-sopimuksen soveltamiseen.

1521 Tämä väite on hylättävä. Komissio on esittänyt kyseiset kolme käsinkirjoitettua muistiota näyttääkseen ennen kaikkea toteen, että "14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa — — tarkasteltiin hintatilannetta eri Cembureaun maissa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 1 kohdan ensimmäinen virke). Tämän tietojenvaihdon väitetysti kilpailunvastaisen tarkoituksen osalta on todettava, että komissio on päätellyt tämän

tarkoituksen niiden asiakirjojen otteiden yhdistetystä analyysistä, joita se siteeraa 47 perustelukappaleen 1 kohdan kolmannessa virkkeessä. Näihin otteisiin sisältyy 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen osalta erityisesti puheenjohtajan alustusluonnoksen katkelma, josta ilmenee, että tämän kokouksen tarkoituksena oli "arvioida riskejä, joita saattoi aiheutua tietyn tuonnin kasvusta yhdessä tiettyjen hintojen tason merkittävän alentumisen kanssa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/11584). Asiayhteyteensä palautettuina (ks. edellä 1515 kohta) nämä sanat tarkoittavat selvästi sitä, että tässä kokouksessa harjoitetun, Cembureaun jäsenmaissa sovellettuja hintoja koskeneen tietovaihdon tavoitteena oli korostaa eroja eri maiden hintatasojen välillä, joista eräät olivat alentuneet merkittävästi, tarkoituksena "tuoda esiin ratkaisumalleja, joilla markkinakehitystä voitaisiin lieventää" ennen kuin "ilmiöllä", johon liittyy tuonnin kasvu ja tiettyjen hintojen merkittävä aleneminen, "on ollut aikaa laajentua sekä volyymien että vakavuuden osalta" (edellä mainittu puheenjohtajan alustuksen luonnos). Komissio on siten katsonut perustellusti, että kyseisellä hintatietojen vaihdolla pyrittiin edistämään tässä kokouksessa tehdyn Cembureau-sopimuksen soveltamista (ks. edellä 979—985 kohta).

1522 Kolmanneksi Aalborg, Irish Cement, Italcementi, Cementir ja AGCI korostavat, että 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa vaihdetuista tiedoista suuri osa ja ainakin ne, joita on vaihdettu niiden omien markkinoiden osalta, ovat koskeneet julkisen sääntelyn alaisia hintoja, joten kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa todetulla tietojenvaihdolla ei ole voinut olla ainakaan niiden kannalta kilpailunvastaista intressiä ja päämäärää.

1523 BCA väittää, että kyseisenä aikana sen omilla markkinoilla voimassa olleen YHMJ:n (ks. edellä 91 kohta) vuoksi CMF ei kyennyt myötävaikuttamaan valtuuskuntien johtajien kokouksissa sopimuksiin, joiden tarkoituksena oli saattaa hinnat samalle tasolle Euroopassa. BCA selittää, että YHMJ:n vuoksi, jossa Independent Cost Committeelle oli uskottu vastuu hintavaihtelujen laskemisesta tiettyjen täsmällisten kriteerien perusteella, mikään ulkopuolinen tekijä — edes ulkomailla sovellettujen hintojen kehitys — ei ole voinut vaikuttaa Yhdistyneen kuningaskunnan hintatasoon.

1524 Tällaisia perusteluja ei voida hyväksyä. Cembureaun eri jäsenmaiden välillä 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa vaihdetut hintatiedot liittyivät sellaisiin vertaileviin analyyseihin, joiden tarkoituksena oli "arvioida riskejä, joita saattoi aiheutua tietyn tuonnin kasvusta yhdessä tiettyjen hintojen tason merkittävän alentumisen kanssa" (14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan pitämän alustuksen luonnos; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/11584) ja "tuoda esiin mahdollisesti olemassa olevia konfliktin syitä" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen kokousmuistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 7 kohta ja 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/11835), joiden vuoksi "vientihoukutusten poistamiseksi" pidettiin "toivottavana" — — "pienentää asteittain [äärihintojen välisiä] eroja korottamalla lähinnä kaikkein matalimpia hintoja — — ja samanaikaisesti hillitsemällä korkeiden hintojen kehitystä" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen osalta puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 7 kohta ja 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/11728). Se seikka, että tietyissä maissa sovelletaan hintasääntely- tai -vahvistusjärjestelmiä, ei estä kyseisiä tuottajia ottamasta huomioon niitä yleisiä suuntauksia,

jotka käyvät ilmi näistä hintavertailuista, tai "hillitsemästä" korkeiden hintojen markkinoilla julkisille viranomaisille tai toimivaltaisille toimielimille esitettäviä hinnankorotusvaatimuksia tai esittämästä matalien hintojen markkinoilla hinnankorotusvaatimuksia, joilla pyritään asteittain pienentämään äärihintojen välisiä eroja valtuuskuntien johtajien kokouksessa esitettyjen toivomusten mukaisesti.

1525 Cembureau ja Irish Cement väittävät neljänneksi, että toisin kuin komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 3 kohdassa, se ei ole näyttänyt toteen, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa olisi määritelty "hintahaarukka" tai sellaista olisi sovellettu.

1526 Vaikka mistään ei ilmenekään, että hintahaarukka olisi määritelty tai sitä olisi sovellettu 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, sen sijaan käy ilmi, että 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa pidettiin "toivottavana" — — "pienentää asteittain [äärihintojen välisiä] eroja [joka vaihtelee yksinkertaisesta kaksinkertaiseen] korottamalla lähinnä kaikkein matalimpia hintoja — — ja samanaikaisesti hillitsemällä korkeiden hintojen kehitystä" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen osalta puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 7 kohta ja 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/11728).

1527 Cembureaun ja Irish Cementin esittämällä arvostelulla ei voida kuitenkaan syrjäyttää niitä objektiivisia toteamuksia, joihin komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 1 kohdassa tukeutunut, todetessaan 2 artiklan 1 kohdassa, että 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa harjoitetulla hintatietojen vaihdolla "pyrittiin helpottamaan [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa", ja tämä johtopäätös on edellä 1515—1519 kohdassa esitetyn analyysin päätteeksi osoittautunut perustelluksi.

1528 Cembureaun ja Irish Cementin väitteet on siten hylättävä.

1529 Eräät kantajat esittävät viidenneksi joukon väitteitä, joilla pyritään kiistämään kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun satunnaisen hintatietojen vaihdon kilpailunvastaiset vaikutukset.

1530 Italcementi väittää, että komissio ei ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä osoittanut eikä edes väittänyt, että Italiassa sovelletut sementin hinnat olisi hintatietojen vaihtamisen vuoksi saatettu samalle tasolle muilla markkinoilla sovellettujen hintojen kanssa. AGCI väittää, että tämä hintatietojen vaihtaminen ei ole estänyt kreikkalaisen sementin yhteisön sisäisen kaupan kehittymistä 1980-luvun puolivälistä alkaen.

1531 Tätä väitettä ei voida hyväksyä. On todettava, että on tarpeetonta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kannalta ottaa huomioon tietyn sopimuksen vaikutuksia käytännössä, jos on näytetty, että sopimuksen tarkoituksena on ollut estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla (ks. edellä 837 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Se seikka, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei vastaavassa tapauksessa ole minkäänlaista analyysiä sopimuksen vaikutuksista kilpailun kannalta, ei siten ole sellainen päätökseen sisältyvä virhe, joka voisi johtaa päätöksen kumoamiseen. Komissio on nyt esillä olevassa asiassa näyttänyt toteen, että 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa syntyneiden hintatietojen vaihtamista koskevien sopimusten tavoitteena oli helpottaa Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa. Koska komissio on näyttänyt toteen näiden sopimusten kilpailunvastaisen tarkoituksen, sen ei tarvitse osoittaa vielä lisäksi, että hintatietojen vaihtamisesta olisi aiheutunut kilpailua rajoittavia vaikutuksia yhteismarkkinoilla.

1532 FIC väittää, että komissio ei voi pitää todisteena siitä, että "14.1.1983 ja 30.5.1983 pidetyissä kokouksissa määriteltyjä hintahaarukoita on tosiasiassa noudatettu" (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 3 kohta), 19.3.1984 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta tehtyjen kokousmuistiinpanojen otetta, jossa todettiin, että "vaikka kootut tiedot eivät olekaan täysin vertailukelpoisia ottaen huomioon hintasitaattien väliset erot, on sovittu, että hinta-asteikon esittäminen visuaalisesti oli tehokas keino tuoda esiin mahdollisesti olemassa olevia konfliktin syitä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/11735).

1533 On totta, että kyseisessä otteessa ei kuvailla satunnaisen hintatietojen vaihdon kilpailunvastaisia vaikutuksia vaan niiden lainvastaista tarkoitusta sekä niiden soveltuvuutta tällaisen tarkoituksen edistämiseen siitäkin huolimatta, että kootut tiedot eivät olekaan täysin vertailukelpoisia.

1534 Komission tästä asiasta tekemään arvioon liittyvällä sekaannuksella ei kuitenkaan ole merkitystä, koska hintatietojen vaihtamista koskevat sopimukset on kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa otettu huomioon ainoastaan niiden kilpailunvastaisen tarkoituksen osalta, jonka komissio on näyttänyt toteen (ks. edellä 1515—1519 kohta).

1535 Aalborg väittää vielä, että komissio on rikkonut perustamissopimuksen 190 artiklaa, koska se ei ole selittänyt, kuinka kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut sopimukset ovat vaikuttaneet tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

1536 Koska komissio on 2 artiklan 1 kohdassa ottanut huomioon hintatietojen vaihtamista koskevat sopimukset ainoastaan niiden kilpailunvastaisen tarkoituksen eli Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanon helpottamisen osalta, komissio saattoi selittää kanteen kohteena olevan päätöksen 52 perustelukappaleessa ainoastaan, millä tavoin näiden sopimusten päämääränä oli vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

1537 Aalborgin väite on siten hylättävä.

D Kantajien osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

1538 Cembureaun ja sen välittömien jäsenten FIC:n, VNC:n, Ciments luxembourgeois'n, SFIC:in, Aalborgin, BDZ:in, Unicemin, BCA:n, Oficemenin, Irish Cementin, ATIC:in, Italcementin, Cementirin ja AGCI:n on katsottu osallistuneen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

1539 VNC (T-32/95) väittää ensinnäkin, että valtuuskuntien johtajien kokoukset liittyivät siihen vain epäsuorasti ja että kyseiset kokoukset olivat muutoinkin yksinomaan epävirallisia. Se lisää, että alankomaalaisen teollisuuden erityispiirteiden vuoksi sillä ei ollut intressiä helpottaa Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa minkäänlaisella sopimuksella.

1540 Näillä väitteillä ei voida kuitenkaan muuttaa sitä tosiasiaa, että VNC on osallistunut 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa on vaihdettu hintatietoja tarkoituksena helpottaa Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa. Koska VNC ei ole esittänyt mitään seikkaa, josta ilmenisi sen ottaneen näissä kokouksissa avoimesti etäisyyttä tietojenvaihdon kilpailunvastaiseen tavoitteeseen tai ilmoittaneen muille osanottajille, että se oli eri mieltä niiden kanssa, sen on katsottava hyväksyneen tai ainakin antaneen muille osanottajille sen vaikutelman, että se hyväksyi näiden tietojenvaihtojen lainvastaisen tarkoituksen. Komissiolla oli siten oikeus katsoa sen osallistuneen lainvastaisesti kyseisiin sopimuksiin (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

1541 VNC:n väitteet on siten hylättävä.

1542 SFIC (T-36/95) väittää toiseksi, ettei komissio ole näyttänyt sen toimittaneen hintatietoja valtuuskuntien johtajien kokousta varten.

1543 On kuitenkin todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa Cembureaun ja sen välittömien jäsenten, muun muassa SFIC:n ei todeta toimittaneen hintatietoja kyseisten kokousten aikana tai niitä varten, vaan osallistuneen näissä kokouksissa hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin, joilla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa. Koska SFIC ei ole kiistänyt osallistuneensa 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin

valtuuskuntien johtajien kokouksiin eikä esittänyt mitään seikkaa, jolla voitaisiin näyttää toteen, että SFIC olisi suhtautunut varauksin näissä kahdessa kokouksessa harjoitetun hintatietojen vaihtamisen kilpailunvastaiseen tarkoitukseen tai ollut siitä eri mieltä, sen on katsottava hyväksyneen tai ainakin antaneen muille osanottajille sen vaikutelman, että se hyväksyi näiden tietojenvaihtojen lainvastaisen tarkoituksen. Komissio saattoi siten katsoa perustellusti sen osallistuneen näissä kokouksissa syntyneisiin lainvastaisiin hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin (ks. tältä osin edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

1544 SFIC:n väite on siten hylättävä.

1545 BDZ (T-48/95) huomauttaa kolmanneksi, ettei mitään niistä asiakirjoista, jotka johtivat kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen toteamiseen, ollut löydetty sille kuuluvan asiakirja-aineiston joukosta. BDZ kiistää osallistuneensa tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen ja toteaa yhtäältä, ettei yhdessäkään riidanalaisiin kokouksiin liittyvässä asiakirjassa viitata mihinkään sen tekemään ilmoitukseen tai toteuttamaan erityiseen toimenpiteeseen näissä kokouksissa harjoitetun hintatietojen vaihdon osalta, ja toisaalta, että niillä todisteilla, joihin komissio vetoaa, ei voida näyttää toteen sitä, että se olisi vastaanottanut hintatietoja jäseniltään, tai sitä, että se olisi itse toimittanut niille tällaisia tietoja. Se lisää, ettei se ole koskaan pitänyt Cembureaun kokouksissa vaihdettujen tietojen toimittamista jäsenilleen hyödyllisenä, koska näillä tiedoilla ei ollut mitään arvoa.

1546 On kuitenkin todettava, ettei se seikka, ettei mitään niistä asiakirjoista, joita on käytetty näyttönä kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, ole löydetty BDZ:lle kuuluvasta asiakirja-aineistosta, vaikuta kyseisten asiakirjojen todistusarvoon (ks. edellä 1397 kohta), eikä sillä voida muuttaa sitä tosiseikkaa, että BDZ on osallistunut 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, eikä estää sen toteamista, että saksalainen toimialajärjestö on osallistunut huomioon otettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

1547 BDZ ei ole esittänyt tältä osin mitään seikkaa, jolla voitaisiin näyttää toteen, että se olisi ottanut näissä kokouksissa avoimesti etäisyyttä tietojenvaihdon kilpailunvastaiseen tavoitteeseen. Sen on katsottava hyväksyneen tai ainakin antaneen muille osanottajille sen vaikutelman, että se hyväksyi näiden tietojenvaihtojen lainvastaisen tarkoituksen. Näin ollen ja ottaen huomioon edellä 1543 kohdassa kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta mainitut seikat, komissio saattoi perustellusti katsoa BDZ:n osallistuneen lainvastaisesti 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa syntyneisiin hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö) ilman, että sen olisi pitänyt näyttää toteen BDZ:n koonneen jäseniltään hintatietoja näitä kokouksia varten ja/tai jakaneen jäsenilleen näiden kokousten jälkeen niissä vaihdettuja tietoja.

1548 BDZ:n väite on siten hylättävä.

1549 Unicem (T-50/95) väittää neljänneksi, että koska se ei ole ottanut osaa mihinkään niistä kokouksista, joissa on vaihdettu tietoja kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, sen ei voida katsoa olevan vastuussa tietojenvaihdosta. Se lisää, ettei sen voida katsoa osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen ainoastaan sen vuoksi, että se on Cembureaun välitön jäsen.

1550 Tässä asiassa on selvää, että Unicem ei ole osallistunut 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1406 kohta).

1551 Kun komissio (asiassa T-50/95 annetun vastineen 49 kohta) katsoo Unicemin osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, se perustaa kantansa siihen, että Unicemia edustivat näissä kahdessa kokouksessa niissä läsnä olleet italialaiset valtuuskunnan johtajat eli Cementir (14.1.1983 pidetty kokous) ja Italcementi (19.3.1984 pidetty kokous).

1552 Edellä 1407—1412 kohdassa esitettyjen syiden vuoksi tätä kantaa ei voida hyväksyä.

1553 Se seikka, että Unicem oli Cembureaun välitön jäsen, mihin komissio vetoaa asiassa T-50/95 antamassaan vastineessa (50 kohta), ei oikeuta myöskään sen johtopäätöksen tekemiseen, että Unicem olisi osallistunut kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin lainvastaisiin sopimuksiin. Toimialajärjestöön eli tässä tapauksessa Cembureauun kuuluminen ei näet voi johtaa siihen, että asianomaisen jäsenen katsottaisiin olevan automaattisesti vastuussa järjestön lainvastaisesta toiminnasta ilman, että olisi esitettävä näyttöä siitä, että kyseinen jäsen on todella osallistunut asianomaisiin lainvastaisiin menettelyihin.

1554 Komissio on toiminut siis virheellisesti, kun se on katsonut Unicemin osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

1555 Tästä seuraa, että kanteen kohteena oleva päätös on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Unicemin osallistuneen 14.1.1983 ja 14.4.1986 välisenä aikana hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin, joilla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1556 BCA (T-54/95) väittää viidenneksi vastauskirjelmässään, ettei se ollut tietoinen siitä, mitä tietoja valtuuskuntien johtajien kokouksissa oli vaihdettu, ja että se ei siten kyennyt ottamaan kantaa kyseisen tietojenvaihdon tarkoitukseen ja vaikutukseen.

1557 BCA ei voi kuitenkaan samanaikaisesti väittää, ettei se ollut tietoinen siitä, mitä tietoja valtuuskuntien johtajien kokouksissa oli vaihdettu, ja esittää (kanteen 36 kohta), etteivät nämä tiedot olleet perustavanlaatuisesti erilaisia kuin ne hintatiedot, joita jo vaihdettiin säännöllisesti CPRF:n välityksellä.

1558 On joka tapauksessa selvää, että Sir John Milne, jonka CMF oli nimittänyt Yhdistyneen kuningaskunnan valtuuskunnan johtajaksi, on ollut läsnä 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 ja 8 kohta). CMF ei siis ole voinut olla olematta tietoinen siitä hintatietojen vaihdosta, jota näissä kokouksissa on harjoitettu, eikä tämän satunnaisen vaihdon kilpailunvastaisesta tarkoituksesta. Komissio saattoi siten katsoa perustellusti, että BCA, joka jatkoi CMF:n toimintaa (ks. edellä 1337—1341 kohta) oli osallistunut lainvastaisesti 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa syntyneisiin hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin.

1559 Oficemen (T-59/95) ja ATIC (T-63/95) väittävät kuudenneksi, että koko kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa niiden osalta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen keston eli 1.1.1986 ja 14.4.1986 välisen ajan osalta ei ole olemassa mitään näyttöä siitä, että ne olisivat osallistuneet niihin Cembureaun kokouksiin, joissa oli tehty hintatietojen vaihtamista koskevia sopimuksia, joilla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1560 Edellä 1489, 1490 ja 1482 kohdassa on todettu, ettei komissio ole todellisuudessa näyttänyt toteen, että hintatietojen vaihtamista koskevia sopimuksia, joilla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa, olisi ollut voimassa 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen jälkeen.

1561 Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Oficemenin ja ATIC:n osallistuneen 1.1.1986 ja 14.4.1986 välisenä aikana hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin, joilla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1562 Irish Cement (T-60/95) väittää seitsemänneksi, että sen 5.1.1983 päivättyyn vastaukseen (kanteen liite 18; asiakirjat nro 33.126/11576 ja 11577) Cembureaun 28.12.1982 päivättyyn kiertokirjeeseen nro 104 Hc/gm sisältyi yksinomaan Itä-Euroopasta peräisin olevaa tuontia koskevia tietoja.

1563 Tämä väite on hylättävä. Vaikka 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen tarkoitetut tiedot olisivatkin koskeneet vain Itä-Euroopasta peräisin olevaa tuontia, Irish Cement on kuitenkin osallistunut tähän kokoukseen sekä 19.3.1984 pidettyyn kokoukseen. Koska kantaja ei ole näyttänyt toteen, että se olisi näissä kahdessa kokouksessa suhtautunut

varauksin tai ollut eri mieltä harjoitetun Cembureaun jäsenmaita koskevien hintatietojen vaihtamisen kilpailunvastaisesta tarkoituksesta, sen on katsottava hyväksyneen tai ainakin antaneen muille osanottajille sen vaikutelman, että se hyväksyi näiden tietojenvaihtojen lainvastaisen tarkoituksen. Komissio saattoi perustellusti katsoa sen osallistuneen näissä kokouksissa syntyneisiin lainvastaisiin hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin (ks. tältä osin edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

1564 Kahdeksanneksi on muistettava, että komissio ei ole näyttänyt Italcementin osallistuneen 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (ks. edellä 1346—1349 kohta). Tätä kantajaa ei siten voida arvostella siitä, että se olisi osallistunut tässä kokouksessa tehtyyn lainvastaiseen hintatietojen vaihtamista koskevaan sopimukseen. Sitä vastoin Italcementi oli edustettuna 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (ks. edellä 1351 kohta). Koska vastakkaista näyttöä ei ole esitetty, komissio saattoi perustellusti katsoa tämän kantajan osallistuneen kyseisessä kokouksessa syntyneeseen hintatietojen vaihtamista koskevaan sopimukseen.

1565 Koska Italcementin osallistumisesta kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 19.3.1984 ei ole näyttöä, kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Italcementin osallistuneen ennen tätä päivämäärää hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin, joilla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1566 Cementir (T-87/95) väittää yhdeksänneksi, että ainoa Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokous, johon se on osallistunut ja jonka aikana on vaihdettu hintatietoja, oli 14.1.1983 pidetty kokous.

1567 Tältä osin on selvää, että Cementir on osallistunut vain yhteen näistä kahdesta kokouksesta, joiden aikana hintatietoja on vaihdettu, eli 14.1.1983 pidettyyn kokoukseen.

1568 Komissio väittää (vastine asiassa T-87/95, 25 kohta), että Italcementi on edustanut Cementiriä 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa.

1569 On kuitenkin todettava, että Cementirillä oli Cembureaun välittömänä jäsenenä käytössään oman valtuuskuntansa johtaja (ks. edellä 1409 kohta). Näin ollen ja koska ei ole esitetty mitään seikkaa, jolla voitaisiin näyttää toteen, että Cementir olisi antanut Italcementin tehtäväksi edustaa sitä 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa, komissio ei voinut päätellä perustellusti Italcementin läsnäolosta tässä kokouksessa, että Cementir olisi ollut siellä edustettuna ja että se olisi osallistunut tällöin syntyneeseen hintatietojen vaihtamista koskevaan sopimukseen.

1570 Sen seikan osalta, että Cementir oli Cembureaun välitön jäsen, on todettava, että edellä 1553 kohdassa esitettyjen syiden vuoksi tämän yrityksen ei voida katsoa olevan vastuussa hintatietojen vaihtamista koskevasta sopimuksesta, joka oli syntynyt sellaisessa kokouksessa, jossa se ei ollut henkilökohtaisesti läsnä.

1571 Koska Cementirin osallistumisesta kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen 14.1.1983 jälkeen ei ole näyttöä, kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Cementirin osallistuneen tämän päivämäärän jälkeen hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin, joilla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1572 Italcementi (T-65/95), Cementir (T-87/95) ja AGCI (T-103/95) korostavat kymmenenneksi, että niillä tai AGCI:n osalta sen jäseniin kuuluvilla yhtiöillä ei ollut mitään yhteisön sisäiseen kauppaan liittyvää intressiä tai pelonaihetta riidanalaisten kokousten aikaan, joten näiden kokousten aikana harjoitetulla tietojenvaihdolla ei niiden osalta voinut olla kilpailunvastaista tarkoitusta.

1573 On kuitenkin huomautettava, että riippumatta siitä, millaisia käsityksiä italialaisilla ja kreikkalaisilla yrityksillä oli kyseisenä aikana yhteisön sisäisen kaupan osalta, Italcementi on kuitenkin osallistunut 19.3.1984 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, Cementir 14.1.1983 pidettyyn vastaavaan kokoukseen ja AGCI näistä kokouksista molempiin.

1574 Koska yksikään näistä kantajista ei ole näyttänyt toteen, että ne olisivat näiden kokousten aikana suhtautuneet varauksin harjoitetun hintatietojen vaihtamisen kilpailunvastaiseen tarkoitukseen tai olleet siitä eri mieltä, niiden on katsottava hyväksyneen tai ainakin antaneen muille osanottajille sen vaikutelman, että ne hyväksyivät näiden tietojenvaihtojen lainvastaisen tarkoituksen. Komissio katsoi siten perustellusti niiden osallistuneen lainvastaisesti yhteen ja/tai useampaan näissä kokouksissa syntyneeseen hintatietojen vaihtamista koskevaan sopimukseen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

1575 Italcementin, Cementirin ja AGCI:n väitteet on siten hylättävä.

Yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka koskivat säännöllistä hintatietojen vaihtoa (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan a ja b alakohta)

1576 Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan mukaan Cembureau, FIC, Aalborg, SFIC, BDZ, AGCI, Irish Cement, Italcementi, Unicem, Cementir, Ciments luxembourgeois,

VNC ja BCA ovat 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana ja ATIC ja Oficemen 1.1.1986 ja 31.12.1988 välisenä aikana "rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin helpottamaan 1 artiklassa tarkoitetun sopimuksen täytäntöönpanoa ja joiden mukaisesti asianosaiset

a) vaihtoivat tietoja belgialaisten ja alankomaalaisten tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishinnoista sekä luxemburgilaisen tuottajan hinnoista alennuksineen;

b) vaihtoivat tietoja tanskalaisten ja irlantilaisten tuottajien yrityskohtaisista hinnastoista, Kreikassa, Italiassa ja Portugalissa voimassaolevista alan hinnastoista sekä Saksassa, Ranskassa, Espanjassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa sovelletuista keskimääräisistä hinnoista."

1577 On selvää, että ainakin kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa huomioon otettuna ajanjaksona Cembureaun yhteydessä on ollut olemassa säännöllinen tietojenvaihtojärjestelmä, jossa "Cembureau sai jäseniltään ja toimitti jäsenilleen tietoja eri maissa voimassa olleista hinnoista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8 kohta). Komissio analysoi 16 perustelukappaleen 8—22 kohdassa niitä asiakirjoja, joihin se tukeutui katsoessaan, että Cembureaun ja sen jäsenten välillä on vaihdettu tämän järjestelmän välityksellä tietoja ainakin belgialaisista, tanskalaisista, ranskalaisista, saksalaisista, kreikkalaisista, irlantilaisista, italialaisista, luxemburgilaisista, hollantilaisista, portugalilaisista, espanjalaisista ja britannialaisista hinnoista.

1578 Ottaen huomioon ne perustelut, joita kantajat ovat esittäneet kiistääkseen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan lainmukaisuuden, on syytä tutkia, sisältyikö tämän määräyksen mukainen väite jo väitetiedoksiantoon (A), onko komissio täsmentänyt oikein siinä tarkoitetut hintatiedot (B), onko tämän säännöllisen tietojenvaihdon lainvastaisuus (C) ja kyseisten eri järjestöjen ja yritysten osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen näytetty toteen (D) ja onko kilpailusääntöjen rikkomisen kesto arvioitu näiden yritysten ja järjestöjen osalta oikein (E).

A Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitävyys

1579 VNC (T-32/95), SFIC (T-36/95), Aalborg (T-44/95) ja Irish Cement (T-60/95) väittävät, että niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu hallinnollisessa menettelyssä joko niin, että väitettä, jonka mukaan asianomaiset "vaihtoivat tietoja belgialaisten ja alankomaalaisten tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishinnoista sekä

luxemburgilaisen tuottajan hinnoista alennuksineen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan a alakohta), ei ole esitetty väitetiedoksiannossa, tai niin, että väite on esitetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä sellaisten todisteiden perusteella, joita ei ole mainittu väitetiedoksiannossa tai joita ei ole annettu niille tiedoksi hallinnollisessa menettelyssä.

1580 VNC korostaa siten, että väitetiedoksiannossa ei ole mainittu asiakirjoja nro 33.126/15136—15157, joihin komissio on perustanut kantansa 16 perustelukappaleen 18 kohdassa ja 47 perustelukappaleen 9 kohdassa katsoessaan, että Cembureaun ja sen välittömien jäsenten, joihin VNC kuuluu, välillä on vaihdettu "tietoja — — alankomaalaisten tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishinnoista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan a alakohta).

1581 SFIC väittää, ettei missään väitetiedoksiantoon sisältyvässä väitteessä mainittu edes suppeasti 2 artiklan 2 kohdan a alakohtaan sisältyvää väitettä, joka perustui todellisuudessa maaliskuussa 1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa esitettyyn kysymykseen.

1582 Aalborg väittää, että väitetiedoksiannossa ei ole mainittu ja väitetiedoksiannon yhteydessä luovutettuun laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) ei sisältynyt asiakirjoja nro 33.126/15099—15114 ja 15136—15157, joihin komissio on perustanut kantansa 16 perustelukappaleen 10 ja 18 kohdassa sekä 47 perustelukappaleen 7 ja 9 kohdassa katsoessaan, että Cembureaun ja sen välittömien jäsenten, joihin Aalborg kuuluu, välillä on vaihdettu "tietoja belgialaisten ja alankomaalaisten tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishinnoista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan a alakohta).

1583 Aalborg ja Irish Cement toteavat vielä, että kun komissio on katsonut, että tietoja on vaihdettu "luxemburgilaisen tuottajan hinnoista alennuksineen" (2 artiklan 2 kohdan a alakohta), komissio on 16 perustelukappaleen 17 kohdassa ja 47 perustelukappaleen 8 kohdassa tukeutunut asiakirjaan, jota ne eivät ole saaneet hallinnollisen menettelyn aikana, eli Cembureaun väitetiedoksiantoon antaman vastauksen liitteeseen 2a.

1584 Ennen näiden eri perustelujen oikeellisuuden arvioimista on korostettava, että kuten myöhemmin ilmenee, kun (ks. jäljempänä 1633—1638 kohta) 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu säännöllinen hintatietojen vaihto on otettu kokonaisuudessaan huomioon sen vuoksi, että sen tavoitteena oli "helpottaa [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa", eikä kyseisten tietojen luontaisten ominaispiirteiden perusteella, komissio on tätä yhteistä kilpailunvastaista tarkoitusta koskevalla toteamuksella kuitenkin 47 perustelukappaleen b alakohdan i alakohdassa korostanut Benelux-maiden hintoja koskeneen säännöllisen tietojenvaihdon erityistä vakavuutta ja todennut, että "Cembureau ja sen välityksellä kaikki sen jäsenet [ovat saaneet] tietoja, jotka ovat erityisesti omiaan vaikuttamaan niiden harjoittamaan kilpailuun belgialaisten, hollantilaisten ja luxemburgilaisten tuottajien kanssa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 10 kohta; ks. myös saman perustelukappaleen 12 kohta). Kyse ei ole suinkaan ollut ilmaisista tarkennuksista, jotka koskivat Benelux-maissa sovelletuista hinnoista vaihdettujen tietojen laatua, vaan 47 perustelukappaleen b alakohdan i alakohdassa näihin tietoihin liittyvät erityiset selvitykset, jotka ovat johtaneet 2 artiklan 2 kohdan a alakohtaan sisältyvään toteamukseen, antavat lisäväriä säännöllisen tietojenvaihdon vakavuudelle ja

perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiselle, jonka ne muodostavat. Ne kuuluvat kuitenkin komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämän kaikkein ankarimman kannan piiriin muissa Cembureaun jäsenmaissa sovellettavia hintoja koskevaan säännölliseen hintatietojen vaihtoon verrattuna (ks. vastaavasti 47 perustelukappaleen 13 kohdan toinen alakohta).

1585 Tämän huomautuksen jälkeen on todettava, että väitetiedoksiannon 8 kohdassa (s. 14 ja 15), joka koskee "Cembureaun jäsenten välistä hintatietojen vaihtoa" komissio kuvaili seuraavalla tavalla "ainakin vuodesta 1980 voimassa ollutta hintavaihtojärjestelmää":

"Kukin jäsen ilmoittaa Cembureaulle — ja suurin osa niistä ennen hinnastojen voimaantuloa — uudet hinnastonsa tai hinnanmuutokset sekä niiden voimaantulopäivän; Cembureau lähettää puolestaan heti ilmoituksen saatuaan jäsenilleen kaavakkeen nimeltä 'Cement Price Reference File', jossa viitataan ilmoituksen antaneeseen jäseneen ja johon sisältyvät uudet hinnat (yleensä hinnat tehtaalla) kunkin sementtilajin osalta sekä myyntiehdot (hinta tehtaalla, etäisyyksistä johtuvat lisät, toimitettavat vähimmäismäärät), sekä kaavakkeen nimeltä 'Price development for cement', johon sisältyy vuodesta 1980 alkaen todettujen hinnanmuutosten päivämäärät sekä hinnat tehtaalla ja kuhunkin hinnanmuutokseen sisältyvä korotusprosentti.

Cembureaun saatekirjeessä, joka oli oheistettuna komissiolle toimitettuihin asiakirjoihin, jotka koskivat hintavaihtoa jäsenten välillä, tehdään joitakin huomautuksia, joista tietyt esitetään jäljempänä: 'Belgia' — — vuodesta 1986 alkaen 'Hintavahvistus puhelimitse kerran vuodessa'. 'Ranska' — — vuodesta 1987 alkaen 'Ranska ei halua, että sen hinnat julkaistaan Cembureaun asiakirjoissa. Ne voidaan ilmoittaa puhelimitse jäsenille'. 'Espanja' — — 'Emme julkaise enää sementin hintoja vuoden 1984 jälkeen, meille annetaan keskimääräinen hinta tiedoksi kerran vuodessa puhelimitse'. 'Yhdistynyt kuningaskunta' — — 'Emme ole saaneet virallista ilmoitusta hinnoista vuoden 1985 jälkeen. Saamme eri lähteistä (esim. rakentajilta) tietoja, jotka ilmoitamme arviona puhelimitse'.

Saatekirjeessä lisätään seuraavaa: 'Ilmoitamme yleensä hintoja vain jäsenillemme — — Valitettavasti kunkin maan referenssiksi valitsemat hintarakenteet ja sementtilajit ovat niin erilaiset, että kaikki tehdyt vertailut ovat osoittautuneet virheellisiksi'.

Siinä päätellään seuraavaa: 'Sementintuottaja, joka tuntee hyvin normiston ja kuljetuskustannukset, voi luonnollisesti käyttää hyväkseen näitä hintoja. Mutta me emme tee koskaan tätä työtä jäsentemme puolesta'."

1586 Väitetiedoksiannossa ei hintatietojen säännöllistä vaihtojärjestelmää koskevan esityksen yhteydessä viitattu millään tavoin niiden tietojen erityislaatuun, joita oli vaihdettu Cembureaun ja sen jäsenten välillä Benelux-maiden hintojen osalta. Väitetiedoksiannon 60 kohtaan sisältyvässä oikeudellisessa arvioinnissa, joka koskee 8 kohdassa kuvailtuja tosiseikkoja, komissio vetoaa yleisesti "hinnastojen vaihtoon" (väitetiedoksianto, s. 168) tai "hintatietojen vaihtoon" (väitetiedoksianto, s. 169) Cembureaun ja sen jäsenten välillä korostamatta Benelux-maissa sovellettavia hintoja koskevien tietojen väitetysti arkaluontoisempaa laatua kilpailuoikeuden kannalta.

1587 Lisäksi on jo todettu, että (ks. edellä 367 ja 368 kohta) tosiasiassa väitetiedoksiannossa ei ole mainittu eikä laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisälly asiakirjoja nro 33.126/15099—15114 ja 15136—15157, joihin komissio on tukeutunut kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 10 ja 18 kohdassa ja 47 perustelukappaleen 7 ja 9 kohdassa, kun se on todennut 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa, että ne tiedot, joita on vaihdettu säännöllisesti Cembureaun ja sen välittömien jäsenten välillä, ovat koskeneet Belgian ja Alankomaiden osalta "kuorma-autoilla suoritettujen sementtitoimitusten vähimmäishintoja".

1588 Säännöllistä tietojenvaihtoa koskeneiden väitteiden osalta laatikkoon sisältyi ainoastaan asiakirjaan nro 33.126/15096 — mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8 kohdan i alakohdassa — sisältyvät seuraavat maininnat belgialaisten ja hollantilaisten hintojen osalta:

"Cembureaulle toimitetut hinnat ovat arvonlisäverottomia hintoja, joihin ei sisälly alennuksia. Kullakin maalla on erilainen hintarakenne, ja hinnat voivat olla hintoja tehtaalla tai työmaalle taikka rautatieasemalle toimitettuna kuorma-autolla, vesiteitse jne.

— Belgia

Valokopiot hinnoista vuosilta 1984—1986 — hinnat eivät ole enää nousseet vuoden 1986 jälkeen

Hintajärjestelmä (täydellinen sääntely vuoteen 1986 asti, Cembureaulle toimitettu julkinen hinnasto)

Hintojen vahvistaminen puhelimitse kerran vuodessa

[— —]

— Alankomaat

Valokopiot hinnoista vuosilta 1984—1988

Hintajärjestelmä (käytännössä vapaa vuodesta 1985 alkaen)

ENCI-yhtiön julkinen hinnasto."

1589 Lisäksi on selvää, että komissio ei ole toimittanut väitetiedoksiannon adressaateille hallinnollisen menettelyn aikana Cembureaun väitetiedoksiantoon antaman vastauksen liitettä 2a, johon komissio on tukeutunut kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 17 kohdassa ja 47 perustelukappaleen 8 kohdassa ja katsoessaan 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa, että Cembureaun ja sen jäsenten välillä vaihdetut tiedot koskivat Luxemburgin osalta "luxemburgilaisen tuottajan hintoja alennuksineen" (ks. edellä 401 kohta).

1590 Niiden laatikkoon (ks. edellä 401 kohta) sisältyneiden asiakirjojen joukossa, jotka liittyivät säännöllistä tietojenvaihtoa koskevaan väitteeseen, edellä 1588 kohdassa mainitussa asiakirjassa nro 33.126/15096 mainitaan seuraavaa luxemburgilaisen tuottajan hintojen osalta:

"Cembureaulle toimitetut hinnat ovat arvonlisäverottomia hintoja, joihin ei sisälly alennuksia. Kullakin maalla on erilainen hintarakenne, ja hinnat voivat olla hintoja tehtaalla tai työmaalle taikka rautatieasemalle toimitettuna kuorma-autolla, vesiteitse jne.

— Luxemburg

Valokopiot hinnoista vuosilta 1984—1988 (viimeisin hinnanmuutos saatu)

Hintajärjestelmä (sääntely)

Ainoan sementinvalmistusta harjoittavan yhtiön Ciments luxembourgeois'n ilmoittamat hinnat."

1591 On siis syytä hyväksyä VNC:n, SFIC:n, Aalborgin ja Irish Cementin väitteet, joiden mukaan niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu siltä osin kuin kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa todetaan, että Cembureaun ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto koski belgialaisten ja hollantilaisten hintojen osalta "[kyseisten kahden maan] tuottajien kuorma -autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishin[toja]" ja Luxemburgin osalta "[kyseisen maan] tuottajan hin[toja] alennuksineen".

1592 Koska kyse on menettelymääräysten rikkomisesta, sama puolustautumisoikeuksien loukkaaminen on todettava viran puolesta (edellä 14 kohdassa mainittu asia Interhotel v. komissio) myös muiden kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa mainittujen kantajien osalta.

1593 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureaun ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto koski belgialaisten ja hollantilaisten hintojen osalta "[kyseisten kahden maan] tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishin[toja]" ja Luxemburgin osalta "[kyseisen maan] tuottajan hin[toja] alennuksineen". Tällä kumoamisella ei kuitenkaan ole vaikutusta toteamukseen, jota kantajat eivät ole kiistäneet ja jonka mukaan belgialaisia, hollantilaisia ja luxemburgilaisia hintoja koskevia tietoja on vaihdettu Cembureaun ja sen jäsenten välillä kyseisen ajanjakson aikana.

1594 Cembureau (T-26/95) väittää, että väitetiedoksiannon hintatietojen säännöllistä vaihtamista koskevat selostukset ovat yleisesti ottaen liian epätäsmällisiä. Se korostaa, että se erittäin yksityiskohtainen hintatietoja koskeva analyysi, joka on esitetty kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8—22 kohdassa, ei sisältynyt väitetiedoksiantoon, jossa oli vain yleinen selonteko Cembureaussa sovelletuista menettelytavoista hintatietojen vaihtamisen osalta.

1595 VNC (T-32/95) ja BCA (T-54/95) väittävät, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohtaan sisältyvä väite on täysin uusi. BCA toteaa, että väitetiedoksiannon tosiseikkoja koskevaan osaan sisältyi vain ylimalkainen kuvaus säännöllisestä hintatietojen vaihtojärjestelmästä, jota sovellettiin Cembureaussa (väitetiedoksiannon 14 ja 15 kohta), ja vain yleisiä viittauksia hintaluettelojen kierrättämiseen (väitetiedoksiannon s. 168—170).

1596 Tältä osin on syytä muistaa, että vaikka väitetiedoksiannossa on selkeällä tavalla ilmoitettava ne tosiseikat, joihin komissio tukeutuu, sekä niille annettu oikeudellinen luonnehdinta, tämä ilmoitus voidaan tehdä tiivistelmänomaisesti eikä päätöksen tarvitse välttämättä olla väitetiedoksiannon kopio (ks. edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française v. komissio, tuomion 14 kohta).

1597 Nyt esillä olevassa asiassa on jo korostettu (ks. edellä 1585 kohta), että väitetiedoksiannon 8 kohdassa (2 luku, s. 14 ja 15) kuvaillaan yleisesti Cembureaun hintatietojen vaihtojärjestelmää, ja siinä toistetaan joitakin huomautuksia sekä siihen muistioon sisältyvät loppukommentit, jolla Cembureau oli tietopyynnön johdosta toimittanut komissiolle säännöllistä hintavaihtoa koskevan asiakirja-aineiston (asiakirjat nro 33.126/15096 ja 15097). Tämä muistio, johon väitetiedoksiannossa viitattiin ja joka sisältyi laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), sisältää (ks. asiakirja nro 33.126/15096) suppean maittain laaditun kuvauksen niiden hintatietojen laadusta, joita kyseisenä ajanjaksona toimitettiin Cembureaulle jäsenistölle edelleen jakelua varten.

1598 Väitetiedoksiannon 60 kohdassa (s. 168 ja 169) komissio selittää, miten sen mielestä "Cembureau ja sen jäsenet" olivat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa "ainakin vuodesta 1983 lähtien" osallistumalla tähän säännölliseen hintatietojen vaihtamista koskevaan järjestelmään; järjestelmällä pyrittiin yhtäältä "antamaan tietoja Cembureaun jäsenten toiminnasta eri maissa ja siten mahdollistamaan 'rehdin kilpailun sääntöjen' noudattamisen"; toisaalta sen tavoitteena oli "kannustaa Cembureaun jäseniä pienentämään eri maissa sovellettavien hintojen välisiä eroja vientiä toisten jäsenten markkinoille koskevien houkutusten poistamiseksi tai vähentämiseksi".

1599 Jollei edellä 1593 kohdassa tehdyistä, 2 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisista säännölliseen Benelux-maiden hintatietojen vaihtoon liittyviä toteamuksia koskevista päätelmistä muuta johdu, Cembureau, VNC ja BCA ovat kyenneet väitetiedoksiannon eri katkelmien valossa ottamaan huomioon sen, että komissio väitti niiden osallistuneen lopulta kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa huomioon otettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Komission 16 perustelukappaleen 11—16 ja 19—21 kohdassa esittämiä lisäseikkoja, jotka ovat johtaneet siihen, että 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa muissa kuin Benelux-maissa sovellettuja hintoja koskevat vaihdetut tiedot on ryhmitelty kolmeen eri luokkaan — "yrityskohtaiset hinnastot" (Tanskan ja Irlannin osalta, joissa oli kyseisenä aikana vain yksi tuottaja), "tuotantoalan hinnastot" (Kreikan, Italian ja Portugalin osalta) ja "keskimääräiset hinnat" (Saksan, Ranskan, Espanjan ja Yhdistyneen kuningaskunnan osalta) — ei voida pitää sellaisina, että niistä kävisi ilmi komission loukanneen puolustautumisoikeuksia hallinnollisessa menettelyssä. Nämä seikat näet ainoastaan tukevat niitä seikkoja, jotka käyvät suurimmalta osin ilmi jo edellä 1588 kohdassa mainitusta asiakirjasta nro 33.126/15096. Ne eivät ole myöskään ankaroittaneet säännölliseen hintatietojen vaihtamiseen Cembureaussa liittyvää väitetiedoksiannossa esitettyä väitettä, toisin kuin tilanne on niiden tarkennusten osalta, jotka komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä tehnyt Benelux-maiden hintatietojen osalta (ks. edellä 1584 kohta).

1600 Cembureaun, VNC:n ja BCA:n väitteet on siten hylättävä.

1601 Aalborg väittää vastauskirjelmässään vielä, että säännöllistä hintatietojen vaihtamista koskeva väite on muotoiltu kanteen kohteena olevassa päätöksessä uudelleen siltä osin kuin komissio väittää siinä, että säännöllisellä tietojenvaihdolla on pyritty saaman aikaiseksi vientihintojen mukauttaminen, mikä olisi tapahtunut Cembureau-sopimuksesta riippumatta, kun taas väitetiedoksiannossa (60 perustelukappale) komissio katsoi tämän tietojenvaihdon olleen sellainen kilpailusääntöjen rikkominen, joka liittyi suoraan rehdin kilpailun sääntöihin. Unicem (T-50/95) puolestaan väittää, että väitetiedoksiannossa (60 kohdan kolmas alakohta) hintojen vaihtamista pidettiin sellaisen itsenäisen sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan tavoitteena, jolla pyrittiin saamaan aikaan koordinaatiota osanottajien välille ja luomaan tavanomaisista poikkeavat markkinaolosuhteet, kun taas kanteen kohteena olevassa päätöksessä (47 perustelukappale) hintojen vaihtamista on pidetty täydentävänä sopimuksena, jolla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimusta. Unicem katsoo, ettei sillä ole ollut tilaisuutta osoittaa hallinnollisen menettelyn aikana vääräksi tätä Cembureau-sopimuksen "helpottamiseen" liittyvää näkökohtaa.

1602 Aluksi on todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan mukaan säännöllisen hintatietojen vaihdon katsottiin olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista siltä osin kuin sillä "pyrittiin helpottamaan [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa". Näin ollen on syytä tarkistaa, käykö väitetiedoksiannosta riittävän selvästi ilmi tämä erityinen kilpailunvastainen tarkoitus.

1603 Komissio toteaa väitetiedoksiannon 59 kohdassa (10 luku, s. 168) eri "[väitetiedoksiannon] 2 luvun 1 ja 2 jaksossa kuvailtujen sopimusten ja menettelytapojen" osalta seuraavaa:

"Eurooppalaiset sementintuottajat ovat sopineet Cembureaussa ja tämän yhteenliittymän välityksellä suunnitelmista, järjestelmistä ja toimenpiteistä, joista on päätetty Cembureaun eri toimielimissä sekä kokousten ja kahdenvälisten ja monenvälisten pysyvien kontaktien järjestelmässä, jota Cembureaun toimielimet pitävät yllä ja jolla pyritään eri kansallisten markkinoiden suojaamiseen, markkinoiden jakamiseen kiintiöiden, tavoitemäärien tai sellaisten tilapäisten toimenpiteiden mukaisesti, joilla pyritään sääntelemään ja valvomaan myyntimääriä, hintoja sekä tuontia ja vientiä koskevien tietojen vaihtamiseen pyrkien koordinoimaan paremmin omaa toimintaansa."

1604 Oikeudellisessa arvioinnissa, joka koskee "'rehdin kilpailun sääntöjä' ja hintojen vaihtoa", komissio täsmensi — kuten edellä on jo korostettu (ks. edellä 1598 kohta) — että hintojen vaihtamisella pyrittiin sen mukaan paitsi antamaan tietoa Cembureaun jäsenten toiminnasta eri maissa eli siten mahdollistamaan rehdin kilpailun sääntöjen noudattaminen, myös kannustamaan "Cembureaun jäseniä pienentämään eri maissa sovellettavien hintojen välisiä eroja vientiä toisten jäsenten markkinoille koskevien houkutusten poistamiseksi tai vähentämiseksi" (väitetiedoksiannon 60 kohdan ensimmäinen alakohta, s. 168).

1605 Nämä väitetiedoksiannon eri katkelmat luettuaan Aalborg ja Unicem ovat kyenneet ymmärtämään, että komissio arvostelee Cembureaun jäsenten välistä säännöllistä hintatietojen vaihtamista paitsi siksi, että sillä pyrittiin muuttamaan keinotekoisesti kilpailuolosuhteita markkinoilla tai ottamaan käyttöön rehdin kilpailun säännöt, myös siksi, että sillä pyrittiin kannustamaan Cembureaun jäseniä pienentämään hintojen välisiä eroja ja siten vähentämään vientihoukutuksia tai lopulta takaamaan Cembureau-sopimuksen noudattaminen.

1606 Aalborgin ja Unicemin väitteet on siten hylättävä.

B Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen tietojen yksilöinti

1607 Cembureau (T-26/95) ja Italcementi (T-65/95) väittävät, että Italiassa sementin hintojen määrittämiselle tarvittiin julkisten viranomaisten hyväksyntä vuoteen 1993 asti eikä vuoteen 1985 asti, kuten komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 16 kohdassa.

1608 On kuitenkin todettava, ettei komissio väitä kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että italialaiset sementinhinnat olisi vapautettu vuodesta 1985 alkaen. Se huomauttaa vain (16 perustelukappaleen 16 kohta), että joulukuusta 1985 alkaen hintasääntelyjärjestelmän tilalle tuli "valvontajärjestelmä, jonka mukaisesti kukin yritys esitti CIP:n eräiden tuottajien keskuudessa tekemän kustannuskehitystä koskevan tutkimuksen pohjalta toimivaltaiselle ministeriölle hinnan, jota se aikoi soveltaa ja johon ministeriö otti kantaa 30 päivässä".

1609 Cembureaun ja Italcementin väitteet eivät kuitenkaan ole sellaisia, että niillä voitaisiin sivuuttaa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tekemä johtopäätös 16 perustelukappaleen 16 kohdan analyysistä eli se, että Cembureaussa sovellettu säännöllinen hintatietojen vaihtojärjestelmä koski italialaisten hintojen osalta "tuotantoalan hinnastoja".

1610 SFIC (T-36/95) väittää, että se on toimittanut Cembureaulle vain keskimääräiset tariffit eikä yrityskohtaisia tietoja, jotka koskisivat ranskalaisten tuottajien todellisia hintoja. Nämä keskiarvot on määritelty sen jäsenten toimittamien tariffien perusteella, joten, toisin kuin komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa, niiden ei voida katsoa olevan "keskimääräisiä hintoja".

1611 On kuitenkin todettava, ettei komissio väitä kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että Cembureaun jäsenten välillä vaihdetut tiedot ranskalaisista hinnoista olivat yrityskohtaisia tietoja. Komissio toteaa 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa ainoastaan, että tietoja on vaihdettu "Ranskassa — — sovelletuista keskimääräisistä hinnoista". Se toteaa 47 perustelukappaleen 14 kohdan kolmannessa alakohdassa, että "Ranskan — — osalta toimitettuihin keskimääräisiin hintoihin ei sisältynyt tuottajien yksilöintiä". Se ei väitä myöskään, että Ranskan markkinoita koskevat tiedot olisivat koskeneet todellisia hintoja, joita kotimaiset tuottajat ovat tosiasiassa soveltaneet.

1612 On samoin todettava, että niissä eri asiakirjoissa, joihin on viitattu 16 perustelukappaleen 12 kohdassa kuvattaessa Cembureaussa Ranskan markkinoiden osalta vaihdettujen tietojen laatua (asiakirjat nro 33.126/15096, 15170—15182 ja 15230—15243), mainitaan kaikissa "hinta", mikä tekee tyhjäksi SFIC:n väitteet, joiden mukaan komission olisi pitänyt tehdä tässä asiassa ero "hintojen" ja "tariffien" välillä.

1613 Komissio on siten todennut perustellusti 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa, että säännöllinen voimassaolevia hintoja koskeva vaihtojärjestelmä Cembureaussa koski Ranskan osalta näillä markkinoilla sovellettuja "keskimääräisiä hintoja".

1614 Irish Cement (T-60/95) katsoo, että Irlantia koskevat tiedot, joita on kuvattu kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 15 kohdassa, eivät vastaa niitä todellisia tietoja, joita se oli toimittanut Cembureaulle, koska ensin mainittuihin sisältyivät käsitteet "vähintään" ja "enintään", jotka eivät taas sisältyneet toiseksi mainittuihin (ks. asiakirja nro 33.126/15122, jota siteerataan 16 perustelukappaleen 15 kohdassa).

1615 On kuitenkin todettava, että edellisessä kohdassa mainitun asiakirjan nro 33.126/15122 mukaan Irish Cement on toimittanut 8.7.1985 seuraavat tiedot Cembureaulle:

"Tässä ovat 8.7.1985 alkaen sovellettavat sementin hinnat:

[— —]

Säkeissä:

tavallinen Portland-sementti — alkaen [—]
— [—] asti

[— —]"

1616 Komissiota ei voida arvostella kohtuudella siitä, että se olisi vääristellyt Irish Cementin Cembureaulle toimittamia tietoja, sen vuoksi, että se on katsonut 16 perustelukappaleen 15 kohdassa, että "Cembureaun ilmoituksesta antaman esimerkin mukaisesti Irish Cement Ltd on toimittanut hinnat, jotka koskevat [—] tavallista Portland-sementtiä (vähintään) — ja (enintään) — suuruisissa säkeissä-".

1617 Irish Cementin väite ei kuitenkaan ole sellainen, että sillä voitaisiin sivuuttaa analyysi, joka sai komission toteamaan kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa, että Cembureaussa järjestetty säännöllinen tietojenvaihto koski Irlannin osalta "irlantilaisten tuottajien yrityskohtai[sia] hinnasto[ja]".

1618 AGCI (T-103/95) kiistää sen, että se olisi jakanut "hinnastoja" tai "tariffeja", kuten komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 13 ja 15 kohdassa. Istunnossa se täsmensi, että todellisuudessa se tahtoi korostaa tällä sitä, että sen kyseisenä aikana Cembureaulle toimittamiin hintatietoihin ei milloinkaan sisältynyt luottamuksellisia kaupallisia tietoja.

1619 Tätä väitettä, jolla pyritään kiistämään niiden Cembureaun tasolla vaihdettujen hintatietojen arkaluontoisuus, jotka koskivat kreikkalaisia hintoja, tarkastellaan jäljempänä 1622—1647 kohdassa. Tässä vaiheessa riittää kun todetaan, ettei komissio väitä kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että säännöllinen voimassa olevien hintojen vaihto Cembureaussa koski Kreikan markkinoiden osalta luottamuksellisia kaupallisia tietoja. Se toteaa (47 perustelukappaleen 14 kohdan toinen alakohta), että "julkiset viranomaiset olivat hyväksyneet Kreikan osalta toimitetut hinnastot, ja ne koskivat koko tuotantoalaa"; tämä toteamus johtaa kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan b alakohtaan sisältyvään johtopäätökseen, jonka mukaan säännöllinen hintatietojen vaihto Cembureaun jäsenten välillä koski Kreikan osalta "tuotantoalan hinnastoja". Tätä objektiivista toteamusta ei voida sivuuttaa AGCI:n väitteellä.

C Säännöllisen hintatietojen vaihdon kilpailusääntöjen vastaisuus

1620 Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa komissio vetoaa Cembureaussa käyttöön otettuun säännölliseen hintatietojen vaihtoon siltä osin kuin sen kohteena oli "yhdenmukaistet[ut] menettelyta[vat], joilla pyrittiin helpottamaan [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa".

1621 Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut kantajat tekevät pääasiallisesti kahdeksan väitettä, joilla pyritään kiistämään säännöllisen hintatietojen vaihdon kilpailusääntöjen vastaisuus.

1622 Ensinnäkin kaikki nämä kantajat esittävät joukon väitteitä, joilla pyritään korostamaan sitä, että kyseisenä aikana niiden välillä vaihdetuilla hintatiedoilla ei ollut minkäänlaista kaupallista, luottamuksellista tai strategista arvoa eikä ainakaan niillä, jotka koskivat voimassa olevia hintoja niiden omilla markkinoilla.

1623 Kantajat väittävät, että kyseiset tiedot olivat virallisia julkisia tietoja tai että niihin saattoi ainakin päästä käsiksi muidenkin lähteiden avulla ja että Cembureau oli jakanut ne jäsenilleen aina ilmoitettujen hintojen voimaantulon jälkeen vuosittaisten ajantasalle saattamisen yhteydessä. Kuten kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8—22 kohtaan sisältyvästä kuvauksesta ilmenee, suuri osa tästä tiedosta liittyi valtiovallan sääntelyn tai valvonnan alaisiin hintoihin tai, kuten Yhdistyneen kuningaskunnan osalta, sellaisilla markkinasopimuksilla vahvistettuihin hintoihin, joiden lainmukaisuus oli tunnustettu. CPRF:ään (ks. edellä 401 kohta) sisältyneet tiedot olivat historiallisia ja tilastollisia tietoja, joiden kerääminen oli osa toimialajärjestöjen tai hyväksyttyjen tilastolaitosten tavanomaista toimintaa. Nämä tiedot olivat melko epäluotettavia, arviomääräisiä ja epätäydellisiä, koska niissä oli kyse "hinnastoista" tai tariffien "keskiarvoista" ja koska ne koskivat vain tiettyjä sementtilaatuja. Tietoja oli vaikea vertailla keskenään ottaen huomioon hintamekanismien suuri heterogeenisuus sekä rahan arvon vaihtelut, jotka vaikuttavat kaikkiin kansainvälisiin analyyseihin. Kyse oli globaaleista tiedoista, jotka olivat pelkkiä "indikaattoreita suuntauksista", joihin ei sisältynyt täsmällisiä tietoja ALV-tasoista, alennuksista, kuljetuskustannuksista tai myyntiehdoista taikka yritysten yksilöintiä tai erittelyä kyseisen maan eri alueellisten markkinoiden ja kotimaisten toimijoiden eri tuotantopaikkojen perusteella. Kyseisessä tietojenvaihdossa ei ole missään tapauksessa ollut kyse markkinoilla tosiasiassa sovellettavista hinnoista. AGCI puolestaan ei sulje pois sitä mahdollisuutta, että Cembureaun CPRF:ään sisältyvät tiedot olivat olleet virheellisiä. Se vetoaa Cembureaun jäsenilleen toimittamien ja toisaalta Eurostatin asiakirjoihin sisältyvien vientimääriä koskevien virallisten tietojen välisiin huomattaviin eroihin.

1624 Kantajat katsovat, että tämä säännöllinen hintatietojen vaihto ei sellaisenaan ollut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista ja ettei se myöskään soveltunut edistämään eikä sen tarkoituksena ollut edistää kumpaakaan niistä kilpailunvastaisista päämääristä, joita

komissio on sen kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsonut edistäneen, eli suojata Cembureau-sopimusta ja kannustaa rehdin kilpailun sääntöjen noudattamiseen jäsenten välisessä kaupassa. Komissio ei ole niiden mukaan ainakaan esittänyt mitään todisteita näiden väitteidensä tueksi. Cembureau lisää, että CPRF:stä olisi voinut saada hyödyllisiä tietoja jonkun yrityksen aikomuksesta rikkoa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä ainoastaan, jos niihin olisi liitetty täsmennyksiä, jotka olisivat koskeneet eri tyyppisiä tekijöitä kuten kuljetuskustannuksia, ylijäämätuotannon olemassaoloa, asemoimiskykyä vientimarkkinoilla, kykyä sopeutua paikallisiin normeihin ja mahdollisten vastatoimenpiteiden todennäköisten vaikutusten arviointia. AGCI puolestaan kiistää erityisesti komission väitteen, jonka mukaan Cembureaussa järjestetyn säännöllisen hintojen vaihdon piti tehdä mahdolliseksi se, että tuottajat saattoivat vientihintansa samalle tasolle paikallisten "price leadersien" soveltamien hintojen kanssa, ja se huomauttaa, että vientihintojen vahvistaminen riippui myös meriteitse käytävän kansainvälisen kaupan erityisistä menettelytavoista sekä siitä, että kyseisenä aikana kauppa oli valvonnan alaista.

1625 Cembureau, FIC, SFIC, BCA, Oficemen ja ATIC korostavat, että kuten komissio on itse todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 13 kohdassa, riidanalainen tietojenvaihtojärjestelmä oli olemassa jo kauan ennen Cembureau-sopimuksen tekemistä, minkä vuoksi ei voida katsoa, että 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun säännöllisen tietojenvaihdon tarkoituksena oli taata tämän sopimuksen soveltaminen tai helpottaa sitä. BCA katsoo, että komission olisi pitänyt näyttää toteen ainakin se, että vuodesta 1984 alkaen — jota pidettiin 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohtana — tämän järjestelmän toiminnassa tapahtui muutos, ennen sen johtopäätöksen tekemistä, että tästä ajankohdasta alkaen sillä pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1626 Cembureau, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC ja AGCI väittävät, että todellisuudessa kyseisellä tietojenvaihtojärjestelmällä oli joukko täysin lainmukaisia päämääriä, kuten tilastollisten tutkimusten jakelu yleisölle, valtion viranomaisille ja teollisuusviranomaisille, sellaisten teknisten, tieteellisten tai taloudellisten analyysien tekeminen, joissa pyritään esimerkiksi arvioimaan sementtiteollisuuden kilpailuasemaa suhteessa muun rakennusmateriaaleja tuottavan teollisuuden asemaan tai selvittämään yleistä sementin hinnan kehitystä Euroopassa tarkoituksena dokumentoida ne hinnankorotusvaatimukset, joita hintasääntelyn alaisilla markkinoilla toimivat yritykset ovat esittäneet julkisille viranomaisille.

1627 Cembureau, FIC ja Cementir väittävät vielä, että kanteen kohteena olevasta päätöksestä puuttuvat perustelut siltä osin kuin siinä väitetään 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun säännöllisen hintatietojen vaihdon olleen lainvastaista. Cembureau ja Cementir arvostelevat komissiota näin ollen siitä, ettei se ole selittänyt, millä tavoin säännöllinen yleisten ja historiallisten tietojen vaihto olisi voinut olla Cembureau-sopimusta täydentävää. FIC puolestaan korostaa, että koska sen osalta ei ole vedottu 17 perustelukappaleessa tarkoitettuihin seikkoihin, jotka liittyvät "'vilpitöntä tai tervettä tai rehtiä' kilpailua koskeviin selvityksiin, ja koska komissio ei ole tehnyt tämän osalta oikeudellisia johtopäätöksiä, komissio ei ole voinut käyttää niitä asianmukaisesti tukeakseen hintatietojen säännöllisen vaihtamisen lainvastaisuutta koskevia perustelujaan".

1628 Tältä osin on aluksi todettava, että CPRF:n kautta vaihdetut hintatiedot eivät olleet niin neutraaleja kuin kantajat pyrkivät esittämään.

1629 Kuten komissio toteaa perustellusti kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 14 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa:

"Tanskan ja Irlannin osalta hinnastot koskevat yksittäisiä yrityksiä [Aalborgia ja Irish Cementiä, jotka olivat kyseisenä aikana ainoat markkinoilla toimineet kotimaiset tuottajat]. Huomautus, jonka mukaan nämä tiedot eivät olisi yrityskohtaisia sortuu siten itsestään."

1630 Lisäksi vaikka CPRF:n tiedot koskisivat todellisuudessa yksinomaan voimassa olevia hintoja, tietyt jäsenet toimittivat joskus Cembureaulle ilmoituksia hintamuutoksista ennen niiden voimaantuloa, kuten komissio on perustellusti todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8 kohdan i alakohdassa. Näin ollen ja ottaen huomioon se säännöllisyys, jolla hintatiedot päivitettiin (ks. asiakirjat nro 33.126/15098—15305), niitä asianosaisten väitteitä ei voida hyväksyä, joilla pyritään rajoittamaan vaihdettujen tietojen arvoa toteamalla, että niillä on vain tilastollista tai historiallista mielenkiintoa.

1631 Cembureaun komissiolle toimittaman muistion mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 22 kohta; asiakirja nro 33.126/15097) vaikka "kunkin maan referenssiksi valitsemat hintarakenteet ja sementtilajit [olivat] niin erilaiset, että kaikki tehdyt vertailut ovat osoittautuneet virheellisiksi", "sementinvalmistaja, joka tuntee hyvin normit ja kuljetuskustannukset, saattoi luonnollisesti käyttää näitä tietoja". Ammattilaiset saattoivat siten käyttää tehokkaasti hyödykseen CPRF:ään sisältyviä tietoja, vaikka Cembureaun mukaan ne olivat epätarkoituksenmukaisia kansainvälisten vertailujen kannalta.

1632 AGCI:n Cembureaun ja Eurostatin asiakirjojen vertailun perusteella esittämä väite (ks. edellä 1623 kohta) on hylättävä, koska se pohjautuu pelkkiin epäilyihin, jotka perustuvat sellaisten tietolähteiden vertailuun, jotka eivät koske hintoja vaan vientimääriä, ja koska mikään konkreettinen seikka ei tue sitä.

1633 Joka tapauksessa on todettava, että vaikka komissio erottaa oikeudellisessa arvioinnissa toisistaan Benelux-maiden hintoja koskevien tietojen vaihdon (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen b kohdan i alakohta) eli vaihdon, joka sen mukaan (47 perustelukappaleen 10 kohta) on koskenut "tietoja, jotka saattavat erityisesti vaikuttaa belgialaisten, hollantilaisten ja luxemburgilaisten toimintaan kilpailun alalla", muiden maiden hintoja kos-

kevan tietojenvaihdon (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen b kohdan ii alakohta) eli vaihdon, joka sen mukaan (47 perustelukappaleen 13 kohta) ei ole ollut "yhtä vakavaa", kaikki nämä säännölliset tietojenvaihdot on otettu huomioon 2 artiklan 2 kohdassa sen perusteella, että niitä on käytetty tukemaan Cembureau-sopimusta, jonka täytäntöönpanoa niillä pyrittiin helpottamaan.

1634 On siis syytä tarkistaa, onko säännöllisen tietojenvaihdon taustalla ollut sellainen kilpailunvastainen päämäärä, jonka komissio katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä sillä olleen, riippumatta siitä, ovatko näin vaihdettujen tietojen olennaiset piirteet voineet sinällään saada aikaan sen, että säännöllisen vaihtojärjestelmän, jonka kohteena ne ovat olleet, on katsottava olevan lainvastainen.

1635 Sen päämäärän osalta, jota hintatietojen säännöllisellä vaihdolla komission mukaan tavoiteltiin, on todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosan ja oikeudellisia seikkoja koskevan osan vertailusta ilmenee sama ristiriita kuin edellä 1512 ja 1513 kohdassa on havaittu Cembureaun kokouksissa harjoitetun hintatietojen satunnaisen vaihtamisen osalta.

1636 Vaikka komissio toteaa 2 artiklan 2 kohdassa, että säännöllinen tietojenvaihto on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista sen vuoksi, että sillä pyrittiin "helpottamaan [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa", se katsoo oikeudellisessa arvioinnissaan 47 perustelukappaleen b kohdassa sillä olleen kaksi tavoitetta:

— "panna täytäntöön kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sopimus ja maasta toiseen suuntautuvaa vientiä koskeva säännöstely (47 perustelukappaleen 13 kohta; ks. myös 47 perustelukappaleen 15 kohta);

— kannustaa [tai saada] noudattamaan rehdin kilpailun sääntöjä Cembureaun sisäisessä viennissä [tai niiden osalta]" (47 perustelukappaleen 10 ja 13 kohta).

1637 Edellä 1513 kohdassa mainittujen syiden vuoksi tällä ristiriidalla ei ole kuitenkaan merkitystä.

1638 Siten on syytä tarkastella 2 artiklan 2 kohdan sanamuodon mukaisesti ainoastaan sitä, onko komissio toiminut perustellusti katsoessaan niiden yhdenmukaistettujen menettelytapojen olleen kilpailunvastaisia, jotka liittyvät Cembureaun jäsenmaita koskevien hintatietojen säännölliseen vaihtamiseen sillä perusteella, että niillä pyrittiin "helpottamaan [Cembureau-]sopi-

muksen täytäntöönpanoa". Niiden kantajien väitteiden tutkiminen on puolestaan jäänyt vaille kohdetta, joiden mukaan tämä hintatietojen säännöllinen vaihto ei soveltunut tai ollut tarkoitettu kannustamaan rehdin kilpailun sääntöjen noudattamiseen Cembureaun jäsenmaiden välisessä viennissä.

1639 Komissio esittää kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 13 kohdan toisessa ja kolmannessa alakohdassa syyt, joiden vuoksi se katsoo, että vuodesta 1984 alkaen säännöllisen hintatietojen vaihdon tavoitteena on ollut helpottaa Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa:

"Vaikka tämä tietojenvaihto on aloitettu vuonna 1981, komissio ei voi jättää ottamatta arvioinnissaan huomioon sitä, että vaihtoa on jatkettu valtuuskuntien johtajien kokousten keskustelujen jälkeen (ks. edellä 16, 17 ja 19 kohta) ja että sitä on mukautettu kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen ja myyntiä maasta toiseen koskevan säännöstelyn täytäntöönpanemiseksi [— —]

Kuten edellä 1) kohdassa on todettu, valtuuskuntien johtajien kokouksissa käydyt keskustelut koskivat lähinnä tarvetta välttää tuonnin kasvun riskejä, tutkia konfliktien syyt ja pienentää hintaeroja vientihoukutusten välttämiseksi."

1640 Se, että säännöllinen hintatietojen vaihto on yhtäältä jatkunut niiden valtuuskuntien johtajien kokousten jälkeen, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja eri jäsenmaiden välisistä hintaeroista keskusteltiin, ja että tämä tietojenvaihto toisaalta soveltui takaamaan tämän sopimuksen soveltamisen, merkitsi siten komission mukaan välttämättä sitä, että tästä ajankohdasta alkaen niillä pyrittiin panemaan sopimus täytäntöön.

1641 Ajallisen tekijän osalta on todettava olevan selvää, että hintatietojen säännöllistä vaihtamista on jatkettu vuosien 1983 ja 1984 valtuuskuntien johtajien kokousten jälkeen ainakin vuoden 1988 loppuun asti (ks. erityisesti asiakirjat nro 33.126/15066 ja 15096, joita siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8 ja 9 kohdassa).

1642 Mitä tulee tämän säännöllisen hintatietojen vaihdon soveltuvuuteen Cembureau-sopimuksen suojaamisessa, on todettava, että yritys, jolle toiseen jäsenmaahan sijoittautunut potentiaalinen asiakas on esittänyt pyynnön, saattoi CPRF:n avulla todellisuudessa saada selville kyseisessä maassa asianomaisella hetkellä voimassa olleen hintatason ja mukauttaa vientihintansa sen mukaiseksi saadakseen tämän asiakkaan olemaan hankkimatta sementtiä oman maansa ulkopuolelta ja välttääkseen siten kilpailemista paikallisten tuottajien kanssa. Pelkkä kyseisillä markkinoilla voimassa olleiden virallisten tai keskimääräisten hintojen tunteminen, johon CPRF:n organisoima säännöllistä tietojenvaihtoa koskeva järjestelmä antoi kunkin Cembureaun jäsenmaan osalta mahdollisuuden, oli riittävä, jotta ammattilaiset saattoivat tosiasiassa mukauttaa vientihintansa riittävän ennaltaehkäisevälle tasolle Cembureau-sopimuksen nou-

dattamiseksi ilman, että oli tarpeen tuntea paikallisten tuottajien eri markkinoilla todella soveltamien hintojen yksityiskohtia.

1643 Vaikka Cembureaun mukaan "kunkin maan referenssiksi valitsemat hintarakenteet ja sementtilajit [olivat] niin erilaiset, että kaikki tehdyt vertailut ovat osoittautuneet virheellisiksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 22 kohta; asiakirja nro 33.126/15097), CPRF oli kiistämättä hyvä indikaattori suuntauksista eri Cembureaun jäsenmaiden välisten hintaerojen osalta, joiden suhteen valtuuskuntien johtajat olivat 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä kokouksissaan katsoneet, että niitä oli toivottavaa "pienentää asteittain" vienti"houkutusten" poistamiseksi (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta ja 47 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 22.126/11728).

1644 Näin ollen komissiolla oli oikeus katsoa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleessa kuvailluista valtuuskuntien johtajien kokouksista alkaen eräs säännöllistä hintatietojen vaihtamista koskevalle järjestelmälle annetuista tehtävistä oli suojata näissä kokouksissa tehdyn Cembureau-sopimuksen soveltamista. Se, että kyseinen järjestelmä oli perustettu kauan ennen Cembureau-sopimuksen tekemistä, ei ole tältä osin esteenä sille, että komissio katsoo, — ilman, että se olisi velvollinen näyttämään toteen tämän järjestelmän toiminnassa tapahtuneen muutoksen — että siitä hetkestä alkaen, jona Cembureau-sopimus tehtiin, yksi tällaiselle säännölliselle tietojenvaihdolle annetuista tehtävistä oli helpottaa tämän sopimuksen täytäntöönpanoa. Komissio saattoi siten katsoa perustellusti, että säännöllistä hintatietojen vaihtamista koskeva järjestelmä oli tästä ajankohdasta alkaen omaksunut niiden keskusteluiden kilpailunvastaisen tavoitteen, joita oli käyty 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa "riske[istä], joita saattoi aiheutua tietyn tuonnin kasvusta yhdessä tiettyjen hintojen tason merkittävän alentumisen kanssa" (14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan pitämän alustuksen luonnos; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/11584) tai "jäsenten välisestä kaupasta aiheutuvasta paineesta" (19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen kokousmuistiinpanot, kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/11736), ja sittemmin jatkanut sitä, ja että näiden kahden kokouksen aikana vaihdettiin satunnaisesti hintatietoja.

1645 Tämän arvion oikeellisuuden vahvistaa asiakirja, joka sisältyy komission kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleessa mainitsemaan asiakirja-aineistoon sen pyrkiessä kuvailemaan hintatietojen liikkumista Cembureaun jäsenten välillä.

1646 Taulukkoon, jonka otsikkona on "Kotimaiset hinnat (verotta)" ja joka on jaettu 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/11599), sisältyy viittaus "Prices listed Cement Price Reference Fileen". CPRF:ään sisältyviä tietoja on siis käytetty laadittaessa tätä asiakirjaa, joka on toiminut taustamateriaalina sellaisille keskusteluille, joissa tämän kokouksen kuluessa pyrittiin arvioimaan "riskejä, joita saattoi aiheutua tietyn tuonnin kasvusta yhdessä tiettyjen hintojen tason merkittävän alentumisen kanssa, ennen kuin tällä ilmiöllä on ollut aikaa laajentua sekä volyymien että vakavuuden osalta" (14.1.1983 pidetyn valtuus-

kuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan pitämän alustuksen luonnos; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/11585). Tästä taulukosta ilmenee siten, että CPRF:ään sisältyviä tietoja on käytetty niiden keskustelujen kilpailunvastaisen tavoitteen edistämiseksi, joita käytiin Euroopan sisäisen kaupan tilanteesta erityisesti hintojen osalta Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksessa.

1647 Komissio on katsonut siis kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa perustellusti ja riittävin perustein, että eri Cembureaun jäsenmaissa sovellettuja hintoja koskeneiden tietojen säännöllisellä vaihtamisella pyrittiin "helpottamaan [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa".

1648 Aalborg arvostelee toiseksi komissiota siitä, että komissio ei ole ottanut kantaa Aalborgin hallinnollisessa menettelyssä korostamien niiden kahden seikan merkitykseen, että Tanskan kilpailuviranomaiset sääntelivät sen hintoja vuoteen 1989 asti ja että nämä viranomaiset olivat etukäteen hyväksyneet Cembureaulle lähetetyt hinnat ja ne oli julkaistu etukäteen.

1649 Aluksi on todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 11 kohdassa komissio esitti otteen Aalborgin väitetiedoksiantoon antamasta vastauksesta (s. 13, alaviite 2), jossa tämä tanskalaisyritys selittää seuraavaa:

"Monopoleja valvovan viranomaisen on vuoteen 1989 asti täytynyt hyväksyä etukäteen Aalborgin hinnat, ja uudet hinnat on lähetetty Cembureaulle sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja julkaistu Tanskassa."

1650 Kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 14 kohdan toisessa luetelmakohdassa komissio ottaa kantaa "tiettyjen yritysten" hallinnollisen menettelyn aikana esittämiin huomautuksiin, joiden mukaan "näiden hintatietojen jakamisella ei [ole] voinut olla vaikutusta markkinoihin, koska [kyse oli] tiedoista, jotka koskivat toisinaan viranomaisten hyväksymiä hinnastoja".

1651 Komissio esittää seuraavaa italialaisten, kreikkalaisten ja portugalilaisten hinnastojen osalta, jotka myös olivat julkisen sääntelyn alaisuudessa kyseisenä ajankohtana:

" — — niiden julkisuudesta huolimatta [yritykset] ovat pitäneet tarpeellisena lähettää ne ja vaihtaa niitä. Se, että yritykset ovat pitäneet tarpeellisena kierrättää oman maansa tuotantoalaa

koskevia hinnastoja, johtuu siitä, että tällainen tietojenvaihto muodosti osan valtuuskuntien johtajien keskusteluista, jotka, kuten edellä 1 kohdassa todettiin, koskivat tarvetta välttää tuonnin kasvun riskejä, tutkia konfliktien syyt ja pienentää hintaeroja vientihoukutusten välttämiseksi."

1652 Tämä kannanotto koskee väistämättä myös Aalborgin hinnastoja, joita ei mitä ilmeisimmin ole mainittu italialaisten, kreikkalaisten ja portugalilaisten hinnastojen yhteydessä, koska näistä poiketen Aalborgin hinnastot eivät kattaneet "kyseisen maan koko tuotantoalaa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 14 kohdan toinen luetelmakohta), vaan kyse oli ainoan tanskalaisen yrityksen yrityskohtaisesta hinnastosta, jonka komissio oli ottanut huomioon muulla tavalla (47 perustelukappaleen 14 kohdan ensimmäinen luetelmakohta).

1653 Aalborgin väite on siten hylättävä.

1654 BCA väittää kolmanneksi, että vaikka CMF:n 8.5.1985 Cembureaulle lähettämä hintojen muutosta koskeva ilmoitus tehtiinkin ennen tämän korotuksen voimaantuloa 1.6.1985 (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8 kohdan i kohta ja 21 kohta; asiakirja nro 33.126/15117), korotuksesta ilmoitettiin lehdistössä 6.3.1985, kuten ilmenee asiakirjoista nro 33.126/15118 ja 15119, joita siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8 kohdan i alakohdassa. BCA arvostelee komissiota vielä siitä, ettei se ole noudattanut perusteluvelvollisuuttaan, koska se ei ole selittänyt, miksi se ei ole ottanut huomioon BCA:n hallinnollisen menettelyn kuluessa esittämiä seikkoja eli sitä, että brittiläisen yhdistyksen Cembureaulle ilmoittamat hinnat olivat julkisia ja niihin tutustuminen oli vaivatonta.

1655 On syytä todeta, että asiakirjat nro 33.126/15118 ja 15119 todellakin osoittavat, että CMF oli ilmoittanut 6.3.1985 lehdistössä Yhdistyneessä Kuningaskunnassa 1.6.1985 voimaantulevasta hintojenmuutoksesta, josta se oli ilmoittanut 8.5.1985 Cembureaulle.

1656 BCA korostaa väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa muun muassa seuraavaa (53 kohta, s. 35):

"Siitä alkaen kun Common Price and Marketing Agreement (YHMJ) tehtiin kilpailua rajoittavista kaupallisista menettelyistä annettua lakia noudattaen (ja kun se annettiin brittiläisen Restrictive Practises Courtin käsiteltäväksi) yleisö on voinut tutustua (itse YHMJ:n lisäksi) YHMJ:in perustuviin hintoihin brittiläisen kilpailuviraston Office of Fair Tradingin aukioloaikoina. Kaikki YHMJ:n perusteella tehdyt hinnanmuutokset toimitettiin välittömästi Office of Fair Tradingiin, ja myös yleisö saattoi tutustua niihin."

1657 Mikäli komissio olisi ottanut huomioon nämä seikat, sen olisi niiden perusteella korkeintaan arvioinut kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 14 kohdan kolmannessa luetelmakohdassa eri tavalla "Yhdistyneen kuningaskunnan osalta — — toimitettujen keskimääräisten hintojen ominaispiirteitä". Se ei olisi niiden perusteella voinut kuitenkaan sivuuttaa niitä objektiivisia toteamuksia, jotka se on esittänyt 47 perustelukappaleen 13 kohdassa ja joiden johdosta se on todennut (ks. edellä 1639—1647 kohta) perustellusti kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa, että Cembureaun eri jäsenmaissa sovellettuja hintoja koskevalla säännöllisellä tietojenvaihdolla pyrittiin vuodesta 1984 lähtien helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1658 Cembureau ja Irish Cement väittävät neljänneksi, että komissio on arvioinut väärin asiakirjaan nro 33.126/15097 ja kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 22 kohtaan sisältyvää huomautusta, jonka Cembureau on esittänyt komissiolle säännöllistä hintatietojen vaihtoa koskevaan asiakirja-aineistoon liittyvässä saatekirjeessään. Cembureau väittää halunneensa osoittaa sillä yksinkertaisesti, että markkinoittensa erityispiirteet tunteva tuottaja saattoi käyttää CPRF:ään sisältyviä tietoja hyväkseen paremmin kuin muilla markkinoilla toimiva yritys, jolla ei ole erityistietoja kyseisistä markkinoista; tilastotietojen osalta tilanne on aina tämä. Irish Cementin mukaan se, että Cembureau on todennut kyseisessä saatekirjeessä, että "sementinvalmistaja, joka tun[si] hyvin normit ja kuljetuskustannukset, voi luonnollisesti käyttää hyväkseen näitä tietoja", ei merkitse sitä, että vaihdettujen hintojen perusteella olisi usein ollut mahdollista suorittaa täydellisiä eri maiden hintojen välisiä vertailuja, toisin kuin komissio väittää 47 perustelukappaleen 15 kohdan toisessa alakohdassa. Cembureau on sen mukaan todellisuudessa pyrkinyt korkeintaan selittämään, että suoritetut vertailut olivat virheellisiä sen vuoksi, että Cembureaun eri jäsenmaiden referenssiksi valitsemat hintarakenteet ja sementtilajit olivat hyvin erilaiset.

1659 On kuitenkin todettava, etteivät Cembureau tai Irish Cement kiistä sitä, että kyseisen saatekirjeen mukaan Cembureaun eri jäsenmaiden sementintuottajat saattoivat käyttää hyväkseen CPRF:n eri markkinoiden osalta toimittamia tietoja. Kyseisten kahden kantajan tämän kirjeen perusteella esittämät tulkinnat eivät ole siis sellaisia, että niiden perusteella voitaisiin sivuuttaa edellä 1639—1647 kohdassa esitetty analyysi, joka koskee kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 13 kohtaan sisältyvän sen arvion perusteltavuutta, jonka komissio on tehnyt vuosien 1983 ja 1984 valtuuskuntien johtajien kokousten perusteella säännöllisen hintatietojen vaihdon kilpailunvastaisesta tavoitteesta.

1660 BDZ väittää tämän kirjeen osalta vielä, ettei komissio voi vedota sitä vastaan Cembureaun toteamukseen, jonka mukaan "sementinvalmistaja, joka tun[si] hyvin normit ja kuljetuskustannukset, voi luonnollisesti käyttää hyväkseen näitä tietoja" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 22 kohta ja 47 perustelukappaleen 15 kohta; asiakirja nro 33.126/15097). Sen mukaan kirje ei koskenut keskimääräisiä saksalaisia hintoja, jotka Saksan kansallinen tilastokeskus laskee ja julkaisee säännöllisesti.

1661 On kuitenkin huomautettava, että kyseisessä otteessa tarkoitetaan erotuksetta kaikkia niitä hintatietoja, joita on kuvailtu sitä edeltävässä asiakirjassa (asiakirja nro 33.126/15096), muun muassa keskimääräisiä saksalaisia hintoja koskevia tietoja.

1662 BDZ:n väite ei ole kuitenkaan sellainen, että sillä voitaisiin kumota edellä 1639—1647 kohdassa esitetty analyysi, joka koskee sen arvion perusteltavuutta, jonka komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 13 kohdassa tehnyt Cembureaun jäsenmaita koskevien hintatietojen, mukaan lukien keskimääräiset saksalaiset hinnat, säännöllisen vaihtamisen kilpailunvastaisesta tavoitteesta vuosien 1983 ja 1984 valtuuskuntien johtajien kokouksista lähtien.

1663 BDZ:n väite on siten hylättävä.

1664 Cembureau väittää viidenneksi vastauskirjelmässään, että kun komissio on vastineessaan todennut, ettei se ole ryhtynyt toimenpiteisiin Cembureaun välityksellä tapahtunutta hintatietojen vaihtamista vastaan sen vuoksi, että siihen on sisältynyt luottamuksellisia kaupallisia tietoja, vaan sen vuoksi, että sillä on pyritty helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa, toteamus on ristiriidassa sen kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklassa antaman määräyksen kanssa. ATIC arvioi puolestaan, että kyseisestä 8 artiklasta, siltä osin kuin siinä velvoitetaan yritykset lopettamaan "kaikki sellainen luottamuksellisten kaupallisten tietojen vaihto, jolla pyritään valvomaan kaikkien sellaisten nimenomaisten tai hiljaisten sopimusten taikka yhdenmukaistettujen menettelytapojen täytäntöönpanoa, jotka liittyvät markkinoiden jakamiseen yhteisössä", ilmenee komission tekemä virhe, kun se on arvioinut 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen hintatietojen laatua.

1665 On syytä korostaa, että 8 artiklassa komissio velvoittaa "1—7 artiklassa mainit[ut] yrity[kset] lopet[tamaan] kyseisissä artikloissa mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset (elleivät ne ole sitä jo tehneet) ja tavallisen sementin markkinoilla ja valkosementtimarkkinoilla toimiessaan vastedes ol[emaan] tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus, mukaan luettuna kaikki sellainen luottamuksellisten kaupallisten tietojen vaihto, jolla pyritään valvomaan kaikkien sellaisten nimenomaisten tai hiljaisten sopimusten taikka yhdenmukaistettujen menettelytapojen täytäntöönpanoa, jotka liittyvät markkinoiden jakamiseen yhteisössä". Tätä yleistä määräystä sovelletaan kaikkeen kanteen kohteena olevan päätöksen 1—7 artiklassa mainittuun toimintaan. Näin ollen 8 artiklan perusteella ei voida tehdä mitään lopullista johtopäätöstä siltä osin kuin kyse on komission 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen hintatietojen laadusta tekemästä arviosta.

1666 Oli miten oli, komissio on tosiasiassa näyttänyt toteen 2 artiklan 2 kohdassa mainitun säännöllisen hintatietojen vaihdon kilpailunvastaisen tavoitteen, siltä osin kuin sillä pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa, niistä tulkinnoista ja väitteistä riippumatta, joita voitaisiin tältä osin esittää 8 artiklan perusteella (ks. edellä 1639—1647 kohta).

1667 Cembureaun ja ATIC:n väitteet on siten hylättävä.

1668 Cembureau arvostelee kuudenneksi komissiota siitä, ettei se ole esittänyt yhtään esimerkkiä, jolla voitaisiin näyttää toteen, että säännöllistä hintatietojen vaihtoa olisi käytetty hyväksi hintojen mukauttamiseksi tai Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanon takaamiseksi. Italcementi arvioi, ettei komissio ole näyttänyt toteen erästä konkreettista seikkaa, joka on välttämätön eron tekemiseksi yhdenmukaistetun menettelytavan ja sopimuksen välillä, eli asianomaisen yrityksen kilpailunvastaista toimintaa, kun se ei ole näyttänyt toteen, että Cembureaun tasolla tapahtunut säännöllinen hintatietojen vaihtaminen oli todellisuudessa vaikuttanut Italcementin toimintaan. AGCI väittää, että Cembureaun eri jäsenmaissa sovellettuja hintoja koskeva säännöllinen tietojenvaihto ei ole koskaan ollut esteenä kreikkalaisen sementin yhteisön sisäiselle kaupalle, vaikka kreikkalaiset teollisuusyritykset ovat kasvattaneet huomattavasti vientiään yhteisön markkinoille niiden perinteisten vientimarkkinoiden romahduksen vuoksi.

1669 Nämä eri väitteet siitä, että yritysten välistä yhteistoimintaa vastaavasta markkinakäyttäytymisestä ja kilpailua rajoittavista vaikutuksista ei ole esitetty näyttöä, on hylättävä, koska ne perustuvat virheelliseen käsitykseen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua yhdenmukaistettua menettelytapaa koskevista todisteluvaatimuksista.

1670 Yhdenmukaistetun menettelytavan käsite, sellaisena kuin se ilmenee tämän artiklan sanamuodosta, kattaa paitsi yritysten välisen yhteistoiminnan, myös tätä yhteistoimintaa seuraavan markkinakäyttäytymisen ja näiden kahden seikan välisen syy-yhteyden (edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 118 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 161 kohta).

1671 Koska asiassa ei ole esitetty vastakkaista näyttöä, joka asianomaisten osapuolten olisi pitänyt tuoda esiin, on kuitenkin syytä katsoa, että Cembureaussa säännöllisesti vaihdetut hintatiedot ovat vaikuttaneet Cembureaun välittömien ja välillisten jäsenten markkinakäyttäytymiseen. Näin on etenkin, kun kyseinen yhteistoiminta on jatkunut pitkän ajanjakson kuluessa säännöllisenä ja kun Cembureaun välittömät ja välilliset jäsenyritykset ovat toimineet markkinoilla kyseisenä ajanjaksona (ks. vastaavasti edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta, ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta).

1672 Toisaalta tässä tapauksessa todetun kaltaiset yhdenmukaistetut menettelytavat kuuluvat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, vaikka markkinoilla ei olisi kilpailua rajoittavia vaikutuksia.

1673 Ensinnäkin kyseisen määräyksen sanamuodostakin ilmenee, että yhdenmukaistetut menettelytavat ovat vaikutuksistaan riippumatta kiellettyjä, jos niillä on nyt esillä olevan tapauksen tavoin kilpailua rajoittava tarkoitus (ks. edellä 1639—1647 kohta).

1674 Vaikka yhdenmukaistetun menettelytavan käsite sinänsä edellyttää markkinoilla toimivien yritysten tietynlaista käyttäytymistä, se ei välttämättä merkitse sitä, että tämän käyttäytymisen konkreettisena vaikutuksena olisi kilpailun rajoittuminen, estyminen tai vääristyminen (edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 122—124 kohta; edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 163—165 kohta ja edellä 270 kohdassa mainittu asia Montecatini v. komissio, tuomion 123—125 kohta).

1675 Aalborg väittää säännöllisen hintatietojen vaihdon kilpailunvastaisten vaikutusten osalta, että komissio on rikkonut perustamissopimuksen 190 artiklaa, koska se ei ole selittänyt, miten kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa mainitut yhdenmukaistetut menettelytavat olisivat vaikuttaneet tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

1676 Tämä väite on hylättävä edellä 1536 kohdassa esitetyillä perusteilla.

1677 SFIC väittää seitsemänneksi komission esittävän ristiriitaisia kantoja, kun se väittää yhtäältä, että vähimmäishintoja koskeva tietojenvaihto belgialaisten, hollantilaisten ja luxemburgilaisten tuottajien kesken perustui yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa [kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen b kohta ja 2 artiklan 2 kohta], ja katsoo toisaalta, että Ciments luxembourgeois ei ole toteuttanut mitään tämän sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvää toimenpidettä [kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohta].

1678 On kuitenkin korostettava, että tämä SFIC:n huomautus ei ole sellainen, että sen johdosta voitaisiin sivuuttaa ne objektiiviset toteamukset, joihin komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 13 kohdassa tukeutunut katsoessaan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa, että vuodesta 1984 alkaen Cembureaun ja sen jäsenten, muun muassa SFIC:n, keskinäisellä säännöllisellä Benelux-maiden hintoja koskevalla tietojenvaihdolla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa aivan samalla tavoin kuin muiden Cembureaun jäsenmaiden Euroopan markkinoita koskevalla säännöllisellä hintatietojenvaihdolla.

1679 SFIC:n väite on siten hylättävä.

1680 Unicem vetoaa kahdeksanneksi yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-34/92, Fiatagri ja New Holland Ford vastaan komissio, 27.10.1994 antamaan tuomioon

(Kok. 1994, s. II-905, 91 kohta) ja väittää, että sementtimarkkinoiden kaltaisilla ei-oligopolistisilla markkinoilla kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tietojenvaihdolla oli todellisuudessa suotuisaa vaikutusta kilpailuun.

1681 On kuitenkin todettava, että Unicemin sementtimarkkinoista ilman mitään perusteluja esittämä kuvaus on ristiriidassa sen analyysin kanssa, jota italialainen yritys ei edes väitä voivansa sivuuttaa ja jonka komissio on tehnyt erityisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 12 perustelukappaleen 3 ja 5 kohdassa sementtimarkkinoiden tarjonnan erityispiirteistä.

1682 Joka tapauksessa on todettava, että Unicemin väite ei ole sellainen, että sen perusteella voitaisiin sivuuttaa edellä 1639—1647 kohdassa esitetty analyysi, joka koskee komission kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 13 kohdassa tekemän sen arvion perusteltavuutta, joka koskee säännöllisellä hintatietojen vaihdolla vuodesta 1984 alkaen tavoiteltua päämäärää.

D Kantajien osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

1683 Cembureaun ja sen välittömien jäsenten FIC:n, VNC:n, Ciments luxembourgeois'n, SFIC:n, Aalborgin, BDZ:n, Unicemin, BCA:n, Oficemenin, Irish Cementin, ATIC:n, Italcementin, Cementirin ja AGCI:n on katsottu olevan vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

1684 Aalborgin (T-44/95) osalta on ensinnäkin syytä todeta, että edellä 368 kohdassa esitettyjen syiden vuoksi asiakirjat nro 33.126/15096—15305, joita komissio siteeraa kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8—22 kohdassa, ovat todisteita, joihin tätä kantajaa vastaan ei voida vedota, asiakirjoja nro 33.126/15096 ja 15097 lukuun ottamatta. Kuten edellä on korostettu (ks. edellä 401 kohta), FIC:n ja Irish Cementin väitetiedoksiantoon antamien vastausten otteet, joita on siteerattu 16 perustelukappaleen 10 ja 15 kohdassa, eivät myöskään ole todisteita, joihin voitaisiin vedota Aalborgia vastaan. Näin ollen on tarkistettava, onko Aalborgin osallistuminen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen näytetty toteen ilman näitä eri todisteita.

1685 Kuten edellä on jo korostettu (ks. edellä 1597 kohta), asiakirja nro 33.126/15096, johon väitetiedoksiannossa on vedottu ja joka on annettu kantajille tiedoksi hallinnollisen menettelyn aikana, sisältää tiivistelmänomaisen kuvauksen, jonka Cembureau on esittänyt komissiolle säännöllistä hintatietojen vaihtoa koskevaan asiakirja-aineistoon liittyvässä saatekirjeessään, niistä hintatiedoista, joita Cembureaun eurooppalaiset jäsenet (Belgia, Tanska, Ranska, Saksa, Kreikka, Irlanti, Italia, Luxemburg, Alankomaat, Portugali, Espanja ja Yhdistynyt kuningaskunta) ovat toimittaneet vuosien 1984—1989 aikana yhdessä lyhyen selvityksen kanssa kussakin asianomaisessa maassa voimassa olleesta hintajärjestelmästä.

1686 Erityisesti Tanskan osalta, joka on Aalborgin kotimaa, sekä Belgian ja Irlannin osalta, jotka ovat FIC:n ja Irish Cementin kotimaat, tähän asiakirjaan sisältyy seuraavia toteamuksia:

"— Belgia

Valokopiot hinnoista vuosilta 1984—1986 — hinnat eivät ole enää nousseet vuoden 1986 jälkeen

Hintajärjestelmä (täydellinen sääntely vuoteen 1986 asti, Cembureaun toimittava julkinen hinnasto)

Hintojen vahvistaminen puhelimitse kerran vuodessa

— Tanska

Valokopiot hinnoista vuosilta 1984—1989 — hinnat toimittaa ainoa tuotantoa harjoittava yhtiö Aalborg

Hintajärjestelmä (valvonta)

Hinnat muuttuvat noin kerran vuodessa, Cembureaulle tehdään ilmoitus tavallisten sementtien hinnoista

— Irlanti

Valokopiot vuoden 1985 hinnoista (tämän ajankohdan jälkeen hintoja ei ole muutettu, ei lainkaan vuonna 1984)

Hintajärjestelmä (lähes vapaa vuodesta 1986 alkaen)."

1687 Asiakirjaan nro 33.126/15097, josta väitetiedoksiantoon sisältyy laajoja otteita (ks. edellä 1585 kohta) ja joka on myös annettu kantajille tiedoksi hallinnollisen menettelyn aikana, sisältyy seuraavat Cembureaun toteamukset:

"Ilmoitamme yleensä hintoja vain jäsenillemme. Ulkopuolisten esittämät tiedustelut tulevat aina konsulttiyhtiöistä tai -toimistoista, jotka haluavat tehdä hintavertailuja. Valitettavasti kunkin maan referenssiksi valitsemat hintarakenteet ja sementtilajit ovat niin erilaiset, että kaikki tehdyt vertailut ovat osoittautuneet virheellisiksi. Sementinvalmistaja, joka tuntee hyvin normit ja kuljetuskustannukset, voi luonnollisesti käyttää hyväkseen näitä tietoja. Me emme kuitenkaan koskaan tee tätä työtä jäsentemme puolesta."

1688 Hintatietojen säännöllistä vaihtamista Cembureaun tasolla koskevan väitteen osalta on todettava, että väitetiedoksiannon adressaattien käyttöön annettuun laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyneiden asiakirjojen joukkoon kuului myös asiakirja nro 33.126/15066, jota siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 9 kohdassa. Tähän asiakirjaan, joka oli Cembureaun komissiolle sen pyynnöstä toimittamien hintatietojen säännöllistä vaihtamista koskevien asiakirjojen joukossa, sisältyy seuraavat toteamukset: "Oheiseen liitteeseen 3 sisältyvät kaikki ne asiakirjat, jotka olemme löytäneet sementin sisäisiä hintoja koskevista tiedoista ja jotka olemme saaneet jäseniltämme ja toimittaneet jäsenillemme vuodesta 1984 alkaen vuoden 1989 loppuun mennessä."

1689 Edellä mainituilla kolmella asiakirjalla nro 33.126/15096, 15097 ja 15066 voidaan siis näyttää toteen, että Aalborg on osallistunut sekä aktiivisesti (tietojen ilmoittaminen) että passiivisesti (tietojen vastaanottaminen) Cembureaun jäsenmaissa voimassa olleita hintoja koskeneiden tietojen säännölliseen vaihtamiseen koko kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa huomioon otetun ajanjakson.

1690 Komissio on näyttänyt toteen tämän tietojenvaihdon kilpailunvastaisen tarkoituksen kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 13 kohdassa esitettyjen objektiivisten toteamusten perusteella (ks. edellä 1639 kohta). Koska Aalborg on osallistunut Tanskan valtuuskunnan johtajana 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, nämä objektiiviset toteamukset on otettava sen osalta huomioon.

1691 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että jollei edellä 1593 kohdassa 2 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisten Benelux-maiden hintoja koskevien tietojen säännöllisestä vaihtamisesta tehdyistä johtopäätöksistä muuta johdu, Aalborgin osallistuminen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on näytetty toteen huolimatta siitä, että edellä 1684 kohdassa tarkoitettuihin todisteisiin ei voida vedota tätä kantajaa vastaan.

1692 BDZ (T-48/95) väittää toiseksi, ettei se ole koskaan toimittanut jäsenilleen tietoja, joita on kerätty muiden Cembureaun jäsenmaiden markkinoilla voimassa olevista hinnoista, sillä näillä tiedoilla ei ollut mitään kaupallista merkitystä, eivätkä sen jäsenet ole koskaan myöskään pyytäneet näitä tietoja.

1693 On kuitenkin todettava, että vaikka tämä väite pitäisikin paikkansa, sillä ei ole mitään merkitystä BDZ:n tosiasiallisen aktiivisen [saksalaisia keskimääräisiä hintoja koskevien tietojen ilmoittaminen (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 13 kohta, asiakirjat nro 33.126/15096 ja 15161—15167)] ja passiivisen [muissa Cembureaun jäsenmaissa voimassa olevia hintoja koskevien tietojen vastaanottaminen] osallistumisen kannalta hintatietojen säännölliseen vaihtamiseen.

1694 BDZ:n väite on siten hylättävä.

1695 Unicem (T-59/95) väittää kolmanneksi, että koska se ei ole osallistunut Cembureau-sopimukseen, sen ei voida katsoa pyrkineen "helpottamaan" tämän sopimuksen täytäntöönpanoa tietoja vaihtamalla.

1696 On syytä todeta, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan mukaan Cembureaun ja sen välittömien jäsenten, jotka ovat päätöksen adressaatteja, ja muun muassa Unicemin, osallistumisen säännöllistä hintatietojen vaihtamista sisältävään yhdenmukaistettuun menettelytapaan on katsottu olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista siltä osin kuin sillä pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1697 On selvää, ettei Unicem ole ollut mukana vuosien 1983 ja 1984 valtuuskuntien johtajien kokouksissa, joissa Cembureau-sopimus on tehty (ks. edellä 1406 kohta). Ei siis ole varmaa, että se olisi liittynyt tähän sopimukseen jo 1.1.1984, jota on pidetty 2 artiklan 2 kohdassa huomioon otetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohtana.

1698 Kuten jäljempänä 4243—4247 kohdassa todetaan Unicemin osallistuminen Cembureau-sopimukseen on sitä vastoin näytetty toteen 9.9.1986 alkaen. Tästä ajankohdasta alkaen Unicem on väistämättä osallistunut 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun hintatietojen säännölliseen vaihtamiseen, joka pohjautui tahdolle soveltaa Cembureau-sopimusta. Se on siten osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen 9.9.1986 alkaen.

1699 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Unicemin osallistuneen ennen 9.9.1986 Cembureaun jäsenmaissa sovellettavia

hintoja koskevien tietojen säännöllistä vaihtamista koskeviin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1700 Unicem huomauttaa vielä, että Associazione Italiana Tecnico Economica del Cementon (jäljempänä AITEC), joka keräsi ja toimitti Cembureaulle Italian markkinoita koskevia tietoja, ei ole katsottu osallistuneen säännöllistä hintatietojen vaihtamista koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen. Siten myöskään Unicemin ei pidä katsoa olevan vastuussa tästä kilpailusääntöjen rikkomisesta. Unicem lisää, että tällä yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamisella on ollut vaikutusta myös sen puolustautumisoikeuksiin, koska se on ollut pakotettu puolustautumaan yksinään sellaisen toiminnan osalta, johon on osallistunut muitakin puolustautumisen kannalta olennaisia tietoja hallussaan pitäviä asianosaisia.

1701 Sen seikan perusteella, että AITEC:in ei ole katsottu olleen vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, ei voida kuitenkaan katsoa, ettei Unicem olisi vastuussa tästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, koska tämä vastuu on näytetty toteen asianmukaisesti (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta).

1702 Se, että AITEC:n ei ole katsottu olleen vastuussa säännölliseen hintatietojen vaihtamiseen liittyvästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, ei estänyt Unicemia myöskään tutustumasta esimerkiksi tämän järjestön tiloissa sellaisiin asiakirjoihin, jotka saattoivat tukea tehokkaasti sen puolustusta hallinnollisen menettelyn aikana.

1703 Unicemin väitteet on siten hylättävä.

1704 BCA (T-54/95) väittää neljänneksi, ettei ole näytetty toteen, että se olisi pyytänyt jäseniltään tai vastaanottanut niiltä hintatietoja tai että se olisi auttanut tällaisten tietojen toimittamisessa Cembureaulle.

1705 On kuitenkin todettava, että riidanalaista tietojenvaihtojärjestelmää koskevaan asiakirja-aineistoon sisältyy muun muassa 8.5.1985 päivätty kirje, jolla CMF toimitti Cembureaulle hintamuutoksia, joiden oli tarkoitus tulla voimaan Yhdistyneessä Kuningaskunnassa 1.6.1985 (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 21 kohta; asiakirjat nro 33.126/15115 ja 15116). Tämän jälkeen Cembureau korosti edellä mainittuun asiakirja-aineistoon liittyvässä saatekirjeessään komissiolle Yhdistyneen kuningaskunnan osalta, että "emme ole saanet enää virallista ilmoitusta hinnoista vuoden 1985 jälkeen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 21 kohta; asiakirja nro 33.126/15096). Tämä toteamus merkitsee vastakohtaispäätelmänä, että vuoteen 1985 asti Cembureaun brittiläinen jäsen eli kyseisenä ajankohtana CMF oli ilmoittanut Cembureaulle virallisesti markkinoillaan voimassa olleet hinnat.

1706 Näillä eri seikoilla voidaan siis näyttää toteen CMF:n osallistuneen aktiivisesti Cembureaun tasolla organisoituun säännölliseen hintatietojen vaihtoon. Ellei muuta johdu niiden BCA:n väitteiden tarkastelusta, joilla pyritään riitauttamaan sen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kesto (ks. jäljempänä 1743—1747 kohta), on todettava, että komissio on katsonut perustellusti BCA:n, joka jatkoi CMF:n toimintaa (ks. edellä 1337—1341 kohta) osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen.

1707 Oficemen (T-59/95) väittää viidenneksi, että sen, että belgialaiset, alankomaalaiset ja luxemburgilaiset tuottajat toimittivat hintatietoja Oficemenille ja sen kautta espanjalaisille tuottajille, ei voida katsoa merkitsevän perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista yhdenmukaistettua menettelytapaa, koska espanjalaiset tuottajat eivät olleet Benelux-maiden tuottajien todellisia tai potentiaalisia kilpailijoita. Irish Cement (T-60/95) ja Italcementi (T-65/95) korostavat, että Benelux-maiden hintoja koskeneilla tiedoilla ei ole koskaan ollut niille erityisempää arvoa kilpailun kannalta, koska ne eivät koskaan harjoittaneet näihin maihin suuntautuvaa vientiä eivätkä edes suunnitelleet tekevänsä niin. Irish Cement arvostelee tältä osin komission kanteen kohteena olevan päätöksen alaviitteessä nro 215 asiaan T-6/89, Enichem Anic vastaan komissio, 17.12.1991 annettuun tuomioon (Kok. 1991, s. II-1623, 213—220) tekemää viittausta, kun se on väittänyt, että Irish Cement on yhdessä muiden yritysten ja yritysten yhteenliittymien kanssa osallistunut Benelux-maiden hintoja koskevaan säännölliseen tietojenvaihtoon liittyvään yhdenmukaistettuun menettelytapaan (47 perustelukappaleen 12 kohta). Se toteaa, ettei komissio ole pyrkinyt selvittämään, oliko sen osallistuminen väitettyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen omiaan rajoittamaan kilpailua.

1708 Aluksi on korostettava, että vaikka kantajat väittävät, etteivät ne — tai Oficemenin osalta sen jäsenet — olleet Benelux-maiden tuottajien todellisia tai potentiaalisia kilpailijoita, ne eivät kuitenkaan väitä, etteivät ne olisi olleet minkään niillä markkinoilla toimivien tuottajien todellisia tai potentiaalisia kilpailijoita, joiden osalta CPRF:n välityksellä vaihdettiin hintatietoja. CPRF:n välityksellä vaihdetut tiedot ovat siten voineet olla hyödyksi Oficemenille ja sen jäsenille, Irish Cementille ja Italcementille Cembureau-sopimuksen noudattamista näillä muilla markkinoilla silmällä pitäen.

1709 Oficemenin, Irish Cementin ja Italcementin esittämät seikat eivät kuitenkaan ole sellaisia, että niiden perusteella voitaisiin sivuuttaa niiden aktiivinen ja passiivinen tosiasiallinen osallistuminen säännölliseen hintatietojen vaihtamiseen tai ne objektiiviset toteamukset, joihin komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 13 kohdassa tukeutunut todetessaan, että vuosien 1983 ja 1984 valtuuskuntien johtajien kokousten johdosta Cembureaun tasolla perustetun säännöllistä hintatietojen vaihtamista koskevan järjestelmän tavoitteena oli Cembureaun ja sen jäsenten osalta, joihin kuuluivat myös Oficemen, Irish Cement ja Italcement, helpottaa Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa; tästä toteamuksesta edellä 1639—1647 kohdassa tehty analyysi on osoittanut sen olevan perusteltu.

1710 Oficemenin, Irish Cementin ja Italcementin väitteet on siten hylättävä.

1711 Irish Cementin (T-60/95) osalta on todettava kuudenneksi vielä, että edellä 401 kohdassa esitetyistä syistä Cembureaun väitetiedoksiantoon antaman vastauksen liite 2b, jota siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 11 kohdassa, sekä FIC:n, Aalborgin ja BDZ:n väitetiedoksiantoon antamien vastausten otteet, joita siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 10, 11 ja 13 kohdassa, ovat todisteita, joihin ei voida vedota tätä kantajaa vastaan. Näin ollen on syytä tarkistaa, onko Irish Cementin osallistuminen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen näytetty toteen ilman näitä eri todisteita.

1712 FIC:n väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteessa, jota siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 10 kohdassa, ainoastaan selkeytetään edellä 1588 kohdassa tarkoitettua katkelmaa Cembureaun muistiosta (asiakirja nro 33.126/15096), joka oli annettu väitetiedoksiannon adressaateille tiedoksi hallinnollisen menettelyn aikana ja joka on siten todiste, johon Irish Cementiä vastaan voidaan vedota; kyseisen katkelman mukaan hinnat vahvistettiin Belgian osalta "puhelimitse kerran vuodessa".

1713 Komissio on käyttänyt Cembureaun väitetiedoksiantoon antaman vastauksen liitettä 2b kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 11 kohdassa korostaakseen sitä, että Cembureau oli antanut tanskalaisen Aalborg-yhtiön Cembureaulle toimittamat hinnat (ks. asiakirjat nro 33.126/15183—15188 ja 15244—15249) tämän jälkeen CPRF:n kautta kaikkien jäsentensä tietoon. Aalborgin väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteen osalta, jota on siteerattu kanteen kohteena olevan päätöksen samassa kohdassa, on todettava, että siinä selitetään seuraavaa: "Monopoleja valvovan viranomaisen on vuoteen 1989 asti täytynyt hyväksyä etukäteen Aalborgin hinnat, ja uudet hinnat on lähetetty Cembureaulle sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja julkaistu Tanskassa." Se, että näihin kahteen asiakirjaan ei voida vedota Irish Cementiä vastaan, ei estä toteamasta asiakirjojen nro 33.126/15066, 15096 ja 15097 — jotka kaikki ovat todisteita, joihin voidaan vedota edellä 1685, 1687 ja 1688 kohdassa mainituista syistä irlantilaista yritystä vastaan — perusteella, että Tanskan osalta Cembureau on saanut Aalborgilta, joka oli "ainoa tuotantoa harjoittava yhtiö" (asiakirja nro 33.126/15096), "tavallisten sementtien hinnat vuosilta 1984—1989" (asiakirja nro 33.126/15096) ja on ilmoittanut ne tämän jälkeen "jäsenilleen", muun muassa Irish Cementille (asiakirjat nro 33.126/15066 ja 15097).

1714 BDZ:n väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteen osalta, jota siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 13 kohdassa, on todettava, että siinä ainoastaan vahvistetaan tiedot, jotka sisältyvät edellä 1588 kohdassa tarkoitettuun Cembureaun muistioon, jonka mukaan "saksalaisen yhteenliittymän Cembureaulle toimittama keskimääräinen hinta [oli] Saksan kansallisen tilastokeskuksen laskema keskimääräinen hinta" (asiakirja nro 33.126/15096).

1715 Edellä esitetyn perusteella (1712—1714 kohta) on todettava, että ellei edellä 1593 kohdassa tehdyistä johtopäätöksistä muuta johdu 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tehtyjen toteamusten osalta, jotka koskivat Benelux-maissa sovellettujen hintojen säännöllistä vaihtamista, se, että edellä 1711 kohdassa tarkoitettuihin eri todisteisiin ei voida vedota Irish Cementiä vastaan, ei estä toteamasta irlantilaisen yrityksen osallistuneen hintatietojen, Belgiassa sovel-

lettavat hinnat mukaan lukien, "tanskalaisen tuottajan yrityskohtais[ten] hinnasto[jen]" ja "Saksassa sovellet[tujen] keskimääräis[ten] hin[tojen] säännöllistä vaihtamista koskevaan järjestelmään" (2 artiklan 2 kohdan b alakohta).

1716 Italcementi (T-65/95) väittää seitsemänneksi, ettei AITEC ollut saanut jäseniltään valtuutusta ilmoittaa italialaisia hintoja koskevia tietoja Cembureaulle.

1717 On kuitenkin todettava, ettei AITEC ollut Cembureaun jäsen. Se ei siis ole voinut omasta aloitteestaan päättää toimittaa italialaisia hintoja koskevia tietoja Cembureaulle. Kuten komissio perustellusti toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 16 kohdassa, AITEC:n tehtävänä oli toimittaa nämä tiedot Cembureaulle "Cembureaun italialaisten jäsenten puolesta", joihin kuuluu myös Italcementi. Italcementi ei myöskään kiistä vastaanottaneensa Cembureaun välittömän jäsenen ominaisuudessa säännöllisesti tietoja Cembureaun muissa jäsenmaissa voimassa olleista hinnoista asianomaisen ajanjakson aikana. Italcementin sekä aktiivinen että passiivinen osallistuminen Cembureaun tasolla organisoituun säännölliseen hintatietojen vaihtamiseen on siten näytetty toteen.

1718 Italcementin väite on siten hylättävä.

1719 Italcementi (T-65/95) ja Cementir (T-87/95) kiistävät kahdeksanneksi osallistuneensa kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa todettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan sillä perusteella, että koska niiden markkinoilla harjoitettiin hintasääntelyä, muiden Cembureaun jäsenmaiden hintojen osalta kerätyt tiedot eivät voineet vaikuttaa niiden liiketoimintaan. AGCI (T-103/95) korostaa, että Kreikassa kyseisenä ajanjaksona voimassa olleen hintasääntelyjärjestelmän takia sen jäsenet eivät voineet sopeuttaa hintojaan paikallisten tuottajien hintoihin taatakseen kotimarkkinoiden rauhoittamisen.

1720 Näitä väitteitä ei voida hyväksyä.

1721 Ensinnäkin on selvää, että kyseisenä ajanjaksona Kreikassa ja Italiassa voimassa olleet hintasääntelyjärjestelmät kattoivat vain kotimaiset hinnat, eivät vientihintoja. Cembureaun eri jäsenmaista saaduilla hintatiedoilla oli siten merkitystä myös kreikkalaisille ja italialaisille yrityksille, joilla CPRF:n välityksellä oli käytössään hyödyllinen referenssityöväline, jonka perusteella ne saattoivat mukauttaa vientihintansa Cembureau-sopimuksen noudattamista silmällä pitäen, jos ne saivat ulkomaisilta asiakkailta tiedusteluja.

1722 Julkinen hintasääntelyjärjestelmä Kreikassa ja Italiassa ei muodostanut myöskään estettä sille, että näiden maiden sementtiteollisuus myötävaikutti 14.1.1983 ja 19.3.11984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa esitettyjen toiveiden mukaisesti Cembureaun eri jäsenmaiden välisten hintaerojen asteittaiseen pienentämiseen, CPRF:n kautta julkisille viranomaisille esitetyistä hinnankorotuspyynnöistä saatavat yleiset tendenssit huomioon ottaen.

1723 Kolme italialaista tuottajaa Unicem (T-50/95), Italcementi (T-65/95) ja Cementir (T-87/95) kiistävät yhdeksänneksi, että niiden osallistuminen säännölliseen hintatietojen vaihtamiseen olisi voinut olla Cembureau-sopimuksen noudattamiseen liittyen jollain tavoin kilpailunvastaista, koska ne eivät harjoittaneet vientiä yhteisön muille markkinoille.

1724 Näitä perusteluja ei voida hyväksyä.

1725 Ensinnäkin se, että italialaiset sementintuottajat eivät väitetysti harjoittaneet vientitoimintaa yhteisössä, voi ainakin osaksi selittyä sillä, että ne pyrkivät rauhoittamaan muiden Cembureaun jäsenmaiden kotimarkkinat vuosien 1983 ja 1984 valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun mukaisesti. Cembureaun eri jäsenmaissa voimassa olleita hintoja koskevilla vaihdetuilla tiedoilla saattoi siten olla merkitystä italialaisille tuottajille, joilla oli näiden tietojen johdosta käytössään tarpeelliset tiedot omien vientihintojensa sopeuttamiseksi Cembureau-sopimuksen noudattamista silmällä pitäen, mikäli ne sattuisivat saamaan muilla yhteisön markkinoilla toimivilta asiakkailta tiedusteluja.

1726 Vaikka italialaiset sementintuottajat eivät olisikaan harjoittaneet vientiä kyseisenä ajanjaksona ja riippumatta tällaisen päätöksen motiiveista, joka tapauksessa kyseisten tuottajien edun mukaista oli se, että ne ilmoittivat muille Cembureaun jäsenille omilla markkinoillaan voimassa olleet hinnat, jotta mahdolliset ulkomaiset kilpailijat saattoivat ottaa huomioon nämä tiedot Cembureau-sopimuksen noudattamiseksi Italian markkinoilla.

1727 Sen perustella, että kilpailua rajoittavien yritysten toiminnalla ei tiettynä ajankohtana ole merkitystä yhteisön sisäisen kaupan kannalta, ei voida katsoa, ettei kyseinen toiminta voisi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sillä tilanne voi muuttua markkinaolosuhteiden tai markkinoiden rakenteen muutosten vuoksi sekä yhteismarkkinoilla kokonaisuudessaan että eri kansallisilla markkinoilla (ks. asia 19/77, Miller v. komissio, tuomio 1.2.1978, Kok. 1978, s. 131, 14 kohta ja edellä 364 kohdassa mainittu asia AEG v. komissio, tuomion 60 kohta).

1728 AGCI (T-103/95) selvittää kymmenenneksi, että sen omilla markkinoilla voimassa olleiden epätavallisen matalien hintojen vuoksi kreikkalaisilla tuottajilla ei ole ollut mitään tarvetta suojella itseään mahdollista tuontia vastaan tai noudattaa markkinoiden jakamista koskevaa sääntöä. Se lisää, että sen jäsenten toiminnan perusteella koko riidanalaisena ajanjaksona ei voida väittää, että säännöllisen hintatietojen vaihdon tavoitteena olisi niiden osalta ollut edistää kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen soveltamista. Kreikkalainen sementtiteollisuus ei ollut kiinnostunut yhteisön markkinoista ennen vuotta 1985. Kun sen taloudelliset edut sitä vuodesta 1985 alkaen edellyttivät, se oli harjoittanut massiivista vientiä yhteisön markkinoille uhmaten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

1729 Tältä osin on todettava aluksi, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen on otettu huomioon ainoastaan kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteina olleiden Cembureaun välittömien jäsenten osalta. Kreikan markkinoiden osalta siis vain AGCI:n on katsottu rikkoneen kilpailusääntöjä, ei sen jäsenyritysten.

1730 Näin ollen kreikkalaisten yritysten toimintaa yhteisön markkinoilla 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna ajanjaksona ei voida ottaa huomioon arvioitaessa sitä, onko AGCI todella osallistunut kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

1731 Tämän osallistumisen osalta on todettava, että otettuaan osaa vuoden 1983 ja 1984 valtuuskuntien johtajien kokouksiin AGCI on jatkanut aktiivista osallistumista koko tämän ajanjakson ajan säännölliseen hintatietojen vaihtamiseen ja toimittanut "kaikki hinnanmuutokset kolmen sementtilaadun osalta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirjat nro 33.126/15291—15305) — ks. myös Cembureaun kyseistä säännöllistä tietojenvaihtoa koskevan asiakirja-aineiston yhteydessä komissiolle toimittama saatekirje, jossa todetaan Kreikan osalta seuraavaa: "Valokopiot hinnoista vuosilta 1984—1989" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirja nro 33.126/15096). Näin toimiessaan se on omalta osaltaan tuonut esille eri jäsenmaissa sovellettavien hintojen välisiä eroja, joita valtuuskuntien johtajien kokouksissa oli katsottu olevan toivottavaa pienentää asteittain vientihoukutusten poistamiseksi. Sen on siten näytetty osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

1732 AGCI:n väite on siten hylättävä.

1733 AGCI arvostelee komissiota vielä siitä, ettei se ole kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosassa (2 artiklan 2 kohta) erottanut Cembureaun jäsenjärjestöjä toisistaan sen hintatietojen vaihdon vakavuuden mukaan, johon ne ovat osallistuneet (Benelux-maat — muut markkinat), vaikka tällainen ero on tehty oikeudellisen arvioinnin yhteydessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 6—15 kohta).

1734 Tätä väitettä ei ole enää tarpeen tutkia edellä 1593 kohdassa tehtyjen johtopäätösten vuoksi.

1735 AGCI arvostelee komissiota vielä siitä, ettei se ole ottanut huomioon Cembureaun eri jäsenten käyttämiä hintatietojen toimitustapoja. Se toteaa tältä osin, että vuodesta 1987 alkaen SFIC on toimittanut tietonsa Cembureaulle vain puhelimitse ja kieltäytynyt siitä lähtien siitä, että tiedot julkaistaisiin Cembureaun virallisissa asiakirjoissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 12 kohta; asiakirja nro 33.126/15096). AGCI:n mukaan tällaisesta päätöksestä ilmenee, ettei SFIC aikonut enää toimittaa markkinoillaan voimassa olevia hintoja koskevia tietoja tietyille Cembureaun jäsenille, muun muassa AGCI:lle, niiden tai niiden jäsenten toiminta Ranskan markkinoilla huomioon ottaen.

1736 On todettava, että tämä AGCI:n väite on ristiriidassa siihen asiakirjaan sisältyvien seikkojen kanssa, johon se nimenomaisesti viittaa. Vaikka pitäisikin paikkansa, että "vuodesta 1987 alkaen Ranska ei halu[nnut], että sen [keskimääräiset] hinnat julkaistaan Cembureaun asiakirjoissa", ne kuitenkin "voi[tiin] ilmoittaa puhelimitse jäsenille" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 12 kohta; asiakirja nro 33.126/15096).

1737 Sen perusteella, että SFIC on vuodesta 1987 alkaen kieltänyt sen toimittamien, Ranskan hintoja koskevien tietojen jakelun Cembureaun asiakirjojen välityksellä, ei voida sivuuttaa sitä, että AGCI on osallistunut sekä aktiivisesti että passiivisesti säännölliseen hintatietojen vaihtamiseen koko tarkasteltavan ajanjakson. Sillä ei ole myöskään vaikutusta edellä 1639—1647 kohdassa tehtyyn analyysiin komission kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 13 kohdassa tekemän arvion perusteltavuudesta Cembureaun ja sen jäsenten, muun muassa AGCI:n, säännöllisellä hintatietojen vaihdolla tavoittelemasta kilpailunvastaisesta päämäärästä vuosien 1983 ja 1984 valtuuskuntien johtajien kokouksista alkaen.

E kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kesto

1738 Cembureaulta saamansa säännöllistä hintatietojen vaihtamista koskevan asiakirja-aineiston perusteella komissio arvioi, että tietojenvaihto on kestänyt "ainakin 1.1.1984—31.12.1988" (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 12 ja 15 kohta). Kyseisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa se katsoo siis, että Cembureau ja sen kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteina olleet eri välittömät jäsenet ovat rikkoneet näiden kahden päivämäärän välisenä aikana kilpailusääntöjä, lukuun ottamatta välitöntä espanjalaista jäsentä Oficemeniä ja portugalilaista jäsentä ATIC:tä, joiden katsotaan rikkoneen kilpailusääntöjä vasta 1.1.1986 alkaen kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 11 kohdassa ja 46 perustelukappaleen 3 kohdassa esitetyistä syistä.

1739 Unicem (T-50/95) huomauttaa, että Cembureau toteaa edellä 1588 kohdassa tarkoitetussa muistiossaan, että sille ei ole toimitettu mitään Italiaa koskevia tietoja vuosien 1987 ja 1988 osalta (asiakirja nro 33.126/15096). Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen ei siis ole voinut kestää Unicemin osalta 31.12.1988 asti.

1740 On todettava, että kyseisessä muistiossa, jota siteerataan muun muassa kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 8 kohdassa, todetaan Italian osalta seuraavaa: "Valokopiot hinnoista vuosilta 1984—1986 (ei hintamuutoksia vuoteen 1989 mennessä, vuoden 1989 hinnat toimitettu puhelimitse)". Tästä ilmenee, että Italian hintoja on toimitettu Cembureaulle vielä komission 2 artiklan 2 kohdassa kilpailusääntöjen rikkomisen loppumisajankohtana pitämän päivämäärän jälkeenkin.

1741 Unicem ei myöskään kiistä vastaanottaneensa Cembureaun välittömänä jäsenenä Cembureaun muissa jäsenmaissa voimassa olleita hintoja koskevia tietoja ainakin 31.12.1988 asti.

1742 Unicemin väite on edellä esitetyn vuoksi hylättävä.

1743 BCA (T-54/95) korostaa, että, kuten edellä 1588 kohdassa tarkoitetusta Cembureaun muistiosta ilmenee, CMF tai se itse eivät ole toimittaneet Cembureaulle hintatietoja enää vuoden 1985 jälkeen. BCA katsoo, että komissio on jättänyt noudattamatta sille perustamissopimuksen 190 artiklan mukaan kuuluvaa perusteluvelvollisuutta, kun se ei kanteen kohteena olevassa päätöksessä ole selittänyt, miten se saattoi katsoa CMF:n ja BCA:n osallistuneen hintatietojen vaihtamista koskeneisiin lainvastaisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin keskeytyksittä koko asianomaisen ajanjakson, vaikka se on todennut, ettei CMF ollut toimittanut Cembureaulle hintatietoja enää vuoden 1985 jälkeen, ja vaikka sillä ei ole mitään näyttöä siitä, että BCA olisi toimittanut joskus tällaisia tietoja Cembureaulle.

1744 Väitetyn perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämisen osalta on todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen b kohdasta, joka koskee säännölliseen hintatietojen vaihtamiseen liittyvien tosiseikkojen oikeudellista arviointia, ilmenee, että 2 artiklan 2 kohdassa komission tarkoituksena on ollut määrätä seuraamus paitsi aktiivisesta osallistumisesta säännölliseen tietojenvaihtoon toimittamalla Cembureaulle hintatietoja, myös laajemmin kuulumisesta Cembureaun tasolla organisoituun säännölliseen tietojärjestelmään, vaikka järjestelmään kuuluminen rajoittuisikin muita markkinoita koskevien tietojen vastaanottamiseen.

1745 Pääasian osalta on todellakin syytä todeta, että jatkuva kuuluminen säännölliseen hintatietojen vaihtojärjestelmään kyseisenä ajanjaksona riittää 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen toteen näyttämiseen koko tämän ajanjakson ajalta.

Vastaanottamalla säännöllisesti Cembureaun eri jäsenmaissa voimassa olleita hintoja koskeneita tietoja saatiin näet sellaista tietoa, jota voitiin käyttää tehokkaasti hyväksi Cembureau-sopimuksen soveltamisen takaamiseksi, mikäli potentiaalisilta ulkomaisilta asiakkailta tulisi tiedusteluja, ja/tai pyrittäessä pienentämään asteittain Euroopan markkinoilla voimassa olleiden hintatasojen välisiä eroja valtuuskuntien johtajien 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä kokouksissa esitettyjen toivomusten mukaisesti.

1746 Vaikka tässä asiassa edellä 1588 kohdassa tarkoitetussa Cembureaun muistiossa todetaan Yhdistyneen kuningaskunnan osalta, ettei Cembureau ole "saan[ut] enää virallista ilmoitusta hinnoista vuoden 1985 jälkeen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 21 kohta; asiakirja nro 33.126/15096), CMF ja sittemmin BCA ovat kuuluneet Cembureaun jäseninä säännöllistä hintatietojen vaihtoa koskevaan järjestelmään koko 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen keston ajan. Ne ovat siten ainakin 31.12.1988 asti jatkuvasti saaneet ja antaneet omille jäsenyrityksilleen Cembureaun eri jäsenmaiden markkinoilla voimassa olleita hintoja koskevia tietoja, joita voitiin käyttää tehokkaasti hyväksi Cembureau-sopimuksen noudattamista silmällä pitäen.

1747 BCA:n väite on siten hylättävä.

1748 Italcementin (T-65/95) osalta on todettava, että tämän italialaisen yrityksen osallistumista 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen ei ole näytetty toteen (ks. edellä 1347—1349 kohta). Kuten myöhemmin todetaan (ks. jäljempänä 4224 kohta), ei ole myöskään olemassa mitään seikkaa, kuten esimerkiksi näyttöä kyseisen yrityksen osallistumisesta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimeen, joka osoittaisi sen liittyneen tähän sopimukseen ennen osallistumistaan 19.3.1984 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, jossa sopimus vahvistettiin.

1749 Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa todetun säännöllisen hintatietojen vaihdon suhteen, siltä osin kuin sen tavoitteena oli helpottaa Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa, on todettava, ettei komissio ole voinut katsoa perustellusti Italcementin osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 19.3.1984.

1750 Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta on siis kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Italcementin osallistuneen säännöllistä hintatietojen vaihtamista koskeviin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ennen 19.3.1984.

1751 Cementir (T-87/95) väittää, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei esitetä lainkaan perusteluja säännöllistä hintatietojen vaihtamista koskevan kilpailusääntöjen rikkomisen keston osalta.

1752 On kuitenkin huomattava, että Benelux-maiden hintojen säännöllisen vaihtamisen osalta komissio täsmentää seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 12 kohta):

"Cembureaun toimittamien hintatietojen mukaan, jotka koskevat näiden maiden osalta vuosia 1984—1988 (asiakirja nro 33.126/15096), kyseinen kilpailusääntöjen rikkominen kesti ainakin 1.1.1984—31.12.1988".

1753 Komissio korostaa muiden Cembureaun jäsenmaiden hintoja koskeneen säännöllisen tietojenvaihdon osalta seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 15 kohta):

"Edellä esitetyssä asiayhteydessä ainakin vuosina 1984—1988 voimassa olleita hintoja koskeneen tietojenvaihdon on saatavilla olevien asiakirjojen mukaan katsottava muodostaneen 1.1.1984—31.12.1988 Cembureaun ja sen edellä 5 kohdassa nimeltä mainittujen jäsenten välisen yhdenmukaistetun menettelytavan."

1754 Nämä toteamukset ovat riittävä perustelu 2 artiklan 2 kohdassa mainittujen yhdenmukaistettujen menettelytapojen keston osalta.

1755 Cementirin väite on siten hylättävä.

Oikeus tutustua asiakirjoihin

1756 Cembureau (T-26/95), FIC (T-30/95), VNC (T-32/95), SFIC (T-36/95), Aalborg (T-44/95), Unicem (T-50/95), Irish Cement (T-60/95), ATIC (T-63/95), Italcementi (T-65/95) ja Cementir (T-87/95) ovat esittäneet joukon huomautuksia niiden asiakirjojen perusteella, joihin niille annettiin mahdollisuus tutustua asiakirja-aineistoon tutustumisen osalta 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta (ks. edellä 164 ja 168 kohta). Ne pyrkivät näyttämään toteen, että kun komissio antoi niille vain rajatun oikeuden tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä, komissio loukkasi niiden puolustautumisoikeuksia todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset, koska kantajilla ei ole ollut mahdollisuutta tutustua niiden puolesta puhuvaan näyttöön.

1757 Nämä kantajat esittävät kahdeksan tämänsuuntaista väitettä.

1758 Ensinnäkin kaikki väittävät, että edellä mainittujen prosessinjohtotoimien johdosta niiden saataville saatettujen asiakirjojen joukossa oli useita, joiden avulla ne olisivat voineet näyttää toteen, että Cembureaun tasolla satunnaisesti ja säännöllisesti vaihdetuilla hintatiedoilla ei niiden yleisyyden ja summittaisuuden vuoksi ollut kaupallista arvoa eikä käyttöä ja että ne eivät olisi voineet tavoitella kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainittua kilpailunvastaista tavoitetta.

1759 Cembureau väittää siten 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että kansallisiin asiakirjavihkoihin sisältyvät hintatietoja koskevat asiakirjat tukevat sen väitteitä, joiden mukaan CPRF:n kautta jaellut tiedot olivat puhtaasti keskiarvoihin perustuvia ja tilastollisia, eivätkä ne voineet myötävaikuttaa hintojen mukauttamiseen tai markkinoiden jakamista koskevien sopimusten noudattamiseen. Se olisi voinut tukea näillä asiakirjoilla myös väitettään, jonka mukaan oli vaikea tehdä vertailuja eri Euroopan markkinoiden välillä ottaen huomioon sementtilaatujen ja -lajien sekä jakelutapojen väliset erot.

1760 Cembureau vetoaa tältä osin Ranskaa koskevaan asiakirja-aineistoon sisältyvään kirjeeseen, jonka SFIC on toimittanut sille 27.11.1986 ja johon sisältyy hintatietoja neljän eri sementtilajin hinnoista 1.7. ja 1.11.1986 välisenä aikana täytäntöönpantujen korotusten jälkeen (asiakirja nro 33.126/14938). Sen mukaan tässä asiakirjassa mainitut samoin kuin asiakirjoihin nro 33.126/15026, 15029 ja 15040—15051 sisältyvät hinnat olivat keskiarvoja. Jos sen näitä tietoja levittämällä tavoittelema päämäärä olisi ollut mahdollistaa se, että eri maiden tuottajat saattoivat mukauttaa hintansa, niille olisi ollut tarpeen toimittaa enemmin hinta-asteikko kuin painotettu keskiarvo. Cembureau kiinnittää huomiota vielä siihen, että SFIC:llä oli hintojen osalta käytössään paljon yksityiskohtaisemmat tiedot kuin sen Cembureaulle toimittamat mutta että nämä tiedot oli toimitettu vain Ranskan viranomaisille, jotta nämä voivat seurata kansantalouden kehitystä. Cembureau väittää myös, että 25.11.1986 päivätyllä, CMF:n OFT:lle (ks. edellä 1147 kohta) lähettämällä kirjeellä, joka sisältyy Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevaan asiakirja-aineistoon, voidaan osoittaa vaikeudet, joita on aiheutunut jäsenmaiden välisiä hintavertailuja tehtäessä (asiakirjat nro 33.126/17641—17654).

1761 Huomautuksissaan, jotka on päivätty 28.11.1997, se väittää, että asiakirjoista, joihin se on saanut mahdollisuuden tutustua 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, ilmenee, että suurella joukolla eri tekijöitä, kuten esimerkiksi kuljetuskustannuksilla, alennuksilla, tuotteiden teknisillä eritelmillä ja myyntiehdoilla, on ollut huomattavaa, jäsenmaasta toiseen ja tuottajasta riippuen jopa saman jäsenmaan sisällä vaihtelevaa vaikutusta sementin hintoja vahvistettaessa. Kuvatakseen kuljetuskustannusten suurta vaihtelevuutta se viittaa asiakirjoihin nro 33.126/14536 (luettelo ranskalaisen tuottajan kuljetushinnastosta) ja 17905—17917 ("Typical example of internal haulage rates per tonne from Castle Ketton works for 1989 by various load sizes"). Tukeakseen näitä väitteitään alennuksia koskevien eri kaupallisten strategioiden suuresta vaihtelevuudesta se vetoaa asiakirjoihin nro 33.126/4982/54—70 (ranskalaisen tuottajan muistio "kaupallisesta strategiastaan"), 17881—17886 ("Castle Cement Limited specific terms — 1990"), 11221—11223 (Blue Circlen 12.4.1989 päivätty sisäinen muistio nimeltä "Cement Pricing" ja 15.12.1988 päivätty Blue Circlen RMC:lle lähettämä kirje, jonka aiheena oli "BCC price & rebate proposals to RMC 1 January 1989 to 31 December 1989") ja 17436—17438 (Rugbyn asiakirjat, joiden aiheena on "Quantity rebate scales 1990", "Merchant rebates" ja "Off-invoice discounts"). Teknisten eritelmien eroavuuksia koskevien väitteidensä tueksi se viittaa asiakirjoihin

nro 33.322/1410—1412 (espanjalaisten ja portugalilaisten sementintuottajien 6.3.1987 pidettyä kokousta koskeva muistio) ja nro 33.126/17623—17625 (6.9.1985 päivätty kirjeluonnos CMF:ltä OFT:lle). Esimerkkinä myyntiehtojen huomattavasta vaihtelevuudesta se esittää asiakirjat nro 33.126/17368—17431 (Rugbyn asiakirjat, jotka ovat peräisin vuosien 1985 ja 1990 väliseltä ajalta ja joissa mainitaan joukosta sementtituotteita saadut hinnat), 17888 ja 17889 (Ribble Cementin 10.5.1985 päivätty kirje, johon sisältyy tietyt "cement prices in Great-Britain") ja 4853 (ranskalaisen tuottajan "hinnat tehtaalla helmikuussa 1988"). Cembureau väittää, että jos sillä olisi ollut mahdollisuus tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana, se olisi voinut tukea puolustuksekseen esittämiään väitteitä, joiden mukaan sen jäsenten sen itsensä kautta satunnaisesti (valtuuskuntien johtajien kokouksissa) tai säännöllisesti (CPRF:n välityksellä) harjoittaman tietojenvaihdon tarkoituksena tai vaikutuksena ei kohtuullisesti katsoen ole voinut olla niiden kilpailunvastaisten tavoitteiden edistäminen, joita komissio katsoo väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleessa niillä olevan, koska siihen ei sisältynyt välittömästi asiakkaille tarjottavien hintojen vahvistamiseen liittyviä eri tietoja.

1762 FIC väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että tietyt Yhdistynyttä Kuningaskuntaa koskevan asiakirja-aineiston asiakirjat vahvistavat sen, että Cembureaun tasolla toteutetun tilastojen vaihdon kohteena olivat yleiset tiedot, joilla ei ollut kaupallista merkitystä tai arvoa, joten mitään moitittavaa ei ollut tapahtunut. Se tukeutuu tältä osin 2.10.1985 pidetyn CMF:n kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.126/17092—17098), jossa toistetaan Cembureaun puheenjohtajan jäsenilleen esittämät moitteet siitä, että ne ovat osallistuneet epäyhdenmukaisesti tilastojen vaihtoon Cembureau European Annual Review'tä varten. FIC vetoaa lisäksi asiakirjoihin nro 33.126/17623—17625 ja 17641—17653, jotka on mainittu edellä 1760 ja 1761 kohdassa, ja 22.9.1986 päivättyyn OFT:n kirjeeseen CMF:lle (asiakirjat nro 33.126/17635—17638). Nämä eri asiakirjat osoittavat sen mukaan Cembureaun välityksellä vaihdettujen tietojen vaarattomuuden ja arviomääräisyyden. Ranskaa käsittelevään väitetiedoksiannon lukuun liittyvät asiakirjat (ks. erityisesti edellä 1760 kohdassa mainittu asiakirja nro 33.126/14938) vahvistavat myös sen, että Cembureaun organisoimalla tilastojen vaihdolla ei ollut kaupallista merkitystä ja että sen jäsenten, muun muassa SFIC:n, toimittamat tiedot olivat arviomääräisiä.

1763 VNC selittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan tältä osin väitteitään vedoten asiakirjoihin nro 33.126/33.126/14938, 17623, 17635—17637 ja 17641—17653, jotka on mainittu edellä 1760, 1861 ja 1762 kohdassa.

1764 SFIC vetoaa 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan 7.7.1977 pidetystä kuudennesta CLC:n kokouksesta laaditun pöytäkirjan otteeseen (asiakirjat nro 33.126/2545—2548) samoin kuin Pricing Working Partyn 26.7.1978 pidetystä kokouksesta tehtyyn muistioon (asiakirjat nro 33.126/2591—2609), joista sen mukaan ilmenee yhteisön sen hetkisissä yhdeksässä jäsenmaassa sovellettujen sementinhintojen huomattava vaihtelu.

1765 Aalborg yksilöi 12.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan joukon asiakirjoja, jotka sen mukaan osoittavat, että Cembureaun kautta jaettuihin hintatietoihin ei sisältynyt huomattavaa joukkoa

tekijöitä, joilla on erittäin tärkeä merkitys sementinhintoja vahvistettaessa. Se viittaa edellä 1761 kohdassa mainittujen asiakirjojen nro 33.126/4853, 11221—11223, 17436—17438 ja 17881—17886 lisäksi myös Lafargen asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/4850—4852) sekä Blue Circlen ja sen asiakkaan RMC:n väliseen kirjeenvaihtoon (asiakirjat nro 33.126/11224—11241), näyttääkseen toteen alennusten merkityksen hintoja vahvistettaessa sekä sen, että alennukset ovat kunkin asiakkaan osalta luottamuksellisia ja henkilökohtaisia. Se vetoaa tämän jälkeen edellä 1761 kohdassa mainittujen asiakirjojen nro 33.126/17905—17917 lisäksi vuodelta 1981 peräisin olevaan CBR:n muistioon (asiakirjat nro 33.126/7555 ja 7556), Lafargen tutkimukseen (asiakirjat nro 33.126/4869—4910) NHC-yhtiön komissiolle osoittamaan, 21.6.1983 päivättyyn kirjeluonnokseen (asiakirjat nro 33.126/5038—5051) ja Blue Circlen OFT:lle osoittamaan, 6.10.1986 päivättyyn kirjeeseen (asiakirjat nro 33.126/11119—11121) näyttääkseen toteen kuljetuskustannusten merkityksen sementinhinnan muodostuksessa. Se tukeutuu vielä edellä 1760 ja 1761 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin nro 33.126/17624, 17625 ja 17641—17653 ja edellä mainittuun 6.10.1986 päivättyyn, Blue Circlen OFT:lle lähettämään kirjeeseen kuvatakseen, kuinka teknisten eritelmien väliset eroavuudet tekivät jäsenmaiden hintojen väliset vertailut sattumanvaraisiksi. Aalborg korostaa vielä, että asiakirjan nro 33.126/15170 mukaan Ranskan hintoja koskevat tiedot olivat arviomääräisiä "hinnat verotta tehtaalla", ja niiden yhteyteen oli liitetty seuraava varoitus: "Koska kyse on arviomääräisistä keskimääräisistä arvoista, vertailut aiemmin julkaistujen hintojen kanssa eivät voi olla tarkkoja ja eri laatujen väliset hintaerot eivät ole merkittäviä."

1766 Unicem tuo 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan esille joukon asiakirjoja, joilla se pyrkii näyttämään toteen, että Cembureaun kautta vaihdetut hintatiedot eivät olleet luotettavia tai vertailukelpoisia ja että niitä ei voitu käyttää kilpailunvastaisiin kaupallisiin tarkoituksiin, koska niihin ei sisältynyt eikä myöskään voinut sisältyä mitään tietoja kuljetuskustannuksista, alennuksista, tuotteen laadusta ja myynti- ja toimitusehdoista, jotka ovat olennaisia seikkoja arvioitaessa todellisuudessa sovellettuja myyntihintoja.

1767 Unicem kuvailee seuraaviin seikkoihin liittyvää merkitystä ja vaihtelevuutta:

— kuljetuskustannukset sementinhintoja vahvistettaessa; se tukeutuu paitsi edellä 1761 ja 1765 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin nro 33.126/50038—5051, 11119, 17905—17917 ja 4869—1910 myös asiakirjoihin nro 33.126/9659, 8155, 9672, 9673 ja 4994—5000;

— alennukset; se tukeutuu edellä 1761 ja 1765 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin nro 33.126/4982, 11221—11241 ja 17437;

— tuotteen laatu; se tukeutuu edellä 1760 ja 1761 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin nro 33.126/17624, 17625 ja 17641—17646;

— myynti- ja toimitusehdot; se tukeutuu edellä 1761 ja 1765 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin nro 33.126/4850 ja 4853.

1768 Irish Cement korostaa 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan edellä 1761 kohdassa mainittuja asiakirjoja nro 33.126/14536, 17905—17917, 17881—17886, 11221—11223, 17436—17438, 17888 ja 17889 kuvaillakseen, kuinka suurella määrällä eri tekijöitä, kuten tuotteiden teknisillä eritelmillä, luottoehdoilla, toimituskustannuksilla ja alennuksilla on merkittävää vaikutusta vahvistettaessa sementinhintoja eri maissa.

1769 ATIC korostaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että väitetiedoksiannon kansallista tilannetta koskeviin lukuihin ja kansallisen asiakirja-aineiston asiakirjoihin sisältyvistä harvoista viittauksista tietojenvaihtoon ilmenee, että kansallisten järjestöjen ja Cembureaun välillä välitetyt tiedot olivat vaarattomia. Se viittaa tältä osin Kreikkaa käsittelevään lukuun sisältyvään väitetiedoksiannon 52 kohtaan, 10.7.1990 päivättyyn AGCI:n kirjeeseen Cembureaulle (asiakirjat nro 33.126/19395—19397), 12.10.1989 päivättyyn AITEC:n kirjeelle jäsenilleen (asiakirjat nro 33.126/12051 ja 12052) sekä edellä 1760 kohdassa mainittuun, 27.11.1986 päivättyyn SFIC:n kirjeeseen Cembureaulle (asiakirja nro 33.126/14938).

1770 Italcementi väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että kansalliseen asiakirja-aineistoon sisältyy eräitä asiakirjoja, joilla se olisi hallinnollisen menettelyn aikana voinut tukea väitettään, jonka mukaan Cembureaun välityksellä vaihdetut tilastotiedot olivat globaalisia, laadultaan yleisiä tietoja, jotka liittyivät aina jo päättyneisiin ajanjaksoihin eivätkä yrityskohtaisesti eriteltyihin tietoihin. Se olisi mielestään voinut näyttää paremmin toteen erityisesti sen, että ne tiedot, joihin sillä oli mahdollisuus tutustua Cembureaun tasolla, olivat liiketoiminnan kannalta täysin käyttökelvottomia, sillä niihin ei sisältynyt mitään viittausta alennuksiin ja maksuehtoihin. Se tukeutuu ensinnäkin edellä 1760 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin nro 33.126/15026 ja 15040—15051, asiakirjaan nro 33.126/15025 sekä edellä 1760 kohdassa mainittuun SFIC:in Cembureaulle osoittamaan, 27.11.1986 päivättyyn kirjeeseen (asiakirja nro 33.126/14938), jossa todetaan, että Ranskan markkinoiden osalta toimitetut tiedot olivat arviomääräisiä ja että niihin oli liitetty Cembureaulle toimitettaessa varoitus, jonka mukaan "kaikki vertailut aiemmin julkaistujen hintojen kanssa eivät voi olla tarkkoja ja eri laatujen väliset hintaerot eivät ole merkittäviä". Se vetoaa tämän jälkeen edellä 1761 kohdassa mainittuun CMF:n OFT:lle osoittaman kirjeen luonnokseen (asiakirjat nro 33.126/17624 ja 17625), johon sisältyy tyhjentävä selvitys niistä eri tekijöistä, jotka tekivät mahdottomaksi kaikki sementin myyntihintoja koskevat vertailut eri jäsenmaiden välillä. Se vetoaa vielä edellä 1762 kohdassa mainittuun 2.10.1985 pidetyn CMF:n kokouksen pöytäkirjan otteeseen (asiakirja nro 33.126/17097), joka koskee Cembureaun puheenjohtajan toteamusta siitä, että jäsenet ovat osallistuneet hyvin epäyhdenmukaisesti tilastojen vaihtoon Cembureau European Annual Review'tä varten.

1771 Italcementi viittaa 26.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin 7.10.1986 päivättyyn Lafargen muistioon (asiakirjat nro 33.126/4919—4921), joista ilmenee, miten hyödyttömiä

Cembureaun välityksellä kerätyt hintatiedot olivat: "Aihe: Sementinhinnat Euroopassa. Oheiseen taulukkoon on kerätty kunkin maan osalta kaikkein luotettavimmalla tavalla kerätyt tiedot. Tarkempien tietojen puuttuessa ne ovat Cembureaun julkaisemia lukuja." Edellä 1761 kohdassa mainituista asiakirjoista nro 33.126/17370—17374 ilmenee, että eri tekijöiden vuoksi samankin yrityksen hinnat saattoivat poiketa voimakkaasti toisistaan asiakkaasta tai myyntialueesta riippuen. Sen mukaan asiakirjasta nro 33.126/3826 ilmenee, että joskus tarvitaan satoja sivuja yhden ja saman yrityksen hintapolitiikan kuvailemiseksi, mikä todistaa sen, että Cembureaun toimittamat hinnat eivät ole voineet tukea kilpailunvastaisiin taloudellisiin tavoitteisiin tähtääviä vertailuja. Edellä 1761 kohdassa mainituista asiakirjoista nro 33.126/17396—17399, 14536 ja 4853 ilmenee vielä, että Cembureaun toimittamien tietojen äärimmäinen yksinkertaistaminen (ALV:n, kuljetuskustannusten, alennusten ja myyntiehtojen kaltaisia olennaisia seikkoja koskevien tietojen puuttuminen) on erityisessä ristiriidassa kunkin eri yrityksen todellisuudessa soveltaman hintarakenteen monimuotoisuuden kanssa.

1772 Cementir vetoaa 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan edellä 1761 ja 1765 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin nro 33.126/4982/54—70, 4869—4910, 14536, 4850—4853 ja 17905—17917, asiakirjaan nro 33.126/17918 sekä asiakirjoihin nro 33.126/4919, 4920, 4954—4982 ja 3826, joista ilmenee, että samankin yrityksen hinnat saattoivat vaihdella voimakkaasti riippuen erityisesti tehtaan sijainnista, asiakkaasta, alennuksista, kuljetuskustannuksista, maksuehdoista, pakkaustyypistä, tuotetyypin yhteydessä suoritetuista palveluista, jakelujärjestelmästä, kansallisista ja/tai paikallisista maksuista ja veroista jne. Cembureaun toimittamat tiedot, joihin näitä eri tietoja ei sisältynyt, olivat siten täysin hyödyttömiä pyrittäessä määrittelemään täsmällisesti eri sementtituottajien todellisuudessa soveltamia hintoja.

1773 On kuitenkin todettava, että kantajien esittämät eri huomautukset liittyvät kaikki sellaisiin seikkoihin, jotka komissio on ottanut kanteen kohteena olevassa päätöksessä asianmukaisesti huomioon. Komissio siteeraa 16 perustelukappaleen 22 kohdassa siihen saatekirjeeseen sisältyvää katkelmaa, jonka liitteenä Cembureau oli toimittanut sille säännöllistä hintatietojen vaihtamista koskevaa asiakirja-aineistoa, seuraavasti: "Valitettavasti kunkin maan referenssiksi valitsemat hintarakenteet ja sementtilajit ovat niin erilaiset, että kaikki tehdyt vertailut ovat osoittautuneet virheellisiksi" (asiakirja nro 33.126/15097). Komissio ottaa 47 perustelukappaleen b kohdan ii alakohdassa kantaa väitetiedoksiannon adressaattien hallinnollisessa menettelyssä esittämiin huomautuksiin, jotka ovat väittäneet, että "sellaisten myyntihinnastojen, jotka sisälsivät yleisesti voimassa olleita hintoja eivätkä tulevia hintoja, jakelun vaikutukset kilpailuun olivat olemattomat tai vähäisemmät kuin yritysten kesken tapahtuvan suoran hintatietojen vaihdon vaikutukset" (47 perustelukappaleen 13 kohta) ja että "näiden hintatietojen jakelulla [ei voinut] olla vaikutuksia markkinoilla, sillä kyse oli tiedoista, jotka eivät olleet yrityskohtaisia ja jotka koskivat toisinaan viranomaisten hyväksymiä hinnastoja, toisinaan keskimääräisiä hintoja" (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 14 kohta).

1774 Aalborgille ja Italcementille on kuitenkin vielä lisättävä, että edellä 1765 ja 1770 kohdassa mainittuihin, ranskalaisia hintoja koskeviin asiakirjoihin nro 33.126/14938 ja 15170 sisältyvät seikat on toistettu kokonaisuudessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 12 kohdassa.

1775 Näistä eri seikoista huolimatta komissio on katsonut perustellusti (ks. edellä 1515—1519 ja 1639—1647 kohta) kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 1, 4 ja 13 kohdassa esitettyjen objektiivisten toteamusten valossa, että 2 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun satunnaisen ja säännöllisen hintatietojen vaihdon tarkoituksena oli perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisesti "helpottaa [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artikla).

1776 Siten ei olisi ollut vähäisintäkään mahdollisuutta, että lisähuomautukset, joita kantajat olisivat voineet kyseisenä ajankohtana tehdä Cembureaun tasolla satunnaisesti ja säännöllisesti vaihdettujen hintatietojen yleisyydestä ja arviomääräisyydestä, olisivat voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1777 On syytä vielä korostaa, että Aalborgin mainitsemaan asiakirjaan nro 33.126/15170 oli mahdollista tutustua hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 250 kohta). Aalborg saattoi siis käyttää sitä hyväkseen tukeakseen väitetiedoksiantoon antamaansa vastausta. Näin ollen se ei voi vedota siihen nyt näyttääkseen toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

1778 Cembureau korostaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan toiseksi, että 11.2.1987 pidetystä CMF:n kokouksesta laadittu muistio (asiakirja nro 33.126/17203—17205) osoittaa, että CMF keskeytti YHMJ:n (ks. edellä 91 kohta) lopettamisen jälkeen hintatietojen toimittamisen Cembureaulle oikeudellista lausuntoa odottaessaan. Cembureau arvioi, että jos se olisi saanut tiedon tästä asiakirjasta hallinnollisen menettelyn aikana, se olisi voinut perustellusti väittää olleen täysin epätodennäköistä, että CMF (ja sen jäsenet) olisivat tietoisesti osallistuneet lainvastaiseen sopimukseen Euroopan tasolla, koska CMF oli pyrkinyt noudattamaan erittäin tarkasti kilpailuoikeudellisia säännöksiä sekä yhteisön että kansallisella tasolla.

1779 On kuitenkin aluksi huomautettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 21 kohdassa komissio toteaa, että Cembureau ei ollut saanut CMF:ltä virallista hintailmoitusta enää vuodesta 1985 alkaen ja että se sai eri lähteistä hintoja, joita se ilmoitti puhelimitse likimääräisinä arvioina.

1780 Lisäksi ne kommentit, joita Cembureau olisi voinut hallinnollisessa menettelyssä esittää brittiläisen järjestön väitetystä halusta noudattaa kilpailuoikeutta, eivät olisi voineet muuttaa sitä, että Cembureau oli aktiivisesti mukana sen välityksellä harjoitetussa satunnaisessa ja säännöllisessä hintatietojen vaihdossa, eikä sitä, että brittiläinen järjestö pysyi säännöllistä hintatietojen vaihtoa koskevan järjestelmän jäsenenä koko 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen keston ajan.

1781 Siten ei olisi ollut vähäisintäkään mahdollisuutta, että huomautukset, joita Cembureau olisi voinut tehdä edellä 1778 kohdassa mainittujen asiakirjojen perusteella, olisivat voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1782 Cembureau viittaa kolmanneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan Kreikkaa koskevan asiakirja-aineiston vuoden 1990 asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/19394—19401), jotka liittyivät Titanin kansalliselle järjestölleen ja kansallisen järjestön edelleen Cembureaulle toimittamiin tilastoihin, joihin ei sisältynyt mitään tietoja hinnoista.

1783 Vaikka Cembureau olisikin voinut hallinnollisessa menettelyssä korostaa tätä seikkaa, sillä ei oltaisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleessa mainittuja todisteita, joilla voidaan näyttää toteen hintatietojen, muun muassa Kreikan hintoja koskevien, satunnainen ja säännöllinen vaihto Cembureaun tasolla kyseisen ajanjakson aikana.

1784 SFIC väittää neljänneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että sen puolustuksen kannalta olisi ollut hyödyllistä, jos sillä olisi ollut hallinnollisessa menettelyssä käytössään Portugalia (asiakirjat nro 33.322/1019 ja 1020, 1406—1408 ja 1410—1412) ja Italiaa (asiakirja nro 33.126/11919, 11990, 11991, 11993, 11994 ja 11995) koskevat eri asiakirjat, jotka liittyivät näissä kahdessa maassa kyseisenä ajanjaksona voimassa olleisiin sementin hintasääntelyjärjestelmiin. Se olisi kyennyt näiden asiakirjojen avulla osoittamaan, että näiltä kaksilta markkinoilta saatuihin hintatietoihin ei sen itsensä Cembureaulle toimittamien hintatietojen tapaan sisältynyt mitään arkaluontoisia tietoja. SFIC viittaa 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä Blue Circlen asiakirja-aineistoon sisältyvään asiakirjaan (asiakirjat nro 33.126/11007 ja 11008), joka koskee YHMJ:tä ja jolla se olisi voinut tukea väitteitään Euroopassa voimassa olleiden hintojen jäykkyydestä, mikä johtui niihin kyseisenä ajanjaksona tietyissä jäsenvaltiossa kohdistuneesta valtiollisesta sääntelystä.

1785 Aalborg vetoaa 12.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoihin nro 33.126/15134 ja 15135 korostaen sitä, että Cembureaun välityksellä jaetut italialaiset hinnat oli julkaistu jo aiemmin. Se vetoaa myös asiakirjaan nro 33.126/15201 korostaakseen sitä, että valtio vahvisti portugalilaiset hinnat ja että ne olivat siten täysin läpinäkyvät.

1786 Vaikuttaa kuitenkin siltä, että SFIC:n ja Aalborgin esittämät seikat liittyvät asioihin, jotka komissio on ottanut asianmukaisesti huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

1787 Komissio selvittää 16 perustelukappaleen 16 kohdassa, että kyseisen ajanjakson aikana hinnat olivat Italiassa ensin sääntelyjärjestelmän ja sittemmin vuoden 1985 lopusta alkaen valvonta-

järjestelmän alaisia. Se toteaa, että AITEC oli ilmoittanut Cembureaulle 30.11.1985 asti italialaiset hinnat "sellaisina kuin julkiset viranomaiset olivat hyväksyneet ne koko maan osalta ja ne oli julkaistu Virallisessa lehdessä" ja että vaikka joulukuusta 1985 alkaen hintoja ei enää julkaistukaan Virallisessa lehdessä, "kukin tuottaja julkisti hintansa" ja "ammattilehdistössä julkaistiin AITEC:n tiedonanto".

1788 Komissio toteaa 16 perustelukappaleen 19 kohdassa, että hinnat olivat Portugalissa ilmoitusjärjestelmän alaiset vuoteen 1987 asti ja että siitä eteenpäin ne olivat "hintasopimus"-järjestelmän alaisia.

1789 Se korostaa 16 perustelukappaleen 21 kohdassa, että brittiläisten tuottajien kesken oli helmikuuhun 1987 asti voimassa hintoja ja yhteisiä ehtoja koskeva sopimus. Tämän sopimuksen mukaan "hinnoista ja myyntiehdoista päätettiin yhdessä, ja ne ilmoitettiin brittiläisille viranomaisille".

1790 Komissio ottaa 47 perustelukappaleen b alakohdan ii alakohdassa kantaa tiettyjen väitetiedoksiannon adressaattien hallinnollisessa menettelyssä esittämiin huomautuksiin, joiden mukaan "hintatietojen jakelulla [ei voinut] olla vaikutuksia markkinoilla, sillä kyse oli tiedoista, jotka eivät olleet yrityskohtaisia ja jotka koskivat toisinaan viranomaisten hyväksymiä hinnastoja, toisinaan keskimääräisiä hintoja" (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 14 kohta). Tässä yhteydessä se toteaa uudelleen, että "Italian — — ja Portugalin osalta toimitetut hinnastot olivat julkisten viranomaisten hyväksymiä ja koskivat kyseisen maan koko tuotantoalaa" (47 perustelukappaleen 14 kohdan toinen luetelmakohta) ja että "Yhdistyneen kuningaskunnan osalta lähetettyjen keskimääräisten hintojen yhteydessä ei yksilöity tuottajia" (kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 14 kohdan kolmas luetelmakohta).

1791 Kuten on jo korostettu (ks. edellä 1775 kohta), komissio on näistä eri seikoista huolimatta katsonut perustellusti (ks. edellä 1515—1519 ja 1639—1647 kohta) kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 1, 4 ja 13 kohdassa esitettyjen objektiivisten toteamusten valossa, että 2 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun satunnaisen ja säännöllisen hintatietojen vaihdon tarkoituksena oli perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisesti "helpottaa [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artikla).

1792 Siten ei olisi ollut vähäisintäkään mahdollisuutta, että huomautukset, joita SFIC ja Aalborg olisivat voineet esittää hallinnollisessa menettelyssä kuvaillakseen tietyissä Cembureaun jäsenmaissa kyseisenä ajanjaksona voimassa olleiden hintasääntelyjärjestelmien jäykkyyttä, olisivat voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1793 Aalborgin osalta on vielä syytä lisätä, että sille on hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 250 kohta) annettu tilaisuus tutustua asiakirjoihin nro 33.126/15134, 15135 ja 15201, joihin

kyseinen kantaja vetoaa 12.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan (ks. edellä 1785 kohta). Aalborg saattoi siten käyttää niitä tukeakseen väitetiedoksiantoon antamaansa vastausta. Näin ollen se ei voi vedota siihen nyt näyttääkseen toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

1794 ATIC väittää puolestaan 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että jos sille olisi annettu mahdollisuus tutustua edellä 1769 kohdassa tarkoitettuihin asiakirjoihin, se olisi voinut tukea niillä väitteitään, joiden mukaan sen Cembureaulle toimittamiin tietoihin ei ole sisältynyt luottamuksellisia seikkoja eikä niillä siten ole voitu helpottaa kilpailua rajoittavan toiminnan toteuttamista.

1795 Mikään asiakirja, johon ATIC on vedonnut, ei kuitenkaan koske sen kyseisenä ajanjaksona Cembureaulle toimittamia hintatietoja. ATIC ei siis olisi niistä minkään perusteella voinut korostaa sen itsensä kyseisenä ajanjaksona Cembureaulle toimittamien tietojen vaarattomuutta.

1796 Cementir puolestaan huomauttaa 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan hintojen olleen julkisen sääntelyn alaisia monissa maissa vetoamatta kuitenkaan väitteidensä tueksi tarkemmin määriteltyihin asiakirjoihin.

1797 Tätä väitettä, jota ei tueta millään sellaisiin asiakirjoihin sisältyvällä konkreettisella seikalla, joihin Cementirillä oli 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta mahdollisuus tutustua, ei voida hyväksyä tarkasteltaessa kanneperustetta, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia olisi loukattu sen vuoksi, että hallinnollisen menettelyn aikana ei ole annettu oikeutta tutustua väitetiedoksiantoon ja komission tutkinta-aineiston asiakirjoihin kokonaisuudessaan. Sitä ei voida hyväksyä myöskään edellä 1787—1792 kohdassa mainittujen syiden vuoksi.

1798 SFIC, Aalborg, Unicem ja Cementir väittävät viidenneksi, että mikäli niille olisi annettu hallinnollisen menettelyn aikana mahdollisuus tutustua väitetiedoksiantoon ja komission tutkinta-aineiston asiakirjoihin kokonaisuudessaan, ne olisivat voineet selventää eri tavalla kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa tarkoitetulla hintatietojen vaihdolla tavoiteltua päämäärää.

1799 SFIC toteaa 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan, että edellä 1764 kohdassa tarkoitetut kaksi asiakirjaa osoittavat, että Cembureaussa laaditut hintoja koskevat asiakirjat oli toimitettu komissiolle sen pyynnöstä.

1800 Aalborg viittaa 12.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan erityisesti asiakirjaan nro 33.126/516 ja toteaa, että asiakirjat, joihin sille on annettu tilaisuus tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, osoittavat, että Cembureaun tasolla toteutettu hintatietojen vaihto on ollut osa toimialajärjestölle perinteisesti kuuluvan tehtävän hoitamista eli sellaisten yleisten hintatilastojen laatimista, joiden perusteella voidaan laskea rakennusalan kustannuksia tai tukea teollisuusyritysten hintasääntelyviranomaisille tekemiä hinnankorotusvaatimuksia.

1801 Unicem väittää 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että kun komission tutkinta-aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena, siitä ilmenee, että hintatietojen vaihtaminen oli kaikkein tiiviintä vuoden 1983 molemmin puolin sijoittuvana ajanjaksona, jolloin eurooppalaiset sementintuottajat olivat tarkastelleet yhdessä komission kanssa vertailulukujärjestelmään perustuvan järjestelmän toteuttamiskelpoisuutta, ja tämä osoittaa sen mukaan Cembureaun välityksellä toteutetun hintatietojen vaihdon lainmukaisuuden. Se viittaa erityisesti asiakirjoihin nro 33.126/814 ja 815.

1802 Cementir puolestaan vetoaa 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoihin nro 33.126/2167, 18081 ja 18082, jotka kuvaavat tietyillä markkinoilla toimivia sellaisia hintatietojen vaihtojärjestelmiä, jotka tekevät Cembureaun tasolla toteutetun tietojenvaihtojärjestelmän hyödyttömäksi tai ainakin sellaiseksi, ettei sillä ole kilpailunvastaisia vaikutuksia.

1803 On kuitenkin syytä todeta, että näiden neljän kantajan esittämillä seikoilla ei voida sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 1, 4 ja 13 kohdassa esitettyjä objektiivia toteamuksia, joihin komissio on perustellusti tukeutunut (ks. edellä 1515—1519 ja 1639—1647 kohta) katsoessaan yhtäältä, että Cembureaun jäsenmaissa voimassa olleita hintoja koskeneella satunnaisella tietojenvaihdolla, jota harjoitettiin 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, tavoiteltu päämäärä oli edistää Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa, ja toisaalta, että kyseisenä ajankohtana Cembureaun tasolla olemassa olleella säännöllisellä tietojenvaihtojärjestelmällä pyrittiin 1.1.1984 alkaen myös helpottamaan tämän sopimuksen täytäntöönpanoa.

1804 SFIC:lle ja Unicemille on lisättävä vielä, että mikään asian kannalta merkityksellinen asiakirja ei tue näiden kahden kantajan väitteitä, vaan asiakirjat nro 33.126/2545—2548 ja 2591—2609 sekä asiakirjat nro 33.126/814 ja 815, joihin SFIC (ks. edellä 1799 kohta) ja Unicem (ks. edellä 1801 kohta) ovat vedonneet, koskevat tosiasiassa vuosia 1977—1978 eli kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa (14.1.1983) ja 2 kohdassa (1.1.1984) kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohdaksi katsottua päivää paljon aikaisempaa ajanjaksoa.

1805 SFIC vetoaa kuudenneksi 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan Ciments français'n asiakirja-aineistoon sisältyvään asiakirjaan (asiakirjat nro 33.126/4125—4127), josta ilmenee, että tämän yrityksen Belgian markkinoiden osalta käyttämä tietolähde ei ollut FIC:n ja sen itsensä välinen tietojenvaihto vaan tulliviranomaiset. SFIC katsoo, että kyseisestä asiakirjasta olisi ollut hyötyä sen puolustukselle tilastojen vaihtoa FIC:n kanssa koskevaa väitettä vastaan.

1806 On kuitenkin todettava, ettei tämän asiakirjan perusteella oltaisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleessa mainittuja asiakirjoja, joilla voidaan näyttää satunnainen ja säännöllinen hintatietojen vaihto Cembureaun tasolla sen välittömien jäsenten, muun muassa FIC:n ja SFIC:n, kesken sekä se, että vaihdon tarkoituksena oli helpottaa Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

1807 ATIC väittää puolestaan 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, ettei yhdessäkään niistä asiakirjoista, joihin sillä oli mahdollisuus tutustua 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, mainita kontakteja, joita sillä väitetään olleen muiden kansallisten järjestöjen kanssa hintatietojen vaihtamisen osalta.

1808 Vaikka ATIC olisi voinutkin korostaa hallinnollisen menettelyn aikana tällaista mainintaa, se ei olisi sen perusteella voinut sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleessa ja erityisesti sen 19 kohdassa mainittuja asiakirjoja, joilla voidaan näyttää sen osallistuneen Cembureaun tasolla organisoituun säännölliseen hintatietojen vaihtoon.

1809 Italcementi puolestaan tukeutuu 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan joukkoon asiakirjoja (asiakirjat nro 33.126/14810, 14811, 14814, 14818—14821, 14823, 14825, 14827, 14894, 14941—14955, 16383, 16386, 16548, 16601—16604, 16605—16608, 16618—16623, 14896 ja 14897 ja asiakirjat nro 33.322/1410—1412, 314 ja 315), joissa kuvaillaan merkittävää tuontia ja vientiä sekä hintoja ja myyntiehtoja koskevien tietojen vaihtamista eri maiden sementinvalmistajien kesken ilman, että Cembureau olisi siinä osallisena millään tavoin.

1810 Vaikka Italcementi olisikin voinut korostaa tätä seikkaa hallinnollisessa menettelyssä, sillä ei olisi voitu muuttaa sitä, että Italcementi on tosiasiassa osallistunut Cembureaun tasolla hintatietojen vaihtoon 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa sekä CPRF:n kautta. Italcementin huomautuksilla ei olisi voitu myöskään sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 1, 4 ja 13 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia, joihin komissio on perustellusti tukeutunut (ks. edellä 1515—1519 ja 1639—1647 kohta) katsoessaan, että kyseisellä tietojenvaihdolla pyrittiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanon vahvistamiseen.

1811 Aalborg väittää seitsemänneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että jos sillä olisi ollut mahdollisuus tutustua tiedoksiantoihin liittyviin YHMJ:n asiakirjoihin (asiakirjavihko IV/27.997), se olisi kyennyt selittämään, että tosiasiassa käsinkirjoitetussa asiakirjassa "Yhdistyneen kuningaskunnan hinnat" (asiakirja nro 33.126/11614), jota komissio on lainannut kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 4 kohdassa 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen liittyen, ainoastaan kuvailtiin kyseisessä maassa voimassa olleen vertailulukujärjestelmän aritmeettista mallia, eikä siinä ollut kyse salaisista hintatiedoista.

1812 On kuitenkin muistettava, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa harjoitettua hintatietojen vaihtoa ei ole otettu kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa huomioon vaihdettujen tietojen arkaluontoisuuden vuoksi vaan siksi, että vaihdon tavoitteena oli helpottaa Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa. Niillä huomautuksilla, jotka Aalborg olisi voinut hallinnollisen menettelyn aikana esittää tiedoksiantoihin liittyvien YHMJ:n asiakirjojen perusteella, ei olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 1 ja 4 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia, joihin komissio on perustellusti tukeutunut (ks. edellä 1515—1519 kohta) katsoessaan, että 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa harjoitetun tietojenvaihdon, jossa annettiin täsmällisiä tietoja brittiläisistä hinnoista, tarkoituksena oli helpottaa Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa. Siten ei olisi ollut vähäisintäkään mahdollisuutta, että nämä huomautukset olisivat johtaneet hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

1813 ATIC väittää kahdeksanneksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että väitetiedoksiannon kansallisista luvuista ja kansallisista asiakirja-aineistoista ilmenee, että muiden järjestöjen osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa tarkoitettuun toimintaan on ollut paljon räikeämpää kuin sen itsensä. Jos sille olisi annettu hallinnollisen menettelyn aikana tilaisuus tutustua tällaiseen kansalliseen aineistoon, se olisi voinut välttää sen, että sitä kohdeltiin kanteen kohteena olevassa päätöksessä yhtä ankarasti kuin muita kansallisia järjestöjä.

1814 Tämä väite ei ole riittävän täsmällinen, eikä sitä tueta muutoin kuin viittaamalla epämääräisesti ja yleisesti väitetiedoksiannon kansallisiin lukuihin ja niihin liittyvään asiakirja-aineistoon ilman yhtään konkreettista esimerkkiä. Jo tästä syystä väitettä ei voida hyväksyä.

1815 Lisäksi on syytä painottaa väitteen ristiriitaisuutta. ATIC tukeutuu yhtäältä asiakirjoihin, jotka ovat peräisin muilta Cembureaun jäsenjärjestöiltä, erityisesti SFIC:ltä ja AGCI:lta, tukeakseen väitteitään, joiden mukaan Cembureaun välityksellä vaihdetut hintatiedot eivät olleet mitenkään arkaluontoisia (ks. edellä 1769 kohta), ja toisaalta se väittää, että muiden Cembureaun jäsenjärjestöjen, muun muassa SFIC:n ja AGCI:n, osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen vastaiseen toimintaan on ollut paljon huomattavampaa kuin sen itsensä.

1816 Edellä esitetyn (ks. edellä 1758—1815 kohta) perusteella on siis 2 artiklassa huomioon otettujen kilpailusääntöjen rikkomisten osalta todettava, ettei yksikään kantaja ole näyttänyt

toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn aikana sen vuoksi, että sille on annettu tilaisuus tutustua väitetiedoksiantoon ja komission tutkinta-aineistoon vain osittain.

Johtopäätökset

1817 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava (ks. edellä 1450—1816 kohta) seuraavaa:

— kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta Unicemin, Oficemin ja ATIC:n osalta kokonaisuudessaan;

— kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta on kumottava Italcementin osalta siltä osin kuin sen katsotaan osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen ja jälkeen 19.3.1984;

— kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta on kumottava Cementirin osalta siltä osin kuin sen katsotaan osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen 14.1.1983 jälkeen;

— kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta on kumottava FIC:n, VNC:n, Ciments luxembourgeois'n, SFIC:n, Aalborgin, BDZ:n, BCA:n, Irish Cementin ja AGCI:n osalta siltä osin kuin niiden katsotaan osallistuneen hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin, joilla pyrittiin helpottamaan kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun sopimuksen täytäntöönpanoa, valtuuskuntien johtajien kokouksissa 19.3.1984 pidetyn kokouksen jälkeen ja Cembureaun hallituksen kokouksissa;

— kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan a alakohta on kumottava kaikkien kyseisten kantajien osalta siltä osin kuin todetaan, että niiden välinen tietojenvaihto koski belgialaisten ja alankomaalaisten hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja ja luxemburgilaisten hintojen osalta tämän maan tuottajan hintoja alennuksineen;

— kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta on kumottava Unicemin osalta siltä osin kuin sen katsotaan osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta on kumottava Italcementin osalta siltä osin kuin sen katsotaan osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 19.3.1984.

1818 Tutkitut kanneperusteet on muilta osin hylättävä.

V *Kanneperusteet, jotka koskevat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista siltä osin kuin komissio on todennut kolmen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen ranskalais-italialaisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon ja tiettyjen kantajien osallistumisen siihen (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohta)*

Alustavat huomautukset

1819 Kanteen kohteena olevan tuomion 3 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohdassa komissio väittää, että ne kolme yhdenmukaistettua menettelytapaa ovat lainvastaisia, jotka liittyvät kolmeen kahdenväliseen suhteeseen yhtäältä italialaisen sementinvalmistajan Buzzin ja toisaalta kolmen ranskalaisen sementinvalmistajan Lafargen, Ciments français'n ja Vicatin välillä.

1820 Komissio väittää päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa Lafargen ja Buzzin rikkoneen 26.11.1988 ja 31.12.1988 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista ja niiden tuotantolähteitä koskevan toimintavapauden rajoittamista.

1821 Komissio väittää päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa, että Ciments français ja Buzzi ovat 17.3.1988 ja 31.12.1988 välisenä aikana rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski voimassaolevia hintoja koskevia tietoja ja hinnankorotusennusteita ja jolla pyrittiin rajoittamaan niiden itsenäistä toimintaa.

1822 Päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa komissio väittää, että Vicat ja Buzzi ovat 11.5.1983 ja 31.12.1988 välisenä aikana rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 koh-

dan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski hintatietojen vaihtamista ja jolla pyrittiin rajoittamaan niiden itsenäistä toimintaa sementtitoimitusten osalta Etelä-Ranskassa.

1823 Lafarge (T-43/95) väittää, että komissio on rikkonut 85 artiklan 1 kohtaa todetessaan Lafargen osallistuneen yhdenmukaistettuun menettelytapaan Buzzin kanssa. Nyt käynnissä olevan oikeudenkäynnin aikana ja erityisesti sen johdosta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ryhtyi 2.10.1996 ja 18.—19.6.1997 (ks. edellä 164 ja 168 kohta) prosessinjohtotoimenpiteisiin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 10.2.1997 ja 28.1.1998 toimittamissaan kirjelmissä Lafarge ei ole väittänyt, että tämä toteamus olisi tehty sen puolustautumisoikeuksia loukaten.

1824 Cimets français (T-39/95) väittää, että komissio on tehnyt useita selviä arviointivirheitä ja loukannut sen puolustautumisoikeuksia, kun komissio on katsonut sen osallistuneen kilpailusääntöjen vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan yhdessä Buzzin kanssa.

1825 Vicat (T-37/95) väittää, että komissio on tehnyt arviointivirheen ja rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sekä loukannut sen puolustautumisoikeuksia, kun komissio on katsonut sen osallistuneen yhdenmukaistettuun menettelytapaan Buzzin kanssa.

1826 Buzzi (T-51/95) väittää, että komissio on tehnyt useita selviä arviointivirheitä ja rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sekä loukannut sen puolustautumisoikeuksia, kun komissio on todennut sen osallistuneen kolmeen yhdenmukaistettuun menettelytapaan Lafargen, Ciments français'n ja Vicatin kanssa.

1827 Kuten edellä jo korostettiin (ks. edellä 1819—1822 kohta), vaikka komissio onkin katsonut "Buzzin toiminnan olleen jatkuvaa" ja vaikka sen "eri muotoja" onkin harjoitettu erikseen kolmen ranskalaisen tuottajan kanssa, ne ovat hyödyttäneet lopulta kaikkia kolmea (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 7 kohta), komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdassa kolmen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon erikseen viittaamatta joka kerta samoihin adressaatteihin ja ottaen huomioon eri pituisen ajanjakson kunkin yhdenmukaistetun menettelytavan osalta. Ainoa yhteinen päätelmä, jonka komissio tekee Buzzin toimintaa koskevista johtopäätöksistään, koskee kolmen kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivää, joka on vahvistettu kunkin osalta 31 päiväksi joulukuuta 1988 (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 7 kohta).

1828 Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan lainmukaisuutta arvioitaessa on siten tarkistettava, onko komissio ottanut perustellusti huomioon kolme yhdenmukaistettua menettelytapaa ja onko komissio tässä yhteydessä loukannut Vicatin, Ciments français'n ja Buzzin puolustautumisoikeuksia.

Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa todettu Lafargen ja Buzzin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa

A Johdanto

1829 Kun komissio on katsonut, että Lafarge ja Buzzi ovat rikkoneet kilpailusääntöjä (ks. edellä 1820 kohta), se on tukeutunut Lafargen palveluksessa työskentelevän Pierre Saint-Hillierin 26.11.1988 Buzzin palveluksessa työskentelevän Emmanuello Buzzin kanssa käymästään keskustelusta laatimaan seuraavaan muistion otteeseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/6857 a):

"Keskusteltiin useista eri aiheista:

1. Etelä-Ranska

Emmanuello on käsittänyt (G. Liduenan kanssa käydyn keskustelun perusteella), että oli olemassa kolme mahdollisuutta:

— perustaa klinkkeritehdas lähelle vettä tai

— perustaa jauhatusasema tai

— sulkea tehdas. Neuvotella markkinoista. Perustaa yhtiö toimittamaan tavaraa joko La Mallesta tai Robilantesta taikka jostakin tuontikohteesta (esimerkiksi Kreikasta).

Totesin hänelle, ettei asialla ollut kiirettä, koska meillä oli vielä 15—20 vuoden varastot. Ongelma on pääasiallisesti käyttöluvan tasolla.

Buzzin kanta:

— Kyseiset markkinat kuuluvat Ciments Lafargelle.

— He eivät halua tulla Côte d'Azurille aiheuttamaan häiriötä markkinoilla. Heillä on ollut 20 vuotta vain 2 tai 3 asiakasta.

— Sota on hyödytön.

— On tehtävä sopimuksia ristiriitojen välttämiseksi.

— Valmiita tarkastelemaan asiaa yhdessä."

1830 Komission mukaan tässä muistio-otteessa on kyse "tahdonilmaisusta jakaa Côte d'Azurin markkinat sekä jakaa keskenään keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä sementin hankintalähteet" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 3 kohta). Komissio katsoo täten, että Lafarge ja Buzzi ovat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan: "Vaikka tämän artiklan määräyksissä kielletään kaikki suorat tai epäsuorat yhteydet, joilla pyritään paljastamaan kilpailijalle toiminta, jota on päätetty harjoittaa tai suunniteltu harjoittaa markkinoilla, Buzzi ja Lafarge ovat 26.11.1988 pidetyssä tapaamisessa päättäneet harjoittaa yhteistyötä [— —] rajoittaakseen keskinäistä toimintavapauttaan ja erityisesti Buzzin toimintavapautta ja edelleen jakaakseen Etelä-Ranskan markkinat ja rajoittaakseen tuotantolähteitä koskevaa toimintavapauttaan niillä alueilla, jotka reunustavat Ranskan ja Italian välistä rajaa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 3 kohta).

B Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitävyys

1831 Buzzi väittää olevansa yllättynyt siitä, että sitä syytetään osallistumisesta yhdessä Lafargen kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka tavoitteena oli molempien tuotantolähteitä koskevan toimintavapauden rajoittaminen, vaikka tällaista väitettä ei sisältynyt väitetiedoksiantoon.

1832 Aluksi on todettava, että väitetiedoksiannon "Tosiseikat"-osassa, joka koskee "'Cembureau Agreement -sopimuksen tai Principle of not transhipping to internal European markets' -periaatteen täytäntöönpanoa: Ranska—Italia" ja tarkemmin sanottuna "Buzzi-Lafarge-suhteita", ainoa edellä mainittua 26.11.1988 Lafargen ja Buzzin välillä käytyä keskustelua koskeva muistion osa, johon komissio on vedonnut, oli "Buzzin kantaa" koskeva osa (ks. edellä 1829 kohta). Komissio on todennut edelleen seuraavaa: "Tämän muistion esittäminen liittyy siihen, että 'Tämä tapaaminen seurasi tapaamistamme Sandro ja Emanuele Buzzin kanssa Pariisissa viime syyskuussa, ja tapaamisen aikana suunnittelimme mahdollisuutta laatia betoniasioita koskeva sopimus'" (väitetiedoksiannon 10 kohta, s. 21). Komissio ei sitä vastoin ole kiinnittänyt väitetiedoksiannon tosiseikkoja koskevassa osassa mitään huomiota muistion otteeseen, joka koski tätä keskustelua, joka liittyi Buzzin tarkastelemaan "kolmeen mahdollisuuteen" "G. Liduenan kanssa käydyn keskustelun perusteella" — eli mahdollisuuteen perustaa klinkkeritehdas lähelle vettä, perustaa jauhatusasema tai sulkea tehdas, neuvotella markkinoista ja perustaa yhtiö toimittamaan tavaraa joko La Mallesta tai Robilantesta taikka jostakin tuontikohteesta (esimerkiksi Kreikasta) — ja jonka päätteeksi Lafarge oli todennut Buzzille, ettei asialla ollut kiirettä, koska 15—20 vuoden varastot olivat vielä olemassa.

1833 Komissio on väittänyt väitetiedoksiannon 61 kohdan b alakohdassa (s. 173), jossa kyse on ranskalais-italialaiseen kartelliin liittyvien tosiseikkojen oikeudellisesta arvioinnista, että erityisesti Lafarge ja Buzzi ovat osallistuneet sopimuksiin ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli "markkinoiden jakaminen näiden tuottajien kesken, kaiken epävarmuuden poistaminen toistensa toiminnan suhteen ja se, että kuluttajien taloudelliset mahdollisuudet valita omat hankintalähteensä poistetaan". Vaikka komissio on väittänyt, että Lafarge ja Buzzi ovat poistaneet markkinoiden jakamista koskevan sopimuksensa ja/tai yhdenmukaistetun menettelytapansa avulla kuluttajien taloudelliset mahdollisuudet valita omat hankintalähteensä, se ei sitä vastoin ole väittänyt osapuolten tehneen yhteistyötä tuotantolähteitä koskevan toimintavapautensa rajoittamiseksi.

1834 Näin ollen Buzzin perustelut, jotka liittyvät väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitämättömyyteen, on syytä hyväksyä sen väitteen osalta, joka koskee Buzzin osallistumista yhdessä Lafargen kanssa tällaisen rajoituksen sisältävään yhdenmukaistettuun menettelytapaan.

1835 Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohta on siis Buzzin osalta kumottava siltä osin, kuin siinä esitetään tämä väite, ja näin on tehtävä myös Lafargen osalta, jonka ei voida väittää osallistuneen tuotantolähteiden jakamista Italian ja Ranskan raja-alueella koskevaan yhteistoimintaan, koska tämän väitteen ei voida katsoa pitävän paikkaansa vain toisen yhteistoiminnan osapuolen osalta.

C Lafargen ja Buzzin välinen kilpailunvastainen yhdenmukaistettu menettelytapa, joka koski Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista

1836 Edellisessä kohdassa tehdyt johtopäätökset huomioon ottaen on syytä vain tarkistaa, onko komissio katsonut perustellusti, että Lafarge ja Buzzi ovat syyllistyneet 26.11.1988 käymänsä neuvottelun yhteydessä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan siltä osin kuin menettelytapa koski "Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohta).

1837 Lafarge toteaa aluksi, että komissio on tukeutunut yhteen ainoaan asiakirjaan, jota mikään muu todiste tai tieto ei tue, pyrkiessään näyttämään toteen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohtaan sisältyvän väitteen. Buzzi katsoo puolestaan, ettei komissio ole noudattanut todistustaakan jakoa koskevan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön vaatimuksia, kun se on perustanut väitteensä yksinomaan Lafargen sisäiseen, 26.11.1988 käytyä keskustelua koskevaan muistioon.

1838 On kuitenkin todettava, ettei mikään yhteisön oikeusperiaate estä sitä, että kun komissio katsoo, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on rikottu, se perustaa kantansa yhteen ainoaan asiakirjaan, kunhan asiakirjan todistusarvo ei ole kyseenalainen ja kunhan kyseisestä asiakirjasta yksinään käy varmuudella ilmi se, että kilpailusääntöjä on rikottu. Asiakirjan todistusarvoa arvioitaessa on ensinnäkin tarkistettava, että siihen sisältyvät tiedot pitävät todennäköisesti paikkansa. Tällöin on otettava huomioon muun muassa asiakirjan alkuperä, sen laatimisolosuhteet ja sen adressaatti ja pohdittava, vaikuttaako se sisällöltään järkevältä ja luotettavalta (julkisasiamiehenä toimineen tuomari Vesterdorfin ratkaisuehdotus edellä 1053 kohdassa mainitussa asiassa Rhône-Poulenc v. komissio, Kok. 1991, s. II-956).

1839 Nyt esillä olevassa asiassa Lafargen ja Buzzin välillä 26.11.1988 käytyjä keskusteluja koskevan muistion on laatinut Lafargea kyseisissä keskusteluissa edustanut Saint-Hillier vain vähän aikaa niiden päättymisen jälkeen, sillä muistio on jaettu Lafarge-yhtiön sisällä 1.12.1988. Kantajat eivät ole esittäneet mitään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin katsoa, että tähän asiakirjaan sisältyvät tiedot eivät kuvaisi kyseisessä tilaisuudessa käytyjen keskustelujen sisältöä.

1840 Riippumatta jäljempänä 1843—1876 kohdassa tarkasteltavasta kysymyksestä, käykö kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 3 kohtaan sisältyvästä riidanalaisen muistion otteesta yksinään ilmi se, että kilpailusääntöjä on rikottu väitetyllä tavalla, on siten syytä todeta tässä vaiheessa, ettei tämän asiakirjan todistusarvo ole kyseenalainen ja että komissiolla oli oikeus perustaa kantansa siihen. Buzzin suullisessa käsittelyssä korostamalla seikalla, jonka mukaan muistion jakoi Lafarge-yhtiön sisällä Liduena eikä sen laatija Saint-Hillier, ei ole tältä osin merkitystä.

1841 Buzzi arvostelee komissiota siitä, että se on tukenut väitettä Lafargen kanssa harjoitetusta yhteistoiminnasta seikoilla, jotka liittyvät Lafargen muiden ranskalaisten tuottajien kanssa ylläpitämiin yhteyksiin, ja väittää edelleen eri ranskalaisten tuottajien kanssa ylläpitämiensä kahdenvälisten suhteiden olevan kunkin laadultaan ainutkertaisen.

1842 Luettaessa kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 3 ja 7 kohtaa ja 48 perustelukappaleen 3 ja 7 kohtaa käy kuitenkin selvästi ilmi, että komissio on näyttänyt toteen Lafargen ja Buzzin välisen kilpailusääntöjen rikkomisen eri osatekijät (yhteistoiminnan olemassaolo, kilpailunvastainen tavoite ja sen kesto) yksinomaan kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 3 kohtaan sisältyvällä otteella 26.11.1988 käytyjä keskusteluja koskevasta muistiosta. Buzzin perustelut on siis hylättävä.

1843 Lafarge ja Buzzi esittävät seuraavaksi kahdeksan perustelua, joilla pyritään kiistämään sellaisen kilpailunvastaisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolo, joka koskee Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista.

1844 Buzzi väittää ensinnäkin komission tehneen ilmeisen arviointivirheen katsoessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 2 kohdassa, että "huomioon otetun ajanjakson aikana italialaisten tuottajien soveltamat hinnat [olivat] noin 20 prosenttia matalammat ranskalaisten tuottajien soveltamiin hintoihin nähden". Italialaisten tuottajien vuodesta 1983 vuoteen 1988 soveltamat hinnat olivat kuitenkin todellisuudessa vuoden 1988 hintoja lukuun ottamatta olleet aina korkeammat kuin ranskalaisten tuottajien hinnat, mikä ilmenee Buzzin omien sementin 425 hintojen ja Vicatin sementin CPJ 45 hintojen vertailusta (sen kannekirjelmän liite 17).

1845 On todettava, että italialaisten sementtiteollisuuden yritysten 2.3.1993 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esittämistä tiedoista ilmenee niiden osalta, että ranskalaisten hinnat ovat olleet vuosina 1981—1991 jatkuvasti keskimäärin 20 prosenttia italialaisten hintoja korkeammat (kanteen kohteena olevan päätöksen 9 perustelukappaleen 6 kohta ja liitteisiin 9-3 ja 9-4 sisältyvät taulukot).

1846 Lisäksi Buzzin analyysi johtaa lopulta siihen, että riidanalaisen kilpailusääntöjen rikkomisen osalta huomioon otettua ajanjaksoa edeltävää aikaa koskevat komission väitteet riitautetaan.

1847 Analyysillä ei voida kuitenkaan missään tapauksessa sivuuttaa jo edellä mainittuja ilmoituksia, jotka on tehty Lafargelle 26.11.1988 käydyn keskustelun yhteydessä:

"— He eivät halua tulla Côte d'Azurille aiheuttamaan häiriötä markkinoilla (— —)

— Sota on hyödytön.

— On tehtävä sopimuksia ristiriitojen välttämiseksi."

1848 Toiseksi Buzzi väittää, että kun komissio on tyytynyt toteamaan, että Buzzi on ilmoittanut Lafargelle siitä toiminnasta, jota se aikoo kyseisillä markkinoilla harjoittaa, toteamatta samalla, että Lafarge olisi toiminut samoin suhteessa Buzziin, komissio ei ole näyttänyt toteen sitä vastavuoroisuutta, joka on välttämätön perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yhdenmukaistetun menettelytavan toteen näyttämiseksi. Lafarge taas väittää, että siitä, että jokin osapuoli ilmoittaa toisille oman näkökantansa, ei voida järkevästi päätellä, että kyse olisi yhdenmukaistetusta menettelytavasta.

1849 Tämän kysymyksen osalta on todettava, että yhdenmukaistetun menettelytavan käsite tosiasiassa edellyttää vastavuoroisten yhteyksien olemassaoloa (julkisasiamies Darmonin edellä 697 kohdassa mainitussa asiassa Selluloosa II annetun tuomion yhteydessä esittämä ratkaisuehdotus, 170—175 kohta). Tämä edellytys täyttyy silloin kun kilpailija pyytää toista ilmaisemaan itselleen omat suunnitelmansa tai tulevan toimintansa markkinoilla tai ainakin hyväksyy tällaisen ilmaisemisen. Luettaessa se saatekirje, jonka liitteenä Lafargen palveluksessa työskentelevä Liduena on levittänyt 26.11.1988 käydystä keskustelusta laaditun muistion yhtiönsä sisällä, ilmenee, että kyseinen keskustelu on käyty Lafargen aloitteesta. Mikään tässä Lafargen laatimassa muistiossa ei osoita, että Lafargen edustaja olisi esittänyt varauksia tai vastaväitteitä silloin kuin Buzzi ilmoitti hänelle Etelä-Ranskan markkinoita koskevista näkemyksistään. Näin ollen kantajat eivät voi pyrkiä vähättelemään Lafargen kyseisissä keskusteluissa omaksumaa asennetta katsoen, että Lafarge olisi toiminut vain niiden tietojen passiivisena adressaattina, jotka Buzzi oli täysin pyytämättä päättänyt ilmoittaa sille yksipuolisesti.

1850 Tästä seuraa, että Lafargen ja Buzzin välisiä yhteyksiä on ylläpitänyt sellainen vastavuoroisuus, joka on tarpeen, jotta yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolo voidaan todeta. Kantajien perustelut on siis hylättävä.

1851 Kolmanneksi Buzzi kiistää kilpailusääntöjen vastaisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon ja väittää yhtäältä, että sen Lafargelle kyseisen keskustelun aikana ilmaisemat näkökannat koskivat vain senhetkisiä ja menneitä tosiasiallisia tilanteita ja ettei niissä ole ennakoitu tulevia toimenpiteitä, ja toisaalta, ettei se ole tehnyt Lafargelle mitään toimintaansa Côte d'Azurin markkinoilla koskevaa sitoumusta.

1852 Tältä osin on todettava, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kielletyn yhdenmukaistetun menettelytavan muodostavat kaikki taloudellisten toimijoiden väliset suorat tai epäsuorat yhteydenotot, joilla paljastetaan kilpailijalle päätetty tai suunnitteilla oleva markkinakäyttäytyminen, kun tällaisten yhteydenottojen tarkoituksena tai vaikutuksena on sellais-

ten kilpailuolosuhteiden muodostuminen, jotka eivät vastaa tavanomaisia markkinaolosuhteita (ks. viimeksi edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 117 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 160 kohta). Yhdenmukaistetun menettelytavan toteen näyttämiseksi ei siis ole välttämätöntä osoittaa, että kyseinen kilpailija on yhdessä yhden tai useamman muun kanssa muodollisesti sitoutunut harjoittamaan tietynlaista toimintaa tai että kilpailijat ovat vahvistaneet yhdessä tulevan toimintansa markkinoilla (edellä 697 kohdassa mainitussa asiassa Selluloosa II annetun tuomion yhteydessä esitetty julkisasiamies Darmonin ratkaisuehdotus, 172 kohta). Riittävää on se, että aikeistaan ilmoittaessaan kilpailija on poistanut tai ainakin selvästi vähentänyt epätietoisuutta omasta odotettavissa olevasta markkinakäyttäytymisestään (asia T-4/89, BASF v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1523, 242 kohta ja edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 260 kohta). Nyt esillä olevassa asiassa Buzzi on myöntänyt 26.11.1988 Lafargen kanssa käymässään keskustelussa, että kyseiset markkinat kuuluivat Lafargelle, ja ilmoittanut tälle, ettei se pyrkinyt tulemaan Côte d'Azurille aiheuttamaan häiriötä markkinoilla, joilla sillä oli ollut 20 vuoden aikana vain kaksi tai kolme asiakasta, että sota oli hyödytön ja että konfliktien välttämiseksi oli tehtävä sopimuksia. Toimiessaan näin se on antanut Lafargelle kilpailunvastaisessa hengessä vakuutuksen rauhanomaisesta asenteestaan asiassa sekä siitä, että Lafarge saattoi luottaa siihen, ettei se toimi Etelä-Ranskan markkinoilla.

1853 Neljänneksi Lafarge ja Buzzi väittävät, ettei komissio ole analysoinut niiden 26.11.1988 käymää keskustelua sen taloudellisessa asiayhteydessä. Ne väittävät ensin, että komissio on arvioinut Ranskan ja Italian rajaseudun maantieteellistä pinnanmuodostusta (Alppien muodostama luonnollinen este) ja tieverkostoa (huono tie- ja moottoritieinfrastruktuuri) virheellisesti. Buzzi toteaa erityisesti, että komissio on todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 5 kohdassa, että "vuorien kaltaiset luonnolliset esteet eivät estä sementin toimituksia [— —] koska italialaiset tuottajat ovat kyenneet ylittämään Alpit ja toimittamaan tavaraa Sveitsiin", vaikka kyseisiä tavarantoimituksia onkin tehty vain Ticinon kantoniin, joka Italiasta saapuvan tavarankuljettajan näkökulmasta sijaitsee ennen Alppeja. Kantajat ja erityisesti Buzzi (ks. kanteen liitteet 18—29) vetoavat edelleen joukkoon tekijöitä, jotka niiden mukaan selittävät sen, että Ranskan ja Italian raja-alueen markkinoilla ei ainakaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona ole ollut mahdollista toimittaa sementtiä rajojen yli ja että ne eivät siten ole olleet kyseisenä aikana todellisia tai potentiaalisia kilpailijoita Etelä-Ranskan markkinoilla seuraavista syistä: tuotantopaikkojen maantieteellinen sijainti; italialaisten hintojen taso; kuljetus- ja tullausvaatimukset sekä -kustannukset; lakoista johtuvat esteet; rakennusalalla voimassa olevien toimitus- ja kuljetusaikataulujen rajoitukset; sementin käytön asettamat erityisvaatimukset Ranskan julkisen sektorin urakkatarjouksissa sekä useat yksityiset projektit; ranskalaisten kuluttajien luontainen taipumus suosia paikallisia tuottajia — — . Kantajat väittävät, että niiden 26.11.1988 käymässä keskustelussa Buzzi on vain muistuttanut tästä vientitoiminnan taloudellisia rajoituksia koskevasta objektiivisesta seikasta Ranskan ja Italian raja-alueen markkinoilla.

1854 Kuitenkaan 26.11.1988 käytyä keskustelua koskevassa muistiossa ei viitata mitenkään kantajien esittämiin eri seikkoihin ja pyritä siten selittämään Buzzin Lafargelle esittämien aikomusten syytä ja todellista merkitystä. Sitä vastoin toteamukset kuten "sota on hyödytön" tai "on tehtävä sopimuksia ristiriitojen välttämiseksi" kumoavat kantajien esittämän analyysin. Niistä ilmenee, että kaikenlaiset kantajien esiin tuomat vaikeudet ja esteet eivät ole estäneet tiettyä keskinäistä kauppaa Ranskan ja Italian rajamarkkinoilla. Muistion mukaan Buzzi on lisäksi ilmoittanut, että sillä on ollut 20 vuoden aikana kaksi tai kolme asiakasta Côte d'Azurilla. Hallinnollisen menettelyn aikana se on väittänyt, että "niistä esteistä (kuljetuskustannukset, tullaus, italialaisen ja ranskalaisen sementin laatuerot) huolimatta, jotka sen on pitänyt ylittää,

ja huolimatta mahdollisuudestaan saada tuotantonsa myydyksi lähemmillä ja kannattavimmilla markkinoilla, se on 1960-luvun lopulta lähtien vienyt huomattavia määriä ('interessanti quantità') sementtiä Etelä-Ranskaan" ja vielä "ranskalaisten tuottajien hinnastojen hinnat alittavin hinnoin" (Buzzin väitetiedoksiantoon antaman vastauksen 4.3 kohta, kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohta). Lafarge ja Buzzi olivat siten ainakin potentiaalisia kilpailijoita Etelä-Ranskan markkinoilla.

1855 Komissio on siten katsonut perustellusti, että Etelä-Ranskan markkinoiden osalta 26.11.1988 käyty keskustelu "tahdonilmaisusta jakaa Côte d'Azurin markkinat" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 3 kohta) on todellakin Lafargen ja Buzzin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla pyrittiin "rajoitta[maan] keskinäistä toimintavapautta ja erityisesti Buzzin toimintavapautta ja edelleen jaka[maan] Etelä-Ranskan markkinat" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 3 kohta).

1856 Näin ollen kantajien selitykset, jotka koskevat kaikenlaisia Etelä-Ranskan ja Pohjois-Italian rajan ylittävään kauppaan vaikuttavia rajoituksia, ovat enemmänkin omiaan korostamaan sen kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, josta niitä on syytetty, koska ne ovat yhteistoimintansa avulla pyrkineet poistamaan sen vähäisen todellisen kilpailun, jota markkinoilla saattaisi esiintyä, tai ainakin rajoittamaan sitä.

1857 Viidenneksi Lafarge ja Buzzi väittävät, että niiden 26.11.1988 käymän keskustelun — lainmukaisena — tavoitteena oli kyseisellä alueella sijaitsevasta yhteisestä teollisuusprojektista keskusteleminen, joskaan tämä projekti ei koskaan toteutunut.

1858 Vaikka onkin täysin ymmärrettävää, että Lafarge ja Buzzi ovat 26.11.1988 käymänsä keskustelun kuluessa keskustelleet yhteisestä teollisuusprojektista, Buzzi on tässä yhteydessä kuitenkin todennut Lafargelle, että Etelä-Ranskan markkinat kuuluivat Lafargelle ja ettei sillä itsellään ollut mitään aikomusta tulla Côte d'Azurille aiheuttamaa häiriötä markkinoilla, että sota oli hyödytön ja että ristiriitojen välttämiseksi on tehtävä sopimuksia. Kantajien perusteluilla ei siis voida kätkeä sitä tosiasiallista lainvastaista yhteistoimintaa, johon he osallistuivat 26.11.1988 käydyn keskustelun yhteydessä ja joka koski Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista.

1859 Kuudenneksi Buzzi väittää, että vaikka sen ilmoitukset olivat saattaneet olla omiaan takaamaan sen ranskalaisille kilpailijoille Etelä-Ranskan markkinoiden jakamisen, olisi epäloogista, jos nämä samat kilpailijat olisivat tämän jälkeen kuluttaneet huomattavia summia ostaakseen itselleen tiettyjä Buzzin asiakkaita kyseisellä alueella.

1860 Tältä osin on todettava, että Buzzi oli ilmoittanut 26.11.1988 käydyn keskustelun aikana ranskalaiselle keskustelukumppanilleen, että sillä oli ollut 20 vuoden aikana kaksi tai kolme

asiakasta Côte d'Azurin alueella, ja ettei tämä ilmoitus ollut selvästikään aiheuttanut mitään reaktiota tai vastalausetta keskustelukumppanin taholta. Etelä-Ranskan markkinoilla harjoitettu yhteistoiminta ei siten estänyt sitä, että Buzzi piti yllä niitä voimassaolevia "ka[hta] tai kolme[a]" yksittäistä liikesuhdetta, jotka sillä oli ollut jo pitkään tiettyjen kyseisellä alueella olevien asiakkaiden kanssa, koska nämä harvat liikesuhteet eivät näytä aiheuttaneen häiriötä Côte d'Azurin markkinoilla. Se, että ranskalaiset tuottajat olivat päättäneet ostaa tämän jälkeen takaisin osan Buzzin asiakaskunnasta näillä markkinoilla, ei näin ollen ole ristiriidassa sen kanssa, että Lafarge ja Buzzi harjoittivat lainvastaista yhteistoimintaa vuoden 1988 lopulla, mikä on näytetty toteen komission riidanalaisen päätöksen 20 perustelukappaleen 3 kohdassa tarkoitetulla keskustelumuistion otteella.

1861 Seitsemänneksi Buzzi (T-51/95) korostaa, että huolimatta väitetystä sitoumuksesta olla toimimatta Etelä-Ranskan markkinoilla, sen myynti näillä markkinoilla on kasvanut lähes jatkuvasti vuoden 1988 myyntiä lukuunottamatta (kanteen liite 16). Buzzi lisää tältä osin Lafargen tukemana, että sen Ranskan myynnin voimakas lasku vuonna 1988 johtui yksinomaan siitä, että eräät ranskalaiset tuottajat olivat hankkineet itselleen sen kaksi tämän alueen tärkeintä asiakasta, eikä siitä, että ranskalaisten tuottajien ja erityisesti Lafargen kanssa olisi harjoitettu yhteistoimintaa, kuten komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohdassa.

1862 On syytä todeta, että Buzzin toimittamat tiedot, joilla se pyrkii kuvaamaan myyntinsä jatkuvaa kehitystä vuoteen 1987 asti Etelä-Ranskan markkinoilla, eivät ole siten merkityksellisiä, että niillä voitaisiin riitauttaa huomioon otettu kilpailusääntöjen rikkominen, koska sen on väitetty osallistuneen yhdessä Lafargen kanssa lainvastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan vasta 26.11.1988 alkaen.

1863 Vaikka Buzzin vuonna 1988 tapahtuneen Ranskan myynnin vähenemisen osalta ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että tämä saattaa ainakin osittain liittyä kahden tärkeän asiakkaan menettämiseen Etelä-Ranskan alueella, näillä selityksillä ei voida sivuuttaa Buzzin Lafargelle 26.11.1988 tekemiä aikeitaan koskevia ilmoituksia.

1864 Kahdeksanneksi Lafarge ja Buzzi väittävät, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että väitetty yhteistoiminta olisi vaikuttanut asianosaisten myöhempään käyttäytymiseen siten, että ne olisivat mukauttaneet omaa politiikkaansa kyseisillä markkinoilla, tai että kyseinen yhteistoiminta olisi ollut omiaan vaikuttamaan näin. Buzzi lisää, että tällainen vaikutus on joka tapauksessa poissuljettu ottaen huomioon Ranskan ja Italian raja-alueen markkinoiden erityispiirteet.

1865 Vaikka yhdenmukaistetun menettelytavan käsite, kuten perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sanamuodostakin ilmenee, kattaa tosiasiassa paitsi yritysten välisen yhteistoiminnan, myös tätä yhteistoimintaa seuraavan markkinakäyttäytymisen ja näiden kahden seikan välisen syy-yhteyden, on kuitenkin oletettava, jolleivät asianomaiset osapuolet esitä vastakkaista näyttöä, että kyseinen yhteistoiminta on vaikuttanut osapuolten markkinakäyttäytymiseen (edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 118 ja 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 161 ja 162 kohta).

1866 Lafarge huomauttaa, että Buzzi on niiden 26.11.1988 käymän keskustelun jälkeenkin toimittanut edelleen tavaraa asiakkailleen Etelä-Ranskassa.

1867 On kuitenkin syytä todeta, että Buzzi ilmoitti Lafargelle tämän keskustelun kuluessa, että sillä on ollut 20 vuoden aikana kaksi tai kolme asiakasta Côte d'Azurin markkinoilla. Lafarge ei ole esittänyt tältä osin vastaväitteitä, joten se katsoi ilmeisesti, että tämä tilanne ei ollut sellainen seikka, joka voisi aiheuttaa häiriötä kyseisillä markkinoilla. Tällaisessa tilanteessa Lafargen esiin tuoma seikka ei todista sitä, että 26.11.1988 toteutunut Buzzin ja Lafargen välinen yhteistoiminta ei olisi vaikuttanut niiden markkinakäyttäytymiseen.

1868 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, että komissio on toiminut perustellusti katsoessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, että Lafarge ja Buzzi ovat osallistuneet kilpailunvastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski "Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista". Tällainen yhdenmukaistettu menettelytapa on selvästi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan c alakohdan vastainen, koska tässä määräyksessä kielletään nimenomaisesti kaikki sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, "joilla jaetaan markkinoita".

D Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto

1869 Komissio katsoo, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa todettu yhdenmukaistettu menettelytapa on jatkunut 26.11.1988 ja 31.12.1988 välisen ajan.

1870 Buzzi väittää ensinnäkin komission toimineen lainvastaisesti siinä, että se on vahvistanut kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohdaksi toukokuun 1983.

1871 Kuten edellä todettiin (ks. edellä 1869 kohta), kanteen kohteena olevassa päätöksessä on todellisuudessa otettu huomioon yhteistoiminnan alkamisajankohtana 26.11.1988. Buzzin väite ei siten ole perusteltu.

1872 Buzzi korostaa toiseksi, että Etelä-Ranskan markkinoilla käytiin "sotaa" aina 26.11.1988 asti ja että kyseisenä päivänä käydystä keskustelusta tehdyn muistion mukaan voimassa ei ollut mitään "sopimusta — — ristiriitojen välttämiseksi".

1873 Se, että Lafarge ja Buzzi olivat tämän keskustelun kuluessa päässeet sopimukseen siitä, että sota oli hyödytön, ei merkitse välttämättä sitä, että osapuolet olisivat käyneet siihen asti sotaa Etelä-Ranskan markkinoilla. Tällainen tieto saattaa merkitä yhtä hyvin heidän aikomustaan olla aloittamatta sotaa. Yhdenmukaistettu menettelytapa, johon Lafarge ja Buzzi ovat osallistuneet, on otettu huomioon vasta 26.11.1988 alkaen. Komissio ei siis ole väittänyt, että asianomaisten välinen yhteistoiminta, joka perustuu sopimuksiin, joiden tarkoituksena on välttää "sota" tai "ristiriidat", olisi ollut voimassa jo ennen tätä ajankohtaa.

1874 Buzzi väittää kolmanneksi komission toimineen lainvastaisesti siinä, että se on perusteluja esittämättä vahvistanut kyseisen yhdenmukaistetun menettelytavan päättymisajankohdaksi 31.12.1988, vaikka se on myöntänyt (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 7 kohta), ettei sillä ole tältä osin tarkempaa tietoa.

1875 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 7 kohdassa, että "kun kilpailusääntöjen rikkomisen lopettamista koskevia muita täsmällisiä tietoja ei ole, [komissio] arvioi, että rikkominen on kestänyt ainakin vuoden 1988 loppuun asti, koska yhteistoimintaa Lafargen kanssa harjoitettiin viimeksi 26.11.1988 ja koska yhteistoimintaan sisältyi se, että Buzzi ilmaisi Lafargelle tulevan toimintansa markkinoilla."

1876 Komissiolla oli tämän seikan perusteella ja sen vuoksi, että kyseiset yritykset eivät ole esittäneet tämän kanssa ristiriidassa olevia todisteita, tosiasiallisesti oikeus katsoa, että Lafargen ja Buzzin välinen lainvastainen yhteistoiminta oli kestänyt "ainakin vuoden 1988 loppuun asti".

Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa todettu Ciments français'n ja Buzzin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa

A Johdanto

1877 Komissio katsoo kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa, että Ciments français ja Buzzi ovat rikkoneet kilpailusääntöjä (ks. edellä 1821 kohta), ja se perustaa kantansa 17.3.1988 päivättyyn telekopioon, jolla Ciments français ilmoitti Buzzille 2.3.1987 alkaen voimassa olleen hinnastonsa ja johon oli liitetty seuraavanlainen saatekirje: "Vastauksena tänään päivättyyn teleksiin oheistamme pakattua sementtiä ja irtosementtiä koskevat hintamme tehtaalla. Hintojen tarkistamista koskevasta aikataulusta ei ole tähän päivään mennessä vielä päätetty. Suunnitteilla on keskimäärin 1—1,5 prosentin hinnankorotus kuluvan vuoden aikana" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11982—11987). Komissio arvioi, että sen, että "Ciments français toimitti hintansa ja hinnankorotusennusteensa, [— —] tavoitteena oli antaa Buzzille mahdollisuus sopeuttaa

sementin myyntihintansa Ranskassa Ciment français'n hintoihin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 6 kohta). Komissio toteaa, että se, että "Ciments français toimitti Buzzin pyynnöstä tälle 17.3.1988 Beaucairen tehtaan hinnaston ja kuluvan vuoden aikana odotettavissa olevat keskimääräiset hinnankorotukset, merkitsee 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua yhdenmukaistettua menettelytapaa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 4 kohta), koska "se, että kilpailijalle ilmoitetaan siitä toiminnasta, jota markkinoilla aiotaan harjoittaa, siten, että tällä kyetään vaikuttamaan kilpailijan harjoittamaan toimintaan, merkitsee 85 artiklan 1 kohdan rikkomista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 5 kohdan viimeinen alakohta).

B Ciments français'n ja Buzzin välinen kilpailunvastainen yhdenmukaistettu menettelytapa

1878 Ciments français väittää aluksi, että komissio on tehnyt kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 1 kohdassa tosiseikkoja koskevan virheen kuvaillessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen neljän yrityksen tuotantolaitosten sijaintia Ranskan ja Italian välisen rajan molemmin puolin, koska komissio on todennut, että Ranvillen tehdas sijaitsee Bouches-du-Rhônessa, vaikka Ranville sijaitsee tosiasiassa Normandiassa.

1879 Tällä virheellä — jonka komissio on myöntänyt (asiassa T-39/95, annettu vastine, s. 30) — ei kuitenkaan ole mitään merkitystä. Kuten edellä on jo korostettu (ks. edellä 1877 kohta), kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 4 kohtaan sisältyvässä oikeudellisessa arvioinnissaan komissio toteaa ainoastaan, että Ciments français on ilmoittanut Buzzille Beaucairen tehtaansa hinnat ja kuluvaa vuotta koskevan hinnankorotusennusteen.

1880 Buzzi puolestaan väittää, että komissio ei ole noudattanut todistustaakan jakoa koskevan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön vaatimuksia, kun se on perustanut kantansa, jonka mukaan kilpailusääntöjä on rikottu, yksinomaan 17.3.1988 päivättyyn telekopioon, jolla Ciments français oli toimittanut Buzzille hinnastonsa.

1881 Tältä osin on jo korostettu (ks. edellä 1838 kohta), ettei mikään yhteisön oikeuden oikeusperiaate estä sitä, että kun komissio katsoo, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on rikottu, se perustaa kantansa yhteen ainoaan asiakirjaan, kunhan asiakirjan todistusarvo ei ole kyseenalainen ja kunhan kyseisestä asiakirjasta yksinään käy varmuudella ilmi se, että kilpailusääntöjä on rikottu kyseisellä tavalla. Koska Buzzi ei ole esittänyt mitään seikkaa, jolla kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohdassa mainitun asiakirjan todistusarvo voitaisiin saattaa kyseenalaiseksi, on tässä vaiheessa syytä katsoa, että komissiolla oli oikeus perustaa kantansa tähän asiakirjaan näyttääkseen toteen sen yhdenmukaistetun menettelytavan, johon se katsoo Ciments français'n ja Buzzin osallistuneen, ottamatta kantaa kysymykseen — jota tarkastellaan jäljempänä 1883—1921 kohdassa — siitä osoittaako kyseinen asiakirja yksinään, että kilpailusääntöjä on rikottu.

1882 Ciments français ja Buzzi esittävät tämän jälkeen yhdeksän perustelua, joilla pyritään kiistämään se kilpailunvastainen yhdenmukaistettu menettelytapa, johon niiden katsotaan osallistuneen.

1883 Kuten edellä on jo korostettu (ks. edellä 1844 kohta) Buzzi kiistää komission väitteen, jonka mukaan "huomioon otetun ajanjakson aikana italialaisten tuottajien soveltamat hinnat [olivat] noin 20 prosenttia matalammat ranskalaisten tuottajien soveltamiin hintoihin verrattuna" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 2 kohta). Buzzi väittää että vuotta 1988 lukuunottamatta italialaisten soveltamat hinnat ovat kyseisenä ajanjaksona olleet jatkuvasti ranskalaisten soveltamia hintoja korkeammat.

1884 On todettava, että italialaisten sementtiteollisuuden yritysten 2.3.1993 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esittämistä tiedoista ilmenee puolestaan, että ranskalaisten hinnat ovat olleet vuosina 1981—1991 jatkuvasti keskimäärin 20 prosenttia italialaisten hintoja korkeammat (kanteen kohteena olevan päätöksen 9 perustelukappaleen 6 kohta ja liitteisiin 9-3 ja 9-4 sisältyvät taulukot).

1885 Buzzin esittämällä arvostelulla, jolla kiistetään kilpailusääntöjen rikkomista edeltävää ajanjaksoa koskeva komission analyysi, ei voida vaikuttaa siihen tosiseikkaan, että Ciments français toimitti sille sen pyynnöstä 17.3.1988 hinnastonsa sekä kuluvaa vuotta koskevan hinnankorotusennusteensa (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11982—11987).

1886 Toiseksi Buzzi väittää, että koska komissio on vedonnut ainoastaan Ciments français'sta peräisin olevaan yksipuoliseen tietovirtaan, se ei ole näyttänyt toteen vastavuoroisuutta, joka on yhdenmukaistetun menettelytavan toteamiseksi välttämätön.

1887 Nämä perustelut on hylättävä. Kuten on jo korostettu (ks. edellä 1849 kohta), yhdenmukaistetun menettelytavan toteamiseksi välttämätön vastavuoroisuuden vaatimus täyttyy silloin kun kilpailija ilmoittaa toisen pyynnöstä tietoja, jotka koskevat sen markkinakäyttäytymistä. Kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohdassa tarkoitetun telekopion sanamuodosta ilmenee, että Ciments français'n Buzzille toimittama hinnasto on toimitettu "[v]astauksena tänään päivättyyn teleksiin" (asiakirja nro 33.126/11983) tai kuten komissio toteaa perustellusti (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 4 kohta) "Buzzin pyynnöstä". Vastavuoroisuutta koskeva edellytys täyttyy siten tässä asiassa.

1888 Kolmanneksi Ciments français väittää, että Buzzi ja se itse eivät ole todellisia tai potentiaalisia kilpailijoita eri syistä, jotka liittyvät muun muassa Italian ja Ranskan välillä yli rajojen tapahtuvien kuljetusten korkeisiin kustannuksiin sekä siihen, että niiden luonnolliset markkinat eivät ole päällekkäiset. Ciments français arvostelee komissiota siitä, että se on ottanut huomioon Buzzin tehtaan lähimmästä Ciments français'n tehtaasta erottavana etäisyytenä välimatkan, joka on huomattavasti lyhyempi kuin todellinen välimatka tietä tai moottoritietä

pitkin (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 5 kohta). Se liittää kannekirjelmäänsä (liitteet 4 ja 5) notaarin valvonnassa laaditut luettelot, joissa täsmennetään sen matkan todellinen kesto ja pituus, jonka se oli teettänyt sementtiä kuljettavalla kuorma-autolla Italiassa Buzzin tehdasta lähellä olevasta tehtaasta Nîmesiin, joka on Ciments français'n Beaucairen tehtaan markkinoiden ytimessä Ranskan kaakkoisosassa. Sen mukaan näiden kahden seikan merkitys on niin suuri, että tämän tyyppiset tavarantoimitukset ovat mahdottomia toteuttaa. Ciments français katsoo, että sen ja Buzzin välisen tietojenvaihdon tavoitteena ei ole ollut rajoittaa kilpailua perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla ja että kilpailu ei ole sen johdosta rajoittunut, koska tällaisen yhteistoiminnan ensimmäinen edellytys eli osapuolten välinen keskinäinen kilpailu puuttuu.

1889 Buzzi katsoo puolestaan edelleen, ettei komissio ole tehnyt Ranskan ja Italian raja-alueen markkinoista taloudellista analyysiä, ja korostaa niitä eri syitä, joilla sen mukaan voidaan selittää se, miksi sementtiä ei ole ollut mahdollista toimittaa yli rajojen näillä markkinoilla (ks. edellä 1853 kohta).

1890 Näitä perusteluja ei voida hyväksyä. Kuten komissio on perustellusti korostanut "tosiasia on se, että Buzzi vie tavaraa Ranskaan" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 artiklan 5 kohta). Buzzi on näet todennut hallinnollisen menettelyn aikana, että "niistä esteistä (kuljetuskustannukset, tullaus, italialaisen ja ranskalaisen sementin laatuerot) huolimatta, jotka sen on pitänyt ylittää ja huolimatta mahdollisuudestaan saada tuotantonsa myydyksi lähemmillä ja kannattavimmilla markkinoilla, se on 1960-luvun lopusta lähtien vienyt huomattavia määriä ('interessanti quantità') sementtiä Etelä-Ranskaan" (Buzzin väitetiedoksiantoon antaman vastauksen 4.3 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohta).

1891 Koska Buzzi on kiistatta vienyt sementtiä Etelä-Ranskan markkinoille, komissio on katsonut myös perustellusti, että Ciments français, jolla on tällä alueella sijaitseva tuotantolaitos Beaucairessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 1 kohta), ja Buzzi olivat "todellisia tai ainakin potentiaalisia kilpailijoita" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 5 kohta).

1892 Neljänneksi Ciments français ja Buzzi kiistävät sen, että 17.3.1988 päivättyyn telekopioon sisältyvien kaltaisten hinnastojen toimittamisella olisi pyritty kilpailun rajoittamiseen. Ne esittävät joukon perusteluja, jotka koskevat kyseisen telekopion välityksellä ilmoitettujen tietojen laatua. Ciments français väittää, että nämä tiedot oli jo julkaistu yhtäältä ammattilehdistön ja yleisen taloudellisiin kysymyksiin erikoistuneen lehdistön välityksellä ja toisaalta 1.12.1986 annetussa hintojen vapautta ja kilpailua koskevassa ranskalaisessa määräyksessä nro 86/1243 asetetun velvoitteen vuoksi. Buzzi väittää, että Ciments français'n sille toimittama asiakirja sisälsi Ranskan valtion virallisesti vahvistamia hintoja, joihin kuka tahansa asiasta kiinnostunut pääsi helposti käsiksi, ja että hinnankorotusennusteet saatettiin laskea julkisten viranomaisten hinnankorotusvaatimusten yhteydessä huomioon ottamien taloudellisten indikaattoreiden pohjalta tehdystä analyysistä. Ciments français'n mukaan se oli nämä tiedot toimittaessaan osoittanut siten yksinkertaisesti liiketoimintaan liittyvää kohteliaisuutta. Kantajat täsmentävät, että toimitetut hinnat olivat olleet voimassa yli vuoden (maaliskuun 1987 alusta)

ja että niitä oltiin juuri muuttamassa, joten niillä oli vain historiallista arvoa, jonka avulla voitiin korkeintaan saada tietoa Ciments français'n menneestä toiminnasta mutta jonka avulla ei voitu ennakoida sen tulevaa toimintaa. Kuluvaa vuotta koskevasta hinnankorotusennusteesta puolestaan oli ilmoitettu täysin arviomääräisessä hintahaarukassa, ja se oli tämän jälkeen lisäksi osoittautunut vääräksi (2,5 prosenttia Ciments français'n aiemmin ilmoittaman 1—1,5 prosentin sijaan). Tiedoissa ei ollut myöskään mainintaa siitä, millaisesta sementistä oli kyse tai mitä aluetta ilmoitettu hinnankorotus koski. Buzzi korostaa vielä, että toimitetut tiedot koskivat vain hintoja, mutta eivät mitään muita tietoja kuten markkinaosuuksia tai Ciments français'n myynnin määriä kyseisellä alueella.

1893 Tällaiset perustelut on syytä hylätä. Läpinäkyvyysvelvoite, josta on ranskalaisten tuottajien osalta määrätty edellisessä kohdassa mainitussa, 1.12.1986 annetussa määräyksessä nro 86/1243, koskee yksinomaan tietojen antamista "tuotteen ostajille" (kyseisen määräyksen 33 artikla), mutta Buzzi ei ole ollut nyt esillä olevassa asiassa ostaja. Lisäksi 17.3.1988 päivätystä telekopiosta ilmenee, että Ciments français'n Buzzille toimittamat tiedot eivät ole koskeneet virallisia hinnastoja, vaan "[sen] pakattua sementtiä ja irtosementtiä koskevia hintoja tehtaalla", muun muassa Beaucairen alueella, joka on Ciments français'n luonnollinen markkina-alue Etelä-Ranskassa, sijaitsevalla tehtaalla (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11983, 11985 ja 11987). Vaikka kyseisiä hintoja olisi sovellettu jo yli vuoden ajan ja vaikka niitä muutettiin jatkuvasti, kyse oli kuitenkin (edelleen) kyseisenä aikana voimassa olleista hinnoista. Ciments français'n Buzzille ilmoittamilla tiedoilla, jotka eivät suinkaan olleet vain historiallisesti tai tilastollisesti mielenkiintoisia, oli siten "todellista arvoa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 5 kohta). Buzzi olisi tosin voinut hankkia nämä hinnat Ciment français'n asiakaskunnalta. Se pyysi niitä kuitenkin Ciments français'lta, joka toimitti ne sille samana päivänä.

1894 Kyseisenä vuonna toteutettavaksi suunnitellun hinnankorotusennusteen osalta on todettava, ettei Buzzi voi kohtuudella väittää, että tämä tieto olisi voitu laskea helposti pelkkien julkisten viranomaisten huomioon ottamien taloudellisten indikaattoreiden analysoinnin perusteella, koska sementin hintojen valtiollinen valvonta oli poistettu Ranskasta vuodesta 1986 alkaen (kanteen kohteena olevan päätöksen 16 perustelukappaleen 12 kohta). Todellisuudessa kyse oli luottamuksellisesta liiketaloudellisesta tiedosta, joka oli siis erityisen arkaluontoista.

1895 Tietoja tällä tavoin ilmoittamalla kantajat ovat siis osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kiellettyyn yhteistoimintaan edellä 1852 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla.

1896 Ciments français on ilmoittaessaan Buzzin pyynnöstä voimassaolevat myyntihintansa sekä kyseistä vuotta koskevat hinnankorotusennusteensa paljastanut nykyisen ja tulevan kaupallisen toimintansa ja poistanut epätietoisuuden omasta odotettavissa olevasta hintapolitiikastaan erityisesti Etelä-Ranskan markkinoilla tai ainakin selvästi vähentänyt sitä.

1897 Se, että näin toimitetut tiedot koskevat vain hintoja eivätkä mitään muita kaupallisia tietoja, ei muuta mitenkään lainvastaiseksi katsotun tietojenvaihdon kilpailusääntöjen vastaisuutta.

1898 Vaikka Ciments français'n ilmoittama hinnankorotus olisikin osoittautunut lopulta paikkansapitämättömäksi, tästä korotusennusteesta ilmoittaminen on saattanut Buzzin asemaan, jossa se saattoi "ennustaa [Ciments français'n] hintapolitiikkaa suurella varmuudella vieläpä ennakoitujen hinnanmuutosten jälkeenkin", kuten komissio on perustellusti todennut (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 5 kohta).

1899 Viidenneksi Ciments français väittää, että komissio on tulkinnut keinotekoisesti 17.3.1988 päivätyn telekopion sanamuotoa pitäessään toteamusta, jonka mukaan "kuluvan vuoden aikana suunniteltiin 1—1,5 prosentin hinnankorotusta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11983) todisteena siitä, että Ciments français oli toimittanut hintojaan koskevan "korotusilmoituksen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 4 kohta). Kantajan mukaan komissio on näin saanut aikaan vaikutelman siitä, että hintojen korottamisesta oli jo tehty varma ja lopullinen päätös.

1900 Nämä perustelut on hylättävä. Sanan ennakoida sijaan sanan suunnitella käyttöä ei voida pitää osoituksena komission aikomuksesta vääristellä 17.3.1988 päivätyn telekopion sanamuotoja. Komissio ei totea kanteen kohteena olevan päätöksen missään kohdassa myöskään, että Ciments français'n kuluvan vuoden osalta suunnittelema keskimääräinen hinnankorotus olisi tulosta varmasta ja lopullisesta päätöksestä.

1901 Buzzi väittää kuudenneksi, että sillä, että Ciments français ilmoitti hinnastonsa, ei ole voitu tavoitella sitä kilpailunvastaista päämäärää, jonka komissio pyrkii yhdistämään Ciments français'hen, eli "antaa Buzzille mahdollisuus sopeuttaa sementin myyntihintansa Ranskassa Ciments français'n hintoihin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 6 kohta). Ciments français'n Etelä-Ranskan markkinoilla tosiasiassa soveltamat hinnat eivät Buzzin mukaan nimittäin vastanneet hinnastoihin sisältyviä hintoja. Buzzi viittaa tältä osin niihin vuosina 1983—1988 Ranskassa sovellettuja hintoja koskeviin tietoihin, jotka se on esittänyt kannekirjelmänsä liitteessä 18—23.

1902 Nämä perustelut on hylättävä.

1903 Kun otetaan näet huomioon yhtäältä Ciments français'n 17.3.1988 päivättyyn telekopioon sisältyvät tiedot ja toisaalta Buzzin kannekirjelmän liitteessä 22 esittämät, vuonna 1987 Ranskassa sovellettuja hintoja koskevat tiedot on todettava, että Buzzin ilmoittama kyseisenä vuonna Ranskassa sovellettu hinta oli 365 Ranskan frangia (FRF) tonnilta eli juuri sama hinta, jonka Ciments français oli ilmoittanut sille 17.3.1988 Beaucairessa sijaitsevan tehtaansa osalta.

1904 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pyydettyä 27.5.1998 kirjallisella kysymyksellä Buzzilta tältä osin selvitystä Buzzi vastasi 25.6.1998, että niillä tiedoilla, jotka se oli esittänyt kannekirjelmänsä liitteessä 18—23, pyrittiin tosiasiassa näyttämään toteen, että sen itsensä Etelä-Ranskan markkinoilla vuosina 1983—1988 soveltamat hinnat olivat selvästi matalammat kuin ranskalaisten tuottajien, erityisesti Ciments français'n hinnat. Näitä perusteluja tarkastellaan jäljempänä 1909—1913 kohdassa.

1905 Oli tämä asia miten tahansa ja vaikka Ciments français'n Buzzille ilmoittamat hinnat eivät olisikaan vastanneet ranskalaisten tuottajien markkinoilla todellisuudessa soveltamia hintoja — hinnathan ovat riippuvaiset eräistä tapauksesta toiseen vaihtelevista lisätekijöistä — kyseiseen telekopioon sisältyneet hintatiedot olivat sellaisia, että Buzzi saattoi "sopeuttaa sementin myyntihintansa Ranskassa Ciments français'n hintoihin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 6 kohta) nostamalla vientihintansa tasolle, jolla Ciments français'n nykyiset tai potentiaaliset asiakkaat eivät ole kiinnostuneita tuomaan Buzzin tuotteita Etelä-Ranskaan, ja/tai vyöryttämällä tämän alueen omien asiakkaidensa maksettavaksi "paikallisten" hintojen eli tässä tapauksessa Ciments français'n hintojen kehityksen, ollakseen aiheuttamatta häiriötä tämän tuottajan luontaisilla markkinoilla. Kun taloudellinen toimija on tietoinen kilpailijan tiettynä ajanjaksona soveltamista hinnoista sekä sen kyseisenä vuonna suunnittelemista hinnankorotuksista, se voi — tässä tapauksessa sitäkin suuremmalla syyllä, koska tietoihin sisältyy täsmällinen ilmoitus voimassaolevasta arvolisäverokannasta (ks. asiakirjat 33.126/11984—11987) — sopeuttaa omat hintansa ilman, että sen olisi tarpeen tuntea tämän kilpailijan markkinoilla soveltamien todellisten hintojen yksityiskohtia, jotka vaihtelevat asiakkaan mukaan.

1906 Buzzi katsoo seitsemänneksi, että jos "sen alemmat hinnat [olivat perusteltavissa] sillä, että Buzzin Ranskassa myymän 'Portland'-sementin lujuusluokat (luokat 325 ja 425) ovat alemmat kuin ranskalaisten tuottajien valmistamat ja myymät vastaavan sementin lujuusluokat (luokat 350 ja 450)" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohta), kuten komissio väittää, sitä ei voida arvostella siitä, että se on toiminut Ciments français'n sille 17.3.1988 toimittaman hinnaston mukaisesti, koska tämä hinnasto koski erityyppisiä kuin sen itsensä myymiä tuotteita.

1907 On syytä todeta, että Buzzi kiistää kannekirjelmässään (s. 20) nimenomaisesti komission kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohdassa esittämän selityksen (ks. edellinen kohta) todeten, että sen Ranskassa myymät tuotteet ja Ciments français'n tuotteet olivat laadultaan samanlaisia ja että ne olivat siten kuluttajien kannalta täysin toisensa korvaavia ja keskenään kilpailevia tuotteita.

1908 Olipa Buzzin ja Ciments français'n valmistamien tuotteiden laadun ja lujuuden vastaavuuden aste mikä tahansa, Buzzi on joka tapauksessa pyytänyt 17.3.1988 Ciments français'lta sen hinnastoa, ja Ciments français on kiirehtinyt toimittamaan sen Buzzille vielä samana päivänä ilmoittaen sille samalla kyseiseksi vuodeksi suunnitellusta hinnankorotuksesta. Koska mitään uskottavaa vaihtoehtoista selitystä, jolla tämä tietojen ilmoittaminen voitaisiin perustella, ei ole esitetty, ja kun otetaan huomioon edellä 1905 kohdassa todettu, komissio on katsonut oikeu-

tetusti, että sen, että "Ciments français toimitti hintansa ja ilmoituksen hinnankorotuksesta, [— —] tavoitteena oli antaa Buzzille mahdollisuus sopeuttaa sementin myyntihintansa Ranskassa Ciment français'n hintoihin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 6 kohta). Sillä oli siten oikeus katsoa, että tämä kahdenvälinen yhteydenpito, jolla pyrittiin saamaan aikaan kilpailuolosuhteet, jotka eivät vastanneet tavanomaisia markkinaolosuhteita, oli lainvastainen (ks. vastaavasti edellä 1852 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

1909 Buzzi väittää kahdeksanneksi, että se on sekä ennen kuin Ciments français toimitti hinnastonsa että sen jälkeen soveltanut kyseisellä alueella jatkuvasti ranskalaisten tuottajien ja erityisesti Ciments français'n hintoja selvästi alempia hintoja. Se viittaa tältä osin kannekirjelmänsä liitteisiin 18—23, joissa se vertailee vuosina 1983—1988 Ranskassa ja Italiassa sovellettuja hintoja. Vastatessaan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 27.5.1998 esittämään kirjalliseen kysymykseen Buzzi on lisäksi toimittanut 25.6.1998 jäljennökset laskuista, jotka liittyivät sen myynteihin Etelä-Ranskassa ja joihin se kannekirjelmässään vetoaa (s. 41, 11 kohta) tukeakseen perustelujaan tältä osin. Nämä laskut vahvistavat sen mukaan sen, että Buzzin tiettyihin Etelä-Ranskassa oleviin asiakkaisiin helmikuun 1987 ja joulukuun 1988 välisenä aikana soveltamat hinnat olivat jatkuvasti alemmat (290—300 FRF tonnilta) kuin Ciments français'n Beaucairen tehtaan osalta 17.3.1988 päivätyssä telekopiossa ilmoittamat hinnat (365 FRF tonnilta; kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohta, asiakirjat nro 33.126/11982—11987). Kuten edellä on todettu (1907 kohta), Buzzi riitauttaa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohdassa esittämät selitykset perustellessaan sitä, miksi se soveltaa Ranskan myynnissään alempia hintoja kuin ranskalaiset tuottajat.

1910 Tältä osin on korostettava, että vaikka yhdenmukaistetun menettelytavan käsite, kuten perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sanamuodostakin ilmenee, kattaa tosiasiassa paitsi yritysten välisen yhteistoiminnan, myös tätä yhteistoimintaa seuraavan markkinakäyttäytymisen ja näiden kahden seikan välisen syy-yhteyden, on oletettava, jolleivät asianomaiset osapuolet esitä vastakkaista näyttöä, että yhteistoimintaan osallistuvat yritykset, jotka toimivat edelleen markkinoilla, ottavat huomioon kilpailijoidensa kanssa vaihdetut tiedot määritellessään käyttäytymistään näillä markkinoilla (edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 118 ja 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 161 ja 162 kohta).

1911 On todettava, ettei Buzzi ole koskaan kiistänyt sitä, että sillä on kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona ollut joitakin asiakkaita Etelä-Ranskassa eli tarkemmin sanottuna Côte d'Azurin markkinoilla. Sen aikomuksena ei kuitenkaan ollut ryhtyä "sotaan" ranskalaisten tuottajien kanssa (ks. Lafargen ja Buzzin 26.11.1988 käymästä keskustelusta laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/6857 a). Se on siten voinut noudattaa täysin itsenäistä kaupallista strategiaa näiden asiakkaidensa osalta, jotka suullisessa käsittelyssä esitettyjen tietojen mukaan oli saatu pääasiallisesti Buzzin veljesten henkilökohtaisten suhteiden ansiosta, ja ottaa samalla huomioon Ciments français'n 17.3.1988 päivätyllä telekopiolla toimittamat hintatiedot vastatessaan Etelä-Ranskan alueella toimivan ranskalaisen tuottajan nykyisten tai potentiaalisten asiakkaiden mahdollisesti esittämiin vientipyyntöihin.

1912 Lisäksi on syytä korostaa, ettei komissio ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä väittänytkään, että se, että Ciments français on toimittanut hinnastonsa Buzzille, olisi johtanut siihen, että Buzzi olisi soveltanut samoja hintoja kuin ranskalaiset tuottajat. Se on todennut enimmillään, että sen, että "Ciments français toimitti hintansa ja hinnankorotusennusteensa, [— —] tavoitteena oli antaa Buzzille mahdollisuus sopeuttaa sementin myyntihintansa Ranskassa Ciments français'n hintoihin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 6 kohta). Se seikka, että Buzzi on tosiasiassa soveltanut Etelä-Ranskassa alempia hintoja kuin ne, jotka Ciments français oli ilmoittanut, ei sulje pois sitä mahdollisuutta, että italialainen yritys on kaikesta huolimatta vyöryttänyt vientihintoihinsa sille 17.3.1988 toimitetut tiedot.

1913 On pääteltävä, että edellä 1909 kohdassa esitetyt Buzzin ilmoitukset eivät todista sitä, että sen pyynnöstään Ciments français'lta saamat tiedot eivät olisi vaikuttaneet sen markkinakäyttäytymiseen.

1914 Yhdeksänneksi Buzzi vetoaa siihen, että ranskalaiset tuottajat ovat ostaneet takaisin eräät sen ranskalaiset asiakkaat.

1915 Tällaisen seikan perusteella ei kuitenkaan voida sivuuttaa sitä, että Ciments français'n ja Buzzin välillä oli todellisuudessa lainvastaista yhteistoimintaa, kun Ciments français toimitti Buzzille pyynnöstä hinnastonsa ja vuotta 1988 koskevat hinnankorotusennusteensa.

1916 Kaiken edellä esitetyn vuoksi komissio saattoi kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa katsoa perustellusti, että kyse on ollut yhdenmukaistetusta menettelytavasta.

C Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto

1917 Komissio arvioi, että sen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa toteama yhdenmukaistettu menettelytapa on jatkunut 17.3.1988—31.12.1988.

1918 Ciments français väittää ensinnäkin, ettei sillä ole ollut hallinnollisen menettelyn aikana tilaisuutta ilmaista kantaansa kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen päättymisajankohdasta, koska kyseistä ajankohtaa ei ole mainittu väitetiedoksiannossa.

1919 Tältä osin on todettava, että väitetiedoksiannon 61 kohdan b alakohdassa, jossa kyse on ranskalais-italialaiseen kartelliin liittyvien tosiseikkojen oikeudellisesta arvioinnista, komissio on katsonut, että "ranskalaisten tuottajien Lafargen, Ciments français'n ja Vicatin sekä italialaisen tuottajan Buzzin välinen hinnastojen vaihto [merkitsi] ainakin 1983 ja 1988 välisenä aikana [perustamissopimuksen] 85 artiklan [1 kohdassa] tarkoitettua kilpailua rajoittavaa yhdenmukaistettua menettelytapaa" (väitetiedoksianto, s. 173). Ciments français'n on siten väitetiedoksiannon tämän osan luettuaan täytynyt olla tietoinen siitä, että komissio aikoi ottaa ainakin vuoden 1988 loppuun asti huomioon väitteen, joka koski sen osallistumista yhdenmukaistettuun menettelytapaan yhdessä Buzzin kanssa. Sen väite, jonka mukaan väitetiedoksianto ja kanteen kohteena oleva päätös eivät ole yhtäpitäviä, on siten hylättävä.

1920 Ciments français katsoo toiseksi, että sen osalta todettu tietojenvaihto on rajoittunut yksinomaan siihen, että se on lähettänyt Buzzille 17.3.1988 yhden ainoan telekopion (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11982—11987). Kuten Buzzi, se kiistää sen, että komissiolla olisi ollut oikeus kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 7 kohdassa perustaa kantansa Lafargen ja Buzzin väliseen yhteistoimintaan ja pidentää näin sen osalta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa 31.12.1988 asti, vaikkei ole näytetty toteen, että Buzzin ja ranskalaisten tuottajien väliset eri yhteydenotot olisivat liittyneet yhteen ja samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen. Buzzi väittää vielä, että komissio on määritellyt sen Ciments français'n kanssa toteuttaman lainvastaisen yhteistoiminnan keston mitään erityisiä perusteluja esittämättä. Se korostaa, että Ciments français'n sille 17.3.1988 toimittamat hinnastot eivät olleet voimassa enää 1.9.1988 eli neljä kuukautta ennen kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otetun kilpailusääntöjen rikkomisen päättymisajankohtaa.

1921 On kuitenkin todettava, että ilmoittaessaan Buzzin pyynnöstä 17.3.1988 sille voimassa olleet hintansa sekä "kuluvan vuoden aikana" suunnittelemansa hinnankorotukset Ciments français on ilmaissut sille kohtuullisella varmuudella kaupallisen toimintansa hintojen osalta koko vuoden 1988 ajalta. Lainvastainen yhteistoiminta saattoi siten aiheuttaa vaikutuksia vuoden 1988 loppuun asti. Komissio on siis katsonut perustellusti, että kilpailusääntöjen rikkominen oli kestänyt 17.3.1988—31.12.1988.

Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa todettu Vicatin ja Buzzin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa

A Johdanto

1922 Kun komissio on katsonut Vicatin ja Buzzin osalta kanteen kohteena olevan päätöksensä 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa, että ne ovat rikkoneet kilpailusääntöjä (ks. edellä 1822 kohta), komissio on perustanut kantansa eri telekseihin, jotka liittyvät näiden kahden yrityksen välillä tapahtuneeseen hintatietojen vaihtoon 11.-16.5.1983 välisenä aikana (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11974, 11973 ja 11975—11977). Se perustaa kantansa myös Buzzin Vicatille 23.4.1986 osoittamaan teleksiin. Tällä teleksillä Buzzi ilmoitti Vicatille seuraavaa: "Meille on saapunut sementtitoi-

mituksia koskevia pyyntöjä Nizzan lisäksi Toulonista. Olemme antaneet kaikkiin kieltävän vastauksen, ja aikomuksenamme on toimia niin edelleenkin. Olemme saaneet selville, että olette korottaneet hintojanne viime aikoina. Ilmoittakaa meille ystävällisesti hintanne tehtaalla irtotavaran ja pakatun tavaran osalta, korotuksen prosenttimäärä ja se, onko vuoden aikana odotettavissa muita hinnankorotuksia. Meidän hintamme ovat maaliskuusta 1986 alkaen seuraavat: [— —]. Korotuksen prosenttimäärä on ollut noin 4,5 prosenttia. Ennakoimme/toivomme voivamme tehdä toisen 3 prosentin suuruisen korotuksen syyskuussa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/6144). Komissio perustaa kantansa vielä asiakirjaan, joka koskee 1.7.1986 alkaen sovellettua Vicatin hinnastoa, jonka Vicat on sen mukaan toimittanut Buzzille ja jonka ylälaitaan on tehty italiaksi seuraavat käsinkirjoitetut merkinnät: "+6,3 prosenttia irtotavaran osalta maaliskuuhun 1986 verrattuna; +18,79 prosenttia pakatun tavaran osalta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/11971).

1923 Komissio katsoo, että "sen, että Vicat ilmoitti hinnastonsa, tavoitteena oli antaa Buzzille mahdollisuus mukauttaa sementin myynnissä Ranskassa soveltamansa hinnat Vicatin hintoihin" ja että "Buzzin ilmoitus Vicatille [siitä, että se oli] kieltäytynyt Etelä-Ranskasta peräisin olleista sementtitilauksista ja [että sen aikomuksena oli] toimia niin edelleenkin, [liittyi] Etelä-Ranskan markkinoiden jakoon" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 6 kohta). Kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohdassa komissio toteaa Vicatin ja Buzzin osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan seuraavasti: " — — Buzzi on yhtäältä vakuuttanut Vicatille, ettei se tahdo aiheuttaa häiriötä Etelä-Ranskan markkinoilla, ja Vicat ja Buzzi ovat keskenään hinnastoja ja hinnankorotusilmoituksia vaihtamalla halunneet toisaalta varmistaa kohtuullisella tavalla sen, että edelleen jatkunutta vientiä harjoitettaisiin Vicatin hintapolitiikkaa vastaavaa politiikkaa soveltaen. Näitä keinoja soveltamalla ne olivat poistaneet suuren osan siitä tavanomaisesta riskistä, joka liittyy markkinakäyttäytymisen itsenäiseen muuttamiseen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohdan viimeinen alakohta).

B Vicatin ja Buzzin välinen kilpailunvastainen yhdenmukaistettu menettelytapa

1924 Buzzi toteaa aluksi komission katsovan, että Vicatin ilmoitukset, joiden mukaan sen aikomuksena oli vastata kieltävästi Nizzasta ja Toulonista peräisin oleviin sementtitilauksiin, liittyivät "Etelä-Ranskan markkinoiden jakoon" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 6 kohta) tai että ne ilmensivät sitä, ettei se "tahdo aiheuttaa häiriötä Etelä-Ranskan markkinoilla" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohta). Buzzi katsoo kuitenkin, ettei sen itsensä tai Vicatin olla kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa katsottu toimineen näin. Se korostaa myös, ettei komissio ole katsonut sen, että se toimitti Vicatille 23.4.1986 hinnankorotusennusteen, olleen lainvastaista (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/6144), vaikka komissio onkin katsonut sen, että Ciments français toimitti Buzzille 17.3.1988 samantyyppisiä tietoja, olleen lainvastaista (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohta, 48 perustelukappaleen 4 ja 5 kohta ja 3 artiklan 1 kohdan b alakohta; asiakirjat nro 33.126/11982—11987).

1925 Tämän kysymyksen osalta on todettava pitävän paikkansa, ettei komissio ole kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa nimenomaisesti todennut Vicatin ja

Buzzin osallistuneen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista, toisin kuin se on todennut Lafargen ja Buzzin osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, eikä komissio ole todennut niiden vaihtaneen hinnankorotusennusteita koskevia tietoja, toisin kuin se on väittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa Ciments français'n ja Buzzin osalta.

1926 Oikeudellisessa arvioinnissa, joka koskee kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohdassa esitettyjä tosiseikkoja ja joka johti päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan toteamukseen, jonka mukaan Vicat ja Buzzi ovat osallistuneet yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka "koski hintatietojen vaihtamista ja jolla pyrittiin rajoittamaan niiden itsenäistä toimintaa sementtitoimitusten osalta Etelä-Ranskassa", komissio perustelee kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista seuraavasti: "11/16.5.1983 sekä huhtikuussa ja heinäkuussa 1986 tapahtuneet hintatietojen vaihdot samoin kuin Buzzin Vicatille 23.4.1986 tekemä ilmoitus aikomuksestaan olla hyväksymättä Nizzasta ja Toulonista peräisin olevia tilauksia merkitsevät 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua yhdenmukaistettua menettelytapaa. Vaikka hinnat onkin mahdollista hankkia suoraan asiakkailta, tämä menettely on monimutkaisempi ja vaatii enemmän aikaa. Toiseksi kyseessä ei ole ollut ainoastaan hintatietojen vaihto vaan eräässä yhteydessä on vaihdettu myös hinnankorotusennusteita. Tällä yhdenmukaistetulla menettelytavalla Buzzi on yhtäältä vakuuttanut Vicatille, ettei se tahdo aiheuttaa häiriötä Etelä-Ranskan markkinoilla, ja Vicat ja Buzzi ovat keskenään hinnastoja ja hinnankorotusilmoituksia vaihtamalla halunneet toisaalta varmistaa kohtuullisella tavalla sen, että edelleen jatkunutta vientiä harjoitettaisiin Vicatin hintapolitiikkaa vastaavaa politiikkaa soveltaen. Näitä keinoja soveltamalla ne olivat poistaneet suuren osan siitä tavanomaisesta riskistä, joka liittyy markkinakäyttäytymisen itsenäiseen muuttamiseen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohta).

1927 Tästä oikeudellisesta analyysistä ilmenee, että kun komissio on todennut Vicatin ja Buzzin osallistuneen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, sen tarkoituksena on ollut kiinnittää huomiota näiden kahden yrityksen väliseen hintoja ja hinnankorotuksia koskevaan tietojenvaihtoon, siltä osin kuin tämän tietojenvaihdon tavoitteena oli niiden ja erityisesti Buzzin toimintavapauden rajoittaminen siten, että Buzzi saattoi noudattaa Etelä-Ranskan markkinoille suuntautuvassa viennissään Vicatin politiikkaa vastaavaa politiikkaa ollakseen aiheuttamatta häiriötä näillä markkinoilla Buzzin Vicatille 23.4.1986 lähettämässä teleksissä ilmaiseman tahdonilmauksen mukaisesti. Näin ollen vaikka kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ei todeta nimenomaisesti Vicatin ja Buzzin osallistuneen Etelä-Ranskan markkinoita koskeneeseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, kyseisillä tietojenvaihdoilla pyrittiin kuitenkin komission mukaan olemaan häiritsemättä kyseisiä markkinoita.

1928 Vicat ja Buzzi esittävät tämän jälkeen kymmenen perustetta, joilla ne pyrkivät kiistämään niiden osalta todetun kilpailunvastaisen yhdenmukaistetun menettelytavan.

1929 Kuten edellä (ks. 1844 ja 1883 kohta) on jo korostettu, Buzzi väittää ensinnäkin, että komissio on tehnyt ilmeisen arviointivirheen todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 2 kohdassa, että "huomioon otetun ajanjakson aikana italialaisten tuottajien soveltamat hinnat [olivat] noin 20 prosenttia matalammat ranskalaisten tuottajien soveltamiin hintoihin nähden". Buzzi väittää, että italialaisten tuottajien hinnat ovat vuoden 1988 hintoja

lukuun ottamatta olleet aina korkeammat kuin ranskalaisten tuottajien hinnat, mikä ilmenee Buzzin omien sementin 425 hintojen ja Vicatin sementin CPJ 45 hintojen vertailusta (sen kannekirjelmän liite 17).

1930 On syytä todeta uudelleen, että italialaisten sementtiteollisuuden yritysten 2.3.1993 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esittämistä tiedoista päin vastoin ilmenee niiden osalta, että ranskalaisten hinnat ovat olleet vuosina 1981—1991 jatkuvasti keskimäärin 20 prosenttia italialaisten hintoja korkeammat (kanteen kohteena olevan päätöksen 9 perustelukappaleen 6 kohta ja liitteisiin 9-3 ja 9-4 sisältyvät taulukot). Buzzi on joka tapauksessa ilmoittanut 23.4.1986 Vicatille siitä, että sille oli esitetty sementtitoimituksia koskevia pyyntöjä Nizzan lisäksi Toulonista — mikä todistaa enemmänkin italialaisten hintojen vetovoimasta ja vahvistaa siten komission väitettä — mutta että se oli antanut niihin kaikkiin kieltävän vastauksen ja että sen aikomuksena oli toimia niin edelleenkin (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/6144).

1931 Buzzi väittää toiseksi, ettei ole näytetty toteen, että Vicat olisi itse antanut sille 1.7.1986 alkaen soveltamansa hinnat sisältävän asiakirjan (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/11971).

1932 On myönnettävä, että vaikka tämä asiakirja, jonka ylälaidassa on käsinkirjoitettuja italiankielisiä merkintöjä, onkin löydetty Buzzin tiloista, ei ole näytetty toteen, että juuri Vicat olisi toimittanut sen Buzzille. Buzzi on voinut saada sen joltakulta Vicatin asiakkaalta, mikä ei ole moitittavaa. Komissio ei ole siis näyttänyt toteen, että kyseinen asiakirja olisi saatu Vicatin ja Buzzin välisen tietojenvaihdon välityksellä. Tästä seuraa, ettei tätä asiakirjaa voida ottaa huomioon todisteena riidanalaisesta yhdenmukaistetusta menettelytavasta.

1933 Vicat arvostelee kolmanneksi komissiota siitä, että se on katsonut sen ja Buzzin välisen yhteydenpidon olleen kilpailusääntöjen vastaista sen perusteella, että yhteydenpito olisi kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kotimarkkinoiden suojelua koskevan Cembureaun sopimuksen seurausta.

1934 Nämä perustelut on hylättävä. Kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohdasta ilmenee, että kun komissio on arvioinut oikeudellisesti Vicatin ja Buzzin välisiä suhteita ja katsonut niillä rikottavan kilpailusääntöjä, se on perustanut kantansa yksinomaan 20 perustelukappaleen 5 kohdassa tarkoitettuihin asiakirjoihin eikä ole viitannut Cembureaun sopimukseen.

1935 Molemmat kantajat kiistävät neljänneksi sen, että kyseisillä ilmoituksilla olisi ollut kilpailunvastainen tavoite, ja esittävät perusteluja, jotka liittyvät vaihdettujen tietojen laatuun. Vicat väittää, että Ranskassa vuoden 1986 loppuun asti voimassa olleen hintavalvontajärjestelmän vuoksi sen Buzzille toimittamat tiedot eivät sisältäneet mitään sen kaupalliseen strategiaan liittyvää tietoa (alennukset, maksuehdot jne.). Lisäksi se vetoaa väitteensä tueksi edellä 1680 kohdassa mainitussa asiassa Fiatagri ja New Holland Ford vastaan komissio annetun

tuomion 91 kohtaan ja edellä 420 kohdassa mainitussa asiassa Deere vastaan komissio annetun tuomion 81 kohtaan. Buzzi väittää puolestaan, että kaikki vaihdetut hintatiedot olivat olleet suuren yleisön ulottuvilla. Kantajat lisäävät, että toisin kuin oikeuskäytännössä vaaditaan, jotta kilpailusääntöjen vastainen yhdenmukaistettu menettelytapa voitaisiin todeta, niiden keskenään vaihtamat tiedot eivät ole johtaneet siihen, että niiden kaupallinen toiminta kyseisillä markkinoilla olisi paljastunut tai että tällä olisi ollut vaikutusta niiden kaupalliseen toimintaan.

1936 On todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohdassa tarkoitetun Vicatin ja Buzzin välisen tietojenvaihdon kohteena ovat useimmiten olleet voimassaolevat eli senhetkiset hinnat. Asianosaiset olisivat toki voineet hankkia nämä hinnat myös suoraan asiakkailta, mutta "tämä menettely on monimutkaisempi ja vaatii enemmän aikaa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohta), ja asianosaiset ovat kääntyneet mieluummin suoraan toistensa puoleen saadakseen ne. Vicat on lisäksi ilmoittanut 11.5.1983 Buzzille odotettavissa olevan hintojen muutoksen tiedottaessaan hintansa La Grave de Peillen tehtaalla 1.6.1983 alkaen (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/11973). Buzzi ilmoitti Vicatille 23.4.1986 jopa syyskuulle ennakoimastaan/toivomastaan 3 prosentin suuruisesta hinnankorotuksesta pyytäen vuorostaan, että Vicat ilmoittaisi sille hintansa tehtaalla irtotavaran ja pakatun tavaran osalta sekä niiden korotusten määrän, joista se oli saanut tietoa, ja täsmentäisi, "onko vuoden aikana odotettavissa muita hinnankorotuksia" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/6144). Vicatin ja Buzzin väliset yhteydet ovat siis koskeneet arkaluontoista, joskus jopa luottamuksellista markkinatietoa.

1937 On syytä lisätä, että Vicat ja Buzzi ovat vaihtaneet toukokuussa 1983 ja huhtikuussa 1986 irtosementin ja pakatun sementin tehtaan lähtöhintoja koskevia tietoja ja kerran myös hinnankorotusennusteen. Buzzi on lisäksi ilmoittanut 23.4.1986 Vicatille, että se oli kieltäytynyt Nizzasta ja Toulonista peräisin olevista tilauksista ja että sen aikomuksena oli toimia niin edelleenkin. Näin toimiessaan molemmat kantajat ovat paljastaneet vastavuoroisesti nykyisen ja tulevan markkinatoimintansa ja poistaneet näin omia strategioitaan koskevan epävarmuuden näillä markkinoilla tai ainakin vähentäneet sitä merkittävästi. Edellä 1852 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö huomioon ottaen komissio on katsonut perustellusti, että näitä keinoja soveltaen ne olivat "poistaneet suuren osan siitä tavanomaisesta riskistä, joka liittyy markkinakäyttäytymisen itsenäiseen muuttamiseen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohta).

1938 Vaikka yhdenmukaistetun menettelytavan käsite, kuten perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sanamuodostakin ilmenee, kattaa tosiasiassa paitsi yritysten välisen yhteistoiminnan, myös tätä yhteistoimintaa seuraavan markkinakäyttäytymisen ja näiden kahden seikan välisen syy-yhteyden, on oletettava, jolleivät asianomaiset osapuolet esitä vastakkaista näyttöä, että kyseinen yhteistoiminta on vaikuttanut osapuolten markkinakäyttäytymiseen (edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 118 ja 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 161 ja 162 kohta). On tutkittava (ks. jäljempänä 1952—1956 kohta), ovatko tässä tapauksessa kyseisten asianosaisten esittämät todisteet tällaista vastakkaista näyttöä.

1939 Vicat ei voi vedota edellä 1680 kohdassa mainitussa asiassa Fiatagri ja New Holland Ford vastaan komissio ja edellä 420 kohdassa mainitussa asiassa Deere vastaan komissio annettuihin tuomioihin. Yhtäältä näihin kahteen tuomioon johtaneissa asioissa tarkoitettu tietojenvaihto ei koskenut hintoja. Toisaalta edellä 1680 kohdassa mainitussa asiassa Fiatagri ja New Holland Ford vastaan komissio annetusta tuomiosta ilmenee (91 kohta), että jotta taloudellisten toimijoiden keskinäisen läpinäkyvyyden voitaisiin katsoa olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta huomioon ottaen lainmukainen päämäärä, läpinäkyvyyden on myötävaikutettava markkinoilla, joilla tarjonnan hajanaisuuden vuoksi esiintyy todellista kilpailua, tarjoajien välistä kilpailua tehostavasti; Vicatin ja Buzzin väliset hintailmoitukset eivät selvästikään täytä tätä edellytystä jo senkin vuoksi, että kyseisille markkinoille on tyypillistä tarjonnan suhteellinen keskittyneisyys.

1940 Buzzi väittää viidenneksi, että komissio on esittänyt keskenään ristiriitaisia käsityksiä todetessaan yhtäältä, että Buzzi oli kyennyt hintatietojen vaihdon ja hinnankorotuksia koskevan tiedon perusteella harjoittamaan Etelä-Ranskan markkinoilla Vicatin hintapolitiikkaa vastaavaa politiikkaa, ja toisaalta, että sen tuotteet eivät kuuluneet samaan lujuusluokkaan kuin ranskalaisten tuottajien tuotteet.

1941 On syytä todeta, että pyrkiessään perustelemaan ranskalaisten tuottajien hintoihin verrattuna matalampia hintojaan Buzzi kiistää kanteessaan nimenomaan komission kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohdassa esittämän selityksen ja korostaa, että sen tuotteet ja Ciments français'n tuotteet olivat laadultaan samanlaisia (ks. edellä 1907 kohta).

1942 Olipa Buzzin ja Ciments français'n valmistamien tuotteiden laadun ja lujuuden vastaavuuden aste mikä tahansa, on joka tapauksessa näytetty toteen, että Buzzi pyysi Vicatilta useaan otteeseen sen La Grave de Peillen tehtaan hintoja sekä tietoja mahdollisista tulevista hinnankorotuksista. Koska Buzzi ei ole esittänyt mitään uskottavaa vaihtoehtoista selitystä, jolla tämä hintatietojen ilmoittaminen voitaisiin perustella, komissio on katsonut perustellusti, että "Vicat ja Buzzi ovat vaihtamalla keskenään hinnastoja ja hinnankorotusilmoituksia halunneet varmistaa kohtuullisella tavalla sen, että edelleen jatkunutta vientiä harjoitettaisiin Vicatin hintapolitiikkaa vastaavaa politiikkaa soveltaen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohta).

1943 Vicat esittää kuudenneksi useita vaihtoehtoisia perusteluja Buzzin kanssa asianomaisena aikana ylläpitämilleen suhteilleen. Sen mukaan Buzzi oli tämän tietojenvaihdon perusteella kyennyt tarjoamaan sen omia hintoja alempia hintoja, minkä johdosta italialainen yhtiö saattoi lisätä myyntiään. Vicat oli näin kyennyt välttämään sen, että Buzzi olisi pyrkinyt viemään Vicatin omat Etelä-Ranskan asiakkaat.

1944 Näitä selityksiä ei voida hyväksyä. Yritys, joka pyrkii välttämään sen, että kilpailija vie sen asiakkaat, pyrkii pikemminkin varmistamaan tai palauttamaan oman kilpailukykynsä kuin

ilmoittamaan tälle kilpailijalle hintansa siinä toivossa, että nämä tiedot saisivat kilpailijan menettämään kiinnostuksensa tämän omaa asiakaskuntaa kohtaan. Vicatin selitykset paljastavat tosiasiassa sen kilpailunvastaisen tarkoituksen, jota se näitä tietoja vaihtaessaan tavoitteli ja joka oli sen Etelä-Ranskan luontaisten markkinoiden rauhoittamisen varmistaminen.

1945 Vicat korostaa vielä, että koska Italiassa oli kyseisenä ajankohtana voimassa hintavalvontajärjestelmä, se, että Buzzi tiedusteli siltä sen hintoja kyetäkseen saamaan Italian viranomaiset hyväksymään oman hinnankorotuksensa, vaikutti sen mielestä perustellulta.

1946 On kuitenkin todettava, että niihin eri asiakirjoihin, jotka liittyivät Vicatin ja Buzzin väliseen hintatietojen vaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11974, 11973, 11975—11977 ja 6144), ei sisälly mitään seikkaa, jolla tämä toteamus voitaisiin vahvistaa. Vicatin esittämillä perusteluilla ei voida selittää sitä, miksi se itse on useita kertoja pyytänyt Buzzin Robilanten tehtaan hintoja (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11975—11977 ja 6144).

1947 Vicat väittää seitsemänneksi, että Buzzin sille 23.4.1986 päivätyssä teleksissä ilmoittama aikomus (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/6144) koski ainakin Toulonista peräisin olevien tilausten osalta enintään teknisiä ongelmia, jotka liittyivät tämän alueen ja Robilanten tehtaan väliseen välimatkaan. Buzzi puolestaan väittää uudelleen, ettei komissio ole tehnyt analyysiä kyseisistä markkinoista. Buzzi on kertomansa mukaan ilmoittanut Vicatille aikomuksestaan olla hyväksymättä Nizzasta ja Toulonista peräisin olevia tilauksia todellisuudessa sen vuoksi, että Ranskan ja Italian rajaalueella oli useita objektiivisia vientitoiminnan esteitä (ks. edellä 1853 kohta).

1948 On kuitenkin todettava, ettei 23.4.1986 päivättyyn teleksiin sisälly mitään seikkaa, jolla kantajien esittämiä selityksiä voitaisiin tukea. Kantajat eivät voi väittää, että se, että Buzzi kieltäytyi hyväksymästä Etelä-Ranskasta peräisin olevia tilauksia, olisi johtunut Ranskan ja Italian rajakauppaan liittyvistä vaikeuksista ja hankaluuksista, sillä Buzzi on itse todennut hallinnollisessa menettelyssä, etteivät nämä erilaiset esteet olleet estäneet sitä viemästä "huomattavia määriä" sementtiä Etelä-Ranskaan ja vielä "ranskalaisten tuottajien hinnastojen hinnat alittavin hinnoin" (Buzzin väitetiedoksiantoon antaman vastauskirjelmän 4.3 kohta, kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohta).

1949 Vicat korostaa kahdeksanneksi, että Buzzin ilmoitus siitä, että se oli kieltäytynyt ja että sen aikomuksena oli edelleenkin kieltäytyä Nizzasta tulevista tilauksista, oli ristiriidassa todellisuuden kanssa, sillä Buzzi on aina myynyt Nizzaan. Lisäksi Lafargen ja Buzzin välillä 26.11.1988 käydystä keskustelusta laadittu muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/6857 a) itsessään on sen mukaan ristiriidassa kyseisen italialaisen yrityksen ja ranskalaisten tuottajien ja erityisesti Vicatin välisen

kotimarkkinoiden, eli tässä asiassa Etelä-Ranskan markkinoiden, rauhoittamista koskevan sopimuksen kanssa, koska siinä selostetaan tarkasti Buzzin ilmoitus, jonka mukaan sillä on ollut 20 vuoden aikana kaksi tai kolme asiakasta Etelä-Ranskassa.

1950 Tältä osin on ilmeistä, että — kuten Lafargen ja Buzzin välillä 26.11.1988 käydystä keskustelusta laaditun muistion otteesta, johon Vicat on vedonnut, ilmenee — Buzzilla oli Côte d'Azurin markkinoilla joitakin Buzzin veljesten henkilökohtaisiin suhteisiin pohjautuvia liikesuhteita. Vicatille 23.4.1986 lähettämässään teleksissä Buzzi on kuitenkin ilmoittanut antaneensa kieltävän vastauksen Nizzan lisäksi Toulonista peräisin oleviin sementin toimituksia koskeneisiin pyyntöihin ja että sen aikomuksena oli toimia edelleen niin. Vicatin esittämä seikka merkitsee siten enintään sitä, että Vicat ja muut ranskalaiset tuottajat eivät vastustaneet sitä, että Buzzi säilyttäisi edelleen kaksi tai kolme 20 vuoden takaista asiakastaan Côte d'Azurin markkinoilla (Lafargen ja Buzzin välillä 26.11.1988 käydystä keskustelusta laadittu muistio), kunhan kyseinen italialainen yritys pidättäytyisi lisäämästä vientitoimintaansa näillä markkinoilla ja olisi aiheuttamatta häiriötä ranskalaisten tuottajien ja erityisesti Vicatin luontaisilla markkinoilla.

1951 Näin ollen komissio on katsonut perustellusti, että Buzzin 23.4.1986 päivättyyn ilmoitukseen sisältyi ilmaus sen tahdosta "olla aiheuttamatta häiriötä Etelä-Ranskan markkinoilla" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohta). Se on katsonut niinikään perustellusti (sama kohta), että Vicat ja Buzzi ovat halunneet hintatietojensa vaihdolla saada kohtuullisen varmuuden siitä, että vientitoimintaa, joka jatkuisi, harjoitettaisiin Vicatin hintapolitiikkaa vastaavaa hintapolitiikkaa noudattaen. Komissio saattoi siten perustellusti päätellä, että tämä kahdenvälinen yhteydenpito, jolla pyrittiin saamaan aikaan kilpailuolosuhteet, jotka eivät vastanneet tavanomaisia markkinaolosuhteita oli lainvastainen (ks. vastaavasti edellä 1852 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

1952 Buzzi väittää yhdeksänneksi, että komission sen ja Vicatin osalta toteama lainvastainen yhteistoiminta on ristiriidassa sen tosiseikan kanssa, että sen myynti Ranskaan on kasvanut jatkuvasti vuosina 1983—1986 (kannekirjelmän liite 16). Se lisää, ettei komissio voi kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohdassa vedota siihen, että sen myynti on supistunut Ranskassa vuodesta 1987 alkaen, näyttääkseen toteen, että kyseinen yhteistoiminta on todella vaikuttanut asianomaisten toimintaan Etelä-Ranskan markkinoilla, sillä tämä voimakas myynnin lasku johtui siitä, että ranskalaiset tuottajat olivat ostaneet takaisin sen eräät ranskalaiset asiakkaat Côte d'Azurilla.

1953 Buzzi korostaa tämän jälkeen, että sen itsensä Etelä-Ranskan markkinoilla vuosina 1983—1988 soveltamat hinnat olivat selvästi matalammat kuin ranskalaisten tuottajien ja erityisesti Vicatin hinnat (kannekirjelmän liitteet 18—23). Se kiistää (ks. edellä 1907 ja 1941 kohta) komission kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohdassa tältä osin esittämän selvityksen. Vicat puolestaan esittää vertailevan analyysin Buzzin ja sen itsensä Etelä-Ranskan markkinoilla kyseisenä aikana soveltamista myyntihinnoista. Sen mukaan tästä vertailusta ilmenee, että Buzzin vuoden 1985 lopulla Ranskan markkinoilta saamat hinnat olivat noin 100 FRF matalammat kuin Vicatin hinnat tonnilta.

1954 Kuten on jo korostettu (ks. edellä 1911 kohta), Buzzi ei ole koskaan kiistänyt sitä, että sillä on kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona ollut joitakin asiakkaita Etelä-Ranskassa eli tarkemmin sanottuna Côte d'Azurin markkinoilla. Se ei kuitenkaan aikonut ryhtyä "sotaan" ranskalaisia tuottajia vastaan (ks. Lafargen ja Buzzin 26.11.1988 käydyistä keskusteluista laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/6857 a). Se on siten voinut noudattaa täysin itsenäistä kaupallista strategiaa sekä hintojen että myyntimäärien suhteen näiden asiakkaidensa osalta, jotka on saatu pääasiallisesti Buzzin veljesten henkilökohtaisten suhteiden ansiosta, ja rajoittaa toimintavapauttaan kaikkien muiden asiakkaidensa osalta Vicatilta saatujen tietojen perusteella ollakseen aiheuttamatta häiriötä Etelä-Ranskan markkinoilla ja erityisesti Vicatin luontaisilla markkinoilla tällä alueella.

1955 Komissio ei ole väittänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että Vicatin ja Buzzin välinen tietojenvaihto olisi johtanut siihen, että Buzzi olisi soveltanut Etelä-Ranskan markkinoilla samoja hintoja kuin ranskalaiset tuottajat. Se on todennut ainoastaan, että "Vicat ja Buzzi ovat vaihtamalla keskenään hinnastoja ja hinnankorotusilmoituksia halunneet toisaalta varmistaa kohtuullisella tavalla sen, että edelleen jatkunutta vientiä harjoitettaisiin Vicatin hintapolitiikkaa vastaavaa politiikkaa soveltaen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohta). Se, että Buzzi on soveltanut Etelä-Ranskassa todellisuudessa Vicatin ilmoittamia hintoja alempia hintoja, ei sulje pois sitä mahdollisuutta, että italialainen yritys on kaikesta huolimatta noudattanut "Vicatin hintapolitiikkaa vastaavaa politiikkaa" vyöryttämällä omiin vientihintoihinsa "paikallisten" eli tässä tapauksessa Vicatin hintojen kehityksen näillä markkinoilla.

1956 Kantajien joko Buzzin kyseisenä aikana harjoittaman kaupallisen toiminnan selvittämiseksi tai komission kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohdassa tältä osin esittämien selitysten kumoamiseksi esittämät eri seikat eivät siten osoita, että kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohdassa kuvailtu Vicatin ja Buzzin välinen keskinäinen yhteydenpito ei olisi vaikuttanut osapuolten markkinakäyttäytymiseen. Niiden perusteella ei siis voida sivuuttaa sitä, että kilpailusääntöjä oli todellisuudessa rikottu.

1957 Vicat väittää vastauskirjelmässään kymmenenneksi, että komissio toimisi ristiriitaisella tavalla, jos se väittäisi Vicatin osallistuneen yhdessä Buzzin kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski samanaikaisesti sekä sellaista hintoja koskevaa tietojenvaihtoa, jolla pyrittiin varmistamaan niiden soveltamien hintojen yhdenmukaisuus, että Buzzin systemaattista kieltäytymistä toimittamasta tavaraa Etelä-Ranskaan.

1958 Tältä osin on todettava, ettei komissio väitä kanteen kohteena olevassa päätöksessään, että Vicat ja Buzzi olisivat sopineet siitä, että Buzzi kieltäytyisi systemaattisesti tavarantoimituksista Etelä-Ranskaan, tai toisin sanoen, että Buzzi ei toimittaisi lainkaan sementtiä näille markkinoille. Se toteaa Vicatin ja Buzzin osalta ainoastaan, että ne ovat osallistuneet yhdenmukaistettuun menettelytapaan, "joka koski hintatietojen vaihtamista ja jolla pyrittiin rajoittamaan niiden itsenäistä toimintaa sementtitoimitusten osalta Etelä-Ranskassa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohta), todettuaan ensin, että "Buzzi ja Vicat ovat

hinnastoja ja hinnankorotusilmoituksia keskenään vaihtamalla halunneet varmistaa kohtuullisella tavalla sen, että edelleen jatkunutta vientiä harjoitettaisiin Vicatin hintapolitiikkaa vastaavaa politiikkaa soveltaen", tämän kuitenkaan vaikuttamatta Buzzin Vicatille antamaan tahdonilmaukseen siitä, että se ei halua aiheuttaa häiriötä Etelä-Ranskan markkinoilla hyväksymällä sille Nizzan lisäksi Toulonista tulevia tilauksia (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohta). Näin ollen Vicatin väitteet, joiden mukaan komissio olisi toiminut tältä osin ristiriitaisesti, on hylättävä.

1959 Kaiken edellä esitetyn vuoksi on todetettava, että komissio on toiminut perustellusti todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon.

C Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto

1960 Komissio arvioi, että Vicatin ja Buzzin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa on jatkunut 11.5.1983—31.12.1988.

1961 Buzzi väittää ensinnäkin komission aikaistaneen sen Vicatin kanssa harjoittaman yhteistoiminnan alkamisajankohtaa katsoessaan tämän kartellin toiminnan alkaneen toukokuussa 1983 eikä huhtikuussa 1986, kuten väitetiedoksiannossa on todettu.

1962 On todettava, että komissio on väitetiedoksiannossaan todellakin lausunut seuraavaa: "ranskalaisten tuottajien Lafargen ja Vicatin sekä italialaisen tuottajan Buzzin väliset sopimukset ja/tai yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka koskivat Buzzin vientiä Ranskaan, merkitsivät perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailunrajoitusta ainakin vuodesta 1986 alkaen, [koska] näiden sopimusten ja/tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen tavoitteena oli markkinoiden jakaminen näiden tuottajien kesken" (väitetiedoksiannon 10 luvun 61 kohdan b alakohdan ensimmäinen luetelmakohta, s. 173). Komissio on kuitenkin lisännyt, että "ranskalaisten tuottajien Lafargen, Ciments français'n ja Vicatin sekä italialaisen tuottajan Buzzin välinen hinnastojen vaihto merkitsi ainakin 1983 ja 1988 välisenä aikana [perustamissopimuksen] 85 artiklan [1 kohdassa] tarkoitettua kilpailua rajoittavaa yhdenmukaistettua menettelytapaa. Tähän tietojenvaihtoon ryhdyttiin koska — kuten [väitetiedoksiannon 10 kohdan] selvityksestä ilmenee — voidaan olla kohtuullisen varmoja siitä, että se, joka tahtoo harjoittaa vientiä, noudattaa tavarantoimitustensa osalta vastaavaa hintapolitiikkaa kuin kohdemaahan asettautuneet tuottajat. Tällä tavoin poistetaan kilpailijoiden yllättävien ja odottamattomien reaktioiden mahdollisuus ja siten suuri osa siitä tavanomaisesta riskistä, joka liittyy markkinakäyttäytymisen itsenäiseen muuttamiseen" (väitetiedoksiannon 10 luvun 61 kohdan b alakohdan toinen luetelmakohta, s. 173). Buzzin on siten väitetiedoksiannon tämän osan luettuaan täytynyt olla tietoinen siitä, että komissio väitti sen osallistuneen yhdessä Vicatin kanssa ainakin vuodesta 1983 lähtien yhdenmukaistettuun menettelytapaan, "joka koski hintatietojen vaihtamista ja jolla pyrittiin rajoittamaan niiden itsenäistä toimintaa sementtitoimitusten osalta Etelä-Ranskassa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohta).

1963 Vicat ja Buzzi väittävät toiseksi, että koska komissio on esittänyt näyttöä ainoastaan toukokuussa 1983, huhtikuussa 1986 ja heinäkuussa 1986 tapahtuneesta hintatietojen vaihtamisesta, se ei ole noudattanut sille oikeuskäytännön (ks. mm. edellä 270 kohdassa mainittu asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 79 kohta) mukaan kuuluvaa velvoitetta esittää todisteita, jotka liittyvät ajallisesti riittävän läheisiin tosiseikkoihin, jotta se voisi kohtuudella väittää, että kilpailusääntöjen rikkominen olisi jatkunut keskeytyksettä 11.5.1983 ja 31.12.1988 välisen ajan. Vicat painottaa erityisesti sitä, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että Buzzi ja se itse olisivat jatkaneet keskinäistä hintojen vaihtamista vuoden 1986 jälkeen.

1964 Kantajat jatkavat, että vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 26 päivänä marraskuuta 1974 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2988/74 (EYVL L 319, s. 1) 1 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan toukokuun 1983 tietojenvaihdot ovat vanhentuneet, koska komission tutkimukset alkoivat huhtikuussa 1989 eli yli viisi vuotta tosiseikkojen tapahtumisen jälkeen. Buzzi lisää, että myöskin vuoden 1983 tietojenvaihdot ovat kyseisen asetuksen 2 artiklan 3 kohdan mukaan vanhentuneet, koska tehdessään 30.11.1994 päivätyn päätöksensä komissio on määrännyt näiden tosiseikkojen perusteella seuraamuksia yli kymmenen vuotta niiden tapahtumisen jälkeen. Kantajat katsovat, että niiden osalta todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta voidaan aloittaa oikeudenkäyntimenettely enintään huhtikuun ja heinäkuun 1986 välistä aikaa koskien.

1965 On todettava, että vaikka niistä telekseistä, joihin komissio on viitannut kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohdassa, käy ilmi yksinomaan hintatietojen vaihto toukokuussa 1983 ja huhtikuussa 1986, Vicatin ja Buzzin käyttämä suora asioiden esittämistapa sekä spontaanius, jolla ne ilmoittivat toisilleen omat hintansa selittämättä koskaan tai pyytämättä toista koskaan selittämään syitä tällaisten hintatietojen tiedustelemiseen, osoittavat, että tietojenvaihto oli yleisen käytännön mukainen.

1966 On syytä lisätä, että Buzzi on ilmoittanut Vicatille 23.4.1986 antaneensa kieltävän vastauksen Nizzan lisäksi Toulonista peräisin oleviin sementin toimituksia koskeneisiin pyyntöihin. Näin toimiessaan Buzzi vakuutti Vicatille jatkavansa aiempaa linjaansa Etelä-Ranskan markkinoilla.

1967 Vicatin ja Buzzin osalta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen jatkaminen on siten varma 11.5.1983 ja 23.4.1986 välisen ajan osalta. Asetuksen N:o 2988/74 1 ja 2 artikla huomioon ottaen kantajien väitteet, jotka koskevat toukokuussa 1983 tapahtuneeseen hintatietojen vaihtoon liittyvien tosiseikkojen vanhentumista, on hylättävä.

1968 Sitä vastoin Vicatin ja Buzzin välisestä hintatietojen vaihdosta ei ole mitään näyttöä 23.4.1986 jälkeisen ajan osalta. Kun komissio on katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestäneen 31.12.1988 saakka, se on viitannut siihen, että "yhteistoimintaa Lafargen kanssa harjoitettiin viimeksi 26.11.1988, ja

että yhteistoimintaan sisältyi se, että Buzzi ilmaisi Lafargelle tulevan toimintansa markkinoilla" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 7 kohdan kolmas alakohta). Komissio toteaa seuraavaa: "Kilpailusääntöjen rikkomisen päättymisajankohdan on myös kolmen ranskalaisen tuottajan osalta katsottava olevan joulukuu 1988. Vaikka Buzzin toiminnan eri muotoja onkin harjoitettu erikseen kolmen ranskalaisen tuottajan kanssa, ne ovat hyödyttäneet lopulta kaikkia kolmea" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 7 kohdan neljäs alakohta).

1969 Sen seikan perusteella, että Buzzi ilmoitti Lafargen kanssa 26.11.1988 käymässään keskustelussa, ettei se pyrkinyt tulemaan Côte d'Azurille aiheuttamaan häiriötä markkinoilla ja että sota oli hyödytön, ei voida näyttää toteen, että "hintatietojen vaihtoa", josta on nimenomaisesti kyse kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa, olisi harjoitettu Vicatin ja Buzzin välillä 31.12.1988 saakka.

1970 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan, että Vicat ja Buzzi ovat osallistuneet 23.4.1986 jälkeen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski hintatietojen vaihtamista ja jolla pyrittiin rajoittamaan niiden itsenäistä toimintaa sementtitoimitusten osalta Etelä-Ranskassa.

Oikeus tutustua asiakirjoihin

1971 Yksikään kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista kantajista ei ole väittänyt, että sille ei olisi hallinnollisen menettelyn aikana annettu oikeutta tutustua kanteen kohteena olevan päätöksen 20 kohdassa mainittuun kantajia vastaan puhuvaan näyttöön.

1972 Kantajien puolesta puhuvan näytön osalta Vicat, Ciments français ja Buzzi ovat esittäneet joukon huomioita niistä asiakirjoista, joihin ne ovat saaneet tutustua 2.10.1996 ja 18.—19.6.1997 määrättyjen prosessinjohtotoimien perusteella. Ne pyrkivät näyttämään toteen, että todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a, b ja/tai c alakohdassa niiden kunkin rikkoneen kilpailusääntöjä komissio on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia, koska komissio antoi niille hallinnollisen menettelyn aikana vain rajoitetun oikeuden tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistonsa asiakirjoihin. Kuten edellä on jo todettu (ks. edellä 1823 kohta), Lafarge puolestaan ei ole esittänyt mitään huomautuksia, joilla se pyrkisi osoittamaan, että kun sen osalta on kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa todettu kilpailusääntöjen rikkominen, tämä olisi tapahtunut sen puolustautumisoikeuksia loukaten.

A Asia T-37/95, Vicat vastaan komissio

1973 Vicat viittaa joukkoon asiakirjoja ja väittää, että jos se olisi ollut tietoinen niiden olemassaolosta hallinnollisen menettelyn aikana, se olisi voinut käyttää niitä tukemaan oman puolustuksensa argumentteja sitä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa esitettyä väitettä vastaan, jonka mukaan se olisi osallistunut kilpailua rajoittavaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan yhdessä Buzzin kanssa.

1974 Vicat väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan yhtäältä, että asiakirjat, joihin se on tutustunut, vahvistavat sen, että ranskalais-italialaiselle yhdenmukaistetulle menettelytavalle on taloudellisia ja historiallisia esteitä. Asiakirjoista nro 33.126/12485—12492, 12493—12509, 12463—12484, 12452—12462, 2921—2928, 2929—2931, 3158—3160, 3163—3166, 3150—3154, 3017, 3018, 3019—3032, 3053—3059, 3099—3108, 3110—3126, 12083—12096, 12081, 12082, 12136—12138, 3365, 12139, 12140, 12142 ja 12143 käy sen mukaan ilmi, että Italian markkinat ovat olleet erittäin suljetut 1980-luvun alusta lähtien kolmen tärkeimmän sementintuottajan keskinäisten sopimusten vuoksi ja että Buzzin asenne näitä sopimuksia kohtaan on aina ollut välinpitämätön. Vicat olisi siten voinut kaikkien näiden asiakirjojen avulla näyttää toteen, että Buzzi ei ollut erityisen halukas osallistumaan kartelleihin ja että yhdenmukaistettujen menettelytapojen harjoittaminen tämän yrityksen kanssa olisi ollut täysin tehotonta ottaen huomioon, että se ei toiminut kurinalaisesti ja että sen merkitys Italian markkinoilla oli vähäinen.

1975 Vicat vetoaa muun muassa asiakirjoihin nro 33.126/11990 ja 11991, jotka liittyvät ministeriöiden välisen hintakomitean syyskuussa 1989 hyväksymään italialaisen sementin hinnankorotukseen, josta AITEC:in oli määrä ilmoittaa italialaiselle lehdistölle. Vicatin mukaan näillä asiakirjoilla voidaan näyttää toteen, että Buzzin sille satunnaisesti toimittamat hintatiedot eivät olleet luottamuksellisia ja että niiden kaupallinen merkitys oli rajallinen.

1976 Vicat vetoaa myös italialaisten ja ranskalaisten sementinvalmistajien kilpailusääntöjä rikkoviksi katsottujen menettelytapojen yllättävän suureen kirjavuuteen sekä Espanjaa koskevista asiakirjoista ilmeneviin paljon pidemmälle vietyihin menettelytapoihin. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettujen teleksien välityksellä Buzzin kanssa vaihdetut tiedot olivat harmittomia verrattuna niihin tietoihin, jotka sisältyivät Iberian niemimaata koskeviin asiakirjoihin ja joita oli vaihdettu Portugalin ja Espanjan markkinoiden välillä. Vicat viittaa tältä osin erityisesti asiakirjoihin nro 33.322/1410—1412 ja 1406—1408. Vicat on siis yllättynyt siitä, että sen Buzzin kanssa käymästä satunnaisesta tietojenvaihdosta on voitu aloittaa samanlainen oikeudenkäyntimenettely kuin ne oikeudenkäyntimenettelyt, jotka ovat koskeneet tiheämpää ja ennen muuta arkaluontoisempaa tietojenvaihtoa, sillä viimeksi mainitun tietojenvaihdon piiriin kuuluivat asiakkaiden nimet ja viennin määrät.

1977 On kuitenkin todettava, että — toisin kuin Vicat väittää — niillä huomautuksilla, jotka se olisi voinut esittää luettelemiensa asiakirjojen perusteella, ei olisi kyetty näyttämään toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

1978 Ensinnäkään niillä asiakirjoilla, joihin on vedottu Italian markkinoiden 1980-luvun alusta lähtien jatkuneen kartellisoitumisen ja Buzzin uhmakkaan asenteen osoittamiseksi (ks. edellä 1974 kohdassa mainitut asiakirjat), ei olisi kyetty sivuuttamaan niitä asiakirjoja, joihin komissio on perustanut kantansa väitetiedoksiannossa (2 luvun 10 kohta ja 10 luvun 61 kohdan b alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (20 perustelukappaleen 5—7 kohta ja 48 perustelukappaleen 6 ja 7 kohta), kun se on todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa Vicatin ja Buzzin välisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon.

1979 Asiakirjojen nro 33.126/11990 ja 11991 osalta on todettava, ettei myöskään niiden avulla olisi mahdollista osoittaa, että Vicatin puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn aikana. Niillä huomautuksilla, jotka Vicat olisi voinut näiden asiakirjojen perusteella esittää, ei olisi voitu — ottaen huomioon väitetiedoksiannon 10 kohdassa ja kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohdassa tarkoitetut teleksit (asiakirjat nro 33.126/11974, 11973, 11975—11977 ja 6144) — estää komissiota toteamasta objektiivisesti ja kiistattomasti, että Vicatin ja Buzzin välinen tietojenvaihto kyseisenä aikana ei koskenut julkisten viranomaisten hyväksymiä hintoja ja hinnankorotuksia vaan niiden omia hintoja, joita sovellettiin Vicatin La Grave de Peillen tehtaalla ja Buzzin Robilanten tehtaalla ja "kerran myös hinnankorotusennusteisiin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohta), ja näiden tietojen arkaluontoisuus tai luottamuksellisuus oli kiistaton. Näillä huomautuksilla ei olisi siten ollut vaikutusta kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa todettuun Vicatin ja Buzzin välisten suhteiden lainvastaisuuteen.

1980 Niiden asiakirjojen laadulla, luonteella ja sisällöllä, joita komissio on käyttänyt näyttääkseen toteen kilpailusääntöjen rikkomisen, ei sellaisenaan ole vaikutusta sellaisten asiakirjojen todistusarvoon, joita on vähemmän ja joihin on vedottu toisen kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisen tueksi. Näin ollen asiakirjoilla nro 33.322/1406—1408 ja 1410—1412, jotka liittyivät kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun espanjalais-portugalilaisen kartellin toteamiseen, ei ole vaikutusta niiden väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitettyjen asiakirjojen todistusarvoon, joihin komissio on vedonnut näyttääkseen toteen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa todetun Vicatin ja Buzzin välisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon.

1981 Vicat vetoaa 8.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin Ciments français'n 20.6.1988 päivätyn sisäisen muistion otteisiin (asiakirjat nro 33.126/4366, 4372 ja 4387), joista sen mukaan käy ilmi kyseisen ranskalaisyrityksen tahto tehdä Buzzin kanssa yhteistyösopimuksia, ja tämä taas ei olisi ollut mahdollista, jos Buzzi olisi ollut sidottu Ciments français'n kilpailijaan Vicatiin, vaikka komissio näin väittääkin. Sen mukaan nämä otteet eivät siis ole yhteensovitettavissa Vicatin ja Buzzin välisen kartellin kanssa. Asia on Vicatin mukaan näin myös 20.12.1988 pidettyä kokousta koskeneen Lafargen pöytäkirjan osalta (asiakirjat nro 33.126/7357—7362), jossa käsiteltiin muun muassa ranskalaisyrityksen tulevaisuudensuunnitelmia Italiassa ja Lafargen ja erityisesti Buzzin välistä mahdollista yhteistyötä.

1982 On todettava, että asiakirjoissa, joihin Vicat on vedonnut ja joissa tosiasiassa viitataan mahdolliseen yhteistyöhön Buzzin kanssa, otetaan huomioon Ciments français'n ja Lafargen

suunnittelemat laajentumisstrategiat Italiassa. Näiden asiakirjojen perusteella ei kuitenkaan voida saada erilaista käsitystä niistä asiakirjoista, joihin komissio on perustanut kantansa väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa Vicatin ja Buzzin välisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon. Se, että kaksi ranskalaista sementinvalmistajaa olivat saattaneet pohtia vuonna 1988 strategista yhteistyötä Buzzin kanssa, ei sulje pois Vicatin ja Buzzin välistä lainvastaista yhteistoimintaa vuosien 1983 ja 1986 välisenä aikana koskevan oikeudenkäyntimenettelyn aloittamista tai ole sen kanssa millään tavalla ristiriidassa.

1983 Vicat korostaa toiseksi, että asiakirjat nro 33.126/4395—4399 ja 4406—4414, jotka ovat ilmeisesti peräisin 9 päivältä maaliskuuta 1989 ja jotka koskevat Ciments français'n ja Unicemin välisiä yhteistyösopimuksia, olisivat voineet olla hyödyksi sen puolustukselle hallinnollisen menettelyn aikana, sillä niiden avulla se olisi voinut vastakohtaispäätelmän avulla näyttää toteen, ettei komission asiakirjoihin sisältynyt mitään näyttöä tämän laatuisesta Buzzin ja sen itsensä välisestä sopimuksesta tai sopimusluonnoksesta.

1984 Siitä, että kahden osapuolen välisestä sopimuksesta on olemassa näyttöä, ei kuitenkaan voida tehdä vastakohtaispäätelmää, jonka mukaan kahden muun osapuolen välisestä yhteistoiminnasta ei ole olemassa näyttöä. Lisäksi komissio on nyt esillä olevassa asiassa tosiasiassa todennut sekä väitetiedoksiannossa että kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että ne asiakirjat, joihin sisältyi näyttöä Vicatin ja Buzzin välisestä lainvastaisesta yhteistoiminnasta, koskivat "hintatietojen vaihtamista ja [niillä] pyrittiin rajoittamaan niiden itsenäistä toimintaa sementtitoimitusten osalta Etelä-Ranskassa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohta). Ne huomautukset, joita Vicat olisi voinut tehdä, eivät siis olisi voineet olla esteenä tällaisen yhteistoiminnan toteamiselle.

1985 Vicat vetoaa kolmanneksi asiakirjoihin nro 33.126/4421 ja 4422, joihin sisältyy lyhyt kuvaus Italian sementtiteollisuudesta vuonna 1986, korostaakseen sitä, että sen osalta todetulla yhdenmukaistetulla menettelytavalla ei ole ollut vaikutusta yhteismarkkinoihin Buzzin erittäin vaatimaton (3 prosentin) markkinaosuus Italian markkinoilla huomioon ottaen.

1986 Näiden perustelujen pohjalta ei kuitenkaan voida todeta, että Vicatin puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn aikana. Kun perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kielletään kartellit, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu rajoittuu, ja jotka voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, siinä ei edellytetä, että tässä määräyksessä tarkoitetut sopimukset olisivat todellisuudessa vaikuttaneet tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, mistä olisikin useimmissa tapauksissa vaikea esittää riittävää näyttöä, vaan kyseisessä määräyksessä edellytetään ainoastaan, että kyseiset sopimukset ovat luonteeltaan sellaisia, että niillä voi olla tällainen vaikutus (edellä 1725 kohdassa mainittu asia 19/77, Miller v. komissio, tuomion 15 kohta ja asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4411, 19 kohta). Edellytys, joka koskee vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, täyttyy siten, kun oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella voidaan arvioida riittävän suurella todennäköisyydellä, että todettu kartelli voi tosiasiallisesti tai mahdollisesti vaikuttaa suoraan tai välillisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (ks. vastaavasti mm. asia 99/79, Lancôme, tuomio 10.7.1980, Kok. 1980, s. 2511, 23 kohta ja edellä 270 kohdassa mainittu asia Montecatini v. komissio, tuomion 170 kohta). Tässä tapauksessa edellä 1922—1970 kohdassa analysoiduista asiakirjoista ilmenee, että Vicatin ja Buzzin välinen kartelli saattoi vaikuttaa tavanomaisen sementtikaupan kulkuun Ranskan ja Italian raja-alueella sekä määrien että hintojen osalta. Ne huomautukset,

jotka Vicat olisi voinut esittää hallinnollisen menettelyn kuluessa kuvaillakseen Buzzin vaatimatonta markkinaosuutta Italian markkinoilla, eivät olisi voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä muuhun lopputulokseen.

1987 Vicat viittaa lopuksi neljänneksi erääseen Lafargen sisäiseen asiakirjaan, jota ei ole päivätty mutta joka on todennäköisesti peräisin vuodelta 1987 ja jonka otsikkona on "Ranskan rajoille maitse tapahtuvaan tuontiin liittyvien riskien seuraukset" (asiakirjat nro 33.126/4869—4873). Tämä asiakirja, joka nimenomaisesti liittyy tuontiin Italiasta Nizza-Côte d'Azurin alueelle, vahvistaa Buzzin sementtiä Ranskaan viedessään kohtaamat huomattavat ongelmat. Toisin sanoen tällä asiakirjalla osoitettaisiin, että Ranskan ja Italian välisen sementtikaupan vähäisyys selittyy yksinomaan sellaisilla objektiivisilla tekijöillä, jotka liittyvät Ranskan ja Italian välisellä raja-alueella esiintyviin erilaisiin vientiesteisiin, eikä — kuten komissio väittää — Buzzin ja ranskalaisten tuottajien ja erityisesti Vicatin välisellä paikallisella kartellilla. Kyseessä olevassa asiakirjassa todetaan markkinoiden osalta seuraavaa: "Italia/Nizza-Côte d'Azur": "Lähimmän italialaisen tehtaan (Buzzi) kilpailuetua kulurakenteen osalta kuvaava selvitys ei ilmennä tällaista kilpailuetua (— —) huolimatta siitä, että muuttuvat kulut ovat 90 FRF tonnilta ranskalaisten tehtaiden 100 FRF:n tonnilta sijasta; kuljetuskustannusten osalta huomioon otettu oletus on Tenden solan leventäminen (tätä projektia harkitaan vakavasti) ja suorat tavarantoimitukset. Vaikka Ventimiglian varastohalli olisikin kaupallisesti perusteltu investointi, se ainoastaan nostaisi toimituskustannuksia. Ranskalaisten tuotantoyksiköiden asema Italian rajalla asettaa ne suotuisaan asemaan mahdollisten vastatoimien kannalta. Kyseisessä italialaisessa tehtaassa ei ole myöskään tällä hetkellä väitettyä ylikapasiteettia; investointi jauhatukseen olisi välttämätöntä. Kaikki nämä seikat osoittavat, ettei maitse tapahtuvasta tuonnista ole tuntuvaa uhkaa."

1988 On todettava tästä asiakirjasta ilmenevän, että vaikka Lafargen mukaan "maitse tapahtuvasta tuonnista [ei] ole tuntuvaa uhkaa" erityisesti Italian ja etenkin Buzzin taholta, tällaiseen tuontiin liittyvä "riski" oli kuitenkin olemassa piilevänä.

1989 Myöskään niiden väitteiden perusteella, jotka Vicat olisi voinut tämän asiakirjan osalta tehdä hallinnollisen menettelyn aikana pyrkiäkseen näyttämään toteen, että rajat ylittävän sementtikaupan vähäisyys Ranskan ja Italian välillä johtui näiden kaksien markkinoiden väliseen vientiin liittyvistä esteistä ja hankaluuksista, ei olisi voitu sivuuttaa Buzzin kyseisessä hallinnollisessa menettelyssä esittämiä väitteitä, jotka on esitetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä (20 perustelukappaleen 7 kohta) seuraavasti: "niistä esteistä (kuljetuskustannukset, tullaus, italialaisen ja ranskalaisen sementin laatuerot) huolimatta, jotka [Buzzin] on pitänyt ylittää ja huolimatta mahdollisuudestaan saada tuotantonsa myydyksi lähemmillä ja kannattavimmilla markkinoilla, se on 1960-luvun lopusta lähtien vienyt huomattavia määriä ('interessanti quantità') sementtiä Etelä-Ranskaan — — ranskalaisten tuottajien ilmoittamien hinnastojen hinnat alittavin hinnoin".

1990 Vicatin huomautukset eivät siis olisi estäneet komissiota katsomasta, että kun Buzzi ilmoitti Vicatille 23.4.1986 päätöksestään antaa kieltävä vastaus Etelä-Ranskasta peräisin oleviin sementin toimituspyyntöihin ja aikomuksestaan toimia edelleen niin (kanteen kohteena olevan

päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/6144), se "on vakuuttanut Vicatille, ettei se tahdo aiheuttaa häiriötä Etelä-Ranskan markkinoilla" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohta).

1991 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että kun kyse on kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, millään Vicatin 10.2.1997 ja 8.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan esittämällä seikalla ei voida näyttää toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn kuluessa.

B Asia T-39/95, Ciments français vastaan komissio

1992 Ciments français viittaa joukkoon asiakirjoja ja väittää, että jos se olisi ollut tietoinen niiden olemassaolosta hallinnollisen menettelyn aikana, se olisi voinut käyttää niitä tukemaan oman puolustuksensa argumentteja sitä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa esitettyä väitettä vastaan, jonka mukaan se olisi osallistunut kilpailua rajoittavaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan yhdessä Buzzin kanssa.

1993 Se toteaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että se olisi voinut väittää Italiaa koskevien väitetiedoksiannon lukujen sekä siihen liittyvien asiakirjojen (erityisesti asiakirjat nro 33.126/2945—2948, 2949—2951 ja 19871—19873) perusteella, ettei Buzzi ollut osallistunut sellaisiin italialaisten tuottajien toimenpiteisiin kreikkalaisia tuojia vastaan, jotka eivät liittyneet millään tavoin Cembureauhun. Kun Buzzi ja Cembureau eivät kerran olleet tällaisissa yhteyksissä, sitä, että Ciments français lähetti 17.3.1988 Buzzille julkisen hinnaston (asiakirjat nro 33.126/11982—11987; kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohta), ei Ciments français'n mukaan voitu pitää näyttönä lainvastaisesta yhteistoiminnasta tai vieläkin vähemmän Cembureaun sopimuksen soveltamisesta. Italian markkinoita koskevissa väitetiedoksiannon osuuksissa ei viitata mihinkään asiakirjaan, jossa käsiteltäisiin ranskalaisten ja italialaisten tuottajien tai erityisesti Ciments français'n ja Buzzin välisiä suhteita tai kontakteja.

1994 On kuitenkin todettava, ettei puolustautumisoikeuksia ole hallinnollisen menettelyn aikana loukattu Ciments français'n esittämien asiakirjojen osalta. Komissio ei ole koskaan väittänytkään, että Buzzi olisi ollut yhteydessä Cembureauun. Kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 2 kohdassa komissio korostaa, ettei Buzzin ja Cembureaun välillä ole ollut rakenteellisia yhteyksiä. Ciments français'n huomautukset, joiden tavoitteena olisi ollut kiistää tällaisen yhteyden olemassaolo, eivät siis olisi voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä tältä osin muuhun lopputulokseen.

1995 Niillä huomautuksilla, joita Ciments français olisi voinut esittää näyttääkseen toteen, ettei Buzzilla ja Cembureaulla ollut keskinäisiä yhteyksiä, ettei kyseinen italialainen yritys ollut osallistunut omien markkinoidensa tuottajien toimenpiteisiin Kreikasta peräisin olevaa tuontia

vastaan taikka ettei Italiaa koskevissa väitetiedoksiannon luvuissa viitattu millään tavoin asiakirjoihin, jotka olisivat liittyneet italialaisten ja ranskalaisten tuottajien, erityisesti Ciments français'n ja Buzzin välisiin yhteyksiin, ei olisi missään tapauksessa voitu sivuuttaa tai saattaa toisenlaiseen valoon 17.3.1988 päivättyä telekopiota, jolla Ciments français oli ilmoittanut Buzzille tämän pyynnöstä hinnastonsa ja kyseiselle vuodelle suunnittelemansa hinnankorotukset (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11982—11987) ja johon komissio on väitetiedoksiannossa (2 luvun 10 kohta ja 10 luvun 61 kohdan b alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (20 perustelukappaleen 4, 6 ja 7 kohta, 48 perustelukappaleen 4, 5 ja 7 kohta) perustanut kantansa todetessaan, että kyseessä oli lainvastainen yhdenmukaistettu menettelytapa.

1996 Ciments français viittaa 21.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan Vicatin tapaan Lafargen tutkimukseen, jonka otsikkona on "Ranskan rajoille maitse tapahtuvaan tuontiin liittyvien riskien seuraukset" (asiakirjat nro 33.126/4869—4910), ja se korostaa siitä samaa katkelmaa kuin Vicatkin (ks. edellä 1987 kohta). Ciments français katsoo, että jos sille olisi annettu oikeus tutustua tähän asiakirjaan hallinnollisen menettelyn aikana, se olisi kyseisen asiakirjan perusteella voinut vahvistaa sen väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa esittämänsä väitteen oikeellisuuden, jonka mukaan Ciments français'n ja Buzzin välillä ei olisi voitu käydä kilpailua. Näin ollen hinnaston lähettämisen ei voida katsoa olevan todiste kilpailusääntöjen vastaisesta kartellista. Sen mukaan tästä asiakirjasta ilmenee sitä vastoin, että Buzzi, joka omistaa kaikkein lähimpänä Ranskan rajaa sijaitsevan tehtaan, ei ollut tosiasiallisesti tai potentiaalisesti Vicatin ja Lafargen kilpailija Kaakkois-Ranskan markkinoilla. Tällä päätelmällä on merkitystä erityisesti Ciments français'n osalta, jonka lähimpänä Italian rajaa sijaitseva tehdas on rajasta vieläkin kauempana kuin Vicatin ja Lafargen tehtaat. Ciments français katsoo, että tämä Ciments français'n puolesta puhuva asiakirja olisi johtanut toisenlaiseen lopputulokseen hallinnollisessa menettelyssä, jos komissio olisi katsonut tarpeelliseksi ottaa sen tässä menettelyssä huomioon.

1997 Kuten edellä 1988 kohdassa on todettu, Lafargen asiakirja osoittaa sen, että vaikka ranskalainen yritys ei kyseisenä ajankohtana havainnutkaan, "[että] maitse tapahtuvasta tuonnista [olisi] tuntuvaa uhkaa" erityisesti Italian ja etenkin Buzzin taholta, tällaiseen tuontiin liittyvä "riski" oli kuitenkin olemassa piilevänä. Ne huomautukset, jotka Ciments français olisi voinut hallinnollisen menettelyn aikana esittää tämän Lafargen asiakirjan perusteella, eivät edellä 1989 kohdassa mainitun syyn vuoksi olisi estäneet komissiota toteamasta, että Buzzi harjoitti vientiä Ranskaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 5 kohdan toinen alakohta). Ciments français'n mahdolliset huomautukset eivät lopultakaan olisi voineet johtaa siihen, että komissio olisi jättänyt tekemättä kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 5 kohdan toisessa ja neljännessä luetelmakohdassa tekemänsä päätelmät, joissa todetaan seuraavaa: " — — Ciments français ja Buzzi olivat todellisia tai ainakin potentiaalisia kilpailijoita, ja — — sellaisen suunnitellun markkinakäyttäytymisen ilmoittaminen kilpailijalle, jolla voi olla vaikutusta sen kilpailukäyttäytymiseen tai -strategiaan, merkitsee 85 artiklan 1 kohdan rikkomista."

1998 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että mitä tulee kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, millään Ciments français'n 10.2.1997 tai 21.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan esittämällä seikalla ei voida osoittaa, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn aikana.

C Asia T-51/95, Buzzi vastaan komissio

1999 Buzzi viittaa eri asiakirjoihin ja väittää, että jos se olisi ollut tietoinen niiden olemassaolosta hallinnollisen menettelyn aikana, se olisi voinut käyttää niitä tukemaan oman puolustuksensa argumentteja sitä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohdassa esitettyä väitettä vastaan, jonka mukaan se olisi osallistunut kolmeen kilpailunvastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan yhdessä ranskalaisten tuottajien Lafargen, Ciments français'n ja Vicatin kanssa.

2000 Buzzi toteaa aluksi yleisesti, ettei mikään niistä komission hallussa olevaan asiakirja-aineistoon sisältyvistä asiakirjoista, joihin sille annettiin oikeus tutustua ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen prosessinjohtotoimenpiteiden perusteella, ole sellainen, että sen voitaisiin sen perusteella katsoa osallistuneen lainvastaiseen kartelliin tärkeimpien ranskalaisten tuottajien kanssa.

2001 Se seikka, että yksikään niistä asiakirjoista, joihin Buzzi on oikeudenkäyntimenettelyn aikana voinut tutustua, ei osoita sen toimineen lainvastaisesti, ei sinällään saata toiseen valoon niitä asiakirjoja, jotka olivat hallinnollisen menettelyn aikana saatavilla ja joihin komissio on perustanut kantansa väitetiedoksiannossa (2 luvun 10 kohta ja 10 luvun 61 kohdan b alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (20 ja 48 kohta) todetessaan, että Buzzi ja ranskalaiset tuottajat Lafarge, Ciments français ja Vicat olivat osallistuneet yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.

2002 Buzzi vetoaa seuraavaksi ensimmäiseen ryhmään asiakirjoja, jotka olisivat sen mukaan voineet olla hallinnollisessa menettelyssä hyödyllisiä markkinaolosuhteita selvennettäessä ja pyrittäessä näyttämään toteen, että ranskalaisten tuottajien ja sen itsensä välillä ei ole minkäänlaista kilpailua.

2003 Se vetoaa 9.1.1997 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin 21.4.1989 päivättyyn Lafargen sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/4709 ja 4710), josta käy ilmi, ettei kyseinen ranskalaisyritys pitänyt sitä kilpailijanaan Kaakkois-Ranskan markkinoilla. Se vetoaa 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan toiseen, 28.2.1988 päivättyyn Lafargen sisäiseen muistioon, joka koskee "komission tutkimuksia Brysselissä" (asiakirjat nro 33.126/16838—16840). Tästä muistiosta ilmenee sen mukaan, että Robilantessa sijaitsevan Buzzin tehtaan ei katsottu voivan aikaansaada Kaakkois-Ranskassa sellaista kilpailua, jossa Lafarge, Ciments français ja Vicat olisivat vastakkain. Buzzi vetoaa 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan vielä 18.7.1988 päivättyyn Vicatin sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/6245—6247), jotka sen mukaan vahvistavat sen, ettei sen katsottu olleen myöskään Vicatin kilpailija Etelä-Ranskan markkinoilla.

2004 Aluksi on todettava, että kyseessä olevassa kolmessa sisäisessä muistiossa ei lainkaan viitata Buzziin. Ne koskevat yksinomaan kolmen ranskalaisen tuottajan Lafargen, Ciments français'n ja Vicatin keskinäistä kilpailua Etelä-Ranskan markkinoilla. Se seikka, että näissä asiakirjoissa

ei viitata Buzziin, ei sinällään merkitse sitä, että ranskalaiset tuottajat eivät olisi pitäneet kyseistä italialaisyritystä todellisena tai potentiaalisena kilpailijana näillä markkinoilla.

2005 Seuraavaksi on syytä todeta uudelleen, että Buzzi on itse ilmoittanut hallinnollisen menettelyn aikana, että "niistä esteistä (kuljetuskustannukset, tullaus, italialaisen ja ranskalaisen sementin laatuerot) huolimatta, jotka sen on pitänyt ylittää ja huolimatta mahdollisuudestaan saada tuotantonsa myydyksi lähemmillä ja kannattavimmilla markkinoilla, se on 1960-luvun lopusta lähtien vienyt huomattavia määriä ('interessanti quantità') sementtiä Etelä-Ranskaan", ja se on tehnyt näin osoittaakseen, että se on "toiminut täysin itsenäisesti ja seuraten yksinomaan sellaisen yrittäjän logiikkaa, joka pyrkii etsimään uusia markkinoita" (väitetiedoksiantoon annetun vastauksen 4.3 kohta; kanteen kohteena oleva päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohta), ja pyrkien näin osoittamaan vääriksi väitetiedoksiannossa sitä vastaan esitetyt väitteet osallistumisesta lainvastaisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin yhdessä ranskalaisten tuottajien kanssa.

2006 Tästä seuraa, että huomautukset, jotka Buzzi olisi voinut hallinnollisen menettelyn aikana tehdä näyttääkseen toteen niillä kolmella sisäisellä muistiolla, joihin se on vedonnut, etteivät ne ranskalaiset tuottajat, joiden kanssa komissio oli väittänyt sen harjoittaneen lainvastaista yhteistoimintaa, pitäneet sitä kilpailijanaan, eivät olisi estäneet komissiota toteamasta, että Buzzi harjoitti vientiä Ranskaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 5 kohta) ja että kyseiset ranskalaiset tuottajat ja se itse eivät olleet todellisia tai edes potentiaalisia kilpailijoita Etelä-Ranskan markkinoilla (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 5 kohta). Niiden perusteella ei missään tapauksessa oltaisi voitu jättää huomiotta niitä asiakirjoja, joihin komissio on perustanut kantansa väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetessaan Buzzin osallistuneen kolmeen yhdenmukaistettuun menettelytapaan.

2007 Buzzi vetoaa toiseksi 28.11.1997 päivätyssä vastauskirjelmässään Lafargen markkinointiosaston 10.12.1987 tekemään Kaakkois-Ranskan markkinoita koskevaan tutkimukseen (asiakirjat nro 33.126/14549—14604). Tästä asiakirjasta ilmenee, että Lafarge oli tehnyt kyseisiä markkinoita koskevan tutkimuksen yksinomaan yrityksen sisäisten tietojen perusteella. Buzzi katsoo, että jos muut Kaakkois-Ranskan markkinoilla toimivat ranskalaiset tuottajat ja se itse olisivat antaneet Lafargelle riittävät tiedot, joiden perusteella se olisi voinut tuntea kyseiset markkinat ja valvoa niitä, Lafargen ei olisi tarvinnut turvautua tähän sisäiseen tutkimukseen. Buzzin mukaan tutkimuksesta ilmenee myös, että Lafarge oli vuoden 1984 alussa luopunut eräästä projektista, joka koski nimenomaisesti asianomaisiin markkinoihin tutustumista. Buzzin mielestä on hämmästyttävää, ettei tätä projektista luopumista ollut korvattu uusilla aloitteilla kuten tietojen vaihdolla kilpailijoiden kanssa. Sitä vastoin Lafargen markkinoita koskevat tiedot olivat vuodesta 1984 lähtien huonontuneet tuntuvasti. Nämä eri seikat olivat siten ristiriidassa sen komission väitteen kanssa, jonka mukaan Buzzi olisi osallistunut kolmen ranskalaisen tuottajan eli Lafargen, Ciments français'n ja Vicatin kanssa vastavuoroiseen tietojenvaihtoon perustuvaan Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista koskevaan kartelliin.

2008 Aluksi on todettava, ettei kanteen kohteena olevassa päätöksessä väitetäkään, että kyse olisi ollut yhdestä kartellista yhtäältä ranskalaisten tuottajien eli Lafargen, Ciments français'n ja Vicatin ja toisaalta italialaisen tuottajan Buzzin välillä. Komissio on katsonut Buzzin osallistuneen kolmeen erilliseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka vastasivat kolmea vas-

tavuoroista kilpailusääntöjen vastaiseksi katsottua yhteydenpitoa ja joita kyseinen italialainen tuottaja on ylläpitänyt kunkin kolmen ranskalaisen tuottajan kanssa. Koska se sisäinen tutkimus, johon Buzzi on viitannut, on peräisin Lafargelta ja koska Buzzi väittää, että tästä tutkimuksesta ilmenee kyseisen yrityksen sinä aikana, jolloin se pyrki keräämään tietoja Etelä-Ranskan markkinoista, kohtaamat vaikeudet, on syytä tutkia ainoastaan kysymystä siitä, että mikäli Buzzille olisi hallinnollisen menettelyn aikana annettu oikeus tutustua kyseiseen asiakirjaan, olisiko siitä ollut Buzzille hyötyä sen pyrkiessä puolustautumaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa olevaa väitettä vastaan, jonka mukaan se on osallistunut Lafargen kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista.

2009 Lafargen sisäinen muistio koskee ainoastaan sen omia myyntimääriä ja markkinaosuutta Ranskassa. Kun komissio on katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa Lafargen ja Buzzin rikkoneen kilpailusääntöjä, se ei ole missään vaiheessa väittänyt, että niiden yhteistoiminta olisi koskenut tietojen vaihtamista niiden myyntimääristä ja markkinaosuuksista Etelä-Ranskan alueella.

2010 Tästä seuraa, että huomautuksilla, jotka Buzzi olisi voinut tehdä hallinnollisen menettelyn aikana Lafargen sisäisen tutkimuksen johdosta kuvaillakseen tämän yhtiön kohtaamia ongelmia Etelä-Ranskan markkinoita koskevan tiedon hankinnassa ja pyrkien näin osoittamaan vääräksi sen väitteen, että Lafargen ja sen välillä olisi harjoitettu lainvastaista yhteistoimintaa, ei olisi voitu sivuuttaa 26.11.1988 käydystä keskustelusta tehtyä muistiota, johon komissio on perustanut kantansa väitetiedoksiannossa (2 luvun 10 kohta ja 10 luvun 61 kohdan b alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (20 perustelukappaleen 3 ja 7 kohta ja 48 perustelukappaleen 3 ja 7 kohta) todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, että nämä kaksi yritystä ovat osallistuneet yhdenmukaistettuun menettelytapaan.

2011 Buzzi kiinnittää 9.1.1997 päivätyssä vastauskirjelmässään huomiota kolmanneksi siihen, että SFIC:n tilastoissa (asiakirjat nro 33.126/14809—14824) sementin tuontivirtoja Benelux-maista, Saksasta ja Sveitsistä on aina analysoitu tarkasti, kun taas tuontivirtoja muista maista, muun muassa Italiasta, käsiteltiin ylimääräisessä luvussa, jonka otsikkona oli "Muut". Nämä asiakirjat osoittavat Buzzin mukaan sen, että tuonti Italiasta oli hyvin vähäistä. Näistä asiakirjoista, luettuna yhdessä SFIC:n keskustoimiston 5.1.1988 laatiman sisäisen muistion (asiakirjat nro 33.126/14806 ja 14807) kanssa, käy lisäksi ilmi, että Italiasta Ranskaan suuntautuvaa tuontia ei ole pidetty sellaisena "tavanomaisena tuontina eurooppalaisista naapurimaista", jota harjoitetaan taloudellisten periaatteiden mukaan toimivassa markkinaolosuhteissa. Vain tuontia Benelux-maista, Saksasta ja Sveitsistä on pidetty tavanomaisena tuontina, ja sitä on sen vuoksi valvottu tarkasti. Buzzi lisää, että nimenomaisesti näiden maiden sementintuottajilla, joita SFIC valvoo tiukasti, oli keskenään "rakenteellisia yhteyksiä", joiden avulla ne saattoivat ryhtyä tietojenvaihtoon (väitetiedoksiannon 16 luvun 82 kohta, s. 211). Se vertailee myös muita SFIC:n tilastoja (asiakirjat nro 33.126/14956—14824) edellä mainittujen tilastojen kanssa (asiakirjat nro 33.126/14809—14976) ja korostaa tämän vertailun vahvistavan sen, että tuonti Italiasta Ranskaan oli täysin eri tyyppistä kuin tuonti Saksasta, Benelux-maista ja Sveitsistä. Se huomauttaa vielä, että 10.11.1987 päivätyn SFIC:n asiakirjan mukaan (asiakirja nro 33.126/14894) ja FIC:n 9.3.1989 päivätyn muistion mukaan (asiakirjat nro 33.126/14898 ja 14899) Cembureaun jäsenten tapana oli pitää yllä yhteyksiä, joilla

pyrittiin tuonnin valvontaan. Komission hallussa olevasta asiakirja-aineistosta ei käy ilmi, että Buzzi olisi osallistunut tämän käytännön ylläpitämiseen.

2012 Kaikista edellä esitetyistä asiakirjoista ilmenee, että tuonti Italiasta oli tilapäistä ja satunnaista ja että ranskalaiset tuottajat eivät katsoneet sen muodostavan sellaista uhkaa, että se olisi rinnastettu Japanin kaltaisista maista tulevaan ajoittaiseen tuontiin. Kaiken edellä olevan perusteella on todettava, ettei kyseisten ranskalaisten tuottajien ja Buzzin välillä ole voinut olla kartellia Côte d'Azurin markkinoiden osalta, koska tällaisen kartellin ensimmäinen edellytys eli se, että asianomaisten on toimittava edes potentiaalisesti samoilla markkinoilla, ei ole täyttynyt.

2013 SFIC:n tilastojen (asiakirjat nro 33.126/14809—14824) osalta on aluksi todettava, että Buzzilla oli tilaisuus tutustua asiakirjoihin nro 33.126/14809, 14812, 14813, 14815, 14817, 14820, 14822 ja 14824 hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 250 kohta). Buzzi olisi siten voinut käyttää niitä tukeakseen väitetiedoksiantoon antamaansa vastausta. Näin ollen se ei voi vedota niihin tässä yhteydessä osoittaakseen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi hallinnollisessa menettelyssä loukattu.

2014 SFIC:n keskustoimiston 5.1.1988 laatiman sisäisen muistion (asiakirjat nro 33.126/14806 ja 14807) osalta on todettava, että siinä viitataan "tavanomaise[en] tuonti[in] eurooppalaisista naapurimaista [ja] epätavanomaiseen sementtituontiin [Itä-Saksasta]". Tästä sisäisestä muistiosta, luettuna yhdessä SFIC:n tilastojen kanssa (asiakirjat nro 33.126/14809—14824) ei voida minkään seikan perusteella päätellä, että tuontia Italiasta olisi pidetty epätavanomaisena. Ainoastaan tuontia Itä-Saksasta on pidetty sellaisena.

2015 Niiden huomautusten perusteella, jotka Buzzi olisi voinut tehdä hallinnollisessa menettelyssä näiden esittämiensä eri asiakirjojen johdosta ja erityisesti SFIC:n eri tilastojen (asiakirjat nro 33.126/14956—14976 ja 14809—14824) vertailun valossa näyttääkseen toteen, että tuonti Italiasta Ranskaan ei ollut samanlaista kuin tuonti Saksasta, Benelux-maista ja Sveitsistä, ei olisi voitu sivuuttaa sen itsensä hallinnollisen menettelyn aikana antamia ilmoituksia, joiden mukaan se oli vienyt "huomattavia määriä". Etelä-Ranskan markkinoille (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohta), eikä myöskään kumota toteamusta, jonka mukaan Buzzi ja kyseiset ranskalaiset tuottajat olivat näillä markkinoilla todellisia tai ainakin potentiaalisia kilpailijoita (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 5 kohta). Näillä huomautuksilla ei siis olisi voitu syrjäyttää niiden asiakirjojen sisältöä, joihin komissio on väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä tukeutunut, kun se on todennut Buzzin osalta kolmen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon.

2016 SFIC:n 10.11.1987 päivätyn asiakirjan (asiakirja nro 33.126/14894) ja FIC:n 9.3.1989 päivätyn muistion (asiakirja nro 33.126/14898 ja 14899) osalta on todettava, että Buzzilla oli tilaisuus tutustua asiakirjaan nro 33.126/14898 hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 250 kohta). FIC toteaa tässä asiakirjassa SFIC:n osalta seuraavaa: "Oheisena helmikuun lopun päivitetty tilanne viennistämme Ranskaan. Heti kun saamme haltuumme viralliset vuotta 1988 koskevat tilastot, pyrimme tekemään vertailun aivan äskettäin toimittamienne tilastojen kanssa." Buzzi olisi siten kyennyt esittämään hallinnollisen menettelyn aikana tähän asiakirjaan pohjautuvia perusteluja, joilla olisi pyritty näyttämään toteen, että vaikka Cembureaun jäsenillä oli tapana vaihtaa tietoja, joiden avulla pyrittiin tuonnin valvomiseen, mikään komission asiakirja-aineistoon kuuluva asiakirja ei osoittanut, että Buzzi, joka ei ollut Cembureaun välitön tai välillinen jäsen, olisi mukautunut tällaisiin menettelytapoihin. Buzzi ei voi siten vedota tähän asiakirjaan näyttääkseen toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn aikana. Niiden perusteluiden johdosta, joita Buzzi olisi voinut esittää edellä mainittujen SFIC:n ja FIC:n asiakirjojen perusteella, ei missään tapauksessa olisi voitu jättää huomiotta niitä asiakirjoja, joihin komissio on perustanut kantansa väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä, kun se on todennut Buzzin osallistuneen kolmeen lainvastaiseen yhteistoimintaan.

2017 Kaiken edellä esitetyn johdosta on todettava, että siitä, että Buzzilla ei ole ollut oikeutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana asiakirjoihin nro 33.126/14806, 14807, 14810, 14811, 14814, 14816, 14818, 14819, 14821, 14823, 14956—14976, 14894 ja 14899, ei ole voinut aiheutua vahinkoa sen puolustukselle kyseisen menettelyn aikana.

2018 Buzzi viittaa 28.11.1997 päivätyssä vastauskirjelmässään neljänneksi useisiin asiakirjoihin, joissa kuvaillaan kuljetusolojen ja -kustannusten merkittävää vaikutusta sementtimarkkinoilla. Se vetoaa tältä osin erääseen Lafargen asiakirjaan, jonka otsikkona on "Kaupallinen strategia" (asiakirja nro 33.126/4982) ja jossa korostetaan, että "ei ole olemassa yhtenäisiä kansallisia sementtimarkkinoita vaan erityiset alueelliset markkinat" erityisesti "kuljetuskustannusten vaikutuksen vuoksi". Kuljetuskustannusten ratkaiseva merkitys tuonnin kannattavuutta arvioitaessa vahvistetaan vielä SNFCC:n 2.12.1986 päivätyssä asiakirjassa (asiakirjat nro 33.126/6048—6050).

2019 Tältä osin on todettava, että Buzzi on hallinnollisen menettelyn aikana korostanut kuljetuskustannusten merkitystä Etelä-Ranskaan suuntautuvassa viennissä (Buzzin väitetiedoksiantoon antaman vastauksen 4.3 kohta) ja lisännyt vielä, että "[huolimatta] esteistä (kuljetuskustannukset — —) — — ja huolimatta mahdollisuudestaan saada tuotantonsa myydyksi lähemmillä ja kannattavimmilla markkinoilla, se [oli] 1960-luvun lopusta lähtien vienyt huomattavia määriä ('interessanti quantità') sementtiä Etelä-Ranskaan" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohta). Ne lisähuomautukset, jotka Buzzi olisi voinut hallinnollisen menettelyn aikana esittää edellä mainittujen asiakirjojen johdosta korostaakseen kuljetusolojen ja -kustannusten merkitystä vientistrategiassaan, eivät olisi voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä tältä osin muuhun lopputulokseen.

2020 Buzzilla oli hallinnollisen menettelyn aikana tilaisuus tutustua Lafargen asiakirjaan, jonka otsikkona on "Kaupallinen strategia" (asiakirja nro 33.126/4982; ks. edellä 250 kohta). Tämä asiakirja sisältyi jopa laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Buzzi olisi siten kyennyt käyttämään sitä tukeakseen väitetiedoksiantoon antamaansa vastausta. Buzzi ei voi vedota siihen nyt näyttääkseen toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn aikana.

2021 SNFCC:n 2.12.1986 päivätyn asiakirjan (asiakirja nro 33.126/6048—6050) osalta on todettava, ettei siitä ilmene millään tavalla, että kuljetuskustannusten olisi katsottu estäneen tuontia. Se seikka, että tässä asiakirjassa analysoidaan Ranskaan suuntautuvasta sementtituonnista aiheutuvien riskien kasvua, on pikemminkin omiaan osoittamaan tilanteen olevan päinvastaisen.

2022 Buzzi viittaa vielä 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan Vicatin ja Ciments français'n tavoin Lafargen päiväämättömään sisäiseen muistioon, jonka otsikkona on "Ranskan rajoille maitse tapahtuvaan tuontiin liittyvien riskien seuraukset" (asiakirjat nro 33.126/4869—4909), ja se korostaa siitä samaa katkelmaa kuin Vicat ja Ciments français'kin (ks. edellä 1987 ja 1996 kohta). Se väittää tästä asiakirjasta käyvän ilmi, ettei Lafarge pitänyt sen Ranskaan suuntautuvaa vientiä uhkana erityisesti Italian ja Ranskan välisen sementtikaupan kuljetuskustannusten estävän vaikutuksen vuoksi. Se päättelee tästä, että koska Lafarge ei ole pitänyt sitä uhkana, Lafargella ei ole ollut mitään intressiä tehdä sen kanssa sopimusta, jolla rajoitettaisiin sen toimintavapautta Etelä-Ranskan markkinoilla.

2023 Kuten useita kertoja on jo korostettu, Buzzi on kuitenkin itse myöntänyt hallinnollisen menettelyn aikana, että kuljetuskustannukset samoin kuin muutkin Italian ja Ranskan väliseen sementtikauppaan liittyvät esteet ja hankaluudet eivät olleet siinä määrin merkittäviä, että ne olisivat estäneet kaiken vientitoiminnan Etelä-Ranskan alueelle (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohta). Ne huomautukset, jotka Buzzi olisi voinut tehdä hallinnollisen menettelyn aikana Lafargen sisäisen muistion (asiakirjat nro 33.126/4869—4909) johdosta näyttääkseen toteen, että Lafarge ei pitänyt sen tuontia uhkana, eivät olisi estäneet komissiota toteamasta objektiivisesti, että Buzzi harjoitti vientiä Etelä-Ranskaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä todettujen tosiseikkojen tapahtumisajankohtana ja että se oli siten tämän alueen ranskalaisten tuottajien todellinen tai ainakin potentiaalinen kilpailija. Näiden huomautusten vuoksi ei olisi voitu sivuuttaa Lafargen ja Buzzin välillä 26.11.1988 käydystä keskustelusta laadittua muistiota, johon komissio on väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä tukeutunut todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, että nämä kaksi yritystä ovat osallistuneet lainvastaiseen yhteistoimintaan, joka koski markkinoiden jakamista Etelä-Ranskassa.

2024 Buzzi vetoaa tämän jälkeen toiseen ryhmään asiakirjoja, jotka sen mukaan osoittavat, että kyseiset ranskalaiset tuottajat ovat osallistuneet kartelliin mutta että se ei ole itse osallistunut siihen. Se vetoaa 9.1.1997 päivätyissä huomautuksissaan tältä osin 18.9.1987, 30.9.1987, 2.10.1987 ja 22.10.1987 päivättyihin Vicatin sisäisiin muistioihin (asiakirjat nro 33.126/5824—5830) sekä 28.2.1983 päivättyyn, Vicatin Ciments français'lle osoittamaan kirjeeseen (asiakirjat nro 33.126/5844 ja 5845). Tutkittaessa näitä eri asiakirjoja ilmenee sen

mukaan muun muassa, että eräät Buzzin Vicatille tai Ciments français'lle toimittamat tiedot eivät ole voineet kiertää näiden kahden ranskalaisen yrityksen välillä ja että nämä yritykset eivät ole puolestaan voineet toimittaa niitä Lafargelle. Buzzin mielestä nämä asiakirjat sisältävät lisänäyttöä siitä, ettei se ole koskaan kuulunut kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kolmen ranskalaisen tuottajan kanssa yhteen kartelliin.

2025 Aluksi on todettava, että komissio on todennut kanteen kohteena olevassa päätöksessään, ettei kyse ole ollut yhdestä ranskalais-italialaisesta kartellista vaan kolmesta erillisestä kartellista. Näin ollen huomautukset, jotka Buzzi olisi voinut esittää hallinnollisen menettelyn aikana kiistääkseen ranskalais-italialaisen kartellin olemassaolon, eivät olisi voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä tältä osin muuhun lopputulokseen.

2026 Niiden huomautusten perusteella, jotka Buzzi olisi voinut esittää edellä mainittujen Vicatin eri asiakirjojen (ks. edellä 2024 kohta) johdosta näyttääkseen toteen sen, ettei sillä ole ollut mitään tekemistä kyseisten ranskalaisten tuottajien välisen senhetkisen kartellin kanssa, ei olisi voitu sivuuttaa niitä eri asiakirjoja, joihin komissio on väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä tukeutunut näyttääkseen toteen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohdassa todetut kolme lainvastaista yhteistoimintaa.

2027 Buzzi vetoaa vielä kolmanteen ryhmään asiakirjoja, jotka koskevat sen ranskalaisiin asiakkaisiinsa soveltamia hintoja kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna aikana.

2028 Se toteaa 9.1.1997 päivätyssä vastauskirjelmässään ensinnäkin, että sen ranskalaisiin asiakkaisiinsa vuoden 1986 aikana sementin 425 osalta soveltamat hinnat vaihtelivat 240 FRF:n ja 290 FRF:n välillä tonnilta, vaikka SFIC:n 27.11.1986 Cembureaulle osoittamasta kirjeestä (asiakirja nro 33.126/14938) ilmeni, että kyseisenä aikana sen tuotteiden kanssa kilpailevan CPJ 45 sementin osalta Ranskassa sovellettu hinta oli 357 FRF tonnilta. Muutkin SNFCC:n tiloista löydetyt asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/15040—15051) vahvistavat sen, että ranskalaisten tuottajien eri laatuiseen sementtiin eri aikoina vuosien 1987 ja 1989 välillä soveltamat hinnat olivat selvästi korkeammat kuin sen itsensä ranskalaisiin asiakkaisiin samana aikana soveltamat hinnat.

2029 Buzzi selvittää 28.11.1997 päivätyssä vastauskirjelmässään, että Vicatilta löydetystä muistiosta (asiakirjat nro 33.126/6166—6175) ilmenee, että Ranskassa vuonna 1987 sovellettu hinta oli 370 FRF tonnilta ja että sementin tuontia Itä-Saksasta 320 FRF:n hintaan tonnilta pidettiin polkumyyntinä. Buzzin mukaan Lafargen sisäisessä asiakirjassa, jonka otsikkona on "Kaupallinen strategia", vahvistetaan tämä seikka (ks. edellä 2018 kohta). Buzzi katsoo, että jos Itä-Saksan tuottajien soveltamaa 320 FRF:n hintaa tonnilta pidettiin polkumyyntiä osoittavana hintana, sama koski välttämättä myös sen omia vieläkin alempia hintoja (keskimäärin 263,5 FRF tonnilta), joita se sovelsi ranskalaisiin asiakkaisiinsa kyseisen vuoden 1987 aikana. Tällainen toiminta oli sen mukaan täysin yhteensoveltumatonta markkinoiden jakamista kos-

kevan kartellin olemassaolon kanssa, sillä kartellin perustarkoitus on se, että sillä pyritään voittojen maksimoimiseen sen jälkeen kun kilpailu on poistettu markkinoilta kokonaan. Buzzi toteaa edelleen, että Vicatin muistion mukaan, jonka otsikkona on "Keskimääräiset myyntihinnat vuosina 1987 ja 1988" (asiakirja nro 33.126/5476), tämän ranskalaisen yrityksen tammikuussa 1987 soveltama hinta oli 427 FRF tonnilta.

2030 Buzzi esittelee kahdessa edellisessä kohdassa mainittujen asiakirjojen sekä asiakirjan, jonka otsikkona on "France Price Development For Cement" (asiakirja nro 33.126/15174), perusteella taulukon, josta ilmenee ranskalaisten tuottajien Ranskassa soveltamien keskimääräisten hintojen jatkuva kohoaminen vuosien 1983 ja 1987 välisenä aikana, kun taas sen itsensä myynteihinsä Ranskassa samaan aikaan soveltamat hinnat ovat kehittyneet epätasaisesti siten, että hyvin vaatimattomia korotuksia ovat seuranneet merkittävät alennukset. Buzzi katsoo, että sen hintakehitys tämän ajanjakson aikana on tyypillinen marginaaliselle tuottajalle, joka yrittää saavuttaa pieniä markkinaosuuksia tietyillä markkinoilla antamalla hinnoista huomattavia alennuksia, samalla kun se yrittää siinä määrin kuin mahdollista varovasti vyöryttää markkinoilla tapahtuneet mahdolliset korotukset asiakkaittensa kannettavaksi.

2031 On kuitenkin korostettava, että Buzzi on asiakirjojen mukaan (ks. Buzzin väitetiedoksiantoon antaman vastauksen 4.4 kohdan a alakohta ja liitteet 12—14) väittänyt hallinnollisen menettelyn aikana "soveltaneensa alempia hintoja kuin ranskalaisten tuottajien toimittamista hinnastoista ilmenevät hinnat" näyttääkseen toteen, että se on "vaikeassa vientitehtävässä — — toiminut täysin itsenäisesti ja seuraten yksinomaan sellaisen yrittäjän logiikkaa, joka pyrkii etsimään uusia markkinoita" (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohta). Komissio on ottanut kuitenkin nimenomaisesti kantaa näihin perusteluihin kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 7 kohdan viimeisessä alakohdassa ja vastannut, että sen mielestä "sen alemmat hinnat [olivat perusteltavissa] sillä, että Buzzin Ranskassa myymän 'Portland'-sementin lujuusluokat (luokat 325 ja 425) [olivat] alemmat kuin ranskalaisten tuottajien valmistaman ja myymän vastaavan sementin lujuusluokat (luokat 350 ja 450)". Ne lisähuomautukset, jotka Buzzi olisi voinut esittää hallinnollisen menettelyn aikana edellä 2028—2030 mainittujen asiakirjojen johdosta näyttääkseen toteen, että sen Etelä-Ranskan markkinoilla soveltamat hinnat olivat selvästi alhaisemmat kuin ranskalaisten tuottajien hinnat, eivät olisi voineet johtaa hallinnollisessa menettelyssä tältä osin muuhun lopputulokseen.

2032 On todettava vielä, että Buzzilla oli hallinnollisessa menettelyssä tilaisuus tutustua asiakirjaan, jonka otsikkona on "France Price Development For Cement" (asiakirja nro 33.126/15174 (ks. 250 kohta), sekä Lafargen asiakirjaan, jonka otsikkona on "Kaupallinen strategia" (asiakirja nro 33.126/4982). Buzzi olisi siten voinut käyttää näitä asiakirjoja väitetiedoksiantoon antamansa vastauksen tukemiseen. Buzzi ei voi siten vedota siihen nyt näyttääkseen toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn aikana.

2033 Edellä esitetystä ilmenee kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohdassa todettujen kilpailusääntöjen rikkomisten osalta, ettei minkään Buzzin 9.1.1997 ja

28.11.1997 päivätyissä huomautuksissa esittämän seikan perusteella voida osoittaa, että sen puolustautumisoikeuksia olisi hallinnollisessa menettelyssä loukattu.

Johtopäätökset

2034 Kaiken edellä esitetyn perusteella (ks. edellä 1819—2033 kohta) on todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin

— sen a alakohdassa todetaan, että Lafarge ja Buzzi ovat rikkoneet 26.11.1988 ja 31.12.1988 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski niiden tuotantolähteitä koskevan toimintavapauden rajoittamista, ja

— sen c alakohdassa todetaan, että Vicat ja Buzzi ovat rikkoneet 23.4.1986 jälkeen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski hintatietojen vaihtamista ja jolla pyrittiin rajoittamaan niiden itsenäistä toimintaa sementtitoimitusten osalta Etelä-Ranskassa.

2035 Tutkitut kanneperusteet on muilta osin hylättävä.

VI *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on rikottu ja puolustautumisoikeuksia ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu siltä osin kuin komissio toteaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen Iberian niemimaan kartellin ja tiettyjen kantajien osallistumisen siihen (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohta)*

Alustavat huomautukset

2036 Oficemen (T-59/95), Cimpor (T-61/95) ja Secil (T-62/95) kiistävät sekä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen että osallistumisensa siihen ja niiden lainvastaisten toimenpiteiden keston, joihin niiden on katsottu

osallistuneen. Cimpor ja Secil vetoavat lisäksi yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamiseen siltä osin kuin komissio on todennut niiden osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen, vaikka sitä ei ole todettu espanjalaisten yritysten osalta.

2037 Oficemen, Cimpor ja Secil vetoavat myös siihen, että niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska niillä on ollut riittämättömät mahdollisuudet tutustua hallinnollisessa menettelyssä komission asiakirja-aineiston sekä niitä vastaan että puolesta puhuviin asiakirjoihin.

2038 Tältä osin on muistettava, että hallinnollisessa menettelyssä tehtyjen sääntöjenvastaisuuksien vuoksi tiettyihin todisteisiin, joita komissio on pitänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantajia vastaan puhuvana näyttönä, ei voida vedota asianomaisia kantajia vastaan.

2039 Ne on siis hylättävä arvioitaessa näyttöä, joka koskee kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa ja kyseisten asianosaisten osallistumista siihen.

2040 Näin ollen todetaan seuraavaa:

— kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 2 kohdan toisessa alakohdassa ja 49 perustelukappaleen 2 kohdassa käytetyn asiakirjan nro 33.322/2901 kolmeen viimeiseen lauseeseen ei voida vedota näitä kolmea kantajaa vastaan (ks. edellä 369—372 kohta);

— kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohdassa käytettyihin asiakirjoihin nro 33.322/512, 513, 549, 550, 566 ja 567, jotka ovat Cimporin lähettämiä tai sille lähetettyjä teleksejä vuosilta 1988 ja 1989, ei voida vedota Oficemeniä vastaan (ks. edellä 373 kohta);

— kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 6 kohdassa käytettyyn 27.7.1988 pidettyä kokousta koskevaan asiakirjaan nro 33.322/1399 ei voida vedota Cimporia vastaan (ks. edellä 374 kohta).

Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen

A Komission selvitys asiasta

2041 Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa todetaan Oficemenin, Cimporin ja Secilin rikkoneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa "1.1.1986 ja 24.4.1989 välisenä aikana [— —] osallistumalla sopimukseen, joka koski Espanjan ja Portugalin välisen sementtikaupan valvontaa ja näiden kotimarkkinoiden rauhoittamista".

2042 Tämä kilpailusääntöjen rikkominen pyritään näyttämään toteen erityisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 21 ja 49 perustelukappaleessa.

2043 Komissio selittää aluksi (21 perustelukappaleen 1 kohta), että "portugalilaistuottajat Cimpor ja Secil ja espanjalaistuottajien järjestö Oficemen pitivät vuosina 1985—1989 useita kokouksia, jotka koskivat erityisesti Portugalista Espanjaan suuntautuvaa sementinvientiä, joka johtui hintaeroista kyseisten kahden maan välillä [— —]"

2044 Tämän jälkeen se vetoaa (21 perustelukappaleen 2 kohta) asiakirjoihin, jotka liittyvät heinäkuussa ja joulukuussa 1985 pidettyihin kahteen kokoukseen, joiden aikana sovittiin periaatteesta, jonka mukaan Espanjan ja Portugalin välillä ei käydä kumpaankaan suuntaan sementtikauppaa.

2045 Se viittaa esimerkiksi 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laadittuun Cimporin muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 2 kohdan ensimmäinen alakohta; asiakirjat nro 33.322/155—157), joka kuuluu seuraavasti:

"1. Läsnä olevat sopimuspuolet, joita voidaan pitää Espanjan ja Portugalin sementintuottajien edustajina, ovat ilmaisseet yksimielisen hyväksymisensä periaatteelle, jonka mukaan Espanjasta Portugaliin ja Portugalista Espanjaan ei käydä sementtikauppaa, ellei se tapahdu molempien maiden sementtiteollisuuden tahdosta ja niiden valvonnassa.

2. Sopimuspuolet ottavat kuitenkin huomioon sen, että tällä yksimielisellä sopimuksella ei voida välttää sitä, että 'kolmannet osapuolet' (tukkuporras, vähittäiskauppiaat, kuluttajat, kuljetusliikkeet jne.) saattavat vaarantaa sopimuspuolten yhteiset aikomukset, ilman että nämä voivat valvoa tätä tehokkaasti. Mikäli tällaisia tilanteita ilmenee, molempien sopimuspuolten pitäisi ryhtyä avoimeen tiedonvälitykseen löytääkseen ratkaisun ongelmaan."

2046 Se viittaa myös asiakirjan nro 33.322/2901 (ks. edellä 2040 kohta), joka on kahden Hispacementin työntekijän 28. ja 29.5.1986 Secilin toimitiloihin tekemästään vierailusta laatima muistio (jäljempänä Hispacementin asiakirja), otteeseen, jonka se osa, johon voidaan vedota asianomaisia kantajia vastaan (ks. edellä 369—372 kohta), kuuluu seuraavasti:

"[— —] portugalilaisten sementtiyhtiöiden toimitusjohtajat ovat kokoontuneet Oficemenin tiloissa espanjalaisten kollegoidensa kanssa viime vuoden joulukuussa [eli joulukuussa 1985] ja [— —] tässä tilaisuudessa tehtiin päätös kieltää vienti maasta toiseen."

2047 Komissio korostaa lisäksi (21 perustelukappaleen 3—7 kohta) sitä, että Oficemen, Cimpor ja Secil pitivät 20.1.1986 ja 24.4.1989 välisenä aikana kokouksia, joissa tutkittiin Portugalin ja Espanjan välisen sementinviennin tilannetta.

2048 Lopuksi se toteaa muihin asiakirjoihin nojautuen (21 perustelukappaleen 8 kohta) Cimporin kieltäytyneen toimittamasta Espanjasta tulleita sementtitilauksia.

2049 Komissio päättelee kokonaisselvityksensä perusteella (21 perustelukappaleen 9 kohta) seuraavaa:

"[— —] portugalilaistuottajien ja espanjalaistuottajien, joista viimeksi mainittuja edusti niiden tuottajajärjestö, tavoittelema päämäärä oli kyseisten kahden Iberian niemimaan valtion välisen sementinviennin valvominen ja näin ollen markkinoiden jakaminen."

2050 Tämän jälkeen se hylkää selitykset, joita kantajat esittivät hallinnollisessa menettelyssä (21 perustelukappaleen 10 ja 11 kohta).

2051 Se tekee kanteen kohteena olevassa päätöksessä kyseisen menettelytavan oikeudellista arviointia koskevassa osassa (49 perustelukappaleen 1 kohta) seuraavan päätelmän:

"Oficemenin, Cimporin ja Secilin 22.7.1985—24.4.1989 pidetyissä kokouksissa sopimat rajoitukset merkitsevät perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua sopimusta. Tällä sopimuksella [Oficemen, Cimpor ja Secil] valitsivat harkitusti ja tietoisina siitä, että ne

rikkoivat omien maidensa lakeja ja yhteisön kilpailusääntöjä, sellaisen yhteistoiminnan muodon, jolla ne pyrkivät rajoittamaan tai jopa estämään kyseisten kahden maan välistä sementtikauppaa ja takaamaan tällä tavoin sen, että niiden perinteiset myyntimarkkinat rauhoitettaisiin, jolloin Espanjan ja Portugalin markkinat eristettiin.

Kyseinen sopimus merkitsee kilpailusääntöjen rikkomista 1.1.1986 alkaen, jolloin Espanja ja Portugali liittyivät Euroopan yhteisöön, ainakin 24.4.1989 saakka."

2052 Se lisää (49 perustelukappaleen 2—5 kohta), että tätä sopimusta todellisuudessa myös sovellettiin ja että asianosaisten hallinnollisessa menettelyssä esittämät perustelut eivät tee niiden menettelyä lainmukaiseksi.

B Oficemenin, Cimporin ja Secilin välinen sopimus Espanjan ja Portugalin välisen sementtikaupan valvonnasta ja niiden kotimarkkinoiden rauhoittamisesta

2053 Tässä selvityksessä on erotettava toisistaan yhtäältä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun sopimuksen tekeminen (1) ja toisaalta kyseisen sopimuksen täytäntöönpano (2). Tämän jälkeen on tutkittava asianomaisten kantajien perustelut erityisistä olosuhteista, joiden vuoksi sopimusta ei voi olla olemassa (3). Tämän jälkeen on tutkittava Secilin erityistä tilannetta (4).

1. Sopimuksen tekeminen

2054 Kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvä näyttö Oficemenin, Cimporin ja Secilin välillä tehdystä sopimuksesta, joka koski Espanjan ja Portugalin välisen sementtikaupan valvontaa ja niiden kotimarkkinoiden rauhoittamista, perustuu edellä mainittuihin kahteen asiakirjaan (ks. edellä 2045 ja 2046) eli Cimporin muistioon 22.7.1985 pidetystä kokouksesta ja Hispacementin asiakirjaan.

2055 Oficemen, Cimpor ja Secil väittävät, ettei näiden asiakirjojen avulla voida näyttää toteen niiden välisen sopimuksen olemassaoloa.

2056 Secilin ja Cimporin mukaan 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laadittu muistio kuvastaa ainoastaan sen laatijan näkemyksiä. Se ei osoita minkäänlaisen sopimuksen olemassaoloa, vaan

periaatteen hyväksymistä. Viittaus periaatteeseen, "jonka mukaan Espanjasta Portugaliin ja Portugalista Espanjaan ei käydä sementtikauppaa", liittyy aikomuksen ilmaisuun, jota oli tarkoitus pohtia yhteisön ja kansallisten kilpailusääntöjen kannalta.

2057 Kaikki kolme kantajaa kiistävät myös sen Hispacementin asiakirjan kohdan todistusarvon, johon niitä vastaan vedotaan. Niiden mukaan ei ole mitään näyttöä siitä, että joulukuussa 1985 olisi todellisuudessa pidetty kokous, johon kyseisessä kohdassa viitataan.

2058 On kiistatonta, että Oficemen, Cimpor ja Secil osallistuivat 22.7.1985 pidettyyn kokoukseen. Tämän vahvistaa myös Cimporin kyseisestä kokouksesta laatima muistio.

2059 Kyseinen asiakirja osoittaa sen, että kokoukseen osallistuneiden tahojen eli kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen kantajien välillä vallitsi yhteisymmärrys, sillä ne olivat ilmaisseet "yksimielisen hyväksymisensä periaatteelle, jonka mukaan Espanjasta Portugaliin ja Portugalista Espanjaan ei käydä sementtikauppaa, ellei se tapahdu molempien maiden sementtiteollisuuden tahdosta ja niiden valvonnassa".

2060 Se osa Hispacementin asiakirjasta, johon voidaan vedota asianomaisia kantajia vastaan (ks. edellä 369—372 kohta), puolestaan osoittaa, että niiden kesken oli todellakin tehty sopimus joitakin kuukausia aikaisemmin. Siinä näet todetaan, että "[— —] portugalilaisten sementtiyhtiöiden toimitusjohtajat ovat kokoontuneet Oficemenin tiloissa espanjalaisten kollegoidensa kanssa viime vuoden joulukuussa [eli joulukuussa 1985] ja että tässä tilaisuudessa tehtiin päätös kieltää vienti maasta toiseen."

2061 Cimporin ja Secilin väite, jonka mukaan 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laadittu muistio osoittaisi, että kyseessä oli periaatteen hyväksyminen eikä sopimus, on hylättävä. Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen ei näet edellytetä olevan muodollinen sopimus (ks. esim. asia 28/77, Tepea v. komissio, tuomio 20.6.1978, Kok. 1978, s. 1391, 41 kohta). Jotta kyseessä olisi kyseisessä määräyksessä tarkoitettu sopimus, on riittävää, että kyseisen kokouksen osanottajien kesken vallitsee yhteisymmärrys siitä, että ne käyttäytyvät markkinoilla tietyllä tavalla (ks. edellä 1010 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Tässä tapauksessa 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laaditussa muistiossa viitataan kuitenkin selvästi yhteisymmärrykseen ja näin ollen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun sopimukseen, joka koskee molempia kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja kilpailusääntöjen rikkomisen muotoja eli Espanjan ja Portugalin välisen sementtikaupan valvontaa ja kotimarkkinoiden rauhoittamista.

2062 Myös muut perustelut, joilla pyritään kiistämään kyseisen asiakirjan ja Hispacementin asiakirjan todistusarvo, on hylättävä. On muistettava, että todisteita ei pidä arvioida erikseen vaan

kokonaisuutena (edellä 636 kohdassa mainittu asia 48/69, ICI v. komissio, tuomion 68 kohta; asia T-141/94, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-347, 175 kohta). Kyseiset asiakirjat ovat peräisin Cimporilta ja Hispacementiltä eli yrityksiltä, jotka tunsivat täydellisesti sementtimarkkinat ja niiden taloudelliset toimijat. Koska ne ovat siis peräisin kahdesta luotettavasta lähteestä, ne vahvistavat riidanalaisen kartellin olemassaolon.

2063 Lisäksi se, että Oficemenin, Cimporin ja Secilin välillä pidettiin 20.1.1986 ja 24.4.1989 välisenä aikana kokouksia, joissa tutkittiin Portugalin ja Espanjan välisen sementinviennin tilannetta (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 3—7 kohta), vahvistaa sen, että asianomaiset kantajat pyrkivät rajoittamaan ja valvomaan Portugalin ja Espanjan välistä sementtikauppaa. Näin ollen se vahvistaa sopimuksen olemassaolon (ks. jäljempänä 2070—2082 kohta).

2064 Cimpor ja Secil väittävät vielä Hispacementin asiakirjasta ilmenevän, että kyseinen yritys pyrki pikemminkin saamaan selville, voisiko se ostaa Secililtä klinkkeriä edullisemmilla ehdoilla kuin espanjalaiset kilpailijat tarjosivat, kuin saamaan takeet siitä, ettei sementtiä vietäisi Espanjaan.

2065 Myös tämä väite on hylättävä. Vaikka oletettaisiinkin Hispacementin pyrkineen tuomaan klinkkeriä Portugalista, Hispacementin asiakirja osoittaa joka tapauksessa, että "[— —] portugalilaisten sementtiyhtiöiden toimitusjohtajat ovat kokoontuneet Oficemenin tiloissa espanjalaisten kollegoidensa kanssa viime vuoden joulukuussa [eli joulukuussa 1985] ja että tässä tilaisuudessa tehtiin päätös kieltää vienti maasta toiseen". Tältä osin on korostettava 22.7.1985 pidetyn kokouksen muistiosta ilmenevän, että kyseisten kahden maan tuottajien välillä tehty sopimus koski sementtiä eikä klinkkeriä ja että molempien kahden maan sementtiteollisuuden hyväksymät ja niiden valvonnassa tehdyt kaupat olivat sallittuja.

2066 Tutkittujen asiakirjan ja asiakirjan otteen perusteella komissio on siis perustellusti kyennyt toteamaan, että Oficemenin, Cimporin ja Secilin välillä oli tehty sopimus, joka koski Espanjan ja Portugalin välisen sementtikaupan valvontaa ja niiden kotimarkkinoiden rauhoittamista. On kuitenkin tutkittava vielä se, onko se voinut perustellusti todeta sen, että asianomaisten kantajien osallistuminen kyseiseen sopimukseen merkitsi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista 1.1.1986 lähtien ja että kyseinen kilpailusääntöjen rikkominen kesti 24.4.1989 saakka.

2. Sopimuksen täytäntöönpano

2067 Komissio korostaa kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappaleen 2 kohdassa seuraavaa:

"[Oficemenin, Cimporin ja Secilin] sopimusta on todellisuudessa noudatettu. Secilin edustaja on nimittäin ilmoittanut Hispacementille [— —], että hänen yrityksensä oli vakaasti päättänyt noudattaa espanjalaisten kanssa tehtyä sopimusta ja että Cimpor oli vastustanut kiusausta viedä sementtiä sille Espanjasta tulleista tilauksista huolimatta; sopimuspuolet välittivät toisilleen tietoja, jotka olivat tarpeen kolmansien osapuolten harjoittaman viennin valvomiseksi ja estämiseksi [— —]; Cimpor on kieltäytynyt myymästä Espanjaan käyttäen sanamuotoa 'meillä ei ole riittävästi tavaraa, jotta voisimme harjoittaa vientiä', vaikka on näytetty toteen, että se oli samaan aikaan toimittanut muista maista satunnaisesti tulleita tilauksia [— —]"

2068 Kuten Oficemen, Cimpor ja Secil korostavat, tiettyihin asiakirjoihin, joihin komissio on viitannut kanteen kohteena olevan päätöksen 21 ja 49 perustelukappaleessa osoittaakseen, että niiden välinen sopimus pantiin täytäntöön, ei kuitenkaan voida vedota joko yhtäkään kolmesta kantajasta vastaan (Hispacementin asiakirjan kolme viimeistä virkettä) tai Oficemeniä vastaan (asiakirjat nro 33.322/512, 513, 549, 550, 566 ja 567, joita on siteerattu kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohdassa) tai Cimporia vastaan (asiakirja nro 33.322/1399, jota on siteerattu kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 6 kohdassa), niiden sääntöjenvastaisuuksien vuoksi, joita komissio on tehnyt hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 369—374 ja 2038—2040 kohta).

2069 On siis tutkittava, osoittavatko muut asiakirjat, joihin komissio on vedonnut, yksinään sen, että sopimusta on todellisuudessa sovellettu.

2.1. Oficemenin, Cimporin ja Secilin väliset kokoukset

2070 Useista asiakirjoista, joihin voidaan vedota asianomaisia kantajia vastaan, ilmenee, että ne ovat kokoontuneet useaan kertaan seuratakseen tarkasti Portugalin ja Espanjan välisen viennin kehitystä pyrkiessään valvomaan sementtikauppaa näiden kahden maan välillä 22.7.1985 pidetyssä kokouksessa sovittujen periaatteiden mukaisesti.

2071 Viimeksi mainitun kokouksen muistiossa korostettiin tältä osin seuraavaa:

"[Läsnä olevat] sopimuspuolet ottavat kuitenkin huomioon sen, että tällä yksimielisellä sopimuksella [siitä, ettei sementtikauppaa käydä] ei voida välttää sitä, että 'kolmannet osapuolet' (tukkuporras, vähittäiskauppiaat, kuluttajat, kuljetusliikkeet jne.) saattavat vaarantaa sopimuspuolten yhteiset aikomukset, ilman että nämä voivat valvoa tätä tehokkaasti. Mikäli tällaisia tilanteita ilmenee, molempien sopimuspuolten pitäisi ryhtyä avoimeen tiedonvälitykseen löytääkseen ratkaisun ongelmaan."

2072 Oficemen, Cimpor ja Secil pitivät kokouksen esimerkiksi 20.1.1986, kuten 13.2.1986 pidetyn Oficemenin johtoryhmän kokouksen muistiosta ilmenee (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.322/1311 ja 1314). Kokouksen tarkoituksena oli "antaa vastavuoroisesti tietoa maiden välisen sementinviennin kehityksestä". Läsnäolijat sopivat kyseisessä kokouksessa myös "jatkossakin tiedottavansa toinen toisilleen viennistä saamistaan tiedoista".

2073 Toinen kokous pidettiin 23.1.1987 Cimporin, Secilin ja espanjalaistuottajien edustajien kesken. Viimeksi mainittuihin kuului Oficemenin Andía, kuten asiakirjoista nro 33.322/163—166 ja 1406—1408 (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 4 kohta), jotka ovat kyseisestä kokouksesta laadittuja muistioita, ilmenee. Näiden asiakirjojen mukaan Portugalista Espanjaan suuntautuvan sementintuonnin katsottiin aiheuttavan ongelmia, joten kokouksen osanottajat ehdottivat ensinnäkin keskipitkän aikavälin ratkaisuna portugalilaisen sementin hinnankorotusta ja toiseksi lyhyen aikavälin ratkaisuna vientikauppaa harjoittavien portugalilaisyrittäjien vientihalukkuuden hillitsemistä.

2074 Cimporin, Secilin ja espanjalaistuottajien edustajien, joihin Oficemenin Andía kuului, kesken pidettiin kokouksia vielä 5. ja 6.3.1987. Secil ei myönnä nimenomaisesti osallistuneensa näihin kokouksiin. Sen samoin kuin Oficemenin ja Cimporin osallistuminen ilmenee kuitenkin yksiselitteisesti asiakirjoista nro 33.322/169—172 (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 5 kohta). Näissä kokouksissa portugalilaistuottajat antoivat espanjalaistuottajille luettelon niistä espanjalaisyrityksistä, jotka olivat pyytäneet niiltä hintatarjousta sementistä (asiakirja nro 33.322/172). Portugalista Espanjaan, määränpäänä maahantulopaikat Valencia de Alcántara, Badajoz ja Tuy, suuntautuvan sementinviennin tilannetta tutkittiin myös kuukausikohtaisesti vuonna 1986 ja tammi - ja helmikuun 1987 osalta (asiakirja nro 33.322/170). Muistiosta, joka laadittiin 6.3.1987 pidetystä kokouksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.322/1410—1412), ilmenee, että kokouksen osanottajat olivat todenneet "tuonnin [Portugalista Espanjaan] lisääntyneen nopeasti [edellisen vuoden] lokakuun puolivälin jälkeen". Siinä lisätään, että tässä tilanteessa "espanjalaisedustajat painottivat sitä, että portugalilaisen sementin hintaa piti korottaa".

2075 Oficemen, Cimpor ja Secil eivät kiistä sitä, että Portugalista Espanjaan suuntautunutta sementtikauppaa seurattiin edellä mainituissa kokouksissa aivan erityisellä mielenkiinnolla. Ne väittävät kuitenkin, että kyseisten kokousten tavoite oli lainmukainen. Ne olivat todellisuudessa pyrkineet rajoittamaan riskiä siitä, että P-300 -sementtiä olisi viety Portugalista Espanjaan, koska kyseisen tuotteen, joka oli kielletty Espanjassa, käyttäminen olisi voinut saattaa espanjalaiset sementintuottajat vastuuseen. Niiden mielestä 6.3.1987 pidetystä kokouksesta laadittu muistio osoittaa, että kyseisten kokousten tavoitteena oli Espanjan oikeussääntöjen noudattamisen valvonta, jolla pyrittiin välttämään se, että espanjalaiset sementintuottajat joutuisivat vastaamaan siviili- ja rikosasioissa. Oficemen oli puolestaan pyrkinyt taivuttamaan portugalilaistuottajia neuvottelemaan hallituksensa kanssa enimmäishintajärjestelmän muuttamisesta.

2076 On todettava, että vaikka komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 perustelukappaleen 11 kohta) ilmaissut epäilyksensä 23.5.1975 tehdyn Espanjan kuninkaan päätöksen nro 1964/1975 soveltamisalasta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudenkäynnissä ei ole enää kiistetty sitä, että kyseisessä kuninkaan asetuksessa, joka oli voimassa vuodesta 1975 vuoteen 1988, määrätään yleisestä kiellosta käyttää Espanjassa portlandsementtiä, jonka resistanssi olisi alempi kuin 350 kg/cm2 (P-350 -sementti). Komissio ei kiistä myöskään niitä asianomaisten kantajien selityksiä, joiden mukaan Portugalissa sallittiin tuolloin kaksi sementtiluokkaa eli luokka 30 (tai P-300) ja luokka 40 (tai P-400). Secil väittää tuottaneensa vuoteen 1989 saakka yksinomaan luokkaan 30 kuulunutta sementtiä. Cimpor puolestaan aloitti luokkaan 40 kuuluvan sementin valmistuksen vasta vuonna 1985, silloinkin pieninä määrinä, jotka menivät aina kotimaankulutukseen. Ei ole kiistetty myöskään sitä, että päätös nro 1964/1975 kumottiin vuonna 1988 ja korvattiin 28.10.1988 tehdyllä kuninkaan päätöksellä nro 1313/1988, jossa kiellettiin nimenomaisesti sellaisen sementin tuonti Espanjaan, joka ei täyttänyt Espanjan viranomaisten tyyppivaatimuksia, tai sellaisen sementin tuonti, joka vastasi näitä vaatimuksia, mutta ei ollut saanut tuotannon sääntöjenmukaisuutta koskevaa todistusta.

2077 Asianomaisten kantajien perusteluja ei kuitenkaan voida hyväksyä.

2078 On muistettava, että Cimporin laatiman 22.7.1985 pidettyä kokousta koskevan muistion mukaan kokouksen osanottajat "ovat ilmaisseet yksimielisen hyväksymisensä periaatteelle, jonka mukaan Espanjasta Portugaliin ja Portugalista Espanjaan ei käydä sementtikauppaa, ellei se tapahdu molempien maiden sementtiteollisuuden tahdosta ja niiden valvonnassa". Samoin se osa Hispacementin asiakirjasta, johon voidaan vedota kantajia vastaan, osoittaa sopimuksen tavoitteena olleen kieltää "vienti maasta toiseen." Sopimuksessa ei määrätty, että viedyn sementin olisi pitänyt vastata tuontimaassa noudatettavia oikeussääntöjä.

2079 Muistiosta, joka laadittiin 22.7.1985 pidetystä kokouksesta, ilmenee niinikään se, että koska kyseinen yhteisjärjestely sitoi sementintuottajia, mutta ei kolmansia osapuolia (kuten tukkuporrasta ja vähittäiskauppiaita), kartellin osapuolet sopivat siitä, että jos kolmansien osapuolten toimenpiteet vaarantaisivat kartellin, niiden pitäisi "ryhtyä avoimeen tiedonvälitykseen löytääkseen ratkaisun ongelmaan."

2080 On totta, että 6.3.1987 pidetystä kokouksesta laaditussa muistiossa mainitaan nimenomaisesti Oficemenin huoli siitä, että Espanjassa käytettiin Portugalista peräisin olevaa luokkaan 30 kuuluvaa sementtiä. Tämä asiakirja kuitenkin osoittaa sen, että Portugalista peräisin olevaan vientiin liittynyt ongelma pyrittiin ratkaisemaan Portugalin hintojen korottamisella. Myös monet muut asiakirjat vahvistavat sen, että tätä keinoa ehdotettiin poikkeuksetta, kuten Oficemenkin korosti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudenkäynnissä [ks. 23.1.1987 (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.322/163—166 ja 1406—1408) ja 6.3.1987 (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.322/1410—1412) pidetyistä kokouksista laaditut muistiot)]. Kantajat eivät kuitenkaan voi väittää, että mahdollinen portugalilaisen sementin hinnankorotus olisi voinut ratkaista ongelman, joka mahdollisesti oli aiheutunut siitä, että portugalilainen sementti ei vastannut Espanjan oikeussääntöjä.

2081 Tästä seuraa, että portugalilais- ja espanjalaistuottajien kokousten tavoitteena oli rajoittaa Portugalin ja Espanjan välistä vientiä eikä muuttaa Portugalin vientiä Espanjan oikeussääntöjen mukaiseksi.

2082 Vaikka oletettaisiin, että kokousten tavoitteena oli Espanjan oikeussääntöjen noudattamisen valvonta, kantajat eivät ole selittäneet, miksi ne eivät esittäneet toimivaltaisille viranomaisille ongelmaansa eli sitä vaaratilannetta, että käytettäisiin portugalilaista sementtiä, joka ei vastannut Espanjan oikeussääntöjä. On näet viranomaisten eikä yksityisten yritysten ja järjestöjen asiana varmistaa lainsäädännön noudattaminen (asia T-30/89, Hilti v. komissio, tuomio 12.12.1991 (Kok. 1991, s. II-1439, 118 kohta) ja edellä 485 kohdassa mainittu asia SCK ja FNK v. komissio, tuomion 194 kohta). On myös korostettava, että Oficemenin, Cimporin ja Secilin välisessä sopimuksessa kiellettiin myös "sementtikauppa Espanjasta Portugaliin" (Cimporin 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laatima muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.322/155—157) ja että asianomaiset kantajat antoivat "vastavuoroisesti tietoa maiden välisen sementinviennin kehityksestä" (13.2.1986 pidetystä Oficemenin johtoryhmän kokouksesta laadittu muistio, kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.322/1311 ja 1314) eikä ainoastaan Portugalista Espanjaan suuntautuvasta viennistä. Väitteellä, jonka mukaan Portugalin ja Espanjan oikeussäännöt poikkesivat toisistaan, ei missään tapauksessa voida perustella Espanjasta Portugaliin suuntautuvan viennin valvontaa. Koska espanjalainen sementti oli tuolloin vähintään luokkaa 35, se oli korkealaatuisempaa kuin Portugalissa tuotettu luokka 30.

2.2. Cimporin kieltäytyminen myymisestä

2083 Useista asiakirjoista, joihin asianomaisia kantajia vastaan voidaan vedota, ja erityisesti asiakirjoista nro 33.322/485, 486, 493—495, 530—532, 537 ja 538, joita siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohdan ensimmäisessä alakohdassa, ilmenee Cimporin kieltäytyneen vuosina 1988 ja 1989 toimittamasta Espanjasta saapuneita tilauksia käyttämällä vakioilmaisua 'meillä ei ole riittävästi tavaraa, jotta voisimme harjoittaa vientiä'.

2084 Oficemen ja Cimpor väittävät, että oli olemassa objektiivisia syitä, joiden vuoksi myymisestä kieltäytyminen oli perusteltua. Kyse ei siis ollut siitä, että Cimpor olisi pannut kilpailunvastaisen sopimuksen täytäntöön. Kantajat selittävät, että Cimporin vientikapasiteetti oli tuolloin rajallinen. Yhtiö oli tämän vuoksi ollut erittäin herkkä kotimaankysynnän vaihteluille ja tuotannon teknisille muutoksille. Tässä tilanteessa oli täysin normaalia, että saman ajanjakson aikana tiettyjä tilauksia hyväksyttiin ja tietyistä kieltäydyttiin. Kun otetaan lisäksi huomioon Cimporin rajoitettu vientikapasiteetti, se ei olisi voinut valita strategiakseen vientimarkkinoiden kehittämistä. Tästä syystä se oli aina pitänyt tärkeimpänä suhteiden ylläpitämistä niihin markkinoihin, joilla oli alituotantoa, erityisesti niihin Afrikan maihin, joiden virallinen kieli on portugali, jättämättä kuitenkaan huomiotta niitä mahdollisuuksia, joita aika ajoin ilmaantui muilla markkinoilla, kuten Cembureau-maiden, Espanja mukaan luettuna, markkinoilla, siltä osin kuin se kykeni teknisesti ja logistisesti toimittamaan sille osoitetut tilaukset. Cimporin tuottamat luokkaan 40 kuuluvat sementtimäärät olivat kuitenkin kaikki menneet Portugalin markkinoille. Luokkaan 30 kuuluva sementti puolestaan oli kielletty Espanjassa. Tilaukset, joita se ei toimittanut, koskivat nimenomaisesti tai implisiittisesti sellaista sementtiä, jota Cimpor ei valmistanut tai jota sillä ei ollut riittävästi vientiä varten.

2085 Teleksit, joihin komissio vetoaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.322/485, 486, 493—495, 530—532, 537 ja 538) osoittamaan Cimporin kieltäytymisen myymisestä, on asetettava asiayhteyteensä. Jo kyseisen yrityksen 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laatimasta muistiosta ilmenee yksiselitteisesti, että se osallistui Espanjan ja Portugalin välisen sementtikaupan valvontaa ja kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeneeseen sopimukseen. Kyseisen asiakirjan mukaan ne olivat "ilmaisseet yksimielisen hyväksymisensä periaatteelle, jonka mukaan Espanjasta Portugaliin ja Portugalista Espanjaan ei käydä sementtikauppaa, ellei se tapahdu molempien maiden sementtiteollisuuden tahdosta ja niiden valvonnassa". Cimporin osallistuminen sopimukseen ilmenee myös siitä Hispacementin asiakirjan otteesta, johon voidaan vedota kaikkia kolmea kantajaa vastaan (asiakirja nro 33.322/2901) (ks. edellä 2060 kohta). Tämän tosiseikan vahvistaa vielä se, että espanjalaistuottajien kesken pidettiin vuosina 1986 ja 1987 kokouksia, joissa tutkittiin Portugalin ja Espanjan välisen sementinviennin tilannetta ja esitettiin ratkaisuehdotuksia (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 3—5 kohta).

2086 Tässä asiayhteydessä Cimporin kieltäytyminen toimittamasta sementtiä Espanjaan vuosina 1988 ja 1989 on sellaisenaan merkki Cimporin jatkuvasta osallistumisesta kartelliin. On kuitenkin tutkittava, vievätkö Oficemenin ja Cimporin perustelut tältä seikalta sen arvon todisteena.

2087 Tältä osin perustelua, jonka Cimpor on esittänyt edellä mainituissa sen kieltäytymistä myydä Espanjaan koskeneissa telekseissä, eli tavaran riittämättömyyttä vientiin, ei voida hyväksyä. On näet kiistatonta, että samaan aikaan kun Cimpor kieltäytyi myymästä sementtiä Espanjaan, se hyväksyi satunnaisia sementtitilauksia, joiden määränpäät olivat seuraavat: Guinea, Senegal, Libya, Madagaskar, Puerto Rico, Amerikan yhdysvallat ja Antillit (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.322/490—492, 496—511, 514—517, 523—526, 533—536, 539—541, 543—548, 551—556 ja 571—574).

2088 Myös perustelu, jonka Cimpor esittää Espanjan ja Portugalin oikeussääntöjen eroavaisuudesta, on hylättävä. Kuninkaan asetuksessa nro 1964/1975 kiellettiin käyttämästä portlandsementtiä, jonka resistanssi oli alempi kuin 350 kg/cm2 (P-350 -sementti), mutta kielto ei koskenut tuontia Espanjaan, koska tämän tuotteen tuontikielto on lisätty vasta Espanjan kuninkaan asetukseen nro 1313/1988 (ks. edellä 2076 kohta). Näin ollen mikään ei olisi estänyt Cimporia myymästä Espanjaan luokkaan 30 kuuluvaa sementtiä, jota se todellisuudessa tuotti kuninkaan asetuksen nro 1313/1988 voimaantuloon saakka. Mikään ei olisi estänyt Cimporia myymästä Espanjaan varsinkaan luokkaan 40 kuuluvaa sementtiä, jonka tuontia ja käyttöä ei ollut kielletty, koska tämä yritys oli aloittanut, kuten se kirjelmissään myöntää, tämäntyyppisen sementin tuottamisen vuonna 1985 "pieninä määrinä". On lisäksi korostettava, ettei Cimpor ole perustellut yhtään kiistanalaisista myymisestä kieltäytymisistään vetoamalla siihen, että sen myymä tavara ei olisi vastannut Espanjan voimassa olevia määräyksiä. Se käytti joka kerta vakioilmaisua 'meillä ei ole riittävästi tavaraa, jotta voisimme harjoittaa vientiä', vaikka se samaan aikaan hyväksyi tilauksia Guineasta, Senegalista, Libyasta, Madagaskarilta, Puerto Ricosta, Amerikan yhdysvalloista ja Antilleilta. Lisäksi se väitti "espanjalaistilauksiin" antamissaan vastauksissa, että sillä ei ollut toimittaa sementtiä, myös niissä tapauksissa, joissa tilauksissa ei ilmoitettu tilattavan sementin laatua (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohdan ensimmäisessä alakohdassa mainittu asiakirja nro 33.322/538). Kun se sitä vastoin sai elokuussa 1988 Jcc Imp Exp:ltä tilauksen luokkaan 35 kuuluvasta sementistä, joka piti toimittaa Senegaliin eli yhteisön ulkopuolelle, se tarjosi kyseiselle yritykselle luokkaan 30 kuuluvaa sementtiä (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen kolmannessa alakohdassa mainitut asiakirjat nro 33.322/551 ja 553).

2089 Kun otetaan huomioon se, miten automaattisesti myymisestä kieltäydyttiin ja käytettiin tässä tarkoitusta vakioilmaisua, joka ei myöskään vastannut todellisuutta, komissio saattoi perustellusti päätellä (kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappaleen 2 kohta), että myymisestä kieltäytymisellä pantiin täytäntöön portugalilaistuottajien ja Oficemenin välillä tehty sopimus. Tätä päätelmää tukee lisäksi 13.3.1989 päivätty espanjalaisen kauppiaan Tracoisan Cimporille osoittama teleksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirja nro 33.322/575): "[— —] Jos vientiä Espanjaan ei voida edes harkita espanjalais- ja portugalilaistuottajien kahdenvälisen järjestelyn vuoksi, ilmoittakaa meille ystävällisesti, mitkä ovat mahdollisuutenne toimittaa muille markkinoille." Vaikka, kuten Oficemen väittää, tämä teleksi heijastaa vain sellaisen yrityksen puhtaasti spekulatiivista mielipidettä, jolla ei voinut olla välitöntä tietoa väitetystä espanjalais-portugalilaisesta sopimuksesta, tämä seikka on kuitenkin indisio, joka on täysin sopusoinnussa muiden indisioiden kanssa, jotka kokonaisuutena arvioiden osoittavat, että portugalilais- ja espanjalaistuottajien välillä tehty sopimus pantiin täytäntöön.

2090 Cimpor väittää vielä, että kaikki asiakirjat, joihin komissio on vedonnut, on laadittu vasta Espanjan kuninkaan päätöksen nro 1313/1988 tekemisen jälkeen. Sillä ei siis ollut oikeudellista ja teknistä mahdollisuutta vastata "espanjalaistilauksiin".

2091 Huomioon otettava päivämäärä ei kuitenkaan ole se päivä, jolloin Espanjaan kuninkaan päätös nro 1313/1988 tehtiin, eli 28.10.1988, vaan sen voimaantulopäivä eli 4.1.1989. On kuitenkin todettava, että asiakirjoihin, joihin komissio vetoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohdassa, sisältyy useita myymisestä kieltäytymisiä vastauksena Espanjasta tulleisiin tilauksiin, jotka oli tehty ennen kuninkaan asetuksen voimaantuloa [24.8.1988 (asiakirja nro 33.322/549), 11.11.1988 (asiakirja nro 33.322/532) ja 20.12.1988 (asiakirjat nro 33.322/537 ja 538) päivätyt Cimporin teleksit]. On joka tapauksessa korostet-

tava sitä, että koska kyse on tilauksista, jotka olivat tulleet kuninkaan asetuksen voimaantulon jälkeen, Cimporin kieltäytyminen myymisestä ei liity mihinkään oikeudelliseen esteeseen (ks. edellä 2088 kohta).

2.3. Päätelmät

2092 Edellä esitetyn perusteella komissio on voinut jo pelkästään niiden asiakirjojen perusteella, joihin kantajia vastaan voitiin vedota, todeta pätevästi kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappaleen 2 kohdan ensimmäisessä alakohdassa, että 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua sopimusta oli todellisuudessa sovellettu.

3. Erityiset olosuhteet, joiden vuoksi sopimusta ei voi olla olemassa

2093 Oficemen väittää aluksi, että minkään espanjalais-portugalilaisen sopimuksen olemassaolo ei ole mahdollista, kun otetaan huomioon Tribunal de Defensa de la Competencian 31.7.1991 julkaisema Espanjan sementtialaa koskeva raportti (sen kannekirjelmän liite O). Tässä raportissa näet todettiin, ettei ollut olemassa indisioita espanjalaisten ja ulkomaisten tuottajien välisten sopimusten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolosta.

2094 Vaikka Tribunal de Defensa de la Competencia ei olekaan löytänyt tällaisia indisioita, se ei kuitenkaan muuta muuksi edellä 2054—2092 kohdassa tutkittuja asiakirjatodisteita. Tutkimus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin on tehnyt päätelmänsä heinäkuussa 1991, ei näet koskenut näitä suoria asiakirjatodisteita.

2095 Oficemen vetoaa toiseksi siihen, että Portugalista Espanjaan suuntautuneen sementinviennin kehitys on ristiriidassa kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun sopimuksen olemassaolon kanssa. Tämä vienti lisääntyi 2 439 tonnista 75 427 tonniin vuosien 1986 ja 1988 välillä, eli kasvua oli 2 993 prosenttia, kun vienti Portugalista muihin maihin oli vähentynyt vuoden 1986 viedyistä 52,5 miljoonasta tonnista 39,6 miljoonaan vuonna 1988, eli 33 prosenttia. Se, että vienti Portugalista Espanjaan oli vuonna 1989 vain 2 715 tonnia ja 83 tonnia vuonna 1990, johtui kuninkaan päätöksestä nro 1313/1988.

2096 On kuitenkin muistettava, että komissio ei ole päätellessään kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon nojautunut markkina-analyysiin vaan asiakirja-todisteisiin, joiden mukaan asianomaisten kantajien välillä on ollut suoraa yhteistoimintaa. Vaikka vienti Portugalista

Espanjaan on mahdollisesti lisääntynyt, tämä ei muuta muuksi edellä 2054—2092 kohdassa tutkittuja suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat yksiselitteisesti sekä sopimuksen olemassaolon että sen täytäntöönpanon. Kuten komissio perustellusti korostaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappaleen 4 kohta), vienti Espanjaan olisi joka tapauksessa voinut kehittyä eri tavalla, jos rajoittavaa sopimusta ei olisi ollut (ks. vastaavasti edellä 837 kohdassa mainittu asia Consten ja Grundig v. komissio, tuomion s. 495). Väite on siis hylättävä.

2097 Cimpor ja Secil vetoavat kolmanneksi 6.3.1987 pidetystä kokouksesta laaditun muistion seuraavaan otteeseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.322/1410—1412): "Portugalilaiset [— —] eivät aio tehdä mitään, minkä vuoksi täytyy yrittää uudelleen muissa kokouksissa." Niiden mukaan tämä ote osoittaa, ettei espanjalais- ja portugalilaistuottajien välillä ollut minkäänlaista kartellia.

2098 Tämä väite on hylättävä. Kun tätä otetta luetaan kyseiseen muistioon sisältyneiden tietojen kokonaisuuden valossa, siitä ilmenee, että Oficemenillä oli tiettyjä epäilyksiä siitä, olivatko portugalilaistuottajat todella kääntyneet Portugalin viranomaisten puoleen ja erityisesti kilpailu- ja hintaviraston puoleen ja pyrkineet saamaan aikaan sementin hinnankorotuksen Portugalissa. Nämä toimenpiteet kuuluivat täysin Portugalin ja Espanjan välisen sementtikaupan sääntelyä ja kyseisten kahden maan kotimarkkinoiden rauhoittamisen varmistamista koskeneen sopimuksen piiriin.

2099 Neljänneksi Oficemen, Cimpor ja Secil esittävät useita perusteluja, joilla ne pyrkivät selittämään, että Portugalin Espanjaan suuntautuneen sementinviennin väheneminen 1.1.1986 ja 24.4.1989 välisenä aikana johtui teknisistä ja rakenteellisista esteistä eikä väitetystä espanjalais- ja portugalilaistuottajien välisestä sopimuksesta. Kun otetaan huomioon Espanjassa sovelletut tekniset määräykset, Espanjan hintataso, Portugalissa sovellettu enimmäishintajärjestelmä ja tuotantokapasiteetin korkea käyttöaste, sementinvienti Portugalista Espanjaan ei ollut realistinen vaihtoehto.

2100 Secil väittää tuottaneensa ainoastaan luokkaan 30 kuuluvaa sementtiä, jonka myynti ja sittemmin maahantuonti olivat kiellettyjä Espanjassa (ks. edellä 2076 kohta). Myös Cimpor oli tuottanut lähes yksinomaan luokkaan 30 kuuluvaa sementtiä. Se alkoi tuottaa luokkaan 40 kuuluvaa sementtiä vasta vuonna 1985 pieninä määrinä, jotka menivät aina kotimaankulutukseen. Koska Portugalin tehdaslaitokset toimivat tuotantokapasiteettinsa äärirajoilla kyseisenä ajanjaksona (noin 90 prosenttia tuotantokapasiteetista), olemassaolleiden tuotantolinjojen käyttäminen P-350 -sementin tai resistanssiltaan paremman vientiin tarkoitetun sementin valmistamiseen ja varastoimiseen ei olisi ollut mahdollista aiheuttamatta Portugalin markkinoille vakavaa saatavuusongelmaa.

2101 Lisäksi Espanjassa ja Portugalissa sovelletut hinnat olivat olleet samaa suuruusluokkaa. Cimpor ja Secil viittaavat tältä osin Hispacementin asiakirjan kohtiin (asiakirjat nro 33.322/2898—2903), joihin ei ollut ollut mahdollista tutustua tutkittaessa tutkinta-aineistoa hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 369—372 kohta). Espanjan markkinat eivät siis olleet kiinnostavia edes niissä harvinaisissa tapauksissa, että Cimporilla ja Secilillä oli ylituotantoa. Kun kuljetuskustannukset lasketaan mukaan, niiden tuotteen lopullinen hinta Espanjassa ei näet olisi ollut kilpailukykyinen. Lisäksi espanjalaistuottajat olisivat saattaneet ryhtyä vastatoimiin, mitä yksikään järkevä liiketoiminnanharjoittaja ei olisi voinut jättää huomiotta, koska Espanjan sementintuottajilla oli merkittävää ylituotantoa. Oli siis täysin normaalia, että kantajat asettivat niiden vähäisten ylijäämiensä, joita niillä toisinaan oli, myymisessä etusijalle ne markkinat, joilla vallitsi rakenteellinen alituotanto, kuten Afrikan markkinat, eivätkä Espanjan markkinoita, joilla vallitsi rakenteellinen ylituotanto. Kantajat korostavat tässä yhteydessä, ettei yksikään portugalilainen sementintuotantolaitos sijainnut Espanjan rajan läheisyydessä.

2102 Niiden mukaan Portugalista peräisin olevan sementin tuonti Espanjaan kasvoi vuosina 1986—1988 sen vuoksi, että päätöksessä nro 1964/1975 kiellettiin P-300 -sementin käyttö Espanjan alueella tehtävissä rakennustöissä, mutta ei sen maahantuontia. Tietyt epärehelliset välittäjät ja yrittäjät olivat käyttäneet hyväkseen sitä, etteivät tulliviranomaiset tutkineet rajalla, oliko maahantuotu sementti Espanjan kuninkaan päätöksen teknisten määräysten mukaista, ja tuoneet ja käyttäneet vuoteen 1988 saakka Espanjan alueella portugalilaista P-300 -sementtiä.

2103 Toinen tekijä, joka oli hillinnyt portugalilaistuottajien halukkuutta myydä sementtiä Espanjaan, oli Portugalissa sovellettu enimmäishintajärjestelmä. Oficemenin, Cimporin ja Secilin mukaan määrähinnat eivät antaneet realistista kuvaa tuotantokustannuksista, joten voimassa ollut hintataso oli Portugalissa keinotekoisen alhainen. Lisäksi ylin sallittu myyntihinta oli pysynyt samana vuodesta 1986 lähtien, riippumatta siitä, toimitettiinko sementti ostajalle Portugalin rannikolla sijaitsevista tehdaslaitoksista vai maan sisäosassa sijaitsevista varastoista. Tästä syystä myyntihinta "vapaasti varastolla" ei sisältänyt kustannuksia, joita sementinvalmistajalle oli aiheutunut tuotteen kuljettamisesta tehtaalta varastoon. Portugalilaisen sementin ostaminen lähellä rajaa sijaitsevista portugalilaisista varastoista keinotekoisen alhaiseen hintaan oli siis vuodesta 1986 lähtien houkuttelevaa välittäjien ja espanjalaisten kuluttajien kannalta, mikä sai aikaan vientiä Espanjaan. Koska Portugalin hintajärjestelmä vaikutti siten, että pitkien etäisyyksien päässä sijaitsevien valmistajien myyntiä (ja myös kaikkea vientiä Espanjaan) tuettiin tehdaslaitosten läheisyydessä tapahtuvalla myynnillä, portugalilaistuottajilla ei ollut mitään intressiä edistää vientiä Espanjaan Portugalin rannikon kannattavamman kaupan kustannuksella.

2104 On todettava, että komissio ei ole nojautunut Portugalista Espanjaan suuntautuvan sementinviennin vähentymiseen kilpailusääntöjen rikkomisen toteennäyttämiseksi, vaan asianomaisten kantajien suoraa yhteistoimintaa ja tehdyn sopimuksen täytäntöönpanoa koskeviin asiakirjatodisteisiin (ks. edellä 2054—2092 kohta).

2105 Väitteet, joita asianomaiset kantajat esittävät teknisistä ja rakenteellisista esteistä yrittäessään perustella Portugalin ja Espanjan välisen kaupan vähäisyyttä, eivät muuta muuksi suoraa asiakirjanäyttöä. Kantajat eivät selitä, mistä syystä ne antoivat sitoumuksen omien kotimarkkinoidensa rauhoittamisesta, jos sementin vienti Portugalista Espanjaan oli hankalaa. Niiden väitteet päinvastoin korostavat kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, koska tekemällä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun sopimuksen ja panemalla sen täytäntöön ne pyrkivät poistamaan sen vähäisenkin tosiasiallisen kilpailun, jota markkinoilla vielä oli.

2106 Huomautettakoon lisäksi vielä seuraavaa: väitteellä, jonka mukaan Portugalin ja Espanjan oikeussäännöt poikkesivat toisistaan, ei missään tapauksessa voida perustella Espanjasta Portugaliin suuntautuvan viennin valvontaa. Koska espanjalainen sementti oli tuolloin vähintään luokkaa 35, se oli korkealaatuisempaa kuin Portugalissa tuotettu luokka 30 (ks. edellä 2082 kohta). Portugalissa sovellettu enimmäishintajärjestelmä ei puolestaan ole voinut hillitä Cimporin ja Secilin halukkuutta myydä "vapaasti tehtaalla" espanjalaisille asiakkaille, jotka olivat valmiita maksamaan kuljetuskustannukset. Sen väitteen kanssa, jonka mukaan kuljetuskustannukset tai maantieteellinen etäisyys olisivat olleet esteenä, on ristiriidassa se, että on olemassa suuri määrä espanjalaisten portugalilaistuottajille osoittamia tilauksia (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.322/485, 486, 493—495, 530—532, 537 ja 538). Lopuksi on korostettava ristiriitaa asianomaisten kantajien väitteiden välillä, kun ne väittävät yhtäältä Espanjan ja Portugalin hintatasojen olleen lähes samat ja toisaalta portugalilaisen sementin olleen välittäjien ja espanjalaisten kuluttajien kannalta houkuttelevaa Portugalin keinotekoisten hintojen vuoksi.

4. Secilin erityinen tilanne

2107 Secil väittää, ettei se ole tehnyt aloitetta sopimuksen tekemiseksi espanjalaistuottajien kanssa. Sillä ei olisi myöskään ollut mitään intressiä tällaiseen kartelliin, koska sen tuotantokapasiteetti oli täydessä käytössä kotimaankulutuksen tyydyttämiseksi ja koska se pelkäsi espanjalaistuottajien vastaiskuja. Se korostaa, että sen arkistoista ei ole löytynyt juuri mitään kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviä asiakirjoja ja ettei yksikään kyseisistä asiakirjoista ole peräisin siltä. Se lisää, että sen kaupallinen käyttäytyminen ei ollut espanjalaisten huolien syynä ja että Cimporin kieltäytyminen myymisestä ei missään tapauksessa osoita sen osallistuneen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeneeseen sopimukseen.

2108 On todettava, että vaikka Secil ei ole osallistunut yhdenkään kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleessa mainitun asiakirjan laadintaan ja vaikka useimmat asiakirjat on löydetty muualta kuin sen arkistosta, se ei tarkoita sitä, ettei niihin voitaisi vedota sitä vastaan todisteina sen osalta todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta (edellä 1053 kohdassa mainittu asia Empresa Nacional Siderúrgica v. komissio, tuomion 312 kohta).

2109 On huomattava 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laaditusta Cimporin muistiosta ilmenevän, että Secil sitoutui noudattamaan kokouksen osanottajien kesken tehtyä sopimusta (ks. edellä 2058 ja 2059 kohta). Lisäksi Hispacementin asiakirjan siinä osassa, johon voidaan vedota sitä vastaan ja joka vahvistaa kyseisen kartellin olemassaolon (ks. edellä 2060 kohta), kerrotaan Hispacementin kahden työntekijän vierailusta juuri Secilin toimitiloissa. Lisäksi on olemassa suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat, että sopimus pantiin täytäntöön sellaisissa kokouksissa, joihin Secil osallistui (ks. edellä 2070—2082). Väite siitä, että Secilillä ei olisi intressiä viedä sementtiä Espanjaan, ei siis voi muuttaa muuksi näitä suoria asiakirjatodisteita.

2110 Komissio ei ole myöskään esittänyt sitä, että Cimpor kieltäytyi myymästä sementtiä espanjalaisille asiakkaille vuosina 1988 ja 1989, todisteeksi Secilin osallistumisesta sopimukseen. Kuten juuri todettiin, tällaisena todisteena on käytetty 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laadittua Cimporin muistiota ja Hispacementin asiakirjaa. Sopimuksen täytäntöönpanoa havainnollistaakseen komissio on viitannut Cimporin kieltäytymiseen toimittamasta sementinvientiä koskevia tilauksia Portugalista Espanjaan vuosina 1988 ja 1989. Cimporin kieltäytymiset myymästä sementtiä eivät kuitenkaan ole todiste siitä, että Secil on pannut sopimuksen täytäntöön, vaan sen osallistuminen portugalilais- ja espanjalaistuottajien kokouksiin, joissa pyrittiin rajoittamaan sementinvientiä Portugalin ja Espanjan välillä (ks. edellä 2070—2082 kohta).

5. Päätelmät

2111 Edellä esitetystä ilmenee, ettei minkään niiden seikkojen perusteella, joihin kantajat ovat vedonneet, voida sivuuttaa toteamusta riidanalaisen sopimuksen tekemisestä ja täytäntöönpanosta (ks. edellä 2066 ja 2092 kohta).

C Kantajien käyttäytymisen kilpailusääntöjen vastaisuus

2112 Cimpor ja Secil myöntävät olleensa kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona ainoita sementintuottajia Portugalissa, ja koska Oficemen on toimialajärjestö, johon espanjalaiset sementintuottajat kuuluvat, näiden osapuolten tekemä sopimus rajoitti selvästi kilpailua portugalilais- ja espanjalaistuottajien välillä ja oli omiaan vaikuttamaan tuntuvasti kyseisten jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tällaiset kilpailunvastaiset sopimukset on nimenomaisesti kielletty perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa.

2113 Vaikka ensimmäinen asiakirjatodiste liittyy 22.7.1985 pidettyyn kokoukseen, komissio on voinut perustellusti päätellä, että "kyseinen sopimus [merkitsi] kilpailusääntöjen rikkomista

1.1.1986 alkaen, jolloin Espanja ja Portugali liittyivät Euroopan yhteisöön" (kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappaleen 1 kohdan toinen alakohta). Sopimus, jota 1.1.1986 alkaen yhteisössä sijaitsevat osapuolet siinä vaiheessa edelleen noudattivat (ks. edellä 2070—2082 kohta), tuli näet tuolloin selvästi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

2114 Oficemen väittää, ettei komissio ole esittänyt todisteita siitä, että kartelli olisi ollut voimassa vielä Espanjan ja Portugalin liityttyä Euroopan yhteisöön. Se huomauttaa, että 1.1.1986 jälkeen pidettyihin kokouksiin liittyvissä asiakirjoissa ei viitata millään tavoin väitettyyn espanjalais-portugalilaiseen sopimukseen. Espanjalaisedustajat ovat kyseisissä kokouksissa yksinomaan esittäneet huolestumisensa siitä, että luokkaan 30 kuuluvan sementin tuonti Portugalista kasvoi, ja vaativat portugalilaistuottajia neuvottelemaan hallituksensa kanssa enimmäishinta-järjestelmän osatekijöiden muuttamisesta, koska ne lisäsivät vientiä. Cimpor väittää komission myös nojautuneen kilpailusääntöjen rikkomisen todetessaan todisteisiin, jotka olivat peräisin ajalta ennen vuotta 1986. Secil puolestaan muistuttaa, että 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laaditussa Cimporin muistiossa viitataan vain aiesopimukseen (ks. edellä 2056 kohta). Komissiolla ei sen mukaan ole oikeutta olettaa, että Secil olisi 1.1.1986 lähtien alkanut rikkoa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa toteuttamalla kyseisen aikomuksen käytännössä, koska se tällöin loukkaisi syyttömyysolettaman periaatetta.

2115 Nämä väitteet on hylättävä. Vaikka 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laadittu Cimporin muistio on peräisin ajalta, jolloin Espanja ja Portugali eivät olleet vielä liittyneet Euroopan yhteisöön, ja sillä on kanteen kohteena olevassa päätöksessä keskeinen merkitys todetun kilpailusääntöjen rikkomisen toteennäyttämisessä, on todettava kyseisen asiakirjan 6 kohdasta ilmenevän, että sopimuspuolet arvioivat, että niiden aikomus olla kilpailematta keskenään saattaisi aiheuttaa ongelmia yhteisön kilpailuoikeuden ja molempien maiden kansallisen kilpailuoikeuden kannalta. Tällaisesta huolesta paljastuu siis Oficemenin, Cimporin ja Secilin aikomus soveltaa sopimusta 1.1.1986 jälkeenkin. Hispacementin asiakirjan otteen ensimmäisestä virkkeestä, jossa kerrotaan Hispacementin kahden työntekijän matkasta Lissaboniin toukokuussa 1985, ilmenee niinikään, että kyseiset sopimuspuolet olivat kokoontuneet joulukuussa 1985 ja "että tässä tilaisuudessa tehtiin päätös kieltää vienti maasta toiseen". Sinä päivänä, jolloin kyseinen asiakirja laadittiin, eli toukokuun lopussa 1986, espanjalais-portugalilaista asiakirjaa ei siis kuvattu sopimukseksi, jonka voimassaolo olisi päättynyt, vaan sopimukseksi, joka oli voimassa. Edellä on lisäksi jo todettu, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu sopimus pantiin täytäntöön Oficemenin, Cimporin ja Secilin 1.1.1986 jälkeen pitämissä kokouksissa (ks. edellä 2070—2082 kohta).

2116 On vielä tutkittava kantajien väitteitä, joiden mukaan niiden toiminta ei kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

2117 Oficemen, Cimpor ja Secil väittävät aluksi, että 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laadittu Cimporin muistio osoittaa osanottajien halun noudattaa kilpailuoikeutta. Tämän halun vuoksi oli poissuljettua, että kantajat olisivat tehneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräysten kanssa ristiriidassa olevan kilpailunvastaisen sopimuksen.

2118 On todettava kyseisestä kokouksessa laaditun muistion 6 kohdasta ilmenevän, että sopimuspuolet arvioivat, että niiden aikomus olla kilpailematta keskenään saattaisi aiheuttaa ongelmia yhteisön kilpailuoikeuden ja molempien maiden kansallisen kilpailuoikeuden kannalta. Tämä tietoisuus, joka ei missään tapauksessa vapauta asianomaisia kantajia vastuusta, osoittaa kuitenkin kilpailusääntöjen rikkomisen olleen tahallista ja harkittua, kuten komissio on perustellusti korostanut (kanteen kohteena olevan päätöksen 49 artiklan 1 kohta).

2119 Secil ja Cimpor korostavat toiseksi, että Portugalin sementtiala kansallistettiin vuonna 1975. Yksi kansallistamisen vaikutuksista oli se, että tavaran toimittaminen Portugalin markkinoille oli ensi sijalla. Tasapaino kotimaankulutuksen ja kansallisen tuotannon välillä oli siis seurausta Portugalin valtion harkitusta politiikasta, joten kyseisten kahden yrityksen toiminta ei kuulunut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

2120 Tämä väite on hylättävä. Cimpor ja Secil eivät näet kumpikaan ole osoittaneet, että niiltä olisi Portugalin viranomaisten menettelyn vuoksi puuttunut itsenäinen harkintavalta, mitä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa edellytetään (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-359/95 P ja C-379/95 P. komissio ja Ranska v. Ladbroke Racing, tuomio 11.11.1997, Kok. 1997, s. I-6265, 33 ja 34 kohta ja asia T-3878/94, Asia Motor France ym. v. komissio, tuomio 18.9.1996, Kok. 1996, s. II-961, 61 ja 65 kohta). Mistään asiakirja-aineiston asiakirjasta ei ilmene, että Portugalin valtio olisi kieltänyt sementinviennin tai painostanut Cimporia ja Seciliä rajoittamaan vientiään Espanjaan. Kyseisillä yrityksillä oli siis riittävän itsenäinen harkintavalta muun muassa vientiä koskevaa kaupallista strategiaansa valitessaan. Myöskään olosuhteet, joihin Cimpor ja Secil viittaavat, eivät selitä sitä, miksi portugalilaistuottajat pitivät välttämättömänä antaa espanjalaistuottajille sitoumuksen siitä, etteivät ne veisi sementtiä Espanjaan.

2121 Kolmanneksi Oficemen, Cimpor ja Secil väittävät, että koska Portugalin ja Espanjan oikeussäännöt poikkesivat toisistaan, niiden toiminta ei ole voinut vaikuttaa kilpailunvastaisesti. Ne katsovat, että vaikka sopimus olisikin tehty portugalilaistuottajien ja Oficemenin kesken, sillä ei enää olisi ollut kohdetta Espanjan kuninkaan päätöksen N:o 1313/1988 tultua voimaan (ks. edellä 2076 kohta).

2122 Myös tämä väite on hylättävä. Vaikka sementin, jonka resistanssi oli alempi kuin 350 kg/cm^2, käyttäminen oli Espanjassa kielletty, todetut myymisestä kieltäytymiset osoittavat sen, että Espanjassa oli todellista kysyntää Portugalista peräisin olevasta sementistä (ks. edellä 2083—2091 kohta). Espanjalaisille asiakkaille ei ole myöskään kertaakaan kieltäydytty myymästä sillä perusteella, että portugalilaistuottajat eivät valmistaneet sementtiä, joka olisi ollut samaa tai korkeampaa laatua kuin espanjalainen sementti, jonka resistanssi oli 350. Ei ollut myöskään portugalilais- eikä espanjalaistuottajien asiana tyrehdyttää tällaista kysyntää. Ei näet voitu sulkea pois sitä, että potentiaaliset espanjalaiset portugalilaisen sementin tuojat olisivat aikoneet viedä tämän sementin edelleen muihin valtioihin, joiden alueella luokkaan 30 kuuluvan sementin käyttö ei ollut kiellettyä. On lopuksi korostettava, että kyseisessä sopimuksessa kiellettiin myös vienti Espanjasta Portugaliin, vaikka kantajat eivät ole edes väittäneet, että sitä

olisivat koskeneet tekniset ja rakenteelliset esteet. Tästä syystä se oli joka tapauksessa omiaan vaikuttamaan tuntuvasti Espanjan ja Portugalin väliseen kauppaan.

2123 Riidanalainen sopimus ei jäänyt vaille kohdetta senkään jälkeen, kun Espanjan kuninkaan asetus nro 1313/1988 tuli voimaan 4.1.1989, koska portugalilaistuottajilla oli edelleen intressi suojata omia kansallisia markkinoitaan ja espanjalaistuottajilla oli intressi siihen, etteivät portugalilaistuottajat kiirehtisi vaatimaan espanjalaisviranomaisilta niiden sementin hyväksymistä Espanjan oikeussääntöjen mukaiseksi. Esimerkiksi Secil on myöntänyt tehneensä 3.2.1992 ensimmäisen hakemuksen hyväksymisen saamiseksi (kannekirjelmän 2.2.6 kohta).

D Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto

2124 Oficemen, Cimpor ja Secil väittävät, että mikäli ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaisi komission näyttäneen kilpailusääntöjen rikkomisen toteen, sen ei voitaisi katsoa kestäneen 24.4.1989 saakka.

2125 Edellä on jo todettu, että komissio on vahvistanut kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohdaksi perustellusti 1.1.1986 (ks. edellä 2113 kohta).

2126 Mistään asiakirja-aineiston asiakirjasta ei ilmene, että kartellin olisi sovittu olevan voimassa vain tietyn ajan. Muistiosta, joka on laadittu 22.7.1985 pidetystä kokouksesta, ilmenee, että sopimuksessa määrättiin kokousten järjestämisestä sopimuspuolten kesken, jos "'kolmannet osapuolet' (tukkuporras, vähittäiskauppiaat, kuluttajat, kuljetusliikkeet jne.) [vaarantavat] sopimuspuolten yhteiset aikomukset". Lisäksi näissä kokouksissa sovittiin, että espanjalais- ja portugalilaistuottajien "pitäisi ryhtyä avoimeen tiedonvälitykseen löytääkseen ratkaisun ongelmaan."

2127 Näin ollen komissio saattoi perustellusti katsoa, että vastakkaisten todisteiden puuttuessa espanjalais-portugalilainen kartelli oli ollut voimassa koko sen ajanjakson ajan, jolta sillä on käytettävissään asiakirjoja, jotka osoittavat portugalilais- ja espanjalaistuottajien pitäneen kokouksia, joissa tutkittiin näiden kahden maan välistä vientiä koskeneita tietoja.

2128 Muistioista, jotka on laadittu portugalilais- ja espanjalaistuottajien 20.1.1986, 23.1. ja 5. ja 6.3.1987 pidetyistä kokouksista, ilmenee yksiselitteisesti, että kyseisissä kokouksissa käsiteltiin Portugalista peräisin olevasta viennistä aiheutunutta ongelmaa ja esitettiin ratkaisuja eli por-

tugalilaisen sementin hinnankorotusta ja politiikkaa, jolla pyrittäisiin hillitsemään vientikauppaa harjoittavien portugalilaisyrittäjien vientihalukkuutta (ks. edellä 2070—2082 kohta).

2129 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainituista asiakirjoista ilmenee niinikään, että vaikka asiakirjaa nro 33.322/1399 (ks. edellä 374 ja 2040 kohta) ei otettaisi huomioon, espanjalais- ja portugalilaistuottajat pitivät muita kokouksia vielä muun muassa 25.6.1987, 10.11.1987, 5.2.1988, 21.4.1988, 10.5.1988, 27.7.1988, 28.10.1988, 12.1.1989 ja 24.4.1989, kuten Cimporin asiakirjat "Programa de Acção Conjunta" ja useat muistiinpanot ja teleksit (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 6 kohta) osoittavat. Komissiolla ei kuitenkaan ole käytettävissään näistä kokouksista laadittuja muistioita.

2130 Asianomaiset kantajat päättelevät viimeksi mainitusta seikasta, ettei komissio ole esittänyt mitään sellaista todistetta, jolla voitaisiin osoittaa kyseisissä kokouksissa tavoitellun perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia päämääriä.

2131 On kuitenkin todettava, että Cimporin vetämän "Programa de Acção Conjuntan" yhteydessä espanjalaistuottajien kanssa järjestettiin muutamia kokouksia, ja Secil myöntää osallistuneensa joihinkin niistä. Vaikka, toisin kuin komissio esittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 perustelukappaleen 7 kohta), asiakirjoista nro 33.322/162, 177, 181 ja 252, jotka ovat Oficemenin laatimia taulukoita Portugalista peräisin olevan sementin tuonnista Espanjaan, ei voida päätellä, että ne olisi laadittu portugalilaistuottajilta saatujen tietojen perusteella ja että niistä olisi keskusteltu "Programa de Acção Conjuntan" yhteydessä järjestetyissä kokouksissa, jo pelkästään se, että espanjalais- ja portugalilaistuottajat ovat pitäneet kokouksia, on objektiivinen ja asiaankuuluva indisio, joka osoittaa kartellin olleen voimassa kesäkuusta 1987 viimeiseen komission tiedossa olleeseen kokoukseen eli 24.4.1989 saakka. Muut objektiiviset ja asiaankuuluvat indisiot vahvistavat kartellin jatkumisen saman ajanjakson aikana. Ensinnäkin komission keräämistä asiakirjoista ilmenee, että Cimpor kieltäytyi tuolloin kaikista Espanjasta tulleista sementtitilauksista, vaikka se samaan aikaan hyväksyi tilauksia, joissa oli kyse toimituksista yhteisön ulkopuolelle (ks. edellä 2082—2091 kohta). Toiseksi Tracoisan 13.3.1989 päivätyssä teleksissä viitataan "espanjalais- ja portugalilaistuottajien kahdenväliseen järjestelyyn" (ks. edellä 2089 kohta).

2132 Koska nämä objektiiviset ja yhtäpitävät seikat osoittavat sopimuksen jatkuneen 24.4.1989 saakka, komissio saattoi perustellusti päätellä, että kilpailusääntöjen rikkominen oli toteutettu 1.1.1986 ja 24.4.1989 välisenä aikana.

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen

2133 Cimpor ja Secil väittävät, että komissio on loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, koska se ei ole todennut kaikkien Oficemenin jäseninä olevien espanjalaisyritysten tai ainakin niiden, jotka olivat osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleessa tarkoitettuihin kokouksiin, osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen. Niiden mielestä on virheellistä väittää, että espanjalais-portugalilaisesta kartellista olisi sovittu yhtäältä Cimporin ja Secilin ja toisaalta Oficemenin kesken. Komission keräämistä asiakirjoista ilmenee nimittäin, että useat espanjalaistuottajat, eli Portland Mallorca, Cementos del Mar, Cementos del Atlantico, Portland Valderrivas, Cementos Portland Hispania, Asland, Hornos Ibéricos, Hispacement, Cementos Cosmos, Tudela Veguin ja Cementos Alba osallistuivat espanjalais- ja portugalilaistuottajien kokouksiin. Cimpor ja Secil vetoavat tältä osin 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laadittuun Cimporin muistioon (asiakirjat nro 33.322/155—157), kyseistä kokousta koskeneeseen Secilin sisäiseen asiakirjaan (asiakirja nro 33.322/167), 23.1.1987 pidettyä kokousta koskeneisiin Cimporin muistiinpanoihin (asiakirjat nro 33.322/163—166), samaa kokousta koskeneeseen Oficemenin sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.322/1406—1408) ja 5.3.1987 (asiakirja nro 33.322/171), 6.3.1987 (asiakirjat nro 33.322/1410—1412), 5.2.1988 (asiakirja nro 33.322/161) ja 12.1.1989 (asiakirja nro 33.322/997) pidettyjä kokouksia koskeviin muistiinpanoihin.

2134 Komissio vastaa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleessa tarkoitettuihin kokouksiin osallistuneet espanjalaistuottajien edustajat kuuluivat Oficemenin johtoelimeen ja osallistuivat tässä ominaisuudessa kyseisiin kokouksiin.

2135 Vaikka komission selitys ei ole perusteltu ainakaan 23.1.1987 (läsnä Aslandin Viñolas), 5.3.1987 (läsnä Portland Valderrivasin Quemeda, Aslandin Asunción ja Cementos Portland Hispanian del Fresno), 5.2.1988 (läsnä Hornos Ibéricosin Suana) ja 21.4.1988 (läsnä Hornos Ibéricosin Magan) pidettyjen kokousten osalta, on huomattava, että vaikka kilpailusääntöjen rikkomista ei ole todettu Cimporin ja Secilin kanssa samankaltaisessa tilanteessa olevien taloudellisten toimijoiden osalta, tämä ei missään tapauksessa anna mahdollisuutta katsoa, ettei Cimporin ja Secilin osalta todettu kilpailusääntöjen rikkominen olisi paikkansapitävä, jos se on näytetty asianmukaisesti toteen (edellä 106 kohdassa mainittu ns. Selluloosa II -tuomio, 146 kohta). Edellä esitettyjen perustelujen nojalla on voitu todeta, että komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä perustellusti päätellyt Cimporin ja Seilin osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 1.1.1986 ja 24.4.1989 välisenä aikana. Tästä syystä Cimporin ja Secilin väite on hylättävä.

Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen asiakirja-aineistoon tutustumisen yhteydessä

A Kantajia vastaan puhuvat asiakirjat

2136 Kantajia vastaan puhuvista asiakirjoista, joihin kantajilla ei omien sanojensa mukaan ole ollut tilaisuutta tutustua hallinnollisessa menettelyssä, on jälleen korostettava, että vaikka jätetään huomiotta otteet asiakirjasta, jossa kerrotaan Hispacementin kahden työntekijän matkasta Lissaboniin toukokuussa 1986 (asiakirja nro 33.322/2901) ja muut asiakirjat, jotka eivät olleet kantajien saatavilla hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 369—374 ja 2038—2040 kohta), komissio on näyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä toteen kilpailusääntöjen rikkomisen ja Oficemenin, Cimporin ja Secilin osallistumisen siihen.

B Kantajien puolesta puhuvat asiakirjat

2137 Cimpor ja Secil väittävät kannekirjelmässään, että Hispacementin asiakirjan kohdat (asiakirjat nro 33.322/2898—2903), joihin ei ollut ollut mahdollista tutustua tutkittaessa tutkinta-aineistoa hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 369—372 kohta), sisältävät niiden puolesta puhuvia seikkoja.

2138 Cimpor ja Secil eivät kuitenkaan voi väittää ensimmäistä kertaa vasta kannekirjelmissään, että kohdat, jotka oli alun perin jätetty pois kyseisestä asiakirjasta, olisivat sisältäneet niiden puolesta puhuvia seikkoja, koska ne ovat saaneet kyseisen asiakirjan kokonaisuudessaan tiedoksi puolitoista vuotta ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tekemistä eli 3.5.1993. Jos Cimpor ja Secil katsoivat, että kyseiseen asiakirjaan sisältyi niiden puolesta puhuvia seikkoja, ne olisivat voineet kiinnittää komission huomion tähän näkökohtaan ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tekemistä. Missään tapauksessa yksikään alun perin poistettuihin kohtiin sisältyneistä seikoista ei muuta muuksi suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on nojautunut väitetiedoksiannossa (11 kohta ja 61 kohdan c alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 ja 49 perustelukappale) näyttääkseen toteen kilpailusääntöjen rikkomisen (ks. edellä 2101 ja 2104—2106 kohta).

2139 Oficemen, Cimpor ja Secil esittävät lisäksi useita huomautuksia nojautuen asiakirjoihin, joihin ne ovat saaneet tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen asiakirjoihin tutustumista koskeneiden prosessinjohtotoimien perusteella. Niiden mukaan nämä asiakirjat olisivat olleet hyödyllisiä hallinnollisessa menettelyssä, jotta ne olisivat voineet puolustautua niille osoitettua väitettä vastaan. Hornos Ibéricos ja Blue Circle vetoavat myös joihinkin samaa väitettä koskeviin asiakirjoihin (Hornos Ibéricos: asiakirjat nro 33.322/124—133, 170, 905, 966—973, 1019, 1020, 1027, 1080—1089, 1319 —1322, 1395, 1396 ja 1409 sekä väitetiedoksiannon 9 luku "Portugali"; Blue Circle: asiakirjat nro 33.322/2898—2903). Huomautukset, joita ne olisivat voineet esittää näiden asiakirjojen perusteella, eivät kuitenkaan olisi voineet johtaa

hallinnollisessa menettelyssä toisenlaiseen tulokseen näiden kantajien osalta, koska kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohta ei koske niitä (ks. edellä 256 kohta).

1. Asia T-59/95, Oficemen vastaan komissio

2140 Oficemen esittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja, jotka sisältyvät Portugalia koskevaan asiakirja-aineistoon ja jotka sen mukaan osoittavat sen, että portugalilaisten tuottajien oli mahdotonta viedä sementtiä Espanjan markkinoille, koska Portugalin kotimaankysyntä oli käytännössä niiden kokonaistuotannon suuruinen ja koska niiden vanhat sitoumukset Portugalin vanhojen siirtomaiden markkinoihin nähden sitoivat niitä. Esimerkiksi Cimporin vuoden 1987 (asiakirja nro 33.322/905) ja Secilin vuoden 1988 (asiakirja nro 33.322/1072) toimintakertomuksista ilmenee, että Portugalin tuotanto käytettiin vuosina 1983—1987 kotimaankysynnän tyydyttämiseen. Cimporin 17.11.1987 päivätty kirje Secilille (asiakirja nro 33.322/1021), jossa viitataan Secilin aikomuksiin tuoda sementtiä maahan, osoittaa sen mielestä, että portugalilaistuottajilla ei ollut vientikapasiteettia. Samoin Cimporin 7.3.1987 Secilille osoittamaan telekopioon sisältyvät tiedot (asiakirjat nro 33.322/1025 ja 1026) Espanjaan suuntautuvasta viennistä osoittavat kyseisen viennin satunnaisuuden ja vahvistavat sen, että portugalilaistuottajilla oli vaikeuksia toimittaa tavaraa naapurimarkkinoille. Lopuksi se väittää Portugalin vuoden 1989 tuontia ja vientiä koskevien ATICin tietojen (asiakirja nro 33.322/197) osoittavan, että Portugalin sementintuottajat veivät vain niihin maihin, joiden kanssa niillä oli perinteisesti ollut yhteyksiä (Portugalin entiset siirtomaat, kuten Guinea-Bissau, São Tomé ja Mauritania). Nämä tiedot osoittavat siis sen, että se vähäinen potentiaali, joka vientiä varten saattoi olla olemassa, käytettiin lähinnä näiden kanssa käytävään kauppaan, joten vienti Espanjaan oli mahdotonta.

2141 On kuitenkin todettava, että vaihtoehtoiset selitykset, joita Oficemen olisi voinut esittää perustellakseen Espanjan ja Portugalin välisen sementtikaupan vähäisyyttä kyseisenä ajanjaksona niiden asiakirjojen perusteella, joihin se vetoaa, eivät olisi muuttaneet muuksi niitä useita suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on nojautunut väitetiedoksiannossa (11 kohta ja 61 kohdan c alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 ja 49 perustelukappale) ja jotka osoittavat yksiselitteisesti sekä sopimuksen olemassaolon että sen täytäntöönpanon (ks. edellä 2054—2092 kohta).

2. Asiat T-61/95, Cimpor vastaan komissio, ja T-62/95, Secil vastaan komissio

2142 Cimpor ja Secil esittävät 7. ja 10.2.1997 päivätyissä kirjelmissään ensinnäkin useita väitteitä siitä, ettei Espanjaa koskevia väitetiedoksiannon lukuja (8 ja 18 luku) annettu tiedoksi hallinnollisessa menettelyssä. Ne viittaavat erityisesti väitetiedoksiannon 55 kohtaan (s. 155), joka niiden mukaan vahvistaa niiden esittämää väitettä siitä, että Espanjan tekniset määräykset olivat selitys Espanjaan suuntautuneen sementinviennin vähentymiselle. Secilin mukaan

samasta kohdasta (s. 151) ilmenee lisäksi, ettei sillä olisi ollut mitään intressiä suostua sopimukseen, jolla espanjalaistuottajille olisi taattu se, ettei se veisi sementtiä Espanjaan.

2143 On muistettava, että komissio on nojautunut väitetiedoksiannossa (11 kohta ja 61 kohdan c alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 ja 49 perustelukappale) suoriin asiakirjatodisteisiin eikä kyseisten yritysten markkinakäyttäytymiseen näyttäessään toteen kilpailusääntöjen rikkomisen ja Cimporin ja Secilin osallistumisen siihen. Vaikka Cimporilla ja Secilillä olisi ollut hallinnollisessa menettelyssä käytettävissään otteita Espanjaa koskevista väitetiedoksiannon luvuista tukemaan niiden kahta väitettä, nämä otteet eivät näin ollen olisi muuttaneet muuksi suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio vetosi (ks. edellä 2054—2092 kohta).

2144 Cimpor ja Secil väittävät toiseksi 7. ja 10.2.1997 päivätyissä kirjelmissään väitetiedoksiannon 55 ja 87 kohdan (s. 153, 155—157 ja 220) osoittavan, että jos viennin loppuminen oli todellakin seurausta sopimuksesta, myös espanjalaisten sementintuottajien eikä ainoastaan Oficemenin pitäisi olla vastuussa tästä kilpailusääntöjen rikkomisesta. Ne väittävät, että jos ne olisivat saaneet tutustua kyseisiin väitetiedoksiannon sivuihin, kanteen kohteena olevan päätöksen ilmeinen syrjivyys olisi voitu välttää. Ne viittaavat tämän väitteensä tueksi vielä useisiin tutkinta-aineiston asiakirjoihin. Ne väittävät esimerkiksi Oficemenin säännöistä (asiakirjat nro 33.322/1216—1219) ilmenevän, että jos sopimus olisi tehty, se olisi voinut tapahtua vain portugalilais- ja espanjalaistuottajien kesken eikä ensin mainittujen ja Oficemenin kesken. Tämä seikka ilmenee niiden mukaan lisäksi Oficemenin johtoryhmän 13.2.1986 (asiakirjat nro 33.322/1311—1318), 18.9.1986 (asiakirjat nro 33.322/1319—1323), 12.3.1987 (asiakirjat nro 33.322/1329—1333) ja 10.3.1988 (asiakirjat nro 33.322/1334—1340) pidettyjen kokousten pöytäkirjoista, Cimporin, Secilin ja Oficemenin erilaisista muistiinpanoista ja telekseistä (asiakirjat nro 33.322/1035—1038) sekä Aslandin (asiakirjat nro 33.322/1801, 1802 ja 1805) ja Hispacementin (asiakirja nro 33.322/2597) vastauksista komission hallinnollisessa menettelyssä esittämään kysymykseen.

2145 On todettava, että jos Cimpor ja Secil olisivat voineet korostaa hallinnollisessa menettelyssä sitä, että useissa väitetiedoksiannon kohdissa todettiin espanjalaisyritysten osallistuneen espanjalais-portugalilaiseen kartelliin, komissio olisi enintään saattanut päätöksessään katsoa niiden osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen Oficemenin lisäksi tai sen sijasta. Tällainen huomautus ei sitä vastoin olisi missään tapauksessa voinut merkitä sitä, etteivät Cimpor ja Secil olisi olleet vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, koska se ei olisi muuttanut muuksi suoria asiakirjatodisteita, joilla oli näytetty toteen Cimporin ja Secilin osallistuminen kyseiseen kartelliin (ks. edellä 2054—2092 kohta).

2146 Cimpor ja Secil väittävät kolmanneksi 21.1.1998 päivätyissä kirjelmissään, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuna ajanjaksona niiden luonnolliset markkinat eli Portugalin markkinat olivat laajentuneet. Siinä tilanteessa niiden olisi ollut mahdotonta kehittää vientistrategiaa. Ne viittaavat tässä yhteydessä 29.9.1988 päivättyyn Ciments d'Obourg -yhtiön

hallituksen kertomukseen (asiakirja nro 33.322/215). Ne vetoavat lisäksi useiden espanjalaisyritysten perustaman Comite de Programaciónin pöytäkirjoihin (asiakirjat nro 33.322/2816, 2820, 2829, 2830, 2833 ja 2837). Nämä asiakirjat vahvistavat niiden mielestä sen, ettei portugalilaisyrityksillä ollut mitään mahdollisuutta hyödyntää pitkällä aikavälillä Espanjan markkinoita. Ne osoittavat, että kun ylituotanto oli merkittävää, kuten Espanjassa, vientistrategian määritteleminen oli järkevää vain siinä tapauksessa, että vienti suunnattiin sellaisiin maihin, joissa oli säännönmukaisesti alijäämää, ja sillä varauksella, että yrityksellä oli pysyvästi kapasiteettia toimittaa sementtiä ja klinkkeriä. Tästä syystä sellaisten yritysten kuin Åslandin, Molinsin, Sansonin, Unilandin, Portcemenin ja Hispacementin oli pitänyt liittyä yhteen lievittääkseen vientiin menevien ylijäämien vaihtelun aiheuttamia ongelmia. Secil vetoaa tämän väitteensä tueksi lisäksi 22.5.1980 päivättyyn asiakirjaan, joka on otsikoitu "Peter Schuhmacher" (asiakirja nro 33.126/6007). Se viittaa vielä Hispacementin Torrelan 3.—5.6.1987 Lissaboniin tekemästään matkasta laatimaan matkakertomukseen (asiakirja nro 33.322/2954), josta sen mukaan ilmenee, että Secilillä ei ollut vuosina 1986 ja 1987 todellista vientikapasiteettia ja että se oli jopa tuonut klinkkeriä maahan. Tämä muistio osoittaa sen mukaan myös Hispacementin olleen tietoinen siitä, että Secilin vientikapasiteetti oli puhtaasti teoreettinen käsite.

2147 On jälleen muistutettava, että komissio on nojautunut väitetiedoksiannossa (11 kohta ja 61 kohdan c alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 ja 49 perustelukappale) suoriin asiakirjatodisteisiin näyttäessään toteen kilpailusääntöjen rikkomisen ja Cimporin ja Secilin osallistumisen siihen. Erityisesti Espanjan ja Portugalin sementintuottajien edustajien 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laadittu Cimporin muistio osoittaa, että läsnäolleet osapuolet "ovat ilmaisseet yksimielisen hyväksymisensä periaatteelle, jonka mukaan Espanjasta Portugaliin ja Portugalista Espanjaan ei käydä sementtikauppaa, ellei se tapahdu molempien maiden sementtiteollisuuden tahdosta ja niiden valvonnassa". Vaikka erilaiset asiakirjat vahvistavat sen, ettei portugalilaisyrityksillä ollut intressiä tai mitään mahdollisuutta hyödyntää pitkällä aikavälillä Espanjan markkinoita, se ei siis muuta muuksi komission huomioon ottamia suoria asiakirjatodisteita. Cimporin ja Secilin väitteessä sivuutetaan sitä paitsi portugalilaistuottajien intressi välttää se, että espanjalaistuottajat veisivät ylituotantoaan Portugaliin.

2148 Cimpor ja Secil arvioivat neljänneksi, että tiettyjen asiakirjojen sisältö on ristiriidassa sen kanssa, että espanjalais-portugalilainen kartelli olisi ollut olemassa tai että ne olisivat osallistuneet siihen. Ne selittävät, että niiden osallistuminen useisiin espanjalaistuottajien kanssa pidettyihin kokouksiin on ymmärrettävä niiden järkeväksi vastaukseksi espanjalaistuottajien ilmaisemiin huolenaiheisiin. Ne väittävät 21.1.1998 päivätyissä kirjelmissään useissa asiakirjoissa korostettavan espanjalaisyritysten vahvaa vientikapasiteettia. Kyseessä ovat kaksi Cim-Belin strategista suunnitelmaa (asiakirjat nro 33.126/8382 ja 8406) ja 20. ja 25.4.1988 päivätyt Lafargen sisäiset muistiot (asiakirjat nro 33.126/4631 ja 4621—4624). Cimpor vetoaa vielä CCB:n asiakirjaan, joka on otsikoitu "Perustiedot 1987" (ks. edellä 1169 kohta) (asiakirjat nro 33.126/1634 ja 1636). Niiden mielestä oli luonnollista, että portugalilaisyritykset käsittelivät ymmärtämyksellä espanjalaisyrityksen huolenaiheita, koska niiden ylituotanto vastasi suuruudeltaan Portugalin markkinoita tai oli niitä suurempi ja nämä valittivat epäyhtäläisistä kilpailunedellytyksistä. Cimpor ja Secil väittävät, että jos niillä olisi ollut tilaisuus tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, ne olisivat kyenneet selittämään paremmin asiayhteyden, jossa kokouksia pidettiin espanjalaistuottajien kanssa.

2149 Tämä väite on hylättävä. Asiayhteys, johon espanjalais- ja portugalilaistuottajien kokoukset kuuluivat, oli näet väistämättä niiden itsensä, joihin myös Cimpor ja Secil kuuluivat, tiedossa. Mikään ei siis estänyt näitä yrityksiä esittämästä tätä väitettä hallinnollisessa menettelyssä. On lisäksi todettava, ettei mainittuihin asiakirjoihin, joissa viitataan siihen, että Espanjasta vietiin sementtiä Saksan, Belgian, Alankomaiden ja Ranskan markkinoille, sisälly mitään seikkaa, joka olisi suorassa tai epäsuorassa yhteydessä kokouksiin, joita pidettiin espanjalais- ja portugalilaistuottajien kesken ja joita tarkoitetaan kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleessa. Cimpor ja Secil eivät siis ole onnistuneet osoittamaan, että se, että niillä olisi ollut hallinnollisessa menettelyssä tilaisuus tutustua asiakirjoihin, joihin ne vetoavat, olisi antanut niille mahdollisuuden esittää sellaisen huomautuksen, joka olisi muuttanut muuksi suorat asiakirjatodisteet, joihin komissio on nojautunut väitetiedoksiannossa (11 kohta ja 61 kohdan c alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 ja 49 perustelukappale).

2150 Cimpor ja Secil huomauttavat 7.2.1997 päivätyissä kirjelmissään tiettyjen Oficemenin asiakirjojen (asiakirjat nro 33.322/1225 ja 1372—1374) osoittavan, että Espanjasta vietiin jonkin verran sementtiä ja klinkkeriä Portugaliin vuosina 1986—1989. Ne korostavat tämän jälkeen sitä, että kaivos- ja rakennustoiminnasta vastaavan viranomaisen laatimista vuotta 1988 koskevista tiedoista (asiakirjat nro 33.322/1245—1289) puuttuvat sementintuontia ja -vientiä koskevat sivut. Ne väittävät 21.1.1998 päivätyissä kirjelmissään maaliskuussa 1987 päivätyn Hispacementin Informe General al Consejo de Administración:in (yleiskertomus yhtiön hallitukselle; asiakirja nro 33.322/2941) osoittavan, että Portugalin ja Espanjan välinen sementtikauppa kasvoi edelleen vuosina 1986—1989, jonka jälkeen Espanjan uusi tekninen määräys sulki portugalilaiselta sementiltä pääsyn Espanjan markkinoille. Asiakirja vahvistaa niiden mukaan sen, että espanjalaisyritysten, erityisesti Hispacementin ja Expocemsan välillä pidettiin kokouksia, joissa pyrittiin koordinoimaan sementtisäkkien ja klinkkerin vientiä Portugaliin.

2151 On todettava, että kantajilla on ollut tilaisuus tutustua kaivos- ja rakennustoiminnasta vastaavan viranomaisen raportin sementintuontia ja -vientiä koskeviin sivuihin 18. ja 19.6.1997 määrätyn prosessinjohtotoimen perusteella. Kyseessä ovat sivut 57—67, jotka sisältyvät asiakirja-aineistoon asiakirjoina nro 33.322/1273—1278. Cimpor ja Secil eivät ole 21.1.1998 päivätyissä kirjelmissään kuitenkaan väittäneet, että se, että niillä ei ole ollut tilaisuutta tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, olisi haitannut niiden puolustautumista.

2152 Väitteestä, jonka mukaan kyseisten kahden maan välinen sementinvienti olisi kasvanut, on todettava 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laaditusta Cimporin muistiosta ilmenevän, ettei portugalilais- ja espanjalaistuottajien tekemässä sopimuksessa kielletty kaikkea kyseisten kahden maan välistä sementtikauppaa vaan ainoastaan se kauppa, joka ei tapahtunut molempien maiden sementintuottajien tahdosta tai niiden valvonnassa (ks. edellä 2045 kohta). On lisäksi todettava, että kyseiset kantajat ovat esittäneet tämän väitteen jo hallinnollisessa menettelyssä. Komissio on näet katsonut, että "viennin lisäys ei muuta muuksi sitä, mitä asiakirjojen perusteella on todettu" (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 11 kohdan viimeinen alakohta). Se on todennut myös seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappaleen 4 kohta): "Asianomaisten väitteellä, jonka mukaan sopimus ei ole estänyt sementtikauppaa kyseisten kahden osapuolen välillä [— —], ei ole mitään painoarvoa. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut jo vuonna 1966, se seikka, että sopimus ei estä

kokonaan valtioiden välisen kaupan kasvua tai jopa edistää sitä, ei merkitse sitä, ettei kyseessä voisi olla kilpailunrajoitus, eikä sitä, ettei sopimus voisi vaikuttaa valtioiden väliseen kauppaan, koska tämä kauppa olisi voinut kehittyä eri edellytysten perusteella, jos rajoittavaa sopimusta ei olisi ollut." Koska Oficemenin asiakirjat (asiakirjat nro 33.322/1225 ja 1372—1374) ja maaliskuulle 1987 päivätty Hispacementin raportti (asiakirja nro 33.322/2941) tukevat jo hallinnollisessa menettelyssä esitettyä väitettä ja koska kantajat eivät ole millään tavoin selittäneet, mitä lisäarvoa nämä asiakirjat olisivat tuoneet kyseiselle väitteelle, on todettava, etteivät Cimpor ja Secil ole kyenneet näyttämään toteen, että sillä, ettei niillä ole ollut tilaisuutta tutustua kyseisiin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, olisi loukattu niiden puolustautumisoikeuksia.

2153 Cimpor viittaa vielä 7.2.1997 päivätyssä kirjelmässään Valencianan vuotta 1988 koskevan toimintakertomuksen (asiakirja nro 33.322/1818) otteeseen, jossa viitataan Espanjan tuotantokapasiteetin noin 30 prosentin vajaakäyttöön. Se väittää, että se olisi kyennyt käyttämään kyseistä asiakirjaa tukemaan väitettään, jonka mukaan sen olisi ollut yrityksenä, jolla ei ollut merkittävää vientikapasiteettia, järjetöntä asettaa etusijalle vienti markkinoille, joilla käytettävissä olevaan kapasiteettiin perustuva potentiaalinen tarjonta ylitti reilusti kysynnän.

2154 On huomautettava, että vaikka yhden espanjalaisen yrityksen eli Valencianan tuotantokapasiteetti on ollut noin 30 prosentin vajaakäytössä, se ei liity millään tavoin välittömästi väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä todettuun Iberian niemimaan kartelliin. Missään tapauksessa asiakirja, johon kantaja vetoaa, ei muuta muuksi suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on nojautunut väitetiedoksiannossa (11 kohta ja 61 kohdan c alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 ja 49 perustelukappale) näyttääkseen toteen kilpailusääntöjen rikkomisen ja Cimporin osallistumisen siihen. Tässä yhteydessä on muistutettava, että nimenomaan 22.7.1985 pidetystä kokouksesta laaditussa Cimporin muistiossa todetaan, että läsnäolleet osapuolet "ovat ilmaisseet yksimielisen hyväksymisensä periaatteelle, jonka mukaan Espanjasta Portugaliin ja Portugalista Espanjaan ei käydä sementtikauppaa, ellei se tapahdu molempien maiden sementtiteollisuuden tahdosta ja niiden valvonnassa".

2155 Secil viittaa 21.1.1998 päivätyssä kirjelmässään 12.2.1987 päivättyyn Cimporin sisäiseen muistioon (asiakirja nro 33.322/108), joka sen mukaan osoittaa Cimporin sementtiä tuodun vuonna 1987 Espanjan raja-alueille niin paljon, että espanjalaisyritykset tunsivat itsensä uhatuiksi. Se siteeraa myös 12.4.1988 päivättyä Cementos del Nortea koskevaa Cimporin asiakirjaa (asiakirja nro 33.322/185), jossa viitataan vakavaan uhkaan siitä, että Espanjan tuotannon ylijäämiä vietäisiin Portugaliin, ja siihen, että Cimporin olisi ryhdyttävä puolustautumaan. Se väittää, että se olisi kyennyt käyttämään näitä asiakirjoja selittääkseen sen, että Iberian niemimaan yritysten väliset yhteydet eivät olleet merkinneet salaista yhteistyötä. Se selittää, että Espanjan markkinoita uhkasivat Portugalissa sovelletut alemmat hinnat ja Portugalin markkinoita Espanjan ylituotanto. Kilpailua oli olemassa, joskin se oli varovaista ja olosuhteiden rajoittamaa, ja ajatuskin sen rajoittamisesta sopimuksella oli mielikuvituksellinen. Tätä näkemystä tukee Secilin mukaan se selvitys, jonka Cimpor teki 17.5.1988 Cementos del Norten esittämästä Souselasin tehtaan ostotarjouksesta (asiakirjat nro 33.322/256—269). Cementos del Norte koki tuolloin Souselasin tehtaan vientikapasiteetin uhkaavan itseään ja sen yritysostostrategiaa pidettiin keinona eliminoida kilpailija. Cimpor oli ollut tietoinen espanjalaisten sementintuottajien aggressiivisuudesta ja oli todellisuudessa pitänyt Pohjois-Espanjan

markkinoita luonnollisina markkinoina, joilla olisi merkittävää potentiaalia. Sekä Cementos del Norten noudattama strategia että Cimporin reaktio ovat Secilin mukaan ristiriidassa sen oletuksen kanssa, että kyseisten kahden maan sementintuottajat olisivat muodostaneet kartellin suojatakseen kansallisia markkinoitaan ja hillitäkseen sementtikauppaa.

2156 Komissio on nojautunut väitetiedoksiannossa (11 kohta ja 61 kohdan c alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 ja 49 perustelukappale) suoriin asiakirjatodisteisiin näyttäessään toteen espanjalais-portugalilaisen kartellin olemassaolon ja eri kantajien osallistumisen siihen. Edellisessä kohdassa mainitut asiakirjat eivät olisi olleet hyödyksi Secilin puolustautumisessa. Komissio ei ole koskaan väittänyt, että sopimus olisi lopettanut kaiken viennin tai kyseisten kahden maan välisen sementinviennin uhan. Väitetiedoksiannossa (11 kohdan toinen alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 perustelukappaleen 3—7 kohta) tarkoitetaan portugalilaistuottajien ja Oficemenin pitämiä kokouksia, joissa "oli tarkoituksena antaa vastavuoroisesti tietoa maiden välisen sementinviennin kehityksestä". Myöskään Espanjan ylituotanto ei ollut peruste jättää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa soveltamatta portugalilaistuottajien kilpailunvastaiseen käyttäytymiseen, joka ilmenee yksiselitteisesti suorista asiakirjatodisteista (ks. edellä 2054—2092 kohta). Lopuksi on todettava kantajan esittämien seikkojen osoittavan, että portugalilais- ja espanjalaistuottajilla oli todellinen intressi muodostaa riidanalainen kartelli. Tämän vuoksi hallinnollisessa menettelyssä ei olisi voitu päätyä eri lopputulokseen, vaikka Secil olisi voinut osoittaa sen aikana asiakirjoihin nro 33.322/108, 185 ja 256—269 vedoten, että Espanjassa oli vuonna 1988 ylituotantoa ja että kyseisten kahden välillä vallitsi viennin uhka. Täydellisyyden vuoksi lisättäköön, että asiakirjat, joihin Secil vetoaa, koskevat vain Cimporin mahdollista markkinakäyttäytymistä, eivätkä ne siis missään tapauksessa voi olla peruste katsoa, ettei Secil olisi vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta.

2157 Cimpor ja Secil väittävät viidenneksi 21.1.1998 päivätyissä kirjelmissään, että useat asiakirjat olisivat voineet tukea niiden väitettä, jonka mukaan yksi espanjalais- ja portugalilaistuottajien välisten kokousten keskeisiä aiheita kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona oli kysymys teknisistä määräyksistä ja maahantuodun sementin laadunvalvonnasta. Ne viittaavat tässä yhteydessä Oficemenin johtoryhmän 18.9.1986 (asiakirjat nro 33.322/1319—1323), 12.2.1987 (asiakirjat nro 33.322/1329—1333) ja 10.3.1988 (asiakirjat nro 33.322/1334—1340) pidetyistä kokouksista laadittuihin pöytäkirjoihin. Jos ne olisivat voineet käyttää näitä asiakirjoja hallinnollisessa menettelyssä, niillä olisi siis ollut mahdollisuus tukea väitteitään, joiden mukaan espanjalaisyrityksiä huolestutti erityisesti kilpailunedellytysten epäyhtäläisyys ja se, että kyseisten kahden maan välinen sementtikauppa edellytti teknistä sääntelyä ja samanlaista laatua. Pöytäkirja, joka on laadittu 24.9.1986 pidetystä Aslandin hallituksen kokouksesta (asiakirjat nro 33.322/1607 ja 1608), olisi niinikään ollut hyödyllinen tähän tarkoitukseen. Kyseisestä asiakirjasta ilmenee, että Aslandia huolestutti sellaisen sementin maahantuonti, jonka alkuperää ei ollut ilmoitettu, ja välttämättömyys ryhtyä toimenpiteisiin sellaista tuontia vastaan. Asland ei missään tapauksessa harkinnut vakavasti markkinoiden jakamista koskevaa sopimusta vaan tilastojen seurantaa ja laadunvalvontaa.

2158 Cimpor vetoaa vielä muihin asiakirjoihin, jotka sen mukaan olisivat voineet tukea sen väitettä, jonka mukaan espanjalais- ja portugalilaistuottajien välisten kokousten keskeinen aihe oli kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona kummassakin maassa

voimassa olleet tekniset määräykset ja niiden vaikutukset kahdenväliseen kauppaan. Se viittaa 7.2.1997 päivätyssä kirjelmässään 15.2.1990 pidettyä Oficemenin johtoryhmän kokousta varten laaditun esityslistan (asiakirjat nro 33.322/1362 ja 1363) otteeseen ja vetoaa 21.1.1998 päivätyssä kirjelmässään 12.5.1998 pidetyn, Espanjan sementintuottajien kanssa pidettyyn kokoukseen liittyneen Secilin hallituksen kokouksen pöytäkirjaan nro 11/88 (asiakirjat nro 33.322/1048 ja 1049) sekä 10.5.1988 päivättyyn Secilin sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.322/1051 ja 1052). Kaksi jälkimmäistä asiakirjaa osoittavat sen mielestä niinikään sen, että molempien maiden yritykset seurasivat tarkasti teknisten määräysten kehittymistä "jotta voitaisiin välttää sementin maahantuonnin vastavuoroiset esteet kyseisten kahden maan välillä".

2159 On todettava, että kantajat ovat esittäneet tämän väitteen jo hallinnollisessa menettelyssä (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 10 kohta) ja että se on hylätty kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Komissio on todennut esimerkiksi seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappaleen 3 kohta): "[— —] Jos sopimuspuolet todellisuudessa pyrkivät estämään sellaisen sementin myynnin, joka ei vastannut toisen maan oikeussääntöjä, tämä pyrkimys ei selitä sitä, miten tuottajien itsensä harjoittama kyseisten kahden maan välisen sementtikaupan valvonta olisi voinut tehdä viedystä sementistä määränpäänä olevan maan oikeussääntöjen mukaista. Lisäksi [— —] ei kuulu yritykselle (eikä yritysten yhteenliittymälle) asettua omasta aloitteestaan viranomaisten asemaan, sillä viranomaisten velvollisuutena on soveltaa oman maansa lakeja [— —]". Se on niinikään katsonut (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 11 kohta), että kyseinen väite ei riittänyt "perusteeksi sille, että Espanjan mahdollista vientiä Portugaliin valvottiin, koska espanjalainen sementti kuului vähintään luokkaan 35 ja oli siis korkealaatuisempaa kuin portugalilainen luokka 30". Koska asiakirjat nro 33.322/1048 ja 1049, 1051 ja 1052, 1319—1323, 1329—1333, 1334—1340, 1362 ja 1363, 1607 ja 1608 tukevat väitettä, joka on esitetty jo hallinnollisessa menettelyssä ja koska kantajat eivät ole millään tavoin selittäneet, mitä lisäarvoa nämä asiakirjat olisivat tuoneet kyseiselle väitteelle, on todettava, etteivät Cimpor ja Secil ole kyenneet näyttämään toteen, että hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä erilaiseen lopputulokseen, jos niillä olisi ollut tilaisuus tutustua kyseisiin asiakirjoihin sen aikana.

2160 Cimpor lisää 21.1.1998 päivätyssä kirjelmässään useissa asiakirjoissa korostettavan sitä, että muiden jäsenvaltioiden tuottajat ja Cembureau pitivät tärkeänä yhdenmukaistamista ja välttämättömänä sitä, että kilpailua käytäisiin yhtäläisin edellytyksin ja ilman polkumyyntiä [pöytäkirjat FIC:n johtoryhmän kokouksista, jotka pidettiin 29.6.1977 (asiakirjat nro 33.126/1953—1965), 12.7.1978 (asiakirjat nro 33.126/1967—1974), 17.10.1979 (asiakirjat nro 33.126/1976—1988), 12.12.1979 (asiakirjat nro 33.126/1990—1999), 9.7.1980 (asiakirja nro 33.126/2009), 8.12.1982 (asiakirjat nro 33.126/2026—2033), 23.2.1983 (asiakirjat nro 33.126/2035—2043) ja 13.7.1983 (asiakirjat nro 33.126/2044—2049)]. Jos sillä olisi ollut tilaisuus tutustua kyseisiin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, se olisi kyennyt korostamaan teknisten määräysten ja laadunvalvonnan merkitystä Espanjan sementtiteollisuuden ja Portugalin sementtiteollisuuden välisissä suhteissa.

2161 On kuitenkin todettava, etteivät kyseiset asiakirjat liity mitenkään todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Niihin ei myöskään sisälly mitään tietoa Espanjan ja Portugalin markkinoista eikä tuottajista. On siis mahdotonta, että ne olisivat voineet muuttaa muuksi suoria asiakirjatodisteita, joita komissio on käyttänyt väitetiedoksiannossa (11 kohta ja 61 kohdan c alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 ja 49 perustelukappale).

2162 Cimpor ja Secil viittaavat 21.1.1998 päivätyissä kirjelmissään kuudenneksi useisiin asiakirjoihin, jotka liittyvät italialaisyritysten kesken ja italialaisyritysten ja sveitsiläisyritysten kesken tehtyihin sopimuksiin (asiakirjat nro 33.126/2902, 2916, 2919—2921, 2943, 2976, 2985—3013, 3014—3032, 3033—3036, 3042 ja 3043, 3053—3059, 3110—3126, 3127—3131, 11878—11966, 12083—12113 ja 12116—12135). Ne väittävät, että jos niillä olisi ollut tilaisuus tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, ne olisivat kyenneet ilmaisemaan selkeämmin ja vakuuttavammin niiden todisteiden hataruuden, jotka oli otettu huomioon niitä vastaan, kun otetaan huomioon se ilmeisen vakiintunut ja hyvin organisoitu tapa, jolla sementtialan yritykset ovat jakaneet markkinat eri jäsenvaltioissa.

2163 Tältä osin riittää, kun todetaan, että mahdollisten perinteisten kartellien olemassaolo italialaisja sveitsiläistuottajien kesken ei muuta muuksi suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on nojautunut väitetiedoksiannossa (11 kohta ja 61 kohdan c alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (21 ja 49 perustelukappale) todetessaan kilpailusääntöjen rikkomisen ja portugalilaistuottajien osallistumisen siihen.

2164 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, että Oficemenin, Cimporin ja Secilin puolustautumisoikeuksia ei ole loukattu sillä, ettei niillä ole ollut tilaisuutta tutustua niihin väitetiedoksiannon osiin ja asiakirjoihin, joihin ne ovat vedonneet niiden puolesta puhuvina asiakirjoina tässä oikeudenkäynnissä.

Päätelmät

2165 Edellä esitetyn perusteella (ks. edellä 2036—2164 kohta) tutkitut kanneperusteet on hylättävä.

VII *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja 190 artiklaa on rikottu ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sekä puolustautumisoikeuksia loukattu siltä osin kuin komissio on todennut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen ranskalais-saksalaisen kartellin olemassaolon ja tiettyjen kantajien osallistumisen kyseiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta)*

Alustavat huomautukset

2166 Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Cedest (T-38/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95) ja BDZ (T-48/95), joiden todetaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa rikkoneen perustamissopimuksen

85 artiklan 1 kohtaa ranskalais-saksalaisella kartellilla, kiistävät kartellin olemassaolon ja osallistumisensa kilpailusääntöjen rikkomiseen. Ciments français ja Heidelberger kiistävät tarkemmin sanoen kyseisen rikkomisen osalta todettujen toimenpiteiden eli Saarlandin markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen, tiettyjen yhdenmukaistettujen menettelytapojen ja Ranskan ja Saksan välisten sementintoimitusten yleistä sääntelyä koskevan sopimuksen olemassaolon tai ainakin oman osallistumisensa niihin. Dyckerhoff, SFIC, Cedest, Lafarge ja BDZ kiistävät näistä toimenpiteistä tiettyjen olemassaolon tai ainakin oman osallistumisensa niihin. Ciments français, Heidelberger ja Lafarge arvostelevat sen ajanjakson pituutta, jonka niiden osallistumisen kilpailusääntöjen rikkomiseen on katsottu kestäneen. Ciments français pitää lisäksi keinotekoisena yhteyttä, jonka komissio on katsonut näillä kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen osalta todetuilla kolmella osatekijällä olevan. Kantajien väitteet koskevat sekä väitettyyn ranskalais-saksalaiseen kartelliin liittyvän taloudellisen kokonaistilanteen arviointia että komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämien todisteiden tulkintaa.

2167 Ennen esitettyjen väitteiden perusteltavuuden arviointia on tutkittava kyseistä kilpailusääntöjen rikkomista, sellaisena kuin se on esitetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

2168 Komissio toteaa päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, että SFIC, Lafarge, Ciments français, Cedest, BDZ, Dyckerhoff ja Heidelberger "ovat rikkoneet 23.6.1982 alkaen ja ainakin 30.9.1989 saakka perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan suuntautuvien sementtitoimitusten sääntelyä". Kyseistä kilpailusääntöjen rikkomista on kanteen kohteena olevassa päätöksessä käsitelty tosiseikkojen esittämisen osalta 22 perustelukappaleen 1—11 kohdassa ja 13—18 kohdan ensimmäisessä alakohdassa ja oikeudellisen arvioinnin osalta 50 perustelukappaleen 1—4 kohdassa.

2169 Kyseisestä esityksestä käy ilmi, että komissio on tukeutuen useisiin asiakirjoihin katsonut, että Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus ja tiettyjen tuottajien ja ranskalaisten ja saksalaisten yhteenliittymien välisiä yhdenmukaistettuja menettelytapoja on ollut olemassa vuodesta 1982 lähtien sekä sopimus Ranskan ja Saksan välisten sementintoimitusten yleisestä sääntelystä heti tämän jälkeen vuodesta 1984 lähtien.

2170 Komissio täsmentää 50 perustelukappaleen 4 kohdan ensimmäisessä ja kolmannessa alakohdassa seuraavaa:

"Ottaen huomioon sen, että Saarlandin markkinoiden jakamista koskevalla sopimuksella, Cedestin myynnin rajoittamista Saksassa Saarlandin ulkopuolella koskevan ratkaisun löytämistä koskevilla yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla ja vuoden 1984 sopimuksella, josta on

kyse 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä, pyrittiin jakamaan markkinat ja rajoittamaan sementtikauppaa Ranskan ja Saksan välillä, komissio katsoo, että näitä sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja voidaan pitää yhtenä jatkuvana kilpailusääntöjen rikkomisena.

[— —]

Ranskan ja Saksan välisen kaupan rajoittamista koskeva yksi jatkuva kilpailusääntöjen rikkominen tapahtui 23.6.1982 ja 30.9.1989 välisenä aikana [SFIC:n], Cedestin, Ciments français'n, Lafargen, [BDZ:n], Dyckerhoffin ja Heidelbergerin toimesta."

2171 Komissio katsoo siis näiden kantajien osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka koostuu eri toimenpiteistä, joiden olemassaolon se väittää näyttäneensä toteen suorilla asiakirjatodisteilla. Kantajien esittämillä väitteillä pyritään osoittamaan, ettei komissio ole esittänyt näyttöä väitteidensä tueksi. Ne on tutkittava peräjälkeen niiden kilpailusääntöjen rikkomiseen sisältyvien osatekijöiden mukaisesti, joihin ne on kohdistettu.

Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus

2172 Kanteen kohteena olevasta päätöksestä ilmenee, että komissio on katsonut, kuten se itsekin myöntää kirjelmissään implisiittisesti ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asioissa T-35/95, T-36/95, T-38/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95 ja T-48/95 esittämään kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa nimenomaisesti, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen sisältyi erityisesti sen olennaisena perustekijänä Saarlandin markkinoiden jakamisesta tehty sopimus.

2173 Ilmoittamatta täsmällisesti sitä, minä päivänä kyseinen sopimus olisi tehty tai mistä lähtien sitä olisi sovellettu, komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen oikeudellista arviointia koskevassa osassa (50 perustelukappaleen 2 kohdan ensimmäinen ja toinen alakohta) seuraavaa:

"Muistiot, jotka oli päivätty 23.6.1982, 22.7.1982 ja 17.11.1982 [— —] osoittavat, että myyntien jakaminen Saarlandin markkinoilla Ciments français'n, Cedestin, Heidelbergerin ja Dyckerhoffin kesken oli kiistaton tosiseikka, jota yksikään yrityksistä ei asettanut kyseenalaiseksi, sillä kyseenalaistaminen koski muita markkinoita ('Saarlandia lukuun ottamatta').

Kyseisen sopimuksen olemassaolon vahvistaa Dyckerhoffin Ciments français'lle 9. ja 10.5.1983 pidetyssä tapaamisessa [— —] antama ilmoitus, jonka mukaan se ei aikonut myydä Saarlandissa ja Ranskassa sementtiä, joka oli saatu jauhamalla 100 000 tonnia klinkkeriä Ciments luxembourgeois'n tehtaalla."

2174 Se katsoo, että tämä sopimus ei ole ainoastaan edeltänyt riidanalaista ajanjaksoa vaan on ollut voimassa myös kyseisenä ajanjaksona. Komissio korostaa näet (22 perustelukappaleen 17 kohdan toinen alakohta), että "[— —] Saarlandia koskevaan sopimukseen viitataan kahden eri tuottajan muistioissa; tämä sopimus mainitaan molemmissa muistioissa paitsi historiaan liittyvänä tosiseikkana myös nykyisin voimassa olevana tosiseikkana [— —]".

2175 Komission mukaan kolmesta asiakirjasta, jotka se mainitsee kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 2 kohdan ensimmäisessä alakohdassa, voidaan päätellä, että Cedest oli alkanut myydä sementtiä muissakin Saksan osavaltioissa kuin Saarlandissa, mikä oli saanut saksalaiset tuottajat reagoimaan "hyökkäämällä" Itä-Ranskan markkinoille niiden ranskalaistuottajien vahingoksi, jotka toimivat siellä. Cedestin menettely ei ollut kuitenkaan vaikuttanut Saarlandin markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen soveltamiseen, joten aikaisempi sopimus pysyi voimassa ja muut asianomaiset, joita Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleinen sääntely koski, olivat Cedestin menettelyn jälkeen siinä vaiheessa osallistuneet Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen liittämällä sen osaksi laajempia järjestelyitä.

2176 Komissio toteaa esimerkiksi (50 perustelukappaleen 2 kohdan kolmas alakohta ja 3 kohdan ensimmäinen alakohta) seuraavaa:

"Tämä Saarlandin markkinoiden jakamisesta tehty sopimus koski aluksi Ciments français'ta, Cedestiä, Heidelbergeriä ja Dyckerhoffia. Ottaen huomioon jäljempänä 3, 4 ja 5 kohdassa esitetyn komissio katsoo kuitenkin, että tämä sopimus liittyi laajempiin järjestelyihin, jotka koskivat kaikkia saksalaisten ja ranskalaisten tuottajien välisiä suhteita, jotka eivät rajoittuneet enää vain näihin neljään tuottajaan.

Sen jälkeen kun Cedest oli vienyt sementtiä muihin Saksan osavaltioihin kuin Saarlandiin ja kun saksalaistuottajat olivat reagoineet Ranskassa, tehtiin kahdenvälisiä järjestelyjä, joilla pyrittiin rajoittamaan rajat ylittävää sementtikauppaa."

2177 Mainitut kahdenväliset järjestelyt vastaavat kanteen kohteena olevassa päätöksessä sen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja yhdenmukaistettuja menettelytapoja.

2178 Komissio täsmentää lisäksi 50 perustelukappaleen 4 kohdan toisessa alakohdassa seuraavaa:

"Vaikka [SFIC], [BDZ] ja Lafarge eivät olleetkaan alun perin osallistuneet Saarlandia koskevaan sopimukseen, ne hyväksyivät sen 23.6.1982 lähtien eli siitä hetkestä lähtien, jolloin ne ryhtyivät toimenpiteisiin laajentaakseen Saarlandia koskevan sopimuksen koskemaan muita Saksan osavaltioita ja liittääkseen tämän sopimuksen laajempaan Ranskan ja Saksan välisen kaupan sääntelyyn."

2179 Se esittää lisäksi (50 perustelukappaleen 4 kohdan ensimmäinen alakohta), että koska "Saarlandin markkinoiden jakamista koskevalla sopimuksella, Cedestin myynnin rajoittamista Saksassa Saarlandin ulkopuolella koskevan ratkaisun löytämistä koskevilla yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla ja vuoden 1984 sopimuksella, josta on kyse 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä", oli sama päämäärä, se saattoi pitää näitä sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja yhtenä jatkuvana kilpailusääntöjen rikkomisena.

2180 Vaikka komissio toteaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä kilpailusääntöjen rikkomisiksi ainoastaan vuosina 1982—1984 täytäntöönpannut yhdenmukaistetut menettelytavat ja vuonna 1984 tehdyn sopimuksen, kun se toteaa (50 perustelukappaleen 3 kohdan viimeinen alakohta), että "tässä kohdassa kuvatuilla vuosina 1982—1984 toteutetuilla yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla ja 22.9.1986 päivätystä kirjeestä ilmenevällä vuoden 1984sopimuksella rikotaan 85 artiklan 1 kohtaa, ja rikkomiseen ovat osallistuneet [SFIC], Cedest, Ciments français, Lafarge, [BDZ], Dyckerhoff ja Heidelberger", ei se, ettei Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaa sopimusta mainita nimenomaisesti, jätä kuitenkaan pienintäkään epäselvyyttä siitä, miten komissio on käsitellyt kyseistä sopimusta kanteen kohteena olevassa päätöksessä, toisin kuin BDZ väittää. Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetaan lisäksi asianomaisten kantajien osallistuminen sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Monikkomuodon käyttö osoittaa lisäksi, että Saarlandin markkinoiden jakamisesta tehtyä sopimusta pidetään yhtenä kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavista toimenpiteistä.

2181 Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger ja BDZ väittävät näytön osalta, ettei komissio ole näyttänyt Saarlandin markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen olleen olemassa vuosina 1982 ja 1983. Cedest (T-38/95) puolestaan kiistää osallistuneensa tuolloin kyseiseen sopimukseen.

2182 Komissio pyrkii näyttämään kyseisen sopimuksen olemassaolon toteen vetoamalla kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 2 kohta ja 50 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta) yhtäältä neljään asiakirjaan ja toisaalta kuljetusyhtiön eli Saarländische Silo-Transport GmbH:n (jäljempänä SST) perustamiseen.

2183 Komissio katsoo mainittujen neljän asiakirjan perusteella, että sopimus Saarlandin markkinoiden jakamisesta oli kiistaton tosiseikka, jota Ciments français, Cedest, Heidelberger ja Dyckerhoff eivät olleet kyseenalaistaneet vuosien 1982 ja 1983 osalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 2 kohta).

2184 Komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä ja tämän oikeudenkäynnin yhteydessä esittämää näiden seikkojen analyysiä ei kuitenkaan voida hyväksyä.

2185 Kahdesta kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainitusta asiakirjasta näet ilmenee, että Saarlandin markkinoiden jakamista koskenut sopimus, johon niissä viitataan, kuului ainakin siihen saakka, kun Cedest ryhtyi harjoittamaan Saksassa aggressiivisempaa kaupallista strategiaa, laajempaan Ranskan ja Saksan välistä sementtikauppaa koskevaan sääntelyyn.

2186 Kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 1 kohdassa mainitussa 22.7.1982 päivätyssä Vicatin sisäisessä muistiossa (asiakirjat nro 33.126/6055—6057), joka on otsikoitu "Saksalaisen sementin toimitukset Itä-Ranskaan", täsmennetään ensinnäkin, että sementtiä oli myyty Saarlandin markkinoille ainakin vuoteen 1977 saakka Cedestin, Ciments français'n, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin suunnitteleman jaon mukaisesti.

2187 Kyseisen muistion laatija toteaa kyseisen muistion ensimmäisessä, saksalaisen sementin toimituksia Itä-Ranskaan koskevassa historiallisessa katsauksessa seuraavaa:

"Tämän tapauksen historiallisena lähtökohtana on Saarlandin liittäminen taloudellisesti Saksan liittotasavaltaan vuonna 1959.

[— —] Vuosina 1947—1959 sementintoimitukset tapahtuivat — sovitun jaon mukaisesti — ranskalaisten (Thionville ja Hagondange) ja saksalaisten teräksentuottajien välityksellä.

Toimitukset jakautuivat siis viime vuosiin saakka seuraavalla tavalla:

— SCF [Ciments français] = 120 000 tonnia vuodessa Saarländische Zement Gesellschaftin (sulautunut SCF:ään [Ciments français]) välityksellä;

— Cedest = 90 000 tonnia vuodessa

— Saksalaiset tuottajat (Dyckerhoff Gommelin ja Heidelbergin [Heidelberger] tehtailta) = 250 000 tonnia vuodessa;

[— —]

Tätä kaikkien tuntemaa tilannetta on noin viisi vuotta sitten muuttanut merkittävästi Cedest, joka ei tyydy toimittamaan tavaraa ainoastaan Saarlandin markkinoille vaan on myynyt vuosittain noin 100 000—120 000 tonnia melkoiselle määrälle saksalaisia asiakkaita. Tämä muutos on aiheuttanut kiivasta vastusta saksalaisten tuottajien taholta, jotka kyllästyneinä hedelmättömiin keskusteluihin ovat ottaneet aloitteen itselleen ryhtymällä siirtämään tämän saavuttamatta jääneen voittotavoitteen Ranskan markkinoille siten, että ne ovat vallanneet Ranskan itäosan markkinoita ja kohdistaneet markkinointiponnistukset nimenomaan Cedestin asiakkaisiin."

2188 Kyseisen muistion laatija katsoo siis, että aikaisempi tilanne, johon liittyi Saarlandin markkinoiden jakamista koskenut sopimus, muuttui merkittävästi Cedestin toimenpiteiden vuoksi. Cedest ei ollut enää tyytyväinen sille Saarlandin osalta jaettuun kiintiöön ja alkoi myydä Saarlandin ulkopuolella sijaitseville saksalaisille asiakkaille noin 120 000 tonnia sementtiä. Tämä tilanteen perinpohjainen muutos oli saanut saksalaistuottajat reagoimaan ja aloittamaan sementinmyynnin Ranskassa ja erityisesti sen itäosassa. Muistion laatijan mielestä Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus kuuluu siis laajempaan järjestelyyn, johon sisältyvät myös sementtitoimitukset Ranskan ja Saksan välillä muillekin alueille kuin Saarlandin osavaltioon.

2189 Asiakirjan muut kohdat vahvistavat sen, ettei Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaa sopimusta, joka oli ollut voimassa ainakin vuosien 1959 ja 1977 välisenä aikana, tämän jälkeen enää sovellettu.

2190 Kyseisessä asiakirjassa todetaan vielä esimerkiksi seuraavaa:

"Huolimatta Ranskan frangin devalvoinnista ja hintojen jäädyttämisestä (11/06/1982) saksalaistuottajat pyrkivät lisäämään toimintaansa idässä.

[— —]

Lisäksi Cedest tietyllä tavalla myrkyttää ilmapiirin, mikä väistämättä johtaa konfliktiin — joka uhkaa levitä leviämistään siihen saakka, kun yritämme määritellä tonnikiintiöitämme.

Ongelma on kuitenkin entisellään, mitä tulee tonnimääriin, joita saksalaistuottajat ovat saaneet Ranskan markkinoilta — Cedestin käyttäytymisen vuoksi."

2191 Näin ollen kyseisestä muistiosta ei voida päätellä, kuten komissio väittää (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 2 kohta), että Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus olisi ollut vuonna 1982 edelleen voimassa.

2192 Toiseksi 23.6.1982 päivätystä Lafargen sisäisestä käsin kirjoitetusta muistiosta (asiakirjat nro 33.126/6592—6596), jota on siteerattu kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohdassa, ilmenee, että Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus, joka oli voimassa 1970-luvulle saakka, oli asianomaisten tuottajien reaktio siihen, kun ranskalaisten ja saksalaisten tuottajien väliset suhteet olivat ensimmäistä kertaa tulehtuneet. Tämän reaktion yhteydessä Saarlandin markkinat päätettiin jakaa siten, että ranskalaistuottajat saisivat vastattavakseen puolet myynnistä ja saksalaistuottajat toisen puolen, mikä vahvistaa 22.7.1982 päivättyyn Vicatin muistioon sisältyneet tiedot, joiden mukaan Cedestillä ja Ciments français'lla oli 210 000 tonnin ja Dyckerhoffilla ja Heidelbergerillä 250 000 tonnin kiintiö (ks. edellä 2187 kohta). Itse asiassa 23.6.1982 päivätty Lafargen sisäinen muistio vahvistaa sen, että Saarlandin markkinoiden jakamisesta tehty sopimus kuului laajempaan asiayhteyteen, jolla Ranskan ja Saksan välisiä sementtitoimituksia pyrittiin sääntelemään.

2193 Kyseisessä muistiossa selostetaan Lafargen ja Dyckerhoffin välisiä keskusteluja. Vaikka kyseistä saksalaistuottajaa ei mainitakaan asiakirjassa nimenomaisesti, se voidaan tunnistaa ensinnäkin nimikirjainten GR käyttämisestä tekstissä tarkoittamaan Dyckerhoffin henkilöstöön kuuluneen Grünerin tekemiä ehdotuksia ja toiseksi kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 4 kohta) annetuista tiedoista sekä asianosaisten asioissa T-35/95 ja T-43/95 esittämistä perusteluista.

2194 Muistion laatija on kirjannut Grünerin ehdotukset seuraavalla tavalla:

"Gr 1) Rappel histoire

Il y a deux ans, occasion de parler avec G d'A. des affaires

— Laf.[Lafarge] en All. [Allemagne]

— Relations Cedest — All. du sud

La première perturbation fut la Sarre. Règle du jeu répartit. [répartition] ~~fifty fifty~~ I franc [france] avec résultat
alle m [allemagne]
relèvement du prix de 15 DM ou %. Clause
catastroph 5 000 t en trop -> nécess. [nécessaire]
10 000 on réagit

Cela a fonctionné
Vers 1970 Thionvilloise commence à fournir 20-30 000 [— —]
après -} W [Wössingen]
[— —]"

"Gr 1) Katsaus menneeseen

Kaksi vuotta sitten tilaisuus puhua G d'A:n kanssa seuraavista asioista:

— Lafarge Saksassa

— Cedestin suhteet Etelä-Saksaan

Ensimmäinen häiriö oli Saarlandissa. Pelisäännöt ~~50—50~~-jako I Ranska, josta tuloksena Saksa
hinnankorotus 15 DEM tai %
katastrofilauseke 5 000 t liikaa -> välttämätön
10 000 reagoidaan

tämä toimi
Noin vuonna 1970 thionvilleläinen alkanut toimittaa 20—30 000 [— —] myöhemmin -} W [Wössingen]
[— —]")

2195 Komissio täsmentää kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 4 kohta), ilman että kantajat olisivat tätä kiistäneet, että "thionvilleläisellä" tarkoitettiin itse asiassa Cedestiä.

2196 Kyseisen muistion sisällöstä käy ilmi, ettei Cedest ollut 1970-luvun alun jälkeen enää noudattanut Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaa sopimusta vaan oli selvästi ylittänyt kiintiönsä. Kuten 22.7.1982 päivätystä Vicatin sisäisestä muistiosta ilmenee, Cedest myi sementtiä myös muille Saksan alueille kuin Saarlandiin 1970-luvun lopulta lähtien, mikä muutti perusteellisesti siihen saakka Ranskan ja Saksan välillä vallinnutta tilannetta (ks. edellä 2187 kohta), ja Lafargen muistio vahvistaa sen, että Cedestin toimenpiteet ja saksalaistuottajien vastareaktio koskivat sekä Saarlandin osavaltiota että muita alueita rajan molemmin puolin.

2197 Lafargen muistion laatija toteaa lisäksi toisessa kohdassa, että "[— —] Cedest a voulu faire éclater le syst. franç. [— —]" ("Cedest halusi hajottaa Ranskan järjestelmän"), mikä niin ikään osoittaa, että Cedestin käyttäytymisen katsottiin vaarantavan koko tilanteen.

2198 Hän täsmentää lisäksi, että "BC" ihmettelee, "millä oikeudella Cedest on jatkanut tätä jo 10 vuoden ajan". Tämän kysymyksen esitti Lafargen B. Collomb, joka edusti kyseisessä tapaamisessa Lafargen saksalaista tytäryhtiötä (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 11 kohdan neljäs alakohta) Wössingeniä (aiemmin Portland Zementwerk Wössing eli PZW), koska hän oli kyseisen tytäryhtiön johtotehtävissä. Tällaiset kommentit osoittavat, että Cedestin käyttäytymisellään aiheuttamat häiriöt olivat muistiota laadittaessa jatkuneet jo 10 vuoden ajan.

2199 Näin ollen ei voida väittää, että 23.6.1982 päivätty Lafargen sisäinen muistio osoittaisi, että Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaa sopimusta olisi sovellettu vielä vuosina 1982 ja 1983.

2200 Tämän kuten edellisenkin asiakirjan perusteella voidaan päätellä, että Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus oli järjestely, jonka soveltamisala ylitti Saarlandin osavaltion rajat ja ulottui koskemaan kaikkia Ranskan ja Saksan välisiä suhteita. Kartelli merkitsi sitä, ettei sementtiä myyty yli rajojen, ja mikäli myytiin, se tapahtui sovittujen rajojen mukaisesti, kuten Saarlandin markkinoilla, johon kyseisen osavaltion historiallisten liittymäkohtien vuoksi sovellettiin poikkeusjärjestelyä. Sitä vastoin kumpikaan asiakirjoista ei osoita, että sopimus olisi ollut olemassa vielä vuosina 1982 ja 1983, koska niiden mukaan sopimuksen olivat Cedestin lisäksi saattaneet kyseenalaiseksi myös saksalaiset tuottajat.

2201 Komissio mainitsee väitteensä tueksi vielä kaksi asiakirjaa: päiväämättömän Lafargen sisäisen muistion (asiakirjat nro 33.126/6582 ja 6583), jota on siteerattu kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 7 kohdassa ja jossa selvitetään Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välillä 17.11.1982 pidetyssä kokouksessa käytyjen keskustelujen sisältö, sekä 17.5.1983 päivätyn Ciments français'n muistion (asiakirjat no 33.126/4251—4253), jota on siteerattu kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 9 kohdassa ja jossa kerrotaan 9. ja 10.5.1983 pidetystä Ciments français'n ja Dyckerhoffin välisestä tapaamisesta.

2202 Nämä kaksi asiakirjaa eivät kuitenkaan ole ristiriidassa niiden toteamusten kanssa, jotka on tehty 22.7.1982 päivätyn Vicatin sisäisen muistion ja 23.6.1982 päivätyn Lafargen sisäisen muistion perusteella.

2203 Ensinnäkin päiväämättömässä Lafargen sisäisessä muistiossa, joka oli otsikoitu "Huippukokous CEDEST/DYCK/HEI 17/11", oli alaotsikkona "JM:ltä B. Collombille". Ensimmäinen kohta on sanamuodoltaan seuraava: "Knut BFB soitti tänään iltapäivällä selostaakseen minulle lyhyesti eilisaamun kokousta, jota oli jatkettu lounaalla 'mitä parhaassa ilmapiirissä' —

osallistujat: Seillière + Renard Lose-Gruner Brenke." Nimikirjaimet "JM" kuuluvat J. Marichalille, joka edustaa Lafargea. Seillière ja Renard ovat Cedestin edustajia. Lyhenne "Knut BFB" viittaa Lafargen erääseen yhtiökumppaniin tytäryhtiössään Wössingenissä, Knut Bücker-Flürenbrockiin. J. Lose ja H. Grüner edustavat Dyckerhoffia. T. Brenke on Heidelbergerin edustaja.

2204 Tästä muistion ensimmäisestä kohdasta, jota kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole siteerattu, käy siten ilmi, että siihen sisältyvät tiedot ovat peräisin yhdeltä henkilöltä eli Knut Bücker-Flürenbrockilta, joka ei ollut osallistunut kyseiseen 17.11.1982 pidettyyn kokoukseen.

2205 Cedest on kuitenkin huomautuksissaan, jotka se on esittänyt 7.1.1998 sen johdosta, että se sai tilaisuuden tutustua komission asiakirja-aineistoon 18. ja 19.6.1997 toteutetun prosessinjohtotoimen perusteella, vedonnut muun muassa 7.1.1983 päivättyyn Lafargen sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/7514—7516), joihin se ei ollut saanut tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, riitauttaakseen kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 7 kohdassa siteeratun Lafargen sisäisen muistion todistusarvon ja näyttääkseen toteen sen, että sen itsenäinen käyttäytyminen Saksassa oli edelleen jatkunut kyseisenä ajanjaksona.

2206 On todettava, että kyseinen 7.1.1983 päivätty muistio, jonka komissio ei ole asiassa T-38/95 pidetyssä istunnossa kiistänyt liittyvän objektiivisesti Cedestiä vastaan huomioon otettuihin väitteisiin, olisi paitsi ollut Cedestin kannalta hyödyllinen sen käyttäessä puolustautumisoikeuksiaan hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 247 kohta ja jäljempänä 2284—2290 kohta), myös saattanut uuteen valoon kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 7 kohdassa siteeratun Lafargen sisäisen muistion niiden lausumien osalta, joita Cedestin edustajat olivat tosiasiallisesti antaneet Dyckerhoffin ja Heidelbergerin edustajien kanssa 17.11.1982 pidetyssä kokouksessa.

2207 Kyseinen 7.1.1983 päivätty muistio on sisäinen muistio, johon kaksi Lafargen edustajaa, Collomb ja Marichal ovat keränneet tietoja Lafargen yhtiökumppaneina Wössingenissä olleiden veljesten E. ja K. Bücker-Flürenbrockin 50-vuotisjuhlien yhteydessä muun muassa Dyckerhoffin ja Heidelbergerin edustajien kanssa 10.12.1982 pidetyssä tapaamisessa. Kyseisessä muistiossa todetaan otsikolla "Lose ja Bremke" seuraavaa: "Ei mitään erityistä, hyvin ystävällisiä. — Perinteinen fraasi: 'teidän pitäisi toimia Saksan liittotasavallassa', mutta ei mitään uutta. — 'Kyllä, olemme keskustelleet Cedestin kanssa. Keskustelut olivat muodollisesti rauhallisia ja miellyttäviä, mutta pohjimmiltaan mikään ei ole muuttunut.' He eivät sitä vastoin viitanneet millään tavoin siihen, mitä Knut Bücker-Flürenbrock väittää Cedestin todenneen kyseisessä kokouksessa eli että 'Olemme täysin valmiit siihen, että RMC ottaa lisää sementtitonneja Wössingeniltä. Mutta siinä tapauksessa RMC ostaa vähemmän sementtiä Rheinland-Westfalenista eli Dyckerhoffilta.'"

2208 Useat seikat osoittavat, että muistion tässä kohdassa viitataan 17.11.1982 Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välillä pidettyyn kokoukseen. Ensinnäkin Lose edustaa Dyckerhoffia ja

nimi "Bremke" viittaa T. Brenkeen, joka edustaa Heidelbergeriä. Toiseksi 7.1.1983 päivätyn muistion kohteena ollut tapaaminen oli pidetty 10.12.1982 eli vähemmän kuin kuukausi Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välillä 17.11.1982 pidetyn kokouksen jälkeen. Kolmanneksi molemmat muistiot eli sekä 7.1.1983 päivätty muistio että kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 7 kohta) siteerattu muistio ovat Lafargen sisäisiä muistioita, jotka sama henkilö eli Marichal oli laatinut. Neljänneksi 7.1.1983 päivätyssä muistiossa käytetty sanamuoto osoittaa, että kyseinen muistio ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 7 kohta) siteerattu päiväämätön muistio liittyvät toisiinsa. Esimerkiksi kyseisen päiväämättömän muistion ensimmäinen kohta osoittaa sen olevan muistio 17.11.1982 pidetystä kokouksesta, josta K. Bücker-Flürenbrock on kertonut puhelimitse Marichalille 18.11.1982 (ks. edellä 2203 kohta). Lisäksi 7.1.1983 päivätyssä muistiossa ei viitata ainoastaan Dyckerhoffia edustaneen Losen ja Heidelbergeriä edustaneen Brenken Cedestin edustajien kanssa pitämän kokouksen miellyttävään ilmapiiriin vaan nimenomaisesti lausuntoon, jonka Bücker-Flürenbrock oli todennut Cedestin antaneen kyseisessä kokouksessa (ks. edellinen kohta).

2209 Kyseisessä 7.1.1983 päivätyssä muistiossa käytetty sanamuoto ja siinä käytetty tietolähde vievät siis kaiken todistusarvon asiakirjalta, jota komissio on käyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 7 kohta) selvittäessään lausumia, jotka Cedestin edustajat sen mukaan olivat antaneet 17.11.1982 pidetyssä kokouksessa Saarlandin markkinoista.

2210 Ne ovat ensinnäkin täysin ristiriidassa niiden lausumien kanssa, jotka sisältyvät muistioon, jota komissio on siteerannut kanteen kohteena olevassa päätöksessä päätellessään, että Cedest oli valmis rajoittamaan myyntiään Saksassa ja sopeuttamaan sen markkinoiden kehitykseen (22 perustelukappaleen 7 kohta ja 50 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta). Toiseksi toisin kuin kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 7 kohta) siteeratussa sisäisessä muistiossa, tiedot on saatu sellaisilta henkilöiltä eli Loselta ja Brenkeltä, jotka olivat tosiasiallisesti osallistuneet Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välillä 17.11.1982 pidettyyn kokoukseen.

2211 Sen lisäksi, että Cedestin puolustautumisoikeuksia on loukattu sillä, ettei se saanut tilaisuutta tutustua 7.1.1983 päivättyyn muistioon hallinnollisessa menettelyssä (ks. jäljempänä 2284—2290 kohta), muistion sisältö osoittaa näin ollen, että komissio on tehnyt arviointivirheen, kun se perustellen kantaansa kanteen kohteena olevassa päätöksessä siteeratun päiväämättömän sisäisen muistion kohdilla, joiden mukaan "[— —] 1. Seillière on ensimmäistä kertaa lähtenyt seuraavista luvuista (vienti Saksan liittotasavaltaan, ilman Saarlandin osavaltiota): [— —] 3. Cedest on vahvistanut halukkuutensa olla myymättä Saksan liittotasavaltaan (Ci#SO#)[sementti] RMC:tä — — ja PZW:tä [Wössingen] lukuun ottamatta. Se suostuisi myös jatkossa sopeuttamaan Saksan liittotasavaltaan suuntautuvat toimituksensa (edelleen Saarlandia lukuun ottamatta) tähän maahan suuntautuvien toimitusten kehitykseen, sekä niiden vähenemiseen että lisääntymiseen [— —]", on katsonut, että "Cedest [oli] valmis rajoittamaan Saksaan suuntautuvaa myyntiään ja sopeuttamaan sen markkinoiden kehitykseen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 7 kohta) ja että se oli "ilmoittanut Dyckerhoffille ja Heidelbergerille, ettei se halunnut myydä Saksan liittotasavallassa muille kuin RMC:lle ja PZW:lle, ja että se suostui 'jatkossa sopeuttamaan Saksan liittotasavaltaan suuntautuvat toimituksensa (edelleen Saarlandia lukuun ottamatta) tähän maahan suuntautuvien toimitusten kehitykseen, sekä niiden vähenemiseen että lisääntymiseen' (ks. 17.11.82 päivätty muistio edellä 22 perustelukappaleen 7 kohdassa)" (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta).

2212 Tässä tilanteessa komissio ei voi todeta, että Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus olisi ollut olemassa vuosina 1982 ja 1983, pelkästään niiden lausumien perusteella, jotka kanteen kohteena olevassa päätöksessä siteeratun Lafargen sisäisen muistion mukaan Knut Bücker-Flürenbrock oli kertonut Cedestin edustajien antaneen.

2213 Toiseksi komissio ei kykene pelkästään 17.5.1983 päivätyn Ciments français'n muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/4251—4253) perusteella näyttämään toteen, että Saarlandin markkinoiden jakamisesta olisi pyritty tekemään kokonaisvaltainen sopimus. Sen sisällöstä voidaan enintään päätellä, että Dyckerhoff ja Ciments français olivat keskustelleet Saarlandin markkinoista (ks. jäljempänä IV.151—IV.163 kohta).

2214 Käytetyt sanamuodot näet osoittavat, että ainakin Ciments français tarkastelee Saarlandin tilannetta erillään siitä "alueesta", jolla Ciments français organisoi teollista toimintaansa luxemburgilaisesta yhtiöstä Intermosellesta käsin, jossa Ciments français on Ciments luxembourgeois'n ja Dyckerhoffin yhtiökumppanina.

2215 Muistion laatija toteaa esimerkiksi 1 kohdan toisessa alakohdassa eläkkeelle siirtyvästä Dyckerhoffin edustajasta, Grüneristä seuraavaa: "Hän on kuitenkin edelleen aktiivinen, erityisesti suhteissa naapurimaihin. On siis todennäköistä, että hän edelleen huolehtii tavalla tai toisella Intermosellesta, Ciments luxembourgeois'sta ja ehkä myös Saarlandin tilanteesta."

2216 Hän toteaa 5 kohdan toisessa ja kolmannessa alakohdassa seuraavaa: "Doumenc[, joka] on selvittänyt laajasti aikaisempia hankkeitamme CL:n [Ciments luxembourgeois] kanssa, korostaa, että me pidämme asemaamme IM:ssä [Intermoselle] lähtökohtana koko politiikallemme kyseisellä alueella ja että meidän pitää tältä pohjalta, jossa olemme tasaveroisesti DYZ:n [Dyckerhoff] kanssa, harkita yhdessä muutoksia, joita tulevaisuudessa tapahtuu ja joihin meidän pitää lähteä mukaan. Samoin olisi toivottavaa noudattaa yhteistä teollisuuspolitiikkaa Saarlandissa, jossa tapahtuu jatkuvasti muutoksia." Hän toteaa siis implisiittisesti, että tuolloin kyseiset kaksi tuottajaa eivät noudattaneet tai olivat lakanneet noudattamasta yhteistä teollisuuspolitiikkaa Saarlandissa ja että kyseisillä markkinoilla oli odotettavissa muutoksia.

2217 Muistion laatija toteaa lopuksi 6 kohdassa seuraavaa: "DYZ [Dyckerhoff] on vahvistanut, että neuvotteluissa oltiin pääsemässä CL:n [Ciments luxembourgeois] kanssa sellaiseen tulokseen, jossa DYZ [Dyckerhoff] saisi 100 000 tonnin jauhatuskiintiön CL:n [Ciments luxembourgeois] jauhatustehtailla ja Trierin ja Eifelin alueiden sementtitoimitukset. Lähtökohtaisesti nämä tonnimäärät eivät mene Saarlandiin, paitsi jos siitä on selvää taloudellista etua verrattuna Göllheimin tehtaaseen, joka toimittaa tällä hetkellä tavaran Saarlandiin. Näitä tonnimääriä ei missään tapauksessa toimiteta Ranskaan."

2218 Komission tämän muistion perusteella esittämää tulkintaa ei voida hyväksyä. Vaikka oletettaisiin 6 kohdassa käytettyjen ilmaisujen kuvastavan sitä, että Dyckerhoff halusi ilmoittaa Ciments français'lle, ettei se aikonut muuttaa niiden kummankaan asemia Saarlandin markkinoilla, se ei osoita sitä, että ranskalais- ja saksalaistuottajien välillä olisi tehty kokonaisvaltainen sopimus Saarlandin markkinoiden jakamisesta.

2219 On lopuksi kiistatonta, että kaksi ensimmäistä komission todisteeksi esittämää asiakirjaa (22.7.1982 päivätty Vicatin muistio ja 23.6.1982 päivätty Lafargen sisäinen muistio; ks. edellä 2186—2200 kohta) osoittavat, että Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus on ollut olemassa ja että sitä on sovellettu ainakin vuoteen 1970 ja mahdollisesti vuoteen 1977 saakka. Kyseisen sopimuksen ulottuvuus on kuitenkin laajempi kuin komissio on sen määritellyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä, eikä niiden neljän asiakirjan perusteella, joita komissio päätöksessä siteeraa, voida päätellä, että sopimus olisi ollut kiistaton ja kyseenalaistamaton tosiseikka vuosina 1982 ja 1983.

2220 Saarlandin markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen, sellaisena kuin se on ymmärretty kanteen kohteena olevassa päätöksessä, olemassaolo vaikuttaa jo sellaisenaan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdan laillisuuteen, koska komissio pitää sitä yhtenä 23.6.1982 alkaneen kilpailusääntöjen rikkomisen perustekijänä (ks. edellä 2172—2180 kohta).

2221 Komission kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 2 kohdassa siteeraaman SST:n perustamista koskevan sopimuksen olemassaoloa ei ole kiistänyt yksikään kantajista, ei myöskään päivämääriä, jotka kanteen kohteena olevassa päätöksessä on otettu huomioon yhtiön perustamisen ja sen luovutuksen osalta (22 perustelukappaleen 2 kohta). Dyckerhoff väittää, ettei SST liity millään tavoin toimitusten jakoon ja että sen toiminta rajoittui koskemaan säiliöissä toimitetun sementin kuljetuksia. Heidelberger korostaa puolestaan sitä, ettei se ole käyttänyt valtaa SST:ssä, kun otetaan huomioon sen vähäinen osuus kyseisen yhtiön osakepääomasta, ja ettei se ole koskaan turvautunut SST:hen oman sementtinsä kuljetuksia koskevissa kysymyksissä.

2222 Komissio ei täsmennä kanteen kohteena olevassa päätöksessä, miten tärkeänä se pitää SST:n perustamista koskevaa sopimusta väitetyn Saarlandin markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen täytäntöönpanon kannalta. Vaikka se toteaa tosiseikkoja selostaessaan (22 perustelukappaleen 2 kohta), että "Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaa sopimusta tuki toinen sopimus, joka liittyi sementinkuljetukseen keskittyneen yhteisyrityksen 'Saarländische Silo-Transport GmbH:n' perustamiseen ja jonka mukaan kyseisen yrityksen piti hoitaa ainoastaan osakkaiden (ARBED, Ciments français, Cedest, Wülfrather, Heidelberger, Dyckerhoff) Saarlandiin suuntautuvia sementtikuljetuksia", se ei enää oikeudellista arviointia tehdessään viittaa SST:hen todetessaan Saarlandin markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen olemassaolon. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen asioissa T-35/95, T-38/95, T-39/95 ja T-42/95 antamassaan vastauksessa komissio täsmentää, että se on maininnut SST:n perustamisesta tehdyn sopimuksen tosiseikkojen kuvailun yhteydessä tekemättä siitä oikeudellisia päätelmiä. Se lisää, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, joka koskee Saksan ja Ranskan välisten sementtitoimitusten sääntelyä, ei viitata tähän sopimukseen ja että sopimusta ei ilmeisesti ole sovellettu 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettuna kilpailusääntöjen rikkomisaikana.

2223 Näin ollen kyseistä sopimusta ei pidä ottaa huomioon annettaessa ratkaisua Saarlandin markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen olemassaolosta kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijänä.

2224 Kaiken edellä esitetyn perusteella komissio ei ole osoittanut, että Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus, johon se kanteen kohteena olevassa päätöksessä vetoaa, olisi ollut olemassa vuosina 1982 ja 1983. Ei siis ole tarpeen antaa ratkaisua siitä, onko kukin kantaja mahdollisesti osallistunut kyseiseen sopimukseen, eikä siitä tosiseikkojen kuvauksesta, johon Ciments français ja Heidelberger ovat vedonneet.

2225 On siis lopuksi todettava, että 3 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava osittain eli siltä osin kuin siinä todetaan Dyckerhoffin, SFIC:n, Cedestin, Ciments français'n, Heidelbergerin, Lafargen ja BDZ:n osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen 23.6.1982 lähtien.

Ranskalaisten ja saksalaisten tuottajien ja järjestöjen väliset yhdenmukaistetut menettelytavat vuosien 1982 ja 1984 välisenä aikana

2226 Dyckerhoff, SFIC, Cedest, Ciments français, Heidelberger ja Lafarge kiistävät osallistuneensa millään tavoin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka komissio on todennut kanteen kohteena olevassa päätöksessä. BDZ ei sitä vastoin esitä mitään väitteitä kyseisistä yhdenmukaistetuista menettelytavoista.

2227 Ennen kuin arvioidaan kyseisten kantajien esittämien eri väitteiden perusteltavuutta, muistutettakoon mieliin, miten komissio on kuvannut kanteen kohteena olevassa päätöksessä kyseisiä yhdenmukaistettuja menettelytapoja.

2228 Komissio toteaa 50 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäisessä alakohdassa seuraavaa:

"Sen jälkeen kun Cedest oli vienyt sementtiä muihin Saksan osavaltioihin kuin Saarlandiin ja kun saksalaistuottajat olivat reagoineet Ranskassa, tehtiin kahdenvälisiä järjestelyjä, joilla pyrittiin rajoittamaan rajat ylittävää sementtikauppaa."

2229 Tämän jälkeen se toteaa (saman kohdan toinen ja kolmas alakohta) SFIC:n ja BDZ:n välisten neuvottelujen, SFIC:n ja asianomaisten ranskalaistuottajien Cedestiä kohtaan harjoittaman

painostuksen, Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välisen yhteistoiminnan, Lafargen ja Dyckerhoffin välisen yhteistoiminnan ja Dyckerhoffin ja Ciments français'n välisen yhteistoiminnan olemassaolon.

2230 Se ilmoittaa (neljäs alakohta), että "ranskalais-saksalaisiin suhteisiin liittyneitä ongelmia käsiteltiin 'kuumana kiistakysymyksenä' 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (ks. edellä 19 perustelukappaleen 9 kohta)".

2231 Se toteaa (viides alakohta), että nämä yhteistoimintajärjestelyt ovat yhdenmukaistettuja menettelytapoja, jotka "ovat johtaneet siihen, että kyseisten ranskalaisten ja saksalaisten yritysten ja yritysten yhteenliittymien välillä on tehty sopimus", ja korostaa (seitsemäs alakohta), että näillä yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla, jotka on toteutettu vuosina 1982—1984, on rikottu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.

2232 Komissio toteaa päätösosan 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa kilpailusääntöjen rikkomisen, johon sisältyy nimenomaan yhdenmukaistettuja menettelytapoja.

2233 Komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen tueksi vedonnut useisiin asiakirjoihin näyttääkseen toteen 50 perustelukappaleen 3 kohdan toisessa ja kolmannessa alakohdassa tarkoitetut viisi yhdenmukaistettua menettelytapaa (ks. edellä 2299 kohta), jotka toteutettiin sen mukaan vuosina 1982—1984 ja joilla "pyrittiin jakamaan markkinat ja rajoittamaan sementtikauppaa Ranskan ja Saksan välillä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 4 kohdan ensimmäinen alakohta), mihin asianomaiset yritykset pyrkivät erityisesti "laajentaakseen Saarlandia koskevan sopimuksen koskemaan muita Saksan osavaltioita ja liittääkseen tämän sopimuksen laajempaan Ranskan ja Saksan välisen kaupan sääntelyyn" (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 4 kohdan toinen alakohta).

2234 Dyckerhoff ei kiistä osallistuneensa vuosina 1982 ja 1983 saksalaisten ja ranskalaisten tuottajien kanssa käytyihin keskusteluihin ja huolestuneensa Cedestin lisääntyneestä aktiivisuudesta Dyckerhoffin luonnollisilla markkinoilla. Myös Heidelberger pitää mahdollisena, että ranskalaisten ja saksalaisten tuottajien välillä oli vuonna 1982 yhteydenottoja, joiden tarkoituksena oli mahdollisuuksien mukaan lopettaa rajat ylittävä kauppa, jota oli tuolloin ilmennyt. Se väittää kuitenkin, ettei asiasta tehty minkäänlaista sopimusta.

2235 Komission huomioon ottamia yhdenmukaistettuja menettelytapoja on tarkasteltava siinä järjestyksessä kuin ne on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 2 ja 3 kohdassa.

A SFIC:n ja BDZ:n väliset neuvottelut

2236 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan toisessa alakohdassa SFIC:n ja BDZ:n käyneen neuvotteluja keskenään ja viittaa tässä yhteydessä kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohdassa mainittuun 23.6.1982 päivättyyn käsin kirjoitettuun Lafargen sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/6592—6596) täsmentämättä kuitenkaan, miltä kohdin muistio liittyy asiaan.

2237 SFIC kiistää tulkinnan, jonka komissio on omaksunut kanteen kohteena olevassa päätöksessä tämän muistion ja erityisesti seuraavan, asiakirjan ensimmäisellä sivulla olevan katkelman osalta, jossa selostetaan Dyckerhoffin edustajan Grünerin lausumia:

"1) Rappel histoire":

"[...] puis Gemalen Schläbnen -> RFA pq réaction
interne en France. Verband [le BDZ] a très mal vu
d'autant plus qu'il y avait
Pas maîtriser le partenaire (filiale)?
Pourparlers avec syn.fr. [le SFIC] et supposons que
les tonnages ont grandi à un point tel que
le marché en a été perturbé
CLK 25/HOZ 25 et PZ 35 mélange
par RMC. Publicité
Très longtemps attendu sans rien faire [...]"

"1) Katsaus menneeseen":

"[— —] sitten Gemalen Schläbnen -> Saksan liittotasavalta aiheuttaa sisäisen vastareaktion Ranskassa. Verband [BDZ] katsonut sitä erittäin karsaasti, etenkin koska oli
Ei hallitse kumppaniaan (tytäryhtiö)?
Neuvotteluja ranskalaissyndikaatin [SFIC] kanssa ja oletetaan, että tonnimäärät ovat kasvaneet niin paljon, että markkinoilla on ollut häiriöitä
RMC sekoittaa CLK 25/HOZ 25:ta ja PZ 35:a.
Mainontaa
Odottanut pitkään tekemättä mitään [— —]"

2238 Sen mielestä ei voida ajatella, että kyseiset neuvottelut olisivat olleet neuvotteluja BDZ:n kanssa, ja se korostaa, että riidanalainen katkelma koskee joka tapauksessa vuotta 1982 edeltäneitä tapahtumia.

2239 Vaikka tässä muistion katkelmassa viitataankin BDZ:hen ("Verband") ja SFIC:n kanssa käytyihin neuvotteluihin, se sisältyy, kuten SFIC korostaa, historiaa koskevaan katsaukseen, jonka Grüner on esittänyt tapahtumista, jotka ovat olleet merkkipaaluja Ranskan ja Saksan sementintuottajien välisissä suhteissa Cedestin toimenpiteiden jälkeen 1970-luvulla. Vaikka oletettaisiin, että kyseiset maininnat todistavat SFIC:n ja BDZ:n välillä käydyn neuvotteluja, on todettava, että ne liittyvät kyseisen muistion laatimista edeltäneeseen aikaan.

2240 Muistio ei siis todista SFIC:n ja BDZ:n välillä neuvotellun vuosien 1982 ja 1984 välisenä aikana.

2241 Vaikka komissio viittaa nimenomaisesti vain kyseiseen muistioon katsoessaan SFIC:n ja BDZ:n sopineen yhteistoiminnasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta), se esittää lisäksi kaksi muuta seikkaa, jotka osoittavat SFIC:n ja BDZ:n välillä käydyn tällaisia neuvotteluja ainakin vuonna 1984, kun se esittelee tuloksen, johon sen mukaan erilaiset yhdenmukaistetut menettelytavat ovat johtaneet, eli vuonna 1984 tehdyn sopimuksen.

2242 Komissio täsmentää kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan viidennessä alakohdassa, että Ciments français'n pääjohtajan ja SFIC:n puheenjohtajan B. Laplacen 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä Heidelbergerin pääjohtajalle ja BDZ:n puheenjohtajalle P. Schuhmacherille (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta) "viitataan [muun muassa] Laplacen, Losen ja Brenken välillä säännöllisesti pidetyissä kokouksissa tapahtuneeseen edistykseen vuoteen 1984 nähden".

2243 Ainakin yksi tämän kirjeen kappaleista (ensimmäinen ja toinen alakohta) osoittaa sen, että kyseisten kahden järjestön välillä järjestettiin vuonna 1984 kokouksia Ranskan ja Saksan sementintuottajien välisissä suhteissa ilmenneiden ongelmien käsittelemiseksi: "Kuten tiedätte, pidän säännöllisesti kokouksia [Dyckerhoffin] Jürgen Losen ja [Heidelbergerin] Ted Brenken kanssa. Jos tarkastellaan tilannetta, jossa olimme vuonna 1984, uskon sen, mistä olemme näissä kokouksissa puhuneet, toimineen varsin hyvin." Lisäksi on todettava, että vaikka kirje on laadittu Ciments français'n logolla varustetulle paperille, Laplace viittaa siinä nimenomaan asemaansa SFIC:n puheenjohtajana (viides alakohta) ja mainitsee "ranskalaiset osapuolet" ("French parties"). Hän ei myöskään viittaa kirjeessään missään vaiheessa nimenomaisesti Heidelbergerin — jonka pääjohtaja Schuhmacher oli — asemaan, vaan puhuu sitä vastoin "saksalaisista osapuolista" ("German side") ja "Ranskan ja Saksan intresseistä" ("French and German interests"). Kirjeessä käsitellyt aiheet kuuluvat lisäksi kansallisen toimialajärjestön toimivaltaan, sillä ne koskevat kyseisten kahden maan sementintuottajien välisiä suhteita.

2244 Komissio viittaa lisäksi Cembureaun valtuuskuntien johtajien 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa käytyihin keskusteluihin alaviitteessä 100 ja kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan neljännessä alakohdassa.

2245 Kuten alaviitteessä 100 todetaan, kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohdassa siteeratusta 19.3.1984 pidettyä Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokousta koskevasta 15.3.1984 päivätystä puheenjohtajalle osoitetusta muistiosta (asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) ilmenee, että Ranskasta Saksaan suuntautuvan viennin katsottiin ennen kyseistä kokousta olevan edelleen "kuuma kiistakysymys". Sekä SFIC että BDZ osallistuivat kokoukseen, ja SFIC:tä edusti Collomb ja BDZ:tä A. von Engelhardt (19 perustelukappaleen 8 kohta).

2246 Kyseisestä 15.3.1984 päivätystä muistiosta ilmenee, että Ranskasta Saksaan suuntautuvaa vientiä koskevia neuvotteluja suunniteltiin ja että ne eivät koskeneet perinteistä ja jopa rakenteellista kauppaa näiden kahden jäsenvaltion välillä.

2247 Muistion 2 kohdassa, jonka otsikkona on "Tilanne Euroopan markkinoilla", todetaan esimerkiksi seuraavaa:

"— Jäsenvaltioiden tuontia ja vientiä kuvaavan taulukon esittely

— Muistutettakoon, että keskustelut eivät koske perinteistä ja jopa rakenteellista valtioiden välistä kauppaa, kuten Saksasta ja Belgiasta Alankomaihin suuntautuvaa vientiä.

— Kuumia kiistakysymyksiä ovat edelleen

— vienti Saksasta Isoon-Britanniaan ja Irlantiin

— vienti Ranskasta Saksaan

— vienti Espanjasta Irlantiin ja Isoon-Britanniaan.

— Tähän voidaan lisätä äskettäin mainittu kuuma kiistakysymys eli vienti Italiasta Sveitsiin.

— Tämän jälkeen pyydetään osallistujien kannanottoja pyöreän pöydän keskustelussa."

2248 Vaikka kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohdassa siteeratussa 2.4.1984 päivätyssä kokousmuistiossa (asiakirjat nro 33.126/11733—11737) ei mainitakaan 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa käytyjä ranskalais-saksalaisia suhteita koskeneita keskuste-

luja, tämä ei kuitenkaan kokonaan vie 15.3.1984 päivätyn muistion SFIC:n ja BDZ:n välillä vuonna 1984 käytyjä neuvotteluja koskevilta indisioilta merkitystä todisteena.

2249 Tämän kokousmuistion loppupäätelmä, jonka mukaan "jäsentenvälisestä kaupasta aiheutuneet paineet ovat selvästi vähentyneet kahdenvälisten suhteiden parantumisen ansiosta", vahvistaa sen, että Ranskan ja Saksan sementintuottajien välillä on joka tapauksessa ollut kahdenvälisiä yhteydenottoja vuonna 1984, kuten 22.9.1986 päivätyn, Laplacen Schuhmacherille osoittaman kirjeen edellä siteeratuista kahdesta ensimmäisestä alakohdasta ilmenee (ks. edellä 2243 kohta). Mainінta Ranskasta Saksaan suuntautuvasta viennistä 15.3.1984 päivätyssä muistiossa ja SFIC:n ja BDZ:n läsnäolo 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa osoittavat siis kyseisten kahden järjestön välillä käydyn neuvotteluja tuohon aikaan.

2250 Lopuksi on todettava, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitettyjen asiakirjojen sisältö paitsi antaa aiheen päätellä, että kyseisten kahden kansallisen järjestön eli SFIC:n ja BDZ:n välillä on käyty neuvotteluja ainakin vuonna 1984, osoittaa myös sen, että näiden neuvottelujen tavoite koski kyseisten kahden maan sementintuottajien välisten suhteiden erityistä tilannetta ja etenkin yrityksiä rajoittaa tai säännellä vientiä maasta toiseen. On siis näytetty toteen, että näiden kahden järjestön käymien neuvottelujen tavoite oli kilpailunvastainen. Lisäksi koska asianomaiset järjestöt eivät ole niille kuuluvasta näyttövelvollisuudesta huolimatta esittäneet vastakkaista näyttöä (edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta), on katsottava, että SFIC:n ja BDZ:n väliset neuvottelut ovat vaikuttaneet niiden käyttäytymiseen ja niiden sellaisten jäsenten käyttäytymiseen, jotka ovat toimineet Ranskan ja Saksan välissä kaupassa.

2251 Edellä esitetystä seuraa (2236—2250 kohta), että komissio saattoi perustellusti todeta SFIC:n ja BDZ:n välisen, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolosta. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei kuitenkaan ole mitään sellaista, joka osoittaisi tämän yhdenmukaistetun menettelytavan olleen olemassa ennen vuotta 1984. Tästä seuraa, että 3 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan SFIC:n ja BDZ:n käyneen lainvastaisia neuvotteluja ennen vuotta 1984.

B SFIC:n ja muiden asianomaisten ranskalaistuottajien Cedestiä kohtaan harjoittama painostus

2252 Komissio päättelee 23.6.1982 päivätystä Lafargen sisäisestä muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohta ja 50 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta; asiakirjat nro 33.126/6592—6596), että yhteistoiminnan, jonka tarkoituksena oli rajoittaa rajat ylittävää sementtikauppaa, seurauksena SFIC ja muut asianomaiset ranskalaistuottajat painostivat Cedestiä, jotta se vähentäisi vientiään Saksaan.

2253 Komissio ei mainitse kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdassa täsmällisesti kyseisen muistion sitä kohtaa, jonka perusteella se tekee tämän päätelmän.

2254 Se siteeraa kuitenkin 22 perustelukappaleen 16 kohdassa seuraavaa kohtaa (muistion kolmas sivu):

"Ind. (Syn) et particulièrement Laf. [Lafarge] a exercé tout son poids
lorsque concurr. sauvage (Kerpen)
(laitier moulu dangereux p. mélanges)."

("Tuottajat (toimiala) ja erityisesti Laf. [Lafarge] ovat ryhtyneet kaikin voimin
villiintynyttä kilpailua vastaan (Kerpen)
(jauhettu kuonasementti vaarallista sekoitusten kannalta)"

2255 Tämä kohta sijoitettuna muistiossa kuvattujen keskustelujen asiayhteyteen osoittaa sen, että Cedestiä tosiaankin painostettiin. Tämä painostus oli kilpailunvastaista. Edellisessä kohdassa siteerattua kohtaa edeltävät kohdat näet paljastavat sen, että painostuksen tarkoituksena oli saada Cedest lopettamaan aggressiivinen kaupallinen strategiansa Saksassa ja noudattamaan "home market -periaatetta" (muistion toisella sivulla käytetty ilmaisu).

2256 Komissio mainitsee tämän painostuksen harjoittajina SFIC:n ja "muut asianomaiset ranskalaistuottajat" (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta) eli Lafargen ja Ciments français'n.

2257 SFIC väittää, että komissio on väitetiedoksiannossa perustaen väitteensä 23.6.1984 päivätyn Lafargen sisäisen muistion otteeseen katsonut sen ainoastaan yrittäneen saada aikaan neuvotteluja BDZ:n kanssa. Sen mukaan kyseisessä asiakirjassa ei mainittu Cedestiä kohtaan harjoitettua painostusta.

2258 On tosiaankin todettava, ettei väitetiedoksiannossa mainittu SFIC:n kuuluneen niihin, jotka olivat harjoittaneet painostusta Cedestiä kohtaan. Komissio näet siteeraa otetta 23.6.1982 päivätystä Lafargen sisäisestä muistiosta, joka koski SFIC:n ja BDZ:n välillä käytyjä neuvotteluja, ja täsmentää tämän jälkeen, että "muistio jatkuu, ja siinä viitataan Lafargen ja Ciments français'n Cedestiä kohtaan harjoittamaan painostukseen" (väitetiedoksiannon 12 kohta, s. 25). Väitetiedoksiannon muissakaan kohdissa ei todeta SFIC:n osallistuneen Cedestiä kohtaan harjoitettuun painostukseen, johon viitataan 23.6.1982 päivätyssä Lafargen muistiossa. Tästä syystä tätä väitettä ei ole esitetty väitetiedoksiannossa sellaisella tavalla, että SFIC olisi voinut ymmärtää, että sen katsottiin osallistuneen tällaiseen menettelyyn. Näin ollen sen puolustautumisoikeuksien käyttämismahdollisuuksia on heikennetty. Tämän vuoksi kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan SFIC:n osallistuneen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla Cedestiä pyrittiin painostamaan.

2259 Lafargen osalta on todettava ainoastaan, että edellä 2254 kohdassa siteeratun 23.6.1982 päivätyn Lafargen sisäisen muistion kohdassa, jonka mukaan "Tuottajat (toimiala) ja erityisesti Laf. [Lafarge] ovat ryhtyneet kaikin voimin [— —]", kerrotaan juuri Lafargen intressejä edustaneen Collombin lausumista. Siinä ilmaistaan selvästi, että Lafarge on painostanut Cedestiä, vaikuttipa se Cedestin tosiasialliseen käyttäytymiseen tai ei. Näin ollen Lafargen osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdassa tarkoitettuun menettelyyn on näytetty siinä toteen.

2260 Lafarge ei myöskään kiistä juuri kyseistä kohtaa. Se itse asiassa täsmentää ainoastaan, että sen sisäisestä muistiosta ilmenee vain se, että se oli valittu välittäjäksi Cedestin aiheuttamassa konfliktitilanteessa ja että, kuten muut kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat osoittavat, eri asianomaisten osapuolten välillä oli erimielisyyttä, jonka vuoksi minkäänlainen oikeuskäytännön mukaan yhdenmukaistettuna menettelytapana pidettävä yhteisjärjestely tai yhteistyö ei ollut mahdollista (edellä 636 kohdassa mainittu asia 48/69, ICI v. komissio, tuomion 64 kohta ja asia T-2/89, Petrofina v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1087, 214 ja 215 kohta). Tältä osin se nojautuu myös Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välillä 17.11.1982 pidettyä kokousta koskevaan sisäiseen muistioonsa (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 7 kohta) ja Ciments français'n 17.5.1983 päivättyyn muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 9 kohta), sillä sen mukaan nämä asiakirjat osoittavat, ettei Cedest ole muuttanut käyttäytymistään eikä luopunut Saksan markkinoista.

2261 On kuitenkin todettava, että vaikka Lafargen tulkintaa omasta 23.6.1982 päivätystä sisäisestä muistiostaan olisikin pidettävä oikeana, sitä ei voida pitää tyhjentävänä. Se, että sitä on pyydetty toimimaan välittäjänä Cedestin aiheuttamassa konfliktitilanteessa, ei vaikuta näyttöön siitä, että sillä on todellisuudessa ollut yhteistoimintaa etenkin Ciments fraiçais'n kanssa. Tämä ei myöskään estä sitä, etteikö se olisi voinut siinä yhteydessä harjoittaa painostusta. Se seikka, että se on Cedestin osakas, on omiaan vahvistamaan todeksi painostuksen, johon sen 23.6.1982 päivätyssä sisäisessä muistiossa selvästi viitataan. Cedestiä kohtaan harjoitettuun painostukseen tähdänneen yhdenmukaistetun menettelytavan lainvastaisuus on jo näytetty toteen (ks. edellä 2255 kohta).

2262 Komissio ei ole myöskään väittänyt, että Cedest olisi muuttanut kaupallista strategiaansa SFIC:n ja muiden asianomaisten ranskalaistuottajien harjoittaman painostuksen seurauksena. Se on tältä osin ainoastaan osoittanut, että kyseisellä painostuksella, joka oli seurausta yhteistoiminnasta, pyrittiin pakottamaan Cedest muuttamaan käyttäytymistään (ks. edellä 2255 kohta), mikä riittää siihen, että voidaan katsoa sen olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista (ks. edellä 1674 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Näin ollen Lafargen väitteellä, joka koskee Cedestin käyttäytymistä painostuksen jälkeen, ei ole merkitystä.

2263 Lafargen väitteet, joiden mukaan sillä ei olisi ensinnäkään ollut mitään intressiä harjoittaa painostusta Cedestiä kohtaan, kun otetaan huomioon sen oman markkina-aseman ja sen saksalaisen tytäryhtiön Wössingenin markkina-aseman erityispiirteet, ja joiden mukaan taloudellinen "öljyläikkäteoria", jota komissio sen mukaan oli käyttänyt perustellakseen ranskalais-saksalaisen kartellin olemassaolon, ei voisi selittää sen kilpailukäyttäytymistä Saksassa, jossa Wössingenin myynti oli kasvanut vuodesta 1976 vuoteen 1991, koska kyseistä teoriaa ei voida

soveltaa myöskään tietyllä alueella hajallaan oleviin alueellisiin markkinoihin, on joka tapauksessa hylättävä.

2264 On huomattava, että toisin kuin Lafarge väittää, Cedestiä kohtaan harjoitettavaan painostukseen tähtäävän yhteistoiminnan olemassaoloa ei ole näytetty toteen markkinoiden taloudellisen analyysin perusteella mainitun "öljyläikkäteorian" valossa, vaan siltä itseltään peräisin olevan suoran asiakirjatodisteen perusteella. Sillä, oliko Lafargella mahdollisesti "intressiä" harjoittaa painostusta Cedestiä kohtaan, ei siten ole merkitystä, koska kyseisen painostuksen olemassaolo on näytetty asianmukaisesti toteen. Ei ole myöskään ristiriitaista, että yritys osallistuu kahdenväliseen kartelliin, jolla pyritään takaamaan kotimarkkinoiden rauhoittaminen, ja samalla pyrkii vahvistamaan paikallisen tytäryhtiönsä painoarvoa kyseisen kartellin kattamalla alueella. Tämä toteamus koskee välttämättä myös kaikkea muuta yhteistoimintaa, johon Lafargen katsotaan osallistuneen (ks. jäljempänä 2295—2315 ja 2331—2442 kohta).

2265 Useat seikat ovat lisäksi ristiriidassa Lafargen väitteen kanssa. On ensinnäkin selvää, että ranskalais-saksalaisten suhteiden tila huolestutti Lafargea, koska useissa asiakirjoissa viitataan sen osallistumiseen asiaa koskeneisiin keskusteluihin [23.6.1982 päivätty sisäinen muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/6592—6596), jossa sen edustaja Collomb korosti erityisesti "home market" -periaatteen olemassaoloa; päiväämätön sisäinen muistio, joka koski Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välillä 17.11.1982 pidettyä kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/6582 ja 6583); Dyckerhoffin edustajan C. Hummelin 28.7.1982 päivätty kirje Lafargen Collombille (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/6597—6599) ja Marichalin Collombia varten laatima 2.9.1982 päivätty Lafargen sisäinen muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirja nro 33.126/6584)]. Kuten komissio toteaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä, Lafargella oli lisäksi erityinen intressi osallistua ranskalais-saksalaisia suhteita koskeviin keskusteluihin, kun otetaan huomioon sen saksalaisen tytäryhtiön Wössingenin asema (22 perustelukappaleen 13 kohdan kolmas ja neljäs alakohta). Kuten komissio lisäksi kanteen kohteena olevassa päätöksessä korostaa (22 perustelukappaleen 13 kohdan toinen alakohta), vaikka Lafargen asema ei ollut täysin verrattavissa muiden ranskalaistuottajien asemaan, kun otetaan huomioon sen tehtaiden sijainti, se ei ollut suojassa ranskalais- ja saksalaistuottajien välisen kilpailun vaikutuksilta omalla myyntialueellaan, koska Cedestin Saksan markkinoilla omaksumien menettelytapojen aiheuttama konfliktitilanne oli vaarassa laajentua, mikäli saksalaistuottajat ryhtyisivät vastatoimenpiteisiin.

2266 Lafargen vaatimus, joka perustuu sen omiin 6.8.1982 (asiakirjat nro 33.126/7522—7524) ja 7.1.1983 (asiakirjat nro 33.126/7514—7516) päivättyihin sisäisiin muistioihin, on lisäksi jätettävä työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan nojalla tutkimatta, koska se on vedonnut niihin ensimmäistä kertaa istunnossa.

2267 Joka tapauksessa näiden kahden sisäisen muistion olemassaolo ja sisältö vahvistavat Lafargella todellisuudessa olleen selvä intressi niiden ongelmien suhteen, jotka Cedestin Saksassa omaksumat menettelytavat olivat aiheuttaneet, erityisesti sen vuoksi, että Lafarge oli omistajana Wössingenissä.

2268 Marichalin laatima 6.8.1982 päivätty muistio, joka on otsikoitu "LC:n [Lafarge] strategia Saksan liittotasavallassa 'Tapaus Cedest'", sisältää kolme erillistä osaa: A. Tämänhetkiset voimatekijät, B. Ennakoitavissa olevat toimenpiteet ja C. Toimenpide-ehdotukset.

2269 Muistion laatija toteaa A osan 3 kohdassa, että "C:n [Cedest] hyökkäykset koskevat Wössingeniä samalla tavoin kuin muitakin".

2270 Myös C osan kaikki viisi kohtaa osoittavat sen, että Lafarge katsoi Cedestin Saksassa omaksumien menettelytapojen koskevan itseään:

"1. Kieltäytyminen niin sanotusta yhteisjärjestelystä kahden suuren länsisaksalaisen kanssa ilman Cedestiä, koska se voisi merkitä LC:lle [Lafarge] ainoastaan pettymyksiä.

2. Pysyminen edelleenkin kannassa 'tulemme vain Cedestin kutsusta. Ranskassa vähemmistöosakkuuksien osalta toimitaan näin'.

3. Emme hyväksy edes ajatusta PZW:lle [Wössingen] sitä vastaan annettavista 'korvauksista', että Cedest sitoutuu olemaan jatkossa hyökkäämättä markkinoille, sillä se ei todennäköisesti noudattaisi sitoumuksiaan (huiputus), ja tästä syystä vältetään hankalia keskusteluja tonnimääristä (näin saadaan kaksi kärpästä yhdellä iskulla).

4. Cedestin tietynlainen kiristäminen: ei enää klinkkeriä, jos ei jarruta RMC/Ludwig — miksi pidättäytyä käyttämästä ainoaa painostuskeinoa, joka näyttäisi olevan käytettävissä?

käytännössä — JM [J. Marichal] + J [luultavasti soittaa] kirjoittaa B.R:lle [Cedestin B. Renard] ja vaatii tuloksia selvityksestä, jotka hän lupasi L. M:n luona, ja sanoo, että luotamme vakaasti siihen, että hän puuttuu RMC:hen

— ei klinkkeritilauksia Cedestiltä, jos asia ei etene

muuten — teemme palveluksen W:n [Wössingen] 'viholliselle' (pikemminkin kilpailijalle)

— kieltäytymällä niistä, joista meidän täytyy yrittää selviytyä ilman että joudumme maksamaan siitä.

5. Sanottava Cedestille (suullisesti), ettemme ole inkvisiittoreina prosessissa, joka on käynnistetty heitä vastaan Saksan liittotasavallassa."

2271 Sen lisäksi 7.1.1983 päivätty sisäinen muistio kuvastaa Lafargen johtajien halua saada selville niiden keskustelujen todellinen sisältö, joita oli käyty sen poissaollessa Cedestin ja saksalaisten tuottajien Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välillä 17.11.1982 pidetyssä kokouksessa.

2272 Lopuksi on todettava Ciments français'n osalta, ettei edellä 2254 kohdassa siteeratussa 23.6.1982 päivätyn Lafargen sisäisen muistion kohdassa mainita sitä nimenomaisesti, kun taas komissio katsoo väitetiedoksiannossa (12 kohta, s. 25) nimenomaisesti sen osallistuneen Cedestiä kohtaan harjoitettuun painostukseen.

2273 Ciments français väittää, ettei riidanalaisen muistion perusteella voida päätellä sen osallistuneen keskusteluihin, jotka koskivat Cedestin myyntiä Saksassa, eikä varsinkaan tätä kohtaan harjoitettuun painostukseen.

2274 Kun kyseisen muistion sisältöä tutkitaan kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 8 kohdassa siteeratun 25.1.1983 päivätyn Ciments français'n sisäisen muistion (asiakirjat nro 33.126/4254—4256) ja Ciments français'n 17.5.1983 päivätyn muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/4251—4253) valossa, siitä kuitenkin ilmenee, että komissio on perustellusti katsonut Ciments français'n painostaneen Cedestiä sellaisen yhteistoiminnan puitteissa, jolla pyrittiin rajoittamaan rajat ylittävää sementtikauppaa.

2275 Tältä osin on ensiksi todettava, että vaikka Ciments français'ta ei tosiaankaan ole mainittu nimeltä Cedestiä kohtaan harjoitettua painostusta koskevan 23.6.1982 päivätyn Lafargen sisäisen muistion kohdassa (ks. edellä 2254 kohta) ja vaikka kyseisessä muistiossa viitataan komission käyttämien ilmaisujen mukaan Lafargen ja Dyckerhoffin edustajien välillä käytyyn keskusteluun (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohta), muistion laatija viittaa "tuottajiin (toimiala)" eli Ranskan sementintuottajiin, joihin Ciments français kiistatta tuolloin kuului. Ciments français mainitaan lisäksi myöhemmin muistiossa, kun vii-

tataan sen määräysvaltaan Cedestissä seuraavalla tavalla: "CF (Ciments français) tiedämme, että sen määräysvalta Cedestissä on vähäisempi kuin L:n (Lafarge), lisäksi toimitushinnat RMC:lle << Ranskan hinnat, BC heittää pallon Ci fr:lle [Ciments français]". Kuten komissio huomauttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-39/95 esittämään kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa, tämä Ciments français'ta koskeva maininta voi selittyä vain sillä, että kyseinen yritys oli osallistunut aikaisempiin, muistiossa mainittuihin keskusteluihin.

2276 Tämän lisäksi Ciments français'n 25.1.1983 ja 17.5.1983 päivätyistä muistioista ilmenee, että tämä yritys oli vuonna 1983 edelleen mukana keskusteluissa, jotka koskivat Cedestin toimintaa Saksassa. Näissä kahdessa asiakirjassa viitataan siis sen osallistumiseen Dyckerhoffin kanssa käytyihin keskusteluihin, jotka koskivat Cedestin myynnin rajoittamista Saksassa ja vastatoimenpiteitä, joihin Dyckerhoff aikoi ryhtyä Cedestiä vastaan. Vaikka näihin asiakirjoihin vedotaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä lisäksi tukemaan toisen, Ciments français'n ja Dyckerhoffin välisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa koskevia päätelmiä (ks. jäljempänä 2316—2330 kohta), ne osoittavat Ciments français'n osallistuneen yhteistoimintaan, jota toteuttaessaan ranskalaistuottajat painostivat Cedestiä, kuten 23.6.1982 päivätyssä Lafargen muistiossa todetaan (ks. edellinen kohta). Koska Ciments français ei ole sille kuuluvasta näyttövelvollisuudesta huolimatta esittänyt vastakkaista näyttöä (edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta), on siis katsottava, että kyseinen yhteistoiminta on vaikuttanut tämän yrityksen käyttäytymiseen Ranskan ja Saksan välisessä kaupassa.

2277 Ciments français ei voi vedota siihen, ettei sillä olisi ollut omaa intressiä Cedestin Pfalzinmyynnin osalta, koska se ei toiminut kyseisellä alueella, koska sillä ei ollut omistuksia saksalaisyrityksissä, koska se ei ollut Cedestin osakkeenomistaja ja koska Bundeskartellamtin Etelä-Saksan osalta aloittama menettely ei koskenut sitä. Se toteaa itsekin, ettei sillä ole ollut tilaisuutta tutustua kyseistä kansallista kartellia koskevaan asiakirja-aineistoon hallinnollisen menettelyn aikana.

2278 Kuten komissio on asiassa T-39/95 esittämissään kirjelmissä perustellusti korostanut, nämä perustelut ovat asiaankuulumattomia, koska kyse ei ole sopimuksesta, jolla olisi jaettu myynnit Pfalzin alueella, vaan painostuksesta, jota oli harjoitettu sen välttämiseksi, että saksalaistuottajat, joita Cedestin menettely oli ärsyttänyt, olisivat ryhtyneet vastatoimenpiteisiin, jotka olisivat kohdistuneet niihin Ranskan alueisiin, joilla Ciments français toimi, kuten Ranskan itäosaan, ja siihen ainoaan Saksan alueeseen, jolla Ciments français on ilmoittanut toimivansa, eli Saarlandiin. Komissio ei ole myöskään väitetiedoksiannossa eikä kanteen kohteena olevassa päätöksessä perustanut Ciments français'n osallistumista 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen siihen, että se olisi osallistunut millään tavoin kansalliseen kartelliin, joka olisi koskenut Etelä-Saksaa ja jonka olemassaolon Bundeskartellamt tai mikään muukaan taho olisi vahvistanut.

2279 Ciments français ei voi myöskään vedota Lafargen sisäiseen muistioon, joka koski Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välillä 17.11.1982 pidettyä kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/6582—6583) kiistäessään osallistuneensa Cedestiä kohtaan harjoitettuun painostukseen. Vaikka näet oletettaisiin, että kyseisessä muistiossa selvitetään keskusteluja, jotka koskivat ainostaan Cedestin toimenpiteitä

Pfalzin alueella, kuten Ciments français väittää, sen sisältö ei muuta millään tavoin sitä, että Ciments français'n on osoitettu osallistuneen Cedestiä kohtaan harjoitettuun painostukseen, koska tämä on näytetty toteen toisen asiakirjan eli 23.6.1982 päivätyn Lafargen muistion avulla (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/6592—6596). Todettakoon lisäksi, että 17.11.1982 pidettyä kokousta koskevassa muistiossa ei mainita missään kohdin Ciments français'ta.

2280 Tästä seuraa siis, että komissio on todellakin osoittanut Lafargen ja Ciments français'n painostaneen Cedestiä, jotta tämä vähentäisi myyntiään Saksan markkinoilla. Koska SFIC:n puolustautumisoikeuksia on loukattu hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 2257 ja 2258 kohta), kyseisen järjestön osallistumista painostukseen ei sitä vastoin ole näytetty asianmukaisesti toteen.

2281 On lisäksi kiistatonta, että kyseinen painostus on ollut kilpailunvastaista (ks. edellä 2255 kohta).

C Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välinen yhteistoiminta

2282 Komissio päättelee kyseisen yhteistoiminnan olemassaolon käsin kirjoitetusta Lafargen sisäisestä muistiosta, joka koskee Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välillä 17.11.1982 pidettyä kokousta, jonka aikana asianomaiset osapuolet olivat keskustelleet Cedestin myynnistä Saksassa (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 7 kohta ja 50 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta; asiakirjat nro 33.126/6582 ja 6583).

2283 Yksikään näistä kolmesta kantajasta ei ole kiistänyt sitä, että kokous pidettiin 17.11.1982 ja että ne osallistuivat siihen. Vaikka ne eivät kiistäkään kyseisen kokouksen aikana käytyjen keskustelujen tavoitetta, kaikki kolme väittävät kuitenkin, että huolimatta tästä erityisestä tavoitteesta kyse ei ollut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisesta menettelystä joko siksi, että keskusteluissa Cedest ainoastaan ilmoitti Dyckerhoffille ja Heidelbergerille sitoumuksensa, tai siksi, ettei se toiminut sitoumustensa mukaisesti, taikka siksi, että edellä mainittu käsin kirjoitettu muistio osoitti sen, ettei Cedest vastannut myöntävästi sille osoitettuihin sitoutumisvaatimuksiin, taikka edelleen siksi, että koska Cedest ei ollut suostunut tuottajien vaatimukseen luopua aggressiivisesta myynnistä Saksassa tai edes aikonut toimia vaatimuksen mukaisella tavalla, yritys oli joka tapauksessa ollut yksipuolinen eikä voisi missään tapauksessa olla perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen yhdenmukaistettu menettelytapa, koska se edellyttäisi vähintään kahden henkilön välistä yhteistoimintaa.

2284 Kuten edellä 2205 kohdassa on todettu, Cedest on huomautuksissaan, jotka se on antanut 7.1.1998 sen johdosta, että se sai tilaisuuden tutustua komission asiakirja-aineistoon 18. ja

19.6.1997 toteutetun prosessinjohtotoimen perusteella, vedonnut muun muassa 7.1.1983 päivättyyn Lafargen sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/7514—7516), joihin se ei ollut saanut tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, näyttääkseen toteen sen, että sen itsenäinen käyttäytyminen Saksassa oli edelleen jatkunut kyseisenä ajanjaksona.

2285 Tämä sisäinen muistio on ristiriidassa 17.11.1982 pidettyä kokousta koskevan, kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 7 kohta) siteeratun Lafargen muistion sisällön kanssa niiden lausuntojen osalta, joita Cedestin edustajat sen mukaan olivat antaneet kokouksessa (ks. edellä 2203—2210 kohta).

2286 On siis todettava, että tämä muistio olisi saattanut olla Cedestille hyödyksi sen käyttäessä puolustautumisoikeuksiaan hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 247 kohta). Hallinnollinen menettely olisi saattanut johtaa erilaiseen lopputulokseen, jos Cedestillä olisi ollut tilaisuus tutustua tähän asiakirjaan ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tekemistä, kun otetaan huomioon sen vaikutus 17.11.1982 pidettyä kokousta koskevan muistion todistusarvoon.

2287 Kyseinen 7.1.1983 päivätty muistio on näet ristiriidassa sen ainoan todisteen kanssa, joka on olemassa sen osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan Dyckerhoffin ja Heidelbergerin kanssa.

2288 Koska yhdenmukaistettu menettelytapa Dyckerhoffin ja Heidelbergerin kanssa on ainoa kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettu menettelytapa, johon Cedestin on katsottu osallistuneen, kyseinen määräys on kumottava sitä koskevilta osin ja siltä osin kuin sen katsotaan osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan suuntautuneiden sementtitoimitusten sääntelyä.

2289 On joka tapauksessa edelleen muistutettava siitä, että 7.1.1983 päivätyn muistion sisältö osoittaa komission tehneen arviointivirheen katsoessaan, että "Cedest [oli] valmis rajoittamaan Saksaan suuntautuvaa myyntiään ja sopeuttamaan sen markkinoiden kehitykseen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 7 kohta) ja että "Cedest oli ilmoittanut Dyckerhoffille ja Heidelbergerille, ettei se halunnut myydä Saksan liittotasavallassa muille kuin RMC:lle ja PZW:lle, ja että se suostui 'jatkossa sopeuttamaan Saksan liittotasavaltaan suuntautuvat toimituksensa (edelleen Saarlandia lukuun ottamatta) tähän maahan suuntautuvien toimitusten kehitykseen, sekä niiden vähenemiseen että lisääntymiseen' (ks. 17.11.82 päivätty muistio edellä 22 perustelukappaleen 7 kohdassa)" (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta)(ks. edellä 2211 kohta).

2290 Komissio ei voi väittää tältä osin, kuten se on tehnyt asiassa T-38/95 pidetyssä istunnossa, nojautuvansa myös tiettyihin 23.6.1982 päivätyn Lafargen sisäisen muistion kohtiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/6592—6596). Kyseisessä muistiossa ei viitata millään tavoin erityisiin kokouksiin

ja sitoumuksiin, joita Cedest olisi kokouksissa antanut saksalaisille tuottajille. Kohdasta, jonka mukaan "[— —] H: sanoimme, ettemme ole vuoden 1980 jälkeen — ranskalaiskollegojen — Cedest (81) kanssa käydyissä keskusteluissa hyväksyneet [— —]", voidaan enintään päätellä, että tämän lausunnon esittänyt Dyckerhoffin edustaja viittaa itsensä ja Cedestin välillä vuonna 1981 olleisiin yhteydenottoihin. Sen lisäksi, että kyseessä ovat tapahtumat, jotka, vaikka ne todella olisivatkin tapahtuneet, olisivat tapahtuneet aiemmin kuin kilpailusääntöjen rikkomisajanjakso, joka on otettu huomioon kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, komissio ei ole kyseisessä päätöksessä korostanut näiden Dyckerhoffin ja Cedestin välisten kontaktien olemassaoloa eikä niiden sisältöä.

2291 Se, että Cedestin puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska sen oikeutta tutustua komission asiakirja-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä on loukattu, ja että Cedestin osallistumisesta yhdenmukaistettuun menettelytapaan Dyckerhoffin ja Heidelbergerin kanssa 17.11.1982 ei ole näyttöä sekä näihin liittyvät seuraukset eivät kuitenkaan merkitse sitä, että toteamukset, jotka komissio on tehnyt kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 7 kohdassa siteeratun Lafargen sisäisen muistion sisällön perusteella kahden muun kantajan eli Dyckerhoffin ja Heidelbergerin osalta, olisivat lainvastaisia.

2292 Sen lisäksi, ettei kumpikaan näistä kahdesta kantajasta ole vedonnut 7.1.1983 päivätyn Lafargen sisäisen muistion merkityksellisyyteen huomautuksissaan, joita ne ovat esittäneet sen johdosta, että ne saivat tilaisuuden tutustua asiakirja-aineistoon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteuttaman prosessinjohtotoimen perusteella (ks. jäljempänä 2446, 2447, 2461 ja 2462 kohta), on todettava, etteivät ne ole kiistäneet yrittäneensä yhdessä saada Cedestiltä sitoumuksia 17.11.1982 pidetyssä kokouksessa. Niiden osalta tällä kokouksella oli siten kilpailunvastainen tavoite, koska tällä kahden samoilla markkinoilla toimivan kilpailijan, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin, välisellä yhteydenotolla pyrittiin yhteisestä sopimuksesta vaikuttamaan tosiasiallisen tai mahdollisen kilpailijan eli Cedestin toimintaan markkinoilla (ks. vastaavasti edellä 651 kohdassa mainittu asia Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 174 kohta; edellä 1053 kohdassa mainittu asia Rhône-Poulenc v. komissio, tuomion 121 kohta; edellä 1852 kohdassa mainittu asia BASF v. komissio, tuomion 240 kohta ja edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, 258 kohta). Lisäksi koska Dyckerhoff ja Heidelsberger eivät ole niille kuuluvasta näyttövelvollisuudesta huolimatta esittäneet vastakkaista näyttöä (ks. edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta), on katsottava, että näiden kahden yrityksen yhteistoiminta, joka koski Cedestin toimintaa Saksassa, on vaikuttanut niiden käyttäytymiseen Ranskan ja Saksan välisessä kaupassa.

2293 Heidelberger ei voi kiistää osallistuneensa tähän yhdenmukaistettuun menettelytapaan vetoamalla 23.6. ja 22.9.1982 päivättyjen Lafargen sisäisten muistioiden sisältöön (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 ja 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/6592—6596 ja 6584), joka koskee Lafargen ja Dyckerhoffin välisiä keskusteluja. Sen lisäksi, että Heidelberger on vedonnut näihin kahteen muistioon pyrkiessään osoittamaan, ettei se ole osallistunut sopimukseen tai yhteistoimintaan Lafargen ja Dyckerhoffin kanssa, mitä komissio ei ole väittänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä, näiden kahden Lafargen sisäisen muistion sisältö ei millään tavoin anna lisäselvitystä 17.11.1982 pidetystä kokouksesta, jonka aikana Heidelberger ja Dyckerhoff yrittivät taivuttaa Cedestiä muuttamaan menettelytapojaan Saksassa.

2294 Tästä seuraa, että komissio saattoi kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 7 kohta) esittämiensä seikkojen perusteella perustellusti päätellä, että Dyckerhoff ja Heidelberger olivat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa Cedestin kanssa 17.11.1982 pitämässään kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta). Lafargen 7.1.1983 päivätyn sisäisen muistion sisältö, joka on ristiriidassa kanteen kohteena olevassa päätöksessä siteeratun muistion sisällön kanssa vain Cedestin menettelytapoja koskevilta osin, ei muuta tältä osin mitään.

D Lafargen ja Dyckerhoffin välinen yhteistoiminta

2295 Komissio toteaa Lafargen ja Dyckerhoffin välisen yhteistoiminnan olemassaolon seuraavien kolmen asiakirjan perusteella: 23.6.1982 päivätty käsin kirjoitettu Lafargen sisäinen muistio, jota siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohdassa, (asiakirjat nro 33.126/6592—6596), Dyckerhoffin edustajan Hummelin 28.7.1982 päivätty Lafargen Collombille osoitettu kirje (asiakirjat nro 33.126/6597—6599), jota siteerataan 22 perustelukappaleen 5 kohdassa, ja 2.9.1982 päivätty käsin kirjoitettu Lafargen sisäinen muistio (asiakirja nro 33.126/6584), jota siteerataan 22 perustelukappaleen 6 kohdassa. Komissio on katsonut näiden kolmen asiakirjan perusteella, että "Lafarge ja Dyckerhoff ovat pyrkineet välttämään riitoja ja luomaan harmonisen ilmapiirin ranskalaisten ja saksalaisten vientiä harjoittavien tuottajien välille" (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohta).

2296 Kuten edellä 2234 kohdassa on todettu, Dyckerhoff myöntää, että saksalaisten ja ranskalaisten tuottajien välillä käytiin keskusteluja vuosina 1982 ja 1983, eikä kommentoi erityisesti komission esittämiä kolmea asiakirjaa. Se toteaa yksinomaan, että vaikka kyseisten keskustelujen tarkoituksena olisi ollut saada Cedest jättämään aggressiivinen myyntipolitiikkansa Saksassa, keskusteluja ei voida pitää yhdenmukaistettuina menettelytapoina, koska Cedest ei toiminut toivotulla tavalla.

2297 Viimeksi mainittu väite on hylättävä. Jos Dyckerhoffin ja Lafargen käymien keskustelujen tarkoituksena oli todellakin saada Cedest tavalla tai toisella luopumaan tietyistä toimenpiteistään Saksassa, niiden tarkoitus oli kilpailunvastainen. Koska Dyckerhoff ja Lafarge eivät ole niille kuuluvasta näyttövelvollisuudesta huolimatta esittäneet vastakkaista näyttöä (ks. edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta, on katsottava, että näiden kahden yrityksen yhteistoiminta on vaikuttanut niiden käyttäytymiseen Ranskan ja Saksan välisessä kaupassa. Tällainen yhteistoiminta merkitsee sellaisenaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon rikkomista (ks. edellä 2292 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2298 Nyt käsiteltävässä asiassa Dyckerhoffin ja Lafargen välillä käytyjen keskustelujen kilpailunvastaisuus käy ilmi nimenomaan komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä siteeraamista kolmesta asiakirjasta.

2299 Esimerkiksi 23.6.1982 päivätyssä Lafargen sisäisessä muistiossa selostetaan Lafargen ja Dyckerhoffin edustajien kokousta, jonka aikana käsiteltiin Cedestin toimenpiteitä ja niiden vaikutusta ranskalais-saksalaisiin suhteisiin. Siinä mainitaan lisäksi nimenomaisesti kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva periaate seuraavin sanamuodoin: "Home market -periaate ok, mutta onko sen noudattaminen helppoa. Belgiassa? Ehkä kyseenalaistettava rajaalueilla mutta ei ilman suostumusta. Tilanteemme Cedestiin nähden?"

2300 Dyckerhoffin edustaja Hummel toteaa niinikään 28.7.1982 päivätyssä kirjeessään seuraavaa: "Ja koska meillä on tapana sanoa ajatuksemme suoraan, haluaisin lisätä vielä tässä vaiheessa, että mielestämme todellinen yhteistyö vaikuttaisi positiivisesti paitsi teidän enemmistöosakkuuteenne Wössingenissä etenkin Cedestiin. Tämänhetkiset ongelmat voitaisiin ratkaista sillä, että kaikilla osakkailla olisi positiivinen pohjavire, kun otetaan huomioon Cedestin ja Lafargen hallitusten kokoonpano."

2301 Lopuksi 2.9.1982 päivätyn Lafargen sisäisen muistion laatija Marichal selostaa samana päivänä Dyckerhoffin edustajan Grünerin kanssa käymäänsä puhelinkeskustelua muun muassa seuraavasti: "Vastasin hänelle, että ennen muita toimenpiteitä on ehdottomasti käytettävä kaikki mahdollisuudet neuvotella suoraan Cedestin kanssa ja tämän vuoksi, kuten olitte jo todennut, pyytää Cedestin pääjohtajalta tapaamista, johon olisitte valmis osallistumaan, mikäli Cedestin pääjohtaja kutsuisi teidät mukaan. Lisäsin vielä, että mielestäni olisi ennenaikaista järjestää kokousta Cedestin aggressiivisten toimenpiteiden kohteiksi joutuneiden saksalaistuottajien kesken sen aiheen käsittelemiseksi, mitä kukin tuottaja on valmis sietämään ja mitä ei, niin kauan kuin Cedestin kanssa ei ole vielä käyty keskusteluja [— —]. Lopuksi hän tiivisti, edelleen saksan kielellä, erittäin hyvin oman käsityksensä meidän asemastamme: 1) ei [yleistä] kokousta, mutta DY:n [Dyckerhoff] (HEI:n [Heidelberger] kanssa tai ilman) välttämättä tavattava Cedestin pääjohtaja ennen mitään muita kokouksia 2) tämän tapaamisen jälkeen niiden saksalaistuottajien kokous, joita asia koskee, jotta jaettaisiin kustannukset, jos sopimus on saatu aikaan."

2302 Lafarge väittää puolestaan, että nämä kolme asiakirjaa osoittavat, että asianomaisten osapuolten välillä oli erimielisyyksiä.

2303 Vaikka Lafarge myöntää, että sen 23.6.1982 päivätyssä sisäisessä muistiossa kerrotaan sen Dyckerhoffin kanssa käymistä keskusteluista, se väittää ensinnäkin, ettei muistioon sisälly minkäänlaista merkkiä sopimuksesta, joka sen ja Dyckerhoffin välillä olisi tehty. Muistio osoittaa sen mielestä ainoastaan sen, että sitä oli pyydetty puuttumaan Cedestin Saksassa toteuttamien toimenpiteiden aiheuttamaan konfliktitilanteeseen.

2304 On todettava, että jo se, että Lafarge myöntää 23.6.1982 päivätyssä sisäisessä muistiossaan selostettavan todenmukaisesti sen ja Dyckerhoffin välillä käytyjä keskusteluja ja keskustelujen koskeneen Cedestin toimenpiteitä Saksassa, mikä ilmenee selvästi jo kyseisestä asiakirjasta,

osoittaa sen eräällä tavalla osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhteistoimintaan. Sillä, noudattiko Lafarge todellisuudessa Dyckerhoffin muistion mukaan esittämiä vaatimuksia, ei ole merkitystä, koska sisäisen muistion sanamuoto osoittaa, että nämä kaksi tuottajaa ilmoittivat vastavuoroisesti toisilleen toimenpiteistä, joihin ne aikoivat ryhtyä Cedestin tiettyjen toimenpiteiden suhteen. Koska asiassa ei ole esitetty vastakkaista näyttöä, on katsottava, että nämä keskustelut ovat vaikuttaneet näiden toimijoiden käyttäytymiseen Ranskan ja Saksan välisessä kaupassa, joten niiden menettely merkitsee perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua yhdenmukaistettua menettelytapaa (ks. edellä 2292 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2305 On niinikään hylättävä Lafargen väite, jonka mukaan sen 23.6.1982 päivättyyn muistioon sisältynyt maininta "Home market -periaate ok" olisi tarkoittanut sementin painoarvoon liittyvien luonnollisten markkinoiden teoriaa. Jos sementtimarkkinat tosiasiallisesti määräytyisivät luonnollisella tavalla kyseisen tuotteen painoarvon perusteella, markkinoiden luonnolliseen kehittymiseen liittyvän säännön noudattamista ei olisi tarvinnut valvoa, kuten komissio on perustellusti korostanut.

2306 Lafarge väittää toiseksi, että Dyckerhoffin Hummelin 28.7.1982 päivätty kirje on enintään kutsu osallistua neuvotteluihin, millä ei voida rikkoa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.

2307 On kuitenkin todettava, että kyseisestä kirjeestä ilmenee sen olevan vastaus 8.7.1982 päivättyyn Lafargen kirjeeseen. Siinä mainitaan lisäksi Dyckerhoffin ja Lafargen edustajien välillä käyty neuvottelu. Jo näiden seikkojen perusteella voidaan siis sulkea pois se mahdollisuus, että kyseessä olisi ollut Dyckerhoffin yksittäinen aloite, minkä vuoksi Lafargen ei voitaisi katsoa rikkoneen kilpailusääntöjä, koska kyse oli vain pyynnöstä osallistua neuvotteluihin. Dyckerhoffin kirjeestä käy myös ilmi, että kyseisillä kahdella tuottajalla oli tapana "sanoa ajatukse[nsa] suoraan" (ks. lainaus edellä 2300 kohdassa). Vaikka Hummelin tarkoituksena oli todellakin saada Lafarge keskustelemaan Cedestin hallituksen kanssa, on tästä syystä selvää, että Lafarge keskusteli Dyckerhoffin kanssa Saksassa Cedestin toimenpiteiden vuoksi vallinneesta tilanteesta. Tämän päätelmän vahvistaa 23.6.1982 päivätty Lafargen sisäinen muistio, jossa selostetaan näiden kahden tuottajan kuukausi aikaisemmin käymää keskustelua.

2308 Lafarge väittää kolmanneksi, että sen 2.9.1982 päivätystä sisäisestä muistiosta ilmenee, ettei se kyennyt millään tavoin vaikuttamaan Cedestiin ja että se oli kieltäytynyt osallistumasta yleiskokoukseen.

2309 Myös tämä väite on hylättävä.

2310 Ensinnäkin toisin kuin Lafarge väittää, sen muistion sisällöstä ei ilmene, ettei se olisi kyennyt millään tavoin vaikuttamaan Cedestiin. Muistion laatija Marichal näet toteaa seuraavaa: "L.

[Lafarge] ei mitenkään kyennyt saamaan Cedestiä näkemään asioita samalla tavoin." Sävyero sen, että saa jonkun näkemään asiat samalla tavoin, ja määräysvallan harjoittamisen välillä sisältää Lafargen toimenpiteet, jotka kaikki ovat kilpailunvastaisia, koska niillä pyritään puuttumaan toisen taloudellisen toimijan eli Cedestin toimintaan markkinoilla. Lisäksi toisin kuin Lafarge yrittää uskotella, Marichal ei katsonut, että kaikki Lafargen yritykset Cedestin suhteen olisivat tuolloin olleet tuomittuja epäonnistumaan. Muistiosta päinvastoin ilmenee, että Lafarge oli tietyin edellytyksin valmis toimimaan saattaakseen Cedestin osalta toteutetut toimenpiteet päätökseen. Siinä täsmennetään esimerkiksi seuraavaa: "Vastasin hänelle, että ennen muita toimenpiteitä on ehdottomasti käytettävä kaikki mahdollisuudet neuvotella suoraan Cedestin kanssa ja tämän vuoksi, kuten olitte [Lafargen Collomb] jo todennut, pyytää Cedestin pääjohtajalta tapaamista, johon olisitte valmis osallistumaan, mikäli Cedestin pääjohtaja kutsuisi teidät mukaan."

2311 Lafarge ilmoitti siis Dyckerhoffille olevansa tietyin edellytyksin valmis ryhtymään toimenpiteisiin huolimatta siitä, että se oli todennut, ettei kyennyt saamaan Cedestiä näkemään asioita samalla tavalla.

2312 Lafarge ei toisaalta voi väittää, että sen 2.9.1982 päivätystä muistiosta ilmenisi sen kieltäytyneen osallistumasta yleiskokoukseen. Edellisessä kohdassa esitetyn toteamuksen lisäksi kyseisestä muistiosta ilmenee, että Marichal esitti kyseisen puhelinkeskustelun aikana syyt siihen, miksi Lafargen mielestä oli liian aikaista järjestää tällaista kokousta ja miksi ensin oli käytettävä kaikki mahdollisuudet neuvotella suoraan Cedestin kanssa. Siitä ilmenee siis, että Lafarge ja Dyckerhoff neuvottelivat erittäin perusteellisesti Cedestin toimenpiteiden aiheuttaman riitatilanteen selvittämiseksi. Lafargen edustajan lausumat eivät siis ilmennä ehdotonta kieltäytymistä osallistumasta sellaisten osapuolten välillä järjestettävään yleiskokoukseen, joita Cedestin Saksassa toteuttamat toimenpiteet koskivat.

2313 Myös väitteet, joita Lafarge esittää asemansa erityispiirteiden ja tytäryhtiönsä Wössingenin markkina-aseman perusteella, on hylättävä edellä 2263—2265 kohdassa esitetyistä syistä.

2314 Tästä seuraa, että vaikka ranskalais- ja saksalaisjohtajien väliset hyvät suhteet eivät sellaisinaan olekaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia, kuten Lafarge korostaa, ne kolme asiakirjaa, joihin komissio on vedonnut kanteen kohteena olevassa päätöksessä, osoittavat Dyckerhoffin ja Lafargen toimineen yhteistyössä pyrkien välttämään riitoja ja luomaan harmonisen ilmapiirin ranskalaisten ja saksalaisten tuottajien välille (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan kolmas alakohta).

2315 Edellä mainitut seikat vahvistavat lisäksi sen, ettei komissio ole katsonut Heidelbergerin osallistuneen sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan Dyckerhoffin ja Lafargen kanssa 23.6.ja 2.9.1982 päivättyjen Lafargen muistioiden perusteella (ks. edellä 2293 kohta).

E Dyckerhoffin ja Ciments français'n välinen yhteistoiminta

2316 Komissio päättelee Dyckerhoffin ja Ciments français'n välisen yhteistoiminnan olemassaolon kahdesta asiakirjasta eli 25.1.1983 päivätystä Ciments français'n sisäisestä muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/4254—4256) ja Dyckerhoffin ja Ciments français'n välisestä 9. ja 10.5.1983 pidetystä tapaamisesta 17.5.1983 tehdystä Ciments français'n muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/4251—4253). Komissio katsoo näiden kahden asiakirjan perusteella, että "Dyckerhoff ilmoitti Ciments français'lle suunnitelmistaan Cedestin luomaan kilpailutilanteeseen vastaamiseksi ja aikomuksestaan olla myymättä Ranskaan" (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan kolmas alakohta).

2317 Dyckerhoff myöntää edelleen, että saksalais- ja ranskalaistuottajien välillä käytiin keskusteluja vuosina 1982 ja 1983 mutta ei kommentoi erityisesti komission siteeraamaa kahta asiakirjaa (ks. edellä 2234 kohta). Se tyytyy ainoastaan toteamaan, etteivät kyseiset keskustelut voi merkitä yhdenmukaistettua menettelytapaa, koska ne eivät johtaneet mihinkään erityiseen tulokseen. Se analysoi ainoastaan 17.5.1983 päivättyä Ciments français'n muistiota käsitellessään Saarlandin markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen olemassaoloa koskevaa väitettä. Se korostaa tältä osin, ettei tästä asiakirjasta voida päätellä sen ilmaisseen aikomustaan olla myymättä Ranskaan Ciments luxembourgeois'n tehtaalla jauhettua sementtiä. Muistion 6 kohta tarkoitti sen mukaan ainoastaan sitä, että se ilmoitti aikovansa käyttää jauhatuskiintiötään toimittaakseen tavaraa Trierin ja Eifelin alueen asiakkailleen.

2318 Ciments français katsoo, ettei sitä, että Dyckerhoff on viitannut Cedestin toimenpiteisiin kokouksissa, joihin kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainitut kaksi asiakirjaa liittyvät ja joista toinen koski luxemburgilaista yhtiötä Intermosellea, voida pitää todisteena sen osallistumisesta yhdenmukaistettuun menettelytapaan. Kyseisistä asiakirjoista ei sen mukaan ilmene myöskään minkäänlaista tahdonilmausta sen puolelta vaan päinvastoin sen käyttäytymisen passiivisuus tässä tapauksessa. Tällaisen passiivisuuden perusteella ei voida oikeuskäytännössä (edellä 2260 kohdassa mainittu asia Petrofina v. komissio, tuomion 214 ja 215 kohta) asetettujen edellytysten mukaisesti osoittaa, että sille toimitetut tiedot olisivat liittyneet tiedonvaihtosuhteeseen. Ciments français selittää jälleen, ettei se toiminut teollisin tuotantokapasiteettinsa erityispiirteiden vuoksi Pfalzin markkinoilla, joilla Cedest toimi aktiivisesti.

2319 Dyckerhoffin ja Ciments français'n väitteet on hylättävä.

2320 Ensinnäkään kumpikaan yrityksistä ei väitä, että 17.5.1983 päivättyyn Ciments français'n muistioon ei olisi kirjattu totuudenmukaisesti 9. ja 10.5.1983 käytyjä keskusteluja.

2321 Toiseksi muistion 6 ja 7 kohdassa todetaan seuraavaa:

"6. DYZ [Dyckerhoff] vahvisti, että neuvotteluissa oltiin pääsemässä CL:n [Ciments luxembourgeois] kanssa sellaiseen tulokseen, jossa DYZ [Dyckerhoff] saisi 100 000 tonnin jauhatuskiintiön CL:n [Ciments luxembourgeois] jauhatustehtailla ja Trierin ja Eifelin alueiden sementintoimitukset. Lähtökohtaisesti nämä tonnimäärät eivät mene Saarlandiin, paitsi jos siitä on selvää taloudellista etua verrattuna Göllheimin tehtaaseen, joka toimittaa tällä hetkellä tavaran Saarlandiin. Näitä tonnimääriä ei missään tapauksessa toimiteta Ranskaan.

7. DYZ [Dyckerhoff] ilmoittaa vaikeuksista, joita sillä on Saksan markkinoilla Cedestin aggressiivisen kaupallisen strategian vuoksi, ja ilmoittaa toimenpiteistään ja suunnitelmistaan tähän kilpailutilanteeseen vastaamiseksi."

2322 Muistion 6 kohdasta ilmenee Dyckerhoffin täsmentäneen Ciments français'n kanssa käymissään keskusteluissa, että sementtitoimitukset Trierin ja Eifelin alueille, joista tuolloin käytiin keskusteluja Ciments luxembourgeois'n kanssa, eivät lähtökohtaisesti menisi Saarlandiin ja että ne eivät koskaan menisi Ranskaan. Koska Ciments français itse korosti, että se toimi Saarlandin ja Itä-Ranskan alueilla, Dyckerhoff ilmoitti siis sille toimenpiteistä, joita se tulevaisuudessa aikoi toteuttaa markkinoilla, ja piti tärkeänä täsmentää sille, että se välttäisi niitä alueita, joilla Ciments français toimi. Ciments français puolestaan suostui keskustelemaan asiasta. Keskustelu, joka koskee ainakin toisen asianomaisen toimijan eli tässä tapauksessa Dyckerhoffin tulevia toimenpiteitä, merkitsee perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kiellettyä yhdenmukaistettua menettelytapaa, sillä koska asianomaiset toimijat eivät ole niille kuuluvasta näyttövelvollisuudesta huolimatta esittäneet vastakkaista näyttöä, on katsottava, että niiden välinen yhteistoiminta on vaikuttanut niiden käyttäytymiseen Ranskan ja Saksan välisessä kaupassa (ks. edellä 2292 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2323 Toisin kuin Ciments français väittää, keskustelut Ciments luxembourgeois'n tehdaslaitoksissa jauhettujen määrien määränpäästä eivät koskeneet ainoastaan Intermosellen klinkkerituotannon toimittamista, koska muistiossa todetaan, että kyse oli Trierin tai Eifelin alueelle tarkoitetusta sementistä, kuten komissiokin korostaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 15 kohdan kolmas alakohta).

2324 Dyckerhoffin ja Ciments français'n välillä 9. ja 10.5.1983 käytyjen keskustelujen kilpailunvastaisuuden vahvistaa muistion 7 kohdan sisältö, joka osoittaa Dyckerhoffin ilmoittaneen Ciments français'lle suunnitelmistaan Cedestin Saksassa aloittamaan kilpailuun vastaamiseksi.

2325 Kolmanneksi 25.1.1983 päivätystä Ciments français'n sisäisestä muistiosta, jossa käsitellään Dyckerhoffille 21.1.1983 tehtyä vierailua, ilmenee näiden kahden tuottajan keskustelleen

Cedestin myynnistä Saksassa ja Dyckerhoffin myynnistä Ranskassa. Esimerkiksi 3 kohdassa, jossa siteerataan 15.2.1983 pidettäväksi päätetyn kokouksen esityslistalle otettuja aiheita koskevia kommentteja, täsmennetään kyseisen esityslistan 7 kohdan, joka oli otsikoitu "ranskalais-saksalaiset suhteet" (asiakirja nro 33.126/4259), koskevan Cedestin myyntiä Saksassa ja Dyckerhoffin myyntiä Ranskassa ["7 kohdassa on kyse Cedestin myynnistä Saksassa ja DYZ:n [Dyckerhoff] myynnistä Ranskassa (Grünerin pyynnöstä)"]. Kuten komissio kirjelmissään toteaa, on merkityksetöntä, että Dyckerhoff teki aloitteen Cedestin toimintaa Saksassa koskevien keskustelujen käymiseen Ciments français'n kanssa, koska tämä kysymys oli yhteisellä sopimuksella otettu kyseisten kahden tuottajan välisen kokouksen esityslistalle.

2326 Kyseisen 25.1.1983 päivätyn muistion sisältö vahvistaa ainakin Dyckerhoffin ja Ciments français'n halukkuuden keskustella Cedestin toiminnasta Saksassa ja Dyckerhoffin toiminnasta Ranskassa reaktiona Cedestin toimintaan. Se vahvistaa myös sen, että nämä keskustelut olivat kilpailunvastaisia.

2327 Tästä seuraa, että komissio on näyttänyt toteen Dyckerhoffin ja Ciments français'n osallistuneen yhteistoimintaan, johon se viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan kolmannessa alakohdassa.

2328 Lisäksi on edelleen korostettava, että Ciments français'lla oli vastakkaisista väitteistään huolimatta erityinen intressi keskustella Cedestin toiminnasta Saksassa Dyckerhoffin kanssa niiden mahdollisten Itä-Ranskassa toteutettavien vastatoimenpiteiden vuoksi, joita oli pelättävissä saksalaistuottajien taholta. Dyckerhoffin ja Ciments français'n välisissä kahdessa kokouksessa esiin tuoduilla aiheilla, joihin kyseisessä kahdessa asiakirjassa viitataan, on tältä osin erittäin suuri merkitys todisteina. Ciments français'n intressin Cedestin toimintaan Saksassa vahvistaa lisäksi, kuten komissio korostaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 15 kohdan toinen alakohta; asiakirjat nro 33.126/6055—6057), 22.7.1982 päivätty Vicatin sisäinen muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 1 kohta), jossa täsmennetään seuraavaa: "Cedestin ja SCF:n [Ciments français] välillä vallitsee erittäin jännittynyt ilmapiiri, jota pahentaa näiden kahden kilpailijan Reinin laaksossa ja Moselin alueella käymä taistelu." Tässä muistion otteessa ei viitata ainoastaan Cedestin ja Ciments français'n välisen kiivaan kilpailun olemassaoloon, kuten Ciments français väittää, vaan vakavaan jännitystilaan, jota pahentaa näiden kahden tuottajien välillä tietyillä alueilla käytävä kilpailu. Jännitys ei siis aiheudu kilpailusta, jota ne käyvät muistion laatijan mukaan Reinin laaksossa ja Moselin alueella.

2329 Kaikesta edellä esitetystä seuraa siis, että komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä osoittanut, että "sen jälkeen kun Cedest oli vienyt sementtiä muihin Saksan osavaltioihin kuin Saarlandiin ja kun saksalaistuottajat olivat reagoineet Ranskassa, tehtiin kahdenvälisiä järjestelyjä, joilla pyrittiin rajoittamaan rajat ylittävää sementtikauppaa". (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta), ja näihin kahdenvälisiin järjestelyihin osallistuivat Dyckerhoff (edellä 2282—2382 kohta), SFIC (edellä 2236—2251 kohta), Ciments français (edellä 2252—2281 kohta ja 2316—2328 kohta), Heidelberger (edellä 2282—2294 kohta), Lafarge (edellä 2252—2281 ja 2295—2315 kohta) ja BDZ (edellä 2236—2251 kohta).

2330 Joka tapauksessa Ciments français'n, Heidelbergerin ja Lafargen väitteet, jotka perustuvat siihen, että ranskalais-saksalaisten markkinoiden taloudellisessa analyysissä olisi tehty arviointivirhe, ja joiden perusteella ne kiistävät osallistuneensa kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, on hylättävä, koska kyseiset yhdenmukaistetut menettelytavat ja eri kantajien osallistuminen on näytetty toteen sellaisten asiakirjojen perusteella, joiden todistusarvo ei edellytä kyseisistä markkinoista tehdyn taloudellisen analyysin tarkastelua (ks. edellä 263 ja 264 kohta).

Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleinen sääntely

2331 Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Cedest (T-38/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95) ja BDZ (T-48/95) kiistävät sekä sen, että Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleisestä sääntelystä olisi tehty sopimus, johon komissio viittaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 10 kohta ja 50 perustelukappaleen 3 kohdan viides alakohta), että oman osallistumisensa siihen.

2332 Ennen kuin arvioidaan niiden väitteiden perusteltavuutta, muistutettakoon siitä, mihin komissio kanteen kohteena olevan päätöksen kyseisessä kohdassa katsoo niiden osallistuneen.

2333 Komissio täsmentää 50 perustelukappaleen 3 kohdan viidennessä alakohdassa seuraavaa:

"Kaikki nämä yhdenmukaistetut menettelytavat ovat johtaneet siihen, että kyseisten ranskalaisten ja saksalaisten yritysten ja yritysten yhteenliittymien välillä on tehty sopimus. Nimittäin 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä viitataan edistysaskeliin, joita Laplacen, Losen ja Brenken välillä säännöllisesti pidetyissä kokouksissa oli saavutettu vuoteen 1984 nähden, vuonna 1984 tehtyyn sopimukseen, mahdollisuuksiin uudistaa kyseinen sopimus ja Ranskasta ja Saksasta peräisin olevien toimitusten välisiin poikkeamiin. Muistiossa, joka on päivätty 12.8.1987, viitataan keskustelujen jatkamiseen 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä mainittujen kysymysten ratkaisemiseksi [— —]"

2334 Se toteaa lisäksi seuraavaa (22 perustelukappaleen 10 kohdan kolmas alakohta): "Komissiolla ei ole todisteita sopimuksen uudistamisesta, mutta toimituksia Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan koskevat tilastotiedot (ks. jäljempänä 12 kohta) osoittavat, että [SFIC:n], Lafargen, Ciments français'n ja Cedestin sekä [BDZ:n], Heidelbergerin ja Dyckerhoffin välinen sopimus jatkui vuoden 1986 jälkeenkin."

2335 Komissio toteaa siis aluksi sen, että vuonna 1984 tehtiin sopimus Ranskan ja Saksan välisten toimitusten yleisestä sääntelystä, tämän jälkeen mahdollisuuden uudistaa se vuonna 1986 ja lopuksi sen voimassaolon vuoden 1986 jälkeenkin. Kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosassa (3 artiklan 3 kohdan a alakohta) se täsmentää ainoastaan, että kyseiset osapuolet ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa "23.6.1982 alkaen ja ainakin 30.9.1989 saakka [— —] osallistumalla sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan suuntautuvien sementtitoimitusten sääntelyä".

A Sopimuksen tekeminen vuonna 1984

2336 Kaikki kyseiset kantajat kieltävät osallistuneensa sopimuksen tekemiseen vuonna 1984. Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger ja Lafarge arvostelevat komissiota muun muassa siitä, että se on käyttänyt asiakirjaa eli Laplacen 22.9.1986 päivättyä Schuhmacherille osoitettua kirjettä (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta), jonka perusteella ei niiden mukaan voida päätellä vuonna 1984 tehdyksi väitetyn sopimuksen sisältöä eikä yksilöidä sen tehneitä osapuolia.

2337 On muistettava, että kirjeen laatija Laplace oli sekä Ciments français'n pääjohtaja että SFIC:n puheenjohtaja, kun taas vastaanottaja Schuhmacher oli sekä Heidelbergerin pääjohtaja että BDZ:n puheenjohtaja (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta). Komissio tarkastelee kanteen kohteena olevassa päätöksessä kyseistä kirjettä siinä yleisessä asiayhteydessä, johon 22 ja 50 perustelukappaleessa siteeratuissa muissa asiakirjoissa viitataan.

2338 Esitettyään sen sisällön komissio päättelee seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohdan kolmas alakohta):

"Kirjeestä voidaan yksilöidä seuraavat merkittävät seikat: tiettyjen ranskalaisten ja saksalaisten yritysten (SFIC:n, Lafargen, Ciments français'n ja Cedestin sekä BDZ:n, Heidelbergerin ja Dyckerhoffin) välillä oli sopimus; sopimuksen täytäntöönpano tai tulkinta aiheutti erimielisyyksiä, jotka saatettiin välimiesten ratkaistavaksi; sopimuksen uudistamisesta neuvoteltiin; Ranskasta ja Saksasta peräisin olevien toimitusten välinen poikkeama ei ollut seurausta kahdenvälisistä keskusteluista [— —] ranskalaisten ja saksalaisten yritysten välillä vaan ranskalaisyritysten välisistä poikkeamista; kyseisten kahden, ranskalaisen ja saksalaisen järjestön puheenjohtajat keskustelivat 11.10.1986 molemmista kirjeessä esitetyistä ongelmista ja sopivat määrien osalta käsittelevänsä ongelmaa virallisesti Pariisissa 27.—28.10.1986 pidettäväksi sovitun ranskalais-saksalaisen tapaamisen jälkeen (asiakirjojen nro 33.126/14764—14768 mukaisesti)."

2339 Se korostaa myös seuraavaa (50 perustelukappaleen 3 kohdan seitsemäs alakohta):

"[— —] 22.9.1986 päivätystä kirjeestä ilmenevällä vuoden 1984 sopimuksella rikotaan 85 artiklan 1 kohtaa, ja rikkomiseen ovat osallistuneet [SFIC], Cedest, Ciments français, Lafarge, [BDZ], Dyckerhoff ja Heidelberger."

2340 Edellä 2336 kohdassa nimeltä mainittujen neljän kantajan esittämä arvostelu ei johda tämän komission toteamuksen pätemättömyyteen. Komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä näet sekä osoittanut Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleistä sääntelyä koskevan sopimuksen olemassaolon ja sen tavoitteen että yksilöinyt kyseisen sopimuksen osapuolet.

2341 Aluksi on korostettava, että vaikka ei ole olemassa asiakirjaa, jolle olisi virallisesti annettu nimi "Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleistä sääntelyä koskeva sopimus" eikä erillistä todistetta sellaisen erityisen kokouksen järjestämisestä, jonka aikana kaikkia kyseisiä osapuolia olisi kuultu, komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämien asiakirjatodisteiden todistusarvoa on arvioitava niiden tapahtumien valossa, jotka olivat merkkipaaluja Ranskan ja Saksan sementtiteollisuuden välisissä suhteissa ennen vuotta 1984 ja joiden olemassaolon todenperäisyys ja kilpailunvastaisuus on jo näytetty toteen (ks. edellä 2226—2330 kohta). Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen olemassaolo ei välttämättä edellytä kirjallista sopimusta (edellä 2061 kohdassa mainittu asia Tepea v. komissio, tuomion 41 kohta). Jotta tällaisen sopimuksen voitaisiin katsoa olevan olemassa, kyseisten yritysten/yritysten yhteenliittymien on ainoastaan pitänyt ilmaista yhteinen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla tietyllä tavalla (ks. edellä 1010 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Ei siis ole tärkeää määritellä täsmällisesti tällaisen sopimuksen tekopäivää, kunhan yhteisymmärryksen olemassaolo on näytetty toteen asiakirjatodisteiden avulla.

2342 Useat komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon ottamat seikat osoittavat ensinnäkin Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleistä sääntelyä koskevan sopimuksen olleen olemassa sekä vuonna 1984 että vuonna 1986.

2343 Aluksi on todettava, että useista Ciments français'n pääjohtajan ja SFIC:n puheenjohtajan Laplacen 22.9.1986 päivätyn ja Heidelbergerin pääjohtajalle ja BDZ:n puheenjohtajalle Schuhmacherille osoitetun, muutamia viikkoja ennen Pariisissa 27. ja 28.10.1986 pidettyä Saksan ja Ranskan sementintuottajien tapaamista laaditun kirjeen kohdista ilmenee, että näiden kahden sementintuottajaryhmän välillä oli vuoden 1984 aikana tehty Ranskan ja Saksan välisiä toimituksia koskeva sopimus ja että se oli ollut voimassa siihen saakka, koska sen uudistaminen oli keskustelujen kohteena.

2344 Laplace kirjoittaa esimerkiksi seuraavaa (ensimmäinen, toinen ja kuudes alakohta):

"Kuten tiedätte, olen pitänyt säännöllisesti kokouksia Jürgen Losen ja Ted Brenken kanssa.

Jos tarkastellaan tilannetta, jossa olimme vuonna 1984, uskon sen, mistä olemme näissä kokouksissa puhuneet, toimineen varsin hyvin.

[— —]

Toinen ongelma koskee tulevaisuutta. Viime kokouksessamme Ted Brenke esitti näkemyksenään, että jos haluamme uudistaa sopimuksemme, saksalaiset vaativat meitä vähentämään poikkeamaa, joka on ollut olemassa vuodesta 1984 saakka Ranskasta ja Saksasta peräisin olevien toimitusten välillä. Vastasin hänelle, että jos tällainen vaatimus pidetään voimassa, en usko meidän pääsevän uuteen sopimukseen. Kuten muistatte, ei ole olemassa mitään loogista eikä varsinkaan eettistä perustelua tälle poikkeamalla, joka ei itse asiassa ollut seuraus kahdenvälisistä keskusteluista ranskalaisten ja saksalaisten intressipiirien välillä vaan tulos paljon monimutkaisemmasta keskustelutilanteesta, joka käsitti ranskalaisten osapuolten välisiä konflikteja ja joka olisi todennäköisesti käsittänyt myös saksalaisten osapuolten välisiä konflikteja, jos tuolloin ei olisi sovittu siitä, että Wössingen jätetään toistaiseksi sivuun. En usko, että monetkaan voivat sopia mistään uudesta paitsi paineen alla, ja sopimuksen uudistamisen todellinen päämäärä on estää tällaisten paineiden kehittyminen [— —]"

2345 Näiden seikkojen perusteella komissio saattoi perustellusti katsoa, että vuonna 1984 tehty sopimus, joka koski Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten sääntelyä, oli tuolloin edelleen voimassa Ranskan ja Saksan sementintuottajien välillä ja että sen uudistamista harkittiin kirjeen laatimishetkellä. Dyckerhoffin (T-35/95) ja Heidelbergerin (T-42/95) väite, jonka mukaan kirjeen sisältö osoittaisi sen, ettei vuonna 1984 tehtyä sopimusta ollut enää eikä ainakaan 22.9.1986 olemassa, on siis hylättävä.

2346 Lisäksi Cembureaun puheenjohtajaa varten 15.3.1984 laadittu muistio osoittaa puheenjohtajan tarkoituksena olleen saattaa valtuuskuntien johtajat 19.3.1984 pidetyssä kokouksessaan keskustelemaan Ranskasta Saksaan suuntautuvasta viennistä yhtenä tuolloin edelleen vallinneena "kuumana kiistakysymyksenä". Vaikka kokousta koskevissa muistioissa ei enää viitatakaan Ranskasta Saksaan suuntautuvaan vientiin, 19.3.1984 pidettyyn kokoukseen osallistuneet henkilöt totesivat jäsentenvälisestä kaupasta aiheutuneiden paineiden selvästi vähentyneen kahdenvälisten yhteyksien paranemisen ansiosta (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 ja 10 kohta ja 50 perustelukappaleen 3 kohdan neljäs alakohta sekä alaviite 100; asiakirjat nro 33.126/11728, 11729 ja 11733—11737) (ks. edellä

2245—2250 kohta). Se, että edellä mainitussa muistiossa tarkoitettu "kuuma kiistakysymys" koski ainoastaan vientiä Ranskasta Saksaan — eikä vientiä Saksasta Ranskaan — vahvistaa sen, että ranskalais-saksalaiset osapuolet tekivät sopimuksen, jossa ratkaistiin ainakin suuri osa niistä ongelmista, joiden perusteella oli ryhdytty vuosille 1982 ja 1983 ominaisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ja joihin kuuluivat muun muassa Cedestin toiminta Saksan markkinoilla ja saksalaistuottajien vastatoimenpiteet. Vientiä Ranskasta Saksaan koskeneen ongelman jatkuminen vahvistaa sen, että kuten 22.9.1986 päivätty kirje osoittaa, kyseiset saksalaisyritykset ("German side") tahtoivat saada Ranskan ja Saksan vientimäärien välistä poikkeamaa vähennetyksi uudistettaessa vuonna 1984 tehtyä sopimusta.

2347 SFIC väittää kuitenkin, että 15.3.1984 päivätty muistio, joka on mainittu ainoastaan kanteen kohteena olevan päätöksen ranskalais-saksalaista kartellia koskeviin kohtiin liittyvässä alaviitteessä, ei liity 23.6.1982 päivättyyn Lafargen sisäiseen muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/6592—6596) eikä ranskalais-saksalaiseen kartelliin yleensäkään. Se päättelee tämän yhteyden puuttumisen siitä, että 19.3.1984 pidetystä kokouksesta tehdyt päätelmät, jotka on mainittu 2.4.1984 tehdyssä kokousmuistiossa (19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737) ja joiden mukaan "vienti [oli] pikemminkin vähenemässä", ja komission ranskalais-saksalaista kartellia kuvatessaan muuten käyttämien tilastotietojen mukaiset kehityssuuntaukset (22 perustelukappaleen 10 kohdan loppuosa), joiden mukaan sementinvienti Saksasta Ranskaan oli lisääntynyt vuosien 1985 ja 1989 välillä, olivat keskenään ristiriitaisia.

2348 SFIC:n tulkintaa kanteen kohteena olevasta päätöksestä ei ensinnäkään voida hyväksyä. Nimittäin 15.3.1984 päivättyyn muistioon viitataan sekä alaviitteessä 100 että myös kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan neljännessä alakohdassa.

2349 Toisaalta on todettava, että SFIC:n mainitsema ristiriita johtuu kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvien seikkojen tiivistetystä esitystavasta. Koska ainoastaan viennin Ranskasta Saksaan katsottiin puheenjohtajaa varten laaditussa 15.3.1984 päivätyssä muistiossa olevan ongelmallinen Cembureau-sopimuksessa vahvistetun kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeneen säännön kannalta, 2.4.1984 päivätyn kokousmuistion päätelmä, jonka mukaan "vienti [oli] pikemminkin vähenemässä", voi koskea vain vientiä Ranskasta Saksaan. Tästä syystä tämä päätelmä ei missään tapauksessa ole ristiriidassa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 12 kohdassa mainitsemien tilastotietojen kanssa, joiden mukaan vienti Saksasta Ranskaan oli kasvanut vuosien 1985 ja 1989 välillä.

2350 Myös kokousmuistioissa tehdyt päätelmät ovat hienosyisempiä kuin SFIC väittää, koska niissä täsmennetään seuraavaa: "Jäsentenvälisestä kaupasta aiheutuneet paineet ovat selvästi vähentyneet kahdenvälisten yhteyksien paranemisen ansiosta. Vienti on pikemminkin vähenemässä mutta ulkopuolisilta tahoilta tuleva uhka on edelleen olemassa."

2351 Lopuksi on todettava SFIC päättelevän ristiriidan olemassaolon vertailemalla kahta eri ajanjaksoihin eli 19.3.1984 edeltävään ja tämän päivämäärän jälkeiseen ajanjaksoon liittyvää seikkaa.

2352 Myöskään se, että Ranskasta Saksaan suuntautuvaa vientiä ei mainittu "kuumana kiistakysymyksenä" enää 2.4.1984 päivätyssä, 19.3.1984 pidettyä Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta) koskevissa muistioissa, vaikka tästä viennistä oli kyse puheenjohtajaa varten laaditussa 15.3.1984 päivätyssä muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta), ei merkitse sitä, kuten Ciments français (T-39/95) väittää, että Cembureaun valtuuskuntien johtajien 19.3.1984 pidetyssä kokouksessaan esittämä toteamus siitä, että jäsentenvälisestä kaupasta aiheutuneet paineet olivat vähentyneet kahdenvälisten yhteyksien paranemisen ansiosta, ei olisi koskenut ranskalais-saksalaisia suhteita. Kun otetaan huomioon Ranskan ja Saksan sementintuottajien välillä olevat yhteydenotot, joiden olemassaolon 22.9.1986 päivätty kirje epäilyksettä osoittaa (ks. edellä 2242 ja 2243 kohta), ja 15.3.1984 päivätyn muistion maininta Ranskasta Saksaan suuntautuvasta viennistä, ranskalais-saksalaisiin suhteisiin liittyvän viittauksen puuttuminen kokousmuistioista on päinvastoin omiaan osoittamaan, että Cembureaun valtuuskuntien johtajien mielestä niissä ei enää ollut ongelmia eivätkä ne siis enää olleet "kuuma kiistakysymys".

2353 Lafarge ei voi päätellä 15.3.1984 päivättyyn puheenjohtajaa varten laadittuun muistioon sisältyvästä Ranskasta Saksaan suuntautuvaa vientiä koskevasta maininnasta, että olisi ollut erimielisyyttä, joka olisi osoittanut, ettei vuonna 1984 tehdyksi väitettyä sopimusta olisi ollut olemassa. Ensinnäkään ei voida sulkea pois sitä, että sopimus olisi vuonna 1984 tehty 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen jälkeen. Vaikka toisaalta oletettaisiin, että sopimus olisi tehty ennen kyseistä kokousta, ei voida sulkea pois sitä, että ristiriita tai Ranskan ja Saksan sementintuottajien välillä jatkunut ongelma olisi aiheutunut saksalaisten toiveesta vähentää poikkeamaa ranskalaistuottajien ja saksalaistuottajien viemien sementtimäärien välillä.

2354 Tässä tapauksessa ei siis ole juurikaan merkitystä sillä, ettei kyseisen sopimuksen tarkkaa tekopäivää vuonna 1984 ole kyetty määrittelemään, koska komission esittämät todisteet osoittavat, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus tehtiin vuonna 1984.

2355 Dyckerhoff ja Heidelberger väittävät, että on ristiriitaista vahvistaa kyseisen sopimuksen alkaminen vuodeksi 1984, kun 22.9.1986 päivätyn kirjeen mukaan saksalaistuottajat vaativat juuri vuodesta 1984 lähtien Ranskasta ja Saksasta peräisin olleiden toimitusten välillä olleen poikkeaman vähentämistä. Dyckerhoff lisää, että tämä ristiriita johtuu myös siitä, että ranskalais-saksalaiset toimitukset olivat yksi Cembureaun valtuuskuntien johtajien 19.3.1984 pidetyssä kokouksessa tutkituista "kuumista kiistakysymyksistä", ja siitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa huomioon otettu Ranskan ja Saksan välisiä toimituksia koskevien sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen alkamisen päivämäärä on 23.6.1982.

2356 Todellisuudessa näiden seikkojen perusteella ei voida todeta mitään ristiriitaa, jotka Dyckerhoffin ja Heidelbergerin mukaan poissulkisivat sen, että sopimus olisi tehty vuonna 1984. Ensinnäkin 22.9.1986 päivätystä kirjeestä ilmenee, että saksalaistuottajien halu vähentää Ranskasta Saksaan suuntautuvan ja Saksasta Ranskaan suuntautuvan viennin välistä poikkeamaa sai Laplacen puhumaan sopimuksen uudistamisesta. Tämän jälkeen on todettava, kuten edellä 2347—2353 kohdasta ilmenee, että se, että Ranskan ja Saksan väliset toimitukset olivat 19.3.1984 pidetyn Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksen keskustelujen aiheena, on lisäindisio näiden kahden maan teollisuudenalojen neuvotteluista ja niiden välillä tehdystä sopimuksesta, koska asianosaisten esittämien asiakirjatodisteiden perusteella näistä toimituksista ei ollut enää keskusteltu Cembureaun piirissä. Lopuksi todettakoon, että Dyckerhoff sekoittaa kaksi eri asiaa: yhtäältä yhden jatkuvan kilpailusääntöjen rikkomisen, joka koskee Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan suuntautuvien sementtitoimitusten sääntelyä 23.6.1982—30.9.1989 ja joka kattaa kaikki komission kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 1—4 kohdassa huomioon ottamat yhdenmukaistetut menettelytavat ja sopimukset (ks. edellä 2170 kohta), ja toisaalta vuonna 1984 tehdyn samaa tavoitetta koskevan sopimuksen, jota tarkoitetaan erityisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan viidennessä alakohdassa. Koska viimeksi mainittu sopimus on vain yksi yhden jatkuvan kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavista toimenpiteistä, ei ole tästä syystä ristiriitaista pitää sopimuksen alkamispäivänä eri päivää kuin vuoden 1984 sopimuksen alkamispäivä.

2357 Toiseksi edellä 2344 kohdassa siteeratut 22.9.1986 päivätyn kirjeen kohdat ja erityisesti kohta, jonka mukaan Ted Brenke oli esittänyt, että jos sopimus haluttiin uudistaa, saksalaiset vaatisivat vähentämään poikkeamaa, joka oli ollut olemassa vuodesta 1984 saakka Ranskasta ja Saksasta peräisin olevien toimitusten välillä, osoittavat, että kyseisen, vuonna 1986 edelleen voimassa olleen sopimuksen tavoitteena oli säännellä Ranskan ja Saksan välisiä sementtitoimituksia.

2358 Mistään kantajien esittämistä seikoista ei voida päätellä, että tämä sopimus olisi kohdistunut vain muihin kuin Saarlandin alueeseen. Ciments français ei voi tältä osin vedota siihen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen perustana olevien toimenpiteiden eli väitetyn Saarlandin markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen, Cedestin myyntiä Pfalzin alueella koskevien yhdenmukaistettujen menettelytapojen ja tehdyn sopimuksen tavoitteet yleensä olisivat erilaisia. Riittää, kun todetaan, että kaikki nämä toimenpiteet koskevat markkinoiden jakamista ja että 22.9.1986 päivätyn kirjeen perusteella Saarlandin ja muiden raja-alueiden välillä ei ole nähtävissä eroja. Ensimmäisen toimenpiteen eli väitetyn Saarlandin markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen ja toisen toimenpiteen eli Cedestin Saksassa harjoittamaa liiketoimintaa koskevien yhdenmukaistettujen menettelytapojen välinen mahdollinen maantieteellinen ero ei vaikuta Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleistä sääntelyä koskevan sopimuksen olemassaoloa koskevaan näyttöön, kun otetaan huomioon 22.9.1986 päivätyn kirjeen sanamuoto.

2359 Ei siis pidä erottaa toisistaan Saarlandin ja muiden alueiden osuutta kyseisessä yleistä sääntelyä koskevassa sopimuksessa. Tästä seuraa, että komissio saattoi perustellusti katsoa, että vuoden 1984 sopimuksen tavoitteena oli markkinoiden jakaminen ja Ranskan ja Saksan välisen sementtikaupan rajoittaminen (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 4 kohdan ensimmäinen alakohta). Vaikka oletettaisiin, että väitteet, joiden mukaan sopimus ei koskenut Saarlandia, olisivat perusteltuja, sopimus koskee joka tapauksessa Ranskan ja Saksan välisen myynnin sääntelyä.

2360 Ciments français ei voi tältä osin myöskään väittää, ettei vuonna 1984 tehdyn sopimuksen sisältöä eikä varsinkaan sen kilpailunvastaisuutta voida näyttää toteen 22.9.1986 laaditun kirjeen perusteella, koska siinä mainitaan vain sopimuksen olemassaolo sitä täsmentämättä. Virallisen asiakirjan, johon sisältyy täsmällisin sanamuodoin useiden markkinoilla toimivien taloudellisten toimijoiden yhteisymmärrys, puuttuminen ei välttämättä merkitse sitä, että olisi mahdotonta saada selville perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen kartellin muodostavat toimenpiteet. Tässä tapauksessa komissio on tutkimalla 22.9.1986 päivätyn kirjeen muiden kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainittujen asiakirjojen valossa (ks. edellä 2226—2330 kohta) osoittanut, että vuonna 1984 tehdyn sopimuksen tavoitteena oli säännellä Ranskan ja Saksan välistä sementtikauppaa. Myös se, että komissio osoitti kyseisen sopimuksen olemassaolon lähinnä vuonna 1986 eli kyseisen sopimuksen teon jälkeen laaditun kirjeen perusteella, osoittaa sekä sen, että kyseinen sopimus tehtiin, että sen, että se pantiin täytäntöön.

2361 Tässä tapauksessa vuonna 1984 tehdyn ja vuonna 1986 edelleen voimassa olleen sopimuksen tavoite eli Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten sääntely oli riittävä sopimuksen kilpailunvastaisuuden toteamiseksi.

2362 Kolmanneksi on tarpeen yksilöidä sopimuksen osapuolet.

2363 Kahden kansallisen järjestön, SFIC:n ja BDZ:n osalta on jo todettu, että 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä on useita viitteitä niiden osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. edellä 2242—2243 kohta).

2364 SFIC ei myöskään kommentoi erityisesti tätä puheenjohtajansa BDZ:n puheenjohtajalle osoittamaa kirjettä.

2365 BDZ sitä vastoin esittää useita väitteitä, joilla se pyrkii osoittamaan, ettei se ole osallistunut vuonna 1984 tehtyyn sopimukseen. Se vetoaa esimerkiksi siihen, että sen arkistoista puuttuu jäljennös tästä kirjeestä, ja siihen, että BDZ:n toimitusjohtaja Steinbach olisi saanut tiedon tästä kirjeestä vasta tutustuessaan väitetiedoksiantoon.

2366 Koska kirje oli osoitettu BDZ:n puheenjohtajalle Schuhmacherille, sillä ei ole merkitystä, onko BDZ:n arkistoissa jäljennöstä kirjeestä tai minä hetkenä Steinbach sai tosiasiallisesti tiedon siitä, kuten komissio on todennut perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 18 kohta). On riittävää todeta, että kirjeen laatija, joka viittasi asemaansa SFIC:n puheenjohtajana, katsoi Schuhmacherin edustavan Saksan sementintuottajien intressejä Ranskan sementintuottajiin pidettävien suhteiden kannalta, mikä voi johtua vain tehtävästä, joka Schuhmacherilla tuolloin oli BDZ:n johdossa. On lisäksi korostettava sellaisten

ilmaisujen käyttöä kuin "Ranskan ja Saksan intressit" ("French and German interests"), "ranskalaiset osapuolet" ("French parties") ja "saksalaiset osapuolet" ("German side") (ks. edellä 2243 kohta).

2367 BDZ ei voi puolustuksekseen johtaa minkäänlaista perustelua väitteestään, jonka mukaan 22.9.1986 päivättyyn kirjeeseen saksan kielellä käsin tehdyt maininnat osoittaisivat sen, ettei Schuhmacherilla ollut aikomusta käsitellä kirjeessä mainittuja aiheita Pariisissa lokakuussa 1986 pidetyn kyseisten kahden maan sementintuottajien välisessä kokouksessa. Nämä käsin kirjoitetut maininnat osoittavat enintään sen, että kirjeen vastaanottaja Schuhmacher piti kirjettä tehtäviinsä maansa sementintuottajien kansallisessa järjestössä eli BDZ:ssa kuuluvana kirjeenä. Niissä näet todetaan seuraavaa:

"11.10. käyty keskustelu

a) periaatteessa sovittu välimiesten tehtävästä

b) suhteellisista määristä ei, siitä puhutaan virallisesti vasta Pariisin jälkeen".

2368 Puheenjohtajaa varten laaditun, Ranskasta Saksaan suuntautuvaa vientiä koskeneen 15.3.1984 päivätyn muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) tarkoituksena oli valmistella Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokousta, johon SFIC ja BDZ osallistuivat maansa sementintuottajien intressejä edustavina Cembureaun jäseninä. Komissio on siten perustellusti todennut kanteen kohteena olevassa päätöksessä SFIC:n ja BDZ:n osallistuneen vuonna 1984 tehtyyn ja vielä vuonna 1986 voimassa olleeseen sopimukseen.

2369 BDZ ihmettelee, miten se olisi kyennyt osallistumaan sopimukseen 23.6.1982 lähtien, vaikka komissio väittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä yhdenmukaistettujen menettelytapojen olleen voimassa vuosien 1982 ja 1984 välisenä aikana ja toteaa sopimuksen olemassaolon vasta vuodesta 1984 lähtien.

2370 Kuten Dyckerhoff (ks. edellä 2356 kohta), myös BDZ sekoittaa yhden jatkuvan kilpailusääntöjen rikkomisen, joka koskee Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan suuntautuvien sementtitoimitusten sääntelyä 23.6.1982—30.9.1989 ja joka kattaa kaikki komission kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 1—4 kohdassa huomioon ottamat yhdenmukaistetut menettelytavat ja sopimukset, ja vuonna 1984 tehdyn samaan tavoitteeseen pyrkivän sopimuksen, jota tarkoitetaan erityisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohdan viidennessä alakohdassa ja joka ei kuulu yhden jatkuvan kilpailusääntöjen rikkomisen muodostaviin toimenpiteisiin.

2371 BDZ väittää lisäksi, että koska 23.6.1982 päivätyssä Lafargen sisäisessä muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/6592—6596) viitataan sellaiseen tuottajien väliseen keskusteluun, johon se ei ole osallistunut, muistiota ei voida pitää osoituksena sen liittymisestä markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen. Se ihmettelee lisäksi yhteyttä, jonka komissio sen mukaan pyrkii luomaan Schuhmacherin kesällä 1985 toteuttamien toimenpiteiden ja BDZ:n osallistumisen Ranskan ja Saksan markkinoiden jakamista koskeviin sopimuksiin välille.

2372 Tältä osin on todettava, ettei komissio ole väittänyt katsoneensa 23.6.1982 päivätyn Lafargen muistion perusteella BDZ:n osallistuneen markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen. Kyseinen asiakirja mainitaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 4 kohta ja 50 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta) sen osoittamiseksi, että SFIC:n ja BDZ:n välillä oli käyty neuvotteluja (ks. edellä 2236—2251 kohta). Kuten komissio perustellusti toteaa, Schuhmacherin kesällä 1985 toteuttamien toimenpiteiden ja BDZ:n osallistumisen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen välillä ei myöskään ole katsottu olevan yhteyttä. BDZ:n väitteellä ei siten ole kohdetta.

2373 Ciments français'n osalta todettakoon, että sen lisäksi, että se on SFIC:n jäsen, 22.9.1986 päivätyn kirjeen laatija Laplace oli sen pääjohtaja. Viitatessaan asemaansa SFIC:n puheenjohtajana Laplace puhui järjestön jäsenten nimissä ja ennen kaikkea oman yrityksensä Ciments français'n nimissä. Hän kirjoittaa lisäksi kirjeen viidennessä kohdassa seuraavasti: "Syy siihen, miksi ehdotan tätä on se, että vaikka voimme antaa tämän toimivallan välimiehille, minulla ei järjestön puheenjohtajana ole tätä toimivaltaa, kun on kyse vaikka yksinkertaisistakin jäsenten oikeuksia, muiden kuin oman yritykseni oikeuksia koskevista päätöksistä, ja minun on otettava yhteyttä kaikkiin jäseniin mahdollisimman korkealla tasolla, mikä on erittäin rasittavaa."

2374 Osallistumisellaan yleistä sääntelyä koskevaan sopimukseen Ciments français samalla jatkoi vuotta 1984 edeltäneitä toimenpiteitään, joihin kuului muun muassa Cedestin painostaminen ja osallistuminen kahdenväliseen yhteistoimintaan Dyckerhoffin kanssa (ks. edellä 2252—2281 ja 2316—2328 kohta).

2375 Lafargen osalta on todettava, että se on SFIC:n jäsen ja että SFIC:n puheenjohtaja Laplace ilmoitti nimenomaisesti 22.9.1986 päivätyssä kirjeessään, että jotta voitaisiin tehdä mikä tahansa SFIC:n jäsenten oikeuksia koskeva päätös, on otettava yhteyttä kyseisten yritysten johtoon (edellä 2373 kohdassa mainitun kirjeen viides kohta). Tämä osoittaa, että kun otetaan huomioon SFIC:n sisäinen päätöksentekoprosessi, Lafarge oli välittömästi mukana tekemässä vuoden 1984 sopimusta. Se ei ole myöskään vedonnut mihinkään asiakirjaan, joka osoittaisi, että se olisi luopunut vuonna 1984 tehdystä sopimuksesta. Toisin kuin se väittää, 22.9.1986 päivättyyn kirjeeseen sisältyvää Wössingeniä koskevaa mainintaa ei voida tältä osin pitää todisteena siitä, ettei se olisi osallistunut vuonna 1984 tehtyyn sopimukseen. Kirjeen kuudennesta kohdasta näet ilmenee, että silloin, kun sopimus tehtiin, oli päätetty olla antamatta ratkaisua Wössingenin tapauksesta, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei Lafarge olisi osallistunut kyseiseen sopimukseen. Siitä voidaan ainoastaan päätellä, että Wössingenin asema

Saksassa aiheutti vuonna 1984 edelleen ongelmia. Lafarge on itse kirjelmissään ilmoittanut, että Wössingen oli mainittu 12.9.1988 tehdyssä Bundeskartellamtin päätöksessä, joka koski Etelä-Saksan kartellia, vain niiden yhteyksien vuoksi, joita sillä oli ollut muihin saksalaisiin sementintuottajiin toukokuun 1986 jälkeen, mikä vahvistaa sen, että siihen saakka Wössingenillä oli erityisasema. Sitä vastoin mistään ei voida päätellä, että muut sopimuksen ranskalaiset tai saksalaiset osapuolet olisivat katsoneet Wössingenin erityisaseman Saksassa merkinneen sitä, että Lafarge ei olisi osallistunut sopimukseen.

2376 Asiakirjoista nro 33.126/6976—6979 ja 33.126/16556 (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 11 kohta) ilmenee lisäksi, että Lafargen edustajat Wössingenin hallintoneuvostossa ilmaisivat 27.9.1985 toiveensa siitä, että kyseinen yritys liittyisi Etelä-Saksan kiintiöjärjestelmään. Etelä-Saksan kiintiöiden jakoa koskevaan järjestelmään liittyvästä Bundeskartellamtin toteuttamasta tutkimuksesta ja 12.9.1988 tekemästä päätöksestä ilmenee, että Lafarge oli sopinut BDZ:n puheenjohtajan ja Heidelbergerin pääjohtajan Schuhmacherin kanssa siitä, että Wössingen voisi osallistua kyseiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 11 kohdan neljäs alakohta; asiakirjat nro 33.126/6720—6745).

2377 Lafarge väittää, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä loukataan sen puolustautumisoikeuksia, kun siinä vedotaan 12.9.1988 tehtyyn Bundeskartellamtin päätökseen, koska tämä päätös sisältyi Saksan markkinoita koskeneiden, myöhemmin hylättyjen valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden asiakirjavihkoon ja koska päätös oli vain yksi lisätodiste väitetiedoksiannossa. Se toteaa, että Wössingen mainitaan Bundeskartellamtin päätöksessä ainoastaan niiden suhteiden vuoksi, joita sillä on ollut muihin saksalaisiin sementintuottajiin toukokuun 1986 jälkeen, joten komissio ei voi tämän päätöksen perusteella katsoa sen osallistuneen väitettyyn ranskalais-saksalaiseen kartelliin ennen toukokuuta 1986. Lafarge väittää komission ottaneen Bundeskartellamtin päätöksen Wössingenin osalta virheellisellä tavalla huomioon.

2378 Nämä kaikki Lafargen väitteet on hylättävä.

2379 Sen puolustautumisoikeuksien väitetystä loukkaamisesta on vain todettava, että komissio on ranskalais-saksalaista kartellia koskevassa väitetiedoksiannon osassa (12 kohta, s. 28) nimenomaisesti maininnut kaikki kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 11 kohdassa huomioon otetut seikat ja että kaikki siinä yhteydessä mainitut asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta).

2380 Bundeskartellamtin päätöksen sisällöstä todettakoon, että siihen vedotaan kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 11 kohdassa. Kyseiseen kohtaan liittyvän alaviitteen 104 mukaan siinä kuvattuja tosiseikkoja ei kuitenkaan ole "otettu huomioon asianomaisia yrityksiä vastaan puhuvana seikkana, ja ne mainitaan ainoastaan siksi, että ne kuvaavat kaikkia eri taloudellisten toimijoiden välillä vallitsevia suhteita". Riippumatta siitä, onko komissio käyttänyt hyväkseen Bundeskartellamtin päätöksen sisältöä todetessaan Lafargen osallistuneen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, riittää kun todetaan, että kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 11 kohdassa kuvatut tosiseikat oli nimenomaisesti mainittu väitetiedoksiannon 12 kohdassa (2 luku)

ja että kaikki komission tässä kuvauksessa esiin tuomat asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Näin ollen kysymys ei voi tältä osin olla Lafargen puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta.

2381 Tämän jälkeen on korostettava, ettei Lafarge ole millään tavoin kiistänyt sitä kanteen kohteena olevassa päätöksessä siteerattujen asiakirjojen perusteella toteennäytettyä seikkaa, että sen edustajat Wössingenin hallintoneuvostossa olivat 27.9.1985 ilmaisseet toivomuksen siitä, että kyseinen yritys liittyisi Etelä-Saksan kiintiöjärjestelmään ja että se oli sopinut BDZ:n puheenjohtajan ja Heidelbergerin pääjohtajan Schuhmacherin kanssa siitä, että Wössingen voisi osallistua kyseiseen kartelliin (ks. edellä 2376 kohta).

2382 Sen ajankohdan, jona Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleistä sääntelyä koskeva sopimus tehtiin eli vuosi 1984, ja sen ajankohdan, jona Wössingen liittyi Etelä-Saksaa koskevaan kartelliin eli vuosi 1985, läheisyys sekä 22.9.1986 laaditun kirjeen vastaanottajan, BDZ:n puheenjohtajan ja Lafargen neuvottelukumppanin Schuhmacherin puuttuminen Etelä-Saksaa koskevaan kartelliin ovat lisäindisioita Lafargen osallistumisesta vuonna 1984 tehtyyn sopimukseen.

2383 Samalla tavoin kuin Ciments français (ks. edellä 2374 kohta) myös Lafarge jatkoi osallistumisellaan tähän yleistä sääntelyä koskeneeseen sopimukseen vuotta 1984 edeltäneitä toimenpiteitään, joihin kuului muun muassa Cedestin painostaminen ja osallistuminen yhteistoimintaan Dyckerhoffin kanssa (ks. edellä 2252—2281 ja 2295—2315 kohta).

2384 Cedestin osalta on todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta on jo kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan sen osallistuneen kahteen ensimmäiseen kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavista toimenpiteistä eli Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan väitettyyn sopimukseen ja vuosien 1982 ja 1984 välillä toteutettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin (ks. edellä 2225—2288 kohta). Kanteen kohteena olevan päätöksen (50 perustelukappaleen 1—3 kohta) mukaan nämä kaksi ensimmäistä toimenpidettä ovat johtaneet vuoden 1984 sopimuksen tekemiseen, joka on ainoa muu 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostava toimenpide. Komissio ei siis voi katsoa Cedestin osallistuneen tähän kolmanteen toimenpiteeseen, koska sen osallistumista kahteen ensimmäiseen ei voida katsoa toteennäytetyksi menettelyllisten (ks. edellä 2211 ja 2284—2290 kohta) eikä aineellisten seikkojen osalta ja koska Cedestin osallistumisesta vuonna 1984 tehtyyn sopimukseen ei ole olemassa suoraa näyttöä. Pelkästään Cedestin kuuluminen SFIC:hen ei ole tältä osin riittävää, koska kyseiseen kansalliseen järjestöön kuuluu myös muita jäseniä, joiden komissio ei ole katsonut osallistuneen vuonna 1984 tehtyyn sopimukseen.

2385 Tästä seuraa, ettei komissio ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä näyttänyt toteen tosiseikkojen osalta eikä oikeudellisesti riittävällä tavalla Cedestin osallistumista 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Kyseinen määräys on siis kumottava Cedestiä koskevilta osin.

2386 Dyckerhoffin osalta on todettava, että 22.9.1986 päivätystä kirjeestä ilmenee yhden sen edustajista, Losen osallistuneen vuodesta 1984 lähtien SFIC:n puheenjohtajan Laplacen ja Heidelbergerin edustajan Brenken kanssa säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohdan ensimmäinen alakohta). Lisäksi samalla tavoin kuin Ciments français ja Lafarge (ks. edellä 2374 ja 2383 kohta) myös Dyckerhoff jatkoi osallistumisellaan tähän yleistä sääntelyä koskeneeseen sopimukseen vuotta 1984 edeltäneitä toimenpiteitään, joihin kuului muun muassa osallistuminen kahdenväliseen yhteistoimintaan Heidelbergerin, Lafargen ja Ciments français'n kanssa (ks. edellä 2282—2328 kohta).

2387 Heidelbergerin osalta on todettava, että 22.9.1986 päivätyn kirjeen vastaanottaja ei ollut pelkästään BDZ:n puheenjohtaja vaan myös Heidelbergerin pääjohtaja. Kyseisessä kirjeessä SFIC:n puheenjohtaja Laplace viittaa lisäksi Dyckerhoffin edustajan Losen ja Heidelbergerin edustajan Brenken välillä vuodesta 1984 lähtien säännöllisesti pidettyihin kokouksiin. Samalla tavoin kuin muut ranskalais- ja saksalaistuottajat (ks. edellinen kohta) myös Heidelberger jatkoi osallistumisellaan tähän yleistä sääntelyä koskeneeseen sopimukseen vuotta 1984 edeltäneitä toimenpiteitään, joihin kuului muun muassa osallistuminen kahdenväliseen yhteistoimintaan Dyckerhoffin kanssa (ks. edellä 2282—2294 kohta).

2388 Samalla tavoin kuin todettiin edellä tarkasteltujen yhdenmukaistettujen menettelytapojen osalta (ks. edellä 2330 kohta), Ciments français'n, Heidelbergerin ja Lafargen väitteet, jotka perustuvat siihen, että ranskalais-saksalaisten markkinoiden taloudellisessa analyysissä olisi tehty arviointivirhe, ja joiden perusteella ne kiistävät osallistuneensa kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettuun Ranskan ja Saksan välisen sementtikaupan yleistä sääntelyä koskevaan sopimukseen, on hylättävä, koska kyseisen sopimuksen olemassaolo ja sisältö sekä eri kantajien osallistuminen siihen on näytetty toteen sellaisten asiakirjojen perusteella, joiden todistusarvo ei edellytä kyseisistä markkinoista tehdyn taloudellisen analyysin tarkastelua.

2389 Kaiken edellä esitetyn perusteella komissio on voinut perustellusti katsoa muiden paitsi Cedestin osalta (ks. edellä 2384 ja 2385 kohta), että kaikki Ranskan ja Saksan välisiin sementtitoimituksiin osallistuneet ranskalaiset ja saksalaiset yritykset olivat osallistuneet näiden kahden jäsenvaltion välisten sementtitoimitusten yleistä sääntelyä koskeneeseen sopimukseen.

B Kartellin jatkuminen vuoden 1986 jälkeen

2390 Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger ja BDZ väittävät, ettei sopimuksen uudistamisesta ole näyttöä. Niiden mukaan komissio on myöntänyt näytön puuttumisen kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 10 kohdan kolmas alakohta): "Komissiolla ei ole todisteita sopimuksen uudistamisesta [— —]". Kantajat katsovat, että koska komissiolla ei ole todisteita sopimuksen uudistamisesta, se ei olisi tämän jälkeen (samassa alakohdassa) voinut nojautua pelkästään kyseisten kansallisten järjestöjen vaihtamia tilastotietoja koskevaan analyysiin näyttääkseen sopimuksen uudistamisen toteen. Ne näet väittävät, että kyseisten tilas-

totietojen perusteella tehtäville toteamuksille on olemassa ainakin yksi vaihtoehtoinen taloudellinen selitys.

2391 Vaikka kanteen kohteena olevasta päätöksestä tosiaankin ilmenee, että pyrkiessään osoittamaan vuoden 1984 sopimuksen osapuolten tahdon uudistaa sopimus komissio mainitsee uudelleen 22.9.1986 päivätyn kirjeen (ks. 50 perustelukappaleen 3 kohdan viides alakohta: "Nimittäin 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä viitataan [— —] mahdollisuuksiin uudistaa kyseinen sopimus"), on todettava, että toisin kuin kantajat väittävät, komissio ei ole todennut vuonna 1986 tai myöhemmin uudistetun sopimuksen olemassaoloa kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteamisen yhteydessä.

2392 Komissio käyttää näet toteamuksia, jotka perustuvat kyseisten kahden kansallisen järjestön vaihtamiin tilastotietoihin, osoittaakseen Ranskan ja Saksan sementintuottajien vuodesta 1984 voimassa olleen yhteisymmärryksen jatkumisen eikä näyttääkseen toteen, että vuonna 1984 tehty sopimus olisi uudistettu. Komissio toteaa esimerkiksi kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohdan kolmannen alakohdan lopussa seuraavaa: "Komissiolla ei ole todisteita sopimuksen uudistamisesta, mutta toimituksia Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan koskevat tilastotiedot [— —] osoittavat, että [SFIC:n], Lafargen, Ciments français'n ja Cedestin sekä [BDZ:n], Heidelbergerin ja Dyckerhoffin välinen sopimus jatkui vuoden 1986 jälkeenkin."

2393 Vaikka komissiolla ei ole näyttöä vuonna 1984 tehdyn sopimuksen uudistamisesta ja se myöntää sen kanteen kohteena olevassa päätöksessä, osapuolten tahto muuttaa vuonna 1984 tehtyä ja vielä vuonna 1986 voimassa ollutta sopimusta ilmenee selvästi 22.9.1986 päivätyn kirjeen edellä 2344 kohdassa siteeratuista kohdista (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/3574—3576). Sekä Laplacen, Losen ja Brenken väliset kokoukset että tarve turvautua välimiehiin "Schiedsrichter" ja Saksan sementintuottajien ("German side") toive vähentää vuodesta 1984 saakka Ranskasta ja Saksasta peräisin olevien toimitusten välillä ollutta poikkeamaa näet osoittavat, että osapuolet halusivat tuolloin jatkaa Ranskan ja Saksan välisen kaupan sääntelyä koskenutta kartelliaan ja muokata tarvittaessa sopimuksensa ulottuvuutta ratkaistakseen kaikki Ranskan ja Saksan raja-alueella esiintyneet ongelmat.

2394 Dyckerhoff (T-35/95) ei voi väittää, että 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä ei selostettaisi sopimuksen uudistamiseen tähdännyttä keskustelua. Kirjeen kuudennessa kohdassa viitataan näet useaan kertaan sopimuksen uudistamiseen ("siinä tapauksessa, että uudistamme sopimuksemme", "hyvin pienet toiveet uuteen sopimukseen pääsemisestä" ja "sopimuksen uudistamisen todellinen tarkoitus on se, ettei tällaisia paineita syntyisi".

2395 Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge ja BDZ väittävät, että kun otetaan huomioon edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio (71 kohta), Ranskan ja Saksan välisiin toimituksiin liittyviä tilastotietoja koskevaa selvitystä ei voida käyttää osoittamaan

vuonna 1984 tehdyn sopimuksen jatkumista, koska kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitetylle salaiselle yhteistyölle oli olemassa vaihtoehtoinen taloudellinen selitys.

2396 Dyckerhoff, SFIC, Ciments français ja Heidelberger kiistävät lisäksi 22 perustelukappaleen 10 kohdan neljännessä ja viidennessä alakohdassa siteeratun, 12.8.1987 päivätyn Heidelbergerin sisäisen muistion (asiakirja nro 33.126/3573) todistusarvon ja sisällön. Ne väittävät lisäksi, että tätä asiakirjaa, jota ei ole mainittu väitetiedoksiannossa, ei olisi saanut käyttää kanteen kohteena olevassa päätöksessä niitä vastaan.

2397 On huomattava, että puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskeva väite on hylätty jo edellä 345 kohdassa.

2398 Ennen kuin tutkitaan muiden väitteiden perusteltavuus, on tutkittava uudelleen kanteen kohteena olevan päätöksen asiaa koskevat kohdat tältä osin. Komissio toteaa päätöksessä ensin, ettei sillä ole todisteita sopimuksen uudistamisesta, ja vetoaa tämän jälkeen 1.1.1985 ja 30.9.1989 välillä Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan tapahtuneita toimituksia koskeviin tilastotietoihin, jotka sen mukaan osoittavat, että sopimus jatkui vuoden 1986 jälkeenkin (22 perustelukappaleen 10 kohdan kolmannen alakohdan loppuosa). Se lisää, että 12.8.1987 päivätyn Heidelbergerin sisäisen muistion mukaan ranskalais-saksalainen neuvonpito jatkui vuonna 1987. Komissio korostaa 22 perustelukappaleen 12 kohdan kolmannessa alakohdassa, että näiden tietojen vertailu "osoittaa sen, että 'Ranskasta ja Saksasta peräisin olevien toimitusten välillä vuodesta 1984 saakka ollut poikkeama'([— —] 22.9.1986 päivätty kirje) pieneni".

2399 Komissio on asiassa T-48/95 esittämissään kirjelmissä vahvistanut päätelleensä sopimuksen jatkumisen vuoden 1986 jälkeenkin tilastotietojen kehityksen perusteella.

2400 Se esittää siis kaksi eri seikkaa osoittaakseen, että vuonna 1984 konkretisoitunut ja vuonna 1986 edelleen voimassa ollut yhteisymmärrys Ranskan ja Saksan välisen sementtikaupan sääntelemiseksi oli jatkunut ainakin 30.9.1989 saakka: nämä toteamukset tehtiin 22 perustelukappaleen 12 kohdassa mainittujen tilastotietojen ja 12.8.1987 päivätyn Heidelbergerin muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta) perusteella.

2401 Ensimmäiseksi on arvioitava kyseisen 12.8.1987 päivätyn muistion todistusarvoa.

2402 Heidelberger ei voi väittää, että sille ei olisi osoitettu väitetiedoksiannossa sopimuksen jatkumista vuonna 1987 koskevaa väitettä. Väitetiedoksiantoon ei näet sisälly viitteitä, joiden perusteella voitaisiin päätellä komission katsoneen, että vuonna 1984 todettu yhteisymmärrys

ei olisi enää jatkunut vuonna 1987 (ks. myös edellä 576 kohta). On päinvastoin selvää, että komissio on väitetiedoksiannon ranskalais-saksalaista kartellia koskevissa kohdissa visusti varonut ilmaisemasta, että tämä yhteisymmärrys olisi päättynyt. Se on jopa todennut, että 22.9.1986 päivättyyn kirjeeseen käsin tehdyt muistiinpanot merkitsivät sitä, että Ranskaan ja Saksaan vietäviä määriä koskevaa ongelmaa oli käsitelty ranskalaisten ja saksalaisten 27. ja 28.10.1986 pidetyn tapaamisen jälkeen (väitetiedoksiannon 12 kohta, s. 27).

2403 Dyckerhoff ja Heidelberger väittävät 12.8.1987 päivätyn muistion sisällön osoittavan, ettei sopimusta ollut olemassa. Ciments français lisää, ettei muistioon sisälly mitään tietoja vuoden 1984 sopimuksen sisällöstä tai uudistamisesta.

2404 Nämä väitteet on hylättävä.

2405 Ensinnäkään komissio ei ole käyttänyt 12.8.1987 päivättyä muistiota näyttääkseen toteen vuonna 1984 tehdyn sopimuksen olemassaolon, jatkumisen tai uudistamisen vaan osoittaakseen sen, että ranskalais-saksalainen neuvonpito, johon 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä viitataan, jatkui. Se toteaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 10 kohdan kolmas ja neljäs alakohta) esimerkiksi seuraavaa: "12.8.1987 päivätyn Heidelbergerin sisäisen muistion (asiakirja nro 33.126/3573) mukaan ranskalais-saksalainen neuvonpito jatkui vuonna 1987: 'Olin sopinut Laplacen kanssa keskustelevamme avoimista ja hyvin tunnetuista kysymyksistä ennen kuin hänen toimikautensa ranskalaisen sementtiteollisuuden johdossa loppuu. Tapaatte hänet Venäjälle lähtevän Cembureau-valtuuskunnan kanssa. Haluaisin mielelläni keskustella kanssanne tulevien keskustelujen sisällöstä, ennen kuin tapaatte hänet. Liite'. Liitteenä on edellä mainittu 22.9.1986 päivätty kirje." Viittaus "hyvin tunnettuihin kysymyksiin", jotka ovat edelleen "avoimia" ja 22.9.1986 päivätyn kirjeen liittäminen muistioon osoittavat, että "kysymykset" koskivat kirjeessä käsitellyn sopimuksen mahdollista uudistamista. Kirjeen sanamuodon mukaan sopimuksen osapuolet halusivat muuttaa sopimusta laajentamalla sitä sääntelemään tiettyjä kysymyksiä, jotka oli jätetty avoimiksi tehtäessä sopimusta vuonna 1984, kuten näiden kahden maan toimitusmäärien välisen poikkeaman pienentäminen. Se, että tällaisia kysymyksiä oli edelleen avoimina, osoittaa siis sen, että yhteisymmärrys, joka oli ilmennyt vuonna 1984 ja johon viitattiin vielä 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä, jatkui edelleen elokuussa 1987.

2406 Toisaalta yhteisymmärryksen jatkuminen, jonka olemassaolo vuosina 1984 ja 1986 on näytetty toteen Dyckerhoffin, SFIC:n, Ciments français'n, Heidelbergerin, Lafargen ja BDZ:n osalta (ks. edellä 2363—2389 kohta), ilmenee myös siitä, että SFIC:n puheenjohtajan ja Ciments français'n pääjohtajan 22.9.1986 päivätty kirje BDZ:n puheenjohtajalle ja Heidelbergerin pääjohtajalle on 12.8.1987 päivätyn Heidelbergerin muistion liitteenä.

2407 Lafarge ja BDZ eivät myöskään ole arvostelleet eivätkä erityisesti kommentoineet kyseistä Heidelbergerin muistiota tai sitä, että komissio on käyttänyt sitä kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

2408 Toiseksi on arvioitava niiden toteamusten todistusarvoa, jotka perustuvat kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 12 kohtaan sisältyviin tilastotietoihin.

2409 Komissio toteaa päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohdassa kyseisten tilastotietojen osoittavan, että sopimus jatkui vuoden 1986 jälkeenkin. Se arvioi 22 perustelukappaleen 12 kohdan kolmannessa alakohdassa näiden tietojen vertailun osoittavan sen, että Ranskasta ja Saksasta peräisin olevien toimitusten välillä vuodesta 1984 saakka ollut poikkeama pieneni. Se selittää 50 perustelukappaleen 3 kohdan kuudennessa alakohdassa kyseisten kahden järjestön vaihtamista tilastotiedoista ilmenevän, että Ranskasta ja Saksasta peräisin olevien toimitusten välinen poikkeama oli pienentynyt toivotulla tavalla.

2410 On totta, että vientiä Ranskasta Saksaan pidettiin maaliskuussa 1984 edelleen "kuumana kiistakysymyksenä" [ks. puheenjohtajalle osoitettu 15.3.1984 päivätty muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729)], että SFIC:n puheenjohtajan ja Ciments français'n pääjohtajan 22.9.1986 päivätty kirje BDZ:n puheenjohtajalle ja Heidelbergerin pääjohtajalle (ks. edellä 2343 ja 2344 kohta) osoittaa, että Saksan sementintuottajat olivat toivoneet Ranskasta Saksaan suuntautuvan viennin määrän ja Saksasta Ranskaan suuntautuvan viennin määrän välisen poikkeaman pienentämistä ja että yksikään kyseisistä kantajista ei kiistä sitä, että kyseinen poikkeama oli todellisuudessa ollut pienenemään päin 1.1.1985 ja 30.9.1989 välisenä aikana, koska vienti Saksasta Ranskaan oli lisääntynyt, kuten kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 12 kohdassa esitetyt tiedot osoittavat. On kuitenkin todettava, että Ciments français (T-39/95) esitti istunnossa vaihtoehtoisen taloudellisen selityksen, jota komissio ei ole kyennyt kumoamaan, toisin kuin se väittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 15 kohta) ja kirjelmissään.

2411 Ciments français on selittänyt poikkeaman pienenevän trendin johtuvan Ranskan alueellisten markkinoiden voimakkaammasta laajenemisesta ja Ranskan korkeammasta hintatasosta Saksan hintoihin nähden.

2412 Komissio on pyrkinyt hylkäämään selityksen, jonka mukaan Ranskan hinnoin myyvät sementintuottajat olisivat olleet vuosina 1986, 1987 ja 1988 asiakkaiden silmissä kiinnostavampia, esittämällä taulukon asiakirjasta, joka sisältää BDZ:n (asiakirjat nro 33.126/15161—15163) ja SFIC:n (asiakirjat nro 33.126/15168—15170) Cembureaulle ilmoittamat hinnat, joista komission mukaan ilmenee Saksan hintojen olleen Ranskan hintoja korkeammat. Se on päätellyt siitä seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 15 kohdan kuudes alakohta): "[— —] Ranskan hinnat eivät ole olleet lainkaan edullisempia kuin Saksan hinnat vuosien 1986 ja 1988 välisenä aikana. Hintojen välinen ero on päinvastoin sitäkin merkittävämpi, koska saksalainen sementti PZ 35 kuuluu lujuudeltaan alempaan luokkaan kuin ranskalaiset sementit CPJ 45 ja CPA 55 R." Se on tästä syystä todennut (22 perustelukappaleen 15 kohdan viimeinen alakohta) seuraavaa: "Näin ollen tosiseikat eivät tue Ciments français'n selityksiä."

2413 Meneillään olevassa oikeudenkäynnissä Ciments français on ilmoittanut komissiolle tämän tehneen arviointivirheen verratessaan BDZ:n Cembureaulle ilmoittamia Saksan hintoja SFIC:n Cembureaulle ilmoittamiin Ranskan hintoihin, koska komissio on esittänyt niiden olevan "verottomia tehtaan lähtöhintoja" (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 15 kohta), kun BDZ:n Cembureaulle ilmoittamat hinnat ovat toimitushintoja (tavara toimitettuna asiakkaalle) ja SFIC:n Cembureaulle ilmoittamat hinnat ovat "tehtaan lähtöhintoja (ex works)".

2414 Asiakirjoista nro 33.126/15161—15163 ja 15168—15170, joita siteerataan kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 15 kohta), ilmenee, että kuten Ciments français korostaa, BDZ:n ja SFIC:n Cembureaulle ilmoittamat hinnat eivät ole sellaisinaan verrattavissa, koska ensin mainitut ovat toimitushintoja ("frei site" tai "frei station bundesgebiet") ja jälkimmäiset "tehtaan lähtöhintoja". Ciments français'n esittämästä taulukosta (asiassa T-39/95 jätetyn kannekirjelmän liite 30) ilmenee lisäksi, ettei ilmaisussa "frei station bundesgebiet" oteta huomioon tehtaan lähtöhintaa. Kyseisessä taulukossa, joka on saatu Cembureaun tietokannasta ja päivätty toukokuulle 1994, luetellaan Saksaa koskevat hinnat vuosien 1979—1993 osalta. Siinä mainitaan hintoja "delivered on site" tai "delivered to site", jotka vastaavat asiakirjoissa nro 33.126/15161—15163 tarkoitettujen kuukausien ja vuosien osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 15 kohdan taulukkoon sisältyviä hintoja. On todettava, että viimeksi taulukko on virheellinen siltä osin kuin siinä katsotaan asiakirjoissa nro 33.126/15161—15163 mainittujen hintojen olevan "sellaisia keskimääräisiä verottomia tehtaan lähtöhintoja Saksassa, jotka BDZ on ilmoittanut yksinomaan PZ 35:n osalta". Näin ollen kyseisellä taulukolla ei ole minkäänlaista todistusarvoa.

2415 Ciments français on esittänyt myös muita asiakirjoja näyttääkseen toteen vertailemalla kunkin osapuolen toimitushintoja, että Ranskan hinnat olivat Saksan hintoja korkeampia vuosina 1986, 1987, 1988 ja 1989 (asiassa T-39/95 jätetyn kannekirjelmän liite 30). Komissio ei ole kuitenkaan asettanut näiden asiakirjojen sisältöä kyseenalaiseksi, vaan on tyytynyt viittaamaan kanteen kohteena olevaan päätökseen.

2416 Näin ollen komissio ei voi nojautua kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 12 kohdassa esitettyjä tietoja koskevaan selvitykseen näyttääkseen toteen sen, että Ranskan ja Saksan sementintuottajien välinen näiden kahden maan välisen myynnin sääntelyä koskeva kartelli olisi jatkunut. Se ei näet ole osoittanut, että kartellin jatkuminen olisi ollut ainoa järkevä selitys sille, että Ranskan viennin määrän ja Saksan viennin määrän välinen poikkeama pieneni pääasiassa Saksan viennin kasvun vuoksi (ks. edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 71 kohta), koska poikkeaman pieneneminen saattoi yhtä hyvin johtua kyseisten yritysten kilpailukäyttäytymisestä ja erityisesti siitä, että ranskalaisten sementintuottajien hinnat olivat vuosina 1986, 1987, 1988 ja 1989 olleet houkuttelevampia, kuten Ciments français oli ilmoittanut komissiolle hallinnollisen menettelyn aikana.

2417 Ei siis ole tarpeen tutkia muita väitteitä, joita kantajat ovat esittäneet kiistääkseen komission esittämien tilastotietojen todistusarvoa, koska jo pelkästään se, että on olemassa järkevä

vaihtoehtoinen taloudellinen selitys, vie niiltä kaiken merkityksen todisteena kaikkien niiden kantajien osalta, joita 3 artiklan 3 kohdan a alakohta koskee.

2418 Edellä esitetyn perusteella (ks. edellä 2390—2417 kohta) kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainitut todisteet eivät osoita kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kartellin jatkuneen pidempään kuin 12.8.1987 asti, jolloin Heidelbergerin muistio laadittiin (22 perustelukappaleen 10 kohdan neljäs alakohta). Tästä seuraa, että kyseinen määräys on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotun 12.8.1987 jälkeen ja siltä osin kuin siinä katsotaan Dyckerhoffin, SFIC:n, Ciments français'n, Heidelbergerin, Lafargen ja BDZ:n osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen kyseisen päivämäärän jälkeen.

2419 Lisäksi on todettava, ettei Heidelberger voi väittää komission kääntäneen todistustaakan velvoittamalla Heidelbergerin osoittamaan, ettei se ollut osallistunut mihinkään kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavaan toimenpiteeseen. Se ei voi myöskään vedota siihen, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä on mainittu vain vähäinen määrä sellaisia asiakirjoja, jotka koskevat sitä. Komissio on näet osoittanut asiakirjojen perusteella Heidelbergerin osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen. Vaikka Heidelberger katsoo ainoastaan 22.9.1986 päivätyn kirjeen ja 12.8.1987 päivätyn Heidelbergerin sisäisen muistion koskevan itseään, tämä ei heikennä näyttöä sen osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen. Tähän tarkoitukseen käytettyjen asiakirjojen täsmällinen määrä ei ole ratkaisevaa, koska ainoastaan niiden todistusarvo ratkaisee. Sen lisäksi muut asiakirjat,kuten Dyckerhoffin, Heidelbergerin ja Cedestin välillä 17.11.1982 pidettyyn kokoukseen liittyvä Lafargen sisäinen muistio (ks. edellä 2282—2294 kohta) osoittavat Heidelbergerin osallistuneen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2420 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on arvioidessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen kantajien väitteitä määritellyt jokaisen kyseisessä määräyksessä tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavan toimenpiteen osalta, onko sen katsottava tulleen toteennäytetyksi kyseisten asianosaisten osalta. Tietyt kantajista ovat kuitenkin nimenomaisesti riitauttaneet sen, kuinka pitkän ajan niiden on katsottu osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

Ajanjakso, jonka aikana tietyt kantajat ovat osallistuneet 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

2421 Ciments français pitää keinotekoisena ajatusrakennelmaa, jonka avulla komissio on osoittanut kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta huomioon otettujen osatekijöiden olevan keskenään yhteydessä, vaikka niihin liittyvillä toimenpiteillä on ollut eri toteuttajat ja erilaiset tavoitteet, kuten komissiokin myöntää kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

2422 Heidelberger väittää, ettei komissio ole esittänyt näyttöä siitä, että kyseiset sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat olisivat jatkuneet 30.9.1989 saakka.

2423 Lafarge kummeksuu sitä, miten komissio voi pitää sen osalta päivämäärää 30.9.1989 kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivänä esittämättä näyttöä sen osallistumisesta kyseiseen rikkomiseen tähän päivämäärään asti.

2424 Ennen näiden väitteiden perusteltavuuden tutkimista on tutkittava kanteen kohteena olevan päätöksen asiaankuuluvia kohtia tältä osin.

2425 Päätöksestä ilmenee, että 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa koskeva kysymys liittyy siihen, että se on yksi jatkuva kilpailusääntöjen rikkominen. Komissio toteaa näet seuraavaa (50 perustelukappaleen 4 kohta): "Ottaen huomioon sen, että Saarlandin markkinoiden jakamista koskevalla sopimuksella, Cedestin myynnin rajoittamista Saksassa Saarlandin ulkopuolella koskevan ratkaisun löytämistä koskevilla yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla ja vuoden 1984 sopimuksella, josta on kyse 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä, pyrittiin jakamaan markkinat ja rajoittamaan sementtikauppaa Ranskan ja Saksan välillä, komissio katsoo, että näitä sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja voidaan pitää yhtenä jatkuvana kilpailusääntöjen rikkomisena. Vaikka [SFIC], [BDZ] ja Lafarge eivät olleetkaan alun perin osallistuneet Saarlandia koskevaan sopimukseen, ne hyväksyivät sen 23.6.1982 lähtien eli siitä hetkestä lähtien, jolloin ne ryhtyivät toimenpiteisiin laajentaakseen Saarlandia koskevan sopimuksen koskemaan muita Saksan osavaltioita ja liittääkseen tämän sopimuksen laajempaan Ranskan ja Saksan välisen kaupan sääntelyyn. Ranskan ja Saksan välisen kaupan rajoittamista koskeva yksi jatkuva kilpailusääntöjen rikkominen tapahtui 23.6.1982 ja 30.9.1989 välisenä aikana [SFIC:n], Cedestin, Ciments français'n, Lafargen, [BDZ:n], Dyckerhoffin ja Heidelbergerin toimesta."

2426 On korostettava, että "yhden kilpailusääntöjen rikkomisen" käsite edellyttää toimenpiteitä, joita eri osapuolet toteuttavat pyrkiessään samaan kilpailunvastaiseen taloudelliseen päämäärään (ks. mm. edellä 1053 kohdassa mainittu asia Rhône-Poulenc, tuomion 125 ja 126 kohta).

2427 Tässä tapauksessa on siis selvitettävä, perustuvatko kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetut erilaiset toimenpiteet yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2428 Tältä osin on jo todettu, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että yksi 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavista toimenpiteistä eli Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus olisi ollut kyseisenä ajanjaksona voimassa (ks. edellä 2172—2225 kohta). On siis arvioitava sitä, onko yksi kilpailusääntöjen rikkominen näytetty tämän osatekijän puuttumisesta huolimatta toteen.

2429 On kiistatonta, että kilpailusääntöjen rikkomisen asianmukaisesti toteennäytetyillä toimenpiteillä on sama tavoite. Sekä vuosien 1982 ja 1984 välisenä aikana voimassa olleiden yhdenmukaistettujen menettelytapojen että 12.8.1987 saakka voimassa olleen vuoden 1984 sopimuksen tavoitteena oli Ranskan ja Saksan välisen sementtikaupan sääntely tai markkinoiden jakaminen (ks. edellä 2226—2420 kohta).

2430 Lisäksi näihin kilpailusääntöjen vastaisiin toimenpiteisiin osallistuneet tiesivät tai niiden oli väistämättä tiedettävä, että toimenpiteet kuuluivat tähän yhteiseen lainvastaiseen tavoitteeseen tähtäävään kokonaissuunnitelmaan.

2431 Ciments français'n esittämä arvostelu on siis hylättävä. Vaikka kyseisen yrityksen esittämä ainoa seikka eli se, ettei todetun yhden kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavilla toimenpiteillä ole täysin sama maantieteellinen ulottuvuus, oletettaisiinkin paikkansapitäväksi, se ei merkitse sitä, ettei näillä toimenpiteillä olisi sama tavoite eli Ranskan ja Saksan välisen sementtikaupan sääntely.

2432 Dyckerhoffin, SFIC:n, Ciments français'n, Heidelbergerin, Lafargen ja BDZ:n osallistuminen kyseiseen yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen on näytetty toteen, koska kaikki kyseiset kantajat ovat osallistuneet johonkin komission huomioon ottamista yhdenmukaistetuista menettelytavoista sekä vuoden 1984 sopimukseen. Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdan kumoaminen siltä osin kuin siinä katsotaan Cedestin osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen ei vaikuta tähän toteamukseen.

2433 Näin ollen komissio on näyttänyt toteen, että niillä 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetuilla sääntöjenvastaisilla toimenpiteillä, joiden olemassaolon se on asianmukaisesti osoittanut, on niin samanlaiset tavoitteet ja toteuttajat, että niitä voidaan pitää yhtenä kilpailusääntöjen rikkomisena.

2434 Kun arvioidaan sitä, onko kilpailusääntöjen rikkominen jatkuvaa Ciments français'n, Heidelbergerin ja Lafargen osalta, on lisäksi otettava huomioon ne sääntöjenvastaiset toimenpiteet, joihin niiden on perustellusti katsottu osallistuneen, sekä päivämäärät, joihin ne liittyvät.

2435 Ciments français on osallistunut Lafargen kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka tavoitteena oli painostaa Cedestiä, ja tämä on näytetty toteen 23.6.1982 päivätyllä asiakirjalla (ks. edellä 2252—2281 kohta). Se on niinikään osallistunut Dyckerhoffin kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka on näytetty toteen kahdella, 25.1.1983 ja 17.5.1983 päivätyllä asiakirjalla (ks. edellä 2316—2328 kohta). Se on osallistunut vuodesta 1984 aina 12.8.1987 saakka Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleistä sääntelyä koskevaan sopimukseen (ks. edellä 2332—2418 kohta). On siis näytetty toteen, että sen osallistuminen yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen on ollut jatkuvaa 23.6.1982 ja 12.8.1987 välisenä aikana.

2436 Heidelberger on osallistunut Dyckerhoffin kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka on näytetty toteen 17.11.1982 pidettyä kokousta koskevalla asiakirjalla (ks. edellä 2282—2294 kohta), sekä vuodesta 1984 aina 12.8.1987 saakka Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleistä sääntelyä koskevaan sopimukseen (ks. edellä 2332—2418 kohta). Se, että sen osallistuminen yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen on ollut jatkuvaa, on siis näytetty toteen vain 17.11.1982 ja 12.8.1987 välisen ajan osalta. Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta on siis kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Heidelbergerin osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 23.6. ja 16.11.1982 välisenä aikana.

2437 Lafarge on osallistunut Ciments français'n kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka tavoitteena oli painostaa Cedestiä, ja tämä on näytetty toteen 23.6.1982 päivätyllä asiakirjalla (ks. edellä 2252—2281 kohta). Se on niinikään osallistunut Dyckerhoffin kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka on näytetty toteen kolmella, 23.6., 28.7. ja 2.9.1982 päivätyllä asiakirjalla (ks. edellä 2295—2315 kohta). Se on osallistunut vuodesta 1984 aina 12.8.1987 saakka Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleistä sääntelyä koskevaan sopimukseen (ks. edellä 2332—2418 kohta). On siis näytetty toteen, että sen osallistuminen yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen on ollut jatkuvaa 23.6.1982 ja 12.8.1987 välisenä aikana.

2438 Dyckerhoff vetoaa lisäksi perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomiseen. Se ei kuitenkaan esitä yhtäkään ranskalais-saksalaista kartellia koskevien kanteen kohteena olevan päätöksen kohtien perustelujen puuttumista tai riittämättömyyttä koskevaa väitettä. Tästä syystä sen kanneperuste on hylättävä.

2439 Kaiken edellä esitetyn perusteella komissio ei ole rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa eikä 190 artiklaa katsoessaan edellä 2172—2438 kohdassa esitetyin tavoin Dyckerhoffin, SFIC:n, Ciments français'n, Heidelbergerin, Lafargen ja BDZ:n osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2440 Ciments français väittää vielä, että koska komissio on espanjalais-portugalilaista kartellia koskevan väitteen yhteydessä katsonut ainoastaan toimialajärjestön eikä espanjalaisten tuottajien olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, se on toiminut perusteettomasti eri tavalla ranskalais-saksalaista kartellia koskevan väitteen yhteydessä, kun se on sen osalta kansallisten toimialajärjestöjen lisäksi katsonut myös yksittäisten tuottajien, kuten Ciments français'n, osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen. Se lisää, ettei se, etteivät espanjalaisyritykset ole osallistuneet välittömästi päätöksessä todettuihin neuvotteluihin, voi tehdä erilaista kohtelua perustelluksi, koska, kuten komissio on itsekin myöntänyt, väitetty sopimus koski kyseisiä yrityksiä ja tietyt asiakirjat osoittavat selvästi niiden toimineen merkittävällä tavalla sopimuksen hyväksi. Näkemys, jonka komissio on omaksunut espanjalaisen toimialajärjestön jäsenten osalta Iberian niemimaan kartellia koskevan väitteen yhteydessä, on siis Ciment français'n mukaan ristiriidassa sen näkemyksen kanssa, jonka se on omaksunut Cembureaun välillisten jäsenten osalta katsoessaan niiden osallistuneen Cembureau-sopimukseen.

2441 Tämä väite on hylättävä. Vaikka oletettaisiin Ciments français'n tilanteen olevan kaikilta osin verrattavissa espanjalaisten tuottajien tilanteeseen, johon se viittaa, oikeuskäytännöstä (edellä

106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta) ilmenee, että vaikka komissio ei ole todennut kilpailusääntöjen rikkomista Ciments français'n kanssa samankaltaisessa tilanteessa olevan taloudellisen toimijan osalta, tämä ei missään tapauksessa anna mahdollisuutta katsoa, ettei tämän kantajan osalta todettu kilpailusääntöjen rikkominen olisi paikkansapitävä, jos se on näytetty asianmukaisesti toteen. Edellä esitettyjen perustelujen nojalla on voitu todeta, että komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä osoittanut sekä Ciments français'n että kansallisen toimialajärjestön, johon se kuuluu, eli SFIC:n osallistuneen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2442 SFIC ja Ciments français arvostelevat erityisesti 3 artiklan 3 kohdan a alakohdan lainmukaisuutta koskevissa väitteissään myös tämän kilpailusääntöjen rikkomisen ja Cembureau-sopimuksen välistä yhteyttä. Tätä arvostelua käsitellään myöhemmin tarkasteltaessa sitä, onko kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen yksi rikkominen (ks. jäljempänä 4045—4048 ja 4152—4154 kohta).

2443 Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge ja BDZ kiistävät ranskalais-saksalaisen kartellin olemassaolon ja katsovat tämän lisäksi myös niiden puolustautumisoikeuksia loukatun sillä, että niillä ei ole ollut hallinnollisen menettelyn aikana tilaisuutta tutustua sellaisiin komission asiakirja-aineiston asiakirjoihin, joista olisi ollut hyötyä niiden puolustuksen kannalta.

Oikeus tutustua asiakirjoihin

2444 Ainoastaan Lafarge (T-43/95) väittää, ettei sillä ole ollut ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tekemistä tilaisuutta tutustua 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin sitä vastaan puhuviin asiakirjoihin. Se väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan esimerkiksi, että komissio on käyttänyt Saksan Bundeskartellamtin asiakirja-aineistoon kuuluvia, sen 12.9.1988 tekemää päätöstä koskevia asiakirjoja (asiakirjat nro 33.126/20481, 20418—20443, 20416 ja 20417, 20492—20495, 20497—20499 ja 20384—20394) näyttääkseen toteen kilpailusääntöjen rikkomisen. Se on täsmentänyt asiassa T-43/95 pidetyssä istunnossa vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymykseen, että kyseinen kilpailusääntöjen rikkominen oli Lounais-Saksan sementtimarkkinoita koskeva kartelli, jota sen mukaan koskivat Saksan markkinoihin liittyvät väitetiedoksiannon luvut (6 ja 16 luku).

2445 Tämä väite on hylättävä edellä 296 kohdassa esitetyin perusteluin.

2446 Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger ja BDZ ovat esittäneet tilaisuudesta tutustua niiden puolesta puhuviin asiakirjoihin useita huomautuksia, jotka koskevat asiakirjoja, joihin ne ovat voineet tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen prosessinjohtotoimien perusteella (ks. edellä 164 ja 168 kohta). Lafarge (T-43/95) ei ole esittänyt erityistä arvostelua

tältä osin. Se on lisäksi todennut istunnossa vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymykseen, ettei se vetoa 6.8.1982 ja 7.1.1983 päivättyihin sisäisiin muistioihinsa sen väitteensä yhteydessä, joka koskee oikeuden tutustua asiakirjoihin loukkaamista.

2447 Dyckerhoff väittää esimerkiksi, että asiakirjat, joihin sillä on ollut tilaisuus tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen prosessinjohtotoimien perusteella, osoittavat sen, ettei saksalaisten ja ranskalaisten tuottajien ja niiden kansallisten järjestöjen BDZ:n ja SFIC:n välisiä suhteita voida pitää lainvastaisina. Se korostaa 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että asiakirjat nro 33.126/14861—14874, 14883, 14802—14804, 19264 ja 14801 eli ranskalaisjärjestön sisäisten kokousten pöytäkirjat liitteineen eivät liity millään tavoin siihen kohdistettuihin väitteisiin, vaan osoittavat päinvastoin sen, että ranskalais-saksalaiset suhteet olivat yhteydenottoja, joihin ei ollut oikeudelliselta kannalta huomautettavaa, joten niiden sisällön tunteminen olisi ollut hyödyllistä sen intressien puolustamisen kannalta hallinnollisessa menettelyssä. Se mainitsee 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä asiakirjat nro 33.126/15443—15453 (muistio Saksan ja Ranskan sementtivaltuuskuntien 6. ja 7.12.1983 pidetyn tapaamisen esityksistä), 6044—6047 (17.4.1989 päivätty SNFCC:n kirje, johon sisältyvät Saksan liittotasavallasta peräisin olevaa tuontia vuonna 1988 ja vuoden 1989 ensimmäisinä kahtena kuukautena koskevat tiedot) ja 14623 (samasta jäsenvaltiosta peräisin olevaa tuontia kuvaava taulukko vuodelta 1989), jonka sisältö osoittaa Dyckerhoffin mukaan sen, että saksalaiset ja ranskalaiset sementintuottajat ovat vain vaihtaneet yleisesti näkemyksiään.

2448 Näiden asiakirjojen sisältö, sellaisena kuin Dyckerhoff on sitä analysoinut, ei ole sellainen, että sen puolustautumisoikeuksia voitaisiin katsoa loukatun hallinnollisessa menettelyssä. Kyseisissä asiakirjoissa ei näet saateta uuteen valoon suoria asiakirjatodisteita, joiden perusteella on edellä määritellyin tavoin näytetty toteen sitä vastaan sekä väitetiedoksiannossa (2 luvun 12 kohta ja 10 luvun 61 kohdan d alakohta) että kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 ja 50 perustelukappale ja 3 artiklan 3 kohdan a alakohta) huomioon otetut väitteet. Asiakirja nro 33.126/19264 (Ranskaa koskevan kansallisen asiakirja-aineiston asiakirja nro 128), joka on liitetty sen 7.2.1997 päivättyihin huomautuksiin, ei vastaa Dyckerhoffin siitä antamaa kuvausta, koska kyseessä on luettelo, johon sisältyvät viittaukset kolmeen kreikkalaisyritykseen ja neljään espanjalaisyritykseen. Sen lisäksi, että asiakirjoihin nro 33.126/6044—6047 sisältyvät tilastotiedot vahvistavat väitetiedoksiannon 12 kohdan lopussa (2 luku) ja kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 12 kohdassa olevat komission toteamukset, on todettava, ettei ole enää tarpeen antaa ratkaisua väitetystä Dyckerhoffin puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta tältä osin, koska edellä olevan arvioinnin perusteella on voitu kumota kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta siltä osin kuin kyseisessä määräyksessä todetaan kilpailusääntöjen rikkominen 22 perustelukappaleen 12 kohdassa olevan taulukon tilastotietojen perusteella (ks. edellä 2408—2418 kohta).

2449 Ciments français väittää, että asiakirjat, joihin se on saanut tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen prosessinjohtotoimien perusteella, olisivat olleet sen puolustuksen kannalta hyödyllisiä. Se esittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan neljä erillistä väitettä valintansa perusteella tutkimiensa asiakirjojen perusteella.

2450 Se väittää ensinnäkin, että se olisi kyennyt Saksaa koskevien väitetiedoksiannon lukujen perusteella osoittamaan, että komissio oli tehnyt päinvastaiset päätelmät ranskalais-saksalaisen kartellin olemassaolosta ja sen osapuolista, minkä mukaan kartellin oli katsottu olevan kansallinen tai kansainvälinen. Se toteaa esimerkiksi, että kyseisissä väitetiedoksiannon luvuissa viitataan Etelä-Saksaa koskevien kolmen kartellin olemassaoloon ilman että siinä kuitenkaan mainittaisiin Ciments français'n tai sen tytäryhtiön SZG:n nimeä. Se väittää tältä osin olevansa ainoa sellainen ranskalainen sementintuottaja, jota ranskalais-saksalaista kartellia koskeva väite koskee ja jota ei olisi mainittu Saksaa koskevissa väitetiedoksiannon luvuissa. Se väittää näiden väitetiedoksiannon kohtien olevan ristiriidassa erityisesti niiden asiakirjojen kanssa, joihin komissio on vedonnut sitä vastaan väitetyn ranskalais-saksalaisen kartellin osalta, ja erityisesti Vicatin 22.7.1982 päivätyn muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 1 kohta) ja Lafargen 23.6.1982 päivätyn muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohta) kanssa. Joka tapauksessa jo Saksaa ja väitettyä saksalais-ranskalaista kartellia koskevan väitetiedoksiannon luvun olemassaolo osoittaa sen, että Ciments français'lle olisi ollut olennaisen tärkeää päästä tutustumaan kaikkiin väitettyä kartellia koskeviin väitteisiin ja asiakirjoihin.

2451 On todettava, että komissio on väitetiedoksiannossa (2 luvun 12 kohta ja 10 luvun 61 kohdan d alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 ja 50 perustelukappale) nojautunut suoriin asiakirjatodisteisiin osoittaakseen ranskalais-saksalaisen kartellin olemassaolon ja Ciments français'n osallistumisen siihen. Vaikka sitä ei ole mainittu Saksaa koskevissa väitetiedoksiannon luvuissa (6 ja 16 luku), tämä ei saata eri valoon suoraa asiakirjanäyttöä, jolla näytetään toteen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen ja Ciments français'n osallistuminen siihen edellä todetulla tavalla. Toisin kuin Ciments français väittää, Saksaa koskeviin väitetiedoksiannon lukuihin sisältyviä erityisesti saksalaistuottajiin liittyviä väitteitä ei ole myöskään esitetty siten, että ne liittyisivät läheisesti ranskalais-saksalaista kartellia koskeviin väitteisiin. Etelä-Saksan kartelleja ei näet ole Saksaa koskevissa väitetiedoksiannon luvuissa sekoitettu ranskalais-saksalaiseen kartelliin, johon Ciments français'n on katsottu osallistuneen. Ranskalais-saksalaista kartellia koskevat väitetiedoksiannon Saksaan liittyvien lukujen kohdat eivät myöskään sisällä sellaisia kantajaa vastaan puhuvia seikkoja, joita ei olisi mainittu ranskalais-saksalaista kartellia käsittelevässä väitetiedoksiannon kansainvälisessä luvussa (ks. edellä 114 kohta). Tästä seuraa, että vaikka Ciments français ei ole saanut tutustua Saksaa koskeviin väitetiedoksiannon lukuihin (6 ja 16 luku) hallinnollisessa menettelyssä, tämä ei ole voinut haitata sen puolustautumista.

2452 Ciments français korostaa toiseksi, että 1.6.1989 tehdyssä kolmea Etelä-Saksan kartellia koskevassa Bundeskartellamtin päätöksessä (sen huomautusten liite 2; "Saksaa koskevan asiakirja-aineiston" s. 176—209) ei myöskään mainita sen tai sen tytäryhtiön SZG:n nimeä eikä myöskään sellaisen ranskalais-saksalaisen kartellin olemassaoloa, jolla pyrittäisiin Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen tai Cedestin viennin rajoittamista koskevaan sopimukseen.

2453 Tämä väite on hylättävä edellä 2451 kohdassa esitetyin perusteluin.

2454 Ciments français väittää kolmanneksi, että SFIC:n puheenjohtajan ja Ciments français'n pääjohtajan Laplacen 22.9.1986 päivätty kirje BDZ:n puheenjohtajalle ja Heidelbergerin pää-

johtajalle Schuhmacherille (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta) voidaan useiden asiakirjojen perusteella asettaa todelliseen asiayhteyteensä eli tavanomaisiin ja sallittuihin yhteyksiin, joita kyseisillä ranskalaisella ja saksalaisella järjestöllä oli jäsenistään riippumatta. Sen mukaan kyseisellä kirjeellä ei siis näytetä millään tavoin toteen sitä, että vuonna 1984 olisi ollut olemassa markkinoiden jakamista koskeva sopimus, johon Ciments français olisi osallistunut. Ciments français mainitsee esimerkiksi BDZ:n puheenjohtajan Steinbachin komissiossa 6.3.1990 antaman todistajanlausunnon (asiakirja nro 33.126/16386), SNFCC:n 21.11.1989 ja 6.2.1990 päivätyt kirjeet BDZ:lle (asiakirjat nro 33.126/16603—16608) sekä BDZ:n 31.1. ja 16.2.1990 päivätyt kirjeet SNFCC:lle (asiakirjat nro 33.126/16601 ja 16602). Se lisää, että jo pelkästään Ranskaa koskevaan asiakirja-aineistoon sisältyvästä saksalaisjärjestön 20.12.1983 päivätystä kirjeestä ranskalaisjärjestölle (asiakirja nro 33.126/14762) ilmenee se, että näillä kahdella järjestöllä oli muista riippumattomat ja tavanomaiset suhteet. Se mainitsee lisäksi esimerkkinä Ranskaa koskevaan asiakirja-aineistoon sisältyvän asiakirjan nro 33.126/14894, jossa viitataan BDZ:n jo vuosien ajan ranskalaisjärjestölle ilmoittamiin tietoihin, sekä asiakirjat nro 33.126/14814, 14816, 14818 ja 14820, jotka sen mukaan osoittavat BDZ:n lähettäneen ranskalaisjärjestölle normaalisti kokonaistilastotietoja.

2455 On muistettava ensinnäkin, ettei Ciments français voi vedota 20.12.1983 päivättyyn kirjeeseen (asiakirja nro 33.126/14762) puolustautumisoikeuksiensa loukkaamista koskevan kanneperusteen yhteydessä, koska sillä on ollut tilaisuus tutustua kyseiseen asiakirjaan hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 266 kohta).

2456 Muutkaan asiakirjat, joihin se on vedonnut, eivät osoita sen puolustautumisoikeuksia loukatun hallinnollisessa menettelyssä. Ne eivät ensinnäkään ole sellaisia, että ne saattaisivat 22.9.1986 päivätyn kirjeen (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta) sisällön eri valoon kyseisen kirjeen laadinnan aikana vallinneen tilanteen kannalta, josta kyseisissä asiakirjoissa kerrotaan. Kyse on näet asiakirjoista, jotka kaikki on laadittu useita kuukausia, jopa useita vuosia kyseisen 22.9.1986 päivätyn kirjeen jälkeen. Lisäksi on todettava väitetiedoksiannosta (2 luvun 12 kohta) ilmenevän, että komissio oli todennut sen, että kyseiset ranskalais- ja saksalaisjärjestö olivat vaihtaneet tilastoja keskenään useiden vuosien ajan. Lopuksi mainittakoon, ettei kyseisten asiakirjojen sisältö saata väitetiedoksiannossa (2 luvun 12 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappale) siteerattuja asiakirjoja, jotka osoittavat sen, etteivät ranskalais- ja saksalaistuottajien väliset suhteet olleet rajoittuneet pelkkään viattomaan tilastotietojen vaihtoon kahden kansallisen toimialajärjestön välillä, eri valoon, kuten Ciments français'n mukaan asiakirjat, joihin se oli saanut tutustua 2.10.1996 määrätyn prosessinjohtotoimen perusteella, osoittaisivat. Tästä seuraa, että myös Ciments français'n kolmas väite on hylättävä.

2457 Ciments français väittää neljänneksi espanjalais-portugalilaista kartellia koskevien asiakirjojen vahvistavan sen väitteen, jonka mukaan se, että sen on todettu osallistuneen Ranskan ja Saksan välisen viennin rajoittamistoimenpiteisiin, on ristiriidassa sen kanssa, miten espanjalais-portugalilaista tilannetta on käsitelty, ja katsoo menettelyssä harjoitetun syrjintää. Se muistuttaa, että espanjalais-portugalilaisen kartellin käsittelyn yhteydessä kanteen kohteena olevassa päätöksessä on määrätty seuraamuksia ainoastaan Espanjan toimialajärjestölle, vaikka komissio oli väitetiedoksiannossa väittänyt Espanjan toimialajärjestön ja tiettyjen espanjalaistuottajien edustajien osallistuneen kokouksiin, joissa oli pyritty korjaamaan Portugalista Espanjaan suuntautuneesta sementin viennistä aiheutuneita hankaluuksia. Se siteeraa esimerkkeinä asiakirjoja nro 33.322/1410—1412 ja 1400, jotka on myös mainittu kanteen kohteena olevan

päätöksen 21 perustelukappaleen 5 kohdassa mutta joihin ei ole hallinnollisessa menettelyssä ollut tilaisuutta tutustua.

2458 Ciments français ei kuitenkaan voi tällä perusteella osoittaa puolustautumisoikeuksiaan loukatun hallinnollisessa menettelyssä. Tältä osin on näet riittävää todeta, kuten se itsekin kirjelmissään korostaa, että väitetiedoksiannon (11 kohta ja 61 kohdan c alakohta) perusteella ei voida päätellä, että komissio ei olisi katsonut siinä yhteydessä mainittujen espanjalaisyritysten osallistuneen espanjalais-portugalilaiseen kartelliin. Vaikka Ciments français olisi saanut tilaisuuden tutustua kyseisiin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana, se ei kuitenkaan olisi kyennyt saamaan komissiota tekemään tältä osin toisenlaista päätöstä. Sen neljäs väite on siis hylättävä.

2459 Ciments français esittää 21.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan kahdeksan asiakirjaa, jotka sen mielestä osoittavat, ettei se ole osallistunut ranskalais-saksalaiseen kartelliin, jota on pidetty kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuna yhtenä jatkuvana kilpailusääntöjen rikkomisena. Se mainitsee esimerkiksi Cedestin 4.1.1979 Lafargelle lähettämän kirjeen, jossa viitataan Cedestin ja Wössingenin tai Cedestin ja Lafargen välisissä suhteissa ilmenneisiin ongelmiin (asiakirjat nro 33.126/7505—7507), 30.6.1982 päivätyn Lafargen sisäisen muistion, jossa niinikään viitataan Cedestin ja Wössingenin sekä Cedestin ja Lafargen välisten suhteiden huononemiseen ja suurten saksalaisten sementintuottajien huoleen (asiakirjat nro 33.126/7037—7040), 6.8.1982 päivätyn Lafargen sisäisen muistion, jossa viitataan Lafargen strategiaan Saksassa ja tapaus Cedestiin ja mainitaan muun muassa voimatekijät ja toimenpide-ehdotukset (asiakirjat nro 33.126/7522—7524), 7.9.1982 päivätyn Lafargen sisäisen muistion, joka sen mukaan osoittaa, että ongelmat, joita Cedestin toimituksista Saksaan aiheutui, koskivat aina samoja yrityksiä Ranskassa ja Saksassa (asiakirjat nro 33.126/6686 ja 6687), 26.10.1982 päivätyn Lafargen telexin, jossa viitataan Cedestin Wössingenille menneisyydessä antamiin sitoumuksiin (asiakirja nro 33.126/7110) ja 7.1.1983 päivätyn Lafargen sisäisen muistion, jossa käsitellään Heidelbergerin ja Dyckerhoffin välisiä Rheinland-Westfalenia koskeneita keskusteluja ja selostetaan näiden kahden saksalaisen sementintuottajan ja Cedestin välistä tapaamista (asiakirjat nro 33.126/7514—7516). Ciments français päättelee siitä, ettei sen nimeä ole mainittu missään näistä asiakirjoista, ettei Cedestin toimenpiteistä Saksassa aiheutunut tilanne koskenut sitä. Se lisää, että 23.5.1985 päivätyssä muistiossa, joka on todennäköisesti peräisin Lafargelta, sen liiketoiminnan katsotaan edelleen olevan vähämerkityksistä ranskalais-saksalaisella alueella, sillä Lafarge piti sitä tosiasiassa kilpailijana Ranskassa mutta ei Saksassa (asiakirjat nro 33.126/7408—7412). Se korostaa myös sitä, että 22.2.1983 päivätyssä Heidelbergerin sisäisessä muistiossa kuvataan Heidelbergerin Ranskassa Cedestiä vastaan toteuttamia penetraatiohankkeita, mikä sen mukaan osoittaa Cedestin kanssa väitteiden mukaan käytyjen keskustelujen kariutumisen ja ranskalais- ja saksalaistuottajien välillä sinä ajanjaksona käydyn kilpailun intensiteetin, jonka aikana komissio väittää näiden tuottajien kokoontuneen jakaakseen markkinat keskenään (asiakirja nro 33.126/3477). Sen mukaan nämä eri asiakirjat eivät vähimmässäkään määrin tue komission esittämiä asiakirjoja eivätkä varsinkaan 22.7.1982 päivättyä Vicatin muistiota (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 1 kohta), joka on lisäksi peräisin yrityksestä, johon tilanne ei komission mukaan edes liity. Se päättelee niinikään kyseisistä asiakirjoista, että kansainvälistä tilannetta koskevissa väitteissä tarkoitettu ranskalais-saksalainen kartelli ja Saksaa koskevissa valtionsisäistä tilannetta koskevissa väitteissä tarkoitettu Wössingenin ympärille koottu ranskalais-saksalainen kartelli liittyivät erottamattomasti toisiinsa, koska Wössingenin kaupallinen strategia Saksassa ja Cedestin vienti Saksaan aiheuttivat kansainvälistä tilannetta koskevissa väitteissä huomioon otetut menettelytavat. Niiden perusteella voidaan sen mielestä kyseenalaistaa myös yhteys, jonka komissio on osoittanut olevan Saar-

landin markkinoiden jakamista koskevan väitetyn sopimuksen ja muiden väitetyn ranskalais-saksalaisen kartellin yhteydessä kyseenalaistettujen menettelytapojen välillä. Niiden perusteella ei siis voi olla olemassa yhtä jatkuvaa kilpailusääntöjen rikkomista.

2460 On kuitenkin todettava, ettei edellä mainittujen asiakirjojen perusteella voida todeta Ciments français'n puolustautumisoikeuksia loukatun. Kyseisen kantajan kyseisten asiakirjojen sisällön perusteella esittämät huomautukset eivät näet saata eri valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, jotka komissio on ottanut huomioon osoittaessaan Ciments français'n osallistuneen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla pyrittiin painostamaan Cedestiä (väitetiedoksiannon 2 luvun 12 perustelukappale; kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohta ja 50 perustelukappaleen 3 kohta), yhdenmukaistettuun menettelytapaan Dyckerhoffin kanssa (väitetiedoksiannon 2 luvun 12 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 8 ja 9 kohta ja 50 perustelukappaleen 3 kohta) ja vuonna 1984 tehtyyn markkinoiden jakamista koskeneeseen sopimukseen (väitetiedoksiannon 2 luvun 12 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta ja 50 perustelukappaleen 3 kohta). Viimeksi mainitun sopimuksen olemassaolo ilmenee ennen kaikkea SFIC:n puheenjohtajan ja Ciments français'n pääjohtajan Laplacen 22.9.1986 päivätystä kirjeestä BDZ:n puheenjohtajalle ja Heidelbergerin pääjohtajalle Schuhmacherille (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta).

2461 Heidelberger väittää, että asiakirjat, joihin se sai tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen prosessinjohtotoimien perusteella, vahvistavat sen, ettei ranskalais-saksalaista kartellia ole näytetty toteen ja ettei se ainakaan ole osallistunut sellaiseen. Se korostaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan useaan kertaan sitä, että Ranskaa koskevaan asiakirja-aineistoon sisältyvistä asiakirjoista voidaan päätellä vain se, että ranskalaisyritykset olivat huolissaan ainoastaan Ranskan markkinoiden tilanteesta. Se mainitsee esimerkiksi asiakirjat 33.126/14809, 14810, 14826, 14827, 14894, 5626—5634, 5637—5640, 5641—5644, 5645—5647, 5651—5656, 5664—5670, 5675, 13529, 5705—5708 ja 5718, jotka sen mielestä osoittavat, että ranskalaisyritykset halusivat rajoittaa kansallisille markkinoilleen tulevan tuonnin määrää, mutta joista ei ilmene yhtään sellaista seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä ranskalais- ja saksalaistuottajien eikä varsinkaan Heidelbergerin ja ranskalaistuottajien välillä olleen kartelli.

2462 Heidelberger vetoaa 20.2.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä asiakirjoihin nro 33.126/4135 ja 4383, jotka sen mielestä osoittavat, ettei väitettyä ranskalais-saksalaista kartellia ole ollut olemassa. Ensin mainittu asiakirja on 15.5.1986 päivätty Ciments français'n sisäinen muistio, jonka sisältö osoittaa kyseisen ranskalaisyhtiön tuolloin harkinneen toimintansa laajentamista Saksan markkinoille, mikä on Heidelbergerin mukaan ristiriidassa sen kanssa, että ranskalais-saksalainen kartelli olisi ollut olemassa. Heidelberger korostaa sitä, että komissio on nojautunut lähinnä kirjeeseen, jonka Ciments français'n pääjohtaja oli osoittanut Heidelbergerin pääjohtajalle 22.9.1986, näyttääkseen toteen väitetyn kartellin olemassaolon (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 3 kohta). Jälkimmäinen asiakirja on niinikään Ciments français'n sisäinen muistio, jossa käsitellään strategioita, joilla Ciments français voisi päästä Euroopan markkinoille, minkä perusteella ei ole voinut olla olemassa mitään kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa Cembureau-periaatetta eikä varsinkaan ranskalais-saksalaista kartellia.

2463 Kahdessa edellisessä kohdassa tarkoitettujen asiakirjojen sisältö, sellaisena kuin Heidelberger on sitä analysoinut, ei ole sellainen, että sen puolustautumisoikeuksia voitaisiin katsoa loukatun hallinnollisessa menettelyssä. Kyseisissä asiakirjoissa ei näet anneta uutta selvennystä suorista asiakirjatodisteista, joihin komissio on väitetiedoksiannossa (2 luvun 12 kohta ja 10 luvun 61 kohdan d alakohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 ja 50 perustelukappale) nojautunut näyttääkseen toteen ranskalais-saksalaisen kartellin olemassaolon ja Heidelbergerin osallistumisen siihen. Luetteloon sisältyvien tietojen perusteella (ks. edellä 5 kohta) asiakirjat nro 33.126/14809 ja 14826 olivat sitä paitsi saatavilla hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 250 kohta). Heidelberger olisi siis voinut esittää sen aikana väitteen, jonka se nyt esittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Lopuksi todettakoon, että 15.5.1986 päivätystä Ciments français'n sisäisestä muistiosta (asiakirja nro 33.126/4135) ilmenee, että tässä muistiossa tarkoitettu laajentumistapa oli lähentyminen muiden Euroopan markkinoilla toimivien yritysten kanssa. Kuten komissio korostaa perustellusti 30.3.1998 päivätyissä huomautuksissaan, tämä seikka ei saata sen käyttämiä suoria asiakirjatodisteita eri valoon eivätkä kartellit ja yritysostoihin perustuvat laajentumisstrategiat missään tapauksessa sulje toisiaan pois.

2464 BDZ korostaa 16.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan SFIC:n tilastojen osoittavan ranskalaistuottajilla olleen merkittävää vientiä vuosien 1978 ja 1988 välisenä aikana (asiakirjat nro 33.126/1427, 14630, 14637, 14661 ja 14663), mikä osoittaa sen mielestä sen, ettei ranskalais- ja saksalaistuottajien välillä ole ollut minkäänlaista kartellia.

2465 Myöskään ne asiakirjat, joihin BDZ vetoaa, eivät osoita sen puolustautumisoikeuksia loukatun hallinnollisen menettelyn aikana.

2466 Asiakirja nro 33.126/1427 ei liity millään tavoin BDZ:n väitteeseen, koska kyseessä ovat CCB:n (ks. edellä 1169 kohta) yleiset myyntiehdot. Väite on siis hylättävä ilman että sen sisällön tarkempi tutkiminen olisi tarpeen.

2467 Vaikka asiakirjoista nro 33.126/14630 ja 14637, jotka ovat otteita SNFCC:n 10.10.1989 päivätystä julkaisusta "Courrier d'information", ilmenevät Ranskan vientiä vuosina 1978—1988 koskevat tiedot, BDZ ei voi kahdestakaan syystä tehdä niiden perusteella erityisiä päätelmiä Ranskan viennistä Saksaan vuosien 1978 ja 1988 välisenä aikana. Ensinnäkin kyseisiin kahteen asiakirjaan sisältyvät taulukot koskevat "kaikkien sideaineiden" ja klinkkerin vientiä, ilman että niiden määränpäätä Ranskan ulkopuolella olisi eritelty, mikä estää tekemästä siitä päätelmiä Ranskasta Saksaan suuntautuvasta viennistä. Vaikka toisaalta oletettaisiin, että nämä luvut koskevat vain sementinvientiä Ranskasta Saksaan, asiakirjassa nro 33.126/14630 analysoitu "kaikkien sideaineiden vienti" väheni vuoden 1978 1 198 000 tonnista 1 153 000 tonniin vuonna 1988. Samalla tavoin asiakirjassa nro 33.126/14637 mainituista klinkkerinvientiä vuosien 1978 ja 1988 välisenä aikana koskevista tiedoista ilmenee, että nämä toimitukset vähenivät vuoden 1978 2 310 000 tonnista 878 000 tonniin vuonna 1988. Nämä asiakirjat ovat siis ristiriidassa BDZ:n väitteen perusteluiden kanssa. Asiakirjoihin nro 33.126/14661 ja 14663, jotka ovat otteita SNFCC:n kuukausittain julkaiseman tiedotteen joulukuun 1987 numerosta, ei myöskään kahdestakaan

syystä voida vedota tämän väitteen tueksi. Ensinnäkään asiakirjoissa nro 33.126/14661 ja 14663, kuten ei myöskään asiakirjoissa nro 33.126/14630 ja 14637, ei täsmennetä niissä kuvatun viennin määränpäätä. Toisaalta asiakirjoissa nro 33.126/14661 ja 14663 mainittuihin tietoihin sisältyy vain vuosien 1986 ja 1987 välinen vertailu. Edellä esitettyihin perusteluihin sisältyy joka tapauksessa toteamus siitä, että komissio on näyttänyt toteen BDZ:n osallistumisen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen suorien asiakirjatodisteiden perusteella.

2468 Edellä esitetyn perusteella Dyckerhoffin, SFIC:n, Ciments français'n, Heidelbergerin, Lafargen ja BDZ:n puolustautumisoikeuksia, toisin kuin Cedestin puolustautumisoikeuksia, ei ole loukattu sillä, ettei niillä ole ollut tilaisuutta tutustua asiakirjoihin, joihin ne ovat vedonneet tässä oikeudenkäynnissä (ks. edellä 2284—2289 kohta), siltä osin kuin kyse on niiden osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

Päätelmät

2469 Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan

— Cedestiä koskevilta osin kokonaan;

— Dyckerhoffia, Ciments français'ta ja Lafargea koskien siltä osin kuin siinä katsotaan niiden osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen ja 12.8.1987 jälkeisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen;

— SFIC:ia koskien siltä osin kuin siinä katsotaan sen osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen, yhdenmukaistettuun menettelytapaan BDZ:n kanssa ennen vuotta 1984, yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla Cedestiä pyrittiin painostamaan, ja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen;

— Heidelbergeriä koskien siltä osin kuin siinä katsotaan sen osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen ja 23.6. ja 16.11.1982 välisenä aikana sekä 12.8.1987 jälkeen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen;

— BDZ:tä koskien siltä osin kuin siinä katsotaan sen osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen, yhdenmukaistettuun menettelytapaan SFIC:n kanssa ennen vuotta 1984 ja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen.

2470 Tutkitut kanneperusteet hylätään muilta osin.

VIII *Kanneperusteet, joiden mukaan komissio on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja loukannut puolustautumisoikeuksia todetessaan SFIC:n ja BDZ:n välisen, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen yhdenmukaistetun menettelytavan [kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohta)*

SFIC:n ja BDZ:n yhdenmukaistettu menettelytapa

2471 Vaikka SFIC (T-36/95) ja BDZ (T-48/95) eivät kiistäkään vaihtaneensa tilastotietoja Ranskan ja Saksan välisestä viennistä, ne katsovat, ettei tietojenvaihto ollut kilpailun- ja lainvastaista. Ne vetoavat siihen, että tämä tietojenvaihto tapahtui ennen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja menettelytapoja, tietojenvaihdon todelliseen tavoitteeseen, siihen, että tietojenvaihto oli sallittua komission aikaisempi päätöksentekokäytäntö ja yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö huomioon ottaen, ja siihen, ettei tarkempia ja yksilöityjä tietoja tai määränpäänä olevien osavaltioiden mukaan jaoteltuja tietoja Ranskasta Saksaan suuntautuvasta viennistä ollut välitetty.

2472 Ennen näiden väitteiden perusteltavuuden arviointia on muistutettava mieliin kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa todettu kilpailusääntöjen rikkominen.

2473 Komissio toteaa kyseisessä määräyksessä seuraavaa: "[SFIC ja BDZ] ovat rikkoneet 1.1.1985 ja 30.9.1989 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski tietojenvaihtoa, jolla pyrittiin valvomaan Ranskan ja Saksan välisen vientikaupan määrällisten rajoitusten noudattamista sekä viennin määränpäätä Saksan eri osavaltioissa."

2474 Kanteen kohteena olevan päätöksen perustelukappaleissa kyseistä kilpailusääntöjen rikkomista käsitellään tosiseikkojen osalta 22 perustelukappaleen 12 ja 18 kohdassa ja oikeudellisen arvioinnin osalta 50 perustelukappaleen 5 kohdassa.

2475 Komissio esittää 22 perustelukappaleen 12 kohdassa seuraavaa:

"[SFIC] ja [BDZ] ovat välittäneet kuukausittain jo usean vuoden ajan tietoja Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan suuntautuvasta viennistä. Tämän tietojenvaihdon tavoitteeksi on ilmoitettu mahdollisuus verrata järjestöillä olevia tietoja kansallisten tilastointilaitosten julkaisemiin tietoihin. Vaikka nämä tiedot ovat kokonaislukuja eikä niihin sisälly alueittain yksilöityä määränpäätä ja vaikka eri tilastointilaitosten julkaisemiin tietoihin ja Statistisches Bundesamtin julkaisemiin tietoihin ei sisälly tietoa määränpäästä osavaltion mukaan ilmaistuna, [BDZ] kykenee neljännesvuosittain saamaan selville sen, että eri maista peräisin olevan tuonnin määränpäänä ovat tietyt osavaltiot, ja julkaisemaan nämä tulokset. [BDZ] kykenee erityisesti toteamaan, että Ranskasta peräisin oleva tuonti on aina kohdistunut Rheinland-Pfalzin, Saarlandin ja Baden-Württembergin osavaltioihin, ja ilmoittamaan tonnimäärät kunkin osavaltion osalta, kuten voidaan todeta luvuista, jotka ovat olleet käytettävissä tutkimusten tekohetkellä viiden viime vuoden osalta: [taulukko].

Tämä tietojenvaihtojärjestelmä on keino valvoa Ranskan ja Saksan välisen kaupan sääntelyä koskevan sopimuksen täytäntöönpanoa [ks. edellä 10 kohta].

Vertailtaessa näitä tietoja ilmenee, että 'Ranskasta ja Saksasta peräisin olevien toimitusten välillä vuodesta 1984 saakka ollut poikkeama' [edellä 10 kohdassa mainittu 22.9.1986 päivätty kirje] pieneni."

2476 Komission kanteen kohteena olevan päätöksen kyseisessä 22 perustelukappaleen 12 kohdassa esittämän taulukon tietoja ovat yhtäältä Ranskasta Saksaan suuntautuvan viennin vuosittainen määrä osavaltioiden Rheinland-Pfalz, Saarland ja Baden-Württemberg osalta sekä tämän viennin yhteismäärä ja toisaalta Saksasta Ranskaan suuntautuvan viennin vuosittainen määrä.

2477 Komissio vastaa kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 18 kohdassa BDZ:n väitteisiin perustellessaan matemaattisten arvioiden perusteella sen, että Ranskasta peräisin olevasta viennistä oli olemassa osavaltiokohtaisia tietoja.

2478 Komissio selvittää asiaa 50 perustelukappaleen 5 kohdassa seuraavalla tavalla:

"Tilastotietojen vaihdon [SFIC:n] ja [BDZ:n] välillä on käytettävissä olevien tietojen perusteella [ks. edellä 22 perustelukappaleen 12 kohta] katsottava olevan 1.1.1985 ja 30.9.1989 välisenä aikana jatkunut 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kilpailua rajoittava yhdenmukaistettu menettelytapa. Tämä tietojenvaihto on itse asiassa suhteutettava edellä mainittuihin markki-

noiden jakamista koskeviin sopimuksiin, ja sen perusteella kyseiset kaksi järjestöä ovat kyenneet valvomaan vientimääriä koskeneiden rajoitusten noudattamista sekä viennin määränpäätä osavaltioittain [ks. edellä 22 perustelukappaleen 12 kohta]. Kuten edellä 22 perustelukappaleen 12 ja 18 kohdassa on todettu, viennin kohdistumista osavaltioittain ei voida pätevästi selittää muulla kuin tietojenvaihtoon perustuvalla menettelytavalla. Tällä menettelytavalla luodaan keinotekoinen tilanne markkinoilla, joilla jäsenvaltioiden välisen kaupan epänormaalin suuri avoimuus ja vakaus pyrkii jähmettämään taloudellisten toimijoiden käyttäytymisen ja eliminoimaan kilpailuun liittyvät riskit."

2479 Komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä käyttämistä käsitteistä ilmenee, että se katsoo kyseisen yhdenmukaistetun menettelytavan täydentävän kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista. Se näet korostaa 22 perustelukappaleen 12 kohdan toisessa alakohdassa, että "tämä tietojenvaihtojärjestelmä on keino valvoa Ranskan ja Saksan välisen kaupan sääntelyä koskevan sopimuksen täytäntöönpanoa", ja viittaa saman perustelukappaleen 10 kohtaan. Se vahvistaa 50 perustelukappaleen 5 kohdassa muun muassa 22 perustelukappaleen 12 kohtaan viitaten, että "tämä tietojenvaihto on itse asiassa suhteutettava edellä mainittuihin markkinoiden jakamista koskeviin sopimuksiin".

2480 Kanteen kohteena olevasta päätöksestä ilmenee niinikään, että komissio katsoo 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetulla yhdenmukaistetulla menettelytavalla olevan kaksitahoinen tavoite: ensinnäkin Ranskan ja Saksan välisen vientikaupan määrällisten rajoitusten noudattamisen valvominen sekä viennin määränpäätä Saksan eri osavaltioissa koskeva valvonta. Kanteen kohteena olevan päätöksen saksankielisestä versiosta ilmenee vielä selvemmin kaksitahoinen tavoite, jonka komissio katsoo tällä yhdenmukaistetulla menettelytavalla olevan. Esimerkiksi 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa täsmennetään seuraavaa: "[SFIC] und [BDZ] haben vom 1. Januar 1985 bis 30. September 1988 gegen artikel 85 Absatz 1 EG-Vertrag verstoßen, indem sie an einer abgestimmten Verhaltensweise betreffend den Austausch von Informationen zwecks Kontrolle der Einhaltung der mengenmäßigen Ausfuhrbegrenzungen zwischen Frankreich und Deutschland sowie zur Kontrolle der für die verschiedenen Bundesländer bestimmten Lieferungen teilgenommen haben." Komissio ei siis voi väittää, kuten se on tehnyt asiassa T-48/95 pidetyssä istunnossa, että se on ottanut huomioon Ranskan viennin jakautumisen osavaltioittain vastatessaan väitteeseen, jonka asianomaiset kantajat esittivät hallinnollisessa menettelyssä. On näet riittävää todeta, että komissio on jo väitetiedoksiannossa (12 kohta, s. 29 ja 61 kohdan d alakohta, s. 174 ja 175) viitannut tähän kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen kaksitahoiseen tavoitteeseen.

2481 Komissio katsoo siis, kuten se on asiassa T-48/95 jättämissään kirjelmissäkin todennut, että jo pelkkien kokonaismäärinä ilmoitettujen tilastotietojen vaihto antaa mahdollisuuden kontrolloida Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleistä sääntelyä koskevan sopimuksen täytäntöönpanoa, vaikka tällainen kokonaislukuina ilmaistujen tietojen vaihto toimialajärjestöjen välillä ei erikseen tarkasteltuna olekaan kiellettyä. Tämä näkemys tukee komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta huomioon ottamaa ensimmäistä tavoitetta.

2482 Aluksi on todettava, että tuolloin vallinneissa ranskalais-saksalaisissa suhteissa, joissa sekä SFIC että BDZ olivat aktiivisesti mukana (ks. edellä 2236—2251 ja 2332—2418 kohta), virallisten tilastotietojen vaihto antoi SFIC:lle ja BDZ:lle mahdollisuuden valvoa vuonna 1984 tehdyn sopimuksen noudattamista. Tältä osin on tarpeen muistuttaa ainoastaan, että siinä vaiheessa, kun SFIC:n puheenjohtaja osoitti 22.9.1986 päivätyn kirjeensä (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/3574—3576) BDZ:n puheenjohtajalle Schuhmacherille, osapuolet keskustelivat Ranskasta Saksaan suuntautuvien toimitusten ja Saksasta Ranskaan suuntautuvien toimitusten välisestä poikkeamasta vuonna 1984 tehdyn sopimuksen uudistamisen tunnustelujen yhteydessä (ks. edellä 2344 kohta). Komissio on siis voinut katsoa, että vaihdettuja tilastotietoja käytettiin tuolloin vahvistettujen määrällisten rajoitusten valvontaan ja tulevaisuudessa mahdollisesti tehtävien muutosten suunnitteluun vuonna 1984 tehdyn sopimuksen uudistamisesta käytäviä keskusteluja silmällä pitäen.

2483 Väite, joka perustuu sille, että tietojenvaihto tapahtui ennen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja menettelytapoja, on joka tapauksessa hylättävä. Kansallisten järjestöjen välinen menettelytapa voi voimassa ollessaan saada uuden merkityksen, joka eroaa sillä siihen asti olleesta tehtävästä. Pelkästään se, että menettelytapaa on noudatettu aikaisemmin kuin jotain toista menettelytapaa, ei siis ole riittävä peruste katsoa, että se olisi sallittu kaikkiin niihin tarkoituksiin, joihin sitä saatetaan käyttää.

2484 On lisäksi kiistatonta, että yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla pyritään valvomaan kahden jäsenvaltion välisten sementtitoimitusten sääntelyä koskevaa sopimusta, on kilpailunvastainen. Koska nämä kaksi järjestöä eivät ole niille kuuluvasta näyttövelvollisuudesta huolimatta esittäneet vastakkaista näyttöä (ks. edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta), on katsottava, että niiden välinen tietojenvaihto on vaikuttanut niiden käyttäytymiseen samoin kuin niiden sellaisten jäsenten käyttäytymiseen, jotka ovat toimineet Ranskan ja Saksan välisessä kaupassa.

2485 Lopuksi on todettava, että vaikka 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun, SFIC:n ja BDZ:n välisen yhdenmukaistetun menettelytavan ensimmäinen tavoite on katsottava toteennäytetyksi, koska SFIC ja BDZ eivät ole kiistäneet tietojenvaihdon tapahtumista, on kuitenkin korostettava, että kun otetaan huomioon yhteys, jonka komissio itse on osoittanut olevan 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun menettelytavan ja 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen menettelytapojen välillä (ks. edellä 2479 kohta), SFIC:n ja BDZ:n välinen tietojenvaihto ei ole ollut kilpailusääntöjen vastaista enää sen päivämäärän jälkeen, kun 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen on katsottu loppuneen. Tästä syystä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohta on niinikään kumottava siltä osin kuin siinä todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotun 12.8.1987 jälkeen (ks. edellä 2418 kohta).

2486 Ranskasta Saksaan suuntautuvan viennin osavaltiokohtaisen määränpään valvontaa koskevan yhdenmukaistetun menettelytavan toisesta tavoitteesta on todettava, ettei komissio ole esittänyt yhtään asiakirjaa, joilla se näyttäisi toteen sen, että BDZ:n tiloista löydetyt Ranskasta peräisin olevaa vientiä koskevat osavaltiokohtaiset tiedot (asiakirjat nro 33.126/16709, 16702, 16694, 16686, 16609, 16706, 16698 ja 16683) olisi saatu suoraan SFIC:n välittämistä tiedoista. Komissio on itse asiassa katsonut, että kun otetaan huomioon neljännesvuosittain SFIC:n ja

BDZ:n välillä tapahtuneen kokonaislukuja koskevien tilastotietojen vaihdon, Ranskasta peräisin olevaa vientiä koskevien tarkkojen osavaltiokohtaisten tietojen olemassaolo voi selittyä vain sillä, että kyseisten kahden järjestön välillä on ollut yhteistoimintaa.

2487 Tällaisen päättelyn perusteella ei kuitenkaan näytetä varmuudella toteen SFIC:n osallisuutta asiaan eikä SFIC:n yhteistoimintaa BDZ:n kanssa. BDZ on lisäksi selittänyt sekä hallinnollisessa menettelyssä (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 18 kohdan toinen ja kolmas alakohta) että tässä oikeudenkäynnissä, että tilastotiedot ovat peräisin sen virallisista tilastoista, ranskalaisten tehtaiden sijainnista ja kuljetuskustannuksista tekemistä arvioista, joita se on myöhemmin verrannut eri osavaltioiden antamiin tietoihin. Komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä (22 perustelukappaleen 18 kohdan neljäs, viides ja kuudes alakohta) ja kirjelmissään esittämät vastaväitteet eivät tee BDZ:n selityksiä täysin perusteettomiksi.

2488 SFIC on täsmentänyt asiassa T-36/95 pidetyssä istunnossa, että Ranskasta Saksaan suuntautuvaa vientiä koskeneet kokonaistilastotiedot, joita se välitti BDZ:lle, eivät vastanneet tietoja, joihin BDZ oli päässyt omissa osavaltioittain jaoteltujen arvioiden perusteella tehdyissä laskelmissaan, eikä komissio ole kiistänyt tätä.

2489 Komissio ei siis voinut katsoa SFIC:n ja BDZ:n toimineen yhteistoiminnassa, jonka tarkoituksena olisi ollut Ranskasta Saksaan suuntautuvan viennin valvonta määränpäänä olevan osavaltion perusteella.

2490 Tästä syystä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan SFIC:n ja BDZ:n välillä olleen 1.1.1985 ja 12.8.1987 välisenä aikana yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla on pyritty valvomaan Ranskasta Saksaan suuntautuvan viennin määränpäätä Saksan eri osavaltioissa.

2491 Toisin kuin BDZ väittää, komissio ei kuitenkaan ole rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa edellä 2485—2490 kohdassa yksilöityjen, kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tehtyjen sääntöjenvastaisuuksien yhteydessä todetessaan, että "tällä menettelytavalla luodaan keinotekoinen tilanne markkinoilla, joilla jäsenvaltioiden välisen kaupan epänormaalin suuri avoimuus ja vakaus pyrkii jähmettämään taloudellisten toimijoiden käyttäytymisen ja eliminoimaan kilpailuun liittyvät riskit" (kanteen kohteena olevan päätöksen 50 perustelukappaleen 5 kohdan loppuosa).

2492 Sen lisäksi, että SFIC ja BDZ kiistävät kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa todetun yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon, ne katsovat puolustautumisoikeuksiaan loukatun, koska ne eivät ole saaneet hallinnollisessa menettelyssä tutustua sellaisiin komission asiakirja-aineiston asiakirjoihin, jotka olisivat voineet olla niiden puolustuksen kannalta hyödyllisiä.

Oikeus tutustua asiakirjoihin

2493 SFIC arvostelee komissiota siitä, ettei se ole antanut sille mahdollisuutta ottaa hallinnollisen menettelyn aikana kantaa BDZ:n sille 4.5.1993 toimittamaan tilastomalliin, jonka komissio mainitsee kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 18 kohdassa (ks. edellä 375 kohta). Kuitenkin 3 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan SFIC:n ja BDZ:n yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla on pyritty valvomaan Ranskasta Saksaan suuntautuvan viennin määränpäätä Saksan eri osavaltioissa (ks. edellä 2490 kohta). Näin ollen SFIC:n väitteen tutkimisella ei ole enää merkitystä.

2494 SFIC ja BDZ ovat esittäneet niiden puolesta puhuvista todisteista useita huomautuksia sellaisten asiakirjojen perusteella, joihin ne ovat saaneet tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen prosessinjohtotoimien perusteella.

2495 SFIC väittää 10.2.1997 ja 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan, että kaikki Saksaa koskevaan asiakirja-aineistoon sisältyvät asiakirjat olisivat olleet olennaisia sen puolustuksen kannalta, koska niiden perusteella olisi kyetty osoittamaan, ettei BDZ:llä ollut itsellään ollut mitään tietoja, joiden perusteella se olisi kyennyt jäsenilleen toimitetuissa tilastoissa esittämään numerotietoja Ranskasta peräisin olevasta tuonnista osavaltioittain. Väitteitään perustellakseen se viittaa erityisesti tiettyihin asiakirjoihin, joihin sen mielestään olisi pitänyt saada tutustua.

2496 On kuitenkin todettava, että kun otetaan huomioon edellä 3 artiklan 3 kohdan b alakohdan laillisuudesta annettu ratkaisu (ks. edellä 2486—2490 kohta), tällä väitteellä ei enää ole kohdetta, koska komissio ei ole näyttänyt SFIC:n ja BDZ:n vaihtaneen tietoja, joiden perusteella olisi voitu valvoa Ranskan viennin jakautumista Saksan eri osavaltioiden kesken.

2497 BDZ (T-48/95) tuo esiin 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, ettei asiakirjoissa, joihin se on saanut tutustua 2.10.1996 määrätyn prosessinjohtotoimen perusteella, mainita mitään muiden kuin merkityksettömiä kokonaislukuja koskevien tietojen vaihdosta. Ranskaa koskevaan asiakirja-aineistoon sisältyvissä asiakirjoissa ei ole sellaisia tietoja, joiden perusteella voitaisiin katsoa, että sille olisi ilmoitettu Ranskasta peräisin olevan tuonnin jakautumista eri osavaltioiden kesken kuvaavia lukuja. Se vetoaa kirjeeseen, jonka BDZ:n puheenjohtaja osoitti 20.12.1983 (asiakirja nro 33.126/14762) SFIC:n puheenjohtajalle, sekä näiden kahden järjestön ja niiden jäsenten välillä pidettyjen kokousten pöytäkirjoihin.

2498 On huomattava, ettei BDZ voi vedota puheenjohtajansa 20.12.1983 päivättyyn kirjeeseen puolustautumisoikeuksiensa loukkaamista hallinnollisen menettelyn aikana koskevan kanneperusteen yhteydessä (ks. edellä 266 kohta).

2499 Muiden perusteluiksi esitettyjen asiakirjojen osalta on edelleen todettava, että kun otetaan huomioon edellä 3 artiklan 3 kohdan b alakohdan laillisuudesta annettu ratkaisu (ks. edellä 2486—2490 kohta), BDZ:n väitteellä ei enää ole kohdetta, koska komissio ei ole näyttänyt SFIC:n ja BDZ:n vaihtaneen tietoja, joiden perusteella olisi voitu valvoa Ranskan viennin jakautumista Saksan eri osavaltioiden kesken.

2500 BDZ väittää 16.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä asiakirjojen nro 33.126/14809—14827 osoittavan, että kokonaistilastotietojen vaihtamisella kyseisten kahden kansallisen järjestön välillä pyrittiin yksinomaan tarkistamaan Ranskan tullin ilmoittamat tuonnin kokonaisluvut, jotka olivat kaikkien saatavilla.

2501 Tämä väite ei kuitenkaan osoita sitä, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu. Kyseiset asiakirjat eivät nimittäin saata uuteen valoon niiden asiakirjojen sisältöä, joihin komissio on tukeutunut katsoessaan BDZ:n osallistuneen SFIC:n kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla pyrittiin valvomaan Ranskan ja Saksan välisen viennin määrällisten rajoitusten noudattamista. Pelkästään se, että SFIC:n ja BDZ:n välisen tietojenvaihdon tarkoituksena olisi ollut Ranskan tullin ilmoittamien lukujen tarkistaminen, ei missään tapauksessa sulje pois sitä, että näitä samoja tietoja olisi käytetty Ranskan ja Saksan sementintuottajien välillä sovittujen määrällisten rajoitusten valvontaan.

2502 Edellä esitetystä seuraa, ettei SFIC:n ja BDZ:n puolustautumisoikeuksia, jotka koskevat niiden osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, sellaisena kuin se on edellä esitetyssä arvioinnissa (ks. edellä 2471—2491 kohta) todettu asianmukaisesti toteennäytetyksi, ole loukattu sillä, ettei niillä ole ollut tilaisuutta tutustua asiakirjoihin, joihin ne ovat vedonneet tässä oikeudenkäynnissä.

2503 Tästä seuraa, että ensinnäkin kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan SFIC:n ja BDZ:n väliseen tietojenvaihtoon sisältyneen tietoja Ranskasta Saksaan suuntautuvasta viennistä määränpäänä olevien osavaltioiden mukaan jaoteltuina. Tämä päätelmä ei kuitenkaan kumoa toteamusta, jonka mukaan tietojenvaihdolla pyrittiin valvomaan Ranskan ja Saksan välisen viennin määrällisten rajoitusten noudattamista. Lisäksi on kumottava kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohta siltä osin kuin siinä todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotun 12.8.1987 jälkeen. Tutkitut kanneperusteet hylätään muilta osin.

IX *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja 190 artiklaa on rikottu, yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja puolustautumisoikeuksia loukattu ja menettelysääntöjä rikottu sekä harkintavaltaa käytetty väärin siltä osin kuin komissio on todennut ETF:n yhteydessä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon ja tiettyjen kantajien osallistumisen niihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 ja 2 kohta, 3 kohdan a ja b alakohta sekä 4 kohdan a—h alakohta*

Alustavat huomautukset

2504 Vuoden 1985 lopussa ja vuoden 1986 alussa kreikkalaiset sementintuottajat, jotka olivat lisänneet tuotantokapasiteettiaan merkittävästi 1970-luvun jälkimmäisellä puoliskolla ja 1980-luvun alussa vastatakseen Lähi-idästä tulleeseen voimakkaaseen kysyntään, suuntasivat huomionsa Länsi-Eurooppaan yrittäessään ratkaista Lähi-idän markkinoiden vuoden 1985 puolivälissä tapahtuneesta romahtamisesta aiheutuneeseen ylikapasiteettiin liittyvät ongelmansa (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 1 kohta).

2505 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa useita perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisia, jotka ovat seurausta "kreikkalaisongelman" esiintulosta, eli:

— "Cembureau Task Forcen tai European Task Forcen perustamisesta tehty sopimus" (4 artiklan 1 kohta);

— "Joint Trading Company, Interciment SA:n perustamisesta tehty sopimus; yhtiön tavoitteena oli toteuttaa suostuttelutoimenpiteitä ja ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä niitä vastaan, jotka uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta" (4 artiklan 2 kohta);

— "yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta" (4 artiklan 3 kohdan a alakohta);

— "sopimus, joka liittyi 3.4. ja 15.4.1987 allekirjoitettuihin sopimuksiin ja yleissopimuksiin, joiden tavoitteena oli sen estäminen, että Calcestruzzi toisi maahan kreikkalaista sementtiä" (4 artiklan 3 kohdan b alakohta);

— "sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joilla pyrittiin ohjaamaan kreikkalainen ylituotanto muualle ja hillitsemään kreikkalaisen sementin tuontia jäsenvaltioihin" (4 artiklan 4 kohdan a—h alakohta).

2506 Se väittää näiden eri kartellien olleen seurausta yhdestä jatkuvasta sopimuksesta, jolla pyrittiin estämään tuonti Länsi-Eurooppaan ja erityisesti estämään sementintuonti Kreikasta jäsenvaltioihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappale, erityisesti 2, 3, 9 ja 14 kohta).

2507 Komissio ei kuitenkaan totea kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosassa yhden jatkuvan sopimuksen olemassaoloa sellaisenaan. Se toteaa 4 artiklan 1 kohdassa esimerkiksi "Cembureau Task Forcen tai European Task Forcen perustamisesta tehdyn sopimuksen" eikä "Cembureau Task Forcen tai European Task Forcen perustamista ja kokouksissa sovittuja toimenpiteitä Länsi-Eurooppaan suuntautuvan tuonnin estämiseksi ja erityisesti Kreikasta jäsenvaltioihin suuntautuvan sementintuonnin estämiseksi koskevaa yhtä jatkuvaa sopimusta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 9 kohta).

2508 Komissio on vahvistanut tämän tulkinnan vastauksessaan kirjalliseen kysymykseen, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti 15.5.-15.6.1998 asioissa, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja yrityksiä ja yritysten yhteenliittymiä:

"Komission mielestä 4 artiklan 1 kohta koskee [— —] vain ETF:n perustamista tai organisoimista (mutta on selvää, että osallistuminen organisaation perustamiseen vastaa suostumusta kyseisen organisaation suunnittelemiin toimenpiteisiin)."

2509 Komissio käsittelee kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa todellisuudessa erikseen "Cembureau Task Forcea tai European Task Forcea" koskevan yhden jatkuvan sopimuksen muodostavia toimenpiteitä, mutta se ei tarkoita joka kerta samoja adressaatteja ja ottaa niistä kunkin osalta huomioon eri kestoajan.

2510 Komissio selittää asiassa T-43/95 antamassaan vastaajan vastauksessa (s. 41) seuraavaa:

"Päätöksen 4 artiklaa tarkkaan luettaessa voidaan havaita, että artiklan eri kohtiin eivät sisälly kaikki samat yritykset eivätkä samat päivämäärät, joten niitä ei siis luetella kahteen kertaan.

Syy tähän on se, että komissio on todennut yhtäältä ETF:n perustamisen (jota tarkoitetaan 1 kohdassa) ja toisaalta ETF:n suositusten perusteella toteutetut erilaiset käytännön toimenpiteet, koska kaikki yritykset eivät ole osallistuneet näihin eri toimenpiteisiin samaan aikaan."

2511 Se lisää edellä 2508 kohdassa tarkoitettuun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa seuraavaa:

"Komissio on pyrkinyt [kanteen kohteena olevan päätöksen] päätösosassa erottamaan toisistaan ETF:n perustamisen tai olemassaolon (4 artiklan 1 kohta), joka jo sellaisenaan merkitsee kilpailusääntöjen rikkomista riippumatta mistään täytäntöönpanotoimenpiteistä, ja sen yhteydessä sovitut ja toteutetut toimenpiteet (4 artiklan 2—4 kohta)."

2512 Jotta voitaisiin arvioida kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan laillisuutta on selvitettävä, onko komissio katsonut perustellusti kyseisessä määräyksessä todettujen sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen olevan olemassa. On lisäksi tutkittava väitteitä, joilla tietyt kantajat riitauttavat sen, että komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleessa katsonut 4 artiklassa todettujen eri yhteisjärjestelyjen merkitsevän yhtä jatkuvaa sopimusta.

ETF:n perustamisesta tehty sopimus (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta)

2513 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan Cembureau, Holderbank, Blue Circle, Oficemen, Asland, Uniland, Hispacement, SFIC, Lafarge, Ciments français, BDZ, Dyckerhoff, Heidelberger, CBR, Aker, Euroc, Aalborg, Irish Cement, Italcementi, Unicem ja Cementir "ovat rikkoneet 28.5.1986 alkaen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla Cembureau Task Forcen tai European Task Forcen perustamisesta tehtyyn sopimukseen".

2514 Lukuun ottamatta Hispacementiä, joka ei ole nostanut kumoamiskannetta kanteen kohteena olevasta päätöksestä, kaikki 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut yritykset ja yritysten yhteenliittymät esittävät perusteluja, joilla ne pyrkivät kyseisen määräyksen kumoamiseen. Kaksi kantajaa esittää väitteen, jonka mukaan väitetiedoksianto ja kanteen kohteena oleva päätös eivät vastaa toisiaan. Useilla väitteillä pyritään kiistämään se, että ETF:n perustamisesta tehty sopimus olisi ollut sääntöjenvastainen. Useimmat kantajista kiistävät osallistuneensa kyseiseen sopimukseen lainvastaisella tavalla. Lopuksi tietyt kantajat kiistävät kilpailusääntöjen rikkomisen kestoajan tai ainakin sen, kuinka kauan niiden oma osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen on kestänyt. Tutkittaessa näitä eri väitteitä asianomaiset kantajat mainitaan nimeltä.

2515 Cembureau, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, BDZ, Unicem, Asland, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Holderbank, Åker, Euroc, Cementir ja Blue Circle väittävät komission lisäksi todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen loukanneen niiden puolustautumisoikeuksia, koska se ei ole antanut niiden tutustua hallinnollisessa menettelyssä väitetiedoksiantoon ja komission tutkinta-aineiston asiakirjoihin kokonaisuudessaan estäen niitä siten tutustumasta niiden puolesta puhuviin todisteisiin.

2516 Halkis (T-104/95) esittää useita väitteitä, joilla se pyrkii kiistämään kaikenlaisen osallistumisen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan erityisesti 1 kohdassa kuvattuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Koska nämä väitteet on esittänyt kantaja, jonka ei ole katsottu osallistuneen kyseisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin, ne on heti hylättävä.

2517 Vicat (T-37/95) on puolestaan esittänyt 18. ja 19.6.1997 määrätyn prosessinjohtotoimen perusteella useita asiakirjoja, jotka olisivat sen mukaan voineet olla hallinnollisessa menettelyssä hyödyllisiä sen puolustautumisen kannalta, jotta se olisi voinut osoittaa, ettei se ollut osallistunut millään tavoin, ei suoraan eikä välillisesti — SFIC:n kautta — ETF:ään eikä sen sääntöjenvastaisiin toimenpiteisiin. Myös tämä väite on hylättävä edellä 255 kohdassa esitetyin perusteluin.

A Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen vastaavuus

2518 Aalborg väittää, että väitetiedoksiannossa esitettiin, että tosiseikat, kuten ensinnäkin hintatietojen ilmoittamista koskevat sopimukset tai yhdenmukaistetut menettelytavat tarkemmin määrittelemättömästä päivämäärästä vuonna 1983 alkaen ja toiseksi kotimarkkinoita koskevasta säännöstä tehdyt jatkuvat sopimukset ja/tai yhdenmukaistetut menettelytavat "johtuivat alun perin siitä, että asianomaiset yritykset olivat vahvistaneet yhteisen kotimarkkinoita koskevan säännön ja noudattivat sitä" ja että ne olivat olleet voimassa kymmeniä vuosia (väitetiedoksiannon 61 kohta). Komissio on kyseisen kantajan mukaan muuttanut tätä määritelmää kanteen kohteena olevassa päätöksessä ulottaessaan sen sisältämään muun muassa 28.5.1986 tehdyn ETF:ää koskevan sopimuksen.

2519 On kuitenkin huomautettava, että komissio käsitteli väitetiedoksiannon 2 osan 2 luvussa (16—20 kohta) "Cembureau Task Forcea tai European Task Forcea" koskevia tosiseikkoja.

2520 Väitetiedoksiannon 17 kohdassa esitettiin erityisesti "'Cembureau Task Forcen tai European Task Forcen' perustamista ja toimintaa" koskevat tosiseikat.

2521 Komissio aloitti viittaamalla Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen:

"a) Rooman kokous. Blue Circlen, Ciments français'n ja Lafargen, Holderbankin Heidelbergerin ja Dyckerhoffin, Italcementin, Aslandin ja Cembureaun edustajat pitivät 28.5.1986 Roomassa kokouksen tutkiakseen ja valmistellakseen puolustautumistoimenpiteitä (the stick) ja tukitoimenpiteitä (the carrot) Euroopan maihin sementtiä vieviä kreikkalaistuottajia kohtaan. Osallistujat päättivät perustaa työryhmän, joka koostui Yhdistyneen kuningaskunnan, Espanjan, Ranskan ja Italian sementintuottajien edustajista ja jota Cembureau avusti."

2522 Komissio totesi väitetiedoksiannon 61 kohdassa seuraavaa:

"Kotimarkkinoita koskevaa sääntöä sovellettiin räikeimmin ja törkeimmin väitetyn 'kreikkalaisongelman' (ks. 2 osa, 16—20 kohta) yhteydessä. Siinä yhteydessä Cembureau ja kaikki muut jäsenet ryhtyivät toimenpiteisiin sellaista jäsentä vastaan, joka oli rohjennut rikkoa kotimarkkinoita koskevaa sääntöä: perustettiin Task Force [— —]"

2523 "Cembureau Task Forceen tai European Task Forceen" liittyvien tosiseikkojen oikeudellista arviointia koskevassa 61 kohdan h alakohdassa täsmennettiin, että ETF:n piirissä sovittuja sopimuksia ja menettelytapoja, joihin kuuluu ETF:n perustamisesta tehty sopimus, on pidettävä sellaisen yhtenäisen suunnitelman toteuttamisena, jonka Cembureau ja useat yritykset ja yritysten yhteenliittymät, muun muassa Aalborg, olivat laatineet kreikkalaisia tuottajia vastaan, koska näiden katsottiin rikkoneen kotimarkkinoita koskevaa sääntöä. Kyseisiä sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja pidettiin perustamissopimuksen "85 artiklan 1 kohdan ilmeisenä rikkomisena". Kilpailusääntöjen rikkomisen katsottiin jatkuneen "vuodesta 1986 lähtien".

2524 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa muun muassa Aalborgin osalta ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen liittyen todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen viitattiin siis selvästi väitetiedoksiannossa, sekä sen tosiseikkojen kuvauksessa että oikeudellisessa arvioinnissa.

2525 Aalborgin väite on siis hylättävä.

2526 Unicem väittää, että ETF:ään oli väitetiedoksiannossa viitattu ainoastaan sen erimielisyyden osalta, joka oli aiheutunut kreikkalaistuottajien kanssa sen vuoksi, että nämä olivat rikkoneet kotimarkkinoita koskevaa sääntöä. Sen sijaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä komissio oli katsonut, että ETF:n päämäärät olivat laajempia kuin taistelu Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan.

2527 Tältä osin pitää paikkansa, että komissio toteaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (53 perustelukappaleen 7 kohta), että "[ETF:n] päämäärät [olivat] [— —] yleisiä eivätkä rajoittuneet koskemaan yksinomaan kreikkalaisongelmaa", mitä komissio ei ollut nimenomaisesti maininnut väitetiedoksiannon ETF:ää koskevassa osassa.

2528 Asiakirja, johon komissio nojautuu kanteen kohteena olevan päätöksen tässä kohdassa todetessaan ETF:n tavoitteiden olevan yleisiä, on kuitenkin Genevessä 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta tehty muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 15 kohta). Komissio osoitti tämän asiakirjan, jonka Aker ja Euroc olivat liittäneet väitetiedoksiantoon antamaansa vastauskirjelmään, 9.7.1992 päivätyllä kirjeellä asianomaisille väitetiedoksiannon adressaateille ja muun muassa Unicemille, joita kehotettiin esittämään sitä koskevat huomautuksensa (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 perustelukappaleen 3 kohta). Unicemillä on siis ollut hallinnollisen menettelyn aikana tilaisuus esittää huomautuksensa kyseiseen asiakirjaan sisältyneestä ETF:n tavoitteiden määritelmästä.

2529 Sen väite on näin ollen hylättävä.

B ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen sääntöjenvastaisuudesta

2530 Komissio esittää kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 7 kohdassa perustelut sille, miksi se on katsonut ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen:

"Ainoa tavoite ilmenee 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laaditusta muistiosta (ks. edellä 25 kohdan 15 kohta): 'ETF:n päämääränä on tutkia toimenpiteitä, joilla voidaan estää tuonti Länsi-Eurooppaan, tällä hetkellä tuonti Kreikasta. ETF suosittelee toimenpiteitä, joista valtuuskuntien johtajien olisi päätettävä.' Päämäärät ovat siis yleisiä eivätkä rajoitu koskemaan yksinomaan kreikkalaisongelmaa; se kuuluu näin ollen täysin kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan Cembureau-sopimuksen piiriin."

2531 Asianomaiset kantavat esittävät pääasiallisesti yhdeksän väitettä, joilla ne pyrkivät kiistämään sen, että ETF:n perustamiseen olisi liittynyt sääntöjenvastaisuuksia.

2532 CBR, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Lafarge, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc ja Blue Circle väittävät ensinnäkin, että ETF:n pääasiallinen tehtävä oli lainmukainen, koska siihen sisältyi toimenpiteitä, joilla kansallisille viranomaisille ja Euroopan yhteisön viranomaisille tiedotettiin Kreikasta peräisin olevasta halpatuonnista Länsi-Euroopan sementtiteollisuudelle aiheutuneista ongelmista. Uniland (T-58/95) puolestaan väittää, ettei komissio ole

kanteen kohteena olevassa päätöksessä viitannut siihen, että tietyt Euroopan sementintuottajat olivat käyneet lainmukaisia keskusteluja yhteisön viranomaisten kanssa.

2533 CBR viittaa väitteidensä tueksi asiakirjaan nro 33.126/18761, jossa Holderbank selvittää komission sille ETF:ään liittyen vuonna 1990 osoittamaan tietopyyntöön antamassaan vastauksessa, että ETF:n pääasiallisena tehtävänä oli tukea Euroopan sementintuottajien kesän 1986 loppupuolen ja vuoden 1987 alun välillä harjoittamaa intensiivistä lobbausta, jolla pyrittiin saamaan Euroopan yhteisön viranomaiset ryhtymään toimenpiteisiin Kreikan tasavallan ja sen sementintuottajien kilpailunvastaisia menettelytapoja vastaan. Uniland, Italcementi ja Holderbank viittaavat kokoukseen, jonka Euroopan sementtiteollisuuden edustajat pitivät komission jäsenen Sutherlandin kanssa marraskuussa 1986 ilmaistakseen hänelle ja hänen kauttaan komission jäsenten kollegiolle huolensa, jonka kreikkalaistuottajille myönnetty valtiontukijärjestelmä oli aiheuttanut. Holderbank esittää lisäksi useita asiakirjoja, joista ilmenevät Euroopan sementintuottajien tämänsuuntaiset, muun muassa Euroopan parlamentin ja komission jäseniin kohdistamat poliittiset toimenpiteet. Italcementi väittää komission lisäksi viitanneen ETF:n tavoitteiden sääntöjenmukaisuutta arvioidessaan yksinomaan kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 3—7 kohdassa mainitussa asiakirjassa kuvattuihin toimenpiteisiin, vaikka tämä asiakirja oli laadittu aikaisemmassa kokouksessa kuin 9.6.1986 pidetyssä, jonka aikana oli tehty virallinen päätös ETF:n perustamisesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 8 ja 10 kohta).

2534 Kuvatakseen näiden poliittisten toimenpiteiden konkreettisia tuloksia Uniland ja Italcementi väittävät, että juuri niiden perusteella komissio oli harkinnut uudelleen vuonna 1985 tekemäänsä päätöstä, jolla se oli antanut Kreikalle luvan myöntää vientitukea maansa tuottajille [ks. Kreikalle myönnetystä luvasta ryhtyä ETY:n perustamissopimuksen 108 artiklan 3 kohdan perusteella tiettyihin suojatoimenpiteisiin tehdyn komission päätöksen 85/594/ETY muuttamisesta 16 päivänä joulukuuta 1986 tehty komission päätös 86/614/ETY (EYVL L 357, s. 28)]. Holderbank viittaa kysymyksiin, joita tietyt Euroopan parlamentin jäsenet esittivät komissiolle "kreikkalaisongelman" johdosta, sekä vastauksiin, jotka komission jäsen Sutherland antoi maaliskuussa 1987 ja toukokuussa 1988.

2535 Aker ja Euroc väittävät vielä, että ETF:n piirissä tapahtuneella tietojenvaihdolla pyrittiin niin ikään arvioimaan, vähensikö se, että Kreikan sementintuottajille oli avautunut korvaavia markkinoita yhteisön ulkopuolisissa maissa, riskiä siitä, että Kreikasta peräisin olevaa sementtiä tuotaisiin Länsi-Eurooppaan.

2536 On todettava, että useista ETF:n perustamista ja toimintaa koskevien tosiseikkojen esityksessä tarkoitetuista asiakirjoista (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappale) tosiaankin ilmenee, että ratkaistakseen "kreikkalaisongelman" Euroopan sementintuottajat olivat ryhtyneet tiedottamaan asiasta kansallisille ja yhteisön viranomaisille.

2537 Genevessä 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta tehdyssä muistiossa, johon komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 7 kohdassa, määritellään ETF:n tavoite kuitenkin seuraavasti:

"ETF:n päämääränä on tutkia toimenpiteitä, joilla voidaan estää tuonti Länsi-Eurooppaan, tällä hetkellä Kreikasta peräisin oleva tuonti. ETF suosittelee toimenpiteitä, joista valtuuskuntien johtajien olisi päätettävä."

2538 Tämän tavoitteen vahvistaa Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetystä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksesta laadittu pöytäkirja (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 24 kohta; asiakirja nro 33.126/18858):

"ETF perustettiin tutkimaan mahdollisia 'ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä' ja 'suostuttelutoimenpiteitä', joita voitaisiin toteuttaa sen estämiseksi, että edullisen hintaista sementtiä tuodaan Euroopan markkinoille (ensisijaisesti Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvan tuonnin estämiseksi) ja esittämään suosituksia valtuuskuntien johtajille."

2539 Sillä, että tässä toisessa katkelmassa viitataan "ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin" ja "suostuttelutoimenpiteisiin", tarkoitetaan välttämättä asiakirjaa "Yhteinen vastaus tiettyjen sementintuottajien aiheuttamasta epävakaudesta johtuviin ongelmiin", jonka laati Euroopan sementintuottajien tiettyjen edustajien työryhmä 3—5.6.1986 Zürichissä ja myöhemmin Célignyssä (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 2—7 kohta; asiakirjat nro 33.126/18772—18779; jäljempänä Zürichin/Célignyn asiakirja) ja johon sisältyy lähinnä seuraava esitys kyseisistä toimenpiteistä:

"— Ennalta ehkäisevät toimenpiteet ('stick actions')

— Euroopan kotimarkkinoiden suojaaminen eri toimenpitein, kuten esimerkiksi hallinnollisilla esteillä, laatuvaatimuksilla, ammattijärjestöjen toimenpiteillä, tuontisementtiä ostaville asiakkaille asetettavilla seuraamuksilla.

— Hyökkääminen sellaisten tuottajien vientimarkkinoille, jotka uhkaavat markkinoiden vakautta, korvaamalla eri maissa (Algeria, Yhdysvallat, Länsi-Afrikka, Egypti ja Saudi-Arabia) kreikkalaiset tuottajat toimittajina tai tekemällä kreikkalaisten tuottajien viennistä kannattamatonta.

— Niiden tuottajien, jotka uhkaavat markkinoiden vakautta, laivayhtiöiden boikotoiminen.

— Mahdollisuuksien viedä sementtiä Kreikkaan tutkiminen ja, jos hinta ei ole edullinen, mahdollisten 'sissitoimenpiteiden' ja Euroopan sementintuottajien tytäryhtiöiden valmistamien muiden tuotteiden vientimahdollisuuksien tutkiminen.

— Kelluvien säiliöiden ja välittäjien tilanteen tutkiminen.

— Avun pyytäminen kansainvälisiltä pankeilta, jotta ne saisivat markkinoiden vakautta uhkaavat tuottajat 'vakuuttuneiksi', yhteistyö välittäjien ja laivanvarustajien kanssa.

— Suostuttelutoimenpiteet ('carrot actions')

Saatavilla olevien tonnimäärien ostaminen markkinoiden vakautta uhkaavilta tuottajilta niiden kanavoimiseksi Yhdysvaltoihin (Blue Circle, Holderbank, Lafarge, Cementa/Norcem ja muut voisivat huolehtia siitä), Länsi-Afrikkaan (Ranska voisi huolehtia siitä) ja muihin maihin (monitahoisia ratkaisuja pohditaan kaiken varalta)."

2540 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella komissio saattoi perustellusti katsoa, että ETF:n tavoitteena oli "estää yhteisönsisäistä sementtikauppaa ja eristää kansalliset markkinat paikallisten tuottajien hyödyksi ja käyttäjien vahingoksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 14 kohta). Komissio päätteli siis perustellusti (sama kohta), että tällainen kilpailun rajoittaminen merkitsi "perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista".

2541 Edellä 2532 kohdassa tarkoitettujen kantajien väitteet on näin ollen hylättävä.

2542 Holderbank väittää edelleen, että ETF:ää koskeneet keskustelut käytiin parlamentin jäsenten, hallitusten edustajien ja komission virkamiesten läsnäollessa. Se mainitsee tältä osin asiakirjat, jotka lähetettiin niille Euroopan parlamentin jäsenille, joiden se väittää olleen läsnä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä kokouksessa, sekä lehdistötiedotteen, jonka parlamentin talous-

ja raha-asioita sekä teollisuuspolitiikkaa käsittelevän valiokunnan puheenjohtaja oli laatinut (sen kannekirjelmän liitteet 11d ja 11e).

2543 On kuitenkin huomattava, että Holderbankin esittämistä asiakirjoista ilmenee enintään se, että Euroopan sementtiteollisuuden edustajat tapasivat Euroopan parlamentin jäseniä Strasbourgissa 10.9.1986 kertoakseen heille Kreikasta peräisin olevan sementin tuontiin Euroopan markkinoille liittyvistä ongelmista. Niiden perusteella ei voida väittää, että kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa kuvatut ETF:n kokoukset tai ETF:ään liittyneet kokoukset — muun muassa Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetty valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—33 kohta) — olisi pidetty yhteisön viranomaisten edustajien läsnäollessa.

2544 Holderbankin väitteiden perusteella ei missään tapauksessa voida sivuuttaa edellä 2537—2540 kohdassa tutkittuja useita asiakirjoja, jotka osoittavat sen, että ETF:lle asetettiin ilmeisen kilpailunvastainen tavoite, jonka mukaan sen piti tutkia ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Länsi-Euroopan markkinoille suuntautuneen sementin halpatuonnin estämiseksi, jotta se voisi antaa suosituksia valtuuskuntien johtajille.

2545 Tästä seuraa, että Holderbankin väite on hylättävä.

2546 Blue Circle väittää toiseksi, että ETF:n perustamisesta tehty sopimus oli puhtaasti valmisteleva toimi, jolla ei ollut kilpailunvastaista tarkoitusta. ETF:n perustajien yhteinen aikomus ei ollut sen mukaan koskaan edennyt ETF:n perustamista pidemmälle.

2547 On kuitenkin toistamiseen todettava, että nämä väitteet ovat selvässä ristiriidassa edellä 2537—2540 kohdassa tutkittujen useiden asiakirjojen kanssa, jotka osoittavat ETF:lle jo alun pitäen asetetun kilpailunvastaisen tavoitteen.

2548 Blue Circle lisää, ettei ETF:n jäsenillä ole koskaan ollut yhteistä kilpailunvastaista suunnitelmaa. Se väittää komission tehneen oikeudellisen virheen katsoessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 5 kohdassa, ettei perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen sopimuksen olemassaolon osoittamiseksi ollut tarpeen osoittaa, että osapuolilla olisi ollut yhteinen aikomus toimia kilpailunvastaisella tavalla markkinoilla.

2549 On kuitenkin korostettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 5 kohdassa ei esitetä sellaisia näkemyksiä, jotka Blue Circle panee komission nimiin. Tässä perustelukappaleiden kohdassa komissio toteaa edellä 2260 kohdassa mainitun asiassa Petro-

fina vastaan komissio annetun tuomion 210 kohdan perusteella ainoastaan, että "yhteisjärjestelyn monitahoisuuden vuoksi ei ole tarpeen, että kaikki yritykset olisivat ilmaisseet virallisen suostumuksensa muiden toimenpiteisiin, sillä niistä tiettyjen osalta riittää, että ne ovat antaneet tukensa kokonaisuutena tarkastellen ja toimineet sen mukaisesti".

2550 Joka tapauksessa ja sanotun kuitenkaan rajoittamatta jäljempänä 2592—2782 kohdassa esitettyä arviointia siitä, onko komission päätös todeta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen yritysten ja yhteenliittymien osallistuminen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen perusteltu, jo edellä 2537—2540 kohdassa esitetystä analyysistä ilmenee, että ETF perustettiin ilmeisen kilpailunvastaisessa hengessä.

2551 Blue Circlen väite on näin ollen hylättävä.

2552 CBR, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Lafarge, BDZ, Uniland, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc ja Blue Circle väittävät kolmanneksi komission arvioineen virheellisesti tai riittämättömästi taloudellista ja oikeudellista asiayhteyttä, jossa ETF perustettiin. ETF:n perustamisen saneli tilanne, jossa puolustauduttiin laillisesti Kreikasta peräisin olevaa viranomaisten lainvastaisesti tukemaa tuontia vastaan. Lafarge ja Holderbank arvostelevat tältä osin sitä, että komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen alaviitteessä 113 luetellut puutteellisesti valtiontuet, joita Kreikan sementtiteollisuus tuolloin sai.

2553 SFIC katsoo, ettei komissio olisi saanut tällaisessa tilanteessa tyytyä näyttämään toteen yksinomaan kokouksiin osallistumista. Sen olisi pitänyt osoittaa myös se, että muun muassa SFIC oli ryhtynyt perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisiin toimenpiteisiin Kreikan sementintuottajia kohtaan. Lafarge puolestaan väittää, että jos hallituksen toimenpiteet vääristävät kilpailua vakavalla tavalla ja estävät siten taloudellisia toimijoita noudattamasta normaalin kilpailun sääntöjä, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön (edellä 651 kohdassa mainittu asia Suiker Unie ym. v. komissio) mukaan voida enää soveltaa. Aker ja Euroc huomauttavat, että yksi perustamissopimuksen tavoitteista on luoda "järjestelmä, jolla taataan, ettei kilpailu sisämarkkinoilla vääristy" (3 artiklan g kohta), ja päättelevät asiassa 6/72, Europemballage Corporation ja Continental Can Company vastaan komissio, 21.2.1973 annetun tuomion (Kok. 1973, s. 215, 24 kohta) perusteella, että jos yritykset ja jäsenvaltiot ryhtyvät menettelytapoihin, joilla vääristetään kilpailua, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei saa soveltaa toimenpiteisiin, joilla pyritään poistamaan näistä sääntöjenvastaisista menettelytavoista aiheutuneet seuraukset.

2554 Lafarge, BDZ, Uniland, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc ja Blue Circle arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole ryhtynyt toimenpiteisiin, jotka olisivat olleet välttämättömiä kreikkalaistuottajien saamien lainvastaisten tukien aiheuttamien kilpailunvääristymien nopean poistamisen varmistamiseksi. Lafarge, Uniland, Italcementi, Holderbank ja Blue Circle vetoavat väitteensä tueksi yhdistetyissä asioissa T-447/93, T-448/93 ja T-449/93, AITEC ym. vastaan

komissio, 6.7.1995 annettuun tuomioon (Kok. 1995, s. II-1971), jolla kumottiin 1.8.1991 tehty komission päätös. Kyseinen Kreikassa toimivalle Heracles General Cement Companylle myönnettyä tukea koskenut päätös (EYVL 1992 C 1, s. 4) sisältyi ETY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan mukaisesti muille jäsenvaltioille ja niille, joita asia koski, osoitettuun komission tiedonantoon 92/C 1/03, ja siinä oli katsottu kyseisen Kreikan tasavallan myöntämän tuen olevan yhteismarkkinoille soveltuva.

2555 Näitä väitteitä ei voida hyväksyä.

2556 Niissä näet lähinnä vaaditaan poikkeusta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätystä kiellosta sellaisten erityisten olosuhteiden vuoksi, jotka kantajien mukaan olivat vallinneet ETF:ää perustettaessa. Tällaisen poikkeuksen edellytykset on kuitenkin nimenomaisesti ja tyhjentävästi lueteltu perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdassa. Tällaisen poikkeuksen mahdollinen myöntäminen olisi lisäksi edellyttänyt virallista tiedonantoa komissiolle ETF:n perustamisesta tehdystä sopimuksesta (edellä 150 kohdassa mainittu asia Distillers Company v. komissio, tuomion 19—24 kohta ja edellä 717 kohdassa mainittu asia Van Landewyck ym. v. komissio, tuomion 61 ja 62 kohta).

2557 Yritykset eivät myöskään voi perustella kilpailusääntöjen rikkomista väittämällä, että muiden taloudellisten toimijoiden käyttäytyminen olisi pakottanut ne siihen (ks. muun muassa asia 16/61, Acciaierie Ferriere e Fonderie di Modena v. korkea viranomainen, tuomio 12.7.1962, Kok. 1962, s. 547, 576 ja 581 ja edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 90 ja 100 kohta).

2558 Se, että nämä taloudelliset toimijat ovat tässä tapauksessa saaneet valtiontukia, ei voi myöskään olla peruste yksityisille kilpailunvastaisille toimenpiteille, vaikka kyseiset tuet olisivatkin lainvastaisia. Kuten komissio korostaa perustellusti kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 8 kohdassa, vaikka yrityksillä on oikeus "paitsi ilmoittaa toimivaltaisille viranomaisille — ja myös komissiolle itselleen — mahdollisista kansallisten tai yhteisön oikeussääntöjen rikkomisista, myös [— —] toimia kollektiivisesti tässä tarkoituksessa, mikä edellyttää välttämättä mahdollisuutta keskinäisiin valmisteleviin keskusteluihin", ne eivät sitä vastoin voi perustellusti ottaa oikeutta omiin käsiinsä ottamalla itselleen toimivaltaisten viranomaisten tehtävät ja määrätä seuraamuksia mahdollisista kansallisten ja/tai yhteisön oikeussääntöjen rikkomisista, jolloin ne estävät omasta aloitteestaan toteuttamillaan toimenpiteillä tavaroiden liikkumista sisämarkkinoilla (ks. mm. edellä 2082 kohdassa mainittu asia Hilti v. komissio, tuomion 115—119 kohta ja edellä 485 kohdassa mainittu asia SCK ja FNK v. komissio, tuomion 194 kohta). Oikeuskäytäntö, johon Lafarge ja toisaalta Aker ja Euroc ovat vedonneet (ks. edellä 2553 kohta), on tältä osin asiaankuulumaton.

2559 Väitetty komission toimimattomuus Kreikan valtiontukia koskevassa asiassa ei myöskään voi olla peruste yritysten "kreikkalaisongelman" ratkaisemiseksi toteuttamille lainvastaisille toi-

menpiteille. Vaikka oletettaisiin komission laiminlyöneen joitakin EY:n perustamissopimuksen 155 artiklasta (josta on tullut EY 211 artikla) johtuvia velvoitteitaan, se ei oikeuta rikkomaan yhteisön oikeutta (ks. muun muassa edellä 717 kohdassa mainittu asia Van Landewyck ym. v. komissio, tuomion 84 kohta ja edellä 223 kohdassa mainittu asia Tréfilunion v. komissio, tuomion 127 kohta). Zürichin/Célignyn asiakirjasta ilmenee lisäksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 3—7 kohta; asiakirjat nro 33.126/18772—18779), että lainvastaisten yksityisten toimenpiteiden linja valittiin heti alusta alkaen odottamatta samaan aikaan käytössä olleen lainmukaisen toimintatavan tuloksia. Näin ollen viimeksi mainittuun toimintatapaan liittyneitä väitettyjä sattumanvaraisuuksia ei voida esittää syyksi siihen, että yritykset ovat turvautuneet yksityisiin kilpailunvastaisiin toimenpiteisiin.

2560 Kuten komissio perustellusti korostaa kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 8 kohdassa, edellä 2537—2540 kohdassa analysoidut asiakirjat osoittavat lopuksi, että vaikka ETF:n tehtävänä oli ensisijaisesti tutkia toimenpiteitä, joilla pyrittiin estämään sementin halpatuonti Kreikasta Länsi-Euroopan markkinoille, sillä oli laajempi tehtävä eli kaiken sellaisen halvan sementin markkinoilletulon estäminen, joka olisi voinut uhata Euroopan markkinoiden vakautta. Sitä, että ETF:ää perusteltaisiin vain viittaamalla Kreikasta peräisin olevan, väitetysti lainvastaisen tuonnin aiheuttamalla uhalla, ei voida hyväksyä.

2561 Lopuksi on todettava, että kantajien väitteet, joiden mukaan Kreikasta peräisin olevasta tuonnista johtunut uhka olisi aiheuttanut pakkotilanteen, eivät voi johtaa siihen, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei sovellettaisi kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun sopimukseen.

2562 Lafarge arvostelee komissiota vielä siitä, että tämä olisi rikkonut menettelysääntöjä ja käyttänyt harkintavaltaansa väärin soveltamalla perustamissopimuksen 85 artiklaa panematta ensin tai samanaikaisesti täytäntöön kyseisen perustamissopimuksen 93 artiklaa (josta on tullut EY 88 artikla) Kreikassa harjoitettujen menettelytapojen osalta.

2563 Toimenpidettä tehtäessä harkintavaltaa on kuitenkin käytetty väärin vain, jos objektiivisten, asiaankuuluvien ja yhtäpitävien seikkojen perusteella on selvää, että toimenpide on tehty yksinomaan tai ainakin olennaisilta osin muiden kuin esitettyjen päämäärien saavuttamiseksi (ks. edellä 779 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2564 Tässä tapauksessa komissio on selittänyt muun muassa kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 7 kohdassa, että se oli katsonut ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen, koska kyseisen sopimuksen tavoitteena oli "tutkia toimenpiteitä, joilla voidaan estää tuonti Länsi-Eurooppaan, [siis] tuonti Kreikasta". Koska edellä 2537—2540 kohdassa esitetyssä selvityksessä on päädytty siihen, että tämä arviointi on perusteltu, on siis hylättävä Lafargen väite, jonka mukaan komissio olisi käyttänyt harkintavaltaansa väärin tai rikkonut menettelysääntöjä.

2565 Italcementi väittää vielä ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 30 päivänä heinäkuuta 1992 tehtyyn komission päätökseen 92/444/ETY (IV/33.494 — Scottish Salmon Board, EYVL L 246, s. 37) vedoten, että koska Euroopan teollisuusyritykset olivat ETF:n välityksellä pyrkineet suojautumaan markkinahäiriöitä vastaan tilanteessa, jossa yhteisön viranomaiset olivat todennäköisesti aikeissa toteuttaa suojatoimenpiteitä, komission olisi pitänyt edellä mainittuun päätökseen johtaneessa asiassa noudatetulla tavalla tyytyä toteamaan perustamissopimuksen rikkominen määräämättä seuraamuksia asianomaisille yrityksille, etenkin kun yhteisöjen tuomioistuin on kantajan mukaan hyväksynyt tällaisen toimintatavan (asia 7/82, GVL v. komissio, tuomio 2.3.1983, Kok. 1983, s. 483, 25 kohta).

2566 On kuitenkin huomautettava, että kuten kanteen kohteena olevaa päätöstä lukemalla selviää (ks. myös 65 perustelukappaleen 8 kohta), 4 artiklassa todetut kilpailusääntöjen rikkomiset eivät sellaisenaan ole johtaneet sakon määräämiseen, koska ainoastaan 1 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta eli osallistumisesta Cembureau-sopimukseen on määrätty seuraamus.

2567 Nyt käsiteltävään asiaan liittyvät seikat ovat joka tapauksessa erilaisia kuin asiassa, jonka perusteella tehtiin 30.7.1992 edellä mainittu päätös 92/444, minkä vuoksi Italcementi ei voi vedota komission kyseisessä päätöksessä omaksumaan näkemykseen. Kyseinen päätös liittyi näet polkumyyntiin, jonka olemassaolon komissio oli virallisesti todennut, mitä tässä tapauksessa ei ole tapahtunut. Lisäksi ETF:n perustamisella, jolla pyrittiin yleisesti estämään sementin tuonti Länsi-Eurooppaan, tavoiteltiin päämäärää, joka toisin kuin Scottish Salmon Boardin tavoitteet, ylitti reilusti sellaiset suojatoimenpiteet, joihin yhteisön viranomaiset olisivat saattaneet ryhtyä "häiriöitä" vastaan.

2568 Näistä syistä Italcementin väite on hylättävä.

2569 CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Italcementi, Holderbank ja Blue Circle katsovat neljänneksi, että ETF:n perustamista ei voida pitää kilpailusääntöjen rikkomisena, koska sen jäsenet ovat niiden mukaan jatkuvasti ilmaisseet tahtonsa noudattaa yhteisön oikeutta sopimalla ensinnäkin suunnittelemiensa toimenpiteiden alistamisesta oikeudelliseen tarkasteluun niiden laillisuuden varmistamiseksi ja toiseksi ilmoittamalla niistä yhteisön viranomaisille. Ne viittaavat tältä osin kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuihin asiakirjoihin [Roomassa 28.5.1986 pidetystä kokouksesta laadittu muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18771); Zürichin/Célignyn asiakirja; 21.10.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laadittu muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 34—38 kohta, erityisesti 35 kohta; asiakirjat nro 33.126/18895—18900, erityisesti 18895 ja 18896); "Hotelli Hiltonissa Brysselissä 6.11.1986 kello 9.00 pidetystä ETY:n sementtiteollisuuden edustajien kokouksesta laadittu muistio" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39—43 kohta, erityisesti 40 kohta; asiakirjat nro 33.126/19007 ja 19008)].

2570 On todettava, että kantajien esittämistä asiakirjoista ilmenee todellakin ETF:n jäsenten tahto varmistaa yhteisön oikeuden noudattaminen. ETF on kuitenkin perustettu siinä tarkoituksessa,

että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Länsi-Euroopan markkinoille suuntautuvan tuonnin (lähinnä Kreikasta peräisin olevan tuonnin) estämiseksi, jotta se voisi antaa suosituksia valtuuskuntien johtajille, ja näin toimittiin odottamatta tuloksia yhteydenotoista ja pyydetyistä oikeudellisista lausunnoista. Yksikään kantaja ei sitä paitsi ole kyennyt näyttämään, että yhteisön viranomaisille olisi kerrottu ETF:n perustamisesta. Kantajien väitteet eivät voi mitenkään muuttaa sitä, että komissiolle ei ollut ilmoitettu virallisesti perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohtaa noudattaen ETF:n perustamisesta tehdystä sopimuksesta, mikä olisi ollut ainoa käytettävissä ollut lainmukainen tapa, kun kyseessä oli sopimus, jonka tavoite oli selvästi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen (ks. vastaavasti edellä 2556 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2571 Tästä seuraa, että kantajien väite on hylättävä.

2572 Lafarge, Italcementi ja Holderbank väittävät, että Euroopan sementintuottajat ilmoittivat komission jäsenen Sutherlandin kanssa 6.11.1986 käymässään keskustelussa hänelle ETF:n olemassaolosta ja tehtävistä. Italcementin mukaan Sutherland olisi siinä yhteydessä hyväksynyt ETF:n toiminnan.

2573 Asiakirja, johon kantajat tältä osin vetoavat ("Muistio komission jäsenen Peter Sutherlandin kanssa 6.11.1986 klo 11 pidetystä kokouksesta"; asiakirjat nro 33.126/19009 ja 19010), ei kuitenkaan vahvista tällaisia väitteitä. Siitä käy enintään ilmi se, että Euroopan sementtiteollisuuden edustajat olivat ilmaisseet komission jäsenelle yhteisen huolensa kreikkalaistilanteesta ja tahtonsa löytää ratkaisun, jolla eri intressejä soviteltaisiin. Tämä asiakirja ei osoita sitä, että Sutherlandille olisi kerrottu ETF:n perustamisesta, sen tavoitteesta sekä ennalta ehkäisevistä ja suostuttelutoimenpiteistä, joiden tutkiminen oli annettu sen tehtäväksi Kreikasta peräisin olevan tuonnin aiheuttaman uhan torjumiseksi, tai että hän olisi ne hyväksynyt. Tutkitut perustelut eivät ainakaan voi muuttaa sitä tosiseikkaa, että komissiolle ei ollut ilmoitettu virallisesti ETF:n perustamisesta tehdystä sopimuksesta, eikä näin ollen kyseisen sopimuksen kilpailusääntöjenvastaisuudesta.

2574 Lafargen, Italcementin ja Holderbankin väitteet on tästä syystä hylättävä.

2575 Aalborg väittää, ettei missään ETF:ään liittyvissä asiakirjoissa viitata Cembureau-sopimukseen. Blue Circle (T-88/95) väittää, ettei kanteen kohteena olevaan päätökseen sisälly mitään seikkaa, joka osoittaisi sen, että ETF:ään osallistuneilla yrityksillä olisi ollut yhteisenä tavoitteena Cembureau-sopimuksen täytäntöönpaneminen.

2576 On kuitenkin todettava, etteivät tällaiset väitteet voi muuttaa sitä, että edellä 2537—2540 kohdassa tutkitut asiakirjat osoittavat ETF:llä tavoitellun kilpailunvastaisia päämääriä.

2577 Aker ja Euroc väittävät kuudenneksi, että komissio on katsonut ETF:n olevan perustamissopimuksen 85 artiklan vastainen vain sillä perusteella, että se oli katsonut sen kuuluvan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan yhden jatkuvan sopimuksen piiriin.

2578 Tämä väite on hylättävä. Komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 7 kohdan mukaan päätellyt ETF:n olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen edellä 2537 kohdassa esitettyjen Genevessä 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laadittuun muistioon sisältyneiden tietojen perusteella eikä sen perusteella, että sillä olisi ollut liittymäkohtia Cembureau-sopimukseen. Komissio on päätynyt katsomaan tällaisten tietojen perusteella, että ETF:n tavoite "liittyi täysin kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan Cembureau-sopimukseen" (sama kohta). Tämän arvioinnin perusteltavuutta tutkitaan jäljempänä 4050—4052 kohdassa.

2579 Lafarge katsoo seitsemänneksi, että komissio on ymmärtänyt Kreikkaa koskevan asian kannalta relevantit maantieteelliset markkinat väärin. Näihin markkinoihin kuuluivat vain Euroopan satama-alueet ja niiden lähialueet, joilla ei ollut juurikaan vertikaalista integraatiota ja joilla toimi suuria riippumattomia ostajia.

2580 On kuitenkin huomautettava, että tämä väite on ristiriidassa useiden asiakirjojen kanssa, jotka osoittavat, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todettuun sopimukseen liittyneet maantieteelliset markkinat olivat Euroopan laajuiset, kuten komissio kuvaili 11 kohdassa. Esimerkiksi Roomassa 28.5.1986 pidetystä kokouksesta — ensimmäinen kreikkalaiskysymykseen liittyvä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa kuvattu kokous — laaditusta muistiosta ilmenee, että Kreikan sementintuottajien päätös viedä ulkomaille kaksi miljoonaa ylimääräistä tonnia vuodessa koski "kaikkia [Länsi-Euroopan] maita", ja että päätös oli Euroopan tuottajien "yhteisrintamana" toteuttamien ennalta ehkäisevien ja suostuttelutoimenpiteiden taustalla (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18771). Zürichin/Célignyn asiakirjassa suositeltiin lisäksi "yhteismarkkinoiden/Länsi-Euroopan tuottajien yhteistyötä" torjumaan markkinoiden vakautta uhkaavaa tuontia, joka koski "koko Eurooppaa eikä ainoastaan [— —] maita, joihin oli nimenomaisesti hyökätty". Lisäksi on jo korostettu (ks. edellä 2537 ja 2538 kohta), että Genevessä 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 15 kohta; Akerin ja Eurocin väitetiedoksiantoon antaman vastauskirjelmän liite 15) ja Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetystä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 24 kohta; asiakirjat nro 33.126/18849—18861) laadittujen muistioiden mukaan ETF:n tavoitteena oli tutkia ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä, joilla pyrittiin estämään sementintuonti Euroopan markkinoille.

2581 Lafargen väitteen perusteella ei missään tapauksessa voida sivuuttaa edellä 2537—2540 kohdassa esitettyä analyysiä, joka osoittaa, että komissio saattoi perustellusti katsoa ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen olleen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen.

2582 Lafargen väite on siis hylättävä.

2583 Useat kantajista vetoavat kahdeksanneksi useisiin väitteisiin, joilla pyritään osoittamaan, ettei ETF:n perustaminen ollut johtanut mihinkään vaikutuksiin, toimenpiteisiin tai päätöksiin, jotka olisivat rajoittaneet kilpailua yhteismarkkinoilla.

2584 Lafarge väittää, että ETF oli keskusteluforum, jolla oli ainoastaan valtuudet tehdä esityksiä. ETF:n perustaminen ei siis sellaisenaan ollut sellainen toimenpide, joka olisi kuulunut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Tämä työryhmä ei päätösvallan puuttumisen vuoksi — koska päätösvalta kuului yksinomaan valtuuskuntien johtajille — olisi voinut tehdä päätöksiä eikä rajoittaa kilpailua, koska se saattoi ainoastaan tehdä esityksiä. Lafarge lisää, että ainoat kaksi toimenpidettä, joita ETF oli esittänyt "kreikkalaisongelman" ratkaisemiseksi, olivat ilmoittaminen asiasta kansallisille ja yhteisön viranomaisille ja Interciment-yhtiön perustaminen. Kumpikaan näistä toimenpiteistä ei ollut kuitenkaan ollut sääntöjenvastainen. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta, jossa katsotaan ETF:n perustamisen merkinneen perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomista, on lopuksi sen mielestä vailla kohdetta, koska Intercimentin perustamisen, joka on ainoa toimenpide, johon ETF:n perustaminen oli johtanut, on 4 artiklan 2 kohdassa katsottu olevan kilpailusääntöjen vastainen.

2585 Aalborg väittää, että pöytälaatikkoyhtiötä Intercimentiä lukuun ottamatta ETF ei ole koskaan edennyt aikomusta pidemmälle.

2586 Holderbank huomauttaa, ettei mitään ETF:n piirissä käsitellyistä vastatoimenpiteistä todellisuudessa pantu täytäntöön.

2587 Aker ja Euroc väittävät, että ETF oli keskusteluryhmä, jonka perustajajäsenet eivät millään tavoin sitoutuneet lopullisesti yhteiseen lainvastaiseen toimintaan. Ne lisäävät, että ETF:n perustamisesta tehdyllä sopimuksella ei ollut tuntuvaa vaikutusta kilpailuun.

2588 Blue Circle väittää ETF:n ja sen alaisuudessa toimineiden työryhmien olleen keskustelu- ja tietojenvaihtoyksiköitä, jotka eivät olleet koskaan johtaneet yhteisiin päätöksiin. ETF:ää ei myöskään kutsuttu koolle enää maaliskuun 1987 jälkeen, koska se ei ollut koskaan tehnyt hyödyllisiä esityksiä.

2589 Mikään näistä väitteistä ei voi kuitenkaan muuttaa niitä objektiivisia toteamuksia, jotka ilmenevät kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitetuista asiakirjoista ja joiden mukaan Kreikasta peräisin olevan sementin tuontiin liittyvien ongelmien ilmetessä Euroopan sementtiteollisuuden edustajat sopivat ETF:n perustamisesta ja antoivat sen tehtäväksi tutkia ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä, jotta lähinnä Kreikasta peräisin olevan sementin tuonti Euroopan markkinoille estettäisiin, ja antaa tätä koskevia toimenpidesuosituksia valtuuskuntien johtajille. Yhteisymmärrys eli perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus (ks. vastaavasti edellä 1010 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö) toteutettiin siis tällä toimenpiteellä, jonka tavoitetta komissio piti perustellusti (ks. edellä 2537—2540 kohta) kilpailunvastaisena. Sovellettaessa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei ole kuitenkaan tarpeen ottaa huomioon sopimuksen konkreettisia vaikutuksia, jos on selvää, että sopimuksen tavoitteena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla (ks. edellä 837 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Näin ollen on todettava, että komissio saattoi kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa perustellusti katsoa ETF:n perustamisesta tehdyllä sopimuksella rikotun perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, ilman että olisi tarpeen tutkia niitä kantajien esittämiä väitteitä, joilla ne pyrkivät osoittamaan, ettei ETF:n perustaminen johtanut kilpailua rajoittaviin vaikutuksiin, lopputuloksiin, toimenpiteisiin tai päätöksiin.

2590 Aker ja Euroc väittävät yhdeksänneksi, ettei ETF:n perustamista koskenut sopimus vaikuttanut tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

2591 On kuitenkin muistettava, että kun perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kielletään kartellit, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu rajoittuu ja jotka voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, siinä ei edellytetä, että pitäisi näyttää toteen kyseisen kartellin tosiasiallisesti vaikuttaneen tuntuvasti kauppaan, ja useimmissa tapauksissa tällaisen näytön esittäminen olisikin vaikeaa. Siinä edellytetään näytettäväksi toteen, että kyseinen kartelli oli omiaan vaikuttamaan tällä tavoin. Edellytys, joka koskee vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, täyttyy siten, kun oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella voidaan arvioida riittävän suurella todennäköisyydellä, että todettu kartelli voi tosiasiallisesti tai mahdollisesti vaikuttaa suoraan tai välillisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (ks. vastaavasti edellä 1986 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). ETF:n perustamisesta tehty sopimus oli jo yksin tavoitteeltaankin, jolla pyrittiin Länsi-Eurooppaan suuntautuvan tuonnin estämiseen (ks. edellä 2537—2540 kohdassa tutkitut asiakirjat), omiaan vaikuttamaan tuntuvasti sementtikauppaan yhteismarkkinoilla. Tästä syystä Akerin ja Eurocin väite on hylättävä.

C Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kantajien osallistuminen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen

1. Alustavat huomautukset

2592 Seuraavien kantajien katsotaan osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen: CBR, Cembureau, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, BDZ, Unicem, Asland, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Holderbank, Åker, Euroc, Cementir ja Blue Circle.

2593 Komissio selittää kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 2 kohdassa seuraavaa:

"Yhteisymmärrys ilmaistiin kunkin osallistujan osalta eri kokouksissa ja etenkin valtuuskuntien johtajien kokouksissa samoin kuin osallistumalla toteutettuihin toimenpiteisiin."

2594 On kiistatonta, että "kreikkalaisongelman" ilmaantumisen vuoksi vuosina 1986 ja 1987 järjestettiin useita Euroopan sementtiteollisuuden edustajien välisiä kokouksia, muun muassa ne, joita komissio kuvaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa:

— Roomassa 28.5.1986 pidetty kokous (25 perustelukappaleen 1 kohta);

— Zürichissä ja myöhemmin Célignyssä 3.—5.6.1986 pidetyt työryhmän kokoukset (2—7 kohta);

— Tukholmassa 9.6.1986 pidetty kokous (8—10 kohta);

— kahdeksan ETF:n kokousta: Lontoossa 17.6.1986 (11 kohta), Milanossa 2.7.1986 (12 kohta), Genevessä 8.7.1986 (13 kohta), Genevessä 19.8.1986 (14—20 kohta), Baden-Badenissa 9.9.1986 (21 kohta), Genevessä 21.10.1986 (34—38 kohta), Milanossa 9.1.1987 (44 kohta) ja Genevessä 11.2.1987 (45—46 kohta);

— ETF:n alaisena toimineen työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokous 17.3.1987 (47 kohta);

— "valtuuskuntien johtajien ja Task Forcen edustajien" kokous Baden-Badenissa 9.9.1986 (22—33 kohta);

— "ETY:n sementtiteollisuuden edustajien" kokous Brysselissä 6.11.1986 (39—43 kohta);

— Cembureaun yleiskokouksen yhteydessä toukokuun lopussa 1987 pidetty kokous (48 kohta).

2595 Lukuun ottamatta Holderbankia ja Blue Circleä, jotka kiistävät ainoastaan sen, että ETF:n perustamiseen olisi liittynyt sääntöjenvastaisuuksia, ja toissijaisesti kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen keston — väitteet, joita on tutkittu edellä 2532—2561, 2569—2576 ja 2583—2589 kohdassa ja tutkitaan jäljempänä 2791—2808 kohdassa — kaikki kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut kantajat kiistävät osallistuneensa kyseisessä määräyksessä todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2. CBR:n tilanne

2596 CBR väittää, ettei se ole ollut edustettuna ETF:ssä ja ettei se ole osallistunut yhteenkään kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa kuvatuista kokouksista. Se myöntää, että belgialainen valtuuskunnan johtaja oli ollut läsnä Tukholmassa 9.6.1986 pidetyssä kokouksessa. Kyseisessä kokouksessa oli kuitenkin päätetty ainoastaan Intercimentin perustamisesta. CBR myöntää, että Belgian valtuuskunnan johtaja osallistui kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—32 kohdassa kuvattuun Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn kokoukseen. Kyseinen kokous oli sen mukaan kuitenkin puhtaasti informatiivinen: ETF:n jäsenillä oli mahdollisuus esittää siellä päätelmiä työstään ja valmistella seuraavaksi päiväksi Strasbourgiin Euroopan parlamentin jäsenten kanssa sovittua kokousta. Lisäksi kyseisessä kokouksessa oli päätetty Intercimentin pitämisestä edelleen toimimattomana. CBR myöntää Belgian sementintuottajien olleen edustettuina 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa. Kyseisessä kokouksessa oli kuitenkin ainoastaan valmisteltu samana päivänä komission jäsenen Sutherlandin kanssa Kreikan kysymyksestä pidettyä kokousta. Sen mukaan kyseisessä kokouksessa oli päätetty myös pitää Interciment edelleen toimimattomana. CBR korostaa, ettei se ole osallistunut mihinkään muuhun ETF:n kokoukseen ennen sen hajoamista ja ettei se ole osallistunut myöskään sen alaisuudessa toimineisiin työryhmiin.

2597 On korostettava, että Tukholmassa 9.6.1986 pidetyssä kokouksessa läsnä ollut Belgian valtuuskunnan johtaja oli Van Hove, joka oli tuolloin CBR:n toimitusjohtajana (CBR:n 16.6.1998 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 15.5.1998 esittämään kirjalliseen kysymykseen antama vastaus). Van Hove edusti kyseisessä kokouksessa kaikkien Belgian sementintuottajien eli siis myös CBR:n intressejä, mitä hän ei ollut voinut jättää huomiotta, kun otetaan huomioon se ensisijaisen tärkeä tehtävä, joka hänellä tuolloin oli kyseisessä belgialaisyrityksessä.

2598 Holderbankin komission tietopyyntöön 7.5.1990 antaman vastauksen 7/b mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/18755) Tukholmassa 9.6.1986 pidetyn kokouksen osallistujat "päättivät virallisesti ETF:n perustamisesta". Roomassa 28.5.1986 pidetyn kokouksen ("Epävirallinen kokous Kreikan aiheuttamista ongelmista, Rooma, 28.5.1986"; kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18771) muistiosta ilmenee lisäksi kokouksen osanottajien sopineen uudesta tapaamisesta Tukholmassa 9.6.1986 ja antaneen pienen työryhmän tehtäväksi kokoontua Zürichissä seuraavalla viikolla "valmistelemaan yksityiskohtaista aineistoa kaikista mahdollisiin puolustautumistoimenpiteisiin liittyvistä seikoista". Holderbank oli puolestaan lupautunut laatimaan heti Rooman-kokouksen jälkeen asiakirjan nimeltä "position paper", johon sisältyisi joitakin ehdotuksia suostuttelutoimenpiteiksi. Kun näihin seikkoihin yhdistetään 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta ja 9.9.1986 pidetystä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksesta laadittuihin muistioihin sisältyvät tiedot ETF:lle asetetuista tavoitteista (ks. edellä 2537 ja 2538 kohta), niiden perusteella voidaan päätellä, että Tukholmassa 9.6.1986 pidetyn kokouksen osallistujat olivat tuolloin hyväksyneet Zürichin/Célignyn asiakirjan ja antaneet ETF:n tehtäväksi kyseisessä asiakirjassa suositeltujen ennalta ehkäisevien toimenpiteiden ja suostuttelutoimenpiteiden tutkimisen.

2599 Myös Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetystä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksesta tehdystä pöytäkirjasta ilmenee, että "P. Sytor, Cimenteries CBR, Belgium" osallistui kyseiseen kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 23 kohta; asiakirja nro 33.126/18857). Muiden osallistujien kannalta katsoen Sytor oli CBR:n edustaja.

2600 Kokouksesta laaditun pöytäkirjan mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—32 kohta; asiakirjat nro 33.126/18849—18862) ETF:n tavoitteen todettiin kokousta avattaessa olevan seuraava: "ETF perustettiin tutkimaan mahdollisia 'ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä' ja 'suostuttelutoimenpiteitä', joita voitaisiin toteuttaa sen estämiseksi, ettei edullisen hintaista sementtiä tuoda Euroopan markkinoille (ensisijaisesti Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvan tuonnin estämiseksi) ja esittämään suosituksia valtuuskuntien johtajille." Tämän jälkeen mainitaan useita ETF:n myöhempää syvällistä tutkimusta varten yksilöimiä aiheita: sopimus kreikkalaisten tuottajien kanssa; suuntautuminen kreikkalaisten tuottajien perinteisille vientimarkkinoille; vienti Kreikkaan; muiden maiden aiheuttama uhka; sementtikauppiaat. Koska ETF:llä oli liikaa työtä ja koska se ei ollut esittänyt yhtäkään varteenotettavaa ehdotusta perustamisensa jälkeen, päätettiin perustaa sen alaisena toimivia työryhmiä (väliaikainen työryhmä; työryhmä "Kreikan vientimarkkinat"; työryhmä "Puolustautumiskokemusten vaihto"; työryhmä "Muiden maiden aiheuttama uhka"), joiden koordinointi annettiin ETF:n tehtäväksi ja joiden työskentely alistettiin aika ajoin valtuuskuntien johtajien alaisuuteen. Tuolloin tutkittiin useita Zürichin/Célignyn asiakirjassa suunni-

teltuja ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä. Yhdestä tai useammasta niistä tehtiin päätöksiä tai sovittiin suuntaviivoista: päätettiin esimerkiksi jatkaa neuvotteluja Kreikan ylikapasiteetin poistamiseksi, ETF sai tehtäväkseen esittää valtuuskuntien johtajille syyskuun loppuun mennessä suosituksen siitä, voitaisiinko vastatoimenpiteenä viedä sementtiä Kreikkaan, ja päätettiin kerätä lisätietoja sen johdosta, että toimenpiteet, joihin Blue Circle oli ryhtynyt, jotta pankit Worms ja Crédit suisse France katkaisisivat luottonsa kreikkalaistuottajien Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimivalle välittäjälle Bourille, olivat olleet hedelmättömiä. Sovittiin myös sen varmistamisesta, että Interciment, joka oli perustettu Tukholmassa 9.6.1986 tehdyn päätöksen mukaisesti, olisi valmis toimimaan sekä ennalta ehkäisevien että suostuttelutoimenpiteiden täytäntöönpanemiseksi, vaikka se olikin edelleen toimimaton.

2601 Lopuksi todettakoon, että Brysselissä 6.11.1986 pidettyä kokousta koskevissa muistioissa mainitaan Van Hoven läsnäolo kyseisessä "ETY:n sementtiteollisuuden edustajien" kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39 kohta; asiakirja nro 33.126/19007). Kyseisessä kokouksessa Van Hove edusti siis Belgian sementintuottajia ja erityisesti CBR:ää, jonka toimitusjohtaja hän tuolloin oli.

2602 Kyseistä kokousta koskevien muistioiden mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39—43 kohta; asiakirjat nro 33.126/19007 ja 19008), keskusteluja tosiaankin käytiin, kuten CBR väittää, kilpailupolitiikasta vastanneen komission jäsenen kanssa sovitusta tapaamisesta. Kyseisessä kokouksessa sovittiin kuitenkin myös siitä, että "ETF:n pitäisi edelleen kokoontua ja seurata kehitystä" Kreikasta Euroopan markkinoille suuntautuvassa tuonnissa.

2603 CBR, joka ei ole muuta osoittanut, hyväksyi tai ainakin antoi muille osanottajille sen vaikutelman, että hyväksyi ETF:n perustamisen ja sen, että ETF tutki ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä, joilla pyrittiin estämään Länsi-Euroopan markkinoiden vakautta uhkaava tuonti, kun se osallistui Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen ja Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn kokoukseen. Komissio on siis perustellusti todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa CBR:n osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (ks. edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2604 Koska kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä CBR:n liittyneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ennen osallistumistaan Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen, 4 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan CBR:n osallistuneen kyseiseen sopimukseen ennen kyseistä päivämäärää.

2605 CBR kiistää vielä eri seikat, joihin komissio nojautuu kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa väittäessään, että Cembureaun sisällä muodostettiin koalitio, jolla pyrittiin ratkaisemaan "kreikkalaisuhka".

2606 On kuitenkin riittävää todeta, ilman että olisi tarpeen tutkia tämän väitteen perusteltavuutta, ettei sen perusteella voida sivuuttaa edellä 2597—2602 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia siitä, että CBR oli osallistunut Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen ja Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn kokoukseen. Tästä syystä tämä ei muuta myöskään edellä 2603 kohdassa tehtyä päätelmää siitä, että komissio on päätöksessään perustellusti todennut CBR:n osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

3. Cembureaun tilanne

2607 Cembureau kiistää osallistuneensa millään tavoin ETF:n perustamiseen ja hallinnointiin. Se väittää, että sen kaksi johtajaa Dutron ja Collis, joista ensin mainittu osallistui Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen ja jälkimmäinen Zürichissä 3.6.1986 pidettyyn kokoukseen, olivat hoitaneet ainoastaan sihteeristön (Dutron) ja sallittuja avustavia (Collis) tehtäviä, minkä perusteella kyseisten kahden kokouksen ei voida katsoa olleen Cembureaun kokouksia. Se lisää, että kuten Holderbankin komission tietopyyntöön 7.5.1990 antamasta vastauksesta 7/b (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/18756) ilmenee, Collis oli osallistunut ainoastaan Zürichissä 3.6.1986 pidetyn kokouksen alkuosaan. Tämän jälkeen hän oli poistunut eturistiriidan vuoksi, kun esille oli otettu kysymys kreikkalaistuottajille myönnetystä valtiontuesta.

2608 On kuitenkin korostettava, että Dutronin Roomassa 28.5.1986 pidetystä kokouksesta laatiman muistion ("Epävirallinen kokous Kreikan aiheuttamista ongelmista, Rooma, 28.5.1986"; kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18771) mukaan kyseisen kokouksen tavoitteena oli reagoida nopeasti ja yhdessä Kreikan sementintuottajien päätökseen viedä sementtiä (2 miljoonaa tonnia vuodessa) Länsi-Eurooppaan ja yhdistää tässä yhteydessä ennalta ehkäiseviä ("the stick") ja suostuttelutoimenpiteitä ("the carrot"). Tämän kokouksen osallistujat sopivat tapaavansa Tukholmassa 9.6.1986. Tätä uutta kokousta varten neljän jäsenen työryhmä sai tehtäväkseen valmistella seuraavalla viikolla Zürichissä Collisin avustamana "yksityiskohtaista aineistoa kaikista mahdollisiin puolustautumistoimenpiteisiin liittyvistä seikoista". Kyseisessä kokouksessa sovittiin myös siitä, että Holderbank laatisi asiakirjan nimeltä "position paper", johon sisältyisi joitakin ehdotuksia suostuttelutoimenpiteiksi. Roomassa 28.5.1986 pidetyssä kokouksessa syntyi siis ajatus ryhtyä yhteiseen vastaiskuun markkinoiden vakautta uhkaavaa, erityisesti Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, toteuttamalla ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä. Tämä kokous oli ETF:n syntymisen taustalla.

2609 Koska Cembureau osallistui Dutronin välityksellä 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen laatimalla muistion kyseisestä kokouksesta ja avustamalla Collisia laatimaan Tukholmassa 9.6.1986 pidettyä kokousta varten yksityiskohtaista aineistoa kaikista mahdollisiin puolustautumistoimenpiteisiin liittyvistä seikoista, se on tukenut alusta lähtien ETF:n perustamista ja sen suorittamaa ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä koskevaa tutkimusta.

2610 Cembureaun osallistumisen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen vahvistaa lisäksi se, että Collis oli, vaikka lyhyenkin aikaa, läsnä 3.6.1986 pidetyssä kokouksessa, jonka aikana alettiin laatia Zürichin/Célignyn asiakirjaa, joka oli "puiteasiakirja" ETF:n työlle sen tutkiessa ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä. Cembureaun esittämästä väitteestä, joka koskee syytä, jonka vuoksi Collis olisi poistunut aikaisemmin 3.6.1986 pidetystä kokouksesta, ei ole esitetty mitään konkreettisia todisteita, eikä sitä muutenkaan voida hyväksyä. Dutron osallistui näet puolestaan Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen kaikilta osin, ilman että hän olisi missään vaiheessa todennut todellista tai potentiaalista eturistiriitaa Cembureaun kannalta, vaikka kyseinen kokous oli täysin omistettu tarpeelle reagoida yhdessä Kreikasta peräisin olevan sementin tuontiin Länsi-Eurooppaan.

2611 Tämän vuoksi komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa perustellusti todennut Cembureaun osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen 28.5.1986 alkaen.

2612 Cembureau riitauttaa tämän jälkeen useat seikat, joihin komissio on vedonnut kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa väittäessään ETF:n muodostetun Cembureaun piirissä.

2613 On kuitenkin riittävää todeta, ilman että olisi tarpeen tutkia näiden väitteiden perusteltavuutta, ettei niiden perusteella voida sivuuttaa edellä 2608—2610 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia siitä, että Cembureau oli osallistunut Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen ja Zürichissä 3.6.1986 pidettyyn kokoukseen. Tästä syystä tämä ei muuta myöskään edellä 2611 kohdassa tehtyä päätelmää siitä, että komissio on päätöksessään perustellusti todennut Cembureaun osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

4. Dyckerhoffin tilanne

2614 Dyckerhoff korostaa, että kaikista kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa luetelluista kokouksista se on osallistunut ainoastaan Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen, Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen ja Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn kokoukseen.

2615 Se väittää osallistuneensa näihin neljään kokoukseen ainoastaan saattaakseen kansallisten viranomaisten ja yhteisön viranomaisten tietoon ongelmat, joita valtiontukien myöntäminen Kreikan sementintuottajille oli aiheuttanut, mikä vastaa toista ETF:n tavoittelemista päämääristä. Se on omasta mielestään osoittanut sen, ettei se ollut kiinnostunut ETF:n lainvastaisista toimenpiteistä eikä kannattanut niitä, koska se ei nimittänyt yhtään edustajaa ETF:ään, lakkasi osallistumasta mihinkään kokouksiin tavattuaan komission jäsenen Sutherlandin Brysselissä

6.11.1986 ja koska se ei ollut osallistunut mihinkään ennalta ehkäisevään toimenpiteeseen. Sen mukaan nämä sen käyttäytymiseen liittyvät seikat olivat selvästi ilmaisseet muille asianomaisille tuottajille, että se oli kiinnostunut ainoastaan saamaan komission puuttumaan Kreikan tasavallan yhteisön oikeuden vastaisiin toimenpiteisiin.

2616 Dyckerhoff väittää lopuksi, että niiden asiakirjojen mukaan, joihin komissio on vedonnut kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa, se on osallistunut kaikkiin keskusteluihin vain sillä edellytyksellä, että ne ovat perustamissopimuksen kilpailusääntöjen mukaisia. Se oli siis olettanut, että kyseisissä kokouksissa tehdyillä päätöksillä ja sovituilla toimenpiteillä ei rikottaisi yhteisön oikeutta.

2617 Tätä väitettä ei voida hyväksyä.

2618 Kuten Dyckerhoff itsekin myöntää, se on osallistunut Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen, Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen ja Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn kokoukseen.

2619 Kun otetaan huomioon edellä 2598, 2600, 2602 ja 2608 kohdassa esitetty ja se, ettei Dyckerhoff ole esittänyt todisteita siitä, että se olisi ottanut kyseisissä kokouksissa avoimesti etäisyyttä ETF:n perustamiseen liittyneeseen selvästi kilpailunvastaiseen tavoitteeseen tai selvästi ilmaissut muille osallistujille osallistuvansa kokouksiin eri tarkoituksessa kuin ne eli ainoastaan valmistellakseen toimenpiteitä, joilla "kreikkalaisongelma" saatettaisiin kansallisten viranomaisten ja yhteisön viranomaisten tietoon, on katsottava, että Dyckerhoff hyväksyi tai ainakin antoi muille osanottajille sen vaikutelman, että se hyväksyi ETF:n perustamisen ja sen kilpailunvastaisen tavoitteen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2620 On siis todettava, että komissio on perustellusti katsonut Dyckerhoffin osallistuneen 28.5.1986 lähtien ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen, ilman että on tarpeen, kun otetaan huomioon edellä 2507—2511 kohdassa täsmennetyt seikat, arvioida Dyckerhoffin väitettä, jolla se pyrkii kiistämään osallistumisensa kreikkalaistuottajia vastaan toteutettuihin ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin.

5. SFIC:n tilanne

2621 SFIC väittää, etteivät komission esittämät todisteet osoita sen osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen. Sen mukaan ei ole olemassa mitään todistetta kyseisen

yhteenliittymän tekemästä päätöksestä eikä komissio ole osoittanut, että SFIC:ssä toimineiden henkilöiden tekemiset olisivat voineet olla tavoitteeltaan kilpailunvastaisia.

2622 Tältä osin on huomattava, että jotta toimialajärjestön voitaisiin katsoa osallistuneen kyseisen järjestön jäsenyritysten rinnalla perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen sopimukseen, komission on näytettävä toteen, että järjestö on toiminut kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä itsenäisesti jäsenistään erillään (ks. vastaavasti edellä 1325 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2623 Tässä tapauksessa on selvää, että Laplace on osallistunut Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen, Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen ja Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohta) ja että Kasriel on osallistunut Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 23 kohta; asiakirja nro 33.126/18857). Ciments français'n pääjohtaja Laplace (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohta) oli kuitenkin tuolloin myös SFIC:n puheenjohtaja (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 4 kohdassa mainitut asiakirjat nro 33.126/14834, 14848 ja 14855) ja Lafargen työntekijä Kasriel (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 23 kohta; asiakirja nro 33.126/18857) työskenteli tuolloin myös SFIC:n toimistossa (ks. em. asiakirjat nro 33.126/14834, 14846 ja 14855).

2624 Kuten komissio lisäksi toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 4 kohdassa, "Kreikan sementinvientiä koskeva ongelma on kirjattu 8.7.1986, 9.9.1986 ja 7.10.1986 pidettyjen [SFIC:n] toimiston kokousten esityslistan 3 kohtaan" ja "[kyseisissä kokouksissa] läsnä olleiden toimiston työntekijöiden joukossa oli aina puheenjohtaja Laplace ja yhdessä [, 7.10.1986 pidetyssä] kokouksessa Kasriel [— —]".

2625 On siis selvää, että Laplace ja Kasriel osallistuivat ainakin SFIC:n edustajina edellä 2623 kohdassa mainittuihin neljään kokoukseen, joiden aikana joka kerta ilmaistiin yhteisymmärrys ETF:n perustamiseen (ks. edellä 2598, 2600, 2602 ja 2608 kohta), ja että SFIC, joka välitti markkinoilleen näkemykset, joita oli esitetty kyseisissä kokouksissa Kreikasta peräisin olevan viennin osalta, toimi kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta itsenäisesti, erillään kyseisessä määräyksessä tarkoitettujen ranskalaisyritysten toiminnasta. Komissio on siis perustellusti todennut SFIC:n osallistuneen 28.5.1986 lähtien kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todettuun ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

6. Ciments français'n tilanne

2626 Ciments français (T-39/95) huomauttaa, että sen puheenjohtaja Laplace osallistui vain kolmeen kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa kuvatuista neljästätoista kokouksesta eli Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen, Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen ja Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn kokoukseen. Sen mukaan Laplace oli osallistunut näihin kokouksiin ainoastaan SFIC:n puheenjohtajana ja CLC:n jäsenenä ja yksinomaan niiden toimenpiteiden yhteydessä, joilla kansallisille viranomaisille ja yhteisön viranomaisille tiedotettiin "kreikkalaisongelmasta". Se korostaa, ettei Laplace eikä yritys itsekään ole osallistunut ETF:n kokouksiin, että se ei ole osallistunut Intercimentin hallinnointiin eikä sen toimeenpanevaan valiokuntaan, että sementin ja klinkkerin ostot kreikkalaisilta tuottajilta eivät koske sitä ja ettei sillä ollut käytettävissään tarvittavia laitteistoja, jotta se olisi voinut osallistua väitettyihin ennalta ehkäiseviin ja suostuttelutoimenpiteisiin. Se lisää, että koska se ei ole toiminut juurikaan viennissä ja trading-kaupassa eikä sillä ole tehdaslaitosta meren rannalla, sen intressi tehdä sitoumuksia on ollut näennäinen.

2627 Se katsoo, että koska se ei ole ollut edustettuna ETF:n kokouksissa eikä osallistunut mihinkään konkreettiseen toimenpiteeseen, sitä ei voida pitää Kreikasta peräisin olevaa epärehtiä tuontia koskevan väitetyn sopimuksen osapuolena. Se korostaa edelleen, että ETF:n tehtävänä oli valmistella valtuuskunnan johtajien päätöksiä Kreikkaa koskevassa asiassa. Koska valtuuskunnan johtajat eivät olleet sidottuja ETF:n tekemiin päätelmiin, heidän ei tämän vuoksi voida katsoa vastaavan ETF:n toimenpiteistä.

2628 On kuitenkin todettava, että Roomassa 28.5.1986 pidetystä kokouksesta laaditun muistion mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18771) Ciments français'n edustaja osallistui kyseiseen kokoukseen. Saman muistion mukaan Roomassa kokoontuneet "yhtiöiden" edustajat olivat päättäneet kokoontua uudelleen Tukholmassa 9.6.1986. Holderbank pyysi 22.9.1986 päivätyssä kirjeessään (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 33 kohta; asiakirja nro 33.126/19022) Lafargea toimittamaan Ciments français'lle jäljennöksen Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjasta.

2629 Olivatpa Roomassa 28.5.1986 pidetty kokous, Tukholmassa 9.6.1986 pidetty kokous ja Brysselissä 6.11.1986 pidetty kokous Cembureaun valtuuskuntien johtajien virallisia kokouksia tai eivät, on siis selvää, että Laplace on osallistunut kyseisiin kokouksiin sekä SFIC:n että Ciments français'n korkean tason edustajana.

2630 Komissio korostaa perustellusti tältä osin kanteen kohteena olevassa päätöksessä (53 perustelukappaleen 13 kohta) seuraavaa:

"Vaikka Laplace osallistui [näihin kokouksiin], kuten muutkin edustajat, järjestön tai valiokunnan puheenjohtajana, hän ei voinut jättää huomiotta asemaansa Ciments français'n pää-

johtajana [— —] Hänen läsnäolonsa osoitti siis [SFIC:n ja CLC:n] samoin kuin hänen johtamansa yhtiön aseman [ETF:ssä]."

2631 Edellä 2598, 2602 ja 2608 kohdassa esitetyn perusteella ja koska Ciments français ei ole esittänyt näyttöä siitä, että se olisi kyseisissä kokouksissa ilmoittanut muille osallistujille osallistuvansa niihin yksinomaan niiden toimenpiteiden osalta, joilla kansallisille viranomaisille ja yhteisön viranomaisille tiedotettiin "kreikkalaisongelmasta", on katsottava, että Ciments français hyväksyi tai ainakin antoi muille osanottajille sen vaikutelman, että se hyväksyi ETF:n perustamisen ja sen kilpailunvastaisen tavoitteen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2632 Kun otetaan huomioon edellä 2507—2511 kohdassa täsmennetyt seikat, voidaan siis todeta, ilman että olisi tarpeen arvioida niitä eri väitteitä, joita Ciments français on esittänyt kiistääkseen osallistumisensa Intercimentin hallintoon ja ennalta ehkäiseviin ja suostuttelutoimenpiteisiin, komission katsoneen perustellusti Ciments français'n osallistuneen 28.5.1986 lähtien ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

7. Heidelbergerin tilanne

2633 Heidelberger toteaa aluksi, ettei se ole ollut ETF:n jäsen. Sen on katsottu osallistuneen ainoastaan yhteen kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa ETF:n yhteydessä kuvatuista kokouksista eli Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen. Tämä kokous pidettiin kuitenkin ennen ETF:n perustamista. Heidelbergeriä ei ollut sen omien sanojen mukaan edes kutsuttu tilaisuuteen. Muista syistä Roomassa tuolloin ollutta Brenkeä oli sattumalta pyydetty osallistumaan siihen. Hänen osallistumisensa ei kuitenkaan ollut ollut aktiivista.

2634 Kokousmuistiosta ilmenee, että kokouksen yksinomaisena tarkoituksena oli pohtia yleisesti mahdollisia toimenpiteitä Kreikasta peräisin olevaa halpatuontia vastaan. Kokouksen tuloksena oli ainoastaan perustettu suppea työryhmä, johon kuului niitä tuottajia, joille tämä tuonti aiheutti vahinkoa (Yhdistynyt kuningaskunta, Espanja, Ranska ja Italia). Tämän ryhmän tehtävänä oli valmistella aineistoa mahdollisiin puolustautumistoimenpiteisiin liittyvistä oikeudellisista näkökohdista. Kokouksessa tutkittiin sen mukaan ainoastaan lainmukaisia reagointitapoja. Lainvastaisia toimenpiteitä ei suunniteltu eikä sellaisista päätetty.

2635 Heidelberger ei omien sanojensa mukaan osallistunut Zürichin/Célignyn työryhmän kokoukseen 3.—5.6.1986, jonka aikana ei myöskään sovittu mistään toimenpiteistä. Se ei ollut hyväksynyt ETF:n perustamista eikä tukenut sitä. Se oli näet irtautunut toimenpiteistä, joita kreikkalaistuottajia vastaan oli suunniteltu aikana, jolloin se ei voinut vielä ennustaa kilpai-

lusääntöjä mahdollisesti myöhemmin rikottavan. Se ei ollut myöskään osallistunut ETF:n piirissä sovittujen toimenpiteiden täytäntöönpanoon. Se myöntää, että Brenken nimi mainitaan Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjassa kyseisessä kokouksessa perustetun työryhmän "Puolustautumiskokemusten vaihto" jäsenten joukossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 24 kohta; asiakirja nro 33.126/18862). Se kuitenkin väittää, että se sai vasta väitetiedoksiannossa tiedon kyseisen työryhmän olemassaolosta eikä ollut koskaan osallistunut työryhmän kokouksiin. Se ei ollut myöskään osallistunut niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa ETF:n ehdotukset oli hyväksytty.

2636 Heidelberger korostaa, että komissio päättelee Genevessä 19.8.1986 pidettyä ETF:n kokousta koskevan muistion perusteella (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 15 kohta), että ETF:n piirissä olisi ollut olemassa yhteinen tavoite. Se ei ollut kuitenkaan läsnä kyseisessä kokouksessa. Se ei siis osallistunut kyseisen yhteisen tavoitteen määrittelyyn.

2637 Se väittää edelleen, ettei sillä ollut intressiä osallistua ETF:ään, koska Kreikasta peräisin oleva tuonti ei vaikuttanut sen Etelä-Saksassa sijaitseviin markkinoihin.

2638 Näitä väitteitä ei voida hyväksyä.

2639 Heidelberger näet myöntää osallistuneensa Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen. Kyseisessä kokouksessa sovittiin siitä, että reagoitaisiin nopeasti ja yhdessä ennalta ehkäisevin ja suostuttelutoimenpitein Kreikan sementintuottajien päätökseen viedä sementtiä Länsi-Eurooppaan, sillä tämä päätös uhkasi koko Euroopan markkinoiden vakautta (ks. edellä 2608 kohta). Juuri kyseisessä kokouksessa tehtiin siis aloite ETF:n perustamisesta.

2640 Koska Heidelberger ei ole esittänyt mitään näyttöä siitä, että se olisi kyseisessä kokouksessa avoimesti ottanut etäisyyttä kilpailunvastaiseen tavoitteeseen, joka kyseisellä kokouksella kuitenkin selvästi oli, on katsottava kyseisen saksalaisyrityksen kannattaneen ETF:n perustamista ja sen kilpailunvastaisia tavoitteita ETF:n perustamisesta lähtien tai ainakin antaneen muille osanottajille sen vaikutelman, että se kannatti tätä lainvastaista aloitetta (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2641 Yhtäältä se, että Heidelbergerin Brenkeä ehdotettiin, vaikkakin hänen tietämättään, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa ETF:n työryhmän "Puolustautumiskokemusten vaihto" jäseneksi, ja toisaalta se, että Holderbank oli pyytänyt Dyckerhoffia lähettämään jäljennöksen kyseisen 9.9.1986 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta tuolloin Heidelbergerin pääjohtajana toimineelle Schuhmacherille (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 33 kohta; asiakirja nro 33.126/19020), osoittaa lisäksi sen, ettei Heidelberger ollut koskaan, toisin kuin se pyrkii tässä tilanteessa uskottele-

maan, antanut muille osallistujille sitä vaikutelmaa, ettei Kreikasta Euroopan markkinoille suuntautuva sementintuonti olisi kiinnostanut sitä.

2642 Tässä tilanteessa on merkityksetöntä, että komissio on pyrkiessään kuvaamaan ETF:n perustamisella tavoiteltua lainvastaista päämäärää nojautunut muun muassa Roomassa 28.5.1986 pidettyä kokousta myöhäisempään kokoukseen eli Genevessä 19.8.1986 pidettyyn ETF:n kokoukseen, johon Heidelberger ei osallistunut, liittyvään asiakirjaan.

2643 Kun otetaan huomioon edellä 2507—2511 kohdassa täsmennetyt seikat, voidaan siis todeta, ilman että olisi tarpeen arvioida niitä eri väitteitä, joita Heidelberger on esittänyt kiistääkseen osallistumisensa ETF:n piirissä sovittujen toimenpiteiden täytäntöönpanoon, komission katsoneen perustellusti Heidelbergerin osallistuneen 28.5.1986 lähtien ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2644 Heidelberg kiistää tämän jälkeen sen, että komission kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa Cembureaun ja ETF:n välisen elimellisen yhteyden osoittamiseksi esittämät seikat olisivat olleen asianmukaisia. Se lisää, että tämän elimellisen yhteyden kanssa ristiriidassa on se, että Cembureau on Euroopan sementintuottajien järjestö, johon kuuluu Kreikan sementintuottajien yhdistys ja siis välillisesti kreikkalaistuottajat itsekin. Sen mukaan on siis poissuljettua, että Cembureau olisi voinut päättää toimenpiteistä Kreikan sementintuottajia vastaan. Tästä syystä Heidelbergerin ei voida katsoa olevan välillisesti vastuussa ETF:stä Cembureaun kautta.

2645 On riittävää todeta, ilman että olisi tarpeen tutkia tämän väitteen perusteltavuutta, ettei sen perusteella voida sivuuttaa edellä 2639 kohdassa esitettyä objektiivista toteamusta Heidelbergerin osallistumisesta Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen. Tästä syystä tämä ei muuta myöskään edellä 2643 kohdassa tehtyä päätelmää siitä, että komissio on päätöksessään perustellusti todennut Heidelbergerin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2646 Heidelberger korostaa lopuksi, ettei espanjalaisen yrityksen Hornos Ibéricosin, jonka komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa todennut osallistuneen ETF:n kokouksiin tai siihen liittyviin kokouksiin, ole katsottu osallistuneen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2647 Tätä väitettä ei voida hyväksyä. Vaikka Hornos Ibéricosin ei ole katsottu osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, sen perusteella ei voida missään oloissa katsoa, ettei Heidelberger olisi osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen, koska sen osallistuminen on näytetty asianmukaisesti toteen (edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta). Edellä esitetyillä perusteilla on voitu todeta, että komissio on katsonut perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä Heidelbergerin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

8. Lafargen tilanne

2648 Lafarge väittää, ettei komissio ole näyttänyt toteen ETF:n ja Cembureaun välistä yhteyttä. Se kiistää kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa ja 53 perustelukappaleen 1 kohdassa esitettyjen seikkojen paikkansapitävyyden. ETF:n perustamista Cembureaun perustamisen jälkeen ei sen mukaan voida tältä osin pitää merkkinä näiden kahden järjestön välisestä yhteydessä. Cembureaun yleiskokouksen ja ETF:n kokouksen järjestäminen Tukholmassa samana päivänä eli 9.6.1986 selittyy käytännön näkökohdilla. Se ei Lafargen mukaan osoita sitä, että näiden kahden järjestön välillä olisi yhteyttä. Cembureaun asiakirjat osoittavat tosiasiassa näiden kahden elimen olevan täysin toisistaan riippumattomia, koska vuosina 1986 ja 1987 ETF:ään ei viitattu millään tavoin. ETF ei olisi myöskään koskaan voinut ajaa tavoitteitaan Cembureaussa, jonka tehtävä on yleisempi ja jonka jäseninä ovat myös kreikkalaiset sementintuottajat.

2649 On todettava, ilman että olisi tarpeen tutkia tämän väitteen perusteltavuutta, ettei sen perusteella voida sivuuttaa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tekemiä objektiivisia toteamuksia, joita Lafarge ei kiistä ja joiden mukaan kyseinen ranskalaisyritys on osallistunut seuraaviin kokouksiin:

— Roomassa 28.5.1986 pidetty kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18771)

— 3.—5.6.1986 pidetyt Zürichin/Célignyn työryhmän kokoukset (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/18756);

— Tukholmassa 9.6.1986 pidetty kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohta);

— Lontoossa 17.6.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirja nro 33.126/18756);

— Milanossa 2.7.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 12 kohta; asiakirjat nro 33.126/18756, 18757 ja 18793);

— Genevessä 8.7.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/18757 ja 18795);

— Genevessä 19.8.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirjat nro 33.126/18757 ja 18758, ja Akerin ja Eurocin väitetiedoksiantoon antaman vastauskirjelmän liite 15)

— Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetty valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21 kohta; asiakirja nro 33.126/18848);

— Genevessä 21.10.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 34 kohta; asiakirjat nro 33.126/18758, 18895, 18896 ja 18899);

— Milanossa 9.1.1987 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 44 kohta; asiakirja nro 33.126/18759);

— Genevessä 11.2.1987 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 45 kohta; asiakirjat nro 33.126/18760 ja 18929, 18930, 18934 ja 18936);

— ETF:n alaisena toimineen työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidetty kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 47 kohta; asiakirjat nro 33.126/4858—4861).

2650 Kun otetaan huomioon edellä 2598, 2600 ja 2608 kohdassa esitetty ja se, että Lafarge on osallistunut Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen ja Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen sekä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen, mukaan lukien se, että se on yhtäältä osallistunut Zürichin/Célignyn asiakirjan valmisteluun ja on toisaalta ETF:n välitön jäsen, komissio saattoi perustellusti katsoa, että Lafarge oli hyväksynyt ETF:n perustamisen ja sen kilpailunvastaisen tavoitteen sen perustamisesta lähtien. Se on siis perustellusti todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa Lafargen osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen 28.5.1986 lähtien.

9. Aalborgin tilanne

2651 Aalborg väittää, ettei sille tiedotettu väitetiedoksiannossa siitä, miten suuri merkitys oli annettu Roomassa 28.5.1986 pidetylle kokoukselle, johon se ei ollut osallistunut. Komissio rikkoi lisäksi perustamissopimuksen 190 artiklaa, koska se ei selittänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä, miten sitä oli voitu pitää vastuussa ETF:n perustamisesta kyseisessä kokouksessa, johon sitä ei ollut kutsuttu ja josta se ei ollut koskaan ollut tietoinen.

2652 Aalborgin mukaan ETF:n perustivat kahdeksan eurooppalaista sementintuottajaa Tukholmassa 9.6.1986 pidetyssä kokouksessa, johon se ei ollut osallistunut.

2653 Osallistumisensa Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn kokoukseen se väittää kuuluneen lobbaustoimenpiteisiin, joita Euroopan sementintuottajat harjoittivat yhteisön toimielimiä kohtaan, jotta nämä ryhtyisivät asianmukaisiin toimenpiteisiin Kreikan sementtiteollisuuden lainvastaisesti saamien valtiontukien lopettamiseksi. Aalborgin kannalta kyseisen kokouksen ainoana päämääränä oli siis valmistella kokousta, joka oli sovittu seuraavaksi päiväksi Euroopan parlamentin jäsenten kanssa. Kyseinen kantaja myöntää saaneensa 3.9.1986 telexin, jossa kerrottiin ETF:n esittävän kertomuksen toiminnastaan kyseisessä Baden-Badenin kokouksessa. Se oli arvellut kyseisen kertomuksen voivan olla hyödyllinen yhteisön toimielimiä kohtaan harjoitettavan lobbauksen kannalta. Kyseinen kohta oli joka tapauksessa lisätty esityslistaan vasta sen laatimisen jälkeen. Aalborg oli siis saanut tiedon ETF:n toiminnasta puhtaasti sattuman kautta. Kokouksessa ETF:n jäsenet olivat esittäneet näkemyksiään suunnitelluista toimenpiteistä. Yhdestäkään niistä ei ollut kuitenkaan esitetty, että ne olisivat olleet asianmukaisia tai hyväksyttyjä tai että ne olisi pantu täytäntöön. Yhtään sellaista päätöstä, johon Aalborg olisi voinut katsoa osallistuneensa, ei myöskään ollut valmisteltu tai tehty Baden-Badenissa. Aalborg oli myös käsittänyt kokouksessa esitettyjen tietojen perusteella, ettei mitään ETF:n suunnittelemista toimenpiteistä toteutettaisi ilman niiden laillisuuden tarkastamista etukäteen.

2654 Kantaja myöntää osallistuneensa 5.11.1986 Brysselissä pidettyyn kokoukseen, koska seuraavaksi päiväksi oli sovittu kokous komission jäsenen Sutherlandin kanssa. Se ei ollut osallistunut mihinkään muuhun kokoukseen ETF:n piirissä.

2655 On kuitenkin korostettava Aalborgin myöntäneen osallistuneensa Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen.

2656 Kun otetaan huomioon edellä 2600 kohdassa esitetty ja se, ettei Aalborg ole esittänyt todisteita siitä, että se olisi ottanut etäisyyttä kokouksessa käytyjen keskustelujen lainvastaiseen sisältöön esimerkiksi silloin, kun sille kerrottiin kokouksen alussa ETF:lle annetusta kilpailunvastaisesta tavoitteesta, tai ilmaissut muille osallistujille osallistuvansa kokouksiin eri tarkoituksessa kuin ne eli ainoastaan valmistellakseen seuraavana päivänä Euroopan parlamentin jäsenten kanssa

käytävää neuvottelua, on katsottava, että Aalborg oli ilmaissut kannattavansa ETF:n perustamista ja sen kilpailunvastaista tavoitetta tai ainakin antanut muille osanottajille sen vaikutelman, että se kannatti tällaista toimenpidettä. Komissio on siis voinut perustellusti todeta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa Aalborgin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2657 Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, joiden perusteella voitaisiin päätellä Aalborgin liittyneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ennen osallistumistaan Baden-Badenissa pidettyyn kokoukseen. Vaikka oletettaisiin, kuten komissio väittää kirjelmissään, että ETF:n perustaminen suunniteltiin ja toteutettiin Cembureaun yhteydessä, jonka välitön jäsen Aalborg oli, tämän seikan perusteella ei voida katsoa, että Aalborg olisi liittynyt ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen jo 28.5.1986, jolloin pidettiin kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohdassa tarkoitettu Rooman kokous, johon Cembureau osallistui. Siten 4 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Aalborgin osallistuneen kyseiseen sopimukseen ennen 9.9.1986.

2658 Tästä syystä ei ole enää tarpeen tutkia Aalborgin väitteitä, joiden mukaan väitetiedoksianto olisi ollut epätäsmällinen eikä kanteen kohteena olevaa päätöstä olisi perusteltu siltä osin kuin komissio oli katsonut sen osallistuneen 4 artiklan 1 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen Rooman kokouksen päivämäärästä eli 28.5.1986 lähtien.

2659 Aalborg kiistää lisäksi sen, että Cembureaun ja ETF:n välillä olisi ollut yhteys. Se korostaa, että suurimmassa osassa ETF:ää koskevista asiakirjoista käytetään ilmaisua "kahdeksan yrityksen ryhmä" kuvaamaan ETF:ää. Se kiistää myös sen, että ne valtuuskuntien johtajat, joita oli pyydetty hyväksymään ETF:n ehdotukset, olisivat olleet Cembureaun virallisia valtuuskuntien johtajia.

2660 On kuitenkin riittävää todeta, ilman että olisi tarpeen tutkia tämän väitteen perusteltavuutta, ettei sen perusteella voida sivuuttaa edellä 2655 kohdassa esitettyä objektiivista toteamusta siitä, että Aalborg oli osallistunut kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—32 kohdassa kuvattuun Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn kokoukseen. Tästä syystä tämä ei muuta myöskään edellä 2656 kohdassa tehtyä päätelmää siitä, että komissio on päätöksessään perustellusti todennut Aalborgin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

10. BDZ:n tilanne

2661 BDZ korostaa, että kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan Kreikasta peräisin oleva vienti, jonka vuoksi komission väittämiin toimenpiteisiin oli ryhdytty, koski vain liitännäisesti Saksaa. BDZ ei ollut myöskään ollut edustettuna ETF:ssä, joka oli ollut vain muutamien tuottajien

järjestö. Yksikään komission kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa mainitsemista asiakirjoista ei myöskään ollut peräisin sen arkistosta.

2662 Roomassa 28.5.1986 ja Zürichissä/Célignyssä 3—5.6.1986 pidetyt kokoukset olivat olleet yritysten edustajien kokouksia, joihin järjestö ei olisi voinut osallistua. BDZ ei ollut osallistunut myöskään väitettyyn Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen. Dyckerhoff on lisäksi ilmoittanut komissiolle, ettei sen edustaja ollut toiminut kyseisessä kokouksessa BDZ:n valtuuskunnan johtajana. Vaikka BDZ:n toiminnanjohtaja Steinbach oli läsnä Baden-Badenissa 9.9.1986, hän ei kuitenkaan osallistunut ETF:n kokoukseen eikä Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokoukseen, jotka pidettiin samassa paikassa samana päivänä. Hän oli osallistunut ainoastaan kokoukseen, joka oli pidetty valtuuskuntien johtajien kokouksen yhteydessä ja jonka tarkoituksena oli valmistella seuraavaksi päiväksi Euroopan parlamentin jäsenten kanssa sovittua kokousta, jossa pyrittiin saamaan heidän tukensa kanteluille, joita oli tehty tiettyjen kreikkalaisten sementintuottajien saamista valtiontuista. Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta laadittu pöytäkirja, jota ei koskaan toimitettu BDZ:lle, oli sen mukaan siis virheellinen siltä osin kuin siinä todettiin Steinbachin osallistuneen kyseiseen kokoukseen. Steinbach oli osallistunut myös 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen, joka niinikään liittyi lainmukaisiin toimenpiteisiin, joilla "kreikkalais-ongelmasta" pyrittiin tiedottamaan yhteisön viranomaisille. BDZ:n toiminta kyseisen ongelman yhteydessä oli siis sallittua ja lainmukaista, kun otetaan huomioon edellä 2554 kohdassa mainittu asiassa AITEC ym. vastaan komissio annettu tuomio.

2663 Lopuksi se toteaa, ettei yksikään komission ETF:n yhteydessä mainitsema asiakirja osoita, että BDZ olisi ilmoittanut jäsenilleen ETF:n piirissä sovituista lainvastaisista toimenpiteistä.

2664 On korostettava, että BDZ on istunnossa myöntänyt Dyckerhoffin työntekijän osallistuneen Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen.

2665 Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetystä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksesta laaditussa pöytäkirjassa tätä kokousta kuvataan ilmaisulla "valtuuskuntien johtajien kokous". On lisäksi selvää, että kokous pidettiin Cembureaun vuosittaisen yleiskokouksen yhteydessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 8 kohta).

2666 Näiden tietojen perusteella on pääteltävä, että niillä Tukholman-kokouksen osanottajilla, jotka edustivat toimialajärjestön jäsenyritystä, oli ainakin valtuudet edustaa kyseistä toimialajärjestöä vaikka heillä ei olisikaan ollut virallista valtuuskunnan johtajan asemaa siinä mielessä kuin se Cembureaussa ymmärrettiin. Komissio saattoi siis perustellusti katsoa kokouksen saksalaisen osallistujan osallistuneen siihen myös BDZ:n edustajana, koska Dyckerhoff oli BDZ:n jäsen.

2667 Vaikka Steinbach, joka oli tuolloin BDZ:n puheenjohtaja, olikin osallistunut Baden-Badenissa 9.9.1986 kokoukseen, jossa valmisteltiin seuraavaksi päiväksi Euroopan parlamentin jäsenten kanssa Strasbourgiin sovittua poliittista tapaamista, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetystä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksesta laaditussa pöytäkirjassa mainitaan lisäksi osallistujien joukossa "Dr. B. Steinbach, Bdv Deutschen Zementindustrie, Länsi-Saksa" ja Holderbank pyysi 22.9.1986 Dyckerhoffin edustajaa Losea, joka edellä mainitun pöytäkirjan mukaan oli osallistunut kyseiseen kokoukseen Steinbachin lisäksi, lähettämään jäljennöksen pöytäkirjasta Steinbachille (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 33 kohta; asiakirja nro 33.126/19020).

2668 Näiden tietojen perusteella ja koska BDZ ei ole esittänyt näyttöä tukeakseen väitettään, jonka mukaan maininta Steinbachin osallistumisesta Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen olisi ollut virheellinen, on pääteltävä komission perustellusti katsoneen BDZ:n osallistuneen kokoukseen Steinbachin välityksellä.

2669 Kun otetaan huomioon edellä 2598 ja 2600 kohdassa esitetty ja se, että BDZ ei ole esittänyt todisteita, jotka osoittaisivat sen irtautuneen edellä 2664—2668 kohdassa tarkoitetuissa kokouksissa ETF:n perustamisesta tehdystä sopimuksesta, on katsottava, että tämä saksalainen toimialajärjestö kannatti tätä sopimusta tai ainakin antoi muille osanottajille sen vaikutelman, että se kannatti sitä (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2670 BDZ:n liittymisen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen vahvistaa vielä Steinbachin osallistuminen työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen [ks. Marichalin (Lafarge) kyseisestä kokouksesta laatima muistio, joka on otsikoitu "Eurooppalaisia sementintuottajia uhkaava markkinoille tunkeutuminen: tilannekatsaus 15.3.1987"; kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 47 kohta; asiakirjat nro 33.126/4858—4861], sillä työryhmän perustamisesta oli päätetty Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa, jotta se auttaisi ETF:ää, joka ei kyennyt yksin tutkimaan niitä ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä, joita suunniteltiin, jotta voitaisiin taistella Euroopan markkinoille suuntautuvaa sementin halpatuontia vastaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 24 kohta; asiakirjat nro 33.126/18858 ja 18862).

2671 Tästä syystä on merkityksetöntä, ettei yhtään kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainittua ETF:ään liittyvää asiakirjaa löytynyt BDZ:n tiloista. On samoin merkityksetöntä, ettei yksikään näistä asiakirjoista osoita järjestön tiedottaneen jäsenilleen ETF:n piirissä toteutetuista lainvastaisista toimenpiteistä.

2672 Tämän vuoksi komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa perustellusti todennut BDZ:n osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2673 Koska kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, joiden perusteella voitaisiin päätellä BDZ:n liittyneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ennen Tukholmassa 9.6.1986 pidettyä kokousta, 4 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan BDZ:n osallistuneen kyseiseen sopimukseen ennen kyseistä päivämäärää.

11. Unicemin tilanne

2674 Unicem väittää osallistuneensa ainoastaan työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen. Sillä perusteella, että se osallistui yksittäiseen kokoukseen, jossa sillä oli ollut vain vähäinen rooli, ei voida katsoa sen olleen vastuussa ETF:n perustamisesta ja toiminnasta. Joka tapauksessa tämän kokouksen, jonka esityslistaa ei ollut toimitettu sille, tavoite oli lainmukainen, kuten Lafargen Marichalin laatima muistio osoitti. Sementintuottajat, jotka olivat osallistuneet 11.2.1987 pidettyyn ETF:n kokoukseen, jonka aikana oli käsitelty italialaisten tuottajien ja Ferruzzi/Calcestruzzi -konsernin välisiä suhteita, olivat ainoastaan käyttäneet Unicemin läsnäoloa hyväkseen saadakseen siltä tilannekatsauksen. Unicem oli tiedottanut niille ainoastaan ensinnäkin siitä, ettei kyseistä sopimusta ollut vielä tehty, ja toiseksi siitä, että italialaiset sementintuottajat aikoivat vedota tuontiin sovellettavasta yhteisestä järjestelmästä 5 päivänä helmikuuta 1982 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 288/82 (EYVL L 35, s. 1) säännöksiin. Tällaista tiedottamista ei voida pitää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisena.

2675 Unicem katsoo, ettei myöskään sen kuuluminen Cembureauhon merkitse sitä, että se olisi vastuussa ETF:n perustamisesta tai toiminnasta, koska ETF:n piirissä kokoontuneet erilaiset valiokunnat eivät olleet Cembureaun elimiä. Roomassa 28.5.1986 ja 3.—5.6.1986 Zürichissä/Célignyssä pidettyihin kokouksiin olivat osallistuneet lähinnä suuret yritykset, jotka olivat edustaneet yksinomaan omia erityisiä intressejään, joten Unicemin ei voitu katsoa olevan vastuussa niiden mahdollisesta kilpailunvastaisesta toiminnasta. Väitteistä, joiden mukaan ETF:n piirissä olisi järjestetty valtuuskuntien johtajien kokouksia, Unicem toteaa, ettei se olisi vastannut Cembureaun viralliston valtuuskuntien johtajien normaalia toimintaa järjestössä.

2676 Unicem toteaa vielä, ettei se tiennyt Roomassa 28.5.1986 pidetystä kokouksesta ja ettei se ollut koskaan saanut tietoa siitä, mitä kyseisessä kokouksessa, Zürichin/Célignyn kokouksessa ja kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa kuvatuissa väitetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa oli käsitelty ja päätetty. Esimerkiksi Zürichin/Célignyn asiakirja, jossa suositeltiin sementintuottajien välistä yhteistyötä, oli laadittu kokouksessa, johon se ei ollut osallistunut, toista kokousta eli Tukholmassa 9.6.1986 pidettyä kokousta varten, johon se ei myöskään ollut osallistunut. Tästä syystä kyseinen asiakirja ei voi olla sitä vastaan puhuva todiste.

2677 Lopuksi Unicem väittää, ettei se ole osallistunut yhteenkään ETF:n piirissä toteutettuun toimenpiteeseen.

2678 On kuitenkin korostettava, että Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjan mukaan sovittiin, että Unicemin edustaja Albert olisi jäsenenä kahdessa viidestä työryhmästä eli työryhmässä "Puolustautumiskokemusten vaihto" ja työryhmässä "Muiden maiden aiheuttama uhka", jotka kokouksessa perustettiin avustamaan ETF:ää sen kilpailunvastaisessa tehtävässä.

2679 Tämän jälkeen Albert osallistui työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen, joka koskevassa muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 47 kohta; asiakirja nro 33.126/4860) todetaan seuraavaa:

"[Albert] toisti sen, mitä oli sanottu jo Task Forcen kokouksissa (vrt. JM:n muistio 12.2.1987), mutta täsmensi kuitenkin, ettei Ferruzzin kanssa tehtävää sopimusta ollut vielä viimeistelty."

2680 Tässä muistion otteessa tarkoitetussa "JM:n muistiossa 12.2.1987" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 46 kohta; asiakirjat nro 33.126/4911—4913, erityisesti 4912), joka koski Genevessä 11.2.1987 pidettyä ETF:n kokousta, todetaan kyseisen italialaisedustajan todenneen kokouksen aikana muun muassa, että "sementintuottajien ja Ferruzzin välinen sopimus [oli] allekirjoitettu, joten uhka siitä, että Ferruzzi olisi tuonut 1,5 [miljoonaa tonnia] noin kymmeneen satamaan, mikä olisi ollut hintojen kannalta tuhoisaa, oli vältetty".

2681 Näiden eri seikkojen perusteella komissio saattoi perustellusti katsoa Unicemin kannattaneen ETF:n perustamista ja sille asetettua kilpailunvastaista tavoitetta Italian intressit huomioon ottaen, sillä Italiassa "pienet asiakkaiden ja pienten tuonti-vientiyritysten muodostamat yhteenliittymät olivat ryhtyneet tuomaan maahan sementtiä Kreikasta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 1 kohta).

2682 Kun otetaan huomioon edellä 2507—2511 kohdassa täsmennetyt seikat, voidaan siis todeta, ilman että olisi tarpeen arvioida väitteitä, joita Unicem on esittänyt kiistääkseen osallistumisensa ETF:n piirissä toteutettuihin toimenpiteisiin, komission katsoneen perustellusti Unicemin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2683 Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä Unicemin liittyneen kyseiseen sopimukseen ennen 9.9.1986, jolloin Baden-Badenissa pidettiin valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokous, jossa Albert nimettiin kahden ETF:n alaisuudessa toimineen työryhmän jäseneksi ja jossa tämä hyväksyi nimityksen ainakin työryhmän "Puolustautumiskokemusten vaihto" osalta, kuten hänen osallistumisensa työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen osoittaa. Vaikka

oletettaisiin, kuten komissio väittää kirjelmissään, että ETF:n perustamista koskeva sopimus suunniteltiin ja toteutettiin Cembureaun yhteydessä, jonka välitön jäsen Unicem oli, tämän seikan perusteella ei voida korjata sitä, että sen omakohtaisesta liittymisestä ei ole näyttöä ennen 9.9.1986. Komission väite, jonka mukaan ennen tätä päivämäärää Italian valtuuskunnan johtaja, joka osallistui ETF:n kokouksiin ja ETF:ää koskeviin kokouksiin, eli Italcementi edusti näissä kokouksissa Unicemia, on hylättävä, koska Unicemilla oli ensinnäkin oma valtuuskunnan johtaja (ks. edellä 1409 kohta) ja koska toiseksi komissio ei ole kyennyt osoittamaan, että Unicem olisi valtuuttanut Italcementin edustamaan itseään kyseisissä kokouksissa. Päätöksen 4 artiklan 1 kohta on siis kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Unicemin osallistuneen kyseiseen sopimukseen ennen 9.9.1986.

12. Aslandin tilanne

2684 Asland väittää, ettei se osallistunut ETF:n perustamiseen eikä sen piirissä komission mukaan sovittuihin toimenpiteisiin. Ainoa komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämä todiste sen osallistumisesta ETF:ään on sen osallistuminen Roomassa 28.5.1986 järjestettyyn kokoukseen. Asland ei mielestään kuitenkaan ole voinut rikkoa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa pelkästään olemalla läsnä kyseisessä kokouksessa, koska kokous oli vain alustava tapaaminen, jossa oli tarkoitus saada tietoa konkreettisista ongelmista, jotka kiinnostaisivat kaikkia eurooppalaisia tuottajia, kuten tässä tapauksessa Kreikan tasavallan maan sementintuottajille myöntämästä keinotekoisesta tuesta, ja pohtia niitä yleisesti.

2685 Toisin kuin komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohdassa, Asland ei ollut edustettuna Tukholmassa 9.6.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa. Komissio ei ollut myöskään esittänyt väitetiedoksiannossa, kuulemistilaisuudessa eikä kanteen kohteena olevassa päätöksessä mitään näyttöä sen osallistumisesta kokoukseen. Asland väittää, että sen hallituksen 26.6.1986 pitämän kokouksen pöytäkirjaa (asiakirja nro 33.322/1562), johon komissio tässä tapauksessa vastineessaan vetoaa pyrkiessään näyttämään toteen sen läsnäolon Tukholman kokouksessa, ei voida hyväksyä todisteeksi, koska komissio ei ole maininnut sitä hallinnollisessa menettelyssä eikä kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Missään tapauksessa kyseinen pöytäkirja ei osoita Aslandin osallistuneen ETF:ään. Asland kiistää myös niiden eri arvioiden paikkansapitävyyden, joita komissio on tehnyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä pyrkiessään osoittamaan sen olleen läsnä Tukholmassa pidetyssä kokouksessa.

2686 Se huomauttaa lopuksi, ettei yksikään sen henkilöstöön kuuluva henkilö ole niiden johtajien luettelossa, johon oli kirjattu ETF:n alaisuudessa toimivien työryhmien jäsenet, ja että kaksi kansallisuudeltaan espanjalaista henkilöä, jotka on mainittu luettelossa, toimivat yrityksissä, joille kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei määrätty seuraamuksia.

2687 On todettava Aslandin myöntävän osallistuneensa Roomassa 28.5.1986 järjestettyyn kokoukseen.

2688 Kuten edellä 2608 kohdassa on korostettu, tämän kokouksen tarkoituksena oli saada aikaan yhteinen vastareaktio Kreikan sementintuottajien päätökseen viedä sementtiä Länsi-Eurooppaan. Juuri tämän kokouksen aikana syntyi siis ajatus ETF:n perustamisesta.

2689 Tästä syystä on tarvitsematta antaa ratkaisua niiden väitteiden hyväksyttävyydestä, joita Asland on esittänyt kiistäessään osallistumisensa Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen, ja tarvitsematta, kun otetaan huomioon edellä 2507—2511 kohdassa täsmennetyt seikat, tutkia sen väitteitä, joilla se pyrkii kiistämään kaiken osallistumisensa ETF:n piirissä sovittuihin toimenpiteisiin, katsottava, että koska Asland ei ole esittänyt todisteita, jotka osoittaisivat muuta, tämä espanjalaisyritys on ilmaissut hyväksymisensä ETF:n perustamiseen ja sen kilpailunvastaiseen tavoitteeseen alusta lähtien tai ainakin antanut muille osanottajille sen vaikutelman, että se hyväksyi tämän toimenpiteen.

2690 Tämän vuoksi komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa perustellusti todennut Aslandin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen 28.5.1986 lähtien (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2691 Vaikka sellaisten yritysten, joiden työntekijöitä kuului niihin ETF:n alaisuudessa toimineisiin työryhmiin, jotka oli perustettu Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa, ei ole kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa katsottu osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen, sen perusteella ei voida missään oloissa katsoa, ettei Asland olisi osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen, koska sen osallistuminen on näytetty asianmukaisesti toteen (edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta). Edellä esitetyillä perusteilla on voitu todeta, että komissio on katsonut perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä Aslandin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

13. Unilandin tilanne

2692 Uniland kiistää osallistuneensa ETF:n valtuuskuntien johtajien kokouksiin. Se väittää, että kuten komissio oli ilmoittanut hallinnollisessa tutkimuksessaan, Rumeu osallistui yksityishenkilönä asiantuntemuksensa vuoksi eikä Unilandin edustajana Baden-Badenissa 9.9.1986 ja Brysselissä 6.11.1986 pidettyihin kokouksiin. Tästä syystä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn kokouksen pöytäkirjaan sisältyvä maininta "Rumeu, Cementos Uniland" ei sen mielestä voi osoittaa sen osallistuneen kyseiseen kokoukseen.

2693 Rumeun läsnäolo kyseisissä kahdessa kokouksessa oli joka tapauksessa ollut marginaalista ja sattumanvaraista. Espanjan nimissä 9.9.1986 pidetyssä kokouksessa annetut lausumat olivat olleet peräisin ETF:n kahdelta espanjalaiselta jäseneltä Félixiltä ja Brugueralta, jotka olivat osallistuneet kokoukseen. Joka tapauksessa kyseiset lausumat olivat olleet vain lyhyitä viittauksia Tunisiasta Espanjaan suuntautuvaan sementintuontiin. Rumeu ei ollut myöskään pyytänyt eikä saanut pöytäkirjaa kyseisestä kokouksesta. Rumeun osallistuminen Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn kokoukseen oli puolestaan rajoittunut siihen, että hän oli esittänyt yleisen ja epämääräisen kuvauksen Espanjan tilanteesta.

2694 Rumeu ei osallistunut yhteenkään ETF:n kokoukseen 6.11.1986 pidetyn kokouksen jälkeen. Hän ei osallistunut myöskään Genevessä 21.10.1986 pidettyyn ETF:n kokoukseen. Siten kyseisestä kokouksesta tehtyyn pöytäkirjaan sisältyneitä väitteitä, joiden mukaan Félixin ja Rumeun välillä olisi käyty keskusteluja, ei voida pitää Rumeuta eikä etenkään Unilandia vastaan puhuvana näyttönä.

2695 On kuitenkin korostettava, että Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjassa mainitaan "P. Rumeu, Cementos Uniland, Espanja" osallistujien joukossa. Tämän perusteella, ja koska ei ole näytetty toteen Rumeun ilmoittaneen muille osallistujille olevansa kokouksessa yksityishenkilönä, komissio saattoi perustellusti katsoa hänen osallistuneen kokoukseen alaa koskevan erityisen asiantuntemuksensa perusteella ja edustaneen siellä Unilandia.

2696 Muistioista, jotka koskevat 6.11.1986 pidettyä kokousta, ilmenee, että kyseessä oli "ETY:n sementtiteollisuuden edustajien" kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39 kohta; asiakirja nro 33.126/19007). Komissio saattoi siis perustellusti katsoa, ettei Rumeu osallistunut kyseiseen kokoukseen yksityishenkilönä vaan Euroopan sementintuottajien ja siten erityisesti Unilandin edustajana, koska hän oli tuolloin Unilandin palveluksessa.

2697 Kun otetaan huomioon edellä 2600 ja 2602 kohdassa esitetty, ja koska Uniland tyytyy ainoastaan väittämään, että Rumeun rooli kyseisissä kahdessa kokouksessa olisi ollut vain marginaalinen, esittämättä kuitenkaan mitään näyttöä siitä, että hän olisi ottanut kyseisessä kokouksessa avoimesti etäisyyttä kilpailunvastaiseen tavoitteeseen, joka kyseisellä kokouksella oli, komissio saattoi perustellusti katsoa Unilandin kannattaneen ETF:n perustamista ja sen kilpailunvastaisia tavoitteita tai ainakin antaneen muille osanottajille sen vaikutelman, että se kannatti tätä toimenpidettä.

2698 Tämän vuoksi komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa perustellusti todennut Unilandin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2699 Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä Unilandin liittyneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ennen osallistumistaan Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen. Vaikka oletettaisiin, kuten komissio väittää kirjelmissään, että espanjalaisjäsenet olisivat edustaneet Unilandia aikaisemmissa ETF:n kokouksissa tai ETF:ää koskeneissa kokouksissa, kuitenkin ensimmäinen konkreettinen osoitus Unilandin omakohtaisesta liittymisestä ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen on ajalta 9.9.1986, jolloin se osallistui Baden-Badenissa pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n jäsenten kokoukseen. Päätöksen 4 artiklan 1 kohta siten on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Unilandin osallistuneen kyseiseen sopimukseen ennen tätä päivämäärää.

2700 Uniland huomauttaa vielä, että todetessaan Rumeun edustaneen myös Hispacementiä ja Oficemeniä komissio on perustellut asiaa sekavasti ja ristiriitaisesti käyttämällä useaan kertaan samaa tosiseikkaa eli Rumeun läsnäoloa kahdessa ETF:ää koskevassa kokouksessa määrätessään seuraamuksia eri yrityksille.

2701 On kuitenkin huomautettava, että komissio toteaa Hispacementin osalta kyseisen yhtiön työntekijän Fernandezin osallistuneen 3.—5.6.1986 pidettyihin kokouksiin, joiden aikana Zürichin/Célignyn asiakirja laadittiin. Tämä tieto on aivan selvästi ollut ratkaiseva arvioitaessa Hispacementin osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Oficemenin osalta komissio nojautuu paitsi Rumeun läsnäoloon "9.9. ja 6.11.1986 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa" myös "Espanjan valtuuskunnan johtajan" läsnäoloon Tukholmassa 9.6.1986 pidetyssä kokouksessa sekä "[siihen], että [Oficemenin] Andia [oli] 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa nimitetty työryhmän ['Puolustautumistoimenpiteet'] jäseneksi [— —] ja erityisesti [siihen], että [työryhmän 17.3.1987 pidetystä] kokouksesta laaditussa pöytäkirjassa todetaan Andian olleen läsnä [— —]" (kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 3 kohta).

2702 Missään tapauksessa Unilandin väitteet eivät voi muuttaa edellä 2695—2698 kohdassa tehtyä päätelmää siitä, että komissio on päätöksessään perustellusti katsonut sen osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2703 Uniland väittää lopuksi komission kohdelleen sitä syrjivästi todetessaan Rumeun edustaneen sitä 9.9. ja 6.11.1986 pidetyissä kokouksissa samalla kun Oficemeniä, kun se Espanjan ja Portugalin sementintuottajien edustajien välistä yhteydenpitoa tutkiessaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 49 perustelukappaleen 1 kohta) on pitänyt ainoastaan Oficemeniä koko Espanjan sementtiteollisuuden edustajana ilman että se olisi todennut niiden yritysten osallistumista kilpailusääntöjen rikkomiseen, joihin näissä yhteydenotoissa mukana olleet henkilöt liittyivät.

2704 Tämän Unilandin väitteen perusteella ei kuitenkaan voida sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdan toteamusta sen osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen, koska komissio on näyttänyt sen osallistumisen asianmukaisesti toteen (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta).

14. Oficemenin tilanne

2705 Oficemen katsoo, että kanteen kohteena olevan päätöksen (29 perustelukappaleen 3 kohta) mukaan komissio päättelee sen osallistumisen ETF:ään ensinnäkin sillä perusteella, että Espanjan valtuuskunnan johtaja oli osallistunut 9.6, 9.9. ja 6.11.1986 pidettyihin kokouksiin, ja toisaalta sillä perusteella, että Andia, joka tuolloin oli Oficemenin puheenjohtaja, oli osallistunut työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen.

2706 Se kuitenkin kiistää olleensa läsnä tai edustettuna Tukholmassa 9.6.1986 pidetyssä kokouksessa. Se korostaa 9.9. ja 6.11.1986 pidettyjen kokousten osalta sitä, että Rumeu, joka osallistui näihin kahteen kokoukseen, nimitettiin Espanjan valtuuskunnan johtajaksi Cembureaussa vasta marraskuussa 1988.

2707 Työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidetystä kokouksesta Oficemen toteaa, että Andian valaehtoisesti antaman lausunnon mukaan ehdotus nimittää hänet työryhmän jäseneksi oli tehty Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa hänen tietämättään ja vastoin hänen tahtoaan. Andia ei ollut myöskään ollut koskaan tietoinen siitä, että 17.3.1987 pidetty kokous kuului ETF:n toimenpiteisiin, joista hän ei muutenkaan ollut tietoinen. Lentonsa myöhästymisen vuoksi hän ei myöskään osallistunut kokoukseen. Hän ja Oficemen eivät siis voineet tietää kysymyksistä, joita kokouksessa oli käsitelty, eivätkä siis välillisesti ETF:n olemassaolosta. Andian nimen mainitseminen kokouksen osanottajien joukossa saattaa johtua sekaannuksesta osallistujien ja kutsuttujen nimien välillä. Myöskään se, että kokouksen pöytäkirjaan sisältyy tiettyjä tietoja sementin tuonnista Espanjaan, ei ole riittävä todiste Andian osallistumisesta kokoukseen, koska tiedot olivat käytännössä samansisältöiset kuin ne, jotka sisältyivät saman laatijan (Marichal) käsin kirjoittamaan muistioon 11.2.1987 pidetystä ETF:n kokouksesta. Andian suullisista lausumista ei ole myöskään mainintaa 17.3.1987 pidettyä kokousta koskevassa pöytäkirjassa, vaikka siihen on kirjattu muiden osallistujien lausumia.

2708 Näistä eri seikoista on huomautettava, ettei Oficemen ole kiistänyt espanjalaisedustajan osallistumista Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen.

2709 Edellä 2665 kohdassa esitettyjen toteamusten perusteella on pääteltävä, että niillä Tukholman-kokouksen osanottajilla, jotka edustivat toimialajärjestön jäsenyritystä, oli ainakin valtuudet edustaa kyseistä toimialajärjestöä vaikka heillä ei olisikaan ollut virallista valtuuskunnan johtajan asemaa siinä mielessä kuin se Cembureaussa ymmärrettiin.

2710 Komissio saattoi siis perustellusti katsoa kokouksen espanjalaisen osallistujan osallistuneen siihen myös Oficemenin edustajana, olipa hän kuka hyvänsä (kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 3 kohta). Kun otetaan huomioon edellä 2598 kohdassa esitetty, komissio saattoi siis perustellusti katsoa, että kun espanjalainen edustaja oli osallistunut Tukholmassa pidettyyn kokoukseen, Oficemen oli hyväksynyt ETF:n perustamisen ja sen kilpailunvastaisen tavoitteen tai ainakin antanut muille osanottajille vastakkaisten väitteiden puuttuessa tämän vaikutelman (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2711 Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjan mukaan kyseiseen kokoukseen osallistui puolestaan kolme espanjalaista edustajaa (Rumeu, Félix ja Bruguera) ja Andiaa, joka Oficemenin istunnossa antamien tietojen mukaan oli järjestön puheenjohtaja, ehdotettiin henkilöksi, joka kokoaisi yhden työryhmistä eli työryhmän "Puolustautumiskokemusten vaihto", joka kokouksessa perustettiin avustamaan ETF:ää sen kilpailunvastaisessa tehtävässä.

2712 Andian ehdottaminen tehtävään on voinut tapahtua vain sen vuoksi, että kokoukseen osallistuneiden kolmen espanjalaisen joukossa oli ainakin yksi henkilö, jolla oli espanjalaisjärjestössä sellainen tehtävä, joka antoi hänen mielestään hänelle valtuudet ehdottaa Oficemenin puheenjohtajaa ETF:n alaisuudessa toimivia työryhmiä perustettaessa. Vaikka oletettaisiin, ettei kenelläkään kolmesta espanjalaisesta osallistujasta olisi tuolloin ollut virallista asemaa Cembureaun espanjalaisen valtuuskunnan johtajana, Oficemen oli siis edustettuna kyseisessä kokouksessa, jonka aikana käsiteltiin peräjälkeen ETF:n perustamista, sen kilpailunvastaisia tavoitteita, sen kokoonpanoa, sen töiden järjestämistä ja erilaisia ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä, jotka oli annettu sen tutkittaviksi (ks. edellä 2600 kohta). Vastakkaisen näytön puuttuessa komissio saattoi perustellusti katsoa, että Oficemen oli ilmaissut uudelleen kannattavansa ETF:n perustamista tai ainakin antanut muille osanottajille tämän vaikutelman (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2713 Brysselissä 6.11.1986 pidetty kokous oli puolestaan "ETY:n sementtiteollisuuden edustajien" kokous, jossa "Rumeu kertoi tilanteesta Espanjassa" (ks. kyseistä kokousta koskevat muistiot; kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39 kohta; asiakirja nro 33.126/19007). Komissio saattoi siis perustellusti katsoa Rumeun edustaneen kokouksessa tuolloisen työnantajansa Unilandin lisäksi koko Espanjan markkinoita eli myös Oficemenia, vaikka hän ei osallistunutkaan kokoukseen Espanjan valtuuskunnan johtajana sanan varsinaisessa merkityksessä. Kun otetaan huomioon edellä 2602 kohdassa esitetty, komissio saattoi siis perustellusti katsoa, että kun Rumeu oli osallistunut kyseiseen kokoukseen, Oficemen oli uudelleen ilmaissut hyväksymisensä ETF:n perustamiseen tai ainakin antanut muille osanottajille tämän vaikutelman (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2714 Myöskään väitteitä, joita Oficemen on esittänyt kiistääkseen sen, että Andia olisi osallistunut työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen, ei voida hyväksyä.

2715 Kyseisen työryhmän koordinaattorin Marichalin 25.3.1987 laatimassa muistiossa mainitaan ainoana espanjalaisena osallistujana "Andia (Espanja)", ja erityisesti hänen Kreikan vientiä koskevia lausumiaan on kirjattu erittäin tarkasti ("Eurooppalaisia sementintuottajia uhkaava markkinoille tunkeutuminen: tilannekatsaus 15.3.1987"; kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 47 kohta; asiakirjat nro 33.126/4858—4860):

"Uutena uhkana on pienin kreikkalaistuottaja Xalips. Muut kreikkalaistuottajat eivät ole tähän mennessä osoittaneet halua tulla Espanjan markkinoille. Luultavasti ne haluavat sillä tavoin välttää ärsyttämästä niitä ainoita sementintuottajia, jotka voivat vaikeuttaa niiden toimintaa Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa (niiden pääasiallisilla markkinoilla) [— —]"

2716 Toisin kuin Oficemen väittää, nämä lausumat poikkeavat perustavanlaatuisella tavalla tiedoista, jotka sisältyvät Espanjaan suuntautuvan tuonnin osalta Marichalin käsin kirjoittamaan, 11.2.1987 pidettyä ETF:n kokousta koskevaan muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 46 kohta; asiakirja nro 33.126/4911).

2717 Näiden eri tietojen valossa komissio on siis perustellusti todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 3 kohdassa Andian osallistuneen työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen.

2718 Lausumat, joita Andia antoi kokouksessa Kreikan viennistä, osoittavat hänen olleen täysin tietoinen työryhmälle annetusta tavoitteesta sekä kokonaisstrategiasta, jota käytettäisiin taisteltaessa Länsi-Eurooppaan suuntautuvaa markkinoiden vakautta uhkaavaa tuontia ja erityisesti Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan.

2719 Tämän vuoksi komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa perustellusti todennut BDZ:n osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2720 Koska Oficemenin liittyminen sopimukseen on kuitenkin näytetty toteen vasta 9.6.1986 alkaen, jolloin Tukholman-kokous pidettiin, 4 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Oficemenin osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen kyseistä päivämäärää.

2721 Oficemen huomauttaa edelleen, että komissio ei ole katsonut sen, että nimi on kirjattu Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen osanottajaluetteloon, olevan riittävä näyttö kyseisessä asiakirjassa mainittujen yritysten osallistumisesta ETF:n toimintaan, koska kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta ei koske niitä kaikkia.

2722 Vaikka komissio ei ole todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista tiettyjen kyseisen kokouksen osanottajien osalta, tämän perusteella ei kuitenkaan voida missään oloissa katsoa, ettei Oficemen olisi vastuussa kyseisestä rikkomisesta, koska komissio on näyttänyt sen vastuun asianmukaisesti toteen (edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta). Edellä esitetyillä perusteilla on voitu todeta, että komissio on katsonut perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä Oficemenin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2723 Oficemen vetoaa lopuksi siihen, että ainoastaan kolmen kansallisen järjestön eli SFIC:n, BDZ:n ja sen itsensä katsotaan osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen. Toisin kuin Oficemen, ranskalais- ja saksalaisjärjestöt olivat edustettuina ETF:ssä, ensin mainittu puheenjohtajansa, jälkimmäinen toiminnanjohtajansa toimesta. Oficemenin osallistuminen perustui todellisuudessa siihen, että Espanjan valtuuskunnan johtaja oli ollut läsnä Tukholmassa 9.6.1986 pidetyssä kokouksessa, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä kokouksessa ja Brysselissä 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa. Belgian ja Ison-Britannian valtuuskuntien johtajien läsnäoloa ei kuitenkaan ollut pidetty riittävänä, jotta olisi katsottu FIC:n ja BCA:n olleen vastuussa ETF:stä. Oficemen katsoo siis syrjintäkiellon periaatetta loukatun sen vahingoksi.

2724 On kuitenkin muistutettava Oficemenin toiminnanjohtajan Andian osallistuneen työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen (ks. edellä 2715 ja 2716 kohta). Kuten SFIC puheenjohtajansa Laplacen ja BDZ toiminnanjohtajansa Steinbachin välityksellä, myös Oficemen on siis ollut vaikuttamassa suoraan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2725 Vaikka komissio ei ole todennut tätä kilpailusääntöjen rikkomista Belgian ja Ison-Britannian järjestöjen osalta, tämän perusteella ei kuitenkaan voida katsoa, ettei Oficemen olisi vastuussa kyseisestä rikkomisesta, koska, kuten edellä 2708—2719 kohdassa esitetyistä perusteluista ilmenee, komissio on näyttänyt espanjalaisjärjestön osallistumisen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen asianmukaisesti toteen (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta).

15. Irish Cementin tilanne

2726 Irish Cement (T-60/95) kiistää osallistuneensa millään tavoin välittömästi ETF:n lainvastaiseen toimintaan. Se muistuttaa, että komission kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa esittämien tietojen mukaan ETF:n perusti ja sitä hallinnoi kahdeksan suuren eurooppalaisen sementintuottajan ryhmä. Irish Cement ei osallistunut yhteenkään niiden kokouksista. Sen edustajan Quirken läsnäolo Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä kokouksessa, Strasbourgissa 10.9.1986 pidetyssä kokouksessa ja Brysselissä 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa johtui lainmukaisesta lobbauksesta, jota harjoitettiin yhteisön toimielimiä kohtaan.

2727 Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn kokouksen tarkoituksena oli suunnitella Euroopan parlamentin jäsenten kanssa seuraavaksi päiväksi Strasbourgiin sovittua poliittista tapaamista, jossa oli määrä käsitellä Kreikan tasavallan myöntämiä vientitukia, ja Irish Cement oli erityisen vahvasti mukana tapaamisessa. Irish Cement ei ollut saanut kyseisen kokouksen esityslistaa, jota on käsitelty kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 24—32 kohdassa.

2728 Brysselissä 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa valmisteltiin kilpailuasioista vastaavan komission jäsenen Sutherlandin kanssa sovittua tapaamista, jolla pyrittiin saamaan komissio muuttamaan päätöstään, jolla se oli hyväksynyt Kreikan hallituksen maan sementintuottajille myöntämät vientituet. Irish Cementin edustajan läsnäolo kokouksessa johtui yksinomaan siitä, että Sutherland oli irlantilainen. Irish Cementillä ei ollut mitään syytä olettaa, ettei kokous olisi ollut lainmukainen, kun otetaan huomioon Sir John Milnen lausuma, jonka mukaan "kroonisesta ylikapasiteetista kärsivän Euroopan sementtiteollisuuden rakennemuutos [oli] toteutettava kaikilta osin kilpailusääntöjä noudattaen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 40 kohta; asiakirja nro 33.126/19007).

2729 Irish Cement korostaa vielä, ettei se osallistunut 9.6.1986 Cembureaun yleiskokouksen yhteydessä pidettyyn ETF:n kokoukseen. Lisäksi eri asiakirjat [Holderbankin kutsu Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn ETF:n kuudenteen kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21 kohta; asiakirja nro 33.126/18849); Holderbankin 22.9.1986 päivätty kirje Blue Circlelle (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 33 kohta; asiakirja nro 33.126/19024)] osoittavat sen mukaan, ettei se ollut ETF:n muodostaneen "kahdeksan yrityksen ryhmän" jäsen.

2730 On kuitenkin todettava Irish Cementin myöntäneen Quirken edustaneen sitä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa. Vaikka tässä kokouksessa tai sen yhteydessä on saatettu käydä valmistelevia keskusteluja seuraavaksi päiväksi Euroopan parlamentin jäsenten kanssa sovittua poliittista tapaamista varten, kokouksen pöytäkirjaan on kirjattu kuitenkin vain ETF:n perustamista ja kokoonpanoa, sen töiden organisointia ja sen tehtäväksi annettuja ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä koskevia keskusteluja (ks. edellä 2600 kohta).

2731 Irish Cement oli myös edustettuna Brysselissä 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa. Vaikka kokousta koskevista muistioista tosiaan ilmenee niissä keskustellun Sutherlandin kanssa sovitusta tapaamisesta, niiden mukaan sovittiin myös siitä, että ETF:n pitäisi edelleen kokoontua ja tutkia Kreikasta Länsi-Euroopan markkinoille suuntautuvan sementintuonnin kehitystä (ks. edellä 2602 kohta).

2732 Kuten edellä on korostettu (ks. 2600 kohta), ETF:n tavoitteen todettiin Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen alussa olevan seuraava:

"ETF perustettiin tutkimaan mahdollisia 'ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä' ja 'suostuttelutoimenpiteitä', joita voitaisiin toteuttaa sen estämiseksi, että edullisen hintaista sementtiä tuodaan Euroopan markkinoille (ensisijaisesti Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvan tuonnin estämiseksi), ja esittämään suosituksia valtuuskuntien johtajille."

2733 Irish Cementille ei siis voinut niissä kahdessa kokouksessa, joihin se osallistui, olla epäselvää, että ETF:ää ja sen toimintaa koskevilla keskusteluilla, joihin se osallistui, pyrittiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisiin päämääriin.

2734 Se ei myöskään esitä mitään näyttöä siitä, että se olisi kyseisissä kokouksissa ottanut etäisyyttä ETF:n kilpailunvastaiseen tavoitteeseen tai ilmaissut muille osallistujille osallistuvansa kokouksiin eri tarkoituksessa kuin ne eli ainoastaan valmistellakseen yhteisön viranomaisia kohtaan suunniteltuja poliittisia toimenpiteitä.

2735 Tästä syystä komissio saattoi perustellusti katsoa Irish Cementin ilmaisseen tukensa ETF:n perustamiselle ja sen kilpailunvastaiselle tavoitteelle tai ainakin antaneen muille osanottajille tämän vaikutelman.

2736 Tämän vuoksi komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa perustellusti todennut Irish Cementin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2737 Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä Irish Cementin liittyneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ennen osallistumistaan Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen. Vaikka oletettaisiin, kuten komissio väittää kirjelmissään, että ETF:n perustaminen suunniteltiin ja toteutettiin Cembureaun yhteydessä, jonka välitön jäsen Irish

Cement oli, tämän seikan perusteella ei voida katsoa, että Irish Cement olisi liittynyt ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen jo 28.5.1986, jolloin pidettiin kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohdassa tarkoitettu Rooman kokous, johon Cembureau osallistui. Siten 4 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Irish Cementin osallistuneen kyseiseen sopimukseen ennen 9.9.1986.

2738 Irish Cement kiistää vielä ne eri seikat, joihin komissio on vedonnut kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa väittäessään ETF:n olleen Cembureaun elin. Se väittää komission niinikään virheellisesti rinnastaneen ETF:n valtuuskuntien johtajat Cembureaun valtuuskuntien johtajiin.

2739 On kuitenkin riittävää todeta, ilman että olisi tarpeen tutkia tämän väitteen perusteltavuutta, ettei sen perusteella voida sivuuttaa edellä 2730—2735 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia siitä, että Irish Cement oli osallistunut kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—33 ja 39—43 kohdassa kuvattuihin kokouksiin. Tästä syystä tämä ei muuta myöskään edellä 2736 kohdassa tehtyä päätelmää siitä, että komissio on päätöksessään perustellusti todennut Irish Cementin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2740 Lopuksi Irish Cement väittää, ettei kanteen kohteena olevaan päätökseen sisälly mitään perusteluja sille, että se olisi osallistunut välittömästi ETF:ään.

2741 ETF:ää koskevia tosiseikkoja esittäessään komissio toteaa kuitenkin Quirken olleen läsnä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä "valtuuskuntien johtajien kokouksessa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 23 kohta) sekä Brysselissä 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 23 perustelukappaleen 39 kohta).

2742 ETF:ään liittyviä tosiseikkoja koskevassa myöhemmässä oikeudellisessa arvioinnissaan komissio ottaa huomioon "tiettyjen yritysten ja yritysten yhteenliittymien väitteen, jonka mukaan niiden ei [voitu] katsoa olevan vastuussa tutkituista toimenpiteistä, koska ne eivät olleet osallistuneet Task Forcen tai työryhmien kokouksiin vaan ainoastaan valtuuskuntien johtajien kokouksiin" (53 perustelukappaleen 4 kohta).

2743 Se toteaa (samassa kohdassa) seuraavaa:

"Vaikka [nämä yritykset ja yritysten yhteenliittymät] eivät osallistuneet Task Forcen kokouksiin, koska Task Force muodostui suppeasta ryhmästä, ne osallistuivat valtuuskuntien johtajien

kokouksiin, joissa Task Forcen ehdotukset hyväksyttiin ja toimenpiteistä päätettiin. Kuten edellä 44 perustelukappaleessa todettiin, se, että eri elinten kokoonpano saattaa aika ajoin vaihdella, ei merkitse sitä, etteivät organisaatioon kuuluvien elinten kaikki toimenpiteet olisi kaikkien jäsenten vastuulla, koska organisaatio toimii kaikkien jäsenten tuella ja perustuu siihen."

2744 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä on siis riittävästi perusteltu komission päätöstä katsoa Irish Cementin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

16. Italcementin tilanne

2745 Italcementi väittää ETF:n toimineen itsenäisesti ja väliaikaisesti. Se kiistää niiden seikkojen oikeellisuuden, joihin komissio nojautuu kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa ja 53 perustelukappaleen 1, 3 ja 7 kohdassa pyrkiessään näyttämään toteen ETF:n ja Cembureau(-sopimukse)n välisen yhteyden. Se lisää, että merkittävä osa Cembureau-sopimuksen väitetyistä osapuolista ei kanteen kohteena olevan päätöksenkään mukaan osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen, josta on määrätty seuraamuksia 4 artiklassa.

2746 On todettava, ilman että olisi tarpeen tutkia tämän väitteen perusteltavuutta, ettei sen perusteella voida sivuuttaa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tekemiä objektiivisia toteamuksia, joita Italcementi ei kiistä ja joiden mukaan kyseinen italialaisyritys on osallistunut seuraaviin kokouksiin:

— Roomassa 28.5.1986 pidetty kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18771)

— 4.6.1986 pidetty Zürichin/Célignyn työryhmän kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/18756);

— Tukholmassa 9.6.1986 pidetty kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohta);

— Lontoossa 17.6.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirja nro 33.126/18756);

— Milanossa 2.7.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 12 kohta; asiakirjat nro 33.126/18756, 18757 ja 18791—18793);

— Genevessä 8.7.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/18757 ja 18795);

— Genevessä 19.8.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirjat nro 33.126/18757 ja 18758, ja Akerin ja Eurocin väitetiedoksiantoon antaman vastauskirjelmän liite 15)

— Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21 kohta; asiakirja nro 33.126/18848);

— Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetty valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 23 kohta; asiakirja nro 33.126/18857);

— Genevessä 21.10.1986 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 34 kohta; asiakirjat nro 33.126/18758, 18895, 18896 ja 18900);

— Brysselissä 6.11.1986 pidetty Euroopan sementtiteollisuuden edustajien kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39 kohta; asiakirja nro 33.126/19007);

— Milanossa 9.1.1987 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 44 kohta; asiakirja nro 33.126/18759);

— Genevessä 11.2.1987 pidetty ETF:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 45 kohta; asiakirjat nro 33.126/18760, 18929 ja 18934).

2747 Kun otetaan huomioon edellä 2598, 2600, 2602 ja 2608 kohdassa esitetty ja se, että Italcementi on osallistunut Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen ja Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien

kokoukseen sekä Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn kokoukseen, mukaan lukien se, että se on yhtäältä osallistunut Zürichin/Célignyn asiakirjan valmisteluun ja on toisaalta ETF:n välitön jäsen, komissio saattoi perustellusti katsoa, että Italcementi oli hyväksynyt ETF:n perustamisen ja sen kilpailunvastaisen tavoitteen sen perustamisesta lähtien. Se on siis perustellusti todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa Italcementin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen 28.5.1986 lähtien.

2748 Italcementi väittää lisäksi olleensa ETF:ssä vain vähäisessä roolissa. Se ei sanojensa mukaan ole koskaan ollut mukana väitetyissä ennalta ehkäisevissä ja suostuttelutoimenpiteissä. Koska se toimii yksinomaan alueellisesti Italian markkinoilla, sillä ei ole myöskään mitään intressiä osallistua tällaisiin toimenpiteisiin eikä konkreettisia mahdollisuuksia toimiakaan siten. Sillä ei ole käytettävissään satamakalustoa, kuljetuskalustoa eikä markkina-alueita, joiden kautta se olisi voinut kanavoida tuotantoa, jota se olisi voinut ostaa kreikkalaisilta sementintuottajilta. Sen voidaan mahdollisesti katsoa ainoastaan laatineen kertomuksen mahdollisuuksista viedä sementtiä Kreikkaan ja keskeyttää Intercementin toiminta 21 kuukauden ajaksi. Se ei kuitenkaan ole rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa millään näistä toimenpiteistä. Italcementi kiistää niinikään sen, että se olisi osallistunut yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ja sopimukseen, joilla olisi pyritty saamaan Calcestruzzi, tärkeä italialainen asiakas, kreikkalaisilta tuottajilta.

2749 Tarvitsematta, kun otetaan huomioon edellä 2507—2511 kohdassa täsmennetyt seikat, tutkia niiden väitteiden perusteltavuutta, joilla Italcementi pyrkii ensinnäkin kiistämään kaiken lainvastaisen osallistumisensa ETF:n piirissä sovittuihin toimenpiteisiin ja toisaalta täsmentämään Interciment-yhtiöön sitoutumisensa laajuutta, voidaan todeta, että edellä 2746 kohdassa todettujen seikkojen perusteella Italcementi on yksi "ETF:n" perustamisen ja Länsi-Euroopan markkinoiden vakautta uhkaavaa tuontia vastaan toteutettavia ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä koskevan ohjelman taustalla olleista yrityksistä ja että se osallistui tämän jälkeen kaksoisroolissaan ETF:n välittömänä jäsenenä ja valtuuskunnan johtajana kaikkiin ETF:n kokouksiin tai siihen liittyviin kokouksiin, joita järjestettiin 17.6.1986 ja 11.2.1987 välisenä aikana. Italialaisyrityksen väite, jonka mukaan sen rooli olisi ollut vähäinen, on siis hylättävä.

2750 Italcementi, joka ei kiistä sitä, että "kreikkalaistuottajat kohdistivat vuoden 1985 lopussa—1986 alussa mielenkiintonsa Italiaan, jossa pienet asiakkaiden ja pienten tuontivientiyritysten muodostamat yhteenliittymät olivat ryhtyneet tuomaan maahan sementtiä Kreikasta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 1 kohta), ei myöskään voi kohtuudella väittää, ettei sillä olisi ollut mitään intressiä osallistua ETF:ään.

2751 Italcementi väittää vielä, ettei komissio ole perustellut päivämäärää, jota se on pitänyt lähtökohtana yhteen jatkuvaan ETF-sopimukseen osallistumiselle, eli päivämäärää 28.5.1986. Sen mukaan komissio on itse todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 10 kohdassa, että ETF:n perustamisesta oli päätetty Tukholmassa 9.6.1986 pidetyssä kokouksessa.

2752 Tästä seikasta on ensinnäkin huomautettava (ks. edellä 2506—2511 kohta), että vaikka komissio esittää kanteen kohteena olevan päätöksen 25—28 perustelukappaleessa kuvatut eri seikat sellaisen yhden jatkuvan sopimuksen kohteena, jolla on pyritty estämään tuonti Länsi-Eurooppaan (lähinnä Kreikasta peräisin oleva tuonti), 4 artiklassa ei tarkoiteta kyseistä sopimusta sellaisenaan vaan sen eri osatekijöitä. Tässä yhteydessä 28.5.1986 on päivämäärä, joka on vahvistettu kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen lähtökohdaksi ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen osalta.

2753 Päivämäärä 28.5.1986 on päivä, jolloin Rooman-kokous pidettiin, ja komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohdassa kyseisestä kokouksesta, että kahdeksan suuren eurooppalaisen sementintuottajan edustajat, mukaan lukien Italcementi, sopivat "ottavansa nopeasti harkittavakseen ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä Kreikan sementintuottajien päätöstä viedä sementtiä Länsi-Eurooppaan vastaan" ja perustavansa työryhmän "valmistelemaan [— —] aineistoa kaikista mahdollisiin puolustautumistoimenpiteisiin liittyvistä seikoista". Näillä seikoilla on perusteltu riittävästi komission päätöstä todeta 4 artiklan 1 kohdassa Italcementin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen 28.5.1986 lähtien. Vaikka komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 10 kohdassa, että ETF:n perustamisesta päätettiin "virallisesti" Tukholmassa 9.6.1986 pidetyssä kokouksessa, sitä ei voida pitää tältä osin merkkinä puutteellisista tai ristiriitaisista perusteluista.

2754 Italcementin väite on siis hylättävä.

17. Akerin ja Eurocin tilanne

2755 Aker ja Euroc väittävät, etteivät ne osallistuneet yhteenkään ETF:n kokoukseen ja että Scancem osallistui muutamiin ETF:n kokouksiin tai siihen liittyviin kokouksiin valvoakseen omia intressejään eikä edustaakseen kyseisiä kahta kantajaa.

2756 Ne lisäävät, että Scancemin osallistumisella ETF:stä käytyihin keskusteluihin ei missään tapauksessa pyritty turvaamaan sen etuja yhteisössä, koska kyseisenä ajanjaksona sillä ei ollut tällaisia etuja. Scancem osallistui ETF:n keskusteluihin lainmukaisin aikein eli tukeakseen yhteisön ulkopuolista kansainvälistä toimintaansa. Sen kannalta Kreikasta peräisin olevan ylimääräisen sementin ja klinkkerin saatavuus olisi ollut liiketaloudellinen mahdollisuus eikä uhka. Scancem joutui näet tyydyttämään kasvavaa kysyntää muilla markkinoilla. Tosiasiassa sille olisi aiheutunut todellinen uhka niistä toimenpiteistä, joita ETF suunnitteli Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, ja erityisesti Intercimentin perustamisesta, sillä sen tulo kansainvälisille areenoille olisi aiheuttanut hintojen nousun sementin ja klinkkerin kansainvälisillä markkinoilla ja vienyt tällä tavoin Scancemiltä edullisen hankintalähteen. Osallistuessaan ETF:n kokouksiin Scancem ei siis ollut pyrkinyt vääristämään kilpailua ja kauppaa markki-

noilla vaan varmistamaan sen, että sen verkosto voisi hankkia tavaraa edullisin hinnoin, ja valvomaan Intercimentin perustamisesta aiheutunutta tilannetta.

2757 Tätä väitettä ei voida hyväksyä.

2758 On selvää, että Norcem ja Cementa olivat tuolloin Akerin ja Eurocin hallinnassa. Toukokuussa 1986 nämä kaksi konsernia päättivät fuusioida kansainväliset toimintonsa perustamalla Scancemin, joka oli yhteinen tytäryhtiö yhtäläisin osuuksin (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 perustelukappaleen 2 kohta).

2759 Aker ja Euroc ovat istunnossa myöntäneet, että Cementa, Norcem ja Scancem edustivat niitä niissä kokouksissa, joihin ne olivat osallistuneet kyseisenä ajanjaksona. Cementa osallistui Linderothin välityksellä Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohta). Norcem osallistui Rablin välityksellä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21 kohta; asiakirja nro 33.126/18857). Scancem osallistui Ulestigin välityksellä 19.8.1986 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 14 kohta; Akerin ja Eurocin väitetiedoksiantoon antaman vastauskirjelmän liite 15), 21.10.1986 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 34 kohta; asiakirja nro 33.126/18895) ja 11.2.1987 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 45 kohta; asiakirja nro 33.126/18933) pidettyihin ETF:n kokouksiin.

2760 Kuten edellä 2598 ja 2600 kohdassa todettiin, ETF:n perustamisesta saavutettiin yhteisymmärrys Tukholmassa 9.6.1986 pidetyssä kokouksessa sekä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa. Akerin ja Eurocin edustajat osallistuivat lisäksi 19.8.1986, 21.10.1986 ja 11.2.1987 pidettyihin ETF:n kokouksiin (ks. edellinen kohta). Koska kumpikaan kyseisistä kantajista ei ole esittänyt mitään näyttöä siitä, että niiden edustajat olisivat näissä eri kokouksissa ottaneet avoimesti etäisyyttä ETF:llä tavoiteltuun kilpailunvastaiseen päämäärään, vaikka tämä päämäärä oli nimenomaisesti kerrottu niille Genevessä 19.8.1986 pidetyssä kokouksessa ja uudelleen Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä kokouksessa, tai selvästi ilmaisseet muille osallistujille osallistuvansa kokouksiin eri tarkoituksessa kuin ne, komissio saattoi perustellusti katsoa, että Aker ja Euroc olivat hyväksyneet ETF:n perustamisen ja sen kilpailunvastaisen tavoitteen tai ainakin antaneet muille osanottajille tämän vaikutelman (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2761 Akerin ja Eurocin tässä yhteydessä esittämistä selityksistä, joiden mukaan olisi ollut lainmukaisia syitä, joiden vuoksi Scancem oli osallistunut ETF:n kokouksiin, on todettava, ettei niiden tueksi ole esitetty mitään näyttöä, joka osoittaisi Scancemin tuolloin ilmoittaneen muille osallistujille erityisistä syistä, joiden vuoksi sen oli pitänyt olla kokouksissa läsnä.

2762 Näiden selitysten kanssa on päinvastoin ristiriidassa Blue Circlen Marshallin 13.5.1987 pidetystä EPC:n kokouksesta laatiman muistion ote, jota siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa (asiakirjat nro 33.126/11344 ja 11345):

"Cembureau Task Force. Tätä käsiteltiin kahdesti, kun yritettiin vakuuttaa minut siitä, että Cembureaun Task Force toimii edelleen kreikkalaisten painostamiseksi. Scancem [— —] totesi, että koska neljä eurooppalaista konsernia — Blue Circle, Lafarge, Holderbank ja Scancem — myyvät 80 prosenttia Yhdysvaltoihin myytävästä sementistä, siinä pitäisi olla mahdollisuuksia painostaa kreikkalaisia."

2763 Kuten jäljempänä 3013 kohdassa todetaan, Aker ja Euroc olivat suostuneet hankkimaan Intercementin osakkuuden, mikä tekee tyhjäksi niiden väitteen, jonka mukaan niiden läsnäolo edellä 2759 kohdassa tarkoitetuissa kokouksissa olisi liittynyt niiden kantamaan huoleen tämän yhtiön tulosta kansainvälisille areenoille.

2764 Tämän vuoksi komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa perustellusti todennut Akerin ja Eurocin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen. Koska kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, joiden perusteella voitaisiin päätellä Akerin ja Eurocin liittyneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ennen Tukholmassa 9.6.1986 pidettyä kokousta, 4 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Akerin ja Eurocin osallistuneen kyseiseen sopimukseen ennen kyseistä päivämäärää.

2765 Aker ja Euroc väittävät myös, ettei ETF:n ja Cembureaun välillä ole yhteyttä. Ne kiistävät komission kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa tältä osin esittämien seikkojen paikkansapitävyyden ja korostavat, ettei ETF:n kokousten ja Cembureaun kokousten eikä ETF:n kokousten osanottajien ja Cembureaun valtuuskunnan johtajien välillä ole juuri mitään vastaavuutta. Nämä kaksi kantajaa väittävät, että jos ETF olisi Cembureaun jatke, jolla rikotaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, kuten komissio väittää, kaikkien Cembureaussa edustettuina olevien yhtiöiden olisi pitänyt katsoa osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2766 On kuitenkin riittävää todeta, ilman että olisi tarpeen tutkia tämän väitteen perusteltavuutta, ettei sen perusteella voida sivuuttaa edellä 2759—2763 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia siitä, että Aker ja Euroc olivat osallistuneet useisiin ETF:n kokouksiin tai siihen liittyviin kokouksiin. Tästä syystä tämä ei muuta myöskään edellä 2764 kohdassa tehtyä päätelmää siitä, että komissio on päätöksessään perustellusti todennut Akerin ja Eurocin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

18. Cementirin tilanne

2767 Cementir väittää, ettei se ollut millään tavoin mukana ETF:n perustamisessa ja toiminnassa. Sitä ei ollut koskaan kutsuttu kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa mainittuihin kokouksiin, eikä se ollut osallistunut niihin eikä saanut tietoa kokousten sisällöstä.

2768 On todettava, ettei Cementir ole todellakaan osallistunut yhteenkään ETF:n kokouksista tai siihen liittyvistä kokouksista, joihin komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa.

2769 Komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 12 kohdassa sekä asiassa T-87/95 antamassaan vastineessa Cementirin ilmaisseen tukensa ETF:n yleissopimukselle osallistumalla "yhteen tärkeimmistä [ETF:ssä] päätetyistä toimenpiteistä eli Italian markkinoiden puolustamiseen".

2770 Kuten edellä on kuitenkin todettu (ks. 2507—2511 kohta), kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetaan ainoastaan ETF:n perustamisesta tehtyä sopimusta eikä "Cembureau Task Forcen tai European Task Forcen perustamisesta tehtyä yhtä jatkuvaa sopimusta ja kokouksissa sovittuja toimenpiteitä Länsi-Eurooppaan suuntautuvan tuonnin estämiseksi ja erityisesti Kreikasta jäsenvaltioihin suuntautuvan sementintuonnin estämiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 9 kohta). On lisäksi huomautettava, ettei komissio ole katsonut Rugbyn, Castlen, Titanin ja Heraclesin olevan vastuussa tästä sopimuksesta, vaikka se toteaa 4 artiklan 4 kohdassa niiden osallistuneen "[ETF:n] piirissä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan c alakohta) perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisiin suostuttelutoimenpiteisiin (carrot actions). Tältä osin komissio (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-87/95 27.5.1998 esittämään kirjalliseen kysymykseen 22.6.1998 annettu vastaus) on selittänyt, että kyseiset neljä yritystä eivät osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa mainittuihin kokouksiin, joten se "katsoi, ettei sillä ollut riittävästi näyttöä siitä, että ne olivat hyväksyneet ETF:n perustamisen tai olemassaolon".

2771 Näin ollen komissio ei voinut myöskään perustellusti pitää sitä, että Cementir oli osallistunut Italian markkinoiden puolustamista Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan koskeviin toimenpiteisiin, näyttönä kyseisen italialaisyrityksen osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2772 Komissio esittää asiassa T-87/95 antamassaan vastineessa vielä muutamia väitteitä.

2773 Se vetoaa ensinnäkin siihen, että Italian valtuuskunnan johtaja eli Italcementi oli ollut läsnä niissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, joissa oli tehty tärkeitä ETF:ää koskevia päätöksiä.

2774 Kuten edellä on jo kuitenkin korostettu (ks. edellä 1409 kohta), Cementirillä oli Cembureaun välittömänä jäsenenä oma valtuuskunnan johtaja. Tästä syystä, ja koska ei ole näytetty toteen, että Cementir olisi antanut Italcementin tehtäväksi edustaa sitä yhdessä ja/tai useammassa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa mainituista kokouksista, komissio ei voinut perustellusti päätellä Italcementin läsnäolosta kyseisissä kokouksissa, että Cementir olisi ollut niissä edustettuna ja että se olisi siis tästä syystä hyväksynyt ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen.

2775 Komissio vetoaa myös siihen, että Cementir oli Cembureaun välitön jäsen.

2776 Vaikka oletettaisiin, että ETF oli, kuten komissio väittää (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohta), Cembureaun jatke, tämän seikan perusteella ei kuitenkaan voida katsoa Cementirin hyväksyneen ETF:n perustamista. Kuten edellä 1553 kohdassa on jo esitetty, kuuluminen toimialajärjestöön, tässä tapauksessa Cembureauhon, ei ole peruste katsoa, että jäsen olisi automaattisesti vastuussa kyseisen järjestön piirissä toteutetuista lainvastaisista toimenpiteistä, ja jättää jäsenen oma osallistuminen kyseisiin lainvastaisuuksiin toteennäyttämättä.

2777 Komissio nojautuu vielä siihen, että ETF merkitsi sen mukaan Cementirin allekirjoittaman Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa.

2778 Vaikka tätä arviointia pidettäisiinkin perusteltuna, se ei kuitenkaan vapauta komissiota velvollisuudesta esittää näyttöä Cementirin omakohtaisesta osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Jos komission väite hyväksyttäisiin, se merkitsisi sitä, että kaikkien yritysten ja yritysten yhteenliittymien, jotka olivat tosiasiallisesti allekirjoittaneet Cembureau-sopimuksen, katsottaisiin olevan vastuussa ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen liittyvästä kilpailusääntöjen rikkomisesta ilman että olisi tarpeen tutkia, ovatko ne todellisuudessa itse osallistuneet kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2779 Komissio väittää lopuksi, että Cementir osallistui Luxemburgissa 25.—28.5.1987 pidetyn Cembureaun yleiskokouksen yhteydessä pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, ja yleiskokouksen yhteydessä käsiteltiin ETF:n kohtaloa ja tulevia tehtäviä (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 48 kohta).

2780 On kuitenkin todettava, että vaikka italialaisyritys Calcestruzzin 28.5.1987 kreikkalaistuottaja Titanille osoittamasta telexistä (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/19201) ilmenee Cementirin, kuten se myöntääkin, tavanneen Titanin Luxemburgissa 27.5.1987 yhdessä kahden italialaistuottajan Italcementin ja Unicemin kanssa, kanteen kohteena olevaan päätökseen ei sisälly mitään sellaista seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä Cementirin osallistuneen edellisessä kohdassa tarkoitettuun kokoukseen.

2781 Edellä esitetyn perusteella (2767—2780 kohta) komissio ei siis ole näyttänyt toteen Cementirin osallistumista ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2782 Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Cementirin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

D Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kesto

2783 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen liittyvän kilpailusääntöjen rikkomisen 28.5.1986 lähtien ilmoittamatta rikkomisen päättymispäivää.

2784 Edellä on jo todettu, että todetessaan päivämäärän 28.5.1986 kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäiväksi CBR:n, Aalborgin, BDZ:n, Unicemin, Unilandin, Oficemenin, Irish Cementin, Akerin ja Eurocin osalta komissio on arvioinut virheellisesti sen, milloin niiden osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen alkoi. Alkamispäivä on siis muutettava päivämääräksi 9.6.1986 CBR:n (ks. edellä 2604 kohta), BDZ:n (ks. edellä 2673 kohta), Oficemenin (ks. edellä 2720 kohta) sekä Akerin ja Eurocin (ks. edellä 2764 kohta) osalta ja päivämääräksi 9.9.1986 Aalborgin (ks. edellä 2657 kohta), Unicemin (ks. edellä 2683 kohta), Unilandin (2699 kohta) ja Irish Cementin (ks. edellä 2737 kohta).

2785 Tässä vaiheessa on tutkittava väitteet, joita tietyt kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut kantajat ovat esittäneet riitauttaakseen komission päätöksen pitää kyseisessä määräyksessä todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestoltaan määräämättömänä.

2786 Aalborg katsoo ensinnäkin komission perustamissopimuksen 190 artiklan vastaisesti laiminlyöneen selittää, miksi se oli katsonut sen olevan vastuussa ETF:stä 9.9.1986 jälkeen, jolloin Baden-Badenissa pidettiin valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokous, jossa Aalborg

kuuli viimeistä kertaa puhuttavan ETF:stä. Italcementi väittää, ettei komissio ole perustellut kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäiväksi todettua päivämäärää eli 26.3.1993.

2787 Tältä osin on todettava Italcementille, ettei komissio vahvista minkäänlaista päättymispäivää kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetulle kilpailusääntöjen rikkomiselle (ks. edellä 2783 kohta). Päivämäärä 26.3.1993 on todellisuudessa päivämäärä, jolloin kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa todetun Intercimentin perustamista koskevaan sopimukseen liittyneen kilpailusääntöjen rikkomisen katsotaan päättyneen.

2788 Perustelujen osalta on huomautettava, että komissio selittää kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleessa 14 kohdassa seuraavaa:

"Kilpailusääntöjen rikkominen on erityisen vakava sen vuoksi, että se on jatkunut pitkään ja komissio päättelee perustellusti sen edelleen jatkuvan. Vastoin Holderbankin väitettä, jonka mukaan Tark Force olisi lopetettu toukokuun 1987 lopussa, 1.6.1987 päivätyn Lafargen muistion mukaan 'vain juuri vuosi sitten perustetun elimen tehtävä rajataan jatkossa tarkasti koskemaan ainoastaan täsmällisesti määriteltyjä aiheita koskevien tietojen vaihtoa. Englantilaiset halusivat lopettaa ryhmän toiminnan, mutta sveitsiläiset saivat lopulta virkaveljensä vakuuttuneiksi siitä, että se olisi virhe: kun työkalu on kerran taottu, pidetään se käyttövalmiina'. Näyttää siis siltä, että 'työkalu' pidettiin 'käyttövalmiina' toukokuun 1987 jälkeen. Tämä näyttää erityisen todennäköiseltä sen vuoksi, että toimenpiteitä, joilla 'vakautta uhkaava' sementti pyrittiin saamaan hävitetyksi, toteutettiin vuoteen 1991 saakka (ks. edellä 28 perustelukappale), ja että Joint Trading Companyn toiminta lopetettiin vasta 26.3.1993 (ks. edellä 26 perustelukappaleen 16 kohta)."

2789 Sanotun rajoittamatta niiden väitteiden tutkimista, joissa asiallisesti riitautetaan tämä komission arviointi (ks. jäljempänä 2791—2815 kohta), nämä tiedot ovat riittävä perustelu komission päätökselle katsoa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa muun muassa Aalborgin ja Italcementin osalta todetun ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen liittyneen kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuneen määräämättömän ajan.

2790 Aalborgin ja Italcementin perustelujen puuttumiseen liittyvät väitteet on siten hylättävä.

2791 CBR, Lafarge, Unicem, Uniland, Oficemen, Italcementi ja Holderbank väittävät toiseksi, että ETF purettiin Cembureaun yleiskokouksen yhteydessä toukokuun 1987 lopussa pidetyssä kokouksessa, kuten Holderbank oli vuonna 1990 ilmoittanut vastauksena komission tietopyyntöön (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 48 kohta; asiakirja nro 33.126/18760). CBR ja Holderbank täsmentävät, että tämä purkaminen oli perusteltua sen vuoksi, että ETF:n lobbaustoiminnan tulokset olivat olleet vähäisiä. Holderbank korostaa vielä sitä, että koska ETF oli ollut epävirallinen ryhmä, komissio ei voi tehdä mitään päätelmiä sen

perusteella, ettei sen purkamisesta tehdystä virallisesta päätöksestä ole olemassa näyttöä. Blue Circle (T-88/95) väittää puolestaan, ettei ETF ollut koskaan onnistunut esittämään toteuttamiskelpoisia ideoita, joten sen toiminta oli loppunut maalis- tai huhtikuussa 1987.

2792 Oficemen ja Holderbank lisäävät, että kyseisestä toukokuussa 1987 pidetystä kokouksesta laadittu Lafargen Marichalin 1.6.1987 päivätty muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 48 kohta; asiakirjat nro 33.126/4487—4490) ei ole ristiriidassa Holderbankin komissiolle antamien tietojen (ks. ed. kohta) kanssa. Muistiosta ilmenee, että koska ETF oli saavuttanut alkuperäisen tavoitteensa, siihen osallistuneet olivat purkaneet sen harjoittaakseen jatkossa pelkkää tietojenvaihtoa. Italcementi väittää, että muistioon sisältynyt Lafargen lausuma, jonka mukaan "kun työkalu on kerran taottu, pidetään se käyttövalmiina", on asetettava oikeaan asiayhteyteensä: ETF:n purkamisesta oli päätetty toukokuun 1987 lopussa, mikä selitti sen, ettei Marichalille ollut vielä tiedotettu päätöksestä siinä vaiheessa kun hän 1.6.1987 laati muistionsa.

2793 Lafarge, Unicem, Uniland ja Italcementi arvostelevat vielä komissiota siitä, että tämä on olettanut kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuneen toukokuun 1987 jälkeenkin esittämättä mitään konkreettista seikkaa arviointinsa tueksi. Nämä kantajat, joihin Oficemen ja Holderbank tältä osin yhtyvät, kiistävät sen, että komissiolla olisi oikeus vedota siihen, että oletettuja ETF:n täytäntöönpanotoimenpiteitä olisi jatkettu vuoteen 1993, ja sillä perusteella ulottaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kesto määräämättömäksi ajaksi.

2794 Tästä on todettava, että komission kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa esittämien asiakirjojen mukaan ETF kokoontui helmikuuhun 1987 saakka tutkimaan erityisesti ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Kreikasta Länsi-Euroopan markkinoille suuntautuvan tuonnin estämiseksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 45 ja 46 kohta; asiakirjat nro 33.126/18937—18944 ja 4911—4913). Sen työryhmä "Puolustautumistoimenpiteet" piti kokouksen 17.3.1987, ja sen aikana osallistujat käsittelivät niitä uhkia, joita erityisesti Kreikasta peräisin olevan sementin tuonti niiden markkinoille aiheutti, ja esittivät toimenpiteitä, joita oli toteutettu tai suunniteltiin toteutettavan tilanteen mukaan tällaisten uhkien torjumiseksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 47 kohta; asiakirjat nro 33.126/4858—4861).

2795 Holderbankin komission tietopyyntöön antamasta vastauksesta (7.5.1990 annettu vastaus 7/b; kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 48 kohta; asiakirja nro 33.126/18760) ja Lafargen 1.6.1987 päivätystä sisäisestä muistiosta (sama kohta; asiakirjat nro 33.126/4487—4490) ilmenee, että ETF:n kohtalosta keskusteltiin Luxemburgissa toukokuun 1987 lopussa pidetyssä kokouksessa.

2796 Nämä eri seikat osoittavat, että yhteisymmärrys, jonka perusteella ETF oli perustettu, oli säilynyt toukokuun 1987 loppuun saakka. Sen sijaan ei voida ajatella, että yhteisymmärrys olisi jatkunut sen jälkeen.

2797 Kuten komissio huomauttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 53 artiklan 14 kohdassa, Lafargen 1.6.1987 päivätyssä sisäisessä muistiossa todetaan seuraavaa:

"European Task Force (ETF) — Vain hädin tuskin vuosi sitten perustetun elimen tehtävä rajataan jatkossa tarkasti koskemaan ainoastaan täsmällisesti määriteltyjä aiheita koskevien tietojen vaihtoa. Englantilaiset halusivat lopettaa ryhmän toiminnan, mutta sveitsiläiset saivat lopulta virkaveljensä vakuuttuneiksi siitä, että se olisi virhe: kun työkalu on kerran taottu, pidetään se käyttövalmiina"

2798 Komissio ei kuitenkaan esitä mitään näyttöä siitä, että ETF olisi Luxemburgissa toukokuun lopussa 1987 pidetyn kokouksen jälkeen vielä kokoontunut tutkimaan toteutettuja tai suunniteltuja ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä.

2799 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2—4 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden kesto ei missään tapauksessa voi olla perusteena arvioitaessa 4 artiklan 1 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa. Viimeksi mainittu kilpailusääntöjen rikkominen liittyy näet, kuten edellä 2507—2511 kohdassa on täsmennetty, ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen eikä ETF:n perustamisesta tehtyyn yhteen jatkuvaan sopimukseen ja Kreikkaa koskevan ongelman ilmenemisen vuoksi toteutettuihin toimenpiteisiin.

2800 Komissio viittasi kirjallisessa käsittelyssä vielä julkisasiamies Sir Gordon Slynnin edellä 439 kohdassa mainitussa asiassa Musique Diffusion française ym. vastaan komissio esittämään ratkaisuehdotukseen (Kok. s. 1914, s. 1941), jonka mukaan "kartellin on katsottava jatkuvan siitä hetkestä, josta lähtien sen olemassaolo on näytetty toteen, siihen hetkeen saakka, kun vastakkainen asiantila on näytetty toteen". Komission mukaan asianosaisten on näytettävä toteen, että ne olivat lopettaneet ETF:n toiminnan virallisesti.

2801 Tältä osin on korostettava, että kyseiseen ratkaisuehdotukseen liittynyt asia koski jälleenmyyjien välistä yhdenmukaistettua menettelytapaa, jossa estettiin Saksasta ja Yhdistyneestä kuningaskunnasta peräisin olevien merkkituotteiden tuonti Ranskaan, jotta hintataso pysyisi korkeampana kyseisessä jäsenvaltiossa. Sir Gordon Glynn toteaa ratkaisuehdotuksessaan (s. 1941) seuraavaa: " — — yhdenmukaistettu menettelytapa voi pysyä voimassa, vaikka sitä ei sovellettaisikaan nimenomaisin toimenpitein. Jos näet menettelytapa on riittävän tehokas ja laajalti tunnettu, sen soveltamisen varmistaminen ei edellytä toimenpiteitä. Saattaa olla tilanteita, joissa siitä, ettei mitään näyttöä yhdenmukaistetun menettelytavan soveltamiseksi toteutetuista toimenpiteistä ei ole olemassa, voitaisiin ajatella menettelytavan päättyneen. Tämä on kuitenkin näyttökysymys, jota on arvioitava kuhunkin yksittäistapaukseen liittyvien seik-

kojen perusteella [— —] Voidaan ehkä viitata Amerikan Yhdysvaltojen Court of Appealsin ratkaisuun asiassa US vastaan Stromberg ym. (268 F 2d.256), jossa kyseinen tuomioistuin katsoi, että kartellin on katsottava jatkuvan siitä hetkestä, josta lähtien sen olemassaolo on näytetty toteen, siihen hetkeen saakka, kun vastakkainen asiantila on näytetty toteen."

2802 Sir Gordon Slynn ei siis pyri väittämään, että jos komissio on näyttänyt toteen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen kartellin olemassaolon, kyseiseen kartelliin osallistuneiden osapuolten on automaattisesti osoitettava kartellin päättyneen. Tällainen käännetty todistustaakka voisi tulla kysymykseen vain tiettyyn yksittäistapaukseen liittyvien erityisten seikkojen vuoksi. Oikeuskäytännöstä ilmenee joka tapauksessa, että komission on näytettävä toteen kartellin olemassaolon lisäksi myös sen kesto (edellä 270 kohdassa mainittu asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 79 kohta).

2803 Komissio on tässä tapauksessa perustellusti todennut ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen olemassaolon. Tämä sopimus on aivan eriluonteinen kuin Sir Gordon Slynnin edellä mainitussa ratkaisuehdotuksessaan tutkima yhdenmukaistettu menettelytapa. Yhdenmukaistetun menettelytavan noudattaminen ei edellyttänyt erityisiä nimenomaisia toimenpiteitä, mutta kyseinen sopimus koski sellaisen työryhmän perustamista, jonka tehtävänä oli tutkia ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä, joilla voitaisiin estää tuonti Länsi-Eurooppaan.

2804 Tällaisessa tilanteessa komissio ei voi olettaa, ettei kyseinen sopimus olisi päättynyt, kun se ei ole kyennyt osoittamaan, että ETF olisi toukokuun 1987 lopun jälkeen vielä kokoontunut tutkimaan tällaisia ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä.

2805 Koska ETF oli epävirallinen työryhmä, jolla ei ollut sääntöjä eikä perustamiskirjaa, komissio ei voi vedota siihen, ettei sen virallisesta purkamisesta ole näyttöä, väittäessään, ettei sen perustamisesta tehdyn sopimuksen voimassaoloaika ole päättynyt.

2806 On siis lopuksi todettava, ettei komissio menetellyt perustellusti katsoessaan ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen liittyneen kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuneen toukokuun 1987 lopun jälkeenkin. Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan tämän kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuneen 31.5.1987 jälkeenkin. Tämä päätelmä pätee sekä edellä 2791—2793 kohdassa yksilöityjen kantajien että niiden muiden kantajien osalta, joita kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta koskee [Cementiriä lukuun ottamatta (ks. edellä 2782 kohta)], koska kaikki kiistävät aineellisesti kyseisen määräyksen lainmukaisuuden.

2807 Unilandille, Oficemenille, Italcementille ja Blue Circlelle on vielä täsmennettävä, että vaikka asiakirjaan nro 33.126/18950, johon komissio vetoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 48 kohdassa pyrkiessään osoittamaan, että ETF:tä pyrittiin kokoamaan uudelleen maaliskuun ja toukokuun 1987 välisenä aikana, ei voida vedota niitä vastaan, tämä ei

muuta niiden osalta päätelmiä, joita on tehty edellä 2794—2806 kohdassa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestosta. Kuten edellä 2795 kohdassa on esitetty, asiakirjoista nro 33.126/18760 ja 4487—4490 ilmenee, että ETF:n kohtaloa käsiteltiin Luxemburgissa toukokuun 1987 lopussa pidetyssä kokouksessa, mikä osoittaa, että yhteisymmärrys, jonka perusteella ETF oli perustettu, oli säilynyt.

2808 Holderbankin osalta on todettava, että vaikka edellä 2795 kohdassa mainittuun Lafargen 1.6.1987 päivättyyn sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/4487—4490) ei voidakaan vedota sitä vastaan (ks. edellä 377 kohta), tämäkään ei kumoa sitä koskevilta osin edellä 2794—2806 kohdassa esitettyä selvitystä kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestosta. Holderbankin komissiolle antamien omien lausumien mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 48 kohta; asiakirja nro 33.126/18760) "ETF:n purkamisesta päätettiin virallisesti toukokuun 1987 lopussa Luxemburgissa pidetyn Cembureaun kokouksen yhteydessä", mikä osoittaa sen, että yhteisymmärrys, jonka perusteella ETF oli perustettu, oli säilynyt siihen saakka.

2809 Dyckerhoff (T-35/95), Ciments français (T-39/95), Aalborg (T-44/95) ja Uniland (T-58/95) kiistävät sen, kuinka pitkään niiden on katsottu osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, ja korostavat, etteivät ne enää tietyn päivän jälkeen osallistuneet ETF:n kokouksiin tai siihen liittyviin kokouksiin.

2810 Dyckerhoff väittää katsoneensa, ettei sillä ollut enää mitään intressiä olla yhteydessä kilpailijoihinsa sen jälkeen, kun komission korkeimmille tahoille oli 6.11.1986 ilmoitettu Kreikan hallituksen menettelystä. Tämän jälkeen se ei ollut enää osallistunut yhteenkään kokoukseen tai tähän asiaan liittyviin toimenpiteisiin. Sen osallistuminen ETF:ään oli siis kestänyt enintään kuusi kuukautta eli 28.5.—6.11.1986.

2811 Ciments français huomauttaa, etteivät ETF:n "valtuuskuntien johtajat" kokoontuneet enää keskustelemaan kreikkalaiskysymyksestä tavattuaan komission jäsenen Sutherlandin 6.11.1986.

2812 Aalborg väittää, että 5.11.1986 pidetyn kokouksen, jossa valmisteltiin seuraavaksi päiväksi Sutherlandin kanssa sovittua tapaamista, jälkeen se ei ollut enää osallistunut yhteenkään kokoukseen ETF:n piirissä. Sille ei myöskään ollut tiedotettu sen toiminnasta. ETF ei ollut pyytänyt siltä kannanottoa mihinkään kysymykseen Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn kokouksen jälkeen. Tulkittiinpa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa kuvattuja tosiseikkoja miten hyvänsä, sen mielestä on siis poissuljettua, että Aalborg olisi rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa 9.9. tai 5.11.1986 jälkeen.

2813 Uniland väittää lopuksi, ettei sen voida minkään seikan perusteella katsoa osallistumineen ETF:ään 6.11.1986 jälkeen, jolloin Rumeu osallistui siinä vaiheessa toiseen ja samalla viimeiseen kokoukseensa.

2814 On kuitenkin todettava, etteivät nämä kantajat ole esittäneet mitään näyttöä siitä, että hyväksyttyään ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen ne olisivat avoimesti ilmoittaneet muille osallistujille esimerkiksi viimeisessä kokouksessa, johon ne siinä vaiheessa osallistuivat, etteivät ne hyväksyneet sitä, että ETF tutki ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä, joilla sementin halpatuonti Länsi-Eurooppaan pyrittiin estämään.

2815 On siis katsottava, että ne kannattivat tätä toimenpidettä sen loppuun asti — siten kuin sen päättymistä on arvioitu edellä 2794—2806 kohdassa — tai ainakin ne antoivat tämän vaikutelman muille osanottajille (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

E Oikeus tutustua asiakirjoihin

1. Alustavat huomautukset

2816 Cembureau (T-26/95), Dyckerhoff (T-35/95), SFIC (T-36/95), Ciments français (T-39/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), BDZ (T-48/95), Unicem (T-50/95), Asland (T-55/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Irish Cement (T-60/95), Italcementi (T-65/95), Holderbank (T-68/95), Åker (T-70/95), Euroc (T-71/95) ja Blue Circle (T-88/95) esittävät useita huomautuksia, jotka perustuvat asiakirjoihin, joihin ne saivat tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen, oikeutta tutustua asiakirjoihin koskeneiden prosessinjohtotoimien perusteella. Ne väittävät, että koska komissio on antanut niille vain rajoitetut oikeudet tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistoonsa hallinnollisen menettelyn aikana, se ei ole antanut niille mahdollisuutta tutustua niiden puolesta puhuviin asiakirjoihin ja on tällä tavoin loukannut niiden puolustautumisoikeuksia todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen niiden osalta.

2817 Cementir (T-87/95) esittää edellä mainittujen prosessinjohtotoimien perusteella useita asiakirjoja, jotka olisivat sen mukaan olleet hyödyllisiä hallinnollisessa menettelyssä sen puolustautuessa sen osallistumista ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen koskevaa väitettä vastaan. Sen huomautusten perusteltavuutta ei kuitenkaan ole enää tarpeen arvioida, koska edellä on jo todettu, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Cementirin osallistuneen kyseiseen sopimukseen (ks. edellä 2767—2782 kohta).

2. Asia T-26/95, Cembureau vastaan komissio

2818 Cembureau (T-26/95) väittää 10.2. ja 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan, ettei missään niistä asiakirjoista, joihin se on saanut tutustua edellä 2816 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien perusteella, ole mitään näyttöä sen yhteyksistä ETF:ään lukuun ottamatta sitä, että joissain asiakirjoissa on käytetty yksittäisiä epätäsmällisiä ilmaisuja "valtuuskuntien johtajat" ja että muutamissa kohdin viitataan hyviin rajoitettuun rooliin, joka kahdella sen henkilöstöön kuuluneella henkilöllä oli kahdessa ensimmäisessä ETF:ää valmistelleessa kokouksessa. Sitä vastoin Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevaan asiakirjakansioon sisältyvät todisteet tukevat sen mukaan päätelmää, jonka mukaan "kreikkalaisongelma" ei koskenut millään tavoin Cembureauta, koska CMF ja yksittäiset yritykset käsittelivät sitä (asiakirjat nro 33.126/17160—17172, 17178 ja 17179) ylimmällä poliittisella tasolla Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen kanssa käydyissä neuvotteluissa ja Yhdistyneen kuningaskunnan toiminnan ansiosta (asiakirjat nro 33.126/17157—17165, 17180—17184, 17191—17194, 17219—17225, 17624, 17625, 17631—17633, 17635—17638, 17641—17654, 10827 ja 10828). Näistä kuten useista muistakin asiakirjoista (asiakirjat nro 33.126/11188, 11189, 10842—10844, 11072, 10827, 10828, 11123—11127, 11130, 11131, 11165—11169, 11171—11175, 11178, 11179, 11000, 11001, 11243, 11244, 7725—7740, 15351—15353, 15363, 15355, 15388, 15364—15367, 16087, 16088, 16091—16110 ja 16122—16126) käy myös ilmi "kreikkalaisongelmaan" liittyneiden tiedotuskampanjan ja Ison-Britannian viranomaisiin (hallitus ja parlamentti) ja Euroopan parlamentin jäseniin kohdistetun painostuksen sekä komission kanssa käytyjen neuvonpitojen laajuus. Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevasta asiakirja-aineistosta käy niinikään ilmi, että Kreikan hallitus oli suositellut maansa sementintuottajille ryhtymistä yhteydenpitoon brittiläisten tuottajien kanssa "kreikkalaisongelman" ratkaisemiseksi (asiakirjat nro 33.126/17178 ja 17179). Ongelman ratkaiseminen ei siis ollut ollut seurausta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimista. Cembureaun mukaan on myös huomionarvioista, että Ranska ei ottanut yhteyttä Cembureauhon vaan Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukseen ja DTI:hin (ks. edellä 416 kohta) joutuessaan ratkaisemaan Kreikasta peräisin olevaan tuontiin liittyviä ongelmia (asiakirjat nro 33.126/17219—17225). Cembureau arvioi, että jos sillä olisi ollut tilaisuus tutustua kaikkeen tähän aineistoon hallinnollisen menettelyn aikana, se olisi kyennyt korostamaan sitä, ettei sen henkilöstön, johtajien, valiokuntien tai edustuksellisten elinten osallistumisesta näihin toimenpiteisiin ja poliittiseen painostukseen ollut minkäänlaista näyttöä, ja kumoamaan komission väitteet, joiden mukaan se olisi ollut keskeisessä asemassa ETF:n organisaatiossa ja toiminnassa.

2819 On kuitenkin korostettava, ettei komissio ole koskaan kiistänyt sitä, että Kreikasta peräisin olevaan tuontiin liittyneiden ongelmien ilmettyä kansallisiin (etenkin Ison-Britannian ja Kreikan) ja yhteisön (komissio, Euroopan parlamentti) viranomaisiin oli kohdistettu laaja tiedotus- ja painostuskampanja Kreikasta peräisin olevan halpatuonnin vaikutuksista (väitetiedoksiannon 16 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 2 kohta ja 25 perustelukappaleen 12, 19, 36, 42, 43, 44, 45 ja 47 kohta). Komissio käsitteli kanteen kohteena olevassa päätöksessä kuitenkin vain niitä toimenpiteitä, joissa oli menty näitä menettelytapoja pidemmälle (kanteen kohteena olevan päätöksen alaviite 115). Huomautukset, joita Cembureau olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä korostaakseen Kreikan viennistä aiheutuneita poliittisia toimenpiteitä, olisivat siis vain voineet valottaa yhtä näkökulmaa tästä asiakirja-aineistosta, jonka komissio on tuonut asianmukaisesti esiin. Niiden perusteella ei sitä vastoin olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että samalla kun Kreikasta peräisin olevan sementin

tuonnin uhatessa Länsi-Euroopan markkinoita oli ryhdytty poliittisiin toimenpiteisiin, oli perustettu ETF siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Euroopan markkinoille suuntautuvan sementin halpatuonnin (lähinnä Kreikasta peräisin olevan tuonnin) estämiseksi.

2820 Vaikka nämä huomautukset olisikin voitu esittää hallinnollisessa menettelyssä, ei niiden perusteella olisi voitu sivuuttaa objektiivisia toteamuksia, jotka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 2 kohdassa ja 25 perustelukappaleen 1 ja 2 kohdassa Cembureaun johtajan Dutronin osallistumisesta Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen ja Cembureaun toisen johtajan Collisin osallistumisesta Zürichissä 3.6.1986 pidetyn kokouksen tiettyyn vaiheeseen. Niiden perusteella ei siis olisi voitu päätellä, ettei Cembureau olisi osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2821 Niiden perusteella ei siis olisi ollut vähäistäkään mahdollisuutta siihen, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Cembureau ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

3. Asia T-35/95, Dyckerhoff vastaan komissio

2822 Dyckerhoff väittää, että asiakirjat, joihin se on saanut tutustua edellä 2816 kohdassa tarkoitettujen prosessinjohtotoimien perusteella, olisivat tukeneet hallinnollisessa menettelyssä sen puolustusta, jonka mukaan ETF:n toiminta ja sen rooli ETF:ssä olivat lainmukaisia.

2823 Dyckerhoff esittää väitteensä tueksi yhdeksän perustelua.

2824 Se korostaa ensinnäkin 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, ettei sen nimeä mainita kertaakaan Heraclesin tiettyihin pöytäkirjoihin sisältyneessä ETF:ää koskeneessa yksityiskohtaisessa selvityksessä (asiakirjat nro 33.126/19875—19887), mikä sen mukaan osoittaa, ettei se ollut mukana ETF:ssä.

2825 On kuitenkin todettava, että vaikka näiden asiakirjojen perusteella olisikin voitu esittää huomautuksia hallinnollisessa menettelyssä, niiden perusteella ei olisi voitu sivuuttaa objektiivisia toteamuksia, jotka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1, 9, 23 ja 39 kohdassa kyseisen saksalaisyrityksen osallistumisesta Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen, Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen, Baden-Bade-

nissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen sekä Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn Euroopan sementtiteollisuuden edustajien kokoukseen. Tästä syystä niiden perusteella ei olisi voitu päätellä, ettei Dyckerhoff olisi osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2826 Dyckerhoff väittää toiseksi 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan tiettyjen Italiaa ja Espanjaa koskeviin asiakirja-aineistoihin sisältyvien asiakirjojen (asiakirjat nro 33.126/12060, 12061 ja 12063 sekä 33.322/1390—1394) osoittavan, että muut sementintuottajat ja kansalliset järjestöt olivat, kuten sekin, nähneet ETF:n piirissä käydyissä keskusteluissa ja toteutetuissa toimenpiteissä lainmukaisen mahdollisuuden toteuttaa polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan.

2827 Kyseisiin asiakirjoihin sisältyvät kuitenkin Unicemin vastaukset komission väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen antamiseen johtaneessa menettelyssä esittämiin kysymyksiin sekä Oficemenin vastaukset Tribunal de Defensa de la Competencian esittämiin kysymyksiin. Näissä vastauksissa Unicem ja Oficemen kiistävät sen, että ETF:n kokousten perusteella olisi ryhdytty toimenpiteisiin kreikkalaistuottajia kohtaan. Tällaisten kiistämisten perusteella ei selvästikään olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 15 ja 24 kohdassa ja 53 perustelukappaleen 7 kohdassa tarkoitettujen asiakirjojen otteita, joihin komissio on perustellusti nojautunut näyttääkseen toteen ETF:n kilpailunvastaisen tarkoituksen, eikä edellä 2825 kohdassa mainittuja objektiivisia toteamuksia, joiden perusteella komissio on katsonut Dyckerhoffin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen liittyvään kilpailusääntöjen rikkomisen.

2828 Dyckerhoff tuo kolmanneksi 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan esiin SFIC:n kokouksen esityslistan (asiakirja nro 33.126/14828), joka sen mukaan osoittaa tuottajien ja kansallisten järjestöjen ryhtyneen erillisiin ja toisistaan riippumattomiin toimenpiteisiin Kreikasta peräisin olevaa vientiä koskeneen kysymyksen tultua esiin. Nämä tiedot ovat sen mukaan siis ristiriidassa sen kanssa, että samaan aikaan olisi ollut olemassa eurooppalaista yhteistoimintaa Kreikasta peräisin olevaa vientiä vastaan.

2829 Dyckerhoff lisää, että tällaisia erillisiä ja toisistaan riippumattomia toimenpiteitä kohdistettiin myös muualta kuin Kreikasta peräisin olevaa vientiä vastaan, mikä sen mukaan osoittaa, ettei ollut tarpeen organisoida eurooppalaista yhteistoimintaa Kreikasta peräisin olevaa vientiä vastaan. Se viittaa ensinnäkin Ranskan markkinoihin liittyviin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/5695—5698, 5637—5640, 5651—5656, 5657—5659, 5709—5713 ja 5714—5724). Se pohtii, miksi Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan olisi pitänyt taistella ETF:n järein asein, kun muilta markkinoilta peräisin olevasta samanlaisesta tuonnista oli keskusteltu vain kansallisella tasolla. Tämän jälkeen se viittaa Espanjan markkinoita koskeviin asiakirjoihin eli Oficemenin pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.322/1311—1318) ja Aslandin hallituksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.322/1604, 1607 ja 1608), joissa käsitellään vain kansallisia tuontia vastaan kohdistettavia toimenpiteitä.

2830 On kuitenkin todettava, että vaikka Dyckerhoff olisikin voinut esittää huomautuksensa hallinnollisessa menettelyssä, niiden perusteella ei olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti osoittanut 53 perustelukappaleessa, että "kreikkalaisongelman" ilmenemisen vuoksi oli tietyillä markkinoilla toteutettujen erillisten toimenpiteiden lisäksi perustettu useiden eurooppalaisten yritysten, joihin myös Dyckerhoff kuului, ja yritysten yhteenliittymien monenvälinen kartelli, mikä oli johtanut ETF:n perustamiseen tutkimaan ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Euroopan markkinoille suuntautuvan lähinnä Kreikasta peräisin olevan sementin halpatuonnin estämiseksi.

2831 Dyckerhoff mainitsee 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan neljänneksi Italcementin sisäisen muistion otteet, jotka liittyvät tuontiin Kreikasta (asiakirjat nro 33.126/2950, 2951 ja 1954) ja joihin ei sen mukaan sisälly mitään suoraa mainintaa ETF:stä tai muista ETF:n jäseninä olevista yrityksistä tai järjestöistä. Näistä otteista käy sen mielestä ilmi, että Italiassa "kreikkalaisongelmaa" oli käsitelty yhdessä Jugoslavian viennistä aiheutuneiden ongelmien kanssa. Vaikka näissä otteissa mainitaan suoraan ETF:n toimenpiteitä erään Kreikan markkinoille suunnatun hyökkäyksen yhteydessä, siinä ei sen mukaan kuitenkaan viitata mihinkään ETF:n piirissä päätettyyn tai koordinoituun toimenpiteeseen.

2832 On kuitenkin todettava, että Dyckerhoff tulkitsee kahdella keskenään ristiriitaisella tavalla kyseistä Italcementin muistiota. Se väittää ensinnäkin, etteivät muistion otteet liity suoraan ETF:ään, ja toisaalta, että kyseisissä otteissa mainitaan suoraan ETF:n toimenpiteitä. Todellisuudessa muistion laatija on tarkastellut ETF:n toimintaa omassa erillisessä luvussa (asiakirja nro 33.126/2950) otsikon "2. Task Forcen toiminta" alla.

2833 Dyckerhoff ei myöskään selvitä sitä, miten huomautukset, joita se olisi voinut esittää hallinnollisen menettelyn aikana korostaakseen sitä, että Italiassa käsiteltiin Kreikan ja Jugoslavian kysymyksiä yhdessä, olisivat voineet olla merkityksellisiä sen puolustautuessa ETF:ää koskevia väitteitä vastaan.

2834 Missään tapauksessa niiden huomautusten perusteella, joita se olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä tästä Italcementin muistiosta, ei olisi voitu sivuuttaa edellä 2825 ja 2830 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia, joiden perusteella komissio on perustellusti todennut Dyckerhoffin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen, jolla pyrittiin estämään sementin halpatuonti Länsi-Eurooppaan.

2835 Dyckerhoff siteeraa viidenneksi 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja (asiakirjat nro 33.126/14832, 17129, 17140, 17171, 17176, 17187, 17193, 17196, 17071, 17158 ja 19875—19887), jotka sen mukaan osoittavat, että kansalliset järjestöt, etenkin Ranskan ja Ison-Britannian kansalliset järjestöt olivat kääntyneet kansallisten viranomaisten puoleen kertoakseen Kreikasta peräisin olevaan tuontiin liittyvistä huolistaan. Se muistuttaa

tässä yhteydessä aina todenneensa (väitetiedoksiantoon annetun vastauksen s. 60 ja kannekirjelmän s. 92), että niillä ETF:n toimenpiteillä, joihin se oli osallistunut, pyrittiin yksinomaan tekemään polkumyyntiä koskeva kantelu komissiolle. Se vetoaa lisäksi Oficemenin pöytäkirjaan, joka koskee tuontia Tunisiasta ja jossa viitataan toimenpiteisiin, joihin oli tarkoitus ryhtyä kansallisia ja yhteisön viranomaisia kohtaan, liittämättä kyseistä pöytäkirjaa kuitenkaan huomautuksiinsa.

2836 Dyckerhoff mainitsee 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan 2.9.1986 päivätyn Blue Circlen sisäisen muistion, josta ilmenee sen mukaan Euroopan sementintuottajien tahto vaatia komissiota ryhtymään toimenpiteisiin Kreikasta peräisin olevan sementin tuontia vastaan, koska sen katsottiin olevan ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa (asiakirjat nro 33.126/11023—11025). Se mainitsee myös kaksi Blue Circlen käsinkirjoitettua muistiota, jotka liittyvät syyskuussa 1986 pidetyn ETF:n kokouksen valmisteluun ja joiden sisällöstä ilmenee Dyckerhoffin mukaan, että valmistelun kohteena olivat ainoastaan Euroopan parlamenttiin ja komissioon kohdistetut poliittiset toimenpiteet (asiakirjat nro 33.126/11028—11034), sekä Blue Circlen John Milnen 17.9.1986 päivätyn telekopion, joka osoittaa sen, että Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä kokouksessa käytiin keskusteluja yksinomaan poliittisista huolenaiheista (asiakirja nro 33.126/11079). Se mainitsee vielä useita asiakirjoja, jotka sen mukaan osoittavat ETF:n toimenpiteiden lainmukaisuuden, koska niissä luetellaan toimenpiteet, joita sementintuottajat ja niiden kansalliset järjestöt olivat toteuttaneet kansallisia viranomaisia kohtaan (asiakirjat nro 33.126/16494, 16495, 16467, 16469—16471, 16473—16487, 15364—15366, 11125, 11126 ja 11127). Lopuksi se tuo esiin Euroopan parlamentin jäsenten kanssa Strasbourgissa 9. ja 10.9.1986 pidetystä kokouksesta laaditun, Blue Circlen 5.9.1986 päivätyn sisäisen muistion, joka sen mukaan osoittaa, ettei aloite näihin toimenpiteisiin ryhtymiseksi ollut tullut saksalaistuottajilta (asiakirjat nro 33.126/11052 ja 11053).

2837 On kuitenkin todettava, että toisin kuin Dyckerhoff pyrkii väittämään, asiakirjoissa nro 33.126/11028—11034 ei anneta erilaista kuvaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21—33 kohdassa kuvatuista Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyistä kahdesta kokouksesta. Näihin asiakirjoihin käsin tehdyissä merkinnöissä viitataan vain siihen, että Baden-Badenissa pidettiin kokous 9.9.1986 täsmentämättä sen tarkoitusta ja sitä, että seuraavana päivänä pidettäisiin kokous Strasbourgissa Euroopan parlamentin jäsenten kanssa. Nämä tiedot eivät siis ole ristiriidassa niiden toteamusten kanssa, jotka ilmenevät kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21—33 kohdasta, eli että Baden-Badenissa pidettiin 9.9.1986 ensin keskipäivän aikaan ETF:n kokous, jossa valmisteltiin ETF:n valtuuskuntien johtajien ja edustajien kokousta, ja iltapäivän päätteeksi viimeksi mainittu kokous, jonka aikana käsiteltiin peräjälkeen ETF:n perustamista, sen kilpailunvastaisia tavoitteita, sen kokoonpanoa, sen töiden järjestämistä ja erilaisia ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä, jotka oli annettu sen tutkittaviksi.

2838 Samaa on todettava Blue Circlen 17.9.1986 päivätystä telekopiosta (asiakirja nro 33.126/11079): vaikka tässä asiakirjassa viitataan yksinomaan edellisellä viikolla Baden-Badenissa pidetyn kokouksen jälkeisiin poliittisiin näkökohtiin, sen perusteella ei voida sivuuttaa edellisessä kohdassa tehtyjä objektiivisia toteamuksia.

2839 Lisäksi edellä on jo todettu (ks. 2819 kohta), ettei komissio ole koskaan kiistänyt sitä, että Kreikasta peräisin olevaan tuontiin liittyneiden ongelmien ilmettyä kansallisiin viranomaisiin oli kohdistettu laaja tiedotus- ja painostuskampanja, mutta se käsitteli kanteen kohteena olevassa päätöksessä vain niitä toimenpiteitä, joissa oli menty näitä menettelytapoja pidemmälle (kanteen kohteena olevan päätöksen alaviite 115). Huomautukset, joita Dyckerhoff olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä korostaakseen Kreikan kysymykseen liittyneitä poliittisia näkökohtia, olisivat siis vain voineet valottaa yhtä näkökulmaa tästä asiakirja-aineistosta, jonka komissio on tuonut asianmukaisesti esiin. Niiden perusteella ei sitä vastoin olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että samalla kun Kreikasta peräisin olevan sementin tuonnin uhatessa Länsi-Euroopan markkinoita oli ryhdytty poliittisiin toimenpiteisiin, oli perustettu ETF siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Euroopan markkinoille suuntautuvan sementin halpatuonnin (lähinnä Kreikasta peräisin olevan tuonnin) estämiseksi. Näiden huomautusten perusteella ei olisi myöskään voitu sivuuttaa edellä 2825 kohdassa mainittuja objektiivisia toteamuksia, joiden mukaan Dyckerhoff oli osallistunut useisiin ETF:ään liittyneisiin kokouksiin ja sen lainvastaisiin toimenpiteisiin.

2840 Kuudenneksi Dyckerhoff väittää 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, ettei komissio ole maininnut väitetiedoksiannon Kreikan markkinoihin liittyviä tosiseikkoja koskevassa esityksessään (7 luku) polkumyynnin vastaista menettelyä, jota eurooppalaiset tuottajat suunnittelivat, eikä kreikkalaistuottajia suosivia valtion toimenpiteitä, vaikka näihin toimenpiteisiin viitattiin useissa asiakirjoissa (asiakirjat nro 33.126/19882 ja 19884).

2841 Komissio toteaa kuitenkin kanteen kohteena olevan päätöksen sivun 113 alaviitteessä, että "liittyessään Euroopan yhteisöön Kreikan sementtiteollisuus sai useita valtiontukia" ja viittaa tämän jälkeen useisiin päätöksiin, joita se on tehnyt näiden tukien osalta sekä sinä aikana, jona ETF oli toiminnassa, että sen jälkeen. Komissio käsittelee kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 8 kohdassa yksityiskohtaisesti Lafargen 12.3.1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa esittämiä perusteluja, joiden mukaan "[perustamissopimuksen] 85 artiklan 1 kohtaa ei sovellettaisi [ETF:n] jäseniin sen vuoksi, että nämä ovat puolustautuneet laillisesti Kreikan valtion viranomaisilta lainvastaisia tukia saavien kreikkalaistuottajien vientiä vastaan". Komissio oli siis ymmärtänyt hallinnollisessa menettelyssä varsin hyvin taloudellisen asiayhteyden, joka edelsi eurooppalaisten tuottajien reaktioita Kreikasta peräisin olevaa tuontia kohtaan. Tästä syystä huomautukset, joita Dyckerhoff olisi tuolloin voinut esittää asiakirjojen nro 33.126/19882 ja 19884 perusteella, olisivat olleet täsmälleen samoja kuin ne, jotka on jo otettu asianmukaisesti huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

2842 Seitsemänneksi Dyckerhoff tuo esiin 5.1.1988 päivätyissä huomautuksissaan useita Blue Circlen teleksejä, jotka liittyvät 10.9.1986 pidetyn ETF:n kokouksen valmisteluun. Yhdessäkään näistä telekseistä ei mainita Dyckerhoffia, mikä kyseisen saksalaisyrityksen mukaan osoittaa, ettei se ollut osallistunut ETF:n oletettujen toimenpiteiden suunnitteluun ja valmisteluun (asiakirjat nro 33.126/11010—11012). Dyckerhoff esittää saman väitteen ETF:n 21.10.1986 ja tammikuussa, maaliskuussa ja toukokuussa 1987 pidettyihin kokouksiin liittyvien teleksien perusteella (asiakirjat nro 33.126/15343—15347, 18874—18894, 18901—18918, 18950, 18951, 18953—18955 ja 18956—18960).

2843 Komissio ei ole kuitenkaan koskaan väittänyt, että 10.9.1986 olisi pidetty ETF:n kokous. Se toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21 kohdassa, että ETF kokoontui Baden-Badenissa 9.9.1986 keskipäivän aikaan, mutta ei väitä Dyckerhoffin osallistuneen kyseiseen kokoukseen. Se ei myöskään väitä kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että Dyckerhoff olisi osallistunut 21.10.1986 ja 9.1.1987 pidettyihin ETF:n kokouksiin, työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen tai toukokuun 1987 lopussa pidettyyn kokoukseen, jossa käsiteltiin ETF:n kohtaloa. Kuten edellä 2825 kohdassa todettiin, komissio on todennut Dyckerhoffin osallistuneen Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen, Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen sekä Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn Euroopan sementtiteollisuuden edustajien kokoukseen. Näitä objektiivisia toteamuksia, joiden perusteella komissio on katsonut Dyckerhoffin osallistuneen ETF:n perustamista koskeneeseen kilpailusääntöjen rikkomiseen, ei olisi voitu sivuuttaa sellaisten huomautusten perusteella, joita kyseinen saksalaisyritys olisi saattanut esittää hallinnollisessa menettelyssä edellisessä kohdassa mainittujen asiakirjojen perusteella.

2844 On vielä lisättävä, että komissio ottaa kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 4 kohdassa kantaa "tiettyjen yritysten ja yritysten yhteenliittymien väitteeseen, jonka mukaan niiden ei voitaisi katsoa olevan vastuussa tutkituista toimenpiteistä, koska ne eivät ole osallistuneet Task Forcen tai sen alaisena toimineiden työryhmien kokouksiin vaan ainoastaan valtuuskuntien johtajien kokouksiin". Komissio on siis ottanut Dyckerhoffin tässä vaiheessa esittämien huomautusten kaltaiset huomautukset täysin huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

2845 Kahdeksanneksi Dyckerhoff mainitsee 5.1.1988 päivätyissä huomautuksissaan Blue Circlen 28.8.1986 päivätyn sisäisen muistion (asiakirja nro 33.126/11013), jossa viitataan epäonnistumiseen, jonka muistion laatija oli kokenut pyrkiessään luomaan eurooppalaisen rintaman Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan. Näistä tiedoista ilmenee Dyckerhoffin mukaan se, ettei se ollut osallistunut poliittisten toimenpiteiden lisäksi muiden eurooppalaistuottajien kanssa yhteisiin toimenpiteisiin.

2846 Toisin kuin Dyckerhoff väittää, kyseisessä asiakirjassa ei kuitenkaan viitata siihen, että Blue Circle olisi epäonnistunut yrityksessään luoda yhteinen eurooppalaisrintama Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan. Se korostaa ainoastaan niitä suuria vaikeuksia, joita sillä oli yhtäältä näyttää toteen "kreikkalaistuottajien välinen salainen yhteistyö" ja toisaalta päästä kaiken kattavaan järjestelyyn eurooppalaistuottajien kanssa.

2847 Missään tapauksessa niiden huomautusten perusteella, joita Dyckerhoff olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä tähän asiakirjaan nojautuen, ei olisi voitu sivuuttaa edellä 2825 ja 2830 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia, jotka koskevat ETF:n perustamista vuoden 1986 puolivälissä reagoimaan rakennettavan yhteisrintaman avulla tuontiin, joka uhkasi Länsi-Euroopan eri markkinoiden vakautta, ja joiden perusteella komissio on perustellusti todennut Dyckerhoffin osallistuneen kyseiseen kartelliin.

2848 Yhdeksänneksi Dyckerhoff väittää 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan, että Holderbankin ETF:n jäsenille lähettämän kirjeen mukaan se ei ollut osallistunut Baden-Badenin kokouksen jälkiseurantaan ja täytäntöönpanotoimenpiteisiin, sillä se oli osallistunut kyseiseen kokoukseen yksinomaan valmistellakseen Euroopan parlamentin jäsenten kanssa sovittua tapaamista. Sen nimeä ei näet mainita kyseisen kirjeen vastaanottajien luettelossa (asiakirjat nro 33.126/18870—18873).

2849 Vaikka Dyckerhoff olisikin kyennyt esittämään tämän seikan hallinnollisessa menettelyssä, se ei olisi muuttanut sitä, että Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjassa mainitaan Dyckerhoffin Losen olleen läsnä kyseisessä kokouksessa, jonka aikana käsiteltiin peräjälkeen ETF:n perustamista, sen kilpailunvastaisia tavoitteita, sen kokoonpanoa, sen töiden järjestämistä ja erilaisia ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä, jotka oli annettu sen tutkittaviksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—32 kohta; asiakirjat nro 33.126/18857—18862). Huomautukset, joita Dyckerhoff olisi kyennyt esittämään hallinnollisessa menettelyssä edellisessä kohdassa mainitun Holderbankin kirjeen perusteella pyrkiessään osoittamaan osallistuneensa kyseiseen kokoukseen vain niiden poliittisten toimenpiteiden vuoksi, joita suunniteltiin Euroopan parlamentin jäseniä kohtaan, eivät olisi voineet korjata sitä, ettei ole olemassa mitään näyttöä siitä, että Dyckerhoff olisi kyseisessä kokouksessa nimenomaisesti ilmoittanut muille osallistujille osallistuvansa kokoukseen eri tarkoituksessa kuin ne.

2850 On siis tehtävä se päätelmä, ettei yksikään Dyckerhoffin huomautuksista olisi voinut mitenkään vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Dyckerhoff ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

4. Asia T-36/95, SFIC vastaan komissio

2851 SFIC (T-36/95) väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että tietyistä Isoa-Britanniaa koskevan asiakirja-aineiston asiakirjoista (asiakirjat nro 33.126/17157—17159, 17163 ja 17164, 17171 ja 17172, 17182 ja 17193) ilmenee, että CMF oli painostanut monin tavoin oman maansa viranomaisia saadakseen nämä ryhtymään toimenpiteisiin yhteisön ulkopuolisista maista tai Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan. CMF oli esimerkiksi ottanut yhteyttä kauppaministeriöön ja OFT:hen (ks. edellä 1147 kohta) hallituksen toimenpiteiden suunnittelemiseksi ja antaakseen niille tukea ilmoittamalla muun muassa DTI:lle (ks. edellä 416 kohta) markkinatilanteesta Itä-Euroopasta peräisin olevan tuonnin osalta (asiakirjat nro 33.126/17220, 17623—17625, 17628—17630, 17635—17638 ja 17641—17653). Mitä tulee tuontiin Kreikasta, useissa Isoa-Britanniaa koskevaan asiakirjakansioon sisältyvissä asiakirjoissa, erityisesti 8.10.1986 pidetyn CMF:n kokouksen pöytäkirjassa (asiakirjat nro 33.126/17168 ja 17178), viitataan sen mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan ja Kreikan hallituksen välisiin suoriin suhteisiin, jotka tukevat sen mukaan SFIC:n väitettä, jonka mukaan tämä kysymys oli omiaan saamaan aikaan pikemminkin kahdenvälistä lobbausta kuin kartellien muodostusta. Nämä asiakirjat tukevat myös näyttöä "kreikkalaisongelman" taloudellisesta merkittävyydestä. SFIC vetoaa Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevan asiakirja-aineiston

asiakirjoista vielä 3.6.1987 pidetyn CMF:n kokouksen pöytäkirjaan, jossa viitataan yhteyksiin, joita Ranskan viranomaiset olivat solmineet brittiläisviranomaisten kanssa, kun Kreikasta peräisin olevaa sementtiä oltiin ryhtymässä tuomaan Ranskaan Rouenin sataman kautta. Lisäksi useat Espanjaan liittyvän asiakirja-aineiston asiakirjat (asiakirjat nro 33.322/1319—1323, 1604, 1607 ja 1608) osoittavat, että Oficemen oli ryhtynyt toimenpiteisiin oman maansa hallitusta kohtaan useita eri kysymyksiä, kuten sementin laadunvarmennusta, koskeneen lobbauksen yhteydessä. Kaikki nämä asiakirjat olisivat SFIC:n mukaan olleet erityisen hyödyllisiä tukemaan sen väitettä, jonka mukaan sen erikseen tai Cembureaun välityksellä kyseisenä ajanjaksona toteuttamat toimenpiteet olivat olleet lainmukaisia. SFIC katsoo näet, että jos Cembureau-sopimus olisi ollut voimassa, kansalliset järjestöt olisivat toimineet täysin eri tavalla taistellessaan (erityisesti Kreikasta peräisin olevaa) tuontia vastaan.

2852 SFIC vetoaa 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan useisiin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/2088—2096, 2122—2125, 7717—7722, 11003, 11004, 11021, 11022, 11052, 11053, 11066—11068, 11077—11079, 11122—11124, 11130, 11131, 11180, 11181, 15388, 16436 ja 16437, 16467, 16468, 16469, 16470, 16471, 16472—16474, 16488, 16489, 16490, 16508 ja 16509), jotka sen mukaan tukevat sen hallinnollisessa menettelyssä esittämiä selvityksiä, joilla se pyrki osoittamaan, että sen ja muiden eurooppalaisten järjestöjen ja yritysten toiminta Kreikasta peräisin olevan lainvastaisen viennin torjumiseksi Euroopassa olivat olleet hallitusten ja yhteisön elimiin kohdistettuja poliittisia toimenpiteitä, joihin ne olivat saaneet erityistä tukea Euroopan parlamentin jäseniltä, ja että nämä toimenpiteet olivat olleet myös tuloksellisia. SFIC viittaa lisäksi CBR:n johtoryhmän 29.3.1988 pidetyn kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.126/7635—7637), josta ilmenee komission suhteellinen passiivisuus Kreikan sementtiteollisuuden tilanteen osalta, vaikka tietyt sen menettelytavat olivat yhteisön oikeussääntöjen vastaisia. Tämä asiakirja olisi ollut hyödyllinen SFIC:lle, jotta sementintuontia Kreikasta Eurooppaan koskeva kysymys olisi kyetty ymmärtämään paremmin ja jotta se olisi kyennyt perustelemaan tarpeen ryhtyä sittemmin lobbaukseen sekä toimialajärjestöjen että tiettyjen sementintuottajien piirissä. Lopuksi SFIC viittaa Blue Circlen 8.12.1989 komissiolle osoittaman muistion (asiakirjat nro 33.126/13633—13648) otteeseen, josta ilmenee sen mukaan, että Kreikasta peräisin olevaan tuontiin liittyneet asiakirjat, jotka komission virkamiehet olivat takavarikoineet Blue Circlen tiloista, "tukevat täysin Blue Circlen väitettä, jonka mukaan Euroopan muiden sementintuottajien kanssa ei ollut koskaan tehty tai pantu täytäntöön mitään sopimusta tai yhteisjärjestelyä, vaikka oli käyty keskusteluja eri ratkaisuista, joilla olisi voitu ratkaista ongelmat, jotka liittyivät Kreikassa tehtyyn päätökseen viedä runsasta valtiontukea saavaa sementtiä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan" (asiakirja nro 33.126/13643). SFIC:n mukaan sille olisi puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen nimissä pitänyt antaa hallinnollisessa menettelyssä tilaisuus tutustua kyseisen muistion sisältöön, koska se olisi ollut sen puolesta puhuva todiste.

2853 Edellä on kuitenkin korostettu useaan kertaan (ks. muun muassa 2819 kohta), ettei komissio ole koskaan kiistänyt sitä, että muun muassa Kreikasta peräisin olevaan tuontiin liittyneiden ongelmien ilmettyä kansallisiin ja yhteisön viranomaisiin oli kohdistettu laaja tiedotus- ja painostuskampanja, joka koski halpatuonnin vaikutuksia, mutta että se käsitteli kanteen kohteena olevassa päätöksessä vain niitä toimenpiteitä, joissa oli menty näitä poliittisia toimenpiteitä pidemmälle (kanteen kohteena olevan päätöksen alaviite 115). Huomautukset, joita SFIC olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä korostaakseen kreikkalaiskysymyksestä aiheutuneita poliittisia toimenpiteitä, olisivat siis vain voineet valottaa yhtä näkökulmaa tästä asiakirja-aineistosta, jonka komissio on tuonut asianmukaisesti esiin ja jota se ei ole kiistänyt. Niiden perusteella ei sitä vastoin olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen

25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että samalla kun Kreikasta peräisin olevan sementin tuonnin uhatessa Länsi-Euroopan markkinoita oli ryhdytty poliittisiin toimenpiteisiin, oli perustettu ETF siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Euroopan markkinoille suuntautuvan sementin halpatuonnin (lähinnä Kreikasta peräisin olevan tuonnin) estämiseksi.

2854 Näiden huomautusten perusteella ei olisi myöskään voitu sivuuttaa niitä objektiivisia toteamuksia, jotka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 4 kohdassa ja joiden nojalla se on perustellusti katsonut SFIC:n osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen liittyvään kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2855 Huomautukset, joita SFIC olisi kyennyt esittämään hallinnollisessa menettelyssä CBR:n asiakirjaan (asiakirjat nro 33.126/7635—7637) nojautuen, olisivat olleet samoja, joita Lafarge esitti 12.3.1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa pyrkiessään perustelemaan sen, että Euroopan tuottajien Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan toteuttamat yhteiset toimenpiteet olivat lainmukaisia puolustautumistoimenpiteitä, ja joihin komissio on ottanut kantaa kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 8 kohdassa.

2856 Lopuksi todettakoon, ettei niiden huomautusten perusteella, joita SFIC olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä Blue Circlen, joka oli ollut suoraan tekemisissä ETF:n kanssa, kiistämisiin nojautuen (asiakirjat nro 33.126/13633—13648), olisi selvästikään voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti päätellyt, että ETF-niminen yhteenliittymä oli olemassa ja että SFIC oli osallistunut kyseiseen kilpailunvastaiseen kartelliin.

2857 On siis tehtävä se päätelmä, etteivät SFIC:n huomautukset olisi mitenkään voineet vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. SFIC ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

5. Asia T-39/95, Ciments français vastaan komissio

2858 Ciments français väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että se olisi kyennyt osoittamaan tiettyjen Kreikkaa, Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Italiaa koskeviin väitetiedoksiannon lukuihin liittyvien asiakirjojen perusteella, että toisin kuin komissio väitti, Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan suunnattuja toimenpiteitä ei ollut toteuttanut ETF eivätkä valtuuskuntien johtajat, eivätkä ne perustuneet myöskään Cembureaun ja useiden eurooppalaisten tuottajien väliseen kartelliin.

2859 Se viittaa tässä yhteydessä asiakirjoihin [Italcementin 15. ja 26.10.1987 päivätyt sisäiset muistiot (asiakirjat nro 33.126/2945—2951) ja Rooman työryhmän 12.1.1988 pidettyä kokousta koskeva muistio (asiakirjat nro 33.126/19871—19873)], jotka liittyvät Kreikasta Italiaan suuntautuvaa sementintuontia koskeviin toimenpiteisiin ja joissa ei viitata millään tavoin siihen, että italialaisten ja eurooppalaisten tuottajien välillä olisi tehty Cembureaun tai ETF:n tasolla minkäänlaista sopimusta.

2860 Se väittää lisäksi, että Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvaa sementintuontia koskeneet toimenpiteet eivät olleet valtuuskunnan johtajien eivätkä ETF:n toteuttamia eivätkä ne liittyneet mitenkään Cembureauhon. Se mainitsee tässä yhteydessä useita asiakirjoja, joiden päiväykset ovat samat kuin komission tarkoittamien ETF:n tai valtuuskunnan johtajien kokousten ja jotka sen mukaan osoittavat brittiläistuottajien pyrkineen kansallisella ja yhteisön tasolla löytämään yksinään oikeudellisen ja poliittisen ratkaisun vaikeuksiin, jotka olivat aiheutuneet Kreikasta peräisin olevasta tuonnista, ilman että niissä olisi missään kohdin viitattu ETF:n tai valtuuskunnan johtajien yhdenmukaistettuihin toimenpiteisiin (asiakirjat nro 33.126/10827, 10828, 17157—17159, 17166—17170, 17178, 17179 ja 19881— 19887).

2861 Ciments français mainitsee 21.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja, jotka sen mukaan osoittavat, että ETF:n ja Euroopan sementtiteollisuuden edustajien kokousten ainoana tarkoituksena oli brittiläistuottajien aloitteesta lobata kansallisella ja yhteisön tasolla, jotta Kreikan viennille muuhun yhteisön alueelle myönnetyt valtiontuet lopetettaisiin (asiakirjat nro 33.126/18961, 16494, 16495, 16493, 16508, 16489, 16490, 16469, 18962, 18963, 16463, 11021, 11022, 11052, 11053, 18972, 16443, 11079, 16436, 16437, 11123—11126, 11165—11167, 11171—11175 ja 19014—19016). Lisäksi tietyt näistä asiakirjoista vahvistavat sen mielestä sen, että Ciments français'n pääjohtajan Laplacen, joka tuolloin oli SFIC:n puheenjohtajana, ainoa tehtävä oli edustaa Ranskan sementtiteollisuutta näiden poliittisten toimenpiteiden yhteydessä (asiakirjat nro 33.126/18962, 18963, 11021, 11022, 11052 ja 11053).

2862 On kuitenkin todettava, että vaikka Ciments français olisi kyennyt esittämään nämä huomautukset hallinnollisessa menettelyssä, minkään niistä perusteella ei olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että samalla kun markkinoilla, joita Kreikasta peräisin olevan sementin tuonti välittömimmin uhkasi (erityisesti Yhdistynyt kuningaskunta ja Italia), oli ryhdytty yksittäisiin toimenpiteisiin sekä poliittiseen tiedottamiseen ja painostukseen kansallisia ja yhteisön viranomaisia kohtaan, useiden suurten yritysten, joihin myös Ciments français kuului, toimesta oli "Kreikan kysymyksen" vuoksi perustettu ETF siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Euroopan markkinoille suuntautuvan, markkinoiden vakautta uhkaavan (lähinnä Kreikasta peräisin olevan) tuonnin estämiseksi, jotta se voisi esittää suosituksia valtuuskuntien johtajille.

2863 On vielä korostettava, että Ciments français oli 12.3.1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa ensin todennut, että sen pääjohtaja Laplace, joka tuolloin oli myös ETF:n puheenjohtajana, oli osallistunut Roomassa, Tukholmassa ja Brysselissä pidettyihin kokouksiin, ja myöntänyt, että

Laplacen läsnäolo "näissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa johtui hänen tehtävistään toimialajärjestössä ja yhteistyövaliokunnassa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohta).

2864 Näistä väitteistä huolimatta komissio on todennut seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 13 kohta):

"Vaikka Laplace osallistui, kuten muutkin edustajat, järjestön tai valiokunnan puheenjohtajana, hän ei voinut jättää huomiotta asemaansa Ciments français'n pääjohtajana osallistuessaan näihin kokouksiin. Hänen läsnäolonsa varmisti siis toimialajärjestön ja valiokunnan samoin kuin hänen johtamansa yhtiön aseman Task Forcessa."

2865 Edellä 2861 kohdassa esitetyt Ciments français'n huomautukset, joissa pyritään korostamaan sitä, että Laplacen ainoana tehtävänä oli edustaa Ranskan sementtiteollisuutta Kreikan kysymyksen yhteydessä toteutetuissa poliittisissa toimenpiteissä, eivät olisi voineet tuoda uutta tähän keskusteluun. Niiden perusteella ei siis olisi voitu katsoa, ettei Ciments français olisi vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

2866 On siis tehtävä se päätelmä, etteivät Ciments français'n huomautukset olisi mitenkään voineet vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Ciments français ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

6. Asia T-42/95, Heidelberger vastaan komissio

2867 Heidelberger väittää 20.2.1998 päivätyissä huomautuksissaan useiden asiakirjojen osoittavan, ettei sillä ollut minkäänlaista taloudellista intressiä osallistua kreikkalaistuottajia kohtaan toteutettuihin ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin, koska toimitukset Kreikasta eivät koskeneet maantieteellisistä syistä Etelä-Saksaa. Se viittaa ensinnäkin asiakirjoihin nro 33.126/19902, 19910, 19918 ja 19935, joista ilmenee sen mielestä, ettei Heracles ollut toimittanut sementtiä Saksaan vuosina 1985 ja 1986, toiseksi kansioon L sisältyvän 32-sivuisen asiakirjan, johon sisältyvät asiakirjat nro 33.126/19411—19418, sivulle 8, josta sen mukaan niinikään ilmenee, että Kreikasta ei ollut toimitettu sementtiä Saksaan vuosina 1985—1989, ja kolmanneksi asiakirjoihin nro 33.126/19397 ja 19401, jotka osoittavat sen mielestä sen, että myöskään vuonna 1990 ei ollut toimitettu sementtiä Saksaan, vaikka komission omien sanojen mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 48 kohta) ETF:ää ei tuolloin enää ollut olemassa. Heidelberger korostaa vielä sitä, että lukuun ottamatta kanteen kohteena ole-

vassa päätöksessä siteerattuja asiakirjoja sen nimeä ei mainita missään ETF:ää koskevissa kansioissa. Se mainitsee esimerkkeinä lukuisat Intercimentin perustamista koskevat asiakirjat ja erityisesti asiakirjat nro 33.126/7639—7641, 7643, 7644, 7657 ja 7658.

2868 On kuitenkin todettava, että vaikka Heidelberger olisi voinut esittää näiden asiakirjojen perusteella huomautuksia hallinnollisessa menettelyssä osoittaakseen sen, ettei sillä ollut intressiä osallistua toimenpiteisiin Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, ei niiden perusteella olisi voitu sivuuttaa objektiivista toteamusta, jonka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohdassa kyseisen saksalaisyrityksen osallistumisesta Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen, jossa päätettiin reagoida nopeasti ja yhdessä Kreikan sementintuottajien päätökseen viedä 2 miljoonaa tonnia sementtiä Länsi-Eurooppaan, koska tätä päätöstä pidettiin "erittäin vakavana ongelmana", joka koski "kaikkia markkinoita" (asiakirja nro 33.126/18771). Näiden huomautusten perusteella ei siis olisi voitu katsoa, ettei Heidelberger olisi vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

2869 On siis tehtävä se päätelmä, etteivät Heidelbergerin huomautukset olisi mitenkään voineet vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Heidelberger ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

7. Asia T-43/95, Lafarge vastaan komissio

2870 Lafarge väittää, että mahdollisuus tutustua väitetiedoksiantoon ja komission tutkinta-aineiston asiakirjoihin kokonaisuudessaan olisi antanut sille mahdollisuuden tukea puolustustaan hallinnollisessa menettelyssä ETF:n perustamisesta tehtyyn väitteeseen liittyvien neljän kohdan osalta: sellaista eurooppalaista kartellia, joka olisi tähdätty Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, ei ollut olemassakaan; Kreikan kysymyksen taloudellinen asiayhteys ja poliittinen ulottuvuus; ETF:n rooli tässä yhteydessä; komissiolla olleet tiedot ETF:n sisällä käydyistä keskusteluista.

2871 Lafarge vetoaa 10.2.1997 ja 28.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin siihen, ettei missään niistä asiakirjoista, joihin se on saanut tutustua edellä 2816 kohdassa tarkoitettujen prosessinjohtotoimien perusteella, viitata millään tavoin siihen, että olisi ollut olemassa eurooppalainen kartelli, jonka tehtävänä olisi ollut taistella Kreikasta peräisin olevaa sementintuontia vastaan.

2872 On kuitenkin todettava, että niiden huomautusten perusteella, joita Lafarge olisi voinut esittää tämän väitetyn toteamuksen nojalla, ei olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti osoittanut 53 perustelukappaleessa, että oli ollut olemassa useiden eurooppalaisten yritysten — joihin myös Lafarge kuului — ja yritysten yhteenliittymien monenvälinen kartelli, mikä oli

johtanut ETF:n perustamiseen tutkimaan ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Länsi-Euroopan markkinoiden vakautta uhkaavan lähinnä Kreikasta peräisin olevan sementin tuonnin estämiseksi.

2873 Lafarge esittää toiseksi 10.2.1997 ja 28.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja, jotka olisivat sen mukaan olleet hyödyllisiä hallinnollisessa menettelyssä osoittamaan Kreikan kysymyksen taloudellisen asiayhteyden ja poliittisen ulottuvuuden.

2874 Se siteeraa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin CMF:n 17.7.1986 pidetyn kokouksen pöytäkirjaa (asiakirja nro 33.126/17158), joka kuvastaa Kreikan kysymyksen poliittista ulottuvuutta, toiseksi asiakirjoja, jotka osoittavat brittiläisviranomaisten komissioon "kreikkalaisongelman" käsittelemiseksi tuloksetta kohdistamat toimenpiteet (asiakirjat nro 33.126/17163, 17171 ja 19880), kolmanneksi asiakirjoja, jotka liittyvät brittiläisviranomaisten Kreikan hallitukseen kohdistamiin toimenpiteisiin, joilla pyrittiin estämään sementin tuonti Kreikasta ja joissa tuodaan esiin muun muassa hallitustenvälinen kiintiösopimus (asiakirjat nro 33.126/17168, 17178 ja 19878), ja neljänneksi asiakirjoja, jotka liittyvät siihen, että brittiläisviranomaiset puuttuivat kilpailuun ja jotka osoittavat sen mukaan brittiläisviranomaisten olleen mukana maansa sementtiteollisuuden toimenpiteissä, jotka oli suunnattu Kreikasta peräisin olevaa valtiontukea nauttivaa tuontia vastaan (asiakirjat nro 33.126/17133, 17171, 17169, 17168 ja 17176). Lafarge esittää vielä kaksi CMF:n kokouksista laadittua pöytäkirjaa (asiakirjat nro 33.126/17191—17196, erityisesti 17193), jotka osoittavat, että ETF:n toimenpiteet oli korvattu poliittisilla toimenpiteillä, kun joulukuussa 1986 oli tehty Kreikan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitusten välinen sopimus, jolla rajoitettiin sementintuontia Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

2875 Lafarge vetoaa 28.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin asiakirjoihin, joihin ei sen mukaan sisälly mitään mainintaa eurooppalaisen kartellin olemassaolosta ja jotka siis osoittavat brittiläistuottajien toteuttamien toimenpiteiden yksipuolisuuden (asiakirjat nro 33.126/10825, 10827—10829, 11007—11009, 10837, 11015—11020, 11074, 11075, 11110, 11116 ja 11000), toiseksi asiakirjoihin, jotka kuvastavat brittiläistuottajien tässä yhteydessä saamaa poliittista tukea (asiakirjat nro 33.126/16473 ja 16474), kolmanneksi asiakirjoihin, jotka osoittavat, että ainoat toimenpiteet, joihin ryhdyttiin "kreikkalaisongelman" ratkaisemiseksi, olivat viranomaisten toimenpiteet, joilla pyrittiin lopettamaan lainvastaisten tukien maksaminen Kreikan sementtiteollisuudelle (asiakirjat 33.126/11119—11131, 11165, 10840—10844, 11164—11169, 11171, 11172, 11177 ja 11190—11191), neljänneksi asiakirjoihin,jotka osoittavat, että Saksan, Belgian ja Italian tuottajat olivat ryhtyneet poliittisiin toimenpiteisiin (asiakirjat nro 33.126/18961, 16494, 16495, 16465—16468, 16472, 16508, 16436, 16442, 2088—2090, 2122—2125, 16087, 16088, 16091—16104, 16016—16110 ja 7725—7740), ja viidenneksi asiakirjoihin, jotka sen mukaan osoittavat sen, että oli ollut olemassa kreikkalainen kartelli, joka oli suunnattu Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoille ja jota Kreikan hallitus tuki (asiakirjat nro 33.126/19369, 19370—19392, 11004, 11108 ja 11109).

2876 Edellä on kuitenkin korostettu useaan kertaan (ks. muun muassa 2819 kohta), ettei komissio ollut jättänyt huomiotta Kreikan kysymyksen poliittista ulottuvuutta, mutta että se käsitteli kanteen kohteena olevassa päätöksessä vain niitä toimenpiteitä, joissa oli menty näitä menettelytapoja pidemmälle (kanteen kohteena olevan päätöksen alaviite 115). Komissio toteaa lisäksi kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 13 kohdassa, että joulukuussa 1986 oli tehty Kreikan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitusten välinen sopimus, jolla rajoitettiin sementintuontia Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, ja korostaa, että tähän "korkean poliittisen tason" sopimukseen oli viitattu ETF:n alaisena toimineen työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidetyssä kokouksessa.

2877 Komissio oli niinikään ymmärtänyt hyvin valtiontukia koskevan asiayhteyden, johon eurooppalaistuottajien reaktio Kreikasta peräisin olevaa tuontia kohtaan liittyi (ks. edellä 2841 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen s. 113 alaviite). Komissio hylkää 53 perustelukappaleen 8 kohdassa nimenomaan Lafargen maaliskuussa 1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa esittämät väitteet, joilla se pyrki perustelemaan nämä reaktiot sillä, että kyseessä oli laillinen puolustautuminen. Kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 8 kohdan viidennessä ja kuudennessa alakohdassa esitetyistä syistä eli siksi, että tiettyjen asiakirjojen perusteella ETF:n tavoitteet olivat laajemmat kuin pelkästään taistelu Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, sama kohtalo olisi väistämättä odottanut Lafargen väitettä, jonka mukaan ETF:n aikana oli olemassa kreikkalainen vientikartelli.

2878 Ne huomautukset, joita Lafarge olisi kyennyt esittämään hallinnollisessa menettelyssä edellä 2874 ja 2875 tarkoitettujen asiakirjojen perusteella, olisivat siis olleet samoja näkemyksiä, jotka komissio oli jo ottanut kanteen kohteena olevassa päätöksessä asianmukaisesti huomioon. Niiden perusteella ei sitä vastoin olisi voitu sivuuttaa edellä 2872 kohdassa tarkoitettuja objektiivisia toteamuksia siitä, että useat eurooppalaiset yritykset ja yritysten yhteenliittymät — joihin myös Lafarge kuului — olivat perustaneet ETF:n tutkimaan ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Länsi-Euroopan markkinoille suunnatun (lähinnä Kreikasta peräisin olevan) sementin halpatuonnin estämiseksi.

2879 Kolmanneksi Lafarge vetoaa 10.2.1997 ja 28.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan useisiin asiakirjoihin, joilla se pyrkii osoittamaan, että ETF:n todellinen rooli Kreikan kysymyksessä olivat lobbaus ja asioiden valmistelu.

2880 Kyseinen kantaja tuo 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan esiin tältä osin asiakirjat nro 33.126/17168, 17176, 17163, 17646, 17648, 17178 ja 19878—19888.

2881 Lafarge siteeraa 28.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoja, joiden mukaan brittiläiset sementintuottajat kehottivat tuolloin kaikkia Euroopan sementintuottajia liittymään kampanjaansa, jolla viranomaisia pyrittiin valistamaan Kreikan kysymyksestä (asiakirjat nro 33.126/18961, 18962, 18972 ja 19011). Tämän jälkeen se esittää asiakirjoja, jotka liittyvät Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn ETF:n kokoukseen ja jotka sen mukaan osoittavat tämän kokouksen tavoitteen olleen se, että brittiläistuottajat voisivat tiedottaa muille Euroopan

sementtiteollisuuden edustajille esityksestä, joka oli tarkoitus pitää seuraavana päivänä Euroopan parlamentin jäsenille "kreikkalaisongelmasta" (asiakirjat nro 33.126/11021, 11022, 11033—11039, 11052, 11066—11068, 11072 ja 11077). Lopuksi se vetoaa Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn ETF:n kokoukseen liittyviin asiakirjoihin, jotka osoittavat sen, että kokouksen tarkoituksena oli valmistella samana päivänä komission jäsenen Sutherlandin kanssa Kreikan kysymyksestä pidettyä kokousta (asiakirjat nro 33.126/11077, 11078, 18991, 18992 ja 19003).

2882 Asiakirjoista nro 33.126/11021, 11022, 11033—11039, 11052, 11066—11068, 11072 ja 11077, joiden Lafarge väittää liittyvän Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn ETF:n kokoukseen, johon kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21 kohdassa viitataan, ilmenee enintään se, että Baden-Badenissa pidettiin 9.9.1986 ja Strasbourgissa 10.9.1986 useita kokouksia. Asiakirjan 33.126/11038 mukaan 9.9.1986 pidettiin peräkkäin seuraavat kokoukset: keskipäivän aikaan "työryhmän" kokous, jonka tarkoitusta ei ole täsmennetty, kello 19 "kaupallisen ryhmän" kokous ja "keskusteluja strategioista 10.9. pidettäviä kokouksia varten" ja lopuksi kello 21 "illallinen kaikille sementtiteollisuuden edustajille". Seuraavana päivänä 10.9.1986 pidettiin kello 10.30—15 "valmisteleva kokous Euroopan parlamentin brittiedustajien kanssa" ja tämän jälkeen "lounas Euroopan parlamentin talous- ja raha-asioita sekä teollisuuspolitiikkaa käsittelevän valiokunnan 12—15 jäsenen kanssa". Asiakirja nro 33.126/11038 tai mikään muukaan edellä mainituista asiakirjoista ei ole ristiriidassa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21—33 kohdassa tarkoittamien asiakirjojen sisällön kanssa, ja niiden mukaan ensinnäkin Baden-Badenissa keskipäivän aikaan pidetty kokous oli ETF:n kokous, "jonka tarkoituksena oli ennen kaikkea valmistella sitä, miten kukin aihe esiteltäisiin valtuuskuntien johtajille, jotka kokoontuisivat samana päivänä klo 18 jälkeen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 21 kohta; asiakirja nro 33.126/18848), ja toisaalta samana päivänä iltapäivän päätteeksi pidettiin niinikään Baden-Badenissa "valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokous", jonka aikana käsiteltiin peräjälkeen ETF:n perustamista, sen kilpailunvastaisia tavoitteita, sen kokoonpanoa, sen töiden järjestämistä ja erilaisia ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä, jotka oli annettu sen tutkittaviksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—32 kohta; asiakirjat nro 33.126/18849—18862).

2883 Komissio ei ole missään vaiheessa kiistänyt sitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39—43 kohdassa kuvatun Brysselissä 6.11.1986 pidetyn kokouksen tarkoituksena oli muun muassa Sutherlandin kanssa sovitun tapaamisen valmistelu (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 43 kohta). Huomautukset, joita Lafarge olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä asiakirjojen nro 33.126/11077, 11078, 18991, 18992 ja 19003 perusteella, olisivat siis vain tukeneet komission asianmukaisesti esittämiä toteamuksia. Ne eivät sitä vastoin olisi muuttaneet sitä tosiseikkaa, että kuten kyseistä kokousta koskevista, kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39—43 kohdassa siteeratuista muistioista (asiakirjat nro 33.126/19007 ja 19008) ilmenee, sovittiin myös, että ETF kokoontuisi edelleenkin tarkoituksenaan seurata sitä, miten Länsi-Euroopan markkinoiden vakautta uhkaava sementintuonti Kreikasta kehittyisi.

2884 Niiden huomautusten perusteella, joita Lafarge olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä korostaakseen ETF:n poliittisia toimenpiteitä, ei olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio

on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että ETF:llä oli ollut toinenkin, lainvastainen tavoite eli ennalta ehkäisevien toimenpiteiden ja suostuttelutoimenpiteiden tutkiminen Länsi-Euroopan markkinoiden vakautta uhkaavan tuonnin (lähinnä Kreikasta peräisin olevan tuonnin) estämiseksi.

2885 Neljänneksi Lafarge vetoaa 28.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoihin nro 33.126/11086, 11130 ja 11131 osoittaakseen, että komissio oli ollut tietoinen ETF:n piirissä Kreikan kysymyksen tiimoilta käydyistä keskusteluista. Näistä asiakirjoista näet ilmenee sen mielestä, että Ison-Britannian ja Kreikan sementtiteollisuuden väliset keskustelut liittyivät yleisempiin keskusteluihin, joita käytiin tavasta, jolla "kreikkalaisongelma" pitäisi ratkaista, ja että niitä oli käsitelty avoimesti komissiota kohtaan harjoitetun lobbauksen yhteydessä.

2886 Kyseisistä asiakirjoista ilmenee kuitenkin enintään se, että komissio oli tuolloin tietoinen brittiläisten ja kreikkalaisten sementintuottajien kahdenvälisistä keskusteluista, joita ne olivat käyneet Kreikan kysymyksen yhteydessä. Mikään niistä ei osoita sitä, että komissiolle olisi kerrottu ETF:n perustamisesta tutkimaan ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Länsi-Euroopan markkinoille (lähinnä Kreikasta) suuntautuneen sementintuonnin estämiseksi. Näin ollen niiden huomautusten perusteella, joita Lafarge olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä näihin asiakirjoihin nojautuen, ei olisi voitu sivuuttaa toteamusta, jonka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 7 kohdassa ja jonka mukaan "yksikään yrityksistä ei ole ilmoittanut, että joku komission virkamiehistä olisi ollut tietoinen [ETF:n tasolla] suunnitelluista yhteisistä toimenpiteistä [eikä ketään virkamiestä ole mainittu nimeltä]".

2887 On siis tehtävä se päätelmä, ettei yksikään Lafargen huomautuksista olisi voinut mitenkään vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Lafarge ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

8. Asia T-44/95, Aalborg vastaan komissio

2888 Aalborg viittaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin useisiin Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevan asiakirja-aineiston asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/17627, 17629, 17630 ja 17641—17653, erityisesti 17641 ja 17646), jotka liittyvät siihen, miten komissio tutki Euroopan sementintuottajien tekemää kantelua ja alan yritysten toimenpiteitä, joilla pyrittiin tiedottamaan Kreikan oman maansa teollisuudelle myöntämistä tuista, eikä, kuten komissio väittää väitetiedoksiannon 15 kohdassa, määräämään seuraamuksia siitä, että kreikkalaistuottajat olisivat rikkoneet Cembureau-sopimusta. Näiden asiakirjojen perusteella Aalborg olisi voinut kumota komission väitteen, jonka mukaan ETF oli perustettu vuonna 1986 vuonna 1983 tehdyn Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanon varmistamiseksi. Useat heinäkuun ja syyskuun 1986 välillä pidettyjen CMF:n kokousten pöytäkirjojen otteet (asiakirjat

nro 33.126/17158, 17163, 17164, 17168) olisivat puolestaan voineet osoittaa, että sen johtajan Larsenin läsnäolo Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valmistelevassa kokouksessa selittyi sillä, että hän oli osallistunut 10.9.1986 Strasbourgissa toimenpiteeseen, jolla Euroopan parlamentin jäsenille pyrittiin tiedottamaan Kreikan valtion maansa sementtiteollisuudelle myöntämistä lainvastaisista tuista aiheutuneesta ongelmasta, eikä sillä, että hän olisi osallistunut minkäänlaiseen Cembureau Task Forceen. Nämä kokousmuistiot, jotka osoittavat myös polkumyyntitapauksen käsittelyn etenemisen, olisivat olleet lisäksi hyödyllisiä Aalborgille, jotta se olisi voinut tukea puolustustaan, jonka mukaan sementtiteollisuuden toimenpiteet olivat lainmukaisia. Aalborg viittaa lopuksi Blue Circlen "Management Groupin" 19.6.1986 pidettyä kokousta koskevaan sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/10822 ja 10823), joissa viitataan uhkaan, joka aiheutui siitä, että Kreikasta tuotiin sementtiä polkumyynnillä, sekä lobbaustoimiin, joita suunniteltiin Ison-Britannian viranomaisia kohtaan tämän uhan rajoittamiseksi. Tämä muistio liittyi ajanjaksoon, joka edelsi välittömästi Blue Circlen Aalborgille esittämää kehotusta ottaa yhteyttä Tanskan viranomaisiin ja Euroopan parlamentin tanskalaisjäseniin, jotta nämä puuttuisivat lainvastaisiin Kreikan myöntämiin tukiin, ja se olisi ollut Aalborgille erittäin hyödyllinen, jotta tämä olisi voinut esittää lailliset syyt, joiden vuoksi se oli osallistunut Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valmistelevaan kokoukseen.

2889 Aalborg vetoaa 12.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan useisiin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/16469, 11000, 11001, 11007—11009, 11074, 11075, 18961, 18962, 18963, 11004, 11021, 11022, 11062—11064, 11054—11060, 16183, 11028—11031, 11033—11038, 7723, 11072, 17173, 17174, 11126, 11130, 11131, 11138—11141, 11116, 11117, 18892—18997 ja 15388, sekä asiakirjat 33.322/1319—1323). Nämä asiakirjat osoittavat sen, että jos Euroopan sementtiteollisuus oli vuodesta 1986 lähtien huolestunut yhteisön sisäisen kaupan vuoksi, tämä huoli johtui yksinomaan siitä, että Kreikasta tuotiin sementtiä, jolle kansalliset viranomaiset maksoivat tukia. Ne osoittavat myös sen, että tämän vuoksi ensinnäkin perustettiin ETF, johon kuului vain muutamia suuria eurooppalaisia sementintuottajia ("Group of Eight"), joihin Aalborg ei lukeutunut, ja toiseksi ryhdyttiin täysin laillisiin ja lähinnä Blue Circlen alullepanemiin toimenpiteisiin, joilla asiasta pyrittiin tiedottamaan kansallisille ja yhteisön viranomaisille. Nämä toimenpiteet, jotka myös osittain onnistuivat, olivat ainoita, joihin Aalborg osallistui. Ne selittävät sen osallistumisen Baden-Badenissa 9.9.1986 seuraavaksi päiväksi Strasbourgiin Euroopan parlamentin jäsenten kanssa sovittua tapaamista valmistelevaan kokoukseen, jonka komissio oli virheellisesti katsonut merkinneen Aalborgin osallistumista lainvastaiseen ETF-kartelliin.

2890 Edellä on kuitenkin jo useaan kertaan korostettu (ks. mm. edellä 2819 ja 2841 kohta), että komissio oli ymmärtänyt varsin hyvin taloudellisen asiayhteyden, joka liittyi Kreikasta peräisin olevaa tuontia koskevaan ongelmaan (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen alaviitteet nro 113 ja 115). Huomautukset, joita Aalborg olisi voinut esittää näistä Kreikkaa koskevaan asiakirja-aineistoon liittyvistä seikoista, olisivat olleet samoja kuin ne, jotka komissio oli jo ottanut asianmukaisesti huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Niiden perusteella ei sitä vastoin olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että samalla kun Kreikan vientiä koskevan kysymyksen ilmettyä oli ryhdytty poliittisiin toimenpiteisiin, oli perustettu ETF siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Euroopan markkinoille suuntautuvan sementin halpatuonnin (lähinnä Kreikasta peräisin olevan tuonnin) estämiseksi.

2891 Näiden huomautusten perusteella ei olisi myöskään voitu sivuuttaa hallinnollisessa menettelyssä sitä komission kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 23 kohdassa tekemää objektiivista toteamusta, jonka mukaan Aalborgin Larsen osallistui Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen, jonka aikana käsiteltiin peräjälkeen ETF:n perustamista, sen kilpailunvastaisia tavoitteita, sen kokoonpanoa, sen töiden järjestämistä ja erilaisia ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä, jotka oli annettu sen tutkittaviksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—32 kohta; asiakirjat nro 33.126/18849—18862). Huomautukset, joita Aalborg olisi kyennyt esittämään hallinnollisessa menettelyssä edellä 2888 ja 2889 kohdassa mainittujen asiakirjojen perusteella pyrkiessään osoittamaan osallistuneensa kyseiseen kokoukseen vain niiden poliittisten toimenpiteiden vuoksi, joita suunniteltiin Euroopan parlamentin jäseniä kohtaan, eivät olisi voineet korjata sitä, ettei ole olemassa mitään näyttöä siitä, että Aalborg olisi kyseisessä kokouksessa nimenomaisesti ilmoittanut muille osallistujille osallistuvansa kokoukseen täysin eri tarkoituksessa kuin ne.

2892 Siitä, että Aalborg olisi voinut painottaa hallinnollisessa menettelyssä erityisesti sitä, ettei se ollut ollut ETF:n perustaneen "kahdeksan ryhmän" jäsen, on todettava ensinnäkin, ettei komissio ole koskaan väittänyt Aalborgin kuuluneen tähän ryhmään (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 24 kohdassa esitetyt toteamukset ETF:n kokoonpanosta), ja toisaalta, että se esittää kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 4 kohdassa syyt, joiden vuoksi se oli päätynyt katsomaan "täysin perusteettomaksi" "tiettyjen yritysten ja yritysten yhteenliittymien väitteen, jonka mukaan niiden ei [voitu] katsoa olevan vastuussa tutkituista toimenpiteistä, koska ne eivät olleet osallistuneet Task Forcen tai työryhmien kokouksiin vaan ainoastaan valtuuskuntien johtajien kokouksiin".

2893 Aalborgin huomautusten perusteella ei siis olisi voitu katsoa, ettei kyseinen tanskalaisyritys olisi vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

2894 Aalborg toteaa toiseksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että edellä 2888 kohdassa mainitussa Blue Circlen sisäisessä muistiossa (asiakirjat nro 33.126/10822 ja 10823) korostettiin tarvetta keskustella lakimiehen kanssa Kreikasta peräisin olevan lainvastaisen tuonnin johdosta toteutettavista toimenpiteistä.

2895 Tältä osin on huomautettava, että komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 ja 7 kohdassa, että ETF:ään osallistuneet tahot olivat aikoneet hankkia yhteisön oikeuteen erikoistuneen asiantuntijan lausunnon suunniteltujen toimenpiteiden lainmukaisuudesta. Huomautukset, joita Aalborg olisi voinut tältä osin esittää hallinnollisessa menettelyssä, olisivat siis vain tukeneet tietoja, jotka komissio esitti asianmukaisesti kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Niiden perusteella ei sitä vastoin olisi voitu sivuuttaa sitä objektiivista toteamusta, joka ilmenee kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitetuista asiakirjoista ja jonka mukaan näistä ilmaistuista aikomuksista huolimatta ETF perustettiin ja sille annettiin tehtäväksi ennalta ehkäisevien ja suostuttelutoimenpiteiden tutkiminen Länsi-Eurooppaan suuntautuvan sementin halpatuonnin estämiseksi, mikä on selvästi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen tavoite.

2896 Aalborg vetoaa kolmanneksi 12.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan 15.10.1997 päivättyyn Italcementin sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/2945—2948), joka osoittaa, että nimitystä ETF käytettiin Italiassa myös tarkoittamaan tapauskohtaisen alueellisen yhteistyön muotoa, jolla pyrittiin taistelemaan Kreikasta polkumyynnillä näille markkinoille tapahtuvaa sementintuontia vastaan. Tämä asiakirja osoittaa sen mielestä näin ollen, ettei ETF ollut sellainen elin, jonka komissio katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä sen olleen, ja ettei se ollut seurausta Cembureau-sopimuksesta.

2897 Vaikka Aalborg olisi voinut esittää tämän näkemyksen hallinnollisessa menettelyssä, sen perusteella ei olisi kuitenkaan voitu sivuuttaa useita asiakirjoja, joita komissio käsittelee kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 10—48 kohdassa ja joista ilmenee, että nimitystä ETF käytettiin myös Euroopan tasolla vuoden 1986 puolivälissä perustetusta työryhmästä, jonka tehtävänä oli tutkia ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Länsi-Euroopan markkinoille suuntautuvan sementin halpatuonnin estämiseksi, jotta se voisi esittää suosituksia valtuuskuntien johtajille.

2898 On siis tehtävä se päätelmä, ettei yksikään Aalborgin huomautuksista olisi voinut mitenkään vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Aalborg ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

9. Asia T-48/95, BDZ vastaan komissio

2899 BDZ väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että useat Ranskaa, Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Kreikkaa koskeviin asiakirja-aineistoihin sisältyvät asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/14832, 17129, 17141, 17171, 17176, 17187, 17193, 17196, 17071, 17158, 19882 ja 19884) osoittavat, että toimenpiteet, joihin eurooppalaistuottajat ryhtyivät vastatakseen Kreikasta peräisin olevan sementin tuontiin ja joihin se myöntää osallistuneensa edustaakseen Saksan sementtiteollisuuden intressejä, olivat vain laillisia, kansallisiin ja yhteisön viranomaisiin kohdistettuja toimenpiteitä.

2900 Nämä huomautukset, joita BDZ olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä, olisivat kuitenkin vain vahvistaneet sen, että Kreikan vientiä koskevan kysymyksen johdosta oli ryhdytty poliittisiin toimenpiteisiin, mitä komissio ei ole kiistänyt. Niiden perusteella ei sitä vastoin olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että eurooppalaiset tuottajat ja tuottajajärjestöt, joihin BDZ kuului, olivat "kreikkalaisongelman" ilmettyä perustaneet ETF:n siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Euroopan markkinoille suuntautuvan sementin halpatuonnin (lähinnä Kreikasta peräisin olevan tuonnin) estämiseksi.

2901 Yksikään näistä huomautuksista olisi voinut mitenkään vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. BDZ ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

10. Asia T-50/95, Unicem vastaan komissio

2902 Unicem vetosi 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan erityisesti siihen, että tutkiessaan asiakirja-aineistoa, johon se sai tutustua 2.10.1996 määrätyn prosessinjohtotoimen perusteella, se sai selville, ettei tutkittuihin asiakirjoihin sisältynyt mitään näyttöä siitä, että Euroopan tasolla olisi sovittu yleisestä yhteistoiminnasta Kreikasta peräisin olevasta tuonnista aiheutuneen ongelman vuoksi.

2903 Unicem esittää tämän väitteensä tueksi useita kansallisista asiakirja-aineistoista peräisin olevia asiakirjoja, jotka se on tilanteesta riippuen yksilöinyt joko sen sivunumeroinnin perusteella, jota komissio on käyttänyt pannessaan täytäntöön 2.10.1996 määrättyä prosessinjohtotoimea, tai väitetiedoksiannon sivunumeroinnin/numeroinnin perusteella. Sen huomautuksiin ei ole kuitenkaan liitetty yhtään näistä asiakirjoista.

2904 Kirjelmässä, jonka Unicem jätti 28.11.1997 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon tutustuttuaan komission asiakirja-aineiston muihin asiakirjoihin 18. ja 19.6.1997 määrättyjen prosessinjohtotoimien perusteella, se korjasi tämän unohduksen yhdistämällä kaikki huomautukset, joita se oli esittänyt 7.2.1997, ja liittämällä mukaan asiakirjat, joihin se oli huomautuksissaan nojautunut.

2905 Unicem väittää 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että kansalliset asiakirjat, joissa viitataan huoleen ja reaktioihin, joita sementin tuonti Kreikasta Euroopan markkinoille oli aiheuttanut (asiakirjat nro 33.126/7720, 7725, 7740, 7635—7638 — erityisesti 7637 —, 17163, 17157—17160, 17172, 17193, 17219—17225, 17624, 17625, 17631—17633, 17635—17638, 17641—17653, 10827, 10828, 17178, 17179, 10842, 10843, 15354, 15363, 11077, 11086, 15364—15367, 15368, 11087, 11166, 11188, 11189, 15386, 15387, 6881, 6882, 15351—15353, 15355, 15363—15367, 15388 ja 2088—2097 — erityisesti 2094 —), osoittavat, että "kreikkalaisongelmaa" käsiteltiin täysin erikseen kullakin markkinoilla ja sellaisin toimenpitein, jotka oli mukautettu sen mukaan, miten voimakkaasti kyseisille markkinoille oli hyökätty, ilman että Euroopan tasolla olisi ollut minkäänlaista yhteistoimintaa. Kaikki nämä asiakirjat ovat Unicemin mukaan ristiriidassa komission teorian kanssa, jonka mukaan ne olisivat olleet osa Cembureaun yhtä ennalta laatimaa suunnitelmaa, jolla kreikkalaistuottajia pyrittiin rankaisemaan siitä, että ne olivat rikkoneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä. Komission olisi siis pitänyt niiden perusteella arvioida vastuuta kunkin kansallisen teollisuudenalan osalta eikä katsoa kaikkien Euroopan sementintuottajien olevan vastuussa yksittäisistä reaktioista, joita Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan oli esiintynyt. Unicem korostaa myös sitä, ettei brittiläisissä asiakirjoissa viitata Cembureaun,

ETF:n eikä ECEC:n osuuteen tässä asiassa eikä mainita tuesta, jota komissio väittää italialaistuottajien antaneen brittituottajille niiden taisteltua Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, eikä niissä viitata myöskään Unicemiin. Ranskankieliset asiakirjat (erityisesti asiakirjat nro 33.126/17219—17225) puolestaan osoittavat, että kun tuonti Kreikasta uhkasi Ranskaa, Ranskan hallitus kääntyi suoraan brittiläisten viranomaisten puoleen. Nämä seikat osoittavat sen, miten vähäinen Cembureaun rooli oli näiden kysymysten ratkaisemisessa. Useista Kreikasta peräisin olevaa tuontia koskevista asiakirjoista, etenkin brittiläisistä asiakirjoista, ilmenee, että brittiläisten tuottajien (erityisesti Blue Circlen) aloitteesta poliittisia ja yhteisön vaikuttajia kohtaan harjoitettu lobbaus sekä tiettyjen eurooppalaisten tuottajien ja kreikkalaistuottajien välillä käydyt yksittäiset neuvottelut olivat ratkaisevia "kreikkalaisongelman" ratkaisemisessa, mikä Unicemin mukaan vahvistaa sen, että ETF:n rooli oli täysin marginaalinen, koska se toimi vain "keskusteluforumina", jossa käsiteltiin brittiläisten tuottajien yksipuolisia aloitteita. Lopuksi Unicem toteaa, ettei se ole löytänyt Espanjaa, Portugalia ja Saksaa koskevista asiakirja-aineistoista mitään sellaista asiakirjaa, jonka perusteella voitaisiin olettaa, että Kreikasta peräisin oleva tuonti olisi ollut Euroopan tasolla yhteisen mielenkiinnon ja reaktion kohteena.

2906 Unicem väittää vielä kansallisten asiakirja-aineistojen vahvistavan sen, että keskusteluja tuonnin dynamiikasta ja sitä kohtaan suunnitelluista toimenpiteistä käytiin erikseen kullakin markkinoilla ilman Cembureaun, ETF:n tai ECEC:n jäsenten panosta. Kyseisistä asiakirjoista ilmenee myös se, ettei Unicem ollut mukana näissä markkinoiden "sulkemista" koskeneissa aloitteissa, joihin sillä ei ollut mitään intressiäkään, koska se ei harjoittanut vientiä. Ranskaa koskevan asiakirja-aineiston osalta Unicem viittaa erityisesti asiakirjoihin nro 33.126/14806, 14807, 14938, 15025, 15026, 15040, 14809—14826, 14938—14976, 5688, 1394, 1395, 5648, 5747, 5748, 5695, 5696, 5751 ja 5674 sekä väitetiedoksiannon 78 ja 81 kohtaan. Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevan asiakirja-aineiston osalta se siteeraa väitetiedoksiannon 74 (s. 199) ja 77 (s. 202) kohtaa sekä asiakirjoja nro 33.126/17641—17654; sen mukaan viimeksi mainitut asiakirjat ovat ristiriidassa myös niiden päätelmien kanssa, jotka komissio on tehnyt väitetiedoksiannon 16 kohdassa ja joiden mukaan Isossa-Britanniassa hinnat olivat Euroopan korkeimmat. Espanjaa ja Portugalia koskevien asiakirja-aineistojen osalta Unicem viittaa väitetiedoksiannon 18 ja 19 lukuun — erityisesti 89 kohtaan. Saksaan liittyvän asiakirja-aineiston asiakirjoista se viittaa erityisesti 47 (s. 126) ja 84 (s. 213 ja 214) kohtaan ja Kreikan osalta 86 kohtaan (s. 218).

2907 Vaikka Unicem olisi kyennyt esittämään nämä huomautukset hallinnollisessa menettelyssä, niiden perusteella ei kuitenkaan olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että Kreikan vientiä koskeva kysymys oli antanut sysäyksen — paitsi poliittisiin toimenpiteisiin, yksittäisiin reaktioihin tietyillä markkinoilla ja kahdenvälisiin yhteyksiin yhteisön tiettyjen maiden viranomaisten välillä — ETF:n perustamiseen Euroopan tasolla siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä, jotta estettäisiin sellainen tuonti (lähinnä Kreikasta) Länsi-Eurooppaan, joka uhkaisi markkinoiden vakautta muun muassa Italiassa, joka oli yksi niistä maista, joita kyseinen tuonti eniten uhkasi.

2908 Näiden huomautusten perusteella ei olisi myöskään voitu sivuuttaa objektiivisia toteamuksia, jotka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 24 ja

47 kohdassa Unicemin Albertin osallistumisesta työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen (asiakirjat nro 33.126/4858—4861) sen mukaisesti, mitä oli sovittu perustettaessa Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa työryhmiä, joiden tarkoituksena oli avustaa ETF:ää, joka ei enää kyennyt yksin selviytymään sille annettuun tehtävään liittyvästä työmäärästä (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 24 kohta; asiakirjat nro 33.126/18858 ja 18862). Niiden perusteella ei siis olisi voitu katsoa, ettei Unicem olisi vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

2909 On vielä täsmennettävä, että toisin kuin Unicem näyttää väittävän, komissio ei ole koskaan todennut väitetiedoksiannossa eikä kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että ECEC olisi osallistunut toimenpiteisiin, jotka oli kohdistettu sitä vastaan, että Kreikasta tuotiin sementtiä Länsi-Eurooppaan. Huomautukset, joita Unicem olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä kiistääkseen kaiken osallistumisensa ECEC:hen Kreikan kysymystä ratkaistaessa, olisivat siis olleet asian kannalta täysin merkityksettömiä.

2910 On siis tehtävä se päätelmä, etteivät Unicemin huomautukset olisi mitenkään voineet vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Unicem ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

11. Asia T-55/95, Asland vastaan komissio

2911 Asland väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että kansallisten asiakirja-aineistojen lukuisissa asiakirjoissa ole minkäänlaista merkkiä siitä, että se olisi osallistunut ETF:n toimintaan ja täytäntöönpanotoimiin tai vaikuttanut niihin. CMF:n johtajan 25.11.1986 päivätystä kirjeestä OFT:n (ks. edellä 1147 kohta) johtajalle (asiakirjat 33.126/17641—17653) päinvastoin ilmenee, että Espanja oli niin vakava uhka kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen noudattamiselle, että se oli ollut ennen liittymistään Euroopan yhteisöön Euroopan sementtiteollisuuden polkumyynnin vastaisen menettelyn kohteena. Näiden seikkojen perusteella on sen mukaan vaikeaa tukea komission teoriaa, jonka mukaan espanjalaisyritykset ja etenkin Asland olivat osallistuneet vain viisi kuukautta oman maansa yhteisöön liittymisen jälkeen menettelytapoihin ja sopimuksiin, joilla pyrittiin takaamaan kotimarkkinoiden rauhoittaminen. Asland korostaa vielä sitä, ettei 9.1.1985 ja 1.6.1988 välisenä aikana pidettyjen CMF:n kokousten pöytäkirjoihin (asiakirjat nro 33.126/17056—17259) sisälly pienintäkään viittausta siihen, että Asland olisi ollut millään tavoin vastuussa kilpailunvastaisista toimenpiteistä Ison-Britannian tai Euroopan markkinoilla tai osallistunut niihin. Näissä asiakirjoissa mainitaan sitä vastoin muita eurooppalaisyrityksiä, kuten Titan, ja viitataan keskusteluihin, joita käytiin Kreikan hallituksen oman maansa sementtiteollisuudelle myöntämistä tuista, neuvotteluihin, joita Yhdistyneen kuningaskunnan ja Kreikan hallitukset kävivät komission kanssa, ja yhteyksiin, joita sementtiala solmi Euroopan parlamentin kanssa tämän kysymyksen yhteydessä (ks. asiakirjat nro 33.126/17166—17170, erityisesti 17168). Aslandin mielestä on johdonmukaista olettaa, että sama laillisuuden varmistamisen halu olisi vallinnut myös keskusteluissa, joita käytiin Roomassa 28.5.1986 Kreikan kysymyksestä.

2912 Asland korostaa 5.2.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä sitä, ettei se kuulunut niihin "'European Task Forcen' jäseniin, joiden oli tarkoitus osallistua Interciment SA:han" ja joille Holderbank kirjoitti 22.9.1986 (asiakirja nro 33.126/18328). Tämä osoittaa sen, ettei Asland osallistunut millään tavoin ETF:ään.

2913 On kuitenkin todettava, että vaikka Asland olisi kyennyt esittämään nämä huomautukset hallinnollisessa menettelyssä, niiden perusteella ei olisi voitu sivuuttaa objektiivista toteamusta, jonka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohdassa Aslandin osallistumisesta Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen, jossa eurooppalaistuottajat päättivät ensimmäistä kertaa reagoida nopeasti ja yhdessä Kreikan sementintuottajien päätökseen viedä 2 miljoonaa tonnia sementtiä Länsi-Eurooppaan (asiakirja nro 33.126/18771). Näiden huomautusten perusteella ei siis olisi voitu katsoa, ettei Asland olisi vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

2914 Siitä erityisesti korostuksesta, jonka Asland olisi kyennyt antamaan sille, ettei se ollut ETF:n jäsen eikä Holderbank ollut vaatinut siltä Intercimentin osakkeita vastaavan osuuden maksamista, on todettava ensinnäkin, ettei komissio ole koskaan katsonut Aslandin olleen ETF:n välitön jäsen (ks. muun muassa sen ETF:n kokoonpanosta esittämät toteamukset kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 24 kohdassa), ja toiseksi, että se toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 6 kohdassa, että espanjalaisyritys, jolle 22.9.1986 osoittamallaan kirjeellä Holderbank vaati Intercimentin osakepääoman espanjalaisosuuden maksamista, oli Hornos Ibéricos. Huomautukset, joita Asland olisi kyennyt esittämään edellä 2912 kohdassa mainitun asiakirjan nro 33.126/18328 perusteella, olisivat siis enintään tukeneet sellaisia kohtia, joita komissio ei ollut kiistänyt.

2915 Lopuksi todettakoon, että edellä on jo useaan kertaan korostettu (ks. mm. edellä 2819 ja 2841 kohta), että komissio oli ymmärtänyt varsin hyvin Kreikan kysymyksen poliittisen laajuuden ja taloudellisen asiayhteyden (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen alaviitteet 113 ja 115). Huomautukset, joita Asland olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä tuodakseen esiin nämä kaksi seikkaa asiakirja-aineiston perusteella, olisivat olleet täsmälleen samoja kuin ne, jotka komissio oli jo ottanut asianmukaisesti huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä ja joita se ei ollut kiistänyt.

2916 On siis tehtävä se päätelmä, etteivät Aslandin huomautukset olisi mitenkään voineet vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Asland ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

12. Asia T-58/95, Uniland vastaan komissio ja asia T-59/95, Oficemen vastaan komissio

2917 Uniland ja Oficemen väittävät 10.2.1997 ja 3.3.1998 päivätyissä huomautuksissaan, ettei asiakirjoissa, joihin ne ovat saaneet tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen prosessinjohtotoimien perusteella, ole mitään mainintaa eikä todistetta niiden osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todettuun ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen. Päinvastoin Kreikkaa, Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Italiaa koskeviin asiakirja-aineistoihin sisältyvät asiakirjat osoittavat niiden mielestä, että Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan tähdätyt toimenpiteet eivät johtuneet monenvälisestä kartellista, johon Uniland ja Oficemen olisivat osallistuneet, vaan yhtäältä brittiläisten ja toisaalta italialaisten tuottajien yksipuolisista reaktioista.

2918 Kreikkaa koskevaan asiakirja-aineistoon sisältyvien asiakirjojen osalta Uniland ja Oficemen vetoavat 10.2.1997 ja 3.3.1998 päivätyissä huomautuksissaan useisiin asiakirjoihin, jotka osoittavat sen, että tuolloin yhtäältä kreikkalaisten ja italialaisten ja toisaalta kreikkalaisten ja brittiläisten tuottajien välillä tapahtuneet yhteydenotot olivat olleet täysin kahdenvälisiä, ja sen, että yhtäältä italialaistuottajien ja toisaalta brittiläisten tuottajien ehdottamat tai tekemät sopimukset, jotka oli tähdätty sitä vastaan, että Kreikasta tuotiin sementtiä niiden markkinoille, olivat olleet puhtaasti paikallisia. Missään kyseisistä asiakirjoista ei kuitenkaan viitata Unilandiin ja Oficemeniin eikä laajemmin muihin eurooppalaisiin yrityksiin kuin kreikkalaisiin, brittiläisiin ja italialaisiin. Uniland ja Oficemen viittaavat 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan esimerkiksi useisiin heinäkuun ja joulukuun 1986 välillä pidettyjen Heraclesin hallituksen kokousten pöytäkirjoihin (asiakirjat 33.126/19878—19880, 19881, 19882, 19883, 19884 ja 19885—19887). Ne viittaavat 3.3.1998 päivätyissä huomautuksissaan aluksi 2.9.1988 päivättyyn kirjeeseen, jonka Titan on osoittanut asianajajilleen (asiakirjat nro 33.126/19195—19197) ja jossa selitetään (ks. erityisesti asiakirja nro 33.126/19196), että se, ettei italialaisyritys Calcestruzzi ollut pannut täytäntöön Titanin kanssa huhtikuussa 1986 tekemäänsä sementintoimitussopimusta, oli seurausta Calcestruzzi/Ferruzzi-konsernin ja pelkästään Italian sementintuottajien välillä tehdystä sopimuksesta. Ne viittaavat tältä osin myös asiakirjoihin nro 33.126/19188—19193 ja 19197—19200. Tämän jälkeen ne vetoavat Italian sementintuottajien Cementirin tiloissa Roomassa 12.1.1988 pitämää kokousta koskevaan muistioon (asiakirjat nro 33.126/19871—19873), joka osoittaa sen, että reaktion, joka Italiassa syntyi Kreikasta peräisin olevaa sementintuontia vastaan, aiheuttivat yksinomaan Italian tuottajat.

2919 Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevasta asiakirja-aineistosta Uniland ja Oficemen tuovat esiin 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja (vuosina 1986 ja 1987 pidettyjen CMF:n kokousten pöytäkirjat (asiakirjat nro 33.126/17163, 17164, 17168—17172, 17173, 17174, 17176, 17177, 17178, 17179, 17187, 17196 ja 17215), CMF:n kirje OFT:lle (asiakirjat nro 33.126/17646 ja 17647) ja Blue Circlen 19.6.1986 pidetyn kokouksen pöytäkirja (asiakirjat nro 33.126/10827 ja 10828)], jotka niiden mukaan tukevat sitä, että Ison-Britannian ja Kreikan markkinoiden välillä "kreikkalaisongelman" yhteydessä olleet yhteydet (tuottajat ja viranomaiset) olivat olleet puhtaasti kahdenvälisiä ja että brittien reaktiot Kreikasta peräisin olevaan tuontiin olivat olleet täysin paikallisia. Ainoat viittaukset, joita näistä asiakirjoista löytyy muista eurooppalaistuottajista, koskevat kokouksia, joita käytiin komission jäsenen Sutherlandin ja tiettyjen Euroopan parlamentin jäsenten kanssa tarkoituksin saada komissio kieltämään Kreikan valtion myöntämät lainvastaiset tuet. Uniland ja Oficemen viittaavat

3.3.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä muihin asiakirjoihin, joita löytyi Iso-Britanniaa koskevasta aineistosta, eli Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjan 1.2. kohtaa ("Kreikan tuottajien kanssa tehty poistumissopimus") koskevaan otteeseen (asiakirjat nro 33.126/16150—16155, erityisesti 16151 ja 16152), 4.9.1986 päivättyyn Blue Circlen sisäiseen muistioon, joka on otsikoitu "Management Briefing Note: Greek Imports" (asiakirjat nro 33.126/11026 ja 11027), Blue Circlen 22.9.1986 päivättyyn kirjeeseen Holderbankille (asiakirjat nro 33.126/13108 ja 13109), Blue Circlen neuvottelumuistioon, joka on otsikoitu "Cheap Imports — Meeting at 9.30 a.m. on Monday 7th July 1986" (asiakirjat nro 33.126/13104—13106), sekä kahteen syyskuussa 1986 päivättyyn Blue Circlen sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/11080—11084). Kaikki nämä asiakirjat osoittavat niiden mukaan, että brittiläisreaktiot Kreikasta peräisin olevaan tuontiin olivat täysin paikallisia eikä ollut ollut olemassa mitään Euroopan laajuista sopimusta, reaktiota eikä toimenpidettä ja että ainoat toimenpiteet "kreikkalaisongelman" ratkaisemiseksi, joihin Uniland ja Oficemen olivat osallistuneet, olivat kokoukset, joissa yhteisön viranomaisille (komissio ja Euroopan parlamentti) tiedotettiin Kreikan tasavallan sementintuottajilleen myöntämistä tuista. Oficemen väittää, että Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirja (asiakirjat nro 33.126/16150—16155) häivyttää lopullisesti kaikki epäilykset siitä, että se olisi osallistunut ETF:ään, koska osallistujaluettelossa ei mainita mitään sen edustajan osallistumisesta (ks. erityisesti asiakirja nro 33.126/16150).

2920 Italiaa koskevaan asiakirja-aineistoon sisältyvien asiakirjojen osalta Uniland ja Oficemen vetoavat 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan kahteen asiakirjaan eli Italcementin 26.10.1987 päivätyn kirjeen otteisiin (asiakirja nro 33.126/2950) sekä jälleen Cementirin tiloissa 12.1.1988 pidetyn kokouksen pöytäkirjaan (asiakirja nro 33.126/19872). Näihin asiakirjoihin ei sisälly mitään viittausta siihen, että Uniland ja Oficemen olisivat millään tavoin, suoraan tai välillisesti, osallistuneet Italian markkinoilla Kreikasta peräisin olevaa vientiä vastaan toteutettuihin toimenpiteisiin. Ne vahvistavat päinvastoin sen, että kyseiset toimenpiteet olivat täysin paikallisia. Unicem ja Oficemen vetoavat 3.3.1988 päivätyissä huomautuksissaan italialaisten asiakirjojen joukosta otteeseen, joka sisältää Unicemin komissiolle lokakuussa 1989 ETF:n toiminnasta antamia vastauksia (asiakirjat nro 33.126/12060—12065, erityisesti 12063), sekä kirjeeseen, jossa Calcestruzzi selittää komissiolle, että se, että sen tuonti Kreikasta oli vähentynyt, johtui yksin siitä, etteivät Italian viranomaiset olleet antaneet sille lupia, joita se olisi tarvinnut rakentaakseen sementin lastaukseen tarkoitetun laiturin (asiakirjat nro 33.126/16317—16321, erityisesti 16319).

2921 On kuitenkin muistettava (ks. edellä 250 kohta), että useat asiakirjoista, jotka Uniland ja Oficemen tuovat esiin 3.3.1998 päivätyissä huomautuksissaan, oli luokiteltu niihin hallinnollisessa menettelyssä tutustumista varten luokkaan "A" tai "A: eurooppalaiset tuottajat" (ks. asiakirjat nro 33.126/11026, 11027, 11080—11084, 19195 ja 19196). Lisäksi seuraavat asiakirjat sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta): Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirja (asiakirjat nro 33.126/16151—16155, jotka ovat samansisältöisiä kuin laatikkoon sisältyneet asiakirjat nro 33.126/18857—18862), 4.9.1986 päivätty Blue Circlen "Management Briefing Note" (asiakirjat nro 33.126/11026 ja 11027), Blue Circlen 22.9.1986 päivätty kirje Holderbankille (asiakirjat nro 33.126/13108 ja 13109, jotka ovat samansisältöisiä kuin laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyneet asiakirjat nro 33.126/11094 ja 11095), Blue Circlen neuvottelumuistio, joka on otsikoitu "Cheap Imports" (asiakirjat nro 33.126/13104—13106, jotka ovat samansisältöisiä kuin laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) sisältyneet asiakirjat nro 33.126/10992—10994), ja syyskuussa 1986 päivätyt Blue Circlen sisäiset muistiot (asia-

kirjat nro 33.126/11080—11084). Uniland ja Oficemen olisivat voineet käyttää kaikkia näitä asiakirjoja tukeakseen väitetiedoksiantoon antamaansa vastauskirjelmää. Näin ollen ne eivät voi tässä vaiheessa vedota niihin pyrkiessään osoittamaan, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

2922 Missään tapauksessa niiden huomautusten perusteella, joita Uniland ja Oficemen olisivat voineet esittää hallinnollisessa menettelyssä edellä 2918—2920 kohdassa tarkoitettujen asiakirjojen nojalla kuvatakseen "kreikkalaisongelman" ilmettyä yhtäältä Ison-Britannian ja Kreikan ja toisaalta Italian ja Kreikan markkinoiden välille syntyneitä kahdenvälisiä yhteyksiä, ei olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että samalla kun brittiläisten ja italialaisten tuottajien välillä oli yksittäisiä yhteydenottoja, Kreikasta peräisin olevaa tuontia koskeva kysymys oli johtanut ETF:n perustamiseen Euroopan tasolla siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Länsi-Euroopan markkinoille suuntautuvan sementin halpatuonnin (lähinnä Kreikasta peräisin olevan tuonnin) estämiseksi.

2923 Näiden asiakirjojen perusteella ei myöskään olisi voitu sivuuttaa objektiivisia toteamuksia, jotka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 23 ja 39 kohdassa Unilandin Rumeun osallistumisesta Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen sekä Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn Euroopan sementtiteollisuuden edustajien kokoukseen. Niiden perusteella ei olisi myöskään voitu sivuuttaa toteamuksia, jotka on esitetty Oficemenin osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 29 perustelukappaleen 3 kohdassa ja joiden mukaan Andia oli edellä mainitussa 9.9.1986 pidetyssä kokouksessa nimitetty työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" jäseneksi ja osallistunut kyseisen työryhmän 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen, ja toteamuksia, joiden mukaan "9.6.1986, 9.9.1986 ja 6.11.1986 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa" oli ollut läsnä "Espanjan tuottajien ja näin ollen Oficemenin" edustaja. Näin ollen huomautuksilla, joita Uniland ja Oficemen olisivat kyenneet esittämään hallinnollisessa menettelyssä, ei olisi voitu tehdä tyhjäksi sitä, että molemmat olivat ilmaisseet tukensa ETF:n perustamiselle ja sen kilpailunvastaiselle tavoitteelle.

2924 Uniland ja Oficemen väittävät edelleen 3.3.1998 päivätyissä huomautuksissaan löytäneensä Kreikkaa koskevasta asiakirja-aineistosta useita sementintoimitussopimuksia, joita oli tehty todetun kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjaksona kreikkalaisten tuottajien ja eurooppalaisten tuottajien kesken (asiakirjat nro 33.126/19175—19178, 19855—10859 (!), 19447—19454, 19754—19762, 19770—19778, 19781—19786, 19793—19798, 19802—19812, 19817—19832, 20011—20019, 20104—20117, 20132—20137, 20140—20147, 20148—20156, 20157—20164, 20166, 20167, 20225, 20226, 20229—20239, 20240—20249 ja 20259—20267) sekä kreikkalaisten tuottajien ja yhteisön ulkopuolisten maiden tuottajien kesken ja jotka koskivat tuontia yhteisöön (asiakirjat nro 33.126/20065—20071). Näiden eri sopimusten olemassaolo on niiden mielestä todiste siitä, että tuonti Kreikasta yhteisön alueelle jatkui yhtä säännöllisenä kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjakson aikana. Uniland ja Oficemen katsovat siis, että jos niillä olisi ollut tilaisuus tutustua näihin eri asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, niillä olisi ollut käytettävissään ylimääräinen puolustautumiskeino, jolla ne olisivat voineet torjua komission väitteet, joiden mukaan ETF:n tavoite oli rajoittaa (erityisesti Kreikasta peräisin olevan) sementin tuontia Länsi-Eurooppaan. Ne lisäävät vielä,

että Titanin vuoden 1988 toimintakertomuksesta (asiakirja nro 33.126/19432) ilmenee, että kyseisen kreikkalaisyrityksen toiminta Italian markkinoilla oli vahvistunut huomattavasti kyseisenä vuonna, mikä on ristiriidassa niiden päätelmien kanssa, jotka komissio on esittänyt muun muassa kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleessa.

2925 Tältä osin on aluksi huomautettava (ks. edellä 250 kohta), että asiakirjat nro 33.126/19754, 19762, 19770, 19776, 19817, 19819, 19827, 20011, 20019, 20065, 20071 ja 20072 oli luokiteltu niihin hallinnollisessa menettelyssä tutustumista varten luokkaan "A" tai "A: eurooppalaiset tuottajat". Uniland ja Oficemen olisivat siis voineet käyttää kaikkia näitä asiakirjoja tukeakseen väitetiedoksiantoon antamaansa vastauskirjelmää. Näin ollen ne eivät voi tässä vaiheessa vedota niihin pyrkiessään osoittamaan, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

2926 Joka tapauksessa Uniland ja Oficemen olisivat kyenneet näiden huomautusten avulla enintään korostamaan sitä, ettei ETF:n perustamisesta tehdyllä sopimuksella ollut ollut kilpailunvastaisia vaikutuksia. Niiden perusteella ei sitä vastoin olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 15 ja 24 kohdassa ja 53 perustelukappaleen 7 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti näyttänyt toteen, että kyseisellä sopimuksella oli tavoiteltu ilmeisen kilpailunvastaista tavoitetta eli Länsi-Eurooppaan suuntautuvan tuonnin estämistä, mikä riittää siihen, että se on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen (ks. edellä 837 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2927 On siis tehtävä se päätelmä, ettei yksikään Unilandin ja Oficemenin huomautuksista olisi voinut mitenkään vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Uniland ja Oficemen eivät siis ole näyttäneet tältä osin toteen, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

13. Asia T-60/95, Irish Cement vastaan komissio

2928 Irish Cement väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin, että komissio käytti 9. ja 10.9. ja 6.11.1986 pidettyjä kokouksia, joiden aikana sitä pyydettiin osallistumaan eurooppalaisia poliitikkoja ja erityisesti komission jäsentä Sutherlandia kohtaan Kreikan valtiontukien osalta harjoitettavaan lobbaukseen, todisteina pyrkien osoittamaan, että ETF oli Cembureaun elin, jossa Irish Cement oli ollut välittömästi mukana sen vuoksi, että se oli Cembureaun välitön jäsen. Se väittää, että komissiolla oli kuitenkin todisteita, tarkemmin sanoen CMF:n kokousten pöytäkirjoja, jotka osoittivat ensinnäkin sen, että Blue Circle järjesti ja koordinoi 9. ja 10.9.1986 "Euroopan sementintuottajien" ja Euroopan parlamentin jäsenten kesken pidetyt kokoukset (ks. asiakirjat nro 33.126/17163 ja 17168), ja toiseksi sen, että Brysselissä 6.11.1986 pidetyn kokouksen tarkoituksena oli valmistella "ETY:n sementtiteollisuuden johtajien" tai "Euroopan sementtiteollisuuden korkean tason edustajien" ja Suther-

landin kesken pidettyä kokousta (ks. asiakirjat nro 33.126/17176 ja 17182). Kaikki nämä asiakirjat osoittavat, että toisin kuin komissio väittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä, yksikään näistä kokouksista ei ollut Cembureaun "valtuuskuntien johtajien" kokous, että ETF oli vain Euroopan suurimpien sementintuottajien järjestö, joka oli perustettu lobbausta varten, ja että ETF:n tekemisiä ei siis voitu lukea Cembureaun nimiin, sillä sitä ei edes mainittu näissä eri asiakirjoissa. Kyseisistä asiakirjoista ilmenee niinikään, ettei kummassakaan kokouksessa viitattu millään tavoin Cembureau-sopimukseen. Irish Cement vetoaa 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä useisiin 9. ja 10.9.1986 pidettyyn kokoukseen liittyviin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/11052, 11053, 11056—11060, 11061, 11062 ja 7717—7722), jotka olisivat olleet sen kannalta hyödyllisiä osoittamaan, että sen edustajan (Quirke) osallistuminen näihin kokouksiin oli ollut lainmukaista ja tapahtunut vilpittömässä mielessä, koska hänen tietääkseen kyseisten kokousten ainoana tarkoituksena oli ollut tiedottaa yhteisön viranomaisille Kreikan valtiontuista aiheutuneesta ongelmasta.

2929 Irish Cement vetoaa 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan Cembureaun johtokunnan kokouksista laadittuihin pöytäkirjoihin (asiakirjat nro 33.126/7882—7886 ja 33.322/1423—1444) ja erityisesti 30.5.1983 pidetystä Cembureaun johtokunnan kokouksesta laadittuun pöytäkirjaan (asiakirjat 33.322/1429—1431), joiden perusteella se väittää uudelleen, että ETF:n kokoukset eivät olleen Cembureaun "valtuuskuntien johtajien" kokouksia. Nämä asiakirjat osoittavat sen mielestä, että johtokunta valmisteli aina nämä kokoukset, kutsui kokouksen koolle ja laati aina kokouksista loppuraportin. Tilanne ei kuitenkaan ollut tällainen ETF:n kokousten osalta, jotka Blue Circle, tarkemmin sanoen Sir John Milne, kutsui koolle, minkä osoittavat 9. ja 10.9.1986 pidettyjen kokousten osalta asiakirjat nro 33.126/7717—7722 (CBR:n Sytorin 11.9.1986 päivätty muistio Baden-Badenissa ja Strasbourgissa 9. ja 10.9.1986 pidetyistä kokouksista).

2930 On kuitenkin todettava 9. ja 10.9.1986 pidettyjen kokousten osalta, että huomautukset, joita Irish Cement olisi kyennyt esittämään hallinnollisessa menettelyssä edellisissä kahdessa kohdassa mainittujen asiakirjojen perusteella, olisivat siis enintään osoittaneet sen, että eurooppalaistuottajat olivat näiden kahden päivän aikana ryhtyneet poliittiseen painostukseen Kreikan kysymyksen yhteydessä. Näiden huomautusten perusteella ei sitä vastoin olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—32 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joista ilmenee, että Baden-Badenissa pidettiin 9.9.1986 iltapäivän päätteeksi "valtuuskuntien johtajien ja Task Forcen edustajien" kokous, johon Quirke osallistui Irish Cementin edustajana, ja että sen jälkeen, kun ETF:n lainvastainen tarkoitus oli nimenomaisesti selvitetty, kokouksessa käsiteltiin yksinomaan ETF:n kokoonpanoa, sen töiden organisointia ja sen tutkittavaksi annettuja toimenpiteitä (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—32 kohta; asiakirjat nro 33.126/18857—18862).

2931 On vielä korostettava sitä, että CBR:n muistio (ks. edellä 2929 kohta; asiakirjat nro 33.126/7717—7722), johon Irish Cement vetoaa, koskee Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyä kokousta, jonka "keskeisenä tavoitteena [oli] työryhmän ('Task Force committee established in Stockholm') kuuleminen". Muistion mukaan kyseisessä kokouksessa käsiteltiin "Joint Trading Companyn" perustamista sekä "tutkimuksia, joita työryhmä oli tehnyt tai jotka olivat käynnissä". Nämä tiedot siis tukevat komission kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—32 kohdassa asiakirjojen nro 33.126/18849—18862 perusteella esittämiä toteamuksia, pikemminkin kuin tekevät ne tyhjäksi. Samasta CBR:n muistiosta

ilmenee lisäksi, että kyseisessä kokouksessa Blue Circlen Sir John Milne "oli samaa mieltä siitä, ettei yhteyksiä Kreikan sementintuottajiin pitänyt katkaista vaan suunnata nämä kontaktit siihen, että muut sementintuottajat ('Trading Group'-idea) sitoutuisivat ostamaan suuria määriä kreikkalaista sementtiä; työryhmä seuraa asian kehittymistä". Myöhemmin kohdassa "lisätietoja" korostetaan, että "Quirke ilmoitti, että hänen mielestään jo käynnissä oleviin tai suunniteltuihin kolmeen toimenpiteeseen (eli 'Trading Group' — kansallisten hallitusten toteuttamat suojatoimet — ETY:n lobbaus) olisi lisättävä neljäs ulottuvuus eli toiminta Cembureaun yhteyskomitean tasolla". Nämä otteet osoittavat sen, ettei Irish Cementin intressi toimenpiteisiin, joilla pyrittiin estämään tuonti Kreikasta, rajoittunut yksinomaan poliittisiin toimenpiteisiin vaan ulottui myös yksityisiin toimenpiteisiin, joilla tätä vientiä pyrittiin jarruttamaan. Sitä ei siis olisi voitu käyttää Irish Cementin puolustuksessa hallinnollisessa menettelyssä ETF:n perustamista koskenutta väitettä vastaan.

2932 Komissio ei ole missään vaiheessa kiistänyt sitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39—43 kohdassa kuvatun Brysselissä 6.11.1986 pidetyn kokouksen yhtenä tarkoituksena oli Sutherlandin kanssa sovitun tapaamisen valmistelu (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 43 kohta). Huomautukset, joita Irish Cement olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä edellä 2928 kohdassa mainittujen asiakirjojen perusteella, olisivat siis vain tukeneet komission asianmukaisesti huomioon ottamia toteamuksia. Ne eivät sitä vastoin olisi muuttaneet sitä tosiseikkaa, että kuten kyseistä kokousta koskevista, kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39—43 kohdassa siteeratuista muistioista (asiakirjat nro 33.126/19007 ja 19008) ilmenee, osallistujat, joihin Irish Cement lukeutui, sopivat keskenään, että ETF kokoontuisi edelleenkin tarkoituksenaan seurata sitä, miten sementintuontiin Kreikasta Länsi-Euroopan markkinoille liittyvä uhkaava tilanne kehittyisi.

2933 Lopuksi todettakoon, ettei niiden huomautusten perusteella, joita Irish Cement olisi kyennyt esittämään hallinnollisessa menettelyssä pyrkiessään osoittamaan, etteivät kokoukset, joihin se oli osallistunut syyskuussa ja marraskuussa 1986, olleet olleet Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksia ja ettei ETF ollut Cembureaun jatke, missään tapauksessa olisi voitu sivuuttaa objektiivisia toteamuksia, jotka liittyvät Quirken läsnäoloon kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22—32 ja 39—43 kohdassa tarkoitetuissa kahdessa kokouksessa. Niiden perusteella ei siis olisi voitu katsoa, ettei Irish Cement olisi vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta. On lisäksi korostettava sitä, että saksalaisyritykset olivat vedonneet hallinnollisessa menettelyssä siihen, että "Baden-Badenin ja Brysselin kokousten osallistujat eivät olleet valtuuskuntien johtajia", mihin komissio vastasi, että "tämä asema oli annettu heille Task Forcen toimesta ja muistioissa, ei komission toimesta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 6 kohta). Komissio on siis tutkinut kanteen kohteena olevassa päätöksessä asianmukaisesti huomautuksia, jotka ovat verrattavissa Irish Cementin tässä vaiheessa esittämiin.

2934 Irish Cement tuo 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan esiin toiseksi eräitä asiakirjoja (asiakirjat nro 33.126/11180—11182 ja 15386), jotka liittyvät Blue Circlen Marshallin useille Euroopan sementintuottajille osoittamaan kirjeeseen, jossa hän kiittää näitä tuesta Kreikan valtiontukia koskeneen ongelman ratkaisemisessa. Sen mukaan nämä asiakirjat paljastavat Marshallin terminologisen epätarkkuuden, sillä hän on käyttänyt ilmaisua "Cembureau

people" ("Cembureaun väki") kuvaamaan Euroopan sementintuottajia. Irish Cement arvioi, että jos sillä olisi ollut tilaisuus tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, se olisi kyennyt osoittamaan, että Marshallin viittaus "Cembureau Task Forceen" 13.5.1987 pidetyn EPC:n kokouksen pöytäkirjassa tarkoittamaan "European Task Forcea" johtui samasta terminologisesta epätarkkuudesta ja että, toisin kuin komissio on päätellyt väitetiedoksiannossa (16 kohta), tämä ei siis merkinnyt sitä, että ETF olisi ollut Cembureaun piirissä muodostettu ryhmä.

2935 Nämä huomautukset olisivat kuitenkin yhtä hyvin voineet tukea komission vakaata käsitystä siitä, että Euroopan sementintuottajien perustama kartelli, jonka avulla ne pyrkivät taistelemaan muun muassa sitä vastaan, että Kreikasta tuotiin sementtiä Länsi-Eurooppaan, oli "Cembureaun väen" aikaansaannos ja että sen oli siis perustanut kyseinen eurooppalainen järjestö. Missään tapauksessa niiden perusteella ei olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa esitettyä toteamusta, jonka mukaan Marshall "oli sellaisessa asemassa, että hän tunsi hyvin Cembureaun organisaation ja toiminnan" ja jonka perusteella komissio katsoi, että 13.5.1987 pidettyä EPC:n kokousta koskeneeseen Marshallin laatimaan muistioon sisältynyt viittaus Cembureau Task Forceen "merkitsi todellakin yhteyttä Cembureaun ja Task Forcen välillä, mikä johtui juuri Marshallin valitsemista ilmaisuista."

2936 Näitä seikkoja koskevien Irish Cementin huomautusten perusteella ei olisi missään tapauksessa voitu sivuuttaa niitä edellä 2930 ja 2932 kohdassa mainittuja objektiivisia toteamuksia, joiden perusteella komissio on perustellusti katsonut Irish Cementin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

2937 On siis tehtävä se päätelmä, ettei yksikään Irish Cementin huomautuksista olisi voinut mitenkään vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Irish Cement ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

14. Asia T-65/95, Italcementi vastaan komissio

2938 Italcementi väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin, että Kreikan markkinoita koskevat väitetiedoksiannon 7—17 luvut osoittavat komission tehneen vakavan arviointivirheen, kun se ei ole pitänyt riittävän merkittävänä kreikkalaistuottajien vientitoiminnan ilmeistä lainvastaisuutta, vaikka tuottajat sen lisäksi, että ne saivat EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 87 artikla) vastaista tukea maansa hallitukselta, olivat tehneet myös vientiä yhteisöön koskevan herrasmiessopimuksen, jonka tosiasiallisen olemassaolon ja mahdollisen kilpailunvastaisuuden komissio on itsekin todennut Kreikkaa koskevissa väitetiedoksiannon luvuissa. Kantajan mukaan nämä seikat olisivat olleet erityisen hyödyllisiä korostamaan sitä, että ETF:ssä oli kyse puhtaasti puolustautumisesta.

2939 Italcementi vetoaa 26.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan vielä eräisiin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/19369—19377), jotka sen mielestä osoittavat Kreikan sementintuottajilla olleen vuodesta 1962 lähtien nimenomaisia vientiä koskeneita sopimuksia. Näillä sopimuksilla oli pyritty välttämään se, että ylikapasiteetti horjuttaisi niiden kotimarkkinoiden tasapainoa.

2940 Tältä osin on kuitenkin huomautettava, että Lafarge väitti 12.3.1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa ETF:n perustamisen olleen seurausta laillisesta puolustautumisesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 8 kohdan ensimmäinen alakohta). Komissio esittää 53 perustelukappaleen 8 kohdan toisesta kuudenteen alakohdassa syyt, joiden vuoksi se on hylännyt nämä väitteet. Kun otetaan huomioon komission erityisesti viidennessä ja kuudennessa alakohdassa esittämät näkemykset, joiden mukaan ETF:ää koskevat asiakirjat osoittavat sen tavoitteen olleen laajempi kuin pelkkä taistelu Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, sama kohtalo olisi väistämättä odottanut myös väitettä, jonka Italcementi olisi esittänyt siitä, että ETF:n olemassaolon aikoihin oli ollut olemassa kreikkalainen vientikartelli.

2941 Italcementi väittää toiseksi 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että väitetiedoksiannon kansallisista luvuista (erityisesti Kreikkaa koskevista 7 ja 17 luvusta ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevista 4 ja 14 luvusta) sekä näihin lukuihin liittyvistä asiakirjoista (asiakirjat nro 33.126/10827, 10828, 17157, 17158, 19879, 19880, 17163, 17164, 17169, 17171, 17172, 17176, 17168, 17178, 19884, 19886, 17193 ja 17220 sekä 33.322/1321 ja 1322) ilmenee ETF:llä olleen puhtaasti marginaalinen rooli "kreikkalaisongelman" ratkaisemisessa, joka oli edennyt lähinnä komission suojeluksessa kyseisen teollisuudenalan, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen ja Kreikan hallituksen välillä käydyin kahdenvälisin neuvotteluin. Missään näistä asiakirjoista ei mainita ETF:ää, mikä Italcementin mukaan osoittaa sen tarpeettomuuden ja tehottomuuden ratkaisemaan vaikeuksia, jotka olivat aiheutuneet sementintuonnista Kreikasta Länsi-Euroopan markkinoille. Nämä asiakirjat osoittavat, että ETF ei todellisuudessa missään tapauksessa ollut Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan kohdistettujen kilpailunvastaisten toimenpiteiden yleiseurooppalainen päätöksentekijä vaan enintään ensinnäkin "tiedonvälittäjä", jonka kautta "kreikkalaisongelman" kanssa taistelleet eri jäsenvaltioiden sementintuottajat pitivät toisiaan ajan tasalla tältä osin toteutetuista tai suunnitelluista toimenpiteistä, ja toisaalta tutkimus- ja painostusryhmä, joka pyrki tiedottamaan yhteisön viranomaisille tästä ongelmasta. Se, ettei Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan ollut perustettu eurooppalaista kartellia, selittyy sillä, että kreikkalaistuottajien ensimmäinen tavoite niiden etsiessä uusia vientimarkkinoita oli Ison-Britannian markkinat (asiakirja nro 33.126/19882). Kreikan sementintuottajat tulivat Italian markkinoille vasta sen jälkeen, kun kolme tahoa (komissio/Kreikan hallitus/Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus) oli vahvistanut kiintiöt Kreikan Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvalle viennille. Asiakirjat nro 33.322/1321 ja 1322 (Oficemenin johtoryhmän 18.9.1986 pidetyn kokouksen pöytäkirjan ote), joissa kuvataan brittiläistuottajien espanjalaistuottajia kohtaan kohdistamia toimenpiteitä, joilla ne pyrkivät saamaan nämä pyytämään tukea komission espanjalaisilta jäseniltä "kreikkalaisongelman" ratkaisemiseksi, osoittavat myös sen, ettei ETF:ssä ollut suunniteltu aloitteita tämän ongelman ratkaisemiseksi. Italcementi vetoaa vielä asiakirjaan nro 33.126/17220 (CMF:n 3.6.1987 pidetyn kokouksen pöytäkirjan ote), joka osoittaa sen mielestä, että Ranskan ja Ison-Britannian hallitustason viranomaisten välillä käytiin täysin kahdenvälisiä keskusteluja siinä vaiheessa, kun Ranskan markkinat joutuivat Kreikasta peräisin olevaa tuontia koskevan ongelman kohteeksi.

2942 Italcementi vetoaa 26.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan useisiin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/16484—16487, 16478, 16473, 16474, 16469, 11062—11064, 16489, 16490, 16488, 16470, 16471, 16491—16493, 16463, 16464, 16459, 16498—16501, 16494, 16495, 16465—16468, 11182, 16436—16441 ja 16508), jotka sen mukaan kuvaavat Blue Circlen muita eurooppalaisia, etenkin saksalaisia, sementintuottajia kohtaan harjoittamaa painostusta, jolla se pyrki saamaan nämä tukemaan lobbausta, jota brittiläiset tuottajat harjoittivat yhteisön viranomaisia kohtaan tiedottaakseen niille Kreikasta peräisin olevasta lainvastaisesta tuonnista. Nämä asiakirjat vahvistavat lisäksi sen, että ETF:n toiminta oli lainmukaista, ja brittiläisten tuottajien keskeisen roolin "kreikkalaisongelman" ratkaisemisessa. Muut asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/18868, 18869 ja 11086) osoittavat sen, että Blue Circle, joka pyrki saamaan eurooppalaiset tuottajat mukaan ETF:n harjoittamaan lobbaukseen ja samalla jatkoi kauppasuhteitaan kreikkalaisten sementintuottajien kanssa kaikessa rauhassa ostaen Kreikasta sementtiä Yhdysvalloissa sijaitsevia tehdaslaitoksiaan varten, harjoitti itsenäistä kauppapolitiikkaa. Nämä asiakirjat vahvistavat sen mukaan siis sen, että ETF oli harjoittamaansa lobbausta lukuun ottamatta vain tiedonvaihtoelin, jossa välitettiin tietoa eri markkinoilla toteutetuista poliittisista ja kaupallisista toimenpiteistä.

2943 Italcementi esittää vielä 26.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja (asiakirjat nro 33.126/19014—19016 ja 11165), jotka sen mukaan osoittavat, että brittiläiset sementintuottajat saivat aikaan konkreettisia tuloksia Kreikan kysymyksen osalta käydyissä neuvotteluissa täysin riippumatta ETF:stä, jonka harjoittaman lobbauksen ainoa vaikutus, sekin välillinen ja pitkällä aikavälillä vaikuttava, oli se, että komissio muutti joulukuussa 1986 Kreikan valtiontukia koskenutta päätöstään. Nämä asiakirjat vahvistavat Italcementin teorian, jonka mukaan ETF:llä, jota brittiläistuottajat tosiasiassa käyttivät hyväkseen, kun ne samalla toimivat huomattavasti tehokkaammalla tavalla löytääkseen ratkaisun omaan ongelmaansa, oli täysin marginaalinen rooli.

2944 On kuitenkin todettava, että vaikka Italcementi olisi kyennyt esittämään nämä huomautukset hallinnollisessa menettelyssä, niiden perusteella ei olisi voitu sivuuttaa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 24 ja 25 perustelukappaleessa esittämiä toteamuksia, joiden mukaan kreikkalaistuottajat kohdistivat "vuoden 1985 lopussa—1986 alussa mielenkiintonsa Italiaan, jossa pienet asiakkaiden ja pienten tuonti-vientiyritysten muodostamat yhteenliittymät olivat ryhtyneet tuomaan maahan sementtiä Kreikasta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 1 kohta), ja tämän vuoksi useiden suurten eurooppalaisten tuottajien, joihin myös Italcementi kuului, aloitteesta perustettiin ETF siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Euroopan markkinoille suuntautuvan sementin halpatuonnin (lähinnä Kreikasta peräisin olevan tuonnin) estämiseksi, jotta se voisi esittää suosituksia valtuuskuntien johtajille.

2945 Vaikka Italcementi olisi kyennyt hallinnollisessa menettelyssä korostamaan ETF:n vähäistä osuutta "kreikkalaisongelman" ratkaisemisessa, sen perusteella ei olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 15 ja 24 kohdassa ja 53 perustelukappaleen 7 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti näyttänyt toteen, että ETF:n perustamista koskeneella sopimuksella oli tavoiteltu ilmeisen kilpailunvastaista tavoitetta, mikä riittää siihen, että se on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen (ks. edellä 837 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

2946 Italcementi väittää kolmanneksi, että vaikka oletettaisiin ETF:n toimenpiteiden voineen olla lainvastaisia, komission olisi väistämättä pitänyt tehdä kunkin ETF:ään osallistuneen yrityksen vastuun suuruutta erikseen arvioidessaan ero brittiläisten tuottajien, jotka harjoittivat kaikenlaista painostusta estääkseen tuonnin Kreikasta ja jotka olivat lopulta onnistuneet vähentämään sen pienimpään mahdolliseen edellä 2941 kohdassa mainitun kolmikantasopimuksen, ja muiden eurooppalaistuottajien, joihin Italcementi ja muut italialaistuottajat kuuluvat ja jotka olivat avustaneet kreikkalaisten tuotteiden myyntiä markkinoillaan merkittävästi ja joutuneet jopa myöntämään Italian suurimmalle asiakkaalle Calcestruzzille merkittäviä hinnanalennuksia huhtikuussa 1987 hankintasopimuksia tehtäessä, välillä, jos kansalliset asiakirjat, joihin se viittaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan kuvatakseen Kreikasta peräisin olevan tuonnin aiheuttamia reaktioita, olisi voitu esittää hallinnollisessa menettelyssä.

2947 Vaikka Italcementi olisi voinut esittää nämä huomautukset hallinnollisessa menettelyssä, ne eivät kuitenkaan olisi tehneet tyhjäksi yleistä päätelmää, joka ilmenee komission kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa esittämistä tosiseikoista ja joka koskee Italcementin erittäin merkittävää roolia ETF:n perustamisessa, jonka alkuunpanijoihin se kuului, koska se oli osallistunut Roomassa 28.5.1986, Zürichissä 4.6.1986 ja Tukholmassa 9.6.1986 pidettyihin kokouksiin ennen osallistumistaan ETF:n välittömänä jäsenenä ja valtuuskunnan johtajana kaikkiin 17.6.1986 ja 11.2.1987 välisenä aikana järjestettyihin ETF:n kokouksiin tai siihen liittyviin kokouksiin.

2948 On siis tehtävä se päätelmä, ettei yksikään Italcementin huomautuksista olisi voinut mitenkään vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Italcementi ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

15. Asia T-68/95, Holderbank vastaan komissio

2949 Holderbank vetoaa 8.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevan asiakirja-aineiston useisiin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.126/17157—17159, 17160, 17180, 17181, 17184, 17182, 17183, 17191—17194, 17219—17225, 17624, 17625, 17631—17633, 17635 bis 17637, 17638, 17641—17653 ja 17654), jotka sen mielestä osoittavat, että CMF:llä oli ollut ETF:n olemassaolon aikaan Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen ja viranomaisten kanssa sovitun mukaisesti yhteydenottoja ja keskusteluja komission kanssa, jotta Kreikasta peräisin olevan, valtiontukia saavan sementin tuonnin aiheuttama ongelma olisi voitu ratkaista. Holderbank katsoo, että jos sillä olisi ollut nämä asiakirjat tiedossaan, se olisi voinut käyttää niitä täydentämään puolustustaan ETF:ää koskevia väitteitä vastaan.

2950 Edellä on kuitenkin jo useaan kertaan korostettu (ks. mm. 2819 kohta), että komissio oli ymmärtänyt hyvin sen, että Kreikasta peräisin olevan sementin tuontiin liittyneiden ongelmien

ilmettyä kansallisiin ja yhteisön viranomaisiin oli kohdistettu brittiläisten tuottajien aloitteesta laaja tiedotus- ja painostuskampanja, mutta että se ei ollut käsitellyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä tämäntyyppisiä toimenpiteitä (kanteen kohteena olevan päätöksen alaviite 115). Huomautukset, joita Holderbank olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä korostaakseen Kreikan viennistä aiheutuneita poliittisia toimenpiteitä, olisivat siis vain voineet valottaa yhtä näkökulmaa, jonka komissio on tuonut kanteen kohteena olevassa päätöksessä esiin. Niiden perusteella ei sitä vastoin olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että samalla kun oli ryhdytty näihin poliittisiin toimenpiteisiin Kreikan kysymyksen vuoksi, oli myös perustettu ETF suurten eurooppalaisten tuottajien, joihin myös Holderbank kuului, aloitteesta siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä Länsi-Euroopan markkinoille suuntautuvan sementin halpatuonnin (lähinnä Kreikasta peräisin olevan tuonnin) estämiseksi.

2951 Holderbank vetoaa toiseksi 8.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan 29.9.1986 päivättyyn Heraclesin hallituksen muistioon (asiakirjat nro 33.126/19881 ja 19882), joka osoittaa, että kreikkalaisen sementin tuonnin Yhdistyneeseen kuningaskuntaan esti yksinomaan brittiläinen kartelli eivätkä ETF:n kaltaiset kansainväliset kartellit, joihin Holderbank olisi osallistunut. Vaikka Holderbank myöntää "kreikkalaisongelmaa" käsitellyn ETF:ssä, se väittää kyseisen muistion osoittavan vakuuttavalla tavalla, että ETF oli vain keskusteluforum, jolla ei ollut toimintamahdollisuuksia.

2952 On kuitenkin huomautettava kyseisessä muistiossa todettavan, että "tähän mennessä Englannissa kartelli on 'terrorisoinut' markkinoita ja estänyt käyttövalmista betonia valmistavia suuria yrityksiä ostamasta kreikkalaista sementtiä sillä uhalla, että ne muuten joutuisivat hankaluuksiin". Toisin kuin Holderbank näyttää väittävän, siinä ei täsmennetä sitä, että kyseinen "kartelli" olisi ollut brittiläinen kartelli.

2953 Missään tapauksessa niiden huomautusten perusteella, joita Holderbank olisi kyennyt esittämään hallinnollisessa menettelyssä tähän muistioon nojautuen, ei olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että Kreikasta peräisin olevaa tuontia koskeva kysymys oli antanut sysäyksen — paitsi paikallisiin reaktioihin niillä markkinoilla, jotka olivat välittömimmin uhattuina (muun muassa Ison-Britannian markkinat) — ETF:n perustamiseen useiden suuryritysten, joihin myös Holderbank lukeutui, aloitteesta siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä, jotta estettäisiin markkinoiden vakautta uhkaava tuonti (lähinnä Kreikasta) Länsi-Eurooppaan, ja antaisi niistä suosituksia valtuuskuntien johtajille.

2954 Holderbank väittää kolmanneksi 8.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan väitetiedoksiannon Kreikan markkinoita koskevista 7 ja 17 luvusta — erityisesti 17 luvun 86 kohdan ensimmäisestä, toisesta ja kolmannesta alakohdasta, sivulla 218 — ilmenevän, että komissio oli itse katsonut kreikkalaistuottajien kilpailua rajoittavien sopimusten poistaneen kilpailun sekä paikallisilla markkinoilla että muihin jäsenvaltioihin suuntautuvassa viennissä. Holderbank

arvioi, että jos sillä olisi ollut tilaisuus tutustua näihin komission toteamuksiin hallinnollisessa menettelyssä, ne olisivat olleet sille tuolloin hyödyllisiä, koska ne osoittivat, että kreikkalaiset sementintuottajat toimivat paikallisesti ja vientikaupassa kartellien turvin sen lisäksi, että ne saivat tukea oman maansa viranomaisilta. Holderbank katsoo, että vaikka tämä seikka ei ehkä olisi ollut hyväksyttävä peruste yhteisen puolustusreaktion organisoimiseksi ETF:n kautta, komissio olisi kuitenkin pitänyt sitä sen puolesta puhuvana todisteena arvioidessaan sakon määrää. Kreikkalaiskartelli selittää myös sen, miksi Holderbank ei olisi voinut suorittaa Kreikassa vastahyökkäystä komission väittämin tavoin tai että se olisi voinut tehdä sen vain huomattavin ponnistuksin.

2955 Kuten edellä on kuitenkin jo useaan kertaan korostettu (ks. erityisesti 2841 kohta) Lafarge oli väittänyt 12.3.1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa ETF:n perustamisen olleen seurausta laillisesta puolustautumisesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 8 kohdan ensimmäinen alakohta). Komissio esittää 53 perustelukappaleen 8 kohdan toisesta kuudenteen alakohdassa syyt, joiden vuoksi se on hylännyt nämä väitteet. Kun otetaan huomioon komission erityisesti viidennessä ja kuudennessa alakohdassa esittämät näkemykset, joiden mukaan ETF:ää koskevat asiakirjat osoittavat sen tavoitteen olleen laajempi kuin pelkkä taistelu Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, sama kohtalo olisi väistämättä odottanut myös väitettä, jonka Holderbank olisi esittänyt siitä, että ETF:n olemassaolon aikoihin oli ollut olemassa kreikkalainen vientikartelli. Samasta syystä tätä seikkaa ei varmastikaan olisi pidetty lieventävänä seikkana määrättäessä sakon suuruutta, joka on sitä paitsi asetettu kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen perusteella.

2956 Seuraavaksi on korostettava, että komissio tyytyy kanteen kohteena olevassa päätöksessä toteamaan pelkästään, että eurooppalaisten tuottajien "vastatoimet" Kreikan markkinoilla (jotka ilmenivät vientinä Kreikkaan) olivat kuuluneet Zürichin/Célignyn asiakirjassa tarkoitettuihin ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin ("stick actions") (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 4 kohdan neljäs luetelmakohta; asiakirja nro 33.126/18774) ja että tällaisen vastahyökkäyksen mahdollisuutta ja taloudellista toteutuskelpoisuutta oli tarkasteltu useissa ETF:n kokouksissa tai siihen liittyvissä kokouksissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11, 12, 17, 24, 26 ja 45 kohta). Komissio ei ole kuitenkaan koskaan väittänyt, että tällaiset toimenpiteet olisi todellisuudessa toteutettu. Se päinvastoin toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 26 kohdassa, että Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa "3 kohdassa, joka koski vientiä Kreikkaan, Task Forcen tehtäväksi annettiin esittää valtuuskuntien johtajille syyskuun loppuun mennessä suositus asiasta, mutta tämän taloudellisesta toteutuskelpoisuudesta esitettiin vakavia epäilyksiä". Lopuksi todettakoon, ettei näitä vastatoimia ole otettu huomioon kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa.

2957 On siis tehtävä se päätelmä, ettei yksikään Holderbankin huomautuksista olisi voinut mitenkään vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Holderbank ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

16. Asia T-70/95, Aker vastaan komissio ja asia T-71/95, Euroc vastaan komissio

2958 Aker ja Euroc tuovat 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan esiin 15.10.1986 (asiakirjat nro 33.126/2945—2948), 26.10.1987 (asiakirjat nro 33.126/2949—2951) ja 13.11.1987 päivätyt Italcementin muistiot (33.126/2954—2960), jotka niiden mukaan osoittavat, että "kreikkalaisongelmaa" oli tuolloin käsitelty puhtaasti kahdenväliseltä pohjalta Italian suurimpien sementintuottajien ja niiden kreikkalaisten kilpailijoiden kesken. Ne viittaavat erityisesti edellä mainittuun 13.11.1987 päivättyyn Italcementin muistioon, jossa todetaan näiden kahden kantajan toimittaman käännöksen mukaan seuraavaa: "Meidän on pohdittava, kehen ottaa yhteyttä, miten ottaa yhteyttä kreikkalaisiin ja ehdottaa todella täytäntöönpanokelpoista sopimusta, joka ei saisi olla kahta vuotta pidempi, jotta tämän jälkeen voitaisiin paremmin hallinnoida eurooppalaisten tuottajien kanssa Kreikan sementtiteollisuutta joko suoralla osakepääoman omistuksella tai välillisin omistuksin". Tähän asiakirjaan sisältyvät tiedot ovat niiden mukaan ristiriidassa sen komission väitteen kanssa, jonka mukaan olisi ollut olemassa monenvälisiä järjestelyjä tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joista olisi sovittu ennen tätä eurooppalaisten tuottajien kesken Cembureaun tai ETF:n piirissä.

2959 On kuitenkin huomautettava, että niiden huomautusten perusteella, joita Aker ja Euroc olisivat kyenneet esittämään hallinnollisessa menettelyssä korostaakseen sitä, että "kreikkalaisongelman" ilmettyä oli ryhdytty kahdenvälisiin yhteydenottoihin erityisesti italialaisten ja kreikkalaisten tuottajien välillä, ei kuitenkaan olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että Kreikan vientiä koskeva kysymys oli antanut sysäyksen, paitsi näihin erityisiin toimenpiteisiin, myös ETF:n perustamiseen Euroopan tasolla siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä, jotta estettäisiin sementin halpatuonti (lähinnä Kreikasta) Länsi-Eurooppaan.

2960 Näiden huomautusten perusteella ei myöskään olisi voitu sivuuttaa objektiivisia toteamuksia, jotka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9, 14, 23, 34 ja 45 kohdassa Akerin ja Eurocin edustajien osallistumisesta Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen sekä 19.8. ja 21.19.1986 ja 11.2.1987 pidettyihin ETF:n kokouksiin. Näiden huomautusten perusteella ei siis olisi voitu katsoa, etteivät Aker ja Euroc olisi vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

2961 On siis tehtävä se päätelmä, etteivät Akerin ja Eurocin huomautukset olisi mitenkään voineet vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Aker ja Euroc eivät siis ole näyttäneet tältä osin toteen, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

17. Asia T-88/95, Blue Circle vastaan komissio

2962 Blue Circle väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että jos sillä olisi ollut tilaisuus tutustua hallinnollisessa menettelyssä Kreikkaa koskevan asiakirja-aineiston asiakirjoihin, se olisi kyennyt tuomaan esiin ensinnäkin, että Kreikan vienti, joka sai sellaisia valtiontukia, että ne olivat omiaan johtamaan polkumyyntiin, ja joka oli organisoitunut paikalliseksi kartelliksi, ei noudattanut rehdin kilpailun sääntöjä, toiseksi, että se, että Blue Circle koordinoi muiden eurooppalaistuottajien toimenpiteitä, oli lainmukaista, koska kyseessä oli yksinomaan Euroopan yhteisön viranomaisiin (Euroopan parlamentti ja komissio) kohdistettu lobbaus, ja kolmanneksi, että brittiläistuottajien reaktio Kreikasta peräisin olevaan tuontiin oli täysin paikallinen ja Cembureausta riippumaton.

2963 On kuitenkin huomautettava, että niiden huomautusten perusteella, joita Blue Circle olisi kyennyt esittämään hallinnollisessa menettelyssä Kreikkaa koskevan asiakirja-aineiston perusteella korostaakseen ensinnäkin sitä, että brittiläistuottajien reaktiot kreikkalaisyritysten harjoittamaan vientiin olivat täysin paikallisia reaktioita, ja toisaalta sitä, että Blue Circlen Euroopan laajuinen koordinointi Kreikasta peräisin olevaan tuontiin liittyneen ongelman ilmettyä oli koskenut vain poliittisia toimenpiteitä, ei kuitenkaan olisi voitu sivuuttaa niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on 53 perustelukappaleessa perustellusti osoittanut, että Kreikan kysymyksen ilmeneminen oli antanut sysäyksen ETF:n perustamiseen Euroopan tasolla useiden eurooppalaisten suurtuottajien, joihin myös Blue Circle kuului, aloitteesta siinä tarkoituksessa, että se tutkisi ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä, jotta estettäisiin markkinoiden vakautta uhkaava tuonti (lähinnä Kreikasta) Länsi-Eurooppaan.

2964 Edellä on myös jo useaan kertaan korostettu (ks. muun muassa 2841 kohta), että komissio oli ymmärtänyt varsin hyvin taloudellisen asiayhteyden, joka edelsi eurooppalaisten tuottajien reaktioita kreikkalaisyritysten harjoittamaa vientiä kohtaan. Se toteaa esimerkiksi kanteen kohteena olevan päätöksen alaviitteessä nro 113, että "liittyessään Euroopan yhteisöön Kreikan sementtiteollisuus sai useita valtiontukia", ja viittaa tämän jälkeen useisiin päätöksiin, joita se on tehnyt näiden tukien osalta sekä sinä aikana, jolloin ETF oli toiminnassa, että sen jälkeen. Komissio käsittelee kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 8 kohdassa yksityiskohtaisesti syitä, joiden vuoksi se hylkäsi huomautuksia, jotka olivat samanlaisia kuin Blue Circlen tässä vaiheessa esittämät ja joiden mukaan ETF:n perustaminen olisi ollut seurausta laillisesta puolustautumisesta Kreikasta lainvastaisten tukien avulla tapahtuvaa vientiä vastaan. Kanteen kohteena olevan päätöksen tässä kohdassa — erityisesti viidennessä ja kuudennessa kohdassa — esitettyjen syiden vuoksi, eli koska tiettyjen kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitettujen asiakirjojen mukaan ETF:n tavoite oli laajempi kuin taistelu Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, sama kohtalo olisi väistämättä odottanut Blue Circlen huomautusta, jonka mukaan ETF:n olemassaolon aikoihin oli olemassa myös kreikkalainen vientikartelli.

2965 Blue Circle korostaa 12.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan komission väittävän kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 43 kohdassa, että asiakirjat nro 33.126/19009 ja 19010 liittyvät Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, vaikka ne ovat todellisuudessa 10.11.1986 tehtyjä muistiinpanoja komission

jäsenen Sutherlandin ja eräiden Euroopan sementtiteollisuuden edustajien tapaamisesta 6.11.1986.

2966 On tältä osin totta, että kyseiset asiakirjat eivät koske, kuten komissio antaa ymmärtää kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 43 kohdassa, Sutherlandille tarkoitetun asiakirjan valmistelua Brysselissä 6.11.1986 "valtuuskuntien johtajien" kokouksessa hänen kanssaan Kreikan kysymyksen osalta sovittua tapaamista varten, vaan juuri kyseistä tapaamista samana päivänä Brysselissä. Ainoastaan kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39 kohdassa siteeratuissa asiakirjoissa nro 33.126/19007 ja 19008 viitataan keskusteluihin, joita käytiin valmisteltaessa komission jäsenelle tarkoitettua asiakirjaa. Näin ollen Blue Circle ei ole osoittanut, miten hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä erilaiseen tulokseen, jos se olisi voinut vedota kyseisen menettelyn aikana tähän komission virheeseen, joka liittyy sellaisiin ETF:n toimenpiteisiin, joita ei ole sittemmin todettu kanteen kohteena olevassa päätöksessä, eli toimenpiteisiin, joilla yhteisön viranomaisille pyrittiin tiedottamaan Kreikasta peräisin olevaan tuontiin liittyneistä huolista (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen alaviite 115).

2967 On siis tehtävä se päätelmä, etteivät Blue Circlen huomautukset olisi mitenkään voineet vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Blue Circle ei siis ole näyttänyt tältä osin toteen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

Yhteisyritys Intercimentin perustamisesta tehty sopimus (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta)

A Johdanto

2968 Holderbank, Blue Circle, Oficemen, Asland, Uniland, Hispacement, SFIC, Lafarge, Ciments français, BDZ, Dyckerhoff, Heidelberger, Aker, Euroc, CBR, Italcementi, Unicem ja Cementir ovat kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdan mukaan "rikkoneet 9.6.1986 ja 26.3.1993 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla Joint Trading Company, Interciment SA:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen; yhtiön tavoitteena oli toteuttaa suostuttelutoimenpiteitä ja ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä niitä vastaan, jotka uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta".

2969 Lukuun ottamatta Hispacementiä, joka ei ole nostanut kanteen kohteena olevasta päätöksestä kumoamiskannetta, kaikki 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut yritykset ja yritysten yhteenliittymät ovat esittäneet väitteitä, joilla ne vaativat kyseisen määräyksen kumoamista. Useilla

väitteillä pyritään kiistämään se, että Intercimentin perustamisella olisi rikottu kilpailusääntöjä. Suuri enemmistö kantajista kiistää osallistuneensa millään tavoin 4 artiklan 2 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Useat kantajat kiistävät vielä tämän kilpailusääntöjen rikkomisen huomioon otetun keston tai ainakin oman osallistumisensa huomioon otetun keston. Kyseiset kantajat yksilöidään näitä eri väitteitä tutkittaessa.

2970 Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Lafarge, Asland, Holderbank, Aker, Euroc ja Cementir arvostelevat komissiota siitä, että se on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa kilpailusääntöjä rikotun, koska se ei ole antanut niille hallinnollisen menettelyn aikana oikeutta tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistonsa asiakirjoihin kokonaisuudessaan estäen niitä siten tutustumasta niiden puolesta puhuviin todisteisiin.

2971 Aalborg (T-44/95) esittää lisäksi väitteen, jolla se pyrkii kiistämään sen, että se olisi osallistunut millään tavoin Intercimentin perustamiseen.

2972 Aalborgin ei kuitenkaan väitetä osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Sen väite on siis hylättävä suoralta kädeltä.

B Intercimentin perustamisen kilpailusääntöjen vastaisuus

2973 Komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 1 kohdassa eri asiakirjojen otteisiin, joista ilmenee sen mukaan, että "9.6.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa tehty päätös Joint Trading Company, Interciment SA:n perustamisesta [— —] on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu yritysten välinen sopimus. Tämän sopimuksen tarkoituksena on 'suostuttelutoimenpiteiden' ja 'ennalta ehkäisevien' toimenpiteiden toteuttaminen" ("either for 'stick' or 'carrot' measures") eli kuten Célignyssä/Zürichissä viimeistellyssä asiakirjassa täsmennetään, sementin ja klinkkerin osto ja myynti maista, jotka uhkaavat jäsenmaiden markkinoiden vakautta, sementin ja klinkkerin vienti maihin, jotka uhkaavat jäsenmaiden markkinoiden vakautta, ja vientimarkkinoiden sulkeminen mailta, jotka uhkaavat jäsenmaiden markkinoiden vakautta (54 perustelukappaleen 1 kohta).

2974 Kyseiset kantajat esittävät ennen kaikkea neljä väitettä kiistääkseen sen, että Intercimentin perustamisella olisi rikottu kilpailusääntöjä.

2975 CBR väittää ensinnäkin, ettei Intercimentin asemaa ja toimintaa ole missään vaiheessa määritelty. Blue Circle (T-88/95) toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 54 artiklan 2 kohtaan viitaten, että kyseisessä kohdassa mainittuun Zürichin/Célignyn asiakirjaan sisältyi ainoastaan suppean työryhmän ehdotuksia yhteisen tytäryhtiön perustamisesta. Kuitenkaan mitään sopi-

musta siitä, mihin tarkoitukseen tällaista yhteistä tytäryhtiötä käytettäisiin, ei koskaan tehty. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa todettu sopimus koski siten vain pelkästään valmistelevien toimien toteuttamista. Näin ollen tällaisella sopimuksella, jonka tarkoituksena oli mahdollisesti kilpailunvastaisiin tarkoituksiin käytettävän tytäryhtiön perustaminen, ei sen mukaan ole rikottu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.

2976 Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 32 kohta ja 26 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/18858 ja 18861) ilmenee kuitenkin seuraavaa: "Valtuuskuntien johtajien Tukholmassa pidetyssä kokouksessa tehdyn päätöksen mukaisesti Fribourgissa Sveitsissä on perustettu ja rekisteröity yhteisyritys, jonka toiminimenä on Interciment SA, Interciment AG, Interciment Ltd. [— — Tämä] yritys voi aloittaa välittömästi toimintansa sekä suostuttelutoimenpiteiden että ennalta ehkäisevien toimenpiteiden osalta".

2977 Tämän otteen viittauksella "suostuttelutoimenpiteisiin ja ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin" tarkoitetaan väistämättä Zürichin/Célignyn asiakirjaa, jossa määritellään kyseiset toimenpiteet (ks. edellä 2539 kohta) ja kuvaillaan tämän jälkeen kyseisen yhteisyrityksen tehtäviä seuraavalla tavalla (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 6 kohta ja 26 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/18776 ja 18777):

— tilausten hankkiminen tärkeimmiltä vientimarkkinoilta, joilla maat, jotka uhkaavat jäsenmaiden markkinoiden vakautta, toimivat;

— sementin ja klinkkerin osto maista, jotka uhkaavat jäsenmaiden markkinoiden vakautta;

— ostettujen määrien myynti markkinoilla toteutettavien toimenpiteiden avulla;

— sementin ja klinkkerin vienti maihin, jotka uhkaavat jäsenmaiden markkinoiden vakautta.

2978 Komissio saattoi näiden eri otteiden valossa perustellusti katsoa (kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta), että yhteisyritys Intercimentin tarkoituksena oli toteuttaa Zürichin/Célignyn asiakirjassa suositellut suostuttelutoimenpiteet ja ennalta ehkäisevät toimenpiteet niitä maita vastaan, jotka uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta. Komissio on näin ollen perustellusti arvioinut (saman perustelukappaleen 2 ja 7 kohta), että

Intercimentin perustamisesta tehty sopimus merkitsi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista "vakavalla tavalla, [sillä sen] kilpailua rajoittava tarkoitus [on todellisuudessa] ilmeinen".

2979 CBR:n ja Blue Circlen väitteet on siten hylättävä.

2980 Ciments français ja Holderbank väittävät toiseksi, ettei komissio voi päätellä Intercimentin yhtiöjärjestyksen mukaisesta toimialasta, että sillä olisi kilpailunvastainen tarkoitus. Kyseisen yhtiön yhtiöjärjestys ja erityisesti sen toimiala (2 artikla) ovat nimittäin kyseisen Sveitsin kantonin asianajajayhdistyksen ehdottamien vakioyhtiöjärjestysten mukaisia.

2981 Tältä osin Intercimentin yhtiöjärjestyksen 2 artiklasta ilmenee, että "yhtiön tarkoituksena [oli] harjoittaa rakennustarvikkeiden kansainvälistä kauppaa sekä omistaa osuuksia sellaisissa ulkomaisissa yhtiöissä, jotka harjoittavat rakennustarvikkeiden kauppaa, ja yleensäkin harjoittaa sekä omaan että kolmansien lukuun sellaista toimintaa, joka liittyy välittömästi tai välillisesti yhtiön toimialaan" (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/18833). Kuitenkin niistä asiakirjoista, joihin komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 1 kohdassa (ks. edellä 2976 ja 2977 kohta), ilmenee, että Intercimentin tarkoituksena oli toteuttaa Zürichin/Célignyn asiakirjassa suositellut suostuttelutoimenpiteet ja ennalta ehkäisevät toimenpiteet niitä maita vastaan, jotka uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta.

2982 Intercimentille on siten annettu yhtiöjärjestyksen vakiolausekkeen varjolla selvästi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen toimiala, kuten seuraava ote kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 13 kohdassa mainitusta, 10.7.1986 päivätystä Blue Circlen sisäisestä muistiosta (asiakirja nro 33.126/18842) vahvistaa:

"Ehdotus perustaa sveitsiläinen yhtiö, jonka osakkaina olisi Euroopan merkittäviä sementintuottajia ja jonka tarkoituksena olisi ostaa tiettyjä tonnimääriä kreikkalaista sementtiä koko maailmaan suuntautuvaa jakelua varten, on selvästi Rooman sopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen. Vaikka tätä ei ole nimenomaisesti todettu, implisiittisenä tarkoituksena on vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan yhteisön sisällä."

2983 Dyckerhoff, Ciments français, Lafarge, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc ja Blue Circle korostavat, että Intercimentin yhteensopivuus perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa on otettu huomioon jo ennen yhtiön perustamista sekä useaan otteeseen sen jälkeen. Alun perin oli jopa ajateltu Intercimentin ilmoittamista komissiolle perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaisen poikkeusluvan saamiseksi. Dyckerhoff viittaa tältä osin

komission kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 13 kohdassa mainitsemiin oikeudellisiin asiantuntijalausuntoihin. Se toteaa lisäksi, että koska Interciment ei koskaan aloittanut toimintaansa, ei ollut tarpeen tehdä suositeltua ilmoitusta. Ciments français vetoaa 28.5.1986 Roomassa pidetyn kokouksen pöytäkirjaan, jossa tuodaan esiin osanottajien tarve varmistua toimiensa lainmukaisuudesta ja varsinkin yhteisyrityksen perustamisesta tehdyn suunnitelman lainmukaisuudesta yhteisön kilpailusääntöihin nähden (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta). Blue Circle tuo puolestaan esiin, että Zürichin/Célignyn asiakirjan alalaidassa suositellaan yhteisön oikeuteen perehtyneen oikeudellisen asiantuntijalausunnon pyytämistä suunnitelluista eri toimenpiteistä. Se toteaa lisäksi, että Intercimentiä ei ole missään vaiheessa ilmoitettu komissiolle, koska mitään sopimusta siitä, mihin sitä olisi voitu käyttää, ei ole koskaan tehty. Se huomauttaa vielä, ettei kyseinen yritys aloittanut koskaan toimintaansa.

2984 Niistä eri asiakirjoista, joihin komissio viittaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä ja erityisesti sen 26 perustelukappaleen 11 ja 13 kohdassa, ilmenee, että sekä Intercimentin perustamisen yhteensopivuutta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa että perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaisen komissiolle tehtävän ilmoituksen tarkoituksenmukaisuutta on pohdittu. Tukholmassa 9.6.1986 pidetyn kokouksen osanottajat ovat kuitenkin suunniteltuja oikeudellisia asiantuntijalausuntoja odottamatta päättäneet perustaa Intercimentin ja osoittaa sen tarkoitukseksi niiden suostuttelutoimenpiteiden ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden toteuttamisen, joita suositellaan Zürichin/Célignyn asiakirjassa niitä maita vastaan, jotka uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta. Vaikka Intercimentin perustamisesta tehdyn sopimuksen tarkoitus oli selvästi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen, sitä ei koskaan ilmoitettu komissiolle suunnitelmista huolimatta (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 13 kohta).

2985 Näin ollen kantajien väitteet on hylättävä.

2986 CBR korostaa, että huoli yhteisön oikeuden noudattamisesta ilmenee siitä, että Intercimentin yhtiöjärjestystä muutettiin 6.11.1986 Brysselissä pidetyn kokouksen belgialaisen edustajan Van Hoven ehdotuksesta. CBR viittaa yhtäältä tätä kokousta koskeviin muistioihin (asiakirjat nro 33.126/19007 ja 19008) ja toisaalta Van Hoven kokouspäivänä Holderbankin Akermannille osoittamaan kirjeeseen, jossa täsmennetään muun muassa seuraavaa: "Rooman sopimuksen (85 artikla) kilpailusääntöjen noudattamiseksi 2 artiklaa on mielestämme muutettava seuraavasti: 'Yhtiön tarkoituksena on harjoittaa rakennustarvikkeiden kauppaa Euroopan talousyhteisön alueen ulkopuolelle suuntautuvaa vientiä varten'." (asiakirja nro 33.126/18927).

2987 On kuitenkin todettava, että vaikka 6.11.1986 Brysselissä pidetyn kokouksen osanottajat hyväksyivät Van Hoven ehdotuksen Intercimentin yhtiöjärjestyksen 2 artiklan muuttamisesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 41 kohta ja 26 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/19007), yksikään yritys ei ole esittänyt yhtiöjärjestystä, johon sisältyisi tällä tavoin hyväksytty muutos.

2988 Italcementin tiloista löydetyssä muistiossa, joka koskee 9.1.1987 Milanossa pidettyä ETF:n kokousta, todetaan, että "ranskalaisten kanta Intercimentin on kummallisen varovainen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 44 kohta; asiakirja nro 33.126/2905).

2989 Kyseiseen muistioon on liitetty "ranskalaisen asiantuntijan oikeudellinen lausunto Interciment SA:sta", jossa katsotaan muun muassa seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 44 kohta ja 26 perustelukappaleen 12 ja 13 kohta; asiakirja nro 33.126/2915):

"Interciment SA:n perustaminen ehdotettujen osakkaiden kanssa olisi varsin selvästi yhteisön säännösten ja määräysten vastaista, koska valtaosa suurista eurooppalaisista tuottajista osallistuisi siihen. Jos osakkeenomistajat edustavat yli puolta maansa kokonaiskulutuksesta, ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että ETY katsoo Intercimentin olevan kartelli, jolla pyritään estämään jäsenvaltioiden välistä kauppaa yhteisön sisällä [— —]. Korkeintaan 12 kuukauden voittamiseksi on mahdollista tehdä komissiolle ilmoitus samaan aikaan toiminnan aloittamisen kanssa."

2990 Nämä seikat osoittavat, että 6.11.1986 pidetyn kokouksen jälkeen kannettiin edelleen huolta Intercimentin yhteensopivuudesta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa. Nämä seikat osoittavat siis sen, ettei kyseisessä kokouksessa hyväksytyllä Van Hoven ehdottamalla yhtiöjärjestyksen muutoksella poistettu sitä kilpailunvastaista tarkoitusta, joka Intercimentille osoitettiin sen perustamisen yhteydessä.

2991 CBR:n väite on näin ollen hylättävä.

2992 CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc ja Blue Circle väittävät neljänneksi, ettei Interciment aloittanut koskaan toimintaansa. Välittömästi sen perustamisen jälkeen päätettiin, ettei yhtiö ala toimia. Ciments français'n, Italcementin ja Holderbankin mukaan päätöstä perusteltiin epäilyksillä hankkeen yhteensopivuudesta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa. Blue Circle toteaa, että Intercimentin toiminnan aloittamisen edellytykseksi oli asetettu sen ilmoittaminen komissiolle. Interciment oli korkeintaan oikeudellinen kuori ilman henkilöstöä, toimeenpanoelimiä, liikepääomaa, toimitiloja tai laitteita, eikä sen ainoa osakkeenomistaja Holderbank ollut aloittanut sen toimintaa, kuten ei monen muunkaan muodon vuoksi perustamansa yhtiön toimintaa. Ciments français toteaa lisäksi, että kyseinen yritys perustettiin siltä varalta, että Holderbankin olisi oikeudelliselta kannalta mahdollista käyttää sitä, mahdollisesti muihin kuin alun perin suunniteltuihin tarkoituksiin. Holderbank korostaa vielä, että vaikka se pyysi useita yrityksiä maksamaan osuutensa ja ottamaan haltuunsa niille kuuluvat Intercimentin osakkeet, ai-

noastaan Italcementi ja Blue Circle maksoivat osakkuutensa Intercimentissä. Blue Circle täsmentää kuitenkin, ettei se halunnut saada tällaista osakkuutta, koska oli epäselvää, oliko Interciment yhteensopiva yhteisön kilpailuoikeuden kanssa. Italcementi puolestaan luovutti osakkeensa takaisin Holderbankille 7.11.1988.

2993 On todettava, että 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa Interciment todella päätettiin jättää pöytälaatikkoyhtiöksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 32 kohta ja 26 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirja nro 33.126/18861). Päätös vahvistettiin 21.10.1986 Genevessä pidetyssä ETF:n kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 37 kohta ja 26 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirja nro 33.126/18895), 6.11.1986 Brysselissä pidetyssä kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 41 kohta ja 26 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirja nro 33.126/19007) sekä 9.1.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirja nro 33.126/18921).

2994 Edellisessä kohdassa mainitussa 9.9.1986 pidetyssä kokouksessa katsottiin kuitenkin olevan "tärkeää varmistaa, että [Interciment] on 'valmiina käytettäväksi' sekä suostuttelutoimenpiteiden että ennalta ehkäisevien" toimenpiteiden toteuttamista varten niitä maita vastaan, jotka uhkaavat Euroopan markkinoiden vakautta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 32 kohta, 26 perustelukappaleen 15 kohta ja 54 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/18861).

2995 Komissio on joka tapauksessa näyttänyt toteen (ks. edellä 2976—2978 kohta), että Intercimentin perustamisesta tehdyn sopimuksen tarkoitus oli perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen, osoittaessaan tämän yhteisyrityksen tarkoituksena olleen toteuttaa Zürichin/Célignyn asiakirjassa suositellut suostuttelutoimenpiteet ja ennalta ehkäisevät toimenpiteet niitä maita vastaan, jotka uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta. Koska sopimuksen kilpailunvastainen tarkoitus on näin ollen näytetty toteen, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kannalta on merkityksetöntä, ettei sopimuksella lopulta ollut tämänkaltaisia vaikutuksia (ks. vastaavasti edellä 837 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Komissio on siis perustellusti katsonut, että Intercimentin perustaminen merkitsi "perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomista sillä tavoitellun päämäärän vuoksi sen vaikutuksista riippumatta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 2 kohta).

2996 Tämän vuoksi kantajien väitteet on hylättävä.

C Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen kantajien osallistuminen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen

1. Alustavat huomautukset

2997 Komissio katsoo kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 3 kohdassa seuraavaa:

"Ottaen huomioon osanottajat Tukholman kokouksessa, jossa päätettiin Joint Trading Companyn perustamisesta, ja Baden-Badenin kokouksessa, jossa vahvistettiin tämän Joint Trading Companyn tehtävät, sekä sen, että Holderbank vaati Intercimentin osakepääoman osuuden maksamista Blue Circleltä tämän oman osakkuuden osalta ja muilta kirjeen vastaanottajilta niiden edustamien maiden osakkuuden osalta (ks. edellä 26 perustelukappaleen 6 kohdassa mainittu Holderbankin 22.9.1986 päivätty kirje), komissio katsoo, että Interciment SA:n perustamisesta tehtyyn sopimuksen osallistuivat [CBR, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, BDZ, Unicem, Asland, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle]. Holderbank vaati nimittäin kaikkia joko suoraan tai välillisesti osallistuneita taikka muiden yhtiöiden edustajina Cembureau Task Forceen osallistuneita yhtiöitä maksamaan osuutensa."

2998 Lukuun ottamatta Holderbankia ja Blue Circleä, jotka kiistävät ainoastaan Intercimentin perustamisen kilpailusääntöjen vastaisuuden ja toissijaisesti tämän kilpailusääntöjen rikkomisen keston (ks. edellä 2975—2985 ja 2992—2996 kohdassa ja jäljempänä 3084—3097 kohdassa analysoidut väitteet), kaikki asianomaiset kantajat esittävät väitteitä, joilla ne pyrkivät kiistämään osallistuneensa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2. CBR:n, Dyckerhoffin, Lafargen, Italcementin, Akerin ja Eurocin tilanne

2999 CBR korostaa, ettei se ole koskaan omistanut Intercimentin osakkeita. Komissio ei voi kiistää tätä tosiseikkaa vetoamalla Holderbankin CBR:lle osoittamaan vaatimukseen Intercimentin osakepääoman osuuden maksamisesta ja Van Hoven esittämään Intercimentin yhtiöjärjestyksen muuttamista koskeneeseen ehdotukseen. Holderbank esitti nimittäin vaatimuksensa ennen kuin belgialaiset ja alankomaalaiset yritykset päättivät olla tulematta Intercimentin osakkaiksi, joten se ei ole todiste myöhemmästä osakkuudesta. Pöytäkirja 6.11.1986 Brysselissä pidetystä kokouksesta osoittaa lisäksi, että kyseisessä kokouksessa päätettiin, ettei yksikään yhteisössä toimiva yritys merkitse Intercimentin osakkeita. Van Hoven ehdotus Intercimentin yhtiöjärjestyksen muuttamisesta osoittaa korkeintaan, että ne yritykset, joita kyseisen belgialaisen edustajan ehdotus koski, suunnittelivat Intercimentin osakkuutta tietyin edellytyksin.

3000 Dyckerhoff väittää, ettei ole näytetty toteen, että Intercimentin perustamisesta olisi päätetty 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa. Interciment on todellisuudessa Holderbankin yksityisen aloitteen tulos. Sen perustivat sitä paitsi 24.6.1986 sveitsiläiset asianajajat. Dyckerhoff tuo vielä esiin, että edellä 2982 kohdassa mainitussa 10.7.1986 päivätyssä Blue Circlen sisäisessä muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/18842 ja 18843) on edelleen kysymys "ehdotuksesta perustaa sveitsiläinen yhtiö". Tukholmassa päätettiin ainoastaan valmistella tällaisen yhtiön perustamista.

3001 Dyckerhoff korostaa, ettei se ole koskaan ollut kiinnostunut Intercimentille osoitetuista tehtävistä. Se on ainoastaan pyrkinyt saamaan komission tutkimaan Kreikkaa koskevaa asiakirja-aineistoa. Se ei ole myöskään allekirjoittanut Intercimentin perustamisesta tehtyä sopimusta eikä merkinnyt osuutta sen osakepääomasta tai hankkinut suoraan tai välillisesti osuutta siitä.

3002 Lopuksi Dyckerhoff väittää, ettei komissio voi päätellä sen osallistuneen Intercimentin perustamiseen sillä perusteella, että Holderbank vaati sitä merkitsemään Intercimentin osakkeita. Hieman tämän vaatimuksen jälkeen 6.11.1986 Brysselissä päätettiin nimittäin, ettei yksikään yhteisössä toimiva yritys merkitse Intercimentin osakkeita. Lisäksi päätettiin, ettei kyseinen yritys harjoita liiketoimintaa. Dyckerhoff ei voinut kuvitella, että pöytälaatikkoyhtiön pitäminen saattoi merkitä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista.

3003 Dyckerhoff toteaa, että kuten komission kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 10 kohdassa mainitsemat asiakirjat osoittavat, se ei ole saanut tiedoksi Intercimentin 31.12.1986 päivättyä tilinpäätöstä. Se ei ole saanut myöskään myöhempiä kyseisen yhtiön tilinpäätöksiä. Interciment kuului sen mukaan pelkästään Holderbankille, joka myös päätti yksin sen purkamisesta maaliskuussa 1993. Komissio ei voi vedota Dyckerhoffia vastaan 9.1. ja 11.2.1987 pidetyissä ETF:n kokouksissa käytyihin keskusteluihin, koska se ei ole osallistunut kumpaankaan näistä kahdesta kokouksesta.

3004 Lafarge väittää, ettei komissio ole näyttänyt toteen sen osakkuutta Intercimentissä. Se toteaa, ettei se ole koskaan merkinnyt kyseisen yhtiön osakkeita eikä ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin Holderbankin 22.9.1986 päivätyn kirjeen perusteella, jossa sitä kehotettiin merkitsemään osakkeita.

3005 Italcementi väittää, että se, että se on omistanut toimintaa harjoittamattoman yhtiön Intercimentin osakkeita 21 kuukauden ajan (helmikuusta 1987 marraskuuhun 1988), ei merkitse perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista.

3006 Aker ja Euroc väittävät, että vaikka kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 2 kohdassa mainituissa asiakirjoissa nro 33.126/18821, 18822 ja 18857—18861 todetaan ehdotetun, että ne hankkisivat 12,5 prosentin omistusosuuden Intercimentistä, ne eivät kui-

tenkaan koskaan sitoutuneet tällaisen osuuden hankkimiseen, eivät koskaan osallistuneet kyseisen yhtiön osakepääoman rahoitukseen, eikä niille koskaan annettu yhtiön osakkeita. Ne toteavat lisäksi, että vaikka oletettaisiin, että Intercimentin perustamiseen ja toteuttamiseen olisi sitouduttu ehdoitta, tällainen sitoumus ei ole perustunut 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen, eikä se olisi missään tapauksessa koskenut niitä. Ne vetoavat tältä osin kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11 kohdassa mainittuun Holderbankin 12.6.1986 Blue Circlelle lähettämään teleksiin (asiakirja nro 33.126/18781). Ne väittävät vielä, ettei niillä ole koskaan ollut aikomusta sijoittaa Intercimentiin niin kauan kuin tämän yhtiön yhteensopivuutta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa ei ole taattu.

3007 Näitä väitteitä ei voida hyväksyä.

3008 Kyseiset kuusi yritystä ovat osallistuneet 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen (ks. edellä 2597, 2618, 2649, 2746 ja 2759 kohta).

3009 Vaikka tosiasiassa Intercimentin perustivat 24.6.1986 kolme sveitsiläistä asianajajaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/18734—18739), yhtiön perustamisesta päätettiin kyseisessä Tukholman kokouksessa, kuten 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjasta ilmenee (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 32 kohta sekä 26 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/18858 ja 18861). Kyseinen pöytäkirja sekä 19.8.1986 pidetyn ETF:n kokouksen esityslistan liite 2 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 10 kohta ja 26 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/18821) osoittavat lisäksi, että Tukholman kokouksessa sovittiin Intercimentin osakkeiden jakamisesta kahdeksan markkina-alueen/yhtiön kesken. Sillä perusteella, että 10.7.1986 päivätyssä Blue Circlen sisäisessä muistiossa viitataan "ehdotukseen perustaa sveitsiläinen yhtiö", ei voida tältä osin sivuuttaa objektiivisia toteamuksia, jotka perustuvat edellä mainittuihin asiakirjoihin.

3010 CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Italcementi, Aker ja Euroc ovat niin ikään osallistuneet 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen (ks. edellä 2599, 2618, 2649 ja 2759 kohta).

3011 Osanottajille kerrottiin aluksi tämän kokouksen esityslistan Intercimentiä koskevan 1.9. kohdan yhteydessä valtuuskuntien johtajien Tukholman kokouksessaan tekemän päätöksen mukaisen, osakepääomaltaan 50 000 Sveitsin frangin suuruisen yhteisyrityksen Interciment SA/Interciment AG/Interciment Ltd:n perustamisesta (osakepääoman merkitsi kokonaisuudessaan osapuolten lukuun toiminut sveitsiläinen asianajotoimisto, ja Holderbank maksoi sitä vastaavan summan Tukholman kokouksessa edustettuina olleiden yhtiöiden ja/tai maiden nimissä). Tämän jälkeen ilmoitettiin, että yhtiö saattoi aloittaa välittömästi toimintansa sekä suostuttelutoimenpiteiden että ennalta ehkäisevien toimenpiteiden osalta. Mieliin palautettiin Tukholmassa sovittu Intercimentin osakepääoman jakautuminen. Organisatoriselta kannalta korostettiin, että koska Sveitsin laissa edellytettiin yhtiön hallituksen muodostuvan enemmistöltään sveitsiläisistä henkilöistä, yksi kolmesta yhtiön perustamistilaisuudessa läsnäolleista

asianajajista, Cottier, olisi ainoa hallituksen jäsen, mutta tämä toimisi johtokunnan ohjeiden mukaisesti, jonka tehtävistä olisi vielä sovittava ja jonka jäseniksi ETF oli ehdottanut seuraavia henkilöitä: Agostino (Italcementi — Italia), Marichal (Lafarge Coppée — Ranska), Félix (Hornos Ibéricos — Espanja), Horner (Blue Circle — Yhdistynyt kuningaskunta) ja Akermann (Holderbank — Sveitsi), joista viimeksi mainittu toimisi koordinaattorina. Lopuksi sovittiin, että yhtiö ei harjoita toimintaa mutta on valmis tarvittaessa aloittamaan toimintansa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 32 kohta ja 26 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/18858, 18860 ja 18861).

3012 Koska CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Italcementi, Aker ja Euroc eivät ole esittäneet todisteita, jotka osoittaisivat niiden ottaneen julkisesti etäisyyttä Tukholman ja Baden-Badenin kokouksissa niissä saavutetusta selvästi kilpailunvastaisesta yhteisymmärryksestä perustaa yhteisyritys Interciment, tai niiden ilmoittaneen muille osanottajille, että ne aikoivat osallistua kyseisiin kokouksiin täysin eri lähtökohdista, on katsottava, että nämä kuusi yritystä olivat hyväksyneet kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun sopimuksen tai ainakin antaneet sen vaikutelman muille osanottajille (ks. edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Aker ja Euroc eivät voi tältä osin tukeutua Holderbankin 12.6.1986 Blue Circlelle lähettämään teleksiin (asiakirja nro 33.126/18781) väittääkseen, etteivät Tukholman kokouksessa Intercimentin osalta tehdyt sitoumukset koskeneet niitä. Tämän teleksin sisältö osoittaa korkeintaan, että Holderbank pyysi Blue Circleä toimittamaan itselleen 17.6.1986 pidettävää ETF:n kokousta varten vielä joitakin näkemyksiä yhteisyrityksen perustamisesta.

3013 Näiden kuuden yrityksen osallistumisen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen osoittaa sitä paitsi se, että ne olivat sen 22.9.1986 päivätyn kirjeen vastaanottajia, jolla Holderbank vaati Intercimentin osakeosuuksien maksamista (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirja nro 33.126/19019—19022 ja 19025). Holderbank on voinut osoittaa tällaisen vaatimuksen näille yrityksille vain, koska ne olivat suostuneet osallistumaan kyseisen sopimuksen täytäntöönpanoon ehdottaessaan omissa nimissään tai edustamiensa markkinoiden nimissä, että ne merkitsevät osan Intercimentin osakepääomasta. Valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetyn kokouksen pöytäkirjasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/18861) ja 19.8.1986 pidetyn ETF:n kokouksen esityslistan liitteestä 2 (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/18821) ilmenee lisäksi, että 12,5 prosenttia Intercimentin osakepääomasta oli jaettu "Belgialle" — tarkemmin "CBR/Cim. d'Obourgille", "Saksalle", "Ranskalle" — tarkemmin "Lafargelle (Ranska)", "Italialle" — tarkemmin osittain Italcementin omistamalle tytäryhtiölle "Sogecille (Italia)" ja "Norcem/Cementalle".

3014 Tältä osin on merkityksetöntä, että CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Aker ja Euroc eivät ole, kuten ne väittävät, koskaan lopullisesti rahoittaneet Intercimentiä eivätkä edes merkinneet kyseisiä osakkeita.

3015 Komissio on perustellusti tuonut esiin kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 4 kohdassa seuraavaa:

"Interciment SA:n osakkeiden tosiasiallisella maksamisella ei ole juuri merkitystä osoitettaessa yritysten osallistuneen sopimukseen kyseisen yhtiön perustamisesta. Merkityksellistä on se, että 'työkalu' perustui sopimukseen ja oli valmis käytettäväksi sopimuksen osapuolten lukuun."

3016 Myöskään se, että Dyckerhoff ei korostamallaan tavalla allekirjoittanut Intercimentin perustamisesta tehtyä sopimusta eikä koskaan saanut sen tilinpäätöksiä, ei voi muuttaa edellä 3008—3013 kohdassa todettuja objektiivisia toteamuksia, jotka osoittavat kiistatta tämän saksalaisyrityksen osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

3017 Johtopäätöksenä on todettava, että komissio on perustellusti katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa CBR:n Dyckerhoffin, Lafargen, Italcementin, Akerin ja Eurocin osallistuneen 9.6.1986 alkaen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

3018 On korostettava, että se, ettei edellä 402 kohdassa esitetyistä syistä kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 10 kohdassa siteerattuun Blue Circlen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otteeseen voida vedota Akeria ja Eurocia vastaan, on merkityksetöntä, kun otetaan huomioon edellä 3008—3014 kohdassa esitetty analyysi siitä, onko komission päätös katsoa näiden kahden yhtiön osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen perusteltu.

3019 Aker ja Euroc väittävät vielä, että komissio näyttää kanteen kohteena olevassa päätöksessä (26 perustelukappaleen 9 kohta ja 54 perustelukappaleen 6 kohta) luopuneen väitetiedoksiannossa esittämästään väitteestä, jonka mukaan ne olisivat omistaneet osuuden Intercimentin osakepääomasta. Komissio katsoo nimittäin tällä hetkellä (kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 4 kohta), että "Interciment SA:n osakkeiden tosiasiallisella maksamisella ei ole juuri merkitystä osoitettaessa yritysten osallistuneen sopimukseen kyseisen yhtiön perustamisesta". Komissio on siten muotoillut uudelleen väitteensä, joka koski osallistumista Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

3020 On todettava, että komissio on todella antanut erityistä painoa väitetiedoksiannon oikeudellisen arvioinnin Intercimentiä koskevassa osassa sille, että Holderbankin 22.9.1986 päivätyn kirjeen vastaanottajina olleet eri yritykset olivat tosiasiassa merkinneet tämän yhtiön osakkeita (väitetiedoksiannon 61 kohdan h ja i alakohta, s. 179), mitä se ei ole enää tehnyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä (54 perustelukappaleen 4 kohta). Ne kolme seikkaa, joihin komissio nojautui kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 3 kohdassa (ks. edellä 2997 kohta) todetessaan osallisuuden Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen, mainitaan kuitenkin nimenomaisesti väitetiedoksiannon tosiseikkoja koskevassa osassa (ks. 2 luvun 2 jakson 18 kohta, s. 43 ja 44). Aker ja Euroc ovat siten voineet esittää hallinnollisessa menettelyssä huomautuksensa kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otetusta

kolmesta kriteeristä, joiden perusteella niiden on katsottu rikkoneen kilpailusääntöjä 4 artiklan 2 kohdassa todetulla tavalla. Ne eivät voi siten väittää, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä tämän kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisen osalta.

3021 Akerin ja Eurocin väite on näin ollen hylättävä.

3. SFIC:n, BDZ:n ja Oficemenin tilanne

3022 SFIC väittää, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitetyt seikat eivät osoita, että se olisi osallistunut Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen. Kyseisen yritysten yhteenliittymän päätöksestä ei ole sen mukaan mitään näyttöä. Komissio ei ole myöskään osoittanut, miten sen piirissä toimineiden eri henkilöiden mahdollisilla vehkeilyillä olisi voinut olla kilpailunvastainen tarkoitus.

3023 BDZ kiistää edellä 2661—2663 kohdassa esitettyjen väitteiden lisäksi osallistuneensa millään tavoin Intercimentin perustamiseen. Se täsmentää, että kyseessä oli tiettyjen tuottajien oma hanke, johon sen olisi järjestönä ollut mahdotonta osallistua. Se ei ole koskaan osallistunut Intercimentiin eikä edes ilmaissut haluavansa osallistua siihen. Komissio ei ole myöskään löytänyt sen asiakirja-aineistosta mitään kyseistä yhtiötä koskevaa asiakirjaa.

3024 Oficemen kiistää osallistuneensa millään tavoin Intercimentiin. Se ei osallistunut 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen. Sillä perusteella, että useissa asiakirjoissa viitataan siihen, että tietty prosenttiosuus Intercimentin osakkeista jaettaisiin Espanjan markkinoille, ei voida päätellä, että Oficemen olisi osallistunut kyseiseen kokoukseen ja että se olisi hyväksynyt Intercimentin perustamisesta tehdyn sopimuksen. Oficemen ei ole koskaan osallistunut myöhemmin pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa käsiteltiin Intercimentin tehtäviä. Sitä ei mainita yhdessäkään Intercimentin perustamiseen ja toimintaan liittyvässä asiakirjassa. Se ei ollut edustettuna kyseisen yhtiön johtokunnassa eikä koskaan merkinnyt sen osakkeita suoraan tai välillisesti.

3025 On kuitenkin huomattava, että SFIC, BDZ ja Oficemen olivat edustettuina 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa (ks. edellä 2623—2625, 2664—2666 ja 2708—2710 kohta), jossa päätettiin Intercimentin perustamisesta (ks. edellä 3009 kohta).

3026 Nämä kolme toimialajärjestöä olivat edustettuina myös 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa (ks. edellä 2623—2625, 2667, 2711 ja 2712 kohta), jossa käsiteltiin Intercimentin perustamista, sen kilpailunvastaista tarkoitusta, sen toimintaperiaatteita ja osakeomistuksen rakennetta ja jossa päätettiin sen varmistamisesta, että yhtiö on valmiina aloittamaan toimintansa (ks. edellä 3011 kohta).

3027 On vielä korostettava, että komissio on näyttänyt toteen SFIC:n omaksuman menettelytavan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa todetussa kilpailusääntöjen rikkomisessa. Komissio on todennut erityisesti 29 perustelukappaleen 4 kohdassa, että SFIC oli ottanut markkinoillaan huomioon Euroopan tasolla ja varsinkin 9.6. ja 9.9.1986 pidetyissä kokouksissa, joissa sitä edustivat Laplace ja Kasriel, esitetyt pohdinnat Kreikasta peräisin olevan tuonnin osalta (ks. edellä 2624 ja 2625 kohta).

3028 Näissä olosuhteissa on katsottava, että koska nämä kolme kantajaa eivät ole esittäneet todisteita, jotka osoittaisivat niiden jättäytyneen edellä 3025 ja 3026 kohdassa tarkoitetuissa kokouksissa avoimesti yhteisyritys Intercimentin perustamisesta saavutetun yhteisymmärryksen ulkopuolelle, ne ovat yhtyneet tähän kilpailunvastaiseen yhteisymmärrykseen tai ainakin antaneet muille osanottajille tämän vaikutelman (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3029 BDZ:n esiin tuoma seikka, jonka mukaan sen asiakirjoista ei ole löytynyt yhtään Intercimentiä koskevaa asiakirjaa, on tältä osin merkityksetön. Sama koskee Oficemenin väitteitä, joilla se pyrkii korostamaan, ettei sitä mainita yhdessäkään Intercimentin perustamista ja toimintaa käsittelevässä asiakirjassa, ettei se ollut edustettuna kyseisen yhtiön johtokunnassa eikä koskaan merkinnyt sen osakepääomaa suoraan tai välillisesti.

3030 Komissio on siten perustellusti katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa, että SFIC, BDZ ja Oficemen olivat osallistuneet Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen 9.6.1986 alkaen.

3031 Oficemen väittää, että sitä on kohdeltu syrjivällä tavalla todettaessa Intercimentin perustamisen yhteydessä rikotun kilpailusääntöjä, koska Belgian ja Yhdistyneen kuningaskunnan toimialajärjestöjen ei ole katsottu osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen, vaikka Belgian ja Yhdistyneen kuningaskunnan valtuuskuntien johtajat olivat osallistuneet Tukholman ja Baden-Badenin kokouksiin.

3032 Kuitenkaan sillä perusteella, että komissio ei ole todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa Oficemenin kanssa vastaavassa tilanteessa olleiden toimialajärjestöjen

rikkoneen kilpailusääntöjä, ei voida missään oloissa katsoa, ettei tämä espanjalainen toimialajärjestö olisi rikkonut kilpailusääntöjä todetulla tavalla, kun tämä rikkominen on näytetty asianmukaisesti toteen (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta). Edellä esitettyjen perustelujen nojalla on voitu todeta, että komissio on katsonut perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä Oficemenin osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

4. Ciments français'n tilanne

3033 Ciments français väittää, ettei se ole koskaan osallistunut Intercimentin hallintoon tai johtokuntaan tai omistanut sen osakepääomaa. Toisin kuin komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 6 kohdassa, mikään ei viittaa siihen, että sen voitaisiin katsoa edustavan osaltaan sitä "ranskalaista osakeomistusta", jonka osalta Holderbank vaati Lafargelta Intercimentin osakepääoman osuuden maksamista. Brysselissä 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa läsnä olleet valtuuskuntien johtajat päättivät joka tapauksessa oikeudellisten asiantuntijalausuntojen perusteella, ettei yksikään yhteisössä toimiva yritys merkitse Intercimentin osakkeita.

3034 Ciments français väittää, että sen pääjohtaja Laplace osallistui kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleessa mainittuihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin SFIC:n puheenjohtajan ja CLC:n jäsenen ominaisuudessa pelkästään sellaisten toimenpiteiden yhteydessä, joilla pyrittiin tiedottamaan tilanteesta kansallisille viranomaisille ja yhteisön viranomaisille.

3035 On kuitenkin huomattava, että Laplace edusti 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa myös Ciments français'ta, jonka pääjohtaja hän tuolloin oli (ks. edellä 2629 ja 2630 kohta).

3036 Kun otetaan huomioon edellä 3009 kohdassa todettu ja se, ettei Ciments français ole esittänyt todistetta, joka osoittaisi Laplacen ottaneen kyseisessä kokouksessa avoimesti etäisyyttä Intercimentin perustamista koskevaan päätökseen tai ilmoittaneen muille osanottajille aikovansa osallistua kokoukseen eri lähtökohdasta (eli ainoastaan valmistellakseen "kreikkalaisongelman" vuoksi suunniteltuja poliittisia toimenpiteitä), on katsottava, että kyseinen ranskalaisyritys oli antanut tukensa yhteisyritys Intercimentin perustamiseen tai ainakin antanut muille osanottajille tämän vaikutelman (ks. vastaavasti 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3037 Tältä osin on merkityksetöntä, että tämä ranskalaisyritys ei myöhemmin osallistunut Intercimentin hallintoon tai johtokuntaan eikä merkinnyt sen osakepääomaa.

3038 Johtopäätöksenä on todettava, että komissio katsoi kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa perustellusti, että Ciments français osallistui Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen 9.6.1986 alkaen.

5. Heidelbergerin tilanne

3039 Heidelberger väittää, ettei se täytä yhtäkään niistä kriteereistä, jotka komissio on määritellyt kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 3 kohdassa arvioidakseen vastuuta Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen liittyvästä kilpailusääntöjen rikkomisesta.

3040 Tältä osin todettava, että Heidelberger ei osallistunut 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen eikä myöskään 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen. Sille ei myöskään osoitettu Holderbankin 22.9.1986 päivättyä kirjettä, jossa tämä vaati useita yrityksiä maksamaan osuutensa Intercimentin osakepääomasta.

3041 Tässä Dyckerhoffin Loselle osoitetussa kirjeessä tosin pyritään Saksan markkinoiden osalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirja nro 33.126/19020) siihen, että Intercimentin osakepääoman "saksalaista osakeomistusta" vastaavat osakkeet maksettaisiin ja että saksalaiset tuottajat päättäisivät keskenään, kuka pitää tämän osakkuuden. Tällaisten seikkojen perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, että Heidelberger olisi antanut tukensa Intercimentin osakepääoman osuuden hankintaan, minkä Dyckerhoff hyväksyi 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa. Kyseessä olleiden summien vähäisyys (6 250 Sveitsin frangia) huomioon ottaen Dyckerhoff on voinut hyväksyä tällaisen osakkuuden Saksan markkinoiden nimissä ilman, että sen olisi etukäteen tarvinnut pyytää muiden sen markkinoilla toimivien yritysten suostumusta, sillä riskillä, että se joutuu kantamaan yksin tähän osakeomistukseen liittyvän taloudellisen vastuun, jos se ei onnistuisi saamaan niiden rahoitusosuutta.

3042 Komissio väittää, että suostuttelutoimenpiteiden ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden toteuttamiseen tarkoitetun keinon käyttöön ottamisesta keskusteltiin jo 28.5.1986 Roomassa pidetyssä kokouksessa, johon Heidelberger osallistui.

3043 Ilman, että olisi tarpeen lausua tämän väitteen merkityksellisyydestä, on kuitenkin huomattava, että komissio ei viittaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä mitenkään tähän kokoukseen siinä tosiseikkoja koskevassa selostuksessa, joka liittyy Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (26 perustelukappale), eikä myöskään näitä tosiseikkoja koskevassa oikeudellisessa arvioinnissa ja varsinkaan niiden 54 perustelukappaleen 3 kohdassa huomioon otettujen kriteerien joukossa, jotka se on vahvistanut arvioidakseen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen eri yritysten ja yritysten yhteenliittymien vastuuta kyseisessä määräyksessä todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

3044 Komissio tuo lisäksi esiin, että Holderbank vaati 22.9.1986 päivätyssä kirjeessään Dyckerhoffille tätä toimittamaan Heidelbergerin Schuhmacherille jäljennöksen 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien sen kokouksen pöytäkirjasta, jossa oli kyse Intercimentistä, sekä "asiakirja-aineiston, joka sisältää tärkeimmät 'Interciment AG:n' perustamista koskevat asiakirjat".

3045 Nämä seikat eivät kuitenkaan voi merkitä Heidelbergerin kaltaiseen yritykseen nähden, joka ei ole osallistunut kumpaankaan kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 3 kohdassa tarkoitetuista kokouksista, edes implisiittistä näyttöä Intercimentin perustamisen kannattamisesta, mikä on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta seuraavan vastuun välttämätön edellytys.

3046 Kaikesta edellä esitetystä ilmenee, että komissio ei voinut perustellusti katsoa Heidelbergerin osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen. Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Heidelbergerin osallistuneen tähän sopimukseen.

6. Unicemin tilanne

3047 Unicem väittää, ettei se ole koskaan osallistunut mihinkään kokoukseen, jossa olisi käsitelty Intercimentin perustamista tai tehtäviä. Holderbank ei ole myöskään koskaan pyytänyt siltä Intercimentin osakeosuuden maksamista. Se, että Italcementiltä vaadittiin tällaista maksua italialaisesta osakeomistuksesta, ei sen lisäksi, ettei sitä ole näytetty toteen, voi saattaa Unicemia vastuuseen.

3048 Tältä osin on todettava, että Unicem ei osallistunut 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen eikä myöskään 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen. Sille ei myöskään ole osoitettu Holderbankin 22.9.1986 päivättyä kirjettä, jossa tämä vaati useilta yrityksiltä Intercimentin osakeosuuden maksamista.

3049 Tässä Italcementin Agostinolle osoitetussa kirjeessä tosin pyritään Italian markkinoiden osalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirja nro 33.126/19019) siihen, että Intercimentin osakepääoman "italialaista osakeomistusta" vastaavat osakkeet maksettaisiin. Edellä 3041 kohdassa esitetyillä perusteilla tällaisen tiedon perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, että Unicem olisi antanut suostumuksensa Intercimentin osakepääoman osuuden hankintaan, minkä Italcementi hyväksyi 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa.

3050 Komissio täsmentää, että 19.8.1986 pidetyn ETF:n kokouksen esityslistan liitteen 2 mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/18821) italialaisosuus Intercimentin osakepääomasta oli annettu Italcemetin ja Unicemin yhteiselle tytäryhtiölle Sogecille.

3051 Kuitenkaan se, että Italcementi ehdotti 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa Sogecia Intercimentin italialaiseksi osakkeenomistajaksi, ei ole todiste Unicemin osallistumisesta tällaiseen osakeomistuksen hankintaan ja siten yhteisyritys Intercimentin perustamiseen. Lisäksi on todettava, että Italcementi — eikä Sogec — merkitsi helmikuussa 1987 Intercimentin osakepääoman italialaisosuuden (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirja nro 33.126/16220).

3052 Komissio väittää vielä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 3 kohdassa tarkoitetuissa 9.6. ja 9.9.1986 pidetyissä kokouksissa Unicemia edusti Italian valtuuskunnan johtaja eli Italcementi.

3053 On jo tuotu esiin, että Unicemillä oli Cembureaun välittömänä jäsenenä käytössään oma valtuuskunnan johtajansa (ks. edellä 1409 kohta). Näin ollen, kun ei ole näytetty, että Unicem olisi valtuuttanut Italcementin edustamaan sitä edellisessä kohdassa tarkoitetuissa kahdessa kokouksessa, komissio ei voinut perustellusti päätellä Italcementin osallistumisesta näihin kokouksiin, että Unicem olisi ollut niissä edustettuna, eikä myöskään sitä, että se olisi yhtynyt Intercimentin perustamisesta ja sen kilpailunvastaisesta tarkoituksesta saavutettuun yhteisymmärrykseen.

3054 Komissio vetosi asiassa T-50/95 pidetyssä istunnossa siihen, että Holderbank oli 22.9.1986 päivätyssä kirjeessään Italcementille pyytänyt tätä toimittamaan Unicemille jäljennöksen 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien sen kokouksen pöytäkirjasta, jossa käsiteltiin Intercimentin tilannetta.

3055 Kuten edellä 3045 kohdassa on jo todettu, tällainen seikka ei kuitenkaan osoita Unicemin osallistumista Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

3056 Kaiken edellä esitetyn perusteella komissio ei voinut perustellusti katsoa Unicemin osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen. Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Unicemin osallistuneen tähän sopimukseen.

7. Aslandin tilanne

3057 Asland kiistää kaiken osallisuuden Intercimentin perustamiseen. Se korostaa, että toisin kuin komissio väittää, se ei ollut edustettuna 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa, jossa tehtiin päätös Intercimentin perustamisesta. Komissio ei ole myöskään esittänyt väitetiedoksiannossa, maaliskuussa 1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa eikä kanteen kohteena olevassa päätöksessä mitään todistetta Aslandin läsnäolosta kyseisessä kokouksessa. Asland kiistää myös ne eri arvioinnit, joihin komissio on nojautunut kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohdassa näyttääkseen toteen sen osallistumisen kyseiseen kokoukseen. Se tuo lisäksi esiin, että komissio ei ole missään vaiheessa väittänyt sen osallistuneen 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyyn kokoukseen, jossa vahvistettiin Intercimentin tehtävät. Yhdessäkään kanteen kohteena olevan päätöksen kohdassa ei väitetä, että Holderbankin 22.9.1986 päivätty kirje, jossa se vaati Intercimentin osakeosuuksien maksamista, olisi osoitettu Aslandille.

3058 Komissio vetoaa vastineessaan kahteen asiakirjaan eli Aslandin johtokunnan 25.6.1986 pitämän kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nrot 33.126/1562 ja 1563) ja kyseisen espanjalaisyrityksen hallituksen 26.6.1986 pitämän kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.126/1598—1603), jotka osoittavat sen mielestä kiistatta Aslandin osallistuneen 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen. Vastauskirjelmässään se toteaa, että näiden kahden asiakirjan esittämisellä pyritään pelkästään selvittämään lopullisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle tosiseikka, joka on näytetty riittävällä tavalla toteen kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

3059 Tämän kysymyksen osalta on aluksi todettava, että komissio tukeutuu kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 9 kohdassa kahteen seikkaan näyttääkseen Aslandin osallistuneen 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen: siihen, että Aslandin osallistumisesta oli sovittu 28.5.1986 Roomassa pidetyssä kokouksessa, ja siihen, että 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa Intercimentin osakepääomasta annettiin osa espanjalaisomistukseen.

3060 Ensimmäisen seikan osalta on todettava, että vaikka 28.5.1986 Roomassa pidetyn kokouksen pöytäkirjan perusteella onkin totta, että kyseisen kokouksen osanottajat, joihin Asland kuului, sopivat kokoontuvansa uudelleen 9.6.1986 Tukholmassa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18771), tällainen tieto ei todista sitä, että Asland olisi todellisuudessa osallistunut Tukholman kokoukseen.

3061 Jälkimmäinen seikka osoittaa korkeintaan, että Tukholman kokoukseen osallistui espanjalainen taho. Se ei todista sitä, että tämä edustaja olisi ollut Aslandista. Se, että Holderbank osoitti Hornos Ibéricosin Félixille vaatimuksensa Intercimentin osakepääoman espanjalaisosuuden maksamisesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirja nro 33.126/19023), toisaalta korostaa epäselvyyttä siitä, oliko Asland läsnä Tukholman kokouksessa.

3062 Näin ollen, kun otetaan huomioon se, että Asland on toistuvasti väittänyt hallinnollisen menettelyn aikana, että ainoa väitetiedoksiannossa sitä vastaan esitetty seikka niiden eri väitteiden tueksi, joita sille on esitetty, oli sen osanotto 28.5.1986 Roomassa pidettyyn kokoukseen (ks. Aslandin väitetiedoksiantoon antama vastaus, s. 41 ja 42 ja 11.3.1993 pidetyn kuulemistilaisuuden pöytäkirja, s. 38 ja 39), komissio ei voi tässä vaiheessa pyrkiä osoittamaan, että Asland olisi osallistunut 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen edellä 3058 kohdassa mainittujen tämän yrityksen kahden pöytäkirjan perusteella, joita ei ollut mainittu väitetiedoksiannossa, jotka eivät sisältyneet laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) ja joista komissio ei koskaan ole virallisesti kehottanut Aslandia esittämään huomautuksiaan hallinnollisen menettelyn aikana.

3063 Edellä esitetystä seuraa siten, että komissio ei ole näyttänyt toteen Aslandin läsnäoloa 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa.

3064 Asland ei myöskään ole osallistunut 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen. Sille ei ole myöskään osoitettu 22.9.1986 päivättyä kirjettä, jossa Holderbank vaati useita yrityksiä maksamaan osuutensa Intercimentin osakepääomasta. Tässä Espanjan markkinoiden osalta Hornos Ibéricosin Félixille osoitetussa kirjeessä (ks. edellä 3061 kohta) tosin pyritään saamaan Intercimentin osakepääoman "espanjalaista osakeomistusta" vastaava maksu. Edellä 3041 kohdassa esitetyistä syistä tällaisen tiedon perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, että Asland olisi antanut suostumuksensa Intercimentin osakepääoman osuuden hankintaan, minkä espanjalaisedustaja hyväksyi 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa.

3065 Johtopäätöksenä on todettava, että komissio on virheellisesti katsonut Aslandin osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen. Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Aslandin osallistuneen tähän sopimukseen.

8. Unilandin tilanne

3066 Uniland väittää, ettei komissio ole maininnut niitä todisteita, joiden perusteella se katsoo Unilandin osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

3067 Uniland toteaa, ettei se ole osallistunut 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen. Se, että Rumeau oli läsnä 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetyssä kokouksessa, ei voi sellaisenaan olla todiste sen osallistumisesta Intercimentin perustamiseen. Brysselissä 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa Rumeau jättäytyi puolestaan Intercimentiä koskeneiden keskustelujen ja sopi-

musten ulkopuolelle. Tämän kokouksen osanottajat keskustelivat joka tapauksessa yksinomaan Intercimentin toimialan mahdollisesta — täysin muodollisesta — muuttamisesta, joka ei lopulta koskaan toteutunut. Intercimentin ja Unilandin välisen yhteyden täydellisen puuttumisen vahvistaa vielä se, ettei Intercimentiä koskevissa asiakirjoissa viitata Unilandiin eikä Rumeau'hon. Komissio ei voi tältä osin vedota kolmansien laatimiin asiakirjoihin, joissa viitataan asiakirjojen toimittamiseen Rumeau'lle (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 33 kohta), osoittaakseen Intercimentin ja Unilandin välisen yhteyden.

3068 Uniland väittää lisäksi, ettei se ole koskaan merkinnyt Intercimentin osakepääomaa suoraan eikä välillisesti ja ettei tällaista merkintää ole siltä koskaan pyydetty. Se toteaa vielä, ettei komissio ole esittänyt yhtään todistetta tästä. Tällaisen osakemerkinnän tekemistä ei voida päätellä siitä, että Holderbank esitti 22.9.1986 Hornos Ibéricosin Félixille lähettämässään kirjeessä vaatimuksen Intercimentin osakepääoman "espanjalaista osakeomistusta" vastaavan osuuden maksamisesta. Uniland korostaa vielä, ettei se ole ollut missään vaiheessa edustettuna Intercimentin johtoelimissä.

3069 On kuitenkin syytä muistaa, että Uniland osallistui Rumeaun välityksellä 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen (ks. edellä 2695 kohta).

3070 Ilman, että olisi tarpeen tutkia niiden Unilandin väitteiden paikkansapitävyyttä, jotka koskevat sen osallistumista 6.11.1986 Brysselissä pidettyyn kokoukseen, koska tätä seikkaa ei ole otettu huomioon kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 3 kohdassa, on edellä 3011 kohdassa esitetty huomioon ottaen katsottava, että koska Uniland ei ole esittänyt todisteita, jotka osoittaisivat sen jättäytyneen edellisessä kohdassa tarkoitetussa kokouksessa avoimesti Intercimentin perustamisesta tehdyn sopimuksen ulkopuolelle, tämä kantaja on hyväksynyt kyseisen aloitteen tai ainakin antanut muille osanottajille tämän vaikutelman (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3071 Tältä osin on merkityksetöntä, ettei yhdessäkään Intercimentiä koskevassa asiakirjassa viitata Unilandiin tai Rumeau'hon, ettei Uniland ole koskaan osallistunut Intercimentin rahoitukseen ja ettei siltä ole koskaan pyydetty sen osakkeiden merkitsemistä tai ettei Uniland ole koskaan ollut edustettuna Intercimentin johtoelimissä.

3072 Johtopäätöksenä on todettava, että komissio saattoi perustellusti katsoa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa Unilandin osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

3073 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei kuitenkaan ole mitään sellaista, jonka perusteella voitaisiin päätellä Unilandin antaneen tukensa sopimukseen ennen kuin se osallistui 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen. Vaikka oletettaisiin, kuten komissio väittää kirjelmissään, että espanjalaisjäsen olisi edustanut Uni-

landia 9.6.1986 Tukholmassa pidetyssä kokouksessa, kuitenkin ensimmäinen konkreettinen osoitus Unilandin omakohtaisesta liittymisestä Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen on ajalta 9.9.1986, jolloin se osallistui Baden-Badenissa pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n jäsenten kokoukseen. Päätöksen 4 artiklan 2 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Unilandin osallistuneen kyseiseen sopimukseen ennen tuota päivämäärää.

3074 Uniland ihmettelee, ettei komissio ole katsonut yrityksen, jossa Félix työskenteli, osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen, vaikka Félix kuului Intercimentin johtokuntaan.

3075 Kuitenkaan tämän seikan perusteella ei voida missään oloissa katsoa, ettei Uniland olisi rikkonut kilpailusääntöjä todetulla tavalla, kun tämä rikkominen on näytetty asianmukaisesti toteen (ks. vastaavasti edellä 146 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta). Edellä esitetyillä perusteilla on voitu todeta, että komissio on katsonut perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä Unilandin osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

9. Cementirin tilanne

3076 Cementir ilmoittaa, ettei sillä ole mitään tekemistä Intercimentin perustamisen ja toiminnan kanssa. Se ei mielestään täytä yhtäkään niistä kriteereistä, jotka komissio on vahvistanut kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 3 kohdassa. Viittaus Italian sementintuottajiin 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä, jossa Holderbank vaati Italcementiä maksamaan osuutensa Intercimentin osakkeista, ei koske Cementiriä, koska ETF:ssä olivat mukana ainoastaan Italcementi ja Unicem. Joka tapauksessa tämän osakepääoman italialaisosuuden maksoi kokonaan Italcementi, joka vahvisti, ettei se ollut luovuttanut mitään osaa muille italialaisille tuottajille (ks. Italcementin 21.3.1990 komission tietopyyntöön antama vastaus).

3077 Tältä osin on todettava, että Cementir ei osallistunut 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen eikä myöskään 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyyn kokoukseen. Sille ei myöskään osoitettu Holderbankin 22.9.1986 päivättyä kirjettä, jossa tämä vaati useita yrityksiä maksamaan osuutensa Intercimentin osakepääomasta. Tässä Italcementin Agostinolle osoitetussa kirjeessä tosin pyritään Italian markkinoiden osalta (ks. edellä 3013 ja 3049 kohta) siihen, että Intercimentin osakepääoman italialaista osakeomistusta vastaavat osakkeet maksettaisiin. Edellä 3041 kohdassa esitetyistä syistä tämän "italialaiseen osakeomistukseen" tehdyn viittauksen perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, että Cementir olisi hankkinut tällaisen osuuden osakepääomasta ja siten osallistunut Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen. Intercimentin italialainen osakeosuus oli toisaalta annettu Sogec-yhtiölle (19.8.1986 pidetyn ETF:n kokouksen esityslistan liite 2; kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/18821), jonka kanssa Cementirillä ei ollut mitään tekemistä, ja lopulta osakkeet merkitsi yksinomaan Italcementi (ks. edellä 3051 kohta).

3078 Sillä perusteella, että Tukholman ja Baden-Badenin kokouksissa oli italialaisen valtuuskunnan johtaja ja että Cementir oli Cembureaun välitön jäsen, Cementirin ei voida edellä 2774 ja 2776 kohdassa esitetyistä syistä katsoa osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen, toisin kuin komissio väittää vastineessaan.

3079 Johtopäätöksenä on todettava, että komissio on virheellisesti katsonut Cementirin osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen.

3080 Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Cementirin osallistuneen tähän sopimukseen.

D Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kesto

3081 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa, että Intercimentin perustamisesta tehdyllä sopimuksella on rikottu 9.6.1986 ja 26.3.19883 välisenä aikana kilpailusääntöjä. Päivämäärä 9.6.1986 viittaa Tukholman kokoukseen, jossa päätettiin yhteisyritys Intercimentin perustamisesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 1 kohta). Päivämäärä 26.3.1993 on sen Intercimentin yhtiökokouksen päivämäärä, jossa päätettiin yhtiön purkamisesta (ks. tämän yhtiökokouksen pöytäkirja, jonka Holderbankin asianajaja on toimittanut 3.5.1993 komissiolle; kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 16 kohta).

3082 Aiemmin on jo todettu, että katsoessaan kilpailusääntöjen rikkomisen alkaneen Unilandin osalta 9.6.1986 komissio arvioi väärin kyseisen yrityksen osallistumisen alkamisajankohdan. Alkamisajankohdaksi on siis vahvistettava 9.9.1986 (ks. edellä 3073 kohta).

3083 Tässä vaiheessa on tutkittava kantajien väitteet, joilla ne pyrkivät riitauttamaan komission päätöksen, jossa se vahvisti todetun kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäiväksi 26.3.1993.

3084 CBR, Ciments français, Lafarge, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank ja Blue Circle arvostelevat komissiota ensinnäkin siitä, että se on virheellisesti ulottanut Intercimentin perustamiseen liittyvän kilpailusääntöjen rikkomisen keston 26.3.1993 asti, vaikka kyseinen yhtiö oli korkeintaan "tyhjä kuori". Jo 9.9.1986 näet päätettiin, ettei Interciment harjoita toimintaa, ja päätös vahvistettiin 6.11.1986. Uniland ja Oficemen väittävät, että Intercimentin

perustamisesta tehty sopimus ei voinut mitenkään olla voimassa vuoden 1987 toukokuun lopun jälkeen, jolloin ETF:n perustamisesta tehty sopimus lakkasi olemasta voimassa.

3085 Lafarge vakuuttaa, että johtui pelkästä laiminlyönnistä, että kyseiset yritykset, jotka olivat menettäneet täysin mielenkiintonsa Intercimentiä kohtaan, päättivät muodollisesti purkaa sen vasta 26.3.1993. Holderbank selittää puolestaan, ettei se ollut väitetiedoksiantoa lukiessaan arvannut, minkä merkityksen komissio antoi Intercimentille. Se sai tietää vasta maaliskuussa 1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa, mihin toimenpiteisiin komissio aikoi ryhtyä Intercimentin voimassa pitämisen perusteella, mikä selittää Holderbankin päätöksen päättää välittömästi kyseisen kuulemistilaisuuden jälkeen yhtiön muodollisesta purkamisesta.

3086 Dyckerhoff, Italcementi ja Holderbank korostavat, että Holderbank teki yksin päätöksen Intercimentin purkamisesta maaliskuussa 1993, mikä osoittaa, että viimeksi mainittu oli Intercimentin ainoa osakkeenomistaja. Italcementi painottaa luovuttaneensa osakkeensa takaisin Holderbankille 7.11.1988.

3087 Tämän kysymyksen osalta on huomattava, että vaikka todellisuudessa päätettiin useaan otteeseen, ettei Interciment harjoittaisi toimintaa (ks. edellä 2993 kohta), 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetyssä kokouksessa pidettiin tärkeänä varmistua siitä, että tämä yhtiö olisi valmis aloittamaan toimintansa Zürichin/Célignyn asiakirjassa suositeltujen suostuttelutoimenpiteiden ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden toteuttamiseksi niitä maita vastaan, jotka uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 32 kohta ja 26 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirja nro 33.126/18861). Tämän jälkeen Intercimentistä keskusteltiin vielä 9.1.1987 (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 44 kohta; asiakirjat nro 33.126/18921 ja 18922) ja 11.2.1987 pidetyissä ETF:n kokouksissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 45 kohta ja 26 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/18937 ja 18938). Viimeksi mainittua kokousta varten ETF:n jäsenet saivat Holderbankilta Intercimentin 31.12.1986 päivätyn tilinpäätöksen (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/18946—18949).

3088 Kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 7 kohdassa mainituista asiakirjoista nrot 33.126/10960—10962 sekä 26 perustelukappaleen 9 kohdassa siteeratusta Blue Circlen väitetiedoksiantoon antamasta vastauksesta ilmenee, että tämä brittiläisyritys oli syystai lokakuussa 1986 suorittanut sveitsiläisen tytäryhtiönsä BCO AG:n välityksellä Holderbankille Intercimentiin liittyvän maksun.

3089 Lopuksi on todettava, että Italcementi merkitsi Intercimentin osakkeita 11.2.1987 ennen kuin se myi osakkeensa 7.11.1988 takaisin Holderbankille (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/16218 ja 16220).

3090 Nämä eri seikat osoittavat, että yhteisymmärrys, joka johti Intercimentin perustamiseen, vallitsi vielä 7.11.1988. Sitä vastoin ei voida katsoa, että tällainen yhteisymmärrys olisi jatkunut kyseisen päivämäärän jälkeen.

3091 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 9 kohdassa ja 54 perustelukappaleen 6 kohdassa, että Holderbank, joka on väittänyt ostaneensa takaisin kaikki Intercimentin osakkeet, ei ole missään vaiheessa täsmentänyt, miltä yhtiöiltä se osti takaisin nämä osakkeet, eikä se ole myöskään esittänyt mitään asiakirjaa, joka osoittaisi siitä tulleen Intercimentin ainoa osakkeenomistaja.

3092 Se ei myöskään ole kyennyt esittämään minkäänlaista selvitystä, joka osoittaisi, että muut yritykset kuin Holderbank olisivat omistaneet 7.11.1988 jälkeen Intercimentin osakkeita. Päinvastoin Intercimentin 26.3.1993 pidetyn yhtiökokouksen pöytäkirjasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 16 kohta) ilmenee, että Holderbankin Akermann purki yksin Intercimentin.

3093 Komissio tukeutuu kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 15 kohdassa vielä Blue Circlen väitetiedoksiantoon antaman vastauskirjelmän otteeseen, jonka mukaan kyseinen brittiläisyritys väittää, että "Interciment oli aina valmis aloittamaan toimintansa mutta oli käytettävissä mihin tarkoitukseen tahansa".

3094 Kyseinen ote osoittaa kuitenkin korkeintaan sen, että Interciment oli kyseisenä ajankohtana vielä olemassa ja että sen toiminta saatettiin minä hetkenä hyvänsä aloittaa. Se ei osoita sitä, että vuoden 1986 puolivälissä saavutettu yhteisymmärrys siitä, että tämän yhtiön tehtäväksi annettaisiin Zürichin/Célignyn asiakirjassa suositeltujen suostuttelutoimenpiteiden ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden toteuttaminen niitä maita vastaan, jotka uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta, olisi vallinnut vielä hallinnollisen menettelyn aikana.

3095 Komissio vetoaa lopuksi kanteen kohteena olevan päätöksen 54 perustelukappaleen 4 kohdassa siihen, että kreikkalaisen sementin ja klinkkerin ostoa koskevia suostuttelutoimenpiteitä toteutettiin vuoteen 1991 saakka.

3096 Se ei kuitenkaan esitä mitään seikkaa, joka osoittaisi, että Interciment olisi ollut tällaisten suostuttelutoimenpiteiden taustalla.

3097 Johtopäätöksenä on todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan kilpailusääntöjä rikotun Intercimentin perustamisesta tehdyllä sopimuksella 7.11.1988 jälkeen. Tämä johtopäätös koskee paitsi edellä 3084—3086

tarkoitettuja kantajia, myös SFIC:iä, BDZ:aa, Akeria ja Eurocia, jotka ovat esittäneet väitteitä, joilla ne pyrkivät asiallisesti 4 artiklan 2 kohdan kumoamiseen.

3098 Akerin ja Eurocin osalta on täsmennettävä edellä 3087—3097 kohdassa esitetty analyysi huomioon ottaen, että on merkityksetöntä, että edellä 3093 kohdassa mainittu Blue Circlen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen ote on täytynyt edellä 402 kohdassa esitetyillä perusteilla jättää huomiotta todisteena, johon voidaan vedota niitä vastaan.

3099 Lafarge väittää toiseksi, että se oli ilmaissut aikomuksensa olla osallistumatta Intercimentin perustamiseen jo syyskuussa 1986, kun se ei ollut ryhtynyt toimenpiteisiin Holderbankin 22.9.1986 päivätyn kirjeen perusteella, jossa sitä kehotettiin merkitsemään Intercimentin osakkeita. Tämä päätös perustui siihen, että Interciment ei täyttänyt ETF:n laillisuuskriteerejä.

3100 On kuitenkin todettava, että Lafarge ei ole esittänyt selvitystä, joka osoittaisi sen kyseisenä ajankohtana ilmoittaneen avoimesti muille asianomaisille osapuolille, että tällaista päätöstä olisi pidettävä päätöksenä olla sitoutumatta Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen tai ainakin merkkinä siitä, että se halusi ottaa etäisyyttä johonkin kyseiselle yhtiölle sen perustamisvaiheessa osoitettuun lainvastaiseen tarkoitukseen. Sitä vastoin näyttää siltä, että Lafarge on 10.2.1987 saanut Holderbankilta Intercimentin 31.12.1986 päivätyn tilinpäätöksen ETF:n seuraavana päivänä pidettävää kokousta varten (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/18936—18938), mikä on ristiriidassa sen väitteen kanssa, että se olisi irtautunut Intercimentin perustamisesta tehdystä sopimuksesta syyskuussa 1986.

3101 Tämä väite ei siis voi merkitä Lafargen osalta sitä, että edellä 3087—3097 kohdassa esitetty analyysi kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestosta olisi virheellinen.

3102 Uniland väittää kolmanneksi, ettei sen voida katsoa olevan vastuussa Intercimentin voimassa pitämisestä, koska se ei ole koskaan osallistunut sen osakepääoman rahoitukseen eikä myöskään kyseisen yhtiön johtoelimiin.

3103 Kyseinen yritys ei kuitenkaan ole esittänyt mitään selvitystä, joka osoittaisi, että sen jälkeen kun se ilmaisi 9.9.1886 Baden-Badenissa pidetyssä kokouksessa kannattavansa Intercimentin perustamista ja sille osoitettua kilpailunvastaista tarkoitusta, se olisi avoimesti ottanut etäisyyttä kyseisen kokouksen aikana saavuttamaansa yhteisymmärrykseen.

3104 Unilandin väite ei voi siis sen osalta merkitä sitä, että edellä 3087—3097 kohdassa esitetty analyysi kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestosta olisi virheellinen.

E Oikeus tutustua asiakirjoihin

3105 Heidelberger, Asland ja Cementir ovat esittäneet oikeudesta tutustua asiakirjoihin 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen prosessinjohtotoimien perusteella asiakirjoja, joista olisi niiden mukaan voinut olla hyötyä hallinnollisen menettelyn aikana niiden puolustautuessa Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen osallistumista koskevaa väitettä vastaan.

3106 Näiden huomautusten perusteltavuutta ei kuitenkaan ole syytä arvioida, koska on jo todettu, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Heidelbergerin, Aslandin ja Cementirin osallistuneen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen liittyvään kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. edellä 3046, 3065 ja 3080 kohta).

3107 Dyckerhoff, SFIC, Lafarge, Holderbank, Aker ja Euroc esittävät niin ikään useita huomautuksia sellaisten asiakirjojen perusteella, joihin ne ovat voineet tutustua edellä 3105 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien johdosta. Ne pyrkivät osoittamaan, että komissio on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa niiden rikkoneen kilpailusääntöjä, kun se on antanut niille ainoastaan rajoitetun oikeuden tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistoon hallinnollisen menettelyn aikana, koska niillä ei ole ollut mahdollisuutta tutustua niiden puolesta puhuviin asiakirjoihin.

3108 Dyckerhoff, SFIC, Lafarge, Aker ja Euroc vetoavat ensinnäkin eri asiakirjoihin, joissa tuodaan niiden mielestä esiin Intercimentin perustamisesta tehdyn sopimuksen osapuolten huoli toimenpiteensä laillisuuden varmistamisesta.

3109 Dyckerhoff esittää 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoja, jotka osoittavat sen mukaan, että jo alun perin sovittiin Intercimentin perustamisen antamisesta oikeudellisesti arvioitavaksi (asiakirjat nro 33.126/7639—7641).

3110 Kuitenkaan niiden huomautusten perusteella, joita se olisi voinut esittää hallinnollisen menettelyn aikana näiden asiakirjojen perusteella, ei voida sivuuttaa niitä objektiivisia toteamuksia, jotka perustuvat komission kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleessa tar-

koittamiin lukuisiin asiakirjoihin, eli sitä, että Intercimentin perustamisesta päätettiin oikeudellisia asiantuntijalausuntoja odottamatta ja sille annettiin selvästi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen tarkoitus.

3111 SFIC vetoaa 7.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan, Lafarge 28.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan sekä Aker ja Euroc 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan lisäksi edellä 3109 kohdassa mainittuun asiakirjaan nro 33.126/7639. Ne väittävät, että tämä asiakirja, joka vastaa CBR:n Van Hoven 6.11.1986 Holderbankin Akermannille osoittamaa kirjettä, osoittaa, että yhteisön viranomaiset olivat saaneet tiedon Intercimentin perustamisesta ja että tämän toimenpiteen ilmoittamista komissiolle oli suunniteltu.

3112 Jos nämä huomautukset olisi voitu esittää hallinnollisen menettelyn aikana, niiden perusteella ei kuitenkaan olisi voitu sivuuttaa komission Intercimentin perustamiseen osallistuneille osapuolille esittämää arvostelua eli sitä, ettei komissiolle koskaan tehty ilmoitusta Intercimentin perustamisesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 13 kohta ja 65 perustelukappaleen 5 kohdan viides luetelmakohta).

3113 Lafarge vetoaa vielä asiakirjaan nro 33.126/19009 eli Blue Circlen muistioon 6.11.1986 komission jäsenen Sutherlandin ja joidenkin Euroopan sementtiteollisuuden edustajien välillä käydyistä neuvotteluista väittäessään, että Intercimentin perustaminen oli saatettu komission tietoon ja että sitä oli käsitelty sen kanssa.

3114 Tämä asiakirja osoittaa kuitenkin korkeintaan sen, että "Laplace tähdensi muiden eurooppalaisten sementintuottajien vaikeuksia päästä Kreikan markkinoille". Se ei osoita sitä, että Euroopan sementtiteollisuuden edustajat olisivat valistaneet komissiota yhteisyritys Intercimentin perustamisesta suostuttelutoimenpiteiden ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden toteuttamiseksi niitä tuottajia — tässä tapauksessa kreikkalaisia — vastaan, jotka uhkasivat Euroopan muiden markkinoiden vakautta. Ne kommentit, joita Lafarge olisi voinut esittää hallinnollisen menettelyn aikana tämän asiakirjan perusteella, eivät olisi mitenkään voineet tehdä tyhjäksi komission Intercimentin perustamiseen osallistuneille osapuolille esittämää arvostelua eli sitä, ettei komissiolle koskaan tehty ilmoitusta Intercimentin perustamisesta.

3115 Dyckerhoff ja Holderbank väittävät toiseksi, että jos ne olisivat saaneet tutustua hallinnollisen menettelyn aikana komission asiakirja-aineistoon sisältyviin eri asiakirjoihin, ne olisivat niiden avulla voineet tehokkaasti väittää, että Interciment jäi pöytälaatikkoyhtiöksi.

3116 Dyckerhoff esittää 5.1.1986 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja, jotka osoittavat sen mielestä, ettei Intercimentillä ollut koskaan vähäisintäkään toimintaa (asiakirjat nro 33.126/16509, 16515 ja 16516).

3117 Holderbank vetoaa 8.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan seuraavaan otteeseen Italcementin 21.3.1990 nyt esillä olevan asian tutkinnan yhteydessä komissiolle toimittamista tiedoista (asiakirjat nro 33.126/15978—15985 ja erityisesti 15984): "Siihen asti, kun [Holderbank] osti takaisin osakkeemme, Interciment on ollut koko ajan toimimatta." Se väittää, että se olisi voinut kyseisen otteen avulla tukea väitettään, jonka mukaan Interciment oli aina ollut pelkkä pöytälaatikkoyhtiö, joka oli kirjanpidoltaan täysin muodollinen yhtiö vailla toimintaa.

3118 Dyckerhoffin osalta on aluksi huomattava, että asiakirja nro 33.126/16509 vastaa asiakirjaa nro 33.126/18857 ja että asiakirjat nro 33.126/16515 ja 16516 vastaavat asiakirjoja nro 33.126/18821 ja 18822. Asiakirjat nro 33.126/18857, 18821 ja 18822 sisältyivät laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Näin ollen Dyckerhoff ei voi vedota puolustautumisoikeuksiensa loukkaamiseen hallinnollisen menettelyn aikana.

3119 Dyckerhoffin ja Holderbankin kommentit, jotka ne olisivat voineet esittää hallinnollisen menettelyn aikana edellä 3116 ja 3117 kohdassa mainittujen asiakirjojen perusteella, olisivat joka tapauksessa voineet vain vahvistaa komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä asianmukaisesti esiin tuomia tietoja. Komissio toteaakin 26 perustelukappaleen 14 kohdassa, että useaan otteeseen päätettiin, ettei Interciment harjoita toimintaa. Päätöksen 54 perustelukappaleen 2 kohdassa se myöntää, ettei kyseinen yhtiö "selvästikään aloittanut toimintaansa".

3120 Sitä vastoin nämä kommentit eivät olisi voineet saattaa uuteen valoon 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjanotetta, joka sisältyy kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 15 kohtaan ja 54 perustelukappaleen 2 kohtaan ja jonka mukaan oli sovittu sen varmistamisesta, että Interciment on valmis aloittamaan toimintansa sekä suostuttelutoimenpiteiden että ennalta ehkäisevien toimenpiteiden osalta (asiakirja nro 33.126/18861). Ne eivät olisi saattaneet uuteen valoon myöskään kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 1 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio totesi aivan oikein 54 perustelukappaleen 1 ja 2 kohdassa Intercimentin perustamisesta tehdyn sopimuksen tarkoituksen olevan kilpailusääntöjen vastainen, mikä riittää sen johtopäätöksen tekemiseen, että sopimus oli perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen (ks. edellä 837 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3121 Holderbank mainitsee kolmanneksi 8.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan Blue Circlen 20.10.1987 päivätyn sisäisen muistion (asiakirja nro 33.126/10959), jossa korostetaan seuraavaa:

"Holderbankille on maksettu tietty rahasumma osakeosuuden hankkimiseksi, mutta tämän jälkeen on päätetty ja ilmoitettu Holderbankille, ettei konserni halua osuutta kyseisen yhtiön osakepääomasta. Tätä päätöstä ei ole kuitenkaan ilmoitettu BCO AG:n kirjanpidosta vastaa-

ville, ja siten tämän toimenpiteen kirjaamisessa on tapahtunut virhe. Tämä virhe korjataan vuonna 1987."

3122 Se katsoo, että jos sillä olisi ollut tämä asiakirja käytettävissään valmistellessaan vastaustaan väitetiedoksiantoon, se olisi voinut saada tukea väitteelleen, jonka mukaan Blue Circle oli päättänyt olla hankkimatta osuutta Intercimentistä.

3123 Holderbank vetoaa vielä seuraavaan Italcementin 21.3.1990 komission tietopyyntöön toimittaman vastauksen otteeseen (edellä 3117 kohdassa mainitut asiakirjat nro 33.126/15978—15985 ja erityisesti 15984):

"Osakkeet olivat haltijaosakkeita. Sen perusteella, mitä Holderbank on meille suullisesti ilmoittanut, Holderbank ja meidän yhtiömme olivat ainoat osakkeenomistajat siihen asti, kunnes Holderbank osti takaisin hallussamme olleet 12,5 prosenttia osakkeista."

3124 Se väittää, että se olisi tämän otteen avulla voinut tukea väitettään, jonka mukaan Italcementi oli sen kanssa ainoa Intercimentin osakkeenomistaja ennen kuin Italcementi myi osakkeensa takaisin sille 7.11.1988.

3125 On kuitenkin huomattava, että Blue Circlen 20.10.1987 päivätty sisäinen muistio (asiakirja nro 33.126/10959) oli luokiteltu "A: Eurooppalaiset tuottajat" -otsikon alle asiakirja-aineiston tutkimista varten hallinnollisen menettelyn aikana ja että se sisältyi jopa laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Holderbank olisi siis voinut käyttää tätä asiakirjaa väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa. Näin ollen se ei voi tässä vaiheessa vedota siihen osoittaakseen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn aikana.

3126 Komissio on kuitenkin kanteen kohteena olevassa päätöksessä ottanut asianmukaisesti huomioon sekä tähän sisäiseen muistioon että 21.3.1990 Italcementin toimittamien tietojen otteeseen sisältyvät tiedot.

3127 Komissio huomauttaa esimerkiksi Intercimentiä koskevien tosiseikkojen selostuksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 7 kohta) heti alkuun seuraavaa:

"Blue Circle on maksanut osakeosuuttaan vastaavan määrän sveitsiläisen tytäryhtiönsä BCO AG:n välityksellä syys- ja lokakuun välillä, kuten 7.11.1986 tehdystä välitilinpäätöksestä ilmenee (asiakirjat nro 33.126/10960—10962), mutta se on tämän jälkeen saanut BCO AG:n muuttamaan Intercimentin osakkuutta koskevaa maksutarkoitusta; se on pyytänyt, että maksu määriteltäisiin jatkossa 'markkinatutkimuksia koskevaksi maksuksi' (asiakirja nro 33.126/10958)."

3128 Komissio siteeraa vielä (26 perustelukappaleen 9 kohta) Blue Circlen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen otetta (4.159 kohta), jossa tämä brittiläisyritys toteaa, että "se [oli] suorittamallaan maksulla korvannut Holderbankille 1/8 suuruisen osuutensa Holderbankille aiheutuneista Interciment SA:n perustamiskuluista".

3129 Se toteaa lisäksi (26 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/16218 ja 16220), että Italcementi merkitsi osakkeita 11.2.1987 ja myi osakkeensa takaisin Holderbankille 7.11.1988.

3130 Lopuksi komissio tuo esiin Holderbankin tietopyynnön perusteella antaman oman ilmoituksen (asiakirja nro 33.126/18329) toistaen (kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 9 kohta) seuraavaa:

"Holderbankin lisäksi vain yksi 'European Task Forcen' jäsen (Italcementi) on merkinnyt ja maksanut osakkeensa. [Toinen jäsen (Blue Circle) on maksanut vastaavan summan mutta siitä ei ole koskaan tullut varsinaista osakkeenomistajaa. Kyseinen jäsen pyysi, että haltijaosakkeiden luovutus tapahtuisi myöhemmin, vahvistamattomana ajankohtana, eikä se tämän jälkeen vaatinut koskaan niiden luovutusta, luultavasti mielenkiinnon puutteesta. Tämän vuoksi, kun otetaan lisäksi huomioon kyseisten summien vähäisyys, tähän päivään asti ei ole tapahtunut mitään palautusta]. Tältä osin ei ole laadittu mitään asiakirjaa; todistusaineisto voidaan päätellä vastauksena kysymykseen 7/e toimitetun asiakirjan sanamuodosta (edellä mainitut 22.9.1986 päivätyt kirjeet, joilla Holderbank vaati osakeosuuksien maksamista). Lisäksi Holderbank on jo jokin aika sitten ostanut takaisin kaikki osakkeet ja on siten Intercimentin, joka ei ole tähän päivään asti harjoittanut toimintaa, ainoa osakkeenomistaja."

3131 Holderbankin kommentit, jotka se olisi voinut esittää hallinnollisen menettelyn aikana väittääkseen, ettei yksikään yritys sen itsensä lisäksi Italcementin väliaikaista osakkuutta Intercimentissä lukuun ottamatta merkinnyt yhteisyrityksen osakkeita, olisivat vain vahvistaneet komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä asianmukaisesti huomioon ottamia seikkoja.

Sitä vastoin ne eivät olisi saattaneet uuteen valoon komission kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 1, 2 ja 6 kohdassa mainitsemia lukuisia asiakirjoja, joiden perusteella komissio totesi perustellusti 54 perustelukappaleessa ja erityisesti sen 1, 2 ja 4 kohdassa, että 9.6.1986 alkaen oli olemassa yhteisymmärrys yhteisyritys Intercimentin perustamisesta suostuttelutoimenpiteiden ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden toteuttamiseksi, mikä oli riittävää sen katsomiseksi, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa oli rikottu.

3132 Johtopäätöksenä on todettava, että Dyckerhoffin, SFIC:n, Lafargen, Holderbankin, Akerin ja Eurocin kommentit eivät olisi menestyneet edes osittain niin, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty toisenlaiseen lopputulokseen. Nämä kantajat eivät ole siis tältä osin näyttäneet, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisen menettelyn aikana.

Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteet (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohta)

3133 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdassa kaksi kilpailusääntöjen rikkomista, jotka liittyvät toimenpiteisiin, joilla Italian markkinoita puolustettiin Kreikasta peräisin olevaa sementintuontia vastaan:

— yhdenmukaistetut menettelytavat, joilla pyrittiin poistamaan Calcestruzzi kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta. (4 artiklan 3 kohdan a alakohta);

— sopimus, joka liittyi 3.4. ja 15.4.1987 allekirjoitettuihin yleissopimuksiin, joiden tavoitteena oli sen estäminen, että Calcestruzzi toisi maahan kreikkalaista sementtiä (4 artiklan 3 kohdan b alakohta).

3134 Komissio katsoo kolmen italialaisen sementintuottajan, Italcementin, Unicemin ja Cementirin sekä "muiden 'Cembureau Task Forceen' osallistuneiden yritysten" osallistuneen ensin mainittuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 55 perustelukappaleen 1 kohta). Toiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ovat päätöksen mukaan osallistuneet ainoastaan kyseiset kolme italialaistuottajaa.

A Yhdenmukaistetut menettelytavat, joilla pyrittiin poistamaan Calcestruzzi kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta)

3135 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaan Cembureau, Holderbank, Blue Circle, Oficemen, Asland, Uniland, Hispacement, SFIC, Lafarge, Ciments français, BDZ, Dyckerhoff, Heidelberger, CBR, Aker, Euroc, Aalborg, Irish Cement, Italcementi, Unicem ja Cementir "ovat rikkoneet 17.6.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta."

3136 Lukuun ottamatta Hispacementiä, joka ei ole nostanut kumoamiskannetta kanteen kohteena olevasta päätöksestä, sekä Cembureauta ja SFIC:tä, jotka eivät ole esittäneet väitteitä kiistääkseen muodollisesti 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon, kaikki kyseisessä määräyksessä tarkoitetut yritykset ja yritysten yhteenliittymät esittävät perusteluja, joilla ne pyrkivät kyseisen määräyksen kumoamiseen. Eräät kantajat kiistävät kyseisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon. Useimmat kantajista kiistävät osallistuneensa millään tavoin tällaisiin menettelytapoihin. Jotkin perustelut liittyvät todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestoon. Tutkittaessa näitä eri väitteitä asianomaiset kantajat mainitaan nimeltä.

3137 CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Asland, Uniland, Oficemen, Holderbank, Aker ja Euroc väittävät komission todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa kilpailusääntöjen rikkomisen lisäksi loukanneen niiden puolustautumisoikeuksia, koska se ei ole antanut niiden tutustua hallinnollisessa menettelyssä väitetiedoksiantoon ja komission tutkinta-aineiston asiakirjoihin kokonaisuudessaan, mistä syystä niillä ei ole ollut käytettävissään niiden puolesta puhuvia asiakirjoja.

1. Yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolo

3138 Komissio toteaa Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteitä koskevassa tosiseikkojen kuvauksessaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 2 kohta) seuraavaa:

"Kreikkalainen tuottaja Titan [— —] ja Italian suurin käyttövalmiin betonin valmistaja Calcestruzzi [— —] olivat 30.4.1986 allekirjoittaneet viisivuotisen sopimuksen, jolla Titan oli sitoutunut myymään ja Calcestruzzi ostamaan enintään 440 000 tonnia sementtiä vuodessa ja jonka mukaan tosiasiallisesti toimitettavista määristä voitiin sopia myöhemmin vuosittain erikseen (asiakirjat nro 33.126/16361—16368 ja 19210—19217)."

3139 Se lisää (3 kohdan ensimmäinen alakohta), että ongelma, jonka Calcestruzzi oli aiheuttanut aikomalla tuoda Italiaan kreikkalaista sementtiä, tuotiin tällöin ETF:n käsiteltäväksi ja siitä keskusteltiin 17.6.1986 alkaen useissa ETF:n kokouksissa sekä 9.9. ja 6.11.1986 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Sen mukaan 4.9.1986 päivätty Blue Circlen sisäinen muistio (asiakirjat nro 33.126/11026 ja 11027) osoittaa Blue Circlen tuoneen Titanin kanssa esiin Kreikasta Italiaan suuntautuvaa vientiä koskeneen ongelman (3 kohdan toinen alakohta).

3140 Komissio viittaa 2.9.1988 päivättyyn kirjeeseen, jonka Titan osoitti lontoolaisille asianajajilleen, kun Titan-Calcestruzzi-sopimuksen täytäntöönpanon laiminlyönti saatettiin välimiesten käsiteltäväksi, ja väittää sen perusteella seuraavaa (4 kohta):

"Samalla kun ongelmasta tiedotettiin ETF:lle, Calcestruzzia painostettiin, jotta [se] ei noudattaisi Titanin kanssa tekemäänsä sopimusta. Kuten [kyseisestä kirjeestä] ilmenee, Calcestruzzi osoittautui vastahakoiseksi panemaan sopimuksen täytäntöön tiettyjen italialaisten sementintuottajien kanssa käymiensä keskustelujen vuoksi."

3141 Se siteeraa vielä (5 kohta) 11.2.1987 pidetyn ETF:n kokouksen ja 17.3.1987 (eikä 15.3.1987, kuten kanteen kohteena olevassa päätöksessä virheellisesti todetaan) pidetyn työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokouksen pöytäkirjoihin, joissa kerrotaan italialaisedustajan kyseisissä kahdessa kokouksessa esittämästä selvityksestä, joka koski italialaisten sementintuottajien ja Calcestruzzin ja sen emoyhtiön Ferruzzin välillä käytyjä neuvotteluja.

3142 Se toteaa näiden eri seikkojen perusteella (55 perustelukappaleen 1 kohta) seuraavaa:

"Calcestruzzia kohtaan harjoitettu painostus ja se, ettei Calcestruzzi noudattanut sopimustaan ostaa sementtiä Titanilta, kuuluvat Task Forcen ennalta ehkäiseviin toimenpiteisin ja ovat seurausta italialaistuottajien Italcementin, Unicemin ja Cementirin ja muiden edellä 53 perustelukappaleen 9 kohdassa mainittujen 'Cembureau Task Forcen' osallistujien välisistä yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joilla on pyritty viemään kreikkalaistuottajilta merkittävä asiakas, jonka avulla nämä olisivat kyenneet tunkeutumaan Italian markkinoille."

3143 Kantajat esittävät lähinnä seitsemän väitettä, joilla ne pyrkivät kiistämään kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon.

3144 Useat kantajista väittävät ensinnäkin, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että sementintuottajien välillä olisi ryhdytty Euroopan laajuiseen lainvastaiseen yhteistoimintaan sen vuoksi, että Ferruzzi/Calcestruzzi-konserni pyrki tuomaan Kreikasta sementtiä Italiaan.

3145 Unicem kiistää yhteyden, jonka komissio on osoittanut olleen Calcestruzzia kohtaan harjoitetun painostuksen ja ETF:n välillä. Se katsoo, että väitettyä yhteyttä ei voida näyttää toteen sen perusteella, että Zürichin/Célignyn asiakirjassa viitataan solidaarisuuteen, joka toivottiin saavutettavan Länsi-Euroopan sementintuottajien kesken. Se väittää ratkaisseensa Calcestruzzille toimitettavaa tavaraa koskeneen ongelman täysin itsenäisesti ja riippumatta muista Euroopan sementintuottajista. Päinvastaisessa tapauksessa se ei olisi epäröinyt kääntyä viimeksi mainittujen puoleen saadakseen niiltä tukea Calcestruzziin ja Titaniin kohdistamilleen toimenpiteille. Asiakirjoissa, jotka koskevat ETF:n ja valtuuskuntien johtajien kokouksia, ei myöskään viitata mihinkään Calcestruzzi-Titan-sopimukseen liittyviin erityisiin toimenpiteisiin. Yhdessäkään näistä asiakirjoista ei sen mukaan mainita Titania. Unicemin mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohdassa siteeratun 4.9.1986 päivätyn Blue Circlen muistion laatija on aivan hyvin voinut saada suoraan Titanilta tai kolmansilta tahoilta siihen sisältyvät tiedot. Kyseinen muistio ei siis sen mielestä osoita, että ETF:n piirissä olisi ollut Calcestruzzi-Titan-sopimukseen liittyvää yhteistoimintaa.

3146 Uniland väittää komission nojautuneen Zürichin/Célignyn asiakirjassa esiintyneeseen ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä koskeneeseen epämääräiseen mainintaan pyrkiessään näyttämään toteen väitetyt yhdenmukaistetut menettelytavat (27 perustelukappaleen 1 kohta). Tämä kantaja kiistää sen, että "Calcestruzzi -ongelmasta" olisi keskusteltu ETF:n ja valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Se korostaa, ettei komissio voi tässä yhteydessä vedota Italian sementintuottajien lausumiin, koska ne olivat enintään yksipuolisia ilmoituksia, joihin muilla osallistujilla ei ole ollut intressiä. Komissio ei ole sen mielestä myöskään osoittanut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan sisältyvien osatekijöiden olemassaoloa. Se ei ole ensinnäkään osoittanut, että osapuolten välillä olisi todellisuudessa ollut yhteyksiä, koska ainoa seikka, johon se vetoaa, ovat kokoukset, joiden aikana tietyt osallistujat ovat esittäneet yksipuolisesti huolenaiheitaan, ilman että missään vaiheessa olisi ollut kyse tietojenvaihdosta tai minkäänlaisesta keskustelusta. Toisaalta se ei ole näyttänyt toteen, että väitetty yhteistoiminta olisi johtanut siihen, että osapuolet olisivat käyttäytyneet markkinoilla kilpailunvastaisesti tai muuttaneet käyttäytymistään markkinoilla.

3147 Oficemen väittää, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että ETF:n piirissä julkistettujen tietojen saaminen olisi ollut omiaan vaikuttamaan sen, sen jäsenten tai Italian sementintuottajien kilpailukäyttäytymiseen.

3148 Italcementi väittää, ettei komissio esitä mitään todisteita, jotka osoittaisivat yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon. Se väittää sen, että yritykset (jotka osallistuivat ETF:n piirissä yhteiseen lobbaustoimintaan ja tavoittelivat täysin lainmukaisia päämääriä) antoivat

toisilleen tietoja yksillä niistä markkinoista, jotka olivat eniten kreikkalaistuottajien painostuksen kohteena, käynnissä olleista kilpailuvoimista, päinvastoin johtuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa asetettujen edellytysten mukaisesta suhtautumistavasta. ETF:n kokouksissa keskusteltiin siis täysin lainmukaisesti italialaisten sementintuottajien ja Calcestruzzin välisistä neuvotteluista, jotka muutenkin olivat yleisessä tiedossa. ETF:n piirissä Calcestruzzista käydyt keskustelut eivät myöskään olleet johtaneet siihen, että Calcestruzzia olisi painostettu, eikä keskusteluja ollut jatkettu. Keskustelut olivat lisäksi olleet satunnaisia ja ylimalkaisia. Italcementi painottaa, ettei Italian sementintuottajien ja Calcestruzzin tekemien sementintoimitussopimusten ja ETF:n piirissä suunniteltujen puolustautumistoimenpiteiden välillä ollut yhteyttä. Se korostaa, ettei komissio ole täsmentänyt, millä tavoin ETF:n muut jäsenet, jotka eivät vieneet sementtiä Italiaan ja joilla ei ollut intressiäkään siihen, olisivat painostaneet Calcestruzzia. Komissio ei ole myöskään ottanut huomioon sitä, että ainoastaan italialaiset sementintuottajat osallistuivat Calcestruzzin kanssa tehtyihin toimitussopimuksiin.

3149 Holderbank kiistää sen, että olisi ollut olemassa minkäänlaista ETF:n piirissä tehtyä perussopimusta, joka olisi koskenut Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteitä.

3150 Tämän kysymyksen osalta on syytä muistaa, että yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteellä tarkoitetaan sellaista yritysten välisen yhteistoiminnan muotoa, jossa kilpailusta aiheutuvat riskit korvataan tietoisesti varsinaista sopimusta tekemättä yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä. Ne yhteistoimintaa ja yhteistyötä koskevat arviointiperusteet, joiden avulla tämä käsite voidaan määritellä, on ymmärrettävä kilpailua koskeviin perustamissopimuksen määräyksiin sisältyvän sen käsityksen perusteella, jonka mukaan jokaisen taloudellisen toimijan on määriteltävä itsenäisesti se politiikka, jota se aikoo yhteismarkkinoilla noudattaa. Tämän itsenäisyysvaatimuksen kanssa on ehdottomasti ristiriidassa, että tällaiset yritykset olisivat keskenään minkäänlaisessa suorassa tai epäsuorassa yhteydessä, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena olisi sellaisten kilpailuolosuhteiden muodostuminen, jotka eivät vastaisi tavanomaisia olosuhteita kyseisillä markkinoilla. Kuten jo perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sanamuodostakin ilmenee, yhdenmukaistetun menettelytavan käsite edellyttää paitsi yritysten välistä yhteistoimintaa, myös tästä yhteistoiminnasta johtuvaa käyttäytymistä markkinoilla ja näiden kahden seikan välistä syy-yhteyttä (ks. viimeksi edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 115—118 kohta, ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 158—161 kohta).

3151 Tässä tapauksessa on todettava, että Lontoossa 17.6.1986 eli muutamia viikkoja Calcestruzzin ja Titanin välisen sementintoimitussopimuksen tekemisen jälkeen pidetyssä ETF:n kokouksessa sovittiin, että Italcementin d'Agostino "koordinoisi Ferruzzin tilannetta" (19.6.1986 päivätty Blue Circlen Cheneyn muistio, jonka otsikkona oli "Points for action"; kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirja nro 33.126/18787).

3152 Blue Circle väittää 4.9.1986 päivätyssä sisäisessä muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11026) seuraavaa:

"Italian osalta todettakoon, että Titan on taipumaton siinä, ettei se halua irtisanoa Ferruzzin kanssa tekemäänsä sopimusta ennen kuin aikaisintaan joulukuussa 1987, jolloin se ilmeisesti voi turvautua irtisanomislausekkeeseen."

3153 Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa todettiin Italian osalta kohdassa 1.5 ("Tiivistelmä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja Task Forcen edustajien kokouksen esityksistä ja päätelmistä"; kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 28 kohta; asiakirjat nro 33.126/18859 ja 18860) seuraavaa:

"Italian sementintuottajien ja Ferruzzin välillä on pidetty useita kokouksia, ja näyttää siltä, että saatettaisiin päästä sopimukseen käyttövalmiin betonin markkinoista [— —] Titan kykenisi päättämään sopimuksensa Ferruzzin kanssa vuoden 1987 loppuun mennessä."

3154 Edellä 3140 kohdassa mainitun Titanin 2.9.1988 päivätyn kirjeen (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/19196) mukaan "6.2.1987 Calcestruzzi vaikutti ensi kertaa vastahakoiselta vahvistamaan toimitusohjelman väittäen, että 'tilanne paikallisten sementintuottajien kanssa oli vielä selkiintymätön'".

3155 Lafargen Marichalin 12.2.1987 käsin kirjoittaman muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/4912) mukaan Italian edustaja Italcementi esitti seuraavan tilannekatsauksen Italian osalta Genevessä 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa:

"Sementintuottajien ja Ferruzzin välinen sopimus on allekirjoitettu. Näin kyetään välttämään se, että Ferruzzi olisi tuonut 1,5 [miljoonaa tonnia] noin kymmeneen satamaan, mikä olisi ollut hintojen kannalta katastrofaalista. Sopimuksen pituus: viisi vuotta. Sen lisäksi, että Calcestruzzi, Ferruzzin BPE [käyttövalmis betoni]-tytäryhtiö ja myös emoyhtiö Ciments de Ravenna eristetään ristiinomistuksilla, useita toimenpiteitä sopimuksen vahvistamiseksi toteutettu.

Ferruzzi saa vastineeksi hyväntahtoisuudestaan sievoisen summan eli 15 miljoonaa USD vuodessa viiden vuoden ajan. Tämä summa suoritetaan osittain osakkeina (Montedison), osittain käteisenä: Ferruzin on käytettävä osa summasta BPE-yhtiöiden ostamiseen tai BPE-yhtiöiden osakkuuksien ostamiseen sivustojen turvaamiseksi.

On ratkaistava vielä kaksi ongelmaa:

1. Kahdelle Ferruzzin alukselle pitäisi löytää käyttöä. Ne ovat 6 000 BRT:n säiliöaluksia.

2. Titanin kanssa tehtyjä sopimuksia 75 000 tonnista/vuosi [— —] on noudatettava tai täytyy maksaa sovitut seuraamukset.

Italcementi pyytää eurooppalaisten kumppaniensa apua näiden ongelmien ratkaisemiseksi.

Italian sementintuottajat aikovat pyytää ETY:n suostumusta siihen, että sovellettaisiin Italian lakia, jonka mukaan otetaan käyttöön 'etukäteisilmoitus' kaiken sementintuonnin yhteydessä.

Ne pyytävät eurooppalaisia kumppaneitaan ilmoittamaan asiasta ETY:ssä toimivalle edustajalleen, jotta nämä eivät vastustaisi pyyntöä."

3156 Työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidetyssä kokouksessa Italian edustaja "toisti sen, mitä oli sanottu jo Task Forcen kokouksissa (vrt. JM:n muistio 12.2.1987), mutta täsmensi kuitenkin, ettei Ferruzzin kanssa tehtävää sopimusta ollut vielä viimeistelty." ("Eurooppalaisia sementintuottajia uhkaava markkinoille tunkeutuminen: tilannekatsaus 15.3.1987"; kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/4860).

3157 Näistä asiakirjojen otteista ilmenee, että vähän sen jälkeen kun Calcestruzzi ja Titan olivat tehneet sementintoimitussopimuksen huhtikuussa 1986, kysymys siitä, että Ferruzzi/Calcestruzzi-konserni toisi sementtiä Kreikasta Italiaan, tuotiin käsiteltäväksi ETF:ään, joka oli perustettu siinä tarkoituksessa, että se tutkisi erityisesti ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä, jotta estettäisiin Länsi-Euroopan markkinoiden vakautta uhkaava (erityisesti Kreikasta peräisin olevan) sementin halpatuonti (ks. edellä 2537 ja 2538 kohta).

3158 Italcementi sai 17.6.1986 pidetyssä ETF:n kokouksessa tehtäväkseen koordinoida "Ferruzzin tilannetta".

3159 Tämän yhteistoiminnan tuloksena Titania yritettiin turhaan saada irtisanomaan Calcestruzzin kanssa tekemänsä sopimus. Samaan aikaan italialaiset sementintuottajat aloittivat Ferruzzi-konsernin kanssa neuvottelut, joilla pyrittiin saamaan sen tytäryhtiö Calcestruzzi luopumaan kyseisen sopimuksen noudattamisesta.

3160 Nämä neuvottelut, joista kerrottiin Baden-Badenissa 9.9.1986 kokoontuneille ETF:n jäsenille ja valtuuskuntien johtajille, johtivat Italian sementintuottajien ja Ferruzzin välillä tehtyyn sopimukseen.

3161 Italian edustaja kertoi tästä sopimuksesta ETF:n jäsenille 11.2.1987 pidetyssä kokouksessa. Hän ilmoitti muun muassa, että kyseisen sopimuksen ansiosta kyettiin välttämään se, että Ferruzzi-konserni olisi tuonut sementtiä maahan, mitä pidettiin hintojen kannalta katastrofaalisena. Se pyysi niinikään eurooppalaisilta kumppaneiltaan apua Calcestruzzi-Titan-sopimuksen täytäntöönpanematta jättämiseen liittyneiden ongelmien ratkaisemiseksi.

3162 Italian sementintuottajien ja Ferruzzin välisestä sopimuksesta keskusteltiin vielä työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidetyssä kokouksessa.

3163 Edellä esitetystä seuraa, että komissio toimi perustellusti todetessaan sellaisten Euroopan laajuisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon, joilla pyrittiin kilpailunvastaisessa hengessä siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas, sanotun vaikuttamatta jäljempänä 3190—3300 kohdassa tehtävään arvioon, joka koskee sitä, oliko komission päätös katsoa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen yritysten ja yritysten yhteenliittymien osallistuneen siihen perusteltu. Nämä ovat edellä 3150 kohdassa mainitun oikeuskäytännön perusteella perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia yhdenmukaistettuja menettelytapoja.

3164 Kantajien väite on näin ollen hylättävä.

3165 Cementir (T-87/95) väittää toiseksi, ettei Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteillä ollut kilpailunvastaista tarkoitusta.

3166 Edellä 3150—3163 kohdassa esitetystä selvityksestä kuitenkin ilmenee, että yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla, jotka oli toteutettu sen jälkeen, kun Calcestruzzi oli alkanut tuoda sementtiä Kreikasta, pyrittiin siihen, että kyseinen yritys ei enää olisi Titanin asiakas, ja haluttiin näin välttää 1,5 miljoonan tonnin suuruinen tuonti, joka "olisi ollut hintojen kannalta katastrofaalista" (asiakirja nro 33.126/4912). Komissio saattoi siis perustellusti todeta kyseis-

ten yhdenmukaistettujen menettelytapojen tavoitteen olleen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen.

3167 Italcementi (T-65/95) korostaa kolmanneksi, että Lafargen Marichalin 11.2.1987 pidetystä ETF:n kokouksesta laatimassa muistiossa viitataan ainoastaan sellaisen sopimuksen allekirjoittamiseen, jolla pyrittiin välttämään se, että Calcestruzzi toisi sementtiä Kreikasta. Kyseisestä asiakirjasta ei ilmene, että kyseisellä sopimuksella olisi velvoitettu Calcestruzzi keskeyttämään tällainen tuonti.

3168 Tältä osin on muistutettava Italian edustajan todenneen kyseisen asiakirjan mukaan, että "[sopimuksen avulla kyettiin] välttämään se, että Ferruzzi olisi tuonut 1,5 miljoonaa tonnia noin kymmeneen satamaan, mikä olisi ollut hintojen kannalta katastrofaalista".

3169 Tämä osoittaa, että italialaisten sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin väliseen sopimukseen johtaneiden yhdenmukaistettujen menettelytapojen tavoitteena oli estää markkinoiden taloudellinen vuorovaikutus ja normaali kilpailu, mikä riittää siihen, että nämä menettelytavat on todettava perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisiksi.

3170 Italcementin väite on näin ollen hylättävä.

3171 Italcementi kiistää neljänneksi edellä mainitussa 11.2.1987 pidetystä ETF:n kokouksesta laaditussa muistiossa esitettyjen tietojen paikkansapitävyyden. Kyseinen asiakirja ei sen mukaan osoita sitä, että italialaistuottajat olisivat korvanneet Calcestruzzille sen, että se oli purkanut sopimuksensa Titanin kanssa. Siinä mainittu 15 miljoonan USD:n suuruinen summa vastaa niiden alennusten arvoa, jotka italialaiset sementintuottajat olivat myöntäneet Calcestruzzille taulukkohinnoista. Myöskään Montedison-yhtiön osakkeiden myynti Ferruzzi-konsernille, mistä muistiossa niinikään puhutaan, ei liittynyt neuvotteluihin, joita Calcestruzzin kanssa käytiin toimitussopimusten tekemiseksi.

3172 On muistettava, että asiakirjan todistusarvoa arvioitaessa on ensinnäkin tarkistettava, että siihen sisältyvät tiedot pitävät todennäköisesti paikkansa. Tällöin on otettava huomioon muun muassa asiakirjan alkuperä, sen laatimisolosuhteet ja sen vastaanottaja ja pohdittava, vaikuttaako se sisällöltään järkevältä ja luotettavalta (julkisasiamiehenä toimineen tuomari Vesterdorfin ratkaisuehdotus edellä 1053 mainitussa asiassa Rhône-Poulenc v. komissio, Kok. 1991, s. II-956).

3173 Tässä tapauksessa 11.2.1987 pidettyä ETF:n kokousta koskeneen muistion laati Lafargen Marichal kokousta, johon hän oli itse osallistunut, seuranneena päivänä.

3174 Siinä todetaan, että italialaisosallistuja kertoi ensin muille jäsenille, että italialaisten sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välinen sopimus oli allekirjoitettu, minkä ansiosta voitiin välttää hintojen kannalta katastrofaalisena pidetty sementintuonti.

3175 Tämän jälkeen muistiossa todetaan kyseisen italialaisedustajan kertoneen, että "Ferruzzi saa vastineeksi hyväntahtoisuudestaan sievoisen summan eli 15 miljoonaa USD vuodessa viiden vuoden ajan [ja] summa suoritetaan osittain osakkeina (Montedison)".

3176 Lopuksi siinä viitataan kyseisen italialaisedustajan esiin tuomiin ongelmiin, jotka liittyivät Calcestruzzi-Titan-sopimuksen täytäntöönpanematta jättämiseen.

3177 Muistio osoittaa näin ollen yksiselitteisesti, että italialaistuottajat aikoivat korvata Ferruzzi-konsernille muun muassa Montedisonin osakkeita luovuttamalla sen, että tämä oli suostunut keskeyttämään Calcestruzzi-Titan-sopimuksen täytäntöönpanon, koska Calcestruzzi oli selvästi tehnyt kyseisen sopimuksen erityisen edullisin hintaehdoin.

3178 Italcementin väitteen perusteella ei voida missään tapauksessa sivuuttaa edellä 3151—3163 kohdassa tehtyä asiakirjoja koskevaa selvitystä, joka osoittaa komission perustellusti todenneen sellaisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon, joilla pyrittiin kilpailunvastaisessa hengessä siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää Titanin asiakas.

3179 Italcementi pohtii viidenneksi syitä, joiden vuoksi noin 20 yrityksen sopimat puolustautumistoimenpiteet olisi rajoitettu koskemaan vain Italian markkinoita. Se väittää, että todisteiden puuttuminen siitä, että muilla kansallisilla markkinoilla olisi turvauduttu puolustautumistoimenpiteisiin, osoittaa sen, ettei Calcestruzzia kohtaan väitteiden mukaan harjoitetun painostuksen ja kansallisten markkinoiden yhteisen suojelustrategian välillä ollut mitään yhteyttä.

3180 On kuitenkin todettava, ettei Italcementi kiistä sitä, että "kreikkalaistuottajat kohdistivat vuoden 1985 lopussa—1986 alussa mielenkiintonsa Länsi-Eurooppaan ja erityisesti markkinoihin, joille pääsyn ne arvioivat helpommaksi, kuten Italiaan, jossa pienet asiakkaiden ja pienten tuonti-vientiyritysten muodostamat yhteenliittymät olivat ryhtyneet tuomaan maahan sementtiä Kreikasta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 1 kohta).

3181 Missään tapauksessa todisteiden puuttuminen siitä, että muilla kansallisilla markkinoilla olisi turvauduttu puolustautumistoimenpiteisiin, ei voi muuttaa muuksi kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3—5 kohdassa tarkoitettuja useita asiakirjoja, joiden perusteella komissio on perustellusti todennut Italian markkinoiden puolustamista koskeneiden yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon (ks. edellä 3151—3163 kohta).

3182 Italcementin väite on siis hylättävä.

3183 Cementir väittää kuudenneksi, ettei Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteillä ole ollut mitään kilpailunvastaista vaikutusta, minkä osoittavat tilastot, joiden mukaan Heraclesin vienti Italiaan lisääntyi vuodesta 1987 lähtien.

3184 On kuitenkin muistutettava, että yhdenmukaistetut menettelytavat, joihin ryhdyttiin sen jälkeen, kun Ferruzzi-konserni oli alkanut tuoda Kreikasta sementtiä Italiaan, johtivat lopulta italialaisten sementintuottajien ja kyseisen konsernin väliseen sopimukseen, jonka ansiosta Italian edustajan 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa antaman selonteon mukaan "[kyettiin] välttämään se, että Ferruzzi olisi tuonut 1,5 miljoonaa tonnia noin kymmeneen satamaan, mikä olisi ollut hintojen kannalta katastrofaalista".

3185 Komissio on joka tapauksessa ottanut nämä yhdenmukaistetut menettelytavat huomioon yksinomaan niiden kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi, ja tämä tarkoitus on tosiasiallisesti näytetty toteen (ks. edellä 3151—3163 kohta). Tämä näyttö on riittävä, jotta sen perusteella voidaan todeta tällaiset yhdenmukaistetut menettelytavat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisiksi (ks. vastaavasti edellä 1674 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3186 CBR ja Blue Circle arvioivat seitsemänneksi, että koska läsnäolo ETF:n kokouksissa on riittänyt näytöksi kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, komissio ei olisi saanut päätellä toisen kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa kyseisiin kokouksiin osallistumisen perusteella vedoten pelkästään siihen, että siellä oli tuotu esiin Italian markkinoiden tilanne.

3187 Kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleesta ja 27 perustelukappaleen 1—5 kohdasta ilmenee kuitenkin, että tosiseikat, joihin komissio on nojautunut näyttäessään toteen ensinnäkin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen (ETF:n perustamisesta tehty sopimus) ja toisaalta 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen (Italian markkinoiden puolustamista koskeneet yhdenmukaistetut menettelytavat), ovat suurelta osin erilaiset.

3188 Kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen edellä mainituissa kohdissa esitetyistä seikoista ilmenee, että kuten edellä 3138—3142 kohdassa on todettu, komissio nojautui

muihin seikkoihin kuin siihen, että Italian markkinoiden tilanne tuotiin esiin ETF:n kokouksissa, todetessaan 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetut yhdenmukaistetut menettelytavat, eli 4.9.1986 päivättyyn Blue Circlen sisäiseen muistioon, jossa viitattiin Titanin kanssa käytyihin keskusteluihin, jotka koskivat Titanin Calcestruzzin kanssa tekemää sopimusta (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11026 ja 11027), ja Titanin 2.9.1988 lontoolaisille asianajajilleen osoittaman kirjeen otteeseen, joka osoittaa sen, että Calcestruzzi oli helmikuusta 1987 lähtien ollut haluton noudattamaan kyseistä sopimusta (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/19195 ja 19196).

3189 CBR:n ja Blue Circlen väite on siis hylättävä.

2. Asianomaisten kantajien osallistuminen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin

3190 Komissio toteaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (55 perustelukappaleen 1 kohta) seuraavaa:

"Calcestruzzia kohtaan harjoitettu painostus ja se, ettei Calcestruzzi noudattanut sopimustaan ostaa sementtiä Titanilta, [— —] ovat seurausta italialaistuottajien Italcementin, Unicemin ja Cementirin ja muiden edellä 53 perustelukappaleen 9 kohdassa mainittujen 'Cembureau Task Forcen' osallistujien välisistä yhdenmukaistetuista menettelytavoista [— —] Myös muut 'Cembureau Task Forcen' osallistujat ovat osallisina yhdenmukaistetuissa menettelytavoissa, koska Calcestruzzia koskenutta ongelmaa käsiteltiin useissa Task Forcen kokouksissa ja valtuuskuntien johtajien kokouksissa (ks. edellä 27 perustelukappaleen 3 ja 5 kohta) ja koska Task Forcen kehittämät strategiat perustuivat kaikkien osallistujien solidaarisuuteen (ks. edellä 25 perustelukappaleen 3 kohta)."

3191 Näistä syistä se katsoo kaikkien kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kantajien, eli CBR:n, Cembureaun, Dyckerhoffin, SFIC:n, Ciments français'n, Heidelbergerin, Lafargen, Aalborgin, BDZ:n, Unicemin, Aslandin, Unilandin, Oficemenin, Irish Cementin, Italcementin, Holderbankin, Akerin, Eurocin, Cementirin ja Blue Circlen olevan vastuussa yhdenmukaistetuista menettelytavoista.

3192 Cembureauta ja SFIC:tä lukuun ottamatta (ks. edellä 3136 kohta) kaikki nämä kantajat ovat esittäneet väitteitä ja niille perusteluja pyrkien kiistämään osallistumisensa kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.

2.1. CBR:n, Dyckerhoffin, Aalborgin, Unilandin ja Irish Cementin tilanne

3193 CBR korostaa, ettei se ole osallistunut yhteenkään ETF:n kokoukseen. Kyseisissä kokouksissa ei ainakaan koskaan ollut ollut esillä minkäänlainen Calcestruzzin painostaminen. Vaikka CBR myöntää osallistuneensa valtuuskunnan johtajana 9.9. ja 6.11.1986 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, se väittää, että kuten sen mukaan näistä kahdesta kokouksesta ensimmäisen pöytäkirjasta ilmenee, se ei osallistunut Calcestruzzia koskeneen ongelman ratkaisemiseksi toteutettuihin toimenpiteisiin, ja että sen osallistumista niihin ei ollut harkittu eikä pyydetty. Tämä selittyy sillä, ettei se toiminut niillä markkinoilla, joille kreikkalaistuottajat olivat viennin avulla tunkeutumassa. Italian edustaja oli 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa ainoastaan esittänyt markkinoihinsa liittyneitä tosiseikkoja.

3194 CBR lisää, ettei komission väite, jonka mukaan ETF:n strategiat perustuivat kaikkien osallistujien solidaarisuuteen, ole asianmukainen. Tämä väite perustuu näet tavallisen valmisteluasiakirjan eli Zürichin/Célignyn asiakirjan otteeseen, ja kyseinen asiakirja oli lisäksi laadittu sellaisissa kokouksissa, joihin CBR ei ollut osallistunut.

3195 Dyckerhoff korostaa, ettei se osallistunut ETF:n kokouksiin ja että komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoittamat asiakirjat osoittavat sen, ettei "Calcestruzzi-ongelmaa" käsitelty Roomassa 28.5.1986, Tukholmassa 9.6.1986 ja Brysselissä 6.11.1986 pidetyissä kokouksissa, joihin se oli osallistunut. Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, johon se osallistui Losen edustamana, esitettiin vain hyvin lyhyt kertomus Italian tilanteesta. Lose ei ollut ollut tietoinen Ferruzzin, Titanin ja Italian sementintuottajien välisistä suhteista. Kyseisessä kokouksessa ei ainakaan tehty tältä osin mitään päätöstä tai yhteistä järjestelyä. Dyckerhoff korostaa, ettei se toiminut Italian markkinoilla, ja väittää, että Baden-Badenin kokouksessa esitetyn selvityksen mukaan italialaistuottajat olivat aloittaneet neuvottelut Ferruzzi-konsernin kanssa jo paljon aikaisemmin. Painostus, jota italialaiset harjoittivat Ferruzzia kohtaan, jotta tämä luopuisi Kreikasta peräisin olevan sementin toimituksista, ei siis ollut voinut alkaa kyseisessä kokouksessa.

3196 Aalborg väittää, että vaikka Calcestruzzi-Titan-sopimus mainittiin Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä kokouksessa, siltä ei pyydetty aktiivista tukea asiassa. Sille ei myöskään ollut tiedotettu asiaan liittyneistä jatkotoimista. Se, että Calcestruzzi osti sementtiä Kreikasta, ei myöskään ollut sitä huolestuttanut.

3197 Uniland kiistää, että solidaarisuussääntö, jonka kaikki ETF:n kokouksiin osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan olisivat hyväksyneet, olisi peruste katsoa sen osallistuneen riidanalaisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Viittaus tähän väitettyyn solidaarisuuteen sisältyy sitä paitsi Zürichin/Célignyn asiakirjaan, joka oli laadittu sellaisissa kokouksissa,

joihin se ei ollut osallistunut. Uniland väittää, ettei Rumeun osallistuminen 9.9. ja 6.11.1986 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin osoita sen osallistuneen kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Kyseisiin kahteen kokoukseen liittyvien asiakirjojen perusteella ei näet voida todeta Rumeun osallistuneen minkäänlaisiin keskusteluihin, jotka olisivat koskeneet Italian markkinoilla toteutettavia toimenpiteitä. Muiden henkilöiden kyseisissä kokouksissa esittämien, Italian markkinoita koskeneiden huomautusten perusteella ei myöskään voida päätellä, että olisi ollut olemassa toimenpiteitä, joilla olisi pyritty rajoittamaan kilpailua ja joista Rumeun olisi pitänyt olla tietoinen. Viittaus italialaisten sementintuottajien neuvotteluihin heijastaa sen mielestä tältä osin pelkkiä yksipuolisia väitteitä, jotka koskivat tulevaa aikomusta. Näistä väitteistä ei missään vaiheessa tullut muiden Euroopan sementintuottajien antamia julkilausumia tai seuraamuksia. Calcestruzzia koskenutta ongelmaa ei sen mukaan käsitelty Brysselissä 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa.

3198 Irish Cement riitauttaa tavan, jolla komissio katsoo sen olevan vastuussa Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteistä, vaikka kanteen kohteena olevan päätöksen 27 ja 55 perustelukappale, jotka liittyvät kyseisiin puolustautumistoimenpiteisiin, eivät koske sitä. Se korostaa, että Zürichin/Cêlignyn asiakirja, johon komissio nojautuu 55 perustelukappaleen 1 kohdassa, laadittiin sellaisissa kokouksissa, joihin se ei osallistunut. Se väittää lisäksi, ettei se osallistunut yhteenkään Ferruzzia koskeneeseen ongelmaan liittyneeseen keskusteluun ETF:n kokouksissa, koska se ei ollut niissä läsnä, eikä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa. Viimeksi mainitussa kokouksessa Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteitä koskeneita keskusteluja ei ollut käyty sen edustajan, Quirken, läsnä ollessa, tai tämä ei ainakaan ollut ollut tietoinen siitä, että nämä keskustelut koskivat lainvastaisia toimenpiteitä, koska hän oli ollut mukana vain koordinoidakseen Strasbourgiin 10.9.1986 Euroopan parlamentin jäsenten kanssa sovittuja tapaamisia. Irish Cement korostaa tässä yhteydessä sitä, että muita kokouksen jäseniä kiinnosti ainoastaan sen kansallisuus, koska tuolloin kilpailupolitiikasta vastaavana komission jäsenenä ollut Sutherland oli irlantilainen. Brysselissä 6.11.1986 pidettyä kokousta, johon tämä kantaja myöntää osallistuneensa, koskevista muistioista ei myöskään ilmene, että kyseisessä kokouksessa olisi keskusteltu Kreikasta Italiaan suuntautuvaan sementintuontiin liittyvästä ongelmasta.

3199 On huomautettava, että kun yritys on osallistunut, vaikkakaan ei aktiivisesti, kokoukseen, jossa on käsitelty lainvastaista yhteistoimintaa, sen on katsottava osallistuneen kyseiseen yhteistoimintaan, ellei se osoita ottaneensa näissä kokouksissa avoimesti etäisyyttä siihen tai ilmoittaneensa muille osanottajille aikovansa osallistua kyseiseen kokoukseen eri tarkoituksessa kuin ne (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3200 Tässä tapauksessa CBR, Dyckerhoff, Aalborg, Uniland ja Irish Cement ovat osallistuneet Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen (ks. edellä 2599, 2618, 2655, 2695 ja 2730 kohta).

3201 Kyseisestä kokouksesta laaditun pöytäkirjan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 28 kohta; asiakirjat nro 33.126/18859 ja 18860) 1.5 kohdan mukaan Italian osalta todettiin seuraavaa:

"Italian sementintuottajien ja Ferruzzin välillä on pidetty useita kokouksia, ja näyttää siltä, että saatettaisiin päästä sopimukseen käyttövalmiin betonin markkinoista [— —] Titan kykenisi päättämään sopimuksensa Ferruzzin kanssa vuoden 1987 loppuun mennessä."

3202 Kuten edellä 2600 kohdassa todettiin, kyseinen Baden-Badenin kokous koski yksinomaan ETF:ää, jonka kilpailunvastaisesta tavoitteesta muistutettiin kokouksen alussa, ja erityisesti sen töiden järjestelyä ja sen tutkittavaksi annettujen erilaisten ennalta ehkäisevien ja suostuttelutoimenpiteiden edistymisen arviointia. Osallistujat eivät siis olleet tietämättömiä niiden neuvottelujen lainvastaisesta tarkoituksesta, joista heille kerrottiin kyseisessä kokouksessa Ferruzzin tilannetta käsiteltäessä.

3203 Koska CBR, Dyckerhoff, Aalborg, Uniland ja Irish Cement eivät näytä toteen, että ne olisivat kokouksen aikana ilmaisseet avoimesti paheksuntansa kyseisten lainvastaisten menettelytapojen osalta tai ilmoittaneensa muille osanottajille, että ne aikoivat osallistua kyseiseen kokoukseen eri tarkoituksessa kuin ne, komissio saattoi perustellusti katsoa kyseisten viiden yrityksen hyväksyneen kyseiset menettelytavat tai ainakin antaneen tämän vaikutelman muille osallistujille solidaarisessa hengessä tilanteessa, jossa Kreikan sementintuottajat olivat päättäneet viedä ylituotantoaan Länsi-Euroopan markkinoille, koska kyseistä päätöstä oli pidetty vakavana uhkana kyseisten markkinoiden vakaudelle kokonaisuutena katsoen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Sillä, ettei ole olemassa näyttöä siitä, miten nämä yritykset ovat käyttäytyneet markkinoilla Calcestruzzin aiheuttaman tilanteen yhteydessä, ei ole tältä osin merkitystä, koska komissio on näyttänyt toteen (ks. edellä 3151—3163 kohta), että yhteistoiminta, johon ne liittyivät Baden-Badenissa pidetyssä kokouksessa, kuului perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, koska muut samaan yhteistoimintaan osallistuneet yritykset olivat käyttäytyneet markkinoilla tietyllä tavalla yhteistoiminnan vuoksi. Koska nämä yritykset eivät ole myöskään esittäneet vastakkaista näyttöä, mikä olisi ollut niiden tehtävänä, on katsottava, että nämä edelleen markkinoilla toimineet yritykset ovat ottaneet tämän yhteistoiminnan huomioon päättäessään käyttäytymisestään kyseisillä markkinoilla (ks. edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta).

3204 Ilman että olisi tarpeen tutkia niiden väitteiden perusteltavuutta, joilla kantajat pyrkivät osoittamaan, ettei Brysselissä 6.11.1986 pidetyssä kokouksessa käsitelty Ferruzzin tilannetta, on siis tehtävä se päätelmä, että komissio saattoi perustellusti todeta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa CBR:n, Dyckerhoffin, Aalborgin, Unilandin ja Irish Cementin osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

3205 Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, joka osoittaisi kyseisten viiden yrityksen osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ennen osallistumistaan Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen. Tästä syystä 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan näiden yritysten osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen tätä päivämäärää.

3206 Uniland korostaa vielä, ettei komissio ole todennut Hornos Ibéricosin, Cementos del Norten ja Norcemin osallistumista kilpailusääntöjen rikkomiseen, vaikka kyseisten kolmen yrityksen edustajat osallistuivat Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen.

3207 Tämän seikan perusteella ei kuitenkaan missään tapauksessa voida sivuuttaa Unilandin osalta todettua kilpailusääntöjen rikkomista, koska komissio on näyttänyt sen osallistumisen kilpailusääntöjen rikkomiseen toteen asianmukaisella tavalla (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu ns. Selluloosa II -tuomio, 146 kohta). Edellä mainituin perusteluin on voitu todeta, että komissio on päätellyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä perustellusti Unilandin osallistuneen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.

2.2. Ciments français'n tilanne

3208 Ciments français väittää, etteivät valtuuskuntien johtajat ryhtyneet minkäänlaisiin toimenpiteisiin Italian markkinoiden puolustamiseksi kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuissa kokouksissa. Italian valtuuskunnan johtaja enintään tiedotti heille lyhyesti yleisestä tilanteesta kyseisessä maassa. Ciments français ei ainakaan koskaan osallistunut keskusteluihin, jotka olisivat koskeneet Kreikasta Italiaan suuntautuvaa sementintuontia.

3209 On korostettava, ettei Ciments français osallistunut yhteenkään kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohdassa mainituista ETF:n kokouksista. Se ei osallistunut myöskään Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen.

3210 Sen pääjohtaja Laplace tosin osallistui Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn kokoukseen, joka mainitaan niinikään kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohdassa. Kyseistä kokousta koskevien muistioiden mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 39 ja 40 kohta; asiakirja nro 33.126/19007) Italcementin Pesenti kuitenkin ainoastaan tiedotti muille osallistujille, että "vaikka ensimmäisen kreikkalaisen sementtilastin [oli odotettu] saapuvan Sardiniaan lokakuun puolivälissä, mitään ei [ollut] vielä tapahtunut". Tämä muistionote ei osoita sitä, että kyseisessä kokouksessa olisi keskusteltu ongelmasta, jonka Calcestruzzi oli aiheuttanut tuomalla Kreikasta sementtiä Italiaan.

3211 Näin ollen Ciments français'n osallistumista kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ei voida päätellä sen osallistumisesta Brysselissä 6.11.1986 pidettyyn kokoukseen.

3212 Komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 55 perustelukappaleen 1 kohdassa 25 perustelukappaleen 3 kohdassa mainittuun Zürichin/Célignyn asiakirjaan ja väittää, että ETF:n kehittämät strategiat perustuivat kaikkien osallistujien solidaarisuuteen. Se korostaa lisäksi (asiassa T-39/95 esitetty vastine) 11.2.1987 pidetystä ETF:n kokouksesta laadittuun muistioon sisältyneitä tietoja, jotka koskivat Italian edustajan "eurooppalaisille kumppaneilleen" esittämää avunpyyntöä Calcestruzzi-Titan-sopimuksen täytäntöönpanematta jättämisestä aiheutuneiden ongelmien ratkaisemiseksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/4912). Se huomauttaa lopuksi, että Lafargen Marichalia oli pyydetty toimittamaan Ciments français'lle jäljennös Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetystä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksesta laaditusta pöytäkirjasta, jossa viitattiin italialaisten sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin käymiin neuvotteluihin.

3213 On kuitenkin korostettava, ettei Ciments français ole ollut välittömästi mukana neuvotteluissa, joilla pyrittiin Calcestruzzi-Titan-sopimuksen irtisanomiseen. Kuten edellä 3209—3211 kohdassa todettiin, se ei osallistunut yhteenkään kokoukseen, jossa kyseisiä neuvotteluja käsiteltiin.

3214 Tästä syystä mikään niistä seikoista, joihin komissio on vedonnut (ks. edellä 3212 kohta), ei riitä osoittamaan, että Ciments français olisi edes implisiittisesti osallistunut kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, mikä on välttämätön edellytys sille, että sen voitaisiin katsoa olevan vastuussa kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta.

3215 Komissio ei siis ole menetellyt perustellusti katsoessaan Ciments français'n osallistuneen kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Ciments français'n osallistuneen kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.

2.3. Heidelbergerin tilanne

3216 Heidelberger väittää, että kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan yhdenmukaistetut menettelytavat alkoivat 17.6.1986. Komissio on kuitenkin osoittanut sen osallistuneen ainoastaan Roomassa 28.5.1986 pidettyyn kokoukseen. Tästä syystä kantajan vastuuta kilpailusääntöjen rikkomisesta ei sen mukaan voida todeta.

3217 On todettava, ettei Heidelberger todellakaan osallistunut yhteenkään komission kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohdassa mainitsemista ETF:n kokouksista.

3218 Komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 55 perustelukappaleen 1 kohdassa 25 perustelukappaleen 3 kohdassa mainittuun Zürichin/Célignyn asiakirjaan ja väittää, että ETF:n kehittämät strategiat perustuivat kaikkien osallistujien solidaarisuuteen. Se korostaa lisäksi (asiassa T-42/95 esitetty vastine), että Dyckerhoffin Losea oli pyydetty toimittamaan Heidelbergerin Schuhmacherille jäljennös Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetystä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksesta laaditusta pöytäkirjasta, jossa viitattiin italialaisten sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin käymiin neuvotteluihin.

3219 Tässä yhteydessä on huomautettava, ettei Heidelberger ole ollut välittömästi mukana neuvotteluissa, joilla pyrittiin Calcestruzzi-Titan-sopimuksen irtisanomiseen. Se ei myöskään osallistunut yhteenkään kokoukseen, jossa kyseisiä neuvotteluja käsiteltiin (ks. edellä 3217 kohta).

3220 Tästä syystä mikään niistä seikoista, joihin komissio on vedonnut (ks. edellä 3218 kohta), ei riitä osoittamaan, että Heidelberger olisi edes implisiittisesti osallistunut kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, mikä on välttämätön edellytys sille, että sen voitaisiin katsoa olevan vastuussa kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta.

3221 Komissio väittää vielä Heidelbergerin olleen läsnä Roomassa 28.5.1986 pidetyssä kokouksessa, jossa sovittiin Kreikasta peräisin olevan tuonnin suuntaamisesta muualle Euroopan markkinoiden ja varsinkin Italian markkinoiden, joita tämä tuonti erityisesti uhkasi, suojelemiseksi.

3222 Sen lisäksi, että 28.5.1986 pidettyä kokousta ei otettu huomioon Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteitä koskevien tosiseikkojen esityksessä (27 perustelukappale) eikä kyseisten tosiseikkojen oikeudellisessa arvioinnissa (55 perustelukappaleen 1 kohta), kyseisestä kokouksesta laadittu muistiokaan ei osoita, että "Calcestruzzi-ongelmaa" olisi käsitelty. Näin ollen Heidelbergerin osallistumista kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ei voida päätellä sen osallistumisesta Roomassa pidettyyn kokoukseen.

3223 Komissio ei siis ole menetellyt perustellusti katsoessaan Heidelbergerin osallistuneen kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Heidelbergerin osallistuneen kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.

2.4. Lafargen tilanne

3224 Lafargea ihmetyttävät komission väitteet, joiden mukaan se olisi painostanut Calcestruzzia. Yhdessäkään komission tarkoittamista asiakirjoista, joihin Lafarge on saanut tutustua, ei sen mukaan viitata siihen, että se olisi osallistunut tällaiseen painostukseen.

3225 On todettava, ettei komissio väitä Lafargen painostaneen Calcestruzzia siinä tarkoituksessa, että tämä lakkaisi olemasta Titanin asiakas. Se väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 55 perustelukappaleen 1 kohdassa, että Calcestruzziin kohdistettu tämänkaltainen painostus oli tulosta italialaisten sementintuottajien ja ETF:n osallistujien, joihin Lafarge kuului, välisistä yhdenmukaistetuista menettelytavoista. Viimeksi mainitut olivat mukana kyseisissä yhdenmukaistetuissa menettelytavoissa erityisesti sen vuoksi, että "Calcestruzzi-ongelmaa" käsiteltiin useissa ETF:n ja valtuuskuntien johtajien kokouksissa.

3226 Lafarge ei kiistä osallistumistaan seuraaviin tilaisuuksiin:

— 17.6.1986 pidettyyn ETF:n kokoukseen, jossa sovittiin, että Italcementi "koordinoisi Ferruzzin tilannetta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirjat nro 33.126/18756 ja 18787);

— Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen, jossa ilmoitettiin Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välillä käydyissä neuvotteluissa saatettavan päästä sopimukseen ja Titanin kykenevän päättämään sopimuksensa kyseisen konsernin kanssa vuoden 1987 loppuun mennessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22, 23 ja 28 kohta; asiakirjat nro 33.126/18857, 18859 ja 18860);

— 11.2.1987 pidettyyn ETF:n kokoukseen, jossa Italian edustaja ilmoitti muille osallistujille, että Italian sementintuottajat ja Ferruzzi-konserni olivat päässeet sopimukseen, jonka ansiosta kyettiin välttämään se, että Ferruzzi olisi tuonut sementtiä, mitä pidettiin hintojen kannalta katastrofaalisena, ja pyysi eurooppalaisten kumppaniensa apua niiden ongelmien ratkaisemiseksi, jotka aiheutuivat Calcestruzzi-Titan-sopimuksen täytäntöönpanematta jättämisestä (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/4911 ja 4912);

— 17.3.1987 pidettyyn työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokoukseen, jossa viitattiin jälleen Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin väliseen sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/4860).

3227 Koska Lafarge ei näytä toteen, että se olisi kyseisissä kokouksissa ottanut avoimesti etäisyyttä Ferruzzin tilanteen yhteydessä esille tuotuihin lainvastaisiin menettelytapoihin tai ilmoittanut muille osanottajille aikovansa osallistua kyseisiin kokouksiin eri tarkoituksessa kuin ne, komissio saattoi näin ollen perustellusti katsoa sen hyväksyneen kyseiset toimenpiteet tai ainakin antaneen tämän vaikutelman muille osallistujille solidaarisessa hengessä tilanteessa, jossa Kreikan sementintuottajat olivat päättäneet viedä ylituotantoaan Länsi-Euroopan markkinoille, koska kyseistä päätöstä oli pidetty vakavana uhkana kyseisten markkinoiden vakaudelle kokonaisuutena katsoen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Sillä, ettei ole olemassa näyttöä siitä, miten Lafarge on käyttäytynyt markkinoilla Calcestruzzin aiheuttaman tilanteen yhteydessä, ei ole tältä osin merkitystä, koska komissio on näyttänyt toteen (ks. edellä 3151—3163 kohta), että yhteistoiminta, johon tämä yritys liittyi edellä 3226 kohdassa mainituissa kokouksissa, kuului perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, koska muut samaan yhteistoimintaan osallistuneet yritykset olivat käyttäytyneet markkinoilla tietyllä tavalla yhteistoiminnan vuoksi. Koska Lafarge ei ole myöskään esittänyt vastakkaista näyttöä, mikä olisi ollut sen tehtävänä, on katsottava, että tämä edelleen markkinoilla toiminut yritys on ottanut tämän yhteistoiminnan huomioon päättäessään käyttäytymisestään kyseisillä markkinoilla (ks. edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta).

3228 Komissio saattoi siis perustellusti todeta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa Lafargen osallistuneen 17.6.1986 lähtien yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

3229 Lafarge väittää, ettei sitä kuultu maaliskuussa 1993 pidetyissä kuulemistilaisuuksissa väitteestä, joka koski sen osallistumista yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin viemään Calcestruzzi kreikkalaistuottajilta.

3230 Kuulemistilaisuuksien aikataulusta ilmenee kuitenkin, että Lafargea pyydettiin esittämään huomautuksensa 12.3.1993 kello 10.30-11.00 väitetiedoksiannon 2 luvun 2 jaksossa ja 10 luvun 61 kohdan h alakohdassa esitetyistä väitteistä, jotka koskivat "European Task Forcea". Näiden väitteiden joukossa oli väite, jonka mukaan Calcestruzzia oli painostettu, jotta se ei olisi enää kreikkalaistuottajien ja etenkin Titanin asiakas (väitetiedoksiannon 19 kohdan d alakohta ja 61 kohdan h alakohdan iv alakohta). Lafarge, joka kykeni väitetiedoksiantoa lukiessaan ymmärtämään, että tämä erityinen väite oli kohdistettu muun muassa sille (ks. edellä 602 kohta), olisi siis kyennyt antamaan väitteestä lausuman 12.3.1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa. Sen väite on siis hylättävä.

3231 Lafarge väittää komission määränneen seuraamuksia perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta, joka koski Calcestruzzia kohtaan harjoitettua painostusta, yksinomaan sillä perusteella, että se osallistui ETF:ään, mikä oli todettu jo 4 artiklan 1 kohdassa. Näin menetellessään komissio on sen mukaan loukannut sen puolustautumisoikeuksia sekä ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaletta.

3232 Komissio on kuitenkin yksilöinyt sekä väitetiedoksiannossa että kanteen kohteena olevassa päätöksessä ne tosiseikat, joiden perusteella se on, Lafargen osalta perustellusti, todennut ensinnäkin ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen liittyneen kilpailusääntöjen rikkomisen (väitetiedoksiannon 17 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappale) ja toiseksi kilpailusääntöjen rikkomisen, joka liittyi niihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas (väitetiedoksiannon 19 kohdan d alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappale)(ks. edellä 2649 ja 2650 sekä 3226—3228 kohta).

3233 Lafargen väite, jonka mukaan sen puolustautumisoikeuksia ja ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleeseen perustuvaa syyttömyysolettaman periaatetta olisi loukattu, on siis hylättävä.

2.5. BDZ:n ja Oficemenin tilanne

3234 BDZ korostaa, ettei kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleeseen sisälly mitään viitettä BDZ:hen eikä siihen, että saksalaisedustajat olisivat osallistuneet Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteisiin. Se väittää ETF:n olleen sementintuottajien toimintaväline eikä Cembureaun jaosto. Yksikään kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuista asiakirjoista ei myöskään osoita sitä, että BDZ olisi hyväksynyt kyseiset puolustautumistoimenpiteet nimenomaisesti tai hiljaisesti.

3235 Oficemen väittää, ettei se osallistunut ETF:n perustamiseen eikä toimintaan. Tästä syystä sen ei voida katsoa osallistuneen riidanalaisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Komissio ei ole sen mielestä myöskään näyttänyt toteen sitä, että sen osallistuminen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen olisi sisältänyt mitään enempää kuin pelkän passiivisen Italian tilannetta koskeneiden tietojen vastaanottamisen. Komissio ei ole myöskään osoittanut, miten Oficemen olisi voinut osallistua sellaisilla markkinoilla harjoitettuun painostukseen, jotka eivät millään tavoin liittyneet sen jäsenten markkinoihin.

3236 On muistettava, että BDZ:n Steinbach osallistui Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen (ks. edellä 2667 ja 2668 kohta) ja että Oficemen oli siellä edustettuna (ks. edellä 2711 ja 2712 kohta). Kuten edellä on jo korostettu (ks. 3201 kohta), kyseisessä kokouksessa ilmoitettiin, että Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin neuvotteluissa saatettaisiin päästä sopimukseen ja että Titan kykenisi päättämään sopimuksensa konsernin kanssa vuoden 1987 loppuun mennessä.

3237 BDZ ja Oficemen osallistuivat myös 17.3.1987 pidettyyn työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokoukseen (ks. edellä 2670 ja 2715—2718 kohta). Kyseisessä kokouksessa ita-

lialaisedustaja palautti mieliin edellisissä kokouksissa, muun muassa 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa, kerrotut Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välistä sopimusta koskeneet seikat.

3238 Koska BDZ ja Oficemen eivät näytä toteen, että niiden edustajat olisivat kyseisissä kokouksissa ottaneet avoimesti etäisyyttä Ferruzzin tilanteen yhteydessä esille tuotuihin lainvastaisiin menettelytapoihin tai ilmoittaneet muille osanottajille aikovansa osallistua kyseisiin kokouksiin eri tarkoituksessa kuin ne, komissio saattoi näin ollen perustellusti katsoa niiden hyväksyneen kyseiset toimenpiteet tai ainakin antaneen tämän vaikutelman muille osallistujille solidaarisessa hengessä tilanteessa, jossa Kreikan sementintuottajat olivat päättäneet viedä ylituotantoaan Länsi-Euroopan markkinoille, koska kyseistä päätöstä oli pidetty vakavana uhkana kyseisten markkinoiden vakaudelle kokonaisuutena katsoen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Sillä, ettei ole olemassa näyttöä siitä, miten nämä kaksi järjestöä ovat käyttäytyneet markkinoilla Calcestruzzin aiheuttaman tilanteen yhteydessä, ei ole tältä osin merkitystä, koska komissio on näyttänyt toteen (ks. edellä 3151—3163 kohta), että yhteistoiminta, johon nämä järjestöt liittyivät edellä 3236 ja 3237 kohdassa tarkoitetuissa kokouksissa, kuului perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, koska muut samaan yhteistoimintaan osallistuneet yritykset olivat käyttäytyneet markkinoilla tietyllä tavalla yhteistoiminnan vuoksi. Koska nämä kantajat eivät ole myöskään esittäneet vastakkaista näyttöä, mikä olisi ollut niiden tehtävänä, on katsottava, että nämä kaksi järjestöä ovat ottaneet tämän yhteistoiminnan huomioon päättäessään käyttäytymisestään kyseisillä markkinoilla (ks. edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta).

3239 Komissio saattoi siis perustellusti todeta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa näiden kahden yritysten yhteenliittymän osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

3240 Koska kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, joka osoittaisi BDZ:n ja Oficemenin osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ennen Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokousta, päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan näiden kahden yritysten yhteenliittymän osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen tätä päivämäärää.

3241 Oficemen väittää, ettei kilpailusääntöjen rikkomista, josta sen katsotaan olevan vastuussa, voida erottaa kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka koskee sen osallistumista ETF:ään. Sen mielestä komissio on siis määrännyt kaksi kertaa seuraamuksen samojen tosiseikkojen perusteella, millä se loukkaa non bis in idem -periaatetta.

3242 Kuten kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklasta ja 65 perustelukappaleesta, etenkin sen 8 kohdasta, ilmenee, tavallisen sementin markkinoiden osalta sakkoa on määrätty ainoastaan

1 artiklassa tarkoitettuun Cembureau-sopimukseen osallistumista koskevan kilpailusääntöjen rikkomisen perusteella. Oficemenin väite, jonka mukaan non bis in idem -periaatetta on loukattu, on näin ollen hylättävä.

3243 Oficemen katsoo, että todetessaan ETF:n jäsenten olevan vastuussa ETF:n toteuttamista toimenpiteistä pelkästään jäsenyytensä perusteella komissio on poikennut kriteeristä, jota se on käyttänyt muiden Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimien yhteydessä. Niiden toteuttajien näet katsottiin olevan yksin niistä vastuussa riippumatta siitä, oliko niistä keskusteltu kokouksissa, joissa muita yrityksiä tai järjestöjä oli ollut läsnä.

3244 Tämän väitteen perusteella ei kuitenkaan voida sivuuttaa edellä 3236—3240 kohdassa esitettyä selvitystä, jonka mukaan komission päätös katsoa Oficemenin osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin on ollut perusteltu.

2.6. Unicemin tilanne

3245 Unicem huomauttaa osallistuneensa vain yhteen ETF:n piirissä pidettyyn kokoukseen eli työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen. Tämä kokous, jonka tavoite oli lainmukainen, ei osoita ETF:n piirissä oletetusti tapahtuneen yhteistoiminnan ja Unicemin välillä olleen mitään yhteyttä. Kyseinen kantaja väittää, että se tai muut eurooppalaistuottajat eivät ryhtyneet minkäänlaiseen aktiiviseen eikä passiiviseen toimintaan kyseisen kokouksen perusteella.

3246 On korostettava, että Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 28 kohta; asiakirjat nro 33.126/18859 ja 18860) mukaan "Italian sementintuottajien ja Ferruzzin välillä on pidetty useita kokouksia, ja näyttää siltä, että saatettaisiin päästä sopimukseen käyttövalmiin betonin markkinoista".

3247 Lontoolaisille asianajajilleen 2.9.1988 osoittamassaan kirjeessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/19196) Titan selittää, että "6.2.1987 Calcestruzzi vaikutti ensi kertaa vastahakoiselta vahvistamaan toimitusohjelman väittäen, että 'tilanne paikallisten sementintuottajien kanssa [oli] vielä selkiintymätön'".

3248 Sekä 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa että 17.3.1987 pidetyssä työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokouksessa viitattiin Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin väliseen sopimukseen, jonka ansiosta kyettiin välttämään se, että Ferruzzi olisi tuonut sementtiä, mitä pidettiin hintojen kannalta katastrofaalisena.

3249 Italcementin 13.5.1987 Titanille lähettämän teleksin (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirja nro 33.126/19204) ja Calcestruzzin 2.6.1987 Titanille lähettämän teleksin [kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/19218 eikä 19208, kuten kanteen kohteena olevassa päätöksessä virheellisesti todetaan (ks. edellä 313 kohta)] mukaan Titanin ja Calcestruzzin sopimien sementintoimitusten keskeyttämisestä päätettiin Calcestruzzin ja Italian suurimpien sementintuottajien, joihin myös Unicem kuului, tekemällä sopimuksella.

3250 Kyseisistä asiakirjoista ilmenee, että Unicem oli yksi niistä italialaisista sementintuottajista, jotka kääntyivät Ferruzzi-konsernin puoleen, jotta Calcestruzzi ei enää noudattaisi huhtikuussa 1986 Titanin kanssa tekemäänsä sopimusta.

3251 Unicemin Albert esitti lisäksi 17.3.1987 pidetyssä työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokouksessa selvityksen Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välillä käytyjen neuvottelujen tilanteesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 47 kohta; asiakirjat nro 33.126/4858 ja 4860).

3252 Näin ollen komissio saattoi kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa perustellusti todeta Unicemin osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

3253 Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin todeta Unicemin osallistuneen näihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ennen Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokousta, jonka pöytäkirjassa viitattiin ensimmäistä kertaa Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välisiin neuvotteluihin. Tästä syystä päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Unicemin osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen tätä päivämäärää.

2.7. Aslandin tilanne

3254 Asland korostaa, ettei sitä ole mainittu lainkaan Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteitä koskeneiden tosiseikkojen esityksessä. Sen osallistuminen tällaisiin toimenpiteisiin ei

voi myöskään perustua ETF:ää koskevan yhden jatkuvan sopimuksen automaattiseen soveltamiseen, koska sen ei ole todettu osallistuneen kaikkiin kilpailusääntöjen rikkomisiin, joiden on katsottu muodostaneen kyseisen yhden jatkuvan sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteet. Komission kanteen kohteena olevan päätöksen 55 artiklan 1 kohdassa tekemä viittaus ETF:n osallistujien väitettyyn solidaarisuuteen on täysin merkityksetön arvioitaessa Aslandin vastuuta 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta. Huomioon otetut päivämäärät kuten kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäivä (17.6.1986) ja päättymispäivä (15.3.1987) merkitsevät Aslandin mukaan sitä, ettei se ole voinut osallistua kilpailusääntöjen rikkomiseen.

3255 On todettava, ettei Asland todellakaan osallistunut yhteenkään komission kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohdassa mainitsemista ETF:n kokouksista.

3256 Komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 55 perustelukappaleen 1 kohdassa 25 perustelukappaleen 3 kohdassa mainittuun Zürichin/Célignyn asiakirjaan ja väittää, että ETF:n kehittämät strategiat perustuivat kaikkien osallistujien solidaarisuuteen.

3257 Tässä yhteydessä on huomautettava, ettei Asland ole ollut välittömästi mukana neuvotteluissa, joilla pyrittiin Calcestruzzi-Titan-sopimuksen irtisanomiseen. Se ei myöskään osallistunut yhteenkään niistä kokouksista, jossa kyseisiin neuvotteluihin viitattiin (ks. edellä 3255 kohta).

3258 Tästä syystä se, että Zürichin/Célignyn asiakirjan mukaan eri toimenpiteet, joita tuolloin suunniteltiin, jotta olisi voitu taistella Länsi-Euroopan markkinoiden vakautta uhkaavaa (erityisesti Kreikasta peräisin olevan) tuontia vastaan, merkitsivät "solidaarisuuteen perustuvaa vastausta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja 33.126/18772), ei riitä osoittamaan, että Asland olisi edes implisiittisesti osallistunut kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, mikä on välttämätön edellytys sille, että sen voitaisiin katsoa olevan vastuussa kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta.

3259 Komissio vetoaa vielä siihen, että Asland osallistui Tukholmassa 9.6.1986 pidettyyn kokoukseen.

3260 Tältä osin on vain muistutettava, ettei sitä ole näytetty toteen (ks. edellä 3060—3063 kohta).

3261 Lopuksi komissio väittää, että Aslandin kuuluminen ETF:ään merkitsee sitä, että kyseinen yritys oli yleisellä tasolla hyväksynyt sen säännöt ja menettelytavat. Sen mielestä ei siis ollut tarpeen hankkia näyttöä siitä, että Asland olisi erityisesti hyväksynyt kunkin muiden toteuttamista toimenpiteistä.

3262 Kuitenkaan se, että komissio on näyttänyt toteen Aslandin osallistumisen yhteen niistä lainvastaisista menettelytavoista, joiden on katsottu kuuluvan ETF:ää koskevan yhden jatkuvan sopimuksen osatekijöihin, eli ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta), ei ole antanut komissiolle mahdollisuutta todeta ilman mitään näyttöä tämän yrityksen osallistuneen muihin lainvastaisiin toimenpiteisiin, joiden oletetaan liittyvän yhteen jatkuvaan ETF-sopimukseen, eli tässä tapauksessa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin Italian markkinoiden puolustamista koskeneisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Komission väitteet ja niiden perustelut eivät myöskään vastaa kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosassa omaksuttua lähestymistapaa. Kuten edellä on korostettu (ks. edellä 2509—2511 kohta), komissio on käsitellyt erikseen ETF:n yhden jatkuvan sopimuksen osatekijöiksi olettamiaan tekijöitä tarkoittamatta joka kerta samoja adressaatteja ja ottamalla niistä kunkin osalta huomioon eri kilpailusääntöjen rikkomisen kestoajan.

3263 Komissio ei siis menetellyt perustellusti todetessaan Aslandin osallistuneen näihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Tästä syystä päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Aslandin osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2.8. Italcementin tilanne

3264 Italcementi väittää, että sitä vastaan voida vedota selityksiin, jotka Calcestruzzi esitti helmikuussa 1987 perustellakseen Titanin kanssa tekemänsä toimitussopimuksen purkamista (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 4 kohta), koska ne koskevat yksinomaan Calcestruzziin liittyvää seikkaa.

3265 On kuitenkin korostettava Italcementin osallistuneen useisiin kokouksiin, joissa käsiteltiin Calcestruzziin liittynyttä ongelmaa.

3266 Se osallistui Lontoossa 17.6.1986 pidettyyn ETF:n kokoukseen, jossa se sai tehtäväkseen "koordinoi[da] Ferruzzin tilannetta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirja nro 33.126/18787).

3267 Se osallistui Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen, jossa ilmoitettiin Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välillä käydyissä neuvotteluissa saatettavan päästä käyttövalmiin betonin markkinoita koskevaan sopimukseen ja Titanin kykenevän päättämään sopimuksensa Ferruzzin kanssa vuoden 1987 loppuun mennessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 28 kohta; asiakirjat nro 33.126/18859 ja 18860)

3268 Se osallistui niinikään 11.2.1987 pidettyyn ETF:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 45 kohta; asiakirja nro 33.126/18760). Kyseisessä kokouksessa se ilmoitti muille osallistujille, että Italian sementintuottajat ja Ferruzzi-konserni olivat päässeet sopimukseen, jonka ansiosta kyettiin välttämään se, että Ferruzzi olisi tuonut sementtiä, mitä pidettiin hintojen kannalta katastrofaalisena. Se kertoi ongelmista, jotka liittyivät muun muassa Calcestruzzi-Titan-sopimuksen täytäntöönpanematta jättämiseen, ja pyysi eurooppalaisilta kumppaneiltaan apua näiden ongelmien ratkaisemiseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/4912).

3269 Italcementin 13.5.1987 Titanille osoittaman teleksin ja Calcestruzzin 2.6.1987 Titanille osoittaman teleksin mukaan (ks. edellä 3249 kohta) Italcementi oli myös yksi niistä italialaisista sementintuottajista, jotka kääntyivät Ferruzzi-konsernin puoleen, jotta Calcestruzzi ei enää noudattaisi Titanin kanssa tekemäänsä sopimusta.

3270 Komissio saattoi siis näiden eri seikkojen nojalla perustellusti todeta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa Italcementin osallistuneen 17.6.1986 lähtien yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

2.9. Holderbankin tilanne

3271 Holderbank kiistää osallistuneensa millään tavoin Calcestruzzin kanssa allekirjoitettuihin sopimuksiin. Sillä ei omien sanojensa mukaan ollut myöskään mitään intressiä osallistua Italian markkinoita koskevaan sopimukseen, koska sillä ei tuolloin ollut omaa tuotantoa eikä myyntiverkostoa Italiassa.

3272 On täsmennettävä, että Italian markkinoita koskevien puolustautumistoimenpiteiden joukosta komissio toteaa Holderbankin osallistuneen ainoastaan niihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin poistamaan Calcestruzzi kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta). Se ei totea Holderbankin osallistuneen järjestelyyn, joka koski Calcestruzzin kanssa 3. ja 15.4.1987 allekirjoitettuja sopimuksia, joilla pyrittiin estämään se, että Calcestruzzi toisi sementtiä Kreikasta (4 artiklan 3 kohdan b alakohta).

3273 Holderbankin osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on huomautettava, että kyseinen yritys osallistui 17.6.1986 pidettyyn ETF:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirja nro 33.126/18756), Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 23 kohta; asiakirja nro 33.126/18857) sekä 11.2.1987

pidettyyn ETF:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 45 kohta; asiakirja nro 33.126/18760).

3274 Kyseisten kolmen kokouksen osalta jo edellä (ks. 3226 kohta) esitetyt toteamukset huomioon ottaen ja koska Holderbank ei ole esittänyt todisteita siitä, että se olisi kyseisissä kokouksissa ottanut avoimesti etäisyyttä Ferruzzin tilanteen yhteydessä esille tuotuihin lainvastaisiin menettelytapoihin tai ilmoittanut muille osanottajille osallistuvansa niihin eri tarkoituksessa kuin ne, komissio saattoi perustellusti katsoa sen hyväksyneen kyseiset toimenpiteet tai ainakin antaneen tämän vaikutelman muille osallistujille solidaarisessa hengessä tilanteessa, jossa Kreikan sementintuottajat olivat päättäneet viedä ylituotantoaan Länsi-Euroopan markkinoille, koska kyseistä päätöstä oli pidetty vakavana uhkana kyseisten markkinoiden vakaudelle kokonaisuutena katsoen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Sillä, ettei ole olemassa näyttöä siitä, miten Holderbank on käyttäytynyt markkinoilla Calcestruzzin aiheuttaman tilanteen yhteydessä, ei ole tältä osin merkitystä, koska komissio on näyttänyt toteen (ks. edellä 3151—3163 kohta), että yhteistoiminta, johon tämä yritys liittyi edellä 3226 kohdassa mainituissa kokouksissa, kuului perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, koska muut samaan yhteistoimintaan osallistuneet yritykset olivat käyttäytyneet markkinoilla tietyllä tavalla yhteistoiminnan vuoksi. Koska Holderbank ei ole myöskään esittänyt vastakkaista näyttöä, mikä olisi ollut sen tehtävänä, on katsottava, että tämä edelleen markkinoilla toiminut yritys on ottanut tämän yhteistoiminnan huomioon päättäessään käyttäytymisestään kyseisillä markkinoilla (ks. edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta).

3275 Komissio saattoi siis perustellusti todeta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa Holderbankin osallistuneen 17.6.1986 lähtien yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

2.10. Akerin ja Eurocin tilanne

3276 Aker ja Euroc arvioivat, ettei pelkkä läsnäolo joissakin ETF:n kokouksissa ja tietojen saaminen siinä yhteydessä Italian markkinoiden tilanteesta ole riittävä peruste sille, että ne olisivat vastuussa kyseisten markkinoiden puolustamiseen liittyvistä yhdenmukaistetuista menettelytavoista. Ne eivät omien sanojensa mukaan ole ensinnäkään koskaan antaneet sitoumuksia kyseisissä kokouksissa, joihin ne osallistuivat täysin lainmukaisessa tarkoituksessa. Toiseksi niiden vastuun syntyminen olisi edellyttänyt niiltä jotain toimintaa Calcestruzzi-tapauksen yhteydessä.

3277 On huomautettava, että Aker ja Euroc olivat edustettuina useissa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohdassa mainitsemissa kokouksissa. Ne olivat edustettuina esimerkiksi Genevessä 19.8.1986 pidetyssä ETF:n kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirja nro 33.126/18757 ja Akerin ja

Eurocin väitetiedoksiantoon antaman vastauskirjelmän liite 15), Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 23 kohta; asiakirja nro 33.126/18857), Genevessä 21.10.1986 pidetyssä ETF:n kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 34 kohta; asiakirjat nro 33.126/18758 ja 18897) ja Genevessä 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 45 kohta; asiakirja nro 33.126/18760).

3278 Asiakirjat, jotka liittyvät 19.8. ja 21.10.1986 pidettyihin kokouksiin, eivät osoita, että kyseisissä kokouksissa olisi erityisesti keskusteltu tilanteesta, joka liittyi siihen, että Ferruzzi-konserni toi sementtiä Kreikasta.

3279 Sitä vastoin Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa ilmoitettiin Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välillä käydyissä neuvotteluissa saatettavan päästä tuloksiin ja Titanin kykenevän päättämään sopimuksensa Ferruzzin kanssa vuoden 1987 loppuun mennessä. Samoin 11.2.1987 pidetyssä kokouksessa Italian edustaja ilmoitti muille osallistujille, että Italian sementintuottajat ja Ferruzzi-konserni olivat tehneet sopimuksen, jonka ansiosta kyettiin välttämään se, että Ferruzzi olisi tuonut sementtiä, mitä pidettiin hintojen kannalta katastrofaalisena. Se pyysi lisäksi eurooppalaisten kumppaniensa apua niiden ongelmien ratkaisemiseksi, jotka aiheutuivat Calcestruzzi-Titan-sopimuksen täytäntöönpanematta jättämisestä.

3280 Nämä toteamukset huomioon ottaen ja koska Aker ja Euroc eivät ole esittäneet todisteita siitä, että niiden edustajat olisivat kyseisissä kokouksissa ottanut avoimesti etäisyyttä Ferruzzin tilanteen yhteydessä esille tuotuihin lainvastaisiin menettelytapoihin tai ilmoittaneet muille osanottajille osallistuvansa niihin eri tarkoituksessa kuin ne, komissio saattoi perustellusti katsoa Akerin ja Eurocin hyväksyneen kyseiset toimenpiteet tai ainakin antaneen tämän vaikutelman muille osallistujille solidaarisessa hengessä tilanteessa, jossa Kreikan sementintuottajat olivat päättäneet viedä ylituotantoaan Länsi-Euroopan markkinoille, koska kyseistä päätöstä oli pidetty vakavana uhkana kyseisten markkinoiden vakaudelle kokonaisuutena katsoen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Sillä, ettei ole olemassa näyttöä siitä, miten nämä kaksi yritystä ovat käyttäytyneet markkinoilla Calcestruzzin aiheuttaman tilanteen yhteydessä, ei ole tältä osin merkitystä, koska komissio on näyttänyt toteen (ks. edellä 3151—3163 kohta), että yhteistoiminta, johon nämä yritykset liittyivät edellä 3236 ja 3237 kohdassa tarkoitetuissa kokouksissa, kuului perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, koska muut samaan yhteistoimintaan osallistuneet yritykset olivat käyttäytyneet markkinoilla tietyllä tavalla yhteistoiminnan vuoksi. Koska Aker ja Euroc eivät ole myöskään esittäneet vastakkaista näyttöä, mikä olisi ollut niiden tehtävänä, on katsottava, että nämä kaksi yritystä ovat ottaneet tämän yhteistoiminnan huomioon päättäessään käyttäytymisestään kyseisillä markkinoilla (ks. edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 162 kohta).

3281 Komissio saattoi siis perustellusti todeta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa Akerin ja Eurocin osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

3282 Koska kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, joka osoittaisi Akerin ja Eurocin osallistuneen näihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ennen osallistumistaan Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen, päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan kyseisten kahden yrityksen osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen tätä päivämäärää.

2.11. Cementirin tilanne

3283 Cementir väittää, ettei se ole koskaan aloittanut neuvotteluja Calcestruzzin kanssa pannakseen täytäntöön kilpailunvastaisen sopimuksen, jolla olisi pyritty estämään tuonti Kreikasta, eikä se ole koskaan tiennyt sopimuksen olemassaolosta eikä sisällöstä. Se lisää, ettei sitä ollut koskaan pyydetty painostamaan Calcestruzzia.

3284 On kuitenkin todettava, että Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjan (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 28 kohta; asiakirjat nro 33.126/18859 ja 18860) mukaan "Italian sementintuottajien ja Ferruzzin välillä on pidetty useita kokouksia, ja näyttää siltä, että saatettaisiin päästä sopimukseen käyttövalmiin betonin markkinoista".

3285 Lontoolaisille asianajajilleen 2.9.1988 osoittamassaan kirjeessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/19196) Titan selittää, että "6.2.1987 Calcestruzzi vaikutti ensi kertaa vastahakoiselta vahvistamaan toimitusohjelman väittäen, että 'tilanne paikallisten sementintuottajien kanssa [oli] vielä selkiintymätön'".

3286 Sekä 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa että 17.3.1987 pidetyssä työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokouksessa viitattiin Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin väliseen sopimukseen, jonka ansiosta kyettiin välttämään se, että Ferruzzi olisi tuonut sementtiä, mitä pidettiin hintojen kannalta katastrofaalisena.

3287 Italcementin 13.5.1987 Titanille lähettämän teleksin (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirja nro 33.126/19204) ja Calcestruzzin 2.6.1987 Titanille lähettämän teleksin (ks. edellä 3249 kohta) mukaan Titanin ja Calcestruzzin sopimien sementintoimitusten keskeyttämisestä päätettiin Calcestruzzin ja Italian suurimpien sementintuottajien, joihin myös Cementir kuului, tekemällä sopimuksella.

3288 Kyseisistä asiakirjoista ilmenee, että Cementir oli yksi niistä italialaisista sementintuottajista, jotka kääntyivät Ferruzzi-konsernin puoleen, jotta Calcestruzzi ei enää noudattaisi Titanin kanssa tekemäänsä hankintasopimusta.

3289 Näin ollen komissio saattoi kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa perustellusti todeta Cementirin osallistuneen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

3290 Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly yhtään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin todeta Cementirin osallistuneen näihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ennen Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokousta, jonka pöytäkirjassa viitattiin ensimmäistä kertaa Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välisiin neuvotteluihin. Tästä syystä päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan Cementirin osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen tätä päivämäärää.

2.12. Blue Circlen tilanne

3291 Blue Circle väittää, että komissio on päätellyt sen osallistumisen kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin erityisesti yhden sen 4.9.1986 päivätyistä sisäisistä muistioista (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohta) perusteella. Kyseisessä muistiossa Blue Circle totesi Titanin ilmoittaneen sille, ettei se päättäisi Calcestruzzin kanssa tekemäänsä sopimusta. Kyseinen asiakirja ei kuitenkaan merkitse sitä, että Blue Circle olisi yrittänyt painostaa Titania purkamaan kyseisen sopimuksen.

3292 Blue Circle väittää, ettei sen osallistumista edellä mainittuun kilpailusääntöjen rikkomiseen voida päätellä myöskään pelkästään siitä, että ETF:n tutkimiin ennalta ehkäiseviin ja suosttuttelutoimenpiteisiin sisältyi mahdollinen Calcestruzziin kohdistettava toimenpide. ETF oli näet tutkinut monia vaihtoehtoja voidakseen tehdä ehdotuksia päättäjille.

3293 Lopuksi Blue Circle arvioi, ettei komissio olisi saanut päätellä sen osallistumista kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin niiden sopimusten perusteella, joita italialaiset sementintuottajat tekivät huhtikuussa 1987 keskenään tyydyttääkseen Calcestruzzi-konsernin sementintarpeen kokonaisuudessaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 4—11 kohta). Se myöntää, että ETF pidettiin ajan tasalla Italian tilanteesta. Annetut tiedot eivät olleet kuitenkaan olleet kovin tarkkoja. Missään tapauksessa pelkkä tietojen vastaanottaminen ei sen mielestä voi olla riittävä osoitus osallistumisesta yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Blue Circle lisää, että edellä mainitut huhtikuussa 1987 tehdyt sopimukset olivat olleet täysin paikallisia ja että se ei ollut koskaan tiennyt niistä, koska kyseisiin sopimuksiin liittyviä todisteita ei ollut koskaan annettu sille tiedoksi.

3294 Tämän kysymyksen osalta on täsmennettävä, että Italian markkinoita koskevien puolustautumistoimenpiteiden joukosta komissio toteaa Blue Circlen osallistuneen ainoastaan niihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin poistamaan Calcestruzzi kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen

4 artiklan 3 kohdan a alakohta). Se ei totea Blue Circlen osallistuneen järjestelyyn, joka koski Calcestruzzin kanssa 3. ja 15.4.1987 allekirjoitettuja sopimuksia, joilla pyrittiin estämään se, että Calcestruzzi toisi sementtiä Kreikasta (4 artiklan 3 kohdan b alakohta).

3295 Blue Circlen osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on huomautettava, että kyseinen yritys toteaa 4.9.1986 päivätyssä sisäisessä muistiossaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11026) seuraavaa: "Italian osalta todettakoon, että Titan on taipumaton siinä, ettei se halua irtisanoa Ferruzzin kanssa tekemäänsä sopimusta ennen kuin aikaisintaan joulukuussa 1987, jolloin se ilmeisesti voi turvautua irtisanomislausekkeeseen." Nämä maininnat osoittavat, että Blue Circle yritti turhaan saada Titania irtisanomaan ennenaikaisesti Ferruzzi-konsernin kanssa vastikään tekemänsä toimitussopimuksen.

3296 Joka tapauksessa Blue Circle osallistui 17.6.1986 pidettyyn ETF:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirjat nro 33.126/18756 ja 18787), Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 23 kohta; asiakirja nro 33.126/18857), 11.2.1987 pidettyyn ETF:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 45 kohta; asiakirja nro 33.126/18760) sekä työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 47 kohta; asiakirja nro 33.126/4658).

3297 Kyseisten neljän kokouksen osalta jo edellä (ks. 3226 kohta) esitetyt toteamukset huomioon ottaen ja koska Blue Circle ei ole esittänyt todisteita siitä, että se olisi kyseisissä kokouksissa ottanut avoimesti etäisyyttä Ferruzzin tilanteen yhteydessä esille tuotuihin lainvastaisiin menettelytapoihin tai ilmoittanut muille osanottajille osallistuvansa niihin eri tarkoituksessa kuin ne, komissio saattoi perustellusti katsoa Blue Circlen hyväksyneen kyseiset toimenpiteet tai ainakin antaneet tämän vaikutelman muille osallistujille solidaarisessa hengessä tilanteessa, jossa Kreikan sementintuottajat olivat päättäneet viedä ylituotantoaan Länsi-Euroopan markkinoille, koska kyseistä päätöstä oli pidetty vakavana uhkana kyseisten markkinoiden vakaudelle kokonaisuutena katsoen (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3298 Komissio on siis perustellusti todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa Blue Circlen osallistuneen 17.6.1986 lähtien yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

3299 Blue Circle pitää käsittämättömänä sitä, miten komissio on voinut katsoa, että Calcestruzzi-Titan-sopimuksen täytäntöönpanematta jättäminen olisi voinut olla seurausta kanteen kohteena olevan päätöksen 55 perustelukappaleen 1 kohdassa kuvatuista yhdenmukaistetuista menettelytavoista ja että Calcestruzzi ja Titan eivät kuitenkaan ole vastuussa kyseisistä yhdenmukaistetuista menettelytavoista.

3300 Tämän väitteen perusteella ei kuitenkaan voida sivuuttaa edellä 3150—3163 ja 3295—3298 kohdassa esitettyä selvitystä, jonka mukaan komission toteamukset sellaisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolosta, joilla pyrittiin kilpailunvastaisessa hengessä siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää Titanin asiakas, ja päätös katsoa Blue Circlen osallistuneen näihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ovat olleet perusteltuja.

3. Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto

3301 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa kilpailusääntöjen rikkomisen kestäneen 17.6.1986 ja 15.3.1987 välisen ajan.

3302 Edellä on jo todettu, että komissio on todetessaan kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäiväksi 17.6.1986 CBR:n, Dyckerhoffin, Aalborgin, BDŽ:n, Unicemin, Unilandin, Oficemenin, Irish Cementin, Akerin, Eurocin ja Cementirin osalta arvioinut virheellisesti niiden kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen lähtökohdan. Alkamispäivä on siis siirrettävä myöhemmäksi päivämäärään 9.9.1986 (ks. edellä 3205, 3240, 3253, 3282 ja 3290 kohta).

3303 Aker, Euroc ja Cementir korostavat sitä, että ne eivät ole osallistuneet kumpaankaan kahdesta ETF:n kokouksesta, joiden päivämäärät vastaavat kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäivänä (17.6.1986) ja päättymispäivänä (15.3.1987) pidettyjä päivämääriä. Niiden kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kestoa on niiden mielestä siis joka tapauksessa lyhennettävä.

3304 Kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäivää on Akerin ja Eurocin (ks. edellä 3282 kohta) sekä Cementirin (ks. edellä 3290 kohta) osalta jo siirretty myöhemmäksi päivämäärään 9.9.1986.

3305 Kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivästä on muistutettava, että Aker ja Euroc ovat olleet edustettuina 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa. Voidaan siis katsoa, että kyseiset yhdenmukaistetut menettelytavat ovat vaikuttaneet niiden markkinakäyttäytymiseen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjakson päättymiseen saakka. Näin ollen komissio menetteli perustellusti todetessaan Akerin ja Eurocin osallistuneen kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 15.3.1987 saakka.

3306 Cementirin osalta on muistutettava, että 17.3.1987 pidetyssä työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokouksessa kerrottiin Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välillä käydyistä neuvotteluista, joissa Cementir oli välittömästi mukana, kuten edellä 3284—3288 kohdassa esitetystä ilmenee. Komissio saattoi siis perustellusti todeta kanteen

kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa Cementirin osallistuneen kyseisiin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin kyseisessä määräyksessä vahvistetun kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjakson päättymiseen saakka.

3307 Blue Circle väittää, ettei kanteen kohteena olevassa päätöksessä perustella 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa.

3308 On todettava, että kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäiväksi todettu päivämäärä 17.6.1986 vastaa ensimmäistä niiden kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3 kohdassa tarkoitettujen kokousten päivämääristä, joiden avulla päätöksessä on osoitettu, että Ferruzzin tilanteesta keskusteltiin ETF:n piirissä.

3309 Kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäiväksi todettu päivämäärä 15.3.1987 liittyy kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3—5 kohtaan sisältyvien tietojen mukaan (ks. asiakirjat nro 33.126/4858—4861) 17.3.1987, eikä 15.3.1987, kuten komissio virheellisesti toteaa (ks. edellä 3141 kohta), pidetyn työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokoukseen, jonka aikana käytettävissä olevien asiakirjojen mukaan esitettiin viimeistä kertaa selvitys italialaisten sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välillä käydyistä neuvotteluista.

3310 Näin ollen Blue Circle, joka lisäksi osallistui sekä 17.6.1986 että 17.3.1987 pidettyihin kokouksiin, ei voi pätevästi vedota siihen, että kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa ei olisi perusteltu.

4. Tilaisuus tutustua asiakirjoihin

3311 Ciments français ja Asland esittävät 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen, oikeutta tutustua asiakirjoihin koskeneiden prosessinjohtotoimien perusteella asiakirjoja, jotka olisivat niiden mukaan voineet olla hyödyllisiä hallinnollisessa menettelyssä niiden puolustautuessa sitä väitettä vastaan, jonka mukaan ne olivat osallistuneet Calcestruzzia koskeviin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.

3312 Näiden huomautusten perusteltavuutta ei ole enää tarpeen arvioida, koska on jo todettu, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava siltä osin kuin siinä katsotaan kyseisten kahden yrityksen osallistuneen siinä todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. edellä 3215 ja 3263 kohta).

3313 CBR, Dyckerhoff, Uniland, Oficemen, Holderbank, Aker ja Euroc esittävät myös useita huomautuksia, jotka perustuvat asiakirjoihin, joihin ne saivat tutustua kyseisten prosessinjohtotoimien perusteella. Ne pyrkivät osoittamaan, että koska komissio on antanut niille vain rajoitetut oikeudet tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistoonsa hallinnollisen menettelyn aikana, se on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia todetessaan kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen niiden osalta siltä osin kuin niillä ei ole ollut tilaisuutta tutustua niiden puolesta puhuviin asiakirjoihin.

3314 CBR vetoaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoihin nro 33.126/2945—2951, 2954—2960, 15990—15995, 15997, 12145—12166, 12180—12188, 12204—12217, 12231—12338, 12341, 16235—16282, 15731—15739, 2917, 2918, 2948 ja 2949, joista yhdessäkään ei mainita sen minkäänlaisesta osallisuudesta italialaisten sementintuottajien ja Calcestruzzin välisissä suhteissa. Se huomauttaa, että sitä ei mainita millään tavoin Italiaa koskevissa väitetiedoksiannon luvuissa (35 ja 70 kohta) niiden sementintuottajien joukossa, jotka olivat allekirjoittaneet sopimuksia Calcestruzzin kanssa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisesti.

3315 Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteiden osalta on huomautettava, että komissio toteaa CBR:n osallistuneen ainoastaan niihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin poistamaan Calcestruzzi kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta). Se ei totea sen osallistuneen järjestelyyn, joka koski Calcestruzzin kanssa 3. ja 15.4.1987 allekirjoitettuja sopimuksia, joilla pyrittiin estämään se, että Calcestruzzi toisi sementtiä Kreikasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohta). On siis arvioitava yksinomaan sitä, olisiko edellisessä kohdassa esitettyjen CBR:n huomautusten perusteella ollut edes vähäinen mahdollisuus siihen, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen sitä vastaan todetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta.

3316 Todellisuudessa nämä huomautukset eivät olisi estäneet komissiota toteamasta, että CBR oli osallistunut Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen, jossa oli kerrottu Calcestruzzi-ongelmaan liittyneistä vireillä olleista neuvotteluista. Tästä syystä niiden perusteella ei olisi voitu poissulkea kyseisen yrityksen vastuuta yhdenmukaistetuista menettelytavoista.

3317 Dyckerhoff vetoaa 5.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjoihin, jotka sen mukaan ovat ristiriidassa kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitettyjen, Calcestruzzia kohtaan harjoitettua painostusta koskeneiden seikkojen kanssa.

3318 Se vetoaa aluksi kirjeeseen, jonka Titan osoitti 2.9.1988 lontoolaisille asianajajilleen (asiakirjat nro 33.126/19195—19197).

3319 Tältä osin on tarvitsematta tutkia Dyckerhoffin kyseisen kirjeen perusteella esittämien huomautusten perusteltavuutta riittävää huomauttaa, että kirje mainittiin nimenomaisesti väitetiedoksiannon 19 kohdan d alakohdassa Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteisiin liittyneiden tosiseikkojen esityksessä.

3320 Kyseisen kirjeen kaksi viimeistä sivua (asiakirjat nro 33.126/19195 ja 19196) sisältyivät myös laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Dyckerhoff olisi siis voinut käyttää niitä tukemaan väitetiedoksiantoon antamaansa vastauskirjelmää. Tästä syystä se ei voi tässä vaiheessa vedota niihin pyrkien osoittamaan, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

3321 Kirjeen kolmas sivu (asiakirja nro 33.126/19197) sisältää ainoastaan tiedot osoitteesta, johon kyseinen kirje oli tarkoitus lähettää, sekä kirjeen laatijan allekirjoituksen. Siitä ei siis olisi ollut hyötyä Dyckerhoffin puolustukselle hallinnollisessa menettelyssä.

3322 Dyckerhoff viittaa tämän jälkeen 22.3.1990 päivättyyn vastaukseen, jonka Calcestruzzi antoi komission tietopyyntöön (asiakirjat nro 33.126/16316—16330). Siinä Calcestruzzi selittää, että sen Titanin kanssa huhtikuussa 1986 tekemän sopimuksen irtisanominen oli perusteltua, koska se ei ollut saanut Italian viranomaisilta lupaa, jonka se olisi tarvinnut voidakseen käyttää satamakalustoaan kyseisen sopimuksen täytäntöönpanoa varten. Dyckerhoff väittää, että se olisi voinut vastaukseen sisältyvien asiakirjojen avulla kumota selityksen, jonka komissio esitti kanteen kohteena olevan päätöksen 27 ja 55 perustelukappaleessa Calcestruzzi-Titan-sopimuksen täytäntöönpanematta jättämiselle.

3323 On kuitenkin todettava, että vaikka Dyckerhoff olisikin voinut esittää huomautuksensa mainitsemiinsa asiakirjoihin nojautuen hallinnollisessa menettelyssä, ei niiden perusteella olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3—5 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti päätellyt 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, että italialaistuottajat Unicem, Italcementi ja Cementir sekä useat eurooppalaiset sementtialan yritykset ja järjestöt, muun muassa Dyckerhoff, olivat ryhtyneet yhdessä yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin kilpailunvastaisessa hengessä siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

3324 Dyckerhoff korostaa lopuksi 7.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan Italiaa koskevasta asiakirja-aineistosta ilmenevän, ettei se osallistunut millään tavoin Calcestruzzia koskeneisiin toimenpiteisiin, koska Calcestruzzi oli yhteydessä italialaistuottajiin GU SIPACin kautta, johon Dyckerhoff ei kuulunut (asiakirjat nro 33.126/15990—15997, 12145 12166, 12180—12188, 12204—12217 ja 12231—12341).

3325 Vaikka Dyckerhoff olisikin voinut esittää huomautuksensa mainitsemiinsa asiakirjoihin nojautuen hallinnollisessa menettelyssä, ne eivät olisi estäneet komissiota toteamasta, että kyseinen yritys oli osallistunut Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen, jossa oli kerrottu Ferruzzi-tilanteeseen liittyneistä vireillä olleista toimenpiteistä. Tästä syystä niiden perusteella ei olisi voitu katsoa, ettei Dyckerhoff olisi vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetuista yhdenmukaistetuista menettelytavoista.

3326 Uniland ja Oficemen väittävät 10.2.1997 ja 3.3.1998 päivätyissä huomautuksissaan, ettei niiden asiakirjojen joukossa, joihin ne ovat saaneet tutustua edellä 3311 kohdassa tarkoitettujen prosessinjohtotoimien perusteella, ole mitään näyttöä niiden osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Useat asiakirjat osoittavat niiden mielestä päinvastoin sen, että toimenpiteet, joilla Italian markkinoita puolustettiin Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, eivät olleet saaneet alkuaan monenvälisestä kartellista, johon ne olisivat osallistuneet, vaan italialaistuottajien yksipuolisista reaktioista.

3327 Ne vetoavat 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan Italcementin 26.10.1987 päivättyyn kirjeeseen (asiakirja nro 33.126/2950) ja italialaisten sementintuottajien Cementirin tiloissa 12.1.1988 pitämästä kokouksesta laadittuun muistioon (asiakirja nro 33.126/19872). Nämä kaksi asiakirjaa eivät sisällä yhtään viittausta siihen, että ne olisivat osallistuneet millään tavoin, välittömästi tai välillisesti Italian markkinoilla Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan toteutettuihin toimenpiteisiin. Ne päinvastoin vahvistavat kyseisten toimenpiteiden olleen puhtaasti paikallisia.

3328 Uniland ja Oficemen vetoavat 3.3.1998 päivätyissä huomautuksissaan niiden vastausten otteeseen, joita Unicem antoi komissiolle lokakuussa 1989 ETF:n toiminnasta (asiakirjat nro 33.126/12060—12065, erityisesti 12063), sekä kirjeeseen, jossa Calcestruzzi selittää komissiolle, että sen Kreikasta peräisin olevan tuonnin väheneminen johtui pelkästään siitä, etteivät Italian viranomaiset olleet antaneet sille lupaa, jonka se olisi tarvinnut voidakseen rakentaa laiturin sementtilastien purkamista varten (edellä 3322 kohdassa mainitut asiakirjat nro 33.126/16317—16321, erityisesti 16319). Ne viittaavat myös kirjeeseen, jonka Titan osoitti 2.9.1988 lontoolaisille asianajajilleen (asiakirjat nro 33.126/19195—19197), sekä asiakirjoihin nro 33.126/19188—19193 ja 19198—19200. Lopuksi ne mainitsevat vielä kerran italialaisten sementintuottajien Cementirin tiloissa Roomassa 12.1.1988 pitämästä kokouksesta laaditun muistion (asiakirjat nro 33.126/19871—19873).

3329 On muistettava, että edellä 3319—3321 kohdassa esitetyistä syistä Uniland ja Oficemen eivät voi pätevästi vedota Titanin 2.9.1988 lontoolaisille asianajajilleen osoittamaan kirjeeseen pyrkiessään osoittamaan, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

3330 Missään tapauksessa niiden huomautusten perusteella, joita nämä kaksi kantajaa olisivat voineet esittää edellä 3327 ja 3328 kohdassa yksilöityihin asiakirjoihin nojautuen hallinnollisessa menettelyssä, ei olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3—5 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti päätellyt 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, että oli olemassa Euroopan laajuisia yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla pyrittiin kilpailunvastaisessa hengessä siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

3331 Nämä huomautukset eivät olisi myöskään estäneet komissiota toteamasta ensinnäkin, että Unicem oli osallistunut Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen, jossa oli kerrottu Ferruzzi-tilanteeseen liittyneistä vireillä olleista neuvotteluista, ja toiseksi, että Oficemen oli ollut edustettuna kyseisessä kokouksessa ja osallistunut 17.3.1987 pidettyyn työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokoukseen, jossa käsiteltiin Italian sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välistä sopimusta. Tästä syystä niiden perusteella ei olisi voitu katsoa, etteivät Uniland ja Oficemen olisi vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetuista yhdenmukaistetuista menettelytavoista.

3332 Uniland ja Oficemen vetoavat 3.3.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä useisiin asiakirjoihin, jotka liittyvät Kreikan sementintuottajien ja italialaisyritysten välillä tehtyihin sopimuksiin (asiakirjat nro 33.126/19781—19786, 19793—19798, 19802—19812, 20140—20147, 20148—20156, 20157—20164, 20166 ja 20167), sekä kreikkalaistuottajien keskenään tekemiin, Italiaan suuntautuvia toimituksia koskeneisiin sopimuksiin (asiakirjat nro 33.126/20132—20137 ja 20259—20267). Ne siteeraavat niinikään Titanin vuoden 1988 toimintakertomusta (asiakirja nro 33.126/19432), josta niiden mukaan ilmenee, että kyseisen kreikkalaisyrityksen toiminta Italian markkinoilla oli vahvistunut huomattavasti kyseisenä vuonna. Niiden mukaan nämä asiakirjat ovat ristiriidassa niiden päätelmien kanssa, jotka komissio on esittänyt muun muassa kanteen kohteena olevan päätöksen 55 perustelukappaleessa.

3333 Näiden kantajien esittämien huomautusten perusteella ei kuitenkaan olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3—5 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti todennut sellaisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon, joilla pyrittiin kilpailunvastaisessa hengessä poistamaan Calcestruzzi Titanin asiakkaiden joukosta, sillä tämän toteamuksen perusteella jo sellaisenaan voidaan päätellä, että kyseiset yhdenmukaistetut menettelytavat olivat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia (ks. edellä 837 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3334 Holderbank väittää 8.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan Titanin lontoolaisille asianajajilleen 2.9.1988 osoittaman kirjeen (asiakirjat nro 33.126/19195—19197) perusteella, että se, että Calcestruzzi jätti panematta täytäntöön Titanin kanssa tekemänsä sementintoimitussopimuksen, johtui Ferruzzi/Calcestruzzi-konsernin ja pelkästään Italian sementintuottajien välillä tehdystä sopimuksesta eikä yleisestä kartellista, johon Holderbank olisi osallistunut.

3335 Edellä 3319—3321 kohdassa esitetyistä syistä Holderbank ei kuitenkaan voi vedota tähän kirjeeseen näyttääkseen toteen sen, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

3336 Holderbank viittaa tämän jälkeen italialaisten sementintuottajien Cementirin tiloissa 12.1.1988 pitämästä kokouksesta laadittuun muistioon (ks. edellä 3328 kohta). Kyseisestä muistiosta ilmenee se, että Italian markkinat oli eristetty sementintuontia vastaan, siinä tapauksessa Jugoslaviasta peräisin olevaa tuontia vastaan. Siinä viitataan myös solidaarisuuteen, jota Italian sementintuottajia kehotettiin osoittamaan tällaista tuontia vastaan. Lopuksi siinä korostetaan tarvetta päästä sopimukseen kreikkalaistuottajien kanssa, jotta ne saataisiin vähentämään vientiään, koska muuten jouduttaisiin hintasotaan. Holderbank arvioi, että jos kyseinen asiakirja olisi ollut saatavilla hallinnollisessa menettelyssä, se olisi voinut osoittaa Italian markkinoiden eristämisen johtuneen yksinomaan paikallisten tuottajien käyttäytymisestä eikä ETF:n piirissä toteutetuista toimenpiteistä.

3337 On kuitenkin todettava, että näiden huomautusten perusteella ei olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3—5 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti päätellyt 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, että italialaistuottajat Italcementi, Unicem ja Cementir sekä useat ETF:ään osallistuneet yritykset, muun muassa Holderbank, olivat ryhtyneet yhdessä yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin kilpailunvastaisessa hengessä siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas.

3338 Aker ja Euroc vetoavat 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan useisiin edellä 3324 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin. Näiden asiakirjojen avulla ne olisivat kyenneet osoittamaan, että Cementirin, Italcementin ja Unicemin sekä Calcestruzzin välillä huhtikuussa 1987 tehdyt sopimukset olivat Italian suurimpien sementintuottajien paikallistasolla käymien neuvottelujen tulosta. Yksikään kyseisistä asiakirjoista ei niiden mielestä tue komission väitettä, jonka mukaan kyseiset sopimukset olisivat olleet ETF:n kokouksissa, joihin Aker ja Euroc olisivat osallistuneet, käsitellyn ja hyväksytyn toimintasuunnitelman väline. Nämä kaksi kantajaa viittaavat myös 15.10.1986 (asiakirjat nro 33.126/2945—2948), 26.10.1987 (asiakirjat nro 33.126/2949—2951) ja 13.11.1987 päivättyihin Italcementin muistioihin (asiakirjat nro 33.126/2954—2960), jotka niiden mukaan osoittavat, että kreikkalaisongelmaa käsiteltiin tuolloin puhtaasti kahdenväliseltä pohjalta Italian suurimpien sementintuottajien ja niiden kreikkalaisten kilpailijoiden kesken. Ne viittaavat erityisesti 13.11.1987 päivätyn Italcementin muistion otteeseen, joka niiden esittämän tulkinnan mukaan kuuluu seuraavasti: "Meidän on pohdittava, kehen ottaa yhteyttä, miten ottaa yhteyttä kreikkalaisiin ja ehdottaa todella täytäntöönpanokelpoista sopimusta, joka ei saisi olla kahta vuotta pidempi, jotta tämän jälkeen voitaisiin paremmin hallinnoida eurooppalaisten tuottajien kanssa Kreikan sementtiteollisuutta joko suoralla osakepääoman omistuksella tai välillisin omistuksin".

3339 Niiden huomautusten perusteella, joita Aker ja Euroc olisivat voineet esittää edellisessä kohdassa mainittuihin asiakirjoihin nojautuen hallinnollisessa menettelyssä, ei kuitenkaan olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 3—5 kohdassa

tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti päätellyt kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, että oli olemassa Euroopan laajuisia yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla pyrittiin kilpailunvastaisessa hengessä siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja erityisesti Titanin asiakas. Nämä huomautukset eivät olisi myöskään estäneet komissiota toteamasta, että Aker ja Euroc olivat olleet edustettuina Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa, jossa oli kerrottu Ferruzzi-tilanteeseen liittyneistä vireillä olleista neuvotteluista, ja 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa, jossa oli ilmoitettu, että Italian sementintuottajat ja Ferruzzi-konserni olivat päässeet sopimukseen, jonka ansiosta oli kyetty välttämään se, että Ferruzzi olisi tuonut sementtiä, mitä pidettiin hintojen kannalta katastrofaalisena. Näiden huomautusten perusteella ei siis olisi voitu katsoa, etteivät nämä kaksi kantajaa olisi vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetuista yhdenmukaistetuista menettelytavoista.

3340 Aker ja Euroc viittaavat 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan tämän jälkeen Italian ja Jugoslavian sementintuottajien 13.3.1989 pitämästä kokouksesta laadittuun muistioon (asiakirjat nro 33.126/16002—16006). Ne olisivat omasta mielestään kyenneet tämän asiakirjan perusteella tukemaan väitettään, jonka mukaan Calcestruzziin liittyneet sopimukset olivat olleet puhtaasti paikallisia.

3341 Kyseinen asiakirja osoittaa kuitenkin enintään sen, että lähes kaksi vuotta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjakson jälkeen Italian ja Jugoslavian sementintuottajat olivat käyneet kahdenvälisiä neuvotteluja rajoittaakseen vientiä Jugoslaviasta Italiaan. Niiden huomautusten perusteella, joita Aker ja Euroc olisivat voineet esittää kyseisen asiakirjan perusteella, ei siis selvästikään olisi voitu hylätä edellä 3339 kohdassa mainittuja objektiivisia toteamuksia Euroopan laajuisista yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joihin oli ryhdytty Calcestruzzi-ongelman ilmettyä.

3342 On siis tehtävä se päätelmä, etteivät CBR:n, Dyckerhoffin, Unilandin, Oficemenin, Holderbankin, Akerin ja Eurocin huomautukset olisi mitenkään voineet vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Kyseiset kantajat eivät siis ole näyttäneet tältä osin toteen, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

B Calcestruzzin kanssa huhtikuussa 1987 allekirjoitettuihin yleissopimuksiin liittyvä sopimus (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohta)

3343 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaan Italcementi, Unicem ja Cementir "ovat rikkoneet 3.4.1987 ja 3.4.1992 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla sopimukseen, joka liittyi 3.4. ja 15.4.1987 allekirjoitettuihin sopimuksiin ja yleissopimuksiin, joiden tavoitteena oli sen estäminen, että Calcestruzzi toisi maahan kreikkalaista sementtiä".

3344 Kyseiset kolme kantajaa esittävät aineellisiin kysymyksiin liittyviä väitteitä, joilla ne pyrkivät kyseisen määräyksen kumoamiseen. Italcementi ja Cementir väittävät lisäksi komission todetessaan kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen loukanneen niiden puolustautumisoikeuksia, koska se ei ole antanut niille tilaisuutta tutustua hallinnollisessa menettelyssä väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistonsa asiakirjoihin kokonaisuudessaan, mistä syystä niillä ei ole ollut käytettävissään niiden puolesta puhuvia asiakirjoja.

1. Kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo

3345 Komissio korostaa kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleessa ensin (5 kohta), että italialaisedustaja kertoi "[Italian] sementintuottajien ja Ferruzzin välisestä sopimuksesta" 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa ja 17.3.1987 pidetyssä työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokouksessa (ks. edellä 3141 kohta), ja toteaa tämän jälkeen (6 kohta), että tämä sopimus tehtiin saman vuoden huhtikuussa:

"Italialaiset sementintuottajat Italcementi, Unicem, Cementir ja Calcestruzzi allekirjoittivat 3. ja 15.4.1987 yleissopimuksia ja sopimuksia, jotka liittyivät sementintoimituksiin ja niiden väliseen yhteistoimintaan (asiakirjat nro 33.126/12145—12342). Näissä yleissopimuksissa ja sopimuksissa Italcementi, Unicem ja Cementir sitoutuivat yhteisvastuullisesti tyydyttämään Calcestruzzi-konsernin sementintarpeen kokonaisuudessaan ja myöntämään niissä mainitut hinnanalennukset; Calcestruzzi puolestaan sitoutui kohdistamaan puolet hinnanalennuksista neljän sopimuskumppanin yhteiselle tytäryhtiölle, jonka piti investoida summat käyttövalmista betonia tuottaviin yhtiöihin tai niihin liittyviin toimintoihin ja tyydyttää vähintään 80 prosenttia sementintarpeestaan Italcementin, Unicemin ja Cementirin tai niiden ilmoittamien yhtiöiden kautta; nämä kolme sementintuottajaa varasivat itselleen irtisanomisoikeuden, mikäli Calcestruzzin sementtiostot niiltä alittaisivat 95 prosenttia ostajan tarpeista."

3346 Komissio viittaa tämän jälkeen (27 perustelukappaleen 7—10 kohta) useisiin telekseihin, joita yhtäältä Calcestruzzi ja Titan sekä toisaalta Italcementi ja Titan lähettivät toisilleen toukokesäkuussa 1987. Komission mukaan nämä teleksit osoittavat, että kyseisten kolmen italialaisen sementintuottajan kanssa tekemänsä sopimuksen jälkeen Calcestruzzi ei enää noudattanut Titanin kanssa huhtikuussa 1986 tekemäänsä sopimusta. Ne osoittavat sen mielestä niinikään sen, että italialaiset sementintuottajat Italcementi, Unicem ja Cementir sekä Titan pitivät kokouksia ratkaisun löytämiseksi tähän sopimuksen täytäntöönpanematta jättämiseen liittyviin ongelmiin.

3347 Komissio päättelee 55 perustelukappaleen 2 kohdassa lopuksi seuraavaa:

"Kyseiset 3. ja 15.4.1987 allekirjoitetut sopimukset ja yleissopimukset (ks. edellä 27 perustelukappaleen 6 kohta) merkitsivät Italcementin, Unicemin ja Cementirin välisen 85 artiklan

1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen täytäntöönpanoa ja näin ollen kilpailusääntöjen rikkomista allekirjoittamispäivästä lähtien kyseisten sopimusten ja yleissopimusten keston ajan eli 3.4.1992 saakka. Kuten 11.2.1987 ja 15.3.1987 laadituista pöytäkirjoista ilmenee, kyseisen sopimuksen tarkoituksena oli estää se, että Calcestruzzi toisi 1,5 miljoonaa tonnia sementtiä Kreikasta noin kymmeneen satamaan, mikä olisi ollut hintojen kannalta katastrofaalista (ks. edellä 27 perustelukappaleen 5 kohta)."

3348 Unicem, Italcementi ja Cementir esittävät lähinnä yhdeksän väitettä, joilla ne pyrkivät kiistämään kilpailusääntöjen rikkomisen, johon niiden katsotaan osallistuneen.

3349 Ne ensinnäkin kiistävät, että Calcestruzzin kanssa huhtikuussa 1987 allekirjoitetuilla yleissopimuksilla olisi tavoiteltu kilpailunvastaisia päämääriä.

3350 Unicem väittää, etteivät nämä yleissopimukset liity millään tavoin ETF:ään. Paras todiste siitä on se, että se toimi kyseisten yleissopimusten yhteydessä täysin itsenäisesti suhteessa kaikkiin Italian ulkopuolisiin tuottajiin nähden. Se lisää, että kyseisillä yleissopimuksilla oli lainmukainen tavoite. Italian sementintuottajien ja Calcestruzzin väliset suhteet selittyvät kaupallisilla syillä, joilla ei ollut mitään tekemistä kansainvälisen yhteistoiminnan kanssa. Calcestruzzi, joka oli tärkein italialainen asiakas sementtimarkkinoilla, käytti merkittävää ostovoimaa. Huhtikuun 1987 yleissopimukset pitää nähdä siten, että Calcestruzzin pitkän aikavälin tavoite saada 15 prosentin alennus kaikista sementinostoistaan Italiassa toteutui. Italcementin, Cementirin ja Unicemin tekemät hintamyönnytykset olivat sääntöjenmukaiseen kilpailuun kuuluva reaktio. Kyseisten kolmen italialaistuottajan tekemästä tarjouksesta koitui Calcestruzzille lisäksi useita etuja sen Titanin kanssa huhtikuussa 1986 tekemään sopimukseen nähden: palvelun laatu, tavarantoimittajien maantieteellinen läheisyys, alhaisemmat toimituskustannukset, joustavampi sopimuksen täytäntöönpano, mahdollisuus saada italialaisilta tavarantoimittajilta teknistä ja kaupallista apua. Toimitussopimukset allekirjoittivat Italcementi, Cementir ja se yhdessä, koska Calcestruzzin tavarantoimitustarpeet olivat niin merkittävät, että yksi tuottaja ei olisi kyennyt selviytymään niistä yksin.

3351 Italcementi väittää niinikään, että edellä mainitut yleissopimukset olivat italialaistuottajien kilpailuhenkinen reaktio siihen, että niiden markkinoille tuotiin sementtiä Kreikasta. Sen mukaan kartellin tavoitteen määritelmän pitäisi käsittää sen tarkoitus ja sillä tavoiteltu päämäärä, jotka olisi yksilöitävä objektiivisesti sen taloudellisen asiayhteyden valossa, jossa kyseisen kartellin on tarkoitus toimia, eikä osapuolten subjektiivista aikomusta. Tässä tapauksessa komissio ei ole näyttänyt toteen tällaisen kilpailua rajoittavan tavoitteen olemassaoloa.

3352 Cementir väittää tehneensä Italcementin ja Unicemin kanssa aloitteen Calcestruzzin kanssa käytävistä neuvotteluista, jotta ne olisivat voineet yksilöidä, mikä olisi paras tapa organisoida

niiden keskinäiset liikesuhteet. Se korostaa näihin neuvotteluihin liittynyttä kaupallista intressiä, koska Calcestruzzin vuosittainen kysyntä oli noin 2 200 000 tonnia sementtiä. Tässä tilanteessa perustettiin Italcementin, Unicemin ja Cementirin italialainen tytäryhtiö SIPAC. Tämän yhtiön tavoitteena ei siis ollut estää niiden sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanoa, joita Calcestruzzilla oli Titania kohtaan. Cementir katsoo, että sen käyttäytyminen tässä asiassa voi selittyä muutenkin kuin lainvastaisella yhteistoiminnalla eli sen halulla tehdä kannattava sopimus. Sen menettelytapaa voidaan sen mielestä verrata niiden useiden muiden italialaistuottajien menettelytapaan, jotka osallistuivat Calcestruzzin kanssa tehtyihin hankintasopimuksiin mutta joille ei kuitenkaan määrätty seuraamuksia kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

3353 On korostettava, ettei yksikään edellä mainituista kolmesta kantajasta kiistä sitä, että huhtikuussa 1987 tehtiin yleissopimuksia Calcestruzzin kanssa ja että niiden tavoitteena oli "[Italian] sementintuottajien ja Ferruzzin välinen sopimus", josta kerrottiin 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/4912) ja 17.3.1987 pidetyssä työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" kokouksessa (sama kohta; asiakirja nro 33.126/4860).

3354 Ensimmäisessä näistä kahdesta kokouksesta italialaisedustaja ilmoitti, että tämän sopimuksen ansiosta kyettiin "välttämään se, että [Ferruzzi-konserni] olisi tuonut 1,5 [miljoonaa tonnia] noin kymmeneen satamaan, mikä olisi ollut hintojen kannalta katastrofaalista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/4912). Se lisäsi vielä seuraavaa: "Ferruzzi saa vastineeksi hyväntahtoisuudestaan sievoisen summan eli 15 miljoonaa USD vuodessa viiden [sopimus]vuoden ajan [ja sen] on käytettävä osa summasta BPE [käyttövalmis betoni]-yhtiöiden ostamiseen tai BPE-yhtiöiden osakkuuksien ostamiseen sivustojen turvaamiseksi."

3355 Kyseiset kolme kantajaa eivät kiistä myöskään sitä, että italialaisten sementintuottajien ja Calcestruzzin välinen sopimus, josta on kyse komission kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 7 ja 10 kohdassa tarkoittamissa telekseissä, on huhtikuussa 1987 allekirjoitettuja yleissopimuksia koskeva sopimus. Kyseisen teleksin mukaan mainittu sopimus johti Calcestruzzin ja Titanin välillä sovittujen sementintoimitusten keskeyttämiseen.

3356 Näiden asiakirjojen perusteella komissio menetteli perustellusti katsoessaan, että huhtikuussa 1987 osapuolten Italcementi, Unicem ja Cementir sekä Calcestruzzi välillä allekirjoitetuilla yleissopimuksilla pantiin täytäntöön Italcementin, Unicemin ja Cementirin välinen sopimus, jolla pyrittiin estämään kilpailunvastaisessa hengessä se, että Calcestruzzi toisi sementtiä Kreikasta. Komissio saattoi siis perustellusti todeta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa kyseisen sopimuksen olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen.

3357 Sen Cementirin korostaman seikan perusteella, että kanteen kohteena olevaa päätöstä ei ole osoitettu muille italialaisille sementintuottajille, jotka olivat osallistuneet Calcestruzzin kanssa

tehtyihin yleissopimuksiin, ei voida sivuuttaa edellä 3353—3356 kohdassa esitettyä selvitystä, jonka mukaan komissio on menetellyt perustellusti todetessaan näitä yleissopimuksia koskeneella sopimuksella tavoitellun päämäärän kilpailunvastaisuuden, eikä myöskään Cementirin, joka myöntää osallistuneensa kyseisiin yleissopimuksiin, vastuuta tästä kilpailunvastaisesta sopimuksesta.

3358 Italcementi väittää toiseksi, että kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 7—11 kohdassa kuvatuilla Italian sementintuottajien ja Titanin välisillä tapaamisilla pyrittiin yksinomaan välttämään tuolloin Italian markkinoilla vallinneiden jännitteiden lisääntyminen osoittamalla Calcestruzzin kanssa tehtyjen uusien toimitussopimusten lainmukaisuus. Italialaistuottajat osallistuivat näihin tapaamisiin ilman pienintäkään aikomusta päästä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisiin tuloksiin.

3359 Cementir väittää omasta puolestaan, että Luxemburgissa 27.5.1987 italialaistuottajien ja Titanin kesken pidetty kokous, johon viitataan kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 9—11 kohdassa, kuului yrityksiin ratkaista riitatilanne, joka oli syntynyt Italcementin, Unicemin ja Cementirin sekä Calcestruzzin aloittamista liikeneuvotteluista, ja sen ainoana tarkoituksena oli välttää se, että tämä riitatilanne haittaisi Calcestruzzin Titanin kanssa tekemän toimitussopimuksen asianmukaista noudattamista. Se lisää osallistuneensa tähän kokoukseen Calcestruzzin pyynnöstä.

3360 Kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 7—10 kohdassa mainituista asiakirjoista (asiakirjat nro 33.126/19205, 19204, 10201 ja 19218) ilmenee kuitenkin, että Italcementi, Unicem ja Cementir sekä Titan kokoontuivat Luxemburgissa toukokuun 1987 lopussa tarkoituksenaan muun muassa löytää ratkaisu ongelmiin, jotka liittyivät Calcestruzzin ja Titanin välillä "tuolloin [huhtikuussa 1986] tehdyn sopimuksen mukaisten toimitusten keskeyttämiseen", joka "johtui Italian suurimpien sementintuottajien (Italcementi — Unicem — Cementir) kanssa tehdystä sopimuksesta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/19218).

3361 Italcementin ja Cementirin väitteiden perusteella ei missään tapauksessa voida sivuuttaa 11.2.1987 pidetystä ETF:n kokouksesta laaditun muistion (ks. edellä 3354 kohta) otetta, jonka perusteella komissio on perustellusti päätellyt, että kyseiset kolme italialaista sementintuottajaa, Italcementi, Unicem ja Cementir olivat Calcestruzzin kanssa huhtikuussa 1987 allekirjoitettuihin yleissopimuksiin liittyvällä sopimuksella pyrkineet estämään sen, että Ferruzzikonserni toisi 1,5 miljoonaa tonnia sementtiä Kreikasta noin kymmeneen satamaan, mikä olisi ollut hintojen kannalta katastrofaalista (ks. edellä 27 perustelukappaleen 5 kohta).

3362 Italcementi korostaa kolmanneksi, että Kreikasta tuotiin tuolloin Italiaan sementtiä todelliset kustannukset alittavaan hintaan, millä loukattiin lojaalisuutta, jonka on vallittava yhteisön sisäisessä kaupassa. Cementir puolestaan väittää, että kreikkalaistuottajat veivät saamiensa

merkittävien valtiontukien ansiosta vuoden 1985 loppupuolelta lähtien valtavia määriä sementtiä ja klinkkeriä muun muassa Italiaan.

3363 Nämä väitteet on kuitenkin hylättävä edellä 2557 ja 2558 kohdassa mainituista syistä.

3364 Unicem, Italcementi ja Cementir väittävät neljänneksi, etteivät huhtikuussa 1987 tehdyt yleissopimukset estäneet Calcestruzzia täyttämästä sopimusvelvoitteitaan Titania kohtaan. Calcestruzzin ja Titanin välillä huhtikuussa 1986 tehdyssä sopimuksessa sovitut toimitukset olivat koskeneet ensimmäisen vuoden osalta ainoastaan 75 000 tonnia eli määrää, joka oli selvästi alempi kuin Calcestruzzin todelliset tarpeet, jotka olivat arviolta noin 2 200 000 tonnia vuodessa. Seuraaville vuosille ei ollut sovittu minkäänlaisesta vähimmäisostovelvoitteesta. Titanin toimitukset eivät myöskään vastanneet samoja laatuvaatimuksia kuin italialainen sementti.

3365 Italcementi lisää, että samaan aikaan Calcestruzzin jugoslavialaisten sementintuottajien kanssa tekemää toimitussopimusta noudatettiin täydellisesti. Lauseketta, jonka perusteella italialaistuottajilla oli oikeus purkaa sopimus, mikäli Calcestruzzi ei kattaisi 95 prosenttia tarpeistaan niiden tuotannolla, ei koskaan sovellettu. Calcestruzzi oli siis purkanut toimitussopimuksensa Titanin kanssa täysin itsenäisesti taloudellisista syistä ja käyttänyt kreikkalaistuottajan tarjoamia ehtoja hyväkseen neuvotellessaan sopimuksista tavanomaisten tavarantoimittajiensa kanssa. Se vaatii tämän vuoksi mahdollisuutta tutustua niihin komission asiakirja-aineiston asiakirjoihin, jotka koskevat Calcestruzzin hallinnollisessa menettelyssä esittämiä selityksiä syistä, joiden vuoksi se purki Titanin kanssa tekemänsä sopimuksen.

3366 Unicem korostaa vielä, että Calcestruzzin kolmelle italialaiselle sementintuottajalle antama sitoumus koski 80:aa prosenttia sen hankintatarpeesta. Sen tarve oli arviolta 2 200 000 tonnia vuodessa, joten Calcestruzzilla oli vielä 400 000 tonnia tuontitarvetta, eli 325 000 tonnia enemmän kuin Titanin toimittamat määrät. Väite, jonka Calcestruzzi esitti 13.5.1987 Titanille lähettämässään teleksissä ja jonka mukaan se ei voinut "tuoda sementtiä Italiaan jo allekirjoitetun hankintasopimuksen mukaisesti sen sopimuksen vuoksi [jonka se oli] tehnyt italialaisten sementintuottajien kanssa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirja nro 33.126/19205), oli siis virheellinen. Calcestruzzi oli vain katsonut edullisemmaksi tehdä hankintansa italialaistuottajilta kuin kreikkalaistuottajilta.

3367 On kuitenkin todettava, ettei kantajien väitteiden perusteella voida sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5—10 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joista ilmenee, että Calcestruzzi ei keskeyttänyt Titanin kanssa huhtikuussa 1986 allekirjoittamansa sopimuksen mukaisia toimituksia kaupallisten syiden saneleman itsenäisen päätöksen perusteella vaan Italcementin, Unicemin ja Cementirin kanssa huhtikuussa 1987 tehdyn sopimuksen vuoksi ja että nämä olivat kilpailunvastaisen tavoitteensa mukaisesti sitoutuneet suorittamaan

Ferruzzille 15 miljoonaa USD:tä vuodessa viiden vuoden ajan tästä sopimuksesta korvauksena sen tässä tilanteessa osoittamasta hyväntahtoisuudesta.

3368 Italcementin vaatimus, jonka mukaan sen pitäisi saada tutustua tiettyihin komission asiakirja-aineiston asiakirjoihin (ks. edellä 3365 kohta), hyväksyttiin edellä 164 ja 168 kohdassa tarkoitettujen prosessinjohtotoimien yhteydessä). Niiden perusteella Italcementillä oli näet tilaisuus tutustua liikesalaisuuksien suojaamiseen liittynein rajoituksin komission asiakirja-aineiston asiakirjoihin, joihin sisältyivät selitykset, joita Calcestruzzi oli esittänyt perustellakseen Titanin kanssa huhtikuussa 1986 tekemänsä sopimuksen purkamisen.

3369 Italcementi väittää viidenneksi sen, että Calcestruzzi teki toimitussopimuksia Unicemin, Cementirin ja Italcementin kanssa, tapahtuneen Calcestruzzin itsensä vaatimuksesta, sillä se oli halunnut varmistaa jatkuvan tavaransaannin. Sopimusten tekemistä Calcestruzzin kanssa ei siis voida pitää Italian sementintuottajien ennalta tekemän sopimuksen täytäntöönpanona.

3370 Italcementin väitteen perusteella ei kuitenkaan voida sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5 ja 6 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden perusteella komissio on todennut, että huhtikuussa 1987 osapuolten Italcementi, Unicem ja Cementir sekä Calcestruzzi välillä tehtyjen yleissopimusten perustana oli "[Italian] sementintuottajien ja Ferruzzin välinen sopimus", josta Italcementi oli itse kertonut 11.2.1987 pidetyssä ETF:n kokouksessa (ks. kyseisestä kokouksesta käsin laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/4912). Tällä sopimuksella italialaiset sementintuottajat pyrkivät Italcementin itsensä kyseisessä kokouksessa esittämien lausumien mukaan estämään sen, että Ferruzzi-konserni toisi sementtiä, mitä pidettiin hintojen kannalta katastrofaalisena. Komissio menetteli siis perustellusti todetessaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 55 perustelukappaleen 2 kohta), että "kyseiset 3. ja 15.4.1987 allekirjoitetut sopimukset ja yleissopimukset [— —] merkitsivät Italcementin, Unicemin ja Cementirin välisen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen täytäntöönpanoa [— —]".

3371 Unicem, Italcementi ja Cementir väittävät kuudenneksi tilastotietoihin nojautuen, ettei Calcestruzzin kanssa huhtikuussa 1987 tehdyillä sopimuksilla ollut mitään kilpailua rajoittavia vaikutuksia. Nämä sopimukset eivät estäneet Titania jatkamasta vientiä Italiaan. Kreikkalaistuottajat olivat jopa hieman lisänneet toimintaansa Italian markkinoilla huolimatta kuljetuskustannuksiin liittyneestä merkittävästä haitasta. Unicem täsmentää, että Calcestruzzi edelleenkin etsi uusia tuontimahdollisuuksia tyydyttääkseen sementintarpeensa, muun muassa hankkimalla Kreikasta sementtitehtaan.

3372 Kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 4—11 kohdassa mainituista asiakirjoista ilmenee kuitenkin, että edellä mainittuihin huhtikuussa 1987 tehtyihin yleissopimuksiin liittynyt sopimus sai Calcestruzzin keskeyttämään sementintoimitukset, joista se oli sopinut huhtikuussa 1986 Titanin kanssa, jolloin kyettiin välttämään se, että 1,5 miljoonaa

tonnia sementtiä olisi tuotu maahan, mikä olisi ollut hintojen kannalta katastrofaalista. Kyseinen sopimus on siis rajoittanut kilpailua.

3373 Komissio on ottanut kyseisen sopimuksen joka tapauksessa huomioon vain sen kilpailunvastaisen tavoitteen vuoksi, joka on näytetty toteen (ks. edellä 3353—3356 kohta). Jo yksin tämän näytön perusteella kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa on voitu todeta, että kyseinen sopimus oli perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen (ks. vastaavasti edellä 837 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3374 Italcementi korostaa seitsemänneksi sitä, että Calcestruzzin tarpeet vastasivat vain kuutta prosenttia Italian sementintuotannosta. Koska huhtikuussa 1987 tehdyt sopimukset koskivat 80:aa prosenttia sen tarpeista, niissä oli kyseessä hädin tuskin viisi prosenttia Italian sementinkysynnästä. Näiden tietojen perusteella pitäisi suhteuttaa merkittävästi sitä, mikä vaikutus kyseisten sopimusten tekemisellä todellisuudessa on esteenä Kreikasta peräisin olevan sementin pääsylle Italian markkinoille.

3375 Cementir arvioi Calcestruzzin kysynnän vastaavan viittä prosenttia Italian markkinoiden kokonaiskysynnästä. Italialaistuottajien ja Calcestruzzin tekemien sopimusten mahdolliset rajoittavat vaikutukset eivät siis olleet koskeneet 95:ää prosenttia Italian markkinoista.

3376 Tältä osin on todettava, että kun perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kielletään yritysten väliset yhteisjärjestelyt, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua tai joista seuraa kilpailun rajoittuminen ja jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, siinä ei edellytetä sitä, että pitäisi näyttää toteen kyseisen yhteisjärjestelyn tosiasiallisesti vaikuttaneen tuntuvasti kauppaan, ja useimmissa tapauksissa tällaisen näytön esittäminen olisikin vaikeaa. Siinä edellytetään näytettäväksi toteen, että kyseinen yhteisjärjestely oli omiaan vaikuttamaan tällä tavoin. Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttamista koskeva edellytys siis täyttyy, jos todetun kartellin voidaan oikeudellisten ja tosiseikkojen kokonaisuuden perusteella riittävällä todennäköisyydellä katsoa olevan sellainen, että se saattaa tosiasiallisesti tai mahdollisesti vaikuttaa suoraan tai välillisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (ks. edellä 1986 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3377 Tässä tapauksessa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun sopimukseen osallistui "[kolme] Italian suurinta sementintuottajaa (Italcementi — Unicem — Cementir)" (ks. Calcestruzzin 2.6.1987 päivätty teleksi Titanille; kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/19218). Sillä pyrittiin siihen, että Calcestruzzi, joka oli Italian suurin käyttövalmiin betonin tuottaja (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 2 kohta), luopuisi tuomasta maahan 1,5 miljoonaa tonnia sementtiä, koska se olisi aiheuttanut hintojen romahtamisen.

3378 Tästä syystä komissio saattoi perustellusti katsoa (57 perustelukappale), että kyseinen sopimus oli omiaan vaikuttamaan tuntuvasti yhteisön kilpailuolosuhteisiin ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

3379 Italcementi väittää kahdeksanneksi, ettei Calcestruzzin italialaistuottajien kanssa tekemiä sopimuksia tarvinnut ilmoittaa asetuksen N:o 17 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti, koska ne täyttivät kyseisen asetuksen 4 artiklan 2 kohdan 1 alakohdassa asetetut edellytykset. Näin ollen komissio ei olisi saanut määrätä Italcementille sakkoa selvittämättä viran puolesta, täyttyivätkö perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdassa poikkeusluvan myöntämiselle asetetut edellytykset. Italcementi viittaa tältä osin asiaan 43/69, Bilger, tuomio 18.3.1970 (Kok. 1970, s. 127, 5 ja 6 kohta), asiaan 63/75, Fonderies Roubaix, tuomio 3.2.1976 (Kok. 1976, s. 111, 7 ja 8 kohta) ja edellä 1088 kohdassa mainittuun asiaan Stichting Sigarettenindustrie ym. vastaan komissio, tuomion 75 kohta.

3380 On muistutettava, että asetuksen N:o 17 4 artiklan 1 kohdan mukaan sopimukset, jotka on tehty kyseisen asetuksen tultua voimaan ja joiden osalta osapuolet haluavat vedota perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan määräyksiin, on ilmoitettava komissiolle, sillä muussa tapauksessa viimeksi mainitun määräyksen soveltamisesta ei voida tehdä päätöstä. Saman asetuksen 4 artiklan 2 kohdan 1 kohdassa vapautetaan kuitenkin ilmoitusvelvollisuudesta sopimukset, joissa osapuolina on ainoastaan yhdestä jäsenvaltiosta olevia yrityksiä ja jotka eivät koske jäsenvaltioiden välistä tuontia eivätkä vientiä.

3381 Ilmoitusvelvollisuudesta vapautumiselle asetetut kaksi edellystä ovat päällekkäisiä. Jos toinen niistä ei täyty, perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohtaa ei voida soveltaa sopimukseen, ellei sitä ole ilmoitettu kyseisen asetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti (ks. edellä 1320 kohdassa mainittu asia IAZ ym. v. komissio, tuomion 33 kohta).

3382 Toista edellytystä on lisäksi tulkittava asetuksen N:o 17 4 artiklan rakenteen ja sillä tavoiteltujen hallinnon yksinkertaistamisen päämäärien valossa, kun sen mukaan yrityksiä ei velvoiteta ilmoittamaan sopimuksia, jotka siitäkin huolimatta, että ne saattavat kuulua perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, vaikuttavat yleisesti niihin liittyvien erityispiirteiden vuoksi vähemmän haitallisilta kyseisen määräyksen tavoitteiden kannalta (edellä 3379 kohdassa mainittu asia Fonderies Roubaix, tuomion 6 kohta ja edellä 1320 kohdassa mainittu asia IAZ ym. v. komissio, tuomion 34 kohta).

3383 Tässä tapauksessa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa todettu sopimus ei täytä jälkimmäistä edellytystä. Sillä pyrittiin (ks. edellä 3353—3356 kohta) estämään se, että Calcestruzzi, joka on Italian suurin käyttövalmiin betonin tuottaja, olisi tuonut 1,5 miljoonaa tonnia sementtiä ja että hinnat olisivat tämän tuonnin vuoksi romahtaneet. Se koski siis siinä määrin tuontia, ettei sen haittoja voida pitää vähäisinä.

3384 Tästä syystä asetuksen N:o 17 4 artiklan 2 kohdan ilmoitusvelvollisuudesta vapauttaminen ei voinut koskea sitä. Koska sitä ei ollut ilmoitettu, sille ei voitu tästä syystä myöntää perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta.

3385 Cementir korostaa yhdeksänneksi sitä, että Italian kilpailuviranomainen, jolle komissio oli ilmoittanut päätöksestään olla jatkamatta kansallisten kartellien käsittelyä, ryhtyi tutkimuksiin kyseisissä italialaisyrityksissä ja osoitti niille väitetiedoksiannon. Se väittää, että komissio on ottaessaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon Calcestruzzin kanssa tehtyjä sopimuksia koskevan väitteen loukannut periaatetta, jonka mukaan samojen tosiseikkojen perusteella ei voida määrätä kahdesti seuraamuksia kansallisella ja yhteisön tasolla.

3386 Tämä väite on hylättävä. Kuten komissio on korostanut perustellusti asiassa T-87/95 antamassaan vastauskirjelmässä, Italian kilpailuviranomaisen päätös koski Calcestruzzin ja Italian sementintuottajien allekirjoittamia hankintasopimuksia ja yhteistoimintaa koskevia yleissopimuksia (SIPAC-sopimukset) sellaisinaan [Italian kilpailu- ja markkina-asioista vastaavan viranomaisen 6.3.1996 tekemä päätös nro 3671 (I.123), Bollettino 25.3.1996, s. 7—47]. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetaan puolestaan sopimusta, jonka kolme italialaista tuottajaa saivat aikaan näistä sopimuksista ja näistä yleissopimuksista, koska tällä sopimuksella pyrittiin estämään se, että Calcestruzzi toisi sementtiä Kreikasta.

2. Oikeus tutustua asiakirjoihin

3387 Italcementi ja Cementir esittävät useita huomautuksia, jotka perustuvat asiakirjoihin, joihin ne saivat tutustua edellä 164 ja 168 kohdassa tarkoitettujen prosessinjohtotoimien perusteella. Ne pyrkivät osoittamaan, että koska komissio on antanut niille vain rajoitetut oikeudet tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistoonsa hallinnollisen menettelyn aikana, se on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen niiden osalta siltä osin kuin niillä ei ole ollut tilaisuutta tutustua niiden puolesta puhuviin asiakirjoihin.

3388 Italcementi siteeraa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan Heraclesin hallituksen 23.7.1986 pitämästä kokouksesta laaditun pöytäkirjan (asiakirja nro 33.126/19880) seuraavaa otetta: "tämä sopimus [30.4.1986 päivätty Calcestruzzi-Titan-sopimus] [— —] ei sisällä yksinoikeuslauseketta, koska italialaiset ovat sitoutuneet [ostamaan] 70-500 000 tonnia vuodessa, minkä perusteella ne voivat hankkia tavaraa miltä tahansa muulta tuottajalta". Se arvioi, että tämä asiakirja olisi ollut sille hyödyllinen hallinnollisessa menettelyssä, jotta se olisi voinut korostaa sen yhteyden keinotekoisuutta, jonka komissio oli luonut ensin väitetiedoksiannossa ja tämän jälkeen kanteen kohteena olevassa päätöksessä huhtikuussa 1987 tapahtuneen Calcestruzzin ja kyseisten kolmen italialaisen sementintuottajan Italcementin, Unicemin ja Cementirin välisten viisivuotisten hankintasopimusten allekirjoittamisen ja halun estää se, että Calcestruzzi toisi Kreikasta sementtiä, välille.

3389 Italcementi vetoaa 26.11.1997 päivätyissä huomatuksissaan useisiin sopimuksiin, jotka koskivat sementti- ja klinkkeritoimituksia Kreikasta italialaisille asiakkaille, sekä Titanin vuoden 1989 taseeseen [asiakirjat nro 33.126/20140—20147, 20148—20156, 20157—20167 ja 19433 (s. 22 et 23)]. Nämä asiakirjat osoittavat sen mielestä, että siinä vaiheessa kun kyseiset kolme italialaista sementintuottajaa tekivät toimitussopimukset Calcestruzzin kanssa, tuonti Kreikasta ja erityisesti Titanin taholta Italian markkinoille oli erittäin voimakasta. Ne ovat näin ollen ristiriidassa komission väitteiden kanssa, joiden mukaan Italian markkinat oli suljettu kreikkalaisilta sementintuottajilta. Ne osoittavat sen mielestä lisäksi sen, että näiden sopimusten ja ETF:n Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan toteuttamien toimenpiteiden välillä ei ollut minkäänlaista yhteyttä.

3390 Cementir puolestaan väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan Heraclesin hallituksen 23.7.1986 pidetystä kokouksesta laaditusta pöytäkirjasta (asiakirjat nro 33.126/19878—19880) ilmenevän ensinnäkin, että kreikkalaistuottajat ovat tehneet yhteisiä toimitussopimuksia Italiassa, ja lisäksi, että Calcestruzzin huhtikuussa 1986 Titanin kanssa tekemä sopimus ei estänyt muita kreikkalaistuottajia viemästä sementtiä Italiaan. Kyseinen asiakirja vahvistaa myös Cementirin väitteen paikkansapitävyyden, sillä Cementir on aina väittänyt, että se pyrki päätöksellään tehdä sopimuksia Calcestruzzille tehtävistä yhteistoimituksista yksinomaan suojaamaan omia kaupallisia etujaan, mikä ei olisi muulla tavoin onnistunut, eli estämään tärkeän paikallisen asiakkaan menetyksen, ja että näiden sopimusten perustana olivat Italian sementti- ja betonimarkkinoiden erityiset olosuhteet. Cementir esittää vielä useita asiakirjoja (asiakirjat nro 33.126/2945—2951, 2934, 2935, 3065—3068 ja 2954—2966), jotka sen mukaan osoittavat, että eri italialaistuottajat olivat tuolloin ryhtyneet toimenpiteisiin, joilla ne pyrkivät suojelemaan markkinoitaan Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan, eivätkä nämä toimenpiteet liittyneet millään tavoin Cembureau-sopimukseen. Näistä asiakirjoista ilmenee lisäksi Cementirin vähäinen merkitys paikallisissa toimenpiteissä.

3391 Cementir nojautuu 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan useisiin asiakirjoihin, jotka sen mukaan osoittavat, että Kreikasta peräisin oleva vienti, jota tuettiin keinotekoisesti merkittävillä valtiontuilla, jotka komissio perusteettomasti salli, sekä kreikkalaistuottajien keskenään jo kauan aikaisemmin tekemillä vientiyhteistyötä koskeneilla sopimuksilla (asiakirjat nro 33.126/19369—19377, 19387, 19389 ja 19412), oli erityisen runsasta koko kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona ja jopa kasvoi vuodesta 1987 lähtien (asiakirjat nro 33.126/20275—20282, 20294, 19889, 19781, 20124—20137, 20140—20156, 19433, 20001, 19401 ja 19410). Kaikki nämä asiakirjat, jotka kuvaavat Kreikasta Italian markkinoille suuntautuneen viennin voimakkuutta, ovat ristiriidassa sen komission väitteen kanssa, jonka mukaan olisi ollut olemassa eurooppalainen sopimus kotimarkkinoiden rauhoittamisesta. Ne osoittavat sen mielestä joka tapauksessa sen, että kyseinen sopimus ei vaikuttanut Italiassa, mikä komission olisi pitänyt ottaa huomioon ainakin sakkoja määrätessään. Ne vahvistavat myös Cementirin väitteen, jonka mukaan sen osallistuminen Calcestruzzin kanssa tehtyihin sopimuksiin oli perustunut puhtaasti kaupallisiin näkökohtiin eivätkä nämä sopimukset olleet haitanneet millään tavoin Italian ja Kreikan välistä sementtikauppaa.

3392 On kuitenkin todettava, että niiden huomautusten perusteella, joita Italcementi ja Cementir olisivat voineet esittää mainitsemiinsa asiakirjoihin nojautuen hallinnollisessa menettelyssä, ei

olisi voitu sivuuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 5—10 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joiden nojalla komissio on perustellusti todennut, että Calcestruzzin ja kolmen italialaisen sementintuottajan Italcementin, Unicemin ja Cementirin huhtikuussa 1987 allekirjoittamat yleissopimukset merkitsivät sitä, että viimeksi mainittujen välinen sopimus, jolla pyrittiin estämään se, että Calcestruzzi toisi sementtiä Kreikasta, mitä pidettiin hintojen kannalta katastrofaalisena, pantiin täytäntöön.

3393 Lisäksi on korostettava, että komissio ottaa kanteen kohteena olevan päätöksen 55 perustelukappaleen 3 kohdassa kantaa väitteeseen, jonka italialaistuottajat esittivät hallinnollisessa menettelyssä ja jonka mukaan "sementintuonti Kreikasta Italiaan on kasvanut vuosi vuodelta, eikä sopimus ole vaikuttanut tuontiin, joten kilpailua ei ole rajoitettu".

3394 Lopuksi on täsmennettävä Cementirille, että komissio on ymmärtänyt hallinnollisessa menettelyssä hyvin taloudellisen asiayhteyden, joka edelsi Länsi-Euroopan sementintuottajien reaktioita, muun muassa Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteitä, Kreikasta peräisin olevaa tuontia kohtaan (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 2 kohta ja alaviite nro 113 sekä 53 perustelukappaleen 8 kohta).

3395 Tästä seuraa, etteivät Italcementin ja Cementirin huomautukset olisi mitenkään voineet vaikuttaa siten, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty erilaiseen tulokseen. Italcementi ja Cementir eivät siis ole näyttäneet tältä osin toteen, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

3396 Edellä (3343—3395 kohta) esitetyn perusteella komissio on perustellusti todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa, että Italcementi, Unicem ja Cementir ovat rikkoneet 3.4.1987 ja 3.4.1992 välisenä aikana perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla sopimukseen, joka liittyi 3.4. ja 15.4.1987 allekirjoitettuihin yleissopimuksiin tavoitteenaan estää se, että Calcestruzzi toisi maahan kreikkalaista sementtiä.

Toimenpiteet,joilla pyrittiin ohjaamaan kreikkalainen ylituotanto muualle ja hillitsemään sementintuontia Kreikasta jäsenvaltioihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohta)

3397 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdassa useita kilpailusääntöjen rikkomisia, jotka liittyvät toimenpiteisiin, joilla pyrittiin "ohjaamaan kreikkalainen ylituotanto muualle ja hillitsemään kreikkalaisen sementin tuontia jäsenvaltioihin":

— Blue Circlen, Castlen ja Rugbyn välinen yhdenmukaistettu menettelytapa, jonka tavoitteena oli estää ja/tai vähentää kreikkalaisen sementin tuontia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan (4 artiklan 4 kohdan a alakohta);

— Blue Circlen ja Titanin välinen sopimus, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Yhdysvaltoihin ja Nigeriaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille (4 artiklan 4 kohdan b alakohta);

— Holderbankin ja Titanin välinen sopimus, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Yhdysvaltoihin ja Afrikkaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille (4 artiklan 4 kohdan c alakohta);

— Holderbankin ja Heraclesin välinen sopimus, jonka tavoitteena oli estää Heraclesia myymästä sementtiä suoraan Euroopan markkinoille ja ohjata Heraclesin tuottama sementti ja klinkkeri muille markkinoille (4 artiklan 4 kohdan d alakohta);

— Lafargen ja Titanin välinen sopimus, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama klinkkeri Kanadaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille (4 artiklan 4 kohdan e alakohta);

— Lafargen ja Heraclesin välinen sopimus, jonka tavoitteena oli ohjata Heraclesin tuottama sementti ja klinkkeri Euroopan ulkopuolelle ja estää Heraclesia myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille (4 artiklan 4 kohdan f alakohta);

— CBR:n, Heraclesin ja Titanin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla pyrittiin estämään kyseisiä kahta kreikkalaista tuottajaa myymästä suoraan Euroopan markkinoille (4 artiklan 4 kohdan g alakohta);

— Akerin, Eurocin ja Titanin välinen sopimus, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Afrikkaan, Yhdysvaltoihin ja Bahama-saarille ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille (4 artiklan 4 kohdan h alakohta).

3398 Ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tämän määräyksen lainmukaisuuden tutkimista on korostettava, että Dyckerhoff (T-35/95), Ciments français (T-39/95) ja Halkis (T-104/95) kiistävät osallistuneensa ETF:n piirissä suostuttelutoimenpiteisiin, jotka koskivat sementin ja klinkkerin ostoa Kreikasta.

3399 Kyseisten kolmen yrityksen ei kuitenkaan ole katsottu osallistuneen yhteenkään kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdassa todetuista kilpailusääntöjen rikkomisista. Niiden väite on siis suoralta kädeltä hylättävä.

3400 On lisäksi korostettava, että Titan (T-64/95) vetoaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, jotka se on esittänyt 2.10.1996 määrätyn, oikeutta tutustua asiakirja-aineistoon koskevan prosessinjohtotoimen perusteella (ks. edellä 164 kohta), useisiin Italiaa koskevan asiakirja-aineiston asiakirjoihin, joiden avulla se olisi omien sanojensa mukaan kyennyt osoittamaan, ettei ollut olemassa italialais- ja kreikkalaistuottajien välisiä sopimuksia tai kartelleja, joilla olisi pyritty ohjaamaan Kreikan ylituotanto pois Euroopan markkinoilta ja/tai estämään kreikkalaistuottajien vienti näille markkinoille, erityisesti Italian markkinoille.

3401 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei kuitenkaan katsota Titanin rikkoneen kilpailusääntöjä osallistumalla kahdenväliseen kartelliin tai italialaisten sementintuottajien kanssa toteutettuihin kanavointitoimenpiteisiin, joilla olisi pyritty estämään sen vienti Euroopan markkinoille. Tämän kantajan huomautukset on siis suoralta kädeltä hylättävä.

A Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettu yhdenmukaistettu menettelytapa

3402 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdan mukaan Blue Circle, Castle ja Rugby ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä 16.6.1986 ja 5.9.1986 välisenä aikana osallistumalla "yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka tavoitteena oli estää ja/tai vähentää kreikkalaisen sementin tuontia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan".

3403 Komissio viittaa 28 perustelukappaleen 8—11 kohdassa useisiin Blue Circlen sisäisiin muistioihin, jotka sen mukaan osoittavat, että kyseinen yritys kävi kesä- ja syyskuun 1986 välisenä aikana keskusteluja kreikkalaistuottajien kanssa estääkseen tai ainakin vähentääkseen niiden myyntiä Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

3404 Se toteaa tämän jälkeen (12 kohdan ensimmäinen alakohta) seuraavaa:

"[— —] tietyistä komission saamiin asiakirjoihin sisältyvistä tiedoista ilmenee, ettei Blue Circle toiminut ainoastaan omaan lukuunsa, vaan myös kahden muun brittiläisen tuottajan, Rugbyn ja RTZ:n (nykyään Castle Cement) lukuun. Blue Circle ryhtyi näet useita kertoja puolustautumistoimenpiteisiin tuontia vastaan ja sai nämä kaksi muuta yritystä osallistumaan niihin liittyneisiin kuluihin. Esimerkiksi

a) Hornerin ja Presanisin tapaamisesta 16.6.1986 laadittuun muistioon (asiakirja nro 33.126/10991) sisältyy nimenomainen viittaus Rugbyyn ja RTZ:aan: Blue Circle luotti niiden taloudelliseen tukeen Titanin kanssa suunnitelluista toimenpiteistä aiheutuneiden kulujen, joista se muuten olisi joutunut vastaamaan yksin, vähentämiseksi;

b) Titanin kanssa 17.9.1986 pidettyä kokousta koskevassa Blue Circlen sisäisessä muistiossa (asiakirja nro 33.126/11080) viitataan Blue Circlen Titanin kanssa käymissään keskusteluissa kaikkien 'brittiläisten sementintuottajien' näkemykseksi esittämään kantaan;

c) 7.9.1987, 22.10.1987, 18.12.1987 ja 8.1.1988 päivätyistä Blue Circlen sisäisistä muistioista (asiakirjat nro 33.126/11195—11198) ilmenee, että [se] oli onnistunut saamaan kyseiset kaksi muuta yritystä osallistumaan kuluihin, joita se kutsui niissä 'tuonninvastustuskuluiksi' ('import battle costs'). Erityisesti 18.12.1997 päivätystä muistiosta (asiakirja nro 33.126/11197) ilmenee, että oli olemassa yleinen velvollisuus jakaa useina vuosina vaikuttavat kulut, jolloin ennakolta kunkin toimenpiteen osalta tehty erillinen sopimus ei ollut tarpeen."

3405 Näiden eri seikkojen perusteella se päättelee (56 perustelukappaleen 3 kohta), että Blue Circle, Rugby ja Castle olivat ryhtyneet yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla ne pyrkivät estämään sementintuonnin Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja/tai vähentämään sitä.

3406 Castle (T-56/95) on esittänyt istunnossa asiakirjat nro 33.126/11199—11206, jotka sisältyivät siihen komission asiakirja-aineistoon, johon se oli saanut tutustua edellä 164 ja 168 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien perusteella. Nämä asiakirjat vastaavat Blue Circlen "tuonninvastustuskuluja" koskevaa sisäistä muistiota.

3407 Jos Castlella olisi ollut tilaisuus tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, se olisi omien sanojensa mukaan kyennyt niiden perusteella esittämillään huomautuksilla antamaan erilaisen selityksen niiden kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen

12 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan c alakohdassa tarkoitettujen Blue Circlen neljän sisäisen muistion (asiakirjat nro 33.126/11195—11198) sisällölle, joihin komissio on nojautunut näyttääkseen toteen sen, että se oli suostunut vastaamaan osasta kuluja, jotka Blue Circlelle olivat aiheutuneet siitä, että se oli pyrkinyt estämään sementintuonnin Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Castle väittää tarkemmin sanoen, että se olisi kyennyt asiakirjojen nro 33.126/11199—11206 avulla osoittamaan, ettei 595 000 GBP:n tarjous, jonka RTZ [yhtiö, jonka seuraaja Castle on (kanteen kohteena olevan päätöksen 56 perustelukappaleen 4 kohta)] oli tuolloin esittänyt Blue Circlelle osuutenaan tuonninvastustuskuluista ja johon edellä mainituissa Blue Circlen neljässä sisäisessä muistiossa viitataan, liittynyt millään tavoin tällaisiin kuluihin, vaikka komissio yhdistääkin ne nimenomaisesti Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan käytyyn kamppailuun liittyviin kuluihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 12 kohdan kolmannen luetelmakohdan e alakohta).

3408 Komissio, joka ei vastustanut näiden asiakirjojen esittämistä, on myöntänyt niiden saaneen sen sille kannalle, että kyseinen tarjous ei koskenut niitä kuluja, jotka olivat aiheutuneet Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan käydystä kamppailusta. Se myönsi myös sen, että näiden asiakirjojen valossa se ei olisi saanut nojautua, kuten se on tehnyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä, 28 perustelukappaleen 12 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan c alakohdassa tarkoitettuihin Blue Circlen neljään sisäiseen muistioon todetessaan Castlen osallistuneen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

3409 Jotta asianosaiset saisivat tilaisuuden esittää huomautuksiaan Castlen esittämistä asiakirjoista, suullinen käsittely aloitettiin uudestaan asiassa T-53/95, Rugby vastaan komissio, työjärjestyksen 62 artiklan mukaisesti.

3410 Tässä yhteydessä komissio myönsi, että kyseisten asiakirjojen perusteella se ei voinut myöskään nojautua 28 perustelukappaleen 12 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan c alakohdassa tarkoitettuihin Blue Circlen neljään sisäiseen muistioon todetessaan Rugbyn osallistuneen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

3411 On kuitenkin selvitettävä, antavatko asiakirjat, joihin Castle on vedonnut, niin erilaisen selityksen Blue Circlen neljän sisäisen muistion sisällölle, että niitä ei voida ottaa huomioon arvioitaessa 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa todetun yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa, ja jotta voitaisiin arvioida kyseisten asiakirjojen mahdollista vaikutusta komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä tältä osin esittämiin muihin todisteisiin.

3412 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuissa Blue Circlen neljässä sisäisessä muistiossa viitataan kahdentyyppisiin kuluihin, joita Blue Circlelle oli aiheutunut kamppailussa tuontia vastaan.

3413 Niissä mainitaan aluksi "Itä-Saksa-sopimukseen" liittyvät kulut. Blue Circle väittää 22.10.1987 päivätyssä muistiossaan (asiakirja nro 33.126/11196) tehneensä tämän sopimuksen omasta

aloitteestaan "muiden yritysten tietämättä". Se toivoi voivansa luottaa niiden apuun, mutta ne ilmoittivat, etteivät halunneet osallistua millään tavoin kyseiseen asiaan.

3414 Muistioissa käsitellään lisäksi "tuontia Länsi-Eurooppaan" koskevia kuluja. Niistä ilmenee, että Blue Circlellä, RTZ:llä ja Rugbylla oli ollut ajanjakson 1983—1986 aikana ainakin konkludenttinen sopimus Blue Circlelle kamppailusta tällaista tuontia vastaan aiheutuneiden kulujen keskinäisestä jaosta. Vaikka Blue Circle sai Rugbyn suorittamaan oman osuutensa näistä kuluista, Blue Circlen ja RTZ:n välillä ilmeni tämän seikan vuoksi erimielisyyttä vuoden 1987 jälkimmäisen puoliskon aikana. Blue Circle ei näet hyväksynyt 595 000 GBP:n tarjousta, jonka RTZ oli tehnyt vuosina 1985/1986 oman osuutensa maksamisesta, koska Blue Circle katsoi, että tämän osuuden olisi pitänyt olla 840 000 GBP. Lopuksi RTZ ilmoitti Blue Circlelle, ettei se aikoisi osallistua kuluihin.

3415 Asiakirjat, joihin Castle vetoaa (ks. edellä 3406 kohta), vastaavat 7.9.1987 päivätyssä sisäisessä muistiossa tarkoitettua liitettä (asiakirja nro 33.126/11195), mitä komissio ei ole kiistänyt istunnossa.

3416 Niissä kuvataan aluksi (asiakirjat nro 33.126/11199—11204) yhdeksää tapausta, joista Blue Circlelle aiheutui ajanjakson 1983—1986 aikana Ison-Britannian sementtiteollisuuden nimissä kuluja sen kamppaillessa Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvaa tuontia vastaan:

Tapaus 1 Bulk Freighters
Tapaus 2 Hego
Tapaus 3 Marcon
Tapaus 4 Cebo
Tapaus 5 BCM (UK)
Tapaus 6 East German Cement
Tapaus 7 Cementa
Tapaus 8 White Moutain
Tapaus 9 MHS Cement Sales.

3417 Tämän jälkeen niihin sisältyy (asiakirja nro 33.126/11205) "ehdotus" näihin eri tapauksiin liittyvien kulujen "jakamiseksi" Blue Circlen, RTZ:n ja Rugbyn kesken.

3418 Asiakirjassa nro 33.126/11206 todetaan seuraavaa:

"On kuitenkin huomattava, että on jo sovittu Rugbyn täyttäneen velvoitteensa tapauksia 5 ja 6 lukuun ottamatta, koska se on hoitanut osittain tapauksen 8 ja suorittanut 250 000 GBP. RTZ on tarjoutunut suorittamaan 595 000 GBP; heidän kantansa tapauksiin 5 ja 6 ei ole vielä selvä [— —]".

3419 Yhdenkään näistä asiakirjoista perusteella ei voida päätellä, että jokin niissä kuvatuista tapauksista olisi liittynyt siihen, että Ison-Britannian markkinoille tuotiin sementtiä Kreikasta vuoden 1985 lopussa tai vuoden 1986 alussa.

3420 Niiden perusteella ei siis voida väittää, kuten komissio tekee kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että selvitykset, joita Blue Circle on esittänyt neljässä sisäisessä muistiossaan Länsi-Eurooppaan suuntautuvaan tuontiin liittyvien kulujen jakamisesta Rugbyn, RTZ:n ja sen itsensä kesken ja erityisesti erimielisyyksistä, joiden vuoksi Blue Circle ja RTZ olivat tuolloin kiistelleet RTZ:n osuuden määrästä, olisivat koskeneet kamppailuun Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan liittyneitä kuluja.

3421 Kyseisten neljän sisäisen muistion perusteella ei siis voida arvioida kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa.

3422 Komissio on kuitenkin väittänyt asiassa T-56/95 pidetyssä istunnossa ja aloitettaessa uudelleen suullista käsittelyä asiassa T-53/95, että Castlen ja Rugbyn osallistuminen Blue Circlelle kamppailusta Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan aiheutuneisiin kuluihin ja siis todetun yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolo on näytetty riittävällä tavalla toteen Hornerin (Blue Circle) ja Presanisin (Titan) 16.6.1986 pitämästä kokouksesta laaditulla Blue Circlen sisäisellä muistiolla (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 8 kohta ja 12 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan a alakohta), tarkemmin sanoen sen alaviitteessä b mainituilla tiedoilla.

3423 Tältä osin on korostettava, että viimeksi mainitussa asiakirjassa, jonka Horner (Blue Circle) laati Presanisin (Titan) kanssa 16.6.1986 pitämäänsä kokousta seuranneena päivänä, kerrotaan useista "ajatuksista, joista oli sovittu" osapuolten kesken ja jotka koskivat sementin ja klinkkerin osto/myyntitoimenpiteitä, joihin Blue Circle, kreikkalaistuottajat Heracles ja Titan sekä Bouri (kreikkalaisten tuottajien käyttämä välittäjä Yhdistyneessä kuningaskunnassa) osallistuivat, sekä Bourin terminaalin vuokraamista Blue Circlelle. Tuolloisessa tilanteessa keskustelujen tavoitteena oli selvästikin löytää ratkaisu, jolla olisi lopetettu sementintuonti Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan tai vähennetty sitä. Kyseisessä muistiossa todetaan lopuksi seuraavaa: "Bourin eliminointi maksaa enemmän sen jälkeen, kun se on alkanut myydä."

3424 Kyseisen asiakirjan alaviitteessä b, johon komissio nimenomaisesti viittaa, todetaan seuraavaa:

"Hinnat ovat viitteellisiä — ne ovat neuvoteltavissa. Jos siihen päästään, BCI:lle ei pitäisi aiheutua lisäkuluja DDR:n sitoumusta lukuun ottamatta, ja Rugby ja RTZ suorittavat vielä oman osuutensa nettotappiosta eli 5 USD tonnilta."

3425 Nämä maininnat osoittavat, että Blue Circle, joka oli tuolloin varma siitä, että Rugby ja RTZ suostuisivat osallistumaan niistä toimenpiteistä aiheutuneisiin kuluihin, joihin se oli ryhtynyt vuodesta 1983 alkaen Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvaa tuontia vastaan, "luotti niiden taloudelliseen tukeen Titanin kanssa suunnitelluista toimenpiteistä aiheutuneiden kulujen, joista se muuten olisi joutunut vastaamaan yksin, vähentämiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 12 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan a alakohta).

3426 Ne eivät kuitenkaan osoita sitä, että Rugby ja RTZ olisivat suostuneet osallistumaan tällaisiin mahdollisiin toimenpiteisiin liittyviin kuluihin. Kuten edellä 3415—3419 kohdassa on todettu, kuvauksessa, jonka Blue Circle esitti tammikuussa 1987 kuluista, joita sille oli ajanjakson 1983—1986 aikana aiheutunut Ison-Britannian sementtiteollisuuden nimissä sen kamppaillessa Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvaa tuontia vastaan (asiakirjat nro 33.126/11199—11206), ei viitata millään tavoin Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan suunnattuihin toimenpiteisiin liittyneisiin kuluihin, joista Rugby, RTZ ja se itse olisivat sopineet vastaavansa yhdessä. Edellä 3424 kohdassa tarkoitetut maininnat eivät myöskään osoita sitä, että Rugbyn, RTZ:n ja Blue Circlen välillä olisi ollut minkäänlaista yhteistoimintaa, jolla olisi pyritty estämään sementintuonti Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja/tai vähentämään sitä.

3427 On siis tehtävä se päätelmä, ettei komission kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 8 kohdan ja 12 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan a alakohdassa toteamilla maininnoilla näytetä toteen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitetun yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa.

3428 Komissio nojautuu kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 12 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan b alakohdassa vielä Blue Circlen Titanin kanssa 17.9.1986 pitämästään kokouksesta laatimaan sisäiseen muistioon (asiakirja nro 33.126/11080), jolla se pyrkii osoittamaan 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitetun yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon (ks. edellä 3404 kohta). Kyseisessä muistiossa "[viitattiin] Blue Circlen Titanin kanssa käymissään keskusteluissa kaikkien 'brittiläisten sementintuottajien' näkemykseksi esittämään kantaan".

3429 On korostettava, että Blue Circle selostaa kyseisessä muistiossa 17.9.1986 Titanin kanssa pitämäänsä kokousta, joka koski Kreikan sementtiteollisuuden tilannetta ja sementintuontia Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

3430 Muistioon sisältyvät muun muassa seuraavat maininnat:

"Selitin Yhdistyneen kuningaskunnan osalta, että brittiläiset sementintuottajat olivat ottaneet vakaan kannan asiaan eivätkä aikoneet ryhtyä Bourin kanssa järjestelyihin Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Käynnissä oli merkittävää toimintaa poliittisella ja ammattiyhdistysliikkeen tasolla, emmekä kyenneet vaatimaan sitä lopetettavaksi tai myöskään aikoneet vaatia sitä lopetettavaksi."

3431 Näiden mainintojen perusteella ei voida selvittää täsmällisesti, millaista toimintaa Blue Circle tarkoittaa viittauksellaan "brittiläisten sementintuottajien" vakaaseen kantaan.

3432 Blue Circle on joka tapauksessa saattanut haluta antaa Titanille sen kuvan, että se puhui kaikkien brittiläisten sementintuottajien nimissä, painostaakseen tätä tuolloin vireillä olleissa keskusteluissa, joilla pyrittiin ratkaisemaan sementinvientiä Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan koskenut kysymys. Tämä ei kuitenkaan osoita, että tätä ennen olisi ollut olemassa jonkinlaista yhteistoimintaa brittiläisten sementintuottajien kesken.

3433 Näin ollen komission kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 12 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan b alakohdassa esittämät tiedot eivät voi olla todiste siitä, että Blue Circlen, Rugbyn ja Castlen välillä olisi ollut yhteistoimintaa, jolla olisi pyritty estämään sementintuonti Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan tai vähentämään sitä.

3434 Edellä esitetyn (3406—3433 kohta) perusteella komissio ei ole näyttänyt toteen sitä, että Blue Circle, Castle ja Rugby olisivat ryhtyneet yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla olisi pyritty estämään sementintuonti Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja/tai vähentämään sitä.

3435 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohta on kumottava.

3436 Tästä syystä ei ole enää tarpeen tutkia huomautuksia, joita Rugby (7.2. ja 29.12.1997 päivätyt kirjelmät) ja Castle (10.2. ja 24.12.1997 päivätyt kirjelmät) ovat esittäneet edellä 164 ja 168 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien perusteella pyrkien osoittamaan sen, että niiden puolustautumisoikeuksia oli loukattu hallinnollisessa menettelyssä todettaessa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen.

B Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b—h alakohdassa tarkoitetut sopimukset ja yhdenmukaistettu menettelytapa

3437 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b—h alakohdassa seitsemän kilpailusääntöjen rikkomista, joissa kaikissa oli mukana toisaalta yksi ETF:ään osallistunut eurooppalaistuottaja ja toisaalta kreikkalaistuottajat Heracles ja/tai Titan.

3438 Väitetyt eri kilpailusääntöjen rikkomiset liittyvät kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15—22 kohdassa kuvattuihin ostoihin ja sopimuksiin, jotka kaikki merkitsevät komission mukaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 56 perustelukappaleen 1 kohta) "85 artiklan 1 kohdan vastaisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen täytäntöönpanoa", koska ne "kuuluvat suostuttelutoimenpiteisiin ('carrot actions'), joihin Cembureau Task Force ryhtyi ohjatakseen muualle Kreikan ylituotannon ja lopettaakseen Kreikan sementintuottajien harjoittaman viennin Eurooppaan tai ainakin hillitäkseen sitä".

3439 Komissio katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä (56 perustelukappaleen 5, 8, 11, 12 ja 13 kohta), että edellä mainituilla ostoilla ja sopimuksilla pantiin täytäntöön perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia menettelytapoja, koska niillä pyrittiin estämään kreikkalaistuottajia myymästä sementtiä suoraan Euroopan markkinoille ja/tai ohjaamaan kaikki kyseiset määrät tai osa niistä muille markkinoille, ja että tämä oli asianomaisten tiedossa.

3440 Komissio katsoo siis kreikkalaistuottajien olevan vastuussa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisista sillä perusteella, että sen mukaan ne tiesivät, että päämäärä, jota niiden eurooppalaiset sopimuskumppanit tavoittelivat kyseisillä ostoilla, oli estää niiden tuotteiden suora myynti Euroopan markkinoille ja/tai ohjata näitä tavaraeriä muille markkinoille. Se nojautuu tältä osin useisiin kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleessa tarkoitettuihin asiakirjoihin. Niistä ilmenee, että sementintuontia Kreikasta Länsi-Eurooppaan koskeneen ongelman ilmettyä kreikkalaistuottajat kävivät vuoden 1986 puolivälistä lähtien keskusteluja eurooppalaistuottajien kanssa löytääkseen ongelmaan ratkaisun.

3441 Tästä kysymyksestä on aluksi huomautettava, ettei komissio kiistä sitä, että sementintuottajien väliset liikesuhteet yleensä ja väitettyihin kilpailusääntöjen rikkomisiin osallistuneiden yritysten väliset liikesuhteet erityisesti kuuluvat kansainvälisten markkinoiden tavanomaiseen käytäntöön, joka oli ollut voimassa jo ennen Kreikasta peräisin olevan sementin tuonnin aiheuttaman ongelman ilmenemistä (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdan kahdeksas alakohta, 16 kohdan viimeinen alakohta, 19 kohdan viimeinen alakohta ja 22 kohdan viimeinen alakohta). Kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleessa tarkoitettuja ostoja ei siis voida pitää tuolloin vallinneessa tilanteessa syntyneen epätavallisen prosessin tuloksena, jossa tapauksessa niitä voitaisiin jo sen perusteella pitää lainvastaisina. On lisäksi korostettava, että väitetiedoksiannossa (ks. 20 kohta) käsiteltiin muita Länsi-Euroopan tuottajien ja kreikkalaistuottajien välillä samoihin aikoihin tehtyjä sopimuksia, mutta niitä ei ole sisällytetty enää kanteen kohteena olevaan päätökseen.

3442 Seuraavaksi on muistutettava, että kreikkalaistuottajilla oli vuoden 1985 puolivälissä erittäin merkittäviä ylikapasiteettiongelmia, jotka johtuivat niiden Lähi-Idän vientimarkkinoiden romahtamisesta. Ne pyrkivät ratkaisemaan nämä ongelmat suuntautumalla Länsi-Eurooppaan, jonne ne alkoivat vuoden 1985 lopussa tai vuoden 1986 alussa viedä tavaraa niille markkinoille, joita ne pitivät helpoimmin saavutettavina (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 1 kohta ja 56 perustelukappaleen 1 kohta). Tämä tilanne johti siihen, että useat muut kuin kreikkalaiset sementintuottajat ja niiden yhteenliittymät perustivat ETF:n, jonka tehtäväksi annettiin suunnitella toimenpiteitä, erityisesti suostuttelutoimenpiteitä, joilla voitaisiin estää sementintuonti erityisesti Kreikasta Länsi-Eurooppaan. Zürichin/Célignyn asiakirjan (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18775) mukaan kyseisiin suostuttelutoimenpiteisiin piti kuulua se, että tietyille markkinoille, lähinnä Amerikan Yhdysvaltojen ja Länsi-Afrikan markkinoille toimitettaisiin tiettyjä määriä sementtiä, jonka olivat tuottaneet "markkinoiden vakautta uhkaavat tuottajat" eli tuolloin Kreikan sementintuottajat.

3443 Tässä tilanteessa pelkästään sen perusteella, että kreikkalaistuottajat olivat Länsi-Euroopan tuottajien kanssa käymiensä keskustelujen perusteella tienneet, että nämä aikoivat kyseisillä ostoilla lopettaa niiden suoran myynnin Länsi-Eurooppaan tai ainakin vähentää sitä, niitä ei voida pitää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen kartellin osapuolina.

3444 Tällaisen tietoisuuden voidaan katsoa merkitsevän lainvastaista käyttäytymistä ainoastaan siinä tapauksessa, että näytetään toteen kyseisen kreikkalaistuottajan hyväksyneen Länsi-Euroopan tuottajien kyseisillä ostoilla tavoitteleman päämäärän. Koska kyseinen päämäärä oli selvästi tähdätty Kreikan sementintuottajien intressejä vastaan (ks. edellä 3442 kohta), ainoastaan näyttöä siitä, että kyseinen kreikkalaistuottaja oli sitoutunut lopettamaan myynnin suoraan Euroopan markkinoille tai vähentämään sitä kyseisten ostojen tai sopimusten vastineeksi, voitaisiin pitää osoituksena siitä, että se on hyväksynyt kyseisen päämäärän.

3445 Tämä on myös näkemys, jonka komissio on omaksunut väitetiedoksiannossa tarkastellessaan kreikkalaistuottajien vastuun aiheuttavaa tekijää tässä asiassa.

3446 Komissio totesi 61 kohdan h alakohdan v alakohdassa seuraavaa:

"Kaikki 20 kohdassa luetellut sopimukset ovat 85 artiklan 1 kohdan vastaisia sopimuksia. Kuten 16—20 kohdassa esitetystä ilmenee, nämä sopimukset kuuluvat 'carrot actions' -toimenpiteisiin, joihin Cembureau Task Force ryhtyi tarkoituksenaan ohjata Kreikan ylituotanto muualle, ja sopimuksissa edellytettiin selvästi sitä, että kreikkalaistuottajat lopettaisivat suorat toimituksensa Eurooppaan.

Tästä syystä kaikkia sopimuksia on pidettävä 85 artiklan vastaisina sopimuksina, ei ainoastaan niitä, jotka koskevat toimituksia Euroopassa, vaan myös niitä, jotka koskevat toimituksia Euroopan ulkopuolelle. Myös viimeksi mainituilla sopimuksilla rajoitetaan kilpailua, koska kreikkalaistuottajilla ei sopimusvelvoitteidensa vuoksi ole enää mahdollisuutta myydä kaikkea tavaraansa tai suurinta osaa siitä yhteismarkkinoilla siellä, missä ne saattoivat perustellusti odottaa voivansa sen tehdä vallinneen tilanteen perusteella ja niiden hintojen perusteella, joita ne olisivat voineet saada. Tämä pitää paikkansa erityisesti sen vuoksi, että kreikkalaistuottajat olivat jo alkaneet viedä sementtiä niihin ETY-maihin, joiden ne arvelivat olevan helpoimmin vallattavia, ja sen vuoksi, että näiden sopimusten päämääräksi oli ilmoitettu tämän viennin lopettaminen."

3447 Tästä otteesta ilmenee yksiselitteisesti, että komissio katsoi väitetiedoksiannossa kreikkalaistuottajien olevan Länsi-Euroopan tuottajien kanssa vastuussa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisista sopimuksista sillä perusteella, että sen mielestä kyseisten sopimusten tekemisen vastineeksi ne olivat kyseisillä sopimuksilla hyväksyneet Länsi-Euroopan tuottajien tavoitteleman lainvastaisen päämäärän antamalla niille sitoutumuksen siitä, että ne "lopettaisivat" (tai "pysäyttäisivät") suorat toimituksensa yhteisön markkinoille, menettäen näin "sopimusvelvoitteidensa" vuoksi mahdollisuuden myydä tuotteitaan näille markkinoille kaupallisten intressiensä mukaisesti.

3448 Tämän perusteella on todettava, ettei kyseisen kreikkalaistuottajan voida katsoa olevan vastuussa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisesta menettelystä muussa kuin siinä tapauksessa, että sen näytetään vastineeksi kyseisistä ostoista sitoutuneen lopettamaan suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentämään sitä.

3449 Kuhunkin kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b—h alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on katsottu Heraclesin ja/tai Titanin lisäksi osallistuneen ainoastaan yhden muun yrityksen eli kyseisiin ostoihin tai sopimuksiin ryhtyneen eurooppalaisen sopimuskumppanin, joskin komissio toteaa 4 kohdan h alakohdassa Akerin ja Eurocin olevan vastuussa niiden yhteisen tytäryhtiön Scancemin lainvastaiseksi todetusta menettelystä (ks. 28 perustelukappaleen 22 kohta ja 56 perustelukappaleen 13 kohta).Siis ainoastaan edellisessä kohdassa tarkoitetun edellytyksen täyttyessä voidaan päätellä, että tapauksesta riippuen päätösosan näissä eri kohdissa todetut sopimukset tai yhdenmukaistetut menettelytavat ovat olemassa. Vaikka todettaisiin, että kyseinen eurooppalainen sopimuskumppani on ostanut tavaraa Kreikasta ETF:n piirissä tavoitellun kilpailunvastaisen päämäärän saavuttamiseksi, sen ei voida katsoa osallistuneen yksin lainvastaiseen kartelliin.

3450 Näiden seikkojen vuoksi on tutkittava kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b—h alakohdan laillisuus.

1. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b alakohdassa tarkoitettu Blue Circlen ja Titanin välinen sopimus

3451 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b alakohdan mukaan Blue Circle ja Titan ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä 4.7.1986 ja 31.12.1989 välisenä aikana osallistumalla "sopimukseen, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Yhdysvaltoihin ja Nigeriaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille".

3452 Tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvät perustelut sisältyvät tosiseikkoja koskevan esityksen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohtaan ja oikeudellisen arvioinnin osalta 56 perustelukappaleen 5 kohtaan.

3453 Komissio viittaa 28 perustelukappaleen 15 kohdan ensimmäisessä alakohdassa 4. ja 7.7.1986 päivättyihin kahteen teleksiin (asiakirjat nro 33.126/19545 ja 19546), joilla Blue Circle osti Titanilta 20 000 tonnia sementtiä toimitettavaksi Bostoniin hintaan 29 USD tonnilta fob. Se vetoaa (kolmas alakohta) myös 11. ja 14.8. sekä 1. ja 5.9.1986 päivättyihin telekseihin (asiakirjat nro 33.126/19547—19551 ja 19553—19555), joissa viitataan siihen, että Blue Circle oli ostanut Titanilta noin 25 000 tonnia sementtiä Blue Circle Atlanticia varten enintään 27 USD:n fob-hintaan, joka vaihtelee sementin resistenssin mukaan. Se yhdistää näissä eri telekseissä mainitut määrät ja hinnat seuraaviin tietoihin, jotka sisältyvät 19.8.1986 pidetyn ETF:n kokouksen pöytäkirjaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 3 ja 15 kohdan toinen ja kolmas alakohta): "BCI [Blue Circle Industries] on jo aloittanut toimitukset Kreikasta Yhdysvaltoihin (ensimmäinen alus on purkanut Bostonissa 20 000 tonnin lastin, toinen rahtaa piakkoin 25 000 tonnia Baltimoreen). Hinta: ensimmäinen toimitus 29 USD — fob ja toinen 27 USD."

3454 Tämän jälkeen se toteaa (15 kohdan viides alakohta) seuraavaa:

"Blue Circle Atlanticin ja Titanin välillä tehtiin seuraavat sopimukset sementin toimittamisesta Yhdysvaltoihin: 14.10.1986 tehty sopimus, jota muutettiin 30.11.1986 (asiakirjat nro 33.126/10926—10941); 1.8.1987 tehty sopimus, jota muutettiin 2.8.1987, 31.8.1987, 16.1.1988 ja 24.10.1988 (asiakirjat nro 33.126/10896—10905, 10946—10951 ja 19562—19579); 24.10.1988 tehty sopimus (asiakirjat nro 33.126/10907—10914). Nämä sopimukset koskevat vastaavasti seuraavia toimituksia: 300 000 tonnia 1.1. ja 31.12.1987 välisenä aikana, 200 000 tonnia 1.1. ja 31.12.1988 välisenä aikana 200 000 tonnin lisäoptiolla sekä 216 000 tonnia 1.11.1988 ja 31.12.1989 välisenä aikana."

3455 Komission mukaan nämä määrät on yhdistettävä niihin määriin, jotka Blue Circle oli ilmoittanut haluavansa ostaa Titanilta ja Heraclesilta Yhdysvaltoihin toimitettaviksi vuosina

1986/1987, 1987/1988 ja 1988/1989. Komission muistuttaa lisäksi, että 11.2.1987 pidetyn ETF:n kokouksen esityslistan 1.5 kohdassa mainitaan seuraavaa: "Vienti Kreikasta: määrät ja Task Forcen jäsenten kanssa vuodelle 1987 tehdyt sopimukset [asiakirjat nro 33.126/18937 ja 18938]".

3456 Se viittaa myös (kuudes alakohta) 17.12.1986, 7. ja 15.1., 12. ja 26.2., 1. ja 3.4.1987 lähetettyihin telekseihin (asiakirjat nro 33.126/19461—19469), jotka koskevat Blue Circlen Titanille antamia tilauksia tavaran toimittamisesta Nigeriaan. Sen mukaan (sama alakohta) nämä määrät on yhdistettävä niihin 100 000 tonnin määriin, jotka Blue Circle oli ilmoittanut haluavansa ostaa Heraclesilta ja Titanilta tarkemmin määrittelemättömiin määränpäihin kunakin vuonna ajanjaksolla 1986—1989.

3457 Komissio päättelee tästä 56 perustelukappaleen 5 kohdassa seuraavaa:

"Blue Circlen Titanilta tekemät ostot, joista sovittiin 4.7.1986, 11.8.1986, 14.8.1986, 1.9.1986, 5.9.1986, 17.12.1986, 7.1.1987, 15.1.1987, 12.2.1987, 26.2.1987, 1.4.1987, 3.4.1987 lähetetyillä telekseillä, ja Blue Circlen ja Titanin välillä 14.10.1986, 1.8.1987, 24.10.1988 tehdyt sopimukset ja niiden täydennykset (ks. edellä 28 perustelukappaleen 15 kohta) merkitsevät sitä, että kyseisten yritysten välillä oli 85 artiklan 1 kohdan vastainen sopimus 4.7.1986 ja 31.12.1989 välisenä aikana. Näiden sopimusten tarkoituksena oli näet ohjata kyseiset määrät muille kuin Euroopan markkinoille, ja molemmat osapuolet tiesivät tämän (ks. edellä 28 perustelukappaleen 1—11 ja 15 kohta)."

3458 Rugby (T-53/95) ja Castle (T-56/95) esittävät useita perusteluja, joilla ne pyrkivät osoittamaan niiden ostojen lainmukaisuuden, joita kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b alakohdassa tarkoitettu sopimus koski. Ne pyrkivät näillä perusteluilla todellisuudessa osoittamaan sen, että 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa todetun yhdenmukaistetun menettelytavan, joka komission mukaan koski muun muassa tiettyjä 4 artiklan 4 kohdan b alakohdassa tarkoitettuja ostoja (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 56 perustelukappaleen 3 kohdan i alakohta), tarkoitus oli lainmukainen.

3459 Nämä perustelut on heti hylättävä, koska ensinnäkin on jo todettu, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohta on kumottava (ks. edellä 3406—3435 kohta), ja toiseksi Rugbyn ja Castlen ei ole todettu osallistuneen 4 artiklan 4 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

3460 Titan (T-64/95) ja Blue Circle (T-88/95) esittävät pääasiaan liittyvän perustelun, jolla ne pyrkivät edellä mainitun määräyksen kumoamiseen. Ne väittävät lisäksi komission loukanneen

niiden puolustautumisoikeuksia todetessaan kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen, koska se ei ole antanut niille hallinnollisessa menettelyssä tilaisuutta tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistonsa asiakirjoihin kokonaisuudessaan estäen niitä siten vetoamasta niiden puolesta puhuviin todisteisiin.

3461 Titan esittää pääasian osalta perustelun, jolla se pyrkii osoittamaan, että olipa ETF:n jäsenten kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleessa tarkoitetuilla toimenpiteillä tavoittelema päämäärä ollut mikä hyvänsä, ne kuuluivat sitä koskevilta osin sen normaaliin vientitoimintaan. Sen puolelta näillä toimenpiteillä ei ollut ollut minkäänlaista kilpailunvastaista päämäärää.

3462 Titan esittää taloudellisen asiayhteyden ja kaupalliset mahdollisuudet, joiden vuoksi se etsi vuodesta 1986 lähtien uusia vientimarkkinoita. Se selittää suuntautuneensa tuolloin voimakkaasti laajenneille Yhdysvaltain markkinoille sekä Länsi-Euroopan markkinoille, jotka tarjosivat sen mielestä edelleen menestymisen mahdollisuuksia. Omien sanojensa mukaan se vei sementtiä Yhdysvaltain markkinoille yksinomaan markkinavoimien vaikutuksesta ja koska se halusi toteuttaa tuottoisia liiketoimia. Lisäksi sen tuottama sementtilaatu vastasi (erityisesti alhaisen emäksisyytensä vuoksi) kyseisillä markkinoilla edellytettyjä vaatimuksia. Euroopan markkinoiden osalta Titan huomauttaa, että kyseisillä markkinoilla tuolloin vallinneen rakenteellisen ylikapasiteetin vuoksi, se, kuten muutkin kreikkalaistuottajat, kohtasi jatkuvaa painostusta, vaikeuksia, esteitä (kaupallisia, teknisiä ja hallinnollisia) ja ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä, joilla pyrittiin estämään se, että se olisi saanut ylituotantonsa kaupaksi. Tällaisessa tilanteessa ei sen mielestä voida katsoa sen menetelleen väärin hyväksyessään ostotarjoukset, joita eri eurooppalaistuottajat sille esittivät.

3463 Titan lisää, että näistä monista esteistä huolimatta sen vienti Länsi-Eurooppaan kasvoi räjähdysmäisesti vuodesta 1985 lähtien. Sen ei siis voida väittää pyrkineen vähentämään yhteisönsisäistä sementti- ja klinkkerikauppaa. Vaikka sen eurooppalaiset kilpailijat olivat ehkä halunneet ostaa sen ylituotannon poistaakseen markkinoilta nämä niiden markkinoiden vakaudelle uhkaavina pidetyt määrät, sen perusteella ei voida päätellä, että sillä olisi ollut lainvastainen aikomus. Titan ei missään tapauksessa ole tietoisesti osallistunut sen intressien vastaiseen ja lainvastaiseen sopimukseen suostuessaan ehdotuksiin, joilla pyrittiin ohjaamaan sen tuotanto yhteisön ulkopuolisiin maihin.

3464 Titan väittää vielä komission loukanneen yhdenvertaisen kohtelun periaatetta pitäessään sen vientiä Yhdysvaltoihin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteinä arvioimatta ETF:n jäsenten yhteisön markkinoiden ulkopuolelle, erityisesti Yhdysvaltoihin, suuntautuneen vientitoiminnan laillisuutta, vaikka viimeksi mainitut vastasivat suurimmasta osasta Yhdysvaltojen markkinoiden tuontia. Se väittää myös, että komissio on laiminlyönyt perusteluvelvollisuutensa, kun se ei ole esittänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä syitä, joiden vuoksi se katsoi, että Kreikasta peräisin oleva vienti oli tältä osin erotettava muusta Euroopasta peräisin olevasta viennistä.

3465 Titan ja Blue Circle väittävät seuraavaksi, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdassa tarkoitetut ostot kuuluivat Blue Circlen ja Titanin ja toisaalta Titanin ja Nigerian välisiin pitkäaikaisiin liikesuhteisiin. Titan täsmentää, että Euroopan sementintuottajien väliset liiketoimet sementin edelleenviemiseksi yhteisön ulkopuolisiin maihin ovat tavanomainen käytäntö. Blue Circle lisää, ettei kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitetä, että kyseisten ostojen nimenomaisena tai implisiittisenä edellytyksenä olisi ollut se, että Titan olisi pidättynyt viemästä tulevaisuudessa sementtiä mihin tahansa muuhun määränpäähän yhteismarkkinoilla. Sen mukaan komissio on tehnyt oikeudellisen virheen. Vaikka näet oletettaisiin, että yksi syistä, joiden vuoksi Kreikasta oli ostettu sementtiä, olisikin ollut sementin ylituotannon määrän vähentäminen Länsi-Euroopassa ja erityisesti Yhdistyneessä kuningaskunnassa, tällaisen tahdon sisältyminen useisiin muihin ostoperusteisiin ei olisi tehnyt näistä tavanomaisista liiketoimista lainvastaisia.

3466 On huomautettava ensinnäkin sen osalta, että Blue Circle osti Titanilta sementtiä toimitettavaksi Yhdysvaltoihin, mikä on mainittu edellä 3453 kohdassa, etteivät osapuolet riitauta sitä, että komissio on yhdistänyt kyseiset ostot ja 19.8.1986 pidettyyn ETF:n kokouksen pöytäkirjaan sisältyvät tiedot (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdan toinen ja kolmas alakohta). Tällaisen yhdistämisen perusteella voidaan katsoa, että nämä ostot ovat olleet seurausta Blue Circlen osuudesta Zürichin/Célignyn asiakirjassa "sementintuottajilta tulevien markkinoiden 'vakautta uhkaavien' määrien" hävittämiseksi suosituttelutoimenpiteissä (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18775), joiden tutkiminen oli annettu ETF:n tehtäväksi (ks. edellä 2538 kohta).

3467 Kyseistä asiakirjaa laadittaessa Blue Circle viittasi lisäksi siihen, että sen amerikkalainen tytäryhtiö, Blue Circle Atlantic, saattaisi myydä osan näistä "markkinoiden vakautta uhkaavista määristä" Yhdysvaltain markkinoille (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18775).

3468 Tämän päätelmän vahvistavat seuraavat Blue Circlen sisäiseen muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 4 ja 11 kohta; asiakirja nro 33.126/11083), joka on otsikoitu "Tuonti Kreikasta" ja joka on päiväämätön mutta peräisin syyskuun alkupuolelta 1986, sisältyvät tiedot, joita asianosaiset eivät ole kiistäneet:

"Viime viikkoina Blue Circle, Holderbank ja Lafarge ovat kaikki alkaneet ostaa kreikkalaista sementtiä ja klinkkeriä lähinnä Titanilta Yhdysvaltojen ja Kanadan liiketoimia varten hyvän tahdon eleenä jättääkseen oven auki kreikkalaisille."

3469 Kuitenkaan telekseihin, jotka koskevat Blue Circlen Yhdysvaltoja varten tekemiä ostoja (ks. edellä 3453 kohta), 19.8.1986 pidetyn ETF:n kokouksen pöytäkirjaan eikä kahdessa edellisessä kohdassa mainittuihin asiakirjoihin ei sisälly tietoja, jotka osoittaisivat Titanin sitoutu-

neen vastineeksi kyseisistä ostoista Blue Circleen nähden lopettamaan suoran myynnin Euroopan markkinoille, erityisesti Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, tai vähentämään sitä.

3470 Blue Circle päinvastoin toteaa 22.9.1986 päivätyssä Holderbankille osoittamassaan kirjeessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11094), että se oli "päättänyt edelleenkin ostaa Kreikasta tiettyjä tonnimääriä Yhdysvaltojen liiketoimiaan varten, vaikka brittiläisongelmaa ei ole tähän mennessä vielä ratkaistu". Se jatkaa: "Kerroin Presanisille (ja aikaisemmassa puhelinkeskustelussa Karageropoulosille), että niin kauan kuin kreikkalaiset ovat uhka Ison-Britannian markkinoille, emme enää maksa hintoja, jotka hyväksyimme äskettäisten Titanin toimitusten osalta, ja myöhemmät liiketoimet Yhdysvalloissa on tehtävä markkinakurssiin." Se toteaa lopuksi: "Toivomme, että pitämällä esillä mahdollisuuden jatkaa Blue Circlen toimintaa Yhdysvalloissa ainakin vähennämme niiden toimintaa Yhdistyneessä kuningaskunnassa."

3471 Tämänkaltaiset lausumat osoittavat, ettei Kreikasta peräisin olevaa tuontia koskeneeseen kysymykseen ollut löydetty ratkaisua syyskuun 1986 loppuun mennessä. Ne osoittavat, ettei Blue Circle ollut saanut Titanilta lupausta siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Ison-Britannian markkinoille tai vähentäisi sitä vastineeksi tilauksista, jotka oli tehty vuoden 1986 heinäkuun alun ja syyskuun alun välillä.

3472 Se, ettei Titanin tällaisesta sitoutumisesta ole näyttöä, ilmenee vielä seuraavasta 24.10.1986 päivätyn Blue Circlen sisäisen muistion otteesta (asiakirja nro 33.126/11132, ei siteerattu kanteen kohteena olevassa päätöksessä): "Kreikkalaiset jäävät. Jos poliittinen huomio keskittyy yhä tähän ongelmaan, he eivät voi vetäytyä hissukseen. Koska heitä eivät koske samat kaupalliset säännöt, jotka rajoittavat meidän toimintaamme, heillä on vain voitettavaa eikä mitään hävittävää."

3473 Lopuksi todettakoon, että on selvää, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdan ensimmäisessä ja kolmannessa alakohdassa tarkoitetut tilaukset ovat olleet vain Blue Circlen "hyvän tahdon ele", jolla on haluttu "jättää ovi auki kreikkalaisille" (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11083).

3474 Toiseksi on huomautettava Blue Circle Atlanticin ja Titanin tekemistä sopimuksista (ks. edellä 3454 kohta), etteivät näihin sopimuksiin liittyvät asiakirjat osoita, että Titan olisi niiden vastineeksi sitoutunut Blue Circleen nähden lopettamaan suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentämään sitä. Blue Circlen 24.10.1986 päivätyn sisäisen muistion ote (ks. edellä 3472 kohta) on todiste päinvastaisesta, ainakin 14.10.1986 tehdyn sopimuksen osalta.

3475 Kuten edellä on jo korostettu (ks. edellä 3455 kohta), komissio yhdistää kyseisten sopimusten mukaiset määrät niihin, jotka "Blue Circle oli ilmoittanut haluavansa ostaa Titanilta ja Heraclesilta Yhdysvaltoihin toimitettaviksi vuosina 1986/1987, 1987/1988 ja 1988/1989".

3476 Tältä osin on korostettava, että Blue Circle esittää sisäisessä muistiossa, joka on otsikoitu "Halpatuontia koskeva asiakirja keskustelun pohjaksi — maanantaina 7.7.1986 kello 9.30 pidettävään kokoukseen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/10992—10994), aluksi vaihtoehdot, joita brittiläisillä sementintuottajilla oli, eli strategia, jonka mukaan yhteistyötä kreikkalaistuottajien kanssa ei olisi, tai strategia, jonka mukaan toimittaisiin niiden kanssa yhteistyössä, ja toteaa jälkimmäisen strategian osalta, että Titanin ja Heraclesin kanssa käydyt keskustelut ovat johtaneet siihen, että on ryhdytty tutkimaan kahta muuta vaihtoehtoa.

3477 Ensimmäisen vaihtoehdon mukaan eurooppalainen välittäjä olisi ostanut miljoona tonnia yhden vuoden aikana toimitettavaksi Euroopan ulkopuolelle.

3478 Toinen vaihtoehto perustui kolmivuotiseen sopimukseen, jonka aikana Titan ja Heracles olisivat myyneet osan tuotannostaan Blue Circlelle. Kyseiseen sopimukseen sisältyneiden kunkin kolmen vuoden osalta suunniteltiin esimerkiksi 500 000 tonnin myyntiä Yhdysvaltoihin.

3479 Tämän toisen vaihtoehdon osalta esitetyt määrät ja määränpäät sisältyvät Heraclesin päiväämättömään, käsin kirjoitettuun muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/19864 ja 19865) ja sopimuspöytäkirjaan ("memorandum of understanding"), joka myös on päiväämätön (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/11096).

3480 Vaikka oletettaisiin, että näiden kahden "vaihtoehdon" vastineena olisi ollut se, että Heracles ja Titan olisivat vähentäneet suoraa myyntiään Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, on todettava, ettei yksikään näiden vaihtoehtojen yhteydessä tarkoitetuista asiakirjoista osoita, että osapuolet olisivat hyväksyneet kumpaakaan niistä.

3481 Kuten komissio korostaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 9 kohta), 7.7.1986 pidettyä kokousta koskevasta Blue Circlen sisäisestä muistiosta ilmenee, etteivät kreikkalaistuottajat olleet hyväksyneet ensimmäisen vaihtoehdon rajoittamista koskemaan vain yhtä vuotta.

3482 Toisesta vaihtoehdosta tosin todetaan samassa Blue Circlen sisäisessä muistiossa, että siitä "oli jo tehty periaatesopimus kreikkalaistuottajien kanssa, mutta [että] se edellytti, kuten [ensim-

mäinen vaihtoehtokin], yksimielisyyden löytämistä Bourin kanssa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirja nro 33.126/10993). Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly mitään sellaista seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä, että viimeksi mainittu sopimus olisi tehty.

3483 Edellä 3479 kohdassa mainitussa sopimuspöytäkirjassa päinvastoin todetaan (5 kohta) seuraavaa: "Osapuolet tekevät virallisen sopimuksen tai virallisia sopimuksia edellä mainittujen aikeiden mukaisesti. Tämän sopimuksen tai näiden sopimusten täytäntöönpano edellyttää sitä, että ostaja tekee sopimuksen osapuolen D kanssa mahdollisuuksistaan toimia jakelukanavana Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja että myyjät nimittävät ostajan välittäjäksi Yhdistyneeseen kuningaskuntaan." Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei tältäkään osin kuitenkaan sisälly mitään todistetta siitä, että nämä eri ehdot olisivat täyttyneet.

3484 Heraclesin päiväämätön, käsin kirjoitettu muistio (ks. edellä 3479 kohta) ei myöskään osoita, että osapuolet olisivat hyväksyneet 7.7.1986 pidettyä kokousta koskevassa Blue Circlen sisäisessä muistiossa mainitun toisen vaihtoehdon.

3485 Minkään seikan perusteella ei näin ollen voida yhdistää, kuten komissio on tehnyt, kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdan viidennessä alakohdassa tarkoitetuissa sopimuksissa kyseessä olleita määriä ja "määriä, jotka Blue Circle ilmoitti haluavansa ostaa Titanilta ja Heraclesilta toimitettavaksi Yhdysvaltoihin vuosina 1986/87, 1987/88, 1988/89" viimeksi mainittujen kanssa käymissään keskusteluissa.

3486 Blue Circle ja Titan keskustelivat samoihin aikoihin Yhdysvaltoihin toimitettavaa tavaraa koskevasta osto-ohjelmasta "riippumatta Yhdistyneen kuningaskunnan tilanteesta" (Blue Circlen sen ja Titanin välisestä 17.9.1986 pidetystä kokouksesta laatima sisäinen muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirja nro 33.126/11081). Tällä ohjelmalla Blue Circle "saattoi sallia Titanin ja Heraclesin myyvän 600 000 — 1 000 000 tonnia [Yhdysvaltojen] koillisosaan" (sama asiakirja).

3487 Kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdan viidennessä alakohdassa tarkoitetut asiakirjat saattoivat liittyä pikemminkin tähän tuontiohjelmaan kuin keskusteluihin, joihin komissio väittää niiden liittyneen.

3488 Komissio yhdistää (sama alakohta) nämä sopimukset vielä siihen, että 11.2.1987 pidetyn ETF:n kokouksen esityslistan 1.5 kohtaan sisältyi kysymys aiheesta "Vienti Kreikasta: määrät ja Task Forcen jäsenten kanssa vuodelle 1987 tehdyt sopimukset" (asiakirjat nro 33.126/18937 ja 18938).

3489 Tällainen maininta ei kuitenkaan osoita sitä, että näiden sopimusten tekemisestä olisi sovittu lainvastaisesti Titanin ja Blue Circlen kesken siten, että Titan olisi luvannut Blue Circlelle lopettaa suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentää sitä sopimusten vastineeksi.

3490 Kolmanneksi on todettava, etteivät Blue Circlen Titanille osoittamiin tilauksiin tavaran toimittamisesta Nigeriaan (ks. edellä 3456 kohta) liittyvät teleksit osoita, että Titan olisi niiden vastineeksi antanut Blue Circlelle sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille, etenkin Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, tai vähentäisi sitä.

3491 Kuten on todettu (ks. edellä 3456 kohta), komissio yhdistää näissä toimituksessa kyseessä olleet määrät "niihin 100 000 tonnin määriin, jotka Blue Circle on ilmoittanut haluavansa ostaa Heraclesilta ja Titanilta toimitettaviksi tarkemmin määrittelemättömiin määränpäihin kunakin vuonna ajanjaksolla 1986—1989".

3492 Tältä osin 7.7.1986 pidettyä kokousta koskevassa Blue Circlen sisäisessä muistiossa (ks. edellä 3476 kohta) mainitun toisen vaihtoehdon yhteydessä suunniteltiin muun muassa sitä, että Heracles ja Titan myisivät Blue Circlelle kyseisessä toisessa vaihtoehdossa tarkoitetun sopimuksen kunkin kolmen vuoden aikana 100 000 tonnin määriä tarkemmin määrittelemättömiin määränpäihin. Nämä tiedot sisältyvät edellä mainittuihin Heraclesin käsin kirjoitettuun muistioon ja sopimuspöytäkirjaan (ks. edellä 3479 kohta).

3493 Kuten on jo kuitenkin korostettu (ks. edellä 3480 ja 3482—3484 kohta), minkään seikan perusteella ei voida päätellä, että osapuolet olisivat hyväksyneet kyseisen vaihtoehdon.

3494 Minkään seikan perusteella ei myöskään voida yhdistää, kuten komissio on tehnyt, kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdan kuudennessa alakohdassa tarkoitettuja tilauksia ja "nii[tä] 100 000 tonnin määri[ä], jotka Blue Circle oli ilmoittanut haluavansa ostaa Heraclesilta ja Titanilta tarkemmin määrittelemättömiin määränpäihin kunakin vuonna ajanjaksolla 1986—1989" keskustellessaan heinäkuussa 1986 kreikkalaistuottajien kanssa.

3495 Komissio vetoaa 28 perustelukappaleen 15 kohdan toiseksi viimeisessä alakohdassa Marshallin (Blue Circle) 13.5.1987 pidetystä EPC:n kokouksesta 14.5.1987 laatiman muistion (asiakirjat nro 33.126/11344 ja 11345) seuraavaan otteeseen:

"Titan. He ovat tyytyväisiä yhteyksiinsä Blue Circlen ja erityisesti Philip Hawkesworthin kanssa. Ivan Tryfonas totesi arvioivansa jälkikäteen, että terve järki alkaa voittaa ainakin

Titanilla. He arvostavat tapaa, jolla olemme kohdelleet heitä Yhdysvalloissa, ja arvioivat, etteivät heidän toimituksensa Pohjois-Irlantiin osu samaan arkaan paikkaan kuin toimitukset Isoon-Britanniaan."

3496 Komission mukaan tämä ote osoittaa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdassa tarkoitetut ostot "[ovat olleet] muuta kuin normaaleja liikesuhteita" (saman kohdan viimeinen alakohta).

3497 Tältä osin on korostettava, ettei kyseisessä otteessa viitata millään tavoin tilauksiin, joita Blue Circle oli antanut Titanille tavaran toimittamisesta Nigeriaan. Se ei siis missään tapauksessa voi olla todiste siitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdan kuudennessa alakohdassa tarkoitetut ostot olisivat olleet lainvastaisia.

3498 Lisäksi huomautuksilla ja arvioilla, joita Titanin edustaja esitti 13.5.1987 pidetyn EPC:n kokouksen osanottajille, on voitu pyrkiä vähentämään painostusta, jota eurooppalaistuottajat harjoittivat kreikkalaistuottajia, etenkin Titania kohtaan saadakseen nämä lopettamaan viennin Länsi-Euroopan markkinoille. Ne eivät missään tapauksessa osoita, että Titan olisi kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdassa tarkoitettujen ostojen vastineeksi luvannut Blue Circlelle lopettaa suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentää sitä.

3499 Komissio (asiassa T-64/95 esitetyt vastine ja vastaajan vastaus) korostaa eri seikkoja, joilla se pyrkii näyttämään toteen Titanin osallistumisen kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleessa, erityisesti sen 15 kohdassa kuvattuihin kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin.

3500 Se nojautuu ensinnäkin Zürichin/Célignyn asiakirjan sisältöön (ks. edellä 2539 kohta). Sen mielestä se osoittaa, että sen jälkeen kun Titan oli pyrkinyt rikkomaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskenutta sääntöä, ETF:n jäsenet saivat sen nopeasti toimimaan yhteistyössä tämän säännön noudattamiseksi hyväksymällä markkinoiden jakamiseen tähdänneet toimenpiteet.

3501 Zürichin/Célignyn asiakirja osoittaa kuitenkin yksinomaan sen, että "tiettyjen sementintuottajien aiheuttamasta epävakaudesta johtuvien ongelmien" (ks. kyseisen asiakirjan otsikko; asiakirja nro 33.126/18772) ilmettyä Länsi-Euroopan sementintuottajat sopivat useista toimenpiteistä, erityisesti suostuttelutoimenpiteistä, joilla pyrittiin poistamaan markkinoiden vakautta uhkaava tuonti. Se ei osoita sitä, että Titan, joka itsestäänselvistä syistä ei osallistunut millään tavoin asiakirjan laadintaan ja jota ei koskaan pyydetty hyväksymään sen sisältöä, olisi hyväksynyt kilpailunvastaisen päämäärän, joita siinä suositelluilla toimenpiteillä tavoiteltiin, suostumalla lopettamaan suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentämään sitä vastineeksi siitä, että eurooppalaistuottajat ostivat sen ylituotannon. Se ei siis voi olla todiste siitä,

että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdassa tarkoitetut ostot olisivat merkinneet Blue Circlen ja Titanin välistä lainvastaista sopimusta.

3502 Toiseksi komissio korostaa, kuten myös kanteen kohteena olevassa päätöksessä (28 perustelukappaleen 11 kohta), että syyskuun 1986 alkupuolelta peräisin olevan Blue Circlen sisäisen muistion (ks. edellä 3648 kohta) mukaan "Ateenassa edellisellä viikolla pidetyssä kokouksessa Titan tarjoutui rajoittamaan Heraclesin ja Titanin yhteenlaskettua myyntiä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kiintiöön, jonka suuruudeksi oli vahvistettu yhteisesti 300 000 tonnia ensimmäisenä vuonna ja 500 000 tonnia toisena ja kolmantena vuonna".

3503 Tämä muistio ei kuitenkaan osoita sitä, että Titan olisi tehnyt kyseisen tarjouksen kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdassa tarkoitettujen ostojen ja sopimusten vastineeksi. Toisin kuin komissio väittää, tähän muistioon sisältyvä maininta, jonka mukaan "Titan katsoi tämän Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevan kiintiön tulevan lisäksi niihin tonnimääriin, joita Blue Circle osti Yhdysvaltojen toimintojaan varten", ei osoita sitä, että Blue Circlen Titanilta Yhdysvaltoja varten tekemät sementtiostot ja Titanin toiminnan vähentyminen Ison-Britannian markkinoilla liittyisivät toisiinsa. Se osoittaa enintään sen, ettei Titan halunnut Blue Circlen Yhdysvaltojen toimintojaan varten ostamia määriä otettavan huomioon sellaisen sopimuksen yhteydessä, joka mahdollisesti tehtäisiin Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvan sementintuonnin rajoittamisesta.

3504 Blue Circle ei myöskään missään vaiheessa pitänyt edellä mainittua tarjousta Titanin selkeänä sitoumuksena lopettaa suora myynti Yhdistyneeseen kuningaskuntaan tai vähentää sitä. Holderbankille 22.9.1986 eli vain vähän sen jälkeen, kun Titan oli tehnyt tarjouksensa, osoittamassaan kirjeessä (asiakirja nro 33.126/11094), Blue Circle korostaa, että "brittiläisongelmaa ei ole tähän mennessä vielä ratkaistu". Lisäksi, kuten komissiokin on todennut (28 perustelukappaleen 13 kohta), Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuneen tuonnin rajoittaminen oli tulosta joulukuun 1986 lopussa Yhdistyneen kuningaskunnan ja Kreikan hallitusten eikä brittiläisten ja kreikkalaisten tuottajien välillä tehdystä sopimuksesta.

3505 Komissio korostaa kolmanneksi, että Titan on osallistunut aktiivisesti sellaisten vaihtoehtojen tutkimiseen, joilla olisi voitu taata kaikkien asianomaisten osapuolten intressien mukaisesti yhteisön markkinoiden vakaus. Se nojautuu kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—9 kohdassa tarkoitettuihin eri asiakirjoihin.

3506 Kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 3, 5, 8 ja 9 kohdassa tarkoitetuissa asiakirjoissa viitataan Titanin ja Euroopan sementintuottajien, lähinnä Blue Circlen, välisiin keskusteluihin, joissa pyrittiin löytämään ratkaisu ongelmaan, joka oli aiheutunut siitä, että Kreikasta tuotiin sementtiä Länsi-Eurooppaan.

3507 Kuitenkaan, kuten komissio toteaa (28 perustelukappaleen 7 kohta), "ETF:n jäsenet eivät onnistuneet pääsemään kokonaissopimukseen [markkinoiden vakautta uhkaavien määrien poistamisesta] kreikkalaistuottajien kanssa, koska nämä olivat siihen erittäin vastahakoisia". Vaihtoehto, joka perustui Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvan viennin rajoittamiseen, oli seurausta joulukuussa 1986 Kreikan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitusten välillä tehdystä sopimuksesta (ks. edellä 3504 kohta).

3508 Missään tapauksessa yksikään kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—9 kohdassa mainituista asiakirjoista ei osoita, että Titan olisi 28 perustelukappaleen 15 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden vastineeksi sitoutunut lopettamaan suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentämään sitä.

3509 Neljänneksi komissio väittää, että Blue Circlen Holderbankille 22.9.1986 osoittaman kirjeen mukaan Titanin ja Blue Circle Atlanticin välisissä sopimuksissa vahvistettujen erikoishintojen syynä ei ollut Titanin tuotteiden erityislaatu vaan sopimusten kilpailunvastainen tavoite. Se nojautuu vielä 17.9.1986 pidettyä kokousta koskevan Blue Circlen sisäisen muistion (asiakirjat nro 33.126/11080—11082) seuraavaan otteeseen: "Presanis [Titan] on myöntänyt, että tavallista korkeammat hinnat, joita maksoimme heille tänä vuonna Bostoniin ja Baltimoreen toimitettavasta tavarasta, edellyttivät Yhdistyneessä kuningaskunnassa käsitellyn vaihtoehdon tutkimista, ja että ensi vuoden liiketoimista piti tämän vuoksi neuvotella sellaiselta kaupalliselta pohjalta, jossa [Blue Circle] Inc:n intressit otettaisiin huomioon."

3510 Nämä eri seikat vahvistavat todellakin sen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdan ensimmäisessä ja kolmannessa alakohdassa tarkoitetut ostot olivat Blue Circlen puolelta suostuttelutoimenpiteitä. Blue Circlen 17.9.1986 päivätty muistio osoittaa kuitenkin myös sen, että näiden tavallista korkeampiin hintoihin tehtyjen ostojen vastineeksi Titan oli enintään suostunut harkitsemaan vaihtoehtoa, jota oli käsitelty liittyen ongelmaan, jonka sementintuonti Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan oli aiheuttanut.

3511 Mikään näistä seikoista ei sitä vastoin osoita, että Titan olisi Blue Circlen Bostoniin ja Baltimoreen toimitettavaa tavaraa koskeneiden tilausten vastineeksi sitoutunut lopettamaan suoran myynnin Yhdistyneeseen kuningaskuntaan tai vähentämään sitä. Kuten on jo todettu (ks. edellä 3470 kohta), Blue Circlen Holderbankille 22.9.1986 osoittamassa kirjeessä korostetaan päinvastoin sitä, ettei syyskuun 1986 lopussa edelleenkään ollut löydetty ratkaisua kysymykseen, joka koski sementintuontia Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

3512 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella (3439—3450 ja 3466—3511 kohta) on pääteltävä, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 15 kohdassa tarkoitetut ostot ja sopimukset olisivat merkinneet Titanin ja Blue Circlen välistä kilpailunvastaista sopimusta, jonka tavoitteena olisi ollut ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Yhdysvaltoihin ja Nigeriaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille.

3513 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b alakohta on kumottava.

3514 Tästä syystä ei ole enää tarpeen tutkia huomautuksia, joita Blue Circle (10.2.1997 päivätty kirjelmä) ja Titan (10.2. ja 18.12.1997 päivätyt kirjelmät) ovat esittäneet edellä 164 ja 168 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien perusteella pyrkien osoittamaan sen, että niiden puolustautumisoikeuksia oli loukattu hallinnollisessa menettelyssä todettaessa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b alakohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen.

2. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan c alakohdassa tarkoitettu Holderbankin ja Titanin välinen sopimus

3515 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan c alakohdan mukaan Holderbank ja Titan ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä 19.6.1986 ja 31.12.1990 välisenä aikana osallistumalla "sopimukseen, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Yhdysvaltoihin ja Afrikkaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille".

3516 Tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvät perustelut sisältyvät tosiseikkoja koskevan esityksen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 16 kohtaan ja oikeudellisen arvioinnin osalta 56 perustelukappaleen 6 ja 8 kohtaan.

3517 Komissio toteaa 28 perustelukappaleen 16 kohdan ensimmäisessä alakohdassa seuraavaa:

"On olemassa Titanin ja Umarin (Holderbankin tytäryhtiö) välinen sopimusluonnos, joka on päivätty 19.6.1986: luonnoksen on allekirjoittanut Titan, mutta Umarin allekirjoitus puuttuu, ja luonnos koskee klinkkerin ja sementin toimituksia Yhdysvaltoihin (asiakirjat nro 33.126/19501—19511). Titanin mukaan (väitetiedoksiantoon annetun vastauskirjelmän s. 50) Umar ei hyväksynyt tätä sopimusta: kuitenkin Titan toimitti kesä- ja heinäkuussa 1986 Umarille kaksi laivalastia klinkkeriä ja yhden laivalastin sementtiä, yhteensä 61 437 tonnia. Nämä tonnimäärät on yhdistettävä siihen, mitä ilmenee 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laaditusta pöytäkirjasta (ks. edellä 3 kohta): 'Holderbank on myös sopinut ostavansa (ei vielä allekirjoitettu) 90 000 tonnia Titanilta. Yksi 7 000 tonnin toimitus on jo tapahtunut...'"

3518 Tämän jälkeen (toinen alakohta) se viittaa kahteen Umarin ja Titanin välillä 16.1. ja 18.12.1987 allekirjoitettuihin kahteen sopimukseen, joiden mukaan Ideal Basic Industriesille

(Holderbankin amerikkalainen tytäryhtiö) piti toimittaa vähintään 200 000 tonnia klinkkeriä vuonna 1987 ja 90 000 tonnia vuonna 1988 (asiakirjat nro 33.126/19482—19489).

3519 Se toteaa lisäksi (kolmas alakohta), että Pays-Bas Cement Co. (Holderbankin alankomaalainen tytäryhtiö) ja Titan allekirjoittivat sopimukset siitä, että 1.8.1988 ja 31.12.1990 välisenä aikana toimitettaisiin yhteensä 300 000 tonnia klinkkeriä, ja siitä vähintään puolet Benelux-maihin ja loput Afrikkaan (asiakirjat nro 33.126/19814—19843).

3520 Se yhdistää (neljäs alakohta) määrät, joita tarkoitetaan näissä kolmessa viimeksi mainitussa sopimuksessa, "ETF:n jäsenten sitoumukseen ostaa yli miljoona tonnia ja jopa 2—3 miljoonaa tonnia kreikkalaistuottajilta (ks. edellä 1—6 kohdassa mainitut asiakirjat)".

3521 Se päättelee tästä 56 perustelukappaleen 6 ja 8 kohdassa seuraavaa:

"Holderbank-konsernin ostot Titanilta kesä- ja heinäkuussa 1986 ja Holderbank-konsernin ja Titanin välillä 16.1.1987, 18.12.1987 ja 20.8.1988 allekirjoitetut sopimukset (ks. edellä 28 perustelukappaleen 16 kohta) merkitsevät sitä, että kyseisten yritysten välillä oli 85 artiklan 1 kohdan vastainen sopimus 19.6.1986 ja 31.12.1990 välisenä aikana.

[— —]

Näillä sopimuksilla näet pyrittiin estämään kyseisten kahden kreikkalaistuottajan suora myynti Euroopan markkinoille ja ohjaamaan osa kyseisistä määristä muille markkinoille, ja osapuolet tiesivät tämän (ks. edellä 28 perustelukappaleen 1—7 ja 16—17 kohta)."

3522 Titan (T-64/95) ja Holderbank (T-68/95) esittävät pääasiaan liittyvän perustelun, jolla ne pyrkivät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan c alakohdan kumoamiseen. Titan väittää lisäksi komission loukanneen sen puolustautumisoikeuksia todetessaan kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen, koska se ei ole antanut sille hallinnollisessa menettelyssä tilaisuutta tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistonsa asiakirjoihin kokonaisuudessaan estäen sitä siten vetoamasta sen puolesta puhuviin todisteisiin.

3523 Pääasian osalta Titan, edellä 3461—3463 kohdassa esitettyjen yleisten väitteidensä lisäksi, ja Holderbank väittävät, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 16 kohdassa tarkoitetut eri ostot kuuluivat niiden olemassa olleisiin normaaleihin liikesuhteisiin. Näillä toimenpiteillä ei ollut minkäänlaista kilpailunvastaista päämäärää. Titan lisää, että Euroopan sementin- ja klinkkerintuottajien väliset liiketoimet tavaran edelleenviemiseksi Euroopan yhteisön maihin tai yhteisön ulkopuolisiin maihin ovat tavanomainen käytäntö.

3524 Kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 16 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden osalta (ks. edellä 3517 kohta) on korostettava seuraavia tietoja, jotka sisältyvät 19.8.1986 pidetyn ETF:n kokouksen pöytäkirjaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 3 kohta):

"Holderbank on [— —] sopinut ostavansa (ei vielä allekirjoitettu) 90 000 tonnia Titanilta. Yksi 7 000 tonnin toimitus on jo tapahtunut.

[— —]

Holderbank on myös ostanut 50 000 tonnia klinkkeriä Titanilta hintaan 19,80 USD fob. Niistä 25 000 tonnia on jo toimitettu, kaikki Yhdysvaltojen markkinoille."

3525 Syyskuun 1986 alkupuolelta peräisin olevassa Blue Circlen sisäisessä muistiossa (ks. edellä 3468 kohta) todetaan seuraavaa:

"Viime viikkoina Blue Circle, Holderbank ja Lafarge ovat kaikki alkaneet ostaa kreikkalaista sementtiä ja klinkkeriä lähinnä Titanilta Yhdysvaltojen ja Kanadan liiketoimia varten hyvän tahdon eleenä jättääkseen oven auki kreikkalaisille."

3526 Näiden eri asiakirjojen otteiden nojalla komissio saattoi perustellusti katsoa, että sementti- ja klinkkeriostot Titanilta, joihin Umar oli ryhtynyt kesä- ja heinäkuussa 1986, johtuivat ainakin osittain Holderbankin osuudesta Zürichin/Célignyn asiakirjassa "sementintuottajilta tulevien markkinoiden 'vakautta uhkaavien' määrien" hävittämiseksi suositelluissa suostuttelutoimenpiteissä (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18775), joiden tutkiminen oli annettu ETF:n tehtäväksi (ks. edellä 2538 kohta).

3527 Kyseistä asiakirjaa laadittaessa Holderbank oli lisäksi tarjoutunut myymään osan näistä "markkinoiden vakautta uhkaavista määristä" Yhdysvaltain markkinoille.

3528 Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly mitään sellaista, joka osoittaisi, että Titan olisi näiden ostojen vastineeksi antanut Holderbankille sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3529 Nämä ostot ovat siis olleet vain Holderbankin Titanille osoittama "hyvän tahdon ele", jolla se on pyrkinyt saamaan tämän etsimään eurooppalaistuottajien kanssa ratkaisua ongelmaan, joka oli aiheutunut siitä, että Kreikasta tuotiin sementtiä Länsi-Eurooppaan.

3530 Seuraavaksi on todettava, etteivät 16.1.1987, 18.12.1987 ja 20.8.1988 tehtyihin sopimuksiin (ks. edellä 3518 ja 3519 kohta) liittyvät asiakirjat osoita, että Titan olisi niiden vastineeksi antanut Holderbankille sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3531 Kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—6 kohdassa tarkoitetuista asiakirjoista (ks. edellä 3520 kohta), joihin komissio (saman perustelukappaleen 16 kohdan neljäs alakohta) yhdistää kyseisissä sopimuksissa tarkoitetut määrät osoittaakseen sopimusten olevan kilpailusääntöjen vastaisia, ilmenee ensinnäkin, että useat eurooppalaistuottajat, jotka olivat ETF:n jäseniä, viittasivat Zürichin/Célignyn asiakirjaa laadittaessa mahdollisuuksiin, joita niille näytti tarjoutuvan, ohjata osa Kreikan ylituotannosta Euroopan markkinoiden ulkopuolelle (ks. Zürichin/Célignyn asiakirja, erityisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1 kohdassa siteerattu asiakirja nro 33.126/18775).

3532 Nämä asiakirjat osoittavat tämän jälkeen, että Blue Circle, Holderbank ja Lafarge olivat elokuun 1986 aikana "alkaneet ostaa kreikkalaista sementtiä ja klinkkeriä lähinnä Titanilta Yhdysvaltojen ja Kanadan liiketoimia varten hyvän tahdon eleenä jättääkseen oven auki kreikkalaisille" (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11083). Samoin ETF:ään osallistujat tutkivat elo/syyskuussa 1986 mahdollisuutta neuvotella kreikkalaistuottajien kanssa toimituksia koskevasta kokonaissopimuksesta, joka olisi koskenut yhtä, jopa kahta tai kolmea miljoonaa tonnia viimeksi mainittujen tuotannosta, kun nämä olisivat lopettaneet suorat sementtitoimituksensa Länsi-Euroopan markkinoille (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 2 ja 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/10988—10990, 18858 ja 18859). Eurooppalaisten tuottajien "sitoutuminen" edellä mainittujen määrien ostamiseen kuului siis kollektiivisiin neuvotteluihin, joiden vastineena oli se, että kreikkalaisten tuotteiden suora myynti Länsi-Eurooppaan päättyisi.

3533 Kuitenkaan, kuten komissio toteaa, "ETF:n jäsenet eivät onnistuneet pääsemään yhteiseen sopimukseen kreikkalaistuottajien kanssa, koska nämä olivat erittäin vastahakoisia" (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 7 kohta).

3534 Komissio vastaa, että toimituksia koskevan kokonaissopimuksen puuttuminen selittyy sillä, että kreikkalaistuottajat tekivät mieluummin yksittäisiä sopimuksia tiettyjen ETF:n jäsenten kanssa.

3535 Tältä osin ainoa kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettu asiakirja, johon tämän väitteen tueksi saatettaisiin vedota, on Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirja. Siinä todetaan, että "Task Force arvelee, etteivät kreikkalaistuottajat ole enää kiinnostuneita toimituksia koskevasta kokonaissopimuksesta vaan tekevät mieluummin yksittäisiä sopimuksia muiden maiden (esimerkiksi Italian) kanssa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 ja 25 kohta; asiakirja nro 33.126/18859). Se lisää seuraavaa: "Kun otetaan huomioon Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen ja muiden elinten tuki kampanjalle valtiontukia saanutta kreikkalaisen sementin tuontia vastaan, olisi epäasianmukaista sitoutua tällä hetkellä sopimuksiin." Tällaiset maininnat eivät osoita sitä, että kreikkalaistuottajien ja ETF:n jäsenten välillä olisi tehty yksittäisiä toimitussopimuksia siten, että ensin mainitut olisivat luvanneet jälkimmäisille lopettaa suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentää sitä.

3536 Näin ollen sen yhdistämisen perusteella, johon komissio vetoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 16 kohdan neljännessä alakohdassa, ei voida katsoa Holderbankin ja Titanin 16.1.1987, 18.12.1987 ja 20.8.1988 allekirjoittamien sopimusten olevan kilpailusääntöjen vastaisia.

3537 Komissio (asiassa T-64/95 esitetty vastine ja vastaajan vastaus) vetoaa vielä kahteen seikkaan osoittaakseen Titanin osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleessa, erityisesti sen 16 kohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin.

3538 Se nojautuu ensinnäkin Zürichin/Célignyn asiakirjan sisältöön (ks. edellä 3500 kohta).

3539 Edellä 3501 kohdassa mainituista syistä tämä asiakirja ei kuitenkaan voi olla todiste siitä, että edellä 28 perustelukappaleen 16 kohdassa tarkoitetut toimenpiteet merkitsivät Holderbankin ja Titanin lainvastaista sopimusta.

3540 Komissio korostaa toiseksi, että Titan osallistui aktiivisesti sellaisten vaihtoehtojen etsimiseen, joilla olisi voitu taata kaikkien asianomaisten osapuolten intressien mukaisesti yhteisön

markkinoiden vakaus. Se nojautuu kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—9 kohdassa tarkoitettuihin eri asiakirjoihin.

3541 Useissa näistä asiakirjoista viitataan tosiaankin Titanin ja Euroopan sementintuottajien välisiin keskusteluihin, joilla pyrittiin löytämään ratkaisu "kreikkalaisongelmaan". Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetystä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksesta laaditussa pöytäkirjassa todetaan muun muassa, että "aivan viimeisimmässä Titanin ja Blue Circlen/Holderbankin välisessä kokouksessa Titan ilmoitti olevansa valmis yhteistyöhön".

3542 Kuten edellä on jo useaan kertaan todettu (ks. mm. 3507 kohta), näitä keskusteluja ei kuitenkaan koskaan saatettu päätökseen kreikkalaistuottajien vastahakoisuuden vuoksi. Yhdistyneen kuningaskunnan osalta Kreikasta peräisin olevasta tuonnista aiheutunut ongelma ratkaistiin joulukuussa 1986 poliittisella tasolla Kreikan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitusten välisellä sopimuksella.

3543 Missään tapauksessa yksikään kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—9 kohdassa mainituista asiakirjoista ei osoita, että Titan olisi 28 perustelukappaleen 16 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden vastineeksi antanut Holderbankille sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3544 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella (3439—3450 ja 3524—3543 kohta) on pääteltävä, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 16 kohdassa tarkoitetut toimitukset ja sopimukset olisivat merkinneet Titanin ja Holderbankin välistä kilpailunvastaista sopimusta, jonka tavoitteena olisi ollut ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Yhdysvaltoihin ja Afrikkaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille.

3545 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan c alakohta on kumottava.

3546 Tästä syystä ei ole enää tarpeen tutkia huomautuksia, joita Titan (10.2. ja 18.12.1997 päivätyt kirjelmät) on esittänyt edellä 164 ja 168 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien perusteella pyrkien osoittamaan sen, että sen puolustautumisoikeuksia oli loukattu hallinnollisessa menettelyssä todettaessa sen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan c alakohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen.

3. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan d alakohdassa tarkoitettu Holderbankin ja Heraclesin välinen sopimus

3547 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan d alakohdan mukaan Holderbank ja Heracles ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä 9.5.1986 ja 31.12.1990 välisenä aikana osallistumalla "sopimukseen, jonka tavoitteena oli estää Heraclesia myymästä sementtiä suoraan Euroopan markkinoille ja ohjata Heraclesin tuottama sementti ja klinkkeri muille markkinoille".

3548 Tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvät perustelut sisältyvät tosiseikkoja koskevan esityksen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 17 kohtaan ja oikeudellisen arvioinnin osalta 56 perustelukappaleen 7 ja 8 kohtaan.

3549 Komissio toteaa 28 perustelukappaleen 17 kohdan ensimmäisessä alakohdassa, että "9.5.1986 allekirjoitettiin Heraclesin ja Umarin välinen sopimus 100 000 sementtitonnin toimituksesta (asiakirjat nro 33.126/20057—20064)". Se yhdistää nämä määrät 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laaditussa muistiossa oleviin tietoihin: "Lisäksi ne [Holderbank] ostivat Heraclesilta 100 000 tonnia, joista 40 000 toimitettiin."

3550 Tämän jälkeen se toteaa (toinen alakohta) seuraavaa:

"19.5.1988 allekirjoitettiin Heraclesin ja Umarin välillä sopimus, joka koski 490 000 tonnin (joista 230 000 tonnia klinkkeriä ja 260 000 tonnia klinkkeriä tai sementtiä) toimittamista jaettuna siten, että 110 000 tonnia toimitettaisiin vuonna 1988, 190 000 tonnia vuonna 1989 ja 190 000 tonnia vuonna 1990 (asiakirjat nro 33.126/20063—20071). Kyseisen sopimuksen 6 artiklan mukaan ainakin 230 000 tonnia klinkkeriä on toimitettava ostajan valinnan mukaan Alankomaihin ja/tai Luxemburgiin ja/tai Belgiaan; loput klinkkeri- tai sementtimäärät voidaan toimittaa muihin kuin Benelux-maihin, ja ostajan on ensin pyydettävä myyjältä tähän kirjallista suostumusta."

3551 Se yhdistää (kolmas alakohta) kyseisessä sopimuksessa tarkoitetut määrät "Holderbankin ja muiden tuottajien väitteisiin, joiden mukaan ne halusivat ostaa yli miljoona tonnia ja jopa 2—3 miljoonaa tonnia kreikkalaistuottajilta (ks. edellä 1—6 kohdassa mainitut asiakirjat)".

3552 Se päättelee tämän perusteella 56 perustelukappaleen 7 ja 8 kohdassa seuraavaa:

"Holderbank-konsernin ja Heraclesin välillä 9.5.1986 ja 19.5.1988 allekirjoitetut sopimukset (ks. edellä 28 perustelukappaleen 17 kohta) merkitsevät sitä, että kyseisten yritysten välillä oli 85 artiklan 1 kohdan vastainen sopimus 9.5.1986 ja 31.12.1990 välisenä aikana.

Näillä sopimuksilla näet pyrittiin estämään kyseisten kahden kreikkalaistuottajan suora myynti Euroopan markkinoille ja ohjaamaan osa kyseisistä määristä muille markkinoille, ja osapuolet tiesivät tämän (ks. edellä 28 perustelukappaleen 1—7 ja 16—17 kohta)."

3553 Heracles (T-57/95) ja Holderbank (T-68/95) kiistävät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan d alakohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon.

3554 Heracles katsoo komission arvioineen virheellisesti sen asemaa ja strategiaa markkinoilla sekä taloudellista asiayhteyttä, jonka vuoksi se suuntautui vuodesta 1986 lähtien yhteisön markkinoille elinkelpoisuutensa turvatakseen. Se korostaa niitä lukuisia esteitä ja vaikeuksia, joita se kohtasi pyrkiessään myymään tuotantoaan näille markkinoille. Nämä olivat liittyneet osittain taloudellisiin suhdanteisiin, Länsi-Euroopan markkinoiden rakenteeseen, sen maantieteelliseen ja taloudelliseen asemaan ja sen yritysrakenteeseen sekä osittain ETF:n perustamiseen. Nämä hankaluudet eivät kuitenkaan olleet estäneet sitä tekemästä sopimuksia eri eurooppalaistuottajien kanssa ja lisäämästä merkittävästi vientiään Eurooppaan vuodesta 1986 lähtien. Tästä syystä sen ei voida katsoa osallistuneen tietoisesti ja omien intressiensä vastaisesti järjestelyihin, jotka olisivat heikentäneet sen vientimahdollisuuksia.

3555 Heracles ja Holderbank väittävät, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 17 kohdassa tarkoitetut sopimukset olivat tavanomaisia liiketoimia, joilla ei ollut kilpailunvastaista tavoitetta ja vaikutusta. Ne korostavat sitä, että Umar, joka oli Heraclesin liikekumppani näissä toimenpiteissä, oli sementin ja klinkkerin kansainväliseen kauppaan erikoistunut yhtiö.

3556 Kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 17 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetun 9.5.1986 tehdyn sopimuksen (ks. edellä 3549 kohta) osalta 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laaditussa muistiossa mainitaan seuraavaa: "Lisäksi ne [Holderbank] ostivat Heraclesilta 100 000 tonnia, joista 40 000 toimitettiin. Bloom oli mukana viimeksi mainitussa liiketoimessa, koska se huolehti lastin purkamisesta Mississippi-joella ja tavaran jakelusta Dundeen markkinoille."

3557 Tämän otteen nojalla komissio saattoi perustellusti katsoa, että Holderbankin tarkoituksena oli esittää kyseisen sopimuksen, joka koski 100 000 tonnin sementtitoimitusta, olevan sen oma osuus Zürichin/Cêlignyn asiakirjassa "sementintuottajilta tulevien markkinoiden 'vakautta uhkaavien' määrien" hävittämiseksi suositelluissa suostuttelutoimenpiteissä (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18775), joiden tutkiminen oli annettu ETF:n tehtäväksi (ks. edellä 2538 kohta).

3558 On kiistatonta, että Kreikasta peräisin olevan sementin tuontia Länsi-Eurooppaan koskenut ongelma ilmeni vuoden 1985 lopussa tai vuoden 1986 alussa (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 1 kohta). Holderbank on siis kyennyt toteuttamaan tytäryhtiönsä Umarin välityksellä toimenpiteitä, joilla pyrittiin estämään tällaisen tuonnin aiheuttama uhka, odottamatta organisoidun kartellin perustamista sen eurooppalaisten kumppanien kanssa, ja näiden toimenpiteiden se esitti myöhemmin olevan sen osuus ETF:n piirissä sillä välin sovituista suostuttelutoimenpiteistä.

3559 Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly mitään sellaista, joka osoittaisi, että Heracles olisi tämän sopimuksen vastineeksi antanut Holderbankille sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä. Lisäksi kanteen kohteena olevan päätöksen 25—28 perustelukappaleessa tarkoitettujen asiakirjojen mukaan tämä sopimus tehtiin aikaisemmin kuin eurooppalaisten ja kreikkalaisten tuottajien kesken aloitettiin keskustelut, joissa pyrittiin ratkaisemaan kysymys, joka koski Kreikasta peräisin olevan sementin tuontia Länsi-Eurooppaan.

3560 Sitä käsitystä, ettei Heracles sitoutunut lopettamaan suoraa myyntiä Euroopan markkinoille tai vähentämään sitä Umarin kanssa 9.5.1986 tekemänsä sopimuksen vastineeksi, tukee seuraava ote 23.7.1986 pidetyn Heraclesin hallituksen kokouksen pöytäkirjasta (asiakirjat nro 33.126/19878—19880, ei siteerattu kanteen kohteena olevassa päätöksessä).

"Eurooppalaistuottajat ovat muodostaneet brittien kanssa yhteisrintaman estääkseen meitä pääsemästä Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoille Titanin kanssa, ja tässä uhkaavassa tilanteessa he ovat tarjonneet meille joitain pieniä määriä, jotka koskevat toimituksia Amerikkaan. Luonnollisesti hylkäsimme tämän sopimuksen, koska se ei ollut intressiemme mukainen, emmekä ole antaneet periksi heidän uhkauksilleen ja kiristykselleen. He kuitenkin edelleen uhkaavat meitä, ja he ovat tiivistäneet rivinsä Sveitsissä toimivan yrityksen välityksellä, jota he rahoittavat, julistaakseen meille sodan. [— —] On totta [— —], että tämä eurooppalaisten sementintuottajien yhteenliittymä on valtava, koska heidän valvonnassaan on 120 miljoonaa tonnia sementtiä, mutta tästä huolimatta emme ole antaneet periksi heidän uhkauksilleen. Tuloksena on se, että ainoastaan britit ovat pyytäneet meitä neuvottelemaan ja tarjonneet meille asianmukaisia määriä Amerikasta. Jälleen kerran olemme pysyneet tiukasti asemissamme, koska haluamme jalansijaa myös Yhdistyneessä kuningaskunnassa, minkä britit lopulta hyväksyivät, mutta olemme edelleen neuvotteluvaiheessa."

3561 On todettava, etteivät kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 17 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitettuun 19.5.1988 tehtyyn sopimukseen (ks. edellä 3550 kohta)

liittyvät asiakirjat osoita, että Heracles olisi sen vastineeksi antanut Holderbankille sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3562 Sen yhteyden perusteella, jonka komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—6 kohdassa tarkoitettujen asiakirjojen perusteella vallitsevan kyseisessä sopimuksessa tarkoitettujen määrien ja niiden "Holderbankin ja muiden tuottajien väittei[den välillä], joiden mukaan ne halusivat ostaa yli miljoona tonnia ja jopa 2—3 miljoonaa tonnia kreikkalaistuottajilta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 17 kohdan kolmas alakohta), ei voida edellä 3531—3535 kohdassa edellä mainittujen asiakirjojen perusteella tehty analyysi huomioon ottaen päätellä, että kyseinen sopimus olisi ollut lainvastainen.

3563 Komissio (asiassa T-57/95 annettu vastine) korostaa vielä eri seikkoja, jotka osoittavat Heraclesin menetelleen lainvastaisesti osallistuessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 17 kohdassa tarkoitettuihin sopimuksiin.

3564 Komissio vetoaa yleisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleessa tarkoitettuihin seikkoihin ja väittää Heraclesin tienneen ETF:stä ja sen piirissä käydyistä keskusteluista, joilla pyrittiin ohjaamaan osa Kreikan ylituotannosta Länsi-Euroopan markkinoiden ulkopuolelle. Heracles oli sen mukaan jopa osallistunut näihin keskusteluihin. Se oli siis asiasta tietoisena osallistunut Kreikasta peräisin olevaan sementintuontiin liittyneen ongelman ratkaisemiseen. Heraclesin osallistuminen näihin neuvotteluihin ilmenee sen mielestä erityisen hyvin 28 perustelukappaleen 9 kohdassa tarkoitetuista asiakirjoista.

3565 Useat kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleessa, erityisesti sen 5 ja 9 kohdassa, tarkoitut asiakirjat kuvaavat tosiaankin Heraclesin osallistumista Euroopan sementintuottajien, lähinnä Blue Circlen, kanssa käytyihin keskusteluihin, joilla pyrittiin löytämään ratkaisu Kreikasta peräisin olevan sementin tuontia Länsi-Eurooppaan koskevaan kysymykseen.

3566 Kuten edellä on jo useaan kertaan todettu (ks. mm. 3507 kohta), näitä keskusteluja ei kuitenkaan koskaan saatettu päätökseen kreikkalaistuottajien vastahakoisuuden vuoksi. Yhdistyneen kuningaskunnan osalta Kreikasta peräisin olevasta tuonnista aiheutunut ongelma ratkaistiin joulukuussa 1986 poliittisella tasolla Kreikan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitusten välisellä sopimuksella.

3567 Missään tapauksessa yksikään kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleessa mainituista asiakirjoista ei osoita, että Heracles olisi 28 perustelukappaleen 17 kohdassa tarkoitettujen sopimusten vastineeksi antanut Holderbankille sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3568 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella (3439—3450 ja 3556—3567 kohta) on pääteltävä, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että Holderbank-konsernin ja Heraclesin välillä 9.5.1986 ja 19.5.1988 allekirjoitetut sopimukset olisivat merkinneet kyseisten kahden yrityksen välistä kilpailunvastaista sopimusta, jonka tavoitteena olisi ollut estää Heraclesia myymästä sementtiä suoraan Euroopan markkinoille ja ohjata Heraclesin tuottama sementti ja klinkkeri muille markkinoille.

3569 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan d alakohta on kumottava.

4. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan e alakohdassa tarkoitettu Lafargen ja Titanin välinen sopimus

3570 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan e alakohdan mukaan Lafarge ja Titan ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä 22.7.1986 ja 31.12.1991 välisenä aikana osallistumalla "sopimukseen, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama klinkkeri Kanadaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille".

3571 Tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvät perustelut sisältyvät tosiseikkoja koskevan esityksen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 18 kohtaan ja 19 kohdan kolmanteen ja neljänteen alakohtaan sekä oikeudellisen arvioinnin osalta 56 perustelukappaleen 9 ja 11 kohtaan.

3572 Komissio esittää 28 perustelukappaleen 18 kohdan ensimmäisessä alakohdassa 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laadittuun muistioon sisältyvät seuraavat maininnat: "Lafarge on ostanut Titanilta laivalastin Montrealiin toimitettavasti, ja toinen lasti laivataan syyskuussa."

3573 Tämän jälkeen se viittaa (toinen alakohta) 28.1.1986 (eikä 28.1.1987, kuten virheellisesti on ilmoitettu) ja 8.7.1986 päivättyihin Lafargen sisäisiin asiakirjoihin sekä taulukkoon, joka kuvaa Lafargen ostoja Kreikasta vuonna 1986 (asiakirjat nro 33.126/14407, 14412 ja 14417). Näiden asiakirjojen mukaan (sama alakohta) "Lafarge on ostanut Kreikasta CFCI:n välityksellä 22.7.1986 33 051 tonnia klinkkeriä toimitettavaksi Montrealiin 5/10.8.1986 ja 19.8.1986 29 806 tonnia klinkkeriä Canada Cement Lafargea varten".

3574 Se toteaa niin ikään (kolmas alakohta), että "Titan sopi 12.6.1987 myyvänsä Lafargelle 26 000 tonnin laivalastin klinkkeriä Montrealiin toimitettavaksi (asiakirjat nro 33.126/14433—14437)".

3575 Lopuksi se vetoaa (neljäs alakohta) 3.6.1988 tehtyyn sopimukseen (asiakirjat nro 33.126/14422—14424), joka sisältyi 20.10.1988 tehtyyn sopimukseen (asiakirjat nro 33.126/19708—19721), jolla "Titan ja Lafarge sopivat 150 000 tonnin vuosittaisista klinkkeritoimituksista 1.11.1988 ja 31.12.1991 välisenä aikana, ja puolet tästä määrästä piti toimittaa Ranskaan, mukaan lukien Ranskaan kuuluvat saaret".

3576 Komission mukaan (viides alakohta) kyseisissä sopimuksissa tarkoitetut määrät on yhdistettävä "Lafargen ja muiden tuottajien väitteisiin, joiden mukaan ne halusivat ostaa yli miljoona tonnia ja jopa 2—3 miljoonaa tonnia kreikkalaistuottajilta".

3577 Se päättelee tämän perusteella 56 perustelukappaleen 9 ja 11 kohdassa seuraavaa:

"Lafargen suorat tai epäsuorat ostot Titanilta 22.7.1986, 19.8.1986 ja 12.6.1987 ja Lafargen ja Titanin välillä 3.6.1988 ja 20.10.1988 allekirjoitetut sopimukset (ks. edellä 28 perustelukappaleen 18 kohta) merkitsevät sitä, että kyseisten yritysten välillä oli 85 artiklan 1 kohdan vastainen sopimus 22.7.1986 ja 31.12.1990 välisenä aikana.

[— —]

Näillä sopimuksilla näet pyrittiin estämään kyseisten kahden kreikkalaistuottajan suora myynti Euroopan markkinoille ja ohjaamaan osa kyseisistä määristä muille markkinoille, ja osapuolet tiesivät tämän (ks. edellä 28 perustelukappaleen 1—7 ja 18—19 kohta)."

3578 Lafarge (T-43/95) ja Titan (T-64/95) esittävät pääasiaan liittyvän perustelun, jolla ne pyrkivät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan e alakohdan kumoamiseen. Ne väittävät lisäksi komission loukanneen niiden puolustautumisoikeuksia todetessaan kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen, koska se ei ole antanut niille hallinnollisessa menettelyssä tilaisuutta tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistonsa asiakirjoihin kokonaisuudessaan estäen niitä siten vetoamasta niiden puolesta puhuviin todisteisiin.

3579 Pääasian osalta Lafarge katsoo ensinnäkin komission osoittaneen tietämättömyytensä kansainvälisen sementti- ja klinkkerikaupan erityispiirteistä, kun se on analysoinut kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 18 kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä. Kyseisten ostojen määränpäänä olevien markkinoiden tarjoamien menekkimahdollisuuksien ja sen ylituotannon, jota kreikkalaiset sementintuottajat tuolloin pyrkivät myymään, välillä oli ilmeinen epäsuhta. Komissio oli myös jättänyt huomiotta sementin ja klinkkerin väliset erot.

3580 Tämän jälkeen Lafarge ja Titan, joka esittää tämän edellä 3461—3464 kohdassa esitettyjen yleisten perustelujensa lisäksi, väittävät edellä mainituilla eri ostoilla jatketun niiden aikaisempia liikesuhteita ja ainoastaan lainmukaisten syiden ohjanneen niiden toimintaa.

3581 Kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 18 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitetuista ostoista (ks. edellä 3573 kohta) on aluksi esitettävä seuraavat 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laadittuun muistioon sisältyvät maininnat (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 3 kohta): "Lafarge on ostanut Titanilta laivalastin Montrealiin toimitettavasti, ja toinen lasti laivataan syyskuussa."

3582 Syyskuun 1986 alkupuolelta peräisin olevassa Blue Circlen sisäisessä muistiossa (ks. edellä 3468 kohta) todetaan seuraavaa: "Viime viikkoina Blue Circle, Holderbank ja Lafarge ovat kaikki alkaneet ostaa kreikkalaista sementtiä ja klinkkeriä lähinnä Titanilta Yhdysvaltojen ja Kanadan liiketoimia varten hyvän tahdon eleenä jättääkseen oven auki kreikkalaisille."

3583 Vaikka 28 perustelukappaleen 18 kohdan toisessa alakohdassa mainituissa Lafargen asiakirjoissa ei todetakaan, että klinkkeritilaukset Kreikasta, joihin niissä viitataan, olisi annettu Titanille, komissio menetteli perustellusti yhdistäessään nämä tilaukset 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laadittuun muistioon sisältyviin tietoihin, kun otetaan huomioon ajankohdan ja toimitusten määränpään yhtenevyys. Tällaisen yhdistämisen perusteella voidaan katsoa, että nämä ostot johtuivat Lafargen osuudesta Zürichin/Célignyn asiakirjassa "sementintuottajilta tulevien markkinoiden 'vakautta uhkaavien' määrien" hävittämiseksi suositelluissa suostuttelutoimenpiteissä (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18775), joiden tutkiminen oli annettu ETF:n tehtäväksi (ks. edellä 2538 kohta).

3584 Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly mitään sellaista, joka osoittaisi, että Titan olisi näiden tilausten vastineeksi luvannut Lafargelle lopettaa suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentää sitä.

3585 Nämä ostot ovat siis olleet vain Lafargen Titanille osoittama "hyvän tahdon ele", jolla se on pyrkinyt saamaan tämän etsimään eurooppalaistuottajien kanssa ratkaisua ongelmaan, joka oli aiheutunut siitä, että Kreikasta tuotiin sementtiä Länsi-Eurooppaan.

3586 Toiseksi on todettava, etteivät kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 18 kohdan kolmannessa ja neljännessä alakohdassa tarkoitettuihin sopimuksiin (ks. edellä 3574 ja 3575 kohta) liittyvät asiakirjat osoita, että Titan olisi niiden vastineeksi antanut Lafargelle sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3587 Sen yhteyden perusteella, jonka komissio väittää vallitsevan kyseisessä sopimuksessa tarkoitettujen määrien ja niiden "Lafargen ja muiden tuottajien väittei[den välillä], joiden mukaan ne halusivat ostaa yli miljoona tonnia ja jopa 2—3 miljoonaa tonnia kreikkalaistuottajilta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 18 kohdan viides alakohta), ei voida edellä 3531—3535 kohdassa 28 perustelukappaleen 1—6 kohdassa tarkoitettujen asiakirjojen perusteella tehty analyysi huomioon ottaen päätellä, että kyseiset sopimukset olisivat ollut lainvastaisia.

3588 Komissio vetoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 19 kohdan kolmannessa alakohdassa vielä siihen, että 20.10.1988 tehtyyn sopimukseen, johon oli sisällytetty 3.6. samana vuonna tehty sopimus (saman perustelukappaleen 18 kohdan neljäs alakohta), viitattiin 20.10.1988 pidetyssä EPC:n kokouksessa, kuten Ciments français'n laatimassa kyseistä kokousta koskeneessa muistiossa todettiin (asiakirjat nro 33.126/18179—18180).

3589 Viimeksi mainitun muistion seuraavat maininnat on syytä tuoda esiin:

"Lafarge käy parhaillaan kreikkalaisten kanssa kaksia neuvotteluja, jotka ovat erittäin vaikeita heidän pikkutarkkojen tapojensa vuoksi.

[— —]

[— —] neuvottelut Titanin kanssa ovat hankalampia, Lafarge pyrkii yhdistämään sopimuksensa Dassault-lentokoneiden vaihtokauppaan, jolloin he voisivat saada 3 prosentin komission (?).

Paljon kahdenvälisiä keskusteluja Liduenan ja tietenkin kreikkalaisten välillä, mutta myös Hispacementin kanssa."

3590 Asianosaiset eivät kiistä sitä, että "neuvottelut Titanin kanssa", joihin Lafarge kyseisessä kokouksessa viittasi, liittyivät sopimukseen, jonka ne olivat tehneet 20.10.1988 eli juuri kokouspäivänä. Kyseinen sopimus kirjoitettiin lisäksi Barcelonassa eli juuri siinä kaupungissa, jossa EPC:n kokous pidettiin.

3591 Kokouksesta laaditun edellä mainitun muistion otteeseen ei kuitenkaan sisälly mitään sellaista, jonka perusteella voitaisiin ajatella, että Titan olisi kyseisen sopimuksen vastineeksi antanut Lafargelle sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3592 Komissio (asiassa T-64/95 esitetty vastine ja vastaajan vastaus) vetoaa vielä kahteen asiakirjaan osoittaakseen, että Titan on rikkonut kilpailusääntöjä osallistuessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleessa, erityisesti sen 18 kohdassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin.

3593 Se nojautuu ensinnäkin Zürichin/Cêlignyn asiakirjan sisältöön (ks. edellä 3500 kohta).

3594 Edellä 3501 kohdassa mainituista syistä tämä asiakirja ei kuitenkaan voi olla todiste siitä, että edellä 28 perustelukappaleen 18 kohdassa tarkoitetut toimenpiteet merkitsivät Lafargen ja Titanin lainvastaista sopimusta.

3595 Komissio korostaa toiseksi, että Titan osallistui aktiivisesti sellaisten vaihtoehtojen etsimiseen, joilla olisi voitu taata kaikkien asianomaisten osapuolten intressien mukaisesti yhteisön markkinoiden vakaus. Se nojautuu kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—9 kohdassa tarkoitettuihin eri asiakirjoihin.

3596 Useat näistä asiakirjoista osoittavat tosiaankin Titanin osallistuneen Euroopan sementintuottajien kanssa käytyihin keskusteluihin, joilla pyrittiin löytämään ratkaisu Kreikasta peräisin olevan sementin tuontia Länsi-Eurooppaan koskeneeseen ongelmaan.

3597 Kuten edellä on jo useaan kertaan todettu (ks. mm. 3507 kohta), näitä keskusteluja ei kuitenkaan koskaan saatettu päätökseen. Missään tapauksessa yksikään kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—9 kohdassa mainituista asiakirjoista ei osoita, että Titan olisi 28 perustelukappaleen 18 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden vastineeksi antanut Lafargelle sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3598 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella (3439—3450 ja 3581—3597 kohta) on pääteltävä, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 18 kohdassa tarkoitetut Lafargen ja Titanin väliset ostot ja sopimukset olisivat merkinneet kyseisten asianosaisten välistä kilpailunvastaista sopimusta, jonka tavoitteena olisi ollut ohjata Titanin tuottama klinkkeri Kanadaan ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille.

3599 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan e alakohta on kumottava.

3600 Tästä syystä ei ole enää tarpeen tutkia huomautuksia, joita Lafarge (28.1.1998 päivätty kirjelmä) ja Titan (10.2. ja 18.12.1997 päivätyt kirjelmät) ovat esittäneet edellä 164 ja 168 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien perusteella pyrkien osoittamaan sen, että niiden puolustautumisoikeuksia oli loukattu hallinnollisessa menettelyssä todettaessa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan e alakohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen.

5. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan f alakohdassa tarkoitettu Lafargen ja Heraclesin välinen sopimus

3601 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan f alakohdan mukaan Lafarge ja Heracles ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä 1.6.1988 ja 15.6.1991 välisenä aikana osallistumalla "sopimukseen, jonka tavoitteena oli ohjata Heraclesin tuottama sementti ja klinkkeri Euroopan ulkopuolelle ja estää Heraclesia myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille".

3602 Tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvät perustelut sisältyvät tosiseikkoja koskevan esityksen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 19 kohtaan sekä oikeudellisen arvioinnin osalta 56 perustelukappaleen 10 ja 11 kohtaan.

3603 Komissio toteaa 28 perustelukappaleen 19 kohdan ensimmäisessä alakohdassa seuraavaa:

"Lafarge Overseas American ja Heraclesin välillä allekirjoitettiin 17.6.1988 sopimus, joka oli voimassa 1.6.1988 ja 15.6.1991 välisenä aikana (asiakirjat nro 33.126/14454—14469). Tämä sopimus koskee 500 000 tonnin klinkkeri- ja sementtierien toimittamista kunakin sopimusvuonna. Klinkkerin määränpää voi olla Ranskan ulkopuolella, osa sementistä voidaan viedä täydennyksissä nro 2 mainittuihin maihin, ja Euroopan osalta Ranskaan, Portugaliin, Skandinaviaan, Turkkiin, mutta suurin osa sementistä on toimitettava Ranskaan. Ranskaan toimitettavan klinkkerin ja sementin hinta vaihtelee Ranskan sementtihintojen vaihtelun mukaan (asiakirjat nro 33.126/14446—14453)."

3604 Komissio yhdistää (toinen alakohta) tässä sopimuksessa tarkoitetut määrät "Lafargen ja muiden tuottajien väitteisiin, joiden mukaan ne halusivat ostaa yli miljoona tonnia ja jopa 2—3 miljoonaa tonnia kreikkalaistuottajilta".

3605 Se päättelee 56 perustelukappaleen 10 ja 11 kohdassa seuraavaa:

"Lafargen ja Heraclesin välillä 17.6.1988 allekirjoitettu sopimus (ks. edellä 28 perustelukappaleen 19 kohta) merkitsee sitä, että kyseisten yritysten välillä oli 85 artiklan 1 kohdan vastainen sopimus 1.6.1988 ja 15.6.1991 välisenä aikana.

Kyseisellä sopimuksella näet pyrittiin estämään kyseisten kahden kreikkalaistuottajan suora myynti Euroopan markkinoille ja ohjaamaan osa kyseisistä määristä muille markkinoille, ja osapuolet tiesivät tämän (ks. edellä 28 perustelukappaleen 1—7 ja 18—19 kohta)."

3606 Lafarge (T-43/95) ja Heracles (T-57/95) esittävät pääasiaan liittyvän perustelun, jolla ne pyrkivät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan f alakohdan kumoamiseen. Lafarge väittää lisäksi komission loukanneen sen puolustautumisoikeuksia todetessaan kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen, koska se ei ole antanut sille hallinnollisessa menettelyssä tilaisuutta tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistonsa asiakirjoihin kokonaisuudessaan estäen sitä siten vetoamasta sen puolesta puhuviin todisteisiin.

3607 Lafarge esittää pääasian osalta edellä 3579 kohdassa esitettyä väitettä vastaavan väitteen. Myös Heracles katsoo komission jättäneen kyseistä sopimusta tutkiessaan huomiotta sementti- ja klinkkerimarkkinoiden väliset erot, vaikka se on todennut ne kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

3608 Lafarge ja Heracles, joka esittää tämän edellä 3554 kohdassa esitettyjen yleisten perustelujensa lisäksi, väittävät tämän jälkeen, että niiden 17.6.1988 tekemällä sopimuksella jatkettiin niiden aikaisempia liikesuhteita ja että ainoastaan lainmukaiset syyt ohjasivat niiden toimintaa. Kyseisellä sopimuksella ei niiden mukaan ollut kilpailunvastaista tavoitetta eikä vaikutusta.

3609 Tältä osin on todettava, etteivät kyseiseen sopimukseen liittyvät asiakirjat osoita, että Heracles olisi sen vastineeksi antanut Lafargelle sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3610 Sen yhteyden perusteella, jonka komissio väittää vallitsevan kyseisessä sopimuksessa tarkoitettujen määrien ja niiden "Lafargen ja muiden tuottajien väittei[den välillä], joiden mukaan ne halusivat ostaa yli miljoona tonnia ja jopa 2—3 miljoonaa tonnia kreikkalaistuottajilta" (28 perustelukappaleen 19 kohdan toinen alakohta), ei voida edellä 3531—3535 kohdassa 28 perustelukappaleen 1—6 kohdassa tarkoitettujen asiakirjojen perusteella tehty analyysi huomioon ottaen päätellä, että kyseinen sopimus olisi ollut lainvastainen.

3611 Komissio vetoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 19 kohdan kolmannessa alakohdassa vielä siihen, että tähän sopimukseen viitattiin 20.10.1988 pidetyssä EPC:n kokouksessa, kuten Ciments français'n laatimassa kyseistä kokousta koskeneessa muistiossa todettiin (asiakirjat nro 33.126/18179—18180).

3612 Viimeksi mainitun muistion seuraavat maininnat on syytä tuoda esiin:

"Lafarge käy parhaillaan kreikkalaisten kanssa kaksia neuvotteluja, jotka ovat erittäin vaikeita heidän pikkutarkkojen tapojensa vuoksi.

Heraclesin kanssa käytävät neuvottelut näyttävät olevan umpikujassa (Lafargen on toimitettava heille seuraavaa kuukautta koskeva toimitussuunnitelma, kun heidän budjettinsa vuodelle 1989 on laadittu).

[— —]

Paljon kahdenvälisiä keskusteluja Liduenan ja tietenkin kreikkalaisten välillä, mutta myös Hispacementin kanssa."

3613 Vaikka oletettaisiin, että komissio olisi perustellusti yhdistänyt Heraclesin ja Lafargen välillä 17.6.1988 tehdyn sopimuksen ja Lafargen 20.10.1988 pidetyssä EPC:n kokouksessa Heraclesin kanssa käymistään keskusteluista esittämät tiedot, on todettava, ettei Ciments français'n kyseisestä kokouksesta laatiman muistion edellä mainittuun otteeseen kuitenkaan sisälly mitään sellaista, jonka perusteella voitaisiin ajatella, että Heracles olisi 17.6.1988 tehdyn sopimuksen vastineeksi antanut Lafargelle sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3614 Komissio (asiassa T-43/95 jätetty vastine) korostaa vielä sitä, että kyseisen sopimuksen mukaan ostohinta kehittyi Ranskan markkinoiden sementti- ja klinkkerihintojen vaihtelun mukaan. Tämä lauseke osoittaa sen mukaan sen, että kyseisessä sopimuksessa tarkoitetuilla ostoilla pyrittiin estämään kreikkalaistuottajien kilpailu yhteisön markkinoilla.

3615 Olipa tällaisen lausekkeen tarkoitus mikä hyvänsä, ei ole kuitenkaan olemassa näyttöä siitä, että Heracles olisi luvannut Lafargelle lopettaa suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentää sitä kyseisen sopimuksen vastineeksi.

3616 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella (3439—3450 ja 3609—3615 kohta) on pääteltävä, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että Lafargen ja Heraclesin välinen 17.6.1988 tehty sopimus olisi merkinnyt kyseisten asianosaisten välistä kilpailunvastaista sopimusta, jonka tavoitteena olisi ollut ohjata Heraclesin tuottama klinkkeri Euroopan markkinoiden ulkopuolelle ja estää kyseistä yritystä myymästä näitä tuotteita suoraan kyseisille markkinoille.

3617 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan f alakohta on kumottava.

3618 Tästä syystä ei ole enää tarpeen tutkia huomautuksia, joita Lafarge (28.1.1998 päivätty kirjelmä) on esittänyt edellä 164 ja 168 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien perusteella pyrkien osoittamaan sen, että sen puolustautumisoikeuksia oli loukattu hallinnollisessa menettelyssä todettaessa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan f alakohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen.

6. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan g alakohdassa tarkoitettu CBR:n, Heraclesin ja Titanin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa

3619 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan g alakohdan mukaan CBR, Heracles ja Titan ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä 4.5.1988 ja 31.12.1990 välisenä aikana osallistumalla "yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka liittyi Belgiassa ja Alankomaissa toimiville CBR- ja ENCI-yhtiöille tarkoitetun klinkkerin toimittamiseen Umarin välityksellä ja jolla pyrittiin estämään kahta kreikkalaista tuottajaa myymästä suoraan Euroopan markkinoille".

3620 Tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvät perustelut sisältyvät tosiseikkoja koskevan esityksen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 20 ja 21 kohtaan sekä oikeudellisen arvioinnin osalta 56 perustelukappaleen 12 kohtaan.

3621 Komissio muistuttaa kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 20 kohdan toisessa alakohdassa siitä, että "Umar ja Pays-Bas Cement Co. allekirjoittivat Heraclesin ja Titanin kanssa 19.5. [— —] ja 20.8.1988 sopimukset klinkkerintoimituksista, joista ainakin puolet [piti] toimittaa Benelux-maihin".

3622 Se toteaa tämän jälkeen (kolmas alakohta) seuraavaa:

"Umar ja CBR tekivät 15.7.1988 sopimuksen, joka koski kreikkalaisen klinkkerin yleisiä toimitusehtoja (asiakirjat nro 33.126/18117—18121). CBR antoi kullakin 13.9.1988, 21.1.1989 ja 24.3.1989 lähetetyllä teleksillä Umarille 25 000 tonnia koskeneet klinkkeritilaukset (asiakirjat nro 33.126/18122—18124). Kyseisten kolmen tilauksen toimittamiseksi tehdyissä merikuljetussopimuksissa CBR on merkitty vastaanottajaksi ja Titan lähettäjäksi (asiakirjat nro 33.126/18125—18127)."

3623 Lopuksi se esittää (neljäs alakohta) seuraavan otteen 4.5.1988 pidetystä CBR:n johtoryhmän kokouksesta laaditusta käsin kirjoitetusta muistiosta, joka koski edellisessä kohdassa tarkoitetun myyntisopimuksen tekemistä (asiakirjat nro 33.126/7632 ja 7633):

"Celis, joka mieluummin tuo Benelux-maihin klinkkeriä kuin sementtiä, koska klinkkerintuonti ei anna mitään mahdollisuuksia vaikuttaa markkinoihin, on tehnyt ETY:n suostumuksella sopimuksen Kreikasta peräisin olevan klinkkerin tuonnista. Klinkkeriä käytettäisiin Alankomaiden jauhatussaleissa ja Belgiassa. Celis laatii madridilaisen yhtiön Umarin (kansainvälinen trading-yhtiö) välityksellä sellaisen sopimuksen kreikkalaisen klinkkerin tuonnista, jolla Kreikka rajoittaa sementinvientiä Benelux-maihin. Tämän sopimuksen kestoksi vahvistetaan kaksi vuotta, ja se koskee 280 000:ta tonnia eli 1,65:tä prosenttia kulutuksestamme. Ostohinta fob Kreikka on 29,5 USD, johon tulevat lisäksi kuljetus- ja lastinpurkauskustannukset. Pääjohtaja kiittää Celisiä siitä, että hän on neuvotellut loistavasti tämän sopimuksen ja päässyt erittäin positiiviseen tulokseen."

3624 Se tekee 56 perustelukappaleen 12 kohdassa seuraavan päätelmän:

"Koska Umarin ja CBR:n 15.7.1988 tekemällä sopimuksella (ks. edellä 28 perustelukappaleen 20—21 kohta) pannaan välillisesti täytäntöön CBR:n, Heraclesin ja Titanin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa kyseisten kreikkalaistuottajien Benelux-maihin suuntautuvan myynnin vähentämisestä vastineena CBR:n ostoille, sillä on rikottu 85 artiklan 1 kohtaa 4.5.1988 ja 31.12.1990 välisenä aikana.

Kyseisellä sopimuksella näet pyrittiin estämään kyseisten kahden kreikkalaistuottajan suora myynti Benelux-markkinoille, ja osapuolet tiesivät tämän (ks. edellä 28 perustelukappaleen 1—7, 16—17 ja 20—21 kohta)."

3625 Vaikka CBR:n, Heraclesin ja Titanin väitettyä kartellia pidettäisiin yhdenmukaistettuna menettelytapana, viimeksi mainitusta kanteen kohteena olevan päätöksen otteesta ilmenee komission katsovan kyseisten asianosaisten tavoitelleen väitetyllä kartellilla samanlaista päämäärää kuin kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b—f alakohdassa tarkoitetuilla sopimuksilla eli pyrkineen estämään kreikkalaisten tuottajien suoran myynnin Euroopan markkinoille.

3626 Kyseiset kolme kantajaa esittävät pääasiaan liittyvän perustelun, jolla ne pyrkivät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan g alakohdan kumoamiseen. CBR ja Titan väittävät lisäksi komission loukanneen niiden puolustautumisoikeuksia todetessaan kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen, koska se ei ole antanut niille hallinnollisessa menettelyssä tilaisuutta tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistonsa asiakirjoihin kokonaisuudessaan estäen niitä siten vetoamasta niiden puolesta puhuviin todisteisiin.

3627 CBR (T-25/95), Heracles (T-57/95) ja Titan (T-64/95) kiistävät pääasian osalta sen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 20 kohdassa tarkoitetut toimenpiteet merkitsisivät kilpailusääntöjen rikkomista.

3628 CBR väittää, että se oli ostanut kreikkalaista klinkkeriä Umarilta niiden 15.7.1988 tehdyn sopimuksen täytäntöönpanemiseksi todellisen tarpeen vuoksi. Kuten sen johtoryhmän 4.5.1988 pidetystä kokouksesta laaditusta virallisesta pöytäkirjasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 21 kohta; asiakirjat nro 33.126/7629—7631) ilmenee, se joutui kyseisenä ajanjaksona toimimaan tilanteessa, jossa sementinkysyntä nousi odottamatta sen luonnollisilla markkinoilla. Se vetoaa myös siihen, että se halusi noudattaa klinkkerinvientisopimuksia, joita se oli tehnyt vuoden 1988 alussa Scancemin kanssa. Lopuksi se esittää syyt siihen, miksi komission ja sen omat arviot sen sementintoimitusten kasvusta vuonna 1988 eroavat toisistaan (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 21 kohdan viimeinen alakohta). Se perustelee kantaansa myös sillä vertailulla (vuosi 1985), jonka se esitti väitetiedoksiantoon antamassaan vastineessa kuvatakseen sementin- ja klinkkerintoimitustensa kasvua vuosien 1988 ja 1990 välisenä aikana.

3629 Se väittää, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 20 kohdassa tarkoitetun käsin kirjoitetun muistion laati yksi yrityksen sihteereistä. Kyseiseen muistioon sisältyy ilmeisiä virheitä, joita komissio ei sen mukaan kiistä ja joiden vuoksi sillä ei ole minkäänlaista todistusarvoa.

3630 Heracles korostaa edellä 3554 esitettyjen yleisten väitteiden lisäksi sitä, että sen Umarin kanssa 19.5.1988 tekemä sopimus oli lainmukainen. Se riitauttaa tavan, jolla kyseinen sopimus on kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 20 ja 21 kohdassa yhdistetty CBR:n ja Umarin 15.7.1988 tekemään klinkkerinmyyntisopimukseen. Se täsmentää vielä, että Umar oli kansainvälistä klinkkeri- ja sementtikauppaa harjoittava yhtiö ja että sen yksinomaisessa harkinnassa oli se, kenelle se halusi myydä sementti- ja klinkkerierät. Heracles ei puuttunut tähän toimintaan. Komissio ei ole sen mukaan myöskään osoittanut, että se olisi siihen puuttunut.

3631 Titan muistuttaa edellä 3461—3464 kohdassa esitettyjen yleisten perustelujensa lisäksi, että sen 20.8.1988 Pays-Bas Cement Co:n kanssa tekemä sopimus kuului sen normaaliin liiketoimintaan. Se väittää, ettei Umarin täysin itsenäisesti tekemää päätöstä toimittaa klinkkeriä CBR:lle voida pitää osoituksena Titanin ja CBR:n välisestä kartellista. Se korostaa vielä, että vaikka CBR:llä on saattanut olla se käsitys, että se täyttäisi ETF:n jäsenille antamansa lupauksen ostamalla Titanilta peräisin olevaa klinkkeriä Umarilta, Titan ei ole ollut tällaisesta lupauksesta tietoinen.

3632 On muistutettava, että edellä mainitusta 4.5.1988 pidetystä CBR:n johtoryhmän kokouksesta laaditussa käsin kirjoitetussa muistiossa todetaan, että "Celis laatii [— —] Umarin [— —] välityksellä sellaisen sopimuksen kreikkalaisen klinkkerin tuonnista, jolla Kreikka rajoittaa sementinvientiä Benelux-maihin."

3633 Näiden tietojen perusteella CBR:n aikomuksena oli edellyttää kyseisen sopimuksen solmimiseksi kreikkalaisilta tuottajilta sitoumusta rajoittaa suoraa sementinmyyntiä Benelux-markkinoille. Tällaiset tiedot eivät kuitenkaan osoita sitä, että CBR olisi loppujen lopuksi todellisuudessa saanut tällaisen lupauksen kreikkalaisilta tuottajilta, erityisesti Heraclesilta ja Titanilta.

3634 On kiistatonta, että CBR oli kyseisenä ajanjaksona tilanteessa, jossa kysyntä kasvoi sen luonnollisilla markkinoilla. Osapuolten käsitykset eroavat ainoastaan tämän kasvun suuruuden osalta (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 21 kohdan toiseksi viimeinen ja viimeinen alakohta). Tästä syystä CBR on saattanut tehdä 15.7.1988 tuontisopimuksensa Umarin kanssa, vaikka se ei olisi onnistunutkaan saamaan kreikkalaisilta tuottajilta sitoumusta rajoittaa jatkossa suoraa sementinmyyntiään Benelux-markkinoille.

3635 Komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 21 kohdan toiseksi viimeisessä alakohdassa CBR:n väitetiedoksiantoon antaman vastineen otteeseen, jossa kyseinen yritys toteaa, että "se toivoi voivansa ostamalla klinkkeriä kreikkalaisilta tuottajilta vähentää niiden mahdollista intressiä tuoda sementtiä Belgiaan". Kirjallisessa ja suullisessa käsittelyssä komissio on lisäksi korostanut sitä, että CBR:n tekemä tuontisopimus oli eräänlainen ETF:n suosittelema suostuttelutoimenpide, johon CBR oli osallistunut ETF:ään estääkseen häiriöt Euroopan markkinoilla.

3636 Tällaiset seikat eivät kuitenkaan osoita sitä, että Heracles ja Titan olisivat luvanneet vähentää suoraa sementinmyyntiään Benelux-markkinoille vastineeksi CBR:n ja Umarin heinäkuussa 1988 tekemästä tuontisopimuksesta.

3637 Komissio yhdistää kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 20 kohdassa CBR:n ja Umarin 15.7.1988 tekemän, klinkkerintuontia Kreikasta koskevan sopimuksen

Umarin ja Heraclesin välillä 19.5.1988 ja Pays-Bas Cement Co:n ja Titanin välillä 20.8.1988 tehtyihin sopimukseen, joiden mukaan vähintään puolet kyseisistä määristä oli tarkoitettu Benelux-markkinoille. Komissio on asiassa T-25/95 pidetyssä istunnossa korostanut erityisesti sitä, että kahdessa viimeksi mainitussa sopimuksessa oli mukana Holderbankin, joka oli yksi tärkeimmistä ETF:stä ja sen toiminnasta vastaavista yhtiöistä, tytäryhtiöitä.

3638 Vaikka oletettaisiin, että komissio olisi perustellusti yhdistänyt nämä eri sopimukset toisiinsa, kyseisiin asiakirjoihin ei kuitenkaan sisälly mitään sellaista, jonka perusteella voitaisiin ajatella, että Heracles ja Titan olisivat kyseisten sopimusten vastineeksi antaneet sitoumuksen siitä, että ne rajoittaisivat suoraa myyntiään Benelux-markkinoille, kuten CBR suunnitteli.

3639 Komissio on korostanut asiassa T-25/95 pidetyssä istunnossa sitä, että sekä käsin kirjoitetussa muistiossa että 4.5.1988 pidetystä CBR:n johtoryhmän kokouksesta laaditussa virallisessa pöytäkirjassa viitataan kiitoksiin, jotka CBR:n pääjohtaja esitti Celisille hänen kyseisessä asiassa käymiensä neuvottelujen "positiivisen tuloksen" vuoksi.

3640 Minkään seikan perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, että CBR:n pääjohtaja olisi tarkoittanut tällä kiittää Celisiä siitä, että hän olisi saanut Heraclesilta ja Titanilta sitoumuksen rajoittaa suoraa sementinmyyntiä Benelux-markkinoille vastineeksi tuontisopimuksesta, jota hän oli viimeistelemässä Umarin kanssa. Kokouksesta laaditussa käsin kirjoitetussa muistiossa (ks. edellä 3632 kohta) päinvastoin todetaan, että tällainen sitoumus piti vielä saada. Kyseisellä "positiivisella tuloksella" saatetaan tarkoittaa ostohintaa, jonka Celis oli neuvotellut Umarin kanssa, tai sitä, että sen ansiosta, että hän oli valinnut pikemminkin klinkkerin- kuin sementintuonnin, kyettiin estämään "[kreikkalaistuottajien] mahdollisuu[det] vaikuttaa markkinoihin" (sama asiakirja).

3641 Komissio (asiassa T-64/95 esitetty vastine ja vastaajan vastaus) nojautuu ensinnäkin Zürichin/Célignyn asiakirjan sisältöön osoittaakseen Titanin osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan g alakohdassa tarkoitettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan (ks. edellä 3500 kohta).

3642 Edellä 3501 kohdassa mainituista syistä tämä asiakirja ei kuitenkaan voi olla todiste siitä, että edellä 28 perustelukappaleen 20 kohdassa tarkoitetut toimenpiteet merkitsivät CBR:n, Heraclesin ja Titanin lainvastaista yhdenmukaistettua menettelytapaa.

3643 Komissio on asioiden T-57/95 ja T-64/95 kirjallisten käsittelyjen aikana korostanut vielä sitä, että Heracles ja Titan osallistuivat keskusteluihin, joilla oli pyritty ratkaisemaan kaikkien asianomaisten osapuolten intressien mukaisesti ongelma, joka oli aiheutunut Kreikasta peräisin olevan sementin tuonnista.

3644 Kuten edellä on jo useaan kertaan todettu (ks. mm. 3507 kohta), näitä keskusteluja ei kuitenkaan koskaan saatettu päätökseen. Missään tapauksessa yksikään kanteen kohteena olevan päätöksen niitä koskevista asiakirjoista ei osoita, että Heracles ja Titan olisivat 28 perustelukappaleen 20 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden vastineeksi antaneet CBR:lle sitoumuksen siitä, että ne lopettaisivat suoran myynnin Eurooppaan, erityisesti Benelux-markkinoille tai vähentäisivät sitä.

3645 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella (3439—3450 ja 3632—3644 kohta) on pääteltävä, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että CBR:n, Heraclesin ja Titanin välillä olisi ollut kilpailunvastainen yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla olisi pyritty estämään kyseisiä kahta kreikkalaista tuottajaa myymästä suoraan Euroopan markkinoille.

3646 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan g alakohta on kumottava.

3647 Tästä syystä ei ole enää tarpeen tutkia huomautuksia, joita CBR (12.11.1997 päivätty kirjelmä) ja Titan (10.2. ja 18.12.1997 päivätyt kirjelmät) ovat esittäneet edellä 164 ja 168 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien perusteella pyrkien osoittamaan sen, että niiden puolustautumisoikeuksia oli loukattu hallinnollisessa menettelyssä todettaessa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan g alakohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen.

7. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan h alakohdassa tarkoitettu Akerin, Eurocin ja Titanin välinen sopimus

3648 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan h alakohdan mukaan Aker, Euroc ja Titan ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä 28.1.1987 ja 31.12.1990 välisenä aikana osallistumalla "sopimukseen, jonka tavoitteena oli ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Afrikkaan, Yhdysvaltoihin ja Bahama-saarille ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille".

3649 Tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvät perustelut sisältyvät tosiseikkoja koskevan esityksen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 22 kohtaan sekä oikeudellisen arvioinnin osalta 56 perustelukappaleen 15 kohtaan.

3650 Komissio toteaa 28 perustelukappaleen 22 kohdan ensimmäisessä alakohdassa seuraavaa:

"Työryhmän Zürichissä ja Célignyssä valmistelemassa asiakirjassa (ks. edellä 1 kohta) mainitaan Cementa/Norcem niiden yhtiöiden joukossa, jotka saattaisivat osallistua kreikkalaisen sementin ostoihin. Blue Circlen 4.9.1986 päivätyssä sisäisessä muistiossa (asiakirjat nro 33.126/11026 ja 11027) todetaan, että Norcem/Cementa (joka kuuluu samaan Aker/Euroc-konserniin kuin Scancem) kuuluu niihin yhtiöihin, joiden pitää osallistua kreikkalaisten tuotteiden ostoihin. Aker/Euroc-konserni oli edustettuna kahdessa valtuuskuntien johtajien kokouksessa ja ETF:n kokouksissa [ks. 25 perustelukappaleen c, g, i, l ja o kohta]."

3651 Se toteaa tämän jälkeen (toinen alakohta), että Titan ja Scancem ovat allekirjoittaneet seuraavat sopimukset:

"— 28.1.1987 (asiakirjat nro 33.126/19621—19629) [sopimuksen], joka koskee 125 000 klinkkeritonnin toimittamista Ghanaan, Liberiaan ja Togoon 1.2. ja 31.12.1987 välisenä aikana;

— 7.10.1987 [sopimuksen], jota muutettiin useita kertoja täydennyksillä, joista viimeinen on päivätty 17.11.1989 (asiakirjat nro 33.126/19585—19620), ja joka koskee 650 000 sementtitonnin toimittamista Yhdysvaltoihin ja Bahama-saarille 1.1.1988 ja 31.12.1990 välisenä aikana;

— 15.10.1987 [sopimuksen], jota muutettiin useita kertoja täydennyksillä, joista viimeinen on päivätty 15.3.1990 (asiakirjat nro 33.126/19631—19656), ja joka koskee 300 000 klinkkeritonnin toimittamista Ghanaan, Liberiaan ja Togoon 1.1.1988 ja 31.12.1990 välisenä aikana".

3652 Se yhdistää (kolmas alakohta) näissä eri sopimuksissa tarkoitetut määrät "eurooppalaistuottajien tahtoon ostaa 2—3 miljoonaa tonnia tuotteita tarkoituksenaan jarruttaa vientiä Kreikasta Eurooppaan (ks. edellä 1—6 kohdassa mainitut asiakirjat)".

3653 Se päättelee 56 perustelukappaleen 13 kohdassa seuraavaa:

"Titanin ja Scancemin (Aker/Euroc) välillä 28.1.1987, 7.10.1987 ja 15.10.1987 allekirjoitetut sopimukset ja niiden täydennykset (ks. edellä 28 perustelukappaleen 22 kohta) merkitsevät

sitä, että kyseisten yritysten välillä oli 85 artiklan 1 kohdan vastainen sopimus 28.1.1987 ja 31.12.1990 välisenä aikana.

Näillä sopimuksilla näet pyrittiin ohjaamaan kyseiset määrät muille kuin Euroopan markkinoille, ja osapuolet tiesivät tämän (ks. edellä 28 perustelukappaleen 1—7 ja 22 kohta)."

3654 Titan (T-64/95), Aker (T-70/95) ja Euroc (T-71/95) esittävät pääasiaan liittyvän perustelun, jolla ne pyrkivät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan h alakohdan kumoamiseen. Ne väittävät lisäksi komission loukanneen niiden puolustautumisoikeuksia todetessaan kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen, koska se ei ole antanut niille hallinnollisessa menettelyssä tilaisuutta tutustua väitetiedoksiantoon ja tutkinta-aineistonsa asiakirjoihin kokonaisuudessaan estäen niitä siten vetoamasta niiden puolesta puhuviin todisteisiin.

3655 Pääasian osalta Titan, edellä 3461—3464 kohdassa esitettyjen yleisten väitteiden lisäksi, ja Aker ja Euroc väittävät, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 22 kohdassa tarkoitetut sopimukset kuuluivat Scancemin ja Titanin normaaleihin liikesuhteisiin. Näillä sopimuksilla ei ollut minkäänlaista kilpailunvastaista päämäärää.

3656 Titan korostaa, että sen toimitukset Scancemille Ghanaan, Liberiaan ja Togoon vietäviksi olivat perusteltuja, koska se pyrki etsimään markkinoita Thessalonikin tehtaansa tuottamalle klinkkerille, ja että sen toimitukset Yhdysvaltoihin selittyivät sillä, että kyseiset markkinat tarjosivat erityisiä mahdollisuuksia. Se lisää, että Scancem oli yksi maailman merkittävimmistä sementti- ja klinkkerikauppiaista ja tästä syystä erityisen sopiva ostaja.

3657 Aker ja Euroc esittävät omalta osaltaan, että Scancemin Titanilta tekemien ostojen tarkoituksena oli antaa ensin mainitulle mahdollisuus tyydyttää kasvava sementin- ja klinkkerinkysyntä Euroopan ulkopuolisia toimintojaan varten.

3658 Titan, Aker ja Euroc katsovat lisäksi, ettei komissio ole tutkinut hintatasoa, jolla Scancem on ostanut tuotteet Titanilta. Ne lisäävät, että kyseiset hinnat olivat samaa tasoa kuin hinnat, joita Scancem oli maksanut Heraclesin ja Halkisin kanssa tehtyjen sementinostosopimusten yhteydessä, eikä näitä sopimuksia, jotka olivat olleet väitetiedoksiannon kohteena, ollut kanteen kohteena olevassa päätöksessä pidetty kilpailusääntöjen rikkomisena.

3659 On korostettava, etteivät kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 22 kohdassa tarkoitettuihin Scancemin ja Titanin välisiin sopimuksiin liittyvät asiakirjat osoita, että

Titan olisi kyseisten sopimusten vastineeksi antanut Aker/Euroc-konsernille sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3660 Komissio toteaa, että Zürichin/Célignyn asiakirjassa mainittiin Cementa/Norcem niiden yhtiöiden joukossa, jotka saattaisivat osallistua kreikkalaisen sementin ostoihin. Se vetoaa myös Blue Circlen 4.9.1986 päivättyyn sisäiseen muistioon, jonka mukaan Norcem/Cementa kuuluvat niihin yhtiöihin, joiden piti osallistua kreikkalaisten tuotteiden ostoihin (ks. edellä 3650 kohta).

3661 Tältä osin on esitettävä seuraavat tiedot, jotka sisältyvät Zürichin/Célignyn asiakirjaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18775):

"'Markkinoiden vakautta uhkaavien määrien' hävittäminen

Jos eurooppalaistuottajat ryhtyvät toimenpiteisiin, niillä on mahdollisuuksia myydä tietyille markkinoille 'markkinoiden vakautta uhkaavilta' tuottajilta tulevat määrät.

Esimerkiksi:

USA — ensisijainen kohde

[— —]

(4) Cementa/Norcem voisi ehkä tehdä tarjouksen?

[— —]"

3662 Blue Circlen 4.9.1986 päivätyssä sisäisessä muistiossa (asiakirjat nro 33.126/11026 ja 11027) todetaan puolestaan seuraavaa: "Mitä tulee suostuttelutoimenpiteisiin, suositellaan vaihtoehtoa, joka perustuu siihen, että Holderbank, Lafarge, Norcem, Cementa ja me itse ostamme miljoona tonnia tai sitä suuremman määrän Euroopan ulkopuolelle [— —]"

3663 Nämä asiakirjanotteet osoittavat sen, että Aker ja Euroc olivat tytäryhtiöidensä Norcemin ja Cementan välityksellä tarjoutuneet osallistumaan Kreikan ylituotannon ostamiseen Euroopan markkinoiden ulkopuolelle toimitettavaksi. Niillä ei kuitenkaan voida näyttää toteen sitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 22 kohdassa tarkoitetut Scancemin ja Titanin väliset ostosopimukset olisivat olleet seurausta osapuolten välisestä lainvastaisesta sopimuksesta, jossa Titan olisi kyseisten ostosopimusten vastineeksi luvannut lopettaa suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentää sitä.

3664 Komissio siteeraa kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 22 kohdan kolmannessa alakohdassa 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laadittua muistiota. Tämä osoittaa sen mielestä, "että Scancem osallistui kreikkalaisten tuotteiden ostoihin, koska kyseisen muistion laatija valittaa ainoastaan siitä, että tiettyjen ETF:n jäsenten toimenpiteet ovat asettaneet Scancemin heikkoon asemaan kreikkalaistuottajien kanssa käytävissä neuvotteluissa".

3665 On korostettava, että kyseisessä muistiossa, jonka laati Ulestig (Scancem), todetaan aluksi (4.1 kohta): "Kreikkalaisyhtiöiden kanssa ei ole tehty minkäänlaista sopimusta. Ne eivät ole viimeisen kuukauden aikana olleet edes yhteydessä keskenään! [— —]". Tämän jälkeen siinä kerrotaan tiedoista, joita Blue Circle, Lafarge ja Holderbank olivat antaneet Heraclesin ja Titanin tuotteita koskeneista Yhdysvaltoihin ja Kanadaan toimitettavista tilauksistaan, ja päätellään tältä osin seuraavaa: "Yhteenvetona todettakoon, että vaikka emme ole päässeet ostosopimukseen kreikkalaisten kanssa, tietyt jäsenet ovat mielestäni saattaneet meidät heikkoon neuvotteluasemaan [— —]"

3666 Nämä tiedot osoittavat Scancemin pelänneen sitä, että ostotoimenpiteet, joihin tietyt ETF:n jäsenet olivat ryhtyneet kesällä 1986 Heraclesiin ja Titaniin nähden, olisivat heikentäneet eurooppalaisten sementintuottajien asemaa neuvotteluissa, joita ne kävivät kreikkalaisten kilpailijoidensa kanssa tehdäkseen kokonaissopimuksen niiden ylituotannon ostamisesta ja jotka päättyivät lopulta tuloksettomina kreikkalaistuottajien suuren vastahakoisuuden vuoksi (ks. edellä 3507 kohta).

3667 Ne eivät osoita sitä, että Scancemin ja Titanin välillä 28.1., 7.10. ja 15.10.1987 tehdyt sopimukset olisivat edellyttäneet sitä, että viimeksi mainittu olisi sitoutunut lopettamaan suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentämään sitä.

3668 Kyseisten sopimusten ei voida päätellä olevan lainvastaisia myöskään sen seikan perusteella, että "Aker/Euroc-konserni oli edustettuna kahdessa valtuuskuntien johtajien kokouksessa ja

ETF:n kokouksissa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 22 kohdan ensimmäinen alakohta). Tällainen seikka osoittaa enintään sen, että Aker ja Euroc ovat liittyneet ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ja kyseisissä kokouksissa käsiteltyihin toimenpiteisiin, joilla pyrittiin poistamaan Länsi-Euroopan markkinoiden vakautta uhkaava tuonti. Se ei sitä vastoin osoita sitä, että Titan olisi kyseisten sopimusten vastineeksi antanut Akerille ja Eurocille sitoumuksen siitä, että se lopettaisi suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentäisi sitä.

3669 Sen yhteyden perusteella, jonka komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—6 kohdassa tarkoitettujen asiakirjojen perusteella vallitsevan kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 22 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitetussa sopimuksessa kyseessä olleiden määrien ja "eurooppalaistuottajien tah[don] ostaa 2—3 miljoonaa tonnia tuotteita tarkoituksenaan jarruttaa vientiä Kreikasta Eurooppaan" välillä (kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 22 kohdan kolmas alakohta), ei voida edellä 3531—3535 kohdassa edellä mainittujen asiakirjojen perusteella tehty analyysi huomioon ottaen päätellä, että kyseiset sopimukset olisivat olleet lainvastaisia.

3670 Komissio (asiassa T-64/95 esitetty vastine ja vastaajan vastaus) vetoaa vielä kahteen asiakirjaan osoittaakseen, että Titan on rikkonut kilpailusääntöjä osallistuessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleessa, erityisesti sen 22 kohdassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin.

3671 Se nojautuu ensinnäkin Zürichin/Célignyn asiakirjan sisältöön (ks. edellä 3500 kohta).

3672 Edellä 3501 ja 3663 kohdassa mainituista syistä tämä asiakirja ei kuitenkaan voi olla todiste siitä, että edellä 28 perustelukappaleen 22 kohdassa tarkoitetut sopimukset merkitsivät Akerin ja Eurocin sekä Titanin välistä lainvastaista sopimusta.

3673 Komissio korostaa toiseksi, että Titan osallistui aktiivisesti sellaisten vaihtoehtojen etsimiseen, joilla olisi voitu taata kaikkien asianomaisten osapuolten intressien mukaisesti yhteisön markkinoiden vakaus. Se nojautuu kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—9 kohdassa tarkoitettuihin eri asiakirjoihin.

3674 Kuten edellä on jo useaan kertaan todettu (ks. mm. 3507 kohta), näitä keskusteluja ei kuitenkaan koskaan saatettu päätökseen. Missään tapauksessa yksikään kanteen kohteena olevan päätöksen 28 perustelukappaleen 1—9 kohdassa mainituista asiakirjoista ei osoita, että Titan olisi 28 perustelukappaleen 22 kohdassa tarkoitettujen sopimusten vastineeksi sitoutunut lopettamaan suoran myynnin Euroopan markkinoille tai vähentämään sitä.

3675 Komissio (asioissa T-70/95 ja T-71/95 esitetty vastine) vetoaa vielä 13.5.1987 pidetystä EPC:n kokouksesta laaditun muistion otteeseen, jota on siteerattu kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdan toisessa alakohdassa. Tästä otteesta käy sen mukaan ilmi se kilpailunvastainen tavoite, joka sai Scancemin tekemään Titanin kanssa 28 perustelukappaleen 22 kohdassa tarkoitetut eri sopimukset.

3676 Kyseinen asiakirjanote kuvastaa kuitenkin enintään sitä, että Scancem oli jatkuvasti huolissaan Kreikasta peräisin olevasta tuonnista ja että se halusi kaikkien painostavan yhdessä kreikkalaistuottajia. Se ei osoita sitä, että kyseiset sopimukset olisivat olleet ilmausta Akerin ja Eurocin sekä Titanin yhteisestä kilpailunvastaisesta tahdosta.

3677 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella (3439—3450 ja 3659—3676 kohta) on pääteltävä, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että kyseiset sopimukset olisivat merkinneet Akerin ja Eurocin sekä Titanin välistä kilpailunvastaista sopimusta, jonka tavoitteena olisi ollut ohjata Titanin tuottama sementti ja klinkkeri Afrikkaan, Yhdysvaltoihin ja Bahama-saarille ja estää Titania myymästä näitä tuotteita suoraan Euroopan markkinoille.

3678 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan h alakohta on kumottava.

3679 Tästä syystä ei ole enää tarpeen tutkia huomautuksia, joita Titan (10.2. ja 18.12.1997 päivätyt kirjelmät) sekä Aker ja Euroc (10.2.1997 päivätyt kirjelmät) ovat esittäneet edellä 164 ja 168 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien perusteella pyrkien osoittamaan sen, että niiden puolustautumisoikeuksia oli loukattu hallinnollisessa menettelyssä todettaessa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan h alakohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen.

Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettujen sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen pitäminen yhtenä jatkuvana sopimuksena

3680 Komissio katsoo kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleessa, että 5 luvussa kuvatut "Cembureau Task Forcea" tai "European Task Forcea" koskevat sopimukset ja menettelytavat perustuvat "yhteen jatkuvaan sopimukseen".

3681 Se väittää (saman perustelukappaleen 2 ja 3 kohta) seuraavaa:

"Cembureau ja nimeltä mainittavat yritykset tekivät kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan 'yhden jatkuvan sopimuksen' yhteydessä yhden jatkuvan [— —] 'sopimuksen', joka muodostuu 28.5.1986 ja vuoden 1987 toukokuun lopun välillä pidetyissä kokouksissa toteutetuista toimenpiteistä.

Yhteisymmärrys ilmaistiin kunkin osallistujan osalta eri kokouksissa ja etenkin valtuuskuntien johtajien kokouksissa samoin kuin osallistumalla toteutettuihin toimenpiteisiin.

Sopimuksella on seuraavat erityispiirteet: 1) Task Force, joka perustettiin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yhteisellä sopimuksella, tutki ja valmisteli eri suostuttelutoimenpiteitä ja ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä sekä markkinoiden sääntelyä koskevia toimenpiteitä (ks. edellä 25 perustelukappaleen 2—6 kohta); 2) nämä toimenpiteet saatettiin valtuuskuntien johtajien päätettäviksi, ja he hyväksyivät niistä osan (ks. edellä 25 perustelukappaleen 10, 24—32 ja 40,—41 kohta); 3) tämän jälkeen Task Forcen eri osanottajat sovelsivat näitä toimenpiteitä (ks. edellä 26—28 perustelukappale)."

3682 Komissio päättelee (saman perustelukappaleen 9 kohta) "Cembureau Task Forcen tai European Task Forcen perustamista ja kokouksissa sovittuja toimenpiteitä Länsi-Eurooppaan suuntautuvan tuonnin estämiseksi ja erityisesti Kreikasta jäsenvaltioihin suuntautuvan sementintuonnin estämiseksi koskevan yhden jatkuvan sopimuksen" olemassaolon. Se viittaa myös (14 kohta) "Cembureau Task Forcea tai European Task Forcea koskevaan yhteen jatkuvaan sopimukseen".

3683 Ennen kuin tutkitaan kantajien tältä osin esittämät väitteet, on huomattava, että vaikka 4 artiklassa huomioon otettujen eri toimenpiteiden katsotaan kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleessa muodostavan ETF:ää koskevan yhden jatkuvan sopimuksen, komissio ei totea päätösosassa tällaisen sopimuksen olemassaoloa. Kuten edellä 2507—2511 kohdassa on todettu, 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetaan ainoastaan ETF:n perustamisesta tehtyä sopimusta eikä ETF:n perustamisesta tehtyä yhtä jatkuvaa sopimusta ja sen yhteydessä toteutettuja toimenpiteitä. Komissio käsittelee todellisuudessa erikseen tämän yhden jatkuvan sopimuksen muodostavia toimenpiteitä.

3684 Ainoa nimenomainen johtopäätös, jonka komissio on tehnyt näistä perusteluista ja joka koskee sitä, muodostavatko kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitetut toimenpiteet yhden jatkuvan sopimuksen, on 65 perustelukappaleen 3 kohdan c alakohdassa. Kun komissio esittää sakon määrittämistä koskevissa perusteluissaan yhteenvedon siitä, miten 1 artiklassa

tarkoitetut Cembureaun välilliset jäsenyritykset ovat panneet Cembureau-sopimuksen täytäntöön, se ei ota näitä toimenpiteitä huomioon erikseen vaan tapauksen mukaan osatekijöinä, jotka perustuvat yhteen jatkuvaan "ETF"-sopimukseen ("[— —] osallistui Cembureauta tai European Task Forcea koskevaan sopimukseen") tai ovat edistäneet sen täytäntöönpanoa ("[— —] osallistui Cembureaun tai European Task Forcen yhteydessä").

3685 CBR (T-25/95), Cembureau (T-26/95), Ciments français (T-39/95), Aalborg (T-44/95), Unicem (T-50/95), Asland (T-55/95), Uniland (T-58/95), Italcementi (T-65/95) ja Cementir (T-87/95) esittävät väitteitä, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettujen toimenpiteiden määrittelyä yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi.

3686 Yksi väite on esitetty siitä, että väitetiedoksianto ja kanteen kohteena oleva päätös eivät olisi yhtäpitäviä. Useat kantajat kiistävät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettujen eri sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen välisen yhteyden. Useat niistä kiistävät osallistuneensa ETF:ää koskevaan yhteen jatkuvaan sopimukseen tai ainakin tämän osallistumisen keston. Yksi väite koskee yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista.

3687 Heracles (T-57/95) ja Titan (T-64/95) esittävät myös väitteitä, joilla ne pyrkivät kiistämään asiallisesti osallistuneensa ETF:ää koskevaan yhteen jatkuvaan sopimukseen. Lisäksi nämä kaksi kantajaa ovat esittäneet edellä 164 ja 168 kohdassa mainittujen prosessinjohtotoimien johdosta toimittamissaan kirjelmissä huomautuksia, joilla ne pyrkivät osoittamaan, että se, että ne eivät ole saaneet tutustua hallinnollisessa menettelyssä riittävästi komission asiakirja-aineistoon, on rajoittanut niiden puolustautumisoikeuksien käyttöä sikäli kuin komissio ei ole antanut niiden tutustua niiden puolesta puhuviin todisteisiin.

3688 Kuitenkin ainoat toimenpiteet, joista Heraclesia ja/tai Titania arvostellaan "Cembureaun tai European Task Forcen yhteydessä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan c alakohdan 17. ja 18. luetelmakohta), ovat kyseisen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b—h alakohdassa tarkoitetut toimenpiteet. Koska edellä 3513, 3545, 3569, 3599, 3617, 3646 ja 3678 kohdassa on päädytty näiden määräysten kumoamiseen, näiden kahden kantajan väitteillä ja huomautuksilla ei ole enää kohdetta.

A Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitävyys

3689 Aalborg väittää, ettei sillä ole ollut tilaisuutta ottaa hallinnollisessa menettelyssä kantaa siihen, että komissio on kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleessa pitänyt 4 artiklassa tarkoitettuja eri sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja yhtenä jatkuvana sopimuksena.

3690 On korostettava, että komissio totesi väitetiedoksiannon 61 kohdan h alakohdassa seuraavaa:

"'Cembureau Task Forcen tai European Task Forcen' piirissä sovittuja sopimuksia ja menettelytapoja (16—20 kohta) on pidettävä sellaisen yhtenäisen suunnitelman toteuttamisena, jonka Cembureau [ja useat yritykset ja yritysten yhteenliittymät ja muun muassa] Aalborg [— —] olivat laatineet kreikkalaisia tuottajia vastaan, koska nämä olivat rikkoneet kotimarkkinoita koskevaa sääntöä. Kaikki toimenpiteet on kehitetty 3., 4. ja 5.6.1986, ja ne on pantu kokonaan täytäntöön.

Näillä sopimuksilla ja menettelytavoilla rikotaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kilpailusääntöjä. Niiden tarkoituksena on eristää kansalliset markkinat taloudellisten rajojen poistamisesta huolimatta ja estää se, että käyttäjät voisivat hyötyä yhdestä yhteisöön kuuluvasta maasta tulevasta tarjonnasta.

Kyseisten yritysten vuodesta 1986 toteuttamat kilpailusääntöjen rikkomiset ovat sitäkin vakavampia, kun ne ovat pitkäaikaisia [— —]."

3691 Aalborg saattoi nämä otteet luettuaan ymmärtää, että komissio katsoi kanteen kohteena olevan päätöksen 61 perustelukappaleen h kohdassa tarkoitettujen sopimusten ja menettelytapojen perustuvan "Cembureau Task Forcea" tai "European Task Forcea" koskevaan "yhteen jatkuvaan sopimukseen", jolla pyrittiin estämään tuonti yhdestä yhteisön maasta Länsi-Eurooppaan.

3692 Aalborgin mahdollinen erehdys tältä osin ei ole voinut mitenkään loukata sen puolustautumisoikeuksia. Kuten edellä 2506—2511 kohdassa on todettu, vaikka komissio on katsonut kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että 4 artiklassa huomioon otetut eri kilpailusääntöjen rikkomiset perustuivat ETF:ää koskevaan yhteen jatkuvaan sopimukseen, se ei kuitenkaan päätösosassa viittaa tähän sopimukseen sellaisenaan. Komissio arvioi näitä kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavia eri seikkoja erikseen. Aalborgin on siten katsottu olevan vastuussa ETF:n perustamisesta tehdystä sopimuksesta (4 artiklan 1 kohta) ja niistä yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joilla pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaisten tuottajien, varsinkaan Titanin asiakas (4 artiklan 3 kohdan a alakohta). Molempien väitteiden on katsottu väitetiedoksiannossa puhuvan selvästi Aalborgia vastaan (ks. edellä 599—602 ja 2519—2524 kohta.

3693 Aalborgin väite on siten hylättävä.

B Väite, jonka mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa huomioon otetut kilpailusääntöjen rikkomiset muodostavat yhden kilpailusääntöjen rikkomisen

3694 CBR, Unicem, Uniland ja Italcementi kiistävät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa huomioon otettujen kilpailusääntöjen rikkomisten muodostavan yhden kilpailusääntöjen rikkomisen.

3695 CBR väittää, että ETF oli erityinen työryhmä, joka perustettiin joidenkin sementtialan yritysten aloitteesta ja jonka pääasiallisena tehtävänä oli tukea lobbausta, jolla pyrittiin paljastamaan Euroopan yhteisön viranomaisille Kreikan tasavallan kilpailunvastaiset menettelytavat ja etsimään muita yhteisön kilpailuoikeuden mukaisia ratkaisuja. Se väittää, että Intercimentin perustamista lukuun ottamatta Cembureaun valtuuskuntien johtajat eivät tehneet yhtään päätöstä ETF:n suositusten perusteella. Nämä eivät myöskään vahvistaneet ETF:n ehdotuksia.

3696 Unicem väittää, ettei Calcestruzzia kohtaan harjoitetun painostuksen ja ETF:n voida katsoa liittyvän toisiinsa sillä perusteella, että Zürichin/Célignyn asiakirjassa viitataan Euroopan sementintuottajien keskinäiseen solidaarisuuteen. Asiakirjat eivät osoita myöskään sitä, että ETF:n ja valtuuskuntien johtajien kokouksissa käydyt keskustelut olisivat koskeneet huhtikuussa 1986 Calcestruzzin ja Titanin välillä tehtyyn sopimukseen liittyvää erityistä toimenpidettä. Unicem väittää vielä, että huhtikuussa 1987 tehdyt sopimukset italialaisten sementintuottajien ja Calcestruzzin/Ferruzzin välillä eivät liity mitenkään ETF:ään.

3697 Uniland kiistää komission väitteen, jonka mukaan Interciment olisi ollut ETF:n välikappale.

3698 Italcementi väittää, ettei komissio voi päätellä esittämistään asiakirjoista, että ETF:n jäsenillä olisi ollut yhteinen tahto koordinoida markkinakäyttäytymistään. Se toteaa lisäksi, että komissio on osoittanut väkinäisen yhteyden yhtäältä eurooppalaisten sementintuottajien yhteisten lobbaustoimien määrittelemiseen pyrkineiden yhteydenottojen ja toisaalta joidenkin näistä tuottajista toteuttamien yksipuolisten toimenpiteiden välillä, eivätkä tätä tue luotettavat todisteet.

3699 Tältä osin on korostettava, että "yhden sopimuksen" tai "yhden kilpailusääntöjen rikkomisen" käsite edellyttää toimenpiteitä, joita eri osapuolet toteuttavat pyrkiessään samaan kilpailunvastaiseen taloudelliseen päämäärään (ks. mm. edellä 1053 kohdassa mainittu asia Rhône-Poulenc v. komissio, tuomion 125 ja 126 kohta).

3700 Tässä tilanteessa on siten tutkittava, onko komissio toiminut perustellusti katsoessaan, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa

tarkoitetut sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat perustuivat yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen. Tällaisella tutkimuksella ei ole enää kohdetta komission 4 artiklan 4 kohdassa tarkoitettavien toimenpiteiden osalta, koska niitä ei ole näytetty toteen (ks. edellä 3402—3679 kohta).

3701 ETF:n perustamista koskevalla sopimuksella (4 artiklan 1 kohta) pyrittiin tutkimaan suostuttelutoimenpiteitä ja ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä, joilla voitaisiin estää tuonti Länsi-Eurooppaan, ennen kaikkea Kreikasta peräisin oleva tuonti (ks. edellä 2537 ja 2538 kohta).

3702 Yhteisyritys Intercimentin perustamisesta tehdyllä sopimuksella (4 artiklan 2 kohta) oli tarkoitus toteuttaa suostuttelutoimenpiteitä ja ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä niitä maita vastaan, jotka uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta (ks. edellä 2978 kohta).

3703 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa huomioon otetuilla yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla pyrittiin kilpailunvastaisessa tarkoituksessa siihen, ettei italialaiskonserni Calcestruzzi/Ferruzzi olisi enää kreikkalaistuottajien ja varsinkaan Titanin asiakas (ks. edellä 3163 kohta).

3704 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun sopimuksen tarkoituksena oli estää kilpailunvastaisessa hengessä Calcestruzzin/Ferruzzin konsernia tuomasta Kreikasta peräisin olevaa sementtiä.

3705 Edellä mainituilla eri sopimuksilla ja yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla oli siten sama kilpailunvastainen taloudellinen päämäärä eli estää tuonti Länsi-Eurooppaan ja ennen kaikkea Kreikasta peräisin oleva tuonti. Tätä samaa päämäärää tukee se, että useissa 28.5.1986 ja vuoden 1987 toukokuun lopun välillä pidetyissä ETF:n kokouksissa tai sitä koskeneissa kokouksissa sovittiin tai ainakin keskusteltiin näistä lainvastaisista toimenpiteistä.

3706 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella on pääteltävä, että komissio saattoi perustellusti katsoa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitetut kilpailusääntöjen rikkomiset perustuivat ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen, jonka tarkoituksena oli "Länsi-Eurooppaan suuntautuvan tuonnin estämi[nen] ja erityisesti Kreikasta jäsenvaltioihin suuntautuvan sementintuonnin estämi[nen]" (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 9 kohta).

3707 Italcementi väittää, ettei niillä eri asiakirjoilla, joihin komissio tukeutuu todetakseen ETF:ää koskevan yhden jatkuvan sopimuksen olemassaolon, ole varsinaista todistusarvoa. Ne heijastavat vain täysin yksityisiä kannanottoja.

3708 On korostettava, että todisteita on arvioitava yhtenä kokonaisuutena (ks. edellä 636 kohdassa mainittu asia 48/69, ICI v. komissio, tuomion 68 kohta).

3709 Nyt esillä olevassa asiassa komission esittämät eri seikat, joilla se pyrkii näyttämään yhden ETF-sopimuksen olemassaolon toteen, vastaavat olennaisilta osin toukokuun 1986 ja toukokuun 1987 välillä pidetyistä kokouksista laadittuja muistioita. Kaikki nämä asiakirjat, jotka ovat eri henkilöiden laatimia, tuovat esiin sen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitetuilla toimenpiteillä tavoitellaan selvästi samoja lainvastaisia päämääriä.

3710 Italcementin väite on tämän vuoksi hylättävä.

3711 Italcementi arvostelee komissiota siitä, että se on käyttänyt Zürichin/Célignyn asiakirjaa, joka on laadittu ennen ETF:n perustamista. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei myöskään täsmennetä kyseisen asiakirjan laatimispäivää ja -paikkaa eikä sen hyväksyneitä osapuolia.

3712 Tältä osin on aluksi todettava, ettei Italcementi kiistä Zürichin/Célignyn asiakirjan sisältöä, jonka laatimiseen se on sitä paitsi itse osallistunut Zürichissä 4.6.1986 pidetyssä kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 2 kohta).

3713 Seuraavaksi on huomattava, että tämä asiakirja, johon komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 3 kohdassa, kuuluu saman perustelukappaleen 2 ja 3 kohdassa tarkoitettuihin todisteisiin. Kun näitä todisteita tarkastellaan kokonaisuutena, ne osoittavat, että 4 artiklan 1—3 kohdassa huomioon otetuilla eri kilpailusääntöjen rikkomisilla tavoiteltiin samaa päämäärää.

3714 Italcementin väite on siis hylättävä.

3715 Italcementi väittää, että toisin kuin komissio esittää kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 5 kohdassa, ETF:n osapuolet eivät jakaneet tehtäviä saavuttaakseen väitetyllä tavalla yhdessä tavoittelemansa lainvastaisen päämäärän.

3716 On huomattava, että komissio ei esitellessään yhden jatkuvan ETF-sopimuksen erityispiirteitä (kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta) vetoa ETF:n osapuolten muodolliseen tehtävien jakoon. Viittaus "osapuolten väliseen tehtävien ja [yhtenäisen

suunnitelman] saavuttamiseksi [— —] tarpeellisten toimenpiteiden jakoon" (53 perustelukappaleen 5 kohta) on osa sen vastausta joidenkin yritysten hallinnollisessa menettelyssä esittämään huomautukseen, jossa ne katsoivat, että koska ne eivät olleet osallistuneet ETF:n kokouksiin tai sen päättämiin toimenpiteisiin, niiden ei voitu katsoa olevan vastuussa kaikesta ETF:ään liittyvästä toiminnasta.

3717 Joka tapauksessa kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleessa tarkoitetut eri asiakirjat osoittavat tehtävien ja toimenpiteiden jaon ETF:n tasolla. Erityisesti Blue Circlen muistiossa ("Points for action"), joka on laadittu ensimmäisen ETF:n kokouksen jälkeen (17.6.1986 Lontoossa), viitataan useisiin tässä kokouksessa sovittuihin toimenpiteisiin ja ilmoitetaan kunkin toimenpiteen täytäntöönpanosta vastaavan henkilön nimi. Tässä yhteydessä Italcementin Agostinon tehtäväksi annettiin muun muassa "Ferruzzin tilanteen" koordinointi (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirja nro 33.126/18787). Kuten edellä 2600 kohdassa on todettu, Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksen pöytäkirjasta ilmenee, että kokouksessa päätettiin perustaa viisi ETF:n alaista työryhmää, jotka avustaisivat ETF:ää sen kilpailunvastaisessa tehtävässä. Italcementin Clemente valittiin työryhmän "Kreikan vientimarkkinat" jäseneksi ja työryhmän "Vienti Kreikkaan" koordinaattoriksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 24 kohta; asiakirjat nro 33.126/18858 ja 18862).

3718 Italcementin väitettä ei siis voida hyväksyä.

C Osallistuminen ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen

3719 CBR, Cembureau, Ciments français, Unicem, Uniland, Italcementi ja Cementir kiistävät osallistuneensa ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen tai ainakin tämän osallistumisen keston.

1. CBR:n tilanne

3720 CBR kiistää osallistuneensa ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen. Lisäksi se toteaa, että joka tapauksessa suurin osa niistä, jotka osallistuivat Intercimentin perustamiseen, joka oli ainoa valtuuskuntien johtajien toteuttama ETF:n ehdotus, päätti olla jatkamatta osakkuuttaan tässä yhtiössä 6.11.1986 jälkeen, mitä olisi pitänyt pitää vetäytymisenä sopimuksesta.

3721 On syytä muistaa, että CBR on osallistunut seuraaviin ETF:ää koskevan yhden sopimuksen muodostaviin seikkoihin: ETF:n perustamista koskeva sopimus (ks. edellä 2597—2603);

Intercimentin perustamista koskeva sopimus (ks. edellä 3008—3017 kohta), kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetut yhdenmukaistetut menettelytavat (ks. edellä 3199—3204 kohta).

3722 CBR on osallistunut 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen, jossa päätettiin yhtäältä antaa ETF:n tehtäväksi Zürichin/Célignyn asiakirjassa suositeltujen suostuttelutoimenpiteiden ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden tutkiminen, jotta voitaisiin estää tuonti Länsi-Eurooppaan, ja toisaalta perustaa Interciment kyseisten suostuttelutoimenpiteiden ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden täytäntöönpanoa varten. Lisäksi se on osallistunut 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen, jossa käsiteltiin peräkkäin ETF:n perustamista, kilpailunvastaista tarkoitusta ja toimintaa, Intercimentin perustamista ja Ferruzzin tilanteesta käytäviä neuvotteluita.

3723 Se tiesi siten, että ne sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joihin se osallistui kyseisenä ajankohtana, olivat osa kokonaisvaltaista strategiaa, jolla pyrittiin estämään tuonti Länsi-Eurooppaan ja ennen kaikkea Kreikasta peräisin oleva tuonti.

3724 Näin ollen komissio toimi perustellusti katsoessaan, että CBR oli osallistunut ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan c alakohdan kuudes luetelmakohta). Se, ettei CBR ole osallistunut kaikkiin tämän yhden kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin, ei vapauta sitä tätä kilpailusääntöjen rikkomista koskevasta vastuusta (ks. vastaavasti edellä 734 kohdassa mainittu PVC-tapaus, tuomion 773 kohta).

3725 CBR on osallistunut ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen 9.6.1986 ja vuoden 1987 toukokuun lopun välisenä aikana, Intercimentin perustamista koskevaan sopimukseen 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana ja kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana.

3726 Se on siten osallistunut yhtäjaksoisesti ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana.

2. Cembureaun tilanne

3727 Cembureau kiistää osallistuneensa millään tavoin ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen.

3728 On syytä muistaa, että Cembureaun osallisuus ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen on näytetty toteen (ks. edellä 2608—2613 kohta). Cembureau ei ole kiistänyt osallistuneensa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.

3729 Se on osallistunut Dutronin edustamana 28.5.1986 Roomassa pidettyyn kokoukseen, jossa sovittiin kollektiivisesta reaktiosta kreikkalaisen sementtiteollisuuden päätökseen viedä sementtiä Länsi-Eurooppaan, yhdistämällä ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ja suostuttelutoimenpiteitä. Se on niin ikään osallistunut Collisin edustamana 3.6.1986 pidettyyn kokoukseen, jonka aikana alettiin laatia Zürichin/Célignyn asiakirjaa, joka oli "puiteasiakirja" ETF:n työlle sen tutkiessa ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä. Lopulta sitä edusti sen silloinen puheenjohtaja Sir John Milne (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohta) 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa, jossa käsiteltiin peräkkäin ETF:n perustamista, kilpailunvastaista tarkoitusta ja toimintaa ja Ferruzzin tilanteesta käytäviä neuvotteluita.

3730 Se tiesi näin ollen, että se sopimus ja ne yhdenmukaistetut menettelytavat, joihin se osallistui kyseisenä ajankohtana, olivat osa kokonaisvaltaista strategiaa, jolla pyrittiin estämään tuonti Länsi-Eurooppaan ja ennen kaikkea Kreikasta peräisin oleva tuonti. Sen vastuu ETF:ää koskevasta yhdestä kilpailusääntöjen rikkomisesta on siis näytetty toteen. Se, ettei Cembureau ole osallistunut kaikkiin tämän yhden kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin, ei vapauta sitä tällaisesta vastuusta (ks. vastaavasti edellä 3724 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3731 Cembureau on osallistunut ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen 28.5.1986 ja vuoden 1987 toukokuun lopun välisenä aikana ja kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 17.6.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana.

3732 Se on siten osallistunut yhtäjaksoisesti ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen 28.5.1986 ja vuoden 1987 toukokuun lopun välisenä aikana.

3. Ciments français'n tilanne

3733 Ciments français väittää, ettei sillä ole ollut kokonaiskuvaa kreikkalaisen viennin torjumiseen tarkoitetusta strategiasta. Se katsoo, että koska se ei ole ollut edustettuna ETF:n kokouksissa eikä osallistunut mihinkään konkreettiseen toimenpiteeseen, sitä ei voida pitää Kreikasta peräisin olevaa tuontia koskevan sopimuksen osapuolena.

3734 On syytä muistaa, että Ciments français on osallistunut seuraaviin ETF:ää koskevan yhden sopimuksen muodostaviin seikkoihin: ETF:n perustamista koskeva sopimus (ks. edellä 2628—2632) ja Intercimentin perustamista koskeva sopimus (ks. edellä 3035—3038 kohta).

3735 Se on osallistunut 28.5.1986 Roomassa pidettyyn kokoukseen, jonka kuluessa sovittiin kollektiivisesta reaktiosta kreikkalaisen sementtiteollisuuden päätökseen viedä sementtiä Länsi-Eurooppaan, yhdistämällä ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä. Tässä kokouksessa tuotiin esiin myös mahdollisuus perustaa merkittävimpien eurooppalaisten sementintuottajien yhteinen tytäryhtiö tarvittavien toimenpiteiden toteuttamiseksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/18771). Ciments français on osallistunut myös 9.6.1986 Tukholmassa pidettyyn kokoukseen, jossa päätettiin yhtäältä antaa ETF:n tehtäväksi Zürichin/Célignyn asiakirjassa suositeltujen suostuttelutoimenpiteiden ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden tutkiminen, jotta voitaisiin estää tuonti Länsi-Eurooppaan, ja toisaalta perustaa Interciment kyseisten suostuttelutoimenpiteiden ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden täytäntöönpanoa varten.

3736 Se tiesi siten, että ne sopimukset, joihin se osallistui kyseisenä ajankohtana, olivat osa kokonaisvaltaista strategiaa, jolla pyrittiin estämään tuonti Länsi-Eurooppaan ja ennen kaikkea Kreikasta peräisin oleva tuonti.

3737 Näin ollen komissio toimi perustellusti katsoessaan, että Ciments français oli osallistunut ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan c alakohdan 13. luetelmakohta). Se, ettei Ciments français ole osallistunut kaikkiin tämän yhden kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin, ei vapauta sitä tätä kilpailusääntöjen rikkomista koskevasta vastuusta (ks. vastaavasti edellä 3724 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3738 Ciments français on osallistunut ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen 28.5.1986 ja vuoden 1987 toukokuun lopun välisenä aikana ja Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana.

3739 Se on siten osallistunut yhtäjaksoisesti ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen 28.5.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana.

4. Unicemin tilanne

3740 Unicem väittää, että sillä perusteella, että se osallistui yksittäiseen kokoukseen (työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen), ei voida katsoa sen olleen vastuussa ETF:n toiminnasta. Sen olisi voitu katsoa olevan vastuussa tämän jaoston toiminnasta ainoastaan, jos se olisi osallistunut säännöllisesti ETF:n piirissä pidettyihin kokouk-

siin (edellä 1852 kohdassa mainittu asia BASF v. komissio, tuomion 76, 92 ja 185 kohta). Se lisää, ettei sillä ollut mitään tekemistä ETF:n piirissä toteutettujen toimenpiteiden kanssa. Se ei ollut tiennyt 28.5.1986 Roomassa pidetystä kokouksesta.

3741 On syytä muistaa, että Unicem on osallistunut seuraaviin ETF:ää koskevan yhden sopimuksen muodostaviin seikkoihin: ETF:n perustamista koskeva sopimus (ks. edellä 2678—2682 kohta); kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdassa tarkoitetut yhdenmukaistetut menettelytavat ja sopimus, jotka liittyvät Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteisiin (ks. edellä 3246—3253 ja 3345—3373 kohta).

3742 Se oli ehdottanut, että sen työntekijä Albert olisi jäsenenä kahdessa viidestä työryhmästä (työryhmässä "Puolustautumiskokemusten vaihto" ja työryhmässä "Muiden maiden aiheuttama uhka"), jotka perustettiin 9.9.1986 Baden-Badenissa pidetyssä valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokouksessa avustamaan ETF:ää sen kilpailunvastaisessa tehtävässä. Se osallistui Albertin edustamana työryhmän "Puolustautumistoimenpiteet" 17.3.1987 pidettyyn kokoukseen. Kyseisessä kokouksessa se selvitti italialaisten sementintuottajien ja Ferruzzi-konsernin välisen sopimuksen viimeisiä vaiheita. Tällä sopimuksella pyrittiin välttämään uhka siitä, että Ferruzzi olisi tuonut huomattavia määriä sementtiä Kreikasta.

3743 Se oli näin ollen täysin tietoinen siitä, että ne sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joihin se osallistui kyseisenä ajankohtana, olivat osa kokonaisvaltaista strategiaa, jolla pyrittiin estämään tuonti Länsi-Eurooppaan ja ennen kaikkea Kreikasta peräisin oleva tuonti. Sen vastuu ETF:ää koskevasta yhdestä kilpailusääntöjen rikkomisesta on näin ollen näytetty toteen. Se, ettei se ole osallistunut kaikkiin tämän yhden kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin, ei vapauta sitä tällaisesta vastuusta (ks. vastaavasti edellä 3724 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3744 Unicem on osallistunut ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen 9.9.1986 ja vuoden 1987 toukokuun lopun välisenä aikana, kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana ja 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun sopimukseen 3.4.1987 ja 3.4.1992 välisenä aikana.

3745 Se on siten osallistunut yhtäjaksoisesti ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen 9.9.1986 ja 3.4.1992 välisenä aikana.

5. Unilandin tilanne

3746 Uniland katsoo, että komissio on laajentanut sen osalta vastuuta perusteettomasti. Se korostaa, ettei pelkästään sillä perusteella, että Rumeau oli läsnä kahdessa ETF:ää koskeneessa

kokouksessa, voida missään tapauksessa katsoa, että se olisi osallistunut väitettyyn kokonaisvaltaiseen sopimukseen, jonka voimassaoloaikaa jatkettiin vuoteen 1993 asti. Sen mielestä komissio ei voi tyytyä väittämään, että kyse oli yhdestä jatkuvasta sopimuksesta, joka sitoi kaikkia osapuolia, vaikka nämä eivät olisi osallistuneet erikseen kuhunkin sen piirissä toteutettuun toimenpiteeseen.

3747 On syytä muistaa, että Uniland on osallistunut seuraaviin ETF:ää koskevan yhden sopimuksen muodostaviin seikkoihin: ETF:n perustamista koskeva sopimus (ks. edellä 2695—2698 kohta), Intercimentin perustamista koskeva sopimus (ks. edellä 3069—3072 kohta) ja kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetut yhdenmukaistetut menettelytavat (ks. edellä 3199—3204 kohta).

3748 Se on osallistunut 9.9.1986 Baden-Badenissa pidettyyn valtuuskuntien johtajien ja ETF:n edustajien kokoukseen, jossa käsiteltiin peräkkäin ETF:n perustamista, kilpailunvastaista tarkoitusta ja toimintaa, Intercimentin perustamista ja Ferruzzin tilanteesta käytäviä neuvotteluita.

3749 Se tiesi siten, että ne sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joihin se osallistui kyseisenä ajankohtana, olivat osa kokonaisvaltaista strategiaa, jolla pyrittiin estämään tuonti Länsi-Eurooppaan ja ennen kaikkea Kreikasta peräisin oleva tuonti.

3750 Näin ollen komissio toimi perustellusti katsoessaan, että Uniland oli osallistunut ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan c alakohdan 10. luetelmakohta). Se, ettei Uniland ole osallistunut kaikkiin tämän yhden kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin, ei vapauta sitä tätä kilpailusääntöjen rikkomista koskevasta vastuusta (ks. vastaavasti edellä 3724 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3751 Uniland on osallistunut ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen 9.9.1986 ja vuoden 1987 toukokuun lopun välisenä aikana, Intercimentin perustamista koskevaan sopimukseen 9.9.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana ja kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana.

3752 Se on siten osallistunut yhtäjaksoisesti ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen 9.9.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana.

6. Italcementin tilanne

3753 Italcementi korostaa, että komissio ei ole täsmentänyt Zürichin/Célignyn asiakirjan laatimispäivää eikä -paikkaa eikä myöskään kyseisen asiakirjan hyväksyneitä osapuolia. Se väittää tämän jälkeen, että ETF:n eri osapuolet toimivat toisistaan riippumatta. Joidenkin osapuolten mahdollisen toiminnan, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena olisi ollut kilpailun rajoittaminen, voidaan siis katsoa sitovan ainoastaan asianomaisia yrityksiä.

3754 On syytä muistaa, että Italcementi on osallistunut kaikkiin ETF:ää koskevan yhden sopimuksen muodostaviin seikkoihin: ETF:n perustamista koskeva sopimus (ks. edellä 2746 ja 2747 kohta); Intercimentin perustamisesta tehty sopimus (ks. edellä 3008—3017 kohta); kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdassa tarkoitetut yhdenmukaistetut menettelytavat ja sopimus, jotka liittyvät Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteisiin (ks. edellä 3265—3270 ja 3345—3384 kohta).

3755 On täysin selvää, että se tiesi kokonaisvaltaisesta strategiasta, jolla pyrittiin estämään tuonti Länsi-Eurooppaan ja ennen kaikkea Kreikasta peräisin oleva tuonti. Sen vastuu ETF:ää koskevasta yhdestä kilpailusääntöjen rikkomisesta on näytetty selvästi toteen.

3756 Italcementi on osallistunut ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen 28.5.1986 ja vuoden 1987 toukokuun lopun välisenä aikana, Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana, kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 17.6.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana ja 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun sopimukseen 3.4.1987 ja 3.4.1992 välisenä aikana.

3757 Se on siten osallistunut yhtäjaksoisesti ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen 28.5.1986 ja 3.4.1992 välisenä aikana.

7. Cementirin tilanne

3758 Cementir kiistää osallistuneensa ETF:n yhteydessä tehtyyn yhteen sopimukseen.

3759 On syytä muistaa, että Cementir on osallistunut kahteen ETF:ää koskevan yhden sopimuksen muodostaviin seikkoihin eli kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdassa tar-

koitettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ja sopimukseen, jotka liittyvät Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteisiin (ks. edellä 3284—3289 ja 3345—3386 kohta).

3760 Se on osallistunut näihin molempiin kilpailusääntöjen rikkomisiin muun muassa kahden muun tärkeimmän italialaisen sementintuottajan, Unicemin ja Italcementin kanssa, jotka olivat täysin tietoisia siitä kilpailunvastaisesta kokonaisvaltaisesta strategiasta, johon Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteet kuuluivat, kuten edellä 3742, 3743, 3754 ja 3755 kohdassa esitetystä analyysistä ilmenee. Unicemin ja Italcementin on väistämättä täytynyt ilmoittaa Cementirille toimenpiteiden kilpailunvastaisesta toteuttamisesta. Cementir tiesi siis väistämättä, että yhdenmukaistetut menettelytavat ja sopimus, joihin se osallistui kyseisenä ajankohtana, perustuivat kokonaissuunnitelmaan, jolla pyrittiin estämään sementin tuonti Länsi-Eurooppaan ja erityisesti Kreikasta peräisin oleva tuonti.

3761 Cementirin vastuu ETF:ää koskevasta yhdestä sopimuksesta on siis näytetty toteen. Se, ettei Cementir ole osallistunut kaikkiin tämän yhden kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin, ei vapauta sitä tällaisesta vastuusta (ks. vastaavasti edellä 3724 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3762 Cementir on osallistunut kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana ja 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun sopimukseen 3.4.1987 ja 3.4.1992 välisenä aikana. Sen on siten katsottava osallistuneen yhtäjaksoisesti ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen 9.9.1986 ja 3.4.1992 välisenä aikana.

D Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen

3763 Asland arvostelee komissiota siitä, ettei se ole kohdellut kaikkia ETF:n toimintaan väitetyllä tavalla osallistuneita yrityksiä samalla tavoin. Komissio on nimittäin väittänyt ensinnäkin, että pelkkä osallistuminen tiettyyn toimenpiteeseen merkitsee osallistumista ETF:ää koskevaan yhteen jatkuvaan sopimukseen, ja toiseksi, että osallistuminen tähän sopimukseen rajoittui osallistumiseen johonkin näistä nimenomaisista toimenpiteistä. Asland mainitsee esimerkkeinä Rugbyn ja Castlen, joita koskeva maininta Kreikasta peräisin olevan sementin ja klinkkerin ostosopimuksissa ei ole saanut komissiota katsomaan, että ne olisivat ETF:n piirissä tehdyn yhden jatkuvan sopimuksen osapuolia.

3764 On syytä muistaa, että ainoaa kilpailusääntöjen rikkomista, johon Rugbyn ja Castlen on katsottu osallistuneen "Cembureaun tai European Task Forcen yhteydessä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan c alakohdan toiseksi viimeinen ja viimeinen

luetelmakohta), eli 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettua yhdenmukaistettua menettelytapaa Blue Circlen kanssa ei ole voitu näyttää toteen (ks. edellä 3402—3435 kohta). Sitä vastoin Aslandin on näytetty osallistuneen ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen (ks. edellä 2687—2691 kohta).

3765 Asland on osallistunut 28.5.1986 Roomassa pidettyyn kokoukseen, jonka kuluessa sovittiin kollektiivisesta reaktiosta kreikkalaisen sementtiteollisuuden päätökseen viedä sementtiä Länsi-Eurooppaan, yhdistämällä ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä.

3766 Se tiesi siten, että sopimus, johon se osallistui, oli osa kokonaissuunnitelmaa, jolla pyrittiin estämään tuonti Länsi-Eurooppaan ja ennen kaikkea Kreikasta peräisin oleva tuonti.

3767 Näin ollen komissio toimi perustellusti katsoessaan, että Asland oli osallistunut ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan c alakohdan seitsemäs luetelmakohta). Se, ettei Asland ole osallistunut kuin yhteen tämän yhden kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijään, ei vapauta sitä tätä kilpailusääntöjen rikkomista koskevasta vastuusta (ks. vastaavasti edellä 3724 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3768 Asland on osallistunut ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen 28.5.1986 ja vuoden 1987 toukokuun lopun välisenä aikana. Tätä samaa ajanjaksoa on pidettävä sen ETF:n perustamista koskevaan sopimukseen osallistumisen kestona.

Johtopäätökset

3769 Kaikista edellä esitetyistä perusteluista (ks. edellä 2504—3768 kohta) seuraa, että

— kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta on kumottava Cementirin osalta kokonaisuudessaan;

— 4 artiklan 1 kohta on kumottava CBR:n, BDZ:n, Oficemenin, Akerin ja Eurocin osalta siltä osin kuin niiden katsotaan osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ennen 9.6.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— 4 artiklan 1 kohta on kumottava Aalborgin, Unicemin, Unilandin ja Irish Cementin osalta siltä osin kuin niiden katsotaan osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ennen 9.9.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— 4 artiklan 1 kohta on kumottava Cembureaun, Dyckerhoffin, SFIC:n, Ciments français'n, Heidelbergerin, Lafargen, Aslandin, Italcementin, Holderbankin ja Blue Circlen osalta siltä osin kuin niiden katsotaan osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen 31.5.1987 jälkeen;

— 4 artiklan 2 kohta on kumottava Heidelbergerin, Unicemin, Aslandin ja Cementirin osalta kokonaisuudessaan;

— 4 artiklan 2 kohta on kumottava Unilandin osalta siltä osin kuin sen katsotaan osallistuneen yhteisyritys Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen ennen 9.9.1986 ja 7.11.1988 jälkeen;

— 4 artiklan 2 kohta on kumottava CBR:n, Dyckerhoffin, SFIC:n, Ciments français'n, Lafargen, BDZ:n, Oficemenin, Italcementin, Holderbankin, Akerin, Eurocin ja Blue Circlen osalta siltä osin kuin niiden katsotaan osallistuneen yhteisyritys Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen 7.11.1988 jälkeen;

— 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava Ciments français'n, Heidelbergerin ja Aslandin osalta kokonaisuudessaan;

— 4 artiklan 3 kohdan a alakohta on kumottava CBR:n, Dyckerhoffin, Aalborgin, BDZ:n, Unicemin, Unilandin, Oficemenin, Irish Cementin, Akerin, Eurocin ja Cementirin osalta siltä osin kuin niiden katsotaan osallistuneen ennen 9.9.1986 yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta;

— 4 artiklan 4 kohdan a alakohta on kumottava Rugbyn, Castlen ja Blue Circlen osalta kokonaisuudessaan;

— 4 artiklan 4 kohdan b alakohta on kumottava Titanin ja Blue Circlen osalta kokonaisuudessaan;

— 4 artiklan 4 kohdan c alakohta on kumottava Titanin ja Holderbankin osalta kokonaisuudessaan;

— 4 artiklan 4 kohdan d alakohta on kumottava Heraclesin ja Holderbankin osalta kokonaisuudessaan;

— 4 artiklan 4 kohdan e alakohta on kumottava Lafargen ja Titanin osalta kokonaisuudessaan;

— 4 artiklan 4 kohdan f alakohta on kumottava Lafargen ja Heraclesin osalta kokonaisuudessaan;

— 4 artiklan 4 kohdan g alakohta on kumottava CBR:n, Heraclesin ja Titanin osalta kokonaisuudessaan;

— 4 artiklan 4 kohdan h alakohta on kumottava Titanin, Akerin ja Eurocin osalta kokonaisuudessaan.

3770 Tutkitut kanneperusteet on muilta osin hylättävä.

X Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja 190 artiklaa on rikottu ja puolustautumisoikeuksia loukattu siltä osin kuin komissio on todennut ECEC:n yhteydessä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon ja tiettyjen kantajien osallistumisen näihin menettelytapoihin

Alustavat huomautukset

3771 Kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa todetaan, että FIC, ENCI, Dyckerhoff, SFIC, Aalborg, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Castle, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Cementir ja AGCI ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä "osallistumalla ECEC:n välityksellä yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski tietojenvaihtoa, kysyntää ja tarjontaa kolmansissa tuojamaissa, vientihintoja, tuontia jäsenvaltioihin ja kysyntää ja tarjontaa kotimarkkinoilla ja jolla pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä". Komissio on vahvistanut kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäiväksi 14.3.1984 muiden paitsi Castlen, Oficemenin ja ATICin osalta, sillä niiden kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäiväksi on todettu 1.1.1986. Kaikkien kyseisten kantajien osalta kilpailusääntöjen rikkomisen on todettu jatkuneen 22.9.1989 saakka.

3772 Kaikki kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa tarkoitetut kantajat kiistävät sekä todetun kilpailusääntöjen rikkomisen että osallistumisensa siihen. ENCI, Aalborg, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Castle ja ATIC väittävät myös, että niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska niille ei ole annettu hallinnollisessa menettelyssä riittävää tilaisuutta tutustua kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa tarkoitettua väitettä koskevaan komission asiakirja-aineistoon, mistä syystä niillä ei ole ollut käytettävissään niiden puolesta puhuvia asiakirjoja. ENCI ja Italcementi katsovat lisäksi, että tätä väitettä ei täsmennetty riittävän selvästi väitetiedoksiannossa. Dyckerhoff, Unicem ja Cementir väittävät vielä, että kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista ei ole perusteltu riittävästi, joten perustamissopimuksen 190 artiklaa on rikottu.

Kanteen kohteena oleva päätös

3773 ECEC:tä ja kyseisen komitean osalta todettuja yhdenmukaistettuja menettelytapoja käsitellään kanteen kohteena olevan päätöksen 30—34, 58 ja 60 kohdassa.

3774 Komissio esittää aluksi selvityksen ECEC:n syntyvaiheista (30 perustelukappale). Sen mukaan 9.4.1981 — eikä 4.4.1981, kuten kanteen kohteena olevassa päätöksessä virheellisesti todetaan — päivätystä Blue Circlen muistiosta (30 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/11338—11340) ilmenee, että ECEC ja EPC perustettiin sen jälkeen, kun Cembureau oli tehnyt päätöksen olla itse enää pitämättä organisaatiossaan vientijaostoa.

3775 ECEC:n perustamisesta päätettiin Pariisissa 23.1.1979 pidetyssä kokouksessa (30 perustelukappaleen 2 kohta). Komissio selittää 6.12.1979 (31 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/16786—16789) ja 26.9.1986 (31 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/12516—12518) päivättyihin ECEC:n perustamisasiakirjoihin viitaten, että ECEC:n sääntömääräisenä tavoitteena oli edistää epäviralliselta pohjalta yhteistyötä niiden eurooppalaistuottajien kesken, jotka vievät tavallista sementtiä Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen ulkopuolelle.

3776 Tämän jälkeen komissio mainitsee niiden yritysten ja yritysten yhteenliittymien nimet, joiden se katsoo olevan ECEC:n jäseniä eli FIC, ENCI, Dyckerhoff, SFIC, Aalborg, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Castle, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Cementir ja AGCI. Se viittaa Ciments français'n Leboeufin Brysselissä 13. ja 14.4.1989 pidetystä ECEC:n Steering Committeen kokouksesta tekemiin käsin kirjoitettuihin muistiinpanoihin (31 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/18201—18204) selittäessään, että "ECEC:n jäsenet ovat maita, ja ne valitsevat vapaasti edustajansa toimialajärjestöistä tai yrityksistä".

3777 Komissio korostaa myös ECEC:n ja EPC:n välisiä tiiviitä yhteyksiä (32 perustelukappale). Se viittaa tältä osin 6.12.1979 päivättyyn ECEC:n perustamisasiakirjaan, jonka mukaan kaksi ECEC:n Steering Committeen jäsenistä oli valittava sellaisten jäsenten joukosta, joilla oli kaksi tai kolme ääntä ECEC:n yleiskokouksessa, eli suurten viejäyritysten, jotka olivat EPC:n jäseniä, joukosta (32 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta). Se lisää, että vaikka 26.9.1986 päivätyssä perustamisasiakirjassa ei enää määrätty suurten viejäyritysten erityisestä asemasta ECEC:n Steering Committeessa, EPC:n tiedot kuitenkin edelleen ilmoitettiin ECEC:lle syyskuun 1986 jälkeenkin (32 perustelukappaleen 3 kohta).

3778 Komissio kuvaa ECEC:n piirissä harjoitettua toimintaa eli yhteisön ulkopuolisiin maihin suuntautuvaa vientiä koskevien tilastotietojen vaihtoa (33 perustelukappaleen 1 kohta), tarjonta- ja kysyntätilanteen tarkastelua Euroopan yhteisön ulkopuolisten tuojamaiden osalta (33 perustelukappaleen 2 kohta), viitehinnan suosituksia vientiä varten (33 perustelukappaleen 3 kohta), Cembureaun jäsenmaiden tuontitilanteen tutkimusta (33 perustelukappaleen 4 kohta) ja sisämarkkinoiden tarjonta- ja kysyntätilanteen tarkastelua (33 perustelukappaleen 5 kohta).

3779 Lopuksi se viittaa ECEC:n purkamiseen (34 perustelukappale).

3780 ECEC:n toiminnan oikeudellista arviointia koskevassa kanteen kohteena olevan päätöksen osassa komissio selittää, että jotta kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen noudattaminen voitiin varmistaa, oli löydettävä keinoja kanavoida tuotannon ylijäämä. Koska tuotannon ylijäämille ei ollut markkinoita Euroopan yhteisön ulkopuolella, oli komission mukaan ollut olemassa erittäin suuri riski siitä, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa periaatetta olisi loukattu (58 perustelukappaleen 2 kohta).

3781 Komissio viittaa tämän jälkeen kolmeen seikkaan osoittaakseen, että "ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön tarkoituksena oli vahvistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä, ja se myös vaikutti tällä tavoin" (58 perustelukappaleen 3—5 kohta).

3782 Se toteaa lopuksi (58 perustelukappaleen 6 kohta) seuraavaa:

"Tämän päätöksen 33 perustelukappaleessa luetellut yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka koskevat jäsenmaiden sisäisen tilanteen tutkimista ja vientiä yhteisön ulkopuolisiin maihin, merkitsevät 85 artiklan 1 kohdan rikkomista 14.3.1984 ja 22.9.1989 välisenä aikana, mitkä ovat ne ensimmäisen ja viimeisen kokouksen päivämäärät, jotka ovat komission tiedossa. Näillä menettelytavoilla ECEC:n jäsenet luopuivat noudattamasta itsenäistä kaupallista strategiaa, sillä ne loivat solidaarisuuteen ja valvontaan perustuvan järjestelmän, jolla ne pyrkivät estämään kilpailijoiden pääsyn niiden kansallisille markkinoille Euroopan yhteisössä."

Kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa tarkoitettujen ECEC:n toimenpiteiden lainvastaisuus

3783 FIC, ENCI, Dyckerhoff, SFIC, Aalborg, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Castle, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Cementir ja AGCI eivät kiistä sitä, että ECEC:n piirissä vaihdettiin tietoja. Ne kuitenkin painottavat sitä, että ECEC:n toimenpiteillä pyrittiin puolustamaan Euroopan tuottajien intressejä Euroopan ulkopuolisilla vientimarkkinoilla. Niiden mielestä tällainen yhteistyö, joka koskee vain Euroopan yhteisön ulkopuolisia markkinoita, ei kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Ne lisäävät, ettei yksikään kanteen kohteena olevan päätöksen 30—34, 58 ja 60 kohdassa mainituista asiakirjoista osoita, että ECEC:n toiminnan ja Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön välillä olisi ollut mitään yhteyttä. Komission teoria edellyttäisi välttämättä sitä, että kaikki vientiyhteistyö keskenään kilpailevien yritysten välillä olisi kiellettyä.

3784 Komissio sitä vastoin katsoo, että kanteen kohteena olevan päätöksen 33 perustelukappaleessa kuvatut ECEC:n toimenpiteet ovat vääristäneet kilpailua yhteisön sisällä (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappale) ja vaikuttaneet jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 60 perustelukappale). Sen mukaan näet "ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön tarkoituksena oli vahvistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä, ja se myös vaikutti tällä tavoin" tuotannon ylijäämän kanavoinnin avulla (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappaleen 2—5 kohta). ECEC:n toimenpiteitä oli tästä syystä pidetty kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisina yhdenmukaistettuina menettelytapoina siltä osin kuin niillä pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä".

3785 On muistettava, että jos vientiä yhteisön ulkopuolisiin maihin koskevan yhteistoiminnan tavoitteena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteisön sisällä, tai sillä on tällainen vaikutus, ja jos se saattaa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, se kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan (edellä 651 kohdassa mainittu asia Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 580 ja 599—601 kohta ja edellä 1335 kohdassa mainittu asia CRAM ja Rheinzink v. komissio, tuomion 24—31 kohta).

3786 Tässä tilanteessa on siis selvitettävä, voitiinko kanteen kohteena olevassa päätöksessä todettujen seikkojen perusteella päätellä, että ECEC:n jäsenten tavoittelema päämäärä tässä vientijaostossa oli Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön vahvistaminen, kuten komissio väittää. Siinä tapauksessa komissio on näet perustellusti todennut, että ECEC:n toimenpiteet olivat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia yhdenmukaistettuja menettelytapoja.

3787 Tätä kysymystä pohdittaessa on arvioitava, onko komissio näyttänyt toteen, että ECEC:ssä toteutetulla yhteistyöllä pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla).

3788 ECEC:n tavoitteeksi asetetaan sekä 6.12.1979 että 26.9.1986 päivättyjen ECEC:n perustamisasiakirjojen 1 artiklassa "edistää epävirallisella pohjalta yhteistyötä niiden länsieurooppalaisten tuottajien kesken, jotka vievät muuta sementtiä kuin valko-, väri- ja aluminaattisementtiä ja öljynporauskaivoissa käytettävää sementtiä Länsi-Euroopan ulkopuolelle" (asiakirjat nro 33.126/16786—16789 ja 12516—12518). Molempien perustamisasiakirjojen 2 artiklassa mainitaan "toiminta-alueesta", että ECEC "ei käsittele millään tavoin jäsenten vientiä [— —] Länsi-Euroopan maihin tai Amerikan yhdysvaltoihin eikä ota siihen kantaa" (samat asiakirjat).

3789 Pariisissa 23.1.1979 pidetyn kokouksen pöytäkirja (kanteen kohteena olevan päätöksen 30 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/12751 ja 12752) osoittaa, että ECEC:n tavoitteena on "viennin edistäminen ja kaupallisten tietojen vaihto". Ciments français'n 7.3.1989 päivätyssä sisäisessä muistiossa mainitaan lisäksi, että "ECEC vaihtaa ainoastaan tilastotietoja ja maakohtaisia ennusteita, jotka koskevat vain Cembureaun ulkopuolisia tonnistoja" (kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/4466 ja 4467).

3790 Tästä seuraa, että ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön tavoitteena oli tavallisen sementin eri laatujen viennin edistäminen Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen ulkopuolelle. Edellä mainituista asiakirjoista ei siis ilmene, että ECEC:n jäsenten tavoittelema todellinen päämäärä olisi ollut Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön tukeminen.

3791 Komissio myöntää, että "ECEC:n perustamisasiakirjoista ei ilmene suoraa yhteyttä kotimarkkinoita koskevan säännön ja viennin kanavoinnin välillä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappaleen 3 kohta). Se kuitenkin katsoo, että ECEC:n toiminnan lainmukaisuutta olisi arvioitava sen asiayhteydessä. Useista asiakirjoista ilmenee, että jotta kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä voitiin soveltaa, oli välttämätöntä tietää yhteisön ulkopuolisiin maihin suuntautuvan sementinviennin määrät, jotta voitiin varmistaa ylituotannon kanavointi. Komissio viittaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (58 perustelukappaleen 2 kohta) tältä osin 1.12.1983 päivättyyn Blue Circlen sisäiseen muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334). Tässä oikeudenkäynnissä se vetoaa lisäksi 11. ja 12.9.1985 pidettyä ECEC:n kokousta koskeviin Vicatin muistiinpanoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 33 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/6139—6142).

3792 On kuitenkin todettava, että 1.12.1983 päivätty Blue Circlen muistio on lähtöisin yrityksestä, joka ei ole ECEC:n jäsen, eikä muistion sisältö liity suoraan vientijaoston toimintaan. Vaikka siinä viitataan yhteyteen kotimarkkinoiden rauhoittamisen ja tuotannon ylijäämän kanavoinnin välillä, pelkästään vientijaoston olemassaolon perusteella ei voida olettaa, että sen jäsenet pyrkivät jaostossa toimiessaan "estämään kilpailijoiden pääsy[n] eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla). Vicatin 11. ja 12.9.1985 päivätyt muistiinpanot osoittavat ainoastaan sen, että ECEC:n piirissä esitettiin vientihintoja koskeneita suosituksia, mitä kyseiset kantajat eivät myöskään kiistä, ja että tuolloin tarjonta ylitti kysynnän vientimarkkinoilla, mikä johti hintojen voimakkaaseen alenemiseen näillä markkinoilla. Nämä muistiinpanot eivät kuitenkaan missään tapauksessa osoita, että ECEC:n jäsenet olisivat pyrkineet kanavoimaan tuotantonsa ylijäämän vahvistaakseen Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön noudattamista.

3793 Komissio väittää, että ECEC:n toiminnan ja Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön välinen yhteys ilmenee seuraavista kolmesta seikasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappaleen 3 kohta): ECEC:n jäsenet olivat ensinnäkin Cembureaun välittömiä tai välillisiä jäseniä. Tästä syystä niillä kaikilla oli velvollisuus noudattaa kotimarkkinoita koskevaa periaatetta. Toiseksi EPC:n jäsenet olivat Blue Circlea lukuun ottamatta ECEC:n välillisiä jäseniä kansallisten järjestöjensä kautta. Tästä syystä EPC:n toiminta vaikutti ECEC:n ja sen jäsenten käyttäytymiseen ja toimenpiteisiin. EPC:n tavoitteena oli nimenomaan ollut kotimarkkinoiden rauhoittaminen. Kolmanneksi kanteen kohteena olevan päätöksen 33 perustelukappaleen 4 ja 5 kohdassa mainituista asiakirjoista ilmenee, että ECEC:n toiminta ei rajoittunut yhteisön ulkopuolisille vientimarkkinoille. Komission mukaan ECEC:n jäsenet ottivat kokouksissaan huomioon tuonnin tilanteen ja tarjonta- ja kysyntätilanteen jäsenmaissa. ECEC:n jäsenet loivat siis itse yhteyden sisämarkkinoiden ja yhteisön ulkopuolisten vientimarkkinoiden välille.

3794 On tutkittava, saattoiko komissio päätellä näiden seikkojen nojalla perustellusti, että ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön tarkoituksena oli vahvistaa Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä ja että se myös vaikutti tällä tavoin.

A ECEC:n jäsenten välitön tai välillinen jäsenyys Cembureaussa

3795 Komissio korostaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että ECEC:n jäsenet olivat Cembureaun välittömiä tai välillisiä jäseniä. Tässä oikeudenkäynnissä se korostaa Cembureaun ja ECEC:n perinteistä yhteyttä, joka ilmenee edellä mainitusta 9.4.1981 päivätystä Blue Circlen muistiosta.

3796 On todettava tämän muistion osoittavan, ettei Cembureaun ja ECEC:n välillä ollut elimellistä yhteyttä. ECEC perustettiin näet sen jälkeen, kun Cembureau oli tehnyt päätöksen olla itse enää pitämättä organisaatiossaan vientijaostoa (ks. edellä 3774 kohta). Vaikka kaikki ECEC:n jäsenet olivat Cembureaun välittömiä tai välillisiä jäseniä, tämä seikka ei sellaisenaan osoita, että ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön tarkoituksena olisi ollut vahvistaa Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä tai että sillä olisi ollut tällainen vaikutus.

3797 Komissio ei menetellyt perustellusti väittäessään kanteen kohteena olevassa päätöksessä (58 perustelukappaleen 3 kohdan a alakohta) ECEC:n jäsenistä sillä perusteella, että ne olivat välittömästi tai välillisesti Cembureaun jäseniä, seuraavaa:

"Velvollisuus noudattaa kotimarkkinoita koskevaa periaatetta [— —] sitoo niitä kaikkia. Tästä syystä tämä velvollisuus vaikuttaa niiden käyttäytymiseen siten, että niiden on kanavoitava tuotantonsa ylijäämä yhteisön ulkopuolisiin maihin."

3798 Tämän väitteen esittäessään komissio näet vain olettaa sen, mikä sen pitäisi näyttää toteen, eli ECEC:n toiminnan ja kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön välisen yhteyden. Ei myöskään voida ensi arviolta sulkea pois sitä, että jotkut Cembureaun välittömät ja välilliset jäsenet olisivat aloittaneet ECEC:n piirissä yhteistyön, joka ei liittynyt millään tavoin Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön. Tältä osin on korostettava, että ECEC perustettiin vuonna 1979, neljä vuotta ennen Cembureau-sopimuksen tekemistä 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa.

3799 Niille Cembureau-sopimuksen osapuolille, jotka osallistuivat ECEC:n toimintaan kyseisen sopimuksen tekemisen jälkeen, kyseisen vientijaoston kokouksissa yhteisön ulkopuolisista markkinoista vaihdetut tiedot olivat tosin hyödyksi siinä, että ne kykenivät kanavoimaan tuotantonsa ylijäämän muualle kuin Eurooppaan, joten se helpotti niiden kannalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa. ECEC:n jäsenten joukossa on kuitenkin useita Cembureaun välittömiä jäseniä (FIC, SFIC, Aalborg, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Cementir ja AGCI), joiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole epäilystä, koska ne osallistuivat niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin (ks. edellä 1342—1403 kohta).

3800 Tämä toteamus ei kuitenkaan merkitse sitä, että ECEC:n piirissä kaikkien kyseisen jaoston jäsenten kesken organisoidun yhteistyön tavoitteena olisi ollut kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön vahvistaminen. Tältä osin korostettakoon, että ECEC:n jäseniin kuuluvat Unicem ja useat sellaiset Cembureaun välilliset jäsenet, joiden osallistumista Cembureau-sopimukseen ei ole vielä näytetty toteen. Näiden yritysten osallistumista Cembureau-sopimukseen koskeva näyttö perustuu niiden osallistumiseen kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen (ks. edellä 1305 ja 1404—1417 kohta), jolla on sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta). Nojautuessaan oletukseen siitä, että kyseiset yritykset olisivat noudattaneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä sen vuoksi, että ne olivat Cembureaun välittömiä tai välillisiä jäseniä, osoittaakseen ECEC:n toiminnan lainvastaisuuden komissio on todellisuudessa tehnyt kehäpäätelmän. Tämän perustelun mukaan sen, että yritykset ovat liittyneet Cembureau-sopimukseen, katsotaan näytetyn toteen sillä, että ne ovat osallistuneet kartelliin, jolla on sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, kun taas se, että niillä on sama tavoite, on näytetty toteen sillä, että niiden oletetaan ryhtyneen noudattamaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3801 Jotta kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa tarkoitetut toimenpiteet olisi voitu todeta lainvastaisiksi, komission olisi siis pitänyt näyttää toteen, että ECEC:n toimenpiteillä pyrittiin kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön vahvistamiseen, eikä nojautua oletukseen tämän säännön noudattamisesta sillä perusteella, että ECEC:n jäsenet olivat Cembureaun välittömiä tai välillisiä jäseniä. Ainoastaan tällä edellytyksellä Unicemin ja asianomaisten Cembureaun välillisten jäsenten osallistumista ECEC:n toimintaan olisi voitu pitää selvänä ilmaisuna siitä, että ne noudattavat yhteistä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3802 Lopuksi todettakoon, että jos komission kanteen kohteena olevan päätöksen 30—34, 58 ja 60 perustelukappaleessa esittämillä kahdella muulla seikalla pitäisi näyttää toteen, että ECEC:ssä toteutetulla yhteistyöllä pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla) ja että ECEC:n piirissä organisoidulla yhteistyöllä ja Cembureau-sopimuksella oli sama tavoite, ECEC:n jäsenten välitön tai välillinen jäsenyys Cembureaussa olisi merkityksellinen seikka ratkaistaessa, oliko ECEC:n toiminta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpide.

B ECEC:n ja EPC:n väliset suhteet

3803 Komissio korostaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä yhteyksiä, joita ECEC:n ja EPC:n välillä on sen mukaan ollut. ECEC:n Steering Committee oli ensinnäkin varmistanut ECEC:n ja EPC:n välisen yhteyden. Komissio viittaa tältä osin 6.12.1979 päivättyyn ECEC:n perustamisasiakirjaan, jonka mukaan kaksi ECEC:n Steering Committeen jäsenistä oli valittava sellaisten jäsenten joukosta, joilla oli kaksi tai kolme ääntä ECEC:n yleiskokouksessa, eli suurten viejäyritysten, jotka olivat EPC:n jäseniä. Osoittaakseen ECEC:n ja EPC:n välisen elimellisen yhteyden olemassaolon se on lisäksi korostanut tässä oikeudenkäynnissä ensinnäkin näiden kahden vientijaoston yhteistä alkuperää, joka sen mukaan ilmenee 9.4.1981 päivätystä

Blue Circlen muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 30 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/11338—11340), ja toiseksi sitä, että ECEC:llä ja EPC:llä oli yhteinen sihteeristö eli ECMEC. Se painottaa lisäksi sitä, että EPC:tä koskevia tietoja välitettiin ECEC:lle (kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleen 2 kohta). Esimerkiksi Pariisissa 23.1.1979 pidetystä kokouksesta laaditussa pöytäkirjassa ((kanteen kohteena olevan päätöksen 30 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/12751 ja 12752) mainitaan seuraavaa: "Suurimmat viejäyritykset kokoontuvat edelleen aika ajoin, ja muut [ECEC:n] jäsenet saavat tiedon niiden kaupallisiin ongelmiin liittyvistä näkemyksistä tässä jaostossa toimivien edustajiensa kautta." Komissio mainitsee kanteen kohteena olevassa päätöksessä (32 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta) muutamia esimerkkejä tällaisesta tietojenvaihdosta. Vaikka 26.9.1986 päivätyn ECEC:n perustamisasiakirjan nojalla ECEC:n ja EPC:n välillä ei ollut enää "elimellistä yhteyttä", koska sen mukaan suurilla viejäyrityksillä ei ollut enää erityistä asemaa ECEC:n Steering Committeessa, on komission mielestä selvää, että EPC:n tietoja välitettiin edelleen aika ajoin ECEC:lle 26.9.1986 jälkeenkin (kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleen 3 kohta ja 58 perustelukappaleen 3 kohdan b alakohta).

3804 Koska komissio katsoi, että EPC:n sääntöihin kuului kotimarkkinoiden rauhoittaminen, se katsoi, että EPC:n ja ECEC:n väliset yhteydet "pilasivat" ECEC:n toiminnan.

3805 Aluksi on tutkittava, voitiinko niiden eri todisteiden perusteella, joihin komissio on nojautunut kanteen kohteena olevassa päätöksessä (32 perustelukappale), päätellä EPC:n ja ECEC:n välisten yhteyksien olleen sellaisia, että EPC olisi väistämättä vaikuttanut ECEC:n käyttäytymiseen.

3806 Tästä on todettava niiden todisteiden perusteella, joihin komissio viittaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että ECEC:n jäsenet ovat aina katsoneet, että niiden vientijaostolla oli omat ominaispiirteet ja oma identiteetti EPC:hen nähden.

3807 ECEC:n 22.3.1985 pidetyn kokouksen pöytäkirjassa (kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/14289—14294) todetaan näet seuraavaa:

"ECEC on identiteetiltään ja ominaisuuksiltaan erilainen kuin EPC tai CMA [ks. edellä 1040 kohta] tai Cembureau. ECEC on ollut meille hyödyksi, kun se on tarjonnut jäsenille forumin, jossa ne ovat voineet tavata, keskustella liikeasioista ja vaihtaa hinta- ja tilastotietoja, ja antanut meille mahdollisuuden arvioida paremmin markkinoiden kilpailuolosuhteita."

3808 ECEC:n 23.1.1986 pidetyn kokouksen pöytäkirjassa (kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/12667—12674) todetaan seuraavaa:

"EPC katsoo olevansa täysin erillinen elin. [— —] EPC:n mielestä jäsenten määrää on rajoitettava, sillä osallistujien rajoitettu määrä helpottaa keskusteluja."

3809 Näyttää siis siltä, että ECEC:n jäsenet itse korostivat ECEC:n erityispiirteitä EPC:hen nähden.

3810 Asiakirja-aineiston asiakirjoista ja erityisesti ECEC:n Steering Committeen 21.2.1985 (kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/14266 ja 14627) ja 22.1.1986 (sama kohta; asiakirjat nro 33.126/12614—12616) pidettyjen kokousten pöytäkirjoista ja ECEC:n 23.1.1986 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta (sama kohta; asiakirjat nro 33.126/12667—12674) ilmenee, että ECEC:n ja EPC:n välillä oli tiettyjä jännitteitä. Ne osoittavat, että ECEC:n jäsenet pyrkivät luomaan tiiviimpää yhteistyötä EPC:n kanssa, mistä EPC:n jäsenet kuitenkin kieltäytyivät. Ciments français'n, EPC:n jäsenen, 28.5.1986 päivätyssä muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/18218 ja 18219) selitetään, että ECEC:n ja EPC:n väliset suhteet olivat "vaikeita" ja että kyseisten kahden jaoston välillä vallitsi jopa "luottamuspula". ECEC:lle oli kuitenkin annettu pieni myönnytys. Esimerkiksi edellä mainitussa Ciments français'n muistiossa mainitaan, että EPC:n puheenjohtajalta oli pyydetty, että ECMECin, joka muodosti ECEC:n ja EPC:n yhteisen sihteeristön (kanteen kohteena olevan päätöksen 30 perustelukappaleen 3 kohta), sihteeri Gac "saisi luvan antaa ECEC:lle sellaisia [yleisluontoisia] tietoja ECEC:n jäsenistä, joilla ei olisi kaupallisia vaikutuksia (hintaehdot, kilpailu jne.) ja jotka ryhmiteltäisiin maittain eikä yrityksittäin". Samassa muistiossa kuitenkin korostetaan, ettei ole toivottavaa, "että Policyn [eli EPC:n] edustaja tekee raportin kyseisen elimen toiminnasta ECEC:lle, koska kyseiset organisaatiot eivät ole sidoksissa toisiinsa, eikä tällaista sidossuhdetta ole syytäkään luoda".

3811 Tästä syystä komissio ei voi väittää, että ECEC:n ja EPC:n välinen yhteys ECEC:n Steering Committeen tasolla ja kyseisten kahden jaoston yhteisen sihteeristön olemassaolo olisivat vaikuttaneet ECEC:n toimintaan.

3812 On vielä tutkittava, osoittavatko ne EPC:tä koskeneet tiedot, jotka todellisuudessa välitettiin ECEC:lle, sen, että ECEC:n tavoitteena oli kotimarkkinoiden rauhoittaminen. Kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleen 2 ja 3 kohdassa viitataan tältä osin useisiin ECEC:n ja ECEC:n Steering Committeen kokouksista laadittuihin muistioihin, eli 14.3.1984 (asiakirjat nro 33.126/14257—14262), 11.9.1984 (asiakirjat nro 33.126/14303—14309), 14.12.1984 (asiakirjat nro 33.126/14310—14315), 22.3.1985 (asiakirjat nro 33.126/14289—14294), 23.1.1986 (asiakirjat nro 33.126/12667—12674) ja 23.9.1988 (asiakirjat nro 33.126/12627—12634) pidetyistä ECEC:n kokouksista laadittuihin muistioihin,

21.2.1985 (asiakirjat nro 33.126/14266 ja 14267), 22.1.1986 (asiakirjat nro 33.126/12614—12616 ja 12667—12674) ja 10.6.1986 (asiakirjat nro 33.126/12607—12610) pidetyistä ECEC:n Steering Committeen kokouksista laadittuihin muistioihin sekä 22.9.1988 pidettyä ECEC:n Steering Committeen kokousta tai 23.9.1988 pidettyä ECEC:n kokousta (asiakirjat nro 33.126/3418—3421) koskeviin Italcementin käsin kirjoitettuihin muistiinpanoihin.

3813 Aluksi todettakoon, että 14.3.1984 pidetystä ECEC:n kokouksesta laaditun muistion luvussa "EPC:n raportti" todetaan kyseisen jaoston arvioivan seuraavaa: "[— —] kauppa on tänä vuonna vilkastunut huomattavasti Välimeren [markkinoilla] ja lisääntynyt myös Punaisen meren markkinoilla mutta vähentynyt Persianlahdella. Muilla markkinoilla tilanne on parantunut merkittävästi." Samassa asiakirjassa korostetaan seuraavaa: "Itä-länsi -suhteet olivat huonot [— —] Yksittäisten yhtiöiden välinen yhteydenpito [— —] on kuitenkin ollut erittäin hyödyllistä ja varmasti vaikuttanut paremman hintatason saavuttamiseen. Itä-Länsi-kokous pidettiin Singaporessa [— —]." Näiden tietojen perusteella on katsottava, että tiedot, joita EPC välitti ECEC:lle 14.3.1984 pidetyssä ECEC:n kokouksessa, koskivat yksinomaan vientiä yhteisön ulkopuolisiin maihin. Missään tapauksessa tästä asiakirjasta ei voida löytää mitään yhteyttä kyseisessä kokouksessa välitettyjen tietojen ja sen välillä, vahvistettiinko ECEC:ssä mahdollisesti kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3814 EPC:n osalta 11.9.1984 pidetystä ECEC:n kokouksesta laaditussa muistiossa ei kerrota paljonkaan. Ainoastaan EPC:n seuraavan kokouksen päivämäärä ilmoitettiin. ECEC:n 14.12.1984 pidetystä kokouksesta laaditussa muistiossa mainitaan EPC:stä vain se, että ECEC:n ja EPC:n puheenjohtajat olivat pitäneet kokouksen kyseisten kahden jaoston välisistä suhteista. Nämäkään asiakirjat eivät kuitenkaan osoita sitä, että ECEC:n toimenpiteillä olisi pyritty vahvistamaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3815 EPC:stä on yksi maininta 22.3.1985 pidetystä ECEC:n kokouksesta laaditussa muistiossa. Siitä ilmenee, että oli esitetty raportti vientimarkkinoiden tilanteesta ja keskusteltu CMA:n perustamisesta ja EPC:n tulevaisuudesta CMA:n perustamisen jälkeen. Mitkään kyseisen kokouksen aikana esitetyt tiedot eivät kuitenkaan liittyneet Euroopan sisämarkkinoihin.

3816 Steering Committeen 21.2.1985 pidetystä kokouksesta laaditussa muistiossa mainitaan, että "viimeisimmässä 14.2.1985 pidetyssä EPC:n kokouksessa ei ollut ajanpuutteen vuoksi mahdollista keskustella ECEC:n ja EPC:n välisistä suhteista [— —] Osallistujat antoivat Couniotakisin tehtäväksi jatkaa yhteydenpitoaan EPC:n puheenjohtajan kanssa tiiviimmän ja vastavuoroisemman yhteistyön aikaansaamiseksi näiden kahden organisaation välillä". Myöskään tämän kokouksen aikana välitetyt tiedot eivät osoita, että ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön taka-ajatuksena olisi ollut kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön vahvistaminen.

3817 Kuten komissio korostaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (32 perustelukappaleen 2 kohta), 22.1.1986 pidetyn ECEC:n Steering Committeen kokouksen ja 23.1.1986 pidetyn ECEC:n kokouksen muistioista ilmenee, että ECEC:n ja EPC:n välillä vallitsi tiettyjä jännitteitä (ks. edellä 3810 kohta). ECEC:n Steering Committeen 10.6.1986 päivätystä muistiosta ilmenee, että ECEC:n puheenjohtaja oli yrittänyt voittaa EPC:n vastahakoisuuden välittää tietoja ECEC:lle. Mistään näistä muistioista ei kuitenkaan ilmene, että kyseisissä kokouksissa olisi välitetty sellaisia EPC:tä koskevia tietoja, jotka osoittaisivat, että ECEC:n piirissä harjoitetulla yhteistyöllä olisi pyritty vahvistamaan Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3818 Vaikka 26.9.1986 päivätyn ECEC:n uuden perustamisasiakirjan nojalla suurilla viejäyrityksillä ei ollut enää erityistä asemaa ECEC:n Steering Committeessa, tiettyjä EPC:n tietoja välitettiin edelleen ECEC:lle vuoden 1986 jälkeenkin, kuten komissio korostaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleen 3 kohta).

3819 Esimerkiksi 23.9.1988 pidetystä ECEC:n kokouksesta laaditussa muistiossa todetaan, että ECEC:n ja EPC:n puheenjohtajien välisen yleisluontoisen sopimuksen mukaan Kauko-Idän tuottajien kanssa pidettyjä kokouksia koskeneet tiedot olivat ECEC:n jäsenten saatavilla. Lisäksi 22.9.1988 pidettyä ECEC:n Steering Committeen kokousta tai 23.9.1988 pidettyä ECEC:n kokousta koskevat Italcementin käsin kirjoitetut muistiinpanot vahvistavat sen, että EPC:n tietoja oli välitetty ECEC:lle. Italcementin muistiinpanoissa todetaan näet seuraavaa: "EPC - 25 % kolmen ensimmäisen kuukauden aikana — 1988 trendi — EPC yhteensä 10 milj. Hispacement, Heracles, Valenciana, Titan - 7 milj. — Ciments français, Lafarge, Norcem, Cementos del Mar, Hornos Ibéricos, Rezola, Cementa, Blue Circle, Halkis - 3 milj. ja Hispacement 1,1 milj.; Heracles 2,8 milj. tonnia; Titan 1,8 milj.; Valenciana 1 milj. — Kaikki yhteensä 10 milj." ("EPC - 25 % nei primi tre mesi — 1988 trend — Total EPC 10 mil. Hispacement, Heracles, Valenciana, Titan - 7 mil. — Ciments français, Lafarge, Norcem, Cementos del Mar, Hornos Ibéricos, Rezola, Cementa, Blue Circle, Halkis - 3 mil." et "Hispacement 1,1 mil.; Heracles 2,8 mil. ton; Titan 1,8 mil.; Valenciana 1 mil. — All destinations 10 mil.") Kuten komissio korostaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleen 3 kohta), kyseessä ovat EPC:n piirissä vaihdetut tiedot, jotka välitettiin ECEC:lle. Italcement, joka siitä huolimatta, että se kuului ECEC:hen, ei ollut EPC:n jäsen, viittaa käsinkirjoitetuissa muistiinpanoissaan nimenomaisesti EPC:hen.

3820 ECEC:n 23.9.1988 pidetystä kokouksesta laaditusta muistiosta ilmenee kuitenkin, että ECEC:n jäsenet arvioivat kyseisessä kokouksessa tarjontaa ja kysyntää yhteisön ulkopuolisilla vientimarkkinoilla vuosien 1988 ja 1989 osalta. Tässä yhteydessä EPC:n ECEC:lle toimittamat tiedot, jotka sisältyivät Italcementin käsin kirjoitettuihin muistiinpanoihin, olivat selvästi hyödyksi ECEC:n jäsenille, koska niistä selvisivät EPC:n jäsenten vientiluvut vuodelta 1988. Italcementin käsin kirjoitetuista muistiinpanoista ja 23.9.1988 pidetyn ECEC:n kokouksen muistiosta ei kuitenkaan voida päätellä, että ECEC:n toimenpiteillä olisi pyritty kotimarkkinoiden rauhoittamiseen kanavoimalla tuotannon ylijäämä. Kyseisiin asiakirjoihin ei näet sisälly mitään, joka voisi osoittaa, että EPC:n ECEC:lle välittämät yhteisön ulkopuolisia vientimarkkinoita koskeneet tiedot olisivat olleet yhteydessä Euroopan kotimarkkinoiden suojaamiseen.

3821 Vaikka todettaisiin, että kotimarkkinoiden rauhoittaminen olisi ollut ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön taka-ajatuksena, kanteen kohteena olevan päätöksen 32 perustelukappaleessa mainittujen asiakirjojen perusteella ei siis voida päätellä, että ECEC:n ja EPC:n väliset yhteydet olisivat vaikuttaneet ECEC:n toimintaan siten, että sen jäsenet olisivat omaksuneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön ECEC:n piirissä toteutetuissa toimenpiteissä.

C Väite, jonka mukaan ECEC:n toiminta ei rajoittunut koskemaan vientiä yhteisön ulkopuolelle

3822 Komissio väittää, että ECEC:n toiminta ei rajoittunut koskemaan yhteisön ulkopuolisia vientimarkkinoita. Se toteaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (58 perustelukappaleen 3 kohdan c alakohta) seuraavaa: "ECEC:n pääasiallinen toiminta käsittää myyntiä yhteisön ulkopuolisille vientimarkkinoille koskevien tietojen keräämisen ja välittämisen." Se toteaa kuitenkin (sama alakohta) seuraavaa: "[Nämä toimenpiteet liittyvät kiinteästi] ECEC:n jäsenten sisämarkkinoita koskeviin huolenaiheisiin. Näiden tietojen saaminen antaa näet ECEC:n jäsenille varmuuden siitä, kuinka tuotannon ylijäämät kanavoidaan tehokkaasti. ECEC:n jäsenillä on siis takeet siitä, ettei näitä ylijäämiä toimiteta, joitain vähäisiä määriä lukuun ottamatta, Euroopan markkinoille." Väitteensä tueksi komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 33 perustelukappaleen 4 ja 5 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin.

3823 On tutkittava, ilmeneekö viimeksi mainituista asiakirjoista ECEC:n jäsenten pyrkimys kanavoida tuotannon ylijäämät tarkoituksenaan "vahvistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappaleen 5 kohta).

3824 Kanteen kohteena olevan päätöksen 33 perustelukappaleen 4 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin liittyen 22.3.1985 pidetystä ECEC:n kokouksesta laaditussa muistiossa (asiakirjat nro 33.126/14289—14294) todetaan seuraavaa: "Blue Circle ostaa 400 000 tonnia irtosementtiä DDR:stä. Itä-Saksan markkinointi on aggressiivista ja säkkien hinta voi pudota 14—15 USD:hen fob."

3825 Komissio ei voi kuitenkaan nojautua tähän muistioon pyrkiessään näyttämään toteen, että ECEC:n piirissä harjoitetulla yhteistyöllä olisi pyritty vahvistamaan Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä tuotannon ylijäämien kanavoinnin avulla. Kyseisestä muistiosta ilmenee näet yksinomaan se, että Blue Circle tuo sementtiä. Siteerattu ote ei liity mitenkään tarpeeseen viedä ylituotanto ulkomaille kotimarkkinoiden rauhoittamiseksi.

3826 Komissio ei myöskään voi väittää yleisesti seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 33 perustelukappaleen 4 kohta): "Seuraavissa yleiskokouksissa (asiakirjat

nro 33.126/12617—12674) kukin jäsen antaa selvityksen lähinnä idästä peräisin olevan sementin tuonnista omaan maahansa." ECEC:n 18.4.1986 (asiakirjat nro 33.126/12665 ja 12666), 11.3.1988 (asiakirjat nro 33.126/12635—12641), 23.9.1988 (asiakirjat nro 33.126/12627—12634), 14.4.1989 (asiakirjat nro 33.126/12622—12626) ja 22.9.1989 (asiakirjat nro 33.126/12617—12621) pidetyistä kokouksista laadittuihin muistioihin ei näet sisälly mitään sellaista, joka osoittaisi sen, että ECEC:n jäsenet olisivat vaihtaneet kyseisissä kokouksissa tietoa sementintuonnista omiin maihinsa. Tietyt ECEC:n jäsenet kuitenkin esittivät ECEC:n 23.1.1986 (asiakirjat nro 33.126/12667—12674), 18.4.1986 (asiakirjat nro 33.126/12660—12664), 26.9.1986 (asiakirjat nro 33.126/12654—12659), 27.3.1987 (asiakirjat nro 33.126/12648—12653) ja 25.9.1987 (asiakirjat nro 33.126/12642—12647) pidetyissä kokouksissa tietoja Itä-Euroopan maista, Aasiasta ja Tunisiasta niiden omaan maahan suuntautuvasta sementintuonnista.

3827 On todettava, ettei yksikään edellisessä kohdassa mainituista muistioista osoita, että yhteisön ulkopuolisista maista peräisin olevan tuonnin ja kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen välillä olisi yhteys. Yhdessäkään niistä ei esimerkiksi viitata tarpeeseen viedä tuotannon ylijäämiä tai ryhtyä vastatoimenpiteisiin tuontia kohtaan. Näistä asiakirjoista ilmenee lisäksi, että yhteisön ulkopuolisista maista peräisin olevaa tuontia koskeneet keskustelut liittyivät sellaiseen kilpailuympäristöön, jota vienti näistä maista edusti ECEC-maiden viennille yhteisön ulkopuolisilla markkinoilla. Missään tapauksessa pelkästään se, että joissain tilanteissa tutkittiin yhteisön ulkopuolisista maista peräisin olevan tuonnin tilannetta, ei osoita, että "ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön tarkoituksena oli vahvistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä [ja että] se myös vaikutti tällä tavoin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappaleen 3—5 kohta).

3828 Kanteen kohteena olevan päätöksen 33 perustelukappaleen 5 kohdassa mainituista asiakirjoista on todettava, että kuten komissio väittää, tietyissä muistioissa viitataan joihinkin jäsenmaiden tilannetta koskeviin tietoihin. Kuitenkaan pelkästään se, että ECEC:n tai ECEC:n Steering Committeen kokouksessa on mainittu jokin yhteisön sisämarkkinoihin liittyvä tieto, ei välttämättä osoita, että ECEC:n toiminnan tarkoituksena olisi "vahvistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappaleen 5 kohta) tai että sillä toisin sanoen pyrittäisiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla). On siis tutkittava, toimiko komissio perustellusti päätellessään, että vaihdetut sisämarkkinoita koskeneet tiedot liittyivät kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan periaatteeseen.

3829 Komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 33 perustelukappaleen 5 kohdassa viiteen asiakirjaan, joita ovat 26.3.1987 (asiakirjat nro 33.126/12594—12598) ja 10.3.1988 (asiakirjat nro 33.126/12579—12581) pidetyistä ECEC:n Steering Committeen kokouksista laaditut muistiot, 22.9.1988 pidetystä ECEC:n Steering Committeen kokouksesta tai 23.9.1988 pidetystä ECEC:n kokouksesta laaditut Italcementin muistiinpanot (asiakirjat nro 33.126/3415, 3416 ja 3419), 16.12.1988 pidetystä ECEC:n Steering Committeen kokouksesta laaditut Italcementin muistiinpanot (asiakirjat nro 33.126/3401 ja 3402) ja 13.4.1989 pidetystä ECEC:n Steering Committeen kokouksesta laadittu muistio (asiakirjat nro 33.126/12566—12569).

3830 Muistiossa, joka on laadittu 26.3.1987 pidetystä ECEC:n Steering Committeen kokouksesta, viitataan viennin vähenemiseen 24 prosentilla vuonna 1986: "Vähennys oli erityisen merkittävä Egyptissä, johon jäsenemme toimittivat vähemmän kuin puolet vuoden 1985 volyymistä. Saudi-Arabia on jatkanut alenevaan suuntaan. Länsi-Afrikassa muutos koski erityisesti klinkkeriä, jonka myynti romahti 300 000 tonnia." Muistiossa lisätään, että Espanjan, Ranskan ja Turkin vienti oli vähentynyt oleellisesti. Espanjan tilanteesta muistiossa todetaan seuraavaa: "Kysyntä sen kotimarkkinoilla on ollut vahvaa, mikä korvaa osittain menetetyt vientimäärät. Espanjalaistuottajat ovat vähentäneet kapasiteettiaan."

3831 Steering Committeen 10.3.1988 päivätyssä muistiossa selvitetään seuraavaa: "[Espanjan viennin] jatkuva väheneminen on strategiakysymys. Espanjalaistuottajien mielestä jatkuva korkea tuotannon taso ei vastaa kaupallisia tavoitteita eikä järkevää strategiaa, ja tästä syystä ne ovat päättäneet pitää vientinsä alimmalla mahdollisella tasolla."

3832 Kahdessa edellisessä kohdassa mainittujen muistioiden perusteella ei voida päätellä, että ECEC:n jäsenet olisivat pyrkineet kanavoimaan tuotantonsa ylijäämät, jotta ne olisivat voineet vahvistaa Euroopan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön noudattamista. Ne sisältävät näet yksinomaan yhtä ECEC:n jäsenmaata eli Espanjaa koskevia tietoja. Jos ECEC:n tavoite olisi ollut kanavoida tuotannon ylijäämät, ECEC:n Steering Committeen jäsenet olisivat tilanteessa, jossa ECEC:n jäsenten vienti romahti maailmanmarkkinoilla, mihin mainituissa muistioissa viitataan, olleet halukkaita keskustelemaan 26.3.1987 ja 10.3.1988 pidetyissä kokouksissaan muistakin yhteisön kansallisista markkinoista eikä yksinomaan Espanjan markkinoista, jotka eivät olleet ongelma kotimarkkinoiden rauhoittamisen kannalta, koska niillä kotimaan kysyntä oli merkittävää ja kapasiteettia oli vähennetty.

3833 On muistettava,että ECEC:n sääntömääräisenä tavoitteena oli yhteistyö niiden eurooppalaistuottajien kesken, jotka veivät tavallisen sementin eri lajeja maailmanmarkkinoille (ks. edellä 3788 kohta). Tässä tilanteessa Steering Committeen espanjalaisjäsen on halunnut selittää muille jäsenille syyt siihen, miksi espanjalaistuottajat eivät ole olleet merkittävästi mukana yhteisön ulkopuolisilla vientimarkkinoilla. Komissio ei ole kuitenkaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä selittänyt, miten niiden tietojen vaihdolla, joihin viitataan 26.3.1987 ja 10.3.1988 päivättyjen ECEC:n Steering Committeen muistioiden otteissa, olisi pyritty vahvistamaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3834 Tästä syystä 26.3.1987 ja 10.3.1988 päivätyt muistiot eivät osoita, että ECEC:n toimenpiteillä olisi rikottu kilpailusääntöjä.

3835 Italcementin muistiinpanoissa, jotka on laadittu 22.9.1988 pidetystä ECEC:n Steering Committeen kokouksesta tai 23.9.1988 pidetystä ECEC:n kokouksesta, annetaan seuraavia tietoja:

— "säiliöalus, joka oli Brestin satamassa, on lähtenyt ilmeisesti Algeriin todennäköisesti Lafargen kanssa tehtyjen sopimusten perusteella; säiliöalus Gizan on yhä Sèten satamassa, ja satamatyöläiset, jotka haluaisivat kostaa sen, että Lafarge sulki sementtitehtaan alueella, jolta sementtiä vietiin, ovat ottaneet sen hyvin vastaan" ("il silo flottante, che era all'ancora nel porto di Brest, a seguito di probabili accordi con Lafarge ha ripreso il mare diretto apparentemente verso Algeri; il silo flottante Gizan è sempre fermo in rada nel porto di Sète; detta unità sembrerebbe bene accolta dalla compagnia portuale, la quale vorrebbe nella fare uno sgarbo alla Lafarge rea di aver chiuso una cementeria in zona, dalla quale veniva esitato cemento in esportazione");

— "Blue Circle ostaa klinkkeriä Libanonista (Holderbank) Yhdistyneeseen kuningaskuntaan; se ostaa myös Belgiasta." ("Blue Circle acquista clinker dal Libano (cementeria Holderbank) per U.K.; Tipo quasi a basso tenero in alkali acquista anche dal Belgio.")

3836 Nämä tiedot on asetettava yhteyteen sen 23.9.1988 pidetystä ECEC:n kokouksesta laaditun muistion (asiakirjat nro 33.126/12627—12634) kohdan kanssa, jossa todetaan kohdassa "Tuontiterminaalit" seuraavaa:

"Torrella pyysi, että korjattu luettelo kelluvista varastoterminaaleista laadittaisiin ja lähetettäisiin jäsenille. Terminaaleja koskeva tieto on selvästikin yksittäisillä jäsenillä, joita pyydettiin tästä syystä toimittamaan nämä tiedot sihteeristölle. Tiedot kootaan ja jaetaan kaikille jäsenille."

3837 Vaikka 22. ja 23.9.1988 pidettyjä kokouksia koskevissa Italcementin muistiinpanoissa mainitaan yksi yhteisön markkinoita koskeva seikka eli se, että Blue Circle tuo Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sementtiä Libanonista ja Belgiasta, niiden perusteella ei kuitenkaan voida osoittaa, että ECEC:n jäsenet pyrkivät järjestössä harjoittamallaan yhteistyöllä vahvistamaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä kanavoimalla tuotantonsa ylijäämät. Koska Blue Circle toi sementtiä, sillä ei selvästikään ollut tuotannon ylijäämään liittyviä ongelmia.

3838 ECEC:n Steering Committeen 16.12.1988 pidetystä kokouksesta laadituissa Italcementin muistiinpanoissa viitataan siihen, että Yhdistyneen kuningaskunnan olisi vuonna 1989 pakko tuoda 2 miljoonaa tonnia sementtiä ja klinkkeriä. Muistiinpanojen laatija huomauttaa, että jos Italcementillä olisi "lupa toimia Intertrading-yhtiönä" — ote, joka on kanteen kohteena olevassa päätöksessä käännetty "lupa toimia myyntiyhtiönä" — se voisi ryhtyä toimittamaan tavaraa, erityisesti sementtiä Jugoslaviasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

3839 Oikeudenkäynnin aikana komissio on painottanut sitä, että Italcementin muistiinpanoissa käytetään sanaa "lupa". Sen mielestä muistiinpanot osoittavat, että ECEC:n piirissä vienti muihin jäsenmaihin edellytti ennakkolupaa, mikä osoittaisi, että ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön taka-ajatuksena olisi ollut kotimarkkinoiden rauhoittaminen.

3840 Italcementi on sitä vastoin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen 23.6.1998 antamassaan vastauksessa selittänyt asiakirjatodisteiden tukemana, että se oli perustanut 16.11.1988 Intertrading-nimisen yhtiön tarkoituksenaan toimia sementin kansainvälisillä trading-markkinoilla. Siinä vaiheessa kun 16.12.1988 pidettyä ECEC:n Steering Committeen kokousta koskevat muistiinpanot laadittiin eli 21.12.1988, Intertradingiä ei ollut vielä rekisteröity yritysrekisteriin, mikä oli ehdoton edellytys kaupallisen toiminnan harjoittamiselle. Tästä syystä Intertradingillä ei tuolloin ollut vielä "lupaa" toimia.

3841 Italcementin selitys on hyväksyttävä. Ison alkukirjaimen käyttäminen nimessä "Intertrading" 16.12.1988 pidettyä ECEC:n Steering Committeen kokousta koskevissa muistiinpanoissa näet osoittaa, että sillä viitataan yritykseen. Italcementi on esittänyt näyttöä Intertradingin kirjaamisesta yritysrekisteriin 9.1.1989 (23.6.1998 päivätyn vastauksen liite 3). Kyseisestä päivämäärästä lähtien tällä yhtiöllä oli siis "lupa" harjoittaa kauppaa. Näin ollen siitä, että 16.12.1988 pidettyä ECEC:n Steering Committeen kokousta koskevissa Italcementin muistiinpanoissa käytetään sanaa "lupa", ei voida päätellä, että ECEC:n tavoitteena olisi ollut Euroopan kotimarkkinoita koskevan säännön noudattamisen vahvistaminen.

3842 Tämän jälkeen on todettava, että kyseisistä muistiinpanoista ilmenee Yhdistyneen kuningaskunnan tarve tuoda sementtiä kotimaan kysynnän tyydyttämiseksi, mikä merkitsee sitä, että tarjonta alitti kysynnän kyseisillä markkinoilla. Kyseisistä muistiinpanoista ilmenee myös se, ettei Italcementilläkään ollut ylituotantoon liittyviä vaikeuksia, koska kyseinen yritys näki tässä tilanteessa mahdollisuuden viedä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan Jugoslaviasta peräisin olevaa sementtiä.

3843 Näiden muistiinpanojen perusteella ei siis missään tapauksessa voida näyttää toteen, että ECEC:n toiminnan tavoitteena olisi ollut tuotannon ylijäämien kanavointi kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön vahvistamiseksi.

3844 Lopuksi muistutettakoon, että 13.4.1989 pidetystä ECEC:n Steering Committeen kokouksesta laaditussa muistiossa todetaan seuraavaa:

"Ranskan klinkkerinvienti on vähentynyt, koska kapasiteetti on rajoitettu ja naapurimarkkinoilla, jotka ovat kiinnostavampia, on voimakas kysyntä. Vaikka vienti Ranskasta

Länsi-Euroopan ulkopuolelle on vähentynyt, vuoden 1989 ensimmäinen neljännes osoittaa 8 prosentin kasvua paikallisessa kokonaismyynnissä ja viennissä."

3845 Myös Brysselissä 14.4.1989 pidetystä ECEC:n yleiskokouksesta laaditut Ciments français'n Leboeufin käsin kirjoitetut muistiinpanot (kanteen kohteena olevan päätöksen 31 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/18201—18204) osoittavat, että sementinviennin väheneminen "vuonna 1988 on seurausta pikemminkin siitä, että tavaran saatavuus Euroopassa on heikko, mikä johtuu hyvästä kansallisesta markkinatilanteesta ja mieltymyksestä asettaa etusijalle euroopansisäinen kauppa vientihintoja parempaan hintaan, kuin siitä, että kilpailu ulkomailla olisi voimakasta".

3846 Nämä kaksi asiakirjaa ovat ristiriidassa komission teorian kanssa, jonka mukaan "ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön tarkoituksena oli vahvistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä", (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappaleen 5 kohta) "tuotannon ylijäämän kanavoinnin avulla" (58 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta). Vienti Euroopan ulkopuolelle oli näet vähentynyt ja kanavoitu Eurooppaan. Tätä tosiseikkaa ei ole käsitelty edellä mainituissa 13. ja 14.4.1989 pidettyjä kokouksia koskevissa asiakirjoissa, joskin Leboeufin muistiinpanoissa korostetaan, että "saattaisi olla [— —], että kaiken kaikkiaan maailmanlaajuinen vientikysyntä olisi vaikeasti tyydytettävissä, varsinkin kun uusia tuotantoyksiköitä ei ole juurikaan perustettu".

3847 Tästä syystä komissio ei voi väittää, kuten se tekee kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että "yhteistoiminta [ECEC:n piirissä] on vaikuttanut [ECEC:n jäsenten] kaupallisiin päätöksiin sisämarkkinoilla, koska jos tätä yhteistoimintaa ei olisi ollut ja jos olisi vallinnut epävarmuus toimitettavista määristä ja sovellettavista hinnoista, ne olisivat voineet päättää myydä enemmän tavaraa jäsenvaltioihin ja muuttaa siten yhteisönsisäisen kaupan rakennetta" (58 perustelukappaleen 4 kohta) ja että "ECEC:n jäsenillä on siis takeet siitä, ettei näitä ylijäämiä toimiteta, joitain vähäisiä määriä lukuun ottamatta, Euroopan markkinoille" (58 perustelukappaleen 3 kohta). Edellä 3844 ja 3845 kohdassa mainituista asiakirjoista näet ilmenee, että koska Euroopan hinnat olivat korkeampia kuin vientihinnat, ECEC:n jäsenet myivät mieluummin Eurooppaan.

3848 Edellä esitetyn perusteella komissio ei ole näyttänyt toteen, että keskustelut, joita ECEC:n yleiskokouksissa tai ECEC:n Steering Committeen kokouksissa aika ajoin käytiin idästä jäsenmaihin suuntautuvasta tuonnista (kanteen kohteena olevan päätöksen 33 perustelukappaleen 4 kohta) ja sisämarkkinoista (33 perustelukappaleen 5 kohta) liittyisivät kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön. Yhdessäkään asiakirjassa ei näet viitata edes implisiittisesti tarpeeseen kanavoida tuotannon ylijäämiä. Viittaukset yhteisön sisämarkkinoihin joko koskevat alituotantoon liittyviä ongelmia, koska ne osoittavat, että tietyt eurooppalaistuottajat (Blue Circle ja Italcementi) suunnittelivat sementintuontia, tai niissä selitetään syitä Espanjan Euroopan ulkopuolelle suuntautuvan viennin vähenemiselle. Lisäksi kaksi asiakirjaa eli 13.4.1989 pidetystä ECEC:n Steering Committeen kokouksesta laadittu muistio ja Brysselissä 14.4.1989 pidetystä ECEC:n yleiskokouksesta laaditut Ciments français'n Leboeufin käsin kirjoitetut muistiinpanot ovat ristiriidassa komission väitteen kanssa, jonka

mukaan "ECEC:n piirissä toteutetun yhteistyön tarkoituksena oli vahvistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä", (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappaleen 5 kohta) "tuotannon ylijäämän kanavoinnin avulla" (58 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta).

Johtopäätökset

3849 Vaikka kanteen kohteena olevan päätöksen 31—34, 58 ja 60 kohdassa mainittuja asiakirjoja tarkasteltaisiin kokonaisuutena, ne eivät osoita, että ECEC:n jäsenet olisivat vientijaostossa harjoittamansa yhteistyön yhteydessä pyrkineet kanavoimaan tuotantonsa ylijäämän vahvistaakseen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3850 Siltä osin kuin kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa on katsottu ECEC:n piirissä toteutetuilla toimenpiteillä rikotun perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sillä perusteella, että niillä pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 58 perustelukappaleen 5 ja 6 kohta), kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla on kumottava, ilman että olisi tarpeen tutkia muita asianomaisten kantajien esittämiä väitteitä ja niiden perusteluja.

XI *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja 190 artiklaa on rikottu ja puolustautumisoikeuksia loukattu siltä osin kuin komissio on todennut, että EPC:n yhteydessä on toteutettu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen yhdenmukaistettu menettelytapa ja että tietyt kantajat ovat osallistuneet tähän menettelytapaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla)*

Alustavat huomautukset

3851 Lafarge, Titan, Heracles, Halkis, Ciments français, Blue Circle, Hispacement, Hornos Ibéricos, Valenciana ja sen tytäryhtiö Cementos del Mar ovat kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklan mukaan rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä "osallistumalla EPC:n välityksellä jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jossa tutkittiin yhteisön markkinatilannetta, jaettiin yhteisön ulkopuolisten maiden markkinat, vahvistettiin vientiin yhteisön ulkopuolelle tarkoitettujen tuotteiden hinnat, vaihdettiin yksilöityjä tietoja vientimahdollisuuksista ja yhteisön ulkopuolelle toteutetusta viennistä ja jolla pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä".

3852 Komissio on vahvistanut kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäiväksi 1.7.1981 muiden paitsi espanjalaisyritysten osalta, sillä niiden kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäiväksi on todettu

1.1.1986. Kaikkien kyseisten kantajien osalta kilpailusääntöjen rikkomisen on todettu jatkuneen 19.5.1989 saakka, lukuun ottamatta Blue Circleä ja Ciments français'ta, joiden osalta kilpailusääntöjen rikkomisen on todettu päättyneen 12.10.1987 ja 17.2.1989.

3853 Ciments français (T-39/95), Lafarge (T-43/95), Valenciana (T-52/95), Heracles (T-57/95), Titan (T-64/95), Hornos Ibéricos (T-69/95), Blue Circle (T-88/95) ja Halkis (T-104/95) kiistävät sekä todetun kilpailusääntöjen rikkomisen että osallistumisensa siihen. Valenciana, Hornos Ibéricos ja Blue Circle väittävät myös, että niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska niille ei ole annettu hallinnollisessa menettelyssä riittävää tilaisuutta tutustua kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettua väitettä koskevaan komission asiakirja-aineistoon, minkä vuoksi niillä ei ole ollut käytettävissään niiden puolesta puhuvia asiakirjoja. Hornos Ibéricos ja Halkis väittävät vielä, että kanteen kohteena olevaa päätöstä ei ole perusteltu riittävästi sen 6 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, joten perustamissopimuksen 190 artiklaa on rikottu.

Kanteen kohteena oleva päätös

3854 EPC:tä ja kyseisen jaoston osalta todettua yhdenmukaistettua menettelytapaa käsitellään kanteen kohteena olevan päätöksen 30, 35—37, 59 ja 60 kohdassa.

3855 Komissio esittää aluksi selvityksen EPC:n syntyvaiheista (30 ja 35 perustelukappale). Sen mukaan Cembureau oli tehnyt päätöksen olla itse enää pitämättä vientijaostoa sen vuoksi, että "[Euroopan yhteisö] vastusti kaikenlaisia kartelleja" [9.4.1981 päivätty Blue Circlen sisäinen muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 30 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/11338—11340)], mikä johti "London Clubin" perustamiseen. Komissio selittää, että suuret sementinviejät katsoivat vuonna 1978, että niiden olisi kokoonnuttava "London Clubin" ulkopuolella, ja perustivat EPC:n (30 perustelukappaleen 2 kohta). Kyseessä oli yritysjohtajien epävirallinen jaosto (35 perustelukappaleen 2 kohta).

3856 Komissio mainitsee seuraavaksi ne eri yritykset, joita se pitää EPC:n jäseninä, ja niiden joukossa ovat Ciments français, Lafarge, Valenciana, Heracles, Titan, Hornos Ibéricos, Blue Circle ja Halkis (35 perustelukappaleen 3 kohta). Se toteaa, että sillä ei ole EPC:n sääntöjä, ja lisää, että Gacin ilmoituksen mukaan niitä ei ole koskaan ollutkaan (35 perustelukappaleen 4 kohta).

3857 Komissio päättelee EPC:n tavoitteet kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 5—9 kohdassa ja 36 ja 37 perustelukappaleessa mainituista eri todisteista.

3858 Se selittää, että Ciments français'n käsinkirjoitetun muistion mukaan (35 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/4365) EPC:n perustamisella "pääjohtajat halusivat valvoa vientiyrityksiä". Komissio väittää, että tämän tulkinnan vahvistanee edellä mainittu 9.4.1981 päivätty Blue Circlen sisäinen muistio, jossa todetaan, että EPC:ssä "jäsenyrityksiä edustivat ylimpään johtoon kuuluvat henkilöt".

3859 Komissio myöntää, että EPC:n toiminta koski pääasiallisesti vientimarkkinoita ja että yhteistyö EPC:n piirissä koski markkinaosuuksia, hintojen vahvistamista, tietojenvaihtoa ja sopimuksiin pyrkimistä muiden Aasiassa toimivien vientiorganisaatioiden kanssa (37 perustelukappale). Se katsoo kuitenkin, että tietyt kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat ja 36 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat osoittavat, että EPC ei huolehtinut ainoastaan viennistä Euroopan ulkopuolelle, vaan myös Euroopan sisäisestä kaupasta (36 perustelukappaleen 1 kohta).

3860 Kanteen kohteena olevan päätöksen EPC:n toiminnan oikeudellista arviointia koskevassa osassa komissio viittaa kolmeen tekijään (ks. jäljempänä 3870—3873 kohta) ja väittää, että EPC:n toiminnan ja kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön välillä on yhteys (kanteen kohteena olevan päätöksen 59 perustelukappaleen 1 kohta).

3861 Se väittää seuraavaa (saman kohdan viimeinen alakohta):

"[— —] EPC:n pääasiallinen toiminta käsittää jäsenten yhteisön ulkopuolisia vientimarkkinoita koskevien myyntitietojen keräämisen ja toimittamisen. Lisäksi jäsenet jakavat vientimarkkinat ja vahvistavat tai ilmoittavat toisilleen eri markkinoilla sovellettavat tai sovelletut hinnat. Tämä kaikki liittyy kuitenkin kiinteästi EPC:n jäsenten sisämarkkinoita koskeviin huolenaiheisiin. Näiden tietojen saaminen antaa näet EPC:n jäsenille varmuuden siitä, kuinka tuotannon ylijäämät kanavoidaan tehokkaasti. EPC:n jäsenillä on siis takeet siitä, ettei näitä ylijäämiä toimiteta, joitain vähäisiä määriä lukuun ottamatta, Euroopan markkinoille."

3862 Koska kotimarkkinoiden rauhoittaminen on EPC:n piirissä toteutetun toiminnan taka-ajatuksena, komissio toteaa (59 perustelukappaleen 2 kohdan ensimmäinen alakohta), että "yhtenä EPC:n tavoitteena on rajoittaa kilpailua yhteisön sisällä".

3863 Tämän jälkeen se toteaa (59 perustelukappaleen 3 kohta), että EPC:n piirissä toteutettu yhteistoiminta merkitsee kanteen kohteena olevan päätöksen 36 ja 37 perustelukappaleessa tarkoitetun toiminnan kautta jatkuvaa yhdenmukaistettua menettelytapaa, jolla "EPC:n jäsenet luopuivat noudattamasta itsenäistä kaupallista strategiaa, sillä ne loivat solidaarisuuteen ja valvontaan perustuvan järjestelmän, jolla ne pyrkivät estämään kilpailijoiden pääsyn niiden kansallisille markkinoille Euroopan yhteisössä".

Yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille Euroopan yhteisössä

3864 Ciments français, Lafarge, Valenciana, Heracles, Titan, Hornos Ibéricos, Blue Circle ja Halkis eivät kiistä jäsenyyttään EPC:ssä. Ne eivät kiistä myöskään kanteen kohteena olevan päätöksen 37 perustelukappaleen 3—6 kohdassa todettuja tosiseikkoja eli sitä, että EPC:n toimintaan osallistuneet jakoivat yhteisön ulkopuoliset markkinat, vahvistivat vientihintansa ja vaihtoivat vientiään koskevia tietoja.

3865 Asianomaiset kantajat korostavat, että niiden EPC:n piirissä toteuttamalla yhteistyöllä pyrittiin nostamaan sementin vientihintoja. Tämä yhteistyö ei kuitenkaan liittynyt mihinkään kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön. EPC:n toiminta koski ainoastaan yhteisön ulkopuolisten maiden markkinoita, minkä vuoksi siihen ei voida soveltaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa. Kantajien mukaan komission väitteen hyväksyminen johtaisi siihen, että kaikki vientikartellit niillä tuotannonaloilla, joilla on ylikapasiteettia, olisivat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia.

3866 Blue Circle korostaa, ettei kyseessä voi olla tuotannon ylijäämien kanavointi EPC:n piirissä. Siltä osin kuin EPC on saavuttanut vientihintojen nostamista koskevan tavoitteensa, kysynnän ja tarjonnan lain vaikutuksesta vientimäärät ovat laskeneet.

3867 Komissio katsoo sitä vastoin, että EPC:n toimenpiteet ovat vääristäneet kilpailua yhteisön sisällä (kanteen kohteena olevan päätöksen 59 perustelukappale) ja vaikuttaneet jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 60 perustelukappale). Sen mukaan Cembureaun jäsenmaiden kotimarkkinoiden rauhoittaminen on EPC:n piirissä toteutetun yhteisön ulkopuolisia markkinoita koskevan vientiyhteistyön taka-ajatuksena (kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 9 kohta, 37 perustelukappaleen 1 kohta ja 59 perustelukappaleen 2 kohta). Kanteen kohteena olevan päätöksen 36 ja 37 perustelukappaleessa kuvattua EPC:n piirissä toteutettua yhteistyötä on tästä syystä pidetty kanteen päätöksen 6 artiklassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisena jatkuvana yhdenmukaistettuna menettelytapana, jolla pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä".

3868 Kuten komissio korostaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 37 perustelukappaleen 1 kohta), yritysten välinen yhteistyö vientimarkkinoilla merkitsee perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista vain, jos tämän yhteistyön tavoitteena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteisön sisällä, tai sillä on tällainen vaikutus, ja jos se saattaa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (edellä 651 kohdassa mainittu asia Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 580 ja 599—601 kohta ja edellä 1335 kohdassa mainittu asia CRAM ja Rheinzink v. komissio, tuomion 24—31 kohta).

3869 Arvioitaessa, ovatko EPC:n jäsenet osallistuneet sen välityksellä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, on siis tutkittava, onko komissio näyttänyt toteen, että EPC:ssä toteutetulla yhteistyöllä pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla).

3870 Komissio katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä (59 perustelukappaleen 1 kohdan a—c alakohta), että EPC:n toiminnan ja kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön välinen yhteys ilmenee lähinnä seuraavista seikoista.

3871 Se väittää ensinnäkin (1 kohdan a alakohta) seuraavaa:

"[Ciments français'n muistion mukaan] EPC:n perustamisella 'pääjohtajat halusivat valvoa vientiyrityksiä' (ks. edellä 35 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/4464). Määrittäessään WCC:tä [ks. edellä 21 kohta] EPC:n avulla Ciments français toteaa, että WCC oli epävirallinen klubi, joka merkitsi valkosementille samaa kuin Policy tavalliselle sementille [7.3.1989 päivätty Ciments français'n sisäinen muistio; asiakirjat nro 33.126/4466 ja 4467]: WCC:n sääntönä on sisämarkkinoiden rauhoittaminen."

3872 Se korostaa tämän jälkeen (1 kohdan ensimmäinen alakohta ja b alakohta) Cembureaun ja EPC:n välistä historiallista yhteyttä ja sitä, että EPC:n jäsenet ovat kansallisten toimialajärjestöjensä kautta Cembureaun välillisiä jäseniä.

3873 Lopuksi se huomauttaa (1 kohdan c alakohta), että jäsenvaltioiden sisäisiä ongelmia on käsitelty EPC:ssä useaan otteeseen. Siten EPC:n jäsenet ovat itse luoneet sisämarkkinoiden ja vientimarkkinoiden välisen yhteyden.

3874 Aluksi on tutkittava, merkitsevätkö EPC:n ja Cembureaun väliset olemassa olevat yhteydet todistetta EPC:n toiminnan ja kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön välisen yhteyden olemassaolosta (A). Tämän jälkeen tutkitaan Ciments français'n sisäisiä muistioita (B) ja EPC:n organisaatiosta peräisin olevia asiakirjoja, joista komission mukaan ilmenee, että tämän jaoston jäsenet olivat itse luoneet sisämarkkinoiden ja EPC:n toiminnan välisen yhteyden (C).

A EPC:n ja Cembureaun väliset yhteydet

3875 Osoittaakseen, että EPC:n toiminnalla pyrittiin varmistamaan eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittaminen, komissio korostaa Cembureaun ja EPC:n välistä historiallista yhteyttä (kanteen kohteena olevan päätöksen 59 perustelukappaleen 1 kohdan ensimmäinen alakohta). Lisäksi se toteaa, että kaikkien EPC:n jäsenten oli Cembureaun välillisinä jäseninä noudatettava kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa periaatetta (saman kohdan b alakohta).

3876 Ciments français, Lafarge ja Hornos Ibéricos väittävät, ettei Cembureaun ja EPC:n välillä ollut elimellistä yhteyttä. "London Clubin" toimintaa jatkoi nimittäin ECEC eikä EPC, joten Cembureaun ja EPC:n välillä ei ollut historiallista yhteyttä (ks. edellä 3855 kohta). Lisäksi EPC:n jäsenet vastustivat Cembureauta. Kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetut kantajat painottavat vielä, että niiden välillinen jäsenyys Cembureaussa ei voi mitenkään tukea komission väitettä tässä tapauksessa.

3877 On todettava 9.4.1981 päivätyn Blue Circlen muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 30 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/11338—11340) osoittavan, ettei Cembureaun ja EPC:n välillä ollut elimellistä yhteyttä. EPC ja ECEC perustettiin näet sen jälkeen, kun Cembureau oli tehnyt päätöksen olla itse enää pitämättä organisaatiossaan vientijaostoa (ks. edellä 3855 kohta). Näin ollen komissio ei voinut päätellä Cembureaun ja EPC:n historiallisesta yhteydestä, että Cembureaun toimenpiteet, jotka toteutettiin EPC:n perustamisen jälkeen, eli Cembureau-sopimuksen tekeminen 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, olivat vaikuttaneet EPC:n toimintaan.

3878 Lisäksi on todettava, että vaikka pitäisikin paikkansa, että kaikki EPC:n jäsenet olivat Cembureaun välillisiä jäseniä, tämä seikka ei sellaisenaan osoita, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö olisi ollut EPC:n piirissä toteutetun yhteistyön taka-ajatuksena. Kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvä väite, jonka mukaan EPC:n jäsenten oli Cembureaun välillisinä jäseninä "noudatettava kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa periaatetta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 59 perustelukappaleen 1 kohdan b alakohta), on siis hylättävä. Tässä kanteen kohteena olevan päätöksen katkelmassa komissio nimittäin ainoastaan olettaa sen, mikä sen on näytettävä toteen, eli EPC:n toiminnan ja kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön välisen yhteyden. Lähtökohtaisesti ei kuitenkaan voida pitää mahdottomana, että jotkut Cembureaun välilliset jäsenet olisivat aloittaneet EPC:n piirissä yhteistyön, joka ei liity mitenkään Cembureaun jäsenmaiden kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön. Tältä osin asiassa ei ole kiistetty, että EPC perustettiin vuonna 1978 [30.3.1990 päivätty Gacin vastaus komission tietopyyntöön (kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/16766—16777, erityisesti 16772)], eli viisi vuotta ennen Cembureau-sopimuksen tekemistä 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa.

3879 On vielä korostettava, että EPC:n jäsenten, jotka olivat kaikki Cembureaun välillisiä jäseniä, Cembureau-sopimukseen osallistumista koskeva näyttö perustuu siihen, että ne ovat osallis-

tuneet tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen (ks. edellä 1309, 1310, 1440 ja 1441 kohta), jolla on sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta). Nojautuessaan oletukseen siitä, että kyseiset yritykset olisivat liittyneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön sen vuoksi, että ne olivat Cembureaun välillisiä jäseniä, osoittaakseen EPC:n toiminnan lainvastaisuuden komissio on todellisuudessa tehnyt kehäpäätelmän. Tämän perustelun mukaan sen, että yritykset ovat liittyneet Cembureau-sopimukseen, katsotaan näytetyn toteen sillä, että ne ovat osallistuneet kartelliin, jolla on sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, kun taas se, että niillä on sama tavoite, on näytetty toteen sillä, että niiden oletetaan ryhtyneen noudattamaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3880 Jotta kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetut toimenpiteet olisi voitu todeta lainvastaisiksi, komission on siis näytettävä toteen, että EPC:n toimenpiteillä pyrittiin kotimarkkinoita koskevan säännön noudattamiseen, eikä nojautua olettamukseen tämän säännön noudattamisesta sillä perusteella, että EPC:n jäsenet olivat Cembureaun välillisiä jäseniä. Ainoastaan tällä edellytyksellä EPC:n jäsenten osallistumista tämän vientijaoston toimintaan voidaan pitää selvänä ilmaisuna siitä, että ne noudattavat yhteistä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3881 Lopuksi todettakoon, että jos kanteen kohteena olevan päätöksen 30, 35—37, 59 ja 60 perustelukappaleessa esitetyt muut seikat osoittavat, että EPC:n jäsenet pyrkivät "estämään kilpailijoiden pääsyn eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla) ja että EPC:n piirissä organisoidulla yhteistyöllä ja Cembureau-sopimuksella oli sama tavoite, EPC:n jäsenten välillinen jäsenyys Cembureaussa on merkityksellinen seikka ratkaistaessa, oliko EPC:n toiminta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpide (ks. jäljempänä 4096—4101 kohta).

B Ciments français'n sisäiset muistiot

3882 Valenciana väittää, että kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 5 ja 6 kohdassa ja 59 perustelukappaleen 1 kohdan b alakohdassa kommentoiduilla Ciments français'n sisäisillä muistioilla (asiakirjat nro 33.126/4454, 4466 ja 4467) ei ole suurta todistusarvoa, koska ne eivät ole peräisin EPC:ltä tai siltä itseltään ja koska ne voivat siten sitoa vain laatijaansa. Hornos Ibéricos väittää, ettei ole hyväksyttävää olettaa, että kyseisillä muistioilla olisi yksi ja sama laatija ja että nämä muistiot olisi laadittu ajallisesti lähekkäisinä päivämäärinä.

3883 On huomattava, että se, ettei Valenciana ole osallistunut kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainittujen muistioiden laatimiseen kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä, ei merkitse sitä, ettei niihin voisi vedota sitä vastaan todisteina tästä kilpailusääntöjen rikkomisesta (edellä 1053 kohdassa mainittu asia Empresa Nacional Siderúrgica v. komissio, tuomion 312 kohta). Tässä tapauksessa ei ole vakavasti kiistetty sitä, että kyseiset muistiot, jotka on löydetty Ciments français'n kaupallisen

johtajan työhuoneesta, ovat lähtöisin tästä yhtiöstä. Ciments français on EPC:n perustajajäseniä, ja se on myös osallistunut yhtäjaksoisesti tämän jaoston toimintaan vuodesta 1978 lähtien 17.2.1978 asti [Gacin komission tietopyyntöön 30.3.1990 antama vastaus, jota ei ole kiistetty (asiakirjat nro 33.126/16766—16777, erityisesti 16772)]. Näin ollen riippumatta siitä, onko sama henkilö laatinut kyseiset muistiot saman ajanjakson kuluessa, näihin muistioihin sisältyviä tietoja on pidettävä luotettavina todisteina, joihin komissiolla oli oikeus nojautua, kun se näytti EPC:n toiminnan lainvastaisuuden toteen.

3884 Tämän jälkeen on todettava, että Ciments français'n päiväämättömässä muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirja nro 33.126/4454) tuodaan esiin seuraavaa: "WCC on klubi: tavoite: kotimarkkinoiden suojaaminen — sääntö: kukin myy omille kotimarkkinoilleen ja vie ylituotantonsa yleisen konsensuksen mukaisesti." Toisessa Ciments français'n muistiossa, joka on päivätty 7.3.1989 (sama kohta; asiakirjat nro 33.126/4466 ja 4467), todetaan, että WCC on "epävirallinen klubi, joka merkitsee valkosementille samaa kuin Policy tavalliselle sementille". Yksikään asianomaisista kantajista ei kiistä sitä, että viimeksi mainitun muistion viittaus "Policyyn" tarkoittaa viittausta EPC:hen.

3885 Nämä Ciments français'n muistiot ovat siis objektiivisia todisteita siitä, että EPC:n jäsenet pyrkivät vahvistamaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä kanavoimalla tuotantonsa ylijäämät yhteisön ulkopuolelle.

3886 Hornos Ibéricos väittää kuitenkin, että komissio on siteerannut kanteen kohteena olevassa päätöksessä virheellisesti Ciments français'n päiväämätöntä muistiota (asiakirja nro 33.126/4454). Tähän muistioon ei sisälly sen mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 6 kohdassa ja väitetiedoksiannossa (27 kohta) esitettyä katkelmaa, jonka mukaan "WCC on klubi: tavoite: kotimarkkinoiden suojaaminen".

3887 Tämä väite on hylättävä. Kyseinen katkelma on nimittäin asiakirjan nro 33.126/4454 kääntöpuolella, ja jäljennös tämän asiakirjan sekä päällis- että kääntöpuolesta sisältyi laatikkoon (ks. edellä 95 kohta), ja sitä on lainattu asianmukaisesti sekä väitetiedoksiannossa että kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

3888 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä komissio on vielä tukeutunut Ciments français'n päiväämättömän muistion (asiakirja nro 33.126/4454) katkelmaan "Pdr:t halusivat valvoa vientiyrityksiä" päätellessään, että "pääjohtajat halusivat valvoa vientiyrityksiä".

3889 Hornos Ibéricos katsoo, että "Pdr" voisi viitata "tuottajiin" (producteurs) mutta ei "pääjohtajiin" (présidents). Komissio on sen mielestä halunnut tulkita virheellisesti lyhennettä

voidakseen päätellä, että asiakirja oli yhtäpitävä 9.4.1981 päivätyn Blue Circlen sisäisen muistion kanssa (asiakirjat nro 33.126/11338—11340), jossa todetaan, että yhtiöitä edustivat EPC:ssä "Chief Executives".

3890 Kuitenkaan se, viittasiko "Pdr" pääjohtajiin vai tuottajiin, ei ole ratkaisevaa. Merkitystä on sillä, että Ciments français'n kyseessä oleva muistio ilmentää selvää halua valvoa vientiä. Ciments français'n molempien muistioiden lukeminen yhdessä (asiakirjat nro 33.126/4454, 4466 ja 4467) osoittaa, että tämä valvonta oli tarpeen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön noudattamisen varmistamiseksi.

3891 Nämä muistiot yhdessä luettuina ovat siten objektiivisia todisteita siitä, että EPC:n toiminnalla pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla).

3892 Ciments français väittää vielä, että 7.3.1989 päivätyn muistion (asiakirjat nro 33.126/4466 ja 4467) laatija halusi toteamalla, että WCC oli epävirallinen klubi, joka merkitsi valkosementille samaa kuin Policy tavalliselle sementille, pelkästään korostaa, että myös WCC:n tavoitteena oli EPC:n tavoin koota yhteen tärkeimmät valkosementin vientiyritykset.

3893 Tämä väite on hylättävä. WCC:n ja EPC:n yhdenmukaisuus, jonka 7.3.1989 päivätyn muistion laatija on tuonut esiin, on yleisluonteista. Ciments français'n päiväämättömässä muistiossa (asiakirja nro 33.126/4454) todetaan kiistatta, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö oli WCC:n piirissä toteutetun yhteistyön taka-ajatuksena. Kun otetaan huomioon näiden kahden jaoston välillä 7.3.1989 päivätyssä muistiossa todetun yhdenmukaisuuden yleisluonteisuus, kyseiset kaksi muistiota ovat yhdessä luettuina objektiivisia todisteita siitä, että EPC:n jäsenet pyrkivät yhteistyöllään tässä vientijaostossa tukemaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä. Lisäksi on lukuisia muita todisteita (ks. jäljempänä 3894—3915 kohta), jotka tukevat sitä kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitettyä tulkintaa Ciments français'n muistioista (asiakirjat nro 33.126/4454, 4466 ja 4467), jonka mukaan Cembureaun jäsenmaiden kotimarkkinoiden rauhoittaminen oli EPC:n piirissä toteutetun yhteisön ulkopuolisia markkinoita koskevan vientiyhteistyön taka-ajatuksena.

C EPC:n organisaatiosta peräisin olevat asiakirjat, joista ilmenee, että tämän jaoston jäsenet olivat itse luoneet sisämarkkinoiden ja EPC:n toiminnan välisen yhteyden

3894 Komissio toteaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä (36 perustelukappaleen 1 kohta), että tietyt 35 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat ja kaikki 36 perustelukappaleessa mainitut todisteet, "jotka ovat peräisin EPC:n organisaatiosta, osoittavat, että EPC ei huolehtinut

ainoastaan viennistä Euroopan ulkopuolelle, vaan myös Euroopan sisäisestä kaupasta". Näistä asiakirjoista ilmenee, että EPC:n jäsenet, jotka olivat itse luoneet sisämarkkinoiden ja vientimarkkinoiden välisen yhteyden, pyrkivät EPC:n piirissä toteuttamallaan yhteistyöllä rauhoittamaan eurooppalaiset kotimarkkinat (kanteen kohteena olevan päätöksen 59 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta).

3895 Ensinnäkin on todettava, että 1.9.1986 päivätty Gacin muistio, jonka otsikkona on "EPC vuoden 1986 jälkeen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/12771—12773), ja tämän 4.11.1986 päivätty muistio, jonka otsikkona "EPC:n tulevaisuus" (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/12775—12778), ovat muita objektiivisia ja yhtäpitäviä todisteita siitä, että yhteistyöllään EPC:n piirissä tämän jaoston jäsenet pyrkivät varmistamaan eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön noudattamisen.

3896 "Länsi-Euroopan ylikapasiteettia" pidetään 4.11.1986 päivätyssä muistiossa "kansallisten markkinoiden tason [— —] ongelmana". Lisäksi 1.9.1986 päivätyssä muistiossa selitetään otsikon "Vaihtoehto 1 — Vallitsevan olotilan säilyttäminen" alla seuraavaa: "kaupan volyymin jatkuva pieneneminen ja eurooppalaisten väliset kahnaukset, jotka johtuvat kreikkalaisten aikomuksesta viedä Länsi-Euroopan markkinoille, antavat aihetta ajatella, ettei ole enää edullista jatkaa EPC:n kanssa nykyisen sopimuksen puitteissa."

3897 Näin ollen Gac toteaa kreikkalaistuottajien aikovan myydä osan tuotannostaan Länsi-Euroopan markkinoille ja epäilee tämän jälkeen EPC:n eloonjäämismahdollisuuksia. Tämä osoittaa, että ainakin kyseisenä ajankohtana kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö oli EPC:n piirissä toteutetun yhteisön ulkopuolisia markkinoita koskevan vientiyhteistyön taka-ajatuksena.

3898 Hornos Ibéricos väittää, että 1.9. ja 4.11.1986 päivätyt Gacin muistiot olivat tämän pelkkiä ennusteita EPC:n tulevaisuudesta eivätkä paljasta muuta kuin notorisen seikan eli sen, että Euroopan sementtiteollisuudella oli kyseisenä ajankohtana ylikapasiteettia. Se lisää, että 4.11.1986 päivätyssä muistiossa viitataan EPC:n jäsenten haluttomuuteen käsitellä Länsi-Euroopan ylikapasiteettia koskevaa kysymystä.

3899 Tämä väite on hylättävä. Vaikka 4.11.1986 päivätystä Gacin muistiosta ilmenee, että ylikapasiteettia koskeva ongelma "ei ollut riittävän konkreettinen, jotta siitä olisi voitu käydä intensiivisiä keskusteluja", tämä muistio ja 1.9.1986 päivätty muistio sekä useat muut asiakirjat (ks. jäljempänä 3900—3915 kohta) osoittavat EPC:n toiminnan ja tarpeen kanavoida tuotannon ylijäämät kotimarkkinoiden rauhoittamisen takaamiseksi välisen yhteyden. Tämä EPC:n toiminnan ja kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön välinen yhteys selittää, miksi Gac piti tarpeellisena kyseenalaistaa EPC:n eloonjäämisen todettuaan kreikkalaistuottajien aikovan myydä osan tuotannostaan Länsi-Euroopan markkinoille. Kuitenkaan se,

että ylikapasiteetista sinänsä, joka on tuotannon ylijäämän taustalla oleva ongelma, ei ole keskusteltu EPC:ssä, ei voi muuttaa toteamusta, jonka mukaan EPC:n jäsenet pyrkivät tässä vientijaostossa kanavoimaan tuotantonsa ylijäämät tarkoituksenaan "estää kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla).

3900 Toiseksi kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleessa mainituista eri asiakirjoista ilmenee, että joissakin EPC:n kokouksissa esitetyt maininnat Euroopan markkinoista liittyivät Euroopan sisäisen kaupan ongelmiin.

3901 Esimerkiksi Blue Circlelle lähetetty pöytäkirjanluonnos 18.11.1983 pidetystä EPC:n kokouksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11365—11373) sisältää sivulla 4 seuraavat maininnat, joita ei sisältynyt viralliseen pöytäkirjaan (sama kohta; asiakirjat nro 33.126/14062—14068): "Seuraava koskee Euroopan sisäistä kauppaa, enkä ole varma, pitäisikö se sisällyttää pöytäkirjaamme? [— —] Yhdistyneen kuningaskunnan markkinat kärsivät espanjalaisten toimittajien painostuksesta. Manglano on vakuuttanut valtuutetuille, että Valenciana ja Cementos del Mar eivät ole mukana Yhdistyneen kuningaskunnan kanssa käytävässä kaupassa." Valenciana on siis pitänyt tarpeellisena vakuuttaa muille EPC:n kokouksen osanottajille, ettei se itse eikä myöskään sen tytäryhtiö Cementos del Mar ollut mukana viennissä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

3902 Hornos Ibéricos väittää, että Blue Circlelle lähetetyn pöytäkirjanluonnoksen sivulta 4 siteerattu katkelma osoittaa, että yhteisön sisäistä kauppaa koskevat keskustelut eivät liittyneet EPC:n tavoitteisiin.

3903 On kuitenkin ratkaistava, mikä oli EPC:n todellista toimintaa, eikä pitäydyttävä pelkästään sille annettujen "virallisten" tavoitteiden analyysissä. Paitsi Blue Circlelle lähetetystä 18.11.1983 pidettyä EPC:n kokousta koskevasta pöytäkirjanluonnoksesta, myös muista asiakirjoista ilmenee, että EPC:n kokouksissa keskusteltiin yhteisön sisäisen kaupan aiheuttamista ongelmista.

3904 Muistiossa, jonka Gac on laatinut 29.8.1985 EPC:n puheenjohtajalle ja jonka otsikkona on "Tiedonanto EPC:n Steering Committeelle, Ateena, 12.9.1985" (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/12804), viitataan "espanjalaisen sementin toimittamista säkeissä Bourin terminaaliin Englantiin koskevan uhan vakavuuteen".

3905 Samoin EPC:n puheenjohtajan ja samalla Blue Circlen ylimpään johtoon kuuluvan Marshallin 14.5.1987 päivätty muistio, jonka hän on toimittanut Blue Circlen pääjohtajalle Sir John

Milnelle sekä kolmelle muulle tämän yhtiön henkilölle ja joka koskee 13.5.1987 pidettyä EPC:n kokousta (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/11344 ja 11345), osoittaa, että yhteisön sisäisestä kaupasta aiheutuneita ongelmia on käsitelty EPC:n kokouksissa. Tässä muistiossa viitataan Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvaan tuontiin ja Cembureau Task Forceen ja todetaan seuraavaa: "[— —] terve järki alkaa voittaa ainakin Titanilla. He arvostavat tapaa, jolla olemme kohdelleet heitä Yhdysvalloissa" (ks. jäljempänä 3964—3966 kohta).

3906 Titan ja Hornos Ibéricos väittävät kuitenkin, että 14.5.1987 laaditussa Marshallin muistiossa ei selosteta 13.5.1987 pidetyssä EPC:n kokouksessa käytyjä keskusteluja vaan esitetään yhteenveto Marshallin yksityisestä neuvottelusta tämän kokouksen ulkopuolella. Tätä kantaa tukee se, että virallisessa kokouspöytäkirjassa (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/13004—13011) ei viitata yhteisön sisäisestä kaupasta aiheutuneisiin ongelmiin.

3907 On todettava, että 14.5.1987 päivätty Marshallin muistio ei todella ole 13.5.1987 pidetyn kokouksen virallinen pöytäkirja. Siinä kuitenkin selostetaan 13.5.1987 pidetyssä kokouksessa käytyjä keskusteluja. Sen otsikkona on "European Export Policy Committee — Meeting on 13th May 1987". Asiakirjan eri alaosastoihin (jotka on laadittu kolmannessa persoonassa, jäljempänä 3909 esitetystä katkelmasta poiketen) sisältyy kyseisessä kokouksessa annettuja tietoja, joita Marshall pitää hyödyllisinä Blue Circlen johdolle, sekä muistion laatijan arviointeja näistä tiedoista.

3908 On katsottava, että se, ettei 13.5.1987 pidetyn kokouksen virallisessa pöytäkirjassa (asiakirjat nro 33.126/13004—13011) viitata yhteisön sisäiseen kauppaan, selittyy sillä, että keskustelujen käyminen tästä kysymyksestä on haluttu salata. Toisaalta 18.11.1983 pidetyn EPC:n kokouksen osalta ilmenee, että Blue Circlelle lähetetyssä pöytäkirjanluonnoksessa oli tietoja Euroopan sisäisestä kaupasta (ks. edellä 3901 kohta), jotka niin ikään jätettiin tahallaan tämän kokouksen virallisen pöytäkirjan ulkopuolelle.

3909 Yhdessä ainoassa katkelmassa 14.5.1987 päivätystä muistiosta eli "Cembureau Task Forcea" koskevassa katkelmassa selostetaan 13.5.1987 pidetyn kokouksen ulkopuolella käytyjä yksityisiä neuvotteluja. Tämän katkelman tyyli ja sisältö poikkeavat kyseisen muistion muiden katkelmien tyylistä ja sisällöstä. Tässä katkelmassa EPC:n puheenjohtaja selittää seuraavaa: "Minua on lähestytty kahdesti tarkoituksessa vakuuttaa, että Cembureaun Task Force toimii edelleen pitääkseen yllä painostustamme kreikkalaisia kohtaan. Scancem on osoittautunut erityisen huolestuneeksi ja on todennut, että [— —] pitäisi olla keinoja kreikkalaisten painostamiseen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11344 ja 11345). Paitsi se, että EPC:n puheenjohtajaa "on lähestytty kahdesti", myös näiden pyrkimysten tavoite eli painostuksen ylläpitäminen EPC:n kreikkalaisjäseniä kohtaan osoittavat, että tämä muistion katkelma ei koske 13.5.1987 pidetyssä EPC:n kokouksessa, johon kyseiset kolme kreikkalaisjäsentä osallistuivat, käytyjä keskusteluja (ks. jäljempänä 3965 ja 3966 kohta).

3910 Koska toteamus 13.5.1987 pidetyn EPC:n kokouksen kilpailusääntöjen vastaisuudesta perustuu pelkästään niihin Marshallin muistion katkelmiin, joissa selostetaan kyseisessä kokouksessa käytyjä keskusteluja (ks. edellä 3905 kohta ja kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 6 kohta), Titanin ja Hornos Ibéricosin väite on hylättävä.

3911 Seuraavaksi on todettava, että 20.10.1988 pidetystä EPC:n kokouksesta laaditussa Ciments français'n muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/18179 ja 18180) esitetään muun muassa, missä vaiheessa sementin tai klinkkerin toimituksia koskeneet Lafargen, Heraclesin ja Titanin väliset neuvottelut olivat (ks. jäljempänä 3967 ja 3968 kohta).

3912 Titan ja Hornos Ibéricos väittävät, että kyseessä on muistio EPC:n kokouksen ulkopuolella pidetystä yksityisestä neuvottelusta ja muun muassa Lafargen ja Ciments français'n välisestä kokouksesta.

3913 Tämä väite on hylättävä. Kyseisen muistion otsikkona on "Policy Committeen kokous Barcelonassa 20.10.1988". Se sisältää tietoja useista EPC:n jäsenistä, kuten Hispacementistä, Heraclesista, Titanista ja Valencianasta, ja siinä viitataan siihen, että "jäsenet uskovat viiden prosentin laskuun USA:n myynnissäkään". Kyse ei siis ole vain näiden kahden yrityksen edustajien välisestä yksityisestä neuvottelusta laaditusta muistiosta.

3914 EPC:n jäsenet ovat keskustelleet Euroopan sisäisestä kaupasta vielä 15.2.1989 pidetyssä steering committeen kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/13019—13021), jossa todettiin seuraavaa: "Tuojien painostus lisääntyy Espanjaa kohtaan".

3915 Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleessa mainitut eri asiakirjat, joita on analysoitu edellä 3901—3914 kohdassa, osoittavat, että EPC:n jäsenet olivat itse luoneet kokouksissaan Euroopan sisäisen kaupan ja vientimarkkinoiden välisen yhteyden. Kyseessä on objektiivinen ja yhtäpitävä todiste, joka osoittaa, että EPC:n toiminnalla pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla).

3916 Ciments français, Lafarge, Valenciana ja Hornos Ibéricos eivät voi väittää, että EPC:n kokouksissa esitetyt viittaukset yhteisön sisäiseen kauppaan olisivat viattomia ja satunnaisia. ECEC:tä koskevasta asiakirja-aineistosta poiketen (ks. edellä 3803—3848 kohta) EPC:n eri kokouksia koskevista asiakirjoista ilmenee, että yhteisön sisäistä kauppaa pidettiin EPC:ssä ongelmana. On esimerkiksi viitattu "uhkaan" ["Tiedonanto EPC:n Steering Committeelle, Ateena, 12.9.1985" (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/12804) ja "painostukseen" [18.11.1983 pidetyn EPC:n kokouksen pöy-

täkirjanluonnos (saman perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11365—11373)] ja 15.2.1989 pidetyn EPC:n Steering Committeen kokouksen pöytäkirja (saman perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/13019—13021)], joka aiheutti "eurooppalaisten tuottajien välisiä kahnauksia" [asiakirja, jonka otsikkona on "EPC beyond 1986" (saman perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/12771—12773)].

3917 Lisäksi se, että EPC:n kokouksissa keskusteltiin Euroopan sisäisen sementtikaupan aiheuttamista ongelmista, osoittaa, että EPC:n jäsenet katsoivat itse, että ongelmiin voitaisiin puuttua tässä forumissa. Tuotannon ylijäämien kanavointi kolmansiin maihin näytti sementin viennistä yhteisön ulkopuolelle vastaavan jaoston jäsenille selvältä ratkaisulta aiheutuneeseen ongelmaan. Kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja viennin kanavointi liittyivät näet yhteen [1.12.1983 päivätty Blue Circlen sisäinen muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334)].

3918 EPC:n kokouksia koskevista muistiosta ilmenee lisäksi, että tämän jaoston jäsenet todella keskustelivat tuotannon ylijäämien kanavoinnista. EPC:n 13.5.1987 pidetyssä kokouksessa keskusteltiin Blue Circlen pyrkimyksistä kanavoida Titanin sementtiä Yhdysvaltojen markkinoille [EPC:n puheenjohtajan muistio Blue Circlen pääjohtajalle 13.5.1987 pidetyn EPC:n kokouksen osalta (ks. edellä 3905 kohta)]. Lisäksi 20.10.1988 pidetyssä EPC:n kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/18179 ja 18180) mainittiin Lafargen sekä Heraclesin ja Titanin sementin tai klinkkerin toimituksia koskeneiden neuvottelujen vaihe. Nämä neuvottelut liittyivät Länsi-Euroopan tuottajien pyrkimyksiin tarjota kreikkalaisille tuottajille markkinoita niiden tuotannon ylijäämiä varten (ks. edellä 3397—3679 kohta, joka koskee "carrot actions" -toimenpiteitä) vastikkeena viimeksi mainittujen sitoumukselle noudattaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä (ks. jäljempänä 3964—3968 kohta).

3919 Edellä analysoiduista objektiivisista ja yhtäpitävistä todisteista ilmenee, kuten komissio väittää, että "kotimarkkinoiden rauhoittaminen [oli] EPC:n piirissä toteutetun yhteisön ulkopuolisia markkinoita koskevan vientiyhteistyön taka-ajatuksena" (kanteen kohteena olevan päätöksen 59 perustelukappaleen 2 kohta).

3920 Halkis väittää, että EPC:n perustamisella vuonna 1978 pyrittiin pelkästään tarjoamaan sen jäsenille mahdollisuus keskustella ongelmista, joita ne kohtaavat Länsi-Euroopan ulkopuolisilla vientimarkkinoillaan.

3921 Vaikka oletettaisiin, että EPC:n perustamisella vuonna 1978 oli lainmukainen tarkoitus, kanteen kohteena olevan päätöksen 30, 35—37 ja 59 perustelukappaleessa mainituista suorista asiakirjatodisteista ilmenee, että EPC:n jäsenet pyrkivät toiminnallaan tässä jaostossa "estämään kilpailijoiden pääsyn eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla).

3922 Lafarge ja Hornos Ibéricos väittävät vielä, että komission olisi pitänyt tehdä perusteellinen taloudellinen analyysi relevanteista markkinoista, kyseisistä kantajista ja tuotteista ennen kuin se päätyi pitämään kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä ainoana uskottavana selityksenä EPC:n toiminnalle.

3923 On todettava, että komissio ei ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä tukeutunut yhdenmukaiseen markkinakäyttäytymiseen vaan kanteen kohteena olevan päätöksen 30, 35—37 ja 59 perustelukappaleessa mainittuihin ja edellä 3882—3918 kohdassa analysoituihin suoriin asiakirjatodisteisiin, joista ilmenee, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö oli EPC:n piirissä toteutetun yhteisön ulkopuolisia markkinoita koskevan vientiyhteistyön takaajatuksena. Perusteellisempi markkina-analyysi ei olisi saattanut näitä todisteita eri valoon. Tästä syystä väite on hylättävä.

3924 Lopuksi on todettava, että komissio on määritellyt perustellusti EPC:ssä toteutetun yhteistyön, jolla pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla), perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi. EPC:ssä tämän jaoston jäsenet tai ainakin eräät niistä ovat korvanneet kilpailusta aiheutuvat riskit välisellään käytännön yhteistyöllä, jolla on selvästi kilpailunvastainen tarkoitus (edellä 651 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 26 kohta ja edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 63 kohta).

3925 Lafarge, Hornos Ibéricos, Blue Circle ja Halkis arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole osoittanut, että EPC:n piirissä toteutetulla vientitoiminnalla olisi ollut kilpailua rajoittavia vaikutuksia yhteisössä.

3926 Tässä tapauksessa todettujen kaltaiset yhdenmukaistetut menettelytavat kuuluvat kuitenkin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan silloinkin, kun niistä ei ole aiheutunut kilpailunvastaisia vaikutuksia markkinoille.

3927 Ensinnäkin jo kyseisen määräyksen sanamuodosta ilmenee, että yhdenmukaiset menettelytavat on kielletty täysin riippumatta niiden vaikutuksista, jos niillä on, kuten tässä tapauksessa (ks. edellä 3882—3923 kohta), kilpailunvastainen tavoite.

3928 Toiseksi todettakoon, että vaikka jo yhdenmukaistetun menettelytavan käsite edellyttää käyttäytymistä markkinoilla, tämä ei välttämättä merkitse sitä, että tällä käyttäytymisellä konkreettisesti rajoitettaisiin, estettäisiin tai vääristettäisiin kilpailua (ks. edellä 1674 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3929 Lafarge, Hornos Ibéricos ja Blue Circle arvostelevat komissiota myös siitä, ettei se ole osoittanut, että EPC:n piirissä toteutettu vientitoiminta olisi vaikuttanut jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

3930 Kun perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kielletään kartellit, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu rajoittuu, ja jotka voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, siinä ei edellytetä, että pitäisi näyttää toteen se, että tällaiset kartellit olisivat vaikuttaneet tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, mistä olisikin useimmissa tapauksissa vaikea esittää riittävää näyttöä. Kyseisessä määräyksessä edellytetään sen toteennäyttämistä, että kartelli on luonteeltaan sellainen, että sillä voi olla tällainen vaikutus. Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttamista koskeva edellytys siis täyttyy, jos todetun kartellin voidaan oikeudellisten ja tosiseikkojen kokonaisuuden perusteella riittävällä todennäköisyydellä katsoa olevan sellainen, että se saattaa tosiasiallisesti tai mahdollisesti vaikuttaa suoraan tai välillisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (ks. edellä 1986 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Tässä tapauksessa EPC:n tarkoitus ja sen jäsenten taloudellinen merkitys huomioon ottaen jaoston yhteydessä todettu toiminta saattoi todellisuudessa vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

3931 Ciments français väittää, että EPC:ssä käydyt keskustelut yhteisön markkinoiden sisäisistä ongelmista eivät olleet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kiellettyjä, koska ne koskivat polkumyyntiä ja Kreikan valtion sementtiteollisuudelleen myöntämistä tuista aiheutuneita oikeutettuja huolenaiheita. Blue Circle painottaa sitä, että Euroopan ylikapasiteetti johtui lainvastaisista valtiontuista.

3932 On todettava, että komissio ei ole missään vaiheessa kiistänyt kreikkalaisen teollisuuden saaneen useita valtiontukia kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona (24 perustelukappaleen 2 kohta; alaviite nro 113). Se ei ole myöskään kiistänyt sitä, että EPC:n kokouksissa tämän jaoston jäsenet ilmaisivat huolensa polkumyynnillä tapahtuvasta tuonnista ja kreikkalaisyrityksille myönnetyistä valtiontuista. Kuten se korostaa perustellusti (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 10 kohta), näillä olosuhteilla ei kuitenkaan voida "missään tapauksessa perustella yksityisten toimien toteuttamista sen mahdollisuuden ohella, että asia voidaan saattaa toimivaltaisten viranomaisten tietoon". Kanteen kohteena olevan päätöksen 30, 35—37 ja 59 perustelukappaleessa mainituista ja edellä 3882—3914 kohdassa analysoiduista asiakirjoista ilmenee kuitenkin, että EPC:n piirissä toteutettiin toimenpiteitä, joilla pyrittiin tukemaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön noudattamista kanavoimalla tuotannon ylijäämät yhteisön ulkopuolisille markkinoille. Kyseessä oli perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kielletty yhdenmukaistettu menettelytapa, koska sen tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua yhteisön sisällä ja koska se saattoi vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Ciments français'n väite on siten hylättävä.

3933 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että komissiolla oli oikeus katsoa kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että EPC:n piirissä toteutettiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista yhdenmukaistettua menettelytapaa.

Yhdenmukaistetun menettelytavan jatkuvuus

3934 Komissio katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että EPC:n piirissä toteutettu toiminta merkitsi yhdenmukaistettua menettelytapaa 1.7.1981 ja 19.5.1989 välisenä aikana (6 artikla).

3935 Päivämäärä 1.7.1981 vastaa ensimmäisen sellaisen EPC:n kokouksen päivämäärää, josta komissio on saanut tietää (kanteen kohteena olevan päätöksen 37 perustelukappaleen 3 kohta ja 59 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11442—11446). Tämä kokous ei kuitenkaan kuulu niihin kokouksiin, joihin komissio viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleessa ja 59 perustelukappaleen 1 kohdan c alakohdassa tukeakseen väitettään, jonka mukaan eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö oli EPC:n piirissä toteutetun yhteistyön taka-ajatuksena. Missään tapauksessa 1. ja 2.7.1981 pidettyjen EPC:n kokousten pöytäkirjoista (asiakirjat nro 33.126/11442—11455) ei voida päätellä, että näiden kokousten osanottajat olisivat pyrkineet kanavoimaan tuotantonsa ylijäämät vahvistaakseen eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3936 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei myöskään viitata mihinkään seikkaan, joka osoittaisi, että vuonna 1978 perustetun EPC:n toiminta olisi ollut lainvastaista jo vuonna 1981. Esimerkiksi kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 5 kohdassa mainitun, 9.4.1981 päivätyn Blue Circlen muistion (asiakirjat nro 33.126/11338—11340) ote, jonka mukaan EPC:n jäsenet "pyrkivät ylläpitämään kysynnän ja tarjonnan välistä tasapainoa", koskee ainoastaan yhteisön ulkopuolisia vientimarkkinoita. Samassa muistiossa sen laatija toteaa, että "kreikkalaiset ja espanjalaiset ovat myyneet [yhteisön ulkopuolisille] markkinoille useita ylimääräisiä tonneja tuhoisin vaikutuksin". Jos EPC:n tarkoituksena olisi jo vuonna 1981 ollut tuotannon ylijäämien kanavointi ei-eurooppalaisille markkinoille, kreikkalaisten ja espanjalaisten myynnin lisääntymistä viimeksi mainituilla markkinoilla ei olisi asetettu kyseenalaiseksi.

3937 Näin ollen EPC:n piirissä todetun yhdenmukaistetun menettelytavan on katsottava alkaneen 18.11.1983 eli päivänä, jona pidettiin ensimmäinen kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainittu EPC:n kokous, jossa osanottajat keskustelivat Euroopan sisäisen sementtikaupan ongelmista (ks. edellä 3901 kohta).

3938 EPC:n toimintaa koskevat edellä 3904—3914 kohdassa analysoidut asiakirjat vahvistavat, että yhdenmukaistettu menettelytapa jatkui 18.11.1983 ja 19.5.1989 välisen ajan. Tältä osin on viitattava asiakirjaan "Tiedonanto EPC:n Steering Committeelle, Ateena, 12.9.1985" (asiakirja nro 33.126/12804), EPC:n puheenjohtajan muistioon Blue Circlen pääjohtajalle 13.5.1987 pidetyn EPC:n kokouksen osalta (asiakirjat nro 33.126/11344 ja 11345), 20.10.1988 pidetyn EPC:n kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.126/18179 ja 18180) ja 15.2.1978 pidetyn EPC:n steering committeen kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.126/13019—13021).

3939 Komissiolla oli oikeus katsoa kaikkien näiden kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetun yhdenmukaistetun menettelytavan jatkuvuudesta esitettyjen objektiivisten ja yhtäpitävien todisteiden perusteella, että yhdenmukaistettu menettelytapa jatkui 19.5.1989 asti eli viimeisen sellaisen EPC:n kokouksen päivään, josta komissio oli tietoinen ja jonka pitämistä yksikään asianomaisista kantajista ei ole kiistänyt, kun ei ole esitetty pienintäkään näyttöä siitä, että osapuolet olisivat lopettaneet tämän menettelytavan.

Tiettyjen kantajien osallistuminen yhdenmukaistettuun menettelytapaan

3940 Yksikään asianomaisista kantajista ei kiistä olleensa EPC:n jäsen. Kanteen kohteena olevan päätöksen 35—37 ja 59 perustelukappaleessa mainituista todisteista ilmenee, että EPC:n jäsenet pyrkivät yhteistyöllään tässä vientijaostossa kanavoimaan tuotantonsa ylijäämät tarkoituksenaan "estää kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 59 perustelukappaleen 3 kohta ja 6 artikla).

3941 Heracles, Titan ja Halkis väittävät, että komissiolla ei olisi ollut oikeutta katsoa niiden osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen pelkästään sillä perusteella, että ne olivat EPC:n jäseniä, koska tämän jaoston viralliset tavoitteet liittyivät yhteisön ulkopuolisiin markkinoihin ja olivat siten laillisia.

3942 On kuitenkin todettava, että kaikki kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetut kantajat ovat osallistuneet johonkin niistä EPC:n kokouksista, joissa osanottajat vahvistivat nimenomaisesti eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön ja niiden yhteistyön vientimarkkinoilla välisen yhteyden (ks. edellä 3900—3914 kohta). Tästä syystä ne eivät voi vedota EPC:n "virallisiin" lainmukaisiin tavoitteisiin vetäytyäkseen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista koskevasta vastuusta.

3943 Näin ollen on selvää, että Ciments français, Lafarge, Valenciana, Hornos Ibéricos, Blue Circle ja Halkis ovat osallistuneet 18.11.1983 pidettyyn EPC:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11365—11373) ja että Blue Circle, Ciments français, Lafarge, Valenciana, Heracles, Titan, Hornos Ibéricos ja Halkis ovat osallistuneet 13.5.1987 pidettyyn EPC:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/13004—13011). Ciments français, Lafarge, Valencianan tytäryhtiö Cementos del Mar, Heracles, Titan, Hornos Ibéricos ja Halkis ovat osallistuneet 20.10.1988 pidettyyn EPC:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/12791—12799 ja 12971—12977). Lafarge ja Heracles ovat osallistuneet 15.2.1989 pidettyyn EPC:n steering committeen kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/13019—13021).

3944 On selvitettävä, esittävätkö nämä kantajat sellaista näyttöä ulkopuolelle jättäytymisestään (ks. jäljempänä 3945—3972 kohta), jonka perusteella olisi katsottava, että huolimatta niiden läsnäolosta näissä kokouksissa, ne eivät ole hyväksyneet eivätkä ole edes antaneet muiden osanottajien ymmärtää hyväksyneensä niissä EPC:n kokouksissa tavoitellut lainvastaiset päämäärät, joihin ne osallistuivat (ks. edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

3945 Useat kantajat vetoavat tällaiseen ulkopuolelle jättäytymiseen ja muihin erityisiin olosuhteisiin, jotka tekevät niiden toiminnasta EPC:n piirissä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräysten mukaisen.

3946 Ciments français väittää, että sillä oli ainoastaan tarkkailijan asema EPC:ssä, koska sen osuus vientitoiminnasta oli merkityksetön. Se lisää, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainittuihin asiakirjoihin ei sisälly mitään viitteitä sen osallistumisesta. Se täsmentää, ettei se ole ollut enää EPC:n jäsen helmikuusta 1989 lukien eli ajankohdasta, joka edeltää komission aloittamaa tutkimusta.

3947 Tämä väite on hylättävä. Ciments français'n 7.3.1989 päivätystä sisäisestä muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/4466 ja 4467) ilmenee, että EPC oli "Cembureaun suurimpien vientiyritysten klubi". Ciments français, joka kertoo olleensa EPC:n jäsen, ei siis voi väittää, että sen osuus vientitoiminnasta olisi ollut merkityksetön. Tämä yhtiö on lisäksi osallistunut EPC:n eri kokouksiin ja erityisesti 18.11.1983, 13.5.1987 ja 20.10.1988 pidettyihin kokouksiin, joissa pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eurooppalaisille kotimarkkinoille. Koska se on ollut läsnä näissä eri kokouksissa, se ei ole voinut olla tietämättä niiden nimenomaisesta kilpailunvastaisesta tarkoituksesta. Se ei edes väitä jättäytyneensä avoimesti kokouksissa sovitun ulkopuolelle. Se on siten läsnäolollaan hyväksynyt tavoitellun päämäärän tai ainakin antanut muiden osanottajien ymmärtää, että se hyväksyi tämän päämäärän (ks. edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Näin ollen sen osallistuminen yhdenmukaistettuun menettelytapaan on näytetty toteen. Tämän osallistumisen keston osalta komissio on perustellusti ottanut huomioon sen, että tämä yhtiö on eronnut EPC:stä 17.2.1989 (kanteen kohteena olevan päätöksen 35 perustelukappaleen 3 kohta, 59 perustelukappaleen 4 kohta ja 6 artikla).

3948 Hornos Ibéricos väittää, että sen osallistuminen EPC:n toimintaan perustui yksinomaan tarpeeseen saada ensinnäkin yleistä tietoa sementin maailmanmarkkinoista ja toiseksi taloudelliseen pakkoon, joka liittyi sementin toimittamisen varmistamiseen uusille vientimarkkinoille ja sijoitusten kannattavuuteen. Se korostaa myös, ettei se ole koskaan ollut EPC:n steering committeen jäsen. Se ei missään tapauksessa ole ollut tietoinen siitä, että EPC:n kokousten tarkoituksena oli kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva periaate.

3949 Lisäksi se toteaa, että tiettyihin todisteisiin ei voida vedota sitä vastaan. Hornos Ibéricos väittää tältä osin, että 18.11.1983 pidetyn EPC:n kokouksen pöytäkirja (kanteen kohteena olevan

päätöksen 36 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11365—11373) ja 29.8.1985 päivätty Gacin muistio "Tiedonanto EPC:n Steering Committeelle, Ateena 12.9.1985" (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/12804) viittaavat espanjalaistuottajien Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntaavaan toimintaan, vaikka Espanja ei ollut vielä kyseisenä ajankohtana liittynyt Euroopan yhteisöön. Komissiolla ei ole ollut oikeutta tukeutua todisteisiin, jotka ovat 1.1.1986 aikaisemmalta ajalta, todetakseen Hornos Ibéricosin osallistumisen tästä päivämäärästä lukien.

3950 On todettava, että Hornos Ibéricos on osallistunut EPC:n eri kokouksiin ja erityisesti 18.11.1983, 13.5.1987 ja 20.10.1988 pidettyihin kokouksiin, joissa pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eurooppalaisille kotimarkkinoille. On totta, että edellisessä kohdassa mainitut asiakirjat ovat Espanjan liittymistä yhteisöön aikaisemmalta ajalta. Kuitenkin useat muut asiakirjat [13.5.1987 pidetty EPC:n kokous (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/13004—13011) ja 20.10.1988 pidetty EPC:n kokous (saman perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/12791—12799 ja 12971—12977)] todistavat Hornos Ibéricosin osallistuneen yhtäjaksoisesti yhdenmukaistettuun menettelytapaan 1.1.1986 jälkeen. Koska Hornos Ibéricos on ollut läsnä näissä eri kokouksissa, se ei ole voinut olla tietämättä niiden nimenomaisesta kilpailunvastaisesta tarkoituksesta. Se ei edes väitä jättäytyneensä avoimesti kokouksissa sovitun ulkopuolelle. Se on siten läsnäolollaan hyväksynyt tavoitellun päämäärän tai ainakin antanut muiden osanottajien ymmärtää, että se hyväksyi tämän päämäärän (edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Näin ollen sen osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan on näytetty toteen.

3951 Kreikkalaiset kantajat korostavat, että niiden erityisen aseman vuoksi niiden ei voida katsoa olevan vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, vaikka muiden EPC:n jäsenten oletettaisiinkin pyrkineen tässä jaostossa kanavoimaan tuotantonsa ylijäämät estääkseen kilpailijoiden pääsyn eri kansallisille markkinoille yhteisössä.

3952 Heracles ja Titan vetoavat erityisesti niiden yhteisön markkinoille suuntautuvan viennin räjähdysmäiseen kasvuun vuodesta 1986 lukien.

3953 On todettava, että kanteen kohteena olevaan päätökseen ei sisälly yhtään todistetta, joka osoittaisi Heraclesin ja Titanin osallistuneen ennen vuotta 1986 sellaiseen EPC:n kokoukseen, jossa osanottajat olisivat keskustelleet Euroopan sisäisen sementtikaupan ongelmista. Koska komissio ei ole näyttänyt Heraclesin ja Titanin osallistuneen EPC:n kokoukseen, jolla olisi ollut lainvastainen tarkoitus, se ei voi todeta niiden osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen tätä päivämäärää. Koska komissio itse myöntää, että EPC:n pääasiallinen toiminta koski yhteisön ulkopuolisia vientimarkkinoita (kanteen kohteena olevan päätöksen 59 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta), yrityksen osallistuminen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla pyritään estämään kilpailijoiden pääsy yhteisön eri kotimarkkinoille, ei voi perustua pelkästään kuulumiseen tämän vientijaostoon.

3954 Halkisin osalta on todettava, että se on osallistunut 18.11.1983 pidettyyn EPC:n kokoukseen (asiakirjat nro 33.126/11365—11373). Asiassa on näytetty, että tämän kokouksen osanottajien tarkoituksena oli estää kilpailijoiden pääsy eurooppalaisille kotimarkkinoille (ks. edellä 3901—3903 kohta). Koska Halkis on ollut läsnä kyseisessä kokouksessa, se ei ole voinut olla tietämättä sen nimenomaisesta kilpailunvastaisesta tarkoituksesta. Se ei edes väitä jättäytyneensä avoimesti kokouksessa sovitun ulkopuolelle. Se on siten läsnäolollaan hyväksynyt tavoitellun päämäärän tai ainakin antanut muiden osanottajien ymmärtää, että se hyväksyi tämän päämäärän (ks. edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Näin ollen sen osallistuminen 18.11.1983 kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan on näytetty toteen.

3955 Kreikkalaistuottajien mahdollisesta osallistumisesta yhdenmukaistettuun menettelytapaan vuoden 1986 jälkeen on todettava, että komissio katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että "kreikkalaistuottajat kohdistivat vuoden 1985 lopussa—1986 alussa mielenkiintonsa Länsi-Eurooppaan ja erityisesti [— —] Yhdistyneeseen kuningaskuntaan [— —] ja Italiaan" (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 1 kohta) ja että ETF perustettiin tätä "kreikkalaisuhkaa" vastaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 2 kohta).

3956 On tuotava esiin, että muut tuottajat eivät pitäneet kreikkalaistuottajien vientiä yhteisön markkinoille pelkkänä aikomuksena "kiertää Cembureau-sopimuksen, johon [kreikkalaistuottajat] liittyivät, täytäntöönpanoa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohta). Sitä vastoin näiden tuottajien käyttäytymistä on pidetty EPC:n piirissä toteutettujen toimenpiteiden taka-ajatuksena olleen eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön avoimena ulkopuolelle jättäytymisenä.

3957 Blue Circlen 24.10.1986 päivätyssä sisäisessä muistiossa (asiakirja nro 33.126/11132), johon Titan ja AGCI ovat vedonneet kanteessaan mutta jota ei ole mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä, todetaan Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden osalta seuraavaa: "Kreikkalaiset jäävät. Jos poliittinen huomio keskittyy yhä tähän ongelmaan, he eivät voi vetäytyä hissukseen. Koska heitä eivät koske samat kaupalliset säännöt, jotka rajoittavat meidän toimintaamme, heillä on vain voitettavaa eikä mitään hävittävää."

3958 Komissio on esittänyt kolme selitystä viittaukselle "kaupallisiin sääntöihin", jotka eivät olisi brittiläistuottajista poiketen sitoneet kreikkalaistuottajia. Se selittää, että Blue Circlen muistion laatija halusi korostaa, että kreikkalaistuottajat saivat valtiontukea. Kyseiset "kaupalliset säännöt" saattoivat liittyä myös YHMJ:hin (ks. edellä 91 kohta). Asiassa T-64/95 pidetyssä istunnossa komissio on viimein todennut, että viittaus näihin sääntöihin voisi tarkoittaa eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa periaatetta.

3959 Viimeksi mainitusta selityksestä riippumatta on syytä korostaa, että kyseisessä muistiossa todetaan, että "kreikkalaiset jäävät" Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoille. Tässä muis-

tiossa EPC:n jäsen Blue Circle katsoi siis, etteivät kreikkalaistuottajat hyväksyneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3960 Samoin 1.9.1986 päivätty Gacin muistio, jonka otsikkona on "EPC vuoden 1986 jälkeen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/12771—12773), osoittaa, ettei kreikkalaistuottajien katsottu enää yhtyvän EPC:n toiminnan taka-ajatuksena olevaan, perustavanlaatuiseen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön. Koska EPC:n jäsenet pyrkivät muun muassa kanavoimaan tuotantonsa ylijäämät yhteisön ulkopuolisten maiden markkinoille vahvistaakseen eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä, tämän jaoston kolmen kreikkalaisjäsenen eli Heraclesin, Titanin ja Halkisin käyttäytyminen on saanut Gacin kyseenalaistamaan EPC:n eloonjäämismahdollisuudet seuraavasti: "[— —] kreikkalaisten aikomus viedä Länsi-Euroopan markkinoille antaa aihetta ajatella, ettei ole enää edullista jatkaa EPC:n kanssa nykyisen sopimuksen puitteissa".

3961 Edellä esitetystä analyysistä ilmenee, että ainakin 1.9.1986 lähtien eli edellä mainitun Gacin muistion päiväyksestä lähtien Heracles, Titan ja Halkis eivät enää kuuluneet eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön piiriin eivätkä myöskään muut EPC:n jäsenet katsoneet niiden olleen velvollisia noudattamaan tätä sääntöä. Näin ollen niiden osallistumista EPC:n toimintaan kyseisenä ajankohtana ei voida pitää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisena, koska nämä kolme yritystä jättäytyivät muiden osanottajien silmissä avoimesti EPC:n kilpailunvastaisen tavoitteen ulkopuolelle.

3962 On vielä tutkittava, osoittaako EPC:n kreikkalaisjäsenten osallistuminen kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuihin, vuoden 1986 jälkeen pidettyihin EPC:n kokouksiin Heraclesin, Titanin ja Halkisin mahdollisen liittymisen eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön. On nimittäin selvää, että nämä kolme yritystä ovat osallistuneet 13.5.1987 pidettyyn EPC:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/13004—13011) ja 20.10.1988 pidettyyn kokoukseen (saman perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/12791—12799 ja 12971—12977). Heracles on lisäksi osallistunut 15.2.1989 pidettyyn EPC:n steering committeen kokoukseen (sama perustelukappale; asiakirjat nro 33.126/13019—13021).

3963 Yhdestäkään viimeksi mainittuja kokouksia koskevasta asiakirjatodisteesta ei kuitenkaan ilmene, että asianomaisten kreikkalaistuottajien pyrkimyksenä niiden osallistuessa EPC:n toimintaan olisi ollut "estää kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla).

3964 Ensinnäkin 13.5.1987 pidetyn EPC:n kokouksen osalta on todettava, että EPC:n puheenjohtajan 14.5.1987 päivätty muistio Blue Circlen pääjohtajalle ja kolmelle muulle tämän yhtiön henkilölle (asiakirjat nro 33.126/11344 ja 11345) ei sisällä viitteitä Halkisin käyttäytymisen

muuttumisesta. Heraclesin osalta muistiossa todetaan seuraavaa: "Toinen laiva on parhaillaan matkalla Heraclesin ja Bourin välillä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan." Vaikka siinä mainitaan Titanin osalta ainoastaan, että "terve järki alkaa voittaa", EPC:n muut jäsenet eivät selvästikään vielä katsoneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan säännön sitovan tätä yritystä. Muistiossa viitataan esimerkiksi Titanin sementintuontiin Pohjois-Irlantiin.

3965 Lisäksi 13.5.1987 pidetyn kokouksen ulkopuolella (ks. edellä 3909 kohta) EPC:n puheenjohtaja ilmoitti seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/11345): "Minua on lähestytty kahdesti tarkoituksessa vakuuttaa, että Cembureaun Task Force toimii edelleen pitääkseen yllä painostustamme kreikkalaisia kohtaan. Scancem on osoittautunut erityisen huolestuneeksi ja on todennut, että [— —] pitäisi olla keinoja kreikkalaisten painostamiseen."

3966 Tästä seuraa, että sinä ajankohtana, jona 13.5.1987 pidetty EPC:n kokous pidettiin, muut EPC:n jäsenet pitivät kreikkalaisjäseniä vielä huolenaiheina, minkä vuoksi niitä vastaan ehdotettiin jatkettavan painostusta. Näin ollen vaikka muut kokouksen osanottajat pyrkivät "estämään kilpailijoiden pääsyn eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla) (ks. edellä 3905 kohta), kreikkalaiset eivät kyseisenä ajanjaksona aina yhtyneet tähän kilpailunvastaiseen päämäärään.

3967 Ciments français'n laatimassa muistiossa (asiakirjat nro 33.126/18179 ja 18180) täsmennetään 20.10.1988 pidetyn kokouksen osalta muun muassa Lafargen, Heraclesin ja Titanin sementin tai klinkkerin toimituksista käymien neuvottelujen vaihe. Siinä todetaan seuraavaa: "Lafarge käy parhaillaan kreikkalaisten kanssa kaksia neuvotteluja, jotka ovat erittäin vaikeita heidän pikkutarkkojen tapojensa vuoksi." Siinä viitataan myös "kahdenvälisiin keskusteluihin [— —] kreikkalaisten kanssa".

3968 On syytä muistaa, että muut eurooppalaiset tuottajat pyrkivät kyseisenä ajankohtana saamaan kreikkalaistuottajilta sitoumuksen siitä, etteivät ne enää toimita suoraan Eurooppaan vastikkeena muiden kuin kreikkalaisten eurooppalaistuottajien ostamasta merkittävästä määrästä sementtiä (ks. edellä 3918 kohta). Komissio ei kuitenkaan ole näyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että kreikkalaistuottajat olisivat taipuneet muiden eurooppalaisten tuottajien painostukseen (ks. mm. edellä 3397 ja 3679 kohta). Näin ollen se, että Ciments français'n muistiossa, joka koskee 20.10.1988 pidettyä EPC:n kokousta, mainitaan, että "parhaillaan [käydään] kreikkalaisten kanssa neuvotteluja" ja että käydään "kahdenvälisiä keskusteluja [— —] kreikkalaisten kanssa", osoittaa, että EPC:n jäsenet — muut kuin kreikkalaiset jäsenet — pyrkivät edelleen kyseisenä ajankohtana tässä vientijaostossa pitämissään kokouksissa "estämään kilpailijoiden pääsyn eri kansallisille markkinoille" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla). Kyseiseen asiakirjaan ei kuitenkaan sisälly mitään sellaista, joka osoittaisi, että kreikkalaistuottajat olisivat 20.10.1988 liittyneet eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan periaatteeseen.

3969 Lopuksi on todettava, että myöskään 15.2.1989 pidetyn EPC:n steering committeen kokouksen, johon Heracles osallistui, pöytäkirja ei sisällä tietoja, jotka osoittaisivat muiden osanottajien katsoneen kreikkalaistuottajien noudattaneen eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

3970 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että komissiolla ei ollut oikeutta todeta Heraclesin ja Titanin osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen vuotta 1986 (ks. edellä 3953 kohta). Nämä kaksi kantajaa ovat lisäksi avoimesti jättäytyneet EPC:n toiminnan taka-ajatuksena olevan säännön ulkopuolelle vuonna 1986, eikä mikään viittaa siihen, että ne olisivat liittyneet eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan periaatteeseen tämän ajankohdan jälkeen. Koska kanteen kohteena olevassa päätöksessä EPC:n piirissä toteutettua toimintaa on pidetty perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisena sillä perusteella, että sillä pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä", kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla on kumottava Heraclesia ja Titania koskevilta osin.

3971 Sitä vastoin Halkisin osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on näytetty toteen sillä perusteella, että se on osallistunut 18.11.1983 pidettyyn EPC:n kokoukseen (ks. edellä 3954 kohta), koska tämä yritys ei ole näyttänyt, ettei vientijaostossa harjoitettu toiminta ole voinut vaikuttaa sen käyttäytymiseen yhteisön markkinoilla. Se, että myös tämä yritys on avoimesti jättäytynyt EPC:n toiminnan taka-ajatuksena olevan säännön ulkopuolelle vuonna 1986, otetaan huomioon määritettäessä sen kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kestoa (ks. jäljempänä 3980 kohta).

3972 Koska muut kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetut kantajat eivät ole esittäneet näyttöä ulkopuolelle jättäytymisestään, on katsottava, että komissio on perustellusti todennut Ciments français'n, Lafargen, Valencianan, Hornos Ibéricosin ja Blue Circlen osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

Muiden asianomaisten kantajien kuin Heraclesin ja Titanin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kesto

3973 Asiassa on jo todettu (ks. edellä 3937 kohta), että komissio ei ole näyttänyt toteen kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetun yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa ennen 18.11.1983. Tämän päivämäärän jälkeen kilpailunvastaisen yhdenmukaistetun menettelytavan jatkuvuus on näytetty toteen 19.5.1989 asti (ks. edellä 3939 kohta).

3974 Hornos Ibéricos ja Valenciana väittävät, ettei komissio ole näyttänyt niiden osallistumisella EPC:hen olleen vaikutuksia yhteisössä 1.1.1986 jälkeen.

3975 Toisin kuin asianomaiset kantajat väittävät, komission ei tarvinnut näyttää, että niiden osallistumisella EPC:hen olisi ollut vaikutuksia yhteisössä 1.1.1986 jälkeen, koska niiden osallistuminen kilpailunvastaiseen kartelliin riitti perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamiseen. Koska niiden yhtäjaksoinen osallistuminen yhdenmukaistettuun menettelytapaan 1.1.1986 jälkeen ilmenee niiden läsnäolosta EPC:n kokouksissa, joilla oli lainvastainen tarkoitus (ks. edellä 3943 kohta), ja koska ne eivät ole esittäneet mitään muuta näyttöä, joka osoittaisi, että EPC:n piirissä toteutettu yhteistyö ei vaikuttanut niiden käyttäytymiseen yhteisön markkinoilla, komissiolla oli oikeus vahvistaa Valencianan ja Hornos Ibéricosin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen alkamisajankohdaksi 1.1.1986.

3976 Blue Circle ja Halkis kiistävät niiden osalta huomioon otetun kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivämäärän.

3977 Blue Circle korostaa, että viimeisin EPC:n kokous, johon se osallistui, pidettiin 2.6.1987. Komissio ei siten olisi saanut vahvistaa sen kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen päättymispäivämääräksi 12.10.1987.

3978 Asiakirja-aineistoon ei sisälly yhtään 2.6.1987 pidettyä EPC:n kokousta koskevaa todistetta. Tämän jaoston 13.5.1987 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta ilmenee kuitenkin, että Blue Circle osallistui kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/13004—13011). Kyseisessä kokouksessa EPC:n puheenjohtaja Marshall ilmoitti muille osanottajille, että "kokous oli viimeinen, jossa hän edustaa Blue Circleä". On huomattava (ks. edellä 3905 kohta), että kyseisessä kokouksessa osanottajat pyrkivät "estämään kilpailijoiden pääsyn eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla). Vastakkaisen näytön puuttuessa on katsottava, että 13.5.1987 toteutettu yhteistoiminta vaikutti Blue Circlen kilpailukäyttäytymiseen yhteisön markkinoilla tämän päivämäärän jälkeen. Komissiolla oli tämän jälkeen oikeus vahvistaa Blue Circlen osalta todetuksi kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäiväksi 12.10.1987 eli päivä, jona tämä yritys erosi EPC:stä. Tällä eroamisellaan Blue Circle jättäytyi avoimesti tämän jaoston toiminnan kilpailunvastaisen päämäärän ulkopuolelle.

3979 Lopulta on todettava, että Halkis, jonka osalta kilpailusääntöjen rikkomisen on katsottu päättyneen 19.5.1989, osallistui 18.11.1983 pidettyyn EPC:n kokoukseen, mikä todistaa sen osallistuneen yhdenmukaistettuun menettelytapaan (ks. edellä 3954 kohta). Lisäksi on todettu, että ainakin 1.9.1986 alkaen muut EPC:n jäsenet eivät enää katsoneet kreikkalaistuottajien yhtyvän kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön. Näin ollen 6 artikla on kumottava Halkisin osalta siltä osin kuin siinä todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotun 1.9.1986 jälkeen.

3980 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla on kumottava Ciments français'n, Lafargen, Blue Circlen ja Halkisin osalta siltä osin kuin siinä todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotun ennen 18.11.1983 ja Halkisin osalta siltä osin kuin siinä todetaan kyseisen rikkomisen jatkuneen 1.9.1986 jälkeen.

Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkominen

3981 Hornos Ibéricos arvostelee kantajan vastauksessaan komissiota siitä, että se on estänyt sitä valmistelemasta tehokkaasti puolustustaan kanteen kohteena olevaa päätöstä vastaan, koska komissio ei ole täsmentänyt, kuuluiko Hornos Ibéricosin osallistuminen EPC:hen sopimuksen vai yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteen piiriin, vaikka kyse on kahdesta täysin erilaisesta oikeudellisesta määrittelystä sekä rikkomisen muodostavien seikkojen että komissiolta edellytettävän näytön osalta.

3982 Aluksi on todettava, että kyse on uudesta kanneperusteesta, jota työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan nojalla ei voida ottaa tutkittavaksi. Joka tapauksessa on katsottava, että tämä kanneperuste on täysin perusteeton. Sekä kanteen kohteena olevan päätöksen 59 perustelukappaleesta että 6 artiklasta ilmenee nimittäin kiistatta, että komissio on arvostellut EPC:n jäseniä ja muun muassa Hornos Ibéricosia osallistumisesta tässä vientijaostossa yhdenmukaistettuun menettelytapaan.

3983 Halkis väittää puolestaan, että päätöstä ei ole perusteltu riittävästi sen 4 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta.

3984 Myös tämä kanneperuste on hylättävä. Komissio esittää nimittäin kanteen kohteena olevan päätöksen 30 ja 35—37 perustelukappaleessa ne tosiseikat ja asiakirjatodisteet, joihin se tukeutuu katsoessaan 59 perustelukappaleessa yhtäältä, että EPC:n piirissä on toteutettu tuotannon ylijäämien yhteisön ulkopuolisiin maihin kanavointia koskeva jatkuva yhdenmukaistettu menettelytapa, jonka se toteaa tämän jälkeen kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa, ja toisaalta, että Halkis on osallistunut tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen.

Oikeus tutustua asiakirjoihin

A Kantajia vastaan puhuvat asiakirjat

3985 Hornos Ibéricos väittää, että 15.2.1978 pidetyn EPC:n steering committeen kokouksen pöytäkirjan eli asiakirjan nro 33.126/13020 yhtä sivua ei ollut sille hallinnollisessa menettelyssä toimitetussa asiakirja-aineistossa. Siten sillä ei ole ollut mahdollisuutta esittää huomautuksiaan tästä asiakirjasta.

3986 Vaikka asiakirja nro 33.126/13020 jätettäisiin huomiotta, on kuitenkin ilmeistä, että komissio on näyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä toteen kilpailusääntöjen rikkomisen ja Hornos Ibéricosin osallistumisen siihen. Hornos Ibéricosin väite, joka koskee sen puolustautumisoikeuksien loukkaamista hallinnollisessa menettelyssä, on siten hylättävä (ks. edellä 364 kohta).

3987 Blue Circle väittää, ettei 12.11.1981 (asiakirjat nro 33.126/11432—11440) ja 10.11.1982 (asiakirjat nro 33.126/11417—11420) pidetyistä EPC:n kokouksista laadittuihin muistioihin, jotka on mainittu kanteen kohteena olevan päätöksen 37 perustelukappaleen 5 kohdassa, ole vedottu riittävästi väitetiedoksiannossa.

3988 Vaikka hylättäisiin Blue Circlen mainitsemat asiakirjat, edellä 3882—3915 kohdassa esitetystä analyysistä ilmenee, että komissio on näyttänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä kuitenkin toteen EPC:n toimenpiteiden kilpailusääntöjenvastaisuuden. Ajanjaksoa, jota asiakirjat koskevat, ei myöskään ole otettu kilpailusääntöjen rikkomisen osalta huomioon (ks. edellä 3973—3980 kohta).

B Kantajien puolesta puhuvat asiakirjat

3989 Valenciana, Hornos Ibéricos ja Blue Circle esittävät useita huomautuksia, jotka perustuvat asiakirjoihin, joihin ne saivat tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen, oikeutta tutustua asiakirjoihin koskeneiden prosessinjohtotoimien perusteella. Nämä asiakirjat olisivat niiden mukaan voineet olla hyödyllisiä hallinnollisessa menettelyssä niiden puolustautuessa kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa huomioon otettua väitettä vastaan.

1. Asia T-52/95, Valenciana vastaan komissio

3990 Valenciana väittää ensinnäkin 10.2.1997 päivätyssä kirjelmässään, että useat asiakirjat, joihin se on saanut tutustua 2.10.1997 toteutetun prosessinjohtotoimen perusteella, osoittavat, että EPC:n toiminta ei ulottunut lainkaan tavallisen sementin vientiin jäsenvaltioihin. Päinvastoin silloin, kun EPC harjoitti toimintaansa, jäsenvaltioiden välillä käytiin paljon sementtikauppaa. Varsinkin espanjalaisyritykset veivät suuria määriä tavallista sementtiä sekä yhteisön ulkopuolisille markkinoille että yhteisön jäsenvaltioiden markkinoille. Kantaja viittaa tältä osina asiakirjaan, jonka otsikkona on "Arvio Yhdistyneen kuningaskunnan sementintuonnista vuonna 1988" (asiakirja nro 33.126/1901). Asiakirja osoittaa, että vuonna 1988 kahdestatoista jäsenvaltiosta seitsemän jäsenvaltion tuottajat veivät sementtiä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Toiset asiakirjat vahvistavat yhteisön tuottajien harjoittaman vientitoiminnan ja etenkin espanjalaistuottajien viennin Ranskaan [SNFCC:n tilastotiedot sementin viennistä Ranskaan vuosina 1985 ja 1987 (asiakirjat nro 33.126/14958 ja 14965)] ja Italiaan [Lafargen 19.1.1978 päivätty kirje ulkomaankauppaosastolle (asiakirja nro 33.126/14799]. Useista Kreikkaa koskevan asiakirja-aineiston asiakirjoista ilmenee vielä, että sementinviennissä EPC:n jäsenet olivat asettaneet jäsenvaltiot samaan asemaan kuin yhteisön ulkopuoliset kolmannet maat. Valenciana vetoaa tältä osin toukokuussa 1990 laadittuihin Cembureaun tilastoihin (asiakirja nro 33.126/19397) ja AGCI:n vuotta 1989 koskeviin tilastoihin (asiakirja nro 33.126/19418). Se katsoo, ettei EPC:n jäsenten välillä ollut minkäänlaista sopimusta, jolla yhteisön markkinat olisi jätetty pois laajamittaisesta viennistä. Lisäksi edellä mainituista asiakirjoista ilmenee Valencianan mukaan, ettei kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua Cembureau-sopimusta ollut olemassa.

3991 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (9 ja 61 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) osoittanut Cembureau-sopimuksen olemassaolon suorien asiakirjatodisteiden perusteella. Komissio on tukeutunut suoriin asiakirjatodisteisiin myös näyttääkseen toteen, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö oli EPC:n piirissä toteutetun vientiyhteistyön taka-ajatuksena ja että Valenciana osallistui yhdenmukaistettuun menettelytapaan EPC:n piirissä (väitetiedoksiannon 27—29 ja 67 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 30, 35—37 ja 59 perustelukappale).

3992 Valencianan esiin tuomat asiakirjat osoittavat, että sementtiä vietiin jonkin verran eurooppalaisiin kohteisiin. Cembureau-sopimuksessa ei kuitenkaan kielletä "jäsenvaltioiden välistä perinteistä ja jopa rakenteellista kauppaa" [19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729], vaan siinä vastustetaan "villiä" vientiä [19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737], eli vientiä, joka ei ole valvottua eikä säänneltyä. Yksikään kantajan tarkoittama asiakirja ei myöskään koske sen markkinakäyttäytymistä. Näiden asiakirjojen perusteella ei siten voida mitenkään todeta, että se olisi lähtenyt mukaan tavallisen sementin "villiin" vientiin, joka olisi suuntautunut yhteisön maihin kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona. Tästä seuraa, että tutkitut asiakirjat eivät saata

uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joiden perusteella komissio on todennut Cembureau-sopimuksen olemassaolon ja sen, että Valenciana on noudattanut EPC:n yhteydessä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa periaatetta.

3993 On siis todettava, että se, että Valencianalla ei ole ollut tilaisuutta tutustua asiakirjoihin nro 33.322/1901, 33.126/14799, 14958, 14965, 19397 ja 19418 hallinnollisen menettelyn aikana, ei ole voinut haitata sen puolustautumista.

3994 Valenciana vetoaa toiseksi 22.12.1997 päivätyssä kirjelmässään erään asianajotoimiston 24.10.1988 Blue Circlelle laatimaan oikeudelliseen asiantuntijalausuntoon (asiakirjat nro 33.126/11256—11259). Tästä lausunnosta seuraa Valencianan mukaan, että sen jälkeen kun Blue Circle oli ilmeisesti selittänyt, mitä toimintaa ECEC:ssä ja EPC:ssä harjoitettiin, ja kun asianajotoimisto oli tutkinut yksityiskohtaisesti näiden jaostojen pöytäkirjat, se varoitti Blue Circleä siitä, että sen mahdollinen liittyminen näihin jaostoihin voisi saattaa sen alttiiksi riskille, että näissä jaostoissa toteutettua yhteistyötä pidetään amerikkalaisen antitrust-oikeuden vastaisena. Valenciana katsoo, että jos yhteisön kilpailuoikeuden rikkominen olisi ollut yhtä ilmeistä, asianajotoimisto ei olisi jättänyt mainitsematta asiakkaalleen tästä riskistä. Oikeudellinen asiantuntijalausunto on siten sen mielestä todiste siitä, että EPC:n toiminta ei liittynyt kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön.

3995 Tämä väite on hylättävä. Kyseiseltä asianajotoimistolta pyydetty lausunto koski ilmiselvästi amerikkalaisen antitrust-oikeuden soveltumista ECEC:n ja EPC:n toimintaan sinä ajankohtana, jona Blue Circle pohti sitä, kannattaisiko sen mahdollisesti liittyä (uudelleen) jompaankumpaan näistä jaostoista. Kyseisessä oikeudellisessa asiantuntijalausunnossa Blue Circleä kuitenkin varoitettiin seuraavin sanoin: "jäsenyys EPC:ssä tai ECEC:ssä [— —] merkitsisi yhtiön ja sen Yhdysvalloissa olevien sijoitusten osalta huomattavan riskin ottamista Yhdysvaltojen rikos- ja siviilioikeuden kannalta. Lisäksi on syytä ottaa huomioon seuraukset Euroopan yhteisön kilpailulainsäädännön kannalta." Näin ollen vaikka lausunto rajoittui Yhdysvaltojen oikeuteen, asianajotoimisto katsoi kuitenkin tarpeelliseksi muistuttaa asiakastaan siitä, että sen olisi aiheellista hankkia selvitystä yhteisön kilpailuoikeuden soveltamisesta.

3996 Valenciana vetoaa kolmanneksi 22.12.1997 päivätyssä kirjelmässään 25.4.1988 päivättyyn Lafargen sisäiseen muistioon, jossa analysoidaan niitä etuja, joita Lafarge voisi saada liittoutumalla espanjalaisen sementintuottajan Unilandin kanssa (asiakirjat nro 33.126/6916—6919): "Liitolla Unilandin kanssa voi olla strategisesti ennalta ehkäisevä merkitys Barcelonan tuottajien tuontia vastaan; sillä ei varmastikaan voida kontrolloida Cementos del Marin tai Valencian suunnalta tulevia hyökkäyksiä."

3997 Vaikka asiakirjan sisältöä voidaan spekuloida, kuten komissio korostaa 17.2.1998 päivätyssä kirjelmässään, asiakirja osoittaa, että toinen EPC:n jäsen eli Lafarge ei enää katsonut Valencianan olevan sidottu EPC:n toiminnan taka-ajatuksena olevaan kotimarkkinoiden rauhoitta-

mista koskevaan sääntöön. Asiakirjassa viitataan näet Valencianan mahdolliseen "villiin hyökkäykseen".

3998 Vaikka Valenciana olisi saanut tutustua tähän asiakirjaan hallinnollisessa menettelyssä, se ei olisi kuitenkaan johtanut tässä menettelyssä toiseen lopputulokseen sen kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen alkamisajankohdan osalta. Se, että Valenciana olisi kyennyt hallinnollisessa menettelyssä näyttämään kyseisen sisäisen muistion perusteella, ettei sen katsottu enää 25.4.1988 noudattaneen EPC:n toiminnan taka-ajatuksena olevaa sääntöä, ei olisi saattanut uuteen valoon niitä väitetiedoksiannossa (27—29 ja 67 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (30, 35—37 ja 59 perustelukappale) esitettyjä suoria asiakirjatodisteita, joista ilmenee kiistatta, että Valenciana osallistui ennen 25.4.1988 EPC:n kokouksiin, joiden osanottajat pyrkivät yhteistoiminnallaan "estämään kilpailijoiden pääsyn eri kansallisille markkinoille yhteisössä".

3999 On nimittäin selvää, että Valencianan Manglano osallistui 18.11.1983 pidettyyn EPC:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11365—11373) ja 13.5.1987 pidettyyn EPC:n kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 36 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/13004—13011). Kaikki osallistuminen sellaisiin kokouksiin, joilla on selvästi kilpailunvastainen tarkoitus, merkitsee perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kiellettyä yhdenmukaistettua menettelytapaa, jollei yritys jättäydy avoimesti kokouksen lopputuloksen ulkopuolelle. Valenciana, joka ei edes väitä jättäytyneensä avoimesti kokouksissa sovitun ulkopuolelle, on läsnäolollaan kokouksissa hyväksynyt niissä tavoitellun päämäärän tai ainakin antanut muiden osanottajien ymmärtää, että se hyväksyi tämän päämäärän (ks. edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

4000 Näin ollen 25.4.1988 päivätty Lafargen sisäinen muistio olisi ollut hyödyllinen Valencianan puolustautuessa kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa huomioon otettuja väitteitä vastaan, mutta vain sen pyrkiessä osoittamaan, että sen osallistuminen EPC:n puitteissa toteutettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan oli kestänyt lyhyemmän ajan.

4001 Komissio toteaa 17.2.1998 päivätyssä kirjelmässään, että se, että rajojen yli on käyty kauppaa, ei tee sen väitteitä tyhjiksi. Se selittää, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä viitataan tällaiseen kauppaan. Se viittaa tältä osin 36 perustelukappaleen 2 kohdassa mainittuun, 18.11.1983 pidetyn EPC:n kokouksen pöytäkirjaan (asiakirjat nro 33.126/11365—11373) ja 36 perustelukappaleen 4 kohdassa mainittuun Gacin asiakirjaan, jonka otsikkona on "EPC vuoden 1986 jälkeen" (asiakirjat nro 33.126/12771—12773).

4002 EPC:n piirissä yhteisön sisäisen kaupan osalta ilmenneet jännitteet eivät kuitenkaan muuta sitä seikkaa, että 25.4.1988 päivätystä Lafargen muistiosta olisi ollut hyötyä Valencianalle, jotta se olisi puolustautuessaan hallinnollisessa menettelyssä voinut vedota kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisensa lyhyempään kestoon.

4003 Komissio vetoaa tämän muistion luottamuksellisuuteen. Sen mukaan Valencianalle ei annettu mahdollisuutta tutustua tähän asiakirjaan hallinnollisessa menettelyssä sen luottamuksellisuuden vuoksi.

4004 Tämä väite on hylättävä. Yritysten oikeuden suojella liikesalaisuuksiaan on oltava tasapainossa puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen kanssa (edellä 106 kohdassa mainittu asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomion 88 kohta). Mikään ei olisi estänyt komissiota peittämästä luottamuksellisia kohtia Lafargen muistion niistä katkelmista, joista olisi ollut hyötyä Valencianan puolustukselle.

4005 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että koska komissio ei antanut Valencianan tutustua 25.4.1988 päivättyyn Lafargen muistioon hallinnollisessa menettelyssä, se on loukannut tämän kantajan puolustautumisoikeuksia. Koska Valenciana on kuitenkin osallistunut 13.5.1987 pidettyyn EPC:n kokoukseen, jossa pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille Euroopassa, komissio olisi katsonut sen osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen kyseiseen päivämäärän asti, vaikka sillä olisi ollut mahdollisuus tutustua kyseiseen sisäiseen muistioon hallinnollisessa menettelyssä. Koska tämä asiakirja olisi voinut muuttaa komission arviointia Valencianan osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen 13.5.1987 jälkeen, kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla on siten kumottava Valencianan osalta siltä osin kuin siinä todetaan kilpailusääntöjen rikkomisen kestäneen tämän päivämäärän jälkeen.

2. Asia T-69/95, Hornos Ibéricos vastaan komissio

4006 Hornos Ibéricos viittaa 10.12.1997 päivätyssä kirjelmässään kahteen asiakirjaan, joista olisi sen mielestä ollut hyötyä sen puolustautuessa sen EPC:n toimintaan osallistumisesta esitettyä väitettä vastaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla).

4007 Ensinnäkin se vetoaa Hispacementin hallitukselle laadittuun muistioon tämän yhtiön kahden työntekijän vierailusta 16.6.1988 kyseiseen kantajayhtiöön (asiakirjat nro 33.322/2906—2909). Tässä muistiossa selitetään Algeriaan suuntautuvan viennin osalta seuraavaa: "Hornos Ibéricos antoi sen vaikutelman, ettei se ollut valmis antamaan Conmexille sitoumusta, joka voisi rajoittaa sen mahdollisuuksia lisätä vientiä. Sen velvoittaminen tällaiseen sitoumukseen sisältää riskin siitä, ettei se noudata sitä ja että se voi jälkikäteen yrittää keksiä tulkintoja, joilla tämä käyttäytyminen voidaan perustella." Hornos Ibéricos katsoo, että jos yhteisön ulkopuolisiin maihin suuntautuvan viennin rajoittamisen tarkoituksena tai vaikutuksena olisi rajoittaa kilpailua yhteisön sisällä, olisi vastakkaispäätelmänä katsottava, että sen omaksuma selvä kanta olla hyväksymättä mitään vientiinsä kohdistuvia rajoituksia edellyttää myös selvää tahtoa olla rajoittamatta kilpailua yhteisön sisällä. Tämä kanta osoittaa myös kantajan vakaata tahtoa tehdä itse omat päätöksensä ja toimia itsenäisesti.

4008 On syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (27—29 ja 67 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (30, 35—37 ja 59 perustelukappale) todennut suorien asiakirjatodisteiden perusteella kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetun EPC:n piirissä toteutetun yhdenmukaistetun menettelytavan. Hornos Ibéricosin esiin tuoma asiakirja ei liity mitenkään EPC:n toimintaan. Se ei siis saata uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joiden perusteella komissio on todennut kilpailusääntöjä rikotun. Lisäksi on todettava, että komissio on katsonut väitetiedoksiannossa (67 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (59 perustelukappale), että EPC:n toiminnalla ei pyritty rajoittamaan sementtikauppaa yhteisön ulkopuolisten maiden markkinoilla vaan sitä vastoin kanavoimaan tuotannon ylijäämät kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön noudattamisen takaamiseksi. Näin ollen se, että Hornos Ibéricos kieltäytyi rajoittamasta myyntiään Algeriaan, ei ole mitenkään ristiriidassa vaan täysin sopusoinnussa komission väitteen kanssa.

4009 Toiseksi Hornos Ibéricos viittaa 13.2.1987 Lontoossa pidetystä EPC:n kokouksesta laadittuun muistioon (asiakirjat nro 33.126/18181—18187). Se tuo esiin, että yhteisön sisäiset sementtimarkkinat eivät olleet esityslistalla eikä niitä käsitelty keskustelujen aikana. Siten tästä muistiosta ei ole ollut mahdollista päätellä, että EPC:n jäsenet olisivat tietoisesti tutkineet yhteisön sementtimarkkinoiden tilannetta valmistellakseen ja pannakseen täytäntöön myyntistrategian, jonka mukaan sementtiä ei toimiteta yhteisön alueella toimiville yrityksille.

4010 On todettava, että Hornos Ibéricos on EPC:n jäsenenä väistämättä saanut tiedon 13.2.1987 pidetystä EPC:n kokouksesta laaditusta muistiosta. Se olisi siten voinut tukeutua tähän asiakirjaan hallinnollisessa menettelyssä, jos se olisi pitänyt sitä hyödyllisenä puolustukselleen. Näissä olosuhteissa ei voi olla kysymys sen puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta (ks. edellä 248 kohta). Lisäksi on syytä muistaa, että komissio on väitetiedoksiannossa (27—29 ja 67 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (30, 35—37 ja 59 perustelukappale) todennut suorien asiakirjatodisteiden perusteella EPC:n piirissä käytyjen keskustelujen liittyneen yhteisön sisäiseen kauppaan. Se, että 13.2.1987 pidetystä EPC:n kokouksesta laaditussa muistiossa ei mainita yhteisön sisäisiä markkinoita, ei saata uuteen valoon näitä suoria asiakirjatodisteita, jotka osoittavat EPC:n piirissä toteutetun yhdenmukaistetun menettelytavan, jonka tavoitteena oli tuotannon ylijäämien kanavointi yhteisön ulkopuolisiin maihin, jotta kilpailijat eivät pääsisi eri kansallisille markkinoille yhteisössä.

3. Asia T-88/95, Blue Circle vastaan komissio

4011 Blue Circle väittää, että asiakirjasta nro 33.322/1485 olisi ollut hyötyä sen puolustautuessa sen EPC:n toimintaan osallistumisesta esitettyä väitettä vastaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla).

4012 On todettava, että tämä asiakirja on sama kuin asiakirja nro 33.126/12751, joka sisältyi laatikkoon (ks. edellä 95 kohta) ja johon Blue Circlellä oli mahdollisuus tutustua hallinnollisessa menettelyssä.

4013 Blue Circle vetoaa myös useisiin ECEC:tä koskeviin asiakirjoihin (asiakirjat nro 33.322/1488—1507), jotka tukevat sen väitettä, jonka mukaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettujen vientijaostojen ainoana tarkoituksena oli nostaa yhteisön ulkopuolisten markkinoiden hintoja eikä, kuten komissio on aina väittänyt, lisätä tämän viennin määrää. Nämä asiakirjat osoittavat siten, etteivät nämä vientijaostot liittyneet mitenkään kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan periaatteeseen. Blue Circle vetoaa siihen, että asiakirjassa nro 33.322/1494 tuodaan nimenomaisesti esiin seuraavaa: "sääntöjensä mukaan jaosto ei käsittele jäsentensä vientiä Länsi-Euroopan maihin eikä huolehdi siitä millään tavoin. Mitään tämän jaoston suositusta ei voida siten soveltaa tällaiseen vientiin."

4014 On huomattava, että komissio ei ole kohdistanut kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa huomioon otettua ECEC:n toimintaa koskevaa väitettä Blue Circleen. Yhteisön ulkopuolisia markkinoita koskevan vientiyhteistyön osalta Blue Circlen on katsottu olevan vastuussa yksinomaan EPC:n toiminnasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla). Näin ollen ne kommentit, joita Blue Circle esittää ECEC:iin liittyvien asiakirjojen perusteella, eivät ole merkityksellisiä niiden kilpailusääntöjen rikkomisten osalta, joista sen väitetään olevan vastuussa. Joka tapauksessa ne kommentit, joita Blue Circle olisi voinut esittää näiden asiakirjojen perusteella, eivät olisi saattaneet uuteen valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa (27—29 ja 67 kohta) ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä (30, 35—37 ja 59 perustelukappale) todetessaan, että EPC:n piirissä toteutettiin yhdenmukaistettua menettelytapaa, jolla pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä".

Johtopäätökset

4015 Kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla on kumottava kokonaan Heraclesin ja Titanin osalta. Halkisin osalta se on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotun ennen 18.11.1983 ja 1.9.1986 jälkeen. Se on kumottava myös Ciments français'n, Lafargen ja Blue Circlen osalta siltä osin kuin siinä todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotun ennen 18.11.1983. Se on kumottava myös Valencianan osalta siltä osin kuin siinä todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotun 13.5.1987 jälkeen. Tutkitut kanneperusteet on muilta osin hylättävä.

XII *Kanneperusteet, jotka koskevat arviointivirheitä, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja 190 artiklan rikkomista ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista siltä osin kuin komissio on määritellyt kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi ja todennut tiettyjen kantajien osallistuneen tähän yhteen jatkuvaan sopimukseen*

4016 Kaikki kantajat väittävät, että komissio on tehnyt arviointivirheen ja/tai rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa katsoessaan niiden osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. SFIC (T-36/95), Heidelberger (T-42/95), Lafarge (T-43/95), Aalborg (T-44/95), Alsen-Breitenburg (T-45/95), Nordcement (T-46/95), Rugby (T-53/95), Castle (T-56/95), Uniland (T-58/95), Oficemen (T-59/95), Italcementi (T-65/95), Hornos Ibéricos (T-69/95), Åker (T-70/95), Euroc (T-71/95), Cementir (T-87/95) ja Blue Circle (T-88/95) riitauttavat erityisesti tämän kilpailusääntöjen rikkomisen määrittelemisen yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi.

4017 SFIC, Vicat (T-37/95), Ciments français (T-39/95), Asland (T-55/95), Uniland, Cimpor (T-61/95), Secil (T-62/95), Italcementi, Åker, Euroc, Blue Circle ja AGCI (T-103/95) väittävät, että syrjintäkiellon periaatetta on loukattu kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevan vastuun määräytymisessä noudatetun järjestelmän osalta. CBR (T-25/95), Dyckerhoff (T-35/95), SFIC, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Aalborg, BCA (T-54/95), Asland, Irish Cement (T-60/95), Italcementi, Holderbank (T-68/95), Aker, Euroc, Blue Circle, AGCI ja Halkis (T-104/95) vetoavat lisäksi perustamissopimuksen 190 artiklan määräysten rikkomiseen.

4018 Kaikki kantajat BCA:ta ja Halkisia lukuun ottamatta väittävät, että niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska ne eivät ole saaneet hallinnollisen menettelyn aikana tutustua riittävästi komission asiakirja-aineiston asiakirjoihin, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa huomioon otettua väitettä.

Kanteen kohteena oleva päätös

4019 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen liittyy Cembureau-sopimukseen, joka on määritelty kyseisessä kanteen kohteena olevassa päätöksessä yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi, jonka muodostavat "kaikki Cembureaun yhteydessä sovitut järjestelyt ja kahden- ja/tai monenväliset kokoukset ja yhteydenotot" (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 kohdan ensimmäinen luetelmakohta).

4020 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä hintatietojen vaihtoa (2 artikla), ranskalais-italialaisia kartelleja (3 artiklan 1 kohta), Iberian niemimaan kartellia (3 artiklan 2 kohta), ranskalais-saksalaista kartellia (3 artiklan 3 kohta), ETF:n perustamista ja eri toimenpiteitä, jotka liittyvät tähän Task Forceen (4 artikla), ECEC:n toimintaa (5 artikla) ja EPC:n toimintaa (6 artikla) on kaikkia pidetty yhden jatkuvan Cembureau-sopimuksen muodostavina osatekijöinä.

4021 Komissio on tehnyt tämän päätelmän kahden toteamuksen perusteella.

4022 Ensinnäkin se toteaa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä on sama tarkoitus eli "yhteinen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö" (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan toinen alakohta).

4023 Toiseksi se toteaa, että kaikki kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin osallistuneet olivat tietoisia siitä, että niiden toimet olivat osa "yhteistä suunnitelmaa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan kolmas alakohta). Sen mukaan "tilanteelle on ominaista eurooppalaisen sementtiteollisuuden liittyminen suoraan tai kansallisten toimialajärjestöjen kautta yhteiseen sääntöön ja se, että ne, joita asia välittömimmin koskee, ovat soveltaneet tätä sääntöä erilaisiin konkreettisiin tapauksiin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan toinen alakohta). Se, että kanteen kohteena olevan päätöksen eri adressaatit eivät ole osallistuneet kaikkiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin, ei vaikuta sen määrittelyyn yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi. Komissio selittää (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan kolmas alakohta) seuraavaa: "[— —] yritysten myötävaikutuksessa yhteisen suunnitelman toteuttamiseen on olennaista se, että on eri toimia ja toteuttajia, jotka silti vaikuttavat toisiinsa edistäen yhteisen tavoitteen saavuttamista."

Kantajien osallistuminen yhteen jatkuvaan Cembureau-sopimukseen

4024 Ensinnäkin on tutkittava, ovatko kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitetut eri toimenpiteet ilmauksia 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa tehdyn Cembureau-sopimuksen tavoitteen hyväksymisestä ja ovatko ne sellaisinaan yhden jatkuvan Cembureau-sopimuksen osatekijöitä. Toiseksi on tutkittava, onko kunkin yrityksen tai yritysten yhteenliittymän osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen ollut jatkuvaa, ja arvioitava tämän osallistumisen kestoa.

A Yhden Cembureau-sopimuksen käsite

4025 Aluksi on tutkittava, tavoiteltiinko kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä ja toisaalta Cembureau-sopimuksella samaa päämäärää, kuten komissio väittää (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta ja 48 perustelukappaleen 2 kohta). Tämän jälkeen on tutkittava, onko komissio voinut katsoa perustellusti, että kaikki kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin osallistuneet olivat tietoisia siitä, että niiden toimet olivat osa "yhteistä suunnitelmaa" eli Cembureau-sopimusta (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan kolmas alakohta).

1. Kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitettujen toimenpiteiden ja Cembureau-sopimuksen sama tavoite

4026 Kaikki kantajat väittävät, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä tai ainakaan niillä, joihin ne osallistuivat, ei pyritty samaan tavoitteeseen kuin Cembureau-sopimuksella. Kullakin kanteen kohteena olevassa päätöksessä kyseenalaistetulla toimenpiteellä oli oma konkreettinen tarkoituksensa, eivätkä ne olleet osa yleiseurooppalaista kartellia.

4027 Tältä osin on todettava, että näitä toimenpiteitä voidaan pitää yhden Cembureau-sopimuksen osatekijöinä ainoastaan, jos niiden näytetään olevan osa kokonaissuunnitelmaa, jolla pyritään yhteiseen tavoitteeseen (edellä 1053 kohdassa mainittu asia Rhône-Poulenc v. komissio, tuomion 126 kohta).

4028 Näin ollen aluksi on tutkittava, onko — kuten komissio väittää — "yhteinen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö [— —] kaikkien muiden [kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitettujen] sellaisten järjestelyjen perusteena, joista on sovittu tämän säännön täydentämiseksi ja/tai sen täytäntöönpanon edistämiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 kohdan toinen alakohta).

1.1. Tietojenvaihto (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artikla)

4029 Ciments luxembourgeois ja SFIC korostavat, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä Cembureaun tasolla järjestettyjä tietojenvaihtoja ei ole pidetty Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteinä.

4030 Tämä väite on hylättävä. Jo 2 artiklan 1 ja 2 kohdan sanamuodonkin mukaan tällä tietojenvaihdolla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa. Lisäksi 46 perustelukappaleen 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa todetaan, että kaikki kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetut "järjestelyt" muodostivat "yhden jatkuvan sopimuksen". Kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklan mukaan "1 artiklassa tode[ttu] kilpailusääntöjen rikkomi[nen] [— —] on pantu täytäntöön erityisesti 2, 3, 4, 5 ja 6 artiklassa kuvatulla toiminnalla". Näin ollen todetessaan, että Ciments luxembourgeois, joka osallistui kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuun tietojenvaihtoon, ei ollut "toteuttanut yhtään täytäntöönpanotoimenpidettä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdan kolmas luetelmakohta; ks. myös 65 perustelukappaleen 3 kohdan kolmannen alakohdan a alakohta), komissio on halunnut korostaa, että tämä yhtiö ei ollut kaikista muista kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuista yrityksistä poiketen osallistunut yhteenkään kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettuun Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen markkinoilla eli 3—6 artiklassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin. Näin tehdessään komissio ei ole suinkaan katsonut, että kanteen kohteena olevan

päätöksen 2 artiklassa tarkoitettu tietojenvaihto ei olisi yhden Cembureau-sopimuksen osatekijä.

4031 Aiemmin on jo todettu komission katsoneen perustellusti, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun satunnaisen tietojenvaihdon tarkoituksena oli edellä 1501—1518 kohdassa täsmennetyllä tavalla sekä kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun säännöllisen tietojenvaihdon tarkoituksena oli edellä 1576—1647 kohdassa täsmennetyllä tavalla "helpottaa [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa".

4032 Koska tällä tietojenvaihdolla tavoiteltu päämäärä vastasi Cembureau-sopimuksen tavoitetta eli kotimarkkinoiden rauhoittamista, on pääteltävä, että Cembureau-sopimuksella ja kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä oli sama tavoite.

1.2. Ranskalais-italialaiset kartellit (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohta)

4033 Komissio on yksilöinyt kolme ranskalais-italialaista kartellia eli Lafargen ja Buzzin välisen yhdenmukaistetun menettelytavan (3 artiklan 1 kohdan a alakohta), Ciments français'n ja Buzzin välisen yhdenmukaistetun menettelytavan (3 artiklan 1 kohdan b alakohta) ja Vicatin ja Buzzin välisen yhdenmukaistetun menettelytavan (3 artiklan 1 kohdan c alakohta).

4034 Lafargen ja Buzzin yhdenmukaistetun menettelytavan osalta se on todennut, että nämä kaksi yritystä olivat päättäneet harjoittaa yhteistyötä "rajoittaakseen keskinäistä toimintavapauttaan [— —] jakaakseen Etelä-Ranskan markkinat" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 3 kohdan toinen alakohta).

4035 Se viittaa tältä osin Buzzin ja Lafargen Saint-Hillier'n 26.11.1988 käymästä keskustelusta laadittuun muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/6857 a), jossa esitetään seuraava yhteenveto Buzzin kannasta:

"— Kyseiset markkinat kuuluvat Ciments Lafargelle.

— He eivät halua tulla Côte d'Azurille aiheuttamaan häiriötä markkinoilla. Heillä on ollut 20:n viime vuoden ajan vain 2 tai 3 asiakasta.

— Sota on hyödytön.

— On tehtävä sopimuksia ristiriitojen välttämiseksi."

4036 Jo tämän muistion sanamuodosta ilmenee, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetulla kilpailusääntöjen rikkomisella ja Cembureau-sopimuksella oli sama tavoite eli kotimarkkinoiden rauhoittaminen.

4037 Vicatin ja Buzzin yhdenmukaistetun menettelytavan osalta komissio viittaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä Buzzin 23.4.1986 Vicatille lähettämään teleksiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/6144), jossa todetaan seuraavaa: "Meille on saapunut sementtitoimituksia koskevia pyyntöjä Nizzan lisäksi Toulonista. Olemme antaneet kaikkiin kieltävän vastauksen, ja aikomuksenamme on toimia niin edelleenkin."

4038 On siis pääteltävä komission tavoin (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 6 kohta), että Buzzin ilmoitus Vicatille siitä, että se oli kieltäytynyt Etelä-Ranskasta peräisin olleista sementtitilauksista ja että sen aikomuksena oli toimia niin edelleenkin, liittyi Etelä-Ranskan markkinoiden jakoon Buzzin ja Vicatin välillä. Vaikka kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ei nimenomaisesti todeta Vicatin ja Buzzin osallistuneen yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski markkinoiden jakamista (ks. edellä 1927 kohta), edellä mainittu kohta Buzzin 23.4.1986 Vicatille lähettämästä teleksistä osoittaa kuitenkin, että kyseisellä tietojenvaihdolla pyrittiin olemaan "aiheut[tamatta] häiriötä Etelä-Ranskan markkinoilla" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 6 kohdan kolmas alakohta). Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden päämääränä oli siten varmistaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön noudattaminen.

4039 Tästä seuraa, että myös Vicatin ja Buzzin yhdenmukaistetulla menettelytavalla ja Cembureau-sopimuksella pyrittiin samaan tavoitteeseen.

4040 Ciments français'n ja Buzzin yhdenmukaistettu menettelytapa koski puolestaan "tietojen vaihtamista voimassaolevista hinnoista ja hinnankorotusennusteista [niiden] oman toimintavapau[den] rajoittamiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohta).

4041 On todettava, että toisin kuin 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohdassa tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten tueksi esitetyt asiakirjat, ainoa asiakirja, johon komissio vetoaa näyttääkseen toteen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikko-

misen, eli Ciments français'n 17.3.1988 Buzzille lähettämä telekopio (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/11982—11987), ei ilmennä millään tavoin kyseisten osapuolten aikomusta noudattaa minkäänlaista kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa periaatetta. Komissio ei myöskään totea kanteen kohteena olevan päätöksen missään kohdassa, että Ciments français ja Buzzi olisivat pyrkineet 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetulla hintatietojen vaihdolla noudattamaan tällaista periaatetta. Se toteaa ainoastaan kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 6 kohdassa, että "sen, että Ciments français toimitti hintansa ja hinnankorotusennusteensa, tavoitteena oli antaa Buzzille mahdollisuus sopeuttaa sementin myyntihintansa Ranskassa Ciment français'n hintoihin". Se lisää (sama kohta) kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, että "Buzzin ilmoitus Vicatille siitä, että se oli kieltäytynyt Etelä-Ranskasta peräisin olleista sementtitilauksista ja että sen aikomuksena oli toimia niin edelleenkin, liittyi Etelä-Ranskan markkinoiden jakoon". Se ei kuitenkaan esitä vastaavaa selitystä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta. On syytä lisätä, että komissio pyrkii vielä yhdistämään tämän kartellin Cembureau-sopimukseen väittäen, että myös sen tarkoituksena oli "paikallisten hintojen sopeuttaminen maiden rajoja ylitettäessä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 1 kohta). On kuitenkin huomattava, että tämä seikka liittyy "rehdin kilpailun sääntöihin" (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 47 perustelukappaleen 2 kohta), joista komissio on todennut, ettei niistä ole esitetty väitettä, joka olisi otettu huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä (ks. mm. edellä 1513 kohta).

4042 Näin ollen on katsottava, että komissio ei ole näyttänyt, että Cembureau-sopimuksella ja kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetulla yhdenmukaistetulla menettelytavalla olisi sama tavoite.

1.3. Iberian niemimaan kartelli (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohta)

4043 Cimporin muistiossa, joka on laadittu 22.7.1985 pidetystä kokouksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.322/155—157), todetaan seuraavaa: "Läsnä olevat sopimuspuolet, joita voidaan pitää Espanjan ja Portugalin sementintuottajien edustajina, ovat ilmaisseet yksimielisen hyväksymisensä periaatteelle, jonka mukaan Espanjasta Portugaliin ja Portugalista Espanjaan ei käydä sementtikauppaa, ellei se tapahdu molempien maiden sementtiteollisuuden tahdosta ja niiden valvonnassa." Samoin Hispacementin asiakirjan siinä osassa, johon voidaan vedota asianomaisia kantajia vastaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.322/2901), todetaan, että "portugalilaisten sementtiyhtiöiden toimitusjohtajat ovat kokoontuneet Oficemenin tiloissa espanjalaisten kollegoidensa kanssa joulukuussa [1985] ja että tässä tilaisuudessa tehtiin päätös kieltää vienti maasta toiseen".

4044 Näistä kahdesta asiakirjasta ilmenee kiistatta, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun Iberian niemimaan kartellin osapuolten tavoite vastasi täysin Cembureau-sopimuksen tavoitetta.

1.4. Ranskalais-saksalainen kartelli (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohta)

4045 Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu ranskalais-saksalainen kartelli muodostuu kahdesta tekijästä. Komissio toteaa 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, että tietyt ranskalaiset ja saksalaiset yritykset sekä ranskalainen (SFIC) ja saksalainen (BDZ) toimialajärjestö ovat osallistuneet "sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat Ranskasta Saksaan ja Saksasta Ranskaan suuntautuvien sementtitoimitusten sääntelyä". Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa todetaan tämän jälkeen, että BDZ ja SFIC ovat osallistuneet "tietojenvaihtoa koskevaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla pyrittiin valvomaan Ranskan ja Saksan välisen vientikaupan määrällisten rajoitusten noudattamista sekä viennin määränpäätä Saksan eri osavaltioissa".

4046 Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, siltä osin kuin edellä 2469 kohdassa on täsmennetty, kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleessa tutkituista asiakirjoista ilmenee, että sen jälkeen kun Cedest oli vienyt sementtiä muihin Saksan osavaltioihin kuin Saarlandiin ja kun saksalaistuottajat olivat reagoineet Ranskassa, tehtiin kahdenvälisiä järjestelyjä, joilla pyrittiin rajoittamaan rajat ylittävää sementtikauppaa. Lafargen 23.6.1982 päivätyssä sisäisessä muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/6592—6596) täsmennetään seuraavaa: "Olemme selvästi ilmaisseet kantamme, että jokaisen on pysyttävä omien rajojensa sisäpuolella". Tältä osin siinä viitataan "home market" -periaatteeseen. Ciments français'n 17.5.1983 päivätystä muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/4251—4253) ilmenee niin ikään, että Dyckerhoff oli ilmoittanut Ciments français'lle aikomuksestaan olla myymättä Ranskaan.

4047 Ciments français'n pääjohtajan, joka oli myös SFIC:n puheenjohtaja, 22.9.1986 kirjoittamassa kirjeessä Heidelbergerin pääjohtajalle, joka oli puolestaan myös BDZ:n puheenjohtaja (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/3574—3576), todetaan muun muassa seuraavaa: "[— —] Ted Brenke [Heidelberger] on ilmaissut mielipiteenään, että jos haluamme uudistaa sopimuksemme, saksalaiset vaativat meitä vähentämään poikkeamaa, joka on ollut olemassa vuodesta 1984 saakka Ranskasta ja Saksasta peräisin olevien toimitusten välillä. Vastasin hänelle, että jos tällainen vaatimus pidetään voimassa, en usko meidän pääsevän uuteen sopimukseen. Kuten muistatte, ei ole olemassa mitään loogista eikä varsinkaan eettistä perustelua tälle poikkeamalla, joka ei itse asiassa ollut seuraus kahdenvälisistä keskusteluista ranskalaisten ja saksalaisten intressipiirien välillä [— —]"

4048 Kuten komissio väittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä (50 perustelukappaleen 4 kohta) ja kuten myös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 2427—2433 kohdassa esittämästä oikeudellisesta arvioinnista ilmenee, Cedestin myynnin rajoittamista Saksassa Saarlandin ulkopuolella koskevan ratkaisun löytämistä koskeneilla yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla ja vuoden 1984 sopimuksella, joka piti uudistaa ja josta oli kyse 22.9.1986 päivätyssä kirjeessä, oli tavoitteenaan "kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntely eli markkinoiden jakaminen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta). Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todetulla kilpailusääntöjen rikkomisella pyrittiin samaan tavoitteeseen kuin Cembureau-sopimuksella.

4049 Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa todettu kilpailusääntöjen rikkominen, siltä osin kuin edellä 2471—2491 kohdassa on täsmennetty, muodostuu SFIC:n ja BDZ:n välisestä tietojenvaihtoa koskevasta yhdenmukaisesta menettelytavasta, jolla pyrittiin valvomaan Ranskan ja Saksan välisen vientikaupan määrällisten rajoitusten noudattamista. Kyseessä on siis kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettua kilpailusääntöjen rikkomista täydentävä kilpailusääntöjen rikkominen, jolla pyrittiin samaan päämäärään. Näin ollen myös 3 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetulla tietojenvaihdolla ja Cembureau-sopimuksella oli sama tavoite.

1.5. ETF:ää koskevan yhden sopimuksen osatekijät (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artikla)

4050 Aiemmin on todettu (ks. edellä 2537 kohta), että asianomaiset yritykset ja yritysten yhteenliittymät pyrkivät kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla ETF:n perustamisesta tehdyllä sopimuksella "estämään tuonnin Länsi-Eurooppaan, tällä hetkellä Kreikasta peräisin olevan tuonnin" [Genevessä 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laadittu muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 15 kohta; Akerin ja Eurocin väitetiedoksiantoon antaman vastauskirjelmän liite 15)]. ETF:n perustamisella pyrittiin siten eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamiseen.

4051 Tämän jälkeen on todettava, että 4 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuilla sopimuksilla ja yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla oli siten sama kilpailunvastainen päämäärä. Päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla Intercimentin perustamisesta tehdyllä sopimuksella oli tarkoitus toteuttaa suostuttelutoimenpiteitä ja ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä niitä tuottajia vastaan, jotka sen vuoksi, että ne eivät katsoneet eurooppalaisten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön koskevan itseään, uhkasivat jäsenmaiden markkinoiden vakautta (ks. edellä 2978 kohta). Päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen yhdenmukaistettujen menettelytapojen ja 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun sopimuksen tarkoituksena oli estää kilpailunvastaisessa hengessä Ferruzzi/Calcestruzzi-konsernia tuomasta Kreikasta peräisin olevaa sementtiä (ks. edellä 3163 ja 3356 kohta) ja siten muuttamasta markkinoilla vallitsevaa järjestystä kansallisten rajojen noudattamisessa.

4052 Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että 4 artiklan 1—3 kohdassa tarkoitetuilla kilpailusääntöjen rikkomisilla oli sama päämäärä — minkä vuoksi komissio on voinut päätellä ETF:ää koskevan yhden sopimuksen olemassaolon (ks. edellä 3706 kohta) — ja että tämä päämäärä vastasi myös täysin Cembureau-sopimuksen tavoitetta.

4053 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohta on sitä vastoin kumottava kokonaisuudessaan (ks. edellä 3769 kohta), koska tässä määräyksessä tarkoitettujen ostojen tarkoituksena ei ole näytetty olleen estää kreikkalaisten tuotteiden tuonti Länsi-Eurooppaan, eikä sen vuoksi voida katsoa, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö olisi ollut kyseisten toimenpiteiden perusteena.

1.6. ECEC (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla)

4054 On todettava, että komissio ei ole näyttänyt, että ECEC:n toiminnan tarkoituksena olisi ollut kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön noudattaminen, minkä on johdettava kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklan kumoamiseen (ks. edellä 3849 ja 3850 kohta). Näin ollen tämän vientijaoston toimintaa ei voida pitää Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteenä.

1.7. EPC (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla)

4055 Aiemmin on jo todettu (ks. edellä 3919 kohta) komission katsoneen perustellusti, että EPC:ssä toteutetulla yhteistyöllä pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla).

4056 Koska EPC:ssä toteutetun yhteistyön päämäärä vastasi Cembureau-sopimuksen tavoitetta eli kotimarkkinoiden rauhoittamista, on katsottava, että Cembureau-sopimuksella ja kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä oli sama tavoite.

1.8. Johtopäätökset

4057 Edellä esitetyillä perusteilla on katsottava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa, 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohdassa ja 2 ja 3 kohdassa sekä 4 artiklan 1—3 kohdassa ja 6 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä pyrittiin samaan kilpailunvastaiseen päämäärään kuin Cembureau-sopimuksella. Komissio on siten perustellusti päätellyt, että kaikkien näiden toimenpiteiden tavoitteena oli yhteinen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntely (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohta).

4058 Koska sitä vastoin ei ole näytetty, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa, 4 artiklan 4 kohdassa ja 5 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä olisi ollut sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, näiden toimenpiteiden ei voida katsoa olevan kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöitä.

2. Subjektiivinen elementti

2.1. Subjektiivisen elementin toteennäyttäminen asianomaisten eri kantajaryhmien osalta

4059 Kaikki asianomaiset kantajat väittävät, etteivät ne ole missään vaiheessa tienneet minkäänlaisesta Cembureau-sopimuksesta, joka olisi tehty ja vahvistettu 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa.

4060 Ne korostavat, että pelkästään erilaisten kahden- ja monenvälisten järjestelyjen ja Cembureau-sopimuksen tavoitteen identtisyys ei riitä osoittamaan, että ne järjestelyt, joihin kyseiset kantajat osallistuivat, olisivat Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä (ks. vastaavasti edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 203 kohta). Koska kantajat eivät ole tienneet Cembureau-sopimuksesta, nämä toimet eivät voi olla ilmaus niiden liittymisestä tai osallistumisesta tähän sopimukseen.

4061 On siis tutkittava, onko komissio voinut katsoa perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä (46 perustelukappaleen 2 kohta), että niiden kahden- ja monenvälisten järjestelyjen osapuolet, joilla oli sama kilpailunvastainen päämäärä kuin Cembureau-sopimuksella, olivat tietoisia siitä, että niiden toimenpiteet olivat osa yhteistä suunnitelmaa, josta oli sovittu ja joka oli vahvistettu 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa (ks. edellä 4023 kohta).

4062 Tätä tutkimusta varten on erotettava kaksi kantajaryhmää.

4063 Ensinnäkin Cembureausta ja sen välittömistä jäsenistä Unicemia lukuun ottamatta on jo todettu, että komissio on näyttänyt niiden osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. edellä 1400—1403 kohta). Näyttö näiden järjestöjen ja yritysten osallistumisesta yhteen Cembureau-sopimukseen ei perustu kanteen kohteena olevassa päätöksessä niiden osallistumiseen johonkin tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen, vaan niiden välittömään jäsenyyteen Cembureaussa ja niiden osallistumiseen yhteen tai useampaan niistä valtuuskuntien johtajien kokouksista, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin (ks. edellä 1301 ja 1302 kohta).

4064 Cembureau ja sen välittömät jäsenet, jotka Unicemia lukuun ottamatta osallistuivat yhteen tai useampaan näistä kokouksista (ks. edellä 1342—1353 kohta), ovat väistämättä tienneet, että niiden osallistuminen yhteen tai useampaan niistä kahden- tai monenvälisistä järjestelyistä,

joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, liittyi tähän sopimukseen. Niiden osallistuminen kartelleihin, joiden tarkoituksena oli kotimarkkinoiden rauhoittaminen, merkitsi siis niiden osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa ja oli siten osoitus kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuvasta hyväksymisestä.

4065 Subjektiivinen elementti on siten näytetty toteen Cembureaun, FIC:n, VNC:n, Ciments luxembourgeois'n, SFIC:n, Aalborgin, BDZ:n, BCA:n, Oficemenin, Irish Cementin, ATIC:n, Italcementin, Akerin, Eurocin, Cementirin ja AGCI:n osalta. Näin ollen näiden kantajien osalta ei ole tarpeen tutkia kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitettyjä eri liittymäkohtia (ks. jäljempänä 4069—4073 kohta), joilla on pyritty osoittamaan sellaisten eri kahden- ja monenvälisten järjestelyjen, joihin ne ovat osallistuneet, ja Cembureau-sopimuksen välinen subjektiivinen yhteys.

4066 Toiseksi Cembureaun välillisten jäsenten sekä Unicemin ja Buzzin osalta on todettava, että näyttö niiden osallistumisesta 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen perustuu kanteen kohteena olevassa päätöksessä (45 perustelukappaleen 10 ja 13 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohta) niiden osallistumiseen yhteen tai useampaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen (ks. edellä 1439—1448 kohta). Näiden osapuolten osallistuminen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen osoittaa niiden liittyneen tähän valtuuskuntien johtajien kokouksissa tehtyyn ja vahvistettuun sopimukseen.

4067 Nämä osapuolet korostavat, että vaikka valtuuskuntien johtajat, jotka olivat läsnä kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuissa kokouksissa, olisivat tehneet Cembureau-sopimuksen, kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole näytetty, että asianomaiset valtuuskuntien johtajat olisivat kertoneet niille tämän sopimuksen olemassaolosta. Niiden mahdollista osallistumista paikalliseen kartelliin ei siten voida pitää osoituksena siitä, että ne olisivat liittyneet Cembureau-sopimukseen.

4068 Näiden kantajien osalta on siis erityisen tärkeää näyttää toteen subjektiivinen elementti. Jos komissio ei osoita näiden yritysten tienneen tai täytyneen väistämättä tietää, että ne kahden- ja monenväliset järjestelyt, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella ja joihin ne osallistuivat, olivat osa kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevaa yleiseurooppalaista kartellia, näiden yritysten ei voida katsoa osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

2.2. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitetyt liittymäkohdat

4069 Komissio vetoaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä useaan seikkaan, jotka osoittavat sen mielestä, että kanteen kohteena olevan päätöksen adressaattien osallistumista kahden- tai monenväliseen kartelliin, jolla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, on pidettävä osoituksena niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen.

4070 Se toteaa ensinnäkin (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan b alakohta) seuraavaa: "Vaikka Blue Circle, CBR, Ciments français, Lafarge, Dyckerhoff, Heidelberger, Titan, ENCI, Asland ja Cimpor eivät olekaan Cembureaun jäseniä, ne ovat edustaneet kansallista järjestöään 'Head Delegatena' 14.1.1983, 19.3.1984 ja 7.11.1984 järjestetyissä Cembureaun kokouksissa; näiden yritysten osallistumisesta [Cembureau-]sopimukseen ei ole siten mitään epäselvyyttä."

4071 Komissio arvioi toiseksi, että Cembureaun välittöminä jäseninä olevat järjestöt antoivat valtuuskuntien johtajien kokouksissa "sitoumuksia [— —] jäsentensä intressien vuoksi" ja että "itse asiassa sementintuottajat toimivat todellisuudessa itse toimialajärjestöjen kautta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 5 kohta; ks. myös 46 perustelukappaleen 2 kohdan toinen alakohta).

4072 Kolmanneksi komissio viittaa 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen kokouskutsuun (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11552 ja 11553) ja saman kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnokseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585) ja katsoo (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan neljäs alakohta; ks. myös 50 perustelukappaleen 3 kohdan neljäs alakohta) seuraavaa: "Cembureau ja sen jäsenet katsovat [— —], että jäsentenvälisestä kaupasta johtuvien kahnausten selvittäminen on kaikkien intressien mukaista, koska ne merkitsevät yhteisten 'pelisääntöjen' 'rikkomista'. Nämä kahdenväliset tilanteet ovat siten konkreettinen osoitus yleisestä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta sopimuksesta." Se lisää (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan viides ja kuudes alakohta) seuraavaa: "Ei ole välttämätöntä [— —], että kutakin kahden- tai monenvälistä tilannetta on käsitelty nimenomaisesti Cembureaun kokouksissa, vaikka joidenkin osalta tämä voidaankin näyttää toteen [— —] Cembureaun asiakirjoista ilmenee nimittäin, että kollegiaalisissa kokouksissa on keskusteltu ainoastaan tilanteista, joita ei ilmeisesti ole kyetty ratkaisemaan asianomaisten välisten suorien yhteydenottojen avulla. Esimerkiksi Italian ja Sveitsin välistä 'kuumaa kiistakysymystä', joka on sisällytetty 19.3.1984 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajalle tarkoitettuihin muistiinpanoihin [— —], ei näytetä käsitellyn kollegiaalisesti, koska 'erimielisyyteen [— —] ollaan löytämässä ratkaisu' [— —] Tästä seuraa, että yleisen sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat paitsi Cembureaun asiakirjoissa nimenomaisesti mainitut tilanteet, myös tilanteet, joihin on ilmeisesti löydetty ratkaisu asianomaisten välisten suorien yhteydenottojen avulla, kuten ranskalais-italialaisessa ja espanjalais-portugalilaisessa tilanteessa.

4073 Neljänneksi komissio viittaa ETF:n ja EPC:n yhteydessä ETF:n ja Cembureaun (kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappale) sekä EPC:n ja Cembureaun väliseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 59 perustelukappaleen 1 kohdan ensimmäinen alakohta) elimelliseen yhteyteen näyttääkseen toteen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 ja 6 artiklassa tarkoitetut toimenpiteet olivat Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä.

2.3. Näyttö Cembureaun välillisten jäsenten, Unicemin ja Buzzin osallistumisesta Cembureau-sopimukseen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet yhteen tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen

4074 Aluksi on todettava, että komissio ei ole näyttänyt, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa, 4 artiklan 4 kohdassa ja 5 artiklassa tarkoitetut toimenpiteet olisivat Cembureau-sopimuksen osatekijöitä (ks. edellä 4058 kohta). Lisäksi 3 artiklan 3 kohdan a alakohta sekä 6 artikla on kumottava Cedestin (ks. edellä 2384 ja 2385 kohta), Heraclesin ja Titanin osalta (ks. edellä 3970 kohta).

4075 Tämän toteamuksen seurauksena kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole näytetty toteen tiettyjen Cembureaun välillisten jäsenten eli ENCI:n, Cedestin, Nordcementin, Alsen-Breitenburgin, Rugbyn, Castlen, Heraclesin ja Titanin osallistumista mihinkään Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Cedestin osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetut toimenpiteet ovat vain osoitus sen liittymisestä Cembureau-sopimukseen. Sama pätee Rugbyn osallistumiseen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin sekä ENCI:n, Nordcementin ja Alsen-Breitenburgin osallistumiseen kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin. Castlen osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa ja 5 artiklassa tarkoitettuihin järjestelyihin ovat niin ikään ainoa näyttö sen osallistumisesta Cembureau-sopimukseen. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdassa ja 6 artiklassa tarkoitetut toimenpiteet ovat ainoat sellaiset Cembureau-sopimuksen "täytäntöönpanotoimenpiteet", joihin Heracles ja Titan ovat osallistuneet.

4076 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitetään Cembureaun välillisten jäsenten osalta nimenomaisesti, että nämä yritykset ovat osallistuneet välillisesti Cembureau-sopimukseen "sitä kautta, että ne ovat osallistuneet eri järjestelyihin ja toimenpiteisiin, joista on sovittu yleisen sopimuksen täydentämiseksi ja/tai sen soveltamisen edistämiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 10 kohta). Tästä syystä 1 artikla koskee vain niitä yrityksiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohta), jotka ovat "selvästi ilmoittaneet liittyvänsä [Cembureau-]sopimukseen osallistumalla [johonkin sen täytäntöönpanotoimenpiteeseen]".

4077 Koska komissio ei siten ole näyttänyt ENCI:n, Cedestin, Nordcementin, Alsen-Breitenburgin, Rugbyn, Castlen, Heraclesin ja Titanin osallistuneen mihinkään Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen, se ei voi kanteen kohteena olevalle päätökselle ominaisen vas-

tuun määräytymisessä noudatetun järjestelmän mukaisesti katsoa perustellusti näiden yritysten, jotka ovat Cembureaun välillisiä jäseniä, osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

4078 Komissio ei voi väittää, kuten se on tehnyt tässä oikeudenkäynnissä, että ENCI:n ja Titanin osallistuminen Cembureau-sopimukseen on joka tapauksessa näytetty toteen, koska näiden yritysten työntekijä on osallistunut 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, jossa kyseinen sopimus tehtiin. Tältä osin on todettava, että tämä seikka ei ole riittänyt kanteen kohteena olevassa päätöksessä siihen, että yrityksen, joka on Cembureaun välillinen jäsen, olisi katsottu osallistuneen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. edellä 1441 kohta). Näyttö Cembureaun välillisen jäsenen osallistumisesta Cembureau-sopimukseen on johdettu yksinomaan sen osallistumisesta yhteen tai useampaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Tästä syystä Cembureaun välillisten jäsenten, joiden työntekijä oli osallistunut yhteen tai useampaan valtuuskuntien johtajien kokoukseen, on katsottu muiden välillisten jäsenten tavoin ja välittömistä jäsenistä poiketen "osallistuneen välillisesti [Cembureau-]sopimukseen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet eri järjestelyihin ja toimenpiteisiin, joista on sovittu yleisen sopimuksen täydentämiseksi ja/tai sen soveltamisen edistämiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 10 kohta). Tästä syystä myöskään Ciments d'Obourgia, joka on Cembureaun välillinen jäsen ja jonka työntekijä Pestalozzi osallistui 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta), ei mainita kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa, koska komissio ei ole katsonut tämän yrityksen osallistuneen mihinkään Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4079 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava ENCI:n, Cedestin, Nordcementin, Alsen-Breitenburgin, Rugbyn, Castlen, Heraclesin ja Titanin osalta.

4080 Tämän jälkeen on tutkittava, oliko komissiolla oikeus katsoa muiden Cembureaun välillisten jäsenten eli CBR:n, Dyckerhoffin, Vicatin, Ciments français'n, Heidelbergerin, Lafargen, Valencianan, Aslandin, Unilandin, Cimporin, Secilin, Holderbankin, Hornos Ibéricosin, Blue Circlen ja Halkisin osallistuneen yhteen jatkuvaan Cembureau-sopimukseen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet yhteen tai useampaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuun kahden- tai monenväliseen kartelliin, jolla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella. Sama tutkimus on tehtävä Cembureaun välittömän jäsenen Unicemin osalta, joka ei ole osallistunut yhteenkään valtuuskuntien johtajien kokoukseen, sekä Buzzin osalta, joka ei ollut Cembureaun välitön eikä välillinen jäsen.

4081 Näiden yritysten osalta on siis arvioitava, ovatko edellä 4069—4073 kohdassa mainitut liittymäkohdat sellaisia, että niiden perusteella voidaan osoittaa yhteys yhtäältä niiden osallistumisen tiettyyn kartelliin, jolla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, ja toisaalta viimeksi mainitun sopimuksen välillä siten, että tämä yhteys osoittaisi tällaisen osallistumisen olevan ilmaus niiden liittymisestä Cembureau-sopimukseen.

2.3.1. Yrityksen työntekijän läsnäolo valtuuskuntien johtajien kokouksissa, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin

4082 Komissio tukeutuu joidenkin Cembureaun välillisten jäsenen työntekijöiden läsnäoloon valtuuskuntien johtajien kokouksissa näyttääkseen toteen niiden osallistumisen Cembureau-sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan b alakohta). Kansallista toimialajärjestöä edustava valtuuskunnan johtaja kuului tavallisesti kyseisen maan jonkin sementtialan yrityksen ylimpään johtoon. On kuitenkin huomattava, että kanteen kohteena olevan päätöksen kannalta Cembureaun välillisen jäsenen työntekijän läsnäolo ei ole ollut sellaisenaan riittävä osoitus tämän Cembureaun välillisen jäsenen osallistumisesta Cembureau-sopimukseen (ks. edellä 1441 kohta). Niiden välillisten jäsenten osalta, jotka osallistuivat yhteen tai useampaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuun kahden- tai monenväliseen kartelliin, tämä seikka on kuitenkin merkityksellinen osoitettaessa, että niiden osallistumista tällaiseen kartelliin on pidettävä liittymisenä Cembureau-sopimukseen.

4083 Asiassa ei ole kiistetty, että seuraavat Cembureaun välillisten jäsenyritysten työntekijät osallistuivat 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, jossa Cembureau-sopimus tehtiin: CBR:n Van Hove, Dyckerhoffin Gruner, Ciments français'n Poitrat, Heidelbergerin Schuhmacher, Aslandin Bertrán, Cimporin Toscano Jr ja Blue Circlen Sir John Milne. Tämän seikan vahvistaa myös luettelo niistä henkilöistä, joita odotettiin 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11581). On myös riidatonta, että nämä yritykset valtuuttivat työntekijänsä osallistumaan ainakin toiseen niistä kahdesta valtuuskuntien johtajien kokouksesta, joissa Cembureau-sopimus vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 8 ja 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/11699, 11752 ja 11753).

4084 Lisäksi on selvää, että Lafargen työntekijä Collomb osallistui 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 8 ja 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/11699, 11752 ja 11753).

4085 Vaikka — kuten CBR, Ciments français ja Asland korostavat — edellä 4083 ja 4084 kohdassa mainitut henkilöt olivat valtuuskunnan johtajan tai asiantuntijan ominaisuudessa läsnä niissä kokouksissa, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin, kyseiset yritykset ovat kuitenkin väistämättä saaneet tietää Cembureau-sopimuksen olemassaolosta ja sen sisällöstä sitä kautta, että niiden ylimpään johtoon kuuluva johtaja oli kyseisissä kokouksissa läsnä.

4086 Näin ollen on katsottava, että nämä Cembureaun välilliset jäsenet ovat olleet tietoisia siitä, että niiden osallistuminen kahden- tai monenväliseen kartelliin, jolla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, merkitsi niiden osalta tämän sopimuksen täytäntöönpanoa.

4087 Siten CBR:n osallistuminen 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, Dyckerhoffin osallistuminen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa ja 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, Ciments français'n osallistuminen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa ja 6 artiklassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, Heidelbergerin osallistuminen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa ja 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, Lafargen osallistuminen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa ja 6 artiklassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, Aslandin osallistuminen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, Cimporin osallistuminen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ja Blue Circlen osallistuminen 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa ja 6 artiklassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin ovat osoitus niiden liittymisestä Cembureau-sopimukseen.

4088 Komissio on siten todennut perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Asland, Cimpor ja Blue Circle ovat osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen. Niiden tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kestoa arvioidaan myöhemmin.

2.3.2. Muut liittymäkohdat

4089 Unicemin osalta, niiden Cembureaun välillisten jäsenten osalta, joiden yksikään työntekijä ei ole osallistunut valtuuskuntien johtajien kokouksiin, sekä Buzzin osalta, joka ei ole Cembureaun välitön eikä välillinen jäsen, mahdollinen yhteys kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan kahden- tai monenvälisen kartellin, johon ne ovat osallistuneet, sekä Cembureau-sopimuksen välillä on näytettävä toteen muiden seikkojen perusteella. Koska edellä esitetyn analyysin perusteella on jo voitu todeta, että ENCI:n, Cedestin, Nordcementin, Alsen-Breitenburgin, Rugbyn, Castlen, Heraclesin ja Titanin ei voida katsoa olevan vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, muut liittymäkohdat, joihin komissio on tukeutunut kanteen kohteena olevassa päätöksessä, ovat merkityksellisiä ainoastaan seuraavien yhdeksän yrityksen osalta: Unicem (Cembureaun välitön jäsen), Vicat, Halkis, Holderbank, Secil, Uniland, Hornos Ibéricos, Valenciana (Cembureaun välillisiä jäseniä) ja Buzzi (ei Cembureaun välitön eikä välillinen jäsen).

4090 Kahden- tai monenvälisten kartellien osalta, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, on huomattava, että komission mukaan siitä, että kyseiset yritykset Unicemia ja Buzzia lukuun ottamatta ovat Cembureaun välillisiä jäseniä, ja siitä, että kahdenvälisistä kahnauksista on keskusteltu valtuuskuntien johtajien kokouksissa, voidaan päätellä näiden kartellien olleen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 ja 6 artiklassa tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten osalta komissio viittaa lisäksi Cembureaun ja ETF:n sekä Cembureaun ja EPC:n väliseen elimelliseen yhteyteen.

4091 Kahdenvälisistä kahnauksista käydyistä keskusteluista on todettava, että vain yksi näistä kahnauksista liittyy kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuun kahden- tai monenväliseen kartelliin eli ranskalais-saksalaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen

3 artiklan 3 kohta). Kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan "Ranskasta Saksaan suuntautuvasta viennistä" keskusteltiin 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa (19.3.1984 pidetyn kokouksen puheenjohtajalle laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729). Muut kahdenväliset kahnaukset, joihin valtuuskuntien johtajien kokouksia koskevassa asiakirja-aineistossa ja erityisesti 19.3.1984 pidetyn kokouksen puheenjohtajalle laaditussa muistiossa ja tästä kokouksesta tehdyissä muistiinpanoissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737) viitataan, eivät ole johtaneet kahden- tai monenväliseen kartelliin, josta olisi määrätty seuraamus kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

4092 Tästä seuraa, että se, että joistakin kahdenvälisistä kahnauksista on keskusteltu valtuuskuntien johtajien kokouksissa, ei osoita edellä mainittujen yhdeksän yrityksen osallistuneen Cembureau-sopimukseen. Yksikään näistä yrityksistä ei ole kanteen kohteena olevan päätöksen sanamuodonkaan mukaan osallistunut ranskalais-saksalaiseen kartelliin.

4093 On vielä lisättävä, että komissio katsoo perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä (46 perustelukappaleen 2 kohdan viides ja kuudes alakohta), että Cembureau-sopimuksessa määrätään, että ne osapuolet, joita asia välittömästi koskee, käyvät tarpeen vaatiessa kahden- tai monenvälisiä keskusteluja, joten valtuuskuntien johtajien kokouksissa on keskusteltu ainoastaan "kuumina kiistakysymyksinä" pidetyistä jäsentenvälisistä sementtitoimituksista, joihin ei ole löydetty paikan päällä ratkaisua [ks. 14.1.1983 pidetyn kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnos (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585) ja edellä 4091 kohdassa tarkoitetut 19.3.1984 pidetystä kokouksesta tehdyt muistiinpanot].

4094 Vaikka se, että asiassa ei ole esitetty todisteita, jotka osoittaisivat, että valtuuskuntien johtajien kokouksissa olisi keskusteltu sellaisten kartellien taustalla olleista kahnauksista, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, ei kuitenkaan merkitse sitä, etteivät nämä kartellit olisi Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä, kuitenkaan se, ettei ranskalais-italialaisiin ja Iberian niemimaan kartelleihin, ETF:ään ja EPC:hen liittyviä kahnauksia ole tuotu esiin valtuuskuntien johtajien kokouksissa, ei voi selvästikään olla osoitus näiden kartellien ja Cembureau-sopimuksen välisestä yhteydestä.

4095 Cembureaun ja toisaalta ETF:n ja EPC:n välisen elimellisen yhteyden osalta on todettava, että komissio ei ole selittänyt, millä tavoin tämä seikka osoittaisi edellä 4089 kohdan viimeisessä virkkeessä mainittujen yhdeksän yrityksen tienneen Cembureau-sopimuksesta, mikä on välttämätön edellytys sille, että niiden osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 4 ja 6 artiklassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin voitaisiin pitää liittymisenä tähän sopimukseen.

4096 Sitä vastoin välillinen jäsenyys Cembureaussa on merkityksellinen liittymäkriteeri. Kuten komissio perustellusti toteaa, markkinoilla toimivat todellisuudessa yritykset eivätkä toimi-

alajärjestöt, jotka ovat Cembureaun välittömiä jäseniä (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 5 kohta). Näiden toimialajärjestöjen on siten oletettava ilmoittaneen jäsenilleen Cembureau-sopimuksen tekemisestä ja vahvistamisesta 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Cembureaun puheenjohtaja sitä paitsi kehotti nimenomaisesti 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa läsnäolleita valtuuskuntien johtajia "levittämään ympärilleen viisaita ajatuksia" [14.1.1983 pidetyn kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnos (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585)].

4097 Lisäksi sementtimarkkinoilla kaikki tietyillä markkinoilla toteutettu toiminta saattaa aallon tavoin levitä muille, kaukaisemmille markkinoille, kuten todetaan Zürichin/Célignyn asiakirjan katkelmassa (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/18772—18779; ks. edellä 2539 kohta), jossa todetaan Kreikasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja Italiaan suuntautuneesta viennistä seuraavaa: "Nykyinen tilanne on selvä uhka koko Euroopalle eikä ainoastaan niille maille, joihin hyökkäys välittömimmin kohdistuu." Koska kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön, josta oli sovittu ja joka oli vahvistettu 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, menestys riippui sen yleisestä soveltamisesta, kansalliset toimialajärjestöt, jotka olivat Cembureaun välittömiä jäseniä, olivat väistämättä tiedottaneet jäsenilleen Cembureau-sopimuksen olemassaolosta ja sisällöstä.

4098 Tästä seuraa, että kaikkien Cembureaun välillisten jäsenten on täytynyt tietää tämän sopimuksen olemassaolosta ja sisällöstä. Näin ollen vaikka tässä tapauksessa Cembureaun välillisten jäsenten edustusta valtuuskuntien johtajien kokouksissa ei voida sellaisenaan pitää kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta seuraavan vastuun määräytymiskriteerinä (ks. edellä 563 ja 564 kohta), välillinen jäsenyys Cembureaussa osoittaa kuitenkin, että yrityksen osallistuminen kahden- tai monenväliseen kartelliin, jolla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, merkitsi Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa ja siten liittymistä tähän sopimukseen.

4099 Edellä 4089 kohdan viimeisessä virkkeessä mainituista yhdeksästä kantajasta seuraavat ovat Cembureaun välillisiä jäseniä: Vicat, Valenciana, Uniland, Secil, Holderbank, Hornos Ibéricos ja Halkis. Osallistuessaan kahden- tai monenväliseen kartelliin, jolla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, ne ovat väistämättä tienneet, että näin tehdessään ne tulivat mukaan yleiseurooppalaiseen kartelliin, josta sovittiin ja joka vahvistettiin 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa.

4100 Näin ollen Vicatin osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, Secilin osallistuminen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, Unilandin ja Holderbankin osallistuminen 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin ja Valencianan, Hornos Ibéricosin ja Halkisin osallistuminen 6 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ovat osoituksia niiden liittymisestä Cembureau-sopimukseen.

4101 Komissio on siten todennut perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että Vicat, Valenciana, Uniland, Secil, Holderbank, Hornos Ibéricos ja Halkis ovat osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen. Niiden tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kestoa arvioidaan myöhemmin.

2.3.3. Unicemin ja Buzzin erityistilanne

4102 Unicemin ei voida katsoa olleen edustettuna niissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin (ks. edellä 1404—1416 kohta).

4103 Aiemmin jo todettu, että komissio on näyttänyt Unicemin osallistuneen seuraaviin kilpailusääntöjen rikkomisiin ETF:n yhteydessä:

— ETF:n perustaminen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta; ks. edellä 2682 ja 2683 kohta);

— yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta; ks. edellä 3252 ja 3253 kohta);

— sopimus, jonka tavoitteena oli sen estäminen, että Calcestruzzi toisi maahan kreikkalaista sementtiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohta; ks. edellä 3396 kohta).

4104 Unicem tiesi väistämättä Cembureaun välittömänä jäsenenä samoilla perusteilla kuin edellä 4096—4098 kohdassa on esitetty Cembureaun välillisten jäsenten osalta, että osallistumalla 4 artiklan 1 kohdassa ja 3 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuihin eri toimenpiteisiin, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella (ks. edellä 4050—4052 kohta), se pani tämän viimeksi mainitun sopimuksen täytäntöön.

4105 On vielä korostettava, että Unicem on kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä ollut suoraan yhteydessä Blue Circlen, Oficemenin ja Lafargen edustajien kanssa, jotka ovat joko osallistuneet välittömästi tai valtuuttaneet työntekijänsä osallistumaan niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa

Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin. Unicem on osallistunut Lafargen Marishalin, Oficemenin Andian ja Blue Circlen Shepherdin kanssa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa perustettuun työryhmään "Puolustautumiskokemusten vaihto" [9.9.1986 pidetyn kokouksen pöytäkirja (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 kohta; asiakirjat nro 33.126/18849—18862) ja 25.3.1987 päivätty Lafargen muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 47 kohta; asiakirjat nro 33.126/4858—4861)]. Myös 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta on todettava, että kaksi muuta sopimuspuolta eli Cementir ja Italcementi, jotka pyrkivät estämään Calcestruzzia tuomasta sementtiä Kreikasta, ovat Cembureaun välittömiä jäseniä, jotka olivat edustettuina kokouksissa, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin.

4106 Kuten komissio korostaa perustellusti, Unicemin tietämättömyys Cembureau-sopimuksesta ei sovi yhteen myöskään Italcementin 13.5.1987 Titanille osoittaman teleksin seuraavan sanamuodon kanssa (kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirja nro 33.126/19204): "Viitaten Titanin ja Calcestruzzin sementtitoimituksista Italiaan tekemään sopimukseen ja Calcestruzzin itsensä pyynnöstä suunniteltuun kokoukseen, joka on tarkoitus pitää 24.5.1987 Luxemburgissa, ilmoitan teille, että me sementintuottajat osallistumme luonnollisesti kyseiseen kokoukseen, koska asia koskee meitä kaikkein korkeimmalla tasolla. Näin ollen Pesenti, Testore ja Carella (jotka ovat Italcementin, Unicemin ja Cementirin johtajia) osallistuvat mielellään Cembureaun yleiskokouksen jälkeen pidettävään kokoukseen, jotta keskustelumme aiheena olevaan ongelmaan voitaisiin löytää ratkaisu samassa hengessä, joka jo vuosia on yhdistänyt Euroopan eri maiden sementintuottajia."

4107 Tästä seuraa, että yhteys Unicemin ETF:n yhteydessä toteuttamien toimenpiteiden ja Cembureau-sopimuksen välillä on näytetty toteen. Komissio on siten todennut perustellusti kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että Unicem on osallistunut kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen. Sen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kestoa arvioidaan myöhemmin.

4108 Buzzin, joka ei ole Cembureaun välitön eikä välillinen jäsen, on todettava osallistuneen kahteen kilpailusääntöjen rikkomiseen, joiden tavoite oli sama kuin Cembureau-sopimuksella, eli kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan Lafargen kanssa (ks. edellä 1868 ja 4036 kohta) ja kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan Vicatin kanssa (ks. edellä 1959 ja 4039 kohta).

4109 Tässä tapauksessa on kuitenkin tutkittava, onko Buzzi osallistuessaan näihin ranskalais-italialaisiin kartelleihin tiennyt tai olisiko sen pitänyt tietää, että näin tehdessään se tuli mukaan yleiseurooppalaiseen kartelliin, josta sovittiin ja joka vahvistettiin 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Kuten komissio on myöntänyt asiassa T-51/95 pidetyssä istunnossa, pelkästään kahden- ja monenvälisten kartellien ja Cembureau-sopimuksen sama tavoite ei riitä osoittamaan liittymistä tähän sopimukseen (ks. myös edellä 4060 kohta). Ainoastaan siinä tapauksessa, että Buzzin tietoisuus Cembureau-sopi-

muksesta olisi näytetty riittävällä tavalla toteen, sen osallistumista kyseisiin ranskalais-italialaisiin kartelleihin voitaisiin pitää ilmaisuna sen liittymisestä tähän sopimukseen.

4110 On todettava, että komissio vetoaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä useisiin todisteisiin, jotka osoittavat sen mielestä kahden- tai monenväliseen kartelliin osallistuneiden yritysten tienneen Cembureau-sopimuksesta (ks. edellä 4069-4073 kohta). Komissio ei kuitenkaan vetoa yhteenkään näistä todisteista Buzzia vastaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 20 ja 48 perustelukappale).

4111 Osoittaakseen Buzzin tienneen Cembureau-sopimuksesta komissio vetoaa yksinomaan siihen, että tällä kantajalla on ollut ranskalais-italiaisten kartellien yhteydessä kontakteja Cembureau-sopimuksen osapuolten kanssa (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 2 kohta). Se lisää seuraavaa: "Merkityksellistä on [ranskalais-italialaisten kartellien, joihin Buzzi osallistui] objektiivinen elementti, joka on yleisen sopimuksen kanssa samanlainen." (kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 2 kohta).

4112 Kuten on jo todettu, objektiivisen elementin samanlaisuus ei kuitenkaan ole riittävää, jotta yrityksen voitaisiin katsoa osallistuneen Cembureau-sopimukseen. Myöskään yhteenkään niistä asiakirjatodisteista, joihin komissio on tukeutunut osoittaakseen ranskalais-italialaisilla kartelleilla ja Cembureau-sopimuksella olleen sama tavoite (ks. edellä 4033—4042 kohta), ei sisälly seikkoja, jotka osoittaisivat Buzzin tienneen Cembureau-sopimuksesta. Tällaisten seikkojen puuttuessa se, että Buzzilla on ollut yhteyksiä sellaisiin yrityksiin, joiden on näytetty osallistuneen Cembureau-sopimukseen, ei riitä osoittamaan sen tietoisuutta tästä sopimuksesta.

4113 Tästä seuraa, että vaikka Buzzin osallistuminen 3 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohdassa tarkoitettuihin kahdenvälisiin kartelleihin olisi näytetty toteen (ks. edellä 1819—2035 kohta), komissio ei ole näyttänyt, että tämä osallistuminen merkitsisi sen liittymistä Cembureau-sopimukseen eli erityisen vakavana pidettävään yleiseurooppalaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 5 kohta). Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklan on kumottava Buzzin osalta.

2.4. Johtopäätökset

4114 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että komissio on näyttänyt CBR:n, Cembureaun, FIC:n, VNC:n, Ciments luxembourgeois'n, Dyckerhoffin, SFIC:n, Vicatin, Ciments français,'n Heidelbergerin, Lafargen, Aalborgin, BDZ:n, Unicemin, Valencianan, BCA:n, Aslandin, Unilandin, Oficemenin, Irish Cementin, Cimporin, Secilin, ATIC:n, Italcementin, Holderbankin, Hornos Ibéricosin, Akerin, Eurocin, Cementirin, Blue Circlen, AGCI:n ja Halkisin osallistuneen Cem-

bureau-sopimukseen. Koska nämä järjestöt ja yritykset ovat osallistumisellaan tapauksen mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa, 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohdassa, 3 artiklan 2 ja 3 kohdassa, 4 artiklan 1—3 kohdassa ja 6 artiklassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin panneet täytäntöön Cembureau-sopimuksen, kanteen kohteena olevassa päätöksessä näitä kahden- ja monenvälisiä kartelleja on pidetty perustellusti Cembureau-sopimuksen muodostavina osatekijöinä ja tätä sopimusta siten yhtenä sopimuksena (46 perustelukappale).

3. Yleiset perustelut, joilla pyritään kyseenalaistamaan yhden sopimuksen käsitteen käyttäminen

4115 FIC, SFIC, Vicat, Ciments français, Lafarge, Unicem, Uniland, Oficemen, Cimpor, Secil, Hornos Ibéricos ja Blue Circle väittävät ensinnäkin, että komissio on tehnyt kehäpäätelmän osoittaakseen yhden Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Se on pitänyt kilpailunvastaisina useita sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat kantajien mukaan viattomia tai joilla on vain paikallista merkitystä, sen vuoksi, että ne liittyvät oletettuun yhteen sopimukseen, ja samalla tukeutunut niihin todistaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon.

4116 Tämä väite on hylättävä. Komissio ei ole päätellyt Cembureau-sopimuksen olemassaoloa kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitettujen kahden- tai monenvälisten järjestelyjen perusteella, vaan kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa mainittujen suorien asiakirjatodisteiden perusteella (ks. edellä 862—1095 kohta), joista ilmenee, että 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa päästiin yhteisymmärrykseen kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä koskevasta periaatteesta. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä näyttö Cembureau-sopimuksen olemassaolosta ei riipu siten mitenkään Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteiden olemassaolosta. Samalla tavoin komissio on joka kerta perustanut asiakirjoihin päätelmänsä kanteen kohteena olevan päätöksen 2 ja 3 artiklassa ja 4 artiklan 1—3 kohdassa todettujen toimenpiteiden kilpailusääntöjenvastaisuudesta. Kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta komissio on tehnyt kehäpäätelmän vain siltä osin kuin se päättelee EPC:n toiminnan olevan kilpailusääntöjen vastaista sillä perusteella, että EPC:n jäsenet ovat Cembureaun välillisiä jäseniä ja siten velvollisia noudattamaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä (ks. edellä 3879 kohta). Kuitenkin muut komission esittämät todisteet tukevat sen päätelmää, jonka mukaan EPC:n toiminnalla rikottiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä, koska sillä pyrittiin "estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (ks. edellä 3882—3933 kohta). Tästä seuraa, että näyttö 2 ja 3 artiklassa, 4 artiklan 1—3 kohdassa ja 6 artiklassa tarkoitettujen toimenpiteiden kilpailusääntöjenvastaisuudesta ei perustu teoreettiseen liittymäkohtaan Cembureau-sopimuksen kanssa vaan suoriin asiakirjatodisteisiin.

4117 Vicat, Heidelberger, Italcementi ja Blue Circle väittävät toiseksi, että tukeutuessaan yhden sopimuksen teoriaan komissio on vesittänyt todistustaakan periaatteen ja jopa siirtänyt todistustaakan kantajille, kun se on jättänyt näyttämättä, että kukin kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatti olisi rikkonut kilpailusääntöjä. Komissio on nimittäin olettanut, että kaikki Euroopan sementintuottajien toimenpiteet olisivat johtuneet Cembureau-sopimuksen noudattamisesta, ja tukeutunut siten syyllisyysolettamaan. Blue Circle korostaa vielä, että kanteen kohteena olevan päätöksen eri kohdista ilmenee komission katsoneen, ettei sen tar-

vinnut todistaa eri kilpailusääntöjen rikkomisia vaan että vastaajayritysten tehtävänä oli osoittaa väitetiedoksiantoon sisältyneiden väitteiden virheellisyys.

4118 Nämä väitteet on hylättävä. Väitetiedoksiannossa todetut ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otetut eri kilpailusääntöjen rikkomiset sekä asianomaisten kantajien osallistuminen niihin on näytetty toteen suorien asiakirjatodisteiden eikä syyllisyysolettaman perusteella.

4119 Myöskään se, että komissio katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä, etteivät Blue Circlen sekä päätöksen muiden adressaattien perustelut muuta sen väitetiedoksiannossa asiakirjatodisteiden perusteella tekemiä toteamuksia, ei mitenkään osoita komission siirtäneen todistustaakkaa.

4120 Heidelberger, Uniland ja Oficemen kyseenalaistavat kolmanneksi Cembureaun yhteydessä toteutettujen toimenpiteiden määrittelyn yhdeksi sopimukseksi, koska kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosasta ilmenee, ettei eri kilpailusääntöjen rikkomisten välillä ole lainkaan subjektiivista yhteyttä. Ne korostavat, että vastuun tietyistä kilpailusääntöjen rikkomisista on katsottu kuuluvan Cembureaulle ja sen jäsenille (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 ja 2 kohta), toisista Cembureaun joillekin välittömille ja joillekin välillisille jäsenille (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 ja 3 kohta ja 4 artiklan 1—3 kohta), toisista ainoastaan Cembureaun välillisille jäsenille (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohta ja 6 artikla) tai yrityksille, jotka eivät ole Cembureaun jäseniä (Buzzin tapaus; kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohta).

4121 Aker ja Euroc huomauttavat, että yhdenkään tietyillä markkinoilla tapahtuneeksi oletetun kahden- tai monenvälisen kilpailusääntöjen rikkomisen osalta ei ole näytetty, että asianomaiset yritykset olisivat katsoneet soveltavansa Cembureau-sopimusta, että ne olisivat määränneet muille yrityksille seuraamuksia, jos ne eivät noudattaneet tätä sopimusta, että ne olisivat uhanneet viedä "epärehdin kilpailun" tapaukset Cembureaun käsiteltäväksi, että ne olisivat pitäneet toimintaansa Cembureau-sopimuksesta johtuvana tai että ne olisivat tukeutuneet tähän sopimukseen. Ne painottavat vielä sitä, että useissa tapauksissa toimenpiteet ilmenivät ainoastaan paikallisilla tai alueellisilla markkinoilla.

4122 On todettava, että komissio on näyttänyt toteen, että 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa tehtiin Cembureau-sopimus, joka koski kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä (ks. edellä 862—1095 kohta). Tämän sopimuksen menestys riippui sen soveltamisen yleisyydestä. Kun otetaan huomioon eri kansallisten markkinoiden keskinäinen riippuvuus, kaikki tietyillä markkinoilla toteutettu toiminta saattoi aallon tavoin levitä muille, kaukaisemmille markkinoille. Tästä syystä Cembureau-sopimuksessa määrättiin, että "pelisääntöjen" noudattamiseksi niissä tapauksissa, joissa harjoitetaan Euroopassa sääntelemätöntä vientiä, on järjestettävä kahden- tai monenvälisiä keskusteluja [14.1.1983 pidetyn Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnos (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta;

asiakirjat nro 33.126/11583—11585)]. Siten yhden Cembureau-sopimuksen soveltaminen on ollut tilapäistä ja paikallista.

4123 Näin ollen — kuten komissio väittää — se, että eri yrityksillä on ollut eri tehtävät niiden pyrkiessä yhteiseen tavoitteeseen, ei poista subjektiivisen tekijän samanlaisuutta (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan kolmas alakohta). Kukin osapuoli, jonka osallisuus Cembureau-sopimukseen on näytetty toteen, on omalla tahollaan myötävaikuttanut yhteisen tavoitteen toteuttamiseen osallistumalla yhteen tai useampaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainittuun täytäntöönpanotoimenpiteeseen tietoisena siitä, että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet toteuttaisivat samanlaisia toimenpiteitä, jos niiden kansalliset rajat olisivat uhattuina. Cembureau-sopimuksen eri osapuolten toteuttamat toimenpiteet vaikuttivat toisiinsa ja edistivät yhteisen tavoitteen toteuttamista eli kotimarkkinoiden yleistä rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä.

4124 Se, että yhdessäkään kahden- tai monenvälisiä kartelleja koskevassa asiakirjassa ei viitata nimenomaisesti Cembureau-sopimukseen, ei voi kyseenalaistaa tätä arviointia. Tältä osin on huomattava, että Cembureau-sopimus ei ole muodollinen sopimus, vaan epävirallinen yhteisymmärrys, joka koskee "kotimarkkinoiden rauhoittamista ja maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyä eli markkinoiden jakamista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta) (ks. edellä 998 kohta).

4125 Heidelbergerin, Unilandin, Oficemenin, Akerin ja Eurocin väitteet on siten hylättävä.

4126 Heidelberger ja Hornos Ibéricos väittävät neljänneksi, että polypropeenitapauksissa tutkituista tosiseikoista poiketen (ks. esim. edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 263 kohta ja edellä 1852 kohdassa mainittu asia BASF v. komissio, tuomion 244 kohta ja sitä seuraavat kohdat) Cembureau-sopimuksen oletetut osapuolet eivät ole osallistuneet säännöllisten kokousten järjestelmään. Kyseiset kantajat katsovat, että yhden sopimuksen käsite edellyttää ainakin sellaisten säännöllisten kokousten tai eri yhteydenottojen järjestämistä, joiden aikana kaikki osanottajat ovat yleensä tai ainakin säännöllisesti läsnä ja joiden yhteydessä tutkitaan järjestelyjen tavoitteita ja soveltamistapoja. Nyt esillä olevassa tapauksessa 14.1.1983 ja 7.11.1984 välisenä aikana pidettyä kolmea valtuuskuntien johtajien kokousta lukuun ottamatta ei ole ollut yhtään kokousta, jossa enemmistö kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetuista yrityksistä/järjestöistä olisi ollut läsnä tai edustettuna.

4127 Tämä väite on hylättävä. Se, että kyseessä katsotaan olevan yksi kilpailusääntöjen rikkominen, perustuu siihen, että kukin Cembureau-sopimuksen osapuolista pyrki samaan tavoitteeseen, eikä tämän sopimuksen soveltamistapoihin. Tältä osin on huomattava, että Cembureau-sopimuksen tavoite oli yksinkertainen. Kyse oli "kukin alueellaan" -periaatteesta. Toisin kuin polypropeenitapauksissa kyseessä olleessa kartellissa, jonka tavoitteena oli nostaa markkina-

hintoja, Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanemiseksi ei ole tarvittu säännöllisten kokousten järjestämistä. Tehdyn sopimuksen noudattaminen on edellyttänyt ainoastaan, että yksikään osapuoli ei ryhdy viemään sementtiä muihin Euroopan maihin ilman valvontaa ja että "aina tarvittaessa järjestetään kahden- tai monenvälisiä keskusteluja" "pelisääntöjen" noudattamiseksi [14.1.1983 pidetyn Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnos (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585)].

4128 Heidelberger, Unicem, BCA, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle väittävät viidenneksi, että yhden sopimuksen teorian seurauksena niiden on katsottu olevan vastuussa kaikista kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otetuista tosiseikoista ja myös niistä tosiseikoista, joita niiden ei katsota nimenomaisesti toteuttaneen. Komissio on siten loukannut periaatetta, jonka mukaan vastuu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta on yrityskohtainen (julkisasiamiehenä toimineen tuomari Vesterdorfin ratkaisuehdotus edellä 1053 kohdassa mainitussa asiassa Rhône-Poulenc v. komissio, Kok. 1991, s. II-953).

4129 Perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomisesta seuraavan vastuun yrityskohtaisuus ei kuitenkaan estä komissiota määrittelemästä useiden eri osapuolten toteuttamia erilaisia toimenpiteitä yhdeksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi, jos nyt esillä olevan tapauksen tavoin on näytetty toteen, että osapuolet katsoivat osallistumisensa näihin toimenpiteisiin myötävaikuttavan koko sementtiteollisuutta sitovan kokonaissuunnitelman toteuttamiseen. Komissio on siten näyttänyt kyseisten kantajien osallistuneen yrityskohtaisesti yhteen Cembureau-sopimukseen (ks. edellä 4114 kohta).

4130 Italcementi ja Cementir arvostelevat kuudenneksi komissiota siitä, että se on käyttänyt yhden kilpailusääntöjen rikkomisen käsitettä päätellessään niiden osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen pelkästään niiden Cembureaun jäsenyyden perusteella.

4131 Tämä väite perustuu virheelliseen tulkintaan kanteen kohteena olevasta päätöksestä ja on hylättävä. Näyttö Italcementin ja Cementirin, jotka ovat Cembureaun välittömiä jäseniä, osallistumisesta yhteen Cembureau-sopimukseen perustuu paitsi niiden jäsenyyteen Cembureaussa, myös ja ennen kaikkea niiden osallistumiseen niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin (ks. edellä 1302 ja 1342—1353 kohta).

4132 Blue Circle arvostelee seitsemänneksi komissiota siitä, että se on päätellyt yhden Cembureau-sopimuksen olemassaolon kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleessa yksilöityjen kolmen asiakirjan perusteella eli Blue Circlen sisäisten muistioiden perusteella, joista toinen on päivätty 1.12.1983 (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334) ja toinen on päiväämätön (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11335—11337) sekä Heraclesin pääjohtajan ilmoituksen perusteella (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/19875—19877).

4133 Tämä väite on hylättävä. Komissio on tukeutunut kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa todettujen toimenpiteiden ja kyseisen Cembureau-sopimuksen sisällön objektiiviseen samanlaisuuteen, sellaisena kuin tämä sisältö ilmenee erityisesti kantajan esittämistä kolmesta asiakirjasta ja kanteen kohteena olevan päätöksen 19 ja 45 perustelukappaleessa mainitusta asiakirja-aineistosta, sekä arviointiin, jonka mukaan osapuolet ovat osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin täysin tietoisina Cembureau-sopimuksesta, kun se on katsonut näiden eri toimenpiteiden perustuneen yhteen sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappale).

4134 Italcementi, Aker, Euroc, Cementir ja Blue Circle väittävät kahdeksanneksi, että päättäessään hylätä valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet komissio on toiminut ristiriidassa yhtä kilpailusääntöjen rikkomista koskevaan teoriaansa nähden.

4135 Tältä osin on todettava, ettei komissio ole missään vaiheessa esittänyt väitetiedoksiannossa, että siinä tarkoitetut valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet liittyisivät yhteen jatkuvaan Cembureau-sopimukseen (ks. edellä 119 kohta). Se on katsonut pelkästään väitetiedoksiannon kansainvälistä tilannetta koskevien lukujen 59—62 ja 66—68 kohdissa kuvattujen "Cembureaun, eri kokousten sekä kahdenvälisten ja monenvälisten kontaktien yhteydessä päätettyjen järjestelyjen" muodostavan yhden jatkuvan sopimuksen (väitetiedoksianto, 59 kohta). Näin ollen komissio ei ole toiminut ristiriitaisesti hylätessään valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet hallinnollisen menettelyn päättyessä ja samalla pitäytyessään yhden jatkuvan sopimuksen olemassaoloon perustuvassa kannassaan.

4136 Oficemen väittää yhdeksänneksi, että jos nojaudutaan osapuolten subjektiivisen samanlaisuuden kriteeriin sen osoittamiseksi, että tietyn sopimuksen ja Cembureau-sopimuksen välillä on yhteys, päädytään väitetyn Cembureau-sopimuksen osanottajien suuren lukumäärän vuoksi siihen, että käytännössä kaikki eurooppalaisten sementintuottajien sopimukset tai yhdenmukaistetut menettelytavat liittyvät Cembureau-sopimukseen. Sama johtopäätös pätee objektiivisen samanlaisuuden kriteeriin, kun otetaan huomioon komission Cembureau-sopimuksen sisällöstä esittämä laaja määritelmä.

4137 Tämä väite on hylättävä. Komissio ei ole käyttänyt olettamusta koko sementtiteollisuuden liittymisestä Cembureau-sopimukseen näyttäessään toteen Cembureau-sopimuksen eri täytäntöönpanotoimenpiteiden ja Cembureau-sopimuksen välisen yhteyden. Se on osoittanut, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettujen "täytäntöönpanotoimenpiteiden" tarkoituksena oli 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa, 4 artiklan 4 kohdassa ja 5 artiklassa tarkoitettuja toimenpiteitä lukuun ottamatta kotimarkkinoiden rauhoittaminen, ja niillä oli siten sama päämäärä kuin Cembureau-sopimuksella. Cembureau-sopimuksen ja tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteiden tarkoitus sinänsä ilmenee kiistatta kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainituista asiakirjatodisteista. Osallistumalla toimenpiteeseen, jolla oli sama tarkoitus kuin Cembureau-sopimuksella, eri kantajat ovat osoittaneet liittyneensä Cembureau-sopimukseen, josta ne olivat tietoisia.

4138 Aker ja Euroc väittävät kymmenenneksi, että erilaiset kilpailuolosuhteet ja se, että yhteisön markkinat ovat paikallisia, eivät sovi yhteen komission yhden eurooppalaisen sopimuksen olemassaolosta esittämän teorian kanssa.

4139 Tämä väite on hylättävä. Sementtimarkkinoiden taloudellisella analyysillä ei voida sivuuttaa niitä kiistattomia asiakirjatodisteita, joihin komissio on perustellusti tukeutunut päätellessään Euroopan laajuisen Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Sillä ei voida myöskään muuttaa sitä, että eri "täytäntöönpanotoimenpiteillä" ja Cembureau-sopimuksella oli sama tarkoitus, minkä perusteella komissio on voinut määritellä viimeksi mainitun yhdeksi sopimukseksi, joka sitoi kaikkia niitä, jotka Akerin ja Eurocin tavoin (ks. edellä 4063—4065 kohta) olivat Cembureau-sopimuksesta tietoisina osallistuneet näihin toimenpiteisiin.

4. Erityiset olosuhteet, jotka osoittavat kantajien mukaan sen, että tietyt kahden- ja monenväliset kartellit eivät olleet yhden Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä

4140 Tietyt kantajat tuovat esiin eri olosuhteita, jotka liittyvät kahden- tai monenvälisiin kartelleihin, joihin ne ovat osallistuneet, ja jotka ovat niiden mielestä ristiriidassa sen komission väitteen kanssa, jonka mukaan nämä kartellit ovat Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä.

4141 Lafarge väittää, että koska komissio ei ole katsonut sen olevan vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklassa todetuista hintatietojen vaihtoa koskevista kilpailusääntöjen rikkomisista, vaikka näillä rikkomisilla pyrittiin komission mukaan helpottamaan Cembureau-sopimuksen, johon sen väitetään liittyneen, täytäntöönpanoa, se on toiminut ristiriitaisesti ja osoittanut siten, ettei tällä tietojenvaihdolla ja Cembureau-sopimuksella ole yhteyttä.

4142 Tämä väite on hylättävä. Cembureaun ja kaikkien sen välittömien jäsenten on katsottu olevan vastuussa kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 ja 2 kohdassa todetusta hintatietojen vaihdosta. Tämän tietojenvaihdon ja Cembureau-sopimuksen välinen yhteys perustuu kiistatta paitsi näiden kahden kilpailusääntöjen rikkomisen samaan tavoitteeseen (ks. edellä 4032 kohta), myös siihen, että Cembureau ja sen välittömät jäsenet ovat osallistuneet kyseiseen tietojenvaihtoon Cembureau-sopimuksesta täysin "tietoisina", koska juuri ne — Unicemia lukuun ottamatta — ovat ensin tehneet ja sitten vahvistaneet tämän sopimuksen kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleessa tarkoitetuissa valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Siten 2 artiklassa todettuja toimenpiteitä voidaan hyvin pitää Cembureaun ja sen välittömien jäsenten, Unicemia lukuun ottamatta, toteuttamina Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteinä (ks. edellä 1695—1699 kohta). Se, ettei niiden Cembureaun välillisten jäsenten — ja varsinkaan Lafargen — joiden on väitetty osallistuneen Cembureau-sopimukseen, ole katsottu olevan vastuussa näistä toimenpiteistä, ei vaikuta tähän näyttöön.

4143 Cembureau, FIC, SFIC, Lafarge, BCA, Oficemen, Cimpor, Secil, ATIC, Aker, Euroc ja Blue Circle väittävät lisäksi, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua säännöllistä tietojenvaihtoa ei voida pitää Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteenä, koska tämä tietojenvaihto alkoi kanteen kohteena olevan päätöksen sanamuodonkin mukaan vuonna 1980 (16 perustelukappaleen 8 kohta).

4144 Kuitenkaan se, että tietojenvaihto alkoi ennen Cembureau-sopimuksen tekemistä, ei muuta millään tavoin sitä toteamusta, jonka mukaan tällä tietojenvaihdolla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa sen tekemisen jälkeen (ks. edellä 1625—1647 kohta).

4145 Vicat korostaa kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten osalta, että "Ranska-Italia"-suhteita ei ole koskaan käsitelty valtuuskuntien johtajien kokouksissa "kuumana kiistakysymyksenä".

4146 Samalla tavoin Cimpor, Secil ja Oficemen korostavat kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, että Espanjan ja Portugalin välistä sementtikauppaa ei ole koskaan pidetty valtuuskuntien johtajien kokouksissa kahdenvälisen kahnauksen aiheena. Myöskään yhdestäkään asiakirjasta ei ilmene, että espanjalais-portugalilaisesta kaupankäynnistä olisi keskusteltu Cembureaun elimissä tai kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainitussa työryhmässä.

4147 Kuten komissio väittää (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan viides ja kuudes alakohta), todisteiden puuttuminen siitä, että kahdenvälisistä kahnauksista olisi keskusteltu niissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, joissa Cembureau-sopimus tehtiin tai vahvistettiin, ei millään tavoin sulje pois sitä mahdollisuutta, että tällaisten kahnausten johdosta sovitut kahden- tai monenväliset kartellit olisivat olleet Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä. Tältä osin 14.1.1983 pidetyn kokouksen puheenjohtajan alustuksen luonnoksesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirjat nro 33.126/11583—11585) ilmenee, että "markkinoiden kehityksen hillitsemiseksi" oli "kutakin yksittäistapausta varten aina tarvittaessa [järjestettävä] kahden- tai monenvälisiä keskusteluja". Näin ollen Cembureau-sopimuksessa määrättiin, että ne osapuolet, joita asia välittömästi koskee, käyvät tarpeen vaatiessa kahden- tai monenvälisiä keskusteluja, eikä siinä viitattu keskusteluihin Cembureaun tasolla. Siten valtuuskuntien johtajien kokouksissa on keskusteltu ainoastaan "kuumina kiistakysymyksinä" pidetyistä jäsentenvälisistä sementtitoimituksista, joihin ei ole löydetty paikan päällä ratkaisua.

4148 Väite on siten hylättävä.

4149 Oficemen väittää vielä, että Iberian niemimaan kartellin ja Cembureau-sopimuksen välinen yhteys perustuu pelkkään spekulaatioon ja kehäpäätelmään. Komissio on tyytynyt lähinnä väittämään, että se, ettei Iberian niemimaan kartellista ole keskusteltu Cembureaussa, ei osoita, ettei sillä olisi yhteyttä Cembureau-sopimukseen, koska kyseisessä sopimuksessa on edellytetty, että tällä tasolla keskustellaan ainoastaan sellaisista ristiriidoista, joita ei ole ratkaistu välittömien kontaktien avulla (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan viides ja kuudes alakohta). Komissio on päätellyt tämän Cembureau-sopimuksen ominaispiirteen juuri siitä, että Iberian niemimaan kartellista ei ollut keskusteltu Cembureaussa.

4150 Tätäkään väitettä ei voida hyväksyä. Iberian niemimaan kartellin ja Cembureau-sopimuksen välinen yhteys perustuu toteamukseen, jonka mukaan Iberian niemimaan kartellin osapuolten, jotka kaikki tiesivät Cembureau-sopimuksesta, on täytynyt käsittää. että osallistumalla tähän kartelliin, jolla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, ne panivat täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman.

4151 Komissio ei ole myöskään koskaan perustanut johtopäätöstään, jonka mukaan Cembureau-sopimus ei välttämättä edellyttänyt, että "kutakin kahden- tai monenvälistä tilannetta on käsitelty nimenomaisesti Cembureaun kokouksissa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan viides alakohta), siihen toteamukseen, että Iberian niemimaan kartellia ei koskaan käsitelty Cembureaun tasolla, vaan eri asiakirjojen kohtiin, jotka osoittavat, että markkinoiden kehityksen hillitsemiseksi etusija oli ennen kaikkea annettu kahden- tai monenvälisille keskusteluille, ja että Cembureau-sopimuksen tasolla oli tarkoitus keskustella ainoastaan "kuumista kiistakysymyksistä", joita ei voitu ratkaista pelkästään asianomaisten osapuolten suorien kontaktien avulla (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 2 kohdan viimeinen alakohta).

4152 Dyckerhoff, SFIC, Lafarge, Oficemen, Aker, Euroc ja Blue Circle korostavat kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, että jos ranskalais-saksalainen kartelli olisi näytetty toteen, sen ei voitaisi katsoa liittyvän Cembureau-sopimukseen, koska se on pantu täytäntöön paljon ennen vuotta 1983. Sen aikaisemman ajankohdan vuoksi sillä ei ole siten mitään tekemistä 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa tehdyn sopimuksen kanssa.

4153 Vaikka ranskalais-saksalainen kartelli onkin aikaisemmalta ajalta kuin Cembureau-sopimus, niiden välinen yhteys ilmenee kuitenkin paitsi näiden kartellien samasta tavoitteesta ja siitä, että kaikki ne yritykset ja yritysten yhteenliittymät, joiden on näytetty osallistuneen 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, olivat valtuuttaneet työntekijänsä niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin, myös asiakirjoista, jotka koskevat 19.3.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta. Tämän kokouksen puheenjohtajalle laaditussa muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön rikkomista ranskalais-saksalaisella tasolla on pidetty "kuumana kiistakysymyksenä", mikä osoittaa, että valtuuskuntien johtajat ovat itse pitäneet ranskalais-saksalaista kartellia Cembureau-sopimuksen osatekijänä.

4154 Näin ollen ranskalais-saksalaisen kartellin osapuolet olivat tietoisia siitä, että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet pitäisivät niiden osallistumista tähän kartelliin, joka oli 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa sovittujen "pelisääntöjen" mukainen, kyseisestä päivämäärästä lukien osoituksena niiden liittymisestä tähän sopimukseen.

4155 Lafarge vetoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1—3 kohdassa tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten osalta ETF:n rajoitettuun tarkoitukseen — Kreikasta tulevan, lainvastaisesti tuetun viennin estämiseen — kiistäessään yhtäältä ETF:n ja sen soveltamistoimenpiteiden ja toisaalta laajempaan tavoitteeseen tähtäävän Cembureau-sopimuksen välisen yhteyden.

4156 Tältä osin on todettava, että vaikka ETF perustettiin ensisijaisesti kreikkalaisongelman ratkaisemiseksi, sillä oli yleisempi tehtävä kuin Lafarge esittää sillä olleen, koska sen päämääränä oli "tutkia toimenpiteitä, joilla voidaan estää tuonti Länsi-Eurooppaan" [Genevessä 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laadittu muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 15 kohta; Akerin ja Eurocin väitetiedoksiantoon antaman vastauskirjelmän liite 15)] tai "tutkia mahdollisia 'ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä' ja 'suostuttelutoimenpiteitä', joita voitaisiin toteuttaa sen estämiseksi, ettei edullisen hintaista sementtiä tuoda Euroopan markkinoille" [(Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyn valtuuskuntien johtajien ja Task Forcen edustajien kokouksen esityksistä ja päätelmistä tehty yhteenveto (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 22 kohta; asiakirjat nro 33.126/18849—18862)]. ETF:llä ja Cembureau-sopimuksella oli siten täysin sama tavoite, myös maantieteelliseltä kannalta.

4157 Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Irish Cement, Italcementi, Aker ja Euroc kiistävät vielä komission kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa ETF:n ja Cembureaun välisestä yhteydestä esittämien eri todisteiden merkityksen. Ne väittävät, ettei Cembureaun ja ETF:n välillä ollut mitään elimellistä yhteyttä.

4158 Ciments français väittää edellä 2554 kohdassa mainitussa asiassa AITEC ym. vastaan komissio annetun tuomion (141 ja 142 kohta) perusteella, että komissio ei voi katsoa, että ETF:ää koskeva yksi sopimus merkitsee Cembureau-periaatteen vakavaa soveltamista, tutkimatta kreikkalaisille sementintuottajille myönnetyn tuen ennustettavissa olevia vaikutuksia kilpailuun ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, koska se voisi loukata suhteellisuusperiaatetta.

4159 Koska kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1—3 kohdassa tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten ja Cembureau-sopimuksen sama tavoite ja näihin kilpailusääntöjen rikkomisiin osallistuneiden tietoisuus Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanosta on kuitenkin näytetty toteen, ETF:n kartellin ja Cembureau-sopimuksen yhteyttä arvioitaessa on jokseenkin merkityksetöntä, oliko ETF:llä ja Cembureaulla keskinäinen ja elimellinen yhteys, kuten komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 24 perustelukappaleen 3 kohdassa esittämiensä seikkojen perusteella.

4160 Lisäksi riippumatta siitä, ovatko Kreikan sementtiteollisuudelle myönnetyt tuet vääristäneet kilpailua ja vaikuttaneet jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, komissio on katsonut perustellusti, että ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutetut yksityiset toimenpiteet merkitsivät Cembureau-sopimuksen vakavaa soveltamista, kun otetaan huomioon siihen osallistuneiden yritysten ja järjestöjen lukumäärä ja tämän ETF:n sopimuksen ja Cembureau-sopimuksen täydellinen vastaavuus.

4161 Lafarge ja Blue Circle väittävät, että vaikka kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettu yhdenmukaistettu menettelytapa olisi näytetty toteen, sen ei voitaisi katsoa liittyvän Cembureau-sopimukseen, koska tämä väitetty kartelli on pantu täytäntöön paljon ennen vuotta 1983. Sen aikaisemman ajankohdan vuoksi EPC:n yhteydessä toteutetulla yhteistyöllä ei siten ole mitään yhteyttä 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa tehdyn sopimuksen kanssa.

4162 Tällä väitteellä ei ole enää kohdetta, koska kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotun ennen 18.11.1983 (ks. edellä 3980 kohta). Kuitenkin kyseisestä päivämäärästä lukien on näytetty, että tietyt EPC:n jäsenet ovat tässä vientijaostossa harjoittamallaan yhteistyöllä pyrkineet Cembureau-sopimuksen tavoitteeseen.

4163 Lafarge korostaa vielä, ettei yhdessäkään EPC:tä koskevassa asiakirjassa viitata Cembureau-sopimuksen sisältöön.

4164 On todettava, että tiettyjen EPC:n jäsenten on näytetty tässä vientijaostossa harjoitetun toiminnan yhteydessä pyrkineen vahvistamaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä kanavoimalla tuotantonsa ylijäämät yhteisön ulkopuolelle ja siten panneen Cembureau-sopimuksen täytäntöön (ks. edellä 4055, 4056, 4086, 4099 ja 4100 kohta). Se, että yhdessäkään EPC:tä koskevassa asiakirjassa ei viitata nimenomaisesti Cembureau-sopimukseen, joka ei sitä paitsi ole muodollinen sopimus (ks. edellä 4124 kohta), ei voi kyseenalaistaa tätä arviointia.

5. Erityiset olosuhteet, jotka osoittavat, että tietyt kantajat olivat jättäytyneet yhden Cembureau-sopimuksen ulkopuolelle tai että niiden osallistuminen tähän sopimukseen ei merkinnyt perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista

4165 CBR, Unicem ja Blue Circle väittävät aluksi, että ne eivät ole osallistuneet komission esille tuomissa valtuuskuntien johtajien kokouksissa käytyihin kahdenvälisiin keskusteluihin, joihin viitataan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklassa. Unicem korostaa, että 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa esitettyä väitettä, jonka mukaan "jäsentenvälisestä kaupasta aiheutunut paine on selvästi pienentynyt kahdenvälisten suhteiden paranemisen vuoksi" (2.4.1984 pidetyn kokouksen muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen

19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737), on pidettävä sen puolesta puhuvana todisteena, kun otetaan huomioon, ettei sillä ole koskaan ollut tämänkaltaisia kahdenvälisiä kontakteja.

4166 Näillä väitteillä ei ole merkitystä, koska komissio on voinut todeta perustellusti kyseisten yritysten osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet ETF:ää koskevan yhden sopimuksen muodostaviin osatekijöihin (ks. edellä 4087 ja 4104 kohta).

4167 Tämän jälkeen CBR väittää jättäytyneensä Cembureau-sopimuksen ulkopuolelle kansallisen toimialajärjestönsä FIC:n välityksellä. Se viittaa ensinnäkin 1.9.1987 pidetyn FIC:n hallituksen kokouksen pöytäkirjaan (kannekirjelmän liite 3), josta se on oheistanut kaksi katkelmaa. Ensimmäisessä katkelmassa (pöytäkirjan s. 2 ja 3), joka koskee "Aldermastonissa 2. ja 3.10.1987 pidettyä Euroopan sementtiteollisuuden strategisen suunnittelun seminaaria", todetaan, että "Cembureaun tehtävänä ei ole kehittää tai suositella Euroopan sementtiteollisuudelle strategioita eikä vastata sen taloudellisesta järjestyksestä". Jälkimmäisessä (pöytäkirjan s. 6), joka liittyy aiheeseen "Euroopan sementtiteollisuuden rakenne ja kapasiteettinäkymät vuosina 1990—2000", todetaan Cembureaun tuotantokapasiteettia koskevasta kyselystä seuraavaa: "Sen seurauksena olisi jäsenyritysten luottamuksellisten strategisten tietojen vertailu eurooppalaisen sementtiteollisuuden strategian kehittämiseksi, mistä Cembureaun on pidättäydyttävä. [FIC:n] hallitus ei pidä tarkoituksenmukaisena vastata siihen. Latteuria pyydetään laatimaan Cembureaulle vastausluonnos, jossa esitetään yhteenveto kokouksen aikana esiin tulleista keskeisistä arvosteluista tätä epäsoveliasta aloitetta kohtaan ja jossa kieltäydytään vastaamasta siihen belgialaisten sementintuottajien nimissä."

4168 Tämän jälkeen CBR viittaa Belgian valtuuskunnan johtajan Van Hoven puheenvuoroon. Tämä ilmoitti 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa "villin viennin" osalta, että oli hyödytöntä käydä tällaista keskustelua Cembureaun tasolla (2.4.1984 pidetyn kokouksen muistiinpanot; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta; asiakirjat nro 33.126/11733—11737). CBR:n mukaan tämä huomautus kuvastaa CLC:n 17.3.1983 yhteisön sisäiseen kauppaan ottamaa kantaa (ks. edellä 799 kohta), jonka mukaan "CLC:n tasolla eikä edes sementintuottajien ja/tai sementtiyhtiöiden välillä ei [ollut] sallittua omaksua yhteistä suhtautumistapaa" (kannekirjelmän liite 7; 17.3.1983 pidetyn CLC:n kokouksen pöytäkirjanluonnoksen s. 5). Tästä kannasta keskusteltiin ja se myös hyväksyttiin FIC:ssä käydyn edeltävän keskustelun aikana (ks. kannekirjelmän liitteet 8, 9 a ja 9 b).

4169 CBR:n mukaan Van Hoven valtuuskuntien johtajien kokouksissa esittämät puheenvuorot ilmentävät jatkuvaa pyrkimystä tukea niitä toimenpiteitä, joita Cembureau saattoi toteuttaa perustamissopimuksen 85 artiklassa asetetuissa rajoissa.

4170 On kuitenkin huomattava, että CBR:n on Cembureaun välillisenä jäsenenä täytynyt tietää Cembureau-sopimuksen olemassaolosta ja sisällöstä (ks. edellä 4098 kohta). Lisäksi CBR:n työntekijä Van Hove osallistui niihin kolmeen valtuuskuntien johtajien kokoukseen, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11581; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirja nro 33.126/11699; kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/11752 ja 11753).

4171 Komissio on kanteen kohteena olevassa päätöksessä päätellyt perustellusti CBR:n osallistumisesta ETF:n yhteydessä toteutettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin sen liittymisen Cembureau-sopimukseen. Osallistuessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin kartelleihin, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, CBR:n on väistämättä täytynyt käsittää, että se pani täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman ja että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet katsoisivat sen vastedes liittyneen tähän sopimukseen.

4172 Yksikään CBR:n esittämistä todisteista ei muuta tätä toteamusta. Sen esille tuomat asiakirjat eivät sisällä minkäänlaista viittausta CBR:n omaksumaan kantaan. Niiden ei siis voida tulkita kuvastavan sitä, että CBR olisi ottanut avoimesti etäisyyttä Cembureau-sopimuksen, johon tämä yhtiö oli liittynyt, sisältöön.

4173 Täydellisyyden vuoksi on todettava, että 17.3.1983 pidetyn CLC:n kokouksen pöytäkirjanluonnoksen ote osoittaa enintään sen, että CLC:n jäsenet kokivat yhteisön jäsenvaltioiden välisen sementintuonnin ja -viennin koskevan niiden etua. Nämä asiakirjat eivät suinkaan osoita luopumista kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta periaatteesta, josta oli sovittu kaksi kuukautta aikaisemmin 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, vaan ne osoittavat selvästi, että CLC:n jäsenet jatkoivat keskusteluja mahdollisista ratkaisuista tähän ongelmaan. CBR:n väitteet, jotka perustuvat 1.9.1987 pidetyn FIC:n hallituksen kokouksen pöytäkirjaan ja Belgian valtuuskunnan johtajan puheenvuoroon 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, on hylättävä edellä 1366—1368 kohdassa esitetyillä perusteilla.

4174 Dyckerhoff, Uniland, Holderbank, Hornos Ibéricos ja Halkis korostavat, ettei niillä ole ollut mitään intressiä osallistua Cembureau-sopimuksen kaltaiseen sopimukseen.

4175 Näiden kantajien on kuitenkin Cembureaun välillisinä jäseninä täytynyt väistämättä tietää Cembureau-sopimuksesta (ks. edellä 4098 kohta). Lisäksi Dyckerhoffin työntekijä Gruner ja Holderbankin työntekijä Schrafl osallistuivat 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, jossa Cembureau-sopimus tehtiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11581). Näin ollen osallistuessaan kahden- ja monenvälisiin kartelleihin, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella (Dyckerhoffin

osallistuminen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa ja 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin kartelleihin; Unilandin ja Holderbankin osallistuminen 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin kartelleihin), kyseisten kantajien on väistämättä täytynyt käsittää, että ne panivat täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman ja että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet katsoisivat niiden vastedes liittyneen tähän sopimukseen. Kyseiset kantajat eivät voi siten vedota siihen, ettei niillä olisi ollut intressiä osallistua Cembureau-sopimukseen.

4176 Vicat kiistää Buzzin kanssa toteuttamansa yhdenmukaistetun menettelytavan ja Cembureau-sopimuksen välisen yhteyden. Se väittää, että kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5 kohdassa todettu hintatietojen vaihto tapahtui joka kerta Buzzin, joka ei ollut Cembureaun välitön eikä välillinen jäsen, aloitteesta, eikä sen aloitteita voida siten pitää Cembureaulta saatujen ohjeiden täytäntöönpanona kotimarkkinoiden rauhoittamiseksi.

4177 Vicat väittää vielä, että toisin kuin Cembureau-sopimuksen soveltamisesta olisi pitänyt seurata, Buzzin myynti Etelä-Ranskassa kasvoi vuodesta 1980 vuoteen 1987, ja että tämän yritykset tällä maantieteellisellä alueella soveltamat hinnat ovat aina olleet tuntuvasti alempia kuin sen itsensä soveltamat hinnat. Se huomauttaa myös, että vuoden 1987 lopussa se osti takaisin Buzzin suurimman asiakkaan, mikä ei olisi ollut tarpeen, jos sillä olisi todellisuudessa ollut Buzzin kanssa Cembureau-sopimuksen noudattamista koskeva yhdenmukaistettu menettelytapa.

4178 Nämä väitteet on hylättävä.

4179 On syytä muistaa, että Vicatin on Cembureaun välillisenä jäsenenä täytynyt väistämättä tietää Cembureau-sopimuksen sisällöstä ja olemassaolosta (ks. edellä 4098 kohta). Lisäksi ranskalais-saksalaista kartellia koskevasta, 22.7.1982 päivätystä Vicatin sisäisestä muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 22 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/6055—6057) ilmenee, että tämä yritys otti huomioon markkinoiden keskinäisen riippuvuuden. Siten se katsoi, että Cedestin toiminta Saksassa "tietyllä tavalla myrkyttää ilmapiirin, mikä [voi] johtaa konfliktiin — joka uhkaa levitä leviämistään". Näin ollen, kun se on osallistunut 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuun kartelliin, jolla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, sen on väistämättä täytynyt käsittää, että se pani täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman ja että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet katsoisivat sen vastedes liittyneen tähän sopimukseen.

4180 Vicat katsoo, että päätellessään SFIC:n osallistumisen Cembureau-sopimukseen siitä, että SFIC:n puheenjohtaja oli läsnä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, komissio toimii vastoin ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 2 päivänä elokuuta 1989 tehdyn

päätöksen 89/515/ETY (IV/31.553 — Betoniteräsverkot, EYVL L 260, s. 1) 143 ja 207 kohdassa ottamaansa kantaa.

4181 On todettava, että Vicat kiistää tällä väitteellään todellisuudessa SFIC:n vastuun Cembureau-sopimuksesta eikä omaansa. Tästä seuraa, että sen väitteellä ei ole merkitystä asiassa T-37/95, Vicat vastaan komissio, ja että se on hylättävä.

4182 Ciments français korostaa, ettei sillä ole koskaan ollut tietoa mistään Cembureau-sopimuksesta. Vaikka sille olisi kerrottu tästä sopimuksesta, se ei olisi voinut esittää olevansa siitä eri mieltä, koska se ei ollut Cembureaun jäsen. Se huomauttaa, että vapauttaessaan espanjalaiset yritykset vastuusta sillä perusteella, että ainoastaan niiden järjestö on toiminut kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetussa Iberian niemimaan kartellissa, ja vapauttaessaan myös 18 espanjalaista ja saksalaista yritystä, vaikka ne olivat jäseniä kansallisissa toimialajärjestöissään, joiden katsottiin olevan vastuussa Cembureau-sopimuksen perusteella, komissio on itse myöntänyt, ettei se voinut vaatia näyttöä siitä, ettei yritys ole hyväksynyt järjestön toteuttamia toimia.

4183 On kuitenkin korostettava, että Ciments français'n on väistämättä täytynyt tietää Cembureau-sopimuksesta, koska se oli tämän järjestön välillinen jäsen (ks. edellä 4098 kohta). Lisäksi, kuten kantaja myönsi istunnossa, sen työntekijä Poitrat osallistui 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, jossa Cembureau-sopimus tehtiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/11581). Näin ollen osallistuessaan kahden- ja monenvälisiin kartelleihin, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, eli 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa, 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa ja 6 artiklassa tarkoitettuihin kartelleihin, sen on väistämättä täytynyt käsittää, että se pani täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman ja että koska se ei ollut ilmoittanut olevansa eri mieltä, muut Cembureau-sopimuksen osapuolet katsoisivat sen vastedes liittyneen tähän sopimukseen.

4184 Komissio ei ole pyytänyt Ciments français'ta esittämään näyttöä siitä, että se olisi ottanut etäisyyttä sen toimialajärjestön, jonka jäsen se oli, toteuttamiin toimiin. Päinvastoin se on näyttänyt, että Ciments français on liittynyt Cembureau-sopimukseen osallistumalla useaan tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Koska tämä yritys ei ole osoittanut jättäytyneensä Cembureau-sopimuksen ulkopuolelle, komissio on perustellusti katsonut sen osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

4185 Ciments français ei voi vedota siihen, että sitä olisi syrjitty saksalaisiin ja espanjalaisiin yrityksiin nähden, koska sen osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on näytetty asianmukaisesti toteen (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta).

4186 Lafarge väittää, että ne täytäntöönpanotoimenpiteet, joihin se on osallistunut, eivät liity mitenkään Cembureau-sopimukseen. Ilman todisteita siitä, että se olisi hyväksynyt Cembureaun elinten antaman yleisohjeen, komissio ei voi katsoa sen osallistuneen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan "sopimukseen".

4187 Tämä väite on hylättävä. Lafarge on väistämättä saanut tietää Cembureau-sopimuksesta, koska se oli tämän järjestön välillinen jäsen (ks. edellä 4098 kohta). Lisäksi Lafargen työntekijä Collomb osallistui 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 8 ja 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/11699, 11752 ja 11753). Näin ollen osallistuessaan kahden- ja monenvälisiin kartelleihin, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, eli 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa ja 3 kohdan a alakohdassa, 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa ja 6 artiklassa tarkoitettuihin kartelleihin, tämän yrityksen on väistämättä täytynyt käsittää, että se pani täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman, jota komissio piti perustellusti perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna sopimuksena (ks. edellä 1071—1078 kohta), ja että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet katsoisivat sen vastedes liittyneen tähän sopimukseen.

4188 Heidelberger kiistää osallistumisensa Cembureau-sopimukseen vedoten siihen, ettei yksikään sen työntekijöistä ollut läsnä 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa. Lisäksi se väittää, että neljä asiakirjaa osoittaa selvästi, että se on aina yrittänyt viedä niin paljon kuin mahdollista ja ettei se ole koskaan noudattanut tai soveltanut mitään kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sopimusta. Nämä neljä asiakirjaa ovat siten ristiriidassa sen Cembureau-sopimukseen osallistumisen kanssa.

4189 Kantaja mainitsee tältä osin seuraavat asiakirjat:

— Cembureaun puheenjohtajalle laadittu muistio 19.3.1984 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/11728 ja 11729) ja erityisesti ote, jossa todetaan "kuumana kiistakysymyksenä" "vienti Saksasta Isoon-Britanniaan ja Irlantiin" ja "vienti Ranskasta Saksaan";

— 19.3.1984 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta laaditut muistiinpanot ja erityisesti kohta, joka liittyy "[Saksasta] Alankomaihin ja Belgiaan suuntautuneeseen ylimääräiseen 'villiin' vientiin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 10 kohta, asiakirjat nro 33.126/11733—11737);

— Blue Circlen päiväämätön sisäinen muistio, jonka otsikkona on "Tuontiuhat" (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11335—11337), ja tarkemmin kohta, jossa viitataan Länsi-Saksasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan suuntautuvaan tuontiin;

— Schuhmacherin ilmoitukset, jotka sisältyvät 7.11.1984 pidettyä valtuuskuntien johtajien kokousta koskeviin käsin kirjoitettuihin muistiinpanoihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 15 kohta; asiakirja nro 33.126/11765), joiden mukaan "[on] järjetöntä olla yhteydessä yhtiöihin, jotka saattaisivat tulla markkinoille".

4190 Heidelberger korostaa vielä, ettei sitä ole mainittu asiakirjoissa, jotka osoittavat Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Se katsoo siten, ettei sen voida katsoa osallistuneen tähän sopimukseen.

4191 Nämä väitteet on hylättävä. Heidelberger on väistämättä saanut tietää Cembureau-sopimuksesta, koska se oli tämän järjestön välillinen jäsen (ks. edellä 4098 kohta). Lisäksi sen pääjohtaja Schuhmacher osallistui 14.1.1983 ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 ja 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/11581, 11752 ja 11753). Näin ollen osallistuessaan kahden- ja monenvälisiin kartelleihin, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, eli 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa ja 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin kartelleihin, sen on väistämättä täytynyt käsittää, että se pani täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman ja että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet katsoisivat sen vastedes liittyneen tähän sopimukseen.

4192 Yksikään edellä 4188—4190 kohdassa esitetyistä seikoista ei voi muuttaa tätä toteamusta. Mikään niissä asiakirjoissa, joissa viitataan Saksasta tulevaan yhteisön sisäiseen tuontiin, ei osoita Heidelbergerin rikkoneen Cembureau-sopimusta, kun se ryhtyi harjoittamaan yhteisön sisäistä vientitoimintaa. Myöskään se, että Schuhmacherin mielestä oli järjetöntä olla yhteydessä sellaisten yhtiöiden kanssa, jotka saattaisivat tulla markkinoille, ei todista sitä, ettei hän olisi hyväksynyt kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sopimusta, joka oli tehty hänen läsnäollessaan 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, vaan sen, että hän ei mahdollisesti hyväksynyt kahdenvälisiä yhteydenottoja tämän sopimuksen noudattamisen takaamiseksi.

4193 Unicem väittää, että se mahdollinen intressi, joka sillä voisi olla kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sopimukseen siltä osin kuin Italian markkinoiden sulkeminen olisi voinut olla sen kannalta edullista, ei merkitse mitenkään sen vastuuta Cembureau-sopimuksesta. Komission väite, jolla se pyrkii luomaan kaikkien järjestön jäsenten tietynlaisen objektiivisen vastuun järjestön elinten toteuttamista toimenpiteistä vaatimatta mitään muuta todistetta niiden syyllisyydestä, on ristiriidassa oikeuskäytännössä vahvistettujen periaatteiden kanssa (asia 45/85,

Verband der Sachversicherer v. komissio, tuomio 27.1.1987, Kok. 1987, s. 405, 32 kohta; julkisasiamies Sir Gordon Slynnin ratkaisuehdotus edellä 1320 kohdassa mainitussa asiassa BNIC, Kok. 1985, s. 392; julkisasiamiehenä toimineen tuomari Vesterdorfin ratkaisuehdotus edellä 1053 kohdassa mainitussa asiassa Rhône-Poulenc v. komissio, Kok. 1991, s. II-875—953).

4194 On todettava, että pelkästään Cembureaun jäsenyys ei riitä siihen, että Unicemin voitaisiin katsoa olevan vastuussa valtuuskuntien johtajien sen poissa ollessa tekemistä selvästi lainvastaisista päätöksistä (ks. edellä 1413 kohta). Tästä syystä Unicem on rinnastettu Cembureaun välilliseen jäseneen arvioitaessa sen osallistumista Cembureau-sopimukseen.

4195 Komissio on kuitenkin näyttänyt Unicemin ilmaisseen suostumuksensa Cembureau-sopimukseen sitä kautta, että se on osallistunut ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin (ks. edellä 4104 kohta). Näin ollen Unicemin väite, joka koskee Cembureaun jäsenten objektiivista vastuuta tämän järjestön toimenpiteistä, on hylättävä.

4196 Valenciana väittää, että koska Cembureaulla ja EPC:llä ei ole mitään yhteyttä, komissio ei voi katsoa sen osallistuneen Cembureau-sopimukseen sillä perusteella, että se on osallistunut EPC:hen.

4197 Tämä väite on hylättävä. Valencianan on Cembureaun välillisenä jäsenenä täytynyt väistämättä tietää Cembureau-sopimuksesta (ks. edellä 4098 kohta). Riippumatta siitä, oliko EPC:llä yhteyksiä Cembureauhon, Valencianan, joka osallistui tämän Cembureau-sopimuksen kanssa todistetusti samaan tavoitteeseen tähtäävän vientijaoston toimintaan (ks. edellä 4055 ja 4056 kohta), on täytynyt käsittää, että se pani täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman ja että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet katsoisivat sen vastedes liittyneen tähän sopimukseen.

4198 Asland ja Uniland selittävät, että kun otetaan huomioon Espanjan sementtiteollisuuden erityisasema muihin yhteisön sementintuottajiin nähden sinä ajankohtana, jota komissio pitää Cembureau-sopimuksen tekoajankohtana, espanjalaistuottajien ei voida katsoa osallistuneen kyseiseen Cembureau -sopimukseen. Ne korostavat, että vienti Espanjasta yhteisön markkinoille aiheutti useita eurooppalaisten sementintuottajien ja erityisesti irlantilaisten tuottajien reaktioita (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 5 kohta), jotka johtivat siihen, että CLC toimitti polkumyyntivalituksia komissioon. Ne lisäävät, että kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 kohdassa mainitusta Blue Circlen sisäisestä muistiosta ilmenee, että brittiläiset tuottajat eivät pohtineet muita keinoja kuin polkumyyntivalitusten tekemistä vastustaakseen espanjalaista vientiä. Uniland korostaa vielä, että espanjalaistuottajat lisäsivät vientiään Irlantiin huolimatta niihin kohdistetusta painostuksesta. Uniland kiistää myös niiden eri asiakirjojen todistusarvon, jotka ovat kaikki vuodelta 1984 ja joihin komissio tukeutuu väittäessään vastauskirjelmässään, että espanjalaistuottajia vastaan

jätettyjen polkumyyntivalitusten peruuttaminen johtui niiden ja etenkin kantajan osallistumisesta Cembureau-sopimukseen. Uniland korostaa, että näiden valitusten peruuttamiselle oli ratkaisevana tekijänä Espanjan liittyminen yhteisöön 1.1.1986.

4199 Myös nämä väitteet on hylättävä. Asland ja Uniland ovat väistämättä saaneet tietää Cembureau-sopimuksesta, koska ne olivat tämän järjestön välillisiä jäseniä (ks. edellä 4098 kohta). Lisäksi Aslandin työntekijä Bertrán osallistui 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4 ja 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/11581 ja 11699). Näin ollen osallistuessaan ETF:n yhteydessä vuonna 1986 kartelleihin, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella (Aslandin osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ja Unilandin osallistuminen 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen), Aslandin ja Unilandin on väistämättä täytynyt käsittää, että ne panivat täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman ja että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet katsoisivat niiden vastedes liittyneen tähän sopimukseen.

4200 Kyseisten kantajien esittämät eri seikat, jotka liittyvät aikaisempaan ajankohtaan kuin "niiden" toteuttamat Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteet, eivät voi muuttaa tätä arviointia. Cembureau-sopimuksessa ei missään tapauksessa kielletty kaikkea jäsenvaltioiden välistä vientiä. Siinä vastustettiin ainoastaan "villiä" vientiä (ks. edellä 1120 ja 1121 kohta).

4201 CBR, Ciments français ja Asland väittävät, että valtuuskuntien johtajat edustivat valtuuskuntien johtajien kokouksissa enintään kansallisia järjestöjään eivätkä yksittäisiä yrityksiä. Komissio ei siten olisi saanut todeta niiden osallistuneen Cembureau-sopimukseen sillä perusteella, että niiden työntekijä oli läsnä kyseisissä kokouksissa.

4202 Asland korostaa vielä, että komission Cembureau-sopimukseen nähden omaksuma lähestymistapa, jonka vuoksi se on katsonut Bertránin menettelyn vuosien 1983 ja 1984 valtuuskuntien johtajien kokouksissa sitoneen samanaikaisesti kahta erillistä oikeushenkilöä eli Aslandia ja Oficemeniä, on ristiriidassa sen kannan kanssa, jonka komissio on ottanut Iberian niemimaan kartelliin, jonka osalta se on katsonut, että Oficemeniä edustaneet luonnolliset henkilöt eivät toimineet niiden eri yritysten nimissä, joihin he kuuluivat.

4203 On kuitenkin todettava, että nämä väitteet perustuvat virheelliseen tulkintaan kanteen kohteena olevasta päätöksestä. Näyttö kyseisten kantajien, jotka ovat kaikki Cembureaun välillisiä

jäseniä, osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei perustu niiden työntekijän läsnäoloon valtuuskuntien johtajien kokouksissa, vaan niiden osallistumiseen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin (ks. edellä 1308-1310, 1440 ja 1441 kohta).

4204 Lisäksi se, että komissio on päättänyt olla määräämättä seuraamuksia espanjalaisille yrityksille kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun Iberian niemimaan kartellin osalta, ei voi vapauttaa kyseisiä kantajia kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevasta täydestä vastuusta, koska tämä rikkominen on näytetty asianmukaisesti toteen (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta).

4205 Cimpor ja Secil väittävät, että komissio on turvautunut väitettyyn Cembureau-sopimukseen selittääkseen sen, ettei näillä kantajilla ollut myyntiä Espanjassa, ja että se katsoo tämän viimeksi mainittua seikan sekä Iberian niemimaan kartellin olemassaolon osoittavan niiden liittyneen Cembureau-sopimukseen.

4206 Secil korostaa, ettei sitä ole mainittu asiakirjoissa, jotka osoittavat Cembureau-sopimuksen olemassaolon. Se katsoo näin ollen, ettei sen voida väittää osallistuneen millään tavoin tähän sopimukseen.

4207 On kuitenkin huomattava, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä ainoastaan Cimporin ja Secilin osallistumista 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun Iberian niemimaan kartelliin eikä näiden yritysten mahdollisesti olematonta myyntiä Espanjassa on pidetty osoituksena niiden liittymisestä Cembureau-sopimukseen. Iberian niemimaan kartellin olemassaolo ja Cimporin ja Secilin osallistuminen siihen on näytetty toteen suorien asiakirjatodisteiden perusteella (ks. edellä 2053—2092 kohta). Tällä kartellilla pyrittiin samaan tavoitteeseen kuin Cembureau-sopimuksella, josta Cimpor ja Secil ovat väistämättä tienneet Cembureaun välillisinä jäseninä (ks. edellä 4043, 4044 ja 4098 kohta). On korostettava, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona Cembureaun välittömällä jäsenellä ATIC:lla ei ollut kuin kaksi jäsentä eli Cimpor ja Secil (ATIC:n 29.6.1998 päivätty kirje ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon). Lisäksi Cimporin työntekijä osallistui niihin kolmeen valtuuskuntien johtajien kokoukseen, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 19 perustelukappaleen 4, 8 ja 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/11581, 11699, 11752 ja 11753).

4208 Näin ollen osallistuessaan Iberian niemimaan kartelliin Cimporin ja Secilin on väistämättä täytynyt käsittää, että ne panivat täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman ja että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet katsoisivat niiden vastedes liittyneen tähän sopimukseen.

4209 Se, ettei Seciliä mainita Cembureau-sopimuksen olemassaolon osoittavissa asiakirjoissa, ei voi kyseenalaistaa tätä arviointia.

4210 Halkis väittää, että se oli vain muodollisesti kreikkalaisjärjestön jäsen, koska sillä ei ollut mitään varsinaista asemaa tämän järjestön päätöksenteossa. Kiistääkseen osallistumisensa Cembureau-sopimukseen se korostaa, että tämä sopimus ja sen täytäntöönpanotoimenpiteet olivat sen intressien vastaisia.

4211 Se vetoaa vielä siihen, että sen menettely aiheutti useiden yritysten, järjestöjen ja Euroopan hallitusten voimakkaita reaktioita. Se tuo esiin, ettei sen nimeä mainita Blue Circlen kahdessa sisäisessä muistiossa, joista toinen on päivätty 1.12.1983 (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/11332—11334) ja toinen on päiväämätön (kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/11335—11337).

4212 On kuitenkin huomattava, että Halkisin on Cembureaun välillisenä jäsenenä täytynyt väistämättä tietää Cembureau-sopimuksesta (ks. edellä 4098 kohta). Riippumatta siitä, mikä asema sillä oli AGCI:ssa, osallistuessaan ainakin 18.11.1983 lähtien EPC:n toimintaan, jolla tähdättiin samaan tavoitteeseen kuin Cembureau-sopimuksella (ks. edellä 3980 ja 4056 kohta), tämän yrityksen on täytynyt väistämättä käsittää, että se pani täytäntöön valtuuskuntien johtajien kokouksissa sovitun ja vahvistetun yhteisen suunnitelman ja että muut Cembureau-sopimuksen osapuolet katsoisivat sen liittyneen tähän sopimukseen. Se, ettei sitä mainita Blue Circlen sisäisissä muistioissa, on tältä osin merkityksetöntä. Halkis ei voi myöskään väittää, että Cembureau-sopimus olisi ollut sen intressien vastainen, koska tällä sopimuksella suojattiin Kreikan markkinoita, aivan kuten muitakin eurooppalaisia kotimarkkinoita, tuontia vastaan.

4213 Aiemmin on jo todettu, että muun muassa kreikkalaisyritysten erityisen markkinakäyttäytymisen vuoksi 1.9.1986 alkaen muut sementintuottajat eivät kuitenkaan enää katsoneet Halkisin hyväksyvän kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa yhteistä sääntöä. Erityinen markkinakäyttäytyminen, johon kantaja viittaa ja joka oli ETF:n perustamisen ja sen yhteydessä toteutettujen toimenpiteiden taustalla, on siten otettava huomioon arvioitaessa Halkisin osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. jäljempänä 4414—4417 kohta).

B Yhden kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuvuus

4214 Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Lafarge, Aalborg, BCA, Asland, Uniland, Oficemen, Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker, Euroc ja AGCI kiistävät nimenomaisesti kanteen kohteena olevan

päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisensa keston niissä kanneperusteissaan, jotka perustuvat tämän määräyksen lainvastaisuuteen. CBR, Ciments luxembourgeois, Vicat, Ciments français, Unicem, Valenciana, Irish Cement, Cimpor, Secil, Italcementi, Cementir, Blue Circle ja Halkis kiistävät kilpailusääntöjen rikkomisen keston sakon peruuttamiseen tähtäävissä kanneperusteissaan. Koska kaikki kantajat ovat kiistäneet osallistumisensa kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, ne ovat joka tapauksessa esittäneet myös suppeamman väitteen, joka koskee riittämätöntä näyttöä niiden tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kestosta.

1. Kanteen kohteena oleva päätös

4215 Yhden Cembureau-sopimuksen jatkuvuuden ja keston osalta on todettava, että komissio on pitänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohtana päivämäärää 14.1.1983 eli Cembureau-sopimuksen tekopäivää (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 kohta ja 65 perustelukappaleen 4 kohta).

4216 Tämä päivämäärä on hyväksytty kaikkien niiden kanteen kohteena olevan päätöksen adressaattien osalta, jotka olivat sijoittautuneina yhteisöön kyseisten valtuuskuntien johtajien kokousten ajankohtana, Buzzia lukuun ottamatta.

4217 Komissio selittää tältä osin seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta): "Kaikki [kanteen kohteena olevan] päätöksen adressaatteina olevat yritysten yhteenliittymät ja yritykset [— —] ovat liittyneet Cembureaun välittöminä jäseninä olevien järjestöjen ja yritysten välillä 14.1.1983 tehtyyn sopimukseen tai hyväksyneet periaatteen tavallisen sementin kotimarkkinoiden rauhoittamisesta. Tämä sopimus sitoi kyseisestä päivästä lähtien kyseisiä yrityksiä sekä kyseisten kansallisten järjestöjen jäsenyrityksiä."

4218 Komissio toteaa espanjalaisten kantajien Aslandin, Unilandin, Oficemenin, Hornos Ibéricosin ja Valencianan osalta sekä portugalilaisten kantajien Cimporin, Secilin ja ATIC:n osalta, että se "voisi ottaa huomioon niiden liittymisestä kyseiseen sopimukseen aiheutuneet vaikutukset yhteisössä siitä päivästä lukien, jona ne ovat liittyneet sopimukseen" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 11 kohta). Se lisää kuitenkin, että se "ottaa huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen 1.1.1986 lukien, koska espanjalaisten ja portugalilaisten yritysten osallistuminen on [sillä] käytettävissä olevien tietojen mukaan vaikuttanut merkittävästi yhteisössä vasta sen jälkeen, kun maat liittyivät yhteisöön" (sama kohta; ks. myös 65 perustelukappaleen 4 kohdan kolmannen alakohdan toinen luetelmakohta).

4219 Komissio katsoo kilpailusääntöjen rikkomisen alkaneen Holderbankin osalta 28.5.1986 ja Akerin ja Eurocin osalta 9.6.1986 (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen

11 kohta ja 65 perustelukappaleen 4 kohdan kolmannen alakohdan kolmas ja neljäs luetelmakohta). Komissio toteaa, ettei sillä ole todisteita siitä, että näiden yritysten osallistumisella Cembureau-sopimukseen olisi ollut vaikutuksia yhteisön sisällä ennen huomioon otettuja päivämääriä.

4220 Kilpailusääntöjen rikkomisen päättymisen osalta komissio toteaa, ettei sillä ole tiedossaan "tosiseikkoja kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivän määrittämiseksi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 6 kohta). Se ei toisaalta vahvista päättymispäivää kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetulle kilpailusääntöjen rikkomiselle, koska "ei ole varmaa, että kilpailusääntöjen rikkominen on missään vaiheessa todellisuudessa loppunut" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohdan neljäs alakohta). Tästä syystä se määrää kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklassa yritykset lopettamaan kilpailusääntöjen rikkomisen, elleivät ne ole sitä jo tehneet.

4221 Koska viimeisin selvä komission tiedossa oleva ilmaus Cembureau-sopimuksesta on Intercimentin, jonka perustaminen muodostaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen, purkaminen 26.3.1993, komissio on ottanut kyseisen päivämäärän huomioon vahvistaessaan sakon määräytymistä koskevan ajanjakson (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohta).

2. Kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohta

2.1. Cembureau ja sen välittömät jäsenet

4222 Aiemmin on jo todettu, että komissio on voinut katsoa laillisesti, että Cembureau, FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg, BDZ, BCA, Irish Cement, Cementir ja AGCI ovat osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen 14.1.1983 lukien (ks. edellä 1401 kohta). Nämä yritysten yhteenliittymät ja yritykset ovat nimittäin osallistuneet 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, jossa Cembureau-sopimus tehtiin (ks. edellä 1344 ja 1345 kohta).

4223 Italcementin osalta on todettu, että sen osallistuminen 19.3.1984 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, jossa Cembureau-sopimus vahvistettiin, osoittaa sen osallistuneen Cembureau-sopimukseen ja siten kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. edellä 1403 kohta).

4224 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei kuitenkaan esitetä yhtään seikkaa, josta ilmenisi Italcementin yhtyneen 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntienjohtajien kokouksessa saavutettuun

yhteisymmärrykseen ennen 19.3.1984. Tämän kantajan osallistumista johonkin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen ennen 19.3.1984 ei ole myöskään näytetty toteen.

4225 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Italcementin osallistuneen Cembureau-sopimukseen ennen 19.3.1984.

4226 Oficemen ja ATIC ovat osallistuneet 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen. Niitä on siten pidettävä Cembureau-sopimuksen osapuolina tästä päivämäärästä lukien (ks. edellä 1400 kohta).

4227 Komissio on kuitenkin pitänyt päivämäärää 1.1.1986 niiden kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen alkamisajankohtana. Se katsoi, ettei espanjalais- ja portugalilaisyritysten osallistumisen Cembureau-sopimukseen ollut näytetty vaikuttaneen merkittävästi yhteisössä ennen kuin maat liittyivät yhteisöön (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 11 kohta; ks. myös 65 perustelukappaleen 4 kohdan kolmannen alakohdan toinen luetelmakohta).

4228 Oficemen ja ATIC toteavat, että koska komissio on katsonut, etteivät ne ole osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 1.1.1986 sillä perusteella, että kyseisenä ajankohtana niiden osallistumisella Cembureau-sopimukseen ei ollut merkittävää vaikutusta yhteisössä (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 11 kohta), sen olisi sitä suuremmalla syyllä pitänyt myöntää, ettei tällaisia vaikutuksia ollut 1.1.1986 jälkeen eli ajankohtana, jolta komissiolla ei ollut mitään todisteita tai konkreettisia viitteitä niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen.

4229 On kuitenkin todettava, että Oficemenin ja ATIC:n osallistuminen Cembureau-sopimukseen oli selvästi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräysten vastaista 1.1.1986 lukien.

4230 Tältä osin on huomattava, että komissio on todennut perustellusti, että 1.1.1986 Oficemen ja ATIC osallistuivat Cembureaussa kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun säännölliseen tietojenvaihtoon ja että Oficemen osallistui myös kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun Iberian niemimaan kartelliin. Tämä toiminta merkitsi niiden osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa, mikä osoitti niiden hyväksyneen 1.1.1986 Cembureau-sopimuksen kilpailunvastaisen tarkoituksen (ks. edellä 4064 kohta).

4231 Tämän jälkeen on todettava, että 1.1.1986 kyseiset kantajat olivat sijoittautuneina yhteisöön. Riippumatta siitä, oliko komissiolla oikeus katsoa niiden osallistuneen kilpailusääntöjen rik-

komiseen ennen tätä päivämäärää, koska ne eivät olleet osallistuneet suoraan 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen, komission tehtävänä ei kuitenkaan ollut näyttää, että niiden osallistuminen Cembureau-sopimukseen olisi vaikuttanut merkittävästi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, kun se katsoi niiden rikkoneen kilpailusääntöjä 1.1.1986 lukien. Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltaminen edellyttää ainoastaan, että kilpailua rajoittavat sopimukset voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, ilman että komission olisi tarpeen näyttää, että kunkin osapuolen yksittäinen osallistuminen voi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (edellä 2260 kohdassa mainittu asia Petrofina v. komissio, tuomion 226 ja 227 kohta). Cembureau-sopimuksen, johon kantajat ovat todella osallistuneet, tarkoituksena oli estää tai säännellä jäsenvaltioiden välistä kauppaa. Se saattoi siten vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

4232 Oficemenin ja ATIC:n väite on siten hylättävä.

4233 ATIC väittää vielä, että kaikki ne asiakirjat, joita komissio on käyttänyt osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon ja sen osallistumisen siihen, ovat ajalta ennen 1.1.1986. Ne viittaavat siten tosiseikkoihin, jotka ovat tapahtuneet ennen sitä päivämäärä, josta lähtien kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantajan vastuulle luetut toimenpiteet ovat olleet kilpailunvastaisia. ATIC lisää, että näyttö sen osallistumisesta Cembureau-sopimukseen on näin ollen perustunut pelkästään sen jäsenyyteen Cembureaussa.

4234 On todettava, että näyttö Cembureaun välittömien jäsenten osallistumisesta yhteen jatkuvaan Cembureau-sopimukseen perustuu paitsi niiden jäsenyyteen Cembureaussa, myös ja ennen kaikkea niiden osallistumiseen niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin (ks. edellä 1302 ja 1342—1353 kohta). ATIC on osallistunut niihin kolmeen valtuuskuntien johtajien kokoukseen, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin. Sen osallistuminen Cembureau-sopimukseen 14.1.1983 lähtien on siis näytetty toteen. Komissio on kuitenkin todennut ATIC:n osallistumisen tähän sopimukseen olleen kilpailusääntöjen vastaista vasta 1.1.1986 lukien, ei sillä perusteella, että ATIC:n toiminta ei olisi ollut kilpailusääntöjen vastaista ennen tätä päivämäärää, vaan sen vuoksi, että tämän yritysten yhteenliittymän osallistumisella Cembureau-sopimukseen ei ollut merkittävää vaikutusta yhteisössä ennen kyseistä päivämäärää.

4235 Koska ATIC:n on näytetty vielä 1.1.1986 ilmaisseen jatkuvasti hyväksyvänsä Cembureau-sopimuksen kilpailunvastaisen sisällön osallistumalla kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun säännölliseen tietojenvaihtoon, ATIC:n väite on hylättävä.

4236 Aker ja Euroc väittävät puolestaan, että edellä 1325 kohdassa mainitussa Selluloosa I -tuomiosta (11—18 kohta) ilmenee, että komissiolla on toimivalta soveltaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa yhteisön ulkopuolelle sijoittautuneeseen yritykseen vain, jos tämä yritys

on soveltanut sopimusta, päätöstä tai yhdenmukaistettua menettelytapaa yhteisön sisällä. Kantajat eivät kuitenkaan ole koskaan soveltaneet Cembureau-sopimusta yhteisössä, vaikka tämän sopimuksen oletettaisiinkin olevan olemassa. Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla olisi siten kumottava niiden osalta.

4237 On syytä muistaa, että Aker ja Euroc ovat Cembureaun välittömiä jäseniä ja että niiden valtuuskuntien johtajat Heiberg ja Borelius osallistuivat 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (ks. edellä 1344 kohta). Koska valtuuskuntien johtajat edustivat Cembureaun välittömiä jäseniä valtuuskuntien johtajien kokouksissa (ks. edellä 1314—1318 kohta), Akerin ja Eurocin on siten näytetty osallistuneen Cembureau-sopimukseen 14.1.1983 alkaen.

4238 Cembureau-sopimuksella, joka tehtiin yhteisöön ja yhteisön ulkopuolelle sijoittautuneiden järjestöjen ja yritysten kesken, pyrittiin kotimarkkinoiden rauhoittamiseen Euroopassa ja etenkin yhteisössä sekä maasta toiseen suuntautuvan kaupan sääntelyyn. Sen tarkoitus oli selvästi kilpailunvastainen ja omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

4239 Komissio on kuitenkin kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsonut Akerin ja Eurocin osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen vasta 9.6.1986 alkaen.

4240 Vaikka esillä olevassa tapauksessa olisikin sovellettava edellä 1325 kohdassa mainitun Selluloosa I -tuomion periaatteita, olisi kuitenkin todettava, että toisin kuin Aker ja Euroc väittävät, komissio on arvioinut kanteen kohteena olevassa päätöksessä aivan oikein perustamissopimuksen 85 artiklan alueellisen soveltamisalan.

4241 Aker ja Euroc ovat 9.6.1986 lähtien (ks. edellä 2764, 3006—3021 ja 3081 kohta) osallistuneet ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä kahteen kartelliin eli ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) ja Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta). Näiden kartellien osanottajat olivat lähinnä yhteisön tuottajia ja ennen kaikkea on huomattava, että kyseisten kartellien yhteisenä päämääränä oli estää tuonti Länsi-Eurooppaan. Osallistuessaan niihin kyseiset kaksi kantajaa panivat Cembureau-sopimuksen 9.6.1986 alkaen alueellaan täytäntöön.

4242 Komissio on siten katsonut perustellusti, että Akerin ja Eurocin osallistuminen Cembureau-sopimukseen merkitsi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista 9.6.1986 alkaen.

4243 Unicem puolestaan ei ole osallistunut yhteenkään valtuuskuntien johtajien kokoukseen, kuten se perustellusti korostaa.

4244 Komissio on kuitenkin todennut perustellusti kyseisen yrityksen osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Unicemin osallistuminen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) ja ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin, joilla pyrittiin estämään Calcestruzzia tuomasta Kreikasta peräisin olevaa sementtiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohta), oli osoitus sen liittymisestä Cembureau-sopimukseen (ks. edellä 4107 kohta).

4245 Unicemin ei ole kuitenkaan näytetty osallistuneen ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen ennen 9.9.1986 (ks. edellä 3744 ja 3745 kohta). Tämän yrityksen osallistuminen ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin eri toimenpiteisiin ei siten todista sen osallistuneen Cembureau-sopimukseen kuin vasta kyseisestä päivämäärästä lähtien.

4246 Vaikka Unicem olisi osallistunut säännölliseen tietojenvaihtoon 1.1.1984 lähtien, kuten komissio väittää, tämä seikka ei osoita sen osallistuneen Cembureau-sopimukseen ennen 9.9.1986. Ne järjestöt ja yritykset, joiden on jo näytetty osallistuneen Cembureau-sopimukseen (ks. edellä 1696—1699 kohta), pyrkivät tähän tietojenvaihtoon osallistumisella ainoastaan "helpottamaan [Cembureau-]sopimuksen täytäntöönpanoa" (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta). Kanteen kohteena olevaan päätökseen ei kuitenkaan sisälly mitään seikkaa, joka osoittaisi Unicemin liittyneen Cembureau-sopimukseen ennen 9.9.1986.

4247 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Unicemin osallistuneen Cembureau-sopimukseen ennen 9.9.1986.

2.2. Cembureaun välilliset jäsenet

4248 Cembureaun välilliset jäsenet eivät ole osallistuneet suoraan niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin. Komissio on kuitenkin pitänyt tosiseikkojen tapahtuma-aikaan yhteisöön sijoittautuneiden osalta (ks. edellä 4216 ja 4217 kohta) kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohtana päivämäärää 14.1.1983 eli sen valtuuskuntien johtajien kokouksen päivämäärää, jonka aikana Cembureau-sopimus tehtiin. Se katsoo, että valtuuskuntien johtajat edustivat kokouksissaan paitsi Cembureaun välittömiä jäseniä, myös välillisiä jäseniä. Se korostaa tältä osin, että "itse asiassa sementintuottajat toimivat todellisuudessa itse toimialajärjestöjen kautta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 5 kohta).

4249 On kuitenkin jo todettu, että koska väitetiedoksianto ja kanteen kohteena oleva päätös eivät olleet yhtäpitäviä, komissiolla ei ollut oikeutta pitää kanteen kohteena olevassa päätöksessä Cembureaun välillisten jäsenten kuulumista kansalliseen järjestöön, joka oli Cembureaun jäsen, perusteena kilpailusääntöjen rikkomisesta seuraavalle vastuulle (ks. edellä 544—563 kohta). Ainoa vastuun määräytymisperuste, johon komissio on voinut laillisesti vedota Cembureaun välillisiin jäseniin nähden, on liittyminen Cembureau-sopimukseen sen jonkin täytäntöönpanotoimenpiteen kautta (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 10 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohta) (ks. edellä 564 kohta). Kyseessä on sama vastuun määräytymisperuste kuin väitetiedoksiannossa on käytetty (ks. edellä 556—563 kohta). Siinä komissio katsoi, että yritykset, jotka eivät olleet Cembureaun välittömiä jäseniä, olivat liittyneet Cembureau-sopimuksen siitä päivästä lähtien, jona ne olivat osallistuneet kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4250 Tämän jälkeen on todettu, että komissio on kanneperusteita arvioidessaan katsonut, että seuraavat Cembureaun välilliset jäsenet olivat liittyneet Cembureau-sopimukseen osallistumalla kyseisen sopimuksen johonkin täytäntöönpanotoimenpiteeseen: CBR, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Valenciana, Asland, Uniland, Cimpor, Secil, Holderbank, Hornos Ibéricos, Blue Circle ja Halkis.

4251 On vielä tutkittava, onko komissio osoittanut näiden välillisten jäsenten osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen siitä päivästä lukien, joka on otettu niiden osalta huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

4252 On huomattava, että Dyckerhoffin, Ciments français'n ja Lafargen osallistumisesta ranskalais-saksalaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta) 23.6.1982 lukien on esitetty näyttöä. Komissio on niin ikään voinut todeta Heidelbergerin osallistuneen tähän samaan kartelliin 17.11.1982 lukien (ks. edellä 2436 kohta). Koska ranskalais-saksalainen kartelli merkitsee näiden yritysten osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpidettä 14.1.1983 lukien (ks. edellä 4154 kohta), komissio on voinut todeta perustellusti Dyckerhoffin, Ciments français'n, Heidelberger ja Lafargen osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen kyseisestä päivämäärästä alkaen.

4253 Seuraavaksi on todettava, että komissiolla oli oikeus katsoa portugalilaisyritysten Cimporin ja Secilin osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 1.1.1986 alkaen. Komissio on näyttänyt, että niiden osallistuminen Iberian niemimaan kartellia koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen 1.1.1986 alkaen (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohta) oli osoitus niiden liittymisestä Cembureau-sopimukseen (ks. edellä 4208 kohta).

4254 Cimpor ja Secil väittävät kuitenkin, että ne asiakirjat, joita komissio on käyttänyt osoittaakseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon ja niiden osallistumisen siihen, ovat ajalta ennen 1.1.1986.

4255 Tämä väite ei perustu tosiseikkoihin. Komissio on näyttänyt Cimporin ja Secilin osallistuneen Iberian niemimaan kartellia koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen 1.1.1986 alkaen sellaisten suorien asiakirjatodisteiden perusteella, joista useat ovat myöhemmältä ajalta kuin 1.1.1986 (ks. edellä 2070—2092 ja 2115 kohta). Cimporin ja Secilin osallistuminen tähän Iberian niemimaan kartelliin on osoitus niiden liittymisestä Cembureau-sopimukseen.

4256 Päätöksen 1 artiklassa todetaan samalla tavoin perustellusti Valencianan ja Hornos Ibéricosin osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 1.1.1986 alkaen, koska kyseisestä päivämäärästä lukien ne ovat ilmaisseet hyväksyvänsä Cembureau-sopimuksen osallistumalla yhdenmukaistettuun menettelytapaan EPC:n yhteydessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla).

4257 Kun otetaan huomioon, että Holderbankin ETF:n perustamiseen osallistumisen — joka oli sen osalta ilmaus sen liittymisestä Cembureau-sopimukseen — alkamispäivämääräksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) on laillisesti vahvistettu 28.5.1986, komissio on osoittanut Holderbankin osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen tästä päivämäärästä lukien.

4258 Sitä vastoin komissio ei ole esittänyt näyttöä CBR:n, Vicatin, Aslandin, Unilandin, Blue Circlen ja Halkisin osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainitusta päivämäärästä lukien.

4259 Ensinnäkin on huomattava, että tuotuaan esiin edellä 4249 kohdassa mainitun epäyhdenmukaisuuden ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut jo puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskevaa kanneperustetta tutkiessaan, että kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä vahvistetaan kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen alkaneen Vicatin osalta ennen 11.5.1983 ja CBR:n, Aslandin ja Unilandin osalta ennen 28.5.1986 (ks. edellä 568 kohta). Kanneperusteiden aineellisen tutkimisen jälkeen on pohdittava, voidaanko näiden yritysten vielä katsoa liittyneen Cembureau-sopimukseen näistä päivämääristä lukien.

4260 Vicat on osoittanut liittyneensä Cembureau-sopimukseen sitä kautta, että se on osallistunut Buzzin kanssa kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka alkamispäiväksi on laillisesti vahvistettu 11.5.1983. Komissio on näin ollen osoittanut tämän yrityksen osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen tästä päivämäärästä lukien.

4261 CBR:n, Aslandin ja Unilandin osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on ensimmäinen ilmaus niiden liittymisestä Cembureau-sopimukseen.

4262 Aslandin osalta tämän kilpailusääntöjen rikkomisen on laillisesti vahvistettu alkaneen 28.5.1986. Komissio on näin ollen osoittanut tämän yrityksen osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen tästä päivämäärästä lukien.

4263 Asland väittää Oficemenin ja ATIC:n tavoin (ks. edellä 4228 kohta), että sen väitetyllä osallistumisella Cembureau-sopimukseen ei ole missään vaiheessa ollut merkittävää vaikutusta yhteisössä (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 11 kohta). Tämä väite on hylättävä edellä 4231 kohdassa esitetyillä perusteilla.

4264 Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan CBR:n ja Unilandin osallistuneen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen, CBR:n ennen 9.6.1986 (ks. edellä 2604 kohta) ja Unilandin ennen 9.9.1986 (ks. edellä 2699 kohta). Koska CBR:n ja Unilandin liittymisestä Cembureau-sopimukseen ennen näitä päivämääriä ei ole näyttöä, kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan CBR:n osallistuneen Cembureau-sopimukseen ennen 9.6.1986 ja Unilandin ennen 9.9.1986.

4265 Toiseksi Blue Circlen ja Halkisin osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan on ensimmäinen ilmaus niiden liittymisestä Cembureau-sopimukseen. Komissio ei ole kuitenkaan näyttänyt, että EPC:n jäsenet olisivat ennen 18.11.1983 pyrkineet "estämään kilpailijoiden pääsyn eri kansallisille markkinoille yhteisössä" (ks. edellä 3980 kohta). Kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettuja toimenpiteitä ei siten voida pitää Blue Circlen ja Halkisin toteuttamana Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanona ennen kyseistä päivämäärää.

4266 Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Blue Circlen ja Halkisin osallistuneen Cembureau-sopimukseen ennen 18.11.1983.

2.3. Johtopäätökset

4267 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau-sopimukseen ovat osallistuneet:

— CBR ennen 9.6.1986;

— Vicat ennen 11.5.1983;

— Unicem ennen 9.9.1986;

— Asland ennen 28.5.1986;

— Uniland ennen 9.9.1986;

— Italcementi ennen 19.3.1984;

— Blue Circle ennen 18.11.1983;

— Halkis ennen 18.11.1983.

3. Kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuvuus

4268 Edellä 4214 kohdassa mainitut kantajat kiistävät kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuvuuden. Komissio ei olisi niiden mielestä saanut katsoa kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuneen vielä sinä ajankohtana, jona kanteen kohteena oleva päätös tehtiin. Kantajat korostavat, että viimeinen kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettu valtuuskuntien johtajien kokous pidettiin 7.11.1984. Ne katsovat, että missään tapauksessa niiden ei voida katsoa osallistuneen Cembureau-sopimukseen kauemmin kuin ne täytäntöönpanotoimenpiteet, joista niiden katsotaan olevan vastuussa, ovat kestäneet.

4269 Komissio viittaa julkisasiamies Sir Gordon Slynnin edellä 2800 kohdassa mainitussa asiassa Musique Diffusion française ym. vastaan komissio esittämään ratkaisuehdotukseen (Kok. s. 1914, s. 1941) ja selittää, että "kartellin on katsottava jatkuvan siitä hetkestä, josta lähtien sen olemassaolo on näytetty toteen, siihen hetkeen saakka, kun vastakkainen asiantila on näytetty toteen". Koska Cembureau-sopimuksen olemassaolo ja eri kantajien osallistuminen siihen on näytetty toteen, kyseisten kantajien on siten todistettava, että tämä kartelli on päättynyt tai että ne ovat ilmaisseet jäävänsä tämän kartellin ulkopuolelle.

4270 Tätä väitettä ei voida hyväksyä edellä 2801 ja 2802 esitetyillä perusteilla. Komission on näytettävä toteen kartellin olemassaolon lisäksi myös sen kesto (edellä 270 kohdassa mainittu asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 79 kohta).

4271 Arvioitaessa, oliko komissiolla oikeus olla vahvistamatta kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivää ja siten olettaa, että kartelli jatkui kanteen kohteena olevan päätöksen tekoajankohtana, on ensin tutkittava perustelujen niitä ainoaa kahta kohtaa, jotka koskevat kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa.

4272 Cembureau-sopimusta koskevassa 45 perustelukappaleen 6 kohdassa selostetaan seuraavaa: "Komissiolla ei ole tiedossaan tosiseikkoja kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivän määrittämiseksi; se ei voi myöskään osoittaa kyseisten yritysten lakanneen rikkomasta kilpailusääntöjä."

4273 Sakkoja koskevassa 65 perustelukappaleen 4 kohdan neljännessä alakohdassa komissio toteaa vielä seuraavaa: "Vaikka komissio pystyy määrittämään Cembureau-sopimuksella tai -periaatteella toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäivän, se ei ole varma siitä, onko kilpailusääntöjen rikkominen todellisuudessa päättynyt eikä se siten voi määrittää kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivää. Kuitenkin koska viimeisin selvä ja komission tiedossa oleva ilmaus sopimuksesta on Interciment SA:n [jonka perustaminen muodostaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen] purkaminen 26.3.1993, komissio ottaa kyseisen päivämäärän huomioon vahvistaessaan sakon määräytymistä koskevan ajanjakson."

4274 Tästä seuraa, että komissio on olettanut todetun kartellin noudattamisen jatkuneen jopa sen jälkeen, kun sitä tiedetään viimeksi sovelletun, eikä sen vuoksi ole vahvistanut kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa kilpailusääntöjen rikkomiselle päättymispäivää.

4275 Istunnossa se puolsi kantaansa Cembureau-sopimuksen erityispiirteiden perusteella. Se selitti, että kyseiselle sopimukselle oli ominaista se, että se oli voimassa toistaiseksi. Se korosti, että sopimuksen tarkoitus oli yksinkertainen, toisin kuin esimerkiksi hintojen vahvistamista koskevassa kartellissa, ja että se ei edellyttänyt säännöllisten kokousten järjestämistä. Sopimuksen noudattamiseksi osapuolten oli pelkästään pidättäydyttävä myynnistä (joka ei ollut valvottua) alueensa ulkopuolelle. Tämän vuoksi kyseisen sopimuksen noudattaminen ei jättänyt jälkiä. Siten se, että tiettynä ajankohtana yritykset eivät enää osallistuneet Cembureau-sopimuksen näkyviin täytäntöönpanotoimenpiteisiin, ei osoita, etteivät ne olisi enää hyväksyneet tätä sopimusta. Komissio on toisaalta painottanut sitä, että sopimuksen menestys riippui siitä, että kaikki tuottajat noudattaisivat sitä.

4276 On myönnettävä, että Cembureau-sopimuksella oli todellakin komission esiin tuomia erityispiirteitä. Esillä olevassa tapauksessa on kuitenkin selvitettävä, kun otetaan huomioon komis-

siolla oleva perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomista koskeva todistustaakka, olivatko tällaiset erityispiirteet riittävä osoitus kunkin kantajan osallistumisesta Cembureau-sopimukseen siihen päivään asti, jona kanteen kohteena oleva päätös tehtiin.

4277 Tältä osin on todettava, että kaikki ne kahden- tai monenväliset kartellit, joita komissio on aivan oikein pitänyt Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteinä, ovat kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista lukuun ottamatta päättyneet viimeistään 19.5.1989 eli päivänä, jolloin tietyt EPC:n jäsenet lopettivat kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen. Tältä osin on muistettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 ja 2 kohta on kumottava siltä osin kuin niissä todetaan kilpailusääntöjä rikotun 31.5.1987 (ks. edellä 2806 kohta) ja 7.11.1988 jälkeen (ks. edellä 3097 kohta).

4278 Vaikka komissio on näyttänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuneen 3.4.1992 asti, tämä kilpailusääntöjen rikkominen koskee ainoastaan kolmea kantajaa, nimittäin Unicemia, Italcementiä ja Cementiriä. Vaikka viisivuotisilla sopimuksilla, jotka ovat tämän kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena ja joiden "tavoitteena oli sen estäminen, että Calcestruzzi toisi maahan kreikkalaista sementtiä", on ollut vaikutuksia yhteisön markkinoilla 3.4.1992 asti, tämä toteamus ei kuitenkaan merkitse sitä, että Cembureau-sopimuksella olisi säännelty eurooppalaisten sementintuottajien kilpailusuhteita vielä viimeksi mainittuna päivänä, ja vielä vähemmän kanteen kohteena olevan päätöksen tekopäivänä 30.11.1994. Se, että kaikki muut kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetut Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteet päättyivät viimeistään 19.5.1989 eli joitakin viikkoja ensimmäisten komission tutkimusten jälkeen (kanteen kohteena olevan päätöksen 1 perustelukappale), osoittaa pikemminkin päinvastaista.

4279 Näin ollen on pääteltävä, että kaikkien kanteen kohteena olevassa päätöksessä esiin tuotujen seikkojen perusteella komissiolla ei ollut oikeutta katsoa, että kaikki tämän päätöksen adressaatit, joiden on näytetty osallistuneen Cembureau-sopimukseen, hyväksyivät tämän sopimuksen vielä kanteen kohteena olevan päätöksen tekoajankohtana.

4280 Tämän jälkeen on tutkittava kunkin kantajan Cembureau-sopimukseen osallistumisen kestoa kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvien eri tosiseikkojen perusteella.

4281 Kuten komissio perustellusti korostaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohta), yrityksen tai järjestön osallistuminen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen on ollut osoitus sen liittymisestä tähän sopimukseen. Näin ollen kantajan osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on näytetty toteen ainakin koko siltä ajalta, jonka osalta komissio on laillisesti katsonut sen osallistuneen johonkin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4282 Kantajan osallistuminen Cembureau-sopimukseen on varmasti, kuten komissio väittää, jättänyt vain vähän jälkiä. Kun otetaan kuitenkin huomioon kanteen kohteena olevassa päätöksessä kilpailusääntöjen rikkomisen toteen näyttämiseksi käytetty systematiikka, komissiolla ei ollut oikeutta todeta tämän seikan perusteella kantajan jatkuvaa mukanaoloa Cembureau-sopimuksessa sen viimeisen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteen päättymisen jälkeen.

4283 Tältä osin on huomattava, että komissio on kanteen kohteena olevan päätöksessä päättänyt vedota yksinomaan suoriin asiakirjatodisteisiin näyttääkseen toteen eri kilpailusääntöjen rikkomiset ja asianomaisten yritysten ja järjestöjen osallistumisen niihin. Tämän päätöksen seurauksena yritykset, joiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole tällaista todistetta, on jätetty kanteen kohteena olevan päätöksen ulkopuolelle. Koska komissio on itse katsonut, ettei yrityksen osallistumista Cembureau-sopimukseen voida näyttää toteen ilman tällaisesta osallistumisesta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita, se ei ole voinut tällaisten asiakirjatodisteiden puuttuessa olettaa sellaisen yrityksen edelleen olleen mukana sopimuksessa, jonka on näytetty osallistuneen Cembureau-sopimukseen sen jälkeen, kun se on viimeksi todistetusti osallistunut johonkin täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4284 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitetyt asiakirjatodisteet, joihin komissio on vedonnut 2 artiklassa, 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohdassa, 3 artiklan 2 ja 3 kohdassa, 4 artiklan 1—3 kohdassa ja 6 artiklassa tarkoitettuja kilpailusääntöjen rikkomisia koskevan toteamuksensa tueksi, osoittavat kiistatta kyseisten kantajien liittyneen Cembureau-sopimukseen. Sitä vastoin sitä, ettei mukanaolon jatkumisesta ole olemassa asiakirjatodisteita, voidaan tulkita kahdella tavalla. Se voi olla osoitus siitä, että osapuoli, jonka on näytetty osallistuneen Cembureau-sopimukseen, on ollut edelleen mukana sopimuksessa jälkiä jättämättä. Se voi olla osoitus myös siitä, ettei se ole enää jatkanut osallistumistaan sopimukseen. Juuri tämä mahdollisuus tulkita asiakirjatodisteiden puuttumista kahdella tavalla on johtanut siihen, että komissio on ottanut kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon ainoastaan yritykset, joiden on voitu todeta osallistuneen Cembureau-sopimukseen suorien asiakirjatodisteiden perusteella.

4285 Näin ollen kunkin sellaisen kantajan, jonka komissio on näyttänyt osallistuneen Cembureau-sopimukseen, Cembureau-sopimukseen osallistumisen kestoa on arvioitava pelkästään kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvien suorien asiakirjatodisteiden perusteella.

3.1. CBR:n tilanne

4286 Aiemmin on jo todettu, ettei komissiolla ollut oikeutta vahvistaa CBR:n osalta kilpailusääntöjen rikkomisen alkaneen ennen 9.6.1986 (ks. edellä 4264 kohta).

4287 CBR on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen sen eri täytäntöönpanotoimenpiteiden kautta. Se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 9.6.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2604, 2784 ja 2806 kohta), Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 3017 ja 3097 kohta) sekä yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3204, 3205 ja 3301—3305 kohta).

4288 Koska CBR:n jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisen ajan.

4289 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan CBR:n osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.6.1986 ja 7.11.1988 jälkeen.

3.2. Cembureaun tilanne

4290 Cembureau on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1342 kohta). Se on lisäksi osallistunut useisiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin.

4291 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta). Se on osallistunut myös ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta ja 3 kohdan a alakohta) 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3731 ja 3732 kohta).

4292 Koska Cembureaun jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän järjestön osallistuminen kyseiseen sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisen ajan.

4293 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Cembureaun osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.3. FIC:n tilanne

4294 FIC on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut kahteen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4295 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta).

4296 Koska FIC:n jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yritysten yhteenliittymän osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisenä ajan.

4297 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan FIC:n osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.4. VNC:n tilanne

4298 VNC on osallistunut 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345 ja 1350 kohta). Se on lisäksi osallistunut kahteen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4299 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta).

4300 Koska VNC:n jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yritysten yhteenliittymän osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisen ajan.

4301 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan VNC:n osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.5. Ciments luxembourgeois'n tilanne

4302 Ciments luxembourgeois on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut kahteen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4303 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta).

4304 Koska Ciments luxembourgeois'n jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisen ajan.

4305 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Ciments luxembourgeois'n osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.6. Dyckerhoffin tilanne

4306 Dyckerhoff on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen eri täytäntöönpanotoimenpiteiden kautta.

4307 Se on osallistunut 23.6.1982 ja 12.8.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2469 kohta) ranskalais-saksalaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta), joka merkitsee sen osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpidettä 14.1.1983 lukien (ks. edellä 4154 kohta). Lisäksi se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2620 ja 2806 kohta), Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988

välisenä aikana (ks. edellä 3017 ja 3097 kohta) sekä yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3204, 3205 ja 3301—3305 kohta).

4308 Koska Dyckerhoffin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 7.11.1988 välisen ajan.

4309 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Dyckerhoffin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen.

3.7. SFIC:n tilanne

4310 SFIC on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut useisiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin.

4311 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta). Se on myös osallistunut 23.6.1982 ja 12.8.1987 välisenä aikana ranskalais-saksalaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta) (ks. edellä 2469 kohta), joka merkitsee sen osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpidettä 14.1.1983 lukien (ks. edellä 4154 kohta). Lisäksi se on osallistunut ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 ja 2 kohta sekä 3 kohdan a alakohta) 28.5.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 2625, 2806, 3030, 3097, 3135 ja 3136 kohta).

4312 Tämän vuoksi on katsottava näytetyn toteen, että SFIC:n osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisen ajan.

4313 Koska SFIC:n jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan tämän yritysten yhteenliittymän osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.8. Vicatin tilanne

4314 Aiemmin on jo todettu, ettei komissiolla ollut oikeutta vahvistaa Vicatin osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkaneen ennen 11.5.1983 (ks. edellä 4259 ja 4260 kohta).

4315 Vicat on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen yhden täytäntöönpanotoimenpiteen kautta. Kyseessä on Buzzin kanssa toteutettu yhdenmukaistettu menettelytapa (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohta), jolla on näytetty rikotun kilpailusääntöjä 11.5.1983 ja 23.4.1986 välisenä aikana (ks. edellä 1970 ja 2034 kohta).

4316 Koska Vicatin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen tähän ainoaan täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että sen osallistuminen kyseiseen sopimukseen on jatkunut 11.5.1983 ja 23.4.1986 välisen ajan.

4317 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Vicatin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 11.5.1983 ja 23.4.1986 jälkeen.

3.9. Ciments français'n tilanne

4318 Ciments français on osoittanut liittyneensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen eri täytäntöönpanotoimenpiteiden kautta.

4319 Se on osallistunut 23.6.1982 ja 12.8.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2469 kohta) ranskalais-saksalaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta), joka merkitsee sen osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpidettä 14.1.1983 lukien (ks. edellä 4154 kohta). Lisäksi se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2632 ja 2806 kohta) ja Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 3038 ja 3097 kohta). Se on osallistunut vielä yhdenmukaistettuun menettelytapaan EPC:n yhteydessä 18.11.1983 ja 17.2.1989 välisenä aikana (ks. edellä 3980 kohta).

4320 Koska Ciments français'n jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on

katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 17.2.1989 välisen ajan.

4321 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Ciments français'n osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 17.2.1989 jälkeen.

3.10. Heidelbergerin tilanne

4322 Heidelberger on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen kahden täytäntöönpanotoimenpiteen kautta.

4323 Se on osallistunut 17.11.1982 ja 12.8.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2469 kohta) ranskalais-saksalaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta), joka merkitsee sen osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpidettä 14.1.1983 lukien (ks. edellä 4154 kohta). Lisäksi se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2643 ja 2806 kohta).

4324 Koska Heidelbergerin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 12.8.1987 välisen ajan.

4325 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Heidelbergerin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen.

3.11. Lafargen tilanne

4326 Lafarge on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen useiden täytäntöönpanotoimenpiteiden kautta.

4327 Se on osallistunut Buzzin kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohta) 26.11. ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1829—1876 kohta) ja 23.6.1982 ja 12.8.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2469 kohta) ranskalais-saksalaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta), joka merkitsee sen osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpidettä 14.1.1983 lukien (ks. edellä 4154 kohta). Lisäksi se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2650 ja 2806 kohta), Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 3017 ja 3097 kohta) sekä yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 17.6.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3228 ja 3301—3305 kohta). Se on osallistunut vielä yhdenmukaistettuun menettelytapaan EPC:n yhteydessä 18.11.1983 ja 19.5.1989 välisenä aikana (ks. edellä 3973 ja 3980 kohta).

4328 Koska Lafargen jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 19.5.1989 välisen ajan.

4329 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Lafargen osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.5.1989 jälkeen.

3.12. Aalborgin tilanne

4330 Aalborg on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut useisiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin.

4331 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta). Lisäksi se on osallistunut ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta ja 3 kohdan a alakohta) 9.9.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2657, 2806, 3205 ja 3301—3305 kohta).

4332 Koska Aalborgin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisen ajan.

4333 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Aalborgin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.13. BDZ:n tilanne

4334 BDZ on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut useisiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin.

4335 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta). Se on myös osallistunut 23.6.1982 ja 12.8.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2469 ja 2503 kohta) ranskalais-saksalaiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta), joka merkitsee sen osalta Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpidettä 14.1.1983 lukien (ks. edellä 4154 kohta). Lisäksi se on osallistunut ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 ja 2 kohta sekä 3 kohdan a alakohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 2673, 2806, 3030, 3097, 3239, 3240 ja 3301—3305 kohta).

4336 Koska BDZ:n jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yritysten yhteenliittymän osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisen ajan.

4337 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan BDZ:n osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.14. Unicemin tilanne

4338 Aiemmin on jo todettu, ettei komissiolla ollut oikeutta vahvistaa Unicemin osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkaneen ennen 9.9.1986 (ks. edellä 4247 kohta).

4339 Unicem on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen useiden täytäntöönpanotoimenpiteiden kautta.

4340 Se on osallistunut säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 9.9.1986 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta). Se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 9.9.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2683 ja 2806 kohta), yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3252, 3253 ja 3301—3305 kohta) sekä Italcementin ja Cementirin kanssa sopimukseen, joka liittyi 3.4. ja 15.4.1987 allekirjoitettuihin sopimuksiin ja yleissopimuksiin, joiden tavoitteena oli sen estäminen, että Calcestruzzi toisi maahan kreikkalaista sementtiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohta) 3.4.1987 ja 3.4.1992 välisenä aikana (ks. edellä 3396 kohta).

4341 Koska Unicemin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 9.9.1986 ja 3.4.1992 välisen ajan.

4342 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Unicemin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986 ja 3.4.1992 jälkeen.

3.15. Valencianan tilanne

4343 Valenciana on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen yhden täytäntöönpanotoimenpiteen kautta. Kyseessä on EPC:n yhteydessä toteutettu yhdenmukaistettu menettelytapa (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla), joka merkitsee Valencianan osalta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista 1.1.1986 ja 13.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 4005 kohta).

4344 Koska Valencianan jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen tähän ainoaan täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 1.1.1986 ja 13.5.1987 välisen ajan.

4345 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Valencianan osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 13.5.1987 jälkeen.

3.16. BCA:n tilanne

4346 BCA, jonka on vastattava CMF:n toiminnasta (ks. edellä 1341 kohta), on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut kahteen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4347 Tämä brittiläisjärjestö on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta).

4348 Koska BCA:n jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yritysten yhteenliittymän osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisen ajan.

4349 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan BCA:n osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.17. Aslandin tilanne

4350 Aiemmin on jo todettu, ettei komissiolla ollut oikeutta vahvistaa Aslandin osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkaneen ennen 28.5.1986 (ks. edellä 4267 kohta).

4351 Asland on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen sen yhden ainoan täytäntöönpanotoimenpiteen kautta. Kyseessä on ETF:n perustamisesta tehty sopimus (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta), johon sen on näytetty osallistuneen 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2690 ja 2806 kohta).

4352 Koska Aslandin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen tähän ainoaan täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisen ajan.

4353 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Aslandin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 28.5.1986 ja 31.5.1987 jälkeen.

3.18. Unilandin tilanne

4354 Aiemmin on jo todettu, ettei komissiolla ollut oikeutta vahvistaa Unilandin osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkaneen ennen 9.9.1986 (ks. edellä 4264 ja 4267 kohta).

4355 Uniland on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen useiden täytäntöönpanotoimenpiteiden kautta.

4356 Se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 9.9.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2699 ja 2806 kohta), Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) 9.9.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 3073 ja 3097 kohta) sekä yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3204, 3205 ja 3301—3305 kohta).

4357 Koska Unilandin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 9.9.1986 ja 7.11.1988 välisen ajan.

4358 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Unilandin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986 ja 7.11.1988 jälkeen.

3.19. Oficemenin tilanne

4359 Oficemen on osallistunut 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345 ja 1350 kohta). Se on lisäksi osallistunut useisiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin.

4360 Se on osallistunut säännölliseen tietojenvaihtoon Cembureaun yhteydessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1986 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta). Se on osallistunut Iberian niemimaan kartelliin 1.1.1986 ja 24.4.1989 välisenä aikana (ks. edellä 2132 kohta). Lisäksi se on osallistunut ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 ja 2 kohta sekä 3 kohdan a alakohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 2720, 2806, 3030, 3097, 3239, 3240 ja 3301—3305 kohta).

4361 Koska Oficemenin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on siten näytetty toteen, että tämän yritysten yhteenliittymän osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on jatkunut 1.1.1986 (ks. edellä 4226—4231 kohta) ja 24.4.1989 välisen ajan.

4362 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Oficemenin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 24.4.1989 jälkeen.

3.20. Irish Cementin tilanne

4363 Irish Cement on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut useisiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin.

4364 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta). Lisäksi se on osallistunut ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta ja 3 kohdan a alakohta) 9.9.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2737, 2806, 3204, 3205 ja 3301—3305 kohta).

4365 Koska Irish Cementin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisen ajan.

4366 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Irish Cementin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.21. Cimporin tilanne

4367 Cimpor on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen sen yhden täytäntöönpanotoimenpiteen kautta. Kyseessä on Iberian niemimaan kartelli (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohta), jonka kilpailusääntöjenvastaisuus on näytetty toteen 1.1.1986 ja 24.4.1989 välisen ajan osalta (ks. edellä 2132 kohta).

4368 Koska Cimporin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen tähän ainoaan täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 1.1.1986 ja 24.4.1989 välisen ajan.

4369 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Cimporin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 24.4.1989 jälkeen.

3.22. Secilin tilanne

4370 Secil on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen sen yhden täytäntöönpanotoimenpiteen kautta. Kyseessä on Iberian niemimaan kartelli (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohta), jonka kilpailusääntöjenvastaisuus on näytetty toteen 1.1.1986 ja 24.4.1989 välisen ajan osalta (ks. edellä 2132 kohta).

4371 Koska Secilin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen tähän ainoaan täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 1.1.1986 ja 24.4.1989 välisen ajan.

4372 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Secilin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 24.4.1989 jälkeen.

3.23. ATIC:n tilanne

4373 ATIC on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut yhteen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4374 Se on osallistunut säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta).

4375 Koska ATIC:n jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen tähän ainoaan täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on siten näytetty toteen, että tämän yritysten yhteenliittymän osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on jatkunut 1.1.1986 (ks. edellä 4226—4231 kohta) ja 31.12.1988 välisen ajan.

4376 Näin ollen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan tämän yritysten yhteenliittymän osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.24. Italcementin tilanne

4377 Aiemmin on jo todettu, ettei komissiolla ollut oikeutta vahvistaa Italcementin osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkaneen ennen 19.3.1984 (ks. edellä 4225 kohta).

4378 Sen osalta, onko Italcementin osallistuminen Cembureau-sopimukseen ollut jatkuvaa, on todettava, että yritys on osallistunut 19.3.1984 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen (ks. edellä 1351 kohta). Se on lisäksi osallistunut useisiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin.

4379 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 19.3.1984 ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 19.3.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta). Se on lisäksi osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2747 ja 2806 kohta), Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 3017 ja 3097 kohta), yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 17.6.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3270 ja 3301—3305 kohta) sekä Unicemin ja Cementirin kanssa sopimukseen, joka liittyi 3.4. ja 15.4.1987 allekirjoitettuihin sopimuksiin ja yleissopimuksiin, joiden tavoitteena oli sen estäminen, että Calcestruzzi toisi maahan kreikkalaista sementtiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohta) 3.4.1987 ja 3.4.1992 välisenä aikana (ks. edellä 3396 kohta).

4380 Koska Italcementin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 19.3.1984 ja 3.4.1992 välisen ajan.

4381 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Italcementin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 19.3.1984 ja 3.4.1992 jälkeen.

3.25. Holderbankin tilanne

4382 Holderbank on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen useiden täytäntöönpanotoimenpiteiden kautta.

4383 Se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2783 ja 2806 kohta), Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 3081 ja 3097 kohta) sekä yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 17.6.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3275 ja 3301—3305 kohta).

4384 Koska Holderbankin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 28.5.1986 ja 7.11.1988 välisen ajan.

4385 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Holderbankin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen.

3.26. Hornos Ibéricosin tilanne

4386 Hornos Ibéricos on kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen yhden täytäntöönpanotoimenpiteen kautta. Kyseessä on EPC:n yhteydessä toteutettu yhdenmukaistettu menettelytapa (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla), joka merkitsee Hornos Ibéricosin osalta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista 1.1.1986 ja 19.5.1989 välisenä aikana (ks. edellä 3975 ja 3980 kohta).

4387 Tämän vuoksi on katsottava näytetyn toteen, että Hornos Ibéricosin osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 1.1.1986 ja 19.5.1989 välisen ajan.

4388 Komissio on vastauskirjelmässään korostanut kyseisen kantajan osallisuutta Intercimentissä, kun se on pyrkinyt osoittamaan sen Cembureau-sopimukseen osallistumisen kestoa. Hornos Ibéricos ei kuitenkaan kuulu kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin yrityksiin ja yritysten yhteenliittymiin. Koska tämä artikla on joka tapauksessa kumottava siltä osin kuin siinä todetaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotun 7.11.1988 jälkeen, Hornos Ibéricosin mahdollinen osallistuminen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen ei voi osoittaa tämän yrityksen jatkuvaa osallistumista Cembureau-sopimukseen sen jälkeen, kun sen osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on päättynyt.

4389 Koska Hornos Ibéricosin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen EPC:n yhteydessä toteutettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan päättyi, kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan tämän yrityksen osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.5.1989 jälkeen.

4390 Hornos Ibéricosin väite, jonka mukaan komissio ei ole noudattanut asian selvittämistä koskevia sääntöjä, kun se on vahvistanut sakon määräytymistä koskevan ajanjakson päättymispäivämääräksi 26.3.1993, vaikka sillä ei ollut todisteita lainvastaisen toiminnan jatkumisesta 19.5.1989 jälkeen, jää siten ilman kohdetta.

3.27. Akerin tilanne

4391 Aker on osallistunut 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345 ja 1350 kohta). Se on lisäksi osallistunut useisiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin.

4392 Se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 9.6.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2764 ja 2806 kohta), Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 3017 ja 3097 kohta) sekä yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3281, 3282 ja 3301—3305 kohta).

4393 Koska Akerin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on jatkunut 9.6.1986 (ks. edellä 4242 kohta) ja 7.11.1988 välisen ajan.

4394 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Akerin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen.

3.28. Eurocin tilanne

4395 Euroc on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut useisiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin.

4396 Se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 9.6.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2764 ja 2806 kohta), Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 3017 ja 3097 kohta) sekä yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3281, 3282 ja 3301—3305 kohta).

4397 Koska Eurocin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on jatkunut 9.6.1986 (ks. edellä 4242 kohta) ja 7.11.1988 välisen ajan.

4398 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Eurocin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen.

3.29. Cementirin tilanne

4399 Cementir on osallistunut 14.1.1983 ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut useisiin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin.

4400 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta). Lisäksi se on osallistunut yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3289, 3290, 3301—3304 ja 3306 kohta) sekä Unicemin ja Italcementin kanssa sopimukseen, joka liittyi 3.4. ja 15.4.1987 allekirjoitettuihin sopimuksiin ja yleissopimuksiin, joiden tavoitteena oli sen estäminen, että Calcestruzzi toisi maahan kreikkalaista sementtiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohta) 3.4.1987 ja 3.4.1992 välisenä aikana (ks. edellä 3395 kohta).

4401 Koska Cementirin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 3.4.1992 välisen ajan.

4402 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Cementirin osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 3.4.1992 jälkeen.

3.30. Blue Circlen tilanne

4403 Aiemmin on jo todettu, ettei komissiolla ollut oikeutta vahvistaa Blue Circlen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkaneen ennen 18.11.1983 (ks. edellä 4266 ja 4267 kohta).

4404 Blue Circle on ilmaissut liittymisensä Cembureau-sopimukseen tämän sopimuksen useiden täytäntöönpanotoimenpiteiden kautta.

4405 Se on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana (ks. edellä 2783 ja 2806 kohta), Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) 9.6.1986 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 3081 ja 3097 kohta) sekä yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) 17.6.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3298, 3301 ja 3307—3310 kohta). Lisäksi se on osallistunut yhdenmukaistettuun menettelytapaan EPC:n yhteydessä 18.11.1983 ja 12.10.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3973 ja 3980 kohta).

4406 Koska Blue Circlen jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen viimeiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 18.11.1983 ja 7.11.1988 välisen ajan.

4407 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan Blue Circlen osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 18.11.1983 ja 7.11.1988 jälkeen.

3.31. AGCI:n tilanne

4408 AGCI on osallistunut 14.1.1983, 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin (ks. edellä 1344, 1345, 1350 ja 1352 kohta). Se on lisäksi osallistunut kahteen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4409 Se on osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohta) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 1817 kohta).

4410 Tämän vuoksi on katsottava näytetyn toteen, että AGCI:n osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisen ajan.

4411 AGCI väittää, että kreikkalaisten tuottajien markkinakäyttäytyminen ei sopinut mitenkään yhteen Cembureau-sopimukseen osallistumisen kanssa. Se korostaa, että vuoteen 1985 saakka sen osallistumisella Cembureauhon oli puhtaasti informatiivinen tarkoitus: ensinnäkään sen jäsenet eivät toimineet tuolloin yhteisön markkinoilla, vaan niiden vientimarkkinat sijaitsivat Lähi-idässä; toiseksi äärimmäisen alhaiset markkinahinnat olivat sinänsä esteenä sen markkinoille suuntautuvalle sementintuonnille, mikä selittää sen, ettei sillä ollut mitään intressiä osallistua kilpailua rajoittavaan sopimukseen. Vuotta 1985 myöhemmän ajanjakson osalta AGCI vetoaa jäsentensä yhteisön markkinoille suuntautuneen viennin räjähdysmäiseen kasvuun, joka toisaalta merkitsi niille sitä, että ne joutuivat tärkeimpien eurooppalaisten tuottajien yhteisen vastaiskun kohteeksi ETF:n yhteydessä, ja väittää sillä perusteella, että vuodesta 1986 lähtien kreikkalaisten tuottajien toiminta ei myöskään selittänyt sen osallistumista väitetyllä tavalla Cembureau-sopimukseen. AGCI toteaa johtopäätöksenään, että koko riidanalaisen ajanjakson ajan sen jäsenten toimintaa ovat ohjanneet yksinomaan kaikilta osin kansainvälisten markkinoiden vaatimusten mukaiset taloudelliset ja kaupalliset perusteet.

4412 Näiden selitysten perusteella ei kuitenkaan voida sivuuttaa sitä, että AGCI:n osallistuminen Cembureau-sopimukseen oli jatkuvaa 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisenä aikana. AGCI, joka vetoaa ainoastaan jäsentensä markkinakäyttäytymiseen, ei ole esittänyt todisteita, jotka osoittaisivat sen itsensä pyrkineen jättäytymään Cembureau-sopimuksen ulkopuolelle ennen 31.12.1988. Joka tapauksessa osallistumalla kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun säännölliseen hintatietojen vaihtoon se on vakuuttanut muut Cembureau-sopimuksen osapuolet siitä, että se hyväksyi jatkuvasti tämän sopimuksen tavoitteet.

4413 Koska AGCI:n jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen 31.12.1988 jälkeen ei ole näyttöä, kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan tämän järjestön osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen.

3.32. Halkisin tilanne

4414 Aiemmin on jo todettu, ettei komissiolla ollut oikeutta vahvistaa Halkisin osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkaneen ennen 18.11.1983 (ks. edellä 4265 ja 4267 kohta).

4415 Halkis on osallistunut yhteen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen eli EPC:n yhteydessä toteutettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla) 18.11.1983 ja 1.9.1987 välisenä aikana (ks. edellä 3980 kohta).

4416 Koska Halkisin jatkuvasta osallistumisesta Cembureau-sopimukseen ei ole näyttöä sen jälkeen, kun sen osallistuminen tähän ainoaan täytäntöönpanotoimenpiteeseen päättyi, on katsottava näytetyn toteen, että tämän yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen on jatkunut 18.11.1983 ja 1.9.1986 välisen ajan.

4417 Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on siten kumottava siltä osin kuin siinä todetaan tämän yrityksen osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 18.11.1983 ja 1.9.1986 jälkeen.

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen

4418 Vicat ja Hornos Ibéricos väittävät, että se, ettei tiettyjä SFIC:n ja Oficemenin jäseniä mainita kanteen kohteena olevassa päätöksessä, merkitsee syrjintää.

4419 Ciments français, Aker ja Euroc väittävät, että tehdessään kanteen kohteena olevassa päätöksessä eron yritysten välillä sen mukaan, olivatko ne panneet Cembureau-sopimuksen täytäntöön, komissio on loukannut syrjintäkiellon periaatetta. Ne lisäävät, että sellaisia yrityksiä vastaan aloitetun menettelyn päättäminen, jotka eivät olleet toteuttaneet Cembureau-sopi-

muksen täytäntöönpanotoimenpiteitä, oli syrjivää. Niiden mukaan niiden tuottajien, jotka eivät olleet myyneet mitään kansallisten markkinoidensa ulkopuolelle, olisi pitänyt todeta olevan vastuussa liittymisestä Cembureau-sopimukseen mitä räikeimmällä tavalla. Ciments français'n mukaan komission lähestymistapa on sitä paitsi ristiriitainen.

4420 Asland, Uniland, Cimpor ja Secil katsovat vielä, että kanteen kohteena oleva päätös on niitä kohtaan syrjivä, koska kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole määrätty seuraamusta kaikille Cembureaun välittömille ja välillisille jäsenille.

4421 Irish Cement väittää, että sitä on syrjitty Cembureau-sopimuksesta aiheutuvan vastuun määräytymisedellytysten osalta Cembureaun välillisiin jäsenyrityksiin nähden. Komissio on tukeutunut pelkästään sen jäsenyyteen Cembureaussa, kun se on katsonut sen olevan vastuussa edellä mainittuun sopimukseen liittyvästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, vaikka pelkästään Cembureaun välillisten jäsenyritysten, jotka kansalliseen toimialajärjestöön kuulumisen lisäksi olivat osoittaneet liittyneensä kyseiseen sopimukseen osallistumalla sen täytäntöönpanotoimenpiteisiin, on katsottu olevan vastuussa kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta.

4422 Italcementi väittää perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomista koskevan kanneperusteensa yhteydessä, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä on ristiriita Cembureau-sopimuksen osapuolten välittömän ja välillisen jäsenyyden välillä (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 9 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohta). Se toteaa, että kriteeriä, jonka mukaan pelkkä Cembureaun jäsenen asema osoittaisi osallistumisen Cembureau-sopimukseen, ei ole sovellettu yhdenmukaisesti. Komissio on tehnyt eron Cembureauhon välittömästi osallistuneiden yritysten ja siihen kansallisen toimialajärjestönsä välityksellä osallistuneiden yritysten välillä, ja näiden viimeksi mainittujen liittymistä on tutkittu erityisesti Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteiden toteuttamisen yhteydessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 10 kohta). Muistutettuaan vastustavansa periaatetta, jonka mukaan järjestön jäsenten voitaisiin katsoa olevan suoraan vastuussa tämän järjestön mahdollisista päätöksistä, se toteaa, että komissio ei ole soveltanut tätä periaatetta yhdenmukaisesti kaikkiin kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteihin.

4423 Nämä väitteet on hylättävä. Yhteen tai useampaan niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin, osallistuneiden Cembureaun välittömien jäsenten tilanne on objektiivisesti erilainen kuin Cembureaun välillisten jäsenten tilanne. Cembureaun välittömien jäsenten osallistuminen Cembureau-sopimukseen ilmenee jo siitä, että ne ovat osallistuneet kokouksiin, joissa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva yhteisymmärrys saavutettiin, kun taas välillisten jäsenten osallistuminen kyseiseen sopimukseen on täytynyt näyttää toteen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet johonkin toimenpiteeseen, joka ilmentää niiden liittymistä sopimukseen.

4424 On huomattava, että Irish Cement, Italcementi, Aker ja Euroc ovat Cembureaun välittömiä jäsenyrityksiä, jotka ovat osallistuneet suoraan Cembureau-sopimuksen tekemiseen ja/tai

vahvistamiseen. Kantajien, jotka eivät väitä, että muita Cembureaun välittömiä jäsenyrityksiä ei olisi mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä, väite on siten hylättävä.

4425 Vicat, Ciments français, Asland, Uniland, Cimpor, Secil ja Hornos Ibéricos ovat puolestaan välillisiä jäseniä, joiden osallistuminen Cembureau-sopimukseen on näytetty toteen sillä, että ne ovat osallistuneet tämän sopimuksen johonkin täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4426 Niiden Cembureaun välillisten jäsenten osalta, joita ei mainita kanteen kohteena olevassa päätöksessä ja joiden tilannetta ei ole saatettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tarkasteltavaksi, komissio katsoo, ettei sillä ole käytössään asiakirjatodisteita, jotka osoittaisivat niiden millään tavoin ilmaisseen liittyneensä Cembureau-sopimukseen.

4427 Niiden yritysten, joita ei mainita kanteen kohteena olevassa päätöksessä, tilanne eroaa siten Vicatin, Ciments français'n, Aslandin, Unilandin, Cimporin, Secilin, Hornos Ibéricosin ja muiden sellaisten Cembureaun välillisten jäsenten tilanteesta, joiden osalta komissiolla on asiakirjatodisteita, jotka osoittavat niiden osallistuneen yhteen tai useampaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Väite on siis hylättävä myös siltä osin kuin nämä yritykset ovat vedonneet siihen.

4428 Joka tapauksessa, vaikka oletettaisiinkin, että joidenkin sellaisten yritysten, jotka eivät ole kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteja, tilanne olisi samanlainen kuin asianomaisten kantajien tilanne, tällaisen toteamuksen perusteella ei voitaisi katsoa, ettei Vicatin, Ciments français'n, Aslandin, Unilandin, Irish Cementin, Cimporin, Secilin, Italcementin, Hornos Ibéricosin, Akerin ja Eurocin osalta todettu kilpailusääntöjen rikkominen olisi paikkansapitävä, koska se on näytetty asianmukaisesti toteen sellaisten asiakirjatodisteiden perusteella, joista ilmenee niiden osallistuneen Cembureau-sopimukseen (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta).

4429 Blue Circle katsoo vielä, että komission on mielivaltaista katsoa, että tuontia rajoittavat sopimukset, jotka koskivat useamman kuin yhden jäsenvaltion tuottajia, ovat osoitus liittymisestä Cembureau-sopimukseen, kun taas puhtaasti kansallisia sopimuksia, joilla oli sama tavoite kuin Cembureau-sopimuksella, ei ole pidetty Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteinä.

4430 On todettava, että väitetiedoksiantoon sisältyi useita lukuja, jotka koskivat puhtaasti valtionsisäisiä kartelleja. Näistä valtionsisäistä tilannetta koskevista väitteistä kuitenkin luovuttiin 23.9.1993 tehdyllä päätöksellä eikä niitä siten toistettu kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

4431 Vaikka oletettaisiinkin, että jotkin yritykset, jotka eivät ole kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteja, olisivat pitäneet osallistumistaan väitetiedoksiannon valtionsisäistä tilannetta koskevissa luvuissa tarkoitettuun valtionsisäiseen kartelliin Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanona, tällä perusteella ei voitaisi katsoa, ettei kanteen kohteena olevassa päätöksessä Blue Circlen osalta todettu kilpailusääntöjen rikkominen olisi paikkansapitävä, koska se on näytetty asianmukaisesti toteen (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta).

4432 Aker ja Euroc katsovat tulleensa syrjityiksi Iberian niemimaan yrityksiin ja järjestöihin verrattuna. Viimeksi mainittujen ei ole katsottu rikkoneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä sinä ajankohtana, jona ne eivät olleet sijoittautuneet yhteisön alueelle.

4433 Vaikka oletettaisiinkin, että Aker ja Euroc olisivat kanteen kohteena olevan päätöksen tekoajankohtana olleet samanlaisessa tilanteessa kuin kanteen kohteena olevan päätöksen Iberian niemimaan adressaatit ennen niiden kotimaiden liittymistä yhteisöön, tällä perusteella ei kuitenkaan voitaisi katsoa, ettei niiden osalta 9.6.1986 lähtien todettu kilpailusääntöjen rikkominen olisi paikkansapitävä, koska se on näytetty asianmukaisesti toteen (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta).

4434 AGCI vetoaa vielä syrjintään, joka johtuu sen mukaan siitä, että kaikille 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen osanottajille ei ole määrätty seuraamusta niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen kyseisestä päivämäärästä lukien. Se mainitsee esimerkkinä Holderbankin, jolle on määrätty seuraamus sen osallistumisesta Cembureau-sopimukseen vasta 28.5.1986 lukien, vaikka sen belgialaisen tytäryhtiön Ciments d'Obourgin edustaja Pestalozzi oli läsnä kyseisessä kokouksessa.

4435 Tämä väite on hylättävä. AGCI on Cembureaun välitön jäsen, joka Cembureaun välillisestä jäsenestä Holderbankista poiketen osallistui suoraan Cembureau-sopimuksen tekemiseen. Pestalozzi ei ole osallistunut 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen Holderbankin vaan FIC:n edustajana. Joka tapauksessa, vaikka oletettaisiinkin, että Holderbank olisi ollut samanlaisessa tilanteessa kuin AGCI, mitä ei ole näytetty toteen, tällä perusteella ei voitaisi katsoa, ettei AGCI:n osalta 14.1.1983 lähtien todettu kilpailusääntöjen rikkominen olisi paikkansapitävä, koska se on näytetty asianmukaisesti toteen (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tuomio, 146 kohta).

Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkominen

A Cembureau-sopimuksen määritteleminen yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi

4436 SFIC väittää, ettei kanteen kohteena olevassa päätöksessä osoiteta Cembureau-sopimuksen ykseyttä ja jatkuvuutta. Se katsoo, että komissio ei ole näyttänyt toteen Cembureau-sopimuksen yhteyttä kahden- ja monenvälisiin kartelleihin, joissa ranskalaisyritykset olivat mukana, koska pelkästään näennäisesti objektiivinen yhteneväisyys Cembureau-sopimuksen ja ranskalaisyritysten toiminnan välillä ei voi olla tältä osin riittävää. Se huomauttaa, että ranskalais-saksalainen kartelli, jonka väitetään olevan seurausta Cembureau-sopimuksesta, perustuu tosiseikkoihin, jotka edeltävät Cembureau-sopimuksen tekopäivää.

4437 On todettava, että SFIC:n esittämät väitteet koskevat todellisuudessa kanteen kohteena olevan päätöksen perusteltavuutta. Niillä ei ole siten merkitystä perustamissopimuksen 190 artiklaa koskevan kanneperusteen yhteydessä. Joka tapauksessa Cembureau-sopimuksen ja todettujen kahden- tai monenvälisten kartellien välinen yhteys on ilmaistu riittävän selvästi kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleessa.

4438 Heidelberger väittää, ettei kanteen kohteena olevassa päätöksessä selitetä yhden jatkuvan sopimuksen käsitettä. Se katsoo joka tapauksessa, etteivät useat sopimukset tai järjestelyt, jotka ovat kaikki perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia, voi muodostaa "yhtä" sopimusta.

4439 Sen mukaan kanteen kohteena oleva päätös on lisäksi täysin käsittämätön siltä osin kuin siinä todetaan, että "yhden jatkuvan sopimuksen" olemassaolo voidaan päätellä pelkästään tuottajien "liittymisestä" Cembureau-periaatteeseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 kohta). Tällainen liittyminen ei voi synnyttää sopimusta, vaan se edellyttää päinvastoin sopimuksen aikaisempaa olemassaoloa.

4440 Heidelberger väittää, että on ristiriitaista pitää yhtäältä Cembureau-sopimusta yhtenä jatkuvana sopimuksena ja toisaalta kyseenalaistaa kanteen kohteena olevan päätöksen päätösosassa paitsi tämä "yksi" sopimus (kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla), myös tämän sopimuksen eri täytäntöönpanotoimenpiteet (kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artikla).

4441 Komissio selittää kuitenkin kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleessa selvästi (1 kohta) ne syyt, joiden vuoksi se on päätynyt katsomaan, että "kaikki Cembureaun yhteydessä sovitut järjestelyt ja kahdenväliset ja/tai monenväliset kokoukset ja yhteydenotot [— —] ovat muodostaneet 'yhden jatkuvan sopimuksen'".

4442 Heidelbergerin väite, joka koskee edellä 4439 kohdassa esiin tuotua epäjohdonmukaisuutta, on niin ikään hylättävä. Se perustuu siihen, että Cembureau-sopimuksen olemassaoloa koskeva näyttökysymys on sekoitettu kanteen kohteena olevassa päätöksessä todettujen eri järjestelyjen määrittelyyn yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi. Tältä osin on huomattava, että komissio on todennut Cembureau-sopimuksen olemassaolon pelkästään kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappaleessa analysoitujen suorien asiakirjatodisteiden perusteella eikä kyseisen sopimuksen "täytäntöönpanotoimenpiteiden" perusteella. Todettuaan kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleessa kyseisten yritysten liittyneen Cembureau-sopimukseen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet järjestelyihin, joilla oli sama tavoite kuin tällä sopimuksella, komissio on määritellyt kaikki nämä järjestelyt yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi. Tässä lähestymistavassa ei voida havaita mitään ristiriitaa tai epäjohdonmukaisuutta.

4443 Myöskään se ei ole ristiriitaista, että komissio on katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen eri adressaattien osallistuneen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan yhteen jatkuvaan sopimukseen liittyvään kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka on todettu kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa, ja yksilöinyt päätöksen 2—6 artiklassa ne eri lainvastaiset toimenpiteet, joiden avulla tätä sopimusta on komission mukaan sovellettu (ks. vastaavasti edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 81 kohta). Joka tapauksessa kanteen kohteena olevassa päätöksessä on todettu, että 2—6 artiklassa tarkoitettuja eri järjestelyjä voitiin "pitää sellaisinaan kilpailusääntöjen rikkomisina" (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappaleen 1 kohdan ensimmäinen alakohta).

4444 Italcementi väittää komission toimivan ristiriitaisesti, kun se väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 4 kohdassa, että kukin kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatti oli vastuussa kaikista Cembureau-sopimuksen osapuolten toteuttamista kilpailusääntöjen rikkomisista jopa silloin, kun ne eivät olleet tosiasiassa osallistuneet niihin, vaikka komissio muutoin katsoo, etteivät tietyt yritykset ja niiden joukossa Italcementi voi olla vastuussa tietyistä, varsinkaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 ja 6 artiklassa todetuista kilpailusääntöjen rikkomisista.

4445 Tämä kritiikki johtuu siitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 53 perustelukappaleen 4 kohta on luettu epätarkasti.

4446 Kyseinen kohta liittyy osallistumiseen ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen eikä osallistumiseen Cembureau-sopimukseen. Komissio ei väitä siinä millään tavoin sitä, mitä Italcementi esittää sen väittävän. Komissio selittää seuraavalla tavalla ne syyt, joiden vuoksi se on päätynyt pitämään perusteettomina tiettyjen yritysten ja yritysten yhteenliittymien hallinnollisessa menettelyssä esittämää väitettä, jonka mukaan niiden ei voida katsoa olevan vastuussa ETF:n tutkimista toimenpiteistä, koska ne olivat osallistuneet vain kyseisenä ajanjaksona pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin eikä ETF:n ja sen työryhmien kokouksiin: "[— —] vaikka ne eivät osallistuneet Task Forcen kokouksiin, koska Task Force muodostui suppeasta ryhmästä, ne osallistuivat valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Task Forcen ehdotukset hyväksyttiin ja toimenpiteistä päätettiin. Kuten edellä 44 perustelukappaleessa todettiin, se, että eri elinten kokoonpano saattaa aika ajoin vaihdella, ei merkitse sitä, etteivät organisaa-

tioon kuuluvien elinten kaikki toimenpiteet olisi kaikkien jäsenten vastuulla, koska organisaatio toimii kaikkien jäsenten tuella ja perustuu siihen."

4447 Tästä seuraa, että Italcementin väite on hylättävä.

B Eri kantajien osallistuminen yhteen jatkuvaan Cembureau-sopimukseen

4448 CBR väittää, että kanteen kohteena olevan päätöksen perustelut ovat puutteelliset tai ristiriitaiset ja että sen vuoksi sen on mahdotonta arvioida riittävän tarkasti sitä vastaan esitettyjä väitteitä ja varmistaa siten puolustautumisensa.

4449 Esimerkkeinä se mainitsee, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä

— todetaan 14.1.1983 tehdyn sopimuksen olemassaolo ja annetaan sille tietty sisältö, vaikka kyseisen sopimuksen olemassaolosta ja sisällöstä ei ole asiakirjatodisteita;

— todisteena 14.1.1983 tehdystä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta sopimuksesta pidetään sitä, että vastaavan periaatteen väitetään olleen olemassa 30 vuotta;

— joidenkin yritysten välisiä kahden- tai monenvälisiä suhteita pidetään näyttönä sopimuksesta, joka sitoo kaikkia Cembureaun jäsenjärjestöjä ja niiden jäseniä;

— todisteena 14.1.1983 tehdystä sopimuksesta pidetään käytäntöön perustuvia "tapoja ja etiikkaa koskevia sääntöjä" tai Cembureaun edistämiä "hyvien naapuruussuhteiden sääntöjä";

— väitetään, että Cembureaun jäsenjärjestöt ja niiden jäsenet ovat Cembureau-sopimuksen osapuolia, koska ne ovat tämän järjestön "tosiasiallisesta toiminnasta" hyötyviä osapuolia;

— katsotaan, että se, että CBR osti kreikkalaista klinkkeriä, kuului ETF:n toimintaan, vaikka ETF oli purettu vuotta aiemmin;

— katsotaan, että yhteistyö, jonka tavoitteena on vienti yhteisön ulkopuolelle, on perustamissopimuksen 85 artiklan vastaista, tutkimatta, mitä todellisia vaikutuksia tällä yhteistyöllä voi olla yhteisön markkinoilla.

4450 On kuitenkin todettava, että CBR:n kanneperusteensa tueksi esittämät eri esimerkit perustuvat tosiasiassa asiaväitteisiin, joita on jo tutkittu arvioitaessa kanteen kohteena olevan päätöksen perusteltavuutta.

4451 Cembureau ja SFIC korostavat, että kanteen kohteena olevan päätöksen perustelut ovat ristiriitaisia siltä osin kuin päätöksessä yhtäältä katsotaan niiden osallistuneen Cembureau-sopimukseen ja tämän sopimuksen eri täytäntöönpanotoimenpiteisiin eikä toisaalta määrätä niitä lopettamaan todettuja kilpailusääntöjen rikkomisia.

4452 On huomattava, että asetuksen N:o 17 (ks. edellä 2 kohta) 3 artiklan 1 kohdan mukaan todetessaan, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotaan, komissio "voi päätöksellään määrätä yritykset ja yritysten yhteenliittymät, joita asia koskee, lopettamaan tällaisen rikkomisen". Koska komissiolla ei siten ole tältä osin mitään velvollisuutta, kantajat eivät voi pitää ristiriitaisena yhtäältä sitä, että niiden todetaan osallistuneen Cembureau-sopimukseen ja tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin, ja toisaalta sitä, ettei niitä määrätä lopettamaan todettuja kilpailusääntöjen rikkomisia. Väite on siten hylättävä.

4453 SFIC, Ciments français, Vicat ja Irish Cement katsovat, että komission päättely, johon kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla perustuu, on ristiriitaista siltä osin kuin se lähtee ajatuksesta, jonka mukaan kaikki Cembureau-sopimuksen tekemiseen osallistuneiden kansallisten toimialajärjestöjen jäsenyritykset olivat sidottuja tähän sopimukseen, vaikka lopulta ainoastaan suoraan tämän sopimuksen tekemiseen osallistuneille yrityksille ja yrityksille, jotka ovat osoittaneet täsmällisillä toimilla liittyneensä siihen, on määrätty seuraamus.

4454 Tämä väite perustuu virheelliseen tulkintaan kanteen kohteena olevasta päätöksestä. Komissio ei ole tässä päätöksessä todennut, että sellaiset Cembureaun välilliset jäsenyritykset, joita kanteen kohteena oleva päätös ei koske, ovat osallistuneet Cembureau-sopimukseen, vaikka se onkin arvioinut tällaisen osallistumisen olleen todennäköistä, "koska valtuuskunnan johtajat, jotka voidaan rinnastaa 'hallitusten edustajiin kansainvälisissä järjestöissä' [— —] ja joilla on 'oikeus äänestää yleiskokouksessa', [olivat] antaneet hyväksyntänsä tälle sopimukselle" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 5 kohta). Kun otetaan huomioon komissiolla oleva todistustaakka, se on katsonut perustellusti, että se saattoi katsoa Cembureaun välillisten jäsenten osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ainoastaan, jos niiden oli näytetty ilmaisseen selvästi, että ne olivat liittyneet Cembureau-sopimukseen osallistumalla johonkin tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen. Tässä lähestymistavassa ei ole mitään ristiriitaa.

4455 Heidelbergerin mukaan komissio toimii ristiriitaisesti todetessaan yhtäältä, että Heidelberger on osallistunut välillisesti Cembureau-sopimukseen, ja toisaalta, että se on liittynyt siihen.

4456 Kun otetaan kuitenkin huomioon, että Heidelberger ei ole osallistunut suoraan niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin, ei ole mitenkään ristiriitaista katsoa, että tämä yritys on osallistunut välillisesti tähän sopimukseen osallistumalla sen täytäntöönpanotoimenpiteisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 10 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan ensimmäinen alakohta).

4457 Heidelberger väittää vielä, että komissio ei ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä ilmoittanut selvästi, katsooko se sen osallistumisen olleen välitöntä vai välillistä Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteiden kautta.

4458 Tämäkin väite on hylättävä. Heidelberger on kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 10 kohdassa niiden yritysten joukossa, joiden komissio toteaa "osallistuneen välillisesti [Cembureau-]sopimukseen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet eri järjestelyihin ja toimenpiteisiin, joista on sovittu yleisen sopimuksen täydentämiseksi ja/tai sen soveltamisen edistämiseksi".

4459 Dyckerhoff, Aalborg, Asland, Irish Cement, Holderbank ja Blue Circle arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole ottanut kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon niiden hallinnollisessa menettelyssä esittämiä eri huomautuksia.

4460 On syytä muistaa, että komissiolla ei ole velvollisuutta vastata päätöksessä yksityiskohtaisesti kaikkiin väitetiedoksiannon eri adressaattien hallinnollisen menettelyn aikana esittämiin väitteisiin. Riittää, kun yhteisöjen tuomioistuimet voivat perustelujen avulla valvoa kanteen kohteena olevan päätöksen laillisuutta ja asianomaiset yritykset ja järjestöt saavat tarpeelliset tiedot, jotta nämä voivat arvioida, onko päätös perusteltu (edellä 846 kohdassa mainitut

yhdistetyt asiat VBVB ja VBBB v. komissio, tuomion 22 kohta; yhdistetyt asiat BAT ja Reynolds v. komissio, tuomion 72 kohta ja asia La Cinq v. komissio, tuomion 42 kohta). Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen paikkansapitävyyden arvioinnista kuitenkin ilmenee, että päätöksen perusteluissa on annettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle ja kantajille riittävät tiedot, jotta nämä voivat tietää ne tärkeimmät tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joihin perustui se komission päättely, että kantajat olivat vastuussa tästä kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. vastaavasti asia T-111/96, ITT Promedia v. komissio, tuomio 17.7.1998, Kok. 1998, s. II-2937, 81 kohta). Väite on siten hylättävä.

4461 BCA väittää, että komissio ei ole selittänyt, miten se, ettei tämä brittiläisjärjestö ollut toimittanut Cembureaulle tietoja vuodesta 1985 lähtien, voitiin sovittaa yhteen sen päätelmän kanssa, että BCA oli hyväksynyt kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen, vaikka komissio oli väitetiedoksiannossa vakuuttunut siitä, että hintatietojen toimittaminen ja Cembureau-periaatteen hyväksyminen kuuluivat läheisesti yhteen.

4462 Komissio selittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä (45 perustelukappaleen 12 kohta), että BCA, "joka oli ollut Cembureaun jäsen 1.6.1988 lähtien, vastasi Cembureaun entisen jäsenen [CMF:n] toiminnasta, koska se jatkoi sen toimintaa". Se päättelee tämän jälkeen tämän brittiläisjärjestön osallistuneen Cembureau-sopimukseen sillä perusteella, että se oli Cembureaun jäsen ja että se oli osallistunut niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 1 ja 10 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohdan a alakohta), sellaisen ajanjakson ajan, josta komissio ei ole varma, onko se missään vaiheessa päättynyt (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohta). Näin ollen BCA:n väite, joka koskee perustelujen puutteellisuutta tältä osin, on hylättävä.

4463 Aker ja Euroc väittävät, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole perusteltu riittävästi komission alueellista toimivaltaa yhteisön ulkopuolelle sijoittautuneiden yritysten osalta. Komission olisi pitänyt niiden mukaan yksilöidä selvästi ne syyt, joiden vuoksi se on katsonut olevansa toimivaltainen soveltamaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa Akeriin ja Eurociin nähden.

4464 On todettava, että komissio ilmoittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohdassa pitävänsä näiden kahden kantajan osalta kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäivänä päivämäärää 9.6.1986 sillä perusteella, ettei sillä ole todisteita siitä, että niiden osallistumisella Cembureau-sopimukseen olisi ollut vaikutuksia yhteisössä ennen kyseistä päivämäärää.

4465 Tämä perustelu on riittävä, koska perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltaminen Akeriin ja Eurociin on sen komission päätöksentekokäytännön mukaista, jonka myös yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut edellä 1325 kohdassa mainitussa Selluloosa I -tuomiossa (ks. vastaavasti asia 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique ym. v. komissio, tuomio 26.11.1975, Kok. 1975, s. 1491, 31 kohta).

4466 AGCI arvostelee komissiota siitä, ettei se ole selittänyt, millä kriteereillä se on määritellyt 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen ne osanottajat, joita oli pidettävä Cembureau-sopimuksen osapuolina. AGCI katsoo myös, että kanteen kohteena olevan päätöksen perustelut ja päätösosa eivät ole yhdenmukaisia. Komissio on katsonut AGCI:n ja sen jäsenten olevan vastuussa yhteisön sisäisen kaupan rajoittamisesta, vaikka niiden menettelyllä edistettiin merkittävästi tätä kauppaa, minkä vuoksi tärkeimmät eurooppalaiset sementintuottajat muodostivat liittoutuman niitä vastaan.

4467 Nämä väitteet on hylättävä. Kanteen kohteena olevan päätöksen 19 ja 45 perustelukappaleesta ilmenee, että komissio on katsonut AGCI:n olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta sillä perusteella, että se kuului Cembureauhon ja oli läsnä niissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja vahvistettiin. Komission ei ole tarvinnut selostaa niitä syitä, joiden vuoksi se ei katsonut sellaisten yritysten tai yritysten yhteenliittymien, joita ei ole mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä, olevan vastuussa tästä kilpailusääntöjen rikkomisesta.

4468 Komissio on sitä paitsi selostanut ne syyt, joiden vuoksi se katsoi, että Cembureau-sopimuksella, johon AGCI osallistui, rikottiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä (kanteen kohteena olevan päätöksen 45, 46 ja 52 perustelukappale). AGCI pyrkii väitteellään epäyhdenmukaisuudesta lähinnä kiistämään komission sen arvioinnin perusteltavuuden, joka koskee AGCI:n kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen vakavuutta. Tällaisella väitteellä, joka koskee kanteen kohteena olevan päätöksen perusteltavuutta, ei ole kuitenkaan merkitystä perustamissopimuksen 190 artiklaa koskevan kanneperusteen yhteydessä.

4469 Halkisin mielestä kanteen kohteena olevan päätöksen tosiseikkojen selostus, oikeudellinen arviointi ja päätösosa eivät vastaa toisiaan. Tutkittuaan kanteen kohteena olevan päätöksen osan "Tosiseikat" eri lukuja (kanteen kohteena olevan päätöksen luvut 2—7) se päätyy siihen, että komissio katsoo sen jäävän täysin siinä kuvattujen kartellien ulkopuolelle sen toimintaa EPC:n yhteydessä lukuun ottamatta. Se lisää, että toisin kuin väitetiedoksiannossa, kanteen kohteena olevassa päätöksessä sitä ei enää aseteta vastuuseen CMA:n perustamista koskevasta kreikkalais-espanjalaisesta sopimuksesta, johon Halkis ei ole väitteensä mukaan missään tapauksessa osallistunut. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitettyjä tosiseikkoja tutkiessaan se päätyy siihen, että komissio on kenties pitänyt sitä vastuullisena myös sen osallistumisesta hintatietojen vaihtoon kansallisessa toimialajärjestössään sekä Cembureaussa sitä kautta, että se kuului välillisesti viimeksi mainittuun järjestöön. Halkis kuitenkin kiistää koskaan vaihtaneensa millään tasolla tällaisia tietoja ja lisää, että tällaista tietojenvaihtoa ei voitaisi missään tapauksessa pitää lainvastaisena. Kaiken edellä esitetyn perusteella Halkis ei ymmärrä, miten komissio on voinut katsoa sen olevan vastuussa Cembureau-sopimuksesta.

4470 On todettava, että komissio katsoo kanteen kohteena olevassa päätöksessä Halkisin osallistuneen ainoastaan päätösosan 1 ja 6 artiklassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin.

4471 Komissio luettelee kanteen kohteena olevan päätöksen 18 ja 19 perustelukappaleessa selvästi ne tosiseikat ja asiakirjat, joiden perusteella se on päätellyt 45 perustelukappaleen 1—3 kohdassa, että oli olemassa Cembureau-sopimus, jonka se on määritellyt kyseisen päätöksen 46 perustelukappaleessa yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi. Tämän jälkeen se luettelee päätöksen 30 ja 35—37 perustelukappaleessa ne tosiseikat ja asiakirjatodisteet, joiden perusteella se on päätynyt katsomaan 59 perustelukappaleessa, että EPC:n yhteydessä noudatettiin jatkuvaa yhdenmukaistettua menettelytapaa, joka koski tuotannon ylijäämien kanavointia kolmansiin maihin ja jonka se toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa, ja että Halkis osallistui tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen. Lopuksi se selittää 45, 46 ja 65 perustelukappaleessa, että Halkisin osallistumista 6 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen on pidettävä osoituksena sen liittymisestä 1 artiklassa todettuun yhteen jatkuvaan Cembureau-sopimukseen.

4472 Tästä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen tosiseikkojen selostuksen, oikeudellisen arvioinnin ja päätösosan epäyhdenmukaisuutta koskeva väite on hylättävä.

4473 Halkis väittää vielä, että vuonna 1988, kun komissio väitti väitetiedoksiannossa sen osallistuneen muiden eurooppalaisten sementintuottajien kanssa kaikki kattavaan kartelliin, komissio aloitti samaan aikaan valtiontukea koskevan menettelyn [Kreikan hallituksen eräälle sementintuottajalle (Halkis Cement Company) myöntämästä tuesta 2 päivänä toukokuuta 1990 tehty komission päätös 91/144/ETY (EYVL 1991, L 73, s. 27)], jossa se arvostelee Halkisia siitä, että se on yrittänyt päästä muille yhteisön markkinoille. Halkis arvostelee komissiota siitä, ettei se ole selittänyt tätä kaksijakoista näkemystään, jonka vuoksi se on määrännyt Halkisille seuraamuksen sekä kilpailun rajoittamisesta yhteisön markkinoilla että pyrkimyksestä aloittaa toimintansa näillä markkinoilla.

4474 Tällä Halkisin väitteellä ei ole enää kohdetta, koska edellä on todettu, ettei komissio ollut näyttänyt sen osallistuneen Cembureau-sopimukseen 1.9.1984 jälkeen (ks. edellä 4417 kohta). Joka tapauksessa toisin kuin Halkis pyrkii väittämään, päätöksessä 91/144/ETY ei ole mitenkään kyseenalaistettu sen pyrkimyksiä päästä yhteisön markkinoille. Tässä päätöksessään komissio on ottanut ainoastaan kantaa Kreikan hallituksen Halkisille myöntämän tuen laillisuuteen. Siten ei voida todeta minkäänlaista ristiriitaa siinä, että yrityksen katsotaan olevan vastuussa osallistumisesta eurooppalaiseen kartelliin ja samalla jäsenvaltiota vastaan aloitetaan menettely tälle samalle yritykselle myönnetystä lainvastaisesta tuesta.

Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden osalta

4475 Kyseisten kantajien väitteitä, jotka koskevat niiden puolustautumisoikeuksien loukkaamista asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden osalta, on jo tutkittu yksityiskohtaisesti.

4476 Kaikkia niitä väitteitä, jotka koskevat riittämätöntä mahdollisuutta tutustua komission tutkimusaineiston todisteisiin, jotka puhuvat kantajia vastaan ja joita komissio on käyttänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevan toteamuksensa tueksi, on tutkittu edellä 1111, 1112 ja 1429—1431 kohdassa.

4477 Kantajien puolesta puhuvista todisteista on todettava, että edellä 1113—1295 kohdassa on tutkittu kyseisten kantajien eri väitteitä, joiden mukaan ne eivät olisi saaneet hallinnollisessa menettelyssä mahdollisuutta tutustua asiakirja-aineiston sellaisiin asiakirjoihin, joista olisi ollut niille hyötyä niiden puolustautuessa Cembureau-sopimuksen olemassaoloa koskevaa väitettä vastaan. Lisäksi Cembureaun ja Cementirin väitteitä, jotka koskevat riittämätöntä mahdollisuutta tutustua tutkinta-aineiston asiakirjoihin, jotka koskevat niiden osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, on tutkittu edellä 1432—1438 kohdassa.

4478 Vielä on tutkittava ensinnäkin Cembureaun tiettyjen välillisten jäsenten ja Unicemin väitteitä, jotka ne ovat esittäneet 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta (ks. edellä 164 ja 168 kohta) ja joiden mukaan ne eivät ole saaneet tutustua riittävästi tutkinta-aineiston asiakirjoihin, jotka koskevat niiden osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, sekä toiseksi joidenkin Cembureaun välittömien ja välillisten väitteitä, joiden mukaan ne eivät ole saaneet tutustua riittävästi tutkinta-aineiston asiakirjoihin, jotka koskevat Cembureau-sopimuksen ykseyttä ja jatkuvuutta.

A Asia T-25/95, CBR vastaan komissio

4479 CBR esittää 12.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan useita asiakirjoja, jotka osoittavat sen mukaan, että Van Hoven puheenvuorot 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa liittyivät yleiseen pyrkimykseen löytää ratkaisu sementtiteollisuuden ongelmiin eurooppalaisten kilpailusääntöjen noudattamisessa. Se mainitsee kolme Lafargelta peräisin olevaa sisäistä muistiota. Ensimmäinen muistio on päivätty 16.6.1982 (asiakirja nro 33.126/6962). Sen mukaan CBR on kieltäytynyt "vääntämästä niskoja nurin" itsenäisiltä saksalaisyrityksiltä, jotka olivat harjoittaneet voimakasta painostusta markkinoilla. Toinen muistio on päivätty 1.12.1982 (asiakirja nro 33.126/6966). Siinä todetaan, että Van Hove näyttää antavan yhteisön määräyksille liioitellun merkityksen. Kolmas muistio on päivätty 14.1.1984 (asiakirja nro 33.126/7452). Sen mukaan belgialaiset ja alankomaalaiset ovat kaikkein eurooppalaisimpia.

4480 On kuitenkin todettava, ettei näiden asiakirjojen perusteella voida katsoa CBR:n puolustautumisoikeuksia loukatun. Ne eivät saata eri valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon (väitetiedoksianto, 9 kohta ja 61 kohdan a alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale) ja CBR:n osallistumisen siihen sitä kautta, että se on osallistunut ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin (väitetiedoksianto, 16—19 ja 59 kohta ja 61 kohdan

h alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 24—27 ja 29 perustelukappale, 45 perustelukappaleen 10 kohta, 46, 53—55 ja 57 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 3 kohta).

4481 Lafargen 16.6.1982 päivätyn sisäisen muistion osalta (asiakirja nro 33.126/6962) on todettava, että se, että tietyssä tapauksessa tavaraa tuodaan Saksasta Belgiaan, ei saata eri valoon Cembureau-sopimuksen olemassaolosta esitettyjä suoria asiakirjatodisteita (ks. edellä 1140 kohta). Lisäksi se, että CBR ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin lopettaakseen itsenäisten saksalaisyritysten tuonnin, ei millään tavoin osoita, ettei CBR olisi noudattanut Cembureau-sopimuksesta aiheutuvia velvoitteita. Tämän sopimuksen tavoitteena on ainoastaan kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja Cembureau-sopimuksen osapuolten maasta toiseen suuntautuvan sementtikaupan sääntely. Näin ollen mahdollisuus tutustua hallinnollisen menettelyn aikana 16.6.1982 päivättyyn Lafargen sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/6962) ei olisi voinut johtaa kyseisessä menettelyssä toiseen lopputulokseen.

4482 Lafargen 1.12.1982 päivätyn sisäisen muistion osalta (asiakirjat nro 33.126/6966) on todettava, että CBR:n kommentoima kohta on asetettava alkuperäiseen lauseyhteyteensä: "[Van Hove] näyttää liioittelevan ETY:n määräysten merkitystä, lieneekö syynä läheisyys vai salainen taka-ajatus: murtaa rajaesteet paljastumatta tuotannonalalla levottomuuden lietsojaksi." Tutkittu muistio ei suinkaan osoita CBR:n toiminnan poikenneen siitä, mistä sitä arvostellaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä, vaan päinvastoin pikemminkin vahvistaa sen, että tämä yritys käyttäytyi jo vuoden 1982 joulukuussa myöhemmin Cembureau-sopimuksen yhteydessä sovitun säännön mukaisesti. Myöskään mahdollisuus tutustua tähän muistioon hallinnollisen menettelyn aikana ei olisi siten voinut johtaa kyseisessä menettelyssä toiseen lopputulokseen.

4483 Myöskään 14.1.1984 päivätty muistio (asiakirja nro 33.126/7452), johon sisältyy huomautus "Belges et Holl. les +européens" (belgialaiset ja hollantilaiset ovat kaikkein eurooppalaisimpia), ei saata eri valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetessaan CBR:n osallistumisen Cembureau-sopimukseen sitä kautta, että se on osallistunut tämän sopimuksen täytäntöönpanoon ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä. Siihen sisältyvä huomautus on suppea, siihen ei liity minkäänlaista selitystä eikä se viittaa CBR:n nimenomaiseen käyttäytymiseen.

B Asia T-30/95, FIC vastaan komissio

4484 FIC vetoaa 20.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan asiakirjaan, joka liittyy alankomaalaisen yhtiön ENCI:n vuosia 1989—1991 koskevaan yrityssuunnitelmaan (asiakirjat nro 33.126/732—735) ja josta ilmenee, että tämä yhtiö suunnitteli ainoana reaktionaan Etelä-Euroopan markkinoilta tulevaan tuontiin tuottavuuden lisäämistä, jotta se olisi parantanut

kilpailukykyään tähän tuontiin nähden. FIC katsoo, että jos kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva Cembureau-sopimus olisi ollut olemassa, ENCI olisi pikemminkin pyrkinyt muistuttamaan "syyllisille" niiden oletetuista velvollisuuksista.

4485 Aluksi on todettava, ettei tällä väitteellä ole enää kohdetta, koska edellä on todettu (ks. 4077—4079 kohta), ettei komissio ollut esittänyt riittävää näyttöä ENCI:n osallistumisesta Cembureau-sopimukseen. Lisäksi tämä asiakirja koskee myöhempää ajankohtaa (1989—1991) kuin sitä, jona FIC:n on katsottava osallistuneen lainvastaisesti Cembureau-sopimukseen (ks. edellä 4296 kohta). Missään tapauksessa se, että ENCI:n asiakirja (asiakirjat nro 33.126/732—735) ei sisällä viittausta Cembureau-periaatteeseen tai siitä eurooppalaisille sementintuottajille aiheutuviin velvollisuuksiin, ei saata eri valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon ja FIC:n osallistumisen siihen (väitetiedoksianto, 9 kohta ja 61 kohdan a alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale).

C Asia T-37/95, Vicat vastaan komissio

4486 Vicat korostaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan ensinnäkin, ettei Buzzin ja Cembureaun välillä ole rakenteellisia yhteyksiä. Se tuo esiin, että asiakirjat nro 33.126/2945—2951 osoittavat, että italialaiset sementintuottajat tutkivat Kreikasta ja Jugoslaviasta tulleesta viennistä aiheutuneita ongelmia keskenään ilman, että asia olisi saatettu Cembureaun käsiteltäväksi. Kyseisissä asiakirjoissa ei myöskään mainita Cembureauta. Vicat väittää niin ikään, että sekä Italiaa koskevista väitetiedoksiannon luvuista (luvut 3 ja 13) että asiakirjoista nro 33.126/2945—2951 ilmenee, ettei Buzzi ollut mukana perustettaessa Italian oikeuden mukaan perustettua yhtiötä SIPACia, joka toimi useiden italialaisten sementintuottajien yhteisenä välittäjänä toimitettaessa sementtiä Calcestruzzille.

4487 Se vetoaa vielä asiakirjoihin nro 33.126/2929—2931 ja 3150—3154 ja korostaa Buzzin eristynyttä asemaa kansallisiin kilpailijoihinsa nähden, sillä tämä yritys ilmaisi voimakkaasti vastustavansa osallistumista sopimukseen Italcementin, Unicemin ja Cementirin kanssa. Buzzin toiminta Italian markkinoiden "yksinäisenä sutena" osoittaa siten, ettei tämä tuottaja ollut erityisemmin innostunut kartelleista ja vielä vähemmän Vicatin kaltaisen ulkomaalaisen yrityksen kanssa.

4488 Kuitenkin sekä väitetiedoksiannossa (9 kohta ja 61 kohdan a alakohta) että kanteen kohteena olevassa päätöksessä (18, 19 ja 45 perustelukappale) komissio on tukeutunut suoriin asiakirjatodisteisiin näyttäessään Cembureau-sopimuksen olemassaolon toteen. Sama pätee Vicatin ja Buzzin väliseen kartelliin (väitetiedoksianto, 10 kohta ja 61 kohdan b alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5—7 kohta ja 48 perustelukappale). Komission mukaan Vicatin osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuun ranskalais-italialaiseen kartelliin oli osoitus tämän yri-

tyksen liittymisestä Cembureau-sopimukseen. Komissio vetoaa tältä osin Cembureau-sopimuksen ja kyseisen ranskalais-italialaisen kartellin samaan tavoitteeseen sekä ajatukseen, jonka mukaan Vicatin on Cembureaun välillisenä jäsenenä täytynyt olla tietoinen siitä, että toimiessaan tällä tavoin se pani Cembureau-sopimuksen täytäntöön (kanteen kohteena olevan päätöksen 46 ja 48 perustelukappale). On siten todettava, että komissio ei ole väitetiedoksiannossa eikä myöskään kanteen kohteena olevassa päätöksessä päätellyt Vicatin osallistumista Cembureau-sopimukseen ja ranskalais-italialaiseen kartelliin Buzzin ja Cembureaun rakenteellisista yhteyksistä. Päinvastoin se on nimenomaisesti todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 48 perustelukappaleen 2 kohdassa seuraavaa: "On totta, ettei Buzzi ole Cembureaun jäsen, mutta on myös totta, että kolme kyseistä ranskalaistuottajaa [eli Vicat, Ciments français ja Lafarge] ovat järjestönsä kautta välillisesti sen jäseniä. Vaikka Buzzi ei ollut Cembureaun jäsen, se sovelsi kyseistä sopimusta tosiasiassa ranskalaistuottajien kanssa ylläpitämiensä kontaktien kautta." Vaikka Vicat olisi kyennyt hallinnollisessa menettelyssä osoittamaan edellä 4486 ja 4487 kohdassa mainittujen asiakirjojen perusteella, ettei Buzzin ja Cembureaun välillä ollut rakenteellista yhteyttä, se ei olisi voinut johtaa tässä menettelyssä toiseen lopputulokseen. Lisäksi se, ettei näissä asiakirjoissa mainita Cembureau-sopimusta tai Cembureauta, sekä näistä samoista asiakirjoista ilmenevä Buzzin erityinen asema Italian markkinoilla eivät saata eri valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetessaan Vicatin osallistuneen Cembureau-sopimukseen sitä kautta, että se on harjoittanut lainvastaista yhteistoimintaa Buzzin kanssa (väitetiedoksianto, 10 ja 59 kohta ja 61 kohdan b alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5—7 kohta, 45 perustelukappaleen 10 kohta, 46 ja 48 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 3 kohta).

4489 Toiseksi Vicat mainitsee asiakirjoja, jotka osoittavat sen mukaan, ettei se ole osallistunut välillisesti Cembureaun toimintaan. Se korostaa, että on olemassa asiakirjoja, jotka osoittavat, että Oficemenin edustajat Cembureaussa olivat tämän järjestön johtokunnan nimeämiä ja valtuuttamia (asiakirjat nro 33.322/1334—1346 ja 1348—1353) ja että myös CMF:n edustajat Cembureaussa olivat järjestönsä nimeämiä (asiakirjat nro 33.126/17073—17075 ja 17199—17202). Se, ettei SFIC:n edustajien osalta ole tämänluonteisia asiakirjoja, osoittaa sen mielestä, ettei komissiolla ole tarvittavia todisteita sen osoittamiseksi, että Vicat olisi osallistunut edes välillisesti Cembureauhon.

4490 Tämä väite on hylättävä. Komissio ei ole koskaan väittänyt, että Vicatin osallistuminen Cembureau-sopimukseen perustuisi näyttöön erityisen kansallisen edustajan nimeämisestä. Päinvastoin näyttö Vicatin osallistumisesta Cembureau-sopimukseen perustuu sekä väitetiedoksiannossa (10 ja 59 kohta ja 61 kohdan b alakohta) että kanteen kohteena olevassa päätöksessä (45 perustelukappaleen 10 kohta, 46 ja 48 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 3 kohta) siihen, että tämä yritys on osallistunut kyseisen sopimuksen yhteen täytäntöönpanotoimenpiteeseen.

4491 Kolmanneksi Vicat tuo esiin asiakirjoja, jotka osoittavat sen mielestä, ettei espanjalais-portugalilaisella kartellilla ja Cembureau-sopimuksella ole yhteyttä. Se väittää, että se olisi voinut osoittaa asiakirjojen nro 33.322/1406—1408 ja 1410—1412 perusteella, ettei Cembureau ollut mukana sementintuottajien kahdenvälisissä suhteissa edes silloin, kun nämä suhteet johtivat vientiä rajoittavan sopimuksen laatimiseen. Se painottaa sitä, ettei näissä asiakirjoissa viitata Cembureauhon tai Cembureau-periaatteeseen. Lisäksi se korostaa, että sen Buzzin kanssa

käymät keskustelut olivat paljon harvinaisempia ja epätäsmällisempiä kuin espanjalaisten ja portugalilaisten tuottajien väliset keskustelut.

4492 Tämäkin väite on hylättävä. Komissio ei ole pitänyt espanjalaisten ja portugalilaisten tuottajien kahdenvälistä kartellia näyttönä Vicatin osallistumisesta Cembureau-sopimukseen. Tämä osallistuminen perustuu väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä yrityksen Buzzin kanssa toteuttamaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka merkitsee Vicatin osalta Cembureau -sopimuksen täytäntöönpanoa. Asiakirjat nro 33.322/1406—1408 ja 1410—1412, jotka koskevat espanjalais-portugalilaista kartellia, eivät siten saata eri valoon väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuja suoria asiakirjatodisteita, joiden perusteella on todettu Vicatin ja Buzzin yhdenmukaistettu menettelytapa ja Vicatin osallistuminen Cembureau-sopimukseen (väitetiedoksianto, 10 ja 59 kohta ja 61 kohdan b alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 20 perustelukappaleen 5—7 kohta, 45 perustelukappaleen 10 kohta, 46 ja 48 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 3 kohta).

4493 Vicat esittää 8.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan vielä useita asiakirjoja, jotka osoittavat sen mukaan, ettei se ole osallistunut Cembureau-sopimukseen.

4494 Ensinnäkin se mainitsee asiakirjat nro 33.126/370, 371, 387, 423, 623, 630, 632, 673, 674 ja 1543—1547, jotka koskevat väitetiedoksiannossa tarkoitettua ranskalais-belgialaista kartellia, ja väittää niiden perusteella, että komissio on tarkoituksella vaiennut belgialaisesta valtionsisäisestä kartellista, josta sille oli kuitenkin ilmoitettu ja johon se oli ottanut pikemminkin myönteisen kannan. Se väittää, että kyseessä on objektiivinen seikka, joka olisi tukenut konkreettisilla tosiseikoilla vaihtoehtoista selitystä eurooppalaisten sementintuottajien käyttäytymiselle, eli että se olisi johtunut eri kansallisten markkinoiden luonnollisesta tai objektiivisesta jäykkyydestä. Se korostaa vielä, että asiakirjasta nro 33.126/18023, joka sisältää belgialaisyritys CCB:n vastaukset (ks. edellä 1169 kohta) komission virkamiesten kirjallisiin kysymyksiin, olisi ollut hyötyä sen puolustautuessa sen osallistumista ranskalais-belgialaiseen kartelliin koskevaa väitettä vastaan.

4495 On kuitenkin todettava, että Vicatin edellä mainittujen asiakirjojen perusteella esittämät huomautukset eivät osoita sen puolustautumisoikeuksien loukkaamista. Vicat ei voi ensinnäkään vedota asiakirjoihin, jotka tukevat sen analyysiä kyseisistä markkinoista, kiistääkseen Cembureau-sopimuksen olemassaolon, joka on näytetty toteen suorien asiakirjatodisteiden perusteella (ks. edellä 264 kohta). Toiseksi on todettava, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä Vicatin ei ole millään tavoin väitetty osallistuneen ranskalais-belgialaiseen kartelliin. Mahdollisuus tutustua edellä mainittuihin asiakirjoihin ei näin ollen olisi voinut saada komissiota tekemään tältä osin toisenlaista päätöstä. Vicatin väite on siten hylättävä.

4496 Toiseksi Vicat esittää useita asiakirjoja, jotka osoittavat sen mielestä sen erityisen aseman Ranskan markkinoilla ja sen itsenäisen kaupallisen strategian kilpailijoihin nähden. Tältä osin se viittaa 25.4.1988 (asiakirjat nro 33.126/4621—4624) ja 21.4.1989 (asiakirjat nro 33.126/4796—4804) päivättyihin Lafargen sisäisiin muistioihin sekä Lafargen 11.11.1987 Brysseliin tehdystä matkasta laatimaan muistioon (asiakirjat nro 33.126/7418—7428), jonka

sisältö osoittaa vertailun jälkeen sen epätyypillisen aseman Ranskan markkinoilla ja Euroopan markkinoilla sekä sen, ettei sillä ollut intressiä kartelleihin, jotka käsittivät muiden Euroopan maiden yrityksiä.

4497 Edellä mainituista asiakirjoista ei kuitenkaan olisi ollut mitään hyötyä Vicatin puolustuksessa hallinnollisen menettelyn aikana. Arviointi Vicatin erityisestä kilpailuasemasta ja sen intressistä olla osallistumatta kansainvälisiin kartelleihin ei olisi voinut saattaa eri valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon ja Vicatin osallistumisen siihen sitä kautta, että se oli osallistunut lainvastaiseen kartelliin Buzzin kanssa (väitetiedoksianto, 9, 10 ja 59 kohta ja 61 kohdan b alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18 ja 19 perustelukappale, 20 perustelukappaleen 5—7 kohta, 45 perustelukappaleen 10 kohta, 46 ja 48 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 3 kohta).

D Asia T-39/95, Ciments français vastaan komissio

4498 Ciments français väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että se olisi voinut valtionsisäistä tilannetta koskevien asiakirjavihkojen sisällön perusteella osoittaa, ettei Cembureau-sopimuksella ollut yhteyttä ranskalais-saksalaiseen kartelliin, espanjalais-portugalilaiseen kartelliin, ranskalais-italialaiseen kartelliin ja ETF:n toimintaan. Sen mukaan valtionsisäisiä kartelleja koskeviin asiakirjoihin ei sisälly viittauksia Cembureauhon tai Cembureau-sopimukseen.

4499 Tämä väite on hylättävä. Se, ettei valtionsisäisiä kartelleja koskevissa asiakirjoissa viitata Cembureauhon tai Cembureau-sopimukseen, ei saata eri valoon niitä todisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä osoittaessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon sekä eri kansainvälisten kartellien ja tämän sopimuksen välisen yhteyden (väitetiedoksianto, 9—19, 27—29, 59, 61 ja 67 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18—27, 30, 35—37, 45—55, 59 ja 65 perustelukappale).

E Asia T-42/95, Heidelberger vastaan komissio

4500 Heidelberger vetoaa 20.2.1998 päivätyissä huomautuksissaan Schuhmacherin 16.3.1984 Schleideriille lähettämään teleksiin (asiakirjat nro 33.126/5217—5218 kohta). Tämän asiakirjan sisällön perusteella voidaan sen mielestä todeta, ettei Schuhmacher käsittänyt kunnolla valtuuskunnan johtajan käsitettä ja tehtävää osallistuessaan 14.1.1983 pidettyyn kokoukseen. Hän sekoitti valtuuskuntien johtajien kokouksen yhteystyöryhmän kokoukseen, jossa ei käsitelty mitään yhteisön kartellilainsäädännön vastaista aihetta. Schuhmacher, joka oli täysin

tietämätön tehtävästään järjestelmässä, jonka komissio uskoo paljastaneensa Cembureaun piirissä, ei olisi voinut sitoa Saksan sementintuottajia perustamissopimuksen määräysten vastaiseen kartelliin.

4501 On kuitenkin todettava, että Schuhmacher, joka laati kyseisen teleksin, oli tuona ajankohtana Heidelbergerin hallituksen puheenjohtaja. Heidelberger on siis tiennyt kyseisestä asiakirjasta hallinnollisen menettelyn ajankohtana. Jos Heidelberger olisi tuolloin katsonut, että tähän asiakirjaan sisältyi sen puolesta puhuvia seikkoja, mikään ei olisi estänyt sitä vetoamasta siihen hallinnollisessa menettelyssä. Sen puolustautumisoikeuksia ei siten ole voitu loukata (ks. edellä 248 kohta). Missään tapauksessa tämä teleksi ei olisi saattanut eri valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon (väitetiedoksianto, 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale) eikä sitä, että Heidelberger sovelsi tätä sopimusta erityisesti osallistumalla ranskalais-saksalaiseen kartelliin ja ETF:n perustamiseen (väitetiedoksianto, 12, 16, 17 ja 59 kohta ja 61 kohdan d ja h alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 22, 24 ja 25 perustelukappale, 45 perustelukappaleen 10 kohta, 46, 50 ja 53 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 3 kohta).

F Asia T-50/95, Unicem vastaan komissio

4502 Unicem väittää 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että useat asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/4140—4142 ja 6619—6622), joihin se on saanut tutustua prosessinjohtotoimien johdosta, vahvistavat, etteivät sen markkinat ole voineet niille ominaisen tarjonnan suuren hajanaisuuden vuoksi olla sellaisen salaisen yhteistyön näyttämönä, jonka komissio on luullut voivansa paljastaa. Nämä asiakirjat osoittavat niin ikään, että italialaiset sementintuottajat eivät kyenneet valmistelemaan koordinoituja vastatoimenpiteitä ulkomailta tulevaa tuontia vastaan markkinoilla toimineiden yritysten suuren lukumäärän vuoksi ja etteivät ne kyenneet viemään sementtiä, koska Italian markkinat eivät kuuluneet "luonnollisiin" rajat ylittäviin markkinoihin, kuten esimerkiksi Länsi-Saksan, Belgian, Alankomaiden, Luxemburgin ja Pohjois-Ranskan markkinat (ks. asiakirjat nro 33.126/939, 1081, 1107, 2550, 7810, 7835, 7857, 7858, 8107 ja 9212). Lafargen asiakirja kesäkuulta 1985 (asiakirja nro 33.126/6852) osoittaa sitä paitsi nimenomaisesti, että Unicemin sementtitehtaiden ja rannikon välimatkan, riittämättömän satamainfrastruktuurin ja satamatyöläisten voimakkaan ammattiyhdistysliikkeen vuoksi Unicemin oli mahdotonta harjoittaa kannattavalla tavalla vientitoimintaa.

4503 Unicem viittaa edellä 1224 kohdassa mainittuihin valtionsisäisiä kartelleja koskeviin asiakirjoihin ja väittää, ettei se ole ollut mukana yhdessäkään kansallisten markkinoiden "sulkemista" koskeneessa aloitteessa.

4504 Aluksi on todettava, että komissio on ottanut kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomion ainoastaan kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet eikä valtionsisäistä tilannetta koskevia

väitteitä. Ainoa kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettu kansainvälistä tilannetta koskeva väite, joka koskee pelkästään italialaisia tuottajia, on Italcementin, Cementirin ja Unicemin välinen sopimus, joka liittyy 3.4. ja 15.4.1987 italialaisen yhtiön Calcestruzzin kanssa allekirjoitettuihin sopimuksiin ja yleissopimuksiin (4 artiklan 3 kohdan b alakohta). Tältä osin on todettava, että Italian markkinoiden taloudelliseen analyysiin perustuvat selitykset, joihin Unicem olisi voinut vedota niiden asiakirjojen perusteella, joihin se viittaa 28.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan kiistääkseen salaisen yhteistyön mahdollisuuden sen omilla markkinoilla, eivät olisi saattanut eri valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut todetessaan tämän kolmen tärkeimmän italialaisen sementintuottajan välisen sopimuksen olemassaolon sekä sen kilpailunvastaisen tavoitteen eli sen estämisen, että Calcestruzzi olisi tuonut 1,5 miljoonaa tonnia Kreikasta peräisin olevaa sementtiä noin kymmeneen satamaan, mikä olisi ollut hintojen kannalta tuhoisaa (väitetiedoksianto. 19 kohdan d alakohta ja 61 kohdan h alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 27 perustelukappale ja erityisesti sen 5 ja 7—11 kohta ja 55 perustelukappaleen 2 kohta).

4505 Tämän jälkeen on huomattava, että kolme italialaistuottajaa ja niiden joukossa Unicem ovat väittäneet väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, että "kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan sopimuksen ei voitu katsoa koskevan Italiaa, koska se ei harjoittanut [— —] vientiä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 14 kohta). Komissio arvioi kuitenkin kanteen kohteena olevan päätöksen 45 perustelukappaleen 14 kohdassa esitetyillä perusteilla, että "tämä kanta ei [ollut] oikea" ja että joka tapauksessa se oli merkityksetön, sillä "[tämän] Cembureaun [jäsenmaan] yritykset [olivat] kuitenkin osallistuneet sopimukseen, jolla [oli] kilpailunvastainen tarkoitus". Ne lisähuomautukset, joita Unicem olisi voinut esittää osoittaakseen, että sen oli muiden italialaisten tuottajien tavoin mahdotonta harjoittaa kannattavalla tavalla vientitoimintaa, eivät mitä ilmeisimmin olisi johtaneet hallinnollisessa menettelyssä eri lopputulokseen.

4506 Tämän jälkeen Unicem toteaa, että niistä todisteista, joihin se on saanut tutustua prosessinjohtotoimien johdosta, ilmenee, että paikalliset toimenpiteet, yksittäiset toimet, kahdenväliset suhteet ja sopimukset, joita eurooppalaisten sementintuottajien keskuudessa on havaittu olleen kyseisenä ajanjaksona, ovat olleet täysin riippumattomia kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta eurooppalaisesta sopimuksesta. Se korostaa, että siinä asiakirja-aineistossa, johon se on saanut tutustua, ei viitata mihinkään kokonaissuunnitelmaan, jolla pyrittäisiin takaamaan kotimarkkinoiden rauhoittaminen Euroopan tasolla. Tämä on myös selvästi ristiriidassa sen komission väitteen kanssa, jonka mukaan markkinoilla havaittujen kahden- tai monenvälisen yhteistyön seurauksena toteutettujen toimenpiteiden ja sen eri ilmenemismuotojen taustalla oli kansallisten markkinoiden jakoa koskeva Cembureau-periaate. Valtionsisäistä tilannetta koskevat eri asiakirjat osoittavat todellisuudessa, että jokainen markkinoilla todettu toimenpide toteutettiin asianomaisen tuottajan tai asianomaisten tuottajien omalla vastuulla ja oli kullakin markkinoilla ominaisten kaupallisten ja tuotannollisten vaatimusten mukainen.

4507 Unicem vetoaa ensinnäkin asiakirjaan nro 33.126/375, joka vastaa 26.6.1987 pidetyn Ciments d'Obourgin hallituksen kokouksen pöytäkirjaa. Tästä asiakirjasta ilmenee, että kun sementintuottajia uhattiin tuonnilla, ne päättivät yksin vastatoimenpiteistä. Unicem vetoaa tämän jälkeen useisiin asiakirjoihin, jotka koskevat järjestyksessä ranskalais-saksalaista yhteistyötä (asiakirjat nro 33.126/14763, 14801—14803, 16383—16389, 16600—16608 ja väitetie-

doksiannon Saksaa koskevat luvut), tietojenvaihtoa ja alueellisten markkinoiden jakoa koskevia saksalaisia sopimuksia (Saksaa koskevan asiakirjavihon s. 176—262 ja asiakirjat nro 33.126/20382, 20383, 20416—20431, 20433—20442, 20498 ja 20560—20571), saksalaistuottajien onnistuneita pyrkimyksiä vakuuttaa PZW-yhtiölle, että sen kannattaa liittyä kansalliseen järjestöön ja paikallisiin tuotantokiintiöiden jakoa koskeviin sopimuksiin (asiakirjat nro 33.126/3740, 3741, 5385—5388, 5392—5394, 6687, 6710—6714, 7041 bis—7041 decies, 16545, 16546, 16559, 16560, 16588—16595, 20386—20397, 20405, 20492—20497 ja 20499), Iberian niemimaan yhteistyötä (asiakirjat nro 33.322/311, 996—1011 ja 2897—2903) ja ranskalais-brittiläistä yhteistyötä (asiakirja nro 33.126/17220). Kaikki nämä asiakirjat osoittavat, että nämä paikalliset toimenpiteet ja kahdenväliset sopimukset olivat täysin riippumattomia kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta eurooppalaisesta sopimuksesta. Kahdenvälisiä sopimuksia koskeva asiakirja-aineisto ja erityisesti Iberian niemimaan yhteistyötä sekä ranskalais-saksalaista yhteistyötä koskevat asiakirjat todistavat sen mielestä myös sen, että nämä sopimukset riittivät hyvin turvaamaan eri osapuolten intressit markkinoilla ilman, että tässä tarkoituksessa olisi ollut tarpeen turvautua yleiseurooppalaiseen periaatteeseen. Unicem katsoo vielä, että jos se olisi saanut tutustua ranskalais-saksalaista ja Iberian niemimaan sopimuksia koskevaan asiakirja-aineistoon, se olisi voinut tukea puolustuksekseen esittämäänsä väitettä, jonka mukaan sillä ei ollut mitään tekemistä joidenkin eurooppalaisten tuottajien välillä mahdollisesti ylläpidettyjen kahden- tai monenvälisten suhteiden kanssa.

4508 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole kuitenkaan hyväksytty yhtään valtionsisäistä tilannetta koskevaa väitettä. Unicemin ei ole myöskään katsottu olevan vastuussa yhdestäkään 3 artiklassa todetuista kahdenvälisistä kartelleista eli ranskalais-italialaisista kartelleista (3 artiklan 1 kohta), Iberian niemimaan kartellista (3 artiklan 2 kohta) ja ranskalais-saksalaisesta kartellista (3 artiklan 3 kohta). Tästä syystä ne huomautukset, joita Unicem olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä osoittaakseen, ettei näiden kansallisten, kahden- ja monenvälisten kartellien ja Cembureau-sopimuksen välillä ollut yhteyttä, eivät olisi johtaneet hallinnollisessa menettelyssä sen osalta eri lopputulokseen.

4509 Missään tapauksessa se, ettei Unicemin esiin tuomissa eri asiakirjoissa viitata kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan Cembureau-kartelliin tai -periaatteeseen, eivätkä ne huomautukset, joita Unicem olisi voinut esittää yksittäisistä toimenpiteistä ja eri markkinoilla havaituista kahdenvälisistä suhteista ja sopimuksista sekä näiden suhteiden ja sopimusten tehokkuudesta varmistaa sellaisenaan eri intressien yhteensovittaminen markkinoilla, eivät olisi saattaneet eri valoon niitä suoria asiakirjatodisteita, joihin komissio on tukeutunut todetessaan Cembureau-sopimuksen olemassaolon (väitetiedoksianto, 9 ja 61 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale) sekä sen, että Unicem sovelsi tätä sopimusta sitä kautta, että se osallistui ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimenpiteisiin (väitetiedoksianto, 16—19 ja 59 kohta ja 61 kohdan h alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 24—27 perustelukappale, 45 perustelukappaleen 10 kohta, 46, 53—55 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 3 kohta).

G Asia T-55/95, Asland vastaan komissio

4510 Asland väittää 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, ettei niissä asiakirjoissa, joihin se on saanut tutustua, ole minkäänlaista todistetta, jonka perusteella sen voitaisiin päätellä ilmaisseen selvästi ja tarkoituksellisesti liittyneensä Cembureau-sopimukseen.

4511 Se ei kuitenkaan selitä, miten todisteiden puuttuminen sen osallistumisesta Cembureau-sopimukseen niissä asiakirjoissa, joihin se ei ole voinut tutustua hallinnollisessa menettelyssä, voi saattaa eri valoon ne suorat asiakirjatodisteet, joihin se on saanut tutustua ja joihin komissio on tukeutunut päätellessään Cembureau-sopimuksen olemassaolon (väitetiedoksianto, 9 kohta ja 61 kohdan a alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale) ja Aslandin osallistumisen tähän sopimukseen sitä kautta, että se on osallistunut ETF:n perustamiseen (väitetiedoksianto, 17 ja 59 kohta ja 61 kohdan h alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappale ja 45 perustelukappaleen 10 kohta, 46 ja 53 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 3 kohta). Sen väite on siten hylättävä.

H Asia T-65/95, Italcementi vastaan komissio

4512 Italcementi korostaa 10.2.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että Saksaa koskevasta asiakirja-aineistosta ilmenee, ettei ranskalais-saksalaisen kartellin ja väitetyn Cembureau-sopimuksen välillä ole voinut olla mitään yhteyttä.

4513 Tällä väitteellä ei ole kuitenkaan merkitystä arvioitaessa, onko sen puolustautumisoikeuksia loukattu. Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua ranskalais-saksalaista väitettä ei ole osoitettu Italcementille. Nämä huomautukset eivät olisi näin ollen voineet johtaa sen osalta toisenlaiseen lopputulokseen. Ne eivät olisi missään tapauksessa saattaneet eri valoon niitä eri todisteita, joihin komissio on tukeutunut väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä katsoessaan, että ranskalais-saksalainen kartelli oli 14.1.1983 alkaen ollut Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpide (väitetiedoksianto, 12 kohta ja 61 kohdan d alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 22 ja 46 perustelukappale ja 50 perustelukappaleen 3 kohta).

I Asia T-88/95, Blue Circle vastaan komissio

4514 Blue Circle väittää 12.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että se, ettei yhdessäkään niistä asiakirjoista, joihin se on saanut tutustua prosessinjohtotoimien johdosta, mainita sen osallistumista Cembureau-sopimukseen, on sen puolesta puhuva seikka.

4515 Se ei kuitenkaan selitä, miten viittausten puuttuminen sen osallistumisesta Cembureau-sopimukseen niissä asiakirjoissa, joihin se on saanut tutustua tässä menettelyssä, voisi saattaa eri valoon ne suorat asiakirjatodisteet, joihin komissio on tukeutunut päätellessään Cembureau-sopimuksen olemassaolon (väitetiedoksianto, 9 kohta ja 61 kohdan a alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 18, 19 ja 45 perustelukappale) ja Blue Circlen osallistumisen tähän sopimukseen sitä kautta, että se on osallistunut ETF:ää koskevan yhden sopimuksen yhteydessä toteutettuihin eri toimenpiteisiin (väitetiedoksianto, 16—19 ja 59 kohta ja 61 kohdan h alakohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 25—27 perustelukappale, 45 perustelukappaleen 10 kohta, 46, 53—55 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 3 kohta), ja sitä kautta, että se on osallistunut EPC:n toimintaan (väitetiedoksianto, 24, 27—29, 59 ja 67 kohta; kanteen

kohteena olevan päätöksen 30, 35—37 perustelukappale ja 45 perustelukappaleen 10 kohta, 46 ja 59 perustelukappale ja 65 perustelukappaleen 3 kohta). Sen väite on siten hylättävä.

Johtopäätökset

4516 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava kokonaisuudessaan ENCI:n, Cedestin, Alsen-Breitenburgin, Nordcementin, Buzzin, Rugbyn, Castlen, Heraclesin ja Titanin osalta.

4517 Päätösosan kyseinen artikla on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan, että kilpailusääntöjen rikkomiseen ovat osallistuneet:

— CBR ennen 9.6.1986 ja 7.11.1988 jälkeen;

— Cembureau 31.12.1988 jälkeen;

— FIC 31.12.1988 jälkeen;

— VNC 31.12.1988 jälkeen;

— Ciments luxembourgeois 31.12.1988 jälkeen;

— Dyckerhoff 7.11.1988 jälkeen;

— SFIC 31.12.1988 jälkeen;

— Vicat ennen 11.5.1983 ja 23.4.1986 jälkeen;

— Ciments français 17.2.1989 jälkeen;

— Heidelberger 12.8.1987 jälkeen;

— Lafarge 19.5.1989 jälkeen;

— Aalborg 31.12.1988 jälkeen;

— BDZ 31.12.1988 jälkeen;

— Unicem ennen 9.9.1986 ja 3.4.1992 jälkeen;

— Valenciana 13.5.1987 jälkeen;

— BCA 31.12.1988 jälkeen;

— Asland ennen 28.5.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— Uniland ennen 9.9.1986 ja 7.11.1988 jälkeen;

— Oficemen 24.4.1989 jälkeen;

— Irish Cement 31.12.1988 jälkeen;

— Cimpor 24.4.1989 jälkeen;

— Secil 24.4.1989 jälkeen;

— ATIC 31.12.1988 jälkeen;

— Italcementi ennen 19.3.1984 ja 3.4.1992 jälkeen;

— Holderbank 7.11.1988 jälkeen;

— Hornos Ibéricos 19.5.1989 jälkeen;

— Aker 7.11.1988 jälkeen;

— Euroc 7.11.1988 jälkeen;

— Cementir 3.4.1992 jälkeen;

— Blue Circle ennen 18.11.1983 ja 7.11.1988 jälkeen;

— AGCI 31.12.1988 jälkeen;

— Halkis ennen 18.11.1983 ja 1.9.1986 jälkeen;

4518 Tutkitut kanneperusteet on muilta osin hylättävä.

XIII *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja perustamissopimuksen 190 artiklaa on rikottu ja puolustautumisoikeuksia loukattu siltä osin kuin komissio on todennut, että WCC:n yhteydessä on rikottu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja että tietyt kantajat ovat osallistuneet näihin kilpailusääntöjen rikkomisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artikla)*

Alustavat huomautukset

4519 Kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklan mukaan Italcementi, Dyckerhoff, Lafarge, Ciments français ja CBR ovat 6.5.1982 ja 26.5.1988 välisenä aikana ja Valenciana 1.1.1986 ja 26.5.1988 välisenä aikana "rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla WCC:n välityksellä yhdenmukaistettuun menettelytapaan ja sopimukseen, jotka koskivat kotimarkkinoiden rauhoittamista, jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski ylituotannon ohjaamista kolmansiin maihin suuntautuvaan vientiin, jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski yrityskohtaisesti yksilöityjen tietojen vaihtamista tuotantokapasiteeteista, tuotannosta, kotimaanmyynnistä ja viennistä, valkosementin ja tavallisen sementin kotimaanhinnoista ja vientihinnoista".

4520 Näihin kilpailusääntöjen rikkomisiin liittyvät seikat on esitetty tosiseikkojen osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 38—41 perustelukappaleessa ja oikeudellisen arvioinnin osalta sen 61—63 perustelukappaleessa.

4521 Komissio esittää aluksi asiayhteyden, jossa nämä kilpailusääntöjen rikkomiset on tehty eli WCC:n, täsmentäen sen jäsenten tavoitteleman päämäärän sekä ne lainvastaiset toimet, joita jäsenet ovat toteuttaneet.

4522 Se toteaa siten vedoten Ciments français'n päiväämättömään käsinkirjoitettuun muistioon (asiakirja nro 33.126/4454), Ciments français'n 7.3.1989 päivättyyn sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/4466 ja 4467) ja CBR:n 3.10.1985 pidetystä WCC:n kokouksesta laatimiin muistiinpanoihin (asiakirjat nro 33.126/9962—99669) kanteen kohteena olevan päätöksen 38 perustelukappaleen 1 kohdassa, että "WCC oli klubi, johon kuuluivat vientiä harjoittavat eurooppalaiset valkosementin tuottajat". Kyse oli (38 perustelukappaleen 2 kohta) epävirallisesta klubista, jolla ei ollut sääntöjä tai perustamiskirjaa ja jonka sihteeristön tehtävistä vastasivat jäsenet kukin vuorollaan.

4523 Komissio lisää (samassa perustelukappaleessa) seuraavaa:

"Ainoat varmat asiat, jotka WCC:stä voidaan tietää asiakirja-aineistoon sisältyvien, 6. ja 7.5.1982 ja 26.5.1988 pidetyistä kokouksista laadittujen muistioiden perusteella, ovat, että sen jäsenet kokoontuivat kahdesti vuodessa ja että klubin toimintaa tuki yksinomaan WCC:n jäsenistä koostuva White Cement Promotion Committee (WCPC) [— —], joka piti huolta valkosementin myynninedistämisestä ja sen eri käyttötapoja koskevasta tietojenvaihdosta."

4524 Komissio toteaa myös (38 perustelukappaleen 5 kohta) seuraavaa:

"30.8.1985 päivätyssä Italcementin muistiossa (asiakirja nro 33.126/2802), jossa muistutetaan, että vaikka WCC olikin koostunut jo usean vuoden ajan Cembureaun jäsenistä, se ei ollut Cembureaun jatke, todetaan, että WCC:n perustajajäsenet olivat Aalborg Portland (Tanska), Alsen-Breitenburg ja Dyckerhoff (Saksa), CBR (Belgia), Lafarge (Ranska), Blue Circle (Yhdistynyt kuningaskunta), Italcementi (Italia) ja että sen jäseniksi ovat liittyneet ensin Ciments français (Ranska) ja sittemmin Valenciana (Espanja) [— —]."

4525 Se lisää (39 perustelukappaleen 7 kohta) seuraavaa:

"Tammikuussa 1984 (asiakirjat nro 33.126/2850—2852) Italcementi, Dyckerhoff, Lafarge, Ciments français ja CBR kokoontuivat kokoonpanoltaan rajatussa jaostossa ja todettuaan, että yhteistyö Aalborgin kanssa ei ollut enää mahdollista, päättivät lakkauttaa vanhan WCC:n ja perustaa uuden [— —]."

4526 Komissio toteaa 30.4.1984 päivätyn Italcementin sisäisen muistion sisältöön vedoten (39 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/2842—2844), että uusi WCC, johon kuuluivat nämä viisi yritystä ja Valenciana, piti ensimmäisen kokouksensa 13.3.1984.

4527 Komissio viittaa seuraavaksi lainvastaisiin toimiin, joita kyseiset kantajat ovat toteuttaneet WCC:n välityksellä. Näihin toimiin on kuulunut yhtäältä sellaisen kiinteän yhteistyön luominen, joka perustuu kotimarkkinoiden rauhoittamista ja ylituotannon ohjaamista yhteisön ulkopuolelle koskevalle kaksiosaiselle säännölle, ja toisaalta yrityskohtaisesti yksilöityjen tietojen vaihtaminen eräistä seikoista, joihin kuuluvat tuotantokapasiteetti, tuotanto, kotimainen myynti ja vienti, valkosementin kotimaiset hinnat ja tavallisen sementin vientihinta.

4528 Näistä ensimmäisen toimien ryhmän osalta komissio toteaa seuraavaa (61 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta):

"Edellä 39 perustelukappaleessa mainituista asiakirjoista ilmenee, että WCC:n tavoitteena on jäsenten kotimarkkinoiden suojaaminen ja niiden ylituotannon vienti yleisen sopimuksen mukaisesti.

WCC:n jäsenet ovat luoneet tiiviin yhteistyön ja yhteiset edut, ja yhteisön markkinoiden jakaminen muodostaa perustan niiden väliselle yleiselle konsensukselle. Jotta tämä jako olisi tehokas, sitä on vahvistettu käytännöllä, jonka mukaan se osa tuotannosta, jota ei saada kaupaksi kunkin jäsenen kotimaan omilla markkinoilla, ohjataan kolmansiin maihin suuntautuvaan vientiin. Kotimarkkinoiden suojaaminen ja ylituotannon ohjaaminen vientiin ovat siis saman velvoitteen kaksi osaa, joita ei voida erottaa toisistaan."

4529 Komissio toteaa WCC:n toiminnan toisen osan suhteen seuraavaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 62 perustelukappaleen 1 kohta):

"Tietojenvaihtojärjestelmällä (40 perustelukappale), jonka mukaisesti WCC:n jäsenet ilmoittivat kokouksissa toisilleen yrityskohtaisesti yksilöidyt tiedot, jotka koskivat tuotantokapasiteettia, tuotantoa, kotimaista myyntiä ja vientiä, valkosementin ja tavallisen sementin kotimaisia hintoja ja vientihintoja, pyrittiin tiedottamaan toiminnasta, jota kukin jäsen aikoi harjoittaa yhteisön eri markkinoilla ja viennin osalta, ja luoda siihen osallistuvien yritysten välinen solidaarisuudelle ja vastavuoroiselle vaikuttamiselle perustuva järjestelmä, jolla pyrittiin koordinoimaan niiden kaupallista toimintaa."

4530 CBR (T-25/95), Dyckerhoff (T-35/95), Lafarge (T-43/95), Valenciana (T-52/95) ja Italcementi (T-65/95) kiistävät sekä sen, että kilpailusääntöjä olisi rikottu esitetyllä tavalla, että oman osallistumisensa rikkomiseen. Ciments français (T-39/95) ei esitä kanteessaan yhtään kanneperustetta, jolla kiistettäisiin muodollisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen. Kantajien väitteet koskevat sekä 7 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen taloudellista asiayhteyttä että komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämien todisteiden tulkintaa. Myös tosiseikkojen vanhentumista koskevia väitteitä on esitetty. Valenciana ja Italcementi vetoavat myös puolustautumisoikeuksiensa loukkaamiseen, joka johtuu siitä, että niillä ei hallinnollisen menettelyn aikana ollut mahdollisuutta tutustua sellaisiin komission asiakirja-aineistoon kuuluviin asiakirjoihin, jotka olisivat voineet olla hyödyllisiä niiden puolustautuessa kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa lopulta esitettyjä väitteitä vastaan.

Kotimarkkinoiden suojaaminen ja ylituotannon koordinoitu vienti yhteisön ulkopuolelle

4531 Komissio mainitsee kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleessa viisi asiakirjaa, joiden perusteella se on katsonut (61 perustelukappaleen 1 kohta), että "WCC:n tavoitteena [oli] jäsenten kotimarkkinoiden suojaaminen ja niiden ylituotannon vienti yleisen sopimuksen mukaisesti".

4532 Komissio siteeraa ensisijaisesti (39 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/4454) Ciments français'n päiväämätöntä käsinkirjoitettua muistiota, jonka mukaan WCC "on klubi: tavoite: kotimarkkinoiden suojaaminen — sääntö: kukin myy omille kotimarkkinoilleen ja vie ylituotantonsa yleisen konsensuksen mukaisesti".

4533 Toiseksi se selvittää seuraavaa (39 perustelukappaleen 2 kohta):

"Kyseinen tavoite ja sääntö vahvistetaan tietyissä WCC:n kokouksista laadituissa muistioissa. Ciments français'n 9.5.1985 pidetystä kokouksesta laatiman muistion (asiakirjat nro 33.126/2793—2798) 2 kohdassa 'Suhteet Aalborg/BC:n ja ABZ/Japonin kanssa' todetaan, että päätös olla kutsumatta Aalborgia enää kokouksiin oli tehty ja että 'ne [9.5.1985 pidetyssä kokouksessa läsnä olleet WCC:n jäsenet] muistuttivat, että kotimarkkinoiden rauhoittaminen oli ehdoton edellytys WCC:hen tai WCPC:hen osallistumiselle'".

4534 Kolmanneksi se esittää laajasti (39 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/9958—9961) yleiset johtopäätökset niistä kommenteista, jotka CBR on esittänyt 3.10.1985 pidetyn WCC:n kokouksen johdosta laaditussa sisäisessä muistiossa, erityisesti seuraavaa:

"Tämänhetkiset jäsenet noudattavat keskuudessaan tiettyjä pelisääntöjä, mutta kuinka kauan? (Tunisiaa koskeva esimerkki)

Suurin osa valkosementin tuottajista elää mukavasti omien rajojensa sisäpuolella [— —]

Tämä kotimarkkinoiden rauhoittaminen ei sovi meille kovin hyvin, koska sillä rajoitetaan tosiasiallisesti meidän luonnolliset markkinamme Benelux-maihin."

4535 Neljänneksi se vetoaa kahden WCC:n kokouksista laaditun muistion sisältöön.

4536 Aluksi se viittaa (39 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/9874 ja 9875) CBR:n 2.10.1986 pidetystä kokouksesta laatiman muistion otteeseen, jonka "1 kohta — Aalborg" liittyy seuraavaan Ciments français'n ja Aalborgin välillä käytyyn keskusteluun:

(Aalborg) "Ette siis edelleenkään halua meitä mukaan WCC:hen";

(Ciments français) "Tiedätte hyvin, miksi ette ole enää mukana WCC:ssä. Harjoittamamme vienti vaikuttaa meihin kaikkiin tietyssä suhteessa. Kotimarkkinoiden rauhoittamisesta on tehty gentlemen's agreement."

4537 Komissio vetoaa seuraavaksi (39 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/2737—2739) Italcementin samaa kokousta koskeneeseen muistioon, jossa todettiin seuraavaa:

"Leboeuf [Ciments français'n edustaja] käytti tilaisuutta hyväkseen muistuttaakseen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta."

4538 Kantajat esittävät kuusi eri väitettä kiistäen WCC:n tavoitteen lainvastaisuuden.

4539 CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Valenciana ja Italcementi väittävät ensinnäkin, että WCC:n ainoana tavoitteena oli edistää jäsentensä vientiä yhteisöstä kolmansiin maihin erityisesti vaihtamalla tietoja yhteisön ulkopuolisista vientimarkkinoista, joten WCC:n toiminnalla ei ole ollut mitään vaikutusta kilpailuun yhteisön sementtimarkkinoilla. Dyckerhoff lisää, että vaikka WCC:n tehtävänä olisikin tosiasiassa ollut edistää sellaisen valkosementin myyntiä kolmansiin maihin, jota sen jäsenet eivät kyenneet saamaan kaupaksi yhteisössä, kyse ei ollut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisesta toiminnasta, sillä WCC:n jäsenistöön kuuluneet yritykset olivat vapaita päättämään itsenäisesti tuotantonsa myynnistä. Lafarge korostaa omasta puolestaan, että WCC:n tavoitteena ei ollut ohjata jäsentensä ylituotantoa yhteisön ulkopuolelle vaan saada paras mahdollinen hinta; WCC:n kokouksista laadituissa pöytäkirjoissa käsiteltiin sitäpaitsi yksinomaan yhteisön ulkopuolelle suuntautuvaa vientiä.

4540 On syytä todeta heti aluksi, että kanteen kohteena olevan päätöksen 40 perustelukappaleessa mainituista eri asiakirjoista käy ilmi, että WCC:n jäsenten välinen yhteistyö koski kaikkia aloja eikä pelkästään vientiä yhteisön ulkopuolelle; tuotantokapasiteettia (nykyistä ja tulevaa) ja tuotantoa; myyntiä ja myyntiennusteita kotimarkkinoilla; myyntiä ja myyntiennusteita viennin osalta; vientihintoja; kotimarkkinahintoja. On siis kiistatonta, että WCC:n jäsenet analysoivat ja vaihtoivat keskenään liiketoiminnallista strategiaansa koskevia tietoja sekä kotimaan- että vientitoiminnan osalta.

4541 Kantajien väitteillä ei voida sivuuttaa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 1—4 kohdassa esittämien asiakirjojen sisältöä (ks. edellä 4531—4537 kohta), joka osoittaa kiistatta, että WCC:n tosiasiallinen tavoite oli jäsenten kotimarkkinoiden rauhoittaminen sekä niiden ylituotannon ohjaaminen kolmansiin maihin ensimmäisen tavoitteen saavuttamisen takaamiseksi.

4542 Näihin eri asiakirjoihin tutustuttuaan komissio saattoi katsoa perustellusti (61 perustelukappaleen 1 kohta), että "WCC:n tavoitteena on jäsenten kotimarkkinoiden suojaaminen ja niiden ylituotannon vienti yleisen sopimuksen mukaisesti".

4543 Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa kuitenkin kielletään nimenomaisesti kaikki sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, "joilla jaetaan markkinoita". Kun yritykset aikovat poistaa tietyt tuotteet joiltakin yhteisön markkinoilta, ne ryhtyvät perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen kilpailunvastaiseen toimintaan riippumatta siitä, ohjataanko kyseiset tuotteet muihin jäsenvaltioihin vai Euroopan ulkopuolelle (ks. erityisesti edellä 270 kohdassa mainittu asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 67, 68 ja 87—127 kohta).

4544 Nyt esillä olevassa asiassa WCC:llä pyrittiin siis perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen kilpailua rajoittavaan päämäärään.

4545 CBR (T-25/95), Dyckerhoff (T-35/95), Valenciana (T-52/95) ja Italcementi (T-65/95) kiistävät toiseksi komission kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleessa esittämien asiakirjojen tai ainakin joidenkin niistä todistusarvon. Koska WCC:llä ei ole sääntöjä eikä virallista rakennetta ja organisaatiota, kyse on niiden mukaan sisäisistä asiakirjoista, joista ilmenee enintään niiden laatijoiden henkilökohtainen kanta ja jotka johtavat ainoastaan laatijoiden vastuun syntymiseen.

4546 Nämä väitteet on hylättävä. Todisteita ei ole arvioitava erikseen vaan yhtenä kokonaisuutena (edellä 636 kohdassa mainittu asia 48/69, ICI v. komissio, tuomion 68 kohta ja edellä 2062 kohdassa mainittu asia Thyssen Stahl v. komissio, tuomion 175 kohta). Vaikka edellä mainitut eri asiakirjat ovatkin peräisin eri lähteistä (CBR, Ciments français, Italcementi), ne todistavat

yhtäpitävästi, että WCC:n päämääränä oli kotimarkkinoiden rauhoittaminen. Komissio on siten voinut tukeutua perustellusti näihin yhtäpitäviin todisteisiin tehdessään kanteen kohteena olevan päätöksen 61 perustelukappaleen 1 kohdassa esittämänsä johtopäätökset.

4547 Dyckerhoff väittää vielä, että kyseisten asiakirjojen sisältö ei vastaa niiden eri kokousten todellista kulkua, joihin sen edustaja on osallistunut.

4548 Se ei kuitenkaan esitä mitään todistetta, jolla voitaisiin näyttää toteen, että komission huomioon ottamissa asiakirjoissa ei olisi esitetty totuudenmukaisesti keskusteluja, joita on käyty näihin asiakirjoihin liittyvissä WCC:n kokouksissa. Sen väite on siten hylättävä.

4549 Dyckerhoff korostaa lisäksi sitä, että komission siteeraamia asiakirjoja on vähän verrattuna toimielimen asiakirja-aineistoon sisältyvien, WCC:tä koskevien asiakirjojen kokonaismäärään; nämä asiakirjat osoittavat sen mukaan, että WCC:n jäsenet ovat keskittyneet yhteisön ulkopuolelle suuntautuvaan vientiinsä.

4550 On kuitenkin korostettava, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista osoittava näyttö ei riipu tähän tarkoitukseen käytettyjen asiakirjojen määrästä vaan niiden todistusarvosta. Dyckerhoffin väitteillä ei ole siten mitään vaikutusta siihen todistusarvoon, jonka komissio on perustellusti katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 1—4 kohdassa mainituilla asiakirjoilla olevan. Dyckerhoffin väite on siis hylättävä.

4551 Samoin on syytä hylätä Italcementin väitteet, jotka liittyvät Ciments français'n päiväämättömän käsinkirjoitetun muistion italiankieliseen käännökseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/4454 ja 4455). Nämä väitteet eivät näet vaikuta tämän otteen alkuperäisen version, joka yksin on todistusvoimainen, nimenomaiseen merkitykseen.

4552 Valenciana väittää vielä vastauksena komission vastineessaan esittämään väitteeseen, joka koski 17.12.1987 pidetystä WCC:n kokouksesta laadittua muistiota (asiakirja nro 33.126/9890), että tähän asiakirjaan sisältyvän, kotimarkkinoita koskevan viittauksen perusteella ei voida päätellä, että olisi ollut olemassa kansallisten markkinoiden jakamista koskeva edeltävä sopimus, vaan siinä kuvataan yksinkertaisesti sitä välttämätöntä vaikutusta, joka tavaroiden kotimarkkinoille toimittamisella on kolmansiin maihin suuntautuvan viennin määrään.

4553 Vaikka komissio viittaakin kanteen kohteena olevan päätöksen sivulla 185 olevassa alaviitteessä koko kilpailusääntöjen rikkomisen aikana pidetyistä ja muun muassa 17.12.1987 pidetystä WCC:n kokouksista laadittuihin eri muistioihin, kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappale lukemalla selviää, ettei komissio ole tukeutunut tästä kokouksesta laadittuun muistioon osoittaakseen, että WCC:n perussääntö oli kotimarkkinoiden rauhoittaminen. Valencianan väite ei ole siten asian kannalta merkityksellinen.

4554 Kolmanneksi Valenciana väittää, ettei komissio voinut olettaa, että ylituotannon ohjaaminen ja kotimarkkinoiden suojaaminen olisivat olleet kaksi saman säännön osaa, päätymättä virheelliseen johtopäätökseen, jonka mukaan kaikki kolmansiin maihin suuntautuvaa vientiä koskeva yhteistyö merkitsisi väistämättä hyökkäämättömyyssopimusta, joka koskisi tämän sopimuksen eri osapuolten omia markkinoita.

4555 Nämä väitteet on hylättävä. Useat komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämät asiakirjat ovat ristiriidassa Valencianan väitteiden kanssa. Ciments français'n päiväämättömästä käsinkirjoitetusta muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/4454) ilmenee ensinnäkin, että WCC "[oli] klubi: tavoite: kotimarkkinoiden suojaaminen — sääntö: kukin myy omille kotimarkkinoilleen ja vie ylituotantonsa yleisen konsensuksen mukaisesti". Aalborgin ja Ciments français'n välisen keskustelun katkelma, joka sisältyy CBR:n 2.10.1986 pidetystä WCC:n kokouksesta laatimaan muistioon (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/9874 ja 9875), kuuluu seuraavasti: "Harjoittamamme vienti vaikuttaa meihin kaikkiin tietyssä suhteessa. Kotimarkkinoiden rauhoittamisesta oli tehty gentlemen's agreement."

4556 Nämä kaksi asiakirjan otetta osoittavat, että WCC:n jäsenet olivat tehneet kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja viennin ohjaamisesta kolmansiin maihin sellaisen yhden ja saman pelin sääntöjen kaksi toisistaan riippuvaista osaa, jolla pyrittiin niiden kotimarkkinoiden rauhoittamiseen. Komissio saattoi siten perustellusti katsoa (61 perustelukappaleen 2 kohdan lopussa), että "kotimarkkinoiden suojaaminen ja ylituotannon ohjaaminen vientiin ovat siis saman velvoitteen kaksi puolta, joita ei voi erottaa toisistaan" ja että (61 perustelukappaleen 5 kohta) "ylituotannon ohjaaminen kolmansiin maihin [oli] kotimarkkinoiden suojaamista koskevan yhdenmukaistetun menettelytavan ja sopimuksen olennainen osa".

4557 Edellä (4555—4556 kohta) esitetty arvio johtaa siihen, että on syytä hylätä Dyckerhoffin väite, jonka mukaan ylituotannon ohjaamista vientiin kolmansiin maihin koskevaa väitettä ei ole kanteen kohteena olevassa päätöksessä perusteltu tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta, koska missään komission siteeraamassa asiakirjassa ei ole WCC:n yhteydessä mainintaa tällaisesta yhdenmukaisesta ohjauksesta.

4558 Lafarge väittää neljänneksi, että WCC:n ja Cembureaun välillä ei ollut edes välillistä yhteyttä. Dyckerhoff ja Italcementi puolestaan kiistävät komission väitteen (kanteen kohteena olevan

päätöksen 38 perustelukappaleen 6 kohta), jonka mukaan WCC olisi ollut osa ECMEC:tä samalla tavoin kuin EPC ja ECEC.

4559 Vaikka kanteen kohteena olevan päätöksen 38 perustelukappaleessa (WCC:n luonne ja tehtävät) komissio tosiasiassa analysoikin asiakirjoja, joiden perusteella se on katsonut (38 perustelukappaleen 6 kohdassa), että "ECMEC:hen kuului kolme vientijaostoa eli ECEC, EPC ja WCC", on kuitenkin todettava, että todetessaan WCC:n kilpailunvastaisen päämäärän se tukeutunut yksinomaan (61 perustelukappaleen 1 kohta) "39 perustelukappaleessa mainittuihin asiakirjoihin" pitämättä oikeudellisessa arvioinnissaan koskaan WCC:n ja Cembureaun tai ECMEC:n välistä yhteyttä ratkaisevana seikkana. Kantajien tältä osin esittämät väitteet on siten hylättävä.

4560 CBR, Dyckerhoff, Valenciana ja Italcementi riitauttavat viidenneksi komission kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 6—17 kohdassa esittämän analyysin sellaisista konkreettisista tapauksista, joissa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä on sovellettu ja joihin kuuluvat Aalborgin sulkeminen WCC:n ulkopuolelle, koska sen väitettiin rikkoneen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä (39 perustelukappaleen 6—13 kohta), Blue Circlen ja Alsen-Breitenburgin sulkeminen WCC:n ulkopuolelle syistä, jotka liittyvät Aalborgin erottamiseen väitetysti johtaneisiin syihin (39 perustelukappaleen 14 ja 15 kohta), Blue Circlen ja Lafargen väliset suhteet (39 perustelukappaleen 16 kohta) ja Italcementin ja Dyckerhoffin väliset suhteet (39 perustelukappaleen 17 kohta).

4561 Ennen kantajien näistä eri tapauksista esittämien eri väitteiden yksityiskohtaista tarkastelua on syytä palauttaa mieleen, että yksinomaan se, että sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan taustalla on kilpailunvastainen päämäärä, on riittävää, jotta niiden voidaan katsoa olevan ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa, riippumatta siitä, onko niistä aiheutunut kilpailunvastaisia vaikutuksia (ks. vastaavasti edellä 837 ja 1674 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Tässä tapauksessa on näytetty toteen, että WCC:n päämäärä oli kilpailunvastainen (ks. edellä 4531—4544 kohta). Koska ei ole esitetty myöskään vastakkaista näyttöä, jonka esittäminen olisi kuulunut asianomaisille taloudellisille toimijoille, on katsottava, että WCC:n piirissä toteutettu yhteistoiminta on vaikuttanut WCC:n markkinoilla toimintaansa jatkaneiden jäsenten käyttäytymiseen (ks. vastaavasti edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 118 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 161 kohta).

4562 Tässä vaiheessa on tutkittava kantajien esittämiä väitteitä kustakin tapauksesta, jonka komissio on esittänyt esimerkkinä WCC:ssä voimassa olleen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön soveltamisesta, ja tällä tavoin tarkistettava, onko komissio tukenut asianmukaisesti näyttöään WCC:n lainvastaisesta tavoitteesta, kun se on korostanut (kanteen kohteena olevan päätöksen 61 perustelukappaleen 3 kohta), että "kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä sovellettiin [— —] [ja että] tämän säännön rikkomisesta aiheutui tosiasiassa seuraamuksia".

4563 CBR, Dyckerhoff ja Italcementi väittävät ensinnäkin Aalborgin WCC:n ulkopuolelle sulkemisen osalta, ettei sen syynä ollut se, että kyseinen yritys olisi rikkonut kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä, kuten komissio väittää, vaan seikat, jotka liittyivät sen hintapolitiikan aggressiivisuuteen merkittävillä vientimarkkinoilla.

4564 CBR selittää, että 24.7.1986 pidetyn, Aalborgin tapausta erityisesti käsitelleen WCC:n kokouksen päätteeksi Aalborgin toimintaan päätettiin reagoida erikseen, ei kollektiivisesti. Tarve järjestää ad hoc -kokous tästä kysymyksestä vahvistaa lisäksi sen, että WCC:n tavoitteena ei ollut pitää voimassa kotimarkkinoiden vastavuoroista rauhoittamista koskevaa sääntöä.

4565 Dyckerhoff väittää, että Aalborgin tapauksesta tehty selvitys vahvistaa sen, että WCC:n toimintaan on kuulunut ainoastaan yhteistoiminta merentakaisilla markkinoilla. Se selittää, että Aalborg pyrki kasvattamaan vientiään merentakaisten alueiden markkinoille alkamalla soveltaa erittäin aggressiivista hintapolitiikkaa ja että Aalborg oli osallistunut WCC:n kokouksiin ainoana päämääränään kerätä tietoja tätä varten. Kyseinen menettely sai muut WCC:n jäsenet sulkemaan Aalborgin pois merentakaisten alueiden markkinoita koskeneen tietojenvaihdon piiristä, minkä vahvistavat eri WCC:n kokouksista ja erityisesti 13.9.1983 pidetystä kokouksesta tehdyt muistiot (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 6 kohta). Dyckerhoff lisää, että olisi täysin epäloogista erottaa eräs WCC:n kaikkein merkittävimmistä valkosementin tuottajista kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön väitetyn rikkomisen vuoksi, kun komission käsityksen mukaan WCC:n keskeisin tavoite oli panna tämä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sääntö täytäntöön. Minkään kanteen kohteena olevassa päätöksessä mainitun asiakirjan perusteella ei voida olettaa, että WCC:n jäsenet olisivat todella asettaneet ehdoksi yhteistyön jatkamiselle Aalborgin kanssa sen, että se hyväksyy tavalla tai toisella väitetyn kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön.

4566 Italcementi väittää, että olisi virheellistä pitää WCC:n jäsenten kieltäytymistä hyväksymästä Aalborgin liittymispyyntöä erottamisena tai seuraamuksena. Aalborgia ei hyväksytty WCC:hen, koska se toteutti aggressiivista kaupallista strategiaa merentakaisilla markkinoilla [ks. 3.9.1982 päivätty Italcementin muistio (asiakirjat nro 33.126/2876—2880) ja CBR:n 2.10.1986 pidetystä WCC:n kokouksesta laatima pöytäkirja (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/9874 ja 9875)].

4567 On kuitenkin todettava, että komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämät todisteet ovat selvässä ristiriidassa näiden kolmen kantajan väitteiden kanssa.

4568 Esimerkiksi kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 6—8 kohdassa mainitut asiakirjat osoittavat kiistatta, että Aalborg suljettiin ensimmäisen kerran tilapäisesti WCC:n ulkopuolelle, koska se oli alentanut rajusti hintojaan merkittävillä vientimarkkinoilla, vaikka WCC:n jäsenten kesken oli sovittu, että ylituotannon viennin oli tapahduttava "yleisen kon-

sensuksen mukaisesti" kotimarkkinoiden rauhoittamisen takaamiseksi (ks. Ciments français'n päiväämätön käsinkirjoitettu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirja nro 33.126/4454). Kuten kanteen kohteena olevasta päätöksestä ilmenee (39 perustelukappaleen 9 kohta), tämä tilapäinen ulkopuolelle sulkeminen muuttui lopulliseksi siitä hetkestä alkaen, jolloin WCC:n jäsenet saivat tietää, että Aalborg oli alkanut harjoittaa tietyille Euroopan markkinoille (Saksa ja Belgia) suuntautuvaa vientiä, että se oli valmis myymään valkosementtiä Euroopassa viiden kilon pakkauksissa ja että se ei ollut vastannut lainkaan kirjeeseen, jonka Clemente (Italcementi) oli lähettänyt sille 19.3.1984 uuden WCC:n jäsenten nimissä. WCC:n jäsenet ilmaisivat 21.5.1984 pidetyssä kokouksessa tahtonsa olla ottamatta Aalborgia takaisin tähän jaostoon (asiakirjat nro 2830—2832; kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 2830—1832). WCC:n jäsenet katsoivat Aalborgin menettelyn rikkovan WCC:ssä luotua kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä, minkä vahvistaa Ciments français'n ja Aalborgin välillä käydyn keskustelun katkelma, joka sisältyy CBR:n 2.10.1986 pidetyn WCC:n kokouksen johdosta laatimiin muistioihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 4 kohta): (Ciments français) "Tiedätte hyvin, miksi ette ole enää mukana WCC:ssä. Harjoittamamme vienti vaikuttaa meihin kaikkiin tietyssä suhteessa. Kotimarkkinoiden rauhoittamisesta on tehty gentlemen's agreement." Komission analyysin vahvistaa vielä Italcementin 30.8.1985 päivätty muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 38 perustelukappaleen 5 kohta; asiakirja nro 33.126/2808 — eikä 2802 niin kuin kanteen kohteena olevan päätöksen tässä kohdassa virheellisesti todetaan), jossa mainitaan syy, jonka vuoksi Aalborg ei voinut liittyä uudelleen WCC:hen vuonna 1984: "Aalborg on rikkonut sopimuksia." Komissio on siten voinut katsoa, että Aalborgin sulkeminen WCC:n ulkopuolelle oli tarkoitettu seuraamukseksi sen johdosta, että se oli rikkonut kotimarkkinoiden rauhoittamista ja ylituotannon vientiä yleisen konsensuksen mukaisesti yhteisön ulkopuolelle koskevaa kaksiosaista sääntöä.

4569 On vielä syytä lisätä, että toisin kuin Dyckerhoff väittää, kaikista näistä asiakirjoista ja erityisesti Ciments français'n ja Aalborgin välisen keskustelun edellisessä kohdassa tarkoitetusta katkelmasta ilmenee, että Aalborgille lopulta määrätty seuraamus on ollut koko WCC:stä eikä pelkästään merkittäviä vientimarkkinoita koskevasta säännöllisestä tietojenvaihtojärjestelmästä erottaminen.

4570 Samoin — toisin kuin CBR väittää — se seikka, että WCC:n jäsenet katsoivat tarpeelliseksi järjestää 24.7.1986 työpalaverin, jossa käsiteltiin erityisesti ajateltavissa olevia vastatoimia Aalborgin niiden kotimarkkinoille suuntautuvaan mahdolliseen hyökkäykseen vastaamiseksi, ja että tämän kokouksen perusteella 2.10.1986 pidetyssä WCC:n kokouksessa päätettiin lopulta, että jokainen vastaa itsenäisesti Aalborgin hyökkäyksiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 11—13 kohta), ei ole omiaan kumoamaan mitään komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämän analyysin kohtaa. Kilpailijan kotimarkkinoille pääsyn estämiseksi ajateltavissa olevien vastatoimien tarkastelulle nimenomaisesti varatun kokouksen aihe päin vastoin vahvistaa WCC:n kilpailunvastaisen päämäärän.

4571 CBR, Dyckerhoff, Valenciana ja Italcementi väittävät Blue Circlen ja Alsen-Breitenburgin WCC:n ulkopuolelle jättämisen (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 14 ja 15 kohta) selittyvän yksinomaan sillä, että niistä ensin mainittu oli lopettanut valkosementin viennin kolmansiin maihin ja toinen ei tuottanut enää valkosementtiä.

4572 On syytä toistaa, että komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämät todisteet ovat selvässä ristiriidassa kantajien väitteiden kanssa. Vaikka Blue Circle ja Alsen-Breitenburg olisi tosiasiassa jätetty ensin väliaikaisesti ja sittemmin lopullisesti WCC:n ulkopuolelle (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 14 kohta) — Blue Circle sen vuoksi, että se ei tuottanut enää valkosementtiä vientiä varten, ja Alsen-Breitenburg, koska se ei tuottanut enää lainkaan valkosementtiä — Italcementin tammikuussa 1984 pidetystä WCC:n kokouksesta laatimassa muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/2850—2852) todetaan, että "yhteistyö brittiläisen Blue Circlen [— —] sekä Alsen-Breitenburgin [— —] kanssa on tullut epätodennäköiseksi, koska nämä kaksi yhtiötä ostavat Aalborgin tuotteita toimittaakseen niitä ulkomaisille asiakkailleen". Blue Circlen osalta 19.6.1986 pidetystä WCC:n kokouksesta laaditussa muistiossa mainitaan ensin "aiempien jäsenten mahdollista paluuta" koskevassa kohdassa, että Blue Circlen pyyntö tulla uudelleen hyväksytyksi WCC:n jäseneksi hylättiin, koska enemmistö ei sitä kannattanut, ja tämän jälkeen siinä esitetään seuraavat kaksi huomautusta (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 15 kohta; asiakirjat nro 33.126/9914—9920, erityisesti 9920): "1) CBR viittaa yhteyksiinsä Blue Circlen kanssa (kanta Aalborgin Skotlantiin suuntautuvaan vientiin); 2) Ciments français arvelee, että Aalborg toimittaa tai on toimittanut kuivapuristettua klinkkeriä Blue Circlelle" (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 15 kohta; asiakirjat nro 33.126/9914—9920, erityisesti 9920). Näistä eri asiakirjoista ilmenee, että vaikka Blue Circlen ja Alsen-Breitenburgin WCC:stä erottamisen syynä olisivatkin olleet osittain näiden kahden yrityksen tekemät tuotannolliset ja liiketoiminnalliset ratkaisut, sen syynä on ollut myös se, että kyseiset yritykset ostivat valkosementtiä Aalborgilta toimittaakseen sitä ulkomaisille asiakkailleen ja ryhtyivät siten WCC:n jäsenten silmissä kumppaneiksi kotimarkkinoiden rauhoittamista ja viennin ohjausta yleisen konsensuksen mukaisesti koskevan kaksiosaisen säännön rikkomiseen.

4573 Blue Circlen ja Lafargen välisten suhteiden osalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 16 kohta) Dyckerhoff arvostelee komissiota siitä, että se on tukeutunut Italcementin 2.10.1984 pidetystä WCC:n kokouksesta laatimaan muistioon (asiakirjat nro 33.126/2815—2817) katsoessaan kyseessä olevan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön soveltamisen, vaikka kyseisen muistion laatija ei ollut kummastakaan asianomaisesta yrityksestä ja vaikka asiakirjassa viitattiin erääseen henkilöön (Wiggins), joka ei ollut läsnä kyseisessä kokouksessa. Dyckerhoff väittää lisäksi saaneensa tiedon tästä asiakirjasta vasta lukiessaan kanteen kohteena olevan päätöksen.

4574 Näitä väitteitä ei voida hyväksyä.

4575 Ensinnäkin on todettava, että "Blue Circle-Lafarge-tapausta" käsittelevässä väitetiedoksiannossa 22 kohdan c alakohdassa on seuraava ote "Italcementin 2.10.1984 pidetystä WCC:n kokouksesta laatimasta muistiosta":

"Wiggins, joka on WCC:n entinen sihteeri, pyysi Lafargen Balbolta sementtitoimituksia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Balbo vastasi, että hän voisi ottaa pyynnön huomioon vasta tehtyään ensin alustavan sopimuksen Blue Circlen kanssa."

4576 Tämä väitetiedoksiannon kohta vastaa erittäin pitkälle kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 16 kohdan sisältöä. Siitä ilmenee lisäksi, että Italcementin 2.10.1984 pidetystä WCC:n kokouksesta laatima muistio (asiakirjat nro 33.126/2815—2817) sisältyi laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Dyckerhoff ei siis voi väittää, että se olisi kyennyt tutustumaan tämän asiakirjan sisältöön vasta kanteen kohteena olevan päätöksen lukiessaan.

4577 Komissio saattoi perustellusti nähdä kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 16 kohdassa siteeratussa asiakirjanotteessa ilmentymän Lafargen halusta noudattaa Blue Circleen nähden WCC:ssä sovittua "home markets"-sääntöä.

4578 Sillä, että Wiggins ei ollut läsnä 2.10.1984 pidetyssä WCC:n kokouksessa, tai sillä, että tästä kokouksesta laadittu muistio ei ole peräisin kummastakaan asianomaisesta yrityksestä, ei ole vaikutusta tämän asiakirjan otteen todistusarvoon eikä sen sisältämien tietojen todennäköiseen oikeellisuuteen.

4579 Italcementin ja Dyckerhoffin välisten suhteiden osalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 17 kohta) on neljänneksi todettava, että myös Dyckerhoff väittää saaneensa tiedon Italcementin 23.12.1987 päivätystä muistiosta, jonka otsikkona on "Valkosementtimarkkinoita koskevia tosiseikkoja" (asiakirja nro 33.126/3370—3375) vasta lukiessaan kanteen kohteena olevan päätöksen. Se lisää, että Italcementi ei ole koskaan sitoutunut siihen nähden mihinkään.

4580 Italcementi toteaa puolestaan, että toisin kuin komissio väittää, sen 23.12.1987 päivätystä sisäisestä muistiosta ei ilmene sen tehneen Saksan markkinoiden rauhoittamista koskevaa sopimusta Dyckerhoffin kanssa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön täytäntöönpanemiseksi. Se väittää päättäneensä itsenäisesti strategisen valinnan perusteella viedä valkosementtiä ainoastaan naapurimaihin kuten Sveitsiin ja Itävaltaan sekä merentakaisiin maihin, koska muille Euroopan markkinoille vieminen oli sen kannalta vaikeaa ja kannattamatonta. Sen 23.12.1987 päivätystä muistiosta ilmenee tosiasiassa, ettei se ollut antanut kellekään kolmannelle taholle sitoumusta olla viemättä Saksaan, sillä se toteaa myös aikoneensa auttaa italialaista Sebino-yhtiötä viemään sementtiä Saksaan. Se selittää, että sen Sebinon yritykselle päästä Saksan markkinoille antaman tuen tavoitteena oli siirtää osa tämän italialaisen kilpailijan tarjonnasta pois sen omilta perinteisiltä markkinoilta.

4581 Sekä Dyckerhoffin että Italcementin väitteet on hylättävä.

4582 On syytä muistaa, että komissio toteaa "Italcementi-Dyckerhoff-tapausta" koskevassa väitetiedoksiannon 22 kohdan f alakohdassa seuraavaa:

"Italcementin edustaja laati 23.12.1987 talousjohtajalle muistion, jonka otsikkona oli 'Valkosementtimarkkinoita koskevia tosiseikkoja'. Tässä muistiossa analysoidaan muun muassa tulevaisuuden näkymiä eri markkinoiden osalta, ja Saksan markkinoiden osalta siinä todetaan seuraavaa: 'Saksassa olemme sitoutuneet olemaan häiritsemättä Dyckerhoffia suoraan, mutta Sebino [— —] voisi meidän tuellamme myydä sinne osan tuotannostaan siten, että me saamme määrällistä kompensaatiota Itävallassa ja Sveitsissä'."

4583 Tämä väitetiedoksiannon katkelma vastaa hyvin pitkälti kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 17 kohdan sisältöä. Lisäksi Italcementin 23.12.1987 päivätty muistio sisältyi laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Dyckerhoff ei siis voi väittää kyenneensä saamaan tiedon tämän asiakirjan sisällöstä vasta kanteen kohteena olevan päätöksen lukiessaan.

4584 Nämä kaksi kantajaa eivät voi väittää myöskään, että Italcementin päätös olla viemättä Saksaan oli seurausta vapaasti tehdystä strategisesta valinnasta, varsinkaan kun eräs Italcementin edustajista toteaa talousjohtajalle tarkoitetussa muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 17 kohta; asiakirjat nro 33.126/3370—3375) seuraavaa: "Saksassa olemme sitoutuneet olemaan häiritsemättä Dyckerhoffia suoraan". Italcementin käytöksessä Dyckerhoffia kohtaan on väistämättä taustalla tahto noudattaa kahdenvälisissä suhteissa kotimarkkinoiden jakamista koskevaa periaatetta, josta oli sovittu WCC:ssä, johon molemmat yritykset kuuluivat. Samassa muistiossa tehdyllä viittauksella Italcementin mahdolliseen tukeen Sebinolle sen auttamiseksi myymään osan tuotannostaan Saksaan ei voida sivuuttaa sitä, että Italcementi on tosiasiassa antanut Dyckerhoffille sitoumuksen rauhoittaa sen kotimarkkinat.

4585 Dyckerhoff, Lafarge ja Italcementi väittävät kuudenneksi, että komissio on jättänyt kokonaan huomiotta valkosementtimarkkinoiden toiminnan ja sen ominaispiirteet tavallisen sementin markkinoihin verrattuna (tuottajien rajallinen määrä, tuotteen korkeampi hinta, kuljetuskustannusten vähäisempi merkitys, kysynnän suurempi joustavuus hintoihin verrattuna, kolmansista maista peräisin oleva huomattava kysyntä).

4586 Myös tällaiset väitteet on hylättävä. Kanteen kohteena olevan päätöksen 7 kohdasta ilmenee, että komissio on ottanut huomioon valkosementin tuotannon ominaispiirteet (erityiset tuotantovaatimukset, tarjonnan rakenne, omakustannus- ja myyntihintojen taso) tehdessään johtopäätöksen, jonka mukaan "valkosementillä on eri markkinat kuin tavallisella sementillä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 7 perustelukappaleen 2 kohta ja 11 perustelukappaleen 1 kohta).

4587 Väitteillä, jotka koskevat valkosementtimarkkinoiden ominaispiirteitä, ei voida kuitenkaan kätkeä WCC:n kilpailunvastaista tavoitetta, sellaisena kuin se ilmenee edellä 4531—4544 kohdassa esitetystä analyysistä.

4588 On syytä todeta, että tuottajat itse ovat eri tilanteissa myöntäneet, että valkosementin ja tavallisen sementin markkinat eivät ole yhtä erillään toisistaan ja itsenäiset kuin ne yrittävät nyt uskotella.

4589 WCC:n 19. ja 20.6.1986 pidetyistä kokouksista laaditussa muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirja nro 33.126/9918) todetaan seuraavaa:

"On sovittu, että Brysselissä järjestetään 24.7. WCC:n työpalaveri, jonka teemana on: 'Mitä vastatoimia voidaan toteuttaa Aalborgin mahdollista kotimarkkinoillemme suuntautuvaa hyökkäystä vastaan?' Toimet voivat kattaa myös tavallisen sementin."

4590 Tästä 24.7.1986 pidetystä työpalaverista laaditun muistion (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 12 kohta; asiakirjat nro 33.126/9876—9883) tietyistä katkelmista ilmenee, että siltä osin kuin kyse oli kotimarkkinoiden suojaamisesta, sementintuottajat eivät epäröineet käsitellä erotuksetta sekä valkosementin että tavallisen sementin markkinoita:

"Dyckerhoff ilmoittaa menettäneensä kaksi asiakasta, joiden luona Aalborg oli 'vieraillut' ja jotka olivat antaneet periksi tanskalaisen houkutuksille [— —]. Tämän jälkeen he [Dyckerhoff] kävivät vierailulla Ole Stevens Larsenin luona ja uhkasivat häntä tavallista sementtiä koskevilla vastatoimilla Tanskan markkinoilla. [— —] Lafarge: On turha peitellä tosiseikkoja. On vaikeata puhua valkosementistä käsittelemättä samalla tavallista sementtiä [— —]. Koska [Ciments français'n] Leboeufilla ei ole valtuuksia keskustella tavallisesta sementistä, emme puhu tästä aiheesta tänään, mutta kukin jäsen neuvottelee oman yrityksensä johdon kanssa saadakseen selville, voitaisiinko suunnitelmaa, joka perustuu vastatoimille tavallisen sementin osalta, valmistella ja tutkia ja jopa soveltaa."

4591 Italcementi arvostelee komissiota vielä siitä, ettei se ole määritellyt yksityiskohtaisesti valkosementin maantieteellisiä markkinoita.

4592 Italcementi ei kuitenkaan ole esittänyt mitään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin riitauttaa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 11 perustelukappaleen 7 kohdassa tavallisen

sementin ja valkosementin markkinoiden yhteisen analysoinnin lopuksi tekemää johtopäätöstä, jonka mukaan "Eurooppa muodostaa [maantieteelliset] markkinat, jotka koostuvat joukosta rinnakkaisia ja toisistaan riippuvaisia markkinoita".

Yrityskohtaisten tietojen vaihtoa koskeva järjestelmä

4593 CBR, Dyckerhoff, Lafarge ja Italcementi esittävät joukon väitteitä, joilla pyritään kiistämään WCC:n jäsenten kesken tietojenvaihdon muodossa luodun yhteistyön kilpailunvastaisuus. Ne väittävät, että ainakin yhteisön markkinoita koskevat toimitetut tiedot olivat rajallisia ja erittäin yleisiä, että niihin ei sisältynyt luottamuksellista kaupallista tietoa (markkinoilla todellisuudessa sovelletut hinnat, alennukset ja muut asiakkaille myönnettävät edut) eikä tietoa WCC:hen kuuluvien tuottajien eri tehtaiden tuotannosta eikä viittauksia kuljetus-, tutkimus- ja avustuskustannuksiin. Yhteisön markkinoilla sovellettavia hintoja koskeneet tiedot olivat julkisia useissa jäsenmaissa voimassa olleen hintasääntelyjärjestelmän vuoksi. Tietojenvaihdon avulla on pyritty ainoastaan vertailemaan kansallisia markkinoita ja merentakaisia markkinoita sekä valkosementtimarkkinoita ja tavallisen sementin markkinoita ainoana päämääränä yhteisön ulkopuolelle suuntautuvan viennin edistäminen. Dyckerhoff lisää, ettei tällä järjestelmällä olisi voitu panna täytäntöön väitettyä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä, koska säännön olemassaolosta ei ole esitetty näyttöä. Niiden mukaan WCC:ssä ei ole koskaan tehty hintoja koskevia sopimuksia.

4594 Heti alkuun on syytä hylätä Dyckerhoffin väite, jolla pyritään kiistämään se, että WCC:ssä olisi tehty hintoja koskeva sopimus. Komissio näet toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 62 perustelukappaleessa ja 7 artiklassa, että WCC:n välityksellä on otettu käyttöön yrityskohtaisten tietojen vaihtamista koskeva yhdenmukaistettu menettelytapa, ei että olisi tehty hintoja koskeva sopimus.

4595 Seuraavaksi on syytä todeta, että kantajien esittämät eri väitteet eivät ole perusteltuja. Mittava asiakirja-aineisto, jonka komissio luettelee kanteen kohteena olevan päätöksen 40 perustelukappaleessa ja jota kantajat eivät ole millä tavalla riitauttaneet, vahvistaa näet sen, että WCC:n jäsenet ovat vaihtaneet kokouksissaan säännöllisesti ja jatkuvasti, tuottajittain ja maittain yrityskohtaisia tietoja kaikista nykyisen ja tulevan sekä yhteisön sisäisen että ulkopuolisen liiketoiminnallisen strategiansa osa-alueista: nykyisestä ja tulevasta tuotantokapasiteetista sekä tuotannosta; myynnistä kotimarkkinoilla kutakin kokousta edeltäneenä aikana ja myyntiennusteista kokousta seuranneen ajan osalta; vientiin suuntautuvan myynnin senhetkisestä tasosta ja myyntiennusteista; vientihinnoista; kotimarkkinahinnoista sekä valkosementin että tavallisen sementin osalta (senhetkisistä hinnoista mutta toisinaan myös hintojen muutoksista, jotka eivät olleet tulleet vielä voimaan).

4596 Ottamalla osaa tällaisiin kokouksiin WCC:n jäsenet ovat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan. Tällaisen tietojenvaihdon välityksellä ne ovat jatkuvasti useiden vuosien aikana ilmoittaneet toisilleen sen kaupallisen politiikan, jota ne harjoittivat tai aikoivat harjoittaa yhteisön markkinoilla ja vientimarkkinoilla, ja poistivat näin epävarmuuden nykyisen ja tulevan politiikan osalta tarkoituksenaan luoda sellaiset kilpailuolosuhteet, jotka eivät vastaa normaaleja markkinaolosuhteita (ks. edellä 1852 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

4597 Useista asiakirjoista ilmenee näet, että tietojenvaihdon tavoitteena oli koordinoida WCC:n jäsenten politiikkaa pyrkien jatkuvasti ryhmäkuriin, joka takaisi valkosementin kotimarkkinoiden vakauden ja suojan. Valenciana toteaa 17.1.1984 päivätyssä Italcementille osoitetussa teleksissä (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirja nro 33.126/2854) seuraavaa: "Aikomuksemme on jatkaa yhteistyötä Italcementin, Dyckerhoffin, Ciments français'n, Ciments Lafargen ja CBR:n kanssa kuten olemme tähänkin asti tehneet vaihtaen tietoja ja pyrkien aikaansaamaan kaikkien yritysten osalta vakaat ja kannattavat valkosementtimarkkinat." Ciments français korostaa puolestaan 9.5.1985 pidetystä WCC:n kokouksesta laadituissa johtopäätöksissään (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/2796): "Yhteistyömme ansiosta olemme kyenneet välttämään tavallisen sementin markkinoilla esiintyvän hinta-aggressiivisuuden leviämisen valkosementtiin, ja tätä politiikkaa on syytä jatkaa lisäämällä tietojenvaihtoa ja pitämällä yllä yhtiöiden välisiä kontakteja". WCC:n 26.5.1988 pidetyssä kokouksessa (kanteen kohteena olevan päätöksen 41 perustelukappale; asiakirjat nro 33.126/9885—9887) on todettu seuraavaa: "CBR [vahvistaa] sen, että Aalborg on läsnä kaikilla vientimarkkinoilla aina meidän tasoamme alemmalla tasolla".

4598 On lisäksi katsottava, kun otetaan huomioon edellisessä kohdassa siteerattu asiakirjan nro 33.126/2796 ote ja koska ei ole esitetty vastakkaista näyttöä, jonka esittäminen olisi ollut asianomaisten kantajien tehtävänä, että tähän tietojenvaihtoon osallistuneet yritykset, jotka ovat jatkaneet toimintaansa markkinoilla, ovat ottaneet kilpailijoidensa kanssa vaihtamansa tiedot huomioon päättäessään markkinakäyttäytymisestään. Tällainen näkemys on erityisen perusteltu sen vuoksi, että tietoja on vaihdettu säännöllisesti pitkän ajanjakson aikana (ks. vastaavasti edellä 270 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic, tuomion 118 ja 121 kohta ja edellä 155 kohdassa mainittu asia Hüls v. komissio, tuomion 161 ja 162 kohta).

4599 CBR yrittää vedota vielä asiassa Deere vastaan komissio 27.10.1994 annettuun tuomioon (mainittu edellä 420 kohdassa, tuomion 51 kohta) väittäessään, että WCC:n piirissä käyttöön otettu tietojenvaihtojärjestelmä oli lainmukainen. Se kiistää tältä osin komission väitteen, jonka mukaan valkosementtimarkkinat olivat oligopolistiset markkinat.

4600 CBR ei kuitenkaan esitä mitään seikkaa, joka tukisi sen esittämää arvostelua tarjontaa sementtimarkkinoilla (erityisesti valkosementtimarkkinoilla) koskevasta kuvauksesta, jonka komissio on tehnyt kanteen kohteena olevan päätöksen 12 perustelukappaleessa. Näin ollen se

ei voi vedota edellä 420 kohdassa mainittuun asiassa Deere vastaan komissio 27.10.1994 annettuun tuomioon puolustaakseen WCC:n välityksellä käyttöön otetun säännöllisen tietojenvaihtojärjestelmän lainmukaisuutta.

4601 CBR väittää vielä, ettei se ymmärrä, miten samalla tietojenvaihdolla on Cembureaun yhteydessä voitu rikkoa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ainoastaan siltä osin kuin sen avulla voitiin noudattaa kilpailunvastaista sopimusta ja miten sillä jo sellaisenaan on rikottu kilpailusääntöjä WCC:n yhteydessä.

4602 CBR:n perustelut eivät kuitenkaan missään tapauksessa vaikuta edellä 4595—4598 kohdassa esitettyyn analyysiin.

4603 Johtopäätöksenä voidaan todeta, että komissio saattoi katsoa perustellusti, että kanteen kohteena olevan päätöksen 40 perustelukappaleessa todetun yhteistyöjärjestelyn "tavoitteena oli kertoa muille toiminnasta, jota kukin jäsen suunnitteli harjoittavansa yhteisön eri markkinoilla ja vientimarkkinoilla, ja luoda siihen osallistuvien yritysten välillä keskinäinen solidaarisuus- ja vaikuttamisjärjestelmä, jolla pyrittiin edistämään niiden liiketoiminnan koordinoimista" (kanteen kohteena olevan päätöksen 62 perustelukappaleen 1 kohta).

Vaikutukset valtioiden väliseen kauppaan

4604 CBR, Dyckerhoff, Lafarge ja Valenciana väittävät komission arvostelevan niitä toiminnasta, jolla ei ole ollut vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

4605 CBR katsoo täten, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että vientiä yhteisön ulkopuolelle koskeva yhteistyö, sellaisena kuin sitä on harjoitettu WCC:ssä, joka koski ainoastaan yleisten tietojen ja hintasuositusten vaihtamista ja jolla ei ole ollut mitään vaikutuksia — minkä komissiokin sen mukaan toteaa (kanteen kohteena olevan päätöksen 40 perustelukappaleen 5 kohta) — olisi voinut vaikuttaa kilpailuun yhteisössä.

4606 Dyckerhoff vetoaa 6. ja 7.5.1982 pidettyyn WCC:n kokoukseen liittyvään Italcementin muistioon (kanteen kohteena oleva päätös, sivulla 185 oleva alaviite; asiakirja nro 33.126/2881) näyttääkseen toteen, ettei väitetyillä WCC:n välityksellä tehdyillä kilpailua rajoittaneilla ja tietojenvaihtoa koskeneilla sopimuksilla ollut kielteistä vaikutusta yhteisön sisäiseen kauppaan. Tästä muistiosta käy sen mukaan vuosien 1980—1982 osalta ilmi siinä tarkoitettujen eri yritysten kotimaisen ja vientitoiminnan liikevaihdon merkittävä vaihtelu.

4607 Lafarge väittää, että yhteisön ulkopuolelle suuntautuvaa vientiä koskevalla tietojenvaihdolla ei ole ollut vaikutusta kilpailuun yhteisössä.

4608 Valenciana arvostelee komissiota siitä, että se on kanteen kohteena olevan päätöksen 63 perustelukappaleessa tyytynyt vain olettamaan, että WCC:n toiminnalla olisi ollut vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, täsmentämättä tai perustelematta tätä väitettään. Se kiistää myös sen, että yhteisön sisäiselle kaupalle olisi aiheutunut todellista vahinkoa WCC:n toiminnan vuoksi.

4609 Näiden neljän kantajan väitteet on hylättävä.

4610 Aluksi on todettava, että komissio käyttää kanteen kohteena olevassa päätöksessä kaksi kohtaa (63 perustelukappaleen 1 ja 2 kohta) selittääkseen, mikä sai sen katsomaan, että yhtäältä kotimarkkinoiden rauhoittamista ja viennin ohjausta koskeva kaksiosainen sääntö ja toisaalta säännöllistä tietojenvaihtoa koskeva järjestelmä ovat vaikuttaneet tai ainakin saattaneet vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan:

"Kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön ja ylituotannon ohjaamista kolmansiin maihin suuntautuvaan vientiin koskevan säännön tarkoituksena oli estää jäsenvaltioiden välinen myynti tai rajoittaa sitä; tämä vaikutti yhteisön sisäiseen kauppaan välittömästi ja tuntuvasti.

Tietojenvaihtojärjestelmä saattaa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan siltä osin kuin sillä myötävaikutetaan sellaisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen täytäntöönpanoon, joiden tavoitteena on estää tai rajoittaa valkosementin kauppaa yhteisön jäsenmaiden välillä tai joista seuraa tällainen estäminen tai rajoittaminen. Tämä vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan johtuu myös siitä, että kukin kyseiseen vaihtoon osallistuneista yrityksistä joutui määrittelemään hinta- ja myyntipolitiikkansa muiden siihen osallistuneiden yritysten politiikan mukaisesti, ja siten jäsenvaltioiden väliseen luonnolliseen kauppavaihtoon vaikutettiin keinotekoisesti tuntuvalla tavalla."

4611 Kanteen kohteena olevaa päätöstä ei siten ole jätetty tältä osin perustelematta.

4612 Seuraavaksi on syytä muistaa, että kun perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kielletään sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu rajoittuu, ja jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sen soveltamisen edellytyksenä ei ole sen toteennäyttäminen, että tällaiset sopimukset tai yhdenmukaistetut menettelytavat olisivat todellisuudessa vaikuttaneet tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan; tällaisen näytön esittäminen olisi suu-

rimmassa osassa tapauksista varsin vaikeaakin. Siinä edellytetään sen toteen näyttämistä, että sopimus tai yhdenmukaistettu menettelytapa on ollut omiaan vaikuttamaan tällä tavalla. Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttamista koskeva edellytys siis täyttyy, jos todetun kartellin voidaan oikeudellisten ja tosiseikkojen kokonaisuuden perusteella riittävällä todennäköisyydellä katsoa olevan sellainen, että se saattaa tosiasiallisesti tai mahdollisesti vaikuttaa suoraan tai välillisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (ks. vastaavasti edellä 1986 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Kun otetaan huomioon WCC:n varsinainen tarkoitus (kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja ylituotannon ohjaaminen vientiin kolmansiin maihin) ja WCC:ssä mukana olleiden yritysten merkittävyys (valkosementin tärkeimmät eurooppalaiset tuottajat) sekä lainvastaisiksi katsottujen menettelytapojen kesto (1982—1988), komissio saattoi katsoa perustellusti, että WCC:n toiminta oli ainakin omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, kuten se kanteen kohteena olevassa päätöksessä toteaa.

4613 Näin ollen WCC ja sen toiminta on todellisuudessa vaikuttanut valtioiden väliseen kauppaan.

4614 Italcementi päätti esimerkiksi olla viemättä Saksaan, koska "se oli sitoutunut olemaan häiritsemättä Dyckerhoffia suoraan" (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 17 kohta; ks. edellä 4584 kohta).

4615 CBR toteaa lisäksi 3.10.1985 pidettyä WCC:n kokousta koskevassa kommenttimuistiossaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/9961) omalta osaltaan seuraavaa:

"Suurin osa valkosementin tuottajista elää mukavasti omien rajojensa sisäpuolella (Italcementi, Ciments français, Dyckerhoff. Aalborg on Alsenin kautta hyökännyt hieman niitä vastaan).

Tämä kotimarkkinoiden rauhoittaminen ei sovi meille kovin hyvin, koska sillä rajoitetaan tosiasiallisesti meidän luonnolliset markkinamme Benelux-maihin."

4616 Italcementin toukokuussa 1982 päivätyn muistion osalta, johon Dyckerhoff on vedonnut (ks. edellä 4606 kohta), on todettava, ettei se ole asian kannalta merkityksellinen siltä osin kuin siinä kuvattu kaupallinen kehitys liittyy 6.5.1982 edeltäneeseen ajanjaksoon; komissio on pitänyt tätä päivämäärää lähtökohtana kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa tarkoitetulle kilpailusääntöjen rikkomiselle.

4617 Edellä esitetystä analyysistä (4531—4616 kohta) ilmenee, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuilla WCC:n toimenpiteillä oli kilpailunvastainen tavoite ja että ne olivat omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Komissio on siis perustellusti katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa niiden olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia.

Kantajien osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

4618 CBR, Dyckerhoff, Valenciana ja Italcementi esittävät useita väitteitä kiistääkseen osallistuneensa 7 artiklassa mainittuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin sen lisäksi, että ne ovat myös kiistäneet sen, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa olisi rikottu kanteen kohteena olevassa päätöksessä kuvatun WCC:n toiminnan yhteydessä.

4619 CBR:n mukaan sitä ei voida arvostella siitä, että se olisi rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa tahallaan tai tuottamuksellisesti, koska sillä oli oikeus uskoa WCC:n toiminnan lainmukaisuuteen sen kannanoton perusteella, jonka komissio oli omaksunut vuonna 1972 asiassa Cimbel, joka liittyi yhteisön ulkopuolelle suuntautunutta vientiä koskeneeseen kartelliin.

4620 Tätä väitettä ei voida hyväksyä. Kuten komissio toteaa perustellusti asiassa T-25/95 antamassaan vastineessa, Cimbel-sopimuksen tekeminen todettiin kilpailusääntöjen vastaiseksi ja siitä määrättiin seuraamuksia [ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 22 päivänä joulukuuta 1972 tehty komission päätös 72/474/ETY (IV/243, 244, 245 — Cimbel; EYVL L 303, s. 24). CBR, joka kuului jopa WCC:n perustajiin ja joka on osallistunut WCC:n eri kokouksiin, joissa on vedottu kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön tai muistutettu siitä taikka sovellettu sitä, ei kuitenkaan voi linnoittautua sen väitetyn perustellun luottamuksen suojaan, jonka tapaus Cimbel olisi saanut siinä aikaan, ja väittää itsellään olleen täysi syy uskoa WCC:n yleisen tavoitteen ja sen toiminnan lainmukaisuuteen. Koska sopimukset ja menettelytavat, joilla jaetaan kotimarkkinoita, on nimenomaisesti kielletty perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa, se on väistämättä osallistunut asiasta täysin tietoisena toimintaan, jonka lainvastaisuudesta se ei ole voinut olla epätietoinen.

4621 Dyckerhoff korostaa, ettei sen asema valkosementtimarkkinoilla ole merkittävä (2 prosenttia maailmanmarkkinoista; 8 prosenttia Euroopan markkinoista).

4622 Tällä seikalla ei ole kuitenkaan vaikutusta siihen, että Dyckerhoff on todellisuudessa osallistunut WCC:n lainvastaisiin kokouksiin ja lainvastaiseen toimintaan, mikä on näytetty toteen komission kanteen kohteena olevan päätöksen 39 ja 40 perustelukappaleessa luettelemilla todisteilla.

4623 Dyckerhoff vetoaa myös pääasiallisesti eurooppalaisiin valtioihin suuntautuvaan merkittävään vientitoimintaansa (20—40 prosenttia tuotannosta) näyttääkseen toteen, ettei se jakanut niiden yritysten käsitystä, joilta ne eri asiakirjat, joihin komissio on tukeutunut todetessaan, että WCC:n perussääntö oli kotimarkkinoiden rauhoittaminen, olivat peräisin. Sen käsityksen mukaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön ei ole koskaan vedottu WCC:n kokouksissa. Se oli pidättäytynyt harjoittamasta vientiä muiden eurooppalaisten valkosementin tuottajien "vaikutusalueille" yhteisön markkinoilla tarkoituksellisesti, täysin autonomisesti ja itsenäisesti mistään kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta säännöstä riippumatta sekä

täysin taloudellisista syistä, ottaen huomioon tämän tuotteen markkinoilla vallitsevat kilpailuolosuhteet.

4624 Nämä väitteet on hylättävä.

4625 Dyckerhoff on nimittäin eräs WCC:n perustajajäsenistä. Tämän vuoksi se on väistämättä sitoutunut noudattamaan WCC:n jäsenten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä, joka oli tämän jaoston perussääntö. Lisäksi 9.5.1985 pidetyssä WCC:n kokouksessa, jossa se on ollut mukana, osanottajat ovat nimenomaisesti todenneet, että "kotimarkkinoiden rauhoittaminen oli ehdoton edellytys WCC:hen tai WCPC:hen osallistumiselle" (9.5.1985 pidetystä WCC:n kokouksesta laadittu muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirja nro 33.126/2793—2798). Dyckerhoff ei ole kuitenkaan esittänyt mitään seikkaa, jolla voitaisiin näyttää toteen, että se olisi tässä kokouksessa ottanut avoimesti etäisyyttä tähän sopimukseen. Näin ollen komissio on katsonut perustellusti, että Dyckerhoff oli hyväksynyt WCC:ssä voimassa olleen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeneen säännön (ks. vastaavasti edellä 1353 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

4626 Niiden Dyckerhoffin väitteiden osalta, joiden mukaan se on vienyt merkittävän osan valkosementin tuotannostaan muihin Euroopan maihin, on todettava, ettei niitä tue mikään konkreettinen seikka. Vaikka Dyckerhoffin toiminta markkinoilla ei olisikaan ollut WCC:n piirissä sovitun säännön mukaista, tämä seikka ei kuitenkaan ole sellainen, että se poistaisi yritykseltä sen täyden vastuun osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa todettuun kartelliin, koska se ei ole niissä WCC:n kokouksissa, joihin se on osallistunut, avoimesti sanoutunut irti tästä säännöstä, jonka se hyväksyi WCC:tä luotaessa (ks. vastaavasti edellä 958 kohdassa mainittu asia Tréfileurope v. komissio, tuomion 85 kohta; asia T-310/94, Gruber + Weber v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998 s. II-1043, 130 kohta; asia T-311/94, BPB de Eendracht v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998 s. II-1129, 203 kohta; asia T-317/94, Weig v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998 s. II-1235, 87 kohta ja edellä 897 kohdassa mainittu asia Mayr-Melnhof v. komissio, tuomion 135 kohta).

4627 Valenciana kiistää sen, että se olisi osallistunut kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, ja väittää, ettei se ole hyväksynyt tai soveltanut kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä.

4628 Ensinnäkin sen mukaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä ei ole koskaan hyväksytty eikä siihen ole koskaan vedottu niissä WCC:n kokouksissa, joissa se on ollut läsnä. Valenciana korostaa, että se on ollut poissa 8—14:stä WCC:n järjestämästä kokouksesta riidanalaisena ajanjaksona, mikä on johtunut tapauksesta riippuen joko siitä, ettei se ole ollut kiinnostunut vaihdetuista tiedoista, tai siitä, että sitä ei yksinkertaisesti ollut kutsuttu. Se toteaa, ettei komissio ole kyennyt näyttämään toteen, että se olisi tosiasiassa saanut niistä WCC:n kokouksista laaditut muistiot, joihin se ei ollut osallistunut. Näin ollen komissio ei olisi saanut

katsoa sen hyväksyneen kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön tällaisissa kokouksissa ainoastaan muiden WCC:n jäsenten väitteiden perusteella. Valenciana vetoaa erityisesti 2.10.1986 pidettyä WCC:n kokousta koskevan CBR:n muistion otteeseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/9874 ja 9875), jonka mukaan "SCF:n [Ciments français] mielestä Espanja on yhtä vaarallinen kuin Aalborg". Se siis katsoo, että sen mielestä WCC oli pelkkä valkosementin eurooppalaisten viejien tapaamispaikka, jossa vaihdettiin tietoja viennistä kolmansiin maihin ja jossa keskusteltiin kysymyksistä, jotka liittyivät eurooppalaisten tuottajien etujen puolustamiseen kolmansista maista peräisin olevaa lainvastaista tuontia vastaan. Se korostaa vielä, ettei se kuulunut WCC:n perustajajäseniin.

4629 Nämä väitteet on hylättävä.

4630 On syytä todeta, että 9.5.1985 pidetystä WCC:n kokouksesta laaditun muistion mukaan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva sitoumus oli "oli ehdoton edellytys WCC:hen tai WCPC:hen osallistumiselle" (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/2793—2798). Se, että tämä ote on peräisin sellaisesta kokouksesta tehdystä muistiosta, johon Valenciana ei ole osallistunut, ei vie siltä todistusarvoa kyseisen espanjalaisen yhtiön osalta. Kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen — samoin kuin siihen liittyvän ylituotannon ohjaamista vientiin kolmansiin maihin yleisen konsensuksen mukaisesti koskevan periaatteen — hyväksyminen oli siten ehto WCC:hen osallistumiselle, ja koska Valenciana ei kiistä olleensa sen jäsen, on syytä katsoa, että liittyessään WCC:hen se on väistämättä sitoutunut rauhoittamaan muiden jäsenten kotimarkkinat.

4631 Kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön on lisäksi vedottu 3.10.1985 pidetyssä WCC:n kokouksessa, johon Valenciana on osallistunut. CBR:n tästä kokouksesta laatimasta kommenttimuistiosta ja sen yleisistä johtopäätöksistä ilmenee näet, että "nykyiset jäsenet noudattavat keskenään tiettyjä pelisääntöjä", minkä johdosta "suurin osa valkosementin tuottajista elää mukavasti omien rajojensa sisäpuolella" (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/9958—9961).

4632 On totta, että Valenciana ei ole osallistunut kaikkiin WCC:n kokouksiin ja että Ciments français on todennut 2.10.1986 pidetyssä kokouksessa, että "Espanja [oli] yhtä vaarallinen kuin Aalborg". On kuitenkin niin, että Valenciana on jatkanut WCC:n kokouksiin osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisjakson loppuun asti [ks. 17.12.1987 Roomassa pidetystä WCC:n kokouksesta laadittu muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen sivulla 185 oleva alaviite; asiakirjat nro 33.126/9888—9891) ja 26.5.1988 Baden-Badenissa pidetystä WCC:n kokouksesta laadittu muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 41 perustelukappale; asiakirjat nro 33.126/9885—9887)].

4633 Komissio on siis katsonut perustellusti, että Valenciana on osallistunut kotimarkkinoiden rauhoittamista ja ylituotannon yhdenmukaistettua ohjausta yhteisön ulkopuolelle koskevaan

kaksiosaiseen sääntöön 1.1.1986—26.5.1988 (7 artikla). Sillä, että Valenciana ei ole väitteidensä mukaisesti saanut niistä WCC:n kokouksista laadittuja muistioita, joihin se ei ole osallistunut, ei ole tältä osin merkitystä.

4634 Valenciana väittää vielä, että komissio on tehnyt arviointivirheen, kun se on katsonut (kanteen kohteena olevan päätöksen 61 perustelukappaleen 4 kohta) kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan yhdenmukaistetun menettelytavan olleen sopimus (yhdenmukainen tahto), joka oli komission mukaan tehty 21.5.1984 pidetyssä kokouksessa, vaikka se asiakirja, johon komissio tältä osin tukeutuu, liittyy 9.5.1985 pidettyyn WCC:n kokoukseen, johon kantaja ei osallistunut.

4635 On tosiaankin todettava, että asiakirja, johon komissio on vedonnut, ei ole 21.5.1984 pidetystä WCC:n kokouksesta laadittu muistio vaan Ciments français'n 9.5.1985 pidetystä WCC:n kokouksesta laatima muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 2 kohta; asiakirjat nro 33.126/2793—2798), tarkemmin sanottuna tämän viimeksi mainitun muistion ote, jonka mukaan "[he] muistuttivat, että kotimarkkinoiden rauhoittaminen oli ehdoton edellytys WCC:hen tai WCPC:hen osallistumiselle". Tällä tosiseikkoja koskevalla virheellä ei ole kuitenkaan merkitystä. Valenciana on näet ollut läsnä 3.10.1985 pidetyssä WCC:n kokouksessa, jossa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön on vedottu (ks. erityisesti CBR:n tämän kokouksen päätteeksi laatima kommenttimuistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/9958—9961). Koska Valenciana ei ole esittänyt mitään seikkaa, josta kävisi ilmi, että se olisi tässä kokouksessa tehnyt varauman tai esittänyt tältä osin eriävän mielipiteen, on syytä todeta, että se oli liittynyt tässä tilaisuudessa siihen, josta oli kyseisenä ajankohtana muodostunut yhdenmukainen tahto, eli perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun sopimukseen, jonka tavoitteena oli kotimarkkinoiden rauhoittaminen. Valencianan perusteluilla ei kuitenkaan voida muuttaa muuksi sitä, että se on WCC:hen liittyessään sitoutunut kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan periaatteeseen ja siten liittynyt lainvastaiseen kartelliin, joka sinä ajankohtana, joka sen osalta on otettu huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohtana (1.1.1986 eli päivä, jona Espanja liittyi Euroopan yhteisöön), ei enää ollut yhdenmukaistettu menettelytapa vaan sopimus.

4636 Valenciana väittää toiseksi, ettei se ole koskaan ottanut osaa kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön soveltamistoimenpiteisiin, jotka komissio on ottanut huomioon kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 6—17 kohdassa.

4637 Aalborgin WCC:n ulkopuolelle sulkemisen osalta on ensinnäkin todettava Valencianan väittävän, ettei se ole ollut läsnä missään niistä WCC:n kokouksista, joissa on tarkastelu vasta- tai sanktiotoimia ja/tai päätetty niistä (4.1.1984, 2.10.1984, 19.6.1986, 24.7.1986 ja 2.10.1986 pidetyt kokoukset). Se viittaa kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 11—13 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin ja toteaa vielä, että eräät jäsenet olivat lisäksi esittäneet toivomuksen siitä, ettei sitä otettaisi mukaan päätettäessä näistä toimista. Se lisää, että vaikka se olikin läsnä 21.5.1984 ja 3.10.1985 pidetyissä kokouksissa, se esitti siellä vain kielteisen kantansa Aalborgin uudelleen jäseneksi WCC:hen ottamista koskevaan mahdolliseen

pyyntöön. Se toteaa kuitenkin, ettei Aalborg milloinkaan pyytänyt, että se otettaisiin uudelleen jäseneksi. Se korostaa myös, että kyseiset kaksi kokousta pidettiin ennen Espanjan liittymistä yhteisöön 1.1.1986.

4638 On totta, ettei Valenciana ole osallistunut seuraaviin kokouksiin:

— tammikuussa 1984 pidetty kokous, jossa sovittiin uuden WCC:n perustamisesta sen vuoksi, että yhteistyö Aalborgin kanssa ei ollut enää mahdollista (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirjat nro 33.126/2850—2852);

— 2.10.1984 pidetty kokous, jossa päätös olla ottamatta Aalborgia takaisin WCC:hen vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 9 kohta; asiakirjat nro 33.126/2815—2817);

— 19. ja 20.6.1986 pidetty kokous, jossa päätettiin järjestää 24.7.1986 seminaari, jossa käsiteltäisiin erityisesti Aalborgia vastaan toteutettavissa olevia vastatoimia (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirjat nro 33.126/9914—9920);

— 24.7.1986 pidetty seminaari (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 12 kohta; asiakirjat nro 33.126/2751—2755 ja 9876—9883);

— 2.10.1986 pidetty kokous, jossa WCC:n jäsenet päättivät vastata itsenäisesti Aalborgin hyökkäyksiin ja hylätä sen pyynnön päästä WCPC:hen (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 13 kohta; asiakirjat nro 33.126/9874 ja 9875 sekä asiakirjat nro 33.126/2737—2739).

4639 Useista seikoista ilmenee kuitenkin, että Valenciana on ollut mukana suljettaessa Aalborgia WCC:n ulkopuolelle ja että se on tukenut tämän päätöksen tekemistä.

4640 Ensinnäkin 13.9.1983 pidetystä WCC:n kokouksesta alkaen, jossa osanottajat totesivat Aalborgin kasvattaneen tuotantokapasiteettiaan ja laskeneen rajusti hintojaan 31.5.1983 pidetyssä kokouksessa antamastaan sitoumuksesta huolimatta, Valenciana antoi ymmärtää, että se ei tällaisissa olosuhteissa aikonut enää osallistua WCC:n kokouksiin, osoittaen näin paheksuntaansa WCC:ssä voimassaolevia sääntöjä rikkovan Aalborgin toimintaa kohtaan (kanteen

kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 6 kohta; asiakirjat nro 33.126/2855—2858).

4641 Tämän jälkeen se on osallistunut 13.3.1984 Pariisissa uuden WCC:n ensimmäiseen kokoukseen, jossa päätös sulkea Aalborg väliaikaisesti WCC:n ulkopuolelle vahvistettiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 8 kohta; asiakirjat nro 33.126/2842—2844).

4642 Se on osallistunut vielä 21.5.1984 pidettyyn WCC:n kokoukseen, jossa se on nimenomaisesti vahvistanut, ettei se halunnut Aalborgin palaavan jäseneksi uuteen WCC:hen.

4643 Tästä kokouksesta tehdyssä muistiossa (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 9 kohdassa tarkoitetut asiakirjat nro 33.126/2830—2832) täsmennetään otsikon "1. Kuuden jäsenen asenne Aalborg/BC/ABZ:ia kohtaan" alla seuraavaa:

"Clemente ilmoitti läsnäolleille jäsenille, ettei hän ollut saanut virallista vastausta 19.3.1984 päivätyn, kuuden jäsenen nimissä lähetetyn kirjeen vastaanottajilta. Puheenvuorokierroksen päätteeksi kävi ilmi, ettei kukaan rajoitetun WCC:n jäsenistä halunnut ottaa Aalborgia takaisin jaostoon. VC [Valenciana] ei tahdo tanskalaisten liittyvän takaisin WCC:hen, sillä he käyttävät saamiaan tietoja omien päätöstensä tekemiseen. Mitä myöhemmin he saavat nämä tiedot, sen parempi meille. Asiaa ei pidä tehdä heidän kannaltaan helpoksi. Siispä Boffarulin [Valencianan edustaja] mielestä oli selvää, että WCC:n tulee jatkaa ilman Aalborgia."

4644 Valencianan halun olla ottamatta Aalborgia takaisin WCC:hen vahvistaa CBR:n 3.10.1985 Milanossa pidetystä kokouksesta, johon Valenciana on osallistunut, laatima kommenttimuistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirjat nro 33.126/9958—9961). Tässä kommenttimuistiossa todetaan seuraavaa: "Kaikki nykyiset jäsenet ovat Aalborgin uudelleen liittymistä vastaan, koska ne eivät enää luota tanskalaisen [Aalborgin] nykyiseen johtoon."

4645 Se, että kaikki tosiseikat ovat tapahtuneet ennen 1.1.1986, ei estä niiden huomioon ottamista sen osoittamiseksi, että Valenciana on osallistunut Aalborgille määrätystä seuraamuksesta päättämiseen ja siten myös kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön, jonka noudattaminen oli WCC:hen kuulumisen edellytyksenä.

4646 Valencianan esittämillä väitteillä, joilla se pyrkii kiistämään osallistuneensa Aalborgin erottamiseen WCC:stä, ei voida sivuuttaa edellä 4630—4632 kohdassa esitettyä objektiivista

toteamusta, jonka mukaan se on hyväksynyt kotimarkkinoiden rauhoittamista ja ylituotannon ohjausta yleisen konsensuksen mukaisesti koskevan kaksiosaisen säännön.

4647 Blue Circlen ja Alsen-Breitenburgin ulkopuolelle sulkemisen osalta Valenciana väittää toiseksi, ettei se ole ottanut osaa WCC:n välityksellä näitä kahta yritystä vastaan toteutettuihin toimenpiteisiin.

4648 Tältä osin on syytä todeta, että vaikka Valenciana ei ollutkaan läsnä tammikuussa 1984 pidetyssä WCC:n kokouksessa, jossa todettiin, että yhteistyö Blue Circlen ja Alsen-Breitenburgin kanssa vaikutti epätodennäköiseltä erityisesti sen vuoksi, että nämä kaksi yritystä olivat ostaneet Aalborgin tuotteita ulkomaisille asiakkaille toimitettavaksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 14 kohta; asiakirjat nro 33.126/2850—2852), 19. ja 20.6.1986 pidetystä WCC:n kokouksesta laaditusta muistiosta ilmenee (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirjat nro 33.126/9914—9920), että Valenciana vastusti Blue Circlen mahdollista paluuta WCC:hen 3.10.1985 Milanossa pidetyssä kokouksessa, johon se on osallistunut (asiakirjat nro 33.126/2781—2784), ja että sen mielipide otettiin huomioon 19. ja 20.6.1986 pidetyssä kokouksessa Blue Circlen paluuta kiellettäessä.

4649 Valencianan esittämillä väitteillä, joilla se pyrkii kiistämään osallistuneensa Blue Circlen ja Alsen-Breitenburgin erottamiseen WCC:stä, ei voida sivuuttaa edellä 4630—4632 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia, joiden mukaan se on jatkuvasti hyväksynyt WCC:n jäsenten välillä voimassa olleen kotimarkkinoiden rauhoittamista ja ylituotannon ohjausta yleisen konsensuksen mukaisesti koskevan kaksiosaisen säännön.

4650 Blue Circlen ja Lafargen välisten suhteiden osalta Valenciana vetoaa kolmanneksi siihen, että se ei ollut läsnä 2.10.1984 pidetyssä WCC:n kokouksessa, jossa näitä suhteita käsiteltiin.

4651 On todettava, että Valenciana ei tosiaankaan ole osallistunut siihen WCC:n kokoukseen, jossa Blue Circlen ja Lafargen välisiä suhteita käsiteltiin. Tällä seikalla ei kuitenkaan sellaisenaan voida saattaa kyseenalaiseksi näyttöä sen osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa todettuun sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka liittyvät kotimarkkinoiden rauhoittamista ja ylituotannon ohjausta vientiin yhteisön ulkopuolisiin maihin koskeviin sääntöihin. Sillä, että komissio on maininnut Blue Circlen ja Lafargen välisiin suhteisiin liittyvän tapauksen, ei pyritty näyttämään toteen kaikkien WCC:n jäsenten osallistuneen Lafargen päätökseen noudattaa WCC:ssä voimassa olleita sääntöjä suhteissaan Blue Circleen, vaan esittää esimerkki WCC:n piirissä sovitun kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön konkreettisesta soveltamisesta muun muassa Blue Circlen ja Lafargen välisissä suhteissa.

4652 Italcementin ja Dyckerhoffin välisten suhteiden osalta Valenciana kiistää neljänneksi se, että se olisi ollut mukana tässä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön soveltamiseen liittyvässä tapauksessa, ja korostaa, että komission näyttö perustuu yksinomaan 23.12.1987 päivätyn Italcementin muistion sisältöön, vaikka Valencianalla ei ollut tähän yritykseen mitään erityistä suhdetta.

4653 On kuitenkin todettava uudelleen, että sillä, että komissio on maininnut Italcementin ja Dyckerhoffin välisiin suhteisiin liittyvän tapauksen, ei pyritty näyttämään toteen kaikkien WCC:n jäsenten osallistuneen Italcementin sitoumukseen olla häiritsemättä Dyckerhoffia Saksassa. Sillä haluttiin vain esittää esimerkki WCC:n piirissä sovitun kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön konkreettisesta soveltamisesta. Näin ollen Valencianan perusteluilla, joilla pyritään kiistämään sen kaikenlainen osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 17 kohdassa kuvailtuun "Italcementi-Dyckerhoff-tapaukseen", ei voida sivuuttaa edellä 4630—4632 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia, joiden mukaan se on jatkuvasti hyväksynyt WCC:n jäsenten kesken voimassa olleen kotimarkkinoiden rauhoittamista ja ylituotannon ohjausta yleisen konsensuksen mukaisesti koskevan kaksiosaisen säännön.

4654 Valenciana kiistää kolmanneksi osallistuneensa WCC:n välityksellä tietojenvaihtojärjestelmään, jonka tavoitteena oli luoda solidaarisuutta WCC:n jäsenten välille. Se huomauttaa, että eräät jäsenet eivät osoittaneet sitä kohtaan samaa luottamusta kuin muita kohtaan (CBR:n 24.7.1986 päivätty muistio; asiakirja nro 33.126/9884).

4655 On kuitenkin todettava, että WCC:n jäsenten sille osoittama epäluottamus liittyi ennen kaikkea sen WCC:ssä toimineiden edustajien (Boffarul ja Manglano) asemaan, jonka ei katsottu olleen kovin luottamusta herättävän, sekä siihen, että "espanjalaiset eivät [olleet] henkilöitä, jotka helposti esittävät mielipiteensä tai antavat sanansa" (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 12 kohdassa mainittu asiakirja nro 33.126/9882). Valencianaan kohdistuva luottamuksen puute ilmeni pääasiallisesti niissä keskusteluissa, joita käytiin 24.7.1986 pidetyssä WCC:n erityisessä työpalaverissa, jossa käsiteltiin ajateltavissa olevia puolustautumisstrategioita Aalborgia vastaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 12 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle esitetyistä asiakirjoista ei sitä vastoin ilmene, että tämä luottamuksen puute olisi koskenut myös Valencianan näissä WCC:n kokouksissa esittämien tietojen laatua.

4656 Lisäksi Valencianan 17.1.1984 päivätyssä, Italcementille osoitetussa teleksissä (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirja nro 33.126/2854) käyttämät sanat ilmentävät sen tahtoa jatkaa osallistumista yhdessä muiden WCC:n jäsenten kanssa WCC:ssä käyttöön otettuun tietojenvaihtojärjestelmään.

4657 Valenciana ei kuitenkaan kiistä sitä, että se on toimittanut ja vastaanottanut säännöllisesti kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa sen osalta huomioon otetun kilpailusääntöjen rikkomisen aikana tietoja, jotka koskivat WCC:ssä käyttöön otetun yhteistyön piiriin kuuluvia eri asioita.

4658 Komissio on siis katsonut perustellusti, että Valenciana on osallistunut jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa tarkoitettua tietojenvaihtoa.

4659 Komissio on siten katsonut perustellusti Valencianan osallistuneen WCC:n välityksellä 7 artiklassa todettuihin eri kilpailusääntöjen rikkomisiin. Tarkasteltaessa 7 artiklassa todetuista kilpailusääntöjen rikkomisista määrättyjä sakkoja koskevan 10 artiklan lainmukaisuutta on kuitenkin syytä arvioida niiden Valencianan toissijaisesti esittämien väitteiden lainmukaisuutta, joiden mukaan se on ollut muita vähemmän mukana tässä artiklassa todetuissa kilpailusääntöjen rikkomisissa (ks. jäljempänä 4992 ja 4997—5004 kohta).

4660 Italcementi pyrkii puolestaan osoittamaan itsensä syyttömäksi vetoamalla vähäiseen yhteisön sisäistä valkosementinvientiä koskevaan intressiinsä. Se lisää, ettei sille koidu mitään erityistä etua itsensä suojelemisesta Italiaan mahdollisesti suuntautuvaa tuontia vastaan.

4661 Tämä väite on hylättävä.

4662 Italcementi oli perustajajäsen WCC:ssä, joka on "klubi, johon kuuluivat vientiä harjoittavat eurooppalaiset valkosementin tuottajat" (kanteen kohteena olevan päätöksen 38 perustelukappaleen 1 kohta; asiakirjat nro 33.126/4454, 4466, 4467 ja 9962—9966), ja tämä on ristiriidassa sen yhteisön sisäistä valkosementin kauppaa koskevan väitetyn intressin puuttumisen kanssa.

4663 Lisäksi 23.12.1987 päivätystä Italcementin sisäisestä muistiosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 17 kohta; asiakirjat nro 33.126/3370—3375) ilmenee sen intressi tiettyjen sellaisten yhteisön markkinoiden, erityisesti Saksan, osalta, joilla se on kuitenkin sitoutunut olemaan häiritsemättä Dyckerhoffia suoraan WCC:n jäsenten kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan periaatteen mukaisesti (ks. edellä 4584 kohta).

4664 Komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä esittämistä asiakirjoista käy ilmi edelleen, että Italcementi on ollut läsnä WCC:n eri kokouksissa, joissa kotimarkkinoiden rauhoittamista ja viennin ohjaamista kolmansiin maihin koskevasta säännöstä on sovittu ja joissa niistä on keskusteltu. Italcementi on itse korostanut 2.10.1986 pidetystä WCC:n kokouksesta laatimassaan muistiossa, että "Leboeuf käytti tilaisuutta hyväkseen muistuttaakseen kotimarkkinoiden rauhoittamisesta" (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/2737—2739). Se ei ole myöskään esittänyt mitään seikkaa, jolla voitaisiin näyttää toteen, että se olisi ottanut avoimesti etäisyyttä WCC:n kilpailunvastaiseen tavoitteeseen. Se ei ole myöskään esittänyt näyttöä siitä, ettei yhteistyö WCC:n piirissä ole vaikuttanut sen markkinakäyttäytymiseen. Siispä komissio saattoi katsoa perustellusti näyttäneensä toteen sen, että Italcementi oli ilmaissut hyväksyntänsä ja tukensa kanteen kohteena olevan päätöksen

7 artiklassa todetuille eri sopimuksille ja yhdenmukaistetuille menettelytavoille (ks. tältä osin edellä 1353 ja 1671 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

4665 Italcementi lisää vielä, ettei se ole perehtynyt merkittävällä tavalla Aalborgin aiheuttaman ongelman käsittelyyn ja että se on jopa vastustanut Aalborgin erottamista WCPC:stä, mikä ilmenee kirjeestä, jonka sen edustaja on osoittanut 11.8.1986 Aalborgin talousjohtajalle (asiakirja nro 33.126/2756).

4666 Italcementin laatimasta asiakirjasta ilmenee kuitenkin enintään se, että se ei kannattanut Aalborgin sulkemista WCPC:n ulkopuolelle, minkä vahvistaa yhtäältä CBR:n 24.7.1986 pidetystä WCC:n kokouksesta laatiman muistion ote (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 12 kohta; asiakirja nro 33.126/9883), jossa todetaan, että "[— —] tanskalaisen ja Blue Circlen WCPC:hen kuulumisen osalta Clemente [Italcementi] esitti täsmennyksen, jonka mukaan hänen edustamansa yritys ei kannata niiden erottamista mutta yhtyy kuitenkin enemmistön tekemään päätökseen", ja toisaalta Italcementin 2.10.1986 pidetystä WCC:n kokouksesta laatima muistio (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/2737—2739).

4667 Näihin eri asiakirjoihin ei sisälly sitä vastoin mitään Italcementin kannanottoa Aalborgin erottamiseen WCC:stä.

4668 Komission kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen a kohdassa mainitsemasta asiakirja-aineistosta ilmenee päinvastoin, että Italcementi on osallistunut vuosina 1983 ja 1984 pidettyihin WCC:n eri kokouksiin, joissa WCC:n jäsenet päättivät sulkea Aalborgin WCC:n ulkopuolelle ensin tilapäisesti ja sittemmin lopullisesti, sekä vuonna 1986 pidettyihin WCC:n kokouksiin, joissa tarkasteltiin vastatoimia Aalborgia vastaan. Näiden asiakirjojen joukosta on syytä kiinnittää huomiota 21.5.1984 pidetystä WCC:n kokouksesta laaditun muistion otteeseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 9 kohdassa mainitut asiakirjat nro 33.126/2830—2832), jossa esitetään seuraavasti Italcementin WCC:n kokouksiin osallistuneen edustajan Clementen kanta: "Clemente on läsnäolevien jäsenten kanssa täysin yhtä mieltä ja katsoo myös omasta puolestaan, ettei olisi tarkoituksenmukaista ottaa Aalborg takaisin WCC:hen."

4669 Italcementi oli siten täysin osallisena WCC:n Aalborgia vastaan tekemissä päätöksissä. Sen tätä asiaa koskevilla väitteillä ei voida sivuuttaa edellä 4662—4664 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia, joiden mukaan se on jatkuvasti hyväksynyt WCC:n jäsenten välillä voimassa olleen kotimarkkinoiden rauhoittamista ja ylituotannon ohjaamista kolmansiin maihin yleisen konsensuksen mukaisesti koskevan kaksiosaisen säännön.

Kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa huomioon otettujen tosiseikkojen vanhentuminen

4670 Dyckerhoff (T-35/95) väittää, että koska päätös, jossa määrättiin tutkimuksista, on annettu tiedoksi huhtikuussa 1989, on syytä katsoa asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla (ks. edellä 1964 kohta), että ennen 20.4.1984 tapahtuneet tosiseikat ovat vanhentuneet.

4671 Italcementi (T-65/95) toteaa, että komissio katsoo kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa WCC:n jäsenten osallistuneen muun muassa yhdenmukaistettuun menettelytapaan ja sopimukseen, jotka koskevat kotimarkkinoiden rauhoittamista. Se päättelee komission kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleessa esittämistä tosiseikoista, että entisen WCC:n jäsenten toiminta muodosti yhdenmukaistetun menettelytavan, kun taas uuden WCC:n jäsenten toimintaa edelsi sopimus. Sen mukaan kyse on kahdesta täysin erillisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta, joita komissio ei voi pitää yhtenä jatkuvana rikkomisena (kanteen kohteena olevan päätöksen 61 perustelukappaleen 4 kohta). Sen mukaan on siis syytä todeta, että vanhaan WCC:n liittyvät eli ennen tammikuuta 1984 tapahtuneet tosiseikat ovat vanhentuneet asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan nojalla.

4672 Näitä väitteitä ei voida hyväksyä.

4673 Toisin kuin Italcementi väittää, komissio ei ole koskaan katsonut, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva yhdenmukaistettu menettelytapa olisi muuttunut sopimukseksi silloin kun uusi WCC korvasi vanhan tammikuussa 1984. Komissio ajoittaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä yhdenmukaisesta menettelytavasta sopimukseen siirtymisen siihen WCC:n kokoukseen, jossa jäsenet ovat todenneet, että kotimarkkinoiden rauhoittaminen oli "ehdoton edellytys" WCC:hen ja WCPC:hen osallistumiselle (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 2 kohta ja 61 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirjat nro 33.126/2793—2798).

4674 Tältä osin komission kanteen kohteena olevan päätöksen 38—41 kohdassa mainitsemasta asiakirja-aineistosta ilmenee, että kaikki tosiseikat, jotka on otettu huomioon aluksi yhdenmukaistettuna menettelytapana ja sittemmin sopimuksena, johtuvat asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetusta jatkuvasta rikkomisesta, jolla on ollut jatkuvasti koko kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa huomioon otetun kilpailusääntöjen rikkomisen ajan sama kilpailunvastainen päämäärä eli kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja ylituotannon ohjaaminen yhteisön ulkopuolelle. Näin ollen edellisessä kohdassa mainitussa 9.5.1985 pidetystä WCC:n kokouksesta laaditun muistion otteessa, johon komissio on tukeutunut todetessaan, että yhdenmukaistettu menettelytapa on muuttunut sopimukseksi, vahvistetaan selkeästi, että sama kilpailunvastainen tavoite on ollut sekä aiemman tätä ajankohtaa edeltävän yhdenmukaistetun menettelytavan että sitä seuraavan yhteisen tahdon taustalla. Se, että komissio on pitänyt tätä kartellia ensin yhdenmukaistettuna menettelytapana ja sittemmin sopimuksena, ei vaikuta siihen, että kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa todetut kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevät tosiseikat ovat jatkuneet 6.5.1982—26.5.1988; näiden tosiseikkojen vanhentumisaika, joka on alkanut kulua 26.5.1988 asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti, ei siis ollut päättynyt komission ryhtyessä tutkimuksiin huhtikuusta 1989 alkaen.

Tilaisuus tutustua asiakirjoihin

4675 Valenciana ja Italcementi eivät kumpikaan väitä, että niillä ei olisi ollut hallinnollisen menettelyn aikana tilaisuutta tutustua kanteen kohteena olevan päätöksen 38—41 perustelukappaleessa mainittuun niitä vastaan puhuvaan näyttöön, joka liittyy 7 artiklassa todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Dyckerhoffin tätä asiaa koskevat väitteet on jo hylätty (ks. edellä 4573, 4575, 4576, 4579, 4582 ja 4583 kohta).

4676 Valenciana ja Italcementi esittävät niiden puolesta puhuvan näytön osalta joukon huomautuksia niiden asiakirjojen pohjalta, joihin niillä on ollut mahdollisuus tutustua 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen oikeutta tutustua asiakirja-aineistoon koskeneiden prosessinjohtotoimien johdosta (ks. edellä 164 ja 168 kohta).

4677 Valenciana vetoaa 10.2.1997 päivätyssä kirjelmässään SFIC:n tilastoihin, jotka liittyvät Ranskan sementintuontiin vuonna 1985 (asiakirja nrot 33.126/14956—14962) ja joista ilmenee, että espanjalaiset tuottajat ovat vieneet 36 tonnia valkosementtiä Ranskan markkinoille vuonna 1985. Näistä tilastoista ilmenee sen mukaan, että saksalaiset, italialaiset ja brittiläiset yritykset ovat toimineet samoin. Lisäksi SFIC:n sementintuontia Ranskaan vuonna 1987 koskevista tilastoista (asiakirja nro 33.126/14964) käy ilmi, että myös Saksan, Italian, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Alankomaiden tuottajat ovat vieneet valkosementtiä Ranskan markkinoille vuonna 1987. Nämä tilastot, jotka kaikki vahvistavat valkosementin viennin yhteisön maihin, osoittavat siis, että WCC:n tarkoituksena ei ollut suojella jäsenten kotimarkkinoita.

4678 On kuitenkin syytä muistaa, ettei komissio ole väitetiedoksiannossa (21—23 ja 63—65 kohta) tai kanteen kohteena olevassa päätöksessä (38—41 ja 61—63 perustelukappale) tukeutunut tilastoihin, jotka osoittaisivat yhteisön jäsenmaiden välisen valkosementtikaupan vähäisyyden, vaan suoriin asiakirjatodisteisiin näyttääkseen toteen kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa todetut kilpailusääntöjen rikkomiset ja sen, että muun muassa Valenciana on osallistunut tällaisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin.

4679 Komissio ei ole missään väitetiedoksiannon tai kanteen kohteena olevan päätöksen kohdassa myöskään väittänyt, että WCC:n välityksellä suoritetut kilpailusääntöjen rikkomiset olisivat lopettaneet kaiken valkosementin viennin yhteisössä. Komissio on todennut vain, että WCC:n tarkoituksena oli kotimarkkinoiden rauhoittaminen.

4680 Ne SFIC:n asiakirjat, joihin Valencianalla on ollut tilaisuus tutustua 2.10.1996 toteutettujen prosessinjohtotoimien johdosta, eivät siis ole omiaan asettamaan eri valoon niitä asiakirjatodisteita, jotka komissio on ottanut huomioon todetessaan paitsi kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset myös sen, että Valenciana on osallistunut niihin. Asiakirjoissa vain kuvataan valkosementin vientiä yhteisössä, eikä niissä

yksilöidä yrityksiä, joista tämä vienti on lähtöisin. Erityisesti Valencianan osallistumisesta WCC:n piirissä todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin on todettava, että SFIC:n vuotta 1985 koskevat asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/14956—14962) osoittavat sen, että Espanjasta on tuotu valkosementtiä yhteensä 36 tonnia. Valenciana ei ole kuitenkaan esittänyt mitään seikkaa, jolla voitaisiin näyttää toteen, että kyse olisi ollut sen itsensä harjoittamasta viennistä. Lisäksi SFIC:n vuotta 1987 koskevassa asiakirjassa (asiakirja nro 33.126/14964) ei edes enää mainita vientiä Espanjasta Ranskaan.

4681 Näin ollen SFIC:n tilastoista, jotka koskevat sementin tuontia Ranskaan vuonna 1985 ja 1987, ei olisi ollut hyötyä Valencianan puolustukselle kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa esitettyä väitettä vastaan.

4682 Valenciana viittaa 22.12.1997 päivätyssä kirjelmässään vielä Ciments français'n sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/4464 ja 4465). Tässä muistiossa vahvistetaan sen mielestä, ettei se ole soveltanut kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä. Yhtäältä tästä muistiosta ilmenee, että Valenciana vei valkosementtiä yhteisön markkinoille. Toisaalta muistio osoittaa, että Valenciana on alkanut osallistua WCC:n työskentelyyn vasta sen jälkeen kun WCC:n jäsenet olivat jo päättäneet sulkea Alsen-Breitenburgin, Aalborgin ja Blue Circlen ulkopuolelle. Valenciana ei siis omasta mielestään ole osallistunut mihinkään niistä toimista, joiden osalta komissio on todennut (kanteen kohteena olevan päätöksen 61 perustelukappaleen 3 kohta) seuraavaa: "Tämän säännön rikkomisesta aiheutui tosiasiassa seuraamuksia".

4683 On todettava, että muistiossa todetaan Valencianan osalta "500 KT:n kapasiteetti" ja Espanjan osalta "350—400 KT:n kapasiteetti" yhdessä maininnan "sisämarkkinat" kanssa. Minkään perusteella ei voida kuitenkaan katsoa, että jälkimmäinen luku koskisi Valencianan vientiä yhteisön jäsenmaihin. Myöskään niillä huomautuksilla, joita Valenciana olisi voinut hallinnollisessa menettelyssä esittää asiakirjojen nro 33.126/4464 ja 4465 perusteella kiistääkseen sen, että se on osallistunut Aalborgin, Blue Circlen ja Alsen-Breitenburgin erottamiseen liittyviin toimiin, ei voida sivuuttaa edellä 4639—4643 ja 4648 kohdassa esitettyjä objektiivisia toteamuksia, joista ilmenee Valencianan olleen mukana näissä toimissa. Valencianan nyt esittämät seikat eivät kuitenkaan ole sellaisia, että ne saattaisivat eri valoon ne suorat asiakirjatodisteet (ks. edellä 4630—4632 kohta), jotka osoittavat Valencianan hyväksyneen valkosementtimarkkinoiden osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa tarkoitetun kotimarkkinoiden rauhoittamista ja ylituotannon ohjaamista koskevan periaatteen. Valencianan esittämässä Ciments français'n sisäisessä muistiossa (asiakirjat nro 33.126/4464 ja 4465) päinvastoin vain vahvistetaan komission väitetiedoksiannossa ja kanteen kohteena olevassa päätöksessä tekemät toteamukset, koska siinä todetaan, että WCC:n periaatteena oli "viedä ylituotanto" ja "olla puuttumatta kotimarkkinoihin". Siinä vahvistetaan myös Valencianan osallistuminen WCC:n kokouksiin: "Manglano on teoriassa johtaja; käytännössä se on [Boffarul]".

4684 Tästä seuraa, että Ciments français'n sisäisestä muistiosta (asiakirjat nro 33.126/4464 ja 4465) ei olisi voinut olla hyötyä Valencianan puolustukselle kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa tarkoitettuja väitteitä vastaan.

4685 Valenciana viittaa 22.12.1997 päivätyssä kirjelmässään vielä CBR:n 4.5.1987 päivättyyn sisäiseen muistioon (asiakirjat nro 33.126/10209—10211). Siitä käy ilmi, että Valenciana on vienyt valkosementtiä yhteisön markkinoille. Kyse on siis todisteesta, joka osoittaa, ettei se ole koskaan soveltanut kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaa sääntöä valkosementin markkinoilla.

4686 On kuitenkin todettava, että kyseisessä muistiossa mainitaan yksinkertaisesti, että "Valenciana ja Aalborg ovat jatkaneet niiden tonnistojen laajentamista, joita ne vievät irtosementtinä". Se ei täsmennä, että tämä vienti suuntautuisi Euroopan markkinoille ja erityisesti muiden WCC:n jäsenten markkinoille. Ne kommentit, jotka Valenciana olisi voinut esittää tämän muistion perusteella, eivät kuitenkaan ole sellaisia, että ne saattaisivat eri valoon suorat asiakirjatodisteet, joihin komissio on perustellusti tukeutunut todetessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa, että tämä espanjalainen yritys on liittynyt kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön, jota sovellettiin WCC:n jäsenten välillä.

4687 Italcementi vetoaa 26.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan joukkoon CBR:n asiakirjoja, joiden perusteella voidaan näyttää toteen, että tämä yhtiö myi tuottamansa valkosementin muihin yhteisöön kuuluviin maihin [asiakirjat nro 33.126/8519 ja sitä seuraavat asiakirjat (sic), erityisesti 8540, 8969, 8970, 8424, 8425 ja 8431]. Muut asiakirjat (asiakirjat nro 33.126/6938 ja 6943 ja asiakirja nro 33.322/2017) vahvistavat sen, että ne keinot, joita oli suunniteltu yhteisön sisäiseen valkosementintuontiin vastaamiseksi, sisälsivät vastatoimiin ja muihin välittömiin toimenpiteisiin ryhtymisen, mutta missään tapauksessa väitettyyn kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sääntöön ei ole vedottu. Italcementi olisi mielestään siten voinut näiden asiakirjojen perusteella kiistää sen, että kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeva periaate olisi ollut voimassa tai että sitä olisi ainakaan sovellettu tehokkaasti valkosementtialalla.

4688 On todettava, että useat asiakirjat, joihin Italcementi on vedonnut (asiakirjat nro 33.126/8519 ja 8540 ja asiakirja nro 33.322/2017), liittyvät komission kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon ottaman kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjakson (toukokuu 1982-toukokuu 1988) jälkeisiin tosiseikkoihin. Nämä asiakirjat eivät ole siten merkityksellisiä Italcementille WCC:hen liittyen osoitettujen väitteiden kannalta.

4689 Kommentit, joita Valenciana olisi voinut esittää niiden asiakirjojen perusteella, joihin se on vedonnut, jos sillä olisi ollut mahdollisuus tutustua niihin hallinnollisessa menettelyssä, eivät kuitenkaan ole sellaisia, että ne saattaisivat eri valoon ne useat suorat asiakirjatodisteet, joihin komissio on tukeutunut näyttääkseen toteen WCC:n jäsenten, joihin myös Italcementi kuului, kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön sekä tämän periaatteen soveltamisen tietyissä yksittäistapauksissa (väitetiedoksiannon 21—23, 63 ja 64 kohta; kanteen kohteena olevan päätöksen 38—40 ja 61—63 perustelukappale).

4690 Komissio ei ole koskaan väittänytkään, että valkosementtimarkkinoilla WCC:n jäsenten välillä sovelletun kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan säännön tarkoituksena olisi ollut poistaa valtioiden välinen valkosementin kauppa kokonaan edes WCC:n jäsenten kotimarkkinoiden väliltä. Komissio on määrännyt WCC:n osalta sanktioita sen kilpailunvastaisen tarkoituksen vuoksi (kanteen kohteena olevan päätöksen 61 perustelukappaleen 1 kohta) lisäten, että sillä oli hallussaan suoria todisteita tämän periaatteen soveltamisesta useissa eri yhteyksissä sekä siitä, että tietyille WCC:n jäsenille oli määrätty seuraamus tämän säännön rikkomisesta (kanteen kohteena olevan päätöksen 61 perustelukappaleen 3 kohta).

4691 Näin ollen ei ole olemassa vähäisintäkään mahdollisuutta, että jokin Valencianan ja Italcementin esittämä, edellä 4676—4690 kohdassa analysoitu huomautus olisi johtanut siihen, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty eri lopputulokseen. Kantajat eivät siis ole näyttäneet tältä osin toteen, että niiden puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

Yleiset johtopäätökset

4692 Kaiken edellä esitetyn perusteella (ks. edellä 4519—4691 kohta) on todettava, että komissio on katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa perustellusti, että "[Italcementi], [Dyckerhoff], [Lafarge], [Ciment Français] ja [CBR] ovat 6.5.1982 ja 26.5.1988 välisenä aikana ja [Valenciana] 1.1.1986 ja 26.5.1988 välisenä aikana rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla WCC:n välityksellä yhdenmukaistettuun menettelytapaan ja sopimukseen, jotka koskivat kotimarkkinoiden rauhoittamista, jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski ylituotannon kanavoimista kolmansiin maihin suuntautuvaan vientiin, jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski yrityskohtaisesti yksilöityjen tietojen vaihtamista tuotantokapasiteeteista, tuotannosta, kotimaanmyynnistä ja viennistä, valkosementin ja tavallisen sementin kotimaanhinnoista ja vientihinnoista".

4693 Tutkitut kanneperusteet on hylättävä kokonaisuudessaan.

XIV *Kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklassa annetun määräyksen lainvastaisuutta koskeva kanneperuste*

4694 Komissio määrää kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklassa, että "1—7 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava kyseisissä artikloissa mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset (elleivät ne ole sitä jo tehneet) ja niiden on tavallisen sementin markkinoilla ja valkosementtimarkkinoilla toimiessaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus, mukaan luettuna kaikki sellainen luottamuksellisten kaupallisten tietojen vaihto, jolla pyritään valvomaan kaikkien sellaisten nimenomaisten tai hiljaisten sopimusten taikka yhdenmukaistettujen menettelytapojen täytäntöönpanoa, jotka liittyvät markkinoiden jakamiseen yhteisössä".

4695 FIC (T-30/95), Aalborg (T-44/95) ja Halkis (T-104/95) kiistävät tämän määräyksen lainmukaisuuden, FIC tosiseikkoja koskevaa virhettä ja oikeudellista virhettä koskevan kanneperusteen nojalla, Aalborg perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista koskevan kanneperusteen nojalla ja Halkis perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja 190 artiklan rikkomista koskevan kanneperusteen nojalla.

4696 FIC vaatii sen toteamista, että kyseinen määräys ei koske sitä eikä estä tilastotietojen vaihtoa Cembureaun kanssa. Sen mielestä komission on siten katsottava myöntävän implisiittisesti, etteivät yhdistykset ole itse rikkoneet kilpailusääntöjä, mikä on ristiriidassa sen kanssa, että se on katsonut niiden olevan vastuussa kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuista kilpailusääntöjen rikkomisista ja määrännyt niille erillisen sakon. Jos sen sijaan 8 artiklan olisi katsottava koskevan FIC:tä, kyseinen määräys olisi kumottava perustelujen puuttumisen vuoksi, koska komissio ei ole selittänyt niitä syitä, joiden vuoksi se on pitänyt tätä yhdistystä "yrityksenä".

4697 FIC korostaa, että määräys koskee suoraan Cembureaun ja siten toimialajärjestöjen tilastotyötä ja että se kyseenalaistaa tämän toiminnan tulevaisuudessa ilman, että komissio olisi selittänyt niitä syitä, joiden vuoksi se on kieltänyt tällaisen toiminnan, joka on kuitenkin asiaa koskevan päätöksentekokäytännön ja oikeuskäytännön mukaista.

4698 On todettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklassa asetettu määräys ei todellakaan kohdistu yritysten yhteenliittymiin, joista ei ole kysymys myöskään tätä määräystä koskevissa perustelukappaleissa (64 perustelukappale). Tällainen toteamus ei kuitenkaan aseta kyseenalaiseksi edellä 1343—1372, 1400, 1401, 1458—1755 ja 4063—4065 kohdassa esitettyä analyysiä sen komission päätöksen perusteltavuudesta, jossa se on katsonut FIC:n osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa ja 2 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin.

4699 Lisäksi on huomattava, kuten komissio on vahvistanut asiassa T-30/95 käydyn kirjallisen menettelyn aikana, että kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklassa ei kielletä tilastotietojen vaihtoa Cembureaun jäsenyhdistysten välillä eikä niiden ja Cembureaun välillä, mikäli tällaisella tilastotietojen vaihdolla ei pyritä helpottamaan sellaisten sopimusten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen valvomista ja/tai täytäntöönpanoa, joilla on kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten kanssa sama tai samanlainen tarkoitus.

4700 Aalborg katsoo, että kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklan määräyksellä on niin yleisluonteinen teoreettinen sisältö, ettei se ole asetuksessa N:o 17 tarkoitettu muodollinen päätös (ks. edellä 2 kohta). Se toteaa lisäksi, että sen on mahdotonta noudattaa tätä määräystä, koska siinä ei ilmoiteta, miten se voi vetäytyä sopimuksesta, jonka osapuoli se ei ole. Halkis väittää, ettei sitä voida määrätä lopettamaan sellaisia kilpailusääntöjen rikkomisia, joita se ei ole koskaan toteuttanut.

4701 On huomattava, että asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdan nojalla komissio voi todettuaan, että esimerkiksi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa rikotaan, päätöksellään määrätä yritykset, joita asia koskee, lopettamaan tällaisen rikkomisen.

4702 Kanteen kohteena olevan päätöksen 64 perustelukappale viittaa nimenomaisesti tähän asetuksen N:o 17 säännökseen.

4703 Siinä todetaan tämän jälkeen seuraavaa:

"Suuri enemmistö yrityksistä on kiistänyt useimmat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiset. Vaikka varsin suppea joukko yrityksiä on ilmoittanut komissiolle toteuttaneensa toimenpiteitä kieltääkseen työntekijöitään osallistumasta kokouksiin tai olemasta yhteydessä muiden yritysten edustajien kanssa kaupallisten kysymysten osalta, komissio ei ole varma siitä, ovatko 45, 46 ja 49—50, 53, 55—56 ja 61—62 perustelukappaleessa kuvatut kilpailusääntöjen rikkomiset koskaan todellisuudessa päättyneet. Komissio ei ole myöskään varma siitä, etteivät EPC:n piirissä toteutetut yhdenmukaistetut menettelytavat jatku uuden jaoston, CDICT:n piirissä.

Komission on tämän vuoksi paitsi todettava, että kilpailusääntöjä on rikottu, myös velvoitettava yritykset lopettamaan tämä rikkominen."

4704 Sovellettaessa asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohtaa yritystä voidaan kieltää jatkamasta tiettyjä lainvastaisiksi todettuja toimintoja, menettelytapoja tai tilanteita mutta myös kieltää alkamasta toimia samalla tavalla myöhemmin (ks. mm. edellä 734 kohdassa mainittu PVC-tuomio, 1249 kohta).

4705 Lisäksi koska tätä säännöstä on sovellettava suhteessa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, komissiolla on toimivalta määrätä niiden velvoitteiden laajuudesta, joita asianomaisille yrityksille asetetaan, jotta rikkominen saataisiin loppumaan. Yrityksille asetetut velvoitteet eivät kuitenkaan saa ylittää sitä, mikä on asianmukaista ja tarpeellista tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi eli asiassa rikottujen sääntöjen mukaisen laillisen oikeustilan palauttamiseksi (yhdistetyt asiat C-241/91 P ja C-242/91 P, RTE ja ITP v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. I-743, 93 kohta; edellä 734 kohdassa mainittu PVC-tuomio, 1250 kohta).

4706 Komissio määrää kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklassa, että 1—7 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava kyseisissä artikloissa todetut kilpailusääntöjen

rikkomiset. Tämän jälkeen se määrää, että samojen yritysten on tavallisen sementin markkinoilla ja valkosementtimarkkinoilla toimiessaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus, mukaan luettuna kaikki sellainen luottamuksellisten kaupallisten tietojen vaihto, jolla pyritään valvomaan kaikkien sellaisten nimenomaisten tai hiljaisten sopimusten taikka yhdenmukaistettujen menettelytapojen täytäntöönpanoa, jotka liittyvät markkinoiden jakamiseen yhteisössä.

4707 Tällaisten määräysten antaminen selvästikin kuuluu komissiolle asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdan nojalla kuuluvaan toimivaltaan.

4708 Komissio onkin perustellusti todennut tavallisen sementin markkinoilla ja valkosementtimarkkinoilla kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevan yleisen sopimuksen olemassaolon sekä useiden tämän sopimuksen täytäntöönpanon varmistamiseksi tarkoitettujen toimenpiteiden, kuten luottamuksellisten kaupallisten tietojen vaihdon olemassaolon.

4709 Komissio on todennut perustellusti erityisesti Aalborgin osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun Cembureau-sopimukseen sekä 2 artiklan 1 ja 2 kohdassa (satunnainen ja säännöllinen hintatietojen vaihto) ja 4 artiklan 1 kohdassa ja 3 kohdan a alakohdassa (ETF:n perustamisesta tehty sopimus ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien asiakkaiden joukosta) tarkoitettuihin tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin. Komissio on todennut perustellusti Halkisin puolestaan osallistuneen Cembureau-sopimukseen sekä kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artiklassa tarkoitettuun EPC:n yhdenmukaistettuun menettelytapaan.

4710 Näistä seikoista ilmenee, että kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklassa Aalborgille ja Halkisille asetetut velvoitteet eivät ylitä sitä, mikä on asianmukaista ja tarpeellista asiassa rikottujen sääntöjen mukaisen laillisen oikeustilan palauttamisen varmistamiseksi.

4711 Aalborgin ja Halkisin väitteet on siten hylättävä.

4712 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että hyväksyessään kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklan komissio ei ole ylittänyt asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdassa sille annettua toimivaltaa.

4713 Määräyksen lainvastaisuutta koskeva kanneperuste on siten hylättävä.

Toissijaiset vaatimukset, joilla pyritään sakkomääräysten kumoamiseen tai niiden määrän alentamiseen

4714 Komission kanteen kohteena olevan päätöksen adressaateille määräämät sakot on vahvistettu päätöksen 9 ja 10 artiklassa:

— 9 artiklassa määrätään sakkoa kyseisille "järjestöille ja yrityksille [— —] 1 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka on pantu täytäntöön erityisesti 2, 3, 4, 5 ja 6 artiklassa kuvatuilla toimenpiteillä", eli nämä sakot koskevat tavallisen sementin markkinoilla todettuun Cembureau-sopimukseen liittyvää kilpailusääntöjen rikkomista;

— 10 artiklassa kyseisille yrityksille määrätään sakkoa "7 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta", eli nämä sakot liittyvät valkosementtimarkkinoilla WCC:n yhteydessä toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

4715 Näiden sakkojen määräämiseen liittyvät perustelut esitetään kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleessa.

4716 Kaikki kantajat esittävät toissijaisia vaatimuksia, joilla ne pyrkivät sakkomääräysten kumoamiseen tai niiden määrän alentamiseen.

4717 Edellä 478—488 kohdassa tehtyjen päätelmien vuoksi ei ole enää tarpeen tutkia Cembureaun, FIC:n, VNC:n, SFIC:n, BDZ:n, BCA:n, Oficemenin, ATICin ja AGCI:n vaatimuksia.

4718 Koska ENCI:n, Cedestin, Alsen-Breitenburgin, Nordcementin, Rugbyn, Castlen, Heraclesin ja Titanin osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ei ole näytetty toteen (ks. edellä 4074—4079 kohta), 9 artikla, jossa määrätään tätä kilpailusääntöjen rikkomista koskeva sakko tavallisen sementin markkinoiden osalta (ks. edellä 4714 kohta) on kumottava näiden yritysten osalta. Koska 10 artikla ei koske niitä, niiden toissijaisilla vaatimuksilla, joilla ne pyrkivät niitä koskevan sakkomääräyksen kumoamiseen tai sen määrän alentamiseen, ei siis ole enää kohdetta.

4719 Vaikka Buzzin on osoitettu osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin kolmeen yhdenmukaistettuun menettelytapaan (ks. edellä 1819—2035 kohta), ei ole osoitettu, että sen osallistuminen näihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin olisi merkinnyt sen liittymistä 1 artiklassa tarkoitettuun Cembureau-sopi-

mukseen (ks. edellä 4108—4113 kohta). Komissio on päättänyt määrätä 9 artiklassa seuraamuksia tavallisen sementin markkinoiden osalta ainoastaan osallistumisesta Cembureau-sopimukseen eikä ole määrännyt, kuten se olisi voinut tehdä, erillistä sakkoa kustakin 1—6 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. edellä 4714 kohta; ks. myös 65 perustelukappaleen 8 kohta). Näin ollen 9 artikla on kumottava Buzzia koskevilta osin. Koska myöskään 10 artikla, joka liittyy valkosementtimarkkinoilla todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi määrättyihin sakkoihin, ei koske Buzzia, ei ole enää tarpeen tutkia sen toissijaisia vaatimuksia, joilla se pyrkii itseään koskevan sakkomääräyksen kumoamiseen tai sen määrän alentamiseen.

4720 Muiden kantajayritysten eli CBR:n (T-25/95), Ciments luxembourgeois'n (T-34/95), Dyckerhoffin (T-35/95), Vicatin (T-37/95), Ciments français'n (T-39/95), Heidelbergerin (T-42/95), Lafargen (T-43/95), Aalborgin (T-44/95), Unicemin (T-50/95), Valencianan (T-52/95), Aslandin (T-55/95), Unilandin (T-58/95), Irish Cementin (T-60/95), Cimporin (T-61/95), Secilin (T-62/95), Italcementin (T-65/95), Holderbankin (T-68/95), Hornos Ibéricosin (T-69/95), Akerin (T-70/95), Eurocin (T-71/95), Cementirin (T-87/95), Blue Circlen (T-88/95) ja Halkisin (T-104/95) väitteet ja niiden perustelut jakautuvat pääasiallisesti kolmeentoista kanneperusteeseen tai kanneperusteryhmään:

— kanteen kohteena olevan päätöksen riittämättömät tai ristiriitaiset perustelut sakkoja koskevilta osin;

— perustamissopimuksen 190 artiklan ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkominen sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen siltä osin kuin komissio on määrännyt yhden sakon tavallisen sementin markkinoilla todettujen kilpailusääntöjen rikkomisten ryhmän osalta;

— perustamissopimuksen 190 artiklan ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkominen sekä suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen arvioitaessa kilpailusääntöjen rikkomisten tahallisuutta;

— asetuksen N:o 2988/74 vanhentumisaikoja koskevien säännösten rikkominen;

— perustamissopimuksen 190 artiklan ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkominen sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen ja ilmeiset virheet tavallisen sementin markkinoilla todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa arvioitaessa;

— asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkominen ja suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen valkosementtimarkkinoilla todetun kilpailusääntöjen rikkomisen keston osalta;

— perustamissopimuksen 190 artiklan ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkominen sekä suhteellisuusperiaatteen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen ja ilmeiset arviointivirheet arvioitaessa tavallisen sementin markkinoilla toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta;

— perustamissopimuksen 190 artiklan ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkominen sekä suhteellisuusperiaatteen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen ja ilmeiset virheet arvioitaessa eri yritysten vastuutta tavallisen sementin markkinoilla toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta;

— perustamissopimuksen 190 artiklan ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkominen sekä suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen arvioitaessa eri yritysten vastuuta valkosementtimarkkinoilla toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta;

— asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkominen sekä suhteellisuusperiaatteen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen ja ilmeiset virheet arvioitaessa sakon määrän vahvistamiseksi huomioon otettavaa liikevaihtoa;

— asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkominen sekä kohtuusperiaatteen, suhteellisuusperiaatteen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen, jotka liittyvät sakkojen vahvistamiseen ecuina ja muuntokurssin valintaan;

— useiden yhteisön oikeuden yleisten periaatteiden loukkaaminen;

— puolustautumisoikeuksien loukkaaminen siltä osin kuin hallinnollisessa menettelyssä on ollut vain osittainen mahdollisuus tutustua komission asiakirja-aineistoon.

4721 Kaikki edellisessä kohdassa mainitut kantajat eivät ole vedonneet kaikkiin kanneperusteisiin. Kutakin kanneperustetta käsitellessä yksilöidään ne kantajat, jotka kanneperusteen ovat esittäneet.

I *Kanneperuste, jonka mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen perustelut ovat riittämättömät tai ristiriitaiset sakkoja koskevilta osin*

4722 Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Aalborg, Asland, Irish Cement, Secil, Italcementi, Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker, Euroc, Cementir, Blue Circle ja Halkis väittävät ensinnäkin, ettei kanteen kohteena olevaa päätöstä ole perusteltu riittävästi sakkoja koskevilta osin. Niiden mielestä 65 perustelukappaleessa annetut tiedot ovat yleisiä, epämääräisiä ja riittämättömästi yksilöityjä. Niihin ei sisälly mitään selvitystä tosiseikkoja koskevista ja oikeudellisista perusteluista, laskentamenetelmästä, laskentaperusteista — erityisesti liikevaihdosta (laskentaperuste, vuosi, muuntokurssi ecuina) ja sakon peruskannasta — joita on sovellettu kunkin yrityksen osalta. Italcementi, Holderbank, Hornos Ibéricos ja Cementir korostavat, että ainoita tätä koskevia saatavilla olleita tietoja ovat lausumat, jotka komission kilpailupolitiikasta vastannut jäsen Van Miert antoi kanteen kohteena olevan päätöksen tekopäivänä järjestetyssä lehdistötilaisuudessa. Tällaiset tiedot eivät kuitenkaan korjaa perusteluissa olevaa virhettä. Cementir lisää, että Van Miertin antamien lausumienkaan perusteella se ei mitenkään kykene saamaan täsmällisesti selville niitä seikkoja ja laskentaperusteita, jotka komissio on ottanut huomioon sakkoja määritellessään. Blue Circle väittää, että perusteluissa olevaa virhettä ei myöskään voida korjata niillä selvityksillä, jotka komissio joutui ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vaatimuksesta antamaan.

4723 Edellä mainitut kantajat väittävät, etteivät ne eivätkä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kykene kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleeseen sisältyvät näkökohdat lukemalla valvomaan sitä, että sakot ovat lainmukaisia ja oikeassa suhteessa kilpailusääntöjen rikkomiseen ja että ne eivät ole syrjiviä.

4724 Asland lisää, että kanteen kohteena olevan päätöksen epäselkeyttä pahentaa vielä se, että komissio kieltäytyi toimittamasta lehdistötilaisuudesta tehtyä tallennetta.

4725 On muistettava, että perustamissopimuksen 190 artiklassa, joka on perustamissopimuksen 173 artiklassa tarkoitettu olennainen menettelymääräys, edellytettyjen perustelujen on oltava kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaisia ja niissä on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistava yhteisön toimielimen toimenpiteen perustelut siten, että henkilöille, joita toimenpide koskee, selviää sen syyt ja että toimivaltainen tuomioistuin voi valvoa toimenpiteen laillisuutta. Perusteluvelvollisuuden täyttymistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimenpiteen sisältö, esitettyjen perustelujen luonne ja se tarve, jota niillä, joille päätös on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä tilanteeseen. Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, koska sitä, ovatko päätöksen perustelut perustamissopimuksen 190 artiklan mukaisia, tutkitaan paitsi päätöksen sanamuodon myös asiayhteyden ja kaikkien asiaa koskevien oikeussääntöjen suhteen (ks. mm. edellä 469 kohdassa mainittu asia komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomion 63 kohta).

4726 Sellaisen päätöksen osalta, jossa usealle yritykselle tai järjestölle määrätään sakkoa yhdestä yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta, perusteluvelvollisuuden laajuutta on arvioitava erityisesti sen seikan perusteella, että kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus on määritettävä

erittäin monien seikkojen, kuten erityisesti asiaan liittyvien erityisolosuhteiden, asiayhteyden ja sakkojen ennalta ehkäisevän vaikutuksen perusteella, vaikka huomioon otettavista perusteista ei olekaan vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (edellä 483 kohdassa mainittu asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 54 kohta). Lisäksi vahvistaessaan kunkin sakon määrän komissiolla on harkintavaltaa, eikä sillä voida katsoa olevan velvollisuutta soveltaa tätä varten täsmällistä matemaattista kaavaa.

4727 Tässä tapauksessa komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleessa seikat, jotka on otettu huomioon sakkojen määrää vahvistettaessa.

4728 Se selittää (1 ja 2 kohta) syyt, joiden vuoksi se on katsonut, että tavallisen sementin ja valkosementtimarkkinoilla todetut kilpailusääntöjen rikkomiset on toteutettu asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla tahallaan.

4729 Se perustelee (4 kohta) sakkoja määrättäessä huomioon otettua kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa. Se täsmentää seikat, joiden vuoksi se on ottanut huomioon lyhyemmän ajanjakson tiettyjen kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteina olevien yritysten osallistumisen osalta.

4730 Se esittää (5 ja 6 kohta) seikat, jotka on otettu huomioon vahvistettaessa sakkojen yleistä määrää Cembureau-sopimuksella toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden osalta. Se vetoaa viiteen seikkaan, joiden vuoksi se on katsonut tämän kilpailusääntöjen rikkomisen olevan erittäin vakava. Se väittää ottaneensa kuitenkin huomioon sementtialalla kyseisenä ajanjaksona vallinneen vaikean tilanteen.

4731 Tehtyään jokaisen kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatin osalta yhteenvedon seikoista, joihin se nojautuu näyttääkseen toteen tämän osallistumisen Cembureau-sopimukseen (3 kohta), komissio esittää kriteerit, jotka on otettu huomioon vahvistettaessa yrityksille määrättyjä sakkoja sen mukaan, miten suuri vastuu niillä on kyseisestä sopimuksesta (9 kohta). Näiden kriteerien perusteella se jakaa yritykset kahteen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat yritykset, joiden vastuuta se pitää suurena siitä syystä, että ne "ovat osallistuneet [— —] Cembureau-sopimukseen liittymällä tämän sopimuksen täydentämiseksi sovittuihin toimenpiteisiin ja järjestelyihin ja/tai soveltamalla näitä toimenpiteitä ja järjestelyjä [— —], jotka vaikuttavat suoraan kotimarkkinoita eristävästi" (saman kohdan a alakohta). Toiseen ryhmään kuuluvat yritykset, joiden "vastuu on vähäisempi" syistä, jotka komissio täsmentää (saman kohdan b alakohta). Jokainen yritys on nimeltä mainiten sijoitettu johonkin alaryhmään, jotka komissio on määritellyt kummankin ryhmän sisällä.

4732 Valkosementtimarkkinoihin liittyvän kilpailusääntöjen rikkomisen osalta komissio täsmentää (11 kohta) ottaneensa huomioon sen, että tämä kilpailusääntöjen rikkominen oli kokonaisuudessaan vakavaa ja että kaikilla asianomaisilla yrityksillä on ollut siinä merkittävä osuus.

4733 On katsottava, että niiden tosiseikkoja ja oikeudellista arviointia koskevien toteamusten valossa, joita kanteen kohteena olevan päätöksen kunkin adressaatin osalta on esitetty, 65 perustelukappaleeseen sisältyy riittävät ja asianmukaiset perustelut niiden kolmen tekijän (toimiminen tahallaan tai tuottamuksellisesti; kesto; vakavuus) osalta, jotka asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa edellytetään otettavan huomioon sakkoa vahvistettaessa.

4734 On tosin toivottavaa, että voidakseen määrittää kantansa tietoisina kaikista seikoista yritykset voisivat komission sopivaksi harkitsemalla tavalla saada yksityiskohtaisen tiedon sen sakon laskentatavasta, joka niiden maksettavaksi on määrätty päätöksessä, jossa yhteisön kilpailusääntöjä todetaan rikotun, ilman että yritysten olisi tätä varten nostettava tuomioistuimessa kanne päätöksestä (edellä 223 kohdassa mainittu asia Tréfilunion v. komissio, tuomion 142 kohta).

4735 Tämä pätee vielä suuremmalla syyllä silloin, kun komissio on käyttänyt sakkojen laskemiseen yksityiskohtaisia aritmeettisia kaavoja, kuten tässä tapauksessa. Sellaisessa tapauksessa on suotavaa, että asianomaisilla yrityksillä ja tarvittaessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on mahdollisuus tarkastaa, ettei komission käyttämässä menetelmässä ja sen soveltamisen eri vaiheissa ole tapahtunut virheitä ja että ne ovat sopusoinnussa sakkoasioihin sovellettavien säännösten ja periaatteiden, erityisesti yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa (ks. mm. edellä 2062 kohdassa mainittu asia Thyssen Stahl v. komissio, tuomion 609 kohta).

4736 Tällaiset numeeriset tiedot eivät kuitenkaan ole kanteen kohteena olevan päätöksen tekemisen jälkeen ilmoitettuja lisäperusteluja, vaan niillä ilmaistaan päätöksessä ilmoitettuja kriteerejä lukuina, silloin kun nämä kriteerit voidaan kvantifioida (edellä 2062 kohdassa mainittu asia Thyssen Stahl v. komissio, tuomion 610 kohta ja edellä 734 kohdassa mainittu PVC-tapaus, tuomion 1181 kohta).

4737 Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä on, jos se katsoo sen tarpeelliseksi kantajien esittämien kanneperusteiden tutkimiseksi, työjärjestyksen 64 ja 65 artiklan mukaisesti pyytää komissiolta konkreettisia selvityksiä komission käyttämistä, kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitetyistä erilaisista kriteereistä (edellä 734 kohdassa mainittu asia PVC-tapaus, tuomion 1182 kohta).

4738 Tässä tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on pyytänyt kesäkuussa 1998 esitetyllä kirjallisella kysymyksellä komissiota toimittamaan yksityiskohtaisen laskelman kanteen kohteena olevassa päätöksessä eri yrityksille määrätyistä sakoista. Komissio ilmoitti vaaditut tiedot heinäkuussa 1998 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle.

4739 Näin ollen kantajien väitteet, jotka koskevat kanteen kohteena olevan päätöksen riittämätöntä perustelemista sakkoja vahvistettaessa huomioon otettujen kriteerien osalta, on hylättävä.

4740 Aalborg väittää toiseksi, ettei komissio ole ottanut kanteen kohteena olevassa päätöksessä kantaa huomautukseen, jonka Aalborg oli esittänyt menettelyn aikana ennen 27.11.1986 toteutettujen toimenpiteiden vanhentumisesta.

4741 Komissio katsoo kuitenkin kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 4 kohdassa Aalborgin osallistuneen keskeytymättä 14.1.1983 alkaen Cembureau-sopimukseen liittyneeseen kilpailusääntöjen rikkomiseen, josta se on määrännyt seuraamuksen 9 artiklassa, ja lisää, ettei se ollut kanteen kohteena olevaa päätöstä tehdessään varma siitä, oliko kyseinen kilpailusääntöjen rikkominen missään vaiheessa loppunut. Näin ollen se katsoo, ettei se voi todeta kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivää. Sen mielestä asetuksen N:o 2988/74 1 artiklassa säädetty vanhentumisaika (ks. edellä 1964 kohta) ei ollut siis edes alkanut kulua siihen mennessä, kun kanteen kohteena oleva päätös tehtiin.

4742 Tällainen selvitys teki tarpeettomaksi komission kannanoton Aalborgin hallinnollisessa menettelyssä erikseen esittämään väitteeseen, joka koski ennen 27.11.1986 toteutettujen toimenpiteiden vanhentumista.

4743 Kolmanneksi Blue Circle väittää, ettei kanteen kohteena olevassa päätöksessä yksilöidä käyttäytymistä, jonka vuoksi sille määrätään sakkoa. Sen mielestä sille 9 artiklassa määrätty sakko liittyy 2—6 artiklassa tarkoitettuihin menettelytapoihin ja myös sellaisiin menettelytapoihin, jotka eivät koske sitä.

4744 Tältä osin on muistutettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklan mukaan sakkoa on määrätty tavallisen sementin markkinoiden osalta 1 artiklassa todettuun Cembureau-sopimukseen liittyvästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka komission mukaan on pantu täytäntöön erityisesti 2—6 artiklassa kuvatuilla menettelytavoilla.

4745 Komissio täsmentää 65 perustelukappaleen 3 kohdan kolmannen alakohdan c alakohdan 23. luetelmakohdassa, että Blue Circle on pannut Cembureau-sopimuksen täytäntöön osallistumalla ETF:stä tehtyyn sopimukseen ja EPC:n jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan.

4746 Näillä tiedoilla, jotka on myös näytetty toteen (ks. edellä 4082—4088, 4404 ja 4405 kohta), yksilöidään siis yksiselitteisesti ne Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteet, joihin Blue Circlen on todettu osallistuneen, sille 9 artiklassa määrätyn sakon vahvistamiseksi. Ne

osoittavat lisäksi sen, että Blue Circlelle on määrätty sakkoa ainoastaan niistä lainvastaisista menettelytavoista, joihin sen on katsottu osallistuneen.

4747 Neljänneksi Halkis ihmettelee sitä, että komissio katsoo sen olevan vastuussa Cembureau-sopimuksesta ja määrää sille tästä sakon, vaikkei sen ole tosiseikkojen kuvauksessa katsottu ryhtyneen mihinkään lainvastaisiin menettelytapoihin. Halkisin mukaan tällainen epäjohdonmukaisuus johtuu siitä, että kanteen kohteena olevaa päätöstä oli viime hetkellä muutettu. Komissio on siten määrännyt sille seuraamuksen näyttämättä sen osallistumista minkäänlaiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen toteen huomioon ottamiensa tosiseikkojen pohjalta. Halkis vetoaa tältä osin kanteen kohteena olevan päätöksen luonnoksen tekstiin, jonka mukaan sille ei olisi määrätty sakkoa.

4748 On kuitenkin korostettava, että Halkis on mainittu sekä tosiseikkoja koskevassa esityksessä (kanteen kohteena olevan päätöksen 35—37 perustelukappale) että oikeudellisessa arvioinnissa (59 perustelukappale) 6 artiklassa tarkoitetun EPC:n yhdenmukaistetun menettelytavan yhteydessä. Komissio mainitsee 45 perustelukappaleen 10 kohdassa Halkisin niiden yritysten joukossa, jotka ovat osallistuneet välillisesti Cembureau-sopimukseen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet eri järjestelyihin ja toimenpiteisiin, joista on sovittu yleisen sopimuksen täydentämiseksi ja/tai sen täytäntöönpanon edistämiseksi. Se täsmentää 65 perustelukappaleen 3 kohdan kolmannen alakohdan c alakohdan 16. luetelmakohdassa, että Halkis on pannut tämän sopimuksen täytäntöön osallistumalla EPC:n jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan.

4749 Komissio täsmentää kanteen kohteena olevassa päätöksessä siis selvästi ne tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joiden perusteella se katsoo Halkisin olevan vastuussa 1 artiklassa tarkoitetusta Cembureau-sopimuksesta ja määrää sille tästä syystä sakkoa 9 artiklassa.

4750 Sillä, että kanteen kohteena olevan päätöksen luonnoksen mukaan Halkisille ei olisi määrätty sakkoa, ei ole tältä osin mitään merkitystä.

4751 Halkisin väite on siis hylättävä.

4752 Edellä esitetyn perusteella tutkittu kanneperuste on hylättävä.

II *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu siltä osin kuin komissio on määrännyt yhden sakon tavallisen sementin markkinoilla todettujen kilpailusääntöjen rikkomisten ryhmän osalta*

4753 Italcementi väittää ensinnäkin, ettei komissio ilmoittanut oikeudellisessa arvioinnissaan, että se aikoi pitää kaikkia huomioon otettuja lainvastaisia menettelytapoja yhtenä kilpailusääntöjen rikkomisena sakkoa määrätessään. Vastauskirjelmässään se korostaa, ettei komissio yksilöi vastineessaan yhtään kohtaa, joka kanteen kohteena olevassa päätöksessä ilmaisisi sen, että tavallisen sementin markkinoiden osalta määrättäisiin kokonaissakkosumma kilpailusääntöjen rikkomisten muodostamasta kokonaisuudesta.

4754 On kuitenkin huomautettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 8 kohdassa todetaan seuraavaa:

"Tavallisen sementin markkinoita koskevien kilpailusääntöjen rikkomisten ryhmän osalta komissio on [— —] määrännyt jokaiselle yritykselle kokonaissakkosumman niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen tai -periaatteeseen ja sen täytäntöönpanotoimenpiteisiin. Koska kaikki nämä menettelytavat liittyvät toisiinsa, komissio ei ole pitänyt tarpeellisena määrätä erillisiä sakkoja eri täytäntöönpanotoimenpiteistä."

4755 Italcementin väite on näin ollen hylättävä.

4756 Lafarge, Asland, Italcementi ja Blue Circle arvostelevat toiseksi komissiota siitä, että se on määrännyt yhden sakon tavallisen sementin markkinoilla todettujen kilpailusääntöjen rikkomisten ryhmän osalta eikä erillistä sakkoa kustakin huomioon otetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

4757 Lafarge ja Blue Circle väittävät, että komissio on tällä tavoin vienyt asianosaisilta mahdollisuuden selvittää, mikä osuus sakosta liittyy kuhunkin kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon niiden on katsottu osallistuneen, ja arvioida vastuuta, joka niille on eri riitautettujen menettelytapojen osalta määrätty. Niiden on omasta mielestään siis mahdotonta selvittää, onko niille määrätty sakko asianmukainen. Komission menettelyn vuoksi myös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on mahdotonta valvoa sakkojen lainmukaisuutta.

4758 Asland väittää, että komissio on näin menetellessään loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, sillä se on pitänyt kaikkia yrityksiä yhtäläisesti vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta riippumatta siitä, miten suuri on ollut niiden osuus kyseisessä rikkomisessa.

4759 Italcementi väittää, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta on rikottu, kun eri kilpailusääntöjen rikkomisista ei ole määrätty erillisiä sakkoja. Komissio on näet määrännyt syrjivällä tavalla seuraamuksia sellaisille kanteen kohteena olevan päätöksen adressaateille, joiden, kuten sen itsensäkin, on todettu ainoastaan olleen läsnä Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Komissio ei ole myöskään arvioinut Italcementin vastuuta sen mukaan, mikä on ollut niiden ainoiden kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus, joihin sen on katsottu osallistuneen, sen kilpailunvastaisen käyttäytymisen laajuus relevanteilla markkinoilla ja muita oikeussubjekteja kohtaan omaksuttu käyttäytyminen. Kyseinen kantaja lisää, ettei komissio voi vedota siihen, että 1 artiklassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen on yksi jatkuva rikkominen, ja tämän perusteella määrätä yhtä sakkoa, koska se on antanut ymmärtää, että tietyt kilpailusääntöjen rikkomiset eivät kuuluneet yhden jatkuvan Cembureau-sopimuksen piiriin.

4760 On muistutettava, että kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklan mukaan tavallisen sementin markkinoihin liittyvät sakot on määrätty "1 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka on pantu täytäntöön erityisesti 2, 3, 4, 5 ja 6 artiklassa kuvatuilla toimenpiteillä". Tämän valinnan perustelut ovat 65 perustelukappaleen 8 kohdassa, jota on siteerattu edellä 4754 kohdassa.

4761 Komissio voi asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan perusteella määrätä yritykselle yhden sakon useista kilpailusääntöjen rikkomisista (ks. mm. edellä 1353 kohdassa mainittu asia Boël v. komissio, tuomion 107 kohta ja edellä 837 kohdassa mainittu asia Cockerill Sambre v. komissio, tuomion 92 kohta), eikä sen tarvitse jaotella sakkosummaa eri kilpailusääntöjen rikkomisten mukaan. Näin on varsinkin silloin, kun kyseiset eri kilpailusääntöjen rikkomiset ovat osa johdonmukaista kokonaisstrategiaa (edellä 717 kohdassa mainittu asia Tetra Pak v. komissio, tuomion 236 kohta).

4762 Tässä tapauksessa komissio on katsonut, että kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitetut eri lainvastaiset menettelytavat merkitsivät niihin osallistuneiden asianosaisten kannalta liittymistä kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeneeseen yhteiseen sääntöön, joka oli 1 artiklassa tarkoitetun Cembureau-sopimuksen kohteena (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 46 perustelukappale).

4763 Vaikka tämä näkemys ei ole perusteltu siltä osin kuin on kyse 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetusta yhdenmukaistetusta menettelytavasta (ks. edellä 4040—4042 ja 4058 kohta), Buzzin osallistumisesta 3 artiklan 1 kohdassa todettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin (ks. edellä 4108 —4113 kohta) sekä 4 artiklan 4 kohdassa ja 5 artiklassa tarkoitetuista sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joita ei ole näytetty toteen (ks. edellä 3397—3679 ja 3771—3850 kohta), on sitä vastoin todettu, että ne kilpailusääntöjen rikkomiset, joihin Lafarge, Asland, Italcementi ja Blue Circle osallistuivat tavallisen sementin markkinoilla, olivat seurausta niiden liittymisestä Cembureau-sopimukseen (ks. edellä 4063—4065, 4082—4088, 4326, 4327, 4351, 4378, 4379, 4404 ja 4405 kohta).

4764 Näille kantajille on siis perustellusti määrätty kokonaissakkosumma niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen.

4765 Valinta, jonka komissio on tehnyt 9 artiklassa, ei sellaisenaan merkitse suhteellisuusperiaatteen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista. Se ei myöskään vie asianomaiselta yritykseltä mahdollisuutta selvittää sakkojen perusteltavuutta eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelta mahdollisuutta harjoittaa laillisuusvalvontaa, siltä osin kuin, kuten tässä tapauksessa (ks. edellä 4725—4738 kohta), kanteen kohteena olevassa päätöksessä kokonaisuutena arvioiden annetaan tähän tarvittavat tiedot (edellä 1353 kohdassa mainittu asia Boël v. komissio, tuomion 108 kohta).

4766 Edellä esitetyn perusteella tutkitut kanneperusteet on kumottava.

III *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu sekä suhteellisuusperiaatetta loukattu arvioitaessa kilpailusääntöjen rikkomisten tahallisuutta*

4767 Kantajat arvostelevat komissiota siitä, että se on katsonut yleisesti kaikkien yritysten rikkoneen tahallaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa selittämättä sitä, miten kullakin niistä olisi ollut tällainen halu ryhtyä todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Tietyt kantajat esittävät seikkoja, joilla ne pyrkivät osoittamaan, ettei niiden lainvastainen menettely ollut tahallista.

4768 CBR väittää siltä osin kuin on kyse sen osallistumisesta WCC:hen, että sillä oli oikeus uskoa kyseisen jaoston toiminnan lainmukaisuuteen sen kannanoton perusteella, jonka komissio oli omaksunut vuonna 1972 asiassa Cimbel, joka liittyi yhteisön ulkopuolelle suuntautunutta vientiä koskeneeseen kartelliin (ks. edellä 4619 kohta).

4769 Ciments luxembourgeois väittää, että kun otetaan huomioon komission käytäntö, se ei ollut voinut olettaa, että yleisön saatavilla olleiden bruttohintaluetteloiden tiedoksiantaminen olisi voinut merkitä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista.

4770 Dyckerhoff arvioi, ettei komissio ole näyttänyt toteen sen rikkoneen lakia tahallaan tai tuottamuksellisesti. Ne kanteen kohteena olevan päätöksen kohdat, joihin 65 perustelukappaleen 2 kohdassa viitataan, koskevat sen mukaan sellaisia toimenpiteitä, joihin se ei ollut osallistunut tai joille annetun tulkinnan se kiistää. Dyckerhoff väittää toimineensa vilpittömässä mielessä olematta tietoinen Cembureaun ja WCC:n toiminnan lainvastaisuudesta. Vastauskirjelmässään

se väittää kuulumistaan ETF:ään koskevilta osin, että koska keskusteluissa, joihin se osallistui, edellytettiin sitä, että ne olisivat sopusoinnussa perustamissopimuksen kilpailusääntöjen kanssa, se saattoi perustellusti odottaa näiden päätösten ja näissä keskusteluissa sovittujen toimenpiteiden olevan lainmukaisia.

4771 Lafarge väittää, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa asetetut edellytykset ja perustamissopimuksen 190 artiklan mukaiset perusteluvaatimukset olisivat velvoittaneet komissiota näyttämään toteen, että se oli kullakin todetulla kilpailusääntöjen rikkomisella rikkonut kyseisen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa tahallaan tai tuottamuksellisesti. Komissio ei ole kuitenkaan vedonnut tuottamukseen eikä osoittanut, että kanteen kohteena olevan päätöksen 1, 3, 6 ja 7 artiklassa Lafargen osalta todetut kilpailusääntöjen rikkomiset olisi toteutettu tahallaan. Lafarge kiistää erityisesti sen, että 19 perustelukappaleen 3 ja 5 kohdassa tarkoitetuilla asiakirjoilla, joihin komissio viittaa 65 perustelukappaleen 2 kohdassa, olisi todistusarvoa.

4772 Aalborg kiistää täysin osallistuneensa tahallisesti niihin tekoihin, jotka on otettu sen osalta huomioon.

4773 Unicem väittää, ettei sen käyttäytymistä kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuissa kartelleissa voida pitää tahallisena. Se korostaa sitä, että tosiseikat, jotka on otettu huomioon 65 perustelukappaleen 2 kohdassa osoittamaan kilpailusääntöjen rikkomisen tahallisuuden, eivät koske sitä. Se lisää, että kyseisenä ajanjaksona se eikä mikään muukaan italialainen sementintuottaja ei ollut ollut kilpailuoikeuden soveltamista koskevan menettelyn kohteena. Lisäksi Italian kilpailulainsäädäntö oli annettu vuoden 1990 lopussa.

4774 Valenciana väittää arvelleensa täysin vilpittömässä mielessä, että sen osallistuminen EPC:hen ja WCC:hen olisi sopusoinnussa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa senkin jälkeen, kun Espanja oli liittynyt Euroopan yhteisöön. Kyseisten jaostojen muut jäsenet olivat Euroopan suurimpia sementintuottajia, joiden tietämys yhteisön kilpailuoikeudesta oli parempi kuin Valencianan.

4775 Asland kiistää rikkoneensa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa tahallaan tai tuottamuksellisesti.

4776 Irish Cement väittää, ettei sitä koskevilta osin ole olemassa mitään uskottavaa näyttöä kilpailusääntöjen rikkomisen tahallisuudesta.

4777 Italcementi väittää, ettei sen osallistuminen hintatietojen vaihtoon ja WCC:n toimenpiteisiin liittyneisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin ollut tahallista. Se lisää WCC:n toimenpiteiden osalta,

että komission tehtävänä olisi ollut näyttää tällainen tahallisuus toteen, koska kyseenalaistettujen menettelytapojen kohteena oli vienti yhteisön ulkopuolelle ja koska niiden yhteensopimattomuus yhteisön kilpailuoikeuden kanssa ei tästä syystä ollut ilmeistä.

4778 Hornos Ibéricos, vastauskirjelmässään, ja Halkis väittävät, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että ne olisivat rikkoneet kilpailusääntöjä tahallaan tai tuottamuksellisesti. Hornos Ibéricos siteeraa otetta 18.11.1983 pidetyn EPC:n kokouksen pöytäkirjan saatekirjeestä, joka on osoitettu Blue Circlelle: "Seuraava koskee Euroopan sisäistä kauppaa, enkä ole varma, pitäisikö se sisällyttää pöytäkirjaamme". Sen mielestä tällä otteella on taloudelliseen asiayhteyteensä asetettuna päinvastainen merkitys kuin komissio on sille antanut.

4779 Aker ja Euroc väittävät, etteivät ne ole rikkoneet kilpailusääntöjä tahallaan. Osallistumisestaan ETF:ään ne huomauttavat, ettei niillä ollut vuonna 1986 käytännössä mitään intressiä eikä osakkuuksia Euroopan sementtiteollisuudessa. Tästä syystä ja ottaen huomioon oikeuskäytännön tilan huomioon otettuna ajanjaksona (ks. mm. edellä 1325 kohdassa mainittu Selluloosa I -tapaus) niillä ei ollut mitään syytä ajatella, että niiden osallistuminen ETF:ään voisi merkitä niiden joutumista perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan piiriin. Ne lisäävät, että komissio yrittää vahvistaa väitteitään, joiden mukaan todetut kilpailusääntöjen rikkomiset toteutettiin tahallisesti, korostamalla kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettujen toimenpiteiden salamyhkäisyyttä.

4780 Blue Circle väittää pyrkineensä ETF:ään osallistuessaan ainoastaan perustamaan keskusteluryhmän. Sen mielestä ei ole näytetty toteen, että ETF:n perustamisesta tehdyllä sopimuksella olisi tietoisesti ollut kilpailun rajoittamiseen tähtäävä tavoite. Intercimentin perustamisesta tehdyn sopimuksen osalta se muistuttaa, että kyseinen yhtiö ei ole ollut toiminnassa. Sen mukaan useat asiakirjat osoittavat lisäksi, että Intercimentistä olisi ilmoitettu komissiolle, jos sen toiminta olisi päätetty aloittaa. Lopuksi se toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetuista yhdenmukaistetuista menettelytavoista, ettei ole näytetty toteen Blue Circlen osallistuneen menettelytapoihin, joilla olisi pyritty estämään, rajoittamaan tai vääristämään kilpailua.

4781 Tämän kysymyksen osalta on muistutettava, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille ja yritysten yhteenliittymille sakon, joka on vähintään 1 000 ecua ja enintään 1 000 000 ecua taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomiseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta [— —] rikkovat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.

4782 Tässä tapauksessa komissio on katsonut kilpailusääntöjen rikkomisten olevan tahallisia eikä pelkästään tuottamuksellisia.

4783 Komissio toteaa 65 perustelukappaleen 2 kohdassa seuraavaa:

"Yritykset [— —], joille tämä päätös on osoitettu, ovat tahallaan rikkoneet 85 artiklan 1 kohtaa. Kilpailusääntöjen rikkomiset ovat sellaisia, joita 85 artiklan 1 kohdassa nimenomaisesti tarkoitetaan. Vaikka ne ovat olleet täysin tietoisia yhteisön oikeudessa asetetusta kiellosta ja siitä riskistä, että niille saatettaisiin määrätä merkittäviä seuraamuksia (ks. erityisesti edellä 19 perustelukappaleen 3 ja 5 kohta, 21 perustelukappaleen 2 kohta sekä 25 ja 26 perustelukappale), ne ovat harkitusti sopineet Cembureaun sekä kokous- ja kahden- tai monenvälisten yhteyksien järjestelmän yhteydessä ja kolmessa vientijaostossa toimenpiteistä ja järjestelyistä, joilla pyrittiin kotimarkkinoiden rauhoittamiseen, markkinoiden jakamiseen ja tietojen vaihtamiseen. Kyse on siis kilpailusääntöjen rikkomisista, joilla vesitetään yhteismarkkinoiden perusperiaate eli tavaroiden vapaan liikkuvuuden esteiden poistaminen."

4784 Jotta voitaisiin katsoa yrityksen rikkoneen tahallaan perustamissopimuksen kilpailumääräyksiä, ei ole välttämätöntä, että yritys on ollut tietoinen siitä, että se rikkoo määräyksiä, vaan riittävää on jo se, että yrityksen olisi pitänyt tietää, että sen käyttäytyminen tähtäsi kilpailun rajoittamiseen (ks. mm. asia 246/86, Belasco ym. v. komissio, tuomio 11.7.1989, Kok. 1989, s. 2117, 41 kohta ja edellä 779 kohdassa mainittu asia Ferriere Nord v. komissio, 6.4.1995 annetun tuomion 41 kohta).

4785 Tässä tapauksessa kilpailusääntöjen rikkomiset, joista on määrätty sakkoja kanteen kohteena olevan päätöksen 9 ja 10 artiklassa, liittyvät sellaisiin kartelleihin, joilla on pyritty takaamaan kotimarkkinoiden suojelu ja jakaminen. Yritykset eivät siis ole voineet olla tietämättä sitä, että niiden osallistuminen tällaisiin kartelleihin, joihin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa vieläpä nimenomaisesti viitataan, oli omiaan vääristämään tai rajoittamaan kilpailua yhteisön sisällä.

4786 Tästä seuraa, että komissio on aivan oikein ja riittävin perusteluin katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 2 kohdassa kyseisten kilpailusääntöjen rikkomisten olleen tahallisia.

4787 Tutkitut kanneperusteet on näin ollen hylättävä.

IV *Kanneperuste, jonka mukaan asetuksen N:o 2988/74 vanhentumisaikoja koskevia säännöksiä on rikottu*

4788 Väitteitä, joiden mukaan valkosementtimarkkinoilla todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin liittyvät teot olisivat vanhentuneet (kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artikla), on tutkittu edellä 4670—4674 kohdassa. Kantajat väittävät, että toimivalta määrätä sakkoja tavallisen sementin markkinoilla todetuista kilpailusääntöjen rikkomisista oli asetuksen N:o 2988/74 mukaan kokonaan tai osittain vanhentunut.

4789 Dyckerhoff, Heidelberger ja Italcementi väittävät ensinnäkin, että päätös, jossa määrättiin tutkimuksista, annettiin niille tiedoksi huhtikuussa 1989. Kaikki ennen huhtikuuta 1984 tapahtuneet teot ovat siis asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan 1 kohdan b alakohdan perusteella vanhentuneet. Kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artikla on niiden mielestä siis kumottava siltä osin kuin niille määrätään sakkoa tällaisten tekojen perusteella.

4790 Lafarge väittää, että kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen on vanhentunut, kun otetaan huomioon asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan 1 kohdan b alakohta. Komissio ei näet ole osoittanut, että kyseistä rikkomista olisi jatkettu vuoden 1983 jälkeen. Lafarge lisää, ettei ole väitetiedoksiannon adressaatteina olevien yritysten tehtävänä osoittaa, että kilpailusääntöjen rikkominen on loppunut, koska muuten todistustaakka käännettäisiin kaikille jäsenvaltioille yhteisten todistustaakkaa koskevien perustavanlaatuisten oikeusperiaatteiden ja ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 ja 3 kappaleen vastaisesti.

4791 Tämän kysymyksen osalta on muistutettava, että asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan 1 kohdasta seuraa, että komission toimivalta määrätä sakkoja vanhenee viidessä vuodessa kun kyse on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisista. Saman asetuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaan vanhentumisaika alkaa kulua rikkomisen tekopäivästä tai jatkettujen tai uusittujen rikkomisten osalta siitä päivästä, jona rikkominen on lakannut.

4792 Asetuksen 2 artiklan mukaan kaikki komission suorittamat toimenpiteet kilpailusääntöjen rikkomisen esitutkinnan tai rikkomukseen liittyvän menettelyn toimittamiseksi, kuten päätökset, joilla määrätään tutkimuksista, tietopyynnöt ja komission väitetiedoksianto, keskeyttävät menettelyyn sovellettavan vanhentumisajan, joka alkaa kulua uudelleen kustakin keskeytymisestä.

4793 Tässä tapauksessa kilpailusääntöjen rikkominen, josta on määrätty seuraamuksena kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa vahvistetut sakot, on 1 artiklassa todettu rikkominen. Dyckerhoffin on todettu osallistuneen keskeytyksettä tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen 14.1.1983 ja 7.11.1988 välisenä aikana (ks. edellä 4308 kohta), Heidelbergerin 14.1.1983 ja 12.8.1987 välisenä aikana (ks. edellä 4324 kohta), Lafargen 14.1.1983 ja 19.5.1989 välisenä aikana (ks. edellä 4328 kohta) ja Italcementin 19.3.1984 ja 3.4.1992 välisenä aikana (ks. edellä 4380 kohta).

4794 Kun otetaan huomioon tutkimukset, joita komissio on suorittanut kantajien tiloissa huhtikuun 1989 ja heinäkuun 1990 välisenä aikana, tietopyynnöt, joita niille on osoitettu, ja väitetiedoksianto marraskuussa 1991, komission toimivalta määrätä niille sakkoa niiden osallistumisesta tavallisen sementin markkinoilla toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ei ollut vanhentunut sillä hetkellä, kun kanteen kohteena oleva päätös tehtiin.

4795 Kantajien väite on siis hylättävä.

4796 Aalborg korostaa toiseksi, ettei se ole saanut komissiolta tietopyyntöjä ja ettei se ole myöskään ollut asetuksen N:o 17 11 ja 14 artiklassa tarkoitettujen tutkimusten kohteena. Siltä osin kuin menettely koskee sitä, se alkoi väitetiedoksiannon lähettämisestä, ja se sai väitetiedoksiannon 27.11.1991. Asetuksen N:o 2988/74 1 ja 2 artiklan mukaan sille ei siis voida määrätä mitään seuraamusta, koska viimeinen todiste sen osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin toimenpiteisiin on peräisin päivältä 9.9.1986 (Baden-Badenissa pidetty valtuuskuntien johtajien kokous) eli ajalta yli viisi vuotta ennen kuin se sai väitetiedoksiannon.

4797 On kuitenkin todettu, että Aalborg on osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen, josta kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa on määrätty seuraamuksia, keskeytyksettä 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisenä aikana (ks. edellä 4332 kohta). Ilman, että olisi tarpeen antaa ratkaisua niiden tämän kantajan esittämien väitteiden perusteltavuudesta, joilla kantaja pyrkii korostamaan, että tietyissä yrityksissä, joille kanteen kohteena oleva päätös on osoitettu, toteutetut tutkimukset eivät ole keskeyttäneet vanhentumisaikaa sen osalta, on vain todettava, että vanhentumisaika on joka tapauksessa keskeytynyt marraskuussa 1991, jolloin Aalborgille osoitettiin väitetiedoksianto. Asetuksen N:o 2988/74 1 ja 2 artiklan perusteella komission toimivalta määrätä Aalborgille sakkoa sen osallistumisesta edellä mainittuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ei siis ollut vanhentunut sillä hetkellä, kun kanteen kohteena oleva päätös tehtiin.

4798 Aalborgin väite on siis hylättävä.

4799 Kolmanneksi Unicem väittää, että päätös, jolla määrättiin tutkimuksista ja joka keskeytti vanhentumisajan sen osalta, tehtiin 24.10.1989. Lainvastaiset menettelytavat, joihin sen katsottiin osallistuneen ennen 24.10.1984 olivat siis vanhentuneet asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan 1 kohdan b alakohdan perusteella.

4800 On kuitenkin todettava, että Unicemin osallistumista kilpailusääntöjen rikkomiseen, josta on määrätty seuraamuksia kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa, ei ole näytetty toteen ajalta ennen 9.9.1986 (ks. edellä 4243—4247 kohta). Sen väitteen tutkiminen ei siis enää ole tarpeellista.

4801 Neljänneksi Cementir väittää, että teot, jotka liittyvät 14.1.1983 ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joihin se osallistui, ovat vanhentuneet asetuksen N:o 2988/74 säännösten nojalla. Tämän jälkeen se muistuttaa, että ainoa valtuuskuntien johtajien kokous, johon se osallistui ja jonka aikana vaihdettiin hintatietoja, oli 14.1.1983 pidetty kokous. Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen ei ole siis kestänyt sen osalta yhtä päivää pidempään. Tosiseikkoihin, joihin sitä vastaan on tältä osin vedottu, liittyvät teot ovat siis vanhentuneet.

4802 On kuitenkin muistutettava, että Cementirin osallistuminen lainvastaisiin menettelytapoihin, jotka ovat saaneet alkunsa 14.1.1983 ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa, ovat olleet seurausta sen keskeytymättömästä osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen 14.1.1983 ja 3.4.1992 välisenä aikana (ks. edellä 4401 kohta), ja siitä on määrätty sille sakkoa 9 artiklassa. Asetuksen N:o 2988/74 mukaan komission toimivalta määrätä sille tämä sakko ei ollut vanhentunut sillä hetkellä, kun kanteen kohteena oleva päätös tehtiin. Cementirin väite on tästä syystä hylättävä.

4803 Edellä esitetyn perusteella tutkittu kanneperuste on hylättävä.

V Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta loukattu ja tehty ilmeisiä virheitä tavallisen sementin markkinoilla todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa arvioitaessa

4804 Kaikki edellä 4720 kohdassa mainitut kantajat väittävät, ettei komissio ole arvioinut asianmukaisesti niiden lainvastaisen menettelyn kestoa vahvistaessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa tarkoitettuja sakkoja.

4805 Asland, Italcementi ja Uniland riitauttavat päivämäärän, joka on otettu niiden osalta huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen alkamispäivänä.

4806 Kantajat arvostelevat komissiota erityisesti siitä, ettei se ole ottanut huomioon sitä, kuinka pitkään niiden oma osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin on kestänyt. Niiden on keinotekoisesti katsottu olleen vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta 26.3.1993 saakka. Tietyt kantajat väittävät, ettei tämä päivämäärä koske niitä. Unicem, Italcementi, Holderbank ja Blue Circle korostavat, että päivämäärä on se, jolloin Intercimentin ainoa osakkeenomistaja Holderbank purki Intercimentin virallisesti. Sillä ei ollut siis mitään tekemistä kanteen kohteena olevassa päätöksessä todettujen kilpailusääntöjen rikkomisten keston kanssa. Valenciana, Irish Cement, Cimpor, Secil ja Hornos Ibéricos väittävät, ettei niiden ole katsottu olevan vastuussa Intercimentin perustamiseen liittyvästä kilpailusääntöjen rikkomisesta. Cementir muistuttaa, ettei sillä ole

ollut mitään tekemistä Intercimentin perustamisesta tehdyn sopimuksen kanssa. Lisäksi kyseinen sopimus oli ollut enintään ETF:n soveltamistoimenpide, eikä ETF liittynyt mitenkään Cembureaun rakenteeseen ja toimintaan.

4807 Kantajat vaativat, että niiden sakkoja alennetaan vastaamaan niiden kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen tosiasiallista kestoa.

4808 Tästä kysymyksestä on muistettava, että yrityksille on määrätty sakkoa tavallisen sementin markkinoiden osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta eli Cembureau-sopimuksesta.

4809 Komissio toteaa 65 perustelukappaleen 4 kohdan ensimmäisessä alakohdassa, että "[tämä] kilpailusääntöjen rikkominen kesti pitkään".

4810 Se katsoo, että tämä kilpailusääntöjen rikkominen alkoi 14.1.1983 (saman kohdan toinen alakohta). Viimeksi mainittuna päivänä pidettiin valtuuskuntien johtajien kokous, jossa Cembureau-sopimus tehtiin. Edellä mainitun kohdan kolmannessa alakohdassa mainituista syistä komissio ottaa kuitenkin huomioon myöhemmän päivämäärän tiettyjen edellä 4720 kohdassa mainittujen kantajien kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen osalta. Aslandin, Hornos Ibéricosin, Unilandin, Valencianan, Cimporin ja Secilin osallistumisen on siis katsottu alkaneen 1.1.1986, Holderbankin 28.5.1986 ja Akerin ja Eurocin 9.6.1986.

4811 Vaikka komissio kykenee vahvistamaan päivämäärän, jona Cembureau-sopimuksella toteutettu kilpailusääntöjen rikkominen on alkanut, se ei ole varma siitä, onko tämä rikkominen todellisuudessa koskaan päättynyt. Se ei siis pysty näyttämään toteen kilpailusääntöjen rikkomisen päättymispäivää. Koska komissio katsoo, että viimeinen selvä ja sen tiedossa oleva merkki Cembureau-sopimuksesta on Intercimentin purkaminen 26.3.1993, se ottaa tämän päivämäärän huomioon määritellessään viiteajanjaksoa sakkojen laskemiseksi (neljäs alakohta).

4812 Se täsmentää 65 perustelukappaleen 10 kohdassa ottaneensa sakon määrää vahvistaessaan huomioon sen, että Aslandin, Hornos Ibéricosin, Unilandin, Valencianan, Cimporin, Secilin, Holderbankin, Akerin ja Eurocin osallistuminen lainvastaisuuksiin kesti lyhyemmän aikaa.

4813 Tiedoista, jotka se antoi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle heinäkuussa 1998 (ks. edellä 4738 kohta), ilmenee sen laskeneen kilpailusääntöjen rikkomisen keston kuukausina.

Yritysten, jotka sen mukaan ovat osallistuneet Cembureau-sopimukseen koko viiteajanjakson ajan eli 14.1.1983 ja 26.3.1993 välisenä aikana, on siten katsottu olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta 122 kuukauden ajalta. Aslandin, Hornos Ibéricosin, Unilandin, Valencianan, Cimporin ja Secilin kilpailusääntöjen rikkomisen kestoksi on vahvistettu 86,5 kuukautta, Holderbankin 82 kuukautta ja Akerin ja Eurocin 81,5 kuukautta.

4814 Kyseinen kilpailusääntöjen rikkominen on näytetty toteen seuraavasti:

— CBR:n osalta 9.6.1986—7.11.1988 (ks. edellä 4288 kohta) eli 29 kuukauden ajalta;

— Ciments luxembourgeois'n, Aalborgin ja Irish Cementin osalta 14.1.1983—31.12.1988 (ks. edellä 4304, 4332 ja 4365 kohta) eli 71,5 kuukauden ajalta;

— Dyckerhoffin osalta 14.1.1983—7.11.1988 (ks. edellä 4308 kohta) eli 70 kuukauden ajalta;

— Vicatin osalta 11.5.1983—23.4.1986 (ks. edellä 4316 kohta) eli 35,5 kuukauden ajalta;

— Ciments français'n osalta 14.1.1983—17.2.1989 (ks. edellä 4320 kohta) eli 73 kuukauden ajalta;

— Heidelbergerin osalta 14.1.1983—12.8.1987 (ks. edellä 4324 kohta) eli 55 kuukauden ajalta;

— Lafargen osalta 14.1.1983—19.5.1989 (ks. edellä 4328 kohta) eli 76 kuukauden ajalta;

— Unicemin osalta 9.9.1986—3.4.1992 (ks. edellä 4341 kohta) eli 67 kuukauden ajalta;

— Valencianan osalta 1.1.1986—13.5.1987 (ks. edellä 4344 kohta) eli 16,5 kuukauden ajalta;

— Aslandin osalta 28.5.1986—31.5.1987 (ks. edellä 4352 kohta) eli 12 kuukauden ajalta;

— Unilandin osalta 9.9.1986—7.11.1988 (ks. edellä 4357 kohta) eli 26 kuukauden ajalta;

— Cimporin ja Secilin osalta 1.1.1986—24.4.1989 (ks. edellä 4368 ja 4371 kohta) eli 40 kuukauden ajalta;

— Italcementin osalta 19.3.1984—3.4.1992 (ks. edellä 4380 kohta) eli 96,5 kuukauden ajalta;

— Holderbankin osalta 28.5.1986—7.11.1988 (ks. edellä 4384 kohta) eli 29,5 kuukauden ajalta;

— Hornos Ibéricosin osalta 1.1.1986—19.5.1989 (ks. edellä 4387 kohta) eli 40,5 kuukauden ajalta;

— Akerin ja Eurocin osalta 9.6.1986—7.11.1988 (ks. edellä 4393 ja 4397 kohta) eli 29 kuukauden ajalta;

— Cementirin osalta 14.1.1983—3.4.1992 (ks. edellä 4401 kohta) eli 110,5 kuukauden ajalta;

— Blue Circlen osalta 18.11.1983—7.11.1988 (ks. edellä 4406 kohta) eli 59,5 kuukauden ajalta;

— Halkisin osalta 18.11.1983—1.9.1986 (ks. edellä 4416 kohta) eli 33,5 kuukauden ajalta.

4815 Näille kantajille määrättyjä sakkoja on siis alennettava asianmukaiselle tasolle (ks. jäljempänä 5115 kohta), minkä osalta korostettakoon, että sakkoa suhteutetaan niistä kunkin osalta vertaamalla kyseisen kantajan tosiasiallisen osallistumisen kestoa 122 kuukauden kokonaiskestoaikaan nähden sen laskentamenetelmän mukaan, jota komissio on soveltanut niihin kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteihin, joiden osallistumisen osalta se ei ole ottanut huomioon täyttä viiteajanjaksoa.

VI *Kanneperusteet, joiden mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu ja suhteellisuusperiaatetta loukattu valkosementtimarkkinoilla todetun kilpailusääntöjen rikkomisen keston osalta*

4816 Dyckerhoff arvostelee komissiota siitä, ettei se ole arvioinut kunkin yrityksen toteuttaman kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa vahvistaessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 10 artiklassa tarkoitettuja sakkoja.

4817 Dyckerhoff ei kuitenkaan esitä väitteensä tueksi mitään sellaista seikkaa, joka osoittaisi vääräksi komission toteamuksen, jonka mukaan se osallistui valkosementtimarkkinoilla toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen koko sen ajanjakson ajan, joka on otettu huomioon kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa, eli 6.5.1982 ja 26.5.1988 välisen ajan. Komissio saattoi siis perustellusti ottaa tämän kilpailusääntöjen rikkomisen kestoajan huomioon sakkoa määrätessään.

4818 Ciments français väittää eronneensa WCC:stä lokakuussa 1988.

4819 Kilpailusääntöjen rikkominen, josta on määrätty seuraamuksia valkosementtimarkkinoilla, on kuitenkin otettu huomioon 26.5.1988 saakka (kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artikla ja 65 perustamissopimuksen 4 kohdan viimeinen alakohta). Ciments français'n väite on siten asiaankuulumaton.

4820 Tutkitut väitteet on näin ollen hylättävä.

VII *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu ja suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu ja tehty ilmeisiä virheitä arvioitaessa tavallisen sementin markkinoilla toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta*

4821 Kantajat kiistävät seikat, joihin komissio vetoaa kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdassa tukeakseen väitettään, jonka mukaan Cembureau-sopimukseen liittynyt kilpailusääntöjen rikkominen oli erityisen vakavaa. Yksi väite koskee 65 perustelukappaleen 6 kohdassa huomioon otettua lieventävää seikkaa. Kantajat vetoavat seikkoihin, jotka komissio on jättänyt huomiotta arvioidessaan kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta.

Kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdassa huomioon otetut raskauttavat seikat

4822 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdassa seuraavaa:

"Vahvistaessaan sakkojen yleistä määrää komissio on ottanut huomioon sen, että Cembureau-sopimuksella tai -periaatteella ja kyseisen sopimuksen eri täytäntöönpanotoimenpiteillä toteutettu kilpailusääntöjen rikkominen on erityisen vakavaa, minkä perusteella huomattavien sakkojen määrääminen on perusteltua seuraavista syistä:

— salainen yhteistyö markkinoiden jakamisessa ja tietojen vaihtamisessa tätä tarkoitusta varten on jo sellaisenaan erittäin vakava kilpailunrajoitus;

— sementtimarkkinat ovat erittäin tärkeä perusteollisuuden ala rakennusteollisuuden ja koko talouden kannalta;

— kilpailusääntöjen rikkomisiin osallistuneet yritykset ja yritysten yhteenliittymät edustavat lähes koko yhteisön sementtimarkkinoita, joille ei myöskään ole uusia tulijoita;

— salainen yhteistyö on ollut järjestäytynyttä, kun sitä on harjoitettu kansainvälisissä järjestöissä tai kahden- tai monenvälisissä kokouksissa ja yhteydenpidoissa, joiden tarkoituksena oli sementtimarkkinoiden säänteleminen ja organisoiminen;

— vaikka salainen yhteistyö on tapahtunut elimissä, joilla on myös lainmukaisia tavoitteita, yritykset ovat niissä tapauksissa, joissa on ollut kyse menettelytavoista, jotka saattaisivat olla kilpailusääntöjen vastaisia, ilmaisseet halunsa pitää salassa toimenpiteensä ja/tai päätöksensä (ks. edellä erityisesti 19 ja 24—28 perustelukappale). Silloinkin kun on suunniteltu tiettyjen menettelytapojen ilmoittamista komissiolle, ilmoitusta ei ole annettu (ks. edellä 26 perustelukappale)."

4823 Lafarge väittää ensinnäkin komission yleistäneen mielivaltaisesti kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden. Vaikka kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdassa esitetyt näkemykset oletettaisiinkin paikkansapitäviksi, ne koskisivat vain 1 artiklassa tarkoitettua merkittävintä kilpailusääntöjen rikkomista. Niitä ei voida soveltaa sen täytäntöönpanotoimiin.

4824 Tältä osin on muistutettava, että tavallisen sementin markkinoilla sakkoa on määrätty kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta. Raskauttavat seikat, joita tarkoitetaan 65 perustelukappaleen 5 kohdassa, liittyvät siis juuri tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen. Lafarge ei myöskään esitä tämän väitteen yhteydessä mitään seikkaa, joka tukisi sen vaatimusta siitä, ettei näitä raskauttavia seikkoja pitäisi soveltaa tämän kilpailusääntöjen rikkomisen täytäntöönpanotoimiin. Sen väite on siis hylättävä.

4825 Lafarge riitauttaa toiseksi komission väitteen, jonka mukaan sementtimarkkinat ovat erittäin tärkeä perusteollisuuden ala rakennusteollisuuden kannalta (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdan toinen luetelmakohta). Se väittää, että kyseisten markkinoiden prosentuaalinen osuus rahamääräisesti arvioituna on vähäinen.

4826 Ei kuitenkaan voida kohtuudella kiistää sitä, että sementti on olennainen tuote rakennusteollisuudelle ja näin ollen koko taloudelle. Lafargen väite on siis hylättävä.

4827 Blue Circle väittää kolmanneksi, ettei mikään todiste tue väitettä, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneet yritykset ja järjestöt edustaisivat käytännössä yhteisön koko sementtimarkkinoita. Tällaisen väitteen osoittaa sen mukaan päinvastoin vääräksi se, että komissio on hylännyt väitteet, jotka se oli esittänyt 18:aa eurooppalaista sementintuottajaa vastaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 perustelukappaleen 1 kohta).

4828 Cembureau-sopimukseen liittyvään kilpailusääntöjen rikkomiseen ovat kuitenkin osallistuneet tärkeimmät eurooppalaiset sementintuottajat, kaikki yhteisön markkinoita edustavat toimialajärjestöt sekä eurooppalainen järjestö Cembureau. Komissio saattoi siis perustellusti katsoa, että yritykset ja yritysten yhteenliittymät, jotka olivat osallistuneet kyseiseen kilpailusääntöjen

rikkomiseen, edustivat "lähes koko yhteisön sementtimarkkinoita" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdan kolmas luetelmakohta). Tästä syystä Blue Circlen väite on hylättävä.

4829 Cementir kiistää neljänneksi väitteen, jonka mukaan salainen yhteistyö on ollut järjestäytynyttä, kun sitä on harjoitettu kansainvälisissä järjestöissä. Se väittää, ettei niillä toimialajärjestöillä, joihin se kuului, ollut kilpailunvastaisia pyrkimyksiä.

4830 On kuitenkin muistettava, että Cementir osallistui Cembureaun välittömänä jäsenenä 14.1.1983 ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joiden aikana Cembureau-sopimus tehtiin. ETF:stä tehdyn sopimuksen yhteydessä se osallistui yhteiseen strategiaan, jolla pyrittiin poistamaan tuonti Länsi-Eurooppaan, erityisesti Kreikasta peräisin oleva tuonti. Se osallistui vuosina 1984—1988 Cembureaun tasolla voimassa olleeseen säännöllistä hintatietojen vaihtoa koskeneeseen järjestelmään, jolla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa. Tästä seuraa, että sitä vastaan voitiin vedota salaisen yhteistyön järjestäytyneisyyteen raskauttavana seikkana.

4831 Blue Circle puolestaan katsoo komission pitäneen kiinni järjestäytyneen kartellin pinnallisesta vaikutelmastaan, vaikka se oli luopunut valtionsisäisiä kartelleja koskevista väitteistä ja eurooppalais-brittiläistä kartellia koskevista väitteistä.

4832 Tätä väitettä ei voida hyväksyä. Kanteen kohteena olevaa päätöstä tutkittaessa on näet ilmennyt, että vaikka komissio luopui näistä väitteistä edellä mainitulla tavalla, se on näyttänyt toteen sen salaisen yhteistyön järjestäytyneisyyden, johon Blue Circle on osallistunut tavallisen sementin markkinoilla ETF:n ja EPC:n yhteydessä.

4833 Lafarge, Aker ja Euroc kiistävät viidenneksi täysin salailustrategian olemassaolon. Lafarge muistuttaa neuvotteluista, jotka aloitettiin vuonna 1973 komission kanssa erityisesti vertailulukujärjestelmän osalta. Se väittää myös, että toimenpiteet, joihin ryhdyttiin Kreikasta peräisin olevan sementin tuontiin liittyneen ongelman ilmettyä, perustuivat poliittisiin toimiin, joilla oli nimenomaan pyritty tiedottamaan komissiolle tästä ongelmasta. Aker ja Euroc väittävät, ettei asianomaisilla yrityksillä ollut mitään syytä salata toimenpiteitään, koska niiden ei ollut katsottu olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia. Niiden mukaan useat asiakirjat, jotka komissio on ottanut haltuunsa tutkimustensa aikana, ovat niin ikään ristiriidassa komission väitteen kanssa.

4834 Unicem väittää, että seikat, jotka komissio tuo esiin kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdan viidennessä luetelmakohdassa kuvatakseen osapuolten halua pitää toimenpiteensä salaisina, eivät koske sitä.

4835 Cementir väittää, ettei yksikään asiakirja-aineiston asiakirjoista osoita sitä, että se olisi halunnut salailla toimintaansa.

4836 On muistettava, että Aker, Euroc ja Cementir ilmaisivat 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa yhdessä muiden osallistujien kanssa tahtonsa pitää Cembureau-sopimuksen tekeminen salassa (ks. edellä 976 kohta).

4837 Lafarge, Unicem, Aker ja Euroc ovat osallistuneet ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ja Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteisiin. Näillä eri toimenpiteillä on pyritty poistamaan Länsi-Euroopan markkinoiden vakautta uhkaava tuonti, erityisesti tuonti Kreikasta. Vaikka Zürichin/Céligny asiakirjaa laadittaessa oli ehdotettu, että komissiolle ilmoitettaisiin tätä tarkoitusta varten suunnitelluista yhteisistä toimenpiteistä (kanteen kohteena olevan päätöksen 25 perustelukappaleen 7 kohta; asiakirja nro 33.126/18779), yksikään yrityksistä ei ole kyennyt osoittamaan, että näin olisi menetelty edellä mainittujen toimenpiteiden osalta.

4838 Lafarge, Aker ja Euroc ovat olleet myös Intercimentin perustamisesta tehdyn sopimuksen osapuolia. Vaikka erilaisissa oikeudellisissa lausunnoissa suositeltiin sopimuksen ilmoittamista komissiolle, koska sillä pyrittiin ilmeisen lainvastaisiin päämääriin, ilmoitusta ei koskaan annettu (ks. edellä 2984 kohta).

4839 Edellä esitetyn perusteella komissio menetteli perustellusti pitäessään Lafargen, Unicemin, Akerin, Eurocin ja Cementirin osalta raskauttavana seikkana niiden halua salata tehdyt kilpailusääntöjen rikkomiset.

Kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 6 kohdassa huomioon otettu lieventävä seikka

4840 Komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 6 kohdassa seuraavaa:

"Vahvistaessaan sakkojen määrän komissio on ottanut huomioon sen, että yhteisössä toimivat yritykset ovat joutuneet huomioon otettuna ajanjaksona selviytymään tilanteessa, jossa sementtikauppa lisääntyi äkillisesti juuri kun yhteisön sementtiteollisuudella oli vaikeuksia selvitä heikosta taloussuhdanteesta."

4841 Lafarge väittää, ettei se kykene saamaan selville, miten tämä lieventävä seikka on vaikuttanut sille määrättyä sakkoa laskettaessa.

4842 Tämä väite on hylättävä. Komission ei näet tarvitse sakkoja määrätessään kvantifioida eri tekijöitä, jotka se ottaa huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioidessaan.

Laiminlyönti ottaa huomioon tiettyjä lieventäviä seikkoja

A Kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneen yrityksen koko ja vaikutus markkinoihin

4843 Vicat, Uniland, Irish Cement, Cimpor, Secil, Hornos Ibéricos ja Cementir katsovat, ettei komissio ole ottanut huomioon sitä, että niiden vaikutus markkinoihin oli rajallinen niiden koon, markkinaosuuden ja liikevaihdon vähäisyyden vuoksi.

4844 Vicat lisää edellä 1353 kohdassa mainittuun asiassa Boël vastaan komissio annettuun tuomioon (131 kohta) viitaten, että se on perheyritys, eikä kuulu mihinkään vahvaan taloudelliseen yksikköön. Irish Cement täsmentää, ettei millään muulla eurooppalaisyrityksellä ole määräysvaltaa Irish Cementissä eikä sillä ole määräysvaltaa eurooppalaisyrityksissä. Cementir väittää, ettei sillä ole mitään yhteyksiä muissa maissa sijaitseviin sementintuotantoyksiköihin.

4845 On muistettava, että kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioitaessa huomioon otettaviin seikkoihin voivat kuulua yrityksen koko ja taloudellinen valta ja siten se vaikutusvalta, jota yritys on voinut käyttää markkinoilla (ks. edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 120 ja 129 kohta ja edellä 1320 kohdassa mainittu asia IAZ ym. v. komissio, tuomion 52 kohta).

4846 Tässä tapauksessa komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle antamista tiedoista (ks. edellä 4738 kohta) ilmenee, että komissio määräsi yrityksille niiden liikevaihdon mukaan lasketun sakon. Näistä tiedoista selviää lisäksi, että Vicatille, Unilandille, Irish Cementille, Cimporille, Secilille, Hornos Ibéricosille ja Cementirille määrättiin sakko, joka oli laskettu niiden oman liikevaihdon perusteella, kun taas yrityksille, jotka olivat jonkin konsernin johdossa kyseisenä ajanjaksona, määrättiin niiden konsolidoidun liikevaihdon mukaan laskettu sakko. Yrityksille määrätyt sakot on siis mukautettu niiden kokoon, taloudelliseen valtaan ja siten niiden vaikutusvaltaan markkinoilla.

4847 Sen sijaan osakeomistuksen muoto on merkityksetön seikka arvioitaessa yrityksen toteuttaman kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta sitä koskevan sakon vahvistamiseksi.

4848 Todettakoon lopuksi, että edellä 1353 mainitussa asiassa Boël vastaan komissio, johon Vicat vetoaa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ainoastaan korjasi syrjivän kohtelun, jonka kohteeksi kyseinen yritys oli joutunut verrattuna yrityksiin, joiden osalta komissio oli ottanut huomioon lieventävänä seikkana niiden kilpailusääntöjen vastaisen käyttäytymisen vähäiset kilpailunvastaiset vaikutukset, koska ne eivät kuuluneet vahvaan taloudelliseen yksikköön, vaikka ne eivät kuuluneetkaan vähemmän vahvoihin taloudellisiin yksikköihin kuin kyseinen yritys (ks. tuomion 131 ja 132 kohta). Vicat ei siis voi tukeutua kyseiseen tuomioon ja väittää, että komissio olisi jättänyt oikeuskäytännössä luodut periaatteet huomiotta jättäessään alentamatta sen sakkoa sen vuoksi, että se ei kuulu vahvaan taloudelliseen yksikköön.

4849 Kantajien väitteet on näin ollen hylättävä.

4850 Ciments luxembourgeois katsoo, että sille määrätty sakko on täysin kohtuuton, koska sen liikevaihto oli 1 764 000 000 LUF vuonna 1991.

4851 Siltä osin kuin tässä väitteessä katsotaan komission määränneen Ciments luxembourgeois'lle sakon, joka ei ole oikeassa suhteessa sen vaatimattomaan liikevaihtoon, se on kuitenkin hylättävä edellä 4846 kohdassa esitetyin perustein.

B Kilpailusääntöjen rikkomisten kilpailunvastaisten vaikutusten puuttuminen tai vähäinen merkitys

4852 Kantajat arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole ottanut huomioon sitä, ettei niiden osalta todetuilla kilpailusääntöjen rikkomisilla ole ollut todellisia tai potentiaalisia kilpailunvastaisia vaikutuksia tai että niillä on ollut ainakin vähäinen merkitys.

4853 Vicat korostaa sitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetulla yhdenmukaistetulla menettelytavalla on ollut mitätön kilpailunvastainen vaikutus, kun otetaan huomioon ensinnäkin kyseisten kahden yritysten vähäinen edustavuus ja toisaalta sen vähäinen myynti sillä maantieteellisellä alueella, jota sen riidanalaiset yhteydet Buzziin koskivat. Se arvostelee komissiota siitä, ettei tämä ole analysoinut markkinoita ja sitä, minkä suuruisia vaikutukset Etelä-Ranskan alueellisten markkinoiden kilpailuun olivat olleet.

4854 Aalborg ja Italcementi arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole ottanut huomioon sitä, ettei niiden osallistumisella kilpailusääntöjen rikkomiseen ollut mitään vaikutuksia markkinoille. Italcementi lisää, että kun otetaan huomioon Italian markkinoiden erityispiirteet ja sen oma käyttäytyminen, Cembureau-sopimuksella olisi ollut samat ominaisuudet, sama laajuus, sama kesto ja samat vaikutukset kuin kanteen kohteena olevassa päätöksessä on kuvattu, vaikka komissio ei olisikaan todennut sen osallistumista sopimukseen.

4855 Unicem arvostelee komissiota siitä, ettei se ole myöntänyt sitä, ettei Unicemin käyttäytyminen ollut aiheuttanut vahinkoa kuluttajille. Sen käyttäytyminen ei näet ollut estänyt sitä, että sementintuonti Kreikasta Italiaan oli jatkuvasti lisääntynyt vuosien 1986 ja 1991 välisenä aikana.

4856 Asland väittää, ettei kanteen kohteena olevaan päätökseen sisälly yhtään kohtaa, jossa käsiteltäisiin todetun kilpailusääntöjen rikkomisen todellisia vaikutuksia. Se arvostelee komissiota siitä, ettei se ole tutkinut näitä vaikutuksia, jolloin sillä ei ole ollut käytettävissään yhtä tärkeää seikkaa kyseisten menettelytapojen vakavuuden arvioimiseksi. Sen mukaan komissio olisi tällaisen analyysin perusteella todennut, että yhteisön sisäinen kauppa oli lisääntynyt vuoden 1985 jälkeen.

4857 Irish Cement painottaa sitä, ettei sen osallistumisella kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuihin hintatietojen vaihtoihin ole ollut kilpailunvastaista vaikutusta.

4858 Cimpor arvostelee komissiota siitä, ettei se ole verrannut todellisia vaikutuksia, joita Cimporin osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen on aiheutunut, niihin vaikutuksiin, joita muiden kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettujen yritysten osallistumisesta on aiheutunut.

4859 Secil arvostelee komissiota siitä, ettei tämä ole ottanut huomioon todellisia vaikutuksia, jotka sen osallistumisella kilpailusääntöjen rikkomiseen on ollut.

4860 Cementir väittää, että koska komissio ei ole ottanut huomioon sementtimarkkinoiden erityispiirteitä, se ei ole todennut, että jo markkinoilla vallinneiden kilpailusuhteiden laadun vuoksi rajoittavat vaikutukset, joita todetuilla kilpailusääntöjen rikkomisilla mahdollisesti olisi voinut olla, olisivat välttämättä olleet marginaalisia ja koskeneet ainoastaan alueellisten markkinoiden rajaseuduilla tapahtuvan kaupan vähentymistä.

4861 Blue Circle arvostelee komissiota siitä, ettei tämä ole ottanut huomioon sitä, että kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjakson aikana yhteisön sisäiset kauppavirrat lisääntyivät merkittä-

västi ja että sementintuonti Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kasvoi huolimatta siitä, että tuontiin kohdistui merkittäviä, kilpailusääntöjen rikkomisista riippumattomia rajoituksia.

4862 On muistettava, että jotta sopimus voitaisiin todeta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseksi, ei ole tarpeen näyttää toteen, että kyseisellä sopimuksella olisi ollut kilpailunvastaisia vaikutuksia. Toteamus siitä, että kyseisellä sopimuksella tavoiteltiin kilpailunvastaista päämäärää, on riittävä, jotta se voitaisiin todeta perustamissopimuksen edellä mainitun määräyksen vastaiseksi (ks. edellä 837 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö).

4863 Sakkojen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutusten arviointi saattaa olla asianmukaista, jos komissio nojautuu kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioidessaan juuri tällaisiin vaikutuksiin eikä kykene näyttämään niitä toteen tai esittämään hyviä perusteluja niiden huomioon ottamisesta.

4864 Tässä tapauksessa on todettava, että komissio ei vetoa kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdassa todetessaan Cembureau-sopimuksen erityisen vakavuuden siihen, että sillä olisi ollut kilpailunvastaisia vaikutuksia. Se korostaa perustellusti sitä, että salainen yhteistyö markkinoiden jakamisessa ja tietojen vaihtamisessa tätä tarkoitusta varten on jo sellaisenaan erittäin vakava kilpailunrajoitus (65 perustelukappaleen 5 kohdan ensimmäinen luetelmakohta).

4865 Tosin 65 perustelukappaleen 9 kohdasta ilmenee, että arvioidessaan asianomaisten yritysten vastuuta komissio nojautui muun muassa niiden toimenpiteiden vaikutuksiin, joilla nämä olivat soveltaneet Cembureau-sopimusta. Se on esimerkiksi katsonut niiden yritysten vastuun suuremmaksi, jotka olivat osallistuneet toimenpiteisiin, "jotka vaikuttavat suoraan kotimarkkinoita eristävästi" (saman kohdan a alakohta). Se on sitä vastoin katsonut niiden yritysten vastuun vähäisemmäksi, jotka olivat osallistuneet vain toimenpiteisiin, joilla ylituotanto kanavoitiin yhteisön ulkopuolisiin maihin, sillä perusteella, että näillä toimenpiteillä oli "välillisempi vaikutus kotimarkkinoiden suojelemiseen" (sama kohta, b alakohdan ensimmäinen luetelmakohta).

4866 Viimeksi mainittuja seikkoja ei voida kuitenkaan pitää kilpailusääntöjen rikkomisen jälkeen havaittujen kilpailunvastaisten vaikutusten analyysinä, jota komission olisi pitänyt tukea konkreettisilla tiedoilla. Ne perustuvat teoreettiseen arviointiin, jota kantajat eivät myöskään kiistä, näihin kahdentyyppisiin toimenpiteisiin mahdollisesti liittyvistä kilpailunrajoituksista.

4867 Kantajien väitteet on näin ollen hylättävä.

C Markkinakäyttäytyminen huomioon otettuna ajanjaksona

4868 Vicat arvostelee komissiota siitä, ettei tämä ole ottanut huomioon sen kaupallisen strategian itsenäisyyttä, vaikka strategia pohjautui sellaisen "Prompt"-nimisen tuotteen kehittämiseen, jota se yksin valmisti.

4869 Tällainen seikka ei kuitenkaan osoita sitä, että Vicat olisi pyrkinyt jättäytymään Cembureau-sopimuksen soveltamisen ulkopuolelle sen ajanjakson eli 11.5.1983 ja 23.4.1986 välisenä aikana, jona se liittyi tähän sopimukseen osallistumalla kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa todettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan (ks. edellä 4316 kohta). Sen väite on hylättävä.

4870 Asland katsoo, ettei komissio ole antanut kanteen kohteena olevassa päätöksessä mitään merkitystä sen kilpailukäyttäytymiselle huomioon otetun ajanjakson aikana. Se viittaa taulukoihin, joiden mukaan sementtikauppa Espanjan ja muiden yhteisön maiden välillä lisääntyi jatkuvasti vuosien 1985 ja 1991 välisenä aikana. Se korostaa myös osakkuuttaan Hispacementissä, joka oli useiden katalonialaistuottajien yhteinen tytäryhtiö ja jolla pyrittiin edistämään sementtikauppaa Katalonian markkinoiden ulkopuolella.

4871 On muistettava, että Aslandin osallistuminen Cembureau-sopimukseen on näytetty toteen vain 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisen ajanjakson osalta (ks. edellä 4352 kohta). Näin ollen Aslandin ne tiedot, jotka liittyvät aikaan ennen 28.5.1986 ja 31.5.1987 jälkeen, ovat tässä vaiheessa merkityksettömiä.

4872 Myöskään kokonaistiedot, joiden mukaan sementinvienti Espanjasta muihin yhteisön maihin olisi jatkuvasti lisääntynyt vuodesta 1985 lähtien, eivät osoita, että Asland itse olisi kilpaillut markkinoilla.

4873 Cembureau-sopimuksella ei myöskään kielletty kaikkea yhteisön sisäistä kauppa. Sillä pyrittiin estämään ainoastaan "villi" vienti, joka saattaisi uhata markkinoiden vakautta. Sillä ei suljettu pois perinteistä, jopa rakenteellista vientiä (ks. edellä 1121 kohta).

4874 Tässä tilanteessa Aslandin esittämiä seikkoja ei voida tulkita osoitukseksi siitä, että se olisi halunnut jättäytyä Cembureau-sopimuksen soveltamisen ulkopuolelle sen ajanjakson aikana, jona se oli liittyneenä tähän sopimukseen.

4875 Aslandin väite on näin ollen hylättävä.

4876 Cementir katsoo komission jättäneen systemaattisesti huomioon ottamatta strategian, jonka se oli tosiasiallisesti omaksunut markkinoilla kyseisenä ajanjaksona. Komissio ei ole sen mielestä myöskään osoittanut, että Cementirin strategia olisi heijastanut todettujen kartellien tuloksia. Sen osallistumisella Calcestruzzin kanssa tehtyihin sopimuksiin ei siten ollut ollut eikä olisi voinutkaan olla mitään vaikutusta Kreikasta peräisin olevan sementin tuontiin, joka oli lisääntynyt merkittävästi vuodesta 1987 lähtien.

4877 Cementir ei kuitenkaan esitä väitteensä tueksi yhtään seikkaa, joka osoittaisi sen, että se olisi pyrkinyt jättäytymään Cembureau-sopimuksen ulkopuolelle sen ajanjakson aikana, 14.1.1983—3.4.1992, jona se oli liittyneenä kyseiseen sopimukseen. Kreikasta Italiaan suuntautuneen sementintuonnin merkittävää kasvua ei voida tältä osin pitää merkkinä sen halukkuudesta ottaa etäisyyttä tähän sopimukseen (ks. edellä 4401 kohta). Se merkitsee enintään sitä, että sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteillä, joihin Cementir, kuten edellä 3283—3290 ja 3343—3396 kohdassa todettiin, osallistui sen jälkeen, kun Kreikasta peräisin olevan sementin tuontiin Länsi-Eurooppaan liittynyt ongelma ilmeni, ei ollut toivottuja vaikutuksia Italian markkinoihin. Cementirin väite on tästä syystä hylättävä.

D Kilpailusääntöjen rikkomisesta koituneen hyödyn puuttuminen

4878 Vicat ja Ciments français arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole ottanut huomioon sitä, etteivät ne ole saaneet mitään hyötyä kilpailusääntöjen rikkomisista, joihin niiden on katsottu osallistuneen.

4879 Lafarge väittää, ettei komissio ole ottanut huomioon sääntöjä, jotka se on itse laatinut muun muassa XXI kilpailupolitiikkaa koskevassa kertomuksessaan ja joiden mukaan taloudellinen hyöty, jota yritykset ovat saaneet kilpailusääntöjen rikkomisesta, olisi tulevaisuudessa ratkaiseva seikka sakon määrää laskettaessa.

4880 Irish Cement arvostelee komissiota siitä, ettei se ole näyttänyt toteen eikä edes yrittänyt näyttää toteen, että se olisi saanut tai yrittänyt saada minkäänlaista hyötyä lainvastaisista toimenpiteistään.

4881 Vaikka yritys ei olisi hyötynyt millään tavoin kilpailusääntöjen rikkomisesta, tämä ei kuitenkaan estä sakon määräämistä, koska muuten sakot menettäisivät ennalta ehkäisevän vaikutuksensa (ks. edellä 779 kohdassa mainittu asia Ferriere Nord v. komissio, tuomio 6.4.1995, tuomion 53 kohta). Tästä seuraa, että kun komissio määrää sakkoja, sen ei tarvitse näyttää

toteen, että kilpailusääntöjen rikkomisesta on aiheutunut lainvastaista hyötyä asianomaisille yrityksille eikä ottaa huomioon vastaavasti sitä, että kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta ei ole koitunut hyötyä.

4882 Kilpailusääntöjen rikkomisesta koituneen lainvastaisen tuoton arvioiminen saattaa tosin olla asianmukaista, jos komissio nojautuu juuri tällaiseen tuottoon arvioidessaan rikkomisen vakavuutta ja/tai vahvistaessaan sakon määrää.

4883 Tässä tapauksessa tilanne ei kuitenkaan ole tällainen. Komissio ei vetoa kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdassa siihen, että olisi ollut olemassa Cembureau-sopimukseen liittyviä tuottoja, päätellessään kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen olevan erityisen vakavaa. Kuten on korostettu (ks. edellä 4846 kohta), se on laskenut sakkojen määrän asianomaisten yritysten liikevaihdon perusteella.

4884 Lafargelle on vielä täsmennettävä, että komissio toteaa XXI kilpailupolitiikkaa koskevassa kertomuksessaan (s. 120) seuraavaa:

"Sakon määrää vahvistaessaan komissio ottaa huomioon kaikki asiaankuuluvat tosiseikat. Taloudellinen hyöty, jota kilpailusääntöjä rikkoneet yhtiöt ovat saaneet rikkomisestaan, on yhä ratkaisevampi osatekijä. Aina kun komissio kykenee arvioimaan tätä lainvastaista tuottoa edes summittaisesti, se pitää sitä sakon määrän laskemisen lähtökohtana."

4885 Tällaiset toteamukset eivät merkitse sitä, että komissio olisi velvoittautunut jatkossa näyttämään kaikissa tilanteissa toteen sakon määrän vahvistamiseksi todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvän taloudellisen hyödyn. Niistä ilmenee ainoastaan sen halu ottaa tämä seikka paremmin huomioon ja pitää sitä sakkojen laskentaperusteena siltä osin kuin se on kyennyt arvioimaan sitä edes summittaisesti. Tilanne ei kuitenkaan tässä tapauksessa ole ollut tällainen.

4886 Edellä esitetyn perusteella Vicatin, Lafargen ja Irish Cementin väitteet on tältä osin hylättävä.

E Sementtimarkkinoiden tilanne huomioon otetun ajanjakson aikana

4887 Irish Cement väittää joutuneensa kohtaamaan vuosina 1982—1986 merkittävää yhteisön ulkopuolisten maiden viejien harjoittamaa polkumyyntiä kotimarkkinoillaan, minkä vuoksi se

oli tehnyt asiasta myös valituksen komissiolle. Hornos Ibéricos arvostelee komissiota siitä, ettei se ole ottanut huomioon sementtimarkkinoiden yleistä tilannetta huomioon otetun ajanjakson aikana.

4888 Tältä osin on muistutettava, että komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 6 kohdassa seuraavaa: "Vahvistaessaan sakkojen määrän komissio on ottanut huomioon sen, että yhteisössä toimivat yritykset ovat joutuneet huomioon otettuna ajanjaksona selviytymään tilanteessa, jossa sementtikauppa lisääntyi äkillisesti juuri kun yhteisön sementtiteollisuudella oli vaikeuksia selvitä heikosta taloussuhdanteesta."

4889 Kun komissiota pyydettiin täsmentämään tätä toteamusta oikeudenkäynnin aikana, se selitti seuraavaa (6.7.1998 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen annettu vastaus):

"Päätöksen 65 perustelukappaleen 6 kohdan viittaus 'äkillisesti lisääntyneeseen sementtikauppaan' liittyy yhteisön ulkopuolisista maista peräisin olevaan tuontiin. Ajanjaksona, jona kilpailusääntöjen rikkominen toteutettiin, tuotiin merkittäviä määriä muun muassa Tunisiasta, Turkista ja Romaniasta, joita vastaan tehtiin polkumyyntiä koskevia valituksia."

4890 Irish Cement on täsmentänyt istunnossa tarkoittaneensa Itä-Saksasta ja Espanjasta peräisin olevaa tuontia.

4891 Tältä osin on korostettava, että komission selitykset osoittavat, että Tunisiasta, Turkista ja Romaniasta peräisin olevaan tuontiin liittyneet esimerkit olivat viitteellisiä eivätkä tyhjentäviä.

4892 Lisäksi jokaista päätöksen osaa on tarkasteltava yhdessä päätöksen muiden osien kanssa, koska päätös on kokonaisuus (ks. asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1165, 66 kohta ja asia T-49/95, Van Megen Sports v. komissio, tuomio 11.12.1996, Kok. 1996, s. II-1799, 51 kohta). Kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 6 kohdassa ilmaistuja seikkoja on siis luettava tosiseikkoja koskevaan esitykseen sisältyneiden perustelujen valossa, sillä niissä viitataan ongelmiin, joita Itä-Saksasta ja Espanjasta peräisin oleva tuonti oli aiheuttanut Irish Cementin tarkoittaman ajanjakson aikana (ks. 18 perustelukappaleen 2 ja 3 kohta ja 19 perustelukappaleen 9 ja 10 kohta).

4893 Edellä esitetyn perusteella Irish Cementin ja Hornos Ibéricosin väitteet on hylättävä.

F Laillinen puolustautuminen

4894 Ciments français, Lafarge, Unicem, Hornos Ibéricos ja Blue Circle arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole ottanut huomioon sitä, että Kreikasta peräisin olevaa sementintuontia vastaan toteutetut toimenpiteet johtuivat laillisesta puolustautumisesta epärehdissä kilpailutilanteessa, jossa tällaista tuontia tapahtui. Ne arvostelevat komissiota sen hidastelusta ja sen toimenpiteiden tehottomuudesta niiden tukien yhteydessä, joita Kreikan viranomaiset tuolloin myönsivät maansa sementtiteollisuudelle.

4895 Ciments français, Unicem ja Hornos Ibéricos vetoavat edellä 2554 kohdassa mainittuun asiassa AITEC ym. vastaan komissio annettuun tuomioon ja väittävät, ettei komissio ole analysoinut asianmukaisesti Kreikasta peräisin olevan sementintuonnin vaikutuksia. Sen mielestä vastaajana oleva toimielin on näin ollen arvioinut väärin vaikeuksia, joita tästä lainvastaisesti tuetusta tuonnista aiheutui.

4896 Tästä kysymyksessä on huomautettava edellä 2556—2559 kohdassa esitetyn lisäksi, että näille kantajille määrättiin tavallisen sementin markkinoiden osalta kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa vahvistettu sakko Cembureau-sopimukseen, joka koski kotimarkkinoiden rauhoittamista ja yhteisön jäsenmaasta toiseen tapahtuvan sementtikaupan sääntelyä, liittyvästä kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. edellä 1085 kohta).

4897 Niiden osallistuminen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen on käsittänyt kokonaan tai osittain lainvastaisia menettelytapoja, jotka eivät ole millään tavoin liittyneet sementin halpatuontiin Kreikasta tai jotka ylittivät kyseisen ongelman mittasuhteet.

4898 Ensinnäkin Unicem on osallistunut säännölliseen hintatietojen vaihtoon, jolla pyrittiin helpottamaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoa (2 artiklan 2 kohta). Lafarge osallistui Buzzin kanssa Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista koskeneeseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan (3 artiklan 1 kohdan a alakohta). Ciments français ja Lafarge olivat mukana Saksan ja Ranskan välisten sementtitoimitusten sääntelyä koskeneissa sopimuksissa ja yhdenmukaistetuissa menettelytavoissa (3 artiklan 3 kohdan a alakohta). Ciments français, Lafarge, Hornos Ibéricos ja Blue Circle ovat osallistuneet EPC:n välityksellä jatkuvaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jossa tutkittiin yhteisön markkinatilannetta, jaettiin yhteisön ulkopuolisten maiden markkinat, vahvistettiin vientiin yhteisön ulkopuolelle tarkoitettujen tuotteiden hinnat, vaihdettiin yksilöityjä tietoja vientimahdollisuuksista ja yhteisön ulkopuolelle toteutetusta viennistä ja jolla pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä (6 artikla).

4899 Vaikka ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen yhteydessä toteutetut toimenpiteet ovatkin saaneet alkunsa sementin halpatuonnista Kreikasta, useilla mainituista toimenpiteistä tavoiteltiin lainvastaista päämäärää, joka ylitti kyseisen asian mittasuhteet. Esimerkiksi ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen tarkoituksena oli estää kaikki halpatuonti, joka saattaisi

uhata Euroopan markkinoiden vakautta (ks. edellä 2560 kohta). Intercimentin perustamisesta tehdyn sopimuksen tarkoituksena oli toteuttaa ennalta ehkäiseviä ja suostuttelutoimenpiteitä niitä maita vastaan, jotka uhkaisivat jäsenvaltioiden markkinoiden vakautta (4 artiklan 2 kohta).

4900 Lopuksi on korostettava 4 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden osalta, ettei yritys voi vedota tehokkaasti siihen, että kartelli, johon se on osallistunut, olisi ollut puolustautumistoimenpide, jos se on ryhtynyt yhteisön oikeuden vastaisiin toimenpiteisiin suojellakseen kartelliin osallistuvien yritysten markkinoita muiden jäsenvaltioiden tuottajien kilpailua vastaan (edellä 415 kohdassa mainittu asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 6.4.1995, tuomion 148 kohta).

4901 Kantajien väitteet on näin ollen hylättävä.

G Yhteistyö hallinnollisessa menettelyssä

4902 Lafarge ja Valenciana vetoavat siihen, että ne olivat valmiita yhteistyöhön komission kanssa hallinnollisessa menettelyssä. Valenciana väittää helpottaneensa komission sen tiloissa tekemiä tutkimuksia, esittäneensä kirjalliset ja suulliset huomautuksensa väitetiedoksiannosta, vaikka ei edes tiennyt tarkasti, mihin sen katsottiin osallistuneen, ja osallistuneensa kuulemismenettelyyn. Aker ja Euroc väittäneet esittäneensä komissiolle hallinnollisessa menettelyssä Ulestigin (Scancem) 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laatiman muistion. Komissio oli pitänyt tätä asiakirjaa niin tärkeänä, että oli antanut sen tiedoksi kaikille väitetiedoksiannon adressaateille. Aker ja Euroc lisäävät antaneensa maaliskuussa 1993 pidetyn kuulemistilaisuuteen osallistumisen yhden ylimpään johtoon kuuluneen johtajansa sekä Scancemin pääjohtajan tehtäväksi.

4903 Lafarge ei kuitenkaan tue väitteitään millään seikoilla, joiden nojalla niiden perusteltavuutta voitaisiin arvioida. Jo tästä syystä sen väite on hylättävä.

4904 Valencianan menettely on puolestaan ollut tavanomaista velvoitteiden täyttämistä ja niiden oikeuksien käyttöä, jotka perustuvat yhteisön kilpailuoikeuden rikkomista koskevan hallinnollisen menettelyn kulkuun sovellettavaan lainsäädäntöön. Myös sen väite on siis hylättävä (ks. vastaavasti asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-907, 341 ja 342 kohta). Samoista syistä on hylättävä myös Akerin ja Eurocin väite, joka koskee yhden niiden ylimpään johtoon kuuluneen johtajan ja Scancemin pääjohtajan läsnäoloa maaliskuussa 1993 pidetyssä kuulemistilaisuudessa.

4905 Aker ja Euroc ovat todellakin liittäneet väitetiedoksiantoon antamaansa vastaukseen (liite 3, asiakirja 15) Ulestigin (Scancem) 19.8.1986 pidetystä ETF:n kokouksesta laatiman muistion, johon komissio viittaa useaan kertaan ETF:ää käsitelleissä tosiseikkoja koskevassa esityksessään (25 perustelukappaleen 14—20 ja 27 kohta, 27 perustelukappaleen 3 kohta ja 28 perustelukappaleen 3, 15—18 ja 22 kohta) ja oikeudellisessa arvioinnissaan (53 perustelukappaleen 7 ja 8 kohta, 55 perustelukappaleen 1 kohta ja 56 perustelukappaleen 5, 8, 11 ja 13 kohta).

4906 Niiden väitetiedoksiantoon antamasta vastauksesta (6.3.5.7 ja 6.3.5.16 kohta) ilmenee kuitenkin, että tämän asiakirjan toimittaminen komissiolle johtui pikemminkin pyrkimyksestä kieltää Akerin ja Eurocin osallistuminen Intercimentin perustamisesta tehtyä sopimusta koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen kuin pyrkimyksestä helpottaa komission väitetiedoksiannossa huomioon ottamien väitteiden toteamista. Näin ollen on katsottava, ettei komissio ole tehnyt arviointivirhettä, kun se ei ole ottanut tätä huomioon lieventävä seikkana vahvistaessaan näille kahdelle kantajalle määrättyä sakkoa. Myös niiden väite on siten hylättävä.

H Halu noudattaa yhteisön kilpailuoikeutta

4907 Lafarge arvostelee komissiota siitä, ettei se ole ottanut huomioon kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteina olevien yritysten pyrkimystä noudattaa lakia huomioon otetun ajanjakson aikana, vaikka komission haltuunsa ottamiin asiakirjoihin sisältyy useita viittauksia yhteisön kilpailuoikeuden vaatimuksiin.

4908 Tämä väite ei kuitenkaan muuta millään tavoin sitä, että tavallisen sementin ja valkosementtimarkkinoilla on rikottu kilpailusääntöjä ja että nämä rikkomiset ovat olleet vakavia. Sen perusteella ei voida myöskään hylätä edellä 4836—4838 kohdassa tarkoitettuja seikkoja, jotka osoittavat kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yritysten, muun muassa Lafargen, halunneen salata tietyt lainvastaiset menettelytavat, joihin ne ryhtyivät Cembureau-sopimuksen yhteydessä.

4909 Unicem väittää, että heti saatuaan tietää yhteisön kilpailuoikeuden tärkeydestä se laati menettelytapoja koskevan ohjeistuksen henkilöstöään varten.

4910 Vaikka onkin tärkeää, että Unicem on ryhtynyt toimenpiteisiin estääkseen sen, että sen henkilöstöön kuuluvat henkilöt rikkoisivat tulevaisuudessa uudelleen yhteisön kilpailuoikeutta, tämä ei muuta millään tavoin sitä, että tässä tapauksessa sen osalta todettu kilpailusääntöjen rikkominen on ollut tosiasiallista ja vakavaa (ks.mm. edellä 140 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, tuomion 357 kohta ja edellä 323 kohdassa mainittu asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomion 395 kohta).

I Kysymyksen uutuus

4911 Lafarge arvostelee komissiota siitä, ettei se ole noudattanut käytäntöään, jonka mukaan se ei määrää sakkoa tai määrää alhaiset sakot, kun se antaa ensimmäistä kertaa ratkaisun jonkin tietyn yhteisön markkina-alueen toiminnasta, kuten tässä tapauksessa.

4912 Dyckerhoff väittää, ettei sakon määrääminen ole asianmukaista sellaisessa oikeudellisessa tilanteessa, jota ei ole vielä selvennetty hallinnollisessa käytännössä. Tässä tapauksessa komission kanta WCC:n yhteydessä yhteisön ulkopuolisten maiden kanssa toteutetun yhteistyön lainvastaisuudesta oli täysin uusi ja ainakin sellainen, jota yritykset eivät olleet voineet ennustaa.

4913 On totta, että sakon määrää vahvistettaessa komissio ja yhteisöjen tuomioistuimet voivat tietyissä tilanteissa ottaa huomioon sen, että riidanalaisten tosiseikkojen tapahtuma-aikana lainvastaisia menettelytapoja ei ollut selvästi yksilöity sellaisiksi komission päätöksentekokäytännössä (edellä 323 kohdassa mainittu asia AKZO v. komissio, tuomion 163 kohta ja edellä 270 kohdassa mainittu asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 143 kohta). Kysymyksen uutuutta on kuitenkin arvioitava todetun kilpailusääntöjen rikkomisen esiin tuomien oikeudellisten näkökohtien eikä asianomaisen taloudellisen alan kannalta.

4914 Tässä tapauksessa kilpailusääntöjen rikkominen, josta seuraamuksia on määrätty, on ollut sekä tavallisen sementin markkinoiden että valkosementtimarkkinoiden osalta seurausta kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta sopimuksesta. Tällaisen kartellin yhteensopimattomuus kilpailusääntöjen kanssa on todettu nimenomaisesti perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ja siitä on vakiintunutta oikeuskäytäntöä. Kantajat siis tiesivät menettelytapojensa lainvastaisuudesta.

4915 Niiden väite, jonka mukaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetut kysymykset olisivat olleet uusia, on siis hylättävä.

J Euroopan sementtiteollisuuden ensimmäinen sija maailmanmarkkinoilla

4916 Lafarge vetoaa siihen, ettei komissio ole ottanut huomioon sitä, että Euroopan sementtiteollisuudesta oli tehokkaan rakennemuutospolitiikan ansiosta tullut maailman merkittävin sementtiteollisuuden harjoittaja. Sen mielestä ei ole yhteisön kilpailupolitiikan, jonka tärkeys on vahvistettu EY:n perustamissopimuksen 130 artiklassa (josta on tullut EY 157 artikla), tavoitteiden mukaista määrätä seuraamuksia koko teollisuudenalalle, joka on onnistunut selviämään vaikeasta kriisistä sopeuttamalla toimintaansa.

4917 Teollisuuden huippusektorin edistämistä koskevan intressin perusteella ei voida kumota yhteisön kilpailuoikeuden vakavista rikkomisista määrättyjä huomattavia sakkoja, koska muutoin taattaisiin koskemattomuus yrityksille, jotka toimivat Euroopan teollisuuden ja talouden kannalta tärkeiksi pidetyillä aloilla.

K Yhteisönsisäisen sementtikaupan oikeudelliset ja tekniset esteet

4918 Valenciana korostaa oikeudellisia (polkumyynnin vastaisen menettelyn aloittaminen Espanjasta peräisin olevaa Portland-sementtiä vastaan) ja teknisiä (kansallisten laatuvaatimuksia koskevien sääntöjen eroavaisuudet) esteitä, joita se kohtasi viennissä sekä ennen Espanjan liittymistä Euroopan yhteisöön että sen jälkeen.

4919 Tällaiset seikat eivät kuitenkaan vaikuta sen kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloon, vakavuuteen eikä kestoon, johon Valencianan on katsottu osallistuneen. Sen sakon alentaminen ei siis ole perusteltua.

L Uuden kilpailijan tulo markkinoille

4920 Irish Cement arvostelee komissiota siitä, ettei se ole ottanut huomioon uuden tuottajan eli Sean Quinn Cement Ltd:n, joka aloitti tuotantotoimintansa vuonna 1989 Irlannin ja Pohjois-Irlannin välisen rajan pohjoispuolella, tuloa Irlannin markkinoille.

4921 Tämä tapahtui kuitenkin 31.12.1988 jälkeen, kun taas ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on pitänyt tätä päivämäärää päivänä, jona Irish Cementin osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen loppui (ks. edellä 4365 ja 4366 kohta). Irish Cementin väitteen perusteltavuuden tutkiminen ei siis tästä syystä ole tarpeen.

M Sakkojen vähennyskelvottomuus verotuksessa

4922 Italcementi väittää sille määrätyn sakon olevan liian suuri, koska siinä ei ole otettu huomioon sakkojen vähennyskelvottomuutta Italian verotuksessa.

4923 Komission ei kuitenkaan tarvitse ottaa sakkojen määrää vahvistaessaan huomioon kansallisten verolainsäädäntöjen välisiä eroja (asia 44/69, Buchler v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok. 1970, s. 733, 51 kohta).

N Kilpailusääntöjä rikkoneen yrityksen taloudellinen tilanne

4924 Halkis väittää, että sille määrätty sakko ylittää sen maksukyvyn ja saattaa vaarantaa sen taloudellisen tilanteen, koska se on erityisessä selvitystilassa. Kantajan vastauksessaan se lisää, että vaikka se on joutunut selvitystilaan vasta sen jälkeen kun kanteen kohteena oleva päätös tehtiin, Kreikan hallituksen sille myöntämää tukea koskevan päätöksen 91/144/ETY vaikutukset olivat saattaneet sen kyseisestä ajanjaksosta lähtien erittäin hankalaan taloudelliseen tilanteeseen.

4925 Komissiolla ei ole kuitenkaan velvollisuutta ottaa yrityksen tappiollista taloudellista tilannetta huomioon yrityksen sakkoa määrätessään, koska muutoin se merkitsisi perusteettoman kilpailuedun antamista niille yrityksille, jotka ovat heikoimmin sopeutuneet markkinatilanteeseen (edellä 1320 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat IAZ ym. v. komissio, tuomion 55 kohta).

4926 Edellä esitetyn perusteella tutkittuja kanneperusteita ei voida hyväksyä.

VIII *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu ja suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu sekä tehty ilmeisiä arviointivirheitä arvioitaessa eri yritysten vastuutta tavallisen sementin markkinoilla toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta*

4927 Aalborg väittää ensinnäkin, että sakkoseuraamuksen määrääminen perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomisesta edellyttää yrityskohtaista vastuuta. Sille ei sen mielestä voida kollektiivisen vastuun nimissä määrätä seuraamuksia muiden toteuttamista toimenpiteistä. Blue Circle väittää, ettei yrityksen voida katsoa olevan vastuussa sellaisesta kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon se ei ole osallistunut, vaikka kilpailusääntöjä olisi rikottu sellaisen sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan perusteella, jossa se on ollut mukana.

4928 Kuten edellä 4330—4333 ja 4403—4407 kohdassa esitetystä kuitenkin ilmenee, Aalborgille ja Blue Circlelle on määrätty seuraamuksia ainoastaan sellaisten tosiseikkojen perusteella, joihin niiden on erikseen katsottu osallistuneen 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä. Niiden väite on siis hylättävä.

4929 Toiseksi useat kantajat katsovat komission arvioineen niiden vastuuta tavallisen sementin markkinoiden osalta sanktioidun kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä abstraktien ja yleisten kriteerien perusteella ottamatta huomioon niiden omaa osuutta kyseisessä rikkomisessa. Useat kantajista väittävät, ettei komissio ole ottanut huomioon niiden todellista osuutta niissä kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöissä, joihin niiden on katsottu osallistuneen. Tietyt kantajat väittävät, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon niiden kilpailusääntöjen rikkomisten suppea määrä, joihin ne olivat ryhtyneet Cembureau-sopimuksen yhteydessä, ja/tai sen kunkin täytäntöönpanotoimenpiteen vakavuus.

4930 CBR katsoo komission päätelleen sen liittymisen Cembureau-sopimukseen siitä seikasta, että yksi sen johtajista oli edustanut valtuuskunnan johtajana kansallista järjestöään 14.1.1983 ja 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouksissa. Kyseisen johtajan FIC:ssä hoitamiensa tehtävien yhteydessä toteuttamia toimenpiteitä ei voida vyöryttää CBR:n vastuulle. Lisäksi hän oli edellä mainituissa 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä kokouksissa pitämillään puheenvuoroilla pyrkinyt ainoastaan varmistamaan sen, että Cembureaun yhteydessä mahdollisesti toteutettavat toimenpiteet olisivat aina sopusoinnussa perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa. Komissio on sen mielestä pyrkinyt antamaan tälle johtajalle tärkeän roolin Cembureau-sopimuksen tekemisessä ja täytäntöönpanossa, vaikka hänen ainoa puheenvuoronsa oli koskenut vertailulukujärjestelmää, jonka laillisuutta ei ole kiistetty kanteen kohteena olevassa päätöksessä. CBR väittää lisäksi, että sen osuus ETF:ssä on ollut erittäin vähäinen.

4931 Dyckerhoff arvostelee komissiota siitä, ettei se ole viitannut edes lyhyesti sen osuuden vähäisyyteen kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetussa kilpailusääntöjen rikkomisessa.

4932 Vicat korostaa, että kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan se on osallistunut ainoastaan yhteen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen eli 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa todettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan. Tämä kilpailusääntöjen rikkominen ei myöskään ollut niin vakava kuin muut kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteet. Vicat arvostelee komissiota siitä, ettei se ole ottanut tätä seikkaa huomioon vaan on asettanut sen samalle tasolle kuin muut yritykset, joita vastaan puhuva näyttö oli huomattavasti merkittävämpää, eikä ole esittänyt syitä, joiden vuoksi se katsoi voivansa määrätä sille yhtä ankaran seuraamuksen kuin tällaisille yrityksille. Omaa tilannettaan Lafargen ja Italcementin tilanteeseen verraten se päättelee, että sakon määrä yhtä toteutettua kilpailusääntöjen rikkomista kohtaan on sen osalta huomattavasti korkeampi kuin kyseisten kahden muun yrityksen osalta.

4933 Ciments français väittää osallistuneensa ainoastaan SFIC:n puheenjohtajana toimineen johtajistonsa jäsenen välityksellä yhteen kolmesta Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokouk-

sesta, joissa Cembureau-sopimus tehtiin. Se väittää tämän jälkeen olleensa ainoastaan vähäisessä määrin mukana yhteistoiminnassa, joka oli virinnyt Kreikasta peräisin olevan sementintuonnin johdosta. Myös sen osallistuminen EPC:hen oli ollut vähäistä, kun otetaan huomioon sen merkityksetön rooli yhteisön ulkopuolisilla vientimarkkinoilla.

4934 Heidelberger katsoo komission nojautuneen teoriaansa, jonka mukaan oli olemassa yksi jatkuva sopimus, ja jättäneen kokonaan huomiotta kunkin yrityksen erillisen osuuden ja näin vahvistaneen yhtenä kokonaissummana ilmaistun sakon osallistumisesta kyseiseen sopimukseen. Sitä koskeva sakkomääräys olisi siis kumottava tai sakon määrää olisi ainakin alennettava. Heidelberger on omien sanojensa mukaan näet osallistunut vain vähäisessä määrin kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuihin toimenpiteisiin. Sen on katsottu osallistuneen viiteen kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuista lainvastaisista toimenpiteistä. Lisäksi sen osallistumisaste oli ollut huomattavasti vähäisempi kuin muiden yritysten. Sen osallistuminen riidanalaisiin toimenpiteisiin on ollut vain enemmän tai vähemmän passiivista läsnäoloa keskusteluissa, joiden aikana kilpailunvastaisia sopimuksista tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista sovittiin. Määrätessään sille yhtä korkean sakon komissio on jättänyt täysin huomiotta sen osuuden Cembureau-sopimuksessa. Heidelberger lisää sellaisen menettelyn olevan yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastainen, jossa yritykselle, jonka katsotaan osallistuneen vähäisessä määrin kartelliin, määrätään korkeampi sakko kuin yritykselle, jonka katsotaan osallistuneen vakavampiin toimenpiteisiin.

4935 Aalborg väittää, ettei komissio ole ottanut huomioon periaatetta, jonka mukaan sakkojen on oltava oikeassa suhteessa vastuun määrään ja kilpailusääntöjen rikkomisen laajuuteen. Se arvostelee komissiota myös siitä, ettei se ole verrannut sen ja muiden yritysten vastuun astetta ja kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuusastetta keskenään. Se vertaa omaa tilannettaan Ciments luxembourgeois'n tilanteeseen ja väittää, että hyvin suuri osuus sen sakosta selittyy sillä, että se oli läsnä Baden-Badenissa 9.9.1986 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa. Tästä syystä se arvostelee komissiota siitä, ettei se ole selvittänyt tarkasti syitä, joiden vuoksi se osallistui kyseiseen kokoukseen ja jotka liittyivät todellisuudessa yksinomaan polkumyynnin vastaisen valituksen jättämiseen ja Kreikan valtiontukia koskeviin lobbaustoimiin. Se kritisoi vielä sitä, että sille on määrätty tarkoituksettomasta osallistumisesta kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuihin kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin yhtä ankara seuraamus kuin niille yrityksille, jotka ovat olleet tiiviimmin niissä mukana.

4936 Unicem väittää, että se on ollut täysin passiivinen säännöllisessä hintatietojen vaihdossa ja että se on osallistunut vain yhteen neljästätoista kokouksesta, jotka pidettiin toukokuun 1986 ja toukokuun 1987 välisenä aikana ETF:n yhteydessä. Se ei ole koskaan ollut aloitteentekijänä Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteissä. Se on lisäksi ollut täysin tietämätön tietyistä kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitetuista menettelytavoista. Sen vähäinen osuus toteutetuissa kilpailusääntöjen rikkomisissa johtuu sen mukaan siitä, ettei sillä ollut suurta intressiä kansainväliseen kauppaan. Komissio on kuitenkin määrännyt sille samaa suuruusluokkaa olevan sakon kuin yrityksille, jotka olivat olleet keskeisessä asemassa todetuissa kilpailunvastaisissa menettelytavoissa.

4937 Valenciana väittää, että määrätessään kullekin yritykselle yhtenä kokonaissummana ilmaistun sakon niiden osallistumisesta tavallisen sementin markkinoiden osalta todettuihin eri kilpai-

lusääntöjen rikkomisiin komissio ei ole arvioinut näistä yrityksistä kunkin osalta lainvastaisen menettelyn vakavuutta. Se ei ole esimerkiksi ottanut huomioon sitä, että sen osallistuminen EPC:hen on ollut vähäistä. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei oteta huomioon sitä, että sen vienti oli suunnattu Yhdysvaltoihin ja että se ei osallistunut EPC:n alajaostoihin ja Committee for development of international cement trade -jaostoon.

4938 Asland arvostelee komissiota siitä, että se on katsonut kaikkien yritysten olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta samalla tavalla riippumatta siitä, missä määrin ne ovat osallistuneet kyseiseen rikkomiseen. Se korostaa erityisesti omaa vähäistä rooliaan ETF:ssä.

4939 Uniland väittää, että kun komissio nojautuu ainoastaan Rumeun passiiviseen ja satunnaiseen läsnäoloon kahdessa ETF:n kokouksessa todetessaan sen osallistuneen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa ja 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, se katsoo perusteettomasti sillä olleen samanlaisen roolin kuin Holderbankin kaltaisilla yrityksillä, joiden koko ja Cembureau-sopimukseen osallistumisen intensiivisyys eivät selvästikään ole verrattavissa Unilandin tilanteeseen.

4940 Irish Cement väittää osuutensa Cembureau-sopimuksella toteutetussa kilpailusääntöjen rikkomisessa olleen vähäinen, mitä komissio ei sen mielestä ole ottanut huomioon. Se ei ole osallistunut kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuihin tärkeimpiin kahden- tai monenvälisiin sopimuksiin. Komission keräämien todisteiden perusteella voidaan sen mielestä enintään väittää, että Irish Cement hyväksyi Cembureau-sopimuksen ja kyseisen sopimuksen eri täytäntöönpanotoimenpiteet. Irish Cement ei ollut myöskään suoraan mukana ETF:ssä, minkä komissio myöntää. Komissio on sen mukaan myöntänyt myös sen, että Irish Cementin ja Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden väliset suhteet eivät olleet Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpide. Irish Cement toteaa lopuksi, että lukiessaan sen niiden yritysten joukkoon, jotka olivat keskeisessä asemassa kilpailusääntöjen rikkomisessa, komissio antaa sille liian suuren vastuun, joka on väärässä suhteessa muiden tähän ryhmään kuuluvien yritysten vastuun kanssa.

4941 Cimpor korostaa sitä, että kun tiettyjen yritysten katsotaan olevan vastuussa yhdeksästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, sen on todettu osallistuneen niistä ainoastaan kahteen. Tämän jälkeen se väittää, ettei se ole ollut suoraan mukana Cembureau-sopimuksen tekemisessä, koska se ei ollut Cembureaun jäsen.

4942 Secil väittää kuuluvansa niihin yrityksiin, joiden osalta on todettu kaikkein vähiten kilpailusääntöjen rikkomisia. Turvautuminen abstrakteihin ja yhdenmukaisiin kriteereihin, joiden perusteella se on luokiteltu niiden yritysten joukkoon, jotka ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa vakavalla tavalla, merkitsee siis sakon suhteellisuutta koskevan periaatteen loukkaamista sen osalta.

4943 Cimpor ja Secil arvostelevat vielä komissiota siitä, ettei se ole ottanut huomioon sitä, etteivät ne olleet toimineet millään tavoin aloitteentekijöinä niissä kilpailusääntöjen rikkomisissa, jotka niiden osalta on todettu kanteen kohteena olevassa päätöksessä. Komissio ei ole myöskään näyttänyt toteen, että niiden toimintaa olisi koskaan pidetty "kuumana kiistakysymyksenä" ja että ne olisivat toimittaneet arkaluontoisia tai luottamuksellisia tietoja ATIC:lle tai Cembureaulle.

4944 Italcementi muistuttaa Italiassa voimassa olevasta lakiin perustuvasta hintavalvontajärjestelmästä, vaihdettujen tietojen luonteesta, siitä, ettei sillä ole kiinnostusta vientiin, ja siitä, etteivät muut tuottajat ole kiinnostuneita Italiasta. Se väittää, että italialaisten sementintuottajien ETF:n piirissä toteuttamat toimenpiteet olivat itsenäinen ja lainmukainen vastaus kreikkalaisille kilpailijoille. Tällaisia toimenpiteitä ei sen mielestä voida siis rinnastaa toimenpiteisiin, joilla olisi pyritty kanavoimaan Kreikan ylituotanto yhteisön ulkopuolisiin maihin. Lopuksi se toteaa, ettei Italcementin käyttäytymistä Intercimentin yhteydessä voida verrata Holderbankin käyttäytymiseen, sillä tämä on ollut kyseisen yhtiön ainoa osakkeenomistaja yhtiön perustamisesta sen purkamiseen saakka.

4945 Holderbank arvostelee kantajan vastauksessaan komissiota siitä, ettei se ole tutkinut sen omaa erillistä osuutta niissä eri kilpailusääntöjen rikkomisissa, joihin sen on katsottu osallistuneen.

4946 Hornos Ibéricos väittää EPC:n olleen lainmukainen toiminnan väline. Yksittäiset EPC:n kokouksissa tehdyt viittaukset tiettyihin yhteisönsisäisiin tilanteisiin eivät osoita sitä, että kaikki kyseisen jaoston kokoukset olisivat olleet lainvastaisia. Komissio ei ole ottanut huomioon myöskään sitä, että se ei ollut toiminut aloitteentekijänä kyseisen jaoston perustamisessa, että sillä oli vähäiset tehtävät ja vastuut EPC:ssä ja että se ei ollut koskaan kuulunut EPC:n Steering Committeehen. Sen mukaan kanteen kohteena olevaan päätökseen ei myöskään sisälly mitään esitystä EPC:n perustamiseen liittyneestä taloudellisesta ja oikeudellisesta tilanteesta ja Hornos Ibéricosin liittymisestä tähän jaostoon. Hornos Ibéricos väittää edelleen komission loukanneen yhdenvertaisen kohtelun periaatetta määrätessään sille saman suuruusluokan sakon kuin yrityksille, jotka ovat toteuttaneet vakavampia kilpailusääntöjen rikkomisia.

4947 Cementir väittää komission määränneen seuraamuksia samalla tavalla Calcestruzzin kanssa tehdyistä sopimuksista ja kartelleista, joilla pyrittiin valvomaan jäsenvaltioiden välistä kauppaa tai estämään se. Se arvostelee komissiota myös siitä, ettei se ole ottanut huomioon sitä, että sen rooli Cembureaussa ja ETF:ssä oli vähäinen ja jopa olematon, että sillä ei ollut intressiä vientikauppaan ja että se osallistui vain epäsäännöllisesti valtuuskuntien johtajien kokouksiin. Sen mukaan komission olisi pitänyt erottaa sille määräämänsä seuraamus Italcementille ja Unicemille määräämästään seuraamuksesta, koska viimeksi mainituilla yrityksillä on ollut huomattavasti merkittävämpi osuus todetuissa kilpailusääntöjen rikkomisissa.

4948 Halkis arvostelee komissiota siitä, ettei se ole ottanut huomioon sitä, ettei sen osalta todettu kilpailusääntöjen rikkominen ollut vakava. Se korostaa niin ikään, että komissio on nojautunut ainoastaan sen osallistumiseen EPC:hen määrätessään sille sakkoa, näyttämättä toteen, että sen

osallistuminen olisi vaikuttanut kotimarkkinoiden jakamisesta tehdyn sopimuksen täytäntöönpanoon.

4949 On muistettava, että sakon määrää vahvistettaessa on otettava huomioon kaikki sellaiset seikat, joiden avulla voidaan arvioida kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuutta, kuten erityisesti kunkin osapuolen osuus kilpailusääntöjen rikkomisessa ja se, miten voimakkaasti tämäntyyppiset kilpailusääntöjen rikkomiset vaarantavat yhteisön tavoitteiden toteutumisen (ks. edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 120 ja 129 kohta ja edellä 1320 kohdassa mainittu asia IAZ ym. v. komissio, tuomion 52 kohta). Jos kilpailusääntöjen rikkomiseen on osallistunut useita yrityksiä, on tutkittava niistä kunkin osallistumisen suhteellinen vakavuus (edellä 142 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 8.7.1999, tuomion 110 kohta ja edellä 270 kohdassa mainittu asia Montecatini v. komissio, tuomion 207 kohta).

4950 Tässä tapauksessa komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdassa seuraavaa:

"Vahvistaessaan sakon määrää kunkin yrityksen osalta 8, 9 ja 10 luvussa kuvatuista kilpailusääntöjen rikkomisista komissio on lähtenyt siitä näkemyksestä, että kaikki yritykset ovat, kuten edellä 3 kohdassa on selvitetty, liittyneet kotimarkkinoiden rauhoittamista koskeneeseen sopimukseen tai periaatteeseen. Tämän yleisen toteamuksen yhteydessä se on kuitenkin ottanut huomioon osuuden, joka kullakin yrityksellä on ollut kotimarkkinoiden rauhoittamisesta tehdystä sopimuksesta tai periaatteesta sovittaessa ja tämän sopimuksen tai periaatteen täydentämiseksi ja/tai sen täytäntöönpanon edistämiseksi sovituissa järjestelyissä ja toimenpiteissä, kunkin yrityksen osallistumisen kyseisen sopimuksen tai periaatteen täydentämiseksi ja/tai sen täytäntöönpanon edistämiseksi sovittuihin eri toimenpiteisiin tai järjestelyihin sekä kyseisten toimenpiteiden ja järjestelyjen keston."

4951 Näiden näkökohtien perusteella komissio jakaa yritykset kahteen ryhmään.

4952 Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat yritykset, joilla on sen mielestä suurempi vastuu Cembureau-sopimukseen liittyvästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, koska ne "ovat osallistuneet Cembureau-sopimukseen tai -periaatteeseen liittymällä toimenpiteisiin ja järjestelyihin, joista on sovittu tämän sopimuksen tai periaatteen täydentämiseksi ja jotka vaikuttavat suoraan kotimarkkinoita eristävästi ja/tai soveltamalla näitä toimenpiteitä ja järjestelyjä" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohta). Lisäksi 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdan toisen luetelmakohdan lopusta ja b alakohdan ensimmäisestä luetelmakohdasta ilmenee, että komissio tarkoittaa edellä mainituilla toimenpiteillä ja järjestelyillä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 ja 4 artiklassa tarkoitettuja kilpailusääntöjen rikkomisia.

4953 Komissio erottelee tämän ensimmäisen ryhmän sisällä kolme alaryhmää.

4954 Ensimmäiseen alaryhmään komissio luokittelee yritykset, jotka "ovat Cembureaun jäseninä osallistuneet suoraan kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevaan sopimukseen tai periaatteeseen ja täytäntöönpanotoimenpiteisiin,joilla on pyritty välittömästi suojelemaan kotimarkkinoita" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdan ensimmäinen luetelmakohta). Tähän alaryhmään on edellä 4929—4948 kohdassa mainituista kantajista luokiteltu Aalborg, Unicem, Irish Cement, Italcementi ja Cementir.

4955 Toiseen alaryhmään kuuluvat yritykset, jotka "ovat toimineet ylimpien johtajiensa välityksellä valtuuskuntien johtajina Cembureaussa joko sen ajanjakson aikana, jona kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta sopimuksesta tai periaatteesta sovittiin tai sen täytäntöönpanon aikana" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdan toinen luetelmakohta). Komissio katsoo (sama luetelmakohta), että "näiden yritysten keskeisestä osuudesta sopimuksen tekemisessä ja/tai täytäntöönpanossa ei ole epäilyksiä" ja lisää näiden yritysten osallistuneen lisäksi niihin Cembureau-sopimuksen tai -periaatteen täytäntöönpanotoimenpiteisiin, joilla on pyritty välittömästi suojelemaan kotimarkkinoita. Tähän alaryhmään kuuluvat edellä 4929—4948 kohdassa mainituista kantajista CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Asland ja Cimpor.

4956 Kolmanteen alaryhmään kuuluvat yritykset, jotka "ovat osallistuneet niihin Cembureau-sopimuksen tai -periaatteen täytäntöönpanotoimenpiteisiin, joilla on pyritty välittömästi suojelemaan kotimarkkinoita" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdan kolmas luetelmakohta). Tähän alaryhmään kuuluvat edellä 4929—4948 kohdassa mainituista kantajista Vicat, Uniland, Secil ja Holderbank.

4957 Komission tässä oikeudenkäynnissä esittämistä tiedoista (ks. edellä 4738 kohta) ilmenee, että ensimmäiseen ryhmään kuuluville yrityksille määrätyn sakon peruskantana on 4 prosenttia niiden viiteajanjakson liikevaihdosta.

4958 Toiseen ryhmään kuuluvat yritykset, joiden Cembureau-sopimusta koskeva "vastuu on vähäisempi" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohta).

4959 Komissio jakaa myös tämän toisen ryhmän kolmeen alaryhmään.

4960 Ensimmäiseen alaryhmään se luokittelee yritykset, jotka "ovat osallistuneet ainoastaan niihin Cembureau-sopimuksen tai -periaatteen täytäntöönpanotoimenpiteisiin, joilla on pyritty kanavoimaan ylituotanto yhteisön ulkopuolisiin maihin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdan ensimmäinen luetelmakohta). Sen mukaan (sama luetelmakohta) tällaisilla toimenpiteillä "on välillisempiä vaikutuksia kotimarkkinoinnin suojelemiseen kuin 4 ja 5 luvussa kuvatuilla toimenpiteillä". Tähän alaryhmään kuuluvat edellä 4929—4948 kohdassa mainituista kantajista Valenciana, Hornos Ibéricos ja Halkis.

4961 Toiseen alaryhmään kuuluvat yritykset, jotka "ovat yrittäneet jättäytyä Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanon ulkopuolelle, vaikka ovatkin liittyneet siihen ja osallistuneet Cembureau-sopimuksen tai -periaatteen niihin täytäntöönpanotoimenpiteisiin, joilla on pyritty välittömästi suojelemaan kotimarkkinoita" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdan toinen luetelmakohta). Tämän alaryhmän erottelun perusteltavuuden arviointi on tarpeetonta, koska siihen kuuluville kolmelle yritykselle eli Cedestille, Heraclesille ja Titanille asetettuja sakkoja koskevat määräykset on kumottu (ks. edellä 4718 kohta).

4962 Kolmanteen alaryhmään komissio luokittelee Ciments luxembourgeois'n, joka "komission tietojen mukaan ei ole osallistunut mihinkään Cembureau-sopimuksen tai -periaatteen täytäntöönpanotoimenpiteisiin, vaikka onkin Cembureaun välitön jäsen ja on osallistunut niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa tästä sopimuksesta tai periaatteesta sovittiin" (kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdan kolmas luetelmakohta). Sen mukaan (sama luetelmakohta) "[kyseisen yrityksen] vähemmän aktiivinen rooli on peruste luokitella se niiden yritysten joukkoon, joiden vastuu kilpailusääntöjen rikkomisesta on vähäisempi".

4963 Komission tässä oikeudenkäynnissä esittämien tietojen (ks. edellä 4738 kohta) mukaan toiseen ryhmään kuuluville yrityksille määrätyn sakon peruskantana on 2,8 prosenttia niiden viiteajanjakson liikevaihdosta.

4964 On todettava, että edellä 4950—4963 kohdassa esitetty komission analyysi on asianmukainen selvitys siitä, miten kukin kantaja on vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, josta on määrätty seuraamuksia tavallisen sementin markkinoiden osalta.

4965 Kuten edellä 4753—4766 kohdassa on todettu, komissio on perustellusti päättänyt määrätä sakkoja tavallisen sementin markkinoilla Cembureau-sopimuksella toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta eikä määrännyt erillisiä sakkoja kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen eri osatekijöistä. Tässä tilanteessa se arvioi perustellusti kyseiseen rikkomiseen osallistuneiden yritysten kokonaisvastuuta. Sen ei tarvinnut arvioida kunkin yrityksen erillistä osuutta kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetuissa eri lainvastaisissa toimenpiteissä.

4966 Tietyn yrityksen Cembureau-sopimuksen yhteydessä toteuttamien erillisten kilpailusääntöjen rikkomisten lukumäärä ei ole tässä tapauksessa merkityksellinen kriteeri, kun arvioidaan sen vastuuta kyseisestä sopimuksesta. Kukin sopimuksen osapuoli on pyrkinyt takaamaan kotimarkkinoiden rauhoittamisen niin monilla toimenpiteillä kuin on ollut tarpeellista muun muassa sen kaupallisten intressien ja sen luonnollisten markkinoiden maantieteellisen sijainnin kannalta. Vaikka se olisi näiden seikkojen perusteella osallistunut vain muutamiin lainvastaisiin toimenpiteisiin, se ei siis merkitse sitä, että se olisi liittynyt Cembureau-sopimukseen heikommin sitein ja että sen vastuu kilpailusääntöjen rikkomisesta, josta on määrätty seuraamuksia, olisi sen vuoksi vähäisempi.

4967 Cembureau-sopimuksen kunkin täytäntöönpanotoimenpiteen vakavuudesta todettakoon edellä 4950—4963 kohdassa esitetyistä komission näkökannoista ilmenevän, että se on erottanut kanteen kohteena olevan päätöksen 3 ja 4 artiklassa tarkoitetut toimenpiteet ja ylituotannon kanavointia yhteisön ulkopuolisiin maihin koskevat toimenpiteet toisistaan. Ensin mainittuihin toimenpiteisiin osallistuneille yrityksille määrätyn sakon peruskantana on 4 prosenttia niiden viiteajanjakson liikevaihdosta. Niille, joiden osallistuminen Cembureau-sopimukseen perustuu yksinomaan niiden osuuteen jälkimmäisissä toimenpiteissä, määrätyn sakon peruskantana on 2,8 prosenttia niiden viiteajanjakson liikevaihdosta.

4968 Tämä jaottelu on perusteltu, mitä yksikään kantajistakaan ei nimenomaisesti kiistä. Niillä kanteen kohteena olevan päätöksen 3 ja 4 artiklassa huomioon otetuilla menettelytavoilla, jotka ovat olleet Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä, on pyritty, kuten komissio perustellusti korostaa 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdassa, kotimarkkinoiden välittömään suojelemiseen. Tällaiset menettelytavat ovat vakavampia kuin toimenpiteet, joilla on kanavoitu tuotannon ylijäämiä yhteisön ulkopuolisiin maihin, koska näillä toimenpiteillä on ollut, kuten komissio on aivan oikein korostanut 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdassa, välillisempiä vaikutuksia kotimarkkinoiden eristämiseen.

4969 Komission velvollisuutena ei myöskään ole ollut edetä kahdessa edellisessä kohdassa tutkitun jaottelun perusteella saatujen kahden toimenpideryhmän sisällä kunkin toimenpiteen vakavuuden arviointiin. Ensinnäkään näistä toimenpiteistä ei ole määrätty erillisiä sakkoja, koska komissio on perustellusti päättänyt määrätä yhden sakon kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. edellä 4760—4765 ja 4965 kohta). Lisäksi ensimmäiseen näistä kahdesta ryhmästä kuuluvat toimenpiteet ovat yhtä vakavia. Niillä kaikilla on pyritty sillä maantieteellisellä alueella, joihin niillä oli tarkoitus vaikuttaa, kotimarkkinoiden välittömään eristämiseen. Toiseen ryhmään kuuluvien toimenpiteiden osalta tällä kysymyksellä ei ole enää merkitystä, koska ainoa tällainen toimenpide, joka on näytetty toteen, on EPC:n jatkuva yhdenmukaistettu menettelytapa.

4970 Näin ollen kantajien väitteet on hylättävä.

4971 On tosin todettu, että Unicem ei osallistunut 14.1.1983 sekä 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin ja että se ei siis ole osallistunut välittömästi Cembureau-sopimuksen tekemiseen (ks. edellä 1405—1412 kohta).

4972 On lisäksi todettu, että komissio oli virheellisesti katsonut kanteen kohteena olevan päätöksen adressaattien osallistuneen päätöksen 2—5 artiklassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin tai niiden osatekijöihin.

4973 Edellä 4720 kohdassa mainittujen kantajayritysten osalta on siis todettava seuraavaa:

— CBR:n osalta 4 artiklan 4 kohdan g alakohdassa todettua kilpailusääntöjen rikkomista ei ole näytetty toteen (ks. edellä 3619—3646 kohta);

— komissio on virheellisesti todennut 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa, että hintatietojen säännöllistä vaihtoa koskeva järjestelmä, johon Ciments luxembourgeois, Aalborg, Unicem, Irish Cement, Italcementi ja Cementir osallistuivat, olisi koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta kyseisten kahden maan tuottajien vähimmäishintoja sementtitoimituksista kuorma-autolla ja Luxemburgin hintojen osalta kyseisen maan tuottajahintoja alennuksineen (ks. edellä 1584—1593 kohta);

— komissio on virheellisesti todennut 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa Dyckerhoffin, Ciments français'n, Heidelbergerin ja Lafargen osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen (ks. edellä 2172—2225 kohta);

— kilpailusääntöjen rikkomista, johon Dyckerhoffin, Aalborgin, Unicemin, Irish Cementin, Italcementin ja Cementirin katsotaan 5 artiklassa ryhtyneen, ei ole näytetty toteen (ks. edellä 3771—3850 kohta);

— Ciments français'n osallistumista 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ei ole näytetty toteen (ks. edellä 3208—3215 kohta);

— Heidelbergerin ja Aslandin osallistumista 4 artiklan 2 kohdassa ja 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin ei ole näytetty toteen (3039—3046, 3057—3065, 3216—3223 ja 3254—3263 kohta);

— komissio on 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa virheellisesti katsonut Lafargen osallistuneen Buzzin kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka liittyi niiden tuotantolähteitä koskevien menettelytapojen itsenäisyyden rajoittamiseen (ks. edellä 1831—1835 kohta);

— kilpailusääntöjen rikkomisia, joihin Lafargen katsotaan 4 artiklan 4 kohdan e ja f alakohdassa osallistuneen, ei ole näytetty toteen (ks. edellä 3570—3617 kohta);

— Unicemin osallistumista 2 artiklan 1 kohdassa ja 4 artiklan 2 kohdassa todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin ei ole näytetty toteen (ks. edellä 1549—1555 ja 3047—3056 kohta);

— kilpailusääntöjen rikkomisia, joihin Holderbankin katsotaan 4 artiklan 4 kohdan c ja d alakohdassa osallistuneen, ei ole näytetty toteen (ks. edellä 3515—3569 kohta);

— kilpailusääntöjen rikkomista, johon Akerin ja Eurocin katsotaan 4 artiklan 4 kohdan h alakohdassa osallistuneen, ei ole näytetty toteen (ks. edellä 3648—3678 kohta);

— Cementirin osallistumista 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin ei ole näytetty toteen (ks. edellä 2767 —2782 ja 3076—3080 kohta);

— kilpailusääntöjen rikkomisia, joihin Blue Circlen katsotaan 4 artiklan 4 kohdan a ja b alakohdassa osallistuneen, ei ole näytetty toteen (ks. edellä 3402—3513 kohta).

4974 Lisäksi on todettu, ettei Ciments français ollut pannut Cembureau-sopimusta täytäntöön osallistuessaan kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa todettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan, vaikka siitä on määrätty seuraamus 9 artiklassa (ks. edellä 4040—4042 ja 4058 kohta).

4975 Nämä seikat eivät kuitenkaan voi merkitä kyseisille yrityksille määrättyjen sakkojen alentamista. Kuten edellä 4753—4766 ja 4965 kohdassa on todettu, komissio ei ole määrännyt erillisiä sakkoja Cembureau-sopimukseen kuuluvista eri lainvastaisista toimenpiteistä. Se on perustellusti päättänyt määrätä seuraamuksen osallistumisesta tähän sopimukseen sellaisenaan. Huolimatta siitä, mitä edellä 4971—4974 kohdassa on todettu, osallistuminen ilmentää edelleenkin näiden eri yritysten osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, jonka komissio on perustellusti ottanut huomioon kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdassa.

4976 On näet näytetty toteen, että ne yritykset, jotka kuuluvat kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun ryhmään, ovat ilmaisseet jatkuvasti liittymisensä Cembureau-sopimukseen osallistumalla yhteen tai useampaan kyseisen sopimuksen sellaiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen, joita on perustellusti pidetty vakavimpina eli joilla on pyritty välittömästi suojelemaan kotimarkkinoita. Ciments luxembourgeois'n osalta on todettava, ettei edellä 4973 kohdan toisessa luetelmakohdassa todettu seikka aseta kyseenalaiseksi arviota, jonka komissio on esittänyt 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdan kolmannessa luetelmakohdassa sen Cembureau-sopimukseen liittyvästä vastuusta.

4977 Vicat, Unicem ja Secil väittävät kolmanneksi, että ne eivät ole osallistuneet vuosina 1983 ja 1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin. Niillä ei omien sanojensa mukaan ole siis ollut mitään osuutta kyseisen sopimuksen tekemisessä. Niille on kuitenkin määrätty sakkoa yhtä suuren peruskannan mukaan kuin yrityksille, jotka sen lisäksi, että ne olivat osallistuneet Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin, ovat olleet mukana myös edellä mainituissa kokouksissa kyseistä sopimusta tehtäessä ja vahvistettaessa.

4978 On kuitenkin huomautettava, että nämä kantajat ovat osallistuneet kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa sanktioituun kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumalla yhteen tai useampaan Cembureau-sopimuksen sellaiseen täytäntöönpanotoimenpiteeseen, joita on perustellusti pidetty vakavimpina eli joilla on pyritty välittömästi eristämään kotimarkkinat. Vicat on liittynyt Cembureau-sopimukseen osallistumalla 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan (ks. edellä 4315 kohta). Unicem on liittynyt kyseiseen sopimukseen muun muassa osallistumalla 4 artiklan 1 ja 3 kohdassa tarkoitettuihin kartelleihin (ks. edellä 4340 kohta). Secil on soveltanut sopimusta osallistumalla 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kartelliin (ks. edellä 4370 kohta). Se seikka, että nämä yritykset eivät ole osallistuneet niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa kyseinen sopimus tehtiin, ei lievennä millään tavoin niiden liittymistä tähän sopimukseen eikä siten myöskään niiden vastuuta kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta. Komissio on siis perustellusti määrännyt niille sakon sellaisen peruskannan mukaan, joka on 4 prosenttia niiden viitekauden liikevaihdosta. Kantajien väitteet on tästä syystä hylättävä.

4979 Ciments luxembourgeois väittää neljänneksi, ettei komissio ole ottanut huomioon sitä, että se on osallistunut vain vähäisessä määrin kanteen kohteena olevassa päätöksessä todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Se korostaa komission itsensä myöntäneen, ettei se ollut osallistunut suurimpaan osaan väitetyistä kilpailusääntöjen rikkomisista. Komissio ei ole myöskään todennut sen osalta ainuttakaan Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpidettä.

4980 Kuten edellä 4962 kohdassa on todettu, komissio on kuitenkin kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdan kolmannessa luetelmakohdassa esitettyjen näkökohtien perusteella katsonut, että Ciments luxembourgeois'n vastuu Cembureau-sopimuksesta on vähäisempi kuin saman kohdan a alakohdassa tarkoitettujen yritysten. Tästä syystä Ciments luxembourgeois'lle määrätyn sakon peruskantana on 2,8 prosenttia sen viiteajanjakson liikevaihdosta eikä 4 prosenttia, jota on sovellettu viimeksi mainittuihin yrityksiin. Näiden toteamusten perusteella Ciments luxembourgeois'n väite on hylättävä.

4981 Vicat väittää viidenneksi, että koska kahdesta kilpailusääntöjen rikkomisesta on määrätty yksi sakko, eikä toista rikkomista ole näytetty toteen, sakkoa on alennettava vastaavasti.

4982 On kuitenkin muistettava, että Vicatille on määrätty kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa sakkoa seuraamuksena sen osallistumisesta 1 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, jonka komissio on aivan oikein näyttänyt toteen sillä perusteella, että se

on todennut sen osallistuneen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. edellä 4315 kohta). Vicatin väite on siis hylättävä.

4983 Hornos Ibéricos väittää kuudenneksi, että toisin kuin komissio väittää kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdassa, se ei ole ottanut huomioon sitä, että Hornos Ibéricosin vastuu Cembureau-sopimuksesta on vähäisempi. Sen sakon peruskannan vähentäminen 2,8 prosenttiin on perusteltu näet sillä, että se on osallistunut rajoitetun ajan kyseiseen sopimukseen, eikä sillä, että se on osallistunut ainoastaan EPC:n toimintaan.

4984 Komission antamista tiedoista (ks. edellä 4738 kohta) ilmenee kuitenkin, että se on ottanut huomioon Hornos Ibéricosin vähäisemmän vastuun Cembureau-sopimuksesta alentamalla sen sakon peruskannan 2,8 prosenttiin. Hornos Ibéricosin väite on siis perusteeton.

4985 Halkis korostaa seitsemänneksi, että kun komissio on erottanut ainoastaan kaksi peruskantaa sakkoja vahvistaessaan, se on asettanut Halkisin samaan asemaan kuin muut kreikkalaisyritykset, joiden se kuitenkin katsoo osallistuneen huomattavasti useampiin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Lisäksi komissio on sen mukaan loukannut suhteellisuusperiaatetta, kun otetaan huomioon se, että sille ja muille eurooppalaistuottajille määrätyt seuraamukset eroavat hyvin vähän toisistaan, vaikka viimeksi mainittujen tuottajien katsotaan osallistuneen menettelytapoihin, jotka ovat paljon vahingollisempia kilpailun kannalta.

4986 Tästä seikasta on muistutettava, että Halkisin osallistuminen Cembureau-sopimukseen on näytetty toteen (ks. edellä 4101 kohta), kun taas Heraclesin ja Titanin osallistumista siihen ei ole todettu (ks. edellä 4074—4079 kohta).

4987 Lisäksi komissio on saattanut perustellusti katsoa, että sakon peruskannan alentaminen 4 prosentista 2,8 prosenttiin (eli 30 prosentin alennus) ilmensi kohtuullisella tavalla Halkisin vähäisempää vastuuta kilpailusääntöjen rikkomisesta, josta seuraamuksia määrättiin, verrattuna kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen yritysten vastuuseen.

4988 Halkisin väite on siis hylättävä.

4989 Kaiken edellä esitetyn perusteella tutkitut kanneperusteet on hylättävä.

IX *Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu sekä suhteellisuusperiaatetta loukattu arvioitaessa eri yritysten vastuuta valkosementtimarkkinoilla toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta*

4990 Dyckerhoff arvostelee komissiota siitä, ettei se ole arvioinut erikseen kunkin yrityksen WCC:ssä toteuttamien kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuutta. Se väittää, ettei komissio ole edes lyhyesti viitannut osuuteen, joka sillä olisi voinut olla kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa todetussa kilpailusääntöjen rikkomisessa.

4991 Ciments français korostaa vähäistä osuuttaan WCC:ssä, minkä osoittaa sen mielestä 3.10.1985 päivätyn CBR:n sisäisen muistion ote, jonka mukaan WCC ei kyennyt vahvistamaan vientimarkkinoilla noudatettavia hintoja muun muassa sen vuoksi, että Ciments français ei vienyt enää paljon ja että se oli pikemminkin tarkkailija kuin toimija (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 3 kohta; asiakirja nro 33.126/9958).

4992 Valenciana väittää, ettei komissio ole ottanut huomioon eri seikkoja, jotka osoittavat, ettei sen osallistuminen WCC:hen ollut kovin merkittävää. Se mainitsee esimerkkeinä poissaolonsa kokouksista, joissa päätettiin kotimarkkinoiden rauhoittamista koskevasta säännöstä ja sovellettiin sitä myöhemmin Aalborgiin, sekä muiden WCC:n jäsenten epäluulon sitä kohtaan. Se korostaa vielä kanteen kohteena olevan päätöksen sitä kohtaa (40 perustelukappaleen 5 kohta), jonka mukaan Lafarge oli 3.10.1985 pidetyssä WCC:n kokouksessa arvostellut Valencianaa ankarasti siitä, että se oli "romahduttanut" hintojaan Tunisian markkinoilla.

4993 Italcementi korostaa, ettei komissio perustele väitteitään kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 11 kohdassa. Se arvostelee komissiota erityisesti siitä, ettei se ole selittänyt yksityiskohtaisesti Italcementin osalta WCC:n piirissä toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä todettua omaa erillistä vastuuta. Tämän jälkeen se korostaa oman osuutensa olleen täysin marginaalinen WCC:n toiminnassa sen vuoksi, että sen valkosementin vienti oli vähäistä.

4994 On muistettava, että sakon määrää vahvistettaessa on otettava huomioon kaikki sellaiset seikat, joiden avulla voidaan arvioida kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuutta, kuten erityisesti kunkin osapuolen osuus kilpailusääntöjen rikkomisessa (ks. edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 120 ja 129 kohta ja edellä 1320 kohdassa mainittu asia IAZ ym. v. komissio, tuomion 52 kohta). Jos kilpailusääntöjen rikkomiseen on osallistunut useita yrityksiä, on tutkittava niistä kunkin osallistumisen suhteellinen vakavuus (edellä 142 kohdassa mainittu asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 8.7.1999, tuomion 110 kohta ja edellä 270 kohdassa mainittu asia Montecatini v. komissio, tuomion 207 kohta).

4995 Tässä tapauksessa komissio toteaa kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 11 kohdassa, että "kaikilla 7 artiklassa tarkoitetuilla yrityksillä on ollut merkittävä osuus WCC:n yhteydessä toteutetuissa kilpailusääntöjen rikkomisissa".

4996 Dyckerhoffin, Ciments français'n ja Italcementin osalta on todettava, että nämä kolme yritystä ovat tosiasiallisesti ilmaisseet koko kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjakson ajan varauksettoman liittymisensä kaksiosaiseen sääntöön, joka koski kotimarkkinoiden rauhoittamista ja tuotannon ylijäämien kanavointia yleisen konsensuksen mukaisesti, mikä oli WCC:n tavoite. Ne ovat osallistuneet jatkuvasti WCC:n kokouksiin ja toimintaan. Ne ovat tehneet Lafargen ja CBR:n kanssa aloitteen uuden WCC:n perustamiseksi tammikuussa 1984 sen jälkeen kun oli todettu, että yhteistyö Aalborgin kanssa oli mahdotonta sen vuoksi, että se oli rikkonut edellä mainittua sääntöä. Ne ovat osallistuneet aktiivisesti WCC:n kokouksiin, joissa tutkittiin kesäkuun ja lokakuun 1986 välisenä aikana sellaisia vastatoimia, joilla olisi voitu torjua Aalborgin mahdollinen hyökkäys niiden kotimarkkinoilla. Komissio saattoi siis perustellusti katsoa, että näillä yrityksillä oli ollut merkittävä ja yhtä vakava osuus kilpailusääntöjen rikkomisessa, josta määrättiin seuraamuksia kanteen kohteena olevan päätöksen 10 artiklassa.

4997 Sitä vastoin on todettava, että vaikka on osoitettu Valencianan osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. edellä 4627—4659 kohta), sen osalta huomioon otetun kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjaksoon eli 1.1.1986 ja 26.5.1988 väliseen aikaan liittyvät seikat ilmentävät sen vähemmän tiivistä liittymistä WCC:n piirissä sovittuun lainvastaiseen sääntöön sekä sen vähäisempää mukanaoloa kyseisen säännön räikeimmässä soveltamistapauksessa eli kyseisen jaoston Aalborgia kohtaan toteuttamissa toimenpiteissä.

4998 Ensinnäkin 24.7.1986 pidetyn WCC:n kokouksen pöytäkirjasta (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 12 kohta; asiakirjat nro 33.126/9882 ja 9883) ilmenee, että WCC:n jäsenet olivat käsitelleet Valencianan, jota ei ollut kutsuttu kokoukseen, tapausta ja että ne olivat pohtineet, miten siihen pitäisi suhtautua. CBR huomautti aluksi, että "Lafargen [Yhdysvaltoja] varten ehdottama strategia" ja "Valencianan oma strategia" kilpailivat keskenään. Ciments français totesi seuraavaa: "Espanjalaiset eivät ole henkilöitä, jotka helposti esittävät mielipiteensä tai antavat sanansa. Heihin ei voi luottaa samalla tavalla kuin muihin jäseniin." CBR kuitenkin katsoi, että oli "vaikeaa olla ottamatta heitä mukaan". Lafarge totesi puolestaan seuraavaa: "Emme voi ottaa sitä riskiä, että aiheutamme Valencianan lähdön WCC:stä jatkaessamme kokoontumista ilman heitä, sillä he saavat lopulta varmasti tietää siitä. Heidän kanssaan on oltava kärsivällisiä, vaikka se onkin ärsyttävää." Edellä mainitun pöytäkirjan 4 kohdassa ("Muut asiat") täsmennetään vielä, että Lafargen Fraisse totesi ensin, että tuolloin "Aalborgin toimitushinta GPI:lle [Florida] [oli] 106 USD CIF/short ton" ja lisäsi tämän jälkeen seuraavaa: "Valenciana on tehnyt tarjouksen hintaan 90 USD CIF/short ton!"

4999 Ciments français ilmoitti 2.10.1986 pidetyssä WCC:n kokouksessa, joka oli 24.7.1986 pidetyn kokouksen seurantakokous, että "Espanja [oli] yhtä vaarallinen kuin Aalborg" (CBR:n kyseisestä kokouksesta laatima muistio; kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 4 kohta; asiakirja nro 33.126/9874).

5000 Nämä tiedot osoittavat, että Valencianaa pidettiin tuolloin jonkin aikaa WCC:n päätöksenteon ulkopuolella sen vuoksi, että sen käyttäytyminen yhteisön ulkopuolisilla markkinoilla ei ollut muiden jäsenten mielestä tuotannon ylijäämien kanavointia yleisen konsensuksen mukaisesti koskeneen WCC:n säännön mukaista.

5001 Toisaalta on todettava, että vaikka Valenciana on tukenut Aalborgin jättämistä WCC:n ulkopuolelle (ks. edellä 4639—4645 kohta), se ei ole osallistunut kyseisen jaoston niihin neuvotteluihin, joissa tutkittiin tanskalaisyritykseen kohdistettavia vastatoimia, joilla voitaisiin torjua sen mahdolliset hyökkäykset jaoston jäsenten kotimarkkinoilla. Se ei ole osallistunut 19. ja 20.6.1986 pidettyyn kokoukseen, jonka aikana sovittiin, että 24.7.1986 järjestettäisiin erityiskokous, jossa tutkittaisiin edellä mainittuja vastatoimenpiteitä (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 11 kohta; asiakirjat nro 33.126/9914—9920). Kuten edellä 4998 kohdassa korostettiin, sitä ei kutsuttu viimeksi mainittuun kokoukseen (kanteen kohteena olevan päätöksen 39 perustelukappaleen 12 kohta; asiakirjat nro 33.126/9876—9883).

5002 Edellä mainittujen seikkojen perusteella Valencianan vastuu kilpailusääntöjen rikkomisesta, josta on määrätty seuraamuksia kanteen kohteena olevan päätöksen 10 artiklassa, on siis vähäisempi.

5003 Komission antamien tietojen perusteella (ks. edellä 4738 kohta) Valencianalle tästä kilpailusääntöjen rikkomisesta määrätyn sakon peruskantana on 4 prosenttia sen viiteajanjakson liikevaihdosta. Edellä mainittujen seikkojen perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyttä tuomiovaltaansa käyttäen, että peruskantaa on alennettava 2,8 prosenttiin.

5004 Näin ollen Valencianan kanneperuste, jonka mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu, on hyväksyttävä valkosementtimarkkinoita koskevilta osin. Muut tutkitut kanneperusteet on hylättävä.

X *Kanneperusteet, joiden mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu ja suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu sekä tehty ilmeisiä virheitä arvioitaessa sakon määrän vahvistamiseksi huomioon otettavaa liikevaihtoa*

5005 Tietyt kantajat riitauttavat liikevaihdon, jonka komissio on ottanut huomioon vahvistaessaan niitä koskevaa sakkoa.

5006 Ensinnäkin Vicat, Ciments français, Unicem, Italcementi, Holderbank ja Cementir väittävät, että komission on asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan laskettava sakkojen määrä kanteen kohteena olevan päätöksen tekemistä edeltävän tilikauden liikevaihdon perusteella. Tässä tapauksessa kyse olisi siis vuoden 1993 liikevaihdosta. Komissio on kuitenkin ottanut huomioon vuoden 1992 liikevaihdon. Ciments français ja Italcementi väittävät, että komission olisi pitänyt ainakin perustella valintansa kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

5007 Ciments français, Italcementi ja Cementir lisäävät, että komissio olisi kyennyt laskemaan sakon määrän niiden vuoden 1993 liikevaihdon perusteella, koska ne olivat ilmoittaneet kyseisen luvun samaan aikaan kuin vuoden 1992 luvun. Sen mukaan komission velvollisuutena olisi ollut ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta jokainen yritys olisi menetellyt samoin.

5008 Vicat väittää edellä 1353 mainitussa asiassa Boël vastaan komissio annettuun tuomioon (133 kohta) vedoten, että tällä virheellä oli merkittäviä seurauksia, koska sen vuoden 1993 liikevaihto oli alempi kuin vuoden 1992 liikevaihto, mikä vain korosti sille määrätyn sakon suhteettomuutta. Ciments français väittää, että sen sakkoa on korotettu noin miljoonan ecun verran. Unicem, Holderbank ja Cementir huomauttavat vuoden 1992 liikevaihtonsa olleen huomattavasti suurempi kuin vuoden 1993. Komission valinta on siis merkinnyt niiden sakkojen huomattavaa korotusta. Italcementi korostaa, että sen vuoden 1992 liikevaihto oli 22 prosenttia korkeampi kuin vuoden 1993 liikevaihto.

5009 On täsmennettävä, että edellä 4781 kohdassa siteeratun asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan "edellinen tilikausi" tarkoittaa kunkin asianomaisen yrityksen viimeistä täyttä tilikautta ennen kanteen kohteena olevan päätöksen tekemispäivää eli tässä tapauksessa tilivuotta 1993. Viittaus tähän tilivuoteen liittyy kuitenkin vain sen sakon enimmäismäärään, 10 prosenttiin, joka yritykselle voidaan määrätä sillä perusteella, että se on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa (ks. edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 119 kohta ja edellä 734 kohdassa mainittu asia PVC, tuomion 1146 kohta). Komissio voi siis ottaa sakkoja vahvistaessaan huomioon aikaisempaan tilivuoteen liittyvän liikevaihdon, kunhan tällä perusteella laskettu sakko ei ylitä edellä mainittua enimmäismäärää.

5010 Komission esittämistä tiedoista (ks. edellä 4738 kohta) ilmenee tässä tapauksessa, että tavallisen sementin markkinoilla ja valkosementtimarkkinoilla toteutetuista kilpailusääntöjen rikkomisista määrätyt sakot laskettiin kyseisten yritysten tilivuotta 1992 koskeneen liikevaihdon perusteella.

5011 Koska yksikään kantajista ei ole osoittanut, että tällaisen valinnan seurauksena olisi määrätty sakkoa, joka olisi ylittänyt asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetyn enimmäismäärän, on todettava, että komissio otti perustellusti tämän liikevaihdon sakon laskentaperusteeksi.

5012 Vicatille on vielä lisättävä, että edellä 1353 kohdassa mainitussa asiassa Boël vastaan komissio annetussa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin alensi kyseiselle yritykselle määrättyä sakkoa sillä perusteella, että sinä vuonna, jota komissio oli pitänyt viitevuotena, eli vuonna 1985 sen liikevaihto oli ollut kaikkein suurin koko kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjakson aikana, kun taas muiden kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yritysten liikevaihto oli ollut sinä vuonna pienin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että

kyseisen yrityksen kannalta kyseisen vuoden valitseminen korosti sille määrätyn sakon suhteettomuutta (ks. edellä 1353 kohdassa mainittu asia Boël v. komissio, tuomion 133 kohta).

5013 Tässä tapauksessa riittää, kun todetaan, että Vicatin oikeudenkäynnin aikana esittämien tietojen (3.7.1998 päivätty vastaus ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 29.5.1998 esittämään kirjalliseen kysymykseen) perusteella sen vuoden 1992 liikevaihto oli tosin suurempi kuin vuoden 1993 mutta alempi kuin neljän edellisen vuoden liikevaihto.

5014 Edellä esitetyn perusteella kantajien väitteet on hylättävä.

5015 Edellä 4814 kohdassa esitetyistä seikoista tosin ilmenee, että Unicemiä, Italcementiä ja Cementiriä lukuun ottamatta yksikään edellä 4720 kohdassa tarkoitetuista kantajista ei osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen vielä vuonna 1992. Viitevuosi, jonka liikevaihdon komissio on valinnut sakon määrän laskemista varten, ei siis enää kuulu siihen ajanjaksoon, jonka aikana ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut kyseisten yritysten osallistuneen Cembureau-sopimukseen.

5016 Tällainen toteamus ei kuitenkaan voi johtaa siihen, että komission tuolloin tekemä valinta kyseenalaistettaisiin.

5017 Ensinnäkään yksikään kantajista ei ole esittänyt väitettä siitä, että jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaisi, ettei kantaja ole osallistunut Cembureau-sopimukseen sen viiteajanjakson päättymiseen saakka, jonka komissio on ottanut huomioon, sille määrätyn sakon määrä olisi laskettava uudelleen siihen vuoteen liittyvän liikevaihdon perusteella, jonka aikana se on lakannut osallistumasta kilpailusääntöjen rikkomiseen, tai sen liikevaihdon perusteella, joka liittyy viimeiseen tilivuoteen, joka sisältyy kokonaisuudessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen huomioon ottamaan kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjaksoon.

5018 Toisaalta kilpailusääntöjen rikkomisesta, josta on määrätty seuraamuksia valkosementtimarkkinoiden osalta, on todettava komission esittämistä tiedoista ilmenevän (ks. edellä 4738 kohta), että se on niin ikään nojautunut perustellusti (ks. edellä 5009—5011 kohta) liikevaihtoon, jonka kyseiset yritykset olivat saaneet vuonna 1992, vaikka se ottaa kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen huomioon vain 26.5.1988 saakka. Päivämäärä, jona kilpailusääntöjen rikkominen on päättynyt, ei siis ole ollut kanteen kohteena olevassa päätöksessä ratkaiseva kriteeri sille, minkä viitevuoden liikevaihto on otettu huomioon sakkoa määritettäessä.

5019 Kantajat katsovat toiseksi komission laskeneen sakon määrän liian laajaan maantieteelliseen alueeseen ja liian suureen tuotemäärään perustuvan liikevaihdon perusteella.

5020 Vicat ja Ciments français väittävät, että liikevaihto, joka olisi pitänyt ottaa huomioon, olisi ollut se, joka on toteutunut sillä maantieteellisellä alueella tai niillä maantieteellisillä alueilla, joihin ne erityiset kilpailusääntöjen rikkomiset ovat kohdistuneet, joihin niiden on katsottu osallistuneen. Vicat vetoaa edellä 643 kohdassa mainittuun asiassa Parker Pen vastaan komissio annettuun tuomioon ja täsmentää, että sen La Grave de Peillen tuotantolaitoksen maantieteellisillä markkinoilla toteutunut liikevaihto vastaa vain 12:a prosenttia sen kokonaisliikevaihdosta, mikä merkitsee suhteellisen vähäistä osuutta sen kokonaismyynnistä. Lafarge väittää, että hylättyään valtionsisäistä tilannetta koskeneet väitteet komissio olisi saanut ottaa huomioon vain vientiin liittyvän liikevaihdon. Italcementi väittää, että komissio olisi saanut ottaa huomioon vain sen Pohjois-Italian paikallismarkkinoilla ja naapurimaiden markkinoilla toteutuneen liikevaihdon.

5021 Unicem, Italcementi ja Cementir väittävät toisaalta, että klinkkerinmyyntiin liittyvää liikevaihtoa ei olisi saanut yhdistää sakkojen laskentaperusteeseen. Komissio on todennut kilpailunrajoituksia ainoastaan sementtimarkkinoilla. Italcementi korostaa erityisesti sitä, että kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklassa annettu määräys ei koske klinkkerimarkkinoita. Lisäksi kanteen kohteena olevan päätöksen (11 perustelukappaleen 1 kohta) mukaan tavallinen sementti, valkosementti ja klinkkeri muodostavat erilliset tuotemarkkinat, sillä kukin näistä tuotteista vastaa eri tarpeisiin.

5022 Tältä osin on täsmennettävä, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu liikevaihto, joka on yläraja määrättävälle sakolle, koskee kyseisen yrityksen kokonaisliikevaihtoa, joka on vain yksi summittainen kyseisen yrityksen merkitystä ja vaikutusvaltaa markkinoilla kuvaava seikka (ks. edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 119 kohta; edellä 323 kohdassa mainittu asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomion 376 kohta ja edellä 415 kohdassa mainittu asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 6.4.1995, tuomion 158 kohta). Edellä mainittuun asetuksen N:o 17 säännökseen ei sisälly minkäänlaista toteutuneen liikevaihdon alueellista rajoitusta (asia C-279/87, Tipp-Ex v. komissio, tuomio 8.2.1990, Kok. s. I-261, 39 kohta).

5023 Komissio voi vahvistaa sakon haluamiensa maantieteellisen alueen ja tuotteiden pohjalta lasketun liikevaihdon perusteella.

5024 Komission esittämistä tiedoista (ks. edellä 4738 kohta) ilmenee tässä tapauksessa, että se on nojautunut tavallisen sementin markkinoilla toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättyä sakkoa laskiessaan liikevaihtoon, joka liittyy tavallisen sementin ja tavallista sementtiä varten tarvittavan klinkkerin myyntiin yhteisön jäsenvaltioiden alueella vuonna 1992. Vahvistaessaan valkosementtimarkkinoilla toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättyä sakkoa se on ottanut huomioon valkosementin ja valkosementtiä varten tarvittavan klinkkerin myyntiin liittyneen liikevaihdon yhteisön jäsenvaltioiden alueella samana vuonna.

5025 Kun otetaan huomioon komission tähän laskentaperusteeseen soveltama sakon peruskanta (4 tai 2,8 prosenttia tilanteesta riippuen), kanteen kohteena olevan päätöksen 9 ja 10 artiklassa määrätyt sakot ovat selvästi alempia kuin asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetty enimmäismäärä, mitä yksikään kantajista ei kiistä.

5026 Vicatille on vielä täsmennettävä, että yhteisöjen tuomioistuimet ovat tosin joissain tapauksissa ottaneet huomioon sen, että liikevaihto, jonka asianomainen yritys on saanut kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyneistä tuotteista, on vastannut vain pientä osuutta sen kokonaisliikevaihdosta, ja katsoneet sen olevan vähäisemmässä vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta sekä alentaneet vastaavasti sen sakkoa (ks. esimerkiksi edellä 439 kohdassa mainittu asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 121 kohta ja edellä 643 kohdassa mainittu asia Parker Pen v. komissio, tuomion 94 kohta).

5027 Tässä tapauksessa Vicat ei kuitenkaan väitä, että liikevaihto, jonka se on saanut viitevuonna kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyneestä tuotteesta, sellaisena kuin se on määritelty 11 perustelukappaleen 1 kohdassa, edustaisi vain pientä osuutta sen kokonaisliikevaihdosta. Sen väite perustuu siihen, että sen Etelä-Ranskassa sijaitsevasta tuotantolaitoksesta, joka on mainittu 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa sen osalta todettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan liittyvässä tosiseikkoja koskevassa esityksessä (20 perustelukappaleen 1 kohta), toteutunut myynti on vähäistä sen kokonaisliikevaihtoon verrattuna. Kuten edellä 1093 ja 1094 kohdassa on jo todettu, maantieteellisinä markkinoina, joihin Cembureau-sopimukseen liittynyt kilpailusääntöjen rikkominen, josta Vicatille on määrätty seuraamus 9 artiklassa, kohdistui, oli Eurooppa. Koska Vicat ei väitä, että sen myynti Euroopan markkinoilla olisi ollut vain pieni osa sen kokonaisliikevaihdosta, se ei voi tehokkaasti vedota edellä 643 kohdassa mainittuun asiassa Parker Pen vastaan komissio annettuun tuomioon.

5028 Cementir vetoaa vielä laskuvirheeseen tiedoissa, jotka se toimitti komissiolle 22.2.1994 päivätyssä kirjeessään. Kyseisessä kirjeessä se ilmoitti tietoja, joihin sisältyi sellaisiin tavaroiden ja palvelujen toimituksiin liittyviä summia, joilla ei sen mukaan ollut mitään yhteyttä tavallisen sementin ja klinkkerin myyntiin, eli summia, jotka liittyivät kuljetuskustannusten korvauksiin, säkkien myyntiin ja vähäisemmässä määrin muihin palveluihin. Se täsmentää, että se oli virheensä huomattuaan pyytänyt 22.2.1995 komissiota oikaisemaan kanteen kohteena olevassa päätöksessä määrätyn sakon niiden tarkkojen lukujen mukaiseksi, jotka ilmenivät tilintarkastustoimisto Arthur Andersenin laatimasta kirjanpitotietoja koskeneesta todistuksesta, mutta komissio hylkäsi vaatimuksen 2.3.1995. Se on vakuuttunut siitä, että muut yritykset ovat tyytyneet ilmoittamaan komissiolle vain tavallisen sementin myyntiin liittyvät tietonsa. Kun komissio ei ole suostunut tekemään vaadittua oikaisua, se ei ole pelkästään laskenut sen sakkoa virheellisten lukujen perusteella vaan myös loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

5029 Tätä väitettä ei voida kuitenkaan hyväksyä.

5030 Kuljetuskustannuksista on todettava, että kun sementintuottaja toimittaa myydyt määrät asiakkaan vaatimuksesta määränpäähän saakka, kuljetuspalvelu on erottamaton osa tuotteen myynnistä. Vaikka tällaisesta palvelusta pyydetty hinta vastaa, kuten Cementir väittää, korvausta niistä summista, jotka myyjä on joutunut maksamaan kuljetusliikkeelle, jolta se on palvelun hankkinut, se on siis kokonaismyyntihinnan yksi osatekijä, minkä osoittaa tämän tyyppisessä kaupassa käytetty delivered price system -järjestelmä.

5031 Säkkien toimitusten osalta Cementir ei voi kohtuudella kiistää sitä, että myytäessä sementtiä pakattuna säkkien myynti on erottamaton osa tuotteen myynnistä. Tällaisista toimituksesta pyydetty hinta on siis kyseisen liiketoimen kokonaishinnan yksi osatekijä.

5032 Cementir ei esitä mitään lisätietoja "muista palveluista", jotka sen mukaan eivät liity tavallisen sementin ja tavallista sementtiä varten tarvittavan klinkkerin myyntiin. Lopuksi todettakoon, että sen väite, jonka mukaan muut yritykset eivät olisi ilmoittaneet komissiolle muuta kuin tavallisen sementin myyntiin liittyvän liikevaihtonsa, on puhdasta spekulaatiota. Cementir ei siis voi vedota tehokkaasti yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamiseen.

5033 Ciments français, Italcementi ja Holderbank väittävät neljänneksi komission sisällyttäneen niiden sakkoa laskettaessa huomioon otettuun liikevaihtoon niiden sellaisten tytäryhtiöiden liikevaihdon, joille kanteen kohteena olevaa päätöstä ei ole osoitettu.

5034 Ciments français vetoaa espanjalaisten tytäryhtiöidensä Financiera y Mineran (jäljempänä FyM) ja Cementos Rezolan (jäljempänä Rezola), belgialaisen tytäryhtiönsä CCB:n (ks. edellä 1169 kohta) ja kreikkalaisen tytäryhtiönsä Halypsin tapaukseen. Se lisää, että kuten se totesi komissiolle helmikuussa 1994 toimittaessaan sille vuosien 1992 ja 1993 liikevaihtoa koskevia tietoja, se sai määräysvallan Rezolassa vasta heinäkuussa 1989, FyM:ssä tammikuussa 1990 ja Halypsissä toukokuussa 1990. Se väittää, että sen sakon peruskanta sen omaan liikevaihtoon nähden on 6,5 prosenttia.

5035 Italcementi mainitsee kaksi tytäryhtiötään Cementerie de Sardegnan ja Cementerie Sicilianen ja täsmentää, etteivät ne ole kokonaan sen määräysvallassa.

5036 Holderbank mainitsee kaksi belgialaista tytäryhtiötään Ciments d'Obourgin ja Ciments d'Orignyn.

5037 Ciments français ja Holderbank lisäävät, että menetellessään tällä tavoin komissio on määrännyt niiden tytäryhtiöille, joille kanteen kohteena olevaa päätöstä ei ole osoitettu, ankarammat seuraamukset kuin tytäryhtiöille, joiden se on katsonut olevan vastuussa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisista.

5038 Ciments français väittää komission käsitelleen niiden konsernien, joille kanteen kohteena oleva päätös on osoitettu, ulkomaisia tytäryhtiöitä emoyhtiöstä erillään ja määrännyt niille erilliset seuraamukset, vaikka emoyhtiö oli niiden enemmistöosakas tai jopa ainoa osakas huomioon otetun ajanjakson alusta saakka. Se vetoaa yritysten ENCI, Hornos Ibéricos, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Asland, Heracles, Cementir, CBR ja Cedest tilanteeseen, sillä niiden sakko on määrätty niiden kilpailusääntöjen rikkomisten mukaan, joihin niiden itsensä on katsottu osallistuneen, ilman että niiden liikevaihto olisi sisällytetty emoyhtiön liikevaihtoon emoyhtiölle määrätyn sakon laskemiseksi. Se katsoo tulleensa kohdelluksi syrjivästi, koska sen konserniin kuuluville yrityksille on siitäkin huolimatta, ettei kanteen kohteena olevaa päätöstä ole osoitettu niille, määrätty ankarampia seuraamuksia kuin yrityksille, joiden on todettu olevan vastuussa kilpailusääntöjen vastaisista toimenpiteistä.

5039 Holderbank toteaa, että sille määrätyn sakon peruskantana on 4 prosenttia sen liikevaihdosta, johon on sisällytetty sen edellä 5036 kohdassa tarkoitettujen kahden belgialaisen tytäryhtiön liikevaihto. Näin ollen niitä sen tytäryhtiöistä, joille on kanteen kohteena olevassa päätöksessä määrätty erikseen seuraamuksia niiden osallistumisesta Cembureau-sopimukseen (Alsen-Breitenburg, Nordcement ja Hornos Ibéricos), on kohdeltu edullisemmin kuin sen kahta belgialaista tytäryhtiötä. Ensin mainituille tytäryhtiöille on määrätty sakko, jonka peruskantana on 2,8 prosenttia niiden liikevaihdosta, kun kahdelle viimeksi mainitulle on määrätty sakkoa 4 prosentin peruskannan mukaan, kun niiden liikevaihto on yhdistetty niiden emoyhtiön sakon laskentaperusteeseen.

5040 Tämän kysymyksen osalta on korostettava, että silloin kun kilpailusääntöjä rikkonut yritys on yhden taloudellisen yksikön muodostavan konsernin emoyhtiö, sen sakkoa laskettaessa on otettava huomioon konsernin koko liikevaihto. Tämä liikevaihto kuvaa näet parhaiten sen taloudellista painoarvoa markkinoilla.

5041 Tässä tapauksessa Italcementi ei kiistä sitä, että sillä on määräysvalta Cementerie de Sardegnassa ja Cementerie Sicilianessa. Se väittää enintään, etteivät ne ole kokonaan sen määräysvallassa. Kun sille esitettiin 10.6.1998 kirjallinen kysymys tämän seikan selventämiseksi, se esitti 20.7.1998 useita asiakirjoja, joista ilmenee, että se oli vuoteen 1986 saakka näiden kahden tytäryhtiön ainoa osakkeenomistaja ja että sillä on siitä lähtien ollut 71,41 prosentin osuus ensin mainitun ja 76,67 prosentin osuus jälkimmäisen osakepääomasta.

5042 Näin ollen komissio on perustellusti Italcementin ja sen kahden edellä mainitun tytäryhtiön muodostaman taloudellisen yksikön huomioon ottaen sisällyttänyt kyseisten tytäryhtiöiden liikevaihdon kanteen kohteena olevan päätöksen 9 ja 10 artiklassa Italcementille määrättyjen sakkojen laskentaperusteeseen.

5043 Holderbank ei kiistä sitä, että Ciments d'Obourg ja Ciments d'Origny ovat kokonaan sen määräysvallassa. Näin ollen komissio on perustellusti Holderbankin ja sen kahden belgialaisen tytäryhtiön muodostaman taloudellisen yksikön huomioon ottaen sisällyttänyt kyseisten tytäryhtiöiden liikevaihdon kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa Holderbankille määrättyjen sakkojen laskentaperusteeseen.

5044 Ciments français'n osalta on korostettava, ettei kyseinen yritys kiistä CCB:n olleen sen määräysvallassa, kun se osallistui tavallisen sementin markkinoiden ja valkosementtimarkkinoiden osalta todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin. Se on ilmoittanut oikeudenkäynnin aikana (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 29.5.1998 esittämään kirjalliseen kysymykseen 3.7.1998 annettu vastaus) vain sen, että sen belgialaisen tytäryhtiön liikevaihto oli sisällytetty sen kirjanpitoon vasta 1.7.1990 lähtien.

5045 Sitä vastoin on ilmeistä, että Ciments français on saanut määräysvallan FyM:ssä, Rezolassa ja Halypsissä sen jälkeen kun sen osallistuminen edellä mainittuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin oli päättynyt. Ciments français'n osallistumista Cembureau-sopimukseen ei näet ole näytetty toteen 17.2.1989 jälkeistä aikaa koskevilta osin (ks. edellä 4318—4321 kohta) ja kilpailusääntöjen rikkomisen, johon se on osallistunut WCC:n yhteydessä, on todettu jatkuneen vain 26.5.1988 saakka (kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artikla). Näin ollen laskentaperusteesta, jonka komissio on ottanut huomioon vahvistaessaan Ciments français'lle sakkoja 9 ja 10 artiklassa, on vähennettävä summat, jotka liittyvät kyseisten kolmen tytäryhtiön viitetilivuoden myyntiin yhteisön tavallisen sementin ja tavallista sementtiä varten tarvittavan klinkkerin ja vastaavasti valkosementin ja valkosementtiä varten tarvittavan klinkkerin markkinoilla.

5046 Komission antamista tiedoista (ks. edellä 4738 kohta) ilmenee, että se on ottanut Ciments français'lle Cembureau-sopimukseen osallistumisesta määräämäänsä sakkoa laskiessaan huomioon 4 232 000 000 FRF:n liikevaihdon. Ciments français'n oikeudenkäynnin aikana antamien tietojen (ks. edellä 5044 kohta) mukaan FyM:n, Rezolan ja Halypsin vuonna 1992 toteutunut tavallisen sementin ja tavallista sementtiä varten tarvittavan klinkkerin yhteenlaskettu liikevaihto yhteisön markkinoilla oli 650 000 000 FRF. Ciments français'lle sen osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen määrätty sakko on siis laskettava uudelleen 3 582 000 000 FRF:iin alennetun viiteliikevaihdon perusteella.

5047 Tiedoista, joita komissio on antanut kanteen kohteena olevan päätöksen 10 artiklassa sanktioidunkilpailusääntöjen rikkomisen osalta (ks. edellä 4738 kohta), ilmenee komission ottaneen Ciments français'lle tämän kilpailusääntöjen rikkomisen osalta määrättyä sakkoa laskiessaan huomioon 181 000 000 FRF:n liikevaihdon. Edellisessä kohdassa tarkoitettujen Ciments français'n antamien tietojen mukaan FyM:n, Rezolan ja Halypsin vuonna 1992 toteutunut valkosementin ja valkosementtiä varten tarvittavan klinkkerin yhteenlaskettu liikevaihto yhteisön markkinoilla oli 1 000 000 FRF. Ciments français'lle sen osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen määrätty sakko on siis laskettava uudelleen 180 000 000 FRF:iin alennetun viiteliikevaihdon perusteella.

5048 Ciments français'n ja Holderbankin väitteet, joiden mukaan niitä tytäryhtiöitä, joille kanteen kohteena oleva päätös on osoitettu, ja niitä, joille päätöstä ei ole osoitettu, olisi kohdeltu sakkojen osalta eri tavalla, on hylättävä.

5049 Kumpikaan kantajista ei voi väittää, että tytäryhtiöille, joille kanteen kohteena olevaa päätöstä ei ole osoitettu, olisi kaikesta huolimatta määrätty sakkoa, kun niiden liikevaihto on sisällytetty niiden emoyhtiön liikevaihtoon laskettaessa viimeksi mainitulle yhtiölle määrättyä sakkoa. Sakot, joita tarkoitetaan 9 artiklan 2 ja 21 kohdassa määrätään "Holderbank Financière Glar[u]s SA:lle" ja "Société des Ciments français SA:lle". Sakko, jota tarkoitetaan 10 artiklan 4 kohdassa, määrätään "Société des Ciments français SA:lle". Kanteen kohteena oleva päätös on osoitettu näille molemmille yrityksille nimeltä mainiten (ks. 12 artiklan 2 ja 17 kohta). Edellä mainittujen sakkojen maksuvelvollisuus kuuluu siis yksinomaan niille. Sillä, että maksuvelvollisuus saatetaan jakaa sen konsernin sisällä, jonka emoyhtiöitä nämä yritykset ovat, ei ole merkitystä sakkojen vahvistamista koskevien sääntöjen kannalta.

5050 Edellä esitetystä ilmenee, että edellä 5046 ja 5047 kohdassa Ciments français'n osalta esitettyjä päätelmiä lukuun ottamatta tutkitut kanneperusteet on hylättävä.

XI *Kanneperusteet, joiden mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu sekä kohtuusperiaatetta, suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu vahvistettaessa sakkoja ecuina ja valittaessa muuntokurssia*

5051 Asland ja Cementir, jotka vetoavat yhdistetyissä asioissa 41/73, 43/73 ja 44/73, Société anonyme Générale sucrière ym. vastaan komissio, 9.3.1977 annettuun tuomioon (Kok. 1977, s. 445), sekä Uniland väittävät, ettei missään yhteisön oikeussäännössä velvoiteta komissiota vahvistamaan sakkoja ecumääräisinä. Komission on ainoastaan vältettävä sitä, että samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneita yrityksiä kohdeltaisiin perusteettomasti eri tavalla vain kansallisten valuuttojen vahvistumisen tai heikentymisen vuoksi, mistä se ei ole tässä tapauksessa huolehtinut.

5052 Nämä kolme kantajaa sekä Unicem ja Italcementi arvostelevat komissiota siitä, että se on muuntanut kansallisissa valuutoissa ilmaistut liikevaihtoluvut ecuiksi vuoden 1992 keskimääräisen vaihtokurssin mukaan. Sen mielestä tällainen toimenpide olisi pitänyt tehdä sen vaihtokurssin mukaan, joka oli voimassa kanteen kohteena olevan päätöksen tekopäivänä tai tiedoksiantopäivänä. Unicem, Asland ja Cementir lisäävät, että komissio olisi voinut myös laskea ja ilmoittaa sakon määrän kyseisen yrityksen jäsenvaltion kansallisessa valuutassa.

5053 Edellisessä kohdassa tarkoitetut kantajat väittävät, että niiden kansallinen valuutta heikentyi ecuun nähden vuoden 1992 ja marraskuun 1994 välisenä aikana. Ne katsovat tulleensa perusteettomasti syrjityiksi niihin yrityksiin nähden, joiden kotimaan valuutta on pysynyt vakaana tai vahvistunut ecuun nähden kyseisenä ajanjaksona. Unicem väittää komission valinnan merkinneen sen sakon korotusta 23,16 prosentilla. Asland arvioi itselleen aiheutuneen vahingon noin 170 000 000 ESP:ksi. Se vertaa sille määrätyn sakon arvoa siihen, mikä samassa tilanteessa olleen yrityksen, jonka viitevuoden liikevaihto olisi ilmaistu Saksan markoissa kyseisen vuoden vaihtokurssilla, sakon arvo olisi ollut. Uniland arvioi itselleen aiheutuneen vahingon 361 000 ecuksi. Italcementi katsoo sakkonsa olevan noin 25 prosenttia korkeampi sen vuoksi, että Italian liiran arvo heikentyi ecuun nähden vuoden 1992 ja marraskuun 1994 välisenä aikana. Cementir arvioi sakkonsa reaaliarvon nousseen 23 prosenttia komission kansallisessa valuutassa ilmaistuja määriä ecuiksi muuttaessaan huomioon ottaman viitevuoden ja Cementirin kannekirjelmän jättämisvuoden välillä. Reaalilukuina sen sakko vastaa 5,5:tä prosenttia sen vuoden 1992 liikevaihdosta, kun käytetään Italian liiran ja ecun vuoden 1995 muuntokurssia.

5054 On korostettava, että komissiolla on oikeus ilmoittaa sakkojen määrä ecuissa, joka on kansalliseksi valuutaksi muunnettavissa oleva valuuttayksikkö. Mahdollisuus muuntaa ecu kansalliseksi valuutaksi eroaa tämän valuuttayksikön asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa alun perin mainitusta laskentayksiköstä, jonka osalta yhteisöjen tuomioistuin on nimenomaisesti todennut (edellä 5051 kohdassa mainittu asia Société anonyme Générale sucrière ym. v. komissio, tuomion 15 kohta), että koska kyse ei ole maksuksi käyvästä valuutasta, laskentayksikkö väistämättä edellyttää sakon määrän vahvistamista kansallisessa valuutassa (asia T-157/94, Ensidesa v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-707, tuomion 470 kohta ja edellä 734 kohdassa mainittu PVC-tapaus, tuomion 1220 kohta).

5055 Tässä tapauksessa komission antamista tiedoista (ks. edellä 4738 kohta) ilmenee, että se on sakkoja laskiessaan todellakin muuntanut kansallisissa valuutoissa ilmaissut liikevaihtoluvut ecuiksi sen vuoden keskimääräisen vaihtokurssin perusteella, johon liikevaihdot liittyivät, eli vuoden 1992 vaihtokurssin perusteella.

5056 Kantajien väitettä, jonka mukaan tällainen muuntaminen olisi pitänyt toteuttaa sinä päivänä voimassa olleen vaihtokurssin mukaan, jona kanteen kohteena oleva päätös tehtiin tai jona se annettiin tiedoksi, ei voida hyväksyä. Koska komissio on perustellusti (ks. edellä 5009—5011 kohta) päättänyt laskea sakon vuoden 1992 liikevaihdon perusteella, oli perusteltua muuntaa kansallisessa valuutassa ilmoitettu liikevaihto tämän viitevuoden keskimääräisen vaihtokurssin perusteella. Vaikka tällainen ratkaisu saattaa merkitä sitä, että tietty yritys joutuu maksamaan nimellismääräisesti suuremman tai pienemmän sakon kuin se olisi joutunut maksamaan siinä tapauksessa, että olisi sovellettu kanteen kohteena olevan päätöksen tekopäivänä tai tiedoksiantopäivänä voimassa ollutta vaihtokurssia, se on vain looginen seuraus eri kansallisten valuuttojen reaaliarvojen vaihtelusta.

5057 Missään tapauksessa yksikään kantajista ei ole osoittanut, että sille kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa ja Italcementin osalta 10 artiklassa määrätty sakko kansallisessa

valuutassakaan ilmaistuna ylittäisi asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaisen enimmäismäärän sen vuoksi, että sen kotimaana olevan jäsenvaltion valuutta olisi heikentynyt.

5058 Tutkitut kanneperusteet on siis hylättävä.

XII *Kanneperusteet, joiden mukaan useita yhteisön oikeuden yleisiä periaatteita on loukattu*

5059 Kantajat väittävät, että sakkoja vahvistettaessa on loukattu useita yhteisön oikeuden yleisiä periaatteita eli luottamuksensuojan periaatetta, usean seuraamuksen määräämisen samasta teosta kieltävää periaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

5060 Lafarge väittää ensinnäkin, että kun otetaan huomioon komission kyseisenä ajanjaksona omaksuma asenne (ei reaktiota siihen, kun Phlipsin sen pyynnöstä toteuttama tutkimus "maantieteellisistä hintajärjestelmistä ja kilpailusta" — jota siteerataan kanteen kohteena olevan päätöksen 10 perustelukappaleessa — julkaistiin vuonna 1976; epäviralliset arviot CBR:n suunnittelemasta hinnoittelujärjestelmästä sekä Itä-Euroopasta polkumyynnillä tapahtuneesta tuonnista; asenne "kreikkalaistapauksen" yhteydessä), Euroopan sementintuottajat saattoivat perustellusti ajatella, että niiden toiminta oli yhteisön kilpailusääntöjen mukaista tai että sitä ainakin siedettäisiin. Määrätessään Lafargelle niin ankaran sakon komissio on loukannut luottamuksensuojan periaatetta.

5061 Kanneperuste on perusteeton. Komissio ei suinkaan arvostele kanteen kohteena olevassa päätöksessä asianosaisia siitä, että ne olivat keskustelleet hinnanmuodostusta koskevista järjestelmistä ja polkumyynnillä tapahtuneesta tuonnista. Se käsittelee menettelytapoja, joilla nämä asianosaiset ovat päättäneet suojella kotimarkkinoita ja säännellä maiden välistä sementtikauppaa. Lafarge ei voi vakavissaan väittää, että seikat, joihin se vetoaa kanneperusteensa tueksi, olisivat perustellusti antaneet Euroopan sementintuottajille aiheen uskoa, että tällaiset menettelytavat, jotka on nimenomaisesti kielletty perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa, olisivat olleet yhteisön kilpailusääntöjen mukaan sallittuja.

5062 Dyckerhoff, Uniland ja Holderbank väittävät toiseksi — viimeksi mainittu vastauskirjelmässään — komission määränneen niille kaksi seuraamusta samojen tosiseikkojen perusteella, ensin niiden liittymisestä kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun Cembureau-sopimukseen ja toiseksi niiden osallistumisesta kyseisen sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin. Blue Circle väittää, että sakolla, joka on määrätty sen osalta 4 artiklassa todetuista kilpailusääntöjen rikkomisista, määrätään toinen seuraamus menettelytavoista, josta sille on määrätty sakkoa jo 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä.

5063 On kuitenkin korostettava, että kantajille on määrätty vain yksi sakko tavallisen sementin markkinoiden osalta. Kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklan mukaan niille on määrätty sakkoa osallistumisesta Cembureau-sopimukseen. Tutkitut väitteet, joiden mukaan usean seuraamuksen määräämisen samasta teosta kieltävää periaatetta olisi loukattu, on siis hylättävä.

5064 Aalborg väittää, että kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklan mukaan Cembureaulle on määrätty erikseen sakkoa. Koska Aalborgin vastuu riidanalaisista tosiseikoista liittyy sen omasta mielestä ainoastaan siihen, että se on Cembureaun välitön jäsen, se katsoo, että sille on määrätty kahdesti seuraamuksia samojen tosiseikkojen perusteella. Blue Circle väittää joutuvansa maksamaan enemmän kuin puolet BCA:lle määrätyistä sakoista. Koska komissio katsoo myös sen olevan vastuussa 1 artiklassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, sille on määrätty kaksi sakkoa samasta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

5065 Näiden väitteiden tutkiminen ei kuitenkaan ole enää tarpeen, koska kanteen kohteena olevan päätöksen adressaatteina olevia yritysten yhteenliittymiä koskevat sakkomääräykset on kumottu (ks. edellä 478—488 kohta).

5066 Blue Circle lisää, että kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklan mukaan sille on määrätty sakkoa 1 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka on pantu täytäntöön muun muassa 2 artiklassa tarkoitetuilla menettelytavoilla. Jälkimmäisen artiklan mukaan ainoastaan BCA on kuitenkin osallistunut näihin menettelytapoihin Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden osalta. Blue Circlelle on siis määrätty seuraamuksia toimenpiteistä, joista sen ei voida katsoa olevan vastuussa.

5067 Kuten edellä 4746 kohdassa on huomautettu, Blue Circlelle on kuitenkin määrätty seuraamuksia ainoastaan niistä lainvastaisista menettelytavoista, joihin se itse on osallistunut. Sen väite on siis hylättävä.

5068 CBR, Ciments français, Lafarge, Asland, Uniland, Cimpor, Secil ja Hornos Ibéricos väittävät kolmanneksi, että komissio on loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sakkoja vahvistaessaan.

5069 CBR ja Ciments français väittävät ensinnäkin, että komissio on loukannut syrjintäkiellon periaatetta määräämällä sakkoa Cembureau-sopimukseen osallistumisesta ainoastaan yrityksille, jotka olivat samalla kertaa edustettuina järjestönsä kautta Cembureaussa ja olivat selvästi ilmaisseet liittymisensä tähän sopimukseen osallistumalla muihin kanteen kohteena olevassa päätöksessä (65 perustelukappaleen 8 kohta) kyseenalaistettuihin toimenpiteisiin, kun se taas toisaalta ilmoittaa Cembureau-sopimuksen sitoneen kaikkia Cembureaun jäseniä ja

koko Euroopan sementtiteollisuutta, joka on ollut Cembureaussa edustettuna koko huomioon otetun kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjakson ajan (45 perustelukappaleen 5 ja 8 kohta ja 65 perustelukappaleen 3 kohta). Ciments français lisää, että näin toimiessaan komissio on lisäksi saattanut kilpailusääntöjen rikkomisen ja seuraamuksen ilmeiseen epäsuhtaan keskenään.

5070 Sen lisäksi, mitä edellä 4425—4427 kohdassa on esitetty, on muistutettava, että kun yritys on toiminnallaan rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, se ei voi välttyä seuraamuksilta sillä perusteella, että muille taloudellisille toimijoille ei ole määrätty sakkoa, vaikka viimeksi mainittujen taloudellisten toimijoiden tilannetta ei ole saatettu yhteisöjen tuomioistuinten tutkittavaksi, kuten tässä tapauksessa (ks. edellä 106 kohdassa mainittu Sellulloosa II -tapaus, tuomion 197 kohta; edellä 270 kohdassa mainittu asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 176 kohta ja edellä 2892 kohdassa mainittu asia Van Megen Sports v. komissio, tuomion 56 kohta).

5071 Ciments français'lle on lisättävä, että komissio ei ole loukannut millään tavoin suhteellisuusperiaatetta niiden, kuten tämän kantajan, vahingoksi, jotka ovat osallistuneet Cembureausopimuksen soveltamistoimenpiteisiin, kun se ei ole määrännyt seuraamuksia niille Cembureaun välillisille jäsenyrityksille, joiden osalta sillä ei ole ollut todisteita osallistumisesta niihin.

5072 Lafarge väittää toiseksi, ettei se löydä järkiperäistä, yhtenäistä ja objektiivista selitystä seuraamusten kohteena olevien yritysten erilaiselle kohtelulle huolimatta kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleessa esitetyistä tiedoista, jotka koskevat komission sakkoja laskiessaan huomioon ottamia kriteerejä. Tämän kantajan mielestä on olemassa räikeitä eroja, jotka johtuvat siitä, että tiettyjen yritysten kaikkea asiaankuuluvaa liikevaihtoa ei ole otettu huomioon tai että komissio on vastoin Van Miertin 30.11.1994 pidetyssä lehdistötilaisuudessa antamia selvityksiä soveltanut enemmän kuin kahta sakon peruskantaa.

5073 Tältä osin on todettu (ks. edellä 4725—4739 kohta), että kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleessa esitetyt näkemykset sisältävät asianmukaiset perustelut kriteereille, jotka komissio on ottanut huomioon laskiessaan 9 ja 10 artiklassa vahvistettuja sakkoja.

5074 Komission antamista tiedoista (ks. edellä 4738 kohta) ilmenee lisäksi, että komissio on soveltanut tavallisen sementin markkinoiden osalta sanktioidun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta kahta peruskantaa sakkojen laskemiseen. Yrityksille, joiden vastuu kyseisestä rikkomisesta on suurempi edellä 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdassa esitetyistä syistä, on määrätty sakkoa 4 prosentin peruskannan mukaan. Niille, joiden vastuu kyseisestä rikkomisesta on vähäisempi edellä 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohdassa esitetyistä syistä, on määrätty sakkoa 2,8 prosentin peruskannan mukaan. Valkosementtimarkkinoiden osalta sanktioidun kilpailusääntöjen rikkomisen peruskantana on ollut 4 prosenttia kaikilla asianomaisilla yrityksillä. Näitä peruskantoja on sovellettu tavallisen sementin markkinoilla toteutetun kil-

pailusääntöjen rikkomisen osalta liikevaihtoon, joka liittyy kunkin yrityksen vuonna 1992 yhteisön tavallisen sementin ja tavallista sementtiä varten tarvittavan klinkkerin markkinoilla toteutuneeseen myyntiin, ja valkosementtimarkkinoilla toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta liikevaihtoon, joka liittyy kunkin yrityksen samana vuonna yhteisön valkosementin ja valkosementtiä varten tarvittavan klinkkerin markkinoilla toteutuneeseen myyntiin. Kunkin yrityksen sakkoa on mukautettu sen mukaan, miten pitkään se on osallistunut kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

5075 Koska Lafarge ei esitä mitään konkreettista seikkaa, joka osoittaisi, että sitä olisi syrjitty perusteettomasti näitä laskentaperusteita sovellettaessa, sen väite on hylättävä.

5076 Asland väittää kolmanneksi, että espanjalaisia yrityksiä on syrjitty muihin kanteen kohteena olevassa päätöksessä tarkoitettuihin yrityksiin nähden kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioitaessa, koska Espanjan ja Portugalin välinen raja-alue on ainoa alue, johon espanjalaisyritysten toteuttama kilpailusääntöjen rikkominen olisi voinut vaikuttaa, kun taas saksalaisten, ranskalaisten ja brittiläisten yritysten lainvastaiset menettelytavat ovat vaikuttaneet laajempiin alueisiin eli kyseisten jäsenvaltioiden välisiin raja-alueisiin.

5077 Tältä osin on todettu (edellä 4864 kohdassa), ettei Cembureau-sopimukseen liittyvän kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioitaessa ole otettu huomioon sitä, onko sopimuksella ollut kilpailunvastaisia vaikutuksia yhteisön markkinoilla. Ainoastaan tutkiessaan tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yritysten vastuuta koskevaa kysymystä komissio on arvioinut vaikutuksia, jotka yleensä liittyvät sentyyppisiin toimenpiteisiin, joilla nämä eri yritykset ovat soveltaneet Cembureau-sopimusta. Tässä yhteydessä Asland on perustellusti luokiteltu niiden yritysten joukkoon, joiden vastuu kilpailusääntöjen rikkomisesta on suuri. Se Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpide, johon se on osallistunut, eli ETF:n perustamisesta tehty sopimus (4 artiklan 1 kohta) kuuluu näet niihin toimenpiteisiin, joilla on välittömiä kotimarkkinoiden eristämiseen tähtääviä vaikutuksia. Aslandin väite on siis hylättävä.

5078 Asland väittää seuraavaksi, ettei sen sakkoprosenttia ole alennettu, kuten muiden espanjalaisyritysten ja portugalilaisyritysten on alennettu sen vuoksi, että ne ovat osallistuneet vain lyhyen aikaa kilpailusääntöjen rikkomiseen.

5079 Komission esittämistä tiedoista (ks. edellä 4738 kohta) ilmenee kuitenkin, että Aslandille kuten muillekin espanjalaisille ja portugalilaisille yrityksille, joille kanteen kohteena oleva päätös on osoitettu, määrätty sakko on laskettu 86,5:tä kuukautta vastaavan kilpailusääntöjen rikkomisen keston mukaan. Lisäksi on otettu huomioon se (jäljempänä 5115 kohta), että Aslandin osallistuminen Cembureau-sopimukseen on näytetty toteen vain 28.5.1986 ja 31.5.1987 välisen ajan eli 12 kuukauden osalta (ks. edellä 4814 kohdan kymmenes luetelmakohta).

5080 Neljänneksi Ciments français toteaa, että Hornos Ibéricos on osallistunut kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan viiteen ETF:n kokoukseen. Tästä huolimatta komissio on luokitellut tämän yrityksen niiden joukkoon, joilla on vähäisempi vastuu Cembureau-sopimuksesta, sillä perusteella, että sen osallistuminen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen olisi käsittänyt ainoastaan osallistumisen toimenpiteisiin, joilla on kanavoitu tuotannon ylijäämiä yhteisön ulkopuolisiin maihin ja joilla on siis välillisempiä vaikutuksia kotimarkkinoiden suojelemiseen. Uniland väittää komission loukanneen syrjintäkiellon periaatetta määrätessään sille seuraamuksia ja pitäessään sen osallistumista Cembureau-sopimukseen vakavana, kun muille yrityksille, jotka kanteen kohteena olevan päätöksenkin mukaan ovat osallistuneet jatkuvasti ja aktiivisesti ETF:ään liittyviin kilpailusääntöjen rikkomisiin ja Intercimentiin, ei ole määrätty tältä osin seuraamuksia (Hornos Ibéricos ja Cementos del Norte) tai ne on jätetty menettelyn ulkopuolelle. Myös Asland viittaa Hornos Ibéricosin ja Cementos del Norten saamaan kohteluun.

5081 On korostettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei kuulu laillisuusvalvontaa harjoittaessaan korvata omalla arvioinnillaan komission arviointia sellaisen yrityksen tilanteesta, jonka osalta kilpailusääntöjen rikkomista ei ole todettu kanteen kohteena olevassa päätöksessä.

5082 Tässä tapauksessa Ciments français, Asland ja Uniland on perustellusti luokiteltu kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdassa niiden yritysten joukkoon, joilla on suuri vastuu siitä kilpailusääntöjen rikkomisesta, josta on määrätty seuraamuksia 9 artiklassa. Nämä kolme kantajaa ovat näet osallistuneet Cembureau-sopimukseen sellaisilla täytäntöönpanotoimenpiteillä, joilla on pyritty suojelemaan välittömästi kotimarkkinoita. Ciments français on osallistunut erityisesti 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun ranskalais-saksalaiseen kartelliin, ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (4 artiklan 1 kohta) ja Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen (4 artiklan 2 kohta) (ks. edellä 4319 kohta). Asland on osallistunut ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen (ks. edellä 4351 kohta). Uniland on ollut mukana viimeksi mainitussa sopimuksessa, Intercimentin perustamisesta tehdyssä sopimuksessa ja 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetuissa Italian markkinoiden puolustamista koskeneissa yhdenmukaistetuissa menettelytavoissa (ks. edellä 4356 kohta).

5083 Näin ollen nämä kantajat eivät voi vedota tehokkaasti vertailuun oman tilanteensa ja niiden yritysten tilanteen välillä, joita ne väitteissään tarkoittavat, vaatiakseen niille 9 artiklassa määrätyn sakon kumoamista tai alentamista (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tapaus, tuomion 197 kohta; edellä 270 kohdassa mainittu asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 176 kohta ja edellä 4892 kohdassa mainittu asia Van Megen Sports v. komissio, tuomion 56 kohta).

5084 Cimpor ja Secil muistuttavat viidenneksi, että kanteen kohteena olevan päätöksen 21 perustelukappaleessa tarkoitettujen asiakirjojen mukaan useat espanjalaistuottajat ovat osallistuneet kyseisen päätöksen tässä kohdassa tarkasteltuihin kokouksiin. Ne mainitsevat Portland Mallorcan, Cementos del Marin, Cementos del Atlanticon, Portland Valderrivasin, Cementos Portland Hispanian, Aslandin, Hisalban, Hispacementin, Cementos Cosmosin, Tudela Veguinin ja Cementos Alban. Suurimmalle osalle näistä yrityksistä ei ole kuitenkaan osoitettu kanteen kohteena olevaa päätöstä. Niiden yritysten, joille päätös on osoitettu, ei ole kuitenkaan katsottu osallistuneen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Lisäksi Oficemenille, joka niiden kilpailusääntöjen rikkomisten lisäksi, joihin sen kanteen kohteena olevan päätöksen 1, 2, 4 ja 5 artiklassa katsotaan osallistuneen, on ainoana espanjalaisosapuolena

vastuussa Iberian niemimaan kartellista, on määrätty vain 70 000 ecun sakko, kun Cimporille on määrätty 9 324 000 ecun ja Secilille 3 017 000 ecun suuruinen sakko. Niiden mielessä kyseessä on räikeä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaus.

5085 Tältä osin on edellä 5081 kohdassa mainitun periaatteen lisäksi huomautettava, että Cimpor ja Secil on perustellusti luokiteltu niiden yritysten ryhmään, joilla on suuri vastuu kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artiklassa sanktioidusta kilpailusääntöjen rikkomisesta. Iberian niemimaan kartellilla, joka on todettu 3 artiklan 2 kohdassa ja jolla kyseiset kaksi kantajaa ovat soveltaneet Cembureau-sopimusta, on näet pyritty välittömästi suojelemaan kotimarkkinoita. Näin ollen nämä yritykset eivät voi vedota tehokkaasti vertailuun oman tilanteensa ja niiden yritysten tilanteen välillä, joita ne väitteissään tarkoittavat, vaatiakseen niille 9 artiklassa määrätyn sakon kumoamista tai alentamista (ks. vastaavasti edellä 106 kohdassa mainittu Selluloosa II -tapaus, tuomion 197 kohta; edellä 270 kohdassa mainittu asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 176 kohta ja edellä 4892 kohdassa mainittu asia Van Megen Sports v. komissio, tuomion 56 kohta).

5086 Syrjinnästä, jonka kohteena ne väittävät olleensa Oficemeniin nähden, on todettava, että vaikka Oficemenin vastuu 3 artiklan 2 kohdassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta on tosiaankin näytetty toteen, Oficemenin tilanne on objektiivisesti erilainen kuin Cimporin ja Secilin. Kuten komissio toteaa perustellusti kanteen kohteena olevan päätöksen 44 perustelukappaleen 5 kohdassa, sementintuottajat ovat todellisia toimijoita markkinoilla. Ne toimivat toimialajärjestöjensä kautta. Näin ollen komissio toimi perustellusti hillitessään yritysten toimintaa huomattavilla sakoilla, jotka on laskettu niiden liikevaihdon mukaan, kun se toisaalta pyrki määrätessään toimialajärjestöille kiinteäsummaisen alemman sakon ehkäisemään niiden halua toimia tulevaisuudessa aloitteentekijöinä kilpailunvastaisissa kartelleissa tai edistää niitä (65 perustelukappaleen 8 kohdan ensimmäinen luetelmakohta).

5087 Cimpor ja Secil korostavat vielä sitä, että komissio on määrännyt Oficemenille ja viidelle espanjalaisyritykselle, joille kanteen kohteena oleva päätös on osoitettu, yhteensä 10 576 000 ecua sakkoa eli vähemmän kuin kyseiselle kahdelle portugalilaisyritykselle määrätyt sakot yhteensä (12 341 000 ecua).

5088 Pelkästään vertaamalla kanteen kohteena olevan päätöksen espanjalaisille ja portugalilaisille adressaateille määrättyjen sakkojen yhteissummaa ei voida todeta, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta olisi loukattu, kun otetaan huomioon niiden objektiivisten tekijöiden runsaus, jotka saattavat selittää tällaisen vertailun tuloksen.

5089 Edellä esitetyn perusteella tutkitut kanneperusteet on hylättävä.

XIII *Kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu siltä osin kuin hallinnollisessa menettelyssä on ollut vain osittainen mahdollisuus tutustua komission asiakirja-aineistoon*

5090 Tietyt kantajat väittävät huomautuksissaan, joita ne ovat esittäneet 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 määrättyjen prosessinjohtotoimien perusteella (ks. edellä 164 ja 168 kohta), että kun komissio antoi niille vain rajatun oikeuden tutustua tutkinta-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä, komissio loukkasi niiden puolustautumisoikeuksia sakkoja vahvistaessaan, koska kantajilla ei ole ollut mahdollisuutta tutustua niiden puolesta puhuvaan näyttöön.

5091 Lafarge vetoaa aluksi 28.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan kahteen asiakirjaan, jotka sen mukaan osoittavat, että komissiolle oli tuolloin ilmoitettu tietyistä yhteisistä toimenpiteistä, joita Länsi-Euroopan sementintuottajat suunnittelivat Kreikasta peräisin olevaa tuontia vastaan.

5092 Se nojautuu aluksi asiakirjaan nro 33.126/19009 eli komission jäsenen Sutherlandin ja joidenkin Euroopan sementtiteollisuuden edustajien 6.11.1986 järjestettyä tapaamista koskevaan Blue Circlen muistioon. Tämän asiakirjan mukaan sementtiteollisuuden edustajat olivat kertoneet Sutherlandille vaikeuksistaan viedä sementtiä Kreikkaan vastatoimena kyseisen maan tuottajien toimenpiteille.

5093 Kuten edellä 3114 kohdassa on todettu, tämä asiakirja ei kuitenkaan osoita, että Euroopan sementtiteollisuuden edustajat olisivat ilmoittaneet Sutherlandille toimenpiteistä, jotka ne olivat kuitenkin tuolloin jo aloittaneet estääkseen sementin halpatuonnin Länsi-Eurooppaan, erityisesti Kreikasta peräisin olevan tuonnin, eli ETF:n perustamisesta, Intercimentin perustamisesta ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joille pyrittiin siihen, ettei Calcestruzzi olisi enää kreikkalaisten tuottajien ja etenkään Titanin asiakas. Niiden huomautusten perusteella, joita Lafarge olisi voinut esittää hallinnollisessa menettelyssä edellä mainitun asiakirjan nojalla, ei siis olisi voitu hylätä perusteluja, jotka komissio on esittänyt kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdan viidennessä luetelmakohdassa asianomaisten halusta pitää lainvastaiset toimenpiteensä salassa.

5094 Tämän jälkeen Lafarge tuo esiin Van Hoven (CBR) Akermannille (Holderbank) 6.11.1986 osoittaman kirjeen (asiakirja nro 33.126/7639), joka sen mukaan osoittaa komission tuolloin tienneen Intercimentin perustamisesta:

"ETY:n kilpailuasioista vastaava pääosasto katsoo, että tästä yhtiön perustamisesta pitäisi ilmoittaa, jos useat ETY:n sementtiyhtiöt aikovat osallistua siihen osakkeenomistajina tai johtoelimen jäseninä."

5095 Vaikka Lafarge olisi voinut esittää huomautuksia tämän asiakirjanotteen perusteella hallinnollisen menettelyn aikana, niiden perusteella ei kuitenkaan olisi voitu sivuuttaa komission Intercimentin perustamiseen osallistuneille osapuolille esittämää erityistä arvostelua eli sitä, ettei sopimusta koskaan ilmoitettu, vaikka useissa oikeudellisissa lausunnoissa oli suositeltu ilmoituksen tekemistä kyseisen toimenpiteen ilmeisen lainvastaisen päämäärän vuoksi (ks. kanteen kohteena olevan päätöksen 26 perustelukappaleen 13 kohta ja 65 perustelukappaleen 5 kohdan viides luetelmakohta).

5096 Johtopäätöksenä on todettava, että Lafargen edellä 5091—5095 kohdassa tutkituilla huomautuksilla ei olisi ollut pienintäkään mahdollisuutta menestyä niin, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty toisenlaiseen lopputulokseen.

5097 Aalborg väittää toiseksi 12.1.1998 päivätyissä huomautuksissaan, että asiakirjojen nro 33.126/3833—3844, 18130—18138 ja 171—174 mukaan komission tutkimusten kohteena ei alun perin ollut koko Euroopan laajuinen kartelli vaan alueelliset kartellit sekä oletettu yhteistyö useiden suurten eurooppalaisten sementintuottajien välillä — "kahdeksan yrityksen ryhmä" — johon Aalborg ei missään tapauksessa kuulunut. Aalborg väittää, että se olisi voinut edellä mainittujen asiakirjojen perustella osoittaa, että komissio oli vasta jälkikäteen tutkinut Cembureau-sopimuksen oletettua olemassaoloa ja että näin ollen teot, jotka on todettu sen osalta kyseisen sopimuksen yhteydessä, ovat vanhentuneet.

5098 Aalborgin mainitsemiin asiakirjoihin nro 33.126/171—174 sisältyy kuitenkin komission 20.4.1989 tekemä päätös, joka koski nyt käsiteltävien asioiden taustalla olevia tutkimuksia. Siitä ilmenee, että kyseisiä tutkimuksia perusteltiin seuraavilla näkökohdilla:

"[— —] komissio on saanut tietoja, joiden mukaan Euroopan tärkeimpien sementintuottajien kesken olisi tehty sopimuksia ja/tai sovittu yhdenmukaistetuista menettelytavoista Euroopan eri kaupungeissa pidetyissä kokouksissa.

[— —] komission saamien tietojen mukaan näiden sopimusten ja/tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen tavoitteena on ollut [muun muassa]

(i) vähentää yhteisesti tuotantokapasiteettia yhteismarkkinoilla kunkin tuottajan hankkimien markkinaosuuksien säilyttämiseksi;

[— —]

(iii) määrätä kiintiöitä ja jakaa markkinat maantieteellisesti sekä valvoa niiden soveltamista tuotteiden määränpäätä koskevilla selvityksillä;

[— —]

(v) vaihtaa systemaattisesti tietoja kartellien täytäntöönpanon varmistamiseksi ja jotta kullekin tuottajalle jaettuja kiintiöitä voitaisiin tasoittaa eri vuosien välillä."

5099 Näistä otteista ilmenee, että tutkimukset, joihin komissio oli ryhtynyt huhtikuussa 1989 tekemänsä päätöksen jälkeen, olivat heti koskeneet Cembureau-sopimusta ja sen täytäntöönpanotoimenpiteitä. Aalborgin väite on siis perusteeton.

5100 Italcementi väittää kolmanneksi 26.11.1997 päivätyissä huomautuksissaan, että useat asiakirjat osoittavat sen osuuden olleen vähäinen toteutetuissa kilpailusääntöjen rikkomisissa. Esimerkiksi asiakirjoista nro 33.126/4869—4871 ja 3944—3948 sekä asiakirjasta nro 33.322/1478 ilmenee sen mielestä, että Italian sementtiteollisuus on erilainen kuin muu Euroopan sementtiteollisuus (luonnolliset esteet ja hintataso, joka estää viennin Italiasta muihin maihin; vertikaalisen integraation puuttuminen, jonka vuoksi Italian markkinat ovat alttiita tuonnille), ja tämän vuoksi Italcementi ei ollut millään tavalla mukana keskusteluissa, joita oli käyty kansainvälistä sementtikauppaa koskevista kysymyksistä.

5101 Tietyt asiakirjat osoittavat sen mielestä lisäksi sen, että muut sementintuottajat pitivät Italcementiä vaikkakin suurena yrityksenä, niin kuitenkin kansainvälisellä tasolla passiivisena (asiakirjat nro 33.126/8895, 8774, 8791, 8792 ja 8894) ja että Italcementi käsitteli ongelmia ainoastaan omien kansallisten markkinoidensa näkökulmasta osallistuessaan Euroopan sementintuottajien välisiin kokouksiin (asiakirjat nro 33.126/2545—2548 ja 4923—4926).

5102 Lopuksi se väittää asiakirjoista nro 33.126/19868—19870 ja 19884 ilmenevän Italcementin ETF:ään liittyvän toiminnan vähäisyys ja lainmukaisuus. Ne olivat sisältäneet ainoastaan osallistumisen lobbaustoimintaan, jota tämä työryhmä oli harjoittanut ratkaistakseen Kreikasta peräisin olevaan tuontiin liittyneen ongelman. Ne eivät olleet koskaan olleet suostuttelutoimenpiteitä eivätkä varsinkaan hyökkäyksiä, joihin brittiläiset sementintuottajat ovat saattaneet joskus ryhtyä tämän asian yhteydessä.

5103 Lopuksi Italcementi väittää, että jos sillä olisi ollut tutkinta-aineisto kokonaisuudessaan käytettävissään hallinnollisessa menettelyssä, se olisi kyennyt vakuuttamaan komission siitä, että sakkoja vahvistettaessa olisi ollut välttämätöntä arvioida kunkin tuottajan erillistä vastuuta eri tosiseikoista eikä arvioida vastuukysymyksiä kokonaisvaltaisesti.

5104 Tällaisten huomautusten perusteella ei olisi kuitenkaan voitu sivuuttaa tosiseikkoja, jotka osoittavat Italcementin osallistuneen Cembureaun välittömänä jäsenenä 19.3. ja 7.11.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joiden aikana Cembureau-sopimus vahvistettiin, sekä sen keskeisen roolin ETF:n ja Intercimentin perustamisessa ja toimenpiteissä, joihin ryhdyttiin Italian markkinoiden suojelemiseksi Kreikasta peräisin olevan sementin tuonnilta. Komissio ei siis olisi niiden perusteella päätyä Italcementin vastuuta tavallisen sementin markkinoiden osalta sanktioidussa kilpailusääntöjen rikkomisessa koskevassa arvioinnissaan muuhun kuin kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdan ensimmäisestä luetelmakohdasta ilmenevään arvioon, jonka mukaan Italcementi piti luokitella niiden yritysten joukkoon, joiden vastuu tästä rikkomisesta oli suuri.

5105 Näiden huomautusten perusteella ei olisi myöskään voitu jättää huomiotta niitä kanteen kohteena olevan päätöksen 38—40 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja, joista ilmenee, että Italcementi on osallistunut jatkuvasti ja aktiivisesti koko huomioon otetun ajanjakson ajan WCC:n lainvastaisiin kokouksiin ja toimenpiteisiin. Niiden perusteella ei siis olisi voitu hylätä toteamusta, jonka mukaan Italcementi on ollut tärkeässä roolissa valkosementtimarkkinoilla toteutetussa kilpailusääntöjen rikkomisessa.

5106 Edellä esitetyn perusteella Italcementin edellä 5100—5105 kohdassa tutkituilla huomautuksilla ei olisi ollut pienintäkään mahdollisuutta menestyä niin, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty toisenlaiseen lopputulokseen.

5107 Holderbank tuo 8.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan esiin neljänneksi Blue Circlen 20.10.1987 päivätyn telekopion (asiakirja nro 33.126/10959), joka kuuluu seuraavasti:

"Holderbankille oli maksettu tietty rahasumma osakeosuuden hankkimiseksi, mutta tämän jälkeen on päätetty ja ilmoitettu Holderbankille, ettei konserni halua osuutta kyseisen yhtiön osakepääomasta. Tätä päätöstä ei ole kuitenkaan ilmoitettu BCO AG:n kirjanpidosta vastaaville, ja siten tämän toimenpiteen kirjaamisessa on tapahtunut virhe. Tämä virhe korjataan vuonna 1987."

5108 Holderbank väittää, että jos sillä olisi ollut tämä asiakirja käytettävissään hallinnollisessa menettelyssä, se olisi voinut vastata komission väitteeseen, jonka mukaan Blue Circle oli

halunnut salata osuutensa Intercimentistä ilmoittamalla Holderbankille tekemälleen suoritukselle tahallaan väärän tarkoituksen. Se katsoo, että se olisi voinut tällä tavoin torjua komission teorian, jonka mukaan yritykset ovat pyrkineet salaamaan lainvastaiset menettelytapansa.

5109 Tältä osin on riittävää huomauttaa, että asiakirja, johon Holderbank vetoaa, oli luokiteltu luokkaan "A: eurooppalaiset tuottajat", minkä perusteella se oli tutkittavissa hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 250 kohta), ja että se sisältyi myös laatikkoon (ks. edellä 95 kohta). Näin ollen Holderbank ei voi tässä vaiheessa vedota siihen pyrkiessään osoittamaan, että sen puolustautumisoikeuksia olisi loukattu hallinnollisessa menettelyssä.

5110 Cementir nojautuu viidenneksi 29.12.1997 päivätyissä huomautuksissaan edellä 3391 kohdassa tarkoitettuihin asiakirjoihin, jotka sen mielestä kuvaavat Kreikasta Italian markkinoille suuntautuneen viennin voimakkuutta kanteen kohteena olevassa päätöksessä huomioon otettuna ajanjaksona, erityisesti vuodesta 1987 lähtien. Nämä asiakirjat osoittavat ainakin sen, että Cembureau-sopimus ei vaikuttanut millään tavoin Italiassa, mikä komission olisi pitänyt ottaa huomioon ainakin sakkoja määrätessään.

5111 Vaikka Cementir olisikin kyennyt esittämään nämä huomautukset hallinnollisessa menettelyssä, niiden perusteella ei olisi voitu sivuuttaa komission kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohdassa perustellusti esittämiä näkökohtia, joiden mukaan Cementirillä on suuri vastuu tavallisen sementin markkinoiden osalta sanktioidussa kilpailusääntöjen rikkomisessa, kun otetaan huomioon se, että se on osallistunut Cembureaun välittömänä jäsenenä Cembureau-sopimuksen tekemiseen ja ollut mukana kyseisen sopimuksen niissä täytäntöönpanotoimenpiteissä, joilla on pyritty välittömästi suojelemaan kotimarkkinoita.

5112 Tästä seuraa, että edellä 5110 kohdassa esitetyillä Cementirin huomautuksilla ei olisi ollut pienintäkään mahdollisuutta menestyä niin, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty toisenlaiseen lopputulokseen.

5113 Tutkittu kanneperuste on siis hylättävä.

XIV *Päätelmät*

5114 Kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artikla on kumottava ENCI:ä, Cedestiä, Alsen-Breitenburgia, Nordcementiä, Buzzia, Rugbya, Castia, Heraclesia ja Titania koskevilta osin (ks. edellä 4718 ja 4719 kohta).

5115 Kun otetaan huomioon selvitys, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt edellä 4714—5113 kohdassa, ja komission oikeudenkäynnin aikana esittämät tiedot, kanteen kohteena olevan päätöksen 9 ja 10 artiklassa tarkoitettuja sakkoja, jotka on ilmoitettu euroina tietyistä euron käyttöön ottamiseen liittyvistä säännöksistä 17 päivänä kesäkuuta 1997 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1103/97 (EYVL L 162, s. 1) mukaisesti, on alennettava seuraavasti:

— CBR:lle 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 1 711 000 euroon;

— Ciments Luxembourgeois'lle 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 617 000 euroon;

— Dyckerhoffille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 7 055 000 euroon;

— Vicatille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 2 407 000 euroon;

— Ciments français'lle 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 12 519 000 euroon ja 10 artiklassa määrätty sakko 1 051 000 euroon;

— Heidelbergerille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 7 056 000 euroon;

— Lafargelle 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 14 248 000 euroon;

— Aalborgille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 2 349 000 euroon;

— Unicemille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 6 399 000 euroon;

— Valencianalle 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 250 000 euroon ja 10 artiklassa määrätty sakko 388 000 euroon;

— Aslandille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 740 000 euroon;

— Unilandille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 592 000 euroon;

— Irish Cementille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 2 065 000 euroon;

— Cimporille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 4 312 000 euroon;

— Secilille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 1 395 000 euroon;

— Italcementille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 25 701 000 euroon;

— Holderbankille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 1 918 000 euroon;

— Hornos Ibéricosille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 836 000 euroon;

— Akerille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 14 000 euroon;

— Eurocille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 14 000 euroon;

— Cementirille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 7 471 000 euroon;

— Blue Circlelle 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 7 717 000 euroon;

— Halkisille 9 artiklassa määrätty sakko alennetaan 510 000 euroon.

Vaatimukset, jotka koskevat sakon määrän palauttamista korkoineen sekä pankkitakauksen hankkimisesta aiheutuneiden kulujen korvaamista

5116 Asioissa T-31/95 ja T-32/95 kantajat vaativat, että komissio velvoitettaisiin maksamaan korkoa niiden aiheettomasti suorittamalle sakolle.

5117 Asioissa T-50/95 ja T-51/95 kantajat vaativat, että komissio velvoitettaisiin korvaamaan niille pankkitakauksen hankkimisesta aiheutuneet kulut ainakin siltä osin kuin sakkoa on alennettu.

5118 Riittää, kun todetaan, että nämä vaatimukset koskevat todellisuudessa tämän tuomion täytäntöönpanoa ja että komission on toteutettava tämän täytäntöönpanon edellyttämät toimenpiteet EY:n perustamissopimuksen 176 artiklan (josta on tullut EY 233 artikla) mukaisesti (ks. asia T-151/94, British Steel v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-629, 697 kohta). Vaatimuksia ei siten voida ottaa tutkittavaksi.

Oikeudenkäyntikulut

5119 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.

5120 Kyseisen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin asianosainen vastaa omista kuluistaan, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi.

5121 Työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdan toisen alakohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi myös velvoittaa asian voittaneen osapuolen korvaamaan toisen osapuolen oikeudenkäyntikulut, jotka se on aiheuttanut tarpeettomasti tai haitantekona toiselle osapuolelle. Voittanut osapuoli voidaan siten velvoittaa korvaamaan toiselle osapuolelle sellaiset oikeudenkäyntikulut, jotka se on aiheuttanut omalla menettelyllään (asia T-7/96, Perillo v. komissio, tuomio 25.6.1997, Kok. 1997, s. II-1061, 47 kohta).

5122 Tässä tapauksessa on sovellettava viimeksi mainittua määräystä ja otettava huomioon komission menettely, sillä kun komissio ei ole antanut oikeutta tutustua sääntöjenmukaisesti tutkinta-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä (ks. edellä 152 kohta), se ei ole noudattanut hyvän hallintotavan periaatteita. Kantajaa ei voida arvostella siitä, että se on saattanut tällaisen menettelyn ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi, jotta se arvioisi sitä tarpeen vaatiessa sen jälkeen, kun se on toteuttanut tarvittavat prosessinjohtotoimet.

5123 Kun otetaan huomioon edellä esitetyt periaatteet, oikeudenkäyntikulut kyseessä olevissa asioissa vahvistetaan siten, että erotetaan viisi erilaista tapausta.

5124 Ensinnäkin koska komissio on hävinnyt asiat T-31/95, T-38/95, T-45/95, T-46/95, T-53/95, T-56/95, T-57/95 ja T-64/95, se on velvoitettava korvaamaan niihin liittyvät oikeudenkäyntikulut asianomaisten kantajien vaatimusten mukaisesti.

5125 Toiseksi, vaikka asiassa T-51/95 osa kantajan vaatimuksista on hylätty, suurin osa niistä on hyväksytty. Asiassa on erityisesti todettu, että kanteen kohteena olevan päätöksen 1 ja 9 artikla on kumottava sen osalta. Tämä kantaja on lisäksi vedonnut siihen, että edellytykset, joilla se on saanut tutustua komission asiakirja-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä, ovat olleet lainvastaisia.

5126 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi asian olosuhteet huomioon ottaen oikeaksi päättää, että asiassa T-51/95 kantaja vastaa yhdestä kolmanneksesta oikeudenkäyntikuluistaan ja että komissio vastaa omien oikeudenkäyntikulujensa lisäksi kahdesta kolmanneksesta kantajan oikeudenkäyntikuluista.

5127 Kolmanneksi asioissa T-26/95, T-30/95, T-32/95, T-36/95, T-48/95, T-54/95, T-59/95, T-63/95 ja T-103/95 osa kantajien vaatimuksista on hylätty, mutta huomattava osa niistä on hyväksytty. Asioissa on erityisesti todettu, että kanteen kohteena olevan päätöksen 9 artikla, jossa niille on asetettu sakko, on kumottava niiden osalta. Lisäksi asioissa T-26/95, T-30/95, T-32/95, T-36/95, T-48/95, T-59/95, T-63/95 ja T-103/95 kantajat ovat vedonneet kanteissaan siihen, että edellytykset, joilla ne ovat saanut tutustua komission asiakirja-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä, ovat olleet lainvastaisia.

5128 Näin ollen on päätettävä, että asioissa T-26/95, T-30/95, T-32/95, T-36/95, T-48/95, T-59/95, T-63/95 ja T-103/95 kantajat ja komissio vastaavat kukin omista oikeudenkäyntikuluistaan. Koska asiassa T-54/95 kantaja ei sitä vastoin ole vedonnut kanteessaan siihen, että edellytykset, joilla se on saanut tutustua komission asiakirja-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä, olisivat olleet lainvastaisia, komissio on velvoitettava vastaamaan kolmesta neljänneksestä omista

oikeudenkäyntikuluistaan ja kantaja omien oikeudenkäyntikulujensa lisäksi yhdestä neljänneksestä komission oikeudenkäyntikuluista.

5129 Neljänneksi asiassa T-55/95 osa kantajan vaatimuksista on hylätty, mutta huomattava osa niistä on hyväksytty. Asiassa on erityisesti todettu, että kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin sen katsotaan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 28.5.1986 ja 31.5.1987 jälkeen. Se on lisäksi vedonnut siihen, että edellytykset, joilla se on saanut tutustua komission asiakirja-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä, ovat olleet lainvastaisia.

5130 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi asian olosuhteet huomioon ottaen oikeaksi päättää, että tässä asiassa T-55/95 komissio vastaa kolmesta neljänneksestä oikeudenkäyntikuluistaan ja että kantaja vastaa omien oikeudenkäyntikulujensa lisäksi yhdestä neljänneksestä komission oikeudenkäyntikuluista.

5131 Viidenneksi asioissa T-25/95, T-34/95, T-35/95, T-37/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95, T-44/95, T-50/95, T-52/95, T-58/95, T-60/95, T-61/95, T-62/95, T-65/95, T-68/95, T-69/95, T-70/95, T-71/95, T-87/95, T-88/95 ja T-104/95 huomattava osa kantajien vaatimuksista on hylätty, vaikka osa niistä onkin hyväksytty. Asioissa T-25/95, T-35/95, T-39/95, T-43/95, T-52/95 ja T-65/95 on hylätty erityisesti kantajien vaatimus, joka liittyy valkosementin markkinoita koskevaan kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklaan. Kuitenkin asioissa T-25/95, T-34/95, T-35/95, T-37/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95, T-44/95, T-50/95, T-52/95, T-58/95, T-60/95, T-61/95, T-62/95, T-65/95, T-68/95, T-69/95, T-70/95, T-71/95, T-87/95 ja T-88/95 kantajat ovat vedonneet kanteissaan siihen, että edellytykset, joilla ne ovat saanut tutustua komission asiakirja-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä, ovat olleet lainvastaisia.

5132 Näin ollen näissä asioissa komission on vastattava kahdesta kolmanneksesta oikeudenkäyntikuluistaan ja kantajien on vastattava omien oikeudenkäyntikulujensa lisäksi yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista. Koska asiassa T-104/95 kantaja ei sitä vastoin ole vedonnut kanteessaan siihen, että edellytykset, joilla se on saanut tutustua komission asiakirja-aineistoon hallinnollisessa menettelyssä, olisivat olleet lainvastaisia, komissio on velvoitettava vastaamaan puolesta omista oikeudenkäyntikuluistaan ja kantaja omien oikeudenkäyntikulujensa lisäksi puolesta komission oikeudenkäyntikuluista.

5133 Edellä olevasta luokittelusta riippumatta on hylättävä kantajien asioissa T-55/95, T-58/95 ja T-59/95 esittämät vaatimukset siitä, että komissio velvoitettaisiin korvaamaan oikeudenkäyntikulut, mukaan lukien pankkitakauksen hankkimista ja voimassapitämistä koskevat kulut. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan pankkitakauksen hankkimisesta päätöksen pakkotäytäntöönpanon välttämiseksi aiheutuneet kulut eivät ole työjärjestyksen 91 artiklan b alakohdassa tarkoitettuja asian käsittelystä aiheutuneita kustannuksia (ks. asia 183/83, Krupp Stahl v. komissio, määräys 20.11.1987, Kok. 1987, s. 4611, 10 kohta ja edellä 4626 kohdassa mainittu asia Weig v. komissio, tuomion 308 kohta).

5134 Samalla tavoin on hylättävä kantajan asiassa T-51/95 esittämä vaatimus siitä, että komissio velvoitettaisiin korvaamaan sille hallinnollisessa menettelyssä aiheutuneet kulut. Työjärjestyksen 91 artiklan mukaan "seuraavat oikeudenkäyntikulut katsotaan korvattaviksi [— —]: asianosaisille asian käsittelystä aiheutuneet välttämättömät kustannukset". "Asian käsittelyllä" tässä määräyksessä tarkoitetaan ainoastaan käsittelyä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, ei oikeudenkäyntiä edeltävää hallinnollista menettelyä. Tämä perustuu erityisesti työjärjestyksen 90 artiklaan, jossa viitataan "käsittelyyn yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa" (ks. vastaavasti asia 75/69, Hake v. komissio, määräys 21.10.1970, Kok. 1970, s. 901 ja asia C-294/90 DEP, British Aerospace v. komissio, määräys 30.11.1994, Kok. 1994, s. I-5423, 10—12 kohta). Jos tätä vaatimusta on pidettävä vahingonkorvausvaatimuksena, se on joka tapauksessa jätettävä tutkimatta, koska se ei täytä EY:n tuomioistuimen perussäännön 19 artiklassa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdassa asetettuja vaatimuksia (asia T-13/96, TEAM v. komissio, tuomio 29.10.1998, Kok. 1998, s. II-4073, 27 kohta).

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(laajennettu neljäs jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95, T-31/95, T-32/95, T-34/95, T-35/95, T-36/95, T-37/95, T-38/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95, T-44/95, T-45/95, T-46/95, T-48/95, T-50/95, T-51/95, T-52/95, T-53/95, T-54/95, T-55/95, T-56/95, T-57/95, T-58/95, T-59/95, T-60/95, T-61/95, T-62/95, T-63/95, T-64/95, T-65/95, T-68/95, T-69/95, T-70/95, T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95 yhdistetään tuomion antamista varten.**

2) **Asiassa T-25/95, Cimenteries CBR vastaan komissio:**

— **EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (asiat IV/33.126 ja 33.322 — Sementti) 30 päivänä marraskuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.6.1986 ja 7.11.1988 jälkeen;**

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.6.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 4 kohdan g alakohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 1 711 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

3) Asiassa T-26/95, Cembureau — Association européenne du ciment vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että kantajan ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— kanne hylätään muilta osin;

— asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

4) Asiassa T-30/95, Fédération de l'industrie cimentière belge vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— kanne hylätään muilta osin;

— asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

5) Asiassa T-31/95, Eerste Nederlandse Cementindustrie (ENCI) vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1, 5 ja 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

6) Asiassa T-32/95, Vereniging Nederlandse Cementindustrie (VNC) vastaa komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma -autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— kanne hylätään muilta osin;

— asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

7) Asiassa T-34/95, Ciments luxembourgeois vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen

osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 617 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

8) Asiassa T-35/95, Dyckerhoff vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen ja siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 7 055 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

9) Asiassa T-36/95, Syndicat national de l'industrie cimentière (SFIC) vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen

osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma -autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen, yhdenmukaistettuun menettelytapaan Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV:n kanssa ennen vuotta 1984 sekä yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla pyrittiin painostamaan Cedest SA:ta, ja siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 3 kohdan b alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan kantajan ja Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV:n välinen yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla pyrittiin valvomaan Ranskasta Saksaan suuntautuvan viennin määränpäätä Saksan eri osavaltioissa, ja siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— kanne hylätään muilta osin;

— asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

10) Asiassa T-37/95, Vicat vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 11.5.1983 ja 23.4.1986 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 1 kohdan c alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 23.4.1986 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 2 407 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

11) Asiassa T-38/95, Groupe Origny vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla, 3 artiklan 3 kohdan a alakohta ja 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

12) Asiassa T-39/95, Ciments français vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 17.2.1989 jälkeen ja siltä osin kuin siinä todetaan kantajan panneen täytäntöön Cembureau — Association européenne du ciment -sopimuksen osallistumalla 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen ja siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 6 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 18.11.1983;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 12 519 000 euroa;

— päätöksen 94/815/EY 10 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 1 051 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

13) Asiassa T-42/95, Heidelberger Zement vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen ja siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen ennen 17.11.1982 ja 12.8.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta ja 3 kohdan a alakohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 7 056 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

14) Asiassa T-43/95, Lafarge Coppée vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.5.1989 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 1 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen Fratelli Buzzi SpA:n kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski niiden tuotantolähteitä koskevan toimintavapauden rajoittamista;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen ja siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 4 kohdan e ja f alakohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 6 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 18.11.1983;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 14 248 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

15) Asiassa T-44/95, Aalborg Portland vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 2 349 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

16) Asiassa T-45/95, Alsen vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1, 5 ja 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

17) Asiassa T-46/95, Alsen vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1, 5 ja 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

18) Asiassa T-48/95, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen Saarlandin markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan Syndicat national de l'industrie cimentièren (SFIC) kanssa ennen vuotta 1984 ja siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 3 kohdan b alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan kantajan ja Syndicat national de l'industrie cimentièren (SFIC) välinen

yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla pyrittiin valvomaan Ranskasta Saksaan suuntautuvan viennin määränpäätä Saksan eri osavaltioissa, ja siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen 12.8.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.6.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— kanne hylätään muilta osin;

— asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

19) Asiassa T-50/95, Unicem vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986 ja 3.4.1992 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta yhtäältä siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen, sekä toisaalta siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 6 399 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

20) Asiassa T-51/95, Fratelli Buzzi vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 1 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen Lafarge Coppée SA:n kanssa yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski niiden tuotantolähteitä koskevan toimintavapauden rajoittamista;

— päätöksen 94/815/EY 3 artiklan 1 kohdan c alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 23.4.1986 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan yhdestä kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan;

— komissio velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan sekä kahdesta kolmanneksesta kantajalle aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista.

21) Asiassa T-52/95, Compañia Valenciana de Cementos Portland vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 13.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 6 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 13.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 250 000 euroa;

— päätöksen 94/815/EY 10 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 388 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

22) Asiassa T-53/95, The Rugby Group vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla, 4 artiklan 4 kohdan a alakohta ja 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

23) Asiassa T-54/95, British Cement Association vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen

hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du ciment ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä neljänneksestä komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kolmesta neljänneksestä omista oikeudenkäyntikuluistaan.

24) Asiassa T-55/95, Asland vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 28.5.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta ja 3 kohdan a alakohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 740 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä neljänneksestä komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kolmesta neljänneksestä omista oikeudenkäyntikuluistaan.

25) Asiassa T-56/95, Castle Cement vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla, 4 artiklan 4 kohdan a alakohta sekä 5 ja 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

26) Asiassa T-57/95, Heracles General Cement Company vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla, 4 artiklan 4 kohdan d, f ja g alakohta sekä 6 ja 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

27) Asiassa T-58/95, Corporación Uniland vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986 ja 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986 ja 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 592 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

28) Asiassa T-59/95, Agrupación de Fabricantes de Cemento de España (Oficemen) vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 24.4.1989 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.6.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— kanne hylätään muilta osin;

— asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

29) Asiassa T-60/95, Irish Cement vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 2 065 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

30) Asiassa T-61/95, Cimpor — Cimentos de Portugal vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 24.4.1989 jälkeen

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 4 312 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

31) Asiassa T-62/95, Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 24.4.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 1 395 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

32) Asiassa T-63/95, Associação Técnica da Indústria de Cimento (ATIC) vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du ciment in ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— kanne hylätään muilta osin;

— asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

33) Asiassa T-64/95, Titan Cement Company vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla, 4 artiklan b, c, e, g ja h alakohta sekä 6 ja 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

34) Asiassa T-65/95, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 19.3.1984 ja 3.4.1992 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 19.3.1984 sekä kyseisen päivämäärän jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta yhtäältä siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen, sekä toisaalta siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 19.3.1984;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 25 701 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

35) Asiassa T-68/95, Holderbank Financière Glarus vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 4 kohdan c ja d alakohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 1 918 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

36) Asiassa T-69/95, Hornos Ibéricos Alba (Hisalba) vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.5.1989 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 836 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

37) Asiassa T-70/95, Aker RGI ASA vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.6.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 4 kohdan h alakohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 14 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

38) Asiassa T-71/95, Scancem (publ) vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.6.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 4 kohdan h alakohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 14 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

39) Asiassa T-87/95, Cementir — Cementerie del Tirreno vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 3.4.1992 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 14.1.1983 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du ciment ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 ja 2 kohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 7 471 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

40) Asiassa T-88/95, Blue Circle Industries vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 18.11.1983 ja 7.11.1988 jälkeen

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 2 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 7.11.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 4 kohdan a ja b alakohta kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 6 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 18.11.1983;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 7 717 000 euroa;

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

41) Asiassa T-103/95, Enosi Tsimentoviomichanion Ellados vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau — Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau — Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artikla kumotaan kantajan osalta;

— kanne hylätään muilta osin;

— asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

42) Asiassa T-104/95, Tsimenta Chalkidos vastaan komissio:

— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 18.11.1983 ja 1.9.1986 jälkeen;

— **päätöksen 94/815/EY 6 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 18.11.1983 ja 1.9.1986 jälkeen;**

— **päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 510 000 euroa;**

— **kanne hylätään muilta osin;**

— **kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan puolet komission oikeudenkäyntikuluista;**

— **komissio velvoitetaan vastaamaan puolesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Lindh García-Valdecasas Lenaerts

Azizi Jaeger

Julistettiin Luxemburgissa 15 päivänä maaliskuuta 2000.

H. Jung P. Lindh

kirjaaja neljännen jaoston puheenjohtaja

Sisällys

Kanteen perustana olevat tosiseikat ..... II - 516

Oikeudenkäyntimenettely ..... II - 528

Asianosaisten vaatimukset ..... II - 530

Vaatimukset 23.9.1993 tehdyn päätöksen kumoamisesta siltä osin kuin sillä on saatettu päätökseen kahtatoista saksalaista yritystä ja kuutta espanjalaista yritystä vastaan käydyn menettelyn kansainvälinen osa ..... II - 548

Kanteen kohteena olevaa päätöstä koskevat kumoamisvaatimukset ..... II - 550

I Kanneperusteet, joiden mukaan hallinnollisen menettelyn aikana on rikottu eri tavoin olennaisia menettelymääräyksiä ..... II - 550

Ensimmäinen kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia ja yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu siltä osin kuin hallinnollisen menettelyn aikana ei ole ollut mahdollista tutustua väitetiedoksiantoon ja siihen liittyviin asiakirjoihin kokonaisuudessaan ..... II - 551

A Alustavat huomautukset ..... II - 551

B Väitetiedoksiannon osittainen tiedoksiantaminen ..... II - 554

1. Väitetiedoksiannon ykseys ja kantajien oikeus saada tutustua siihen kokonaisuudessaan ..... II - 554

2. Valtionsisäisten kartellien ja kansainvälisten kartellien erottamaton yhteys ja kantajien oikeus saada tutustua väitetiedoksiantoon kokonaisuudessaan ..... II - 555

3. Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen ..... II - 559

C Se tosiseikka, että kantajilla ei ole ollut oikeutta tutustua tiettyihin väitetiedoksiannon osiin ja tiettyihin tutkinta-aineiston asiakirjoihin, jotka olisivat saattaneet sisältää niiden puolesta puhuvaa näyttöä ..... II - 559

1. Asiakirjoihin tutustumismahdollisuuden järjestäminen hallinnollisen menettelyn aikana ..... II - 560

1.1. Lainvastaisuudet, joiden väitetään tapahtuneen järjestettäessä mahdollisuutta tutustua hallinnollisessa menettelyssä niihin asiakirjoihin, joiden osalta tutustumisoikeus oli annettu ..... II - 560

1.2. Lainvastaisuudet, joiden väitetään tapahtuneen järjestettäessä mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä ja jotka perustuvat siihen, että kantajille ei ole annettu mahdollisuutta tutustua tiettyihin asiakirjoihin ..... II - 562

2. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräämät prosessinjohtotoimet .. II - 567

2.1. Alustavat huomautukset ..... II - 567

2.2. Toimenpiteet, joihin on ryhdytty ..... II - 568

2.3. Tapa, jolla komissio on pannut prosessinjohtotoimet täytäntöön ..... II - 571

2.3.1. Prosessinjohtotoimet, jotka on toteutettu 19.1.—2.2.1996 ..... II - 571

2.3.2. Prosessinjohtotoimet, jotka toteutettiin 2.10.1996 ..... II - 571

2.3.3. Prosessinjohtotoimet, jotka toteutettiin 18. ja 19.6.1997 ..... II - 573

2.3.4. Väliaikaiset johtopäätökset ..... II - 580

2.3.5. Erityiset seikat, jotka ovat kantajien mukaan heikentäneet 2.10.1996 ja 18. ja 19.6.1997 toteutettujen prosessinjohtotoimien tehokasta vaikutusta ..... II - 580

3. Analyyttinen arviointi perusteluista, joiden mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu sen vuoksi, että kantajat eivät ole saaneet tutustua niiden puolesta puhuvaan näyttöön hallinnollisen menettelyn aikana ..... II - 587

4. Periaatteiden soveltaminen nyt esillä olevaan asiaan ..... II - 591

5. Yleiset väitteet, jotka koskevat puolustautumisoikeuksien loukkaamista hallinnollisen menettelyn aikana ..... II - 596

6. Johtopäätökset ..... II - 599

D Se seikka, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä on käytetty asiakirjoja, joihin sisältyy kantajien puolesta puhuvaa näyttöä, jota ei ole annettu kantajille tiedoksi hallinnollisessa menettelyssä ja jota ei ole yksilöity väitetiedoksiannossa . II - 599

1. Alustavat huomautukset ..... II - 599

2. Asiakirjat, joita ei ole siteerattu eikä mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä ..... II - 600

3. Asiakirjat, jotka on mainittu kanteen kohteena olevassa päätöksessä kuvailtaessa jotakin tosiseikkaa tai toimintaa mutta joiden perusteella kanteen kohteena olevassa päätöksessä ei ole todettu kilpailusääntöjen rikkomista ..... II - 601

4. Asiakirjat, jotka tukevat kanteen kohteena olevaan päätökseen sisältyvää kilpailusääntöjen rikkomista koskevaa toteamusta mutta jotka eivät liity niiden kantajien osalta todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, jotka vetoavat kyseisiin asiakirjoihin ..... II - 604

5. Asiakirjat, joita käytetään kanteen kohteena olevassa päätöksessä sellaisen kilpailusääntöjen rikkomisen toteennäyttämiseksi, johon sen kantajan, joka asiakirjoihin vetoaa, on katsottu osallistuneen ..... II - 608

6. Johtopäätökset ..... II - 627

E Se, että kantajille ei ole toimitettu tutkinta-aineistoon sisältymättömiä asiakirjoja. II - 627

1. Alustavat huomautukset ..... II - 627

2. Väitetiedoksiannon muiden adressaattien väitetiedoksiantoon antamat vastaukset ..... II - 628

2.1. Väitetiedoksiantoon annettujen vastausten käyttäminen kantajia vastaan puhuvana näyttönä ..... II - 629

2.2. Kantajien puolesta puhuva näyttö, jota olisi voinut sisältyä väitetiedoksiantoon annettuihin vastauksiin ..... II - 634

3. Valtionsisäisiä kartelleja koskevien kuulemistilaisuuksien pöytäkirjat ..... II - 634

4. Belgialais-hollantilaisen vertailulukujärjestelmän ilmoittamiseen liittyvä komission asiakirja-aineisto ..... II - 635

5. Kreikan myöntämää valtiontukea ja kreikkalais-brittiläistä hallitustenvälistä sopimusta koskeva asiakirja-aineisto ..... II - 636

6. Komission sisäiset muistiot, jotka eivät sisälly tutkinta-aineistoon ..... II - 637

7. Komission vastineet ..... II - 639

8. Johtopäätökset ..... II - 640

Toinen, kolmas ja neljäs kanneperuste, joiden mukaan puolustautumisoikeuksia ja yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu ja perustamissopimuksen 190 artiklaa rikottu ja jotka liittyvät siihen, että komissio on hylännyt valtionsisäistä tilannetta koskevat väitteet ja joidenkin yritysten osalta kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet ..... II - 641

A Valtionsisäistä tilannetta koskevien väitteiden hylkääminen ..... II - 641

B Kansainvälistä tilannetta koskevien väitteiden hylkääminen tiettyjen yritysten osalta ..... II - 647

Viides kanneperuste, jonka mukaan komissio on toiminut sääntöjenvastaisesti hylätessään tietyt kansainvälistä tilannetta koskevat väitteet Irish Cementin osalta ..... II - 649

Kuudes kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska väitetiedoksianto on ollut puutteellinen ja epätäsmällinen ..... II - 650

A Alustavia huomautuksia ..... II - 650

B Väitetiedoksiannon puutteellisuus ..... II - 651

1. Väite, jonka mukaan väitetiedoksiannossa ei ole mainittu komission aikomusta määrätä sakkoja toimialajärjestöille ..... II - 651

2. CBS-sopimuksen käsittely ..... II - 654

3. Väite, jonka mukaan komissio ei ole antanut selvitystä alueellisesta toimivallastaan ..... II - 655

4. Väite, jonka mukaan markkina-analyysiä ei ole tehty eikä relevantteja markkinoita määritelty täsmällisesti ..... II - 655

C Väite, jonka mukaan väitetiedoksianto on ollut epätäsmällinen, kun siinä ei ole täsmennetty, mitkä väitetiedoksiannon väitteistä koskevat kutakin kantajaa ..... II - 657

1. Kantajien osallistuminen Cembureau-sopimuksella toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ja rikkomisen kesto ..... II - 657

1.1. Osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ..... II - 658

1.1.1. Sellaiset väitetiedoksiannon adressaatit, jotka ovat Cembureaun jäseniä ..... II - 658

1.1.2. Väitetiedoksiannon adressaatit, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä tai joita ei väitetiedoksiannossa ole pidetty Cembureaun välittöminä jäseninä ..... II- 659

1.1.2.1. Väitetiedoksiannon adressaatit, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä mutta jotka ovat komission mukaan osallistuneet kahden- tai monenvälisiin kartelleihin ..... II- 660

1.1.2.2. Väitetiedoksiannon adressaatit, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä mutta jotka ovat osallistuneet ECEC:n toimintaan ..... II- 663

1.1.2.3. Väitetiedoksiannon adressaatit, jotka eivät ole Cembureaun välittömiä jäseniä mutta jotka ovat osallistuneet EPC:n toimintaan ..... II- 664

1.1.3. Alustavia päätelmiä ..... II- 666

1.2. Kuuluminen Cembureaun välittömänä jäsenenä olevaan kansalliseen järjestöön edellytyksenä kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen toteamiselle ..... II- 666

1.3. Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kesto ..... II- 672

1.4. Päätelmät ..... II- 674

2. Väitetiedoksiannon täsmällisyys siltä osin kuin se koski kantajien osallistumista hintatietojen vaihtoon ja kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa ..... II- 674

3. Väitetiedoksiannon täsmällisyys siltä osin kuin se koski kantajien osallistumista kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklassa tarkoitettuihin kahden- ja monenvälisiin kartelleihin ..... II- 675

4. Väitetiedoksiannon täsmällisyys siltä osin kuin se koski kantajien osallistumista ETF:n perustamiseen ja sen yhteydessä toteutettuihin kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin sekä näiden kilpailusääntöjen rikkomisten kestoa ..... II- 677

5. Väitetiedoksiannon täsmällisyys siltä osin kuin se koski kantajien osallistumista vientijaostoissa toteutettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joita tarkoitetaan kanteen kohteena olevan päätöksen 5 ja 6 artiklassa, sekä näiden kilpailusääntöjen rikkomisten kestoa ..... II- 681

Seitsemäs kanneperuste, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja asetuksen N:o 1 3 artiklan rikkomista, koska tiettyjä asiakirjoja ei ole käännetty ..... II- 683

Kahdeksas kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska tietyt asiakirjat on käännetty virheellisesti ja niitä on siteerattu väärin ..... II- 686

Yhdeksäs kanneperuste, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja asetuksen N:o 99/63/ETY 11 artiklan 1 kohdan rikkomista sillä, että väitetiedoksiantoon vastaamisen määräaika on ollut riittämätön ..... II- 688

Kymmenes kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu sekä asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohtaa ja asetuksen N:o 99/63/ETY 7 artiklan 1 kohtaa ja 8 artiklan 1 kohtaa rikottu, koska kuulemistilaisuudet järjestettiin virheellisesti ..... II - 689

A Alustavia huomautuksia ..... II - 689

B Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista sekä asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 99/63/ETY 7 artiklan 1 kohdan rikkomista ..... II - 689

1. Kuulemismenettelyistä vastaavan neuvonantajan määräämä kuulemistilaisuuksien aikataulu ..... II - 690

2. Sääntöjenvastaisuudet, joita väitetään tapahtuneen kansainvälistä tilannetta koskeviin väitteisiin liittyneissä kuulemistilaisuuksissa ..... II - 691

3. Väite, jonka mukaan valtionsisäistä tilannetta koskeviin väitteisiin liittyneissä kuulemistilaisuuksissa olisi tehty sääntöjenvastaisuuksia ..... II - 693

4. Muut sääntöjenvastaisuudet, joita väitetään tapahtuneen kuulemistilaisuuksien yhteydessä ..... II - 694

C Kanneperusteen toinen osa, joka koskee asetuksen N:o 99/63/ETY 8 artiklan 1 kohdan rikkomista ..... II - 696

D Kanneperusteen kolmas osa, joka koskee asetuksen N:o 99/63/ETY 9 artiklan rikkomista ..... II - 697

Yhdestoista kanneperuste, joka koskee virallistutkinnan periaatteen loukkaamista ... II - 697

Kahdestoista kanneperuste, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista hallinnollisen menettelyn kohtuuttoman kestoajan vuoksi ..... II - 698

Kolmastoista kanneperuste, joka koskee Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan rikkomista ..... II - 700

Neljästoista kanneperuste, joka koskee syyttömyysolettaman periaatteen loukkaamista II - 702

Viidestoista kanneperuste, jonka mukaan asianosaisten oikeutta olla todistamatta itseään vastaan on loukattu ..... II - 704

Kuudestoista kanneperuste, jonka mukaan asetuksen N:o 17 10 artiklaa on rikottu, koska neuvoa-antavaa komiteaa kuultiin sääntöjenvastaisella tavalla ..... II - 706

Seitsemästoista, kahdeksastoista, yhdeksästoista ja kahdeskymmenes kanneperuste, jotka koskevat toissijaisuusperiaatteen, hyvän hallinnon periaatteen, oikeusvarmuuden periaatteen ja hallinnollisessa menettelyssä noudatettavan luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista ..... II - 708

Kahdeskymmenesensimmäinen kanneperuste, jonka mukaan kanteen kohteena olevaa päätöstä tehtäessä on loukattu kollegisen päätöksenteon periaatetta ..... II - 710

Kahdeskymmenestoinen kanneperuste, jonka mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen todistusvoimaiseksi saattaminen ja tiedoksiantaminen ovat tapahtuneet virheellisesti ..... II - 711

II Harkintavallan väärinkäyttöä koskeva kanneperuste ..... II - 713

III Kanneperusteet, jotka koskevat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja 190 artiklan rikkomista sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista siltä osin kuin komissio on todennut kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen sopimuksen olemassaolon ja eri asianosaisten osallistuneen tähän sopimukseen ..... II - 714

Alustavat huomautukset ..... II - 714

Kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen ..... II - 715

Relevanttien markkinoiden määrittely ..... II - 725

A Relevantit tuotemarkkinat ..... II - 725

B Relevantit maantieteelliset markkinat ..... II - 726

C Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkominen ..... II - 727

Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitävyys ..... II - 731

Cembureau-sopimuksen olemassaolo ..... II - 733

A Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkominen ..... II - 733

1. Kanteen kohteena olevan päätöksen 18 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat II - 735

1.1. Blue Circlen sisäiset muistiot ..... II - 736

1.2. Kalogeropoulosin ilmoitus 25.6.1986 pidetyssä Heraclesin hallituksen kokouksessa ..... II - 742

1.3. Cembureaun myöntäminen ..... II - 744

1.4. Johtopäätökset ..... II - 746

2. Cembureau-sopimuksen tekeminen 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa ja tämän sopimuksen vahvistaminen 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä valtuuskuntien johtajien kokouksissa ..... II - 746

2.1. Valtuuskuntien johtajien toimivalta Cembureau-sopimuksen tekemiseen II - 747

2.2. Cembureau-sopimuksen tekeminen 14.1.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa ..... II - 748

2.2.1. Kutsu 14.1.1983 pidettyyn Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokoukseen ..... II - 748

2.2.2. 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen esityslistaan tehdyt muutokset ..... II - 751

2.2.3. Valtuuskuntien johtajien 14.1.1983 pidetyn kokouksen kulkua koskevien asiakirjojen sisältö ..... II - 754

2.2.4. Johtopäätökset 14.1.1983 pidetystä valtuuskuntien johtajien kokouksesta ..... II - 766

2.3. Cembureau-sopimuksen vahvistaminen 19.3.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa ..... II - 767

2.4. Cembureau-sopimuksen vahvistaminen 7.11.1984 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa ..... II - 772

2.5. Muiden valtuuskuntien johtajien kokousten huomiotta jättäminen .... II - 776

2.6. Kanteen kohteena olevan päätöksen 18 ja 19 perustelukappaleessa mainittujen asiakirjojen todistusarvoa koskevat yleiset väitteet ..... II - 776

2.7. Sellaiset valtuuskuntien johtajien kokouksia myöhemmät seikat, jotka osoittavat kantajien mukaan, ettei Cembureau-sopimusta tehty 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa eikä vahvistettu 19.3. ja 7.11.1984 pidetyissä kokouksissa ..... II - 779

2.8. Määrittely perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi sopimukseksi ..... II - 781

2.9. Cembureau-sopimuksen tarkoitus ja luonne ..... II - 782

3. Cembureau-sopimuksen kilpailusääntöjenvastaisuus: kilpailun rajoittuminen ja vaikutukset jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ..... II - 784

4. Johtopäätökset ..... II - 786

B Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkominen ..... II - 786

C Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden osalta ..... II - 789

1. Kantajia vastaan puhuvat seikat ..... II - 790

2. Kantajien puolesta puhuva näyttö ..... II - 790

2.1. Useiden kantajien yhtäpitävästi esiin tuomat todisteet ..... II - 790

2.2. Asia T-25/95, CBR vastaan komissio ..... II - 795

2.3. Asia T-26/95, Cembureau vastaan komissio ..... II - 797

2.4. Asia T-30/95, FIC vastaan komissio ..... II - 800

2.5. Asia T-31/95, ENCI vastaan komissio, ja asia T-32/95, VNC vastaan komissio ..... II - 804

2.6. Asia T-35/95, Dyckerhoff vastaan komissio ..... II - 806

2.7. Asia T-36/95, SFIC vastaan komissio ..... II - 808

2.8. Asia T-37/95, Vicat vastaan komissio ..... II - 811

2.9. Asia T-39/95, Ciments français vastaan komissio ..... II - 812

2.10. Asia T-42/95, Heidelberger vastaan komissio ..... II - 813

2.11. Asia T-43/95, Lafarge vastaan komissio ..... II - 815

2.12. Asia T-44/95, Aalborg vastaan komissio ..... II - 816

2.13. Asia T-48/95, BDZ vastaan komissio ..... II - 819

2.14. Asia T-50/95, Unicem vastaan komissio ..... II - 819

2.15. Asia T-51/95, Buzzi vastaan komissio ..... II - 820

2.16. Asia T-57/95, Heracles vastaan komissio ..... II- 821

2.17. Asiat T-53/95, Rugby vastaan komissio, T-56/95, Castle vastaan komissio, T-70/95, Aker vastaan komissio ja T-71/95, Euroc vastaan komissio II- 823

2.18. Asia T-60/95, Irish Cement vastaan komissio ..... II- 826

2.19. Asiat T-61/95, Cimpor vastaan komissio, T-62/95, Secil vastaan komissio, ja T-63/95, ATIC vastaan komissio ..... II- 828

2.20. Asia T-65/95, Italcementi vastaan komissio ..... II- 829

2.21. Asia T-68/95, Holderbank vastaan komissio ..... II- 834

2.22. Asia T-69/95, Hornos Ibéricos vastaan komissio ..... II- 835

2.23. Asia T-87/95, Cementir vastaan komissio ..... II- 836

2.24. Asia T-88/95, Blue Circle vastaan komissio ..... II- 839

3. Johtopäätökset ..... II- 842

Kantajien osallistuminen Cembureau-sopimukseen ..... II- 843

A Alustavat huomautukset ..... II- 843

B Cembureaun kansalliseen jäsenjärjestöön kuuluminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevan vastuun edellytyksenä ..... II- 845

C Valtuuskuntien johtajien ja yritysten yhteenliittymien toimivalta Cembureau-sopimuksen tekemiseen ..... II- 846

D Yritysten ja yhteenliittymien vastuu samasta kilpailusääntöjen rikkomisesta ..... II- 848

E Cembureaun ja sen välittömien jäsenten osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ..... II- 850

1. Näyttö Cembureaun ja sen välittömien jäsenten osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen II- 850

1.1. Tiettyjen Cembureaun välittömien jäsenten osalta tapahtunut seuraanto II- 851

1.2. Yhteen tai useampaan valtuuskuntien johtajien kokoukseen osallistuneet kantajat ..... II- 853

1.2.1. Osallistuminen valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja sen jälkeen vahvistettiin ..... II- 853

1.2.2. Ilmoitus sopimuksen ulkopuolelle jättäytymisestä ja muut seikat, joihin on vedottu Cembureau-sopimukseen osallistumisen kiistämiseksi ..... II- 855

1.2.3. Väite, jonka mukaan tiettyihin asiakirjoihin ei voida vedota Cembureaun välittömiä jäseniä vastaan ..... II- 864

1.2.4. Johtopäätökset Cembureaun ja sen välittömien jäsenten, Unicemia lukuun ottamatta, osallistumisesta kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ..... II- 865

1.3. Cembureaun välittömän jäsenen Unicemin, joka ei osallistunut yhteenkään valtuuskuntien johtajien kokoukseen, tilanne ..... II - 866

2. Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen ..... II - 868

3. Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkominen ..... II - 869

4. Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden osalta ..... II - 870

4.1. Kantajia vastaan puhuva näyttö ..... II - 870

4.2. Kantajien puolesta puhuva näyttö ..... II - 871

4.2.1. Asia T-26/95, Cembureau v. komissio ..... II - 871

4.2.2. Asia T-87/95, Cementir v. komissio ..... II - 872

F Unicemin, Cembureaun välillisten jäsenten ja Buzzin osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen . II - 873

G Johtopäätökset ..... II - 875

IV Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja 190 artiklaa on rikottu ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja puolustautumisoikeuksia on loukattu siltä osin kuin komissio on todennut kaksi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista, jotka koskivat hintatietojen vaihtamista Cembureaun välityksellä, ja tiettyjen kantajien osallistumisen niihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 ja 2 kohta) ..... II - 875

Alustavat huomautukset ..... II - 875

Hintatietojen vaihtamista koskevien sopimusten tekeminen Cembureaun kokouksissa (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohta) ..... II - 877

A Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitävyys ..... II - 877

B Hintatietojen vaihtamista koskevien sopimusten syntyminen Cembureaun valtuuskuntien johtajien ja hallituksen kokouksissa ..... II - 879

1. Cembureaun valtuuskuntien johtajien kokoukset ..... II - 879

2. Cembureaun hallituksen kokoukset ..... II - 881

C Valtuuskuntien johtajien 14.1.1983 ja 19.3.1984 pidetyissä kokouksissa harjoitetun hintatietojen vaihtamisen kilpailusääntöjen vastaisuus ..... II - 886

D Kantajien osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ..... II - 895

Yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka koskivat säännöllistä hintatietojen vaihtoa (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan a ja b alakohta) ..... II - 900

A Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitävyys ..... II - 901

B Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen tietojen yksilöinti ..... II - 909

C Säännöllisen hintatietojen vaihdon kilpailusääntöjen vastaisuus ..... II - 912

D Kantajien osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ..... II - 924

E Kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kesto ..... II - 934

Oikeus tutustua asiakirjoihin ..... II - 937

Johtopäätökset ..... II - 950

V Kanneperusteet, jotka koskevat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista siltä osin kuin komissio on todennut kolmen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen ranskalais-italialaisen yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon ja tiettyjen kantajien osallistumisen siihen (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohta) .. II - 951

Alustavat huomautukset ..... II - 951

Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa todettu Lafargen ja Buzzin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa ..... II - 953

A Johdanto ..... II - 953

B Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitävyys ..... II - 954

C Lafargen ja Buzzin välinen kilpailunvastainen yhdenmukaistettu menettelytapa, joka koski Etelä-Ranskan markkinoiden jakamista ..... II - 956

D Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto ..... II - 962

Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa todettu Ciments français'n ja Buzzin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa ..... II - 963

A Johdanto ..... II - 963

B Ciments français'n ja Buzzin välinen kilpailunvastainen yhdenmukaistettu menettelytapa ..... II - 964

C Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto ..... II - 971

Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa todettu Vicatin ja Buzzin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa ..... II - 972

A Johdanto ..... II - 972

B Vicatin ja Buzzin välinen kilpailunvastainen yhdenmukaistettu menettelytapa .... II - 973

C Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto ..... II - 981

Oikeus tutustua asiakirjoihin ..... II - 983

A Asia T-37/95, Vicat vastaan komissio ..... II - 984

B Asia T-39/95, Ciments français vastaan komissio ..... II - 988

C Asia T-51/95, Buzzi vastaan komissio ..... II - 990

Johtopäätökset ..... II - 998

VI Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on rikottu ja puolustautumisoikeuksia ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu siltä osin kuin komissio toteaa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen Iberian niemimaan kartellin ja tiettyjen kantajien osallistumisen siihen (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohta) ..... II - 998

Alustavat huomautukset ..... II - 998

Kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen ..... II - 1000

A Komission selvitys asiasta ..... II - 1000

B Oficemenin, Cimporin ja Secilin välinen sopimus Espanjan ja Portugalin välisen sementtikaupan valvonnasta ja niiden kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ..... II - 1002

1. Sopimuksen tekeminen ..... II - 1002

2. Sopimuksen täytäntöönpano ..... II - 1005

2.1. Oficemenin, Cimporin ja Secilin väliset kokoukset ..... II - 1005

2.2. Cimporin kieltäytyminen myymisestä ..... II - 1008

2.3. Päätelmät ..... II - 1011

3. Erityiset olosuhteet, joiden vuoksi sopimusta ei voi olla olemassa ..... II - 1011

4. Secilin erityinen tilanne ..... II - 1014

5. Päätelmät ..... II - 1015

C Kantajien käyttäytymisen kilpailusääntöjen vastaisuus ..... II - 1015

D Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto ..... II - 1018

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen ..... II - 1020

Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen asiakirja-aineistoon tutustumisen yhteydessä II - 1021

A Kantajia vastaan puhuvat asiakirjat ..... II - 1021

B Kantajien puolesta puhuvat asiakirjat ..... II - 1021

1. Asia T-59/95, Oficemen vastaan komissio ..... II - 1022

2. Asiat T-61/95, Cimpor vastaan komissio, ja T-62/95, Secil vastaan komissio .. II - 1022

Päätelmät ..... II - 1029

VII Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja 190 artiklaa on rikottu ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sekä puolustautumisoikeuksia loukattu siltä osin kuin komissio on todennut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen ranskalais-saksalaisen kartellin olemassaolon ja tiettyjen kantajien osallistumisen kyseiseen kartelliin (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan a alakohta) ..... II - 1029

Alustavat huomautukset ..... II - 1029

Saarlandin markkinoiden jakamista koskeva sopimus ..... II - 1031

Ranskalaisten ja saksalaisten tuottajien ja järjestöjen väliset yhdenmukaistetut menettelytavat vuosien 1982 ja 1984 välisenä aikana ..... II - 1043

A SFIC:n ja BDZ:n väliset neuvottelut ..... II - 1045

B SFIC:n ja muiden asianomaisten ranskalaistuottajien Cedestiä kohtaan harjoittama painostus ..... II - 1048

C Cedestin, Dyckerhoffin ja Heidelbergerin välinen yhteistoiminta ..... II - 1055

D Lafargen ja Dyckerhoffin välinen yhteistoiminta ..... II - 1058

E Dyckerhoffin ja Ciments français'n välinen yhteistoiminta ..... II - 1062

Ranskan ja Saksan välisten sementtitoimitusten yleinen sääntely ..... II - 1065

A Sopimuksen tekeminen vuonna 1984 ..... II - 1066

B Kartellin jatkuminen vuoden 1986 jälkeen ..... II - 1077

Ajanjakso, jonka aikana tietyt kantajat ovat osallistuneet 3 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ..... II - 1083

Oikeus tutustua asiakirjoihin ..... II - 1087

Päätelmät ..... II - 1094

VIII Kanneperusteet, joiden mukaan komissio on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja loukannut puolustautumisoikeuksia todetessaan SFIC:n ja BDZ:n välisen, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisen yhdenmukaistetun menettelytavan [kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohdan b alakohta) ..... II - 1095

SFIC:n ja BDZ:n yhdenmukaistettu menettelytapa ..... II - 1095

Oikeus tutustua asiakirjoihin ..... II - 1100

IX Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja 190 artiklaa on rikottu, yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja puolustautumisoikeuksia loukattu ja menettelysääntöjä rikottu sekä harkintavaltaa käytetty väärin siltä osin kuin komissio on todennut ETF:n yhteydessä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon ja tiettyjen kantajien osallistumisen niihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 ja 2 kohta, 3 kohdan a ja b alakohta sekä 4 kohdan a—h alakohta ..... II - 1102

Alustavat huomautukset ..... II - 1102

ETF:n perustamisesta tehty sopimus (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohta) ..... II - 1104

A Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen vastaavuus ..... II - 1105

B ETF:n perustamisesta tehdyn sopimuksen sääntöjenvastaisuudesta ..... II - 1107

C Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kantajien osallistuminen ETF:n perustamisesta tehtyyn sopimukseen ..... II - 1120

1. Alustavat huomautukset ..... II - 1120

2. CBR:n tilanne ..... II - 1121

3. Cembureaun tilanne ..... II - 1124

4. Dyckerhoffin tilanne ..... II - 1125

5. SFIC:n tilanne ..... II - 1126

6. Ciments français'n tilanne II-1128
7. Heidelbergerin tilanne II-1129
8. Lafargen tilanne II-1132
9. Aalborgin tilanne II-1134
10. BDZ:n tilanne II-1135
11. Unicemin tilanne II-1138
12. Aslandin tilanne II-1140
13. Unilandin tilanne II-1141
14. Oficemenin tilanne II-1144
15. Irish Cementin tilanne II-1148
16. Italcementin tilanne II-1151
17. Akerin ja Eurocin tilanne II-1154
18. Cementirin tilanne II-1157

D Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kesto II-1159

E Oikeus tutustua asiakirjoihin II-1165

1. Alustavat huomautukset II-1165
2. Asia T-26/95, Cembureau vastaan komissio II-1166
3. Asia T-35/95, Dyckerhoff vastaan komissio II-1167
4. Asia T-36/95, SFIC vastaan komissio II-1173
5. Asia T-39/95, Ciments français vastaan komissio II-1175
6. Asia T-42/95, Heidelberger vastaan komissio II-1177
7. Asia T-43/95, Lafarge vastaan komissio II-1178
8. Asia T-44/95, Aalborg vastaan komissio II-1182
9. Asia T-48/95, BDZ vastaan komissio II-1185
10. Asia T-50/95, Unicem vastaan komissio II-1186
11. Asia T-55/95, Asland vastaan komissio II-1188
12. Asia T-58/95, Uniland vastaan komissio ja asia T-59/95, Oficemen vastaan komissio II-1190
13. Asia T-60/95, Irish Cement vastaan komissio II-1193
14. Asia T-65/95, Italcementi vastaan komissio II-1196
15. Asia T-68/95, Holderbank vastaan komissio II-1199
16. Asia T-70/95, Aker vastaan komissio ja asia T-71/95, Euroc vastaan komissio II-1202
17. Asia T-88/95, Blue Circle vastaan komissio II-1203

Yhteisyritys Intercimentin perustamisesta tehty sopimus (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohta) II-1204

A Johdanto ... II - 1204

B Intercimentin perustamisen kilpailusääntöjen vastaisuus ... II - 1205

C Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen kantajien osallistuminen Intercimentin perustamisesta tehtyyn sopimukseen ... II - 1211

1. Alustavat huomautukset ... II - 1211

2. CBR:n, Dyckerhoffin, Lafargen, Italcementin, Akerin ja Eurocin tilanne ... II - 1211

3. SFIC:n, BDZ:n ja Oficemenin tilanne ... II - 1216

4. Ciments français'n tilanne ... II - 1218

5. Heidelbergerin tilanne ... II - 1219

6. Unicemin tilanne ... II - 1220

7. Aslandin tilanne ... II - 1222

8. Unilandin tilanne ... II - 1223

9. Cementirin tilanne ... II - 1225

D Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 2 kohdassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kesto ... II - 1226

E Oikeus tutustua asiakirjoihin ... II - 1230

Italian markkinoiden puolustautumistoimenpiteet (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohta) ... II - 1235

A Yhdenmukaistetut menettelytavat, joilla pyrittiin poistamaan Calcestruzzi kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titanin asiakkaiden joukosta (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan a alakohta) ... II - 1236

1. Yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolo ... II - 1236

2. Asianomaisten kantajien osallistuminen yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin ... II - 1246

2.1. CBR:n, Dyckerhoffin, Aalborgin, Unilandin ja Irish Cementin tilanne II - 1247

2.2. Ciments français'n tilanne ... II - 1250

2.3. Heidelbergerin tilanne ... II - 1251

2.4. Lafargen tilanne ... II - 1253

2.5. BDZ:n ja Oficemenin tilanne ... II - 1255

2.6. Unicemin tilanne ... II - 1257

2.7. Aslandin tilanne ... II - 1258

2.8. Italcementin tilanne ... II - 1260

2.9. Holderbankin tilanne ... II - 1261

2.10. Akerin ja Eurocin tilanne ... II - 1262

2.11. Cementirin tilanne ... II - 1264

2.12. Blue Circlen tilanne ... II - 1265

3. Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto ..... II - 1267
4. Tilaisuus tutustua asiakirjoihin ..... II - 1268
B Calcestruzzin kanssa huhtikuussa 1987 allekirjoitettuihin yleissopimuksiin liittyvä sopimus (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 3 kohdan b alakohta) ..... II - 1274
1. Kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo ..... II - 1275
2. Oikeus tutustua asiakirjoihin ..... II - 1283
Toimenpiteet,joilla pyrittiin ohjaamaan kreikkalainen ylituotanto muualle ja hillitsemään sementintuontia Kreikasta jäsenvaltioihin (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohta) ..... II - 1286
A Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettu yhdenmukaistettu menettelytapa ..... II - 1287
B Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b—h alakohdassa tarkoitetut sopimukset ja yhdenmukaistettu menettelytapa ..... II - 1294
1. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan b alakohdassa tarkoitettu Blue Circlen ja Titanin välinen sopimus ..... II - 1297
2. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan c alakohdassa tarkoitettu Holderbankin ja Titanin välinen sopimus ..... II - 1308
3. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan d alakohdassa tarkoitettu Holderbankin ja Heraclesin välinen sopimus ..... II - 1314
4. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan e alakohdassa tarkoitettu Lafargen ja Titanin välinen sopimus ..... II - 1318
5. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan f alakohdassa tarkoitettu Lafargen ja Heraclesin välinen sopimus ..... II - 1323
6. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan g alakohdassa tarkoitettu CBR:n, Heraclesin ja Titanin välinen yhdenmukaistettu menettelytapa ..... II - 1326
7. Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklan 4 kohdan h alakohdassa tarkoitettu Akerin, Eurocin ja Titanin välinen sopimus ..... II - 1331
Kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa tarkoitettujen sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen pitäminen yhtenä jatkuvana sopimuksena . II - 1337
A Väitetiedoksiannon ja kanteen kohteena olevan päätöksen yhtäpitävyys ..... II - 1339
B Väite, jonka mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artiklassa huomioon otetut kilpailusääntöjen rikkomiset muodostavat yhden kilpailusääntöjen rikkomisen ..... II - 1341
C Osallistuminen ETF:ää koskevaan yhteen sopimukseen ..... II - 1344
1. CBR:n tilanne ..... II - 1344
2. Cembureaun tilanne ..... II - 1345
3. Ciments français'n tilanne ..... II - 1346
4. Unicemin tilanne ..... II - 1347
5. Unilandin tilanne ..... II - 1348
6. Italcementin tilanne ..... II - 1350
7. Cementirin tilanne ..... II - 1350

D Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen II-1351

Johtopäätökset II-1352

X Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja 190 artiklaa on rikottu ja puolustautumisoikeuksia loukattu siltä osin kuin komissio on todennut ECEC:n yhteydessä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisten yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon ja tiettyjen kantajien osallistumisen näihin menettelytapoihin II-1355

Alustavat huomautukset II-1355

Kanteen kohteena oleva päätös II-1355

Kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artiklassa tarkoitettujen ECEC:n toimenpiteiden lainvastaisuus II-1357

A ECEC:n jäsenten välitön tai välillinen jäsenyys Cembureaussa II-1360

B ECEC:n ja EPC:n väliset suhteet II-1361

C Väite, jonka mukaan ECEC:n toiminta ei rajoittunut koskemaan vientiä yhteisön ulkopuolelle II-1366

Johtopäätökset II-1372

XI Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja 190 artiklaa on rikottu ja puolustautumisoikeuksia loukattu siltä osin kuin komissio on todennut, että EPC:n yhteydessä on toteutettu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen yhdenmukaistettu menettelytapa ja että tietyt kantajat ovat osallistuneet tähän menettelytapaan (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla) II-1372

Alustavat huomautukset II-1372

Kanteen kohteena oleva päätös II-1373

Yhdenmukaistettu menettelytapa, jolla pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille Euroopan yhteisössä II-1375

A EPC:n ja Cembureaun väliset yhteydet II-1377

B Ciments français'n sisäiset muistiot II-1378

C EPC:n organisaatiosta peräisin olevat asiakirjat, joista ilmenee, että tämän jaoston jäsenet olivat itse luoneet sisämarkkinoiden ja EPC:n toiminnan välisen yhteyden. II-1380

Yhdenmukaistetun menettelytavan jatkuvuus II-1388

Tiettyjen kantajien osallistuminen yhdenmukaistettuun menettelytapaan II-1389

Muiden asianomaisten kantajien kuin Heraclesin ja Titanin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kesto II-1395

Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkominen II-1397

Oikeus tutustua asiakirjoihin II-1398

A Kantajia vastaan puhuvat asiakirjat II-1398

B Kantajien puolesta puhuvat asiakirjat ..... II - 1398

1. Asia T-52/95, Valenciana vastaan komissio ..... II - 1399

2. Asia T-69/95, Hornos Ibéricos vastaan komissio ..... II - 1402

3. Asia T-88/95, Blue Circle vastaan komissio ..... II - 1403

Johtopäätökset ..... II - 1404

XII Kanneperusteet, jotka koskevat arviointivirheitä, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja 190 artiklan rikkomista ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista siltä osin kuin komissio on määritellyt kanteen kohteena olevan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi ja todennut tiettyjen kantajien osallistuneen tähän yhteen jatkuvaan sopimukseen ..... II - 1405

Kanteen kohteena oleva päätös ..... II - 1405

Kantajien osallistuminen yhteen jatkuvaan Cembureau-sopimukseen ..... II - 1406

A Yhden Cembureau-sopimuksen käsite ..... II - 1406

1. Kanteen kohteena olevan päätöksen 2—6 artiklassa tarkoitettujen toimenpiteiden ja Cembureau-sopimuksen sama tavoite ..... II - 1407

1.1. Tietojenvaihto (kanteen kohteena olevan päätöksen 2 artikla) ..... II - 1407

1.2. Ranskalais-italialaiset kartellit (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 1 kohta) ..... II - 1408

1.3. Iberian niemimaan kartelli (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 2 kohta) ..... II - 1410

1.4. Ranskalais-saksalainen kartelli (kanteen kohteena olevan päätöksen 3 artiklan 3 kohta) ..... II - 1411

1.5. ETF:ää koskevan yhden sopimuksen osatekijät (kanteen kohteena olevan päätöksen 4 artikla) ..... II - 1412

1.6. ECEC (kanteen kohteena olevan päätöksen 5 artikla) ..... II - 1413

1.7. EPC (kanteen kohteena olevan päätöksen 6 artikla) ..... II - 1413

1.8. Johtopäätökset ..... II - 1413

2. Subjektiivinen elementti ..... II - 1414

2.1. Subjektiivisen elementin toteennäyttäminen asianomaisten eri kantajaryhmien osalta ..... II - 1414

2.2. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä esitetyt liittymäkohdat .... II - 1416

2.3. Näyttö Cembureaun välillisten jäsenten, Unicemin ja Buzzin osallistumisesta Cembureau-sopimukseen sitä kautta, että ne ovat osallistuneet yhteen tämän sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteeseen .. II - 1417

2.3.1. Yrityksen työntekijän läsnäolo valtuuskuntien johtajien kokouksissa, joissa Cembureau-sopimus tehtiin ja/tai vahvistettiin ..... II - 1419

2.3.2. Muut liittymäkohdat ..... II - 1420

2.3.3. Unicemin ja Buzzin erityistilanne ..... II - 1423

2.4. Johtopäätökset ..... II - 1425

3. Yleiset perustelut, joilla pyritään kyseenalaistamaan yhden sopimuksen käsitteen käyttäminen ..... II - 1426

4. Erityiset olosuhteet, jotka osoittavat kantajien mukaan sen, että tietyt kahden- ja monenväliset kartellit eivät olleet yhden Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimenpiteitä ..... II - 1431

5. Erityiset olosuhteet, jotka osoittavat, että tietyt kantajat olivat jättäytyneet yhden Cembureau-sopimuksen ulkopuolelle tai että niiden osallistuminen tähän sopimukseen ei merkinnyt perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista ..... II - 1435

B Yhden kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuvuus ..... II - 1445

1. Kanteen kohteena oleva päätös ..... II - 1446

2. Kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohta ..... II - 1447

2.1. Cembureau ja sen välittömät jäsenet ..... II - 1447

2.2. Cembureaun välilliset jäsenet ..... II - 1451

2.3. Johtopäätökset ..... II - 1454

3. Kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuvuus ..... II - 1455

3.1. CBR:n tilanne ..... II - 1458

3.2. Cembureaun tilanne ..... II - 1459

3.3. FIC:n tilanne ..... II - 1460

3.4. VNC:n tilanne ..... II - 1460

3.5. Ciments luxembourgeois'n tilanne ..... II - 1461

3.6. Dyckerhoffin tilanne ..... II - 1461

3.7. SFIC:n tilanne ..... II - 1462

3.8. Vicatin tilanne ..... II - 1463

3.9. Ciments français'n tilanne ..... II - 1463

3.10. Heidelbergerin tilanne ..... II - 1464

3.11. Lafargen tilanne ..... II - 1464

3.12. Aalborgin tilanne ..... II - 1465

3.13. BDZ:n tilanne ..... II - 1466

3.14. Unicemin tilanne ..... II - 1467

3.15. Valencianan tilanne ..... II - 1467

3.16. BCA:n tilanne ..... II - 1468
3.17. Aslandin tilanne ..... II - 1468
3.18. Unilandin tilanne ..... II - 1469
3.19. Oficemenin tilanne ..... II - 1470
3.20. Irish Cementin tilanne ..... II - 1470
3.21. Cimporin tilanne ..... II - 1471
3.22. Secilin tilanne ..... II - 1472
3.23. ATIC:n tilanne ..... II - 1472
3.24. Italcementin tilanne ..... II - 1473
3.25. Holderbankin tilanne ..... II - 1473
3.26. Hornos Ibéricosin tilanne ..... II - 1474
3.27. Akerin tilanne ..... II - 1475
3.28. Eurocin tilanne ..... II - 1476
3.29. Cementirin tilanne ..... II - 1476
3.30. Blue Circlen tilanne ..... II - 1477
3.31. AGCI:n tilanne ..... II - 1478
3.32. Halkisin tilanne ..... II - 1479
Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen ..... II - 1479
Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkominen ..... II - 1483
A Cembureau-sopimuksen määritteleminen yhdeksi jatkuvaksi sopimukseksi ..... II - 1483
B Eri kantajien osallistuminen yhteen jatkuvaan Cembureau-sopimukseen ..... II - 1485
Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden osalta ..... II - 1490
A Asia T-25/95, CBR vastaan komissio ..... II - 1491
B Asia T-30/95, FIC vastaan komissio ..... II - 1492
C Asia T-37/95, Vicat vastaan komissio ..... II - 1493
D Asia T-39/95, Ciments français vastaan komissio ..... II - 1496
E Asia T-42/95, Heidelberger vastaan komissio ..... II - 1496
F Asia T-50/95, Unicem vastaan komissio ..... II - 1497
G Asia T-55/95, Asland vastaan komissio ..... II - 1499
H Asia T-65/95, Italcementi vastaan komissio ..... II - 1500
I Asia T-88/95, Blue Circle vastaan komissio ..... II - 1500
Johtopäätökset ..... II - 1501

XIII Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja perustamissopimuksen 190 artiklaa on rikottu ja puolustautumisoikeuksia loukattu siltä osin kuin komissio on todennut, että WCC:n yhteydessä on rikottu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ja että tietyt kantajat ovat osallistuneet näihin kilpailusääntöjen rikkomisiin (kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artikla) ..... II - 1504

Alustavat huomautukset ..... II - 1504

Kotimarkkinoiden suojaaminen ja ylituotannon koordinoitu vienti yhteisön ulkopuolelle ..... II - 1507

Yrityskohtaisten tietojen vaihtoa koskeva järjestelmä ..... II - 1519

Vaikutukset valtioiden väliseen kauppaan ..... II - 1521

Kantajien osallistuminen kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ..... II - 1524

Kanteen kohteena olevan päätöksen 7 artiklassa huomioon otettujen tosiseikkojen vanhentuminen ..... II - 1534

Tilaisuus tutustua asiakirjoihin ..... II - 1535

Yleiset johtopäätökset ..... II - 1538

XIV Kanteen kohteena olevan päätöksen 8 artiklassa annetun määräyksen lainvastaisuutta koskeva kanneperuste ..... II - 1538

Toissijaiset vaatimukset, joilla pyritään sakkomääräysten kumoamiseen tai niiden määrän alentamiseen ..... II - 1542

I Kanneperuste, jonka mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen perustelut ovat riittämättömät tai ristiriitaiset sakkoja koskevilta osin ..... II - 1545

II Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu siltä osin kuin komissio on määrännyt yhden sakon tavallisen sementin markkinoilla todettujen kilpailusääntöjen rikkomisten ryhmän osalta ..... II - 1550

III Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu sekä suhteellisuusperiaatetta loukattu arvioitaessa kilpailusääntöjen rikkomisten tahallisuutta ..... II - 1552

IV Kanneperuste, jonka mukaan asetuksen N:o 2988/74 vanhentumisaikoja koskevia säännöksiä on rikottu ..... II - 1556

V Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu sekä yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta loukattu ja tehty ilmeisiä virheitä tavallisen sementin markkinoilla todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa arvioitaessa ..... II - 1558

VI Kanneperusteet, joiden mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu ja suhteellisuusperiaatetta loukattu valkosementtimarkkinoilla todetun kilpailusääntöjen rikkomisen keston osalta ..... II - 1562

VII Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu ja suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu ja tehty ilmeisiä virheitä arvioitaessa tavallisen sementin markkinoilla toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta ..... II - 1563

Kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 5 kohdassa huomioon otetut raskauttavat seikat ..... II - 1563

Kanteen kohteena olevan päätöksen 65 perustelukappaleen 6 kohdassa huomioon otettu lieventävä seikka ..... II - 1566

Laiminlyönti ottaa huomioon tiettyjä lieventäviä seikkoja ..... II - 1567

A Kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneen yrityksen koko ja vaikutus markkinoihin ..... II - 1567

B Kilpailusääntöjen rikkomisten kilpailunvastaisten vaikutusten puuttuminen tai vähäinen merkitys ..... II - 1568

C Markkinakäyttäytyminen huomioon otettuna ajanjaksona ..... II - 1571

D Kilpailusääntöjen rikkomisesta koituneen hyödyn puuttuminen ..... II - 1572

E Sementtimarkkinoiden tilanne huomioon otetun ajanjakson aikana .... II - 1573

F Laillinen puolustautuminen ..... II - 1575

G Yhteistyö hallinnollisessa menettelyssä ..... II - 1576

H Halu noudattaa yhteisön kilpailuoikeutta ..... II - 1577

I Kysymyksen uutuus ..... II - 1578

J Euroopan sementtiteollisuuden ensimmäinen sija maailmanmarkkinoilla II - 1578

K Yhteisönsisäisen sementtikaupan oikeudelliset ja tekniset esteet ..... II - 1579

L Uuden kilpailijan tulo markkinoille ..... II - 1579

M Sakkojen vähennyskelvottomuus verotuksessa ..... II - 1579

N Kilpailusääntöjä rikkoneen yrityksen taloudellinen tilanne ..... II - 1580

VIII Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu ja suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu sekä tehty ilmeisiä arviointivirheitä arvioitaessa eri yritysten vastuutta tavallisen sementin markkinoilla toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta ..... II - 1580

IX Kanneperusteet, joiden mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu sekä suhteellisuusperiaatetta loukattu arvioitaessa eri yritysten vastuuta valkosementtimarkkinoilla toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta ..... II - 1593

X Kanneperusteet, joiden mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu ja suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu sekä tehty ilmeisiä virheitä arvioitaessa sakon määrän vahvistamiseksi huomioon otettavaa liikevaihtoa ..... II - 1595

XI Kanneperusteet, joiden mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu sekä kohtuusperiaatetta, suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukattu vahvistettaessa sakkoja ecuina ja valittaessa muuntokurssia ..... II - 1603

XII Kanneperusteet, joiden mukaan useita yhteisön oikeuden yleisiä periaatteita on loukattu ..... II - 1605

XIII Kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu siltä osin kuin hallinnollisessa menettelyssä on ollut vain osittainen mahdollisuus tutustua komission asiakirja-aineistoon ..... II - 1611

XIV Päätelmät ..... II - 1615

Vaatimukset, jotka koskevat sakon määrän palauttamista korkoineen sekä pankkitakauksen hankkimisesta aiheutuneiden kulujen korvaamista ..... II - 1618

Oikeudenkäyntikulut ..... II - 1618

Asiahakemisto

(Numerot viittaavat tuomion kohtiin)

Kansainväliset sopimukset

Erityissopimukset

Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty eurooppalainen yleissopimus ..... 712—723

Kartellit

Huomioon otettavat markkinat (relevantit markkinat)

Markkinoiden määrittämisen tarkoitus ..... 833—834, 1093

Kilpailun rajoittaminen

Arviointiperusteet

Kartellin tarkoitus sen vaikutuksista riippumatta ..... 837, 1531, 1672—1673, 2589, 3926—3928, 4561, 4862

Perustelut

Pakkotilanne ..... 2557—2561, 4900

Poikkeukset

Edellytykset

Sopimuksen ilmoittaminen ennakolta 2556, 2570

Sopimusten ilmoittaminen

Vapautus ilmoittamisvelvollisuudesta

Edellytykset ..... 3379—3384

Vaikutukset jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

Arviointiperusteet 4231

Arviointi taloudellisen ja oikeudellisen toimintaympäristön kannalta 1088

Vaikutusten tuntuvuus 1986, 2591, 3376, 3930, 4612

Yhdenmukaistetut menettelytavat

Arviointi tarkoituksen perusteella ja vaikutuksista riippumatta ..... 3927—3930

Näyttö ..... 1669—1674, 1852, 1865, 2441, 2799—2806, 3203, 3227, 4270

Todistustaakka 2802

Tietojen vaihtaminen kilpailijoiden välillä ..... 1849—1852, 1887

Tuotannon ylijäämien vienti yhteisön ulkopuolelle yhteisestä sopimuksesta ... 3443—3444, 3785—3786, 3868—3869

Yhden kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavat sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat ..... 3699—3706

Yhdenmukaistettujen menettelytapojen käsite ..670—1674, 1849—1852, 1910, 1938, 3150, 3924—3930

Yhteistoiminta ja yhteistyö edellytyksinä 3150

Yritysten väliset sopimukset

Komission toimettomuuteen nojautuvaa perustetta ei voida hyväksyä 2559

Muotovaatimukset 2061, 2341

Näyttö ..... 2799—2806, 4270

Todistustaakka 2802

Passiivinen tai painostukseen perustuva osallistuminen .....1353, 1389, 1413, 2557, 2603, 2619, 2640, 3199, 3203, 3227—3228, 3944, 3950, 4626

Taloudellisten toimijoiden yhteenliittymien tekemät sopimukset ..1320, 1325—1329, 2622

Tietojenvaihtojärjestelmästä tehty sopimus ..... 1638—1647

Yhden kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavat sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat .....3699—3706, 4027, 4127

Yritykset, joiden voidaan katsoa rikkoneen kilpailusääntöjä osallistumalla kokonaisvaltaiseen kartelliin ... 4024—4027, 4060—4061, 4109—4112, 4122—4124, 4129

Yhteisyrityksen perustamisesta tehty sopimus ..... 2973—2982

Yritysten välisen sopimuksen käsite 917, 2341, 4543

"Gentlemen's agreement" 958, 1010

Yritysten yhteenliittymät

Yritysten yhteenliittymän käsite 1320

Kilpailu

Menettely komissiossa

Kartelleja ja määräämiä markkina-asemia käsittelevä neuvoa-antava komitea

Komitealle esitettävän asiakirja-aineiston sisältö ..... 742—749

Velvollisuus kuulla komiteaa 742

Kieliä koskevat järjestelyt ..... 223, 629—646

Kilpailusääntöjen rikkomisen toteennäyttämiseksi käytettävissä olevat keinot ... 263—264, 1053, 1397, 1838, 1881

Komission valtuudet ja velvollisuudet

Kohtuullisessa ajassa toimiminen ..... 707—709

Määräykset toimenpiteistä, joihin yritysten on ryhdyttävä ..... 4704—4710

Puolustautumisoikeudet

Asianosaista vastaan puhuvan näytön käsite 284, 318, 386

Oikeus olla myöntämättä kilpailusääntöjen rikkomista ..... 732—739

Oikeus tutustua asiakirja-aineistoon . 128—139, 142—152, 156, 161, 196, 240—248, 263—264, 318, 382—383, 420

Oikeus tutustua väitetiedoksiantoon kokonaisuudessaan ..... 105—109

Päätöksen perustelemiseksi huomioon otettujen asiakirjojen tiedoksi antaminen ... 323, 364, 382

Päätös, jolla kilpailusääntöjen rikkominen todetaan

Non bis in idem -periaate ..... 1322—1328

Täsmällisyydelle asetetut vaatimukset 4460
Velvollisuus vastata yritysten esittämiin perusteluihin 4460
Väitetiedoksianto
Määräaika väitetiedoksiantoon vastaamiselle ..... 653—654
Sisältöä koskevat vaatimukset ..... 476, 480, 482—485, 553—554, 1596
Väitteiden hylkääminen 439, 473
Sakot
Kilpailusääntöjen rikkomisten suuri määrä ..... 4761—4765
Komission harkintavalta 4726
Sakon määrä
Enimmäismäärä ..... 5009, 5022—5023
Kansallisten verolainsäädäntöjen välisiä eroja ei oteta huomioon 4923
Kilpailusääntöjen rikkominen, joka ennakkotapauksen puuttumisen vuoksi ei ole ilmeinen 4913
Kilpailusääntöjen rikkomisesta saadun laittoman hyödyn huomioon ottaminen ..... 4881—4885
Laskeminen ecuina ..... 5054—5057
Liikevaihto, joka voidaan ottaa huomioon .....5009, 5022—5023, 5040
Määrittely kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutusten perusteella 4863
Määrittely kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella .. 4845, 4881—4885, 4949, 4994
Seuraamusten henkilökohtaisuuden periaate 5049
Yrityksen aikaisemman käyttäytymisen huomioon ottaminen 4910
Yrityksen käyttäytyminen hallinnollisessa menettelyssä ..... 4902—4906
Yritysten taloudellisen tilanteen huomioon ottaminen 4925
Tahallisesti tai tuottamuksellisesti toteutetut kilpailusääntöjen rikkomiset 4784
Tapaukset, joissa sakon määrääminen on aiheellista 4881
Tiedot sakkojen laskentatavasta .....4734—4737, 4842
Yhteisön oikeussäännöt
Alueellinen soveltamisala
Yhteisön ulkopuolella sijaitseva yritys ..... 4236—4240
Yhteisön oikeussääntöjen rikkominen
Todistelua koskevien oikeussääntöjen rikkominen .....2799—2806, 4270—4285
Todistustaakka 2802, 4270
Komissio
Kollegisen päätöksenteon periaate ..... 759—760
Työjärjestys
Päätösten valmistelu, hyväksyminen ja todistusvoimaiseksi saattaminen 766

Kumoamiskanne

Kannekelpoiset toimet

Kannekelpoisten toimien käsite 80

Valmistelevat toimet 83

Kanneperusteet

Harkintavallan väärinkäyttö 779

Olennaisten menettelymääräysten rikkominen

Tutkiminen tuomioistuimessa viran puolesta 487

Määräävä markkina-asema

Huomioon otettavat markkinat (relevantit markkinat)

Velvollisuus määritellä relevantit markkinat asianmukaisesti 833

Oikeudenkäyntikulut

Korvattavat oikeudenkäyntikulut

Pankkitakauksen hankkimisesta aiheutuneet kulut 5133

Hallinnolliseen menettelyyn liittyneet kulut 5134

Tarpeettomasti tai haitantekona aiheutetut kulut ..... 5121—5122

Perusoikeudet

Yhteisöjen tuomiostuimet perusoikeuksien noudattamisen valvojina 713

Toimielinten säädökset, päätökset ja muut toimet

Perustelut

Perusteluvelvollisuuden ulottuvuus ..... 469, 1109, 4465, 4725—4726

Yhteisön yleiset oikeusperiaatteet

Oikeus saada tehokasta oikeussuojaa ..... 717—719